Initium Sapientiæ est timor Domini

Joannis Caroli Bertazzoli Hyppocratis
Galeniq: Sectatoris
1695

FRANCISCI
DELEBOE, SYLVII
MED. PRACT. PROFESSORIS,
OPERA MEDICA.

FRANCISCUS DELEBOE SYLVIUS, MEDICINÆ PRACTICÆ IN ACADEMIA LUGDUNO-BATAVA PROFESSOR.

J. L. Durant sculp.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

MEDICINÆ PRACTICÆ
In Academia Lugduno-Batava Professoris,

OPERA MEDICA,

HOC EST,

DISPVTATIONVM MEDICARVM DECAS,
Methodi Medendi Libri Duo, Ideæ Novæ Praxeos Medicæ Libri Tres, ad eosque Appendix, variaque alia Opuscula.

Accessit huic Editioni hactenus ineditum COLLEGIVM NOSOCOMICVM *ab Authore habitum, unà cum* Appendice *de* Formulis quibusdam Remediorum ad varios affectus *ab eodem præscriptis.*

Cum duplici INDICE, *uno* LIBRORVM *&* CAPITVM, *Operi præmisso, altero* RERVM, *ad calcem adjecto.*

GENEVÆ,
Apud SAMVELEM DE TOVRNES.

M. DC. XCIII.

Cum Privilegio REGIS Christianissimi & SVPERIORVM Permissu.

TYPOGRAPHUS LECTORI.

ILlustrissimi atque Nobilissimi Francisci De-le-Boë Sylvii, Medici excellentissimi, expertissimi, Opera Medica omnia, quotquot reperire licuit, Tibi, Lector Studiosissime, unico Volumine contenta, sisto. Pars eorum variis jam temporibus, locis & formis edita atque publici juris facta, altera verò è manuscriptis quibusdam quæ in manus venêre excerpta est. Hîc Authoris laudes atque elogium suscipere minimè est animus, ut nec immorari libet describendis illius in Praxi peritiæ, in Anatomicis solertiæ, in Naturæ mysteriis circa partium functiones retegendis verisque morborum quibus affliguntur causis eruendis, sagacitati; Siquidem illud aliquatenus effectum est à Clarissimo D. Schradero M. D. in Præfatione quam Libro secundo & tertio Praxeos Medicæ Sylvianæ præmisit, nec non à Celeberrimo D. Schachtio Medicinæ in Academiâ Lagduno-Batavâ Professore meritissimo, in ea Oratione quam in Herois nostri obitum habuit quamque videre licet ad calcem Operis adjectam: Si hisce minimè contentus, genium Authoris intimiùs nôsse atque ejusdem dotes eximias perspectiores habere, aves; consulas scripta quibus excelluit quæque eo ordine disposita exhibeo, quô in maximum tui commodum cedere possint. Id ut cognitum fiat sic brevibus enarrabo.

Cùm maximè è re fore visum sit, si præmissis Theoreticis practica subsequerentur: Propterea à *Decade Disputationum Medicarum* cui varia physiologica, varia pathologica inseruntur quæque variis temporibus edita est opus aggressus, continuò adjicio *Medendi Methodum*, opus revera posthumum atque ab Authore ad finem nondum perductum: Sed quo interim quamplurima continentur quæ ad integram Therapeutices notitiam apprimè faciant.

Illis subjungo *Praxis Medicæ Ideam Novam*; cujus *Primum Librum*, duplici Indice, uno Rerum, altero Materiæ Medicæ, utroque sanè locupletissimo, ditavit Martinus Carcæus, Authoris discipulus, duo verò subsequentes ut & *Appendix* ipsis addita quales D. Schraderi curâ primò prodiêre apponuntur.

Cùm præterea varia essent Opuscula, variis temporibus ab Authore scripta, illa etiam præcedentibus attexui. Primumque locum dedi, *Dictatis ad Casparis*

Bartholini Institutiones Anatomicas, quorum meminit Author in Præfatione Disputationum Medicarum. Secundô locô venit, *Oratio Inauguralis de Hominis Cognitione*, habita cùm Medicinæ Practicæ in Academiâ Lugduno-Batavâ Professionem auspicaretur. Tertium occupant *Theses De Medicamentis Chymicis*, ab Auctore in Collegio quodam dictatæ. Quartum *Epistola Apologetica Anti-Deusingiana.* Quintum, *Oratio de Affectûs Epidemii*, Anno 1669. *Leidensem Civitatem depopulantis*, *Causis Naturalibus*, cùm Academiæ Lugduno-Batavæ Rectoratum deponeret, habita. Sextum, *Collegium Nosocomicum ab Authore habitum*, & à quopiam è Discipulis, fidissimo Praxeos Nosocomicæ pro tempore comite, exceptum. Quod ideo cæteris attexui, ut præter varios fructus ex ejus lectione reportandos, constaret etiam Praxim Sylvianam omnino cum iis quæ scripsit D. D. De-le-Boe quadrare; contra quod iniquè asserunt nonnulli, scilicet plurima in scriptis istius Authoris legi quæ cum vera & genuina ejusdem medendi methodo minimè conveniant. Addita est præterea ad calcem *Collegii Nosocomici*, *Appendix de Formulis quibusdam Remediorum ad diversos affectus à Clarissimo Sylvio præscriptis.* Quibus denique subnecto, *Orationem Funebrem in Authoris Obitum*, jam suprà memoratam.

Novi quidem alios etiam Tractatus Authori adscriptos Parisiis editos esse: Sed illos annumeratis adjungere æquum non fuisset, quoniam ab Authore repudiantur, miniméque pro suis agnoscuntur ut patet ex Admonitione suâ ad Lectores & Typographos, primo Praxeos Medicæ libro præfixâ.

Ne quid verò deesset, quô tui majori commodo consultum foret, Lector Benevole, singulis paragraphis notas marginales apponi, duosque in totum opus Indices confici curavi, unum Rerum locupletissimum, sub finem adjectum, alterum Librorum & Capitum Operi præmissum.

Vale Lector Benevole, meis Laboribus fruere, persuasumque habeto, utilitate tua & commodo nihil unquam mihi antiquius fore.

INDEX
LIBRORUM ET CAPITUM
Hoc Opere contentorum.

DISPUTATIONUM MEDICARUM.

DE METHODO MEDENDI LIBER I.

DE METHODO MEDENDI LIBER II.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA. LIBER I.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA. LIBER II.

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA LIB. III.

PRAXEOS MEDICÆ APPENDIX.

TRACTATUS I.

De Morbis Infantum.

OPUSCULA VARIA.

TRACTATUS I.

DE INFIMO VENTRE LIBER I.

DE MEDIA CAVITATE LIBER II.

DE SUPREMA CAVITATE. LIB. III.

TRACTATUS

TRACTATVS VI.

Collegium Nosocomicum, unà cum Appendice, De Formulis quibusdam remediorum ad varios affectus à Sylvio præscriptis.

EXTRAIT DV PRIVILEGE DV ROY.

PAr Lettres Patentes du Roy, données à S. Germain en Laye: le 27. Mars 1677. signées DES VIEUX; Il est permis à FEDERIC LEONARD Marchand Libraire & Imprimeur de Sa Majesté, d'imprimer *Sylvii De-le-Boë Opera Omnia Medica*, en tel Volume, Marge & Caractere qu'il voudra, & ce pendant le temps & espace de trente années, avec deffenses à toutes personnes de quelque qualité & condition qu'elles soient de l'imprimer, vendre & débiter, pendant ledit temps, sans le consentement de l'Exposant, ou de ceux qui auront droit de luy, à peine de six mille livres d'amende, de confiscation des Exemplaires contrefaits, & de tous despens, dommages & interets, ainsi qu'il est plus au long contenu dans lesdittes Lettres.

Registré sur le Livre de la Communauté des Libraires & Imprimeurs de Paris, le 3. Septembre 1677. Signé E. COVTEROT, Syndic.

Et ledit Sieur FEDERIC LEONARD a cedé & transporté son Droit de Privilege au Sieur SAMVEL DE TOVRNES Marchand Libraire de Geneve, suivant l'accord fait entr'eux.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII DISPUTATIONUM MEDICARUM *DECAS*,

Primarias Corporis Humani Functiones Naturales, nec non Febrium Naturam, ex Anatomicis, Practicis & Chymicis Experimentis deductas complectens.

EXCELLENTISSIMO, CLARISSIMOQUE

VIRO,

D. ADOLPHO VORSTIO,

Medicinæ atque Botanices in Academiâ Lugduno-Batavâ Professori eximio,

Olim Præceptori suo, nunc Collegæ honorando, Salutem multam dicit

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

QVOTIES non sine aliquâ voluptate studiorum meorum molestias repeto ac mente volvo, toties doctarum, politarumque tuarum, VIR CLARISSIME, Lectionum ante annos triginta ultra biennium continuum à me auditarum memoria animum meum recreat. Quocirca justum putavi Laborum meorum Academicorum primitias Tibi, utpote primo meo in Arte Medicâ Præceptori, offerre ac dicare; quò à me quoque discant alii Præceptores suos etiam tunc suspicere ac venerari, ubi vel Ipsorum fiunt Collegæ, vel alibi ad æqualem, aut superiorem quandoque honoris gradum promoventur. Tu autem, VIR EXCELLENTISSIME, pro Tuâ Humanitate hoc levidense munusculum, animi mei grati signum, TIBI gratum esse patere, atque in Vegetâ Tuâ senectâ feliciter diu perenna.

Scribebam Lugduni Batavorum Ipsis Calendis Ianuarii CIƆ IƆC LXIII.

LECTORI

LECTORI

Veri & Boni, adeóque æqui Studioso Salutem precatur

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

I. NOn ut placeam, sed ut prosim; nec proinde, cui laudem mereri laudis abundè est, ut emendicatis amicorum, aliorumve encomiis lauder; has scripsi Disputationes Medicas; sed ut Cogitationes meas longo rerum usu formatas, nunc verò, dum docendi munere fungor, vivâ voce pluribus à me deductas, nec uno tempore haustas in compendio spectare, atque accuratiùs observare possint mei Auditores.

II. Postquam verò supra meam expectationem non defuerunt hîc & alibi Viri in Arte nostrâ excellentes, qui conatus meos suâ lectione ac trutinâ dignos censuerint, factum est, ut brevi distracta fuerint exemplaria more Academico non ita magno numero edi solita: Quæ cùm etiam nunc majore fervore à pluribus expetantur; æquum judicavi æquæ Bonorum petitioni satisfacere, atque hanc Disputationum mearum Decadem denuò per prælum publici juris facere; quò ab omnibus examinari, ac si quid veri & utilis continere deprehendantur, inservire queant singulis.

III. Audio quidem non placere omnibus meum *Dubitandi, Suspicandi*, & cunctanter *Opinandi* magis, quàm festinanter de quibusvis *Decernendi* morem; ac si infra Professoriam dignitatem foret suam in rebus arduis Sententiam suspendere, nec mox de incompertis æquè, ac de compertis notisque, Dictatoriè pronuntiare.

IV. Quamvis autem non me fugiat multùm promovere ambitiosam Docentis existimationem, si *Pythagoræ* ad instar Discipulos & Auditores habeat credulos & passim serviliter dicentes αὐτὸς ἔφα; in quorum proinde mentibus, tanquam in tabula rasa quævis pro libitu, & Historica fide avidè arripienda, & mordicùs posteà contra quosvis defendenda inscribat: præfero tamen *Ciceronis* ingenuitatem, qui lib. 1. de Nat. Deor. indignè fert eos, *qui* tantùm *requirunt, quid quáque de re ipse sentiat*, addens, *illos curiosiùs id facere, quàm necesse est: non enim* pergit, *tam auctoritatis in disputando, quàm rationis momenta quærenda sunt. Quinetiam obest plerumque iis, qui discere volunt, auctoritas eorum, qui se docere profitentur. Desinunt enim suum judicium adhibere: id habent ratum, quod ab eo, quem probant, judicatum vident. Nec verò*, urget Orator & Philosophus, *probare soleo id, quod de Pythagoricis accepimus; quos ferunt, si quid affirmarent in disputando, cùm ex iis quæreretur, quare ita esset, respondere solitos, IPSE dixit. IPSE autem erat Pythagoras. Tantum opinio præjudicata poterat, ut etiam sine ratione valeret auctoritas.*

V. Absit proinde, ut ego, qui sortis meæ humanæ ac tenuitatis probè mihi sum conscius, & Divinæ in veritate duntaxat consistenti gloriæ, publicoque Mortalium bono labores meos unicè consecravi, in Deum deprehendar injurius, aut in Proximum iniquus; absit, ut apud Tyrones ac rerum plerarumque adhuc inscios, meæ tamen fidei & informationi concreditos videri velim scire, quod nescio; absit, ut meâ culpâ pro veris accipiantur ab incautis, quæ vix habeo ipse pro verisimilibus; absit, ut quacunque demum ratione latentis veritatis manifestationem, aut Reipublicæ promotionem impediam.

VI. Non sum interim nescius, quin potiùs valde doleo, plurimos reperiri, qui postquam publicé docendi facultatem obtinuerunt, ac si Dictatoriam, Censoriamque potestatem simul essent nacti, de quibusvis, quamvis sæpenumero non minus imperitè, quàm inscitè vociferentur, & clamosa suâ deblateratione famam sibi apud rerum ignaros & rudes comparare, Adversariis verò meticulosis terrorem incutere, ac silentium imperare satagant; qui, quoties nil veri, utilisve ex suo penario aut de suo promere norunt, toties in alienis, etiam optimis, carpendis ac per calumnias subvertendis operam suam & industriam collocent omnem.

VII. Quod si Principum & Magnatum edicto severo teneretur quivis sua vel ore prolata, vel scripto propagata dogmata, vel de alienis lata judicia solidis argumentis probare, aut quævis contumeliosè aliis adscripta demonstrare, bone Deus! quàm multi pudore confunderentur Thrasones gloriosi! quàm multi ad perpetuum silentium redigerentur Declamatores superbi!

VIII. Quoniam verò nec Legibus, nec Moribus strictè observatis satis cautum est adversus tales Reip. pestes omniumque Disciplinarum bonarum vastatores, in audaciâ suâ & proterviâ pergunt, sæviunt & furunt magis, magisque. Adeò ut vix aliud superesse videatur Viris bonis & cordatis contra perniciosorum istorum & quosvis aggredientium hominum latratûs remedium, quàm strenuè ipsis sese opponere, atque omnium oculis male feriatorum & improborum technas exponere ac consultare.

IX. Hæ multorum artes iniquæ cùm non essent mihi planè ignotæ, ne crabrones irritarem, cavi sedulò, ne ulli sua confutando injuriam fecisse viderer: quapropter Dissentientium, quin & Adversariorum quoque nomina & plurimùm reticui, nec facilè aliquem, nisi cum debitâ ipsi laude condecoratum citavi; uti subsequentes Disputationes legenti patebit & constabit abundè.

X. Non potui tamen qualicunque adhibitâ cautelâ Cl. Viri, *D. Antonii Deusingii*, Professoris Groningensis, hominis in fictos licet, factosve ex falsa suspicione Adversarios acerbissimi Censoriam vitare virgulam.

XI. Utique satis mirari nequeo, quo jure putet hîc homo impunè licere sibi quemvis Epistolarum à *Blottesandæo*, nescio quo contra se, suaque Opera editarum Auctorem, Fautoremve suspicari, ac eundem mox pro Authoritate suâ, quæ nulla est, scriptis publicis, aut literis privatis eo nomine cum indignationis suæ minatione, tanquam supremus omnium in Tribunali sedens Princeps, vel potius Tyrannus ad Cordis sui secreta Ipsi extemplo pandenda citare, atque sic cognitorum sibi confessionem à quocunque temerè à se accusato exigere, ac tantùm non extorquere, atq; tunc pro lubitu aut à præcedenti calumniâ gratiosè liberare, aut novâ indignè gravare.

XII. Postquam verò hunc & illum sibi suspectum insolenti hâc methodo, licèt irrito simul conatu, ad examen vocavit, placuit novo Censori perversâ suspicione agitato nunc in me quoq; insurgere, atque calumniis insuper nomen meum & famam inquinare.

XIII. Homini autem huic animi impotentissimi non referam quidem par pari; quin sufficiet impræsentiarum mihi famam meam & innocentiam venenatis maledicentiæ ipsius aculeis liberatam vindicare, atque sic pernecessariæ ipsi resipiscentiæ ac pœnitentiæ (quam *Blottesandæo* & sociis ad ravim cum annexis conviciorum plaustris toties ubique inculcat) si bonus & probus imposterum audire cupit, occasionem ipsi salutarem præbere.

XIV. Libelli ergo sui, cui *Disquisitionis ulterioris de Chyli Motu atque Officio Hepatis* nomen dedit, pag. 307. accusat me 1. *Bilsianæ hæreseos strenuum hostem*; quæ jejuna est Calumnia. Falsum enim est, me ullius hæreseos vel opinionis esse hostem; quippe qui nemini sum infensus, vel infestus, quamvis longissimè abeat à meâ sententiâ. Cui accedit, quòd non pauca sint, de quibus idem sentio cum *D. Bilsio*; quædam etiam, in quibus citra ullam inimicitiam vel contumeliam dissentio ab ipso, quemadmodum videre est ex subjuncta Disput. 8. quædam denique, de quibus adhucdum meum suspendo judicium. Demonstret igitur *D. Deusingius*, ubinam hostilem meum contra *Bilsianam* hæresim vel opinionem testatus sim animum, nî malit patere cunctis suam ad Calumniandum propensionem continuis fucatæ synceritatis contestationibus, tanquam larvâ tectam.

XV. Mox pag. 308. in vanâ criminatione suâ pergens ait 2. *me invidiâ personæ D. Bilsii agi* Quod itidem falsissimum est ac injuriosum. Id donec probaverit (probabit autem nunquam) aut se saltem ritè purgaverit, pro Calumniatore *D. Deusingium* habebo; qui per Dei gratiam meâ sorte contentus nemini sua invideo animi, corporisve dona, nemini sua fortunæ bona, nemini suas virtutes vel artes; plenè scilicet persuasus, quicquid habet quivis homo, id non casu vel fortuitò ipsi obvenisse, sed à Dei quævis pro sapientiâ suâ nobis homuncionibus imperscrutabili & arbitrio libertimo mirabiliter dispensantis nutu cuivis contigisse. In Dei proinde.

Sapientiam

Sapientiam & Bonitatem injurius graviter peccat invidus homo; qualis an non sit *D. Deusingius* ipse, judicet ipsius Conscientia.

XVI. Censet ibidem 3. *D. Deusingius*, *me veritatis amore minus agi.* Sed unde hoc ipsi notum? Quonam indicio hoc ipsi patuit? An unquam ulli me falsi arguenti non auscultavi? An per fas & nefas semel à me dicta sum tuitus? Hanc quoque calumniam esse novit Renum scrutator & vindex Deus, cui proinde hanc meam commendo causam.

XVII. Concludit tandem 4. Morum quoque Magister *D. Deusingius*, *Animi πάθη meliori rationi nebulam in me officere*; scribere voluit, opinor, offundere. At ubi hoc unquam in me, scriptisve meis observarit, ostendat, si tam lynceus existat hic Censor. Illud in ipso potius habuisse, & adhuc habere locum testantur ejus opera tot criminationibus & conviciis referta, an conspurcata. Ab animo certè rationi solidæ parente & compositos affectus habente talia procedere nequeunt, verùm ab animo irrequieto, ac vehementium pathematum, Superbiæ præsertim ac Iræ immoderatæ, imperantisque (quam idcircò ad Furoris species meritò revocarunt) turbine ac procellosis nebulis agitato, turbato, occæcatoque.

XVIII. Alibi *Resurrectionis* puta *Hepatis assertæ* p. 48. more suo agens *D. Deusingius*, fingit *Cordatos Viros mirari, me indignè tulisse, quòd Meibomius de Bilsii dexteritate verum esset professus.* Ubi tergeminam observo calumniam. Nam 1. à vero alienum est, me indignè tulisse, quicquid tandem de *D. Bilsio* testatus est *D. Meibomius.* Absit autem, ut unquam feram indignè, si aliquis profiteatur quod est verum!

XIX. Cui adde, quòd 2. non minùs vanum sit, quàm falsum asserere *indignè me tulisse laudatam*, non dicam à *D. Meibomio* tantùm, sed à quovis alio *D. Bilsii dexteritatem*, quippe quam ipse laudavi, dum ipsum non tantùm Anatomicum, sed *Industrium Anatomicum* jam ante biennium ferè celebravi *Disp.* 8. *Th.* 14. Quis autem, cui sanum est sinciput, credat te indignè laturum id in aliquo laudari ab aliis, quod laudaveris ipse?

XX. Sed 3. producat in medium *D. Deusingius Viros illos Cordatos* talia figmenta & chimærica suspiciosorum hominum commenta vel somnia mirantes. Neque enim puto ullum Virum Cordatum, Candidum saltem ac Probum, tale quid de me crediturum, hinc & miraturum, si me noverit. Quòd si me non noverit, Prudentis erit & Candidi, donec de rei veritate ipsi plenè constet, suum judicium & admirationem tantisper suspendere, nec quid temerè in re sibi incompertâ in alienæ præsertim famæ detrimentum decernere. Pro spectris proinde ac Puerorum terriculamentis habebimus personatos illos & sub Cordatorum larvâ duntaxat spectabiles *D. Deusingii* Testes, donec ipsos nominaverit, atque sic hâc se calumnia extraxerit.

XXI. Verumenimverò, ut omnibus procedere soleat cum Adversariis suis *D. Deusingius*, cogor hic 4. epimetri loco addere, *D. Meibomium* ægerrimè tulisse, ac sponte suâ pluribus, ipsoque adeò Cl. *D. Borrichio*, præsentibus, apud me nihil minùs cogitantem conquestum fuisse, quòd *D. Deusingius* literarum suarum ad Cl. *D. Eyssonium* scriptarum hinc inde ita truncatam ediderit partem, ut in multis alienus affingatur dictis suis sensus, quo non tantum ad cœlos extolleretur *D. Bilsius*; quod ferri posset: sed eo ipso ad tartara detruderentur Viri boni & Reipublicæ, quàm *D. Bilsius*, magis utiles; quod minimè ferendum. Quapropter ante suum in Italiam discessum tradidit mihi manu suâ ex literis suis excerptum, quò, si res aliquando ita postularet, tolli posset omnis de suâ scriptione dubitatio ac disceptatio. Annectam igitur cuncta verbo tenus ex ipsius autographo, ubi priùs monuero ea, quæ diverso leguntur charactere, mala fide fuisse omissa à *D. Deusingio.*

XXII. *Quæ nuper de* D. Bilsio *scripsi, ea nunc cum auctario repetere animus est, siquidem oculato Testi major habetur fides. Adfui ipsi cum Germano quodam, vidimusque ejus apparatum omnem. Nec fortè quisquam ipsius dexteritatem in secando posset imminuere*; nisi ipse nimiæ ostentationis culpâ suas laudes detereret. *Præter enim Balsamum in ipsis cadaveribus plurima ejus artificem manum loquuntur. Ipsam Cuticulam separatim nobis exhibuit: venarumque & arteriarum ductus non sine jucunditate spectare licuit. Denique etiam partim precibus, partim honesta fraude (neque enim Studiosos, sed Aulicos nos venditabamus) id impetravimus, ut vivum canem nobis præsentibus secuerit. Ibi quidem magnâ dexteritate, uno ictu & abdomen & pectus discidit, ad sinistram cultro paulùm declinans, paucissimo sanguine effuso, Ductumque Thoracicum ostendit: sed nihil præterea.* Interim verò intolerabilis nobis fastus ipsius fuit: adeò enim in omnes Anatomicos debacchabatur, ut, cùm ad Renes pervenisset, illos à multis, Professoribus in Academiis ne inveniri quidem posse diceret, &c.

XXIII. Intolerabilis meritò videtur Viris bonis & gravibus *D. Bilsii* fastus, quoniam cum

injurioso & contumelioso egregiorum & ipsi quoad industriam, dexteritatemque planè ignotorum Anatomicorum contemptu passim conjunctus. Quamvis autem apud sectionis peritos fidem non inveniat vana ipsius, de quibusdam per iteratam toties non unius; sed variorum experientiam pessundatis gloriatio; ab imperitis tamen (quorum numerus longè major) semper aliquid creditur jactantiæ, aliquid calumniæ. Quibus pondus addidit quorundam aut ipsi impensiùs addictorum, aut cæterorum Anatomicorum uni, vel pluribus infensorum Medicorum, Professorumve laudatio immodica hominem jam per se nimis tumidum ita inflans, ut metus sit, ne brevi crepet. Enimverò quoties aliquis secreto naturæ suæ instinctu citra magistrum aliquod aggreditur studium, Artemve liberalem, atque aliquid egregium in ipso præstat, illum magis admirari & laudare solemus, quàm si ad summum in Arte fastigium pervenerit alius ab Artifice informatus ac eruditus. Aliquid verò talis *D. Bilsio* accidit forsan, cujus in studio Anatomico fervorem, solertiam, dexteritatemque uti Anatomicorum nemo non laudat, ita ejusdem fastum & in alios pueriliter insurgentis petulantiam rident, quotquot manum unquam operi admoverunt, & suis magis, quàm alienis oculis & manibus fidere didicerunt. Notant enim ipsum audere tum alienæ industriæ ignarum, quin & contemptorem affirmare quidem, non item demonstrare nonnulla consimilibus plurium observationibus contraria, tum suæ tenuitatis non satis conscium pronunciare de rebus angustos mentis suæ cancellos transcendentibus. Uno verbo, laudant omnes Anatomici solertiam & dexteritatem *D. Bilsii*, culpant ejusdem fastum & maledicentiam.

XXIV. Ego certè, qui non sum professione Anatomicus, aliquando tamen veritatis eruendæ ergo & viva bruta, & humana dissecui cadavera, necdum possum coniicere, quo nomine ita superbiat & Anatomicis insultet *D. Bilsius*, à quo hactenus nihil novi prolatum observo, quod utilitatem aliquam conferat Arti Medicæ aut faciliùs docendæ, addiscendæve, aut feliciùs exercendæ. Sunt enim magis ad sui ostentationem, quàm usum communem composita ipsius opera. Quicquid verò de *Ductu* sibi *Rorifero* dicto, & *Rore*, ejusque usu contra cæteros omnes asserit, probatione indiget; cujus loco contumeliosè invehitur in dissentientes, nec sibi mox assurgentes ac plaudentes.

XXV. Sed revertamur ad *D. Deusingium*, qui ne quid intactum relinqueret, quo se mihi nociturum sperabat, voluit pag. 47. *Pæana cecinisse Bilsio Blottesandæi Slegelium, quòd provocasset, sed frustrà, in vicinia licet, summos Anatomicos D D. Sylvium & ab Horne, &c.* Quâ exprobratione invidiosa nolentem volentem cogit me illa in medium proferre, quæ mallem suppressa; sunt enim puerilia. Quisquis enim *D. Bilsii* provocationem legit; ac cum judicio expendit, mox quàm ridicula sit, facilè agnoscit; imprimis ubi ad singulas circumstantias attendit. In Lectorum proinde à nobis remotiorum gratiam totum negotium paucis, quemadmodum gestum est, enarrabo.

XXVI. Descripserat & figurâ expresserat *D. Bilsius* contortum, variisque gyris in se redeuntem volvulum in Ductu Thoracico circa suam in jugularem venam insertionem. Hunc sæpius à se frustrà quæsitum in dubium vocavit *D. van Horne*, optavitque sibi manus mox daturo & gratias ideò acturo illum à *D. Bilsio* monstrari. In quem finem parati erant aliquot Medici Leidenses unà nobiscum Roterodamum tendere; permoveram enim præsens ad illam demonstrationem *D. Bilsium.* Quoniam verò mihi fortè tunc erant Ægri quotidie semel saltem visitandi per literas ad *D. Riickvvardum* scriptas rogavi *D. Bilsium*, uti horâ quartâ matutinâ hinc discedentes, ac circa decimam Roterodamum appellentes paratos offenderemus dissectioni ac demonstrationi canes; quò his absolutis liceret nobis eodem die domum reversis periculosè decumbentes ægros invisere. Reposuit *D. Bilsius* non posse administrari sectionem, nisi horâ secundâ pomeridianâ, quâ demum liceret quibusdam ex Magistratu illi interesse, ut & Medicis tempore antemeridiano ægrorum suorum visitatione occupatis; additâ insuper novâ conditione, ut *D. van Horne* ibidem alium secaret canem, in quo, si quam moveret controversiam, *Bilsianorum* placitorum contrarium ostenderet. Responsum est autem à *D. van Horne*, se non Actorem, at Spectatorem vocatum esse; paratum tamen cuivis optanti & ad se Lugdunum venturo demonstrare, quæ alicubi essent à se asserta. Cæterùm ad spectandum ea, quæ patefacturus esset *D. Bilsius*, non requiri Magistratûs præsentiam. Iniquum denique videbatur nobis Medicos Roterodamenses, si quibus liberet sectioni interesse, non velle, aut ridiculum, non posse ante horam decimam præfuisse ægris suis graviùs decumbentibus, postquam necesse habebant Leidenses toto ferè die à suis abesse. His ergò remoris irritus factus est meus & *D. Riickvvardi* conatus, ad reconciliandum cum *D. van Horne* alienatum *D. Bilsii* animum susceptus.

ptus. Provocavit quidem postmodum Thrasonicè *D. van Horne* ad mutuam sectionem *D. Bilsius*, eandem cupiens semper coram hujus vel illius Urbis Magistratu tanquam judice administratam; monitus forsan ab aliis, cùm non subsint, non se submittere in controversiis plerisque, Academicis præsertim, quales sunt Anatomicæ, hujus Universitatis Professores, Arbitris vel Judicibus Urbanis, sed duntaxat vel Academicis, & quidem rei agitatæ gnaris, vel Utriusque Curiæ Senatoribus. Ex quâ simplici actorum (quæ utriusque partis literis apud me servatis omni tempore probare potero) narratione facilè patere potest unicuique, quid de clamosa *D. Bilsii* provocatione & inani gloriatione in *D. van Horne* ac meum opprobrium à *D. Deusingio* mota debeat statui. Adde quòd nunquam Dissentientium partium uni, nedum rudiori, alterâ inauditâ vel reluctante licet aut Statum quæstionis, aut Arbitros, aut Conditiones pro lubitu constituere & alteri obtrudere, ac tandem omnibus, vel quibusdam meritò repudiatis, tanquam re probè gesta, triumphum imaginarium & pæana sibi canere ante ullam vel pugnam initam, vel victoriam de Adversariis reportatam; quod *D. Bilsius* fecit; & à *Slegelio* in ejus gratiam & nostrum dedecus similiter factam optavit *D. Deusingius*.

XXVII. Sed quærat aliquis, quænam tandem esse potest tantæ *D. Deusingii* in *D. van Horne & Sylvium* iracundiæ, acerbitatisque causa, quænam occasio? Nam eâdem pag. 47. testatur *se ipsos veneratum esse semper, nec ullam ipsis unquam à se priùs datam occasionem, ob quam justè sibi potuerunt irasci.* At nî probarit me hactenus ipsum offendisse (probabit autem ad Calendas Græcas) quæ nunc ex ipsius Tractatulis contra me dicta protuli, falsitatis eum arguunt & mendacii.

XXVIII. Si quis tamen desideret tantæ in *D. Deusingio* protervitatis causam veram cognoscere, inspiciat p. 48. & mox tolletur ipsi hoc dubium. *Si velint* (*D. van Horne* puta & *Sylvius*) *extra suspicionem manere apud Viros Eruditos* (*ut eos ipse vellem honestiores haberi, quàm ut conscii fuerint*) *ostendant saltem vel publicè, vel privatim sibi displicere id genus scriptionis per libellos famosos, quod ipsorum itidem causa; ut suspicio multis, at sine mea culpâ, in me, meaq; à Nebulonibus prodiit, &c.*

XXIX. Has suspiciones ac criminationes ineptas priusquam solvam, rogo *D. Deusingium*, ut 1. nominet mihi *Eruditos* illos Viros, qui suspicantur me *conscium* Epistolarum, quæ in ipsum prodierunt, nisi sub tectis Eruditorum Virorum nominibus latitans velit cognosci Calumniator suspiciosus. Proferat saltem 2. suspicionis istius rationes ullas probabiles. Ego certè nullam possum comminisci; neque enim ulla mihi fuit unquam cum *D. Deusingio* simultas, nulla de ipsius decretis (quæ ut hactenus ignoro, sic adhuc vel ideò magis ignorare volo) controversia; ut non videam, quorsum ipsi lubeat *in mei gratiam* conscriptas toties decantatas Epistolas. Ipsius præterea dignitatibus, honoribus, commodis, famæ &c. nec invideo, nec inhio; paucis nimirum, quæ per Dei benedictionem ac benignitatem possideo; quinimò paucioribus, si Divinæ providentiæ ita videatur, contentus vivere doctus. Adeò ut hariolari nequeam, quænam hominem illum in me nihil contra ipsum patrantem, nihil molientem, nihil forsan potentem concitarint & agitarint Furiæ.

XXX. Unum adhuc addo & desino, si hæc Viro Deum purè timente atque proximum ritè diligente dedecora mentem *D. Deusingij* occupaverat suspicio mala, quidni per literas, quemadmodum alios, sic & me quoque hanc ob rem solicitavit & rogavit? Habuisset profectò ex tempore responsum, quod animam ipsius tam iniquo liberasset præjudicio & odio. Quòd si infra suam dignitatem fore censuisset, si prior ad me Novitium literas scriberet Professor Veteranus, poterat idem per literas toties, ad Cl. *D. Vorstium*, utriusque nostrûm olim Præceptorem, & nunc quoque Amicum, ac mihi Collegam honorandum scriptas idem sciscitari, atque responsum commodum expectare. Sed libuit homini Cordato, pugnaci & rixoso animum meum & vires scripto publico & acri experiri, quin ad retundendos publicè virulentos scripti sui mordacis aculeos, nî Probi nomine indignus, vel Timidus & Socors haberi velim, irritare ac cogere.

XXXI. Quamvis autem propter agendi modum planè illiberalem à *D. Deusingio* observatum eundem minimè dignum judicem, cui cordis mei penetralia aperiam; ne tamen tacendo consentire videar, meque apud Viros veri ac æqui amantes suspectum reddant pessimæ *D. Deusingii* artes, quin potiùs constet universis innocenti mihi ac immerenti structas esse ab ipso insidias & technas, expediam & solvam uno ictu ex suspicione falsa connexum, & simulatæ probitatis larvâ implicatum, putidarum denique calumniarum felle inquinatum, ac omnino detestabilem nodum. Testor proinde hîc publicè Conscientiam meam, ipsiusque conscium Deum

me Epistolarum à *Blottesandæo* contra *D. Deusingium* editarum nec Authorem, nec Socium fuisse, sed ne quidem ipsum nosse. Non puto tamen, si vel unum vel plures illarum suspicer Authores, teneri me illos hic *D. Deusingio* indicare aut nominare, atque in immeritos forsan (omnis namque suspicio fallax est ac dubia) odium ipsius, iram, clamores, convicia & nescio quæ non excitare.

XXXII. Dilutis hactenus vanis *D. Deusingii* Suspicionibus atque Calumniis, nescio an operæ pretium sit ejusdem minùs æquam vel aptam de propositis à me *Bilis Motu, Ortu & Usu* censuram refellere: cùm illa quæ adversus mea movet, satis arguant ipsum aut mea non legisse, aut præ nimiâ festinatione non expendisse, aut affectu præpostero abreptum non percepisse; ne dicam ipsum, si, quod inaudio, Chymica ignorat, pleraque mea non satis intelligere, nec proinde censere potuisse.

XXXIII. Quòd si unius, pluriumve rerum cognitione ac doctrinâ se cæteris suis coævis præstare putat *D. Deusingius*; quidni sua vel inventa per experientiam multifariam, vel excogitata per ratiocinationem solicitam, si quæ habet Reip. utilia, intactis, inconcussis, irreprehensisque alienis, more Mathematicorum (cùm præsertim inter illos & ipse numeretur) rationum urgentium & catenatarum robore ac evidentiâ ita adornata Literatorum Orbi proponit, ut Ipsorum assensum firmissimè cogant, meritasque suæ diligentiæ aut industriæ laudes vi blandâ quibusvis exprimant.

XXXIV. Interim meâ, & aliorum forsan interesse quis credat, aliquid saltem à me *D. Deusingio* hic reponi; ne, si planè sileam, tumidior factus de Triumpho brevi habendo consilia ineat. Risum profectò tenere non potui, ubi Oratorem ipsum quoque pag. 313. observavi, atque ibidem argumenta Herculea & tanto Philosopho-Medico planè digna legi, quibus miserabiliter Cl. *D. Bartholino* persuadere conatur, *ne conjecturis meis incertis animum denuò involvat, & Nova in Arte Principia citra sensum, ac fortè meliorem rationem* prolata *admittat*. (Sic unico bruti fulminis ictu cadunt, corruunt, prosternuntur & proteruntur mea dicta omnia!) quin potiùs, vel sui saltem, Amici nempe cordati & candidi, commiseratione motus *largiatur sibi motum Chyli ad Hepar, ipsique Hepati subsidiariam aliquam opem inservientem Cordi, pro sanguinis præparatione, &c.* atque quamprimùm ad desertam, desperatam que aliàs *Veterum de Hepatis ac Bilis Usu* opinionem tam disertè ac nervosè à se hìc assertam denuò accedat; in gratiam scilicet, vel se intercessore cum Adversariis mox restituendus. Hæc tam gloriosi Debellatoris argumenta verbosa recitasse an non est simul abundè ipsa refutasse?

XXXV. Ejusdem planè roboris & naturæ argumentum est, quo pag. 307. in me irritare satagit eundem *D. Bartholinum*, quòd temerarius *audeam ab ipso (utpote me non minùs exercitato Anatomico) atque à receptâ omnium ferè Anatomicorum sententiâ dissentire*. Licet tamen vel Tyroni Anatomico, ubi aliquid ab Artis Magistris non visum, vel notatum priùs inter secandum observat, idem ulteriùs & accuratiùs investigare, ac quicquid aut externo sensu percepit, aut mentis acumine inde deduxit, in commune bonum aliis communicare. Id quoties citra aliorum contumeliam & ignorantiæ exprobrationem contingit, laudi cedit Inventori, quemadmodum contrà dedecori, quoties invento suo pueriliter turgens Thrasonicè insultat Prædecessoribus suis, se non semper ideo minùs oculatis, aut dextris, aut ingeniosis, sed fortè minùs fortunatis. Casus enim, ne quis fallatur, longè plura nobis aperit & pandit in rebus Anatomicis, & forsan Naturalibus omnibus, quàm obscura & latitantia investigans & conjectans mentis oculus, quo tamen simul utendum nemo negat.

XXXVI. Sed imprimis lepida sunt & faceta, quæ mox elicit ex nostro dissensu Consectaria, dum eadem p. 307. inde arguit 1. *Non semper in re Anatomicâ solo Sensuum testimonio niti Anatomicos*; quin 2. *fallax esse judicium Sensuum, ni Ratione sublevetur*; denique 3. *Nostrûm alterutrum circa Bilis saltem secretionem ac motum suo Sensuum judicio falli ac decipi.*

XXXVII. Verum sponte quidem suâ & mole propriâ corruunt hæc argumenta plumbea; quod in Tyronum tamen gratiam ostendendum. Et 1. quidem Anatomicorum nemo docuit unquam, quod sciam, solo Sensuum externorum testimonio nitendum in re Anatomicâ & partium Usu vero eliciendo; licet omnem Conclusionum suarum à Sensu petant certitudinem.

XXXVIII. Quomodo autem 2. Ratione sublevari possit Sensuum judicium, ne fallax sit, non assequor; qui minimè fallax, sed certum, indubitatumque puto Sensuum externorum cum requisitis unicuique conditionibus omnibus agentium testimonium; cui præterea confirmando, sublevandove tantum abest, ut aliquid conferre possit Ratio, ut illa ipsa omne suum in rebus Sensilibus ritè cognoscendis ac dijudicandis à Sensu externo mutuetur & accipiat robur & firmamentum.

XXXIX. Nostrûm verò neuter 3. Bilis aut Secretionem, aut Motum Sensu se observasse dixit; unde planè ridiculum est arbitrari nostrûm alterutrum hîc Sensuum judicio falsum aut deceptum. Enimverò, ut Canes nimiùm festinando creduntur cæcos patere catulos, sic quotquot temerè in quovis negotio præmaturum interponunt non vocati judicium, reverà deprehenduntur sæpissimè cum *D. Deusingio* hallucinari.

XL. Quorsum pag. 336. asseveret *D. Deusingius*, *me præ aliis elegisse Helmontij* vel *Backij*, vel *suam* pag. 306. cum cæteris citatam *de Bile* opinionem, nisi ut tacitè Furti & ingrati animi me insimulet, non video; præsertim, ubi similes ab ipso criminationes alibi in hos aut illos vibrat as expendo. Faxo tamen, ne hoc ipsi succedat ex voto. Equidem ultrò fateor etiam nunc ignorare me, qui rebus ipsis Naturalibus continuatâ multis annis & accuratâ pro virili Experientiâ, hancque comitante Ratiocinatione anxiâ rite cognoscendis; non item diversissimis Auctorum singulorum de re quavis Opinionibus, prò lubitu nonnunquam vel ambitione fictis colligendis, seligendis, vellicandisve tempus meum & operam impendi, & indies adhuc impendo: Fateor, inquam, ignorare me, an aliquis ante me similes meis protulerit de *Bilis Generatione*, *Motu & Usu* cogitationes. Hoc si factum quis probaverit, eo ipsò à me Novatoris removebit calumniam. Id saltem certum, me à commemoratorum modò Auctorum trium nemine opinionem meam esse mutuatum; quippe qui eandem ante annos duos & viginti jam fovi, & in Collegio Anatomico viginti Auditoribus in hâc Academiâ dictatam publici juris tunc feci. *Helmontii* verò, ut & *Backii* scripta septem post annis demùm, anno quippe 1648. lucem viderunt.

XLI. Non dicam hic, ut retaliem *D. Deusingium* ex Dictatis meis ab Auditorum meorum aut hæredum aliquo sibi quomodocunque tandem comparatis (quod à bonâ, meliore, optimâve ratione non puto alienum) hausisse forsan, & nunc ingratum, quin & insuper injurium dissimulasse illa; quæ toto adhuc decennio serius, anno puta 1658. de *Bile Chylo & Sanguini condiendis admiscenda*, *in Ideâ Inst. Medic. Physiolog. cap. 6. §. 9.* tam *disertè* contra ea, quæ alibi aliter docuit, *inculcavit*; *ut adeò*, dum indesinenter fluctuantis suæ mentis opera commentitia, & nullo Sensu externo, nullâ proinde Ratione solidâ firmatâ

Destruit, ædificat, mutat quadrata rotundis,

Dubium se hic profiteatur (sic de se testatur ipse p. 307.) sibique similem, hoc est, ob incertitudinem quovis nutantem.

XLII. Plura quidem haberem adhuc dicenda, sed non decet, Candide Lector, diutius Te *Deusingianorum* placitorum lectione hîc morari, vel fatigare: valde metuo enim, ne mea transcriptione aliquid decedat ipsis nativæ venustatis & innati decoris. Malo proinde, postquam sibi solus omnia capere, ac præ aliis sapere videtur hic *Aristarchus Groninganus*, ad perennem illum omnis scibilis Fontem dicam, an inexhaustum infandæ doctrinæ Oceanum hominum stupenda quævis & inaudita, sed inaccurata summi omnium hujus ævi Scriptorum Censoris trutina priùs castigata ardenter sitientium gressum rectà dirigere, quò sic Nectareæ

Dulciùs ex ipso fonte bibantur Aquæ.

Tu interim vale; & incorruptè, imò integrè judica vel sile.

Dabam Lugduni - Batavorum, III. *Id.*
Ianuarii CIƆ IƆC LXIII.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE SYLVII DISPUTATIONUM MEDICARUM

DECAS,

PRIMARIAS CORPORIS HUMANI FUNCTIONES NATURALES,

Nec non

Febrium Naturam, ex Anatomicis, Practicis & Chymicis Experimentis deductas complectens.

DISPUTATIONUM MEDICARUM I.

De Alimentorum Fermentatione in Ventriculo.

Rerum mutatio.

I. NATURALIUM rerum omnium communis affectio est Mutatio.

Hominis mors.

II. Maxima homini mutatio accidit, quando cum morte commutat vitam.

Ejus causa.

III. Moritur homo, quando extinguitur in ipso innatus Cordis Ignis.

Ignis vitalis exstinctio.

IV. Extinguitur hic Ignis, quando vel pabulo convenienti destituitur, obruiturve; vel aëris commodi inspiratione privatur.

Ejus pabulum sanguis.

V. Conveniens hujus Ignis pabulum est Sanguis laudabilis, ob continuam sui consumptionem reparatione indigens continuâ.

Hujus reparatio.

VI. Reparatur sanguis per assumpta ore alimenta, eaque fœcibus suis secretis, hinc & excretis liberata.

Alimenta duplicia.

VII. Alimenta distinguuntur in solida & liquida, sive cibum & potum.

Eorum secretio à fæcibus.

VIII. Ab inutilibus ac fœculentis partibus secedunt partes alimentorum sanguini reparando utiles, nunc faciliùs, nunc difficiliùs, prout firmiùs, vel laxiùs sunt inter se junctæ, mistæque.

Ad secretionem præparatio.

IX. Præparantur & disponuntur ad faciliorem partium utilium & inutilium separationem ac secessum alimenta in ore atque ventriculo.

Chylificatio.

X. Mutationem, quam in ventriculo subeunt alimenta, quamque impræsentiarum examinare fert animus, *Chylificationis* nomine vulgo indigitant; nobis *Fermentationis* nomen magis arridet ob rationes mox secuturas.

Corporum dissolutio primus gradus ad perfectionem.

XI. Quemadmodum Naturæ, Artisque ultimus finis & scopus est corporis cujusvis in genere suo perfectissimi constitutio: sic primus ad illam gradus est ferè corporis cujusvis aliquibus sui partibus eò spectantis resolutio, & compagis sive vinculi communis, quo partes ejus omnes in unitate continentur, dissolutio

blanda; quâ partes omnes & singulæ ad propositum scopum collimantes ac necessariæ post sui à reliquis segregationem in suâ perstantes integritate aptæ sunt & ritè dispositæ ad novum illud mistum constituendum.

Dissolutio hæc duplex. XII. Utique duplex mistorum observatur destructio & dissolutio: Altera quidem violenta & subitò cum notabili partium dissipatione contingens ab *Igne, Ustio* dicta; *Ustio.* altera verò blanda & lentè citra notabilem partium jacturam contingens per *Aquam, Fermentatio*, vel, quando fœtor coincidit, *Putrefactio* vocata. *Fermentatio vel Putrefactio.*

Vinculū mistorū duplex. Sal, Oleū. XIII. Sed & duplex observatur mistorum vinculum, primarium quidem & potentius, *Sal*; secundarium verò & imbecillius, *Oleum*: illius vim frangit *Aqua*; hujus immutat & destruit *Ignis*.

Quænā Fermentari dicantur. XIV. *Fermentari* propriè dicuntur tam 1 fructuum plerorumque, uvarum imprimis expressi, & in loco ab ambiente frigore secluso vasis aptis cum sufficienti aëris externi communicatione conclusi Succi; quàm 2. ex frumentis variis (ut de melle, saccharo, fructibusque exsiccatis, uvis passis præsertim nunc sileam) cum aquâ parata, Cerevisiæque nomine vulgò venientia decocta; aut 3. ex farinâ quâvis cum Aquâ; aquamve continente liquore confectæ massæ, atque ad promovendam fermentationem addito fermento in loco calidiusculo, tepido saltem, repositæ.

Quænā Fermentationem promoveant, aut impediant. XV. Quicunque autem mutationum omnium quæ diversis prædictarum Fermentationum speciebus contingere solent variæ, investigator & observator erit accuratus, comperiet promoveri quamlibet, ubi concurrunt 1. *Aqua copiosa*. 2. *Ignis sive Calor mediocris*. 3. *Aër satis liber*: impediri verò 1. *ob Aquæ penuriam*. 2. ob *Caloris defectum*, ab externo frigore ortum. 3. ob *Aërem liberum* materiæ fermentandæ *interclusum*.

XVI. Hinc est, quòd Vina Hispanica nec tam celeriter, nec tam potenter fermententur, ac Rhenana, duplo plus Aquæ, si cum Spiritu volatili conferas, quàm illa continentia.

XVII. Hinc est, quòd Aëri frigido exposita musta admodum lentè aut minimè fermententur, secus ac eadem in cellis reposita, & imprimis externo calore adjuta.

XVIII. Hinc est, quòd eadem musta vasis arctè conclusa fermentari nesciant, vel desinant; quæ in iisdem aliquâ sui parte patentibus fermentantur ex voto.

Ratio, cur alia aliis faciliùs fermententur. XIX. Rationem horum omnium si quis roget, hanc damus. Primarium mistorum vinculum, *Salem*, *dissolvit Aqua*; Secundarium, *Oleum*, *alterat Ignis*: Halitus hinc elevati abeunt in auras, Ignem aliàs suffocaturi, atque operationem ipsius enervaturi. *Sal dissolutus coagulare*, *Oleumque rarefactum unire* desinit. Atque sic dispositæ sunt Misti partes omnes, ut ab invicem segregentur, inque novi misti constitutionem coëant & adunentur facilè.

Chylificationē esse Fermentationem. XX. Quòd si quis omnia circa alimentorum assumptionem, primamque mutationem contingentia contulerit cum modò recensitis, quàm benè cum Fermentatione quadret ipsa, mox agnoscet.

Ciborum masticatio ad Fermentationem præparatio. XXI. Nam 1. Cibi masticati, atque dum identidem linguâ hinc inde transferuntur in ore, salivâ simul imbuti secuturæ in ventriculo alterationis rudimenta præ se ferunt ac fermentationis.

Alimenta in ventriculo in Chylum verti. XXII. 2. Pars alimentorum fixior & esculenta (dum potulentorum pars magna sensim ad intestina, hinc & lactea vasa properat) in ventriculo diutinè, ad horas scilicet tres, vel quatuor, & quandoque plures subsistens ibidem in materiam albicantem, rarescentem ac tenacem, atque fermentati panis massæ non valdè dissimilem convertitur.

Alimentorum reliquiæ similes fermento. XXIII. 3. Reliquiæ alimentorum, circa ventriculi rugas hærentes, atque salivæ continuò deglutitæ beneficio sensim spumosiores factæ fermento ex massæ prædictæ portione addito sale parato omnibus modis assimilantur.

In saliva primariā fermenti vis. XXIV. Quinimò in salivâ ipsâ primarias fermenti vires contineri, & ab ipsâ procedere nemo negabit, qui præter jam dicta ex salivæ defectu vel vitio alimentorum in ventriculo fieri solitam mutationem deficere, vel vitiari observaverit; qui *Salivam ex Aquâ multâ, paucoque sale ac Spiritu imprimis constare* cognoverit. *Salivæ natura.*

Quænā ad Fermentationem in Ventriculo concurrant. XXV. Concurrunt autem ad alimentorum Fermentationem in Ventriculo ritè obeundam 1. *Aqua* ex potu, potulentâve ciborum parte, ut & salivâ petita. 2. *Ignis* moderatus à Corde per arterias cum sanguine, Ventriculo, partibusque vicinis sufficienter in sanis communicatus, aut in valetudinariis quibusdam per interna, vel externa auctus, fotusve. 3. *Liber halitibus* & quandoque ructibus quoque per œsophagum erumpentibus *exitus*. Quibus accedit 4. *Sal in salivâ* latitans, & ciborum fermentationem citiorem procurans: quod in aliis etiam contingit fermentationibus, quæ admisto fermento vel sale saltem paucis quandoque horis absolvuntur, ad plures aliàs dies ante sui perfectionem duraturæ. Sed nec 5. *Partem Salivæ spirituosam* in fermentatione promovendâ otiosam testatur Vini Spiritus in eundem finem aliquando utiliter assumptus, & imprimis rebus aliis fermentandis commodè admistus.

Qua ratione Alimentorum partes sint conjunctæ. XXVI. Salis autem, Spiritûs & Aquæ in salivâ existentium & Igne adjutorum ope junguntur faciliùs; sed, quam priùs, laxiùs quoque inter se alimentorum variorum partes salinæ, spirituosæ, aqueæ, oleaginosæ, & si quæ adhuc insunt ipsis aliæ: quinimò exinde disponuntur eædem ad promptiorem sui ad invicem secessum; de quo aliàs.

COROLLARIA.

Effervescentia quomodo differat à Fermentatione. 1. Effervescentia *ex spiritûs* acidi & salis lixiviosi, *aliusve subjecti cujusvis fixum salem concludentis concursu orta, toto cœlo differt* à Fermentatione. *Hujus namque finis est partium misti ad faciliorem sui segregationem dispositio per salini earundem vinculi dissolutionem: Illius autem, spiritus acidi cum lixivioso sale coagulatio, aliove subjecto concentratio, adeoque cum ipsis conjunctio.*

Et utraque hæc ab Ebullitione ex affusâ vivæ Calci aquâ. 2. *Sed nec* Ebullitio *ex affusâ vivæ Calci aquâ excitata cum alterutrâ confundi debet; cum isthæc à concluso quidem prius calci ex calcinatione Igne, ast per accedentem Aquam à compedibus iterum liberato producantur. Liberatur autem Ignis à partibus*

bus terrestribus ipsum salis ope concludentibus, quamprimum Terram deserit quodammodo Sal, ut irruat in Aquam, in quam non transit tamen sine admistâ cum Oleo tantillo Terrâ; quibus ortum suum debet Calcis cremor tam ejus lixivio innatans, quam subsidens.

DISPUT. MEDICARUM II.

De Chyli à Fœcibus alvinis Secretione, atque in Lacteas Venas Propulsione in Intestinis perfectâ.

I. ABsit nostro Veritatis eruendæ, ac de Ægris benè merendi studio Invidia, absit Calumnia. Neque enim aut Veterum, aut Recentiorum ulli dicam scribimus, dum in commune mortalium omnium adversâ valetudine diversimodè conflictatorum bonum, citra ullius præjudicium susceptos, emensósque multis annis labores molestos & immensos publici juris facimus; nec minùs Suspiciones, quàm Opiniones nostras Veritatis trutinâ, *Experientiâ*, pensandas, expendandas, decernendasque, uti candidè; sic & liberè promimus & liberaliter.

II. Constituimus namque, si cœptis faveat Deus, qualvis ad Vitæ naturalis beatitudinem requisitas hominis functiones delibare, ac de singulis cogitationes, observationesque nostras, imò dubitationes quoque Disputationibus publicis comprehensas, subsecuturis Exercitationibus Practicis fundamenti loco præmittere, ac Eruditorum examini & censuræ subiicere; atque interim nobilia Tyronum nostrorum Ingenia utili hoc exercitio ad majora excitare & manu quasi ducere.

III. Postquam igitur nuper *Ratione Duce ac Comite Experientiâ* Alimentorum ore assumptorum, atque Ciborum præsertim in Ventriculo fieri solitam mutationem tum *Chylificationis*; tum *Fermentationis* nomine multis jam tritam ventilavimus, proximum est, ut nunc pari modo *Chyli à fœcibus alvinis Secretionem, hinc & in Lactea Vasa Propulsionem* pro virili parte explicemus, ac rem in Medicorum Scholis hactenus forsan inauditam cum bonâ omnium bonorum veniâ proponamus.

Misti partium secessio.

IV. Non nisi ad summum perductâ Fermentatione sponte secedunt ab invicem misti partes; atque imprimis mox in auras tunc abiens *Spiritus Volatilis*: Cujus in vino abundantis exhalatione sensim in vappam degenerat Vinum.

Quando ad summum est perducta fermentatio.

V. Ad summum, inquam, perductâ Fermentatione; debellato scilicet ac enervato tandem ipso etiam Spiritu Acido; à quo in misto existente copioso & unà cum Spiritu Volatili aliquatenus consurgente feriuntur admotæ nares.

Acidi Spiritûs Conjunctio & Sejunctio.

VI. Hic enim *Acidus Spiritus, ex Sale per Oleum ab Igne distillatione parabilis, Sali lixivioso, ex rerum ustarum cineribus per Aquam eliciendo, & Oleo*, hinc & *Terræ* conjungitur intimè, atque ab iisdem sejungitur difficillimè.

VII. Quoties autem, uti præsenti negotio usu venit, non purissimæ quidem ac simplicissimæ, puriores tamen ac simpliciores adeoque minùs compositæ, maximeque fluidæ desiderantur misti partes; toties, ubi ad requisitum illi Secretioni instituendæ gradum ascendit Fermentatio, segregandæ sunt & sejungendæ misti partes fluidiores & futuro usui convenientiores à viscidioribus, magisque consistentibus, ideoque inutilibus.

Secretio partium fluidiorū à viscidioribus quando fiat.

VIII. Hæc partium omnium fluidiorum à viscidioribus & magis consistentibus Secretio, cùm solâ fermentatione obtineri nequeat (aliquarum enim secretionem illâ obtineri non negamus) novâ fermentatæ massæ adhucdum cohærentis mutatione atque alteratione, quâ hoc præstetur, opus esse patet.

Ad eam præter Fermentationem requiri adhuc aliam mutationem. Hæc per Chymiæ eruenda.

IX. Desideratam huic Secretioni mutationem, multis necdum perspectam, sed in Democriti puteo latentem ut eruamus faciliùs, libet in consilium & auxilium advocare stupenda, mirandaque indies patrantem Chymiam, primariam certè mutationum naturalium Artem, in quibusdam, si dicere fas sit, Naturam ipsam superantem, atque Physicæ Scientiæ, ut & Medicinæ solidæ constituendæ perutilem ac unicè necessariam.

Chymiæ laus.

X. Quosvis autem, solertes præsertim & operi attentos Discipulos infinitis exemplis docebit illa, nunquam satis laudata, quia nunquam satis exculta vel cognita Ars, quemadmodum ex plenè fermentatis mistis secernuntur Ignis ope destillantes partes ad primævam simplicitatem & puritatem proximè accedentes; sic ex iisdem remissiùs fermentatis, aut aliàs minùs exactè mistis separari posse partes magis compositas, fluidiores tamen, à cæteris viscidioribus, magisque consistentibus; idque admiscendo aliquid, cui ob majorem affinitatem jungantur misti partes alterutræ, desertis ac relictis cæteris: unde rursus coalescentes vel subsidunt, vel innatant desertis.

Quid doceat.

Partium diversa separatio.

XI. Sic Aquæ Vitriolatæ aut Vitriolo Aquâ soluto si affundas Tartari Salem itidem Aquâ vel Aëris humiditate Aqueâ solutum, jungetur huic Tartari Sali, utpote sibi magis affini, Spiritus acidus in Vitriolo latitans; deseretque suum Sulphur, quod præceps liquoris fundum sensim petet: unde etiam *Præcipitationem* indigitarunt hanc mutationem Artifices; quæ ob admistæ Aquæ copiam faciliùs procedit & celeriùs.

Separatio Spiritûs acidi à suo sulphure in vitriolo.

XII. Sic Metalla Spiritu acido, Aquâ forti puta, corrosa, quoties aliud Metallum, corpusve prædicto Spiritui magis affine additur solutioni, toties à Spiritu corrodente derelicta sensim subsident, dum ille immisso unitur corpori.

Ut & Metallorum ab aquis fortibus per alia corpora.

XIII. Hæc unitorum secretio, & uniendorum concretio, quando cùm notabili aliqua uniendarum partium pugna & hinc excitato fervore contingit, *Effervescentiæ* nomen meruit: In qua semper observantur concurrere Spiritus acidus & Sal lixiviosum, corpusve lixivioso sale præditum: quod, quò puriùs fuerit, eò arctiùs ei jungitur Spiritus acidus & ab eodem secedit segniùs: ac vice versâ.

Effervescentiæ quid sit & quænam ad eam concurrant.

XIV. Simili planè modo Fermentatorum in Ventriculo Alimentorum partem puriorem, fluidiorem, Sanguinique producendo magis utilem; *Chyli* nomine notam, opinamur

Per hanc Chylus à fæcibus secernitur.

secerni in Intestinis ab eorundem parte impuriore, viscidiore, hominique minùs utili in *Alvinas fœces* facessente.

Et quidē ope Bilis & Succi Pancreatici.

XV. Ut autem, cui hoc muneris adscribendum sit, pateat, notandum, instituto accurato omnium tam in brutis, quam hominibus per Anatomen observabilium examine, hactenus duos duntaxat animadversos loco huic usui conveniente ad intestina delatos Liquores, *Bilem* & *Succum Pancreaticum*, quorum alterutri, vel utrique hanc *Chyli ab Alvinis fœcibus Secretionem* omninò acceptam putamus referendam.

Horum liquorū effusio in intestina.

XVI. Effunditur enim ut plurimùm per communem Ductum sive Exitum uterque Liquor præfatus in cavitatem Intestinorum, & quidem quatuor circiter transversorum digitorum spatio sub Pyloro: unde commodissimè præterlabentibus alimentis fermentatis admisceri potest ac debet uterque liquor.

Quomodo id fit in Succo Pancreatico.

XVII. *Pancreaticus Succus* cùm in peculiari vesicâ vel cavitate non asservetur, nec in suo ante paucos demum annos à Wirsungo primùm observato Ductu à Nobis aut aliis, quod sciamus, benè dispositis & sanis omnibus unquam fuerit repertus; non dubitamus asseverare ipsum continuò per Ductum suum deferri ad Intestina, mutuato à Pancreate, in quo præparatur, Pancreatici nomine.

Quarstione id fit in Bile.

XVIII. *Bilis* autem, utpote Vesiculâ propriâ Epatis cavo insitâ conclusa, nec nisi in Ægris effusa tota, innotuit jam pridem omnibus. Hæc quoniam non è Corpore, sed in Corpus exoneratur, necessariam, utilemque sui productionem & coacervationem ostendit.

XIX. Effundi autem ad Intestina in Sano homine Bilem suspicamur, quoties alimenta debite fermentata è Ventriculo propelluntur, in ac per Intestina, & quidem motu Ipsorum peristaltico in brutorum viventium sectionibus non semel oculis à Nobis & aliis usurpato: tracto scilicet in consensum Folliculo Bilario, utpote ab eâdem causâ, de quâ suo loco & tempore, moto.

Succus Pancreaticus parum à Saliva differt.

XX. *Pancreaticum Succum naturalem nihil vel parum à Salivâ differre* putamus, uti docebimus pluribus, quando ex professò de Glandularum agemus usu.

Bilis ex quibus constituatur.

XXI. *Bilem* autem si quis terminis descriptam cupiat Chymicis, & analysi Chymicæ respondentibus, arbitramur ad ejus constitutionem concurrere *multum Salis lixiviosi retorridi, atque ideò subpinguis, accedente insuper pauco Oleo, pauco Spiritu volatili, paucâque Aqua.*

Sal lixiviosum retorridum quid.

XXII. *Retorridum* vocamus *Salem lixiviosum, qualem calcinatio aut reverberatio exhibet diutina.*

Hujus ope Chylus secernitur à fœcibus.

XXIII. Salis autem lixiviosi in Bile dominantis ope fermentatorum Alimentorum comes *Visciditas*, ab Oleo copiosiore cum acido Spiritu pauco, Terrâque paucâ permisto pendens immutatur & frangitur: unde partes eorundem *Chylosæ* à cæteris secedentes ab allabente perpetuo Succo Pancreatico amplius diluuntur, dum Bilis pars bona cum Alvinis permanet fœcibus, illasque & suo inficit colore, & nitroso impraegnat sale.

Ut & ope Spiritus Acidi.

XXIV. Eandem Visciditatem destruit Spiritus acidus copiosior, Aquâ præsertim dilutus; & Olei vim frangens ac obliterans.

Chyli transcolatio in Venas Lacteas.

XXV. *Secretus* sic ab Alvinis fœcibus Chylus per *carneam* & spongiosam Intestinorum *Crustam*, veluti per pannum laneum, *transcolatur* quasi, exprimiturque in Venas Lacteas memorato Intestinorum motu peristaltico.

Chylus ex quib⁹ componitur.

XXVI. *Chylum* autem constituunt *imprimis Alimentorum Spiritus Volatilis, Oleum tenuius pauco Sale lixivioso, & Spiritu acido pauca Aqua dilutis temperatum.*

COROLLARIA.

Cùm variis utatur homo alimentis, notandum,

Quanā plurimū Chyli promant

1. *Liquidiora & omnis penè saporis expertia, Spirituque volatili abundantia facillimè fermentari; & à fœcibus suis secerni atque Chyli laudabilis plurimum promere.*

Quanā minus

2. *Solidiora, viscidiora, & acido Spiritu turgentia, austera præsertim, fermentari difficiliùs & tardiùs, ab alvinis fœcibus secerni segnius, & Chylum bonum cedere parcius.*

Quidnā sit Alimentum, quid Medicamentum & quid Venenum.

3. *Omnia excellente atque à mediocritate recedente qualitate prædita pro Medicamento, aut Veneno habenda; non Alimento. Nam* Alimentum *judicamus, quicquid aptum est in corpore nostro ita mutari, ut aliqua sui parte in ipsius abeat restaurationem: Uti* Medicamentum*, quicquid aptum est corpus nostrum ita mutare, ut melius inde habeat:* Venenum *verò, quicquid ita mutat corpus nostrum, ut ejusdem intendat destructionem. Atque hac distinctione posita non difficile erit explicare, quî idem, Vinum puta, eidem homini esse queat, & sit subinde, nunc Alimentum, nunc Medicamentum, nunc Venenum.*

DISPUTAT. MEDICARUM III.

De Chyli Mutatione in Sanguinem, Circulari Sanguinis Motu, & Cordis, Arteriarumq; Pulsu.

Medicis quid maximè opus.

I. DE veris Mutationum omnium in hominis functionibus indies contingentium causis, iisque variis, ut certò constet, Medicorum, praxin præsertim exercentium interest quam maximè. Non erit proinde nobis hîc, uti non fuit hactenus, de anxiâ, sterili, & quandoque (ubi secundùm definitiones morborum etymologicas, non semper rei essentiam explicantes, perperam, ne pejus dicam, curantur ægri) noxiâ in Arte Medicâ vocabulorum disquisitione Grammaticâ; verùm de planâ veris affectionum quarumvis causis *ratiocinatione* catenatâ inveniendis, ac inde curationi ægrotorum debitè ac secundùm *experientiam* fœliciter instituendæ viâ Tyronibus nostris, ad solidam, ex ipsis Naturalium ac cùmprimis Medicarum rerum fontibus *Sensus* & *Rationis* ope petitam, *Usuque* multiplici comprobatam, & Ægris Ipsorum aliquando utilem futuram Medicinæ Artem aspirantibus sternendâ solicitudo prima, utpote quæ egregiorum Practicorum cum morbis, non larvis pugnantium semper fuit & erit propria, non Vitilitigantium.

Chyli via

II. A fœcibus ergo alvinis secretus, & in Lacteas venas expressus Chylus ex Ipsarum ramis minoribus sensim defertur in majores, donec

in earundem Lacunâ jungatur allabenti ab inferioribus corporis partibus Lymphæ, cum quâ per Lacteam Thoracicam pergit ad Axillarem venam sinistram in quam confluunt.

Quibus misceatur.

III. Chylus primùm soli Lymphæ in Lacteâ, hinc & Sanguini in axillari & cavâ venâ confunditur; Sanguini, in quam, à capite, cæterisque partibus Cavæ Corde superiori unitis refluenti: cum quibus defluit paulatim versùs dextram Cordis auriculam.

Ex quibus constet sanguis ingrediens.

IV. Circa Cordis auriculam dextram delabentibus Chylo, Lymphæ & Sanguini commiscetur Sanguis à partibus omnibus Cavæ venæ Corde inferiori junctis rediens & Cor repetens.

Ejus ingressus in cor.

V. Horum omnium mistura dextram Cordis auriculam subit, quæ contractâ eandem in dextrum Cordis ventriculum propellit.

Accensio, rarefactio & arctior mistio.

VI. Misturam hanc heterogeneam accendit atque rarefacit Internus Cordis Ignis, promovetque arctiorem singulorum inter se permistionem; unde Sanguis exurgit adhuc imperfectus.

Ingressus in pulmones & temperatio.

VII. Hic imperfectus Sanguis è dextro Cordis ventriculo delatus per Arteriam Pulmonalem in Pulmones ab inspirato Aëre in ipsis temperatur ac recreatur; sicque per Venam Pulmonalem properat in Cordis auriculam sinistram.

Regressus in cor.

VIII. Ex contractâ sinistrâ Cordis auriculâ nuper admissus Sanguis protruditur in ejusdem Ventriculum sinistrum.

Ac ultima perfectio.

IX. In Cordis ventriculo sinistro accenditur iteratò & rarefit Sanguis ab eodem Igne Cordis interno, accipitque tunc ultimam sui ab Ipso perfectionem.

Ignis Vitalis sustentatio per sanguinem.

X. Sustentatur autem & conservatur Sanguine alternatim in Cordis ventriculos impulso, hinc & expulso, utpote pabulo suo ignis Cordis internus & Vitalis.

Sanguinis perfectio per ignem vitalem.

XI. Perficitur vicissim ab hoc Igne Sanguis, redditurque ab ipso reparandis & augendis omnibus corporis partibus tam continentibus, quàm contentis convenientissimus.

Sanguinis per corporis partes distributio

XII. Perfectus enim & repetitâ sui incensione magis Vitalis factus in sinistro Cordis Ventriculo Sanguis in omnes & singulas Corporis partes, uno pulmone excepto, per Arteriam magnam sive Aortam distribuitur.

Ejus regressus in Venas & dehinc in Cor.

XIII. Quoniam autem non omnis consumitur in prædictos usus Sanguis, sed aliqua duntaxat sui parte, quicquid residuum inde manet, ac superfluum, remeat in Venas, & per Venas refluit ad Cor.

Ejus circulatio quid.

XIV. Qui Sanguis è Cordis Ventriculis ad partes corporis omnes per arterias fluxus, & rursùm à partibus singulis ad Cordis Ventriculos per Venas refluxus, reciprocus & continuus, circulatim & in circulum factus; *Motus Circularis* & uno verbo *Circulatio* est nominatus, vocabulis planè propriis, emphaticis & huic rei aptissimis.

Circulationis ratio & causæ.

XV. Motûs hujus Circularis in Sanguine observabilis & *Gulielmi Harvei Angli* de re Medicâ vel hoc nomine optimè meriti operâ noti & descripti rationem & causas si quis à nobis audire aveat; censemus Sanguinem in Cordis ventriculis perficiendum ab innato Ipsi Igne accendi, simulque rarefieri; atque sui rarefactione majus, majusque, quò contineatur, spatium requirere, ac proinde Cordis parietes sensim magis, magisque expandere, ac sponte tandem, ubi amplius dilatari nesciunt Cordis Ventriculi, in Arterias non tam erupturum, quàm irrupturum, nî Cordis parenchyma sui expansione molestatum Spiritûs animales in sui vocaret auxilium; qui copiâ convenienti accedentes contrahunt musculos parenchyma Cordis constituentes, sicque coarctant ejusdem ventriculos, ac eâdem operâ sanguinem in Ipsis contentum expellunt in Arterias.

Sanguinis propulsio è Corde in Arterias

Cordis Dilatatio naturalis & Contractio Animalis.

XVI. *Naturalem* proinde putamus vocandum Cordis Ventriculorum Dilatationem, à Sanguine rarescente factum, uti *Animalem* eorundem Contractionem per musculos absolutam, & Voluntati quodammodò parentem.

Sanguinis per Arterias motus.

XVII. Propulsus in Arterias Sanguis contentum in iisdem Sanguinem propellit ulteriùs, simulque expandit arteriarum cavitatem; quæ accedente motu arteriarum peristaltico per fibras earum transversas perfecto vicissim coarctatur, promoto & sic quoque Sanguinis per ipsas motu.

Ejus transitus ex Arteriis in Venas.

XVIII. Hunc Sanguinem immediatè suspicamur ex arteriis transire in venas; non verò per intermedium partium parenchyma; nisi forsan intercurrentibus per ipsum canalibus vasorum extrema connectentibus.

Quomodo fiat Nutritio.

XIX. Suspicamur prætereà, quemadmodum in Capite Arteriæ meningem crassam prætergressæ alteram deponunt tunicam, sic easdem capillares factas simplici duntaxat in partibus cæteris donari tunicâ; per quam porosam transudet; quicquid ex sanguine unicuique convenit maximè, dum reliquum pergit in Venas per anastomoses Arteriis passim continuatas.

Sanguinis Motus per Venas.

XX. Admissus in Venas Sanguis ex ramis minoribus assurgit paulatim in majores; partim impulsu Sanguini à Corde & Arteriis communicato; partim Venarum ipsarum motu peristaltico; partim Sanguinis, mediante carnosâ magis Venæ Cavæ, ubi Cordis auriculæ dextræ adunatur, fabricâ, in Cordis auriculam dictam propulsione, atque hinc consequente aliquo in Cavâ venâ spatio, appellenti Sanguini locum faciente.

In dextrum Cordis Ventriculum

XXI. Propulsus in dextram Cordis auriculam Sanguis, motu ejusdem animali sensibiliter ipsam contrahente & coarctante expellitur denuò in dextrum Cordis Ventriculum.

Et hinc per pulmones in sinistrum.

XXII. Ex dextro Cordis Ventriculo in Arteriam, hinc & venam Pulmonalem, atque sinistram Cordis Auriculam, tandemque in sinistrum Cordis Ventriculum similibus de causis transfertur Sanguis.

Sanguis mobilior fit ab Igne Cordis, & movetur à partibus continentibus.

XXIII. Adeò ut ab Innato quidem Cordis Igne mobilior reddatur Sanguis accensus & rarefactus; moveatur tamen & propellatur imprimis à partibus ipsum continentibus.

Inservit sanguinis circulatio 1. Igni Cordis nutriendo. 2. Vitæ sustentandæ.

XXIV. Inservit hæc Sanguinis Circulatio vitæ naturali conservandæ, 1. dum continuò allabente ad Cor pabulo laudabili in ardore suo permanet Ignis Cordis internus & Innatus, vitæ fotis, & Animæ forsan; corporisque Vinculum primarium.

XXV. 2. Dum accenso, sicque Vitali facto in

in Cordis Ventriculis Sanguine, eodemque quaquaversum in omnes corporis partes disperso in vitâ conservantur singulæ: subsequente aliàs impeditum Sanguinis arteriosi, hoc est, Vitalis ad partes quasvis transitum earundem internecione ac interitu morticino.

Nũ Ignis Cordis integer permaneat in sua actione.

XXVI. Ut scitu digna, sic cognitu difficilis quæstio hîc occurrit agitanda. An nempe credibile sit, fieri posse, ut Ignis Cordis internus refluentem continuò cum Lympha, Chyloque Sanguinem accendat, & nihilominus integer permaneat, nec inde pereat?

XXVII. Quamvis autem effectûs hujus mirabilis nulla reddi posset ratio, idcirco tamen pro incredibili, aut impossibili, adeóque falso habendus non esset: Nam, præterquam quòd Sanguis omnis è Corde effluens calidior deprehendatur venoso, atque eo ipso arguatur in ipso Corde calorem illum majorem nactus Sanguis, potest insuper possibilitas illius effectus & affectionis simili alio huic simillimo illustrari exemplo, postquam accensæ lampadis aut candelæ flamma innumeras alias lampades aut candelas accendet ac inflammabit, nec tamen minus ardere perseverabit ipsa, uti quotidiano Visus constat testimonio; cui cur cedere debeat in pari negotio Caloris sensus idem de Cordis Igne testimonium ferens, non videmus, nec assequimur.

Pulsus quid?

XXVIII. Quemadmodum in Sanguine, sic & in Corde, Arteriisque notabilis occurrit Motus, *Pulsus* nomine apud Medicos celebris; quapropter eundem quoque huc facientem paucis putamus enucleandum.

Constat duplici motu.

XXIX. Constat autem Pulsus gemino, eoque alternante Arteriarum & Cordis motu, Dilatatione puta & Contractione.

Quando Cor atq; arteriæ dilatetur

XXX. *Dilatari* dicitur Cor, quando ejus Ventriculi ampliantur, & parietes foras expanduntur; Arteriæ verò, quando ipsæ magis explicantur & distenduntur.

Quando contrahantur.

XXXI. *Contrahi* è contrà dicitur Cor, quando ejus Ventriculi coarctantur, & parietes ad sese propius accedunt; Arteriæ verò, quando illæ magis complicantur & angustantur.

Causa dilatationis Cordis

XXXII. Dilatari diximus in superioribus Cor à Sanguine in ejus Ventriculis ab interno ejusdem Igne rarefacto.

Causa ejus contractionis.

XXXIII. Contrahi verò à Spiritibus animalibus parenchyma ipsius musculosum animali motu cientibus.

Causa dilatationis arteriarum.

XXXIV. Dilatantur Arteriæ à Sanguine è Cordis Ventriculis in ipsas propulso.

Causa contractionis earum.

XXXV. Contrahuntur eædem Arteriæ motu ipsarum peristaltico.

Contractionem & dilatationem Cordis & Arteriarum non simul fieri.

XXXVI. Hæc si vera sunt, uti vera esse putamus, utique non contrahentur simul, non dilatabuntur simul Cordis Ventriculi & Arteriæ; verùm dilatabuntur Arteriæ, quando & quoniam contrahuntur Cordis ventriculi, effunditurque in ipsas Sanguis; contrahentur autem vicissim Arteriæ, quando desinet Cordis Ventriculorum contractio ob sanguinem ex auriculis in ipsos recens propulsum, & ab interno Cordis igne rarescentem: quod insuper binorum Sensuum, Visûs & Tactûs confirmatur testimonio.

Quinque circa Pulsum observanda.

XXXVII. Cùm autem Practicis utilis sit ac necessaria verarum Cordis, Arteriarumque Dilatationis & Contractionis causarum cognitio; & Arteriarum imprimis in earundem Dilatatione Tactum ictu ferientium soleat explorari à medicis Pulsus; ac quinque circa ipsum occurrant observabilia, à quibus totuplices deducuntur absolutæ Pulsuum differentiæ; libet singularum causas, veras nobis visas, ordine proponere.

1. Ejus robur & debilitas.

XXXVIII. Nam 1. ratione *Moventis*, hoc est, Causæ expandentis Arterias, distinguitur Pulsus in *Robustum* sive *Validum*, & *Debilem* sive *Languidum*; à Spirituum animalium ad Cordis musculos Motorum & potenter vel languidè ipsius parenchyma contrahentium copiâ vel paucitate omninò deducendum, non item à Sanguinis rarefactione variâ, cùm hæc æqualiter ac lentè assurgat, neutiquam cum impetu, qui tamen & in Pulsu naturali, & præsertim in præternaturali Cordis Palpitatione convulsivâ existit manifestus.

2. Magnitudo & parvitas.

XXXIX. 2. Pro *Spatii* in unaquaque Arteriæ expansione occupati amplitudine diversa distinguitur Pulsus in *Magnum* & *Parvum*; à Sanguinis rarefactione majore vel minore, & quidem pro ipsius Sanguinis ad rarescendum dispositione variâ pendentem.

Harum causæ.

XL. *Sanguinem ad magis & amplius rarescendum disponit Spiritus acidus mediocris, partes ipsius pingues vel oleosas blandè coagulans*, & ut interno *Igni Cordis diutius resistat*, ac idcirco ampliùs explicetur, efficiens.

3. Celeritas & Tarditas

XLI. 3. Ratione *temporis in unaquaque dilatatione* consumpti distinguitur; *Pulsus* in *Celerem* & *Tardum*; à Spirituum animalium concitatiore aut segniore affluxu pendentem, atque irritationem magis, minúsve urgentem consequentem.

4. Frequentia & raritas.

XLII. 4. Pro *temporis in pluribus dilatationibus* sive pulsationibus observabilis *mensurâ* distinguitur Pulsus in *Frequentem, sive Crebrum* & *Rarum*; à Sanguinis incendio & rarefactione promptiore aut lentiore procedentem.

Earum causæ.

XLIII. Promptiùs autem incenditur & rarefit Sanguis ob salis lixiviosi oleo & spiritu volatili turgentis, hoc est, Bilis copiam ipsi admistam; lentiùs verò, ob ejusdem paucitatem.

5. Durities & Mollities.

XLIV. 5. *Qualitatis tactilis* in arteriâ tangendâ observabilis ratione distinguitur Pulsus in *Durum* & *Mollem*; ab Arteriæ rigiditate ac tensione vel laxitate pendentem.

ADDITAMENTUM.

Partium sanguinis unio laxa.

XLV. Plerorumque Opinionem Thesi VI. sequutus, dixi ab Igne Cordis interno accendi & rarefieri *Sanguinem*, sicque promoveri *arctiorem partium ejus singularum inter se permistionem*; nunc verò, postquam multiplicem Sanguinis tam variis liquoribus, *Spiritibus Animalibus*, *Lymphæ*, *Salivæ*, *Succo Pancreatico*, *Bili*, *Semini*, *&c.* materiam subministrantis Usum examinavi exactiùs, censeo *laxam duntaxat minimèque arctam*, *esse partium Sanguinis in Corde perfecti unionem*. De quâ pluribus alibi.

XLVI. Quæ de *Vitali Cordis Igne* (de quo Thesi XXVI. & XXVII.) ejusque *Ortus ac Perennitatis Causis* veris postmodum videor mihi eruisse, omnium judiciis exponentur brevi in II. meâ de *Febribus* Disquisitione.

DISPUT. MEDICARUM IV.

De Spirituum Animalium in Cerebro, Cerebelloque Confectione, per Nervos Distributione, atque Usu Vario.

Uni vel pluribus Veterum non omnia fuisse perspecta.

I. QUandoquidem nullius Visceris functio plenè cognosci potest ignoratâ ejusdem fabricâ, mirari subit inter Medicos doctrinæ famâ celebres occurrere aliquos tam absurdos vel iniquos Censores, qui omnia ad Medicinæ perfectionem facientia uni vel pluribus Veterum perspecta fuisse etiam nunc apertè, palamque profiteri non erubescant; ipsos licèt falsi arguat Experientia quotidiana; quippe quæ plurima, eaque ad solidam Sanitatis, Morborumque notitiam comparandam requisita, ab Antiquorum in Arte Medicâ utut excellentium virorum nemine conscripta, solerti Anatomicorum Recentiorum operâ indies adhuc promit.

Inscitia partium corporis causa hodiernorum errorum.

II. Et utinam tanta foret nostri in re Anatomicâ præ cæteris superioribus omnibus fœlicis sæculi ulterior fœlicitas, ut tandem aliquando innotesceret nobis omnium & singularum corpus humanum absolventium partium perfecta structura & natura; quò faciliùs ad functionum in singulis ac per singulas fieri solitarum essentiam intimam penetrare daretur: Hujus namque defectu aberramus omnes plùs minùs à Vero; quinimò asseveramus non rarò nimis audacter multa, quæ si non planè falsa, ficta saltem, adeóque falsitatis suspecta esse propria cujusque dictat & urget ardens Conscientia.

Ex ignorantia fabricæ cerebri variæ opiniones.

III. Si alicubi, certè in accuratâ Cerebri, Cerebellique fabricâ investigandâ, eruendâ, describendáque negligentiores aut infœliciores saltem fuere hactenus Anatomici; laboris molesti dicamne impatientes, an intricatis hîc passim minutiis ad votum extricandis impares? Unde quid mirum, si de partis primariæ plus satis visui nostro in multis se subducentis functione in varias itum sit opiniones, suspiciones, fictionesve?

Ejus Anatomiæ difficultas.

IV. Utique ignoscimus libenter omnibus & singulis in partis hujus notabilis explicatione fatiscentibus; quò & nobis qui in ejusdem illustratione per annos plures viginti non parùm operæ pro re nata consumpsimus, ignoscatur pariter; si successus necdum responderit nostræ, nedum aliorum forsan expectationi, & animæ super hâc re multiplici vexationi.

V. Conabimur tamen quibusvis Veritatis Studiosis, nobisque corporis, mentisve dotibus præstantioribus, aut aliàs instrumentorum aptiorum inventione fortunatioribus in Cerebri perverstigatione viam denuò sternere faciliorem; idque omnia, quæ ex variis, humani præsertim Cerebri sectionibus nobis observare dedit summus ejusdem Opifex, quæque præsenti negotio inservitura obliviosa suggeret Memoria, proponendo, exponendoque, quantum licebit, & fideliter, & breviter, & dilucidè.

Cerebri substantia.

VI. *Cerebri, Cerebellique substantia*, ut hinc exordium faciamus, mollis est, cohærens extensiva, subpinguis, atque ideò pinguium ad instar liquescens potiùs, quam Lienosi parenchymatis modo diffluens; mininè verò Glandularum plerarumque ritu firma, solida, & æquali vel inæquali duritie consistens.

Ejus continuatio cum Medullâ Spinali. Quid sit cerebri Pons

VII. *Continuatur Cerebrum Spinali Medullæ*; cujus *Radices* subit quasi & *semi-amplectitur*, illisque adunatur *Cerebellum* parte sui centrosâ; quam omnibus suo secandi modo inversis, ob aliquam tunc cum ponte similitudinem, *Pontem* nominavit *Varolius*.

Corpus Callosum

VIII. A binis Medullæ Spinalis Radicibus assurgens utrinque *Cerebrum per Corpus Callosum coalescit, continuaturve* in sui medio, moxque iterum ad verticem ascensurum secedit ab invicem intercurrente *Crassæ Meningis Falce*; dum utrobique parte sui reliquâ explicatur quaquaversum, imprimis autem retrorsum, ut & extrorsum, donec tandem introrsum contortum & sursum sensim in tenuem Limbum desinens & ad radicem suam denuò accedens, ipsam undique ferè complectatur, atque simul in latere utroque *Cavitatem*, sive *Ventriculum* formet.

Falx.

Ventriculi. Extima superficies. Anfractus Fissura.

IX. Hujus *Cerebri extima superficies* omnis per *Anfractus*, intestinorum tenuium convolutionibus quodammodo similes, ubique satis profundè discriminatur, atque imprimis per notabilem *Fissuram sive Hiatum*, ad Oculorum radices occipientem, ac secundum Tempora supra, nec ultra Medullæ Radices retrorsum pergentem, atque Cerebrum utrinque in superiorem quidem partem grandiorem, inferiorem verò minorem dirimentem; cum comitantibus totam Fissuræ profunditatem & productionem Anfractibus; imò ipsam quoque radicis partem supremam minorum Anfractuum rudimentis.

Tenuis Meninx.

X. Extremam hanc Anfractibus flexuosam, ut & intimam æqualem ac ventriculos conformantem Cerebri superficiem investit ubique *Tenuis Meninx*; infinitis *Arteriarum Carotidum* per anfractus omnes atque imprimis per dictam Fissuram ramis majoribus distributarum propaginibus capillaribus conspersa & comitata.

Lateralium Cerebri Ventriculorum Formatio & progressus.

XI. Horum *Lateralium Cerebri Ventriculorum Formationem & progressum* si quis proinde nosse desideret, respondemus, *Non esse Ventres in ipsa Cerebri substantiâ medullari excavatos*; verùm *ex Cerebro circa suas radices contortuplicato continuè concavatas Concamerationes*; atque suum à parte anteriore & inferiore, ubi tenuis Carotidis Arteriæ ramus Plexui Choroidi inseritur, initium capientes; hinc sensim retrorsum, mox sursum, deinde antrorsum circa utramque Spinalis Medullæ Radicem *Falcatim* procedentes, donec sub *Corpore Calloso in Septum* non tam lucidum, quàm *pellucidum attenuato* & ad Radices usque deorsum expanso utrinque per foramen rotundum, aut ovale, coëant ad Infundibuli partem supremam & ampliorem; licet aliquantò ulteriùs progrediantur adhuc iidem antrorsum.

Plexus Choroidis origo, constitutio, & progressus.

XII. *Plexus Choroides* in Ventriculi lateralis prædicto exortu suam utrinque videtur habere originem, plurimis, nec nisi in Ægris ferè observabilibus *Glandulis tenui Membranâ & Arteriolis* multis simul contextis constans, & ubi *Medullæ Radicibus per Limbum connectitur undique complicatâ Cerebri substantiâ*, iisdem ibidem applicatus & per tenuissimas fibrillas vel canaliculos, ut & arteriolas conjunctus, donec sub

præfato Septo pellucido retrorsum inter contiguum & fortè passim utrique Radici eodem in loco sibi adunatæ connexum, *nec ullam Cavitatem aut Ventriculum ibi formantem Fornicem*, Callosi corporis propaginem, magis expansus perveniat ad *Pinealem Glandulam*; cui, ut & vicinis partibus ita colligatur, ut sine sectione aut ruptione, hoc est, vi divelli nequeat ab illis.

Corporis Callosi Hiatus Septum pellucidum dividens.

XIII. *Corpus Callosum*, ubi in Septum pellucidum incipit attenuari, *Hiatum* habere, ipsum etiam Septum quamvis tenuissimum in partes duas nonnunquam dirimentem, cum admiratione ante annum casu observavimus, & Spectatoribus nostris demonstravimus jam aliquoties.

Arteriarũ Carotidum constitutio & progressus.

XIV. Consideratione dignum est, *Carotides Arterias* Cerebro Sanguinem afferentes (idem accidit *Cervicalibus* ad Cerebellum tendentibus) ubi Meningem crassam penetrant, *alteram deponere tunicam*; & tales maximâ sui parte cum Meninge tenui per Cerebri Fissuram & Anfractus omnes distributas universæ *Ipsius superficiei Capillares Surculos innumeros* largiri antequam perveniant ad sinus, in quos tandem inseruntur, sequè exonerant. Quarum per superficiem decurrentium arteriarum respectu paucæ sunt & parvæ, quæ ipsam Cerebri Substantiam pertranseunt Medullarem.

Venas in Cerebro Arterias non comitari.

XV. Sed nec hoc minùs videtur notabile, quòd, sicut in cæteris Visceribus omnibus (uno insuper excepto Hepate, cui planè contrarium evenit) *non item in Cerebro ac Cerebello Arterias comitentur Venæ*, unà cum illis in totidem ferè distributiones divaricandæ, verùm aut nullæ, aut perpaucæ saltem percipiantur ex amplis Meningis crassæ Sinibus, Venis Jugularibus continuatis, ad ipsum Cerebrum delatæ.

Cerebri substantiæ color.

XVI. Ubi nec hoc prætereundum, partem Cerebri anfractibus incisam, adeóque maximè extimam coloris esse obscurioris, & album pauco rubore dilutum mentientis, dum interior impensè albet.

XVII. Examen quoque meretur conclusa in Radicum albicantium medio *Substantia colore subcarneo imbuta*, quæque in Cerebro tenuiori & molliori non ita difficulter aliquâ sui parte separari potest à reliquâ ipsam complectente parte albicantiore.

Capillares Arteriolas per Cerebri Substantiam deferri.

XVIII. Plurimas Capillares arteriolas per ipsam Cerebri quoque & Radicum Substantiam deferri confirmat, præter alia documenta, inflata per tubulum immissum Arteria Carotis Sanguinem in illas propellens, ac innumerabilibus punctis cruentis dissectam substantiam inficiens.

Infundibulum & Glandula pituitaria.

XIX. In utriusque Lateralis Ventriculi concursu sub Septo pellucido spectatur *Infundibulum* sensim coarctatum, *Pituitariæ Glandulæ* connexum, & colore obscuriore atque carneo tinctum.

Medius Cerebri Ventriculus.

XX. Inter utramque Spinalis Medullæ radicem, superiore & inferiore sui parte coalescentem, *Ductus* reperitur à prædicto Infundibulo retrorsum vergens, pro *Tertio sive Medio Cerebri ventriculo* habendus.

Canalis.

XXI. Ab hoc Tertio inter coadunatas Spinalis Medullæ Radices conformato Ventriculo sub *Ponte nostro*, *Testibus & Natibus* in quatuor ipsius extremis eminentibus ornato, *Canalis* vel *Aquæ-ductus* est versus Quartum Cerebelli Ventriculum.

Glandula Pinealis.

XXII. In hujus autem Pontis extremitate anteriore ultra binos Testes sita est *extra Ventriculos omnes Glandula Pinealis*, utrique Spinalis Medullæ Radici parte sui latiore *Nervulo*, nerveove funiculo utrinque conjuncta, dum tenuior & acuminata inter testes retrorsum extensa & Choroidi Plexui, Quartoque sive Brevi crassæ Meningis Sinui connectitur tam firmiter, ut cum labore veniat separanda, & inflato per tubulum hoc Sinu cum annexis & adjacentibus partibus agitetur simul tota.

Alveus.

XXIII. Inter mox enarratum Pontem nostrum & Quartum in Cerebello latitantem Ventriculum alius *Canalis* reperitur, *Alveus* nominandus, ex coalitis Medullæ Spinalis radicibus formatus, ac tenui membranâ ipsis superextensâ concameratus.

Cerebelli constitutio & color.

XXIV. Uti sola duntaxat Cerebri superficies per grandiores distinguitur Anfractus, sic *Cerebelli massa* penè omnis, quæ dissecta spectaculo amœno frondes arborum repræsentat, discriminatur altissimè in *Lamellas* innumeras; parte quidem illarum internâ, mediâque albicante, externâ verò albicantem ambiente obscuriore; singularum Lamellarum discrimen adjuvante *tenui Meninge* ipsas investiente; comitantibus eandem infinitis *Arteriarum Cervicalium* ramusculis capillaribus.

Quartus Cerebelli ventriculus.

Calamus Scriptorius.

XXV. *Ventriculum quartum* dictum constituunt partes *Cerebelli* à suis *Radicibus*, *Variolanum Pontem formantibus*, prodeuntes & post frondosas sui explicationes ad Spinalis Medullæ Radices, ubi ex *Alveo* prænominato in *Calamum Scriptorium* sensim coarctantur, complicatæ; unde nec hunc quoque Ventriculum pro Cavitate in Cerebelli substantiâ consistente haberi posse patet.

Spirituũ Animalium Confectio.

XXVI. Desinunt maximâ sui parte Arteriæ Cervicales Cerebello dicatæ in *Sinum Quartum*, Cerebro, Cerebelloque intermedium, & omnium vulgò celebratorum minimum ac brevissimum.

XXVII. Atque ex hâc in plurimis adhuc mancâ Cerebri, Cerebellique autopsiæ Anatomicæ debita descriptione nostras, intactis alienis, de Spirituum Animalium Confectione, hinc & Distributione, atque Usu Suspiciones magis deducemus, quàm Opiniones.

Ex sanguine ad Cerebrũ & Cerebellum ascendente, ea nutriri, & Spiritus Animales elaborari.

XXVIII. Suspicamur ergo 1. *Sanguinem* à Corde per Arterias Carotides ac Cervicales sursum appellentem, partim transire *in ipsam medullarem Cerebri Cerebellique substantiam*, *ad eorundem Vivificationem atque Nutritionem*; partim *secundum ipsorum superficiem* deduci per ramos ipsarum capillares *ad Spirituum Animalium elaborationem*. Arteriæ namque Cerebri ac Cerebelli duntaxat, uti superiùs dictum, non item ullius alius in corpore Visceris, superficiem perreptantes innumeræ, in publicum, non privatum usum ita se superficie tenus distribui demonstrant.

Pars sanguinis spirituosa, quomodo liberetur à parte sui aquosa.

XXIX. Suspicamur præterea *per Capillarium Arteriolarum Poros* penetrare *partem Sanguinis* maximè *Spirituosam in* Cerebri Cerebellique *Corticem cinereum*, hinc in mediam substantiam

stantiam albicantem; atque in hoc transitu *liberari parte sui Aquea*, penitissime ipsi adhærente; non absimili modo illi, quo per Spongiam oleo imbutam, Cerebri medullæ subpingui hactenus, consimilem, secernitur, separatur, vel, uti loqui solent Chymici, rectificatur à suo phlegmate Spiritus Vini purissimus, Spiritui Animali naturâ suâ proximè accedens; quod vel ex hujus per illum aut alias volatilem quemvis restauratione evincitur.

Spiritus Animalis spiritui Vini similis.

Animalem Spiritum ad partes Corporis per nervos partim deferri.

XXX. Hunc *Spiritum Animalem*, 1. præ cæteris Corporis Contenti partibus omnibus simplicissimum & purissimum suspicamur. 2. partim *pergere continuò per universos Corporis Nervos* ad singulas ejusdem Partes; quod ex punctis, dissectis, aliásve malè affectis (uti in oris tortura) Nervis deducitur commodè: partim, ubi copiosior producitur minusve consumitur, *coacervari* præterea *per universam Cerebri, Cerebellique substantiam*, nondum in Nervos protensam, eamque adimplendo quodammodo expandere; & primò quidem ad functiones animales omnes alacriorem quemvis reddere, uti post Vini generosi moderatum usum, corporis quietem, somnumque naturalem fieri observamus; ubi autem magis adhuc exsuperat, caput etiam gravare, uti Vino potentiore leviter captis, nondum tamen ebriis, accidere videmus; donec ipso rursus in variis, quibus inservire solet, functionibus imminuto levetur novo caput onere; quemadmodum contrà eundem nimis exhaustum, præter inexplicabilem capitis inanitatem, consequi solet corporis languor, non prius recedens, quam assumpto convenienite alimento, spirituoso præsertim, & concessâ defatigato Corpori requie simul obrepat suavis somnus, sicque recreetur denuò misellus, & in singulas horas, imò quævis momenta mutabilis homo.

Partim in Cerebro ac Cerebello coacervari & in quem usum.

XXXI. Suspicamur 3. *Spiritum Animalem* quaquaversum per Nervos translatum, *non tamen in variis suis Usibus mox in totum absumi, aut in auras evanescere; ast in vasa Lymphatica bona sui parte transmeare*, ac per ipsa sub *Lymphæ* nomine *remeare* ad Sanguinem à Cerebro & Cerebello per Sinus in Jugulares Venas refluentem, utpote parte sui Spirituosâ plurimùm destitutum.

Spiritum Animalem non in totum absumi; sed in Lympham mutari.

XXXII. Eandem ob causam suspicamur 4. *Lacteam Thoracicam implantari in Axillarem vel Iugularem Venam* sinistram; quò videlicet præter Spiritus Animales per Vasa Lymphatica undique ad ipsam recurrentes, Chylus Spiritu volatili abundans communicetur eidem *Sanguini Spiritu suo*, uti dictum, *maximâ ex parte privato*.

Cur Lactea Thoracica Venæ Axillari implantetur.

XXXIII. Suspicamur 5. *Partem Sanguinis Aquosiorem*, atque à spirituosâ in Cerebri superficie novissimè secretam cum servatâ aliquâ ejusdem portione *sub tenui Meninge coagulari in Liquorem*; qui sensim *ad Ventriculos*, hinc *per Infundibulum ad Glandulam Pituitariam* tendat secundum naturam; dumque *pars* ejus *fluidior* pedetentim *distillat ad Vvulam*, ut blandè *irriget Fauces, Laringem, atque Gulam*, concrescere partem ejusdem *viscidiorem in Mucum* per *Nares* & quandoque per *Os* quoque *excernendum*: Quoties autem major Aquæ copia producitur præter naturam, uti non raro in multis Ægris etiam sub ipsa tenui Meninge adhuc hærens observatur, toties eandem aut in Cerebro stagnantem, aut in Nares, Fauces, Partesve Inferiores secundum Medullæ Spinalis ductum delabentem varios, & quandoque graves, imò lethales excitare affectus.

Sanguinis partem Aquosiorē concrescere in liquorem, cujus varii effectus.

XXXIV. Suspicamur 6. Aliquid ex *Sanguine* & fortè aliunde quoque admissum in *Plexus Choroidis Glandulis* amplius in *Liquorem* aliquem elaborari; quamvis in quem Usum necdum valeamus hariolari.

In Plexu Choroidis Glādulis liquorē aliquem fieri.

XXXV. Suspicamur etiam 7. in *Glandulâ Pineali* quendam *Humorem* præparari: qualis autem is sit, quemve Usum habeat, dubitamus valde.

In Glandula Pineali Humōrē præparari.

XXXVI. Inserviunt autem *Spiritus Animales* 1. *Sensibus externis*, per Nervos ad ipsorum organa delati & sponte, & voluntariè; quoties scilicet Objectum aliquod externum considerat & expendit Anima attentiùs & avidiùs.

Spirituū Animalium usus 1. in Sensibus externis.

XXXVII. Inserviunt iidem Spiritus Animales in ipso Cerebro hærentes 2. *Sensibus Internis, Imaginationi, Ratiocinationi, Iudicio ac Recordationi*: uti partim ex tenso, quasi in acri, vehementique ipsorum actione Cerebro, partim ex corporis languore profundas & protractas Meditationes consequente apparet.

2. In Sensibus internis.

XXXVIII. Inservire 3. videntur Animales Spiritus *Animi motibus & affectibus Corpori communicandis*; neque enim aliquid tam simplex, tam purum, tam subtile, tam æquale, tamque proinde Animæ passionibus Corpori, ac vicissim Corporis affectionibus Animæ communicandis aptum reperitur in Naturâ, multò minùs in Homine, quàm Spiritus Volatilis, qualem Animalem esse jam docuimus.

3. In affectibus Corpori communicandis.

XXXIX. Inserviunt 4. Spiritus Animales *Motui Animali*, per fibras musculorum, ut & *Motui* Canalium, Cavitatum, & Vasorum omnium *Peristaltico*, itidem per ipsorum fibras circulares absolvendo.

4. In Motu Animali.

XL. Suspicamur denique 5. Inservire Spiritus Animales *Variis Contentorum in corpore Alterationibus perficiendis*; uti hoc vel ex unicâ seminis effusione copiosâ cæteras functiones Animales dictas debilitante comprobari videtur. Sed de his alio tempore, si Deus volet, agemus pluribus.

5. In variis contentoris in corpore alterationibus.

DISPUT. MEDICARUM V.

De Lienis & Glandularum Vsu.

I. NEmo unquam ex arte faciet Medicinam, qui functionum quarumvis læsarum causas proximas & remotiores non cognoverit.

Cognitio functionum læsarum quam necessaria & quid ad eam requiratur Anatomiæ utilitas.

II. Cognoscet illas nemo, qui partes, in quibus, & causas omnes, à quibus secundùm naturam singulæ functiones fiunt, non præcognoverit.

III. Hæc omnia præcognoscet nemo, qui Anatomes imperitus, ac proinde contemptor, ex sui, alteriusve quantivis etiam hominis cerebri figmentis Corporis humani fabricam molitur,

molitur, & nugatur.

Ex ejus neglectu variæ opiniones.

IV. Hanc Anatomes in socordibus imperitiam, hunc ejusdem in delicatulis neglectum, & in nasutulis contemptum consequuntur tam multifariæ, tam à rei veritate alienæ, tam ægris sæpenumero noxiæ de Viscerum plerorumque Usu Opiniones.

De Lienis Usu sententiæ ex ejus Anatome confutantur

V. Assertionem hanc nostram confirmant inter alia plurimæ de *Lienis Usu* Veterum, Recentiorumque Sententiæ, ac accuratum Visceris hujus nobilis examen Anatomicum, tanquam ad splendidum Solis fulgentis lumen sponte ac ita disparentes, ut confutatione haud videantur indigere ulteriori.

VI. Sufficiet idcirco nobis ex Anatome patentem Visceris hujus præstantissimi cum aliis corporis partibus per vasa communionem & communicationem, aliaque pauca hic attingere, ut prætermissâ erronearum de ejus Usu Opinionum exagitatione ac refutatione, nostras de vero Ipsius Usu deducamus & explicemus cogitationes.

Lienem rarissimè offendi.

VII. In *Cadaverum humanorum ex variis morborum generibus defunctorum* longè ultrà centum à nobis dissectorum examine atque observatione valdè sumus mirati *nullum viscus*, si Cor excipias musculosum, *minus offendi labefactum ipso Liene*; *etiam in affectibus melancholicis* perperam Lieni malè habenti vulgò adscriptis.

& admodum variare.

VIII. Sumus insuper multùm mirati *nullum viscus observari, quoad magnitudinem & figuram, magis variare eodem ipso Liene.*

Ejus substantia.

IX. Cæterum *substantia ipsius* præ viscerum reliquorum omnium substantiâ est *longe tenerrima, solubilis & à vasis suis facilè diffluens*; adeoque placentæ Uterinæ eatenus planè consimilis.

Communicatio.

X. Per vasa sua *communicat Lien* cum variis partibus, & quidem 1. *per Arterias cum Corde*, à quo reliquarum universi corporis partium more Sanguinem accipit perfectum.

XI. 2. *Per nervos cum Cerebro*, à quo Spiritus obtinet Animales.

XII. 3. *Per Venas cum Hepate*, ad quod ramum suum Splenicum, hinc Venam Portæ Sanguinem deponit ac mittit copiosum.

XIII. 4. *Per Vasa Lymphatica cum communi ipsis & Lacteis Trunco*, in quem suam exonerat Lympham.

XIV. Non meminimus aliud præterea ab ullo Anatomicorum observatum, demonstratumque Vas, per quod Lieni cum aliis partibus sit vel minimum commercium.

Quæ de Vase brevi adferuntur esse commentum

Sanguinis circulationem ab Auctore in Acad. Lugd. Bat. esse introductam.

XV. Quicquid enim de *Vase Brevi* tanto cum apparatu, pompâ, strepitu, & ridiculô imperitorum applausu in Theatris Anatomicis, aut alibi proferri solet à multis, id omne commentum aut somnium esse jam ante annos viginti sæpiùs evicimus, cùm ad Circularem Sanguinis motum, à Nobis primùm (absit dicto invidia) in hanc Academiam tunc introductum, atque præsentibus nonnunquam, quos honoris causâ nominamus, *D. Adolpho Vorstio, Medicinæ Professore Primario & Academiæ impræsentiarum Rectore Magnifico, Præceptore olim nostro, nunc Collegâ Venerando*; ut & *Ioanne VValæo, Antecessore nostro Solertissimo, & tanti candoris Viro*, ut paulò postquam hunc Sanguinis motum *Harvejanum* publicè satis acriter impugnasset, experimentorum à nobis factorum evidentiâ victus & captus eundem pari zelo & fervore propugnaret: His, inquam, aliisque Viris Honoratis & Veritatis amantibus præsentibus, concurrente magnâ Studiosorum catervâ; ad circularem illum Sanguinis motum frequenter à nobis in Horto Academico & alibi ad oculum demonstratum evertendum inter alia cùm hoc quoque ex fictitio Vase brevi petitum, ac plerisque Herculeum visum produceretur & urgeretur argumentum, id verè ficulneum & stramineum esse Anatomicâ Splenici rami tam ad Ventriculum, quàm ad Lienem divaricati demonstratione & ligaturâ ostendimus.

Lienis Usus Sanguinis plusquam perfectio.

XVI. Quapropter jam tunc suspicati sumus, & nunc planè opinamur, postquam nullum vas (quale observatur uterque Ureter Urinam deferens à Renibus ad Vesicam Urinariam) reperitur, quod secretum in Liene Liquorem qualemcunque, tanquam inutile corpori recrementum ad partem aliquam externam, per quam vel continuò, vel per intervalla in totum è corpore excludatur ac eliminetur, transportare queat: verùm, *Venæ duntaxat & Vasa occurrant Lymphatica, per quæ, quicquid ex Liene effertur, possit deferri*; & Venæ quidem contentum in se Sanguinem propellant in Venam Portæ & consequenter in ipsum Hepar; Lymphatica verò Vasa Lympham suam in prædictum Truncum, Ductumve communem effundant: Ea propter, inquam, opinamur, *Quicquid à Liene prodit, Sanguinis commisceri massæ*; ac proinde nullum in Liene secerni inutile, noxiumve corpori Excrementum; verùm *Sanguinem in Corde jam perfectum*, ac copiosè ad *Lienem* delatum, *amplius in Ipso elaborari, & quodammodo plusquam perfici*, adeò ut *Fermenti cujusdam Sanguinei, aut Tincturæ* (cum Chymicis si loqui libeat) induat ibidem naturam, cujus interventu faciliùs & celeriùs in Sanguinem abeat Chylus.

Huic etiam confert Sp. Animalis.

XVII. Huic Sanguinis exaltationi Splenicæ promovendæ non parum conferre *Spiritum Animalem* nemo ibit facilè inficias, qui per Chymiam edoctus fuerit, *Omnia Fixa unius Spiritus Volatilis ope reddi Volatilia; & Ex Fixi Volatilisatione, hinc Volatilis Fixatione manare* multis inauditas vel incredibiles, *veras* tamen *Mutationum mirabilium Tincturas.*

XVIII. Arbitramur ergò *Sanguinem à Corde per Arterias ad Lienem delatum ibidem Spiritibus Animalibus continuò eodem confluentibus commixtum, magis magisque cum ipsis permisceri & digeri, atque sic in Tincturæ aut Fermenti Sanguinei essentiam exaltari & plus quàm perfici.*

XIX. Interim non irascimur Adversariis nostris, qui jam pridem ob Splenis causam sæpius cum affectu dictam, imposito nobis *Patroni Lienis* titulo, eo ipso non tam offenderunt nos, quàm præter suam mentem condecorarunt. Laudem namque non meruisse putamus, si Usum eruimus & proposuimus verum & laudabilem Visceris laudabilis, à multis licet & olim & nunc nullâ tamen suâ culpâ contempti.

XX.

In affectibus Melancholicis Lienem non esse malè constitutum.

XX. Præter memoratam Lienis fabricam solius Anatomes operâ detectam & eximium ejusdem Usum retegentem; idem illud Corpori utilissimum Viscus ab Inexpertorum calumniis liberat eadem Dissectio (quod nos adhuc addere oportet, quamvis ob toties laudatam hîc Anatomen Ilia fortè rumpantur Momis) dum in Affectibus melancholicis, etiam diuturnis, & post multorum annorum vexationem ad mortem usque ægros comitantibus, in Cadaverum plurimorum perscrutatione innoxium & plerumque præ cæteris Visceribus satis sanum nobis manifestavit Lienem, non inflatum, non induratum, non obstructum.

XXI. Hoc, ut seriò considerent, ac per Stultorum æquè, ac Sapientum Magistram, Experientiam, tandem aliquando sapere discant; quotquot hactenus antecedentium in errore versantium gregem sunt secuti, Practicos hortamur & obtestamur ad unum omnes, quo nobiscum eximii hujus Visceris præstantiam expiscentur, atque illam ubi agnoverint, in suorum ægrorum commodum praxin Medicam in quibusdam emendent aut saltem reforment, ac errare desinant.

In Glandularum usu error

XXII. Si in vero Lienis Usu assignando à vero aberratum est hactenus à plerisque, utique in *Glandularum Usu* designando, determinandoque erratum est adhuc magis.

Pancreaticum & Salivalis Ductus ac Vasa Lymphatica unde oriantur.

XXIII. Huic autem crasso, nec diutiùs ferendo errori detegendo facem accendit eadem nunquam pro merito celebrata, Medicisque pernecessaria Anatome, dum primò *Pancreaticum*, hinc & *Salivales Ductus*, Ipsaque *Vasa Lymphatica* ex conglobatis Glandulis omnibus orta vel producta retexit, atque omnibus sedulis Naturæ scrutatoribus in similes Ductus plures ulteriùs inquirendi occasionem præbuit, & inveniendi viam monstravit.

Per illos ductus liquorē quēndā deferri.

XXIV. Hæc enim omnia suadent & tantùm non persuadent *ex Glandulis omnibus similia originem suam trahere Vasa sive Ductus, atque præparatum in illis Glandulis Liquorem in communem Corpori usum, vel in Os, vel in tenuia Intestina, vel in communem Lactearum Truncum, vel aliò per Illa Vasa deferri.*

Duo Glādularum genera.

XXV. Observantur autem, ut de Testibus nunc sileam, duo primaria Glandularum genera.

XXVI. Sunt enim aliæ ex variis quasi partibus & minoribus Glandulis conglomeratis & cum aliquâ superficiei suæ inæqualitate conglutinatis exurgentes: quales *Pancreas* existunt & *Thymus*, &c.

XXVII. Aliæ verò æqualem superficiem habentes & ex unâ quasi sibi continuatâ substantiâ conflatæ & conglobatæ observantur; quales *in Mesenterio, & circa Lumbos*, & alibi continentur, Vasisque Lymphaticis donantur.

Glandularum, tertium genus.

XXVIII. His addi potest, cui libuerit, Genus tertium, ab utroque prædicto valdè diversum, *Glandularum Renalium*, aut *Succenturiatorum Renum* nomine quibusdam venientium & notabilem in se cavitatem habentium, atque in Venam proximam secundùm appositam commissuræ valvulam contenta sua affundentium.

Glandularum usus.

XXIX. *Ductus proprii vel Lymphatici in Glandulis*, plerisque saltem, *observati*, & ampliùs observandi, atque *vel in Os, aut Intestina*, vel in *Venas sanguineas* (quod Renalibus Glandulis accidere modò diximus) vel in *Lactearum Venarum Truncum* desinentes, ac præparatum, acceptumque à Glandulis Succum sive Liquorem eò deferentes, satis superque arguunt non coacervandis excrementis inutilibus aut noxiis, sed *elaborandis humoribus corpori utilibus & necessariis inservire Glandulas omnes.*

Qualis in Glandulis liquor. Non in omnibus esse similem.

XXX. Qualis autem *in Glandulis Liquor*, & *an in omnibus idem* paretur, disquirendum est omninò, quamvis arduum sit aliquid certi hac de re statuere.

XXXI. Non in Glandulis omnibus similem, verùm aliquo modo saltem dissimilem produci vel inde patere putamus, quod *nec Glandulæ omnes sibi sunt similes, nec in similem Cavitatem exonerantur.*

Similis in Vasis Lymphaticis. Peculiaris in Glādulis renum.

XXXII. *Similitudinem* autem majorem esse putamus *in Liquore per Vasa Lymphatica ex Glandulis* æqualibus & *Conglobatis* delato.

XXXIII. *Peculiarem* autem, ac *sui generis Liquorem in Renalibus Glandulis parari* omninò sumus persuasi.

Saliva & Succ. Pancreatis, &c. num conveniant.

XXXIV. An verò *Saliva & succus Pancreaticus, & in cæteris Conglomeratis Glandulis paratus*, hincque excretus *Liquor in plerisque conveniant*, non audemus asseverare, quamvis eò propendeamus.

In Glādulosis Succis esse similitudinē. Saliva ex quibus componatur.

XXXV. Suspicamur interim *aliquam in materiâ ad Succi Glandulosi cujusvis præparationem concurrente existere similitudinem.*

XXXVI. Ut autem à maximè notâ ex illis Glandularum Liquoribus vel Succis Salivâ examinis nostri capiamus exordium, arbitramur, uti alibi jam innuimus, *esse in Salivâ multum Aquæ, parum Spiritus Volatilis, & minimum Salis lixiviosi cum Olei, Spiritusque acidi tantillo misti, temperatique.*

Quantū ad Salivā accedat Succus Pancreatic. Lympha esse varia.

XXXVII. *Salivæ* quamvis *proximè accedere Succum Pancreaticum* suspicemur, id tamen certò asseverare non possumus, postquam illum naturalem nunquam conspeximus, multò minùs examinare potuimus.

XXXVIII. *Lympham* quod attinet, suspicamur eandem non unius esse naturæ, verùm *differre* ipsam, *quæ in Glandulis præparatur*, ab illâ *quæ* aliàs *à partibus cæteris redit.*

Quæ à partibus corporis redit, quid?

XXXIX. Hanc enim suspicamur esse *Spirituum Animalium in suis functionibus non planè consumptorum reliquias magis aquosas*, ad novum corpori usum præstandum per hæc Vasa *refluentes.*

Quæ in Glādulis præparatur, quid

XL. Istam verò esse *Liquorem ex sanguinis parte serosiore*, hoc est, Sale lixivioso & Aquâ constante in Glandulis à reliquâ massâ segregatâ & *animali spiritu* ad easdem delato *simul mistis & elaboratis paratum.*

Succus Renalis unde.

XLI. *Succum* denique *in Glandulis Renalibus præparatum* suspicamur produci *ex Sanguine ferè toto ad ipsas affluente, ac cum animali spiritu minùs exactè misto.*

Usus succorū & liquorum in Glādulis præparatorum.

XLII. Cui autem bono præparentur illi in Glandulis variis Succi & Liquores, ampliùs dispiciendum, neque enim facilè est id decernere.

XLIII. *Salivam* quidem suspicamur 1. non

Usus Salivæ, 1. Os & Fauces madefacere.

non tantùm *Os totum & Fauces madefacere*, verùm continuò deglutitam & Alimentorum reliquiis ali quâ sui parte viscidiore permistam *promovere in Ventriculo Fermenti novi confectionem.*

2. Cibum disponere ad fermentationem.

XLIV. Eandem suspicamur 2. quando *Cibi* assumuntur, & inter masticandum ipsâ imbuuntur, *præparare eosdem & disponere ad faciliorem sui fermentationem*, cujus ab ipsâ rudimentum quasi accipiunt in Ore.

3. Ejus promovere in Ventriculo fermentationem.

XLV. Eandem suspicamur 3. Ubi in Ventriculo jam sunt alimenta assumpta, & continuò deglutitur, *promovere prædictam Alimentorum fermentationem.*

XLVI. An præterea commodi aliquid corpori præstet Saliva, non audemus asserere, quamvis aliquid adhuc præstare suspicemur, de quo aliàs.

Succi Pancreatici Usus.

XLVII. *Pancreaticum Succum*, uti Salivæ non planè disparem, sic & aut *Chyli ab alvinis fœcibus secretioni*; aut *ejusdem saltem per Lacteas vectioni servire*, & *Pituitæ multæ in tenuibus Intestinis restibili materiam suppeditare* suspicamur.

Lymphæ Usus.

XLVIII. *Lympham in Glandulis genitam, si de acido Spiritu simul participare constaret*, insignem ipsius Usum afferremus; sed ob incertitudinem & dubitationem in aliud tempus differre cogimur.

XLIX. Cæterùm illam & *Sanguini & Chylo facilius conjungendis, uniendisque ministrare* suspicamur.

Liquoris in Glandulis Renalibus Usus.

L. *Liquorem* denique *in Glandulis Renalibus* ex Sanguine & Animali spiritu *paratum inservire* suspicamur *Sanguini à Renibus post Lotii serosi separationem redeunti & hactenus minus fluido à Coagulatione & coitu servando.*

DISPUT. MEDICARUM VI.

De Bilis ac Hepatis Usu.

Omnia fieri propter finē.

I. NOn minùs piè, quàm verè dictum est à nonnullis, *Deum*, utpote Sapientissimum, Optimum & Maximum rerum omnium Authorem ac Dominum; *& Naturam*, utpote ordinariam, ordinatamque à Deo in cunctis rebus sensilibus agendi, patiendique vim & potentiam, *nihil facere frustra*; verùm omnia propter finem Summi Opificis Majestati, adeoque Sapientiæ, Bonitati atque Potentiæ condignum, & Homini ad Creatoris sui imaginem condito utilem.

Hepar non esse Viscus inutile.

II. Quamobrem, quoties per Anatomen admiranda Dei opera referantem, illaque oculis nostris spectanda exhibentem, animo attento Hepatis, omnium in humano corpore Viscerum facilè maximi, certè gravissimi, non tantùm Fabricam singularem; ac Venarum, quàm in ullo alio viscere, luxuriam majorem; atque Cavæ non minùs, quàm Portæ in ipso radicationem, & communionem mirabilem; verùm insuper conjunctum Ipsi Fellis Folliculum, unà cum innumeris ex ipso ortis, ac secundùm Portæ propagines intra communem utrisque Capsulam distributis ramificationibus; notabilem denique per Venam Umbilicalem & Placentam Uterinam cum Matre institutam Fœtus nondum nati communicationem, aliaque plura contemplamur ac mente volvimus: toties non possumus non succensere stupendo & minimè ferendo, excusandove quorundam ex præjudicio in tantum excæcatorum lapsui, ut tam affabrè concinnatum viscus, velut inutile, non minùs temerario, quàm ridiculo conatu proscribere non erubuerint.

Hepatis exequiæ ridiculæ.

III. Sed nec defuerunt, quod referre pudet, qui ex more malo falcem suam in alienam messem immittere assueti tam insigne viscus in Cadaverum sectione, uti alia multa, perperam quærentes, an invenire aut videre nolentes, ad solennes Hepatis, ad tempus quidem propter ipsorum incuriam, ut benigniùs loquamur, latitantis ac tecti, mox verò aliorum de rei veritate solicitiorum curâ retecti, atque ex latebris educti, manifestatique Exequias Medicorum Filios invitarint, atque sic semetipsos deridendos aliis propinarint.

Hepati Epitaphium perperam scriptum.

IV. Unde nec illi culpâ vacant, qui ob assignatum à Veteribus Jecinori, & aliquot retrò seculis decantatum quidem, nunc verò ad Chyliferorum Vasorum per Thoracem productorum, atque insalutato Hepate Chylum rectà Cor versus deportantium exortum illustrem, tanquam ad nitidum & ardens Veritatis jubar concidentem & tantùm non disparentem Usum Visceri huic, quasi omni munere jam defuncto ac tumulato, Epitaphium scripserunt minùs circumspectè.

V. Quapropter, antequam *Iecinoris*, nunquam secundùm Naturam in corpore humano desiderati visceris; ut *& Bilis*, nunquam nisi præter naturam in Folliculo suo deficientis, *Usum*, quem multis annis labore investigavimus indefesso, quemque post ratiocinationes, experientiasque multas & multifarias suspicamur verum, exacto hujus Ævi Literatorum exponamus examini ac censuræ, Ingenuos & Candidos Veritatis æquè, ac Publicæ Utilitatis amantes Viros omnes & singulos unicè volumus rogatos, uti suum de his, aliisque nostris circa res Naturales ac Medicas Conjecturis & Opinionibus Judicium extremum tantisper suspendant, donec paucula, quæ hactenus a nobis publici juris facta sunt, ac successivè, juvante Deo adhuc fient, tam inter se, quàm cum iis, quæ unicuique sedulo, attentoque Veritatis scrutatori, & in praxi Medicâ, & in Sectionibus Anatomicis, & aliàs in Naturalibus mutationibus omnibus, Chymicis præsertim, observare datur, accuratè contulerint, & ad rectæ Rationis trutinam expenderint; quò sic de illis æquum & justum ferre queant Arbitrium: Cui uti nostra omnia lubentes submittimus, ita parvi pendimus, quòd Unus & Alter nobis non ignotus Conviciator turpis & in omnes maledicus (aliquando ab aliis, uti nunc à carnifice Conscientiâ, pro meritis excipiendus) ob benedictionem Divinam benignè nobis contingentem invidiæ œstro percitus more suo vel naso ringatur adunco, vel ore oblatret improbo. Qui, quoniam solidâ firmaque ratione, qua destituitur, nostra expugnare, aut æqualia forsan præstare nescit, calumniis saltem, quibus ut malè innutritus, ita miserè attritus cernitur, non aperto marte, ast per

per insidias, aut per alios etiam nunc insulsos (quippe suo periculo & damno necdum cautiores factos) laborum nostrorum fructus ad alios non minus, quam ad nos uberius ac citiùs alias forsitan redituros retardare, minuere, tollere, malitiosè magis quam versutè, satagit.

Unde visus Bilis & Hepatis eruendus.

VI. Quibus præscisis Adversariorum causâ præmissis rectâ pergimus ad Bilis, ut & Hepatis Usum nobis probabilem visum partim ex præfati Jecinoris & Bilariæ Vesiculæ structurâ propriâ, partim ex utriusque tam inter se, quàm cum aliis partibus variis per vasa sua varia communicatione multiplici, aliisque experimentis eruendum, explicandumque.

Partes Hepar constituentes. 1. Vena Portæ.

VII. Inter Partium ad Hepatis structuram concurrentium varia genera, si Fellis Folliculum quis velit exceptum, tria, quatuorque observamus ipsi peculiaria, & 1. quidem *Venam Portæ*, ex infinitis ramulis à plerisque Infimi Ventris visceribus sanguinem revehentibus in unum truncum coëuntem, mox verò, ubi Hepar ingressa est, crassiore tunicâ præditam, in ramos innumeros denuò divisam & imprimis per concavam hujus visceris partem distributam; 2. verò *Vasa Bilaria* ex Ductu Hepatico præsertim oriunda; multipliciter divaricata & Venæ Portæ ramos omnes ubique ramis totidem comitantia. 3. *Communem* utrisque Vasis prædictis complectendis dicatam *Vaginam* crassam & carnosam, in totidem cum ipsis ramificationes diductam, deductamque. 4. Denique *Venam Cavam* membranâ tenuissimâ hîc constantem, ac per convexam ferè Jecinoris partem in plurimos ramos exporrectam, & Venæ Portæ ramis passim occurrentem, atque junctam. Quibus 5. adderemus *Venam Umbilicalem*, nisi mox implantaretur in Portæ Venam, & obliteraretur post nativitatem, utpote quæ Fœtui duntaxat inservit in Utero materno.

2. Vasa Bilaria.

3. Communis vagina.

4. Vena Cava.

5. Vena Umbilicalis.

VIII. Observantur in eodem Hepate alia Vasa per se vix aliquid ad ejus Usum inveniendum conferentia; uti sunt, 6. *Arteria*, si cum Venâ Cavâ sanguinem revehente conferantur, & paucæ, & parvæ. Et 7. *Nervi* mediocres. Atque 8. *Vasa Lymphatica*. Quibus tandem 9. accedit *Parenchyma* Hepatis peculiare & satis firmum, ex flavo rubescens, ad Bilis mutationem ac dispositionem variam imprimis mutabile.

6. Arteriæ.

7. Nervi

8. Vasa Lymphatica.

9. Parenchyma.

IX. Fellis Folliculus, quatenus pro diversâ ab Hepate parte habetur; propriam quoque obtinet fabricam, dum 1. ex *Membranis, sive Tunicis* constat Vesicam Pyriformem constituentibus, unde sensim à Fundo ampliore in angustam desinit Cervicem; Ex quâ 2. prodit *Ductus Bilarius, Cysticus* dictus; ex quo duo alii efformantur: Quorum alter *Intestinalis*, deorsum tendit, & circa lumborum regionem dextram in tenue implantatur Intestinum, quod ibidem sub mesenterio sinistrorsum vergens innumerabilium affectuum gravissimorum focus existit, & locus primariò affectus; Alter verò, *Hepaticus*, sursum assurgit & cum Venâ Portæ intra communem utrique Vaginam per universum, prout jam dictum, distribuitur Hepar.

Fellis Folliculi Partes. 1. Tunicæ.

2. Ductus Bilarius. Intestinalis.

Hepaticus.

X. Præter quos, observati sunt à quibusdam Anatomicis adhuc alii *Ductus Bilarii* ex ipsius Vesiculæ Felleæ fundo passim exorti, atque itidem per Hepatis parenchyma, hinc communem Vaginam penetrantes, atque Venæ Portæ propagínibus itidem juncti.

Alii.

XI. In Folliculo Fellis occurrunt etiam 3. *Arteriæ*; ut & 4. *Venæ*; sed & 5. *Nervi*; ac 6. denique *Vasa Lymphatica*, sicut Hepatica, liquorem flavescentem vehentia; uti ante annos viginti ex ipsorum ligaturâ sæpius animadvertimus, & aliis quoque quamvis nondum plenè tunc nobis perspecta ostendimus. Et ne verba dare videamur, Observationis hujus, quemadmodum plerarumque nostrarum Demonstrationum Anatomicarum, oculatum & locupletissimum Testem citamus *D. Franciscum van der Schagen*, etiam nunc apud Amstelodamenses Medicum Celeberrimum & Amicum Veterem.

3. Arteriæ. 4. Venæ. 5. Nervi. 6. Vasa Lymphatica.

Horum liquor.

XII. Ut autem ex præmissis peculiaria quorundam Vasorum munera; ut & Bilis, Hepatisque Usum verum prosequamur, non putamus aliquem de Circulari Sanguinis Motu certum negaturum 1. per *Arterias* advehi Sanguinem tam Fellis Folliculo, quàm ipsi Hepati.

Hepati & Fellis folliculo advehi sanguinem Per Arterias.

XIII. Ut nec 2. Advehi eidem Hepati Sanguinem per *Venam portæ*, ac privatim Fœtui per *Venam Umbilicalem*; & quidem non, ut fieri solet, per cæteras corporis venas, ex ramis minoribus transeundo in majores, verùm contrà, & modò huic visceri peculiari, ex ramis majoribus remeando in minores, & tandem in capillares: non tamen ad Hepatis nutritionem, cui Arteriæ ministrant; verùm in alium finem, de quo agemus inferiùs.

Per Venam Portæ, ac fœtui per Venam Umbilicalem & quomodo.

XIV. Sic nec 3. Revehi eundem Sanguinem, à Bilis Folliculo quidem per *Venas Cysticas* in Portæ Truncum; ab Hepate verò per *Venæ Cavæ radices* in ejusdem Caudicem.

Ab iisdem revehi & quomodo.

XV. 4. Per *Nervos* advehi duntaxat Spiritus Animales credemus tantisper, donec urgentibus liqueat argumentis, eosdem inservire posse alliciendis, admittendisve præterea undecumque tandem quibusvis liquoribus; illisque quocunque demum posteà transportandis. Neque enim ullo valemus assequi mentis acumine Vasa eadem contrariis contentorum ministrare posse vectionibus, iisque eodem aut diverso tempore secundum naturam perficiendis; cùm nullum vel naturale, vel artificiale talis affectionis nobis suppetat experimentum planum; necessarium tamen omninò, si à simili saltem aliqua sumenda foret assertionis dubiæ explanatio vel comprobatio: Neque ignoramus obscuriora illustrari quandoque, nunquam tamen probari aut demonstrari per similia.

Iisdem advehi Spiritus Animales per Nervos.

XVI. 5. Per *Vasa Lymphatica* versus communem ipsis & Lacteis Venis Ductum sive Truncum deferri ipsorum Contenta unicâ evincitur eorundem ligaturâ: Deplentur namque ipsa tunc & detumescunt Truncum versus, implentur verò atque intumescunt versus Hepar & Bilariam Vesiculam. Cui experimento, suisque adeo Sensibus fidem qui derogat, Mente insuper captus credendus, & Rationis expers.

Et Lympha per Vasa Lymphatica.

XVII. Si aliqua de contentorum in præfatis Vasis motu nos urget difficultas; quod nunc 6. de Bilis per *Ductus Bilarios* fluxu naturali cum omnibus fortè nos manet certamen, non parum nos tenet solicitos, prævidentes scilicet multorum criminationes atque calumnias; quas, postquam descendimus in arenam, excipiemus fortiter bonæ bono publico inserviendi conscientiæ clypeo, dum simul aggrediemur & oppugnabimus Adversarios

Bilis per Ductus Bilarios fluxus naturalis.

gemino Victricis aliquando Veritatis gladio, Experientiâ & Ratione.

Ejusdem necessitas in Bilis & Hepatis usu constituendo.

XVIII. Equidem, cùm ex naturali Bilis fluxu & Verus ejusdem, Hepatisque Usus, & alia innumera in Arte nostrâ hinc consequentia pendeant, ut in illo eruendo, determinandoque accurati simus: è re Medicâ & publicâ esse planè ac plenè sumus persuasi.

Vetus opinio de Bilis secretione, & motu

XIX. Videntur quidem hactenus plerique Antecessorum suorum authoritate magis, quàm evidenti ratione, aut manifestâ experientiâ moti credidisse *Bilem in Hepate secerni à sanguine, secretamque per Ductus Bilarios transferri in ejusdem Folliculum, vel tenue Intestinum.*

Bilem à sanguine non secerni, sed eidem misceri in Hepate.

XX. Verum enim verò Sanguinem Venosum (agimus enim nunc imprimis cum iis, qui motum sanguinis admittunt circularem) per capillares Venæ Portæ in Hepate distributæ propagines propellendum, Bile suâ, cujus ope fluidior existit, ibidem destitui & privari nemo rem attentè perpendens concedet facilè; quin Sanguini potiùs Bilem, quâ fluidior fiat, in Hepate nobiscum putabit admiscendam.

Secretionis istius impossibilitas.

XXI. Huc accedit faciendæ Bilis à Sanguine secretionis impossibilitas. Neque enim Liquor à Liquore, intimè ipsi conjuncto, separari potest arte, nisi per *Distillationem*, rariùs verò per *Præcipitationem.* Bilem autem ob suam promiscuè cunctis se immiscendi naturam pronam intimè sanguini conjunctam quis negabit?

Sive per Distillationem: Sive per Præcipitationem

XXII. At *Distillationi* qualicumque simile quid comminisci non datur in Hepate. *Præcipitatio* verò nulla fit, nisi accedente tertio, quod secernendorum alterutri & quandoque, separabile si sit, utrique se jungat: Cuinam autem Bilem à Sanguine præcipitandi vim tribuemus in Hepate?

Sive per Colaturam.

XXIII. *Colaturâ* quidem separari quoque potest Liquor Aqueus aut Serosus à pinguiore atque magis consistente ipsi confuso, non item ab ullo ipsi permisto: Bilem autem sanguini permistam quis negabit, aut contrarium probabit?

Sive per Exsuctū.

XXIV. *Exsugi* Liquor alteri per minima junctus ratione potest nullâ solus; sed in hepate ne secretus quidem à sanguine: Desunt enim Instrumenta exsugendo ulli in Hepate Liquori, nedum Bili necessaria.

Cui ineptus Fellis Folliculus.

XXV. Neque enim Fellis Folliculus, cui tanquam primariæ hujus Machinæ parti exuctus ille videretur omninò adscribendus, ita efformatus est, ut talis ab ipso queat expectari effectus: quod manifestum fiet unicuique & naturalem, & artificialem suctum distinctè examinanti.

Suctus naturalis quomodo fiat.

XXVI. Quoties namque ore aliquid sugunt homines, qui nobis naturalis censetur suctus, toties labiis compressis & coarctatis vel fistulam, vel papillam, vel quidvis aliud tubulatum, & cavitati, è quâ quid cupiunt exsuctum, arctè junctum complectuntur, institutâque per os inspiratione potentiore, loco aëris externi, contentum inibi aërem, aquam, vinum, lac, aliumve liquorem quemvis, aut etiam pulverem in os alliciunt, attrahuntque.

Suctus Artificialis quî fiat.

XXVII. Quoties verò per Follis fistulam, vel latitans sub altera ipsius tabulâ foramen, aer aut quidvis aliud in ejusdem cavitatem allicitur, qui suctus est artificialis; toties diducuntur, explicanturque ab invicem tabulæ follis latera constituentes, quò in spatium patulum hâc diductione productum alliciatur aër vicinus, aliudve, quidvis eò attrahi aptum.

Suctui inepti Ductus Bilarij.

XXVIII. At quid, amabo, in Vesicæ Bilariæ fabricâ occurrit, quod naturali huic, artificialive suctui imitando queat inservire? Nil profectò.

XXIX. Quid rursus in Ductuum Bilariorum structurâ observatum est unquam, quod Bilem potiùs, quàm sanguinem; imò quod alterutrum, aut utrumque ex Portæ Venæ propaginibus capillaribus ad se ac in se queat allicere? Nihil profectò.

Bilis ex Vesiculâ expulsioni, & per ductus Bilarios propulsioni favet Vesicu æ structura.

XXX. Rogamus proinde, ut Illi, quibus etiamnum Bilis in Jecinore placet secretio, & in Bilarios Ductus, ipsumve Folliculum attractio, in eruendis, & clarè, distinctèque demonstrandis Secretioni, Suctuique illi perficiendo instrumentis aptis operam collocent sedulam; dùm paucis ostendemus, *Bilis ex suâ Vesiculâ Effusioni, Expulsionive, ut & per omnes Bilarios Ductus Propulsioni tam Ipsius Vesiculæ, quàm prædictorum Ductuum omnium fabricam impensè favere.*

XXXI. Vesicula etenim & spontaneæ contenti Fellis æstuantis ac turgentis ex fundo ampliore in ac per angustatam sensim cervicem eruptioni convenientissima, & naturali ejusdem per sui contractionem expressioni aptissima existit, & affabrè facta.

Ductuū Bilariorū structura. Vagina Venæ Portæ constitutio.

XXXII. Ductus verò Bilarii ulteriori ejusdem Fellis admissi propulsioni motu suo peristaltico absolvendæ structuram acceperunt concinnam.

XXXIII. Cui accedit Vagina Venæ Portæ, Bilariique Ductûs Hepatici propaginibus Communis, eaque carnosa, contenti in utrisq; liquoris fluxum peristaltico suo motu promovens; commodissimè quidem versus eosdem terminos, nulla verò comprehensibili ratione versus contrarios.

Bilem per Ductus Bilarios effundi, & non per eosdē allici.

XXXIV. Adeò ut Bilis è suo Folliculo per Ductus Bilarios effusionem suadeat & tantùm non persuadeat; Ejusdem autem per eosdem Ductus in Vesiculam allectionem dissuadeat & evertat tum Vesiculæ Felleæ, tum Ductuum Bilariorum omniū fabrica; uti hoc omnibus Mechanicæ leges intelligentibus meridianâ luce clariùs patere putamus.

Novus Bilis generationis, modus & Usus.

XXXV. Quod si proinde Bilis nec in suam Vesiculam, nec in suos Ductus alliciatur ex Portæ Venæ ramis; verùm contrà ex suâ Vesiculâ per suos Ductus partim ad Intestina tenuia, partim ad Portæ, hinc & Cavæ Venæ ramos propellatur, utique alius planè, atque hactenus factum, assignandus Bili erit Generationis modus, alius Usus.

XXXVI. Suspicamur ergò, ut paucis nostras exponamus hac de re cogitationes, *Generari Bilem ex Sanguinis per arterias Cysticas ad Bilariam Vesiculam delati partibus Ipsi maximè similibus, & per ejusdem Tunicæ poros in cavitatem ipsam sensim penetrantibus, atque ibidem mox in eandem cum reliquâ Bile naturam abeuntibus.*

Metalla tingi à lapide Philosophico.

XXXVII. Quòd si metalla quævis magnâ licet quantitate fusa (dummodo secretioris ac sublimioris Artis Chymicæ Antistitibus adhibenda fides) ad Philosophici Lapidis excellentioris etiam paucissimi admistionem; mox itidem in Lapidem tingentem sive Tincturam similem transeant; mirum videri debet nemini, si *à Bile copiosâ in suo Folliculo contenta affluens eò pars sanguinis minor in similem Bilem mutetur confestim*; cùm insuper notissimum sit Vini cantharum infusum in Aceti dolium mox converti in Acetum, sicque perpetuari posse idem Acetum.

Vinū in Acetum converti.

Bilis Usus unde innotescat. XXXVIII. *Bilis Usum*, postquam Ipsam ex Naturæ legibus productam convenienti tempore tum ad Intestina tenuia, tum ad Portæ Venam propelli existimamus, tam ex partibus Bilem constituentibus, quàm ex contentis in dictis cavitatibus, in quas Bilem deferri docuimus, ratiocinatione sagaci elici & infinitis in praxi quotidianâ observabilibus experimentis confirmari posse putamus.

Bilis partes componentes. XXXIX. *Bilem* componentes partes si quis exquirat, non dubitamus asseverare, *constare Ipsam multo Sale lixivioso, paucâ Aquâ diluto, concurrente ac intimè ipsis admisto & Oleo, & Spiritu Volatili quantitate mediocri*: Quatenus proximè accedit ad Tincturas Chymicorum ex *Sale, Sulphure, ac Mercurio*, prout loqui solent, penitissimè junctis, atque ob Aquæ defectum in pulveris ferè formam redactis constantes.

Ejus Vires & proprietates. XL. Concurrere ad Bilis compositionem partes enumeratas vel ex Ejusdem Viribus & Affectionibus patere videtur. Permiscetur enim facilè Aquæ ratione sui Salis; Quòd flammam concipere potest, id suo debet Oleo; Quævis penetrat ob admistum Spiritum Volatilem; Ab Aquâ denique suam habet fluiditatem: Uti ab omnibus istis simul sumptis pendent mirabiles ejusdem in corpore & extra corpus operationes.

Bilis bene & male dispositæ effecta. XLI. Sunt autem ita inter se temperata hæc omnia in *benè dispositâ Bile*; ut nulla inde corpori contingat noxa, nulla in corpore excitetur turba; cùm contrà ab eâdem *malè affectâ* innumera creentur homini & mala, & damna.

Contenta in tenuibus intestinis. 1. Humor Pituitosus. 2. Ore assumta. XLII. Continetur naturaliter & quidem semper in tenuibus Intestinis, ad quæ defertur Bilis, *Humor Pituitosus*, quantum conjicere valemus, partim ex continuò deglutitæ Salivæ, partim ex assumptorum Alimentorum, partim ex Succi Pancreatici reliquiis post Bilis admistionem ortus.

XLIII. Continetur aliquando in iisdem Intestinis, aut per Ipsa potius propellitur, quicquid ore assumptum descendit in Ventriculum, atque factâ in ipso longiore aut breviore morâ plùs, minúsve alteratum effluit, protruditurve per pylorum ad Intestina.

Illis Bilem commisceri, & quo fine. XLIV. Hisce Bilem, & quidem secundum Naturam commisceri autumamus, idque tam ad promovendam ex fermentatis Alimentis *Chyli à Facibus alvinis secretionem*; quàm etiam adjuvandam *Pituitæ Intestinalis* ex prædictis omnibus *separationem*.

Contento in Venæ Portæ & Cavæ radicibus Sanguini. XLV. Continetur in Venæ Portæ, hinc & Cavæ radicibus, quin & per Ipsas propellitur *Sanguis* à partibus refluens variis, Liene imprimis; in quo à Spiritu animali, adeóque volatili plusquam perfectum alibi docuimus Sanguinem, ac proinde Bili faciliùs & intimiùs admittendæ aptiorem.

Ut & ejus toti massæ Bilem admisceri & in quem finem. XLVI. Huic, mox & toti massæ proximæ per minima Bilem admisceri opinamur, quò faciliùs *Incendium Vitale in Cordis Ventriculo dextro suscipere possit & in sinistro perfici*.

Quænam ex male disposita Bile mala oriantur. XLVII. Unde, quoties malè habet Bilis, læditur variis modis & Chyli ab Alvinis fæcibus, & Pituitæ à subministrantib. ipsam materiebus Secretio, & Sanguinis in Corde rarefactio & Incensio Vitalis. Hinc quot mala homines maneant nemo in Arte Medicâ versatus ignorare potest, aut debet; uti aliàs Deo præsente, pluribus ostendemus.

Hepatis Usus. XLVIII. Atque hic nobis verus videtur Bilis Usus, isque insignis; ex quo *Hepatis Usum* sponte exurgere arbitramur. *Inservit*, scilicet 1. *continendis firmandisque teneris Venæ Cavæ Radicibus; ut & Portæ Venæ Ramis, una cum Bilariis Ductibus Hepaticis intra Communem Vaginam conclusis, & in capillares propagines discerptis.* 2. *Parenchymatis sui blando fotu promovet Bilis & Sanguinis per Venas prædictas refluentis permistionem.*

Vaginæ Usus. XLIX. *Vaginæ* verò, sive *Capsulæ Communis Usus* est, *Sanguinem per Portæ Venam*, quàm per Arterias segniùs Hepar versùs affluentem, cúmque Ipsius in Hepate truncus in ramos minores, tandemque minimos ramusculos iterum dispescatur, longè difficiliùs adhuc fluxurum *in motu suo iuvare, atque eâdem operâ Bilis quoque affluxum promovere.* Hanc ob rem Venæ Portæ tunica itidem longè crassior & carnosior est in Hepate, quàm est tunica Venæ Cavæ ibidem admodum tenuis & albicans.

Usus Meatuum ex Fellis Folliculo prodeuntium. L. Si generandæ, hinc & per suam Cervicem & Ductum Cysticum expellendæ Bili serviat *Fellis Folliculus*; quærat aliquis, cui *Usui* sint *Meatus complures ex ejusdem fundo passim prodeuntes*, atque itidem in Venæ Portæ ramulos implantati? Cui respondemus eidem inservire Ipsos Usui, & tum demum esse summè utiles, quando præter naturam impeditur Bilis per Folliculi Cervicem effluxus, quò *aliqua tunc saltem & è Vesiculâ effundatur & Sanguini admisceatur Bilis.*

ADDITAMENTUM.

Viam esse à Ductu Bilario Hepatico versus Cor. LI. Paucis post habitam Disputationem hanc diebus secuimus in Nosocomio Academico Virum, in cujus *Ductum Bilarium Hepaticum* immisso tubulo, hinc & flatu observavimus erumpentes maculas, mox & vesiculas subflavas per cavam Hepatis superficiem dispersas; quin sensim ipsum Hepar quodammodo intumuit; hinc & ad Cavam Venam, dextrumque Cordis Ventriculum, atque Pulmones properavit Flatus; cujus pars aliqua ex Axillari Venâ dextrâ fortè priùs dissectâ cum Sanguine erupit: certo argumento *Viam esse patentem à Ductu Bilario Hepatico versus Cor*: quod urgebamus in superioribus.

Arteriam Hepaticam in Bilarium Ductum Hepaticum inseri. LII. Sed & aliquot mensibus post elapsis in sectione publica demonstravit Clar. D. *Ioh. van Horne*, Collega noster & Anatomicus eximius, *Arteriam Hepaticam* maximâ sui parte intra communem vaginam deductam in *Bilarii Ductûs Hepatici ramos* inseri. Quod egregium Ipsius inventum sententiam nostram non parum confirmat, dum ipsum *Sanguinem Arteriosum Bili ad Hepar delatæ admisceri* evincit; dubio procul, ut *illius motum in Hepar, vel potius in Portæ; hinc & Cavam Venam* promoveat, quin & *ejusdem cum Sanguine permistionem* facilitet.

Sanguinem Arteriosum Bili admisceri.

Ex Arteriâ Hepaticâ in Fellis Folliculum viam patere. LIII. Nostram sententiam confirmavit quoque Experimentum die Septembris 15. ejusdem anni 1660. à Nobis in Cane factum: in quo per immissum in *Arteriam Hepaticam* tubulum Flatus ad extremos ejus ramos per vesiculæ Felleæ superficiem dispersos paulatim propulsus tandem in Ipsam Bilis Vesiculam penetravit; ac ipsam distendendo *ex Arteria Hepatica in Fellis Folliculum viam patere* probavit.

LIV. Evenit quidem nuper, 13. Novembris 1662. ut in Nosocomio publico inflatâ *Arteria*

Arteriã quãdam cum Hepaticã communicare.

Hepaticâ penetraret Flatus ad Arteriæ Magnæ Truncum ascendentem, hinc & descendentem, atque utrumque distenderet. Quod factum putamus ratione alterius alicujus Arteriæ nobis invisæ cum Hepaticâ tamen alicubi communicantis; quemadmodum id non uno in loco accidere solet Carotidis ac Cervicalis Arteriæ ramis in Capite.

In Anatomicis sæpe iteranda experimenta.

L V. Hæc ideò lubentiùs annotamus, ne quis existimet eundem successum semper exspectandum institutis modò licet simili experimentis; cùm non rarò impedita reperiantur, diversimodè saltem affecta in variis subjectis Vasa: quocirca sæpiùs faciendæ sunt sectiones, sæpiùs iteranda eadem experimenta priusquàm in re inter Anatomicos controversâ aliquid certi queat determinari: quod dum negligunt aliqui ex aliorum Libris, aut propriis Commentis tantùm Docti, mirum non est, si uti temerè, sic, grandi licet supercilio, perperam judicent de plerisque, assumentes videlicet pro fundamento certo, quidquid Authorum dissentientium aliquis statuit vel urget palato suo & placito magis favens; quamvis, an ita se res habeat, planè ignorent.

DISPUT. MEDICARUM VII.

De Respiratione, Usuque Pulmonum.

I. EXaminatis ordine aliquot Nutritioni famulantibus Functionibus, libet nunc *Respirationis* naturam investigare.

Respiratio Vitæ necessaria.

II. Respirationem Vitæ hominis naturali absolutè necessariam evincit Mors eandem interceptam mox excipiens, comitansve; quando scilicet in strangulatione ac suffocatione aut extrinsecùs stringuntur, aut intrinsecùs opplentur fauces.

Ejus Materia.

III. Respirationis *Materia* est Aër, qui per os vel nares asperam Pulmonum Arteriam ingreditur inspiratus, & vicissim per easdem vias ipse egreditur expiratus.

Partes.

IV. Constat enim duabus Respiratio partibus, *Inspiratione* atque *Exspiratione*, iisque alternatim reciprocantibus.

Modus & Vis.

V. Quamvis autem in prædictis: tanquam Sensu notis, nulla fortè occurrat difficultas, occurrit tamen gravis in *modo & vi*, quibus inspiratur, expiraturque mutuò per viam eandem Aër: Neque enim super hac re satis inter se conveniunt Medici & Anatomici. Ut proinde in re dubiâ & rixarum plenâ propositam difficultatem solvamus fœliciùs, methodum sequemur in illius deductione Analyticam, inchoando scilicet ab Effectis, in Sensus externos incurrentibus, & hactenus nobis notioribus, quippe priùs ac per se innotescentibus; & pergendo gradatim ad Causas, soli Rationi per Ratiocinationem patentes, & hactenus nobis minùs, quia posteriùs ac per consequentiam demum notas.

Quâ ratione fiat inspiratio & exspiratio.

VI. Binorum ergò Sensuum, Visûs & Tactûs, amplissimo testimonio constat, aut unicuique saltem volenti, & imprimis dum decumbit semet ipsum attente observanti constare poterit 1. In Aëris inspiratione, ac præsertim pro lubitu auctiore, attolli, hoc est, sursum, extrorsumque moveri thoracem; abdomen verò foràs propelli. 2 In Aëris expiratione similiter auctiore introrsum ac deorsum cogi, atque adeò deprimi thoracem; abdomen verò intrò compelli.

VII. Ex quibus Sensu, Experientiâque manifestis, tanquam Datis, sequenti ratione ratiocinabatur porrò Mens nostra.

In inspiratione amplior fit Thorax.

VIII. A pectoris musculis dum attollitur Thorax; à Diaphragmate autem contracto dum deorsum ac extrorsum propelluntur Abdominis viscera, (hæc verò ab illis ita cieri eadem testatur Experientia) necessariò amplior redditur Thoracis Cavitas.

Ex explicantur Pulmones.

IX. Hanc Thoracis cavitatem ampliorem factam ut repleant ipsi contingui Pulmones, explicantur quaquaversùm, utpote laudatâ Experientiâ teste spongiosi, & flexiles, adeóque explicationi prædictæ aptissimi.

Ut & eorum Cavernulæ.

X. Pulmonum verò explicationem comitatur necessariò Cavernularum in ipsis existentium similis expansio & hiatus major.

Quæ Aëre implentur.

XI. Hiatum denique hunc ingreditur atque implet Aër externus interno, inque asperâ Pulmonum arteriâ contento continuus.

Causa Aëris ingressûs in Pulmones.

XII. Concludimus proinde *Aërem* in sui inspiratione *ingredi Pulmones, quia explicantur*; neutiquam verò dilatari aut explicari Pulmones, quòd Aër ingrediatur.

In Exspiratione coarctatur Thorax.

XIII. Rursus. A Musculis suis dum coarctatur Abdomen, introrsum & sursum urgentur conclusa hypochondriis viscera, & cum ipsis Diaphragma; eâdemque opera deorsum ac introrsum trahitur Thorax, (hæc autem ita fieri memorata constat Experientia) & interior Thoracis coarctatur Cavitas.

XIV. Hanc Cavitatis Thoracis coarctationem compressi coguntur sequi Pulmones, qui proinde similiter coarctantur.

Et coarctantur Pulmones. Eorumque Cavernulæ.

XV. Pulmonum autem compressionem & coarctationem consequitur necessariò Cavernularum in Ipsis existentium angustia.

Ex quibus Aër expellitur.

XVI. Ex angustatis tandem Pulmonum Cavernulis foràs exprimitur iterum necessariò Aër modò per Inspirationem ingressus.

Causæ Aëris egressûs è Pulmonibus.

XVII. Concludimus idcircò *Aërem* denuò *egredi Pulmones, quoniam compressi coarctantur*; neutiquam verò contrahi Pulmones ob Aëris egressum.

XVIII. Atque talis quidem fuit Mentis nostræ Ratiocinatio, visa nobis valdè probabilis & verosimilima; quam interim pro verâ, probatâque non habuimus, donec eam confirmasset, sicque nos & alios certiores fecisset ulterior Experientia.

Thorax in inspiratione elevatur. In Exspiratione deprimitur.

XIX. Instituimus ergo in hunc finem non unam Brutorum Viventium dissectionem, atque pro modulo nostro satis accuratè singula examinantes comperimus, 1. Sensibus manifestam Thoracis elevationem, explicationemque in Inspiratione.

XX. 2. Ejusdem Thoracis depressionem, detractionemve, atque complicationem in Expiratione.

Musculorũ abdominis, viscerum & Diaphragmatis motus in Expiratione.

XXI. 3. Musculorum abdominis Contractionem ac tensionem, viscerumque in ipso contentorum versus Diaphragma, Diaphragmatis verò versus Thoracis interiora compulsionem in Exspiratione.

Diaphragmatis motus in Inspiratione.

XXII. 4. Diaphragmatis motum proprium deorsum cum notabili sui explicatione, viscerumque abdominis deorsum, extrorsumque factâ propulsione, idque in Inspiratione.

Ejusdem actus in Expiratione.

XXIII. 5. Ejusdem Diaphragmatis motum alterum, itidemque proprium, & priori adversum, utpote

utpote sursum latum, cum insigni satis corporis sui complicatione & coarctatione, atque (discissis etiam & quiescentibus proinde abdominis musculis) contentorum in Thorace introrsum & sursum facta compulsione, idque in Exspiratione.

Pulmonum in respiratione constitutio.

XXIV. 6. Pulmones, quantùm saltem hactenus ex autopsiâ assequi valuimus, Membranæ Costas succingenti, ut & Diaphragmati integris & illæsis, quandiu scilicet superest aliqua Respiratio, contiguos, nec ab illis, nisi alicubi ita vulneratis & sauciatis, ut per patens vulnus pateat liber aëri externo aditus, secedentes; atque æquè ac in morte collabentes. Observantur quippe Pulmones costis prius quasi agglutinati per vulnus inflictum eruptionem tentare, mox verò, in vulnere ni hæreant, concidere, nec ampliùs, nisi vulnere iterum occluso, obturatove explicari.

Ut & in Aëris inflatione.

XXV. 7. Inflatos per tubulum in asperam arteriam immissum Pulmones valdè explicari, eosdem verò cessante inflatione sibi relictos mox iterum concidere, ac sponte ad priorem molem naturalem redire.

Ac ejusdem exsuctu.

XXVI. 8. Pulmones eosdem, si contrà per eundem tubulum exsugatur fortiùs conclusus in ipsis aër, coarctari multùm infra molem naturalem; ad quam sponte tamen relabuntur sibi relicti.

Omnis Pulmonum motus ab externâ causâ

XXVII. Ex hoc autem gemino per tubulum instituto in Pulmonibus experimento sic ulteriùs ratiocinabamur. Mediocris cùm sit moles Pulmonum naturalis, & ab illâ tum expandendo, tum coarctando per vim externam abduci queant benè multùm, mox verò sibi redditi & ablatâ vi externâ ad mediocritatem pristinam redeant sponte; probabile fit *omnem Motum extra vel intra molem naturalem Pulmonibus contingentem ab externâ deducendum causa*.

Et à q.d

XXVIII. Quòd si Causæ forinsecùs ipsi advenienti Motum suum debeant Pulmones, petendus is erit *aut à re ipsos subeunte, aut à re ipsos ambiente*.

Quænam Pulmones ingrediantur.

XXIX. Pulmones autem ingredi observantur, 1. Sanguis è contracto Cordis ventriculo dextro per arteriam ab ipsis Pulmonalem dictam eructatus. 2. Aër per arteriam asperam in Ipso inspiratus. Eosdem 3. per nervos ingredi Animales spiritus ex consequentiâ habemus.

A Sanguine nō expandi Pulmones.

XXX. Quamvis autem 1. permaneat in aperto per vulnus thorace Cordis motus, Ventriculique dextri æquè ac sinistri contractio, Sanguinisque adeò per arteriam pulmonalem in Pulmones propulsio, nulla tamen in Pulmonibus observatur expansio.

XXXI. Unde Pulmones ab impulso in Ipsos sanguine non expandi concludimus.

Nec ab aëre ipsos subeunte.

XXXII. Quamvis rursus 2. pateat læso Thorace aut Diaphragmate Aëri per Nares hinc & fauces in asperam arteriam ingressus, attamen ne sic quidem observantur expandi, explicarique Pulmones.

XXXIII. Unde similiter Pulmones Aëre ipsos subeunte non expandi concludimus.

Nec à Spiritibus Animalibus.

XXXIV. Quamvis tandem 3. illæsi perseverent Pulmonum Nervi, ac proinde non denegetur ad ipsos Spirituum animalium affluxus, vulnerato tamen Thorace non expanduntur ampliùs Pulmones.

XXXV. Unde itidem Pulmones à Spiritibus animalibus per nervos allabentibus non expandi concludimus.

Pulmones expandi nō à re ingrediente, sed ambiente.

XXXVI. Si proinde *à re Pulmones ingrediente non fiat Pulmonum expansio, expandentur ipsi à re eosdem ambiente.*

Et quidē à Costis & Diaphragmate.

XXXVII. Ambiunt autem Pulmones proximè suâ membranâ investitæ Costæ atque Diaphragma.

XXXVIII. *Ad Costarum* ergò *sive Thoracis & Diaphragmatis motum*, explicationemque *consequi Pulmonum explicationem*, atque expansionem concludimus.

Quod probatur binis experimentis.

XXXIX. Hanc Conclusionem confirmant superiùs allata experimenta bina sibi opposita, Pulmonum puta durante Thoracis & Diaphragmatis integritate explicatorum, Eorundemque ad alterutrius harumce partium aditum in Thoracis cavitatem liberum aëri præstans vulnus concidentium & collabentium.

XL. Unde sic ampliùs argumentabamur. Quo posito ponitur, & sublato tollitur aliquis effectus; id omninò habendum pro efficiente illius effectûs causâ.

Atqui positâ motorum Thoracis & Diaphragmatis secundùm sui continuitatem integritate, ponitur Pulmonum expansio; sublatâ verò eâdem illorum motorum per inflictum vulnus integritate, tollitur, cessatque Pulmonum expansio.

Ergò Thoracis & Diaphragmatis motorum secundùm sui continuitatem integritas pro Efficiente Causâ est habenda Expansionis Pulmonum.

Pulmones moveri ad reciprocū Thoracis & Diaphragmatis motū.

XLI. Movebuntur proinde in sui explicatione, hinc & contractione Pulmones ad reciprocum Thoracis & Diaphragmatis memoratum sæpiùs motum; hoc est, Expandentur, explicabunturque Pulmones, quoties sui elevatione Thorax, sui verò pressione Diaphragma spatium ipsis præstant, parantque in Pectore majus: Comprimentur verò, coarctabuntur, complicabunturque iidem Pulmones, quoties sui depressione Thorax, sui verò elevatione Diaphragma spatium ipsis faciunt in Pectore minus. Quod erat probandum.

Pulmonum expansionem sequi Aëris inspirationē.

XLII. Quoties verò explicantur, expanduntur que Pulmones; toties spatium quoque majus efficitur in ipsorum substantiâ spongiosâ per asperam arteriam cum faucibus, hinc per os & nares tum externo aëre communicans; Toties proinde Aër ambiens externus & interno continuus inspiratur, hoc est, asperam arteriam ingreditur & magis tunc patula Pulmonum explicatorum spatia implet.

Eorundē coarctationem sequi Aëris exspirationem

XLIII. Quoties contrà complicantur, uti dictum, coarctanturque iidem Pulmones, toties spatium minus efficitur in eorundem substantiâ spongiosâ; toties proinde exspiratur, hoc est, exprimitur denuò, propelliturque foras per asperam arteriam, hinc & os, vel nares inspiratus priùs aër. Quod itidem erat probandum.

Vera Motus Pulmonum causa.

XLIV. Atque sic Ratiocinatione, uti putamus, catenatâ, solidâque eliciusse ac eruisse nobis videmur *veram Causam & Rationem Motûs Pulmonum tam in Aëris Inspiratione, quàm in reciproca ejusdem Expiratione*.

Pulmonum motus & Expansio

XLV. Non moventur ergò Pulmones naturaliter motu proprio, verùm sequuntur ipsi duntaxat Thoracis & Diaphragmatis motum, sed nec *expanduntur Pulmones, quia implentur aëre, verùm aëre implentur, quia expanduntur,*

Eorundem subsidentiæ causa.

XLVI. Quamvis autem sibi relicti (ut in Thoracis vulneribus magnis accedere docuimus per Experientiam) sponte subsiderent, sicque inspiratum denuò expellerent aërem, non subsidunt tamen, donec subsidat Thorax, eleveturque Diaphragma, vel vulneretur alterutrum, Thorax præsertim. Quod accidit, ut vulgò loqui solent, fugâ vacui.

XLVII. *Contigua namque conclusa & mobilia non minus moventur cum continentibus, quam Continua.*

Pulmones contigui Thoraci & Diaphragmati.

XLVIII. Contigui autem sunt in viventibus Thoraci ac Diaphragmati sanis Pulmones, qui proinde in sui explicatione ac complicatione utriusque sequuntur motum.

Aër externus motum interni sequitur.

XLIX. Aëri verò Interno Continuus est Externus; qui proinde illius quoque motum sequitur, pro re natâ nunc accedens, nunc recedens.

Respirationis Usus.

L. Hâc ratione si fiat Pulmonum motus, Aërisque Inspiratio & Exspiratio, quæritur nunc meritò, *Quem in naturali vitâ præbeat homini Usum Inspiratus, Exspiratusque Aër?*

LI. Certè utilem, imò necessariam esse homini Aëris Inspirationem, Exspirationemque vel inde patet, quòd alterutrâ impeditâ mox angatur, sublatâ verò confestim è vivis tollatur homo.

LII. Ut proinde Inspirati, Exspiratique Aëris ad vitam necessitas & utilitas cum Pulmonum Usu evidentior fiat, fundamenti loco præmittendum, *Naturalem hominis Vitam pendere proximè ab Ignis in Corde accensi*, hinc per arterias cum Sanguine quaquaversum distributi *perpetuitate*; postquam ipsius exstinctionem consequitur statim & semper mors.

Hominis vitam pendere ab Igne Cordis.

Qui propterea præservandus.

LIII. Accendi ergo & ab exstinctione præservari debet Ignis ille Cordis vitalis ad Vitæ perennitatem.

Accenditur ille effervescentiâ in Corde factâ.

LIV. Accenditur & quidem perpetuò, (si veritatis manifestandæ, ac propagandæ ergo Conjecturas nostras ulteriores, & posteriores secundum id, quod Disp. V. thes. XLVIII. insinuavimus, publico examini subjicere licet, uti licere putamus) *Accenditur*, inquam, *Ignis vitalis ex Sanguinis tum ascendentis Bile amarâ imbuti, tum descendentis Lymphâ subacidâ referti in Cordis auriculâ dextrâ, hinc & ventriculo dextro confluentis effervescentiâ.*

Quænam similis.

LV. Hanc in Corde naturaliter excitatam Effervescentiam non valdè absimilem censemus artificiosæ ex lixivio sulphuri cuivis per cocturam juncto ad aceti vel vini acidiusculi affusionem productæ.

Sanguis quomodo calefiat?

LVI. Putamus insuper multas partes Igneas tum in acido Lymphæ Spiritu tum in amaro Bilis sale lixivioso semper abundantes in conflictu illo à suis compedibus liberatas, erumpentesque aggredi & ingredi partem Sanguinis Butyrosam, illamque blandè accendendo calorem illum sensui nostro manifestum causare.

Sanguini emendando inservire respirationem.

LVII. *Huic effervescentiæ, fervorique contemperando Inspirationem Aëris; halitibus verò tunc simul excitatis exterminandis Expirationem ejusdem opinamur dicatam.*

Quod probatur.

LVIII. Hujus Opinionis nostræ confirmationem petimus ex singularibus, quæ in Pulmonibus ipsis & Animalibus Pulmones habentibus occurrunt consideranda.

Pulmones Solos accipere sanguinem.

LIX. Nam ut de Nervis, ac Vasis Lymphaticis nunc sileamus, utpote nihil in Pulmonibus singularis ostentantibus; considerandum 1. Solos Pulmones accipere Sanguinem & tantùm ex dextro Cordis ventriculo per arteriam suam Pulmonalem.

Et eundem remittere.

LX. Considerandum 2. Solos Pulmones remittere Sanguinem & tantùm ad Cordis auriculam sinistram & ventriculum sinistrum per venam suam itidem Pulmonalem dictam.

Et Tracheam Arteriam habere.

Venæ Lacteæ pro fibris habitæ.

LXI. Considerandum 3. Solos Pulmones accepisse vas continuò patulum, Tracheam videlicet arteriam: cùm venæ lacteæ, quando nullum devehunt Chylum, ita sint coactæ atque coarctatæ, ut pro fibris habitæ sint olim, habeanturque adhuc hodie à non paucis præconceptæ Opinioni suæ, quàm veracibus Sensibus externis, aut illis consentienti Rationi plus tribuentibus.

Quædam Animalia solùm habere Pulmones.

LXII. Considerandum 4. Solùm Pulmones habere Animalia, quorum Cordi est annexus Ventriculus dexter.

Animalia Pulmonibus prædita calidiora.

LXIII. Considerandum 5. Animalia Pulmonibus prædita Calorem habere ac promere in suo & Corde & Corpore majorem, quam cætera Pulmonibus destituta.

Et in his pro ratione caloris augeri minuive respirationem.

LXIV. Considerandum 6. in singulis Animalibus Pulmones habentibus pro Caloris in ipsorum Corde accremento aut decremento, augeri, minuive Respirationem.

Finis Ventriculi Cordis dextri & Pulmonum.

LXV. Unde liquere videtur 1. *in eundem Scopum collineare Ventriculi Cordis dextri, pulmonumque productionem.*

LXVI. 2. *Propter Ignem, hinc & Calorem auctiorem concessos iisdem Animalibus cum dextro Cordis ventriculo Pulmones,*

Calor sanguinis in Corde excitatus quomodo temperetur in respiratione.

LVII. 3. *Calorem proinde in Cordis ventriculo dextro excitatum majorem cohiberi denuò & temperari in Pulmonibus ab Aëre inspirato.*

LXVIII. 4. *Huic usui inservire tum Arteriam, Venamque Pulmonalem Sanguini æstuanti devehendo; tum Arteriam asperam Aëri æstum temperaturo per Inspirationem admittendo, hinc & absolutâ temperatione rursum per exspirationem omittendo destinatas.*

Et quidem quâ vi ac ratione, similitudine ignis vulgaris explicatur.

LXIX. Quâ vi autem, quâve ratione temperet Sanguinis æstum inspiratus aër, licèt non demonstret commonstrabit saltem ac quodammodo illustrabit accuratum Ignis vulgaris Fornace Chymicâ conclusi & ad sui conservationem præter pabulum Aërem quoque desiderantis examen, & cum Igne nostro vitali collatio amussitata.

Majorem ignem plus Aëris requirere.

LXX. Quemadmodum enim 1. plus aëris requiritur Igni fumanti, flammantive conservando, minus prunæ: sic plus aëris desideratur temperando Igni Cordis interno in Respirantibus animalibus auctiori, minus in Transpirantibus duntaxat parciori.

LXXI. Quemadmodum 2. pro Ignis cujusvis augmento vel decremento plus vel minus aëris requiritur; Sic pro aucto, diminutove Ignis vitalis incendio augetur, minuiturve in nobis Respiratio, ac plus minusve inspiratur, expiraturque Aëris.

Pro Aëris diversitate diversa est Ignis vivacitas.

LXXII. Quemadmodum 3. pro ipsius Aëris diversitate observamus differre plurimùm Ignis externi vivacitatem; nam existente Aëre sereno, frigido & sicco magis luculentè, potentiùsque ardere solet Ignis, eodem autem existente turbido, æstuoso, & nebuloso, pluvioso, humidove, obscuriùs, debiliùs-

biliusq; : sic ad ejusdem Aëris mutationes nominatas deprehendimus & Ignem Cordis internum mutari sensibiliter; & Respirationem contingere variam; nam existente aëre sereno, frigido & sicco, vegetior est Ignis noster Internus, proceditq; Respiratio facilius; eodem autem existente turbido, æstuante, & pluvioso, hebetatur Ignis noster internus, proceditque Respiratio difficilius.

Pro majore Aëris accessu potentius Ignem in fornace ardere.

LXXIII. Quemadmodum 4. potentius ardere observamus Ignem fornace conclusum, quando non tantum parte superiore liber est fumo exhalanti exitus, verum insuper parte inferiore liber aëri aditus & accessus; Eundem contrà languescere, quando alterutra obturatur via, superior præsertim; extinguitur enim tunc paulò post Ignis: Sic vivacior existit Ignis noster vitalis, quando præter Transpirationem integra permanet Aëris Inspiratio & Exspiratio; hebescit verò quamprimum alterutra vel minimum labefactatur; suffocatur denique, ubi Respiratio intercluditur. Quoniam verò eadem via recedit aër, quâ priùs accesserat, idcircò cum fornacum Chymicarum fabricâ similitudinem majorem habent viæ, per quas in piscibus admittitur, emittiturque Aqua, quæ Ipsis esse solet loco Aëris à nobis respirati.

Sanguini ex aëre aliquid communicari.

LXXIV. Cum autem ab inspirato aëre Sanguinis æstum concludamus temperatum, necesse est, ut aliquid ex aëre communicetur Sanguini, quod contrariam illi, quam in Corde accepit, producat in ipso mutationem; hoc est, quod blandè rarefactum blandiùs condenset; accensumque in ardore suo leniter compescat.

Salem habere vim condensandi Eundem per Aërē esse dispersum. Et in Nitro concretum.

LXXV. *Nihil* autem observatum est hactenus, quod *condensandi, hinc & æstum comprimendi vim habeat æquè atque Sal.*

LXXVI. *Salem proinde puriorem ac simpliciorem per aërem dispersum suspicamur, eumque Copiosiorem hyeme aut hyemali existente aëris constitutione.*

LXXVII. Hunc *Salem* puriorem præ notis cæteris salibus omnibus *in Nitro abundantius concretum* testatur per notos Nitri effectus Experientia.

Ac Sanguinem condensare; qui primarius est Pulmonum Respirationisque Usus.

LXXVIII. Concludimus igitur *Aërem Inspiratum ratione Salis sui purioris condensare denuò in Pulmonum Vasis Sanguinem in Cordis ventriculo dextro rarefactum; atque operâ eadem reprimere æstum majorem in ipso simul excitatum; huncque primarium esse Pulmonum, Respirationisque Usum.*

ADDITAMENTUM.

Experimentum circa Respirationem in Cane factum.

LXXIX. Dum prælum exercent iterum hæ Disputationes, 15. nempe Ianuaaii, 1663. *Ioannes Svvammerdamius*, Amstelodamensis, Discipulus meus sedulus & industrius, me vocat, experimentum à se excogitatum ac cum successu institutum ostensurus. Aperuerat vivo adhuc Cani asperam arteriam, in eamque intruserat tubulum æneum, cui Ventriculi Canini jam priùs post inflationem exsiccati pylorus cum Intestini portione itidem præparatus erat alligatus; atque circumjecto vinculo arteriam prædictam circa eundem tubulum arctè constrinxerat. Unde mox per Colligatum illum ventriculum Respiratio in Cane omnis perficitur.

LXXX. Sed & alium ejusdem Ventriculi orificio alteri, OEsophago puta, tubulum similiter annexuerat; per quem inflato Spiritu præfatum Ventriculum valdè distendit, ac confestim orificium cerâ obturavit. Unde amœno spectaculo Aër conclusus observabatur in thoracis, abdominisque elevatione, adeoque Inspiratione Pulmones ingredi, subsidente ac foveam notabilem exhibente dicto Ventriculo: in Thoracis autem, abdominisque reciprocâ depressione, adeoque Exspiratione, idem Aër è Pulmonibus repulsus novâ parietum Ventriculi expansione foveam illam denuò replebat.

Quo Autoris opinio non parum confirmatur & alia infirmatur.

LXXXI. Quo experimento in variis Canibus postmodum me præsente simili modo repetito & succedente censeo non parum confirmari meam de *Aëre Pulmonum motum tam Inspirationis, quam Exspirationis tempore consequente* Opinionem; atque simul infirmari Amici cujusdam mei ex aliorum placitis haustam Sententiam, quæ statuit thoracis & abdominis elevatione dispelli aërem vicinum, eundemque continuatâ vi propelli ad & in ejusdem (non alterius) Animalis Os vel Nares, hinc & Pulmones.

Motum omnem solo pulsu non absolvi sed etiam tractu.

LXXXII. Ego sanè, qui me non tantum in rebus naturalibus *Tractûs* possibilitatem (ut Scholasticorum termino utar) mente assequi, at insuper; quod primarium est, plura ejus exempla, sive experimenta observasse puto, haud accedo illis, qui *Motum omnem solo Pulsu absolvi* docent.

LXXXIII. Nec assensum meum coget facilè, qui ex suis præsuppositis, nec probatis, tanquam principiis, modo suo explicabit, nec clarè ac distinctè demonstrabit *Pelli* id, quod *Trahi* testatur Sensus externus non deceptus, sed integer ac ritè agens.

Quod Experimento probatur.

LXXXIV. Et ut in modò allegato experimento hîc pergam, nullum est ibi ampliùs Aëri externo cum interno & intra ventriculum post obturationem concluso, commercium, quapropter reciprocum interni ad Pulmones ingressum; hinc ex Pulmonibus egressum consequitur Ventriculi clausi satis insignis concidentia, moxque iterum distensio. Fingere autem illam Concidentiam subitò & cum manifesto & quodammodo violento membranæ delapsu contingentem produci ab Aëre quaquaversum propter elevatum abdomen ac thoracem propulso, judicent liberiùs & cordatiùs Philosophantes, an non sit hoc nimium suis præjudiciis adhærere ac tribuere.

Ut & alia ratione.

LXXXV. Quid si tubulo ex coriis densissimis & nullum Aëri transitum concedentibus parato, atque non dicam per aquas medias & profundas; sed per transversum parietem undique arctissimè iterum circumclusum transmisso annecteretur similis Ventriculus, dum alterum tubuli extremum asperâ arteria strictissimè concluderetur; an diceremus tunc Aërem thoracis, abdominisque expansione pressum per nescio quæ longissima & imaginaria itinera vias sibi quærere ac invenire ad illum Ventriculum, quem tunc tam potenter premat, ut cogatur contenti aëris pars ingredi Pulmonem? Id, si volet, credat Iudæus Apella, non Ego; qui abhorreo & caveo mihi ab omnibus præjudiciis Experientiæ evidenter contrariis.

Arteriæ Asperæ cum Arteriâ Venâque Pulmonali communio.

LXXXVI. Aliud insuper observavit ac mihi demonstravit eadem occasione *Svvammerdamius*, lentè, diuque in Pulmones adhuc calentes pressum ex dicto Ventriculo *Aërem transire tandem in Arteriam, Venamque Pulmonalem, hinc & utrumque Cordis Ventriculum.* Unde arguitur Arteriæ Asperæ

cum dictis Vasis communio, tum ad Inspirati aëris partem in vasa admittendam, tum vicissim ad Halitus ex Vasis cum aëre Exspirato emittendos.

Contractionis motus in Vena Iugulari & Cavâ descendente

LXXXVII. Dum fieret hoc experimentum aliquoties, observavimus quoque manifestum Oculis *Contractionis motum in Venâ Iugulari atque Cava descendente*: qualem in Avibus non rarò in *Cavâ Venâ tum supra, tum infra Cor* deprehendit ac mihi quoque monstravit Anatomicus diligentissimus *Nicolaus Stenonius*, Danus, in novis Glandularum variarum circa Oculos, Nares atque alibi existentium Ductibus eruendis fœlicissimus.

Vasorum motus peristalticus.

LXXXVIII. Hoc autem in variis Venis facto experimento illustratur & confirmatur mea de *Vasorum omnium motu peristaltico* Sententia, post *Venæ Cavæ propè Cor carnosæ motum contractionis* jam olim à me visu notatum liberiùs proposita, de quâ Disp. III. Thes. XX. uno verbo actum.

DISPUT. MEDICARUM VIII.

De Vasis Lymphaticis, & Lymphâ.

Anatomiæ præstantia.

I. MAgna est Artis Anatomicæ ob suas ad Sensuum Externorum tribunal decernendas demonstrationes sensibiles, ideóque manifestas, certasque præstantia & gloria; quamdiu scilicet intra præscriptæ Normæ cancellos sese continent Artifices omnes: Quamprimùm autem Aliquis comparatâ ob egregiè navatam in Arte laudatissimâ & Mortalibus utilissimâ operam condignâ suis laboribus laude atque authoritate tumidus fit ac Suffenus, moxque neglectis probationum Anatomicarum legibus Dictaturam affectat in cæteros Artis Dissectoriæ Magistros æquè, ac Tyrones, atque ab Ipsis grandi, Censorioque supercilio præ se contemptis Placita sua dicam, an Præjudicia per autopsiam non satis probata, probandave cupit Oraculorum haberi loco, sibique quidvis pro lubitu fingenti & asserenti vult credi; utique excitantur necessariò inter Anatomes gnaros lites ac rixæ, eæque non sine notabili Veritatis, Artis, ac Reip. detrimento.

Rixarũ inter Anatomicos causa.

II. Deploranda intolerabilis hujus Superbiæ exempla & in hâc, & in cæteris quoque Medicinæ partibus habuimus hoc fœcundissimo aliàs Virorum in quâvis Disciplinâ Excellentium sæculo plurima. Et utinam non superessent adhuc ejusdem notæ nimis multa! Etenim quid frequentiùs contingit Medicinæ Alumnis; quàm in polemica, & convitiorum, calumniarumque plena incidere Anatomicorum, aliorumque Scripta?

Earum medela.

III. Enimverò longè satiùs foret Unumquemque Infirmitatis, quin & Ignorantiæ suæ conscium ac memorem non perfunctoriè, at seriò, continuóque considerare atque agnoscere, si quid cognoscat, habeatve, nihil se cognoscere, aut habere, quod à Luminum Patre non acceperit supernè, & quidem, non superbè sibi condendum, defodiendumve, ast benignè in commune bonum promendum, & in proximum erogandum; etiam ubi ob animi ingrati vitium se quovis bono indignos testantur plerique homines; idque ad Summi Opificis exemplar, Solis sui lumen non minus in malos, quàm bonos fundentis atque à Se gratis sperandum bene actorum remunerationem probis spondentis.

Lis de Vasorum Lymphaticorum Structurâ, & eorum ac Lymphæ usu. Cui implicitus Auctor.

IV. Memoratam humanæ Calamitatis sortem non quiverunt effugere detecta hoc ævo Vasa Lymphatica, tum quoad suam Structuram, tum quoad situm, latæque in se Lymphæ Usum verum.

V. Quamvis autem ob dissentientes, ac quidem cum indignâ animorum irritatione atque hinc secutâ scriptorum acerbitate dissentientes Anatomicos eximios satiùs forsan esset, donec magis sedati, compositique fuerint animi ferviores, à scribendo Mihi temperare; Mihi cumprimis; qui uti non sum professione Anatomicus, ita nihil lucri capio, captove ex dissectionibus meis, demonstrationibusve Anatomicis, & unius Medicinæ illustrandæ causâ susceptis, & omnibus, singulisque, excluso nemine, gratis patentibus: Viro tamen bono censui indignum animo quieto, pacatoque aliorum repullulascentes continuò spectare turbas & pugnas; ubi præsertim aliquid suppetere videtur, quod ipsis componendis, aut ex æquo dirimendis, discernendisque queat inservire; Cui accedit, quòd nolens volens in hanc rixosam protrahor scenam.

Et quam componere conatur.

VI. Dabo tamen operam; ut (neglectis, sprefisque Libellorum famosorum à Tenebrionibus ac certis Reip. pestibus in malè sanorum hominum delectationum, atque quorumvis, bonorum imprimis malis invisorum, contumeliam scribi edique solitorum, Chimæris, puerilibusq; mendaciis & eructatis turpiter in dissidentes conviciis) dabo, inquam, operam, ut citra ullius aliter opinantis offensam ea proferam in medium, quæ & meis usurpavi oculis, & non semel absque omni externo apparatu, aut ostentatione demonstravi aliis, & quâvis occasione commodâ etiam nunc paratus sum demonstrare quibusvis Veritatis & Boni publici Sectatoribus Experimenta, ut & quæ tum Ratiocinatione firmâ & solidâ, tum Conjecturâ probabili & circumstantiis convenientissimâ visa sunt mihi consequi ex visis Consectaria: quò sic protractæ nimium inter Amicos aliósque liti aut amicè sopiendæ, aut ab Artis Anatomicæ peritis (utpote quibus solis, ne Sutor ultra crepidam, hoc debetur muneris) aliquando in æquitate determinandæ subministrem, quæ ad manus præsto sunt, adminicula, uti spero & confido, nec inepta, nec inutilia.

Vasa Lymphatica quæ, & Lympha quid.

VII. *Lymphatica* voco *Vasa*, rectà enim ad rem propero, per quæ continuò deferri deprehenditur *Liquor limpidus* & ad Visûs testimonium colore *Aqueus*; quandóque à confluente Chylo *Albicans & Lacteus*; rarò, nec nisi post mortem in homine circa Trunci insertionem à Me, aliisque aliquoties jam observatus, *Subrutilus*; quemadmodum circa Hepar ferè *Croceus*; eleganti nomenclaturâ ab Illustri Anatomico, *D. Thomâ Bartholino*, *Lympha* dictus.

Vasorum Lymphaticorum partes Truncus.

VIII. Hæc Vasa Lymphatica in *Truncum* distinguo & *Ramos*.

IX. *Truncus* in Thorace observatur & superiore Abdominis parte, à *Cisternâ Lumbari* inchoans & secundum Arteriæ Aortæ ductum ascendens, tandemque in Venam Iugularem, Subclaviam

claviamve sinistram, vel utramque per Insertionem desinens.

Ejus insertio. X. Insertionem hanc evincunt 1. Lymphæ, Chylique spontaneus, 2. Cujusvis Liquoris vel Aëris per siphunculum immissi artificiosus; 3. Styli blandè intrusi facilis transitus ex Trunco in prædictas Venas: quemadmodum hæc nuperrimè adhuc in publicâ Virilis Subjecti dissectione coram omnibus demonstravit Vir Clarissimus, *Ioannes van Horne*, in hoc Athenæo Collega meus & Anatomicus merito suo Celeberrimus.

Truncum hunc non esse Venam Lacteam. XI. Truncum hunc quamvis Anatomici Laudatissimi Lacteis adscripserint Venis, & ab Ipsis eum denominârint, puto tamen illum commodiùs Vasis accenseri Lymphaticis; cùm Lymphæ per ipsum motus sit perpetuus, adeóque pro primario habendus; Chyli verò motus tantùm pro secundario, quippe qui post alimentorum demùm assumptorum distributionem contingit, ac per intervalla duntaxat repetit.

Venas Lacteas esse ferè Vasa Lymphatica. XII. Quinimò parùm abest, quin opiner Vasis Lymphaticis annumerandas ipsas Venas Lacteas, eâ saltem sui parte, quâ ultra Mesenterij Glandulas feruntur versùs Cisternam; cùm ab omnibus Glandulis Conglobatis in quacunque corporis regione existentibus, quales quoque sunt Mesentericæ, producta observentur Vasa Lymphatica.

Lympham commisceri Chylo, & cui usui. XIII. Unde ampliùs suspicor præparatam in Mesenterij Glandulis Lympham commisceri allabenti Chylo, ipsumque magis magisque disponere faciliori ejusdem cum Sanguine in Venâ Jugulari, vel Subclaviâ confusioni; ut & mox secuturæ Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiæ.

Trunci forma. XIV. Truncum in sui medio plerumque bifurcatum, iterumque coëuntem observarunt omnes. Eundem ter in animalibus retis modo in plures ramificationes distinctum, denuóque concurrentem à se repertum, & ante octennium in Tab. II. Fig. 4. delineatum publici juris fecit Anatomicus Insignis, *D. Olaus Rudbeck.* Cui simile quid Ego quoque observavi in Cane, & quidem in loco Trunci insertioni valdè propinquo; ubi contortum mæandrum descripsit & figurâ editâ expressit Anatomicus Industrius, *D. Ludovicus De Bils:* unde ab utroque hoc Authore diversimodè licet propositas, pro iisdem tamen habendas suspicor Trunci hujus in se redeuntes Divaricationes reticulatas: quales in pulmonum præsertim superficie observavit, & in posteriùs editarum Figurarum 2. exhibuit laudatus *D. Rudbeck.*

Vasorum Lymphaticorum rami. XV. Continuatos Trunco Vasorum Lymphaticorum Ramos, & in *Viscera*, & in *Artus*, & imprimis in *Conglobatas Glandulas* protentos animadverterunt Anatomici Solertiores.

Eorundem Valvulæ. XVI. In Vasorum Lymphaticorum Trunco, & in conjunctis Ipsi Ramis *Valvulas* contineri cavitate suâ sursum versùs insertionem spectantes non semel docuit me, aliosque Anatomica Experientia: In diversis enim Trunci locis impediebatur Lympha, ne deorsum aut extrorsùm, hoc est, in Ramos annexos propelli posset; cùm & ex Ramis omnibus in Truncum, & per Truncum versùs Insertionem promoveatur ipsa semper, in Vivis quidem sponte, in Demortuis autem appresso stylo facillimè.

Ex Vasorum Lymphaticorum fabricâ Lymphæ motus, mater. & ortus, qualitates & usus deducendi. XVII. Atque hæc de Vasorum Lymphaticorum fabricâ præmittenda erant investigando, explicandoque *vero Lymphæ* per dicta Vasa *Motui*: quem determinare conabimur ejusdem Anatomes ope, cùm non satis conveniat de Ipso inter dissidentes hoc etiam nomine Anatomicos Egregios, aliquidque lucis ex hujus dubij elucidatione sit affulsurum certiùs eruendis, clariúsque ac distinctiùs enarrandis Lymphæ tum Materiæ & Ortui, tùm Qualitatibus & Usui.

Lymphæ motus qui 1. In Venam Iugularem & Subclaviam sinistram. XVIII. Cùm ergò 1. Naturalis & facilis observetur Lymphæ, Chylique in Venam Iugularem, Subclaviamve sinistram Ingressus; impossibilis verò Sanguinis ob Valvulam appositam in Lymphaticum Truncum ex dictis Venis Egressus, Apertionem illam & Vasorum Liquores colore ac consistentiâ diversos vehentium communicationem à Summo Deo concludo ordinatam duntaxat Lymphæ, Chyloque ad dictas venas delatis admittendis.

2. Ex Ramis in Truncum. XIX. Cùm 2. Valvulæ concedant quidem Lymphæ, Chyloque in Truncum, ac per Truncum in Venam Iugularem, Subclaviamve sinistram affluxum, impediant verò eorundem, postquàm ipsas præterfluxerunt, refluxum; nisi, ut aliquoties in dissectionibus observavi, applicentur, apprimanturve Stylo, vel aliâ re quâvis Vasorum lateribus Valvulæ fluxum extrorsum prius morantes; aut continuato aëris inflatu, liquorisve tepidi præsertim infusione distendantur sensim eousque Vasa; ut ad Valvularum non æquè distendi aptarum latera penetrare possit aër inflatus, liquorve infusus: iterum concludo Lymphæ, Chylique Motum proprium esse ex Ramis omnibus in Truncum; & consequenter in Venam Iugularem aut Subclaviam, neutiquam verò ex Trunco in Ramos qualescumque.

XX. Cùm 3. institutâ ubivis Vasorum Lymphaticorum ligaturâ detumescant mox ipsa suprâ ligaturam versùs Truncum, intumescant contrà infra eandem ligaturam, & quidem magis magisque, dum pars ipsorum superior & Trunco vicinior Lactearum Venarum ritu obliteratur ferè, ac fibram tenuem repræsentat, iterùm concludo Naturalem Lymphæ Motum esse à partibus & Ramis extremis versùs Truncum, hinc & Venas Sanguineas.

Demonstratus in Homine. XXI. Hoc experimentum non tantùm in Brutis à pluribus est institutum: sed insuper in homine. Nuperrimè namque id in Iuvene tribus post decollationem horis adhuc calente cum fœlici successu tentavit, ac Me, aliisque, Medicis præsertim non paucis præsentibus in Scroto, Crure atque Brachio præstitit, & postmodum publicè demonstravit jam nominatus Anatomicus Accuratissimus *D. Iohan. van Horne.*

Lympham non moveri à Trunco in Ramos. XXII. Effugia verò quærere videntur, qui se argumenti à Lymphaticorum Vasorum ligaturâ petiti vim eludere posse putant, si dicant, ligari tunc simul cum Lymphaticis Vasis Venas sanguineas. Esto enim, ligentur simul hæc Vasa. An non utrorumque similiter ligatorum intumescentia & detumescentia similis arguet similem contentorum in utrisque motum, à corporis puta Circumferentia ad Centrum, sive Cor?

Vasa XXIII. Adde quòd seorsim, & intactis Venis,

Lymphatica separatim posse ligari.

nis, Arteriisque ligari queant, & non semel à Me, aliisque ligata sint Vasa Lymphatica, quod & in modò memorato juvene factum est, consequente nihilominus prædictâ Ipsorum Intumescentiâ, Detumescentiâque.

Eadem non tantum supergredi & amplecti Venas, sed & ab iis separata progredi.

XXIV. Observandum enim Vasa Lymphatica non tantum supergredi & subinde amplecti quodammodo Venas Sanguineas: verùm non rarò ab ipsis separata progredi per circumfusam sibi pinguedinem, modo planè consimili ei, quo per Mesenterium ferri deprehenduntur Venæ Lacteæ à Mesaraïcis Sanguineis sejunctæ, atque pinguedini immersæ.

E vicinis Vasis in Lymphatica nihil deferri.

XXV. Sed nec argumenti hujus potentissimè stringentis Veritas obscuratur, fingendo aliquid è vicinis vasis deferri in ligata Lymphatica, quæ ultra ligaturam intumescunt. Neque enim sufficit hoc afferre, cùm idem sit asserenti probandum, & ostendenda sint ab effati hujus Authoribus Vasa illa observatum Liquorem in Lymphatica ultra ipsorum ligaturam advehentia. A quo liquore mirum est non impleri ac distendi potiùs, aut saltem simul Ligatorum Vasorum Lymphaticorum partem Trunco suo viciniorem: cùm inter ipsam & Truncum nulla sit per Ligaturam impedita communicatio, non intumescit tamen ipsa; sed sensim adeò detumescit, ut penè disppareat & ad fili tenuis crassitiem in circumjectâ pinguedine delitescat, quemadmodum jam monui, & idem Lacteis Venis contingere significavi; & quidem, meo judicio, eâdem prorsus de causâ.

Motus Lymphæ à Corporis partibus ad Truncum.

XXVI. Non verebor ergò, aut hæsitabo ex præmissis omnibus simul collatis certò tandem concludere, *Motum Lymphæ omnis Naturalem esse à partibus corporis quibusvis Vasa Lymphatica obtinentibus versus Truncum, & consequenter Cavam Venam dextrumque Cordis Ventriculum.*

Ex collatis contrariarum sententiarum argumentis elucescere veritatem.

XXVII. Quemadmodum autem ab omnibus examinanda in medium protuli argumenta, quibus existimo patere ac probari Motum Lymphæ ex Ramis Lymphaticis omnibus in communem Truncum, & sic porrò usque ad Cor ipsum: ita opto & rogo, ut quisquis contrariam, vel diversam tuetur sententiam, promat itidem argumenta, quibus promotus est ac deductus in eam, cui adhæret, opinionem; quò non tantùm Contraria, vel Diversa juxta se posita magis elucescant, sed tandem aliquando ex collatis simul argumentis utrinque prolatis quæsita Veritas citiùs, faciliùsque inveniatur, & nuda omnibus manifestetur.

Nullius Opinioni esse prærogativam.

XXVIII. Nulli siquidem Mortalium, & falli & fallere proclivium, vel jure debetur, vel à prudente viro gratis unquam concedetur in Affectionum rebus naturalibus contingentium investigatione aliquod Cerebri sui commentum citra probationem sufficientem à Sensu integro, vel Ratione certâ petendam pro Vero afferendi, & incautis aut inexpertis credendum obtrudendi prærogativa.

Quomodo fides sensibus adhibenda.

XXIX. Grave siquidem, atque absurdum videtur bene oculato Testi suis non tantùm diffidere, sed in totum fidem detrahere, imò abrogare Sensibus externis, atque pro falso habere, quod adhibitâ omni requisitâ circumspectione viderit sæpiùs suis oculis, ut credat alij dogmata sua non satis probanti, nec cum necessariis circumstantiis per autopsiam coram omnibus, ac imprimis agitatæ rei peritis & dissentientibus demonstranti.

Quandiu observatio dubia, ut & falsitatis suspecta esse debet.

XXX. Non nego quidem fieri posse, quod indies mihi, aliisque accidere novi, ut Aliquis aliquid observet ab aliis nondum, vel non plenè observatum: illud idem tamen mihi est, imò esse debet, dubium ac incertum, quandiu id ipsum meis non percepi Sensibus; quin imo illud idem meritò suspectum est mihi falsitatis aut fallaciæ, quando ex illo Observato, fide historicâ duntaxat sumendo, quia celato aut denegato, ab Inventore, Fautoribusve, aut aliis deducitur, ac reverà consequi videtur Affectio, cujus contrarium meridianâ luce clariùs mihi constare puto per Experientiam semper modo eodem mihi, aliisque secundùm omnes circumstantias accuratè consideratas occurrentem, adeóque manifestam.

XXXI. Donec igitur tandem aliquando ex offusæ undique obscuritatis latebris quovis erroris fuco liberata erumpat Temporis Filia, Veritas, pergendum ad alia circa Lympham ex conclusis à me exurgentia Quæsita ordine solvenda. Quæritur enim 1. *Ubinam, & in quâ Parte*; 2. *ex quâ Materiâ*; 3. *denique in quem Usum præparetur Lympha?*

Lympham esse utilem.

XXXII. *Utilem* profectò Corpori Liquorem Lympham esse arguit ejusdem cum descendente ad Cor Sanguine confusio: Inutilis enim, excrementitiaque si foret, Urinæ in Renibus secretæ ad instar, non admisceretur Ipsa Sanguini; verùm, quemadmodum Urina ex Renibus per Ureteres in Vesicam deducitur, ac per Urethram forâs excluditur, ita per canales huic Functioni peculiariter ordinatos aut immediatè aut mediatè propelleretur extra Corpus Lympha.

Ubinam Lympha generetur.

XXXIII. Utilis ergò cùm sit Corpori *Lympha*, inquirendum diligenter in *Locum, in quo generetur Ipsa.* Hunc autem non unum, aut uniusmodi comperiemus; postquam Ipsam à plerisque, non tamen ab omnibus, Corporis partibus, affluentem testatur Experientia. Neque enim à Renibus, aut Conglomeratis Glandulis, Pancreate puta, Glandulisque Salivalibus hactenus, quod sciam ab ullo est observata prodire.

Lympham Sanguini confundi.

XXXIV. Ubi ulteriore examine, eoque accurato digna videtur occurrere Observatio, quâ constat, Sanguinem à Corde quaquaversùm per Arterias delatum ad idem Cor referri undique per Venas; dum Lympha ab omnibus Partibus Nervos notabiles accipientibus per sua Vasa & Truncum advehitur & confunditur Sanguini ad Cor descendenti, exceptis jam notatis partibus.

Renum functio.

XXXV. *Renes* siquidem inutile corpori recrementum forâs propellendum secernunt à Sanguine, mox per Ureteres demittunt idem in Vesicam, post aliquam moram per Urinarium meatum voluntariè excludendum.

Ut & Glandularum Conglomeratarum.

XXXVI. *Glandulæ* autem *Conglomeratæ* utilem corpori Liquorem in se præparatum effundunt in Cavitatem talem, ex quâ viæ sunt manifestæ, atque patentes ad cæteras corporis partes omnes, & quidem per intermedia Vasa Lymphatica. Sic Glandulæ Maxillares, tam Superiores, quàm Inferiores, Salivam in se confectam per Ductus proprios in Oris Cavitatem deponunt; quæ maximâ sui parte deglutiri solet in Ventriculum; à quo

à quo ulteriùs propellitur ad Intestina: Sic Glandulæ Pancreas conformantes Succum in se paratum per Ductum peculiarem continuò in Tenuis Intestini ad dextri Renis regionem contorti, ac sub Mesenterio sinistrorsùm tendentis Cavitatem per eundem ut plurimùm emittunt Hiatum, per quem ex suâ Vesiculâ defluit ad Intestina Bilis: unde per Lacteas Venas aperta est via regia ad Vasorum Lymphaticorum Truncum, &c.

In partibus corporis quomodo producatur Lympha.

XXXVII. Ex Partibus autem, à quibus ad Truncum suum affluere observatur Lympha, (quasque in Viscera, Artus, sive Musculos cum Membranis, & Glandulas Conglobatas, distinxi jam in superioribus) quoniam *Viscera* singula, ut & *Musculi* Functionem publicam obeunt à Lymphæ præparatione longè diversam; quæ ab Ipsis abit Lympha, non primariò, at secundariò duntaxat putanda est produci in Ipsis.

Glandularum Conglobatarum functio.

XXXVIII. Quoniam verò nulla hactenus innotuit *Glandularum Conglobatarum Functio publica*, non immeritò quæritur, an non ea sit *Singularis cujusdam Lymphæ Confectio?* quod suadere videntur modò citatæ Glandulæ Conglomeratæ Salivam, aliumve Liquorem Salivæ analogum & affinem in se generantes, ac per Ductus suos in Os, aut Intestina protrudentes: Unde quid magis probabile potest inferri, quàm simili modo parari & quidem *Actione Conglobatarum Glandularum propriâ Lympham peculiarem*, & à Viscerum, Musculorumque Lymphâ in quibusdam diversam?

In Lympha esse diversitatem.

XXXIX. Utique non videtur Lympha à partibus tam diversis affluens, pro eâdem vel consimili habenda, sed potiùs pro diversa: Quemadmodum enim Sanguis à quibusdam partibus ex nutritione duntaxat ipsarum restitans videtur refluere; ab aliis verò, (ut silentio nunc prætercam illas, in quibus, Cerebro puta & Renibus, aliquid secretum est à Sanguine, utile vel inutile) postquam in Ipsis aliquid accessit Sanguini, eundem immutans & alterans; uti id ex professo alibi asserui de Liene ac Hepate: ita Lympha videtur à quibusdam partibus refluere, tanquam superfluitas alicujus eò confluentis Liquoris; ab aliis verò, tanquam Liquor ampliùs in ipsis elaboratus & alterius rei accessu mutatus.

Animales Spiritus esse materiam Lymphæ

XL. Talis autem si censeatur Lymphæ Generatio, quæritur, A Quonam igitur Liquore suum ortum probabiliter accipiat Lympha? Cui quæsito ut satisfaciam, respondeo, Suspicari me *Animalibus Spiritibus originem suam primariam debere omnem Lympham.* Quemadmodum enim plus Sanguinis advehitur singulis partibus, quàm illis opus est ad sui nutritionem; unde quod redundat, refluit per Venas: ita videtur mihi vero simillimum Spiritus Animales continuò deferri ad partes singulas per Nervos, & quidem majori copiâ, quàm ut semper in ipsarum Functiones consumantur omnes; unde superstites ipsorum reliquiæ referantur per Vasa Lymphatica, quæ proinde desinant in Venas Cerebro proximas, quò Sanguini à Cerebro, Cerebello que relabenti, & ob præviam Spirituum Animalium ex parte Sanguinis Spirituosa, Volatilique Confectionem minùs spirituoso denuò admistæ latum ipsius resarciant damnum quamobrem etiam opinor hanc esse urgentem Trunci Lymphatici in Iugularem, Subclaviamve Venam Inserti rationem; cui similem ab admisto Spiritu Acido, de quo mox, deducendam existimo.

Lymphæ motus facilior diuturniorque.

XLI. Hunc Lymphæ ex Animalium Spirituum reliquiis ortum confirmare videtur Lymphæ, quàm Sanguinis facilior, diuturniorque motus: nam aliquot etiam post mortem horis ligata intumescent Vasa Lymphatica, non item Venæ Sanguineæ, ut ex præmissâ constat observatione.

Animalibus Spiritibus admisceri Spiritum Acidum.

XLII. Quemadmodum autem alibi argumentis variis probare sum conatus Bilem admisceri Sanguini per Hepar refluenti, ita adducor nunc, ut Suspicer *Animalibus Spiritibus ad Conglobatas Glandulas per Nervos delatis admisceri in iisdem Spiritum Acidum ex affluente ad Ipsas Sanguine in Ipsis secretum.*

Spiritum Acidum sæpè in corpore observari

XLIII. Huic meæ Conjecturæ ansam dedit *Spiritus Acidus* non rarò satis purus in corpore observatus etiam absque ullius rei manifestè acidæ usu vel abusu.

Infantium Affectus frequentissimus.

XLIV. Sic 1. (ut de Febrium Intermittentium, Affectionis Hypochondriacæ, similiumque Generatione nihil nunc addam) frequentissimus est in hisce regionibus affectus, & Infantes nuper natos per Ventris tormina, Nauseas, Coagulati lactis Vomitus, Abdominis à Flatibus distenti Angustias, hinc & consequentes nonnunquam Hernias, Alvi Adstrictiones, mox & Fluxus, Dejectiones Versicolores, plerunque tamen variè Virescentes, & Acidum spirantes, tandemque Insultus Epilepticos mirè affligens, ab Acido Spiritu cum Bile in tenuibus Intestinis effervescente dubio procul originem suam accipit; uti hoc tam ex præmissis Symptomatibus comitibus, quàm insequente Curâ, per alterantia & purgantia ex Arte institutâ unicuique ad omnia attendenti patere potest.

Dolores ex improviso oborti.

XLV. Sic 2. Dolores atrocissimi in quâvis Corporis parte subinde instar fulminis ex improviso oborti, vel aliàs acutissimè lancinantes, certissimum præbent Spiritûs Acidi in corpore separatim existentis, valdè mobilis, & partes Sensu præditas rodentis argumentum.

Quænam sint acria. Sal lixiviosum quid.

XLVI. *Quicquid* enim *præter Ignem acre, mordaxque observatur in rerum naturâ, id omne aut est Spiritus Acidus, aut Sal Lixiviosum*, vel cum Plinio ut loquar, *Lixivium*; quippe quod ex rerum combustarum Cineribus vel sponte Aëris humidi & Aquei ope abit in lixivium, vel affusâ Aquâ elicitur, iterumque ad salis consistentiam decoqui potest; quo acriore utimur ad fonticulos cuti inurendos, diciturque tunc Cauterium potentiale. Nullum autem mihi ad recensitorum duorum alterutrum non reducendum incidit hactenus Acris nomine dignum.

Cauterium potentiale quid.

Acredo in Sale Lixivio & Spiritu acido unde.

XLVII. Ubi observandum & Salem lixivium, & Spiritum Acidum insignem ab Igne suam obtinere acrimoniam; cùm uterque ex materiâ Salinâ Ignis acrioris vi paretur, & tantò existat acrior, quantò acriorem expertus est Ignem: quod Nemo ignorat, negatve, nisi Chymiæ ignarus.

Spiritum Acidum in corpore non gigni, sed ab aliis separari.

XLVIII. Cùm autem nullus in Corpore accendi queat Ignis tantus, talisque, quanto, qualique opus est ad Spiritûs Acidi confectionem; non credendus est ullus in corpore propriè paratus Spiritus acidus, sed à suis duntaxat primariò temperantibus impedimentis, oleo puta & Spiritu Volatili separatus & liberatus.

XLIX.

Ossium Caries unde.

XLIX. Sic 3. Ossium Caries eundem agnoscit Acidum spiritum nimis parum in corpore existentem; quod ex prævijs sæpenumerò Doloribus intolerabilibus & à solâ aciditate deducendis liquet. Acrimonia siquidem à Lixivo Sale oborta fixior permanet in eodem loco, partemque affectam videtur urere, dum Spiritus Acidus partem à se correptam repetitis lancinationibus impetere, aut lacerare, aut perforare judicatur.

Saliva Acida.

L. Eandem Conjecturam meam confirmavit Saliva subinde tam acida reddita, ut aliorum acidorum assumptorum ad instar Dentes stupefaciat.

Unde fiat.

LI. Salivam verò in Glandulis Maxillaribus Conglomeratis præparari cùm jam sit Anatomes gnaris notissimum, Aciditas in ipsâ deprehensa sequetur vel prædictarum Glandularum, eorumve quæ ad Ipsarum integritatem concurrunt, utpote *in quibus*; vel Materiæ unius, aut multiplicis, *ex quâ* debet parari, Vitium qualecunque.

Succus Pancreaticus quando

LII. Unde, quoties Acida non observatur in Ore Saliva, adsunt nihilominus citra commissum aliquod in Assumptis erratum Acidi humoris in Ventriculo, vel Intestinis sævientis documenta; toties arbitror (cùm à Bile amarâ & acido adversâ id nequeat deduci) Succum Pancreaticum aciditate nimiâ peccare, atque vel ipsius Pancreatis requisitorumve in Ipso, vel Affluentis ad ipsum Sanguinis, aliorumve culpâ id accidere.

Spiritus Acidi temperati præparatio ubi fiat.

LIII. Ex hisce autem sic porrò sum argumentatus. Si Aciditas in Salivâ, vel, hâc integrâ, in Ventriculi, Intestinorumve contentis observata notabilis & noxia, assumptis tamen alimentis minimè acidis neutiquam adscribenda, ortum suum debeat Efficienti, Materialive Salivæ, Succive Pancreatici Causæ vitiatæ, nimiùm scilicet acidæ; fit valdè probabile, institui, absolvique naturaliter aliquam Spiritûs Acidi, sed temperati præparationem in prædictis Glandulis Maxillaribus & maximè in Pancreaticis, utpote consistentiâ firmioribus, hinc & Acido Spiritui resistere magis aptis.

Acidorum humorum materia à sanguine Arterioso.

LIV. Acidorum humorum Materiam Glandulis præbet Sanguis arteriosus; in quo partes acidas existere arguit tum ejusdem è vasis suis effusi coagulatio in grumos; tum Ossium in Aneurismate ab arterioso sanguine facta corrosio & consumptio.

Spiritus Acidus temperatur à Spiritu Volatili Vt & à Pinguibus.

LV. *Temperatur Acidi Spiritus Acrimonia* præsertim *à Spiritu Volatili* eundem facillimè sibi unitum demulcente; Ita vini Spiritus cum Salis Spiritus cohobatus eundem sic lenit, ut dulcis tunc vocetur Artificibus.

LVI. *Temperatur* eadem *Spiritûs acidi Acrimonia à Pinguibus* omnibus, sed difficiliùs, nisi propter admistum pinguedini saltem lixivium, cum Ipso coëuntibus.

Spiritus Acidus & Volatilis, Sal lixivium & Oleum quomodo jungantur.

LVII. Quemadmodum enim nullo negotio penitissimè junguntur Spiritus Acidus & Volatilis, atque Lixivo Salis facilè admiscetur Oleum; ita è contrà difficiliùs combinantur spiritus Volatilis & Sal lixivum, omniumque difficillimè Spiritus Acidus & Oleum.

Et quidem in Glandulis Conglobatis. In Pancreate. In Glandulis Maxillaribus.

LVIII. Unde, si quid valeo hariolari, In Glandulis Conglobatis uniuntur Spiritus Volatilis & Acidus, quod ex Lympha constat liquidissimâ; in Pancreate verò Spiritus Acidus & Oleum, quod ex Pituitâ Intestinorum patet Viscidiore; in Maxillaribus denique Glandulis cum utroque Spiritu Acido & Volatili Oleum, quod testatur Saliva consistentiâ inter Lympham & Pituitam media.

Lympha, Saliva & Pituita ex quibus constent.

LIX. Plura in singulis nominat is Liquoribus Lymphâ, Salivâ, & Pituitâ concurrere novi, sed prædicta in iisdem præ cæteris abundare autumo.

Unde Tumores Strumosi, Gravedo, Sternutatio, Tussis, &c.

LX. Hanc meam de Lymphæ ex combinato utroque Spiritu origine Conjecturam confirmant insuper Affectus varij Conglobatis Glandulis familiares, aut ex vitiatâ Ipsarum dispositione pendentes. Tales sunt ab humoribus tenacibus, gypseamque consistentiam adipiscentibus, & ab acido præsertim Spiritu pendentibus, & in ipsis coacervari solitis orti Tumores Strumosi. Tales sunt malè affectarum Glandularum Conglobatarum comites Affectus, Gravedo, sive Coryza, ut & Sternutatio, vel Tussis, &c. ab acido spiritu minùs temperato orti; quemadmodum id per conjunctam humoribus excretis vel acidam, vel acido-salsam liquet acrimoniam.

Lymphæ materea copiosior & parcior unde.

LXI. *Lymphæ* autem *Glandulosæ Materiam copiosiorem* peto *à Spiritu Volatili*, hoc est, *Animali*; *parciorem* verò *à Spiritu Acido*: ex quâ miscella deducendus erit ejusdem Lymphæ *Usus* verus.

Lympha Usus. 1. Impedire nimiam animalium Spirituum consumptionem.

LXII. Hunc ut, quantum Ego saltem probabili Conjecturâ possum assequi, absque ambagibus proponam. Censeo 1. *Lympham*, quatenus maximâ sui parte ex *Animali* constat *Spiritu*, *prævenire* suo in Venas reditu *nimiam Ipsius consumptionem*; atque idcircò planè providè ipsam reddi Sanguini à Cerebro, Cerebelloque, ubi partem maximè spirituosam reliquit copiosam, refluenti.

2. Efferd vescentiam sanguinis in Corde dirigere.

LXIII. Censeo 2. *Lympham*, quatenus *Spiritûs Acidi* aliquid habet admistum, eatenus Sanguinem ad Cor Descendentem disponere; ut ad Sanguinis Ascendentis & Bile in Hepate imprægnati concursum in Cordis Auriculâ dextrâ, Ventriculoque Dextro contingentem contingat, *ubi temperata sunt omnia, lenia, blanda & Naturæ amica*; *ubi verò vitiata sunt quædam, vel omnia, minor, maiorve, aut quovis alio modo Naturæ inimica & noxia Effervescentia*.

LXIV. Atque sic candidè Conjecturas meas dubias æquè ac Opiniones magis probabiles visas omnibus communico, illud iterum & unicè optans, ut quotquot eandem materiam suscipient tractandam minùs soliciti sint de alienarum Sententiarum eversione, quàm de suarum statuminatione ac corroboratione: Cùm enim uniuscujusque rei una sit duntaxat Veritas, utique Ipsam qui habet, omnem habet: unde qui se Ipsam habere probaverit, eo ipso, ut aliorum omnium secùs sentientium Opiniones sponte ruant, effecerit.

DIS-

DISPUTAT. MEDICARUM IX.

ET

De Febribus Prima.

A nullius Scriptoris Dictatura & placitis Ars Medica deducenda.

I. POstquam non desunt, qui Authorem aliquem Antiquum aut Neotericum pro Dictatore venditant in Scientiâ Physicâ & Arte Medicâ condendâ; quin, ut tacitè Dictaturam illam in se derivent, Tyronibus, cæterisque Disciplinarum rudibus Laudatum Authorem à Se solis plenè intelligi atque explicari posse Auditoribus suis inculcant, & incautis persuadere conantur: Ne Juventuti rerum adhuc imperitæ fucus fiat, sciendum, *Per solam Experientiam omnibus patentem comparatum, determinatumque omni ævo, quicquid hactenus boni, certique habemus in Medicinâ*, (quod de Naturalium rerum scientiâ itidem probare, si hîc locus esset, non foret difficile:) Neutram proinde ab ullius quantivis etiam Hominis arbitrio pendere concludimus, ac idcircò, Nihil æquè ridiculum, imò Disciplinarum Cultoribus noxium excogitari posse statuimus, quam si ab ullius Prisci aut Recentioris Scriptoris Dictaturâ & Placitis Artem Medicam deducendam quis asseveret, atque sic ab ulteriori Veritatis in multis adhucdum latitantis investigatione pusillanimos deterreat, vel malitiosè abstrahat.

Febris naturam per Experientiam investigat Auctor.

II. Spretis proinde affectatæ in Medicinâ Dictaturæ monstris, non dubitamus per Experientiam, Veterum in primâ utilissimæ Mortalibus Artis constitutione Magistram, progredi in Affectûs, præ cæteris omnibus Homini & familiaris, & molestissimi, & ob multifarium gravium Authorum de Ipsius Naturâ, Causis veris & Curatione dissensum admodum intricati, *Febris* puta, enucleatione.

Auctoris de Febribus sententia à communibus Opinionibus discrepans.

III. Sec nec verebimur nostram de *Febribus* sententiam, utpote ex ipsa praxi petitam, licet à tritis, creditisque passim Opinionibus in multis discrepantem, atque imprimis à quorundam Theoreticorum Doctorum Decretis plurimùm recedentem, publico omnium subiicere examini, atque inimica æquè ac amica de Ipsâ experiri quorumvis Judicia.

Pathognomonicum Febris signum.

IV. Subsecuturæ autem de Febrium Essentiâ Disquisitioni præmittemus, & fundamenti loco habebimus id, in quo, si non omnes, plerique saltem conveniunt Medici, non tam nomine tenus, quàm revera & opere ipso Practici.

V. Quærenti namque, Quodnam sit *Pathognomonicum*, adeoque *Febri Omni, Soli, ac Semper conveniens*, atque à Medicis apud Ægros observari solitum *Signum*, idque aut simplex, aut complexum? Respondebunt in Ægrotorum examine accurato exercitati, ac proinde non tam ex libris suis, quàm ex praxi suâ loquentes Medici ad unum omnes, Signum illud esse *Pulsum præter naturam Frequentiorem*; quippe quo præsente adesse, absente autem Febrem abesse pronuntiant cuncti.

Pulsus frequentior triplex.

VI. *Pulsum* dico *præter naturam Frequentiorem*, cùm insuper observetur & *Naturalis* & *Non-naturalis Pulsus Frequentior*.

Naturalis Pulsus frequentior quis.

VII. *Naturalem* voco *Pulsum Frequentiorem*, qualem à Naturâ, hoc est, à naturali & peculiari corporis sui constitutione, si cùm aliis conferantur, habent aliqui etiam Sani.

Non naturalis Pulsus frequentior quis.

VIII. Per *Non-naturalem Pulsum Frequentiorem* intelligo istum, qui propter aliquod in rebus Non-naturalibus dictis patratum erratum à naturali descîscit, atque ipso Frequentior ad tempus existit, absque tamen ullâ notabili tunc simul apparente in corpore molestiâ, Functionisve læsione. Sic ad Aëris æstum auctum, Corporis motum vehementiorem, Iram, Vigilias protractas, quò & nimiam Meditationem refero, Vini generosi potum largiorem &c. non rarò Pulsus excitatur solito Frequentior: Qui, quoties sublatis, sedatisve Causis enumeratis ad pristinum redit statum & raritatem consuetam, nec alienam corpori affert aut post se relinquit noxam, non incommodè *Non-naturalis* nomine videtur indigitari.

Pulsus præter naturam frequentior quis.

IX. *Pulsus* verò *præter naturam Frequentior* mihi censetur, qui ab errore quidem externo in memoratarum rerum Non-naturalium abusu commisso semper forsan ortus conjunctam vel mox subsequentem habet notabilem Corporis molestiam, doloremve, atque adeò Functionis alicujus ad Vitæ Naturalis beatitudinem requisitæ labefactationem.

Eundem esse Febris signum Pathognomonicum.

X. Præter quem Pulsum præter naturam Frequentiorem, cùm aliud Signum hactenus observatum sit & manifestatum nullum, quod Febri Omni, Soli, ac Semper competat & adsit, concludimus meritò id solum & unicum habendum pro Signo Febris Pathognomonico.

Calorem auctum non esse Febris signum Pathognomonicum.

XI. Enimverò, quamvis plerisque Febribus comes sit *Universi Corporis calor auctus* (in quo à Corde quaquaversum cum Sanguine propulso Febris Essentiam plerosque quærere aut ponere non ignoramus;) quoniam tamen is nec omni, nec Soli, nec Semper competit Febri; eundem pro inseparabili & Pathognomonico Ipsius Signo neutiquam putamus habendum.

Quia Soli Febri non competit.

XII. Nam 1. *Non Soli Febri* competit *Calor in universo Corpore auctus*, cùm non raro in Maniacis, aliisque nullo modo Febrientibus deprehendatur Calor naturali auctior.

Nec etiam omni Febri conjungitur.

XIII. Sed *nec* 2. *Omni Febri* conjungitur *Calor Auctus*; cùm nonnunquam occurrant & Suo, & Adstantium, & Ipsorum Medicorum calculo Febricitantes, quales hîc etiam in Nosocomio habuimus & examinandos stitimus Medicinæ Studiosis, in quibus nunquam, ne quidem per aliquot septimanas, imò menses, observatus est in ullâ corporis parte, nedum universo corpore, auctus Calor vel ab Ipsis Ægris, vel à Nobis, aliisque Medicis, vel à cæteris Adstantibus; sed contrà Frigus perseverans, Ægrisque valde molestum, & adstantibus omni tempore manifestum.

XIV. Nec obstat, quòd aliquis ex præjudicio contra proprium (si quo vigebat) aliorumque, ac imprimis Ægrotantium Sensum absurdè urserit, nec tamen probare potuerit, Calorem fuisse nihilominus in Ægrotorum, utpote Febricitantium, Corde tunc auctum; quod ipsum confutavit Experientia; pejus enim habuerunt semper Ægri ab assumptis medicamentis Refrigerantibus, melius verò à Calefacientibus,

cientibus, tum Spirituosis, tum Oleosis aromaticis.

Nec semper adest.

XV. Quin nec 3. *Febribus semper comes adest Calor*; cum circa intermittentium initia plerumque affligat Ægros Frigus, idque non raro ad horas plures durans, & tam grave, ut in ipso solo Vulgus totam Febrim constituat Intermittentem, à dicto Frigore in Germaniâ denominatam, nec plerumque subsequentem valde curet Calorem, utpote non semper æquè ac Frigus molestum, aut tandiu permanentem; idque contra erroneam quorundam Opinionem, qui ex præjudicio suo fingunt, & credulis inculcant, non tantùm aliquando, verùm semper quadruplo diutiùs infestari Febrientes à Calore, quam à Frigore. Falsi tamen Ipsos arguit Experientia quotidiana, uti sæpenumerò ad fucum omnem tollendum & Juventutem à falsis præjudiciis liberandam, vel adversùs ipsa muniendam ex ingenuâ & simplici Ægrotorum narratione & propriâ singulorum Medicinæ Tyronum, quibus libebat, observatione contrarium evicimus in Nosocomio Academico.

Non semper quadruplo diutius infestari Febrientes à Calore, quã à Frigore.

XVI. Postquam igitur ex supradictis Unicuique Sensibus suis externis sanè utenti constare potest, non Calorem in Corporis partibus interioribus, exterioribusve auctiorem observatum, sed Pulsum præter naturam Frequentiorem, Signum esse Febris omnis Pathognomonicum & Demonstrativum; quò vera Febrium omnium essentia, hinc & Differentiæ, faciliùs eliciantur & manifestentur, in Prædicti Pulsûs Causas veras sedulò inquirendum nemo non videt. Ut autem exactiùs, pressiùs, distinctiùsque nostra procedat investigatio, *Pulsûs Naturalis* partes, earundemque Causas adæquatas priùs venabimur.

Ad Febrium cognitionem Pulsûs præter naturam frequentioris causæ inquirendæ.

XVII. Enimverò per *Pulsum* intelligimus *geminum Cordis Ventriculorum & Arteriarum Motum, Dilatatione sive Expansione, ac reciprocâ Contractione sive Constrictione constantem*: De quo cùm apud omnes convenire putem, non est, quòd in illo probando, explicandove aliquid temporis teramus.

Pulsus quid.

XVIII. Occurrit tamen mox in limine Difficultas & Controversia nobilis, eaque non contemnenda postquam duo præclara hujus ævi Lumina, *Gulielmum Harveium Anglum*, ac *Renatum Cartesium Gallum* exercuit; nec prætereunda, quin potiùs solvenda, diluendaque, postquam ad Verarum Cujusvis Pulsûs Causarum inventionem, ac Medicinam ex arte faciendam lucem est allatura insignem.

Controversia de Pulsu inter Harveiũ & Cartesium.

XIX. Docuit autem *Harveius*, Medicorum, utpote Sensilium Philosophorum, sequutus morem ac Sensuum externorum testimonium, *Arterias Dilatari, quando Cordis contrahuntur Ventriculi*; & vice versâ, *Contrahi easdem Arterias, quando Dilatantur Cordis Ventriculi.*

Harveii Sententia.

XX. *Cartesius* vero, Mechanicæ suæ legibus, quàm Sensibus suis externis magis fidens, suspicatus est & opinatus, *Dilatari simul, & Contrahi simul Cordis Ventriculos & Arterias.*

Cartesii Sentẽtiæ.

XXI. *Ego*, qui in rebus sensilibus, ac proinde Sensu externo duntaxat dignoscendis, dijudicandisque minimè puto Sensibus diffidendum, verùm (quòd ad Experientiam ritè faciendam semper requiritur) post adhibitam omnem cautelam necessariam Ipsis omnino censeo fidendum; quoniam institutâ ad Veritatem hanc nudam cognoscendam, ipsamque ab omni fuco vindicandam, in brutorum vivorum sectionibus observatione multiplici perpetuo Veracem comperi *Harveium*, etiam nunc in Ipsius persto Sententiâ.

Sentẽtia Auctoris qui Harveio assẽtitur.

XXII. Binos autem fideles, ac omni exceptione majores hujus Veritatis profero Testes, *Visum & Tactum*.

Probata Visu & Tactu,

XXIII. *Visûs* namque constanti testimonio constat 1. Dilatari, Pulsareque Arterias, quoties contrahuntur & coarctantur Cordis Ventriculi. 2. Effundi è Cordis Ventriculis Sanguinem in eorundem contractione.

Dilatari Arterias in Cordis contractione & effundi Sanguinem è Corde.

XXIV. Cùm autem ab effuso è Cordis Ventriculis in Arterias Sanguine Ipsas Dilatari nobiscum sentiat *Cartesius*, nolens volens accessisset nobis, si debitam suis Sensibus tribuisset fidem, si non duntaxat suæ indulsisset Mechanicæ: quæ præterea, si rectè consideretur, stare potest ac constare cum nostrâ Sententiâ, uti ex sequentibus patebit.

XXV. *Tactûs* autem testimonio liquet in Cordis Ventriculos circa mucronem dissectos immissum digitum sensibiliter comprimi, Sanguinem simul effundi, quoties contrahuntur prædicti Ventriculi; concurrente tunc simul Arteriarum Dilatatione per admotam Ipsis manum itidem Tactu dignoscibili.

XXVI. Sensuum ergo binorum, *Visûs & Tactûs* amplissimo testimonio, quemadmodum Mihi, Aliisque quàm plurimis, sic & Cuivis Veritatem unicè sectanti, & à præjudiciis libero experimentum simile facturo liquidò poterit constare, *Dilatari Arterias, quando*, imò uti mox ostendetur, *quoniam contrahuntur Cordis Ventriculi*; quod erat probandum.

XXVII. Quid obstat autem, quò minùs hâc occasione datâ Omnes Medicinæ Studiosos fideliter ac seriò de aureâ, & maximi in Arte Medicâ, quin & Physicâ Scientiâ momenti, ac semper & ubique observandâ Regulâ informemus? *Nihil scilicet in Medicinâ, vel in Naturalium rerum Cognitione admittendum pro Vero, nisi quod Verum esse ostenderit, aut confirmârit per Sensus externos Experientia.*

Omnis Veritas in Medicinâ & Physicâ ab Experientiâ.

XXVIII. Quicquid enim Ingenium etiam subtilissimum & sagacissimum excogitare potest humanæ Menti maximè probabile atque plausibile, id omne, Artem Medicam si spectet, tantisper Falsi suspectum esse Prudentibus debet, donec id ipsum Verum esse, hoc est, tale, quale fingitur, in rebus ipsis actu observari manifestârit Veritatis Magistra Experientia.

XXIX. Absit autem, ut inter legitimos Medicorum Filios aliquis reperiatur tam socors, cui (repugnante licèt cum Ægrotorum nonnunquam damno Experientia) suis alienisve adhærere lubeat figmentis ac Chimæris, quoniam malè sanæ placuerunt Menti, aliquando & sæpenumero serò cum Medeâ exclamaturæ,

—*Video meliora proboque;*
Deteriora sequor.

XXX. Sed ad rem Sublatâ difficultate superiori,

superiori ; proximum est, ut memoratorum *Motuum quatuor ad Pulsûs integritatem concurrentium Causæ veræ* ostendantur & adstruantur. Ut autem à *Cordis Ventriculorum Dilatatione*, sive expansione faciamus initium non possumus Veterum ac Recentiorum plerorumque silentio præterire Opinionem, quâ *Cordi Facultas* quædam tribuitur, *quæ Ventriculos ejus dilatet, quò impleantur.*

Nullam esse facultatem Pulsificam.

XXXI. Verùm enim verò, cum ab Iisdem nulla demonstrentur Instrumenta, quorum ope, nullus explicetur Modus, quo velint perfici hanc Ventriculorum Cordis à Facultate Pulsificâ Dilatationem; factum est, ut Viri ad libertatem nati & uni Veritati addicti in dubium vocarint hanc decantatam plurimorum facultatem, censuerintque licere sibi negare impunè, quod gratis esset affirmatum à tam multis, probatum verò hactenus à nemine.

Nulla facultatis Pulsificæ esse Instrumenta.

XXXII. Quinimo Experientiam in auxilium hîc advocantes nonnulli, ut latentem adhuc manifestarent Veritatem, omnia, quæ circa Cordis Ventriculorum Dilatationem contingunt, accuratiùs & distinctiùs observarunt, eademque solo Sensuum externorum testimonio uti dignoverunt & compererunt, sic ab aliis quoque dignoscenda & determinanda existimarunt.

Dilatatio Cordis sensibus detecta.

XXXIII. Horum Ego etiam vestigia premens, observavi 1. Contrahi & coarctari adnatas utrique Cordis Ventriculo Auriculas priusquàm dilatentur, expandanturque Ipsi Cordis Ventriculi. 2. Propelli Auricularum dictâ Contractione Sanguinem in Cordis Ventriculos. 3. Sanguinem in Cordis Ventriculos propulsum mox ibidem magis, magisque Incalescere atque Rarefieri.

Ejusdem ratio & modus.

XXXIV. Unde partim à Sanguinis in Ventriculos propulsi copiâ, partim ab ejusdem incensi & rarefacti tumore distendi, expandi & dilatari Cordis Ventriculos concludimus.

XXXV. Conclusionem hanc nostram tritâ & passim obviâ confirmamus Experientiâ, quâ cuivis potest constare Liquores quosvis, viscidiores imprimis, quoties ad Ignem incalescunt, toties turgere, atque rarefactos ampliorem, quàm priùs locum, quo contineantur, requirere, ac idcircò continuato fervore tandem quâ data porta ruere atque erumpere, sibique non rarò viam vi parare.

Liquores ab Igne rarefieri.

XXXVI. Similem Sanguini mutationem in Cordis Ventriculis obvenire posse nemo dubitabit, cui per Experientiam perspicua est Sanguinis sponte grumescentis visciditas & inflammabilitas; cui per Sensum cognitus est connatus Cordi Ignis.

Sanguinem in Corde rarefieri.

XXXVII. Quinimò similem Sanguini mutationem in Cordis Ventriculis actu obvenire nemo dubitavit, cui per Laudatam Experientiam innotuit Sanguinem in memoratis Ventriculis fieri fervidiorem, floridiorem, rapidiorem; qualem aperta promit Arteria, minùs Vena.

Et fervidiorem, floridiorē ac rapidiorem fieri.

XXXVIII. Hujus autem Veritatis multiplices Testes produco *Visum & Caloris Sensum*; à quibus haurit & mutuatur Mens, quicquid de hâc re solidè cupit deductum.

Quod probatur Visu & Tactu.

XXXIX. Intruso namque in Cordis Ventriculos digito, quàm in ullâ aliâ Corporis parte major sentitur ibi Calor, individua & propria Ignis Qualitas, eaque Sensui semper manifesta, quando Ignis existit liber & in suum agens pabulum; quo compedibus ligato nullus quoque apparet Sensui Calor: quod experimentum, præter similia plura, Illos vellem observare, qui in rerum Naturalium Causas inquiruntur solicitè.

In Corde major Calor, quàm in ullâ aliâ parte.

XL. *A Sanguine* ergò *in Cordis Ventriculos* ex annexis Auriculis *protruso, ibidemque* à Cordis Igne Innato (sed mediante Effervescentiâ perpetuâ conservato) à Sanguine inquam, ibi *accenso & rarefacto*, utpote Causis & præsentibus, & effectui desiderato producendo sufficientibus *deducendam puto Ventriculorum Cordis Expansionem & Dilatationem*: quod erat probandum.

Dilatatio Cordis à Sanguine rarefacto.

XLI. Non minùs in *Cordis Ventriculorum Contractionis & Coarctationis*, quàm in eorundem Dilatationis *Causis veris, certisque* assignandis laborarunt Authores ingeniosi. Nam, ut alios nunc omittam, *Mathematicus insignis & Philosophus industrius*, jamque aliquoties citatus, *Renatus Cartesius*, Mechanicæ suæ legibus intentus *Sanguinis* in Cordis Ventriculis magis, magisque rarefacti, ac sponte in Arterias exitum quærentis *Eruptionem, Causam esse Ipsorum Collapsus censuit.*

De Cordis Contractione Opinio Cartesii.

XLII. Cui quamvis haud invitus concesserim, quod verum esse superiùs docui per Experientiam, Sanguinem continuatâ sui rarefactione; quando ampliùs distendi nequeunt Cordis Ventriculorum parietes, tandem sponte erupturum in Arterias; non putem tamen hominem præjudiciis vacuum & ad omnia, quæ circa Cordis Ventriculorum Coarctationem occurrunt observanda, attendentem, facilè in hâc unâ acquieturum Causâ; quin potiùs aliam insuper, ac quidem validiorem agniturum & admissurum.

Non sufficiens.

XLIII. Non sufficere namque, non tantùm ad tantam, quantam sensibus observare quivis potest, sed vel ad minimam Ventriculorum Cordis Coarctationem Sanguinis sensim ampliùs rarescentis Eruptionem vel inde patet, quòd illa duntaxat Sanguinis pars erumpat, quæ Ventriculorum ad summum expansorum cavitate ampliùs nequit contineri: reliquum autem, si nihil adsit, quod ipsum expellat, cùm ipsi continendo sufficiens sit spatium, nulla causa est, cur simul erumpat, ut nec proinde, cur concidant, collabantur & coarctentur Cordis Ventriculi.

Et quare.

XLIV. In totum autem evertere videtur illum Cordis Ventriculorum Collapsum spontaneum Sanguis, non blandè erumpens, ast in Arterias vi effusus & protrusus: atque imprimis potens Parenchymaris Cordis è corpore vivo exsecti Contractio aliquandiu permanens, nullo tunc Sanguine, qui erumpat, præsente.

Ratio falsitatis.

XLV. Quapropter ut vera Coarctationis Cordis Ventriculorum Causa innotescat, velim Omnes Veritatis Sectatores, seposito tantisper omni præjudicio, sequentia unicuique per Experientiam observabile sedulò perpendere; & 1. quidem Cordis Parenchyma Musculorum, & in plures quasi Musculos coctione diutinâ resolvendum.

In Cordis contractione observabilia.

vendum. 2. Idem Cordis Parenchyma in Ventriculorum Coarctatione non laxius, quod in Collapsu fieri deberet, ast firmius & durius, qualis Musculorum contractorum apparet substantia. 3. Mucronis in Ventriculorum Coarctatione versus Basin accessum; cujus contrarium in Collapsu deberet contingere. 4. Dissecto circa mucronem Corde, Digiti in Ventriculum intrusi in Ventriculorum Coarctatione notabilem Compressionem. 5. Sanguinis ex prædicto vulnere in Ventriculorum Coarctatione, non blandam, sed fortem Expressionem & Effusionem. 6. Cordis & Arteriarum Pulsum, non tantùm ad omnes, etiam leviores, Animi Affectus alteratum, sed & pro Voluntatis imperio mutabilem. 7. Denique Vehementem Cordis in sui Palpitatione Quassationem, non tantùm Visu & Tactu, verùm Auditu quoque in remotiore licet loco observabilem, & Costas subinde perfringentem.

Motus Animalis in Cordis contractione.

XLVI. Hæc & similia in Cordis Ventriculorum Coarctatione observabilia si quis Mente sanâ expenderit, non putem Ipsum tantos, tamque mirabiles Motus à solâ Sanguinis rarescentis Eruptione ampliùs deducturum, quin potius illos proprio in Cordis parenchymate constituendo *Motui*, eique *Animali* mecum attributurum; à quo omnium allegatarum Mutationum ratio facilè poterit deduci, atque explicari.

Coarctatio Ventriculorũ à Parenchymatis contractione.

XLVII. Mihi ergò *Coarctatio Ventriculorum Cordis à Contractione Parenchymatis Ipsius animali ortum ducere videtur*, modo planè eodem, quo & cæteri moventur totius Corporis Musculi; nisi quòd in Cordis motu, ob continuam à rarefacto & Cordis parietes explicante Sanguine factam irritationem, continua itidem sive alternans & reciproca instituitur ejusdem Contractio: quod similiter in aliis quoque Musculis contingere quotidiana docet Experientia, nî à Voluntate firmiore subinde contra irritationes externas opponatur motus contrarius: quod non æquè facilè fieri potest, ubi Causa interna existit gravis.

Musculos omnes ad sui vergere contractionem.

XLVIII. Adde quòd reverà Musculi omnes continuò ad sui vergant Contractionem; nec illa, nisi ab opposito, id est, partem in contrarium situm movente & itidem perpetuò Contracto impediantur Musculo. Sic Musculi brachium flectentes continuò moventur à Spiritibus Animalibus & contrahuntur, ipsorumque Contractionem sequitur Brachii Flexio; nî à Musculis oppositis potentiùs agentibus extendatur idem Brachium, aut ab utrisque æqualiter agentibus servetur ipsum in æquilibrio & quodam rigore: quo simul impeditur flectentium Musculorum operatio & plena Contractio.

Oris Tortura quomodo fiat.

XLIX. Hoc effatum meum si cui videatur paradoxon, aut minùs vero simile, jubebo Ipsum Experientiam consulere, atque ad partis alicujus, Oris puta, ex oppositi Musculi paralysi ortam Torturam attendere. Fit enim illa ob Musculi sani naturalem & continuam Contractionem; quæ cùm ab opposito Musculo paralytico non impediatur, nec cohibeatur, videtur Convelli Musculus sanus.

Modus contractionis Cordis.

L. Pari ratione Cordis Musculi oppositis destituti continuò manerent Contracti, nî à Sanguine in Ipsius Ventriculos propulso, & ibidem ab interno Igne rarefacto expanderetur Ipsius parenchyma: quæ Ventriculorum expansio postquam eousque progressa est, ut incommoda sit Sentientibus Cordis partibus, excitatur Facultas ejusdem Animalis, quæ Spirituum Animalium ope insurgit, & Musculosum Cordis parenchyma contrahit: hoc dum fit, Coarctatur simul Ventriculorum Ipsius Cavitas, & in Arterias expellitur contentus, rarefactusque in Ipsis Sanguis; quod erat probandum.

LI. Atque hanc putamus Veram Contractionis Cordis, Coarctationisque Ipsius Ventriculorum Causam, Mechanicæ legibus convenientissimam.

Arteriarum Dilatatio quomodo fiat.

LII. Quemadmodum autem Cordis Ventriculorum Expansionem à Sanguine ex Auriculis in Ipsos delato, hinc ab Interno Cordis Igne magis, magisque rarefacto deduximus; sic *Arteriarum Dilatationem Sanguini eidem in continuatâ sui rarefactione sponte Erupturo; ob excitatam verò ab Ipso validam Cordis Contractionem, Ventriculorumque Ipsius Contractionem in arterias vi Propulso adscribimus.*

Arterias non Impleri sanguine quia Dilatantur Sed Dilatari, quia implentur.

LIII. Frustrà namque censent aliqui *Impleri sanguine Arterias, quia Dilatantur*; postquam desunt perficiendæ illi Dilatationi necessaria Instrumenta.

LIV. *Dilatantur* verò reverà *Arteriæ, quia Implentur*; adsunt enim præstò jam enumerata ad Impletionem illam absolvendam requisita omnia; uti hæc manifesta fient unicuique in Brutorum viventium sectionibus Experientiam sedulò consulenti.

Arterias Contrahi non ob sanguinẽ erumpẽtem. Nec ob Animalẽ motũ.

LV. In Arteriarum Sanguine turgentium Contractionis Causis veris adinveniendis, confirmandisque major nos urget Difficultas: neque enim hîc fingere licet Sanguinem ex Arteriis, uti è Cordis Ventriculis, sponte erumpentem illarum Coarctationi ansam præbere: Sed nec Arteriis Animalem Motum, qualem Cordi adscripsimus, cùm musculosa non sit earum substantia, tribuere licet.

Sed naturalẽ per fibras, & quidem peristalticum.

LVI. *Naturalem* tamen *Motum*, per *Fibras* Ipsarum *transversas* & annulares perficiendum, *Arteriis concedere* nil vetat: Naturalem, inquam qualem in Intestinis Motu peristaltico manifestè ob grandius Ipsorum corpus constrictis observamus.

Qui à Spiritibus Animalibus peragitur.

LVII. Utrumque autem hunc *Intestinorum & Arteriarum*, & aliàs omnem *in Vasorum Constrictione* fieri solitum *Naturalem Motum*, non minùs, quàm Animalem, *à Spiritibus Animalibus fibras Ipsorum replentibus deducendum* suspicor & tantùm non opinor.

Nervos in Arterias passim implantari.

LVIII. Implantantur autem passim in Arterias Nervi, desideratos illos spiritus ad ipsas deferentes; uti unumquemque id docere poterit Autopsia Anatomica.

COROLLARIA.

Indicans quid in Medicina.

I. *Quicquid Medico Ægros ritè curaturo agenda monstrat & indicat, id omne usitato* Indicantis *nomine venit apud rerum & operum, quàm verborum & captiuncularum magis accuratos obser-*

vatores Practicos; quorum ore teritur solemne, utile ac verissimum Præceptum, A Juvantibus & Nocentibus sumi potissimam in faciendâ Medicinâ Indicationem; *quam dum insulsè rident, aut imprudenter negligunt quidam scioli, destruunt non rarò Ægros, ad quos sanandos erant vocati.*

A Iuvantibus & Nocentibus potissima Indicatio.

2. *Quisquis pro Venenis habet, atque diffamat Purgantia Medicamenta, is quid Venenum, quid Purgans sit, planè ignorat.*

Purgantia non esse Venena.

3. *Ex qualibet Plantâ,* Vite *puta; quin ex solo ejus Fructu,* Uvâ *recenti, vel passa; aut expresso è fructu Liquore,* Musto; *aut secreta per Fermentationem puriore ejus parte* Vino; *aut subsidentibus duntaxat ejusdem Vini* Fæcibus; *aut accrescente tantùm Vasorum parietibus Recremento salino,* Tartari *nomine vulgò noto; Arte possunt, & unius quidem Ignis ope omnis generis parari Medicamenta, & alia: quippe.*

Ex unâ re omnis generis Medicamenta.

Ex Omnibus Omnia.

DISPUTAT. MEDICARUM X.

ET

De Febribus Altera.

I. QUisquis Artem Medicam, sed solidam, constituere cogitat, is ex Quibus, Qualibusque constet Homo ante omnia cognoscere satagat, quò Functionum ejus omnium tam integrarum, quàm labefactatarum naturam & Causas veras ingeniosè erutas judiciosè queat explicare, ac consequenter Valetudinem, quoad fieri potest, optimam ipsi præstandi Methodum, eamque exactam elicere, atque uti ore, sic & opere ipso demonstrare.

Hominis cognitio Medico necessaria.

II. Cognitionem illam longè, lateque diffusam adipiscetur faciliùs, & fortè tantùm, qui tergemino *Experimentorum Anatomicorum, Practicorum & Chymicorum* cumulo abundè instructus accedet ad opus tam laudabile, quippe etiam nunc necessarium.

Ad istâ cognitionem quænam requirantur.

III. Asserunt quidem, nec diffitemur, multi, evicit verò hactenus nemo, perfectam reliquisse nobis Veteres Medicinam; quod ubi à quovis præstitum comperiemus, mox sine tergiversatione pedibus ibimus in ipsorum sententiam.

Veterum Medicina non perfecta.

IV. Interim, quoniam Artis Medicæ, qualecunque habemus à diversis constructum & adornatum diversimodè, ædificium, arbitramur cum nonnullis egregiis & cordatis Medicis esse in multis imperfectum, & in non paucis ruinosum, optamus plures arte præstantes, peritosque Viros manum medicam Medicinæ seriò admovere, atque præjudiciis omnibus semper noxiis valedicentes collatis operis uni veritati ac publico mortalium bono ardenter studere, quò tandem aliquando ad optatum, sperabile saltem manifestæ perfectionis fastigium perducatur Artium nobilissima, generique humano tam utilis, quàm necessaria Medicina.

Medicina hactenus imperfecta.

V. Corporis certè humani Continentis partes multifarias, singularumque affabrè concinnatam structuram & cum aliis communionem atque communicationem; quin & Contenta multiplicia, eorundemque Qualitates varias patefaciunt *Experimenta Anatomica*, per autopsiam imprimis frequentem, cogitatamque comparanda.

Corpus humanū patefacit Anatomia.

VI. Affectiones verò ex Naturalium rerum quarumvis usu vel abusu homini tam sano, quàm ægro accidere solitæ observantur tantùm accuratè in praxi medicâ, Medicisque ad omnia, quæ ipsis praxin exercentibus occurrunt, attentis innotescunt luculenter per *Experimenta* verè *Practica*.

Ejus Affectiones observat Praxis Medica.

VII. Cunctarum denique Naturalium rerum ad Alterationem facientes vires, & agendi, patiendique modi, atque adeò sensiles Mutationum naturalium omnium & singularum Causæ clarissimè manifestantur per *Chymica Experimenta*, utpote circa merè naturales, artificio licet institutas, rerum naturalium mutationes occupata.

Naturalium rerum vires & Actiones manifestat Chymia.

VIII. Hauriemus proinde ex laudato triplici hoc Experimentorum Medicorum fonte vivo, quidquid ad multùm intricatam Febrium naturam extricandam proferemus in medium.

Ex his tribus Febrium natura indaganda.

IX. In primâ quidem nostrâ de Febribus Disquisitione docuimus 1. Pathognomonicum Febris omnis Signum esse Pulsum præter naturam Frequentiorem. 2. Pulsum complecti tùm Cordis Ventriculorum, tùm Arteriarum Dilatationem ac Coarctationem. 3. Cordis Ventriculorum Expansionem deberi Sanguini tùm ob sui copiam, tum maximè ob sui rarefactionem parietes ipsorum explicanti. 4. Eorundem Coarctationem acceptam ferendam Spiritibus Animalibus musculosum Cordis parenchyma contrahentibus. 5. Arteriarum Dilatationem esse à Sanguine per Cordis contractionem in ipsas propulso. 6. Earundem Constrictionem fieri à Spiritibus Animalibus fibras ipsarum annulares implentibus, sicque cavitatem ipsarum coarctantibus.

X. Quoniam verò Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo contingentem Rarefactionem ibi & in Disput. VII. de Respirat Thes. LIV. & seqq. paucis tantùm attigimus verbis, operæ pretium nos facturos arbitramur, si clariùs & distinctiùs cogitationes nostras de illâ ulteriores hic explicemus & pro virili parte adstruamus; postquam pleraque ad Febrium essentiam explanandam requisita ex ritè soluto hoc arduo, duro, dubioque nodo ferè sponte fluxura confidimus.

Sanguinis in Corde Rarefactio.

XI. *Ab Igne* igitur, & à solo quidem Igne, quando manifesta est Sensui Effectûs sensilis Causa, *rarefieri liquores, viscidos* præsertim, testatur passim Experientia. Ignem verò in Corde nostro, quàm in ullâ corporis parte aliâ, magis vigere ac dominari arguit exuberantior ibidem Calor Sensui patens. *Igni* proinde meritò *tribui notabilem Sanguini in Corde accidentem rarefactionem* etiam nunc concludimus.

Ignem, qui in Corde est, sanguinem rarefacere.

XII. Quamvis autem concessuri sint forsan plerique adscribendam Igni Rarefactionem Sanguini in Cordis ventriculis contingentem, non conveniet tamen facilè inter Viros etiam primarios, (quippe diversis circa rerum naturalium principia & affectiones fundamentis & dogma-

Ignis Vitalis origo & sustentatio.

dogmatibus imbutos (de *verâ* nativi Calidi, hoc est, *Ignis nostri Vitalis* & quasi Vestalis, utpote à primo generationis exordio ad mortem usque in Corde accensi, permanentis, conservatique, *origine ac sustentatione*.

Veritas non Authoritate sed ratione probanda.

XIII. Utique, ubi veritas in re dubiâ investigatur unicè, non sufficit probationis loco aliquem magni nominis & existimationis antiquum aut recentiorem allegare Scriptorem, ipsiusque duntaxat in medium proferre placitum; quod apud Viros graves ac seriò philosophantes ridiculum est, ne dicam puerile: verùm producenda sunt simul argumenta effatum illud sufficienter demonstrantia, sive illa ab ipsis Authoribus, sive ab ipsorum Sectatoribus excogitata sint ac inventa.

Multa de Calido innato & Humido primigenio dici.

XIV. Novi equidem & multa, & grandia dici vulgò de *Calido innato*, & ejus pabulo, *Humido primigenio*, quæ optarem quoque ab aliquo clarè ac distinctè per Experientiam indubitatam vel Rationes solidas demonstrari atque probari; hocque ut tentent, ac præstent, rogo & obtestor cunctos de injuriâ Veteribus aut Recentioribus quoque factâ & illatâ, quoties in dubium revocantur illorum decreta, cum iracundiâ & stomachatione toties conquerentes.

De iis Autoris sententia.

XV. Ego interim (qui facilè patior unumquemque suo abundare sensu, dummodò sine calumniâ, liceat mihi animi mei sensa in commune bonum ad Veritatis stateram libranda, & probanda exponere) quid secundum memorata tria Experimentorum genera de Vitalis in Corde Ignis exortu post longum, molestum & anxium examen mihi tandem visum sit maximè probabile, veritatis eruendæ causâ candidè proponam & aperiam; quin & rigido, accuratoque omnium, peritorum præsertim & candidorum examini ac censuræ lubens subjiciam.

In Corde non reperiri Ignem lucentem.

XVI. Considerans ergò nec 1. *lucentem*, sicque visui patentem observari in Corde vivis exsecto *Ignem*, hoc est, *Flammam*; contradictio enim est in adjuncto dicere Flammam non lucentem; nam per solam lucem distinguitur à Fumo Flamma; qui dum accenditur, ideóque lucere incipit, flammam dicitur concipere; imò in flammam abire: nec 2. aliquid *Ellychnio* analogum ibidem occurrere, cui affixus dicatur, vel fingatur accensus in Corde Ignis: nec 3. quid *Oleosum & pingue* à Sanguine diversum ibidem patere aut contineri, in quo, tanquam in pabulo subsistere, aut ab ipso sustentari asseratur conservatus mirabiliter in eodem Corde Ignis: verùm 4. *Sanguinem* duntaxat oculis subjici, & quidem nunc in dextrum Cordis ventriculum impulsum, nunc paulò pòst maximâ sui parte iterum inde in Pulmonalem arteriam expulsum; quamvis ibidem citra manifestam Sensui causam priùs confestim & potenter incalescentem: Indicavi *auctum* inibi *affluentis Sanguinis Calorem vulgaris nostri* in Lampadis Oleo, Candelæ Sero vel Cerâ, Ligno, Carbonibus & similibus accensi *Ignis more minimè foveri vel excitari*; verùm *deberi aut restitantibus intra dextri Cordis Ventriculi cavernulas Sanguinis reliquiis, aut ipsi Sanguini utrinque ex Venis accedenti, aut utrisque.*

Nec quippiam Ellychnio analogum. Nec quid Oleosum & pingue. Sed Sanguinem.

Ignem Cordis more ignis vulgaris non foveri, sed sanguini deberi.

Salis sanguinis reliquiis hoc incendium non adscribendum.

XVII. Solis remanentis in Cordis ventriculo dextro Sanguinis reliquiis hoc incendium adscribi non posse arbitror, quia communicatæ & commixtæ appellenti Sanguini tepidiori efficient quidem ipsum, quàm prius erat, calidiorem, neutiquam verò se æquè calidum; uti hoc infinitis unicuique obviis, & quidem simillimis potest constare experimentis. Nam liquori ferventi si affundatur similis tepens, aut frigidus, calidior quidem fiet posterior, uti aliquid de suo fervore amittet prior, adeò ut mixtura ex utroque sit futura temperamenti medii; nunquam verò ad fervidioris æstum observabitur accedere frigidior: Sanguinis verò in Cordis ventriculum dextrum affluentis atque ibidem mox magis incalescentis Calor æquat restantis calorem; aliunde proinde, quàm ex hujus administratione solâ oriundus.

XVIII. Examinatis rursus accuratâ, sæpiusque iteratâ indagine Cordis cum Cavâ venâ connexione, omnibusque in Sanguine ad dextrum Cordis Ventriculum infernè ac supernè appellente contentis, visus mihi sum tandem aliqua huic negotio & difficultati elucidandis valdè convenientia.

Sanguinem ascendentē separi à Descendente.

XIX. Illud enim 1. valdè notabile arbitror, Cavam venam ita dextris Cordis Auriculæ ac Ventriculo adnatam, ut, & ipsius Venæ ibi loci carnosæ existentis, & Auriculæ prædictæ contractione simul concurrente, non tantùm admissus in Auriculam Sanguis in dextrum Cordis ventriculum propellatur, sed insuper *Ascendens Sanguis* contractionis tempore *sejungatur ac separetur in totum à Descendente*: quod in Brutorum vivorum sectione oculis aliquando patet.

Ascendenti Sanguini jungi bilem.

XX. Sed & Sanguinem utrumque diligenter considerans, præter alia quædam, de quibus inferiùs, notavi 2. magnam esse inter utrumque admistorum ratione diversitatem. *Ascendenti* namque jungitur per Ductum Hepaticum unà cum Venæ Portæ propaginibus omnibus æquè divaricatum delata & in Hepate ipsi communicata *Bilis*; quemadmodum id pluribus argumentis nos evicisse putamus in Disput. nostrâ VI. de Bilis ac Hepatis Usu ante biennium & quod excurrit hîc habita; imprimis, si Additamento iteratæ ejus editioni nuper juncto adjecta experimenta nova simul considerentur.

XXI. A propositâ nostrâ sententiâ non dimovet nos ingeniosa Vasorum Bilariorum investigatio & observatio semel atque iterum in vivo Bruto à quibusdam facta, ligando Ductum Cysticum, effluente nihilominus ex cæteris Ductibus Hepaticis sectis aliquâ Bile; cùm idem experimentum aliquoties ipsi facientes observaverimus in Canibus pro laborum numero plures Ductus Bilarios Hepaticos habentibus nullum tumorem in ipsis ubicunque ligatis produci, nisi forsan subinde in Cystico inter folliculum & ligaturam: adeò ut illo experimento confirmetur potiùs, quàm infirmetur nostra sententia. Admissa enim, nec tamen vi ad Hepar propulsa Bilis refluit denuò, ac effluit per factam in Ductibus variis aperturam.

Descendenti Lympham.

XXII. *Descendenti* verò *Sanguini* admiscetur 1. omnis undecunque properans ad Cor *Lympha*: 2. absolutâ Alimentorum in Ventriculo Fermentatione, partisque ipsorum utilis à fæci-

à fæcibus alvinis in tenui intestino Secretione, *Chylus*; quemadmodum hæc nos sufficienter probasse putamus in Disput. nostrâ VIII. de Lymphâ, Vasisque Lymphaticis, ante biennium itidem hic habitâ: 3. tempore ab Alimentorum assumptione vacuo, ex *Bile, Succoque Pancreatico* unà cum *Salivâ* perpetuò secundùm naturam deglutitâ & ad tenue intestinum delatâ confluentibus ac simul effervescentibus secretus, paratusque *Liquor*.

Chylum.

Liquore ex Bile Succoque Pancreatico & Salivâ composítum.

XXIII. Non est autem, cur nos vel minimùm moretur singulare D. *Ludovici de Bils*, Anatomicis omnibus, notis & ignotis, dummodò diversum à se sentientibus, nec mox sibi Thrasonicè glorianti assurgentibus insolenter (ut etiam nunc benigniùs ipsum tractemus) insurgentis de Lymphæ naturâ, ejusque, ut & Chyli motu naturali commentum, nullo, ne unico quidem, ab experientiâ evidenti, solidâve ratione petito & in medium producto argumento adstructum, vel confirmatum.

Sententia D. De Bils de Lymphæ naturâ rejicitur.

XXIV. Quapropter illo sibi relicto, ac neglecto, pergamus ad cætera igni nostro Vitali ex præmissis fundamentis, experimentisque Anatomicis pleniùs, planiùsque expediendo, explicandoque servitura.

XXV. *Ab ipso* ergo *Sanguine*; ut pressiùs agamus & nihil prætereamus, quatenus *à singularum partium Nutritione refluit*, Incendium ejus Vitale, hinc & Rarefactionem nemo deducet facilè, qui consideraverit ipsum hactenus effœtum & Igne suo Vitali quodammodò destitutum, quò denuò accendatur, sicque vegetior addatur ad Cor redire.

Ignem Vitalem non fieri à sanguine à partibus refluo.

XXVI. Sed nec, dum *Sanguini Descendenti* pars *Seri in Renibus*, vel *Ascendenti Spirituosa volatilis in Cerebro ac Cerebello* demitur, talis utrique accidit Mutatio, unde vitale illud incendium queat expectari.

Nec à sanguine descẽdẽte, sero, & ascendẽte Spiritu aliquatenus privato.

XXVII. Si *Sanguini* accedat (quod nos suspicari & tantùm non opinari docuimus suo loco) & penitiùs immisceatur in *Liene Spiritus Animalis*, aptior redderetur sic forsan ille Sanguis suscipiendo præfato incendio; quamvis ab illâ mutatione solâ frustrà quis arbitretur pendere posse tam notabilem in Corde accidentem Sanguini Caloris & Rarefactionis mutationem.

Sanguinẽ in Liene huic incensioni aptiorem quidem reddi non tamen omninò aptum.

XXVIII. Idem judicium esto de qualicunque mutatione Sanguini à *Renalibus Glandulis* obveniente.

Ut & à Glãdulis Renalibus.

XXIX. Majoris autem momenti & ponderis erunt, quæ à memoratis *Lymphâ, Chyloque Descendenti*, atque *Bile Ascendenti Sanguini* copiosè junctis, ac in Cordis dextro Ventriculo demum simul confusis possunt deduci.

Sed majorẽ aptitudinem recipere à Lymphâ, Chylo & Bile.

XXX. *Bilem* profectò si quis per Artem Chymicam tum distillando, tum blandè calcinando, tum ante aut postea cum variis miscendo ritè examinaverit, comperiet ipsam, quod non semel docuimus, *Lixivo Sale, eodemque Volatili & Oleoso* abundare: unde ad *Spiritûs Acidi* cujusvis affusionem mox plus minus effervescit, & pro Spiritûs Acidi varietate mutationes quoque subit varias.

Bilis quibus constet.

XXXI. *Lympham* quoniam nullâ cavitate contentam, sed continuò per vasa sua satis exilia ad Cor fluentem, nullâ notabili quantitate hactenus potuimus excipere puram; ipsius idcircò Saporem (quem *subacidum* tamen aliqui se gustasse asserunt) cæterasque qualitates ita distinctè & clarè non valuimus expiscari, quemadmodum Bilis, verùm per conjecturas duntaxat & ratiocinationes magis solicitas, implicitas & impeditas: de quibus vide quoque Disp. nostræ VIII. Thes. 42. & seq.

Lymphæ qualitates hactenus non clarè cognita.

XXXII. In aliqualem tamen ejus notitiam nos deduxerunt 1. *Succi Pancreatici*, ut & *Salivæ* præter naturam se habentium consideratio & examen. 2. *Gravedo* aliique *Affectus Catharris* vulgò adscribi soliti; quosque nos *Lymphæ* in substantiâ suâ, sive qualitatibus ac motu vitiatæ putamus tribuendos. 3. *Glandularum, Conglobatarum* quoque, Affectus aliqui, & imprimis *Cancer*, in quibus manifesta occurrunt Aciditatis, sed volatilis, signa ex dolorum vehementiâ & modò; atque ipsa curâ per medicamenta volatili sale constantia consequente patentia.

Sed tantum aliquatenus ex Succo Pancreatico & Saliva. Ex Gravedine & Catharris, & ex Glandularum Conglobatarum Affectibus.

XXXIII. Expendentes namque modò memoratam *Bilem* à multis Infantibus nuper natis *Æruginosam & Acidum spirantem* excerni, inquisivimus sedulò in Acoris istius ortum verum & fontem; quem frustrà quis in Vesicâ Bilariâ, ipsâque adeò Bile quærat, cùm ibi contenta Bilis nunquam talis existat; sed in tenui demum intestino talis evadat.

Bilis ubinam acorem contrahat.

XXXIV. Aliunde proinde arcessendus ille Acor, & quidem vel à *Succo Pancreatico vitioso*, per suum Ductum cum Bilario in tenue Intestinum hiantem eò delato; vel à *Salivâ*, aliisve *Humoribus à Capite delabentibus*, ipsisve *Alimentis*, aut *Medicamentis: Venenisve* per Oesophagum in Ventriculum deglutitis, atque inde ad tenue Intestinum propulsis: cùm præter has vias nullæ hactenus aliæ sint observatæ ad tenuis Intestini cavitatem aliquid deferentes.

Et à quibus.

XXXV. Ab *assumptis Alimentis, Medicamentis aut Venenis* nemo sanæ mentis deducet in teneris Infantibus Lacte materno, nutricis vel brutorum dulci, jusculis saltem, aliisve pulticulis minimè acidis vescentibus molestum illum Acorem.

Acor ille in Infantibus non ab Alimentis, Medicamẽtis aut Venenis.

XXXVI. A *Salivâ* quoque, aliisve *Humoribus Acidis* à capite delabentibus non deducendam eandem Acritudinem constat ex ipsorum Ore circa hujus mali exortum nullâ, ne vel minimâ (postea licet subinde aliquâ) acrimoniâ, nedum acidâ affecto; quod tamen foret in tali casu omninò necessarium, cùm summa sit prædictæ Aciditatis Acrimonia, uti ex Ventris torminibus, quibus tam enormiter torquentur miselli Infantes, ut & subsequentibus plerumque Aphthis patet; quando scilicet per Ventriculum & Oesophagum ad Os assurgunt paulò post halitus acerrimi, & totam dictarum partium superficiem usque ad extrema labia unà cum linguâ pustulis & ulceribus parvis infestantes.

Nec à Salivâ, vel Humoribus Acidis.

XXXVII. Restat igitur, ut à *Succo Pancreatico acidiore & acriore* per Ductum proprium ad tenue Intestinum effuso deducamus illud malum; quod insuper confirmat Dolor (ubi communis est Ductuum Bilarii & Pancreatici coïtus & exitus) in dextrâ Lumborum regione, hinc in anteriore sinistri hypochondrii parte valdè

Sed à Succo Pancreatico Acidiore

molestus, & quidem secundùm Intestini tenuis Lumbis primùm sub Mesenterio annexi, mox ad sinistras antrorsum erumpentis gyrationem.

XXXVIII. Neque enim Infantes tantùm; quin Adultos etiam non rarò affligit Æruginosa & Amaro-acida Bilis; cujus afflictionis principium cùm observetur plerunque circa delineatam dextram Lumborum regionem, meritò diximus eâ confirmari adscriptam modò Succo Pancreatico ibidem in tenue Intestinum effluenti, atque Bili se jungenti Aciditatem illam vitiosam; quæ vel idcircò Pancreatico Succo magis venit adscribenda, quòd non rarò absque ulla Bile, aut Amaritudine comite Humor Acidus priùs circa Lumbos molestus deprehendatur in Ventriculum, hinc & Os cum vel sine Vomitu assurgere, nunc Aquæ, nunc Pituitæ formâ.

Succum Pancreaticum esse subacidum.

XXXIX. Quòd si excedens, atque ideò vitiosa hæc debeatur Succo Pancreatico Aciditas in Æruginosâ bile observata, utique Acidus vel potius *Subacidus* censendus erit ex sui naturâ idem *Succus Pancreaticus*, sed temperatus.

Liquorem Acidum à sanguine in Pancreate secerni, & Spiritu Animali temperari.

XL. Si proinde Aciditate temperatâ præditus est Succus Pancreaticus, necesse est, ut & in Conglomeratis Pancreaticis Glandulis separetur à Sanguine Liquor Acidus, & ibidem Spiritûs Animalis potissimùm ope temperetur ac demulceatur. Nihil enim æquè Acidum Spiritum temperat, atque Spiritus Volatilis; unde dulcescit penè cum Spiritu Vini cohobatus Acidus Salis Spiritus.

Ut & in Glandulis Conglobatis.

XLI. In Conglomeratis Glandulis si secernatur, temperetur que Liquor Sanguinis Subacidus, non video, quid obstet, quò minùs simile quid suspicemur de Glandulis universi corporis Conglobatis, ac putemus Partem itidem Sanguinis Acidiorem in ipsis separari, atque Spiritu Animali partim per nervos plures ad ipsas delatos affluente ibidem, partim à Musculis, aliisque Partibus per Vasa Lymphatica refluente in iisdem Vasis temperari ac deliniri.

Liquor in Gravedine cur Salso acidus.

XLII. Hanc meam Conjecturam confirmare videtur Liquor in Gravedine & Coryzâ è naribus distillans & Salso-acidus existens, ob impeditum forsan tunc Spirituum Animalium ad Conglobatas Plexûs Choroidis Glandulas affluxum. Glandulas enim Conglobatas tunc affici patet ex similibus tum in Faucibus plerunque, tum circa Collum & alibi nonnunquam simul malè affectis.

Lympham esse naturaliter Subacidam.

XLIII. Ex his, similibusque Conjecturis pluribus suspicatus sum aliquandiu & nunc planè opinor *Præparatum in Glandulis Conglobatis Liquorem, Lymphæ* nomine jam celebrem, *naturaliter esse Subacidum*, qualem aliquos se gustu deprehendisse jam narravi suprà.

Ex Subacido & Amaro Effervescentia.

XLIV. *Subacida* verò si Ratione probata, Sensu comprobata sit Sanguini Descendenti conjuncta *Lympha, Amara* verò Sanguini Ascendenti permista *Bilis*, an non excitabitur necessariò in Utriusque confluxu & commistione *Effervescentia*, sed blanda & Naturæ amica?

Effervescentia ex misturâ Acidi & Salium cur fiat.

XLV. Inquirenda autem hîc, explicandaque accuratiùs natura & ratio *Effervescentiæ ex Spiritûs Acidi, Salisque Lixivi Confluxu semper oriundæ*. Non desunt enim, qui semel imperitè à se pronuntiata mordicùs ad ravim vociferando tuentur, maluntque offuscari Veritatem, quàm inanem suam obliterari Omniscientiæ gloriolam.

Spiritus acidus quomodo paretur.

XLVI. Observandum igitur in antecessum 1. *Spiritum Acidum* arte parari, quoties ex concluso vase Ignis potentis vi propellitur Sal quodvis.

Quomodo Sal Lixivum.

XLVII. Observandum 2. *Salem Lixivum* remanere in Cineribus rerum Ignis potentis ac imprimis patentis vi combustarum.

Utriusque Materia Sal.

XLVIII. Unde patet 1. Utriusque *Materiam* esse *Subjectum Salinum*.

Efficiens Ignis.

XLIX. Patet quoque 2. Utriusque *Causam Efficientem* esse *Ignem*, & quidem *potentem*.

Parandi modus diversus.

L. Patet insuper 3. *Modo* præsertim *agendi patiendique* utrumque differre; cùm ad *Spiritum Acidum* parandum Salinæ substantiæ adjungenda sit *Terra Pinguis*, quoties illa ipsi deest; ad *Salis* verò *Lixivi* eductionem separanda sit per combustionem *pars misti Oleosa*: unde *aperto Igne* comburi solent Mista pro *Sale Lixivo*, & *clauso* vase distillari Salia in *Spiritum Acidum*.

Utrique Ignem jungi.

LI. Cùm autem uterque paretur Ignis vehementiâ, *Ignem* quoque *utrique intimè junctum & unitum copiosum* concludimus: quod confirmat utriusque acrimonia Ignea, quævis urens & consumens.

Ab utroque quomodo Effervescentia fiat.

LII. Quotiescunque autem concurrunt bini hi potente Igne, at diversimodè administrato & agente ex consimili materiâ Salinâ parati Sal Lixivus & Spiritus Acidus, mirum non est, si communis materiæ suæ nomine commisceantur facilè, atque tunc ob mutationem, quam respectu Olei à Lixivo Sale maximam partem separati, Acido verò Spiritui copiosiùs & intimiùs adjuncti passi sunt, diversam, nova ipsis contingat Alteratio, ob quam Ignis in utroque priùs modo peculiari conclusus, jam suis compedibus magis magisque liberatus omnes misturæ hujus confusæ partes incipiat commovere, agitare & rarefacere, quinimò aliquâ sui parte avolans Sensui externo se quoque manifestare.

Effervescentia quid.

LIII. Hanc partium diversarum à liberato Igne factam ut plurimùm cum evidenti calore agitationem & quandoque ebullitionem nonnullis Authoribus Chymicis, quo ab aliis affinibus speciebus distingueretur, *Effervescentiæ* nomine indigitare placuit, appellatione nec ineptâ, nec sensu observatis incongruente; quam retinebimus & nos tantisper, dum magis emphaticam ex Veterum ruderibus substituerint Censores Grammatistæ.

Quomodo fiat in Corde Effervescentia.

LIV. Quotiescunque autem in Corde ob Effervescentiam descriptam domicilium hoc suum geminum aliquâ sui parte deserit Ignis, toties proximis se insinuat, & quidem propensiùs ac intimiùs naturæ suæ magis convenientibus Sanguinis partibus: quapropter, cum præstò adsit *Sanguinis pars Oleosa*, sive *Butyrosa* ipsumque adeò Ignem excipere aptissima, quid mirum, si huic se immisceat, ipsum accendat, mox & reliquum Sanguinem simul calefactum rarefaciat ex Bile ac Lymphâ effervescentibus exurgens Ignis, modo haud multum absimili ei, quo Terebinthinæ Spiritui oleoso & Sale Volatili pleno affusus Vitrioli Spiritus Acidus

æstum parit summum. Quod erat probandum.

Effervescentia duplex.

LV. Quemadmodum verò, quandiu temperatæ sunt Bilis & Lympha, tamdiu blanda & corpori utilis excitatur in ipsarum confluxu Effervescentia; sic quoties utraque vel alterutra existit minùs temperata, toties contingit acrior, Naturæ humanæ infesta & modò hanc, modò illam Febris speciem pariens Effervescentia. Sed de his, si Deus volet, agemus in sequentibus.

Ad Effervescentiā cōcurrere Bilem & Lymphā Sanguini permixtas, ut & Sāguinis in Ventriculis reliquias.

LVI. Quamvis ergo, ut tandem aliquando prolixam hanc de Calore Sanguinis in Corde aucto Disquisitionem concludamus, ex hâc Bilis & Lymphæ cum Sanguine in dextris Cordis Auriculâ & Ventriculò confluentium Effervescentiâ & accendi & conservari queat Ignis noster Vitalis in Corde; non putò tamen inutiles esse restitantes in eodem Ventriculò Sanguinis reliquias jam priùs accensas, quin potiùs illarum ope adjuvari & promoveri Sanguinis perpetim affluentis Incendium vitale; adeò ut in statu naturali & sano utramque causam memoratam judicem conjungendam, quò peragantur omnia commodiùs & faciliùs. Neque enim frustrà voluit Deus semper aliquid Sanguinis remanere in Cordis Ventriculis, sed in certum finem; quem in omnibus rerum quarumvis affectionibus sedulò investigare, atque nonnunquam Ipsò benedicente fœliciter eruere concessum est hominibus ratione utentibus.

COROLLARIA.

1. *Si, quemadmodum definiunt Philosophi,* Ars est Habitus cum rectâ ratione effectivus: *in* Homine *tantùm ratione utente Ars reperietur, nec tamen nisi multo rerum* Usu *comparabitur; inque* Operatione *ipsâ versabitur. Quapropter, si non semper, ut plurimum saltem, Artifici, ut pro circumstantiarum nonnunquam obscurarum, confusarum vel latentium diversitate Opus suum ritè instituat & faciat, opus erit* Conjecturâ; *in quâ quoniam Hominem quemvis sæpius hæsitare atque aberrare quotidiana testatur Experientia, non dubito asseverare, non dicam* Medicinam *duntaxat, sed* omnem omninò Artem esse Conjecturalem, *hoc est, incertam & fallacem haudquaquam certam, vel* Scientiæ *appellatione dignam.*

Omnem Artem esse conjecturalem.

2. *Nec est* Artium *tantùm, sed omnium insuper* Disciplinarum Practicarum *eadem* Incertitudinis & Conjecturæ *sors. Nam sive* Divina, *sive* Civilia, *sive* Naturalia *quis spectet, nullam homini, quoties circa hæc aut illa pro re natâ personis aut rebus applicanda occupatur, sicque ipsis operatur, concessam esse in Actionibus suis Certitudinem observabit.*

Ut & omnes Disciplinas Practicas.

3. *Quisquis proinde contrarium verbis quidem, adeoque gratis asserit, nec tamen urgentibus rationibus aut evidentibus exemplis demonstrat, incassum laborat; postquam nemini data est unquam in Philosophiâ & Veritatis investigatione Dictatura; quin unicuique incumbit ex æquo asserti sui probatio; cujus loco qui hujus vel illius Scriptoris egregii auctoritatem, placitumve interponit, revera & actu causam suam desperatam esse ostendit & vadimonium deserit.*

Unde Contrarium ratione non autoritate probandum.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
DE
METHODO MEDENDI
LIBRI II.

Quorum Prior de Morbis atque Indicationibus ; Posterior verò de Materiâ, & Formâ Remediorum agit.

Opus Posthumum.

LIBER PRIMUS.
CAPUT PRIMUM.
De Methodo Medendi & Indicationibus in genere.

Method. Medendi Fundamentum Praxeos.

I. METHODUM Medendi aggredior docendam, & quidem tantò libentiùs, quòd Medicinæ ritè faciendæ fundamentum sit & basis.

Ejus Definitio.

II. Est autem, ut omnes ambages præscindam, *Medendi Methodus*, *Ars inveniendi & ritè usurpandi remedia reparandæ ac restituendæ Valetudini amissæ maximè convenientia.*

Remedia quid.

III. Quæcunque valetudini adversæ curandæ inserviunt, meritò *Remediorum* nomine veniunt, & *Auxiliorum.*

Circa ea duo præstanda.

IV. Remedia illa & inveniri sive excogitari debent à Medico ; hinc & in usum revocari.

Ut inveniantur quatuor attendenda.

V. Cùm autem illa quærantur Ægris, hoc est, valetudine adversâ utentibus, ut illa ingeniosè excogitentur, ac inveniantur, attendendum ad ipsum Hominem curandum, in quo Ægro reperiuntur *Morbi*, *Morborum Causæ*, atque *Symptomata*, res nimirum præter naturam in ipso existentes ; ut & aliquid adhuc in ipso secundùm naturam existens, quod *Virium* nomine vulgò venit ; ad quæ quatuor attendendum est Medico Ægrum quemvis probè Curaturo.

Unde petantur Indicationes.

VI. Idcircò ad illa quatuor attendendum est Medico, quia sicut vulgò benè dicitur ab illis petuntur Agendorum Indicationes.

Vires sui conservationem indicant.

VII. *Vires* namque sive quicquid secundùm naturam in Ægro adhuc reperitur, *sui Conservationem indicant* : Conservari etenim debent omnia, quæ sunt secundùm naturam in quovis homine, ergo in ægro quoque.

Morbus sui sublationem Causa Morbifica sui correctionem, & Symptoma gravius sui Mitigationem.

VIII. Inter tres Res præter naturam in Homine occurrentes, *Morbus* dicitur, *sui Indicare Sublationem* ; & quidem *Indicatione Curatoriâ* : sicut *Causa Morbifica*, *sui Correctionem*, & quidem *Indicatione Præservatoriâ* ; denique *Symptoma*, non quodvis, sed *gravius*, & *Vires Ægri multum atterens*, *sui mitigationem*, ast *Indicatione Urgente.*

His quatuor Indicationibus Methodus Medendi cōtinetur

IX. Quibus *quatuor Indicationum Generibus* quoniam continetur omnis *Medendi Methodus*, cumque Indicationum Doctrina sit maximi in arte Medicâ momenti, totum illud negotium aliquantò accuratiùs est tractandum, ejusque explicatio altiùs petenda, quò hæc res omnis cuivis reddatur facilior & manifestior.

Earum fontes explicādi

X. In hunc finem, quo singula pateant *magis*, constituimus ipsos *Indicationum Fontes* scrutari atque omnia accuratiùs determinare.

Quænā Indicationem promant.

XI. Examinemus proinde Morbos, & Morborum Causas, & Symptomata, quæ Indicationes promunt in Methodo Medendi.

CAPUT

CAPUT II.

De Morbis & Functionibus integris in genere.

Morbi definitio. I. MOrbum ego habeo cum plerisque Medicis pro *Constitutione Hominis pravâ Functiones qualescunque lædente.*

Sanitatis & Morbi Effectus. II. Sicut enim Sanitatis Effectus est Functio integra, sic Morbi Effectus est Functio labefactata, & quovis modo magis vel minùs læsa.

Morborum Divisio unde petenda Functionum divisio. III. Ex Functionum proinde diversitate ritè considerata Morborum subjecta, speciesque faciliùs determinabuntur, & cuivis patebunt.

IV. Existimo autem *Functiones* aptissimè dividi, prout vel *Individui Conservationi*, vel *Speciei Propagationi* serviunt

V. *Individui Conservationi* quæ inserviunt *Functiones* itidem aptissimè in *Naturales* dividi possunt & *Animales*.

Functiones Naturales quænam VI. *Naturales* voco, quæ in variâ assumptorum mutatione, scilicet alimentorum & aëris; adeóque vitæ Naturalis Conservatione sunt occupatæ.

Animales quæ. VII. *Animales* autem nomino, quæ partim in rerum Cognitione per sensus tam Externos, quàm Internos; partim in rerum Cognitarum quà homini utilium quidem Appetitione per Animi Affectus ac Fruitione per corporis motum; noxiarum verò Aversione ac Fugâ per eosdem Animi, Corporisque Motus, versantur.

VIII. *Speciei Propagationi* servientes Functiones, aut in *Maribus* reperiuntur aut in *Fœminis*.

Generationi servientes functiones in Maribus. IX. Quæ in *Maribus* desiderantur Generationi servientes Functiones, tum 1. *Seminis Productione.* tum 2. *ejusdem Conservatione.* tum 3. *Ipsius in Uterum Effusione* continentur, ad quam requiritur 4. *Membri Virilis Erectio tandiu perdurans, donec sit Seminis facta Effusio.*

In Fœminis. X. Quæ in *Fœminis* longè plures requiruntur ad Generationem absolvendam Functiones, sunt 1. *Seminis productio.* 2. *Ejusdem in Uterum Effusio cum Virilis Seminis Affusione concurrens.* 3. *Utriusque Retentio*, ut ex ipsis 4. *Formetur*, mox & paulatim *perficiatur & augeatur*, *nutriaturque* in Utero Fœtus. 5. *Fœtus maturi perfectique Exclusio, sive Partus.* 6. Fœtui in Utero Nutriendo serviens *Sanguinis copiosioris Generatio*; atque 7. ante Gravidationem *menstrualis Effusio*; quin post *Partum* 8. *Sanguinis* ejusdem *in Mammis in Lac mutatio*; sicut 6. *Lactis producti* è Mammis facilis *Effusio ad Lactationem*: & si quæ plures observantur Generationi Servientes in Fœminis Functiones.

XI. Hæc omnia de Functionibus Hominum variis prolata ut nostro inserviant scopo, expendenda sunt singula, quæ illis absolvendis desiderantur, & in homine imprimis reperiuntur.

Quænam ad Functiones absolvendas concurrant. XII. Ad Functiones singulas absolvendas concurrunt semper aliqua ex parte Hominis, aliquando etiam quædam extra hominem sita: quæ singula tamen ritè debent esse disposita & constituta, quò functio quævis perfecta fiat.

Quænam ad Chylificationem. XIII. Sic ad *Chylificationem* in Ventriculo perficiendam concurrunt quædam ex parte hominis; *Ventriculus*, quo continentur ac retinentur Alimenta assumpta, & *Saliva* continuò deglutita; præter quæ concurrunt quoque ipsa *Alimenta*, extra hominem, ipsiusque constitutionem posita, & tamen intra corpus sumenda, ut fermententur in Ventriculo, fiatque sic dicta Chylificatio.

XIV. Ubi notandum ad Chylificationem concurrere 1. Partem Corporis Humani solidam, hinc continentem *Ventriculum.* 2. Partem fluidam & contentam, *Salivam*: ac 3. Ipsa Alimenta assumpta, tum liquida, *Potum*, tum solida, *Cibum*: quæ omnia necessariò requiruntur ad Chylificationem absolvendam; adeo ut quoties contingit lædi Chylificationem, illorum trium examen exactum sit instituendum, ut pateat, num læsionis ejus causa quærenda sit, & invenienda in uno, vel pluribus ex illis memoratis modò tribus ad Chylificationem perficiendam necessariis.

Quænam ad Visum. XV. Sic ad *Visum* in Oculo absolvendum requiruntur adhuc plura simul necessariò tunc concurrentia; & 1. quidem *Objectum externum*, videndum. 2. *Medium*, inter objectum & Oculum. 3. *Lux*, Objectum illuminans. 4. Ipse *Oculus* cum omnibus suis Tunicis & Humoribus; 5. *Nervus Opticus.* 6. *Spiritus Animalis* per opticum nervum ad Oculum delatus. 7. *Cerebrum aut Cerebellum* à quo Spiritus Animalis ad Oculum defertur. 8. *Anima*, quæ sola videt.

XVI. Inter quæ tria occurrunt extra hominem sita, *Objectum*, *Medium*, *& Lux*: reliqua in Homine existunt, & quidem tam *Continentes*, quàm *Contentæ ipsius Corporis Partes*, ipsaque ejus *Anima*.

Functiones quædam, ad quas nihil extra hominem concurrit. XVII. Hic dantur aliquæ Functiones, ad quas absolvendas nihil extra hominem ipsiusve constitutionem positum immediatè concurrit: quemadmodum evenit in Contentorum plerumque, Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, Lymphæ, Spirituum Animalium, Seminis, Lactis productione: ut & in Partium Continentium Nutritione & Augmentatione undecunque tandem pendente: Denique in Sensuum Internorum Frequentissimi Operatione, rarò ullius objecti præsentiam desiderante: in quibus proinde quotiescunque aliqua observatur læsio, toties illa videtur adscribenda alicui in Parte Corporis Continente, Contentave, aut etiam in Animâ vitio, id est, Morbo.

Morborum subjecta quænam XVIII. Cùm igitur ad plures Hominis Functiones absolvendas desiderentur non tantùm Partes ipsius Corporis Continentes, ast contentæ quoque, quin Anima ipsius, ritè Constitutæ, quoties Harum una vel plures malè sunt Constitutæ, atque hactenus Functionis alicujus læsæ Causæ; toties illa Constitutio mala vocatur Morbus, possuntque Morborum Subjecta esse 1. Partes Corporis Continentes, quod agnoverunt hactenus omnes; 2. Partes Corporis Contentæ ac Fluidæ, quod urgent hoc tempore plures; 3. Anima ipsa, quod mecum forsan concedent pauci: quamvis hoc existimo verissimum: sicut in sequentibus magis patebit.

Quando Functio dicatur lædi ab errore. XIX. Quoties autem istis omnibus in Homine ritè se habentibus læditur tamen aliqua in

in ipso Functio; & quidem ratione illorum, quæ extra ipsius Constitutionem, ut ex. gratia Chylificatio ratione Alimenti copiosioris vel pravi assumpti; vel Visio ratione Objecti remotioris, vel Medii non satis pellucidi, aut genuini, & pelluciditatis nomine varii, vel Lucis non satis Objectum illustrantis, toties dicunt lædi Functionem ab errore externo, vel ipsam non tam lædi, quàm frustrari.

In Curatione differre, an Functio ab errore externo; an verò hominis culpa sit læsa.

XX. Utique plurimùm differt in Curatione ritè instituenda Functio frustrata vel ab errore externo læsa, & Functio hominis culpâ labefactata & vitiata: quod sedulò est observandum à Medico prudente.

XXI. Atque hoc in genere de Morbo triplici, Corporis Continentis, Corporis Contenti, & Animæ dicta sunto: nunc ad ipsam Medendi methodum revertamur, & primaria saltem ipsius capita expendamus.

Caput III.

De Indicantibus, Indicantis & Indicationibus

Methodus Medendi quid. In Remediorũ inventione ad quænã attendendum. Quænã dicantur ostendere, mõstrare, ac indicare. Indicantia, & Indicata quænam. Indicationum una à Rebus secundũ naturã; Tres verò à Rebus præter naturã. Quid ad vivendũ in Ægris necessarium. Vita à morsũ dependeat. Quid secundùm, quid contra naturam sit. Quænã ad Vitæ Cõservationẽ requiratur Pleraq; Functiones à se mutuò pendere.

I. Docuimus Capite I. cum aliis, *Medendi Methodum esse Artem inveniendi, & ritè usurpandi remedia reparandæ ac restituendæ Valetudini amissæ maximè convenientia.*

II. Addidimusque, ut Remedia illa inveniantur, attendendum esse ad ea, quæ *secundum naturam* in iisdem occurrunt, quò *externæ* quoque *Causæ* sunt referendæ.

III. Eadem illa tum secundùm naturam, tum præter naturam in Ægris occurrentia dicuntur *ostendere, monstrare*, ac *indicare* quid agendum sit ad Valetudinem adversam corrigendam, tollendamve

IV. Unde illa eadem vocantur vulgò *Indicantia*, sicut Remedia dicuntur *Indicata*, unde desumpta est tota *Indicationum* doctrina.

V. Harum autem Indicationum quatuor quoque diximus esse genera: quarum una à Rebus secundùm Naturam in Ægris superstitibus; reliquæ verò tres à Rebus præter naturam desumuntur.

VI. Nisi aliquid superesset in Ægris secundùm naturam, nulla Functio etiam imperfectè posset absolvi, adeoque nec vita permanere; quin moriendum esset confestim cuivis ægro.

VII. *Vita* enim cùm pendeat imprimis & proximè à Mutatione continuò Sanguini in Corde adveniente, illam saltem fieri oportet ad vitæ conservationem: sicut illâ extremè labefactatâ sequitur *Mors*.

VIII. Quicquid autem hanc maximè vitalem Functionem in Corde facit, omninò secundum naturam est, sicut quicquid eandem destruit, maximè contra naturam.

IX. Cùm proinde ad Vitæ Conservationem omninò requiratur Functionis laudatæ in Corde Conservatio, requiretur quoque ejus, aut eorum, quæ illam efficiunt, Conservatio.

X. Quemadmodum verò pleræque Functiones à se mutuò pendent, atque mutuas sibi conferunt operas, ita ad Vitæ Conservationem requiritur quoque Conservatio cæterorum omnium cæteris Functionibus ad vitam perpetuandam præsertim necessariis efficiendis requisitorum.

Vires & vitalis Indicatio quid.

XI. Ista verò omnia secundùm naturam in homine quovis, etiam ægro reperta Virium nomine vulgò veniunt, in eoque conservari debent, quò tùm Vita perpetuetur, tum faciliùs affectus quivis superentur: Unde *Indicationem*, hoc est, Agendorum ostensionem *à viribus petitam* vocarunt *Vitalem*, ut & *Conservatoriam*.

Quid præcipuè sui conservatione indigeat.

XII. Id autem imprimis sui Conservatione indiget; quod ratione Affectûs Ægrum quemvis urgentis maximè consumitur, vel corrumpitur: quod ritè observandum à Medico prudente.

In quâ Indicatione maxima difficultas.

XIII. Minor quidem difficultas occurrit in determinandâ Indicatione vitali, major in cæteris ex æquo explicandis, cùm magna occurrat Morborum, magna Causarum & Symptomatum diversitas, quæ si non satis accuratè spectetur ac distinguatur, cæcutiet ubique Medicus.

Tres res præter naturam tres promunt indicationes. Indicatio Curatoria unde.

XIV. Cùm autem res præter naturam sint tres, Morbus, Morbi Causa, & Symptoma, quodlibet etiam peculiarem sibi promere diximus Indicationem, Curatoriam nempe, Præservatoriam, atque Mitigatoriam.

XV. *Morbus* quidem, cum quo simul spectatur *Causa Continens*, hoc est, quicquid actu Functionem aliquam lædit, tollendus, sicque Æger curandus; unde *Indicatio* è Morbo, & Causâ Continente sumpta vocatur *Curatoria*.

Præservatoria unde.

XVI. Quæ à *Causâ Morbificâ* petitur *Indicatio* à Medicis *Præservatoria* vulgò dicitur, quæ Denominatio satis ostendit qualis tunc intelligenda causa, plures namque ac multùm diversæ occurrunt causæ morbificæ.

Præservatio quî fiat.

XVII. *Præservamus* autem *à re futurâ*, *Causa* igitur hîc considerata est *Morbum nondum faciens*, aut actu producens; *ast factura* & producere potens; ergo *Antecedens* vulgò dicta.

Causa continens quid, & quomodo spectetur Causa Antecedens quid.

XVIII. *Causa* quidem *actu Morbum producens*, vocatur *Continens*, soletque in Medendi Methodo unà cum Morbo spectari, atque unà cum Ipso *Indicationem curatoriam* dictam promere: Causa verò Antecedens dicta nondum producit Morbum, illum tamen producere apta est nata, quamprimùm ejus vis in actum deducitur vel sponte vires sumendo, vel, & imprimis, aliunde irritata, excitata, & agitata: quam irritantem, excitantem, agitantem, atque ipsam in actum deducentem Causam vocant vulgò *Procatarcticam* & *Occasionalem*, quia illi occasionem præbet ad vim suam exercendam, & actu Morbum producendum.

Protocatarctica & Occasionalis quid. Causa antecedens quando fiat continens. Præservatoria Indicatio quare sic dicta. Quænã sint Causæ Antecedentes.

XIX. Antecedens proinde Causa est *Causa in potentiâ*; quæ dum in actum deducitur, fit Continens: Hæc, antequam in Actum deducatur, dicitur *Præservatoriam* promere Indicationem, quoniam illius vitium qualecunque si in tempore corrigatur, præservatur eo ipso Homo à Morbo imminente ac ipsum minante.

XX. Quicquid proinde in Homine occurrit & latet, quod nondum Morbum producit ac Functionem aliquam lædit, aptum tamen natum

natum est ad levem occasionem Morbum in Homine qualemcunque producere ac Functionem lædere, id *Antecedentis Causæ* nomine venit, atque *Præservatoriam Indicationem* promit.

Quid moneat Præservatoria Indicatio.

XXI. Meritò præterea *Præservatoria* vocatur hæc *Indicatio*, cùm moneat Medicos ac Ægros, sati s esse Morbos prævenire, atque ab imminentibus Morbis homines præservare, quàm illud negligendo in Morbos incidere, qui difficiliùs tolluntur, quàm præveniuntur.

Symptomata falso credita nullam requirere Medicationem.

XXII. *Symptomata* cum dicantur Morbos sequi modo eodem, quo umbra sequitur corpus, credita sunt eadem similiter sublato Morbo sponte evanescere, ideóque existimarunt multi *nullam deberi peculiarem Symptomatibus medicationem*, tantúmque sollicitudinem requiri in Medico de tollendo Morbo, & causâ antecedente, nullam de Symptomatis.

Symptomata gravia requirere medelam.

XXIII. Verùm enim verò ipsa Experientia quotidiana ostendit, non rarò *tam gravia urgere nonnunquam ac conficere Ægros Symptomata*, (sive sint sanguinis aliorumve Humorum naturalium effusiones; sive sint Dolores, spiritus animales exhaurientes; sive sint Partium variarum à flatibus Distensiones, Respirationem imprimis impedientes; sive sint Effervescentiæ vitalis qualescunque Oppressiones, ab Humoribus acribus, Halitibusve similibus, aut flatibus quovis modo id præstantibus) *ut nisi succurratur ipsis*, neglecto etiam sæpiùs ipso tum morbo, tùm causis omnibus ipsum actu producentibus *pereundum sit Ægro priùs, quàm superetur Morbus*: quamobrem Medici prudentes ad ipsa quoque attenderunt *Symptomata gravia & ægros valdè debilitantia*, ipsísque mox succurrendum docuerunt; *à quibus* proinde *Indicationes* quoque *petendas* ostenderunt, quas quidam, quoniam urgent talia Symptomata, *Urgentes*; alii & magis apposité vocarunt *Mitigatorias*: sunt enim *mitiganda Symptomata urgentia*, quippe gravia & vires ægri exhaurientia.

& Indicationem promere Mitigatoriam.

Res secundum vel præter naturam sunt vel in Corpore vel Anima.

XXIV. Quicquid autem secundùm vel præter naturam se habet in Ægris, illud ipsum spectatur vel in eorum *Corpore*, vel in *Animâ*.

Quæ in Corpore sunt, Duplicia.

XXV. Et quidem in *Corporis Partibus Continentibus & Consistentibus*, aut in *Contentis & Fluidis*; quatenus ipsa secundùm Qualitates suas sensiles Proprias vel Communes concurrunt ad Functiones quasvis peragendas.

XXVI. In *Animâ* verò, quatenus & Illa *modis variis* debet esse Disposita & Constituta itidem ad Hominis Functiones ritè absolvendas.

Ad Corpus Contentum referenda Externa Aër, Alimenta, Sensuum requisita externa.

XXVII. Ad *Corpus Contentum* referenda videntur etiam *Externa*, sed Functionibus quibusdam perficiendis absolutè necessaria; *Aër* puta inspirandus, & *Alimenta* assumenda.

XXVIII. Ad Corporea requisita referenda quoque ad *Visum* 1. *Objectum*; 2. *Medium*, 3. *Lux*. Ad *Auditum*, 1. *Objectum*. 2. *Medium*. Ad *Olfactum*, 1. *Objectum*, & 2. *Medium subinde*. Ad *Gustum*, *Objectum*. Ad *Tactum*, *Objectum*. Ad *Caloris sensum*, 1. *Objectum*, & aliquando 2. *Medium*; postquam hic sensus tam per *Contactum*, quàm *sine Contactu* & per distans potest fieri.

Quænam externa Functionibus sint necessaria.

XXIX. Hæc, inquam, omnia, extra hominem licèt existant, necessaria sunt ad nominatas Functiones absolvendas: quæ proinde simul considerari debent in Methodo Medendi rectè ordinandâ.

A Fortuitis etiam peti Indicationem.

XXX. Quin ne *fortuita* quoque, atque *casu contingentia* sunt prætereunda, quoties Functiones læduntur: ab illis enim omnibus petuntur Agendorum *Indicationes*.

Quænam pro Indicante habenda.

XXXI. Quicquid ergo in Ægris Functiones lædit, sive existat in ipsis sive existat extra ipsos, id omne pro *Indicante* habendum.

Indicans non tantum esse aliquid in Homine permanens.

XXXII. Quamvis enim aliqui doceant *Indicans esse aliquid in homine permanens*, attamen ubi ad Curationem accedunt, dictorum suorum immemores ab Externis quoque Indicationes suas petunt; & meritò; cùm & illis facienda Medicina ad Ægros Curandos: sic Aër noxius & Morbos pariens Corrigendus vel vitandus; sic Alimenta noxia priùs, quàm assumantur, corrigenda sunt, vel additis saltem correctoriis usurpanda.

A quibus Indicationes petantur.

XXXIII. Petuntur igitur in Methodo Medendi Indicationes ab iis omnibus, quæ in Ægris aut secundùm, aut præter Naturam concurrunt ad Functionem quamvis efficiendam, aut lædendam, sive illa homini inexistant, sive extra eundem reperiantur.

A juvantibus & nocentibus potissimam peti Indicationem

XXXIV. Hoc autem fundamento ritè posito facilè patet decantatissimi apud Medicos Practicos præcepti veritas; docent enim *à Iuvantibus & Nocentibus potissimas peti Agendorum Indicationes*: quæ ad duas generales possunt reduci omnes.

In Iuvantibus continuandā.

XXXV. Quarum prima est: *Quæcunque observantur Sanos aut Ægros juvare, eadem usurpanda Sunt*, nec ab eorundem usu temerè abstinendum, aut desistendum.

A Nocentibus abstinendum.

XXXVI. Altera verò econtra: *Quæcunque Sanis aut Ægris deprehenduntur nocere, ab iisdem abstinendum est*, nec in ulteriore ipsorum usu, vel potiùs abusu, continuandum aut perseverandum.

CAPUT IV.

De Morbis in Qualitatibus Sensilibus Propriis.

I. POstquam in genere Indicationum rationem innuimus, & ostendimus quadruplices occurrere Indicationes, Vitales, Curatorias, Præservatorias, & Mitigatorias, proximum est, ut singulas examinemus accuratiùs, initio facto à Viribus, & Indicatione Vitali.

Vires quid, & quotuplices.

II. Diximus jam nos Virium nomine intelligere quicquid secundùm naturam in Ægris reperitur. Illud autem aut in Corpore ipsius Continente observatur, aut in Corpore Contento, aut in Animâ.

Constitutio præternaturalis ex naturali cognoscitur.

III. Quoniam verò Contraria juxta se posita magis elucescunt, ut qualia sint quæ secundùm naturam in quibusvis Ægris occurrere possunt, percipiantur faciliùs, consultum duxi, statum hominis præter naturam imprimis considerare, cùm illo noto facilè etiam innotescat status ejusdem ac constitutio naturalis.

Ex curandi modo modum conservandi patere.

IV. Constitutio igitur naturalis, vel secundùm naturam Corporis tam Continentis, quàm Contenti, ut & Animæ patebit maximè ex copulatâ ipsi Constitutione eorundem præternaturali, sive Morbo, ex cujus Curandi modo facilè patebit modus Conservandi in statu naturali,

turali, quicquid Virium nomine venit.

In Morborum constitutione Auctor differt ab aliis.

V. Quapropter, ut aliquod temporis lucrum faciamus, rectâ pergemus ad Morborum quorumvis examen, postquam non planè idem sentimus cum aliis.

Triplex Morborum Subjectum.

VI. Quemadmodum autem jam nuper attigimus, triplicia Morborum agnoscimus Subjecta, Corpus hominis Continens, Corpus ejusdem Contentum, atque ipsius Animam, & quidem ideò, quia hæc tria non raro omnia requiruntur in ipso ad Functiones ipsius quasdam ritè edendas: Eorum proinde unum, vel duo, vel omnia tria si fuerint malè affecta, læditur inde Functio, eritque Functionis istius læsæ Causa illa Dispositio vitiosa, quæ omninò habenda tunc pro Morbo, sive occurrat illa in ejus Corpore Continente, aut Corpore Contento, vel Animâ; & quidem seorsim vel conjunctim. Sed rem totam repetamus altiùs.

Quid pro Morbo habendum.

Corpus humanum per sensus externos tantùm innotescere.

VII. *Corpus humanum* non tantùm in Sensus Externos incurrit, verùm *per ipsos tantum innotescit*; quapropter, quatenus idem in sensus externos incurrit, illud considerabimus.

Et in Consistens & Fluidum distingui.

VIII. Quoties proinde totum *hominis Corpus* ejusdem dissectione artificiosâ examinamus, toties ipsum partim *Consistens*, partim *Fluidum* observamus, unde idem in *Consistens sive Continens*, ac *Fluidum sive Contentum* à plerisque fuit distinctum aut divisum, & quidem planè appositè ad faciendam medicinam quapropter illam quoque hîc servabimus Distinctionem.

In humoribus etiam esse Morbos.

IX. Hoc enim sæculo cùm Medici plures in Humoribus quoque Morbos reperiri docuerint, quinimò non pauci novam Morborum omnium distinctionem, explicationemque proposuerint, puto & mihi quoque licere liberè cogitationes super hâc re proprias in medium proferre, cùm videantur illæ mihi facere tum ad veritatem ampliùs manifestandam, tum ad Ægros faciliùs, fœliciùsque curandos.

In Corpore continente Qualitates sensiles spectandæ tum propriæ, tum communes

X. Et ut à corpore *Continente* dicto, vel propriè magis *Consistente* dicendo faciamus initium, quatenus illud variis Functionibus inservit, sæpenumerò plures tunc concurrunt Consistentis Corporis Partes ad unam Functionem obeundam, in quibus spectandæ sunt *Qualitates* singularum *Sensiles*, tam *Propriæ*, uno tantum sensu Observabiles, quàm *Communes*, pluribus sensibus perceptibiles, secundùm quas duplices Qualitates conabimur omnes omninò Morbos & Continentis, & Contenti Corporis explicare: atque sic novam Morborum delineationem proponemus.

Eæ quid sint. *Nova Morborum delineatio.*

Visibiles Qualitates quæ.

XI. Inter *Qualitates sensiles proprias*, & uno tantùm sensu Externo perceptibiles, initium faciemus ab iis, quæ *Visu solo* dignoscuntur, *Colore*, *Luce*, *Tenebris*, *Pelluciditate*, ejusque opposito, *Opacitate*.

Eas aliquando Morborum aliquando Symptomatum rationem induere.

XII. In solo Visu considerabiles sunt illæ Qualitates, ideò Visûs tantùm ratione *Morborum* rationem induunt, (quandoque *Symptomatum*, uti in Ictero) & in Oculi partibus variis spectantur.

Colore quæ partes destitutæ desiderentur Morbus in colore.

XIII. *Colore* igitur omni destitutæ desiderantur *Corneæ tunicæ pars* anterior, ut & *Humores Oculorum* tres; quæ Partes si Colore aliquo sint infectæ, hactenus visionem lædunt, atque *Morbo* dicuntur affectæ *in Colore*.

Quæ partes debeant esse pellucidæ.

XIV. Partes eædem non tantùm omni Colore desiderantur ad Visum destitutæ, ast insuper *Pellucidæ*, quapropter, si plus, vel minus, in totum aut ex parte fiunt *Opacæ*, hactenus læditur Visio, oriturque *Morbus Opacitatis* multiplex.

Morbus Opacitatis.

Quæ Partes coloratæ desiderentur in oculo.

XV. Contrà in eodem Oculo desiderantur aliquæ *Partes Coloratæ*, *superficies* puta *Vveæ Tunicæ inferior subcærulea* in Albedinem declinans, aliæ quoque *Opacæ*, eadem *Tunica Vvea*, & pars reliqua *Corneæ*, unde si Color Uveæ mutaretur, aut ipsa fieret Diaphana, læderetur Visio, & quidem propter *Morbum* in Colore aut *Pelluciditate* vitiosis.

Morbus in Pelluciditate

Auditus qualitas.

XVI. Post Visum considerabimus *Auditum*, cujus Qualitas propria est *Sonus*; cujus ratione si Auditus lædatur, *Morbus* erit *in Sono*; quando is existit, & auditur in Aure, impeditque quovis modo Auditum: ut enim ritè fiat Auditus, nullus esse debet in Aure Sonus; cujus nomine cùm malè sit affecta ad Audiendum Auris, hactenus Morbo dicitur detenta.

Morbus in Sono.

Quid in Auditione curanda Medicos hactenus solicitos tenuerit.

XVII. Quemadmodum autem Oculi Partes aliquæ ad videndum requiruntur pellucidæ, atque Coloribus perviæ, ita aliquæ Auris Partes ad audiendum Sonis Perviæ, quæ Constitutio non satis hactenus intellecta, nec proinde explicata solicitos tenet in Auditione curandâ non rarò Medicos Rationales.

Olfactûs qualitas.

XVIII. Pergamus ad *Olfactum*, cujus Qualitas propria est *Odor*; qui omnis abesse debet ab Odoratûs Organo, aliàs læditur idem, adeóque *Pars* in Organo illo odorem qualemcunque gratum aut ingratum spirans, & hactenus Objectorum externorum dignotionem impediens *Morbo* dicenda detenta & quidem ratione *Odoris*.

Morbus Odoris Olfactûs Organon & p. n. constitutum.

XIX. Quemadmodum verò omni odore destitutum requiritur Olfactûs Organum, ita in eodem via debet patere Odoribus aliunde accedentibus; quâ quovis modo impeditâ Morbo affecta est Pars ita vitiata.

Gustûs Qualitates.

XX. Sequitur spectandus *Gustus*, *Saporibus*, Qualitati sibi propriæ, dignoscendis dicatus. *Lingua* verò, *Palatumque* primaria Gustûs Organa, ut & *Saliva* ipsis serviens, omni Sapore destituta desiderantur ad Gustum ritè obeundum: quocirca quoties Sapor qualiscunque Partes illas occupat, & Gustum rerum externarum lædit, toties *Morbo* & quidem in *Sapore* sunt illæ affectæ.

Quæ Sapore destituta desiderantur. *in Gustû Morbus Saporis.*

Organum Gustus Sapores debet admittere.

XXI. Quemadmodum autem omni sapore destitutæ desiderantur laudatæ Partes, ita debent Sapores in rebus gustandis existentes ab illis admitti ut gustentur: quòd si eosdem haud admittant, nec proinde sapor rerum in Linguâ vel Palato gustetur, & hactenus Morbo affectæ sunt illæ Partes, ac imprimis, sæpiusque *Saliva*, quippe quâ dilui solent objecta sapida, & Linguæ Palatoque communicari; Requiruntur tamen in Linguâ quoque & Palato aptitudines ad rerum sapidarum substantiam Salivâ propriâ, vel aquâ, liquoreve alio solutam excipiendam & dignoscendam: unde patet vitium & Morbum posse tum in Salivâ, tum in Linguâ, vel Palato existere Gustum tollens, aut obliterans.

Morbus Gustûs in quibusnam possit esse.

Tactûs qualitas

XXII. Sequitur *Tactus*, cujus Qualitas propria est *Durities*, ipsique opposita *Mollities*; secundùm quas læditur non rarò Tactus; in cujus Organo requiritur Mollities, ut fiat Tactus, quæ si mutetur, & indurescat ex. gr. cutis & maximè in acinis digitorum, reddaturque ipsa Callosa non parum læditur eo ipso Tactus; quam ipsius læsionem, tanquam Morbus, producit Durities ibi existens.

Morbus Duritiei.

In Tactu requisita

XXIII. Quemadmodum autem Mollis requiritur Tactu prædita Pars, ut Tangat, ita omni sensu, & imprimis molesto, carere debet rei Tactum afficientis, ut dignoscat externa objecta tangenda, aliàs obliterabitur aut confundetur externi objecti Tactus, qui hactenus læsus, pro suâ Causâ Morbum agnoscet Organum Tactûs interno objecto motum.

XXIV. Sic Pars puncturâ, lancinatione, pulsatione, distensione, aliove objecto molesto affecta, non poterit probè judicare de objecto externo eidem parti oblato, ut tangatur.

Caloris Sensus à Tactu distinctus.

XXV. Ultimum locum occupet *Caloris Sensus* mihi vocatus, & à Tactu variis nominibus distinctus, quem forsan primo loco maluissent me citasse, quotquot Veteres secuti, à Calore ac Frigore omnes ferè in naturalibus rebus mutationes exspectant, deducuntve.

Quare postremo loco de illo agit Auctor.

XXVI. Quoniam verò ego cum Ipsis non sentio, censui commodiùs postremò de hisce agi Qualitatibus, quæ dissidium inter nos creant; quod vix putem habere locum in cæteris jam propositis.

Caloris sensus Qualitates propriæ quæ A quibus lædatur & recreetur hic sensus.

XXVII. *Caloris ergo sensûs* Qualitas propria est *Calor*, ejusque Oppositum, *Frigus* ut & medium ex utroque *Tepor*.

XXVIII. Atque uti ab extremo, sive summo Calore, ac Frigore non parùm læditur Caloris sensus, ita idem non parùm recreatur à Tepore, qui ad benè sentiendum requiritur in hujus Sensûs Organo; quod, ubi valdè calet aut friget, ineptum est ad ritè sentiendum.

Calorem & Frigus non esse Qualitates Activas.

XXIX. Quamvis autem vulgò memoratæ modò Qualitates, *Calor & Frigus*, habeantur pro *Qualitatibus Activis*; à quibus proinde, si non omnes, utique mutationes plerasque in rebus naturalibus observabiles pendere docent, mihi tamen haud fit vero simile.

Sonus & calor à rebus diversis & diverso modo.

XXX. Quemadmodum autem Sonus editur à rebus diversissimis, Duris & Solidis collisis, vel Duris Aërem verberantibus, sed & Mollibus quoque Aërem quatientibus, quin Flatulentis quoque atque Vaporosis, Vento, & similibus; ita Calor à rebus producitur diversissimis, & modo diversissimo.

A quibus producatur calor.

XXXI. *Calor* enim non producitur tantùm *ab Igne vulgari accenso*, nunc in *Ligno*, vel *Cespitibus*, *Carbonibusve subterraneis*, nunc in *Cerâ*, *Sebo*, aut *Oleo*, *Vinive spiritu*; sed etiam à *Solaribus Radiis*; ut & à *Lixivo Sale*, quin aliquando ab huic opposito *spiritu Acido*; ne nunc attingam *Aromatica acriora*, quæ ad Lixivum Salem ratione suæ acrimoniæ sunt redigenda: Quin imò *solo Corporis nostri motu* incalescit idem, ut & à variis *Animi Motibus* vehementibus, *Irâ* præsertim & *Solicitudine* anxiâ.

Caloris Doctrina difficilis ob varias ejus causas, variaque effecta. Ut & Frigoris doctrina. Frigus unde.

XXXII. Hic Calor non tantùm Causas efficientes agnoscit Varias, sed idem quoque exiitit planè varius, quin Effectus quoque in nobis producit varios: adeò ut non sit res tam facilis Doctrina de Calore, sed accuratum requirat plurimarum rerum examen.

XXXIII. Idem quoque dicendum de *Frigore*, quod itidem variis modis se manifestat in Nobis, & agnoscit Causas efficientes planè diversas.

XXXIV. Nam *Frigus* non tantùm producitur *ab eo, quod Glaciem Hyeme gignit*, qualecunque tandem illud sit, quod mihi tamen maximam videtur habere cum Sale Armoniaco, sed haud concreto, similitudinem.

Ejus variæ causæ.

XXXV. Inter Causas igitur Frigoris locum primum damus *Aëri gelido & Glacianti*, ut & *Subterraneo*, quò *Ventus* referendus; *Aquæ* simili, *Grandinique & Nivi*, quo spectant *Lintea*, & *Vestimenta* omnia *Madida* & simul sensui *Frigida*, quæ omnia frigus pariunt in nobis; ut & *Potus* quivis *gelidus*, & imprimis *Aqueus*; quin paulatim producit in nobis Frigus *Potus Copiosus & diu continuatus*, etiam *Spiritûs Vini*, à quo paulatim Hydropici evadunt Homines, frigidique. Hoc potentiùs efficit omne *Acidum*, *Acerbumque* Aqueis præsertim solutum. Frigus quoque parit *Torpor & Quies Corporis*, *Somnusque multus*, *Tristitia*, & *Terror*, & similia.

Frigus & Calorem producentia cur distinguenda.

XXXVI. *Omnia* verò *quæ Calorem ac Frigus in Nobis producunt*, accuratè sunt *distinguenda*, cùm nec modò eôdem id efficiant, nec proinde modò eôdem, quoties nos lædunt, curari debeant: dilicet id perperam negligatur à multis, quibus satis est notasse Calorem aut Frigus molestum, atque illis opponere id, quod ipsis vocatur Frigidum vel Calidum: quamvis quotidianâ & multiplici experientia constet talibus sæpè plurimùm lædi, neutiquam juvari Ægros, & quidem propter neglectum aut non intellectum modum, quo Calor aut Frigus fuit productum in nobis à causâ singulâ: docuimus namque non tantùm caloris atque Frigoris plures occurrere causas; verùm eas agendi modo plurimùm differre: Quam rem aliàs examinabimus accuratiùs.

In Organo Sensûs Caloris requiri Teporem. Morbus Caloris vel Frigoris.

XXXVII. Requiritur autem *in Organo Sensûs Caloris*; nec Calor magnus, nec Frigus molestum, *ast Tepor*: unde quoties illud à quâcunque demum Causâ internâ aut externâ etiam vel calet, vel friget multùm; ideóque ineptum est ad objecta externa ritè dignoscenda; toties *Morbo* dicendum id affectum, & quidem hunc *Caloris*, nunc *Frigoris*; prout hæc, aut illa qualitas ipsum urget & angit.

Ad Functiones Animales ritè obeundas quid requiratur & quomodo illæ Functiones lædantur. Morbi in Partibus Contentis.

XXXVIII. Ut autem, quæ pluribus de Qualitatibus sensilibus Propriis hactenus proposuimus, paucis comprehendamus, atque Methodo Medendi applicemus. In Partibus Continentibus, vel potiùs Consistentibus *ad Functiones*, *Animales* præsertim, ac inter ipsas *sensus Externos ritè obeundos requiritur* sæpenumerò *Qualitas sensilis Propria*; sed *Remissior*, aliquando *Nulla*: unde quoties *eadem Qualitas Excellit* aut *præter naturam in ipsis reperitur*, toties ipsæ *Morbo dicendæ* affectæ, quia Functiones hactenus lædant.

XXXIX. Ex iis, quæ de Qualitate sensili Propriâ in Partibus Consistentibus aut Continentibus quovis modo peccante, atque Morbum in ipsis Constituente diximus, facilè patet idem de *Partibus Contentis*: vel potiùs *Fluidis* posse, imò debere dici; quemadmodum id & de Oculorum Humoribus, & de salivâ quodammodo attigimus: quapropter, ne Lectoribus Nostris tædio simus inani eorundem repetitione, consultum videtur ad cæteras Morborum species in qualitatibus Sensilibus Communibus observabiles rectâ pergere, atque sic temporis aliquid lucri facere.

Caput V.

De Morbis in Qualitatibus Sensilibus Communibus.

I. Inter Qualitates sensiles Communes, hoc est, Pluribus sensibus observabiles primum locum tribuimus *Numero*, qui propriè *Partibus Consistentibus* tantùm competit, non item *Fluidis*: sic ex. gr. secundùm naturam duo sunt homini Crura & Pedes, Duo Brachia & Manus, Duo Renes, Duo Pulmones, Duo Testes, Duo Oculi, Aures, Nares, &c. Unum Cerebrum, ac Cerebellum, Unum Cor, Unum Hepar, Lien, Ventriculus, Una Lingua, &c. Quinque in Manibus, & Pedibus Digiti, & sic porrò: Quoties autem ille Numerus mutatur, toties *Morbo in Numero* vel *Aucto*, vel *Diminuto* dicitur laborare Pars, sive Membrum Organumve, cujus Functio eo ipso plùs vel minùs læditur.

Numerum Partibus Consistentibus; non autem Fluidis competere.

Morbus in Numero

II. Secundum locum assignamus *Magnitudini*, sive Moli aut Copiæ, quæ tam in *Partibus Consistentibus* spectatur, quàm *in Fluidis*.

Magnitudo & Copia tam Partibus Consistentibus quàm Fluidis competit.

III. In *Partibus Consistentibus*, Cerebro puta, Corde, Pulmone, Liene, Hepate, Renibus, Musculis, Artubus, &c. in quibus respectu habito ad totum Corpus & Partes cæteras certa proportio & *Magnitudo* requiritur, quæ sive Excedatur, sive Deficiat; *Morbo* in *Magnitudine* nunc *Auctâ*, nunc *Diminutâ* dicitur laborare illa Pars.

In Partibus Consistentibus Morbus in Magnitudine.

IV. In *Partibus Fluidis*, sanguine puta, Bile, Lymphâ, Succo Pancreatico, Salivâ, Semine, Lacte, Menstruis, Lochiis & similibus, quò & Urina forsan & Alvi fæces haud incommodè referentur, requiritur certa in quovis homine ratione ætatis, sexûs, vitæ generis & similium *Copia & Proportio*: Qui si mutetur & augeatur vel diminuatur, Morbo in *Copiâ* vel auctâ, vel *diminutâ* dicetur affectum illud Contentum.

In Partibus Fluidis Morbus in Copia.

V. Unde nimia sanguinis Abundantia vocatur *Plethora*: quæ tum demum *Morbus* vocatur, quando Actionem aliquam lædit; *Causa* verò *Antecedens*, quamdiu nullam lædit adhuc Actionem.

Plethora quando Morbus, & quando Causa Antecedens.

VI. Tertium locum dabimus *Figuræ* in *partibus* tantùm *Consistentibus* reperibili, quamvis omnes Partes hæ certam non desiderant Figuram, ut alicui Functioni serviant: desiderant tamen multæ. Sic *Oculus* requiritur *rotundus*, *Pupillæ Orificium Rotundum*, *Humor Crystallinus Convexus*, *Pectus & Dorsum subplanum*, & sic de aliis, quæ figura si mutetur & functio inde lædatur *Morbo Figuræ* laborare dicitur illa Pars. Non dicam hîc ad Ornatum facere plurimum Partium externarum plerarumque Figuram.

In Partibus Consistentibus Morbus Figuræ.

VII. Hæc *Figura* in Partibus externis *læsa*, nullam tamen Functionem simul lædens, non pro Morbo, sed pro *Symptomate* in *Qualitatibus Mutatis* habenda.

Figura læsa in Partibus externis non morbus; sed Symptoma est.

VIII. Quartum Morbis Qualitatum sensilium Communium locum tribuemus *Continuitati* vel *Unitati solutæ*, ac *Divisæ*, qui Morbi *Consistentibus* tantùm competunt *Partibus*.

In Partibus Consistentibus Morbus solutæ Unitatis.

IX. Pars enim quævis Consistens non tantùm molem aliquam & magnitudinem habet, ast insuper Particularum suarum unionem ac continuitatem, quæ si lædatur & divisa Functionem aliquam simul lædat, *Morbum* parit *in Solutâ Continuitate*, aut, uti vulgò loqui solent, *Unitate*.

X. Hi *Morbi nomina* sortiuntur diversa 1. ratione *Partis*, quæ Morbos tales patitur; 2. ratione *Causæ*, solutionem illam producentis. 3. ratione *Modi*, quo fit eadem solutio.

Ejus varia nomina.

XI. Sic, quæ *partibus Mollibus* contingit Continui Solutio, *Vulnus* vel *Ulcus* vocatur, quæ *Ossibus*, *Fractura*, vel *Caries*.

In Partibus Mollibus & duris,

XII. Sic quæ à *Re Durâ* contingit *Partibus Mollibus* Continui solutio, dicitur *Vulnus*; quæ à *Re acri ac rodente*, *Ulcus*, & *in Ossibus*, *Caries*.

A re durâ vel acri.

XIII. Sic quæ *punctim* Parti Molli accidit Continui solutio, dicitur *Punctura*; quæ *cæsim*, *Vulnus*; quæ *distensione*, *Ruptura*.

A Modo Lædendi.

XIV. Quoniam ex pluribus Partibus componitur humanum Corpus, atque ipsæ non confusæ, sed ordine convenienti sunt inter se dispositæ ac collocatæ, unicuique suus est à Deo assignatus certus *Locus*, quem si mutaverint & hactenus Actionem aliquam læserint, *Morbo* dicuntur laborare in *Loco* vel *situ*, qui æquè competit *Partibus Consistentibus*, quàm *Fluidis*: quem 5. considerabimus loco.

In Partibus Consistentibus & Fluidis Morbus loci sive situs.

XV. Et ut à Fluidis faciamus initium, *Sanguinis Locus* sunt 1. *Cordis Auriculæ ac Ventriculi*; 2. *Arteriæ*. 3. *Venæ*. & 4. forsan *Canales inter Arterias & Venas medii*.

Sanguinis locus quis.

XVI. Quoties proinde *Sanguis alibi* reperitur, dicitur is peccare *Loco*, sive is in Partium quarumvis Consistentium substantiam effundatur, sive in Corporis Cavitatibus variis colligatur, & Functionem quamvis necessariò lædat, & semper quidem naturalem Sanguinis Motum, ipsumque Circularem, dum is tum semper alteratur.

Quando in eo peccat.

XVII. Quoties idem *Sanguis extra Corpus effunditur*, non potest idem dici peccare *Loco*, quippe qui tantùm consideratur & nominatur, quamdiu Sanguis permanet adhuc in Corpore: ast ubi effunditur idem è Corpore, peccabit idem *Copiâ diminutâ*, & forsan *Motu* quoque, de quo agemus postmodum.

Quando peccat copiâ vel motu.

XVIII. *Bilis pura* reperitur in suo *Folliculo*, tanquam in *loco proprio*; eadem fertur quoque pura per *Ductus suos Bilarios*; quin eadem effertur quoque in *tenue Intestinum*, ubi tamen mox succo Pancreatico & Pituitæ Salivari admiscetur, & quoties Alimenta sunt in Ventriculo fermentata, & ad tenue Intestinum propelluntur, ipsis quoque: Bilis eadem, meo saltem judicio, fertur quoque *ad Sanguinem per Hepar refluentem*, eique in Hepate immiscetur, ut cum Ascendente ad cor properet.

Bilis locus quis.

Quibus misceatur.

XIX. Hæc *Bilis*, quoties tota, vel maximâ sui parte, è *suo effunditur Folliculo*, sive ad Intestinum tantùm defluat sive sursum quoque aut tantùm ad Ventriculum efferatur, *Loco* dicitur peccare, atque *Morbo in Loco* laborare: quamvis & tunc motu quoque laboret: læditur enim tunc Functio ab ipsâ pendens.

Quando in loco peccat, & morbo loci laborat. Ut & in motu.

XX. *Succus Pancreaticus*, quoniam nullibi secundùm naturam colligitur, aut in Corpore purus reperitur, sed continuò ad tenue Intestinum per Ductus suos defertur, non videtur posse dici *Loco* peccare, nisi forsan rupto aliquo Vase, quod tamen puto rarissimum, effundatur is in Pancreatis substantiam, vel ipsius superficie perforatâ in Abdominis Cavitatem.

Succus Pancreaticus quando dici possit loco peccare.

XXI. Idem dicendum de *Salivâ* ex aliquo vase

Ut & Saliva.

vase suo rupto vel discisso in Genarum substantiam effusâ; quæ alias deglutita & ad tenue Intestinum devoluta *Pituitam* constituit *Intestinalem*.

Pituita intestinalis. *Lymphæ locus quis.*

XXII. *Lymphæ locus* sunt *Vasa Lymphatica*, unà cum *Ductu Thoracico*, in quibus aliquandiu moratur propter viæ longitudinem, ac non rarò ex ruptis post obstructionem vasis effunditur in vicinarum partium substantiam, molestiam & dolorem ibidem, *Morbumque in Loco* pariens.

& quando morbo loci laboret Partium Consistentium locus quis.

XXIII. Quoad partes *Consistentes Locus* earum dicitur, quando aliquæ in aliquâ *concluduntur Cavitate*, sic Cerebri ac Cerebelli Locus est Cranium; Cordis, Pulmonum, ac OEsophagi Pectus; Ventriculi, Intestinorum, Hepatis, Lienis, Renum, Uteri, Vesicæ, Mesenterii, &c. Abdomen; quarum aliquæ si extra illas excidant, propellanturve Cavitates, atque Functionem aliquam lædant, dicuntur ipsæ *Morbo* laborare *in Loco* mutato; sic Intestina in Umbilico, aut Inguine extra Cavitatem Abdominis propulsa, quoniam actionem lædunt, Morbum patiuntur in Loco mutato; idem dicendum de iisdem, aut Ventriculo, Uterove per vulnus aut sursum in Thoracis Cavitatem, aut inter Peritonæum & Abdominis musculos, aut planè extra ejusdem Cavitatem excidentibus, & similibus.

& quando morbo loci laborant.

Partes duræ quando Morbum in situ patiuntur.

XXIV. Quando verò *Partes* duæ pluresve *solida, duraque, Ossa* puta, sibi mutuò adaptantur, ut alii Functioni, *Motui* nempe, inserviant, uti fit in Ossium Articulatione, dicuntur ita esse fitæ, hicque ipsarum esse situs, quem quoties mutant, dicuntur Ossa luxari ac dislocari, patique *Morbum in situ*, quoniam Functionem, Motum Partis lædunt.

Partium Consistentium Connexio.

XXV. Nec tantùm *Partes Consistentes* diversæ uni Functioni servientes se Contingere solent, verùm non rarò simul per Ligamenta *Connecti*; secundùm quam *Connexionem*, variis sensibus perceptibilem Qualitatem, & inter hujus Morbos sexto loco explicandam considerabimus *Laxationem*, vel *Ruptionem aliamve Divisionem ac Vulnerationem Ligamentorum* variorum, propter quam Ossa præsertim ab invicem nimis recedunt, & quandoque Acetabulis suis excidunt, fitque *Luxatio*; sicut Ossi femoris nonnunquam evenit, sic Uterus Ligamentis solutis excidit forâs.

Earum Morbus in Connexione. Luxatio quid.

Partium Consistentium Connexio præternaturalis.

XXVI. Huic connexioni læsæ opponitur Partium itidem Consistentium ac secundùm naturam ab invicem sejunctarum *Connexio præternaturalis*; exempli gratiâ quando Palpebræ, Labia tum Oris, tum Pudendi muliebris, Digiti, &c. Coalescunt, quod evenit ferè post Partium dictarum excoriationem, aliamque vulnerationem.

Partium Consistentium Soliditas & Cavernositas, & Fistulositas.

XXVII. Inter Qualitates sensiles Communes consideranda 7. *Partium Consistentium Soliditas, & Cavernositas*, vel *Fistulositas*, sic Ossa & Carnes dicuntur Solida; Arteriæ, Venæ, Vasa Lymphatica, Ductus Salivares, Pancreaticique, &c. sunt Corpora Fistulosa ut & *Intestina* & Ventriculus, Vesica tum Bilaria, tum Urinaria Cavitates formant.

Morbus in Soliditate mutatâ.

XXVIII. Si proinde Soliditas Ossium mutetur atque Ossa perforentur, aut in Carnibus producantur *Fistulæ*, atque hactenus Functio aliqua, vel Partis ipsius Affectæ Nutritio, vel Animalis Motus lædatur, *Morbus* dicetur in *Soliditate mutatâ* & læsâ.

Vasa quando laborant morbo in Angustiâ.

XXIX. Contrà si Arteriarum, Venarum aliorumque Vasorum *Fistula & Cavitas Tubulata* mutetur, & aliquando in totum claudatur, aut ex parte angustetur, atque hinc Functio aliqua lædatur, Motus nempe Humoris eo Vase delati, tunc dicetur *Pars* illa laborare *Morbo* in *Angustiâ*.

Species Morbi in Angustiâ.

XXX. Pro *Causarum* Angustiam illam parere solitarum *diversitate* dividitur illa *Generalis Angustia* in 5. *species*: *Obstructionem, Constipationem, Compressionem, Coalescentiam & Subsidentiam*.

Vasorum Tunicæ naturalis & præternaturalis constitutio.

XXXI. Quemadmodum autem Fistulosa requiruntur illa Vasa, hoc est, Cavitatem secundùm ipsorum Longitudinem patentem habentia, ita eorundem *Tunica* & *ambitus* desideratur *clausus*, nec Liquori contento exitum præbens; unde quoties is ei præter naturam paratur, toties *Vasa* dicuntur *aperta*, & pro Causæ aperientis diversitate laborare Morbo nunc *Diæreseos*, quando Vasa à Rescindente, rumpente, aut erodente aperiuntur: hunc *Diapedeseos*, quando Tunicæ Vasorum ita explicantur, & rarefiunt, ut per ipsarum poros transsudare videantur Contenti Humores; nunc *Anastomoseos*, quando eorundem Vasorum Oscula nimis aperiuntur & patent: quod an locum habeat, vel habere possit valdè ambigo, postquam ex motu Sanguinis circulari patet Vasa omnia Humorem contentum transfundere in Alias Cavitates aut Vasa, vel Canales, nullibi autem extrema occurrant Vasa, quorum Orificia possint dici præter naturam aperiri; cùm semper sint, debeantque esse aperta secundùm naturam.

Vasorum Diæresis. Diapedesis.

Anastomosis.

Qua an locum habeat dubitatur.

Partium tàm Consistentium, quam Fluidarum Motus & Quies.

XXXII. Inter Qualitates sensiles Communes ponimus 8. *Motum & Quietem*, tam in *Partibus Consistentibus*, quàm *Fluidis* occurrentem.

Partium Consistentium quænam & quomodo moveantur.

XXXIII. Inter *Partes Consistentes* manifestè *moventur Ossa*, quoties flectuntur, aut extenduntur, in Artubus, aut ad se invicem adducuntur, ac vicissim ab invicem abducuntur in Maxillis: ut & *Musculi*, quoties ad motum partis cujusvis absolvendum Contrahuntur ipsi: *Ventriculus*, *Oesophagus*, *Intestina*, *Lingua*, *Arteriæ*, &c. quando Motu peristaltico se contrahunt, & Lingua se mirè torquet.

Quando Morbo in Motu quiete laborare dicantur.

XXXIV. Hic Partium Motus quoties ita læditur, ut Actio alia insuper lædatur, exempli gratia totius membri aut Corporis Motus, toties *Partes primæ Morbo in Motu*; *aut Quiete* laborare dicendæ.

XXXV. Sic impeditus Linguæ Motus Alimentorum Deglutitione lædit: sic OEsophagi Motus læsus eandem Deglutitionem lædit: sic Ventriculi Motus aut impeditus, aut Coactus Alimentorum Retentionem, atque Expulsionem lædere solet. Intestinorum Motus læsus Chyli, tum propulsionem deorsùm, tum expulsionem in Lacteas Venas tum fæcum alvinarum propulsionem deorsùm, expulsionemqueque forâs lædit, & sic de cæteris.

Partium Fluidarum Motus & quies.

XXXVI. Partium Fluidarum pleræque in perpetuo versantur Motu, quædam ad tempus quiescere videntur.

Sanguis quomodo moveatur, & quiescat: Quando laboret morbo in motu.

XXXVII. Et *Sanguis* quidem secundùm naturam Movetur continuò tam per vasa sua, *Venas* & *Arterias*, quò Tubulatos Partium omnium Canales intermedios revocamus, quàm per *Cordis Auriculas & Ventriculos*; in quibus tamen aliquam videtur nectere *moram*, dum ibidem effervescit, mox & rarescit.

XXXVIII. Idem Sanguis quoties aut in totum alicubi Quiescit; aut magis vel minùs

Movetur; unde necessariò aliqua læditur Functio, dicendus idem laborare *Morbo in Motu* vel *Sublato*, vel *Aucto*, vel *Diminuto*.

Bilis quomodo moveatur & quiescat.

XXXXIX. *Bilis*, quatenus in *Folliculo* suo colligitur, hactenus aliquandiu saltem *Quiescit*, nec ulteriùs pergit; quatenus verò in *Ductibus Bilariis* reperitur, hactenus *Movetur* neque ibi secundùm naturam quiescere potest aut debet.

Quomodo peccet in motu & quiete.

XL. Unde quoties *Bilis* tota è *Folliculo* suo expellitur, & Functionem non unam lædit, toties *Motu* dicenda peccare *aucto*, ac vice versa, quoties ipsa è folliculo suo prodit nulla, sed universa in ipso remanet, dicenda eadem peccare *Quiete*, vel *Motu sublato*.

Quomodo laboret quiete.

XLI. *Bilis* autem in *Ductibus Bilariis* occurrens, si, ne ulteriùs Moveatur ac propellatur, impediatur, dicetur laborare *Quiete*.

Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha quomodo moveantur.

XLII. *Saliva, succus Pancreaticus, & Lympha*, nullibi debent moram nectere in suis Vasis, ast continuò ulteriùs propelli, saliva quidem in Oris Cavitatem, succus Pancreaticus in Tenue Intestinum, Lympha per Ductum Thoracicum in Venam Jugularem, Axillaremve sinistram: unde quoties *Motus* ille vel *Augetur*, vel *Minuitur*, vel *Aboletur*, toties *Humores* illi dicendi laborare *Morbo in Motu Aucto, Diminuto*, vel *Abolito*, quatenus inde subsequens Functio læditur.

Quomodo in motu peccent, & morbo laborent.

Urina quando peccet copiâ & quiete.

XLIII. *Urina*, quandiu in Corpore Continetur, cùm ejus causâ Functiones aliquæ sint institutæ, Ipsius puta in Vesicâ retentio per musculum sphincterem, atque exclusio per fibrosam Vesicæ Substantiam; quoties ipsius Culpâ Functio aliqua læditur, ut si ab ejus collectæ copiâ extendatur nimium vesica, & quidem ita, ut ampliùs ipsa nequeat contrahi, & urina excludi, toties ipsa dicenda peccare *Morbo in Copiâ auctâ*, & dum in corpore retinetur, *Quiete*, propter quam non parùm angitur Homo, & non rarò inde moritur.

Alvi Fæcum motus.

XLIV. *Alvi Faces*, quamdiu in Corpore retinentur, pro Contentis habendæ, quamvis non semper sint fluidæ, sunt tamen aptæ, ut per Intestina usque ad podicem *propellantur*, imo per podicem *expellantur*.

Quomodo in eo peccent.

XLV. Hæ *Faces*, si quavis de causâ ineptæ fiant ad sui propulsionem atque exclusionem illaque vel *segnius contingat*, vel *subsistat*, dicentur ipsæ peccare *Motu diminuto*, vel *abolito*; quemadmodum in Alvi fluxu, *Motu aucto*.

Partium Contentarum Fluiditas, & Continentium Consistentia, Contenta quando laborent morbo in Fluiditate.

XLVI. Inter qualitates Sensiles Communes Consideranda 9. ipsa *Fluiditas*, & *Consistentia*; In *Contentis* autem *Fluiditas* requiritur, sicut in *Continentibus Consistentia*.

XLVII. Si proinde *Contenta*, quæque per Canales varios hinc inde transferri debent, desinant esse fluida, fiantque Consistentia, lædaturque inde necessariò Functio, dicentur illa Contenta laborare *morbo in Fluiditate plus vel minus mutatâ*: sic Sanguis Grumescens, sic Pituita Coagulata, sic Urina in Arenulas vel Calculos Concrescens dicentur hoc laborare morbo.

Partes solidæ quando Morbo Consistentiæ mutatæ laborent.

XLVIII. Contrà si Carnes in Pus vel Saniem corrumpantur, dicentur *Morbo in Consistentiâ mutatâ* esse affectæ. Sic quando Carie corrumpuntur Ossa, pristinam amittunt firmitatem & Soliditatem sive Consistentiam, eadem dicenda laborare *Consistentia mutatæ morbo*, cùm idcircò & ipsorum Nutritio, & sæpe Partis sive Membri Motus lædatur.

Tempus in Motu Consistentium, & Fluidorum, & quomodo in eo peccatur.

XLIX. Inter Qualitates Sensiles Communes considerandum 10. *Tempus*, quod ratione motûs spectatur, quando nimirum eo tempore, quo moveri aut emoveri debebant Partes tam Consistentes, quàm Fluidæ, ipsæ non moventur, vel contrà quando ampliùs moveri non debebant, moventur adhuc, & utroque modo Functiones lædunt. Sic stare, atque ambulare solent Infantes post ætatis annum primum, vel secundum saltem; quòd si ne post tertium, quartumve annum id præstare possunt, Motus non tantùm; sed Motûs tempus hîc desideratur. Sic Menstrua fluere debent Fœminis pubertatis tempore, hoc est, circa decimumquartum ætatis annum usque ad quinquagesimum, aut quinquagesimum secundum, & quidem singulis mensibus, & tunc quoque per tres quatuorve dies. Quòd si Menstrua ipsis fluant longè ante annum decimum quartum, vel post quinquagesimum, aut seriùs accedant, anno puta vigesimo, vel citiùs deficiant, anno nempe trigesimo, & sic porrò; vel singulis mensibus non redeant, & quidem aut frequentiùs aut rariùs; vel diutiùs, diutiúsve duret eorum fluxus; Hæc omnia, si Functiones lædant, præter naturam se habent.

L. Atque sic videmur nobis Morbos omnes vulgò notos, & alios quoque ad paucas & distinctas Qualitatum Sensilium Classes revocasse, secundùm quas instituemus ipsas Curandi Indicationes, postquam prius eorum seriem ob oculos posuerimus.

SERIES MORBORUM.

Partium Contentarum sive Fluidorum Morbi sunt.

I. In Qualitatibus Sensilibus Propriis Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Visûs, in Colore mutato.
in Perspicuitate, aut Opacitate mutatâ; in Luce aut Tenebris.
2. ratione Auditûs, in Sono.
3. ratione Olfactûs, in Odore grato, vel ingrato.
4. ratione Gustûs in Sapore multifario, Dulci, Acido, Austero, Salso, Amaro, &c. vel Insipido.
5. ratione Tactûs in Duritie aut Mollitie.
6. ratione Caloris Sensûs, in Calore, Frigore, Tepore, Rigore, Horrore.

II. In Qualitatibus Sensilibus Communibus Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Copiæ auctæ vel diminutæ.
2. ratione Loci mutati.
3. ratione Motûs aucti, diminuti, aboliti.
4. ratione Temporis mutati, exempli gratiâ quando Menstrua singulis mensibus non prodeunt, sed citiùs, vel tardiùs.
5. ratione Fluiditatis mutatæ.

Partium Continentium seu Consistentium Morbi sunt.

I. In Qualitatibus Sensilibus Propriis Functionem aliquam lædentibus.
1. ratione Visûs in Colore mutato.
in Perspicuitate vel Opacitate mutata.
in Luce aut Tenebris.
2. ratione Auditûs in Sono.
3. ratione Olfactus in Odore grato vel fœtente.

4. ratione Gustûs in Sapore multifario.
5. ratione Tactûs in Duritie aut Mollitie.
6. ratione Caloris Sensûs, in Calore, Frigore, Tepore.

II. In Qualitatibus Sensilibus Communibus Functionem aliquam lædentibus.

1. ratione Numeri aucti vel diminuti.
2. ratione Magnitudinis auctæ vel diminutæ.
3. ratione Figuræ mutatæ.
4. ratione Continuitatis solutæ, aut secreti Coalescentiæ.
5. ratione Connexionis solutæ.
6. ratione Loci & Situs mutati
7. ratione Soliditatis vel Fistulositatis mutatæ.
8. ratione Motus aucti, diminuti, aboliti.
9. ratione Consistentiæ mutatæ in fluiditatem.

CAPUT VI.

De Morbis Sanguinis, & eorum Indicationibus Curatoriis.

I. POstquam Corporis partium tam Continentium & Consistentium, quàm Contentarum & Fluidarum Morbos secundùm Qualitates sensiles tam Communes, quàm Proprias in diversas species sic distinximus, tempus est, ut nunc ipsas Medendi Methodo applicare incipiamus.

In quibus Fluidarum partium vitia consistunt.

II. Quo autem brevior & dilucidior sit nostra Medendi Methodus, initium faciemus à *Contentarum* sive *Fluidarum* Corporis *Partium* vitiis, quæ sicut ex jam dictis patet, consistunt 1. in earum *Qualitate sensili propriâ mutatâ.* 2. in earumdem *Copiâ vel auctâ, vel diminutâ.* 3. in earundem *Motu vel aucto, vel diminuto, vel abolito.* 4. in earundem *Loco mutato*, & forsan nonnunquam 5. in *Tempore mutato, Menstruis* puta non menstruatim prodeuntibus, & similibus. 6. in earundem *Fluiditate* mutatâ in substantiam Consistentem.

A Sanguine Vitæ & cæterarum partium reparatio.

III. Inter Corporis Humani Contenta, sive Partes Fluidas meritò primum locum tribuimus *Sanguini*, à quo immediatè vita pendet, partiumque cæterarum omnium Reparatio. Cujus Vitia & Indicationes considerabimus secundùm Qualitates sensiles tum Proprias, tum Communes.

Quales Colores in ejus partibus sint naturales.

IV. Inter proprias spectabimus 1. ipsius *Colorem*, qui secundùm naturam *parte sui superiore*, postquam eductus concrevit, est *rutilus*, *parte* autem *inferiore nigricans*, quemadmodum ipsius *serum* est *subflavum*.

Color in superficie albicans quid indicet.

V. Hic *Color* si mutatus occurrat, indicat Sanguinem malè affectum; nam *in superficie si albicet*, crustamque similem habeat, *Pituitam* & quidem *Glutinosam* in Sanguine abundare significat, ideóque ipsam *Incidendam* & ampliùs *corrigendam*, quinimò etiam *Minuendam*.

VI. Quomodo hæc singula peragenda sint, postmodum in genere docebimus, ubi *Indicatorum Materiam* & *Formam* in compendio proponemus, nunc enim ex Indicantibus Indicata duntaxat rimamur.

Color ejus Niger quid indicet.

VII. Quoties Universus *Sanguinis Color Ater* ac *Niger* observatur, toties in ipso *Acidum exuperare* significat, à quo Nigredinem accipit, quapropter *Acidum* in Corpore nostro, hinc & in ipso Sanguine *Minuendum*, & *Infringendum* indicat; quod quî obtinendum docebimus postmodùm.

Color rubicundus quid indicet.

VIII. Contrà *Color* Sanguinis magis *rubicundus* significat *Bilem* in ipso *abundare*, ipsamque *Minuendam*, ipsiusque *Vim Frangendam* indicat.

Sonus in Sanguine nullus.

IX. 2. Quoad *Sonum*, non memini aliquem in Sanguine observari, quapropter nil etiam nunc de ipso trademus.

Sanguinis Odor nullus naturalis. Ejus Fœtor quid indicet.

X. 3. Quoad *Odorem*, *Sanguis* secundùm naturam, quantum ego saltem novi, est *Inodorus*; qui *fœtens* si observetur, *corruptionem* ipsius significat, ipsamque *Corrigendam* & *Emendandam* indicat: ubi ad Causæ Corrumpentis diversitatem erit attendendum, ac secundùm ipsam Remedia diversa erunt usurpanda, de quibus posteà, & quidem in genere, ubi ostendemus quibus mediis possimus variis satisfacere Indicationibus.

Sanguinis Sapor naturalis. Ejus Sapores præter naturales.

XI. 4. Quoad *Saporem*, *Sanguis* secundùm naturam gustatur *subdulcis*, & ipsius *serum insipidum*.

XII. Quoties autem *Sanguinis*, ac præsertim *Seri* ipsius *Sapor mutatur*, toties ac frequentiùs quidem *Salsus*, aliquando *Acidus* vel *Austerus*, aliquando *Amarus* deprehenditur, plures namque in ipso sapores non memini me observare.

Sapor Salsus quid indicet.

XIII. *Salsus Sanguinis* ac præsertim *Seri Sapor* significat *nimis purum* existere in Corpore *Salem lixivum*, ideóque cum *spiritu Acido* confluentem parere *Liquorem Salso Muriatico Sapore* notabilem, corporique noxium, cùm talis Sapor, sed blandior, in Solâ Urinâ sit ferendus, non item in Sanguinis sero, aut inde productis Lymphâ, Succo Pancreatico, aut Salivâ.

XIV. *Sapor* autem ille *Salsus muriaticus* indicat sui *Temperationem* ac *Correctionem*: quæ quibus absolvi possit & obtineri, docebimus posteà.

Sapor Acidus vel Austerus quid indicet.

XV. Ubi autem *Acidus*, vel *Austerus* est *Sanguis*, & imprimis ejus *Serum*, significatur *Acidum* & *Austerum redundare* in Corpore, indicaturque ipsius *Correctio*, & *Correcti Diminutio.*

Austerus Sapor Amarus quid indicet.

XVI. Ubi denique *Amaricat* tum Sanguis, tum ejus *Serum*, significatur *Bilis valdè amara & copiosa* Sanguini admista, indicaturque ipsius tum *Correctio*, tum *Diminutio:* quorum Remediorum Materia & Forma multiplex tradetur postmodum.

Sanguis quando mollis, quando durus.

XVII. 5. Quoad *Duritiem* ac *Mollitiem*, *Sanguis* secundùm naturam dicendus *Mollis* postquam Digitis si conteratur, nulla in ipso sentitur Durities, sed summa mollities, nisi postquam eductus, effususque in *Grumos concrevit*, tum demùm *firmior* factus ab illa mollitie descivit atque *duritiem levem* mentitur. Talis autem non est in Vasis secundùm naturam.

Ejus durities in Vasis quid indicet.

XVIII. Quemadmodum verò Sanguis in Vasis suis contentus semper fluidus existit ac fluens secundùm naturam, ita præter naturam ibidem coagulari potest ac concrescens aliquam *Consistentiam*, hinc & *Duritiem* nancisci: quæ significat *exuperare* in eo *Acidum* & imprimis *Austerum*, à quibus Sanguinis Coagulationem pendere notum, indicatque usurpanda, quæ *Acidum* & *Austerum Corrigant* & *Infringant*, quin aliquando *Minuant*.

Color in Sanguine

XIX. Denique 6. *sanguis* secundùm naturam medio-

naturalis quae & praeter naturam quid indicet.

mediocriter *Calidus* observatur, qui aliquando praeter naturam *nimis Calidus*, aut *minus Calidus* reperitur: significatque *Calentior Causas Caloris aucti dominium* habere in Corpore, sicut *minus Calens Causas contrarias dominari*; inde à *Calentiore Indicatur Contemperatio* & quandoque *Diminutio Causarum Calorem* in Sanguine *Augentium*, sicut à *minus Calente Temperatio* & *Diminutio Causarum Calorem* in Sanguine *impedientium*.

Caloris tum naturalis tum praeternaturalis Causae verae Practico sunt noscendae.

XX. Ubi facilè quivis agnoscit, ut hisce Indicationibus ritè satisfiat, opus esse, ut Causae verae atque adaequatae tum Caloris naturalis, tum Caloris praeter naturam in Sanguine aucti vel Diminuti notae sint: nam in Causis veris determinandis, (plures namque tales occurrere docuimus non semel) si fallatur Medicus, periculum est ne in remediis, ipsorumque materiâ determinandis fallatur similiter, atque in grandius periculum conjiciat aegrum, tantùm abest, ut ipsum ritè curet.

XXI. Hoc idcircò hîc moneo, quia observavi saepiùs non parùm hîc peccari à multis satis & nimis confusè hanc de Calore, ipsiusque causis multifariis, modoque agendi vario doctrinam tractantibus, nec proinde Tyronibus viam ad Medicinam ritè ac tutò faciendam satis planam parantibus vel monstrantibus.

Causae Caloris diversae, ut & earũ Agendi modus

XXII. Utique non tantùm *Calor*, quem sentimus, *multum diversus* occurrit & observari potest, verùm ipsius quoque *Causae* notantur *diversae*, singularumque *agendi modus existit valdè diversus*.

An tempore Frigoris febrilis Sanguis sit Frigidus?

XXIII. An *tempore Frigoris febrilis*, aut quando aliàs undecunque Universum Corpus valdè friget, *Sanguis* quoque *frigidus* existat, ego saltem non possum determinare, qui nunquam eo tempore sum ausus Sanguinis eductionem praescribere, atque tunc Sanguinem eductum potui contingere; quod testari poterunt, qui non dubitant eo tempore quoque Venam secare, Sanguinemque mittere.

Et si talis sit, nequaquam tunc vena secanda.

XXIV. Hoc si fiat, & tunc Sanguis observetur frigidus: non puto facilè Medicum prudentem ad similem Venae apertionem venturum, cùm per ipsam quoque minuatur Sanguinis Calor, augeaturque proinde in ipso frigus; quo nil nocentius & ad vitam tollendam praesentius ac potentius. Cum Calore namque consistit Vita, uti cum frigore mors.

XXV. Atque sic consideravimus in Sanguine Qualitates sensiles Proprias praeter naturam in ipso existentes cum suis Indicatis: pergamus ad Communes.

Sanguinis copia praeter naturam quotuplex.

XXVI. Inter Qualitates sensiles Communes Competentis competentes posuimus primo loco Quantitatem sive *Copiam*, eamque nunc praeter naturam *diminutam*, nunc *auctam*.

Sanguinis diminuta copia quid indicet.

XXVII. *Diminuta* praeter naturam *Sanguinis* naturalis *quantitas & copia indicat sui augmentum*; cujus materiam & modum proponemus postmodùm.

Aucta quid indicet.

XXVIII. *Aucta ejusdem Sanguinis Copia indicat sui Diminutionem*; quod quibus mediis & modis obtineri queat, docebimus in sequentibus, ubi Indicatorum in genere consideratorum materiam & formam spectabimus, explicabimúsque.

Sanguinis Motus praeternaturam quotuplex.

XXIX. Contentis, ergo *Sanguini* quoque competit *Motus*, & quidem *Continuus*, ac *Circularis*; qui vel *in totum*, vel *ex parte* potest augeri, vel minui vel etiam *aboleri*.

Universus Ejus Motus auctus quid indicet.

XXX. Quando *totius Sanguinis Motus est auctus praeter naturam*, tunc *is Diminutionem sui indicat*. Minuendus certè motus nimius: Quibus autem mediis hoc ipsum queat obtineri, docebimus in sequentibus.

Diminutus quid indicet.

XXXI. *Diminutus* contrà *Sanguinis Motus Universus sui indicat augmentum*; quod quae praestant & quomodo, dicendum posteà.

Abolitus quid indicet.

XXXII. Imprimis *Abolitus Sanguinis universi Motus indicat sui restitutionem*, & quidem *festinatam*; cùm aliàs brevi sequatur Mors. Id autem faciendum docebimus posteà, prout causa ejus est diversa, diversimodè.

Quando Abolitus in Vase Sanguinis Motum vitae periculum non sequitur & quando sequitur.

XXXIII. Tantum autem Vitae periculum non sequitur *Abolitum in aliquo Vase Sanguinis Motum*, quamvis si aliquandiu perduret, corrumpatur in totum, in *Pus* scilicet Sanguis, nec tantùm reddatur nutriendae illi Parti, in quâ subsistit, ineptus; verùm, si *reliquo sanguini* reddatur & illi *admisceatur*, eundem ita *inficiat & corrumpat*, ut & universus Corpori nutriendo, caeterisque Functionibus, quibus inservit, reddatur paulatim magis, magisque ineptus, accedente universi Corporis Tabe ac Morte, sicut in Phthisi, Empyemate ac similibus Affectibus indies fieri videmus, atque seriò notare deberemus, quò lethalibus tandem istis Affectibus in tempore obviam eatur, nec quod ferè à multis solet fieri, negligantur, quando Praeservationi aut Curationi superest locus.

Quando Loco peccet Sanguis.

XXXIV. *Loco* etiam *peccare* solet *Sanguis* quoties quâcunque de causâ *ex apertis* quovis modo *vasis effunditur* idem *in Partium Vicinarum substantiam vel Cavitatem*.

Locus Sanguinis naturalis.

XXXV. *Locus* enim *naturalis Sanguinis* sunt *Cordis Auriculae ac Ventriculi, atque Arteriae, ac Venae, cum Ductibus intermediis*, extra quos Canales atque Cavitates quoties reperitur Sanguis, extra locum suum existere dicendus, ac *loco peccare*.

XXXVI. Loquimur autem de *Sanguine puro, ejusve massâ*; nil enim impedit aliquas ejus partes à reliquâ massâ secedentes transire in partium quarumvis substantiam, tum ad ipsarum nutritionem, tum ad Liquorum variorum praeparationem.

In Tempore quomodo peccet Sanguis.

XXXVII. *Tempore* ostendimus nuper posse quoque peccare Sanguinem tum ratione *Morae*, tum ratione *Motûs*, & quidem *Uteri respectu* in Foeminis.

Foeminarũ Menses quid sint.

XXXVIII. Notum enim est Sanguinem in Foeminis Puberibus & ad generandum adhuc aptis secundùm naturam mensibus singulis ad Uterum copiâ majori meare, ibidem in ejus sinubus colligi, & tandem effluere.

Sanguis menstruus quomodo morâ peccet.

XXXIX. Hic *Sanguis* quoties non tantùm ibi colligitur, sed *ibidem diutius permanet, nec constituto tempore effluit*, cùm variis modis foeminis noceat, dicitur tunc *Morâ peccare*.

Quando Effluxûs tempore.

XL. Quemadmodum si *effluat* quidem, sed nunc *seriùs*, post quintam demùm, sextamque septimanam, vel adhuc seriùs; nunc *citiùs*, singulis puta, vel alternis, vel ternis septimanis, tunc dicendus *peccare Fluxûs sui. Effluxûsque tempore*.

XLI. Sic etiam *Tẽpore peccat Fluxus Sanguinis menstruus*,

menstruus, quando *diu ante quartum decimum* ætatis annum, quo secundùm naturam solet incipere idem Fluxus, *anno puta ætatis octavo, nono, decimo vel undecimo*, *vel diu post eundem* notatum annum *decimum quartum*, *decimo septimo*, *decimo octavo*, vel adhuc seriùs incipiunt Fœminis prodire menstrua; cùm vix unquam sine notabili earum detrimento id fieri observetur.

Quid hæc vitia indicent.

XLII. *Hæc* autem *Vitia* omnia *indicant* vel Subsistentem ac Moram nectentem in Utero *Sanguinem esse ad Effluxum excitandum*; sic *segnius Effluentem* itidem *ad Motum citiorem urgendum*; quemadmodum contrà *citius solitò effluentem* ad *segniorem fluxum ac effluxum deducendum*.

XLIII. Rursum. *Menstruus Fluxus ante annum ætatis quartum decimum observatus coërcendus*; ut & *seriùs adventans ad effluxum citiorem urgendus, ac vi blandâ cogendus*.

XLIV. *Quomodo* autem, ac *quibus mediis* hoc queat obtineri, paucis docebimus in sequentibus, atque passim docetur in Practicorum Libris.

Fluiditate quomodo peccet Sanguis

XLV. Inter Qualitates Sanguinis sensiles Communes notavimus etiam *Fluiditatem*, quæ *mutari* potest atque *Functionibus obeundis obesse*.

XLVI. Communem illam dixi Qualitatem sensilem, quoniam pluribus apparet sensibus, Visui puta & Tactui; quibus Fluiditas rerum aut Consistentia dignosci potest.

Quid eo indicetur.

XLVII. Hanc Fluiditatem quoties amisit Sanguis, Consistitque idem *Coagulatus ac Grumescens*, toties *indicat* idem *sui Solutionem* talem, cujus ratione fiat denuò Fluidus.

XLVIII. Quænam *remedia* id præstare possint, & quomodo eadem sint usurpanda, dicemus quoque in sequentibus.

Omnia hæc Sanguinis vitia non esse Morbos; sed Causas Morbificas & Symptomata.

XLIX. Antequam verò à Sanguinis Consideratione transeamus ad Humorum, Fluidorumve aliorum examen, unum habeo monendum, *Omnia* nempe *vitia quæ in Sanguine* ad Indicationes instituendas explicuimus, *non esse Morbos*, verùm aliquando *Causas Morbificas*; & quidem *Antecedentes*; à quibus docuimus Præservatoriam peti Indicationem, & aliquando *Symptomata*, Præcedentes Morbos manifestantia, sicque ad Medicationes Ipsis Curandis aptas eliciendas viam monstrantia, imò agenda Indicantia.

Plethoræ duplex consideratio, & indicatio.

L. Res fiet exemplo manifestior. Sanguis copiâ nimiâ peccans in *Plethorâ*, quandiu Functionem nullam adhuc lædit, rationem habet *Causæ Antecedentis*, & ad Imminentis Morbi Præcautionem *Indicatione Præservatoriâ Diminutionem sui Indicat*: Idem Functionem actu lædens, adeóque *Morbum Constituens & Causam Continentem*, ad Præsentis Morbi Curationem *Indicatione Curatoriâ Indicat itidem sui Diminutionem*.

Sanguis Nigricãs quid indicet.

LI. Idem *Sanguis* solito magis *Nigricans* testatur *nimiam Acidi Humoris Admistionem*, à quo Acido læditur Sanguinis non tantùm Color, verùm in Nutriendo Corpore, Humoribusque variis producendis Utilitas, quinimò Effervescentia in Corde Vitalis: Quoniam verò nulla Functio læditur à Sanguine *Nigricantiore*, quà tali, verùm is Color Symptoma est in Qualitate Mutatâ, sequiturque Functionem ab Acido nimio læsam, idem hactenus *signum est Acidi exuperantis in Sanguine*, adeóque non immediatè, sed mediatè tantùm *Indicat istius Acidi Correctionem ac Diminutionem*.

Quod in Sanguine, idem in cæteris humoribus observandum.

LII. Quod nunc dictum de Sanguine, id etiam intelligendum erit de Cæteris Humoribus ordine proponendis, ac secundùm Qualitates suas Sensiles tam proprias, quàm Communes à statu naturali recedentes; adeóque vitiosas considerandis.

Plurima loco suo non proferuntur & quare.

LIII. Plura siquidem, dum illa nunc tractanda seriò ac sæpiùs speculor, tempore diverso mihi occurrunt notabilia; quæ quoniam nondum in chartam conjeci, atque in exactum ordinem retuli, non semper loco aptissimo à me proferuntur: nolo tamen illa perire Lectoribus meis, etiam privatim cuncta exactiùs repetituris & in certum ordinem redacturis, donec liceat mihi per otium Medicam Theoriam accuratiùs conscribere atque publicò dare.

Systema Medicinæ adornare opus laboriosum.

LIV. Longò enim tempore, ac multiplici Labore opus est ex Observationibus Practicis ac præsertim Memoriæ infelici, non item chartæ mandatis Systema quodvis adornare catenatum & solidum; quod mecum agnoscent, quotquot unquam operi manum seriò admoverint.

CAPUT VII.

De Morbis Bilis, & eorum Indicationibus Curatoriis.

I. PErgamus ad aliorum quoque Humorum sive Contentorum Vitia Methodo Medendi accommodanda, & quidem consideremus post Sanguinem *Bilem*, Humorem omnibus obvium, suâ quippe Vesiculâ contentum.

Bilis Color naturalis.

II. Inter proprias *Bilis* qualitates Sensiles 1. *Colorem* ipsius considerabimus, qui secundùm naturam est duplici nomine *Croceus*. Collecta siquidem Croci ad instar quodammodo *rubere* videtur; at diluta *flavere*.

Præternaturalis.

III. Hic Color Bilis præter naturam mutatus observatur, quoties *Colore Viridi multifario*, vel aliquando *Cæruleo*, *Atrove* donatur.

Et unde & quid indicet.

IV. Quoniam verò experientiâ longâ & multiplici edoctus sum omnem illam *in Colore Bilis mutationem* pendere à *Succo Pancreatico*, *acrimoniâ acidâ*, *sed multifariâ peccante*, ipsique admistô, nemo non videt, significare illum Colorem quovis modo mutatum non primarium, sed secundarium notato que Succo debitum *Vitium in Bile*, atque *Indicare Ipsius Correctionem*, ast per *Correctum eundem Succum*.

V. Cùm igitur Bilis adscito illo Colore diverso naturali Acrior existat, & quidem Acrimoniâ non propriâ & Salinâ Lixivâ, sed adventitiâ & alienâ, Acidâ nempe, gradibus tamen pro Coloris mutatione variante, *Indicatur* simul *Corrigentis species*; tale nimirum, *quod Acidum Corrigere*, *Frangere ac Temperare aptum* est; Cujus materiam & Formam dabimus in sequentibus.

Bilis Æruginosa, & Atra est Acida.

VI. Notum namque *Bilem Æruginosam & intensè Viridem* manifesta Odore ac Torminibus *Aciditatis suæ Vitiosæ* signa præbere: Sicut *Bilis Atra* id adhuc manifestiùs evincit factâ in Vase cupreo, ipsave Terra Effervescentiâ notabili, & planè simili ei, quam Aquæ fortes cum iisdem excitare solent.

Sonũ in Bile non habere locum.

VII. Quemadmodum de Sanguine dictum, ita

ita de Bile habeo dicendum, me nullum in ipsâ, vel ab ipsâ observasse *Sonum*; ni forsan Flatus in tenui intestino excitatos, & passim per borborygmos, vel ructus, crepitusve sonoros se Auditui manifestantes Bili adscribamus, utpote ipsorum Causæ Efficienti: quamvis mallent forsan nonnulli eosdem Pituitæ, utpote Causæ Materiali, cui plurimum debent, adscriptos. Saltem *Flatus* nec Bilis sunt nec Pituita, propriè loquendo licèt utrique suum debeant ortum.

Flatus à Bile & Pituitâ.

Odor. Bilis naturalis.

VIII. Quoad Odorem, *Bilis naturalis Odor* vix exprimi potest, nisi eum vocemus *Amaricantem*; quod neminem turbare debet, quamvis Saporis nomen tribuimus Odori; quod inde videtur factum, quoniam Olfactûs & Gustûs Organa sunt sibi non tantùm proxima, sed simul quoque in Faucibus Communicantia: unde cum Aëre inspirato allectus rerum per nares Odor penetrat usque ad Fauces atque ibidem salivæ junctus sui quoque Saporem ibidem promit: qui cùm multiplex occurrat & quidem propriis nominibus ab invicem distinctus, non mirum, si *Odoribus*, multifariis licèt, sed nominibus distinctis destitutis tribuantur sæpe ipsos comitantium *Saporum nomina*, quemadmodum & hîc fit.

Olfactûs & Gustûs Organa Communicantia.

Odoribus Saporum nomina tribui.

IX. Unde decimus *Bilem Æruginosam* spirare ac redolere *Acidum*, cùm reverà ipsius Odor & Halitus naribus cum Aëre inspirato admistus penetret usque ad Fauces, ibidemque Gustui Aciditatem suam acrem manifestet; quam dicimus ipsam tunc redolere.

Bilis Æruginosæ Odor Acidus.

X. Toties autem observo à *Saporibus denominari Odores*, *quoties Halitus odorati* à rebus expirantes & unà cum Aëre inspirato *notabilem habent Saporem Comitem*: quod ubi non habet locum, tunc à Sapore non habet idem Odor denominationem; verùm ab ipsâ re, ex quâ expirat, vel à re aliâ similem odorem promente. Sic a moscho denominatur ejus Odor, cui similem quotquot expirant, moschata vocantur, propter odorem similem odori, quem moschus exhibet.

Quando à Saporibus Odores denominantur, & quando ab ipsâ re.

XI. Non memini autem alium in *Bile* observari vulgò *vitiosum Odorem* à Medicis nominatum, *præter Acidum*: qui namque Odor Ructuum Olidus aliquando culpatur, is non dicitur esse Bilis, quamvis corruptæ aut corrumpenti adscribatur Bili, quæ & tunc quoque ad Æruginosæ naturam vergit, talisque observatur, si pura evomatur.

Odor vitiosus in Bile solus acidus. Odor Ructuum Olidus à Bile.

XII. Eadem autem *Bilis Acidum redolens* sicut signum est Humoris Pancreatici & Melancholici Acidioris admisti ita *ejusdem Correctionem Indicat*, sicut modò ratione Coloris ejus viridis & Atri docebamus.

Acidus Odor quid indicet.

XIII. Quoad Saporem notum est, *Bilem Amaram* esse secundùm naturam, quæ præter naturam fit aliquando *Sapore Vitriolato*, sed cum Amarore notabili conjuncto, qui paucus in vitriolo.

Sapor Bilis naturalis, & præternaturalis. Quidque indicet.

XIV. Hic *Sapor Bilis Vitriolatus significat* multum *Acidum* ei admistum, ideóque ejusdem *Contemperationem* ac *Correctionem Indicat*. *Bilis* autem *minus amara* Indicat *defectum Amaroris*, & ejus *Augmentum* cupit.

XV. Ratione Tactûs, *Mollis* est, quia *Fluida Bilis*: quæ quoties præter naturam consistentiam acquirit notabilem, quinimò *induratur* in *Calculos*, vel *Crustam Calculosam*, toties *Duritie* peccat, sitque suis Functionibus absolvendis hactenus inepta.

Bilis Durities & Mollities.

XVI. *Concreta & Indurata Bilis sui solutionem ac dissolutionem Indicat*: cujus Indicationis Remedia, & Materiam, Formamque paucis attingemus in sequentibus.

Bilis indurata quid indicet.

XVII. Ratione Sensûs Caloris, nullam novi notabilem *Caloris*, aut *Frigoris qualitatem in Bile*, etiam præter naturam; licet *ab ipsâ Calorem accendi in Sanguine* ac universo Corpore putem satis notum. Quapropter hîc quoque plura de *Bilis Calore* non addam.

Calor in Bile nullus, sed ab ea in Sanguine accenditur.

XVIII. Pergamus proinde ad Bilis Qualitates sensiles Communes, & quidem ab ejus incipiamus *Copiâ*, quæ tum *augeri* præter naturam potest, tum *minui*.

Bilis Copia augetur & minuitur.

XIX. *Aucta Bilis Copia Indicat sui Diminutionem*; sicut ejusdem *Diminutio sui Augmentum*.

Quid indicet.

XX. Quibus autem mediis ac modis tum minui, tum augeri possit, ac debeat Bilis, docebimus inferiùs.

XXI. *Peccat* etiam subinde *Bilis Motu*, quoties ipsa 1. *Sursum fertur ad Ventriculum*. 2. Impetuosè ac copiosè *propellitur ad Intestinum*, in Cholerâ morbo, & Alvi fluxu Bilioso. 3. Maximam partem *ruit ad Sanguinem*, in Ictero, & plerisque forsan Febribus Continuis & Ardentibus.

In Motu quot modis peccet Bilis.

XXII. *Bilis ad Ventriculum* præter naturam *semper assurgens sui Depulsionem per intestina* Indicat: & quoniam illud ferè ipsius debetur Volatilitati auctæ, aut Vehementi cum Succo Pancreatico Effervescentiæ, *sui Fixationem*, atque *Effervescentiæ nimiæ Mitigationem* ac *Compressionem*.

Bilis ad Ventriculum assurgens quid indicet.

XXIII. *Bilis ad tenue Intestinum* impetuosè ac copiosè *Mota*; *Motûs hujus Cohibitionem*, *Mitigationem ac Sedationem Indicat*, Et quoniam illa fieri videtur propter spiritum Acidum Volatilem, Fructuumve Præcocium Succum Fermentationi aptum, Bili tum in suâ Vesiculâ, tum in Ductibus Bilariis admistum & ibidem vitiosam Effervescentiam producentem, *Indicat* simul *Istius Spiritûs Acidi & Volatilis Contemperationem ac Fixationem*, hinc & præter naturam *Effervescentiæ Coërcitionem ac Sedationem*.

Bilis ad tenue Intestinum mota quid indicet.

XXIV. *Bilis ad Sanguinis* massam nimium *deducta Indicat sui ad tenue Intestinum Reductionem ac Deductionem*. Et quoniam ferè id evenit propter Bilarii Ductus Intestinalis Obstructionem aut singularem Bilis Volatilisationem, *Indicat* simul *Obstructionis notatæ solutionem*, aut *Bilis Blandam Fixationem*.

Bilis in Sanguinem delata quid indicet.

XXV. Quænam sit Remediorum istorum variorum Materia & Forma commodissima, docebimus in sequentibus.

XXVI. *Loco* peccare potest quoque *Bilis*, quando in *Folliculo suo nimia colligitur*, nisi quis malit eam tunc Morâ peccare aut Copiâ; vel in *Ventriculum assurgit*, *ibique hæret*, quod nunquam fit secundùm naturam; vel *alibi pura hæret*, cùm Locus Bilis naturalis & ejus Folliculus tantùm sit, & ejus Ductus Bilarii triplices, Cysticus, Hepaticus, & Intestinalis: Nam licèt ad tenue Intestinum deferatur Bilis, non debet tamen ibi manere pura, quin continuò Pituitæ Intesti-

Loco quot modis peccet Bilis. Ejus Locus naturalis.

Intestinali, Succoque Pancreatico affluenti, ut & Alimentis, quoties fermentata propelluntur per intestina, admisceri, atque utilitatem multiplicem corpori afferre.

Bilis in Folliculo nimis copiosa quid indicet. Ea subsistet quid indicet.

XXVII. *Bilis* hæc in *Folliculo suo nimium collecta vel subsistens*, & hactenus quoque *Loco* peccans *Indicat sui Remotionem è dicto Folliculo*; quod fit *Eductione* ipsius è dicto Folliculo *ad Intestinum*; quod ipsius via est magis ordinaria & patentior; quin ad Eductionem extra Corpus aptissima.

XXVIII. Nam *Bilis moram nectens, in suâ Vesiculâ* Mutationem quoque ulteriorem mutuâ partium suarum in se invicem actione adipiscitur, & ejus quoque nomine noxia fit Homini; unde & hujus quoque ratione *Correctionem* Indicat, & si Corrigi nequeat, omnimodam è *Corpore Expulsionem*.

Pars, quæ ad naturalem Constitutionem reduci nequit, si remotionem indicat.

XXIX. Quoties namque *Pars Corporis aliqua* vel Continens & Consistens, vel Contenta & Fluida recedit eousque à Constitutione suâ Naturali, ut ad eandem *reduci nequeat* Remediis naturalibus, toties eadem omnimodam sui à Corpore reliquo *remotionem* Indicat, dummodò ea tutò fieri queat.

Bilis in calculos concreta Et Urina in eos mutata, quid indicent.

XXX. Sic *Bilis in Calculos concreta*, sic Urina similiter in Calculos mutata, quoties iterum *solvi non potest* atque *in laudabilem & utilem Corpori Humorem redigi* nequit, toties sui omnimodam è corpore *amotionem Indicat*; quæ institui debet, si institui possit, & quidem cum minori detrimento, quàm affertur Calculi ex notatis Humoribus producti.

XXXI. Nam si cum majori periculo ac detrimento Ægrorum instituenda sit notatorum Calculorum Amotio quàm exurgit ab ipsis in corpore hærentibus, tum satiùs est illos in corpore permanere quam in grandius periculum & incommodum Ægros conjicere.

Bilis in Ventriculo quid indicet.

XXXII. Eadem *Bilis*, quoties *in Ventriculum* assurgit, toties inde est *removenda*, sive sursum propellatur, sive deorsum deducatur: quod indicat tunc Bilis, cùm Ventriculus non sit Locus Bilis.

Eadem in Tenui Intestino quid indicet.

XXXIII. Eadem *Bilis* quoties pura hæret *in tenui Intestino*, si unquam verè ibi hæreat aut hærere possit pura, toties inde quoque est removenda, & quidem sursum, si eò vergat, vel deorsum, si nullum motum sursum testetur.

XXXIV. Quibus autem mediis hoc faciendum, docebimus inferiùs, ubi de Vomitoriis & Evacuantibus per Alvum agemus.

Bilis quando tempore peccare dici possit

XXXV. Cùm semper, quantum Ego saltem possum judicare, Moveri debeat per sua Vasa Bilaria Bilis tam ad tenue Intestinum, quàm ad Venæ Cavæ propagines in Hepate repertas, non putem facilè dici posse *Bilem Tempore sui Motûs peccare*, nisi *forsan sistatur aliquando aliquandiu in suo Motu*, qui sponte iterum restituatur postmodum.

Quod an fiat, dubitatur.

XXXVI. An verò aliquando in Homine contingat, non ausim vel asserere, vel etiam negare: cùm neutrum habeam compertum.

XXXVII. Dubitationem meam non parùm auget, quòd aliquando nulla observentur Bilis effusæ ad tenue intestinum indicia, imprimis urgente Febrium Intermittentium Frigore, unde quis dubitare possit, an tunc temporis non *impediatur in suo ad tenue Intestinum motu Bilis*. Hoc si fiat; utique illo saltem tempore moveretur ad Intestinum tenue Bilis; atque tunc meritò dicenda foret peccare Tempore.

XXXVIII. Quoniam verò id necdum satis liquet, suspendam potiùs meum hac de re judicium, donec multiplici Observatione id magis innotescat: Interim omnibus ansam præbeo ulteriùs in hanc rem scitu dignissimam inquirendi.

XXXIX. Sic enim proficimus indies, dum per experientiam conamur difficultates omnes in praxi occurrentes paulatim superare ac tollere.

Fluiditate quando peccet Bilis. Et quid indicet.

XL. Tandem in *Bile Fluiditas* quoque consideranda; quæ omninò mutatur, quoties ipsa vel *Glutinositatem nimiam* acquirit; redditurque *minus fluidam*, vel *Lapidescit & in Calculosam substantiam vertitur*, redditurque *minimè fluida*.

XLI. Quoties id accidit; *Glutinosior Bilis sui Attenuationem ac Incisionem indicat*; *Coagulata* verò & *Lapidescens Bilis sui Solutionem ac Dissolutionem*.

XLII. Utrumque quibus mediis debeat fieri, docebimus in sequentibus.

Caput VIII.

De Succi Pancreatici Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Succi Pancreatici Color naturalis. Qui an mutetur ambigitur.

I. Ut ad cæteros Humores pergamus, nunc *Succum Pancreaticum*, sive *Melancholicum* examinabimus, & 1. quidem ejus *Colorem*: qui secundùm naturam videtur esse *Aqueus*, Collectus namque in vase Vitreo Aquæ similis apparet: An is aliquando istum Colorem præter naturam mutet, ambigo; nam non memini me ipsum alium observare, aut ab aliis observatum legere: quapropter nil de mutato ipsius Colore habeo nunc dicendum.

De ejus Sono, & Odore nihil dicendum.

II. Ut nec 2. de *Sono* ullo ipsi adscribendo.

III. Quin 3. de *Odore* ipsius nil habeo, quod dicam, postquam ipsius Odor videtur sequi ejusdem saporem.

Ejus Sapor naturalis.

IV. Ergò 4. *Sapor* ipsius secundùm naturam mihi hactenus creditus est *Subacidus*, id est, ad Aciditatem gratam vergens, non tamen valdè Acidus: quod alibi pluribus videor mihi evicisse argumentis; quæ hîc repetere non expedit; postquam id ipsum Experimentis suis confirmavit *Regnerus de Graaf* in *Homine*, sicut in ejus de Succo Pancreatico iteratò nuper edito Tractatu videre est.

Ejus Sapores præternaturales.

V. Hic Sapor naturalis Succi Pancreatici observatus est mutatus, quoties 1. illius *Aciditas* reddita est *multùm aucta & Acris*, vel contrà *infracta & diminuta*. 2. quando idem factus est *Salsus muriaticus*. 3. quando idem occurrit *Acido-Salsus*. 4. quando idem contingit *Austerus & Acerbus*. 5. quando *Insipidus* existit.

Non tam in hominе, quam canibus observandi.

VI. Talem autem multifarium in Hominibus observatum ne quis putet, cùm non ita facilè id fieri queat, nec occasiones illum in Homine Colligendi opportunæ quotidiè occurrant; verùm in Canibus, quibus utimur necessariò defectu Hominum vivorum, aut morte violentâ mox defunctorum.

Eos in homine

VII. Qualem autem in Canibus, reperimus Succum

etiam esse constat ex Praxi

Succum illum, talem in Hominibus occurrere posse nil obstat, cùm præsertim multifariè vitiati effecta quotidie notentur in praxi; ex quâ potissima possunt peti ejus quovis modo affecti argumenta & signa.

1. Ex humoribus. 2. Ex Symptomatibus. 3. Ex Remediis.

VIII. Multifariè, inquam, Vitiosi Succi Pancreatici argumenta nobis exhibet Praxis Medica, tum *ex Humorum Vomitu aut per alvum excretorum Odore*, atque ibi *Sapore* quoque, tum ex *Symptomatibus multifariis* ex Humoribus ad tenue Intestinum Confluentibus ortis, tum ex *Remediis* multifariis Affectibus inde ortos curantibus, ac Humores peccantes Corrigentibus & vacuantibus.

Humorū Sapores Vitiosi succo Pancreatico adscribendi

IX. Cùm enim constet ad Tenue Intestinum nihil ex cæteris corporis Partibus confluere, præter dictum Succum Pancreaticum, Bilem, ac Pituitam ex Salivâ & Muco forsan oriundam. Constet quoque Bilem Amaram existere, ac semper talem gustari; Saliva verò & Mucus nullum saporem habeant notabilem, nec nisi rarò illum spontè habeant mutatum, quin illis hactenus minimè mutatis contingant tamen Vomitus *Humorum magis vel minùs Acidorum*, ut & *Salsorum muriaticorum*, vel *Acido-Salsorum*, vel *Austerorum*, ut & ex *Amaro & his notatis mistorum*; Utique non malè concludimus *Sapores hos vitiosos & diversos adscribendos Succo Pancreatico* variis modis mutato & vitiato.

Succus Pancreaticus Acidior & Acrior quid indicet.

X. Quoties igitur ex Vomitu excreti Humoris Sapore, aut Symptomate Ægros torquentes concluditur *Succus Pancreaticus naturali Acidior & Acrior*, toties idem *Indicat sui Correctionem, Aciditatisque auctæ Dominutionem*: quod quibus mediis & modis queat, debeatque fieri, docebimus in sequentibus.

Minùs acidus vel insipidus quid indicet.

XI. Quoties idem Succus censetur *Minùs Acidus*, vel etiam *Insipidus*, toties idem *Indicat suæ Aciditatis Augmentum*, vel *liberationem*, prout aut deficere potest in Corpore Acidum, vel nimiùm frangi, aut Concentrari. De quâ re agendum alibi, cùm sit res magni momenti; ad quam non potuerunt attendere, qui hactenus ignorarunt varias Acidi affectiones ac mutationes solius Chymiæ ope habendas.

Salsus Muriaticus familiaris Scorbuticis.

XII. Quoties Idem Succus existit *Salsus Muriaticus*, & hactenus ex parte fractus, qualis familiaris videtur esse Scorbuticis, & plerisque forsan Belgis Maritimis & Paludosa loca incolentibus, adeóque omnibus ex Belgico aut Germanico Vocabulo Latinitate donato Anseaticis dictis Nationibus quia Oceano proximi degunt.

Quid indicet.

XIII. Quoties, inquam, Succus ille occurrit *Salsus Muriaticus*, toties idem *Indicat suæ Salsuginis Muriaticæ Correctionem*, quod quæ præstare possunt, dicemus postmodùm. Nam de hâc quoque Salsorum Muriaticorum verâ Correctione ac Emendatione vix aliquid occurret in Medicorum, qui hactenus scripserunt, Voluminibus.

De Salsorum Muriaticorū Correctione nihil apud Medicos. Sapor Acido-Salsus quid indicet.

XIV. Quoties idem observatur *Acido-Salsus*; id est, in quo manifesta sunt Aciditatis excedentis & Salsedinis Muriaticæ indicia; toties utriusque Qualitatis peccantis *correctionem ac emendationem Indicat*.

Illum reperiri probatur

XV. Si quis miretur me *utramque* hanc in Succo Pancreatico *qualitatem, Acidam & Salsomuriaticam* simul peccantem culpare, rogo ipsum, quando laboraverit coryza, in qua Humor valdè acer effluens è naribus vicinam faciei cutim multùm rodat, ut illum Humorem gustet; observabit namque ipsum esse tum Salsum muriaticum, tum acidum, & quidem manifestè. Sed de his pluribus agere non est hujus loci.

Sapor Austerus & Acerbus quid indicet.

XVI. Quoties idem Humor deprehenditur *Austerus & Acerbus*, toties idem *Indicat* hujus suæ *Austeritatis Correctionem ac Emendationem*: quæ omnia quibus mediis obtineri queant, docebimus in sequentibus.

Durities in Succo Pancreatico nulla.

XVII. 5. Quoad Qualitates Tactiles, *Duritiem & Mollitiem*, cùm Fluidus sit Humor, nullam Duritiem testatur; nec memini unquam illum repertum ad notabilem consistentiam, eandemque subsequentem Duritiem præter naturam redactum. Hactenus igitur nil habeo nunc, quod addam.

Nec Calor aut Frigus, Quāvis Frigus excitet. Et quid tum indicet.

XVIII. Ut *nec 6. Calorem ullum aut Frigus*, extremæ cuti etiamsi applicetur, testatur: quamvis sat scio ab ipso præter naturam affecto *Frigus excitari* tum in tenui Intestino, tum alibi.

XIX. Quoties proinde ab Ipso Frigus producitur, toties ab eodem *Indicatur Frigoris ejusdem Mitigatio ac Contemperatio*, quod fit per ea, quæ Acido juncta Calorem manifestum in Corpore producunt, quæ postmodùm proponemus.

Succus Pancreaticus peccat Copiâ. Excedens quid indicet. Parcior quid indicet.

XX. Idem *Succus Pancreaticus* peccat nonnunquam vel *Copiâ nimiâ*, vel *deficiente*.

XXI. *Excedens* ipsius *Copia Indicat* sui *Diminutionem*, partim per ipsum Educentia, partim per abstinentiam eorum, quæ ipsum fovere solent, de quibus utrisque agemus postmodùm.

XXII. *Parcior* ejus *Copia Indicat ipsius augmentum*, per similium usum frequentiorem, abundantioremve: de quibus itidem agemus postmodùm.

Motu quomodo peccet Succus Pancreaticus. Ejus motus Lentior quid indicet.

XXIII. Peccat subinde *Succus Pancreaticus Motu*, quando is existit *lentior*, aut ex parte saltem in totum *subsistens*, aut etiam sursùm *assurgit ad Ventriculum*.

XXIV. *Lentior* ejus *Motus*, vel Glutinositati auctæ, vel Acrimoniæ magnæ debitus *Indicat* sui *Promotionem*, tum Glutinositatis emendatione, tum Acrimoniæ Correctione: quarum materia sequetur.

Sublatus quid indicet.

XXV. *Sublatus ex parte ipsius Motus* propter Ductuum quorundam Obstructionem *Indicat sui Restitutionem*, per Obstructionis sublationem, quod quibus mediis queat fieri, docebimus postea.

Perversus ad Ventriculū quid indicet.

XXVI. *Perversus* Succi hujus *Motus ad Ventriculum Indicat sui ad Tenue Intestinum Reductionem*, idque per Medicamenta Ipsum deorsum deducentia, adeóque Purgantia; quæ suo tempore proponemus.

Loco quomodo peccet Succus Pancreaticus & quid indicet.

XXVII. *Loco* peccat Succus Pancreaticus quando in *Ventriculo* reperitur, *quo removendus* loco: secundùm suam Indicationem; de quo jam dictum, nec novum Unum & idem variis modis peccare, atque uno tantùm medio ac modo restitui.

Tempore Motûs quomodo peccet Succus Pancreaticus.

XXVIII. *Succus Pancreaticus* quoniam continuò ac sine Intermissione videtur Movendus ad tenue Intestinum, non verò certis Intervallis, non videtur Tempore Motûs sui peccare: nisi forsan, quando in quibusdam suis Ductibus obstructis retentus cessat ex parte Moveri, atque perforatâ obstruente Causâ iterum abundantiùs

movetur;

movetur; quamvis tunc dubitari queat, utrum peccet *Copiâ nimiâ*, quâ affluit, utrum *Acrimonia aucta*, quâ plura mala excitat, utrum *Motu concitatiore*, quo tunc effluit abundantiùs, utrum modis illis omnibus.

Et quæ tum indicet.

XXIX. Parum autem refert, quó maximè modô videatur tunc peccare hic Succus, cùm reverà videatur attendendum ad omnes notatas circumstantias, cùm singulæ aliquid Indicent. Et *Copiâ* quidem, ipsum *minuendum*; *Acrimoniâ* verò *ipsum temperandum*; *Motuque concitatiore*, ipsum *compescendum*; *Tempore* denique ipsum tunc in specie *coërcendum*.

XXX. Sic plures concurrunt Indicationes, & a Tempore quidem Effusionis Motûs petitur *Indicatio de Tempore*, quo usurpanda sunt Medicamenta Indicationibus variis satisfactura.

Fluiditas ejus mutata quid indicet.

XXXI. Denique *Fluiditas ejus mutata*, propter Glutinositatem magnam ipsi accedentem, *Indicat Fluiditatis suæ restitutionem ac reparationem*: quam quæ præstent Remedia, dicetur posteà.

CAPUT IX.

De Saliva, & Pituitæ Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

I. INter partes Corporis Contentas Fluidas considerabimus 4. *Salivam* & ex ipsâ exurgentem *Pituitam*: ut & *Mucum* è *Naribus prodeuntem* & quidem similiter secundùm Qualitates Sensiles tam proprias, quàm Communes.

Salivæ & Pituitæ Color naturalis & præternaturalis. Quidque indicet.

II. Quoad *Colorem*, observatur is *Aqueus ad Album vergens*. Hic Color utriusque Naturalis non facilè mutatur, nisi quando redditur magis Glutinosa, vel aliud ei admiscetur.

III. *Glutinosior* reddita *Saliva* vel *Pituita* videtur *magis Albicans*, & hactenus potentiùs Visum afficit, & faciliùs cerni, atque ab aliis discerni potest, & quoniam sequitur auctam sui Tenacitatem, *Indicat sui attenuationem ac incisionem*: quod quæ faciunt, dicemus posteà.

IV. Si *ab aliis additis*, exempli gratiâ Bile mutetur Salivæ aut Pituitæ Color, *Indicabit* ejusdem *restitutionem per Additi Remotionem*; quod quibus mediis queat fieri, posteà dicemus.

Sonus in Salivâ & Pituita per se nullus. At per accidens quid indicet.

V. *Sonum per se Saliva vel Pituita nullum promit*, nec facilè Sonus aliquis ab ipsis producitur, nisi forsan in Asthmate, quando *Aër difficilius per Pituitam in Tracheâ Arteriâ ductus Sibilum efficit*: A quo indicatur Pituitæ ibi hærentis Remotio, sicque Sibili sublatio. Cui Indicationi satisfaciunt Medicamenta posteà recensenda.

Saliva & Pituita secundù naturā inodoræ. Earū Odor præternaturā quid indicet.

VI. *Saliva* atque *Pituita secundum naturam* est *inodora*; quotiescunque proinde Alterutri aliquis adest Odor, toties vitium ipsam contraxisse certum, quod Ipsa Indicat Corrigendum, & quidem secundùm Odoris diversitatem diversimodè Medicamentis postmodum proponendis.

Earum Sapor. Naturalis & præternaturalis.

VII. *Sapor Salivæ atque Pituitæ secundùm naturam nullus*, hoc est, *Insipida* est utraque: at præter naturam observatur utraque nunc *Salsa*, nunc *Acida*, nunc *Austera*, nunc *Amara*, nunc *Dulcis*, & quidem aliquando Dulcedine fastidiosâ.

Quidque indicent.

VIII. Hi *Sapores omnes* cùm sint præter naturam & Gustum lædant in Ore, *Indicant sui Correctionem*; quatenus verò Pituitam comitantur, & hactenus Functiones, quibus illa ministrat, itidem lædunt, *Indicant* similiter sui *Correctionem* Medicamentis suo tempore docendis.

Earum Durities naturalis nulla. Præter Naturā verò quo modo acquirant.

IX. *Saliva & Pituita*, utpote Humores Fluidi, *nullam secundum naturam habent Duritiem*; quam tamen subinde *præter naturam acquirunt*, quoties magis magisque incrassantur, & tandem aliquam Consistentiam majorem & Duritiem variam nanciscuntur, unde videas non tantùm Mucum in Naribus Induratum, sed eundem aut Pituitam Salivarem in Aspera Arteria in Lapillos, vel Gluten quasi compactum, induratumque.

Et quid indicet.

X. Hoc ubi contingit, sui *Indicat Emollitionem*, aut *Solutionem*, quod fit per Medicamenta in posterioribus proponenda.

Calor & Frigus Salivæ & Pituitæ Naturalis & Præternaturalis.

XI. Quoad *Calorem aut Frigus*, *Saliva & Pituita* secundùm naturam observatur *temperata sive tepida*: præter naturam verò reperitur aliquando actu Frigida, non tantùm in naribus existens & retrorsum ad Fauces retracta, verùm in Tenui quoque Intestino cumulata & manifestum Ægris Sensum frigoris pariens.

Hæcquid indicet.

XII. Hoc ubi fit, ea *Indicat* sui *Calefactionem*, hoc est, talem mutationem, qua desinat sentiri Frigida: quod quæ præstant Medicamenta, referentur postmodùm.

Salivæ & Pituitæ Copia præter naturam quæ.

XIII. Inter Qualitates Sensiles Communes sequitur *Copia*, quæ aliquandò Minuitur præter naturam, aliquandò Redundat.

Quid indices Salivæ Copia minor.

XIV. *Minor Salivæ Copia Indicat sui Augmentum*, quod præstant Medicamenta posteà enumeranda.

Quid indicet nimia.

XV. *Nimia Salivæ Copia Indicat sui Diminutionem*, partim subtrahendo Ipsi Materiam, partim eandem è Corpore ex parte Educendo per Hydragoga & Phlegmagoga.

Parcior Pituitæ copia quid indicet.

XVI. *Parcior Pituita* in Tenui Intestino, ipsâve Massâ Sanguinea Indicat similiter *sui Augmentum*, per Ea, quæ ipsam sunt apta nata augere, posteà proferenda.

Nimia quid indicet.

XVII. *Copia Pituitæ Nimia Indicat sui Diminutionem* partim per abstinentiam eorum, quæ illam augent, partim per ejusdem Eductionem per Phlegmagoga posteà dicenda.

Parcior Mucus quid indicet.

XVIII. *Parcior Muci è Naribus proventus Indicat sui Augmentum*, partim per ea, quæ ipsi materiam suppeditant, ubi deficit; partim per ea quæ ipsius materiam deducunt vel alliciunt ad nares, aut aliàs impedimenta quævis tollunt &c. posteà dicenda.

Nimius quid indicet.

XIX. *Nimius Muci è Naribus Proventus Indicat sui Diminutionem*, nunc per abstinentiam ab iis, quæ ipsum augent; nunc per Aversionem, aut Eductionem Materiæ ipsum producentis; Quorum Remediorum Materiam pluribus proponemus posteà.

Motu Saliva quomodo peccet & quid indicet.

XX. *Saliva Motu peccat*, quoties aut *Glutinosior segnius*, aut *Fluidior & Aquosior ocyus* fluit. Et ibi quidem *Motum facilitandum Indicat* per Glutinositatis suæ Incisionem ac Emendationem; Hîc *eundum tardandum* per substantiæ suæ inspissationem.

Mucus quomodo Motu peccet.

XXI. Sic etiam *Mucus Motu* peccat, quoties

Glutinosior diutiùs hæret in naribus vel faucibus, nec facilè delabitur, aut *Liquidior* nolentibus aut non cogitantibus excidit è naribus, aut depluit in fauces, asperamque arteriam.

Et quid indicet.

XXII. Glutinosior, hinc & in Motu suo *segnior* Mucus *Indicat* sui *attenuationem*, Motusque adeò lenti *promotionem*: sicut idem Liquidior, & *Mobilior* sui inspissationem, atque in Motu *retardationem*.

XXIII. Medicamenta quæ ista præstent, proponentur posteà.

Loco quomodo peccet Saliva & quid indicet.

XXIV. *Loco peccare* potest *Saliva*, si *Copiosa in Asperam Arteriam*, deferatur, (aliquam enim ejus partem parvam eò naturaliter ferri non negaverim:) hoc si fiat, sui Loco illo remotionem, sive *Expectorationem Indicat*.

Quomodo Mucus, & quid indicet.

XXV. Sic *Mucus*, cujus Pars magna per nares solet effluere, si omnis ad Fauces descendat, sive deglutiatur, sive in Asperam Arteriam defluat; hactenus *Loco peccat* & similiter sui inde *Remotionem Indicat*; quod fiet, si ad Ventriculum delapsus porrò per Alvum, aut Vomitu per Os expellatur, aut ex asperâ Arteriâ expectoretur.

Tempore quomodo peccent Saliva & Mucus.

XXVI. Cùm *Saliva & Mucus* continuò secundùm naturam producantur, ac moveantur, *Tempore peccabunt*, si aliquando fluere desinant, unde Oris ac Linguæ, Nariumque Ariditas molesta produci solet.

Et quid indicent.

XXVII. Id quoties contingit, *Motûs* sui *restitutionem Indicant* per Masticatoria, Sternutatoria, & alia benigniùs Humorum istorum Effluxum & quandoque Affluxum promoventia, sive Obstructiones aliquæ in Glandulosis eorum Ductibus existant, sive Humores illi Glutinosiores producantur, sive aliter ipsorum Effluxus impediatur: nam secundùm Ipsius Causarum diversitatem Remediis diversis tunc indicatis utendum; de quibus omnibus specialiùs agendum alibi.

Fluiditate quomodo peccet Mucus, & quid indicet.

XXVIII. Denique *Fluiditas Muci* aliquando in totum tollitur, quando *Consistentiam* acquirit Solidam, exsiccaturque extremè, adeò ut ampliùs nequeat fluere: quæ Mutatio *Indicat* sui *Solutionem*.

Saliva, si Consistentiam acquirat quid indicet.

XXIX. An *Saliva* eousque queat exsiccari, ut similiter consistentiam acquirat solidam, dubito; cùm nullum memoriæ nunc occurrat exemplum: si tamen id aliquando factum observetur, *Indicabit* similiter sui *solutionem*, non incisionem, quod competit Glutinosiori.

CAPUT X.

De Lymphæ Morbis, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Lympha per quas vias feratur.

I. INter partes Contentas & Fluidas spectabimus 5. *Lympham*, undique per Vasa Lymphatica versus Venam Jugularem, Axillaremve sinistram continuò motam & propulsam & Sanguini ad Cor descendenti admistam.

Colores Lymphæ Naturales.

II. Hæc *Lympha* 1. quoad *Colorem*, observatur *Aquea*, id est, Limpida & Coloris omnis expers; nisi quod *ex Hepate* prodeat *subflava*, & nonnunquam propè Ductûs sui in notatas Venas Insertionem observetur *subrutila*, & quasi *subcruenta*.

Præter naturales nondum observati.

III. *Alium*, hoc est, *mutatum ejus Colorem hactenus non vidi*: an alii observarint, non memini; saltem in viventibus observari non potest, nec proinde aliquid de ipso ad Medendi Methodum faciens concludi.

Lymphæ Sonus nullus.

IV. Idem planè dicendum de Ipsius *Sono*, quem nullum ab ipsa aut in ipsa puto quærendum aut inveniendum.

Ut nec Odor.

V. An *Odore* aliquo sit prædita, ignoro: ergo hactenus quoque, quod de ipso mutato proferam, non habeo.

Sapor Lymphæ naturalis.

VI. *Sapor Lymphæ* observatus est non semel *ad levem Aciditatem inclinans*; quod ex aliis quoque Ipsius probatur effectibus, Doloribus puta lancinantibus, quoties illa ex ruptis suis vasis effusa notatur, ut & ex remediis has ejus noxas curantibus.

Ejus Sapores præternaturales.

VII. Mutari potest hic *Lymphæ Sapor*, quando fit vel *Salsus Muriaticus*, *vel Acidior*, *vel Austerus*, *vel Dulcis*: Non puto namque alio Ipsam Sapore facilè infici, quoniam cæteri Sapores sunt à naturali ejus Sapore nimis alieni, adeóque mixturam rei contrariæ desiderant, quam vix in Glandulis locum habere existimo.

Et quid indicent.

VIII. Quoties autem notatis modis *mutatur Lymphæ Sapor*, toties læditur haud dubiè Functio, cui est ipsa dicata: quocirca *Indicabit* eadem mutatio ipsius *emendationem*, atque in statum naturalem deductionem aut reductionem.

Ejus Durities nulla.

IX. Cùm fluida sit Lympha, nulla in eâ poni potest *Durities*.

Lymphæ Calor & Frigus præternaturalis.

X. Si aliquid conjectare licet, quoad *Calorem aut Frigus*, quamvis omnes Humores actu Caleant in Sanis, non videtur absurdum aliquos subinde *Frigere in Ægris*, ac præsertim *Lympham*; ubi se habet præter naturam.

Quid indicet.

XI. Quoties proinde *Frigida* est *Lympha*, hoc est, Frigoris sensum producit in Homine, toties *Indicat* eadem sui *Contemperationem*, ne ampliùs frigus pariat.

Copiâ quomodo peccet Lympha & quid indicet.

XII. Potest Lympha peccare *Copiâ* vel *auctâ*, vel *Diminutâ*, sicque ipsius lædi Actio: atque tunc Indicat eadem sui *Diminutionem* per Hydragoga, vel Sudorifera Diureticave; aut contrà sui *Augmentum* per assumpta subacida.

Motu quomodo peccet Lympha & quid indicet.

XIII. Si quandoque sistatur in suo *Motu Lympha*; quod fit, præsertim ab *Obstructione* in uno vel pluribus ejus vasis præter naturam existente, unde Actio ejus læditur; *Indicabit sui Motûs restitutionem*, partim tollendo impedimentum, Obstructionem; partim restituendo urgendoque ejus Motionem, Corporis Motu, aut Sudoris provocatione qualicunque, sic enim Contenta omnia & Fluida in Homine aptissimè ad Motum naturalem deducuntur.

Tempore Motus si peccet, quid indicet.

XIV. Cùm semper Moveri debeat *Lympha*, nullum *Tempus* erit, quo ipsi est Quiescendum; quare quovis tempore ad Motum excitanda, si moveri desinat.

Loco si peccet, eadem quid indicet.

XV. *Locus Lymphæ* naturalis sunt ejus *Vasa*, *Lymphatica* inde dicta; unde si unquam ex Vasis suis ruptis effundat ipsa in Loca Vicina, sitque adeò *extra suum Locum*; inde erit eadem *removenda*, per Sudorifera, aliave Discutientia.

Fluiditate si peccet quid indicet.

XVI. Non putem facilè *Lympham* posse in Vasis suis amittere suam *Fluiditatem*, atque solidam acquirere Consistentiam; hoc tamen si forsan fiat,

Indicatur

Indicatur tunc Ejusdem *Solutio*, atque *ad fluiditatem pristinam Reductio*.

CAPUT XI.

De Morbis Chyli, eorumque Indicationibus Curatoriis.

Chylus per quas vias feratur.

I. INter Corporis Contenta *Chylus* quoque referendus, qui per Vasa fertur tum Lactea, tum Lymphatica versus Cor, postquàm secretus est in tenui Intestino ab Alimentorum parte Excrementitiâ.

Color ejus naturalis.

II. Hujus *Chyli Color* naturalis est impensè albicans, & *Lacteus*, unde ipsius Vasa vocata sunt Lactea. Is Color mutari non potest, quin simul vitiatus sit Chylus: quamvis eum oculis usurpare non possumus. Color saltem ipsius mutatus, quâ talis, functionem nullam lædet, nec proinde aliqua ipsius in medendi Methodo erit consideratio & Indicatio.

Præternaturalis nullâ lædit Functionem. Ut nec ejus Sonus, Odor, Sapor, Durities, & Calor.

III. Idem dicendum de ipsius *Sono, Odore, Sapore, Duritie*, ac *Colore*: cùm vivente homine sensus externos omnes fugiat Chylus.

Ejus Copia præternaturalis. Unde Plethora & Atrophia Chylus nimius quid indicet.

IV. Pergamus proinde ad Qualitates sensiles communes *Chyli*, adeóque *Copiam*: quæ *nimia* erit, si plus ex Alimentis assumptis ejus eliciatur, quàm decebat; vel *parcior*, si contrà ejusdem minùs extrahatur, quàm oportebat unde ibi quidem sequetur *Plethora*, hìc *Corporis Consumptio*.

V. *Chylus nimius Indicat* sui *Diminutionem*, 1. subtrahendo ipsi materiam, ex quâ copiosior prodit, Alimentum puta facilis fermentationis, ac secretionis, & substituendo aliam Fermentationis, secretionisque difficilioris.

VI. Indicat Chylus nimius 2. Remedium Secretionem sui prohibens ac impediens.

Parcior quid indicet.

VII. Contrà *Chylus parcior Indicat* 1. sui *Augmentationem*, per Alimentum facilioris Fermentationis, hinc & Secretionis.

VIII. 2. Per Remedium Promovens & facilitans Chyli Secretionem.

Motus Chyli per quæ vasa fiat.

IX. *Chylus* in Fistulâ Intestinali, ac tenui præsertim intestino secretus *Movetur*, tum per laudatam *Fistulam Intestinalem*, tum per *Venas Lacteas*, denique *Ductum Thoracicum*, & forsan *Venam quoque Cavam superiorem* usque ad dextrum Cordis Ventriculum.

Ejus ab Alvinis fæcibus secretio quid.

X. Neque Chylus propriè dictus, hoc est, Liquor Lacteus ex Cibis fermentatis prodiens, ac per Lacteas Venas propulsus, solâ ipsorum fermentatione paratur, verùm novam insuper in tenui saltem intestino contingentem mutationem priùs desiderat, quàm in dictas venas transfundi queat; quam *Chyli ab alvinis fæcibus secretionem* vocavimus.

Ejus trãscolatio in Lacteas Venas.

XI. Hic ergo Chylus à notatis fæcibus secretus fertur cum iisdem per fistulam intestinalem, donec per totum ipsius ductum ratione ejusdem motûs peristaltici propellatur per ipsius crustam carnosam & pannosam; tanquam per *Colum in Lacteas Venas* passim in eam hiantes.

Hinc ad Ductum Thoracicum propulsio.

XII. Admissus in Lacteas Venas Chylus *propellitur* successivè usque in *Ductum Thoracicum*.

Denique ad venã Iugularẽ Axillaremve, ubi Sanguini cõfunditur.

XIII. In Thoracico Ductu affluenti undique Lymphæ admiscetur, ac cum eadem fertur ad *Venam Iugularem, Axillaremve*, atque ibidem *Sanguini* ad Cor descendenti *confunditur*: quin unà cum ipso ad dextram Cordis Auriculam delatus Ascendenti quoque Sanguini commiscetur, simulque in dextrum Cordis Ventriculum propellitur: in quo ratione Vitalis Effervescentiæ Sanguinis naturam induit.

Motus Chyli quot modis possit vitiari. Fluxus Cœliacus unde.

XIV. Hic *Motus Chyli* præter naturam *vitiari* potest, tum 1. quando *is per Anum unà* cum fæcibus alvinis *excernitur* in Alvi fluxu Cœliaco, quem simul ab ipso Chylosum nominavimus.

XV. Tum 2. quando *in Vasis Lacteis obstructis hæret ac quiescit*.

Hydropis unde.

XVI. Tum 3. quando ex vasis lacteis obstructis & posteà ruptis *effunditur* inter *mesenterii membranas*, vel in *Abdominis Cavitatem*, Hydropem producens.

Motus Chyli læsus quid indicet.

XVII. Hic *Motus Chyli læsus indicat* Motûs sui naturalis *restitutionem*, & 1. quidem in Alvi Fluxu Chyloso, per vasorum Lacteorum aut Crustæ pannosæ reserationem. 2. in Chyli stagnatione in suis venis per ipsarum Obstructionis solutionem. 3. in Chyli Effluxu, tam per ejusdem Obstructionis solutionem, quàm per Lactearum Venarum ruptarum consolidationem.

Locus Chyli naturalis.

XVIII. Quemadmodum Motu peccare potest Chylus, sic & *Loco*; qui 1. Tenue Intestinum. 2. Venæ Lacteæ. 3. Ductus Thoracicus; & forsan 4. Vena Cava superior usque ad Cor.

Loco quot modis peccet Chylus.

XIX. *Loco* peccabit *Chylus, quoties* 1. diutiùs in tenui *hæret* aut Crasso *Intestino*, & quidem propter Crustam pannosam vel Lacteas Venas in sui apertione obstructas vel pituitâ tenaci obductas.

XX. Quoties 2. *subsistit* & stagnat *in Vasis* suis obstructis, compressisve.

XXI. Quoties 3. *effusus* est ex Vasis ruptis in partium vicinarum substantiam, vel *abdominis Cavitatem*.

Quid indicet.

XXII. Chylus proinde *Loco peccans Indicabit* 1. *Impedimentorum* tum in crustâ pannosâ intestinali, tum in Lactearum venarum exortu, tum in earundem universo ductu *Sublationem*, per abstergentia vel dissolventia Pituitam obducentem; obstruentemve ipsius vias.

Humorẽ ex vasis suis effusum non posse in eadem reduci.

XXIII. Indicabit 2. Sui effusi *remotionem* à *loco præternaturali*, per sudorifera præsertim & quandoque purgantia; quamvis fatear me hactenus non posse assequi quomodo Humor quivis ex vasis ruptis effusus in aliquam cavitatem reduci possit in eadem atque porrò educi per viam alvi.

Nisi sit Serum, in transitu ex Arteriis in venas, subsistens.

XXIV. Id quidem videor mihi assequi *Sanguinis serum in* ejusdem *transitu ex arteriis in venas*, si per intermediam partium substantiam per Canales quasi hiantem contingat, posse tum ipsos multùm distendere, tum in partium substantiam vicinam penetrare, atque iterum in eosdem *Canales*, hinc & Venas redire, dummodò mediis convenientibus, quicquid ibidem se habet præter naturam, in statum reducatur naturalem; hoc est, tum serum recuperet naturam multùm fluidam, tum Canales paulatim angustentur iterum, cogantur que & claudantur ipsorum pori priùs nimium hiantes.

Tempus Motûs Chyli naturalis.

XXV. *Chylus* quemadmodum non semper paratur in Corpore, sic nec semper *Moveri potest* aut *debet*, ast *tunc tantùm, quando ex assumptis, fermentatisque Alimentis secretus est in tenui Intestino*: tunc autem continuò, & donec universus ad Cor pervenit, moveri debet idem Chylus, nec in motu cessare.

Tempore quando peccet, & quid indicet.

XXVI. Tempus proinde *Motûs Chyli*, est Ipsius præsentia in Corpore; quòd si tunc non moveatur, quando secretus in Corpore reperitur, tunc quoque dicetur *peccare Tempore*: ergo tunc maximè *ad Motum* & transfluxum est idem *commovendus*, mediis jam laudatis, remoras puta tollentibus, si quæ sint, mox & ipsum blando corporis motu ad motum & fluxum commovendo.

Fluiditate quando peccat Chylus.

XXVII. Cùm *Chylus* habeat majorem quàm Lympha vel Succus Pancreaticus Consistentiam, videaturque Lacti similis, possitque forsan ejus modò facilè coagulari, facilè quoque amittere poterit suam fluiditatem, imprimis, quando idem est *Pituitosior*; unde satis frequentes fiunt in Vasis Lacteis Obstructiones, & forsan Chyli non satis fluidi productiones.

Et quid indicet.

XXVIII. Hoc ubi fit, *Indicat* idem *Chylus fluiditatis amissæ restitutionem* per remedia ipsum diluentia, incidentia, vel quovis modo dissolventia.

Caput XII.

De Spirituum Animalium Morbis, eòrumque Indicationibus Curatoriis.

Spiritus Animales in sensus non incurrere

I. QUæ hactenus Consideravimus Contenta, si non semper, aliquando saltem atque arte incurrunt in sensus externos; quod autem nunc examinare statuimus Contentum, *nunquam*, quod sciam, *in ullius Hominis externum sensum incurrit*, nec proinde aliquid de ipso statui potest, nisi per ratiocinationem & ab effectu. De spiritibus namque Animalibus nunc fari lubet, atque illorum examinare Qualitates tum Naturales, tum Præternaturales: ut inde Dogmaticæ sumantur in faciendâ praxi Indicationes.

Eorum Color, Sonus, Odor & cæteræ qualitates sensiles propriæ ignotæ.

II. Et 1. quidem quis eorum *Color*, quis *Sonus*, quis *Odor*, quis *Sapor*, quæ *Qualitas Tactilis*, an *Calidi, vel Frigidi* sint, ego planè ignoro: nec hactenus, quantumvis per annos penè quadraginta laborem tulerim, aliquid de Ipsorum Qualitatibus Sensilibus propriis aut Sensibus, aut Ratione assequi potui.

III. Potui quidem, si quid ratione polleam, concludere Quales illi non essent, non item quales actu essent.

Spiritus Animales magnã habere affinitatẽ cum Spiritu Vini.

IV. Sed visus quoque sum mihi aliquid notare, cum quo habeant Ipsi *affinitatem magnam*, puta cum *Vini Spiritu rectificato*, (hujus namque ope recreantur citissimè, potentissimè, atque optimè,) non potui tamen determinare hactenus, an tantùm de Spiritu Volatili, qualis in Vini Spiritu abundat, participent, an quid aliud ipsis junctum sit & intimè unitum, quod ad ipsorum essentiam constituendam pertineat.

At quarum partium respectu ignotum. Spirituũ Animalium Natura cognitu necessaria.

V. Interest tamen omnium, qui Dogmaticam Medicinam exercere volunt, ut *Animalium Spirituum naturam & compositionem*, si quam habent, uti *habere ipsos sum planè persuasus*, assequi conentur, quò tum Functiones ab Ipsis pendentes, tum earundem læsiones, læsionumque modos, & causas veras, tum denique modum hæc omnia ritè curandi determinare possint.

VI. Conaremur proinde aliquid in re obscurâ, & si datum, aliis saltem viam pararemus ac sterneremus ad ulteriora & magis abstrusa: nisi locus hîc non sit de hisce nunc agendi.

Spiritus Animales Copiâ quomodò peccent. Et quidẽ nimiâ.

VII. Consideremus proinde secundùm præfixam ac constitutam nobis methodum Qualitates Animalium Spirituum sensiles Communes. Et 1. quidem Ipsorum *Copiam*, quæ tum augeri potest nimiùm, tum minui.

VIII. Ubi *nimiâ* sunt Spiritus Animales *Copiâ* in Homine, *hebetantur* quodammodò *Actiones* ipsius *Animales*, sicut à nimio Sanguine Vitales atque Naturales. Tunc enim non satis commodè ac liberè moveri possunt, nec tam alacriter absolvuntur laudatæ Actiones, adeò ut quasi veternosi ac stupidiores evadant, quotquot neglexerunt aliquandiu Animalium Actionum exercitia, donec novo exercitio exhauriatur superfluorum spirituum pars, liberiúsque perficiantur porrò eædem Actiones.

Quâ ratione Actiones Animales hebetentur.

Quâ de causâ exsuperent Spiritus Animales.

IX. *Exsuperant* in Homine *Animales Spiritus* partim ob notatum Actionum Animalium exercitium neglectum, partim ob usum nimium Alimentorum valdè spirituosorum, Potûs generosi, atque adeò ipsius Spiritûs Vini.

Ex defectu eorũ languent Actiones Animales, Naturales & Vitales.

X. Quòd si subinde exsuperent in homine Animales Spiritus, certè longè frequentiùs *deficiunt* iidem, unde *languent* non tantùm *Animales Actiones* dictæ sensus externi, ac Interni, cum Animali Motu, verùm *Naturales* quoque ac *Vitales*: tanta nimirum est Animalium Spirituum ad Functiones omnes ritè obeundas necessitas.

Eorum defectûs causæ.

XI. *Deficiunt Animales Spiritus* partim ob *nimium Animalium Functionum Exercitium*; partim ob *Sanguinis*, *Seminis*, *Lactis*, *sed & Bilis quoque aliorumque Humorum effusiones magnas*; partim ob *Alimentorum Spirituosorum*, hoc est, quovis modo Spiritu Volatili abundantium *neglectum*, *aut penuriam*.

Exsuperantes Spiritus Animales quid indicent.

XII. *Exsuperantes* in Homine *Animales Spiritus Indicant sui Diminutionem*, 1. subtrahendo ipsis Materiam, & abstinendo à Spirituosorum Usu; 2. Exercendo in aliquo excessu Actiones animales. 3. Minuendo Sanguinem, aliosque Hominis Humores.

Eorum defectus quid indicet.

XIII. Contrà *Spiritus Animales* in homine *Deficientes indicant sui augmentum*, 1. usurpando uberiùs Alimenta Spirituosa, ipsumque adeò vini spiritum. 2. Exercendo mediocriter Actiones Animales.

Spiritus Animales quomodo Moveantur.

XIV. *Moventur* in Homine Animales Spiritus, & meo quidem judicio: *semper*: *Moventur* autem ipsi *à Cerebro aut Cerebello*, in quibus censeo ipsos secerni à Sanguinis massâ; & quidem *per Nervos*, sive prolongatam Cerebri, Cerebellique Medullam; tum *ad Sensuum Externorum Organa*, tum *ad Musculos* Animali Motui servientes, tum *ad cæteras Partes omnes*, Viscerum Parenchymata, Glandulas multifarias, quin & *Vasa Omnia*, Venas, Arterias, Vasa Lymphatica; ipsaque adeò *Ossa*, Dentes præsertim, in quos inseruntur Nervi.

XV. Sen-

Quibus inserviat Spiritus Animales.

XV. *Sensibus Externis atque Motui Animali Animales Spiritus* inservire nemo forsan negat; sed alios insuper usus habere ipsos pauci hactenus docuerunt, plures negarunt, & negant.

Nervos inseri in Partes sensu carentes.

XVI. Probarunt tamen tum *Nervorum sæpè Copiosorum Insertione in Partes Sensu externo aut carentes, aut vix utentes,* atque Motu omni destitutas: unde facilè patet in alium finem ac usum deferri ad ipsas Spiritus Animales.

Quem usum præstent iis Partibus Animales Spiritus.

XVII. Quem autem laudatis Partibus Usum præstent tunc Animales Spiritus, patebit partim ex Spirituum Animalium natura, partim ex Eorum, quæ in Partibus singulis parari solent, Consideratione.

XVIII. Cùm autem Spiritus Animales, sicut uno verbo jam attigimus, maximè conveniant cum Vini Spiritu talia procul dubio præstabunt in nobis, qualia extra nos observatur præstare Vini Spiritus.

Quid in Humorū præparatione præstent Spiritus Animales.

XIX. Si Partes Multifarias examinemus, in quibus multifarii parantur Humores, in quorum præparatione concurrunt Animales Spiritus, facilè concludemus cùm illi existant vel Salso-Amari, ut Bilis; vel variis gradibus plùs vel minùs Acidi, ut Lympha Succusque Pancreaticus; vel etiam Glutinosi, qualis Saliva, Mucus, & inde orta Pituita Intestinalis: Cúmque à Vini Spiritu rectificato Temperari soleat & Mitigari omne Acre, tam Salinum Lixivum, quàm Acidum; atque Incidi, Attenuarique omne Glutinosum; *similem à Spiritibus Animalibus Effectum circa* Laudatorum *Humorum Præparationem* exspectandum censeo & concludo.

Spiritus Vini Effecta.

Animalium Spirituum Motus læsi effecta.

XX. Si proinde *vitietur Animalium Spirituum Motus*, impedianturque ipsi plùs minúsve transferri ad Partes quasvis, non tantùm *Imbecillior erit Sensus Externus* quivis, *Motusque* Partium Animalis, verùm *Humores* omnes parabuntur *Acriores*, minúsque adeò Temperati, sed *Pituitosi* etiam *Glutinosiores*.

Eorum Motus læsus quid indicet.

VXI. Quoties igitur *minùs Moventur quaquaversum Spiritus Animales*, fiuntque Sensus Externi hebetiores, Motusve Animalis Languidior, aut Effervescentia excitatur tam in tenui Intestino, quam Corde Acrior ac Vehementior, & sic porrò, *Indicatur Motus* eorundem quaquaversum *Auctior*, tum tollendo *impedimenta* omnia, propter quæ minor exstitit eorum Motus, tum excitando ipsos variis sensuum Motúsque exercitiis.

Eorum motum augeri unde pateat.

XXII. Sed *Augetur* quoque aliquando *Spirituum Animalium* Motus, quod patet tum *Vigiliis perennibus*, sensuumque adeò Externorum Exercitio perpetuo ac defatigante; tum *Motibus Convulsivis* & ipsâ *Convulsione*; tum *Artuum Defatigatione ac Inquietudine* spontaneâ; tum posteà *Effervescentiâ* utrâque *Languidiore*; & sic porrò.

Et Motus Auctus quid indicet.

XXIII. Hoc ubi evenit, *Indicatur Spirituum Animalium Motus Lentior*, quod fit partim eorum materiam subtrahendo, partim eorundem secretionem ex parte sistendo, fermentationem alimentorum impediendo, partim eosdem torpidiores præstando, per anodyna & narcotica.

Tempus Motûs Spirituū Animalium.

XXIV. *Moveri* debent *Animales Spiritus continuò*; nullum proinde *Tempus* est, quo cessare debent à Motu: quamvis Somni tempore videantur non quidem cessare à Motu, sed parciùs moveri ad sensuum Externorum Organa: ad quæ tunc etiam moveri Animales Spiritus patet ex Somno interrupto ab Objecto potentiùs Sensorium afficiente.

Et quidem in somno.

Extra Somnum parcior eorum Motus quid indicet.

XXV. Si proinde Somni Tempore minùs moveantur ad Sensoria Spiritus Animales, benè est inde homini; sed etiam, ubi decebat ipsum vigilare, si *pauciores* eò ferantur, ita ut semper pronus sit ad Somnum, tunc *Indicatur eorundem Motus copiosior* factus eo Tempore, quo negotiis suis qualibuscunque vacare debet quivis.

Locus Spirituū Animaliū quis.

XXVI. *Locus Spirituum Animalium*, quantum mente assequi possum sunt 1. *Superficies Cerebri ac Cerebelli Cineritia*, in quâ creduntur mihi à Sanguine ipsi secerni 2. *Substantia Cerebri ac Cerebelli Media & Albicantior* unà cum *Spinalis Medullæ Radicibus*. 3. *Nervi Omnes*; 4. *Musculorum Fibræ*, & *quicquid in Partibus singulis ipsos excipit è Nervis*, & forsan 5. *Vasa Lymphatica*, per quæ videntur mihi eorundem reliquiæ reduci ad Sanguinem, ne pereant. Ideò *loco peccabunt*, quoties *inde effunduntur*, partibus illis læsis. *Indicant* proinde tunc *Loco remotionem*, quæ impossibilis, aut difficillima.

Quomodò loco peccent & quid indicent.

Fluiditas Spirituū quæ, & in quem finem.

XXVII. Cùm valdè mobiles sint Animales Spiritus, atque mobilitate superare videantur cætera Corporis Contenta *omnia*, *necesse est* ipsos simul esse maximè *Fluidos*, quò moveri queant tam facilè quaquaversùm, & quidem non tantùm sponte, sed imprimis ad Voluntatis imperium.

An eam amittere queant dubitatur.

XXVIII. *An Spiritus Animales* tam mobiles, tamque subtiles, ut omnem sensum externum fugiant, *Fluiditatem* suam *amittere possint*, multi meritò dubitabunt.

Spiritus Vini rectificatissimus à quib. coaguletur.

XXIX. Si quis autem Consideret *Spiritum Vini rectificatissimum*, adeóque subtilissimum atque maximè mobilem, (cum quo contulimus Animales Spiritus) quamvis non cogatur, coaguleturve à Frigore, Cogi tamen ac *Coagulari à volatili Sale Urinæ*, *spiritu Salis Armoniaci* & alio forsan: non inconcinnè forsan existimabit; *Idem fieri posse in Corpore humano Spiritibus Animalibus ab eodem Sale Volatili aut aliâ re simili*, quò referre quis possit Opium & omnia Opiataque quæ videntur ex parte saltem in plerisque Coërcere Spirituum Animalium Motum, & quidem Ipsos minùs fluxiles præstando, etiam ad Motum Animalem.

Quod idē ab eadem causa forsan contingere potest Spiritib. Animalibus. Et non tantū marte, sed & sponte.

XXX. Quemadmodum autem id solet *fieri arte*, sic idem fieri potest *sponte*, in Affectibus Soporosis & Narcoticis; in quibus, videntur lentiùs moveri Animales Spiritus adeóque minùs esse Fluidi.

Quid spiritus minus Fluidi indicent.

XXXI. Id quoties contingit, toties reddendi sunt ipsi *Fluidiores* atque *Mobiliores*.

Fluidiores reddi Spiritus Animales per Salia Volatilia.

XXXII. Ubi notandum, Notum esse per multiplicem experientiam, Ipsa *Salia Volatilia* tunc utiliter adhiberi, etiam *naribus admota*, & quidem *purissima*, quale *Spiritus Salis Armoniaci*, à quo tamen Cogitur & Coagulatur Spiritus Vini.

An diversitas sit inter Spiritum Vini & Animale, dubitatur.

XXXIII. Unde meritò quis dubitare possit, an non *notabilis aliqua diversitas* observetur *inter Spiritum Vini & Spiritum Animalem*: cùm similem mutationem non patiantur ab eodem; nisi

quis putet salem volatilem mutationem subire in corpore antequam eò pertingat.

De quo dum dubitatur secundum Experientiam procedendum in Medicina.

XXXIV. Quandiu autem nobis de hoc dubio non satis constat, interest, ut secundùm ea, quæ nos docuit, docebitque Experientia circa Ægros instituta, procedamus in Curatione indies instituenda, inquirendo tamen semper in eorum, quæ fiunt, rationes donec ea assequamur.

Satius esse Veritatem perscrutari, quàm alios vellicare.

XXXV. Dolendum est, dum tot difficultates supersunt in Medicina perficienda superandæ, tam paucos seriò manum operi admovere, dum plerique tempus suum pessimè collocant in *Vellicandis* protervè *aliorum dictis* qualibuscunque, quod satiùs foret impendi in laborioso (sed laborem fugiunt homines dicaculi) rerum arduarum examine, atque *Veritatis* in tam multis adhuc latentis *perscrutatione*, ac detectione.

CAPUT XIII.

De Partium Continentium sive Consistentium Morbi, eorumque Indicationibus Curatoriis.

I. ANimus mihi fuit per omnium Contentorum vitia secundùm qualitates Sensiles tum Proprias tum Communes ordine progredi, verùm visus sum mihi observare multis fastidium inde moveri, ac si crambe non tantùm bis, at sæpiùs, cocta recoctaque ipsis continuò apponeretur, quamvis in cujusvis Contenti examine semper aliquid occurrerit singulare, quodque vix aliquis per se nisi in Arte Medica satis versatus, posset assequi. Ut tamen tractandorum varietate magis excitem ac delectem Lectores meos, malo ad Continentium partium Vitia pergere, atque ipsa ordine planè mutato examinare.

Ordo Morborum Partium Consistentiũ. Morbi in Colore, Perspicuitate, & Opacitate. Quænã pars debeat esse coloris expers. Tunica Cornea, & Humor Crystallinus Si colore inficiantur, læditur Visio, & quo respectu. Color ille quid indicet. Opacitate earundem partium lædi visionem diversimodè.

II. Considerabo scilicet Morbos Partium Continentium, non secundùm earundem species diversas, quod feci in Partium Contentarum Morbis; sed secundùm Morborum Ipsorum ipsis obvenientium species; quas docui observari similiter in Qualitatibus Sensilibus & Propriis & Communibus.

III. Ut proinde rem aggrediar, spectabo 1. ipsarum Morbos *in Colore*, ac *Perspicuitate* aut *Opacitate* observabiles.

IV. Partes paucæ ad Functionem suam obeundam desiderant esse aut Coloratæ, aut Coloris expertes: sunt tamen aliquæ, exempli gratia, *Tunica Cornea* debet *omnis* esse *Coloris expers*, sic & *Humor Crystallinus* dictus (revera in Partium Consistentium censum referendus) ut Visui serviant.

V. Si proinde vel Tunica Cornea, vel Humor Crystallinus *Colore quocunque inficiatur*, *læditur* mox *Visio*, adeò ut falsò censeatur Objectum quodvis eò infectum Colore, quo infecta est alterutra istarum partium.

VI. Talis autem *Color*, qualiscunque, *Indicat sui remotionem* à Parte, quam inficit & tingit, & sic restituetur Visus perfectus.

VII. Requiruntur *ad Visionem* perfectam eædem *Partes Perspicuæ*; quòd si ex toto, aut ex parte fiant eædem *Opacæ*, *lædetur* eadem *Visio*, sive in totum tollatur, sive depravetur, puteturque Objectum quodvis, nunc perforatum, nunc bifidum, nunc quovis modo mutilum.

Quid ea indicet.

VIII. Quoties id fit, *Indicatur Opacitatis Remotio*, & *Perspicuitatis amissæ Restitutio*.

Morbi Partium Consistentium in Sono.

IX. Considerabimus 2. Partium *Consistentium* Morbos in *Sono*, quo spectare videtur stridor Dentium, aliique Soni præter naturam à Partibus Consistentibus producti, quoties Auditum lædunt, adeò ut subinde putent Ægri se audire Objectum externum, cùm tamen audiant duntaxat Innum.

Quid indicent.

X. Ubi hoc fit, *Indicatur Soni* Interni *remotio*, ut commodè audiatur externus, nec ille aut impediatur, aut saltem alteretur.

Odoratus Morbi varii.

XI. Considerabimus 3. *Odores Partium Consistentium*, & Odoratum rerum externarum quovis modo impedientes: sic *Corruptio* tum *Tunicæ* in Naribus, tum *Gingivarum* in Ore, tum *Ossium variorum* in partibus iisdem solet Odorem gravem ac molestum nonnunquam producere, atque rerum externarum Olfactum modis variis lædere, quod secundum naturam non solet fieri.

Et quid indicent.

XII. Quoties id contingit, toties *Indicatur Odoris noxii remotio*, ut perfectus fiat rerum externarum Odoratus.

Gustus Morbi qui.

XIII. Considerabimus 4. *Sapores* varios Linguam vel Palatum ita inficientes, ut aliorum ore contentorum Sapor dignosci nequeat: sic *Amaritudo Bilis*, *Austeritas*, *vel Aciditas Succi Melancholici*, *Salsedo Muriatica Humoris à Cerebro delabentis* non rarò ita imbuere ac inficere solet Linguam & Palatum, ut vitiosus & perversus sequatur rerum forinsecus assumptarum Gustus.

Et quid indicent.

XIV. Quoties id evenit, toties *Indicatur Saporis* perversi & *vitiosi remotio* ex Ore, adeóque Linguæ & Palati, & eo ipso Gustûs restitutio in integrum.

Tactûs Morbi.

XV. Considerabimus 5. *Duritiem ac Mollitiem Tactum lædentem*, sic Callositas Dura in Cute, ac præsertim in Volâ manûs & Acinis Digitorum impedit Tactum, adeò ut de Objectorum externorum Duritie ac Mollitie accuratè non queat judicare Pars Cutis Callo indurata.

Et quid indicent.

XVI. Quoties id accidit, læditurque in Parte sic Callo induratâ Tactus, toties *Indicatur Calli* Tactum lædentis *Remotio*, atque Tactûs restitutio.

Caloris Sensûs Morbi. Frigus Febrile impedire sensum Caloris aut Frigoris rerum externarum. Ut & Æstũ Febrilem.

XVII. Considerabimus 6. *Calorem ac Frigus Sensum suum lædens*. Sic durante *Frigore febrili*, Partes frigore vehementi correptæ eo ipso ineptæ sunt ad rerum externarum Calorem aut Frigus ritè discernendum, adeò ut non rarò tunc temporis miserè combustæ fuerint Partes interno frigore correptæ ad Internecionem usque.

XVIII. Sic durante vicissim *Æstu Febrili*, non rarò eo ipso ineptæ fiunt similiter Partes omnes aut quædam ad Calorem aut Frigus externorum objectorum ritè percipiendum: unde non rarò ab externarum rerum frigore graviter afficiuntur partes tum externæ, tum internæ, introducunturque tunc novi affectus prioribus sæpe graviores.

Quid utrumque indicet.

XIX. Quoties Alterutrum horum evenit, toties *Indicatur* Qualitatis Vitiosæ, atque Sensum *Caloris* malè afficientis *Remotio* aut *Correctio* saltem, sicque Partis malè affectæ ad naturalem statum reductio.

XX. Atque

XX. Atque sic paucis percurrimus Morbos in Qualitatibus Sensilibus Cuivis Sensui propriis occurrentes, atque imprimis Sensuum suorum Actionem modis variis lædentes; Potest namque fieri, ut inde aliæ quoque Functiones lædantur, Motus putà, Partibus frigore nimio correptis; proximum est, ut jam pergamus ad Morbos in Qualitatibus Sensilibus Communibus repertos; ac similiter Aliquos aliquas lædentes.

In numero quo modo peccent Partes Consistentes.

XXI. Inter hos Morbos primum locum dedimus *Numero* Partium Consistentium, aut *Excedenti*, aut *Deficienti*, atque Functionem aliquam lædenti.

In Numero excedente sunt Dentes extra Ordinem exsurgentes.

XXII. In *Numero Excedente* sunt *Dentes extra Cæterorum Ordinem*, tam intra Oris cavitatem Interiorem, quàm versus Labia *exurgentes*, atque Linguæ Motum, hinc & Loquelam, vel Labiorum Motum impedientes ac lædentes, aut Dolorem inferentes.

Ut & Plures Digiti.

XXIII. In Numero Excedente numerandi quoque *Plures Digiti vel in Manu, vel in Pede*; dummodò Manûs aut Pedis Actionem lædant. Nisi enim lædatur aliqua Functio, ab Ipsis, possunt illi Deformitatem afferre, quæ tamen pro Morbo non videtur habenda; quia Functionem non lædit.

In Numero deficiente sunt Dentes in ore.

XXIV. *In Numero Deficiente* habendi *Dentes in Ore desiderati*, sive fuerint extracti, sive casu aut per Infortunium expulsi, excisique; quoties unam, pluresve lædunt Functiones, Manducationem, aut Loquelam.

Ut & Digiti.

XXV. Sic in eodem Numero deficiente ponendi *Digiti Deficientes*, atque semper Manûs Actionem, Comprehensionem, plùs, vel minus lædentes.

Nec non Oculus deficiens.

XXVI. Huc referendus *Oculus alter* quovis modo *deficiens*, propter quem destituitur Homo Visûs Naturalis parte alterâ; adeò ut objecta Oculi desiderati lateri obversa non videantur sæpe, quæ aliàs in oculum illum inciderent.

Quid hæc Partium Excessus & Defectus indicent.

XXVII. *Partes Numero Excedentes Indicant* Numeri excedentis *Diminutionem*, sicut earundem *Defectus Indicat* earundem *Reparationem*: dummodò & in quantum hæc possint Arte Medicâ obtineri.

In Magnitudine quomodò peccent Partes Cōsistentes.

XXVIII. Secundò inter Qualitatum Sensilium Communium Morbos Partibus Consistentibus accidentes notavimus ipsarum *Magnitudinem* nunc *auctam*, nunc *diminutam*.

Ad Magnitudinem Auctam referri vulgò Tumores. Sed malè.

XXIX. Ad *Magnitudinem Auctam* referuntur vulgò *omnis Generis Tumores*, quamvis multi potiùs ad Contenta Loco peccantia debeant referri.

XXX. Sic *Hydatides*, *Erysipelas bullosum*, quin Ipsa *Inflammatio Tumor* est ortus à Contentis Loco peccantibus, atque Cuticulam, Cutem, Partesque alias explicantibus; non item verè à Partium earundem augmento nimio procedentes.

Rectè verò Excrescentia Carnea. Et quo respectu.

XXXI. *Excrescentia* autem *Carnea* in Parte aliquâ læsâ verè habenda pro Ejusdem *Magnitudine Aucta*; quàm tunc demum arbitror illud nomen mereri, quando augmentum illud ejusdem naturæ occurrit, cum Parte, cujus Magnitudo dicitur Aucta, non item quando est naturæ diversæ.

Partem omnem Magnitudine Auctam Tumore laborare; non autem vice versâ.

XXXII. Sic præter naturam *Auctus* dicendus *Musculus*, quando ipsius *Caro est facta solito Copiosior*; non item, quando accrevit ipsi Tumor OEdematosus, Lymphaticusve, aut alius quivis.

XXXIII. Adeò ut *Pars omnis, cujus Magnitudo est aucta, Tumore laboret*; non autem vice versa, quæ Tumorem patitur, semper quoque habeat Magnitudinem auctam.

Tumores duum esse generum.

XXXIV. *Tumores* igitur *alii* sunt ex Partium Consistentium *Magnitudine atque substantiâ auctâ*; alii ex Partium Contentarum extra *Locum naturalem Effusione*, in vel inter Partium Consistentium substantiam. Quæ benè distincta multas difficultates tollent in Medicina.

Magnitudo Aucta quid indicet.

XXXV. *Magnitudo* Partium Consistentium *Aucta*, & Functionem aliquam lædens, adeóque sic Morbum Constituens *sui Indicat Diminutionem*.

Magnitudo diminuta quotuplex.

XXXVI. Sicut nimium Augeri potest Continentium Partium substantia, sic & eadem potest præter naturam *nimiùm minui*, quod fit in *Macilentiâ*, & *Tabe*, ut & quandoque in *Partium Amputatione*, per Vulnera, aut Erosione per Ulcera.

Quid Macies. Quid Tabes, & quid indicent.

XXXVII. Universalis Partium Pinguium Consumptio vocatur ferè *Macies*; Carnosarum verò, *Tabes*. Utraque *Indicat sui Augmentum*.

Pars amputata quid indicet.

XXXVIII. Pars *amputatione sublata Indicat sui Reparationem simplicem*.

Pars Erosa quid indicet.

XXXIX. *Pars Erosa* & Ulcus constituens itidem *sui reparationem*; quæ quoniam obtineri nequit, nisi post correctionem aut sublationem Humoris Corrodentis, *Indicatur* simul *Hujus Emendatio ac Eductio*; ut & *Partis Erosæ, ac Ulceratæ Mundatio*, & *ad Partis deperditæ reparationem Præparatio*.

Figurâ quomodo peccent Partes Consistentes. Tibiarum Ossa contorta lædere Progressionem.

XL. Tertium inter Qualitatum Sensilium Communium Morbos in Partibus Consistentibus locum dedimus *Figura*, quando propter ipsam mutatam non tantùm Deformitas exurgit, ast Functio aliqua simul læditur.

XLI. Sic *Tibiarum Ossa* nimis *contorta* non tantùm Deformitatem ipsis afferunt, sed non rarò *Motum* ipsum *lædunt* progressivum.

Gibbum lædere Respirationem.

XLII. Sic *Costarum Figura* mutata & *Gibbum* constituens non tantùm Deformitatem parit; sed, quod miserrimum, *Respirationem lædit*.

Figura mutata quid indicet.

XLIII. Omnis *Figura mutata Indicat Figuræ* naturalis, aut saltem ad naturalem proximè accedentis *conciliationem*.

Morbi in Continuitate soluta, ac secreti. Coalescentiâ.

XLIV. Quarto loco inter dictas Qualitates sensiles Communes posuimus Morbos in *Continuitate solutâ*, vel contrà in *Solutorum Coalescentiâ*.

Morbus in Unitate soluta quæ Ejus divisio 1. in Vulnus & Fracturam,

XLV. Partes namque *substantiæ similis Continua* sunt secundùm naturam: Quòd si præter naturam illæ quovis modo dividantur, & illarum *Unitas*, vel *potius Continuitas Solvatur*, *Actionem*que aliquam *lædant*, quod semper fit, Morbum hunc constituunt.

XLVI. Hi *Morbi subdividi* solent primò ratione *Partis*, cui hoc accidit, quæ aut *Mollis* est, ut Cutis, Caro, Parenchyma, Glandula, &c. aut *Dura*, ut Os. Unde sicut *solutio transversim facta in Parte Molli* vocatur *Vulnus*, sic in *Osse*, *Fractura*.

2. in Vulnus &

XLVII. Secundò ratione *Modi solvendi*, unde

Punctu-ram. 3 in Vulnus vel Fracturam, & Ulcus vel Cariem.

unde quod *cæsim* accidit Parti *Molli* vocatur *Vulnus*; quod *Punctim*, *Punctura*.

XLVIII. Tertiò ratione *Causæ Efficientis*, quæ si fuerit *res Dura*, vocatur *Vulnus* vel *Fractura*, sin *Acris & Rodens*, dicitur *Ulcus* in *Parte Molli*, & *Caries in Osse*.

XLIX. Hæc uno verbo libuit attingere, quò faciliùs procedat hæc Doctrina, etiam vulgò à quibusdam accuratè proposita.

Quid omnes hæ Dissolutiones indicent.

L. *Omnes* istæ Partium Continuarum Divisiones aut *Dissolutiones Indicant Continuitatis solutæ reparationem* atque *Consolidationem*.

Morbi in Coalescentiâ quî fiant.

LI. Quemadmodum *Partes* aliquæ requiruntur in Homine Continuæ, ita aliæ desiderantur *ab Invicem sejunctæ ac secreta*: quòd si tales præter naturam *Coalescant*, semper Functionem aliquam lædent.

In Labiis & Digitis. Alimentorum Assumptio, Rerum manibus Apprehensio, & Ambulatio qui lædantur.

LII. Sic *Labia* debent esse ab Invicem Disjuncta, & *Manuum Pedumque Digiti* ab invicem sejuncti; quòd si præter naturam *Coalescant* vel Labia, vel Digiti, *lædetur* Alimentorum Assumptio, rerumque commoda manibus perfici solita Apprehensio, ut & Ambulatio, quæ plùs vel minùs labefactabuntur.

In Partium Coalitione, quid indicetur.

LIII. Hæc ubi eveniunt, *Indicatur Partium* præter naturam *Coalitarum separatio*, & à *novâ Coalitione Præservatio*.

Connexionis solutæ morbus quis.

LIV. Non tantùm reperiuntur *Partes* similis *substantiæ* Continuæ, verùm *diversæ*, simul Connexæ: quæ si ab invicem *Disjungantur*, lædaturque ac solvatur ipsarum naturalis Connexio, læditurque inde ipsarum Actio, dicuntur ipsæ *Morbum* pati, & quidem *Connexionis solutæ*, quem 5. loco recensuimus inter Morbos Qualitatum Sensilium Communium.

Musculos Ossibus per Tendines & Cerebro per Nervos connecti.

LV. Sic *Musculi Connectuntur Ossibus per Tendines*, aut Ligamenta, quin *Cerebro per Nervos*: Quòd si aut *Tendines*, *aut Nervi* dissecentur, atque sic Musculorum cum Ossibus aut Cerebro Connexio dissolvatur, Læditur Ipsorum Actio, Motus Partium.

Soluta Partium Connexio quid indicet.

LVI. Quoties autem *Soluta* est qualiscunque *Partis* alicujus cum aliâ *Connexio*, toties *Indicatur ejusdem restitutio*, dummodò ea fieri queat, quod non semper potest fieri.

Morbi in Loco, vel Situ mutato quinam.

LVII. Sextò, Notavimus Partium Consistentium *Morbos in loco* vel situ mutato, quando inde Actio læditur.

LVIII. Sic Abdomen Locus est Ventriculi, Intestinorum, Hepatis, Lienis, Renum, Pancreatis, &c. Quæ partes si alibi reperiantur, in Thorace putà, lædent dubio procul aliquam Functionem aut propriam, aut alienam, Pulmonis puta, vel Cordis: & dicentur laborare Morbo in Loco Mutato.

LIX. Huc referendæ variæ species Herniæ, Umbilicalis, Inguinalis, & Scroti; Intestinorum, Uteri, &c. secundùm locum, in quo fit, & partem cui ea contingit.

Situm Appositionem partium spectare.

LX. *Situs* spectare videtur *Appositionem* duarum pluriumve *partium* certam, ad Functionem aliquam obeundam: talis est Ossium in Articulationibus.

Qui mutatus. Functionē lædit.

LXI. Quòd si hunc suum *situm naturalem mutent* istæ Partes, mox ipsa *læditur Functio*.

Luxatio quid.

LXII. Iste *situs Ossium mutatus* vocatur vel *Luxatio*, vel Subluxatio, prout vitium fuerit gravius vel levius.

Morbus in loco & situ quid indicet.

LXIII. *Morbus* uterque in *Loco*, & *Situ* Partium Mutato, *Indicat* Partium *restitutionem* in Locum, vel Situm naturalem.

Soliditas & Fistulositates mutatæ.

LXIV. Inter Morbos Partium Continentium secundum Qualitates Sensiles Communes posuimus septimò eos, qui in *Soliditate*, aut *Fistulositate Mutatâ* reperiuntur.

Soliditas quænam hic intelligenda.

LXV. *Soliditas Partium Consistentium* intelligenda, quantùm ea Sensibus ac Visu saltem judicari potest. Sic Cutis, quamvis Poris censeatur prædita, Solida tamen vocatur, quia nullos manifestos habet Meatus & Canales; quòd si præter naturam in eâ aut per eam *Fistulæ* excitentur, aut *Sinuosa Ulcera*, eademve *Perforetur Instrumento acuto*; *Ipsius soliditas læditur*, hinc & una, pluresve ipsius Functiones, Nutritio puta, sensusque Tactûs & Caloris vitiantur.

Quando Soliditas lædatur. Intestina Abdominis Musculi, & Peritonæum à Vermibus perterebrantur.

LXVI. Sic à Vermibus perterebrantur nonnunquam *Intestina*, hinc & *Abdominis Musculi*, cum subjecto *Peritonæo*, ac supertensâ *Cute*.

Soliditas læsa quid indicet.

LXVII. Hæc Partium Consistentium omnium *Soliditas læsâ Indicat sui restitutionem* in integrum, sive *Consolidationem*, modis & mediis variis absolvendam; tum pro Partis Affectæ, tum pro Causæ Efficientis, & Afficientis, tum pro Modi Efficiendi & Afficiendi diversitate.

Fistulositatis Vitia varia.

LXVIII. *Fistulositatis* vitia sunt varia, tum præsertim, quando illa *in totum tollitur*, *aut ex parte*; tum etiam, quando illa *plus vel minus augetur & ampliatur*.

Quâ ratione ea tollatur in totū.

LXIX. *Tollitur in totum Fistulositas Vasorum*, in eorum *Clausurâ* per *Obstructionem*, *Constipationem*, *Compressionem* extremam, & *Coalescentiam*.

Et quâ ratione ex parte

LXX. *Tollitur* ipsa *ex parte* in Vasorum *Angustiâ*, sed non extremâ.

Subsidentia quid.

LXXI. Huc refertur vulgò *Subsidentiâ*, quæ tamen, si aliquando habeat locum, pro verâ Angustiâ noxiâ & Actionem lædente haberi nequit; postquam illa *consequitur Contenti absentiam*, effusionemve; quo denuò accedente mox tollitur eadem, nulloque alio indiget auxilio, aut remedio.

Obstructis unde.

LXXII. In *Obstructione* Canalis fistulositas occluditur à Re ipsi inhærente, atque Contenti Motum tollente.

Constipatio unde.

LXXIII. In *Constipatione* Canalis ejusdem Fistulositas occluditur à Re ipsi adhærente aut inexistente; sive sit Caro in eâ excrescens, sive Tumor in ejus Tunicis ortus.

Compressio unde.

LXXIV. In *Compressione* Canalis ejusdem Fistulositas clauditur à re externâ ipsam augente, sive illa Vinculum sit, aut Tumor vicinus.

Coalescentia unde.

LXXV. In *Coalescentiâ* concrescunt latera sive parietes Canalis, & quidem post præcedentem ipsorum excoriationem aut exulcerationem.

Ex parte adgustia unde.

LXXVI. Ex *parte* Canalium Meatus *angustantur* tum à re Ipsis *inexistente*, Ipsisque *adglutinatâ*, tum à re ipsis *accretâ*, tum à *Vinculis*, aut *Tumore vicino*, tum à *partiali parietum Coalitu*; unde non planè, ast quodammodo via & transitus impeditur.

Quomodo Canales ampliantur.

LXXVII. *Læditur* quoque *Meatuum* & Canalium *Fistulositas*, quando ipsa non Minuitur,

tur, vel Tollitur, sed *Augetur*, *Ampliaturque*: quo fit ferè à *Contenti Copiâ*, vel *Rarefactione*, vel *Collectione*: unde Distenduntur, Explicanturque nimium Canales, quin Rumpuntur etiam aliquando: sicque Ipsorum læditur Actio, vel Usus.

Fistulositas Ampliata quid indicet.

LXXVIII. Quemadmodum verò Canalium, Ductuum, Meatuum, Vasorumve *Fistulositas* ex parte, aut in totum sublata Indicat sui Reserationem, Apertionemque: Ita eadem nimium *ampliata Indicat* sui *Angustationem*.

Diversis remediis pro Causarum & Partium diversitate utendum.

LXXIX. Pro diversitate autem *Causarum* Efficientium, & *Partium* Affectarum *diversis utendum Remediis*.

LXXX. Alia siquidem Curandi ratio, alia Remedia conveniunt, debenturqee Obstructioni; alia Constipationi, alia Coalescentiæ, alia Compressioni, alia Pituitæ, alia Sanguini obstruenti, & sic porrò.

Motus dupliciter in Partibus Consistentibus considerantur.

LXXXI. Inter Qualitates sensiles Communes in Consistentibus Partibus Morbos Constituentes mentionem fecimus octavò *Motus*, qui considerandus in Ipsis non tantùm tanquam *Actio Animalis*, sed etiam tanquam ejusdem *Animalis Motûs Causa*. Quòd quia videbitur multis novum & mirum, id accuratiùs explicandum.

In quo Consistit Motus Animalis.

& in quo non

LXXXII. Hoc ut fiat manifestum, *Animalis Motus consistit in Membri alicujus* Manûs puta, Brachij, Pedis, Cruris, Oculi, Capitisve *Flexione*, *Extensione*, *Transpositione*, *Contorsione*, *Agitatione*, ac sic porrò: non item in *Solâ Musculi Contractione*, & abbreviatione, aut *Ossium solorum Inflexione*, aut *Extensione*, Partiumve ad se Invicem *Attractione*, aut ab invicem *Abstractione*, quamvis hæ particulares partium quarundam Motiones concurrant simul ad Motum Animalem absolvendum.

Ut Corpus moveatur quænam concurrant, Quomodo Motus lædatur. Partium singularum Motus læsus est Morbus Et totius Membri motus læsus Symptoma. Quod exemplo declaratur.

LXXXIII. Ut ergò tota illa vel Universi corporis, vel Quorundam Artuum, Organorumve Machina Motu Animali cieatur, concurrant necesse est *singularum partium minorum Motiones singulares*, quibus sigillatim, vel simul læsis læditur Membri primarij *Motus*: adeò ut *partium singularum* ad Membrum aliquod Movendum concurrentium *Motus læsi* videantur posse *haberi pro Morbo*; sicut *totius Membri Motus læsus pro ipso Symptomate*, *sive Functione læsâ*: postquam uniuscujusque Particulæ Motus læsus lædit totius Membri Motum.

LXXXIV. Res hæc fiat exemplo manifestior. Ut *manu*, tanquam Organo, *aliquid apprehendam*, & fortiter teneam, quin & manu apprehensum *agitem aut vibrem*, *plurimæ partes* simul debent *moveri*, adeóque esse mobiles. Et 1. quidem Pollex, ac singuli Digiti, qui omnes moveri debent seorsim, secundùm suos & Musculos, & Articulos; qui itidem moveri debent, ac proinde esse mobiles. Vt autem manu sic prehensum agitetur, opus est ut Brachium ipsum, quin aliquando Cubitus quoque, atque Radius similiter moveatur, sintque Mobilia. Ad singulorum autem Motum Concurrunt non tantùm Cubitus, & Radius, atque Brachij Os, verùm Scapula quoque, Clavicula, ipsæque adeò Costæ: atque admodum multi Ossa hæc variè moventes Musculi.

Quid in hoc exemplo habendum pro Motu, ac Functione Animali.

LXXXV. In hâc verò Actione, Chirothecæ puta vel solâ Apprehensione, vel Concurrente simul ejusdem Agitatione ac Vibratione, *Totus ille Concursus Partium illarum Variarum*, Ossium imprimis & Musculorum (nam & Cutis, & Membranæ, & Nervi, & aliæ forsan adhuc Partes simul veniunt spectandæ) *Motarum habendus pro Animali Motu & Functione Animali*; quamuis Partium earundem sigillatim Consideratarum Motus, quoties *impeditus est aut læsus*, videatur pro *Morbo* habendus: quatenus propter uniuscujusque Immobilitatem, Motumve quovis modo læsum læditur mox totus ille Membri Integri, & Brachij universi, adeóque Manûs quoque Motus.

Et quid læsum pro morbo habendum.

Motus hic Variis modis læditur. Vide Varia Totius Membri Motus Symptomata. & varij singularum Partium Motûs Morbi Qui quid indicent.

LXXXVI. Hic Partium Minorum, & ad Membri magis Compositi Motum Concurrentium *Motus læditur modis variis*, tùm quando subinde *impeditur*, *& difficilius* procedit, tum quando *minor vel imbecillior* existit, tum quando *in totum tollitur & cessat*, tùm quando *maior vel coactus contingit*: adeò ut quemadmodum *Motus Animalis Membri totius* variis modis læsus constituit *Varias Symptomatum species*, ita *Motus Partium singularum* Membrum idem constituentium & ad ejusdem Motum concurrentium constituat *varias Morborum species*.

LXXXVII. *Motus* autem *Partium singularum variè læsus Indicat sui restitutionem*; quò restitui quoque possit in integrum totius Membri Motus.

Consistentia partium quænam

LXXXVIII. Tandem nonò Inter Qualitates Partium Consistentium Sensiles Communes consideravimus earundem *Consistentiam*, unde illæ *propriis Continentur terminis*, non item, sicut Fluidæ, alienis.

Si mutetur Functio læditur.

LXXXIX. Hæc Consistentia *si mutetur*, & desinant esse tales, fiantque Fluidæ, Ipsarum *Functio* vel Usus proculdubio lædetur.

Differentia inter Actionem, & Usum.

XC. Ubi notandum, in respectu ad Morbum pro eodem habendum Partis cujusvis Usum deficientem vel Actionem læsam: quamvis *Actio plus in se contineat*, quàm *Usus partis*: qui videtur pars esse Actionis aut concurrere ad Actionem. Sic Actio est integri Organi, Usus autem singularum partium ad Organi, quà talis, constitutionem concurrentium. Adeò ut sæpè ad Functionem unam absolvendam concurrant plurium Partium Usus.

Quæ exempla Usûs declaratur.

XCI. Exempli gratiâ Visio, est Functio: cujus Organum est Oculus, adeò ut Oculi Actio, sit Visio: ad quam ritè absolvendam concurrunt plurium Partium Oculum constituentium Usus. Tunicæ scilicet corneæ Humorumque trium, Aquei, Crystallini, & Vitrei; Transmissio & Infractio specierum; Tunicæ Retiformis Exceptio specierum; Tunicæ Uveæ Exclusio magni luminis; & sic porrò.

Quando Partes Consistentes amittunt Consistentiam læditur Functio: Quando fiant Fluidæ Et quid tum indicent.

XCII. Ut autem ad propositum nostrum revertamur, Quoties *partes Consistentes* suam *amittunt Consistentiam*, fiuntque Fluidæ, toties earundem Usus vel Functio qualiscunque *læditur*.

XCIII. Fiunt autem illæ *Fluida*, quando exempli gratiâ Carnes, Viscera, &c. *in Pus abeunt* in Ulceribus, *aut in Saniem*.

XCIV. Quoties autem id contingit, totjes *In-*

Indicant quidem *sui Restitutionem* in integrum: quod, quantùm ego saltem novi, quoniam obtineri nequit, hactenus Indicabunt *Partium reliquarum Conservationem in statu integro, ac proinde Præservationem* à simili malo.

XCV. Hoc si quis malit ad *Indicationem Præservatoriam*, adeóque *Causam Antecedentem* referre; cum illo non pugnabo: cùm reverà Præservandæ sint Partes adhuc integræ à sui Corruptione instante, imò fiente.

XCVI. Atque sic videor mihi percurrisse Indicationes à Morbis tam Partium Contentarum ac Fluidarum, quàm Continentium & Consistentium petendas. Antequàm verò ad Indicationes à Causis Antecedentibus, ac Symptomatibus prodeuntes pergam, aliquid saltem dicendum de Indicationibus ab Animæ Morbis petendis, postquam docuimus non semel dari quoque Animæ Morbos.

CAPUT XIV.

De Animæ Morbis, eorundemque Indicationibus Curatoriis.

Quare agendum de Animæ Morbis.

I. De Animæ Morbis, Eorundemque Indicationibus existimamus vel idcirdò dicendum magis in nostrâ Medendi methodo, quòd de illis pauci aliquid docuerunt, pauci illos agnoverunt, pauciores in praxi eorum mentionem ex professo fecerunt.

Quid sint Animæ Morbi. Illos in Qualitatibus Sensilibus constitui non posse.

II. Sunt autem *Animæ Morbi Dispositiones vitiosæ Animæ, propter quas læduntur Functiones* aliquæ, ac imprimis, ad quas necessariò concurrit Anima rationalis, qualis Humana.

III. Quoniam verò Anima Externis Sensibus non percipitur facilè, inde patet, in eâdem Qualitates Sensiles, tum proprias, tum communes non offendi; nec proinde *Animæ Morbos illis constitui* posse; sicut ipsos in corpore constituimus ac demonstravimus.

A malâ Animæ Constitutione lædi Functiones.

IV. Verùm, quoniam concurrit tamen Anima ad Functiones varias, idcircò Animales dictas, perficiendas, & ita quidem concurrit, ut ejus culpâ eadem observentur sæpiùs lædi & perperam peragi, quamvis benè constitutum sit Corpus, tam Continens, quàm Contentum; nemo non videt *aliquid* desiderari *in eâdem Animâ*, secundùm quod concurrat ipsa ad Functiones Animales absolvendas, *quo malè constituto eædem quoque quovis modo lædantur.*

Ad quas Functiones concurrat Anima Sensus cognitioni, Motus Fruitioni & fugæ inservire

V. *Functiones*, ad quas peragendas concurrit necessariò Mens, sive Anima humana, sunt quadruplices, 1. *Sensus externi*; 2. *Sensus Interni*; 3. *Animi Motus*; 4. *Corporis Motus, Animalis*, sive *Voluntarius* dictus.

VI. Sensus utrique inserviunt Rerum quarumvis Cognitioni, Motus autem earundem Fruitioni, aut Fugæ.

Qua non peragentur absque Animâ Sanâ. Quando Mens est Sana, quando Ægra.

VII. Hæ Functiones omnes ac singulæ *non peragentur ritè*, nisi *Anima* sit bene Constituta, hoc est *Sana*.

VIII. Sana erit Mens 1. quando *Attenta* est ad suas Functiones: uti contrà Ægra, quando *Supina*, & minùs rebus agendis Attenta, vel aliò *Abstracta*, ideóque ipsis minimè Attenta; potest enim plùs, vel minùs deficere in suâ Attentione.

IX. Sana censenda Mens 2. quando in rerum cognitione comparanda ipsa est *Accurata*, hoc est, omnes, ac singulas Objectorum circunstantias & minutias observans; uti contrà Ægra, quando eadem *Oscitans* est: ac negligit Objectorum suorum Circumstantias omnes observare atque notare: unde plena cognitio haberi nequit, sed imperfecta tantùm.

X. Sana quoque habenda Mens 3. quando *Distinctè* omnia *concipit, explicatque*, uti contrà Ægra, quando *Confusè* id agit. Ubi rerum Ordo, Situs, Locus, & similia spectantur, quæ tum in rebus diversis; tum in rerum earundem partibus diversis considerantur.

XI. Sana quoque dicenda Mens 4. quando *Libera* est, unique Veritati addicta: sicut Ægra, quando Præjudiciis est *Præoccupata*; nec tam quærit veritatem, quàm ut Opinio, vel Fictio sua vel aliena habeatur pro verâ.

XII. Sana etiam credenda Mens 5. quando *Tranquilla* est, *Animoque pacato*; sicut contrà Ægra, quando *Animi Affectibus* est *Agitata & Turbata*.

XIII. Plures Animæ Dispositiones tum bonas, tum malas, propter quas ritè, aut peperam peraguntur Functiones ab ipsâ ex parte saltem pendentes, adeóque pro Sanitate, Morbisve habendas studiò nunc prætereo, ne sim multis forsam tædio, cùm ex ungue Leonem, hoc est, ex his paucis ritè examinatis plures aliæ facilè possint capi.

Anima Supina quid indicet.

XIV. Quoties proinde *Anima* in Opere suo est *Supina*, minúsque Attenta, toties *indicat* Ipsa *sui Excitationem ad Attentionem majorem*.

Abstracta quid indicet.

XV. Quoties eadem *aliò est Abstracta*, & nil minùs quàm rebus agendis Attenta, toties avocanda est à rerum alienarum meditatione, ac *revocanda* potenter *ad agendarum considerationem*.

Oscitans quid indicet.

XVI. Sic quoties *Oscitans* est Mens, ac negligens accuratum circumstantiarum omnium ac singularum examen, toties *excitanda* est, *urgendaque ad illud exactè instituendum*.

Confusa quid indicet.

XVII. Quoties *Confusè* tantùm omnia objecta concipit, exprimitve, toties *urgenda* est ad eadem *distinctè concipienda*, secundùm Ordinem; ac Locum vel Situm Objectorum Diversorum aut Partium ejusdem Objecti Diversarum.

Præjudiciis præoccupata quid indicet.

XVIII. Quoties Præjudiciis excæcata est ac *Præoccupata Mens*, atque falsis Commentis, quàm Veritati magis addicta, toties in Libertatem ac *Veritatis amorem asserenda* est.

Affectibus agitata quid indicet.

XIX. Quoties *Animi Affectibus* qualibuscunque *Agitata, Turbata, Perturbataque* est Mens, ideóque ad ritè ratiocinandum, aliaque peragenda inepta; toties *ad Quietem*, Tranquillitatemque *reducenda* est, pacandaque.

XX. Hæc omnia & similia plurâ qui obtineri queant, dicemus forsan in sequentibus: Hæc paucis nunc delibasse sufficiat, & in re nondum tritâ viam aliquam monstrasse.

CAPUT XV.

De Indicatione Præservatoriâ.

I. Postquam Indicationem Curatoriam & à Morbo tum Corporis utriusque, tum Animæ petitam, petendamve absolvimus, proximum est, ut ad Indicationem Præservatoriam, & ab Antecedente Causâ petendam pergamus.

Causa Morbi Antecedens quænam

II. Diximus autem illam esse *Antecedentem Causam*, quæ *in Homine existens apta est nata Functionem aliquam lædere, nondum tamen ipsam lædit, donec aliunde excitetur, irritetur*; atque à Potentiâ *in Actum deducatur*.

Quotuplex sit 1. Sanguis in Corpore abundans. 2. Humor quivis alius abundans.

III. Tales *Causæ Antecedentes* sunt 1. *Sanguis in Corpore abundans*, & noxam non producens quidem, sed minans.

IV. Secundò, *Humor* quivis alius, *Bilis*, *Pituita*, *Succus Pancreaticus*, *Saliva*, *Lympha*, *Semen*, *Lac*, & forsan *Spiritus Animales* quoque; quoties *multùm Abundant*, nec tamen Functionem aliquam lædunt, lædere tamen possunt, ubi Causa externa, tum fortuita, tum in Rebus non-naturalibus reperta istas Internas Causas Commovet, Excitat, & ita Conturbat, ut noxam homini afferant, Functionemque aliquam lædant.

3. Aliqua Partium Infirmitas.

V. Tertiò *Aliqua in Partibus Consistentibus producta vel relicta infirmitas*, nullam Functionem tamen lædens, nisi accedente Causâ externâ, & imprimis Aëris Conturbatione, Frigore, aut Æstu, &c.

Aëris Æstus quorum possit esse causa in Sanguine.

VI. Exempli gratiâ. Quoties *in Aëre augetur Æstus*, toties similis quoque augetur in Corpore æstus, unde *Sanguis* necessariò in Corde rarefiet solito magis, Locusque ipsi continendo requiritur in Vasis, & Venis præsertim major; qui quoniam denegatur ipsi ratione suæ abundantiæ, propter quam plena sunt jam ipso Vasa, impeditur Sanguinis Motus, mox & *Rarefactio*, unde in *Suffocationis*, *Extinctionisque periculum Conjicitur* Ignis *Cordis Vitalis*, quam sequitur Hominis *Mors & Interitus*.

Ut & in Bile.

VII. Sic *Bilis abundantior* in suo Folliculo (ibi namque colligitur tantùm) facilè ab eodem *Aëre æstuante*, *Corporis Motu violentiore*, ac similibus attenuatur, agitatur & ad copiosiorem sui effluxum irritatur, unde non tantùm in tenui Intestino excitatur *Effervescentia vitiosa*, quin sæpè *Vomitus*, *Alvive Fluxus*, ipsaque adeò *Cholera morbus*, &c. Sed in Corde quoque *Febris Continua*, & similia mala plura: quæ non fuissent metuenda, si paucior fuisset in sua Vesicula Bilis.

Ac etiam in Pituitâ.

VIII. Sic *Pituita* in tenui Intestino Cumulata & Aucta, nullam tamen noxam producens, aut Functionem lædens, ab eodem *Aëris æstu*, *Corporisve Motu* attenuata, & soluta, hinc ad Sanguinem translata, quin unà cùm ipso quaquaversum propulsa mox à superveniente *Aëre frigido*, aut *Vento*, *Pluviâ*, vel re simili denuò *in Vasis Coagulata Obstructionem excitat*, hinc *Sanguinis subsistentiam*, *Vasorum Distentionem* & tandem *Ruptionem*, *Sanguinis Effusionem*, *Inflammationem*, *Suppurationem*, & sic porrò.

Similiter in Lacte.

IX. Sic *Lac in Mammis abundans*, & nullam noxam Mulieri afferens, dummodò in tempore exsugatur, si diutiùs hæreat in mammis, *Spontè Concrescere solet*, atque *Inflammationem pati*.

Sic & in Spiritibus Animalibus.

X. Sic videntur *Animales Spiritus abundantiores* ad *Solis æstum* posse ita affici, ut cùm priùs nil mali paterentur homines, tunc *Vertiginem*, aliaque incommoda perpetiantur.

Consistentes Partes frigore correptæ quænam incommoda patiantur.

XI. Sic quoad *Consistentes Partes*, qui sæpiùs & diutiùs *steterunt in Aquâ frigidâ*, vel *sine calceis ambularunt in pavimento lapideo*, *& imprimis cæruleo*, hisce in locis familiari, quamvis nullum inde tum patiantur detrimentum notabile, ubi postmodùm *Intermittentibus Febribus corripiuntur*, *Dolores* solent solito *graviores*, *atrocioresque in iisdem pati pedibus*. Introducta igitur est ab illo frigore externo Aquæ aut Pavimenti Constitutio talis in pedibus, quæ quamvis tunc nullam Functionem lædat tamen ad intermittentium Febrium accessum in actum deducta, Dolores ibi pariat & ferat notabiles & graves.

Causa Morbi Antecedēs quid indicet. Indicatio Præservatoria unde dicta.

XII. Talis autem *Antecedens causa* in Hominis Corpore præexistens, ac facilè in Continentem abiens, *Indicat sui Emendationem*, atque sic Hominis *à futuro* aliàs *Morbo Præservationem*, unde meritò *Indicatio* illa dicta est *Præservatoria*.

A quibus præservemus Unde deducenda Indicatio Præservatoria

XIII. *Præservamus* autem *à Re* non actu ac hunc nocente, ast posteà *nociturâ*: *deducenda* proinde *Indicatio Præservatoria à Re* nondum Actionem ullam in Homine lædente, verùm aptâ, ut illam lædat; ubi eadem à Potentia deducitur in Actum.

Prudentis Medici officium.

XIV. Quoniam igitur metus est ne in Actum deducatur, & actu lædat Functionem unam vel plures, *Prudentis Medici erit* Consilia salutaria istis Hominibus communicare, quo in tempore *imminentia*, *minantia* saltem *mala præveniant*, sicque *ab Ægritudine se præservent*.

Emendatio Causæ Antecedentis Varia.

XV. Ista verò *Emendatio Causæ Antecedentis* pro cujusque Diversitate erit.

Sanguis abundans minuendus duobus modis Et tempore verno.

XVI. *Sanguis*, exempli gratiâ, in Corpore *abundans*, redundansque *Minuendus*, & ad quantitatem mediocrem reducendus, quocunque tandem id fiat modo, sive per Ipsius Detractionem è vena secta & aperta; sive per Inediam aliquamdiu continuatam, utut Detractione minùs tutam.

XVII. Hoc autem citiùs faciendum quandò in Aëre incipit Æstus, idem instat, *tempore* puta *verno* ad Æstatem Inclinante, *Mense* scilicet *Majo*, quo plerique solent Præservationis Causâ Sanguinem abundantem per venam sectam mittere ac minuere, aliaque modò dicenda exequi.

Bilis abundans minuenda. Per Alvum. Non per Vomitum nisi in facilè Vomentibus. In his Catharticis tutius utimur, quàm Vomitoriis.

XVIII. Nam si *Bilis* quoque tunc præsertim *abundet in Corpore*, cùm metus sit, ne superveniente Solis æstu in actum deducatur Bilis Effusio nimia è suo Folliculo, hinc & Affectus plures modò recitati excitentur, à Prudente Medico *Minuetur Bilis*, & imprimis *per Alvum*, tanquam viam consuetam modumque magis facilem: *non item per Vomitum*; nisi in assuetis atque *facilè vomentibus*, in quibus etiam Vomitus excitatur plerumque ab ipsis *Catharticis*; quibus & tunc quoque *tutiùs utimur*, *quam Vomitoriis*; postquam Humoribus Biliosis spontè sursùm vergentibus, etiam à blandis Catharticis sequitur Vomitus blandior, qui sæpè observatur vehementior

tior ac violentior assumptis Vomitoriis: quæ majorem Corpori vim inferunt, ipsumque graviùs agitant, secùs atque Cathartica, quæ longè blandiùs vim suam exercent. Unde aliquando vomitoria, junguntur Catharticis.

Bilis omnium Humorum facillimè educitur. XIX. Nullus autem Humor est in Homine, qui *faciliùs educitur per Vomitum*, ac *secessum quàm Bilis*, cùm sit omnium maximè Mobilis & Volatilis: cæteri verò Pituita, & Humor Melancholicus, sive Pancreaticus, minùs Mobiles, & magis Fixi, adeóque Intestinis, aliisque Partibus tenacitate suâ vel aciditate arctiùs adhærentes, ac segniùs cedentes atque educi apti. *Pituita vero & Succus Pancreaticus segniùs.*

Pituita abundãs quid indicet. XX. *Pituita* in corpore *abundantior*, necdum tamen Functionem ullam lædens, *Indicat* sui *Diminutionem*, quò præveniatur Malum aliàs facilè futurum, Præserveturque homo ab ipso.

Eductione minuenda & quidem per Alvum XXI. Quod de Bile dictum, magis adhuc dicendum de Pituitâ, *Ipsam Eductione Minuendam*, sed itidem *deorsùm per Alvum*, neutiquam sursum per Vomitum; cùm ad Motum segnior sit Bile, ideóque difficiliùs expelli queat sursum; nisi in facillimè Vomentibus.

Succus Pancreaticus abundãs quid indicet. Educendus per Alvum Priùs tamen præparãdus. Et quomodo. XXII. *Succus Pancreaticus* in Corpore *Abundantior*, *Indicat* itidem sui *Diminutionem*, & quidem per Alvum: ubi ampliùs notandum, cùm sit is naturâ suâ subacidus, Bonum esse, si prius tantillùm ad Eductionem faciliorem præparetur, ipsius Aciditatem ampliùs Temperando, & quodammodò concentrando, quod felicissimè fit per Salia Volatilia, usurpatis postmodùm Hydragogis, cùm per se sit Humor satis tenuis, limpidus & subacidus, adeóque ad seri Consistentiam proximè accedens: quamvis præter naturam fiat subinde Glutinosus, ad Pituitæ naturam tunc magis degenerans. *Ejus cõstitutio naturalis & præternaturalis,*

Lymphã indicare sui Diminutionem. Per Alvum Urinas, & Sudorem XXIII. Hæc omnia imprimis vera sunt de *Lymphâ*, quæ in Corpore *Abundantior* videtur mihi augere Sanguinis serum, atque *Indicare* similiter *sui Diminutionem*, tum per *Alvum*, tum per *Urinas*, tum per *Sudores*: omnibus namque hisce viis Educitur & Minuitur felicissimè, & facillimè.

Seminis Abundantia indicat Diminutionem. Diversam in Vegetis, quã Frigidioribus. Veneris Usum facere ad Seminis generationem XXIV. *Seminis Abundantia* Indicat sui *Diminutionem* modo legitimo, ne nimirum cumulatum corrumpatur & graves noxas homini afferat: quod præsertim locum habet in Personis Vegetis, ac Venereis: Cæteri frigidiores lentè possunt festinare; nec facilè noxam magnam metuent sibi à semine; quod nisi usu legitimo effundatur in talibus, minùs quoque producetur, cùm præter constitutionem masculam & vegetam, non parum ad *Seminis generationem* faciat *Veneris Usus*, seminisque Effusio, sed moderata, & cujusque robori accommodata.

Lactis Abundantia indicat sui diminutionem & quidẽ Suctu. XXV. *Lactis Abundantia* plures noxas minans, & *sui Diminutionem Indicans*, nunquam Minuitur feliciùs, & aptiùs, quàm Infantium aliorumve suctu; cujus loco ipsæ fœminæ possunt sibi per vasa vitrea papillas excipientia & claudentia exsugere Lac.

Spiritus XXVI. *Spiritus Animales* in Homine *Abundantiores*, sicut *Indicant sui Diminutionem*, ita nullo modo Minuuntur aptiùs & utiliùs quàm multâ & profundâ & *Seriâ Meditatione*, quâ copiosi exhauriuntur Spiritus, & longè plures, quàm ullo vehemente Corporis *Exercitio*. *Animales abundantes indicant sui diminutionẽ, quæ fit Meditatione & Exercitio*

Pars male constituta quid indicet. Arthritis quomodo præveniatur. XXVII. Quoties metus est, ne *Pars* aliqua propter Aëris, Pluviæ, Ventorum, Aquarum, Pavimentorum, similiumve Rerum injuriam Constitutionem talem nacta sit, propter quam, licèt nulla notetur adhuc Actio læsa, Dolores solito graviores patiatur à Febre quâcunque, aliâve Causâ Externâ, aut idem jam contigit; danda est opera, ut in tempore Constitutio illa per Contrariam rem Mutetur ac Corrigatur. Id enim ab Ipsâ *Indicatur*, ut illud *Caveatur* quod imprimis habet locum in *præveniendâ Arthritide*.

Caput XVI.

De Indicatione Urgente, quibusdam Mitigatoriâ dictâ.

I. Postquàm de Curatoria, quæ à Morbo, ac de Præservatoria *Indicatione*, quæ à Causa Antecedente solet peti, egimus; proximum est, ut nunc de Urgente, quàm Mitigatoriam vocarunt alij, agamus, quam à Symptomatibus Urgentibus deducendam docent.

A quibus Symptomatibus petendæ sint Indicationes Mitigatoriæ. II. Notandum autem sublatis Morbis sponte cessare aut cedere Symptomata: unde facilè patet non à quibusvis, ac levioribus, sed gravioribus duntaxat, & ideò *urgentibus Symptomatis* peti *Indicationes*, quibus in specie facienda Medicina.

Quatenus urgeant Symptomata. Prostratis Viribus frustra quæritur Remedium. III. Hactenus autem *Urgent* illa *Symptomata*, quatenus *Vires Ægrorum valdè dejiciunt*, sive sint Animales Vires, sive Vitales; *quibus prostratis* ac pereuntibus *frustrà quæritur*, applicaturque *remedium* Morbis, unde non rarò *pereunt Ægri priùs, quàm Morbi tollantur*.

Vires conservandæ, neglectis ad tẽpus Morbis primariis. IV. Ne proinde prosternantur nimiùm Vires, succurrendum illis *Symptomatibus Vires valdè dejicientibus*, etiam *neglectis* nonnunquam ad tempus *Morbis primariis*; donec restitutis, vel saltem roboratis aliquantùm Viribus liceat Morbo primario mederi, atque tunc ipsum curare.

Vires Vitales & Animales. V. Dixi illa duntaxat Symptomata urgere, quæ *vires* valdè dejiciunt, aut *Vitales*, aut *Animales*.

Vitales à quibus constituantur. VI. *Vires Vitales* Constituunt 1. *Sanguis*. 2. *Humores* omnes ad Sanguinis Constitutionem Concurrentes, *Bilis*, *Lympha*, (ad quam refero *Humorem Triumviralem*, utut displiceat rerum Anatomicarum & Chymicarum imperitis hoc nomen) atque *Chylus*.

Animales à quibus. VII. *Vires* verò *Animales* constituunt *Spiritus Animales*.

Quando Vires pereunt. VIII. Quoties autem *horum Unus* vel *Plures pereunt*, toties *Vires alterutræ* aut utræquæ simul *pereunt*.

Quando pereat Sanguis IX. *Sanguis perit* propter *Hæmorrhagiam* qualemcumque, Sponte, Arte, aut Fortuitò contingentem.

Quando Bilis. X. *Bilis perit* ejus *Effusione* tam Sursùm, quam Deorsùm.

Quando Lympha XI. *Lympha perire* potest tam *Vomitu*, & *secessu*, quàm *sudore* ac per *Urinas*, & forsan quoque *Salivatione*.

Quando Humor Triumviralis XII. *Humor Triumviralis* potest imprimis *perire Vomitu* ac *secessu*.

Chyli Defectus Unde. XIII. *Chyli defectus* est ob *Inediam* vel *Alimentorum Excretionem sursùm*, vel *deorsùm*, ut & *Fluxum Cœliacum utrumque*, tam *Ictericum*, quàm *Chylosum*.

XIV.

Quot modis pereant Spirit⁹ Animales.

XIV. *Spiritus Animales pereunt 1. Vigiliis perseverantibus. 2. Doloribus atrocibus. 3. Inquietudine atque Agitatione Corporis continuante. 4. Animæ vexatione qualicumque.*

Non tantum Symptomatibus, sed eorum Causæ proximæ remediis adferri.

XV. Si quis autem ritè totum, quod nunc tractamus, negotium, attentâ mente consideraverit, & quomodo in Symptomatum Urgentium medicatione procedant Medici, facilè comperiet non simpliciter & tantum illis *Symptomatibus, quà talibus, remedium ipsos afferre, verum ipsorum quoque Causæ proximæ & continenti*; quamvis illa non semper sit Morbus primarius quo tenetur Æger, pendeat licet aliquando ab illo morbo, quod exemplo fiet magis manifestum.

Hæmorrhagia larga Febri ardenti superveniẽs unde oriatur.

XVI. Superveniat exempli gratiâ Ægro *Febre ardente* laboranti *Hæmorrhagia*, non mediocris & critica, quæ ipsum levet, aut curet; sed Symptomatica & larga, quæ ipsum valdè debilitet, quin in Vitæ discrimen coniiciat, perseverante ipsa Febre. Tunc certè illa Hæmorrhagia ortum habebit *à Bile valde acri* Febrem ardentem quidem producente ac fovente; sed insuper *Sanguinem* admodum *attenuante* ac dissolvente, adeò *ut viam quærat & inveniat in Vasis ad Nares tendentibus*, ibidemque facilè patentibus; vel in *Utero* vel in *Hæmorrhoidibus*, vel in *Renibus*, vel *alibi*: unde Sanguis copiosè effluens Vires Vitales extremè debilitat & in præsens vitæ discrimen coniicit Ægrum, adeò ut nisi brevi compescatur Sanguinis effluxus, moriendum sit Ægro.

& quomodo fiat

Curam requirit neglectâ tantillùm ipsa Febre.

XVII. In tali Ægro quamvis Affectus primarius sit Febris Ardens à Bile Acriore producta; producitur tamen ab eâdem quoque notata Hæmorrhagia extremè periculosa, & ad *sui medelam Medicum vocans* & urgens, licèt *neglectâ tantillum ipsa Febre*.

Indicat sui suppressionẽ. Quæ dupliciter obtinetur.

XVIII. *Hæmorrhagia* verò illa periculosa *Indicat sui suppressionem. Suppressio* autem illa *obtinetur* partim *Coagulando Sanguinem*, ubi effluit, quo reliquo affluenti non pateat ampliùs exitus; partim *Temperando Acrimoniam Bilis* Sanguinem nimiùm attenuantis, quò minùs aptus sit ad fluxum, hinc & effluxum.

In ejus cura sanguis coagul.ⁿᵈᵘˢ & Bilis Acrior temperanda.

XIX. Causa ergo Hæmorrhagiæ est Sanguis tenuior & minus consistens; hujus Bilis Acrior. Docuimus autem in superioribus & Sanguinis Consistentiam diminutam, & Bilis Acrimoniam auctam, Morbos esse: Dum igitur ad Hæmorrhagiam curandam usurpo remedia & Sanguinem Coagulantia, & Bilem Acriorem Temperantia, reverâ Morbos curo, non Symptomata; quamvis tunc non instituo Curare in specie ipsam Febrem Ardentem, Primarium Morbum, sed illi copulatum, imo ejus Causam, & majus vitæ periculum producentem. Curo igitur *Bilem Acriorem, non quâ Febrem*, sed *quâ Hæmorrhagiam producentem*.

Dolorem esse Febris ardentis Symptoma, & quâ ratione.

XX. Sic quoad Dolorem qualemcumque Atrocem, atque Vires Animales primò, hinc & Vitales consumentem, *Dolor* quidem est *Symptoma* exempli gratiâ itidem *Ardentis Febris*, sed non Febris, quà Febris, *sed quatenus ab Humore valde Acri productæ*, atque hujus quoque ratione Dolorem in variis Partibus producentis.

Dolor Capitis vehemens quid indicet.

XXI. Quatenus autem à Dolore Capitis puta vehementi Animales Spiritus exhauriuntur, ideoque summopere debilitatur Æger, unde non raro Delirium, hinc & Mors sequitur aliquando; ab illo Dolore Urgente Indicatio petitur *Dolorem Mitigans*.

Quomodo mitigatur. Curato morbo à quo oritur curatur dolor Rectè sub initium Ægris exhiberi Anodyna.

XXII. *Mitigabitur autem Dolor Medicamentis Humorem, Halitumve Acrem, Doloris causam*, lenientibus, demulcentibus, temperantibusque.

XXIII. Humor verò, Halitusve Acer nobis habetur pro Morbo. *Curatur ergo Dolor, curato Morbo*, à quo habet ortum: licèt non curato semper simul Morbo, vel affectu primariò, Febre.

XXIV. Quisquis hæc à me dicta ritè consideraverit, facilè claudet Os ineptis Medicis Maliosque imperitè culpantibus; ac si *præter Methodi Medendi leges ac præcepta exhiberemus mox in Curæ initio Ægris Medicamenta Dolores, aliaque Symptomata Mitigantia.*

Rarissimè Ægros uno tantum laborare morbo. Unus tamen est primari⁹ Qui curandus non neglectis reliquis.

XXV. Non considerant namque *rarò, imò rarissimè uno tantum affici Ægros affectu vel morbo*, sed plerumque multis, & quandoque multiplicibus; quamvis *unus* haberi possit *omnium primarius*, à quo denominationem habere potest Affectus sæpissimè complicatus.

Morbi secundarii cura aliquãdo est via ad curationẽ primarii

XXVI. Dum ergo sæpe multis morbis ab eâdem causa pendentibus, vel multiplicibus à diversis causis ortum habentibus laborat idem Æger, bonum est ita singulos considerare, ut quamvis *Curetur primarius, non negligantur tamen in Curâ reliqui*; & imprimis quando ipsorum Curatione promovetur primarii Curatio, adeò ut non rarò *Affectus levioris Curatio sit præparatio, & via ad primarii Curationem.*

In Febre ardenti urgere sitim, Capitis dolorẽ vigilias, Deliriũ, inquietudinẽ, &c.

XXVII. Exemplo res fiet iterum manifestior. Vocetur Medicus ad *Ægrum Febre ardente laborantem*, in quo præter *Ardorem urgeat Sitis, Capitis Dolor, Vigilia, mox & Delirium, Inquietudo*, & quæ solent tunc simul observari.

Febris ardentis causa Bilis.

XXVIII. *Febris ortum* habet à *Bile* Æstate pòst intensum Solis æstum acri factâ, inque Sanguinem effusâ.

Quæ non potest educi ex sanguine nec ad temperiem reduci. Utile Capitis dolorem minui, somnis conciliari, delirium emendari, &c.

XXIX. Hæc *Bilis* quemadmodum *non potest mox educi è Sanguinis massâ, vel ad temperiem laudatam reduci*, verum id paulatim exspectandum beneficium: nonne utile, quin necessarium erit, quoties id potest obtineri, ut *Capitis Dolor minuatur, vel tollatur, Somnus exulans Concilietur, Delirium emendetur*, quamvis nondum possit tolli Febris?

Quibus id Medicamentis obtineatur. Anodynis & Narcoticis Febris ardẽtis curationẽ promoveri.

XXX. Hæc autem omnia obtinebuntur *Medicamentis Acrimoniam Bilis temperantibus*, adeoque *Anodynis* maximè, & *Narcoticis*: quæ cùm *promoveant* quoque *Febris Ardentis Curationem* immeritò culpantur à rerum optimarum ignaris, & magno Ægrorum damno negliguntur ab imperitis, utut ætate suâ & multorum annorum praxi, sed infeliciter ferè institutâ, gloriantibus Medicis: hoc est, Senibus magis, quàm peritis. Peritia siquidem non tam multorum annorum serie, quàm multarum rerum usu comparatur.

CAPUT XVII.

De Indicatione Vitali.

Unde petatur Indicatio vitalis.

I. QUæ vulgò vocatur *Indicatio Vitalis*, ea dicitur à *Viribus peti.*

Vires duplices.

II. *Vires*, sicut nuper dictum, observamus & agnoscimus *duplices, Vitales sive Naturales*, & *Animales.*

Quænã pertineãt ad Vires vitales.

III. Ad *Vitales Vires* diximus pertinere tum

Sanguinem, tum *Humores omnes ad Ipsius constitionem occurrentes, Bilem, Lympham, Humorem Triumviralem*, Ipsumque adeò *Chylum*: sicut ad *Vires Animales, Spiritus Animales* dictos; Vitalem namque, aut Naturalem, nullum observamus, nullum proinde admittimus.

Quænã ad Animales. Quaten⁹ in Indicatione præservatoria, & quatenus hic vires consideranda.

IV. Ubi nuper egimus de Indicatione Urgente, harum quoque Virium utrarumque fecimus mentionem, sed quatenus tunc *prævenimus Illarum deperditionem*, atque *Iacturam*; hic consideramus easdem, quatenus sunt *Conservandæ & Augendæ*.

Quænã remedia ibi, & quænam hic locũ habeant.

V. Ibi proposuimus *Remedia ipsarum defectûs causæ accommodata*, hic proponemus *Auxilia ipsarum reparationi materiam subministrantia*.

Quare vires in Ægris æquè ac in Sanis cõservãdæ.

VI. Utique cum vita nostra & ad suum esse, & ad suum bene esse à dictis utrisque pendeat Viribus, meritò sunt ipsæ in Medicinâ spectandæ, ac in *Ægris æquè atque Sanis conservandæ*.

In Sanis quorum respectu & quomodo vires conservãdæ.

VII. In statu quidem Sano sunt quoque conservandæ Vires, ast ita, ut & *omnium & singularum* simul habeatur *ratio*, quoniam omnes ac singulæ continuò ratione Functionum omnium consumuntur, ideoque sui Reparatione indigent continuâ, quæ fit *convenientium alimentorum*; cuivis ætati, sexui, ac Vitæ Generi accommodatorum *assumptione*.

In Ægris quomodo

VIII. In *statu autem morboso* ac præternaturali, quoniam non ex æquo consumuntur vires singulæ, verùm in quibusdam hæ, in aliis aliæ, *non possunt* ipsæ semper *solis Alimentis propriè dictis reparari*, quin opus est sæpiùs *alimentis medicamentosis vocatis*.

Effusa Bilis quodnã Alimentum requirat.

IX. Quoties namque *effusa est magnâ copiâ Bilis*, atque ipsius proinde adest in Corpore Ægri Defectus, toties tale *indicatur Alimentum*, quod in specie Bili producendæ est maximè aptum, *Aromaticum* puta, & imprimis *Amaricans*, quale plures nobis præbent Plantæ; multis etiam sanis gratæ, sive in Potu, sive in Cibo usurpentur Absinthium puta, Abrotanum, Salvia, Majorana, Tanacetum, Ruta Hortensis, Matricaria, Betonica, Melissa, &c. ex quibus non rarò Placentæ parantur, aut Vina medicata. Quæ quoniam sunt sapore acriore, inter Condimenta ferè referuntur.

Plantæ quænam Aromaticæ & Amaricantes Condimẽta inserviũt Humoribus temperandis.

X. Et certè *Condimenta* omnia, si ritè considerentur, quemadmodum Sapore sunt valdè diversa, ita *inserviunt variis Humoribus nostris reparandis*.

Aromatica & Amaricantia Bilem Acida vero Succũ Pancreaticũ & Lympham reparare

XI. Nam sicut *Aromatica* omnia, & imprimis, potentiusque *Amaricantia Bilem reparant* & augent in nobis, ita omnia *Acida*, eoque vergentia reparant *Succum Pancreaticum & Lympham*.

Humorũ sapores noscendi. Alimẽta quã ratione Medicamẽta & Venena dicantur.

XII. Unde bonum est nosse, *quales*, sint etiam *ratione Saporis Humores* in corpore nostro reperti, quò queamus singulis deficientibus reparandis & augendis convenientia invenire & usurpare auxilia & alimenta, quæ ratione saporis excellentioris vocantur *Medicamentosa*, & quoniam simul alterant & mutant Corpus nostrum, si aliquantò majore sumantur quantitate, aut puriora: quæ tunc etiam haberi possunt pro *Medicamentis*, quandiu nempe mutationem afferunt nobis utilem; sicut censenda sunt *Venena*, ubi mutationem afferunt noxiam, & corpus destruunt.

Sanguis deficiens quid indicet, & quib reparetur. Quænã alimẽta Chylum bonum suppeditent.

XIII. *Sanguis* certè si *deficiat* in *Ægris*, *indicat sui reparationem per alimenta multùm blanda, & Chylum similem promentia*; qualia sunt Panis triticeus ritè fermentatus, Carnes Juniorum Animalium, & parata ex ipsis Juscula, Ova recentia, Lac dulce, Cerevisia ritè cocta & fermentata.

Bilis deficiens quid indicet, & quib. reparetur.

XIV. Ubi verò *Bilis deficit*, docuimus eam similiter *indicare sui reparationem* per *alimenta magis Aromatica & Amaricantia*: quò refero *Salia Volatilia*, quæ observavi plurimùm facere ad Bilis laudabilis generationem & augmentum.

Lympha, & Succ⁹ Pancreatic⁹ quid indicent, quî reparetur.

XV. Ubi *Lymphæ, Succique Pancreatici adest in in Ægris defectus, indicatur* quoque *ipsorum reparatio, sed per Alimenta vel condimenta subacida*, Acetum, Mala Citria, Aurea, Ribesia, Berberorum fructus, & similia.

Saliva & Pituita quid indicet, & quî reparentur

XVI. Ubi *Salivæ*, *hinc & Pituitæ* observatur in *Ægris Defectus*, eadem *reparanda & augenda usu aucto Alimentorum magis viscidiorum*, Piscium, Jusculorum ex capitibus præsertim & pedibus animalium terrenorum paratorum, Ostreorum, *&c.*

Humor Triumviralis ex quibus componatur, & si deficiat quid indicet, quibusq; reparetur.

XVII. Ubi *Humor Triumviralis* creditur deficere, cùm ex *Salivâ sive Pituitâ inde Ortâ, Bile, succoque Pancreatico* simul concurrentibus habeat ortum, *Condimenta indicabuntur tunc magis composita & mixta*; qualia sunt Sinapi, & Raphanus Rusticanus cum aceto parata, Cappares, Genistæ, atque Sambuci flores nondum explicati, & cum aceto conditi, & similia ex Indiâ utraque ad nos deferri solita, atque ex variis plantarum aromaticarum partibus cum aceto præparata.

Plantæ aceto cõdiendæ.

XVIII. Sic possent ad illorum imitationem in hisce quoque locis plurium Plantarum radices, caules, folia, flores, semina, fructus, aceto condiri & utiliter usurpari.

Ex quib. Chylus paretur.

XIX. *Chylus* præparatur, paratur, & reparatur ex *alimentis facilis fermentationis*, *& multi succi*, de quibus jam egimus, ubi de Sanguinis defectu sumus modò loquuti.

Spiritus Animales deficientes quid indicent, & quib. reparẽtur.

XX. *Spiritus Animales* in Ægris propter Vigilias, Dolores Corporis, Animive Inquietudinem ac vexationem *Deficiens indicant* itidem sui *Reparationem*, quæ facillimè ac fœlicissimè contingit usu moderato & continuato *alimenti multùm spirituosi*, quale vinum quodvis Generosum, & imprimis ejus Spiritus rectificatus, sed minimâ quantitate sæpiùs usurpatus.

Non Confundẽda Humorũ desideratorũ reparatio cum eorundem Obtusorũ Emendatione.

XXI. Atque sic paucis & in compendio dedimus illa, quæ faciunt ad Indicationem Vitalem ritè cognoscendam, & in usum revocandam. Ubi notandum non Confundendam simul *Humorum* memoratorum *Desideratorum reparationem*, quæ huc spectat, cum Eorundem *Obtusorum ac Inertium Emendatione*, quæ ad Indicationem Curatoriam referenda: quamvis & ad hanc quoque reduci queat *Eorum Defectus*; Possunt enim Copiâ excedere, aut deficere uti superiùs dictum.

FINIS LIBRI PRIMI.

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
DE
METHODO MEDENDI
LIBER SECUNDUS,
QUI
De Materiâ, & Formâ Remediorum Tractat.

CAPUT PRIMUM.
De Materiâ & Formâ Remediorum in genere.

Primaria Methodi Pars Indicatio Curatoria.

I. QUICUNQUE attentus fuit dum de Medendi Methodo hactenus egi, in legendo, is facilè potuit observare *primariam* & amplissimam ejus partem *Indicationi Curatoriæ* deberi.

Eandem Indicationi Urgenti servire.

II. Quin *eandem Indicationi Urgenti servire* docui, quatenus ejus ope Urgentia Mitigantur, vel in totum Tolluntur Symptomata, sicq; Conservatis Viribus valde pereuntibus, vita quoque Conservatur, sine quâ Curari nequit Affectus primarius.

In quâvis Indicatione Remedium non verò Remedii Materiâ & Formâ indicari.

III. Quoniam verò *in quâvis Indicatione*, Auxilium quidem ac *Remedium Indicatur*, *non item Materia & Forma Remedii*: ne continuò idem diceretur, Consultum duxi, post examinatas ordine, licèt in compendio, varias Indicationum species paucis quoque de Materiâ & Formâ Remediorum sive Indicatorum tractare.

Remedia esse Materialia & Spiritualia. *Spiritualia quænam.* *Materialia quænam.*

IV. *Remedia* verò alia sunt *Materialia* sive Corporea, alia *Spiritualia* & Discursus, sive Rationes, atque Ratiocinationes; quibus Anima, sive Mens Ægra corrigitur aut erigitur, sicut *Corporeis atque Materialibus emendatur Corpus utrumque continens, sive consistens, atque contentum sive fluidum.*

Ea esse Usitatiora.

V. Cùm Remedia Materialia sint *usitatiora*, de illis agemus priùs.

Unde petantur.

VI. *Petuntur* autem illa *Remedia* partim è *Cœlo*, partim ex *Aëre*, partim ex *Aquâ*, partim è *Terrâ*; non tanquam ex quatuor *Elementis*, verùm tanquam ex quatuor *Matricibus*, ut loqui amant plures Chymici, vel *Receptaculis*, è quibus promere solemus Remediorum variorum Materiam.

Quænâ è cœlo petantur.

VII. E *Cœlo* namque *Solares* saltem *Radii* ad nos pertingunt, magnam in nobis mutationem producentes: quibus etiam utimur in faciendâ Medicinâ.

Quænâ ex Aëre

VIII. Ex *Aëre* habemus *Pluviam*, *Nivem*, *Grandinem*, *Rorem*, *Ventos*, & longè plura, quibus itidem utimur non rarò in Ægrorum curatione, si non omnibus, saltem plerisque.

IX. Ex *Aquis* non tantùm *Pisces* omnis generis capimus, sed *Coralia* quoque *Margaritas*, *Conchas*, &c. quibus similiter utuntur Medici in Ægrorum suorum Curatione.

Quænâ in Terrâ & in quot Classes dividantur.

X. In *Terris* & supra *Terram* inveniuntur pleraque non tantùm Vitæ nostræ sustentandæ utilia, atque necessaria, verùm Morbis quoque Curandis Convenientia; quæ vulgò in tres solent dispesci Classes, *Animalium*, *Vegetabilium* & *Mineralium*.

Ex iis omnibus peti Alimenta & Medicamenta.

XI. Ex hisce omnibus tum *Alimenta* petuntur & Sanguini blandiori, & cæteris Humoribus, ut & Animalibus Spiritibus à mediocritate illâ nonnihil recedentibus ac deficientibus reparandis convenientia; tum *Medicamenta* notabilibus in Corpore Mutationibus producendis apta.

XII. Quæ ad Alimenta spectant, ea ex iis, quæ nuper de Indicatione Vitali docuimus, facilè poterunt peti.

Medicamentorũ distinctio

XIII. *Medicamenta* vulgò, nec malè distinguuntur in *Alterantia*, & *Vacuantia*. Cùm etiam

quadrent iis, quæ suprà in Morborum examine, adeoque Indicatione Curatoriâ, hinc & Præservatoriâ, Urgenteque proposuimus.

XIV. Ubi quoniam Indicata præsertim spectavimus, nunc ex professo de ipsorum Materiâ & Formâ diversâ nonnulla proponemus.

Morbos omnes redactos ad Corporis qualitates sensiles.

XV. Ut autem omnia brevioribus comprehendamus, considerandum Nos omnes *Morbos Corporis* Utriusque redegisse *ad Ipsorum Qualitates sensiles* tam proprias, quàm communes à statu naturali, adeoque Mediocritate ad Hominis Sanitatem requisitâ recedentes, secundùm quarum Mutationem, adeoque Indicationem, Indicatorum Materiam proponemus.

Qualitatum Sensilium Propriarum Species sex.

XVI. *Qualitatum sensilium propriarum* pro Sensuum Externorum Senario à nobis constituto *Sex* Constituimus *species*. Et 1. quidem ratione *Visus, Colores*, ut & *Pelluciditatem, & Opacitatem*. 2. ratione *Auditus Sonos*. 3. ratione *Olfactûs, Odores*. 4. ratione *Gustûs, Sapores*. 5. ratione *Tactûs Duritiem ac Mollitiem*. 6. ratione *Sensûs Caloris, Calorem ac Frigus*.

Qualitatum sensilium communium species decem.

XVII. *Qualitatum* verò *Sensilium Communium* prout in Partibus Consistentibus, vel Fluidis occurrunt *species* constituimus *Decem*. Quarum 1. *Numerum* continet, in solis partibus Consistentibus spectabilem. 2. *Magnitudinem* in iisdem Partibus Consistentibus, uti *Copiam* in Fluidis notabilem. 3. *Figuram* in solis Partibus Consistentibus reperibilem. 4. *Continuitatem*, aut *Secretionem* itidem in Partibus Consistentibus duntaxat occurrentem. 5. *Connexionem* in iisdem tantùm notabilem. 6. *Locum & situm* Partibus utrisque competentem. 7. *Soliditatem & Fistulositatem* in Solis Partibus Consistentibus observabilem. 8. *Motum* utrisque partibus contingentem. 9. *Tempus Motûs* quibusdam Partibus Fluidis peculiare. 10. *Consistentiam & fluiditatem* reciprocè mutabilem.

Morborum corporis summa genera decem.

XVIII. Adeò ut ad *sedecim summa Genera* omnes Corporis *Morbi* queant commodè revocari.

Unde Indicationes petantur.

XIX. Docuimus in superioribus *Indicationes* in Methodo Medendi *peti* ab iis omnibus, quæ in Ægris aut *secundùm, aut præter naturam* concurrunt ad Functionem quamvis efficiendam, aut lædendam, sive illa Homini inexistant, sive extra eundem reperiantur.

Remediorum genera esse triplicia. Respectu fontis unde hauriantur.

XX. Ut autem Quadruplicibus indicationibus magis speciatim à nobis consideratis, Vitali, Præservatoriæ, Curatoriæ, atque Mitigatoriæ sive Urgenti satis faciamus *triplici Remediorũ genere* uti solemus, *Diætetico, Pharmaceutico, & Chirurgico*: cùm hoc ex triplici fonte hauriantur omnia nostra Remedia, quæ nuper aliter quoque consideravimus.

Et respectu modi operãdi.

XXI. Horum omnium Remediorum materiam ut faciliùs assequamur, quod nuper cœpimus dicere, nunc clariùs ac distinctiùs proponemus: si nimirum *Remediorum operandi modum* spectemus in Corporeis vitiis superandis *triplicia* ferè observabimus *Remediorum genera*: & 1. quidem *Defectum Supplentium* & Restaurantium, Reparantiumque, 2. *Redundantiam Dementium*, quorum quædam Contenta evacuant; quædam Continentia vel Consistentia dividunt ac secant, vel rodunt & consumunt. 3. *Reliquam Mutationem multifariam Alterantium ac Corrigentium.*

1. Defectum supplentia. 2. Redundantiam demetia. 3. Alterantia & corrigentia.

Caput II.

De Supplentibus defectum.

Defectũ supplentium materia

I. Deficientia in Ægris quæ supplent, tùm ex *Alimentis, & Condimentis*, tum ex *Aëre* petuntur; adeò ut hæc sit eorum *Materia*.

Pro deficientium diversitate diversa esse remedia.

II. Pro *diversitate* autem *Deficientium*, Sanguinis, Bilis, Salivæ atque Pituitæ, Succi Pancreatici, Lymphæ, Seminis, Lactis, Animaliumque Spirituum, usurpanda erunt Alimenta vel Condimenta diversa, sicut docuimus nuperrimè.

Partes cõsistentes si deficiant quænam & quo modò reparentur

III. Ubi *Partes Continentes* ac *Consistentes* in totum deficiunt, Dentes puta, in Junioribus quidem solent illi ut plurimùm sponte iterum excrescere, non item in Adultis: Ossa alia integra; vel Musculi non solent ulli denuò excrescere: Ubi autem eorum pars aliqua duntaxat periit, solet quidem Ossis loco Callus excrescere, & subinde nova Caro regenerari, & sic porrò; dummodo Externæ noxæ, Aëris præsertim caveantur, & Sanguinis puritas conservetur aut præstetur.

Caput III.

De Evacuantibus Sanguinem, Menses, & Lochia.

Evacuantia duplicia Pharmaceutica & chirurgica.

Redundantia in Ægris quæ Demunt ac Tollunt diximus esse ratione Partium Contentarum & Fluidarum *Evacuantia* dicta: quorum alia sunt *Pharmaceutica*, alia *Chirurgica*.

Sanguinẽ tolli ferè Instrumẽtis Chirurgicis. Venæ sectio, scarificatio. Hirudines.

II. Primò, *Sanguinem* quidem, excepto Menstruo & Lochiorum, sola ferè videntur tollere *Instrumenta Chirurgica*, quæ Vasa ejus, Venas & Arterias pungendo, aut secando aperiunt, Sanguinique effluxuro viam aperiunt.

III. Huc spectant non tantùm *Venæsectio* dicta, verùm *Scarificationes* quoque cum vel sine Cucurbitulis: ut & *Hirudines*.

Sanguis è narib. elicitur Pharmaceuticis. Millefoliũ è narib. sanguinem elicere.

IV. Ad *Sanguinem è Naribus eliciendum usurpantur quandoque Auxilia Pharmaceutica*, asperitate suâ & duritie acuminatâ Venas in Naribus capillares aperientia; quò referri debet *Millefolium*, si naribus indatur, mox externè nares premantur ac fricentur, unde multis solet elici satis facilè Sanguis satis copiosus.

Sanguis mẽstruus & Lochia evacuantur Medicamentis, Nequaquam Instrumẽtis Chirurgicis.

V. Sed quoad *Sanguinem Menstruum & Lochiorum* in Corpore subsistentem, faciliùs, certiùsque ad Effusionem ac Diminutionem movent *Medicamenta*, quam Instrumenta Chirurgica.

VI. Nam in Utero Vas nullum potest tutò quovis Instrumento Chirurgico aperiri, ut per ipsum educatur Mensium vel Lochiorum Sanguis.

Apertâ venâ id non semper præstari.

VII. Sed nec in pede aut brachio *aperta vena id certò præstat; sed subinde tantùm, ac per accidens, imò fortuitò:* nam longè sæpius nil hac viâ proficitur; quàm ut alteruter fluxus promoveatur, aut excitetur.

VIII. *Medicamentorum autem convenientium* ope

Sed certius & facilius Medicamentis convenientibus, & quomodo. Eorum Materia unde petienda. & quomodo applicanda.

ope id facilius, *certiùsque obtinetur*, non quidem semper immediatè, ast *mediatè: correctâ utriusve suppressi fluxûs Causâ remotiore, Obstructione* puta Ductuum à Pituitâ ipsis inhærente, ipsosque Opplente.

IX. Eorum autem *Materia* consistit in *Plantis omnibus Aromaticis*, & *blandè Acribus*, ut & omni *Sale Volatili:* quod id citiùs præstat, *si externè* in vase conveniente *applicetur Uteri Orificio* exteriori, unde assurget spiritus salinus sat subitò vias obstructas reserans & Sanguini subsistenti exitum parans.

CAPUT IV.

De Cholagogis.

Cholagoga duplicia. Hæc unde Bilem evacuent.

I. SEcundò, *Bilem Redundantem evacuant & minuunt Cholagoga* dicta tum per *Vomitum*, tum per *Secessum* ipsam Educentia.

II. Sed *Bilem* evacuant *in suo præsertim folliculo collectam*; licet putem illam quoque, quæ *rectà tendit ad intestinum* similiter sic evacuari.

Bilis evacuatio per Alvū naturalis, per Vomitum præternaturalis. Assumptorum Naturalis Motus. Eorundem Motus præternaturalis ut & cæterorum Humorum. Qui motus quomodo fiat.

III. *Facilior* autem *tutiorque Bilis Evacuatio est per Alvum*, cùm *via* illa sit *naturalis*; sursum verò ac per *vomitum præternaturalis*. Voluit enim Deus Ore assumi alimenta, hinc per gulam depelli ad Ventriculum, ut in eo fermentetur ac iterum deorsum ad Intestina propellantur; in quibus postquam secreta est & in lacteas venas colata pars utilis, Chylus dicta, reliquiæ ac fæces paulatim deorsum propulsæ tandem excludantur per anum.

IV. Violenta proinde ac inversa, adeoque perversa, ac *præternaturalis* est *Assumptorum regurgitatio* sursum, ut & cæterorum Humorum ad tenue Intestinum exoneratorum, Bilis, succique Pancreatici Propulsio ad Ventriculum, quæ nunquam contingit nisi propter Intestini tenuis *Motum peristalticum* supernè deorsum tendentem *inversum* ac infernè sursum perperam factum, & contenta sua eò adigentem; unde in consensum tractus Ventriculus patitur similiter motum inversum è pyloro versus orificium superius ad œsophagum & os.

Vomitus præternaturalis.

V. Quamvis autem *Vomitus semper est præternaturalis*, & ideò nunquam contingit nisi in statu præternaturali, vel à causâ præternaturali, motuque adeò inverso Ventriculi; solet tamen nonnunquam esse *utilis*, tum *sponte factus*, adeoque *Criticus*, tum *Arte factus*, & *Artificialis:* quemadmodum *noxius* esse solet tum *Symptomaticus*, ab Humoribus ipsis cum Ægri detrimento excitatus, tum *imperitè aut imprudenter* per assumpta *nimius* aut aliàs, *violentus* factus.

Quando utilis. Quando noxius.

Bilis rectè deorsùm malè sursum effunditur.

VI. Quoties autem *Bilis* potest cum Ægri *commodo deorsùm* expelli, *malè* videtur illa mihi *sursùm effundi*.

VII. Incipiemus proinde à Cholagogorum Bilem deorsùm evacuantium materiâ.

Cholagoga duplicia. Scammonium blandè purgare.

VIII. Distinguuntur autem illa in *blandiora*, sive *mitiora* & *potentiora*; quorum illa *majore*, hæc *minore* solent *exhiberi quantitate:* quamvis hæc quoad operationem sint quandoque non minus blanda quàm illa: quod de *Scammonio* verissimum esse, quicquid garriant imperiti, testatur ubique Medicorum peritiorum experientia quotidiana. Ego certè post alios multos aliquot millenis vicibus eo sum usus, sed semper cum successu optimo, & operatione blandâ.

Cholagoga mitiora. Potentiora.

IX. Inter *Cholagoga Mitiora*, quæque majori quantitate possunt exhiberi, numerantur *Manna*, *Cassia*, *Tamarindi*, *Rosarum pallidarum*, & *Violarum Succus*, *Persicorumque flores*, *Myrobalani Citrinæ*, *Rhabarbarum & Aloë*: uti inter *potentiora Scammonium & Asarum*, & si quæ sunt plura.

Mannæ dosis & vires.

X. *Manna* quidem exhibetur ab ℥j. ad ℥ij. & ℥iij. est blandum Medicamentum, quod non tantùm Bilem, verùm Pituitam quoque purgare atque per Alvum evacuare solet.

Quot modis queat exhiberi.

XI. Hæc quoniam plerumque immunda & fæcibus plena occurrit, dissolvitur in Vino, Cerevisia, Jusculo, Aquave stillatitia fœniculi, menthæ, aliave simili, calefactis, mox per linteum colatur, ut fæces à liquore mundo secedant, qui hauritur. Aliàs si mundior fuerit, Infantibus & Pueris comedenda datur. Potest etiam Cerevisiæ cum pane coctæ sacchari loco addi, & sic exhiberi, si priùs in nodulo claudatur, ut fæces, in eo remaneant & pars munda eliciatur.

Cassia duplex. Fistularis purgat, & qualis esse debeat.

XII. *Cassia* duplex usurpatur à Medicis, alia Fistularis, alia Lignea: inter Purgantia verò usurpatur *Fistularis*, quæ laudatur nuper extracta & subacida.

Ejus dosis. Quibus corrigatur. Quomodo exhibeatur.

XIII. Exhibetur ipsa ab ℥j. ad ℥ij. Quoniam verò flatibus facilè dat ansam, carminantia dicta simul usurpantur ad ejus correctionem. Boli forma exhiberi potest, aut Potionis, si diluatur.

Tamarindorum vires.

XIV. *Tamarindi* sunt Cassiâ longè acidiores, ideoque æstum simul temperant.

Dosis.

XV. Exhibentur etiam ab ℥j. ad ℥ij. & ℥iij.

Pulpa.

XVI. Cum fructus racemi conjuncti adsint, solet ab ipsis Tamarindorum *Pulpa* separari, & ad usum servari.

Quot modis exhibeatur.

XVII. Potest ipsa & Boli, & Potionis, & Conditi forma exhiberi.

Succi Rosarum & Violarum Usus. Sirupus Mel, & Conserva. Horum doses.

XVIII. *Succi Rosarum Pallidarum* frequentior, ut & *Violarum* rarior *usus* est ad Bilem purgandam. Ex quibus paratur & Syrupus & Mel, & Conserva, Dosis autem Succi est ℥ij. at Syrupi, Mellis & Conservæ est ℥iij. ad ℥iv.

Quot modis exhibeatur. Medicamenta pauca quantitate assumenda præferri.

XIX. Possunt & Succus, & Syrupus, & Mel liquore grato dilui, & sic exhiberi. Quamvis non parùm molestum sit ægris tantam Medicamenti copiam simul ac semel assumere: quapropter à plerisque *præferuntur medicamenta*, quæ *minore quantitate* possunt usurpari.

Florum Persicorū usus.

XX. *Persicorum flores* in hisce regionibus rariores rariùs etiam *usurpantur*, nisi aliunde ad nos deferantur & imprimis in *Syrupum*, aut *Conservam* redacti.

Sirupus, & Conserva. Vires.

XXI. Aliquantò potentiores sunt floribus rosarum & violarum; quin facilè *vomitum* quoque cient; *aquasque* unà cum Bile educunt.

Sirupi & Conservæ doses.

XXII. Syrupi quidem dosis est ad ℥j ß. & ℥ij. Conservæ autem ad ℥j.

Myrobalanorum Citrinarū vires.

XXIII. *Myrobolani Citrinæ* laudantur, quòd levi adstrictione sint præditæ, ideoque simul roborent.

Dosis & qui exhibeantur.

XXIV. In substantia exhiberi solent ad ʒj ß. & ʒij. in infusione ab ℥i ß. ad ℥j.

Rhabarbari usus & vires.

XXV. Decantatissimum & vigilantissimum Cholagogum censetur *Rhabarbarum*, itidem blandè adstringens; ideoque in alvi fluxu quoque laudatum.

Dosis, & quî exhibeatur.

XXVI. Usurpatur in substantia à ʒ j. ad ʒ ij. In Alvi fluxu priùs torreri solet, atque similiter ad ʒ j. vel ℈ iiij. exhiberi.

XXVII. Infundi quoque solet à ʒ ij. ad ℥ ß. & ʒ vj. & quandoque leniter decoqui.

Aloës vires & usus. Et quot modis exhibeatur.

XXVIII. *Aloë* summoperè amaricans, ideoque Hæmorrhoides, & Menstrua, & alios Sanguinis fluxus facilè concitans non satis tutò quibusvis exhibetur, & imprimis formâ pilularum, ne ipsius amaror percipiatur.

XXIX. Datur tamen aliquando in Electuario, Hierâ picrâ dicto; & sæpè ad Menses movendos; cùm Pituitam quoque incidat, & Uteri orificia obturantem solvat & propellat. Datur etiam in Vino Medicato.

Ejus dosis.

XXX. Dosis ejus est à ʒ ß. ad ʒ j. & ʒ ij. Aliquando namque parvâ quantitate multùm purgat, aliquando vix majore.

Ejus præparatio. Aloe Rosata. Pilulæ Francofurtenses. Scammonii vires.

XXXI. Præparatur ipsa frequenter succo Rosarum pallidarum, & tum vocatur *Rosata*. Posset quoque *Violarum* succo sic parari, quin eo paratæ dicuntur Pilulæ Angelicæ Bejeri, aut Francofurtenses vocatæ, atque per universam Europam satis notæ.

XXXII. *Scammonium* potentissimum est omnium Cholagogorum Evacuans, quippe quod ad gr. xv. tantùm tutò exhibetur. Est autem insuper tutissimum remedium, Corrigitur vulgò Cydonio malo, in quo decoquitur & vocatur *Diagridium*.

Diagridium. quid. Scammonii præparatio egregia.

XXXIII. Præparatio ejus facilior est, si dosis ejus contundatur & affusâ aliquâ Aquâ stillatitia quicquid ea dissolvi potest, effundatur, remanente in fundo materia nigricante, addendo liquori tantillum Julapii, vel Syrupi rosacei. Cujus medicamenti ope dejectio Bilis & Aquarum promovetur facillimè, atque sine omnibus torminibus ac molestiis; adeò ut nullum norim medicamentum Purgans huic præferendum, atque magis tutum, cùm & Puerperis, & Infantibus sæpissimè exhibuerim cum summo successu; nec parùm risi postmodum Theoreticorum nostrorum Scriptorum Metum, continuò jubentium abstinendum à Medicamentis Scammoniatis; quamvis vulgatissima *Electuaria Diaprunum Solutivum*, ac imprimis *è Succo Rosarum* dictum vim suam primariam Scammonio debeant.

Scammonio præparato nullum purgans præferendum. Electua. Diaprun Sol. & è Succo Rosar. vim suã Scammonio debere.

XXXIV. *Asarum* cùm imprimis per vomitum educat Bilem; ipsius inter Vomitoria faciemus mentionem.

Caput V.

De Phlegmagogis.

Pituita unde oriatur. Quomodo generetur.

I. INter Humores extra Sanguinis massam in humano Corpore occurrentes *Pituita* post Bilem numeratur, quam non semel docuimus Ortum suum primarium habere è Saliva, & Muco forsan.

II. Saliva siquidem continuò ad Os confluens continuò deglutitur, Ipsique forsan Mucus in faucibus conjungitur & simul per OEsophagum in Ventriculum detruditur, ubi Tunicas oblinit, sensimque ad tenue Intestinum protruditur, atque ibidem propter Crustam pannosam adhærens diutiùs moratur: adeò ut *in tenui* præsertim *Intestino* colligatur & coacervetur, nullibique in statu naturali tam copiosa reperiatur quàm in laudato Intestino.

Ejus locus.

Quæ mãla producat. Esse minuendã. Quomodo, & quibus viis id fiat.

III. Hæc *Pituita*, ubi exuperat, cum Chylo ad Sanguinem transit, eundem, hinc & aliquando Corpus universum reddit *Pituitosum*: quocirca eadem tunc Minuenda est.

IV. *Minuitur* autem, dum ejus pars aliqua è Corpore ducitur, ac evacuatur: quod fieri potest per vias universales omnes, *Vomitum*, *Secessum*, *Urinas*, *Sudores*, *ipsamque Salivationem*.

Phlegmagoga quæ. Et quotuplicia.

V. Nunc autem agemus de *Materiâ Medicamentorum Pituitam* per *Alvum ac secessum evacuantium*.

VI. Hæc Medicamenta dicuntur *Phlegmagoga*, dividunturque vulgò in *Mitiora* & *Potentiora*.

Mitiora. Potentiora.

VII. Inter *Mitiora* numerantur *Manna*, *Aloë*, *Sena*, *Myrabolani Chebulæ*, *Emblicæ ac Bellericæ*, ut & *Agaricus*, ac *Mechoacanna*. Inter *Potentiora Turbith*, *Carthami semen*, *Hermodactylus*, *Sagapenum*, *Opopanax*, *Colocynthis*, & *Euphorbium*: *Mercurius sublimatus dulcis*, & *Pracipitatus Quivis*.

Myrobãlanorum differentia. Vires. Dosis.

VIII. *Myrabolani Emblicæ ac Chebulæ* convenientiores censentur Pituitæ evacuandæ; *Bellericæ*, autem quoniam creduntur quodammodo adstringere, commendantur magis in Pituita non glutinosa, sed fluidiore. Dantur omnes in substantia à ʒ j. ad ʒ ij.

Agarici vires. Dosis. Quibus corrigatur. Agaricus Trochiscatus.

IX. *Agaricus* & *Agaricum* quibusdam, Sennerto, &c. *Pituitam fluidiorem* creditur magis evacuare, quàm *glutinosam*; aliis contrà, Mesue. Daturque à ʒ j. ad ʒ ij. in substantia; cumque Ventriculo habeatur adversum, Corrigitur Zinzibere, Nuce moschata, & aliis aromatibus.

X. Parantur ex Ipso & Zinzibere Trochisci, & dicitur Agaricus Trochiscatus.

Mechoacannæ vires. Dosis.

XI. *Mechoacanna Pituitam*, sed imprimis *Humores Serosos*, evacuat; daturque à ℈ iiij. ad ʒ ij.

Turbith Vires. Usus. Dosis.

XII. *Turbith ac Turpetum Pituitam crassiorem ac tenacem* ex Universo Sanguine, partibusque remotis creditur educere; daturque in substantia à ℈ ij. ad ℈ iiij. & ʒ j ß. In Infusione autem, uti alia ferè omnia ad duplum, hoc est, à ʒ i ß. ad ʒ iij.

Carthami Seminis vires. Usus. Dosis Syrupi Diacnicu Dosis.

XIII. *Carthami, sive Cnici Semen* dicitur *Pituitam & Aquas* & sursum & deorsum evacuare; usurpaturque frequentiùs in decocto à ʒ iij. ad ʒ vj. Paratur ex ipso *Syrupus Diacnicu* dictus, daturque ad ℥ ij.

Hermodactyli vires. Dosis.

XIV. *Hermodactylus Pituitæ Glutinosæ* educendæ, etiam è locis remotissimis: adeoque ipsis *Articulis* convenit; daturque à ℈ ij. ad ℈ iiij. & ʒ j ß.

Sagapeni & Opopanacis vires. Dosis.

XV. *Sagapenum & Opopanax* Gummi sunt, *Pituitæ Glutinosæ tum incidendæ, tum educendæ* apta, à ʒ ß. ad ʒ j.

Foliorũ Senæ Vires. Usus. Dosis.

XVI. Libet hisce addere *Senæ folia*, quippe quæ *Pituitam* non minùs educunt, quàm Humorem Melancholicum, de quo Posteà. Exhibentur à ʒ j. ad ʒ ij. in pulvere ac substantia, cum

cum pulpâ Prunorum in formâ Electuarii, & ad ℥ß. in infusione.

Colocynthidis Vires. Dosis Trochisci Alhandal. Euphorbii Dosis Vires, Mercurii præcipitati & sublimati vires.

XVII. *Colocynthis*, cujus Pulpa solet usurpari; remoto semine, potens est Phlegmagogum, quippe quod datur tantùm ad gr. xv. ut & ipsius Trochisci, *Alhandal* dicti.

XVIII. *Euphorbium* acre ac rodens Vegetabilium Phlegmagogorum potentissimum, datur tantùm ad gr. viij. vel decem. Pituitam lentam educens, ut & Humores Serosos.

XIX. *Mercurius* cum Mineralium Spiritibus Acidis quovis modo præparatus, ac *præcipitatus*, aut *sublimatus*, potens efficaxque existit Phlegmagogum, pro sui præparatione diversâ dosi variâ exhibendum.

Quâ ratione uterque operetur.

XX. Videtur autem mihi *Mercurius* in qualicunque sui præparatione notatâ *imbibere atque concentrare plurimum Spiritûs Acidi*, cujus ratione *incidat* potenter *Pituitam Glutinosam*, eamque aptam reddat ad evacuationem, concurrente forsan simul *Effervescentiâ cum Bile* instituta, cujus ope erumpentes Halitus Acres irritent Intestinum Tenue ad sui Coarctationem frequentiorem, continuatamque, hinc & Contentorum Solutorumque exclusionem.

Mercurius purus non evacuat humores per alvum. Quatenus blandior aut vehementior purgat.

XXI. Qui proinde *Mercurius purus* putus non solet ullos *evacuare Humores per alvum*, postquam præparatus est cum Spiritibus Mineralium acidis, magnam evacuandi nanciscitur vim: sed quæ tantò existit *blandior*, quantò spirituum dictorum Aciditas est magis tecta & concentrata; uti contrà *vehementior*, quò eadem magis est manifesta.

Mercurii sublimati Vires. Dosis.

XXII. Unde *Mercurius Sublimatus Corrosivus*, omnium Mercuralium Medicamentorum (quantùm Ego saltem novi) *vehementissimum* vix *ad grani partem quartam*, & ad summum *mediam*, & ne sic quidem satis tutò exhiberi potest: quin cum summâ Humorum omnium, corporisque agitatione ac conturbatione non solùm deorsum, sed sursum quoque Humores Pituitosos qualescumque, etiam multùm glutinosos educit.

Usus ferè nullus.

Unde *non facilè ulli dandum*, postquam suppetunt blandiora, & tutiora, & illa quoque satis efficacia.

Mercurii dulcis vires.

XXIII. Illud autem facit *Mercurius sublimatus*, ad illius differentiam, *Dulcis* vocatus, hoc est minimè Corrosivus, quo ille gaudet nomine, & quidem ob suam acrimoniam extremam.

Mercurius Corrosivus quomodo paretur.

XXIV. Ubi namque *Mercurius* vel cum Vitriolo & Sale marino tritus vel in Igne forti Nitrive Spiritu priùs solutus, addito Sale marino, tandemque post Spiritus acidi partem multam destillatione abstractam igne fortiori urgetur, Nivis vel Glaciei ad instar in Vasis partem superiorem attollitur, estque tunc validè Acris, ac Corrodens, vulgò *Corrosivus* dictus.

Mercurius dulcis quomodo fiat. Ejus dosis.

XXV. Huic Mercurio sublimato Corrosivo si Crudus addatur, simulque teratur, mox iterum sublimetur, prodibit & assurget omnis Acrimoniæ expers, ideoque *Dulcis* dictus; cujus grana xx. ad xxx. tutiùs exhibentur, quàm Corrosivi pars Grani tertia, vel quarta.

Mercurii sublimati acrimonia quî tegatur.

XXVI. Mirum autem est novâ Mercurii addtione ac sublimatione obvolvi ac tegi, quin corrigi posse tantam & tam nocentem *prioris acrimoniam*, *& austeram*, & *urentem*, *rodentemque*. Vix enim putem aliquam reperiri in rerum natura Austeritatem, quæ cum sublimati corrosivi Mercurii Austeritate queat conferri.

Ejus austeritas extrema. & acerrima.

Cúmque Austera pleraque sint terrea & sapore obtuso, hic Mercurius acerrimus simul existit, & omnia penè consumens: quo malim proinde abstinere, quàm frequenter uti Medicos de suorum Ægrorum salute multùm solicitos.

Mercurii præcipitati præparatio varia.

XXVII. *Præcipitatus* paratur *Mercurius* priùs *in Acido Spiritu solutus*, hinc post ejusdem abstractionem *in fundo remanens*, aut *Salis marini*, vel *Tartari* addiri ope ad *fundum depulsus*, ac verè *præcipitatus*. Cujus utriusque Præparationes occurrunt plurimæ, tum ratione solventis, tum ratione præcipitantis, tum ratione Coloris.

Mercurius aliis purgantibus additus melius operatur.

XXVIII. Quocunque modo paratus sit Mercurius cum majori successu usurpatur, certiusque operatur, si alii Purganti jungatur; quo ad evacuationem faciliùs deducitur, quàm si solus exhibeatur, cujus rei ratio ex suprà dictis facilè patet; quoniam nempe Humores pituitosos imprimis attenuat & incidit, atque sic ad eductionem præparat.

CAPUT VI.

De Melanagogis.

Humor Melancholicus cujus naturæ.

I. Inter Humores à Sanguinis massa diversos fit passim mentio *Humoris Melancholici*, quem vulgò *Terrenæ* pronunciant naturæ.

Quinam humores Auctori dicantur Melancholici.

II. Quantum Ego ex accurata & longa Ægrotum à me curatorum observatione, atque Humorum Affectus Melancholicos dictos producentium evacuatione laudabili, hoc est, Affectus notatos fœliciter curando, facta, judicare potui; Duplices Humores, à quibus Affectus illi pendebant tunc notavi; non parùm inter se differentes, *Austeros* puta, & *valdè Glutinosos Pituitosos:* quibus partim correctis, partim eductis curavi fœliciter dictos Affectus; quapropter Utrosque *Melancholici Humoris* nomine indigitandos censui.

Qui notandi in Curatione Melancholicorum.

III. Hæc autem distinctio haud est parvi pendenda à Medicis Praxin aliquando facturis, quoniam illa neglecta vix unquam ex voto *curabuntur Melancholici:* quinimò planè persuasus sum ideò tam raro curari fœliciter Affectus Melancholicos, quia illam distinctionem non satis observarunt plerique Medici, Authoribus suis nimiùm addicti, atque eorum, quæ in praxi contingunt, negligentiores.

Ut & in eorum alteratione & purgatione.

IV. Vel idcircò autem ad illam distinctionem attendendum est, quia in horum *binorum Humorum & Alteratione*, & imprimis *Evacuatione* eadem non possunt semper utiliter usurpari Medicamenta.

Quibus Humores Austeri corrigantur. Et quibus Glutinosi.

V. Humores namque *Austeros alterant & corrigunt* optimè *Salia Volatilia & Plantæ omnes Aromaticæ* blandiores. *Glutinosos* autem etiam *Spiritus Acidi*, qui corrumpunt ampliùs & noxios reddunt Austeros.

Quibus evacuentur Austeri. Quibus Glutinosi

VI. *Austeri Humores evacuantur* fœlicissimè per vulgò dicta *Hydragoga*, *Glutinosi* verò per *Phlegmagoga*.

Humorum horum distinctio quàm necessaria. Duo Genera Humorum Melancholicorum & eos purgantium.

VII. Unde cuivis patet facilè; quantæ utilitatis, imò *necessitatis* sit, ad medicinam ritè faciendam *hæc distinctio*, quæ in Affectibus Melancholicis tam cognoscendis, quàm curandis lucem affert magnam: sicut agnoscent, quotquot in ipsorum curatione occupati conferent ea, quæ ab aliis & à me super hoc negotio sunt dicta & scripta.

VIII. Ergò *duo Genera Humorum Melancholicorum*; *duo Genera Medicamentorum ipsos Purgantium* proponemus.

Caput VII.

De Melanagogis Humores Glutinosos Evacuantibus.

Qua Glutinosos humores purgent. Myrabolanorum Indarum vires. Dosis. Polypodii vires. Dosis. Quomodo exhibeatur. Epithymi vires. Dosis. Foliorum Senæ & Rhabarbari usus.

I. PROpriè loquendo Humores hi sunt *Pituitosi maximè Glutinosi*, quibus educendis conveniunt *Myrabolani Indæ, Polypodium, Epithymum, Sena, Elleborus niger, Lapis Lazuli, & Lapis Armenus*.

II. *Myrobalani Indæ* blandiùs id efficiunt, sumunturque ut cæteræ ad ʒj.

III. *Polypodium* blandum est medicamentum, quod etiam *Pituitam* educere docent, Daturque ad ʒj. ad ʒij. & ʒiij. In decoctione aut infusione ad ʒvj. & ℥j.

IV. *Epithymum* itidem blandum est medicamentum, quàm præcedens tamen efficacius, utpote magis aromaticum; datur à ʒj ß. ad ʒij. & ʒiij. in Infuso ad ʒvj. & ℥j. quamvis aliqui plùs dent.

V. *Sena folia* hoc tempore in frequentissimo sunt cum *Rhabarbaro* apud Medicos vulgares usu; adeò ut in quovis affectu, undecunque orto, si purgandum videatur semper atque tantùm præscribantnr à plerisque hæc duo medicamenta, sive tantùm infundantur, sive simul leviter decoquantur in liquore ipsis probato, hinc Colaturæ addatur vel Manna, vel Syrupus aliquis laxativus, rosarum puta cum senâ; vel de cichorio cum rheo, vel diacnicu, vel flores Persicorum, vel aliquando Electuarium Diaprunum solutivum, Diaphœnicum, Diacarthamum, aliudve simile.

Senæ vires. Ejus correctoria. Mundatio In decoctione ejus intima vis elicitur. Hæc Melancholicos purgat humores qui tormina excitant. Humoribus Austeris & Acidis malè adhibetur nisi sint præparati. Quare in Quibusdam Tormina producat in quibusdam non.

VI. Cæterùm *Sena blandum* est medicamentum, si aut in *substantiâ*, aut *insuso* exhibeatur; *non item si decoquatur*, tunc enim *tormina* solet producere.

VII. Propter illa tormina solent ipsi *anisi, aliave carminantia semina* addi; quin *stipites* abjici, cùm ab iis præsertim credantur produci *flatus & tormina*.

VIII. Quantum Ego potui observare, ubi *decoquitur sena*, videtur *vis ejus intima elici*, quæ non tantùm Pituitam minùs & magis glutinosam, sed Austeros quoque Acidosque adeòque summè *Melancholicos Humores educat quibus* illa debentur *Tormina*.

IX. Unde in quibus abundant tales *Humores Austeri & Acidi* non satis prudenter *exhibetur sena*; nisi ex parte saltem fuerint *ipsi præparati, temperatique*.

X. Hinc est, quòd *in quibusdam semper à senâ producantur tormina*, quia Humoribus scatent Austeris & Acidis, quod non item evenit aliis, quando *Pituitosi duntaxat redundant Humores*, imprimis, quando iidem sunt *minùs Glutinosi*.

Sen à Phlegmagogum & Melanagogum. Rhabarbarum. Cholagogum. Hoc magis ingratum illo. Senæ Dosis. Ejus pulvere & Prunorũ pulpa fi Electua t rium. Ejus parva quantitas non sufficit ad magnum decoctum vi purgante imbuẽdum. Nimia Senæ & Rhei quantitas male infunditur in pauco liquore In eorum Infusionibus ad quænam attendendum. Aliquantò plus præscribendum. Pharmacopœorum in horum usu error. Unde Medicis imponitur. Quare Autor in sua praxi maluit præscribere Electuaria, Pilulas, quàm Infusiones.

XI. Est igitur *sena tum Phlegmagogum*, *tum Melanagogum medicamentum*, sicut *Rhabarbarum Cholagogum*.

XII. Est insuper *sena minus ingratum*, *quàm Rhabarbarum*, medicamentum.

XIII. Dosis ejus est à ʒj. ad ʒij. paraturque ex ipsius *pulvere atque Prunorum pulpâ Electuarium* non ingratum, & satis tutum, cujus dosis major erit aut minor, prout senæ plus vel minùs fuerit additum.

XIV. Non possum cum illis sentire, qui putant ℈j. ipsius sufficere ad liquoris convenientis, decocti puta cujusvis, ℥xiij. imò xx. purgante vi imbuendas: quos falsi arguit, etiam præfractos, Experientia.

XV. Id quidem certum est, satis imprudenter à multis multum senæ atque rhabarbari infundi in paucâ liquoris cujusvis quantitate, quâ elici non potest sæpiùs non dicam omnis, sed ne quidem media, vel quarta ipsorum vis. Sed stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.

XVI. Quisquis proinde certus esse cupit de quantitate tum liquoris, tum purgantis infundendi, attendet 1. ad *ipsum liquorem*, an purus sit, an alterius medicamenti purgantis extractionem juvantis, aut impedientis vi imbutus. 2. An *purgans sit potens*, *ac purgandi vi plenum*, an eâdem quâvis de causa plùs, vel minùs *destitutum*.

XVII. Cùm autem Medicus non possit scire, quale sit purgans, quod usurpabit Pharmacopœus, solent Medici prudentiores *aliquantò plus Purgantis præscribere*, quò si aliquantùm effœtum id sit, quantitate aliquantò majore compensetur illa jactura.

XVIII. *Sed alius non rarò hic à Pharmacopœis* committitur *error*, dum alii purgans infundunt in Liquoris quantitate præscripta, alii majore, atque si ipsius vel partem tantùm sumunt, vel nimiùm evaporant; quin nonnunquam purgans exprimunt, aut idem omittunt: Unde quanta & quàm incerta sit futura talis Infusi efficacia nemo non videt. Interim putant multi Pharmacopœi talia sibi licere, quibus tamen tam Medicis, quàm Ægris imponitur.

XIX. Quamobrem, cùm impossibile sit Medico cujusvis Pharmacopœi, ubi plures in eadem Urbe existunt, mores singulares, quos sæpè tegunt, nosse, malui ego in mea praxi præscribere aut Electuaria, aut Pilulas, quàm Infusiones: cùm Potiones quoque Concinnari possint ex dissolutis liquore convenienti Electuariis; & observavi me longè certiùs, ac tutiùs præ aliis potuisse facere meis Ægris medicinam.

XX. His per parenthesin, cùm in plerisque Purgantibus possint habere locum, sic propositis, pergamus ad cætera Melanagoga.

Ellebori nigrius. Ejus confusio cum Albo. Quod est Vomitorium.

XXI. Post Senam examinandus *Elleborus niger*, Veteribus valdè familiare ac tutum medicamentum, quamvis rariùs hoc usurpetur tempore; quo perperam *confuderunt* multi *Elleborum nigrum*, *cum albo*, dum ille quidem Purgans est per alvum, blandum, hic satis vehemens Vomitorium.

Ellebori nigri Dosis. Ejus extractum. Lapidis Armeni & Lazuli vires & dosis.

XXII. *Dosis* ipsius in substantiâ est à ʒß. ad ℈ij. & ʒj. in Decocto ad ʒiij. & ℥ß. Paratur egregium ex ipso Extractum, quod pro Menstrui diversitate existit diversum.

XXIII. *Lapis Armenus & Lazuli* dicuntur Humores lentos & crassos melancholicos educere à ʒß. ad ʒj. & ℈iiij.

CAPUT VIII.

De Melanagogis Humores Austeros & Acidos Evacuantibus.

Humoribus Melancholicis post præparationem cõvenire Hydragoga.

I. DIximus In superioribus Humores *Austeros & Acidos*, adeóque *magis propriè Melancholicos* dicendos haud evacuari facilè, nisi post prævíam sui præparationem ac contemperationem, atque tunc Ipsis convenire *Hydragoga*, postquam iidem sic correcti ac temperati seri habent formam & consistentiam: Ergò de illis agemus utrisque simul, hoc est, de Humoribus Austeris & Acidis, atque de Serosis & Salsis Muriaticis: quo ipso facem aliquam illustrandæ nostræ Arti Medicæ accendo, dum scilicet Humores istos omnes tam diversos à plerisque habitos ad unum genus redigo; sicut prius Melancholicos ad duo genera deduxi.

CAPUT IX.

De Hydragogis.

Hydragoga quæ.

I. AD *Hydragoga* & Serosos Humores educentia pertinent *Soldanella*, *Ebuli & Sambuci Baccæ, Semen, Cortex medianus, Radix, & Folia: Mechoacanna, Ialappa; Iridis Radix; Gratiola; Esula; Mezereum, Elaterium, Gummi de Peru, & Crystalli Lunæ.*

Succi Iridis vires. Additamenta.

II. Ex *Radice Iridis* recenti contusâ *Succus* exprimitur, qui non tantùm incidendi, attenuandique vi pollet, ast insuper *Serum expurgat*, ei addendo aliquid dulcis, Mannam, Syrupum laxativum rosarum, violarum, aliumve magis purgantem, florum Persicorum, ros. solut. cum senâ, de cichor. cum rheo, diacnicu, &c.

Dosis.

III. Hujus Succi dosis est ab ℥ß. ad ℥j. & ℥ißß.

Gravidis non exhibetur.

IV, Quoniam verò Menses quoque solet movere, *Gravidis haud tutò exhibetur.*

Ebuli & Sambuci Vires. Dosis.

V. *Ebuli atque Sambuci* partes molles omnes *aquis ducendis* conveniunt, quamvis partes aliæ potentiùs, aliæ debiliùs id peragant, unde varia quoque dosi usurpari solent.

Ex eorũ Baccis Rob. Ej⁹ dosis. Vires.

VI. Ex *Baccis* contusis Succus exprimitur, qui solâ decoctione in *Rob* vertitur, medicamentum pergratum, quod ad ʒj. & ʒij. datur, nec tantùm *per alvum serum educit*, verum *per Sudores* quoque idem expellit.

Ex Corticibus Succus. Ej⁹ dosis vires.

VII. *Cortex medianus* tam *Ligni*, quàm *Radicum* efficacior est, daturque ejus *Succus* inde expressus ad ʒij. & ℥ß. quamvis etiam decoqui possit. Qui ex radicum cortice habetur, potentior est ac Vomitum simul plerumque movens.

Foliorũ usum & vires. Florum usus & vires.

VIII. Solent quoque *prima folia, needum explicata*, in jusculo pauco decoqui, & ad spinachiæ modum parari, atque usurpari, unde aquæ blandè per alvum evacuantur.

IX. Quin *flores virides adhuc ac nondum aperti* condiri *solent*, & Capparum ritu in prandio & cœnâ cum carnibus assumi; unde similiter expurgatur blandè *Serum*.

Mechoacannæ Vires, Usus & Dosis.

X. *Mechoacannam* diximus jam & Pituitam & Aquas educere per alvum: sive detur in Substantiâ à ℈iiij. ad ʒiß. & ʒij. sive paretur ex ipsâ Spiritûs Vini ope *Resina*.

Ialappæ Vires, Usus & Dosis.

XI. Sed potentius Medicamentum, serososque Humores fœliciter expurgans est *Ialappa*, itidem radix, sed priore nigricantior, & solidior & ponderosior, cujus in pulvere dosis est à ℈ij. ad ʒj. & ℈iiij. *Resinæ* autem ad gr. vj. viij. x.

Soldanellæ vires. Dosis. Succus.

XII. *Soldanella* commendatur etiam inter Hydragoga, licet culpetur quoque tanquam Ventriculo adversa & tormina excitans. Datur à ʒj. ad ʒiß. & ʒij. Ejus autem Succus ad ʒiij. & ℥ß. Vnde patet totam ejus vim non inesse substantiæ ipsius Humidiori, sed maximè sicciori.

Gratiolæ vires. Usus, Dosis.

XIII. Aquas quoque ac serum evacuat *Gratiola*, nec tantum per alvum, verum per Vomitum quoque, corpusve non parum turbat; unde inter violenta censetur Purgantia; nec semper satis tutò exhibetur. Dosis ejus in substantiâ est à ℈ij. ad ʒj. in decocto ad triplum, & quadruplum.

Esulæ & Meserei vires. Correctoria.

XIV. *Esula & Mezereum* acria sunt medicamenta, & valdè rodentia; unde nisi eorum Acrimonia prius obtundatur, tutò usurpari non possunt. Obtunditur illa mucilagine sem. psyllii, tragacanthâ & similibus.

Esulæ Usus. Dosis.

XV. Vsurpatur autem *Esulæ radix*, ac imprimis ejus *Cortex*, à gr. vj. ad gr. x. & xij. *Succus* verò sive *Lac*, à gr. iij. ad gr. viij.

Mezerei Dosis.

XVI. Sic *Mezereum* datur à gr. v. ad gr. viij. & ℈ß.

Elaterii vires. Usus. Dosis.

XVII. *Elaterium*, quod est Cucumeris Asinini Succus potentissimum est Hydragogum, & acre; unde simili corrigitur, quo antecedentia, modo: Hydropicis conducit, ut & illa. Vomitumque similiter movet. Daturque à gr. iij. ad gr. iiij. aut vj.

Gummi de Peru, Gummi Gotte, sive Guttæ Gambæ vires. Dosis. Præparatio.

XVIII. *Gummi de Peru*, sive *Gummi Gotte*, & *Gutta Gamba* dictum, potens est Hydragogum, idemque quàm tria modò dicta longè tutius, quippe non ita vehemens acre: Vomitum quoque subinde movet: daturque à gr. ij. ad gr. iiij. & gr. vj. quamvis aliqui parum prudenter ipsum ad ℈ß. exhibeant.

Magisterium.

XIX. Præparatio ipsius elegans & optima est, si solvatur in Vini Spiritu rectificato, deinde affusa Aquâ rosaceâ vel aliâ præcipitetur ad fundum. Pulvis eleganter flavescens vocatur *Magisterium*, estque tunc longè præstantius medicamentum, quàm si crudum exhibeatur.

Crystallorũ Lunæ præparatio. Vires. Dosis. Usus.

XX. Inter purè Chymica laudatur meritò *Luna sive Argentum*, quando Spiritu Nitri solvitur, hinc & in *Crystallos* redigitur. Potens est *Hydragogum & summum Melanagogum*. Dosis ad gr. iiij. v. vj. Pilularum forma commodissimè usurpatur, cum valde amaricet. Laudatur non tantum in Hydrope, verum in omnibus omninò Affectibus Melancholicis.

CAPUT

Caput X.

De Vomitoriis.

I. Postquam in compendio dedimus Purgantium per alvum Materiam, proximum est, ut similiter Vomitoriorum materiam proponamus.

Vomitoria blanda. II. *Vomitum movent*, quædam *copiâ*, quâ sumuntur, & nauseam excitando Ventriculum ad vomendum blandè concitant; qualia sunt Aqua pura, Iusculumve, aut Cerevisia, & imprimis *tepida*, *copiosè* & quasi ad ingurgitationem hausta; quibus si oleum, butyrum, carnisve pinguedo conjungatur, Vomitus citiùs & faciliùs succedit, cùm sic Nausea potentiùs excitetur; minùs si magis caleant. *Aqua, Insculũ, Cerevisia. Horum usus.*

Mel in Aquâ dissolutũ. Ficuum Decoctũ. III. Idem præstabit Mel cum Aquâ dissolutum, aut Coctum copiosè assumptum, ut & Ficuum Decoctum; aut Aquâ tepidâ ficubus priùs comestis superbibitâ; quo artificio innocentiam suam probavit Æsopus.

Quæ Vomitoria non vera & quæ vera. IV. Sed ista non sunt vera Vomitoria, cùm Vomitum licet excitent, nullos *Humores* educant, nisi stagnantes in Ventriculo, ac Tenuis Intestini principio; quos etiam *ex Sanguinis massâ in Ventriculum*, hinc & Os *deducunt vera Vomitoria* quæ postmodùm proponemus.

Horum differẽtia. V. Observo autem alia *Vomitoria Pituitam* præsertim, alia verò *Bilem*, alia *promiscuè quosvis Humores Vitiosos* per Vomitum expellere: quod licet à paucis notatum sit, debebat tamen omninò notari: sicut id patet ex iis, quæ jam diximus dum de Purgantibus per alvum loqueremur, etiam secundum Auctores Classicos, docendo 1. *Flores Persicorum* etiam per *Vomitum* expellere Humores *Biliosos*, *ac serosos*. 2. *Asarum Bilem sursum* quoque evacuare. 3. *Turbith Pituitam glutinosam* per *vomitum* eiicere. 4. *Carthami Semen* tum *Pituitam*, tum *Aquas sursum* & *Vomitu* extrudere. 5. *Elaterium Aquam*, *Bilemque* non tantum per Alvum, verùm *Vomitu* quoque excludere. 6. *Ebuli & Sambuci radicem*, *corticem*, *summitates recentes*, *ac Flores Aquas* per *Vomitum* quoque educere. 7. *Gummi Gotte Aquas & Bilem* tam per *Vomitum*, quàm Dejectionem expellere. *Catalogus eorũ quæ per Alvum, & Vomitum evacuent.*

Multa purgãtia simul & vomitum ciere. VI. Idem de pluribus aliis Purgantibus ex propriâ experientiâ possem testari, quamvis hoc ab aliis non vidi notatum. Et ne quis putet hoc accidere, quoties satis magnâ ipsa exhibentur quantitate; norunt omnes, qui formulas meas viderunt, me cavere sedulò à Medicamentis tum violentis, tum quantitate magnâ præscribendis: evenit tamen mihi sæpenumerò, ut præter opinionem atque intentionem meam observarem Vomitus satis frequentes post quorumvis Purgationem exhibitionem.

Huc conferre Humorum Volatilitatem & sursum inclinationem. VII. Fateor quidem multum tunc *conferre Humorum volatilitatem*, atque *sursum Inclinationem*, non possum tamen id omne huic uni Humorum Proclivitati sursum adscribere, verum partem quoque ipsis Medicamentis; utut ipsa frequentius & abundantius soleant Humores varios deducere ad Alvum.

VIII. Dum proinde primaria & magis consueta examinabimus Vomitoria, quæ in singulis observavi, & memini, eadem simul monebo; quin, ne mihi hoc excidat, à *Cydoniis* faciam initium, quamvis illa plerisque habeantur pro minimè Vomitoriis aut Purgantibus.

Cydoniorũ Vires. IX. Paravi tamen ipse non semel Acidulum *Syrupum*, vel potius *Mivam Cydoniorum* ex solo Succo ad Syrupi consistentiam igne blando decocto; cujus effectum laudabilem ac sæpè valdè differentem miratus sum sæpenumero.

Dosis. Hujus effecta. Laus. X. Hujus si cochleare dimidium Infantibus, vel plùs Adultioribus exhibeatur, *Pituitam Glutinosam* incidit, & nunc *Tussi ex Pulmonibus* educit, nunc *Vomitu è Ventriculo, Tenuique Intestino*, nunc *Dejectione* ab iisdem partibus expellit: quodque maximi faciendum *Robur simul affert Ægris*, eosdemque fœliciter restituit, adeo ut hoc uno remedio plures restituerim Ægros à plerisque medicamentis abhorrentes, ipsaque aversantes. *Pituitæ* autem imprimis, conducit tum *Evacuandæ*, tum *corrigendæ*.

Anethi Vires. Dosis. XI. Inter Vomitoria referuntur *Anethi semina & flores*: quæ cum *Pituitam* attenuare atque corrigere soleant, eidem quoque *Vomitu Evacuandæ* conducent; danturque ad ʒij, & ʒiij.

Atriplicis vires & dosis. XII. Vomitum quoque ciet *Atriplicis semen atque radix*. Daturque radix ad ℈iiij. semen autem ad ʒij. & ʒiij. *Bilem evacuat*, hic in Ictero conducere putatur.

Persicorum Flores & Syrupus. XIII. *Persicorum flores*, atque *Syrupum* ex illis paratum *Vomitum Bilem ac serum* educere jam diximus.

Raphani Succi & Seminis vires & dosis. XIV. *Raphani succum ac semen* quoque *Vomitum* ciere atque *Pituitam*, *serumque* educere docent, si Succi ℥j. ad ℥ij. seminis autem ʒij. ad ʒiij. usurpentur.

Asari vires. Dosis. Præparatio. Medicamentum ingratum & violẽtum. XV. *Asarum* tum quoad *folia*, tum quoad *Radicem Vomitorium* est, atque Purgans per Alvum, *Bilemque* educit. Datur radix ad ℈iiij. Folia verò N. 6. 7. 8. vel plura prout majora sunt vel minora ex quibus contusis, addito liquore apto Succus exprimitur, atque exhibetur. Medicamentum, quod licet magni factum sit à quibusdam literatis magis, quàm verè Practicis, non parum ingratum est atque satis violentum, nec ullo modo conferendum cum quibusdam Chymicis, de quibus agemus postmodum.

Turpethi vires. Dosis. XVI. Docuimus in superioribus *Turpethum* quoque *Pituitam tenacem* Vomitu expellere à ʒiſ. ad ij.

Ebuli & Sambuci vires. XVII. Sic *Ebuli & Sambuci* Radix, Cortex, medianus puta & virescens, foliorum summitates nondum explicatæ, atque flores nondum aperti tam *sursum*, quàm *deorsum Aquas educunt*; sicut jam monuimus.

Carthami Seminis vires. XVIII. Idem dicendum de *Carthami semine*, quod similiter *Aquas & Pituitam* sursum ac deorsum evacuat.

Genistæ vires. Dosis. XIX. *Genistæ folia*, *flores ac semina Pituitam tenuem*, & *Aquas* tum *Vomitu*, tum *Secessu* educunt à ʒij. ad ʒiij. & ℥ſ. unde Hydropicis conducunt: nam & *Vrinas* movent.

Ellebori albi dosis & vires. XX. *Ellobori albi radix* à ʒſ. ad ʒj. *Pituitam Glutinosam educit Vomitu*, sed violentum est medicamentum, ideoque nonnullis secuturis modis omnibus postponendum.

Cyclaminis dosis & vires. XXI. *Cyclaminis radix* ad ʒſ. exhibita dicitur non tantum *Hæmorrhoëdes*; ac *Menses* movere,

vere, ast insuper tam *sursum*, quàm *deorsum Pituitam* evacuare.

Catapu-tiæ Majoris ac Minoris Vires & Dosis.

XXII. *Cataputiæ maioris radices ac semina* ad ℈j. & ʒß. usurpata *Pituitam Glutinosam*; *& Bilem Aquasque* tum *sursum*, tum *deorsum* expellunt: quod etiam verum de *Semine Cataputiæ minoris*, quæ *Lathyris* vocatur.

Elaterij Vires.

XXIII. *Elaterium* diximus, & Aquas sive *Serum & Bilem* non tantùm per *Alvum* verùm per *Vomitum* quoque vi propellere: postquàm Medicamentum est satis vehemens, atque ad gr. iiij. aut vj. exhibendum.

Dosis. Guttæ Gambæ Vires. Dosis.

XXIV. Sic quoque docuimus *Gummi Gotte* aut *de Peru* dictum; sive *Guttam Gambam* similiter *Bilem* ac *Serum* tam per *Vomitum*, quàm per *Alvum* educere itidem ad gr. iiij. aut vj. quamvis hoc medicamentum blandius censeam Elaterio.

Chymica Vomitoria Vulgaribus longè præferenda.

XXV. Atque sic præcipua vulgaribus Medicis, Galenicis vocatis, medicamenta notavimus vomitoria; superest, ut similiter nonnulla Chymica proponamus, quæ non tantùm non cedent jam enarratis, sed eadem multis antecellunt & superant parasangis, sive consideres ipsorum dosin, quæ utplurimùm minor est; sive spectes ipsorum operationem, quæ plerumque longè blandior: sive ipsorum efficaciam, quæ longè laudabilior ac præstantior; sive ipsorum usurpationem, quæ longè facilior, cùm & sapore, & odore sint, quàm præcedentia, minùs ingrata: adeò ut modis omnibus prioribus sint præferenda.

Ex quib⁹ petantur

XXVI. Ista verò petuntur 1. ex Vitriolo. 2. ex Antimonio. 3. ex Mercurio. 4. ex Lunâ.

Vitrioli albi præparatio. Dosis.

XXVII. Ex Vitriolo quidem laudatur 1. Vitriolum *album*, quod Germanis vocatur *Chalizstein*, vel *Augenstein*, quod Aquâ pluviâ solvitur, filtratur, iterumque crystallisatur, & tunc datur à ℈j. ad ʒß. & ℈ij.

Sal Vitrioli & Gilla Paracelsi quid. Ej⁹ dosis.

XXVIII. Secundò *Sal Vitrioli* vel *Gilla Paracelsi*, quod aliud nil est, quàm Vitrioli Martis aut Veneris cum Sulphure præparati solutio in vulgaris Vitrioli Phlegmate facta: quæ ad ℈j. & quandoque ʒß. exhibetur.

Vomitoriorū Vitriolatorū vires.

XXIX. Hæc Vitriolata Vomitoria imprimis *Phlegma* sive *Pituitam*, *& Humores illi immersos* blandè satis evacuant.

Ex Antimonio infinita Vomitoria parari Eadem esse purgantia. Eorum vires

XXX. Ex Antimonio infinita ferè parantur *Vomitoria*; quæque omnia simul sunt *Purgantia per alvum*; quæ omnes educere solent *Humores* in Corpore peccantes, *Bilem Pituitam, & quodvis serum*; adeò ut non putem ullum reperiri in rerum naturâ Medicamentum ipsi Antimonio æquiparandum; postquàm non tantùm *omnis generis Evacuantia*, sed & *Alterantia* ex ipso queunt parari; unde si aliqua reperiatur in rerum naturâ materia, ex quâ parari possit medicamentum universale, Morbos quosvis ab Humorum vitiis pendentes curans, illa reverâ sit Antimonium, quod ex parte saltem expertus loquor.

Ex Antimonio & Evacuatia & Alterantia parari. Ex Antimonio Medicamentum Universale parari.

Antimonij crudi Vires & Dosis.

XXXI. Sed consideremus impræsentiarum Vomitoria ex ipso paranda. Et 1. quidem ipsum *Antimonium crudum*, quod ad ℈ß. & ℈j. exhibitum mirè purgat Humores omnes noxios tam sursum, quàm deorsum; sed violentè magis.

Croci Metallorum præparatio. Dosis. Aquæ Benedictæ. Ej⁹ dosis.

XXXII. Satiùs proinde est ipso uti arte præparato; ac 2. quidem laudatur *Crocus Metallorum* dictus, ex Antimonio & Vitriolo paratus quippe ad gr. ij. iij. vel iv. exhiberi potest; aut in Aquâ, Vino, aliòve liquore infundi, atque tunc Aqua Benedicta vocari, quæ ab ℥ß. ad ℥j. & ℥ij. assumitur: ac sursum, deorsumque operatur.

Antimonij Reguli præparatio.

XXXIII. Ex Antimonio paratur 3. Regulus, beneficio Salis Tartari & Nitri, mixturam priùs, sicut loquuntur Artifices, detonando, hinc & fundendo, ac effundendo.

Ex eo parātur Globuli & Pocula.

XXXIV. Ex hoc Regulo Antimonii parantur Globuli & pocula.

Globulorū usus.

XXXV. Globuli deglutiuntur, iterumque per alvum excreti lavantur & ad novum usum assumuntur.

Poculorū usus.

XXXVI. Poculis liquor aptus, Vinum, Cerevisia, vel Aqua stillatitia infunditur, per aliquot horas relinquitur, & tandem assumitur pro Ægrorum ætate, aut viribus, quantitate diversa, unde Humores vitiosi sursum ac deorsum excernuntur.

Vitrū antimonij quomodo paretur.

XXXVII. Paratur 4. ex Antimonio *Vitrum*, & quidem modis variis, adeóque colore vario. Præfertur tamen meritò, quod per se, atque sine ullâ additione alterius rei calcinatione, hinc & fusione obtinetur.

Ejus vires.

XXXVIII. Illud optimum est tum Vomitorium, tum Purgans per Alvum, omnes Humores peccantes feliciter evacuans.

Usus & dosis.

XXXIX. Usurpari potest in substantiâ, si ejus in pollinem triti gr. j. ij. vel plura pro Ægri ætate, affectu, robore, vitæ genere, aut consuetudine exhibeantur.

Usus tutior.

XL. Tutiùs tamen infunditur tritum hoc vitrum per noctem in Liquore conveniente, Vino multifario, Gallico, Rhenano, Hispanico, Græco, Canariensi, &c. Cerevisiâ, Aquâ stillatitiâ, Hydromelite, Aceto, vel Oxymelite, aut Oxysaccharo &c. Unde Vomitorium paratur convenientissimum, efficacissimum, atque omnibus superiùs laudatis vulgaribus longè præstantius. Hinc extant infinitæ penè Descriptiones ac Præparationes Oxymelitum, Oxysaccharorum, Vinorum, &c. Vomitoriorum.

Vomitoriū præstantissimum. Oxymel, Oxysaccharum Vinum Vomitorium.

Sapa Vomitoria.

XLI. Descripsi & commendavi alibi ex Antimonii Vitro paratam Sapam Vomitoriam, cujus effectum sæpissimè sum expertus laudabilem; quod medicamentum est gratissimum, ad piperis vel pisi mediocris quantitatem usurpandum in quovis liquore Ægris accepto.

Mivæ, Syrupi, Rob, &c. ex vitro Antimonij.

XLII. Quemadmodum cum Musto paratur ex Antimonii Vitro Sapa, sic cum Pomorum redolentium, Pyrorum, Prunorum, Cydoniorum ac similium Succo inspissato parari possunt Mivæ, Syrupi, Rob & aliorum nominum medicamenta Humoribus quibusvis per Vomitum educendis aptissima, tutissima, & gratissima. Et hoc præ aliis omnibus præstat Vitrum Antimonii quod majoris adhuc facerent multi, si quantum in ipso lateat virium, ritè nossent. Sed de his pluribus agere non est hujus loci, aut temporis.

Antimonij Vitri laus.

Mercurius vitæ malè à quibusdā Mercurius Mortis dictus.

XLIII. Ad Medicamenta Vomitoria & quidem Antimonialia refertur quoque ac meritò *Mercurius Vitæ* dictus, quem quidem inepti

pti & ignari Cavillatores, imò Calumniatores vocarunt *Mercurium Mortis*; sed non sunt audiendi Asini de Lyra judicium laturi.

Ad Medicamenta antimonialia referendus.

XLIV. Refero autem hoc Medicamentum ad Antimonialia, utut haud ignorem aliquos Chymicos ipsum referre ad Mercurialia: qui tamen falsi arguuntur ex ipsius vel in Vitrum, vel in Regulum fusione satis facili, quod nunquam illi facient, si médicamentum verè Mercuriale fundant.

Qua ratione paretur.

XLV. Paratur idem ex Antimonio ejusve Regulo, & Mercurio sublimato simul per retortam in Butyrum destillatis, mox ad Aquæ simplicis affusionem in pulverem album præcipitatis: In quâ destillatione bona Mercurii pars viva per retortam transit in butyro, aliqua in retortæ collo hæret, aliqua cum Antimonii sulphure in Cinnabarim vertitur & Igne forti in retortæ partem superiorem sublimatur.

Ejus Dosis. *Vires.*

XLVI. Pulvis autem albus edulcoratur & ad gr. ij. iiij. v. & vj. exhibetur: estque Medicamentum optimum quosvis humores tam sursum, quàm deorsum fœliciter evacuans.

Pulveris Antimonij flavescentis dosis & vires.

XLVII. Ex eodem Antimonio & Nitri Spiritu destillatur quoque ex Retorta *Oleum ex flavo rubescens*, Cui affusa aqua Spiritum acidum eluit, atque *pulverem flavescentem* in fundo relinquit, qui ad gr. j. ij. vel iij. similiter Humores quovis sursum ac deorsum educit.

XLVIII. Plura cum prædictis plus minùs convenientia solent à Chymicis parari ex Antimonio medicamenta, quæ omnia huc referre nimis longum foret, ac tædiosum; hæc pauca plerisque nota exempli loco sufficiant.

Observatio utilis in Medicamentis ex Mineralib. & Metallis paratis.

XLIX. Notandum autem omnia ex Mineralibus & Metallis parata medicamenta, quò minùs sunt fixa, eò potentiùs Vomitum ciere, sicut magis fixa per Alvum magis purgant, hinc ampliùs adhuc fixata sudores imprimis movent, denique fixissima alterando duntaxat & roborando Affectus ab Humoribus ortos emendant & tollunt. Quod magni faciendum in praxi.

Mercurialia Medicamenta magni facienda. Mercurij sublimati & præcipitati vires.

L. Notatis & commendatis Vomitoriis Antimonialibus proximum est, ut ad Mercurialia nunc pergamus, cùm & illa sint magni facienda quippe quæ mirabilia sæpe præstant in curandis Morbis gravissimis, & chronicis.

LI. Cùm de Plegmagogis, hoc est, Pituitam per Alvum Educentibus agerem in superioribus, memini *Mercurii tam sublimati, quàm præcipitati*, quem docui Humorem Pituitosum Glutinosum & Incidere, adeóque ad Eductionem faciliorem ac læviorem præparare, & per Alvum evacuare; nunc docebo eundem *Pituitam* eandem *sursum* quoque *Vomitu expellere*.

Medicamenta ex mercurio parata pro volatilitate aut fixitate, vel per vomitum vel per alvũ vel per sudores evacuare vel alterare.

LII. Nondum autem (quod nuper de Medicamentis ex Antimonio, ut & aliis Mineralibus aut Metallicis paratis docui) ex Mercurio *quoque parata Medicamenta*, quò magis sunt Volatilia, eò potentiùs & abundantiùs Humores noxios per Vomitum extrudere; quo verò sunt magis fixa, eò eosdem per Alvum magis educere, hinc & per sudores, atque tandem ipsos tantùm corrigere, atque sic quoque Sanitatem Hominibus restituere, aut conservare.

Medicamenta ex mineralibus & metallis quo volatiliora, eò magis vomitum ciere.

LIII. Singula, quæ nuper ac modò dixi, velim expendi ac trutinari accuratiùs, cùm ea non debeant pendi parvi, sed magni fieri, postquam magni sunt in Medicinâ fœliciter faciendâ usus.

LIV. Repeto proinde *Omnia ex Mineralibus & Metallis parata Medicamenta, quò sunt magis volatilia, eò esse ad Vomitum ciendum aptiora.*

Volatilitas in Salibus, Mineralib. & Metallis est cõsiderãda.

LV. *Volatilitas* enim, quemadmodum *in Salibus*, ita in *Mineralibus ac Metallis* est maximè considerabilis, quippe quæ Ignem magis ferre possunt, quàm quævis alia.

Volatilitas & Fixitas secundũ Chymicos

LVI. *Volatilitas* certè, ac *Fixitas* secundùm Chymicos *dicitur ratione Ignis*, quem quæ minimè possunt ferre, quin abeant mox in aërem & auras, dicuntur ipsis *Volatilia*; sicut *Fixa*, quæ possunt diu, aut semper in Igne etiam forti ac vehementi persistere.

Spiritum Volatilẽ ad ignem blandũ attolli.

LVII. *Spiritus* quidem, ideò *Volatilis* à me dictus qualis paratur è vino, aliisque Plantarum Succis expressis, aut Decoctis, sed priùs fermentatis, *ad Ignem blandum attollitur*, & nisi coërceatur, *Halitus* formâ in aërem dispergitur facillimè.

Spiritum sequi aquam.

LVIII. Huic succedit *Aqua*, quæ Spiritum mox sequitur, & *Vaporis* formâ attollitur, ac in auras abit.

Oleum Ignis augmentis requirere.

LIX. *Oleum* Igne aucto accenditur in Aëre libero, vel colligitur in Vasis clausis.

Terram igne non sublevari Sed in Vitrũ verti.

LX. *Terra* Ignis vim eludit, nec ab ipso solo aliquid mutationis accipit; aliis autem additis mutationes varias eorum ratione in Igne subit, unde *sale fixo ipsi admisto in Vitrum vertitur Igne forti*, & sic porrò.

Sal igne funditur Volatile assurgit. Fixum in fundo manet.

LXI. *Sal* qualecumque in Igne funditur, & *aliàs simul assurgit*, quando est *Volatile*; aliàs *in fusione perdurat* quando est *fixum*.

Major in mineralibus & metallis partiũ unio quã in Vegetalibus. Cum Salibus habere affinitatẽ & ab ipsis accipere varietatẽ.

LXII. *Mineralia & Metalla* in quibus est intimior partium componentium unio, quàm in Vegetalibus, vel Animalibus magnam habent cum Salibus affinitatem, & ab ipsis notabilem accipiunt varietatem.

Metalla & mineralia igne fluere. Quædã avolare quædam permanere.

LXIII. Vnde *Mineralia & Metalla funduntur & fluunt in Igne*; quin ipsorum quædam tunc simul in totum aut ex parte saltem avolant & pereunt in Igne, quædam contra permanent ac perdurant in Ipso

Quænã perfectiora, quænam imperfectiora,

LXIV. Quin pro *perfectioribus ac præstantioribus* habentur quæ *Ignem possunt ferre*; sicut pro *imperfectioribus ac vilioribus*, quæ *vim Ignis sustinere non possunt.*

Ex ipsis parata Medicamenta quænam præstantiora, & quænam non. Fixiora habere Operationem præstantiorem; Volatilia verò contra.

LXV. Idem quoque observamus verum in *medicamentis ex ipsis paratis*; quæ longè sunt *præstantiora, si possunt Ignem ferre* ac in ipso perdurare, *minùs præstantia* verò, quæ *Ignem fugiunt* atque in auras abeunt.

LXVI. *Fixiora* quidem ac in Igne perdurantia *Medicamenta* ex Mineralibus, & Metallis parata *operationem* habent in superandis morbis *tutiorem, blandiorem*, ac *præstantiorem*, licèt simul *lentiorem*; sicut contrà eadem magis *Volatilia*, hoc est, minùs fixa operationem minùs tutam, minùs blandam ideoque minùs præstantem, laudabilemque.

LXVII.

Melius per Alvum quàm per Vomitum educi humores; Et adhuc melius per sudores & Urinas, quam per Alvum & Vomitũ.

LXVII. Utique longè *tutius* & *blandius* per *Alvum educi Humores peccantes*, quàm *per Vomitum*, quoniam hîc major infertur corpori vis ibi longè minor.

LXVIII. *Longè tutius & blandius est per Sudores aut Urinas educi Humores* peccantes, quàm *per Alvum aut Vomitum*, quoniam hîc quàm ibi magis excitatur Humorum peccantium agitatio & conturbatio; quæ semper est minus tuta.

Tutius Humores corrigi quàm educi.

LXIX. *Longè tutius Corriguntur ac Emendantur*, quàm *Educuntur peccantes Humores*, quoniam omnis Evacuatio cum aliquali contingit Corporis debilitatione.

Variationem hâc deberi majori aut minori fixitati.

LXX. Atque *hæc Mutatio* notabilis & varia *debetur* unicè Medicamentis *magis, vel minus fixis*.

Fixiora præferenda.

LXXI. *Præferenda* proinde *Medicamenta fixiora minus fixis*.

Vomitoria Mercurialia duplicia.

LXXII. His ita in genere accuratiùs propositis & probatis, pergamus ad ipsa *Vomitoria ex* Mercurio parabilia.

LXXIII. Sunt illa, sicut diximus iam in superioribus, vel *Sublimatione, vel præcipitatione* parata.

Mercurii Sublimati corrosivi Dosis.

LXXIV. Potentissimum, nec satis tutum, Vomitorium est *Sublimatus corrosivus*; cujus dimidium granum multo liquore priùs solvendum ac diluendum vim obtinet in vomitu ciendo maximam.

Vires Mercurii Sublimati.

LXXV. Educit autem *Pituitam*, etiam *tenacissimam*, quam simul *ad eductionem incidendo ac solvendo, præparat*.

Dulcis Vires.

LXXVI. *Mercurius sublimatus dulcis* longè blandius est corrosivo medicamentum, & rarius vomitum ciens; cujus dosis est ad ℈j. & ʒß. *Pituitam* similiter *glutinosam incidit, attenuat & blandè, adeóque tutò evacuat*.

Mercurium variè præcipitari.

LXXVII. *Præcipitatur* variis modis *Mercurius* & in genere quidem, aut Spiritum acidum ab ipso abstrahendo, aut in ejus in Acido Spiritu solutionem Aquam salsam infundendo.

Qui fiat ad Vomitum potentior.

LXXVIII. Quò *Spiritus Acidus lenius*, adeóque *minus abstrahitur*, eò *Mercurius* existit *minus fixus*, *adeóque ad Vomitum ciendum potentior*.

Qui fiat magis vel minus fixus.

LXXIX. Quò rursus *Spiritus acidus* abstrahendus *majorem aut minorem habet figendi potestatem*, eò quoque *magis, vel minus fixus remanebit* in Retortæ fundo Mercurius.

Qui fiat colore varius.

LXXX. *Colore varius* paratur hic Mercurius *Præcipitatus*; *flavus*, qui ferè *Turbith mineralis* vocatur, cum *Oleo sulphuris per campanam* paratus *rubeus*, & *coralinus*: quin ad Metallorum quorundam additionem *viridis*, aliterve coloratus.

Ejus Dosis.

LXXXI. Exhibetur autem ad gr. ij. iij. iij. v. aut vj. prout magis, vel minus fixus existit.

Mercurii Vomitivi Dosis.

LXXXII. Qui cum *Aquâ Salsâ* præcipitatur Mercurius *albus* existit, & ad vomitum ciendum satis quoque aptus, daturque ad gr. iiij. v. vel vj.

Sal & Crystalli Lunæ Vomitivi.

LXXXIII. Atque sic magis notas Mercurii Vomitorii præparationes paucis attigimus, uno verbo aliquid de *Vomitorio Lunari*, dicturus, *Sale Crystallis* puta vel *Lunæ* inter Hydragoga Melanagoga memoratis, à quibus non tantùm per *Alvum*, verùm per *Vomitum* quoque *Humor serosus ac Melancholicus Austerus* solet evacuari.

LXXXIV. Infinita adhuc ex aliis subjectis parari solent à quibusdam, & commendari Vomitoria, sed hæc nunc sufficient.

CAPUT XI.

De Sudoriferis.

Sudorifera & Diuretica quomodo evacuẽt.

I. INter ea quæ Humores in Corpore redundantes Minuunt, etiam *Sudorifera* numerantur & *Diuretica*. Illa quidem per *Corporis Cutim*, & ejusdem *Poros*, hæc verò per *Renes*, *Ureteres*, *Vesicam* & *Urethram* illos evacuant, sicque minuunt.

Utraque Gradibus tantùm differre. Potentiora esse Sudorifera. Debiliora Diuretica.

II. Utraque autem *gradibus tantùm differre* videntur, sicut Vomitoria & Purgantia per Alvum; adeò ut *potentiora* & Humores Minuendos, Educendosque magis agitantia & solventia *sint potius Sudorifera*, quàm *Diuretica*; quin eadem tam Sudores, quàm Urinas ferè Moventia; unde si *minus efficacia* sunt, aut Humores Minuendi minus apti, ut per Sudores vacuentur; tunc ferè *per Urinas expelli solent*.

Quinã humores utiliter per sudores evacuantur & qui nam non.

III. Utiliter *per Sudores Minuuntur*, Vacuanturque non Humores omnes, sed quidam tantùm, *non Sanguis, non Bilis*, sed *Pituita* quævis, *Serum*que omne tam *Aqueum*, quàm *Salsum Muriaticum, Acidum, & Austerum*.

Pituita Glutinosa ante evacuationem præparanda.

IV. *Pituita* verò *Glutinosa* cùm sit ad Motum minus apta, priùs vel simul *Incidi* debet, *Attenuari & Fluida fieri*, quò faciliùs queat per sudores, aut cum sudore foras expelli.

Ut & Humor Austerus Acidusque.

V. Sic Humor *Austerus*, *Acidus*que præparari debet ad sui per Sudores expulsionem.

Quinam Humores vacuẽtur ex Sudore patere.

VI. Notatos Humores per Cutis Poros adeóque Sudores propelli, expellique patet ex ipso *Sudore*; qui aliquando *Glutinosus* prodit, sæpius *Aqueus*, & *Insipidus*, aliquando *Salsus Muriaticus*, aliquando etiam vel *Acidiusculus*, vel *Austeriusculus*.

Sudor Amaricãs Spontaneus.

VII. *Sudorem Amaricantem* quoque licèt rarissimè, manare; si mea memoria me non fallit, existimo: quamvis *nunquam* observatum hoc à me, aliisve factum *Arte* adeóque Medicamentorum ope: sed fuit is *spontaneus*.

Humor Aqueus & insipidus quovis sudorifero expellitur.

VIII. *Humor Aqueus & Insipidus* cùm facilè Moveatur, ac Emoveatur; à quovis expelletur Sudorifero.

Glutinosus ab iis, quæ simul attenuant.

IX. *Humor* autem *Glutinosus* ab iis tantùm quæ vim habent simul Humorem talem *Incidendi & Attenuandi*.

Salsus Muriaticus, ut & Acidus Austerusque à Salibus volatilibus.

X. *Humor Salsus Muriaticus*, ut & *Acidus*, *Austerus*que cedit præsertim *Salibus Volatilibus*, & ipsorum motum sequi solet ad corporis superficiem.

Sudorifera secundum Humores educẽdos diversa. Quod notandũ in faciendâ Praxi.

XI. Adeò, ut, quemadmodum dixi de Vomitoriis, nunc dicere quoque debeam de *Sudoriferis*, *ipsa diversa esse secundum Humores*, quos educunt, *quodque notasse usum habebit in faciendâ ritè praxi Medicâ* & Sudoriferis cuique Humori educendo convenientibus seligendis ac præscribendis quod magis patebit ex Sudoriferorum materiâ ordine proponendâ.

Et omissũ vulgò à Scriptoribus.

XII. Utique non satis possum mirari non fuisse hoc observatum à multis, qui de Sudoriferis multa scripserunt vel potius exscripserunt,

sicut mos est plerorumque. Pauci namque scribunt tantùm aut imprimis quod ipsi sunt experti; quia pauci aliquid verè experiuntur, sed illa, quæ ab aliis audiverunt, aut in eorum scriptis legerunt, adeóque fide historicâ pro vero admiserunt, in usum revocant, nunquam dubitantes an ita illa se habeant; sicut sunt eadem ab aliis prolata; unde mirum non est, si tam pauci possint aliquid certi de plerisque testari; nam ægrorum cura si unâ non succedat, alia aggrediuntur via.

XIII. Certè labor immensus est (quemque fugiunt plerique homines, magis pratici, hoc est, garruli, quàm verè practici) *Labor*, inquam, *immensus est, omnium medicamentorum*, quibus quis utitur in facienda praxi, qualitates sensiles tam proprias, quàm communes accuratè observare, atque *operationem*; hinc & *singulorum rationem*, *causasque scrutari* ac eruere: longè autem *facilius est*, *aliorum* labores, observationes, inventa, etiam optima, certissima & manifesta *vellicare*; rodere; corrumpere; contemnere atque falsi suspecta reddere, quod strenuè faciunt multi loqui, quàm operari magis docti.

XIV. Inter Sudorifera numerantur vulgò *Radices Apii, Bardanæ, Angelicæ; Fœniculi, Petroselini, Pimpinellæ, Zedoariæ, Gentianæ; Contrajervæ, Imperatoriæ, &c.* quæ omnes cùm sint *Aromaticæ*, hactenus videntur Sudorem movere; quatenus *Humorem Pituitosum Glutinosum incidunt*, atque *Mobilem faciunt*, atque simul quaquaversùm propellunt, adeóque ad Cutis quoque Poros.

XV. Quin eædem Radices, quarum nonnullæ *Amaricant*, aliæ aliter sunt *Acres*, *Acidum* quoque atque *Austerum* ut & *Salsum Muriaticum* plus minùs *Temperant Corriguntque*; & sic quoque Sudores promovent ab illis impeditos in multis morbis.

XVI. Huc referri debent *folia Cardui Benedicti, ejusque semen, Capillus Veneris, Scabiosa, flores Papaveris erratici, Sambucci, Chamæmeli, Centaurii minoris, &c.* ut & *Lignum Guajacum. Sassafras, Iuniperinum, Quercinum, Buxinum*, &c. Quæ omnia simili modo juvant postquàm vel Pituitam Glutinosam incidunt, vel Humores, Acidos, Austeros, Salsosve Muriaticos Alterant & Corrigunt.

XVII. Huc referri debent omnia *Salia Volatilia, C. C. Vrinæ, Salis Armoniaci, Ossium, Sanguinis, Vngularum, Cornuum*, quippe quæ idem præstant & modis omnibus juvant.

XVIII. Quin *Lapis Bezoar & Orientalis & Occidentalis Acidum infringunt*, ac concentrant, & potentiùs *Lapis de Porco*, cùm valdè *Amaricet*, quod etiam testantur de *Lapide Bilis humanæ*.

XIX. Idem dicendum de *Oculis Cancri, Coraliis, Margaritis, Conchis, & similibus*, quæ *Acido peccante* usurpata non semel Sudorem movent.

XX. Hoc imprimis verum de *Opio*, cujus præsertim ratione *Sudores movent omnia Opiata. Opium* siquidem *amarore* suo *Pituitam Incidit, Humores Acidos, Austeros, & Salsos Temperat*, & sic quoque Sudores promovet.

XXI. *Terra sigillata* in se continet, quod *omne Acre Temperat*; cujus ratione Sudorem quoque Promovere videtur.

XXII. *Antimonium Diaphoreticum & Bezoardicum Minerale* quodvis, *quatenus* fixum est redditum; & quidem ratione sui sulphuris, *omne Acre Temperat* & ad Mediocritatem reducit, & sic quoque Sudorum propulsionem promovet.

XXIII. *Mercurius Præcipitatus Diaphoreticus*, ex Mercurio sublimato Corrosivo in Aquâ decoctione soluto, per affusum Oleum Tartari per deliquium paratum præcipitato, & edulcato factus, ad gr. iij. v. vj. Sudorem quoque movet, Pituitam Glutinosam solvendo; Vnde Obstructionibus quoque Conducit.

XXIV. Atque sic aliqualem Sudoriferorum Internorum, & assumendorum Materiam, & Operandi Modum, Rationemque proposuimus, ex quibus longè plura eruere poterit, quisquis sedulus fuerit Medicamentorum observator, sequitur ut quædam de Externis loquamur Sudoriferis.

XXV. *Sudores* quoque *Movent*, ac in eum finem usurpantur varii generis *Balnea*, 1. *Aëris*. 2. *Aquæ dulcis*. 3. *Ex Plantarum decoctis*. 4. *Spiritus Vini accensi*. 5. *Vaporis Aceti*, *aliorumque*. 6. *Sulphurea & similia Naturalia*. 7. *Fotus*. 8. *Tegulæ calefactæ; Lintea* ut & *Arena Calens à sole, aut Igne*, & *similia saccis inclusa* & corpori applicata. 9. *Frictiones, ac Inunctiones*. 10. *Tegumenta*, & si quæ plura id possint præstare: quæ omnia forinsecùs usurpantur.

XXVI. Non tantùm intra corpus assumpta Medicamenta, quin & *Potus calens affatim* haustus Sudorem Movent ac Emovent; verùm externa quoque, eaque plurima & maximè diversa, inter quæ præcipua sunt *Balnea multiplicia*.

XXVII. Sic Solus *Aër arte calefactus & Balneum siccum constituens* in Hypocausto, aut alio loco angusto, vel ad Ignem luculentum sedendo, Sudorem potenter elicit, atque ubi *Humiditas Aquea* in corpore redundat, sic satis facilè ac fœliciter per Sudores Expellitur: *non item Humor Austerus, vel Acidus, vel Salsus Muriaticus*, quamvis *Humor Glutinosus* possit quoque sic & attenuari & expelli per Sudores: dummodò satis diu continuentur ne Humor idem Igne solutus & quaquaversùm propulsus Coaguletur denuò in Vasis Capillaribus, ibique Obstructionem pariat, & mala plura eam consequentia.

XXVIII. Huic proximum est *Balneum Spirituosum*, atque per accensum Vini Spiritum ritè paratum, sive quis in *dolio* aliove *Instrumento ligneo, aliove sedeat*; vel, quod præstantius, *in lecto jacens Instrumento conveniente tegatur*; atque in loco extremo, aut infimo Vini Spiritus accendatur, qui Corpus petens ipsum penetret atque mox Sudorem Copiosum eliciat.

XXIX. Hoc Balneum plerisque aliis longè præstantius *Humores* quosvis superiùs *notatos* tum *Alterat*, & *ad Eductionem præparat*, tum facillimè *educit aut elicit*.

XXX. Huic *Balneo* succedit *Naturale ex Aqua Sulphureâ calente paratum* quod imprimis *Humoribus Glutinosis Incidendis ac Educendis* conducit; quin *Aqueos* etiam facillimè propellit; sed & *Austeros, Acidosque*, & *salsos Muriaticos Temperat*, hinc foràs expellit.

XXXI.

Side notes, left margin: Paucos scribere quod sūt experti. Plerosq; ex aliis exscribere. Paucos aliquid certi posse testari. — Immensus labor Medicamentorū Vires causasq; scrutari. Facile aliorum Opera vellicare. — Radices Sudoriferæ. — & quatenus tales. — Quasdā earum Acidum atque Austerū Humorē temperare. — Alia præterea Sudorifera. Folia. Semina. Flores. Ligna. Salia Volatilia Sudorifera ex quibus educantur. Lapides Sudoriferi quinam. — Marina Sudorifera. — Opii Vires. — Terræ Si-

Side notes, right margin: gillatæ vires. — Antimonii Diaphoretici & Bezoardici Mineralis Vires. Mercurii præcipitati Diaphoretici præparatio. Dosis. Vires. Sudorifera esse interna. Ex allatis sudorificis plura erui posse. Sudorifera externa quænam. — Non tantùm interne assumpta, sed & externa sudorem movere, ut Balnea. Balneū siccum Humorē aqueum expellere. Non verò Austerum Acidum, vel salsum Muriaticum. Attamē Glutinosum & quomodo. Balneū Spirituosum quot modis paretur. Ejusdem Effecta. — Balneum Naturale in quos humores agat.

Balneũ Aquæ Dulcis calefactæ quibus humoribus educendis conducat.

XXXI. Quarta *Balneorum* species esto *Artificialis*, sed *Aqua Dulcis pura Calefacta*, cui Insidentes Homines, ad sudorem blandum deducuntur, conducitque imprimis *Humoribus Salsis Muriaticis*; ut & *Austeris & Acidis Diluendis ac Educendis*: non item Aqueis, aut Glutinosis expellendis, quos ferè vel Auget, vel non satis educit.

Balneum Vegetabile ex quibus fiat & quænam præstet.

XXXII. Huic proximum balneum est *Vegetabile*, ex variis plantarum partibus in Aquâ purâ aliove Liquore decoctis paratum; quodque ratione Plantarum plerumque Aromaticarum, ex quibus confici solet, plurimum præstat in *Humoribus Glutinosis attenuandis, Acidisque, & Austeris, atque Salsis Muriaticis Corrigendis, ac Temperandis*, ut & *Corporis Partibus roborandis*, ne ab Aquâ nimium humectatæ flaccescant.

Balneum Vaporosum qui paretur, & quid præstet.

XXXIII. Quemadmodum Vini Spiritu accensô paratur Balneum sudorem movens, sic *ab Aceto, vel Decocto modò memorato Ignitis & Candentibus Lateribus vel silicibus affuso*; vel ab iisdem in dictos liquores projectis *Vapor attollitur*, qui Corpus nudum loco angusto, Dolio puta, vel aliquo Instrumento apto conclusum feriens ac in poros ejus penetrans sudores excitat, atque Humores peccantes simul expellit.

Fotus quid efficiat. Et quot modis paretur.

XXXIV. Balneo succedit proximè *Fotus*, quo Partes aliquæ solæ deduci possunt ad sudorem. Est namque fotus vel *Aquæ solius Calentis*, vel *Lactis*, vel *Decocti plantarum in Lacte*, vel *Aquâ*, vel *Cerevisiâ*, vel *Jusculô*, vel *Vinô*, vel *pluribus* simul junctis, addito nonnunquam *Vini spiritu*.

Et applicetur.

XXXV. Usurpatur autem Fotus variis modis *applicando Liquorem* Calentem *ope Sacculorum*, quibus inclusæ sunt plantæ, vel *pannorum laneorum, liquori immersorum*, vel *spongiarum*; vel quando Humiditas externa metuitur, *ope Vesicæ bubulæ*, quæ ad medium liquore calente impletur, atque ligata parti fovendæ applicatur, & tamdiu ibi relinquitur, quandiu calet Liquor: Tunc enim alius calens in prioris locum sumendus, & similiter fovendæ parti applicandus.

Fomẽtatio per res siccas quot modis fiat.

XXXVI. Quemadmodum cum rebus Humidis foventur ac fomentantur partes multæ, sicque ex ipsis elicitur *sudor*; ita non malè *siccarum rerum ope idem promovetur*, sive *Soli panni linei, laneive calefacti* parti affectæ applicentur, sive *iisdem plantarum* partes variæ, ac imprimis *folia, flores, ac semina* in pulverem redacta includantur, quin *Sal vulgare tostum*, *vel Arena ipsis addatur*, moxque Calefacti tales Sacci applicentur ad sudorem eliciendum.

Arena à Solis radiis calefacta sudorem movet. Hydropis curatio.

XXXVII. Quemadmodum *arte calefit arena*, quæ Corpori applicetur, sic in Regionibus calidioribus, aut æstatis tempore à Solis radiis calefacta *Arena*, si eâ corpus nudum tegant homines, non ita difficulter *sudor excitatur, & Hydrops* aliquando curatur.

Frictiones sudorem movere. Eundemque promoveri cum Vini Spiritu, aut Oleis destillatis.

XXXVIII. Ad Sudorem promovendum faciunt quoque *Partium frictiones*, quarum ope cutis pori aperiuntur, & Sudor non ita difficulter elicitur: imprimis si concurrat *Partium cum Vini spiritu*, vel Oleis destillatis ac penetrantibus *inunctio*.

XXXIX. Denique *Tegumenta*, si satis multa corpori imponantur, aut circumponantur Sudores tum *promovere*, tum *sola movere possunt ac solent*.

Tegumenta Sudorem movere copiosa. At Mediocria eundem promovere.

XL. Nisi corpus quovis modo ritè sit tectum, atque contra externi Aëris frigus, quando illud urget, munitum, impeditur ab Aëris frigore Sudor; quapropter, sicut *Sola Tegumenta*, si copiosa fuerint, *Sudores* possunt *expellere*, ita eadem dummodò mediocria usurpentur, eundem possunt *promovere*, quoties nempe alia simul sunt in usum revocata, quæ Sudorem per se movere sunt apta.

XLI. Atque sic pleraque, quæ ad Sudores movendos facere aut concurrere possunt, in compendio examinavimus, proximum est, ut similiter Diuretica examinemus.

CAPUT XII.

De Diureticis.

Humores, quando ob varias causas per sudores non expelluntur, per Urinas excerni.

I. DIximus nuper *gradibus* inter se *differre Sudorifera & Diuretica*; adeò ut, quoties aut Humores *minus apti*, sunt, ut per Sudores expellantur, aut *minus efficacia sunt Remedia* ad Sudores movendos usurpata, aut *non satis munitum est contra Aëris frigus corpus, ejusve pori aliàs non satis patent*, aut quidvis aliud ad Sudoris expulsionem necessarium desideratur; ut inquam, tunc *Excretio fiat per Urinas*, *vel cum Urinis*.

Faciliùs Humores Sanguini confusos per Urinam, quàm per sudores excerni. Ejus ratio.

II. Faciliùs enim est, *Humores* qualescunque Sanguinis massæ confusos, aut confundendos, ab eadem in Renibus, quàm in Corporis Habitu secerni, ac proinde *per Ureteres, Vesicam & Urethram*, quàm *per Cutis Poros Excerni*.

III. Patent siquidem magis omnes intra Corpus, quàm in superficie, Habituve existentes Viæ, & quidem propter Calorem in ipso Corpore, quàm superficie majorem: à Calore namque, ejusve Causa non tantùm Humores omnes fiunt Fluidiores, verùm Viæ quoque omnes Patentiores.

Citiùs in Corporis superficie quàm in interioribus Vias occludi.

IV. Impediuntur proinde *Citiùs* & Ampliùs *in superficie*, quàm *Corporis Interioribus Viæ* ab Externo Frigore.

Quicquid Universali Evacuatione excluditur, Sanguini esse permixtum.

V. *Quicquid* autem *Universali Evacuatione* aut per Sudores aut per Urinas *excludi* solet, id omne jam est *Sanguinis Massæ admistum*; vel saltem, antequam viis notatis expellatur, ipsi admiscendum.

Diureticorũ Definitio.

VI. Per *Diuretica* verò hic ea intelligimus *Medicamenta*, *quæ Humores* in Corpore aut Redundantes, aut aliter noxios vel à Sanguinis massa, vel ab aliis Partibus separant, & *ad Urinæ vias deducunt, ut ipsâ Excernantur*.

Pituitã Glutinosam posse cũ Urinâ excerni.

VII. Potest namque fieri, ut *Pituita Glutinosa* in tenui Intestino cumulata, vel in Corporis Habitu hærens, atque Leucophlegmatiam, vel alios Tumores OEdematosos producens Incidatur & inde separetur, mox Sanguinis Massæ admista unâ cum Urinâ in Renibus secedat hinc per Ureteres ad Vesicam deferatur, tandemque *cum Urinâ* eadem *Excernatur*.

Idque faciliùs si Viæ dentur ex tenui Intestino ad Renes.

VIII. Si, quod aliqui asseverant se observasse, detegantur *Viæ rectæ ex tenui Intestino ad Renes latæ*, poterit per illas Pituita Intestinalis Soluta, vel Dissoluta unà cum Potûs fluidioris parte sine ambagibus eò deferri, & posteà per Ureteres ac Vesicam Expelli.

Omnia Sudorifera.

IX. Si quis autem non tantùm Medicos, & imprimis Practicos legat, verùm Medicamen-

etiam referri inter Diuretica.

torum usurpatorum Effectus observet, agnoscet facilè omnia penè Sudorifera nuper à me proposita & laudata referri quoque in Diuretica, & promiscuè ad Humores Vitiosos tum per Sudores, tum per Urinas Evacuandos præscribi ac fœliciter usurpari.

Post assumpta sudorifera & diuretica non mox sudorem & urinâ copiosam excerni. Hujus ratio.

X. Ubi per transennam & obiter notandum, quemadmodum non semper mox consequitur Sudor usurpationem Sudoriferorum, ita non semper mox consequi Urinæ copiosæ atque Humoribus Vitiosis plenæ Excretionem ubi assumpta sunt Diuretica.

XI. Cujus rei ratio manifesta; Ubi namque ad secretionem, hinc & Excretionem non sunt apti vel dispositi Humores vitiosi, ibi præcedere debet illi requisita eorundem Præparatio, hoc est, blanda Separatio & Secretio; quâ perfectâ contingit facilè eorundem Excretio.

Diuretica & præparare, & excernere humores.

XII. Pleraque autem laudanda hîc Diuretica non minùs ad Excretionem præparant, secernuntque Humores Vitiosos, quàm ipsos Excernunt, Expelluntque.

Diuretica duplicia: Blanda. Violenta. Quæ etiã Sanguinem & aliquãdo animam cum Urinâ expellunt.

XIII. Inter *Diuretica* verò observo *duplicia* commendari à Medicis Scriptoribus, alia quidem, quæ *blandiora* sunt, & nullam vim Corpori afferunt, alia *Violenta magis*, quæque si Humores noxios haud inveniant in corpore, in quos agant, & vim suam exerant, quin & obtundant, corpori noxam afferant, quin Sanguinem purum, & quandoque cum ipso Animam expellant unà cum Urinis.

Priora tuta, Posteriora periculosa.

XIV. Quemadmodum autem *priora Diuretica tuta* sunt, ita *posteriora periculosa*.

Illa commendantur, hæc dissuadentur.

XV. Et quemadmodum *priora commendo* ita *posteriora* sunt mihi *suspecta*, nec ipsis temerè aut frequenter utendum arbitror.

Tutiora Diuretica. Radices. Folia. Semina. Baccæ. Nuclei.

XVI. Primorum materiam priùs consideremus. Sunt autem *Radices* Apii, Petroselini, Fœniculi, Eringii, Asparagi, Ononidis, Rusci, Valerianæ, Pimpinellæ, Vrticæ, Graminis, Asari, Plantaginis, &c.

XVII. *Folia* chærefolii, eupatorii aquatici, absinthii, petroselini, urticæ, fragariæ.

XVIII. *Semina* dauci, fœniculi, seselios, chærefolii, milii solis, saxifragiæ, violariæ, malvæ, ciceres; & semina 4. frigida majora dicta.

XIX. *Bacca* Iuniperi, Ebuli, Sambuci.

XX. *Nuclei* Persicorum, Amygdalæ amaræ.

Fraga. Succus. Vrina.

XXI. *Fraga*, Terebinthina Veneta.

XXII. *Succus* Citri Limonum.

XXIII. *Vinum* Rhenanum, Mosellanum, & quodvis inde Diureticum dictum.

Alumẽ. Ejus dosis & usus. Olea Stillatitia. Spiritus.

XXIV. *Alumen* Crudum à ℨß. ad ℨj. in Vino Calente solutum, & post edulcationem calidè usurpatum.

XXV. *Oleum Stillatitium* Iuniperi, Terebinthinæ Venetæ, Ceræ. *Hartm. Pr. p. 1. 16.*

XXVI. *Spiritus* Salis, & Nitri, tum purus, tum cum Vini Spiritu dulcis factus.

Oculi cancri. Salia Volatilia. Tinctura

XXVII. *Oculi Cancri.*

XXVIII. *Sal Succini Volatile*, & quodvis *Sal Volatile* ex variis animalium partibus paratum.

XXIX. *Tinctura Tartari* aliquandiu continuata.

Diuretica minus tuta.

XXX. Inter Diuretica minùs tuta, adeóque non semper absque periculo usurpanda est 1. *Scorpio*, cujus usti cinis ex Vino etiam secundùm Veteres ad Vrinam movendam exhibetur.

1. Scorpio Ejus usus. 2. Millepedes, sive Aselli. Eorum Vsus. 3. Cantharides. Eorum Vsus, & præparatio.

XXXI. Secundum locum occupent *Millepedes*, aut Aselli vocata Animalcula sub Lapidibus ferè ad Terram latitantia, quorum Succum expressum cum Vino exhibent.

XXXII. Tertium locum teneant *Cantharides*, quarum Vsus satis frequens est in Gonorrhæâ Virulentâ: non malè infunduntur in Vini Spiritu, hujusque aliquid additur Decocto convenienti atque sic tutiùs exhibetur; quàm si pulvis cantharidum propinetur.

4. Vermes Majales. Eorum Vires.

XXXIII. Quartum locum dabimus *Vermibus Majalibus* dictis, nigricantibus; valdè fætentibus, & potentissimè urinas moventibus in Podagrâ, &c.

Posteriora hæc Diuretica non convenire humoribus sed ipsi Vrinæ excernendæ. Priora Vniversalia; Posteriora particularia. & pro periculosis habenda. & admodum cautè usurpanda. Et quando.

XXXIV. Sed notandum hæc *posteriora Diuretica* non tam convenire *Humoribus in Sanguine, alibive hærentibus per Vrinas educendis*, quam *ipsi Vrinæ haud secretæ secernendæ, atque excernendæ*: adeò ut priora Diuretica sint magis Vniversalia, & passim usurpanda; posteriora magis Particularia & in certis Affectibus convenientiora.

XXXV. Posteriora hæc sicut aliquando Sanguinem purum propellunt loco Humorum in Sanguine, alibive peccantium, ita meritò, *pro periculosis habentur* medicamentis, adeóque non nisi magnâ & continuâ, prudentique *cautione* adhibita *usurpandis*.

XXXVI. Possunt tamen *ubi frustra sunt* in usum revocata *Diuretica blandiora*, urgetque malum grave, nonnunquam etiam, sed, uti dictum, prudenter exhiberi, attendendo semper ad effectum; qui quamdiu est bonus, continuandum in eorum usu, quamprimùm vel minima observatur noxa, cessandum ab ulteriore ipsorum usurpatione, dandaque opera, ut mox malis inde ortis occurratur.

Atque sic Diureticorum quoque materiam & vires paucis percurrimus.

CAPUT XIII.

De Salivationem ac Ptyalismum excitantibus Medicamentis.

Humores etiam per Salivationem evacuari, ac Sputationem.

I. NOn tantùm per Vomitum, aut Secessum, non tantùm per Sudores, aut Urinas *Minui ac educi possunt* ex Vniversâ Sanguinis Massâ & Corpore Vniverso *Humores*, verùm per *Salivationem* quoque ac *Ptyalismum*, sive *Expuitionem*, & *Sputationem*.

Ejus utilitas.

II. Nec tantùm illa Evacuatio utilis est in *Luis Venereæ curatione*, ast in plurium *Affectuum gravium* à Pituita Glutinosa, Humoribusque aliis eidem immersis & implicatis prodeuntium Sanatione.

Salivatio quotuplex.

III. Nec tantùm *Arte* instituitur *Salivatio Artificialis*, sed nonnunquam ipsa notatur *Spontanea*, eaque subinde *Critica*, chronicos Affectus tollens, quandoque *Symptomatica*, homines tandem miserè tollens.

Ejus definitio.

IV. Est autem *Salivatio, Humorum Evacuatio Universalis per Salivaria* vasa in Os delatorum, sicque excretorum instituta.

V. *Humores*

Quinâ Humores Salivatione evacuentur.

V. *Humores*, qui frequentiùs per *Salivationem sponte* Evacuantur, sunt plerumque *Pituitosi*, tam Tenues, quàm Glutinosi: aliquando *Acidi* quoque & *Salsi*, quippe qui Pituitæ admiscentur facilè ac intimè, habentque hi omnes aliquam cum Saliva affinitatem. Saliva siquidem facilè in Humorem Pituitæ similem abit, quoties in vasculo colligitur & asservatur.

Quinâ Salivam excernant copiosam.

VI. Quemadmodum verò *Melancholicis* multis evenit, ut tenue sputum copiosum excernant, indeque vocentur *sputatores*, sicque Salivam ejiciant fluidiorem; ita non paucis Senibus, Pituita multa, eaque satis glutinosa scatentibus evenit, ut Salivam itidem copiosam sed crassiorem excernant, eamque insipidam; unde molestiam quidem patiuntur, non item insigne damnum.

Non tantum Humores insipidos sed etiam acres. Imò acerrimos excerni per Salivationem. Eorum effecta. Eos esse incurabiles.

VII. Non desunt autem, quibus *non blandi ac penè insipidi, sed acres, imò acerrimi Humores*, nunc fluidiores nunc tenaciores continua *Salivatione* ex ore fluunt, exciduntque; quique non tantùm *lintea*, & *pannos laneos*, sed *corium* quodvis contra corruptionem paratum *rodant & consumant*, *Ægrosque* noctu, diuque miserrimè per annos multos ad mortem usque *torqueant*, & *tandem necent*.

VIII. Tales plures vidi, & cum dolore vidi, postquam ipsos *nec à me, nec ab aliis unquam curatos*, pristinæque sanitati restitutos vidi: quamvis subinde aliquod ipsis attuli levamen, nunquam verò sanationem.

Viæ per quas separantur hi humores acres. Nô purgantibus, sed temperantibus levari. Præter Salivationes Spontaneas Symptomaticas, esse etiam criticas.

IX. Plerisque autem *à partibus inferioribus* sentiuntur assurgere acres halitus qui caput circa tempora mirè, miseréque lancinent, quas crudeles lancinationes solet mox excipere *Humoris acerrimi effluxus ex ore*; à quo magis rodantur, quàm consumantur gingivæ: cæteræque in ore existentes partes.

X. Tales autem *purgantibus* medicamentis vix unquam levantur, magis *anodynis & narcoticis*, aliisque Humores acres *temperantibus, tum concentrantibus*.

XI. Quemadmodum autem modò memoratæ *Salivationis Spontaneæ species sunt Symptomaticæ*, ita non rarò in hisce regionibus observavi Salivationes Spontaneas, sed criticas, Ægrosque ab Affectibus chronicis fœliciter liberantes.

Affectus Chronici unde oriantur. Et quid suæ causæ primariæ conjunctum habent. Pituitæ præcipua materia, & evacuatio facilior. Salivatio Artificialis aliquando instituenda.

XII. Nec mirum. Sicut enim *Affectus Chronici* & Diuturni omnes ortum habent *à Pituitâ* tenaci, crassa, glutinosa & viscosa, illam saltem habent suæ Causæ *primariæ conjunctam*, ejusdemque Humoris ortus debetur maximè Salivæ; ita *Ejusdem cum Saliva Evacuatio* videtur facilior, quando idem Sanguinis massæ junctus iterum ab eadem secernitur sponte, ut excernatur cum Saliva.

XIII. Quemadmodum verò sæpiùs cum Ægrotantium commodo instituitur talis *Salivatio* spontanea & critica ita decet prudentem Medicum similem nonnunquam instituere *Artificialem*.

XIV. Novi quidem Magnum Platerum, existimare *Hydrargyrum*, *sive Argentum vivum* solum vi quadam ipsi peculiari *expuitiones copiosas moliri*, cùm alia, quæ hoc pacto illud faciant, hactenus non fuerint cognita (Prax. Lib. 3. Cap. 4. pag. 481. 8.) non desunt tamen quæ idem, licet imbecilliùs præstent, sicut *de Semine staphidis agriæ* posteà dicemus.

Argenti Vivi Vires. Vt & Seminis staphidis Agriæ. Modi varii exhibendi Argenti vivi.

XV. Quoniam verò id præ aliis notis medicamentis omnibus efficacissimè, & si in ejus usurpatione prudentia adhibeatur, tutissimè absolvit Mercurius, sive Argentum vivum *modis variis* tam internè, quàm externè, administratum, meritò in ipsius adhibendi modis optimis tantillum hærebimus, & talia, quæ Tyrones audivisse ac notasse aliquando juvabunt, ordine proponemus.

Salivationem ab Hydrargyro non tantum in Lue Venereâ sed etiam in Scabie aliisque morbis esse instituendam.

XVI. Fateor in *Luis Venereæ Curatione Salivationem Hydrargyri ope* institui sæpiùs; posset tamen, imò deberet in aliorum quoque affectuum rebellium curatione similiter Salivatio exicitari, in *Scabie* puta *fœdâ*, & ordinariis mecicamentis haud cedente, aliisque *Affectibus ab Humore Glutinoso*, *& Acri* Sanguini permisto & Partibus plerisque intimè admisto pendentibus, atque vulgarium remediorum vim eludentibus, Ægrosque ad internecionem penè affligentibus.

Quotuplici ter Mercurius exhibeatur. Mercurius crudus quomodo exhibeatur.

XVII. Usurpatur autem *Mercurius* ad Salivationem movendam quandoque *Crudus*, quandoque priùs cum Sulphure in *Cinnabarim* dictam vel cum Salibus, Spiritibusve acidis, *sublimatus*, au *Præcipitatus*.

XVIII. *Mercurius Crudus* frequentissimè priùs *Salivâ*, modisve aliis *exstinctus*, *Oleis*, *Axungiis*, *Butyro*, *Unguentisve* admiscetur, mox externè corpori inungitur: unde post repetitas diebus aliquot inunctiones in aliis seriùs, citiùs in aliis commovetur Salivatio.

Loci inungendi tutiores.

XIX. *Tutior ad inungendum locus* eligitur in *partibus Artuum extremis*, *pedum plantis*, *manuumque volis*: mox in subsequentibus *articulationibus pedum & carporum*. Inde *sub genubus & in cubitis*. Denique in *Inguine*, *ac sub Axillis*. Tandem in *spinâ dorsi*, & præsertim ad *regionem lumbarem*: cavendo *ne caput*, *aut thorax* inungatur, postquam inde vitæ periculum incurrisse ægros est observatum.

Inunctio quî instituenda.

XX. *Inunctio primum pauca* solet institui, & attendi ad mutationes in corpore hinc obvenientes, conturbationes ventris, motusque humorum versus Fauces atque Os. Servari autem debet Ægri corpus ln loco calido, satisque operimentis tegi, quò ad sudorem compositum censeatur *Corpus*. Nam *utile* tunc quoque *sudorem blandum elici*: quo ipso videntur Humores omnes, ac imprimis glutinosi & pituitosi solvi, & ad Mercurii vim subeundam aptiores reddi. A frigore Coguntur Humores Pituitosi, fiuntque ad motum inepti. Contrarium à Calore expectandum.

Salivantibus sudor utilis.

Inunctionis Continuatio.

XXI. *Continuandam* quidem pro Ægrorum robore aut debilitate quotidiè aut diebus alternis in eadem inunctione, donec incipiant intumescere Gingivæ, atque angi & ardere fauces cum fœtore anhelitûs: quod *signum omnia sequenti Salivationi se accommodare*, ipsamque esse in procinctu ut se manifestet, tunc desistendum ab inunctione ulteriore, ne Salivatio sequatur nimia, Ægrumque facilè aliàs suffocatura.

Salivationis instantis signa.

Mercurii crudum ad Salivatio.

XXII. *Mercurio crudo* ad Salivationem excitandam *utuntur* etiam nonnulli *intra corpus*, quod efficitur, si quotidie ad aliquot *grana*. vj.

 viij.

num assumi. Ejus Dosis. viii. x. assumatur, donec paulatim Salivatio succedat, cujus instantis signa, ut modò dictum (Vid. *Plat. Lib.3.cap.4.p.498.*) sunt ardor in ore, Gingivarum tumor, faucium anxietates, halitûs fœtor, & sputatio crebra: unde quivis facilè concludere potest, Humores Vitiosos exitum sibi parare per Salivæ vias. Tunc autem abstinendum ab ulteriore Mercurii usu, nisi segniùs procedat post dies duos, tres, quatuorve ipsa Salivatio: in quo casu non tantùm licet, quin decet quoque novum exhibere Mercurium. *Salivationis Instantis signa.*

XXIII. Ubi autem illa satis procedit; cavendum ab omni Mercurii usurpatione ulteriore, à quâ possent quantitate nimiâ ferri ad Salivæ vasa & Faucium Glandulas Humores Glutinosi, Peccantesque in corpore, atque in vitæ discrimen adduci ac suffocationis periculum conjici Ægri. *Quando ab ejus Usurpatione desistendum.*

XXIV. Prudentiâ certè opus est, in Mercurii usurpatione, cùm ab ipso mirè commoveantur, & ad fauces imprimis propellantur ab Ipso Humores Pituitosi Glutinosi, aliique ei admisti per universam Sanguinis massam, imò corpus universum dispersi: tanta est Mercurio vis & efficacia. *Mercurii Vis & efficacia.*

XXV. Potest autem tunc Mercurius crudus modis variis extingui, Salivâ, Succo citri, aliisve, mox cum Agarico, Rhabarbaro, Aloë, Scammonio, Colocynthide, aliisve purgantibus vulgaribus additis in pilulas redigi, atque sic parva dosi indies exhiberi, donec se manifestet instans Salivatio. Ubi semper notandum, quod jam monuimus, optimum esse in loco, quin lecto calente contineri Ægrum, ut semisudet, sicque Salivatio facilitetur. *Quomodo exhibendus Mercurius in Salivatione.*

XXVI. Non tantùm Crudo externè, ac internè usurpato Hydrargyro excitatur Salivatio, sed eodem priùs coagulato ac modis variis præparato. *Mercurio præparato etiam excitatur salivatio.*

XXVII. Inter ipsius præparationes varias postrema non est Ipsius cum *Sulphure cocti sublimatio* in *Cinnabarim*, quæ *Suffumigii modo usurpatur*: *Fumus* autem aut *toto corpore* excipitur, aut *solùm Ore*. *Cinnabaris quî fiat, & applicetur.*

XXVIII. Permiscetur autem *Cinnabaris* hæc cum Mastiche, Thure, Myrrha, Benzoino, Styrace Calamita, Ladano, Succino, Resina, aliisque, unde *Trochisci* formari possunt. *Ejus Mixtio, & cum quibus.*

XXIX. Corpus autem Ægri *in loco angusto* clauditur, eoque calente, *Balneo nempe sicco*, & aliquando propter debilitatem *in lecto* continetur, & Fumus ex Cinnabari in Troschiscos, vel Pulverem cum aliis parata, & in prunas conjecta excitatus ita deducitur, ut plerasque, aut certas corporis partes feriat, in easque penetret; *Capite solo probè tecto ab illo fumo permanente libero*, nisi quòd ferè sub finem fumi aliquid cum Aëre inspiretur, sicque Salivatio facilitetur. *Quomodo applicetur.*

XXX. Tali fumo autem per Corporis poros penetrante ad interiora, Humores ubivis existentes *Pituitosi* & Glutinosi, *Acresque paulatim solvuntur, & ad fluxum deducuntur qui paulatim ad Glandulas oris Salivares diriguntur*, & *Salivatio* instituitur; quæ hac via perficitur fœliciùs quando in Partibus externis Ulcera existunt quæ Fumo viam concedunt magis patentem atque eo ipso citiùs curantur. *Quomodo operetur, & fiat salivatio.*

XXXI. Nec tantùm *Universali Fumo* excitatur Salivatio, sed *particulari Solo per* ore Infundibulum excepto: quam Ego Mercurio utendi rationem habeo pro omnium *tutissima* & nihilominus in Affectibus non nimis inveteratis, adeóque curatu non difficillimis *aptissimâ*. *Alia fumigatio particularis.*

XXXII. Sic enim paulatim excitatur Salivatio moderata, sine ullo suffocationis metu; tantùm enim Salivæ vicibus singulis elicitur, quantum videtur posse ferre commodè quivis Æger. *Et quidem quare tutissima.*

XXXIII. Quin talis suffumigatio & Salivatio æstate, aliave Aëris tempestate calida instituta concedit Ægris exitum, adeò ut vix, nec nisi à rei hujus peritis deprehendi queat: quod imprimis optant, quorum interest ignorari eorum morbum & curationem. *Eam deprehendi facilè non posse.*

XXXIV. Parùm nempe Cinnabaris cum aliis junctæ prunis quotidie aut diebus alternis injicitur, mox imposito infundibulo fumus ore excipitur, levisque Salivatio excitatur: quæ posteà renovatur, nisi sponte ipsa continuet. *Quomodo peragatur.*

XXXV. Ad Salivationem excitandam usurpatur quoque *Mercurius* tam *Sublimatus*, quàm *Præcipitatus*, de quibus, ubi de Vomitoriis, & Purgantibus Phlegmagogis egi, pluribus sum locutus: nunc pauca *Ptyalismum Artificialem* spectantia prolaturus. *Mercurium sublimatum & præcipitatum etiam Ptyalismum excitare.*

XXXVI. Quoties proinde ad movendam Salivationem *usurpandus est Mercurius præcipitatus*, quò illa & faciliùs & fœliciùs contingat, seligendus & in usum revocandus *minimè fixus*. *Mercurius, præcipitatus minimè fixus.*

XXXVII. Sicut enim docui sæpiùs, *Medicamenta Evacuantia* omnia *ex Mineralibus parata*, quò redduntur præparatione sua *magis fixa*, eò Humores peccantes *minus* quavis via *Evacuant*; quò autem eadem sunt *minus fixa*, eò eosdem *Evacuant ampliùs & copiosius*, imò *etiam vehementius*. *Evacuantia ex Mineralibus parata quò minus fixa, eò copiosius & vehementius evacuare, & contrà.*

XXXVIII. Quinimò, *quò eadem sunt magis fixa*, eò *minus* Humores Evacuant *per Alvum*; & *magis per Sudores*, *aut Urinas*: quò verò eadem sunt *magis Volatilia*, eò Humores faciliùs ac frequentiùs Evacuant *per Vomitum*, non item per Alvum. *& quæ magis fixa eo minus per sudores aut Urinas: quo verò magis volatilia eo frequentius per vomitum, & non per alvum.*

XXXIX. Sic eadem, ubi sunt *maximè Volatilia*; Humores faciliùs expellunt *per Salivationem*, dummodò minima exhibeantur una vice dosi, non item per Vomitum. *& ubi maximè volatilia sunt, per Salivationem.*

XL. *Salivatio* siquidem cùm fiat per Humoris Pituitosi ubique, at imprimis in Sanguinis massa solutionem ac dissolutionem, hinc ad Salivares Glandulas deductionem, *paulatim ac successivè*, non item vi, ac simul excitanda & promovenda; *Vomitus* verò excitari debet à *medicamento satis bonâ quantitate simul*, eodem *saltem die usurpato*, ut ab ipso, vel Humoribus ab ipso ad tenue Intestinum, ac Ventriculum deductis irritetur potentiùs utraque pars hæc ad sui coarctationem, quin motus peristaltici violentam inversionem: quale quid nunquam evenit, aut evenire debet in Salivatione concitanda. *Salivatio quî fiat, Eam paulatim esse excitandam Vomitus quomodo excitandus & qui fiat.*

XLI. *Salivatio* siquidem, hoc est, Salivæ ad Os deductio, *non fit animali partis ullius motu*, qualis ex parte observatur in Vomitu; ratione *Salivationem non fieri motu Animali, qualis ex parte observatur in Vomitu.*

Sed planè naturali: Et quâ via.

tione Diaphragmatis & Musculorum abdominis, (unde Voluntaria potest fieri Vomitio, etiam nullo assumpto Vomitorio) sed Salivatio fit *motu planè naturali*, Humorum Pituitosorum, aliorumque ipsis admistorum *per Arterias ad Glandulas Salivares, hinc per Vasa Salivaria in Os.*

Motu voluntario posse promoveri Salivæ deductionem in Os ex ductibus Salivaribus. Et aliquatenus Materiam Salivarem ad Glandulas.

XLII. Et quamvis Linguæ, labiorumque *motu voluntario promoveri possit Salivæ deductio in Os*, sed Salivæ in Ductibus Salivaribus jam existentis; non potest tamen eadem promoveri, propriè loquendo, *Materiæ salivaris* deductio *ad Salivares Glandulas*, nisi quatenus exsuctæ in Os salivæ succedit, faciliùs, & abundantiùs in dictas Glandulas nova ejus materia.

Materiam Salivarem, si magnâ copiâ feratur ad Os atque Fauces, suffocationem minori.

XLIII. Cavendum autem, ne confertim & *magnâ copiâ feratur* ad salivares Glandulas *Pituita*, à Salivationem producentibus medicamentis, postquam *periculum inde est Suffocationis*, dum non tantùm Glandulæ Conglomeratæ Maxillares tam superiores, quàm inferiores inde replentur ac intumescunt; verùm tota Oris, Faucium, Nariumque Tunica Glandulosa eâdem Pituitâ tunc impletur, ac distenta periculosa & nonnunquam lethalem producit in Faucibus angustiam, homines Suffocantem.

Lentiùs in Salivatione excitandâ procedendum.

XLIV. Satius proinde in Salivatione movendâ lentiùs, adeóque cautiùs procedere, quàm nimiùm festinando non quidem cæcos catulos parere, ast Ægris Sanitatis restitutionem expectantibus mortem accersere, atque sic eos necare, qui debebant servari, & restaurari.

Qualis Mercurius minimè fixus.

XLV. Ille autem *Mercurius* est *minimè fixus*, *à quo minùs est abstractus Spiritus Acidus*; non quòd Spiritus Acidus reddat Mercurium Volatilem, (ab ipso siquidem figitur) sed quòd in Spiritûs Acidi abstractione avolet primùm ejus pars maximè Volatilis, permanente in Mercurio parte maximè fixâ & figente.

Acidi Spiritus Partes non esse omnes æquè fixas. In Spiritûs acidi destillatione partes volatiles primas assurgere: fixiores postremas.

XLVI. *Non* sunt enim *Acidi Spiritûs cujusvis partes* omnes similes, hoc est, *æquè fixæ, aut volatiles*; sed aliæ magis, aliæ minùs fixæ, nam quæ *in Spirituum Acidorum destillatione assurgunt primæ, Volatiles* magis sunt, sicut magis fixæ, quæ aucto magis, magisque Igne, *assurgunt postremæ*. Quod qui nescit, aut non observabit, ineptus est, ut de Chymicorum medicamentorum viribus mirabilibus judicium ferat, vel illa commodè in usum revocet: tantùm interest ad omnes, & minimas quoque circumstantias attendisse.

Spiritûs Acidi Volatiles & fixæ partes ad quid aptum reddant Mercurium.

XLVII. Quò igitur *plures* sunt *Mercurio* juncti, & uniti *Spiritus Acidi Volatiles*, eò aptior idem existit 1. *Salivationem*, 2. *Vomitum*, 3. *Alvi dejectionem* excitare; quò eorundem *pauciores* ipsi adsunt & insunt, *sed fixiores potiùs*, eò idem *Mercurius aptior* 1. *Sanguinem mundare* ac in statum optimum reducere, quod vulgò vocant roborare; 2. *Urinas ciere*. 3. *Sudores movere*; minimè autem aptus Alvum vel Vomitum, minimè Salivationem excitare.

Ut & Antimonium aliaque Mineralia.

XLVIII. Quòd de Mercurio nunc dixi, verum quoque deprehendunt Solertiores *in Antimonii, aliorumque Mineralium præparatione*, atque usurpatione in Medicina fœliciter facienda.

Mercurius præcipitatus

XLIX. *Mercurius ergo præcipitatus*, & minimè fixus, parvaque quantitate assumptus & per dies plures exhibendus (quod itidem intelligendum de Sublimato Dulci) quaquaversùm pergit, atque tam sui, quàm Spirituum Acidorum in se concentratorum ratione Pituitam Glutinosam occurrentem *incidit ac solvit, fluidamque facit*, quin paulatim, quò ipsa sponte vergit, *ad Salivares Glandulas deducit*, *& Ptyalismum producit.*

quid efficiat.

Ante Salivationem Humores, ex Ventriculo & intestinis purgandi.

L. Notandum autem in omni salivatione fœliciter excitanda, opus esse, ut *prius Humores in Ventriculo*, ac *Intestino* hærentes vicibus repetitis *educantur*, ne si adhibitis medicamentis Salivationem excitare aptis illi vel vomitu assurgant, vel per lacteas venas versùs Sanguinem propulsi unà cum cæteris ei jam immersis ad Salivares glandulas delati Ægros copia sua opprimant & suffocent: quod non rarò factum, quoties ab imperitis ac imprudentibus Medicis, Chirurgis, aut Empiricis neglecta fuit illa prævia Humorum in Ventriculo & Intestinis cumulatorum Evacuatio, omnino ad tutam Salivationem instituendam utilis ac necessaria.

LI. *Præmittenda* est igitur *Salivationi* ritè instituendæ *sufficiens Humorum in primis viis, hoc est, Ventriculo ac Intestinis collectorum Diminutio*, ac *Evacuatio per Alvum*. Quo facto tutius adhibetur quovis modo Mercurius crudus, vel modis variis præparatus, tam internè, quam externè ad Salivationem fœliciter instituendam.

Quænam male Salivationem per Hydrargyrum factum comitentur.

LII. Quoniam verò in plerisque Artificialem hanc per hydrargyrum excitatam Salivationem consequi solent aut potiùs *Comitari Oris Ulcera* sæpè satis ampla & Malas imprimis, Linguamque occupantia, non tantùm Dolores immanes, molestiasque graves producentia, dum effluit cum Saliva Humor Acer, quin etiam, ubi eadem ad Curationem tendunt, *Cicatrices molestissimas relinquentia*, unde non rarò *Linguæ motus manet impeditus & Loquela, deglutitioque læsa*, sed & *Genarum motus similiter impeditus*. Prudentis Medici & Chirurgi erit, dare operam, ut in tempore præveniantur curenturve hæc mala, usurpando *Gargarismos*, qui *Humores acres temperent, Ulcera mundent, atque blandè exsiccent.*

& quomodo Curentur Gargarismis. Hi Gargarismi in quibus parentur

LIII. *Gargarismi* tales parantur ex *Lacte dulci*, *succove Raparum* addito *Saccharo*: postmodum ex *Salviâ*, *floribus ros. rubr.* & similibus ex *Aqua hordei*, vel *ferrata* decoctis, addito *Syrupo de Rosis siccis*, *Myrtino*, & similibus diligenter usurpatis.

Cicatrices à Salivatione ortæ exscindendæ, vel discindendæ.

LIV. *Cicatrices* non rarò *exscindi* debent vel *discindi*, quò liberior parti restituatur motus, explicatis denuò partibus nimis arctè colligatis, & tunc excitata cicatrice convenientiore, ubi Gargarismi postremi maximè conducent.

In Salivationis diminutione Alvus subducenda.

LV. Postquam *sponte Minui Salivatio incipit*, semel aut bis blando Phlegmagogo *subducenda est Alvus*, quò Humores Vitiosi, per Hydrargyrum soluti, nec tamen simul educti per secessum expellantur: ne aliàs hinc inde alicubi subsistentes Partibus vicinis noxam aliquam adferant.

Ac postea sudor blandus promovendus.

LVI. Quo facto haud malè *Sudor semel aut bis promovetur blandus*, quò Humorum eorundem reliquiæ ad alvum haud delatæ, in corporis nempè *Habitu hærentes sic quoque* propellantur, expellanturque foràs.

Quænam durante Salivatione Alimenta assumenda.

LVII. Durante Salivatione sicut difficile est assumere *Alimenta Solidiora*, ita ipsorum assumptio ferè noxia est: quorum loco & *Lac dulce*, & *jusculа* usurpantur commodiùs & aptius, ut & cum *Pane Cocta Cerevisia*, Criticorum quo-

quorundam elegans Bierenbrodium: addito, quibus placet, pauco Saccharo.

Mercurium potentiùs, reliqua debiliùs Salivationem movere. LVIII. Quamvis forsan præ aliis notis omnibus *efficacissimè* ac copiosissimè Salivationem moveat, promoveatve *Argentum Vivum*; non desunt tamen *alia*, quæ idem agant, licèt *imbecilliùs* & forsan parciùs.

Staphidis Agriæ Dosis, usurpandi modus, & Vires. LIX. Mentionem feci jam in superioribus *Staphidis Agriæ*, cujus *Semina quindecim* ajunt, si trita *cum Hydromelite* assumantur, potenter *Humores Pituitosos glutinosos per Vomitum* expellere, *cum Suffocationis periculo.*(Dodon.Herb.Belg.lib. XII. Cap.x. *p. m.* 595.) Ab illis namque inflammantur Fauces, ardorque summus in eis accenditur. Eadem *semina* docent *mansa Pituitam ex Capite allicere in Os.* Unde facilè patet eadem semina si ex aqua multa decoquantur,& illo decocto Os colluatur, posse levem sic excitari Salivationem: quæ forsan fœliciùs succederet, si non simul ac semel quindecim semina, sed unum vel duo diebus pluribus exhiberentur, sicque paulatim Salivatio levis excitaretur.

Mercurium æquè ac Staphidem Agriam Pituitam e Capite in Os allicere. LX. Quemadmodum enim *ab hisce seminibus Ardor* excitatur *in faucibus*, sic idem evenit à *Mercurio*; à quo itidem *Pituita è Capite allicitur in Os & Nares.* Quamvis fatear me ad Salivationem movendam malle uti Mercurio, quàm Staphide Agriâ; cùm illius quàm hujus operatio sit magis familiaris, & jam usitata, notaque.

Præferendus tamen Mercurius, Radicis Pyrethri Vires, & Usus. LXI. *Radix Pyrethri*, quæ satis frequenter ac fœliciter in ore continetur ad Dentium Dolores tollendos cum suâ Causâ; *Humores Plures in Os allicit*, unà cum *Salivâ*: Ergo *Salivationem* movet, quam fortassis moveret diutiùs & copiosiùs, si intra corpus sumeretur quantitate parvâ, sed iteratò.

Masiches Usus & Vires. LXII. Quin sola *Mastiche* mansa & in Ore contenta *Pituitam glutinosam unà cum Salivâ in Os allicit*, Ergò *Salivationem* quoque excitat.

Alia Salivantia. LXII. Et procul dubio longè plura quis repeperiat Salivationem excitantia, qui ad omnia medicamentorum effecta attendet accuratè: qualia sunt præter jam memorata, *Cubebæ*, *Nigella*, *Zinziber*, *Sinapi*, *Salvia*, &c. Apophlegmatismis, materiam præbentia, verè Salivantia.

Omnia, quæ Pituitam è Cerebro ad Os deducunt, esse Salivantia. LXIV. Illa enim *omnia Pituitam è Cerebro ad Os deducere dicta* reverà illam ex Glandulis Salivaribus, & Tunicâ Oris, Faucium & Narium Glandulosâ *educunt cum Salivâ & Muco*,& *successivè ex ipso Sanguine*, quod fieret magis, si eadem internè usurparentur, Ægrique aliquandiu in eorundem usu continuarent.

LXV. Sed illa ulteriorem indaginem desiderant experientiâ multiplici confirmatam.

CAPUT XIV.

De Evacuationibus Particularibus.

Evacuationes Universales & Particulares quænã. I. NOn dantur tantùm *Evacuationes Universales*, per quas ex *Universo Sanguine*, *Partibusque* Remotissimis quoque Humores Peccantes Secernuntur, Excernunturque, verùm dantur quoque *Evacuationes Particulares*, quæ ex *Partibus* fiunt *determinatis*, ac *per vias ipsis peculiares.*

Particulares. quotuplices. Quæ sit & qui fiat prima. II. Inter has Evacuationes possent numerari 1. *Evacuationes quæ fiunt ex Intestinis Crassis per Anum*, beneficio *Enematum*, & *Suppositoriorum.*

Secunda. III. 2. *Evacuationes*, quæ fiunt *ex Vesicâ Urinariâ per Urethram*, & quidem per *Injectiones* ac *Catheteres.*

Tertia. IV. 3. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Utero per ejus Collum utrumque*, sive Menses sint Suppressi, Lochiave retenta, vel imprimis Alii Humores Glutinosi in ipso existentes.

Quarta. V. 4. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Pulmonibus* per *Asperam Arteriam & Os.*

Quinta. VI. 5. *Evacuationes* quæ fiunt *è Cerebro per Nares*, *Errhinorum ope.*

Sexta. VII. 6. *Evacuationes*, quæ fiunt ex *Auribus ac per Aures*; per quas etiam subinde ex partibus vicinis ac Cerebro ipso Sanguis, Pus, Sanies, &c. effluit aut educitur.

Septima. VIII. 7. *Flatuum Discussiones atque Excretiones*, per *Ructus*, *Crepitus*, *per Os*, *Anum*, *Vesicam*, *Uterum*, *&c.* Et si quæ sunt plures.

CAPUT XV.

De Evacuantibus Excrementa, & alios Humores ex crassis Intestinis per Anum.

Evacuantia Particularia in Intestinis Crassis per alvum. I. UT de Particularibus Evacuantibus nonnulla hîc addamus, initium faciemus ab iis Evacuantibus, quæ tantùm Contenta tum Alvi Excrementa, tum alios Humores vitiosos, educunt ex Intestinis Crassis, & quidem per Anum sive Podicem.

Inter ea hîc non numerari Purgantia Ore assumpta. II. Ubi mox patet non agendum hîc nobis de iis, quæ *Ore assumpta*, non tantùm Contenta in crassis, vel etiam tenuibus intestinis, ac Ventriculo, sed alios quoque Humores alibi repertos simul solent expellere per Alvum, quæque *Purgantia* simpliciter vocantur.

Sed ea, quæ ex solis intestinis crassis educunt. III. Verùm agendum de iis, quæ *ex solis Intestinis crassis* educere valent tum Alvi Excrementa, quavis de causa ibi hærentia, tum alios Humores itidem ibi hærentes, atque Valetudini humanæ nocentes.

In iis diu quid hærere non posse quin noxam afferat Quænã inde sentiantur. IV. Nam fieri non potest, ut diu in crassis Intestinis hæreant vel Alvi Excrementa, vel Humores quivis, quin noxam simul afferant homini, unde, ubi etiam cuncta peraguntur blandissimè, *Ponderis Sensus*, & *Anxietates* observantur in parte Abdominis infima & laterali, & *Capitis Dolor* excitatur in plerisque, ut nunc non dicam *Hæmorrhoides* inde habere tam sæpè ortum, malum sanè gravissimum.

Illa præcavenda, aut tollenda. V. Ut proinde talia incommoda *præcaveantur*, vel *tollantur*, danda est opera ut in tempore illa Contenta evacuentur.

Quæ id præstant quomodo usurpanda, & quomodo agant. VI. Quæ autem ex Solis Intestinis crassis hoc præstare possunt, *externè Ano & Podici immittuntur*, quò & ad *sui contractionem irritent Intestina crassa*, & ad Eductionem faciliorem *præparent Contenta*, eadem compacta Solvendo, Glutinosa Incidendo, quin imò dissolvendo & fluida reddendo.

Et qualia sint. VII. Quæ hæc omnia præstare possunt ac solent, plurima occurrunt, omnia nimirum *acria* & Intestinum mordicare atque sic irritare apta; deinde omnia tum *aquea*, tum *pinguia*;

Et quæ talia. tum aliàs *blandè solvendi*, ac *dissolvendi prædita*,

dita, qualia sunt Salia Lixiva, Volatilia & fixa, vel Acida, vel naturaliter, vel artificialiter Aqueis diluta, Urina puta, Vinum, Lixivium, &c.

Quâ forma usurpanda. Suppositoria vel Glandes. Enemata Clysteres Injectiones. Fomenta

VIII. Hæc omnia usurpari solent nunc *formâ Solidiore ac consistente*, vocanturque tunc *Suppositoria vel Glandes*; nunc *formâ liquidâ & fluida*, vocanturque tunc *Enemata, Clysteres, Injectiones*, & sic porrò: Quin adhibentur quandoque *Fomenta*, vel *Vapor ex decocto assurgens*, atque Ano exceptus, unde subinde solicitatur quoque ad Desidendum ac dejiciendum Alvus: quæ omnia patebunt magis, ubi de Medicamentorum formis agetur.

CAPUT XVI.

De Evacuantibus Urinam & aliós Humores ex Urinariâ Vesicâ.

Evacuantia Particularia ex Vesicâ Urinariâ

I. INter Evacuantia particularia, quæque ex parte aliquâ duntaxat Evacuant Contenta, meminimus 2. loco eorum, quæ *ex Urinariâ Vesicâ*, tum Urinam ipsam, tum alios Humores ibi hærentes, atque noxam homini afferentes educere solent.

Urina subsistens quomodo educatur, Candelá cereâ.

II. *Urinam* quod attinet, quoties, illa *subsistit in suâ Vesicâ*, nec sponte excludi potest, toties ipsam levissimo negotio, & operatione facillimâ eduxi *immissâ per Urethram Candelâ cereâ*, quali uti solent Sartores; nam eâdem mox extractâ succedebant sponte non tantum Urina, sed unà cum ipsâ *Calculi in Urethræ Orificio prius* hærentes, ipsumque obstruentes; quos tunc observavi unà cum Urinâ copiosâ effluente fuisse vi expulsos quantitate copiosâ; adeò ut meminerim aliquando in Viro satis procero & crasso *ultra 50. uno tempore* fuisse excretos; & quidem omnes exactè rotundos, licet, magnitudine plurimùm differentes, dum maximi æquarent ciceres, minimi essent longè minores, atque omnes magnitudine se successivè consequentes.

Ut & calculi in Urethrâ hærentes. Eos, ultra 50. aliquãdo fuisse excretos diversæ magnitudinis. Educitur etiam Cathetere.

III. Hoc ipso si non succedat subsistentis Urinæ è suâ Vesicâ Excretio, immittendus *per Urethram Catheter*, ut plurimùm *Argenteus*, qui cùm sit cavus, extracto stylo transitum concedit Urinæ; atque sic quoque ipsa educitur fœliciter.

Catheteres ex quibus fiant. Urethra in Viris diversa à fœminarum Urethrâ. Unde rariùs in Fœminis subsistit Urina, quam in Viris

IV. Ubi notandum *Catheteres* quidem plerosque parari ex *Argento*; sed parari quoque possunt ex *materiâ coriaceâ*, ut & *Balænarum setis*. Quales Catheteres cùm sint flexiles, faciliùs usurpantur in *Viris*, quorum *Urethra* circa penis radicem contorquetur aliquantùm, nec rectà pergit usque in Vesicam: quod non habet locum in *fœminis*, quarum Urethra & amplior, & brevior, & rectior est quàm in Viris; quapropter rariùs subsistit Urina in fœminis, sed & faciliùs educitur quoque ex ipsis.

Humores vitiosi quomodo præparandi, & è vesicâ educendi. Et quomodo.

V. Non tantùm Urina, & quandoque Calculi minores educi possunt ac debent è suâ vesicâ, verùm *Humores Glutinosi, & Purulenti* Ulceratæ Vesicæ adhærentes, qui quoniam *Incidi* debent, *abstergeri*, atque tunc demùm *educi*, Medicamenta quædam in Vesicam immitti oportet, à quibus Effectus laudati producantur, sicque soluti Humores vitiosi evacuentur.

Pus, educendum ejusque nova Productio impedienda.

VI. Quoniam verò, ubi exulcerata est Vesica, non tantùm educi debet Pus indies ex allabente Sanguine ortum; verùm ejusdem *Puris productio nova impediri*, Medicamentis hactenus laudatis, & alia sunt addenda, quæ hoc etiam præstent.

Injectiones quâ formâ parandæ, & per Syringã immittendæ.

VII. Quoniam verò immittenda in Vesicam Urinariam Medicamenta fluida requiruntur & liquida, *Injectionum* illa nomine veniunt, solentque *per Syringam* in ipsam infundi, & ex talibus parari, quæ memoratis satisfaciant Indicationibus omnibus & singulis.

Ex quib. parentur.

VIII. Parantur in hunc finem *Decocta ex Plantis Aromaticis* aut in *Aquâ*, aut in *Vino*, aut in *Hydromelite* decoctis; quibus pro Indicatione diversâ tunc adduntur alia, inter quæ omnibus forsan meritò præfero *Sulphuris Balsamum*, non quidem cum expressis oleis paratum, cùm sit tunc minùs efficax; sed cum *Oleis stillatitiis*, *Terebinthinæ*, tum vulgaris, tum imprimis *Venetæ*, alteriusve excellentioris; *Anisi*, *Succini*, *Iuniperi*, aliisque confecti, cùm sit tunc majoris efficaciæ, ac longè plus præstet in Affectibus quibusvis curandis.

Balsami Sulfuris tum simplicis tũ Compositi Vires.

IX. Inservit namque hic *Sulphuris Balsamus* & *Ulceribus mundandis*, & *Puri abstergendo*, & *Cicatrici promovendæ*; quæ omnia desiderantur in Ulcerum Curatione.

Balsami Peruviani, & Olei de Copaivâ Vires.

X. Potest quoque illis injectionibus addi *Balsamus Peruvianus*, & *Oleum de Copaivâ*, sed non accedunt ad Balsami Sulphuris efficaciam, utilitatemque multiplicem.

Vesicæ calculum solvi Decocto Graminis, & Spiritu Nitri mistis; & quomodo.

XI. Posset forsan *Vesicæ* quoque *Calculus* per injectum in eam Liquorem paulatim solvi, ac educi: si nempe *decocto Graminis* adderetur tantùm *Spiritûs Nitri* vulgaris, vel etiam dulcis facti, quantum requiritur ad Calculum sensim dissolvendum absque Vesicæ læsione: quod observari potest ex Spiritu laudato minimâ quantitate priùs, hinc aliquantò majore addito, sensimque tandiu ipsa aucta, donec acrior facta injectio plus ejus ferre non possit. Satius enim est minus Spiritûs addi, & lentiùs curationem absolvere, quàm acriori injectione ipsam præcipitare, atque magis impedire, quàm promovere.

Solutionẽ Calculi hanc esse tutissimã.

XII. Quamvis autem hactenus non licuit mihi tali ratione ac via tentare Calculi dissolutionem ac eductionem, non dubito tamen, quin ea sit futura omnium facillima, tutissima & certissima, quandiu non est ulcerata vesica; tunc enim non satis, tutò, ac commodè usurpantur *Acida*, quippe quæ *ulcus augent*, atque sic plùs forsan nocerent, quàm prodessent miseris.

Acida Ulcus augere.

Hanc Curandi calculum Methodum cur nondum instituerit Autor. In quib. institui debeat.

XIII. In usum *nondum revocavi hanc methodum*, quam nunc laudo; quoniam reperi non semel contradicentes aut Medicos, aut Chirurgos, quibus rarò placent, quæ in suis Autoribus non leguntur, aut à suis Præceptoribus non didicerunt; imprimis quando urit eos Invidia. Adde quòd rescindam sensim praxin, nec promiscuè omnes ampliùs accedam: hæc autem tentari debent *in plebeis, & robustioribus*, quò circumstantiæ plures in tali cura observandæ paulatim & sine calumnia notentur, ut inserviant posteà delicatioribus & in lautiore fortuna constitutis. In usum autem talia revocabunt *commodissimè*, qui *soli degunt* in aliquo loco, faciuntque praxin liberiorem, quàm qui inter plures subjecti sunt Calumniis.

Et qui eam instituere commodissimè poterunt.

Caput XVII.

De Evacuantibus Menstrua vel Lochia in Utero Suppressa, & Humores alios ibidem hærentes, per utrumque ipsius Collum.

Menstrua & Lochia in Utero Subsistentia quomodo, & per quas vias evacuanda.

I. Quoties in Utero subsistunt *Menstrua vel Lochia*, toties illa comodissimè *per ipsius Collum* tam Internum, quàm Externum *Evacuari solent*, & quidem partim per *Remedia Externa*, partim per *Interna*.

remedii Externum Venæ sectio si adsit Plethora.

II. Inter *remedia externa* fit meritò hîc mentio *Venæ sectionis* in Pede instituendæ, cùm non rarò, & imprimis quando Phlethora urget; ideóque segniùs movetur, atque ad sui affluxum naturalem præparatur Sanguis; observata sunt Menstrua & Lochia ejus causâ subsistentia hujus ope mora, & ad fluxum naturalem deducta.

Si verò subsistant propter Obstructionem, noxiam esse Venæ sectionem, nisi concurrat Plethora

III. Sed quoties utraque subsistunt *propter Obstructionem* in Uteri Vasis, Vasorumve Orificiis existentem, toties, *nisi concurrat Plethora*, plus *detrimenti*, quàm emolumenti attulit Fœminis *Venæ sectio*: quippe quæ minuendo Sanguinem laudabilem, copiâ non excedentem Mulieres tantùm debilitat, neutiquam desideratum fluxum alterutrum restituit.

Et opus esse Obstructionem tollentibus.

IV. Tunc autem opus est *medicamentis* tam internis, quàm externis, quæ *noxam*, si quæ ab externo frigore Aëris, Aquæ, Nivis, Pavimentive Utero fuit introducta, *tollant* ac emendent; hinc & *Pituitam* coagulatam & obstruentem *incidant*, *attenuent*, fluidamque præstent, quin & *moveant*, *emoveantque*, sicque Subsistenti Sanguini denuò viam parent ad exitum, ipsumque ad effluxum cogant, urgeantque.

Huic inservientia Externa quæ, & quomodo applicanda, & qui operentur.

V. Inter *externa* medicamenta laudantur meritò *Balnea, Formenta, Suffitus*, & quæ huc revocari possunt, à quibus vel assurgentes *Halitus, Vapores, Fumi*, vel *penetrans Liquor* Pituitam, aliosve Humores glutinosos in Uteri orificiis & vasis hærentes, atque Obstructionem facientes *incidant* & attenuent, adeóque fluxiles faciant & aptos, ut Sanguini tunc aut posteà exitum quærenti cedant, vel cum eodem affluant.

Balnea quomodo usurpanda, & quomodo agant.

VI. *Balnea* certè, quibus tunc *supra umbilicum* saltem insidere solent Mulieres, sese humiditate suâ insinuant in Collum Uteri exterum, mox & Internum, atque *Humorem* qualemcunque Glutinosum tam frequenter in Colli Interni cavitate subsistentem *solvunt* ac dissolvunt, mox illo inde remoto ad interiora penetrant, & ibidem *Orificiis Uteri adhærentem*, inhærentemque Humorem similiter Glutinosum incidunt & dissolvunt, sicque ad effluxum aptum reddunt.

VII. Usurpantur autem *Balnea calentia*, quò sic & faciliùs, & citiùs, & efficaciùs exoptatum effectum producant.

In Balneis considerandus liquor, & quod liquori incoquitur.

VIII. In *Balneorum* autem præparatione considerantur duo: *Liquor*, ex quo parantur, & variæ *Plantarum Partes*, aliaque quæ incoqui solent Liquori delecto ad Balnei confectionem: quò sic utroque nomine fiant præstantiora.

Qualis liquor assumendus.

IX. Quoad *Liquorem Balnei*, *Aqua* potest commodè usurpari; quin usûs tempore *Vini Generosi*, & præsertim *Albi*, non item rubri, aliquid addi; ut & *Vini Spiritus*, & *Sal Volatile*, quamvis hoc non tam Liquorem tunc augeat, quàm cæterorum simul decoctorum vim promoveat & intendat.

Quænam Plantæ in eo decoquendæ.

X. Quoad *Decoquenda* in Balnei præparatione, Inter *Plantas* earumque Partes, laudo & commendo quasvis *Aromaticas*, hoc est, *Odoratas & Sapore acri & grato præditas*, sed maximè *Hystericas* dictas hoc est; Fœminis præcipuè convenire observatas in movendis mensibus.

Hystericæ Radices.

XI. Talia sunt *Radices* Ireos, Acori, Asari, Aristolochiæ, Valerianæ, Rubiæ maj. Enulæ Campanæ; Cyclaminis, *Spicæ nardi*, Gentianæ, &c. Quibus accenseri debent Allia, Cæpæ, Porri.

Folia.

XII. *Folia* Sabinæ, Rutæ, Artemisiæ, Pulegii, Levistici, Calamenti, Majoranæ, Matricariæ, Abrotoni, Absinthii, Nepetæ, Origani, Satureiæ, Lauri, Mercurialis, &c.

Flores.

XIII. *Flores* Lavendulæ, Chamæmeli, Sambuci, Anethi, Cheyri, Leucoii, Meliloti, Spicæ Nardi, Schœnanthi, &c.

Baccæ.

XIV. *Baccæ* Lauri, Iuniperi, Ciceres rubri, &c.

Semina.

XV. *Semina* Nigellæ, Nasturtii, Apii, Levistici, Carvi, Sileris Montani, &c.

Thermæ siccantes impedire Mensium fluxum.

XVI. Postquam verò observatæ sunt *Thermæ siccantes* non semper promovere, quin sæpè ampliùs *impedire Mensium fluxum*, meritò ad Humorem Glutinosum non tantùm incidendum, ac per Aromatica nimis eum sæpè exsiccantia ideóque inspissantia commodè attenuandum; verùm simul *emolliendum*, convenient hîc simul decoctæ Radices Liliorum, Semina Lini, Fœnugræci, &c. Sic enim Humores Glutinosi partim attenuati, partim emolliti faciliùs Fluidi redduntur, quin ad fluxum, effluxumque deducuntur, sicque subsistenti Sanguini ordinaria via libera restituitur & aperta.

Emollientia Hystericis addenda.

Quomodò adhibenda Balnea.

XVII. Talibus Balneis calentibus utuntur fœminæ, ipsisque insident, atque *ultra medium ventrem saltem immerguntur*.

Non nimis debere calere.

XVIII. Bonum autem est, *non nimis calere* Balnea, ne Sudor multus promoveatur, cum quo exhaustis partibus Sanguinis magis Serosis Humores Glutinosi redderentur glutinosiores.

Nec diu in eorum usu continuandum.

XIX. *Nec diu continuandum* est in Balneorum usu propter easdem rationes: nisi enim eorum ope brevi solvatur obstructio, vix ipsorum continuatione idem obtinebitur beneficium.

Fotus ex quibus parentur. Quomodo applicentur.

XX. *Fotus* ex iisdem parantur, ex quibus Balnea, sed minori quantitate, applicanturque Pudendis, & quidem aptissimè cum *Spongiis*, *Pannisve Laneis*, non item Lineis. Panni namque Lanei æquè, ac Spongiæ imbibunt plus liquoris, quàm linei, nec permittunt illum tam facilè effluere aut diffluere; quin præterea diutiùs servant in se liquoris calorem, sine quo plùs nocebit, quàm proderit Fotus.

Vapor qui agat.

XXI. Fotui affinis est *Vapor* ex calefacto Decocto *assurgens*, atque in Sellâ patente Pudendis exceptus, sicque ad interiora penetrans.

Enemata etiam hîc conducunt.

XXII. Huc revocant aliqui ex modò laudatis Decoctis parata & injecta *Enemata*, quæ per Intestini recti & Coli viciniotis tunicas penetrantia usque ad Uterum, ipsius obstructionem reserant, & sic quoque Mensium vel Lochiorum fluxum si non moveant, promoveant saltem.

Vt & Fumi ac Halitus.

XXIII. Huc referri debent *Fumi* & *Halitus* itidem Muliebribus excepti, atque similiter Pituitam obstruentem solventes, ac educentes; succedentibus faciliùs menstruis vel lochiis,

Ad Fumũ parandum covenire Ligna Baccas Gummi Vngulas.

XXIV. Ad *Fumum* parandum conveniunt *Ligna* Sabinæ bacciferæ, ac Iuniperi, Coryli, Aloës, Lauri, & similia, & ipsorum *Baccæ*, ut & Spica Nardi, Schænanthum, Cassia Lignea, Garyophylli, Galbanum, Bdellium, Opopanax, Sagapenum, Thus, Benzoinum, Storax, *Vngulæ* Asinorum, Equorum, & similia plura.

Quomodò usurpentur.

XXV. Horum plura vel pauciora per se aut in trochiscos redacta prunis insperguntur, fumusque assurgens in Sellâ perforatâ & undique clausâ excipitur per pudenda.

Halitus ex quib° paretur.

XXVI. *Halitus* commodè parari potest ex *Sale Tartari*, aliove fixo & *Sale armoniaco*, qui cùm sit penetrantissimus, plurimùm hîc præstabit, & multis aliis meritò præferetur.

Linimenta etiam quæ huc faciunt.

XXVII. Sic vulgò laudant *Oleum Spicæ ac Zibetham* pudendis apposita, vel illita, quorum expiratione subtili, potentique docent itidem efficaciter moveri menstrua.

Vt & Emplastra.

XXVIII. Solet etiam *Oleis, vel Vnguentis, Pubis, pectinisque*, quin & *Lumborum regio illini*, sed & ipsis *Emplastra* applicari, quæ ex similibus modò laudatis parari solent: adeò ut quæcunque primarii Practici observarunt conducere movendis mensibus fuerint omnia *Aromatica*, licet his aut illis peculiaribus medicamentis fuerint magis addicti, nec ad generalem ipsorum classem satis attenderint, quod tamen fuisset bonum.

Non nisi Aromaticâ Mēses movere.

In Curatione usurpari Medicamēta determinata.

In quo consistat Medicamenti Vis, observandum & quare

XXIX. Utique in curandis ægris non utimur medicamentis generalibus, sed determinatis, hâc vel illâ plantâ: Bonum tamen est, ex variis medicamentis, quorum vires laudabiles ostendit successus fœlix, accuratiùs observatis determinare, in quo consistat ipsorum vis & efficacia, quò defectu hujus vel illius jam experti substituere possimus alia, quæ simili sunt præditâ qualitate sensili, ex quâ probabiliter conjiciamus pollere quoque ipsa simili efficacia.

Medicamentorũ Sapores & Odores considerandi, & ea secundũ ipsos in classes redigēda.

XXX. Quodque monui & inculcavi sæpiùs, quoniam continuum habet in faciendâ praxi usum, licèt decies ac sæpiùs repetatur, meritò deberet idcircò placere, hâc occasione iterum inculcabo: *Pleraque tum Medicamenta, tum Alimenta, quæ usurpamus* quoniam ferè Ore assumimus omnia, *Sapore* imprimis suo & *Odore* nos afficiunt vario, imò illis nobis præsertim *distinguuntur*, non item ullis aliis Qualitatibus Sensilibus: meritò proinde *secundum ipsorum Sapores ac Odores varios & considerantur, & in certas classes rediguntur*; quò sic faciliùs, & fœliciùs alia in aliorum deficientium locum tutò queant substitui.

Omnes Sapores & Odores ad duos referri.

XXXI. Quamvis autem plures occurrant *Sapores* in rebus, possunt tamen plerique commodè ad *duos* revocari ordines & classes, *Acidorum*, & *Salso-acrium*; quemadmodum *Odores* omnes referuntur ad *Suaveolentes, ac Fœtentes.*

Ad Saporem Acidũ pertinere Austerũ & Acerbum. Ad Salso-Acrem verò Acrem Aromaticum, & Amarũ ac Lixivum.

XXXII. Ad *Saporem Acidum* referendus *Austerus & Acerbus.*

XXXIII. Ad *Salso-Acrem* Saporem reducendus non tantùm *Acris-aromaticus*, sed etiam *Amarus, & Lixivus.*

Medium inter hos esse Salso-Muriaticum.

XXXIV. His quasi *medius*, vel potiùs ex utroque exurgens est *Salso-Muriaticus.*

Vt & Dulcem inter Acidum & Salso-Aromaticum.

XXXV. Qui *Dulcis* observatur *Sapor* in Saccharo, Uvis passis, Melle, Ficubus, & similibus, itidem *medius* est, atque aliquando magis ad *Acidum*, aliquando magis ad *Salso-aromaticum* vergens.

Dulcedinem in varios alios Sapores degenerare.

XXXVI. Sic Sacchari, & Uvarum passarum *Dulcedo* faciliùs *degenerat in Acidum*. Mellis autem & Ficuum in *Salso-Aromaticum*; quamvis & possit contingere Contrarium, ut Mel in *Acidum* mutetur, & Saccharum in *Amarum* Saporem; quamvis id eveniat rariùs & difficiliùs.

Optandum, ut quis de Saporum Naturâ accuratè tractaret. Plerosque malle videri quàm esse doctos. Et magis exscribere libros. Quare eorum malum morem carpere liceat.

XXXVII. Bonum foret aliquem in hisce mutationibus omnibus expertum ac peritum nobis conscribere atque publico exhibere de *illis omnibus accuratum Tractatum*, futurum haud dubiè in Medicinâ, ut & Naturali scientiâ utilem. Sed hæc & similia plura referimus inter desiderata, quæ rarò contingunt, postquam plerique nimiùm festinantes, nec satis temporis experimentis sufficientibus faciendis concedentes, *malunt videri, quàm esse aut fieri docti*; properantque nimis non tam in scribendis, quàm in exscribendis, censendisve aliorum libris: quem *malum* plerorumque *morem* sicut mutare non possumus, sic eundem, utpote Reip. noxium, *carpere licet*.

XXXVIII. Sed redeamus in viam, & pergamus Medicamenta Externa, quibus Mensium præsertim Fluxus & Effluxus excitari ac promoveri potest ac solet enarrare.

Pessariæ & Nascalia quibus applicentur & ex quibus parentur

XXXIX. Laudantur in hunc finem tanquam extrema, *Pessaria*, quæ fœminis *Viros passis*, intrudi, & *Nascalia*, quæ *Virginibus* admoveri solent, atque ex *Acrioribus* parantur.

Raphani Vires, & Vsus.

XL. Solus *Raphanus* in pessi formam sectus in Uteri Cervicem externam intrudi solet, atque acrimoniâ suâ, & halitibus assurgentibus Menses ciere.

Sacculorũ Vsus, & quib° impleantur.

XLI. Plantarum quoque Partes molliores, Folia, contunduntur, *Sacculo oblongo* induntur sicque in sinum muliebrem immittuntur ad idem efficiendum. Laudantur autem in eum finem *Mercurialis, Scordium, Alliaria, Asarum, Gentiana, Nigella, Sabina* & similia plura.

Plantarũ succi & pulveres in pastam, ac dehinc in Pessaria & Nascalia redacti.

XLII. Quin nonnunquam Earundem *Plantarum Succi*, ac *Pulveres*, aliaque similia in *pastam rediguntur* & in *Pessaria vel Nascalia* formantur, quæ Pudendis blandè intrusa & ibidem aliquandiu retenta Menses movere possint, soluta nempe Pituita, eâdemque educta, quæ Menstruis viam præcludebat.

Obstructione remotâ Venam posse secari, si adsit Plethora, aut segnius Sanguis moveatur Aut Cucurbitulas applicari.

XLIII. Ubi his modis sublata sunt impedimenta, nil obstat, mediocrem institui *in Talo Sanguinis eductionem*, imprimis quando aliqua urget simul *Plethora, aut segnius movetur* in Corpore *Sanguis*, quod ex Parvo Debilique Cognoscitur Pulsu.

XLIV. Quin Venæ-Sectionis loco subinde utiliter Femoris parti internæ admoventur *Cucurbitulæ sine*, & quandoque *cum Scarificatione*: sic enim motus conciliatur Sanguini deorsùm, ergo etiam ad Vterum potentior, unde facilè tunc viis patentibus Effluxus obtinetur desideratus.

XLV. Atque hæc præcipua sunt *Remedia*, quibus externè solemus uti ad Mensium præsertim fluxum excitandum, proximum est, ut *interna* quoque paucis explicemus.

XLVI. Quivis autem ex supradictis facilè assequetur, qualia in hunc finem desiderentur Remedia, scilicet talia, quæ 1. *Humores Glutinosos*

Qualia sint Remedia externa. 1. Humores Glutinosos incidentia. 2. Sanguinem quiescentem agitantia.

tinosos & Orificia Vasorum obducentes, aut obturantes Incidant & fluidos reddant: quæ 2. *Sanguinem quiescentem*, atque mora vel ad coagulationem inclinant, vel ad corruptionem vergunt, *iterum agitent*, commoveant, & à coagulatione, aut corruptione aut imminente, aut inchoata liberent.

Hæc Præstare Aromatica, & Salia Volatilia.

XLVII. Hæc omnia *Sola* præstare possunt *Aromatica* toties à me laudata, explicataque, ut & *Salia Volatilia*.

Acida conducere Obstructionibus tollendis, & Sanguini coagulãdo atque hic minimè Vsurpanda.

XLVIII. Licet enim *Acida* vim habeant Incidendi, Solvendique Humores Pituitosos & Glutinosos, & hactenus videantur conducere *Obstructioni tollendæ*; quoniam tamen simul *Sanguinem Coagulare* solent, *minimè sunt hîc usurpanda*.

Aromatica, ac Salia Volatilia Obstructionem tollere, & Sanguinis Coagulationem impedire, & ejus effluxum promovere.

XLIX. *Aromatica* verò, & præ aliis omnibus *Salia Volatilia* utique satisfaciunt Indicationi; quatenus & *Glutinosos Humores*, *Solvunt*, Inciduntque; & *Sanguinis Coagulationem*, ipsamque inde sequentem *Corruptionem impediunt*, emendantque: quinimò Humorum quorumvis in Corpore *Motum* præ aliis omnibus *promovent*.

Hoc probare Medicamenta Specifica. Salium Volatilium Vires in hoc affectu.

L. Si *Medicamenta* vulgò à Practicis laudata, & *Specifica* dicta consideremus, agnoscemus facilè, omnia, quæ modò dixi, esse ipsam veritatem, idem confirmante experientia.

LI. Possum autem testari, à quo mihi notiora fuere *Salia Volatilia*, ipsorumque vim egregiam sum expertus in praxi, me longè faciliùs, citiùs, & fœliciùs subsistentia, vel *suppressa menstrua* illorum ope *movisse* aut promovisse, quàm priùs ullis aliis vulgò celebratis Remediis tum externis, tum internis.

Eorum laus.

LII. Ita indies majores atque laudabiliores Salium Volatilium in curandis ægris effectus excogitabam & observabam: etiam supra meam expectationem.

LIII. Unde dubitabam & hærebam subinde solicitus, an aliis adscribi possent tam multi & tam varii effectus, donec hâc occasione diligentius non tantùm operationes ipsorum in ægris, sed etiam ipsorum subjecta & materiam expendens mirari desierim energiam ipsorum stupendam.

Ex quibus possint parari.

LIV. Sed adhuc mirari desiit Chymicos subtiliores majora & majoris momenti remedia ex ipsis quæsivisse, ac forsan invenisse; quod non est hujus loci.

Aromaticorum Hystericorum Catalogus. Radices.

LV. Præter hæc *Salia Volatilia* & quidem qualiacunque ex omnibus Animalium Partibus parabilia (licèt cuncta non sint æquè potentia, efficaciaque) laudo inter Alterantia omnia Aromatica, quorum pleraque in superioribus proposuimus ad Balneorum confectionem. Libet tamen primaria hîc quoque enumerare vulgò usurpari solita; quò unicuique constet, quàm syncerè & candidè agamus.

LVI. Laudantur ergo *Radices* Asari, Fumariæ bulbosæ, Dictamni albi, Ireos, Rubiæ, Cyclaminis, Chelidoniæ, Schœnanthi, Spicæ, Aristolochiæ, Gentianæ.

Folia.

LVII. *Folia* Sabinæ, Pulegii, Artemisiæ, Rutæ, Melissæ, Marrubii, Calamenti, Mentastri, Nepetæ.

Flores.

LVIII. *Flores* Cheiri, Croci, Rorismarini, Genistæ.

Semina.

LIX. *Semina* Nigellæ, Petroselini, Paludapii, Lupinorum, Apii, Fœniculi, Levistici.

Baccæ.

LX. *Baccæ* Lauri.

Aromata.

LXI. Inter *Aromata*, Cinnamomum, Macis, Cassia Lignea, Xyloaloë.

Gummi.

LXII. Inter *Gummata*, Myrrha, ejusque trochisci, Castoreum, Galbanum, Sagapenum, Succinum, Borax, Gummi Lacca, Asa fœtida, &c.

Metalla. Chalybis Vis. Vires Salis Volatilis Oleosi Auctoris.

LXIII. Inter *Metalla* Chalybis Limatura similiter laudatur, ac penè pro extremo habetur remedio, quamvis nullo modo cum Salibus Volatilibus conferendo, & imprimis cum meo *Oleoso*, quæ cæteris omnibus hactenus à me usurpatis reperi efficaciùs & huic rei aptissimum.

Negligentia Medicorum in excogitandis Remediis huic effectui efficaciter curando inservientibus. Nulla Remedia Salibus Volatilibus esse conferẽda.

LXIV. Utique, quoties animo repeto plurima medicamenta, eaque valdè nonnunquam ingrata, quibus longo tempore cruciantur, exercenturque, & quidem sine successu misellæ fœminæ, miror ita negligentes fuisse in *excogitandis*, præparandisque *medicamentis* tum *efficacibus*, tum faciliùs usurpandis, Medicos, cum non desint ex vulgò notis, quæ multùm præstent, quamvis necesse habeam iterum repetere non esse ipsa *cum Salibus Volatilibus conferenda*, ipsis nempè longè inferiora.

Præter Medicamenta incidẽtia Vsurpanda etiam evacuantia. & quidẽ Phlegmagoga.

LXV. Præter Alterantia Humoresque Glutinosos præsertim Attenuantia & *Incidentia*, usurpari quoque debent non rarò *Medicamenta* eosdem Humores jam præparatos, emendatosque *Evacuantia*, sive copiâ excedente simul peccent, sive in totum, aut nisi seriùs & cum insigni Ægrorum incommodo, emendari nequeant.

LXVI. Sunt autem illa *Phlegmagoga* Humores puta Tenaces Glutinosos Educentia, quæ in superioribus laudavimus.

Acidos & Austeros etiã aliquando adesse humores: Qui unde oriantur. Corrigendi & Hydragogis evacuãdi

LXVII. Quoties autem non tantùm Humores Glutinosi, Obstructiones parientes, in corpore abundant, verùm *Acidi* quoque, & *Austeri*, quod tum ex multo Malorum Citriorum, aliorumve fructuum acidorum, Aceti, Vini Rhenani, & similium abusu, tum ex Animi mœrore, ac terrore, tum ex Aëris asperi frigore & similibus evenire solet; toties iidem ex parte Corrigendi sunt, temperandique ac Concentrandi, mox per *Hydragoga* superiùs memorata Evacuandi.

Istos Humores optimè corrigi Salibus Volatilibus. Ea esse Polychresta.

LXVIII. Quæ *Humores Acidos & Austeros temperent*, obtundant, Diluant, Concentrentque, sæpiùs proposita sunt & à me laudata Medicamenta, inter quæ iterum primas tenent *Salia Volatilia*, si quæ alia, *verè Polychresta* & in medicinâ facienda infiniti.

Medicamenta interna quâ formâ exhibenda.

LXIX. Hæc autem omnia *Medicamenta Interna* tum Alterantia, tum Evacuantia multiplici possunt exhiberi *formâ*, & humidâ, & siccâ, & Pulverum, & Conditorum sive Electuariorum, & Pilularum, & Tabellarum seu Trochiscorum, & Potionum, & Apozematum, & Vinorum Medicatorum, & quâcunque aliâ formâ.

Quæ non erit difficile etiã Iunior Medico adornare.

LXX. Neque *difficile* fuerit *Medico* etiam *juniori formam* unicuique Ægro acceptiorem seligere, atque formulam convenientem *adornare*, qui aliquando Practicis Exercitationibus apud ægros interfuerit; & vel Praxin meam diligenter observarit, ne plures alios egregios Practicos recenseam.

CAPUT XVIII.

De Evacuantibus Humores è Pulmonibus per Asperam Arteriam & Os.

Pro variis humoribus, qui è Pulmonibus per Asperā arteriā & Os expelluntur, varia Medicamenta usurpanda.

I. CUm *varii Humores ex Pulmonibus per asperam Arteriam & Os expelli* soleant, utique *diversi* quoque *generis medicamenta* in eum finem sunt præscribenda & usurpanda, quod qui non observant, perperam ægris suis consulunt.

Est autē hæc evacuatio particularis.

II. Est autem *Particularis* hæc *Evacuatio* eos tantùm Humores, qui in *Pulmonibus* præter naturam reperiuntur, expellens, & quidem *per Os*, ideóque necessariò per *arteriam asperam*, quæ sola cum Oris cavitate communicat.

Et ope Aëris promovetur Expectoratio dicta.

III. Per eandem viam quoniam continuò Inspiratur, Expiraturque *Aër*, hujus ope promovetur & absolvitur illa Evacuatio, *Expectoratio* dicta.

Cum Tussi efficitur

IV. Cum Aëre igitur, sed vehementiùs Expirato, id est, *Tussi* efficitur hæc Evacuatio.

Remedia insuper requiri ad Humores aptos reddendos

V. Utplurimùm autem non sufficit hæc Tussis ad Humores in Pulmonibus existentes ad Os, sicque extra Corpus expellendos, verùm desiderantur insuper *Remedia Humores* varios ad illam expulsionem aptos reddentia.

Varia in Pectore hærere.

VI. *Humores*, tum & *Calculi*, aliave *Materia coagulata* & indurata distingui debent, quò singulis sua determinentur remedia.

Quinam ibi Humores hæreant.

VII. Humores Expectorandi sunt vel *Sanguis*, vel *Pus*, *Saniesve*, vel *Pituita*, eaque Glutinosa, vel Consistentiæ mediocris, vel *Serum*, idque nunc insipidum, vel Dulce, nunc Salsum Muriaticum, nunc Acidum, vel Austerum.

Sanguis quando expectorandus, & quâ cautelâ.

VIII. *Sanguis* utiliter ex Pulmonibus per os nunquam excernitur, nisi quando metus est Suffocationis, quando in aspera subsistit arteriâ coagulatus & grumescens.

IX. In hoc casu prudentiâ opus est magna, ne *præter sanguinem* in asperâ arteriâ subsistentem *alius eò feratur*, & cum ipso Vita efferatur.

Coagulatus dissolvendus. Vasa aperta consolidāda. Sanguis aliò avertendus.

X. Danda proinde tunc opera, ut *Sanguis coagulatus quidem dissolvatur*, & ad evacuationem aptus reddatur; sed *Vasa* quoque *aperta* & *rupta simul consolidentur*, sicque novo Sanguini affluxuro via præcludatur, quin quò fœliciùs hoc contingat, quoties licet, *Sanguis aliò avertendus*, imprimis, quando concurrit Plethora, vel Sola Sanguinis æstuatio & Motus in corpore ac per Vasa impetuosus.

Vena aperienda.

XI. Tunc igitur confestim *Vena* in brachio aut pede *aperienda*, & Sanguis pro suâ vel abundantiâ, vel æstu, vel motu diversis copiâ sufficiente educendus, adeò ut illam missionem possit ferre Ægrotus, nec valdè inde debilitetur.

Medicamentum adhibendum Sanguinem coagulās, & rupta vasa consolidans.

XII. Interim parandum Medicamentum, quod & *coagulatum Sanguinem blandè dissolvat*, & *aperta*, *ruptave vasa potenter consolidet*: nec obstat diversum hoc, & subcontrarium medicamentum componi ac simul exhiberi.

Sanguinem coagulatum Solventia Vasaque nam consolident.

XIII. *Sanguinem Coagulatum blandè Solvunt*, Oculi Cancri, Antimonium Diaphoreticum, sperma Ceti, Mumia, &c.

XIV. *Vasa consolidant potenter* Sanguis draconis, Lapis Hæmatites, variæque Plantarum partes vulgò notæ.

Medicamēta minore quātitate assumenda commodiora esse quā quæ majori assumuntur.

XV. Quoniam verò ex Plantarum partibus Decocta & Syrupi præsertim parati, & illa *quantitate majore* assumi solent, non ita commodè in hoc præscribentur, exhibebunturque Casu: ubi *satius* est *minori* usurpare medicamenta *mole ac dosi*, quapropter quas aptiores comperi commendo præ aliis medicamentorum formis Mixturas, cochleatim nempe usurpandas; cùm præsertim modò laudata medicamenta plurimum efficacia commodè jungantur Misturis.

Medicamenti ex pluribus partibus compositi singulas pro suis viribus operari.

XVI. Possent igitur in eâdem Misturâ componi Oculi Cancri & Antimonium diaphoreticum, similiaque Sanguini Draconis, Lapidi Hæmatiti, Coraliis & similibus: & quod mireris, proderit tale medicamentum utrique Indicationi, dum *Confusi medicamenti partes diversæ*, ac verè *confusæ* tantùm præstant singulæ, quod ab ipsis desiderabatur.

Unum Medicamentum contrarios effectus producere. Hoc adhibendū in Affectibus complicatis.

XVII. Sic possumus *eodem medicamento*, non tantùm arte composito, sed tali nobis à Naturâ nonnunquam concesso diversos, & aliquando *contrarios effectus producere*: quod imprimis faciendum magni, quando *complicati sunt Affectus diversissimi*, vel aliàs pluribus Satisfaciendum est Indicationibus diversissimis.

Quomodo cautè sit procedendum in Sanguinis expectoratione.

XVIII. Atque sic procedendum est *cautè in Sanguinis expectoratione* subinde promovendâ, & ipsius effusione novâ impediendâ.

Pus & Saniem sponte prodire.

XIX. *Pus*, nisi glutinosius fuerit, & quidem ab admistâ ferè Pituitâ tenaci, *spontè* solet *prodire* Tussi, ut & *Sanies*, nisi hæc fuerit fluidior, quod frequentiùs evenit.

Puri Viscoso quænam Medicamenta applicanda.

XX. *Viscosius Pus* ad Expectorationem faciliorem adjuvatur iisdem *remediis*, quibus Pituita Glutinosa, de quibus mox.

Quænā Saniei fluidiori.

XXI. *Sanies fluidior* iisdem remediis ad expectorationem facilitandam corrigetur, quibus serum de quo brevi.

Pituitam minùs Glutinosam spontè expectorari.

XXII. *Pituita* ergò *minùs Glutinosa* & consistentiæ mediocris facilè Aëris exspirationem sequitur, ac Tussi excluditur, ut nullâ indigeat sui alteratione.

Glutinosa incidenda.

XXIII. *Pituita* verò *Glutinosa* sui eget emendatione ac *Incisione*, quò faciliùs Tussi expelli queat.

Quænā id præstent.

XXIV. Inserviunt in hunc finem *omnia Aromatica blandiora*, quò *Salia* refero *Volatilia*; Idem præstare possunt *Acida*, sed itidem *blandiora*.

XXV. De quibus omnibus quoniam sæpiùs egimus pluribus in superioribus, non est, quòd illa iterum repetamus.

Modus ea exhibēdi, & Usurpandi.

XXVI. Præparantur illa modis variis usurpanturque nunc *Decocti*, nunc *Mixturæ*, nunc *linctûs*, nunc *tabellarum formâ*. Estque utile, si *aliquandiu serventur in Ore*, quò paulatim ad fauces pergentia bonâ sui parte transeant in asperam arteriam, sicque copiosiùs jungantur Pituitæ Incidendæ. Quicquid autem deglutitur longiore viâ redire potest cum Sanguine ad Pulmones.

Acida Dulcibus Miscēda.

XXVII. Quoties *Acida* in hunc finem usurpantur, toties haud pura, sed *Dulcibus & Saccharatis* quantitate parvâ *admista* in usum revocari debent, ne si puriora fuerint ad tussiendum acri-

moniâ suâ Pulmones nimium irritent, sicque plus noceant quàm prosint.

Serum incrassandum.

XXVIII. *Serum* qualicumque tandem Sapore fuerit, in genere omne *incrassari* debet, quò faciliùs expectoretur; eludit namque aliàs expirati aëris vim, nec patitur se nisi segniùs ac repetitâ tussis vi expelli.

Seri incrassantia. Ex iis Trochisci parandi.

XXIX. *Incrassant Serum* Gummi Tragacanthum, Arabicum, Radix Althææ, Symphyti, &c. Ex quibus sacchar o exceptis *Trochisci* parari possunt; qui ore diutiùs contenti & paulatim salivâ dissoluti sensim ad asperam tendunt arteriam, & in eâ fluidius Serum inspissant, & aptum reddunt quò aëris ope possit faciliùs expelli.

Acrius seri temperandũ.

XXX. Ubi autem *acrius est Serum*, hactenus quoque aliqua sunt usurpanda, quæ ipsum *Temperant*, quoniam acrimoniâ suâ non tantùm ad sæpius Tussiendum vellicat & fatigat Pulmones, ast insuper abradit Asperæ arteriæ tunicam, & sensim *ulcus excitat* in Pulmonibus; unde ortum habet suum frequentissimè *Phthisis*.

Causa Phthiseos.

Seri diversæ Acrimoniæ

XXXI. *Acrimonia* ejus *frequentissima est Salsa Muriatica*, sicut *rarior* multùm *Acida*. Molestiam singularem producere solet ipsius *Austeritas*.

Salsam Muriaticam Acrimoniã quænam temperet Pilularum de Cynoglossa & Styrace Vires.

XXXII. *Salsam Muriaticam seri Acrimoniam Temperant*, Obtunduntque ex parte modò laudata *Incrassantia*, vi suâ emplasticâ lenientia istam acrimoniam; quòd efficaciùs præstant si jungantur illis *Opiata*, sicut id testantur vulgò notæ *Pilulæ de Cynoglossâ & Styrace dictæ*, in hunc finem longissimè aptissimæ; quin adhuc aptiores, si addito Saccharo in tabellas formentur, aut trochiscos, detineanturque in Ore; sic enim pars earum longè major vadit ad asperam Pulmonum arteriam, quàm si redactæ in pilulas devorentur, quamvis & sic quoque plurimùm præstare observentur, licèt non statim cuivis cavillatori, & sciolo incidat vel placeat via, per quam transferatur ad pulmones vis medicamenti.

XXXIII. Mirum certè videtur, & Medico indignum, respuere aut criminari medicamenta, quorum operandi ratio, & alia eò spectantia, non sunt mox cuivis perspecta.

Qui vias Medicamentorũ nesciunt non esse Culpandos: sed qui iis uti recusant, & alios iis fœliciter utentes carpunt.

XXXIV. *Culpari* certè non debet, qui quorumvis *medicamentorum* operandi modum, & *vias*, per quas ad locum affectum ferantur, scrutatur, licèt illa non semper assequatur: sed culpa non vacat qui quoties vel modus agendi, vel via medicamentis quovis transferendis vera nondum innotuit, non tantùm *recusat uti* talibus medicamentis, sed insuper *carpit* eos, qui secundùm experientiam certam & manifestam *iis utuntur fœliciter*.

Humores Serosos & Salsos temperari Opiatis

XXXV. *Humores* igitur *Serosos* atque *Salsos* utiliter corrigere, ac *temperare Opiata*, & cum Opio parata medicamenta tum Veterum, tum Recentiorum, Experientiæ magis quàm Cavillationibus addictorum, docet Observatio, millies confirmata in nostris ægris in publico Nosocomio decumbentibus; adeò ut quivis volens possit hoc indies absque ullâ solicitudine addiscere.

Dissidiũ esse inter Auctores tum circa Affectus tum circa Medicamenta.

XXXVI. Utique quoties Medicinæ Studiosus in Laudatorum Auctorum lectione assiduus observat, quod passim evenire solet, *Dissidium*, non tantùm *circa* quorumvis *Affectuum causas*, sed insuper *circa Medicamenta* in Curatione usurpanda; non mirum si solicitus inde fiat, nescius cui ex dissidentibus accedere debeat; cùm sæpius eveniat quosdam sine verborum apparatu laudare illa, quæ observarunt in ægris suis utilia; dum alii argumentorum hinc inde laborare magno sæpè conquisitorum numero atque plausibilitate confutare student, quod ex præjudicio experiri noluerunt, sicque Tyrones dubios ac solicitos reddunt.

Unde dubii hæreãt Tyrones cui assentiantur.

Prudentiores judicium suspendere debẽt, donec fuerint experti.

XXXVII. Inter quos qui *Prudens* fuerit, quemadmodum neutri dissentientium parti facilè assensum præbebit, verùm tantisper *Judicium suum suspendet*, donec ad praxin accedens circumspectè possit *experiri*, quisnam verè judicaverit, vel falsò.

Bonum esse, Tyrones ad Ægros accedere, dum in Academiis studiis incumbunt

XXXVIII. Verùm enim verò, quoniam plures anni requirnntur plerumque, antequam cuivis Affectus Controversi occurrant Curandi, molestum est tot annis anxium manere veritatis avidum Animum, *bonum* est posse, dum Studiis adhuc in Academiis incumbunt *Tyrones*, *videre Ægros*, sicut hic evenit, atq; observare quibus medicamentis curentur singuli, quin imò posse dubia sua proponere, ac non rarò ipsâ experientiâ in Ægris facta eadem sublata videre.

Veritate unâ detectâ plures posse detegi.

XXXIX. Vnde longè citiùs possunt singuli ad plura pergere majora. Sicut enim uno absurdo dato vel assumpto multa solent sequi absurda; ita non rarò *Veritate unâ detectâ & determinatâ plures possunt deduci* Veritates, & lumen accendi aliis eodem fundamento inveniendis.

Nil utile ægris, nisi quod tale experientia probaverit. Tyrones non debere credere iis, qui sine experientiâ quid dicunt.

XL. Quemadmodum autem in Arte Medicâ nil haberi potest bonum *& utile Ægris*, nisi quod *in usum fuit revocatum* & illis utile observatum; ita suspecti esse *Tyronibus* debent, quotquot *sine experientiâ* multa juventuti obtrudunt *credenda*, quippe quæ, bonâ fide accepta licet, non rarò malè cedunt postmodùm Ægris; adde quòd falsis dogmatibus sic imbuta mens, inepta fit aliis utilibus ac veris eruendis: unde ubi se falsos seriùs deprehendunt, necesse habent plerique aliis quoque dogmatibus similiter falsis mentem suam liberare; quod quanto sui præjudicio fiat, judicare possunt optimè, qui decepti fuerunt ab Hominibus garrulis, & Oratoribus magis, quàm Philosophis, Studiosi in candore suo simplices.

Tyrones in ægrorum curatione præsentes maximè proficere.

XLI. Iterum idcircò reperio non æstimabile bonum consequi Medicinæ *Tyrones*, qui dum adhuc versantur in Academiis, observare possunt modos *curandi ægros* simplicissimos, ex quibus scilicet maximè *proficiunt*, atque omnium certiores fiunt.

Opiatorum & Pilularũ de Cynoglossa Vires.

XLII. Laudamus igitur & commendamus secundùm experientiam sæpissimè hîc etiam in Nosocomio Academico confirmatam *Opiata* omnia, & inter illa *Pilulas de Cynoglossâ & Styrace* dictas Humoribus Salso-Muriaticis ad asperam arteriam delatis, & inde rursus expectorandis, quatenus & Acrimoniam ipsorum Salsam temperant, & fluiditatem eorundem nimiam minuunt, adeóque consistentiam convenientem ad expectorationem, atque cum Tussi expulsionem ipsis conferunt: quicquid in contrarium deblaterent multi veriùs nomine tenus, quàm ipso opere Medici.

XLIII. Illi

Quinam sint verè Medici & quinā non sint.

XLIII. Illi namque sunt *verè* tantùm *Medici*, qui per experientiam propriam observarunt, adeóque noverunt, quid præstent Medicamenta, quorum vis quæritur: non item, qui soli lectioni debent, quicquid proponunt; nescii scilicet an decepti fuerint à suis Auctoribus, nec ne; an verum proinde proferant, an falsum.

Humores Salsos temperantia Medicamenta quare magnifienda.

XLIV. Talia medicamenta, *Humoribus Salsis* Corrigendis, *Temperandis* ac Emendandis Convenientia meritò *magni fiunt*, ac fieri debent à Medicis Junioribus, quoniam non ita multa nota sunt, quæ illud præstent ægris beneficium. Unde magis mirum culpari eadem ab imperitis, utut in Librorum lectione non rarò valdè versatis.

Causæ dissēsus Authorū de Medicamentis 1. Infelix successus propter imprudētem usurpationem

XLV. Sed quærat aliquis, unde fiat, ut tantus de tam multis *Medicamentis* occurrat *inter Authores Dissensus*. Quantum Ego hariolari valeo, duas istius Dissidii videor mihi eruisse *causas*: alteram *infelicem successum propter* imprudenter adhibita vel *usurpata* nonnunquam Remedia etiam optima; Multi namque satis temerè nimia quantitate exhibent suis Ægris Medicamenta, quæ minore usurpata forent ipsis utilia; sicut majore nocentia. Adde quòd Ægri non rarò sentientes aliquod ab assumptis medicamentis levamen, quò citiùs curentur, illa quantitate nimiâ usurpant, & sic non rarò sibi nocent; non vitio medicamenti optimi, sed quantitatis excedentis. In mediocritate siquidem laudabili consistit omne bonum:

Est modus in rebus, sunt certi denique fines,
Quos ultra, citraque nequit consistere rectum.

Abusus ergo Medicamenti etiam optimi terrorem incussit meticulosis, adeò ut ne quidem ausi sint uti rebus optimis, quibus abusi fuerant alii.

2. Nasutuli & Cavillatores.

XLVI. Alteram dissidii Causam tribuo *Hominibus nasutulis*, & nodum in scirpo quærentibus, atque in *contradictione viventibus*, *Cavillatoribus* puta, & nunquam veritatem, adeóque unionem optantibus, sed alienorum dictorum vellicatione, morsione, arrosione lætantibus; atque nil construentibus, sed quævis destruentibus; & idcircò ratiunculas undecunque quæsitas, petitasve in medium proferentibus; quibus aliorum dicta evertant.

Hi quid agant.

XLVII. Hi cùm ferè otiosi sint & maleferiati Homines, rarò aliquid boni vel magni præstantes, in conquirendis argutiis, & sophismatibus, quibus aliena impetant, & conterant, tempus suum & operam malè collocantes; atque istis nugis Lectorum mentibus tenebras offundentes, adeò ut minùs prudentes, propter rationum allatarum plausibilitatem, aut Styli affectati ornatum, facilè irretiantur & capiantur garrulorum technis, & avertantur à veritatis notitiâ, imprimis postquam Stylo ferè simplici res comprobatas experientiâ soleant cunctis communicare Viri boni, probi & candidi, nullo fuco, nullis Verborum lenociniis utentes, ut aliis sua persuadeant, quippe qui inane nomen, sicut Garruli, non quærunt, verùm aliis tantùm prodesse volunt.

Et quid contra Viri Boni

XLVIII. Egimus nuper de Humoris Serosi & Salso-Muriatici tum Incrassatione tum Contemperatione ad Ipsius Expectorationem promovendam necessariis: Proximum est, ut nunc similiter agamus de Medicamentis eundem Aciditate puriore peccantem Emendantibus, & ad expectorandum juvantibus.

Quænā humores acidos temperent.

XLIX. Inserviunt autem in hunc finem eadem *Salso-Muriaticum Corrigentia* sed *additis Medicamentis Acidum concentrantibus & infringentibus*; qualia sunt Oculi Cancri, Margaritæ, Coralia, Creta, Terra sigillata quævis &c.

Quid observandum in eorum usu.

L. Quoniam verò à Sero Acido faciliùs, citiùs, & graviùs rodi solet Aspera Pulmonum Arteria, opus est, ut non tantùm *efficaciora* usurpentur ipsum corrigentia remedia, sed insuper ita eadem parentur & administrentur ut *majore sui parte deferri possint in notatam arteriam asperam.*

Eorum forma commodissima Trochisci & Tabellæ.

LI. *Forma* proinde commodissima erit *Trochiscorum & Tabellarum*, quò diutiùs in ore possint contineri, & abundantiùs ad asperam Pulmonum Arteriam deferri, atque partim in Ore, partim in dictâ Arteriâ Acidum serum imbibere, & concentrare.

Ea quomodo parentur.

LII. Parantur tales Tabellæ ex *Pulvere* laudatorum modò medicamentorum, sed qui *Saccharo*, *vel Glycyrrhizæ succo*, vel utroque aquâ conveniente & gratâ soluto excipiatur, & in Tabellas, Trochiscosve formetur.

Serum Austerū quibus corrigatur.

LIII. *Serum Austerum corrigetur* medicamentis ipsum Emendantibus; qualia sunt inter vulgo nota *Castoreum*, *Asa fœtida*, *Carabe* sive *Succinum*; inter Chymica omne genus *Salium verè Volatilium*, inter quæ hactenus efficacissimum reperi Spiritum Salis Armoniaci: Oleum succini, macis, &c.

In gratiora pilularum forma exhibenda, Castorei Tinctura.

LIV. Quoties ingratiora, *Castoreum* & imprimis *Asa fœtida* usurpanda sunt, toties *Pilularum formam* cæteris præfero, ubi devorari possunt ab ægris; aliàs *Castorei Tinctura* cum aliis potest misceri, & cochleatim assumi; cùm ex partibus inferioribus assurgant plerunque Halitus tales serum inficientes.

Cùm halitus assurgunt quænā convenia̅t remedia.

LV. Conveniunt proinde tum *Remedia*, quæ seri tenuitatem blandè *incrassent*, & ejusdem *austeritatem* simul *emendent* ac superent.

Salia Volatilia quomodo exhibēda

LVI. *Salia Volatilia* cuivis *Potui*, *vel Liquori admisceri* possunt, & assumi, à quibus similiter ubicunque existens Austerum efficaciter corrigi solet & paulatim debellari.

Caput XIX.

De Evacuantibus Humores è Cerebro per Nares.

Erhina quæ & quotuplicia.

I. INter Evacuantia Particularia memoravimus quoque *Errhina*, quæ *per Nares solent educere Humores* in Cerebro & Superiore Narium parte hærentes, sive id fiat blandè atque *citra sternutationem*, sive *hâc mediante*.

Humores per Nares evacuādi qui, & quotuplices.

II. Humores per Nares elici soliciti sunt ferè *Pituitosi Glutinosi*, sive fuerint hi *Insipidi*, sive *Acidi*, quemadmodum id præsertim contingit in Lue Venereâ, aliisque Affectibus chronicis & cum magno Capitis dolore copulatis.

In quibus Affectibus occurrant. Quænam Medicamenta eos eliciant.

III. Cùm Humores è Capite, partibusque ad Nares inde tendentibus per Nares eliciendi

sint semper Pituitosi & Glutinosi, manifestum est desiderari ad illos faciliùs ad eductionem hanc præparandos *Medicamenta Pituitam Glutinosam Incidentia*, quapropter Laudo meritò *Aromatica* omnia tum *blandiora*, tum, quoties non sufficiunt hæc, *acriora* quoque. Quin hunc revocari possunt ac debent nonnulla *latentem in se aciditatem continentia*; ut & *Salia Volatilia*, quæ omnia fœliciter in hunc finem usurpari posse non semel docuit me Experientia.

Quâ formâ usurpentur. IV. Usurpantur Errhina, atque Sternutatoria dicta Medicamenta *tum Formâ siccâ*, *tum Humidâ*.

Quæ formâ humidâ usurpentur. V. Quæ *Humidâ Formâ* usurpantur, sunt ferè *Succi ex Plantis viridibus* expressi aut soli, aut aliquo liquore juncti, Aquâ puta Stillatitiâ, & quandoque Vino Viniνe Spiritu.

Cephalica quænam. VI. Inter hasce Plantas commendantur pleræque *Cephalicæ* dictæ, Betonica, Majorana, Beta, Nigella, Pulegium, Origanum, Ireos radix, &c. Ex quibus recentibus contusis Succus exprimitur, addito subinde Liquore convenienté, imprimis quando sunt illæ minùs succulentæ.

Horum succus cum conveniente Liquore exhibetur. *Vel Solus & quot modis.* VII. Idem *Succus* ad guttas aliquot ex Cavâ manu allicitur per nares sursùm, aut Gossipium, vel Spongiola eodem Succo madens naribus intruditur, & sic cum inspirato aëre sursùm ascendens Plantæ Vis aromatica pituitam viscosam solvendam incidit, attenuat & ad Spontaneum descensum præparat.

Planta recens trita quî exhibeatur. VIII. Potest aliquando manibus tantùm conteri *Plantæ recentis* pars, & sic in nares intrudi; unde idem sequi solet beneficium.

Formâ sicca ferè sunt Pulveres. IX. *Formâ siccâ* parata Errhina, vel Sternutatoria ferè *Pulveres* sunt ex iisdem tum debilioribus, tum potentioribus parati, atque similiter ad dimidii, vel integri Pisi molem in alterutram, vel utramque narem cum inspirato aëre allecti, aut pulsi. *Quâ ratione agant.* Unde similiter pituita Glutinosa in superiori Narium parte collecta vel in Cerebri ventriculis, Glandulâve Pituitariâ, vel alibi hærens solvitur, & concurente sæpiùs Sternutatione vi expellitur per Nares.

Mercurialia etiam esse Errhina. X. Dixi non tantùm Plantarum Aromaticarum partes varias, Radices, Folia, Flores, &c. usurpari ad paranda tum Errhina, tum Sternutatoria, sive Ptarmica; verùm etiam quædam *Acidum in spiritum concentratum habentia*, qualia sunt *Mercurius* quovis modo præcipitatus, qui vel solus, vel aliis pulveribus junctus mirabilia sæpe præstat in Humoribus Glutinosis è Cerebro per Nares eliciendis.

Ut & Salia Volatilia. XI. Idem faciunt *Salia Volatilia*, sed *acriora*, tum Sicca, tum Humida Naribus admota, atque in plerisque mox Sternutationem potenter excitantia, Humoresque Pituitosos Glutinosos simul solventia & per Nares educentia.

CAPUT XX

De Evacuantibus per Aures.

I. INter Evacuationes Particulares notavimus quoque illam, quæ per *Aures* contingere solet, tum sponte, tum etiam Arte.

Sordes Aurium Evacuantur naturaliter. II. *Sordes* secundùm Naturam colligi paulatim in exteriore Aurium cavitate notum, quamvis non æquè notum, unde habeant illæ suum ortum.

III. Illæ ibidem collectæ, sive Humidiores existant & fluidæ, sive magis glutinosæ sive consistentes magis ac penè siccæ, facilè possunt inde elici apto instrumento omnibus noto & familiari.

Præter naturam verò Sanguis, Pus, Sanies, & Serum. IV. Sed præter naturam quoque observatur Humor varius per Aures evacuari, *Sanguis*, *Pus*, *Sanies*, *ac Serum* multiplex, inprimis fœtore multis molestum, vel Acrimoniâ.

V. Præter naturam dico, quia secundùm naturam nil talis hâc viâ evacuari solet aut debet.

Sanguis quando evacuetur. VI. *Sanguis* non rarò post casum, ictumve Capitis per Aures effunditur.

Quando Pus. VII. *Pus* non tantùm notato succedit Casui, vel Ictui, sed ob quamvis aliam causam producto in Capitis interioribus Apostemati.

Quando Sanies. Ejus varietas. VIII. *Sanies* Succedit ferè diutiùs retento alicubi Puri, adeoque novam corruptionem Subeunti; unde tum ratione Sanguinis varii, purioris vel impurioris in pus mutati, tum ratione corruptionis brevioris, aut diuturnioris Sanies occurrit varia.

Quando Serum Saniei junctum. IX. Huic Saniei si copiosum jungatur *Serum*, & illud quoque diversum, mixtus Humor effluere solet, qui propter consistentiam tenuiorem *Seri* ferè nomine venire solet.

Fœtor & Acrimonia à quo pendeant. X. Fœtor imprimis à sanie pendet, sicut *Acrimonia* ab utroque, Sanie ac Sero.

In horũ evacuatione festinandum. XI. Quoniam autem viâ minùs convenienter evacuatur per Aures Sanguis, Pus, Sanies, Serum, ac sæpenumerò Auditum lædit, tollitve, promovetur meritò, *festinaturque* istius Humoris, Acrimoniâ præsertim suâ nocentis, *Evacuatio*.

Hoc quot fiat modis. XII. Quod fit 1. *facilitando Sanguinis in Pus mutationem*. 2. *Fluiditatem conciliando Puri*, quoties in ipso desideratur. 3. *Obtundendo*, *temperandoque Puris*, *Saniei*, *Serive Acrimoniam*, 4. Denique *Instrumenti ope*, & quandoque linteis educendo blandè Pus, Saniem aut Serum moram ibi nectens.

XIII. Quæ hîc prodesse possunt, aliunde petenda.

CAPUT XXI.

De Flatuum Discussione atque per Ructus, Crepitusque Evacuatione per Os, Anum, Vesicam, Uterum.

Flatus tum Discussione tum Excretionẽ indicare. I. INter Particulares Evacuationes fecimus quoque mentionem *Flatuum*, qui contenti in variis corporis Partibus illas mirè solent distendere atque augere, quapropter sui tum *Discussionem ac Dissipationem* Indicant, tum *Excretionem* per vias ubivis patentes, ac foràs tendentes.

Et pro vario ubi hærent loco, variè quoque excerni. II. Sic qui continentur *in Ventriculo*, ac ipsi proximo *tenui Intestino Flatus*, commodissimè *Eructantur* sursùm per *Œsophagum & Os*: qui concluduntur in *crassis Intestinis*, atque his maximè Vicinis *Tenuibus*, viâ breviore atque aptiore *excluduntur deorsùm per Anum Crepitum* nomine: qui aliquoties reperiuntur in *Vesicâ*, observan-

servantur quoque excludi *per Urethram*: sic qui ad *Uterum* sunt delati, aut in ipso geniti *per ipsius Cervicem Utramque* observantur erumpere, atque foràs exitum invenire.

Aliquando excludi, sed dissipari.

III. Quamvis autem *Flatus* omnes *non excludantur* semper è corpore, sed non raro permaneant in ipso aliquandiu, donec sponte arteve quovis modo *Discutiantur, ac Dissipentur*, aliterve *Disspareant*, hæcque Flatuum qualiscunque Dissipatio non sit Ipsorum Excretio, libet tamen hoc loco etiam de hâc aliquid addere atque notare.

Flatuum Excretionem impediri à pituitâ tenaci unde oriuntur, & juvari à Carminantibus Hac esse Aromatica.

IV. *Flatus* ubivis existentes ad sui *Excretionem* juvant, quæcunque *impedimenta tollunt*, propter quæ firmiùs partibus inhærent; *Tenacitatem* puta & *Glutinositatem Pituitæ*, ex quâ iidem sunt producti: quæ vulgò *Carminantium* nomine veniunt, & *Aromatica* sunt, abundantque *Oleo aromatico*, quod copiosum ex ipsis distillatione elici potest.

Et quomodo usurpâda. Internè & quib. formis

V. Hæc *Carminantia* tum *internè*, tum *externè* possunt usurpari fœliciter.

VI. *Internè formâ* Pulueris, Tabellarum, Pilularum, Olei, Potionis, Vini Medicati, & quâvis aliâ ægris maximè gratâ & acceptâ.

VII. *Externè* formâ *siccâ* & *humidâ*, Sacculorum, Fomenti, &c. quæ Parti affectæ applicantur calidè, atque sensim Flatuum tenacitatem solvendo, eorundem Excretionem facilitant, vel Discussionem.

Flatuum Discussio qui fiat.

VIII. Existimo autem *Discuti* verè *flatus*, quatenus ipsorum materia multùm tenax inciditur & rumpitur, unde subsidit materia pituitosa in flatus distracta & distenta, conciditque & coït in exiguum Pituitæ globulum.

Flatus quomodo producatur & rursus pereant.

IX. Videtur namque modo haud planè diverso illi, quo pueri solent ex sapone aquâ soluto per straminis tubulum excitare bullas, *Bilis* juncta *Pituita glutinosæ* ipsam rarefaciendo, *distrahere in flatus*, qui ulteriore rarefactione tandem *sponte rumpuntur*, dum mox Pituita priùs ita distracta & rarefacta concidit, reditque ad pristinam sui naturam & consistentiam; cessante tunc Bilis actione propter defectum materiæ, in quam sic agat; nisi alii Pituitæ parti se insinuet eamque similiter in flatum distrahat & rarefaciat.

Flatum dissipâtia quomodo agant.

X. Quicquid autem assumptum vel forinsecùs applicatum sine flatuum excretione ipsos dissipat ita, ut desinant angere aut distendere partes priùs malè affectas, videtur id hactenus hoc perficere, quatenus aut promovet *Bilis* actionem in Pituitæ rarefactione, adeò ut citiùs tunc *crepet ipsâ*, desinatque flatum constituere; aut eandem *Pituitam* in flatus distractam *incidit*, viamque evadendi Bili conclusæ, parat: unde mox concidat & coëat iterum priùs distracta Pituita.

Flatus non tantùm dissipari, sed arte etiã evacuari Utrumq; præstare Carminantia.

XI. Nec tantùm sic Discutiuntur aut Dissipantur in Corpore Flatus, verùm iidem ad exitum, *excretionemque* arte nonnunquam juvantur.

XII. Eadem modò laudata *Carminantia*, sicut non raro sine ullâ ipsorum Excretione *Flatus dissipant* in corpore; ita eosdem ad sui exitum, *Exclusionemque juvant*, si quâvis formâ deglutiantur unde mox videas Excerni, tunc Flatus, aliàs segniùs eosdem prodire.

Et quatenus id præstent.

XIII. Hoc autem videntur mihi efficere, quatenus Flatuum materiam tenaciorem, hactenusque Ventriculo, aut Intestinis arctiùs adhærentem inde liberant, & ad exitum aptiorem faciunt.

Et quot modis possint exhiberi.

XIV. *Sic Semina Carminantia per se comesta*, aut *Sacharo incrustata*, aut cum eodem in *pulverem*, aut *tabellas* redacta, aut in *Oleum Distillata*, aut cum Vini Spiritu rectificato extracta in *Tincturas*, distillatione in *Spiritus*, *Aquasve Carminantes*, aliterve præparata debitâ quantitate assumi possunt, ut id efficiant.

Quomodò fiant blãdiora Ore assumpta sursum Flatus propellere

XV. Talia *Carminantia*, ita per se, aut si potentiora fuerint, Olea puta vel Spiritus, aliis admistis redduntur *blandiora*, & ore assumpta sursùm præsertim Flatus ad eructandum cogunt, quamvis non raro eosdem quoque deorsùm propellant, expellantque.

In Enematis ipsos per podicem excludere

XVI. Cæterùm ad eosdem ad *podicem* ac per ipsum *excludendos*, usurpantur utiliter *Enemata*, qui ex laudatis Carminantibus parata inque crassum intestinum infusa hærentes in ipsorum cellulis flatus tenaces solvunt & ad exitum facilem promovent adeó, ut unà cum clysmate magno sæpè numero exprimantur flatus abdomen priùs in immensum distendentes, atque non parùm ægris molesti.

In Vesicâ hærentes flatus quomodo eliciantur.

XVII. Si qui latentes observentur *in Vesicâ flatus* ipsam distendentes, possent commodè immisso in eam cathetere exitum invenire, aut Syringâ elici: quemadmodum enim hujus ope immitti potest liquor vel aër, ita viceversâ elici flatus, vel liquor in cavitate quâvis retentus, nec facilè aliàs exitum inveniens.

In Utero hærentes quî curentur.

XVIII. In *Utero* si concludatur *flatus exitum* invenire nescius, non incommodè *vasculum Spiritum salis armoniaci continens* ad ipsius orificium applicabitur, quò sponte assurgens, & quaquaversum penetrans Spiritus laudatus latentibus flatibus se insinuet, illos incidat, & ad exitum solicitet, quin aptos reddat.

In Vasis Sanguineis esse Flatus.

Et quidẽ quando febricitãt ægri.

XIX. Si alibi, *Vasis* nempe *Sanguinis concludatur flatus*, sicut non semel ipsum post mortem in cadaverum dissectione observavi ex apertis Vasis erumpentem, atque omnes ipsum observare possunt in *multis febricitantibus*, non tantùm (postquam Intestina, hinc & abdomen distenderat) anxietatem, atque difficultatem in respiratione parientem, verùm sine notabili calore (ne quis huic hoc adscribat) Venas ubique multùm distendentem: si, inquam, existat in Vasis Sanguineis flatus, exhibenda erunt *flatus discutientia, sed maximè Spirituosa*, & Sudoriferis juncta, quò tum resolvatur, tum discutiatur, ac dissipetur.

Quibus dissipentur.

XX. Atque hæc de Evacuantibus tum Universalibus, tum particularibus in compendio dicta sufficiant.

CAPUT XXII.

De Medicamentis Alterantibus in genere.

Tria Remediorũ genera.

I. Docuimus in superioribus pleraque Remedia, quibus utitur Medicus in ritè Curandis Ægris, haud incommodè referri posse ad tres species: quarum 1. contineat Ea, quæ *Deficientia* in nobis *Suppleant*, ac reparent. 2. verò

2. verò Ea, quæ *Redundantia Diminuant, Tollant, Evacuentque* è Corpore. 3. denique Ea, quæ multifariam *Pecantia Qualitate aliâ quâvis Alterent, Corrigant, Emendent*, ac in statum naturalem Reducant, & Restituant.

II. De prioribus duabus speciebus egimus hactenus; proximum est, ut similiter paucis agamus de Alterantibus, atque corrigentibus vitiosas Humorum præsertim Qualitates, propter quas læduntur Hominis Functiones.

Vitiosorũ Humorũ Alterationes dupliciter considerandæ.

III. Considerabimus autem Alterationes illas tum secundùm *Qualitates* Humorum *Sensiles Proprias*: tum secundùm *Communes*. cùm sic faciliùs omnia capi possint, & usibus medicis accommodari: multæ siquidem Qualitates plerisque Medicis sunt hactenus neglectæ, & quidem magno ægrotantium malo, artisque detrimento; uti patebit ex dicendis.

A qualitatibus Sensilib⁹ non produci Mutationes.

IV. Quamvis autem ad Qualitates sensiles Proprias, imò & Communes respiciamus, & secundùm ipsas Remedia proponamus, non velim, tamen aliquem eousque abripi insaniâ, ut putet nos tam esse insanos, ut existimemus à dictis *Qualitatibus* sensilibus Propriis, quà talibus, *produci Mutationes* in rebus Naturalibus, & Functiones in Homine alias præter ipsos Sensus Externos; sunt enim nostro, ut & aliorum arbitrio, Qualitates illæ omnes, non *Reales*, uti loquuntur Philosophi, verùm *Intentionales*; Id est, Res naturales non agunt in Res naturales alias, ut ipsas imutent vi Qualitatum Sensilium Propriarum; sed duntaxat in sensus Externos, ut Animæ secundùm ipsas innotescant, adeóque per sui repræsentationem.

Qualitates Reales & Intentionales.

Res agere per Qualitates Reales. Ignis varia effecta.

V. *Res* autem *naturales*, ut alias *immutent, agunt in ipsas per Qualitates Reales*, quarum ope Mutatio absolvi potest.

VI. Exemplo fiet Res manifestior. Ignis noster vulgaris Observatur & Calore nostros Sensus afficere, & plurima etiam Rarefacere, Aquam, Oleum, &c.

Quid agat calore.

VII. *Calore* Ignis se *nostris manifestat Sensibus* adeò ut illo in sensu observato judicet Anima Ignem adesse.

Aliud præter calorem in Rarefactione requiri.

VIII. Ut autem *ab* eodem Igne Rarefiat Oleum, Aqua, & quodvis aliud, *aliud præter Calorem* requiritur in Igne, cujus vi absolvere possit *Rarefactionem*.

Rarefactio quid & quî fiat.

IX. Cùm enim *Rarefactio sit partium densarum, densatarumve distractio ab invicem, ac diductio quasi à Centro versus Circumferentiam*; utiq; ut fiat illa distractio, diductio, expansioque partium ab invicem, opus est, ut *Rarefaciens se insinuet inter Rarefaciendi partes proximè ac densè sibi applicatas*, quò se ipsis interponendo *illas* queat *diducere & quasi removere ab invicem*.

Constitutio in rebus Rarefacturis requisita.

X. Requiritur proinde, ut *Acumen* habeant Res aliud *Rarefactura*, cujus ope penetrare possint Rarefaciendum, seque inter ipsius partes insinuare.

XI. Nec sufficit Acutas esse Res aliquid Rarefacturæ, verùm *parte sui remotiore Crassas*, ad *Cunei qualiscunque formam figuratæ*; quò parte quidem priore, quâ se insinuant Rarefaciendo, penetrare possint densum, & posteriore magis amplâ & crasâ sensim ab invicem diducere ejusdem rarefaciendi partes densas.

Vt & in Rarefaciendis.

XII. Sed nec hoc sufficit ad absolvendam rarefactionem, cùm hactenus sit tantùm fissio, vel fissura, & divisio rei ab invicem; verùm in rarefactione quodammodò *connexa debent permanere rarefaciendi partes*, atque quaquaversum quidem *ab invicem distrahi*; sed etiam ut globum quasi majorem constituant, dum rotationis motu aguntur omnes, inter se quodammodo connexæ & junctæ à Centro versus Circumferentiam.

Rarefacientium figura.

XIII. Opus est proinde, ut omne Rarefacturum Motu rotationis actum, quaquaversum in orbem quasi distrahat Rarefaciendum; sitque proinde ita figuratum, ut secundùm suæ figuræ latera queat illam absolvere distractionem.

In Tetraëdris esse Acumen, non in Cubis.

XIV. Illud autem non fiet, nisi ejus latera sint similia; adeoque figuræ regularis, hoc est, *Tetraëdra*: in quibus solis est *Acumen, non item in Cubis*.

Figura partium ignis.

XV. Unde concludi potest *Partes Ignis esse Tetraëdra*: hoc est, *Pyramides*, sed Æquilateras, & Triangulis constantes aut assurgentes.

Partes Rarefaciendi nõ esse Tetraëdra.

XVI. Quod autem à Tetraëdris talibus Rarefieri debet, non potest habere partes similes, hoc est *Tetraëdra*; cùm Tetraëdrum non videatur Mutaturum sibi simile, ast hactenus Diversum & subcontrarium.

Ignis, quatenus rarefacit quomodò considerandus.

XVII. Qualis autem Figura sit Partium Densi jam non examinabo, explicabove, cùm sit hoc alterius loci, spectetque ad Physica. Sufficiat hoc tempore ac loco paucis docuisse, *Ignem, ut rarefaciat, non posse considerari tanquam Calidum*, hoc est, Calorem producendo in Sensu, *sed tanquam Tetraëdris constantem*.

Mutationes non fieri per Qualitates Sensiles Proprias.

XVIII. Quod autem ostendi verum de Igne secundùm sua Tetraëdra Rarefaciente Densum; idem probari potest ac debet similiter de cæteris *Mutationibus* realibus in Rebus naturalibus toties occurrentibus, & nunquam per *Qualitates Sensiles Proprias*, quippe Intentionales, & tantùm sui ideam Animæ per sensus externos repræsentantes, explicabilibus.

XIX. Hoc dictum esto in gratiam eorum, qui veritatem quærunt adhuc in rerum naturalium cognitione, non item eorum, qui se illam possidere arbitrantur, nec proinde ulterius quærunt, sed gaudent in possessione scientiæ indubitatæ.

Reales Mutationes ab Autore quæri in rerum figuratione.

XX. Ex iis, quæ modò dixi, cuivis patere potest, Me non minùs, ac multos alios, *Reales Mutationes*, in rebus Naturalibus quærere, ac *deducere ab ipsarum figuratione variâ*, licet in harum explicatione non parùm recedam forsan à cæteris, quos non puto tam distinctè & clarè sentire, atque loqui, ac Ego facio. Sed tempus nondum natum, ut hæc in medium proferam.

Quosdã gloriatos se mentẽ Autoris in Affectuum explicatione illustrasse.

XXI. Sed redeamus ab hisce contemplationibus magis abstractis & Physicis, ad magis concretas, Medicasque, ne non intelligamur satis ab omnibus. Expectabimus proinde, ut illi, qui satis impudenter ac imprudenter *gloriati sunt*, se Philosophiâ suâ *illustrasse meam mentem*, atque juvisse *in Affectuum* obscuriorum *explicatione*; quamvis, antequam essent forsan, id potuerim facere admodum Iuvenis: ut illi, inquam, tale quid promant.

Eorum impudentia.

XXII. Magna certè impudentia talium Thrasonum gloriari se, qui ex se ac suo nil habent, sed

Auctorè eodem modo ac olim Affectuum naturam explicare Et indies proficere in rerum cognitione, secundùm propria fundamenta, nulli cõmunicata, nisi ex parte Ex quibus nemo reliqua eruere poterit, & quare Neminè hactenus id potuisse. Satiùs fore sua proferre, quàm se extollere.

sed omnia ab aliis, & plurima à me, juvisse me in explicandis Affectibus obscurioribus, qui *eodem* ipsos *explico modo* & ratione, quo *olim* & antequam illos vidissem aut nossem, nisi quòd *indies proficio in naturalium rerum cognitione* promovendâ, & quidem *secundùm fundamenta*, quæ mihi arbitror *propria*, postquam neminem novi, qui eadem sequatur, habeatve, & ipsa *nulli* mortalium *aperui* hactenus *in totum*, verùm ex parte tantùm, sicut & nunc à Me factum: Ex quibus si quis *eruere possit reliqua*, equidem non invidebo; licèt non putem id futurum facilè; ut nimirùm mortalium ullus, licèt maximè ingeniosus, brevi assequi queat, quæ annis quadraginta investigavi studio indefesso, & excolui jam annis forsan septem ac triginta; conferendo semper omnia, quæ mihi toto illo tempore occurrerunt observanda tum in rebus naturalibus omnibus, tum præcipue in medicis, secundùm infinitas mutationes, quas in ipsis consideravi & notavi.

XXIII. Nulli suum detraho Ingenium, sed *hactenus* offendi *neminem*, qui tam perspicax testatus sit datum sibi ingenium, cujus vi tanta *efficere posset*.

XXIV. *Satius foret* tales gloriosos Thrasones opere aliquo publice edito Cunctis *testari* tantum suum *Ingenium*, & non inani jactantiâ vel apud plebejos imperitos, vel apud Tyrones ignaros, vel apud quosvis parùm in Studio Medico, & sublimiore ac Solidiore Physico versatos *se nimium extollere*: apud quos omnis qui valdè gloriatur, næ eo ipso abundè probat, quàm sit vento, hoc est, re inani tumidus.

CAPUT XXXIII.

De Sanguinis, Pituitæ, Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, & Lymphæ Fluiditatem amissam Alterantibus Medicamentis.

Alterantia quatenus im primis spectãda.

I. SEd redeamus ad nostra *Alterantia* Medicamenta, quæ *spectantur imprimis*, quatenus Contentos in Homine Humores modis variis à statu naturali & laudabili deficientes & aberrantes corrigunt ac restituunt.

Fluiditas Generalis Humorum Qualitas

II. Quoniam igitur *Alterantia* in primis usurpantur ad *Contentas*, *Fluidasque Partes*, *Humorum* nomine notas, mutandas, & *Generalis* partium illarum *Qualitas* ipsa est *Fluiditas*, sine quâ effectus suos nequeunt producere Humores; non sine causâ ab eâdem *Fluiditate Humorum læsâ* ordiemur Doctrinæ hujus de Alterantibus Remediis Tractationem.

Quot modis peccent Humores in fluiditate.

III. Peccant verò *Humores* Hominis variè, cùm *fluidi* requirantur omnes ac singuli, quoties *fluiditatem* illam vel *amittunt in totum*, aut *ex parte*, vel *accipiunt solito & debito majorem*.

In totum quî Sanguis fluiditatem amittat. Quænã id corrigant.

IV. *In totum* fluiditatem suam Amittit *Sanguis*, quoties *Concrescit & coagulatur in grumos*.

V. Sic coagulatum & grumescentem Sanguinem *Corrigunt ac Emendant Oculi Cancri*, *Mumia, Sperma Ceti, Os de Corde Cervi, Mandibula Lucii*, & similia plura; sed uno verbo *Salia Volatilia* omnia.

In totum quî fluiditatem amittat Pituita. Quænã id corrigant.

VI. *In totum* fluiditatem suam amittit *Pituita*, quoties *coagulatur in Gluten*, partibus adhærens, atque in Vasis angustioribus, Obstructionem faciens.

VII. Glutinosam hanc *Pituitam Incidunt & Dissolvunt*, tum *Acida* omnia *Spirituosiora*, tum *Aromatica* omnia *acriora*, tum iterum *Salia Volatilia* omnia.

In totum quî fluiditatem amittat Bilis. Quænã id corrigant.

VIII. *In totum* fluiditatem suam Amittit *Bilis*, quoties *in Calculos crustamve calculosam concrescit*.

IX. *Bilem* in Calculos, calculosamve crustam Concretam *solvunt & dissolvunt Acida multùm spirituosa, Spiritus Nitri, Graminisque succus*, & si quæ plura detegat aliquando Experientia.

An Saliva, Succ. Pancreaticus, vel Lymphæ fluiditatem amittere queant. Si fieret quomodo id corrigatur.

X. An *Saliva, Succus Pancreaticus vel Lympha in totum* possint suam *fluiditatem amittere* in homine vivente, valdè dubito; hoc tamen si aliquando fieret, putarem iisdem, quibus Pituitam, *solvi & dissolvi posse hosce humores*.

Quando ex parte fluiditatem amittunt contenta

XI. *Ex parte fluiditatem amittunt* suam Corporis *Contenta*, quando Consistentiam acquirunt firmiorem, aut Tenacitatem majorem, licèt sint adhuc fluida.

Quando Sanguis, & à quibus causis.

XII. Et *Sanguis* quidem tum *à frigore* externo Aëris, Aquæve, tum ab *assumptis Acidis & Austeriis* præsertim, vel *Glutinosis, Terreisve*, aliquandiu continuatis, tum ab *Animi Mœrore*, *aut Terrore*, tum à *Corporis segnitie ac Quiete*, tum denique à *Somno multo*.

Secundùm quarum diversitatem diversa esse debet curatio.

XIII. Hoc idcircò noto, quia secundùm *Causæ diversitatem Curanda* diversimodè *Sanguinis fluiditas diminuta*.

A frigore orta diminuta fluiditas quî curanda, & quibus Medicamẽtis

XIV. Ubi namque ab externo Aëris, Aquæve *Frigore diminuta* est ejus *fluiditas*, tum non tantùm illa restituenda, sed insuper *Causa minuens*, quâ est ingressa, eâdem foràs est iterum expellenda & propellendâ viâ.

XV. Sic præter laudata in superioribus *Salia Volatilia*, & varia ex animalibus petita, *Oculos Cancri, mumiam, Sperma Ceti*, &c. Conveniunt hîc quoque *Plantæ Aromaticæ acriores atque gratæ*: ac præsertim, quæ sudores simul possunt, & solent propellere; quorum sudoriferorum ope foràs expellitur noxa cum Aëre, Aquâve frigidis Corpori impressa & introducta.

Ab assũptis Acidis diminuta fluiditas quibus curetur.

XVI. Ubi ab assumptis *Acidis* solito magis Coagulatus, ideóque minùs fluidus existit Sanguis, ad ejus emendationem ac restitutionem usurpanda sunt *medicamenta*, quæ tum *Acidum infringant*, *concentrent ac enervent*; tum *Coagulationem ipsam solvant*, eundemque Sanguinem iterum fluidum præstent.

Acidi vim quænam infringant.

XVII. *Acidi vim infringunt*, Creta, Coralia, Oculi Cancri, Margaritæ, &c.

Coagulatum Sanguinẽ quænam solvant.

XVIII. *Coagalatum Sanguinem fluidum* faciunt *Aromatica*.

Salium Volatilium Vis.

XIX. *Utrumque* fœliciter præstant *Salia Volatilia*.

Ab austeris diminuta fluiditas difficilè curatur.

XX. Ubi ab *Austeris* imprudenter usurpatis *Sanguinis Consistentia est aucta*, fluiditasque diminuta, difficiliùs procedit ejusdem restitutio.

Attamẽ optimè è Salibus Volatilibus.

XXI. Sed nulla huic usui commendata unquam ab ullo remedia cum *Salibus Volatilibus* comparari possunt, quippe quæ tum *Austerum potenter corrigant*, tum *Austeri effectum noxium feliciter tollant* & curent; adde quòd pleraque usu

recepta petita sint ex animalibus, contineantque multum Salis Votatilis. Huc referenda *Aromatica blandiora & Spirituosa.*

AGlutinosis diminuta Sanguinis fluiditas quibus curetur.

XXII. Vbi à *Glutinosorum* diutino usu adeoque abusu similis redditus est, adeóque *minus fluidus Sanguis*; ad illius restitutionem conducent 1. *Acida spirituosa* 2. *Aromatica Acriora*; 3. *ex utrisque mixtis parata* Condimenta & Medicamemta. 4. toties laudata meritò *Salia Volatilia.*

A Terrenis diminuta fluiditas difficile curatur. Attamē à Salib⁹ Volatilibus.

XXIII. Vbi *à terrenis* perperam in Picâ usurpatis *aucta* est *Sanguinis Consistentia*, difficilis existit ejus Cura, nec nisi lentè auxiliis cedens, etiam optimis.

XXIV. In quem finem hactenus reperi optima esse *Salia Volatilia.*

A Mœrore aut terrore diminuta fluiditas qui curetur, & quibus.

XXV. Vbi ab *Animi Mœrore* aut *Terrore* gravi *Sanguis* redditus est *minus Fluidus*, toties tum *solandus est Animus* tristior tum *firmandus*, roborandusque adversus omnia auversa; tum *vitium* Sanguini tunc introductum *emendandum* est, corrigendumque.

XXVI. Hoc Vitium quoniam simile est illi, quod debetur Austeris, corrigetur illud iisdem, *Aromaticis* puta *blandioribus*, ac *Spirituosis*, ut & *Salibus Volatilibus.*

A Corporis quiete diminuta fluiditas quomodo curetur.

XXVII. Vbi à *Corporis Quiete* nimia, & Segnitie Sanguis redditus est paulatim ad motum segnior; ejusdem *Corporis Motu* indies paulatim aucto reparabitur ista noxa.

Ut & ea, quæ à nimio somno oritur.

XXVIII. Denique ubi à *Somno nimio* excitatum est simile malum, corrigetur ipsum *vigiliis* sensim protractis, & Somno diminuto.

Quid in præcedentibus duobus observandum.

XXIX. Vbi observandum, Mutationes illas Corporis Motûs & Vigiliarum paulatim faciendas, non subitò: cùm, sicut verissimè docuit Medicorum Princeps, Mutatio omnis subita sit periculosa, quia ut plurimùm noxia.

Quot modis fluiditatem amittat ex parte pituitá.

XXX. *Ex parte fluiditatem* suam *solet amittere Pituita*, fierique Consistentiæ nocentis, tum 1. ab Aëris, Aquæ, Pluviæ, Nivis, Ventorum, Linteorum Corpori applicatorum, imprimis plus minùs Humidorum *Frigore*; tum 2. *ab Alimentis Glutinosis*, Animalium extremis, Piscibus, Condimentisve & aliis *Austeris*: Tum 3. *ab Animi Mœrore, aut Terrore* gravi, aut diuturno. Tum 4. à *Corporis Segnitie ac quiete.* Tum 5. à *Somno nimio.*

Et quibus curetur.

XXXI. Cùm eadem sint pituitæ, quæ Sanguinis Consistentioris Causæ, non multùm differet utriusque Curatio: nisi quòd Medicamenta potentiora tutiùs exhiberi possint ac usurpari in Pituitæ, quàm Sanguinis Correctione.

A Frigore diminuta pituitæ fluiditas quibus curetur.

XXXII. Quævis proinde *Aromatica*, & *Salia Volatilia*, ut & *Spirituosa Sudorifera*, etiam *potentia* hîc conducent ad noxas externo frigori cujusvis rei debitas foràs denuò in tempore propellendas, expellendasque: quo spectant *frictiones, inunctiones*, &c.

XXXIII. Inter *Alterantia* & Pituitam ab externo frigore coagulatam, Crassioremque factam Incidentia convenient *Eadem*, ut ut Potentia, sed parcè tamen, sæpiúsque usurpata.

A Glutinosis alimentis diminuta pituitæ fluiditas quibus curetur.

XXXIV. Vbi à *Glutinosorum Alimentorum abusu* aucta est *pituitæ Consistentia præter* similium intermissum usum, Conducent *Aromatica Acriora* sæpiùs, & parcè usurpata, ut & *Salia Volatilia*, & quandoque *Acida*, sed magis Spirituosa, quippe quæ omnia & singula Pituitam incidunt, attenuant & fluidam reddunt.

Quibus curetur diminuta ab Austeris Pituitæ fluiditas,

XXXV. Vbi ab *Austerorum* nimio usu, adeóque Abusu *Glutinosa* est facta pituita, præter *Aromatica acriora & Spirituosa*, conveniunt imprimis *Salia Volatilia* omnia, sed maximè Spirituosa & Aromatica; non item Acida.

Et quib⁹ à Mœrore vel Terrore diminuta.

XXXVI. Eadem conveniunt omnia, quoties *Animi Mœror* gravis *Metusve inopinatus* hominem corripuit, cùm ratione Austeri tunc in homine aucti & nocentis sequatur Pituitæ nimia Coagulatio.

Ut & quibus à quiete & somno. Salium Volatilium vires.

XXXVII. *Corpus movendum indies* magis, *protrahendæve sunt Vigiliæ*, quoties à *Corporis quiete*, aut *Somno nimio* aucta est Pituitæ Glutinositas: fiuntque simul usurpanda, tunc *Aromatica*, & *Spirituosa*, ut & *Salia Volatilia*, quippe quæ tum Spirituum Animalium torporem corrigunt, tum ipsorum Secretionem juvant: non item Acida, quæ illis potiùs obsunt.

Bilem ex parte fluiditatem amittere 1. ab Aëris Constitutione Boreali. Quæ plurium malorum Causa.

XXXVIII. *Ex parte fluiditatem* suam amittet *Bilis*, quoties fiet solito *Glutinosior*, ideóque ad motum ineptior. Quod existimo evenire imprimis 1. *ab Aëris Constitutione Boreali* diu perseverante, sicut jam per annum integrum ferè talis nos ursit mala & aspera Constitutio Aëris plurima hominibus mala pariens, & imprimis frequentes Gravedines, hinc Tusses, ac Phthisin; Dolores artuum varios, etiam Podagricos, & similia plura.

2. Ab Alimentis Glutinosis, & condimentis Austeris

XXXIX. Augetur Bilis Glutinositas. 2. & maximè à *continuato Alimentorum Glutinosorum Vsu*: ut & *Condimentis Austeris Olivis* puta & similibus; quibus multi sunt perditè addicti.

3. A mœrore, Terrore & Metu.

XL. Idem fit 3. *ab Animi Mœrore gravi* ac perseverante, ut & à *Terrore inopino & potenti*, vel *Motu frequenti ac vehementi*; quatenus ab hisce Animi Affectibus, sicut sæpiùs docui secundùm experientiam multiplicem, augetur in Homine ac intenditur Austerum, à quo Humores omnes fiunt glutiosiores, atque ad Motum ineptiores.

Quē Affectus Austerū in homine augēt. Bilis nimia Glutinositas quibus corrigatur.

XLI. Quemmadmodum autem Humorum Quorumvis, ita & *Bilis Glutinositas Aucta Corrigetur* ac Emendabitur continuato *Aromaticorum*, & *Spirituosorum* ipsorumque adeò *Salium Volatilium Vsu*: quamvis ratione Causæ diversæ observanda sint quoque alia.

Quid observandū quando est à Boreali Aëris constitutione.

XLII. Vbi namque *Borealis* & aspera *Constitutio Aëris* huic Bilis Glutinositati auctæ dedit ortum, danda opera, ut Æger *talem vitet Aërem*, continendo ipsum, quantum res ipsius patiuntur, in loco arte calefacto, & correctum Aërem habente.

Quid quando est ab Alimentis Glutinosis.

XLIII. Vbi ab *Alimentis Glutinosis* ortum habuit Glutinositas Bilis aucta; tum *abstinendum* ab ulteriore similium usu; quin horum loco usurpanda, quæ Succum præbent magis fluidum, qualia sunt Carnes Animalium juniorum, & maximè volucrium, non autem aquatilium.

Quid quādo est à Condimentis Austeris.

XLIV. Quoties *Condimenta Austera*; *Oliva puta*, & similia Glutinositati Bilis auctæ præbuerunt ansam, toties illis *abstinendum* est, atque

atque horum loco usurpanda sunt, quæ *Sale Volatili acri abundant*, ipsaq; *Salia Volatilia acria*, quippe quæ tum Austerum potenter infringunt & immutant, tum ejus noxas corrigunt ac emendant: Talia sunt *Plantæ omnes acriores*, & *Scorbuticæ* dictæ, Nasturtium, Cochlearia, Sinapi, Cerefolium, Petroselinum, Fœniculum, Apium, Petroselinum Macedonicum, & similia plura. Talia sunt etiam reliquæ *Plantæ Aromaticæ omnes*, Angelica, Mentha, Thymus, Rosmarinus, Ruta, Majorana, & imprimis Amaricantes, Absinthium, Marrubium Aquaticum, Matricaria, Tanacetum, &c.

Quænã Austerũ potenter infringant.

XLV. *Noxa* omnis ab *Austeris* perperam, hoc est, diu & multùm usurpatis proveniens nonnisi sensim & blandè corrigitur, perseverandum proinde in usu medicamentorum laudatorum.

XLVI. Quoties ab *Animi Mœrore* continuante, aut *Terrore* potenti, quamvis inopinato, vel *Metu* familiari & frequenti ortum habuit suum Bilis Glutinositas, toties, quoniam ratione Austeritatis tunc in corpore auctæ nascitur illa Glutinositas, præter *vitationem ac profligationem* illorum *Animi Affectuum*, usurpanda erunt, quæ modò laudavi ad Austeri Correctionem; quamvis in hoc casu citiùs superetur ferè Austeritas noxia, quàm ubi habuit illa ortum ab Austeris assumptis.

Quomodo curetur Bilis Glutinositas, quæ est à Mœrore, Terrore & Metu.

XLVII. *Ab Animi Affectu* siquidem *promptior, efficaciorque est vis Austeri* tunc producti, quemadmodum *lentior, segniorque*, licèt simul magis rebellis, ubi ortum suum debet assumptis.

Vis Austeri ab Animi Affectu efficacior, quàm ab assumptis.

XLVIII. *Austerum* namque *illud* videtur *magis spirituosum ac penetrans, hoc Terreum & obtusum*.

Austeri diversitas.

XLIX. Ex *parte Fluiditatem* suam *amittunt Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha* ob Causas nuper in Pituitæ examine propositas.

Unde ex parte Fluiditatem amittunt Saliva, Succus Pancreaticus & Lympha.

L. Ubi duo præsertim observo, 1. ex *Succi Pancreatici* ab externo Aëris, Aquæ, Venti, Pluviæ, Linteaminum, &c. *Frigore* qualicunque *Inspissatione* ac Coagulatione produci sæpenumero in Ductibus Pancreaticis Lateralibus *Obstructiones*, hinc & *Febres Intermittentes*; sicut id multiplici constat mihi experientiâ & Ægrorum accuratâ Observatione.

Succi Pancreatici à Frigore externo inspissatio quid producat.

LI. Potest, inquam, ex ipsius *Succi Pancreatici*, sed jam glutinosioris ulteriori *Coagulatione*, *Inspissatione*, *Condensatione*, aut quocunque vocabulo alio emphatico designandâ Consistentiâ auctâ excitari *Obstructio in Ductibus Lateralibus*, hinc & *Febris Intermittens*. Unde tamen non sequitur, non posse produci eandem & forsan frequentiùs à *Pituitâ glutinosâ in tenui Intestino hærente*, atque à Calore qualicunque Solis, Ignis, Balnei, vel Alimentis similibus, Aromaticisve aut Spirituosis, Corporis Motu & similibus *Solutâ*, per lactea vasa usque ad Sanguinem, hinc cum hoc ad Pancreas usque deductâ, & tunc demum à modò memorato frigore qualicunque in Ductibus Lateralibus iterum coagulatâ & inspissatâ, mox & obstructionem ibidem faciente. Adeò ut bini hi modi Obstructionem in Pancreatis Ductibus Lateralibus pariendi debeant expendi & considerari à quovis veram Febrium Intermittentium productionem rimanti.

Obstructionum in ductibus Pancreaticis lateralibus & Febrium intermittentium causa.

LII. Alterum, quod hîc censebam observandum, versatur circa *Gravedinis Causam veram*: quam non raro existimo ego esse *Lympham in vasis Glandularum Plexûs Choroeidis ab externo frigore Coagulatam*, & nonnunquam *Mucum in Glandulæ Pituitariæ Vasis* similiter *concretum*: unde in hoc casu postremo sentitur imprimis molestia circa narium radicem; in illo verò in medio capite, ubi sitæ sunt illæ plexûs glandulæ.

Gravedinis causa vera.

Ejusque effecta.

LIII. Quoties *Salivæ* aucta est *Glutinositas*, & diminuta ex parte ipsius *Fluiditas*, toties *muco*, quasi obducitur *Lingua*, & ubique adhæret in *Ore Saliva*, etiam quando ipsa expuenda est.

Salivæ auctæ Glutinositas quid faciat.

LIV. Ortum habet autem illa diminuta Salivæ Fluiditas, sicut jam dictum, *ab externo frigore* qualicunque aliquandiu perseverante, atque imprimis ab *Alimentis Glutinosis*, vel *Condimentis austeris*, ut & *Animi Mœrore aut Terrore* aliquandiu continuante; adjuvante etiam *Torpore ac Sopore*, omnes humores glutinosiores præstante.

Ejus causæ.

LV. Quarum *Causarum Remedia* cùm non semel sint à me proposita, non est, cur actum semper agamus.

Earum Remedia.

LVI. *Ipsa* autem *Salivæ* ipsius *glutinositas aucta*, adeóque *proxima Fluiditatis diminutæ causa*, *Corrigetur*, cùm in Ore præsertim pariat manifestam molestiam, Colluendo ac nonnunquam Eluendo ipsum Os *Aquâ purâ*, *Acidulis*, addendo subinde tantillum Vini, vel Spiritûs acidi: unde non tantùm Incidetur existens in Ore Saliva, verùm emendabitur ex parte secutura.

Quibus Salivæ Glutinositas curetur.

LVII. Quòd si *laudatus liquor* varius etiam intra corpus assumatur, diluendo *Salivæ Materiam*, *Corriget* eo ipso eandem postmodùm producendam: ubi convenient quoque Salia Volatilia.

& ejus Materia corrigatur.

LVIII. Quoties *Succi Pancreatici* & *Lymphæ aucta* est *Glutinositas*, *diminutaque ex parte* eorum *Fluiditas*, & quidem ob Causas modò in Salivâ notatas; toties *Causarum* illarum *Remedia* non semel laudata in usum sunt revocanda: & imprimis Remedia humorem utrumque Incidentia & Attenuantia, & proinde Fluidiorem facientia internè sunt usurpanda.

Quibus remediis corrigatur Succi Pancreatici & Lymphæ Glutinositas.

LIX. Quamvis nil obstet ad succum Pancreaticum corrigendum adhiberi externè Olea, Linimenta, Unguenta, Emplastra, Illinitiones quoque cum Spirituosis, addito cæteris Sale Volatili subtiliore.

LX. Sic ad *Lympham* vel *Mucum*, sed in Capite Gravedinem producentem *corrigendum*, *Incidendum*, *Solvendum*, *Fundendum* præ aliis externis omnibus, quantum ego hactenus sum expertus, optimum est *Succinum* suffitus vel fumi formâ, Ore Naribusque exceptum; Cujus vim præsentem, summamque non satis possum prædicare, cùm semper mira mihi occurrat.

Mucus Gravedinem producens quibus corrigatur.

Succini Vis & efficacia.

LXI. Quoties proinde effectus bonus expectari potest à Medicamentis externis; & ab illis non abhorrent Ægri, toties eadem sunt adhibenda, sive sola sufficiant, sicut sæpius observavi uno die solo illo suffitu curatam Gravedinem; sive jungantur

Externa quando adhibenda.

Gravedinis cura.

gantur internis, quò citiùs, fœliciúsque, imò faciliùs procedat Cura.

CAPUT XXIV.

De Medicamentis Urinæ Fluiditatem amissam Alterantibus.

Humores Excrementitij, & inutiles.

I. PRæter Humores Corpori Humano utiles, occurrunt quoque *Excrementitii*, ac proinde tandem corpori *inutiles*, quando scil. munere suo functi secreti sunt à cæteris utilibus & amandati ad sua receptacula, quò tempore opportuno, etiam ad voluntatis imperium excernantur.

Urinæ & Alvi fæces inter Contenta & Fluida habenda. Urinæ constitutio naturalis.

II. Tales sunt *Urina* & *Alvi fæces*, quæ licèt consistentiam habeant plerumque Contentis cæteris majorem, sintque minùs fluidæ, habentur tamen, *haberique* omninò debent *inter Contenta* & Fluida, cùm reverà suis contineantur canalibus ac receptaculis, tandemque ulteriùs sensim propulsa expellantur à corpore.

III. Hæc *Urina* præ omnibus Contentis ad sensum externum observabilibus est secundùm naturam maximè Fluida, & talis requiritur, ut tempore suo faciliùs emittatur, effundaturque.

Eam fluiditatem amittere vel in totum vel ex parte. In totum quando in Calculos & Arenulas abit.

IV. *Amittit* aliquando hæc *Urina*, quâ non tantùm ejus Liquor, verùm Contenta quoque comprehenduntur, *in totum*, aut *ex parte* suam *Fluiditatem*.

V. Urinæ Partem *in totum* Fluiditatem suam posse amittere testantur, evincuntque *Calculi* & *Arenulæ* in Urinâ Fluidissimâ redditâ sæpè sponte orti, atque in Vesicâ sensim aucti.

Quos solvit Spiritus Nitri Calculosis utilis.

VI. *Calculos & Arenulas solvit* & dissolvit extra corpus *Spiritus Nitri* tam purus, quàm aliis modis ampliùs elaboratus; à quo etiam *optimè habere Calculosos* diligentes docuit experientia.

Et alia Medicamenta.

VII. Laudantur *plura* ex Calce viva, Tartaro, Millepedibus, Vermibus Majalibus parata *Medicamenta*, quorum vis magis innotesceret, si charitate magis, quàm invidiâ moverentur plerique Medici, quosvis alios, etiam Præceptores suos, malignè culpantes, aut ridentes, quoties assequi non possunt, aut elicere ipsorum industriâ inventa, vel dexteritate parata remedia.

Ex parte amittit Urina fluiditatem, quãdo fit Glutinosior ob Pus admistum. Pus quâ ratione diversũ. Pus minus Glutinosum.

VIII. *Ex parte* minuitur Urinæ *Fluiditas*, quando fit *Glutinosior*; quod imprimis accidit, ab admisto illi *Pure*, sed *magis Pituitoso*, & *Glutinoso*, hactenusque Urinæ faciliùs ac intimiùs admiscibili.

IX. Notandum siquidem *Pus diversum* produci, tum *ratione Sanguinis diversi*, ex quo producitur, tum *ratione Partis ulceratæ*, in quâ producuntur.

Valde Glutinosum unde Varia Urinæ Glutinositas.

X. Sic Sanguis purus biliosus, aut Serosus & Salsus Muriaticus *Pus* dabit *minus Glutinosum*.

XI. Contra Sanguis Pituitosus, & quidem Glutinosâ Pituitâ scatens *Pus* proferet *valde Glutinosum*, atque hîc Urinæ intimiùs se admiscens, ipsamque adeò Glutinosiorem præstans: quod non æquè fit à Pure supradicto.

Pus Renum aut Pulmonum minus Glutinosum Pure Vesicæ.

XII. Iterum *Pus in Renibus, aut Pulmonibus* productum, & cum Urinâ nonnunquam excretum non est tam *Glutinosum*; atque *Pus in urinariâ Vesicâ* genitum, & Urinam præstans valde *Glutinosam*.

Et quare Quâ Sanguinis parte nutriantur Viscera & Musculi.

XIII. Videtur autem ideò *Pus in Renibus*; aliisque *Visceribus, ipsisque Musculis* genitum *minus Glutinosum*, quia nutriuntur hæ partes omnes Sanguinis parte minùs Glutinosâ, ex quo Sanguine corrupto cùm producatur Pus, non mirum, si quoque sit hoc minùs Glutinosum.

Et quâ Partes membranosæ.

XIV. Contrà Vesica cæteræque Partes Tunicis constantes membranosis & tenacibus videntur nutriri parte Sanguinis magis Pituitosâ & Glutinosâ, ideòque exinde natum *Pus* existit quoque *valdè Glutinosum*.

Ulceratæ Vesicæ pus magis glutinosum, magisque Urinæ admistũ, quàm Pus Renum.

XV. Experientiâ certè multiplici constat *Pus in ulceratâ Vesicâ* productum esse magis tenax & *Glutinosum*, atque *Urinæ intimiùs admistum*, quàm Pus in *Renibus*, vel alibi genitum, itidemque Urinæ, ast leviùs admistum.

Caussa diversitatis in Pure observanda in praxi.

XVI. Hoc idcircò addo, ut si hoc delicato sæculo alicui non arrideat, quam proposui, ab alimento partium desumpta ratio, aliam ex suis quærat principiis, vel præjudiciis.

XVII. Hoc saltem scio, ipsum *in curâ* nil laudabilis effecturum, qui negliget, quæ dixi.

Laudabile in Affectibus obscuris causas manifestas invenire, & communicare.

XVIII. Existimavi hactenus me rem omnibus gratissimam præstiturum, ac præstitisse, quando labore magno, atque meditatione multiplici potui in *Affectu obscuro causas invenire* manifestas, modumque productionis ejus eruere facilem ac evidentem; atque illa omnia Lectoribus meis *communicare*. Nam, ut est in proverbio, creditus is hactenus

Fœlix, qui potuit rerum cognoscere causas:

ergò is etiam, qui eas aliis clarè explicuit.

Auctoris doctrinam quidam sordere ob evidentiam.

XIX. Unde non parùm miratus sum nuper, audiens *doctrinam* meam *sordere* nonnullis, quòd esset *nimis clara* & facilis.

Eosque malle propterea palpando quàm ex Arte agendo Ægros curare.

XX. Quapropter concludo tales malle ignorare, quàm percipere Ardua; quin malle tantùm credere aliis obscura & obscurè docentibus, quàm res ipsas percipere: quinimò malle videri quàm esse doctos; malle in admiratione esse, quàm in ædificatione; & ut ad Medicinam hæc applicem, *malle palpando*, *quàm ex arte*, planè agendo suos *ægros curare*, parum soliciti an pereant, restituanturve.

Facili tutâque viâ Ægri curandi.

XXI. Ego certè talibus non invideo miseram suam fortunam & splendidam ignorantiam, quin opto cuncta evidenter assequi, & sic *facili, tutâque*, imò manifestâ *viâ ægros* meos *curare*.

Non per terminos obscuros, sed perspicuè cogitationes sunt explicandæ.

XXII. Nec mirum, si tales tenebriones magni faciant eos Auctores, qui per ænigmata & *terminos obscuros*, affectatosque, suamque ignorantiam tegentes sequuntur, non item eos, qui candidè ac *perspicuè suas cogitationes*, non credendas, sed examinandas & intelligendas aliis proponunt, ac cujusvis examini exponunt.

Pro ratione Glutinositatis in purè Urinæ fluiditatem variare.

XXIII. Sed redeamus ad Urinæ Fluiditatem ex parte diminutam; quòd præsertim observavi factùm *ab admisto ei Pure*: quod quò fuit *Tenacius & Glutinosius*, eò etiam reddidit Urinam minùs fluidam, ideòque segniùs effluentem, atque diutiùs Urethræ adhærentem.

Ob acre Acidum.

XXIV. Quoniam verò *in pure* omni latet *acidum acre*, Partes sensiles rodens ac Dolores atroces producens, quod maximum hic ægris malum est, non tantùm in tali casu *Urina* segniùs, & *difficiliùs* effluit, sed cum summis *cruciatibus*.

In pure Vrina difficile & cum dolore redditur. Cujus Causa & Remedia inquirenda.

XXV. De quo sicut maximè conqueruntur ægri, ita meritò ejus *Causam* veram investigant Medici solertes, & supra libros docti, ut *Remedia inveniant* his Doloribus certa, tutaque, faciantque suis ægris medicinam verè Dogmaticam & rationalem, non tantùm Empiricam, vel Methodicam, hoc est, temerariam & incertam.

Vlceris in Renibus Causa Calculus.

XXVI. *Vlceris in Renibus Causa frequentissima* est *Calculus* in Pelvi præsertim hærens, paulatim excrescens, atque inæqualis, à quo Corporis agitatione qualicunque commoto & Renum substantiam contundente, mox & vulnerante Sanguinis effusioni via paratur.

Sanguinem & Pus cum Vrina excerni.

XXVII. Hic *Sanguis* tum purus cum Urinâ effundi, tum in Pus mutari, & Ulcere ibi paulatim succedente, continuò Pus defluere, ac cum *Vrinâ externi* solet.

Vlceris in Renibus causa aliquando serum Acre.

XXVIII. *Vlceris in Renibus Causa* est *aliquando serum Acre* Vrinæ admistum, & Acrimoniâ suâ Renum Carunculas, hinc & substantiam reliquam rodens, atque Vlcus producens, unde & sic quoq; Pus generari & cum Vrinâ excerni solet.

Vlceris in Vesicâ causa 1. Serum Acre. 2. Pus Renum. 3. Calculus. Vesicæ.

XXIX. *Vlcus* etiam *in Vesicâ* sæpiùs excitatur, & 1. quidem ab eodem *Sero Acri* moram in Vesicâ cum Vrinâ faciente, atque paulatim candem rodente & ulcerante: quod imprimis solet fieri circa Vesicæ Collum.

XXX. 2. À *Pure in Renibus* producto, & in Vesicâ collecto, paulatimque Vesicam similiter Acrimoniâ suâ Acidâ erodente.

XXXI. A *Calculo in Vesicâ* subsistente, atque ibi sensim aucto, tandemque Orificium ejus Comprimente, atque duritie suâ inæquali, dum in Vrinæ excretione Vesica circa illum coarctatur; sed meo judicio cumprimis ab Vrinâ circa calculum diutius hærente, atque paulatim acrimoniam, & quidem Acidam nacta, & hactenus Vesicam rodente ac erodente.

Acrimoniam Acidam Vrinæ inesse.

XXXII. *Acrimoniam in Vrinâ* tum à sero delabente, tum à propriâ ejus corruptione *Acidam esse* patet ex Vrinæ istius Sapore acido & acri; qualem sæpiùs me jubente gustarunt & mihi retulerunt Ægri, aut Infantium Matres, aliive adstantes, ac ministrantes.

Pro ratione Puris in Vesicâ Urina Glutinosa magis aut minus.

XXXIII. Quoties igitur à quâcunque Causâ memoratâ *Pus* colligitur in Vesicâ; & Vrinæ *plus, vel minus* admiscetur, toties eadem *Vrina plus vel minus* redditur ab ipso *Glutinosa*, adeóque *minus fluida*, sed ubique adhærens, quin cum molestiâ, & dolore prodiens.

A Sanguine fit crassior, Vt & à Pituita Glutinosâ.

XXXIV. Sic *Sanguine* puro & copioso Vrinæ admisto redditur eadem *Crassior*, ideóque minùs Fluida.

XXXV. Sic à *Pituitâ Glutinosâ* sponte vel arte per Renes ad Vesicam delatâ redditur *Vrina Crassior*, ideóque minùs Fluida & mobilis.

Vrinæ fluiditas diminuta à Pure in Renibus ei admisto quomodo curanda.

XXXVI. Quoties proinde à *Pure Vrinæ in Renibus* admisto minuitur *Vrinæ Fluiditas*; toties opera danda, ut illa *Puris admistio cesset*; quod fiet si Vlcus in Renibus curetur: usurpatis præterea quæ Puris glutinositatem minuant.

Vlcus Renum incurabile.

XXXVII. An spes sit *Curationis Vlceris in Renibus*, valdè dubito; Ego saltem non memini unquam à me, vel aliis curatum.

At quibus Malum lenitur.

XXXVIII. Potest tamen aliquid usurpari, quod *leniat malum*, impediatque ne gravissimum reddatur. In quem finem nil præstantius reperi hactenus *Balsamo sulphuris* tum Anisato, tum Succinato, tum Iuniperino, tum Terebinthinato; sed Terebinthinæ Venetæ aliusve optimæ, non vulgaris, oleo parato. A quibus, sicut sæpiùs docui, licet viribus non parùm fractis ad Renes pervenientibus mundatur Vlcus, quin Puris proventus minuitur, adeóque Vlceris augmentum plùs minus impeditur.

Balsami Sulfuris compositio Varia & Vires. Balsami Sulfuris Succinati Vires.

XXXIX. Cæteris autem omnibus *optimum* reperi in hoc casu *Succinatum*.

XL. Ab hoc insuper redditur *Pus tenuius ac Fluidius*, & hactenus quoque Vrina Fluidior.

Forsan inveniri posse Remedia Vlcus Renum & Vesicæ curantia.

XLI. Quod de Pure in Renibus Vrinæ admisto dixi, de ipso in Vesicâ eidem adjuncto dicendum; & fateor supra meam expectationem *Balsamum sulphuris Succinatum hîc præstitisse mira*; unde spem concepi posse aliquando efficaciora adhuc in hunc finem *remedia inveniri*, quæ forsan in totum curarent in Vesicâ præsertim, ubi Dolores sunt atrocissimi, *Vlcera molesta*; cùm præsertim per Vrethram possit aliquid quoque in ipsam immediatè infundi Vesicam.

Quod aliis tentandum relinquit Autor,

XLII. Quod vel idcircò addo, ut si hoc mihi propter ætatem inclinantem atque ad occasum properantem non concedatur, *tentent* id *alij*, nec de successu bono desperent.

XLIII. Vtique si talia quæ modò protuli mihi fuissent nota in meâ juventute, ausus fuissem paulatim majora sperare; verùm in Senectute demum illa mihi innotuerunt, unde Vitæ summa brevis, spes me vetat inchoare longas. Si tamen Deus id mihi concesserit, potero aliàs etiam informare ampliùs solertes.

Vrinæ fluiditas diminuta à Sanguine quomodò curanda. 1. Sanguinis effluxus impediendus. 2. Vulnus consolidandum.

XLIV. Quoties autem à puro *Sanguine* Vrinæ admisto reddita est *Vrina minus Fluida*; toties, ut illud vitium emendetur, impediendus Sanguinis effluxus & permistio cum Vrinâ.

XLV. Sanguinis effluxus impeditur curando Vulnus in Rene imprimis factum, & quidem à Calculo ipsi impacto & commoto sive concusso.

Sanguine Draconis.

XLVI. Optimum autem fuerit, si mox *Vulnus Consolidetur*, beneficio *Sanguinis Draconis* alicui Misturæ, aliive Liquori admisti; & cochleatim sumendi; qualem misturam descripsi in Praxeos meæ Libro primo, & sæpiùs cum successu admirando exhibui ægris.

3. Calculus expellendus aut dissolvendus.

XLVII. Ubi Consolidatum est sic Vulnus, danda opera, ut *expellatur* per Ureteres *Calculus*, si possibile; aut *dissolvatur*, si & hoc possibile.

Calculus è Renibus expellentia. 1. Olei Amygdalarum dulcium vires & dosis. 2. Olei Baccarũ Iuniperi Vires & Dosis. Terebinthinæ Venetæ Vires & Dosis.

XLVIII. Quæ *calculos è Renibus expellunt*; propelluntque, varia vulgò laudantur, quæ quamvis non sint propriè hujus loci, notabo tamen quædam mihi usu multo comperta: Inter quæ primum laudo cum aliis, 1. *Oleum amygdalarum dulcium* semel, aut sæpiùs ad ℥ß. vel ℥j. cum vino rhenano diuretico tepido, succo citri, & sacharo ad gratiam additis assumptum. 2. *Oleum baccarum Iuniperi* recens ac ritè paratum ad Guttas v. vj. aut plures ex vino subinde usurpatum, 3. *Oleum Terebinthinæ Venetæ* itidem ad Guttas iij. iv. aut v. similiter usurpatum.

Hæc cur aliis præferenda.

XLIX. *Hæc* quoniam *vim naturæ* nullam *inferunt*, idcircò multis aliis *præfero*, quæ nonnunquam symptomata producunt periculosa, imò lethalia.

Dolor Vehemens optimè lenitur opiatis.

L. Ubi *Dolor vehemens*, urget à Calculo in Renibus, ac præsertim Ureteribus hærente, utilissimè ac convenientissimè adduntur cæteris medi-

camentis *Opiata*; à quibus nunquam impeditam, sed potiùs promotam vidi cæterorum medicamentorum calculos expellentium vim & operationem.

Calculos Solvit Spiritus Nitri.

LI. *Calculos* majores, adeóque propelli nescios *Solvit* præ multis aliis *Spiritus Nitri*, ex Vino, Cerevisiâ, Jusculo, aliove Liquore conveniente, ad guttas aliquot, adeóque acciditatem gratam bis, terve indies assumptus.

Vrinæ fluiditas diminuta à Pituitâ Glutinosa quo modo curanda.

LII. Quoties à *Pituita Glutinosâ* sponte, vel arte *Vrinæ admistâ* minuitur hujus *fluiditas*; toties usurpanda, quæ Pituitam illam Glutinosam Incidant & attenuent, Salia Volatilia, Spiritus Acidi temperatiores, & quandoque hæc bina simul juncta, & aliis blandioribus dissoluta.

CAPUT XXV.

De Medicamentis Alvi Fæcum Fluiditatem amissam Alterantibus.

Alvi fæcum Cõsistentia naturalis.

I. INter Contenta fecimus quoque mentionem *Alvi fæcum*, quarum *Consistentia* requiritur *mediocris*, & quidem talis, ut absque molestiâ vel dolore propelli possint per Intestinorum fistulam, & tandem expelli per podicem, sive anum.

Aliquãdo nimis indurantur in totum.

II. Hæ *Alvi fæces in totum* aliquando adeò *indurantur*, exsiccantur, & compinguntur, ut minimè possint loco moveri.

Quibus iterum fluida reddantur.

III. Emolliuntur, humectantur, dissolvunturque hæ *Alvi fæces*, *redduntúrque iterum fluidæ*; tum assumptis ore blandis *Apozematibus lenitivis* & alvum solventibus, tum injectis per anum *Enematis* similibus; tum etiam aliquando usurpatis externè *Fomentis* ex Emollientibus paratis, ut & *Oleis*, *Linimentis*, *Vnguentisque* similibus.

Aliquãdo ex parte inspissantur. & excernuntur difficiliùs.

IV. Sed possunt eædem *ex parte* amittere suam *fluiditatem lentam*, quoties quodammodò inspissantur & glutinosiores, adeóq; minùs mobiles fiunt.

Vnde Herniæ Ani delapsus, Hæmorrhoides, Mẽstrua inordinata, Abortus.

V. In tali casu *propelluntur, expelluntúrque* adhuc Alvi fæces, ast segniùs, difficiliùs, imò cum molestiâ sæpè ac dolore; unde ex vehementi Ventris compressione tunc necessariò concurrente ac frequenti, *Herniæ* nonnunquam excitantur, vel *Ani delapsus*, *Hæmorrhoides*, atque in fœminis *Menstrua inordinata*, vel *Abortus*.

Fæcum alvi induratarum causa multiplex.

VI. *Causa* Fæcum alvi Glutinosiorum Duriorum sive Solidiorum, adeóque Immobiliorum, & minùs *Fluidarum* observatur *multiplex*.

1. Aër Frigidus & Siccus

VII. Et quidem *Aër frigidus & siccus* qualis est Borealis, à quo etiã Alvi fæces, uti alia omnia, solito magis indurantur, & minùs fluidæ fiunt.

2. Alimenta Glutinosa, & Condimenta, Medicamentaq; Austera & Terrea.

VIII. 2. *Alimenta* tum Glutinosa, tum Duriora, & imprimis sicciora; hoc est, Potulentâ ejus parte, aqueâque adeò carentia; ut & *Condimenta*, *Medicamentaque* Austera, Terreaque.

Qualia Alimenta sint Glutinosa.

IX. Inter *Alimenta* sunt non tantùm *partes Animalium extremæ*, multùm Glutinosi Succi continentes, ac promentes; verùm ipsæ *Cartilagines*, multis non minùs in deliciis, quàm Canibus Ossa; quorum quædam teneriora vel tenuiora devorare solent nonnulli.

X. Huc referri debet *Panis*, & imprimis *non fermentatus*, vel *bis coctus*, atque abundanter absque potu sufficiente assumptus: ut & *Oriza*, & *omnis frumenti, aut leguminis species*; si talia devorentur.

Qualia Condimenta Austera.

XI. Inter *Condimenta Austera* meritò referuntur *Olivæ*, in plerisque adstrictam præstantes alvum.

Qualia Medicamenta Terrea.

XII. Inter *Medicamenta*, sive Medicamentosa Veneni naturam tunc induentia, referri possunt ac debent *Coralia*, *Oculi Cancri*, *Creta*, *Terræ argillaceæ ac sigillatæ omnes*, *Lacca*, *Carbones*, *Cespites* & infinita, quibus abutuntur præ aliis omnibus Puellæ nonnullæ ante Fluxûs menstrui adventum primum, propter Picam ipsas tunc vexantem ac urgentem.

3. Mœror terror, Sollicitudo

XIII. 3. Fæcum alvinarum Solidiorum Causa esse potest *Animi Mœror, Terror, ac Solicitudo.*

4. Vigilia, aut Somnus nimius.

XIV. 4. *Protractæ Vigiliæ*, aut *Somnus multus.*

5 Nimia quies, aut defatigatio.

XV. 5. *Nimia corporis quies ac torpor* & quandoque longa per motum *defatigatio.*

6. Sudor multus. Vrinæ copiosæ excretio, & neglecta alvi dejectio

XVI. 6. *Sudor multus ac frequens*; ut & *Vrinæ uberior* excretio; aut *neglecta & dilata urgens alvi dejectio*.

A singulis sex rebus nõ naturalibus Alvi fæces indurari.

XVII. Sic à *singulis rebus sex non naturalibus* vulgò dictis, sed vitiatis, possunt reddi alvi fæces ad sui excretionem ineptiores, quippe nimis consistentes.

Pro Causarum varietate & multitudine cura instituenda

XVIII. Prout autem *Causæ* istius mali fuerint *Variæ*, atque *plures*, paucioresve simul concurrentes, aut seorsim existentes, ita diversa erit ejusdem *instituenda cura*.

Aër Borealis vitandus & corrigendus.

XIX. *Aër* namque *Borealis* partim potest *vitari*, partim accenso igne *corrigi ac emendari*.

Alimenta noxia vitanda & convenientia usurpanda.

XX. *Alimenta* noxia possunt ac debent *vitari*, & *convenientia* eorundem loco *usurpari*.

Condimenta vitanda. Et noxæ ab illis ortæ tollendæ.

XXI. Longè magis autem *Condimenta*, ut & *Medicamenta*, quæ tunc pro Venenis potiùs habenda; postquam homini nocent, non item prosunt, vel ipsum in meliùs mutant, (quod medicamentorum proprium) *vitanda* sunt, quin noxæ ab ipsis corpori continenti, contentove introductæ paulatim sunt corrigendæ ac tollendæ.

Et quibus.

XXII. Hæ *noxæ* omnes hîc referri possunt ad austerum in corpore auctum; quapropter quæ sæpiùs commendavi ad ejus mutationem ac correctionem, hîc usurpanda; cùm & ipsa Experientia quotidiana testetur illorum ope superari ac tolli mala & Symptomata femellis ex talium abusu oborta: nimirum *Aromatica*, & *Spirituosa*; quibus ego meritò addo semper *Salia Volatilia*.

Mœror ratione moderandus. Et ab eo noxæ quo modo corrigendæ.

XXIII. Quoad *Animi Mœrorem*, cæterosque ipsius Affectus hîc noxios, docui quoque sæpiùs ipsos *ratione moderandos*, & *noxas* inde in corpore relictas & austeri indolem sapientes tollendas modò laudatis *Aromaticis*, & *Salibus Volatilibus*.

Protractæ vigiliæ minuendæ & somnus conciliandus

XXIV. Si *protractæ Vigiliæ* fuerint Causa hujus mali, partim erunt *minuendæ*, partim per anodyna & narcotica *procurandus Somnus*.

Somnus nimius minuendus, & impediendus.

XXV. Sin *Somnus nimius* fuerit in culpâ, idem *minuendus*, atque corporis exercitio cujusvis naturæ ac vitæ generi conveniente *impediendus*.

XXVI. Vnde quoque patet Corporis motu atq; agitatione conveniente fugandam ejus *quietem ac torporem* tollendum.

XXVII. Sicut contrà *nimium* ejus *motum* internam humiditatem exhaurientem quiete, Somnoque coërcendum.

XXVIII.

Quies & Torpor Fugandi. Nimius motus coërcendus. Sudor nimius minuendus Quiete si fit ex corporis motu. Si fit ab internâ causâ, coërcendus.

XXVIII. *Sudor multus ac frequens* potenter aqueam corporis humiditatem profundens ac educens pro causæ suæ diversitate *minuendus aut sistendus.*

XXIX. Sic ex *Corporis motu vehementi* promanans, ejus *quiete* minuendus & facilè tollendus.

XXX. *Sudor* autem ab *internâ Causâ*, & uti ego sentio, Vitiosâ, peculiarique Sanguinis Effervescentiâ, & imprimis *febrili*, ortum habens paulatim *coërcendus*, coërcitâ, sublatâque illâ Effervescentia noxia, ubi arte opus est, cùm aliàs in gravissima, imò lethalia nonnunquam Symptomata incidant ægri tales, si Sudor imprudenter cohibeatur.

XXXI. Quomodo autem Sudor talis præternaturalis ex arte curari debeat, non est hujus loci pluribus enarrare, cùm aliàs & alibi hoc fecerimus, & forsan simus adhuc suo tempore acturi.

Si induratio sit ab urina copiosiùs excreta, quomodo curetur. Neglecta fæcum dejectio qui curetur. Excrementa duriora reddi fluidiora Per Potulenta copiosa, aquea, & pinguia. Per Salia Volatilia, & Acida. Per Emollientia. Per Linimenta.

XXXII. Eadem ferè ratio est *Urinæ copiosius* & aliquandiu excretæ: cùm videantur hæ gradibus tantùm differre Urinæ ac Sudoris Evacuationes præternaturales.

XXXIII. *Neglecta*, diutiúsque dilata *fæcum alvinarum dejectio* facilè potest *curari* ac tolli, dummodò ad ejus solicitationem attendentes singuli mox adeant latrinam & alvum deponant.

XXXIV. Atque hæc spectant Hujus mali Causas multifarias, superest ut ipsa *Excrementa* alvi Glutinosiora, vel *Duriora*, minúsque fluxilia *qui reddi* possint *fluidiora*, paucis enarremus.

XXXV. Possunt in hunc finem usurpari *Potulenta copiosa*, tum *Aquea*, tum subinde simul *Pinguia, Iuscula* puta & similia.

XXXVI. Possunt aliquando illis addi *Salia Volatilia*, & aliquando *Acida* sed blandiora, quæ dissolvant cartilaginosa & ossea.

XXXVII. Possunt *Enemata injici* ex *jusculis, Urinâ, Lacte dulci*, decoctisve emollientibus, addendo *Olea, Butyrum*, Mel, & similia; quæ diutiùs retenta emollient ac dissolvent compactas fæces alvinas, sicque facilitabunt ac promovebunt earundem evacuationem.

XXXVIII. Posset quoque Venter totus, ac imprimis pars ejus inferior inungi *Oleis aut Unguentis emollientibus*, Althææ, Martiati & similibus, ad promovendam fæcum alvinarum emollitionem, ac proinde motum ac eductionem.

CAPUT XXVII.

De Sanguinis Fluiditatem nimiam Alterantibus Medicamentis.

Fluiditas in corporis partibus præcipuè spectanda, & quotuplicìter.

I. Docuimus in superioribus Alterari præsertim Arte medicâ Partes Corporis Contentas & Fluidas; quamobrem ipsam earum Fluiditatem primùm censuimus spectandam, & quidem tum quatenus illa interdum in *totum tollitur*, aut *ex parte* tantùm *minuitur*; interdum etiam *intenditur & augetur*.

II. Egimus quidem hactenus de Fluiditatis istius sublatæ, aut diminutæ Causis ac Remediis; unde proximum videtur, ut eandem auctam spectemus secundùm varias Partes in Corpore contentas, & fluidas.

Sanguinis fluiditatem augeri 1. ab Aëre.

III. *Sanguinis fluiditatem auget* 1. *Aër* quocunque modo *æstuans*, ratione scilicet Solis, Foci, Hypocausti, Balnei, tam sicci, quàm humidi: ut & Fotûs, Lecti, Vestimentorum, Tegumentorum & similium, quæ omnia commodè ad Aërem corpus ambientem possunt revocari.

Per Calorem Humores attenuatem & omnia fluxiliora reddente. 2. Ab Alimentis & Condimentis. 3. A Corporis motu. 4 Ab Animi affectibus. 5 A Vigiliis protractis. 6. Ab Hæmorrhagiâ. Huc pertinere Venena multis modis corpori illata. Talia esse noxias particulas in Aëre volitantes, & Febres malignas, Pestem &c. parientes. In Febribus malignis & ardentibus est Sanguis solito fluidior. Hi morbi unde. Sanguinis aucta fluiditas quomodo curanda? Solis radij vitandi Focus extinguendus Ignis ex Hypocausto tollendus. Balneū vitandū. Fotus removendus aut temperandus. Lecti mutandi Vestimenta tegumentaque minuendæ.

IV. Hæc omnia Corpus ambientia *Calorem* in ipso augere solent, atque simul Humores quosvis attenuare, fluidiores atque mobiliores reddere.

V. *Calor* siquidem vel potiùs *Ignis, Caloris causa*, cuncta pro sui diversitate incidere, liquare, fundere, atque *fluxiliora reddere* solet. Hæc autem memorata omnia in nobis Calorem augere, adeóque Ignem internum intendere atque potentiorem facere possunt: uti constat Experientia quotidiana.

VI. Sanguinis fluiditatem augent 2. *Alimenta*, & imprimis potulenta Calidè assumpta, ut & Spirituosa, Vinum puta generosum, & maximè ipsius Spiritus, Cerevisia potens, Hydromeli, &c.

VII. Huc referenda *Condimenta*, sed *Aromatica*; ut & *Salia Volatilia*, & imprimis valdè *Oleosa*, ut & *Olea Aromatica* stillatitia.

VIII. 3. *Corporis motus* & agitatio vehemens aut diuturnus.

IX. 4. Inter *Animi Motus*, Ira & Hilaritas, & Lætitia effusa.

X. 5. *Vigiliæ protractæ.*

XI. 6. *Hæmorrhagia*, sed non nimia.

XII. Præter has res non-naturales modum parùm excedentes; notari possent quædam, quæ absque controversia *Veneni* nomine veniunt, sive *cum Aëre inspirentur*, aliàsve *per Corporis poros penetrent*, sive *Aëri, vestibus, aliisque immista sint*, sive *ore assumantur* cum Alimentis, Condimentis, aliisve, quamvis reverâ sint *Venena*; quippe quæ nec corpus servant in statu laudabili, nec illud eò deducunt, quin ipsum potiùs destruunt, & tandem hominem necant.

XIII. Talia sunt, quæ *in Aëre volitant* noxiæ particulæ, quæque aut inspiratæ, aut per poros introductæ *febres* pariunt *ardentes malignasve*, ipsamque adeò *Pestem, Dysenteriam*, &c.

XIV. In omnibus, plerisque saltem *Malignis Febribus* observatur *Sanguis solito fluidior*, quod etiam in *Ardentibus* contingit, ut & *Peste*, & quandoque in *Dysenteriâ*, quoties scilicet *Bilis* quoque *peccat per se*, unde ab ejus *acrimoniâ auctâ* Febres producuntur, & quidem ardentes, concurrente simul *Acido itidem acri*, valdè noxiam in tenui Intestino Effervescentiam cum Bile acriore excitante, atque tunc Dysenteriæ gravissimæ causam præbente.

XV. Quoties proinde *Sanguinis Aucta Fluiditas* ortum habuit *ab Aëre* quavis de Causa Æstuante, toties secundùm Causæ diversitatem Mutandus erit iste Æstus.

XVI. *Sol* cùm à nobis mutari non possit, potest tamen *vitari*; seligendo aliquem locum à solis radiis remotum, in *Vmbra*, in *Cella*, in *Cubiculis* ad septentrionem patentibus, fenestris maximè.

XVII. *Focus* potest extingui.

XVIII. Sic & Ignis ex *Hypocausto* tolli.

XIX. *Balneum* potest vitari, aut temperari.

XX. *Fotus* possunt removeri, aut temperatiores adhiberi.

XXI. *Lecti* possunt minùs *plumosi* usurpari, aut alij ex *Gossypio* & similibus parati, atque minùs caloris producentes.

XXII. *Vestimenta, Tegumentaque* possunt *pauciora, tenuiora, minúsve lanosa* & calefacien-

tia uti sunt linea & sericea usurpari.

Aër Frigidior usurpandus. XXIII. Quin eligi potest, ac usurpari Aër natura vel arte *frigidior*, quò Sanguinis emendari queat vitium ejusque Fluiditas minui.

Alimenta Frigidiora usurpanda. XXIV. *Alimenta* usurpentur minùs calentia, vel potiùs *frigida*.

Potus Spirituosus vitandus. XXV. *Potus Spirituosus vitetur*, ejusque loco usurpetur *Acidiusculus*.

Ut & Condimenta Aromatica. XXVI. Inter *Condimenta vitentur Aromatica*, & sumantur tum *Acidiuscula*, tum *Austeriuscula*, *Oliva*, *Omphacium*, & similia plura.

Nec non Salia Volatilia. XXVII. Caveatur quoque ab *Usu Salium Volatilium* qualiumcunque, sed maximè Oleosorum.

Corporis motus sit paucus. XXVIII. *Corporis Motus* esto *paucus*; & *blandus*.

Animi Affectus vitandi. XXIX. *Animi Excandescentia* vitetur; quin *levis Mœror* etiam arte procuretur.

Somnus conciliandus. XXX. *Somnus* protrahatur, & si desideretur, arte excitetur per Anodyna, & quandoque Narcotica.

Hæmorrhagia curanda, & quibus. XXXI. *Hæmorrhagia* omnis curetur, usurpando austeriuscula, terrasque sigillatas, & adstringentes; ipsumque adeò Sanguinem Draconis.

Venenũ è corpore expellendum. Participare de Sale Volatili. XXXII. Quoties *à Venenis* vel Inspiratis, vel alias per Corporis superficiem intrò missis, vel etiam Ore assumptis Sanguinis Consistentia, naturalis est diminuta, ejusdemque Fluiditas aucta, toties idem Venenum eâdem, si fieri possit, quâ ingressum est viâ, vel aliâ convenienti *expellendum*, per *Vomitum* puta; per *Secessum*, & imprimis *cum Sudore* per Corporis Poros: cùm Venenum Sanguinem fluidiorem faciens participet de Sale Volatili, & Corporis superficiem imprimis quærat.

Ore assumtum Vomitu eiiciendum. XXXIII. Quod *ore est assumptum Venenum*, si brevi observetur, mox excitato *Vomitu* simul hâc viâ expellendum est.

Vomitorio aliquo. XXXIV. *Vomitus excitari* potest Aquâ tepidâ copiosâ ebibita, & aliquando addito oleo, vel butyro; vel aqua mulsa; vel decocto ficuum; vel Vomitorio Antimoniali, aliove probato in tempore exhibito.

Alvus Solicitanda, & quomodo. XXXV. *Alvus solicitanda* tum Enematibus pro Veneni & Sympromatum conjunctorum diversitate variandis, tum Decoctis laxantibus, additis Tartaro, Tamarindis, & similibus.

Sudor Movendus & quibus. XXXVI. *Sudor Movendus* ac Promovendus tam vulgaribus, Electuariis Opiatis, Theriaca, Mithridatio, Diascordio Fracastorij, & nostro Orvietano, &c. quàm Chymicis, Antimonio Diaphoretico, Bezoardico Minerali, & similibus.

Symptomata etiam consideranda. XXXVII. Ubi semper pro *Symptomatum comitum diversitate* addenda sunt, quæ illis superandis conducant.

Sanguis fluidior ad consistentiam reducendus. XXXVIII. Postquam singulis Sanguinis Fluidioris Causis pro sui varietate varia sunt adhibita Remedia, ipsæque aut vitatæ sunt, aut sublatæ, aut correctæ, Ipsi *Sanguini Fluidiori* quoque, ut ad *Consistentiam Solidiorem*, adeóque naturalem atque laudabilem *reducatur*, sua sunt adhibenda Remedia.

Quod fit Acidis & Austeris blandioribus. XXXIX. Cùm *Sanguis* autem in primis ac *Acidis & Austeris* Consistentiam nanciscatur solidiorem, firmiorem, & crassiorem, non sine causa Remedium Sanguini Fluidiori primarium ponimus in laudatis tum *Acidis*, tum *Austeris*, sed *blandioribus*, ac temperatioribus: cùm si alicubi, hoc certè in casu, sit cautione opus & prudentia, ne ex uno malo aliud gravius producatur.

Sanguinis Consistentia nimia periculosior. XL. Nam longè *periculosior est Sanguinis Consistentia nimia, minus periculosa minor*.

Usurpanda Acide Austeriuscula, & quomodo. XLI. Usurpanda sunt proinde Medicamenta *Acido-Austeriuscula*, sed parva quantitate, & partitim ac sæpiùs, donec à restitutis Functionibus læsis, ac in primis Animi Languore aut Deliquio sublato & correcto, satis constet laudabilem, pristinamque Sanguini restitutam Consistentiam.

Medicamenta Sanguini consistentiam conciliantia. XLII. Ex vulgò notis laudantur *Omphacium*, *Plantago*, *Acetosa*, *Portulaca*, *Sempervivum majus*, *Solanum*, *Cydonia*, & *Granata mala*, *Pyra*, & *Pruna Sylvestria*, *Berberi*, *Ribesia*, *Cerasa acidiuscula*, *Mespila*, *Nymphæa*, *Fragaria*, &c.

XLIII. Huc spectat *Alumen*, ipsiusque Spiritus; cæterique *Spiritus Acidi omnes*, ac inprimis *Metallis juncti*, atque *Vitriolum* ex ipsis solutis dantes, quale *Martiatum & Solare* multis præstant.

XLIV. Possunt ex illis varia forma componi Medicamenta, illisque alia simul addi quæ potentiùs adstringant, Sanguinisque consistentiam reddant firmiorem, minusque fluidam: qualia sunt *Coralia*, *Creta*, *Sanguis draconis*; *Lapis hæmatites*, *Terra sigillata*, atque *argillaceæ pleraque*; *Crocus Martis adstringens dictus*, &c.

Ex quibus optiora eligenda. XLV. Ex quibus facilè se expediet Medicus prudens, ægrisque præscribet Remedia optima, quorum formulas simul addere nimis longum foret.

Caput XXVII.

De Medicamentis Pituitæ Fluiditatem nimiam Alterantibus.

Pituitæ fluidioris causæ. I. Quemadmodum suprà, sic & hîc post Sanguinem examinabimus *Pituitam*, cujus *Fluiditas* ferè ab iisdem *augetur Causis*, à quibus diximus augeri Sanguinis Fluiditatem, ac imprimis sex rebus non-naturalibus.

I. Aër Calidior. II. Quemadmodum enim à Sole aut Igne Vulgari augetur in *Aëre Calor*, simulque omnia fluere apta, fiunt vel fluida, vel fluidiora, ita idem evenit Pituitæ in corpore nostro existenti.

A Sole & igne fluere apta reddi fluida. III. Dixi à *Sole* atque *Igne* non tantùm Calorem produci, aut intendi in Aëre, quem sensu percipimus externo; verùm insuper omnia fluere apta reddi *fluida*, vel saltem fluidiora.

Horũ ope Metalla & Mineralia fundi. IV. *Metalla* siquidem omnia, ut & omnia *Mineralia* quid metallici continentia, utut solida & dura; multò verò faciliùs Sulphur, & omnia Sulphurea, licet consistentia, & ad sensum externum sicca, horum ope *funduntur*, solvuntur & fluida fiunt.

Quò solis radii id efficiant. V. Quamvis autem *Solis Radij* hoc non efficiant in metallis per se, ope tamen *perspicillorum convexorum* radiorum contemperatione id efficiunt.

Etiam Ignem id efficere. VI. *Ignem* autem vulgarem, ac imprimis Carbonum, aut Lignorum *id efficere* cuivis potest esse notissimum.

Humores ab Igne & Sole fluidiores reddi. VII. Quòd si Corpora solida ac per se minimè fluida, reddantur tamen ab *Igne* ac *Sole* talia; quid ni ab iisdem *reddentur fluidiora*, quæ jam sunt actu fluida, & soluta, non item consistentia, qualia sunt *Humores* omnes in homine dicti, & hîc quam examinamus, Pituita.

Idque suadere rationem & experientiam VIII. Nec tantùm *id suadet Ratio* à me nunc allata, & à majori ad minùs derivata; sed confirmat,

mat, evincit & probat *Experientia*; quâ id quotidie fieri manifestè constat.

Pituitæ fluidioris causa Aër externus æstuans.

IX. Idcircò ex Rebus non-naturalibus primò numeramus *Pituitæ fluidioris Causam*, *Aërem Externum*; sed ab Igne aut Solis radiis *æstuantem*; simulque quævis fluere apta vel fluida, vel fluidiora præstantem.

Vi & tegumenta Vestimenta, Lecti, Fomenta Balnea.

X. Huic jungimus omnia, quæ Calorem nostrum Internum ac Ignem augent, aut in corpore sistunt cum suis effluviis; *Tegumenta* putà *Vestimenta*, *Lectos*; *Fomenta*, *Balnea*, & similia, quæ nuper pluribus explicuimus.

2. Alimenta & Condimenta Spirituosa, Aromatica, &c.

XI. Inter Pituitæ fluidioris Causas secundum locum assignamus *Alimentis* & *Condimentis* valdè *Spirituosis*, & *Aromaticis*, & quandóque *Acidis*; sed etiam *Aqueis*, & imprimis calidè aut copiosè assumptis.

Alimenta qui id præstent.

XII. *Alimenta* certè *Spirituosa*, Vinum putà Generosum, ipsiusve Spiritus, Hydromel, Cerevisia potentior, similesque Potus artificiales plures, sicut Calorem augent in nobis manifestum, ita observantur in specie Pituitam reddere in nobis fluidiorem.

Vi & Aromata, & Salia Volatilia

XIII. *Aromata* & *Aromatica* omnia idem præstare notissimum; quibus ego libenter addo *Salia Volatilia*, quippe quæ tanquam Condimenta usurpantur felicissimè, ac præsertim in statu neutro, quando est quidem in homine Causa Morborum Antecedens, nondum tamen Continens, *aut Morbus*; qui proinde præveniri debet, ac præcaveri, sicque ab imminente in tempore homo præservari.

Pituita fluidior quî curetur.

XIV. Quando igitur est in homine *Pituita* minùs Glutinosa, ideóque *Fluidior*, undecunque talis producta, ideoque impetuoso sui fluxu Morbum & Affectum graviorem, Leucophlegmatiam putà minans, tunc opus est Ipsius blanda *coagulatione*, & nimiæ Fluiditatis diminutione, quò sic homo ab imminente præservetur Morbo.

XV. Quomodò autem id effici & obtineri queat, dicemus posteà in hujus Fluidioris Pituitæ Curatione, per Alterationem, ac Emendationem, seu Inspissationem.

XVI. Abusus igitur Aromatum, & Aromaticorum, ut & Salium Volatilium potest Pituitam reddere justo Fluidiorem.

XVII. Idem præstare possunt *Acida*, sed *Spirituosa*, & *Volatilia*, non item ad Austeritatem inclinantia, quæ coagulant.

Quomodo Aquea Alimenta Pituitam reddant fluidiorem.

XVIII. *Pituitam* quoque *Fluidiorem* faciunt *Aquea Alimenta*, quippe quæ ipsam dissolvunt & diluunt nimiùm.

XIX. Sed imprimis quando eadem tum *copiosè*, tum *calidè* assumuntur: Copia siquidem diluunt & quasi abluunt Pituitam; Calore autem potentiùs solvunt & dissolvunt, sive fundunt & liquant.

3. Corporis Motus Vehementior.

XX. Tertium inter Res non-naturales Pituitam Fluidiorem facientes locum tribuemus *Corporis Motui Vehementiori ac protracto*; cujus ratione sicut Humores cæteri omnes, sic & Pituita fiunt fluidiores ac fluentes, aucto nimirum in Corpore Calore, atque Ignis Interni operatione.

4. Vigiliæ.

XXI. Quartus locus assignandus venit *Vigiliis*, ob rationem penè similem; tunc enim agitatur ferè simul corpus, etiam ubi maximè componitur ad quietem, ac somnum, quo fugiente in ipso lecto hinc inde commovetur Corpus & in agitatione fatigante permanet.

5. Ira.

XXII. Quintò Inter *Animi Affectus Ira* Bilem commovens & acriorem faciens Pituitam simul cum cæteris humoribus commovet, fluidioremque reddit; etiam ratione Caloris unà in Corpore tunc aucti.

6. Sudor assuetus & Urina subsistens

XXIII. Sextò Inter *Excreta & Retenta*, *Sudor assuetus*, aut *Urina subsistens* in corpore, hinc ad Salivares, Pancreaticasque Glandulas copiosiùs ruentes, quin ad tenue Intestinum fluentes, Pituitam reddunt fluidiorem, cùm sic & Saliva, & Succus Pancreaticus præcipua Pituitæ Materiæ, fiant fluidiores.

Sex Res Non naturales esse causas Pituitæ fluidioris

XXIV. Atque sic paucis percurrimus *sex Res non-naturales* Pituitæ Fluiditati Auctæ ansam præbentes: proximum est ut ejusdem afferamus *Remedia*, & quidem secundùm dictas Res non-naturales tunc peccantes adornanda seligendaque.

Hujus Remedia secundū illas res 1. Aër quo modo mutandus:

XXV. 1. *Aërem* quod attinet, sicut in Sanguinis Fluiditate aucta docuimus, *vitandus Æstuans*, & contrà *seligendus*, parandusve arte *frigidior*, non tamen rigidus nimis & brumalis, à quo nimiùm posset coagulari ac incrassari, compingique Pituita. Blandè siquidem, uti sæpiùs docuimus, omnis Mutatio in corpore instituenda, & facienda.

XXVI. Sufficiet proinde *Aër* tantillum *ad Frigidum inclinans*, & *serenus*, qualis ferè in Cubiculis septentrionem versus patentibus.

Pavimento inspergenda Aqua frigida, ut & Plantæ frigidæ.

XXVII. Posset durante Æstatis æstu *pavimento*, quod hîc conveniet Lapideum, & Marmoreum, inspergi *Aqua* Putealis, omnium frigidissima vel Fontana ut & *Plantæ* superius laudatæ Sempervivum, Plantago, Solanum, Nymphæa, Portulaca, Folia Vitis, &c.

In illâ Aquâ potest dissolvi Alumen Nitrum, Lapisque Prunellæ, Sal Armoniacum

XXVIII. Quin posset in *Aquâ dissolvi Alumen*, *Nitrum*, *Lapis prunellæ* & forsan *Sal Armoniacum*, à quo Congelatur tunc Aër in glaciem vitrum ambituram & illi adhæsuram, unde Frigus quoque sentietur in Aëre.

Vestimenta & Tegumenta minuenda.

XXIX. Sic *Minuenda* sunt Corporis *Vestimenta*, & *Tegumenta* ponderosa, vel valdè Lanuginosa vel lanea.

Abstinendū à Balneis.

XXX. Abstinendum à *Balneis*, Fotibus.

2. Desistendum ab usu Alimentorum Spirituosorum.

XXXI. 2. Desistendum ab usu frequenti multove *Alimentorum Spirituosorum*, Potuumque adeò Generosorum dictorum.

Ut & Condimentorū Aromaticorum Usurpanda Austeriuscula

XXXII. *Aromatica* cumprimis vitanda inter *Condimenta*, & horum loco *usurpanda Austeriuscula*, Olivæ, Mespila, Cydonia, Pruna Sylvestria.

Vitanda Acida Spirituosa, & usurpanda Austeriuscula.

XXXIII. Sic vitanda quoque *Acida Spirituosa*, Acetum, Spiritus Nitri, Salis, &c.

XXXIV. Horum loco usurpanda *Austeriuscula*, & cum Omphacio, similibusque parata.

XXXV. Commendantur *Vina rubra*, quippe austeriuscula, sed moderatè tamen sumpta.

Abstinendum à multâ Aquâ

XXXVI. Abstinendum quoque *à multâ Aquâ*, & *Iusculis tenuioribus*, & imprimis Calentibus.

Potus sit paucus, & austeriusculus.

XXXVII. *Potus* ergò esto *paucus*, & natura vel arte *austeriusculus*, Vinum rubrum, &c.

Iuscula sint crassioris consistentiæ.

XXXVIII. *Iuscula* præferuntur ad Gelatinæ Consistentiam redacta, ope extremitatum animalium, Cornu Cervi, &c.

Condimenta usurpanda astringentia.

XXXIX. Inter *Condimenta*, Bellariaque usurpentur Cydonia, ejusque Caro, Miva, &c. Mespila, Mala Granata, Aurea, Omphacium, &c.

XL. 3. *Corporis Motus* esto paucus & moderatus.

XLI. 4. *Somnus esto longior*, Emulsionibus Amygdalinis præsertim promovendus.

XLII. 5. *Ira sedetur* ac Præveniatur, Animusque ad *Mœrorem* moderatum deducatur.

XLIII. 6. *Sudoris*, & *Urinæ Retentorum materia* per alvum potiùs, quàm via ordinaria educatur cùm ad sudorem promovendum requiratur Corporis Calefactio, quæ Pituitam solvit, fluidioremque facit.

XLIV. Nec sufficit Res non-naturales Pituitæ Fluidiori ansam præbentes vitasse, aut emendasse; *Pituita* ipsa *Fluidior* facta denuò *inspissanda* est, sicque minus fluida reddenda.

XLV. In hunc finem inter ea, quæ ad Alimenta, vel potius Condimenta, sive Alimenta Medicamentosa retulimus, conducunt omnia *Austeriuscula*, Omphacium, Cydonia, Mespila, &c.

XLVI. Quæ nisi sufficiant, adjungenda sunt Potentiora, verè inter Medicamenta duntaxat referenda, Coralia, Creta, Terræ sigillatæ omnes, variaque Vitriola, sed pri s blandè calcinata, quò Spiritus acidi Volatiliores, atque solvendi vi præditi expellantur, solaque vis adstringens & coagulans remaneant.

XLVII. Id enim notandum, non rarò *Conjungi* in eodem Subjecto *Spiritus Acidos Volatiles cum Austero*; idque tum naturaliter, tùm artificiosè; unde in talibus vis gemina, & quidem sibi contraria se manifestat.

XLVIII. Illa verò partim solvunt, partim compingunt & coagulant Pituitam in nobis; & pro alterutrius dominantis respectu, hoc vel illud efficiunt potentiùs.

XLIX. Tale videtur nobis à Natura communicari *Alumen rupeum dictum* quod licet gustu sit austerum, adeóque adstringens, ac coagulans, observatur tamen simul incidere Pituitam & Urinas movere: idque ratione Spiritus Acidi non ita intimè partibus austeris immisti, unde is facilè destillatur, & separatur.

L. Inter Artificialia meritò reponimus *Vitriolum Martis*, ex Oleo Vitrioli acri, & potenter incidente ac solvente paratum, à quo Mars, sive ferrum solvitur & dissolvitur, atque addita Aqua satis copiosa in Vitriolum concrescit.

LI. Hoc *Vitriolum* observamus habere Vim Incidendi Pituitam, & quidem ratione Spiritus Acidi Vitrioli, aut Sulphuris cujus ope paratur.

LII. Idem observamus vi adstringendi præditum, non tantùm ratione austeritatis & adstrictionis blandæ, qua præditum est, verùm post Spiritûs subtilioris expulsionem ac levem Calcinationem, ad flavedinem, & ampliùs ad rubedinem, unde tunc satis potenter plerosque humores in nobis coagulat & inspissat.

LIII. Ex quibus arte paratis, & tamen *polychrestis medicamentis* plurimùm proficere solemus in rerum naturalium ac medicarum mutationibus assequendis, atque iterum mutandis.

LIV. Hæc ut nostro negotio accommodemus. In *Pituita* incrassanda, & inspissanda, ejusque Fluiditate minuenda bonum erit usurpare, non *Vitriolum Martis* crudum, sed priùs ad colorem flavum *calcinatum*.

LV. Ubi namque ad *albedinem* tantum *Calcinatur*, vix aliud præter Phlegma & terra insipida separatur, vixque aliquid Spiritus Acidi volatilis.

LVI. Ubi autem *ad flavedinem* usque idem *calcinatur*, expelluntur simul Spiritus Acidi, sed Volatiliores, vim que solvendi & attenuandi Pituitam habentes.

LVII. Unde separatis tunc Spiritibus illis Acidis Volatilioribus pars reliqua suam magis exerit austeritatem, cogitque & coagulat Pituitam Fluidiorem.

LVIII. Quod idcirco pluribus explico, cum plures illa non satis distinctè concipiant, sed confusè, ac si sufficeret quovis medicamento uti absque ulla ipsius præparatione ulteriore: cum tamen hujus ratione mutatio magna in operatione observetur.

LIX. Juvat proinde *constructionem rerum naturalem per artificialem eruere*, quando scilicet arte paramus res similes naturalibus; quarum structuram & compositionem concludimus ex artificiali attenta mente instituta.

LX. Tale autem *Vitriolum Martis* ad flavedinem Calcinatum usurpatur convenientissimè *formâ pilularum*, immiscendo ipsum gummatibus, vel aliis rebus Glutinosis, ut in massam convenientem redigatur, ad formandas inde Pilulas.

LXI. Si quis abhorreat à Chymicis efficacioribus, usurpare poterit medicamenta vulgaria ex variis plantarum partibus petita inertiora, *Radices* tormentillæ, garyophyllatæ, bistortæ, &c.

Folia equiseti, plantaginis, bellidis, quercûs, &c.
Flores ro arum rubrarum, balaustiorum, &c.
Nuces Cupressi, Gallas, &c.
Semina plantaginis, portulacæ, &c.
Fructus, Cydonia, Mespila, Sorba, Corna, &c.
Cortices Granatorum, Cupulas Glandium, &c.
Mastichen, Thus, Acaciam, Hypocistidem, &c.

LXII. Ex quibus Pulveres, Pilulæ, Decocta, Condita sive Electuaria, Tabellæ & nescio quid non parari potest, atque Ægris exhiberi.

CAPUT XXVIII.

De Medicamentis Bilis, Lymphæ, Succi Pancreatici & Salivæ Fluiditatem nimiam Alterantibus.

I. Bilis quamvis habeat plerumque Consistentiam majorem, quàm Lympha, videtur tamen plurimum conferre ad debitam *Fluiditatem Sanguini conciliandam*, ne quis putet omnia Fluidiora vim quoque habere Fluiditatem tribuendi magis, quàm ea quæ sunt minus fluida.

II. Aliud etenim est fluidum esse, aliud alij fluiditatem tribuere ac conciliare.

III. *Aqua*, dum dissolubilia diluit, eisdem quoque fluiditatem conciliat, vel auget.

IV. *Spiritus Volatilis*, quæ dissolvere potest, eadem reddit fluidiora.

V. In corpore humano nullus humor invenitur, qui alios æque reddat fluidos, atque *Bilis*; quamvis non sit tam fluida ipsa, atque Lympha.

VI. Cum igitur Lympha Bile fluidior minus faciat ad fluiditatem Sanguini præsertim conciliandam, quàm Bilis; meritò ejus Effectus tam diversi Causa desideratur & quæritur.

VII. Nemo autem difficultatem hanc tollet nisi fuerit peritus Chymiæ, mutationumque Chymicarum, ex quibus solis hujus difficultatis solutio peti potest ac debet.

Marginal notes (left): 3. Corporis motus sit paucus. 4. Somnus longior. 5. Ira sedetur ac mœror exciteur. 6. Sudoris & Urinæ Retentorum materia per Alvum educatur. Pituita ipsa fluidior inspissanda. Quibus id fiat. — Conjungi Spiritus Acidos Volatiles cum Austero. Quid illa conjuncta præstent. Aluminis rupei vires. — Vitrioli Martis qui paretur. — Ejus Vires. — Talibus Medicamentis plurimùm præstari in Rerum Naturalium & Medicarum Mutationibus. Quale Vitriolū Martis adhibendum in Pituitā fluidiore. Qualesit

Marginal notes (right): ad albedinem calcinatum. Quale ad flavedinem calcinatum. Hujus Vires. Medicamenta omnia ritè præparanda. Rerum Naturalium Constructionem per Artificialem erui. Vitriolum Martis quâ formâ usurpandum. Alia Pituitam incrassantia. — Quæ quibus formis usurpanda. — Bilem Sanguini fluiditatem conciliare. Aliud esse fluidū aliud fluiditatem tribuere. Aquam Fluiditatem tribuere. Ut & Spiritum Volatilē. Bilem omnium maximè humores reddere fluidos. Ejus causâ quæri & ex Solâ Chymiâ peti. Lympha quâ ratione Pituitam reddat fluidiorem, & Sanguinem inspisset. Bilis quâ ratione Pituitam & Sanguinem dissolvat.

Lympha quâ ratione Pituitâ reddat fluidiorē, & Sanguinem inspisset. Bilis quâ ratione Pituitâ & Sanguinem dissolvat. In fluidioris Sanguinis causas & remedia inquirendum. Consistentia naturalis Bilis, Lymphæ, Pituitæ, Sanguinis, Salivæ, & Succi Pācreatici Bilis fluiditatem augent. 1. Aër æstuans.

VIII. *Lympha* igitur cùm in se contineat *Acidum*, quamvis hujus ratione incidere, attenuare, solvere ac dissolvere; adeóque *fluidiorem* facere soleat *Pituitam*; inspissat tamen & coagulare solet *Sanguinem*, ipsumque adeò reddere minùs fluidum.

IX. *Bilis* verò, quatenus *Sale abundat lixivo* & quidem *satis Volatili*, & *Pituitam & Sanguinem solvere solet* ac dissolvere, atque utrumque fluidiorem facere; quod benè notandum: habet enim usum magnum in praxi faciendâ, & convenientibus remediis seligendis & usurpandis.

X. Sola proinde Bilis cùm videatur Sanguini suam Fluiditatem dare, atque augere, non sine Causâ in ejusdem fluidioris factæ Causas & Remedia inquiremus.

XI. *Bilis Consistentia & Fluiditas* secundùm Naturam est *Mediocris*, Olei vulgaris æmula. *Lympha* verò *fluidior* est; *Pituita* contrà, & *Sanguis minùs* sunt *Fluidi*. Salivæ & Pancreatici Succi Consistentia Naturalis vix describi potest, cùm secundùm Naturam nullibi coacervetur in Corpore, verùm *Saliva* mox deglutiatur, nî expuatur; & *Succus Pancreaticus* non nisi arte colligi queat, cujus tunc Consistentia observatur Fluidior & quasi Aquea, non multùm â Lymphæ Consistentiâ differens.

XII. *Bilis Fluiditatem Naturalem augent* inter res non-naturales 1. *Aër* quovis modo, sed imprimis à Sole *æstuans*.

XIII. Sicut enim Oleum tum à Sole, tum ab Igne vulgari magis colliquescit & fluidius fit ita videtur Bilis ab utroque idem pati.

Cur Bilis magis à Sole, quā vulgari igne liquescat. A Sole Spirituosiores fieri fructus Eorum maturitas ab igne vulgari promovetur. Varia Volatilis Spiritus effecta in Sal.

XIV. Quòd autem putem Ipsam *magis liquefieri à Sole, quàm vulgari Igne, Spiritus volatiles* faciunt unà cum Solis radiis, meo judicio, si non à Cœlo ad nos derivati, ex Aëre saltem copiosè ad nos delati.

XV. Hinc est, quòd ab æstuante *Sole Spirituosiores & blandiores fiant quivis Plantarum fructus*, non item ab Igne nostro vulgari; quamvis eorundem *maturitas* ex parte *promoveatur ab ipso*, non item Spirituositas; nisi aliud accedat, quod Magnetis modo Aëris, terræque partes Spirituosas alliciat in Plantas.

XVI. A *Volatili* verò *Spiritu* ad Solis æstum maximè in Aëre observato, & quaquaversùm disperso, & imprimis cum ipsius radiis in subjecta ipsum recipere, ac retinere apta potenter impresso redditur *Sal fixum* in Plantis, *maximè fixum*, in Animalibus *magis volatile*, ipsaque adeò Bilis, tali Sale præ cæteris Humoribus omnibus maximè abundans.

Quare Bilis à Solis æstu fluidior fiat, & ab eâ Morbi oriantur.

XVII. Non mirum proinde, si præ cæteris quoque Humoribus omnibus *ab Solis æstu* alteretur, volatilisetur, agitetur, *fluidiorque fiat* in corporibus animalium *Bilis*; atque plerique ab illo excitati *Morbi à Bile* malè affectâ pendeant & originem ducant.

XVIII. Quod vel inde patet, quòd *Affectus* illi omnes non priùs curentur, quàm curata, hoc est, alterata, diminutave *Bile*.

Et quidē Æstatis tempore. Non tantùm ratione

XIX. Unde *Æstatis tempore*, sed Aëre à Solis radiis æstuante, produci solent *Affectus* plerique *à Bile fluidiore*, atque Acriore originem ducentes.

XX. Nec tantùm *ratione partium spirituosarum* cum Solis radiis per aërem abundantiorum Inspiratarum, tum per Corporis superficiem ad interiora penetrantium, tum alimentis plerisque, plantis præsertim sese similiter insinuantium, atque sic quoque assumptarum *redditur Bilis fluidior*, quia Spirituosior.

partium Spirituosarū Bilē fieri fluidiorem. Sed etiā ratione Salis Volatilis. Ut & particularum ignearū. Triplici ratione Bilis à Solis Radiis fluidior. Bilis fluiditatem etiam augere Balneum.

XXI. Sed insuper ratione *Salis Volatilis* itidem tunc abundantiùs in Aëre dispersi & producti, atque similiter inspirati, & cum alimentis assumpti.

XXII. Quin etiam ratione *particularum Ignearum* tunc abundantissimè cum Solis radiis Aëri communicatarum, & in res quasvis, Homines quoque, potenter intrusarum, ideóque omne in nobis Acre acrius reddentium.

XXIII. A *Solis* proinde *radiis* triplici nomine videtur reddi *Bilis fluidior*, & 1. quidem ratione *partium Spirituosarum*. 2. ratione *Salis Volatilis*, 3. ratione *partium ignearum* cum notatis radiis corpori humano conciliatarum & maximè Bilem afficientium ejusque fluiditatem augentium.

XXIV. Posset quoque Bilis fluiditatem augere *Balneum*, & imprimis cum *Vini Spiritu paratum*, si diutiùs continuetur, ac sæpiùs usurpetur; quod tamen rarum.

1. Bilis fluiditatem augent Alimenta pinguia. Cōdimenta Aromatica. Salia Volatilia, & præsertim Oleosa. Potus Generosi. A quæ Aromaticæ Vinæ Medicatæ. 3. Bilis fluiditatē auget Corporis Motus. 4. Vigiliæ protractæ. 5. Ira vehemens.

XXV. 2. Ex *Alimentis* culpantur imprimis *Pinguia* sæpiùs ac nimiùm assumpta.

XXVI. Ex *Condimentis Aromatica*.

XXVII. Quibus Ego addo *Salia Volatilia*, & præsertim *Oleosa*; quæ multiplici usu observavi reddere Bilem æquè, ac Humores alios, fluidiorem.

XXVIII. Huc etiam ex Potibus faciunt omnes *Potus Generosi*, *Vinum Hispanicum*, *Canariense*, *Gallicum potentius*, *Hydromel*, *Vini & Frumenti Spiritus*, *Cerevisia pinguior*, qualis, quam vocant Joppensem, atque Mommam.

XXIX. Ad Medicamentosa revocandæ *Aquæ Aromaticæ* cum Vini Spiritu paratæ, ut & *Vina Medicata* & Aromatica.

XXX. 3. *Corporis Motus Vehemens* Bilis augebit fluiditatem.

XXXI. Ut & 4. *Vigiliæ* protractæ.

XXXII. 5. Ex Animi Affectibus *Ira Vehementior*.

Bilis fluidioris remedia. Solis Æstus vitandus. Aer Frigidiusculus seligendus. Pinguia Vitanda. Ut & Aromatica. Usurpanda Acidula & Austeriuscula. Salia Volatilia vitanda. Ut & Potus Generosi. Usurpādi contra Acidiuscula.

XXXIII. Atque in compendio postquam retulimus *Bilis Fluidioris Causas* frequentiores, videntur quoque ipsius *remedia* eodem ordine proferenda.

XXXIV. *Solis* proinde *æstus* vitetur, ut & Ignis, atque Balnei cujusvis, sed in primis cum Vini Spiritu parati.

XXXV. Contrà seligatur *Aër ad frigus* vergens, atque Locus ad Septentrionem spectans, subterraneus, vel quovis modo frigidior redditus: de quo egimus nuper adhuc pluribus.

XXXVI. Quoad *Alimenta*, vitentur Pinguia.

XXXVII. Quoad *Condimenta* prætereantur Aromatica, & horum loco usurpentur Acidula & Austeriuscula, sæpiùs & nuper quoque laudata.

XXXVIII. Abstineatur quoque à *Volatilibus Salibus*, & maximè *ab Oleosis*.

XXXIX. Vitentur etiam *Potus Generosi*, & in eorum locum substituantur *Acidiusculi*, Cerevisia tenuis, Vinum rubellum potiùs & *Austeriusculum*, maturum tamen ac oligophorum.

XL. Vitentur similiter *Aquæ Spirituosæ* atque *Aromaticæ*, ut & *Vina* similia: & substituantur *Acidulæ*, quales Spadanæ, atque Antoninæ.

XLI. *Corporis Motus Vehemens* omnis caveatur,

Vitandæ Aquæ Spirituosæ, & Aromaticæ nec non Vina similia. A motu vehementi abstinendum, & contra quiescendum.

tur, quin *blandissimus* tantùm & in loco frigidiusculo concedatur: Indulgeaturque *Quieti*.

Somnus sit longior Ira Vitanda, Mærori & Gaudio mediocri indulgendum.

XLII. *Somnus* quæratur & concilietur etiam longior.

XLIII. *Iræ* occasiones omnes vitentur, quin *Mœreri* mediocri indulgeatur, & maximè moderato *Gaudio*.

Bilis ipsa fluidior curanda Austeriusculis.

XLIV. Ipsa *Bilis Fluidior* laudatis nunc & nuper *Austeriusculis* gratioribus sensim ad consistentiam deducatur laudabilem atque vitæ utilem.

Lympha & Succus Pancreaticus non videntur fieri posse fluidiores

XLV. Cùm *Lympha & Succus Pancreaticus* Collecti observentur valdè Liquidi ac Fluidi, vix putem notabiliter *augeri* posse ipsorum *fluiditatem*: nec proinde opus esse, ut hîc ejus investigemus & assignemus Causas, multò minùs Curationem.

Salivæ solito Fluidioris curatio petenda ex dictis de Pituitâ.

XLVI. Quoad *Salivam* illam subinde *solito fluidiorem* in sputatoribus præsertim observari notum; sed quæ dici possunt de Causis & *Curatione* ipsius, facilè peti poterunt ex iis, quæ de *Pituita Fluidioris Causis & Curatione* diximus non ita pridem.

Caput XXIX.

De Alterantibus Corpus Consistens aut Fluidum secundùm Qualitates Sensiles Proprias.

Cur de Fluiditate prius egerit Auctor.

I. Cum Partium Corporis humani Contentarum Qualitas ipsas à Continentibus distinguens sit Fluiditas, quæ multis modis præter naturam mutari, & variis Affectibus ansam præbere solet; consultum judicavimus ab illis *Fluiditatis Mutatæ Causis ac Remediis Alterantium* doctrinam inchoare; quam quoniam nunc satis multis videmur persecuti, ex Lectorum nostrorum utilitate futurum censemus, si nunc Alterantium doctrinam spectemus, non tantùm secundùm Qualitates vulgò primas dictas, sed secundùm *Qualitates Sensiles* cuique Sensui *proprias*; secundùm communes postmodùm ipsam itidem consideraturi.

Colores præter naturam.

II. Faciemus autem initium à Qualitatibus Visibilibus, sed Visui Propriis, hoc est, à *Coloribus* in Corporis partibus tàm *Consistentibus*, quàm *Fluidis*, & quidem præter naturam mutatis, & aliquando Functionem aliquam lædentibus, ut in Corneâ tunica Ictericorum flavâ si locum ibi habeat; aliquando aliquam læsam Consequentibus, ut in *Pallore* Febricitantium, Studentium, vel Amantium.

Quinam pro talibus habendi. Eorum causæ & Remedia investiganda.

III. *Color* ergo naturalis ex Partibus plerisque à Deo datus singularis, qui sive *ita mutetur*, ut *Functionem* aliquam simul *lædat*, vel *Functionis læsæ signum* sit, habendus is pro *præternaturali*; cujus *Causa* sunt proinde investigandæ ac eruendæ, ut secundùm ipsas *Remedia* inveniantur ac eruantur, ad emendandum cum Colore vitioso Affectum primarium.

Cutis Color apud Nationes Septentrionales Naturalis. Quomodo considerandus. Mutatur secundùm ætatem, & vitæ genus diversum.

IV. Sic apud *Nationes magis Septentrionales Cutis Color naturalis* solet observari *Candidus*, qui tamen in multis notatur, non parùm à *Candore deflectens*, absque tamen Functionum illarum Vitæ feliciter transigendæ necessarium læsione: unde non tantùm considerandus *Color cuivis Nationi* præ aliis magis *familiaris*, sed in primis *cuivis individuo* ab infantiâ, vel pueritiâ, vel adolescentiâ, vel juventute familiaris, vel proprius. Mutatur siquidem in multis secundùm *ætatem* ut & secundùm *vitagenus* diversum, & hoc quandoque mutatum, *Color*.

In quibus partibus spectetur.

V. Qui *Color* spectatur præsertim in *Cute* tum *Faciei*, tum *Manuum*, tum aliquando *Partium aliarum* similiter denudatarum *Colli*, *Pectoris*, *Dorsi*, *Brachiorum*, & si quæ Partes aliæ adhuc denudentur aliquando, quæ tunc ab aliis cerni solent.

Quænam in Colore circumstantiæ sint considerandæ.

VI. Ut proinde de Uniuscujusque Colore adæquatum ferre possit Medicus judicium, opus est, ut ipsius Colorem *secundùm notatas circumstantias prœcognoscat*, vel *ingeniosè ex adstantibus, notis*, aut *ipsis personis expiscetur*; & imprimis, quando seriò res agitur, nec adulatione laudantur etiam deformes, ac decolores, atque inde signum aliquod petendum est, ad Affectum præsentem, aut instantem determinandum.

Palloris momentanei & permanentis causa Animi affectus.

VII. Color Cutis ab albedine omnibus forsan placente ac desiderata recedens, adeóque vitiosus est 1. *Pallor*: cujus Causæ possunt esse plures. Nam is aliàs est *momentaneus*, & tùm accedens, tum mox iterum recedens, qualis ferè ortum habet ab *Animi Affectu non multùm vehemente*, *Terrore* puta, & aliquando *Irâ*; qui Pallor cessante aut diminuto Animi Affectu solet ut plurimùm cessare aut minui: quemadmodum ab *Affectu vehementi solet* aliquando diu *permanere*, aut *nunquam cedere*.

Prior non naturalis Posterior præternaturalis.

VIII. *Prior Pallor* haberi posset pro *Non-naturali*; quemadmodum *posterior* pro *Præternaturali*: prior siquidem cum Animi Affectu accedit & recedit; posterior eodem sublato licet ac superato permanet nihilominus, & quidem semper cum Functionis alicujus læsione, nunc majore, nunc minore: cujus etiam ratione Medici opem implorat, ejusque Artem nonnunquam exercet ac vexat hic Pallor.

Qui quid indicet.

IX. *Permanens* ab Animi Affectu graviore *Pallor*, indicat summopere *corruptos* fuisse *ab ipso Humores*, & ab *Irâ* quidem *Bilem*, à *Terrore autem ac Mœrore Succum Pancreaticum*, qui sponte non potuerunt ad statum naturalem redire, quin in præternaturali persistentes non tantùm *conservant mutationem in Cutis Colore factam*, verùm cum subcontrariis Humoribus vitiosè in tenui Intestino effervescentes, eosdem corrumpunt, & unà cum ipsis *Pituitam*, mox & *universum Sanguinem*; unde non mirum si plures labefactentur quoque Functiones.

& quæ mala producat.

Hæc quaddiu durent.

X. Quæ noxa *tamdiu permanet* in Corpore, donec paulatim & sponte illa *emendetur*, aut aliquando ex Contrariis Diætæ vitiis, aut morbis, medicamentisve *mutetur*: quod frequentiùs evenit, ac multi putabunt.

2. Pallor à nimia Corporis defatigatione, ac motu.

XI. Sicut ex Animi Affectu producitur in faciei Cute notabilis *Pallor*; ita idem non rarò sequitur 2. nimiam *Corporis Defatigationem ac Motum*. Quamvis enim dum movetur vehementiùs Corpus, tota Faciei Cutis soleat rubere, ubi tamen à motu cessat, recedente rubore, solet succedere Pallor diutiùs permanens, nec tam facilè cedens.

3. A Vigiliis, curis Animique sollicitudinibus.

XII. Solet quoque 3. *Pallor* faciei sequi multas *Vigilias*, *Curas*, *Solicitudinesque Animi*; quales sæpiùs vexare solent *Amantes*, unde vulgò dicunt *Palleat omnis Amans*, *Color hic est aptus Amanti*.

4. Ab Aëris æstu.

XIII. *Æstus* quoque *Aëris perseverans* solet 4. Faciei producere *Pallorem*.

XIV.

5. Ab inedia.

XIV. *Inedia* & Alimentorum, & imprimis bonorum Defectus solet 5. *Pallorem* faciei proferre, propter Humores Acidos & Austeros tunc dominium accipientes accedente dubio procul *Animi Mœrore*.

6. Ab alvi fluxu, sudore nimio, Hæmorrhagia, Menstruis, Hæmorrhoidibus, Lochiis, seminis & lactis effluxu nimio.

XV. Sic 6. *Alvi fluxus*, *Sudor nimius*, *Hæmorrhagia*, *Menstrua*, *Hæmorrhoides*, *Lochia*, *Seminis*, & *Lactis effluxus*, si *modum excedant*, solent Faciei Pallori dare *ansam*.

7. Ab usu rerum Nutritioni ineptarũ

XVI. Usus rerum *Nutriendo Corpori* minimè, aut non satis *convenientium* & Acidum obtundentium, atque in Austerum mutantium frequens solet *Palloris* esse Causa, ut *Cretæ*, *Coralliorum*, *Laccæ*, *Cespitum*, *Carbonum*, &c. *Oriza*, *Hordei*, *Fabarum*, *Pisorum*, *aliorumque frumentorum aut leguminum Crudorum*, &c. *Nucis Moscatæ*, *Maceris*, *Piperis*, *Garyophyllorum*, aliorumve *Aromatum*, *Salis*, &c.

Quænã talia sint Quibus Affectibus Pallor superveniat.

XVII. Sed satis frequenter variis *Affectibus supervenire* solet *Pallor*, *Febri* puta, & imprimis *Intermittenti*, *Hydropi*, *Phthisi*, *Suppressis menstruis*, & similibus pluribus. *Paralysi*, omnibusque à Pituitâ ortis Affectibus: cui si conjunctus sit *Humor Melancholicus* simul peccans, reddetur *Pallor ingratior* & magis truculentus.

ab humore Melancholico Pallor ingratus Ejus causa. Color rutilus à Bile.

XVIII. Nec mirum pallere à *Pituitâ* & *Humore Melancholico* dominium in corpore habentibus, *Cutem*, cùm non tantùm ipsorum Color sit talis, sed insuper Bilis, à quâ omnis *Color Rutilus* in nobis ortum habet, vim frangant & aliquando enervent: Pituita quidem suâ glutinositate, Melancholia verò Aciditate, & Austeritate id præstant.

Quare purulentis affectibus laborantes palleant.

XIX. Ubi Puris multùm conficitur, ibi dominium habet Acidum, ut non debeat esse ampliùs mirum si *tunc palleat Cutis, quod Phthisici*, *Empyici*, *aliique Ulceribus*, aut *Fistulosis affectibus gravibus laborantes* testantur abundè.

Pallor permanens præternaturalis.

XX. Quoties proinde *Pallor* non brevi sed *longo tempore* observatur, in Cute faciei priùs candente, non dubitandum est quin sit is *Præternaturalis*, ac proinde Medicinæ operâ indigeat.

In curatione ejus causa investiganda.

XXI. Ejus autem *Cura*, ut ritè instituatur, *investiganda ipsius Causa* vera, quâ inventâ longè faciliùs, certiùsque procedet Curatio.

Et omnia symptomata spectanda.

XXII. Ubi notandum *observanda* quoque *omnia Symptomata* simul cum *Pallore* illo concurrentia; ex quibus omnibus simul collatis determinabitur faciliùs, an unus, an plures peccent Humores, ac quomodò peccent singuli, quò secundum illorum vitia Remedia quoque administrentur convenientia.

1. Pallor ab Animi affectu gravi quomodò curetur.

XXIII. Si proinde 1. deprehendatur *Pallor præternaturalis*, qui solus Curam Medicam desiderat, ortum habere *ab Animi affectu gravi*, *Mœrore* imprimis, aut *Terrore*, ut & *Irâ*, danda sedulò opera, ne ulla amplius tali Affectui detur ansa, ne malum augeatur, reddaturque curatu difficilius.

Austerum corrigendum Salibus Volatilibus, & imprimis Aromaticis Pallor ab ira.

XXIV. Quoties autem à *Mœrore aut Terrore* habuerit ortum, non tantum *Animus solandus*, ac contra fortunæ adversæ tela *roborandus*; sed insuper *usurpanda*, quæ *Austerum* semper tunc idcircò peccans *corrigant ac emendent*, ubi præ omnibus aliis commendo *Salia Volatilia* quævis, & in primis *Aromatica*.

XXV. Quoties ab *Irâ* excitatur *Pallor*, toties existimo concurrere simul *Mœrorem aut Terrorem*, ipsumque Ira æquè potentem.

Quî curandus.

XXVI. Hic Pallor si permaneat, & Iracundus sit æger, danda opera, ut *omnes* tum *Iræ novæ*, tum *Mœroris*, tum *Terroris Occasiones vitentur*, atque contra omnes illos Animi Motus Æger *roboretur*.

Quænã conducat Medicamenta. Spiritus Salis Armoniaci.

XXVII. Quoad Medicamenta circumspectiùs hîc agendum, *copulandaque* sunt, quæ *Humorem Melancholicum Austerum emendent* quidem, verum *Bilem* interim *acriorem non reddant*: unde inter *Salia Volatilia* præferrem tunc *puriora*, *Spiritum Salis Armoniaci*, & similes; addendo pro re natâ & successu vario alia: siquidem ex Iuvantibus & Nocentibus petuntur Agendorum potissimæ Indicationes.

2. Pallor à defatigatione curatur vitando novam.

XXVIII. Si 2. *Pallor* habuerit ortum à *nimia corporis Defatigatione*, *vitanda nova*, Corpusque movendum tantum mediocriter.

& Potu generoso & Vini Spiritu rectificato, & Aromatico

XXIX. Quoniam verò Defatigatione illa *Spiritus Animales* fuerunt multum exhausti, eorum defectus reparandus *Potu Generoso*, sed parva quantitate, atque sæpius usurpato; quin usurpari quoque potest *Vini Spiritus rectificatus*, & maximè *Aromaticus*, sed quantitate parva, & aliis fractus, sive dilutus.

3. Pallor à Vigiliis Curis, & Sollicitudinibus quî curetur.

XXX. Si 3. *Pallor* habuerit ortum à *Vigiliis*, *Curis*, *Solicitationibus*, similiter *Somnus Conciliandus*, *Animus recreandus*, *Solicitudinesque ac Curæ abigendæ*.

XXXI. Quoniam verò & tunc *exhauriuntur Animales Spiritus*, ipsorum *reparationi*, quemadmodum dictum, studendum.

4. Pallor ab aëris æstu curatur eum vitando, & Medicamentis spirituosis, & Acidis.

XXXII. Si 4. *Pallor* habeat ortum à *nimio Aëris Æstu*; *vitandus* idem vivendumque in Aëre magis temperato, & ad frigidum inclinante.

XXXIII. Inter *Medicamenta* verò laudantur, mihi qui Spiritus Animales simul consumptos reparent, Humoresque simul acriores factos temperent, qualia sunt *Spirituosa*, sed additis nonnunquam *Acidis*, Spiritus Salis puta, vel Nitri dulcis, &c. Quòd si Humores Melancholici facti fuerint quoque Acriores, non incommodè *jungentur prioribus Salia Volatilia*, quò singula Medicamenta sint *temperatiora*, & ideò utiliora, nec facilè noxam præsentem augentia, sed pluribus Indicationibus concurrentibus satisfacientia.

Quibus jungentur aliquando Salia Volatilia.

5. Pallor ab inediâ curatur Alimentis.

XXXIV. Si 5. *Pallor* habuerit ortum ab Inedia, & Fame, adeóque Alimentorum Defectu, exhibenda sunt *Alimenta*, sed *facilis Fermentationis*, & *multi nutrimenti*, Iuscula puta, Lac dulce, Ova sorbilia, & quidem quantitate minore, ac sæpius: ne ab Alimentis copiosis aut Fermentationis difficilioris gravetur Ventriculus, novumque succedat Ægro malum, priore gravius: postquam nonnulli hoc facto sunt mortui, quia oppressi, & suffocati.

Potu Generoso. Medicamentis Aromaticis & Salibus Volatilibus.

XXXV. Hîc conveniunt quoque *Potus Generosi*, sed similiter quantitate parva sæpius assumpti.

XXXVI. Conducunt quoque tunc *Aromatica* & *Salia Volatilia*, quæ Humorem tum Acidum, tum aliquando simul Austerum imprimis ob conjunctum Inediæ Animi Mœrorem nocentiorem corrigant ac emendent. Nam Affectibus & Rebus Non-naturalibus Pallori ansam præbentibus sublatis Pallor remanens Sale Volatili facilè abigitur.

6. Pallor ab humorum laudabilium effusione curatur eâ impediendo.

XXXVII. Si 6. *Humorum Laudabilium Effusio* qualiscunque occasionem præbuerit *Pallori*; omnis *Hæmorrhagia* sistatur, *Alvi fluxus* compescatur, *Sudores* cohibeantur, *Seminis*, *Lactisque Effusio* reprimatur: & quidem medicamentis aliàs

propositis, aut proponendis.

Et Vires labefactatæ restituendæ Spirituosis & Aromaticis.

XXXVIII. Quoniam verò *Vires* omnes Vitales, & Animales tali Effluxu non parùm labefactantur, illæ sunt quoque simul *roborandæ Spirituosis*, & *Aromaticis*, sed quæ novo Effluxui non præbeant ansam: unde laudantur tunc Vina potentia, sed rubra, & subaustera, in quibus præter Spiritum Volatilem Copiosum reperitur Austerum blandum; quibus utrique Indicationi fœliciter satisfit.

XXXIX. Atque hæc de Pallore præternaturali, ejusque Causis & Curatione dicta sufficiant; pergamus ad Colorem alium sæpiùs quoque se manifestantem, & faciei Cutem molestè inquinantem, *Ruborem* puta.

Rubor non naturalis & præternaturalis.

XL. Hic *Rubor*, sicut de Pallore dictum observatur aliquando *Non-naturalis*, aliquando *Præternaturalis*.

Non naturalis causæ.

XLI. *Non-naturalis est*, qui ex *Pudore*, aut *Ira*, ad *Aëris æstum*, ad *Corporis Motum* aliquantò vehementiorem, ad *Alimentorum* tum *Spirituosorum*, tum *Aromaticorum*, tum *Calidorum* assumptionem, & ad *sudoris eruptionem* solet non rarò excitari.

Quomodò dispareat.

XLII. Hic quemadmodum illas Res Nonnaturales modum excedentes solet comitari aut consequi, sic *iisdem remittentibus*, solet paulò post similiter remittere ac *disparere*.

Præternaturalis quis.

XLIII. Quando autem idem *diutius permanet*, & quidem *cum patientis molestia*, vel *aliæ functiones simul ab ejusdem causa læduntur*, *Præternaturalis* vocatur.

Quotuplex.

XLIV. Hic *Rubor præternaturalis* aliquando *totam Cutim*, aliquando ejus saltem *partem maximam* æqualiter occupat, aliquando *aliquam duntaxat ejus partem*, & quidem aliàs *sine Tumore notabili*, aliàs *cum Tumore notabili*, vel *grandiore*, vel *exiguo*, unde plurima exurgunt Affectuum variorum nomina.

Totius Cutis rubor in Febribus Malignis.

XLV. *Tota* siquidem *Cutis Rubore* afficitur in variis *Febrium speciebus*, & imprimis *Malignis*, quarum non paucæ cum Rubentibus Maculis majoribus, minoribusve totam Cutem solent inquinare.

Cutis partis rubor in Erysipelate sine tumore.

XLVI. Aliquam Corporis & cutis Partem sine notabili Tumore solet occupare Rubor in *Erysipelate* puro ac legitimo dicto.

At cum tumore in Inflammatione.

XLVII. Cum Tumore magis Notabili in *Phlegmone sive Inflammatione* ampliore.

Et cum parvis tumoribus in Pustulis, Furunculis, &c. Morbillis

XLVIII. Cum *Tumoribus minoribus* in varii Generis *Pustulis*, *Furunculis*, &c. quo referri debent *Variolæ*, *Morbilli*, aliique affectus exiguis maculis & punctulis rubentibus Cutem inficientes.

Hos Rubores à diversis pendere causis.

XLIX. Ex quibus Affectibus multifariis Cutis quoque Rubore manifestis crassâ duntaxat Minervâ delineatis facilè agnoscet unusquisque illum *Ruborem à diversis pendere Causis*.

Rubor in Febrium ardore Bili tribuendus.

L. Qui enim *in Febrium Ardore* solet in Cute universâ erumpere atque apparere *Rubor*, is meritò *Bili* tunc dominium, aut tyrannidem in Corpore exercenti, & Calorem omnem, hinc & comitem ipsi Ruborem producenti adscribitur.

Maculæ rubræ in Febribus Malignis Bili corruptæ adscribendæ.

LI. In *Febribus* ob gravia Symptomata sæpè non expectata, & nonnunquam inopinatam Mortem *Malignis* vocatis modo peculiari & nocentiori affectam, *Corruptamque Bilem* alibi docendum, atque inde quoque deducenda Symptomata ipsarum singularia, ipsæque adeò *Maculæ Rubræ* majores, minores cum, vel sine ardore Cutem inquinantes.

Bilem corrumpi ab acidis. Hæc unita reddi nocentiora ab igne.

LII. Quicquid autem *Bilem* valdè afficere potest ac *Corrumpere*, id ei quodammodò contrarium, & in ipsam agere potens sit, oportet; Ergò *Acidum*: quibus *unitis* si accedat *Ignis qualiscumque, Cœlestis* aut *Sublunaris*, reddetur illud *Concretum* adhuc nocentius; imprimis, quando idem est magis compositum, nec nisi majore vi tunc ad exuperantem acrimoniam deducendum.

Duo Acria Salinum Lixivium & Acidū. Hæc juncta se invicem infringere. At per ignem fieri acriora & nobis nocentiora.

LIII. Cùm enim *duo* sint tantùm in rerum naturâ *Acria*, *Salinum Lixivium*, & *Acidum*; quoties illa concurrunt, ac se mutuò *infringunt*, mutanturque adeò in *Substantiam mediam* & minùs acrem, quippe *fractam*; potest ipsa unius *Ignis*, sed *vehementioris* operâ reddi *denuò acrior*, & tantò nobis *nocentior*, quòd difficiliùs temperari queat, utpote magis quàm priùs subtilis, & volatilis facta, ideóque subitò mutationes magnas, etiam lethales in nobis producens.

Unde Febres Malignæ oriantur.

LIV. Inde forsan est, quòd *Febres Malignæ* ac *Epidemiæ ortum sæpius ex Aëre corrupto habent*.

Venena quorum malorum sint causa.

A prudentibus vitanda.

LV. Quamvis enim ex *assumptis* variis *Venenis*, sed potentioribus, ita *corrumpi* queat tum *Bilis*, tum *quivis alius* in corpore *Humor*, ut *malignus*, hoc est, cum inexspectatis, nec vulgaribus Symptomatibus hominem brevi ac modo singulari necans inde *producatur Affectus*, ipsaque adeò *Febris* tunc quoque *Maligna* dicenda; non afficiet tamen illa ullos, nisi eodem assumpto Veneno: quod vitabunt, quotquot effectum illum noxium animadverterint: sive *Aqua* sit per se, aut arte infecta, *venenataque*; sive sit aliqua *planta*, quæ cum cæteris fuerit usurpata; sive aliud *Venenum* casu vel studio assumptum.

Ea 1. cum Aëre inspirari, aut corporis poros penetrare

LVI. *Venena* certè variis modis corpus humanum ingrediuntur, & 1. quidem *Inspirantur cum Aëre*, aut etiam in Aëre existentia *Corporis Poros penetrant*, & sic se illi insinuant, Humoresque ipsius, sed & Partes Consistentes corrumpunt.

2. Cum Alimētis assumi.

LVII. 2. Eadem cum *Alimentis*, Cibo, vel Potu, vel Alimentorum loco Ore assumuntur, & mox Humoribus se jungentia totum Corpus afficiunt, & inficiunt.

3. Ex vestimentis aut tegumentis corpus ingredi.

LVIII. 3. Eadem Linteis, Laneisve *Vestimentis*, *Tegumentisve inexistentia*, *per Cutis Poros* ad interiora penetrant, noxasq; suas in Corpore excitant.

4. A Venenatis Animalibus, aut armis corpori immitti.

LIX. 4. Eadem nunc *Venenatorum Animalium Puncturis*, nunc *Armorum qualiumcumque infectorum Vulneribus* noxam suam in corpus immittunt.

5. A Medicamentis externis, quibus permiscenda Venena

LX. Huc referri possunt 5. *Venena* Chirurgorum, aliorumque Ministrorum artibus diabolicis *Medicamentis externis permista* & Vulneribus, vel Ulceribus applicata, sicque ad interiora penetrantia, hominesque pro veneni naturâ diversâ diversimodè inficientia.

Venena produci ab alterutro, vel utroque Acri

LXI. Si quis autem Ipsorum Venenorum Effecta & Symptomata, quæ in homine solent excitare, attentâ mente consideraverit, tandem agnoscet, *illa omnia ortum suum ac efficaciâ debere alterutri, vel utriq; Acri*, cujus *Acrimonia vel patet, vel latet*.

Acrimoniam hāc vel patere vel latere.

Quando patet, prompta est ejus actio.

LXII. Quoties *patet Acrimonia Veneni*, toties *prompta est ipsius actio*, Humorumque Corruptio, sentiturque confestim ejus noxa, Corporisque affectio mala.

Quando verò latet, tarda

LXIII. Quoties latet ipsius Veneni Acrimonia, toties *lenta & tarda* est ejusdem *Actio*, Humorumque Corruptio, nec nisi paulatim observatur ejus noxa.

LXIV. Quamvis autem quævis modum ac medio-

Quænā venena hic intelligantur. Vasa Vitrea terreave ferre posse Acrium mixtionē, quam ferre nequeunt corpora nostra.

diocritatem excedentia, Humores nostros, hinc & Corpus reliquum malè afficiant, possintque hactenus dici Venena; intelligimus tamen hîc *Venena* non leviora, sed *graviora* ac *vehementiora*, quorumque *Actio difficilius sisti potest ac superari in nobis*.

LXV. Aliud enim est, aliquid mutare, alterare, corrigere, imò debellare in nostro corpore, aliud extra Corpus nostrum: Multa siquidem ut debellentur, *Acribus* indigent, quæ sicut *ferre possunt Vasa Vitrea, terreave*, qualia sunt Crucibula; *non possunt tamen illa ferre, ac perferre Corpora nostra*, quippe quæ corrumpuntur quoque ab ipsis.

Salia Lixiva corpus consistens rodere. Eorum Vim frangi spiritu acido. Acria corpus, priusquā ibi se cōtemperēt, necare. Quod tamē commodè fit in Vase vitreo, aliove.

LXVI. Sic *Sal Tartari*, vel quodvis aliud *Lixivum* Corporis nostri *partes Consistentes rodit*, & ad internecionem deducit; cujus tamen vim *frangit Acidus Spiritus*, Vitrioli putà, Sulphuris, Salis, vel quivis alius: Hic tamen si sumatur intra corpus, majori vehementiâ idem corrodit, quàm Sal Lixivum, adeò ut priùs, quàm *hæc duo Acria se ibi temperent, Corporis lethalis Corruptio sit futura*; quæ tamen *in vase Vitreo* vel *Crucibulo fiet commoda Contemperatio*.

Venenorū natura, operatio, aut curatio solidè.

LXVII. Hoc qui non animadvertunt, negliguntque aut rident, nunquam Venenorum naturam, operationem, aut curationem solidè cognoscent.

LXVIII. Venena igitur consistere videntur omnia in alterutro, vel utroque Acri, nunc patente, nunc latente.

LXIX Sicut autem *Utrumque Acre*, ubi seorsim Arte paratur, *Igne paratur*, & quidem forti ac vehementi; ità *Utrumque Conjunctum* & mutuò fractum, si ejus *Acrimonia* debeat denuò *intendi*, opus est *Igne*, quo solo ea potest obtineri.

Utrumque Acre igne pari Eorumque conjunctorum acrimoniam intendi.

LXX. Quin imò valdè probabiliter judicamus *omne Acre* in rerum naturâ existens & passim occurrens *Acrimoniam* suam similiter *accepisse ab Igne* aut *Cœlesti*, per Solis radios in Terram usque delatos; aut *Sublunari, & vulgari* in Terræ partibus penitioribus subsistente, totiesque, ubi Sulphuris fodinæ sunt, se manifestante, atque Vicina omnia destruente.

Omne Acre acrimoniam accepisse ab Igne.

LXXI. Hæc dum asserimus, *secundum Experientiam loquimur & ratiocinamur*, nihilque fingimus gratis, quòd velimus sine probatione nobis credi; quemadmodum magno cumprimis Artis Medicæ, ac Ægrorum damno notamus *plerosque Philosophorum nomine* superbientes *supponere* passim, quod erat *probandum*; & quod miteris, Eos quoque, qui se profitentur *Mathematicos*, quique putant se solos Adversariorum assensum cogere, quamvis gratis velint suis somniis, vel figmentis credi, succenseantque omnibus meritò de ipsorum commentis dubitantibus.

Auctorē secundū experientiā loqui & ratiocinari. Plerosque Philosophos supponere quod est probandum. Imò ipsos Mathematicos.

LXXII. Quamvis autem non ignorem *odio* me esse *pluribus*, quia *Veritatem* cordatè scrutor, & urgeo (nam Veritas Odium parit) & aliorum morem malum carpo, non desinam tamen, quo cœpi, pergere affectu ac fervore in Veritatis investigatione; Veritatis Auctori, Deo eventum qualemcumque commendans; hoc etiam tutus, quòd, dum hæc propono libere, nulli studiò contraeam, vel contradicam.

Auctorem, quamvis odio sit pluribus ob veritatem: in ejus investigatione tamen perrecturum.

Reliqua non absolvit Auctor.

FRANCISCI DELEBOE SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER PRIMUS,

De Affectibus Naturales Hominis Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus vel Consequentibus.

OMNIBUS
IN EUROPA CHRISTIANA
POTESTATIBUS SUPREMIS

Ab omnis boni Doni Largitore DEO Corporis æquè ac Mentis Sanitatem perfectam, quin Pacem fidam & tranquillam

Optat

FRANCISCUS DELEBOE SYLVIUS, MEDICUS.

CUM in commune Mortalium omnium bonum suscepi exantlandum in adornandâ Medicinâ molestum laborem, ejusdem Partem qualemcunque pro re natâ enatam & in lucem paulatim editam non uni tantum Principi, sed Vobis omnibus, quippe Summis rerum Terrenarum in hâc Orbis universi parte, in quâ sum natus & vivo, Dominis, quibus Vestram, Vestrorumque Subditorum prosperitatem cordi esse ac curæ, nullus ambigo, censui dicandam; Deum Opt. Max. toto animo venerans, ut Vobis Medicinam, vitæ in terris beatè transigendæ utilem ac necessariam in multis autem adhuc deficientem, Medicorum e cellentium, atque sub Vestris Dominationibus passim degentium operâ perficiendi ardens desiderium, & constantem voluntatem inspiret.

Conatus sum quidem aliquid pro meo modulo, meisque viribus in Reip. commodum hactenus præstare: sed quis tantum opus ab uno expectabit homine, & quidem privato ideóq; infinitis ad rem tam immensam & arduam conficiendam necessariis adminiculis destituto? Tantum tamen videor mihi continuato annis penè quadraginta in Arte Medicâ operoso labore profecisse, ut audeam nunc asseverare, posse collatâ Principum authoritate atque munificentia plurium Medicorum industriâ & judicio pollentium solertiâ brevi multùm evehi Ædificii Medici perfectioris structuram, tantò magis desiderabilem & optabilem, quantò magis ejus ope indigent Principes non minùs, quàm Subditi tam multis, tam gravibus, iisq; nondum satis cognitis, ideóq; tam sæpe pro insuperabilibus habitis morbis ad internecionem usq; afflicti.

Nec dubito, quin memoratâ ratione queat, si non omnibus, plerisque saltem affectibus intra tempus breve inveniri rationalis & certa Medicina. In quem finem, postquam supra expectationem meam libuit Clementissimo & Sapientissimo Deo ex gratiâ merâ non tantùm me ante annum à morbo gravissimo liberare, adeóque ex Orci faucibus eripere, mihique Corporis, Animique robur pristinum reddere; ast insuper meam Mentem ampliùs illuminare, hinc & votis meis tam benignè annuere, ut ad tenebrosos, intimosque naturalium rerum recessus facilior & ulterior mihi pateretur indies aditus; opellam meam, si desideretur, Vobis Mundi Regimini cœlitùs Præfectis ex syncero de Rep. ampliùs benè merendi amore ac studio hîc offero publicè.

Deus idem pro ineffabili suâ in humanum genus misericordiâ & bonitate hactenus Cogitationes atque Consilia Vestra dirigat ad Nominis sui Sacrosancti gloriam sempiternam, ut & Vestram, Vestrorumque Subditorum itidem ad imaginem suam creatorum salutem temporalem ac æternam. Amen. Sic vovebam Lugduni-Batavorum 14. Aprilis. cIↃ IↃc LXXI.

LECTORI

LECTORI

Veri & boni publici Amanti Salutem precatur

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

QVOTQVOT utilitatem aliquam Reip. quovis modo præbere conantur, hactenus laude digni sunt & Primorum favore ac benevolentia: quotquot verò reverà publica commoda promovent, præmiæ insuper merentur in Rep. benè constituta; in qua, docente Cicerone, legibus & præmia proposita sunt virtutibus, & supplicia vitiis; tantum abest, ut negligi debeant vel contemni tales à rerum Dominis, quoties ipsorum facta, etiam optima, non tantùm invidens inertes malevoli, sed ipsa quoque rodunt cavillatores garruli, & criminantur adulatores maleferiati; & traducunt calumniatoros maledici.

Hæc ut ex parte saltem meis rebus accommodem, tot sunt ridiculæ atque iniquæ inimicorum meorum, & subinde amicorum quoque quorundam fucatorum in Fœderato præsertim Belgio ex falso præjudicio, vel invidiâ, odiove de dictis & scriptis meis censuræ, ut nesciam penè, unde sit nunc mihi faciendum aptum præfandi initium.

Utique tanti facio tranquillitatem meam, ut, nisi jacta esset alea, editumque jam aliquid à me in publicum; quod tamen ringentibus adversariis probant hîc & alibi supra meam expectationem multi Reip. faventes Viri boni; prævenirem fortassis alto silentio multifarias me manentes adhuc, prævisasque malevolentium cavillationes atque calumnias.

Quapropter proferenda sunt in medium de conatibus & laboribus meis nonnulla, ne plures ob lentiùs qualitercunque absolutum ac nunc etiam editum Libellum hunc arbitrentur me inanibus malignorum hominum minis ac criminationibus injuriosis ad perpetuam redactum taciturnitatem.

Enimvero, postquam Reip. amore motus non semel oblatam Medicinæ Professionem ante annos tredecim (quamvis cum insigni rei privatæ jacturâ) in hâc capessivi Academiâ, id mihi negotii credidi solùm dari, ut non pauca per annos multos privatim à me apud ægros, aliterve observata, quin & ampliùs indies observanda, ut & inde ratiocinatione catenatâ solicitè conclusa, deductaque, adeóque tum vera, tum generi humano utilia docerem meos Auditores.

Quamobrem, ut meo munere ritè fungere, dies, noctesque impendi tum in revocandis lentè in memoriam, quæ longo tempore consideraveram, accuratius examinaveram, & notaveram, tum in conferendis præteritis cum insequentibus experimentis quotidiè propriis sumptibus in commune bonum factis, tum in eliciendis inde conclusionibus & dogmatibus ad curandos ægros maximè solidis, tum in studiosâ Inventute ad me audiendum magno numero huc confluente fideliter de iis, quæ tum vera, tum bona censerem, informandâ, quin ad medicam praxin ex arte aliquando exercendam probè formandâ.

Nec defuit meis conatibus in Dei timore, atque charitate susceptis successus divinitùs fortunatus: adventantibus adhuc indies à meis Discipulis praxin feliciter domi & alibi facientibus literis pro accepto beneficio mihi gratantibus. Sed, quemadmodum in humanis rebus nihil est ab omni parte beatum, non defuit quoque hominum malignorum, vel mihi hactenus invidentium livor, cavillatio, detrectatio, & quicquid solet ministris suis suggerere humanæ tranquillitatis ac fœlicitatis perturbator perpetuus, Diabolus.

Malevolentiam & maledicentiam meorum adversariorum multifariam nunc ob causas sonticas pluribus non persequar, contentus impræsentiarum detrimentum, quod ex quorumvis cavillationibus & criminationibus quibusvis Reip. affertur, paucis perstringere.

Quodcunque accepit unusquisque à Deo singulare Animi, Corporis aut Fortunæ donum, (Et quid quæso habet ullus homo, quod non acceperit supernè?) tenetur idem illud corde humili Largitorem agnoscens in commune mortalium bonum ac emolumentum impendere, neutiquam in cujusvis damnum aut detrimentum.

Commune mortalium bonum promovetur, & latentem adhuc in quibusvis rebus Veritatem *eruendo, ipsamve plùs minùs obscuram illustrando, aliisque manifestando; &* Utilitatem *quamvis ex rebus notis humano generi provenientem, aut proventuram investigando, inventamque in usum revocando, aliisque communicando.*

Hoc qui facit, pro excellente Cive omninò habendus, cujus virtutem imitatione dignam, non invidiâ

dià censuit eloquentiæ Romanæ Parens. Laudandi certè, qui æmulantur; nec omninò culpandi sunt, qui superare quoque conantur aliorum virtutes ac benè acta; abominandi contrà qui malignè cavillantur, vel contumeliosè traducunt aliorum dicta, vel facta utilia, quoties ipsa non possunt æquare aut superare. Horum vero verè miserorum proprium est, ut primò invideant bonis, mox ex malevolis fiant maledici.

Quotquot igitur sentiunt, existimantve ingenio, judicio, memoriâ, dexteritate, aut rerum quarumvis agendarum solertiâ se alios antecellere, suntque splendoris & gloriæ cupidiores, (cùm tam multa sint adhuc in rerum naturâ obscura, & densis tenebris immersa) cum nominis sui celebratione inclarescerent, si labore improbo, jugique industriâ nonnulla ex illis adhuc tecta retegerent, atque in lucem publicam proferrent, sicque Reip. inservirent.

Quotquot autem absque factâ multorum laborum semente amplam laudis messem affectant metere, utplurimum spes agitant inanes; unde paulatim dolorem concipiunt ac mœrorem; dum vident alios interim frui gloriâ meritâ, quam sufferi vellent in se transmissam, vel saltem (consolatio siquidem miserorum est habere pares) ab invisis remotam: quocirca, quod debebant in acquirendâ honestis artibus gloriâ impendere, studium penè omne collocant in alienorum dictorum, scriptorum, factorumve Reip. utilium vellicatione, arrosione, corruptione, reprehensione, confutatione ac detrectatione; quò ipsos debitis, & nonnunquam præstitis laudibus privent, ipsas saltem extenuent ac minuant.

Hoc ipso autem quamvis sat sæpè noceant bonis (plerorumque siquidem hominum mos est minùs auscultare alienarum laudum præconibus, magis detractoribus) nullum tamen eo ipso redundat in ipsos, aut Remp. commodum.

Quamvis enim lætentur multi cavillationibus & calumniis in proborum dedecus eructatis, oderunt tamen simul, si prudentes sint, cavillatores & calumniatores; quoniam & sibi ab ipsis norunt metuendum: quemadmodum dicuntur Magnates amare proditionem, licet oderint proditores.

Tantum autem abest, ut ex qualibuscunque cavillationibus vel calumniis ulla Reip. accedat utilitas, ut contrà cum notabili hujus detrimento deterreantur iis multi ab inventis suis vel observatis publico aliàs serviturts propagandis; atque aliorum vel etiam proprio periculo facti cautiores malint eadem secum perire (quemadmodum id sæpissimè factum cum dolore sum in variis expertus) quàm iniquè à Censoribus nasutulis, utut rerum ipsarum ignaris, traduci, vel scurriliter Blateronum operâ per vanorum & improborum hominum ora deferri: Quod fiet, quandiu impunè licebit cuivis petulco petulanter probos impetere, ac solo garritu adulatorio apud Summates, non valdè tunc sapientes aut prudentes, gratiam invenire.

His accedit, quòd multa, quæ nos adhuc latent, non velit pro impenetrabili suâ sapientiâ Deus semper simul, sed paulatim & partite, non ab uno, sed à pluribus erui atque in apricum proferri.

Quemadmodum autem laudant meritò omnes boni antiquos ac recentiores Auctores, qui etiam ex parte tantùm viderunt multa, non providerunt singula, multò minùs omnia, quoniam id saltem posteritati reliquerunt, quod & quantum ipsis innotuit; ita existimant (postquam inventis aliquid addere faciliùs est, quàm ignota invenire) operæ pretium facere omnes, qui vel tantillùm scientiarum, artiumve pomœria promovent; ac proinde non tantùm quovis docti & honesti nomen ambiente indignum, sed in bonos ac Remp. iniquum quoque ac injuriosum videtur mox suggillare aut improbè traducere illos, qui etiam hoc tempore pro virili parte conantur saltem viam sternere aut monstrare ad plura tecta retegenda vel obscura illustranda, vel utilia excogitanda & in communem mortalium usum deducenda; & longè magis eos, qui actu hoc præstant & suas observationes utiles liberaliter aliis communicant: cùm ex Reip. bono foret quosvis quovis modo ad plura & majora præstanda excitari, quinimò plures ipsis adjungi, qui manum quoque operi admoveant, atque tum laboris, tum laudis partem condignam cum aliis jam benè meritis ac merentibus ferant.

Sed quoniam molestum est, atque grave delicatulis vel aliàs pigris hominibus manu operari, amœnius contrà & facilius linguâ volubili garrire, plerique homines inaniter gloriosi atque in mustaceo laureolam quærentes conturbant & loquacitate suâ importunâ obscurant indies amplius ea, quæ nesciunt vel nolunt magno & assiduo labore illustrare. Magno enim labori uti non sunt assueti, ita nec dediti. Operam idcircò pessimè navant, ut linguâ petulcâ potentes fiant ad quævis problematicè atque in partem utramque pro lubitu deblateranda; non item, ut mentis, corporisve dotibus emineant ad opera ulla difficilia perficienda, vel dubia & intricata extricanda, explicanda, determinandave.

Interim non rarò talibus Locutulejis ampla tribuuntur & annua pro vanâ & adulatoriâ loquacitate stipendia, quibus ferè carent bonarum rerum Inventores, quippe rebus ipsis obscuris & arduis perscrutandis, quàm verbis ornatè proponendis, aut benevolentiæ serviliter captandæ magis studentes.

Quod nunc dixi, exemplo fiet magis manifestum. Agitur miris modis hoc tempore in Medicina nostra de Bilis humanæ parandæ modo, motu & usu controversia. Ubi ultro agnosco, sicut testatus sum sæpius tam publicè, quàm privatim, me non posse hactenus mihi plenè hac in parte satisfacere; & quidem partim defectu quorundam adhuc experimentorum ad dubia nonnulla cunctos etiam nunc urgentia dissolvenda requisitorum; partim propter varia experimenta nec in omnibus, nec semper successum similem habentia, quinimò subindè sibi quasi repugnantia.

Quapropter optandum foret illos, quibus quàm mihi per otium id magis licet, operam necessariam impendere tum excogitandis, tum faciendis accuratè multifariis experimentis, mox & tollendis omnibus difficultatibus quosvis angentibus, sicque cum honore suo atque Reip. commodo proferendo vero & plano parandæ in homine Bilis modo, motui & usui.

Hoc quicunque tentabit efficere, laudem apud me obtinebit; ast qui effecerit, habebit me insuper Sectatorem fidum ac certum.

Conatus sum ego, & quidem ausu magno, ex observationibus meis multiplicibus Ideam Medicinæ Novam adornare

adornare

adornare; quam Auditoribus meis primùm, mox & omnibus (cùm meum de Rep. benè merendi studium placuerit multis in arte nostrâ Viris eximiis & Illustribus) in animi mei simplicitate cœpi candidè communicare.

Cùm autem observarem hoc ipso excandescere ac in me insurgere Cavillatores atque Calumniatores malignos, necesse habui cautiùs progredi, ne per imprudentiam, aut festinationem aliquid excideret mihi, quod meritò carperent, traducerentque homines maledici.

Atque inter causas plures, isthæc quoque tardavit hujus Libelli concinnationem ac editionem; quo ipso existimo majorem accessisse publico utilitatem. Attendi namque, quantùm meæ occupationes atque distractiones continuæ concesserunt, ad singula diligentiùs, quin expendi quævis accuratiùs & diutiùs, & plurima experientiâ multiplici confirmavi luculentiùs, quæ priùs ex parte saltem solâ mihi constabant ratiocinatione solicitâ; adeò ut tantò securiùs & cordatiùs prodeam nunc cum meditatis & observatis meis in publicum.

Potuissem quidem & plura, & forsan perfectiora, quin & majora, & abstrusiora, ideóque meliora & utiliora ex penario meo promere, si desideratum ad illa præstanda mihi fuisset largitus Deus otium, quod vix unquam expectandum ab hominibus. Nec tamen putavi æquum, me in Belgio parsimoniæ prudenter addicto nimiùm ac perpetuò esse privatæ rei negligentem, ac penè omnia mea incredibili labore parta impendere gratis Reip. opibus florenti ac potenti; ne mihi præter votum pro præstito beneficio novo, tanquam prodigo ac re malè gestâ novi sufficerentur Curatores.

Testor interim coram Cordium Scrutatore unico, Deo, me hìc aut alibi aliud non scripsisse, aut docuisse, quàm quod visum est mihi verum, aut vero simillimum, ac imprimis Ægris utile. Horum siquidem gratiâ nullum detrectavi aut subterfugi unquam laborem, etiam molestissimum; nullis peperci sumptibus, etiam pro rerum mearum statu sæpe satis immensis. Cui meæ charitati benignè annuens non semel gratiosa mihi rependit, ac rependet adhuc dubio procul tempore opportuno Clementissimus Deus præmium, quod meis meritis debitum denegarunt vel averterunt sæpiùs omnis generis homines ingrati.

Faxit Deus Opt. Max. ut, quemadmodum hæc scripsi, quò servirem Artis Medicæ Tyronibus, hinc & horum ope ipsis Ægris, ita prosint cuncta utrisque. Nam veteranis & in Artis operibus consummatis Medicis non scripsi, cum meâ informatione haud indigeant

LUGDUNI-BATAVORUM
14. Aprilis 1671.

Ad Lectores ac Typographos æquos FRANCISCI DELDBOE, SYLVII Admonitio.

QUamvis magni non faciam mea Opuscula, nolim tamen ipsa quovis modo corrupta edi à quovis me vivente ac inscio. Quapropter, ut meo saltem honori ac Reip. utilitati consulam, omnes monitos velim, me pro meo minimè agnoscere, quod anno 1664. sub Collegii Medico-Practici, *meoque nomine Francofurti edidit Thomas Matthias Gotzius: ut nec, quod audio hoc anno 1671. Parisiis sub* Praxeos *meæ titulo edidisse Fridericum Leonardum: multò minùs Libellum famosum ac turpem, quem ante paucos annos sub* Disputationum Medicarum Parte Secundâ de Seminis Circulatione & Hominis Generatione, *quò illum mihi affingeret, ac meæ famæ bonæ noceret, stylum meum imitatus ex penario suo nefario & ascitis moribus pravis conscripsit, edidítque nonnullus maleferiatus. Cujus à me contempti nullam hìc fecissem mentionem, nisi aliquot Viri boni stylo facti dubij per literas de ipso me rogassent.*

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII

PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER PRIMUS,

De Affectibus Naturales hominis Functiones læsas vel constituentibus, vel producentibus, vel consequentibus.

OPERIS DISTRIBUTIO.

Ex Affectib. simplicibus compositos cognosci.

I. PRAXIN Medicam in Auditorum nostrorum gratiam & commodum compendio, & quidem methodo *Plateriana* non valdè dissimili tradituri, eos imprimis proponemus *Affectus*, qui magis existunt *simplices*; cum illis cognitis *compositorum & complicatorum* notitia non ita difficulter pateat.

Affectus quomodo tractandi.

II. Cùm autem Hominis Valetudo prospera, sive Sanitas ex Functionum omnium integritate; Adversa verò, sive Morbus ex earundem labefactatione ac læsione innotescat; consultum videtur *Affectus* in praxi Medicis obvenientes secundùm *læsarum in Homine Functionum* diversitatem ordine tractare, postquam ipsas vel *constituunt*, vel *producunt*, vel *consequuntur*.

Functiones duplices. Naturales & Animales quænam.

III. Hæ Functiones omnes aut *Individuo conservando*, aut *Speciei propagandæ* ministrant.

IV. Quæ conservando Individuo serviunt Functiones, commodè in *Naturales*, variæ *assumptorum* mutationi famulantes, & *Animales* in rerum quarumvis per *Sensus Externos & Internos Cognitione*, hinc & vario *Animi, Corporisque Motu* consistentes subdividuntur.

Praxeos Medicæ divisio.

V. Distribuemus proinde Praxin nostram Medicam in *tres Libros*, qui agent de *Affectibus* læsas hominis *Functiones*, 1. quidem *Naturales*, 2. verò *Animales*, denique *Generationi dicatas* spectantibus.

Quando uno & quando pluribus Affectib. laborare dicatur æger.

VI. Rariùs quidem unica duntaxat in Ægris observatur Functio læsa, sed plerumque plures occurrunt simul læsæ. Quæ si pendeant ab invicem, aut ab eâdem saltem causâ, *uno* tantùm dicetur Æger laborare *Affectu*, qui à primario graviori, vel magis saltem notabili Symptomate denominari solet: sin ab invicem non pendeant Functiones plures simul læsæ, verùm diversas agnoscant Causas, tunc *diversis & diversi nominis Affectibus* teneri dicetur Æger.

Duo ad Vitæ conservationem necessaria. Respirationis & Alimentorum necessitas.

VII. Quæ ad Vitæ Naturalis conservationem intra corpus assumi & admitti solent ab Hominibus, vel *Alimenta* sunt deglutienda, vel *Aër* inspirandus.

VIII. Quamvis autem maxima sit Respirantibus inspirandi Aëris necessitas, nec tam diu Aëre, quàm Alimentis carere possit Homo; quoniam tamen Alimentorum in Dextro Cordis Ventriculo alteratorum causâ instituta videtur in quibusdam duntaxat, non omnibus Animalibus; Aëris Respiratio, malumus ab Alimentorum Assumptione vitiatâ dicendorum facere initium, & tum demum de Respirationis læsionibus agere, ubi eâ opus habent Alimenta ex dextro Cordis Ventriculo in ac per Pulmones delata.

CAPUT I.

De Siti Læsâ.

Sitis prima functio naturalis.

I. PRimum inter Naturales Functiones locum *Siti* vel ideò assignamus, quia prima hominis nuper nati Passio naturalis est Sitire, atque Lac ex mammâ sugendo Sitim suam lenire.

Quotuplıciter lædatur.

II. Hæc Sitis læditur imprimis, quoties vel *augetur*, vel *depravatur*: rariùs enim cum hominis detrimento *minuitur*, vel *tollitur*; neque enim credendum sublatam verè in quibusdam cum oris ariditate, corporisque ardore delirantibus, Sitim ejusve causam, quoniam eam non sentiunt, vel observant.

Auctæ Sitis causæ internæ. 1. Bilis acrior cũ Succo Pancreatico effervescens.

III. *Auctam Sitim* deducendam puto plerumque à *Bile acriore* in tenue Intestinum delatâ, ibidemque cum confluente *Succo Pancreatico* ita effervescente, ut inde halitus Salsi, non verò Amari ad Ventriculum & Fauces eleventur, atque ariditatis Sensum ibidem producant.

IV. Hæc

2. Eadem Sanguini permista

IV. Hæc eadem Bilis acrior, ejusve halitus Salsi si per vasa lactea penetrent ad Cor (idem dicendum de Bile eâdem per Ductum Hepaticum eò delatâ) & *Sanguinem salsugine suâ nimium inficiant*, nil obstat *Salivam* tunc simul reddi plùs minùs *salsam* vel *acrem*, sitimque minùs temperantem, quin augentem.

3 Humor Salsus.

V. Sitis quoque auctæ causa subinde existit *Humor Salsus à Capite ad Fauces depluens*, atque ibidem ariditatis & Sitis sensum producens; aut inde ad Ventriculum quoque delapsus & ibidem, aut in tenui Intestino halitibus salsis materiam promens, à quibus itidem Sitis major excitetur.

Auctæ Sitis causæ Externæ quàm plures.

VI. Præter nunc memoratas Causas internas, plures concurrere possunt Auctæ Sitis Causæ Externæ; ac 1. quidem Aër ab Igne aut Sole æstuans, 2. *Alimenta* vel salsa, vel aromaticè acria & arida.

VII. Sitim quoque augent *Corporis agitatio, & motus* vehemens; ac inter *Animi affectus Ira* prælertim, *Terrorve magnus*, ut & *Vigiliæ protractæ*; atque *Alvus* tum *adstrictior*, tum *laxior*; *Sudor* multus; *Urina* copiosè excreta; *Sanguinis*, *Lactis*, *Seminisve* effluvium notabile, &c.

Depravatæ Sitis causæ. 1. Vitium Bilis.

VIII. Quemadmodum verò *Sitim* auget Sal lixivus in Bile abundans, vel acrior, sic eandem *Depravare* videtur *reliquarum in ipsâ Bile existentium partium vitium*: quod cùm & ratione partium multiplicium Bilem componentium, & ratione modi multifarii, quo peccare queunt singulæ, multiplex esse possit, difficile est singulas istius Depravationis species & causas exactè ac distinctè persequi & accuratè describere.

2. Succi Pancreatici & Pituita Intestinalis.

IX. Adde quòd & *Succus Pancreaticus* & *Pituita Intestinalis* ob vitium sibi peculiare vitiosam cum Bile Effervescentiam excitando, Sitim non parùm queant depravare.

3. Sex Rerum non naturalium.

X. Depravatæ Sitis Causa *Sex rerum non-naturalium* dictarum nulli in specie tribui potest; sed inexplicabili nobis hactenus, vitiosè tamen plurium concurrentium effectui.

Sitis auctæ curatio per Aquea, Acida, Oleosa.

XI. *Sitim auctam Curant* præ aliis omnibus & *Aquea*, lixivum Bilis Salem diluentia & ad Urinæ vias deducentia; & *Acida*, ejusdem acrimoniam potenter frangentia & invertentia; & *Oleosa*, eandem acrimoniam lenientia, Lac puta & Emulsiones ex oleosis seminibus paratæ.

Et hæc mixta.

XII. Possunt commodè Aquea tum Acidis, tum Oleosis jungi, atque tunc plus efficiunt. Exempli loco sit Formula sequens, quæ

Iulapium.

℞. *Aq. hordei* ℥xxx.
Fl. ros. rubr. ℥ß.
Sp. Vitriol. q. s. ad gratam aciditatem.
Stent in Aquâ dulcis, vel Arenæ Balneo per horas tres, aut donec colore rubello tincta sit Aqua, Rosarum Tinctura dicta, Cui Colatæ affunde Syr. Iujubini, ℥iij.
M. & fiat Iulapium gratissimum.

XIII. Si quis ab Acidis abhorreat, vel lædatur, sequenti utatur.

Iulapium.

℞. *Aquæ decoctionis hordei*, ℥xx.
cinnamomi, ℥j.
Syr. Violacei simpl. ℥jß.
Lap. prunellæ, aut Nitri solâ solutione & coagulatione depurati, ʒ j.
M.

XIV. Alterutro hoc Iulapio uti poterit per intervalla Sitiens, sumendo ejus haustum mediocrem, donec Sitis restinguatur.

Emulsio.

XV. Cui Emulsio lactea magis placet, Formula sequens inservire poterit.

℞. *Hordei mundati ad crepatur. cocti*, ℥j.
Amygd. dulc. mund. ʒij.
Cum aquâ decoctionis hordei.
F. Emulsio ad ℥xij.
Addendo Iulapii rosacei ℥j.
M.

XVI. Potest huic Emulsioni ad gratiam ipsi majorem conciliandam, ægrumque debilem roborandum, aliquid Aquæ Cinnamomi addi, vel ad flatus discutiendos aliquid Aquæ Fœniculi; & per vices usurpari.

XVII. Quin, ubi molestæ sunt vigiliæ, somnusque desideratur blandus, possunt duæ, tresve Seminis papaveris albi drachmæ cum cæteris contundi, atque ex ipsis quoque Emulsio elici; quò unâ fidelia plures simul dealbentur parietes.

Sitim fallit Lapis prunellæ & Nitrum purificatum. Rotulæ ex Succo Citri aut Berberorum.

XVIII. Potest aliquando ad Sitim fallendam, ubi prælertim à multâ Aquâ offenduntur Ægri, aliquid prædicti *Lapidis prunellæ*, aut ipsius *Nitri purificati* contineri in ore; quò etiam spectant *Rotulæ* gratissimè ex Sacchard & *Succo Citri*, aut *Berberorum* paratæ.

Iuscula Carnium.

XIX. Sitim auctam leniunt quoque *Iuscula Carnium Vervecina aut Vitulina* cum multâ aquâ & sine sale præparata.

Sitis aucta à Catharrho quomodò curetur.

XX. Quoties *Catarrhus Salsus*, vel *Saliva* similis causa est Sitis Auctæ, toties illi facienda medicina *Salsedinem* illam *temperando* per Pilulas de Cynoglossâ & similia; tum & *Salsum Serum*, si redundet in sanguine, *evacuando per alvum vel urinas*: de quibus agetur in sequentibus.

Depravata Sitis quomodò curanda.

XXI. *Depravatam Sitim Curant*, quæ vitiosam Bilis, Succi Pancreatici, ac Pituitæ Intestinalis, aliorumve Humorum constitutionem corrigunt; quæ quoniam non ita mox patet, usurpari possunt utiliter omnia humores qualescunque emendantia Universalia, & imprimis *Salia volatilia*, sed *temperatiora*, & quidem Aqueis juncta, cumque Vino haud generoso per vices exhibita.

Salia volatilia oleosa.

CAPUT II.

De Fame læsâ.

Sitis & Fames quid sint

I. Ut Potulentorum, *Sitis*; sic Esculentorum Appetitus, *Fames* dicitur.

Famis læsæ species

II. Primariæ Famis læsæ species sunt *Aucta*, *Diminuta*, *abolita*, & modis variis *Depravata*.

Naturalis famis causa.

III. *Naturalis* quidem *Famis causam* primariam censeo *alimentorum* in Ventriculo Fermentatorum *reliquias* in ipso restitantes, atque à deglutitæ continuò Salivæ parte ipsis adhærente *magis*, *magisque fermentatas*, & tandem *halitum subacidum*, *gratumque*, qui superius Ventriculo orificium blandè afficiat, sicque Famem producat, *emittentes*.

Auctæ famis causa in Sanis.

IV. Hanc Naturalem Famem (imprimis, ubi Alimentorum assumptio differtur solito diutiùs) augere potest in Sanis etiam *Succus Pancreaticus* ad tenue Intestinum delatus, & post Alimentorum secretionem, depulsionemque absolutam in Confluentem Bilem duntaxat & Pituitam Intestinalem agens, atque itidem Halitus Acidiusculos & gra-

tos in Ventriculum propellens: quod vel ex Fame ad Animi deliquium nonnunquam ob alimenta tardiùs usurpata procedente videtur patere.

In Ægris Succus acidior. V. In *Ægris* autem *Auctæ Famis* Causam petendam puto à *Succo acidiore* in corpore abundante, ac præsertim ex *Pancreate* ad Intestinum delato, ac inde Halitus solito Acidiores ad Ventriculum amandante, qui Famis sensum intendant, & post detrusa deorsum alimenta eandem mox renovent & potentiùs urgeant.

Quæ à quibus augentur. VI. Hunc acidum in universo corpore Succum augent 1. *Cibi acidi*, vel Acidis conditi; *Potusque Acidiores*, Vinum acidiusculum, quale Rhenanum & Mosellanum, ex minùs maturis uvis præsertim expressum. 2. *Aër frigidior*, serenus tamen, 3. *Tristitia moderata*, & diu continuata. Quorum vim intendent 4. *Corporis Motus vehementior*; 5. *Vigilia nimia*. 6. *Alvus naturali adstrictior*.

Famis Diminutæ causa frequentior. VII. *Famis* verò *Diminutæ Causam* frequentiorem & graviorem, quamvis lentè ortam reor *Salivam Viscidiorem & Pinguiorem*, adeóque ad promovendam Alimentorum, hinc & eorundem reliquiarum fermentationem ineptam; quinimò Pituitam in tenui Intestino similem producentem; à quâ Succi Pancreatici Aciditas blanda obtundatur, & tandem omnis in Corpore Aciditas minùs acris reddatur & iners.

Ejusdem causa rarior. VIII. Ejusdem Diminutæ Famis Causam rariorem, leviorem, ac subitò sæpè ortam judico *Bilem Pinguiorem* ab Intestino tenui ad Ventriculum assurgentem, atque tum Alimentorum reliquias, tum Salivam corrumpentem, atque gratam ipsarum aciditatem obtundendo Appetitum prosternentem.

Famem quomodò diminuunt sex Res non-naturales. IX. Ex sex rebus non-naturalibus dictis diminuent Famem 1. *Alimenta* copiosiùs assumpta, & maximè pinguia & viscida. 2. *Aër* æstuans & pluviosus. 3. *Somnus* nimius 4. *Corporis* quies ac segnities. 5. *Curæ* extremæ. 6. *Alvi fluxus*.

Abolitæ famis causa. X. *Diminutæ Famis Causæ*, si gravissimæ fuerint, tollent in totum & *abolebunt Famem*.

Depravata fames, Pica & Malacia XI. *Depravata Fames*, quæ in genere *Pica*, in Gravidis *Malacia* vocatur, mares quidem rariùs, Fœminas verò frequentiùs divexare solet; & maximè vel ante Menstruorum fluxum, vel ipsis suppressis; undè fiunt ferè simul cachecticæ.

In Pica quænam appetantur. XII. Appetuntur autem in Picâ vel Alimenta minùs apta & insueta, vel res pro alimentis non habitæ, quales sunt Creta, Carbones, Cineres, Lacca, Pix, Lutum, Cespites, Panni attriti, Corium & nescio quid non.

XIII. Huc referuntur Aromata: quæ Condimenta quidem sunt, vel Medicamenta, non item Alimenta.

Depravatæ famis, in fœminis causa. XIV. Enimverò *Depravatæ*, inque *Fœminas* sævientis *Famis Causa* utplurimùm ex *suppressis* deducenda *menstruis*; Ab illis namque circa Uterum stagnantibus, ideóque plùs minùs corruptis, posteà Sanguini universo denuò permistis, eundemque inficientibus tota ipsius Massa vitiatur & depravatur. A quâ sicut Cachexia universalis producitur, ita & Saliva, Succus Pancreaticus, cæterique in corpore Humores generantur vitiosi & una cum plerisque & quandoque omnibus Functionibus Fames quoque depravatur.

Ut & in Viris. XV. Similem undecunque tandem ortam Sanguinis, ac cæterorum Humorum corruptionem & depravationem in Viris, ut & Mulieribus quandoque locum habuisse, quoties Picâ laborant, omninò censendum: quemadmodum iidem Viri Suffocationis Mulieribus quidem magis familiaris, & quod ab Utero crederetur originem trahere, Uterinæ dictæ, Sensum & Affectum aliquando patiuntur, sed & iisdem planè, quibus Fœminæ, curantur medicamentis; quocirca ob rationes inferiùs Cap. 22. dicendas *Suffocationem* hanc non *Hystericam*, sed *Hypochondriacam* putamus vocandam.

Famis Auctæ Curatio. XVI. *Curabitur Fames Aucta*, exhibendo ea, quæ Acidum Succum in corpore temperant, infringunt ac emendant, ejusdemque augmentum præveniunt.

Succus Acidum quænam infringat. XVII. Potentissimè *Succum Acidum infringunt Salia lixiva, tum fixa, tum volatilia*; ut & alia alterutro abundantia, Corallia, Margaritæ, Oculi Cancrorum, Creta, Lapis hæmatites, Succinum, Chalybis limatura, & Similia.

Eundem quænam obtundāt. XVIII. Eundem *Succum Acidum obtundunt Pinguia & Oleosa* omnia.

Quænā temperent. XIX. *Succum Acidum temperat* quoque *Spiritus volatilis* ex Vino, aliisve paratus, tam purior, quàm modis variis factus aromaticus.

Quænā enervent. XX. *Succum* denique *Acidum diluunt & enervant Aquea* quævis usurpata.

Acidi succi augmentum quî præveniatur. Pulvis. XXI. Quòd si pro re natâ plura conjungantur, plùs efficient. Exempli loco sunto sequentia, ubi priùs monuero *Acidi Succi augmentum ac proventum præveniri* præcipuè *abstinendo ab usu Acidorum*.

XXII. Cui proinde *Pulveris* forma præ aliis placet, in ejus gratiam.

℞. *Corall. rub. prap.*
Margarit. pr. an. ℈ j.
Cretæ albæ, ℈ß.
Sacchari alb. ℥iij.
M. F. Pulvis, *in 6. doses dividendus*, & *bis in die tribus saltem, quatuorve post cibum assumptum horis ex vini potentioris cochleari assumendus.*

Mistura. XXIII. Cui forma liquida magis arridet, capiat subinde sequentis misturæ cochleare unum.

℞. *Aq. menth.* ℥ij.
Cochlear.
Tincturæ Cinnamomi, cum spiritu Vini rectificato per infusionem paratæ, an. ℥ß. *Syr. absinthii*, ℥j.
M.

Oleum. XXIV. Vel.

℞. *Macis stillat.*
Granor. juniper. an. ℈j.
M. in vitro.
Hujus Olei Guttas ij. vel iij. sumat Æger aliquoties in die ex Vini malvatici, alteriusve generosi, aut præmissæ misturæ cochleari.

Juscula. XXV. Utatur quoque fame auctâ pressus Jusculis pinguioribus, tum ad gelatinæ consistentiam proximè accedentibus, nulloque acido conditis.

In fame auctâ purgātiā non usurpanda. XXVI. Nulla Purgantia præscribo in Fame Auctâ, quoniam nulla sunt mihi hactenus nota, quæ Humores Acidos educant blandè; sumque prætereà edoctus per experientiam multiplicem irritari quidem, non item nisi cum summis torminibus,

minibus, & noxâ majore, quàm fructu evacuari Acidos in corpore humores & imprimis à Medicis de suorum Ægrotorum dolore ac molestiâ parùm solicitis, aut bardis, aut saltem hujus rei ignaris.

Famis Diminutæ & Abolitæ Curatio

XXVII. *Fames sensim Diminuta vel Abolita Curabitur* medicamentis humorem *Pituitosum Viscidum corrigentibus ac educentibus.*

Pituitâ viscidam corrigere Acida & Aromatica.

XXVIII. *Corrigunt* ac incidendo emendant humores pituitosos viscidos tum *Acida*, tum *Sale lixivo* tam *fixo*, quàm *volatili* prædita, & *Aromatica* omnia.

Eandem quænam evacuent

XXIX. Correctum quodammodò Pituitosum, viscidumque humorem simul redundantem *evacuant Colocynthis*, *Turpetum*, *Hermodactyli*, *Mercurius* tam *præcipitatus*, quàm *sublimatus* & *corrosivus*, & *dulcis*, &c.

XXX. Tyronibus exempli loco sunto Formulæ sequentes.

Mistura.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ij.
cinnamom. ℥ß.
Syr. fœniculi, ℥j.
Spir. salis q. s. ad gratam aciditatem.
M.

Pulvis.

Vel ℞. *Salis tart. vitriol.* ℈ß.
Crem. tart. ℈j.
Sacchari Cand. alb. ℈ij.
M. f. pulv. in 3. doses divid.

Accipiat semel aut bis in die ex Vino Rhenano, aut præcedenti misturâ: Cui, si libet, poterit loco Spiritus Salis addi *Elixiris proprietatis* Drach. ß. & per intervalla cochleatim assumi.

Mistura.

XXXI. Qui ab Acidis offenduntur, sequenti utantur Misturâ per vices & cochleatim usurpandâ.

℞. *Aq. menthæ.*
fœnic. an. ℥jß.
vitæ Matthioli, vel alterius cujusvis
Aromat. ℈vj.
Ol. macis still. gr. iij.
Syr. menth. ℥j.
M.

Vinum medicatum.

XXXII. Qui Vino medicato delectantur, sequenti aut simili utantur formulâ;

℞. *Rad. enul. camp.*
acori, an. ℈ij.
Fol. salviæ,
majoran.
rut. hortens. an. M. j.
Sem. fœnic. dulcis, ℈ij.
Cort. arant. sicc. ℈j.
Concisa & crassè contusa insuantur sacculo, cui in cantharum immisso affundatur vin. album ad ℥xx.

Ejus Usus.

Postquam per noctem steterit in cellâ, exhiberi poterit ad ℥iij. iv. vel v. aut manè stomacho jejuno, aut inter prandendum, ac cœnandum, prout unicuique magis placebit, ac conducere observabitur. Potest quoque tandiu recens vinum in usurpati locum affundi, quandiu vis aromatica prodit ex puppulâ.

Pilulæ.

XXXIII. Ubi purgandum erit, tunc

℞. *Mass. pilul. fœtid. maj.* ℈ß.
cochiar. ℈ß.
Extr. catholic. ℈ß.
Ol. garyophll Gutt. ij.
M. f. pilul. N. 15. inaurandæ, aut Glycyrrh. Cinnamomive pulvere conspergendæ.

Harum Pilularum v. vel plures accipiat Æger, prout faciliùs, aut difficiliùs se purgari notaverit.

Pilulæ aliæ.

XXXIV. Quòd si quis volet Chymica simul addi, & quidem Pilularum formâ, tunc

℞. *Gum. Ammon. vel Opopanac. &c. cum aceto mund. & inspiss.* ℈ß.
Troch. alhandal,
Mercur. sublim. dulc. an. ℈j.
M. f. pilul. N. 15. inaurandæ.

Exhibeantur itidem Ægro quinque vel plures.

Apozema.

XXXV. Quòd si Apozematis forma Ægro præferatur, nec ab amaris multùm abhorreat, sequens erit satis conveniens.

℞. *Rad. glycyrrh. ras.* ℥ß.
apii, ℥j.
ras. ligni guajaci, ℥ij.
bacc. lauri,
sem. anisi, an. ℈ij.
Pulpæ Colocynth. ℈ß.
Coq. s. a. ex aq. pluv.
In colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr. ros. sol. cum sennâ,
diacnici, an. ℥iß.
salis tart. vitriol. ℈ij.
Tinctur. Cinam. ℥j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Decocti Unc. iij. iv. vel v. assumat Æger semel aut bis in die, quò tum corrigantur, tum simul educantur per epicrasim humores Pituitosi & Viscidi.

Vivendi ratio in Ægro.

XXXVI. Abstineat interim Æger ab Usu *Alimentorum* Pinguium & Viscidorum. *Aëre* utatur sereno & calidiore simul ac sicciore, arte saltem ita parato. Augeat *Vigilias*, si Somnus fuerit longior vel profundior. *Animus* esto ad Hilaritatem compositus. *Corporis motus*, *Exercitium*que esto moderatum. *Alvi dejectio & Urinæ excretio* assumptis in dies, si commodè fieri possit, respondeat.

Famis à Bile Pinguiore diminutæ curatio.

XXXVII. *Fames confestim à Bile Pinguiore Diminuta Curabitur*, emendando illam Bilem, aut eandem, si copiâ simul redundaverit, *educendo* vel sursùm, vel deorsùm.

Bilem illâ emendant Elixir proprietatis.

XXXVIII. *Bili* huic *emendandæ* conducit præ cæteris omnibus *Elixir proprietatis*, ad guttas v. vel. vj. ex vino, aut convenienti misturâ assumptum & imprimis paulò ante assumendo cibum.

Spiritus Salis dulcis.

XXXIX. Qui acidiora minùs ferre possunt, ejus loco usurpent *Spiritum Salis dulcem*, cum Vini rectificato Spiritu aliquot cohobationibus paratum.

Absinthium.

XL. Eandem Bilem emendat *Absinthium*, & ab ipso denominatum *Vinum absinthites*. Cujus loco aliæ *plantæ aromaticæ* similiter infundi possunt in Vino & utiliter inter prandendum ac cœnandum mediocri quantitate assumi. Tales autem plantæ sunt *Calamintha montana*, *Majorana*, *Rosmarinus*, *Ruta hortensis*, *Hyssopus*, *Thymus*, *Salvia*, &c.

Plantæ aromaticæ.

Bilem per vomitum quænam educant.

XLI. *Bilem* per *Vomitum educunt* commodissimè varia ex *Antimonio* parata medicamenta, *Crocus Metallorum* dictus, *Vitrum*, & ex hoc præparata *Sapa vomitoria*, *Oxysaccharum*, vel *Oxymel Vomitorium*, *Mercurius Vitæ*, &c.

Quænã per Alvum Scammonii præparatio egregia.

XLII. Eandem *Bilem* per *Alvum* evacuant *Rhabarbarum*, *Scammonium*, *Tamarindi*, &c.

XLIII. Præparatur ex tempore atque optimè *Scammonium*, si conveniente dosi ad *Grana* xij. vel xv. pro Ægrorum ætate, aut ad purgationem sustinendam majore aut minore aptitudine; si, inquam, Scammonium in mortario teratur & tantillum Aquæ convenientis Melissæ puta, Cichorei, Acetosæ aut similis affundatur, & lacteus liquor terendo electus lentè effundatur, atque aquâ novâ vis reliquâ similiter eliciatur; remanentibus in fundo fæcibus nigricantibus: hinc prædicto liquori Aquæ Cinnamomi, vel Fœniculi, alteriusve aromatici ℥ij. & Syrupi ros. solutivi, aut similis itidem ℥ij. aut iij. addantur; sicque Haustulus gratissimus ægris exhibeatur. Qui ut facilius operetur, bonum erit dimidiâ post haustuli assumptionem horâ Ægro *Cremoris Tartar.* ℈j. vel ʒ ſ. ex jusculo propinare.

Ejusdem Usus.

Tabellæ ex Scammonio.

XLIV. Possunt etiam ex *Scammonio* parari & ad Usum servari *Tabellæ* gratissimæ, quæ.

℞. *Crystallor. Tartar.* ʒ iſ.
Diagridii, ℈ iij.
Ol. Cinnamom. Gutt. vj.
Sacchar. alb. in Aq. rosaceâ dissolut. ℥ viij.
M. f. s. a. Tabellæ.

Earum Usus & Dosis.

Hæ Tabellæ Infantibus, Puerisque, & aliàs Delicatulis dari possunt convenientissimè: cùm earum Dosis summa sit à ℈iij. ad ʒ ſ. Infantibus ad ℈ſ. vel ℈j. & Adolescentibus ad ʒ ij. exhiberi queunt cum regimine.

XLV. Qui vano ac præpostero terrore perculsi à blandissimi ac tutissimi, potentis quamvis Scammonii & Scammoniatorum usu abhorrent, suisve Ægris hactenus metuunt, *Rhabarbaro* utantur, & quidem modo sequenti:

Rhabarbari infusio.

℞. *Rhabarb. electi & rasi*, ℥ij.
Tartar. crudi & optim. ʒ ſ.
Aq. Cichorei, q. s.
Infund. per noctem in Cinerum, vel Aq. Dulcis Balneo tepido,
Colaturæ mediocriter expressæ adde Syr. rof. sol. vel
de cichor. cum rheo, ʒ ſ.
Aq. cinamom. ℥ij. *vel*,
quòd nauseabundum Rhabarbari odorem potentissimè ac fœlicissimè corrigit & tollit, flatusque dissipat,
Olei Anisi, Gutt. ij. vel iij.
M. f. Haustus.

Ol. Anisi Vires.

Electuarij Diapruni Auctoris Vires.

XLVI. Ad Bilis redundantis evacuationem qui Electuario uti malet, illi commendamus Cholagogum, sive Diaprunum nostrum in Nosocomii Academici usum ante aliquot annnos à Nobis præscriptum, ac sæpissimè cum Ægrotorum commodo tum ibi, tum alibi ab Aliis Medicis æquè ac Nobis usurpatum; quod vel idcircò commendabile magis, quòd parvâ licet quantitate assumptum satis potenter agat & blandè. Cujus proinde formulam hîc omnibus communicamus.

Electuarium Cholagogum, sive Diaprunum Sylvii.

℞. *Pulp. prunor. acido-dulc.* ℥x.
Crem. Tartar.
Scamm. op. an. ℥ij.
Rhabarb. electi, ʒ x.
Cinnam. acuti, ʒ ſ.
Santali Citrini, ℈ij.
Sacchari Clarificati, ℥xvj.]
M. f. s. a. Electuarium.

Dosis.

Dosis à ℈iij. ad ʒ ſ.

Dissolvi potest quantitate sufficiente Aquæ convenientis, atque sic exhiberi.

Depravata Fames quomodò curanda.

XLVII. Cùm pro appetitæ rei diversitate diversissima existat *Depravata Fames*, in genere duntaxat proponetur hîc à Nobis Ejusdem *Curatio*, quæ consistit in *Sanguinis, cæterorumque Humorum purificatione ac emendatione*, quâ restitutâ sponte evanescet *Pica*.

Et quidē optimè Salibus volatilib.

XLVIII. Comperi autem hactenus præ aliis medicamentis omnibus conducere in hoc Affectu *Salia volatilia*; quæ cùm varia occurrant, illa seligenda, à quibus plus utilitatis Ægris contingere accuratâ observatione notabimus. Quocirca mutanda sunt subinde medicamenta, & imprimis, ubi nos iis parùm proficere videmus.

Ea etiam menses movere.

XLIX. Tantò autem utiliora sunt Salia volatilia, quòd lentè atque blandè Menses quoque Moveant, quorum Suppressorum causâ Picam frequentissimè produci notum.

Optimus iis utendi ratio.

L. Optima verò Salibus volatilibus utendi ratio est, si ad plures, pauciores ve guttas, pro ut debiliora sunt vel potentiora, bis, terve aut sæpiùs in die assumantur ex Vino vel alio liquore conveniente, ac præsertim inter prandendum, ac cœnandum, quò Alimentis juncta impediant eorundem corruptionem à vitiosâ salivâ exspectandam; quin Salivam sensim emendent, sicque Alimentorum Fermentationem simul læsam paulatim restituant.

Sudores etiam movendi, & quomodò.

LI. Juvat etiam in hoc Affectu molesto *Sudores* quandoque *blandè movere*: Cavendum autem, ne tegumentis obruantur Ægri; quin satiùs nullum, quàm coactum prodire Sudorem; postquam Humores vitiosos emendant, corriguntque Sudorifera: licèt ipsos non expellant. Præfero autem semper liquida & spirituosa crassioribus, licet *Antimonialia*, utut sicca, sint hîc optima; *Antimonium* puta *Diaphoreticum*, *Bezoardicum Minerale*, &c.

Humores purgandi.

LII. Pro Humorum autem vitiosorum simul aliquando redundantium varietate, institui possunt utiliter per alvum, vomitumve *Purgationes*; de quibus jam ex parte actum, & agetur adhuc in sequentibus.

CAPUT III.

De Alimentorum Fastidio.

Alimēta quædam fastidiri.

I. NOn tantùm vel parum, vel nihil, vel nimium, vel mira & absurda Ægri appetunt; verùm nonnunquam *pleraque*, aut *quædam* saltem ac *certa fastidiunt & aversantur Alimenta.*

ab Ægris & Sanis.

II. Hoc *Fastidium* & *Ciborum* & *Potuum* quorundam non *Ægros* duntaxat corripit, sed nonnunquam cæterùm *Sanos*.

Quænā magis fastidiātur.

III. Ubi & hoc notandum, Omnes *magis* ferè *fastidire actu calida vel tepida*, & odore suo Olfactum simul potentiùs afficientia, quàm frigida, ideòque Odoratum minùs moventia.

Fastidiū duplex.

IV. Fastidium autem omne aut *Nativum* est, aut *Adventitium*.

Nativū unde oriatur.

V. *Nativum* sequitur plerumque, si non semper,

per, *Animi Affectum potentem Matris Fœtum utero gerentis*, & similia vel præsentia, & in Sensus externos incurrentia, vel absentia, sæpiùs tamen in memoriam revocata & nunc ob humores vitiosos in corpore existentes, nunc ob præjudicia undecunque hausta pro ingratis judicata fastidientis & aversantis.

Adventitium unde in Sanis.

VI. *Adventitium* post nativitatem *Fastidium* in *Sanis* excitatur, aut ex *Præjudicio*, Alimenta ista pro immundis, ingratis, aut noxiis habente; aut ex iisdem *Alimentis*, aut similibus *nimiâ copiâ*, præsertim ad *nauseam usque*, *vomitumve usurpatis*; vel ex iisdem *non satis mundè paratis*, *oblatisve*: quæ si urgente fame, aliâve necessitate assumpta fuerint, eorundem fastidium pariunt, ac contra similia grande relinquunt præjudicium; quod aliquando quidem iterum tandem tollitur, aliquando ad vitæ permanet.

Unde in Ægris.

VII. In *Ægris* excitatur similiter ac frequentiùs quorundam vel plerorumque Alimentorum Fastidium, & imprimis, quoties *calentia*, *tepidave* ipsis offeruntur: ab illorum enim odore Ægris facilè ingrato Nausea ferè simul excitata promovet & auget ipsum eorum fastidium.

Quænam fastidiant Ægri.

VIII. Nec uniusmodi tantùm, sed aliquando omnis generis & saporis Alimenta, ipsaque adeò consueta & aliàs desiderata solent Ægri multi fastidire; quin non Cibos duntaxat, verùm non rarò etiam Potus omnes, Vinum, Cerevisiam & ipsam subinde Aquam.

Fastidiũ morbi signum

IX. Hoc Alimentorum Fastidium tam frequens est Ægris Symptoma, ut adversæ valetudinis manifestum sit quandoque signum, ac præsertim in Pueris, ægritudinem instantem aut urgentem fastidio illo testantibus.

Consideratione dignum

X. Consideratione dignum est, non tantùm Carnes, atque Iuscula, pinguia præsertim, Ægros fastidire, sed tam frequenter omnia & *dulcia*, & *acido-dulcia*; non item, nisi rariùs, *magis acida*.

Ejus duratio varia.

XI. Eòusque autem assurgit quandoque, viresque in Ægris sumit quorundam Ciborum, Potuumve Fastidium, ut sublato jam morbo aliquandiu, & quandoque diu, imò quandoque semper ipsis adhæreat; dum in aliis mox, brevi saltem idem tollitur ac evanescit.

In Ægris pendere, 1. A vitiosis Halitib.

XII. Ægrotorum verò Fastidia pendent ut plurimùm & 1. à *vitiosis Halitibus* in tenui Intestino vitiatâ propter vitiatos simul vel seorsim *Bilem*, *Pituitam*, *Succumque Pancreaticum* Effervescentiâ productis, atque ad Ventriculum & Os assurgentibus, famem notabiliter minuentibus, sitim verò plus minùs depravantibus, & ad factam Alimentorum mentionem, aut conspectum, imprimis olfactum, gustumve Nauseam plerumque simul moventibus.

2. A molestia ex similibus Alimentis secuta

XIII. Pendent eadem aliquando & 2. à molestiâ semel aut sæpiùs similium Alimentorum assumptionem secutâ, hincque formato præjudicio pertinaci de simili molestiâ, si ampliùs assumantur, rediturâ: unde nonnullis ex solâ ingratorum vel noxiorum Alimentorum memoriâ Nausea, hinc & Vomitus excitari solet.

Nausea & Vomitus unde aliquando. Fastidij Ægrorũ causa

XIV. Meritò Bili, Succo Pancreatico, & Pituitæ in tenui Intestino confluentibus, atque vitiatis, ac proinde vitiosè effervescentibus adscribitur illud Ægrotorum Fastidium; cùm illis emendatis aut evacuatis tollatur, cureturque mox in plurimis.

Fastidij diversitatis causa.

XV. Prout autem aliàs hic, aliàs ille humor peccat, ita & hujus vel illius Saporis Alimenta præ aliis fastidiunt Ægri: qui, ubi plures simul notabiliter peccant, omnis generis Alimenta penè aversantur.

XVI. Quisnam verò Humor & quo modo peccet, conjuncta ostendent Symptomata ex secuturâ aliorum Affectuum tractatione petenda.

Ejus curatio in Sanis.

XVII. *Sanorum Fastidium Curabitur*, liberando mentem omni præjudicio; aut sensim assuescendo usui Alimentorum fastiditorum: quod aliquando frustrà, aliquando cum successu tentatum.

In Ægris

XVIII. Eodem planè modo *Curandum Ægrotorum Fastidium* à præjudicio ortum.

XIX. Ubi autem ab *Humorum vitio* præsenti ortum habet id præjudicium, Curatio sequetur, si Humores peccantes *corrigantur*, vel *expurgentur*.

Humores corrigendi.

XX. *Corrigentur* Humores peccantes medicamentis partim jam in superioribus propositis, partim in sequentibus adhuc proponendis.

Expurgandi per vomitum.

XXI. *Expurgabuntur per Vomitum* Humores tum fluxiles, tum sponte sursùm vergentes; & quidem Vomitoriis jam memoratis, aut hinc inde memorandis.

Per Alvum.

XXII. *Expurgabuntur per Alvum* iidem Humores, nullam sursùm viam affectantes, & valdè viscidi & quidem medicamentis jam præscriptis & ampliùs præscribendis.

Caput IV.

De Alimentorum Assumptione læsâ.

Alimenta Ore assumenda, masticanda, & deglutienda.

I. NOn sufficit homini Alimenta Esculenta, Potulentaque apperere, nisi eadem *Ore assumat*, *solidiora masticando comminuat*, & inde *per Gulam in Ventriculum deglutiat*.

Liquidiorum assumtio quomodò lædatur.

II. Læduntur multis modis hæ Functiones, & 1. quidem *Liquidiorum Assumptio Suctu* perfici solito, ubi illa *plus minùs deficit*.

III. Accidit autem illud, quando Ægri *Os* vel *aperire*, vel *claudere*; *Labia* saltem *convenienter* vel *conjungere*, vel *disjungere*; *Linguam* verò *satis exerere*, vel *contorquere* non possunt.

Quando Os aperiri nequit.

IV. *Os aperire* non possunt Ægri, quando ipsum permanet conclusum in *Temporalium Musculorum Convulsione*.

Quando nequit claudi.

V. *Os claudere* non possunt iidem, quando illud perpetuò hiat in *Maxillæ inferioris luxatione*, aut *Musculorum temporalium Paralysi*, vel *Vulnere transverso*.

Labia quando decenter conjungi, & disjungi nequeunt & quando imperfectè.

VI. *Labia convenienter ac sufficienter conjungere* non possunt Ægri, quando illa *desunt*, vel *Paralysi* laborant aut *Vulnere grandi* hiant.

VII. *Labia decenter disjungere* non possunt iidem, quando ipsa itidem *desunt*, aut *convulsa Cynico spasmo* tenentur.

VIII. Utrumque *imperfectè* contingit, quando in *alterutro latere Paralysis* vel *Convulsio* adest unde in affecto latere nulla vel nimia fit oris contractio, utraque vitiosa & noxia, in *Oris Torturâ* dictâ.

Suctus quando lædatur.

IX. Læditur idem Suctus in *Labiorum Coalitu*, viam Alimentis intercludente.

Masticatio quando lædatur.

X. Ciborum solidiorum *Masticatio* læditur, quando *Maxilla Inferior* à superiore *abduci*, aut ad eandem *adduci* nequit.

XI. Prius contingit à *Musculi Temporalis Convulsione*, in *Spasmo Trismo* dicto; posterius ab ejusdem *Paralysi* vel *solutâ Continuitate transversè*; utrumque in *Maxillæ Luxatione*.

XII. Læditur eadem Masticatio *Dentium* hinc inde *deficientium*, vel aliàs supernè ac infernè *non satis sibi adaptatorum*, vel *Stupore*, *Dolore*, *Carie*, aliâve *Corruptione* laborantium vitio.

Lingua quando convenienter moveri nequeat

XIII. *Lingua* convenienter *exeri* vel *contorqueri* nequit, quoties *Paralysi*, aut *Convulsione*, aut *Vulnere*, aut *Freno breviori* laborat.

XIV. De *Paralysi*, *Convulsione*, *Dolore* ac similibus agetur in *Secundo Libro*, unde peti poterunt, quæ Affectui præsenti ampliùs elucidando & curando erunt necessaria.

CAPUT V.

De Alimentorum Deglutitione læsâ.

Deglutitio quot modis lædatur. Et Lingua & OEsophagus inserviunt. Utriusque constitutio requisita.

I. Cibum, Potumve, aut utrumque aliquando *minimè*, aliquando non nisi *cum difficultate deglutire* possunt Ægri.

II. Inserviunt naturaliter *Deglutitioni*, & *Lingua*, Cibos præsertim ad fauces protrudens, & *OEsophagus* eosdem ac Potum admissum detrudens.

III. Requiritur in hunc finem tum *Lingua mobilis*, tum *OEsophagus explicabilis ac complicabilis*, ut & ejusdem *Canalis* æquè ac *superius Ventriculi Orificium patens*, *nec impeditum*.

Alimentorum protrusio ad fauces quot modis lædatur.

IV. Læditur *Alimentorum protrusio ad fauces*, quoties *Lingua* vel *Paralysi*, vel *Convulsione*, vel *Vulnere*, vel *Ulcere*, vel *Dolore* laborat, de quibus Affectibus omnibus agendum alibi.

Deglutitio quot modis aboleatur.

V. Læditur & *Aboletur Alimentorum Detrusio per Gulam*, sive *Deglutitio*, quando vel 1. *OEsophagus* est *Obstructus* à re solida ipsius canalem implente, *Carne* puta nunc in ipso læso excrescente, nunc per ingluviem, aut infortunium devorata & in ipso firmiter hærente, aliquando *Cartilagine*, *Osse*, *Nucleo*, &c. ibi morante vel 2. *compressus* est à *Tumore* vicino, sicut fieri solet in *Angina* vel 3. *Coalitus* est post sui *excoriationem*.

Quot modis difficulter fiat.

VI. *Cum difficultate Deglutiunt Ægri*, 1. quando *leves* duntaxat existunt, necdum extremæ modò *memoratæ noxæ*, atque ex parte tantùm OEsophagi Canalem claudunt 2. quando *Paralysi*, *Excoriatione* aut *Exulceratione* laborat OEsophagus. 3. quando *Halitus*, *Ructusque acerbi & austeri* vel *copiosi* saltem è Ventriculo assurgentes sistunt & quandoque repellunt Alimenta deglutienda.

Quot modis impediatur, & cum dolore fiat.

VII. *Impeditur* aliquando, nec nisi cum *difficultate ac dolore* absolvitur Alimentorum *Deglutitio*, quando *superius Ventriculi Orificium* vel *Inflammatum*, vel *Excoriatum*, vel *Ulceratum*, vel *Carnea excrescentia* plùs minùs est *obsessum*.

VIII. De affectibus autem plerisque modò memoratis, & Deglutitionem lædentibus agetur inferiùs, unde peti poterunt, quæ hîc desiderantur ad ulteriorem ipsorum tum notitiam, tum curationem.

CAPUT VI.

De Alimentorum in Ventriculo Retentione læsa.

Alimenta in Ventriculo retinenda.

I. Non sufficit assumi Ore, ac deglutiri per OEsophagum *Alimenta*, nisi eadem *convenienti tempore morentur* ac *retineantur in Ventriculo*, & quidem tam diu, donec ibidem sufficienter fuerint fermentata.

Hæc eorum retentio quando lædatur.

II. Hæc requisita Alimentorum in Ventriculo Mora & Retentio læditur, quando vel *mox*, ubi sunt admissa, vel *citius saltem*, *quàm decebat*, *expelluntur*, iterum, idque aut *sursum per Os & Vomitum*, aut *deorsum per Intestina & Alvum* in Affectu *Lienteria* dicto.

Exturbationis Alimentorum è Ventriculo causæ. Aliquando Ventriculus.

III. Hæc alterutra deorsum, vel sursum facta Alimentorum exturbatio nunc *Ventriculi*, nunc *Alimentorum ipsorum*, nunc *vitiosi alicujus Humoris* Ventriculum continuò aut post assumpta demùm Alimenta irritantis culpâ contingere solet.

IV. *Ventriculi* culpa eveniet hoc malum, quoties ille *Inflammatus*, *Exulceratus*, *Excoriatusve* nihil admittere potest, quin mox inde irritetur ad sui contractionem violentam, contentorumque exonerationem.

Aliquando Alimenta & assumta. Aliquando Humores.

V. *Alimentorum*, *aliorumve simul Assumptorum* culpa idem accidit, si *acria* fuerint & ad sui excretionem ventriculum mordendo irritaverint.

VI. *Aliorum in Corpore prius existentium Humorum* vitio idem continget, si *acrimonia suâ* Ventriculum ad perpetuam Nauseam, Vomitumq: aut Cõtractionem deorsùm tendentem, omniumq; proinde admissorum Depulsionem incitaverint.

& quinam.

VII. Tales Humores sunt sæpiùs *Biliosi Salini*, quandoq; *Pancreatici Acidiores*, & *acrimonia volatili* prædici, ac in se mutuò agentes, ad Ventriculum assurgentes, Halitus saltem acres eò mittentes, atque ipsum lancinantes, mordentesque.

VIII. Aliquando *Humores Acido-salsi & acres* à *Capite ad fauces*, hinc & *Ventriculum* delabuntur, ipsumque ad sui contractionem, admissorumque expulsionem cogunt.

IX. De *Inflammatione* atque *Exulceratione* quavis suo agetur loco.

Malum hoc quâ curandum si sit ab Alimentis acribus. & quibus. Acrimonia acida quibus temperetur.

X. Ab *Alimentis acribus* si hoc malum contingat, vel *blandiora*, simulque *lenientia* erunt postmodùm usurpanda; vel ipsorum saltem *acrimonia prius* erit *temperanda & corrigenda*.

XI. In hunc finem conducunt *Oleosa* plura, *Oleum* ipsum, *Lac* quodvis, *Vaccinum*, *Ovillum*, *Caprinum*, &c. *Juscula Carnium*, præsertim pinguia; *Emulsiones* ex variis *seminibus* parandæ, *Amygdalis dulcibus* præsertim.

XII. *Acrimonia Acida temperabitur* præterea *dulcibus*, *Sacchare*, *Melle*, *Passulis majoribus*; & quandoque *Spirituosis*, vel aliis, quæ *Acidum Concentrant*, nec tamen alimentis nocent, qualia sunt *Corallia*, *Margaritæ*, &c. Quin multa longiore coctura sensim dulcescunt, & aciditatem suam plùs minùs amittunt.

Quibus Lixiva & Aromatica.

XIII. *Acrimonia lixiva & aromatica*, qualis in pipere, garyophillis, eruca, & similibus occurrit, tum memoratis *Oleosis* & *Dulcibus* temperatur; tutiùs tamen ab iisdem in totum, vel maxima ex parte abstinetur.

XIV.

Quibus Salsa. XIV. *Acrimoniam Salsam*, qualis in Sale marino & fossili, & salitis plerisque, mirè corrigit, *Calx viva* ex ustis silicibus vel conchis parata nulli Medico prudenti ampliùs metuenda, sed lixivij formâ in plurimis Affectibus fœlicissimè usurpanda.

Humores Acres quibus corrigantur. XV. Quemadmodum Alimenta & Condimenta, ita *Humores vitiosi & Acres corrigentur Oleosis ac Spirituosis*, & subinde suis *Contrariis*, sed priùs *temperatis*, jam memoratis, & in sequentibus adhuc memorandis.

Idem etiam evacuandi. XVI. Iidem *Humores Acriores*, priùs tamen plùs minùs correcti ac temperati, quoties simul *redundant*, *segniùsve aut difficilius se corrigi ac restitui patiuntur*, *Evacuandi* sunt per medicamenta superiùs præscripta & inferiùs præscribenda.

Opij & Opiatorũ vires. XVII. Imprimis tum ad *urgentem Humorum Acrimoniam temperandam*, tum *ad Sensum Ventriculi obtundendum*, molestamque ipsius *Contractionem sedandam*, conducit *Opium* & quodvis ab Opio denominatum medicamentum. Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Philonium Romanum, Laudanum Opiatum, &c. si quantitate parvâ sæpiùs usurpetur, additis cæteris Humores maximè peccantes blandè temperantibus medicamentis, quorum formulæ passim extant in hoc opusculo. *Utendi ratio.*

XVIII. De *Vomitu*, atque *Lienteriâ*, in quibus semper simul læditur Ventriculi, & quandoque ac forsan perpetuò Intestinorum Excretio sive Expulsio, ex professo agemus in sequentibus.

Caput VII.

De Alimentorum Fermentatione in Ventriculo læsâ.

Chylificatio quid. I. Quam vulgò *Chylificationem* vocant, malumus *Fermentationis* nomine appellare *Mutationem assumptis Alimentis in Ventriculo secundum naturam contingentem*.

Chylificationis læsæ species. II. Hujus Alimentorum Fermentationis læsæ primariæ species sunt 1. *Abolita*, vel *Diminuta*; 2. *Aucta*; 3. *Depravata*: quibus cognitis tum illa, quæ *segnius*, tum illa quæ *citius* absolvitur, deducetur facilè.

Quid sit Abolita. III. *Abolita* censetur Alimentorum Fermentatio, quando ipsa, sufficienti tempore in Ventriculo retenta licet, *cruda* tamen, *nec immutata* vel sursum, vel deorsum iterum excernuntur: quemadmodum *Diminuta*, quando eadem tunc *aliquantum quidem*, *minus tamen*, *quàm decebat*, prodeunt *immutata*: Unde nihil, vel parum nutrimenti, roborisque ab assumptis Alimentis accedit Ægro. *Quid diminuta.*

Quid Aucta. IV. *Aucta* verò dicenda Alimentorum Fermentatio, quando *citius*, quàm decebat, absolvitur ipsa: unde si consueto & naturali tempore moram necterent in Ventriculo Alimenta, nimiùm immutarentur; ut ne sic quidem convenientem Corpori præberent Nutrimenti materiam; quemadmodum panis massa solito nimiùm, vel diutiùs fermentata exhibet panem acidiorem, minùsque ideò laudabilem. In mediocritate consistit namque omne bonum, in extremis malum.

Quâ ratione non valde noxia. V. Ubi notandum, non valdè noxiam esse homini Auctam Alimentorum Fermentationem, nisi perseveret diutiùs; quoniam ut plurimum Alimenta sufficienter fermentata moram in Ventriculo longam non faciunt, verùm mox ad Intestina propelluntur, ac ibidem in utilem Chylum, atque alvinas fæces secernuntur, &c.

Quâ ratione noxia. VI. Ubi autem aliquandiu perennat Fermentatio aucta, nimium appetitur Alimentorum, & quando cuncta optimè cedunt, sensim *Plethora*, *hinc & Habitus Athleticus* consequitur, qui, nisi solvatur in tempore, in quantum periculum homines conjiciat, ex *Hippocrate*, cui Experientia suffragatum, notum.

Quid Depravata. VII. *Depravatur* Alimentorum Fermentatio quando eadem ita immutantur in Ventriculo, ut conveniens corpori tam continenti, quàm contento nutrimentum non præbeant, sed noxium: unde infinita prodeunt mala; postquam Vitia primæ Concoctionis non corriguntur facilè in secundâ; quod semper verum de Coctione Depravatâ.

Ejus duæ species. VIII. Inter Depravatæ Alimentorum Fermentationis species varias duæ vulgò numerantur primariæ, *Cruditatis* nomine notæ, *Nidorosa* puta, & *Acida*.

Abolitæ & Diminutæ causæ. IX. *Aboletur*, aut *Diminuitur* Alimentorum Fermentatio, nunc ipsorum *Alimentorum*, nunc *Fermenti* culpâ, nunc propter *Humores vitiosos* ad Ventriculum delatos.

1. Alimentorum vitium. X. *Alimentorum vitio* id accidit, quando Ipsa vel *quantitate nimiâ* ingeruntur, vel *qualitate suâ vitiosâ* Fermentationem plùs, minùsve impediunt aut sistunt.

Hoc in quibus consistat. XI. Qualitas Alimentorum vitiosa consistit frequenter in eorundem *Pinguedine* exuperante; quandoque in *Spiritu volatili* præposterè, nimiùmque assumpto; quandoque in *Sale lixivo*, vel *fixo*, vel *volatili* copiosiùs itidem usurpato; uno verbo in iis, quæ *Spiritum acidum*, *ejusque operationem potenter frangunt*: unde incidi atque ab invicem sufficienter segregari nequeunt partes Alimentorum viscidiores: tantum potest ubique plurium rerum ad eundem effectum producendum requisitarum & concurrentium certa proportio & harmonia. Quò facit quoque *Potus* quivis, præsertim *Aqueus* copiosiùs ingurgitatus, & tum Fermentum diluens, abluensque, tum Cibos obruens ac in sui Fermentatione impediens.

2. Fermenti Defectus & Inertia. XII. *Fermenti culpâ Diminuitur*, vel *Aboletur* Alimentorum Fermentatio, tum propter Ipsius *Defectum*, tum propter ipsius *Inertiam*.

Quando deficiat. XIII. *Deficit* Ventriculi *Fermentum*, quando *non satis generatur*, in *Salivæ defectu*, *continuâve exputione*; vel *aliò defertur*, per *continuam potationem*, ob quam ad Intestina propellitur.

Quando iners existat. XIV. *Iners* existit hoc Fermentum, quia justo *Pinguius*, *Viscidius*, vel *Aquosius* producitur, ob *Salivam similem*, ex *Alimentis consimilibus* diutiùs usurpatis ortam; & quandoque ab *Aëris externi æstu*, aut *vehementi Corporis*, *Animive exercitio* Spiritus Animales exhauriente deducendam, & imprimis, ubi Alimentis Spiritu Volatili abundantibus non reficiuntur, reparanturve consumpti ac deficientes in corpore Spiritus animales, ad Fermentationem Alimentorum promovendam summè utiles.

Plures causæ concurrentes quid faciant.

XV. Ubi plures Causæ simul concurrunt, graviùs læditur Alimentorum prædicta Fermentatio, & vice versâ.

Assumpta quædã Fermentationem lædere.

XVI. Eandem *Fermentationem Diminuere* ac quandoque *Abolere* possunt quædam, cùm aut pro Alimentis, Medicamentisve malè usurpata, & quoniam vel ipsum *Fermentum enervant*, vel *Alimenta Fermentationi inepta* reddunt, hactenus pro *Venenis* habenda; qualia sunt omnia, quæ *frigendi* vi excellenti sunt prædita.

3 Humores vitiosi.

XVII. Alimentorum *Fermentationem Diminuere*, ac subinde *Abolere* possunt *Humores vitiosi*, & *Biliosi* præsertim, *Oleositate peccantes*, ad Ventriculum assurgentes, atque aut *Fermentum* ipsum *corrumpentes ac enervantes*, aut se *Alimentis* immiscendo ipsorum *fermentationem turbantes*, *impedientes*, *sistentesve*.

Auctæ Fermentationis causæ,

XVIII. *Augetur* contrà Alimentorum *Fermentatio*, vel 1. *Fermenti solito & acidioris & volatilioris* culpâ: vel 2. *Alimentorum* pro assumentis constitutione naturali *faciliùs fermentabilium* diutinè usurpatorum vitio: vel 3. *Humorum aciditate volatili præditorum* & ad Ventriculum vel à *Capite delabentium*, vel à *Pancreate assurgentium* causâ.

Fermenti, Salivæ Succi Pancreatici, & Humorum Aciditas ab Alimentis, & cõdimentis.

XIX. *Fermentum* & *Saliva*, ut & *Succus Pancreaticus*, atque *Humores à Capite decidentes* Aciditatem suam volatilem auctam debent imprimis *Alimentis volatili aciditate prædictis*, copiosiùs ac diutiùs assumptis, ut & *Condimentis* similibus, *Vinoque*, aliive *Potui generoso ac spirituoso*, *subacido* tamen, quale *Mosellanum ac Rhenanum Vinum*, aliquandiu copiâ non nimis excedente licèt usurpatis.

A Mœrore, & Aëre sereno.

XX. Idem promovere possunt ex parte *Mœror solicitus*, non tamen nimis gravis; ut & *Aër serenus & subtilis*, non verò multùm æstuosus aut rigidus, ad Borealis tamen naturam quodammodo vergens.

Nidorosa cruditas unde. Ab eâ Ventriculi distentio, & ructus

XXI. *Depravatur* Alimentorum Fermentatio in *Nidorosam Cruditatem* à *Bile acriore & nimis volatili* ad Ventriculum assurgente, atque Fermentationem non tantùm impediente, at insuper alterante ac corrumpente: Unde *Ructus* excitantur, qui Ventriculum distendant, vel mordeant, & nunc ova frixa, nunc pisces fœtentes, nunc alia fœdolentes attollantur.

Acida Cruditas unde.

XXII. Quoties autem *Ventriculi Distentio* concurrit, aut *difficilius erumpunt* isti *Ructus*, toties *Pituitam viscidam* simul peccare certum.

Quid producat

XXIII. *Acidam Cruditatem* producunt *Humores Acidi*, & imprimis *Succus Pancreaticus* vel *redundantiâ*, vel *aciditatis intensione* peccantes, & ad Ventriculum delati; unde non tantùm præcipitatur Alimentorum Solutio ac Fermentatio, sed eadem insuper vitiatur & corrumpitur, elevatis eâdem operâ *Ructibus Acidis* & nonnunquam valdè molestis.

Eandem causam pro suâ qualitate Functionem diversimodè lædere

XXIV. Nec mirum aut novum, eandem Causam pro sui majore aut minore copiâ, vel intensiore aut remissiore qualitate Functionem aliquam nunc secundùm quantitatem, nunc secundùm qualitatem plùs minùs alterare, atque mutare, imò lædere.

Abolitæ vel Diminutæ Alimentorum fermentationis propter ipsorum copiam curatio.

XXV. *Curabitur Abolita vel Diminuta Alimentorum Fermentatio* propter ipsorum *nimiam copiam* ingestam solâ sæpè *Inediâ*, sive parciore alimento aliquandiu usurpato.

Quibus fiat.

XXVI. Idem citiùs obtinebitur usurpando medicamenta Fermentationem promoventia; qualia imprimis sunt *Acida & Salina lixiviosa per Spiritum Volatilem alterata & plus minus Volatilisata*. Huc spectant *Spiritus Salis* cohobatione iteratâ cum Vini spiritu *dulcis* factus; *Sal tartari* itidem cum Vini spiritu *volatilis* redditus; *Sal succini*, *Urinæ*, *Cornu Cervi*; Ipsumque *Sal Armoniacum* crudum, ejusque *Spiritus*, sive Sal volatile, &c.

XXVII. Hæc enim omnia *Cibos* æquè ac *Humores crassos*, *viscidosque* in corpore repertos incidunt, & crudos ad Fermentationem deducunt, sicque corpori utiles reddunt.

& quomodo.

XXVIII. Usurpantur autem ista omnia commodissimè, si quantitate unjuscujusque Constitutioni ac Ætati conveniente assumantur ex Vino, aliove Liquore apto inter prandendum ac cœnandum. Possunt tamen extra illud tempus non incommodè quoque in usum revocari, & imprimis, quando *Pituitâ viscidâ* scatet corpus.

Pinguia quomodò corrigenda.

XXIX. *Pinguia* corrigentur à *Spiritu Acido dulci* potentiùs, à *Sale Volatili* debiliùs & segniùs.

In Spiritûs Vini Usu nimio quid exhibendum.

XXX. Ubi à *Spiritûs Vini usu nimio*, adeóque *abusu* potiùs oritur non tantùm Appetitûs prostratio; sed insuper Diminuta & quandoque Abolita Alimentorum Fermentatio, juvat plurimùm *Spiritus Acidus dulcis* redditus quantitate parvâ, sæpiùsque assumptus; ut & *Elixir proprietatis* ritè paratum.

Ut & Alimentorum Sale volatili vel fixo abundantium.

XXXI. Idem præstabit hoc medicamentum, ubi *Sale volatili*, *vel fixo nimis abundantibus Alimentis* aliquis fuerit usus diutiùs; unde Spiritus Acidus in variis Humoribus existens, atque omninò necessarius nimiùm infringitur & iners redditur.

Abolita vel diminuta fermentatio à potu copioso qui curetur.

XXXII. *Abolita*, *Diminutave Alimentorum Fermentatio* ab ingurgitatione *Potûs copiosi* & imprimis *Aquei*, *Cerevisiæ* puta tenuioris, aut similis profecta *Curabitur*, *Minuendo* in dies Potûs talis quantitatem, atque ipsius loco *usurpando parcè Vinum satis generosum*, aliumve Potum satis potentem, atque Spiritu Volatili præstantem.

A fermenti defectu qui curetur.

XXXIII. Ubi ob *Fermenti Defectum Diminuitur*, *vel Aboletur* dicta *Fermentatio*, idem unà cum *Salivâ deficiente augendum*, parando & subinde exhibendo Misturam ex *Sale Volatili pauciore & Spiritu Acido dulci copiosiore* simul junctis.

Continua sputatio noxia.

XXXIV. Sic à *continuâ Sputatione paulatim desuescendum*. Hæc enim malum morem ac consuetudinem consequitur plerumque. Quin bonum est *Linguam in Ore quietiorem* continere, cùm ejus agitatione multâ Copiosioris Salivæ effusio promoveatur.

Ut & nimia Potatio.

XXXV. Quin etiam *perpetuâ*, *prematuràve Potatione* abstinendum; Fieri enim nequit, ut Medicus Sanos præstet homines in Diætâ continuò peccantes.

Fermentũ iners qui emẽdetur.

XXXVI. *Fermentum Iners*, *tum Pinguius*, *tum Viscidius*, *tum Aquosius ob Salivam similem* redintegrabitur modò memoratâ Misturâ, utpote singulis hisce Indicationibus satisfaciente. Quod citiùs obtinebitur, si abstineat præterea Æger ab *Alimentis* similibus, ac eorum loco usurpaverit, quæ sint boni, copiosique nutrimenti, & facilis

Fer-

Fermentationis, si fugiat *Aërem* Nubilosum, aut Æstuantem; si moderatum instituat *Corporis Animique* exercitium; si *Somno* fruatur mediocri.

Idem à rebus ipsum vitiantibus quî curetur.

XXXVII. Ubi à rebus *Fermentum Figentibus & Aciditatem ejus Concentrantibus*, vel *Alimenta* assumpta ad *fermentationem inepta* reddentibus, *Cretâ* puta, *Cineribus, Calce, Coraliis*, &c in *Picâ* perperam usurpatis Diminuitur vel Aboletur ista Fermentatio; *Acidis* utendum; & quidem *blandioribus* ac *temperatis*, perseverandumque aliquandiu in eorundem Usu, ac præsertim paulò ante Ciborum assumptionem: quin non raro inter prandendum, cœnandumque convenient *Salia volatilia* mediocri quantitate ex Vino minùs generoso sumpta, cùm non tantùm Alimentorum Fermentationem promoveant, verùm Fixorum quoque, Fixatorumque naturam sensim immutent ac emendent. Cavendum interim sedulò ab ulteriori *Noxiorum* abusu.

Regula in praxi observanda.

XXXVIII. Dixi utendum *Acidis blandioribus ac Temperatis*; quæ Regula semper ac ubique observari debet in Medicinâ ritè faciendâ; tum quoniam Temperati sunt omnes in corpore nostro secundùm naturam existentes Humores; tum quoniam à minùs temperatis continuò Effervescentiæ in nobis excitantur vehementiores, adeóque noxiæ: vix enim accidet, quin tunc Halitus eleventur simul Acres & mordicantes, à quibus nil boni, quin mali plurimum venit expectandum. Satiùs proinde lentiùs ac tutiùs procedere, quàm nimis festinando in noxæ alicujus periculum Ægrum conjicere.

Diminuta vel Abolita Fermentatio à Bile pinguiore quî curetur.

XXXIX. Quoties à *Bile Pinguiore* ad Ventriculum assurgente *Diminuitur vel Aboletur Alimentorum Fermentatio*, toties eadem *corrigenda Spiritu Salis dulci*; vel, si quantitate simul peccare deprehendatur, *evacuanda* per *Cholagoga* blanda, vel *Vomitoria* levia, ex *Antimonio* præsertim parata, qualia attigimus jam in superioribus.

Ut & Auctâ propter Fermentum nimis Acidum.

XL. *Aucta* propter *Fermentum nimis Acidum & Volatile Alimentorum Fermentatio Curabitur* exhibendo ea, quæ *Aciditatem* illam *infringant & blandè figant*, *Coralia*, *Margaritas*, *Oculos Cancri*, *Chalybis limaturam*, *Cretam* & similia.

Coraliorum, Margaritarum, &c. Magisteria notantur.

XLI. Ubi notandum, decantata & mirè laudata ex *Coraliis, Margaritis* ac similibus per Tartari præsertim Oleum parata quorundam *Magisteria* non respondere Auctorum suorum promissis, postquam præparatione tali fracta est, si non in totum abolita, eorum Acidum temperandi, figendi ac concentrandi Vis: Satiùs proinde iisdem in pollinem duntaxat redactis, quàm ita corruptis magis, quàm præparatis uti.

Aucta fermentatio propter Alimenta quî curetur.

XLII. *Aucta* propter *Alimenta faciliùs fermentabilia* continuò usurpata *eorundem Fermentatio Curabitur*, exhibendo *Alimenta magis crassa, viscida, & fermentationis difficilioris*, *Panem* puta ex farinâ & furfuribus paratum, nec priùs fermentatum; *Carnes bubulas* sale conditas, aut fumo insuper induratas; &c.

Plethoræ & Habitus Athletici curatio.

XLIII. Orta verò post perseverantem aliquandiu Alimentorum Fermentationem Auctam *Plethora*, hoc est *Sanguinis optimi Abundantia*, hancque consequens, *Habitus Corporis Athleticus Curatur* citò, tutóque per *Sanguinis missionem*, semel, aut sæpiùs pro re natâ institutam: quæ si negligatur, aut diutiùs differatur, non rarò in præsens *Suffocationis* periculum conjiciuntur Ægri; à quo priùs non liberantur, quàm educto per Venam sectam Sanguine Respiratio reddatur liberior; sicque Mors aliàs instans avertatur.

Aucta ob Vitiosos Humores fermentationis curatio.

XLIV. *Humorum Acidorum & Volatili Acrimoniâ præditorum*, vel à *Capite* sensim per gulam defluentium, vel ab *Intestinis* ad Ventriculum assurgentium vitio *Aucta Alimentorum Fermentatio Curabitur*, exhibendo per vices, sicut jam dictum, medicamenta omnem in corpore *Aciditatem* paulatim *Temperantia*, *Infringentia & blandè Figentia*; abstinendo à *Potu*, *Ciboque* Acidiore, Acidisve condito; studendo *Hilaritati*; vitando *Aërem* valdè serenum & acriorem.

Ut & Cruditatis Nidorosæ, Hæc si à Bile, ea temperanda vel evacuanda.

XLV. *Cruditas Nidorosa Curabitur*, emendando *Bilem* per sæpiùs laudatum *Spiritum Salis dulcem*, aliumve simili modo præparatum: vel, si copiâ simul peccaverit auctâ, ipsam *educendo* aut per *Os & Vomitoria*, aut per *secessum & Purgantia Cholagoga* jam memorata.

XLVI. Ubi notandum in principio usurpanda esse ista *Evacuantia dosi parvâ*, ne Bilis per se valdè fluxilis ac quodammodò turgens furorem concipiat & *Choleram Morbum*, *Diarrhœam* saltem producat gravem, ideóque periculosam.

XLVII. Nisi enim constet Humores Pituitosos & Viscidos simul redundare in corpore *semper in Bilis expurgatione tutius est minore dosi uti cholagogis*, & quidem ob *Superpurgationis* metum.

Purgantia parvâ dosi exhibenda.

XLVIII. Adde quòd, licet nihil fortè evacuent purgantia minore dosi exhibita, eadem iterari queunt, & aliis post aliquot horas itidem quantitate parvâ denuò assumptis præcedentium operatio promoveri: quod idem, ubi nulla urget necessitas; sequenti tantùm die fieri potest, postquam *Purgantia medicamenta non tantùm Vitiosos Humores Evacuandi sed eosdem quoque Alterandi ac Emendandi*, & ad eductionem commodam *Præparandi vim habent*.

Præceptum Medicis junioribus observandū.

XLIX. Hoc autem Præceptum sedulò commendamus Medicis junioribus atque Tyronibus, quoniam sic agendo non tantùm nullam creabunt Ægris suis noxam; sed cuivis reddentur tali prudentiâ magis commendabiles: quod unicè faciendum à quovis lucrum honestum benè agendo quærente.

Bili adjuncta Pituita alteranda & purganda.

L. Ubi verò Bili Cruditatem Nidorosam gignenti conjuncta est *Pituita Viscida*, præter *Spiritum Salis Dulcem* ipsius alterationi ac incisioni conducentem Purgantia erunt adjungenda *Phlegmagoga*, & quidem utraque dosi aliquantò majore; quoniam *retardatur*, *impediturque à Pituitâ Viscidiore quorumvis Purgantium operatio*, quæ proinde quantitate ipsorum auctâ promoveri debet.

& quo modo.

LI. Possunt in hunc finem convenientissimè Pilularum formâ præscribi, Purgantia, quippe quibus Gummi solvendæ, incidendæque Pituitæ Viscidæ præ aliis medicamentis omnibus aptissima, nec in liquore ullo facilè solubilia possunt facilè admisceri, atque unâ eademque operâ Humores peccantes tum alterari, tum educi.

Pilulæ.

LII. Inserviet autem huic scopo Pilularum sequens, aut similis formula; quæ.

℞. *Gumm. Ammon. vel Galbani &c.*

aceto

aceto prep.ʒß.
Mastich,el.℈j.
Troch.Alhand.
*Resin Scamm.an.*Gran.xxv.
*M.f.pil.N.*xxv.
Inaurentur.

Earum dosis.

Accipiat Æger v. aut vij. manè stomacho jejuno, & super bibat post horam jusculum.

Cruditatis Acidæ curatio.

LIII. *Acida Cruditas Curabitur* exhibendo medicamenta sæpiùs jam memorata & *Acidum Spiritum Temperantia* vel *Concentrantia* : sedulò *cavendo à Purgantibus antequàm temperati fuerint Humores Acidi* & ad Seri naturam deducti, quos tunc demùm redundantes per Hydragoga educi nil obstat.

Serosos Humores quænam evacuent.

LIV. *Serosos* autem, *Acidosque Humores contemperatos educunt* inter alia multa *Mechoacannæ*, atque *Ialappæ* radix, *Sambuci ac Ebuli* partes pleræque, *Gummi Gotte, Elaterium, &c.*

Electuarium Hydragogũ Auctoris

LV. Inter composita commendare ausim *Electuarium* ante aliquot annos itidem in Nosocomij Academici Usum à Me excogitatum, atque sæpissimè cum Ægrorum commodo usurpatum : Cujus Descriptionem in Iuniorum gratiam hîc addam.

Electuarium Hydragogum Sylvij.

♃. *Baccarum Iuniperi in aq. coctar. expressarum, & ad pulpæ consistentiam redactarum,*
Pulpæ Tamarind.an.℥iv.
Rad.Ialappæ,℥iß.
Scammon.elect.℥j.
Cinnamom.acuti,
*Sem.fœnic.dulcis,an.*ʒij.
Sacchari Clarific.℥x.
M.f.s.a.Electuarium.

Ejus dosis. Vires. Usus.

Hujus quoque Dosis est in adultis à ʒiij.ad ℥ß. Blandum, eficax, nec ingratum existit medicamentum. Potest Aquâ conveniente, Petroselini, Fœniculi, aliâve dissolvi, & Potionis formâ exhiberi, aut per se assumi ac deglutiri.

Fermentũ Iners & Humores pituitosi qui corrigantur Vinum Medicatum.

LVI. Ad *Fermentum Iners Corrigendum, & Humores Pituitosos Viscidos simul Emendandos Vinum medicatum* præparari ac usurpari poterit formâ sequenti.

♃. *Rad.enul.camp.*
*galangæ,an.*ʒij.
Fol.menthæ crispæ,
calaminth.mont.an.M.ß.
Sem.anisi,
*Cinnamom.acut.an.*ʒij.
*Nucis Moschat.*ʒj.

Concisa & crassè contusa includantur Sacculo, cui in vase Vitreo, Lapideo, aliove solido affundatur.

Vini albi Gallici,vel
Rhenani prout hoc vel illud
melius ferre potest Æger)
*q.l.*exempli gratiâ, Lib.iij.

Ejus Usus.

Stet per horas xij. vel plures in loco frigido, ut vis plantarum Aromatica insinuetur Vino : Cujus tam in Prandio, quàm in Cœnâ bibat Æger haustum, addendo in quovis haustu vel

*Spir.Salis Dulcis,*Gutt.x.
vel *Elixiris propr.*Gutt.v.

Ubi penè consumptum est Vinum, aliud affundi potest, donec desinat fieri Aromaticum.

Vinum Absinthites.

Si cui *Absinthites* magis placet, addi poterit *Summ.Absinth.M.ß.*& uti dictum, usurpari.

Caput VIII.

De Alimentorum Expulsione ad Intestina Læsâ.

Assumta è Ventriculo ad Intestina protrudi.

I. Assumpta Ore Alimenta, eademque sufficienti tempore in Ventriculo retenta fermentataque *paulatim per Pylorum*, hoc est, inferius Ventriculi Orificium *deorsùm Protrudi solent ad Intestina.*

Et qua ratione.

II. In hunc finem per fibras suas circulares Ventriculus sese contrahendo cavitatem suam coarctare solet, atq; contenta deorsum expellere.

Expulsio hæc quot modis lædatur.

III. Hæc Alimentorum Expulsio præter Naturam vel *Aboletur, Diminuitur* saltem ac *lentiùs, segniusque* fit; vel *Præcipitatur & citiùs*, quàm decebat, perficitur; vel *viâ præposterâ* ac inconvenienti absolvitur.

Abolita vel Diminuta quænam.

IV. *Abolita*, vel potiùs *Diminuta* duntaxat censenda ista Expulsio, quando lentiùs procedit ipsa & imperfectè, unde bona Alimentorum pars diutiùs restitat in Ventriculo, ipsumque Gravitatis Sensu premit.

Abolita cum vita diu esse nequit.

V. Non puto enim *Aboleri* posse hanc Expulsionem, quin brevi pereat Æger; postquam non semel à Me, aliisque accuratis Naturæ Operum Scrutatoribus observati sunt hîc *Partium* Cavitatem formantium & Contenta quædam deferentium *Motus Contractionis Naturales* mihi vocati, ad plures horas Externo Sensui notabiles, adeóque superstites, Abolito licet atq; in totum cessante omni Musculorum *Motu, Animali & Voluntario* dicto, quinimò jam mortuo Bruto vel Homine.

Motus Contractionis post mortem superstes.

Expulsio præcipitata quæ.

VI. *Citiùs* quàm decebat, perficitur, Præcipitaturque eadem Alimentorum *Expulsio* è Ventriculo, si mox vel paulò post ipsorum assumptionem eorundem inchoetur, absolvaturque Expulsio, vel saltem in Ventriculo non retineantur, quandiu decebat, & ut debitè, sufficienterque alterentur ac fermententur, requirebatur.

Depravata quæ.

VII. *Præposterâ viâ* tentatur & absolvitur, adeóque *Depravatur* illa *Expulsio*, quando non deorsum ad Intestina per Pylorum, sed sursùm ad Os per Gulam expelluntur iterum è Ventriculo Alimenta, & *Vomitus* excitatur.

Abolitæ vel diminutæ causæ.

VIII. *Aboletur*, vel potiùs *Diminuitur* Alimentorum *Expulsio è Ventriculo*, tum ipsorum *Alimentorum*, tum *Ventriculi* culpâ.

1. Alimentorum vitium.

IX. *Alimentorum* vitio id accidit confestim, quoties *copiâ nimiâ* fuère ingesta, unde ad immensum explicatus Ventriculus segniùs, difficiliúsque ad sui complicationem redit, atque interim molestum Ponderis & Gravitatis Sensum patitur.

2. Ventriculi Vitium. Et hoc unde.

X. *Ventriculi* culpâ lentè ac perseveranter accidit hæc *Diminuta Expulsio*, quando *Ventriculus* vel *flaccidus* est factus secundùm *membranosam suam substantiam*, ex nimio ac diuturno *Aquosorum, Aquæ puræ*, atque imprimis algidæ, *Cerevisiæ, Apozematum* valdè humectantium, refrigerantiumque, &c. usu; vel *imbecillis* est redditus secundùm suas *fibras*, ob *potum valdè frigidum*, aut *medicamenta stupefacientia*, & *Spiritibus animalibus aditum* ad Ventriculum *præcludentia*, vel *ipsos* ibidem *inspissantia, coagulantiave*, vel aliàs *inertes, ac inutiles præstantia.*

Expulsionis præcipitæ causa irritatio.

XI. *Citius*, quàm decebat, contingit *Alimentorum Expulsio è Ventriculo* propter *Irritationem*, nunc *Ventriculi Ipsius*, nunc *Alimentorum*, nunc aliorum *Humorum* ad Ventriculum delatorum culpâ ortam.

1. A Ventriculo.

XII. Accidit hæc *Irritatio Ventriculi culpâ*, quando is vel *Inflammatus*, vel *Excoriatus*, vel *Exulceratus* existit, unde à quovis Alimento, licèt maximè temperato & blàndo, atque quantitate mediocri, vel parvâ usurpato irritatur mox ad sui contractionem, contentorumq; suorum expulsionem.

2. Ab Alimentis.

XIII. Accidit hæc eadem *Irritatio Alimentorum vitio*, quando ipsa vel *acria* sunt, vel *acribus* saltem *condita*.

3. Ab Humoribus.

XIV. Evenit denique ista *Irritatio* Ventriculi *aliorum Humorum culpâ*, quando vel à *Capite delabuntur* & deglutiuntur, vel *ab Intestinis assurgunt* Fermentatione Alimentorum etiam durante *Humores*, *Halitus* saltem *acres* ad Ventriculum, eundemque acrimoniâ suâ mordent, incitantque ad sui complicationem, atque contentorum Alimentorum Expulsionem aut sursùm, aut deorsùm.

XV. De *Vomitu*, sive *Depravatâ* Contentorum in Ventriculi *Expulsione* sursùm per Os factâ, cùm plura circa Ipsum occurrant consideranda, sequenti agemus capite.

Abolita, vel Diminuta Expulsio curatur. 1. Eam promovendo.

XVI. *Curabitur Abolita, Diminutave* Alimentorum *Expulsio* ad Intestina, 1. *Promovendo ipsorum* in Ventriculo existentium *protrusionem ac descensum*, usurpando aliquoties & cochleatim Oleum Amygdalarum dulcium vel Olivarum; cujus ope tùm Alimenta reddentur magis fluida, tum Pylorus faciliùs, ampliùsque explicabitur ad exitum ipsis præbendum.

2. Vomitum excitando.

XVII. 2. Si Ventriculum valdè gravent; angantque, Vires autem malè sic affecto satis constent, *excitando* quandoque *Vomitum*, immisso in fauces digito, pennâve oleo madidâ, & comprimendo simul abdomen, quò faciliùs refundantur, & sursum propellantur assumpta, *liquidiora* præsertim ac *Potulenta*: *Esculentorum* siquidem, cùm sola difficiliùs Vomitu excerni possint; *Solutionem ac Fermentationem* satius erit 3. *Spirituosis & Sale Volatili abundantibus*; sive *Aromaticis festinare*, quò postmodum pro re natâ deorsum, vel etiam sursum propellantur.

3. Spirituosa & Aromatica assumendo.

4. Ab Alimentorum ingurgitatione cavendo.

XVIII. 4. *Cavendo* sedulò ab ulteriori *multorum Alimentorum ingurgitatione.*

5. Ventriculum roborando.

XIX. 5. *Roborando Ventriculum Flaccidum Aromaticis* cum Vino generoso, ejusve Spiritu mixtis.

6. Ab Aqueis abstinendo.

XX. 6. *Abstinendo à multùm Aqueis*, actu *frigidis vel algentibus*; & horum loco usurpando *Spirituosum & paucum potum*, Vinum Hispanicum puta, Canariense, aliudve potens.

7. Spiritus Animales restaurando.

XXI. 7. *Restaurando Spiritus Animales inertes aut stupefactos* per Vinum Medicatum, ejusve Spiritum Plantis aromaticis imbutum, sæpiùs, & quantitate parvâ usurpandum.

XXII. *Ventriculi Inflammationis, Excoriationis, &c. Cura* liquebit ex Affectuum istorum Tractatione generali postmodùm tradendâ.

Alimenta acria vitanda aut temperanda.

XXIII. *Alimenta nimis acria* vitanda, aut temperanda sunt saltem; atque ipsorum loco suavibus & blandis utendum.

XXIV. *Humorum acrium Cura* ex parte data est in superioribus, & patebit ampliùs ex sequentibus.

CAPUT IX.

De Nausea, Eructatione, ac Vomitu.

Si quid per OEsophagum ascendit, signum est morbi.

I. IN perfectâ Sanitate, statuque naturali è Ventriculo nil planè sursùm per Oesophagum propelli solet; adeò ut, quicquid hac viâ assurgit, Labefactatæ Valetudinis certum præbeat indicium, sive ipsa *Alimenta*, sive alia quædam *Halitûs, Flatûs, Vaporis*; aut *Liquoris* fluidioris, crassiorisve formâ ascendant & per Os expellantur.

Ructus. Ructatio & Vomitus quid.

II. Ubi *Flatûs*, *Halitûsve Sonori* specie quid sursùm erumpit, *Ructus* id propriè dicitur, & illa Excretio, *Ructatio*; quemadmodum, ubi *Alimenta* vel *Humores* quivis sursùm è Ventriculo propellunt, *Vomitus*.

Nausea quid.

III. Vomitum semper, Ructationem subinde præcedere solet *Nausea*, sive propensio major vel minor ad Vomitum, licèt irritus sit nonnunquam ille vomendi conatus.

Flatus difficiliùs.

IV. *Flatus* quidem propter materiæ suæ visciditatem adhærent magis Ventriculo, & difficiliùs excluduntur, unde sæpenumerò comitatur ipsos *Ventriculi Inflatio* & distensio molesta; quæ cessat, levaturve eructatis Flatibus. *Halitus* verò & *Vapores* faciliùs erumpunt è Ventriculo, nec nisi rarò *sonitum* edunt notabilem, ast *sibilum* duntaxat, dum sæpè satis sonori existunt *Ructus*, sonumque pro materiæ suæ visciditate majore vel minore efficiunt magis vel minùs fortem.

Halitus faciliùs excluduntur, & cum sonitu.

Ructuum causæ.

V. Habent autem *Ructus* ortum, vel 1. ex ipsis *Alimentis*, aliisve assumptis flatulentis, *Castaneis* puta, *Pisis*, *Fabis*, *Rapis*, *Raphanis*, &c. vel 2. ex *Humore Pituitoso & Viscido*, tùm in Ventriculo hærente & ab *assumptis Aromaticis* in flatus rarefacto; tum in tenui Intestino reperto & à *Bile* itidem in flatus diducto & ad Ventriculum propulso.

Bilis flatuum causa efficiens.

VI. *Bilem*, utpote sale volatili & oleoso constantem, *internam esse Flatuum efficientem Causam* confirmat tum omne Sal Volatile, ac præsertim Oleosum, tum omnis Plantarum pars discutiendis flatibus apta, Semen imprimis, à quovis Pituitam viscidam in Ventriculo aut Intestinis habente usurpatum, & in principio quidem flatus excitans vel augens, tandem autem iterum dissipans.

Humor Pituitosus Viscidus materia.

VII. Eorundem *Flatuum Materialem Causam* esse *Humorem Pituitosum & quidem Viscidum* patet tum ex *Causis* Ipsorum *Antecedentibus*, *Alimentis* consimilibus, *Lacte dulci*, *Piscibus*, ac præsertim *marinis*, *Animalium extremis*, *pedibus* puta, gelatinam viscidam continentibus, &c. tum ex ipsa eorum *Curâ*, per solam pituitosi & viscidi humoris correctionem ac eductionem tutò, fœliciterque absolvi solita.

Quænam & qualia per Vomitum excludantur.

VIII. Quemadmodum in Ructu Flatus tantùm, ita in *Vomitu* vel *Alimenta*, eaque nunc *cruda*, nunc *magis*, aut *minùs fermentata*; vel *Humores* multifarii, *Aquosi*; *Serosi*; *Pituitosi*, *Biliosi*, *Atrabilarii*, &c. *Tenues*, *Crassive*; *Albi*, *Flavi*, *Virides*, *Cœrulei*, *Atri*, &c. *Insipidi*; *Amari*, *Acidi*, *Acerbi*, *Dulces*, quandoque *misti*; *Fœtentes*, aut *Inodori*; *Acres*, *blandive*: Aliquando *Sanguis*, vel etiam *Pus*: Quin & quandoque *Alvi fæces* ad Ventriculum remeantes per gulam & Os nunc faciliùs, nunc difficiliùs effunduntur.

Vomitus unde.

IX. Sequitur autem *Vomitus* omnis *Ventriculum* aut *primariò*, aut *secundariò affectum*, cum *inverso*

verso ejusdem *Motu peristaltico à parte inferiore sursum.*

Primariò. X. *Primariò* est affectus *Ventriculus*, quando in ipso tantùm existit Vomitionis & inversi ejusdem Motûs peristaltici Causa; uti *Secundariò*, *Secundariò.* quando ab aliis partibus priùs affectis trahitur in *Consensum* Ventriculus, irritaturque ad Motûs sui peristaltici inversionem; sive hoc fiat *inverso* itidem aut *in totum*, aut *ex parte* saltem *motu Intestinorum peristaltico*; sive hoc accidat *agitato vehementer ac sursùm in Tussi gravi* unà cum *Abdominis Musculis Diaphragmate.*

Primariò Ventriculum affici 1. ab Inflāmatione, Excoratione, aut Exulceratione. 2. Ab alimentis copiâ vel qualitate peccantibus. 3. Ab Humoribus Acribus. XI. Afficitur ad Vomendum *primariò Ventriculus*, 1. quando *Inflammatus*, *Excoriatus* aut *Exulceratus* est; tunc enim à quovis Alimento excitatur facilè ad quamvis suam Contractionem violentam, ipsamque adeò Motûs sui inversionem. 2. quando *Alimenta assumuntur copiâ*, & imprimis *qualitate* suâ Ventriculo *gravia & molesta*, ideóque ipsum ad præternaturalem sui contractionem, contentorumque adeò exclusionem urgentia. 3. quando *Humores acres à Capite* in Ventriculum delabuntur, ipsumque *circa orificium inferius rodendo & mordicando* ad perversam sui contractionem, vomitumque incitant & tantùm non cogunt.

Ab inverso in totum Motu peristaltico fit Vomitus in Ileo. XII. *Ab inverso in totum Motu Intestinorum peristaltico* in consensum trahitur & ad *Vomitum* adigitur Ventriculus in *Ileo* dicto Affectu gravissimo, in quo aliquando etiam injecta Enemata iterum per Os excluduntur.

Ab eodē ex parte tantùm in Cholerâ, &c. XIII. Ab eodem *Motu ex parte tantùm inverso* excitatur Vomitus frequenter tum in *Cholerâ* dicto *Morbo*; tum in quâvis aliâ *vitiosâ Humorum in tenui Intestino Effervescentium propulsione sursùm*; tum in *impedito Fæcum alvinarum descensu*, huncque consequente earundem *regressu & ascensu.*

Vomitus in Vehementi Tussi. XIV. In *vehementi Tussi*, *validâque Diaphragmatis conquassatione*, accedente *potenti Musculorum Abdominis contractione Vomitum* sæpiùs contingere notissimum; quod putamus fieri propter conjunctam tunc *Viscerum* omnium *in Abdomine contentorum compressionem sursùm thoracem versus factam*, & ipsum *Ventriculum cum contentis* maximè *angentem*, atque ad Motûs naturalis inversionem urgentem.

XV. *Ventriculi Inflammationis*, *Excoriationis*, *Exulcerationisque Generatio & Curatio* petenda ex Generali Affectionum illarum Tractatione suo loco tradendâ.

Vomitus ab Assūptis quî curetur. XVI. *Vomitus ab Assumptis* excitatus illorum exclusione factâ sedatur plerumque *sponte*; usurpatis saltem paucis tum *Aromaticis*, tum *Opiatis* compescitur, & sic *Curatur.* Ex. gr.

Mistura.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ij.
Tinct. Cinnamom. ʒij.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Menthæ, ℥ß.
M.

Ejus Usus. Accipiat per intervalla brevia Cochleare j. Æger, ac brevi cessabit Vomitus.

Humores acres purgādi & alterandi. XVII. *Humores acres à Capite in Ventriculum delapsi*, inde *removendi purgantibus* sæpiùs memoratis; *corrigendive alterantibus* & acrimoniam noxiam temperantibus.

XVIII. Iidem *in Capite subsistentes*, aut ibidem *contemperandi*, aut *per nares*, aliasve *vias convenientissimas* etiam *Universales expurgandi* medicamentis non semel nominatis.

XIX. De cæteris *Affectibus Ventriculum in Consensum trahentibus* agetur inferiùs.

Vomitus Sanguinis curatio. XX. *Vomitus Cruentus à Sanguine* ex Ventriculi, Intestinorumve Vasis ruptis, erosisve effluente ortus *curabitur*; conglutinatis denuò Vasis per *Misturam* sequentem, in aliis quoque *Sanguinis excretionibus* utilem.

Mistura.

℞. *Aq. plantaginis*, ℥ij.
cinnamomi, ʒvj.
Aceti stillatitii, ℥ß.
Coral. rub. præp. ʒß.
Sanguinis Draconis, ℈ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Ejus Usus Vires. Hæc *Mistura* cochleatim sæpiùs assumpta curabit plerasque vasorum rupturas, & supra multorū exspectationem Sanguinis effluxum brevi tollet.

XXI. *Collectus* autem in *Ventriculo Sanguis* sponte ferè, suppresso ejus effluxu & vomitu deponitur per alvum. Quòd si metus sit à coagulato nimiùm Sanguine, addi poterit prædictæ *Misturæ Oculorum Cancri*, ʒß. üt & *Antimonii Diaphor.* ℈j. atque uti dictum usurpari.

Puris Vomitus curatio. XXII. *Puris Vomitus* cùm sequatur ferè *Inflammationem Pancreatis*, alteriusve Partis vicinæ, aut *Ulcus* saltem notabile undecunque ortum, *Curabitur* in totum curato priùs Affectu primario, quod ex sequentibus petendum; atque interim *Misturâ*, quæ tum *Antimonium Diaphoreticum*, tum *Oculos Cancri* continebit, utendum sæpiùs; quin commodum erit subinde *Balsami Sulphuris Anisati Guttam unam* ex quovis Liquore assumere, tum ad *Pus temperandum*, tum ad *Partem primariò affectam* contra noxam ulteriorem muniendam, imò *sanandam.*

Flatuū curatio. XXIII. *Flatuum Generatio* ac *Eructatio Curabitur*, 1. vitando *Alimenta pituitosa & flatulenta* dicta 2. *Incidendo*, ac posteà *Educendo Pituitam viscidam* in corpore existentem. 3. *Temperando Bilem*, si fuerit *Acrior.* 4. *Discutiendo Flatus* jam genitos & molestos.

Pituitā incidentia. XXIV. *Incidunt Pituitam Viscidam* tum *Acida*, tum *Aromatica* omnia & *Sale Volatili* prædita, sæpiùs memorata.

XXV. Eandem *Educunt Phlegmagoga* hinc inde in hoc Opusculo descripta.

Bilem temperare Spiritus Nitri. XXVI. *Bilem Acriorem* in hoc casu præ aliis omnibus *temperat* optimè *Spiritus Salis Nitri*, ad duas tresve Guttas, ex mistura conveniente, potuve ordinario assumptus.

Flatum Discutiētia. XXVII. *Flatus Discutiunt Aromatica* pleraque, ex quibus *Olea* possunt distillari. *Semina* præsertim, *Flores* ac *Cortices*: Palmam interim cunctis præripit *Spiritus Nitri*, omnibus modis utilis, dum & *Pituitam* & *Bilem* corrigit, *Flatusque* in sui generatione impedit, & genitos dissipat.

Spiritus Nitri vires.

Flatus discutiēs, & compescens Mistura. XXVIII. Ad Flatus verò tam in Ventriculo, quàm Intestinis hærentes, molestosque compescendos, discutiendosque conducet *Mistura* sequens exemplaris loco Tyronibus servitura.

℞. *Aq. Menthæ*,
Fœniculi, an. ℥ij.
Spir. Vini rectificati, vel
Aquæ vitæ Matthioli, vel
Spiritûs Carminat nostri, ℥j.
Spir. Nitri opt. Gutt. xx.
Laud, Opiat. Gran. iij.

Ol.

Ol Macis stillat. Gutt. vj.
Syr. Menthæ, ℥ijs.
M.

Ej⁹ Usus. Hæc Mistura cochleatim sæpiùs, rariùsve, prout Dolores ac Tensiones magis, vel minùs urgebunt, assumatur.

Spiritus Carminativus Auctoris. XXIX. Quoniam *Spiritus Carminativi nostri* mentionem hîc fecimus, ejusdem Descriptionem Junioribus Medicis haut inviti communicabimus, postquam ipsius Vires summas cum magno Ægrorum nostrorum commodo multis jam annis sæpiùs sumus experti.

Spiritus Carminativus Sylvii.
℞ *Rad. Angelicæ*, ℥j.
Imperatoriæ,
Galangæ, an. ℥iss.
Fol. Rorismarin.
Majoranæ,
Rutæ hortens.
Basiliconis,
Summ. Centaur. min. an. M.ss.
Baccar. Lauri, ℥iij.
Sem. Angelicæ,
Levistici,
Anisi, an. ℥ss.
Zinziberis,
Nucis Moschat.
Maceris, an. ℥iss.
Cinnamom. ℥vj.
Garyophyllor.
Cort. Arantior. an. ℥j.
Concisis & crassè contusis affunde Spiritûs Vini Malvatici, vel
Hispanici, ℥xl.

Ejus præparatio. Digerantur per biduum in M.B. Hinc ad siccitatem distillentur. Quicquid ascenderit Magmati iterum affundatur, per biduum digeratur, mox tres partes quartæ distillentur.

Servetur Spiritus distillatus ad Usum.

XXX. Qui volet affundat residuo *Spiritûs Vini vulgaris*, sed *rectificati* ℥xx. atque post bidui digestionem iterum distillet, quandiu prodibit satis potens Spiritus, qui seorsim servetur, tanquam imbecillior priore, magnarum tamen ad *Vires Usus.* discutiendos flatus virium, si, quemadmodum hîc factum, convenientibus Mixturis jungatur, aut addito Saccharo in Aquâ Rosaceâ vel Fœniculi dissoluto edulcoretur ad gratiam, usurpeturque purior & potentior.

CAPUT X.

De Chyli à Fæcibus alvinis Secretione læsâ.

Partes Alimentorum utiles ab inutilib⁹ secerni, hasque excerni. I. Quemadmodum quævis Alimenta Fermentatione in Ventriculo perfici solitâ non indigent, Potus nempe aut Aquei, aut Spirituosi, aut priùs satis fermentati; sed *viscida* præsertim, partesque arctiùs connexas habentia, qualia sunt *Cibi* plerique, solidiores imprimis, & inter ipsos Panis quoque parùm vel nihil fermentatus; ita eorundem *Alimentorum Partes nutriendo corpori utiles nunc sponte, faciliùs saltem, nunc difficiliùs, nec nisi alterius beneficio Secedunt à cæteris* benè multis, ex Cibis maximam partem oriundis, *quæ* tanquam corpori reficiendo *inutiles* post aliquam in crassis Intestinis moram *Excernuntur iterum per alvum.*

Alimentis fermentatis admisceri Bilem, Succum Pancreaticum & Salivam. II. Alimentis ergò in Ventriculo Fermentatis, mox ad Intestina propulsis admiscentur ibidem quatuor utplurimum transversis sub Pyloro digitis & *Bilis*, & *Succus Pancreaticus*, & *Saliva* quoque continuò deglutita, exiguamque in Ventriculo sano, Alimentisque vacuo moram nectens, quin confestim ad Intestina properans, & unà cum prænominatis Humoribus, si terminis *Helmontianis* impunè uti liceat, *Triumviratum* in Humani corporis Oeconomiâ valdè notabilem instituentes.

Humorũ Triumviratus. Partis liquidioris Secessus à crassiore. III. His autem tribus ritè constitutis observatur admistionem istam consequi *Partis Liquidioris* & albicantis *Secessus à Parte Crassiore*, & pro Alimentorum, Medicamentorumve simul usurpatorum diversitate diversum colorem, consistentiamque nanciscente.

Illa pergit ad Cor. IV. *Pars tenuior, fluidior & albicans*, nobis per excellentiam *Chyli* nomine insignita, per Intestinorum Crustam Spongiosam, hinc & Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum pergit ad Cor; ut Sanguinis formam subeat; dum *crassior*, *tenacior & diversicolor Alimentorum pars* detruditur ad *Hæc ad Intestina Crassiora.* Intestina Crassiora, in quibus *Alvinarum Fæcum* nomen, formamque sortitur.

Bilis vis in hac secretione. V. *Bili* verò in *Secessu* illo promovendo *primas* tribuimus, quatenus *Sale suo Volatili & Oleoso* blandè *incidit* partes Alimentorum *Viscidiores*, *liberatque* ab ipsis *Fluidiores*, quin has facit *magis fluidas*, imò *fluentes*.

Ut & Salivæ. VI. *Salivæ* autem adscribimus, quòd magis, magisque Alimentorum Fermentationem promovendo, eorundemque Viscididatem minuendo ad Secessum desideratum singulas reddat aptiores.

Nec non Succi Pancreatici. VII. Denique *Pancreaticum Succum* existimamus *Spiritu suo Sub-acido* eandem Alimentorum *Viscididatem pertinaciorem* potentiùs *solvere*, atque simul partes ipsorum *maximè Viscidas cogendo Fluidioribus* unà *confluendi*, mox & *perfluendi* occasionem præbere.

Horum requisita temperatio. VIII. Requiruntur autem ad beneficium tantum humano Alimento præstandum *Liquores hi terni* suo & quidem convenienti huic operi modo graduque *Temperati*.

Primaria pars in Bile. IX. Primaria quidem *Bilem* constituens pars censetur mihi *Sal Lixivus*, tam per *Volatilem Spiritum*, quàm per *Oleum Temperatus*.

In Succo Pancreatico. X. *Succum* verò *Pancreaticum* constituens Pars primaria videtur mihi *Acidus Spiritus Spiritu Volatili* præsertim *Temperatus*.

In Saliva. XI. *Saliva* pars potissima licet *Aqua* meritò statuatur, non est tamen illa, quæ Chyli Secessum maximè promovet, ast *Contemperatus* in ipsa per *Spiritum Volatilem* tum *Spiritus Acidus*, tum *Sal Lixivus*.

Partes illæ hîc spectandæ. XII. Quamvis enim plura in Singulorum præfatorum Liquorum constitutione concurrere putem, potissimas tamen in præsenti Secessu absolvendo partes judico modò memoratas.

Vitiosa secretio unde. XIII. Quoties proinde *Humorum horum trium Unus, vel Duo, vel Omnes malè sunt constituti*, toties *Vitiosa* continget *Chyli à Fæcibus Alvinis Secretio*: quæ itidem *Alimentorum perperam Fermentatorum vitium* consequi potest.

Quotuplex. 1. Abolita. XIV. Observatur verò dicta *Secretio* lædi. 1. quando *Nulla* fit, & Alimenta fermentata licèt, & ad pultis consistentiam, formamque

deducta Propelluntur sensim per alvum albentia, nec ullâ Bilis flavedine tincta, concurrente tunc brevi Universi Corporis Tabe, Viriumque omnium prostratione notabili, & quidem in *Cœliaci* vulgò dicti *Affectûs* priori specie, quam distinctionis causâ *Ictericium Alvi Fluxum* nominari posse Lib. hujus Cap. 13. dicemus.

2. Diminuta.

XV. Læditur eadem *Secretio* 2. quando *parcior* fit & *Diminuta*, gradu tantùm à modò memoratâ specie differens: in quâ Fæces Alvinæ pultis consistentiam quidem servant, plùs minùs tamen tinctæ prodeunt, accedente tardiùs Corporis Contabescentiâ, Viriumque Languore.

3. Depravata.

XVI. Læditur eadem *Secretio* 3. quando *inutilia quoque ac ideò noxia ex parte Alimentorum fæculentâ secreta* unà cum Chylo pergunt ad Sanguinem: quam speciem si quis *Auctam*, *Depravatamve* vocaverit, parum interesse puto, dummodò ita de ipsâ re constet, ut exinde Cura conveniens institui queat.

Abolitæ causa.

XVII. *Aboletur Chyli* à Fæcibus alvinis *Secretio*, vel ipsorum *Alimentorum* Assumentis constitutione peculiari incongruentium, aliâsve *vitiosè Fermentatorum*, vel laudatorum Humorum *Bilis*, *Succive Pancreatici*, aut *Salivæ* culpâ.

Alimenta incongruentia.

XVIII. *Incongruentia* vel potenter fastidita *Alimenta*, uti *non fermentabuntur* facilè, ita *nec in partes utiles ac inutiles se postea secerni* patientur.

Cruda.

XIX. *Alimenta* etiam *optima*, & unicuique aliàs convenientia & gratissima, si quâcunque aliâ de causâ *permanserint cruda*, nec proinde ad suarum partium Secessum Fermentatione debitâ præparata fuerint, *frustrà expectabitur Chyli Secretio à Fæcibus alvinis*.

Eorum partes quasdam utiles præparatione ulteriore indigere: ad secretionem.

XX. Ex *Alimentis debitè fermentatis*, quamvis *Partes maximè Volatiles ac Spirituosæ*, unà cum *Aqueis sponte forsan Secedant* à cæteris, possintque transcolari in Lacteas Venas, *Oleosæ* tamen, *Salinæ*, *Acidæ*, *Terreæ*, aliæque corpori *alendo itidem utiles ac necessariæ* ulteriore indigent ac novâ præparatione antequam *Viscidioribus*, *Austerioribus*, aliisque ad corpus benè nutriendum *minùs aptis* valedicere possint.

Sal Bilis volatile iners. Ejusdem defectus. Causæ Icteri.

XXI. Hanc *Secretionem frustrà desiderabis*, quoties aut *iners* fuerit *Sal Bilis Volatile*, aut ipsa *non deferetur ad Intestina Bilis*; quorum alterutrum locum habet in *Morbo Regio*, sive *Ictero*, in quo idcircò albicantia, nec tincta prodire solent Alvi Excrementa.

Hoc Sal unde fiat iners.

XXII. *Iners* fit *Sal Bilis Volatile*, ob assumpta diutiùs & copiosiùs *Alimenta* multùm *Viscida* vel simul *Pinguia*, quin & quandoque *Spirituosa*, ipsumque adeò Vini Spiritum; cujus abusum non infrequenter excipit æquè Morbus regius, quàm Ascites Hydrops. Quod citiùs & potentiùs fiet, si *Medicamenta*, vel potiùs *Venena* Volatilem Bilis Salem infringentia fuerint introsumpta, vel forinsecùs admissa.

Bilis defectus unde.

XXIII. *Non defertur ad Intestina Bilis*, propter *Obstructum* vel à *Bile in Calculos*, *crustamve calculosam concrescente*, vel à *Pituitâ Viscidâ Ductum Bilarium Intestinalem*.

Pituita ductum bilarium obstruens unde.

XXIV. *Pituita* ista *Viscida* vel Ipsi potuit esse *Bili admista*, & Ductui sensim magis magisque adhærens tandem ipsum in totum Obstruere; vel unà *cum Succo Pancreatico delata in utriusque Ductûs* Bilarii & Pancreatici *concursu* concrescere, atque Bili præsertim, ad ipsam nempe incidendam minùs potenti, exitum præcludere; vel *in tenui Intestino existens*, idem *Orificium opplere*, atque Bili saltem exitum negare.

Quomodo à Succo Pancreatico vel Saliva vitiatis lædatur hæc Secretio.

XXV. Nunquam Ego à *Solo Succo Pancreatico*, vel *Salivâ vitiatis Aboleri* posse puto hanc Chyli Secretionem: quamvis eorundem *Visciditate* ac *Inertiâ* promoveri posse judicem illum Defectum, atque *Diminui* aliquando illam *Secretionem*.

Inertia Succi Pancreatici & Salivæ unde.

XXVI. *Visciditas* verò ac *Inertia Succi Pancreatici*, ut & *Salivæ* expectanda est à nimio & protracto Usu *Alimentorum Viscidorum* ac imprimis *Marinorum Piscium*, Ipsiusque *Panis* non satis pisti, vel fermentati, vel cocti, rerumque aliarum valdè *Pinguium*, &c.

Diminutæ Secretionis causa.

XXVII. *Diminutæ* quoque Partium Alimenti Utilium ab Inutilibus *Secretionis Causa* frequentior est ipsa *Bilis parcior* vel *Inertior* ad tenue Intestinum descendens, ob Causas modò memoratas, sed leviores.

Depravatæ Auctæve causæ. 1. Alimenta convenientia.

XXVIII. *Secretionis* verò *Depravatæ*, *Auctæve Causas* qui prædictis contrarias dixerit, non facilè falletur. Nam 1. *Alimenta* uniuscujusque Constitutioni *maximè convenientia*, & avidiùs expetita præ aliis faciliùs, citiùsque, imò ampliùs fermentabuntur, ac proinde *solito plus de suo* tribuent Chylo.

Succi laudabilis. Unde Plethora & Habitus Athleticus. Succi minus laudabilis Unde Cachexia, & Tabes.

XXIX. Eadem interim si fuerint *Succi planè laudabilis*, vix aliquam corpori afferent noxam, nisi metuatur inde forsan *Plethora* & *Habitus Athleticus*.

XXX. *Eadem*, si fuerint *Succi minus laudabilis*, facilè *Cachexiam* inducent, nec tum convenienter nutrietur Corpus Continens, aut reficientur Vires, quas in Contentis maximam partem consistere putamus. Hinc fieri existimamus, quòd aliquando reperiantur nonnulli, qui & appetunt, & digerunt Alimenta multa, minùsque laudabilia, interim sensim Contabescunt & Deficiunt, aut Cachectici fiunt.

2. Alimenta modo medio se habentia &c.

XXXI. 2. *Alimenta modo medio se habentia*, hoc est, non minùs excrementitias, quàm nutritias partes continentia & aut *minori quantitate*, *parciusve* assumpta, aut *Condimenti*, *Medicamentive alicujus* simul usurpati ope potentiùs fermentata tum faciliùs, tum copiosiùs proment partes suas Liquidas, etiam Excrementitias, unà cum Chylo Cor versùs transcolandas, transferendasque; hinc & Nutritioni quovis modo vitandæ occasionem daturas.

3. Bilis acrior.

XXXII. 3. *Bilis naturali acrior* plus solvet ac eliciet ex Alimentis probè licet fermentatis, quàm decebat; unde Chylum quoque minùs laudabilem futurum quis non videt?

4. Saliva, & Succus Pancreatic⁹, Spiritu Volatili Abundantes.

XXXIII. 4. *Salivam*, sive ex ipsâ ortam *Pituitã*, *Succumve Pancreaticum* eatenus hoc malum producere posse putem, quatenus Spiritu Volatili abundantes Alimenta in Ventriculo abundè fermentata ulteriùs, adeòque nimiùm fermentant, dũ per Intestina feruntur, atque sic ad inutiles quoque ac noxias partes unà cum laudabili Chylo secernendas; & in lacteas deducendas ansam præbent.

Major noxa quando singulus, minor quando omnes humores peccant.

XXXIV. Major autem hîc noxa expectanda, quando vel Bilis, vel Saliva, Succusve Pancreaticus tantùm peccant; minor, quando simul peccant, quoniam tunc se mutuò ferè temperant.

Abolita Secretio qui curetur.

XXXV. *Curabitur Abolita Chyli Secretio* vel ipsorũ *Alimentorũ*, vel *Fermentationis* culpa orta, eorundem *Emendatione*, de quibus actum supra.

XXXVI. Cu-

Quando Bilis est iners. XXXVI. Curabitur eadem ob *Bilis inertiam* producta, usurpando sæpiùs *Sal Volatile Acrius* undecunque tandem paratum, vel *Plantas aromaticas acriores*; *Cochleariam*, *Nasturtium*, *Sinapi*, *Raphanum rusticanum*, &c. Quibus & Viscidítas Bilis corrigetur, & Sali Acrimonia sua restaurabitur.

Quando deficit. XXXVII. Curabitur eadem ob *Bilem ad Intestina non delatam*, 1. *Solvendo Bilem* in Calculos concretam, per *Succum Graminis*, & imprimis per *Nitri Spiritum* Calculos quosvis Solventem, &c. 2. *Incidendo Pituitam*, *Obstructionem* in Ductu Bilario Intestinali facientem, per modò dicta, & quævis alia sæpiùs laudata, tum *Acida*, tum *Sale Fixo*, vel *Volatili prædita*, sive pura, sive simul mista; qualia sunt *Sal tartari vitriolatum*, *Sal armoniacum*, &c.

XXXVIII. Desistendum autem ab ulteriori usu *Alimentorum Viscidorum*, quin *Condimenti* loco usurpanda frequenter modò memorata *Aromatica*, *Sinapi*, *Raphanus rusticanus* & similia, quò sensim corrigatur ubivis occurrens *Pituita Viscidior*.

XXXIX. Idem non minùs faciliter præstant *Salia Volatilia* inter prandendum ac cœnandum ex Vino, aliove Potu aliquandiu assumpta; Sicut non semel dictum.

Diminutæ curatio. XL. *Curabitur* eâdem ratione, iisdemque mediis, & quidem faciliùs *Diminuta Chyli Secretio*.

Vt & Auctæ vel Depravatæ. XLI. *Curabitur* tandem, *Aucta*, *Depravatave* Alimentorum Secretio, 1. *Assumendo Alimenta Fermentationis* aliquantò *difficilioris copiâ* saltem solito *majore*, si fuerint *Fermentationis facilis*; atque tunc *abstinendo* sedulò à *Condimentis Fermentationem promoventibus*; quin potiùs usurpando quædã *ipsam impedientibus*, *Corallia*, *Cretam*, &c.

Bilis acrior qui temperetur. XLII. *Bilis acrior temperabitur* potentiùs quovis *Acido*, & imprimis *Austero*, *Omphacio* puta, *Berberorum*, *Granatorumve Succo*, &c. Ut & *Viscidis*, tum *Alimentis*, *Piscibus*, marinis præsertim, tum *Medicamentis*, *Amygdalis dulcibus*, ipsarumque adeò Emulsione, &c.

Saliva, Succusque Pancreaticus Spiritu volatili abundãs quâ emẽdetur. XLIII. *Saliva*, *Succusve Pancreaticus Spiritu volatili abundans*, & hactenus hîc peccans emendabitur abstinendo à copioso saltem usu *Potùs generosi* & Spiritu volatili turgentis, substituendo in ejus locum magis *Aqueum* & *Subausterum*, nî aliud quid hoc vetet.

CAPUT XI.

De Vitiosâ Bilis, & Succi Pancreatici unà cum Pituitâ continuò excitatâ in tenui Intestino Effervescentiâ.

Effervescentia in tenui intestino. I. NOn tantùm, quando è Ventriculo ad Intestina propelluntur Alimenta fermentata, *Confluunt* quoque *in Tenue Intestinum Bilis* & *Succus Pancreaticus*; verùm *continuò*, adeóque illo etiam tempore, quo nullum assumptum, vel ad Intestina deductum est Alimentum, eò feruntur, ac necessariò ibidem propter partium suarum dispositionem *subcontrariam in Concursu suo Effervescentiam excitant*, in Sanitatis quidem statu, hoc est, quandiu benè dispositus, temperatusque est uterque, *blandam* & *Naturæ amicam*; ubi verò alteruter, aut uterque intemperatus est, & acrior, *vitiosam* & *noxiam*.

Naturalis & Præternaturalis

Quænã Pituitæ, Bilis, & Succi Pancreatici partes ad Cor, quænam ad Intestinũ crassum pergant II. Quoniam verò secundùm Naturam semper observatur *Pituita* in tenui Intestino consistens, atque à *Salivâ* continuò deglutitâ originem suam ducens, cujus quoque nomine mutationem aliquam patiatur prædicta *Effervescentia*: censeo in illo binorum horumce Humorum Confluxu dissolvi *Pituitæ* Intestini tenuis parietibus adhærentis *partem Fluidorem*, eandemque cum maximâ *Bilis*, *Succique Pancreatici* concrescentium parte junctâ penetrare in Lacteas Venas usque ad Cor; dum *pars* ejusdem *Pituitæ tenacior* & *viscidior* cum aliquâ reliquorum *Humorum parte* itidem *viscidiore* pergit sensim ad Intestinum crassum, ibidemque *Alvini Facibus* admista easdem viscidiores facit & flaviores.

Sanguinis Consistentia unde. III. Hic ex *Bile*, *Succo Pancreatico*, & *Pituitâ Salivariâ ortus Humor Triumvalis*, & cum *Lympha* properans ad Cor, videtur mihi *Consistentiam* & *Coagulationem Sanguini* largiri *naturalẽ*; quemadmodum *eidem* variis modis *vitiato* tribuendam puto plerumque *vitiatam* quomodocunque naturalem *Sanguinis Consistentiam*.

Pancreatis succum esse Acidum. IV. *Effervescentiam* idcircò illo Ternorum istorum Humorum confluxu excitari arbitror, quòd non tantùm ex variis Affectibus homini præter naturam obvenientibus concludi putem *Acidum esse Pancreatis Succum*, sed illud ipsum *Ingeniosissimi Anatomici*, *Regneri de Graaf*, Discipuli mei Charissimi, industriâ evictum sit abundantissimè; uti patet ex Ejusdem de *Succi Pancreatici Naturâ & Usu Dissertatione*, Anno superiore in hâc Academiâ sub meo Præsidio publicè disputatâ.

Effervescentia hæc probatur. V. Talem namque, hoc est, *quovis modo*, *vel gradu Acidum Pancreatis Succum* impossibile est commisceri cum *Bile*, *Amarâ & Sale volatili abundante*, quin mox excitetur inde *Effervescentia*, infinitis ex Chymiâ & aliunde petendis exemplis confirmanda.

Qualis in Sanis, qualis in Ægris. VI. Hanc Effervescentiam prosperæ valetudinis tempore admodùm blandam esse vel inde patet, quòd nullus sit ejus Sanis sensus; qui tamen in Ægris tam sæpè tam est manifestus & atrox, ac per lancinationes, distensiones, tormina, frigora, æstus, ebullitiones &c. tum in regione lumbari, tum in sinistro hypochondrio, tum in universo quandoque abdomine se prodens.

Effervescentia hæc vitiosa 1. Ratione Bilis Acrioris & salivæ. VII. Multifariè verò *Vitiosa* existit prædicta *Effervescentia* 1. ratione Bilis Acrioris & *Salinæ*; unde *Sitim* sæpiùs augeri, atque *Diarrhœam* plerumque originem trahere arbitror.

2. Ratione Bilis pinguioris. VIII. 2. Ratione Bilis naturali *Pinguioris*, unde *Ardorem in regione Lumbari* tantùm, aut in *universo* præterea *corpore* produci existimo.

3. Ratione Succi Pancreatici Acrioris. IX. 3. Ratione *Succi Pancreatici Acidioris* & *Acrioris*; unde cæteris paribus *Frigus* excitari puto plerumque in nominatâ *Lumborum regione*, ac postmodùm in *universum* distribui *corpus*; quod manifestum est in omni penè *Intermittentium Febrium principio*.

4. Ratione Succi Pancreatici Austeri & Acerbi. X. 4. Ratione *Succi Pancreatici Austeri* & *Acerbi*, cui adscribo tum similium Halituum *Hypochondriacam Suffocationem* producentium, tum *Dolorum* Intestina mirè *torquentium* ac *contorquentium* ortum.

5. Ratione Pituitæ Viscidioris Vnde Flatus & Sanguis Melancholicus. XI. 5. Ratione *Pituitæ Viscidioris*, ex quâ generari solent *Flatus* similes, ac Intestina, Ventriculumque, aliasve subinde partes distendentes, imprimis quando concurrit *Bilis acrior*; a-

liàs enim *Sanguis* producitur *tenax*, *viscidusque*, *Melancholici* nomine notus.

Dolores in tenui intestino à Bile & Succo Pãcreatico Acribus.

XII. Ubi & *Bilis* & *Succus Pancreaticus* simul peccant *Acrimoniâ propriâ*, *Dolores* excitantur in tenui Intestino atrocissimi, & non rarò ipsis copulantur vel *Cholera morbus*, vel *Dysenteria*, &c. ac semper ferè *inordinata Febris*: de quibus omnibus suo agemus loco.

Ex Pituita viscidâ multi morbi.

XIII. Ubi præterea *Pituita* existit valdè *Viscida*, vel aliàs *Vitiosa*, ibi *Affectionis*, *Suffocationis*, aut *Melancholiæ Hypochondriacæ*, *Scorbuti*, *Colicæ*, aliorumque *Affectuum affinium* & quidem graviorum generatio indies se prodit, & verò nunc hâc, nunc illâc, sæpiúsque mutabili formâ.

Ex hâc vitiosâ Effervescentiâ innumeri Morbi.

XIV. De *Affectibus* certè *innumeris* penè ex *Vitiosa ternorum* horumce *Humorum* in tenui Intestino confluentium *Effervescentiâ* ortis agetur per universam ferè praxin Medicam, postquam ab illâ dependent *plerique*.

XV. Producuntur enim non tantùm ex illâ miscellâ vitiatâ *Humores noxij*, quin non rarò *Flatus*, *Halitus*, vel *Vapores pravi*, plurima homini damna afferentes.

Terni hi humores Medico investigandi.

XVI. Interest proinde, ut quivis Medicus pro re natâ scrutetur ac investiget sedulò trium horumce *Humorum* naturam & qualitates tum naturales ac temperatas, tum præternaturales atque à temperie propriâ recedentes, noxasque homini infinitas ferentes.

Affectus ex hâc Effervescentiâ noti, eorum productio ignota.

XVII. Effectus sanè & Affectus ex vitiosa illa Effervescentia procedentes notissimi sunt & quotidiani, quamvis eorundem ratio & generatio magnam partem nos adhuc lateat.

Bilis Acrior unde.

XVIII. *Bilis Acrior* sequitur 1. *Alimenta Acriora*, acribus saltem & valdè aromaticis condita. 2. *Aërem æstivum*, vel quâvis aliâ de causa *æstuantem*. 3. *Corporis Motum Vehementiorem*. 4. *Vigilias nimias*. 5. *Iram & Curas* frequentiores. 6. *Alvum adstrictiorem*.

Bilis Pinguior unde.

XIX. *Bilis Pinguior* debetur imprimis *Alimentis similibus* copiosiùs assumptis, *Oleo*, *Butyro*, &c. ut & *Medicamentis*, aut Medicamentosis Aromaticis valdè Oleosis sæpiùs, diutiúsve usurpatis, *Oleis stillatitiis*, ut & *Vini Spiritui*, cum Oleosis præsertim parato, *Anisato* puta, &c.

Succi Pãcreatici Aciditas unde.

XX. *Succi Pancreatici Aciditas excedens* oritur 1. ex *Alimentis*, *Condimentis* aut *Medicamentis* similibus, abundantiùs, sæpiúsve aut diutiùs usurpatis. 2. ab *Hyberno*, *frigidiore* saltem & *asperiore Aëre*. 3. à *Metu* ac *Mœrore* quovis, Animique *Solicitudine* gravi. 4. à *Vigiliis* perseverantibus, Spiritusque Animales consumentibus, ac per consequens quorumvis Humorum acrimoniam intendentibus. 5. à vehementi, continuatoque *Corporis Motu*, eosdem Spiritus exhauriente. 6. ab *Alvo adstricta*.

Ejusdem Austeritas unde.

XXI. *Succi Pancreatici Austeritas* oritur præsertim ex *Alimentis*, vel *Condimentis* potiùs, *Medicamentisve* similibus, ac *immaturis Fructibus* perperam usurpatis, *Pomis*, *Pyris*, *Mespilis*, *Castaneis*, *Olivis*, *Omphacio*, &c. ut & à *Mœrore gravi* ac diutiùs perseverante, imprimis cum *Solicitudine* juncto.

Pituita Viscidior unde.

XXII. *Pituita Viscidior* originem suam debet 1. *Alimentis similibus*, *Piscibus* marinis præsertim. 2. *Aëri* humido, nebuloso & uliginoso. 3. *Vitæ desidi*, ac sine Curis, accedente *Somno multo*. 4. *Corporis quieti* ac segnitiei. 5. *Animo Meticuloso* & ignavo. 6. *Tardæ* plerorumque Excrementorũ *Excretioni*.

Effervescentiæ hujus vitiosæ curatio.

XXIII. *Curabitur* omnis memorati *Triumviratûs Effervescentia vitiosa*, *Corrigendo*, *Expurgandove Causam* ipsius *Internam*, & *Vitando*, *Emendandove Externam*: considerando sedulò, an una duntaxat, an plures simul peccent.

XXIV. Quæ *Bilem Acriorem Corrigant*, proposuimus cap. 1. §. 11. & seq. Quæ eandem *Evacuent*, cap. 2. §. 41. & seq.

Bilem pinguiorem quænam corrigant.

XXV. *Bilem* justo *Pinguiorem Corrigemus*, & *abstinendo ab usu Pinguiorum*, & *usurpando* frequentiùs *Acida*, sed *temperatiora*, imprimis ad Alimentorum condituram, *Succum* nempe *Citri*, *Arantiorum*, *Granatorum acidorum*, *Berberorum*, *Ribesiorum*, *Omphacium*; vel admiscendo eorum aliquid cum *Potu ordinario*, ac præcipuè *Spiritum Salis vel Nitri dulcem*, &c.

XXVI. Quæ *Succum Pancreaticum Acidiorem infringant*, *temperentque*, peti possunt ex Libri hujus Cap. 2. §. 17. & seq.

Succum Pancreaticũ quænam corrigãt.

XXVII. Eundem *Austeriorem* præ aliis omnibus *Corrigere* comperi hactenus *Spiritum Salis Armoniaci*, omnemque alium *Salem Volatilem*, ac præsertim *Oleosum*, quovis tempore ex Vino, aliove Liquore convenienti sæpiùs usurpatum.

XXVIII. Eundem *Correctum ac Temperatum Evacuamus* commodè *Hydragogis*, de quibus egimus Cap. 7. §. 53. & seq.

XXIX. *Pituitam Viscidam Emendant* plura, de quibus actum à nobis Cap. 2. §. 28. & seq.

XXX. Eandem *Educunt Phlegmagoga*; quæ ibidem §. 29. 33. & seq. notavimus.

Externæ causæ vetandæ & vitãdæ.

XXXI. *Externas Causas* faciliùs vetat Medicus, quàm vitat Æger; monendus tamen à Medico, ne in Se posteà devolvat continuati peccati culpam.

Alimenta per condimẽta corrigenda.

XXXII. Quæ autem in totum vitari non possunt *Res non naturales*, non satis naturaliter occurrentes, quantùm fieri poterit, Corrigantur, *Alimenta* præsertim per *Condimenta* convenientia, & noxam ipsorum emendantia, non semel hîc & alibi memorata.

Aër peccans quibus temperetur.

XXXIII. *Aër*, *si æstuet*, *Aquâ purâ*, *Plantis refrigerantibus* dictis, earundemve Decoctis, *Aceto*, & similibus temperetur; *Humidus* autem ac *Nebulosus*, *Igne lucido*, *Plantisque Aromaticis* corrigatur.

Vigiliæ moderatæ sint. Corporis motus mediocris. Animus ab omni Affectu gravi liber.

XXXIV. *Vigiliæ* sunto pro cujusvis constitutione *moderatæ*.

XXXV. Sic *Corporis Motus* esto *mediocris*.

XXXVI. *Animus* autem esto ab omni *Affectu gravi* liber; liberetur saltem ab ipso, quantùm licet: quod nunquam *Medicamentis*, semper obtinetur *Rationum* undecunque conquisitarum vi ac pondere: quibus proinde, tanquam *Instrumentis* labefactaræ Hominis Valetudini restaurandæ non tantùm utilibus, sed planè necessariis, non minùs utitur *Medicus* prudens ac peritus, quàm *Theologus*, *Iurisconsultus*, vel *Orator*.

Alvus laxa quibus præstetur.

XXXVII. *Alvus*, quantùm commodè licet, *servetur aut præstetur Laxa*, tum *Alimentis* uniuscujusque constitutioni peculiari maximè convenientibus, tum quandoque *Medicamentis Laxantibus* dictis, *Prunis*, *Passulis Minoribus*, *Cremore Tartari*, *Syrupo Rosarum solutivo*, & similibus.

Suppositoria alvum solventia.

XXXVIII. Potest quoque *Alvus Solvi*, tum solicitando ipsam per *Suppositorium* ex cocto Melle atque Sale marino, gemmeove paratum,

tum, aut ex *Aluminis* rupei frustulo in longum conciso concinnatum & Oleo aliquo illitum, tum per *Clysterem* Emollientem ac subinde Flatus discutientem injectum, Cujus formula esto sequens, aut similis.

Clyster Emolliens ac Flatus discutiens.

℞. *Rad. althaeæ.* ℥ij.
fol. malvæ.
summ. melilot. an. M.j.
Coq. in aq. hordei,
In colatur. ℥viij. *dissolv.*
Elect. Diacatholici, vel
Diapruni solut. vel
Bened. laxat. ℥j.
Ol. rosati, vel
Lilior. alb. ℥ß.
M. f. Enema, quovis tempore injiciendum, ac per horæ dimidium, aut circiter in corpore tenendum.

CAPUT XII.

De contentorum per Intestina propulsione, atque Expulsione læsâ & in specie de Alvo adstrictâ.

Fæces Alvinæ excerni per Anum.

I. ET *Alimenta* in Ventriculo præparata, & *Saliva* continuò deglutita, hinc per Ventriculum ad Intestina delata, & *Bilis* ex suo Folliculo per Ductum Bilarium Intestinalem, & *Succus Pancreaticus* per proprium Ductum ad Intestina properans, & *Miscella* ex hisce omnibus exurgens, ulteriùs *propelli* debent per longam Intestinorum fistulam, donec, transmissis ubique per Lactea Vasa utrique corpori nutriendo *Utilibus partibus, Inutiles*, ac *Fæcum Alvinarum* nomine notæ tandem *Expellantur, Excernanturque per Anum.*

Quot modis hæc excretio lædatur.

II. Hæc variorum tam secundùm, quàm præter naturam *Intestinis Contentorum Propulsio atque Expulsio* variis lædi solet modis; dum vel 1. *Segnius, parciúsve*, accidit; vel 2. *Citius, sæpius, copiosiúsve* contingit; vel 3. cum *Dolore ac cruciatibus* absolvitur; vel 4. *Viâ non debitâ* perficitur.

Alvus adstricta.

III. *Segnius, parciúsve* accidit in *Alvo* plus minùs *Adstrictiore.*

Alvi fluxus.

IV. *Citius, sæpius, copiosiúsve* contingit in quovis *Alvi Fluxu.*

Excretio cum dolore.

V. Cum *Dolore* absolvitur in *Ventris Torminibus, Colicâ, Dysenteriâ, Tenesmo,* &c.

Viâ non debitâ.

VI. *Viâ non debitâ* perficitur in *Cholerâ morbo, Ileo*, aliisque *Vomitionibus* ab Intestinis productis, ut & in *Vulneribus* ac per tunicas penetrantibus *Intestinorum Ulceribus.*

Ad Alvum adstrictam pertinere segniorē propulsionem, & parciorē expulsionem.

VII. Ad *Alvum Astrictiorem*, de quâ hoc agemus Capite, revocamus tam *Segniorem Contentorum Propulsionem*, quàm *rariorem*, & *parciorem* ipsorum per Anum *Expulsionem.*

Quæ quando fiant. & unde.

VIII. *Segnius* procedit *Contentorum Propulsio*, hinc & *Rarius* eorundem *Expulsio* per intestina, quando secundo, tertio, quarto demum die, tardiúsve adhuc deponuntur Alvi Excrementa, quæ quotidie semel saltem excerni oporteret.

IX. Evenit autem id, quoniam sunt *Contenta* & propulsa *Viscidiora*, vel *magis Indurata, Exsiccatave.*

Viscidi-tas facta unde.

X. *Viscieditatem* suam debent Contenta *Rebus non naturalibus* Capite proximè præcedente narratis.

Ut & earum durities.

XI. *Duritiem* autem, tum *Alimentis similibus, Osseis, & Cartilaginosis*, tum *Flatibus austeris*, Consistentiam Contentis firmiorem conciliantibus.

Nec non siccitas.

XII. *Siccitatem* habent Contenta propter *Chylum copiosius elicitum*, & quandoque propter *Potum pauciorem* cum *Pane multo* usurpatum.

Parcior Excretio unde.

XIII. *Parcius* prodeunt *Alvi Excrementa*, quia eorum *pars aliqua* secreta est ac in *Lacteas Venas propulsa* unà cum Chylo, de quo vitio actum Cap. 10. vel *aliâ & indecenti via excluduntur*, tam in *Vomitu* præternaturali ab Intestinis ortum habente, quàm in *Vulnere*, aut *Ulcere Intestinorum* notabili.

XIV. Pleraque ad hujus Affectûs *Curationem* facientia proposita sunt in superioribus, præsertim quæ *Visciditati Humorum, Flatuumque emendanda* conveniunt.

Excrementa indurata quibus emollientur.

XV. *Excrementis* prætereà *Induratis Emolliendis*, ac *Viscidioribus Dissolvendis* plurimùm confert *Clyster ex Lacte Vaccino* tepido & pauco *Melle* paratus, injectus, & aliquandiu retentus, sic enim non tantùm emollita Excrementa educuntur, sed *Flatus* quoque ad exitum facilem alliciuntur, ad Subsidentiam saltem disponuntur.

XVI. Potest quoque *Clyster* superiori Capite præscriptus ad laxandam alvum subinde infundi; aut *Suppositorium* conveniens immitti, quale ibidem notavimus ex *Alumine crudo*, quod præfero cæteris omnibus.

CAPUT XIII.

De Alvi Fluxu.

Alvi fluxus quid.

I. QUoties *citius*, ac præsertim *sæpius*, aut *copiosius*, quàm solebat & decebat, contingit *Contentorum per Intestina Propulsio*, atque *Expulsio*, toties *Alvi Fluxu* laborare dicitur homo.

Ejus species.

II. Distinguitur autem *Alvi Fluxus* in species diversas, & imprimis ratione *Excreti* diversi Nam. 1. Excernuntur aliquando ipsa *Alimenta*, Cibus, Potusque, *cruda*, nec mutata, sed qualia fuerunt, si non assumpta ore, deglutita saltem per gulam, in Affectu *Lienteria* dicto.

1. Lienteria. 2. Alvi fluxus Ictericus.

III. 2. Excernuntur aliquando eadem *Alimenta, fermentata* quidem ac debitè immutata in Ventriculo, *non tamen Secreta*, & in *Chylum, Fæcesque Alvinas separata* in ipsis Intestinis, verùm *pultacea* adhuc & *albicantia*, qualia sæpenumerò excernere solent Icterici; unde non ineptè hunc *Alvi Fluxum Ictericum* appellari posse autumem, alteram nempe *Affectionis Cœliacæ* dictæ speciem.

3. Chylosus. 4. Diarrhœa Biliosa.

IV. 3. Excernuntur aliquando *Alimenta* tum *fermentata*, cum in *Chylum, Fæcesque alvinas secreta*, sed *simul adhuc Confusa*, in alterâ *Cœliacæ Affectionis* specie; quam *Chylosum Alvi Fluxum*, distinctionis majoris ergò, nominare quid vetat?

V. 4. Excernuntur aliquando sæpè, aut copiosè, non quidem Alimenta, sed *Humores Aquei & Biliosi*, in *Diarrhœa* sive *Alvi Fluxu Bilioso* inde dicto.

5. Diarrhœa Pituitosa & Serosa.

VI. 5. Excernuntur aliquando frequenter ac copiosè *Humores Pituitosi*, sed *crassi*, & *viscidi* in *Diarrhœa Pituitosa* inde dictâ; aliquando tenues ac *Serosi*, nunc blandiores, nunc acriores, in *Serosa* ideò dicendâ.

6. Alvi fluxus Pinguis.

VII. 6. Excernuntur aliquando *Pinguia* & *Oleosa* Excrementa in *Alvi Pingui* seu *Unguinoso* inde nominando.

7. Dejectio Cruenta; & Fluxus Hepaticus.

VIII. 7. Excernitur aliquando *Sanguis purior*, in *Dejectione Cruenta*, ad quam referendum puto *Hæmorrhoïdum Fluxum*: aliquando *Liquor Carnium loturæ similis*, in *Fluxu Hepatico* dicto.

8. Dysenteria, & Tenesmus.

IX. 8. Excernitur aliquando *Pus* & *Materia Purulenta*, vel *Saniosa*, in quâvis *Dejectione Purulenta* dicta, & *Dysenteriæ* familiari; ad quam *Tenesmus* ex parte saltem videtur referendus, ex parte ad Pituitosam dejectionem: postquam *perpetuus est desidendi, dejiciendique Conatus, cum Excretione pauca tum mucosa, tum purulenta.*

Causa Lienteriæ.

X. Cùm in *Lienteria* & non mutata, & paulò postquam fuere assumpta, excludi soleant Alimenta, *Ventriculi* ad admissorum expulsionem mox assurgentis *culpa* eam contingere apparet: de quo Affectu, ejusque Causis ac Curatione actum est suprà Cap. 6.

Alvi fluxus Icterícii.

XI. Cùm in *Alvi Fluxu Icterícío* Alimenta excludantur satis Fermentata, manifestum fit, procedere Ipsum à *Chyli*, *Alvinarumque Fæcum Secretionis Defectu*, & quidem ob Bilis vel *Absentiam* vel *Inertiam*, de quibus egimus jam suprà Cap. 10.

Chylosi.

XII. Cùm in *Chyloso Alvi Fluxum* una cum Alvi Fæcibus prodeat plùs minùs Chylus, Alimentorum Fermentatione, Partiumque Utilium ac Inutilium Secretione integris, *læsa* erit *Chyli per Spongiosam Intestinorum Crustam in Lacteas Venas Transcolatio*, de quâ inferiùs agemus Cap. 16.

Diarrhœæ Biliosæ.

XIII. Cùm in *Diarrhœâ Biliosâ* Humores Biliosi & Aquosi, sive Serosi effunduntur, tunc *Bilem Salis* sui ratione *Acriorem*, *Fluidioremque*, *Pituitam* verò *Salivarem*, *Succumve Pancreaticum Aquosiorem* ac itidem *Fluidiorem* esse tam ex ipsis *Excretis*, quàm *Siti* comite patet.

Pituitosa.

XIV. *Diarrhœa Pituitosa* pro *Causa* primaria agnoscit *Alimenta Viscida*, multumque Pituitæ viscidæ promentia; pro secundariâ *Aërem Frigidum* & *Asperum*, *Pituitam in Sanguine* tum *Augentem*, tum *Coagulantem*, tum in *Cerebro*, *Cerebrive Glandulis* præter naturam *Secernentem* unde *Catarrhorum Pituitosorum* ortus, à quibus ad Fauces delabentibus ac deglutitis hæc Diarrhœa sæpiùs gignitur.

Pituita unde in corpore cumuletur.

XV. Facit quoque ad *Pituitam* in Corpore *Cumulandam Somnus Multus*, *Corporis torpida Quies*, *Ingenium Hebes*, *Aër pluviosus*, vel aliàs *Humidus*, &c.

Causa Serosæ.

XVI. *Diarrhœa Serosa* debetur frequentiùs *Succo Pancreatico Seroso*, subinde *Salivæ similí*, rariùs *Humoribus Aqueis* ac *Serosis* à Cerebro versus Fauces distillantibus ac deglutitis.

Succus Pâcreaticus & Saliva unde Aquosiores.

XVII. *Succus Pancreaticus*, Ipsaque *Saliva* redduntur *Aquosiores* & *Blandi* propter copiam *Potus Aquei* assumpti; accedente subinde *Aëre Humido*; aut deficiente *Urina*, *Sudorisve consueti* Excretione.

Unde Serosi & Acres.

XVIII. Iidem fiunt *Serosi* & *Acres*, sive *Salini*, ex usu copioso tum *Aqueorum*, tum *Salitorum*, à quibus non tantùm *Tenuiores* ac *Fluidiores*, verùm *Acriores* quoque & *Salini* existunt.

Pituitæ Secretio.

XIX. *Secernitur* præter Naturam *Pituita* tum *Viscida*, tum *Aquea* vel Cerebro Ejusve *Glandulis*, semper forsan *præcedente* quidem undecunque universi *Corporis* & *Capitis* præsertim *Calore*, ac *Soluto* simul, *Deductoque* copiosiùs ad Cerebrum *Humore Pituitoso* qualicunque in Corpore vel Sanguine tunc existente, ast mox *Subsequente Frigore Aëris*, ac penetrante simul per poros magis apertos *Aura subtili* & *Coagulante Humorem prædictum* in Variis Cerebri partibus: unde sive contingat in *Vasis Lymphaticis Obstructio*, ac post *distensionem nimiam* eorundem *Ruptio*, hinc & *Contenti Effusio*; sive aliter *Secedat à Sanguine Humor Pituitosus*, *Catharri* saltem nomine ruere solet nunc in *Nares*, nunc in *Fauces*, ac inde vel in *Asperam Arteriam*, vel in *OEsophagum*; per quem in *Ventriculum*, ac *Intestina* delatus huic *Serosæ Diarrhœæ* materiam subministrare videtur.

Catarrhus.

Causa Alvi Fluxûs Pinguis.

XX. *Pinguis* & *Oleosus*, sive *Unguinosus Alvi Fluxus* sequitur ferè *nimium Pinguium Alimentorum Usum vel Abusum*.

Cruenti.

XXI. *Alvi Fluxus Cruentus* debetur semper *Vasi* alicui *Venoso vel Arterioso* in *Tenui* vel *Crasso Intestino*, rariùs in *Ventriculo* vel parte aliâ præter naturam *rupto*, *secto*, vel alio quovis modo *aperto* & ad Intestina contentum Sanguinem emittenti.

XXII. De *Vasorum* quorumvis *Apertione* multiplici, *causis* Variis, & *Curatione* diversa suo agetur loco.

Hæmorrhoidum Fluxus Criticus & Symptomaticus.

XXIII. *Hæmorrhoïdum Fluxus*, quibusdam non multùm Ægris familiaris, vel *Criticus* existit, & ipsos levare solet: aliquando *Symptomaticus* est, ac Ægros multùm debilitat.

Causa Fluxus Hepatici.

XXIV. *Fluxum Hepaticum*, si aliis unquam, mihi, quod sciam, nunquam visum, à *Copioso Sero* Sanguini admisto & Vasa simul relaxante puto deducendum.

Serosus Sanguis unde.

XXV. *Serosus* fit *Sanguis* à *Potu* nimio tum *Aqueorum*, *Aquæ*, *Cerevisiæ*, &c. tum Ipsius *Spiritûs Vini*, à quo tandem Partium omnium firmitas infirmatur & tonus penè tollitur.

Causa Dejectionis Purulentæ.

XXVI. Cùm & *Pus* & *Sanies* ex *Sanguinis Corruptione* ortum habeat & quidem post *Inflammationem* in *Apostemate*, aut undecunque orto *Ulcere* tam profundiore, quàm superficiario, sive *Exulceratione*; tale quid locum habere oportet, quoties *Purulenta* vel *Saniosa* observatur *Dejectio*. Sed de his Affectibus agetur in genere inferiùs.

Tenesmi.

XXVII. *Tenesmus* Mucosâ, Purulentaque constans Dejectione, *Humorem Viscidum Pituitosum*, simulque *Acrem Acidum* circa podicem adhærentem, atque ibidem *Ulcus* molestum rodendo excitantem agnoscit.

Diarrhœa Biliosa curatur. 1. Bilis Acrimoniam corrigendo.

XXVIII. *Diarrhœa Biliosa Curabitur* 1. Corrigendo Bilis Acrimoniam Salinam medicamentis Cap. 1. §. 11. & seq. traditis. Seligenda verò, propter *Fluiditatem* ipsius simul *auctam*, quæ *Austeritate* blandâ sunt prædita, *Cydonia* tum *Mala*, tum *Pyra*, pro Ægri palato vel *Syrupi*, vel *Mivæ*, vel *Carnis*, vel aliâ formâ parata. Huc spectant *Poma Punica*, *Berberorum Fructus*, *Uva immatura*, *Omphacinumve*, *Plantago*,

tago, Portulaca, &c. Boli ac Terra pingues atque Sigillata omnes.

2. Pituitæ Salivaris, & Succi Pancreatici.

XXIX. 2. *Corrigendo Pituitæ Salivaris, Succive Pancreatici Aquositatem* nimiam, tum *Alimentis* solidioribus ac minimè Aquosis, tum *Medicamentis* eadem aut *Imbibentibus*, aut *Evacuantibus*.

Humorē Aqueum quænam imbibāt.

XXX. *Imbibunt Humiditatem Aqueam* præ aliis multis *Creta*, *Cornu Cervi*, & quodvis aliud *Os ustum*, ac per se in pulverem redactum, parvâque quantitate subinde usurpatum, &c.

Quænam Evacuēt.

XXXI. *Evacuant Humiditatem Aqueam* tum *Hydraggoga* per Alvum; tum *Sudorifera* & *Diuretica* per Sudores aut Urinas, inter quæ laudo valdè *Decocta* ex *Radicibus Chinæ, Sarsæparillæ, Petasitidis, Contrayervæ*, &c. *Lignis Guajaci, Sassafras, Iuniperi, Quercûs, Buxi*, &c. parata.

Rhabarbari tosti vires.

XXXII. Pluribus Indicationibus Satisfacit *Rhabarbarum tostum*, & ad ℥j. vel circiter exhibitum; postquam non tantùm unà *cum Bile evacuat* benignè *Aquas* hîc redundantes, sed blandâ suâ *austeritate* laxiorem *alvum mox adstringit*.

Bilem temperantia.

XXXIII. Post correctam, & copiâ nimiâ simul peccantem Bilem blandè vacuatam unà cum Sero Aquoso, usurpari quoque possunt *Diascordium, Theriaca, Hyacinthorum Confectio*, & similia, quò ad *Temperiem* naturalem *Bilis* redigatur, & *Intestina* dejectione frequenti debilitata recreentur, *roborenturque*.

Pulvis.

XXXIV. In Tyronum gratiam sequentes addemus formulas.

℞. *Rhei tosti*, ℈ij.
Nucis moschat. ℈ß.
M.f.pulvis.

Ejus Usus.

Accipiat Æger manè ex cochleari vel vini, vel jusculi.

Alius pulvis, vel Bolus

XXXV. Quando *multo Sero* simul scatet Sanguis,

℞. *Rhabarb. tosti,*
Rad. Ialapp. an. ℈j.
Cinnamom. acut. Gran. vj.
M.f.Pulvis, vel
Cum Conserv. Ros. pallid. q.s.
F. Bolus, manè sumendus,

Mistura.

XXXVI. Post factam evacuationem talem, circa vesperam utatur per intervalla Æger cochleari uno sequentis *Misturæ*, quæ

℞. *Diascord. Fracast.* ʒjß.
Conf. Hyacinthor. ʒj.
Syr. Myrtini, ℥j.
Aq. cinnamom. ℥ß.
plantagin. ℥iij ß.
M.

Decoctū serum evacuās per Urinas vel Sudores.

XXXVII. Quoties totus Sanguis Sero scatet, tunc operæ pretium erit *Decocto* sequenti aut simili per *Urinas* vel *Sudores* ipsum educere ac minuere,

℞. *Rad. apii.*
petasitid. an. ℥j.
Rasur. ligni Iuniperi,
Sem. milii, an. ℥iij.
Coq. s.a. ex aq. pura,
In Colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr. v. rad. ℥iv.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
M.

Ejus Usus.

Capiat bis, terve in die haustum, si non abhorreat Æger, calentem, & imprimis summo manè in lecto, unde prodibit faciliùs Sudor, sin minùs, Urina copiosior, sicque pedetentim *Consumetur Sanguinis Serum*, omnesque *Humores* reddentur *puriores* ac *meliores*.

Diarrhœæ Pituitosæ Curatio.

XXXVIII. In *Diarrhœa Pituitosa Curatione*, non tantùm *Diæta* vitiosa in laudabilem, & subcontrariam mutanda; verùm *Medicamentis* quoque Cap. 2. propositis *Corrigendâ Pituita Viscidior*; eademque posteà per *Sudorifera* & *Diuretica* modò memorata & descripta, vel similia *Expellenda* foràs per *Cutis poros* aut *Urethram*, *Avertendaque* ex parte à *Ventriculo* & *Intestinis*.

Serosa quî curetur.

XXXIX. *Diarrhœa Serosa Curabitur Abstinendo* ab ulteriori *Potu nimio Aqueorum*; *Assumendo* subinde, quæ *Aquas imbibant, Cornu Cervi ustum, Cretam*, &c. aut per *Sudores*, *Urinasve expellant* modò dicta.

XL. Nihil autem vetat, nullo alio vetante, *Hydragogo* assumpto *Evacuari* quandoque magnam redundantis *Seri* partem per *Alvum*.

Salsum & Mordax serū quî corrigatur.

XLI. Quoties in Serosâ Diarrhœâ undecunque prodiens *Salsum & Mordax* existit *Serum*, toties *Corrigendum* idem *Pilulis de Cynoglossâ*, de *Styrace*, aut similibus.

Gravedinis curatio.

XLII. Quoties à præcedente *Gravedine* ortum habuit Serosa Diarrhœa, toties *Cerebro* facienda quoque *Medicina*, *Roborando*, *Restituendoque* in pristinam integritatem *Glandulas* semper tunc malè affectas: quod citò, tutóque, nec injucundè fit *Suffitu* solo & solius *Succini*, Ore patulo & Naribus sæpiùs ac sensim excepto; quo sæpenumerò unâ vice usurpato Gravedinem satis gravem curavi mox in suo principio, ne ultra noctem duraret. Huic Succino, cui composita placent magis, ad pompam nempe facientia, plura possunt addi, *Mastiche, Thus, Belzoin, Styrax*, &c. & inde *Pulvis* pro Suffitu parari, atque idem paulatim prunis inspergi atque Capite pallio, aliove operimento amplo tecto, ut minùs ejus fumi pereat, ut jam dictum, ore, naribusque excipi.

Alvi Fluxus Pinguis curatio.

XLIII. *Alvi Fluxus Oleosus & Pinguis* sponte ac sensim *cessabit*, cessante Pinguium qualiumcunque abusu: quamvis usurpari quoque possint, quæ Pinguedinem nimiam absorbeant, vel corrigant *Cornu Cervi ustum, Creta, Coralia, Cineres Cardui benedicti, Absinthii, Genista*, aut eorundem *Lixivum* cum vino paratum, vel *Sal fixus* ex iisdem cineribus elixatus ac elicitus.

Ut & Cruenti.

XLIV. *Alvi Fluxus Cruentus Curabitur*, si ab *Humore acri* vasa rodente ortum habuerit, *Corrigendo*, temperandoque *Humorem acrem*, ac *Consolidando Vas erosum*.

XLV. *Humorem Acrem*, ac semper fortè *Acidum* quæ Corrigant, petenda ex Cap. 2. *Mistura* verò erosa vasa *consolidans*, omnemque *Sanguinis effluxum* mirè *cohibens* habetur Cap. 9. §. 20. quam Iunioribus Medicis sæpiùs cum optimo successu expertus fideliter commendo.

In Hæmorrhoïdum Fluxu Critico & Symptomatico quid agēdum.

XLVI. *Hæmorrhoïdum Fluxus*, quandiu cum Ægri levamine fit, estque *Criticus*, tandiu observandus, nec sistendus; Ubi verò nimius existit, ac *Symptomaticus*, Ægrumque infirmans tunc lentè laudatâ modò *Mistura*, similive alio medicamento cohibens.

Fluxûs Hepatici curatio.

XLVII. Si *copiosum Serum* possit *Sanguinem* ita diluere, ut ex *Vasis* ab Ipso simul *relaxatis* partim ipsius aliquam secum ad *Intestina deducat*, & *Lotura*

tura Carnium similem Fluxum, vulgò *Hepaticum* dictum producat, Curabitur tum *Sudoriferis* & *Diureticis Serum* aliâ viâ è corpore propellentibus, tum *Roborantibus Austeris Laxatorum Vasorum* noxam sarcientibus; de quibus hoc ipso capite jam actum: & ante omnia *Cavendo* imposterum à nimio *Aqueorum* Potu.

Partium robur naturale, ob Spiritûs Vini abusum deficiens, quî restauretur.

XLVIII. *Partium tonus ac robur naturale* ob *Spiritûs Vini abusum* deficiens difficulter *Restauratur*, nec facilè nisi usurpatis cum exactâ Diætâ, vix unquam iterum ab ebriosis hominibus exspectandâ, *Spirituosis subausteris*, qualia sunt inter *Naturalia*, *Vina* potentia simul cum nigredine gratâ subaustera; inter *Artificialia* verò plura ex *Vino* generoso atque *Cydoniis* vel *Punicis malis*, vel *Myrti baccis*, aliisve similibus parata.

Alvi Fluxûs purulenti curatio.

XLIX. *Purulentus*, vel *Saniosus Alvi Fluxus Curabitur*, *Curato Apostemate*, aut *Ulcere* qualicumque ubicunque existente; ac illum producente.

L. Præter ea, quæ posteà de *Inflammatione*, Ipsamque subsequente *Apostemate*, atque *Ulcere* dicemus in genere, pauca hîc afferemus, quæ in specie *Intestinis affectis* conducunt.

Enema ad Ulcus in Crassis intestinis

LI. Quoties igitur in *Crassis Intestinis* existit *Ulcus*, atque ad locum affectum pertingere possunt *Enemata*, toties valdè proderit sequens, quod diutissimè in corpore servetur, sæpiusque si res desideraverit, novum injiciatur.

℞. *Lactis Bubuli recentis*, & *si lubet*, *prius Chalybeati*, ℥viij.
Terebinthinæ Venet. Ovi Vitello dissolut. ℥ß.
Mellis rosati, ℥j.
M. f. Enema.

Ejus laus.

Tali Enemate, & quidem unico, circa initia, adeóque maturè injecto, curavi non semel Dysenteriam cum Puris dejectione junctam.

Apozema Vulnerariũ ad Ulcus in Tenuibus intestinis.

LII. In *Tenuibus Intestinis* quando hæret *Ulcus*, sequens *Apozema Vulnerarium* conferet, si sæpiùs in die assumatur ad aliquot Uncias.

℞ *Rad. Consol. Sarracenic.* ℥ß.
Fol. Pyrol.
Alchimill. an. M. j.
Hederæ terrestr. M. ij.
Sanicul. Maris,
Summ. Hyperic. an. M. ß.
Rasur. Cornu Cervi, ʒiij.
Coq. s. a. ex Aq. Ferrat.
In Colat. ℥xxv *dissolv.*
Syr. de Althæâ Fernel:
Botyros, an. ℥iß.
Tinct. cinnamom. cum Vini rectific. spiritu extracti. ℥ß.
M.

Mixtura

LIII. Utilis erit in eodem casu *Mixtura* sequens, cochleatim sæpiùs assumenda.

℞. *Aq. Plantagin.* ℥ij.
Cinnamom.
Aceti stillat. an. ℥ß.
Diascord. Fracast. ʒij.
Ocul. Cancr. pulveris. ʒß.
Antimon. Diaphoret. ℈j.
Syr. Rosar. rubr. ℥j.
M.

Conditum.

LIV. Cui *Conditi* forma est gratior, is hâc, vel simili utatur, quæ

℞. *Conf. Ros. rubr.* ℥ij.
Diascord. Fracast. ʒij.
Conf. Hyacinthor. ʒj.
Cornu Cervi usti & pulveris. ʒß.
Syr. Myrtini, q. s.
M. f. Conditum.

Ejus Usus.

De hoc Condito assumat Æger aliquoties in die ad Nucis Moschatæ quantitatem.

Ulcus mundat & consolidat Balsamus Sulphuris. compositus.

LV. Ad *Ulcus* tam *mundandum*, quàm *consolidandum* præ aliis omnibus forsan serviet *Balsamus Sulphuris* vel *Anisatus* gratior, vel cum *Succini Oleo* paratus potentior, ad *Guttas duas, tresve* cum dictâ *Misturâ*, vel *Decocto* aliquoties in die sumendus.

Dysenteriæ curatio.

LVI. In *Dysenteriâ*, existente in corpore *Humorum acrium magna copia*, conveniet mox in principio *Rhabarbarum tostum* cum *Laudani Opiati Grano uno* exhibitum; & ubi necessitas urserit, denuò iterandum. Addi quoque potest *Theriaca*, vel *Diascordium*, quando ex præjudicio aliqui abhorrent aut Ægris suis metuunt ab usu Laudani, toties à nobis ob laudandos effectus laudati medicamenti.

LVII. Nec abs re fuerit eodem, quo assumptum fuit Rhabarbatum die, suprà laudatum ex *Lacte Bubulo*, aliisque paratum injicere *Clysma*, cujus beneficio & *Ulcus abstergetur*, & *Tormina demulcentur*, & *Ulceratæ partis consolidatio promovetur*.

Tenesmi curatio.

LVIII. *Tenesmus*, in Ano residens, *Curabitur* præsertim applicando, intrudendoque Podici *Medicamenta Humorem tum Acido-acrem, tum Viscidum Corrigentia*, hinc *Ulcus Abstergentia*, denique idem *Consolidantia*: In quem finem vix *Balsamo Sulphuris* æquè præstans occurret remedium, si cum *Terebinthina Veneta Spiritu Oleoso*, vel *Succini*, *Anisive Oleo* ritè fuerit paratum, ac per se solum, vel aliis admistum *Podici applicetur*.

Balsami Sulphuris vires

CAPUT XIV.

De Variis Intestinorum Doloribus.

Intestina omnis Generis Doloribus affligi.

I. QUamvis inter *Functionum Animalium Læsiones* in *Secundo Libro* tractandas, de *Dolore* in *Genere* simus acturi; non potuimus tamen sicco pede ipsorum tractationem specialem hic pertransire, quoniam præ cæteris Corporis humani partibus Continentibus omnibus *Intestini* non tantùm *atrocissimis*, verùm omnis forsan *Generis Doloribus* affligi solent; adeò ut nullibi opportuniùs, quàm hîc eorum species omnes observari, ideóque explicari posse videantur.

Horum Dolorum distinctio

II. *Distinguuntur* hi *Dolores* omnes 1. ratione *Intestinorum* affectorum, dum aliàs *Tenuia*, aliàs iis urgentur *Crassa*. 2. ratione *Modi*, quo Ægros affligunt, afficiuntque Dolores varii; Aliàs enim cum *Ardoris*, aliàs cum *Frigoris Sensu* id accidit; aliàs Dolores sunt in eodem loco *Fixi*, partemque affectam *Perterebrantes* quasi, aliàs *Vagi* & cum *Lancinationibus* per intervalla utplurimùm repetentibus *Pungentes*, sive eandem tunc *partem* identidem afficiant, sive *diversas* petant: aliàs *Distendentes* sunt, & *sola Intestina*, vel *Abdomen simul expandentes*; aliàs *Rodentes*, aut *Urentes* observantur aliàs cum *Lacerationis*, vel *Contorsionis*, vel *Contusionis*,

sionis, vel *Gravitatis*, vel *Pulsionis*, vel alio quovis *molesto Sensu* Ægros angunt.

Dolor. Lumbaris. III. Quoties *Intestini Tenuis pars superior* ac Ventriculo proxima *dextræ Lumborum regioni* superstrata, *Mesenterioque* substrata *Dolorem* patitur, toties is à loco affecto *Lumbaris* nominatur.

Varius. IV. In eodem autem loco ferè omnes *Dolorum* species pati solent Ægri, nunc cum *Calore* magno *Ardentem*, aliàs cum *Frigore* gravi *Algentem*; nunc *Fixum* & *Lumbos* quasi *Perterebrantem*, aliàs repetentibus subinde *Lancinationibus Vagis Pungentem*; nunc eosdem Lumbos *Distendentem*, aut *Contundentem*, aut *Gravitatis Sensu* tantùm *Prementem*, aut *Urentem*, aut *Rodentem*, aut *Lacerantem*, aut cum *Pulsatione continuâ*, *interruptâve*, iterumque subinde redeunte molestum, aut quovis alio vix Ægris, Medicisve explicabili modò mirè *Torquentem* ac *Contorquentem*.

Lateris Sinistri Dolor cũ Duritie. V. *Intestini Tenuis Pars* huic proxima & in *Hypochondrio Sinistro* à Lumbis, Mesenterioque *liberiùs exurgens & assurgens Lancinationibus* frequenter, *Distensionibus* cum *notabili* ac *permanente* quandoque *Duritie* affligitur; quamvis tunc *Lieni* ferè, licet perperam, illud Malum & Dolor vulgò adscribatur, & à Medicis nonnullis præjudicio inveterato vel maligno excæcatis mordicùs præter omnem Rationem solidam, quin contra quotidianam & manifestam, ex variorum quippe cadaverum sectione multiplici petitam, Experientiam, eadem Sententia etiam nunc teneatur. *Lieni perperam adscriptus.* Medicos ex conscientiâ, utut errante, idem judicantes ac dicentes minimè cupio hìc notatos, at præfractos duntaxat, & malitiosos.

Hypochondriacus nominandus. VI. *Dolorem* autem istum, si nomen quovis præjudicio vacuum illi foret à me imponendum, appellarem Ego à loco affecto *Hypochondriacum*; additâ speciei urgentis nomenclaturâ, & cognominando ipsum aut *Lancinantem*, aut *Distendentem*, & sic porrò.

Dolor Iliacus. VII. Qui *reliquam Intestini Tenuis partem* occupat *Dolor*, *Iliacus* ab Intestino *Ileo* vocato insigniri solet, observaturque itidem varius.

Dolor in Tenesmo. VIII. In *Crassi Intestini* parte postremâ, *Intestini Recti* nomine notâ, excitatur satis frequenter *Dolor Ardens & Pulsans*, simulque non rarò *Lancinans*, & quidem in *Hæmorrhoidibus Cœcis* tum dictis ac *Inflammatis*; quemadmodum *Rodens* atque ad perpetuò *Desidendum* irritans, in *Tenesmo*; de quo Capite proximè præcedente actum aliquando cum majore, minoreve *Pruritu Mordicans* & valdè molestus.

Dolor Colicus. IX. In *reliquâ Intestini Crassi* parte, *Coli* nomine gaudente, quivis *Dolor* excitatus, *Colicus* vocatur.

Hic ab Iliaco distinguitur. X. *Distinguuntur* ab invicem *Colicus* & *Iliacus Dolores* imprimis *secundum Intestini* utriusque *Situm*.

Intestini Coli situs XI. Utique *Colum Intestinum* à dextro Inguine incipiens circa dextrum Renem assurgit versus Hepar, & inde utplurimùm quidem sub costarum notharum cartilaginibus trrnsversim fertur ad sinistrum hypochondrium, cujus magnam partem occupat, mox ad sinistrum renem contortum pergit porrò ad inguen sinistrum, ubi Sigmoïdeâ formâ inversâ satis amplè convolutum devolvitur ad Os Sacrum, ut in Rectum Intestinum abeat & desinat: Unde in *Abdominis ambitu ac circumferentiâ modò designatâ exortus Dolor*, verè *Colicus* dicendus; quamvis nonnulli eum tantùm hoc beant nomine, qui partem Abdominis superiorem, anterioremque Cinguli modo angit & torquet, inscii, aut immemores, quàm sæpe usque ad Umbilicum; & quandoque usque ad Vesicam insigni anfractu per medium Abdomen volvatur Colon.

Tenuis Intestini situs. XII. *Tenue* autem *Intestinum*, mox ubi in hypochondrio sinistro emergens à Centro Mesenterii (sub quo in Lumbari regione ipsum latere diximus) magis, magisque recedit, eidem licet annexum; hinc inde circa regionem umbilicalem contorquetur; sicque in *Abdominis meditullio* penè coactum ibidem *Iliacos* sustinet *Dolores*, plurimùm itidem inter se *variantes*.

Dupliciter Intestina Dolore afficiũ XIII. *Afficiuntur* autem in omni Dolore *Intestina* vel in *Tunicis*, *Membranisve* suis *Internis*, secundùm suam *Cavitatem*, vel in *Externis*; secundùm suam *Superficiem*.

Doloris in Intestinis causæ internæ. XIV. *Causæ Internæ Dolorum Internorum Intestina* quævis afficientium quærendæ sunt in ipsorum *Contentis*, nunc in *Consistente* adhuc *formâ* permanentibus, nunc in *Halitus*, *Flatusve* priùs mutatis.

Externæ hic non spectãtur. XV. *Externas & simul Immediatas*, sive *Proximas Dolorum intestinis* obortorum *Causas* v. g. *Acus*, *Gladios*, &c. hìc non spectamus, sed illas duntaxat, quæ intra corpus admissæ, pro *Internis* haberi possunt ac debent, quatenus *Contentis* se admiscent, atque tunc unà cum Ipsis à se plùs minùs sæpè corruptis Dolores, aliaque pariunt.

1. Doloris Ardentis causa prima. XVI. Ut autem singulis Dolorum speciebus *Causas* suas assignemus, existimamus 1. *Dolorem Ardentem* habere utplurimùm Ortum à *Bile Pinguiore* cum *Succo Pancreatico Acidiore* potenter, ac Vitiosè *Effervescente*: sicut notum Spiritum Vitrioli Oleo Terebinthinæ affusum Effervescentiam excitare cum ingenti Calore & Ardore conjunctam.

Altera. 2 Doloris algentis causa. XVII. Aliquando Eundem *Ardentem Dolorem* produci putamus *Sanguine* aut in Vasis Intestinorum Capillaribus *Stagnante*, aut iisdem post distensionem summam ruptis *Effuso*, & *Inflammationem* pariente; accedente tunc manifestâ circa partem affectam *Pulsatione*, cujus ratione distinguitur à præcedente specie.

Effervescentia cum frigore. XVIII. 2. *Algentem*, Frigoreque gravi molestum *Dolorem* putamus Originem suam trahere à *Succo Pancreatico valdè Acido & Acri* cum *Bile minus Pingui*, vel *Paucâ*, vel *Pituitosis Humoribus simul obrutâ Effervescente*; sicut observamus Spiritum Vitrioli Sali Volatili cuivis, non tamen Oleoso, affusum, Effervescentiam excitare cum notabili Algore ac Frigore copulatam.

Æstus & frigus ab Effervescentiâ ubi sentiantur. XIX. *Spiritûs Acidi operationem in Frigore producendo multùm à Pituitâ promoveri* docet ipsa Doctorum æquè ac Imperitorum omnium Magistra Experientia.

XX. *Æstus* quidem à prædicta Effervescentia vitiosa pendens imprimis ac ferè tantùm in *Regione Lumbari* sentitur, ubi confluxus est Bilis & Succi Pancreatici: *Frigus* autem non rarò in *loco inde remotiore* tantùm, vel primariò urget; quãdo nimirum *multa Pituita*, *eaque viscida* obducta est pars Intestini superior; quæ munit quidem contra

contra molesti Frigoris Sensum Partem, quam tegit, non frangit autem aut impedit actionem Succi Pancreatici per se Frigus patientis; enervat verò & obtundit Oleositatem & Acrimoniam Bilis, cui tanquam primariæ Causæ Calor debetur, quoties Pituita hæc ad Bilis exitum occurrit copiosa vel viscida.

Ejus sensus causa Pituita Viscida.

XXI. Prout igitur Intestinum tenue magis vel minùs copiosâ, viscidave Pituita est obductum, ita in loco prædictorum Humorum, Bilis, Succique Pancreatici, Confluxui remotiore, aut propinquiore Calor, Frigusve ex ipsorum Effervescentiâ vitiosâ obortum sentitur.

3. Doloris perterebrantis causa.

XXII. 3. *Dolorem* partem quasi *Perterebrantem* ac *Fixum* adscribo *Succo Pancreatico multùm Acri, Viscidæque Pituitæ immisto*, & *Vitreæ Pituitæ* nomine tunc noto: Perterebrationem autem Acrimoniæ Acidæ, Fixitatem verò Visciditati comiti assigno.

4. Contorsionis sensus unde.

XXIII. 4. Ubi non tantùm *Aciditatem acerrimam* habet *Succus Pancreaticus*, verùm *Austeritatem* quoque, tunc mirus accedit *Contorsionis Sensus* in parte affectâ, qualis non rarò in Colico urget ac torquet.

5. Dolor cum Gravitatis sensu unde.

XXIV. 5. A *Copiosa, Viscidaque Pituitâ* præ cæteris Humoribus peccante *Dolor* cum *Gravitatis Sensu* excitari solet.

6. Doloris distendentis causa Flatus

XXV. 6. Ab eâdem *Pituita Viscida* in *Flatus rarefacta* & Intestina sola vel unà cum Abdomine distendente *Dolor Distendens* oritur.

Ab his Tympanites.

XXVI. *Flatibus* iisdem nunc in Ipsorum Intestinorum cavitate permanentibus ac conclusis, nunc extra eadem quoque in Abdominis cavum penetrantibus, ibidemque Peritonæum expandentibus ortum suum debet *Tympanites*.

Flatuũ Materia & Efficiens.

XXVII. *Flatuum Materialis* quidem *Causa* est *Pituita Viscida, Efficiens* autem *Bilis*, tum *Acrimonia Salina*, tum *Oleositate volatili* peccans: quod præter alia probant quævis Olea aromatica, ex Seminibus præsertim elicita Guttis aliquot assumpta, & Pituitam viscidam in Ventriculo vel Intestinis repertam mox in Flatus solventia, eosdemque porrò etiam discutientia.

7. Doloris lancinantis & vagi causa.

XXVIII. 7. A *Succo Pancreatico Acidiore* in vitiosa sui cum Bile Effervescentia dominium habente excitati *Halitus Acres* atque intestina hinc inde pungentes in iisdem *Dolores* producunt *Lancinantes & Vagos*.

8. Rodentis ac urentis causa.

XXIX. 8. A *Bile Acrimonia Salina* peccante, atque cum *Succo Pancreatico Humore Salsum* rodentem constituente *Dolorem obscurè Urentem* ac *Rodentem* gigni autumo; quod vel *Coryza* confirmat, in qua Humor Acido-Salsus à Cerebro per Nares distillans similem Rodentem Dolorem facere solet.

Ut & Pruriginosi.

XXX. Ab eadem *Bile acriore*, atque *Salsum Humorem* constituente, tandemque ad *Anum* delata *Dolor Pruriginosus* excitatur, Ægris multis valdè molestus: qualem *Ascarides* quoque nonnunquam in Podice hærentes producunt.

Ascarides.

9. Doloris contundentis causa.

XXXI. 9. *Contundens Dolor* videtur mihi ortum ducere à *Pituita multa* cum *Succo Acido pauco juncta*.

10. Lacerantis causa.

XXXII. 10. *Lacerans* & Partem affectam sine Ardore *Rodens Dolor* debetur *Succo Acido puriori*, nec à Bile aut Pituita temperato vel fracto.

Pro causarum Diversa compositione Dolorum diversitas.

XXXIII. Prout enim Causæ jam memoratæ puriores ac solitariæ magis, aut cum aliis modis variis junctæ ac plùs minùs ab illis contemperatæ occurrunt, ita aliquam in Doloribus dictis pariunt diversitatem, verbis vix satis explicabilem.

1 Doloris Ardentis curatio.

XXXIV. *Curabitur* 1. *Dolor Ardens, Bilem Pinguiorem Temperando per Acida*, & imprimis per *Spiritum Nitri*; addendo simul *Aquea*, ut & *Spirituosa*, quin & *Suboleosa*, ac præsertim *Opiata*, & quidem varia forma eadem usurpando Exempli loco sunto sequentes Formulæ.

Mistura.

℞. *Aq. Cichorei,*
Acetosæ, an. ℥iij.
Syr. Diacodii, vel
Papav. alb. ℥j.
Spir. Nitri, Gutt. viij.
M.

Ejus Usus.

Capiat Æger hanc Misturam tribus vel quatuor vicibus post aliquot horarum intervallum.

Emulsio.

XXXV. Cui Emulsionis forma gratior est, sequenti aut simili utatur.

℞. *Hordei mundat. ad crepaturam cocti*, ℥iß.
Sem. papav. albi, ℨiij.
Cucumer.
Melonum, an. ℨij.
Cum ejusdem Hordei decocto.
F. Emulsio ad ℥xv.
addendo Iulapii rosati, ℥j.
M.

Ejus Usus.

Si lubet addatur Lapid. Prunell. ℨß. Hanc Emulsionem ad Uncias duas, tresve usurpet per intervalla Æger.

Mistura.

XXXVI. Ubi Dolor magis urget, aut hic blandis non cedit, sequens paretur Mistura.

℞. *Aq. Fumariæ*, ℥ij.
Fœniculi, vel
Cinnamomi, ℥ß.
Aceti stillatit. ℨvj.
Spir. Nitri, Gutt. vj.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Sir. Violat. simp. ℥ jß.
M.

Ejus Usus.

Sæpiùs sumat Æger Cochleare unum hujus Misturæ donec tum Æstus, tum Dolor minuatur, vel paulatim Somnus obrepat.

Conditum Bilem evacuãs, & simul alterans.

XXXVII. Si *Copia* quoque *Bilis* peccare observetur, eandem blando purgante *Educi* nil vetat; in quem finem conducet *Conditum* sequens valdè gratum, simul Alterans.

℞. *Pulpæ Tamarind.* ℥ij.
Conf. Rosar. pallid. ℨx.
Elect. è Succo Rosar. ℥j.
Salis Tartar. Vitriolat. ℨj.
M. f. Conditum.

Ejus Usus.

Hujus accipiat Æger ad Nucis Moschatæ quantitatem, aut aliquanto plùs, pro cujusque Ægri constitutione diversa, & quidem aut eundo cubitum hora una post cœnam mediocrem, aut manè stomacho jejuno. Potest quoque dissolvi conveniente Liquore, atque Haustuli forma usurpari. Poterit etiam *Electuarium* nostrum *Cholagogum* suprà Cap. 2. §. 46. descriptum, sicut ibi dictum, in usum revocari.

XXXVIII. *Inflammationis Generationem* ac *Curationem* Pluribus persequemur Cap. 40. hujus Libri.

2. Doloris Algentis curatio.

XXXIX. Curabitur 2. *Algens* ac cum molesto

Frigore

Frigore urgens *Dolor*, *Temperando Succi Pancreatici Aciditatem* nimis *Acrem Sale Lixivo* tam *Fixo*, quàm *Volatili*, ideóque Ipso *Spiritu Volatili*, ut & *Oleosis*, & *Aqueis*; quorum plura si fuerint simul mista, plùs quoque præstabunt.

& quib⁹ fiat. XL. Conducet proinde *Spiritus Vini Aromaticus* quivis, utpote Sale quoque Volatili & Oleoso prædictus; ut & *Aqua Theriacalis* quævis, cum Vini Spiritu parata, quippe quæ ab *Opio* ipso egregiam vitiosum Succum temperandi vim obtinuit. Huc quoque faciunt *Coralia*, *Margarita*, *Oculi Cancri*, *Antimonium Diaphoreticum*, &c. Quæ omnia plùs præstabunt, si ad Sudorem Corpus componatur, & adhuc plus, si actu Sudor blandè propellatur.

Haustus sudorificus. XLI. In hunc finem sequens formula præscribi poterit.

℞. *Aq. Fœniculi.*
Theriac. simpl. an. ℥ß.
Salis Absinthii, ℈ j.
Ocul. Cancr. ℈ß.
Syr. Card. bened. ℥ß.
M. f. Haustulus, unâ vice assumendus: Cui, si Dolor valde urgeat, addi poterit *Laud. Op.* Gran. j. & eodem assumpto vel

Ej⁹ usus Foco assideat, vel in Lecto aptè tectus se contineat Æger Sudorem præstolaturus.

Mistura dolorem frigidum sedans. XLII. Cui Sudare molestum, is sequentis Misturæ Cochleare unum subinde assumat, donec tam Dolor, quàm Frigus remiserint, aut cessarint.

℞. *Aq. Menthæ*, ℥ij.
Vitæ Matthioli, vel
Tinctur. Cinnamom. ℥ß.
Laud. opiat. Gran. ij.
Ol. Garyophyllor. Gutt. iij.
Syr. 5. Rad. ℥j.
M.

Abstinendum à Vomitoriis. XLIII. Inter *Evacuantia* nulla hic conveniunt Doloribus urgentibus, nisi *Sudorifera* jam laudata, vel *Diuretica*. *Vomitoriis* verò, nisi sponte & satis facilè procedente Vomitione, abstinendum, atque tunc quoque addenda semper, quæ Acidum temperent, Juscula puta Pinguia, & similia. Sic nec *Purgantia per Alvum* exhibenda,

& purgantibus. nisi Temperato priùs humore acido, aut concurrente simul Bile & Pituitâ copiosâ, non tamen valde Viscida.

XLIV. Quæ autem tunc conducunt *Medicamenta*, notata sunt ex parte suprà, Cap. 7. §. 54. & 55.

3. Dolor perterebrans qui curetur. XLV. *Curabitur* 3. *Dolor Perterebrans*, *Fixusque*, *Corrigendo*, *Temperandoque* tum *Acrimoniam Succi Pancreatici Acidam*, tum *Viscid itatem Pituitæ* comitem: quod imprimis præstant

& quib⁹ *Gummi Aromatica*, *Galbanum*, *Sagapenum*, *Bdellium Ammoniacum*, *Opoponax*, *Mastiche*, *Myrrha*, &c. ut & *Sal Volatile* quodvis, at imprimis *Oleosum*. Quinimò quò quid Sale Volatili, sed Oleoso magis abundabit, eò potentiùs ac efficaciùs Pituitam Vitream dictam, Humorem pessimum corriget. Unde *Oleum Cornu Cervi* non minùs potens, quàm ingratum est in hoc Affectu remedium.

Balsam⁹ sulphuris compositus. XLVI. Conveniet quoque in rebelli ac duplicato hoc Humore debellando *Balsamum Sulphuris & Anisatus*, & *Succinatus*, & *Iuniperinus*, & cum quovis Oleo aromatico paratus.

Spiritus Vini aromaticus. XLVII. Conducet etiam in hoc opere absolvendo *Spiritus vini Aromaticus* quivis, plùs minùs compositus, addito, si lubet, *Oleo Aromatico*, ipsosque aliquando *Opio*, vel *Landano Opiato*, & aliis.

Mistura. XLVIII. *Mistura* sequens cochleatim sæpius usurpata multùm proderit.

℞. *Aq. menthæ*,
Fœniculi, an. ℥j.
Cochleariæ,
Vitæ Matthioli, vel
Cujusvis Arom. an. ℥ß.
Ol. Macis stillat. Gutt. iv.
Laud. Opiat. Gran. iij.
Syr. Fœniculi, ℥j.
M.

Decoctū. XLIX. Si Cui *Decocti* forma magis placeat, sequens parari poterit, & ad *Uncias* tres aut plures aliquoties in die assumi.

℞. *Cort. rad. Levistici*, ℥ij.
Ligni Guajac ℥ß.
Ras. Ligni ejusdem, ℥iij.
Sassafras, ℥j.
Bacc. Lauri, ℥ß.
Sem. Sileris montan.
Fœnicul. dulc. an. ℥iij.
Coq. s. a. ex Aq. purâ,
In Colat. ℥xl. *dissolv.*
Syr. Bizantini, ℥iv.
Spir. Vini rectificat. ℥ij.
M.

Si quis volet hoc *Decoctum* simul blandè *Purgans* Humorem prius ex parte correctum, incoquatur illi *Pulpæ Colocynthid.* ℥j.

Pilulæ Pituitā Vitream corrigentes, ac educentes L. Ad Ejusdem *Pituitæ Vitreæ* ex parte correctæ ulteriorem *correctionem*, atque blandam *eductionem* utiles erunt sequentes Pilulæ.

℞. *Gummi Galbani acetō squillitico præp.* ℈ij.
Vitrioli Martis ad Albedinem igne blandō lentè calcinati,
Mastich. elect. an. ℈j.
Castorei opt.
Myrrhæ rub. an. Gran. xv.
Croci Orient. ℈ß.
Trochiscor. Albandal, ℈j.
Resinæ Ialapp.
Scammonii, an. ℈j.
Ol. Cort. Citri, Gutt. vj.
M. f. P. N. L.
Inaurandæ, aut Glycyrrhizæ pulvere respergendæ.

Earum Usus. Harum *Pilularum* tres, pluresve sumat subinde post cœnam cubitum iturus Æger, aut manè stomacho vacuo quinque, vel tot, quot desiderabuntur, ut lentè ac benignè vitiosi Humores expellantur.

4. Dolorē cum Contorsionis sensu curat Spiritus Salis Armoniaci. LI. *Curabitur* 4. cum *Contorsionis Sensu* conjunctus *Dolor*, & à *Succi Pancreatici Austeritate* ejusdem aciditati copulatâ ortus exhibendo sæpiùs *Spiritum Salis Armoniaci*, utpote in Austeritate corrigenda multiplici usu comprobatum remedium, & quidem ad Guttas iij. iv. pluresve, aut in Vino, aut potiùs in convenienti Misturâ, non semel in hoc Libello præscriptâ.

Tinctura Castorei. LII Conducet hîc quoque *Tinctura Castorei*, itidem ex vino ad paucas Guttas usurpanda, vel potiùs alicui *Misturæ* cochleatim assumendæ addenda; sic Ex. gr.

Mistura.

℞. *Aq. pulegii*, ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
Tinctura Castorei, ʒiij.
Laud. opiat. Gran. ij.
Syr. menthæ, ʒvj
M.

5. Dolor cum gravitatis sensu qui curetur.

LIII. Curabitur 5. cum *Gravitatis Sensu* molestus *Dolor* à copiosâ, *Viscidaque Pituitâ* oriundus, per Medicamenta Ipsam tum *Corrigentia* & *Incidentia*, tum paulatim *Evacuantia* Cap. 2. §. 28. & seq. memorata.

6. Dolor distendens & à flatibus qui curetur.

LIV. Curabitur 6. *Distendens*, & à *Flatibus* excitatus *Dolor*, tum *Corrigendo Pituitam Viscidam*, & *Bilem Acriorem*; tum blandè ac successivè *Evacuando* utramque Copiâ simul peccantem; tum *Discutiendo Flatus*; aut *Cohibendo, Impediendoque* ipsorum *Productionem*.

Externa in Dolorum horum cura.

LV. Præter ea, quæ hinc inde in hoc & aliquot superioribus Capitibus ad *Utriusque Humoris* peccantis *Correctionem* ac *Eductionem* protulimus, hîc quædam *Externa* in hoc Affectu commodè usurpanda subjungemus.

Ad pituitam solvendā & flatus discutiendos Linimentum.

LVI. *Pituitæ* igitur *Viscidæ Solvendæ*, quin & *Flatibus* ex ipsa ortis *Discutiendis* conducent apprimè *Unguenta Martiatum*, & *Althææ compositum*, &c. additis *Oleis Chamæmelino*, *Liliorum Alborum*, *Laurino*, &c. si Abdomen, & imprimis pars ejus superior illis inungatur. Exempli gratiâ.

℞. *Unguent. Alth. comp.*
Ol. lilior. alb. an. ℥ß.
de Lateribus, Philosophorum dicti, ℥j.
M. f. Linimentum.

Ej^us usus. Vires.

Hoc Infantium cubitum iturorum abdomen totum si aliquandiu inungatur, mirum quàm fœliciter Pituita in eorundem ventre contenta dissolvatur, & Flatus inde geniti & Abdomen totum distendentes discutiantur, atque Universi corporis Contabescentia cum Alvo plerumque laxiore consequens paulatim curetur: quemadmodum id sexcenties sum expertus.

Tumoris in sinistro Hypochondrio prægrandis curatio.

LVII. Viro annos quinquaginta circiter nato, & Tumorem in sinistro Hypochondrio prægrandem, inæqualem, durumq; Brachium æquantem, ac dextrorsum secundùm frequentissimum Coli situm protensum, atque Lieni ab aliis Medicis adscriptum, habenti unà cum aliis Hypochondriacæ Affectionis Symptomatibus ante annos viginti Amstelodami sequens *Linimentum* ac *Emplastrum* toti superiori Abdominis regioni applicandum præscripsi, præter *Pilulas* ex Gummi paratas, non semel in hoc Libello descriptas: quorum ope paulatim emollitus, atque maximâ ex parte sublatus est idem Tumor.

Linimentum.

℞. *Unguent. alth. comp.*
Ol. capparum, an. ℥j.
Philosophor. ʒij.
M.

Emplastrum flatus & Tumores discutiens.

LVIII. Emplastrum, quo fœliciter usus est idem, quoniam non semel ipsum in Flatuum & Tumorum inde ortorum Discussione efficax comperi, in Juniorum Medicorum gratiam hîc adscribam.

Emplastrum carminans Sylvii.

℞. *Gum Galbani*,
Bdellii,
Ammoniac. an. ℥ß.
Thuris Masculi,
Myrrh. rubeæ, an. ʒij.
Opij Thebaic. ʒj.
Dissolv. in Aceto Squillino,
iterumque inspissatis adde
Ceræ Citrinæ,
Colophoniæ, an. ʒiij.
Balsam. Peruviani,
Ol. Philosophor. an. ℥j.
Terræ, ʒß.
Carvi stillat. ℈ß.
Terebinth. Venet. q. s.
M. f. s. a. Emplastrum.

Ej^us usus.

Hoc Emplastrum extendendum super alutam, eamque formatam priùs secundùm Tumoris amplitudinem & figuram chartâ ei impositâ & dissectâ observandam.

Flatus discutere Salia volatilia oleosa.

LIX. *Flatus* potenter simul & blandè *Discutiunt* præ aliis multis *Salia Volatilia*, sed *Oleosa*. In quorum Usu aliquid observavi notatu dignum, produci nempe ab iisdem Flatus, quoties in Ventriculo aut Intestinis hæret Pituita Viscida, sed Flatus mox eorundem vi dissipabiles ac erumpentes, aliterve disparentes; unde arguimus Flatus ex Humoribus in corpore vitiosis ortos, & plus minusve Viscidos sensim à dictis Salibus discuti posse & aboleri; quod ipsa etiam confirmat Experientiâ.

Ab iisdē Pituitā viscidam incidi.

LX. In quorum Salium Oleosorum Usu id quoque notabile, *Pituitam Viscidam* sensim ab iisdem *incidi ac emendari*; adeò ut, quicquid ferè ad sui Curationem tum Flatus ipsi, tum Ipsorum Materia desiderabant, id omne præstare possint Salia hæc Oleosa.

Bilis acrimoniam corrigit Spiritus Nitri.

LXI. Ad *Bilis Acrimoniam* tunc semper simul plus minùs peccantem corrigendam conducit præ cæteris omnibus *Spiritus Nitri*, Flatus simul discutiens ad Subsidendum saltem cogens, novumque ipsorum exortum impediens: de quo, & aliis huc facientibus actum jam suprà Cap. 9. §. 26. & seq.

7. Doloris Lancinātis & Vagi Curatio.

LXII. *Curabitur* 7. *Lancinans* & *Vagus* ab *Acidis* & *Acribus Halitibus* originem trahens *Dolor*, *Temperando* illam *Aciditatem acrem* medicamentis *Aromaticis*, & *Sale Volatili Oleoso* præditis, ac præsertim *Opiatis* simul additis, non semel hinc inde in hoc Libello descriptis; & *expellendo* blandè Humores & Halitus peccantes foras per *Sudorifera*, eosdem simul Temperantia; rariùs verò, nec nisi præmissâ Humorum vitiosorum Correctione ac temperatione, usurpatis *Purgantibus* per Alvum. De quibus omnibus non semel actum in hoc Tractatulo.

8. Doloris Rodētis & Urentis curatio.

LXIII. *Curabitur* 8. *Rodens ac Urens à Bile Acri Dolor Medicamentis* tum *Acido-austeris*, Omphacio, Granatorum Succo, *&c.* tum *Oleosis* variis, *Emulsionibus* præsertim ex Hordeo, Amygdalis dulcibus, seminibus Papaveris albi, & similibus paratis; ut & *Alimentis Viscidioribus* Piscibus nempe Marinis, & quorumvis Animalium extremis, plurimùm Gelatinæ promentibus, Pedibus, Capitibus, &c.

Cholagoga blāda

LXIV. Eadem *Bilis*, quoties *quantitate nimiâ* simul peccat, *Cholagogis* blandis & subacidis præsertim, Tamarindis, Cassiâ, & similibus Minuenda, educendaque.

Ascarides tollentia.

LXV. *Ascarides Rodentem in Podice Dolorem parientes*

parientes inde Vivi, Mortuive *tollendi*, & ipsorum exortus novus impediendus.

Necatio.

LXVI. *Ascarides necant Amara dulcibus juncta*; *Suppositoria* ex Aloë, Absinthio, &c. atque Melle parata & immissa; quæ ipsorum remotionem, Exclusionemque simul promovent.

Eorum Exortus impedientia.

LXVII. *Exortum Ascaridum impediunt Medicamenta* quosvis *Humores* in corpore *vitiosos*, ac præcipuè *Pituitosos* tum *Corrigentia*, tum *Expellentia* passim ac sæpe nominata.

9. Doloris contundentis curatio.

LXVIII. *Curabitur* 9. *Contundens*, ac *Pituitæ multæ*, *Acidoque pauco debitus Dolor*, *Minuendo Pituitam* per *Phlegmagoga* sæpiùs recensita; *Temperandoque Acidum per Spirituosa*, *Oleosa*, & *Salina tum fixa*, tum *volatilia* hinc inde notata.

10. Doloris lacerantis curatio.

LXIX. *Curabitur* 10. *Lacerans* & sine ardore *Rodens Dolor puro*, nec à cæteris fracto *Acido* adscribendus, Medicamentis *Acidum* potenter *Concentrantibus*, *aut Mitigantibus*, inter quæ primas tenent *Opiata*. Huc faciunt Aromatica omnia, tum Spirituosa, tum Oleosa sæpiùs laudata.

LXX. Nec difficile erit ex iis, quæ hîc de Dolorum variorum Ortu ac Curatione protulimus, aliorum adhuc magis obscurorum vel complicatorum, nec forsan hic explicatorum Causas veras & Curandi rationem invenire.

CAPUT XV.

De Contentorum in Intestinis Vomitione, ac nominatim de Cholerâ Morbo & Ileo.

Motus Contentorum in Intestinis secundùm, & præter Naturam.

I. INtestinorum *Contenta* secundum Naturam quidem aut in *Lacteas Venas propelluntur*; quatenus Corpori nutriendo sunt utilia; aut per *Anum expelluntur*, quatenus eidem alendo sunt inutilia: Præter Naturam verò Eadem unà cum confluentibus Humoribus aut *excluduntur nimium* per *Alvum*, in *Alvi Fluxu* inde dicto, de quo Cap. 13. actum; aut Motu Intestinorum peristaltico inverso *Repelluntur sursum in Ventriculum*, atque inde consistente formâ *evomuntur*, vel Vaporis, Halitus, Flatusve formâ *exhalantur*, *eructanturve*, aliquando per *Intestinorum Vulnera*, *vel Ulcera* (de quibus agendum alibi) *Excernuntur* aut in *Abdominis cavitatem*, aut *extra corpus*.

Flatuum & Halituum eruptio

II. *Flatus* ergò erumpunt in *Ructatione*; *Halitus* verò in *Oscitatione* & *Hypochondriacâ Suffocatione*, in quâ non rarò *Flatus* quoque attolluntur; De quibus ex parte actum Cap. 9. Affectus, in quo *Vapores* assurgere observentur, nullus succurrit.

Vomitus ab Intestinis procedens varius.

III. *Vomitus* verò *ab Intestinis procedens* pro Materiæ excretæ varietate differt: Aliàs enim *Alimenta* ad Intestina priùs depulsa repelluntur: Aliàs *Humores* ad Intestina delati, & vel sinceri, purique, Biliosi, Pituitosi, Serosi; vel Amari, Acidi, Austeri, Salsi, Dulces, Insipidi, &c. vel Flavi, Virides, Cærulei, Atri, Albi, Aqueive & Clari, &c. vel variè mixti: Aliàs *Fæces Alvinæ*, Aliàs *Sanguis*, vel etiam *Pus*, aliave ab Intestinis assurgentia Vomitu excernuntur.

Ejus causa primaria.

IV. Primaria multiplicis hujus Vomitionis omnis *Causa* est *Motus Intestinorum Peristalticus inversus* & in sui consensum, similemq; Motûs Inversionem Ventriculum trahens, imò cogens.

Ubi incipiat.

V. *Incipit* frequentiùs hæc *Motûs Inversio* à loco Insertionis utriusque Ductûs Bilarii & Pancreatici; rarissimè ab ipso Podice; subinde ab hâc, vel illâ Intestini tenuis parte, Gangrænâ vel alio gravi Affectu laborante.

Causa cur à loco Insertionis Ductus Bilarii & Pancreatici incipiat Vomitio.

VI. A loco Insertionis Gemini Ductûs contingit Motûs Intestinorum Inversio, propter potentem ac *violentam Humorum acrium* in corpore jam existentium, aut à nuper assumptis corruptorum irritatorumve *Effervescentiam*.

Quinam Humores in corpore sint acres

VII. Existentes in Corpore Humores Acres sunt *Bilis* & *Succus Pancreaticus*, à naturali statu recedentes, ut & aliquando *Saliva* vel *Acida*, vel *Salsa* deglutita & ad Intestina deducta.

Quænam assumpta Humores corrumpant.

VIII. Assumpta præfatos Humores corrumpentia, & ad vitiosè effervescendum irritantia sunt vel *Fructus Horarii*, *Cerasa*, *Pruna*, *Melones*, *Mala Persica*, *Uva* &c. Ipsumque adeò *Mustum*: vel *Medicamenta* quævis *Acria*, & alterutrum dictorum Humorum Acriorem reddentia, ut & *Vomitoria*, vel *venena certa*, *Arsenicum*, *Auripigmentum*, &c. quò & *Mercurius sublimatum corrosivus* referri potest, imò debet, postquam purum, nec fractum, minimâ licet quantitate introsumptum omnia turbat & corrumpit.

Cholera Morbus quid.

IX. Quoties autem aut sponte ab Humoribus in Corpore præexistentibus, aut ob externum erratum in Diæta commissum *Humores Biliosi tam sursum*, *quam deorsum* magnâ vi & copiosè unà cum comitibus Anxietatibus præcordiorum molestis excernuntur; *Cholera Morbus* dici solet iste Affectus.

In Affectione & Suffocatione Hypochondriacâ. Ut & in Scorbuto varios Humores evomi.

X. In *Affectione*, atque *Suffocatione Hypochondriacâ*, ipsoq; *Scorbuto* excitantur nonnunquam; & quidem Sponte Vomitus Humorum variorum; Tenuiorum, vel Crassiorum; Viscidiorum; vel Fluidiorum; Amarorum, vel Acidorum; vel Salsorum, vel Austerorum, vel Dulcium, vel Insipidorum; Flavorum, vel Viridium, vel Cæruleorum, vel Atrorum, Alborum; vel Aqueorum sive Crystallinorum; vel Variegatorum: adeò ut admodùm difficulter omnes in variis, aut iisdem etiam Ægris occurrentes differentiæ numerari, aut in certum ordinem redigi queant.

Sanguinem aliquando evomi & ob quam causam.

XI. Aliquando *Sanguis* quoque vi sursum effunditur ab Intestinis per *Vomitum* quem suspicor ego, si non semper, utplurimum saltem ex *Pancreate* prodire, propter *Vas* aliquod in ipso *à Succo acriore apertum*; atque Ipsum, concurrente tunc simul Effervescentiâ cum Bile vitiosâ, sursum propelli ad Ventriculum, ut evomatur; dum plerumque pars aliqua descendit ad inferiora, ut per Alvum excernatur.

Doloris Lumborum & Puris Vomitus, ac Dejectionis Spontaneæ in muliere curatio.

XII. Curavi ante annos circiter viginti Coloniensis Nautæ Viduam ex summo Animi Mærore propter Mariti obitum, si Memoria mea me non fallit, contracto, in *Dolorem Lumborum* gravem ac diuturnum, hinc & *Puris Vomitum* ac *Dejectionem Spontaneos* prolapsam, & à vocatis Medicis pro incurabili relictam, Vini tamen Saccharati, calefactiq; per vices assum-

pti ope paulatim restitutam; post septennium verò itidem ex Mœrore Animi grandi in Dolorem Lumborum similem ac vehementem deductam. Conjectans proinde ex superioris Affectus narratione latere in loco affecto *Pus* ex prævià *Inflammatione* productum, ac collectum, bis exhibui ei *Vomitorium Antimoniale*, & quidem, si rectè memini, *Sapam Vomitoriam*; Cujus ope excrevit primo die per Vomitum Puris satis benè cocti plus quàm Pintam, sive Uncias viginti, per Alvum verò ejusdem bonam quantitatem; uno autem, alterove die interposito iterati Vomitorii beneficio denuò Puris aliquam, minorem tamen, quàm priùs, partem sursum / deorsumque evacuavit, atque paucis exhibitis cardiacis & putredini resistentibus medicamentis brevi perfectæ sanitati est restituta.

Pus per Vomitorium ejectum.

XIII. Ex *Pancreate Pus* illud vel idcircò prodiisse putavi, quòd illius Situi responderet Locus affectus; quodque non semel post mortem in Pancreate offenderim Pus majore, minoreve copiâ collectum, nunquam verò in ullâ parte, à qua via pateret ad Intestina.

Hoc ex Pancreate prodiisse.

XIV. Eadem ratio facit, ut *Sanguinis Vomitum*, non à *Liene*, non ab *Hepate*, non à *Mesenterio*, sed à solo *Pancreate*, salvis tamen aliorum judicio vel observatione, conjectem ac censeam deducendum.

Sanguinis vomitus à Pancreate.

XV. A *Podice* quoties *incipit Motus Intestinorum Peristalticus inverti*, toties *Humorem acerrimum* ipsi adhærere autumo, cùm *solis Lenientibus & Acria Temperantibus* curari soleat. Nunquam enim talis æger mihi occurit curandus, ut accuratum in ipso Symptomatum omnium instituere potuissem examen, hinc & judicium de singulis ferre solidum.

Causa, cur à Podice incipiat vomitus.

XVI. Non infrequenter *in hac vel illa Tenuis Intestini parte incipi Motus ipsius Peristalticus inverti*, cum insequente *Alvinarum Fæcum Evomitione*, ab affecto *Intestino*, *Ileo* Medicis vocato, itidem *Ileo* Practicis dictâ.

Ileus, quid.

XVII. Binas hujus mali *Causas* observavi in demortuorum sectione, alteram quidem *Intestini Gangrænam*, ipsamque comitantem Intestini corrupti corrugationem, & coarctationem tantam, ut Fæcibus transitus deorsum omnis denegaretur, quin eædem ad regressum sursum adeoque per Vomitum egressum miserandum cogerentur.

Ejus causæ. 1. Intestini Gangræna.

XVIII. Altera hujus mali *Causa* post mortem à me deprehensa fuit *Intestini tenuis parte quàvis coarctati Ingressus in partem proximam*, *sed Flatu solito magis expansam*. Unde similiter Alvinis fæcibus transitus ad alvum omnis præcludebatur, consequente mox earundem regressu & ascensu ad Ventriculum, cum miserabili ipsarum Evomitione.

2. Intestini ingressus in partem proximã.

XIX. Judicavi autem modo dicto illum contigisse Intestini tenuis in partem proximam Ingressum, & quidem nunc partis superioris in proximam inferiorem, nunc inferioris in superiorem; quoniam observaveram sæpiùs 1. Intestinum tenue variis in locis Flatu distentum, atque in partibus proximis tam superioribus, quàm inferioribus ad notabilem longitudinem arctissimè contractum. 2. Ægros eosdem torminibus pressos corpus suum mirè agitasse ac non raro subito inflexisse. Ista verò inflexione sæpiùs repetitâ contingere potuit, ut subinde ob relaxatum in alterutro extremo Intestinum ulteriùs pressus Flatus locum concederet opposito Intestini adhuc coarctati extremo sese in satis sufficienter expansi Intestini cavitatem insinuandi, succedente mox ejusdem Intestini à propulso Flatu liberati coarctatione satis violentâ circa partem proximam insinuatam.

Eamque vel inferiorem vel superiorem.

XX. Quoties autem pars Intestini Inferior subit Superiorem, toties aut sponte per assumpta alimenta, aut arte per pilulas plumbeas, aureasve deglutitas Curationis spes superest; non item, quando pars Intestini Superior ingreditur Inferiorem, quoniam sensim ulteriùs pergit pars conclusa, unde augetur magis magisq; angustia, omnisque præcluditur contentis descensus, quocirca necessariò, certoque inde venit exspectenda Mors.

Quando Curationis est spes, & quando non.

XXI. Fit quoque *Intestini Contorti ac Convoluti* mentio frequens apud Practicos, cujus non tantùm exemplum post diligentem investigationem reperi nullum, quin vix posse fieri puto, ut nodo quasi complicentur, intricenturque Intestina tenuia.

Intestina non posse convolvi.

XXII. *Alvinarum* interim *Fæcum per vomitum Excretionis Causa* in praxi haud infrequens occurrit *Hernia Intestinalis* non quidem omnis, sed talis & tanta, ut *per foramen angustius* excidentia *Intestina tenuia*, & *Crassa quoque*, vel ob propriam molem, vel ob sua contenta perpetuò appellentia, ibidemque morantia, *per idem foramen reponi nequeant*, *ut nec contentis allabentibus transitum deorsùm præbere*, unde Contenta continuò magis, magisque compacta & indurata, interdumque dissolvi nescia Tumorem durum pariunt & insuperabilem, quin Sanguinis refluxum quoque impedientia *Inflammationi*, atque mox subsequenti Intestinorum *Gangrenæ*, hinc & *Fæcum per os Evomitioni* ansam præbent.

Hernia intestinalis causa Vomitionis Fæcum.

XXIII. Mala ista omnia non rarò augentur, aut producuntur à *Fomentationibus* perperam & nimis calentibus applicatis; ut & à præposterâ, fortique *Frictione* partis tumentis; denique à *Vi* tumentibus Intestinis ad illorum repulsionem illatâ.

Ejus Mala quibus augeantur.

XXIV. *Vomitionis* hujus *multifaria Curatio* absolvetur pro cujusque *Causæ varietate diversimodè*.

Vomitionis fæcũ curatio.

XXV. Quoties igitur à *vitiosâ confluentium Humorum Acriorum Effervescentia* pendet Intestinorum ad peristaltici sui Motus Inversionem irritatio, toties *Humores* illi *Acriores Corrigendi* sunt ac *Temperandi*, *imo Sopiendi* unà cum Ipsâ eorum *Effervescentiâ*.

Humores acriores, quando ab iis pendet, corrigendi.

XXVI. Quæ *Humores* tum *Biliosos*, tum *Pancreaticos acriores temperent*, non semel proposita sunt in superioribus Medicamenta: quibus ad *Effervescentiam vitiosam compescendam*, *Sensimque Intestinorum* ex parte saltem *Sopiendum* addenda sunt semper *Opiata*, itidem non semel nominata.

XXVII. In quorumvis autem Humorum sive Salinorum, sive Acidorum Acrimoniâ peccante conducet Mixtura sequens cochleatim per intervalla brevia usurpanda.

Fit hoc sequenti Misturâ.

℞. *Diascord. Fracast.* ℥ij.

Conf.

Conf. Hyacinthor. ʒj.
Syr. papav. albi, ℥j.
Aq. plantag ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
M.

Humores post correctionẽ evacuãdi

XXVIII. Ubi sedatus est hic Vomitus, si *redundare* videantur prædicti Humores, post sufficientem ipsorum temperationem; *Evacuari* ac *Minui* poterunt ipsi *per alvum*, exhibitis *Purgantibus* vel *Cholagogis*, vel *Hydragogis* sæpius memoratis.

Si sedari nequeat Vomitus, exhibendum

Vomitorium blandũ.

XXIX. Quòd *si sedari nequeat Vomitus ob Humores copiosos in corpore existentis*, atque *vi sursum exitum affectantes*, *Vomitorium blandum* exhiberi nil vetat, additis subinde, quæ Humores simul *temperent*, *nimiamque* ipsorum *Effervescentiam* quodammodo *sedent ac compescant*, ipsisq; adeò, necessitate urgente, *Opiatis*, sed quantitate parvâ. Ex. gr.

♃. *Oxysacchar. Vomitor.* ʒij.
Laud. Opiat. Gran. ß. vel j.
Aq. menthæ q. s.
M. f. Haustulus.

XXX. Assumpto isto Vomitorio, post bonam Humorum peccantium partem sursum, deorsumve excretam, si perseveret adhuc Nausea, vel Vomitus, usurpetur *Mixtura* modò præscripta, vel pro Humoris maximè peccantis diversitate similiter alia.

Mistura succum acidum temperans.

XXXI. Nam si *Succus Acidus* exuperet, tunc.

♃. *Aq. menthæ.*
Fœniculi, an. ℥j.
Vitæ Matthiol. ℥ß.
Theriac. veteris, ʒij.
vel *Laud. Opiat.* Gran. ij.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Misturã Bilis acrimoniã corrigens

XXXII. Quod si *Acrimonia Bilis* redundet, tunc

♃. *Aq. plantag.*
Portulac. an. ℥j.
Spir. Salis dulcis. ℈ß.
Diascord. Frac. ʒß.
vel *Laud. Opiat.* Gran. ij.
Syr. portulac. ℥j.
M.

XXXIII. Quemadmodum Pancreaticus Succus, sic & *Saliva* cæterique à *capite delabentes humores acriores corrigendi, temperandi*, ac *Evacuandi* sunt.

Cholera Morbus ab Horariis Fructibus qui curetur.

XXXIV. Quoties ab *Horariis* ac brevi corrumpi solitis *Fructibus Cholera Morbus* excitatur, toties *Opiatis* præstantissimis compescenda nimia *Humorum Effervescentia* in tenui intestino excitata; in quem finem pro re natâ una ex tribus mox præscriptis *Mixturis* usurpari poterit, donec sedetur ac compescatur efferus Humorum conturbatorum, omniaque in corpore ad internecionem nonnunquam conturbantium Motus.

A vomitoriis vomitus nimius Opiatis cõpescitur Vomitus à Venenis curantur Oleosis.

XXXV. *Vomitoria Medicamenta* perperam vel nimiâ quantitate assumpta, & Vomitum immanem producentia solis *Opiatis* compesci possunt ac devinci. Unde iterum hîc commendo laudatas modò *Mixturas*, vel alias similes: cùm facilè sit plures tales formare,

XXXVI. Inter *Venena Vomitus* enormes atque utplurimùm lethales producentia tum *Arsenicum* & *Auripigmentum*, tum *Mercurium sublimatum corrosivum* retulimus: quæ omnia propter latentem, manifestamve suam Acrimoniam fœlicissimè temperantur, & ad blandiorem excretionem præparantur, *Oleosis*, *Insculis* *putà pinguibus*, *Oleo expresso quovis*, *Lacte*, *Butyro* & similibus, inter quæ *Lac* etiam ab ipsis *coagulari* solet, rursumque excerni, hactenus quoque prodest, quatenus scilicet promptius illi se jungunt Venena ipsum coagulantia, & eo ipso vim suam nocentem amittunt. Tamdiu autem usurpanda sunt pinguia, quamdiu Dolor, Nausea, vel Vomitus permanent.

Ut & Opiatis.

XXXVII. Possunt præterea utiliter usurpari *Opiata* sæpiùs jam memorata & laudata: quippe quæ Acrimoniam omnem non minus temperent, ac Effervescentiam insequentem compescant, quàm sensum externum sopiant.

XXXVIII. *Affectionis*, *Suffocationisque Hypochondriacæ*, ut & *Scorbuti*, cùm Affectus sint ex variis, pluribusque complicati, *Tractatio* & *Curatio* tradetur commodiùs inferiùs.

Sanguinis vomitio quî curetur.

XXXIX. Undecumque *Sanguis* prodeat, qui *Vomitu excluditur*, quoniam semper Vas ruptum, apertumque indicat, sequiturque, *promptam læsi vasis consolidationem* desiderat, sine quâ compesci nequit tam noxius vitæ Sanguinis effluxus. Cui conducet *Mistura* Cap. 9. §. 20. præscripta, vel alia similis.

Cõcretus Sanguis quibus dissolvatur.

XL. Quòd si *Concretus* putetur, metuaturve in Cavitate Intestinorum *Sanguis*, ad ejusdem Solutionem addentur eidem Misturæ *Oculi Cancri*, *Antimonium Diaphoreticum*, *Ceti*, *Sperma*, & similia; ut annotatum ibidem §. 21. Non enim nocebit talia simul usurpasse, quamvis nullus restitisset in Fistulâ Intestinali Sanguis.

Regula Practicis observanda.

XLI. Hæc namque continuò est â Prudentibus Practicis observanda Regula Aurea, *Ut in Casibus dubiis ac incertis Medicamenta in Usum revocentur, quæ tantum prodesse, nullatenus nocere possint Ægris, conjectatis sive laborent sive non laborent Affectibus.*

Puris excretio quî curetur.

XLII. *Puris Excretio per Vomitum ac Dejectionem Alvinam* non sistenda, sed *blandè promovenda*, cùm sit Humor toto genere præter naturam, hominiq; omni ex parte noxius; Ejusdem autem *novus ortus*, quantum licet, *impediendus*, cùm ex Sanguine, Ignis nostri Vitalis fomite, partiumque corporis omnium, tam continentium, quàm contentarum pabulo, generetur.

Ei maximè conducere Medicamenta Antimonialia.

XLIII. Inter omnia, quæ *Puris Excretionem moveant*, vel *promoveant*, præfero ac commendo *Antimonialia Medicamenta*, quippe quæ observavi sæpenumerò habere insuper *vim corrigendi noxas corpori à Pure contingentes*, quin *novam Puris productionem impediendi*, postquam *non minus Corporis humani, quàm Auri purificationi servit Antimonium ritè tam præparatum, quàm administratum.*

Puris generationẽ sistere Balsamũ sulfuris compositum.

XLIV. *Puris continuam ex Sanguine corrupto generationem sistit* quoque *Balsamus Sulphuris anisatus*, & *alius quivis*, ad guttas duas, tresve aliquoties in die assumptus; à quo *Ulceris* præterea *mundatio* & *consolidatio certa* exspectanda, & forsan certior, quàm ab ullo alio Medicamento.

Ut & omnia Antimonialia Medicamenta.

XLV. Conducet in hunc quoque finem *Antimonium Diaphoreticum*, & quodvis aliud ex *Antimonio paratum medicamentum alterans*, & *Balsamus* ex ipsius *Floribus* artificiosè confectus.

Inversi ex toto Motum peristalticum curari Jusculis pinguioribus.

XLVI. Inverso per totam Intestinalem fistulam motu peristaltico, *Jusculis* utendum *pinguioribus* tam per Os assumptis, quàm Ano applicatis, & injectis, quò Acrimonia quævis Humorum quorumvis ubivis existens aut occurrens demulceatur, atque molesta Intestinorum Irritatio sedetur.

Ut & Fometis, & Enematis Emollientibus

XLVII. Possunt in eundem finem parari tum *Fomenta*, tum *Enemata Emollientia* dicta sæpiusque usurpari. Ex gr.

℞. *Rad. althææ*, ℥ij.
Fol. ejusdem,
malvæ,
verbasci, an. M. ij.
Sem. lini,
fœnugræci, an. ℥iß.
Decoquantur ex Aq. purâ;
Colaturâ repente foveatur Podex:
quin ex Ejusdem, ℥viij.
additis Ol. lilior albor. ℥j.
Butiri recentis. ℥ß.
vel *Adipis Gallinæ, alteriusve convenientis*, ℥iij.
F. Enema, sæpiùs iniiciendnm.

Nec non Anodynis & Narcoticis.

XLVIII. Ad eandem *irritationem sopiendam*, *humoresque acres temperandos* tum externis, tum internis medicamentis addi poterunt *Anodyna*, imò *Narcotica*, & usurpari tam *Emulsiones*, quàm *Misturæ Opiatæ* & similia plura. Ex gr.

Emulsio.

℞. *Hordei mundati ac ad crepaturam cocti.* ℥iß.
Amygd dulc. mun.
Sem. papav. alb. an. ʒiij.
Cum Aq. decoctionis Hordei
F. Emulsio ad ℥xv.
add. Syr. Diacodii, ℥iß.
Aq. fœniculi, vel
Rosaceæ. ℥j.
M.

Ej⁹ Usus

Assumat per intervalla brevia Æger haustulum.

XLIX. Cui potentior Mistura minori quantitate assumenda vel acceptior, vel utilior censetur, sequenti cochleatim utatur frequenter.

Mistura.

℞. *Aq. plantaginis* ℥ij.
fœniculi, ℥j.
Conf. hyacinth.
alkermes, an. ʒß.
Laud. opiat. Gran. iij.
Syr. papav. alb. ℥j.
M.

L. Quòd si quis solidiorem Medicamenti formam præferat, is sequenti utatur.

Bolus.

℞. *Diascord, Fracast.* vel
Theriac. recentis, ʒß.
Conf. hyacinth. ʒj
M. f. Bolus; ad Drachmam dimidiam, vel integram per intervalla devorandus.

Ejus Usus.

LI. Qui præter Pilulas nil assumere possunt, iis sequentes præscribantur.

Pilulæ.

℞. *Laud. opiat.* Gran. iv.
fiant Pilulæ N. viij.
Inaurandæ.
vel ℞. *Mass. pilul. de cynogloss.* ℈j.
Laud. opiat Gran. iij.
M. f. Pilul. N. x.

Earum Usus.

Accipiat subinde alterutrarum Pilularum unam Æger, donec Vomitus tantillùm compescatur & somnus aliquis ei obrepat, qui observandus: non neglectis extrinsecus administrandis jam memoratis.

Intestinorum Gangræna incurabilis

LII. Pleraque ad *Intestinorum Inflammationis & Gangrenæ curationem* necessaria peti poterunt ex generali Utriusque Affectûs Tractatione suo loco tradendâ: licet Gangrænam Intestinorum existimem incurabilem.

Ileus quomodo curandus.

LIII. *Intestini Pars Superior intrusa in partem Inferiorem* nunquam, meo saltem judicio, retrocedet; *Inferior* verò *immissa in superiorem* non ita difficulter repelletur per *globulos aureos*, *plumbeosve* cum *Oleo Amydalarum dulcium*, vel *Olivarum* deglutitos, aut *Mercurium crudum* ad Unciam unam, vel duas assumptum.

LIV. *Herniæ* multiplicis cum paucis absolvi non possit, Generationem Curationemque nunc vel aliàs, si Deus volet, peculiari Capite tractabimus.

Caput XVI.

De Chyli per Carneam Intestinorum Crustam Percolatione læsa.

Chyli per crustam carneam percolatio.

I. CHylus à Fæcibus Alvinis Secretus *Motu Intestinorum peristaltico* non tantùm propellitur deorsum, verùm *exprimitur* quoque, *percolaturque* vi eâdem *per Crustam ipsorum carneam & spongiosam in Lacteas Venas*.

Quot modis lædatur.

II. *Læditur* hæc *Chyli percolatio*, & plus minùs *impeditur* aut *minuitur* in *Alvi fluxu Chyloso*, de quo actum Cap. 13. §. 4. & 12. quando vel 1. *obducta* sunt, *obturatave* Panni hujus Carnei *Orificia Humore pituitoso Viscido*; vel 2. *Abrasa* est hinc inde eadem *Crusta Carnea*, & illi subjecta *Intestini pars Cicatrice obducta*, *occlusis* simul ad *Lacteas Venas tendentibus poris*, quemadmodum id nonnunquam evenit post *Alvi Fluxus Dysentericos* graves in tenui Intestino imprimis excitatos: sicut non semel post mortem in Cadaverum sectione observavi.

Ejus læsionis sequela.

III. Solet autem hoc Malum consequi aliqualis & quandoque notabilis corporis Marcor & Macies ad vitæ finem perdurans, nec obesis quoque ventribus parcens.

Prioris speciei curatio.

IV. *Curabitur Species prior* per *Medicamenta Pituitam Viscidam* tum *Incidentia* & *Attenuantia*, sicque paulatim *Corrigentia*, tùm plus minùs alteratam, imprimis quando simul *Redundat Evacuantia* sæpiùs memorata.

Posterior Species incurabilis.

V. *Posterior Species incurabilis* existit unà cum *Macie* qualicunque illam consequente. Nulla enim nota sunt hactenus Medicamenta, quæ Cicatricem in Tenui Intestino factam Solvere, Crustamque novam reparare possint, & quidem talem, quæ transitum concedat Chylo ad Lacteas Venas propellendo.

CAPUT XVII.

De Chyli per Lacteas Venas Motu Læso, & ipsum sæpius insequente Ascite.

Chyli propulsio ad Ductũ Thoracicum.

I. CHylus per Carneam intestinorum Crustam percolatus, & *in Lacteas Venas admissus* per easdem *transferri ac propelli* debet ad *Cisternam*, sive *commune Ductus Thoracici Receptaculum* circa Lumbos situm.

Quot modis lædatur.

II. *Lædetur* hic *Motus*, quando is in uno, pluribusve locis *impeditur*; atque *lentius pergit*, aut planè *Sistitur*, *Stagnatque Chylus*.

Quare impediatur.

III. *Impeditur* in suo *Motu* per Lacteas Venas *Chylus*, quando *Viscidior ac Tenacior* existens propellitur lentiùs.

Viscidior Chyli unde.

IV. *Viscidior* existit *Chylus* ob *Alimenta similia copiosiusve* assumpta.

Chyli motus unde sistatur.

V. *Sistitur in Motu* suo, *Stagnatque* in *Lacteis Vasis Chylus*, quando eadem sunt *Obstructa*, & quidem nunc à prædicto *Chylo Viscidiore* in ipsis *Coagulato*; nunc à *Pituitâ Intestinali* in ipsa *Propulsâ & ibidem Coagulatâ*.

Pituita Intestinalis quando in lacteas venas propellatur.

VI. *Propellitur Pituita* Intestinalis in Lacteas Venas, quoties ipsa à *Corporis Motu*, aut *exercitio vehementi*, *Aërisve Æstu* qualicumque Solis, Foci, Balnei, &c. ut & aliquando à *Febrili ardore* aliisque tunc simul in Corpore concurrentibus *Solvitur*: atque imprimis accedente Potu calente, aut tepido *Dissolvitur*, sicque *fluxilis*, *fluidaque* redditur.

Quando in iisdem Pituita & chylus viscidior coaguletur.

VII. *Coagulatur* eadem *Pituita*, ut & *Chylus Viscidior* in Venis Lacteis rariùs quidem ab *Aëris Frigore mox Calorem subsequente*; quando nimirum ex loco calido transfertur corpus in frigidum, ex Balneo in Cellam, vel liberum Aërem Boreâ perflatum, Venterque minùs tectus per poros apertos frigus acre tunc admittit; frequentiùs autem à *Potu frigidiore* aut *gelido* affatim assumpto, mox ad Intestina properante, atque tum Ipsa *Intestina*, tum partes vicinas omnes, ipsasque adeò *Lacteas Venas* non tantùm potenter *refrigerante*, verùm *contenta* quæ in ipsis *incrassante & coagulante*.

Venarũ Lactearum Obstructio, ac postea ruptio causa Effusionis Humiditatis in Abdominis cavitatem.

VIII. Coagulatis hoc modo in Venis Lacteis vel Chylo Viscidiore, vel Pituitâ Intestinali; factaque in ipsarum Ramis pluribus, vel paucioribus *Obstructione*, *sistitur & stagnat* mox in iisdem, quicquid ex Intestinis vel *Liquoris* ex continuo Bilis, Succi Pancreatici & Pituitæ Salivaris confluxu orti, vel *Chyli*, vel *Potus* tantùm copiosè hausti propellitur in ipsas; quin idem ea'dem sensim magis, magisque eousque *distendit*, ut tandem *rumpantur*, ac per consequens aut priùs *inter Mesenterii membranas*, aut mox *in Abdominis cavitatem effundatur multiplex* illa *Humiditas* ipsis excepta, & in motu suo intercepta.

Ascitis generatio.

IX. Atque hanc non infrequentem puto *Hydropis Ascitis Generationem*, & imprimis, quando is ex potu multo subitò producitur, sicut in *Febre ardente* cum urgente ac permanente *Siti* junctâ intra triduum memini factum.

Hæc Obstructio qui præveniatur.

X. *Prævenietur* hæc *Obstructio*, 1. *Cavendo ab Usu Alimentorum*, *Viscidiorum*, ac præsertim ab *Ingurgitatione* quorumvis.

XI. *Usurpando Medicamenta Humores Pituitosos*, *Viscidosque corrigentia*, *educentiaque* sæpiùs memorata.

Quomodo curetur.

XII. *Obstructio* in Venis Lacteis ex dictis Causis Contrariis se mutuò excipientibus jam *facta*, vel prudenter *conjectata curabitur* Medicamentis potenter *Incidentibus* præsertim *Sudoriferis Aromaticis*, potiùs iteratò, quàm simul ac semel tantùm assumptis. Observavi namque sic fœliciùs, faciliùs, citiùs, & tutiùs Solvi Obstructiones.

Mistura sudorifera.

XIII. Usurpari poterit proinde in hunc finem *Mistura* sequens intervallis brevibus ad Sudoris eruptionem usq; cochleatim assumenda, quin eodem prodeunte subinde adhuc, licèt rariùs, exhibenda.

℞ *Aq. petroselini*, ℥ij,
Fœniculi,
Theriacal. simp. an. ℥j.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xx.
Syr. Card bened. ℥j.
M

vel ℞ *Aq. fumar*, ℥iij,
Cochleariæ.
Vitæ Matth. an. ℥j.
Aceti still at. ℥ß.
Ocul. Cancr. pulv. ℨß.
Salis absinthii,
Antim. diaphor. an. ℈j.
Syr. 5. rad. ℥j.
M.

Venas Lacteas sponte coalescere.

XIV. *Sponte coalescent Lacteæ Venæ*: postquam sublata fuerit Earundem Obstructio, sicut accidit Venæ Sectæ.

Aquæ in Abdomine collectæ evacuandæ.

XV. *Aqua* in Abdominis Cavitate ex variis Humoribus per vasa rupta effluentibus *Collecta*, atque *Hydropem Ascitem producentes*, *Loco peccantes*, loco isto movebuntur tum per *Hydragoga* potentia, tum per *Sudorifera*, tum per *Paracentesin*.

Hydragogis.

XVI. *Hydragoga* non semel proposita sunt in hoc Opusculo, inter quæ potiora sunt ex *Sambuco* aut *Ebulo*, *Ialappæ radice*, *Elaterio*, atque *Gummi Gotte* parata: non neglectis *Lunæ Crystallis*.

Sudoribus.

XVII. *Sudores* in hunc finem elicientur utiliter tum per *assumpta* sæpiùs, & modò memorata, tum præsertim per *Balneum humidum* vel *siccum* simul conjunctum.

Paracentesis. Nova & tutissima.

XVIII. His autem brevi non proficientibus, festinandum est ad *Paracentesin*, non quidem illam vulgarem periculi plenam; verum novam & tutissimam per *acum argenteam*, sed *cavam*, & blandè quatuor circiter transversis infrà umbilicum digitis, totidemque ad ejusdem latera in abdomen immissam, & post sufficientem Aquæ effusionem iterum extractam, similiterque alio tempore aut die in idem foramen intrusam; nisi consultum videatur novum alibi excitare foramen.

Ejus operatio quæ.

Periculo vacat.

XIX. Periculo vacat hæc Operatio Chirurgica, quia eductâ Acu nil ampliùs effluet Liquoris, quin applicato Emplastro vel Diapalmæ, vel Albo cocto, vel alio simili non tantùm contra omnes Aëris externi injurias munitur locus perforatus, sed ipsius consolidatio promovetur.

Ad eam festinandum.

XX. Festinandum verò ad istam Paracentesin,

tesin, *ne*, dum nimium differtur, *acrimoniam noxiam comparet* morâ *Humor* in Abdomine collectus, atque paulatim *contentarum partium* omnium *Membranas*, hinc & *substantiam corrodat & corrumpat*, sicque Affectum incurabilem faciat.

CAPUT XVIII.

De Chyli Sanguificatione in Cordis Dextro Ventriculo læsa.

Chyli in Sanguinem mutatio.

I. CHylus ex *Lacteis venis* continuò in *Ductum Thoracicum* delatus, atque ibidem *Lymphæ* undiquaque affluenti confusus pergit cum ipsâ in *Venam Iugularem*, *Axillaremve Sinistram*, hinc & *Cavam*, ubi *Sanguini* admiscetur, cum quo in *cordis auriculam*, mox *Ventriculum Dextrum* propellitur, ut in *Sanguinem mutetur*.

Ubi inchoetur.

II. Hanc *Chyli mutationem in Sanguinem inchoari* putamus in *Venâ Iugulari*, *Axillarive sinistrâ*, imprimis verò in connexæ ipsis *Cavæ trunco*; *absolvi* autem in Cordis Ventriculo Dextro; *perfici* verò partim in *Pulmonibus*, partim in *Cordis Ventriculo Sinistro*, & *Arteria magnâ*.

Absolvatur & perficiatur.

III. Sanguinis *Rudimentum* quidem accipit, me Judice, *Chylus à sanguine ad cor descendente* cui in prædictis Vasis confunditur.

A quo Sãguinis rudimentum accipiat Chylus.

IV. *Sanguinis* verò *Formam* nanciscitur idem *Chylus* à *Bilioso sanguine ad cor ascendente*, atque tam in *Dextrâ cordis auriculâ*, quàm præcipuè in *Dextro* ejusdem *Ventriculo* cum *Lymphatico sanguine*, cui Chylum admistum diximus, *confluente*; atque ob diversam imò subcontrariam utriusque in quibusdam sui partibus dispositionem magni momenti *Effervescentiam Excitante*.

A quo formam.

V. *Ultimam sanguinis perfectionem* obtinet *Chylus* idem à *continuatâ*, *contemperataque* propter *Aëris Respirationem in pulmonibus sinistris*, *cordis auriculâ*, *ventriculoque*, atque *arteriæ aortæ grandioribus ramis Effervescentiâ* modo laudatâ, & capitibus proximè subsequentibus accuratius in quibusdam circumstantiis explicandâ.

A quò ultimam perfectionem.

VI. Hujus autem *Effervescentiæ vi* ac beneficio arbitramur *erumpere atque exurgere Ignem Vitalem*, qui non minus *Chyli advenientis*, quàm *Sanguinis* undiq; *remeantis partes pinguiores*, *oleosasque rarefaciendo*, cæteras omnes simul laxè uniendo in *massam unam heterogeneohomogeneam* redigat ipsumque adeò *Chylum in verum Sannguinem* operâ eâdem mutet.

Ignis Vitalis unde.

VII. *Læditur* hæc *Chyli Sanguificatio* præsertim, quando minimè laudabilis, sed *vitiosus* ex ipso generatur *Sanguis*, *Serosus*, *pituitosus*, *aliâve Qualitate Sensili Propriâ*, vel communi peccans: quique nunc *Cachexiâ*, nunc *Anasarcâ*, *Leuchophlegmatiave*, nunc *Tabe*, aliove in *Nutritione apparente vitio* se manifestat.

Quot modis læditur Chyli Sanguificatio.

VIII. *Vitiatæ Sanguifitionis Causa* omnis vel in ipso *Chylo* existit, vel in *Sanguine ascendente Bilioso* vel in *descendente Lymphatico*, vel in *Causâ* aliquâ *externâ*, vel in pluribus simul concurrentibus.

Ejus causæ.

IX. In *Chylo* ipso *Læsa Sanguificationis causa* quærenda est, inveniendaque, quoties ipse *Vitiosus* propter *Vitiosa vel Alimenta*, vel *Salivam*, &c. productus est: de quibus actum in superioribus.

In Chylo

X. In *Sanguine autem ad cor ascendente* ac *Bilioso*, id est, Bile Saturato *Sanguificationis læsa causa* existit, quoties ipsi *quantitate majore*, *aut minore*, *aliterve vitiosa Bilis* admista est in Hepate.

In Sanguine ad Cor ascẽdente.

XI. *Majore quantitate admiscetur Bilis sanguini*, quando eadẽ *copiosior generatur* in suo Folliculo ex *Alimentis aromaticis & Sale Volatili* abundantibus copiosius usurpatis; vel *copiosius effunditur* è suâ Vesicula, propter *fluiditatem majorem* ipsi conciliatam vel ab *Aëris æstu*, vel ab *alimentis* tum *acrioribus* tum *spirituosis*, vel à *potenti corporis motu*, vel *ab ira vehementi*, vel à *vigiliis*, & similibus.

Admistâ ei Bile, vel majore quantitate.

XII. *Minore quantitate admiscetur Bilis Sanguini*, quando eadem *parcior generatur* ex *Alimentis* Aromaticâ vi destitutis, & *pituitam producere solitis*, qualia sunt *Pisces Marini*, & similia, continuò assumptis; vel *segniùs effunditur* è suo Folliculo, propter *fluiditatem* ipsius *diminutam*, & *Spissitudinem auctam* nunc ab *Aere frigido & aspero*, nunc ab *Alimentis modò memoratis*, & *Potu Gelido* frequentiùs usurpato, nunc ab *Animi Mœrore gravi*, aut *Terrore grandi ex improviso accidente*, ut & à *Somno multo & protracto*, ipsaque *Corpori quiete diuturnâ*, &c.

Vel minore.

XIII. Non tantùm quantitate auctâ diminutâve, sed aliquando *acrior*, vel *pinguior Bilis admiscetur Sanguini*, atque hactenus quoque Ipsum vitiat; & vel *acriorem* tantùm vel simul *pinguiorem* ac *imflammabiliorem* facit,

Vel acriore, vel pinguiore.

XIV. *Acrior* fit *Bilis* ab *Aëris Æstu Alimentorum*, vel potiùs *Condimentorum Acrimoniâ exuperante*, qualis est in Pipere, Gariophyllis, Zinzibere, Sinapi, &c. *Vigiliis*, *corporis exercitio nimio & protracto*, *iracundiâ coninuâ*, imprimis cum *Solicitudine* junctâ.

A quib⁹ Bilis fiat acrior.

XV. *Pinguior* redditur *Bilis* præsertim ex Usu nimio *alimentorum pinguium*, cum *pinguedine* saltem multâ, Butyro, Oleo, &c. *paratorum*; quò referri possunt *Olea stillatitia* sæpiùs usurpata.

A quib⁹ pinguior.

XVI. In *Sanguine ad Cor descendente*, atque ob admistam ei Lympham *Lymphatico* dicto, *Læsa Sanguificationis causa* existit, quoties *Lympha* reperitur vel *Acidior*, vel *Salsior*, vel *Pituitosior*, vel *Aquosior*.

Sanguificationis læsæ causa in Sãguine ad cor descendente.

XVII. *Acidior* redditur *Lympha* propter usurpata copiosius, diutiusque *Alimenta*, tum *Acida*, tum valdè *Acidis condita*, propter *Aërem Borealem*, *Animique Solicitudinem*, *Mærorem* aut *Terrorem*, accedentibus aliquando *Vigiliis*, *corporisque Defatigatione nimiâ*, &c.

Lympha quando fiat acidior.

XVIII. *Salsior* redditur *Lympha*, & quidem facilè ac frequenter ab *aëre frigido & aspero*, *calefactum & sudore diffluens universum corpus*, *& caput præsertim penetrante*, *Gravedinemque* hoc est, *Gravitatis sensum molestum* non tantùm in *Capite*, sed in *Artubus* quoque *pariente*: unde sicut per nares postea distillat in subsequente *Coryza Liquor Salsus*, ita similem tunc, hoc est, *Salsum Humorem in Conglobatis Glandulis* passim produci, atque tum in *corporis habitum*, ipsosque Musculos effundi, tum per *Vasa Lymphatica*

Quando salsior.

Cor

Cor versus propelli non tantùm Rationi, verum Ægrorum quoque Afflictioni tunc sæpè urgenti, adeoque Experientię quotidianę videtur planè consentaneum.

Quando pituitosior.

XIX. *Pituitosior* efficitur *Lympha*, ob Usum diu continuatum *Aëris humidioris & frigidioris*; *Ingurgitationem Alimentorum similium*, maximè *Piscium*, *Leguminum*, *Olerum*, *&c. Cerevisia* non satis coctæ aut fermentatæ, *Aquæ Putealis*, *&c.* *vitam desidem*, *curisque vacuam*; *Somnum multum & longum*, & similia plura.

Quando aquosior.

XX. *Aquosior* fit *Lympha* propter *nimium Aquæ Pluvialis*, alteriusve *tenuioris* Usum *Aëremque humidiorem* diutinè usurpatum, neglectis interim alimentis tam Spirituosis, quàm Succulentis, & Acidis.

Sanguificatio læsa à Causa externa.

XXI. *Vitiatur immediatè Sanguificatio à causa externâ*, quando eo tempore, quo ad Cor defertur Chylus & Sanguis laudabilis, peccatur in una, pluribusve Rebus non-naturalibus dictis, *Aëre* puta priùs æstuante, mox frigido; *Potu* valde penetrante Spirituoso vel glaciato, imprimis copiosè assumpto; *Agitatione corporis* vehementi; *Animi Affectu* gravi, Excandescentiâ, Tristitiâ, Timore, Consternatione aut Solicitudine angente, &c. unde vel *Bilis Acrior*, vel *Succus Pancreaticus Acidior*, *Acerbiorve*, vel *Pituita Intestinalis Viscidior* transfertur quaquaversum, imprimis versus Cor, in quo vel *Chylum*, vel Sanguinem priùs bene constitutum ita corrumpit, ut nonnisi pravus produci queat ex *Chylo* affluente *Sanguis*.

Curatio Sanguificationis læsæ. 1. A Bile copiosiore

XXII. *Curabitur Chyli Sanguificatio læsa* pro Causæ diversitate diversimodè. Nam 1. quoties illa pendet à *Bile Copiosiore* Sanguini Ascendenti admistâ, eadem *minuenda* erit per Cholagoga sæpiùs memorata.

XXIII. Ejusdem *Bilis Proventus* novus sistendus *vitando*, vel *moderando* saltem *Res Nonnaturales* ipsam producentes modò recensitas: quin & usurpando liberalius ea, quæ parciorem Bilem diximus generare.

2. A Bile parciore.

XXIV. 2. Quoties Sanguificatio læditur propter *Bilem parciorem* ad Cor tendentem, eam *augendo*, & quidem *usurpando* aliquando copiosiùs ea, *quæ Bilem copiosiorem gignere* asseruimus; simulque *Vitando* ea, quæ *ipsius productioni contraria* esse docuimus secundum Experientiam.

3. A Bile acriore.

XXV. Quoties *Bilis acrior* Chyli Sanguificationem lædit, toties eadem *Temperanda* Medicamentis non semel jam in superioribus propositis, ac præsertim Cap. 1. §. 11. seq. ut & cap. 10. §. 42. *vitando* simul omnia quæ, §. 14. diximus ipsam reddere acriorem.

4. A Bile pinguiore

XXVI. 4. Quoties *Bilis Pinguior* Chyli Sanguificationem lædit, toties eadem *corrigenda* Medicamentis *acidis*, sed temperatioribus, qualia præscripta Cap. 2. 38. & seq. atque Cap. 11. §. 25. *Cavendo* præterea ab Oleosorum, Pinguiumque abusu, de quibus actum §. 15.

5. A Lympha acidiore.

XXVII. 5. Quoties *Acidior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties illa *corrigenda*, *emendendaque* Medicamentis Cap. 2. §. 17. & seq. ut & alibi præscriptis.

XXVIII. *Abstinendum* interim sedulò ab ulteriori *Acidiorum usurpatione*, cæterisque hujus Cap. §. 17. notatis.

6. A Lympha Salsiore.

XXIX. Quoties *Salsior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties convenient Medicamenta Cap. 13. §. 41. & 42. laudata: ut & *Sudorifera Aromatica*, sed *blandiora*, quorum ope Salsedo Lymphæ paulatim corrigetur.

XXX. conducunt etiam in hoc casu *Hydragoga* post Aliqualem saltem Acrimoniæ Salsæ contemperationem subinde usurpata, sed dosi mediocri.

7. A Lympha Pituitosiore.

XXXI. 7. Quoties *Pituitosior Lypmha* Chyli Sanguificationem lædit, toties Medicamenta *Humores* in Corpore *Pituitosos Incidentia & Corrigentia*, Cap. 2. §. 28. & seq. præscripta; eosdemque sic Evacuationi præparatos *Expurgantia*, Ibidem §. 33. & seq. proposita erunt exhibenda; vitando simul, quæ Pituitam producere hic & alibi, docuimus.

8. A Lympha aquosiore.

XXXII. 8. Quoties *Aquosior Lympha* Chyli Sanguificationem lædit, toties *abstinendum* à nimio *Aquæ* cujusvis usu; quin redundans eadem in corpore tum *exercitiis* satis potentibus, tum *Balneo*, &c *expellenda* per *Sudores*, non quidem profusos, sed identidem repetitos; in quem finem *usurpari* quoque possunt *Sudorifera*, sed *Aromatica & Spirituosa*, quò *deficientes* ferè simul *Animales Spiritus reparentur Viresque Animales* operâ eâdem *conserventur*, imò *augeantur*

9. A causa externa.

XXXIII. 9. Quoties Humoribus omnibus ipsoque adeò Chylo in Corpore sano ritè constitutis *tempore Distributionis Chyli* ab unâ, pluribusve *causis externis* aut *inevitabilibus* aut *inexpectatis* §. 21. enumeratis ejusdem Sanguificatio læditur, toties, quæ *vitari non possunt*, quantum licet, *corrigi* debent ac *temperari*, *noxa* saltem ab Ipsis Unicuique illatæ mox *emendari & tolli*.

Nempe aëre frigido.

XXXIV. Sic quotquot *Aërem subierunt frigidum*, quamprimum licebit, *accedent* ad *Ignem luculentum*, aut *Lectum ingredientur calefactum*, *stragulis* saltem *corpus* egregiè *operient*, quo expellant denuo è corpore admissum frigus.

Potu penetrante & spirituoso.

XXXV. Sic, quotquot abusi fuerint *Potu penetrante ac spirituoso*, si pars ejus bona hæreat adhuc in Ventriculo, illam excitato Vomitu iterum effundent, immisso in fauces digito, aut plumâ oleo madidâ; nî sponte illum promovere possint, quod multis facile, imò familiare.

XXXVI. Quòd si ad interiora penetraverit jam ille Potus, Crapulæ ad instar, ipsius exhalatio patienter expectanda, usurpando, si tunc Sitis adhuc urgeat, Potum Acidulum & maximè Spirituosum, vel Aqueum, qualis est Acidularum cavendo semper ab omni excessu.

Potu glaciato vel gelido.

XXXVII. Quòd si *Glaciatus*, *Gelidusque Potus* fuerit tunc assumptus, convenient *Aromatica & Sale Volatili Oleoso abundantia* per vices usurpata, quippe quæ Glacialem noxam citissimè, tutissimè atque jucundissimè superare apta sunt nata. Idem autem fœlicius absolvent, si eorundem ope *Sudor* simul moveatur, vel promoveatur.

Vehementi corporis motu.

XXXVIII. Sic quotquot *vehementer Corpus* vel currendo, vel saltando, vel aliter *agitaverint*, unde *Sudor* simul eruperit; cavebunt sedulò ab *Aëre frigido*, quin potiùs in Lectum *Calefactum* se recipient, ut quieti se dedant, & grandior noxa præcaveatur.

XXXIX.

Vel Animi affectu. XXXIX. Sic quotquot *Animi Affectu vehementi* fuerunt commoti, operam dabunt, ut per se, aliosve is *compescatur* & ad priorem *tranquillitatem Animus reducatur*; quod una præstare potest *Ratio & Discursus* Animam rationalem solidis undecumque petitis rationibus blandè componendo, imò ad quævis, quæ mutari non possunt, patienter, atque fortiter ferenda firmando & obfirmamdo.

Noxæ has causas externas consequentes corrigendæ. XL. *Noxæ* autem multifariæ causas istas externas vitiosas consequentes modis variis, & quidem quamprimum corrigentur, postquam ex Functionibus læsis, aliisve signis propriis Medico innotuerint; de quibus passim agitur in hoc Opusculo.

Caput XIX.

De continuâ & Vitali Sanguinis Effervescentiâ in dextro Cordis Ventriculo læsâ.

Sanguinis in corde effervescentia I. NOn tantùm, quando aliquot post assumpta Alimenta horis ad dextrum Cordis Ventriculum, quò in Sanguinem, mutetur Chylus defertur, sed *continuò à refluente undique Sanguine*; illoque partim *amaro Felle imbuto*, partim *acidâ Lymphâ prædito Effervescentia excitatur ibidem blanda*, imò *Vitalis*.

Vitalis quare dicatur. II. *Vitalem* insignimus *Effervescentiam* in Cordis Ventriculo dextro excitatam, quoniam *Vitæ nostræ Conservatio naturalis ab ipsâ dependet*.

A quib^s & quomodo fiat & quid efficiat. III. *Ex Salis namque Volatilis Oleosi in Felle* dominantis, & *Spiritus Acidi Dulcis* potissimam *Lymphæ* partem constituentis, *Subcontrariorum* scilicet *Confluxu blanda* & Naturæ amica excitatur *Pugna*, *effervescentia* nomine à Nobis descripta, in quâ & ob quam latentes, conclusæque in utroque *Partes Igneæ* compedibus suis solvuntur atq; in libertatem vindicatæ in *Oleosas*, *pinguesque* tum *Sanguinis*, tum & *Chyli* partes obvias, proprium nempe actionis suæ subjectum, se insinuant, easdemque *rarefaciunt*, quin & *cæteras* quoque ipsis plùs minùs admistas ita *mutant & alterant*, ut tum *Vita perpetuari*, tum *Sanguis quòvis moveri*, tum *Continentium*, *Contentarumq; partium* omnium perpetuò plus, minùsve Consumptarum *Reparatio* necessaria *perfici* queat & *absolvi*.

Quot modis lædatur. IV. Hanc *Effervescentiam* Vitæ ac Nutritioni pernecessariam *lædi* contingit, 1. quando vel in *totum Aboletur*, vel *ad tempus* saltem *Cessat*. 2. quando *Diminuitur* & Minor sive Debilior fit. 3. quando *Augetur* & Major sive Potentior existit. 4. quando *Præcipitatur* & Celeriùs contingit. 5. quando *Retardatur* & Segniùs perficitur. 6. quando *Depravatur* & Inæqualis, aut Inordinata observatur.

In ejus abolitione mors. V. I. Ubi in Totum *Aboletur* hæc Vitalis Effervescentia, præstò est *Mors*; quia Vitalis Cordis, vel Sanguinis potiùs Ignis, ejus ope in Corde perpetuari solitus, mox eo ipso extinguitur.

Aboletur 1. Sanguinis ascendentis culpâ. Vel propter bilis defectum VI. Aboletur autem ista Vitalis Effervescentia *Sanguinis Ascendentis & Biliosi* culpâ, & quidem aut propter *Bilis Defectum*, quoties magnâ vi effunditur in tenue intestinum, hinc tam sursum per Vomitum, quàm deorsum per Secessum excluditur Bilis è Corpore, in Cholerâ Morbo; Unde non mirum, si tunc nonnunquam intra paucas horas pereant Ægri.

Vel Volatilitatem & Acrimoniam. VII. Aut propter *summam Bilis Volatilitatem & Acrimoniam*, unde non tantùm *Sanguis* redditur *Dissolutior*, verum *Lympha* quoq; *inertior*, sicut accidere putamus in *Peste*, omnibusque *Malignis Febribus*, in quibus tam sæpe subitò ac inexpectatò extinguuntur Ægri.

2. Sanguinis descendentis culpa. Ob nimiã Lymphæ aciditatẽ VIII. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia, 2. *Sanguinis Descendentis*, atque *Lymphatici* culpâ, & quidem ob *nimiam Lymphæ Aciditatem* à quâ non tantùm opprimitur & suffocatur quasi in Corde *Bilis*, & unà cum Bile *Ignis Vestalis & Vitalis*; vel ipse *Sanguis externè coagulatus* ineptus redditur secuturæ naturaliter suæ rarefactioni.

Vel ejus defectum qui quãdo fiat. IX. Vix unquam existimamus *Lymphæ* tantum *Defectum* excogitari posse, ob quem Vitalis Aboleatur Effervescentia, nisi forsan *Compresso*, *Vlnerato*, *Ruptove* alicubi *Ductu Thoracico*, ideoque *Stagnante*, aut aliò *Effusa Lymphæ parte maximâ*. Neque probabile videtur *Glandulas conglobatas omnes*, à quibus Lymphæ Aciditatem arbitramur procedere; ita posse simul *affici solas*, ut propterea *deficiat in Corde Acida Lympha*: Quoties namque *Frigore congelatur Corpus*, non minùs, quin magis *extremæ partes* ipso corripiuntur, quàm *internæ*, *latentesque glandulæ*; in quibus præterea non tam minuitur, quàm *corrumpitur à Frigore Lympha*, *Lymphã à frigore corrumpi* ipsius licet tunc *Motus simul alteretur*, *turbeturque*; sicut id observamus accedere in *Gravedine* *Gravedo* in quâ *Sistitur* primum cum Capitis Gravitate (unde Gravedinis nomen) Motus omnis Humoris tum ad Nares, tum ad Fauces, posteà *Distillat uberiùs*, ac sæpè utroque Humor solito tenuior & Acrior, Acido nempe Salsus, atque tunc propriè vocatur is affectus vel *Coryza* *Coryza.* dum effluit per nares, vel *Branchos*, dum defertur ad Fauces & Raucedinem parit; quemadmodum *Tussis*, quando ulterius in Asperam Pulmonum arteriam delabitur, ipsosque ad Expirationem concitatiorem, violentamque irritat & cogit. *Brãchos. Tussis.*

3. Animiis Halitibus. X. Aboletur eadem Vitalis Effervescentia 3. à *Nimiis Halitibus in vehementissimâ Effervescentiâ excitatis*, atque spatium omne in dextro Cordis Ventriculo, hinc & Pulmonum Vasis ita occupantibus, ut ab iisdem suffocetur, extinguaturque Ignis tunc erumpens, Vitalis aliàs futurus, nec locus concedatur ampliùs Effervescentiæ novæ mox secuturæ.

XI. Non tantùm, quatenus Sanguini novo Effervescentiam excitaturo, & consequenter Rarefactionem subituro denegatur spatium in Vasis Pulmonum; sed etiam, quatenus extremè distenti à prædictis Halitibus pulmones tum ampliùs explicari, tum reciprocè complicari nequeunt: nec proinde ad Sanguinis Æstum temperandum pernecessaria Respiratio perfici potest, Aboletur à nimiis Halitibus in Cordis dextro Ventriculo Vitalis Effervescentia.

4. A nimio Sanguine in Plethora & Habitu athletico. XII. Sed aboletur eadem adhuc 4. à *nimio Sanguine Vasa omnia, Venas & Arterias replente*, in *Plethora ad Vasa dicta*, *Habituque Athletico*, & quidem ob defectum Spatii Sanguinem post Effer-

Effervescentiam debitam mediocriter licèt Rarefaciendum excepturi.

5. Ab Igne vitali potentiore.

XIII. Abolêtur eadem Vitalis Effervescentia. 5. ab *Igne Vitali potentiore* in Corde excitato, & *Sanguinem plus satis & ad immensum rarefaciente*; unde aut spatii satis ampli, quo capiatur, aut Refrigerii sufficientis, quo temperetur Sanguis æstuans, defectu Suffocatur non rarò in *Febribus ardentissimis* sui culpâ Ignis noster Vitalis.

Ad tempus cessat sanguinis effervescentia.

In Syncope.

& animi deliquio

XIV. *Ad tempus* non tantùm breve, ac subinde satis notabile, ad unum & alterum puta diem, *Cessat* nonnunquam in dextro Cordis Ventriculo *Sanguinis Effervescentia*, Pulsu atque Respiratione Sensui externo subtractis asserenda, tum semper in gravissimâ *Hypochondriacæ Suffocationis* specie, atque *Syncope*, tum aliquando etiam in leviori prædictæ *Suffocationis*, atque *Animi Deliquii* specie, cum Pulsu videlicet ad Sensum obliterato conjunctâ, qualis non infrequenter observatur in hisce Regionibus.

In his nõ semper Pulsum & respirationem ad sensũ tolli.

XV. Non prætereundum enim *haud semper in omni Suffocatione Hypochondriacâ*, vel *Animi Deliquio leviore Pulsum ac Respirationem ad Sensum tolli; quamvis perpetuò plus minus impediantur, minuanturve*; cùm permaneant nonnunquam Vox ipsa & Loquela, licet impeditiores.

Cessationis hujus causæ, Pituita viscida & acida.

XVI. Potissima *Effervescentiæ* hujus *ad tempus notabile Cessantis Causa* est *Pituita Viscida* simul & *Acida copiâ non nimis excedente* (aliàs cum subsequente Morte Aboleretur) *Lympha* hinc & *Sanguini Descendenti conjuncta & ad Cor delata*.

Halitus viscidus & acidus

XVII. Ejusdem *ad tempus breve*, horæ puta quadrantem, dimidium, vel horam integram *Cessantis Effervescentia Causa* censetur mihi *Halitus viscidus simul & acidus*, sive *Flatus à Tenui Intestino* per Lacteas Venas & Ductum Thoracicum *ad Cor penetrans*.

Pro diversitate causæ diversam esse hujus cessationis durationẽ.

XVIII. Prout enim copiosior vel solidior, magisve consistens, aut paucior; magisve halituosa existit hæc Pituita Viscido-Acida, ita Effervescentiam nostram Vitalem magis, diutiusve, aut minùs breviusve impediet, atque ad Sensum Externum saltem tollere videbitur: postquam meritò dubitari potest, an reverâ & actu illa tollatur aut tolli possit absque Patientis interitu: cujus Dubii solutio ac determinatio pendebit à Cujusque præjudicio, vel placito circa Quæsitum sequens lato, *An nimirum Vita possit permanere absque continuâ, novâque Ignis Vitalis sustentatione, ac generatione? an verò possit idem ad tempus extingui, atque priùs, quàm corruptio lethalis Sanguinem, cæterosque Humores occupaverit, denuò in Corde sponte suâ, Medicamentorumve ope accendi, ac restitui?*

Quando sponte dicitur ignis vitalis accendi.

XIX. *Sponte suâ* dicetur *Ignis noster Vitalis accendi, restituique in Corde*, quando *Acida, Viscidaque Pituita* copiâ nimiâ descendenti sanguini juncta *Bilem* cum ascendente accedentem ita opprimit, ut ejus vis ad tempus nulla observetur, donec hujus ipsius Bilis ope paulatim ad mediocritatem aliquam reducta, redactaque Pituitâ prædictâ Ignis novus exurgat & Vitam pro tempore sublatam forsan Corpori reddat.

Quando medicamentorũ ope.

XX. *Medicamentorum ope* dicetur *Ignis noster Vitalis accendi ac restitui*, quando in prænominatis Affectibus *Olei* alicujus *valdè Aromatici* Guttula una vel altera cum pauco Spiritu Vini Aromatico; aliove liquore convenienti semel aut sæpius infusa in os Ægri in mortis agone versantis penetrat usque ad Sanguinem prædictâ Pituitâ Viscido-acidâ infectum ac pessimè affectum, ipsamque *Pituitam corrigendo ac emendando, Bilemque simul roborando ac erigendo* subitò vel paulatim Ignem Vitalem languentem aut extinctum, suscitat, excitatve.

Balsam. vitæ.

XXI. Sed quærat Veritatis Perscrutator ingeniosus, An *in dextro Cordis Ventriculo, an verò alibi Oleum tale Aromaticum*, apto *Balsami Vitæ* nomine, aliove consimili donatum, (cujus in tali casu vires stupendæ haud ignotæ sunt Chymicæ Artis peritis æquè, atque praxeos Medicæ gnaris) *jungatur Sanguini à Pituitâ Viscido-acidâ ad internecionem penè condensato?*

In Pulmonũ vasis hærens.

XXII. Hujus petitioni ut, salvô cujusvis judicio, quantùm Ego mente assequi valeo, satisfacere studeam, existimo minimè absurdum esse arbitrari in *Pulmonum Vasis contingere hanc Olei Aromatici, atque tunc verè Vitalis cum Pituitâ Viscido-acidâ & Sanguinem nimium densante conjunctionem*; postquam nil obstare videtur, quominùs aliqua densioris Sanguinis pars propulsa sit in Pulmonalem Arteriam & quidem priùs, quàm sublatus fuerit ad Sensum tam Pulsus, quàm Respiratio. Hoc autem posito, haud difficile erit explicare, quî Aromatici & Vitalis Olei vis penetret quoque facilè usque ad ipsum dextrum Cordis Ventriculum, meâ conjecturâ, plus minus tunc hiantem, & quidem per ipsum Sanguinem in Pulmonali Arteriâ non minùs, quàm dicto Ventriculo nimis coagulatum, minùsque idcircò fluidum.

A Pituitâ Halituq; Viscido acido impediri effervescentiã.

XXIII. His per parenthesim quasi ad Ingeniorum incitamentum insertis, notandum, Ab utrâque Causâ memoratâ, Pituitâ nempe, Halituque Viscido-acido, impediri, ac sisti plùs minùs solitam utriusque Sanguinis ad dextram Cordis Auriculam confluentis effervescentiam, hinc & Rarefactionem, ac proinde Cordis tùm Expansionem, tum Contractionem reciprocam, ipsumque adeò Pulsum; qui nullus idcircò in Syncope, & quibusdam Hypochondriacæ Suffocationis speciebus, hactenus ad Animi deliquia omninò revocandis, observatur.

Cessationis etiã causa Animi Mœror, Terror, & Frig.

XXIV. Inter sex *Res Non-naturales Inexpectatus Animi Mœror gravis*, aut *Terror*, & quandoque *Frigus Aëris vel Aqua mordax* illam Effervescentiæ Vitalis Cessationem profert nonnunquam, & quidem frequentiùs in personis ad illam propter Viscidos, Flatulentosque simul & Acidos Humores in corpore jam existentes dispositis, Fœminis præsertim, aliisque Naturæ timidioris.

Diminuitur Sanguinis effervescentia. Propter Bilem.

XXV. II. *Diminuitur, Minorque*, sive *Debilior* fit hæc Sanguinis ad Cor Descendentis & Ascendentis *Effervescentia*, vel *Biliosi*, vel *Lymphatici* culpâ.

XXVI. *Biliosi*; quando *minus acris* existit, aut *nimis pauca* in Ascendente Sanguine *Bilis*.

Minus acrem.

XXVII. *Minus acris* producitur in Corpore *Bilis*, 1. ob *Aërem* frigidiorem ac humidiorem. 2. ob *Alimenta & Condimenta* Pituitosa, Aquea, Oleosa, Acida, non item Acria & Aromatica diutiùs usurpata. 3. ob multum & profundum

fundum *Somnum*. 4. ob *Quietem* ac segnitiem *Corporis*: 5. ob *Animum* curis vacuum ac timidum, mœstumque. 6. ob *Menses*, *Sudoresve* solitos suppressos.

Nimis paucam. XXVIII. *Nimis pauca* reperitur in Ascendente Sanguine *Bilis* ob easdem Causas modò memoratas, & imprimis ob *Alvi Fluxum Biliosum*, vel *nimias Bilis Evacuationes* perperam institutas, unde minuitur naturalis quantitas Bilis.

Et propter Lympham XXIX. *Lymphatici Sanguinis* culpâ *Diminuitur* prædicta Effervescentia, quando *minùs Acida*, vel *Parcior*, vel *Viscidior* existit *Glandulosa* in Sanguine *Lympha*.

Minùs acidam. XXX. *Minùs Acida* reperitur in Sanguine hæc Lympha. 1. ob *Aërem Æstuantem* aut Pluviosum. 2. ob *Alimenta & Condimenta* Pituitosa, Aquea, Oleosa, vel Aromatica, non item Acida. 3. ob multum & profundum *Somnum*. 4. ob segnitiem ac *Quietem* nimiam *Corporis*. 5. ob *Animum* curis vacuum, vel Iracundum. 6. ob *Menses*, solitumve *Alvi fluxum* suppressos.

Parciorem. XXXI. *Parcior* accedit ad Sanguinem *Lympha* ob easdem Causas modò recensitas & maximè ob *stagnantem*, *aliove delatam* propter Glandulas malè affectas *Lympham*, in *Gravedine*, aliisque similibus Affectibus.

& Viscidiorem. XXXII. *Viscidior* existit eadem in Sanguine Lympha. 1. ob *Alimenta* similia diutine usurpata. 2. ob *Aërem* Frigidum & asperum. 3. ob *Animi* Mœrorem gravem ac perdurantem.

Augetur Sāguinis Effervescentia. XXXIII. III. *Augetur*, fitque *Major*, vel *Potentior* eadem Sanguinis Utriusque in Corde Confluentis Effervescentia *alterutrius*, vel *utriusque Sanguinis* culpâ.

Propter Bilem XXXIV. Et *Biliosi* quidem, quando *Acrior* vel *Copiosior* existit in Sanguine Ascendente *Bilis*.

Acriorē, XXXV. *Bilis Acrioris Causas* protulimus, Cap. 1. §. 6. & 7. & Cap. 11. §. 11. & Cap. 18. §. 14.

& Copiosiorem. XXXVI. *Copiosior* existit in dicto Sanguine *Bilis*, tum quando *in suo Folliculo* reperitur *naturali Copiosior*; tum quando *impeditus* est ipsius *ad Intestinum Descensus*: tum quando eadem *turget*, hoc est, à *Causâ Externâ* vel *Internâ irritatur ad sui quaquaversum Effusionem*, sicut fieri solet in *Cholerâ Morbo*, & quibusdam *Febribus Ardentibus*.

Copia ejus in Folliculo unde. XXXVII. *Copiosius in suo Folliculo* existit *Fel*, imprimis ob *frequentem usum Condimentorum*, *Medicamentorumque Amarorum*, præsertim *Aromaticorum & Acrium*.

Ejus descensus unde impediatur. XXXVIII. *Impeditus* est *Bilis ad Intestinum Descensus* propter qualemcumque *Angustiam* in *Ductu* ejus *Intestinali* existentem.

Cholera Morbus unde. XXXIX. *Choleram Morbum* excitant frequenter *Fructus Horarii*, de quibus actum Cap. 15. §. 8.

XL. *Febrium Ardentium Causas*, *generandique modum* exhibebimus inferiùs Cap. 29. & seq.

Bilis ab interna causa quando turgeat. XLI. Sufficiat hîc notasse *Bilem ab internâ turgere causâ*, hoc est, ad suî è suâ Vesiculâ effusionem irritari & cogi, quoties *Liquoris Acidi Volatilis* aliquid unà *cum Sanguine eò penetrat*, & ibidem *ad effervescendum Bilem adigit*; unde non mirum, si quà data porta ruat, & nunc ad Intestina delata *Vomitiones*, *Alvive Dejectiones Biliosas*, excitet, nunc ad Hepar, hinc & Cor ruens *Febres ardentes* producat.

Effervescentia augetur à Lympha Volatili & acri. XLII. *Lymphatici Sanguinis culpâ augetur* in Corde Vitalis Effervescentia, quando non tam Copiosa, quàm *Volatilis & Acris* existit, parcior licèt, *Lympha* cum Descendente Sanguine ad Cor affluens.

Ejus causæ. XLIII. Talis autem existit Lympha propter *abusum Condimentorum*, *Medicamentorumve similium*, qualia sunt Vina Mosellana & Rhenana Acidiuscula simul & Spirituosa, Acetum Vini potens, Succus Citri cum Vino generoso usurpatus, Spiritus Nitri, *&c.*

Effervescentia magis augetur si Bilis & Lympha simul peccant. XLIV. Quòd si concurrant Bilis unà cum *Lympha* modò dictô peccans, quis non videt, graviùs adhuc lædi & augeri necessariò prædictam utriusque Sanguinis Effervescentiam?

Celerior fit ob Pituitā pauciorem. XLV. IV. *Celeriùs* perficitur eadem *Effervescentia* ob *Pituitam* in Sanguine *pauciorem*, atque *Bilem*, *Lymphamque* ideò *acriores*, minusque temperatas.

Ejus causa. XLVI. *Pituita* existit *Paucior* in Sanguine 1. propter *Aërem æstivum*, æstuantemque ac subtilem. 2. propter *Alimenta*, *Condimentave*, atque *Medicamenta* multùm *acria & aromatica* copiosiùs usurpata, neglectis aliis, quæ Pituitam generare solent. 3. propter *Corporis motum* vehementem diu continuatum. 4. propter *Vigilias* protractas. 5. propter *Animi curas & Solicitudines* graves ac perseverantes. 6. propter *Diarrhœam Pituitosam*, aliumve quemvis *Defluxum*, *Effluxumve Pituitosi humoris* præternaturalem in Coryzâ, Tussi, Ascite, &c.

Tardior fit ob Pituitæ Viscidæ abūdantiam. XLVII. V. *Tardiùs* contrà procedit eadem *Effervescentia* ob *Pituitæ* ac *Viscidæ* præsertim *abundantiam* in Sanguine, atque hanc consequentem *Bilis & Lymphæ* aliqualem *inertiam*.

XLVIII. *Pituitæ Viscidioris Causas* retulimus Cap. 2. §. 7. & 9.

Depravatur Effervescentia quando est inæqualis & inordinata. XLIX. VI. *Depravatur* eadem ipsa *Effervescentia*, fitque variis modis Vitiosa, quando vel *Inæqualis* observatur, modò Major, mox iterum Minor; modò Celerior, mox iterum Tardior: vel *Inordinata* existit, ac subinde tantillum cessat vel interrumpitur, mox iterum ordine nullo servato repetit & potentior fit, quemadmodum id contingit aliquando in quibusdam *Hypochondriacæ Suffocationis* speciebus, in quibus nunc debilis, rarus, parvus, compressus, imò quandoque nullus sentitur Pulsus, mox iterum robustus, frequens, magnus aut mirè agitatus percipitur, accedente notabili *Cordis Palpitatione*.

Inæqualitas unde. L. *Inæqualis* hujus *Effervescentiæ Causa* est *Inæqualis* nunc *Bilis*, nunc *Lymphæ*, *Liquorisve* ex suprà memorato *Intestinali Triumviratu prodeuntis*, *aliorumve* adhuc forsan *Humorum* Sanguini admisceri solitorum, ac necdum ulli satis perspectorum, *Quantitas alterutri Sanguini juncta*.

A Bilis copiâ aut paucitate LI. Ubi namque *Plus Bilis* cum Ascendente Sanguine ingreditur Cor, Major, Celeriorque contingit Effervescentia, unde quoque Major, Frequentiorque Pulsus: ubi contrà *Minus* ipsius accedet, Minor etiam & Tardior excitabitur Effervescentia,

Effervescentia, simulque Pulsus Minor & Rarior.

A Lymphæ copia aut paucitate.

LII. Ubi verò *Plus Lymphæ* cum Descendente Sanguine accedet ad Cor, Minor, Tardiorque procedet Effervescentia, unà cum Minore, atque Rariore Pulsu: ubi contrà *Minùs* ejusdem affluet, Major, Celeriorque producetur Effervescentia, Pulsusque Major, ac Frequentior.

A liquore Trium virali.

LIII. Ubi *Liquoris ex Confluentium ad tenue Intestinum Humorum Ternario exurgentis* Natura, Viresque magis erunt nobis perspectæ, solidiùs, certiúsque de noxisc onstitutionem ipsius vitiosam consequentibus determinare poterimus. Quod itidem intelligendum de aliis Humoribus, si, quod suspicamur, plures adhuc ocurrant, qui vel immediatè, vel mediatè Sanguini ad Cor refluenti admiscentur.

LIV. Hoc autem vel idcircò hîc notamus, quò plures ad veritatem in multis rebus Medicis adhuc latentem nobiscum investigandam excitemus, gavisuri, & ipsis (quemadmodum aliis jam fecimus) gratulaturi suam in eâdem forsan præ nobis eruendâ fœlicitatem majorem, ac semper omnis boni Largitori Deo gratiam debitas pro beneficio generi humano per quos liter collato acturi; nulli autem solertiam, diligentiam, inventionem, aliaque eò spectantia invisuri, vel calumniis quorundam pigrorum, inertium aut maleferiatorum hominum more criminaturi.

Inordinatæ Effervescentiæ Causa.

LV. *Inordinatæ Sanguinis Effervescentiæ causam* putamus *Inæqualem* non tantùm vel *Bilis*; vel *Lymphæ*, &c. tantùm vel simul; sed *utriusque, pluriumve ad Cor Affluxum*; unde major in eâ contingit Confusio & Conturbatio, nunc cum insigni Cordis Palpitatione, mox cum sublato ad sensum ejusdem Motu ac Pulsu, in Suffocatione Hypochondriacâ tam sæpè observabili.

Cordis Palpitatio, Animique Deliquiū unde.

LVI. Quamvis autem *Cordis Palpitatio, Animique Deliquium grave* ortum habeat nonnunquam ab *Humoribus* unà cum Sanguine *ad Cor* delatis, ac *vitiosam Effervescentiam* producentibus; arbitramur tamen eadem sæpiùs produci ab *Halitibus Acribus à tenui Intestino* ob itidem vitiosam ibi excitatam Effervescentiam elevatis, & tum ad *Ventriculi superius Orificium & Gulam*, tum ad *Cor* per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum *deductis*, & *Sanguinis Effervescentiam conturbantibus*, *Corque irritantibus*.

Abolita Effervescentia incurabilis Quomodò præcaveatur 1. in Cholerâ Morbo. Et quibus.

LVII.I. Cùm *Incurabilis* sit *Abolita in totum Sanguinis Effervescentia*, opera erit sedulò danda, ut ipsa quoties licet, in tempore *Præcaveatur ac Præveniatur*, quod fiet 1. Ubi ex *Cholerâ Morbo* metuendus est *Bilis Defectus*, post sedatam Bilis tunc ferocientis Effervescentiam noxiam, Effusionemque ad Intestina nimiam (de quo vide Cap. 15. §. 26. 29. & 34.) *Reparando, Regenerandoque Bilem*, & quidem usu quorumvis *Aromaticorum*, & *Acrium*, & *Oleosorum*, ipsorumque adeò *Oleorum Stillatitiorum* Foliorum & Florum Rorismarini, Majoranæ, &c. Seminum Anisi, Fœniculi, Carvi, &c. Corticum Citri, Arantiorum, &c. Cinnamomi, Nucis Moschatæ, Macis, Garyophyllorum, &c.

Balsama & Elixiria Vitæ.

LVIII. Hæc *Olea Aromatica* si cum *Vini Spiritu* uniantur artificiosè, *Balsama* vel *Elixiria Vitæ* vocantur à quibusdam: quorum Gutta una vel plures cum Liquore conveniente, vino præsertim, exhibitæ *Languentes ob Bilis Defectum Vires Vitales* restaurant & moribundos aliàs ex Orci faucibus eripere, ac pro mortuis habitos nonnunquam resuscitare videntur.

Salia Volatilia.

LIX. Huc spectant quoque Salia *Volatilia* omnia; licet *Oleosa* sint cæteris magis efficacia, ideóque præferenda.

2. In Peste & Febribus Malignis & quibus.

LX. *Prævenietur* Sanguinis Effervescentia *Abolita* 2. Ubi tum in in *Peste*, tum in *Febribus Malignis* ejus metus est propter *Summam Bilis Volatilitatem* atque *Acrimoniam* tunc peccantem, *Figendo*, *Coagulandoque* ac *Temperando* ipsam per *Acida Austeriora* Omphacium, Alumen crudum, Acaciam, ejusve Succedaneos Hypocistidis, vel Prunorum Sylvestrium inspissatos Succos, &c. Inter Chymica meritò laudantur, commendanturque Spiritus Nitri, Salis, Vitrioli, Sulphuris, Aluminis & Similes, imprimis cum Vini rectificato Spiritu cohobati, & blandiores facti.

Quænam Bilem corrigant & Sanguinis consistentiam restituant.

LXI. Ab hisce omnibus non tantùm Bilis corrigatur, verùm *Sanguinis Consistentia* diminuta *restituetur*, quin *Lymphæ inertia* simul *emendabitur*; sicque variis nominibus Abolitioni propinqua Sanguinis Effervescentia Vitalis conservabitur, ac restaurabitur.

3. In nimiâ Lymphæ Aciditate, & quibus.

LXII. *Prævenietur* eadem Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo vitalis Effervescentiæ *Abolitio*. 3. ubi ob *nimiam Lymphæ Aciditatem* metus est, ne unà cum Bile opprimatur, & suffocetur Ignis Vitalis, Sanguis Saltem nimiùm ab ipsa coagulatus convenienter rarefieri nequeat, *Corrigendo*, *Infringendoque* culpatam *Lymphæ Aciditatem* modò memoratis *Salibus Volatilibus Oleosis*, atque *Oleis Aromaticis* tam puris, quàm in laudata *Vitæ Balsama* ulteriùs elaboratis. Quæ proinde cùm hactenus quoque conducant, meritò usurpabuntur in omni penè Vitæ discrimine, citra summum nempe ardorem, tum externis Sensibus manifestum, tum in malignis febribus latentem ac præcordia imprimis urentem, angentemque contingente.

Salium Volatilium Oleosorum Vires.

LXIII. Iisdem autem Salibus Volatilibus Oleosis non tantùm Lymphæ Aciditas excedens minuetur, verùm *Bilis* quoque pressa & tantùm non oppressa *roborabitur*, ipsiusque *Sanguinis Coagulatio nimia minuetur* & ad statum naturalem reducetur.

4. In Nimiis Halitibus.

LXIV. *Prævenietur* eadem *Abolitio* Effervescentiæ Sanguineæ 4. ubi à *nimiis Halitibus* & in dextro Cordis Ventriculo, & in Pulmonum Vasis spatium rarefiendo Sanguini necessarium ita occupatur, ut Ignis Vitalis Extinctio immineat, *Dissipando* dictos *Halitus* jam *productos*; & *Impediendo* eorundem *productionem novam*.

Quænam iticr dissipent.

LXV. *Halitus dissipant & discutiunt* prædicta *Olea Aromatica*, & *Salia Volatilia* quævis sed maximè *Oleosa*; seligendo semper illa, quæ ex Plantarum partibus Halituum discussioni per se apt is talibusque per Experientiam compertis sunt parata.

Quænam Halituū productionem impediant.

LXVI. *Halituum nova productio Impedietur* ab iisdem *Aromaticis Oleis* & *Salibus Volatilibus*, ut & à quibusvis aliis *Humorum Pituitosorum Viscciditatem Incidentibus*, *Acidis* puta, sed maximè *Nitri Spiritu*, cujus nimirum Vires in hoc Affectu de-

ctu debellando sunt singulares ac stupendæ.

5. in Plethorâ, & Habitu Athletico.

LXVII. *Prævenietur* eadem Effervescentiæ Sanguineæ *Abolitio* 5. ubi in *Halitu Plethorico & Athletico Vasa omnia repleta sunt Sanguine, Minuendo Sanguinis Redundantiam* per ipsius ex venâ sectâ *Missionem* sufficientem unâ, pluribusve vicibus pro re natâ & urgente necessitate instituendam.

6. In Febribus Ardentissimis.

LXVIII. *Prævenietur* eadem Vitali sEffervescentiæ in Sanguine produci solitæ *Abolitio 6.* ubi ab *Igne potentiore* in Cordis Ventriculo dextro exurgente, Sanguinemque nimiùm rarefaciente *Suffocationis* metus in *Ardentissimis Febribus* occurrit, *Temperando* illum *Æstum* undecunque ortum; & imprimis per *Acida* unà cum Potu assumpta, & modò §. 60. notata; commutando ac corrigendo insuper *Aërem* æstuantem cum frigidiore, conclusum cum liberiore, quietum cum agitatiore, humidum cum sicciore.

LXIX. Quoniam enim putamus *Ignem* nostrum *Vitalem maximâ sui parte prodire à Bile*, imprimis quando fit *ardentior*; idcircò Ratione ducti existimamus ea præsertim tum usurpanda remedia, quæ Bili corrigendæ maximè conducunt, qualia etiam Experientiâ Comite laudavimus.

Cessans Effervescentia quibus curetur.

LXX. *Cessans ad Tempus* brevius vel longius eadem Sanguinis Effervescentia Vitalis tum in *Syncope*, tum in *Hypochondriacâ Suffocatione Curabitur* laudatis toties *Oleis Aromaticis*, & *Salibus Volatilibus* quibusvis, sed maximè *Oleosis*; factâ semper aliquâ pro Symptomatum Comitum diversitate Mixturarum varietate, unà cum Simplicium ipsorum delectu.

Castorei & Spiritûs Salis Armoniaci Vires in Suffocatione.

Olei Garyophyllorum & Terebinthinæ Vires in Syncope. Mixtura.

LXXI. Quemadmodum enim, ubi nominata urget *Suffocatio*, meritò aliis multis præfertur *Castoreum*, ejusque cum rectificato Vini Spiritu elicita *Tinctura*, & *Salis Armoniaci Spiritus*; ita ubi Frigus tam externè quàm internè urget valdè in *Syncope*, aliisve Affectibus affinibus, præ aliis omnibus mihi hactenus compertis laudo *Oleum Garyophyllorum Stillatitium* non ingratum; nec improbo *Terebinthinæ Oleum* minùs gratum, postquam cum Spiritu Vitrioli Effervescentiam excitat cum insigni calore junctam.

LXXII. Exempli loco esto sequens Mixtura.

♃. *Aq. pulegii*, ℥ ij.
theriac. simpl. ʒ vj.
Tinctur. Castorei, ʒ ij.
Ol. Macis Stillat.
Succini, *an.* Gutt. iij.
Syr. fœniculi, ℥ß.
M.

Ejus Usus. Spiritus Salis Armoniaci Usus & Vires.

Hujus Usus esto in *Suffocatione Hypochondriacâ*, ipsam sæpiùs cochleatim exhibendo.

LXXIII. Potest huic Misturæ addi *Spiritus Salis Armoniaci* ℈ j. unde longè potentior evadet; quamvis possit quoque in quovis ejus Cochleari ad *Guttas* iij. iv. aut v. adjici; aut angusti orificii Vitrum Spiritum dictum continens in gravissimâ ejus specie naribus applicari; acri namque ipsius odore solent utplurimum excitari Ægri tum ab illâ Suffocatione, tum ab Epilepsiâ.

In Syncope & Animi deliquiis Mistura.

LXXIV. In *Syncopes* autem metu, aliisve *Animi Deliquiis* levioribus, cum *Frigore* tamen molesto & formidabili conjunctis, ex medicamentis vulgò in Officinis plerisque prostantibus sequens paretur Mixtura itidem cochleatim per intervalla brevia usurpanda.

♃. *Aq. menthæ*, ℥ ij.
Vitæ Matthioli, ℥ j.
vel *Tinctur. Cinnamom.* ℥ß.
Ol. Garyophyllor. Gutt. vj.
Syr. Cochleariæ, ℥ j.
M.

Salium Volatilium, & Oleorum Aromaticorum Vires.

LXXV. Non tantùm per quotidianam Experientiam edoctus commendo laudata modò Salia volatilia, & Olea Aromatica, sed quia idem Ratio suadet: Ratio, inquam, ex Salium istorum & Oleorum analysi, atque Animi Deliquiorum, Hypochondriacæque Suffocationis Causâ Efficiente, Pituitâ Viscidâ & Acidâ, vel Halitibus itidem Viscidis & Acidis, Austerisve simul collatis petita. Habent namque Salia ista & Olea vim omne Viscidum solvendi ac incidendi, omne autem Acidum & Austerum temperandi ac corrigendi, omne demum Halituosum & Flatulentum discutiendi ac dissipandi.

Eorum Usus cùm Æger nec Os aperire, nec quid deglutire potest.

LXXVI. Ubi Æger magis Mortuo, quàm Vivo similis Os nec aperire, nec claudere, multò minùs debitè aliquid deglutire potest, tunc commodum erit, loco præscriptarum Misturarum, laudata *Olea Aromatica* tum simplicia, tum magis composita *cum rectificato Vini Spiritu* vel confusa duntaxat & tantillùm agitata, vel majori artificio & circulatione diutina penitiùs juncta ad *Guttas iij. iv. pluresve* subinde in Ægrorum Os, ac imprimis per Infundibulum Argenteum, Aureumve ad fauces usque immittere, quò tum in Ventriculum, ac Intestina (unde tam gravis Mali Causa utplurimùm quaquaversùm propellitur) tum in Asperam Pulmonum Arteriam usque ad Ipsum Sanguinem in Pulmonalibus Vasis hærentem possint penetrare, atque ubique noxam urgentem corrigere ac emendare.

Animi Mæror quibus præveniatur. Quibus tollatur.

LXXVII. Inter Causas Antecedentes, ac Res Non-naturales *Animi Mæror præveniri* potest ac debet Rationibus tum Philosophicis, tum Theologicis contra quævis molesta Mentem in tempore muniendo; Idem jam præsens ac urgens *tolletur* ac superabitur iisdem; quamvis plerumque tardiùs ac lentiùs.

Pavor quibus præveniatur.

LXXVIII. Potest quoque contra *expectandum* ac *prævisum Pavorem* muniri ac præparari Animus ad quævis adversa fortiter ferenda; unde minùs afficietur tunc ab incusso Terrore Animus, cujus noxæ mox iterum evanescent: uti contrà potentiùs, graviùsque concutietur Animus Meticulosior, & adversa quævis, etiam minima, pro gravissimis habens, ac nullis ferendis aut perferendis accommodatus, aut exercitus.

Inexpectati Terroris effecta.

LXXIX. Ab *inexpectato* verò *Terrore* omnes quidem afficiuntur potenter: potentiùs licet ac diutiùs Timidi ac Ignavi; leviùs breviùsque Fortes ac Cordati, ob rationes modò datas.

Cessans Effervescentia à Frigore externo quomodò curetur. Et quibus.

LXXX. Ubi à *mordaci Aëris vel Aquæ Frigore Cessat* Vitalis Sanguinis Effervescentia, non tantùm transferendum Corpus Ægri in Aërem blandiorem, non tamen æstuantem, Partesve affectæ ex Aqua algida removendæ, ac insuper Frictionibus fortioribus Sensus in partibus externis excitandus, quin exhibenda, infundendave per Os medicamenta ex *Aromaticis Oleis*, *Salibusque*

Volatili-

Volatilibus parata, & imprimis *Sudores* simul moventia; quò repellatur foràs Frigus, ejusque Causa unà cum refluo Sanguine, Lymphâve ad Cor & interiora penetrans.

Oleorum Aromaticorum, & Salis Volatilis Vires.

LXXXI. Horum autem eorundem medicamentorum beneficio Emendabitur quoque Viscidorum & Acidorum Humorum, Flatuumque in Corpore præexistentium Vitium: quin *Præcautionis* loco assumi possunt eadem, quoties Frigidiori Aëri exponi, Aquæve imponi debet Corpus.

Diminuta ob Bilem minus Acrem Effervescētia cura. 1. Aërem Mutādo. 2. Acria Cibis admiscēdo, & abstinendo à Pituitosis &c. 3 Somnum minuēdo & Vigilias augendo. 4 Corpus Exercendo. 5 Quosdā Animi Affectus admittendo & quosdam abigendo. 6. Mēses Sudoresque Movendo.

LXXXII. II. *Diminuta in Corde Sanguinis Effervescentia* ob *Bilem minus Acrem Curabitur* 1. Mutando *Aërem* Frigidiorem, Humidioremque in Calidiorem ac Scciorem, arte saltem paratum per Ignem luculentum, Plantasque Aromaticas in mansione ordinariâ dispersas.

LXXXIII. 2. Admiscendo *Cibis Condimenta* Aromatica & Acria; ut & abstinendo ab Alimentis valdè Pituitosis, Aqueis, Oleosis, & Acidis.

LXXXIV. 3. Detrahendo aliquid *Somno*, & protrahendo indies *Vigilias*.

LXXXV. 4. *Exercendo Corpus* magis magisque, etiam ad mediocrem Defatigationem.

LXXXVI. 5. *Occupando Animum Curis ac Solicitudinibus*, nec abhorrendo ab *Iracundiâ* non nimis vehementi; *Lætitiæ* imprimis studendo, & omnem *Tristitiam*, *Metumque* abigendo.

LXXXVII. 6. *Movendo* blandè *Menses*, *Sudoresque* solitos, per medicamenta sæpiùs, ac suo præsertim loco descripta & describenda.

Diminuta ob Bilē nimis Paucam Effervescentia quomodo curetur. Quibus Bilis Acrior & copiosior reddatur

LXXXVIII. *Diminuta* ob *Bilem nimis Paucam* in Ascendente Sanguine contentam *Effervescentia* prædicta *Curabitur*, quando easdem, quas minùs acris, agnoscit Causas, memoratis modis; quando verò *Alvi Fluxum Biliosum* sequitur, aut ab imprudentibus perperam institutas *nimias Bilis Evacuationes*, tum *comprimendo*, *supprimendoque*, si adhuc duret, *nimium* illum *Bilis Effluxum*, per *Austera & Opiata* leniora, non semel hinc inde jam notata; tum *reparando Bilis Defectum*, per *Condimenta*, *Medicamentave & Aromatica*, & satis *Acria*, itidem passim laudata, *Sinapi* puta, *Raphanum Rusticanum*, *Nasturtium*, *Cochleariam*, *Piper*, *Zinziber*, *Cinnamomum*, *Garyophyllos*, *Cardamomum*, &c. Horum enim ope non tantùm *Acrior*, sed & *Copiosior* reddetur in Corpore *Bilis*, ac consequenter Augebitur Diminuta priùs Sanguinis Effervescentia.

Diminuta ob Lymphā minus Acrem Effervescētia curatur. 1. Aërem mutādo. 2. Acida Vsurpando. & Vitādo Pituitosa Aquea &c.

LXXXIX. *Curabitur* eadem *Diminuta Effervescentia* ob *Lympham minus Acidam* 1. Mutando *Aërem* à Sole aut Igne quovis *æstuantem* cum *frigido*, ac recipiendo se in locum subterraneum, vel aliàs frigidulum; & corrigendo *Humidum* vel *pluviosum* imprimis excitato in cubiculo, aliove mansionis loco Igne lucido ex odoratis præsertim Lignis parato.

XC. 2. Usurpando frequenter *Condimenta*, *Medicamentaque Acida*, Succos Citri, Arantiorum, Ribesiorum, Berberorum, Acetum, Acetosam, Spiritus Salis, Vitrioli, Sulphuris, Nitri, &c. quorum ope Augebitur sensim unà cum deficiente Lymphæ Aciditate Diminuta ideò Sanguinis Effervescentia. Quod ut citiùs contingat, vitanda simul, minuenda saltem *Alimenta & Condimenta Pituitosa*, *Aquea*, *Oleosa*, & *valde Aromatica*.

3. Somnum minuendo, & Vigilias augendo. 4. Corpus exercēdo. 5. Curas admittendo. Mēses & Alvum movēdo.

XCI. 3. Minuendo *Somnum*, & Augendo indies *Vigilias*.

XCII. 4. *Exercendo* magis magisque agitatione mediocri *Corpus*.

XCIII. 5. Occupando *Animum* curis ac solicitudine mœstâ.

XCIV. 6. Restituendo *Suppressum Menstruorum* vel *Alvi Fluxum* familiarem.

Diminuta ob Parciorem Lymphā Effervescentia. curatur. 1. Acida usurpando. 2. Obstructiones tollendo.

XCV. *Curabitur* eadem *Diminuta* ob *Parciorem Lympham Sanguinis Effervescentia*, 1. Eandem paulatim *augendo* per *Condimenta*, *Medicamentaque Acida* modò recensita indies quantitate parvâ quovis tempore usurpata.

XCVI. 2. Tollendo *Lymphaticorum Vasorum Obstructionem*, aliamve *Augustiam* omnem tum *Stagnationis*, tum horum *Vasorum Ruptionis*, atque adeo *Lymphæ Effusionis* Causam, per *Medicamenta* Coagulatam in laudatis Vasis *Pituitam Solventia* ac *Incidentia*, & imprimis *Sudorifera* non semel in hoc Opusculo præscripta: observando semper cum majori successu eadem usurpari, quando ad Sudorem blandum eliciendum componitur corpus, ac præsertim quando idem actu talis propellitur; sic enim faciliùs, citiúsque solvitur Obstructio illa noxia.

Diminuta ob Viscidiorem. Lymphā Effervescētia curatur usurpādo Acida & Salina.

XCVII. *Curabitur* denique *Diminuta* ob *Viscidiorem Lympham* prædicta *Sanguinis Effervescentia*, usurpando eadem modò memorata Medicamenta *Incidentia*, tum *Acida*, tum *Salina*, & imprimis *Volatilia*, qualia sunt *Spiritus Salis & simplex*, & *dulcis*, atque *Salia Volatilia* omnia, *Oleosa* præterrim, toties à nobis ac meritò laudata, eaque diutinè ac minori quantitate assumpta, tum sine, tum unà cum Alimentis.

Vitanda Viscida, Aërem Frigidū & Mœrorem.

XCVIII. *Vitanda* interim *Alimenta Viscida*; ut & *Aër frigidus & asper*; *Animique Mœror gravis ac continuatus*: quorum loco usurpanda sunt *Alimenta* facilis fermentationis, Panis triticeus ritè fermentatus, Carnes Volatilium potiùs, quàm Aqueorum, additis *Condimentis Aromaticis*; sic *Aër* quæratur, paretúrve arte blandè calens ac siccus; *Animusque* disponatur ad Hilaritatem, gratisque objectis recreetur.

Curatio Auctæ Effervescentiæ. 1. Ob Fel Acrius.

XCIX. III. *Aucta* verò *Sanguinis Effervescentia Curabitur* 1. quando *Fel Acrius* ejus Causa existit, *Corrigendo*, *Temperandoque* Ipsum imprimis per modò recensita *Acida*, pro singulorum Ægrorum constitutione peculiari varianda, & plùs, minúsve aliis additis alteranda.

2. Ob Fel copiosius.

C. *Curabitur* eadem 2. quando *Fel copiosus* in Folliculo suo existens nimiâ quoque copiâ pergit ad Cor, illud *Minuendo*, *Evacuandoque* per *Cholagoga* sæpiùs à nobis jam descripta, & imprimis Cap. 2. §. 42. & seq. minore dosi usurpata: ne alias Hypercatharsis, aliive Affectus graves excicentur.

CI. *Abstinendum* autem simul ab ulteriori usu *Condimentorum*, *Medicamentorumve Aromaticorum & Acrium*, & maximè *Amarorum*.

3 Ob ductum Bilarium obstructum.

CII. *Curabitur* eadem 3. quando *Impeditus* est *Bilis ad Intestinum Descensus* ex *Obstructione Pituitosâ in Ductu Bilario Intestinali* existente; illam *Solvendo* per *Incidentia* modo §. 97. & Cap. 2. §. 28. 30. & seq. imò hinc inde passim descripta.

CIII. Quod si *Calculosa* fuerit Ductûs Intestinalis *Obstructio*, Solvetur eadem commodè

tum per *Graminis* Decoctum, vel Aquam post prævìam fermentationem distillatam, tum per *Spiritum Nitri* optimum cum aliis indies usurpatum, tum per alia huic Coagulationi Calculosæ magis specialia.

4. Ob turgentem Bilem.

CIV. *Curabitur* eadem 4. quando *Turgens Bilis* sponte, hoc est, ab *Internâ Causâ* ad sui *Effusionem* universalem irritatur; *Incrassando, Figendoque* tum *Bilem*, tum *Acidum Volatile* in corpore furens, imprimis per *Sulphura Mineralium* aut *Metallorum Narcotica* vel potiùs *Anodyna* dicta, ut & *Bolos, Terrasque Sigillatas* multifarias, præsertim circa Aurifodinas extractas: quibus *Præveniri* quoque potest illa periculosa, & sæpenumerò lethalis efferæ Bilis Effusio.

CV. *Choleræ Morbi Curationem* dedimus Cap. 5. §. 34. sicut *Febres Ardentes* curandi modum daturi sumus inferiùs Cap. 29. & seq.

5. Ob Lympham parciorē.

CVI. *Curabitur* eandem *Sanguinis Aucta Effervescentia* 5. quando *Lympha & Volatilis, & Acris, Parcior* licet ad Cor defertur, & ipsius Causa existit, tum *Abstinendo* ab ulteriori Usu *Condimentorum, Medicamentorumve Aciditate Volatili & Acri* præditorum, & §. 43. notatorum, & *Assumendo* per vices *Acida magis Austera* & *Aquâ* sufficiente deluta.

Celeris Effervescentia curatur. 1. Pituitam augendo.

CVII. IV. *Celerius perfecta* hæc Sanguinis *Effervescentia* ob *Pituitam* in ipso *Pauciorem, Bilemque* ac *Lympham* idcircò *Acriores*, minúsque Temperatas, *Curabitur* 1. *Reparando & Augendo Pituitam* desideratam *Alimentis* multam Pituitam generantibus, Iusculis paratis ex partibus extremis Animalium, Capitibus, Pedibusque Vitulorum, Ovium, &c. Piscibus, Marinis præsertim, Lacte Bubulo, Caprillo, &c. *Abstinendo* interim, *parcè* saltem *utendo Condimentis, Medicamentisve* valdè *Acribus & Aromaticis.*

& ab Acribus Abstinendo. 2. Aërem mutādo.

CVIII. 2. Mutando *Aërem* quovis modo æstuantem ac subtilem in Frigidum & Crassiorem.

3. Quiescendo.

CIX. 3. *Corpus* à *Motu* vehementi ac perseverante componendo ad *Quietem*.

4. Somnium augendo.

CX. 4. *Vigilias* protractas commutando cum *Somno* & longiore & profundiore.

5. Curas vitando.

CXI. 5. *Animum* liberando à *Curis & solicitudibus gravibus* ac molestis.

6. Diarrhœam Pituitosam, & Pituitæ fluxum sistendo.

CXII. 6. Sistendo, Curandoque *Diarrhœam Pituitosam*, aliumve *Pituitosi Humoris Defluxum* aut *Effluxum* præternaturalem, sicut id suo docetur loco.

Tardior Effervescētia quâ curetur.

CXIII. V. *Tardiùs procedens* Sanguinis *Effervescentia* ob *Pituitæ*, ac *Viscidæ* imprimis *Abundantiam, Bilisque* ideò & *Lymphæ Inertiam, Curabitur Diætâ & Medicamentis* tum Cap. 2. §. 28. & seq. tum huius Cap. §. 96. & seq. tum alibi propositis.

Inordinata quomodo curetur.

CXIV. VI. *Depravata & Inæqualis*, vel *Inordinata* Sanguinis *Effervescentia* ab *Inæquali* vel *Bilis*, vel *Lymphæ*, vel *Liquoris* ex Confluentium ad tenue Intestinum Humorum *Ternario exurgentis*, vel *aliûs alicujus nondum satis observati Humoris tantum*, vel *Plurimum simul Affluxu* sive *Liquoris*, sive *Halitûs* specie ad Cor facto pendens *Curabitur*, & *Corrigendo* 1. Singulorum quocunque modo peccantium *Humorum vitium*: Et *Coërcendo* 2. Plurimum confluentium *Effervescentiam vitiosam*: Et *Emendando Discutiendove* 3. *Halitus, Flatusve* tunc excitatos *vitiosos*: Et *Componendo* 4. *Animum* quovis *Affectu gravi turbatum*, frequentissimamque ac potentissimam confusè agitatorum Humorum variorum Causam, Et *Vitando, Temperandove* 5. *Aëram* aut *Alimentum noxium*, rariorem, minúsque potentem prædictæ Humorum agitationis Causam.

CXV. Quibus *modis & mediis Corrigi* debeant *Singulorum Humorum* in Corpore humano existentium, & hactenus *notorum Vitia*, non semel dictum in superioribus.

Humores aliquos hactenus ignotos & Sanguini admisceri & Effervescentiam conturbatur

CXVI. Quoniam verò Capitis hujus §. 50. & 53. aliorum insuper nulli (quod sciam) hactenus planè notorum, perspectarumque Humorum mentionem feci; quos tamen in homine tum existere, tum Sanguini ad Cor refluenti vel immediatè, vel mediatè admisceri, atque viciatos Sanguinis Effervescentiam nonnunquam mirè conturbare non sine causâ me suspicari dixi, nec tamen ipsos vel nominavi, vel indicavi, meritò id Medicum eximium, cui præcedentia typis mandata percurrere libuerat, movit, ut me moneret; verbo saltem, ne ulli verba dedisse videretur, dicta mea illustrarem; atque Humorum à me conjectatorum aliquos patefacerem: Cujus acri, exactoque judicio sicut semper multùm tribui, ita ipsius consilium in hoc negotio mihi sequendum duxi.

A Testiculis, & Partibus Seminis generationi dicatis aliquem per corpus universum diffundi Halitum

CXVII. Plurima certè testantur & in Sanis, & in Ægris quandoque aliquid à *Testiculis*, aliisve *Seminis generationi ministrantibus partibus*, ac præsertim vegetis, multúmque Seminis potentis producentibus transire ac meare in corpus universum, quod valdè, valideque ipsum afficiat. Cui dicto fidem faciunt non tantùm Castrati effœminati: sed tum Mares, tum Fœminæ ad Venerem alacriores, atque inexplicabili naturalis libidinis œstro nonnunquam perciti, & imprimis ad objecti Sensus potenter moventis, Animamque mire commoventis occursum: Unde, quoties votis sui potiri non licet, aut non decet, quot malis subinde urgeantur idcircò, premanturque miseri, docent ac evincunt infinitæ à Medicis notatæ historiæ commiserationis plenæ.

CXVIII. Illud idem confirmant Brutorum Castratorum, Boum, Vervecum, Caponum &c. Carnes suaves, gratæque, ac plurimùm à non Castratorum, Taurorum, Arietum, Gallorum gallinaceorum &c. virosis atque ingrati saporis carnibus differentes.

CXIX. Adde quòd Bruta non minus, quàm Homines plurimùm soleant post castrationem pinguescere, atque Homines ante pubertatem Eunuchi facti rarò multùm virilis barbæ proferre, aut vocem masculam nancisci.

CXX. Hæc omnia verò à Spermatico halitu per universi corporis partes tam continentes quàm contentas disperso deducenda plurima evincunt, quæ pluribus deducere non est hujus loci.

A Glādulis Renalibus & Trachealibus Humorem singularem Sanguini communicari.

CXXI. Præter Testiculos observantur hinc inde in humano corpore *Glandulæ* à cæteris plus minus differentes, *Renales* puta & *Tracheales*; in quibus *Humorem Singularem* produci, eundemque immediatè aut mediatè Sanguini communicari fabrica earum singularis arguit.

CXXII.

Glandulæ Thymi liquor. CXXII. His meritò annumerabitur ex Conglomeratarum genere *Glandula Thymus*, cujus *Excretoria vasa propria* sicut omnibus Anatomicis, quantum ego saltem novi, hactenus sunt incomperta, ita *Liquor* qualiscumque per ipsa delatus, atque adeò ejusdem *Usus verus* omnibus manet etiam nunc incognitus.

Exhortatio. CXXIII. Quoniam verò multiplicibus occupationibus perpetuò distractus desideratæ horum & aliorum indagini ex voto hactenus non potui vacare, plures ex Auditoribus meis in Anatome ingeniosis ac industriis ad hasce, similesque partes diligentiùs perscrutandas non semel hortatus sum; quò, si fieri queat, hæc & alia plura nos adhucdum latentia eruerent, atque cum nominis sui laude ac commendatione orbi literato manifestarent; quod & hîc denuò publicè facio, singulisque successum fœlicem adprecor.

Quoties plures Humores simul & diversimodè peccant quid Medico agendum. CXXIV. Donec igitur Memorati Humores Halitusve nobis perspecti sint, de illorum vitiis variis ac remediis convenientibus tantisper silebimus; quò in viam reversi doceamus, Quoties plures Humores simul, & quidem diversimodè peccare, ideoque magis intricatè *Sanguinis Effervescentiam vitiare* deprehenduntur, toties acri & solicito judicio *quærenda seligenda & cæteris prævittenda*, quæ magis urgenti Humori aut vitio potissimum succurrant, vel ita *temperanda Remedia polychresta*, ut *simul singulorum vitia emendent, nullum foveant, vel augeant*. Ubi subacto per longum rerum usum judicio opus est, atque observatione accuratâ Juvantium & Nocentium: quibus neglectis non potest non sæpiùs cum ægrorum detrimento hallucinari Medicus, etiam portentosè Suffenus.

Humorū Effervescentiam coërcere Opiata. CXXV. Coërcent 2. præ multis aliis, atque universè quamvis *Humorum Effervescentiam Opiata*: quibus pro re natâ, & Humorum maximè peccantium diversitate addi possunt alia Ipsos simul temperantia, qualium formulas hinc inde proposuimus.

CXXVI. *Emendantia & Discutientia* 3. *Halitus, Flatusque* non semel in hoc Opusculo præscripsimus, ac nominatim Cap. 9. §. 23. & seq.

Animi Affectus ratione sedari. CXXVII. 4. *Animum Affectibus turbatum & omnes in Corpore Humores conturbantem componunt Rationes Solidæ* ratiocinatione masculâ Menti ægræ propositæ, atque Assensum ejusdem potenter cogendo tum ad pristinam serenitatem, tum ad quævis molestissima, quoties mutari non possunt, patienter, atque fortiter ferenda, perferendaque ipsam deducentes ac firmantes.

CXXVIII. Quâ ratione 5. tum *Alimenta noxia*, tum *Aër vitiosus vitari*, debeant vel *corrigi*, non semel quoque dictum in superioribus.

Inæqualis Humorum ad Cor Affluxus, & Inordinatæ hinc Effervescentiæ curatio. CXXIX. *Inæqualis nunc Bilis, mox Lymphæ, alteriusve Humoris noxii ad Cor Affluxus & Inordinatam in Corde Sanguinis Effervescentiam excitans*, postquam tam ex diversis Animi Affectibus, quàm cæteris Rebus Non-naturalibus diversimodè, at subitò ac reciprocè ipsos Ægros invadentibus ortum suum habent, *diversis* quoque *auxiliis*, tam *Spiritualibus* & in ratiocinatione catenatâ consistentibus, quàm *corporeis* & medicamentorum nomine notis, pro symptomatum concurrentium diversitate subinde mutandis aut ingeniosè commiscendis, *Curabitur*.

CXXX. Hæc autem omnia cùm non ita difficulter peti possint ex supradictis, ne eadem continuò repetendo Lectori nauseam excitemus, malumus brevitati studentes ad sequentia festinare.

CAPUT XX.

De sanguinis per Pulmones Motu læso.

Sanguinis per Pulmones Motus. I. SAnguis *in dextro Cordis Ventriculo Effervescens, incalescens* atque *Rarescens* parietes ipsius sensim magis, magisque *expandit*, donec istâ expansione irritatum *Cor* parenchyma suum musculosum Spirituum Animalium ope contrahat, simulque *Sanguinem* contentum in *Pulmonalem Arteriam exprimat*; ex quâ per Pulmonum *parenchyma* (quod mihi maximè videtur probabile) *in Pulmonalem Venam transfusus ad sinistram Cordis Auriculam, Ventriculumque sinistrum pergit*.

Sanguinem ab Aëre in Pulmonibus temperari & condensari. II. Dum autem per Pulmones Sangnis, ab *Aëre Inspirato* in *Æstu* suo ac fervore blandè *temperatur*, & plùs minùs *Condensatur*, ne ab excitatis fervore nimio Halitibus copiosioribus Suffocetur in Corde & Sanguine modò accensus Ignis Vitalis.

Quot modis lædatur hic Sanguinis Motus. III. *Læditur* hic *Sanguinis per Pulmones Motus* 1. quando *Nullus* fit. 2. quando *Tardius*, 3. quando *Celerius* procedit. 4. quando *aliò, quàm quò decebat*, propellitur Sanguis.

Hujus ablati causa. 1. Sanguinis Defectus. IV. 1. *Nullus* fit *Sanguinis per Pulmones Motus*. 1. *ob ejus in Dextro Cordis Ventriculo Defectum*, Cavâ Venâ insigniter vulneratâ, & effuso intra vel extra corpus omni penè Sanguine; ad Cor aliàs fluxuro.

2. Ejusdē Coagulatio ac concretio. V. 2. *Ob ejusdem Coagulationem ac Concretionem*, quamvis summam vix possim comminisci subitaneam, nisi forsan in gravissimâ *Syncope* ab Acido acri abundantiùs ad Cor delato; quemadmodum id non semel observavimus factum à Spiritibus acidis per Syringam in Canum Venam notabilem infusis.

3. Cessans cordis Contractio. VI. 3. *Ob cessantem Cordis Contractionem* in *Apoplexiâ* vehementissimâ, propter impeditum Spirituum Animalium per Nervos ad partes quasvis Motum.

4. Nimia Vasorum Pulmonis repletio. VII. 4. *Ob nimiam Vasorum Pulmonis Repletionem*, tum sæpiùs in *Plethorâ extremâ*, tum rariùs in *Plerorumque Pulmonis Vasorum Obstructione* qualicumque.

Universalis hic Motus impeditus causa mortis. VIII. Ubi *Universalis* ac per omnia Pulmonum Vasa contingit *Motus* ille Sanguinis valdè *Impeditus*, aut *cessans*, brevi moritur Homo, aut *Extinctus* ob Sanguinis *defectum*; aut *Suffocatus* ob ejusdem *copiam*, vel *stagnationem*; nî confestim sectâ venâ *redundans minuatur*, vel pro re natâ *copiosiùs affluens aliò avertatur*.

Particularis causa Peripneumoniæ. IX. Ubi autem in *quibusdam* duntaxat *Pulmonum Vasis* propter *Obstructionem moveri desinens Sanguis* aliquandiu ibidem *stagnat*, *Peripneumoniam*, hoc est, *Pulmonum Inflammationem* parit.

Tardioris motus causa. 1 Sanguinis Viscidītas. X. *Tardiùs movetur* per Pulmones Sanguis, vel 1. propter sui *Visciditatem*, à *Pituitâ* simili undecunque ortâ productam.

2. Vasorū Angustia. XI Vel. 2. Propter ipsorum *Vasorum Angustiam* non tamen extremam.

XII. Vel 3. propter *Animalium Spirituum*

3. Animalium Spirituum

Cor imbecilius moventium *Penuriam*, sive illi *consumantur* nimium per Dolores, Vigilias, Meditationes solicitas, Curas, Corporis Defatigationes, &c. sive *non reparentur* per Inediam protractam, Spirituosorum saltem Alimentorum defectum, aut neglectum.

Celerioris motus causa. 1. Sanguinis aucta Fluiditas.

XIII. III. *Celerius* per Pulmones movetur Sanguis, vel 1. propter auctam ipsius *Fluiditatem* à Sero quovis in ipso abundante.

Major Æstus.

XIV. Vel 2. propter *Æstum majorem* in Corde unà cum potentiore ac proinde celeriore *Sanguinis Rarefactione* quocumque modo excitatione.

3 Humor Halitusve acris.

XV. Vel 3 propter *Humorem, Halitumve acrem* unà cum Sanguine ad Cor delatum, ipsúmque ad frequentiorem sui contractionem ; Sanguinisque contenti expulsionem irritantem.

Præposteri motus causa. 1. Vasa erosa, vel rupta.

XVI. IV. *Aliò, quàm quò deceat*, movetur Sanguis per Pulmones propulsus, 1. quando Ipsus ex *Vasis* suis *erosis, ruptisve* erumpit in *Arteriam Asperam*, mox per *Os ejicitur* in *Hæmoptoe*, hoc est, *Sanguinis Sputo*.

2. Vasa aperta.

XVII. 2. Quando idem ex *apertis* quovis modo *Vasis* suis effunditur in *Pulmonum Parenchyma*, & *Peripneumoniam* producit.

3. Vasa Vulnerata.

XVIII. 3. Quando idem ex *Vasis* suis *Vulneratis* excidit in *Pectoris Cavitatem*, ubi collectus atque in *Pus* vel *Saniem* mutatus *Empyema* constituit.

Vasa Pulmonum à quibus erodantur

XIX. *Eroduntur Vasa* Pulmonum sæpius ab *Humoribus Acribus & Salsis*, vel *Acidis* è *Capite* ad Pulmones delabentibus ; rariùs, si unquàm, à *similibus* unà cum Sanguine ad Pulmones delatis.

A quibus rumpantur.

XX. *Rumpuntur* eadem *Vasa* 1. à *Tussi*, *Vociferatione*, *Saltu*, *aliove Corporis Motu vehementiore*.

XXI. 2. A *Sanguine potentiùs* in Corde *Incalescente*, atque simul valdè *Rarescendo* Pulmonum Vasa *nimium Distendente*.

A quibus Vulnerentur.

XXII. *Vulnerantur* eadem *Vasa* à quovis *Instrumento acuto, Cultro, Gladio*, similive alio per Thoracem aut Diaphragma inflicto in Pulmones, ipsorumque Vasa *penetrante & sauciante*.

Sanguinis motus deficiens ob ejus defectum incurabilis.

XXIII. I. *Sanguinis*, ob sui in dextro Cordis Ventriculo defectum, *in ac per Pulmones Deficiens Motus Curari nequit*.

VI. Sanguinis concretio subitanea. Quæ vero paulatim evenit, quomodo curetur.

XXIV. *Sanguinis Coagulatio ac Concretio valida & subitanea* pro *Incurabili* habenda : Quæ autem *paulatim evenit*, *sensimque augetur*, *Curabitur Medicamentis Aciditatem acriorem frangentibus*, *temperantibusque*, adeóque tum *Spirituosis*, tum *Oleosis*, tum præsertim *Sale Lixivo præditis* ; quamvis Homini conducant imprimis *Salia volatilia*, quippe quæ dictis omnibus ac singulis constant, nec tantùm celerrimè quaquaversùm in corpore transfunduntur, verùm satis potenter, blandè licet, desideratam efficiunt, perficiuntque Acidi Acrioris emendationem, conveniente liquore diluantur, sæpiúsque usurpentur.

Oculorum cancri Usus & Vires.

XXV. Inter vulgò nota merito laudantur *Oculi cancri* Vino acidiusculo, vel Aceto stillatitio pauco (quò faciliùs Acido in corpore peccanti admisceantur) soluti & aliis convenientibus additis per intervalla sumpti. Exempli gratiâ.

Mixtura

℞. *Aq. hyssopi.*
Fœniculi, an. ℥iß.
Vitæ Matthioli, ℥j.
Aceti stillatit ℥ij.
Ocul. Cancri pulverat. ʒß.
Syr. Cochlear. ℥j.
M.

Alia Mixtura.

vel ℞. *Aq. menth.* ℥ijß.
theriacal. simpl. ʒvj.
Tinct. Castorei, ʒij.
Spir. Salis Armoniac. ℈j.
Ol. Cortic. arantior. Gutt. vj.
Syr. fœnicul. ℥.
M.

Earum Vires & Usus.

Prior Mistura minùs efficax, licet gratior ; posterior minùs grata, sed magis efficax erit : utraque cochleatim usurpata conducet acriori Acidi temperando ; quamvis posterior præferenda ; quoties aliquid austeri concurrere observabitur, cujus primarium signum est Angustia quævis ad Hypochondriacam Suffocationem tendens, sive ipsa assurgat usque ad fauces, sive hæreat circa præcordia ; & inexplicabiles pariat Ægris anxietates ; ac continuò instans Animi Deliquium minitantes.

Austeri signa.

Cordis Contractio cessans quomodo curetur.

XXVI. *Cordis Contractio* in vehementi Apoplexiâ *Cessans nunquam Curabitur* ; nec facilè *prævenietur* nisi *valdè Spirituosis & Aromaticis* sæpiùs usurpatis, *Aquâ vitæ Matthioli*, *Apoplecticâ* & similibus : non neglectis interim aliis antecedentes Apoplexiæ Causas corrigentibus aut educentibus alibi proponendis.

Plethoræ curatio.

XXVII. *Sanguinis Plethora* citò, tutóque *Curatur Evacuatione* ipsius sufficiente per *Venam sectam* ; sive illa simul ac semel fiat, sive pro Ægrorum naturâ peculiari & viribus per iteratas vices. Sunt enim plures, qui magnam ejus detractionem confertim factam ferre non possunt, quin mox in Animi Deliquium incidant ; à quo cùm nil boni unquam certò evenire possit ulli, malim ego ipsum, quoties licet præcaveri, atque securè potiùs, quàm temerè Curationem omnem institui ; postquam non semel illis temerariis Sanguinis humani Effusoribus accidit, ut unà cum Sanguine Animam ægris educerent : Cujus nullum est periculum, si per intervalla, etiam brevia, eliciatur minori quantitate Sanguis, quam primùm vel minimum instantis Animi Deliquii comparet signum, sistendus ; & posteà, si Affectus ampliùs desideret, iterum cum majori ægrotorum commodo mittendus.

XXVIII. *Obstructionis* & hanc insequentis *Inflammationis Ratio*, *Generatio*, & *Curatio* exprofessò tradetur inferiùs Cap. 40.

Tardior Sanguinis Motus Curatur 1 Corrigendo Visciditatē ejus.

XXIX. II. *Tardior Sanguinis per Pulmones Motus Curabitur* 1. *Corrigendo ipsius Visciditatem Pituitosam* per *Incidentia & Attenuantia* tum *Spirituosa*, tum *Salina*, tum *Oleosa*, tum & quandoque *Acida* usurpata, vel *Sola*, vel prudenter *commixta*, non semel proposita.

2. Vasorum angustiam tollendo.

XXX. 2. *Tollendo* præsertim *Vasorum Angustiam*, & quidem pro Causarum peccantium varietate diversimodè : sed de his agendum alibi.

3. Spiritus Animales reparando.

XXXI. 3. *Reparando Spirituum Animalium* Cor imbecilius contrahentium *penuriam*, tum *assumendo* sæpiùs *Alimenta* multùm *Spirituosa* Vinum generosum, ac præsertim ejusdem Spiritum tam simplicem, quàm diversorum additione multipliciter Aromaticum factum, eundemque rariùs quidem solum ac purum, frequentiùs

Aqueo-

Aqueorum gratorum admistione fractum, dilutumque; tum *vitando moderandoque Curas, Vigilias, Lucubrationes protractas, Corporis Defatigationes, &c.*

Celerior Motus Curatur 1. Fluiditatem Sanguinis minuendo per incrassantia, Alimenta, Medicamenta.

XXXII. III. *Celerior Sanguinis per Pulmones Motus Curabitur* 1. *Fluiditatem* ipsius *minuendo* per *Incrassantia*, tum *Alimenta*, tum *Medicamenta*

XXXIII. Ex *Alimentis* usurpentur *Pedes*, aliaque brutorum *extrema* multùm *Gelatina* promentia, ipsique adeò *Pisces*, ac præsertim *marini*.

XXXIV. *Potus* esto *Vinum rubellum* & austeriusculum, aut *Cerevisia Chalybeata*, vel quibusvis adstringentibus gratioribus facta medicata.

XXXV. Inter *Medicamenta* laudatur *Diascordium*, *Theriaca recens*, ac omne *Terra Sigillata* genus, *Cornu Cervi ustum*, &c.

Pilularum de Cynoglossâ Vires. Pilulæ de Styrace.

XXXVI. *Serum Salsum* præ aliis omnibus corrigunt *Pilulæ de Cynoglossâ*, ad grana duo vel tria semel aut bis quotidie assumptæ: quarum loco sequentes de *Styrace* dictæ parari poterunt atque pari dosi usurpari.

℞ *Styracis Calam.*
Succi Glycyrrhiz. inspiss. vel extracti,
Olibani,
Myrrhæ rub.
Opii Thebaïc. an. ʒß.
Croci Orientalis, ℈j.
Cum Syr. papav. albi q. s.
F. Massa Pilularum.

Rotulæ.

XXXVII. Cui Rotulæ magis placent, sequenti aut simili utatur formulâ.

℞ *Sem. hyoscyami albi,*
papav. albi, an. ʒß.
Thuris mascul.
Myrrhæ rub. an. ℈j.
Croci opt. ℈ß.
Succi Glycyrriz. inspiss. ʒj.
Sacchar. althææ, ℥ß.
Gumm. tragacanth. in Aq. rosat. dissolut. ʒj.
M. f. s. a. Rotulæ exiguæ.

Earum Usus.

Harum unam subinde in ore teneat Æger, ac sensim deglutiat. Potest quoque Ipsis admisceri *Opij Thebaici* Drachma dimidia, unde potentiùs corrigetur quævis Humorum Acrimonia.

2. Ipsius æstum temperandum.

XXXVIII. Sanguinis per Pulmones Motus Celerior Curabitur 2. *Temperando Ipsius Æstum* in Corde auctum per *Acida* & *Aquea*, qualibus constant *Sempervivum majus, Plantago, Solanum, Acetosa*, Sanguinis æstum blandiùs vel potentiùs compescentia.

3. Temperando Humorem Acrem.

XXXIX. Curabitur idem Sanguinis per Pulmones Motus Celerior 3. *Temperando Humorem Acrem* ad Cor delatum per *Spirituosa*, *Oleosa*, & imprimis *Opiata*, & alia sæpiùs memorata; illumque simul redundantem *Educendo* per *Hydragoga* itidem aliquoties laudata.

Et Halitus Acres

XL. *Halitus* verò itidem *Acres* ad Cor translati *Temperandi* sunt iisdem, ac *Discutiendi* per *Diaphoretica Spirituosa* & *Sale Volatili* tum *Simplici*, tum *Oleoso prædita*. Eorundem autem *productio nova impedietur* imprimis per *Opiata* & *Anodyna* cujusvis Constitutioni & Comitibus Affectibus maximè convenientia.

Præposterus Motus Curatur 1. Vasa rupta consolidando. 2. Sanguinem educendo 3. Humores corrigendo.

XLI. IV. *Aliò, quàm quò decebat, Effusus Sanguis per Pulmones Motu Curabitur* 1. in Sanguinis Sputo, *Consolidatis* quamprimùm *Vasis ruptis vel erosis* per Misturam Cap. 9. §. 20. descriptam, vel similem sæpiùs cochleatim assumptam: mox *Averso à Pulmonibus Sanguine* copiosiùs in *Plethorâ* effluente per *Venam* in Brachio aut Pede alterutro vel utroque *apertam*; denique *Correctis Humoribus Acribus Salsis*, vel *Acidis* à Capite defluentibus per memorata modò §. 35. & seq. *Opiata*, & blanda *Aromatica*. Curando simul, *Vitandove Tussim*, *Vociferationem*, *Saltum*, aliumve quemvis *Corporis Motum vehementiorem*.

In Vasorum distensione quid agendum.

XLII. Ubi verò ab *Incenso*, & *Rarescente nimium Sanguine* ad rupturam usque distenta fuere Pulmonum Vasa confestim Venâ Sectâ educendus, temperandusque Sanguis, assumptis præterea sufficienti copiâ Julapiis refrigerantibus dictis, atque ex Aqueis, Acidisque potissimum paratis. Ex. gr.

Iulapium.

℞ *Aq. Hordei,* ℥xx.
Iulap. Rosat. ℥iij.
Olei Sulphuris per campanam parati q. s. ad aciditatem Ægro gratam.
M.

Ejus Usus.

Bibat sæpiùs haustum mediocrem, donec Æstus observetur moderatus.

XLIII. *Perineumoniæ Curatio* petenda ex subsecuturo Cap. 40.

Grandium Pulmonis Vasorum, Vulnera lethalia.

XLIV. Pleraque *Glandium Pulmonis Vasorum Vulnera* solent esse *lethalia*; *Minorum* autem, ut & *Empyematis Curatio* tradetur alibi.

CAPUT XXI.

De Sanguinis ab Inspirato, Expiratoque Aëre Alteratione læsâ.

Sanguinem in Pulmonibus condensari.

I. **A**D *Sanguinis* ob Effervescentiam nuper descriptam in dextro Cordis Ventriculo incensi *Æstum temperandum Respirationem* ordinatam judicant plerique, quoniam evidentior *Calor* observatur in universo Corpore, ac præsertim Corde Animalium Pulmones, ideóque geminum in Corde Ventriculum habentium; quem ab Inspirato Aëre frangi ac temperari patet ex incommodis Aërem ad ipsius moderationem minùs aptum consequentibus.

Ab Aëre inspirato

II. Hoc ut Ego non nego fieri ita censeo *Sanguini multùm* in dextro Cordis Ventriculo *rarefacto* iterum *condensando* imprimis conducere Aërem inspiratum.

& quâ ratione.

III. Quâ vi autem, quove modo & ratione Sanguinem in utrumque hunc finem alteret Inspiratus Aër, non æquè patet. Ego id fieri puto, quatenus *in Aëre dispersæ sunt partes Nitrosæ atque Subacidæ*, Sanguinem æstuantem, rarefactumque condensare, atque ipsius æstum quoque blandè compescere potentes.

Partes Aëris Subacidæ & Nitrosæ. Hæ ex quibus componantur.

IV. Distinguo autem inter partes Aëris Subacidas & Nitrosas: cùm *Subacidæ*, *Acidaque* sint magis simplices, *Nitrosæ* verò magis compositæ, ex *Acidis* puta, non quibusvis, sed simul *Oleosis*, cum *Sale lixivo* junctis: quod artificiosa, Chymica nempe Nitri Analysis & Synthesis manifestum facit.

Diversi generis partes per Aërem Volitare.

V. *Per Aërem* multiplices volitare partes, non tantùm *Aqueas, Igneas, Terreasque*, at *Oleosas* quoque, *Spirituosas, Salinas Lixivas*, & *Acidas*, quin multipliciter ex his omnibus plus minùs mistas, plurima evincunt Experimenta, sedulis Mutatio-

num Chymicarum Scrutatoribus haud ignota, quamvis desidiosis ubique Philosophastris & garrulis Cavillatoribus abstrusissima: quæ aliquando, si res desideret, in bonorum ac uni veritati addictorum gratiam cum multis aliis ex nostro penu per Dei benedictionem satis locupleti, ringentibus licèt adversariis, publicè proferemus.

Quot modis Sanguinis hæc temperatio lædatur.

VI. *Læditur* hæc *Sanguini* non minùs utilis, quàm necessaria per Inspiratum Aërem *Temperatio*, cùm vel *Parcior*, vel aliquando *Nimia* fit.

Quando nulla fit.

VII. *Nulla* fit *Sanguinis Temperatio Aëris valdè æstuantis & quieti* culpâ; unde in *Animi Deliquium grave*, vel ipsam *Mortem* non rarò tunc incidit Homo; Sanguine ob defectum partium Nitrosarum, Acidarumve modò laudatarum summè rarefacto & fluido, ideóque Ignem suum internum obruente, ac suffocante.

Quando parcior.

VIII. *Parciùs temperatur* idem *Sanguis* ab Inspirato Aëre, ob eandem Causam, sed leviorem; quando *pauciores aut inertiores* sunt in Aëre *partes Acidæ*, ac *Nitrosæ*; *pauciores* saltem *Inspiratione alliciuntur*, quàm ad præsentem, urgentemque Sanguinis æstum & rarefactionem ex æquo temperandum desiderabantur.

Ob partium Aëris Acidarum ac Nitrosarum paucitatem.

IX. *Alliciuntur Pauciores* Aëris *Acidæ Nitrosæve partes* ob *Inspirationem* ipsam quâvis de causâ *impeditam*, & capite proximè sequente pluribus explicandam.

Quæ quare pauciores inspirentur.

X. *Pauciores existunt* aut *Inertes* in Aëre partes *Nitrosæ*, *Acidæve* ob summum *Æstum*, *vel Humiditatem* in ipso repertum: cujus præterea rei Signum, si non simul Causa, esse solet Tranquillitas Aëris summa.

Quare pauciores aut inertes existãt in Aëre.

XI. A Solis namque Radiis, tum Igneis, tum Spirituosis, frequentissimâ æstuantis Aëris causâ, Oleosæ quidem Aëris partes rarefiunt potenter, Salinæ autem, Acidæque leniuntur ac inertiores fiunt; sicut ab humiditate Aqueâ, sive pluviâ dissolutæ infirmantur: unde non mirum, si tales inspiratæ Sanguinis æstui temperando minùs sint aptæ.

Aër quietus Sanguini temperando ineptus.

XII. *Aërem quietum Sanguini temperando ineptiorem* esse ipso mediocriter saltem agitato evincit *Flabelli* usus, in summo Aëris æstu per agitationem blandam moderando tantopere utilis.

Quare Ventus aut flabelli motus frigus producat in Aëre.

XIII. Utique à Vento quovis, Flabellique motu Frigus produci testatur Sensus Frigoris in partibus externis Aërem sic agitatum excipientibus: quod fieri puto partim ob discussionem partium ignearum urgente Aëris æstu circa nos collectarum, ideóque calorem in nobis majorem producentium, partim ob adductionem & congregationem partium nitrosarum & acidarum priùs ab igneis vel fractarum, vel quaquaversùm depulsarum & ab invicem semotarum; ob majorem saltem ignearum copiam, efficaciamque Sensu minùs perceptarum.

Nimia Sanguinis Temperatio à Redundantiâ partium Nitrosaris vel Acidarum in Aëre.

XIV. *Nimia* fit ab Aëre inspirato Sanguinis per Pulmones delati *Temperatio*, id est, *Condensatio & Refrigeratio* quando *redundant in Aëre partes Nitrosæ*, *Acidæve*, à quibus sæpenumerò Hyemis præsertim tempore, flante Boreâ, & in Regionibus Zonæ frigidæ vicinioribus, ac imprimis, quoties priùs incaluit magis universum corpus eoúsque *coagulatur* in Pulmonibus *Sanguis*, ut *Obstructionem* in Vasis suis, aut intermediis Pulmonum mæandris pariat: unde sequitur semper ipsius *Sanguinis Stagnatio*, & aliquando, auctâ ob affluentem continuò Sanguinem *Vasorum Distensione*, eorundem *Ruptio*, *Sanguinisque Effusio*, unà cum *Peripneumoniâ*; quin post apertum Apostema *Phthisis*, & utplurimùm tandem *Mors*.

Abolita & Diminuta Sanguinis Temperatio quî curetur. Aër Æstuans refrigerandus.

XV. *Curabitur Abolita & Diminuta* in Pulmonibus *Sanguinis Temperatio*, mutando *Aërem* summè *Æstuantem Algido*, sive *Naturali*, sive *Artificiali*. Talem namque continere solent tum Speluncæ, tum Cellæ subterraneæ, non rarò Nitrosæ. Talem arte paramus diluendo Nitrum, vel Salem Armoniacum Aquâ; mox ipsam per Cubiculorum pavimentum effundendo; vel Acetum acre purum, Aquâve mistum itidem dispergendo; vel Plantas recentes acidiusculas, ipsarumve folia & flores similiter per conclavia projiciendo: quorum omnium ope augemus quoque in Aëre partes Acidas & Nitrosas.

Quies Aëris turbanda.

XVI. *Quies Aëris* summa ob silentes in totum Ventos artificiosè *turbanda* per *flabella*; vel quocunque modo alio *excitando Ventum flantem*.

Ejus Humiditas corrigenda.

XVII. *Humiditas Aëris Nubili* corrigitur extructo lignis *Foco luculento*.

XVIII. *Impedita Respiratio* quî curanda sit, sequens docebit Caput.

Nimia Sanguinis Condensatio quî curetur.

XIX. *Nimia Condensatio, Refrigeratioque Sanguinis* per Pulmones delati *Curabitur*, mutando Aërem asperiorem, gelidumque calidiore atque tranquillo; & accendendo in conclavi apto Ignes satis magnos: & usurpando medicamenta Nitrosas & Acidas Aëris admissi partes lenientia.

XX. Cætera hunc algidiorem Aërem Inspiratum consequentia, memorataque damna quî curari debeant, docebitur inferiùs Cap. 40. ubi de *Inflammatione* agetur ex professo.

CAPUT XXII.

De Aëris Inspiratione læsâ.

Aër ad Sanguinis refrigerium inspirandus.

I. VT Sanguis, è Dextro Cordis Ventriculo exæstuans, ac per Pulmones ad Sinistrum propulsus blandè condensetur; refrigereturque Aërem tum Inspirari, tum iterum Expirari proximè præcedente diximus Capite.

Inspiratio quomodo fiat.

II. Contingit autem *Aëris* hæc *Inspiratio*, quoties ad Diaphragmatis explicationem deorsum, & Thoracis elevationem sursùm Contigui utrique Pulmones simul expanduntur: sicut id pluribus nos abundè probasse putamus in Disputationum nostrarum Medicarum Octavâ.

Quot modis lædatur.

III. *Læditur* eadem Aëris Inspiratio 1. quando *Cessat* vel *Aboletur*. 2. quando *non Sufficiens* fit, & ideò *Frequentior* contingit. 3. quando cum laborare ac *Difficultate* accidit.

Quando cesset.

IV. 1. *Cessare* dicitur mihi *Aëris Inspiratio*, quando nulla ejus est necessitas; quod evenit tum in *Syncope*, tum in quibusdam *Hypochondriacæ Suffocationis* speciebus: In quibus sine Vitæ cum morte commutatione carere potest homo aliquando ad tempus satis notabile, dies puta integros, Respiratione omni, ad Sensum saltem manifestâ; de quâ duntaxat loqui solent Medici veri ex Sensu observatis judicantes, Imaginariam imaginariis cedentes Doctoribus.

Quare tum nulla est inspirationis necessitas.

V. Nulla verò tunc est Inspirati Aëris necessitas, ob nullum in Cordis Ventriculo dextro excitatum notabile Sanguinis Incendium, nullam contingentem ejusdem Rarefactionem notabilem; quocirca nullâ indiget tunc Sanguinis æstus nullus tem-

temperatione, nulla ejusdem rarefactio desiderata condensatione; quin haud expanduntur valdè, irritantúrve aliter ad sui Contractionem in tali Affectu Cordis Ventriculi; unde *Deficit* necessariò tunc *Pulsus* ad Sensum. De quibus vide quoque Cap. 19. §. 14. & seq.

Quando aboleatur. VI. *Aboleri* verò dicitur mihi eadem *Aëris Inspiratio*; quando *urget* quidem *ipsius Inspirandi necessitas*, existente notabili Sanguinis in dextro Cordis Ventriculo Effervescentia & Rarefactione, atque permanente ad tempus breve licet Pulsu satis magno & robusto, *Desinit tamen*, *tollitúrque subitò ipsa Inspiratio* in dictâ *Suffocatione* vel *Strangulatione*.

Hocfit tripliciter. VII. *Aboletur* autem tam necessaria Vitæ actuosæ Aëris Inspiratio vel *Thoracis & Diaphragmatis*, vel *Pulmonum*, vel *Viarum* culpâ.

Vel Thoracis & Diaphragmatis culpâ. In Apoplexiâ. VIII. *Solius Thoracis*, vel *Diaphragmatis* culpâ *non* putem *Aboleri* posse Inspirationem, quamvis *utroque simul in Motu* suo *deficiente* id accidere nil obstet.

IX. *Deficient* simul in *Motu* suo, quando in *Apoplexia* gravissimâ Spiritibus Animalibus destituuntur partes omnes, hinc & Sensu, Motuque; unde Mors certò & confestim succedit.

Vel vitio Pulmonum. X. *Pulmonum vitio* Aëris Inspiratio Abolebitur, quando *Aspera* in ipsis *Arteria* quocunque modo *extremò angustatur*.

Vel viarum ad Pulmones tendentium. XI. *Viarum* ad Pulmones tendentium *culpâ* Inspiratio Aëris Abolebitur, quando vel *Os & Nares* simul planè *obturantur*, vel *Larynx obstruitur*, *comprimiturve* summoperè in *Catarrho Suffocativo* dicto, *Anginâ*, *Strangulatione*, &c.

Non sufficiens fit Aëris Inspiratio. XII. II. *Non Sufficiens* fit *Aëris Inspiratio*, & idcircò *simul Frequentior*, tum 1. *Sanguinis* per Pulmones delati, tum 2. *Thoracis*, tum 3. *Diaphragmatis*, tum 4. *Pulmonum*, tum 5. *Viarum culpâ*.

1. Sanguinis ipsius culpâ. XIII. 1. *Sanguinis* per Pulmones delati *culpâ* hoc accidit, quoties idem *nimiùm in Corde Accensus & Rarefactus* satis temperari nequit ab Aëre consuetâ quantitate & ratione inspirato; verùm ejusdem quantitatem desiderat solito majorem: quocirca, ut illi succurratur defectui, plusque Aëris inspiretur, & *Major* sit, & imprimis *Frequentior Thoracis & Diaphragmatis Explicatio*; cùm facilius ipsa festinetur, quàm intendatur; adde quòd nimiùm effervescenti Sanguini continuò temperando magis conveniat sæpius iterata externi Aëris paucioris Inspiratio, quàm ejusdem copia major rariùs accedens.

2. Thoracis culpâ. XIV. 2. *Thoracis culpâ Non Sufficiens*, ideóque *Frequentior* fit Aëris *Inspiratio*, quando is satis & quantùm decebat attolli, explicarique non potest, tum ob *induratas* nimiùm *Pectoris Cartilagines*, tum præsertim ob *Pleuritidem*, *Doloris* comitis causâ Pectoris Expansioni impedimentum afferentem.

3. Diaphragmatis culpâ. XV. 3. *Diaphragmatis culpâ Non Sufficiens*, & *ideò Frequentior fit Aëris Inspiratio*, quando vel propter *Affectum proprium*, *Inflammationem* imprimis, convenienter Motu suo gemino ac reciproco cieri, vel propter *spatij in Abdomine defectum*, aliaque ibi existentia *impedimenta* deorsùm satis explicari nequit; quemadmodum id venire solet in *Ascite gravi*, *Uteri gestatione sublimi*, *Ventriculo aut Intestinis flatu distentis*, &c.

4. Pulmonum culpâ. XVI. 4. *Pulmonum vitio Non Sufficiens*, *ideóque Frequentior fit Aëris Inspiratio*, quando eorundem *Parenchyma universalem* vel saltem *maximâ sui parte est minus spongiosum*, *minusque explicabile*, aut ipsi *Perineumoniâ* tenentur, *mediocrive* duntaxat *Asperæ Arteriæ ramorum notabilium Angustiâ* urgentur.

Quando minùs Spongiosum existit Parenchyma. XVII. *Minus Spongiosum* existit Pulmonum Parenchyma, quoties idem fit *magis Carnosum & Solidum* quale non rarò reperi in quorundam post mortem dissectione; aut etiam *Corrugatum*, quale itidem est aliquando à me observatum: quamvis utriusque hujus Affectûs Causam reddere adæquatam putem valdè arduum, si non impossibile, conjecto tamen *Carnosius & Solidius* fieri *Pulmonum Parenchyma*, quoties ab *acriore* simul & *viscidiore Sanguine* idem *parte Arteriis*, *Venisque intermediâ* tum leviter excoriatur, tum iterum consolidatur & nutritur ita, ut sensim solidior fiat ipsius Caro.

Ob carnositatem. Vel Corrugationem. XVIII. *Corrugationem Parenchymatis* ejusdem acceptam refero Sanguini Austeriori & Acriori ibidem ipsum leviter excoriatum potenter contrahenti potiùs, quàm verè nutrienti; nisi forsan idem accidat à *Pure* vel *Aquâ* similiter *austeris*, & in Pectoris cavitate Collectis, ipsúmque paulatim penetrantibus & contringentibus.

5. Viarum culpâ. In Narium obturatione. XIX. 5. *Viarum* Aëri transitum ad Pulmones concedentium *culpâ Frequentior*, quia *non Sufficiens fit Inspiratio*, quando *Nares solæ* sunt magis vel minus *obturatæ*, tum continuò in *connato* ferè, aut ab externâ causâ, sæpiùsque fortuito, *Ictu*, *Casu*, &c. *adventitio* ac permanente *vitio*, tum subinde ac per intervalla in Affectu nunc graviùs, nunc leviùs urgente, *Gravedine* puta, *Polypo*, &c. tum aliquando ab *Externis* in Nares *immissis*; unde Ore aperto Inspiratio Aëris tunc facienda; quæ ideò impeditior erit, adeóque frequentior; & adhuc magis, si aliquandiu est loquendum, vel ambulandum Ægro; maximè, si festinandum.

Vel Laryngis. XX. Idem accidet forsan, si *Ostium Laryngis crassâ viscidâque Pituitâ sit plus minus obsitum*, vel *Tonsillæ* fuerint *Inflammatæ*, aliàsve *Tumefactæ*, atque Aëri Inspirando viam ex parte saltem occludant; in quo Affectu Frequentior Inspiratio observatur, sive id accidat ab solam viarum Angustiam, sive accedat (quod mihi maximè fit probabile) Molestia ex Aëre frigidiore copiosiùs unâ vice attracto, ad quam vitandam frequentior instituatur simul & minor Inspiratio.

Dyspnœa quid & quotuplex. XXI. III. Quæ *cum Difficultate* contingit *Aëris Inspiratio*, in genere *Dyspnœa* vocatur, cujus primariæ species sunt *Anhelatio*, *Orthopnœa*, *Asthma*, *Incubus & Suffocatio Hypochondriaca* cum *Strangulationis* metu, sensuve conjuncta: quibus addere licet in *Singultu*, *Suspiriis* & pungentibus *Pleuritidis* doloribus *Interruptam*, *Impeditamque Inspirationem*.

Anhelatio. Orthopnœa. Asthma. Stertor. Tussis. Incubus. XXII. In *Anhelatione* simplici solet Inspiratio fieri parva simul & concitata: In *Orthopnœa* verò minùs quidem concitata, sed longè major, & quidem erectâ, exporrectâque Cervice; sicut in *Asthmate* præter *Inspirationem difficilius ac cum labore procedentem* observatur *Sibilus sive Stertor* in pectore, unà cum *Tussi*, quâ subinde aliquid excernitur, subinde nihil. *Incubo* dormientibus tantùm, ac præsertim dorso incumbentibus obvenienti copulatur *ponderis præcordia prementis, ac suffocationem minantis somnium*; unde mira subinde

subinde sibi de personâ certâ invisâ, vel incertâ delirare solent Melancholici. In *Suffocatione Hypochondriacâ* Inspirationem lædente, atque vigilantibus sæpiùs, quàm dormientibus obveniente ita anguntur fauces, ut in strangulationis periculo se versari putent Ægri.

Suffocatio Hypochondriaca.

Interrupta inspiratio in Singultu. Suspiriis

XXIII. In *Singultu* interrumpitur per intervalla incerta & inæqualia, propter Convulsivum Diaphragmatis Motum, aliquando graviùs, aliquando leviùs Inspirato; quæ urgentibus *Suspiriis* continuatam, sed leviorem Interruptionem patitur cum frequentiâ junctam; quemadmodum in *Pleuritide* interrumpitur eadem imprimis, quoties urgente magis æstu febrili Major adest conatus.

Pleuritide.

Dyspnææ causa Flatus.

XXIV. Excitatur autem *Dyspnœa* omnis, tum frequentiùs à *Flatibus*, vel *Halitibus* in tenui Intestino ex Pituitâ per Bilem rarefactâ productis, & partim per Ventriculum, Oesophagumque ad Os assurgentibus, hinc cum Aëre inspirato in *Pulmonum bronchia* & ulteriùs forsan penetrantibus; partim copiosiúsque per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Venam Cavam superiorem, hinc dextrum Cordis Ventriculum, denique *Pulmonum Vasa*, ipsumque ipsorum *Parĕchyma* spongiosum translatis, ibidem hærentibus, ipsorumque adeò *explicationem* requisitam non minùs, quam *complicationem impedientibus*, sicque Ægros mirè & valdè angentibus: tum aliquando à *Pituitâ viscidâ* è Capite delabente, *Pulmonum Bronchia* occupante, & angustiam diversam in ipsis producente. Unde pro harumce Causarum simplicitate aut complicatione, adeóque vitio majore aut minore variæ oriuntur DyspnϾ species, & quidem nunc leviores, nunc graviores.

Et Pituita viscida.

Causæ Asthmatis & OrthopnϾ. Anhelationis, Incubi, Hypochondriacæ Strangulationis.

XXV. In *Asthmate* atque *Orthopnœâ* utraque Causa concurrit plerumque, quamvis in *Occulto* dicto *Asthmate* videantur mihi soli urgere *Halitus, Flatusve*; uti eosdem in *Anhelatione*, *Incubo* & *Hyponchondriacâ Strangulatione* omnem paginam absolvere agnoscet facilè, quisquis attentè omnia Ægris tunc obvenientia examinaverit, expenderitque Symptomata.

XXVI. *Singultus*, *Suspiriorum*, atque *Pleuritidis Generationem*, atque *Curationem* dabimus Cap. seq. & 40.

XXVII. I. *De Syncopes*, gravissimarumque *Hypochondriacæ Suffocationis* specierum *Curatione* quædam in medium protulimus Cap. 19. §. 70. & seq. quæ videantur.

Abolita Aëris Inspiratio quænam incurabilis.

XXVIII. *Abolita Aëris Inspiratio* in Motu suo simul deficientibus *Thorace* atque *Diaphragmate*, propter Animalium Spirituum in gravissimâ *Apoplexiâ* defectum, *Incurabilis* existit, quoniam sat citò tolli non potest impedimentum quodvis, propter quod Nervorum exortus ita comprimitur, ut Spiritibus Animalibus transitus denegetur per ipsos ad partes inferiores.

XXIX. *Abolita* ob *Asperam Pulmonum Arteriam* summè *angustatam Inspiratio Aëris* pro *Incurabili* habenda, nisi mox Expiratione forti expellatur, quod illam replet Sanguis, Pus, Pituita, vel quodvis aliud; vel tollatur vinculum ipsam constringens in Strangulatione.

Quænam curari potest & quomodo Faucium

XXX. Eadem *Inspiratio Ore, Naribusque* simul *obturatis Abolita Curabitur* tollendo extemplo causas obturantes, ne aliàs brevi sequatur Mors.

XXXI. Sic ob *Faucium*, ac imprimis *Laryngis Obstructionem Abolita Aëris Inspiratio Curabitur* remotâ quamprimùm quâvis Obstructionis Causâ, illam vel extrahendo, vel in OEsophagum, hinc & Ventriculum impellendo.

ac Laryngis Obstructio tollenda.

Angina curanda.

XXXII. Curabitur eadem, factâ ob *Anginam* angentem, extremâ Laryngis Augustiâ, curatâ quovis modo Anginâ per Aversoriam in Artubus, Eductoriamque sub Linguâ Sanguinis missionem, atque Cataplasmata & Gargarismata tum potenter Incidentia, tum Maturantia, & similia.

Compressio Laryngis per funem removenda.

XXXIII. Si à *compresso per funem Larynge* Aboleatur Aëris Inspiratio, eodem in tempore soluto aut dissecto eadem Curabitur.

Frequentior inspiratio ob auctum Sanguinis incendium quî curetur.

XXXIV. II. *Frequentior Aëris Inspiratio* 1. propter *auctum Sanguinis* in Corde *Incendium & Rarefactionem* Curabitur sedato illo æstu, tam per Sanguinis eductionem, quàm per Acida temperatiora, vel Salem Nitrum, & purum; & postquam Sulphuris ope in Prunellæ dictum Salem, Lapidemve deflagravit.

Ob impeditam pectoris explicationem quî curetur.

XXXV. *Non Sufficiens*, & adeò *Frequentior Aëris Inspiratio* 2. propter *impeditam Pectoris explicationem*, Cartilaginibus osseam duritiē nactis, adeóque inflexilibus debitam, orta non *Curabitur*, nisi Cartilaginum emollitione; quàm quæ præstare possint medicamenta paucis hactenus innotuit; quamvis fuerint nonnulli, qui etiam ossa quævis emolliverint, variè inflexerint, & iterum induraverint pro lubitu, quod mirabile.

Ob Pleuriticum Dolorem quî curetur.

XXXVI. Impeditæ ac Frequentiores ob *Pleuriticum Dolorem* Inspirationis *Curatio* sequitur Pleuritidis Curationem, ex generali Inflammationem quamvis Curandi methodo petendam; de quâ vide infrà Cap. 40.

Ut & ob inflammationes.

XXXVII. *Frequentior & Impedita* 3. *Aëris Inspiratio Diaphragmatis Inflammationem* sequens Curabitur illâ secundùm modò citatam methodum generalem curatâ.

Nec non ob impeditum Diaphragmatis motum.

XXXVIII. Eadem Inspiratio impedita propter *impeditum in suâ explicatione Diaphragma Curabitur*, in *Ascite* quidem evacuatâ quovis modo ex Abdominis Cavitate Aquâ; in *Uteri gestatione*, excluso Fœtu; in *Tympanitide*, flatibusque distentis *Ventriculo vel Intestinis*, eorundem exclusione aut subsidentiâ.

Frequentior Inspiratio quænam incurabilis.

XXXIX. *Non Sufficiens ac frequentior Aëris Inspiratio* sequens 4. *Pulmonum parenchyma* vel magis *Carnosum & solidum* factum, vel *Corrugatum* habetur mihi pro *Incurabili*.

Ob Peripneumoniam quî curetur.

XL. Eadem *Peripneumoniæ* debita *Curabitur*, ipsâ cæterarum Inflammationem modo curatâ.

Ut & ob Asperæ Arteriæ Angustiam.

XLI. Eadem *mediocri notabilium Asperæ Arteriæ ramorum Angustiæ* adscribenda *Curabitur*, sublatâ illius Angustiæ Causâ, nunc Interna plus minus ramos ejus replente, nunc Externâ & in Pulmonum parenchymate hærente atque eosdem comprimente; de quibus in genere agendum alibi.

Quid hic observandum.

XLII. Hic observandum, quoties *Pituitâ* sive fluidâ, viscidâve, sive acri, blandâve; vel *Sanguine* concrescente, solutove; vel *Pure* crasso, tenuive; vel *Sanie*, vel aliquando *Aquâ* Demersis in Pulmones penetrante oppletur *Aspera Arteria*, toties Curationem institui ac promoveri, aliquando solo effluxu Aquæ admissæ, sæpiùs *Tussi* à contentis excitatâ; quorum expulsionem juvabunt interdum vel Incidentia, vel In-

Incrassantia pro excernendorum varietate varianda, sæpiúsque quantitate mediocri assumenda.

Vomitus utilis in Asperæ Arteriæ Obstructione.

XLIII. Observandum quoque *Vomitum* hîc aliquando satis commodè institui, cùm constet per Experientiam vehementi Vomendi conatu promoveri quoque Contentorum in Asperâ Arteriâ Expulsionem; excepto *Sanguinis Sputo*, in quo semper Vomitus existit periculosus.

Frequentior inspiratio ob Nares obturatas rarius curatur. Ob Gravedinem aut Polypum qui curetur. Et & ob res Naribus immissas. Nec non ob Laryngem obstructâ. Aut compressam Dyspnœa à Flatibus curatur. 4. 1. Pituitâ emendando ac educendo. 2. Bilem corrigendo.

XLIV. *Connatum* 5. aut in Nativitate, aut post Nativitatem *casu obortum*, pertinaxque *vitium Nares* occupans, & angustiâ ibi factâ *Inspirationem impediens*, quin ad *Frequentiorem* cogens *rariùs* solet *Curari*, cùm difficile sit Partium illarum Coalitum, vel Obstructionem antiquam tollere.

XLV. Eadem Inspiratio propter *Gravedinem*, aut *Polypum* impedita his Curatis sponte solet ad integritatem redire.

XLVI. Quoties à *Rebus* qualibuscunque in *Nares immissis* & illas obturantibus impeditur Inspiratio, toties iisdem extractis expeditur denuò.

XLVII. Impedita propter *Pituitam viscidam ostium Laryngis obsidentem* Inspiratio *Curabitur* remotâ, excretâque gargarisando Pituitâ.

XLVIII. *Tonsillarum Inflammationes*, *Tumoresve OEdematosi* partim methodo generali, partim Gargarismis curandi sunt priùs quàm Inspiratio idcirco impedita restitui queat.

XLIX. III. *Dyspnœa* ortum à *Flatibus*, *Halitibusve* ex *Pituitâ in tenui Intestino à Bile* productis habens, *Curabitur*, 1. *Emendando Pituitam* Qualitate quâvis, ac *Educendo* eandem Quantitate nimiâ peccantem remediis non semel in superioribus laudatis.

L. 2. *Corrigendo* itidem *Bilem*, Qualitate aliquâ si peccaverit, vel *Evacuando* ipsam, si redundaverit, medicamentis sæpiùs propositis.

3. Flatus Dissipando.

LI. 3. *Dissipando*, aut per alvum clysterum carminantium dictorum ope abducendo, aut sursùm quoque ructuum formâ excludendo *Flatus, Halitusque*, antequam penetrent in Lacteas Venas, per remedia itidem aliquoties jam præscripta.

4. Eosdem potentiùs discutiendo. Dyspnœa à Pituitâ viscidâ in pulmonibus hærente curatur. 1. Impediendo ejus proventum. 2. Eam in Capite incidendo, & educendo. 3. Eam in pulmones delapsam incidendo, & exscreando. Regula in praxi facienda utilis.

LII. 4. Potentiùs *eosdem Discutiendo* & unà cum *blando Sudore* foràs propellendo, quamprimùm ad Pulmones penetrarunt, atque in ipsis hærent; idque laudatis sæpenumerò Sudoriferis Aromaticis.

LIII. *Dyspnœa* verò *à Pituitâ viscidâ* è Capite in fauces delabente, atque *Pulmonum bronchia occupante* profecta *Curabitur* 1. *Impediendo* illius in *Capite proventum* per medicamenta quævis Aromatica, Roremmarinum, Salviam, &c. toties in superioribus memorata, sæpiúsque indies quovis tempore parvâ dosi usurpanda.

LIV. 2. Eandem in *Capite collectam* & *Incidendo*, *attenuandoque* per eadem Aromatica, & *Educendo*, tum per Alvum mediantibus Phlegmagogis passim propositis; tum per Nares Errhinorum ope; tum per Os Masticatoriorum opera.

LV. 3. Eandem in *Pulmones delatam Incidendo* per modò dicta Aromatica, & *Tussi* mediante *excreando* per similiter Aromatica Bechica in ore contenta, nec nisi lentissimè deglutita, quò illorum pars aliqua penetret ad Pulmones.

LVI. Quemadmodum autem semper sunt cæteris ejusdem generis atque Naturæ medicamentis præferenda ea, quæ longa plurium experientia notata sunt cuivis Affectui magis specialia & utilia: ita hîc quoque præ aliis Aromaticis eligenda sunt, quæ tum aliorum, tum propriæ observationes ostenderunt esse singulis Dyspnœæ speciebus magis convenientia: ubi nec prætereunda singularis cujusvis Ægri constitutio; cùm & secundùm ipsam experiamur indies delectum esse habendum medicamentorum in eodem affectu aliàs præstantium: quod nemo in praxi benè versatus & ad ea, quæ quotidie diversimodè accidunt, attentus negabit unquam.

CAPUT XXIII.

De Aëris Expiratione læsâ.

Aëris exspiratio.

I. AEr in Pulmones Inspiratione attractus, postquam munere suo functus est, iterum exprimi debet, quò alii alliciendo paretur locus: diciturque hæc Aëris exclusio, *Expiratio*.

Quibus perficiatur.

II. *Perficitur* imprimis *Expiratio* hæc à *Musculis Abdominis*, tum *Thoracem detrahentibus*, tum omnia in *Abdomine contenta comprimentibus*, atque *versùs Diaphragma propellentibus*, ipsumque adeò Diaphragma sursùm cogentibus, ac per consequens *Pulmones coarctando Aërem in ipsis contentum blandè exprimentibus*: concurrente simul *proprio Diaphragmatis Motu*, angustiam in Pectore majorem faciente.

Læditur 1. In Sternutatione.

III. *Læditur* hæc *Aëris Expiratio* 1. in *Sternutatione*, in qua post aliquam Inspirationis inchoatæ suspensionem subitò, & magna, sed mox iterum cessante, sive abrupta vi per *Nares* imprimis, aliquando & *Os* quoque, cum vehementi *Corporis* universi concussione, atque occurrentium exclusione *Aer* una vice expellitur.

2. In Tussi.

IV. Læditur eadem Aëris Expiratio 2. in *Tussi*; in qua non una, sed pluribus simul ac interruptis vicibus fit *Aëris*, *Contentorumque in trachea arteria* (si quæ ibi occurrant & sequacia sint) *exclusio in*, *aut per Os*, cum dissimili Corporis concussione, nunc blanda, nunc vehementi.

Aut Humidâ.

V. *Tussis* omnis aut *Humida* vocatur, quoties ipsius ope Humores in aspera arteria contenti, Pituita, Sanguis, Pus &c. in os, postmodum excreandi; aut per os foràs expelluntur.

Aut Siccâ.

VI. Aut *Sicca*, quoties magno licèt ac multo labore nihil excernitur, sed irrito fatigatur universum corpus Tussiendi conatu, unde tum *Capitis*, tum *Hypochondriorum*, aliarumque *Partium Dolor* vehemens nonnunquam excitatur, quin aliquando *Hernia* producitur, aliquando *Urina*, vel *Alvi fæces involuntariè extruduntur*.

3. In Singultu.

VII. Læditur eadem Expiratio 3. in *Singultu*, in quo deprehenditur Ventriculi regio subitò & violenter antrorsúmque propelli, cessante mox, sed sæpenumerò iterum repente *motu* illo verè *convulsivo*, adeóque molestissimo tunc & gravissimo Ægris Symptomate.

In eo quænam pars Diaphragmatis afficiatur. Esse Diaphragmatis, non Ventriculi affectum.

VIII. In Singultu autem illa sui Motus parte *Diaphragma* censeo affici, qua *inservit Expirationi*; quaque in aperto brutis adhuc viventibus abdomine vi satis magna versùs Ventriculi regionem contrahi Tactu non minùs, quàm Visu percipitur.

IX. Quapropter proprium *Diaphragmatis*, neutiquam Ventriculi, *Affectum* judico *Singultum*, cùm præter jam dicta *Voluntarius* esse possit, & à Me aliisq; omni tempore pro lubitu excitari queat.

X. Trahi

Diaphragma à Ventriculo trahi in consensum.

X. Trahi tamen utplurimùm ad Singultum producendum ab affecto priùs Ventriculo Diaphragma in consensum non negaverim, & præsertim ab *acribus Halitibus*, vel *Flatibus*, vel *Humoribus* undecunque accedentibus, & quâcunque demum viâ ad membraneum Diaphragmatis centrum penetrantibus, ipsumque *pungendo*, vel *rodendo* ad convulsivum illum motum efficiendum irritantibus.

Vera Singultûs causa.

XI. *Veram* proinde *Singultûs Causam* puto, quicquid ad violentam, non tamen durantem, sed mox interruptam, cessantemve, iterumque sæpenumerò repetentem sui Contractionem Diaphragma cogere aptum est; sive illud in Ventriculo reperiatur (quò referenda Medicamenta vel Alimenta noxia & acria, Venena potiùs dicenda;) sive idem ex tenui Intestino à Vitiosâ Humorum confluentium Effervescentiâ excitatum Humoris, Halitûs, Flatusve formâ eò assurgat, & superius Ventriculi Orificium ita rodendo præsertim afficiat, ut ipsum ambiens Diaphragma simul afficiatur; sive idem in Thoracis, Abdominisve cavitate conclusum immediatè Diaphragma mordicet, vel ad ipsum per vasa sua deferatur, ac in ejus substantiâ hærens partes ipsius sensiles rodat, vel quovis alio modo ad molestam illam, convulsivamque sui contractionem solitariam & subinde continuò repetentem ipsum adigat.

Sternutationis causæ.

XII. *Sternutationis Causas evidentes*, tum externas, tum internas si quis observaverit, comperiet ipsam nunc à *Solis lucentis splendore* aut immediatè, aut mediante reflexione per nivem, glaciem, aquam, speculum &c. factâ; nunc â *rebus acribus*, cæpis puta, sinapi, raphano &c. vel *naribus* admotis, attractisve, vel *ore* assumptis; nunc ab *Humoribus* itidem *acribus à capite ad nares* in gravedine sive coryzâ delabentibus; nunc à *Vaporibus, Halitibusve* similiter *acribus è Ventriculo*, *tenuive Intestino* ascendentibus, naresque irritantibus excitari, atque semper qualemcunque tandem *Narium Vellicationem* sentiri: unde meritò istæ Causæ omnes ac diversæ eatenus Sternutationem videntur producere, quatenus Nares irritando, vellicandoque ad molestiam illam expirato per Nares potenter Aëre simul expellendam Partes Expirationi dicatas movent; Cum quâ vehementi Aëris Excussione concurrere solet universi corporis Concussio itidem vehemens.

Tussis causa.

XIII. *Tussis Causa* est, quicquid Asperam Pulmonum Arteriam vellicare, aut quovis modo irritare potest ac molestare.

Humidæ.

XIV. Et *Humidæ* quidem *Tussis Causa* multiplex observatur: Aliàs enim quædam *forinsecùs advenientia*, vel *ore assumpta*, perperàmque in Asperam Arteriam delatâ Tussim mox excitant molestam: Aliàs *Humores à Capite delabentes* (& quidem utplurimùm *Pituitosi* multifarii nunc Acres, Salsique, vel Acidi, nunc Blandi & Insipidi; nunc tenues, fluidique, nunc crassi & viscidi; quandoque *Sanguis* purus, vel cum aliis Humoribus mistus; & quandoque *Pus* vel *Sanies*) in eandem Arteriam Asperam penetrantes ad Tussiendum Pulmones cogunt: aliàs *Humores* itidem *Varii* (*Sanguis*, *Pus*, *Sanies*, *& Pituita* forsan, *Serumve*) ex *Pulmonum substantiâ* vel *vasis* in Arteriam eandem translati Tussim producunt.

Sanguinis sputum &

XV. Quoties autem Sanguis ex Pulmone prodiens Tussi excernitur, toties peculiari nomine *Sanguinis Sputum*, & *Hæmoptoica Passio* vocatur is Affectus.

Hæmoptoica passio. Tussis siccæ causæ.

XVI. *Tussis* verò *Sicca* pro *Causis Externis* agnoscit tum *Aërem*, tum *Potum frigidum* affatim admissum, Asperamque Arteriam molestantem: pro *Internis* autem aliquando *Catarrhum* valdè *viscidum*, vel valdè *tenuem*, *acremque* expirato vehementiùs Aëri haud cedentem; aliquando *Halitus*, *Flatusve* à tenui Intestino, Ventriculove per gulam elevatos, & unà cum Aëre in Pulmones allectos; vel ab eodem Intestino per Lacteas Venas in Cor & Pulmonum Vasa, imò substantiam, usque ad Tracheam Arteriam sese insinuantes, atque ipsam continuò sine sui exclusione ad Tussiendum irritantes.

Expirationis læsæ Affectuum curatio.

XVII. *Multiplices* in *Expiratione læsâ* notati *Affectus Curabuntur* 1. *sublata*, *correctave Causa externa*. 2. *curando* quosvis *Solidarum partium Affectus* internos 3. *Emendando* quævis *partium Contentarum vitia*, tum *Minuendo* ipsorum *redundantiam*, tum *Corrigendo* ipsorum *qualitates* vitiosas; tum *loco movendo*, aut *emovendo* quæ *loco peccant*, &c.

Singultûs curatio.

XVIII. Et ut à *Singultu* faciamus initium, quoties *Alimenta*, *Medicamentave noxia*, & *acria*, vel potiùs *Venena*, continentur in Ventriculo, nî *temperari* possint & *corrigi* per *Alterantia*, *Expelli* debent aut per *Vomitoria* sursùm viâ breviore, aut per *Purgantia* deorsùm viâ longiore: quod intelligendum quoque de quibusvis Humoribus in Ventriculo, aut tenui Intestino repertis & Singultum parientibus.

Alterantibus, inter quæ Opiata præcipua.

XIX, Medicamenta Humores quovis modo peccantes, ut & Assumpta quævis *Alterantia & Corrigentia* non semel proposuimus in superioribus, ut non videatur necessum eadem hîc repetere; unum tantùm monituri, *Opiata* præ aliis omnibus conducere in curando Singultu quovis, non tantùm, quatenus quosvis Humores acres temperant, sed insuper, quatenus Ventriculi sensum obtundunt, & forsan Spiritus Animales quoque faciunt ad motum torpidiores: dummodò per vices exiguâ usurpentur quantitate, atque tamdiu, donec aut cesset, aut notabiliter minuatur Singultus.

Et Vomitoriis, maximè Antimonialibus.

XX. Inter *Vomitoria* cæteris omnibus præfero hîc *Antimonia*, tum quia promiscuè Humores quosvis evacuant felicissimè, tum quia humanæ naturæ sunt amicissima, modo peculiari omnes in homine Humores ad statum laudatissimum sensim deducendo; quæ vis an in aliis rebus similiter occurrat dubito, in Antimonio ipsam existere novi: quicquid garriant in contrarium Viri præjudiciis suis excæcati, tum aliàs Docti, tum Indocti.

Sed parvâ dosi assumptis.

XXI. Cavendum autem (postquam revera *omne nimium est Naturæ inimicum*) ne simul nimia sumantur quantitate; cum semper satiùs sit eorum minorem dosin exhiberi, quàm majorem; quoniam nulla noxa sequetur unquam illam, sæpiùs hanc: nec enim præter multorum Suffenorum æquè, ac Imperitorum Medicorum placitum, tum alia purgantia, tum præsertim Antimonialia ritè parata, & minore quantitate usurpata, nullumque Humorem sursùm aut deorsùm evacuantia nocent ulli, quod millies expertus testor, quin semper tunc prosunt, noxios in corpore humores aut emendando, aut ad secuturam posteà purgationem ampliùs præparando: quod imprimis velim notari à Medicis

Junioribus,

Junioribus, in quorum gratiam hic meus editur Tractatulus, non item Seniorum, atque in Artis operibus versatorum, nec proinde informatione meâ egentium; multò minùs præfractorum, & quævis aliena ex præjudiciis aut invidiâ mox rejicientium, nec minùs imperitè, quàm improbè culpantium.

Et quidem subinde repetitis.

XXII. Quoties proinde post usurpata priùs convenienter Narcotica Vomitorio assumpto parum, vel nihil est sursùm aut deorsùm ejectum; & urget adhuc Singultus, quin Humorum in Ventriculo, aut vicino Intestino existentium, malumque hoc excitantium remanent signa, toties tutò licet aut eodem die novum, sed quantitate minore, aut subsequente aliud quantitate aliquantò majore Ægro exhibere Vomitorium, quo vel ampliùs corrigantur, vel sursùm, deorsúmve, aut utrâque viâ expellantur Humores peccantes: Sic enim tutissimè, ac minimè injucundè, satisque citò absolvetur Singultus; Cura verè Rationalis & Dogmatica, Experientiæ potissimum, hinc & Rationi Sanæ, non Ægræ aut Commentitiæ, adeóque falsæ innixa.

Et aliquando posse: Mistura Aromatica exhibenda.

XXIII. Quòd si per assumptum Vomitorium excreti fuerint Humores vitiosi, & à vomitu defatigati Ægri, conducet Mistura Aromatica, molestis Halitibus circa Ventriculum hærentibus dissipandis convenientissima, unà cum additis quantitate parvâ Opiatis, tum ad concitatam per vomitum potentiorem Bilis, Succique Pancreatici Effervescentiam compescendam, tum ad Somnum blandè conciliandum, tum ad ipsum Singultum magis sedandum aptissimis. Exempli gratiâ.

℞. *Aq. menthæ*, ℥ij.
Vitæ Matthioli, vel
Theriacal. simpl. ℥ß.
Conf. alkermes, ℥j.
Laut. Opiat, Gran. ij.
Syr. menthæ, ℥j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Misturæ cochleare unum assumat sæpiùs Æger, donec ad Somnum sentiat disponi suum corpus; quem ut citiùs capiat, commodè decumbat.

XXIV. Huic Misturæ addi possunt *Spiritûs Nitri* Guttæ vj. vel viij. quoties *Flatus* simul vexant, quod sæpè contingit.

Singultus etiam curatur evacuantibus.

XXV. Si ad Vomitum minùs inclinent Ægri, nec Nausea urgeat, præstat *deorsum Evacuari Humores peccantes*, & quidem pro sui varietate nunc *Cholagogis*, nunc *Phlegmagogis*, nunc *Hydragogis* tantùm, nunc diversis pro re natâ simul mistis, aliquoties in superioribus propositis.

Ut & simul Humores Viscidos incidentibus.

XXVI. Quoniam verò *Affectus pertinaces* omnes ortum habent ab *Humoribus viscidioribus*, illos saltem agnoscunt Causæ suæ conjunctos, idcircò in *Singultu obstinato* non sunt negligenda medicamenta Humores viscidos incidentia simul ac educentia. In quem item finem convenient *Pilulæ* nostræ *Magistrales*, superiùs Cap. 14. §. 50. descriptæ; ut & *apozema* Cap. 2. §. 35. propositum.

Eorum Usus.

Nec tamen opus, ut talia quotidie usurpentur, nisi parum educant; ubi namque plures dejectiones faciunt, satiùs est, ut tertio, vel quarto tantùm die assumantur, atque diebus intermediis sola incidentia & Humores quovis modo peccantes corrigentia tum Halitus, Flatusque discutientia, vel alias Roborantia sæpiùs laudata usurpentur.

Curatio Singultus quando est Symptoma alterius morbi.

XXVII. Ubi Singultus alterius Affectûs gravis, Febris acutæ, Inflammationis, &c. est Symptoma, sponte illo curato remittere solet; quamvis tunc nil obstet simul usurpari prudenter Opiata vel Sudoriferis, vel quibusvis Alterantibus; Affectuique primario, Humorive vitioso corrigendo dicatis Medicamentis addita, & subinde assumpta: A quibus si blandus Sudor promoveatur, & Symptomata cætera unà cum Singultu minuantur, benè sperandum de Ægri restitutione; sin minùs, malè.

Sternutationis curatio.

XXVIII. *Sternutatio*, quæ ab Externis Caussis ducit originem, mox illis sublatis, vel vitatis cessare solet: quæ verò Internas agnoscit, tum à Cerebro delabentes, tum ab inferioribus partibus assurgentes, *Curabitur* tum *Corrigendo in Coryzâ Humores Acido-Salsos*, atque ipsis ferè conjunctos *Pituitosos viscidos*, & *Oleosis* & *Spirituosis aromaticis*; tum eosdem *Educendo* partim per *Alvum Hydragogis & Phlegmagogis*, partim per *Nares*, aut *Os*, *Sternutatoriis blandioribus*, aut *Masticatoriis*: tum *Corrigendo Humores* vitiosè in *Ventriculo*, ac imprimis *tenui Intestino Effervescentes*, atque *Halitus Acres* sursùm *ad Nares propellentes* laudatis modò *Spirituosis* & *Oleosis*, non neglectis vel omissis *Opiatis*; tum eosdem, si redundarint, *Educendo* deorsùm potiùs, quàm sursùm, medicamentis sæpiùs propositis. Ubi plurimùm conferre solent *Sudorifera*, quæ non tantùm foràs protrudant, sed simul emendent Humores vitiosos.

Tussis curatio fit diversimodè.

XXIX. *Tussis* pro Causæ diversitate *Curabitur* diversimodè. Nam ubi quævis *forinsecùs admissa* & in Asperam Pulmonum Arteriam delata, vel solâ Tussi rursum excreta sunt, vel potu superassumpto delinita, cessat mox Tussis, vel paulatim saltem sedatur.

Corrigendo Humores in Capite Pituitosos Acidos Salsos.

XXX. *Humores* autem *Pituitosi* à Capite in Arteriam nominatam delabentes ad sui *Correctionem* desiderant quidem *Acidi* Oculos Cancri, Corallia, Margaritas, &c. *Salsi* verò Gummi Tragacanthum & Arabicum, Radices Althææ, ipsiusque Saccharum, Glycyrrhizæ radicem, ejusdèmque Succum inspissatum; Pilulas de Cynoglossâ, vel Styrace Cap. 20. §.36. aut rotulas §.37. præscriptas.

Insipidos tenues.

XXXI. *Humores* autem *Pituitosi* neutiquam Acres, ast *Insipidi*, quoties simul *Tenues* sun & *aquei*, ad sui Correctionem atque Incrassationem indigent iisdem Pilulis & Rotulis.

Crassos & Viscidos.

XXXII. Qui verò *Crassi* sunt & *Viscidi* ad sui Attenuationem, Incisionemque tum Acidodulcia, tum Aromatica, Oxymel simplex & Squilliticum, additis Syrupo de Hyssopo, de duabus & quinque Radicibus, & similibus requirunt, sive Linctûs formâ lentè deglutiantur, sive Aquis aromaticis diluta cochleatim usurpentur.

Minuendo Humores in Sanguine Pituitosos.

XXXIII. Iidem *Humores Ptiuitosi* multifarii in Sanguine, Capite saltem *redundantes Minuendi* per *Hydragoga & Phlegmagogu*, ut & quandoque *Diuretica & Sudorifera*: Quin recurrendum aliquando ad ipsam *Salivationem* modis variis excitandam.

Sistendo Sanguinem à Capite in Pulmones delatum.

XXXIV. *Sanguis à Capite in Pulmones delatus* & Tussim excitans in effluxu suo sistendus, *Venæ-sectione* quidem, si *Plethora* concurrat, vel *notabilis* ejus *Fervor*, vel *solitæ* ejus *Evacuationis Suppressio*: quamvis ejus Fervor nimius Acidis, &

O præ-

præsertim Austeriusculis compesci quoque possit; Exempli loco esto sequens Apozema.

Apozema.

℞. *Fol. plantagin.* M. ij.
Semperviv. maj.
Acetosellæ, an. M. j.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. ℥ xx.
addendo Syr. Jujubini ℥ iij.
Salis petræ purificati, ʒ j.
vel Lap. prunellæ; ʒ ſ.
vel Spir. Nitri, Gut. xx.
M. F. Apozema.

Ejus Usus.

Hujus haustum mediocrem subinde assumat Æger ad quemvis Sanguinis æstum nimium, hinc & subsequentem quamvis Hæmorrhagiam compescendum.

XXXV. Idem Sanguis in effluxu suo sistendus *Vasorum apertorum Conglutinatione* per laudatam sæpiùs in superioribus & Cap. 9. §. 20. præscriptam Misturam, vel similem.

Prævenienda Sanguinis corruptio in Pus. Balsami Sulphuris Anisati Vires.

XXXVI. *Sanguinis Corruptio in Pus, vel Saniem* modis omnibus prævenienda, & imprimis per *Balsamum Sulphuris Anisatum*, aliumve minimè ingratum: quandoquidem hujus ope non tantùm impeditur Sanguinis perversio in Pus, Saniemve, Partisque Ulceratæ læsio ulterior, verùm promovetur insuper totalis hujus Curatio, si præsertim pro Affectûs vehementiâ vel Ulceris amplitudine variâ ter, quater aut sæpiùs in die usurpetur ad guttam unam, vel duas ex cochleari Decocti, Misturæve cujusdam pectoralis, vel saltem Cerevisiæ Saccharatæ.

Sanguis in Asperâ Arteriâ servandus solutus, & excernendus. Oculorum Cancri vires.

XXXVII. *Sanguis* idem in Asperam Pulmonum Arteriam undecunque delatus, ne ibidem *coaguletur*, hinc & *corrumpatur*, mox convenientibus medicamentis *servandus Solutus*, vel *iterum Solvendus, Excernendusque*. In quem finem multis aliis præferendi sunt, unà cum *Antimonio Diaphoretico*, *Cancrorum* dicti *Oculi* pauco Aceto stillatitio ex parte saltem soluti & gratis additis assumpti, postquam omnem hîc absolvunt paginam; Exempli loco sit Formula sequens cochleatim usurpanda.

Mistura.

℞. *Aq. hyssopi,*
Fœniculi, an. ℥ j.
Vitæ Matthiol. ʒ ij.
Aceti Stillatitii, ℥ ſ.
Ocul. Cancr. ʒ ſ.
Antimon. Diaphor. ℈ j.
Syr. capillor. vener. ℥ j.
M.

Quid observandum in Usu Oculorum Cancri.

XXXVIII. Cavendum autem in talibus Misturis Oculos Cancrorum Aceto solutornm capientibus, ne *Syrupi ex mucaginosis* parati eis addantur, quales sunt de Althæâ Fernelii, Jujubinus, Violaceus & similes; quoniam mox aut paulò post redduntur inde mucaginum ad instar spissæ & ad usum ineptæ; quod non facilè fiet, si ex Aromaticis parati usurpentur Syrupi, ac præsertim satis recentes, cùm multi temporis tractu evadant viscidiores.

Sanguis vel Pus ab Affectu Pulmonum excretus festinationem in curâ requirit.

XXXIX. Ubi ex Pulmonum Affectu proprio Sanguis purus vel in Pus corruptus Tussi excernitur, majus urget periculum, quapropter ad ipsius curationem magis festinandum, ne procrastinando pereat occasio hîc aut nullibi præceps; facilè namque inficitur & corrumpitur, difficulter autem restauratur ac restituitur singularis Pulmonum substantia.

Ut & continuationem.

XL. Non desistendum proinde ab usu medicamentorum Sanguinis è ruptis Pulmonum Vasis effluxum ac corruptionem curantium, donec in totum sit sublatum malum: quin imò Auctor sum, ut aliquandiu post curatum ad sensum Affectum perseveretur in blandorum medicamentorum usurpatione parciore, quò adversus novi mali accessum roboretur pars semel affecta, ideóque facile iterum afficienda.

Consideranda juvantia, & nocentia unicuique medicamenta.

XLI. Quemadmodum verò aliàs semper, sic & hîc attendendum sedulò ad medicamenta unicuique individuo maximè conducentia, quo hæc cæteris præferantur, & quandiu prosunt, in eorum assumptione continuetur. Quamprimùm autem minùs proficere observantur, alia in eorum locum erunt substituenda, atque sic ægrorum sanitas modis omnibus promovenda.

Siccæ Tussis curatio, per compressam Expirationem.

XLII. *Sicca Tussis ab Aëre aut Potu frigidis orta Curabitur* compressâ sæpiùs aliquandiu Expiratione, quò aucto in Pulmonibus & Faucibus Calore corrigatur vitium ab externo frigore ortum & urgens.

XLIII. Ut enim hoc in genere moneam, non parùm ad Tussim omnem, ac Siccam præsertim compescendam, sedandamque conferet compressus, quandiu licet, Spiritus, & simul sic cohibita vi Tussis; quâ ratione non semel in me, aliisque observavi sublatam in totum, vel diminutam Tussim satis aliàs molestam; quemadmodum ipsum quoque Singultum notavi sæpenumerò sic curatum.

Per Humorum Viscidorum Incisionem.

XLIV. *Humores valdè viscidi*, quoties Siccæ Tussis Causa existunt, potenter Incidentibus continuò quantitate exiguâ deglutitis emendari solent, ac corrigi; Cui usui servient Trochisci Bechici albi, Radix Helenii pulverata & cum Saccharo in Tabellas redacta vel Frusta dissecta, &c. si ore contineantur, & continuò salivâ solutâ unà cum ipsâ in asperam deferantur arteriam.

Per Catarrhorum Salsorum & Acrium Correctionem. Et Flatuum remotionem.

XLV. *Catarrhi Salsi & Acres* Siccam Tussim producentes corrigentur, temperabunturque toties laudatis à Me Pilulis de Cynoglossâ, vel Styrace, &c. non neglectis Purgantibus Hydragogis.

XLVI. *Halitus Flatusve* ab intestino tenui per Lacteas Venas sursum ad Pulmones assurgentes, atque Siccam Tussim concitantes ad ejus & sui curam desiderant Medicamenta 1. Humores tum semper Pituitosos & Biliosos, tum aliquando simul Acidos Temperantia; Educentiave. 2. Ipsos Halitus, Flatusque Discutientia, vel tam in suo exortu, quàm post ipsum eosdem sopientia: Quorum pleraque non semel sunt superioribus proposita, & inter alia Cap. 9. §. 29. *Spiritus Carminativus*, magnarum in hoc Affectu feliciter curando virium.

CAPUT XXIV.

De Pulmonum Nutritione læsâ.

Pulmonum Nutritio.

I. Hactenus cum aliis Motum Sanguinis Circularem agnoscentibus existimavi non tantùm ut ab Inspirato Aëre alteraretur, verùm insuper, ut *Ipso Pulmones nutrirentur*, propelli in eosdem *Sanguinem è dextro Cordis Ventriculo*: Unde sicut soli hunc excipiunt Pulmones Sanguinem, ita solos eo ali putavi, donec anno superiore

ex observatione Anatomici Solertissimi & Cadaverum Conditoris eximii D. *Frederici Ruysch*, Medici Hagiensis scripto publico *Valvularum in Vasis Lymphaticis & Lacteis Dilucidationem*, atque quasdam *Observationes Anatomicas rariores* continente patefacta fuerit *Arteria* ex Aortæ Trunco Descendente oriunda, & quoniam Bronchiorum divaricationes comitatur, *Bronchialis* ab Ipso dicta; & siquidem Sanguinem in Ventriculo Cordis Sinistro elaboratum, atque perfectum ad Pulmones deducit, Eorundem Nutritioni ab Ipso assignata.

Per Arteriam. Bronchialem.

Eam observandi difficultas.

II. Quamvis autem, ubi ad hujus Capitis editionem perventum est, opportunè asperiori gelu debitum adolescentis cadaver in Nosocomio publico secandum obtigerit, atque in eo Arteriam prædictam ex laudato Tractatulo diligenter, at sine successu inquisiverim, nolim tamen idcircò Viro egregio hìc derogare fidem; quin potiùs doleo, quòd paucis post diebus præter omne fas impeditus fuerim à nonnullis Reip. ob præposteras simultates & alia minùs addictis, ac sæpè noxiis, quominùs Iuvenis ex difficili respiratione extincti cadaver in multorum Studiosorum huic rei per autopsiam cognoscendæ avidè inhiantium gratiam potuerim dissecare, Arteriam nominatam iteratò investigare, atque publicè forsan demonstrare; cùm præsertim modum ipsam certiùs observandi uno verbo mihi aperuisset idem D. *Ruysch*, ac simul retulisset aliis quoque non semel idem, quod mihi, contigisse.

Nutritio hæc quando lædatur.

III. Sive igitur per solam hanc *Bronchialem*, sive simul per *Pulmonum Arteriam* nutritium Sanguinem accipiant Pulmones, quoties ob vitiatam in dextro Cordis Ventriculo Sanguinis Ascendentis, Descendentisque Effervescentiam vitiosus existet Sanguis ex utroque exurgens, *læditur* ipsorum *Pulmonum Nutritio*; & quidem citiùs, faciliùs atque potentiùs, quàm ulla alia corporis pars, si ex parte saltem nutriantur Sanguine è dextro Cordis ventriculo accedente, quippe qui minùs temperatus est altero è sinistro Cordis thalamo effuso; & ab Inspirato Aëre plus minùs in eisdem temperato.

Et quot modis.

IV. *Læditur* autem *Pulmonum Nutritio* 1. quando illa *Diminuitur*, vel *Aboletur*, & ipsi plùs, minùsve contabescunt 2. quando ipsa *Depravatur*, & substantiam, consistentiamque acquirunt Pulmones naturali duriorem, compactioremve, aut contrà molliorem, flaccidioremve, aut etiam inæqualem, &c. vix enim puto, nec nisi rarissimè 3. *Augeri* posse, si propriè loquamur, Pulmonum Nutritionem, quandiu permanet ipsorum Parenchyma laudabile.

1. Contabescunt Pulmones.

V. *Contabescunt* plùs minùs, & quandoque in utroque, quandoque in alterutro *latere*, atque in hoc vel illo *Lobo Pulmones*, vel *Sui*, vel *Sanguinis*, *Purisve* culpâ.

Culpâ Sanguinis.

VI. Et *Sanguinis* quidem culpa, quando idem *purulentus* existit, maximè in *Pleuritide* in *Abscessum* abeunte, atque *Pus suum* vel immediatè, vel Sanguine mediante Pulmonibus communicante: unde tamen non Pulmonum tantùm, sed universi corporis subsequi solet Tabes.

Vel Pulmonum.

VII. *Pulmonum* verò culpâ contingit Tabes, quoties à *causa* ipsis *externa*, vel *interna inepti* redduntur *assimilando sibi debitè Sanguini* affluenti: quod non semel observavi evenire *internè ab Ulcere*, *externè ab Empyemate*, utrobique à *Pure corrumpente* non tantùm Sanguinem qualemcumque ad ipsos delatum, sed ipsam quoque *Ipsorum Substantiam*; ut ampliùs ullo nequeant nutriri.

Empyema Aquosum observatum.

VIII. Anno 1662. in dextri lateris *Empyemate Aquoso*, ex Pure ac Sero Albicante simul collectis constante, reperimus in Nosocomio Academico *Pulmonem dextrum corrugatum*, *lividum*, *flaccidumque*, ac meo quidem judicio *Tabe* confectum: quòd ambienti Aquæ Purulentæ adscribendum censebam malum.

Phthisicorum Tabes.

IX. In *Phthisicis* non tantùm *Pulmones* corrumpi, ac ideò quoque subinde contabescere, verùm *universum* insuper *Corpus Tabe* confici notissimum, & quidem ob Sanguinem itidem ab adjuncto Pure corruptum, atque Partes omnes paulatim corrumpentem ita, ut naturali Nutritioni perficiendæ reddantur ineptæ.

2. Depravatur Pulmonum Nutritio.

X. *Depravatur* Pulmonum Nutritio à *Sanguine* alterutro, vel utroque *vitioso*, *vitiosos* saltem *Humores* admistos habente; unde rarò quidem non Pulmones tantùm, verùm cæteræ quoque Corporis partes simul afficiuntur, ac perperàm nutriuntur.

Ejus Causæ.

XI. Hisce *Causis* nunc à *Bile*, nunc à *Succo Pancreatico*, nunc à *Saliva*, nunc à *Liquore ex hoc Ternario* exsurgente, nunc à *Chylo*, nunc à *Lympha* quovis modo vitiatis, nunc à *Sero in Renibus haud secreto*, verùm in Sanguine præter naturam permanente, & si quæ sunt plura, quæ Sanguinem vitiare possunt ac solent, pendentibus debetur *Tuberculorum* hinc inde in Pulmonibus sæpiùs observatorum exortus, *Substantiaque ipsorum* mollis & spongiosæ *mutatio in Carnosam*, *OEdematosam*, multisque modis *solito duriorem solidiorem*, aliterve à naturali consistentia desciscentem.

3. Quomodo augeatur Pulmonum Nutritio.

XII. *Augeri* credendum Pulmonum Nutritionem, quoties iidem consistentiam suam & substantiæ modum naturalem servantes nimiùm tamen excrescunt, atque Pectoris cavitatem ita replent, ut inde impedita potiùs, quàm difficilis reddatur Inspiratio: Cujus rei exemplum semel atque iterum post mortem in sectione habui.

Ejus causa.

XIII. Auctæ hujus Pulmonum Nutritionis *Causam* puto partim *Constitutionem Ipsorum optimam*, partim *Usum Alimentorum nutriendis Pulmonibus maximè aptorum*, ac forsan Pulmonum ex Iunioribus Animalibus desumptorum.

Nutritionis Pulmonum læsæ Signa. 1. Diminutæ.

XIV. Harum omnium Nutritionis Pulmonum læsæ specierum *Signa* petenda erunt ex aliis *Functionibus simul læsis*, I. ipsius quidem *plus*, *minùsve Deficientis* ex *Respiratione* modis variis læsa unà cum *reliqui corporis aliquali saltem contabescentia* ipsi superveniente, ac imprimis post *Empyema*, vel *Ulcus in Pulmonibus excitatum*, adeòque *Phthisin*.

2. Depravatæ.

XV. II. *Depravata Pulmonum Nutritio cognoscetur* partim ex *læsa Respiratione*, partim ex qualicunque *Corporis reliqui Cachexiâ*, cujus diversitas Humorem solitariè, aut unà cum aliis peccantem manifestabit.

3. Auctæ.

XVI. III. *Auctam Pulmonum Nutritionem significabit Respiratio* citra evidentem Causam *impedita*, existente corporis reliqui constitutione laudabili.

XVII. Talibus Conjecturis putem distingui

ac dignosci posse ab invicem varias læsæ Pulmonum Nutritionis Species, hactenus à paucis notatas.

Diminutæ Nutritionis curatio.

XVIII. *Deficiens Pulmonum Nutritio* propter *Sanguinem Purulentum, vel Pus* ipsum in *Pleuritide*, aliisve *Inflammationibus* in Abscessum degenerantibus ad ipsos quâvis viâ delatum *Curabitur*, partim *Curando* convenienter dictos *Affectus*, partim *Liberando Sanguinem à Pure*; partim *Tollendo è Pulmonibus introductam à Pure noxam*.

XIX. *Pleuritidis*, aliarumque *Inflammationum* doctrinam & *Curam* proponemus Cap. 40.

Sanguinem à Pure liberando. Quod præstant Antimonialia.

XX. *Sanguinem à Pure liberabunt* præ aliis forsan Medicamentis omnibus quævis *Antimonalia*, tum *Diaphoretica*, tum *Purgantia & Vomitoria*; quæ non semel observavi, etiam in Phthisi ac inveterato Pulmonum Ulcere grandi, per Alvum & Urinas bonam Puris quantitatem eduxisse, adeò ut ad plures tunc dies nullum Tussi Pus excerneretur. Ulcus autem in Pulmonibus grande, ac subinde multiplex fuisse manifestavit post obitum Cadaveris à me facta dissectio.

Noxa è Pulmonibus tollendo. Per Balsamos Sulfuris. Per Decoctis Vulnerariis.

XXI. *Tollitur è Pulmonibus noxa Puri debita*, sive *Ulcus* sit profundum, aut *Exulceratio* duntaxat superficiaria, tum per *Decocta Vulneraria* dicta, tum per *Balsamum Sulphuris* quemvis, ac imprimis gratiorem *Anisatum*.

XXII. Vulnerarii Decocti Pulmonibus hoc in Casu accommodati formula esto sequens, aut similis, quæ

℞. *Rad. glycyrrhiz. ras.* ℥j.
aristolochiæ, ℥ß.
Fol. veronicæ,
scabiosæ,
Consolid. Sarrac.
alchimillæ,
pyrolæ, an. M. j.
Passul. maj. mund. ℥iiij.
Coq. ex aq. hordei
In Colat ℥xxx. *dissolv.*
Syr. de hyssopo,
Botryos, an. ℥j.
M.

Ejus Usus.

Bibat sæpiùs in die Æger Unciam unam vel duas hujus Decocti; cui Guttula nunc laudati Sulphuris Balsami addi potest, aut ex alio liquore grato seorsim bis, terve quotidie usurpari.

Balsamus ex Antimonij floribus.

XXIII. Præstantiorem adhuc existimo *Balsamum ex Antimonij floribus* verè Sulphureis & inflammabilibus modo simili paratum, cujus vires eximias non semel sum expertus.

Pulmonis noxa ex Empyemate qui curetur.

XXIV. *Pulmonis noxa Empyema consequens Curabitur* aut *sublato* è Pectoris Cavitate per institutam in Thorace *Paracentesin*, *Pure*, aut eodem per Alvum, Vomitumve expurgato; quod ante paucos annos memini factum à Chirurgo ruri degente ac Empirico per Decoctum singulare; cujus ope à multis Medicis, & Chirurgis egregiis pro incurabili habitus Æger in Thorace graviter læsus, semsimque contabescens curatus est intra paucas septimanas fœlicissimè, atque sanus hactenus vixit: ne quis, quod ferè à plerisque nasutulis solet fieri, mox temerè carpat, rideatve id, cujus rationem ignorat.

Depravatæ Nutritionis curatio.

XXV. *Depravata Pulmonum Nutritio Curabitur* diversimodè, pro Humorum tunc simul peccantium atque illam Depravationem producentium diversitate, addendo semper dicta *Pectoralia & Pulmonibus amica.* Humorum autem Vitia singula non semel attigimus in superioribus.

Tubercula in Pulmonibus quomodo curanda.

XXVI. Quî *Tubercula in Pulmonibus* orta, nec tamen facilè nisi conjecturâ multùm incertâ dignoscenda *Curari* debeant, possintve dubito, nî forsan id queant præstare *Antimonialia medicamenta fixiora*, universali corpus humanum ab omni noxâ & impuritate depurgandi vi prædita.

Aucta Pulmonum Nutritionis curatio.

XXVII. *Auctam Pulmonum Nutritionem* si quis vellet *minuere*, oporteret ipsum Alimenta usurpare aliquantò crassiora, minùsque spongiosa, Condimenta saltem, aut Medicamenta nimiam Alimentorum (si dicere fas est) rarescentiam impedientia, sistentia, reprimentiave; qualia esse puto Margaritas, Corallia, Laccam, Cretam, &c. si rariùs parvâ sumantur quantitate.

Caput XXV.

De Sanguinis Perfectione in Sinistro Cordis Ventriculo læsâ.

In quib. differant Sanguis è dextro, è sinistro cordis Ventriculo effusus.

I. Sanguinem ad Universi Corporis partes, ipsosque adeò Pulmones (de quo Cap. præcedenti actum) ex Sinistro Cordis Ventriculo propelli notum est ex Circulari Sanguinis Motu: Unde non immeritò quæritur, *In quonam differat uterque ex utroque Cordis Ventriculo effusus Sanguis?* Respondeo autem, In eo differre, quod 1. *Sinistri Ventriculi Sanguis Alterationem in Pulmonibus novam subierit ab Aëre Inspirato*; & forsan 2. *eidem Sanguini aliquid accedat vel à Salivâ, vel ab alio Liquore Glanduloso* asperam arteriam humectante, atque unà cum Aëre Sanguini se immiscente, eundemque hactenus quoque *quodammodò Alterante*, ac *Temperante*.

II. An verò insuper aliquid aliud Sanguini accidat in Ventriculo Cordis Sinistro planè ambigo; neque aliquod ipsius hactenus mihi suppetit Signum notabile, unde id queam concludere.

In quo consistat Sanguinis perfectio.

III. Quocirca id tantùm possum impræsentiarum asserere, Sanguinem per Arteriam, Venamque Pulmonum, atque intermedium fortassis Pulmonum parenchyma meantem tum ab inspirato Aëre, tum à Salivâ, aliove Liquore Glanduloso temperatum minùs ferventem atque rarefactum, adeóque blandiorem prodire ex Cordis Ventriculo Sinistro, quàm Dextro; atque in eo videri mihi consistere Ipsius *Perfectionem*, quòd *multifariæ ejus Particulæ* priùs potenter Effervescentes, Rarefactæve atque ab invicem valdè distractæ nunc *blandè Temperatæ*, *Condensatæque*, iterum *plus minus laxè tamen coalescant*, sicque tam Nutriendo Continenti Corpori, quàm producendis Humoribus in Corpore variis, Vitæque adeò conservandæ aptiores fiant.

Quot modis eadem lædatur.

IV. *Læditur* proinde illa *Sanguinis Perfectio* imprimis, quando ab *Inspirato Aëre*, *Corporisve Humoribus* cùm eodem ipsi communicatis *minùs vel nimis Temperatur*, aut etiam *ampliùs Incenditur*, *Rarefitque*, aut *aliàs Corrumpitur* idem Sanguis: de quibus vide quæ Cap. 21. *sunt dicta.*

Sanguinis corruptio ab Aëre inspirato.

V. *Corrumpetur Sanguis ab Aëre Inspirato*: quoties idem à *Ventis*, *Exhalationibus*ve quibuscumque undecumque venientibus, ipsique admistis *multùm inquinatur*, & noxam suam delato per Pul-

Pulmones Sanguini communicat, unde noxa eadem vel paulatim massam totam, vel majorem minoremve ipsius partem inficiens diversimodè nunc quaquaversùm dispergitur, nunc uni potissimùm parti adhæret, atque in eâdem malignitatis suæ vim manifestat: sicut fieri novimus in *Peste*, aliisque *Affectibus Epidemicis utplurimùm ab Aëre malè affecto pendentibus*.

Ab Humoribus. VI. Læditur quoque illa Sanguinis Perfectio ab *Humoribus* Ascendenti, Descendentive admistis, vel *Bile*, vel *Lympha*, *Liquoreve ex Intestinali Triumviratu orto*, vel etiam *Chylo* eousque qualitate prava excedentibus, ut ab Inspirato Aëre convenienter aut *Sufficienter non possit denuò Temperari*.

VII. *Aëris Inspirandi pleraque Vitia* quomodo *emendanda* sint, docuimus Cap. 21.

VIII. Quomodo Idem *Aër qualitate maligna* inquinatus & corruptus corrigi debeat, dicemus, ubi de *Peste*, atque *malignis* agemus *Febribus*.

IX. Denique quâ viâ, quibus mediis *Humores cum Sanguine ad dextrum Cordis ventriculum delati & ipsum* eousque *corrumpentes*, ut ab Inspirato Aëre, aliisve Humoribus in Pulmone ipsi admistis satis temperari nequeat, ad *integritatem pristinam restitui* debeant, petendum ex Curâ singulis nominatorum Humorum malè affectorum speciebus in superioribus propositâ, & hinc inde adhuc proponendâ.

CAPUT XXVI.

De Cordis Arteriarum Motu sive Pulsu læso.

Pulsus qui fiat. I. A *Sanguine* in Cordis Ventriculo è Venis, ac ejusdem Auriculis propulso, & partim *Copiâ*, partim & imprimis ob Effervescentiam sui *Rarefactione* ipsos *replente Distenduntur*, *Explicanturque* paulatim dictorum *Ventriculorum parietes*, donec consequente eorundem *Coarctatione* effundatur idem Sanguis in *Arterias* ipsis adnexas; quæ eo ipso *Expanduntur*, quemadmodum paulò post iterum *Constringuntur*, & quidem *Motu Tactui & Visui* quandoque *manifesto*, qui *Pulsu* nomine notus apud Medicos.

Per eum quid Medici intelligant. II. Per *Pulsum* namque intelligunt Medici binos sibi oppositos & contrarios, imò reciprocos in binis narratis partibus diversis Motus, Expansionis, & Contractionis secundùm parietes, tunicasve: Dilatationis verò & Coarctationis secundùm Cavitatem Ventriculorum Cordis & Arteriarum.

Cordis Ventriculi à quib. expandatur, & Coarctentur. III. *Cordis Ventriculum Dextrum Expandi* putamus tum ab *impulsi Sanguinis Copiâ*, tum ab ejusdem mox Effervescentiâ *Rarescentis Amplitudine*; *Sinistrum* verò imprimis à *Sanguinis fervidioris* & adhuc quasi bullientis, utut in Pulmonibus ab Inspirato Aëre plùs minùs temperati *Copiâ*: *Utramque* autem *Coarctari* ex mirè Turbinis ad instar contortâ *musculosâ Cordis substantiâ* cæterorum musculorum ritu per *Animales Spiritus fibras ejus replentes contractâ*.

A quib⁹ Arteriæ. IV. *Arterias* verò *Expandi* censemus à *Sanguine* Cordis *Contractione in Ipsas Expulso*; Easdemque rursus *Constringi* à *Spiritibus Animalibus Fibras* ipsarum *annulares implentibus*, sicque *Cavitatem* ipsarum *Angustantibus*.

Quibus in locis Pulsus exploretur. V. *Exploratur* autem à Medicis *Pulsus* non tam in Corde ipso, quàm *in Arteriis*, ac præsertim *in utroque Carpo*, ubi sunt sensui Tactûs manifestiores: quamvis etiam circa *Tempora*, & subinde ad *Collum* observari possit Arteriarum Pulsus; quemadmodum *Cordis Motus*, applicata ejus regioni manu, imprimis ubi ejusdem *Palpitatio* urget, non satis distinctè ex Arteriarum Pulsatione dignoscenda, vel ubi exiguus, vel nullus sentitur in Carpo pulsus.

Primariæ Pulsûs Differentiæ. Pulsus Celer. Durus. VI. *Primariæ* in Carpo explorati *Pulsus Differentiæ* ad *tria summa* reduci possunt *Capita*, *Pulsûs Robur*, *Magnitudinem ac Frequentiam*. *Celeritas* enim Pulsui adscripta Mente quidem concipi potest, non item Digitis tangi ac percipi: *Durities* autem non nisi rarò in Pulsu reperitur, ac semper in Statu Præternaturali; cum modò dictæ in Naturali quoque ac Non-naturali observentur.

Robustus Debilis. VII. *Pulsus Robustus* dicitur, quando vi Tangentis digitos ferit Arteria; *Debilis* verò, quando id leniter ac leviter duntaxat contingit.

Magnus Parvus. VIII. *Magnus* dicitur *Pulsus*, quando multùm & amplo spatio; *Parvus*, quando parùm & angusto spatio explicatur Arteria.

Frequens Rarus. IX. *Frequens* dicitur *Pulsus* quando eodem Temporis spatio sæpiùs, quàm aliàs, vel in aliis: *Rarus* verò, quando minùs sæpè, quàm solebat, aut decebat observatur Arteriæ expansio & ictus.

Moderatus. X. *Moderatus*, sive *Mediocris* vocatur *Pulsus*, qui medius est inter prædictarum Differentiarum trium extremos.

Causæ Pulsus Robusti. XI. *Robustus* sive *Potens*, *Validusque Pulsus* debetur *Spiritibus Animalibus copiosè* ad musculosum Cordis Parenchyma *delatis*, & ipsum *validè contrahentibus*: unde is nunquam sui ratione existit præternaturalis, aliquando quidem ratione Causæ irritantis.

Debilis. XII. *Debilis Pulsus* sequitur sæpiùs *Spirituum Animalium Defectum Universalem* in corpore universo, *Partialem* saltem in ipso Corde; aliquando universi Corporis *Segnitiem ac Torporem*, sive immobilitatem.

Universalis Defectus Animaliũ Spirituũ unde. XIII. *Spirituum Animalium Defectus Universalis* est tum ob *Sanguinis Defectum ab ejus effusione ac hæmorrhagiâ* notabili, quandoque *ab Ineâiâ* protractâ: tum ob *impeditam in Syncope, Suffocatione hypochondriacâ &c. Sanguinis Effervescentiam & Rarefactionem*; unde semper cum Parvo Pulsu concurrit Debilis: tum ob *Spiritus exhaustos Curis*, *Inediâ*, *Vigiliis*, *nimiove Corporis Motu* aut Agitatione: tum ob *malè affectum Cerebrum* Spirituum Secretioni, Præparationique adversarium.

Partialis in Corde unde. XIV. *In Corde privatim Deficient Animales Spiritus*, si *Nervi* ad ipsum tendentes fuerint *vulnerati*; nam illos solos, cæteris benè habentibus, humiditate quâvis transmittendis Spiritibus ineptos reddi posse vix puto.

Eorundẽ Torporẽ in Sopore non semper reperiri. Narcoticorum vires. XV. *Segnitiem ac Torporem Spirituum Animalium* semper in *Somno*, vel *Sopore* ipso haud reperiri testatur Motus Animalis Somnambulorum, & Ipse Pulsus in Sopore gravi non rarò valdè Robustus: unde patet *Narcotica*, quâ talia, *non tam Spiritus Animales* forsan, vel *omnes ex æquo Nervos*, quàm *Sensuum Externorum Organa*, vel *Nervos ad ipsa tendentes* afficere.

Torporis in Motu Animali causa.

XVI. Semper autem in *Motu Animali Segnities* ac *Torpor* deprehenditur à *Gelu* ac quovis *Vehementi Aëris, Aquæ, aliorumque frigore*; quamvis dubitare liceat, an Ipsi Animales Spiritus verè ac per se, an Musculi potiùs afficiantur tunc à frigore; postquam (nisi Causa ejus fuerit extrema) Corporis agitatione vehementi præveniri aut etiam superari potest ille Partium secundùm Motum Torpor, quod fieri non posset, si Torpor ipsos occupasset Spiritus; quibus existentibus mobilibus & Animæ imperio subjectis à Torpore liberabuntur faciliùs ipsi Musculi per affluxum eorundem ad ipsos solito copiosiorem.

Causa Pulsus Magni.

XVII. *Pulsus Magnus* sequitur *Sanguinis Rarefactionem amplam, plenamque*, concurrente *Arteriarum Mollitie*.

Parvi.

XVIII. *Parvus* verò *Pulsus* contingit, tum ob *Sanguinis Rarefactionem exiguam*, tum ob *Arteriæ Duritiem*, propter quam multùm expandi nequit.

Frequentis.

XIX. *Frequens Pulsus* agnoscit pro Causâ vel *summam Sanguinis Rarefactionem*, ita ut solâ Pulsûs Magnitudine satis excipi nequeat; vel in *mediocri Sanguinis Rarefactione Arteriæ Duritiem*; unde ibi Frequenti Pulsui conjunctus est Magnus, hîc Parvus; vel *quidvis* aliud *Cor ad sui Contractionem crebrò vellicans*.

Rari.

XX. *Rarus* denique *Pulsus* accidit ob *exiguam, lentamque Sanguinis Rarefactionem*.

Animalium Spirituum copia unde.

XXI. *Animalium Spirituum Copia* sequitur *Alimentorum Spiritu Volatili abundantium Usum legitimum*, ac eorundem tum *Fermentationem* in Ventriculo, tum *Secretionem* in Intestinis, tum *Effervescentiam* in Corde, tum præsertim, præter aliorum *Humorum* omnium *Productiones* laudabiles, *Partis maximè Spirituosæ Separationem* in Cerebro ac Cerebello integras: quemadmodum Eorundem *Defectus* præter ea, quæ §. 13. & 14. diximus, omnia modò *dictis contraria*, sicut ex nominatarum Functionum Læsarum tractatione patet.

Defectus unde.

Sanguis unde multùm, Unde malè rarefiat.

XXII. *Sanguis multùm Rarefit*, quando is *laudabilis* existit, *excitaturque in Corde*, dum Effervescit, *Ignis potens*: qui tamen, quando *Nimius* existit, plùs satis, adeòque malè Rarefit Sanguis, uti solet in Ardentibus evenire Febribus.

Unde Minus vel parum.

XXIII. *Minùs, Parùmve Rarefit Sanguis*, quando Is est ad *rarescendum ineptior*, atque *solito aut fluidior*, aut *viscidior*; vel *Ignis* excitatur in Corde *Parcior*, Sanguinique sufficienter rarefaciendo impar.

Arteriarum Durities unde.

XXIV. *Arteriarum Durities Naturalis* adscribenda *Tunicarum Crassitiei*; quemadmodum *Præternaturalis* adscribi solet vulgò *Membranarum Inflammationi*.

Sanguis unde plurimùm ac subitò rarefiat.

XXV. *Plurimùm ac subitò Rarefit Sanguis*, quoties tum ipsus est ad *rarescendum aptior*, tum in ipso & Corde *Ignis accenditur acrior*.

A quib. ad sui contractionem crebro vellicetur Cor

XXVI. *Ad Sui Contractionem Crebrò* vel continuò *vellicatur Cor*, tum à quocunque *acri* unà cum Sanguine ad Ipsum delato, sive illud sit *acidum*, sive *Salsum Lixivum*, sive ex utroque mistum, quale *Salsum* est *Muriaticum*; tum à quocumque *Halituoso vel Flatulento* in Cordis Ventriculos penetrante, ipsiusque *Parietes* aliquantùm, non tamen nimiùm explicante, & ita quidem, ut iterum queant contrahi; tum ab *Re Cordi externâ*, in Pericardio puta contentâ, ipsumque *rodente aut pungente*. Sic offendimus ante triennium in Pericardio Humorem Salsum & Acrem, à quo tam Pericardii, quàm Cordis Membrana erat erosa, excoriataque.

Exigua & Lenta Sanguinis rarefactio unde.

XXVII *Exigua, Lentaque Sanguinis Rarefactio* debetur vel *Ipsius Visciditati excedenti*, vel *Igni parcius* in Sanguinis utriusque confluxu *erumpenti*, vel *Utrique* simul concurrenti. Vix enim unquam fiet, ut Sanguine Universo existente aliquandiu Viscidiore, Bilis, aut Lympha sint valdè acres; nisi ratione *Diæta*, ac præsertim Alimentorum modò *Bilis* producatur *acrior*, modò *Lympha, Succusque Pancreaticus acidior*; modò *Saliva, & Pituita Viscidior*: quod facilè contingit, ubi multifariis utuntur homines *Alimentis*, nunc uni, mox alii Humori pravo generando aptis; & insuper *Aërem* usurpant nunc æstuantem, mox gelidum; ac præterea immoderati sunt in *Corporis*, animique sui *Motibus*, &c.

XXVIII. Quomodò enumeratis *Pulsûs læsi speciebus Succurri* debeat, non difficile erit ex passim propositis concludere.

XXIX. Sic cæteræ *Pulsuum læsorum Inæqualium* puta, *Intermittentium* ac similium *Differentiæ, Causæque* non ita difficulter ex jam dictis eruentur.

XXX. Aliàs autem si Deus volet, in secundâ nempe Opusculi hujus Editione hæc omnia examinabimus, explicabimusque accuratiùs, & notabili auctario ditabimus; jam verò ad Affectus læsi variis modis Pulsûs consectarios, comitesve festinamus.

CAPUT XXVII.

De Febribus in Genere.

Febrium Signa.

I. SI, quod in Affectuum latentium, aut controversorum naturâ investigandâ omninò fieri oportet, Practicorum morem, atque Signa, ex quibus de *Febris* præsentiâ Ipsi & Alii omnes concludere solent, observemus, facilè patebit *ex Solo Pulsû præter naturam Frequentiore Ipsos Febrem arguere*: Ubi autem *Febris Species certa determinanda & ab aliis est distinguenda*, tunc ad *plura Signa* ipsos simul attendere, quis nisi planè hospes in praxi nescit?

Ex Pulsûs frequentioris causis variis Febrium differentiæ.

II. Ne autem (quæ binis de Febribus Disquisitionibus publici juris jam fecimus, atque huic Libro, vel alii subjiciemus) inutiliter hîc repetamus, *ex Pulsûs præter naturam Frequentioris Causis variis modo vario agentibus varias rimabimur Febrium multifariarum Species ac Differentias*, quemadmodum ex praxi quotidianâ petitas, ita demùm ad eandem praxim directas.

Pulsus præter naturam frequentioris causæ. 1. Nimia Sanguinis Rarefactio.

III. *Pulsûs* ergò *præter naturam Frequentioris*, conjunctum nempe, aut mox accedentem Corporis molestiam, Doloremve notabilem, Functionisque adeò alicujus ad Vitæ Naturalis beatitudinem requisitæ Labefactationem habentis, *Causa* est vel 1. *Nimia, permanensque Sanguinis Rarefactio*, ab *Igne potentiore ex utriusque Sanguinis Effervescentiâ* erumpente facta.

2. Quodlibet Acre in Sanguine

IV. Vel 2. *Quolibet acre*, nunc *acidum*, nunc *Lixivo-salsum*, nunc *Muriatico-salsum* per Venas unà cum Sanguine ad Cor propulsum, atque Internè Cordis Parenchyma mordicans.

3. Quodlibet Halituoso-flatulentum.

V. Vel 3. *Quodlibet Halituoso-Flatulentum*, itidem cum Sanguine ad Cor delatum, aut ex ejusdem in Corde Effervescentiâ excitatum, atque Cordis Ventriculorum Explicationem augens.

4. Quodlibet Acre vel durum externum.

VI. Vel 4. *Quodlibet Acre*, *Durumve* aut in Pericardio, aut alibi existens, atque Cor externè rodens aut pungens.

Febrium Continuarum & Intermittentium differentiæ unde.

VII. Observandum porrò *Pulsus præter naturam Frequentioris Causas* nunc *continuò*, nunc *per intervalla* duntaxat, eaque nunc *ordinata*, *certaque*, nunc *inordinata*, *incertaque* Cor afficere: Unde maximè notabilis pendet *Febrium in Continuas*, *& Intermittentes Distinctio ac Divisio*.

Febris Continua quænam

VIII. *Continua* dicitur *Febris*, quæ à primo invasionis suæ momento permanet usque ad ultimum durationis suæ momentum, ac integram sui cessationem.

Febris Diaria & Ephemera quænam. Synochus non putrida quænam

IX. *Continua Febris*, quoties blandior uno duntaxat durat die, *Diaria*, *Ephemeraque* vocatur; quemadmodum *Diaria plurium dierum*, sive *Synochus non putris*, quoties ipsa itidem blandior per paucos, tres, quatuorve continuatur dies.

Intermittens quænam Ejus species.

X. *Intermittens* autem dicitur *Febris*, quæ post intervalla nunc breviora, nunc longiora diversis redit Paroxysmis.

XI. Unde pro *Sigulorum Accessuum & Paroxysmorum Interstitio diverso Eadem nomina* quoque *sortitur diversa*. Nam si quotidie novus redeat Paroxysmus præcedenti proportione respondens, dicitur *Quotidiana*; Sin hoc alternis tantùm contingat diebus, *Tertiana*; Sin post duos demum intermissionis dies revertantur paroxysmi, *Quartana*; & sic porrò. Quamvis rariùs observentur *Quintanæ*, *Sextanæ*, &c. observantur tamen aliquando.

Quotidiana. Tertiana. Quartana. Quintana. Sextana. Febris composita.

XII. Præter has binas primarias Febrium Species occurrit adhuc alia *ex utraque mista vel composita*, & continua quidem, Exacerbationes tamen aliquas, & rursùm Remissiones habens, & quidem nunc quolibet, nunc tertio, nunc quarto demum die, unde Febris ista meritò vel *Quotidiana-Continua*, vel *Tertiana-Continua*, vel *Quartana-Continua* nuncupatur,

Quotidiana. Continua, &c.

XIII. Observantur insuper *Febres ex pluribus Intermittentibus multipliciter compositæ*. Tales sunt I. *Quotidianæ Duplices*, *Triplicesve*; quoties eodem die duo, tresve sibi proportione variâ successivè respondentes producuntur paroxysmi.

Quotidiana Duplex, Triplex, &c. Tertiana Duplex, Triplex, &c.

XIV. Tales sunt II. *Tertianæ Duplices*, *Triplicesve* ex duabus, tribusve Tertianis constantes, sive in Duplici eodem die bini, aut alternis diebus singuli revertantur paroxysmi; sive in Tertiana Triplici uno die bini, altero unus, aut quandoque uno die Terni, altero nullus infestent paroxysmi.

Ejus à Quotidiana differentia.

XV. Distinguitur autem à Quotidianâ Duplex Tertiana diversis repetens diebus, tum ratione Temporis Invasionis, tum ratione Durationis, tum ratione comitum Symptomatum. Quoties namque horum omnium ratione Paroxysmus Primus respondet Tertio, & hinc Quinto; Secundus verò Quarto, & hic Sexto, & sic porrò, Tertianam Duplicem adesse concludimus; Quotidianam verò Simplicem, quoties Paroxysmus Primus respondet Secundo, hic Tertio & sic porrò.

XVI. Arguitur quoque Duplex Tertiana, quoties præcessit Tertiana simplex, alternis repetens diebus, quæ si posteà redeat quotidie, omninò erit habenda pro Duplici Tertianâ, non item pro Simplici Quotidiana.

Dari Febres Quotidianas.

XVII. Novi non deesse Magnos Medicos, qui omnes Quotidianas negant Febres, & tantùm, Tertianas Duplices, Quartanasve Triplices admittunt, & quidem, quantùm Ego saltem judicare valeo, magis ex Præjudicio, quàm Experientia certa vel Ratiocinatione cogente: quas si quis attenta Mente consulat, non video, quo jure tolli possint è Cæterarum numero Febres Quotidianæ; sicut id clariùs patebit, ubi de Febrium Intermittentium Causis Cogitationes nostras proposuerimus.

Quartana Duplex.

XVIII. Tales ex Intermittentibus Febribus Compositæ sunt III. *Quartanæ Duplices*, *Triplicesve*. Contingit enim aliquando, ut Æger uno tantùm die immunis sit à Febre, ac binis sequentibus novos patiatur paroxysmos: atque tunc de Quartana Duplici nullum est dubium.

Triplex.

XIX. Sed contingit quoque, ut quotidie novus revertatur paroxysmus, ita tamen, ut Primus respondeat Quarto, & hic Septimo; Secundus verò Quinto, & hic Octavo; Tertius denique Sexto, & hic Nono, & sic porrò; vel ut ex Quartanâ Simplici producta sit Duplex, atque tandem ex Duplici Triplex, unde itidem facile distinguitur à Quotidiana Simplici, vel Tertiana Duplici: Cujus Confirmatio habetur nonnunquam ex ipsius Cura, si nempe unus paroxysmus primùm tollatur, atque tunc binis consequentibus diebus revertantur adhuc paroxysmi, uno interposito intermissionis die; aut si duo tollantur paroxysmi, uno duntaxat remanente, atque quarto quovis die revertente. Ut nunc sileam alia symptomata Febribus Quartanis magis propria, nec nisi rarò in Tertianis, vel Quotidianis observabilia, & quidem tunc ferè, ubi ad Quartanarum naturam & typum vergunt.

Distincta à Quotidiana & Tertiana Duplici.

Febris inordinata vel vaga.

XX. Præter has Febres Intermittentes ordinatas, definitoque tempore utplurimùm, nisi aliquod in Diætâ committatur erratum, vel aliquod usurpatum fuerit Medicamentum, recurrentes, observantur & aliæ satis frequenter nunc hoc, nunc alio & planè incerto tempore redeuntes, & affligentes; quas proinde Inordinatas & Vagas quis haud ineptè posset nominare.

Febrim non in calore præter naturâ aucto consistere.

XXI. Quamvis autem cum majore aut minore *Frigoris Sensus* pleræque soleant Ægros invadere Febres, succedente illi *Calore* nunc leviore, nunc graviore; non desunt tamen, quas solum Frigus, solusve Calor, aut neutrum tam Ægrotum, quàm Medicorum, vel Adstantium Sensui manifestum comitetur: ne quis putet *Febris omnis essentiam in Calore præter naturam in Corde aucto*, *hinc per universum corpus disperso*, sicut vulgò dicitur, *Consistere*.

Febrium Continuarum & Intermittentium causæ quales.

XXII. *Continuarum* quidem *Febrium Causam Continuam*, hoc est, continuò ad Cor delatam requiri; uti contrà *Intermittentium Causam* non continuò, sed *per Intervalla* duntaxat eò delatam, ideoque in motu suo ad Cor impediri aptam nemo negabit, qui tum Corporis Continentis fabricam & vias, sive Vasa, tum Corporis Contenti,

tenti, hoc est, Sanguinis, aliorumque Humorum naturalem Motum mente attenta expenderit accuratè.

Frigoris & Caloris in Febribus Causæ inquirendæ.

XXIII. Cùm inter plurima *Febrium* multifariarum *Symptomata*, meritò tamquam *primaria & frequentiora* numerentur *Frigus & Calor*, inquirendum sedulò in maximè probabiles utriusque, hinc & in *Continuati post superatum primum Frigus Caloris*; aut *per intervalla recurrentis tum Frigoris, tum Caloris*; aut *exacerbati* duntaxat *diverso & stato tempore Caloris Causas*: His enim perspectis, determinatisque non erit forsan valdè arduum Febres diversissimas licet explicare, atque ab infinitis penè difficultatibus à quovis movendis animum veritatis avidum extricare.

Febrium continuarum causa.

XXIV. Ut proinde, missis aliorum de hâc re Opinionibus, (unicuique namque suam probandam censeo) quod mihi etiam nunc verum videtur, paucis proferam, existimo I. *Febrium Continuarum omnium Causam* esse *Bilem*, aut *Lympham* (sub quâ *Succum Pancreaticum*, ipsamque adeò *Salivam* comprehendo, quatenus cum Ipsa deferuntur ad Cor) aut *Utramque vitiosam*, & in dextro Cordis Ventriculo *Effervescentiam talem* excitantem, unde *continuò Pulsus producatur frequentior*.

Frigoris in Febribus continuis diversæ causæ.

XXV. *Frigus* autem, si à *Bile solâ primariò vitiatâ* pendeat Febris Continua, *circa primam invasionem observabile ab eadem* deduco *Bile vitiosa*, & unà *cum Succo Pancreatico vitiosam* in tenui Intestino *Effervescentiam* excitante, & quidem talem, ut *Halitus Acidiusculi* à dicto Succo attollantur & mox quaquaversùm propulsi *Frigus leve* ubique pariant, quod tamen paulò post *Calori ab eadem Bile ad Cor delata* producto cedat.

XXVI. Sin à *Lympha sola primariò vitiata* pendeat *Febris Continua*, cùm malè affectas consequatur illa tum *Glandulas Conglobatas*, tum ex parte quoque *Glandulas Conglomeratas*, ipsumque adeò *Pancreas*, quid mirum, si hujus *Succus aliquantò factus Acidior vitiosam* producat in tenui Intestino *cum Bile Effervescentiam*, simulque *Halitus* promat *Acidiusculos*, qui per Universum Corpus dispersi *ubique Frigoris sensum excitent* pro vitio suo majore aut minore diversum?

XXVII. Sin tum à *Bile*, tum à *Lympha simul vitiatis* pendeat *Febris Continua*, ex memoratis *Causis coniunctis* producetur *Frigus* circa eius initia Ægros infestans.

Caloris verò causæ diversæ.

XXVIII. Post præcedens Frigus aliquando gravius, aliquando levius solet in *Febribus Continuis* plerisque *subsequi Calor*, isque *longè maior*, & *molestior à Bile sola primariò peccante*, à quâ proinde ortum habent *Febres Ardentes* dictæ; longè verò *minor & blandior & quandoque Nullus à Lymphâ solâ primariò peccante*, imprimis quoties *multa simul in Ægris redundat Pituita*, quibus adscribi debent *Febres Algidæ*; denique *modo medio se habens Calor*, ab utrâque simul vitiatâ, seque quodammodò vicissim temperante.

in Febribus Ardentibus.

& Algidis.

Febres Catarrhales unde

XXIX. Quoties *Lympha* vitiatur, & *Glandulæ in Cerebro* existentes simul valdè afficiuntur, solet (si propriam Vocabulorum significationem sequamur) primùm *Gravedo*, id est, Dolor Gravativus in Capite excitari, & paulò post tum quandoque *Coryza*, ubi ad Nares; tum quandoque *Raucedo* vel *Tussis*, ubi ad Fauces vel Pulmones distillat delabens à Cerebro liquor; *Catarrhi* nomine notus; à quo tum comites *Febres* nominari solent *Catarrhales*.

Febrium Intermittentium. Causa.

XXX. II. *Febrium Intermittentium omnium Causam* esse puto *Succum Pancreaticum aliquâ sui parte in uno pluribusve Pancreatis Ductibus lateralibus obstructis stagnantem*, ac morâ suâ ibi *acriorem* factum, atque *acrimoniâ istâ acidâ* per *Pituitam* plus minùsve viscidam & notatæ obstructionis Causam viâ vi paratâ *penetrantem* ac *in tenue Intestinum effusum*, *vitiosamque ibi cum Bile atque Pituita Effervescentiam excitantem*, ac in *paroxysmi* quidem *principio Frigus* diversum, aliquando gravius, aliquando levius, aliquando diuturnius, aliquando brevius producentem, donec tandem (ubi ejus præter naturam retenti ac ideò vitiati nil ampliùs effluit) superetur idem vicissim (quod plerumque fieri solet) à *Bile*, partim priùs compressâ & quasi suppressâ, nunc denuò sibi redditâ, partim continuò allabente; unde citiùs, tardiùsve *Mixtura ex Utroque ac Pituita* exurgens, & ad dextrum Cordis Ventriculum delata *subsequentis Caloris* aliquando *majoris*, aliquando *minoris*, aliquando *nullius* Causa existit, prout variè se habet ad *Succum Pancreaticum* semper tunc ex parte saltem vitiatum *Bilis & Pituita*.

In iis Frigus unde.

Unde Calor.

Febrium compositarum causa.

XXXI. III. *Febrium ex Continuis ac Intermittentibus compositarum*, atque non planè Intermittentium, verùm *Remittentium* duntaxat, *rursusque Exacerbatarum Causam* censeo utramque *utriusque* jam memoratam *Causam simul concurrentem*.

Hecticæ Causa.

XXXII. IV. *Febrium Continuarum & Blandarum*, quidem, interim *Duabus* circiter *post alimenta quævis assumpta horis exacerbatarum* (quas *Hecticas* vocare solent) *Causam* existimo imprimis *Salivam* propter *affectas Glandulas* plures simul *vitiosam*, & *vitioso Chylo* ansam præbentem; à quo ad Cor delato Effervescentia læsa quàm priùs *frequentior* adhuc excitetur *Pulsus*.

Frigus & Calor à quibus oriantur.

XXXIII. Quemadmodum autem *Frigus omne in Febribus* quibusvis deducendum judico partim ac imprimis à *Succo Pancreatico*, quà *Acido*, & forte aliquando etiam à *Lympha*, itidem *Acidiore* existente; partim à *Pituita* vel *Insipida*, vel *Acida*: Sic *Calorem omnem* acceptum puto ferendum *Bili* ratione sui tum *Salis Lixivi*, tum *Olei*; *Oleum* namque aptum est *Ignis vim suscipere*, ipsamque *conservare*; *Acidum* contrà *eundem extinguere*, *Oleumque ab Igne rarefactum* denuò *condensare*; *Salsum* verò *lixivum Oleo præsertim junctum*, quoties cum Acido effervescit, Calorem notabilem producere. Atque sic, ubi omnia moderata sunt & proportionem servant requisitam, modumque debitum, *conservatur* per pugnam illam amicam *in Sanguine universo Ignis vitalis*, *augetur* verò, quoties *dominium* habet *Bilis* multùm *Salsa & Oleosa*; *minuitur* contrà quoties vis *Acidi* major est; *extinguitur* denique idem, ubi *extremus excessus* est *in Subcontrariorum illorum alterutro*, *vel utroque*.

Ignis vitalis quando conservetur, augeatur, minuatur, & extinguatur.

Febris curatur.

XXXIV. In genere *Curabitur Febris* vel I. *Condensando Sanguinem* nimis rarescentem, &

Com-

Compescendo Sanguinis Effervescentiam nimiam.

1. Condensando Sanguinem. 2. Temperando Acre. 3. Discutiendo Halitus. 4. Demendo Acre. Febrium frigus & calor quibus temperentur. Obstructio Ductuum Pancreatis quomodo curitur.

XXXV. Vel 2 *Temperando Acre* quodvis vel *Acidum*, vel *Salsum Lixivum* in Humoribus repertum & ad Cor delatum.

XXXVI. Vel 3. *Discutiendo* omne *Halituoso-Flatulentum*, ejusve *ortum Præveniendo*.

XXXVII. Vel 4. *Demendo Acre omne forinsecus Cor vellicans*.

XXXVIII. Inter *Symptomata Febrium* magis frequentia & primaria *Frigus Corrigitur* medicamentis *Acidum Temperantibus* & *Pituitam Insipidam Emendantibus*; *Calor* verò medicamentis *Salem Lixivum Demulcentibus* & *Oleum Condensantibus*.

XXXIX. *Obstructio Ductuum Pancreatis Curabitur Solvendo*, *loco* saltem præternaturali *Removendo Pituitam viscidam*, eandemque *Educendo* per *Vomitum*, *Alvum*, *Urinas vel Sudores*,

XL. Quibus autem mediis ac remediis hæc omnia præstari queant, ex jam supra-dictis colligere non erit difficile, magisque adhuc patebit ex peculiari variarum Febris specierum Curatione in sequentibus proponenda.

CAPUT XXVIII.

De Febre Diaria.

Variarum Febrium Species ordine tractandæ. Quid sit Diaria vel Ephemera. Quid Synochus simplex pura. Diariæ circumstantiæ.

I. Ne Tyrones in Classicorum Auctorum lectione occupatos videamur magis confundere, quàm juvare, libet Variarum Febrium Species, prout vulgò distinguuntur & proponuntur; ordine tractare.

II. A *Diaria* proinde faciemus initium, quæ aut unius est diei, & vix quatuor & viginti horarum spatio durat; *Ephemera* dicta; aut per duos, tres, quatuorve dies durat, *Plurium dierum Diaria* tum *Synochus simplex pura*, vel *non putrida* quibusdam vocata.

III Solet *Diaria* cum *levi horrore* comitans, aut prægressum Frigusculum testante aliquando incipere; aliquando *sine ipso*, & imprimis, quando universum corpus à *Re Non-naturali* dictâ sensim eousque *incaluit*, ut tandem excitetur *Febricula*, in quâ tunc non tam incipit Calor in Corde & Sanguine augeri, quàm ex *Nonnaturali Auctiore degenerare in Præternaturalem*, qui præthereà *Functiones* alias *lædat*, & *Pulsum Naturali Frequentiorem*, sublatâque, moderatâve licet ipsius Causâ solito tamen diutiùs cum maiore, minoreve laborantis molestiâ permanentem producat.

Calor in Diariâ & Synocho qualis sit

IV. *Calor* in Diaria Horrorem excipiens, aut sine ipso quovis modo excitatus nec intermittere, nec ullis paroxysmis novis exacerbari solet, verùm continuus ad finem usque perseverare, atque in Ephemera, ut & Homotono sive Acmastica Synocho dicta in eodem ferè gradu permanere, sicut in Paracmastica sensim decrescere, in Epacmastica verò perperim accrescere, donec tandem paulatim rursum desinat.

Diariarum Febrium Causæ.

V. *Calor* idem in *Ephemera mitis* est, blandusque & halituosus; cute molli & humecta permanente: in *Synocho* aliquantò *maior*, non tamen acris, ubi Sanguis, cæterique Humores existunt temperati; *acrior* verò, ubi Sanguis ob Bilem, Lymphamve naturali paulò acriorem occurrit acrior, ac Putridarum dictarum naturam & morem tantillum deflectens.

Diariarum Febrium causæ. Symptomata.

VI. *Diariarum Febrium* omnium *Causa* sunt *Sex res Non naturales* dictæ *vitiosè usurpata*, ideóque mox manifestæ.

VII. *Symptomata* præter *Pulsum Frequentiorem* in Febribus Diariis observabilia pro Causarum notatarum Solitariarum aut Copulatarum diversitate occurrunt diversa.

Quando à Solo Aëris æstu est

VIII. Nam ubi à *Solo Aëris* vel Soli, vel Igni, vel Balneo adscribendo *æstu* excitatur *Diaria*, nullus observatur Horror, quin *solum Calor*, iisque paulatim magis, magisque in Corpore *auctus*, donec tandem Præternaturalis factus non tantùm *Pulsu* solito *Maiore* ac *Frequentiore*, verùm *Capitis* quoque *Dolore*, ac *Pulsatione*, similibusve Symptomatibus mox recensendis *Febris præsentiam* testetur.

Quando à Corporis æstu, superveniente frigore.

IX. Quòd si *Corpori* quavis de causa *æstuanti superveniat* Aëris, alteriusve rei *Frigus*, unde Diaria Febris excitetur, *Horror levis* præcedet mox secuturum *Calorem auctiorem*; atque tunc in principio quidem *Pulsus* erit *parvus*, mox verò *maior*, & utrique conjunctus *Frequentior*, accedentibus aliis quoque *Symptomatibus*.

Quando à potu genero[so]

X. Sic ubi à *Potu generoso*, id est, *multum Spirituoso*, & imprimis *Aromatico* nimia quantitate assumpto excitatur *Diaria Febris*, vix unquam Horror præcedet Calorem continuò auctum, tandemque Præternaturalem ac Febrilem factum, nec tantùm *Pulsu Maiore* ac *Frequentiore*, verùm *Calore insuper molesto*, aliisque *Symptomatibus* manifestum.

Quando à Corporis Motu.

XI. Ubi à *nimia Corporis agitatione*, *defatigatione* ac *Motu vehementiore* producitur *Diaria Febris*, *Pulsus* non tantùm *Frequentior* sed insuper *Debilis* præter *universalem* ac *molestam totius corporis Lassitudinem* observatur.

Quando ab Animi Affectu.

XII. Ubi verò *Animi Affectibus* sive *Motibus* debita *Diaria Febris* pro Causa sua *Iram* agnoscit, tunc non tantùm *Frequentior & Maior*, sed insuper *Inæqualis & turbatus* occurrit *Pulsus*; quemadmodum, ubi à *subitaneo Mœrore* producta est ipsa, idem existit *Parvus*, *Debilis & Inæqualis*, atque circa initium accessus *Rarus*: & paulò post *Frequentior*, utrobique cum *Calore acriore*, *Cutisque levi ariditate*.

Quando à Vigiliis nimiis.

XIII. Ubi à *Vigiliis protractis*, atque *Solicitudinibus* oritur *Diaria Febris*, Comes solet adesse *Pulsus Frequens*, *Parvus*, ac *Debilis*, cum *Calore corporis Aridiore*, *Capitisque Dolore* nunc *Gravativo*, nunc *Vacuitatis* aut *Inanitatis Sensum* præ se ferente.

Causæ Variationis Symptomatum.

XIV. *Omnia Febrium Diariarum Symptomata* pro memoratarum *Causarum*, *Corporisque* tum *Continentis*, tum præsertim *Contenti*, hoc est, *Humorum* multifariorum *constitutione varia* non parùm solent *variare*.

Symptomata frequentiora.

XV. Sunt autem *Symptomata* in *Febribus Diariis* frequentissima, *Horror* lævis præcedens, *Calor* aliquantò gravior subsequens. *Sitis* nunc maior, nunc minor. Aliquando *Oris amaritudo* manifesta, aliquando nulla. *Corporis universi*, ac præsertim *Artuum Inquietudo*, & *Lassitudo* plùs, minúsve molesta. *Capitis Dolor* cum *Pulsatione* notabili gravis. *Vigiliæ* protractæ, *Somnusve* profundi-

fundior. *Respiratio* concitatior. *Pulsus Frequentior*, & simul aliquando *Major* & satis *Robustus*, aliquando *Minor* & *Debilis*; rarò *Inaequalis*. *Venae* turgidulae. *Cutis* plerumque *mollis* & *madida*, rariùs *durior* & *aridior*. *Facies* rubens, tumensque. *Urina* in Ephemera vix à statu naturali mutatae; in plurium dierum Diariâ colore magis rubeo tinctae. *Sudor* aliquando citiùs, aliquando seriùs erumpens, nec graveolens, nec aegro molestus; rarò nullus.

Prognostica.

XVI. *Periculosa* ex sui naturâ *non est* Diaria Febris, unde nunc sponte cum *Sudore* aut *Madore* ut plurimùm terminatur, nunc arte facili superatur: *Periculum* autem metuendum vel *ob vitiosam Corporis affecti*, *Contenti* praesertim *Constitutionem*, propter quam in alias tum *Putridas* dictas, tum *Hecticam* degenerare potest; vel ob *commissum novum* illâ durante in aliquâ *Diaetae* parte, aut *Medicamentis erratum*, propter quod itidem mutari potest in notatas *Febrium aliarum* species, aliosve *Affectus* graviores.

Curatio varia secundum varias causas.

XVII. *Difficilis non est* Diariarum Febrium *Curatio* cùm pleraeque *sponte Sudore solvantur*: Ubi tamen ad Curam vocatur Medicus, quemadmodum aliàs semper, ita hîc quoque *Varianda Curatio secundum Causarum varietatem*; *Corporis tam Continentis, quàm praesertim Contenti Constitutionem variam*; *Ipsaque Symptomata prae aliis urgentia*.

Quando est ab Aëris aestu.

XVIII. Ubi proinde *Aëris aestus* illam produxit solus; idem cum temperatione mutandus, temperandus saltem Aquâ frigidâ vel Aceto in pavimentum effusis, Plantis & Aquosis & Acidis, Lactucâ, Acetosâ, Vitium foliis, &c. per aegrotantis Cubiculum dispersis: Febricitanti verò simul Sitienti Iulapium sequens aut simile per intervalla sumendum praescribatur.

Mistura.

℞. *Aq. Card. bened.* ℥vj.
Acetosae, ℥ij.
Syr. papav. errat. ℥j.
Spir. Nitri, Gutt. vj.
M.

Maneat Aeger moderatè tectus ad Sudorem blandè promovendum, Febremque simul tollendam.

Quando est à Corporis aestu superveniente frigore.

XIX. Si *aestuanti Corpori* supervenerit Aëris, alteriúsve rei *Frigus*, atque hujus ratione metuatur secutura forsan levior, graviorve alicubi in *Vasis Obstructio*, *Contentorumque Stagnatio*, hinc & alia mala graviora, praedicto Iulapio admisceri poterit utiliter *Salis volatilis è Cornu Cervi*, *Sale Armoniaco*, aliisve similibus parati *Scrupulus unus* & idem partitis vicibus usurpari.

Quando est à potu generoso.

XX. Si à *Potu Generoso* largiùs hausto excitata fuerit Febris Diaria, Curatio instituenda per Potum Acidiusculum, Iulapium modò praescriptum, aut sequentem Rosarum Tincturam, quae.

Rosarum Tinctura.

℞. *Aq. Hordei* ℥xxx.
Rosaceae, ℥ij.
Florum Ros. rubr. sicc. ℥j.
Ol. sulphur. per camp. parati q. s. ad aciditatem gratam.
Infundantur in Vase vitreo clauso & in loco calente ad Tincturae eleganter rubentis extractionem. Colaturae adde.
Syr. jujubini, ℥iij.
M.

Ejus Vires.

Hujus Tincturae gratissimae usu moderato Aestus praeter naturam in Sanguine, universoque Corpore productus paulatim compescetur, Febrisque ipsi conjuncta citò, tutò & jucundè tolletur.

Quando à nimio corporis motu est.

XXI. Si à *Nimio Corporis Motu* ac *Defatigatione* excitata fuerit Febris Diaria, *Spirituoso Potu reparandi* sunt *Spiritus Animales* plus satis consumpti, ita tamen, ut conjunctus Corpori Aestus non augeatur, sed potiùs simul minuatur. In hunc finem Mixturam laudo sequentem cochleatim per intervalla brevia usurpandam.

Mixtura.

℞. *Aq. fl. Tiliae*,
Betonicae,
Foeniculi, an. ℥ij.
Spirit. Vini rectificat.
vel *Aq. Vitae Matthiol.* ℥ij.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
Iulap. Rosat. ℥j.
M.

Quando est ab irâ vehementiore.

XXII. Ubi ab *Irâ vehementiore* excitata est Diaria Febris, praeter illa, quae Animum praestant serenum, sequentem commendo Mixturam, quae *Bilem* simul *commotam* & *acriorem* factam corriget, ac Aestum Febrilem ab Ipsa pendentem compescet, si subinde cochleatim assumatur.

Mistura.

℞. *Aq. Plantagin.*
Lactucae,
Acetosae, an. ℥j.
Cinnamom. ℥ß.
Spir. Salis dulcis. ℈ß.
Syr. Diacodij, ℥j.
M.

Quando est à Moerore.

XXIII. Quòd si permaneat Mentis Commotio vehemens, utile erit *Laudani Opiati Grana* ij. vel iij. praedictae Mixturae addere, quò ad Somnum Corpus, & ad Tranquillitatem Mens citiùs reducatur.

XXIV. Ubi contrà *à subitaneo & gravi Moerore* orta est Diaria Febris, ad ejus Curationem unà cum salutaribus Animo solando ac erigendo aptis consiliis sequentem laudo Mixturam, quae *Succum Austerum* in omni Moerore gravi productum vel auctum emendare solet, simulque vitiatam tunc ac Febrilem in Corde Sanguinis Effervescentiam redintegrare.

Mixtura.

℞. *Aq. Pulegij*,
Foeniculi, an. ℥ij.
Spir. Carmin. nostri,
vel *Aq. vitae Matthiol.* ℥ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Spir. sive Salis volat. è sale Armoniac. ℈j.
Syr. Foeniculi, ℥j.
M.

Ejus Usus.

Exhibeatur saepiùs ejus Cochleare unum, donec Somnus obrepat, meliùs saltem habeat Aeger, minúsque angatur circa praecordia, ubi semper in Moerore gravi anxietates urgere solent inexplicabiles.

Quando est à Vigiliis nimiis.

XXV. Ubi à *Vigiliis protractis* oritur Diaria Febris, ad ejus Curationem promovendus blandè Somnus, tum removendo Vigiliarum Causas, tum disponendo Corpus ad Somnum capessendum per Emulsionem hanc, vel similem.

Emulsio.

℞. *Hordei mund. ad crepaturam cocti*, ℥ß.

Sem.

Sem. papav. alb. ℥ſ.
Cum ejusdem hordei decocto F. Emulsio ad ℥xv.
addendo Syr. papav. albi, ℥j.
Aq. Fœniculi, vel
Rosac. ℥iſ.
M.

Ejus Usus. Hujus Emulsionis haustulum bibat sæpiùs Febriens, donec Somnum experiatur. Qui si ne sic quidem accedat, eidem Emulsioni *Laudani Opiati Grana* ij. *vel* iij. tutò addentur, atque tunc Somnus faciliùs & potentiùs producetur; quo accedente abstinendum est ab ulteriore Emulsionis usu, nisi eodem mox interrupto necessitas redeat eadem ampliùs utendi.

Quando est à Solicitudine. XXVI. Ubi à *Solicitudine Animum rodente*, ac præter Vigilias, cunctos ferè *Humores Acriores reddente* Diaria, in aliam brevi degeneratura, excitatur Febris; quam in Animi Mœrore Diariam producente exhibui Mixturam, in hâc quoque curandâ Febre Tyronibus commendo.

Pro humorum Varietate varianda curatio. XXVII. Pro *Humorum* in quovis Diaria Febre laborante occurrentium *varietate variandam* quoque illius *Curationem* non sine causâ monuimus §. 17.

in Plethora vena aperienda, & quomodo. XXVIII. Ubi proinde *Sanguinis Plethora* in tali Febriente observatur, consultum est Vena mox aperta ejus tantùm educere, quantùm sine noxa vel Animi Deliquio demi potest. Quamvis enim non semper malè cessit *Sanguinis missio* ad Deliquium Animi facta, quoniam tamen aliquando & satis sæpè mala plurima nonnullis Ægris attulit magna ejus evacuatio confertim facta, præfero semper iteratam ipsius Diminutionem minorem, ubi res ac necessitas desiderat, eodem quandoque die institutam: ne, dum citò curare volumus, non satis tutò curemus; postquam sat citò, si sat benè, & sat tutò: quam Observationem unicè commendo Medicis Junioribus.

Et quo loco. XXIX. Parum autem videtur referre, an in *Brachio*, vel *Manu*, an in *Pede*, an in *hac vel illâ Vena* instituatur *Sectio*; nisi forsan Ægris unus locus præferatur alteri: vel in *Fœminis* propter *Fluxum Menstruum* aut instantem, aut impeditum una pars seligenda sit præ altera; & *Una Vena aperiri possit tutiùs, faciliùsve alterâ*: quæ omnia ubique velim à Medicis & Chirurgicis accuratè observari.

Bilis Copiosa minuenda. XXX. Ubi *Copiosa* est in Corpore *Bilis*, *Cholagogo* blando tutò minuetur, ac præsertim Apozematis vel Julapii laxantis forma, additis, quæ Febrilem æstum simul temperent. Exempli gratia.

Apozema.
℞. *Rad. Cichorei,* ℥j.
Taxaraci cum toto, M. ij.
Fol. Acetosæ, M. j.
Tamarindor. ℥iſ.
Coq. ex Aq. hordei, ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. de Cichor. cum rheo, ℥ijſ.
M.

Iulapium.
vel ℞. *Aq. hordei,* ℥ij.
Fœniculi,
vel *Cinnamomi,* ℥ſ.
Syr. de Cichor. cum rheo, ℥ij.
Spir. Vitriol. q. ſ. aciditatem gratam.
M.

Eorum Usus. Accipiat Æger subinde Apozematis, aut Julapii præscripti Haustulum, donec Alvus reddatur laxior; tunc cessandum ab ulteriore usu, nisi eadem fiat adstrictior, tunc enim alterutrius aliquid denuò sumendum.

Bilis Acris Alteranda. XXXI. Ubi non tam Multa, quàm *Acris* ad est *Bilis*, *Alterantia* & imprimis *Acida* sunt in Potu assumenda, & imprimis ea, quæ Sudorem quoque solent promovere, Acetum Stillatitium tam simplex, quàm unà cum aliis ante distillationem ipsi additis compositum, quò referenda *Aqua Alexipharmaca Amstelodamensium*, & ipsa longè gratior *Aqua Prophylactica* (Pesti namque præcavendæ Anno. 1655. unà cum *D. Francisco vander Schagen*, & *D. Paulo Barbette*, Medicis eximiis, præter alia quædam communi consilio Curavimus Amstelodami in Ægrorum nostrorum gratiam & bonum parari) cujus Formulam idcircò hîc addere libet.

Aqua Prophylactica.
Aqua Prophylactica Egregia.
℞. *Rad. Angel.*
Zedoariæ, an. ℥j.
Petasitid, ℥ij.
Fol. Rotæ horrenſ. ℥iv.
Melissæ,
Scabiosæ,
Flor. Calend. an. ℥ij.
Nucum Iugland. immatur. conciſ. ℔ij.
Pomor. Citrior. recent. conciſ. ℔j.
Contundantur omnia simul, deinde affund, Aceti Vivi Opt. ad tres quartas partes ex arenâ in cucurbita vitrea per se distillat. ℔xij.
Digerantur per noctem, manè distillentur igne Cinerum lento penè ad siccitatem, idque sine ustione.

Ejus Vires. Acetum hoc magnarum virium, & gratissimum servandum Usui.

& Usus. XXXII. Admisceri potest Potui ordinario, Cerevisiæ, Apozemati, Julculo, &c. ad aciditatem cuivis Ægro gratam, & ad *Sitim tollendam*, *Sudoremque blandum promovendum* sæpiùs quantitate parvâ usurpari.

Lymphæ & Succus Pancreaticus Acidiores temperandi, & evacuandi. XXXIII. Ubi *Acidiorem Lympham, Succumque Pancreaticum* in corpore adesse propter Caussas prægressas, Frigus Aëris acre toleratum, Acida multa diutinè usurpata, Mœrorem Animi continuatum, & similia, metus est rationalis, vel aliqua ejus magis manifesta se produnt signa, commodum erit unà cum Alimentis ex vino, vel alio Potu ordinario *Salia* usurpare *Volatilia* Cornu Cervi, Salis Armoniaci, vel talia benigniora, tum *Acidum Temperantia*, tum *ad Sudorem Corpus Blandè disponentia*.

Pituita copiosa minuenda, Viscida inci-incidenda, & salsa temperanda. XXXIV. Ubi Diaria Febris corripit Hominem, in quo vel *Copiâ*, vel *Visciditate*, vel *Salsedine* peccans *Pituita* reperitur, danda mox opera, ut illa *Nimia* per evacuationem *Minuatur*, *Viscida Incidatur*, *Salsa Temperetur*, atque sic secutura aliàs, metuenda certè mala plura præcaveantur; idque per medicamenta sæpiùs in superioribus proposita & laudata.

Medicamenta pro Ægrorum constitutione varianda. XXXV. In *Delicatulis* & *constitutionem Corporis teneriorem* habentibus *Medicamenta* usurpanda sunt *blandiora*, magisque temperata: In *Robustioribus validiora*.

Sitis quô tollatur. XXXVI. *Sitis blandior* & solum Æstum sequens *Aqueis* præsertim, & *Subacidis* tolletur; sicut eadem *gravior*, Bilisque acrimoniam auctam, similemve causam agnoscens *Acidioribus* indi-

indiget, de quibus vide §. 18. 20. 22. & 31.

Vt & Oris Amaritudo. XXXVII. Ubi *Oris Amaritudo* urget, conducent quæ Bilem blandè per alvum educent, de quibus actum §. 30.

XXXVIII. Quæ *Corporis Inquietudinem, Lassitudinemve* curare possint, proposita sunt §. 21.

Capitis Dolor, & Pulsatio, Vigiliæ qui tollantur Mistura. XXXIX. *Capitis Dolorem & Pulsationem, Vigiliasque* tollent, quæ habentur §. 22. & 25. quibus addi possent inter externa Epithema vel Linimentum sequens.

℞. *Aq. betonicæ,* ℥ ij.
rosaceæ, ℥ j.
Aceti Calend. ʒ vj.
Opij Thebaïc. ℈ ß.

M. pro Epithemate, quo tepido

Ejus Usus. linteis excepto tum tota Frons, tum imprimis Temporum regio tegatur, & quoties Lintea exsiccari deprehenduntur, mox eodem similiter madefiant, donec Dolor minuatur & Somnus sequatur.

Linimentum. XL. Linimentum ex his aut similibus paretur.

℞. *Ung. Popul.* ʒ ij.
Opij Thebaïc. Oleo rosaceo dissolut. ℈ j.
M. F. Linimentum.

Ejus Usus. Quo inungatur Temporum regio utraque, vel chartâ bibulâ idem excipiatur & ibidem applicetur.

XLI. *Somnum profundiorem* minuent, quæ continentur §. 21. & imprimis 24. sed omisso tunc Laudano Opiato.

In Symptomatum concursu quid agendum. XLII. Ubi *plura* concurrunt *Symptomata*, non erit valdè arduum ex prædictis talia concinnare aut copulare auxilia, quæ iisdem conducant.

CAPUT XXIX.

De Febribus Synochis, Continentibus vulgò dictis.

Putridarum Febrium Species. I. QUas aliqui ad Diariarum & Synocharum non putridarum ipsis vocatarum (de quibus Capite proximè præcedente actum) differentiam *Putridas* nominant *Febres*; distingunt plerique in *Continuas & Intermittentes*; uti rursus istas in *Continentes*, sive *Synochas*, & *Continuas* generis nomine speciatim appellatas, sive *Synechas*.

Σύνοχος, Continuum & Continens. II. Parùm verò refert, quòd Σύνοχος Veteribus Græcis & Hippocrati vox est ignota, & apud Latinos *Continuum & Continens* pro eodem usurpatur; quia, ubi Res diversæ occurrunt, aut finguntur, quæ distinctis nominibus destituuntur, licet, imò decet originationis, & significationis ejusdem voces doctrinæ distinctioris ergò subinde ab invicem distinguere, atque singulas sensu diverso priùs satis explicatas usurpare.

Σύνοχος, sive Continens Febris quid. Συνεχὴς sive Continua quid. III. Συνόχους igitur, sive *Continentes* illas vocant *Febres*, quæ *sine ullâ Exacerbatione* perdurant usque ad ultimam & integram sui cessationem: Συνεχὴς verò, sive *Continuas* generali nomine illas indigitant *Febres*, quæ licet ad finem usque continuò perseverent, quotidie tamen, ut tertio, quartove quovis die aliquam patiuntur Exacerbationem: Illas hoc, has 31. examinabo Capite, uti proximè sequente Intermittentes.

Continentium Febrium causa. IV. *Continentium* autem *Febrium Causam* dixi Cap. 27. §. 24. esse judicio meo nunc *Bilem*, nunc *Lympham*, & quæ cum Lymphâ confluunt, nunc *Utramque simul* malè affectam, & talem in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiam excitantem, unde *continuò Pulsus producatur præter naturam Frequentior*.

Earundem distinctio. V. Has proinde *Continentes*, sive *Synochas Febres* ratione *Causæ diversæ* haud ineptè quis posset distinguere in *Biliosas & Lymphaticas*.

Febrium Lymphaticarum subdivisio. VI. Et quoniam sub generali *Lymphæ* nomine non tantùm eam comprehendimus *Lympham*, quæ à *Conglobatis Glandulis*, & *ab aliis quoque Partibus* ad Cor pergit; verùm *Succum* insuper *Pancreaticum*, Ipsamque *Salivam*, ex *Conglomeratis Glandulis* prodeuntes, *Liquoremque* adeò ex *Intestinali Triumviratu* oriundum, omnes unà cum Lymphâ Descendenti Sanguini admistos; subdividi poterunt *Febres Lymphaticæ* in *Lymphaticas Glandulares, Pancreaticas*, & *Salivares*.

Febrium harum diversitas. Quænam à Bile, quænam à Lymphâ, quænam à Succo Pancreatico & quæ à Salivâ oriantur. VII. Hæ Febres omnes pro diversâ cæterorum Humorum in corpore simul existentium constitutione aliquam patientur diversitatem.

VIII. À *Bile* quidem produci existimo maximè *Ardentes*; à *Lymphâ* verò *Glandulosâ Febres Capitis*, *Artuumque Doloribus acutioribus & Lancinationibus* copulatas; uti à *Succo Pancreatico* quasvis cum *Ventris torminibus & lancinationibus* conjunctas; denique à *Salivâ* eas; quæ cum *Ventriculi & vicinarum partium anxietatibus*, & *distensionibus* molestæ observantur. Quoties autem ex memoratis plures simul vitiati sunt Humores, toties plurium Symptomata simul solent concurrere, uti subinde ob mutuam Humorum peccantium temperationem eadem solito benigniora occurrere.

Pro Bilis constitutione varia, variari symptomata. IX. *Bilis* tunc temporis vel *Acrimoniâ Salinâ Lixivâ solâ*, aut *insuper Inflammabilitate Oleosa* peccare solet. Unde ibi quidem *Acrior* observatur *Calor* auctus; hîc simul *Maximus Pulsus* ibi cæteris paribus *Frequentior*; hîc simul *Major* existit. *Urinæ* ibi *Crassiores*; hîc insuper *magis Tinctæ*. *Sitis* ibi valdè *Molesta*; hîc *Inexplebilis*. *Lingua* ibi *Arida*; hîc simul *Fissa vel Nigra*.

Ut & pro Lymphæ constitutione. X. *Lympha Conglobatarum Glandularum* omnium, aut plerarumque saltem *Acrior & Acidior*, Febrilemque in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiam excitans *Calorem Rodentem* magis, quàm Magnum, atque *Lancinationibus* ubique molestum parit.

XI. Eadem *Lympha in Capitis præsertim Glandulis Acrior* facta & *Salsa Muriatica*, vel *simul Acida* præter *Gravedinem*, sive Capitis Dolorem gravantem, hinc subsequentem posteà *Coryzam*, vel *Raucedinem*, *Tussimve*, *Febrem* solet producere *Catarrhalem dictam*, *Calore* non tam *Vehementi & Intenso*, quàm *Mordicante & Acri* comitatam.

XII. In *Lymphatica Febre* omni *Horror* levis subinde molestus adest & urget. *Pulsus Frequens* magis, quàm *Magnus*. *Urinæ* Tinctæ quidem ac Rubentes excernuntur plerumque, mox tamen Conturbantur, & flavescunt, vel albescunt; videnturque multum deponere Sedimentum pro Humorum constitutione variâ multifarium. *Lassitudo* gravis & lancinans occupare solet Artus.

XIII.

Nec non Succi Pancreatici.

XIII. *Succus Pancreaticus* secundùm se totum diversimodè vitiatus & *Acrior* factus, Febremque Continentem pariens tum *Anxietatibus circa Præcordia*, tum *Ventris Torminibus*, & *Lancinationibus*, aut *Dejectionibus Cruentis*, acrive *Dolore* copulatis se manifestat, ut & *Pulsu* imprimis *Frequenti*, & ad *Parvitatem*, ac *Debilitatem* inclinante; sæpiùsque *Inæquali*; cum *Appetitu* quandoque *prostrato*, quandoque *aucto*, *Siti* rariùs urgente; *Vrinis Crudis* ferè, *Aqueisque*.

Ac quoque Salivæ.

XIV. *Saliva Febrem Continentem* producens *Visciditate auctâ* peccare solet; unde *Blandior* quidem, ac *Lenta* deprehenditur, *Appetitu* ferè prostrato, & insequente Alimentorum assumptionem *Dolore gravante*, accedente nonnunquam *Ventriculi ac Intestinorum Distensione ac Inflatione*; mox & *Anhelatione*, sive *Difficili Respiratione*; ut & *Somnolentiâ*, unà cum *auctâ* post unam, duasve ab assumptis Alimentis horas *Pulsûs Frequentiâ*, sensim denuò remittente; Ideóque cum *Hecticâ dictâ Febre* magnam affinitatem habet hæc *Salivaris*, si non sit levior ejusdem Species, aut Hecticæ saltem copuletur semper.

Novæ hæ Febrium Continentium Distinctiones non mirandæ.

XV. Has novas Febrium Continentium Distinctiones ac Nomenclaturas minùs mirabitur, aut contemnet, quisquis ab omni præjudicio liber attendet accuratè ad omnia Symptomata, peccantiumque Humorum vitia in variis Febrientibus observabilia; nec nova hujus ævi negliget Inventa Anatomica: quippe quæ cum Chymicis Mutationibus collata miram Lucem afferunt intricatæ Febrium Doctrinæ faciliùs ac fœliciùs extricandæ.

XVI. *Qualibus Rebus Non-naturalibus* ortum suum debeant prædicta *Bilis*, *Lymphæ*, *Succi Pancreatici & Salivæ vitia*, docuimus in superioribus, ut non videatur necessum hîc ampliùs illis immorari, cùm inde possint, ac debeant peti.

Caloris in Synochis diversi causæ. Quomodo producatur à Bile.

XVII. Sed quærat Veritatis Studiosus, *quî à Causis tam diversis producatur Calor in Febribus hisce Synochis molestus, licèt diversus?*

XVIII. Huic æquæ petitioni, ut, quantùm mihi datum est, satisfacere coner, existimo 1. *Calorem Febrilem produci* propriè ac *per se à Bile* tum *Acriore*, tum *Pinguiore*, quatenus illa & in *Cordis ventriculo Dextro cum* affluente undique *Lymphâ* Effervescens, non tantùm plures *Ignis* particulas, quibus nunc abundat, de se promit, verùm maximam earundem tunc erumpentium partem utrobique partibus suis Oleosis denuò excipit, atque in Corde quidem Sanguini mox penitiùs admiscet, unde idem solito magis rarescit, Caloremque itidem *Majorem* ubique communicat, cum *Pulsu Majore* ac *Frequentiore*.

Quomodò à Lymphâ.

XIX. 2. *Calorem Febrilem puto per accidens à Conglobatarum Glandularum Lymphâ Acidiore* produci; quatenus illa in *Dextro Cordis Ventriculo cum Bile Ascendenti Sanguini* admistâ *Effervescens*, illam solito acriùs aggreditur, & ita immutat vel corrumpit, hoc est, suâ visciditate liberat & privat, ut copiosiùs tunc erumpant Igneæ particulæ, à quibus ob Acidi admistionem *Calor Acrior & Mordacior* excitetur, isque pro cæterarum Sanguinis partium constitutione diversâ non parum in quibusdam circumstantiis varians cum *Pulsu Frequentiore* quidem, *rariùs* verò simul *Majore*, ast *sæpè* potiùs *Minore*.

Quomodò à Succo Pancreatico.

XX. 3. *Febrilem Calorem* similiter *per accidens à Succo Pancreatico in totum Acidiore produci* censeo, quatenus non tantùm in *tenui Intestino Bilis* ab ipso nimiùm alteratur & infringitur, verùm *Miscella* ex Utriusque, atque Pituitæ Salivaris confusione orta solito existens Acidior, ubi cum Lymphâ ad *Dextrum Cordis Ventriculum* pervenit, mox in reliquam *Bilem* unà cum Sanguine ascendentem potiùs insurgit, & post Visciditatem ipsius naturalem diminutam, acrem cum ipsâ, Corporique noxiam Effervescentiam excitat, unde itidem *non tam Magnus*, *quàm Acris* prodit *Calor*, isque pro totius massæ Sanguineæ diversitate in quibusdam diversus, præsente *Pulsu Frequentiore* semper, ac quoad Magnitudinem *Parvo vel Mediocri* vix unquam *Magno*, nî simul *Bilis* existat multùm Acris.

XXI. Nam quoties 4. reperitur in corpore *Bilis* vel *Naturaliter*, vel *Non-naturaliter* (hoc est, ob rei Non-naturalis, Aëris puta æstivi, Potûsve generosi, &c. continuatum aliquandiu usum) *satis Acris & Oleosa*, necdum tamen Functionem aliquam lædens, atque à Re Non-naturali Aëre puta Frigidiore, Potuve Acidiore, Vino Rhenano nempe, &c. *augetur subitò ac eousque Lymphæ*, *Succive Pancreatici*, *vel Vtriusque Aciditas*, ut inde producatur *Febris Synocha*, non mirum si tunc ob Bilem Acriorem & Pinguiorem simul concurrentem *Calor* excitetur, non tantùm *Acrior*, sed simul *Major*, *Pulsusque* conjungatur cum *Majore*, non tamen Maximo, *Frequentissimus*.

Quomodò à Saliva.

XXII. Ubi autem 5. *Saliva Visciditate* tali peccat, unde non tantùm *Alimentorum Fermentatio minùs commoda fiat*, sed insuper *duabus ferè post ipsorum assumptionem horis Pulsus* jam jam continuò Frequentior reddatur *adhuc ad tempus aliquod magis Frequens*, cum *Calore* Ægris quidem rarissimè manifesto, vel molesto, Adstantibus tamen ac Medicis aliquando præter Genarum ruborem auctum notabili; Mutationem illam, tum quoad Pulsum & continuò, & magis adhuc post assumpta Alimenta Frequentiorem, tum quoad qualemcunque Calorem tunc simul observabilem, contingere arbitror, quatenus *Saliva* Ventriculo vacuo ad tenue Intestinum tendens ita *vitiat Bilis*, *Succique Pancreatici Effervescentiam*, ut non tantùm *obtundatur Liquor* ex hisce tribus prodiens, verùm insuper *Halitus substatulenti ex ipsa exurgant*, & quidem *copiosiores* atque *magis volatiles*, quando Alimentorum Pars fluidissima horis duabus ferè post ipsorum assumptionem ad Intestina delabitur: Qui *Halitus* ad *Cor* delati & *ad frequentiorem sui Contractionem* ipsum *irritant*, & unà cum Sanguine *quaquaversùm delati* Calorem producunt *non magnum* quidem, aut *multùm Acrem*, Ægrisve gravem ac molestum, *Cutis* tamen *Ariditate* satis manifestâ (pro Caloris aucti signo habitâ) copulatum; & ad eorundem copiam & volatilitatem subinde auctam *Genarum rubore* notabilem; dum interim *Pulsus Frequentior* quidem observatur, & satis *Parvus*, *Debilisque*; concurrente ac indies auctâ, ob Sanguinem indies Viscidiore, Corporique

rique Nutriendo ineptiorem factum, *totius Corporis Tabe*.

Differentiæ Febrium à Symptomatis petitæ.

XXIII. Postquam verò ad *quatuor primarias Differentias Febres Synochas omnes ratione* Causarum notabiliter in corpore humano peccare solitarum reduximus, libet paucis quoque aliquot earundem *Differentias à Symptomatibus gravioribus easdem subinde comitantibus* petitas *Eximiorum Practicorum*, ac imprimis *Magni Plateri* ad exemplum considerare, atque hoc loco expendere: nullâ hîc factâ *Febris Catarrhalis*, de quâ §. 11. jam egimus, mentione.

Febris ardens.

XXIV. Primum autem locum dabimus *Febri*, quæ ab æstu, & ardore summo maximè urgente *Ardens* dicitur, Græcis Καῦσος: Qui summus æstus quoniam observatur non tantùm in Continuis, Synechis, alternis diebus exacerbationem patientibus, verùm in Continentibus quoque, Synochis, meritò hîc quoque Ardentis Febris facimus mentionem. Cui non mirum, si comes adsit Arida *Sitis*, quam vix extinguas.

Leipyrias.

XXV. Secundum locum tribuunt aliqui *Febri*, quæ *Leipyrias* dicitur, in quâ toto Affectûs tempore *Externa frigeant*, dum *Interiora uruntur*.

Febris Breune Belgis & Germanis dicta.

XXVI. Tertium locum sibi vendicant illæ *Febres*, quæ imprimis *Faucium ardore ac rubore obscuro* sunt molestæ, unde *Lingua* quoque non tantùm *Arida* existit, verùm *Colore puniceo-nigricante* tincta. Hic Affectus ob dictum Colorem tam Belgis, quàm Germanis *Breune* dicitur, & non rarò Epidemius existit.

Febris Delira.

XXVII. Quartum locum concedamus *Febribus*, quas *Deliras* vocabimus ob Delirium non leve (quale in multis Febribus subinde observatur) sed grave, ad Furorem nonnunquam vergens, quod intra paucos dies advenit Ægris, Adstantesque non parùm turbat; imprimis ubi Epidemiæ sunt tales febres, atque *Convulsionibus* supervenientibus tandem ipsos necant. Easdem solent *Vigiliæ* pertinaces comitari, *Capitisque Dolor* magnus Delirium præcedere.

Colliquans.

XXVIII. Quintum locum occupent *Colliquantes* dictæ *Febres*, in quibus brevi tempore consumi solet Corpus ac emaciari.

Maligna.

XXIX. Sexto loco *Febres* ponemus *Malignas* dictas, Vires vitales præter Causas & Rationes manifestas subitò dejicientes, aut inexspectatò Ægros necantes; quæ utplurimùm solent esse simul Epidemiæ. Præter Pulsum Debiliorem, Symptomata cætera habent ferè solitò blandiora. Sec de his Cap. 33. agemus ex professo.

Causa Febris Ardentis.

XXX. 1. *Ardentis Febris Synochæ Causa* est *Bilis* & primariò, & tantùm peccans non tantùm *Acrimoniâ Salsâ*, sed insuper *valdè Inflammabili Oleositate*: quocirca præter *Pulsum Frequentiorem* concurrere solet *Maximus*, & in principio saltem *satis Robustus*, unà cum Vigiliis molestis, ac Siti morosâ.

Leipyriæ.

XXXI. 2. Quoniam non memini unquam observatam mihi *Febrem Leipyriam*, idcircò magis hæreo in *vera Causâ* Ipsi assignandâ, cùm præsertim non satisfaciant, quæ alii ex suis præjudiciis potiùs, quàm ex iis, quæ in Ægris observari debuissent atque aliis proponi, afferunt.

XXXII. Si tamen unquam, de quo valdè dubito, Leipyrias Febris existat Synocha, & liceat mihi aliquid de ipsius Causâ conjectare, putem illam tunc ex *Duplici Febre constare, Biliosâ & Pancreaticâ*, & ita quidem ut à *Succo Pancreatico universo acidiore* continuò in tenui Intestino eleventur *halitus similes*, qui confundantur tantùm massæ Sanguineæ, atque in *Corporis Habitu Frigoris Sensum* producant, dum in *partibus Internis à Febre Bili Oleosa magis, quàm Acri debitâ excitatur Calor urens*.

Febris Breune dictæ.

XXXIII. 3. *Febris puniceo-nigricantem Linguæ, Fauciumque calorem comitem habentis Causa* videtur esse *Bilis* tum *Acrior*, tum *Pinguior* sed *Salivæ* imprimis, & *Glanduloso Faucium Liquori infesta*, ipsisque arctiùs adhærens, ubi unà cum Aëre Halitûs specie expiratur; quocirca præter universi corporis æstum molestum Labia quoque nonnunquam finduntur, exulceranturque imò crustis fœdis onerantur.

XXXIV. In quo autem illa peculiaris constitutio vitiatæ Bilis consistat, propter quam Ori magis, & Humoribus ad Os delatis adversa sit, quàm cæteris, hactenus determinare non possum, nî fiat ob *Bilis Oleositatem*.

Deliræ.

XXXV. 4. *Febrium* notabili & gravi Delirio post aliquot saltem dies comitatarum, ideoque *Delirarum* vocandarum *Causa* est *Bilis* tum *Salinâ Acrimoniâ plus*, tùm *Oleositate auctâ minus peccans* & *Succi Pancreatici Viscìditatem* ita minuens, ut idcircò cum ipso acriore facto vitiosè effervescens *Humorem* efficiat *Bili atræ* non valdè dissimilem à quo unà cum *Vigiliis Capitis Dolor*, hinc *Delirium*, tandem *Convulsio*, denique *Mors* ipsa producantur.

Colliquantis.

XXXVI. 5. *Festinanter Colliquantis Febris Causa* est *Bilis* talem Sanguini constitutionem citò afferens, ob quam idem quovis modo ineptus reddatur corpori nutriendo, & tamen ob febrilem partium variarum consumptionem copiosiore alimento indigenti.

XXXVII. In quo autem illa *Sanguinis ad Nutriendum Ineptitudo* consistat, an uniusmodi tantùm, an multiplex in variis hominibus producatur, necdum suppetunt mihi data vel observata sufficientia, ex quibus Dubii hujus solutionem hauriam.

Curatio.

XXXVIII. Postquam plures Synocharum protulimus differentias tum secundùm Causas ipsarum varias, tum secundùm Symptomata insigniora & graviora ipsas comitantia, proximum est, ut ipsarum Causis subjungamus tandem *Methodum singulas Curandi* tum Rationi, tum Experientiæ consentaneam, ideóque verè *Dogmaticam*.

Synocha Bilariæ.

XXXIX. I. *Synocha* ergo *Bilaria Curabitur* 1. *Corrigendo Bilis Acrimoniam Salinam*, imprimis per *Acida temperatiora*, Spiritum Salis dulcem, &c. 2. *Emendando Bilis Oleositatem Inflammabilem* per *Acida Austeriuscula*, Sempervivum majus, plantaginem, &c 3. *Minuendo Bilem*, si vel minimùm, quòd ferè fieri solet, abundare observetur, per *Cholagoga*, sed blandiora & subacida, vel acidis juncta, Cremori vel Crystalliis Tartari, Sali Tartari Vitriolato, &c. & quidem mox *in principio*, vel postquam Medicamentorum Alterantium ope *Bilis Sanguini penitiùs juncta incipit ab eodem iterum secerni*, & *ut in totum excernatur*, *apta reddi*: quod imprimis expectandum à sæpiùs laudatis Acidis, sed blan-

blandioribus, vel artificiose temperatis.

Apozema Acrimoniam Bilis Salinam temperans.

XL. Corrigendæ *Acrimonia Bilis Salina* inter composita conducet Apozema sequens sæpiùs in die usurpandum quantitate medіocri & tepidum.

℞. *Rad. acetosæ cum foliis, M. ij.*
Fol. fragar.
Violariæ, an. M. j.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. ℥xx.
add. Syr. acetos. Citri, ℥iij.
Spir. Salis dulcis, ℈ſ.
M.

Apozema Bilis Oleositatem Inflammabilem emendans

XLI. Ad *Emendandam Bilis Oleositatem Inflammabilem* præscribi poterit sequens Apozema similiter usurpandum.

℞. *Rad. Plantagin. ℥j.*
fol. semperv. maj.
Portulac. an. M. ij.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. portulac. ℥iij.
Ol. sulph. per campanam parati q. s. ad aciditatem gratam.
M.

Apozema Bilem à Sanguine secernens

XLII. Ad *Bilem Sanguini penitius immistam* denuò ab *Ipso secernendam* conferet Apozema sequens modo eodem, quo priora, usurpatum.

℞. *Rad. Taraxaci cum fol. M. ij.*
Herb. Fumariæ, M. j.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. Cichor. simpl. ℥iij.
Salis Tartar. Vitriol. ʒj.
M.

Apozema Cholagogum.

XLIII. Denique ad *Bilem* Apozemate præcedente aut simili medicamento à *Sanguine Solutam* & ad Excretionem dispositam sensim & blandè unà cum *reliquâ in suâ Vesiculâ redundante, turgenteque minuendam, evacuandamque* inserviet præter alia tum simplicia, tum composita hinc inde in superioribus notata sequens Apozema, bis, terve in die ad *Vncias* iij. vel. iv. tepidè assumendum.

℞. *Rad. Cichorei, ℥ij.*
Fol. Endiviæ, M. ij.
Flor. Ros. pallid. M. j.
Crem. tartari,
vel. Tartari crudi, ℥ij.
Coq. in vase fictili vitreato ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
add. Syr. de Cichor. cum Rheo, ℥iij.
M.

Symptomatum curatio.

XLIV. Quoniam verò in Febrium à Bile quovis modo peccante ortarum Curatione non sufficit ad Ipsam Bilem, Ipsarum Causam, Curam suam dirigere; quò Febris nec augeatur, nec foveatur; verùm insuper attendendum est ad omnia Symptomata Febres hasce Bilarias comitantia, omnesque Mutationes utrique Corpori, tam Continenti, quàm Contento idcircò contingentes, plura sunt ad integram, perfectamque illarum Curationem in usum revocanda.

Summus æstus & pulsus magnus, ac major Sanguinis rarefactio curanda Venæ sectione.

XLV. Quapropter *Summi Æstûs* simul excitati, Pulsûsque in Magnitudine aucti, atque *Majorem Sanguinis* ab aucto in Corde Igne *Rarefactionem* consequentis ratione, ne tandem *Vasa* sensim magis, magisque distenta *rumpantur*, aut quovis alio modo *aperiantur*, vel *Ignis noster Vitalis* propter impeditum Sanguinis ob nimiam sui rarefactionem vasa sua replentis motum in Corde, alibive *suffocetur*, locus ipsi parandus per *Sanguinis* sufficientis è Venâ in brachio, manu, pede, alibive sectâ *missionem*.

XLVI. Hâc verò *Sanguinis eductione* quoniam constat per quotidianam experientiam *non parum Minui Sanguinis Æstum*, hactenus etiam Venæ sectio laudanda; sive Ardor ille molestus temperetur propter Halitus acres & pingues unà cum Sanguine copiosiùs effusos, sive id accidat aliâ de causâ pro cujusvis præjudicio variè fingendâ.

Sitis importuna compescenda.

XLVII. *Sitis tunc valdè importuna* compescenda erit sensim per Apozema §. 40. & 41. præscriptum; vel Tincturam Rosarum Cap. præcedentis §. 20. descriptam, vel Iulapium sequens, aliudve simile, parùm ejus sæpiùs assumendo, quod præfero multo potui confertim hausto, quia omnis Mutatio subita meritò judicata est Hippocrati Naturæ inimica, & ideò periculosa.

Iulapium.

℞. *Aq. hordei, ℥xx.*
Syr. portulacæ, ℥ij.
Acetos. Citri, ℥j.
Spir. Salis dulcis, ſ.
M.

Lingua Arida, & fissa lenienda, Seminum mucagine.

XLVIII. *Linguam molestè Aridam*, vel etiam *Fissam* leniet Succus crassior è quibusdam Seminibus Aquæ cujusvis ope elicitus, & Mucago, vel Mucilago vulgò dictus; qualem è Cydoniorum, Psyllij, &c. seminibus extrahimus Aquâ rosaceâ, vel aliâ convenienté. Hujus autem aliquid ore aliquandiu continetur, ac posteà iterum expuitur; idemque aliquoties repetitur.

Foliis Sempervivi majoris.

XLIX. Idem obtinetur, si folia Sempervivi majoris membranulâ externâ denudantur, Aquæ puræ aut Rosaceæ induuntur, hinc subinde Linguæ imponuntur, atque identidem renovantur.

Aquâ purâ.

L. Idem præstabit *Aqua pura*, si ejus aliquid ore contineatur, & post gargarisationem iterum excernatur; hocque sæpiùs repetatur. Potest etiam loco Aquæ puræ usurpari *Decoctum Reparum*, aut *Emulsio* blanda, qualis sequens.

Decocto raparum vel hac Emulsione.

℞. *Hordei mundat. ad crepat. cocti, ℥ij.*
Cum ejusdem decocto.
F. Emulsio ad ℥xv.
Addendo Iulap. rosati, vel
Syr. Violac. simp. ℥j.
M.

Ovi vitello cum Aquâ Rosaceâ & Sacharo.

LI. Potest quoque in hunc finem similiter usurpari conquassatus *Ovi vitellus* & cum *Aqua rosacea*, vel aliûs ægro gratæ *Unciis* iij. iv. vel v. atque *Sacchari* tantillo mistus, & cochleatim ore sumptus, & postmodum aut deglutitus, aut iterum excretus.

Glandularis Synochæ Lymphaticæ curatio in Horrore Mixtura

LII. II. *Glandularis Synocha Lymphatica Febris Curabitur*, si 1. mox in principio *durante* adhuc *Horrore Mixtura* sequens cochleatim brevibus exhibeatur intervallis.

℞. *Aq. Petroselin. ℥iſ.*
Fœniculi,
Theriacal. simpl. an. ʒvj.
Syr. fœniculi, ℥j.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
M.

Ejus Vires.

Hujus enim ope non tantum *Horror minuetur*, sed insuper *Acida Lympha Acrimonia* tempera-

perabitur, quin secuturus posteà *Æstus* ex parte saltem *prævenietur*.

Caloris Curatio. Mixtura.

LIII. Si 2. præsente *Calore* talia dentur Medicamenta, quæ *Ignem Rodentem magis*, quàm *Urentem doment*, sintque ex Acidis temperatis composita, non neglectis Salibus Volatilibus. Conducet proinde Mixtura sequens subinde cochleatim assumpta.

℞. *Aq. petroselin.*
fumariæ,an.℥iß.
fœnicul.℥j.
Spir.Salis dulcis,℈j.
Sal.Volatilis succini,℈ß.
*Laud.opiat.*Gran.ij.
Syr.quinque rad,℥j.
M.

Sitis lenitur Apozemate seq.

LIV. Quoties *Sisis* quoque urget, parari poterit *Apozema* sequens, atque pro re natâ exhiberi, abstinendo tamen à nimiâ potatione.

℞.*Rad.Scorzoneræ*
Apij an.℥j.
Hordei crudi,℥ij.
Coq.ex.Aq.pura ad Colat.℥xx.
addendo Syr.papav.alb.
errat.an.℥iß.
Spir.Salis dulcis,ʒß,
M.

Redundans Lympha Minuitur Apozemate seq.

LV. Si 3. *Redundans* in Corpore *Lympha*, & quodammodò saltem laudatis aut similibus medicamentis temperata per blanda *Minuatur*, *Evacueturque Hydragoga*. In quem finem conferet Apozema sequens.

℞.*Rad Petroselin.*
Fœniculi,
Eringij,
Ebuli,an.℥j.
Fol.Soldanellæ,℥ß.
Coq.ex.Aq.purâ ad Colat.℥xx.
add.Syr.diacnicu,℥iij.
M.

Ejus Usus.

Hujus Apozematis, *Unc.*iij.vel iv.bis, terve in die assumantur, donec commoda sequatur Humorum Serosorum Evacuatio.

Conditum.

LVI. Cui *Conditum* præfertur, ei sequens ad Nucis Moschatæ quantitatem subinde assumendum præscribatur.

℞. *Conf.rosar.pallid.℥iß.*
El è succo rosar.℥j.
Pulv.rad.Ialapp.ʒij.
Crem.tartar.ʒj.
Syr.ros.sol.parum.
M.F.Conditum.

Conducet quoque *Electuarium nostrum Hydraggeum* suprà Cap.7. §.55. descriptum, valdè blandum, gratumque.

In Corpore Plethorico Sanguis educendus.

LVII. Si 4. Lymphatica Febris *Corpus plethoricum* corripiat, & imprimis *Æstivâ Aëris Constitutione*, non dissuaserim *mediocrem Sanguinis Eductionem*, maximè in *Assuetis*; cùm illam ferant facilius & cum maiori commodo.

In Bilioso Bilis.

LVIII. Si verò 5. Lymphatica Febris supperveniat *Bilioso*, tum *Bilis* non tantùm in consensum tractæ, verùm *Ardorem solito maiorem* patientis ratione usurpanda erunt Medicamenta tum *Alterantia*, tum *Purgantia* ex modò atque §. 40. & seq. propositis judiciosè componenda. Exempli loco esto sequens Apozema utrique Indicationi satisfaciens, si tandiu quantitate mediocri assumatur, donec moderata prodeat dejectio.

Apozema.

℞.*Rad.Cichorei,*
Fœniculi,an.℥j.
Herb.Fumariæ,
Borraginis,an.M.j.
Coq.ex Aq.Hordei Colat.℥xx.
add.Syr.de cichor.cum rheo,
diacnici,an ℥iß.
Spir.Salis dulcis,ʒß.
M.

Febris Lymphatica Catarrhalis.

LIX. Quòd si ratione *Bilis* à Lymphâ vitiatæ *Magnus* sequatur *Æstus*; Hujus quoque causâ *Missio Sanguinis* conferet, sicut docuimus modò §.45.& 46.

LX. Si denique 6. *Catarrhalis* fuerit Lymphatica Febris; tum quia præ aliis Glandulis Conglobatis omnibus affectæ sunt imprimis eæ, quæ in *Capite* occurrunt; ita erunt paranda Medicamenta, ut Partis maximè affectæ habeatur ratio maxima. In quem finem non tantùm *Suffitu* tentabitur Capitis Glandularum Restitutio, verùm inter *Universalia* tum *Alterantia*, tum *Evacuantia* usurpabuntur; quæ actu observantur *Capiti* maximè *dicata* & utilia; quin ad *Evacuationes Capiti peculiares* in tempore accedendum.

Suffitus.

LXI. Fiat proinde *Suffitus* ex *Succino*, *Mastiche*, similibusque; quin non tantùm, quoties commodè licet, Capite tecto Naribus, & Ore excipiatur, verùm Capitis Tegumenta omnia eodem condiantur, atque ipsi mox imponantur, ne Suffitûs vis tardando dissipetur.

Alterans, Evacuansque Universale Apozema.

LXII. *Alterantis, Evacuantisque Universalis* exemplum præbeat sequens *Apozema*, sicut præcedentia, usurpandum.

℞.*Rad. Pœoniæ,*
Scorzoneræ,an.℥j.
Apij,ʒß.
Fol.betonicæ,
Violariæ
Primul.veris,an.M.j.
Turbith,Gummos.ʒß.
Rad.Mechoacann.ʒij.
Tartari Crudi,ʒiß.
Semsiler.mont.ʒj.
Coq.ex Aq.pura ad Colat.℥xx.
add.Syr.diacnicu,℥ij.
M.

Capitis Particulariter evacuatur Errhinis, & Masticatoriis Spiritus Salis Armoniaci. Vires.

LXIII. *Evacuationes Capitis Particulares* obtinentur *Errhinis* atque *Masticatoriis*. Sola *Betonica* aut *Maiorana folia* recentia digitis contrita & naribus indita *Errhini* benigni rationem habere possunt; & multùm proderit *Spiritus Salis Armoniaci* in longioris colli vasculo naribus applicatus, quoniam Humorem tum Viscidum Glandulas obstruentem solvit, tum Salso-acidum exinde productum temperat.

Mastiches & Pyrethri Vires.

LXIV. Sola *Mastiche*, aut *Pyrethri radix* mansa Pituitam, Serumque in Os deducit è Capite, ut excreentur.

Pancreatica Synocha febris curatur. 1. Humorem Acidum temperando.

LXVIII. *Pancreatica Synocha Febris Curabitur*, si 1. usurpentur medicamenta *Humorem Acidum Temperantia*, & quidem *blandiora*, uti sunt omnia *Salia Lixiva*, sed imprimis *Volatilia & Oleosa*. Quâ de causâ plurimum hîc præstat *Opium*, & omne *Opiatum* medicamentum, atque *Aromaticum* quodvis: Ex quibus Composita

sita plurima præscripsimus hinc inde in hoc Opusculo. Epimetri tamen loco esto sequens Mixtura, quandiu *Frigus* urget cochleatim sumenda.

Mistura.

℞. *Aq. Petroselini,*
Graminis,
Fœniculi, an. ℥j.
Aq. vitæ Matthiol.
vel *Theriacalis simpl.* ʒx.
Laud. opiat. Gran. iij.
Syr. quinque rad. ℥j.
M.

2. In Calore Humoris utriusq; Acrimoniam Acidam & Salinam temperando. Apozema.

LXVI. Si 2. *Calore jam urgente*, ob *Bilem* vitiatam & in consensum tractam exhibeantur Medicamenta utrique *Acrimoniæ Acidæ*, atque *Salinæ simul temperandæ* apta, ideoque ex *Binis Acribus*, *sed fractis* parata. In quem finem conducet *Apozema* sequens, subinde ad *Uncias* aliquot bibendum.

℞. *Rad. Apij,*
Cichorei, an. ℥j.
Fol. Agrimon.
Sem. Fœniculi,
fumar. an. M. j.
Coq. ex Aq. Hordei ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. Byzantini ℥iij.
Spir. Salis dulcis, ℈j.
vel *Nitri*, Gutt. xij.
M. f. Apozema.

Mixtura

LXVII. Cui magis aridet *Mixtura*, ei sequens præscribatur cochleatim assumenda.

℞. *Aq. Card. bened.*
Fœniculi, an. ℥jß.
Theriac. simpl. ℥ß.
Spir. Salis dulc. ℈j.
Laud. opiat. Gran. iij.
Syr. Fumar. ℥j.
M.

3. Anxietates circa Præcordia hærentes tollendæ.

LXVIII. Si 3. *Anxietatibus circa Præcordia permanentibus* molesta sit hæc Febris, propter Pituitam Viscidiorem simul concurrentem, atque in Flatulentos Halitus resolutam, conferent *Salia Volatilia Oleosa*, & *Olea stillatitia* præcedentibus Misturis quantitate parva juncta. Ex. gr.

Mixtura

℞. *Aq. fumariæ*
Menthæ, an. ℥jß.
Vitæ Matthiol. ℥ß.
Spir. Nitri, Gutt. viij.
Laud. opiat. Gran. ij.
Ol. macis stillat. Gutt. iij.
Syr. menthæ, ℥j.
M

4. Ventris Tormina sedanda.

LXIX. Si 4. *Ventris Tormina* imprimis urserint, ob Humorem Pancreaticum non tantùm Acidiorem, at simul Austeriorem, conducent imprimis *Salia Volatilia Oleosa*, vel additis *Oleis stillatitiis Oleosa* facta, & cochleatim assumendis Mixturis addita. Exempli loco esto sequens Formula.

℞. *Aq. Menthæ*
Fœniculi,
Petroselin.
Cochleariæ, an. ℥j.
Spir. Nitri, Gutt. x.
Laud. opiat. Gran. iij.
Spir. Salis Armoniac. ℈j.
Ol. anisi, Gutt. vj.
Syr. fœniculi, ℥jß.
M.

Vt & Dolores Acres in Dejectionibus Cruentis

LXX. Si 5. *Dejectionibus Cruentis*, *Acrive* saltem *Dolore copulatis* existat Febris hæc gravis, præter modò laudatas Mixturas conducet imprimis Enema ex Lacte bubulo, Terebinthina & Ovi vitello paratum, sæpiúsque perseverante malo injectum, quale est Cap. 13. §. 51.

Salivaris vel Pituitosa Synocha Curatur 1. Visciditatem corrigendo.

LXXI. IV. *Salivaris vel Pituitosa Synocha Febris Curabitur*, si 1. *Salivæ* hinc & *Pituitæ Visciditas* Medicamentis vel *Aromaticis*, hoc est Sale Volatili Oleoso præditis, vel *Acidis* temperatis, vel *Utrisque* simul mistis, & quidem pro Cæterorum Humorum Bilis, Succique Pancreatici Constitutione varia, *Corrigatur ac Emendetur*: Qualia plura sunt hinc inde, atque in hoc etiam Capite proposita, unà cum Formulis ad fæliciter praxin faciendam convenientibus. Vide Cap. 14. §. 45. & seq.

2. Halitus Flatulentos Discutiendo.

LXXII. Si 2. *Halitus Flatulenti* ab ipsa educti & in *Ventriculo* primùm & *Intestinis Distensionem ac Inflationem*; posteà in *Corde Irritationem*, atque *Pulsum Frequentiorem*; in *Pulmonibus* autem *Anhelationem*; in *Cerebro* tandem *Somnolentiam* excitantes *Discutiantur*, novusque *Ipsorum proventus Impediatur*. In hunc finem conducent Medicamenta Cap. 14. §. 56. & seq. laudata.

3. Appetitum prostratum restituendo.

LXXIII. Si 3. *Appetitus* plerumque *prostratus Spiritu Salis dulci*, *Elixire proprietatis* & similibus *Acidis temperatis* Potui ordinario admistis, aut cum aliis Affectui primario convenientibus Liquoribus & Mixturis cochleatim subinde usurpandis paulatim *Restituatur*, & si prætereà plùs minùs *Depravatus* fuerit, *Corrigatur*.

In his Febribus Symptomatum etiam ratio habenda.

LXXIV. *Febribus Synochis à gravibus & valdè urgentibus Symptomatibus* denominatis *Cura* debetur eadem, quam proposuimus, nisi quòd tunc, sicut aliàs semper, *Symptomatum istorum gravissimorum ratio sit habenda exacta & solicita.*

Vt & in omnibus aliis Morbis.

LXXV. Falluntur enim, & Discipulis suis non minùs, quàm Ægris injuriam insignem faciunt Medici Doctores omnes, qui putant, docent saltem, curari posse ullos ex Arte Morbos, neglectis gravibus, ideóque urgentibus ipsorum Symptomatibus; quæ volunt omnia morbis primariis curatis sponte cessare: postquam magno mortalium damno observamus indies ob præfactam horum Sciolorum & Garrulorum Medicastrorum pertinaciam, negligentiamque à Symptomatibus gravibus tolli tam sæpe priùs Ægros, quàm tollantur ab ipsorum medicamentis Morbi solùm curati.

Medicamenta Symptomata tollentia, etiam Humores corrigere

LXXVI. Adde, quòd Medicamenta Symptomatibus quibusvis tollendis, minuendisve convenientia emendent, corrigantque simul vitia Humorum Partiumve Solidarum, à quibus pendent immediatè ista Symptomata. Tolluntur ergò simul Morbi, dum tolluntur Symptomata. Neque dubitamus cum nonnullis Medicis celebribus in Morborum censum referre Humorum Vitia; quoniam non minùs ad Totius Corporis & Functionum Integritatem requiruntur, faciuntque Partes Contentæ, quàm Continentes.

Febris Ardens curatur Sanguinem minuendo.

LXXVII. 1. Ad *Febrium* igitur *Synocharum Ardentium* Dogmaticam *Curam Educendus*

quamprimum Sanguis satis copiose ac frequenter, quo Summus ille minuatur, tollaturve Æstus: quod tantò magis faciendum, si adsit *Plethora*, hoc est, Sanguinis abundantia.

Bilem educendo. LXXVIII. Misso, quantum Vires commodè ferre possunt, Sanguine; quandiu *turget* adhuc *Bilis*, atque ipsius ad Intestinum deducendæ, mox & cum successu educendæ spes est, tutò exhibebitur, & quidem unica saltem post ligatam Venam sectam hora, *Cholagogum* blandum; quale est Apozema §. 43. notatum; à quo si brevi, hoc est, intra horas duas nulla contingat dejectio, plus ejus assumi debet, donec Alvi sequatur ductio: qua succedente usurpanda sunt sæpiùs *Alterantia*, Æstumque ac Sitim compescentia medicamenta, de quibus actum §. 47. & alibi.

& Alterando, &c.

Atque hæc non rarò iterando. LXXIX. Nec sufficit semel Sanguinem mittere, aut Bilem expurgare, quin non rarò iterandæ sunt illæ Evacuationes, non neglectis Alterantibus; donec ex diminuto æstu febrili appareat diminutam, sublatamve aut superatam Febris hujus Causam.

Leipyrias Febris curatur alterantibus. LXXX. 2. Si rectè conjectavi, quando *Leipyriam Febrem* suspicatus sum constare *ex Biliosa & Pancreatica*, *Curabitur* eadem, usurpando medicamenta, quæ Aciditatem Succi Pancreatici excedentem, atque Oleositatem Bilis exuperantem corrigant, & *Acidum* quidem *concentrent*, *Oleosum* verò *imbibant*, & *offuscent*.

Et qualibus. LXXXI. Quæ utrumque hoc præstent, laudo Margaritas, Corallia, Oculos Cancri, & omnia Concharum genera, imprimis calcinata, Cretam, &c. si sæpiùs parva sumantur quantitate.

Nec non Calorem & Frigus temperando. LXXXII. Possunt præterea usurpari medicamenta, nunc Calorem, nunc Frigus magis temperantia, prout hoc, vel ille magis Ægrum molestat: qualia non semel præscripta sunt in superioribus, & proximè sequente Capite plura præscribentur.

Febris, de Bresse dictæ curatio. LXXXIII. 3. *Febris puniceo-nigricantem Linguæ, Fauciumq; Coloré Caloremque aridum comitem habens Curabitur*, si præter Universalia isti Febri satis ardenti convenientia, & ex jam dictis petenda remedia, in specie usurpentur ea, quæ huic Oris partium Ardori, Ariditati, & vitiato Colori observata sunt conducere.

Ea quibus fiat. LXXXIV. Laudantur imprimis Gargarismi parati ex Aquâ vel Decocto Plantaginis, Lactucæ, Solani, Portulacæ, Ligustri, Fragariæ, *Prunellæ*, aut *Brunellæ* (quod nomen ipsa ab hoc Affectu inditum ajunt, quoniam præ aliis omnibus ei creditur conferre) Caprifolij, &c. additis nonnunquam Succis acidis & austeris Mororum, Berberorum, Acetosæ, Citri, &c.

Gargarismus. LXXXV. Commendatur etiam hîc à Chymicis *Nitrum* cum Sulphure præparatum, atque idcircò *Sal Prunellæ* dictum.

LXXXVI. Gargarismi optimi Formula esto sequens.

℞. *Fol. Prunellæ,*
Salicis,
Fragar. an. M. j.
Hordei integri, P. j.
F. Decoctio ex Aq. pura.
In Colat. ℥xij. dissolv.
Diamori ℥j.
Lapid. Prunell ℥ß.
M. F. Gargarismus, quo tepido sæpiùs Os colluat & gargarizet Ægrotus.

Ejus Usus. Angina qui præveniatur. LXXXVII. Conducit quoque ut plurimùm in hoc Affectu *Apertio Venarum Raninarum* sub Lingua, & quidem quoties tumere observantur, atque *Anginæ* instantis, vel urgentis signum præbent. Nam novum non est huic Affectui copulari Anginam.

Crustæ labiorum qui leniantur. LXXXVIII. *Crustas Labiorum fœdas* leniet, siccabit ac tollet Pulvis *Cretæ* Lactis Cremore exceptus ad consistentiam Linimenti, & ipsis applicatus; ut & Unguentum album Caphuratum similiter usurpatum.

Febris delira qui curetur. LXXXIX. 4. *Febris Delirium grave ac furiosum comes habens Curabitur*, adhibitis, præter alia superiùs laudata, iis præsertim, quæ non tantùm *Somnum promovere* possunt; sed *Acre biliosum* potenter atque blandè *temperare*, atque sic *acriorem* ipsius cum Acido *Effervescentiam compescere*.

Et quibus. XC. In hunc finem conducet præ vulgò notis omnibus *Opium*, & quodvis paratum inde Opiatum medicamentum: Præstantius tamen judico *Sulphur* quodvis *minerale*, *Vitrioli* vel *Antimonij* &c. fixum.

XCI. Usurpari possunt *Opiata* tum internè, tum externè: quorum *Formulas* plures in superioribus dedimus, ac in specie Cap. 28. §. 22. 25. 30. & 40. unde peti poterunt.

Febris colliquans qui curetur. & quibus. XCII. 5. *Brevi Colliquans Febris Curabitur*, in usum revocando & cæteris admiscendo Medicamenta, quæ *Bilem Acriorem simul*, ac *Pinguiorem potenter*, *blandè licet corrigant*: In quem finem laudo præ multis aliis *Dulcem Salis Spiritum*, & similes alios per Vini Spiritum priùs temperatos, aliis Alterantibus in hoc Capite passim præscriptis admiscendos.

Symptomatum cura etiam habenda. XCIII. Semper autem attendendum est ad *cætera Symptomata*, in singulis Ægris plùs minùs differentia, & idcircò aliquam in Curâ ritè instituenda medicamentorum diversitatem desiderantia: ubi Medici prudentia & judicium ad incudem revocatum mirè nonnunquam elucet; postquam Præcepta aliorum egregia & longo rerum usu formata formant quidem, non conferunt Medico Iuniori Iudicium.

XCIV. 6. *Febrium Malignarum Curationem* dabimus brevi secuturo Cap. 33.

Caput XXX.

De Febribus Intermittentibus.

Intermittentes Febres quænam. I. *Intermittentes Febres* sunt & dicuntur; quæ diversis Ægros urgent *Paroxysmis*, spontè tum in totum recedentibus, tum de novo accedentibus.

II. Quoties namque ab *Internis Causis*, nullo in Rebus Non-naturalibus dictis patrato errato, *intervallis certis aut incertis redeunte* molestantur Ægri *Febre*, toties illa vocatur *Intermittens*, hoc est, haud continuè affligens, ast per *Paroxysmos* repetens, iterumque in totum desinens.

Febris simpliciter quæ dicatur. III. Quoties contrà non ab Internis, sed *ab Externis Causis*, ac imprimis ab uno pluribusve in Rebus Non-naturalibus commissis erratis excitatur *Febris*, toties illa *Simpliciter Febris* voca-

catur; donec aut ex *comitibus Symptomatibus* probabiliter censeatur futura vel *Continua*, eaque *Diaria, Synochave*, vel *Intermittens*: aut post paucos saltem dies certò determinetur ipsius species.

In principio invasionis speciem Febris non posse definiri.

IV. Nimiùm namque sibi adscribunt, quotquot, falsi sæpiùs licèt argui, ad consequendam judicii acris apud imperitos famam, inaniter gloriantur, se mox in primâ cujusvis Febris invasione, & invasionis principio statuere posse certò, an Ephemera, an Synocha, an Intermittens, & quidem an Quotidiana, an Tertiana, an Quartana sit futura Febris. Quam gloriationem Thrasonicam libenter concedimus iis, qui se, aliosque pascere solent fumo ac delectare vento.

Febrium Intermittentium species.

V. Febrium Intermittentium *species* ac *Differentiæ* petuntur 1. ab *Intervallo* diverso, nunc breviore, nunc longiore, quod inter ipsos intercedit Paroxysmos. 2. à *Symptomatibus gravioribus*, quæ ipsas comitari solent, diversis.

1. Ratione Intervallorum.

VI. 1. Ratione *Intervallorum* diversorum dividuntur *Febres Intermittentes* in *Quotidianas, Tertianas, Quartanas, Quintanas*, & sic porrò, quatenus vel unoquoque, vel tertio, vel quarto, vel quinto, & sic porrò repetunt die. Quas nunc *Simplices*, aliàs *Multiplices, Duplices, Triplicesve*, aut etiam *ex Diversis Compositas* sæpiùs observari docuimus Cap. 27. §. 13. & seq. additis easdem ab invicem distinguentibus Signis.

2. Ratione Symptomatum graviorum. 1. Algidæ

VII. 2. Ratione *Symptomatum Graviorum* (quemadmodum de Synochis jam dictum Cap. 29. §. 23. & sep.) Nomina diversa sortitæ sunt Febres Intermittentes. Nam 1. *Algidæ* observantur nonnunquam, non tantùm Frigore præsertim, sed Frigore tantùm molestæ; adeò ut aliquando & frequentiùs levis, aliquando & rariùs nullus sequatur Calor.

VIII. Tales etiam semper Algidas, in Nosocomio Academico habuimus ita manifestas, ut non tantùm incipiente, atque augescente, sed etiam vigente ac declinante, imò cessante Paroxysmo, id est, semper tum Suo, tum Adstantium, tum Medicorum Sensu molestè ubique frigerent, nunquam teperent: minùs calerent ullibi Ægri. Suntque hę Algidæ graviores semper forsan *Quotidianæ*.

IX. Tam frequenter autem occurrunt *Frigore* præcedente, quàm *Calore* subsequente molestiores Febres Intermittentes, ut non tantùm ab Ipso Denominationem suam in pluribus Germaniæ, aliisque Septentrionis Regionibus acceperint, verùm Plebejorum plerique tam diu se duntaxat febricitare putent, quandiu Frigus patiuntur acre, seque à Febre liberatos judicent, quamprimùm incipit Calor sæpenumerò minimè, parùmve molestus, vel gravis. Suntque tales tum frequentiùs *Quartanæ*, tum interdum *Tertianæ*.

2. Ardens.

X. 2. *Ardentes* non rarò existunt Intermittentes Febres, ac imprimis *Tertianæ*, in quibus breve ac leve duntaxat, vel nullum ferè notatur Frigus, vel Horror tantùm mediocris præcedere Calorem, Ardoremque summum, eundemque post finitum paroxysmum sæpenumerò diutinè permanentem, ac semper molestum adeò ut nonnunquam novus Paroxysmus priùs revertatur, quàm præcedentis Calor auctior in totum remiserit.

XI. Non est autem necessum, ut idcircò credatur simul permansisse cum remanente Calore Febris, quoniam Pulsus quidem remittit ab aquisita sua frequentia, non redit autem auctus Corporis Calor ad pristinam temperiem: unde etiam non rarò accedit paulatim tali Febri Intermittenti Synocha, fitque Tertiana Continua.

3. Frigida & Calida.

XII. 3. Quamvis autem aliquando Febres Intermittentes solo Frigore, vel Calore sint Ægris graves, *utplurimum* tamen utroque urgentur, & *Frigori succedere solet Calor*; Atque tunc ipsos *quandoque Frigus, quandoque Calor magis angit, diutiùsve durat, rariùs æqualiter eosdem afficit*. Toto namque cælo errant, qui ex falsis suis Præjudiciis, atque contra Experientiam quotidianam Discipulos suos malè docent duplo, triplo vel quadruplo superari semper Frigus præcedens à subsequente Calore, vel ratione *Durationis*, vel ratione *Vehementiæ*.

Febrium Intermittentium Symptomata.

XIII. Nam, ut plerarumque Intermittentium Febrium secundùm bina modò memorata ipsarum Symptomata præ aliis omnibus frequentissima & maximè notabilia, non neglectis tamen cæteris, Historiam, & *Invasionis, Affectionisque modum* paucis describam, solet in antecessum ferè *Oscitatio & Pandiculatio*, quin aliquando *Universalis Artuum Lassitudo* vel *Inquietudo*, rariùs *Somnolentia* præcedere, atque plùs vel minùs durare ac urgere.

Oscitatio Pandiculatio. Artuum Lassitudo Inquietudo. Somnolentia.

Frigus in regione Lumbari. In omnibus corporis extremis.

XIV. Harum molestiarum uni, vel pluribus succedit plerumque (quantùm Ego saltem in Ægris meis observare potui) *Frigus in Regione Lumbari*, & quidem nunc gravius, nunc levius; quod paulò post secundùm Spinæ ductum tam sursum, quàm deorsum ad *omnia Corporis Extrema* pergit, atque non tantùm in *Manuum, Pedumque Digitis*, verùm in *Naso, Auribus, Mento, Linguâ*, imò *Universâ* subinde *Cute* se manifestat, & interiora interim non minùs, quàm exteriora molestat & affligit.

Frigus in Ventris medio.

XV. Rariùs quidem *Nullum in Lumbari Regione Frigus*, vel *non nisi serius* sentitur, Quod aliquando *in Ventris medio*, ubi *Tenuia Intestina* convolvuntur, præsertim, vel tantùm Ægris observavi molestum.

In Capitis partibus.

XVI. Sed & nonnunquam in *Capitis partibus Interioribus*, & quidem nunc in *Occipite*, nunc in *Syncipite*, nunc in *Vertice* potissimùm Frigus grave notavi.

Horror Rigor.

XVII. Frigori leviori *Horror*, graviori verò *Rigor* esse solet Comes.

Dolores varii.

XVIII. Durante Frigore *Dolores* urgent magis *Rodentes, Contundentes, Lancinantes*, cum *Ventris Torminibus*, aliisque Symptomatibus quibusdam molestis, à quibus mox nonnullas denominabimus Febrium Intermittentium Species.

Pulsus Debilior.

XIX. Incipiente Frigore unà cum *Pulsu* mox *Frequentiore* observabis tum *Minorem*, tum *Debiliorem*, atque eodem magis adhuc urgente *tam Exiguum*, ut sæpiùs Tactu ampliùs percipi nequeat.

Anxietates.

XX. Ubi remittere Frigus incipit, solent non rarò *Anxietates circa Præcordia* esse mox *secuturi Caloris* præludia.

Sitis.

XXI. Quin unà cum *Calore* paulatim accenditur & augetur *Sitis*; rariùs enim durante

Frigore urget; urget tamen aliquando.

Pulsus maior. Robustior.

XXII. Cum Calore autem *Pulsus*, *continuò Frequentior*, redditur sensim *Maior*, & plerumque simul *Robustior*. Nam illo tum existente *Parvo*, *Debilive* judicatur *Febris Maligna*, *Summave Virium prostratio*, ideóque auctum periculum.

Linguæ Ariditas. Respiratio aucta. Capitis Æstus & Dolor. Temporum pulsatio. Vigilia. Delirium. Sudor. Vrinæ Copiosa excretio. Somnus varius.

XXIII. Accedit *Calori auctiori* utplurimùm *Linguæ Ariditas*, *Respiratio aucta* & quandoque *difficilis*, *Capitis Æstus*, *Dolorque*, *Temporum Pulsatio*, *Vigilia*, & non rarò *Delirium*.

XXIV. Denique paulatim remittente iterum Calore *Sudor* ferè manare solet *copiosior*, vel *parcior*, *Vrinæ* saltem satis *copiosa excretio*. Atque nunc ferè concurrente *Somno vario*, nunc magis tranquillo, nunc multùm irrequieto, atque Somniis, vel Insomniis gravi, omnibus, plerisque saltem Symptomatibus liberatur iterum ad tempus Æger; donec novo adventante Paroxysmo Febrili nunc eadem, nunc pauciora, plurave graviùs, leviúsve ipsum afficiant; Quæ tandem sponte arteve in totum, ex parte saltem tolluntur, aut ipsum tollunt.

XXV. Atque ita præcedente Frigore, atque succedente Calore solent utplurimùm Ægros plerosque torquere Febres Intermittentes: quamvis nonnunquam (ut ad cæteras Ipsarum à comitibus Symptomatibus aliis non parùm Ægros quandoque urgentibus denominatas, denominandasve Species ac Differentias pergamus) 3. observentur *Epialæ* dictæ, in quibus simul ac ubique *Frigus & Calor* vehementer urget.

3. Epialæ

4. Siticulosæ.

XXVI. 4. A Siti valdè importunâ & inextinctâ vocantur *Siticulosæ*: Quales non tantùm observantur frequentiùs Calore urente, verùm etiam Frigore urgente, adeò ut licet continuò bibant Ægri, nihilo tamen sitiant minùs. Nec duntaxat Ægris, ac præsertim potui tunc nimio indulgentibus, sed ipsis Medicis quoque morosam Sitim curaturis pariunt Febres tales molestiam summam.

5. Famelicæ.

XXVII. 5. *Famelicas* liceat eas nominare Febres, quibus conjuncta est Fames rabida & inexplebilis, adeò ut nisi concedatur, exhibeaturque durante licèt Paroxysmo Cibus, in Animi Deliquium, aliaque Symptomata molesta incidant Ægri. Quamvis enim plerisque tunc Diminuitur, vel Aboletur aliquando in totum Ciborum Appetitus; alios tamen non tantùm levis, sed dira invadit unà cum Paroxysmo Febrili Fames.

6. Cardiacæ.

XXVIII. 6. *Cardiacæ* occurrunt Febres Intermittentes, inexplicabili sæpè, intolerabilique circa superius Ventriculi Orificium Dolore comitatæ, atque hoc præsertim Symptomate graves, ac nonnunquam Epidemiæ, sive Vomitus simul concurrat, sive absit.

7. Torminalis sive Colica.

XXIX. 7. *Torminales* aut *Colicæ* à Torminibus Ventris gravissimis, ejusdemve Distensionibus mirè angentibus, & unà cum Intermittentis Febris Accessu accedentibus, ejusdemque Discessu discedentibus denominandæ subinde visuntur Febres.

8. Syncopalis.

XXX. 8. *Syncopales*, à Syncope Ægros unà cum Febre invadente nomen sortitæ occurrunt nonnunquam Febres, valdè graves ac periculosæ, silentio ideò haud prætereundæ.

9. Præfocans.

XXXI. 9. *Observantur* aliquando Febres Intermittentes à comite Suffocatione Hypochondriacâ, vulgò Hystericâ dictâ, cum Paroxysmo febrili graviùs (& Fœminas præsertim) afficiente *Præfocantes* nominandæ; cùm reverà nonnunquam Ægras tunc suffocent ac interimant, licèt non valdè graves simul existant, quoad cætera Symptomata, Febres ipsæ.

10. Anhelosæ.

XXXII. 1. Prædictis subinde valdè affines subjungemus *Anhelosas*, à difficili & anhelosâ respiratione nominatas, & mirè, misereque cum, vel sine *Cordis Palpitatione* Ægros angentes. Has observavi non semel cum *Abdominis distensione*, atque *Præcordiorum Anxietate* incipientes, *Pulsu* mox existere *Parvo*, *Debilique* ac *Frequentiore*, *Frigore ac Dolore Lumborum Regionem* simul urgente. Quòd si tunc *Flatus* vel sursùm per *ructus*, vel deorsùm per *crepitus* aliqui erumperent, *Paroxysmus* existebat *levior*, sin minùs, *gravior*: Nam postquam per unam, pluresve horas duraverat illa Distensio & Anxietas, sensim utraque minuebatur, atque simul *Respiratio difficilis & Anhelatio summa* excitabatur, & quidem tanta, ut corpus vel minimam sui agitationem, motumve ferre non posset, *Pulsu* sensim aliquantò *Maiore magis*, *quàm Robusto* existente, ac continuò *Frequentiore*, unà cum *Venis ubique valdè turgentibus*, quæ extra paroxysmum erant exiguæ ac vix conspicuæ. *Anhelatio* hæc aliquando graviùs, aliquando leviùs, aliquando diutiùs, aliquando breviùs angebat; unde nonnunquam Præfocationi Hypochondriacæ convenientia medicamenta simul utiliter usurpabantur. Tandem verò *Madore magis*, *quàm Sudore solvebatur Paroxysmus*, donec novus accederet, *rariùs quotidianus*, *crebriùs tertianus*.

11. Asthmatica.

XXXIII. 11. Nec infrequentes sunt Febres Intermittentes *Asthmaticæ*, à comite Asthmate nunc graviore, nunc leviore ita dicendæ. In quibus itidem Abdominis Anxietas & Distensio præcedere solet, atque illis remittentibus Difficilis Respiratio & verè Asthmatica sequi, quæ unà cum Paroxysmo utplurimùm satis diu & aliquando ad unum, vel plures dies durante minuitur, & tandem cessat; nonnunquam illo sublato persevecat. Hujusmodi Asthmaticam Febrem vidi *decimoquarto die aliquandiu recurrentem*, atque per plures dies vicibus singulis Ægrum satis molestè afficientem, ni convenientibus & quoad Anxietatem, & quoad Durationem minueretur medicamentis.

12. Tussiculosa.

XXXIV. 12. Non tantùm Asthmaticas modò descriptas comitari solet Tussis, sed alias quoque nullo Asthmate tunc simul urgente; à quâ Tussi præ aliis Symptomatibus omnibus Ægros valdè tunc molestante *Tussiculosas*, *Bechicasve* ipsas non incommodè nominari posse putavi. Mox enim, atque ingravescit Paroxysmus febrilis, urgere quoque incipit *Tussis*, utplurimùm *Sicca*; rariùs, nec nisi per accidens, *Humida*; quoties scilicet præterea Humor varius aut sponte, aut à Febris Causâ, aut à siccâ Tussi motus delabitur ad Pulmones.

13 Catarrhalis.

XXXV. 13. Sed observantur quoque Febres Intermittentes *Catarrhales* vocandæ, à Catarrho non tantùm ad Pulmones, verùm ad alias quoque Partes ruente, atque unà cum Paroxysmo febrili moto, ac cessante. Humor namque

novus

novus non delabitur ad partes extra Febrilem Paroxysmum, qui verò jam defluxit, non recedit aut deserit partem affectam, licet desinat Febrilis Paroxysmus.

14. *Arthritica.*

XXXVI. 14. Ad Catarrhales Febres revocant aliqui Practici *Arthriticas*, quoniam existimant ortum suum Catarrhis debere Arthritidem. Quoniam verò Ego judico unà cum Sanguine per Arterias deferri ad Articulos Humorem diversum Arthritidem producentem, omninò distinguendas existimo Arthriticas Febres à Catarrhalibus: Cæterùm quoties accuratè satis observare potui ex fideli Ægrotorum narratione Arthritidis ortum & progressum, toties quoque notavi Ipsam unà cum Febre Synochâ, vel Intermittente fuisse productam: unde novis redeuntibus Intermittentis Febris Paroxysmis non parùm augebatur Arthritis, donec aut in Continuam mutaretur, aut cessaret sponte, tolleretur ve arte Intermittens, perseverantibus nihilominus Articulorum Doloribus.

15. *Delira.*

XXXVII. 15. Quemadmodum Synochæ, ita frequenter Intermittentes occurrunt Febres *Insanæ* aut *Deliræ* vocandæ, Belgis *Rasende Koortsen* dictæ, à *Delirio*, rariùs quidem durante *Frigore*, crebrius urgente *Calore* post *capitis Dolorem*, *Vigilias*, *Temporum Pulsationem* ipsis superveniente, atque unà cum Paroxysmo iterum & quidem post Somnum vel placidum, vel Insomniis tumultuosum sensim cessante.

16. *Vomitoria.*

XXXVIII. 16. A Vomitu aut mox incipiente, duranteve adhuc Frigore, aut mox inchoante, accrescenteve Calore nunc continuò, nunc per intervalla multùm molesto Febres Intermittentes occurrunt *Emeticæ* aut *Vomitoriæ* dicendæ; tantò graviores, quòd plerumque inde non levantur, sed gravantur magis Ægri. Unde meritò Vomitus ille non censetur Criticus, sed Symptomaticus.

17. *Catarctica.*

XXXIX. 17. Sic observantur quoque Alvi Dejectione multâ, vel frequenti, & quandoque simul torminosâ diverso Accessûs tempore Ægros valdè molestantes, ac debilitantes Febres Intermittentes, *Catarcticæ* idcircò, aut *Dejectoriæ*, aut, si à vocabulis magis emphaticis non abhorreant delicatæ aures, *Cacatoriæ* vocandæ.

18. *Sudatoria.*

XL. 18. Non tantùm singuli plerarumque Intermittentium Febrium Paroxysmi desinere solent ac solvi Sudore Ægris utili, ac proinde pro Critico tunc habendo; sed nonnunquam durante bonâ vel maximâ cujusvis Paroxysmi parte Sudor multus, Ægrisque noxius, ideòque Symptomaticus, sæpiùs calidus, rariùs frigidus ex universo corpore, aut parte privatâ, Capite, Thorace, Abdomine, Artubusve manans *Febres* constituit *Sudatorias*: Quales observantur etiam Synochæ, *Sudoris Anglici* nomine notæ ac celebres.

19. *Micturiens.*

XLI. 19. Sed observantur etiam Febres Intermittentes continuâ ferè Mictione, & quidem Symptomaticâ, Ægrosque infirmante, non Criticâ & ipsos levante molestæ; quas proinde aptè *Micturientes* aut *Vreticas* vocaveris.

20. *Sputatoria.*

XLII. 20. Observantur denique, ut tandem hisce nomenclaturis ex parte novis finem imponam, Febres Intermittentes, quas durante Paroxysmo Sputatio & Salivatio gravis molesta comitatur, ideòque *Sputatoriæ* aut *Ptyalodes* nominandæ.

XLIII. Occurrunt dubio procul adhuc plures Intermittentium Febrium Species ac Differentiæ à Symptomatibus gravibus, molestisque appellandæ; sed sufficiant hoc tempore aliquot satis notabiles ad exemplum proposuisse, quas diversissimis quotidie peragendis avocatissimus potui revocare in Memoriam segniùs concredita reponentem.

Febrium Intermittentium causæ variæ.

XLIV. Febrium autem Intermittentium tot modis inter se differentium *Causas* si quis me rogaverit, respondebo *aliam esse Intermittentis Febris, quà est Intermittens, aliam hujus vel istius Speciei, quatenus hoc vel illo recurrit Die, his vel illis comitata est Symptomatibus gravibus.*

Circa quas Auctoris Opinio ab aliis Medicis diversa.

XLV. Quoniam verò, si alicubi, certè in assignandâ verâ Febrium Intermittentium omnium & singularum Causâ portentosus observatur Medicinæ Doctorum dissensus, atque à cæterorum omnium Opinione non parùm forsan recedit ultimò etiam mea; libet in eorum præsertim gratiam, qui nunquam me hâc de materiâ publicè, privatimve docentem audiverunt, audiuntve, aut sermones saltem mecum contulerunt, conferuntve, totum hoc negotium arduum & intricatum altiùs repetere, accuratiùs examinare, atque, quàm unquam est hactenus à me factum, enucleatiùs explicare: quod faciam, quantùm operas indies urgente Typothetâ, easdemque præstolante Auditorio privato, licebit per occupationes, distractionesque quotidie accrescentes magis, quàm decrescentes, ideòque Animum à meditatione attentâ, omninò hîc requisitâ, perpetuò abstrahentes.

Ad Febrim intermittentem producendam quid requiratur.

XLVI. *Ad Febrem* igitur *Intermittentem*, hoc est, Intervallis nunc certis, nunc incertis, nunc brevioribus, nunc longioribus, & quidem post cessationem totalem, eamque itidem nunc diuturniorem, nunc breviorem novis Paroxysmis pariter tùm ratione Frigoris, tùm ratione Caloris nunc brevioribus, nunc longioribus sæpiùs repetentem *producendam requiritur Aliquid*, quod in Sanguine non existens, aliàs Synocha Febris excitaretur, sed ipsi admistum unà cum ipso ad Dextrum Cordis Ventriculum deferatur, & quidem 1. à *Parte Corporis tali, quæ per Vasa sua* aut immediatè, aut mediatè *communicet cum Corde.* Fundamenti namque, Postulatique loco hîc supponimus Circularem Sanguinis Motum, & ab aliis, & à nobis alibi abundè probatum.

A quâ parte corporis, & per quæ vasa debeat ad cor deferri.

Quomodo à causa externâ debeat affici.

XLVII. 2. *A Parte tali, perque Vasa talia, in quâ, vel in quibus possit ipsum, ob Causam Externam*, in Rebus Non-naturalibus ferè consistentem, *ita infici & affici, ut subitò secundùm aliquam saltem sui partem in Motu suo sistatur*, atque ad *tempus aliquod*, idque nunc longiùs, nunc breviùs *impediatur, ne hactenus continuò ad Cor deveniat.*

Qui debeat esse constitutum.

XLVIII. 3. *Illud idem tale sit oportet*, quod aut propter *solam sui moram & stagnationem in Foco suo vel Vasis suâ sponte*, aut propter quamcunque aliam Causam Internam à quovis ejus Assertore nominandam, demonstrandamque ac *concurrentem tale vitium acquirat*, ex quo (ubi denuò ipsi quocunque demum modo ac medio restitutus est patens ad Cor aditus) *vel Solo*; *vel aliis pariter*

per determinandis juncto cuncta Symptomata etiam diversissima & in descriptis multifariis Febrium Intermittentium Speciebus observabilia tum *commodè possint deduci*, tum *rationali*, *certâque Curatione confirmari.* Commentis namque, Figmentisque inanibus, praxi Medicæ adversis semel ac semper valedicere jubemus omnes Cordatos & dignos Medicinæ, Artium Reginæ, Alumnos.

Quomodo debeat sisti & moveri.

XLIX. 4. *Impedimentum ipsum tale sit oportet, quod ad tempus Humorem prius stagnantem cogere possit, postquam verò eidem transitum quacunque demum de causâ concessit, mox ad pristinam revertatur naturam nocuam*, & proinde *similem priori Humorem tandiu eodem in loco similiter sistat, donec idem, uti prior, per paratam quovis modo viam effusus Paroxysmum novum producat*; idque tandiu alternatim continuetur, donec tandem (ni priùs perierit Æger) aut sponte, aut casu, aut arte notatum corrigatur, tollaturve Impedimentum, atque eo ipso Intermittens Curetur Febris.

Præter Sanguinem ad cor deferri.

L. Si proinde *omnes Corporis Humani* (nam Brutorum OEconomiam Veterinariis relinquimus expendendam, explicandamque) *Humores* suis in Locis parari, aut etiam coacervari, posteàque per Vasa sua ad Dextrum Cordis Ventriculum deferri solitos excutiamus, & attentè consideremus, observabimus præter *Sanguinem* à Partibus Continentibus omnibus ac singulis ac Cor per Venas refluentem; 1. *Bilem* tam immediatè *Sanguini Ascendenti* per Ductum suum Hepaticum; quàm mediatè *Sanguini Descendenti* per Ductum suum Intestinalem, Intestinorum fistulam, Lacteas Venas, Ductumque Lymphaticum Thoracicum; 2. *Lympham* immediatè *Sanguini Descendenti* per Vasa sua Lymphatica, eorundemque Truncum; 3. *Succum Pancreaticum* mediatè duntaxat eidem *Sanguini Descendenti* per ductum proprium, Intestinalem Fistulam, Lacteas Venas, & Ductum Thoracicum; 4. denique *Salivam* itidem mediatè tantùm *Sanguini Descendenti* per suos Ductus, Os OEsophagum, Ventriculum, Intestina, Lacteas Venas, & Ductum Thoracicum admisceri, atque unà cum ipso ad Dextrum Cordis Ventriculum propelli.

1. Bilem. *2. Lympham.* *3. Succū Pancreaticū.* *4. Salivam.*

Ab his humoribus causam febrium intermittentium esse deducendam.

LI. Præter quos *Humores* nominatos *quatuor* cùm hactenus innotuerint nulli ad Dextrum Cordis Ventriculum delati meritò *ab illorum Uno vel Pluribus Febrium Intermittentium, quâ Intermittentium, Causam* deducendam, petendamque judicamus: postquam ab Ipso *Sanguine malè affecto Synocham, non Intermittentem* futuram Febrem, propter ipsius Motum ad Cor perpetuum, nemo non videt.

Non à Sanguine.

LII. Quòd *si stagnet alicubi Sanguis mox* ibidem orietur *Inflammatio*: quæ si reliquo Sanguini communicetur, itidem non Intermittens, ast Synocha produci solet Febris. Cui aliquando Intermittentem ac præsertim Tertianam copulari, atque tunc ex utrâque Tertianam Continuam fieri haud novum, nec mirum, ob rationes ex posteà dicendis satis futuras manifestas.

Nec à Bile.

LIII. Sanguine igitur relicto 1. *A Bile Febres Intermittentes, quâ Intermittentes, deducendas censebit nemo*, qui attentâ mente consideraverit, nec in suâ Vesiculâ, nec in suis Ductibus posse illam subitò ab ullâ Causâ Externâ ita infici & affici, ut ibidem aut secundùm aliquam sui partem in motu suo ad tempus sistatur, atque iterum vel spontè suâ, vel ob quamcunque aliam demonstrabilem Causam Internam inveniat viam, per quam quocunque modo feratur ad Cor, ac vel sola, vel aliis juncta producat Symptomata superiùs notata.

LIV. *Concrescit* aliquando, nec diffiteor, *Bilis* tum in Folliculo suo *in Calculos*, *Lapillosve* majores aut minores, tum in Hepaticis suis Ductibus in *calculosam Crustam*; Verùm quemadmodum neutrum fit subitò; ita nunquam est observatum alterutrum ab Internâ Causâ, quin Externâ duntaxat iterum solutum, nec tamen ita, ut aliquid Febribus Intermittentibus simile possit inde deduci.

LV. Judicatur itidem aliquando, fateor, ex obscurè-albicantibus & viscidioribus Alvi fæcibus *in Ictero Bilis ad tenue Intestinum* quâcunque demum de causâ *non deferri.* Attamen non semper, subinde licet, observatur Ictero Intermittens conjuncta Febris; quæ proinde ab illo Bilis impedimento deduci nequit.

Nec à Lymphâ.

LVI. 2. *A Lymphâ similiter Febres Intermittentes, quâ Intermittentes, haud videntur deducendæ.* Nam, præterquàm quòd Symptomata pleraque ipsas frequentiùs comitantia, & in Abdomine imprimis observabilia, ne per somnium quidem à Lymphâ expectari queant; prætereà, si à Lymphâ penderent, producerenturque Febres Intermittentes, tunc vel universa Lympha, vel aliqua ejus pars culpanda foret; tanquam in Motu suo ad Cor reciprocè impedita, iterumque expedita. Si universa; ubi & quale fingetur illud Impedimentum? an in omnibus Glandulis Conglobatis, Musculis & Visceribus? an in omnibus Lymphaticis Vasis, eorundemve Trunco circa suam in Venam Iugularem, Axillaremve sinistram insertionem? Sin aliqua duntaxat ejus pars? Quænam & ubi? An quæ à Glandulis Conglobatis omnibus, vel quibusdam tantùm ad Cor tendit? An eadem in omnibus Glandulis impeditur? Sed raro deprehenduntur, nec nisi ferè in Gravedine, atque Catarrhalibus Febribus) de quibus præcedente Capite actum) tumentes, aut induratæ istæ Glandulæ, vix unquam valdè licet urgentibus, quarum Causas rimamur, Intermittentibus Febribus: adeò ut, quò quis attentiùs Lymphæ ortum & modum, ejusdemque Focum & Vasa deferentia enucleat, eò minùs incliner ad Febrium Intermittentium, quà talium, Causam Lymphæ adscribendum.

Nec à Salivâ.

LVII. 3. *A Salivâ Febres Intermittentes, quà Intermittentes, minimè videntur deducendæ.* Quamvis enim (ne argumenta plura ex modò de Lymphâ dictis huc transferamus) aliquando, idem enim non est perpetuum, paulò ante Paroxysmum Febrilem, aut unà cum ipso Incipiente observetur Saliva copiosior, vel parcior ad Os deduci, talis tamen nunc non notatur eadem Saliva, ut ei Solidè adscribi queant, non dicam omnia, sed nè frequentissima quidem in omnibus penè Intermittentibus Febribus molesta Symptomata. Non fertur, inquam, semper, quod tamen omninò fieri oporteret, Saliva tempore Intermissionis parcior ad Os, & copiosior instante

instante aut urgente Paroxysmo; cum aliquando eveniat contrarium, aliquando neutrum. Quæ autem in Salivâ deprehenduntur plerumque Vitia, eadem, nil minùs, quàm primarium testantur Salivæ vitium, sed potiùs secundarium duntaxat, quemadmodum id posteà dicendis clariùs patebit.

Sed à Succo Pancreatico.

LVIII. 4. *A Succo Pancreatico Febres Intermittentes, quà Intermittentes, quivis meritò censebit deducendas*, qui omnia & singula ad ipsas producendas *Requisita* §. 46. & seq. notata hîc & tantùm hîc concurrere animo observaverit attento.

Et quare.

LIX. Nam 1. Laudatus ille *Succus defertur* ab ipso *Pancreate, Parte tali, quæ per Vasa sua & Ductus proprios mediatè* (sicut §. 50. dictum) *communicat cum Dextro Cordis Ventriculo.*

LX. 2. Defertur idem Succus *per Vasa talia*, Ductus nempe Laterales, *in quorum uno vel pluribus potest ipse ob Causam Externam ita infici & affici, ut subitò secundum aliquam sui partem in Motu suo sistatur, atque ad tempus aliquod impediatur, ne hactenus continuò ad Cor deveniat.*

A quâ causâ & quomodò in motu suo sistatur.

LXI. Evenit autem illud, quoties nunc ab Æstu Aëris, nunc à vehementiore Corporis Motu, nunc à Vigiliis protractis, nunc ab Animi Solicitudine, aut Irâ durante, nunc ab Alimentis, Condimentis, Medicamentisve acrioribus, vel quâcunque demùm Causâ aliâ *Pituitâ* in tenui Intestino plurimùm colligi & accumulari solita *solvitur*, mox *& Sanguini admista* unà cum ipso quaquaversum *ad omnes Corporis partes propellitur*, quin *Humoribus singulis* ubivis præparatis arctiùs vel laxiùs *conjuncta cum iisdem per ipsorum Vasa devehitur*. Unde *superveniente subitò Causâ Externâ, Pituitam Coagulare aptâ* (Aëre puta glaciali, Ventisve algidioribus agitato, vel quocunque Afflatu frigus pariente, Pluviâ vel quâvis Aquâ corpus contingente, frigoreque suo ipsum afficiente; Potu cujusvis Liquoris gelidi, majore imprimis copiâ sumpti; Animi Terrore aut Mœrore, summo, repentino præsertim & inopinato, &c.) quemadmodum alibi ita in *Ductibus Pancreaticis Lateralibus*, angustioribus scilicet *Concrescit eadem Pituita, Ductus eosdem Obstruit*, ac, *ne per illos Succus*, ibidem idcircò Stagnans, *in Ductum Medium*, ampliorem, *& sic ulteriùs pergat, impedit.*

Et cur potiùs in Pancreate, quàm alibi.

LXII. Illud autem in *Pancreate*, quàm cæteris forsan Corporis Partibus omnibus, accidit faciliùs, sæpiùsque, quoniam cum Succi Pancreatici, cæteros Humores omnes Aciditate superantis Materiâ acidiore jungitur, transportaturque faciliùs & copiosiùs Pituita; quin ab eâdem secedit rursus non ita difficulter accedente Causâ ipsam Coagulante; à quâ promovetur ille Secessus inter Succum Acidiusculum quidem non tamen valdè Acrem, atque Pituitam, sed Viscidiorem simul confusos tantùm, neutiquam intimè mistos.

Obstructio in ductibus Pancreatis Lateralibus.

LXIII. Nec tantùm *Obstructionem in Ductibus Pancreatis Lateralibus* ex modò enumeratis Causis ex parte sibi contrariis, seseque mutuò excipientibus *fieri posse probabiliter Conclusimus*, verùm ipsam non semel *actu factam evidenter* in Cadaverum Sectionibus *per autopsiam evicimus.*

Experimento comprobata.

LXIV. Aliquoties namque publicè quibusvis præsentibus in Nosocomio Academico Ægrorum præter alios Affectus graves, Intermittentibus quoque Febribus, & quidem non rarò multifariis, diutinè laborantium & tandem mortuorum Cadavera dissecantes, per Syringam huic rei aptam infudimus Salem Volatilem liquidum & tincturâ cæruleâ infectum in Ductum Pancreaticum, ubi in tenue hiat Intestinum. Qui Sal quoniam nunc in plures, nunc in pauciores Glandulas non penetrabat; dum in cæteras tum viciniores, tum remotiores, & quidem non coloratis tam ulteriores, quàm citeriores admitteretur, ipsasque colore suo inficeret, obstaculum aliquod hinc inde latitasse, propter quod, ne per laterales Pancreatis Ductus omnes in connexas ipsis Glandulas mearet, Liquor infusus impediretur, Spectatorum nemo non videbat, & procul omni dubitatione agnoscebat.

LXV. Obstaculum autem illud *Obstructionem* fuisse *ab Humore Crasso, Viscidoque Laterales Ductus infarciente* vel idcircò assevero, quoniam (præterquam, quod nullum vel minimum, qui hoc adscriberetur, occurrebat vel Compressionis, vel aliùs Angustiæ speciei signum) Causæ Antecedentes omnes, quoties innotescunt, Symptomata Febres Intermittentes comitari solita, ipsaque adeò easdem Curandi ratio maximè rationalis certissima cum Obstructione planè convenire, & amussatim quadrare deprehenduntur.

Ex Succo Pancreatico solo, vel aliis humoribus juncto oriri Symptomata Febrium Intermittentium.

LXVI. 3. *Talis est Succus Pancreaticus, qui propter solam sui moram & Stagnationem in Ductibus suis Lateralibus sponte suâ vitium tale possit acquirere; adeò ut tunc ex Ipso partim Solo, partim Aliis posteà determinandis juncto cuncta Febrium Intermittentium Symptomata, etiam diversissima commododè, nec ita difficulter possunt deduci, atque Rationali, certâque Curatione confirmari.*

Succus Pancreaticus Subacidus.

LXVII. Est enim *Succus Pancreaticus* naturâ suâ *Subacidus*: quod evincunt non tantùm Argumenta plura à Me in *Disquisitione meâ de Febribus Secundâ* §. 32 & seq. proposita, sed ipsa Experientia fœlici successu ab Ingeniosissimo *D. Regnero de Graaf* tum sæpiùs hîc & alibi in Canibus, tum etiam semel Andegavi in Homini infœliciter sub trabe oppresso ac extincto instituta, & peculiari *Exercitatione* sub finem Anni 1664. examini publico sub meo præsidio hîc exposita.

LXVIII. Hic *Succus*, quoniam *Subacidus* est, idcircò simul *talis est, qui propter solam sui moram & Stagnationem in Ductibus suis quibusvis sponte suâ vitietur, & quidem ita, ut reddatur primùm solito Acidior*; hinc *Obstruentem suos Ductus Pituitam*, si non in totum *Solvat* & secum educat, *perforet* saltem ac *permeet*; atque tandem tum *Solus*, tum *Aliis Humoribus* postea explicandis *junctus Symptomata in Febribus Intermittentibus omnibus occurrentia omnia* non tantùm producere possit, ast reverâ *producat*.

Acida sponte fieri Acidiora.

LXIX. Testatur enim Experientia quotidiana quævis *Acida sponte suâ reddi continuò Acidiora.* Sic Acetum quò servatur diutiùs, eò acescit magis. Cujus Eventûs Ego sequentem put Rationem; Acrimoniam nempe Acidorum augeri tunc, quoniam evanescunt ex parte saltem Spiritus Volatiles Aciditatem illam temperan-

perantes; unde non mirum, si conservatus Liquor quivis Acidus reddatur sensim Acidior. Eandem ob causam multis licet ignoratam promovetur Aceti confectio in loco Igne vulgari calefacto, vel sub ædium tecto summo Solis radiis exposito; horum enim ope via paratur Spiritibus Volatilibus citiùs & facilius sic ex parte paulatim effluxuris.

Vi & Succum Pancreaticum in corpore.

LXX. Quemadmodum autem extra corpus nostrum Acida quævis acescunt sponte magis, magisque; ita in eodem Ipsa & nominatim *Succum Pancreaticum Stagnantem ampliùs acescere* probant *Symptomata* tum in *Melancholicis Affectibus* dictis plerisque, tum, quod hîc magis urget, in *Febrium Intermittentium initiis* observabilia, & sicut absque ullius Acidi ab usu sæpe oborta, ita *uni Acido accepta referenda*; quæ idcircò mox accuratius excutiemus.

Et quare.

LXXI. Acescit verò Succus Pancreaticus in Ductibus suis Stagnans, quoniam secedit tunc ab Ipso sensim magis magisque Spiritus Volatilis ei secundùm naturam conjunctus, ipsumque blandè temperans.

Ipsum Pituitam incidere.

LXXII. Hic *Succus Pancreaticus* Stagnatione, sicut dictum *Acidior & Acrior* factus in *Obstruentem* Ductus suos *Pituitam* vim suam exerere, ipsamque *Incidere* incipit: Quæ si tenacitate ac visciditate tantâ prævaleat, ut in totum ab ipso abstergeri, solvi atque inde removeri nequeat, *eandem* saltem *perterebrat, sibique per ipsam vi viam aperit, quam pervadat.*

LXXIII. Symptonatum omnium in Febribus Intermittentibus observabilium exortum à Succo Pancreatico Acidiore, aliisque Humoribus ipsi junctis deducemus, postquam verbo præmiserimus *quarum Requisitum* §. 49. notatum hîc quoque concurrere: *Pituitam* nempe *Viscidam Ductus Pancreatis Laterales Obstruentem talem esse, quæ* non tantùm in ipsis *Succum* laudatum *ad tempus cogere possit, ut ibi Stagnet*; sed insuper, *postquam eidem* acrimoniâ suâ viam sibi paranti *transitum concessit, mox iterum coëat, concrescat, solutamque ex parte Obstructionem reparet ac redintegret, hinc & similem priori Succum tamdiu eodem id loco similiter sistat, donec idem, uti prior, per apertam similiter viam effusus Paroxysmum novum producat; idque tandiu alternatim continuetur, donec quocunque modo tollatur in totum Obstructio ac Febris*, aut ipsus Æger.

Pituitam Viscidam non tantùm obstruere ductus Pancreatis laterales. Sed postquam Succo Pancreatico transitum concessit, rursum concrescere. Quod probatur.

LXXIV Pituitæ Viscidæ Naturam esse, vt perforata licet sponte coëat iterum & coalescat, evincunt non tantùm viscida omnia eandem mutationem spontaneam subire solita, verùm insuper pleraque Febres Intermittentes eradicantia vel etiam jugulantia dicta medicamenta; sive sint ea Incidentia, & Diuretica, Sudoriferave, sive Vomitoria, Purgantiave per Alvum. Illa enim omnia videntur mihi Febres intermittentes quasvis curare, quatenus Pituitam Viscidam in Ductibus Pancreaticis hærentem incidunt, solvunt, abstergent, atque sucum ad Intestina deducunt, quin aliquando diversâ licet viâ è corpore in totum educunt. Quod agnoscet facilè quivis medicamenta Febribus Intermittentibus fœliciter tollendis specialia, vulgò specifica dicta seriò expendens, trutinansque: quod pluribus hîc probare studio supersedemus, quò brevitati studeamus; cùm præsertim ex iis, quæ hactenus dicta sunt, & dicentur adhuc, proclive sit unicuique id ipsum elicere.

LXXV. Quoties non subitò & à Medicamentis casu vel arte usurpatis, aut Rebus Nonnaturalibus non-naturaliter se habentibus, modumqne excedentibus exterminantur, verùm lentè ac penè insensibiliter evanescunt Febres Intermittentes, toties, si quis omnia, quæ tunc Ægris obveniunt, observaverit, comperiet Solutionis hujus rationem adscribendam omninò iisdem rebus Non-naturalibus, & quandoque Medicamentis, sed valdè moderatis, ideóque segniùs, minúsque notabiliter laudatum effectum producentibus.

Febrium Intermittentium Symptomatum Deductio.

LXXVI. Postquam pluribus deduximus Febrium Intermittentium, quà Intermittentes sunt, exortum à Succo Pancreatico in Lateralibus suis Ductibus Obstructis Stagnante, proximum est, ut jam Symptomata omnia, eademque diversissima in Febribus iisdem notabilia tum ab eodem, tum ab Humoribus aliis cum ipso junctis deducamus, atque sic nostram de Febrium harumce ortu Sententiam ex parte saltem, uti speramus, jam probatam comprobemus ac confirmemus.

Effervescentia solito Acrior in Bile.

LXXVII. *Succus* ergo *Pancreaticus* Stagnatione notatâ redditus *naturali Acidior*, atque post perterebratam obstruentem Pituitam in tenuis Intestini cavitatem effusus mox *in Confluentem Bilem qualemcunque* insurgit, atque cum ipsâ *Effervescentiam solito acriorem* parit, & quidem pro *Pituitæ* simul occurrentis varietate variantem.

Frigus.

LXXVIII. Quamdiu enim *Succus* ille *Acidior Pituitâ adjutus oppressam tenet Bilem*, tamdiu *Frigus* in multis circumstantiis plurimùm differens profert.

In Lumborum regione Vehemens.

LXXIX. Nam 1. frequentissimè in *Lumborum Regione*, ubi confluxus est trium modò memoratorum in tenui Intestino Humorum, *Frigus angit vehemens*, quando Succus prædictus est Acidior & Pituita non valdè viscida, per quam penetrans Intestinorum Tunicam Frigoris Sensu afficit.

In eâdem paucum vel nullum.

LXXX. 2. In eâdem Lumborum Regione *paucum vel nullum sentitur Frigus*, quando valdè Viscida existit Salivaris Pituita, Succi Pancreatici penetrationem ad Intestini tunicam impediens, unde tunc aut in *Ventris medio*, tenuis nempe Intestini parte ulteriore, aut *in extremis* duntaxat *corporis partibus* urget Frigus.

In Capitis partibus interioribus.

LXXXI. 3. *In Capitis partibus Interioribus Frigus* maximè molestare videtur, quando idem Humore scatet Pituitoso, cui se jungens Succus Acidus, ejusve Halitus, ibidem magis, quàm alibi, se manifestat, ægrumque torquet.

Pandiculatio, Inquietudo, Lassitudo.

LXXXII. 4. Ab iisdem Halitibus lenioribus, & ob admistam Pituitam Intestinalem magis Flatulentis ad Pulmones tendentibus excitantur in Paroxysmorum plerorumque initiis *Oscitationes*, uti ab iisdem per Corporis Habitum dispersis *Pandiculationes, Inquietudines, Artuumque Lassitudines.*

Horror & Rigor.

LXXXIII. 5. Ab iisdem Halitibus acrioribus, minúsque Pituitæ admistæ habentibus, sed gradibus acrimoniæ differentibus producitur aliàs *Horror*, aliàs *Rigor*.

LXXXIV.

Dolores Rodentes, Lancinantes, Ventris Tormina, Dolores Gravantes.

LXXXIV. 6. Ab iisdem Halitibus, majorem acrimoniam obtinentibus *Dolores Rodentes, Lancinantes, Ventrisque* adeò *Tormina* gignuntur: sicut ab admistâ multâ Pituitâ *Dolores Gravantes* magis ac *Contundentes*.

Pulsus Frequentior. Minor.

LXXXV. 7. *Pulsus* mox cùm accessu *Frequentior* existit propter irritationem Cordis ab Halitibus tum flatulentis, tum acribus eò tendentibus: Idem aucto Frigore paulatim redditur *Minor* ratione Aciditatis auctæ in Halitibus assurgentibus, Sanguinisque magis coagulati, adeóque ad sui rarefactionem minùs apti: Unde non mirum, si præterea cum *Animali* Motu universo *Debilior* fiat Pulsus; qui proinde urgente valdè Frigore vix, aut ne vix quidem observari potest.

Debilior.

LXXXVI. Ubi autem omnis Succus Pancreaticus stagnatione acrior factus effusus est in tenue Intestinum, atque *Bilis* aut *per se Acrior existens*, aut *propter vitiosam* cum dicto Succo factam *Effervescentiam Acrior facta* vicissim *dominium nanciscitur*, qui tunc ferè *plures* attolluntur *Halitus* magis *Biliosi*, 1. *Anxietatem circa præcordia* solent parere, quin nonnunquam *Nauseam, Vomitumque*, aut subinde *Alvi fluxum*, de quibus posteà agemus pluribus.

Anxietas circa præcordia. Nausea Vomitus Alvi fluxus.

Sitis.

LXXXVII. 2. Ab iisdem Halitibus magis Biliosis partium ad Ventriculum, hinc & Fauces assurgentibus, partim ad Cor, & Pulmones transeuntibus *Sitis* excitatur.

Pulsus Major & Robustior.

LXXXVIII. 3. Bile dominium in Corde quoque recuperante, Sanguis paulatim magis rarefit, *Pulsusque Major* fit, & *Robustior*; permanente nihilominus priore *Frequentiâ*, propter irritationem non minùs à Bilis Acrimoniâ & Sanguinis rarefactione auctâ Cordi contingentem.

Calor & Ardor.

LXXXIX. Sed imprimis 4. *Calor & Ardor* in Corde, hinc & Universo *augetur* Corpore propter imperantem successivè Bilem.

Linguæ Ariditas.

XC. Nec mirum proinde, si tunc 5. Ardori tali copuletur *Linguæ Ariditas*, cùm Halitus è Sanguine in Pulmones delato per asperam arteriam effusi eandem exsiccent.

Respiratio difficilis & aucta.

XCI. Nec mirum si 6. Rarefacto valdè Sanguine *difficilius* procedat & *augeatur Respiratio*.

Capitis Æstus, Dolor & Pulsatio.

XCII. Nec mirum, si 7. *Capitis* præsertim *Æstus, Dolor, Pulsatioque* angat ægros, postquam nulla Corporis Pars tot habet Arterias, tantùm accipit Sanguinis, quàm idem Caput: in cujus Temporali regione cùm sint notabiles illæ Cerebri anfractuosæ Fissuræ, per quas grandes feruntur Arteriæ, ibidem *Pulsatio*, quàm alibi sentitur molestior.

Vigiliæ Delirium.

XCIII. Nec mirum quoque, si 8. tum *Vigiliæ* tam frequenter urgeant, tum non rarò *Delirium*: Vitiosi namque producuntur tunc necessariò Spiritus Animales, Moventur iidem turbulentè, quin à quiete, tranquillitate saltem naturali impediuntur, quapropter Mens illius egens turbatur; quin sæpenumerò *Amens* fit Æger.

Sudores, & Urinæ Excretio.

XCIV. Postquam verò *Bilis* à Succo Pancreatico propter stagnationem suam Acriore facto similiter *Acrioris factæ æstus* præternaturalis *ac furor paulatim remittere incipit*, jamque ad serenitatem, tranquillitatemque pristinam Universi Corporis Humores disponuntur, Qui durante paroxysmo turbulento penitiùs erant confusi, jam sensim ab invicem rursùm secerni ac secedere, quin eorum aliqui unà cum Potu liberalius ferè assumpto per *Sudorem*, aut *Urinas* excerni solent.

Somnus blandus.

XCV. Quemadmodum autem durante & urgente paroxysmo Vigiliæ angere, sic eodem declinante *Somnus blandus* fatigatis obrepere solet, atque ipsos iterum recreare.

Minùs tranquillus, & Insomniis gravis.

XCVI. Quòd si arctiùs uniti Corporis Humores ex parte duntaxat secesserunt iterum ab invicem, *Somnus* observatur *minùs tranquillus*, & *Somniis vel Insomniis gravis*; qui Affectum potiùs ingravescere, quàm minui testatur.

Causæ Febrium 1. Algentium.

XCVII. Sed, ut omnes à nobis enumeratas Febrium species ordine persequamur, 1. *Algentes* ortum suum debent *Succo Pancreatico Acidiori*, & *Pituitæ satis Copiosæ ac Viscidæ* juncto, *Bile* interim existente valdè inerte.

2. Ardentium.

XCVIII. 2. *Ardentes Febres* originem trahunt à *Succo Pancreatico minùs acri* & *Pituitâ paucâ, minúsque Viscidâ*, *Bile* autem tum *Acri*, & *Oleosâ*, tum *Copiosâ*.

3. Epialarum.

XCIX. 3. *Epialas Febres* puto esse duplices Intermittentes, sed utrasque à *Succo Pancreatico Acriore*, *Bileque* itidem *Acri* productas, & ita quidem, ut continuò unius Frigus concurrat cum alterius Ardore, atque prioris paroxysmus novus & Frigus revertatur, quando posterioris Calor incipit augeri & Ægrum angere.

4. Siticulosarum.

C. 4. *Siticulosas Febres* adscribo *Sali Acriori* in *Bile* existenti; cui si Comes adsit *Oleositas* multa, urget Sitis maximè durante Calore; Sin eadem fuerit parcior, etiam vexante Frigore: Vis autem Ipsius nocens manifestatur magis ad Succi Pancreatici post stagnationem febrilem erumpentis occursum, Effervescentiamque vitiosam.

5. Famelicarum.

CI. 5. *Famelicas Febres* deduco à *Succo Pancreatico* propter stagnationem suam *aciditate gratiore, potenti tamen* prædito, quæ ad Ventriculum usque ascendens tum Famem illam immanem, tum aliquando, si denegetur Cibus, Animi Deliquium, & alia Symptomata producat.

6. Cardiacarum.

CII. 6. *Cardiacas Febres* parit *Succus Pancreaticus* stagnatione suâ *Corrodentem* vim nactus, imprimis quando *Bilis* concurrit *Acris*, atque potens contingit ex ipsorum confluxu Effervescentia; unde Halitus acerrimi ad superius Ventriculi Orificium assurgentes ipsum acriter mordent ac rodunt.

7. Torminalium.

CIII. 7. *Torminales Febres* fiunt ab eodem *Succo Pancreatico* stagnatione suâ tum *Acriore*, tum *Austeriore* facto, atque Acrimoniam suam nunc in Tenuia, nunc in Crassa quoque Intestina exerente: Cum quo si concurrat *Pituita Viscida*, & *Bilis mediocriter saltem Acris*, *Flatus* excitatur, qui unà cum Intestinis Abdomen distendant & Colicum Dolorem importunum Febris Comitem pariant.

8. Syncopalium.

CIV. 8. *Syncopales Febres* itidem *Succo Pancreatico* debentur, sed stagnatione suâ *Volatilem magis, quàm Acrem Aciditatem* nacto, *Bile* interim existente *paucâ vel inerte*, unde idem absque morâ per Lacteas Venas versùs Cor penetrans non tantùm quaquaversùm prorumpit, ac *Sudorem frigidum* excitat, verùm *Sanguinem* quoque mox ita *coagulat*, ut ad tempus sensibiliter rarefieri non possit, nec proinde *Pulsus* observari, donec cessante hujus Succi nocentissimi accessu paulatim aliquid virium recipiat Bilis, atque videatur Æger tunc à Mortuis redire ad Vivos.

9. Præfocantium.

CV. 9. *Præfocantes Febres* tribuo *Halitibus*

Austeris è *Succo Pancreatico* propter sui stagnationem *Austeriore* facto in sui cum *Bile* Effervescentiâ excitatis, nec tantùm ad Ventriculum, ac OEsophagum, verùm per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Cor etiam & Pulmones assurgentibus, atque in OEsophago *Suffocationis Sensum*, in Pulmonibus autem *Suffocationem* veram nonnunquam producentibus.

10. Anhelosarum.

CVI. 10. *Anhelosas Febres* itidem *Halitibus*, sed *minùs Austeris* modo simili ex *Succo Pancreatico minùs Austero*, sed *Pituitæ Viscidæ* in tenui Intestino concurrente misto eductis, & ideò *magis Flatulentis* acceptas puto referendas: è quibus facilè, tantùmque Symptomata omnia §. 32. enumerata possunt deduci, & satis commodè explicari.

11. Asthmaticorum.

CVII. 11. *Asthmaticas Febres* producit meo Judicio *Pituita Viscida* in tenui Intestino reperta, & à *Succo Pancreatico* Febrilem Paroxysmum excitaturo soluta, quin unà cum ipso ad Cor ac Pulmones delata, ibidem hærens atque Stertorosam Respirationem proferens; dum multi, paucive Flatus simul ex eadem prodeunt, & Paroxysmum graviorem, aut leviorem, longiorem, aut breviorem faciunt.

12. Tussiculosarum.

CVIII. 12. *Tussiculosas Febres* rariùs Flatus, sæpiùs Halitus, non tam Viscidi, quàm Acres proferunt, partim *Succo Pancreatico*, partim *Pituitæ Intestinali*, sed *acrioribus & mordicantibus* adscribendi, quoties illi ad Pulmones pertingunt, Ipsosque irritando ad continuò tussiendum irritant & cogunt.

13. Catarrhalium.

CIX. 13. *Catarrhales Febres* debentur *Humoribus in Capite* paulatim *collectis*, atque ab *Intermittentis Febris Causâ* eò delatâ solutis, & ad sui Distillationem ac defluxum quaquaversùm commotis.

14. Arthriticarum.

CX. 14. *Arthriticas Febres* quæro in *Succo Pancreatico ita corrupto*, ut *Articulis* potissimum sit infestus, sive *Acrimoniâ* simul, quod frequentissimum, insigni præditus *Bilem*, cum quâ vitiosè efferbuit, unà secum eò deducat, & Dolorem atrocissimum producat; sive *minùs Acer*, atque *Pituitam Viscidam* non item Bilem Acrem offendens ab eâdem assumptâ plurimùm obtundatur, atque Tumore OEdematoso, quàm Dolore acuto affectæ partis Motum potiùs impediat. Ubi notandum sæpenumerò, indies, alternisve diebus qui repetunt, Paroxysmos Febriles nullo vel notabili, vel molesto Frigore, Caloreve, at potiùs levi Capitis Dolore, ac subinde Siti Ægros urgere, concurrente Pulsu aliquantò Frequentiore, atque Minore primùm, deinde aliquantò Majore: ex quibus quoque Paroxysmus novus notatur; exacerbatis post aliquot demùm horas Doloribus Arthriticis, & quidem ita, ut quamvis tardiùs, citiùsve ipsi ex parte iterum remittant, non tamen in totum intermittant, verùm sublato licèt Paroxysmo Febrili persistant nihilominus Articulorum Dolores nunc graviores, nunc leviores, donec tandem aut sponte, aut arte discedant.

15. Insanarum

CXI. 15. *Insanas Febres Bile* præsertim jam per se *satis Acri*, ad occursum tamen *Succi Pancreatici* novum Paroxysmum Febrilem parientis *Acriori factæ* tribuendas cætera Symptomata ipsas ferè comitantia evincunt,

16 Vomitoriarum

CXII. 16. *Vomitorias Febres* ab eâdem *Bile* valdè *Volatili*, & quandoque simul *Acri* ad prædictum *Succi Pancreatici* affluxum, ipsumque consequentem vitiosam Effervescentiam multùm agitatâ & ad Ventriculum assurgente petendas nemo non videt; quod Bilis nunc flava, nunc Æruginosa simul excreta confirmat.

17. Cacatoriarum

CXIII. 17. *Cacatorias Febres Bili* quoque, sed minùs Volatili, & *magis Acri*, ad notatum verò *Succi Pancreatici* accessum adhuc *Acriori factæ*, hinc & post solutam Intestinalem Pituitam ipsa Intestina mordenti & ad Contentorum propulsionem deorsùm irritanti & cogenti omninò puto assignandas.

18. Sudatoriarum

CXIV. 18. *Sudatorias Febres* ipsi *Succo Pancreatico magis Volatili, quàm Acri*, & ideò Sanguinis Massam solventi potiùs, quàm coagulanti existimo adjudicandas.

19. Urticarum.

CXV. 19. *Vreticas Febres* ab eadem Causa, sed minùs Volatili produci sum persuasus, postquam non tantùm eadem est Sudoris, quæ Urinæ Materia, verùm ab externo frigore impeditus Sudor Urinas reddere solet copiosiores.

20. Sputatoriarum.

CXVI. 20. *Sputatorias Febres* ab eodem deduco *Succo Pancreatico*, stagnatione suâ ita vitiato, ut in Paroxysmi Febrilis productione ad Salivares Glandulas copiosiùs deferatur & Salivæ tum copiosiori materiam, tum fluidiori ansam præbeat.

Reliquarum.

CXVII. Plurium aliarum Intermittentium Febrium cum gravissimo *Capitis Dentium*, aliarumve partium Dolore, aut alio Symptomate notabili molestarum Causas ex iis, quæ nunc dicta sunt, non ita difficulter ab Ingeniosis elici posse confido, quapropter, antequam ad omnium, singularumque jam propositarum, expositarumque Febrium Curationem accedam, Earundem secundùm Accessuum & Paroxysmorum Intervallis nunc brevioribus, nunc longioribus redeuntium diversitatem in Quotidianas, Tertianas, Quartanas, Quintanas, cæterasque distinctarum Rationem, Causasque, quas puto verissimas, proferam, explicatasque Opinioni meæ appllicabo,

Ratio & Causæ Febrium Intermittentium secundùm Paroxysmorum Intervalla. Humores hic considerandi.

CXVIII. Quamvis autem Typorum horumce rationem diversam Humoribus diversis vulgò adscriptam in totum haud sequar, non puto tamen Humores illos diversos hîc negligendos, cùm, si non immediatè illam diversitatem producant, faciant tamen multùm, ast mediatè tantùm, ad illius productionem, sicut patebit ex dicendis.

Differentiæ Paroxysmorum causa.

CXIX. Quemadmodum ergò Cujusvis Febris Intermittentis Paroxysmus novus secundùm ea, quæ docui, excitatur toties, quoties à Succo Pancreatico propter stagnationem suam Acriore facto perforatur Pituita Ductum ejus Lateralem obstruens, transitque nominatus Succus ad tenue Intestinum, hinc post qualitercunque vitiatam cum Bile Effervescentiam & alia Symptomata ibidem, ac in viciniâ producta per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum, ac Venam Cavam superiorem in Dextrum Cordis Ventriculum, & sic porrò: ita *citiùs, tardiùsve excitatur* idem *Paroxysmus novus*, prout *citiùs, tardiùsve penetratur, perforaturque* à memorato *Succo Pancreatico Pituita Ductum* ipsius *Lateralem obstruens*.

CXX. Hæc autem *Pituitæ Obstruentis* Penetratio ac *Perforatio citiùs, vel tardiùs* contingit tum ratione ipsius *Pituitæ Ductum Obstruentis*, tum ratione *Succi Pancreatici eam Perforantis*.

CXXI. Quò namque *Viscidior & Copiosior* existit illa *Pituita*, eò difficiliùs, adeòque *tardiùs* eadem *perforabitur*: & contra, quo eadem

minùs

minus existit *Glutinosa & Paucior*, eò *perforabitur*, faciliùs adeoque *citiùs*.

CXXII. Quò rursus existet *Succus Pancreaticus* per se *Acidior*, simulve *Copiosior*, eò citiùs acquiret stagnatione suâ majorem, atque *Pituitæ Obstruenti faciliùs, citiùsque perforandæ* sufficientem Acrimoniam: & contrà, quò *Succus* idem *magis* existet *Obtusus* vel *Austerus & Paucus*, eò difficiliùs & *tardiùs* eidem Pituitæ perforandæ sufficientem acquiret Acrimoniam.

Causa Febris Quotidianæ.

CXXIII. Quò igitur *Pituita* Obstruens *Paucior* erit & *minus Glutinosa*, *Succus* verò *Pancreaticus Acidior*, *& Copiosior*, eò *citiùs* continget novus Intermittentis Febris Paroxysmus, adeóque *Quotidianus*, hoc est, intra horas circiter quatuor & viginti recurrens.

Quartanæ, vel Quintanæ.

CXXIV. Quò verò *Pituita Obstruens Viscidior* erit *& Copiosior*, *Succusque Pancreaticus Obtusior* vel *Austerior & Paucior*, eò *tardiùs* eveniet novus Intermittentis Febris Paroxysmus, adeóque *Quartanus* vel *Quintanus*, & sic porrò

Tertianæ

CXXV. Quoties autem 1. *modo medio* se habebunt *Pituita Obstruens*, *Succusque Pancreaticus*, vel 2. cum *Pituitâ Obstruente Viscidiore aut Copiosiore* concurret *Succus Pancreaticus per se Acidior aut Copiosior*, vel 3 cum *Pituita minus Glutinosâ*, *Paucâve Succus Pancreaticus* existet itidem *minus Acidus*, *Paucusve*, toties alternis ferè diebus recurrent novi Febrium Paroxysmi, producenturque *Tertianæ*, supra cæteras Febres Intermittentes omnes multùm in suis Symptomatibus differentes: & quidem propter triplicem modò memoratum pituitæ Obstruentis, Succique Pancreatici eam Perforantis respectum possibilem.

Febrium Anticipatio & postpositio.

CXXVI. Notandum autem: non nisi rarò Febres Intermittentes intervallis naturalium Dierum, horis quatuor & viginti terminatorum, exactis recurrere: quin sæpiùs aut citiùs, aut tardiùs reverti: quocirca tunc horis aliquot tempus constitutum, expectatumque *anticipare* dicuntur; quod culpatur; vel *postponere*, quod laudatur: quamvis parùm referat sive postponant, sive anticipent *Paroxysmi*, dummodò eorundem *duratio*, *Symptomatumque* comitum *gravitas* in dies minuatur: ad quod imprimis attendendum Medico ad prognosin ex arte formandam; & mutationem futuram certò prædicendam.

Febrium Compositarum causæ.

CXXVII. Ex iis, quæ jam dicta sunt, non ita difficulter Intermittentium Febrium & *Multiplicium*, & *ex variis Compositarum Causæ* potetunt inveniri ac reddi, *Obstructiones* puta tum *variæ*, tum *in variis* Pancreatis *Ductibus* Lateralibus *simul productæ*.

Causæ mutationis Febris Simplicis in Multiplicem.

CXXVIII. Difficultas verò haud contemnenda superest magis urgens in explicandâ *cujusvis Febris Intermittentis Simplicis*, Quartanæ scilicet, aut Tertianæ *Multiplicatione*, hoc est, in Duplicem, Triplicemve Mutatione: quam ego arbitror accidere, quoties ob *erratum in Diæta*, *Medicamentisve*, aut *Venenis* potiùs perperam usurpatis paratam *Pituita nova* in Corpore ac intestino tenui præsertim solvitur, hinc & unà cum Sanguine quaquaversùm, ergò ad Pancreas quoque propellitur: Quæ in uno, pluribusve ipsius Ductibus priùs non affectis quâcunque de causâ iterum coagulata, Obstructionem à priore magis, vel minùs differentem producens, Febrem quoque producet priore magis vel minùs gravem. Atque hoc ita fieri quotidiana si non evincit, certè abundè confirmat Experentia.

CXXIX. Postquam verò nulla nunc obversatur ampliùs menti meæ circa Intermittentium Febrium Causas difficultas notabilis, quam putem posse Ingenio, Iudicioque pollentibus, atque ad ea, quæ hactenus dicta sunt, attentis & imprimis rerum naturalium ipsorum observatoribus accuratis facere ullam remoram, conferam me rectà ad Earundem *Curationem*.

Curatio Febrium Intermittentium.

CXXX. Quemadmodum verò in verarum Causarum investigatione & assignatione *Febres Intermittentes* consideravimus, & quà sunt *Intermittentes*, & quà *his vel illis comitatæ* sunt *Symptomatibus*, & quà *his vel illis revertuntur Intervalis*, ita nunc in *Earundem Curatione Dogmaticâ* proponendâ Methodum servabimus eandem, attendemusque ad eadem; postquam illis accuratè ac ritè observatis Cura sequetur ex Arte tùm facilior, tùm fœlicior.

Quaratione peragenda.

CXXXI. Quoniam igitur *Febrium Intermittentium*, *quà Intermittentium*, *Causa* nobis est visa & constituta *Succus Pancreaticus* propter Ductuum suorum Lateralium à Pituitâ in ipsis coagulatâ productam Obstructionem *factus* stagnatione *Acidior*, *Acriorque*, hinc post perterebratam obstruentem Pituitam in genue Intestinum delatus, ibidemque *vitiosè cum* occurrente *Bile atque Pituitâ Intestinali Effervescens*, mox cum iisdem quovis demùm forma usque ad dextrum Cordis Ventriculum serpens, ac in eo non tantùm Acrimoniâ suâ vel Flatulentiâ *Cor irritando Frequentiorem Pulsum excitans*, verùm insuper *Vitalem Effervescentiam*, ipsamque *Sanguificationem* modis variis *alterans & turbans*; tum cætera *Symptomata* omnia superiùs notata, explicataque variis in locis proferens, *Curatio* illarum absolvetur, si 1. *Pituita obstruens* plùs, minùsve glutinosâ & coagulata *incidatur*, *solvaturque*, quin *inde*, loco nimirum peccans, *removeatur*, & *ad tenue saltem Intestinum deducatur*, *aut in totum è Corpore educatur*, 2. *Succi Pancreatici Aciditas & Acrimonia aucta Temperetur & Corrigatur*. 3. *Ejusdem ac Bilis Effervescentia* in tenui intestino *vitiosa Impediatur aut Emendetur*.

1. Pituitæ Obstruentem incidendo.

CXXXII. 1. *Pituita Obstruens Incidetur* commodissimè *Aromaticis & Sale volatili quovis* sed ita præsertim usurpatis, ut *Corpus* universum vel *Motu*, vel *Igne*, *Balneove* vel *Tegumentis* simul *incalescat*, quò Medicamenti vis qaaquaversum dispersa pertingat quoque ad ipsum Pancreas, ejusque ductus Laterales, Locumque adeò Affectum & Morbi Focum: Quæ conducunt Imprimis *Melancholicis & Pituitosis*.

Melancholicis & Pituitosis utilis.

CXXXIII. Exempli loco esto Mistura sequens aliquoties in die ad Cochleare unum assumenda, duabus verò, tribusve ante novi Paroxysmi adventum horis ad Cochlearia tria usurpanda, corporis colorem, sicut dictum, blandè simul agendo, etiam usque ad Sudoris mediocris eductionem: sic enim plùs præstabit, & nonnunquam Febrem fæliciter tollet.

℞ *Aq. Petroselin.* ℥ij.
Fœniculi, ℥j.
Theriacal. simpl.
vel *Vitæ Matthiol.* ℥ iss.
Salis volatilis Succini, ℈j.

Syr. Cardui bened. ℥j.
M.

Alia Biliosis conducens. CXXXIV. Quoties *Constitutio Ægri* vel *Naturalis*, vel *Præternaturalis* Observatur *Biliosa*, usurpari poterunt *Solventia, Incidentiaque Acida*, Ex. gr.

℞. *Aq. Fumariæ* ℥iij.
Salis Armoniac.
vel *Tartari Vitriolat.* ʒj.
Antimon. Diaphoret. ʒß.
Syr. fœniculi, ℥j.
M.

Alia Pituitosis & Biliosis utilis. CXXXV. Quoties simul *Pituitosi & Biliosi Humores* in eodem abundant Ægro, *ex binis modò* laudatis *Subcontrariis* parari poterunt hæ misturæ. Ex. gr.

℞. *Aq Card. bened.*
Cichorei, an. ℥iß.
Theriac. simp.
Aceti stillatit. an. ʒvj.
Ocul. Cancr. pulver. ʒß.
Syr. 5. rad. ℥j.
M.

CXXXVI. Si *Obstruens Pituita non* fuerit *valdè glutinosa*, unâ sæpè Sudatione tali solvitur in totum Obstructio, deduciturque ipsius Causa in tenue Intestinum, & Curatur Febris.

Pituitam obstruentem evomendo. CXXXVII. Potest in Corpore *Paucâ Pituitâ*, sed *copiosiore Bile* scatente quatuor, tribusve ante Paroxysmi reditum horis *Vomitorium* exhiberi: cujus ope non tantùm *Bilis redundans*, sed simul *Pituita obstruens* ad tenue Intestinum, hinc ad Ventriculum, & tandem per Gulam & Os expellitur, Febrisque sic jugulari dicitur, quia tollitur. In quem finem usurpavi sæpè cum fœlici successu *Sapam Vomitoriam* ex *Antimonii Vitro* à Me paratam, & alia ex Antimonio hîc præ aliis omnibus conveniente similiter paranda medicamenta.

Purgando per alvum. CXXXVIII. Idem præstant subinde *Purgantia per alvum*, sed additis semper, quæ simul incidant & educant Pituitam viscidam. Ex. gr.

Pilulis.

℞. *Mass. pilul. fœtid maj.* ʒß.
Troch. alhandal,
Mercur. dulcis, an. Gran. v.
Ol. succini. Gutt. ij.
M. f. Pilul. N. v.

Earum Usus. Inaurentur, & quatuor vel quinque ante futurum Paroxysmum horis assumantur, Corpusque blandè moveatur.

2. Succi Pâcreatici Aciditatem temperando. CXXXIX. 2. *Aucta Succi Pancreatici Aciditas & Acrimonia Temperabitur* fœlicissimè *Salibus Volatilibus*, & *Aromaticis* omnibus, non neglectis *Opiatis*. Conveniet proinde in hunc finem mistura §. 133. proposita, eritque magis efficax, si eidem addantur.

Laud. Opiat. Gran. iij.
& *Ol. Garyophyll.* Gutt. ij.

3. Succi ejusdem & Bilis Effervescentiam impediendo. CXL. 3. Ejusdem *Succi Pancreatici & Bilis Effervescentia vitiosa Impedietur*, emendabitur saltem ac *Corrigetur* laudatâ modò Misturâ, & imprimis propter *Opium* Oleositate suâ utrumque Acre mitè liniens, ac temperans.

CXLI. Atque ex paucis hisce formulis facilè quivis junior Practicus alias excogitabit pro re natâ præscribendas & in nonnullis variandas; si præsertim attentus fuerit ad omnia, quæ hîc offender tum Præcepta, tum Formularum Exempla.

Symptomatum curatio. CXLII. Postquam verò præmisimus Febrium Intermittentium, quâ Intermittentium Curationem Rationalem multiplici Experientiâ confirmatam, videndum quid ad sui *Curam indicent*, desiderentq; *Symptomata* insigni suâ diversitate notabilia, Ægrisque tam sæpè tam molestâ.

1. Frigoris. CXLIII. *Frigori*, *cæterisque Symptomatibus* ipsum comitari solitis conducet Mistura §. 133. præscripta, sed additis, quæ §. 139 laudavimus; postquam nil observavi hactenus æquè Frigus temperare, atque *Garyophyllorum Oleum*. Potest autem, quandiu Frigus angit, ter, quaterve in horâ memoratæ Misturæ, aut similis cochleare unum assumi ab Ægro.

CXLIV. 2. *Calori*, *comitibusque Symptomatibus* temperandis conferent Misturæ hinc inde positæ, ut & Apozemata Cap. 29. §40. & seq. præscripta; ad quorum imitationem facilè concinnabuntur plura

3. Epialarum. CXLV. 3. In *Epialis Febribus*, Medicamenta convenient ex prædictis subcontrariis composita, qualis Mistura §. 135. præposita; cui plures similes hinc inde habemus in hoc Tractatulo, & facilè est unicuique pro Symptomate magis urgente, atque post assumptum medicamentum Successu diverso quodvis mutare, aliudve fingere. Attendendum enim semper ad Juvantia & Nocentia, quin secundùm ipsa non rarò alteranda & innovanda sunt remedia; postquam in hoc etiam elucet Medicorum Iudicium ac Ingenium.

4. Sitis. CXLVI. 4. Ad *Sitim leniendam, tollendamque* laudo, quæ Cap. 29. §. 47. commendavi, & adjeci. Notandum autem licere durante Calore Potum assumere copiosiorem; quod Cavendum urgente Frigore; quo tempore satius est Os Aquâ pura, & subinde Vino mistâ colluere, atque Sitim fallere, quàm multùm bibere: quin tunc juvat Prunellæ lapis Potui additus, & quantitate parvâ sæpiùs sumptus.

5. Famis. CXLVII. 5. Ad *Famem* Animi-Deliquium minantem *compescendam* convenient omnia, quæ Acidum potenter infringunt, concentrantque, *Oculi Cancri*, *Margarita, Corallia, Creta*, &c. in pulverem duntaxat redacta, & Misturis aliàs conducentibus addita, vel seorsum ex alio Liquore, Vino, Cerevisiâ, Iusculove ad aliquot grana subinde, donec Fames minui observetur, exhibita.

6. Cardialgiæ. CXLVIII. *Cardialgia* toties tam acerba *Curabitur* imprimis *Opiatis*; quæ pro cæterorum Symptomatum simul concurrentium diversitate Medicamentis diversis erunt addenda; quoniam utrumque acre, unde ille Dolor Ventriculi ortum habet, demulcent ac leniunt. Assumentur autem illa sæpiùs & quantitate minore, donec, quod quæritur, obtineatur beneficium & Doloris diminutio, vel sublatio.

7. Torminum. CXLIX. In *Febribus Torminalibus & Colicis* conducet Mistura Cap. 29. §. 69. proposita & subinde cochleatim assumpta. Huc revocanda sunt, quæ Cap. 14. §. 45. & seq. alibique pluribus sunt à me proposita.

8. Syncopes. CL. 8 *Syncope* ut *præcaveatur*, commendo Misturam Cap. 19. §. 74. præscriptam vel similem, aliquot ante Paroxysmum horis sæpiùs cochleatim usurpatam, & cætera ibidem laudata

9. Suffocationis uterinæ. CLI. 9. *Suffocationes Hypochondriaca* Febribus Intermittentibus junctæ minuentur, & cura-

curabuntur Medicamentis tùm alibi, tum Cap. 19. §. 17. & seq. à me propositis.

10. *Anxietatis Anhelosæ.*

CLII. 10. *Anxietas Anhelosa* Febribus iisdem copulata cùm eadem, ast leviorem agnoscat Causam, Medicamentis Curabitur, Minuetur ve similibus, tam instante, quàm incipiente Paroxysmo sæpiùs minore quantitate usurpatis.

11. *Asthmatis.*

CLIII. 11. *Asthma* Intermittentis Febris comes Curabitur fœliciter post Humoris Pituitosi Glutinosi Incisionem *Vomitorio* aliquot ante paroxysmum futurum horis, & quandoque die ipsum præcedente assumpto, ac præcipuè in facilè vomentibus: Possunt enim aliàs *Phlegmagogis* potentioribus ac efficacioribus, (qualia sunt Mercurialia omnia, Colocynthis, Hermodactyli, &c.) per alvum evacuari per epicrasin.

CLIV. Quoad *Humores Pituitosos* è *Capite* nonnunquam tunc simul *delabentes*, *atque asperam arteriam implentes* conducent eadem *Phlegmagoga* sæpiùs minore quantitate unà cum incidentibus, pituitamque corrigentibus usurpata, & imprimis formâ *Pilularum*; quales non semel præscripsimus in superioribus.

CLV. Quoad *Halitus Flatulentos* Asthma tam frequenter, si non in totum producentes, magnoperè saltem augentes, convenient omnia, quæ tum *illorum materiam*, *efficientemque causam emendant*, tum *illorum exortum impediunt*, cùm *eosdem productos discutiunt ac dissipant*, de quibus vide Cap. 14. in quò plurima continentur, quæ huc faciunt.

12. *Tussis.*

CLVI. 12. *Tussim Febrilem* Curant, quæ *Halitus acriores* tum *temperant*, tum *discutiunt*. Id autem faciunt Opiata Volatilibus, Oleosisque Salibus juncta, sæpiùsque instantibus Paroxysmis quantitate pavâ usurpata, quò fœliciùs, citiùs, tutiùs, certiùsque id præstent. In eum finem Formula sequens laudanda.

Mistura.

℞. *Aq. Menthæ*, ℥iij.
Spir. Carminant. nostr. ℨj.
Salis Armoniac. Gutt. xx.
Laud. opiat. Gr. iij.
Syr. fœnicul. ℨiß.
M.

13. *Catharri.*

CLVII. 13. *Catarrhi* unà *cum Febrili Paroxysmo* ad sui delapsum concitati, prout *Materiâ* constant *diversâ* & *Partes* afficiunt *diversas*, Medicamenta desiderant diversa. In genere *corrigenda* eorum *qualitas vitiosa*, *minuenda* eorundem *copia*, & *corroboranda Partes* ab ipsis affici solitæ.

CLVIII. *Catarrhi* proinde *crassi* & *viscosi* attenuandi & incidendi Aromaticis sæpiùs laudatis: *Serosi* verò & *Salsi* temperandi Oleosis, & Opiatis passim propositis.

CLIX. *Evacuandi* crassi Phegmagogis, Serosi Hydragogis.

CLX. *Corroboranda Partes* affectæ, afficiendæve contra *Pituitam viscosam* & crassam & per Aromatica ipsis grata; contra *Serum salsum* per Glutinosa; tum externa Emplastri, Unguenti, vel Linimenti; tum interna Pilularum, Tabellarum, Conditorumve, &c. formâ usurpata. Eorundem exempla non uno in loco exhibuimus.

14. *Arthritidis.*

CLXI. 14. *Arthritidis* Febres Intermittentes comitantis *Curatio* consistet 1. in *Succi Pancreatici Emendatione Universali* Superioribus satis propositâ. 2 In *Bilis* per se, aut per accidens vitiosæ *Correctione* aut *Eductione* alibi datâ. 3. In *Pituitæ* qualiscunque simul peccantis *Alteratione* aut *Diminutione* itidem non semel in hoc Tractatulo exhibitâ. 4. Denique in *Articulis Affectis* tam contra *Futurum dolorem minuendis*, quàm *præsente ac urgente Dolore liberandis*.

Articuli contra futurum dolorem muniendi.

CLXII. *Contra futurum Dolorem muniuntur Articuli* Medicamentis externis secundùm Humores varios Dolorem varium parientes variandis: Quæ cùm minùs efficacia desiderentur, quàm illa, quæ urgentes Dolores superare oportet, facilè ex ipsis ordine proponendis seligentur.

Dolores præsentes qui tollantur.

CLXIII. *Præsentibus* igitur ac *Urgentibus Doloribus ut Dogmaticè*, hoc est, tam secundùm Rationem, quàm secundùm Experientiam *liberentur Arthritici*, cùm non semper iisdem Medicamentis, ne quidem in eodem Paroxysmo, liberentur iidem, nedum omnes Arthritici, considerandum illud evenire, quatenus non tantùm in diversis Ægris, sed in iisdem quoque diverso Paroxysmi tempore Causæ Dolorum existunt sæpenumerò diversæ.

In diversis Ægris

CLXIV. In *Ægris diversis* existunt Causæ Diversæ, quatenus alias *Bilis*, & quidem diversa, aliàs *Pituita*, itidem diversa copulatur primariæ Arthritidis Causæ, *Succo Pancreatico* similiter plurimùm diverso.

In Eodē Ægro.

CLXV. In *eodem Ægro* sed diverso Paroxysmi tempore Causæ Dolorum Arthriticorum existunt diversæ quatenus in principio nocet imprimis atque acrimoniâ suâ Acidâ Dolorem parit *Succus Pancreaticus*; posteà verò ipsi copulatur, ipsiusque Acrimoniam vel infringit, vel immutat *Bilis*, pro vicii sui diversitate Dolorem pariens diversum, & imprimis *Ardore* summo molestum; cum à Succo Pancreatico excitetur Dolor magis *Rodens*, quàm Ardens: quod accuratè observandum ad Dolorem utrumque specialibus præsertim Medicamentis potenter corrigendum; potest namque blandioribus & imprimis *Oleosis* utraque Acrimonia commodè ac fœliciter demulceri, sicque Dolor leniri.

Omnibus Arthriticis utile Cataplasma.

CLXVI. Hinc est, quòd *Cataplasmata* ex Farinaceis & Lacte Bubulo parata conducant omnibus penè Arthriticis quovis Dolore Laborantibus. Ex gr.

℞. *Farin. rad. althææ.*
sem. lini,
hordei, *an* ℨj.
Coq. cum Lacte Bubulo ad Pultis consistentiam. F. Cataplasma; quod mediocriter calens applicetur.

In Ardore.

CLXVII. Ubi *Ardor Summus* concurrit, & *Bile* corpus scatet *Acri*, loco Lactis dulcis substitui potest *Lac Ebutyratum*.

In Constitutione Pituitosa.

CLXVIII. In *constitutione pituitosa* addentur commodè Farina Fabarum, Flores Chamæmeli, Sambuci, & alia leniter *Incidentia*.

Cataplasma.

CLXIX. Laudatur meritò à multis Cataplasma ex Triticei panis optimi, hoc est, ex farinæ flore solo parati micâ, Croco & lacte Bululo decoctum, dolores quosvis admodùm demulcens.

Epithema in Ardore.

CLXX. Cui *Epithemata* placent magis, ei sequens commendo in *Ardore* summo tepidè applicandum, & ubi exsiccatur renovandum.

℞. *Aq. sambuci*,
fumariæ, *an.* ℥iiij.
Aceti Calendulæ, ℥ij.
Opii Thebaïc. ℈ß.
M.

Aliud in Dolore rodente.

CLXXI. Quoties *Dolor magis Rodens*, quàm

quàm *ardens* urget, toties laudo *Epithema* sequens similiter usurpandum.

℞ *Aq. petroselini.* ℥v.
Aq. theriac. simp. ℥j.
Opii Thebaïc ℈j.
F. M. Eipthema.

In Motûs Impotentiâ. CLXXII. Quoties in Corpore valdè Pituitoso minùs Dolor, magis *Motus Impotentia* Ægrum molestat; toties commodè usurpabuntur magis Aromatica, tum in Cataplasmatibus, tum in Epithematibus, tum in Emplastris, Unguentis, aut Linimentis, missis tunc ferè Opiatis, utpote tunc minùs requisitis, vel utilibus. Ex gr.

Cataplasma.

℞ *Rad. Iridis florent. pulverat.* ℥j.
Fol. menth.
Summ. absinth.
Flor. chamæm. an. M. ij.
Sem. Gumini pulv. ℥ iß.
Farinæ fabar. ℥ ij.
Coq. ex Aquâ purâ ad Cataplsmatis consistentiam, addendo sub finem.
Aquæ Theriac. Simpl. ℥ij.
M. f. Cataplasma, quod calidè applicetur.

Quænã Unguenta & Oleâ sint applicanda. CLXXIII. Quorum Cutis ferre potest pinguia, illis Unguenta & Olea possunt applicari, qualia sunt in *Ardore* urgente Populeon, Album Gaphuratum, Rosatum, Refrigerans Galeni & similia. In *Dolore* autem *Rodente* Aregon & Martiatum. Iuvat verò aliquando ista diversa communicare, atque magis temperata reddere.

Balsami Sulphuris Succinati Vires in Dolore Rodente. CLXXIV. Non ita pridem in *Dolore Podagrico valdè Rodente* cum admiratione summâ expertus sum vim stupendam *Balsami Sulphuris Succinati*; ad paucas guttas dolenti parti illiti, unde confestim Effervescentia in parte affectâ excitata est calens, imò urens, at mox iterum caussans unà cum Dolore atrocissimo in momento quasi sublato. An verò idem sit futurus in omnibus successus merito dubito, quandoquidem omnes oleosa, & imprimis per distillationem parata ferre non possunt, ac Bilis Acrior in multis reperitur; existimo tamen eos, in quibus Acidum exuperat, & pituita redundat, illum Balsamum faciliùs toleraturos & commodum inde habituros. Cavendum interim ne diutiùs ejudem usus contineatur, sed sublato dolore aliud medicamentum blandiùs porrò usurpetur ad partes membraneas iterum leniendas & paulatim restaurandas.

Salia Volatilia. CLXXV. Possent in eundem finem parari Vnguenta, vel Linimenta ex *Salibus Volatibus* Axungiâ Porcinâ, Butyro, aliâve Pinguedine excептis.

Caphura Saliva. CLXXVI. Nec immeritò laudatur à multis *Caphura* tum Emplastris, tum Vnguentis, tum Linimentis, tum Epithematibus Spirituosis admista, postquam cuivis Acri temperando mirè conducit.

CLXXVII. Nec desunt, qui ad partem affectam contra novos insultus muniendam commendant *Salivam* propriam ipsi manè infricatam: quod acceptum ferendum Salivæ, Humori Corporis nostri maximè temperato, & ideo utrique Acri temperando, Partibusque contra utrumque roborando aptissimo.

CLXXVIII. Atque ex his paucis observationibus non ita difficile erit cætera Curandæ Arthritidi necessaria ex Scriptis Practicorum seligere atque in usum revocare.

15. Curatio Delirii. CLXXIX. 15. *Insanas Febres Curabunt* quæcunque Bilis Acrimoniam tum potenter, tum blandè corrigunt, temperantque, qualia sunt imprimis *Oleosa, Emulsiones, & Opiata* internè usurpata; eademque Capiti externè quovis modo applicata: quorum Formulæ hinc inde continuantur in hoc Opusculo.

16. Vomitionis. CLXXX. 16. *Vomitorias Febres* apprimè *Curabunt* omnia *Bilem figentia* & ad potenter Effervescendum ineptam reddentia, uti sunt quævis *Austera* ipsam inspissantia & coagulantia; ut & *Opiata* ipsam obtundentia.

17. Cacatoriarum Conditum. CLXXXI. 17. *Cacatorias Febres Curabunt* eadem simul juncta & partitis vicibus quantitate parvâ sæpiùs usurpata. Ex. gr.

℞ *Conf. Ros. rub.* ℥ij.
Diascor. Frac. ℥ij.
Conf. hyacinth. ℨj
Terræ sigill. ℈j.
Sang. draconis, ℈ß.
M. f. Conditum, ad Nucis Avellanæ quantitatem aliquoties in die devorandum.

Observatio. CLXXXII. Sunt autem hîc præferenda Medicamenta forma scciore parata & usupata, quoniam Humida diluunt nimiùm Bilem, Succumque Pancreaticum, ac eorundem excitant; promoventque potiùs, quàm sistunt Effervescentiam. Unde tam in Vomitu, quàm Alvi fluxu compescendo juvat Potus parciùs assumptus, & imprimis Chalybeatus, vel Auro candente Auratus factus: sive is fuerit Cerevisia: sive Vinum, & maximè rubellum; sive Lac bubulum, &c.

18 Sudatoriarũ. CLXXXIII. 18. *Curatu* difficiliores sunt *Febres Sudatoriæ*, haud facile nisi *Austeris* cessuræ. Usurpanda sunt autem illa in pauco liquore soluta, & quidem tum sæpiùs in die, tum quantitaté parvâ, quò *Succi Pancreatici volatilitatem* paulatim atque continuò emendent ac corrigant Ex. gr.

Mistura.

℞ *Aq. plantagin.* ℥iij.
Cinnamomi,
Aceti stillat. an. ℥ß.
Syr. portulacæ. ℥j.
Coral. rub. pulv. ℨj.
M.

Ejus Vsus. Hæc Mistura cochleatim exhiberi potest; quam si quis volet potentiorem, addet ipsi *Acaciæ*, aut *Succi Hypocistidis* Scrupulum dimidium, vel etiam integrum.

19. Ureticarum. CLXXXIV. 19. *Ureticis Febribus* conducent modò memorata Medicamenta, postquam utrarumque Causæ gradibus duntaxat differunt.

20. Sputatoriarum. CLXXXV 20. *Sputatorias Febres* vix puto aliter *Curari* posse, quàm Succum Pancreaticum vel ad Alvum, vel ad Vesicam, vel ad Corporis Superficiem Hydragogis, Diureticis, Sudoriferisve in tempore, hoc est, ante Paroxysmi adventum, aut eodem inchoante assumptis deducendo ac educendo.

Odontalgiæ Curatio. CLXXXVI. Quamvis *Febrium Odontalgicarum* enarrationem in superioribus non addiderim, lubet tamen aliquid de earundem Curâ hîc adnectere. Consistet autem ipsa, præter generalia Intermittenti Febri debita remedia, in *Humoris Acidioris* Odontalgiam excitantis per Misturas sæpiùs ante Paroxysmi accessum, imò durante

durante Paroxysmo cocholatim assumptas *temperatione*, atque blandâ temperari tempore intermissionis *eductione*.

CLXXXVII. In hunc finem conveniet Mistura sequens.

Mistura

℞. *Aq. Betonicæ,*
Fœniculi, an. ℥ij.
Theriac. simpl. ℥ß.
Laud. opiat. Gr. iij.
Ol. garyophyll. Gutt. iv.
Syr. stœchad. ℨj.
M.

CLXXXVIII. Sæpiùs fœliciter ad Dolorem cum Lancinacionibus repetentem minuendum applicui Regioni dolenti (nam raro unus Dens solus dolet) *Theriacam* recentem Corio Empastri formâ illitam.

Theriacæ Vires.

CLXXXIX. Humorem ex parte saltem modò laudatâ, similive Misturâ temperatum educunt *Hydragoga* formâ Ægro maximè acceptâ, & quidem minore dosi, sed vicibus iteratis exhibita. Sic enim fœliciùs tales tolluntur Dolores, quàm si potentissima dosi majore sumantur semel purgantia.

Humor educēdus Hydragogis.

CXC. Atque ex hactenus prolatis arbitror unicuique patere, quî secundùm Symptomata molestiora succurrendum & occurrendum sit Febribus Intermittentibus ipsorum ratione tantam diversitatem patientibus. Restat, ut quædam de *Quotidianarum*, *Tertianarum*, *Quartanarum*, &c. *Curâ* moneamus, postquam Ipsas non tam Humoribus diversis Pituitæ, Bili, Succove Melancholico, quàm Pituitæ Obstruenti, Succoque Pancreatico diversimodè se habentibus adscripsimus.

Febrium Quotidianarū Tertianarum. Quartanarum, &c. Curatio.

CXCI. In harum proinde Curatione non tam erit attendendum ad Recursus uniuscujusque Intervallum, quàm Symptomatum comitantium, & Frigoris præsertim, Calorisque diversitatem: nam secundùm hæc si, prout in superioribus docuimus, instituatur Cura, erit procul dubio illa fœlix; quemadmodum contrà eandem observavimus sæpenumerò infœlicem aut nullam, si ex singularium Humorum tunc peccare creditorum præjudicio Cura tentaretur Humoribus verè tunc peccantibus minimè conveniens.

Attēdendum ad Symptomata comitantia.

CXCII. Quamvis enim, ut exemplo rem illustrem, *Tertianæ* utplurimùm contingant *Æstate*, & quidem urgente solis æstu, in *Ætate Iuvenili ac Virili*, & maximè *Biliosis*; unde tunc meritò in earundem Curatione habetur simul *Bilis* tùm per se, tum ratione Paroxysmi Febrilis multùm peccantis ratio exacta: non desunt tamen *Tertianæ*, quæ *Hyeme*, urgente gelu, *Senes*, *Pueròsve* corripiant, in quibus scatet *Pituita*; in quo casu, si quis ad *Bilis* temperationem aut eductionem imprimis attenderet; toto cœlo erraret. Nam sicut in plerisque Tertianis, *Æstus magnus*, Bilis tunc simul peccantis effectus, observatur, ita in nonnullis *nullus* vel *paucus* notatur *Æstus* Ægris molestus; pro hujus itaque nunc *præsentis*, nunc *absentis* varietate curam quoque variabit Medicus prudens, ac omni præjudicio liber.

Quod in Tertianis ex. gr. ostenditur.

CXCIII. Quod de Tertianis jam dixi, verum etiam comperiet in *Quotidianis*, *Quartanis*, &c. Medicus quivis ad Ægrorum querelas, & Practicorum accuratiorum Observationes, quàm Theoreticorum Auctorum figmenta magis attentus, considerabitque in ipsis magnam tum Frigoris, tùm Caloris, tum cæterorum pluribus ordine in superioribus notatorum Symptomatum diversitatem, secundùm quam sicut hactenus Deo benedicente longè fœliciùs, quàm multi alii præjudiciis suis vel alienis occœcati Medici fecerunt, meos curavi Ægros, ita eandem methodum servent ac sequantur seriò meos hortor Discipulos, imò Lectores quosvis Veritati & suorum Ægrorum Bono unicè addictos.

CXCIV. Attendendum, inquam, semper in Febrium Intermittentium quarumvis Curatione Dogmaticâ & Rationali ad *Humores quosvis quovis modo in Corpore simul peccantes*, cùm ipsi *Causa* sint, cur *Pituita Obstruens* magis vel minùs existat glutinosa, cur *Succus Pancreaticus* sit magis, vel minùs acer, ac proinde *Paroxysmus* in omnibus suis *variet* circumstantiis, & *Symptomatibus*.

Attendēdum ad Humores peccātes.

CXCV. Quoties namque *Bilis* habet in corpore dominium, toties *Pituita* erit minùs viscosa, *Succusque Pancreaticus* minùs acer: ideoque faciliùs, citiusque Curabitur hactenus Febris, dummodo curetur ritè.

Bilem.

CXCVI. Quoties autem *Pituita* in corpore Humoribus dominabitur cæteris, toties obtusiores erunt & *Succus Pancreaticus* & *Bilis*, adeoque *Pituita* ipsa *obstruens* magis glutinosa, unde segniùs, licèt satis facilè, curabitur illa Febris, leviora ferè habens omnia Symptomata.

Pituitam.

CXCVII. Quoties tandem *Acidum* redundans in Corpore Humoribus cæteris præcellit; toties *Bilis* erit magis fracta & iners, *Pituita* verò nunc glutinosior, & imprimis quando ad *Austeritatem* vergit Acidum; nunc fluidior & serosior, præsertim quando *Acriùs* existit Acidum, & Bilis parti Salinæ penitiùs junctum, atque unà cum Pituitâ fluidiore *Serum* efformans *Salsum*; sed *Muriaticum*: Unde tùm segniùs, tum difficiliùs curabitur tunc Febris.

Acidum.

CXCVIII. Quâ ratione autem procedendum sit in harum tot modis inter se differentium Febrium Curâ Dogmaticâ, non minùs Experientiâ multiplici confirmatâ, quàm solidâ Ratione nitente, ex supradictis colliget facilè quivis tam Ingenio, quàm Judicio præstans. Iubemus enim à Dogmaticâ Medicinâ recedere omnes laudatis Animæ dotibus destitutos.

CXCIX. Quemadmodum Febres Intermittentes *Simplices*, ita curari debent *Multiplices*; nisi quòd hîc propter Intervallum Intermissionis, aut Remissionis brevius majore opus sit Medico circumspectione, exactâque occasionum idonearum observatione, postquam tum breviores, tum rariores solent illæ occurrere; quibus neglectis negligitur ferè simul, aut pervertitur ipsa Cura.

Quomodo Febres multiplices curentur.

CC. Dixi non tantùm Intermissionis, sed etiam *Remissionis Intervallum brevius* esse in Febribus Intermittentibus Mutiplicibus, quàm Simplicibus; quoniam ob Paroxysmorum novorum duplicationem ac multiplicationem nulla sæpè observatur Febrris plena Intermissio, sed Remissio duntaxat; quo tempore agenda sunt illa præsertim, quæ cum aliqua Corporis utriusque conturbatione peragi debent aut solent; quo spectant imprimis *Evacuationes per Alvum*, & *Vomitum*: quæ nisi

Remissionis Intervallū observandum.

In Evacuationibus.

nisi tempore conveniente instituantur, nocent sæpe multùm, prosunt nihil: ut cum suo damno insigni experiuntur indies multi Ægri. Est igitur verè ille Medicus

Fœlix, quem faciunt aliena pericula cautum.

CAPUT XXXI.

De Febribus Synochis, vel Continuis in specie dictis.

Febris Synocha & Continua.

I. SUperiùs, Cap. 17. §. 12. docuimus *Febres* occurrere *continuò* quidem *permanentes*, *at quotidie, aut tertio, quarto, aliove die novas Exacerbationes habentes*; quas vulgò ac benè *Quotidianas-Continuas, Tertianas-Continuas, Quartanas Continuas*, &c. vocant, postquam reverà ex *Continuis & Intermittentibus concurrentibus componuntur*; licèt aliter judicent, ac doceant multi Medici, Auctorum suorum placitis, quàm Ægrorum observationi magis attenti; unde ipsas subinde haud composito, sed simplici nomine *Synochas & Continuas* indigitant.

In eâ nullum Frigus.

II. Utplurimùm autem in quâvis Exacerbatione novâ *nullum* observatur *Frigus*, quia Synocharum Calor perdurans illud infringere, atque Succi Pancreatici Aciditatem minorem superare solet Bilis Acrimonia & Oleositas excedens.

Aliquando Horror vel Rigor exiguus.

III. Aliquando tamen vel *Horror*, vel *Rigor exiguus* in quâvis sentitur Exacerbatione; quoties nempe Succi Pancreatici Aciditatem majorem undecunque ortam supprimere nescit Acrimonia Bilis remissior, quin quodammodo saltem per frigusculum, partiumve membranearum rosionem, hancque subsequentem Panniculi carnosi concussionem levem illa se manifestet.

Quænam Febres Continuis copulentur.

IV. *Pleramque* quidem sic Continuis copulatæ Febres Intermittentes sunt *Tertianæ, rariùs Quotidianæ; rarissimè Quartanæ.*

Causos sive Febris Ardens.

V. Notabilis & gravissima Febrium harumce Tertianarum species *Causos* vocatur, sive *Febris Ardens*, in quâ summus angit, ægrosque torquet *Æstus* ad finem usque perseverans; per intervalla licet tantillum remittens, hinc & graviùs iterum affligens. *Quin* præter illum *Æstum molestissimum* solet tunc Ægros vehementer urgere *Sitis*; ubi contrà prosterni *Fames*. Hic accedit sæpenumerò *Linguæ Ariditas & Nigredo* cum *Labiorum Fissuris* atque *Exulceratione fœdâ*, supervenientibus tandem *Crustis horrendis*. Nec infrequens in hisce Febribus *Capitis Dolor gravis* unà cum *Delirio satis vehementi*. In quibusdam primarium Symptoma est *Cardialgia difficilis, cum vel sine Vomitu* Ægris valdè molesto. *Singultus* quoque multis gravis quosdam torquet. *Alvi Fluxus* aliis evenit, aut *Hæmorrhagia* diversa. Quin non ratò *Sudores* copiosi unà cum exacerbatione quâvis profunduntur, vel *Urinæ* uberiùs effunduntur, unde corpora Ægrorum brevi colliquescunt, Febrisque ista in specie vocatur *Colliquans*.

Ejus Symptomata.

Quotidianarũ continuarũ Symptomata.

VI. In *Quotidianis* verò *Continuis Contundens Dolor* Ægrorum *Lumbos, & Dorsum Artusque* satis frequenter quassat. Quin nonnunquam cum Febris exacerbatione novâ in *Animi Deliquium*, vel *Syncopen* quoque incidunt ipsi, unde tunc *Syncopalis* vocatur hæc Febris.

Compositarum Febrium denominatio à Symptomatibus.

VII. Quemadmodum igitur tam *Synochæ*, quàm *Intermittentes*, ita ex utrisque *Compositæ Febres*, à comitibus Symptomatibus gravibus denominationem singularem acceperunt tum apud Plebejos, tùm apud Medicos praxin exercentes, atque in Curâ ipsis meritò attentos.

Earum causa primaria quatenus ardore sunt molestæ.

VIII. *Primaria* quidem harumce *Febrium Synocharum*, *quâ cùm calore insigni & continuo sunt Ægris molestæ, Causa* existit *Bilis & Acrimoniâ & Inflammabilitate* nimiâ peccans: unde non tantùm in dextro Cordis Ventriculo perpetuò vitiosam excitat Effervescentiam, sed in tenui quoque Intestino, ac præsertim accedente per Intervalla *Succo Pancreatico* propter sui stagnationem acriore facto atque paroxysmum obscurum producente.

Quatenus Frigore vel horrore sunt molestæ.

IX. Earundem Febrium perpetuò ferè *Frigusculo* vel *Horrore* molestarum *Causa* primaria censetur mihi *Lympha & imprimis Succus Pancreaticus omnis Acrimoniâ Acidâ* peccans, & tùm continuò, tùm præsertim ad novi paroxysmi productionem *Halitus Acidiusculos* ex Intestino tenui quaquaversùm propellens, atque Frigoris Sensum vagum excitans.

Earum Symptomata reliqua.

X. *Symptomatum* cæterorum has Febres subinde comitantium Causa & Ratio ex iis, quæ Capitibus præcedentibus dicta sunt, facilè capi potest, ut non videatur necessum illi rei ampliùs immorari.

Ut & Curatio.

XI. Sic & Ipsarum Curandi ratio ex prædictis non ita difficulter poterit peti, sequendo in plerisque Synocharum Curationem atque conveniente tempore usurpando insuper illa, quæ Obstructionem in uno pluribusve Pancreatis Ductibus existentem blandè solvant, Ipsumque Succum hactenus Acriorem corrigant.

Per Venæ-sectionem. Sudorē. Purgationem.

XII. *Venæ-sectio* quidem conducit tunc imprimis, quando *Ardor adest summus*; *Sudoris* autem excitatio, & quidem per Aromatica blandiora & Salia Volatilia, quando Acidi quovis modo molesti occurrunt signa; *Purgatio* denique per *Alvum* vel *Vomitum*, quando *Bilis* turget, urgetve copiosa.

CAPUT XXXII.

De Febre Hecticâ.

Febris Hectica quænam

I. MUltùm celebratur apud Medicos *Febris Hectica* dicta, in quâ præter *Pulsum Frequentiorem*, simulque *Parvum, Debilem*, ac quodammodo *Durum, Calor Ægris parum molestus* deprehenditur; qui tamen *una, duabusve post assumptum Alimentum horis tantillum exacerbatur & augetur*, iterumque paulò post ad pristinam æqualitatem redit, atque *circa arterias*, quàm cæteras corporis partes, *major sentitur*. Huic accedit *continua, lentaque Corporis Emaciatio*, quâ ad extremum deducta Febris hæc vocatur *Marasmodes*.

Eam à Salivæ vitio pendere.

II. Cum semper *paulò post Alimentorum quorumvis assumptionem*, adeóque partis eorundem fluidioris ad Intestina deductionem plus minùs *exacerbetur hæc Febris*, non sine causâ *semper Salivæ vitium* notabile ad *Ipsius productionem concurrere, aut ab ipso pendere* quis credat.

III.

Ejus aliæ causæ.

III. Ex *Rebus Non-naturalibus* dictis observantur Febres Hecticæ nonnunquam immediatè à *nimio Corporis exercitio*, *laboreve continuato*; quandoque *ab Ira vehementissima*, & imprimis à *Tristitia & Animi Mœrore immoderato*; quandoque à *Vigiliis multum protractis*, subinde ab *Inedia diuturniore*, ut & *Alimentis parvi*, *pravive Succi*, & similibus ortum trahere.

Item alios Affectus consequi.

IV. Sed observantur quoque Hecticæ Febres alios Affectus consequi, ac præsertim *Febres Diarias* errato in Diætâ grandi debitas, ut & *Continuas*, *Intermittentesque* morosiores aut vehementiores; ac frequentissimè *Viscerum plerorumque*, maximè *Pulmonum Inflammationes*, hasque subsequentia *Apostemata*, & *Ulcera*.

Quinam Humores in Hectica peccent.

V. Cùm autem in Hecticâ Febre *Calor* sit *exiguus*, ideòque rarò Ægris molestus, *Pulsusque Parvus*, *Debilisque*; judico peccare tunc imprimis *Glandularum Conglomeratarum Liquorem*, non *Salivam* duntaxat, sed ipsum quoque *Succum Pancreaticum*, & quidem *Viscididate aucta*, non item *Acrimonia Acida* vel *Austeritate molesta*, quamvis aliquando *hanc* simul offenderim *gravem*: Unde *Bilem* simul concurrere *inertiorem* quis mirabitur, aut negabit; sed *Lympham* quoque tunc *obtusiorem* futuram nemo non videt.

Causa Contabescentiæ.

VI. *Contabescentia* proinde in *Hectica Febre* molestæ *Causam* existimo *Viscositatem nimiam Humorum omnium*, ipsiusq; adeò *Sanguinis*, propter quam Partium Nutritio indies minuitur: *Exacerbationis* autem unâ vel duabus post Alimentorum assumptionem horis contingentis *Salivam* itidem *nimis Glutinosam*: propter quam fluidior Alimentorum pars citiùs ad Intestina descendens, ac Bili occurrens in Halitus similes ex parte saltem diducta & ad Cor deducta, ibidemque ampliùs rarefacta *Pulsum solito adhuc Frequentiorem*, mox quaquaversùm propulsa in *Facie* quidem *Ruborem levem*, ac in *Cute* reliquâ *Calorem blandum*, quin alibi alia *Symptomata* pro reliquorum Humorum & Partium constitutione diversâ excitat.

Exacerbationis.

Pulsus Frequentioris. Ruboris. Caloris.

Appetitus prostrati.

VII. Propter notatam *Humorum* omnium *Tenacitatem Viscosam* minuitur, & tandem prosternitur *Alimentorum* omnium *Appetitus*, accedente ipsorum quoque *Fastidio*, quin eorundem impeditur & labefactatur *Fermentatio*, *Partium Utilium ab Inutilibus Secretio*, *Sanguificatio*, *Spirituum Animalium Generatio*, &c. Unde augetur in dies Bilis, Salivæ, Succi Pancreatici, & Lymphæ Glutinositas & Inertia, redditurque sic paulatim Malum gravius, & tandem incurabile.

Fastidii. Fermentationis Alimentorũ Sanguificationis, Generationis Spirituum Animalium.

Quando à nimio corporis motu est Hectica, quænam sit Humorum constitutio.

VIII. Quoties à *Nimio Corporis Motu* ac *Defatigatione* diuturniore producitur Hectica Febris, toties arbitror non tantùm *Spiritus Animales*, sed partem quoque Sanguinis *Aqueam* nimiùm exhauriri, atque idcircò penitiùs unito *utroque Acri Acriore facto* Humores omnes Viscosiores fieri, quin Functiones Naturales omnes, sicut modò dictum labefactari.

V. & quoties est ab Irâ

IX. Quoties ab *Irâ vehementissima* ortum habet Febris Hectica, toties à *Bile* tunc *Acrimoniam excedentem* nactâ in consensum trahi *Acidum*, idemque itidem acrius factum notatam Unionem utriusque Acris penitiorem promovere autumo.

Nec non quoties est à Mœrore.

X. Quoties à *Tristitiâ & Animi Mœrore immoderato* excitatur Febris Hectica, toties à *Succo Pancreatico Austeriore* facto Humores omnes Glutinosiores fieri existimo.

Et quoties est à Vigiliis nimiis.

XI. Quoties à *Vigiliis protractis* Febris Hectica efficitur, toties ob *Animales Spiritus* nimiùm consumptos *Acrimoniâ in utroque Acri auctâ* eorundem *Unionem arctiorem* fieri, atque Humores omnes Interiores ac tenaciores produci censeo.

Quoties est ab Inediâ.

XII. Quoties *Inediam diuturniorem* Hectica consequitur Febris, toties Alimentorum utrumque *Acre* demulcentium defectu *Acrimoniam utriusque intendi*; atque porrò *Unione intimiore* factâ Humores viscosiores gigni judico.

Quoties est ab alimentis parum Nutrientibus!

XIII. Quoties ab *Alimentis parum Succi Nutritii blandi* continentibus eadem contingit Hectica Febris, toties idem, quod modò dictum, sed segniùs, evenit.

Quoties est ab alimentis pravis.

XIV. Quoties meliorum defectu, aut propter Picam neglectu ab *Alimentis pravi*, hoc est, *Glutinosi*, vel aliàs *Pinguiis*, *Acrisve Succi* diutiùs usurpatis Febris oritur Hectica, toties aut per se aut per accidens, sicut jam pluribus explicatum, Humores, citiùs tardiùsve fient nimis glutinosi.

Quoties Diariæ succedit.

XV. Quoties *Diariis Febribus* succedit Hectica, toties secundùm varia Diætæ vitia ipsas producentia, prout modò deductum, hujus Origo petenda.

Quoties Synocham Febrim sequitur.

XVI. Quoties *Synochas Febres* sequitur Hectica, toties, ubi à *Bile vitiosa* istæ duxerunt ortum, partim *Acrimonia* ipsius secundùm §. 9. partim *Medicamentis* eadem *alterantibus*, sed diutiùs & copiosiùs usurpatis, ideòque *Humores cæteros simul corrumpentibus & inspissantibus* ipsa est adscribenda.

Quoties Febrem Intermittentem.

XVII. Quoties *Intermittentes Febres* abeunt in Hecticam, toties *Humores* tunc *maximè peccantes* plures, paucioresvè secundùm ea, quæ dicta sunt, eadem gignunt.

Quoties est ab Apostemate.

XVIII. Quoties denique *Viscerum* primariorum; ac præsertim *Pulmonum Inflammatio in Apostema deducti* Hecticam Febrem parit, toties à *Pure tota Sanguinis massa* inficitur & *Glutinositatem singularem* nanciscitur, quæ *Humoribus cæteris* communicata eosdem simili labe inquinat & ad Functiones Naturales ritè obeundas ineptos reddit.

Hecticæ Curatio.

XIX. Quamvis in *Corporis Contabescentia* conveniant omnes *Hecticæ Febris* species non parùm differet tamen Singularum secundùm *Causarum* tam *diversè ipsam producentium diversitatem Curatio*.

Quomodo & quibus fiat.

XX. In Genere tamen propter *Humorum omnium Tenacitatem atque Glutinositatem noxiam* usurpanda erunt *Medicamenta*, quæ blandè ipsam *emendent ac corrigant*, omnia nempe *Aromatica benigniora*, & *Salia Volatilia Oleosa*; quippe quæ Viscosum omne incidunt, alterant, & in statum naturalem deducunt.

Et quibus.

XXI. Seligenda sunt autem talia, quæ Uniuscujusque Ægri *Constitutioni tum naturali*, *tum præsenti* maximè conducant & conferant; quod ex Iuvantibus & Nocentibus facilè comperiet ac dignoscet Medicus.

In Diætâ cura habenda. 1. Aeris.

XXII. In *Diæta* ritè regendâ & dirigenda curandum sedulò, ut 1. *Aër* sit Maximè temperatus

paratus vel naturâ, vel arte.

2. Alimentorum.

XXIII. 2. *Alimenta* sint *facilis fermentationis*, *Lac* puta vel *Muliebre*, vel *Asininum*, vel *caprinum*, vel etiam, sicut hodie Mos invaluit, *Bubulum*, idque adhuc calens assumptum: *Jusculа varia*: *Ovorum Vitelli*; *Caro Juniorum Animalium*; *Panis Triticeus* ritè fermentatus & coctus; *cerevisia* mediocris ac fermentata: *Vinum* maturum & oligophorum, paucâque aquâ dilutum, &c.

3. Animi Motus.

XXIV. 3. *Animi motus* sunto Moderati, cavendo imprimis ab iis, à quibus ortum habuit Febris Hectica.

4. Corporis Motus.

XXV. 4. *Corporis Motus* esto Blandus, & maximè, quando ab ejusdem excessu excitata est Febris Hectica.

5. Somni & Vigiliarum.

XXVI. 5. *Somnus & Vigiliæ* mediocritatem servent, cùm hîc omnis excessus sit valdè noxius.

6. Excretionis.

XXVII. 6. *Excretiones solitæ* ac imprimis *naturales*, atque *Individuo servientes*, nec Ægrum debilitantes, si segniùs procedant, promoveantur, cæteræ omnes vitentur quales sunt Sanguinis, Seminis, Lactis Effusiones omnes.

Pro ratione Synochorū, aut Intermittētium Febrium curatio varianda.

XXVIII. Quoties *Synochis* aut *Intermittentibus Febribus* accedit, aut succedit Hectica, toties Illarum ratione Cura erit varianda, & quidem pro Humorum diversorum diversimodè peccantium vitio diverso: quæ omnia ex Capitibus præcedentibus petenda.

Hectica ab Inflammatione Abscessu Ulcere, &c incurabilis

XXIX. *Inflammationes*, *Abscessus*, *Ulcera* & *Fistulas* consequentem Hecticam nemo curabit unquam, qui præter jam memorata remedia non usurpaverit quoque *Medicamenta* potenter *Ulcera*, *Fistulasque mundantia*, hinc & *consolidantia*. Inter quæ haud postremum locum occupant *Sulphuris Balsamus Anisatus*, vel aliàs quivis Aromaticus; ut & omnia ex *Antimonio* parata *Medicamenta fixiora*, *nec proinde* Vomitum, Sedesve promoventia. Inter vulgaria eluent omnia, quæ *Plantarum Vulnerariarum* nomine innotuerunt, atque in Decoctis tam Ulcerum, quàm Fistularum Curationi dicatis usurpari solent.

XXX. Atque sic observatis exactè omnibus, in quibus secundùm agendi modum conveniunt aut differunt Febrium Hecticarum Causæ diversæ, longè faciliùs in earum Curatione ad optatum finem perveniet Medicus, dummodò tum obsequentes, tum patientes, quod rarò evenit, habeat Ægros, nec malum ad extremum fuerit deductum.

CAPUT XXXIII.

De Febribus Malignis

Febris maligna quænam

I. QUemadmodum aliàs Morbus vel affectus quivis, ita *Febris* nomen *Maligni* sortitur, quoties *subitò ac inexpectatò Vires Ægri prosternuntur*, *aut Symptomata occurrunt*, *quàm in Affectu simili observari solent*, *longè graviora*.

Vires ex Pulsu dignosci.

II. *Vires* in Malignis Febribus prosterni solitæ sunt *Vitales dictæ*, ex *Pulsu* vel mox à principio nimis *Debili*, vel subitò multùm *Debilitato*, ut & *inopinata Morte* Ægros obruente dignoscendæ ac dijudicandæ.

Febris malignæ Divisio.

III. Malignæ Febres aliàs *Epidemicæ* sunt, atque in plures eodem tempore sævientes, *Causamque communem*, *Aërem* puta, vel *Alimenta* vitiata habentes; aliàs *Privatæ*, hunc vel illum hominem duntaxat & quidem ob *Causam singularem*, ac *Veneni* nomine ferè tunc notam afficientes.

Epidemicæ vel Privatæ.

Contagiosæ vel non Contagiosæ.

IV. Rursus vel *Contagiosæ* sunt, quæ alios inficiunt, vel *minimè Contagiosæ*, adstantibus nullam noxam afferentes.

Acutiores vel Longiores.

V. Iterum vel *Acutiores*, sunt paucis diebus ad finem tendentes, vel *Longiores*, ac pluribus diebus durantes.

Febris malignæ Symptomata & signa.

VI. In Malignis Febribus observatur plerumque *Horror* levis præcedere, ipsumque *Calor* mox subsequi, rarò quidem magnus, sæpiùs mitior, adeò ut de ipso vix soleant conqueri Ægri. *Urinæ* ab urinis sanorum parùm vel nihil utplurimùm differunt. *Pulsus Frequens* quidem est, ast simul *Parvus ac Debilis*, & modis omnibus *Inæqualis* quandoque *Intermittens*, aut *Deficiens*. Sæpiùs *Sopor* aut *Veternus*, rariùs *Vigiliæ* urgent. *Insomniis turbulentis* anguntur crebrò Ægri, *Corporisque Inquietudine*. *Cardialgia* frequenter adest molesta, & quandoque *Nausea*, quin subinde *Vomitus* quoque; ut & *Capitis Dolor*, & nonnunquam *Delirium* aut *Vertigo*. *Sitis* major sæpè, quàm Corporis Fauciumque Ardor. *Membra* omnia videntur aliquando labore multo *defatigata*, & præ lassitudine quasi quassata. *Biliosi*, *fœtidique Alvi fluxus* quandoque accedunt. *Sanguinis è naribus*, *uterove stillicidium*, vel *fluxus copiosior* subinde concurrit: eductusque aut effluens sponte *Sanguis* plerumque *coagulari nescit*. *Maculæ*, atque *Vesiculæ* tum colore, tum magnitudine multifariæ nonnunquam erumpunt in corporis superficie; *Tumores* autem in *Glandulis*. Aliquado *Extrema* subitò *incalescunt*, mox iterùm *refrigerantur*. *Sudores* vel nulli, vel satis copiosi sponte prodeunt, à quibus ni leventur Ægri, præsertim quando arte promoventur, conclamatum est.

Causa.

VII. Ex quibus *Symptomatibus* omnibus ritè consideratis, & cum iis, quæ tum *Malignitati resistere*, tum *eandem superare* notum est per Experientiam, simul collatis judico, *Malignarum Febrium Causam*, si non semper, utplurimùm saltem *Sal* esse tum, *Volatile*, tum *Acre*, quod *Glandularum Liquorem Subacidum* concentratione noxiâ *enervet*, atque inertem, invalidumque præstet, unde *Sanguinis Consistentia naturalis Minuatur*, ac proinde ejusdem *Rarefactio eludatur*, quin non rarò *Animalium Spirituum Secretio impediatur*; hinc & reliqua *Symptomata* modò enumerata *producantur*; prout nimirum *Sal* illud *Volatile Acre* aut *cum Aëre* in pulmones, hinc & Sanguinem quoque Inspiratione allicitur, aut cum *Alimentis vel Salivâ* in Ventriculum deglutitur, aut *per Corporis poros* sese insinuans vel *Glandularum Liquores primùm*, vel *unà cum Sanguine ipsos inficit*, *enervat & vitiat*. Hinc namque Symptomatum variorum modis variis in Malignis Febribus observatorum varietas pendet; ut & à cæteris Humoribus in corpore cujusvis repertis

Pulsus Parvus & Languidus unde.

VIII. Sanguinis ergò minùs consistens rarefactionem sustinet minorem, unde non tantùm *Pulsus* sequitur *Parvus*, sed insuper *Languidus*; quin prætereà *opprimitur*, *extinguiturque* faciliùs *Ignis Vitalis* in Sanguine accensus & sustentatus,

tentatus, obruitque tam ſæpè imparatos *Mors inexpectata*.

Cauſam Febrium Malignarũ forinſecùs advenire.

IX. Febrium Malignarum omnium *Cauſam* exiſtimo *forinſecùs advenire*, nunquam per ſe in corpore ex corruptis ſponte Humoribus produci: quia Solus Ignis vehementior Cauſa eſſe poteſt Acrimoniæ auctæ in Sale Volatili; qualis in nobis nullus excitatur ſine Bile, ratione ſui Salis Volatilis, ſed Oleoſi.

A Malignitate præſervatio.

X. Corpus humanum tam Continens, quàm Contentum contra Malignitatem talem omnem in Sale Volatili Acri conſiſtentem munitur ac *Conſervatur* frequenti & moderato *Acidorum*, ac præſertim *Auſteriuſculorum* uſu.

Malignitatis cauſa qui corrigatur.

XI. Ipſum verò *Sal Volatile & Acre*, Malignitatis nempe notatæ Cauſa, *Corrigitur ac Emendatur iiſdem*, ut & *Oleoſis*, ſed imprimis *Acido vel Auſtero Terreo permiſtis*: quo pertinent *Argillaceæ* atque *Sigillatæ Terræ* omnes, *Bolus Armena*, *Terra Lemnia*, &c. Ipſumque adeò *Sulphur Minerale aut Metallicum* omne, ſed ritè præparatum, *Vitrioli, Antimonii*, &c. Huc ſpectant ex vulgò notis *Theriaca*, *Diaſcordium*, &c. Quin ad hujus *Salis* correctionem faciunt quoque *Salia Volatilia*, ſed blanda & *Oleoſa*, quippe quæ Acrimoniam iſtius noxiam leniunt ac demulcent.

Quibus è corpore propellatur.

XII. Eundem *Salem Volatilem Acrem* plùs, minùſve temperatum, aut à ſe ſaltem ſimul temperandum *foràs è corpore propellunt* ac eliminant tutiſſimè ac commodiſſimè *Sudorifera*. Notum enim eſt per Experientiam multiplicem Malignarum Febrium Curationem hâc ratione ac viâ inſtitui feliciſſimè.

XIII. Laudantur autem non tantùm ſimplicia *Sudorifera*, ſed compoſita quoque, Theriaca, Mithridatium, Diaſcordium & infinitæ aliæ Confectiones Opiatæ ad priorum imitationem à variis excogitatæ, atque in uſum revocatæ. Ubi hoc à me notandum, præferenda ſemper illa, quæ ſimul Salis Volatilis Acrimoniam temperare poſſunt, quæ idcircò aliis addi utile. Ex. gr.

Mixtura.

℞ *Theriac. Veteris*, ʒij.
Antimon. Diaphor. ʒj.
Syr. Card. bened. ℥ij.
Aq. prophylact. noſtr. ℥j.
Aq. Cinnamom. ℥ß.
Scabioſæ, ℥ij.
M.

Ejus Uſus.

Hujus Miſturæ partem quartam vel quintam ſumat Æger, atque Corpus ad Sudorem diſponat, quin poſt horæ dimidium ejuſdem unum vel duo cochlearia iterum capiat, ſicque pergat, donec commodus ſequatur Sudor. Intereà, ſi valdè Sitiat & Lingua ſit arida, ſubinde juſculi aliquid ſuperbibat, ſed Acido aliquo, Succo Citri, Arantiorum, Omphacio, Aceto, &c. priùs ad gratiam temperati: quò non tantùm promovebitur Sudoris eruptio, ſed inſuper corrigetur Salis peccantis Acrimonia noxia.

Sitis & Linguæ Ariditas quomodò curanda.

Quando Vomitorium adhibendum & quodnam Antimonii Sulfur Mirabile.

XIV. Rariùs, nec niſi, quando *in Ventriculo, aut Inteſtinis* hæret pars noxii Salis, urgetque ſimul *Nauſea*, *Vomitorio* excludi debet hoc *Venenum*: atque tunc cæteris omnibus præfero *Antimonialia Vomitoria*, ſed blandiora & fixiora, quippe quæ *Sulphur* habent in ſe mirabile, à quo mirè temperatur quodvis acre.

XV. Hujus Sulphuris ratione Sudoriferis cæteris vel Mixturis Alterantibus addo plerùmque *Antimonium Diaphoreticum*, *Bezoardicumve Minerale* tam ſimplex, quàm modis variis compoſitum, aliave ex Antimonio parata Sudorifera.

Quibus & quomodò ſanguini ſua conſiſtentia reſtituatur.

XVI. Poſtquam per Sudorifera ſufficienter ac ritè uſurpata ſublatum eſt è Corpore Malignum illud Venenum in Sale Volatili & acri repertum, perſeverandum aliquandiu in moderato Acidorum Subauſterorum Potulentis adminiſtrorum uſu, quò *Sanguini Conſiſtentia* priſtina ſenſim reſtituatur. Conducunt proinde hîc Omphacium, Mala Granata, Cytonea, Atantia, Berberi, &c.

XVII. Plura de Salis volatilis & acris naturâ, noxis, ac cura proponemus, quando noſtras de Peſte Cogitationes, Obſervationeſque peculiari Tractatione publici juris faciemus; hæc interim ſedulis operum Naturæ Scrutatoribus plura inveniendi, eruendique anſam præbebunt.

CAPUT XXXIV.

De Languore Univerſali, ut & Leipothymiâ & Syncope.

In Viriũ examine ad Sãguinẽ reſpiciendum.

I. Cum ex aſſumptis Alimentis Chylus, ex Chylo Sanguis, ex Sanguine tum reliqua Corporis Contenta omnia eliciantur, tum omnes Corporis univerſi partes Continentes nutriantur & augeantur, meritò *ad Sanguinem reſpicitur*, *ubi tam Vires*, *quàm earundem Rationes* examinantur, expenduntur, determinanturque.

Ex Sanguinis mutatione malè affectâ plurima oriri mala.

II. Cùm proinde in dextro Cordis Ventriculo inchoëtur, in ſiniſtro verò abſolvatur Sanguinis tum ex Chylo generatio & confectio prima, tum ejuſdem plùs minùs effœti atque variis partibus hinc inde privati & ideò ad Cor refluentis reparatio ac renovatio, plurima ex intricatâ etiam nunc, quæ in Cordis Ventriculis Sanguini contingit, Mutatione malè affectâ eveniunt neceſſariò homini mala: quæ Pulſu variè mutato cumprimis ſe unicuique ac Medicis præſertim manifeſtant.

III. Febres quidem hactenus ex Pulſu præter naturam frequentiore, utpote unico Febribus omnibus & communi, & proprio, adeóque Pathognomonico Signo deduximus; accedentibus Symptomatibus aliis ſpecies ipſarum ſingulas, earundemque gradus ab invicem diſtinguentibus: proximum jam eſt, ut alios *Affectus à Pulſu Parvo & Languido* deducamus & paucis explicemus.

Affectus à pulſu parvo & languido quibus nominibus indigitentur.

IV. Hi autem Affectus, qui tum comitantium Symptomatum ratione varii, tum gradibus diſtincti obſervantur, in genere *Imbecillitatis*, aut *Debilitatis*, in ſpecie *Animi Deliquii*, ἐκλύσεος, λειποθυμίας, λειποψυχίας, ἀποψυχίας, ἀσφυξίας, *Syncopes* & aliis nominibus deſignantur.

In quæ nõ inquirendum, ſed in Affectuum naturam & cauſas.

V. Non inquiremus hîc anxiè in horumce Vocabulorum ſingulorum originationes ſingulares, cùm, quidquid ſe, alioſque torqueant multi, uſu tantùm valeant verba, ſed in Affectuum ipſorum nominibus iſtis denotatorum, & in praxi Medicis Curationi eorundem attentis

tis negotium facessentium naturam, essentiam & causas veras.

Languor connatus vel adventitius.

VI. Observatur ergò aliquando Universalis *Partium*, *Functionumque ac Virium* omnium, *Languor*, vel *à Nativitate* connatus, vel *post eam* sensim ac insensibiliter obortus, aut *post affectum alium* præcedentem accedens, remanensve. Hunc *Infirmitatem*, *Imbecillitatem*, *aut Debilitatem* nominant. Eidem comes adesse solet *Pulsus* tum *Parvus* & justo Minor, tum *Debilis* & justo Languidior, tum plerumque *Rarior*, tum quandoque semel, aut sæpiùs per intervalla certa vel incerta *Intermittens*, tum aliquando secundùm arteriæ ductum magis magisque deficiens, *Miurus* dictus, tum subinde *Formicans* aut *Vermiculans*.

Ejus quinam Pulsus comes.

In eo concurrere Sensuum Hebetudinem, & Corporis Lassitudinem. Ejus varia genera.

VII. Concurrunt ferè simul in Affectu graviore *Sensuum* tam *Internorum*, quàm *Externorum Hebetudo*, atque *Motûs Corporis*, *Animalis* vocati, *Defectus*, *Lassitudinis* nomine notus.

VIII. Observatur quoque aliquando non permanens quidem, aut continuò perseverans, sed ordinatè, inordinatéve, adeóque per intervalla nunc certa, nunc incerta repetens, atque nunc leviùs, nunc graviùs Ægros afficiens *Imbecillitas*, eademque iterum aliàs citiùs, aliàs segniùs recedens, nî Ægros simul è medio tollat & occîdat.

Duæ species.

IX. *Imbecillitatis ac Debilitatis* hujus si quis duas duntaxat species gradibus maximè differentes ac Medicinæ faciendæ haud ineptas constituere volet, *speciem leviorem Animi Deliquii ac Leipothymias, graviorem Syncopes, Leiopsychias vel Asphyxias* nomine indigitare poterit.

In Animi Deliquio quænam occurrant.

X. In omni *Animi Deliquio Pulsus Minor* fit ac *Debilior*, adeò ut in leviore ipsius specie vix, & in graviore minimè possit percipi. *Sensus Externi, & Interni* plerumque simul *offuscantur*, aut etiam *operari desinunt*. *Animalis* quoque, sive *Voluntarius Motus debilis* existit, aut *nullus*: ipsaque adeò *Respiratio* vel *obscura* deprehenditur, vel planè *deficit*.

Illud quænam præcedant & prænuntient.

XI. *Animi Deliquium* præcedere ac prænuntiare solent utplurimùm *Cardialgia* vel *Titillatio in Orificio Ventriculi superiore*, *Cordisve compressio*, & *Oscitatio*; & aliquando *Ventris Distensio*, *Rugitus*, *vel Tormina*; *Caligines aut Tenebræ ob oculos versantes*, cum comitante, aut mox subsequente ipsas *Vertigine*, *Auriumque Tinnitu*; *Pandiculationes*, & subinde *Motus Convulsivi*. Notandum enim, cùm non tantùm *gradibus*, sed *Symptomatum* quoque *numero ac vehementiâ differant* Animi Deliquia, non semper modo eodem aut omnes hisce corripi.

Quænam sequantur.

XII. Ubi *Animi Deliquium* iterum *solvitur*, & ad se redire incipiunt Ægri, tunc *Cor* rursus *agitari*, imò sæpiùs *palpitare* solet; quin *Pulsus* non tantùm sensim *Major*, & *Robustior*, sed simul *Frequentior* deprehenditur: atque *Sensibus Externis*, unà cum *Internis*, utut Languidis adhuc, sensim *restitutis*, *Cordis* quoque *anxietas & compressio*, cæteraque *Symptomata* minui, tandemque evanescere observantur; nisi quòd *Lassitudo*, & *universi corporis Defatigatio* segniùs recedat.

In Syncope quænam occurrant.

XIII. Gravissima & singularis Animi Deliquii species est *Syncope*, in quâ præcedente aliquando *Aurium Tinnitu* subitò ac penè inopinatò corruunt *Ægri* Aurâ frigidâ quasi correpti; *Pulsus* mox *nullus* observatur, *nulla Respiratio*; quod Syncopæ & Suffocationi Hypochondriacæ gravissimæ proprium; Interim *Sudor* & *Frigidus* & *Glutinosus* erumpit; *Partesque corporis omnes Frigent & Pallent*; quin sæpè *Vrina & Alvi excrementa effluunt*; adeò ut mortuis, quàm vivis existant similiores.

Languorem, Animi deliquium & Syncopen esse Functionis Vitalis Symptomata.

XIV. Hi Affectus omnes cùm per *Pulsum & Minorem*, & *Languidiorem dignoscantur*, revocanda sunt in memoriam, quæ Cap. 26. de variis, Pulsuum Differentiis, earundemque Causis attigi; quò faciliùs capi queat, quod hîc maximè observandum, *Languorem nimirum Vniversalem*, ut & *Animi Deliquium* ac *Syncopen Functionis Vitalis*, hoc est, Vitam proximè spectantis esse *Symptomata*.

Eorum causa.

XV. Cùm igitur in notatis Affectibus omnibus pulsus observetur Naturali & Minor & Languidior, *Causam* ipsorum censeo tum semper *Glutinositatem Auctam* in *Sanguine*, cæterisque ex ipso secretis *Humoribus*; tum simul aliquando *Aciditatem Auctam in Succo Pancreatico, Lymphâ* & forsan ipsâ quoque *Salivâ*.

Causa Languoris Universalis connati.

XVI. Quoties autem aut ex *Glutinosiore Parentum Semine*, aut *Matris* saltem *Sanguine* similem Sanguinem, similesque Humores adeptus est in materno utero *Infans*, toties *Connatum* habebit *Vniversalem Languorem*, non rarò in praxi occurrentem.

Acquisiti.

XVII. Quoties verò, licèt sanus fuerit natus Infans, citiùs aut seriùs ex *Diatæ* non semel in superioribus notatæ *vitiis paulatim* noxam similem in *Sanguine*, *Humoribusque* omnibus contraxerit homo, toties *Languor* ille *Vniversalis* vocabitur *Acquisitus*, itidem in praxi haud rarus.

Symptomatici.

XVIII. Quoties denique per *Affectum* quemvis non lentè, ast properè ac *nuper ortum*, Medicique, Ægri, Adstantiumve culpâ *non ritè curatum accedit*; *remanetve Glutinositas in Sanguine*, *Humoribusque nimia*, toties *Languor* ille *Vniversalis* dicetur *Symptomaticus*, nimis frequens in praxi.

Culpâ Medici.

XIX. Dixi *post Affectum Medici, Ægri*, *Adstantiumve culpâ non ritè curatum*; Nam & *Medicus falli potest ac perperam Ægrum curare*, maximè quando præjudiciis excæcatus & turgens non satis attendit ad Juvantia & Nocentia, quin mavult perire suum Ægrum, quàm mutare suam sententiam, ut ut erroneam & Ægri statu indies in deterius vergente confutatam.

Ægri.

XX. *Potest* hîc quoque *in culpâ versari Æger*, quando non tantùm negligit aut spernit prudentis Medici consilium salutare, sed imprimis cum sui detrimento abutitur rebus noxiis.

Adstantium.

XXI. Sed *possunt* etiam *peccare Adstantes*, quando sunt non tantùm indulgentiores Ægris morosis, sed insuper avocant ipsos à Medicorum peritorum præscriptis optimis, quorum loco audent nonnunquam ipsis exhibere noxia & vetita.

Glutinositas nimia in Sãguine quando accedit. Quando Remanet.

XXII. Addidi *accedere*, *aut remanere Glutinositatem in Sanguine atque Humoribus nimiam*. *Accedit* namque illa, quoties usurpantur nimiùm, vel diutiùs Medicamenta Humores fluidos ac tenues Incrassantia & Inspissantia. *Remanet* eadem, quoties in Affectibus à Glutinositate Humorum ortis non adhibentur satis potentia, vel

vel satis diu Medicamenta Incidentia & Attenuantia.

Quare Languori Universali jungatur Animi deliquium, aut syncope.

XXIII. Quoties *Humorum omnium Glutinositati copulatur Aciditas* ex insigni Diætæ vitio in *Glandularum* quarumvis, ac præsertim *Pancreatis Liquoribus aucta*; toties *Languori Universali* jungitur facilè aut *Animi Deliquium*, aut etiam *Syncope*, prout nimirùm levius, graviusve fuerit utrumque vitium: quamvis non novum absque notabili *Humorum Lentore* produci *Animi Deliquium*, non item *Syncopen*; quam sine illo vix putem unquam observatam; quin potiùs Causâ externâ existente gravissimâ *Mortem*: plura siquidem ad Syncopen, quàm Mortem inferendam requiruntur.

Unde in Languore Universali Pulsus minor & debilior.

XXIV. In Languore Universali quoniam propter Humorum omnium Sanguinem constituentium aut producentium Glutinositatem auctam exilior fit Sanguinis ejusdem Rarefactio, & idcircò *Pulsus Minor*, contingit quoque idem necessariò *Debilior*; nisi enim expandantur multùm Cordis Ventriculi; non poterunt iidem constringi valde, nec proinde potenter. Adde quòd Sanguis tenax & lentus ineptus est Spiritibus Animalibus copiosis ac subtilibus ex se promendis: quâ de causâ quoque Pulsus existet naturali Debilior.

Unde rarior.

XXV. *Rarior* erit tunc etiam *Pulsus* propter *Humores* omnes *Blandiores* dicam, an *Hebetiores*; atque idcircò *imbecillius effervescentes*, minusque aut *Acrimoniæ* propriæ, aut Effervescentiæ, atque ideò *exurgentium Halituum* ratione ad sui Contractionem Cor irritantes; nî forsan *Externæ* cujusdam *Causæ* respectu ad tempus breve *Concitatior* fiat *Pulsus*.

Animi deliquij & syncopes causæ.

XXVI. Atque ita penè se habet Languoris Universalis Generatio; *Animi* verò *Deliquii & Syncopes*, Affectuum certè cognitu, explicatuque difficiliorum *Productio*; sicut vulgò per Vitales Spiritus traditur, quoniam mihi non satisfacit, conabor illam ex Causis eorundem manifestis; tanquam principiis notioribus; gradatim & paucis aliter deducere.

1. Certi Odores.

XXVII. Observatur ergo tum Animi Deliquium, tum & aliquando Syncope consequi 1. *Certos Odores* nunc per se gratos, nunc ingratos cum Aëre inspiratos, Moschi puta, Zibethæ, Rosarum, Cinnamomi, &c. Fumi candelæ extinctæ, &c.

2. Rerum & Personarum conspectus.

XXVIII. Sic 2. *Rerum, Personarumve ingratarum* & invisarum *Conspectus* Animi Deliquium in nonnullis parit.

3. Rerum ingratarum assumptio.

XXIX. Idem observatur 3. fieri à *Rerum* quovis modo *ingratarum Assumptione*.

4. Inedia protracta.

XXX. Sed & 4. *Inedia protracta* non infrequens Animi Deliquii Causa existit.

5. Animi Affectus

XXXI. Quin & 5. Inter *Animi Affectus Effusum Gaudium* Animi Deliquium, vel Syncopen, & aliquando ipsam Mortem produxisse observatum est. A *Terrore vehementi* idem non semel accidisse notum. A *Mœrore* autem, ut & *Irâ* non tam videtur effici Animi Deliquium, quàm ad ipsum disponi homo; qui facilius in hoc incidet malum, si successivè ac subitò utroque hoc contrario agitetur Animi Affectu; hoc est, si valdè *Mœrenti* aut *Timenti Gaudium* circa idem objectum eveniat inopinatum & magnum; si valde *Irato Terror*, & *Metus*, ac proinde *Mœror* incutiatur maximus.

6. Magna Sanguinis effusio.

XXXII. Animi quoque Deliquium, vel Syncope supervenire solet 6. *Magna Sanguinis Effusioni* per Nares, Uterum, Hæmorrhoides; Vasave alia vel arte, vel casu aut per infortunium aperta & sauciata; &c.

7. Nimia Seminis Effusio.

XXXIII. Idem accidit 7. *Nimiæ Seminis Effusioni*, tum sponte evenienti, tum præcipuè ob Venerem immodicam.

7. Nimia Humoris evacuatio.

XXXIV. Idem contingit non rarò 8. post *nimiam Humorum* per Vomitum, Alvum, Urinas, Sudores, &c. *Evacuationem*, & imprimis, quando id cum magnis fit Doloribus, Corporisque Agitatione vehementi.

9. Hydropicorum aquæ vel Empyicorum puris

XXXV. Idem accidit 9. ubi vel *Hydropicorum Aqua*, vel *Empyicorum Pus effunditur confertim*.

10. Ictus vel Morsus Animalium Venenatorum.

XXXVI. Idem observatur evenire 10. ab *Ictu* vel *Morsu* quorundam *Animalium Venenatorum*.

11. Febrium Intermittentium Paroxysmi.

XXXVII. Hoc ipsum malum comitatur 11. Quarundam *Febrium Intermittentium Paroxysmos*; & quidem aut mox in *Principio*; aut sæpiùs in *Augmento*, aut subinde in *Vigore*; rariùs in *Declinatione*, nisi forsan ob Sudores copiosiores.

12. Dolor vehementior.

XXXVIII. Sic 12. *Doloribus* quibusdam vehementioribus *Dentium, Orificii superioris Ventriculi, Intestinorum, Vesicæ*, &c. supervenit aliquando Animi Deliquium.

13. Nimius Corporis motus.

XXXIX. Idem Animi Deliquium opprimit 13. nonnullos: post *nimium Corporis Motum* ac *Defatigationem* extremam.

14. Æstus summus.

XL. Sed & 14. producitur nonnunquam Animi Deliquium ab *Æstu summo* vel *Solis*, vel *Ignis*, vel *Balnei*, vel *Febris*.

15. Fames vel Sitis urgens.

XLI. Nec infrequens, ut 15. *Fame*; *Sitive diutiùs & valde urgente* Animi accidat Deliquium.

16. Nimia Lactis deperditio.

XLII. Quin aliquando 16. quibusdam *Fœminis Lactantibus* evenit Animi Deliquium ob *nimiam Lactis deperditionem*, imprimis à *robustioris Infantis potenti Suctu* pendentem, ut & nonnunquam propter Dolorem Papillarum fissarum, vel aliter malè affectarum prægravem.

Animi Deliquij causa proxima unde.

XLIII. Ex enumeratis autem ac similibus Causis manifestis sedulò expensis; atque cum iis, quæ in superioribus proposuimus, diligenter collatis arbitramur *omne Animi Deliquium* deduci debere proximè ac immediatè *ab ipso Sanguine ad Cor utrinque accedente*, atque *iis omnibus, quæ tum secundùm, tum præter naturam ipsi conjunguntur*; & *unà cum ipso ad Cor deferuntur*, *ipsiusque Effervescentiam naturalem ita turbant & immutant*; *ut* non tantùm *Sanguinis Rarefactio minuatur*; sed *Cor ipsum non satis expandatur, contrahaturque; Sanguisque insufficienter in Arterias effundatur*, ideoque *Pulsus Minor*, & *Languidior*, quin aliquando *Nullus sentiatur*.

Quænam ad Pulsum laudabilem requirantur.

XLIV. Si enim ad *Pulsum* laudabilem efficiendum requiratur, sicuti omninò requiri arbitramur, tum 1. *Sanguis* undique & utrinque ad dextrum Cordis Ventriculum *refluens*; tum 2. *Bilis* Ascendenti Sanguini juncta; tum 3. *Lympha* undequaque cum Descendente Sanguine affluens; tum 4. Singularis ex continuo

Bilis, *Succique Pancreatici & Salivæ* in tenui Intestino confluxu post sui Effervescentiam ortus & mox per Lacteas Venas translatus *Liquor*; tum forsan 5. *Aër Inspiratione in Pulmones attractus* & aliquâ sui parte Sanguini per Ipsos circulanti admistus, dum in subsequente mox Expiratione excluditur iterum reliqua; tum aliquando 6. *Chylus*, quamvis non semper is, sed post assumpta demum Alimenta propellatur ad Cor. Si hæc omnia, inquam, requirantur ad laudabilem Pulsum efficiendum, utique singula tum *adesse*, tum *ritè disposita esse* oportet: quòd si *horum unum* vel *plura in totum* aut *ex parte desint*, aut *copiâ majore adsint*, aut *alienâ qualitate donata* eò accedant; vel *alia* insuper *non requisita*, ideóque necessariò *noxia* simul confluant, continget dubio procul, præter aliarum in Corde fieri solitarum Functionum labefactationem, aliqua *Pulsus læsio*.

Pulsus deficit in Magnitudine & Robore 1. Ob Sanguinis defectum.

XLV. Ut autem in præsenti maneamus negotio, *Pulsus deficiet plus, minúsve in Magnitudine ac Robore*, 1. propter universalem *Sanguinis Defectum* post *Hæmorrhagiam* notabilem, aut *Inediam* diu protractam: unde non tantùm deficiet Sanguis, verùm alii quoque in Corpore Humores, Bilis, Succus Pancreaticus, Lympha, & cæteri ad Vitalem Sanguinis rarefactionem, Pulsumque adeò Magnum efficiendum necessarii.

2. Ob Bilis defectum.

XLVI. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 2. propter *Bilis Defectum* in *Alvi fluxu & Vomitu enormi*, ac præsertim Cholerâ Morbo; unde quantitate minore, tandemque forsan nullâ si ad Cor deferatur Bilis, an mirum, si minor, vel nulla excitetur in Ipso Effervescentia? si minor, vel nulla fiat Sanguinis rarefactio? si minor, vel nulla sequatur Ventriculorum Cordis tum Expansio, tum Contractio, Pulsusque sentiatur vel Minor, vel Nullus?

3. Ob Lymphæ defectum

XLVII. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus. 3. propter *Lymphæ Defectum à Sudore nimio*; cum quo, præter Spiritus Animales, Lympham quoque minui evincere videntur Acida non minùs, quàm Spirituosa Volatilia multùm Sudantes recreantia & restituentia. Defectu autem Lymphæ Subacidæ tum Sanguinis Consistentia mediocris, tum ejusdem Effervescentia deficiet; unde idem nec satis rarefiet in Corde, nec ejus Explicatio, Complicatioque fiet satis magna; unde Pulsus etiam observabitur necessariò Naturali Minor.

4. Ob Liquoris Triumviralis defectum

XLVIII. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 4. propter *Liquoris ex Intestinali Triumviratu exurgentis Defectum in Vomitu & Alvi fluxu molesto, ac imprimis continuo.* Hoc enim ex parte, aut in totum excluso, carebit necessariò Sanguis ejus beneficio; censuimus autem alibi facere ipsum ad *Coagulationem naturalem Sanguini conciliandam*; eâ proinde si plus vel minùs destituatur Sanguis, nec hujus defectus reparetur continuò, sicut modò dictum minùs aptus erit ad rarescendum, Cordisque ventriculos explicandum Sanguis, sequeturque Pulsus necessariò Minor.

5. Ob Inspirandi Aëris defectum

XLIX. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 5. propter *Inspirandi Aëris Defectum in Oris, Nariumque, Faucium-ve*, aut *Asperæ Arteriæ Angustiâ* qualicumque; ob quam minori copiâ accedens Aër desideratum Sanguini refrigerium, vel quamcunque tandem Mutationem satis nequit conferre; quocirca segniùs propulsus per Pulmones Sanguis, nec sufficientem novo ex dextro Cordis Ventriculo succedenti locum faciens, Cordis Contractionem impedit, & hactenus Pulsûs Minoris Causa existit.

6. Ob Chyli Defectum.

L. Deficiet idem in Magnitudine, hinc & Robore Pulsus 6. propter *Chyli Defectum*, & in præposterâ *Inediâ*, sive voluntariâ, sive coactâ, & in *Alimentorum Fermentatione*, aut *Secretione*, aut *Transcolatione*, aut *Translatione* quovis modo impeditâ. Nisi enim quotidie, ac imprimis consueto tempore assumantur Alimenta, ex quibus electus Chylus ad Cor deferatur, non tantùm non resarcietur Sanguis continuò deperditus, sed in se, Sanguinemque reliquum nimium, perperamve agent Humores in Corde, ac Intestino tenui confluentes, ac nonnunquam præstabunt Sanguinem magis, vel minùs consistentem, hactenusque ad debitam, sufficientemve sui Rarefactionem, Cordisque Ventriculorum Explicationem, Complicationemque ineptum; unde necessariò sequetur Minor, & Debilior Pulsus.

Pulsus Minor & Languidior 1. Ob Sanguinis redundantiam.

LI. Non tantùm ex enumeratorum *Humorum* Defectu, verum aliquando *Excessu* quoque *Minor & Languidior* continget *Pulsus*. Nam 1. *Sanguinis Redundantia*, *Plethora* dicta, impedit, ne spatii & loci defectu copiosus in Arterias expelli possit Sanguis, nec proinde idem in dextro Cordis Ventriculo valde, satisque rarefieri, Cordisque parietes multum explicari, rursumque complicari queant.

2. Ob Bilis copiã.

LII. Quin 2. *Bilis majori copiâ ad Cor delata*, in *Febribus ardentibus* præsertim, non tantum Sanguinem solito magis, potentiusque rarefacit, cum Pulsu Majore ac Robustiore; sed postquam ista rarefactione nimiâ tandem Vasa multum distendendo, & *Plethoram ad Vasa* dictam, dicendamve constituendo spatia ipsorum omnia replevit, utut *Ardorem conservet noxium*, *non potest* tamen Loci defectu æquè ac prius *Sanguinem diducere*, atque *Pulsum Magnum*, *Robustumque producere*; qui potius sensim observatur *Minor ac Debilior* ob deficientem Sanguinis Rarefactionem, Cordisque Ventriculorum Explicationem, Complicationemque; donec Sanguinis effusione qualicumque Locus paretur novus reliquo amplius rarefacto excipiendo, unà cum Pulsu & Majore & Robustiore mox simul concurrente.

3. Ob Lymphæ subacidæ copiam.

LIII. Pulsum Minorem, ideoque Languidiorem quoque producet 3. *Lympha Subacida*, *si copiâ majore accedat ad Cor*; quoniam *Consistentiam tribuet Sanguini firmiorem ac solidiorem*, quàm ut debitè, satisque possit idem rarefieri ad Cordis Ventriculos sufficienter dilatandos, quò succedat notabilis eorundem constrictio ad Pulsum Magnum & Robustum constituendum omninò necessaria.

4. Ob Liquoris triumviralis copiam.

LIV. Idem dicendum 4. de *Liquore* illo *Intestinorum tenuium Triumvirali*, si præsertim ejus munus sit, coagulationem naturalem, ab acido subaustero pendentem, Sanguini præstare:

Hoc

Hoc enim aucto, augebitur quoque Sanguinis coagulatio, minuetur contrà ejusdem aptitudo ad rarescendum, ac Minuetur proinde Pulsus, fietque simul Debilior.

LV. Cum *Aëris laudabilis copia magna* in Pulmones allecta non possit non esse utilis, non poterit ab ipsâ expectari, nec deduci Pulsus Minor vel Languidior.

5. Ob Chyli copiã.

LVI. Potest tamen 5. *à Chylo majori copiâ* quovis modo *ad Cor delato* Pulsus reddi & Minor & Debilior; quatenus Sanguinea Vasa nimiùm replet, ac Plethoram tum efficit, tum auget.

Pulsus minor & lãguidior 1. Ob Sãguinem peccantẽ.

LVII. Si *quantitate* aut *deficiente*, aut *excedente Pulsum Minorem, Languidioremque* producere potuerunt & *Sanguis*, & alii memorati *Humores* ad Cor cum ipso delati, certè non minùs idem præstabunt iidem, quoties *qualitate peccant noxiâ. Sanguis* namque 1. vel *fluidior*, vel *solidior* ineptus est laudabili suæ rarefactioni, quâ deficiente ostensum jam est non semel Pulsum consequi Minorem, Languidioremque.

2. Ob Bilẽ Glutinosam & minùs acrem.

LVIII. Sic 2. *Bilis Glutinosa, minusque Acris* effervescet minùs, partesque Igneas de se promet parciùs, unde Sanguis rarescet minùs, & tandem Pulsus fiet Minor ac Debilior.

3. Ob Lympha acidiorẽ vel austeriorem.

LIX. 3. *Lympha vel Acidior, vel Austerior* non tantùm Sanguinem præstabit Glutinosiorem, ideóque ad rarescendum ineptiorem, sed insuper non parùm obtundet Bilem, partesque Igneas undecunque erumpentes, atque sic Pulsui & Minori, & Languidiori dabit ansam.

4. Ob Liquorem Triumviralẽ aciḍiorem vel austeriorem.

LX. 4. Idem sentiendum, dicendumque de *Liquore laudato Triumvirali* vel *Acidiore*, vel *Austeriore*.

5. Ob Aërem Borealem & asperiorem.

LXI. 5. *Aër Borealis & Asperior* facit multùm ad Sanguinem valdè coagulandum, ipsiusque rarefactionem impediendam.

6. Ob Chylum acidiorem & austeriorem.

LXII. Si 6. Alimenta assumantur *Acidiora* vel *Austeriora*, *Chylus* quoque parabitur similis, à quo notata incommoda sunt expectanda cum Pulsu Minore ac Debiliore.

Pulsus Minoris & debilioris causæ aliæ.

LXIII. *Pulsus Minor ac Debilior* debetur quoque aliis *Rebus præter Naturæ leges ad Cor delatis*, quoties aut *Humores* in corpore corrupti, aut *Halitus*, *Flatusve* ex ipsis producti, aut *Venena* per Os, Nares, Cutisve Poros, vel quamcunque aliam viam in Corpus penetrantia, unà cum Sanguine Cor accedunt, & Sanguinem aut nimis solvunt ac dissolvunt, aut nimis coagulant, coguntve, aut quovis modo alio ad debitam sui rarefactionem ineptum reddunt, sicut pluribus explicatum in præcedentibus.

In Animi Deliquio & Syncope ab eadẽ Causa diversi affectus.

LXIV. Ut autem omnia, quæ hactenus præmisimus, *Animi Deliquio* atque *Syncope* pressiùs applicemus, & utriusque Affectus naturam, generationemque clariùs deducamus, quoniam non tantùm *Pulsus* in utroque observatur *Minor, ac Debilior*, vel *Nullus*; sed *Animales* quoque *Functiones*, *Sensus & Motus* non parùm labefactantur, videndum an, & quî ab unâ, eâdemque Causâ tam diversi Affectus possint produci.

Gradibus differre hos affectus.

LXV. Consideranda verò & distinguenda sunt Symptomata, quæ utrique Affectui solent esse communia, ab iis, quæ *Syncopæ* sunt peculiaria; *Sudor* enim tum *frigidus*, tum *glutinosus* erumpit in *Syncope*, non item in *Animi Deliquio*; in quo ne quidem *Corporis universi Frigus* semper observatur, quamvis perpetuum sit Syncopæ; cætera verò Symptomata in Affectu utroque solent subinde notari. Unde patet partim *gradibus differre hos Affectus*, partim *aliquid gravius Syncopen continuò comitari*.

Oriri ab acido majori copiâ ad Cor deducto.

LXVI. *Symptomata* autem omnia superiùs enumerata, ut & *Causas Externas* sive *Manifestas* si quis attenta mente trutinatus fuerit, & cum iis, quæ modò de *Pulsu* tam *Minore*, quàm *Debiliore* pluribus deduximus, contulerit, concludet facilè *Affectum utrumque*, ac præcipuè *Syncopen ortum habere* imprimis *ab Acido majori copiâ ad Cor deducto*, & imperium in Sanguine obtinente; non neglectâ interim Humorum variorum *Glutinositate*.

LXVII. Hoc ut fiat evidentiùs, libet ordine tum *Symptomata* notata, tum Causas memoratas expendere, atque in Juniorum Medicorum, ac Tyronum præsertim gratiam omnia *Exuperanti Acido & Glutinoso* astruere.

Exuperans Acidum & Oleosum causa. 1. Cardialgiæ.

LXVIII. Diximus autem Signum instantis Animi Deliquii esse utplurimum 1. *Cardialgiam*, vel *Titillationem in Orificio Ventriculi superiore*. Quid verò aptius est utrumque hunc Affectum excitare, quàm *Acidum*? Illud enim *blandius* si fuerit, & ad superius Ventriculi Orificium *Halitûs* formâ ascenderit, partem dictam *titillabit* duntaxat & vellicabit; sin *acrius* extiterit, mordebit eandem, atque *Dolorem* pariet molestum, *Cardialgiæ* nomine notum.

2. Compressionis Cordis & Oscitationis.

LXIX. Addidimus 2. præcedere quandoque *Cordis Compressionem & Oscitationem*. Quamvis autem *Pituitoso Humori* tum *Copioso*, tum *Glutinoso* debeatur Cordis Compressio, & *Halitibus Flatulentis* Oscitatio; quoniam verò hi Affectus observantur non tam perpetuò Ægros urgere, quàm ipsos ante mox secuturum Animi Deliquium infestare, ac proinde Causam insuper aliam, & quidem vel Pituitam otiosam in actum deducentem, vel Halitus Flatulentos ex eâdem producentem agnoscere; facilè patet tum ad Pituitæ vim excitandam & augendam, tum ad Oscitationem gignentes Halitus efficiendos requiri *Acidum*; quippe quod, *Austeriusculum* præsertim si fuerit, *Glutinosiorem* præstet *Pituitam*, quæ *Gravitatis & Compressionis Sensum* citiùs & potentiùs producat; cum *Bile autem vitiosè ac victoriosè effervescens*, sicut in *Febrium Intermittentium* plerarumque *initiis* evenire docuimus, *Flatulentis Halitibus*, adeóque ipsi *Oscitationi* ansam præbeat.

3. Distensionis vẽtris, Rugituũ & Torminũ.

LXX. Diximus 3. præcedere aliquando Animi Deliquium *Ventris Distensionem*, *Rugitus*, vel *Tormina*: quæ omnia cùm ortum habeant à *Flatibus* vel Blandioribus, vel Acrioribus, ex *Pituitâ* vel *Viscosâ* duntaxat, vel simul *Acidâ* certo tempore, ac paulò ante Animi deliquium deductis & diductis, Veritas dictorum nostrorum patet abundè.

4. Tenebrarũ ob oculos versantiũ vertiginis auriũq; Tinnitus.

LXXI. Docuimus 4. præcedere nonnunquam ipsum Animi Deliquium *Caligines*, aut *Tenebras ob oculos versantes*, unà cum *Vertigine Auriumque Tinnitu*. Hæc autem omnia quis ignorat ortum suum debere *Halitibus* ex partibus inferioribus ad Cerebrum assurgentibus, nunc blandis, nunc acribus, atque semper

Pituitam Viscidam, subinde eandem simul *Acidam* pro *Materiâ* habentibus, atque *Spirituum Animalium Motum mirè conturbantibus.*

5. Pandiculationum, & Motuum Convulsivorum.

LXXII. Observavimus denique 5. praecedere quoque aliquando Animi Deliquium *Pandiculationes*, *Motusque convulsivos*. Quoniam verò eadem esse solet *Pandiculationis*, quæ *Oscitationis causa efficiens*, differuntque tantum parte affectâ, quæ modò de Oscitatione monuimus, huc transferri poterunt. *Motus* autem *Convulsivi* cum ortum habeant (sicut in sequenti Libro, si Deus sinet, pluribus ostendemus) ab *Humore*, *Halituve acri*, *sed Acido Nervorum Initia alternatim rodente ac vellicante*, non parum nostra sic confirmatur Sententia.

Symtomata Animi Deliquium comitantia. Pulsus Minor & Languidior, vel Nullus.

LXXIII. Postquam Symptomata enucleavimus Animi Deliquium præcedere solita, percurramus quoque alia, quæ Ipsum solent comitari valdè notabilia: Inter quæ quamvis haud postremum locum occupet *Pulsus vel Minor & Languidior*, *vel Nullus*, Sensui saltem manifestus, quoniam tamen in eum finem jam plura de ipsius Causis protulimus, ne actum agamus, ad cætera pergemus Symptomata.

Sensus Interni & Externi affecti.

LXXIV. Trahuntur autem in Animi Deliquio omni in consensum *Sensus* tam *Interni*, quàm *Externi*, atque *offuscantur* quidem semper plus minus, quin aliquando *cessant ab omni suâ operatione*. Ut autem hujus Effectûs ac Eventûs miri ratio magis pateat, velim Juniores considerare (nam Seniores, Consummatiq; in Arte Medicâ Viri meâ non indigent informatione) in *Vertigine* omni, quam monuimus præcedere utplurimum Animi Deliquium, ac præsertim graviorem ipsius speciem, *turbari & offuscari* quodammodò *Sensus* tam *Internos*, quam *Externos*: Postquam verò per manifestam Experientiam notum *Gyros rei Externæ visæ* aut ipsius *Coporis* producere Vertiginem, agitatis, & itidem *in gyrum*, *confusè saltem*, *actis Animalibus Spiritibus*; cur dubitabimus, quoties in Corpore ab Halitibus valde agitatis & ad Cerebrum assurgentibus similiter agitantur, conturbantur, & in gyrum forsan coguntur iidem Spiritus, non tantum turbari & conturbari, sed etiam offuscari, tandemque ita obnubilari Sensus tam Internos, quàm Externos, ut ad tempus cessare videantur? Nam, si quid tunc operati fuerint, quod ignoratur, eorum tamen Memoriam nullam servavit Mens conturbata & confusa, nec sui compos.

Animalis Motus diminutus & abolitus. Respiratio obscurata vel deficiens.

LXXV. His ita constitutis, non mirum, si in Animi Deliquio *Animalis* quoque, sive *Voluntarius Motus minuatur* vel *aboleatur*; ipsaque *Respiratio* vel *Obscuretur*, vel *Deficiat*. Sequitur namque Motus Animalis tum ordinatum ac perpetuum, tum à Voluntate pro re natâ & affectu vario determinatum Spirituum Animalium Motum per Nervos ad Musculorum omnium, selectumve fibras; quorum Motum neuter cùm integer consistere possit cum conturbato, perversoque Spirituum Animalium Motu, necessum, ut in tali casu luxetur, laxeturque, aut in totum tollatur Motus Animalis, & ipsa quoque Respiratio.

Horum Symptomatum causæ.

LXXVI. Non tantùm autem *ad tempus cessabunt Sensus Externi, & Interni, Motusque Animalis* propter conturbatum Spirituum Animalium Motum; verùm etiam propter *Motum eorundem impeditum vel sublatum*; quod fiet, quando iidem *produci atque à Sanguine secerni desinent*, *propter coagulatam & immobilem factam ab acido* quovis, & imprimis *Austeriore Sanguinis massam*. Opus enim est ad Sensus tam Internos, quàm Externos, & Animalem Motum absolvendum Spiritibus Animalibus liberè ac copiosè ad singulorum Organa motis; quamvis quænam illa sint, quæ Internis Sensibus peculiariter inserviant, pro lubitu fingere sit facilius, quàm solidè designare ac demonstrare: observamus tamen in quâvis Mentis Functione attentâ tendi quasi Cerebrum & Animales Spiritus multos perire ac consumi, quod tantisper sufficiat ad Organum aliquod Internis Sensibus assignandum, donec distinctiùs queant hæc omnia Sensibus Externis capi, & aliis explicari, ac tandem singulorum assensus ad sensum eundem habendum blandè cogi.

Internorum Sensuum Organa.

Quando Animi deliquiū solvitur Cor agitari & palpitare.

LXXVII. Sed Causam propositam confirmemus adhuc per ea, quæ observari solent, quando *solvitur* Animi Deliquium. Diximus enim tunc *Cor* paulatim denuò *agitari*, atque *palpitare*. Fuit ergo Animi Deliquii talis Causa, quæ Cordis Motum impedivit, quâque *superata* & devictâ Motus ipsi restituitur.

Causæ cessationis & restitutionis Motûs in Corde.

LXXVIII. Si proinde Motûs Cordis Causam veram & in compendio dedimus suprà Cap. 28. §. 3. & pluribus deduximus in Disquisitione nostrâ de Febribus primâ, utique Humorum Sanguini confusorum Glutinositati, vel Aciditati, vel utrique tribuenda erit tum Effervescentia in Corde ad Sensum Cessans, tum Partium Ignearum Eruptio valdè Diminuta, tum Sanguinis universi Rarefactio Deficiens, tum proinde Cordis Motus & Pulsus Desideratus: qui actutum redintegratur, ubi ex parte saltem correcta, devictave est extrema Glutinosi, Acidique vis & noxa, & quidem à *Bile*, vel quovis *Aromatico* Naribus admota, vel potiùs Ori infusa, vel denique alibi forinsecùs applicato, & ad Cor usque, aliumve Mali focum, fomitemq; penetrante.

LXXIX. Tunc enim à *Bile*, usurpatisve *Aromaticis* successivè dominium in Glutinosum & Acidum obtinentibus non tantùm *Sanguis* denuò *rarefit* magis, magisque, sed insuper *Halitus*, *Flatusve producuntur*, à quibus omnibus *Expanduntur* iterum *Cordis Ventriculi*, *Excitantur Spiritus Animales* torpidi ac ignavi, mox & *Complicantur iidem Ventriculi*; atque sic *Restituitur Sanguini* suus *Motus*, *quin redditur* idem *Concitatior* & *Conturbatus*, hoc est, fit *Cordis Palpitatio*; de quâ pluribus agemus Capite proximè sequente.

Pulsum paulatim recipere magnitudinem & robur.

LXXX. Nec tantùm, quando solvitur Animi Deliquium, restituitur Cordi Motus, qui plerumque contingit inordinatus & palpitans, sed recipit *Pulsus* paulatim *Magnitudinem* amissam, *Roburque* pristinum, licet in principio existat simul *Frequentior*: quorum omnium causa & ratio data est modò.

Correcta Causa, tolli Symptomata.

LXXXI. Correctâ verò, debellatâque paulatim, uti dictum, tot malorum Causâ, non mirum si cætera quoque gradatim leventur, tollanturque Symptomata; postquam sublatâ causa tollitur effectus.

Ordinem esse in Functionum labefactatione & restitutione.

LXXXII. Quæ autem Functiones posterius fuere labefactatæ, tardiùs quoque videntur restitui; quamvis pro mali foco & fomite diverso hæc omnia varient non parùm, quæ quivis mediocriter in praxi versatus, & ad omnia attentus facilè tum observabit, tum assequetur ex jam dictis.

Syncopes Symptomata.

LXXXIII. *Symptomata Syncopæ omni ac semper conjuncta*, & hic quoque paucis expendenda docuimus non tantum esse *Partium corporis omnium Frigus & Pallorem*, sed inprimis *Sudorem* quoque tam *Frigidum*, quàm *Glutinosum*; cui copulatur perpetuò *Anxietas Cordis extrema*, Ægrosque non minus, ac si Mors instaret, turbans; nec mirum, cùm sæpè sit certa Mortis properantis prænuntia.

Partium Corporis omnium frigus, & sudor algidus.

LXXXIV. *Frigus* illud & in *Corpore*, & in *Sudore algidum* qui ratiocinatione solidâ & catenatâ aliunde, quàm ab *Humore Acido* deducet in Homine, non parùm me rapiet in sui admirationem; postquam in continuâ & solicitâ aliquot lustrorum praxi & omnium externarum Causarum observatione laboriosâ nihil reperi hactenus in rerum naturâ, quod manifestè Frigus pariat in Homine præter Acidum, & quicquid de Acido participat: quemadmodum id variis exemplis testatus sum in hoc Opusculo & alibi.

Eorum Causa.

LXXXV. Ab Acido igitur, & tantùm ab Acido Frigus in homine produci posse ac solere cùm constet mihi certò, puto meritò me *Frigidi Sudoris, Corporisque in Syncope Causam* existimare *Acidum Humorem, Halitumve* Sanguini aliunde admistum, ad Cor delatum, & unà cum Sanguine quaquaversum propulsum, atque in Corporis superficie hærentem, ac ibidem tum Ægris, tum Adstantibus, Medicisque ipsis sui Sensum præbentem. Hoc autem sentiam & opinabor tamdiu, donec alius aliam evidentem satis ejus demonstret Causam.

Sudor Glutinosus.

LXXXVI. *Glutinosus* existit *Sudor* idem ratione *Humoris Pituitosi* à notato *Acido soluti*, & unà cum ipso foràs expulsi atque *sponte* iterùm extra corpus *concrescentis* ac *coagulati*.

Pallor corporis.

LXXXVII. *Pallor* accidit *Corpori universo* ratione ejusdem *Acidi* dominium ubique nacti, accedente imprimis *Glutinosâ Pituitâ*, Acidi æmulâ & sociâ.

Anxietas Cordis ac Præcordiorū extrema.

LXXXVIII. *Anxietas Cordis Præcordiorum extrema, Ægrisque inexplicabilis* partim *Mali Focum, Abdomen*, Partesque in tenue Intestinum se exonerantes; ac imprimis *Pancreas*; partim *Mali Fomitem* manifestat, *Humorem* non tantùm *Acidum*, qui Dolores Lancinantes, Rodentesve, aut *Perterebrantes*, sed *insuper Glutinosum*, qui Partibus omnibus firmiter adhærens ab iisdem recedit lentiùs ac difficilius, ac proinde urget pertinacius; quin à *Bile* oppressâ in *Halitus, Flatusque Viscosos, lentosque* diductus notatam auget anxietatem.

LXXXIX. Atque sic videor mihi satis luculenter tum *Languoris Universalis*, tum *Animi Deliquii*, tum *Syncopes ortum* deduxisse partim à *Pituitâ lentâ & Glutinosa*, partim à *Succo Acido*, & quandoque *simul Austero* ipsi admisto; superest, ut prolixitatem brevitate compensando Affectuum istorum Curandi Methodum & rationem paucis subjungamus. Non videtur enim necessum hic labore vano & inutili repetere multa, quæ tradidimus in superioribus; postquam ex rite descripto & cognito Affectu ejusdem Cura facilè capitur & instituitur.

Languoris Universalis Animi Deliquii & Syncopes curatio quomodo differant. Quomodo eadem fiat.

XC. *Languoris* autem *Universalis Cura* semper potest sui ratione institui parilis; quod de Animi Deliquii aut Syncopes Curâ dici nequit, quoniam per Paroxysmos redeunt hi Affectus, & tunc valde infestant Ægros, extra quos inducias dant iisdem, uti Medicis novos præveniendi occasionem optimam, miniméque, cùm sæpe soleat esse præceps, negligendam.

XCI. *Languori* ergò *Universali* semper, tum etiam metuendo *Animi Deliquio & Syncopa*, debetur *Humoris Glutinosi & Pituitosi* continua, lentaque *Correctio ac Emendatio*; ut & ejusdem, ubi simul redundaverit, aut in totum emendari nequiverit, per repetitas vices *Evacuatio*, imprimis per *Alvum & Vrinas*.

XCII. Quoniam verò sæpius in superioribus egimus de *Pituitosi Humoris Correctione ac Evacuatione*, quò remittimus Lectorem studiosum, aliquot duntaxat in Iuniorum Medicorum gratiam subnectemus hic Medicamentorum selectiorum formulas.

Ad emendandum Humorē pituitosū glutinosū Vinū Medicatum.

XCIII. Ad Emendandum igitur in Universo tum Corpore, tum Sanguine scatentem Humorem Pituitosum Glutinosum conducet *Vinum vel Cerevisia Medicatum*, & quidem per varias Plantarum variarum partes Aromaticas præparatum & quotidie tum inter prandendum, cœnandumque, tum aliàs mediocri quantitate, pro Ætatis, Sexûs, Languorisque ipsius diversitate usurpandum. Ex. gr. ex solis Radicibus.

℞. *Rad. Angelicæ.*
Galangæ,
Acori. an. ℥j.
Apii,
Enul. camp.
Fœniculi, an. ℥ij.
Levistici. ℥j.

Ejus usus.

Concisæ & crassè Contusæ insinuentur Sacculo oblongo, imponanturque Vasi Lapideo, Vitreove angustioris orificii, mox Vinum affundatur laudabile ad Uncias xxx. vel circiter; maneatque in Cellâ per noctem, quo tempore vis Radicum Aromatica communicabitur Vino, cujus haustulus, sicut dictum, bis, terve sumetur in die; atque Vinum aliud in ebibiti locum affundetur tamdiu, donec Vis Aromatica penè omnis fuerit extracta; tunc enim novæ sumentur Radices, sed prius in umbrâ siccatæ; quod semper observandum in omnibus Plantarum partibus Aromaticis per infusionem usurpandis.

Cerevisia medicata.

XCIV. Quòd si cui lubeat *Cerevisiâ* uti *Medicatâ*, tunc Vini loco similiter Radicibus prædictis affundet Cerevisiam usualem, quamvis tunc præferam Dulci Amaricantem. Observandum verò satius esse singulis noctibus tantum affundere Radicibus Cerevisiæ, quantum sequenti die bibendum, quoniam. Cerevisiæ vis evanescit facilè, nisi Dolio claudatur: unde nonnunquam in usum diuturnum integra, eaque nunc majora, nunc minora non tantum Cerevisiæ, ast Vini quoque sic Medicati parantur Dolia; si Radices tantum, sive aliæ quoque Plantarum partes illis indantur, sed copiâ etiam majore.

Aliud vinū aut Cerevisia medicata

XCV. Cui proinde *Folia* præferuntur *Aromatica*, is sequenti, aut simili utatur Formulâ.

℞. *Fol. Rorisinarin.*
Majoranæ,
Hyssopi,
Salviæ,
Rutæ hortens.
Calaminth. Mont.
Menthæ crisp.
Serpilli, an.M.ß.

Concisa similiter includantur Sacculo, ipsisque affundatur Vinum, aut Cerevisia, & sicut dictum usurpetur quotidie.

Absinthites.

XCVI. Cùm multis laudetur *Absinthites* Vinum, poterit, quoties Absinthii sapor placet magis, aliquid ejus addi cæteris.

Ad Flatus vinū vel cerevisia medicata.

XCVII. Quoties *Flatibus* urgentur simul Languore Universali detenti Ægri, toties præ aliis Plantarum partibus usurpari poterunt *Semina* itidem *Aromatica*, & ad sequentis Formulæ formam & imitationem plures præscribi.

℞. *Sem.Coriandri,*
Fœniculi dulcis,
*Anisi, an.*ʒij.
Apii,
Petroselini, an. ʒiß.
Cardamomi,
Carvi. an. ʒj.

Crassè contusa indantur Sacculo, & affundatur Vinum aut Cerevisia pro usu quotidiano.

Aliud.

XCVIII. Sed possunt quoque commodissimè ex variis Plantarum partibus simul junctis talia Medicata Vina & Cerevisiæ parari ad sequentis Formulæ exemplar.

℞. *Rad. Calam. aromatic.*
Helenii, an ʒij.
Fol. Majoranæ,
Salviæ an. M.j.
Flor. Rorismar.
Garyophyllor.
Stœchad. Arab. an. P.ij.
Sem. Polii montan.
Fœnicul. dulc.
*Cinnamom.acut.an.*ʒij.
Nucis Moschat.
*Cort.arant.sicc.an.*ʒj.

Concidantur, & crassè Contundantur, sacculoque includantur, mox in Vase convenienti Vinum aut Cerevisia superfundatur ad Usum.

Aliis etiā uti licere formulis medicamentorū.

XCIX. Quamvis autem Vini, aut Cerevisiæ formâ commodissimè possint continuari aliquandiu Medicamenta Pituitam Glutinosam Emendantia, licet tamen eadem *Pulveris*, *Electuarii*, *Tabellarum*, *Apozematis*, *Pilularum* vel aliâ quavis Ægro magis placenti formâ tum præscribere, tum usurpare. Sic plures circumferuntur apud Practicos *Species Aromaticæ*, in hoc Casu convenientissimæ, quales sunt *Diacalaminthes*, *Diagalanga*, *Dialacca major*, *Diambræ*, *Dianthos*, &c. Quibus si quadruplum, sextuplum, vel octuplum Sacchari convenienti Aquâ dissoluti addatur, facilè in *Tabellas* redigi poterunt. Eædem si Melle, Syrupove apto excipiantur *Electuaria* proment convenientia; quibus etiam addi possunt Conservæ variæ.Ex.gr.

Species Aromaticæ.

Tabellæ.

Electuaria.

Conditū.

℞. *Conserv. fl.Betonicæ* ʒj.
Rorismarin.
*Euphrag.an.*ʒß.
Spec. Diambræ, ʒij.
*Diagalang.*ʒj.
Syr. Menthæ, q.s.
M. f. Conditum.

Conditum hoc aliquoties in die ad Nucis Moschatæ quantitatem comedendum.

Cavendū à copioso Sacchare in Pituitæ Glutinosæ correctione.

C. Non possum autem me continere, quin moneam hîc Medicos Iuniores, ut in Pituitæ Glutinosæ Correctione caveant sedulo, ne multo utantur Saccharo & valdè Saccharatis medicamentis; cùm inde non tam emendetur, solvaturque, quàm augeatur Pituita, quin reddatur in dies Glutinosior. Unde more malo, imò pessimo, etiam hîc in Belgio ubere Pituitæ omnigenæ parente, multi Medici Nocentium negligentes in quavis penè Tussi aliquandiu protractâ & Phthisin minante, quin imò productam fovente utuntur dicam, an abutuntur *Conservâ Rosarum Rubrarum* copiosâ in dies devoratâ; unde non tantùm non abstergetur, exsiccatur, consolidaturque *Ulcus in Pulmonibus* ortum, sed insuper *Gravitatis Sensus* ac *intolerabile Frigus* excitatur *in Ventriculi regione*, unà cum *Appetitu prostrato*, redditurque tandem hâc arte Malum immedicabile. Quem quorundam morem malum imitantur quotquot ritu pecorum sequuntur antecedentium gregem, ac eunt, quà itur, non quà eundem est.

Conservæ Rosarū rubrarū abusus in Ulcere Pulmonum.

Ut & Emulsionū.

CI. Quod dictum modò de Rosarum rubrarum Conservâ intelligendum quoque de *Emulsionibus* à quibusdam Medicis, etiam Senioribus in hoc casu perperam usurpatis, sive parentur ex *Hordeo mundato*, & *Seminibus frigidis majoribus* dictis, vel *Amygdalis dulcibus*; quippe qui non nisi raro ad quædam Symptomata lenienda usurpari debent, ac postea iterum omitti. Atque sic se rem habere unumquemque sapere cupientem docebit Stultorum quoque Magistra Experientia.

Adcorrigendā Pituitam Glutinosam Pilulæ.

CII. Cui *Pilulæ* magis placent, quàm Formæ aliæ, illi sequentes ac similes poterunt præscribi.

℞. *Gum.Galbani aceto præparati,* ℈ij.
Succini albi,
Mastich. el. an. ℈j.
Olibani,
Myrrhæ rub.
Castorei opt. an ℈ß.
Vitriol. Martis ad albedinem igne lento exsiccati, ʒß.
Ol macis stillat. Gutt. viij.
N. F. pilul. N. 40.
Inaurentur.

Earum Usus.

Possunt harum Pilularum tres aut quinque omni tempore assumi, ac præsertim manè stomacho vacuo, aut vesperi unâ horâ post cœnam, aut utroque tempore; quò Humores Pituitosos citiùs & potentiùs, aut segniùs, blandiùsque corrigant, & tandem idem homini beneficium præstent.

Apozema.

CIII. Si quem quorundam Medicorum Seniorum Apozematibus unicè gaudentium veneratio tenet anilis, potest is hîc quoque ipsos imitari, ac sequente, similive uti præscriptionis formulâ.

℞. *Rad.*

℞. *Rad. valerianæ,*
acori, an. ʒij.
apii, ℥j.
Herb. betonicæ,
melissæ,
marrub.
saturejæ,
scabiosæ,
Sum. centaur. min. an. M.ß.
Flor. rorismarin.
chamæm. Rom.
Stœchad. Arab. an. P.j.
Sem. fœnicul. dulcis,
amomi, an. ʒij.
Bacc. Iuniper. ℥j.
Lauri, ʒiß.
Coquantur igne lento, & vase clauso in Aquâ purâ ad Colaturæ ℥xl.
addendo Syr. Botryos,
Hyssop.
Artemisiæ Fernel.
Stœchados, an. ℥j.
Tinct. Cinnamom. ℥jß.
M.

Ejus usus. Hujus Apozematis Unciæ duæ aut tres poterunt semel aut bis quotidie quovis tempore assumi: ne quis frustrà se torqueat, existimando cum multis ratione minùs, quàm more motis *Medicamenta omnia Ventriculo tantùm cibis vacuo tutò assumi*, cùm contrarium in multis deprehenderim verum, præsertim quoad Alterantia & Corrigentia Humores. Observavi namque millies *Alterantia*, sed blanda, quibus solis velim uti Medicos, *sæpè cùm majore Ægrorum commodo usurpari paulò ante, aut post assumpta Alimenta, quin unà cum ipsis, quàm tempore alio:* Nec huic Experientiæ contraria est Ratio, sic enim Medicamenti vis se blandè admiscet ac insinuat non tantùm Salivæ in Ventriculo, sed confluentium Humorum Ternario in tenui Intestino, quin Sanguini quoque universo ac cæteris Humoribus omnibus in dextro Cordis Ventriculo, & cunctis Arteriis, Venisque: quo ipso citiùs, faciliùs, fœliciúsque absolvitur quæsita Ipsius, aut Ipsorum Emendatio & Correctio.

Medicamēta non tantùm Ventriculo cibis vacuo assumi posse.

C I V. Hactenus quidem proposuimus Medicamenta vulgò nota & omnibus laudata; quòd si quis supra vulgus sapere doctus ad *præparationes Chymicas*, Medicamentaque magis efficacia, ideóque magis tuta, dummodò ritè tum parentur, tum administrentur, animum erexerit, commendabimus ipsi tum *Tincturas, Extractaque*, tum *Olea* ex prædictis artificiosè confecta, tum *Salia Volatilia*, & imprimis *Oleosa* ex plerisque Animalium partibus arte paranda & convenienter usurpanda: quæ cùm ferè sint vulgaribus Medicamentis minùs ingrata, assumantur quantitate longè minore, operenturque tum citiùs, tum blandiùs, tum efficaciùs, exoptantur meritò ab Ægris per se satis afflictis, ut Medico Gratiosi nomine gaudente videatur indignum, quin planè inhumanum non velle, cùm maximè possit, Ægrorum Infirmitati, Fastidio & Nauseæ gratiore medicamento succurrere, quin malle Afflictum afflictione novâ continuò affligere. Quapropter istis morosis Medicis præferendos existimo benigniores, atque quovis modo Ægrorum infirmitati naturali, & quandoque morositati se ac medicamenta sua accommodantes. Longè namque facilius ac decentius est, labore aliquo, licet subinde satis magno, Medicum quemvis excogitare, ac tentando invenire gratiora Ægris medicamenta, quàm singulos Ægros, etiam delicatiores, atque affectibus suis afflictissimos, ideóque nonnunquam quævis gratissima, ciborsque adeò & potus delicatissimos fastidientes, quin ad Medicamentorum conspectum vel olfactum mox nauseantes, & quandoque vomentes vi naturæ factâ quævis medicamenta, etiam nauseosa, & quidem magnâ copiâ sumere ac in Ventriculo nauseante continere. Quod quàm sit Rationi sanæ adversum, qui ratione pollet, sanè judicet; quàm idem cùm multorum Ægrorum querelis ac detrimento à nonnullis Medicis ferreis tentetur, ac præfractè tuetur, nulli amplius ignotum; & imprimis, postquam via commodior & facilior, imò tutior in usum revocata, & diu jam continuata est ab aliis Medicis non minus doctis & in praxi fœlici bene versatis.

Medicamēta Chymica.

Tincturæ, Extracta, Olea, Salia Volatilia.

Eorum laus.

C V. In Languore autem Universali, de quo agimus, quàm utiliter, quàm fœliciter usurpentur *Medicamenta chymicè parata*, cùm diutius in eorum usu sit tunc pergendum, norunt optimè, qui aliquandiu iis sunt usi, eademque aliis commendant meritò; sic enim cum minori molestiâ ac penè insensibiliter obtinetur, recuperaturve Sanitas desiderata, & bonis terrenis omnibus præferenda.

Nec non Vtilitas in Languore Vniversali.

C V I. Non tantùm corrigi possunt ac debent *Humores Pituitosi & Glutinosi*, Languorem Universalem producentes, verum quando simul redundant, vel in totum emendari nequeunt, *Minuendi* quoque, ac *Educendi è Corpore*, & maximè *per Alvum & Vrinas*; quod facilius, fœliciúsque absolvitur, postquam ex parte saltem fuerint modo prædicto correcti.

Humores Glutinosi non tantùm corrigendi; sed & minuēdi, ac educendi.

C V I I. *Medicamentorum Pituitam Viscosam per Alvum Evacuantium Formulas* plures dedimus in superioribus; quocirca illis impræsentiarum supersedentes unam hîc addemus, quæ *ipsam deducat ad Renes ac educat cum Vrinâ*; & quidem formâ *Decocti*.

Decoctū Pituitā per Vrinas evacuans.

℞. *Rad. apii.*
Eringii,
Asari, an. ℥j.
Fol. Eupator. Cannab.
Urticæ,
Cerefol. an. M.j.
Sem. fœnic. dulc.
Seselios.
Saxifragiæ, an. ʒij.
Coq. ex. Aquâ purâ ad Colat. ℥xxx.
addendo Syr. 5. rad. ℥iij.
Spir. salis dulcis,
vel Salis Volatilis Succini, ʒj.
M.

Ejus usus. Bibat Æger bis in die Haustum ad ℥iij. iv. vel. v. stomacho cibis vacuo, hoc est, quinque ad minimum post assumptum cibum horis. Præstabit, si calens; aut tepidum saltem usurpetur.

Salium Volatilium vires.

C V I I I. Idem efficiunt *Salia Volatilia* diutinè, etiam unà cum Alimentis assumpta; quippe quæ

quæ non tantùm Pituitam Glutinosam incidunt ac emendant, sed ejusdem partem ad Urinæ vias propellunt, ac Sedimenti formâ expellunt: quod tamen paulatim in Urinis deficit, atque eo ipso Pituitæ maximam partem correctæ ac superatæ signum præbet indubitatum: quod vel idcircò in Juniorum Medicorum gratiam hîc monendum, quoniam non desunt Seniores, qui tum in Salium Volatilium præstantiorum præparatione minùs versati, tum in eorundem administratione minùs exercitati, tum proinde in eorundem viribus observandis minus assueti eadem non sine aliqua Invidiæ suspicione indirectè magis, quàm directè sufflaminant. Sic culpant multi ea, quæ ignorant, & labore manuario addiscere nolunt: quasi sufficeret ad solidam rerum Naturalium, Medicarum notitiam comparandam Scripta quorumvis evolvere, atque pro lubitu circa experientiam hujus vel illius Sententiam cæteris præferre ac imperitè laudare. Rident autem tales Censores inexpertos ac Theoreticos, licèt valde Suffenos, non tantùm in Ægrorum curatione, verùm in Remediorum quoque præparatione periti Practici. Expertus hæc omnia loquor, ringentibus licèt Adversariis, cæterisque malevolis; quorum quoque causâ non pauca reticeo, quæ aliàs liberaliter patefacerem.

Et à Senioribus Medicis sufflaminari.

CIX. Atque hæc sufficere poterunt Languoris Universalis Curationi: quoniam verò ad *Animi Deliquii & Syncopes productionem* docuimus concurrere cum *Pituitâ Glutinosâ Liquorem Acidum*, & imprimis *Pancreaticum*, meritò in horum curatione utriusque Humoris habenda erit ratio: quapropter *Acidi* quoque *Correctio* semper, ac *Eductio* subinde erit tunc instituenda, & quidem in Affectuum istorum *Præcautione*, atque *extra* ipsum *Paroxysmum*: quo *præsente ac urgente* usurpanda erunt Medicamenta magis efficacia & Spirituosa; quæ nimirum ad partes maximè affectas mox penetrare atque instans vitæ periculum citò amovere possint.

Animi Deliquij & Syncopes Curatio.

Ante Paroxysmũ. In Paroxysmo.

CX. Quæ autem diximus Viscosam Pituitam emendare posse *Aromatica & Sale Volatili abundantia*, eadem docuimus non semel in superioribus conducere similiter *acido temperando & corrigendo*: utroque proinde nomine convenient in varias formulas præscripta modò Medicamenta; quod uno verbo nunc monuisse sufficiat.

Aromatica & Sale Volatili abundãtia Pituitã emẽdare, & acidũ sũperare.

CXI. *Acido Humori temperato Educendo* inserviunt *Hydragoga* vulgò dicta; quæ non semel laudavimus & præscripsimus in superioribus, quapropter unicam duntaxat ipsorum formulam hîc addemus.

Acidum Humorẽ evacuare Hydragoga.

Pilulæ.

℞. *Gumm. Sagapen. aceto soluti & iterum inspissat.* ℨß.
Resinæ Ialapp. ℈j.
Magist. Gum. Gotte, ℈ß.
Ol. Bacc. Iuniop. G. iij.
M. f. pilul. N. 15.
Inaurentur, aut Glycyrrhizæ pulvere conspergantur.

Sumat Æger quinque, aut plures, paucioresve, prout difficiliùs, aut faciliùs ipsi solvi potest alvus.

Earum Usus. Aloës vitium.

CXII. Datâ operâ omitto in plerisque Pilulis à me præscribendis *Aloën*; quoniam in multis cum molestiâ, & quandoque cum noxâ Hæmorrhoïdes aperire solet.

CXIII. *Paroxysmo Animi Deliquii & Syncopes instante*, atque adventûs sui signa superiùs memorata promente, exhibenda sunt, quæ *Halitus, Flatusque Acidiusculos*, & quandoque simul *Glutinosos* tum potenter concentrare, tum discutere apta sunt nata; quæ diximus modò desiderari multum efficacia & subtilia, quò quaquaversum penetrare possint & ipsis jungi. Sunt autem talia & *Spirituosa*, & *Salina Volatilia*, & *Oleosa* intimè Artis ope unita.

Animi Deliquiũ & Syncope quî præcavetur.

CXIV. Conducunt proinde omnia *Salia Volatilia Oleosa* ex variis *Animalium* præsertim, vel *Plantarum* quarundam partibus arte parata: Conducunt *Tinctura Aromaticæ Spiritûs Vini* rectificati beneficio ex variis *Aromatibus*, *Plantarumve*, ut & *Animalium partibus* quibusvis *aromaticis* vel *Infusione* sola, vel *Distillatione* insuper eductæ. Quæ omnia convenientibus Liquoribus solvi debent, ac Ægris sæpius exhiberi. Exempli gratiâ ex solis Plantarum partibus.

Et quib

Mistura.

℞. *Aq. Menthæ,*
Fœniculi, an. ℥j.
Cochleariæ.
Vitæ Matthiol. an. ℥ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Syr. Menthæ, ℥j.
Ol. Garyophil.
Macis stillat. an. Gutt. ij.
M.

CXV. In proposita Mixturâ cochleatim, & sæpius assumendâ nemo miretur addi *Laudanum Opiatum*, postquam non semel asseruimus in superioribus Opium vim habere summam impediendi, compescendique vitiosam Humorum Acrium Effervescentiam tum in tenui Intestino, tum in Corde, tum alibi; sine quâ non solent excitari facilè Halitus noxii & Acidiusculi, curandosque Affectus producentes.

Opij Vires.

CXVI. Prædictæ, aut simili Mistutæ addi possunt varia ex Animalium partibus parata & valdè efficacia, *Tinctura Castorei, Spiritus salinus Salis Armoniaci*, vel *Vrinæ, Sal Volatile ac Oleum Sanguinis, Ossium, Cornuum, Vngularum*, &c. Olea rectificari debent, atque non tantum suo empyreumate ex parte liberari, verum insuper penetrantiora reddi, & magis potentia. Rectificatio autem ista commodè fit cum Spiritu Vini Tartarisato.

Salii Volatilii & Oleorum Vires.

CXVII. Possunt quoque laudata modò Salia Volatilia, & Olea exhiberi ex cochleari cujusvis Liquoris, Aquæ, Vini, Cerevisiæ, Iusculi, &c.

Eorum Usus.

CXVIII. Nemo autem, nisi expertus, persuadebitur facilè de mirabili prædictorum Medicamentorum efficaciâ, & vi summâ non tantum in præcavendis, sed insuper in minuendis ac citò curandis Animi Deliquiis & Syncope. Possunt enim non tantum ante Paroxysmum, aut ipso instante, verum eodem urgente usurpari laudata Remedia, tum cautè infundendo eorum pauxillum in os, tum ipsa applicando, illinendove naribus: Vis namque ipsorum volatilis quaquaversum dispergitur & ad intima

Ante & in Paroxysmo.

penetrans suo simili, hoc est, Halitibus Volatilibus facilè jungitur, atque eosdem alterat, mutat, temperat, corrigitque, adeò ut desinant Aciditate suâ non tantùm partes Sensiles irritare aut vellicare, Frigorisve sensu afficere; sed imprimis Sanguinem nimis condensare, atque hactenus Vitam obnubilare ac penè obliterare.

In Animi Deliquio & Syncope etiam usurpãda externa.

CXIX. Possunt quoque urgente Animi Deliquio aut Syncope alia, sicut vulgò fieri solet, usurpari, quæ Sensus externos quolvis excitent, qualia sunt Frictiones partium externarum, Vociferationes, Applicatio rerum Acrium circa Nares & Os, Aceti, Vini Rhenami, Aquæ Cinnamomi, Aquæ Vitæ Matthioli, Apoplecticæ; Antepilepticæ, Theriacalis, &c. Suffitus multifarius tam humidus, quàm siccus, Aceti tum solius, tum Cinnamomo, Garyophyllis; aliisve juncti, Succini, Plumarum Perdicis, & similium ipsi plebi satis notorum.

Curatio post Paroxysmum.

CXX. Soluto vel sponte, vel arte Paroxysmo recreandæ sunt *Vires* tum *Animales*, tum *Vitales* utplurimùm postratæ tam *Spirituosis*, quàm *Aromaticis*. Non parùm enim solent exinde languere *Vires Animales*, an quia non producti sunt paroxysmo durante Spiritus in Cerebro? Restituuntur autem illi confestim Vino generoso, ejusdemve Spiritu parcè usurpato.

Aromaticorum Vires.

CXXI. *Aromatica* verò reparare solent *Vitales* dictas *Vires*, an quia cum *Bile* magis conveniunt, quæ non parùm ab *Acidis Halitibus* fracta est ac debilitata tum in tenui Intestino, tum in Corde? Si proinde Vino jungantur quædam Aromatica, vel usurpetur Spiritus Vini Aromaticus, unâ, eâdemque operâ Debilitati utrique succurretur. Ex. gr.

Mixtura

℞. *Aq. betonicæ*, ℥ij.
Vitæ Matthiol. ℥j.
Conf. alkermes, ʒj.
Syr. borragin. ℥j.
F. Mixtura sæpius cochleatim usurpanda.

CAPUT XXXV.

De Cordis Palpitatione.

Cordis Palpitatio quid

I. AD *Cordis* Motum & Pulsum præter naturam vitiatum refertur meritò ejusdem *Palpitatio*; quam pro *Motu ipsius Convulsivo* habendam censeo; cùm reverà sit *Motus Cordis inordinatus, coactus ac sæpenumerò simul vehemens*. Nam non semper adest notabilis vehementia, unde gradibus non parùm differre solet Cordis Palpitatio.

Qui dignoscatur.

II. Inordinatus hic Cordis Motus ex parte quidem ac quodammodò, non tamen planè ac plenè ex Arteriarum Pulsu dignosci potest; unde opus est, ut plerumque admoveatur sub mammillâ sinistrâ manus: quamvis in Cordis Palpitatione vehementi Motus idem Oculis usurpari queat, ut & ad distantiam sæpe notabilem Auribus percipi.

Ejus vehemẽtia & effectus.

III. Accidit enim nonnunquam, ut tam vehemens fiat Cordis Palpitatio, Costarumque tanta percussio, ut propter eam eædem confringantur, aut in junioribus ac tenuioribus forâs propellantur, protuberantesque maneant.

Gradus.

IV. Sunt autem, sicut jam innuimus, aliqui ratione majoris, aut minoris vehementiæ in Cordis Palpitatione gradus; unde aliquando nisi applicatâ Pectori manu observari ac dignosci nequit; aliquando Visui quoque, Audituique mox patet.

Causa.

V. Palpitationis Cordis *Causam* puto esse, quicquid *absq; intermissione ipsum ad sui Contractionem inordinatam & quandoque simul vehementem aptum est incitare*; sive illud *intra Cordis Ventriculos*, aut *in ejusdem Substantiâ* contineatur, sive *extra Cor* existens, ipsum tamen ad tempus aut semper continuò vellicat, mordet, pungitve. Unde notatur quædam Cordis Palpitatio perpetuò Ægrum infestans; quædam pro tempore urgens ac denuò remittens; aut in totum recedens.

Diversitas.

Requisitum in causa.

VI. Quicquid ex Venis & Auriculis effunditur in Cordis Ventriculos, ac mox iterum ejusdem Contractione expellitur in Arterias, fit quidem aliquando Pulsûs Majoris, Potentiorisve Causa non item Palpitationis; ad quam producendam opus est, ut ejus Causa Cordi adhæreat, vel inhæreat, ipsumque continuò ad sui Contractionem irritet, quæ proinde fiet tum inordinata, tum inæqualis, ac subinde simul vehemens.

Eam oriri à Flatibus & Humoribus Viscosis.

VII. Examinatis proinde, expensisque iis, quæ tum Ego in Ægris Cordis palpitatione laborantibus observavi, tum ab aliis Medicis notata vidi, judico Palpitationem hanc utplurimùm ortum suum habere ab *Humoribus*, *Flatibusve multum Viscosis*, *ac simul Acribus ad Cordis Ventriculos delatis*, *& in ipsis hærentibus*, atque ipsum ad inordinatam, inæqualemque sui Contractionem *continuò irritantibus*.

Hi unde & quomodo deferantur ad Cor.

VIII. Hi Humores, atque Flatus frequentiùs ex tenui Intestino deferentur ad Cor, sive *sponte* ob vitiosam sui effervescentiam commoti eò propellantur; sive ob *Corporis Motum* concitatiorem, maximè in ascensu, vel *Animi Affectum* gravem, Iram, Metum, Tristitiam, Gaudiumve agitati eò transferantur; sive ab *externâ Causâ*; *Aëris* puta æstu aut frigore acri; *Alimentis* dulcibus, acidisve; *Rerum quarumvis Odore* potenti, eoque nunc suavi, nunc ingrato, &c. similiter ad effervescendum, Halitusque tam glutinosos, quàm acres producendos, & ad Cor transmittendos adigantur & urgeantur.

Palpitatio frequens in Affectione Hypochôdriacâ.

IX. Hinc est, quòd in plerisque *Affectionis Hypochondriacæ* speciebus tam frequens, familiarisque sit Cordis Palpitatio.

Ut & in Febribus intermittentibus.

X. Hinc est, quod tam sæpe circa *Febrium Intermittentium initia*, urgente adhuc, aut remittente Frigore; ut & in earundem *vigore*, Æstu existente summo, Palpitatio sentiatur Cordis molesta.

Eandem etiã oriri à Tumorib⁹ Carneis, &c. in cordis Substantiâ.

XI. Præter notatos Humores, Flatusq; observati sunt aliquando in *Cordis Substantiâ Tumores Carnei*, aut *Excrescentiæ Osseæ*, *Cartilagineæve*, quibus *Palpitatio* ad mortem usque conjuncta non immeritò fuit adscripta.

Ut & à Vermib⁹ Humore acri, ac Vulnere.

XII. *Vermes in Pericardio* reperti Cor pungendo, vel *Humor acris* mordendo *Palpitationis* raræ Causa esse possunt, ut & *Vulnus Cordi inflictum*.

XIII.

Ac tale esse incurabilem.

XIII. Causæ binis paragraphis postremis notatæ sicut cognitu sunt difficiles, si non impossibiles, ita curari non possunt.

In Paroxysmo quomodo curetur, quæ fit à Flatibus

XIV. Frequentissima Cordis Palpitationis species priori loco memorata urgente paroxysmo *Curabitur*, si à *Flatibus* habeat ortum, Medicamentis tum *Incidentibus*, & *Discutientibus*, tum *Acrimoniam Acidam* præsertim *Temperantibus*. sæpiùs suprà propositis. Ex. gr.

Mixtura

℞. *Aq. Petroselin.*
Fœniculi, an ℥iss.
vitæ Mathiol. ℥j.
Ol. macis stillat. Gutt. iv.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xx.
Laud. opiat. Gr. iij.
Syr. menthæ, ℥j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Misturæ Cochleare unum singulis horæ quadrantibus assumat Æger, donec aliquod sequatur levamen.

Quomodo curetur quæ est ab Humore Viscoso & Acri.

XV. *Si ab Humore Viscoso & Acri* putetur producta Cordis palpitatio, iisdem utendum *Medicamentis Alterantibus* modò laudatis, *Incidentibus & Acrimoniam temperantibus*: quin nonnunquam, perseverante diutiùs (quod ferè fieri solet) Paroxysmo, Humorem ipsum *Evacuantibus*.

XVI. Ad Incidendum, Temperandumque Humorem notatum conducet Mixtura modo præscripta, vel alia similis: Ad eundem autem Educendum cæteris omnibus præfero *Pilulas* ex Gummatibus parandas, cùm & Ipsæ Glutinosos Humores solvant, & ad faciliorem sui eductionem disponant. Ex gr.

Pilulæ.

℞. *Gumm Galbani aceto squillitico soluti & iterum inspissati*, ℨß.
Vitriol. Martis ad albedinem calcinat. ℈j.
Troch. alhandal, ℨß.
Diagrid. Gran. xv.
Ol. carvi, Gutt. vj.
M. F. Pilulæ, *N.* xxv. Inaurandæ.

Earum Usus.

Sumantur 5. aut 7. matutino tempore, ac Ventriculo vacuo; superbibendo post sesquihoram jusculum, vel Cerevisiam cum pauco pane coctam, & macere aromatisatam.

XVII. Qui abhorrent à Pilulis, *Apozema* usurpent ex Incidentibus, Aromaticis & Purgantibus paratum; in quem finem laudamus sequens valde amaricans & efficax.

Apozema.

℞. *Rad. Apii*, ℥j.
Angelic. ℨj.
Ras. Ligni Sancti, ℥iij.
Bacc. Lauri, ℨij.
Pulp. Colocynthid. ℨj.
Sem. Carvi. ℈ij.
Cort. Arantior. ℥ij.
Coq. s. a. in Aq. purâ.
In Colatura ℥xxx. *dissolv.*
Syr. rof. sol. cum sennâ, ℥iij.
Spir. Vini rectific. ℥ij
M.

Ejus usus

Sumat Æger hujus Apozematis ℥iij. iv. vel. v. Quòd si assumptione tali parùm vel nihil dejiciat, poterit aut eodem die, aut sequenti saltem tantundem, aut plùs pro Medici judicio bibere, atque sic per ἐπίκρασιν humorem noxium minuere ac educere.

Extra Paroxysmum qui curetur.

XVIII. *Extra Paroxysmum* similia usurpari possunt ac debent tum *Alterantia*, tum *Evacuantia*, & quidem indies. Nam nonnisi temporis tractu, perseverantiâque debellari possunt notati Humores: qui per intervalla etiam educendi, pertinaciores scilicet, ac inemendabiles: ubi satiùs iteratis vicibus, sensimque illos evacuare, quàm simul ac semel idem tentando in graviores Affectus conjicere.

Caput XXXVI.

De Sanguinis è Sinistro Cordis Ventriculo per Arteriam Aortam ad omnes Corporis Partes Fluxu læso.

Usus Motus Sanguinis ad omnes corporis partes.

I. Sanguis in utroque Cordis Ventriculo ac intermediis Pulmonibus perfectus transfertur tandem per Arteriæ Aortæ ramos infinitos ad omnes *Corporis partes*, quò tum *Ipsæ* illo *Nutriantur*, tum ex eodem *Liquores* Humanæ Oeconomiæ ampliùs *Utiles*, *Inutiles*ve variis in locis *Secernantur*, iterumque *ad Sanguinis massam remittantur*, aut è *Corpore prorsus excludantur*.

Quot modis hic motus lædatur.

II. Hic Sanguis per Arterias *Fluxus læditur* aliquando, vel *Universè*, vel *Particulatim*; & quidem quando aut 1. *segnius*, *vel minimè fluit*; aut 2. *celerius*, *potentius*ve *movetur*, aut 3 *in partium Substantiam*, *Cavitates*ve ita fluit, ut *ibi hæreat*; vel *foràs effluit è Corpore*.

Universè segniùs fluit Sanguis. 1. in Plethora.

III. *Universè fluit segnius Sanguis*, aut etiam in motu suo planè *sistitur & stagnat* idem 1. in *Plethorâ quoad Vasa dictâ*, & quidem *defectu spatii sufficientis ad excipiendum Sanguinem* in Cordis Ventriculis perfectum, ideoque simul *amplius rarefactum*.

2. In Animi Deliquio Symcope & languore Universali.

IV. In *Animi Deliquio & Symcope*, ut & *Languore Corporis Universali* propter *Sanguinem ad rarefiendum minus aptum*; sicut pluribus dictum ac deductum Cap. 34.

Particulatim idē fluit Segniùs ob Angustiam Arteriarum.

V. *Particulatim segnius per Arterias fluit* vel aliquando etiam *sistitur & stagnat* idem *Sanguis* propter *Angustiam* qualemcunque in *alicujus Partis Arteriis* existentem, ac imprimis *Compressionem* aut *Obstructionem*: vix enim capere possum in Arteriis locum habere posse Constipationem, Coalescentiam, vel Subsidentiam.

Ob Arteriarum compressionem.

VI. *Comprimi* possunt Arteriæ à *Tumore duriore* ipsis vicino, *Vinculis*, &c.

Ob earūdē Obstructionem.

VII. *Obstruentur* Arteriæ, ac imprimis *Capillares*, tum à *Pituitâ Glutinosâ* unà cum Sanguine per Ipsas delata, & aut *sponte* ac sensim denuò *coalescente*, aut propter *Frigus Aëris* per Cutis poros eò penetrans *coagulatâ*, tum ab Ipso *Sanguine* propter *Frigus* vel *acidum* externum eò se insinuans *concreto*.

Idē Universè movetur celeriùs vel potentiùs in Febribus ardētibus.

VIII. *Universè movetur* per Arterias *celerius*, *potentius*ve Sanguis in *Febribus ardentibus* omnibus, tam *Continuis*, quàm *Intermittentibus*, quandiu *permanet Pulsus* non tantùm *Frequentior*, sed simul *Major & Robustior*; nam postquam eousque rarefactus est tunc Sanguis, ut Vasa nimium distendat, & Plethoram ad Vasa constituat, sensim tum *Minor*, tum *Debilior* fieri solet *Pulsus*; donec *Sanguinis* per Venam sectam *missione spatium* paretur *Sanguini excipiendo amplius*,

amplius, simulque *Suffocationi proximus recreetur* quasi, exciteturque operâ eâdem *Ignis Vitalis*; unde *Pulsus* quoque fit tunc iterum & *Major* & *Robustior*.

In Cordis Palpitatione.

IX. Movetur itidem potentiùs, celeriusque Sanguis Universè in *Cordis Palpitatione*, propter Cor ad frequentiorem sui contractionem tam coactum, quàm irritatum.

Post notabilem Sanguinis effusionem.

X. Accidit idem post notabilem; non tamen extremam *Sanguinis Effusionem*, eamque aut *spontaneam*, aut *artificialem*; aut *fortuitam*, per *vulnus* nempe casu, vel vi acceptum.

Particulatim idē movetur ob Sanguinem ex ea effusum.

XI. *Particulatim*, hoc est, *ad certam, determinatamque Partem movetur celeriùs ac potentiùs Sanguis*, ob *Sanguinem ex eâdem effusum*, non tamen quantitate nimiâ, vel summâ; quoniam; ubi hoc evenit, reliquus quoque Sanguis eò fertur, imò effertur adeò, ut ejus defectu minuatur quoque Vitalis in Corde Ignis, & Sanguis deficiens, paucusque, utut ibi rarefactus, minus expandat Cordis Ventriculos, ideoque minùs irritet Musculosum ejusdem Parenchyma ad sui contractionem, minùs proinde propellatur quaquaversum Sanguis, deficiente tandem, nî brevi succurratur, post Languorem Universalem Vitâ.

In Partium Substantiam & è Corpore fluit Sanguis ex apertis arteriis. Causæ Plethoræ ad Vasa.

XII. In *Partium Substantiam*, vel *Corporis Cavitates fluit & ibi colligitur ex Arteriis* quovis modo *internè apertis* & patentibus effusus *Sanguis:* quemadmodum idem ex iisdem *circa Corporis superficiem læsis effluit corpore*.

XIII. *Plethora ad Vasa* pro *Causis* agnoscit *constitutionem corporis sanam, usumque alimentorum optimorum liberaliorem, animum curis vacuum, exercitium corporis paucum, somnum multum*; & similia.

XIV. De *Sanguinis ad rarefiendum minùs apti causis & curâ* egimus Cap. 34. unde sunt petenda, quæ huc faciunt.

XV. De *Tumorum variorum Ortu*; *Causis & Curatione* dicendum alibi; de *Obstructione autem Vasorum sanguineorum*, ipsiusque *causis, effectis & curandi* modo plura proponemus Capite 40.

XVI. De *Febribus*, ut & *Cordis Palpitatione* ex professo tractavimus in superioribus; sed de variis *Vulnerum* differentiis, & *Causis*, *Curaque* aliàs forsan, si Deus volet, commentabimur.

Ejusdem Curatio.

XVII. Inter plurima igitur ad notatorum ex læso Sanguinis per Arterias Fluxu Affectuum *Curationem* facientia unicum tantùm de *Plethorâ ad Vasa* dictâ citò, tutoque *Curandâ* monebimus; ipsam nimirum absolvi *Sanguinis eductione sufficiente per apertam Venam:* ubi tamen observandum, ut pro cujusque Curandi constitutione propriâ eliciatur *una*, *pluribusve vicibus*, & quidem *copiâ nunc majore*, *nunc minore* Sanguis.

Augmētum præcavetur. 1. Alimēta minuendo. 2. Corpus exercēdo. 3. De Sōno detrahendo.

XVIII. Ejusdem *Plethoræ augmentum præcavebitur*; 1. *minuendo alimentorum multi & laudabilis succi quantitatem*; quin *substituendo* in eorum locum *alimenta fermentationis difficilioris*, atque *minùs succi nutritii continentia*.

XIX. 2. *Corpus indies magis exercendo*, ac defatigando.

XX. 3. *De Somno* aliquid paulatim *detrahendo*.

4. Mentis Occupationes augendo. 5. Venam aperiendo.

XXI. 4. *Accersendo & augendo curas, Mentisque Occupationes* serias, non tamen nimis angentes.

XXII. 5. Quamdiu laudatis mediis necdum satis potest impediri Sanguinis augmentum nimium danda est opera, ut subinde *Sanguis* nihilominus *auctior* sectâ venâ *minuatur* in tempore.

CAPUT XXXVII.

De Partium omnium Nutritione læsa; & in specie de Atrophiâ, sive Tabe.

Nutritio & Accretio quid.

I. GEneralis *Sanguinis* ad Partes omnes ac singulas delati *Usus* est Ipsarum *Nutritio*, sive Particularum sensim ab ipsis secedentium ac pereuntium reparatio; ut & in Juventute Earundem ad molem, magnitudinemque decentem *Accretio*.

Quomodis lædatur.

II. Hæc *Partium* omnium & *Nutritio*, & *accretio læditur* aliquando vel *Universè*, vel *Particulatim*, & quidem frequentiùs secundùm *Carnes Musculorum*, & *Pinguedinem*, rariùs secundùm *Viscerum Parenchymata*, & *Ossa*.

III. Læsio hæc contingit quando 1. Nutritio ista *Deficit* in *Atrophiâ* vel *Tabe:* 2. quando eadem *Nimia* fit, speciatim in *Carnositate*, aut *Obesitate*. 3. quando eadem *Inæqualiter* aut *Perperam* evenit in *Cachexiâ*, *Anasarcâ*, *Leucophlegmatia*, *Rachitide*, &c.

Atrophia.

IV. Hoc quidem Capite agemus de *atrophia* sive *Nutritionis Defectu*; sequentibus verò de cæteris.

Defectus nutritionis quorum ratione contingat.

V. *Deficere* solet *manifestè corporis nutritio*, imprimis, ut dictum, ratione *Pinguedinis* & *Carnis Musculosæ*; non item ratione *Cartilaginum*, *Ossium*, vel *Parenchymatis Viscerum*.

Quid Macies; Quid Tabes.

VI. Ubi *Pinguedo sola* consumitur, nec æque reparatur, *Macies* dici queat; ubi *Caro simul* minuitur, nec restituitur, *Tabes*. Neque novum est observare homines, quibus sola Pinguedo perit; sed & aliquando, quibus Caro magis, quam Pinguedo.

Atrophia duplex.

VII. Hæc Atrophia gemina sæpius existit *Universalis*, per universum Corpus; infrequentius *Particularis* & in determinatis tantùm Partibus, *artubus* præsertim.

Ejus causæ. 1. Sanguis.

VIII. Accidit hæc Atrophia crebrius *Sanguinis*, rarius *Partis affecta vitio*.

IX. *Sanguinis culpâ* evenit Atrophia, quando is aut *deficit* in corpore universo, vel parte aliquâ; aut *ineptus* est Partibus contabescentibus reparandis.

Deficiens in universo corpore.

X. *Deficit Sanguis in corpore universo* tum propter *Inediam* voluntariam, coactamve; tum propter *Sanguinis Effusionem* qualemcunque notabilem; tum propter *alimentorum convenientium* defectum; tum propter *corporis motum* nimium; tum propter *Vigilias* diutius continuatas; tum propter *curas permanentes*; tum propter *aëris æstum* nimium & diuturnum; tum propter *alvi fluxum* protractum.

In parte aliqua.

XI. *Deficit* ferè *sanguis in parte aliquâ* propter *impeditum ejus ad vel in Ipsam Fluxum*, *arteriarumque* adeò *ad* ipsam tendentium *Dissectionem*, aut *compressionem* qualemcunque, ob *Luxationem Ossium*, *Tumores duros*, *Vincula*, &c.

Ineptus. XII. *Corpori Continenti*, ejusdemque *Partibus* pluribus, paucioribusve *nutriendis* ac reparandis *ineptus est Sanguis* propter *Qualitatem vitiosam*, *Humoresve Vitiosos, Salsos, Viscosos, Purulentos*, &c. ipsi admistos.

Ob qualitatem vitiosam. XIII. *Qualitatem vitiosam* retinet sæpe *Sanguis* post *Affectus & Morbos graves* prægressos, *Febres Ardentes*, *Dysenteriam*, &c. aut præsentes adhuc, *Febrem Hecticam* tum *simplicem*, tum *Phthisicam*, lentè, vel *Colliquantem*, subitò Corpus consumentem: quamvis & tunc existimem considerandos *Humores vitiosos*, qui notatas *Febres producunt*, atque *Sanguinem* insuper *vitiant*, corporique nutriendo *ineptum* reddunt, maximè in *Phthisi Pus* Sanguinem inficiens ac corrumpens.

Ob Humores vitiosos. XIV. *Humorum vitiosorum, Salsorum, Viscosorum, Purulentorum*, &c. *ortum* variis in locis proposuimus, aut proponemus adhuc in hoc Tractatulo, unde peti potest.

3. Pars nutrienda affecta. XV. *Partium Nutriendarum vitio* accidit Tabes, quoties Ipsæ à quâcumque demum *Causâ*, & imprimis *Externâ*, *Fortuitâque* aliquam sunt passæ noxam, ex *casu* nempe, *contusione*, *vulnere grandi*, &c. unde non tantum *vasa* per Ipsas delata *rupta* sunt, aut *dissecta*, verum *Carnes* ipsæ ac *Membranæ*, &c. labefactatæ sunt & vitiatæ; quocirca non tantum *deficit*, verum *corrumpitur* quoque accedens ipsis *Alimentum*, *Sanguis*.

Tabis causæ variæ. XVI. Quam nonnulli *Tabis Causam* quærunt vel ponunt in *Humidi Primigenii Calidive Innati defectu*, aut *Temperamento Insito in calidius, sicciusque mutato*, illam ego in *Bile*, *Lymphâ*, quin & *Salivâ*, *Succoque Pancreatico* haud fictis, & commentitiis, adeóque Chimæricis, verum actu existentibus, à multis observatis, sensilibusque Humoribus, sed variis modis mutatis & vitiatis quærendam, inveniendamque arbitror.

Constitutio corporis in extremâ Tabe. XVII. In *extremâ Tabe*, præter *Faciem Hippocraticam* dictam, *in Temporibus collapsis*, *Oculorum sedibus concavis*, *Naribus acutis*, *Malis prominentibus & Ore hiante* consistentem, *Costæ* in Thorace protuberant, *Ensiformisque Cartilago* incurvata cernitur; *Scapulæ* alarum, & *Claviculæ* arcuum ad instar eminent; *Dorsi spina* se exerit; *Venter* collapsus, contractusque apparet; *Clunes* pendulæ sunt, vel consumptæ; *Crura*, *Brachia*, *Pedes*, *Manusque* cum *Digitis* arida spectantur, & circa *Articulos* Protuberantiæ attolli videntur; *Ungues* curvantur; *Pili* excidunt; *Cutisque* flaccida, corrugata, fusca, & arida existit; *Venæ* interim prominent, undique conspicuæ ac lividæ; *Corpusque* universum tantùm non transparens ac pellucidum in quibusdam observatur.

Tabes curatu difficilis. XVIII. Semper *Curatu difficilem*, ac subinde *Incurabilem Tabem*, imprimis, postquam duravit aliquandiu, testantur Medici omnes, ipsisque suffragatur Experientia; licèt censeant plerique ipsam in principio haud ita difficulter curari posse, dum innotescat.

Curatur 1. Sanguinis defectum reparando. XIX. *Curabitur* autem *Tabes* 1. *Reparando Sanguinis Defectum* vel *Universalem*, vel *Particularem*; tum *usurpando Alimenta* optima, & quidem quantitate moderatâ, tum *amovendo, emendandove* singulas Defectus istius *Causas*; de quibus actum est, agendumve alibi.

2. Sanguinis vitium corrigendo. XX. Curabitur eadem Tabes 2. *Corrigendo vitium Sanguinis* qualecumque, *Amovendoque* ab ipso *Humores vitiosos* singulos ipsi admistos, per *Evacuantia singulis convenientissima*, *Vomitoria*, *Purgantia* per alvum, & imprimis *Diuretica*, *Sudoriferave*, ut & subinde *Salivantia*: de quibus actum est aliis in locis, unde seligenda sunt, quæ hìc maximè prosint.

XXI. *Correctio Sanguinis* variis modis alterandi & vitiandi pro vitii varietate variabitur, usurpando medicamenta unicuique vitio maximè apta, ni habeantur ad manus *Corrigentia Universalia*, qualia ex *Mineralibus & Metallis*, aliisque ad Animalium partes minùs determinatis parantur efficacissima, ideóque optima, & in specie ex *Antimonio*, *Auro*, *Ferro*, *Vitriolo*, *Coraliis*, *Margaritis*, &c. unde non immeritò laudantur, commendanturque *Tincturæ*, *Sulphura*, &c. ex enumeratis paranda.

3. Partium alendarum noxam reparando. XXII. Curabitur eadem Tabes 3. *Reparando Partium alendarum noxam* per infortunium ipsis factam; de quâ re agendum ex professo in Parte Medicinæ Chirurgicâ.

Caput XXXVIII.

De Carnosiore ac Obesiore Corporis Constitutione.

Nutritio nimia in quibus fiat. I. NUtritionem diximus Capite præcedente nimiam fieri notabiliter, tum in *Carnosâ Musculorum Excrescentiâ*, tum in *Obesitate*, unde totum Corpus observatur amplius; quod æquè non fit, quoties *Viscerum Parenchymata*, vel *Glandulæ* in molem accrescunt nimiam, propter quam *Tumores* duntaxat hinc inde producti censentur.

Musculorum carnositas unde. II. Redditur verò *magis carnosus* Corporis Habitus Musculosus à *Sanguine multo & laudabili*; concurrente *Corporis Motu*, exercitioque moderato; *Vitâ Curis* anxiis vacua; *Somno* mediocri, vel protractiore; *Alimentorum multi* Succi, ac fermentationis facilis assumptione largiore.

Obesitatis causa. III. *Pinguius* verò & *magis Obesum* tam in habitu ac superficie, quàm interioribus fit Corpus à *Sanguine pinguiore*, ad cujus productionem facit *Corporis constitutio sana* quidem, concurrente tamen *Succo Acido satis copioso, sed blando, temperatoque*; *Bile* autem *parciore, minusque acri*; *Motu corporis* pauco; *Vitâ* itidem sine *curis* rodentibus; *Somno* placido & longiore; *Alimentorumque pinguium* assumptione continuâ & multâ.

IV. Rarius quidem gravatur Carne multâ vel nimiâ Corpus, frequentiùs Pinguedine.

Musculorum carnositatis curatio. V. *Curabitur carnis* Musculosæ *Augmentum nimium*, 1. *Minuendo* subinde *Sanguinem* apertâ Venâ. 2. *Exercendo valde* ac solito *diutiùs Corpus* ad Defatigationem satis notabilem. 3. *Occupando*, vexandoque *Animum curis* gravibus & solicitis: 4. Augendo *Vigilias*, detrahendoque aliquid *Somno*. 5. Usurpando parciùs *Alimenta* multi, optimique Succi, horumve loco sumendo, quæ minùs nutriunt, aut difficiliùs fermentantur.

Obesitatis curatio. VI. *Curabitur* autem *Corporis Obesitas*, 1. *Usurpando* sæpius, satisque abundanter *Condimenta*

quævis

quævis *acria*, tum *Acida*, tum *Aromatica*, hoc est, *Salsa*, vel *Amara*; quæ tam *Liquores Glandulosos* præstent *Acidiores*, quàm *Bilem* magis *Amaram* & acrem. Talia verò sunt Acetum, Succus Citri, Spiritus Salis, &c. Piper, Garyophylli, Cinnamomum, Macis, Zinziber, Nasturtium, Eruca, Sinapi, Raphanus quivis, & imprimis Rusticanus, &c. 2. *Corpus Movendo* multùm. 3. *Animum torquendo* Curis. 4. *Somno* in dies aliquid detrahendo. 5. Ab *Alimentis Oleosis & Pinguibus* in totum abstinendo: sic enim paulatim non tantùm consumetur Pinguedo superflua, sed ejusdem impeditur augmentum novum.

CAPUT XXXIX.

De Cachexiâ, & in specie, Anasarcâ, Leucophlegmatiâque.

Cachexia quid.

I. QUalitate peccans Corporis Nutritio & potest, & solet *Cachexia* vocari; in quâ *Nativus Cutis* & imprimis *Faciei Color languescit*, mutaturque in *pallidum*, & aliquando in *flavum* vel *lividum & luridum*; sicut in nonnullis in *rubidum* vel *rubicundum*, exurgentibus tunc ferè simul in *Naso*, *Genisque* varii generis *Pustulis*.

In eâ corporis constitutio, & Signa

II. Concurrit in plerisque Cachexiæ speciebus *Dyspnœa*, quæ augetur magis, quoties corpus movetur, imprimis concitatiùs, & in ascensu. Quin tunc sæpiùs *Cordis Palpitatio*, *Arteriarumque circa Iugulum*, *Temporaque Pulsatio*, Visui quoque manifesta, producitur. Accedit frequenter *Universi corporis*, & *Crurum* præsertim *Lassitudo*. Urget quoque non rarò *pressans & angens Cordis Dolor*, qui post assumpta Alimenta intendi solet. Quin adest utplurimùm *Febris lenta*, eaque vel *Continua*, vel *Intermittens*, vel *ex utrâque Composita*. *Urinæ* sæpiùs *Crudæ*, *Aqueæve* prodeunt, rariùs *Crassæ*, *Turbidæve*, nî ab Affectu alio comite, aut externâ Causâ turbentur ac mutentur. Tandem *Macrescit & Contabescit* nonnullis *Corpus* Universum; sicut idem aliis sensim *Turget ac Tumet*; fitque à *Seroso* quidem *Humore Anasarca*; uti à *Pituitoso*, magisque *viscoso Leucophlegmatia*; & ab utroque, priore saltem, quando *Abdomen cum Cruribus* tantùm occupatur, *Ascites*.

Anasarca. Leucophlegmatia. Ascites.

Quos invadat Cachexia

III. Nullis, ac nulli ætati parcit *Cachexia*; licèt *Fœminas* propter *diutius Morantem*, *Impeditumque*, aut quovis modo *Suppressum Menstruorum Fluxum* corripiat frequentissimè; soleatque sat sæpè comitari *Affectionem Hypochondriacam*, notabilemque ipsius speciem, *Scorbutum*.

Ejus comes.

Ejus Causa Sanguinis vitium.

IV. *Cachexiæ* omnis *Causa* est *Sanguis qualitate vitiosâ præditus*, propter quam licèt aliquantùm, & aliquandiu nutriantur Corporis partes, non nutriuntur tamen, uti oportebat; sed pro *qualitatis peccantis varietate* modis variis læditur ipsarum nutritio: unde *plures* quoque observantur *Cachexiæ species*, tum secundùm *Coloris mutati*, tum præsertim secundùm *Symptomatum* conjunctorum diversitatem distinguendæ.

Vitiatur Sanguis dupliciter.

V. *Vitiatur Sanguinis Qualitas* & ab *Humoribus Naturalibus* ad Sanguinis Constitutionem in Corde concurrentibus, sed qualitate vitiosâ præditis; & à *Rebus Non-Naturalibus* dictis aliquem ex notatis Humoribus, ipsumque Sanguinem vitiantibus, & ita corrumpentibus, ut prava sequatur Corporis Nutritio.

1. Ab Humoribus vitiosis.

VI. *Humores Naturales*, Sanguini confundi soliti, & hactenus noti, sunt *Bilis*; & Glandularum Conglobatarum, cæterarumque Corporis partium *Lympha*, ut & *Saliva*, *Succusque Pancreaticus*, una cum *Bile* in tenui Intestino juncti, atque Liquorem singularem Lymphæ admiscendum componentes, Ipsique adeò *Spiritus Animales* quovis modo Sanguini redditi; quos omnes qualitate vitiosa tum affici, tum eandem Sanguini communicare posse vix putem aliquem in Arte Medicâ vel mediocriter versatum, atque Veritati addictum negaturum.

VII. Horum vitia plura notavimus in superioribus, & proferemus adhuc in sequentibus: unde poterunt peti, quæ huc faciunt.

2. À Rebus Non naturalibus.

VIII. Quemadmodum verò varia *Humorum Vitia* nonnunquam *sensim ac sine sensu* producuntur in Corpore, ita eadem quandoque *subitò ac sensibiliter* gignuntur à *Rebus Non-Naturalibus*, aliisve *Venenorum* nomine notandis notabili excessu peccantibus, omniaque in corpore valdè turbantibus, aut corrumpentibus.

Eorum vitia frequentissima.

IX. *Vitia* ista frequentissima & manifestissima sunt *Acrimonia* tum *Acida*, tum *Salsa Muriatica*; tum aliquando *Salsa Lixiva*, & *Viscositas*, vel *Fluiditas nimia*: quorum *Causas*, *Generandique modum* non semel proposuimus, explicuimusque in superioribus; quò remittimus Lectorem Studiosum, ne crambe non bis tantùm, ast sæpiùs cocta Mors sit, & nauseam moveat delicatis.

Ratio Symptomatum.

X. Memoratorum *Symptomatum ratio* facilè patebit unicuique cogitanti, expendentique, quoties *Sanguis* undecunque tandem fuit factus *Vitiosus* & Cachexiam producens, toties *Humores* nominatos omnes, cum ex Sanguine ortum habeant, gigni quoque *Vitiosos*; unde non tantùm *Alimentorum Appetitus* uterque similiter vitiatur, sed ipsorum præterea *Fermentatio*; quapropter *Anxietates circa præcordia*, *Cordisque Dolor pressans* sequuntur tam ante, quàm post ipsorum assumptionem.

Humorũ Vitiosorum. Alimentorum appetitûs vitiati. Fermentationis. Anxietatum. Cordis Doloris.

Partium Secretionis vitiatæ. Effervescentiæ vitiosæ. Anxietatis. Palpitationis. Dyspnœæ Lassitudinis.

XI. Dum verò perperam Fermentatorum Alimentorum pars, vel massa tota per Intestinum tenue propellitur, qui confunduntur ipsi *Succus Pancreaticus & Bilis* pariter vitiosi, non tantùm expectatam *utilium*, *inutiliumque* partium *Secretionem* corrumpunt; verùm contingit quoque vitiosa horumce Humorum *Effervescentia*; quin non rarò *Halitus Flatusve* multifarii ex illâ vitiosâ miscella excitati non tantùm descriptam modò *Anxietatem* augent, verùm ad Cor delati ejusdem *Palpitationem* producunt; atque ad Pulmones translati *Dyspnœam* efficiunt; & quaquaversùm propulsi *Lassitudinem* pariunt notatam.

Febris Continuæ & Lentæ Pulsûs frequentioris.

XII. Ex eodem Humorum omnium vitio pendet *Continua*, *Lentaque Febris*, quatenus vitiosè in dextro Cordis Ventriculo effervescentes inter alia Symptomata plura *Pulsum* quoque creant solito *Frequentiorem*, adeoque *præternaturalem*.

XIII. Cùm autem propter Inquietudinem Corpus stragulis tectum sæpiùs denudant Ægri, facilè contingit, ut per Pancreatis Vasa Pituita

delatâ ibidem coaguletur, Obstructionemque pariat; propter quam Succus stagnans *Intermittentis Febris* multifariæ Causa existet. Illud autem fiet citiùs, faciliùsque, si Corpus sudore diffluat, porique cutis pateant, vel Aër occurrat frigidior & asperior.

Intermittentis Febris.

XIV. *Crudæ, minùsque Tinctæ, Crassævè prodeunt Urinæ* propter *Humores* dictos *Acriores*, intimiùs cum Sanguine concrescentes, *Aqueosve* abundantes, ac desideratam Effervescentiam minuentes, adeò ut non sequatur requisita & utilis partium excrementitiarum, unâque cum Urinis excernendarum Secretio, multò minùs Excretio.

Urinæ vitiatæ.

XV. Quemadmodum autem *Partes* omnes tunc *malè Nutriuntur*, ita *Cutis Faciei* Aëri & Visui præ aliis omnibus exposita noxæ suæ signa promit per *Colorem* pro Humorum maximè peccantium varietate *varium*.

Coloris Varii in Facie.

XVI. Quoties autem *Acrimonia Humorum* concurrit, toties illa internè *Doloribus*, aut externè *Pustulis* manifestatur.

Dolorum Pustularum.

XVII. Quoties redundant *simul Copiâ Humores* vitiosi, toties variæ *Hydropis* species tandem succedunt; sin minùs, *Contabescit* paulatim universum *Corpus*.

Hydropis Tabis.

XVIII. Quæ in specie solet ob *Menstrua minùs commodè aut tempestivè fluentia Fœminis* accidere *Cachexia*, illius rationem, ac generationem dabimus, si Deus volet, Praxeos hujus Lib. 3. Cap. 3.

XIX. Ex iis autem, quæ hîc & alibi sunt dicta, *Cachexiæ Hypochondriacæ* omnis, atque Scorbuticæ productio ab Ingenioso & Judicioso Medico deducetur facilè.

Cachexiæ Hypochondriacæ productio.

XX. Ut proinde ad *Cachexiæ Curationem* transeamus, sciendum, si ullibi, certè hîc observandum accuratè aureum illud disticho sequenti propositum Præceptum:

Cachexiæ Curatio

Principiis obsta, serò Medicina paratur,
Cum mala per longas invaluêre moras.

Nisi enim succurratur in tempore Cachexiæ, non rarò ea sensim tam pertinax, rebellisque fit, ut serò tantùm, vel nunquam curari possit. Monendi proinde à Medicis ordinariis, etiam non rogatis, Ægri, ipsorumque Parentes, aut Consanguinei & Amici, quamprimùm incipientis Cachexiæ signa se manifestant in Colore Faciei mutato, ne malum hoc, sicut est in proverbio, negligatur in herbâ, postquam & altas & eradicatu difficiles mox agere solet radices, quas postmodum non nisi Herculeo labore superare licet.

XXI. *Cachexiæ* autem omnis *Curatio* consistet in *Sanguinis quovis modo vitiosi Correctione ac Emendatione*. Ubi observanda *Vitii species atque Causa* vera, sive illa una sit, vel multiplex.

In quo consistit.

XXII. Prout igitur hic vel ille Humor primariò & maximè hoc vel illo modo peccans, & ab hoc vel illo in Rebus Non-naturalibus commisso errato pendens Sanguinem vitiavit, Cachexiamque produxit, ita seligenda sunt *Medicamenta*, quæ *blandè, paulatimque* tum notatum *Humorem*, tum *Sanguinem* ipsum *alterare*, atque ad *constitutionem naturalem redigere* possint, aut, si planè ac in totum emendari nequeant, eundem *quodammodo saltem correctum sensim evacuent*: non neglectis interim *Rebus Non-naturalibus*, *aliisve* mala hæc producentibus, aut foventibus; quæ nisi *corrigantur, caveanturve*, frustra expectabitur optata Curatio fœlix, & Successus agendorum laudabilis.

Humor vitiosus & Sanguis corrigendus, aut evacuandus.

XXIII. Quibus *Medicamentis* & Formulis laudatæ Humorum variorum Correctiones ac Evacuationes perfici possint, debeantque, non semel ostensum in superioribus; ubi videri poterunt.

XXIV. *Perseverandum* est autem aliquandiu in *Medicamentorum convenientium usu*, ac præsertim, ubi duravit aliquandiu, radicesque fixit Cachexia, segniùs recessura; & quidem in cujusvis Medicamenti proficientis usu, quandiu non tantùm ab ipso benè habet Æger, sed idem absque nauseâ, & fastidio usurpat: Quamprimùm autem desinit placere, aut prodesse gratissimum licet, aut optimum etiam medicamentum, mox aliud præscribendum, aliâve formâ exhibendum.

Ac in eo perseverandum.

XXV. In *diutinâ* verò *Cachexiâ* semper conveniunt *Medicamenta Pituitam tenacem ac glutinosam Corrigentia, Evacuantiaque*, postquam omnes *Affectus Diuturni* ab illâ vel in totum, vel ex parte saltem pendent.

Diutina Cachexia quibus curetur.

XXVI. Quòd si *Glutinosæ Pituitæ* copuletur *Humor Acidus*, vel *Salsus Muriaticus*, quod frequentiùs contingit, aut *Salsus Lixivus*, sive *Biliosus*, quod rariùs evenit, conjungenda sunt Medicamenta utrique Indicationi satisfacientia, sæpiùs proposita & laudata; quorum ope nunc citiùs, nunc tardiùs expectari potest Sanitatis amissæ recuperatio.

CAPUT XL.

De Sanguinis à Partibus omnibus ad dextrum Cordis Ventriculum per Venas Refluxu læso; & in specie de Inflammatione.

I. Quemadmodùm à *Corde Sanguis* universus per *Arterias* defertur ad *Corporis Partes Continentes* omnes ac singulas, tum ad earundem *Vivificationem* ac *Nutritionem*, *Augmentumque*, tum ad *Humores* omnes, sive *Contenta* utilia & inutilia quovis modo à reliquâ Massâ *secernenda*; ita idem post beneficium hoc multifarium multifariè in Corpus utrumque collatum *residuus* ac superstes, quin multis modis *parte sui aliquâ destitutus* aut *effœtus* iterum *ab iisdem Partibus Continentibus* omnibus ac singulis per *Venas* fertur ad *Cor*, ibidem mutuâ concurrentium Partium variarum *Misturâ*, mox *Effervescentiâ*, & *Rarefactione Vitali renovandus*.

Sanguinis Motus à Corde versus Corporis partes, & ab iisdem versus Cor.

II. Atque hic *Sanguinis Fluxus* ac *Refluxus* reciprocans & alternans *Motûs Circularis* nomine jam cluet & claret.

Ejus Motus Circularis quid.

III. *Impeditur* autem nonnunquam in *suo Refluxu Sanguis*, quoties is vel *Stagnat*, subsistitque in suis Vasis & viis, vel *Effunditur* extra ipsa, sive hoc fiat *intra vicinarum partium Substantiam*, vel *Corporis Cavitates*, sive id accidat *extra Corpus ipsum*.

Quot modis lædatur Sanguinis refluxus.

IV. *Stagnat in Vasis* suis *Sanguis*, vel ob *Plethoram* summam & ad *Vasa* dictam; vel ob *Angustiam* nunc Ipsorum *Compressione*, nunc *Obstructione* factam.

Quot modis stagnet in Vasis.

V. Ple-

V. *Plethora ad Vasa* mentionem sufficientem fecimus Cap. 36. quæ ibi poterit videri.

1. Ob Plethorã ad Vasa. 2. Ob Compressionem venarum

VI. *Comprimuntur* ad Sanguinis Refluxum impediendum *Venæ* nunc à *Tumoribus* vicinis durioribus, nunc à *Vinculis* partibus circumjectis, Venasque, quàm Arterias, arctiùs stringentibus.

3. Propter eandem Obstructionem.

VII. *Obstruuntur Venæ* nunc ab ipso *Sanguine*, *Pituitâve* in ipsis *Coagulatis* ac concretis, nunc quamvis rarissimè, à *Calculo* in ipsis *genito*, sensimque ampliùs aucto.

Cavernosam partium substantiam ad venas referri.

VIII. Ad Venas referri velim *Cavernosam singularum partium substantiam*, per quam ex Arteriis Sanguinem in Venas existimo cum multis maxima sui parte transmeare.

A quibus Sanguis coguletur.

IX. *Sanguis Coagulatur* & à *Frigore Aëris* vel *Aquæ* intenso partes valdè afficiente; & à *Medicamentis* potenter *Adstringentibus*, *Austerisque forinsecùs*, aut *intrinsecùs* Sanguini communicatis, & ipsum Congelantibus.

A quib⁹ Pituita.

X. *Pituita Coagulatur* in dictis Vasis ab iisdem *Causis*, frequentissimè tamen à *Frigore Aëris*, *Aquæ*, *Potûs*, aliorumve Partes priùs calentes aut externè, aut internè *subitò infestante*, atque *Pituitam*, *Viscosam* imprimis, quâcunque tandem de Causâ *in tenui præsertim Intestino solutam*, hinc ad *Sanguinem deductam*, & unà cum ipso *quaquaversum propulsam* iterum mihi *cogente ac inspissante*.

Quænã Pituitam solvant.

XI. *Pituitam* in tenui Intestino *Solvere* solent 1. *Aër* à Sole, Igne, Balneo, &c. æstuans. 2. *Alimenta*, ut & *Medicamenta* Spirituosa & Aromatica, Volatilive Sale abundantia. 3. *Corporis Motus* vehemens; quò Frictiones, ac Tegumenta refero 4. *Ira* immoderata. 5. *Vigiliæ* protractæ.

Sanguinis è vasis suis effusio.

XII. Ubi notandum, quò plures Causæ concurrunt, peccantque excessu majore, eò faciliùs, citiùs, copiosiùs solvitur & Sanguinem versùs transfertur notata Pituita.

XIII. *Sanguis* autem in nominatis suis *Vasis stagnans* & paulatim *collectus* eadem magis, magisque *distendit*, & ita quidem, ut aliquando *rumpantur*, aut quovis modo alio *exitum ipsi concedant*; unde contingit tunc *Sanguinis è Vasis suis Effusio*, sive idem *hæreat in Partium adjacentium Substantiâ*, sive *colligatur in Cavitate Corporis propinquâ*, sive *effundatur in totum extra Corpus*.

Productio Inflammationis & Abscessûs.

XIV. In *Vasis Capillaribus*, & forsan *intermediâ* quoque ipsis *partium* quarumvis *substantiâ sinuosâ Conclusus* adhuc & *Subsistens*; aut *extra easdem Vias suas consuetas*, sed *apertas* & patentes in qualemcunque *partium ipsarum*, *vicinarumve substantiam porosam*, & *carneam* præsertim, *membraneamve*, aut earundem *interstitia Effusus* & copiâ mediocri saltem *Collectus Sanguis* sponte mox *Excandescit* & *Caloris Sensum molestum* in parte sensili producit, ac sensim *corruptus* in *Pus* vel *Saniem abire* solet. Unde prior quidem Mutatio vocatur *Inflammatio*, sicut posterior, *Abscessus* vel *Apostema*.

Inflammatio qui fiat.

XV. Arbitror autem *Incendi ac Inflammationem parere Sanguinem*, quatenus *ex ipso* in Vasis suis valdè distentis, Partibusve quibusvis aliis *subsistente*, hoc est, *stagnante* mox incipiunt *evanescere partes Spirituosæ*, *magisque Volatiles ac subtiles*, tum *Acidas*, tum *Salinas temperare solitæ*; unde *utraque Acriores factæ acrius in se mutuò insurgunt*, *Effervescentiamque* ob *partes* Sanguinis *Oleosas* præsentes *Calidam* excitant, quin paulatim *Sanguinem* ita *corrumpunt*, ut in *Pus* vertatur, & quidem pro Sanguinis corrupti varietate planè *varium*.

Pus quomodo generetur.

XVI. *Sanguis in Cavitatem* aliquam *Humoribus* naturaliter *vacuam*, Pectoris pura, vel *Abdominis Effusus*, ibidemque Collectus & in *Pus* Corruptus *Empyema* constituit.

Empyema quã fiat.

XVII. Idem *Sanguis* in *Partes Corporis cavas*, *Ventriculum*, *Intestina*, *Vesicamve Urinariam Effusus*, ob admistos ipsi tunc Humores Varios, *mutationem subit variam*, nisi brevi ex ipsis expellatur.

Sanguis in corporis partes cavas effusus variè mutatur.

XVIII. Ejusdem *Sanguinis extra Corpus Effusio*, in genere vocatur *Hæmorrhagia*; licet in specie tribuatur hoc nomen Sanguini è Naribus erumpenti; quemadmodum idem ex Ani vasis effluens dicitur *Hæmorrhoïs*: Sanguis autem singulis mensibus Fœminis ex Utero stillans, *Mensium*, *Menstruorum*, & *Fluxus Menstrui* nomine gaudet; qui verò post partum hâc viâ copiosior evacuari solet, *Lochiorum*.

Quid Hæmorrhagia. Hæmorrhois. Menses & Menstrua. Lochia.

XIX. Ubi notandum, *nullum* esse *naturalem Sanguinis Effluxum* præter utrumque modò memoratum Fœminis proprium, de quo variis modis lædi solito pluribus agemus, si Deus sinet, Opusculi hujus Libro tertio. Nam hæmorrhagia omnis alia, sive sponte accidat, sive fortuitò eveniat, sive arte procuretur; sive noxia sit, vel utilis; præter ordinarium Naturæ cursum semper contingit, cùm talis à perfectè sanis nulla sit expectanda.

Quinam Sanguinis Effluxus Naturalis.

XX. *Causa* proinde omnis *Sanguinis Effluxûs* est *Apertio Vasorum* qualiscunque, sive illa fiat ex nimiâ *Vasorum* à copioso, valdè rarefacto, aut retardato Sanguine, Flatibusve, *Distensione*: sive ab Humoris aut in Vasis, aut extra ipsa subsistentis *Acrimoniâ rodente*, sive à *re durâ & acutâ vulnerante*, *obtusâve contundente*, aut quovis alio idem contingat modo.

Sanguinis Effluxûs causa.

XXI. De plerisque Sanguinis præter naturam è Vasis suis Effusi Causis & Curatione agendum alibi; hoc Capite *Inflammationis Essentiam* persequemur, ac *Curam*.

Inflammationis curatio.

XXII. Ad *Inflammationis* ergò; hinc & *Abscessûs* secuturi *Curationem* requiritur 1. ut *Compressio*, *vel Obstructio Vasorum tollatur*. 2. ut *Subsistentis*, *stagnantisque Sanguinis Motus restituatur*. 3. ut *Sanguis* è Vasis suis *effusus*, si fieri potest; antè sui suppurationem inde *removeatur*. 4. Si removeri, atque adeò *Suppuratio* impediri nequeat, ut eadem *maturetur*, *promoveaturque*. 5. ut *Puris producti Eductio festinetur*. 6. ut *Ulceris mundatio & consolidatio* quàm citissimè *absolvatur*.

XXIII. I. *Vasorum Compressio* à *Vinculis* arctiùs partibus circumjectis tolletur; illis sublatis; à *Tumore duro*, eodem curato, de quo alibi docendum.

1. Vasorũ Compressio quã tollatur.

XXIV. *Obstructio verò Vasorum à Pituitâ Viscosâ*, vel *Sanguine* in ipsis *Coagulatis Curabitur*, usurpando tam internè; quàm externè *Medicamenta* peccantem Humorem *solventia*, iterumque *fluxilem facientia*.

Ut & eorundem obstructio.

XXV. Inter *Interna* conducunt præ aliis omnibus *Salia Volatilia* ex variis Animalium partibus parata; quippe quæ omnia & Singula vi egre-

Internè Salibus Volatilibus.

giâ pollent Coagulata & Conglutinata omnia in corpore humano dissolvendi, eademque ad pristinam fluiditatem reducendi, atque insuper Sudorem movendi; quo simul blandè promoto multò faciliùs, citiùs, fœliciúsque obtinetur desiderata illa & amabilis Coagmentatorum Resolutio.

Pleuritis Sudorifero curata.

XXVI. Hinc est, quòd exhibito tempestivè unico sæpè Sudorifero ex laudatis Salibus Volatilibus, aut similibus parato, Pleuritis, Lateris nempe Inflammatio, absque ullâ Venæ apertione, Sanguinisque missione fuerit fœlicissimè curata.

Ut & Peripneumonia.

XXVII. Hinc est, quòd Misturæ ex similibus paratæ, atque cochleatim per intervalla brevia in tempore usurpatæ tum Pleuritidem, tum Peripneumoniam, tum aliarum partium Inflammationes citò, tutò & jucundè curaverint.

Misturà Sudorifera in Inflammatione.

XXVIII. Exemplum Misturæ talis Sudoriferæ in Iuniorum Medicorum gratiam sequentem dabo, quæ

℞. *Aquæ Petroselin.*
Hyssopi,
Fœniculi, an ℥j.
Theriac. Simpl. ʒſ.
Spiritus salis armoniac. ʒſ.
Laud. Opiat. Gran. iiij.
Syr. papav. errat. ℥j.
M.

Ejus Usus.

XXIX. Potest Spiritûs Salis Armoniaci locò usurpari Sal Volatile Cornu Cervi, vel aliud quodvis, ac pro ejus acrimoniâ minore majoreve ipsius plùs, vel minùs Misturæ addi, atque quantitate majore, minoreve vicibus singulis capi; corpusque in loco calido, lecto præsertim, contineri ad Medicamenti vim quaquaversùm promovendam, & subinde Sudorem facilitandum; quamvis haud sit opus Sudorem continuò excitare; cùm non prosit, nisi quatenus tunc faciliùs, citiúsque ad locum affectum & obstructum penetrat vis Medicamenti volatilis & salina.

Quænā ad Salem Volatilē referenda.

XXX. Ad Salem Volatilem referri possunt ac debent Oculi Cancri, Mandibulæ Lucii, Os de Corde Cervi, &c. cùm ipso abundent.

Inflammationi conducere Sulphura Metallica & Mineralia.

XXXI. In hoc casu conducunt quoque Omnia *Sulphura Metallica & Mineralia, sed fixa*; quocirca etiam huc refertur *Antimonium Diaphoreticum* ad fixitatem aliquam deductum; quamvis hæc pluribus nominibus hìc conveniunt.

Ut & Salia Volatilia ex Plantis Scorbuticis.

XXXII. Nec tantùm conferunt hìc *Animalium Salia Volatilia*, sed omnia ex variis *Plantarum Scorbuticarum* dictarum & acrium partibus petita, eorundemque vim æmulantia, uti sunt Succi Erysimi, Cochleariæ, Nasturii & hortensis & aquatici, Taraxaci, &c. Aquæ Theriacales dictæ, &c. dummodò vim habeant Pituitam Coagulatam vel Sanguinem Concretum solvendi & dissolvendi.

Obstructio externè tollitur Unguentis & Oleis, & Spiritu Vini.

XXXIII. Inter *Externa* conveniunt *Unguentum* Martiatum, Althææ compositum, &c. *Oleum* Liliorum alborum, Chamæmelinum, Anethinum, Laurinum, Laterinum, vulgò Philosophorum dictum, &c. quæ commodè possunt simul misceri & affectæ parti externæ inungi; præmittendo vel addendo subinde *Spiritum Vini* rectificatum, tam simplicem, quàm compositum, modisque variis Aromaticum.

Et Cataplasmatis Dissolventibus.

XXXIV. Possunt quoque in hoc Casu applicari externè *Cataplasmata*, sed magis *Dissolventia*, quàm Emollientia, vel Maturantia dicta; quæ nimirum Humorem Coagulatum, Sanguinem, Pituitamve Incidant & Solvant, ex partibus nempe Plantarum Acrium & Aromaticarum parata. Exempli loco esto sequens.

Cataplasma.

℞. *Cœparum sub Cineribus aut fictili vase assarum & contusarum,* ℥ij.
Fol. Erysimi,
Carefolii,
Nasturt. hort.
Sambuci, an. M. i ſ.
Farinæ fabar.
Lupinor. an. ℥j.
Nidi hirundin. N. j.
Albi græci, ℥j.
F. s. a. Decoctio in Lacte ebutyrato ad Cataplasmatis Consistentiam.

Ejus Usus.

Hoc Cataplasma mediocriter calens affectæ parti externè applicandum; cujus ope internæ quoque Obstructiones solvi poterunt: Observandum verò, renovandum ipsum, quamprimùm exsiccari occipit.

2. Sanguis Stagnans rursum moveatur. Sudoriferis.

XXXV. 2. *Sanguini Stagnanti* & in Vasis suis Subsistenti desideratus *restituitur Motus* plerumque ac fœlicissimè *Sudoriferis*, aliquando *Venæ sectione, Sanguinisque missione.*

XXXVI. *Sudoriferis*, quatenus ipsorum ope non tantùm *fluidior, mobiliorque fit Sanguis*, sed insuper *actu movetur* idem magis, magisque rarefactus *à Volatili Sale* iisdem inexistente, *Sanguinemque* solâ sui mora sensim plus minùs ab *Acido suo Spiritu concrescentem* iterum *solvente*, *diducente*, ac proinde *agitante*.

Sudori comes pulsus frequentior & robustior.

XXXVII. Hinc est, quòd *Sudori comes* soleat esse *Pulsus* tam continuò *Frequentior*, quàm subinde simul *Major & Robustior*; nî concurrat extrema Virium dejectio: tunc enim & *Minor*, & *Languidior* Pulsus Frequentiori jungitur.

XXXVIII. Dum enim ad dextrum Cordis Ventriculum pertingit Sudoriferorum Sal Volatile, ibidem ampliùs, potentiúsque rarescit Sanguis, ac non tantùm sponte sibi quærit exitum, verùm Cordis Ventriculum ampliùs expandendo ipsum & ad Frequentiorem, & ad Validiorem sui Contractionem, Sanguinisque adeò expulsionem ac propulsionem irritat & cogit; Sanguinemque ideò prius in Motu suo paulatim deficientem suscitat, commovet, & quaquaversùm à Corde promovet.

XXXIX. Ubi autem laudata illa Sudoriferorum Vis usque ad Obstructionis locum pervenit, Materiam obstruentem quamcunque aggreditur incidit, attenuat, solvit, fluxilemque facit; unde accedente Sanguinis potentiùs agitati & adpulsi impetu faciliùs, fœliciúsque unà cum ipso propellitur ulteriùs.

Sanguis Stagnans ad motū impellitur Venæ Sectione.

XL. *Venæ sectione* autem, *Sanguinisque missione restituitur Stagnanti Sanguini suus Motus*, quatenus in educti locum transfertur vicinior, atque facto sic Universo Sanguini spatio ampliore movetur quoque Sanguis omnis tum celeriùs, tum potentiùs; quocircà & ille, qui priùs in Vasis suis stagnans subsistebat, nunc verò sublatâ Plethorâ non sistitur ampliùs, ad motum interruptum, valdè saltem diminutum redintegrandum poten-

potentiùs concitatur, & juvatur; nî hoc impediat Obstructio gravior, & Soli Sanguini vehementiùs moto cedere nescia, sed insuper incidentium & obstruentem humorem dissolventium indiga.

XLI. Tunc autem post Sanguinis detractionem sufficientem utile est vicibus paribus & cochleatim exhibere Misturam Sudoriferam, & Incidentem, qualem §. 28. notavimus; sive ad ejus assumptionem levis aut nullus sequatur Sudor, dummodò rebellis solvatur, tollaturque Obstructio.

3. Sanguis in partium Substantiâ effusus inde removetur.

XLII. 3. *Sanguis è Vasis suis Effusus*, ac per *Viciniorum partium Substantiam dispersus*, si removeri queat, in totum aut ex parte quantocyùs *inde removendus*, *impediendo* idcirco ipsius *coagulationem*, atque potenter *dissolvendo partes* ipsius *crassiores*, *discutiendoque tenuiores*, ac *temperando* insimul *acriores*; idque tam internis medicamentis, quàm externis.

Ejus Coagulationem impediendò & dissolvendò.

XLIII. *Sanguinis Coagulationem impediunt* Oculi cancri, Antimonium diaphoreticum, Mumia, Sperma Ceti, Gummi Galbanum, Sagapenum, &c. Opium, Cerevisia Joppensis dicta, &c. Quin ex nominatis pleraque *dissolvunt* præterea *Crassiores Sanguinis partes*, *discutiuntque Tenuiores*, ac insuper *temperant Acriores*, imprimis ubi aliis junguntur, quæ ipsorum vim promovent, augentve. Ex. gr.

Mistura.

℞. *Aq. hyssopi,*
Fœniculi, an. ℥ij.
Aceti stillat. ʒvj.
Spiritus Vini rectificati, vel cujusvis Aromatici, ℥ß.
Ocul. Cancri, ʒj.
Spermat. Ceti,
Mumia Alexandr. an. ℈j.
Laud. opiat. Gran. iv.
Syr. 5. rad. ℥i ß.
M.

Ejus Usus. & Vires.

Hujus Misturæ assumat sæpiùs Æger Cochleare unum: Cujus ope non tantùm impedietur Sanguinis Effusi Concretio, sed partes ipsius Crassiores incidentur, attenuabunturque paulatim; Tenuiores autem unà cum Sudore aut insensili Transpiratione Discutientur continuò, quin temperatis ejusdem partibus acrioribus Dolor lenietur, tandemque in totum tolletur; ipsaque adeò solvetur ac dissolvetur Obstructio: quali solâ in tempore, atque diligenter usurpatâ curatæ sunt non semel incipientes Pleuritides, ac Peripneumoniæ, aliarumque Partium Inflammationes satis graves, atque anxietatibus, doloribusve acutis molestæ.

Et Laus.

Unguenta.

XLIV. Parti affectæ inungi potest *Unguentum* Martiatum, de Althæâ compositum, aliudve Aromaticum quodvis; quò referendum quorundam Butyrum Majale dictum, atque cum Plantarum Aromaticarum Succo paratum; additis quandoque *Oleis* itidem Aromaticis, Laurino, Anethino, aliisve potentioribus, aut stillatitiis, Terræ, Terebinthinæ, Succini, Laterino, &c. sed minori quantitate.

Olea.

Emplastrum de Spermate Ceti.

XLV. Inter *Emplastra* meritò laudatur *de Spermate Ceti* dictum, quod

℞. *Ceræ albæ,* ℥iv.
Spermat. Ceti, ℥ij.
Gum. Galb. aceto dissol. ℥j.
M. f. s. a. Emplastrum, per quod liquatum trahatur tela, fiatque vulgò dictum Spanadrapum, utrimque alternatim applicandum.

Spanadrapum.

Ejus vires.

Hoc Emplastrum egregium non tantùm sanguinem in externis corporis partibus omnibus, sed Lac quoque in Mammis à coagulatione præservat, quin non rarò mediocriter coagulatum iterum solvit & discutit, aut restituit.

Fotus.

XLVI. *Fotus* quoque conducere possunt ex Plantis Aromaticis & potenter discutientibus in Aquâ, Vinove coctis parati, addendo subinde usûs tempore aliquid Spiritus Vini. Ex. gr.

℞. *Rad. Bryoniæ,*
Apii,
Filicis, an. ℥ij.
Fol. Sambuci,
Eupator. Cannab.
Camædryos,
Menthæ,
Absinth. an. M. j.
Flor. Melilot.
Chamæm. Rom. an. M. j ß.
Sem. Cumini,
Bacc. Lauri, an. ℥j.

Crassè contusa omnia Coquantur ex Aquâ pluviali, sed igne lento, atque vase clauso. Serventur ad Usum.

Usus Ejus.

XLVII. Usurpari potest hic Fotus, insuendo sacculo, sacculisve contusas plantarum partes, atque post coctionem exprimendo liquorem superfluum, applicandoque Sacculos mediocriter calentes parti affectæ; ubi tamdiu relinqui debent, quamdiu calent; postquam verò à tepore deficiunt, removendi sunt, & alii calentes applicandi. Potest etiam Pannus laneus, vel Spongia mollis & partem affectam tegere apta Fotui calenti imponi, mox expresso liquore superfluo parti dolenti applicari, atque, sicut modò dictum, aliquoties renovari. Quin potest quoque Vesicæ bubulæ ab urethrâ suâ resectæ ac in aquâ tepidâ emollitæ infundi Fotûs tantùm quantùm requiritur, ut, postquam funiculo revincta est pars collo suo privata, cuivis parti laxè applicari possit Vesica fotu turgidula, non tamen plena vel distenta: sic enim prævenitur omnis noxa ex madentibus, moxque frigentibus indusiis, aliisve linteis corpori contiguis facilè contingens.

XLVIII. Horum ergò medicamentorum variorum ope commemoratis satisfiet Indicationibus; neque ipsis præcavebitur duntaxat, reparabiturve Sanguinis Coagulatio; sed insuper attenuabuntur partes ipsius crassiores, incrassatæve; discutienturque ac per insensibilem transpirationem educentur foràs tenuiores; quin temperabuntur acriores, si quæ tales mox simul dissipari nequeant, quò & tandem evanescant ipsæ paulatim, possint saltem faciliùs, fæliciùsque ad suppurationem perduci.

4. Sanguinis in pus mutatio promovetur.

XLIX. 4. Ubi in talem, tamve profundum locum effusus est Sanguis, ex quo citra Suppurationem & Abcessum amoveri nequeat commodè; promovenda erit & acceleranda *Puris confectio ac generatio*.

Emollientia & Maturantia Medicamenta.

L. Hoc præstant omnia *Medicamenta Emollientia & Maturantia* vulgò dicta, *Radices & Folia* Althææ, Malvæ, Liliorum alborum, Branca Ursina, Atriplex, Mercurialis, &c. *Semina* Lini, Fœnugræci, Althææ, &c. horumve *Farina*, ut

ut & Hordei, *Caricæ* pingues. *Axungia* humana, suilla, &c. *Pinguedo* Anseris, Gallinæ, Vitulina, &c. *Ossium* omnium *Medulla*, *Butyrum* quodvis, *Oleum* Olivarum, Amygdalarum dulcium, ac penè omne ex variis seminibus, nucleisve expressum, aut cum floribus emollientibus decoctum, &c.

Humores Pituitosi & Viscosi Sanguini conjuncti quid insuper requirant.

L I. Ubi *Humores Pituitosi & Viscosi* conjuncti sunt Sanguini, præcedentibus addenda sunt Cæparum, Squillæ, &c. Bulbi, & aliquando Gummi Bdellium, Galbanum, Ammoniacum, &c. Styrax liquidus, Cera, Terebinthina, Mel, & similia plura.

Cataplasma.

L II. Ex his autem commodissimè parari solent *Cataplasmata*. Ex. gr.

℞. *Farin. rad. althææ,*
Hordei, an. ℥ij.
Fol. Malvæ,
Brancæ ursinæ, an. M. iij.
Sem. lini, ejusve farinæ, ℥iß.
Caricarum ping. concis. N°. X.

Coquantur igne lento ex Aquâ purâ, Cerevisiâve tenui, aut, *urgente Ardore summo*, ex Lacte ebutyrato ad Humiditatis consumptionem, ac Decoquendorum emollitionem; tunc Contusis exactè omnibus adde

Axungiæ porcinæ
Butyri recentis, an. ℥iß.
M. f. Cataplasma.

Aliud Cataplasma.

L III. Ubi *Glutinosa Pituita* immixta est Sanguini, & *Ardorem* in parte parit *leviorem*, tunc sequens paretur.

℞. *Cæparum sub Cineribus coctarum, hinc & contusar.* ℥iv.
Farinæ Fabarum,
Sem. fœnugræci, an. ℥iij.
Flor. Chamæmel. Rom.
Sambuci, an. M. iß.
Coq. s. a. ex Cerevisiâ tenui, vel Aquâ purâ, ut fiat Cataplasma.

Lactis Ebutyrati Vires.

L IV. Ubi æstus magnus adest in parte Inflammatâ, *nec pinguia ferre possunt Ægri*, cavendum sedulò ab omnibus Oleis, & Oleosis; quin tunc semper utile observavi *Lac ebutyratum*, hoc est, Lactis Cremoris ebutyrati serum, in quo si fiat Decoctio, Cataplasma hujus vi Æstum temperabit egregiè, quin *ne Inflammationi facilè copuletur Erysipelas*, impediet.

Unguenta, vel Emplastra.

L V. Si magis arrideant Ægris *Unguenta, Emplastrave*, nec à pinguibus lædantur; inungi poterit semel aut sæpiùs pars dolens *Unguentis* Agrippæ, de Althæâ simplici, vel Composito, Pectorali, &c. aut solis, aut additis *Oleis* convenientibus, Lilior. alb. Amygdalar. dulc. & similibus ad Linimenti consistentiam redactis; ac mox ei imponi *Emplastrum* Diachylon simplex, & aliquando cum Gummi, ut & Mucilaginum, imprimis ubi multâ Pituitâ, eâque viscosâ scatet Corpus, & Sanguis.

5. Pus educitur.

L VI. 5. His aut similibus medicamentis promotâ & absolutâ *Puris Generatione*, *non est procrastinanda Ejusdem Eductio*, cùm ipso præsente Dolor perseveret, educto minuatur; quin Pus morâ reddatur acrius, ideóque nocentius, atque ab ipso partes vicinæ magis, magisque corrumpantur, sicque Ulcus majus, adeóque curatu difficilius efficiatur; imprimis quando Vasa vicina corroduntur à Pure illo acriore facto, & naturâ suâ existente acido.

Apertura in parte affectâ.

L VII. Rariùs quidem sponte, nec nisi tempore longiore aperitur Apostema profundiùs hærens: quapropter, ubi ex partis affectæ Mollitie tactui manifestâ, ut & Rubedine ac Dolore diminutis Puris perfecti præsentia innotuit, quoties licet, aut *Cultello* acuto, aut potentiali *Cauterio* parandus Puri exitus, & quidem in loco Tumoris maximè molli ac declivi.

Facta Cultello, vel Cauterio potentiali.

L VIII. Quòd si neutrum admittat Æger, aut delicatulus, aut morosus, danda opera, ut versùs corporis superficiem alliciatur Pus, quò citiùs ab Ipso perforetur corrosa Cutis, cui usui serviet Emplastrum sequens mihi sæpè probatum, quod

Vel Emplastro.

℞. *Mellis opt.*
Farinæ secal. an. ℥j.
Vitell. ovi N. j.

Ejus Usus.

Imponantur igni blando, & agitentur ad Emplastri consistentiam: Extendatur supra linteum densum, & applicetur parti affectæ, indies renovando.

Ficus contusi.

L IX. Possunt *Ficus* etiam contundi & Cataplasmatis modo calidæ applicari loco Tumoris maximè molli ac eminenti, quò sic facilitetur & promoveatur Abscessûs apertio.

Quâ ratione Pus educendum.

L X. Ubi autem Puris multùm continetur in Abscessu, cavendum sedulò, ne omne unâ vice educatur, sed partitim; quoniam vires Ægrorum non parùm prosternuntur aliàs. Ubi verò Puris parùm adest, nil nocet omne effluere, quod aptum est, paratumque, ut effluat; omissâ pressione forti, vel diutinâ, multis Chirurgis familiari, à quâ nunquam observavi aliquid commodi evenisse Ægris, sæpiùs multùm incommodi. Quoties autem in loco ab apertione remotiore Pus hæret, aut sinuoso duntaxat ductu ad locum apertionis fertur, toties licet, convenitque partium pressione blandâ ipsum propellere foràs.

6. Ulcus mundatur & consolidatur. Balsami Sulfuris compositi vires.

L XI. 6. Viâ Puri factâ & apertâ pergendum statim ad *Ulceris Mundationem* ac *Consolidationem*; in quem finem varia solent adhiberi medicamenta, quæ omnia nec culpo, nec carpo. Ego sæpiùs cum admiratione consideravi *Balsami Sulphuris* Terebinthinati, Anisati, &c. effectum in hoc casu laudabilem, multisque incredibilem, si ejus aliquid Ulceri instilletur, aut illinatur. Mox enim novi Puris generatio ita fuit inde diminuta, ut non rarò hujus unius Balsami ope intra paucos dies plenè curata fuerint & in Mammis, & alibi excitata post Inflammationes Apostemata notabilia.

In quo consistat Ulceris Mundatio & consolidatio.

L XII. Ex hoc autem Experimento haud parvi pendendo censui Ulcerum Apostemata consequentium Mundationem ac Consolidationem consistere in *Correctione Puris acidi*, *rodentisque* Ulceratæ parti adhærentis, atque Sanguinem ipsi nutriendæ dicatum ex parte saltem corrumpentis, ac in novum pus vertentis: *Corrigi* verò illud *Pus* parti affectæ adhærens à *Sulphuris Balsamo* laudato, imprimis ratione *Olei Aromatici*, adeóque *Sale Volatili Oleoso* abundantis; à quo Spiritus Acidus in Pure luxurians, quin Sanguinem in Pus indies corrumpens non tantùm obtundatur, sed insuper mitigetur, emendeturque ita, ut affluens Sanguis partes priùs consumptas

Quâ ratione Pus corrigatur à Sulphuris Balsamo.

brevi

brevi reparet, Consolidationemque ultimam expediat.

LXIII. Quid ex hoc Experimento ampliùs deduci queat ad Medicinam in aliis quoque perficiendam expendant, judicentque tùm Medici, tùm Chirurgi & Ingeniosi, & Iudiciosi. Adderem libens plura, nisi multa, operosaque negotia mea denegarent mihi ad rem hanc, & alia peragenda otia necessaria.

CAPUT XLI.

De Spirituum Animalium in Cerebri, ac Cerebello Generatione aut Secretione læsa.

Sanguis non tantùm Partium Continentium; sed etiam Contentarum materia. In Cerebro Spiritus Animales à Sanguine secerni. Hæc Secretio quot modis lædatur. 1. Quando Nulli secernuntur Spiritus. Vel Pauciores.

I. NOn tantùm *Partibus* corporis consistentibus ac *Continentibus* nutriendis ac restaurandis, verùm fluidis quoque ac *Contentis* ubivis *præparandis ac reparandis materiam subministrat Sanguis.*

II. In *Cerebro* namque, ac *Cerebello* (sicut docuimus Disput. nostr. Med. IV. §. 28. & seq.) *Secernitur à reliquâ Sanguinis massâ Spiritus Volatilis Animalis* nomine mox indigitandus; qui quamvis Oculis corporis forsan non cernitur, ac sentitur, Ratiocinatione tamen solidâ, eâque multiplici demonstratur Menti.

III. Hæc *Spirituum Animalium Secretio*, vulgò Generatio dicta, læditur, 1. quando *Nulla*, vel *Parcior* saltem contingit. 2. quando *Nimia* forsan, vel *Copiosior*, fit. 3. quando *Malè affecti* prodeunt Spiritus.

IV. 1. Si aliquando *Nulli* secernantur Spiritus Animales, Hominem diu superesse posse haud fit mihi verosimile, quin mox ipsum Motu, Cordis præsertim atque Thoracis, Diaphragmatisque destitutum extingui arbitror.

V. Sæpius *Pauciores* à Sanguine secerni Animales Spiritus satis manifestum, & quidem nunc *Sanguis*, nunc *Cerebri*, *Cerebellive culpâ*.

Quod fit quandò Sanguis parum Spiritus in se continet. Vel ei penitius inhæret.

VI. *Sanguinis* culpâ hoc fit, 1. si is *parum Spiritûs Volatilis in se contineat*, propter *Alimenta similia* diutiùs vel ultrò, vel fortuitò; vel vi usurpata.

VII. 2. Si massæ *Sanguineæ* is *penitiùs inhæreat*, propter *Alimentorum Fermentationem in Ventriculo deficientem*, aliudve simul assumptum *Spiritus cum Sanguine intimiùs uniens*, quale puto *acerbum* omne atque *austerum*; quo etiam videntur facere inter Causas evidentes. 3. *Animi Mœror*, ac *Metus* magnus, & imprimis permanens. 4. *Pigritia*, *Desidia*, *& Corporis quies*; 5. *Animus laxus* & nullâ re occupatus; 6. *Somnus longior & profundior*, &c.

Quando Cerebri Substantia extimè non satis est patula.

VIII. Si clarè ac distinctè assequeremur, ac conciperemus, quo modo & ratione sit affectum *Cerebrum ac Cerebellum* ad Spirituum Animalium Secretionem ritè absolvendam, non ita difficulter forsan determinare possemus, quo vitio idem laboret, quoties ipsius culpâ læditur ac minuitur illa Secretio.

IX. Utique *patulam & satis patulam* desiderari extimam Cerebri, Cerebellique Substantiam, quò per ipsam *penetret*, *coleturque* quasi *Sanguinis pars maximè spirituosa*, qui concesserit; *eandem solito compactiorem percolationi laudatæ ineptam* futuram concedet idem me judice.

Et quidem ob Frigus.

X. Hanc Causam videtur confirmare, quin probare *Frigus aëris, aquæ, nivisve* caput vehementer afficiens; à quo non tantùm Gravedo, sed parcior quoque Spirituum Animalium productio sequi solet. Quemadmodùm autem in Gravedine Glandulas Cerebri observamus affici & cogi à Frigore haud semper valdè magno; ita in Animalium Spirituum Secretione diminutâ existimem ipsum Cerebrum ac Cerebellum affici malè à Frigore valdè intenso substantiam ipsius mollem compingente, ac secundùm ejus porosos ductus ipsam cogente & coarctante.

Non semper eodem modo affici à Frigore caput, Cerebrum & Sanguinem in capite existentem.

XI. Quamvis autem non negem à Frigore externo, eoque magno affici posse malè ipsum quoque Sanguinem ad Cerebrum tendentem, quin coagulari eundem aliquando tùnc in suis vasis; non sequetur autem in tali Sanguinis Coagulatione Spirituum Animalium Secretio diminuta duntaxat; quin maximè Sanguinis motus impeditus, mox & Inflammatio, & quicquid talem in Capite Inflammationem solet comitari valdè grave; quod tamen in Animalium Spirituum Secretione à frigore impeditâ non observatur semper: unde patet non semper modo eodem affici à frigore Caput, atque Cerebrum, aut Sanguinem in Capite repertum.

Frigus tam externum quam internum hanc secretionem impedire.

XII. Quemadmodùm verò *Frigus externum* (hoc est, quod frigus in nobis producit, atque in Aëre, Aquâ & Nive reperitur) Animalium Spirituum Secretionem impedit; ita videtur *Frigus internum* (hoc est, quicquid existens in nobis Sensum frigoris producit ibidem, in febrium putà Intermittentium initiis) *Secretionem Spirituum Animalium itidem impedire*, unde ad Animalem Motum, quin omnes Functiones Animales dictas obeundas plerumque inepti sunt frigore febrili vehementi correpti: Quod arbitror Ego fieri à frigus patientibus halitibus unà cum sanguine ad Caput delatis, & partim Sanguinem quidem austeritate suâ cessioni partium spirituosarum ineptum reddentibus, partim Cerebri substantiam externam compingentibus, porosve ipsius sinuosos angustantibus, sicque parti sanguinis maximè Spirituosæ transitum ex parte saltem denegantibus.

Et quâ ratione.

2. Quando copiosius secernuntur Spiritus.

XIII. 2. *Copiosiùs* videntur *Secerni à Sanguine Spiritus Animales* in Hominibus Corpore, Animove Gaudio Præsertim & Irâ vehementer agitatis.

XIV. Hujus auctæ Spirituum Animalium Secretonis *Causa* quærenda, inveniendaque nunc in ipso *Sanguine*, nunc in *Cerebri*, *Cerebellique Poris* sinuosis.

Quod fit quando Sanguis abundat partibus Spirituosis.

XV. In *Sanguine*, quoties idem *abundat partibus spirituosis*, *Potui* præsertim generoso & spiritu volatili turgenti liberaliùs usurpato debitis; & ab *Aëre sereno ac mediocriter æstuante* ad spirituosarum partium secessum aptior redditur; accedente imprimis *Corporis motu concitatiore*, *Animive Affectu gravi* omnia vehementiùs in Corpore foràs propellente; quales sunt præ aliis *Gaudium & Ira* mediocritatem excedentia.

Et Cerebri Sinus porosi sunt patentiores.

XVI. A quibus non tantùm Sanguis ad Spirituosæ partis secessum copiosum fit aptissimus, sed *Cerebri* quoque *Sinus porosi vel Pori sinuosi* redduntur *patentiores*, ideóque ad Spirituum Animalium copiam majorem faciliùs transmitten-

tendam convenientiores.

3. Quando male sunt affecti.

XVII. 3. *Malè affecti*, *Depravativè* censendi Animales Spiritus, quando 1. *nimium Torpidi*, *Agitatiave* sunt, aut etiam *perperam Moti*; quando 2. *Impuri* sunt & à re quâvis præter naturam ipsis admistâ *Inquinati*.

In quibus id observetur.

XVIII. Animalium Spirituum Torpor, vel Agitatio nimia, Motusve inordinatus observatur facillimè in *Animali Motu* tunc simul læso; uti eorundem Impuritas & Inquinatio in *Sensibus* tam *Internis*, quàm *Externis* inde læsis.

Torpidi.

XIX. *Torpidi* & ad Motum inepti sunt Animales Spiritus ob *Vim Narcoticam* ipsis admistam, vel in *corpore* paulatim *productam*, vel forinsecùs *introductam* nunc ex *Aëre inspirato* & Carbonum fumo inquinato; nunc ab *Alimentis medicamentosis*, Potu generoso præsertim ac inebriante, ipsisve *Medicamentis*, Opio puta, omnibusque Opiatis perperam, hoc est, immodicè cujusvis respectu assumptis, vel applicatis.

Agitatiores.

XX. *Agitatiores*, nimisque moti occurrunt Animales Spiritus, & ob *Aërem* valdè *æstuantem*, & ob *Alimenta* multùm *Spirituosa* copiosiùs, non tamen in excessu maximo usurpata, & ob *Defatigationem Corporis* continuatam, & ob *Vigilias* diutiùs *Protractas*, & ob *Animi solicitudinem perseverantem*, & ob *Iram vehementiorem*.

Perperam moti.

XXI. *Perperam Moventur* Animales Spiritus frequentiùs in *Vertiginosis*, dum subinde *Objecta* ipsa, subinde *Locus*, in quo stat, sedet, aut decumbit Æger, subinde ipsus *Æger*; subinde hæc omnia simul creduntur in orbem verti ac circumgyrari. Huc referendus quoque *Affectus*, in quo se aut reverâ *præcipitari & cadere*, aut saltem *in casûs ac præcipitationis periculo versari* existimant Ægri, rogantque, ut prehensi firmentur contra præcipitationem, casumque metutum non tantùm infantes, sed adulti quoque.

Vertiginosi.

XXII. *Vertiginosi* Animalium Spirituum *Motûs* causa nunc est *Externa*, attentus nimirum Objecti rotati visus, vel etiam aspectus itidem attentus rerum valdè remotarum, vel sublimium, vel profundarum: nunc *Interna*, Corporis ipsius Gyratio diutina; quæ Causæ omnes sunt *manifestæ*: præter quas nonnunquam occurrunt aliquæ magis *occultæ*, Halituum puta, Flatuumque ascensus ad Caput, à quibus parti Sanguinis spirituosæ junctis, & unà cum Animalibus Spiritibus in Cerebri, Cerebellique Ductus translatis Motus rotationis (quo agitati sunt) communicatur Spiritibus Animalibus, sicque produci videtur Vertigo.

Conturbati.

XXIII. Aliquando vehementer conturbatâ atque *panico* præsertim & *vano terrore concussâ Mente* conturbantur quoque Spiritus Animales, agitatique nimiùm corpus reddunt vacillans, producuntque illum, de quo mox, Casûs metum nulli rationi, vel ratiocinationi cedentem.

Impuri.

XXIV. *Impuri* redduntur Spiritus Animales, tum ab *Aëre* impuro, nebuloso, variisve Plantarum sponte, suive ustione graveolentium, Cadaverum humanorum & brutorum, Mineralium accensorum, vel aliàs ignis vi actorum, & de sulphuris naturâ plus minùs participantium exhalationibus inquinato; tum ab *Alimentis* noxiis & corruptis, tempore nimirum arctioris annonæ, obsidionum, navigationum longinquarum, &c. tum ab *Animo* variis ac sæpè contrariis Affectibus simul & potenter agitato, unde ex Humoribus variis malè affectis excitantur necessariò halitus in abdomine diversi, moxque transferuntur inde ad Cor, hinc & ipsum Cerebrum Spiritus Animales infecturi.

Parcior Spirituum Secretior curatur. 1 Alimentis Spiritu Volatili abundantibus

XXV. 1. *Parcior* Spirituum Animalium *Secretio Curabitur*, 1. usurpando *Alimenta multo, & soluto Spiritu Volatili abundantia*, Vinum Generosum ritè fermentatum, ipsumque aliquando Spiritum Vini rectificatum, aut simplicem, aut aromaticum.

2. Promovendo eorum Fermentationem.

XXVI. 2. *Promovendo*, *Restituendove Alimentorum Fermentationem* in Ventriculo *deficientem*, per Medicamenta Cap. 7. §. 26. & 33. proposita; inter quæ cluet modò laudatus *Vini Spiritus*, ut & *Sal volatile* quodvis cum tantillo Vini, alteriùsve potûs ordinarii semel, aut sæpiùs inter prandendum, cœnandumque ad aliquot guttas usurpatum: postquam corrigit quoque omnem assumptorum, vel aliàs in corpore corruptorum *austeritatem*.

3. Liberando Animum à Tristitiâ.

XXVII. 3. *Liberando Animum à Tristitiâ & Metu*, idque Rationibus undecunque petitis, atque mentem afflictam excitantibus, recreantibusque.

4 Corpus exercendo.

XXVIII. 4. *Abigendo Pigritiem*, *corpusque moderatè exercendo*.

5. Animum rebus gratis occupando.

XXIX. 5. *Animum in rebus seriis*, *gratis tamen occupando*.

6. Somnum minuendo.

XXX. 6. *Somnum paulatim ac indies minuendo.*

Cerebri Frigus curatur sudorifero.

XXXI. Quoties ab *externo Frigore Aëris*, *Aquæ*, *aut Nivis* malè fuit affectum caput, sive *Gravedo* simul fuerit producta, sive *Animalium Spirituum Defectus* imprimis urgeat, toties observavi fœliciter ac brevi curari Ægros, si quàm citissimè fieri potest foràs propellatur iterum, quicquid penetravit in Caput, aliasve corporis partes noxam ipsis afferens, idque per Sudorifera semel, aut, quod præfero, sæpiùs & partitis vicibus assumpta, sed spirituosa & volatilia; quippe quę non tantùm alterant, corriguntque Frigoris, aliorumque ipsum comitantium malorum Causam, verùm emendant quoque noxam in Corpus *Continens*, *Contentumque introductam*.

Mixtura.

XXXII. In hunc finem formulam commendo sequentem.

℞. *Aq. fumariæ.*
Fœniculi, an. ℥ij.
Theriac. simpl. vel
Alteriûs Aromaticæ cujusvis, ℥j.
Spiritûs Salis armoniac. Gutt. xx.
Ol. Garyophyll. Gutt. iij.
Bezoard. Miner ʒß.
Laud. opiat. Gr. ij.
Syr papav. errat. ℥j.
M.

Ejus Usus.

Hujus medicamenti Cochlearia duo sumat Æger, atque mediocriter tectus expectet Sudorem; quem facilitabit, exoptatumque experietur, si semper post horam dimidiam tantundem ipsius assumpserit, donec erumpat sudor; tunc enim rariùs & parciùs eo utetur; usurpando subinde aliquid jusculi puri, aut cum tantillo vini ei admisti, quò Vires recreentur, & ad sudorem diutiùs ferendum aptiores reddantur. Nil enim æquè juvat ipsos, ac sudor aliquandiu blandè

blandè prolectus; quod me docuit sæpius Experientia.

XXXIII. Quoties ab *Interno Frigore*, aut Febrili, aut alio absque febrili paroxysmo subinde Homines corripiente, *Spirituum Animalium Secretio naturalis & sufficiens impeditur*, toties simili Sudorifero, sicut jam dictum, ritè usurpato nunc citiùs, nunc tardiùs prodeunte sudore restituitur citiùs, tardiúsve desiderata Spirituum Animalium Secretio humanæ fœlicitati tam utilis, ac necessaria.

XXXIV. Hujus namque, aut similis medicamenti & Spirituosi, & volatilis, & Aromatici ope cum sudore, aut insensili transpiratione discutiuntur, dissipanturque Halitus & Flatus noxium & molestum homini Frigus, quin Sensuum omnium Stuporem, Motûsque Torporem producentes.

Non ritè curatur Venæ sectione, nec Vomitu.

XXXV. Quotquot autem urgente tali externo, internove Frigore Sanguinem mittunt, aut per vomitum, secessumve mali causam se putant educturos, in vitæ, graviorum saltem malorum periculum conjiciunt ægros, sicut non semel hoc vidi factum à Viris in Librorum lectione, quam Symptomatum ægris obvenientium observatione magis versatis; & idcircò sibi metipsis æquè, ac aliis sæpius nocentibus. Tantùm potest falsis præjudiciis præoccupata, ideóque rebus ex æquo expendendis, decernendisque inepta Mens.

Copiosior Spirituum Secretio Minuitur. 1. Subtrahendo Potum Spirituosum. 2. Fruendo Aëre frigid. 3. Corpus minus exercendo. 4. Animum à gaudio & irâ liberando. Et hoc paulatim mutando.

XXXVI. II. *Copiosior Spirituum Animalium Secretio* ac Proventus *Minuetur* 1. *Subtrahendo Potum valdè Spirituosum*, ejusque loco substituendo magis *Aquosum*.

XXXVII. 2. *Fruendo paulatim Aëre magis frigido*, qualis montanus, vel marinus, imprimis Borealis, & Subterraneus.

XXXVIII. 3. *Minus agitando, exercendoque Corpus*, adeóque ipsum quieti & somno dando.

XXXIX. 4. *Animum ab omni concitatione vehementi Gaudij* præsertim aut *Iræ liberando*, ipsumque pacatum, tranquillum ac penè otiosum servando.

XL. Quoniam verò omnis mutatio subita esse solet simul periculosa; sedula est danda opera, ut paulatim contingant in notatis rebus nonnaturalibus desideratæ mutationes.

Diæta etiam mutanda

XLI. Quemadmodum autem memorata Diætæ vitia consequuntur patentiores Cerebri, ac Cerebelli Tubuli transcolandis Animalibus Spiritibus destinati & ordinati, non dubitandum, quin similiter Diæta priori subcontraria eosdem ad naturalem, laudabilemque angustiam redigat, rereducatque.

Torpidi Spiritus quib⁹ ad motum excitantur.

XLII. III. *Torpidi & ad Motum ineptiores Spiritus Animales excitabuntur, & à vi narcoticâ ipsis admistâ liberabuntur* per *Salia Volatilia*, sed *acriora*, *medicamentaque* omnia *mordocitate aromaticâ* prædita, Piper, Garyophyllos, Castoreum, Allium, Raphanum rusticanum, Sinapi, Cochleariam, Erysimum, & similia sæpius minore quantitate usurpata Ex. gr.

Mixtura

℞. *Aq. Cochleariæ.*
Erysimi, an. ℥j.
Tinct. Castorei. ʒj.
Ol. Garyophyll. Gutt. ij.
Syr. Cochleariæ, ʒvj.
M.

Ejus Usus.

Hujus misturæ Cochleare unum accipiat sæpenumerò Æger.

XLIII. Quòd si alicui suffeno Medico Mixturæ nomen sordeat, Decoctum paretur ad sequentis formulæ normam.

Decoctum.

℞. *Rad galangæ*. ʒij.
Raphani rusticani. ℥ij.
Fol. erysimi, *M*. ij.
Garyophyllo. ʒß.

Fiat Decoctio in vase clauso ex Aquæ & Vini albi ana q. s.,
In Colat. ℥xx. dissolv.
Syr. Cochleariæ, ℥iij.
Tinct. Cinnamom. ℥j.
M. f. Apozema.

Ejus Usus.

Hujus Apozematis Cochlearia quinque aut sex aliquoties in die usurpet Æger in lecto decumbens, ac mediocriter tectus, quò, si possibile, Sudor erumpat levis, ægrum levaturus.

Vis narcotica Spirituum quibus corrigitur.

XLIV. Horum autem medicamentorum ope non tantùm Animales Spiritus liberabuntur à suo Torpore, verùm ipsa *vis narcotica* vel in corpore tractu temporis genita, vel forinsecùs admissa quoque *corrigetur & tandem superabitur.*

A Sopore ad Stupore quomodo Ægri excitentur.

XLV. A Sopore ac Stupore Torporis ferè comite excitabuntur Ægri Objectis externis potentibus Sensus externos acriter moventibus, eorum interim organa non lædentibus. Sic Lux magna Oculis objiciatur; Sonus fortis excitetur Auribus propinquus; Odorata acria Naribus admoveantur, Spiritus salis armoniaci, Cornu Cervi, & similes; Aromata itidem acria, vel Salia Ori indantur; Corporis Cutis asperis pannis confricetur; Igni, Aërisque æstui, non item Frigori exponatur Corpus: postquam externo frigore excitari Torporem notum. Non sequitur tamen inde Opium similiter torporem producens pro frigido habendum, quoniam effectus idem procedere potest à Causis variis, sed variè agentibus: adde quòd amaricat Opium, naturâ pingui dotatum, quæ caloris volunt esse indicia: de quâ re propriè agendum in physicâ scientiâ, de cujus possessione licet glorientur multi, nullum reperi hactenus, qui Mathematicorum more dissentientium cogeret assensum.

Agitatiores Spiritus quomodo ad blandum motum reducantur.

XLVI. *Agitatiores, nimiúmque moti Animales Spiritus componentur & ad naturalem, blandùmque motum reducentur*, emendando, removendove Res non-naturales motui nimio ansam præbentes: Mutando scil. *Aërem* æstuantem in frigidiusculum; Minuendo *Alimentorum* Spirituosorum usum, ac in eorum locum assumendo, quæ Pituitam præbent parùm tenacem; Concedendo *quietem corpori* defatigato; *Somnumque* excitando blandum per Anodyna, & ubi res videtur exigere, Narcotica; Exuendo Animum omni *solicitudine* anxiâ & mordaci, ac imprimis resistendo *Iræ* acerbæ, conciliandoque Animo *tranquillitatem* amœnam & amabilem.

XLVII. Ipsos autem *Spiritus nimium agitatos ad decentem, compositumque motum reducent* blandè Musicorum Sonorum modulamina, sed potentiùs Anodyna, & tandem Narcotica prudenter, hoc est, partitim & quantitate parva usurpata.

XLVIII.

In gyrum acti Spiritus quomodò in ordinem reducantur.

XLVIII. *In gyrum acti Animales Spiritus reducentur in ordinem* remotis Causis externis, ac correctis internis, denique ad quietem aliqualem Spiritibus ipsis blande deductis.

XLIX. *Desinant* igitur Ægri *aspectare Objecta rotata, Remotiora, Sublimia & Ima*; desinant *corpus suum rotare*: quin potiùs omnem operam dent, ut *somnum capiant* medicamentis non semel in hoc capite laudatis, & alibi in formulas convenientes præscriptis.

L. Quoties absque notatis Causis manifestis ab occultis & quidem internis Causis pendet Animalium Spirituum gyratio, ac Vertigo, toties *Halituum, Flatuumque Productio & Ascensus impediri* debent, aut iidem *suffocandi* sunt, *discutiendive*.

Flatuum productio quibus impediatur. Quibus eorum Ascensus. Quibus iidem suffocentur. Et quibus discutiantur.

LI. Illorum *Productio impeditur* per Medicamenta *Humores Acrimonia & Glutinositate* peccantes *corrigentia*, & *minuentia*, quæ sæpiùs in superioribus sunt proposita.

LII. Eorundem *Ascensus impeditur* imprimis per Anodyna, & Narcotica sæpiùs laudata & commendata.

LIII. Iidem *suffocabuntur* assumptione liberali Apozematum ex aromaticis blandioribus & gratioribus paratorum.

LIV. *Discutientur* iidem per Olea præsertim ex Seminibus carminantibus vulgò dictis destillatione elicita; & Tincturas cum Vini Spiritu rectificato ex quibusvis Plantarum aromaticarum partibus per solam infusionem, aut subsequentem insuper distillationem eductas; additis ad majorem gratiam tum Syrupis, tum Aquis vulgaribus quantitate conveniente. Quales formulas plures hinc inde habemus in hoc libello in gratiam Tyronum.

Terrore conturbati Spiritus quomodò sedentur.

LV. Quoties à *Terrore vano & panico conturbati sunt cum Animo Spiritus Animales*, toties, quandiu sibi adhuc constat Mens, danda est opera, ut *averruncetur rationum potentium pondere iste pavor Lymphaticus*, & tum multis lethalis, atque *Somnus mox exulans* quibusvis auxiliis, adeóque ipsis narcoticis quamprimùm *reducatur*: nisi enim hoc fiat ocyssimè, brevi Medicina serò parabitur.

Impuri à rebus externis quomodò purificentur.

LVI. *Impuri redditi Animales Spiritus à rebus externis haud purificabuntur*, nisi remotis iisdem; postquam positâ, & manente causâ, ponitur & manet effectus. Removeantur proinde Aër quovis modo inquinatus, Alimentaque corrupta, eadem saltem vitet homo: qui prætereà usurpet medicamenta noxam plùs, minúsve in corpus introductam emendantia, expellentiaque.

LVII. Ubi notandum 1. *noxas* cum *Aëre* admissas commodiùs *Sudoriferis*, cum *Alimentis* autem assumptas *Vomitoriis & Purgantibus per alvum* protrudi foras.

LVIII. 2. *Emendantia* medicamenta utiliter usurpari posse tunc etiam, cùm laudatæ instituuntur Evacuationes: quæ continuari debent etiam, postquam institutæ sunt istæ Evacuationes; uti non rarò, antequàm instituantur.

Cur Author Salia Volatilia toties commendet.

LIX. Cùm ex hominis partibus omnibus levi artificio eliciantur Salia Volatilia (quibus proinde illas constare concludo) nulli debet videri mirum, si tam sæpè inter *Alterantia*, *Hominumque Humores depravatos Emendantia* medicamenta commendem, laudemque *Salia Volatilia*, *sed blanda*; quibus etiam nunc primas meritò tribuo in corrigendis, emendandisque noxis ab Aëre quovis modo inquinato, aut Alimentis pravis corpori contento præsertim communicatis. Nec dubito, quin, quotquot nunc ex iniquo præjudicio, aut petulentiâ merâ me culpant vel rident Salia Volatilia toties extollentem, si aliquando experiantur, quantùm ad hominum Valetudinem conservandam, restituendamve possint Salia ista ipsis nunc ita exosa, vel ridicula, pudore confusi rubore suffundantur ob spreta, contemptaque non tam mea dicta, quam vindicis Dei dona.

Impuri à rebus internis Spiritus quâ ratione emendentur.

LX. Quoties denique ab *Animi Affectibus variis & sub-contrariis hominem simul ac potenter agitantibus* (quod sæpissimè habet locum) Humores varii afficiuntur malè, atque ita, ut ex suo in tenui Intestino confluxu ac Effervescentiâ vitiosâ excitentur Halitus multifarij ad Cor ac Cerebrum quoque transferri, atque Spiritus Animales inquinantes ac impuros reddentes, toties 1. *Componendi* sunt *Animi motus immoderati*. 2. *Corrigendi* sunt *Humores vitiati*. 3. *Emendandi*, *Discutiendive* sunt *Halitus noxij*. 4. *Depurgandi sunt Animales Spiritus ab impuritatibus acquisitis*. Quæ omnia qui debeant obtineri, sæpiùs dictum in superioribus; ubi Salia volatilia, sed blandiora, plurimùm præstare poterunt: quicquid obstrepant & garriant in hoc Belgio multi Medici, rerum plerarumque naturalium Ignari, utut inani Doctorum titulo & aliquot annorum praxi qualicumque tumidi.

CAPUT XLII.

De Spirituum Animalium per Nervos Motu læso.

Spiritus Animales non tantùm Sensibus, & motui Animali; sed etiam humoribus temperandis inservire.

I. SEcreti à Sanguine in Cerebro ac Cerebello Spiritus Animales per continuatam ipsorum in Nervos Tubulatam Medullam deferuntur quaquaversùm, non tantùm ad *Sensus Externos*, & *Motum Animalem exercendos*, sed insuper, meâ saltem conjecturâ, imò sententiâ, ad *temperandos Humores quosvis*, *Bilem*, *Salivam*, *Succum Pancreaticum*, sive *Melancholicum*, *Glandularumque Conglobatarum Lympham*, & fortè ad *primariam Semini generando materiam* suppeditandam.

Spiritus per Nervos motus qualis.

II. Hic Animalium Spirituum per Nervos Motus secundùm naturam, me judice, *Continuus* est ac *Æqualis*; pro *Animi* tamen *Affectibus diversis mutabilis*, ac *Inæqualis*.

Quot modis lædatur.

III. *Læditur* autem hic Animalium Spirituum *Motus* 1. quando *Nulli*, vel *solito Pauciores*; 2. quando *Plures* ac decebat expediebatque; 3. quando *Inæqualiter, Inordinatè, ac præter, contrave Voluntatem ad partes quasdam*, vel *omnes* moventur per Nervos Spiritus.

1. Quando Nulli feruntur ad Organa Spiritus.

IV. I. Ubi *Nulli* feruntur ad Sensuum externorum, Motusve Animalis Organa Spiritus Animales, *Cessant toto illo tempore memoratæ Functiones*, Visus, Olfactus, Auditus, Gustus, Tactus, & Caloris Sensus, ut & in Apoplexiâ & Paralysi Motus.

Et quando solito pauciores.

V. Ubi autem *solito Pauciores* deferuntur ad eadem Organa Spiritus Animales, *Imperfectæ ac imbecillæ* observantur fieri eædem *Functiones*, in

Motu

Motu tremulo & infirmo, nec diu durante, in Visu debili ac mox defatigato, &c.

Utrumque fit culpâ

VI. *Nulli, solitove Pauciores* feruntur per Nervos Spiritus Animales nunc *suâ*, nunc *Nervorum* culpâ.

Vel Spirituum.

VII. *Spirituum Animalium* culpâ id evenit, quoties illi *plus*, *minusve Deficiunt*, aut *Torpidi* sunt: de quibus actum est capite proximè præcedente.

VIII. *Nervorum* culpâ Deficit Animalium Spirituum in totum, aut ex parte Motus ad partes, quando illi sunt *Dissecti*, *Compressi*, *Obstructi*, (dummodò queant obstrui) aut *Subsidentes*.

In eorum dissectione, compressione. Obstructione.

IX. *Dissecantur Nervi* à rebus quibusvis acutis, & Corpus vulnerare aptis.

X. *Comprimuntur* Nervi à *Vinculis*, *Tumoribus duris*, aut *Humoribus compactis*, nervisque incumbentibus.

XI. Haud posse Obstrui Nervos vel ideò censeo, quia ipsorum Tubuli, cùm sint angustis Cerebri, Cerebellique Tubulis continuati, nil admittent, quod non sit tenuissimum, ac in Cerebri, Cerebellive tubulos priùs penetraverit: In quos si quis Halitus, Flatúsve unà cum Spiritibus ingredi mox & in Nervos penetrare posse contendat, non video quâ ratione & vi judicet idem Halitus, Flatusve notatos iterum concrescere posse, ut Obstructionem ibidem pariant.

Et subsidentiâ.

XII. *Humores Pituitosos & Aquosos* circa *Nervos* hærentes ipsorum *Tunicas*, *Membranasve*, hinc & *Medullam* humectare, ac forsan eatenus laxare posse, ut *ipsa per subsidentiam collabens* Tubulos suos transmittendis Animalibus Spiritibus ineptos reddat, evincere videtur Paralysis à pluviâ frigidiore post vestes inde madentes hanc aut illam partem ita afficiente orta, ut nunc una, nunc plures partes Motum, ac Sensum plus minùs amittant.

2. Quando Nimij moventur per nervos Spiritus. Propter Animi Motum. Et irritationem.

XIII. II. *Plures*, quàm Externi Sensus, vel Animalis Motus ad sui perfectionem exigebant, *moventur per Nervos Animales Spiritus*; 1. propter *Animi Motum vehementem*, *Hominemque valdè angentem*, *torquentemque*, *Iram* præsertim, *Motum*, *Gaudiumve* immoderatum. 2. propter *Irritationem continuam & gravem* circa *Spinalis medullæ caput* in Convulsione Universali, aut in *partis affectæ parte sensili*, ejusve *Nervo* in Convulsione Particulari urgentem.

Quæ in Universali Convulsione oritur à Spiritu acido & acri.

XIV. Irritatio hæc ut plurimùm, & fortassis semper in Universali Convulsione primariò afficiente, ortum habet à *Spiritu acido & acri Halitûs forma* in *Medullæ Spinalis exortum* propulso, ipsamque nunc sine notabili, nunc cum ingenti dolore mordente; prout scilicet partem afficiendam minùs, vel magis offendit.

XV. *Halitus* hos *Acidos ex tenui Intestino*; si non semper, ut plurimùm saltem assurgere confirmabunt Symptomata concurrentia attento animo considerata & expensa.

XVI. *Halitus* eosdem *acrimonia* peccare *acida* evincent Symptomata eadem, ut & Curatio per simplicissima & notissima instituta.

XVII. Convulsionis Universalis secundariò afficientis, ac imprimis Particulari supervenientis Causa vera videtur mihi *Motus Spirituum Animalium* ratione Partis primariò affectæ *auctus*, & *impetuosus*, sensimque ob irritantis Causæ continuationem *auctior* & *impetuosior*; tandem malo pertinaciùs urgente quaquaversùm *impetuosissima*; quam ob rem omnes in universo corpore Musculi contrahuntur vehementissimè; producuntque Convulsionem Universalem.

In particulari verò convulsione à causis variis.

XVIII. Eadem Irritatio in Convulsione Particulari produci potest 1. Ab *Humore*, *Halituve Acri Acidoque Nervum* ad Musculum convulsione laborantem delatum, aut *Membranas*, *Tendinemve rodente*; 2. Ab ejusdem *Nervi*, *Membranæ*, *Tendinisve Punctura* qualicunque nunc externæ Causæ, nunc internæ, *Ossis* puta *fragmento* acuto, debitâ: 3. à quâvis alia Causa in *Musculi affecti* parte magis sensili, ac *Tendine* imprimis *Dolorem acutum* producente, Inflammatione putâ, Erysipelate, &c.

3. Quando inæqualiter, & præter voluntatem moventur Spiritus. Motus convulsivi causæ.

XIX. III. *Inæqualiter*, *Inordinatè*, ac *præter*, *contrave Voluntatem moventur Spiritus Animales per Nervos* ad Partes mobiles in *Motu Convulsivo*, ac *Tremore*, *Quassuve membrorum coacto*. Distinguendus namque hic *Tremor* quiescente licèt ac decumbente corpore molestus à *Motu Tremulo*, de quo dictum §. 5. quique quiescente corpore cessat, eodemque iterum moto repetit.

XX. *Motus Convulsivus* debetur *Spirituum Animalium in oppositos Musculos Motui auctiori, sed alternanti*, sive sit *Universalis*, sive *Particularis*.

XXI. Hic alternans Spirituum Animalium Motus consequitur *alternantem Irritationem in Nervis Animales Spiritus ad oppositos musculos deferentibus*.

Ubinam in Motu Convulsivo Universali fiat irritatio.

XXII. In *Motu Convulsivo Universali*, qualis frequenter occurrit in principio paroxysmi *Epileptici*, (nam succedere solet tandem Convulsio) *Irritatio* statuenda *circa primam Nervorum* ad Musculos varios tendentium *divaricationem*.

Ubinam in Particulari.

XXIII. In *Motu Convulsivo Particulari*, qualis subinde in alterutro Brachio, vel Crure, alibive observatur, ponenda *Irritatio circa Nervorum ad oppositos* ejusdem Membri *musculos* delatorum *exortum*.

Irritationis causa.

XXIV. *Irritatio* autem illa omninò adscribenda *rei valdè mobili & alternatim oppositos Nervos vellicare aptæ*, adeóque *Halitibus acribus & acidis*, frequentissimè à tenui Intestino assurgentibus & ad Nervorum originem penetrantibus.

Coacti Tremoris causa.

XXV. *Coactus Tremor* debetur *Animalibus Spiritibus inordinatè ac continuò cum aliquo impetu* ad trementium membrorum musculos per nervos propulsis: sive fuerit is *Universalis*, sive *Particularis*, sive corpus fuerit adhuc robustum, sive debile.

Inordinati Spirituum Motus causa.

XXVI. *Inordinati* autem illius ac *Continui cum Impetu Animalium Spirituum Motûs* Causa quærenda frequentiùs in ipsis *Spiritibus inordinatè agitatis*, ac præsertim in Tremore Universali; aliquando etiam in *Nervis continua, sed minùs gravi irritatione* (aliàs Motus Convulsivus contingeret) *vexatis*, quod existimo habere imprimis locum in Tremore particulari.

XXVII. *Inordinatè agitantur Spiritus Animales à Flatibus & Halitibus continuò ad Caput cum Sanguine ascendentibus*, atque unà cum Spirituosâ Sanguinis substantiâ *in Cerebri*, *Cerebellique*,

que, *mox Nervorum* quoque Tubulos pergentibus, Animalesque Spiritus inordinatè, ac impetuosè agitantibus.

XXVIII. A Nervorum Irritatione leviore produci aliquando Tremorem vel inde patet, quòd aliquando ipsum sequatur, aliquando in ipsum desinat Motus Convulsivus.

Spirituum defectus ob dissectos nervos incurabilis.

XXIX. 1. *Dissecti Nervi* cùm nequeant curari, hactenus *reparari nequit Spirituum Animalium Defectus* in parte quâvis. Quoniam verò plures plerumque Nervi ad eandem feruntur partem tum ad Sensum, tum ad Motum ipsi largiendum, non mirum, si uno, pluribusve Nervis dissectis in parte aliquâ permaneat sæpenumerò in ipsâ Sensus, & Motus, quamvis non parùm Diminutus, cum aliquo Partis Stupore ac Torpore.

Ob compressos Nervos restituetur per remotionem Vinculorum.

XXX. *Restituetur* Spiritibus Animalibus Motus per *compressos Nervos*, 1. solutis, remotisve *Vinculis* eos angustantibus.

Per Curationem Tumorū.

XXXI. 2. *Curatis Tumoribus Durioribus* per Medicamenta *Incidentia, Emollientia*, ac *Resolventia*, vel *Maturantia* de quibus agendum alibi.

Per eductionem Humorum tenacium Salium Volatilium usus

XXXII. *Incisis, Emollitis*, ac *Resolutis*, aut *in Puris imperfecti speciem deductis*, ac *eductis Humoribus tenacibus & compactis* per medicamenta descripta Cap. 40. §. 33. 34. 44. & seq. 50. & seq. Ubi unum incidit addendum, *Salia Volatilia* hìc externè usurpari posse cum magno successu, si usûs tempore jungantur fotibus, & cataplasmatibus; aut permisceantur Unguentis quantitate parvâ; quorum beneficium incredibile mirabuntur, celebrabuntque probi ac Deum timentes.

Defectus Spirituū propter Nervos Obstructos quî curetur

XXXIII. Si possent *Obstrui Nervi*, ac reverà notarentur Obstructi, conducerent præ aliis omnibus *Salia Volatilia* tum internè, tum externè usurpata, & sæpius in hoc Libello à me laudata & præscripta.

Ut & propter Nervos subsidentes.

XXXIV. *Humores Pituitosos & Aquosos circa Nervos hærentes, ipsorumque Membranas, Medullamque nimis humectantes, laxantesque Corrigent ac Tollent* tum interna *Sudorifera*, imprimis Aromatica, tum externa *Incidentia*, & *Discutientia*, inter quæ iterum laudo *Salia Volatilia*; quòd si multùm in Corpore redundent iidem, convenient quoque *Phlegmagoga*, & *Hydragoga* per vices usurpata: quorum formulas pluries dedimus in superioribus.

Quomodò curetur Spirituum Motus nimiâ copiâ per Nervos factus. 1. Propter Animi Affectum. 2. Propter Irritationem.

XXXV. 2. Quoties *majori*, ac decebat, oportebatque, *copiâ feruntur per Nervos Animales Spiritus* 1. propter *Animi Affectum vehementem* toties idem *componendus*, ad *mediocritatem saltem reducendus, Corporique Somnus*, etiam per *Narcotica*, ubi res desiderat, sed quantitate parvâ per vices usurpata, conciliandus.

XXXVI. Quoties idem contingit 2. propter *Irritationem continuam & gravem circa Spinalis Medullæ caput* in Convulsione Universali, & quidem à *Spiritu acido & acri ab Intestino tenui* eò delato, toties 1. *Humores acidi emendandi* sunt; 2. *Halituum proventus impediendus*; quin 3. *Acrimonia* eorundem *minuenda*, *temperandaque*; ac 4. ipsorum *Expulsio per Sudores*, aut *Insensilem transpirationem* procuranda; denique 5. *Pars ab ipsis affecta restituenda*, & *Dolore liberanda*; Ipsorumque 6. *Spirituum Animalium Motus nimius coërcendus*, & *ad tranquillitatem*, hoc est, *Motum pacatiorem deducendus*. Quæ omnia quî obtineri queant, non semel dictum est in superioribus, additis medicamentorum formulis convenientibus.

In particulari convulsione quando fit, ab humore vel halitu acri.

XXXVII. Quoties autem notata Irritatio in Particulari Convulsione est in *Partis affectæ parte sensili*, *ejusve Nervo* ab eodem *Humore*, *Halituve acido & acri facta*, toties conducunt modò laudata remedia, nisi quòd tunc *Externa* cum successu magno simul usurpari queant ex *Aromaticis & Volatilibus Salibus* parata; quæ similiter non semel proposita.

Quando fit à Nervi, Tendinisque Punctura.

XXXVIII. Quoties verò eadem Particularis Convulsio habet ortum à *Nervi, Tendinisve Punctura*, sicut aliquando id per Chirurgi imperitiam, præcipitantiam vel infortunium, Animumve turbatum in Venæ apertione fieri notum, toties quàm citissimè *Oleum Terebinthinæ calens cum Vini rectificato spiritu* in vulnus mittatur, sicut cum optimo successu in Carolo IX. Galliarum Rege factum ex consilio suo scripsit Ambrosius Pareus Oper. Chirurg. Lib. 9. Cap. 39.

XXXIX. Quòd si seriùs hoc fiat, vel non auscultet huic medicamento *Nervi, Tendinisve vulnus*, idem mox *dissecandus transversim*; cùm satius sit alicui parti actionem suam perire, quàm lethiferæ Convulsionis periculo Ægrum exponi.

Quando fit ab Inflammatione, aut Erysipelate, &c.

XL. Sic quoties ab *Ossium fractorum fragmentis acutis Nervi, Tendinesve Musculorum punguntur*, succedente mox Doloribus gravibus *Convulsione Particulari*, & tandem *Universali*, toties, ubi possibile, rescindenda sunt fragmenta ossium extrema & acuta, vel, si hoc neglectum fuit, aut fieri nequivit, & ad Universalem Convulsionem omnia inclinant, festinandum ad partis affectæ loco circa ossis fracturam commodissimo amputationem; cùm aliàs moriendum sit Ægro necessariò per Convulsionem Universalem.

XLI. Quoties ab *Inflammatione*, *aut Erysipelate*, &c. *Dolor acutus* excitatus *in Musculi parte magis sensili* ansam præbet *Particulari Convulsioni*, toties allaborandum sedulò, ut *Dolor* ille *Anodynis*, *vel Narcoticis* quoque tam *internis*, quàm *externis minuatur*, ejusdemque Caussa, *Inflammatio*, aut *Erysipelas*, &c. citissimè & suavissimè *curetur*, non omissis interim medicamentis auctiori Animalium Spirituum Motui minuendo & sedando utilibus, jam laudatis.

Motum Convulsivum Epilepsiam, & Convulsionem iisdem remediis curari.

XLII. III. Cùm *Motûs Convulsivi*, adeóque ipsius *Epilepsiæ Caussa* in corpore *remotior* non differat à *Convulsionis Caussa* itidem *remotiore*, nisi *agendi modo hìc continuò*, *ibi alternatim Nervorum initia rodente ac irritante*, non mirum, si plerumque *hi Affectus se consequantur*, & *iisdem remediis* §. 36. laudatis *curentur*.

Motûs Convulsivi recursus.

XLIII. Solet autem *Motus Convulsivus* plerunque *per intervalla nunc longiora*, *nunc breviora recurrere*, nec nisi *rarò permanenter affligere*, atque tunc, non secùs ac *Convulsio* ut plurimum *perdurare solita*, citiùs necare.

Tremoris Coacti curatio.

XLIV. *Tremoris Coacti* ab Inordinato, Perpetuo ac cum impetu facto Spirituum Animalium ad trementes partes motu, Flatibus, Halitibusque ipsis se admiscentibus, eosdemque ita per-

perperam concitantibus adscripto pendentis *Curatio* instituetur *Rationalis & dogmatica*, si 1. *Causa & Flatuum*, & *Halituum Materialis ac Efficiens Alteratione* conveniente *corrigatur*, & si quantitate auctâ simul peccaverit, *Evacuatione per Alvum* & quandoque per *Vomitum, Vrinas vel Sudores minuatur*; in quos fines utilia medicamenta, eorundemque formulæ in superioribus passim reperientur.

1. Causas ejus corrigendo, & evacuando.

XLV. Si 2. Eorundem *Flatuum*, *Halituumque productio impediatur* per medicamenta sæpiùs proposita.

2. Flatuum generationem impediendo.

XLVI. Si 3. *Flatus, Halitusque jam producti* & ubivis occurrentes *discutiantur*, aut ad *subsidendum cogantur* per medicamenta itidem non semel laudata.

3. Eosdem productos discutiendo.

XLVII. Si 4. *Animales Spiritus ad Inordinatum, Involuntarium, Impetuosumque Motum ab ipsis coacti* paulatim ab *ipsis liberentur* & ad *motum placidum, ordinatum & voluntarium reducantur*. Quorum prius fiet per Medicamenta *subtilissima & maximè volatilia*, *spirituosaque* Sudorem, Insensilem saltem Transpirationem promoventia, eosdemque sic foràs expellentia; posterius verò per Medicamenta tum *Anodyna*, tum *Narcotica* minore quantitate, partitisque vicibus usurpata: quæ bina simul exhibere nil impedit, quin expedit, cùm sic faciliùs ad Spirituum Animalium, noxiorumque Halituum & Flatuum locum pertingant, fœliciúsque opus utrumque absolvant commendata modò medicamenta, quorum formulas plures in hoc Libello reperies.

4. Animales Spiritus ad Motum placidum reducendo,

XLVIII. Qui à *leviore Nervorum* Spiritus Animales ad musculos deferentium *irritatione* producitur *Tremor*, *Curabitur* modo eodem, quo *Motus Convulsivus*; de quo jam dictum.

CAPUT XLIII.

De Sanguinis Plusquam-perfectione in Liene læsâ.

I. AD *Lienem* per Arterias *Sanguinem*, atque per Nervos *Spiritus Animales* adferri; iterumque a *Liene* per Venas quidem *Sanguinem*, per Vasa Lymphatica verò *Lympham* efferri, per Anatomica Experimenta Cupientibus omnibus notum esse potest, at Operi manum adhibentibus, ac ingenuis Veritatis Scrutatoribus ignotum esse nequit.

Sanguinem & Spiritus ad Lienem deferri, Sanguinem & Lympham à Liene efferri. Vnde Functio Lienis eliciatur.

II. Cùm autem præter quadruplicia nunc memorata Vasorum genera nulla sint hactenus observata, quæ aliquid ad Lienem transferant, aut è Liene auferant, meritò ex illis, ac imprimis secundùm id, in quo aliquid acceperunt singularis, *Functio Lienis naturalis* elicitur.

III. Utique *Vas breve* dictum non esse diversum à *Venæ Splenicæ* ramis; Vas, utrinque *à Liene ac Ventriculo Sanguinem revehens*, ad neutrum advehens, jam pridem evicimus per autopsiam.

Vas breve à Liene ac Ventriculo Sanguinem revehere.

IV. *Mirabilis Nervosarum Fibrarum* circa vasorum omnium in Lienem Ingressum *Textura*, hoc sæculo à solertibus Anatomicis detecta, non parùm meam de *Sanguine* ibidem *à Spiritibus Animalibus* copiosè appellentibus *subtiliore*, ac *spirituosiore præstando*, adeóque *plusquam-perficiendo* confirmat Conjecturam.

Sanguinem in Liene plusquã perfici.

V. Cùm enim *nec Sensui*, *nec Motui serviat Lien*, in alium finem notabili copiâ Spiritus excipit Animales, cui bono autem, nisi ut Sanguini affluenti jungantur, ac intimè misceantur, eundemque faciant solito magis subtilem ac spirituosum, hoc est, reliquo Sanguine (qui perfectus) perfectiorem, adeóque plusquàm-perfectum?

VI. Nec obstat, quòd aliqui Canibus superstitibus exsecuerint Lienem: potest namque Animal quodvis, quamvis ejus sanguis non sit valdè spirituosus, vivere. Non videtur enim tam simpliciter ad vitam, quàm commodiorem vitam datus Animalibus Lien; sicut Respirantibus tantùm dati Pulmones unà cum dextro Cordis Ventriculo. Adde quòd nec dum constat, num absque ullo sanitatis detrimento diu queant sic supervivere Canes.

Canes sine Liene vivere. Lien non tam ad vitam, quàm ad commodiorem vitam datus.

VII. Hanc proinde nondum ab ullo eversam, sed ab Animalibus Spiritibus petendam, pendentemq; *Sanguinis Plusquam perfectionem* in Liene absolutam *lædi* autumo, dum eadem aut *Minuitur*, aut etiam subinde *Augetur*, *postquam in mediocritate consistit Virtus*.

Sanguinis plusquam-perfectio in Liene quot modis lædatur

VIII. Quando *Minuitur Sanguinis Plusquam-perfectio Splenica*, metus est, ne tota *Sanguinis Massa* reddatur paulatim *valdè Glutinosa & multum Tenax*; qualem tam sæpè observamus in hoc Belgio mirè *Crustosam*, nimiúmque in superficie cohærentem, adeò ut vix acuto dividi possit cultro; sicut contrà, ubi *Aucta* est eadem *Sanguinis Plusquam perfectio*, metus est, ne *minùs Consistens* evadat *Vniversus Sanguis, nec satis concrescat, cohærentque*; nî ab opposito id compensetur *Acido austeriusculo*, à quo imprimis pendere videtur ipsius *Coagulatio naturalis*. Hanc ob causam putem non *Lymphæ cum Descendente Sanguine ad Cor pergenti*, atque Acidas, Austerasque Humorum partes secum vehenti, *verùm Bili cum Ascendente Sanguine ad Cor delatæ*, atque Consistentiam humorum impedienti *jungi* hunc *Sanguinem Lienosum in Hepate*.

Quando ea minuitur quid Sanguini eveniat. Vt & Quando augetur.

Quibus jungatur Sanguis Lienosus in Hepate.

IX. Videtur autem *Minui* posse hæc in scenam à Me producta *Plusquam-perfectio Sanguinis Splenica* 1. propter *Spirituum Animalium Defectum* tam *Vniversalem*; (de quo actum Cap. 41.) quàm subinde in *Liene Particularem* propter ipsius Nervos vel Pauciores, vel quâvis de causâ in opere suo impeditos.

Minuitur hæc Sanguinis Plusquam-perfectio. 1. Propter Spirituum Animalium Defectum.

X. 2. Propter *Sanguinem Glutinosiorem* ac *Viscosiorem*, undè minùs aptus est suæ Plusquam-perfectioni suscipiendæ.

2. Propter Sanguinem Glutinosiorem & Viscosiorem.

XI. Minui quoque posse videtur 3. Sanguinis Plusquam-perfectio *Lienis malè affecti culpâ*. Cùm enim per Lienis Vasa penetrare, atque aliquam in ipsis mutationem subire debeat cum Animalibus Spiritibus copulatus Sanguis, quin *ab ipso Lienis Parenchymate singulari aliquid ei expectandum veniat*, non est dubium. Nam si *solidius & firmius* ejus *Parenchyma*, non tantùm segniùs ac impeditiùs per ipsius vasa movebitur Sanguis, sed insuper *minùs promovebitur ejusdem attenuatio*, & *exaltatio*.

3. Propter Lienem malè affectum.

XII. *Augebitur* contrà eadem *Sanguinis Exaltatio & Attenuatio in Liene* 1. à *Spirituum Animalium* vel *Vniversali*, vel *in Liene* saltem *Particulari*

Augetur contrà. 1. A Spirituum Animalium.

ticulari abundantiâ, *Nervos multos*, *grandesve* in ipsum insertos consequente.

Abundantia.

XIII. 2. A *Sanguine Universo* propter *immoderatiorem Spirituosorum & Aromaticorum usum Tenuiore atque Spirituosiore*.

2. A Sanguine Spirituosiore.

XIV. 3. A *Lienis Parenchymate Teneriore Laxioreque* non tantùm Vasis locum liberum concedente, ast ipsius *Sanguinis attenuationem exaltationemque facilitante*.

3. A Lienis Parenchymate Teneriore.

XV. *Curabitur* 1. propter *Spirituum Animalium Defectum Universalem Diminuta* in Liene *Sanguinis Exaltatio & Plusquam-perfectio*, usurpando *Potum generosum* ac *Spirituosum* satis fermentatum, ipsumque adeò *Vini spiritum*, ac imprimis *rectificatum*, tam *simplicem*, quàm *Aromaticum*, cum *Sale Volatili* mistum.

Quomodò curetur Diminuta hæc Plusquam perfectio.
1. Propter. Spir. Animal. Defectũ Universalem, & Particularem.

XVI. *Spirituum Animalium Defectus* in *Liene Particularis* ob *Nervos pauciores* ad ipsum delato *Incurabilis* est; ast ubi *impediti* sunt *Nervi*, expediendi sunt *Medicamentis subtilibus & abstergendi vi præditis*, quæ nullibi magis elucet, quàm in *Salibus Volatilibus*, magno mortalium malo hactenus tam parùm notis, ideóque tam raro in usum revocatis.

XVII. 2. *Sanguinem Glutinosiorem*, *Viscosiorem* ac *Tenaciorem* nil æquè *incidit* ac *emendat*, quàm quodvis *Sal Volatile* diutinè quovis tempore, ast præcipuè inter prandendum, ac cœnandum cum vino, aliove liquore conveniente usurpatum.

2. Propter Sanguinem Glutinosiorem.

XVIII. 3. *Lienis Parenchyma solidius & firmius*, reddetur *laxius ac tenerius* per toties laudata *Volatilia Salia & Aromatica blandiora* longiori tempore continuata; postquam omnis *affectus chronicus* & moram nectens ab *Humore Pituitoso* suam originem trahit, eundem saltem Causæ suæ conjunctum habet, qui nulli remedio faciliùs, citiùs, aut tutiùs cedit, quàm Volatili Sali ex arte usurpato.

3. Propter Lienis Parenchyma solidius & firmius.

XIX. *Aucta* verò *Sanguinis Exaltatio* in Liene 1. propter *Universalem Spirituum Animalium* in corpore universo *redundantiam*, *Curabitur* Medicamentis *Subausteris* ex arte quantitate parvâ subinde usurpatis, & abstinendo à Potûs Generosioris, omniumque adeò Spirituosorum quotidiano & notabili usu.

Quomodo curetur Aucta Sanguinis Exaltatio.
1. Propter Spirituũ Animalium redundantiam.

XX. Eadem ubi solùm *grandibus Nervis* ad Lienem delatis debetur, non video, quî satis tutò usurpari queant medicamenta modò laudata, nisi quantitate minimâ.

XXI. Eadem Exaltatio *Sanguinis aucta* 2. in *Liene* propter *ipsum* ex immoderatiore Spirituosorum & Aromaticorum usu *Tenuiorem* atque *Spirituosiorem Curabitur*, partim valedicendo paulatim usui notatorum immoderato, partim usurpando prudenter Subaustera medicamenta & condimenta.

2. Propter Sanguinem Spirituosiorem.

XXII. Exaltatio eadem aucta 3. propter *Lienis Parenchyma Tenerius & Laxius*, *Curabitur*, si curari queat, per medicamenta subaustera non semel à me laudata tum interna, tum externa sat diu usurpata.

3. Propter Lienis parenchyma Tenerius & Laxius.

Caput XLIV.

De Bilis Generatione læsâ.

I. **L**ocum & *Modum Generationis*, *Secretionisve*, ut & *Usum*, *Modumque Motûs Bilis* verum, cum singulorum *Læsionibus*, *Causis & Curatione* tractare aggredior, rem profectò præ cæteris omnibus forsan etiam nunc in Medicinâ obscuram, ideóque arduam, quin dissidiorum, & contradictionum plenam.

Tractatio de Bilis generatione ardua.

II. *Suspicatus sum* quidem Disp. Med. 6. §. 36. secundùm Experimenta mihi tunc nota, *Generari Bilem ex Sanguinis per Arterias Cysticas ad Bilariam Vesiculam delati partibus ipsi maximè similibus*, & *per ejusdem Tunicæ poros in Cavitatem ipsam sensim penetrantibus*, *atque ibidem mox in eandem cum reliquâ Bile naturam abeuntibus.*

Bilis Materia & generationis modus.

III. Eandem *Bilem* censui ex *Folliculo suo propelli per Ductum Cysticum in Communem dictum, hinc partim per Intestinalem ad tenue Intestinum, partim per Hepaticum ad Venæ Portæ atque Cavæ ramos*, *inde unà cum ascendente Sanguine ad Cor in usus notabiles* in eâdem Disputatione propositos, & in sequentibus hîc Capitibus ampliùs proponendos.

Et per varias vias motus.

IV. Contra has meas de *Bilis Ortu*, *Motu & Usu* cogitationes à diversis varia quæsita, excogitataque sunt, aut sponte occurrentia in medium prolata experimenta & argumenta; quorum pleraque tamen ipsas (quantum ego saltem judicare possum) non tam falsitatis arguunt, quam dubias reddunt; excepto uno, de quo mox.

Adversus quæ variæ objectiones productæ.

V. Nec tantùm alibi à Viris Celebribus & Doctis mota mihi est publicè super hâc re controversia, sed, quod mireris, & de quo mei exultant Adversarii, etiam hîc à nonnullis ex discipulis meis Laureolam in mustaceo quærentibus, ne dicam triumphum insuper ante partam victoriam sibi canentibus non tam indictum est mihi, quàm illatum bellum, non apertum, sed opertum, tectumque, quo sperabant forsan aliqui me prius iri oppressum, quàm de pugnâ imminente, subeundâque certiorem factum.

Non tantùm à Viris Doctis, sed etiam ab Auctoris Discipulis quibusdam.

VI. Verùm enim verò, qui uni Veritati eruendæ, communibusque hominum commodis promovendis unicè addictus didici etiam Victus triumphare cum Victoribus, tot diversæ armaturæ agminibus neutiquam fui à proposito meo deterritus, quin potiùs in eodem alacriùs prosequendo plurimùm excitatus ac roboratus.

VII. Quamvis autem hactenus speraverim omnes, quibus informatione & manuductione ad praxin fideli (ut alia nunc reticeam amoris ac benevolentiæ clara testimonia) Parentis loco fui, juramenti sui, sponsionisve, quando hîc Medicinæ Doctores fuerunt creati, solenniter præstiti memores vicissim Me Parentis loco habituros, atque, si quid veritati, utilitative mortalium in meis vel dictis, vel scriptis existimarent se observasse minùs consentaneum (sicut ipsos, cæterosque Auditores meos rogavi sæpiùs)

Qui pro fideli informatione ejus existimationi & fortunæ plurimùm detrahere conabantur.

piùs) de eo me humanè monituros: Contrarium tamen hîc factum : quin Adversariis meis (quâ Promotionis spe nondum assequor) innotuerunt priùs, quàm mihi consilia ipsorum & artes, quibus existimationi meæ qualicunque ac penè fortunæ quoque gloriabantur aliqui plurimùm iri detractum. Idcircò de bono eventu securus, ubi per Amicos in Urbibus vicinis, mox in hâc quoque degentes ac de me, honoreque meo sic vacillante solicitos significatum est mihi, in quanto videretur multis versari fama mea periculo, ut cum majore nominis sui laude, inusitatique animi grati commendatione solennem ac publicam de me superato, prostratoque reportarent Filii mei Medici exoptatam victoriam, in Disputatione sub meo præsidio in Auditorio nostro Medico publicè habendam curavi sequens inseri Corollarium, quo primaria eorum argumenta continebantur.

Corollarii illorum Argumentis oppositi.

VIII. *Bilis humanæ Motum ex Folliculo suo per Ductûs Hepatici ramos ad Cor, nec* 1. *Folliculi defectus in Equis, Cervis, aliisque brutis; nec* 2. *Ductûs Cystici cum Intestinali ad obtusum, cum Hepatico verò ad acutum angulum insertio; nec* 3. *Cystici Ductûs ligatura, quin Folliculi exsectio, Bilisque, (sed pallidioris, fluidioris, & minus amaræ, quàm ex Folliculo ipso excipiebatur) in vase vitreo Intestinali Ductui alligato collectio evertunt.*

Acriter oppugnatū & defensum.

IX. Contrà quam meam positionem pugnatum est acriter 15. & 19. Decembris Anni 1668. à notatis Liberis meis Academicis ad epulum hoc invitatis; qui, secùs ac ego, arbitrabantur pro se stare tùm memoratas in Corollario Observationes Anatomicorum, tum Regulas de Motu singulares Mathematicorum, tum ingenii subtilis technas Logicorum: quo verò successu editum sit prælium illud, soli judicare potuerunt ac debuerunt Viri docti tunc præsentes ac præjudiciorum expertes. Ego saltem istius dimicationis superstes quovis tempore novum pro veritate in hâc de Bilis Motu vero Controversiâ etiam nunc multùm latente ampliùs eruendâ certamen qualecunque privatum, vel publicum, scripto vel vivâ voce cum quocunque honestè pugnaturo sum inire paratus.

De Bilis Ortu & Motu solæ consideratione dignæ rationes M. Malpighii

X. Sed, ut hanc rem ad Veritatis illustrationem majorem altiùs repetam, ultrò fateor inter argumenta contra meas de *Bilis Ortu, Motuque* Conjecturas à variis prolata & mihi communicata, me nulla offendisse, quæ valdè urgerent, præter ea, quæ in eximio suo *de Hepate Tractatu* 1666. Bononiæ edito, & anno sequente ad me misso habet *Vir multis nominibus Excellentissimus, nec tantùm in Naturæ arcanis per anatomen retegendis solertissimus, verùm in secus Sentientium opinionibus amicè atque placidè refutandis ad exemplum candidissimus & humanissimus Marcellus Malpighius.*

Iecur cōstare multiplicibus lobulis ad eosque terminari Vasorum extrema.

XI. Hic ex suis experimentis (quæ licet ob negotiorum multitudinem nondum similiter ipsemet capere potui, pro veris tamen à Viro tam *ingenuo* accipio) *totum Iecur* docet *multiplicibus constare lobulis; qui glandulosis coagmententur globulis; ad quos terminentur omnium vasorum afferentium ac efferentium, Venarum Portæ* atque *Cavæ, Arteriæ Hepaticæ, Nervorum, Ductusque Bilarii Hepatici,* quin & *Radicum ex Folliculo Fellis propagatarum extrema*: quæ omnia, quippe minima, licet non attingat *Sensus*, ita tamen se habere, sicut monet idem, *Rationi* videtur consentaneum.

Secretionē Bilis fieri in Acinis Glandulosis.

XII. Quibus sic observatis, suppositis vel concessis, *Secretio Bilis expectanda veniet in laudatis Acinis Glandulosis*; quemadmodum valdè probabiliter idem Vir *Ingeniosissimus* existimat *omnem Depurationem, Secretionemque Succi, sive Excrementitii, sive Proficui è Sanguinis massâ solis Glandulis haberi.*

Quāvis locus modusque secretionis Bilis Auctori esset mutandus, non tamen usus ab ipso assignatus evertitur.

XIII. Quamvis autem secundùm admissa *Illustris Malpighii* experimenta videam *Locum, Modumque Secretionis aut Generationis Bilis* à me hactenus creditum & assignatum, quin *Modum*, quo existimavi *moveri Bilem*, ex parte saltem mutandum; non video tamen, quòd ad Medicum ædificium perficiendum censeo primarium, & quò collimo, *Usum Bilis* à me propositum idcircò everti.

XIV. Nam, etsi suppositis ejus experimentis secerneretur Bilis in Glandulosis Hepatis Acinis, ferreturque ipsius pars aliqua rectà per Ductus Bilarios Hepaticos versùs eorum Truncum ad Intestinalem, & pars alia per Folliculi radices ad ejusdem Cavitatem, atque inde per Ductum Cysticum ad eundem Intestinalem, ipsumque Intestinum: *non sequitur* tamen inde 1. *Nil ejusdem Bilis transire ex iisdem Acinis ad Venæ Cavæ ramos minimos Acinis quoque implantatos.* 2. *Nil ejusdem Bilis per notatos Ductus Bilarios Hepaticos delatæ transire in Ramos Venæ Portæ ipsis arctè conjunctos.* Siquidem nec ab Ipso, nec à quovis alio, quod sciam, probatum est hactenus *Bilem secerni è Sanguine Venoso, non verò ex Arterioso.* Dicitur quidem, ast itidem non probatur ab Ipso, vel ullo alio *Venam Portæ munus explere Arteriæ*; quæ haud desideratur, sed adest *Hepatica.*

Ortus Bilis geminus.

XV. Antequam ad *Bilis* Motum pergam, unum de ipsius *Ortu* habeo monendum, etiam secundùm laudati Malpighii experimenta, geminum illum statuendum, alterum *simplicem per Ductûs Bilarii Hepatici ramos nimimos ex Glandulosis Acinis exceptæ*, atque rectà versùs Truncum majorem propulsæ; alterum *duplicem per Folliculi radices ex iisdem Glandulosis Acinis admissæ, moxque ad Folliculum ipsum delatæ, ibidemque aliquandiu* morantis, & *mutationem, si non novam, ulteriorem saltem subeuntis* ante, quàm per Ductum Cysticum effundatur. Unde fortassis (quod §. 8. extat) quæ *ex solo Ductu Bilario* excipitur *Bilis*, *pallidior, fluidior minus amara* est; quàm quæ colligitur *in Folliculo.*

Cur Bilis, quæ ex solo Ductu Bilario excipitur, pallidior, fluidior, & minus amara sit, quàm quæ ex folliculo.

Bilem ad Intestinū tenue, & per Ductum Hepaticum ad Cor moveri.

XVI. *Bilem ad Intestinum tenue moveri*, nemo negavit unquam, cùm facilè id evidentibus evinci queat experimentis; sed *Ipsam sursum per Hepar & Cavæ Venæ propagines ad ejusdem Truncum, & sic cum Sanguine ad Cor ferri* negant multi; Egoverò etiam nunc asserere haud dubito, duobus præsertim, ne nimis longus sim, argumentis motus; quorum alterum *Motum illum possibilem*, alterum *necessarium arguit*, etiam per *Ductum Bilarium Hepaticum.*

Probatur 1. Experimento.

XVII. *Posse Bilem per Ductum Hepaticum ad Cor ferri* nemo negabit, qui noverit *apertum esse ipsi per hunc Ductum, hinc & Cavam Venam viam,*

quod evincit Experimentum à me, aliisque factum, & Disp. Med. 6. §. 51. descriptum, quod fit Tubulum, hinc & Flatum immittendo in Ductum memoratum, ex quo sensim observatus est Flatus penetrasse ad Venæ Cavæ Truncum, dextrumque Cordis Ventriculum, ipsosque adeò Pulmones: postquam istæ partes omnes tumefactæ sunt ab illo flatu.

2. Ex Ictero.

XVIII. *Ferri necessariò Bilem ex Hepate versus Cor*, non tantùm ex Glandulosis ejus Acinis, verùm *ex ipso etiam Folliculo per Ductum Hepaticum* demonstrat *Icterus*; sive is adscribatur *Ductui Intestinali Obstructo*, quemadmodum est vulgaris Medicorum Sententia, sive is debeatur *universæ Bilis, ac præcipuè Cysticæ*, hoc est, *in Folliculo suo elaboratæ* (secundùm §. 15.) *Spirituositati auctæ*, quod ego existimo veritati maximè consentaneum ob rationes Cap. 46. passim proferendas.

XIX. Quemadmodum igitur *in Ictero*, statu hominis præternaturali, *fertur manifestè Bilis vel universa, vel saltem plurima versus Sanguinem*, ita *in mediâ sanitate*, statuque hominis naturali, *ejus multùm eò ferri* omninò statuendum est: cùm præsertim ne unica quidem ratio solida & assensum cogens contra hunc motum, quod sciam, prolata sit hactenus à quoquam.

XX. Atque his de *Bilis Ortu*, & *Motu* quodammodo secundùm Experientiam immutatis, permanente interim *Usu* à Me ipsi assignato, videndum quot & quibus modis *lædi* soleant singuli; & *Secretio* quidem, sive *Generatio Bilis lædetur* 1. quando ipsa plus, minúsve *Deficit*. 2. quando *Nimia* fit. 3. quando variis modis qualitate *Vitiosa* producitur.

Quot modis Bilis Secretio lædatur.

1. Defectu generationis.

XXI. 1. *Deficit* plùs, minúsve *Bilis novæ productio* tum *Sanguinis*, tum *Glandulosorum Acinorum* culpâ.

Culpâ Sãguinis

XXII. *Sanguinis* culpâ hoc fit, quoties desiderantur in ipso *partes reparandæ, restaurandæque Bili utiles ac necessariæ*, ipsique implexæ atque implicatæ, adeóque ipsius Secessum impedientes.

Quænã reparandæ Bili conducant.

XXIII. *Reparandæ Bili* conducunt *Aromatica* omnia & imprimis *amaricantia*, ipsaque *Salia volatilia*, & maximè *oleosa*.

Bilis contraria.

XXIV. *Contraria Bili* sunt *Acida*, & præsertim *Austera*, ut & *Viscosa, Terreaque* ipsius Secretionem impedientia.

Quænã Sanguinē ad Bilis Secretionem ineptum reddant.

XXV. Sanguinem autem talem præstant 1. *Aër* nebulosus & frigidus, adeóque Borealis. 2. *Alimenta* viscosa, & austera. 3. *Somnus* multus & profundus. 4. *Animi mœror ac terror*. 5. *Corporis quies* nimia. 6. *Alvus adstrictior*, & aliquando *laxior*.

Quando Glãdulosorum Acinorum culpâ deficiat Bilis.

XXVI. *Glandulosorum Acinorum* vitio *Deficiet Bilis*, quoties illi *ad promovendam*, ejus *Secretionem minus sunt apti*: quamvis quales in eum finem requirantur, necdum constet.

Inter Sãguinis partes, & secernendos humores esse affinitatem.

XXVII. Id saltem hactenus observavi, *Medicamenta, quæ Sanguinem ad cujusvis Humoris Secretionem aptum reddunt, reddere simul Partes, in & à quibus fiunt singulæ Secretiones, ad eandem Secretionem absolvendam aptas*: unde concludo talem inter Partes, Secernendosque in ipsis Humores esse affinitatem, ut ab eâdem re aut juventur, aut lædantur Sanguis, & Partes illi muneri dicatæ: Ex quâ affinitate spero futurum, ut aliquando excogitetur à quovis ad id vocato Natura cujusvis Partis cuivis Functioni aut Secretioni servientis.

2. Læditur Bilis Secretio ejus auctione. Culpâ Sãguinis.

XXVIII. 2. *Augetur Bilis* à Sanguine *Secretio* itidem nunc *Sanguinis*, nunc *Glandulosorum Acinorum* vitio.

XXIX. *Sanguinis culpâ* id evenit, quoties idem *abundat Bili constituendæ partibus valdè convenientibus*; nec *impeditur à contrariis* §. 24. notatis, propter Causas externas omnes, pleraque saltem ac potiores simul aliquandiu concurrentes.

Quænã Sanguinem Bili producendæ aptū reddunt.

XXX. *Abundat Bili producendæ* aptis partibus *Sanguis* 1. propter *Aërem calidiorem* ac æstuantem, atque adeò æstivum. 2. propter *Alimenta Spirituosa, & Pinguia*, & imprimis *Sale volatili oleoso* abundantia, qualia sunt Vina potentia & dulcia, Carnes pinguiores, Panis optimè Fermentatus; Cerevisia potentior & amaricans, &c. Huc faciunt Condimenta omnia tum aromatica, tum præsertim amarescentia. 3 propter *Vigilias* diuturnas. 4. propter *Iram* frequentem. 5. propter *Corporis motum* vehementem, aut multum. 6. propter *Alvum adstrictiorem*, Bile in corpore retentâ, vel *laxiorem*, ipsâ exsuperante, exitumque quaquaversùm quærente.

Dulcia Bilem turbare, & Vomitum & Alvi fluxum ciere.

XXXI. *Condimenta dulcia & saccharata, mellitave* non tam videntur mihi *augere*, quàm *turbare*, atque ad *vitiosè effervescendum excitare, ac cogere Bilem*: unde non rarò ipsorum usum nimium, adeóque abusum sequi solet *Vomitus* & *Alvi fluxus* noxius, quin aliquando simul lethalis.

Quando Glandulosorum Acinorū culpâ Bilis Secretio augetur.

XXXII. *Glandulosorum Acinorum* vitio *augebitur Bilis Secretio*, quando vitiosam & copiosæ Bili separandæ convenientem dispositionem ob eadem modò memorata Diætæ vitia primaria diutiùs continuata novam, vel saltem auctam sunt nacti.

3. Qualitate vitiosa producitur Bilis.

XXXIII. 3. *Qualitate vitiosâ* producitur *Bilis*, quoties 1. secundùm *qualitates suas sensiles proprias Colore* est diutiùs, vel obscuriùs flavescens; *Sapore* autem magis, vel minùs amarâ; *Odore* plus vel minùs acris aut fœtens; *Duritie*, quoties in calculos concrescens consistentiâ & firmitate prædita est notabili: vel 2. secundùm *qualitates sensiles communes*, naturali nunc *consistentior* est, aut *fluidior*; ac proinde nunc *glutinosior*, nunc *liquidior*, ut de *copia* mutatâ & jam propositâ nil addam.

Colores & Sapores & Odores à rebus diversissimis mutari.

XXXIV. Cùm & *Colores* & *Sapores* & *Odores* observentur *à rebus diversissimis mutationes incredibiles pati*, ultrò fateor me hactenus veras ipsarum Causas & Rationes accuratas exactè assignare non posse; hilari & grato animo à quovis tam felices illas accepturus. Quibus in opaco latitantibus, observationum tamen multitudine inveniendis, & ingenii ope in apricum proferendis utinam utilem Reip. laborem impendere haud detrectarent Magnorum Regum auctoritate institutæ ac necessariis ad rem talem absolvendam adminiculis haud dubiè abundè instructæ Societates Regiæ.

Quænã consistentiã Bilis augeant, quænam minuat.

XXXV. *Consistentiam*, hinc & *Glutinositatem Bilis*, ut & aliorum Humorum in corpore *Augeri* frequenti *Austerorum* usu, easdem contrà *Minui* à continuatâ *Volatilium Salium* & *A-*

crium

Acrium Aromaticorum usurpatione aliquot annorum observationibus sum edoctus.

1. Deficiens Bilis Secretio qui curetur.

XXXVI. *Deficiens Bilis Secretio* major aut minor, vel Sanguini, vel Glandulosis Hepatis Acinis debita *Curabitur* 1. *Aëre* naturâ vel arte Calente. 2. *Alimentis & Condimentis* Sale & Spiritu volatili abundantibus; & imprimis amaricantibus. 3. *Vigiliis* modum parum excedentibus. 4. *Iracundiâ* moderatâ. 5. *Corporis* exercitio aliquantò vehementiore. 6. *Alvo* servatâ tenerâ, non item fusâ, vel fluente.

XXXVII. Inter *Medicamenta* expertus commendo frequentem usum *Salium Volatilium Oleosorum*; ut & *Aromaticorum amarescentium* & imprimis *Absinthii* & similium quovis modo usurpatorum.

2. Eadem Aucta qui curetur.

XXXVIII. 2. *Aucta plus, minusve Bilis Secretio Curabitur* 1. *Aëre* frigidiore ac Boreali. 2. *Alimentis, Condimentisque* Austeris, Glutinosis, & parùm Spirituosis. 3. *Somno* etiam arte aucto. 4. *Animi mœrore* mediocri. 5. *Corporis quiete*. 6. *Alvo* servatâ subadstrictâ post subductam subinde Rhabarbaro Bilem.

XXXIX. *Medicamenta* hîc conducent omnia Consistentiam Sanguinis augentia, & *Austera, Terreaque*, quò spectant omnes Terræ pingues & sigillatæ, Bolus Armena, ut & Corallia, Margaritæ, &c. In quorum usu cavendum, ne incidat in Scyllam cupiens vitare Charybdim; usurpanda sunt ergò quantitate parvâ, & vicibus repetitis, quo sic paulatim emendetur Biliosis particulis turgens Sanguis.

3. Bilis Sapor minus amarus qui corrigatur.

XL. 3. *Bilis Sapor minus amarus* corrigetur frequenti usu *Condimentorum, Medicamentorumve blandè amarorum, Absinthii* præsertim, & ex ipso parati *Absinthitis*, & similium.

Ut & Ejusdem durities.

XLI. *Durities Bili* in calculos concrescenti conciliata *Curabitur* Graminis Succo & Decocto, ut & Nitri Spiritu tam puro, quàm dulci ex Vino, Cerevisiâ, &c. usurpato.

Nec non ejus Aucta Glutinositas.

XLII. *Aucta Bilis Consistentia & Glutinositas Curabitur Aromaticis* subacribus, & imprimis *Salibus Volatilibus* omnibus, sed maximè Oleosis.

Et contra ejus Aucta Fluiditas.

XLIII. *Aucta Bilis Fluiditas & Liquiditas Curabitur* prudenti ac continuato Usu *Austerorum*, sed blandiorum, Omphacii, Cydoniorum, Mespilorum, Prunorum Sylvestrium, &c.

CAPUT XLV.

De Bilis in Folliculo suo Retentione aut Excretione læsâ.

In causas, cur Bilis præter naturam in suo folliculo vel retineatur vel excernatur, inquirendum.

I. Cum in omnibus Animalibus *Vesiculam Bilariam* habentibus observetur semper *Bilis* satis multa eâdem Sanitatis tempore coacervari ac *retineri* (quæ si non perpetuò, per intervalla saltem *excernatur* per Ductum Cysticum, quocunque tandem ulteriùs amandanda) meritò in ejus ibidem præter naturam *Retentæ*, aut inde *Excretæ* Causas, & Curationem inquiritur.

Nimium Retinetur Bilis. Sui culpâ.

II. *Nimium Retinetur* ac proinde *accumulatur* in Folliculo suo *Bilis*, vel *sui* vel *Folliculi* culpâ.

III. *Sui culpâ Retinetur diutius* in suâ Vesiculâ Bilis, quoties *Glutinosior* existit, adeóque ad motum ineptior, aut *in Calculos concreta*, ideóque ad excretionem ineptissima: neque tam potens videtur Vesiculæ motus & contractio, ut inexistentes sibi Calculos queat expellere.

Ob glutinositatem.

IV. *Glutinosior* redditur *Bilis* ab *Alimentis* similibus vel *austeris Condimentis*, diu usurpatis; ut & *Aëre* frigido & aspero; *Animique Mœrore*: à quibus præsertim Succus Pancreaticus, hinc & Sanguinis Massa universa, mox & Humores omnes fiunt nimis Glutinosi.

& in calculos concretionem.

V. *In Calculos concrescit & coagulatur Bilis* à *Succo Lapidescente* quibusdam dicto, vel *Lapidem faciente* potiùs dicendo, quem ab *Acido austero* vim suam obtinere suspicor, postquam ab *Acido subtili & acri solvuntur Lapides, Calculique.*

Vel Folliculi culpâ.

VI. *Folliculi* sui culpâ *diutius* in eodem *Retinebitur Bilis*, quoties ob Bilis collectionem summam ipsius *Fibræ laxiores* fient, aut *deficient in eis Animales Spiritus*, imprimis propter ipsius *Nervos* malè affectos (quamvis rariùs Causam hîc alterutram locum habere putem) aut *obstructus* erit ejus *Exitus* à Bile in extremè *Glutinosum Humorem, Calculumve concretâ.*

Nimium contra excernitur. Bilis Sui culpâ.

VII. Eadem *Bilis excernitur nimium* è *suo Folliculo* itidem vel *sui*, vel *Folliculi* culpâ.

VIII. *Sui* culpâ, ubi *fluidior & liquidior Bilis* existit, ex nimio usu *Condimentorum, Medicamentorumve Aromaticorum, acriorum & amarorum*, ipsiusque *Salis Volatilis cujuscunque*; à quibus ante omnia redditur Bilis valdè Liquida & fluida, quin universus quoque Sanguis, mox & Humor quivis ex ipso secretus.

IX. Huc faciunt quoque *Aër fervidus* ac æstivus, *Ira* frequens, *Corporis motus* satis vehemens diu continuatus, & *Vigiliæ* protractæ.

Vel folliculi culpâ.

X. *Folliculi culpâ nimium ex ipso excernitur Bilis*, quoties idem *ad sui contractionem irritatur* valdè; quod videtur habere locum, quando ab *humoribus acribus & multùm volatilibus*, ipsisque adeò *Venenis* talibus, arsenico puta & similibus, vel in tenui Intestino priùs cum Bile vitiosè effervescentibus, atque halitus sui similes per Lacteas Venas versùs Cor, hinc cum Sanguine quaquaversùm & ad dictum Folliculum emittentibus, vel aliàs quovis modo eò delatis, ac rodentibus irritatur Folliculus; excitaturve in eodem Vitiosa cum Bile Effervescentia, unde ab elevatis tunc halitibus propter ipsorum copiam vel acrimoniam itidem irritatur ad sui Contractionem Folliculus.

Bilis glutinositas qui curetur.

XI. *Curabitur Bilis Glutinositas nimia*, mutando, quantùm licet, *Diætam* §. 4. notatam in subcontrariam, usurpandoque *Condimenta, Medicamentaque Aromatica subacria & amaricantia*, & imprimis *Salia Volatilia Oleosa*; quorum ope curavi sæpiùs Bilis tenacitatem excedentem.

Calculos ex Bile ortos esse, quomodo dignoscatur.

XII. Cùm difficilè sit Calculos ex Bile ortos dignoscere, non mirum si eorundem Curatio res inaudita videatur multis Medicis, Quoniam tamen, ubi Calculi post obitum reperiuntur in Fellis Folliculo, reliqua Bilis amurcam imitatur, sordibusque scatet ac fæcibus subsidentibus; qualem non semel vomitu excretam observavi; existimarem in talibus metum esse, ne aliqua Bilis pars concrescat in calculos, dum in tales fæces abit alia;

ideóque usurpanda tunc *Medicamenta* hosce *Biliosos Calculos solventia*, ut & *Concretionem quamvis impedientia*.

Calculos Biliosos dissolvit Gramen

XIII. Inter Calculos Biliosos dissolventia medicamenta non dubito referre (quod uno verbo attigi Cap. præced. §. 41.) *Graminis radices ac herbam*, vel distillatam, vel, quod præfero, decoctam, contusamve, Succumque ex ipsâ expressum, addito saccharo vel melle ad gratiam; postquam notum est multiplici experientiâ Boves & Oves, quibus, hyeme alimentum est fœnum, atque concrescit in Ductu Bilario lapidea, vel calculosa crusta, ubi Majo mense iterum gramine utuntur viridi, sensim ab illo liberari affectu; certo argumento inesse viridi ac recenti Gramini calculos dissolvendi vim, quæ perit, quando idem in fœnum exsiccatur.

Et Spiritus Nitri

XIV. Solvendis Calculis conducit quoque *Spiritus Nitri*, quem proinde commendo similiter in hoc casu; & imprimis, postquam cum spiritu vini factus est dulcis & blandus: qui tutò ex vino, cerevisiâ, aliove potu qualicunque, etiam medicato usurpari poterit ad Guttas x. xij. vel plures, idque aliquoties in die.

Concretionem calculo-sam quænam impediant: Folliculi distensio qui curetur.

XV. *Concretionem novam impedient Salia Volatilia quævis*, sed imprimis *Oleosa*; quippe quæ Bilem puram præstant, defæcatamque, sicut multiplici sum edoctus experientiâ.

XVI. Si post Bilis collectionem magnam, *Folliculique* Distensionem summam, ejusdem *Fibræ laxentur valdè*, non video ipsas nisi sensim restitui posse, usurpatis aliquandiu tam internè, quàm externè *Aromaticis* blandioribus.

Animalium Spirituum defectus quî curetur. Ut & Obstructio in Folliculi ductu.

XVII. *Animalium Spirituum Defectus* reparandus *Spirituosis Alimentis* prudenter, hoc est, quantitate parvâ, sed diutinè, usurpatis.

XVIII. *Obstructio in Folliculi Exitu aut Ductu* existens, & à *Bile in tenacissimum humorem aut calculum concretâ* ortum habens *Curabitur* solvendo illum Humorem, Calculumve per Succum recentem, aut depuratum, Decoctum, Aquamve Graminis sæpiùs exhibitum, addendo ad gratiam Spiritum Nitri aut simplicem aut dulcem, unà cum saccharo, aut melle.

Bilis fluidior quî emendetur.

XIX. Contrà *Bilis Fluidior ac Liquidior Emendabitur*, ejusdemque *Nimia Excretio Curabitur* vitando *Medicamenta*, *Condimentaque Aromatica*, omniaque *Salia Volatilia*, & ipsorum loco usurpando quævis *Subaustera*, Omphacium, Pruna sylvestria, eorundemve Succum, Terras pingues varias, Bolum Armenam, Terram Lemniam, Sigillatamve quamvis.

Ejusdem copiosa excretio à Venenis quî curetur. Venenorum acrimonia quibus temporetur.

XX. *Aër calidus* in *frigidum* mutandus; *Ira* in *Mœrorem*; *Corporis Motus* in *Quietem*; *Vigilia* in *Somnum*, quibus aliquid indulgendum.

XXI. Quoties ab assumptis *Venenis* facta est Folliculi Fellis magna irritatio, *Bilisque copiosa Excretio*, toties modis omnibus *temperanda* Venenorum *Acrimonia*, quin ipsa per *Vomitum vel Alvum* quantocyùs *expellenda*.

XXII. *Temperant & Obtundunt Acrimoniam Venenorum* præ omnibus aliis fœlicissimè *Pinguia*. Unde in vulgari etiam usu sunt *Lac dulce*; imprimis calens, calefactumve, Oleum Olivarum, vel Amygdalarum dulcium, Juscula pinguia, Decoctum Ficuum, & similia, quæ sola, vel cum Aquâ tepidâ copiosè, ac sæpiùs assumpta obtundunt, diluunt & ad evacuationem sursum, deorsumve apta reddunt Venena voluntariè, fortuitòve admissa.

XXIII. Possunt, ubi hæc non sufficiunt, exhiberi aliquando blanda Vomitoria, vel Purgantia per alvum.

XXIV. Ad *Obtundendam* verò *Veneni acrimoniam*, eandemque ad interiora serpentem foràs *per corporis habitum propellendum* conducunt *Opium*, omniaque *Opiata*, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Orvietanum, &c.

Bilis effervescentia vitiosa quî temperetur.

XXV. *Bilis Effervescentia vitiosa* tum in *tenui Intestino*; tum in *Fellis Folliculo impedietur*, *temperabitur*, *tandemque compescetur* per modò laudata *Opiata*, imprimis Diascordium, ut & *Subaustera terrea* itidem modò laudata, Terram Lemniam, & Sigillatam, Bolum Armenam, Sanguinem Draconis, Lapidem hæmatitem, Oculos cancri, Margaritas, Corallia, Cretam, &c.

XXVI. Formulas Medicamentorum ubique non addo, cùm facilè sit vel Tyroni Medico ex plurimis jam in superioribus propositis novas & unicuique Indicationi satisfacientes concinnare.

CAPUT XLVI.

De Bilis Motu ad Intestinum impedito, ac in specie de Ictero.

Bilem ad tenue Intestinum defluere.

I. Bilem in statu maximè sano ad *tenue Intestinum per ductum ipsius Intestinalem defluere* non tantùm Partium harumce omnium Fabrica, & Structura, verùm ipsa Bilis in dicto Intestino reperta, quin alvi fæces ab ipsâ tinctæ satis, superque probant; ne argumenta proferam ab eâdem Bile in statu non-naturali aut præternaturali per Alvum, vel Os satis meracâ, & quidem copiâ notabili excretâ desumpta.

Hic Bilis motus quot modis impediatur.

II. *Impeditur* aliquando *Bilis ad Intestinum Motus*, quando Ipsa *glutinosior* est ac *viscosior* ideóque ad motum ineptior; de quo vitio actum Capite præcedente; vel quando aliqua in *Ductu Cystico*, vel *Intestinali* existit *Angustia*, propter quam difficiliùs, adeóque segniùs, parciùsque per Ipsos movetur Bilis; quod tum à *Bile valdè glutinosâ* Ductuum notatorum parietibus agglutinatâ, tum ab eâdem *in calculosam materiam* concrescente, itidemque notatis parietibus sensim adhærente fiet. Nam non videtur impossibile accidere aliquando hominibus, quod tam frequenter hyemis tempore observatur evenire pecudibus ac pecoribus.

Quomodò in totum tollatur.

III. *Tolletur in totum* Bilis descensus ad Intestinum ab *Obstructione Bilarii Ductûs Intestinalis*, vel propter ipsam *Bilem maximè glutinosam* Ductum illum paulatim magis, magisque obducentem atque tandem *in totum opplentem*, vel propter eandem *Bilem lapidescentem* atque totum Ductum similiter *obturantem* ortâ.

Icteri causa vulgaris.

IV. *Ab Obstructione* notatâ Ductûs Intestinalis docent vulgò *Bilem in descensu suo naturali planè impeditum ascendere vi ad Hepar*; sicque *ferri ad Sanguinem*, mox cum ipso transferri *ad corporis habitum & superficiem*, ibidemque *parere Icterum*.

Non sufficiens.

V. Quamvis autem existimem posse aliquando *ab Obstructione* dictâ excitari *Icterum*,

non

non puto tamen sufficere istam obstructionem ad illum producendum, nisi *novam mutationem subeat in suo* præsertim *Folliculo tunc subsistens Bilis.*

Ejus rationes. Experimenta Anatomica & Practica conjungenda.

VI. Id ut sentiam, plurima me movent, ac quodammodo cogunt Experimenta tum Anatomica, tum Practica; quæ optarem conjungi semper, quoties licet, ab iis, qui rem utilem cupiunt præstare mortalibus, adeóque ipsi Medicinæ in rerum Naturalium, Medicarumque obscuriorum illustratione Nam sæpenumerò evenit, ut quædam Experimenta Anatomica videantur contradicere Practicis, unde ex diutinâ illorum collatione inter se, atque circumstantiarum omnium pensitatione accuratâ Veritas fœliciùs & utiliùs elucescit. Hoc verò si negligatur, obscuratur potiùs nostra notitia, & confunduntur magis res jam per se minùs distinctè nobis occurrentes.

In Ictericis non semper esse Ductuum Obstructionem

VII. Observavi autem 1. in *dissectione Ictericorum non semper obstructum esse Ductum aut Intestinalem aut Cysticum.*

Non semper pallere Alvi excrementa.

VIII. Observavi 2. *non semper in Ictero pallere Alvi excrementa*, licèt solito essent minùs tincta.

Icterum ab Animi Mœrore produci.

IX. Observavi 3. non tantùm à *Veneno* peculiari, verùm *ab Animi mœrore gravi & inexpectato sæpè citiùs productum Icterum*, quàm ut quis aut sibi, aut aliis persuadere possit *productam* tam subitò à quacunque demùm Causâ tunc præsente atque agente *in Ductibus Bilariis Obstructionem.*

Curari à Medicamentis Obstructiones non solventibus.

X. Observavi 4. *Curari* & quidem *sat citò Icterum à Medicamentis quorum ope solutam*, vel tam *citò solutam Obstructionem vix aliquis credat*, nisi præjudicio præoccupatus. In hunc censum refero cum *Cannabis semine decoctum Lac bubulum*, cujus tamen unius beneficio plures curavi, & à plebeijs novi curatos: huc refero *Saponem* tum cum *Olivarum*, tum cum *Raparum Oleo*, vel *Balænarum pinguedine* paratum, itidemque *Lacte solutum* & assumptum.

Infantes cum Ictero nasci, aut primum natos non affici

XI. Observavi 5. *Infantes multos nasci cum Ictero, aut mox post partum ipsis erumpere Icterum.*

Eũ produci absque Ductûs Bilarii Obstructione;

XII. Ex his Observationibus cum pateat *Icterum posse produci absque Ductûs Bilarii Obstructione*, quæritur meritò, quænam vera sit, aut esse possit ejus Causa?

Symptomata Icterum instantē aut præsentē indicantia.

XIII. Hæc ut fœliciùs & faciliùs eruatur, præmittam Symptomata Icterum instantem aut præsentem indicantia vulgò nota, mox alia quædam jungam à paucis forsan notata.

Dolor compressivus. Anxietates & Lancinationes.

XIV. Solet igitur *Icterum frequentius præcedere ac in principio* etiam *comitari Compressivus Cordis Dolor* dictus, & *circa Ventriculi regionem inferiorem maximè molestus*, concurrentibus *anxietatibus, atque obscuris in dextro hypochondrio*, ubi & *Bilis Folliculus, & ejus Ductus* existit, *Lancinationibus.*

Alvi Excrementa alba. Alvus segnior.

XV. *Alvi Excrementa ferè albent*, suntve *coloris cineritii*, nec à Bile, uti aliàs, diversimodè tincta; quin *segnius ad dejiciendum Ægri solicitantur.*

Urinæ obscurè rubentes, & lintea colore croceo tingentes

XVI. Mox *Urinæ* prodeunt *obscurè rubentes*, atque immissa lintea vel chartam *colore croceo inficientes.*

Color Citrinus in facie, collo, adnatâ Oculorum tunica, & universâ corporis cute.

XVII. Tandem in *facie ac collo*, & magis evidenter in *adnatâ Oculorum tunica*, eorum album constituente, hinc per *universam corporis cutim Color Citrinus & flavus*, quin aliquando ad *viriditatem obscuram vergens* exurgit; unde nunc *flavus*, nunc *niger* vocatur *Icterus.*

Pruritus

XVIII. Ubi inclinat Icterus, nonnunquam *pruritus magnus* sentitur *in totâ corporis superficie.*

Icterus à Spiritûs Vini abusu. Ut & Ascites

XIX. Inter Causas externas non raro vidi ex *Spiritûs Vini*, aliorumque *Potuum generosiorum abusu* productum *Icterum*, & huic succedentem *Ascitem*, utplurimùm lethalem.

Bilem in Ictero Sanguini solitò minùs permisceri.

XX. Quibus omnibus ritè expensis censeo, sive locum habeat cujusvis Ductûs Bilarii Obstructio, sive talis Obstructio fingi nequeat, *Bilem* tunc *subire mutationem notabilem, propter quam moveatur & feratur impetuosiùs & copiosiùs versus Sanguinem*, cui tamen *solitò minùs permisceatur*, sed ipsi duntaxat *confundatur*, ideóque faciliùs ab eodem recedat, & non tantùm Cuti, partibusque externis, verùm Musculis quoque, atque Visceribus se jungat, & illa Calore suo inficiat & tingat.

Secundũ Naturã verò intimè uniri humoribus

XXI. Bilis enim naturaliter se habens tum in tenui Intestino, tum etiam Cordis Ventriculo dextro haud laxè tantùm, sed intimè admiscetur ac permiscetur occurrentibus Humoribus, & ita quidem, ut ab illis ampliùs separari nequeat: quæ unio fit propter ipsius Effervescentiam in loco memorato utroque cum confluente Acido institutam.

Quid ad Bilis effervescētiam cũ Humoribus requiratur

XXII. Quoniam igitur *desiderari* videtur *in Ictero* ista *Bilis cum cæteris Humoribus intima conjunctio ac secundum aliquas sui partes permistio*, ut & laudata illa *Effervescentia*, si non in totum, ex parte saltem *impedita*, videndum quò, utriusque hujus effectûs, quin & Icteri quoque Causa innotescat, *quid requiratur in Bile ad Effervescentiam utramque perficiendam, quidque illi advenire possit, ut ipsam minuat vel tollat.*

Inter quæ Effervescētia contingat.

XXIII. Jam verò cunctis, imò lippis & tonsoribus notum, *Effervescentiam omnem contingere inter Acidum & Salem Lixivum*, quodve de Sale lixivo *participat*, & in quantum de ipso participat.

Ratione cujus Bilis ad Effervescentiam concurrat.

XXIV. Quisquis autem *Bilem* examinaverit, & tam cum *Acidis Liquoribus*, quàm cum *Salibus lixivis* qualibusque confuderit, facilè capiet *Bilem concurrere ad excitandam Effervescentiam ratione Salis Lixivi*, sed *multis modis in ipsâ multùm temperati*; ne fiat in corpore potens ac vehemens, adeóque nocens, quin blanda potiùs & naturæ amica Effervescentia.

Bilis Sal qui ineptum ad Effervescentiam reddatur

XXV. Quòd si Salis Lixivi rationem habeat in Effervescentiâ excitandâ *Bilis*, ulteriùs pergendum, ac videndum, quî affici queat Ejus *Sal*, ut minùs sit ad Effervescendum aptus.

Quodnã Sal Lixivum ad effervescendum aptum, quodnã ineptum sit.

XXVI. Notum autem iterum per Experientiam *Salem Lixivum purissimum*, adeóque *acerrimum* esse *ad Effervescendum aptissimum*; eundem contrà *quomodocunque obtusum ad Effervescendum* reddi *plus minúsve ineptum.*

Quænã ejus Acrimoniam obtundant.

XXVII. *Obtundunt* verò *Lixivi Salis acrimoniam* plura, & 1. quidem omne *Oleosum & Pingue*; quod testatur Sapo quivis. 2. omne *Spirituosum Volatile*; quod testatur Tartari Sal cum Spiritu Vini rectificatissimo volatile factum. 3. omne *Terreum*; quod testantur Coralia, Margaritæ, Oculi Cancri, Cretâ, & alia plura.

Quænã acuant.

XXVIII. Lixivi Salis Effervescentiam *promovet*, *facilitatque Aqua*, si *pauca* ipsi jungatur; eandemque *infringit & offuscat*, si *multa* ei affundatur.

XXIX. *Solus Ignis* ejusdem *Lixivi Salis Acrimoniam acuit & auget*; unde quò diutiùs illud Ignis urgetur vi & flammâ, eò redditur idem

 acrius

actius & ad potenter ac vehementer effervescendum convenientius.

Bili non parùm Oleosi & pinguis esse admistum.

XXX. Hæc omnia ut negotio præsenti accommodemus, atque Doctrinæ de Ictero satis obscuræ optatam lucem pro virili afferamus, Quisquis attentè *Bilem* consideraverit, agnoscet facilè *non parùm Oleosi & Pinguis ei secundum naturam esse admistum*; propter quod, utpote potentissimum ac efficacissimum, adeóque primarium Acrimoniæ Salinæ obtundens, nunquam acris vel magna durante sanitate observatur Bilis aut in Corde, aut in tenui Intestino Effervescentia.

Et parùm Spiritûs Volatilis.

XXXI. Eidem *Bili* admistum esse *Spiritûs Volatilis aliquid* agnoscet, quisquis non tantùm Nervos satis grandes viderit ad Hepar deductos, sed insuper ipsam cognoverit rebus quibusvis facilè admisceri; quod non fieret, nisi ei permistus esset notabili quantitate Spiritus Volatilis: nam propter Oleositatem comitem difficiliùs admiscetur rebus omnibus Sal lixivus, cui quoties junctus est Spiritus Volatilis, toties aptior fit ad illam cum singulis commistionem absolvendam. Sed eo ipso redditur insuper Bilis Sal temperatius; unde hactenus quoque blandior existit ejusdem in statu naturali Effervescentia.

Ut & parùm Terræ.

XXXII. *In Bile aliquid reperitur Terræ*; non tamen tantùm, ac multi malè putant, quia vel malè operantur, vel malè ratiocinantur; aliàs minùs esset mobilis, & fluida, minúsque aliis se insinuans, quin eadem mobilia præstans; sicut id peculiariter patet in Colorum materiâ, quæ à Bile admistâ redditur fluidior, & ad pingendum aptior. Ab admistâ verò Terrâ, etiam paucâ, infringitur Bilis Effervescentia, ne in statu sanitatis contingat potens, acrisque.

Ignem non solù esse in rebus naturalibus agēs.

XXXIII. Non possum silentio hîc præterire quorundam in rerum naturalium notitiâ per Chymiam comparandâ errorem satis crassum & noxium: Existimant enim omnia, quæ rebus naturalibus insunt, solâ patere distillatione, nilque ipsis contineri, quod distillatione non prodeat; ac si solus Ignis, ut aliqui perperam putant, esset Agens, & quidem universale, quod rebus naturalibus omnem afferat mutationem; quod qui asserunt, quàm parùm sint in experimentis Chymicis sumendis versati, eo ipso plus satis testantur; postquam infinitæ mutationes occurrunt, quæ ab Igne deduci nequeunt, & non paucæ, quæ Igni adversantur. De quâ re plura proferam, si aliquando mihi otium, aliaque ad id opus condendum necessaria concedat Deus; quò quam sex ac triginta annis mente volvi Naturalium rerum Scientiam, scripto consignare, atque publico communicare valeam.

Sal Bilis Lixivus ab igne in nostro corpore acrior fieri nequit.

XXXIV. *Ignis certè in humano corpore talis tantusque à mentis sanæ homine fingi non potest, à quo uri, acriorque fieri queat Bilis Sal Lixivus*, ne quidem in statu recedente maximè à naturali; cùm, si quis rem ritè examinaverit, primaria intensioris Caloris in statu nonnaturali, aut præter-naturali Causa in corpore ipso existens sit à Bili petenda, deducendaque.

Bilis Caloris Causa interna in nobis. Externa verò Ignis vel Sol.

XXXV. Dixi Caloris Causam primariam in corpore existentem, sive Internam; quò distinguam ipsam ab Externâ quâvis, quam nil impedit posse aut *Ignem* vulgarem quovis pabulo sustentatum esse, aut *Solem*; à quibus Humores omnes ac præcipuè Bilem acriores fieri nulli non notum.

Acrimonia Propria Bilis ab externo igne.

XXXVI. Quoties proinde Acrior redditur in humano corpore Bilis, & quidem acrimoniâ propriâ, & in Sale Lixivo consistente, toties acrimonia illa quærenda, deducendaque ab externo Igne nunc Solis, nunc Foci.

Accidentalis ab Acido acri.

XXXVII. Dixi acrimoniâ Propriâ, quò distinguatur ab Accidentali, quæ ipsi ex admisto Acido acri contingit, quod Bilem producit nunc Æruginosam, nunc Atram, prout nimirum minùs, vel magis acre Acidum Bili admiscetur, & compositum Humorem constituit, uno licet Bilis nomine notum.

Bilis incendium cui adscribendum.

XXXVIII. Cùm proinde inter ea, quæ in corpore inveniuntur, atque inter Causas Internas referri possunt ac debent, nil occurrat, quod *Bilem* possit *reddere Acriorem*, præter *Succum Acidum*, facilè quoque patet, cui adscribi debeat *Bilis Incendium* vulgò magis celebratum; quàm intellectum, aut explicatum.

Causa ineptitudinis Bilis se Humoribus intimè uniendi.

XXXIX. His ita præmissis, quærendum porrò, *Cujnam præsertim debeat suam in Ictero se Humoribus cæteris permiscendi, ac intimè uniendi ineptitudinem Bilis.*

Icterum excitari à Viperæ morsu. Ejus Venenum naturæ volatilis & spirituosæ.

XL. Hoc ut faciliùs, evidentiúsque pateat considerandum sæpenumerò Icterum brevi temporis spatio excitari à *Viperæ* morsu: cujus *Venenum*, quoniam celeriter opus suum absolvere solet, *valdè mobile*, adeóque *subtile*, quin *naturæ Volatilis*, & *Spirituosæ* omninò censendum.

A Spiritu volatili Icterū produci.

XLI. *A Spiritu valdè Volatili copiosius Bili admisto, ipsamque Spirituosiorem faciente Icterum produci posse* confirmare, quin probare videtur *Icterus* sat sæpè *Vini generosioris*, ac præsertim ejusdem *Spiritûs potatoribus* propter neglecta simul alia alimenta solidiora *superveniens*, ac imprimis, quando aliquis *Animi mœror* præcessit, permanetque.

Bilem ad Icterum producēdum aptam reddi à Viperæ veneno, & à potu generosiore.

XLII. Adeò ut non videatur mihi absurdum vel improbabile, *Bilem ad Icterum producendum reddi* nunc à *Veneno Viperæ* penetrantissimo & spirituosissimo brevi tempore, nunc à *Potu generosiore* diutinè usurpato, sed longiori tempore *nimium Spirituosam* & *ad* convenienter *cum Acidis effervescendum*, hinc & *Humoribus cæteris se intimè jungendum minùs aptam*.

XLIII. Sed dicat aliquis rei attentus, Si à Veneno Viperæ, aliove, aut à Potu generosiore ita immutari potest Bilis, ut absque Obstructione in Ductibus Bilariis existente produci queat Icterus, non desinet saltem ad tenue Intestinum deduci Bilis; à quâ licet minor ac debilior contingat ibidem cum Succo Pancreatico Effervescentia, quid ni ab eâdem saltem tinguntur alvi Excrementa, uti aliàs fieri solet?

In omni Ictero non æquè alba esse Excrementa. Nec æquè male affectam Bilem.

XLIV. Cui difficultati ut satisfaciam, Respondeo 1. In omni Ictero haud æquè albicantia, ideóque minùs flavo Bilis colore tincta occurrere Alvi Excrementa: unde judico aliàs plùs, aliàs minùs Bilis admisceri quoque in Ictero Alvi Excrementis, à quibus plùs, vel minùs tingantur.

XLV. Respondeo 2. In omni Ictero haud æquè affectam esse malè Bilem; unde hactenus quoque magis vel minùs ipsa Excrementis Alvi admisceri potest, eademque tingere.

Ad tingenda Excrementa requiri effervescentiam Bilis & Succi Pancreatici.

XLVI. Respondeo 3. Ut à Bile ritè tingantur Alvi Excrementa, desiderari præviam & sufficientem ejusdem cum Succo Pancreatico Effervescentiam, propter quam ejus partes diversæ ab invicem secedunt, ac Tincturam habentes

bentes Excrementis junguntur.

Bilem posse ad hepar ferri neglectâ suâ ad intestinū viâ.

XLVII. Respondeo 4. Si durante Ictero Spirituosior, & volatilior, ideóque fluidior & mobilior existat Bilis, poterit eadem faciliùs penetrare ex glandulosis Hepatis acinis per minimos suos Ductus ad Venæ Cavæ radices atque cum Sanguine ad Cor; maximè, si ab eâdem Bile spirituosiore irritatus arctiùs Contrahatur, aut aliquando etiam Obstruatur Ductus Bilarius Intestinalis; quam ob rem facto ad Hepar impetu, in eodem persistat Bilis, neglectâ ordinariâ suâ, licet amplâ, versùs Intestinum tenue viâ.

Qui Ductus Bilarius possit angustari.

XLVIII. Potest namque fieri, ut, si non obstruatur in totum, angustetur saltem Ductus Bilarius Intestinalis à Pituitâ, imprimis post Mœrorem gravem viscosiore factâ, ipsumque quovis modo obducente; vel à Bile Spirituosiore factâ, ideóque turgente ac è suo Folliculo effusâ irritetur idem Ductus ad sui contractionem arctiorem; propter quam Ipsi transitus denegetur liber ad Intestinum, atque ideò ipsa sursùm ad Hepar feratur penè tota per Ductum Hepaticum, mox cum Sanguine ad dextrum Cordis Ventriculum delata cum Descendente ac Lymphatico Sanguine solito minùs effervescat, ideóque *Sanguinis massæ toti magis confundatur, quàm permisceatur*, mox ubique à Sanguine recedens Partes quasvis colore suo inficiat, & ad nutritionem naturalem minùs aptas reddat; quocircà sensim succedat Ictero vel Atrophia, vel Hydrops, ni brevi curetur.

Etiam ab Obstructione Ductûs Bilarii posse produci Icterum.

XLIX. Quamvis enim non putem requiri necessariò ad Icterum producendum Bilarii Ductûs *Obstructionem*, non video tamen, cur non possit aliquando ipsa Ictero præbere ansam, dum sistendo Bilem in naturali suo effluxu in tenue Intestinum causa est, quòd Bilis moram ibidem nectens alteretur, &, si ita loqui fas est, spiritualscat tum accessu majore Spiritûs Animalis, tum exaltatione atque attenuatione ulteriore partium ipsam constituentium.

Quod patet ex Dolore in dextro hypochondrio.

L. Hoc vel inde patere videtur, quòd multis, antequam Icterum patiantur, soleat summa in dextro hypochondrio, ubi observatur Intestinalis Ductûs insertio in tenue Intestinum, sentiri Anxietas, præcedente nonnunquam Mœrore gravi, Alimentorumve Pituitosorum abusu.

A Mœrore humores reddi glutinosos.

LI. A Mœrore autem solent Humores omnes reddi glutinosi ac viscosi, maximè in tenui Intestino, & quidem propter Succum Pancreaticum idcircò factum austeriorem.

Pituitam Viscosam Bilarii Ductûs Orificium posse obstruere.

LII. Undecumque autem Pituita existat glutinosa & viscosa, eadem apta est nata in tenui Intestino Ductûs Bilarii Orificium obducere, atque obstruere, sicque Bilis descensum, exitumque impedire; quapropter Angustia excitabitur ibi loci à Bile in notatam Pituitam vim suam exerente, atque Flatus ex ipsâ producente, dum pars reliqua in semetipsam agens attenuatur, spiritualscit, & tandem Icterum excitat.

Auctam Bilis Spirituositatem esse Icteri causam.

LIII. Ex iis, quæ hactenus in medium protuli, videor mihi non improbabilem *Icteri* absque Bilarii Ductûs Intestinalis Obstructione necessariâ *generandi modum* & rationem invenisse ac dedisse, *auctam* scilicet *Bilis tenuitatem, & spirituositatem*, ideóque *ad ritè & satis effervescendum ineptitudinem*; quam idcircò in Bile notavi, quoniam observatur ipsa tunc Sanguini non tam permisceri, quàm confundi.

Ut & ejus Symptomatum.

LIV. Videndum porrò, an *Symptomata Ictero* familiaria & in superioribus notata *deduci* queant *à modo assignatâ ejus Causâ*; denique an *nota ejusdem Curatio eidem quadret?*

Compressivi Cordis Doloris.

LV. *Compressivi Cordis Doloris* eadem *Causa* est, quam §. 52. dixi esse *Anxietatum circa Ventriculi regionem inferiorem in tenui Intestino excitatarum*. *Pituita glutinosa* ibidem coacervata & in *Flatus* ex parte diducta, Continentesque Partes diducens, angens ac premens.

Lancinationum in dextro Hypochondrio.

LVI. *Lancinationes in dextro Hypochondrio* adscribendæ *Humori Acido & Pancreatico* à Bile parciùs accedente minùs fracto, adeóque puriori, noxamque suam potentiùs exerenti, partesque Sensiles pungenti & lancinanti.

Coloris albescentis in Alvi excrementis.

LVII. *Alvi Excrementa* solito sunt *minùs tincta* tum ob *Bilem parcius accedentem*, tum ob eandem *minus effervescentem*, ideóque *partes suas tingentes minùs* ad ipsa inficienda *deferentem*.

Alvi segnioris.

LVIII. *Segniùs ad dejiciendum solicitantur Ægri* propter Causam eandem, minúsque acrem Bilem.

Urinæ obscurè rubescentis.

LIX. *Urinæ obscurè rubent* ob Bilem copiosam & tincturâ multâ prægnantem ipsis admistam.

Coloris flavi in variis corporis partibus.

LX. *In Cute totâ*, sed imprimis magis tenerâ, qualis est *faciei, colli, manuum*; quin *Carne* universâ *exoritur diversus Color Flavus* ab eâdem *Bile* propter auctam suam Spirituositatem, partiumque suarum unionem intimiorem minùs quoque in Corde effervescente, minùs proinde Sanguini se permiscente; quin potiùs ipsi duntaxat confusâ, ideóque notatis Partibus ubique, dum transfluit cùm ipso, adhærente, atque colore suo flavo nunc pallidiore, nunc obscuriore, atque ad viriditatem quandoque vergente ipsas inficiente.

Pruritûs.

LXI. Inclinante Ictero sentitur *in corporis superficie Pruritus* propter effervescentiam ubique resuscitatam & halitus subacres inde erumpentes, atque Partes sensiles blandè mordicantes. Fieri enim nequit, quin, postquam usu medicamentorum convenientium correcta est, non tantùm in suo Folliculo, in quo multa est Collecta, verùm in Universâ quoque Sanguinis massâ, cui est Confusa; quin Partibus Continentibus & solidis omnibus, quibus adhæret, Bilis ubique ad occursum Succi Pancreatici & Lymphæ, imò ipsius Sanguinis solitò acidioris (quod in cujusdam Icterici mortui sectione memini me aliquando observare) excitetur, quàm priùs, potentior Effervescentia; ex quâ proinde Halitus attollantur subacres, qui ad sensiles Partes, ac præsertim Cutim delati Pruritum ibi pariant.

Icteri curatio acceleranda.

LXII. Quæ modò dixi, confirmabuntur ampliùs ex *Icteri Curatione*, quæ haud negligenda est, quin potiùs *accelerenda*, quoniam ipsi facilè *succedit Cachexia & Hydrops, vel Tabes Lethalis.*

Et qui peragenda.

LXIII. In eo autem consistet Icteri Curatio, ut 1. *Remotiores Causæ, Animi Mœror, Alimentorum Viscosorum, Potûsve Generosioris abusus tollantur.* 2. *Mediæ Causæ, Pituita Glutinosa Ductum Bilarium obducens, aut obstruens*, quoties locum habet, aut *Venenum qualecunque Bilem immutans & vitians, Corrigantur ac Emoveantur.* 3 *Causa Proxima, Bilis Corrupta & Vitiata, nimium* scilicet *Spirituosa* & ad ritè effervescendum ineptior facta *Emedetur, & ad Intestinum iterum Deducatur.* 4. denique *Color Cutis fœdus Separetur*, & naturalis restituatur.

LXIV.

1. Animi Mœror tollendus. LXIV. 1. *Animi Mœror* superatur & tollitur ritè de quibusvis rebus molestis ratiocinando, Animumque ad quævis adversa fortiter ferenda, perferendaque firmando, & obdurando.

Alimentorum Glutinosorum abusus mutandus. LXV. *Alimentorum Glutinosorum abusus* paulatim mutandus, eorundemque loco alia minùs glutinosa usurpanda; vitandi proinde pisces, ac præsertim marini; ut & Animalium extrema: Condimentisque utendum subacribus & aromaticis, sinapi, raphano rusticano, & similibus Viscosos humores corrigentibus; quò referri debent Salia Volatilia toties à me passim commendata, & potui ordinario, sed commodissimè Vino addita & in prandio ac cœna utilissimè usurpata; licèt possint quoque quovis alio tempore assumi.

Potus Generosus minuendus. LXVI. *Potus Generosiores* indies minuendi, & tandem in totum omittendi, ac præ aliis omnibus Vini Spiritus: Concedendum tamen assuetis parùm Vini benè maturi & subdulcis, adeòque subpinguis, ob rationes paulò post secuturas.

2. Pituita Glutinosa corrigenda. Et educenda. LXVII. 2. *Pituitam Glutinosam* sæpiùs docui *Corrigi* & *Incidi* Aromaticis & Salibus Volatilibus, quorum usum etiam nunc commendo.

LXVIII. Eandem ex parte correctam, aut eâdem operâ, eodemque medicamento corrigendam educunt Phlegmagoga sæpiùs in superioribus laudata & præscripta: libet tamen Formulam hîc addere Apozematis alterantis & purgantis, cujus aut similis tempestivè usurpati ope pluries brevi curavi Ictericos.

Apozema.

℞. *Rad. Rubiæ tinctorum,*
Chelidonii maj.
Apii, an. ℥ß.
Fl. genistæ, M. ß.
Sem. Aquilegiæ,
Petroselin,
Anisi an. ʒij.
Tartar. Crudi, ʒiß.
Coq. ex vini albi & aquæ puræ, an. q. s.
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. diacnicu,
de cichor. cum rheo, an. ℥iß.
M.

Ej^s Usus. Assumat bis, terve in die tantùm hujus Apozematis Æger, ut bis, terve inde dejiciat, & unà cum Pituitâ Bilem excernat.

Venenū corrigendum expellendumque. Quoties à *Veneno Viperæ*, aliove qualicunque productus est Icterus, toties ad illud *Corrigendum, Expellendumque* conducunt omnia Sudorifera volatili sale abundantia, quippe quæ utrique satisfaciunt Indicationi; nec sine causâ hîc laudantur

Theriacâ Theriaca, viperarum trochiscos in se continens, variaque ex Viperis, Sale Volatili abundantibus, parata.

Antimonio diaphoretico, & Bezoardico minerali. Sale Volatili &c. LXIX. Huc facit Antimonium Diaphoreticum, ad grana xv. ipsoque longè præstantius Bezoardicum Minerale ad scrupulum dimidium ex quovis liquore assumptum.

LXX. Huc facit Sal Volatile Cornu Cervi, aut ex quâvis Animalis parte distillatione prolectum, & si potentius fuerit ad guttas vel grana v. aut vj. ex Liquore conveniente aliquoties usurpatum. Ex. gr.

Haustus sudorificus.

℞. *Theriac. Veter.* ℈ij.
Bezoard. min. ℈ß.
Salis Cornu Cervi, Gran. iv.
Vel *Spir. Sal. Armoniac.* Gutt. v.
Syr. papav. errat.
Aq. fœniculi, an. ℥ß.
Card. bened. ℥j.
M. F. Haustus, unâ vice assumendus;

Ej^s Usus. quo assumpto tegatur mediocriter Ictericus, quò Sudor promoveatur.

Mistura Sudorifica. LXXI. Quòd si malit Æger vicibus partitis & cochleatim assumere aliquod Sudoriferum liquidius, atque sic paulatim expectare Sudorem, utatur sæpiùs Mixturâ sequente, cujus ope blandus excitabitur Sudor.

℞. *Aq. fumariæ*, ℥iij.
Theriac. simplic. ℥j.
Tinct. Croci, ʒij.
Laud. Opiat. Gran. iv.
Salis Cornu Cervi, ℈j.
Bezoard. mineral. ʒß.
Syr. Card. bened. ℥iß.
M.

Apozema Sudoriferum. LXXII. Cui Apozematis forma placet magis, ei sequens aut simile poterit præscribi, quod:

℞. *Rad. Scorzoneræ*, ℥j.
Imperator. ℥ß.
Rad. Ligni juniperin. ℥ij.
Sassafras, ℥ß.
Fol. Card. bened.
Scabiosæ,
Scordii, an. M. j.
Bacc. juniper. ℥ij.
Sem. aquilegiæ;
Urticæ,
Ras. Cornu Cervi. an. ʒiij.
Coq. s. a. ex aquâ purâ,
In Colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr. Card. bened. ℥iij.
Aq. Theriacalis cujusvis, ℥iß.
Salis Tart. Vitriolat. ℈ij.
M.

Ej^s Usus. Hujus Apozematis sumat Æger simul aut partitè tantùm, quantùm ad sudorem blandè propellendum requiritur; quo subinde haud profluente Urina excernitur satis copiosa, quæ itidem juvare solet.

3. Bilis nimiùm Spirituosa emendanda. LXXIII. 3. *Bilis depravata & vitiata, nimiùmque Spirituosa facta Ictericorum Emendabitur* potissimum per *Oleosa & Pinguia*, quorum ope videtur insuper *Bilis ad ritè effervescendum aptitudo restitui.*

Cannabis semen Icterum curat. LXXIV. Sic à solo *Cannabis semine* in lacte bubulo itidem pingui ad crepaturam circiter cocto, & colato, atque bis, terve in die ad ℥v. aut vj. sumpto plures curavi, ac vidi curatos Ictericos, sicut jam supra §. 10. monui.

Ut & Sapo quivis. LXXV. Sic à quovis *Sapone* ad Drachmam circiter unam in calente lacte dissoluto, & Sacchari tantillo edulcato, atque bis aut semel saltem in die usurpato aliquoties curavi fœliciter Icterum post præmissa medicamenta superiùs §. 68. laudata.

& quidem quâ virtute. LXXVI. Existimavi quidem olim hactenus prodesse Saponem in curando Ictero, quatenus Sale suo lixivo solveret in Ductu Bilario Intestinali Obstructionem; quod quia de Cannabis semine eundem affectum fœliciter curante dici non potest, censeo nunc duplici nomine conducere saponem, tum ratione sui Salis Lixivi, sed fixi, ex quo paratur; tum ratione suæ pinguedinis vel olei, cum quo conficitur.

LXXVII. Ratione Lixivi Salis, sed fixi, quatenus

nus idem Bili secundùm spirituositatem auctam corruptæ junctus ejusdem Volatilitatem & Spirituositatem nimiam minuit & corrigit, assumendo in se Spiritûs Volatilis in eâdem luxuriantis partem aliquam.

LXXVIII. Ratione Pinguedinis vel Olei, sed crassi, ac minimè volatilis vel aromatici, cujus ope obtundit acumen Salis Volatilis & Spirituosi in Bile dominium habentis.

In quo potissima consistat Icteri curatio.

LXXIX. Atque hoc Experimento gemino curati per Saponem atque Cannabis semen Icteri patere videtur, in quo ejus potissima consistat Curatio, & à quibus, qualibusve possit, debeatque illa sperari, ac expectari.

Crocus Icterum curat, & quâ ratione.

LXXX. In ejusdem asserti mei confirmationem *Crocum* produco in Curatione Icteri familiarem, qui cùm laudetur pinguis, eo ipso meæ favet opinioni; Crocus enim facilè jungitur Spiritui Volatili, cujus ope Tinctura, Extractumque paratur egregium; à quibus cùm præterea deduci soleant Spiritus Animales ad quietem, tranquillitatemque, quin torporem forsan, succedente somno tum blando, tum aliquando satis profundo, res omnis redditur tantò manifestior.

Opii vires.

LXXXI. Ipsum *Opium*, potentissimum Spirituum Animalium Domitor Soporifer, Oleosum est ac pingue, motum ipsis lentum ac difficilem concilians, quin penè tollens.

Pinguia & Oleosa vincire Spiritus Volatiles, & eatenus Icterum curare.

LXXXII. A *Pinguibus* igitur *& Oleosis cogi & vinciri possunt Volatiles Spiritus & ad quietem tranquillitatemque deduci*; unde patere videtur, si quoties quantitate nimiâ Bili junguntur, aut in ipsâ exaltantur, hoc est, in potentiâ suâ, efficaciâque roborantur Animales Spiritus, ipsam volatiliorem, mobilioremque faciendo, Icterum producunt, toties superatâ per Oleosa, somnumque blandè conciliantia medicamenta ipsorum volatilitate ac mobilitate notatâ curandum eundem Icterum.

Ut & Mineralium & Metallorum Sulphura.

LXXXIII. Hoc ipsum videntur confirmare *Mineralium, Metallorumque Sulphura fixa & Anodyna, Volatiles Spiritus blandè figentia & tranquillantia*, non sine causâ multùm à Chymicis peritioribus celebrata.

Bilis ad tenue Intestinum deducenda.

LXXXIV. Eadem *Bilis* plùs minùs correcta iterum *ad tenue Intestinum deducenda* per Cholagoga, imprimis per usitatissimum Rhabarbarum quovis modo usurpatum; quare laudo rursus Decoctum §.6. præscriptum.

4. Cutis color flavus tollendus.

LXXXV. 4. *Cutis Color fœdus* & in Ictero nunc *flavus*, nunc *obscurè viridescens* sponte quidem, paulatimque obliteratur, aboleturque, citiùs autem tollitur per Sudorifera subtilia, & Volatili Sale prædita, sive blandus sequatur Sudor, sive nullus. Parum enim refert, an Sudor tunc simul erumpat, nec ne, dummodò à dictis Salibus Volatilibus Sudorem propellere aptis abstergatur, & cum insensili transpiratione abigatur foràs Bilis hæc Partibus quibusvis præter naturam inhærens.

Mistura Colorem cutis flavum in Ictero tollens.

LXXXVI. Exempli gratiâ usurpet Ictericus, cui Alvi excrementa solito sunt prædita colore, cui Appetitus restitutus est, cui colore rubeo minùs tinctæ sunt Urinæ, cui Color aureus in cute ampliùs non intenditur, sed potiùs tantillum remittit; usurpet, inquam, sæpiùs in die unum sequentis Potionis Cochleare, à quo si Sudor erumpat, citiùs plena curatio erit expectanda; sin per Urinas potiùs plus deponatur materiæ rubentis, & paulò post subsidentis, segnior erit expectanda, non minùs tamen bona vitiosi coloris remotio à Cute.

℞. *Aq. graminis,*
Absinthii, an. ℥ ij.
Tinct. Croci, ʒ iij.
Spir. sal. armoniac. Gut. xxx.
Bezoard. miner. ʒ ß.
Laud. opiat. Gran. iiij.
Syr. fœniculi, ℥ j.
M.

CAPUT XLVII.

De Bilis ad Sanguinem Motu per Hepar læso.

Bilem cum Sanguine versus Cor ferri.

I. SEcundùm ingeniosas *Illustris Malpighii* de vero Secretionis Bilis loco (quas Cap. 44. sum amplexus) Observationes judicavi ejusdem Capitis §. 16. & seq. à *Glandulosis Iecinoris Acinis ferri* quoque *Bilem sursùm versùs Cor cum Sanguine ab Hepate eò tendente*.

Motus hîc rarò læditur, nisi in Cholerâ Morbo. Ejus causa.

II. Hunc *Bilis Cor versùs Motum* rariùs existimo *lædi*, hoc est, *tolli* aut *inverti*, nisi forsan subinde in *Cholerâ Morbo*; quid ni tam sæpè idcircò lethali?

III. Hic *Universæ, Plurimæ* saltem *Bilis Raptus* aut *Impetus deorsùm*, si verè habeat unquam locum, adscribendus erit, meâ saltem conjecturâ, *vitiosæ Biliosarum Sanguinis partium in suis vasis ab horariis fructibus, aliisve consimilibus rebus noxiis assumptis, atque ad Sanguinis massam deductis excitatæ Effervescentiæ*; propter quam *sine convenienti sui in glandulosis Hepatis globulis secretione præcipitentur, si non omnes, pleræque saltem ad tenue Intestinum, atque inde partim sursùm, partim deorsùm magnâ vi expellantur*; concurrentibus inexplicabilibus *Ventriculi & Intestinorum Anxietatibus, ob novam fortassis cum Pancreatico Succo in tenui Intestino factam Effervescentiam itidem vitiosam & molestissimam*.

Curatio.

IV. Hic *Motus Bilis perversus* ac ex parte *inversus Curari* nequit, nî *compescatur* vitiosa *Bilis* tum in massâ Sanguineâ, tum in tenui Intestino *Effervescentia*, solis *Opiatis* cedens, sicut Cap. 15. §. 34. à me dictum.

CAPUT XLVIII.

De Bilis cum Sanguine in Hepate Mistione læsâ.

Bilis cum Sanguine mistio.

I. QUæ *Bilis* ex glandulosis Hepatis globulis Cor versùs creditur mihi amandari, eadem priùs *Sanguini per Cavæ ramos Iecinori implantatos ad truncum suum refluenti admiscenda videtur*, quò sic fœliciùs in dextro Cordis ventriculo excitetur inter ascendentem ac descendentem Sanguinem vitalis Effervescentia.

Quot modis lædatur.

II. *Lædi posse* videtur hæc Bilis cum Sanguine Mistio, 1. quando illa est *laxior & minor*. 2. quando illa est *arctior & major*. 3. quando ipsa est *inæqualis*.

Nullam non fieri.

III. Planè *Nullam* fieri unquam Bilis cum Sanguine Mistionem haud puto.

1. Quando minùs & laxiùs fit.

IV. 1. *Minùs & laxiùs Sanguini admisceri*, adeóque *confundi potiùs Bilem* arbitror, quando ipsa est

valdè

valdè Spirituosa, ut in Ictero (de quo actum abundè Cap. 46.) vel valdè *viscosa, terreave*; unde difficiliùs, segniùs, adeóque imperfectiùs & minùs Sanguini unietur.

2. Quando mágis, & arctius fit.

V. 2. *Magis & arctiùs Sanguini admisceri Bilem* judico, quando eadem *magis est Salina & acris*, & forsan *pinguior*: quod videtur confirmari per Febres ardentes.

3. Quando inæqualiter fit.

VI. 3. *Inæqualiter admiscetur Sanguini in Hepate Bilis*, quando ipsa non est *Homogenea*, sed *Heterogenea*, diversis constans partibus, aliis *acrioribus*, aliis *obtusioribus*; quod in Icteri priori, aliisque casibus nondum satis observatis putem habere locum; elicimus enim sat sæpè diversam ex eodem Folliculo Bilem.

Horum læsionum signa incerta.

VII. Dum hîc Affectus describimus necdum satis à Practicis observatos, investigatosque, non mirum, si eorum signa sint adhuc incerta, & plura alia eò facientia etiam nunc obscura, quæ plurium diligentiâ eruentur ac determinabuntur aliquando: interim aperimus ea, quæ Ingeniis felicioribus servitura speramus.

1. Cura Bilis auctâ spirituositate peccantis.

VIII. 1. *Bilis auctâ spirituositate peccantis Curam* dedimus Cap. 46. §. 73. & seq.

Vi & auctâ Viscositate peccantis.

IX. *Bilis auctâ viscositate peccantis Curatio* instituetur felicissimè usu diutino *Aromaticorum acriorum, Saliumque Volatilium* quorumvis.

Nec non Terrestris & Lapidescentis.

X. *Bilis Terrestrior & ad Lapidescendum prona curabitur spiritu nitri dulci* aliquandiu ad guttas aliquot ex vino, cerevisiâ, vel quovis alio liquore aliquoties quotidie assumpto.

2. Cura Bilis Salina & Acris.

XI. 2. *Bilis Salina nimis & acris Curabitur* aliquando per *Oleosa*, aliquando per *Viscosa*, aliquando per *Spirituosa*, aliquando per *Acida*, sed blandiora: quæ cùm inter se plurimùm differant, prudentiâ opus erit Medico, ut pro cæterorum humorum in corpore tunc simul existentium diversitate seligantur & in usum revocentur maximè convenientia. Unde mirum non est, si non semper habent omnes Medici eundem successum, quamvis utantur iisdem medicamentis, sed non eodem tempore, ut nec in iisdem aut Affectibus, aut Causis: quorum determinatio pendet à Iudicio Practico singula singulis suo tempore, ac loco, ac mensurâ ritè adjudicante.

Vi & auctâ pinguedine peccantis.

XII. *Bilis auctâ Pinguedine peccans Curabitur & Acidis temperatioribus*; & *Sale Lixivo* tum *puriore* Absinthii, Cardui benedicti, &c. tum *magis terrestri*, Oculis Cancri, Coralliis, Conchis, &c. adeóque *Plantis aromaticis*, sed imprimis amaricantibus; & *mixtis ex utrisque*, *Sale Tartari Vitriolato*, *Sale Tartari* post Spiritûs Salis Armoniaci abstractionem in cucurbitâ remanente, atque *à conjuncto Salis spiritu* vim egregiam nacto, & similibus.

3. Nec non heterogeneæ, & partibus dissimilibus turgentis.

XIII. 3. Si Symptomatibus dissimilibus & à Bile tamen ac tantùm deducendis urgeatur brevibus intervallis Æger, ideóque valdè probabiliter conjectetur *Bilis heterogenea & partibus dissimilibus turgens*, danda est in Casu anxio & dubio magna opera, ut, quæ noxam Homini afferunt *Bilis partes à statu naturali maximè recedentes*, *potenter ac blandè corrigantur*, *emendenturque*: quod imprimis petendum à Symptomatibus tunc maximè urgentibus, ac nonnunquam subitam mortem primâ, secundâ, tertiâve suâ invasione afferentibus.

Causæ Affectuum investigandæ.

XIV. Urinam proinde, quotquot *Divinum Medici nomen* profitentur, superatâ & conculcata illa verè *Diabolicâ*, *Medicisque ideò indignâ*, *licet ipsis penè propriâ*, *Invidiâ*, utilem laborem impenderent Causis veris Affectuum obscuriorum indies in praxi facienda occurrentium eruendis, atque in commune mortalium bonum proponendis! Nullus enim dubito, quin tunc multa etiam nunc de Bilis natura, & utilitatibus omnibus forsan ignota sensim Deo ingenuis & ingeniosis benedicente sint proditura in lucem. Ego saltem hìc coram Deo sanctè profiteor ac testor, me multis annis laborem sustinuisse hominibus plerisque incredibilem, quò Bilis naturam & in humano corpore utilitates assequerer, atque tum Ægris, tum & postmodum Auditoribus meis secundùm ea, quæ mihi supernè concessa sunt, maximè prodesse: in quo etiam nunc inter multas multorum etiam iniquas criminationes, contradictiones atque calumnias lætatur meus omnis gloriæ inanis cupiditate vacuus & liber, adeóque tranquillus, ac de bono eventu securus Animus.

Vi & Bilis natura, & Usus.

CAPUT XLIX.

De Lympha Glandulosæ in Conglobatis Glandulis Præparatione læsâ.

Lympha ubinam, & ex quibus præpareitur.

I. EX *singulis Glandulis Conglobatis*, non item ex Conglomeratis, *Vasa Lymphatica prodire* constat Experientia: quapropter *Lympham in istis præparari* sum arbitratus, & quidem partim *ex parte Sanguinis Acidiore* in laudatis Glandulis à reliqua massâ *secretâ*, partim ex *Spiritibus Animalibus* per Nervos ad Ipsas delatis, atque *illi permistis*.

Ejus Materia.

II. Quamvis autem putem *partem Sanguinis Acidiorem* potissimam esse Lymphæ materiam, non puto tamen illam puram putam, sed *Aquâ dilutam* huic usui servire: quam tunc demum voco *Impuram*, quando alia insuper Sanguinis pars eidem occurrit admista, redditque *Lympham Minus Acidam*, *Viscosioremve*, & quandoque forsan *Subsalsam*.

Serum Insipidum.

Subsalsum.

III. Quemadmonum enim *Serum Sanguinis* existit naturaliter *Insipidum*, in Belgio autem dimidiæ fortassis hominum parti (quantùm Egò saltem ex sanorum ac ægrorum educto sanguine gustu potui deprehendere) *Subsalsum* reperitur; ita mirum videri debet nemini, si paretur ibidem quoque Lympha diversa: *Secernitur* enim admodùm *difficulter Spiritus Acidus à Sale lixivo Fixo*, *faciliùs* autem *à Volatili*, *qualem Volatilem in legitimo Sanguinis Sero ex Bile laudabili contineri* planè inclino, ut credam: In quo eodem *Sanguinis Sero Acidum Spiritum* Lymphæ materiam præbiturum itidem *occurrere* arbitror.

In sero Spiritus Acidus Lymphæ materia.

Pro seri diversitate Lympha diversa.

IV. Prout igitur existet in corpore Sanguinis *Serum laudabile*, aut idem ab externis causis, *Aëre*, *Alimentis*, &c. vel internis, *Animi*, *Corporisve Motu*, *Vigiliis*, &c. variè *mutabitur*; ita producetur quoque ex ipso *Lympha* nunc *Acidior*, nunc *Subsalsa*, nunc *Dilutior*, & *Aquosior*, nunc *Viscosior*, & sic porrò.

Pro Animalium Spirituũ copiâ vel Paucitate, &c. Lympha variant.

V. prout rursùs *Animales Spiritus* existent in Corpore *Copiosi*, vel *Pauci*; *Puri*, vel *Impuri*; *Eorumque Motus ad Glandulas Conglobatas Liber* erit, aut *Impeditus*; ita non parùm hactenus *varians* producetur *Lympha*.

VI. Prout

Vt & pro glandularum variâ constitutione.

VI. Prout denique *Glandulæ* ipsæ *Conglobatæ* occurrent in Corpore aut *Integræ*, aut *modis variis malè Affectæ*; ita & ipsarum culpâ tum *Spiritûs Acidi*, à Sanguine, ejusve Sero *Secretio*, tum *ejusdem cum Volatili & Animali Permistio* fiet *diversa*.

Variantes Vitiatæ Lymphæ Species.

VII. Unde quàm multis modis variantes possint exurgere Vitiatæ Lymphæ Species nemo non videt, quas omnes hîc ordine in re novâ persequi ac enumerare longum foret, ac forsan impossibile.

VIII. Sufficiat igitur impræsentiarum Vitiatæ Lymphæ fontes indicasse, & aliquot in praxi observatas Species attigisse, quin ipsas Curandi modum designasse.

Quot modis læditur Lymphæ præparatio.

IX. *Lædetur* autem Lymphæ Glandulosæ Præparatio 1. quando *Parcior*. 2. quando *Copiosior*. 3. quando variis modis *qualitate vitiatâ* producetur, naturali *Acidior*, vel *minùs Acida*, & aliquando *Subsalsa* vel *Glutinosa*, & si quæ plura observabuntur aliquando Lymphæ vitia.

Requisita Lymphæ quantitas & qualitas.

X. Cùm per vasa propria, Lymphatica ideò dicta, deferatur Lympha omnis per Truncum Thoracicum vocatum ad Descendentem Sanguinem; ac cum ipso ad dextrum Cordis ventriculum quò cum Ascendente, ac Bile imbuto Sanguine ibidem Effervescentiam excitet Vitalem, *Lympham notabili Quantitate atque Subacidam* requiri etiam nunc existimo.

Lymphæ proportio cum suo opposito.

XI. Hæc *Lymphæ Quantitas* debitâ proportione suo debet opposito respondere, quò laudabilis contingat Effervescentia; unde si *major* sit *Lymphæ quantitas* obruetur Bilis, accidetque minor ac inefficax Effervescentia, sentieturque Pulsus hactenus minor; sin contrà *minor* sit *Lymphæ quantitas*, efficacior erit tunc Bilis & major Sanguinis Effervescentia, sentieturque Pulsus hactenus major.

Ejusdem Aciditas aucta & diminuta.

XII. Quod major facit Lymphæ naturalis quantitas, idem potentiùs efficit ejusdem *Aciditas aucta*; sicut contrarium ejus *Aciditas diminuta*.

Horum consideratio magnæ est utilitatis.

XIII. Hæc cùm magnam in facienda Medicinâ habeant utilitatem, digna sunt, ut à singulis Medicis expendantur attentè, atque in usus revocentur practicos. Sic enim paulatim multa in Arte adhucdum obscurissima & confusissima illustrabuntur, explicabunturque utilissimè: ad quod beneficium proximis ac sibi aut suis tam in hoc, quàm similibus casibus pluribus conferendum, ex animo Medicos ingenio & judicio præstantes hortor ad unum omnes.

Plurimis aquam Medicis hærere.

XIV. Bone Deus! quàm sæpe Doctissimis, experientissimisque aqua hæret Medicis, ubi Pulsûs parvi, debilisque toties inopinatò in Ægris observati ratio vera reddenda est! quàm sæpe ad oppressam, deficientemve Naturam, vel occultas recurritur qualitates, malignitatemve, quò apud rei ignaros patens occultetur ignorantia! Ex cujus ignorantiæ nocentis tenebris ut aliquando plurium opera Lux exurgat hominibus omnibus salutaris, non detrectavi pro virili parte laborem in hoc etiam negotio sustinere immanem, ac invidiosum; quem agnoscent laudabuntque magis exteri ac posteri, quàm præsentes mihi Medici ob rationes ipsorum conscientiæ satis notas, nec prudentibus ignotas.

Lymphæ. *Subsalsæ vel Viscosæ effecta.*

XV. Si parcior, vel copiosior, acidior, vel minùs acida Lympha non parùm immutat vitalem Sanguinis Effervescentiam, mutatio itidem haud levis expectanda est ab eadem haud levis expectanda est ab eâdem *Subsalsâ*, vel *Viscosâ*; impedietur namque hactenus quoque ipsa, unde mutatio in Pulsu continget notabilis, & vita periclitabitur non rarò.

Parcioris Lymphæ productio.

XVI. *Parcioris* autem *Lymphæ Productio* debebitur præsertim *parciori usui Alimentorum, Condimentorumque Liquidorum & Subacidorum*, à quibus ortum suum habet haud dubiè Lympha.

Copiosioris unde.

XVII. *Copiosioris* verò *Lymphæ* Generatio adscribenda erit *uberiori eorundem usurpationi*.

Acidiorum unde.

XVIII. *Acidioris Lymphæ* præparatio petenda ex *usu frequenti & multo Condimentorum* aut *Medicamentorum*, imò *Alimentorum Acidorum*. Nam si Lympha sit secundùm naturam subacida, si Succus Pancreaticus sit secundum naturam subacidus, uterque humor necessarius & ad vitam beatam utilis, utique utriusque consumptio indies facta sui eget reparatione, Alimento absolvenda; requiretur proinde Alimentum quoque Acidas in se continens particulas, & hactenus plùs minùs acidum; ne quis omnem à Condimentis expectet aciditatem.

XIX. Ut *Acidior* existat Lympha, in causa esse potest quoque *Spiritus Animalis paucus* vel in corpore toto repertus, vel saltem *ad Conglobatas delatus Glandulas*, ideóque Lympham minùs temperans & magis acidam relinquens.

Minùs Acidæ unde.

XX. *Minùs Acidæ Lymphæ* productio expectanda erit ab *usu raro*, *parcoque Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumque Acidorum*: ut & à *Spiritibus Animalibus* in corpore universo *abundantibus*, *abundanter saltem ad Conglobatas Glandulas propulsis*, ibidemque blandiorem, ac minùs acidam Lympham efficientibus.

Subsalsæ unde.

XXI, *Subsalsa* producetur Lympha propter usum frequentiorem, nimiumque Alimentorum Salsorum, vel Sale, Muriave conditorum, aut fumo exsiccatorum, ut & Condimentorum similium; quibus nimiùm indulgent multi Belgæ, Sanitatis laudabilis negligentiores. Quod malum vitare nequeunt, qui longum per mare faciunt iter, Sale conditis carnibus, & similibus uti coacti.

Viscosioris unde.

XXII. *Viscosiorem* pariunt Lympham Animalium extrema, Capita, Pedesque, ut & Pisces marini plerique, si sæpiùs, multúmque usurpentur: ut & alimenta quævis quantitate nimia ingurgitata, nec proinde in ventriculo satis fermentata, quin potiùs idcircò tenacitate noxia, prædita, & similem Chylum, hinc & Sanguinem, mox & Humores alios itidem similes efficientia.

Alia Lymphæ vitia unde.

XXIII. Si quæ alia observentur aliquando in Lympha vitia, non ita difficulter ipsorum quoque Causæ tum ex Alimentis, tum ex reliquis Rebus Non-naturalibus plùs minùs peccantibus eruentur. De quibus quæ non semel attigimus in superioribus, huc quoque transferri possunt, ac debent, quò evidentior fiat hæc doctrina.

Glandularum requisita constitutio ignota.

XXIV. Qualis sit *Glandularum Conglobatarum Constitutio Lymphæ* laudabili parandæ comparata cùm non satis adhuc liqueat; nil habeo, quod de vitiis ejusdem nunc addam.

Pororum Figura rejecta.

XXV. Utique animum meum veritatis avidum non explet indeterminata & Authoribus tamen suis valdè placens *Pororum Figura*, non tan-

tantùm ratione cogente haud evicta, sed ne quidem manifesta experientia unquam ab ullo facta probabilis. Quòd enim de rebus solidis aut siccis per cribrum variæ figuræ foraminibus donatum transmissis affertur à quibusdam, nil urget quoad liquida & humida; sed ne quidem verum quoad corpuscula solida, quæ per foramina rotunda feruntur æquè, si fuerint Sphærica, vel Cylindrica, vel quavis alia forma oblonga & rotunda; ne nunc dicam quævis corpuscula, cujuscunque tandem fuerint figuræ, transire cujusvis figuræ foramina, quoties ipsis existunt minora. In corporis autem nostri Partibus aut Visceribus gratis assumere aut ponere pro lubitu nescio quas, quippe à nullo determinatas, Pororum itidem fictorum Figuras, per quas Sanguinis secundùm omnes sui partes, partiumque particulas fluidi, & per insensiles arteriolas, venulasque continuò fluentis nonnullæ particulæ transeant, plures transitu intercludantur, an non sit novas explosarum loco credulis hominibus obtrudere Chimæras credendas, judicent Viri judicio & ingenio præstantes.

Chymicas Operationes magis hìc quadrare.

XXVI. Quapropter videntur mihi, quos idcircò & Ego secutus sum, aptiùs & naturalibus rebus accommodatiùs philosophari, qui in rebus obscuris & ab externis Sensibus abstrusis secundùm Chymicas mutationes Sensibus patentes Operationes in corpore nostro factas explicant, licèt ne sic quidem omnem tollant difficultatem: plus tamen luminis afferunt nostris tenebris, quàm cæteri, qui, utut similibus sensilibus utantur, non utuntur tamen talibus, quæ satis quadrant cum iis, quæ fiunt in corpore nostro.

In naturalibus mutationibus explicandis Quantitatum Affectiones non sufficere, sed Qualitatum etiam addi debere. Quarum naturæ investigandæ.

XXVII. Et ut candidè dicam, quod sentio, & desidero in eorundem placitis, Naturales mutationes nimis arctis cogunt cancellis, dum in solis Quantitatum hærent affectionibus, non satis expendentes longè plures atque à prioribus multùm diversas existere Qualitatum affectiones, secundùm quas memoratæ fiunt in rebus naturalibus mutationes. Quarum Qualitatum naturam, essentiamque atque diversitatem, quin agendi modum multifarium Sensibus aut Mente assequi, aliisque clarè, ac distinctè explicare licèt sit valdè arduum, non desperandum tamen de successu bono, quin potiùs labore improbo tentandum ab Ingeniosis hoc vadum adhuc in multis latens, quò vera compareturnovo inventori gloria, promoveaturque bonum publicum.

Et investigarentur ab Auctore, si otium suppeteret.

XXVIII. Si plùs quàm hactenus otii largiretur mihi quâcunque demùm viâ Deus, tentarem & Ego in ætate jam provectiore fortunam, nullus dubitans, quin multa essem hoc labore & magno & amœno detecturus & observaturus, quæ aliis ad ulteriora pergentibus viam præpararent, pararentque faciliorem. Non desunt enim jam nonnulla, quæ otii defectu nequeo chartæ committere, atque proximo meo communicare. Sed ista & alia plura pendent à providentiâ, & auxilio Divino, sine quo nil possumus, nil præstamus laudabilis.

Glandularum Conglobatarum Vitia.

XXIX. Quamvis autem, ut in viam redeam, Constitutionem Glandularum Conglobatarum exactam non sumus hactenus assecuti, aliquid tamen addemus de earundem Vitiis, propter quæ non rarò, nec parùm vitiatur ipsius Lymphæ productio. *Tumoris* saltem, ac *Indurationis*, ut & *Inflammationis* earum sensu manifestorum ac sæpiùs simul concurrentium faciemus hìc mentionem.

Tumor, Durities & Inflammatio.

XXX. Glandularum harum & *Tumor*, sive *Moles aucta*, & *Durities*, & *Inflammatio* etiam in vivis ad sensum apparent (nam post mortem latentes quoque notari possunt) tum in faucibus, tonsillæ dictæ, tum in colli partibus variis, aliisve locis multa pinguedine aut carne minimè tectis, ubi aliquando visu, semper tactu, calorisve sensu dignoscuntur notata illarum vitia.

Tumor à Duritie distinguendus.

XXXI. Distinguendus est Glandularum Tumor ab earundem Duritie, cùm & Tumor absque Duritie, & Durities absque Tumore possit existere, quin imò subinde existat: licèt sæpiùs jungatur Tumori Durities.

Quando fiat.

XXXII. Intumescunt Glandulæ Conglobatæ, tum quando ipsæ aluntur, augenturque copiosiùs in statu optimo, tum quando ipsæ coacervant præter naturam in sua substantia continuò allabentem Sanguinem: qui faciliùs per ipsam molliorem atque flaccidiorem dispergitur, quàm per substantiam carnium firmiorum ac solidiorum.

Quando Sanguis in Glandulis coacervetur.

XXXIII. Coacervatur autem præter naturam in Conglobatis Glandulis Sanguis propter impedimentum illius refluxui positum, & imprimis obstructionem in Venis capillaribus, Canalibusve Arteriis, Venisque interpositis à Pituita concrescente frequentiùs, Sanguine autem coagulato rariùs contingentem.

Quando in iisdem coaguletur Pituita, vel Sanguis.

XXXIV. Quoties namque vel ab Aëre tum naturâ, tum arte æstuante, vel ab Alimentis, Condimentisve aut Spirituosis, aut Aromaticis, aut Volatili Sale abundantibus, vel à Corporis, Animive Motu, Irâ præsertim vehemente, vel à Vigiliis solito magis soluti & fluidi facti sunt in corpore unà cum Sanguine Humores omnes, & maximè Pituita, quin quaquaversùm deferuntur iidem abundantiùs, toties superveniente Aëris Aquæve frigore, vel usurpatis Alimentis, Condimentis, Medicamentisve actu frigidis, aliásve coagulandi vi præditis, vel ad quietem summam devoluto corpore, vel Tristitiâ extremâ, Metuve panico, inexpectatoque homines opprimente, quemadmodum in aliis partibus, ita in Glandulis Conglobatis Coagulari solet tum Pituita, tum Sanguis; unde ad motum inepti facti hærent in vasis, vel intermediis Canalibus, Sanguinemque affluentem, ne per impeditas vias ulteriùs pergat, sistunt, qui per Glandularum substantiam vicinam dispersus eandem in molem majorem, hoc est, *Tumorem* distendit.

Unde oriatur Durities.

XXXV. Idem humor si Glandularum substantiæ arctiùs impingatur, aut post partium suarum fluidiorum ac molliorum discussionem solidior fiat & compactior, *Duritiem* in Glandulis efficit.

Unde Inflammatio.

XXXVI. Sanguis notatus quoties in Vasis suis & Ductibus subsistens, aut ex iisdem in Glandularum substantiam effusus inceditur, totiès *Inflammationem* parit satis frequentem, apparentemque in Tonsillis.

Unde Gravedo & Coryza.

XXXVII. Quoties autem ita ab externo frigore affectæ sunt malè Glandulæ Conglobatæ circa Choroeidem Plexum in Cerebri Ventriculis lateralibus & alibi observabiles, toties consequi solet Gravedo; quâ urgente producta Lympha existit Salso-acida, talisque gustatur in Coryzâ.

Unde Lympha fiat Salso acida.

XXXVIII. Unde probabiliter licebit concludere, quocumque demum modo tunc lædantur notatæ Glandulæ, Lympham deflectere à suo statu & qualitate naturali, generarique Salso-acidam: cùm ab ipsâ non tantùm per nares effluente corrodatur interna ipsarum superficies, ut & faciei cutis, verùm quaquaversùm intra corpus delatâ, vel distillante *Dolores* producantur nunc leviores, nunc graviores, prout nimirùm ejusdem Vitium existit levius, graviusve.

Unde Phthisis.

XXXIX. Hi Dolores sicut adscribuntur vulgò *Catarrhis* non satis explicatis, ita veriùs deducuntur à vitiatâ, sicut dictum, *Lymphâ* ex vasis suis effusâ, & in partes vicinas, quin aliquando remotas quoque viam reperiente, aut acrimoniâ suâ sibi faciente.

XL. Ab eâdem Lymphâ vitiatâ & acriore in asperam Pulmonum arteriam per fauces delabente, atque post excoriationem paulatim ulcus pariente ortum habet utplurimùm *Phthisis* plerisque exitialis, utpote in suo exortu, quando facilè curatur, ferè ab omnibus neglecta.

XLI. Plura ipsarum Conglobatarum Glandularum Vitia evidentia nunc non suggerit mea Memoria, quibus Lymphæ vitiatæ causa queat adscribi; aliàs, si à me observentur, & Deus sinet, addituros.

1. Parcior Lympha qui curatur.

XLII. Notatorum Lymphæ Vitiorum Curam quod attinet; si 1. *Parcior* in corpore producatur *Lympha*, eadem uberiore Sub-Acidorum & Alimentorum, & Condimentorum usu poterit augeri. In hunc finem usurpari poterunt in Condimentis Omphacium, Acetum, Succus Citri, Aranciorum, &c. Inter fructus gratiores Cerasa tum acido-dulcia, tum acidiora, Ribesia, Berberi, &c. Inter Plantas Acetosa, Acetosella, &c. Inter Potus Vinum Mosellanum, vel quodvis aliud subacidum, maturum tamen. Cavendum enim à Vinis immaturis, ut & Cerevisiâ multùm acida facta, cùm ab ipsis Tormina excitentur. Inter magis medicamentosa conveniunt Spiritus Salis, & Nitri dulces facti, & unà cum potu ordinario usurpati.

2. Qui Copiosior.

XLIII. Si contrà 2. *Copiosior* generatur in Corpore *Lympha*, minuendus erit Sub-acidorum Alimentorum, Condimentorumque Usus, ac eorundem loco usurpanda erunt pro re nata, hoc est, diversitate Constitutionum, & Functionum singulari nunc magis Spirituosa, nunc magis Aquea, nunc magis Aromatica, & Sale Volatili abundantia.

3. Qui Acidior.

XLIV. Si 3. *Acidior* existat & paretur in Glandulis Conglobatis Lympha, ejusdem Aciditas excedens minuetur ac temperabitur potiùs, quin ejusdem Temperatioris Generatio procurabitur imprimis Usu Salium Volatilium formâ liquida præparatorum, & unà cum Alimentis cæteris indies quantitate mediocri assumptorum.

Salia Volatilia.

XLV. Plura possunt in hunc finem parari, & usurpari Salia Volatilia, tum Simplicia, tum Composita, prout Uniuscujusque industria & fœlicitas erit major, vel minor. Plurimùm namque differunt inter se laudata Salia tum ratione materiæ, tum rationе præparationis multifariæ.

XLVI. Si cui desit occasio manibus propriis Salia Volatilia parandi, adeóque in gratiora, & efficaciora inquirendi, utatur Salis Armoniaci Spiritu vel puro, vel aliis admisto, quem ad guttas plures, pauciores ve ex Vino, Cerevisia, vel alio liquore inter prandendum, cœnandumque accipient Ægri, atque in ejusdem usu quotidiano continuabunt aliquandiù, donec Lymphæ Acidioris Effectus mali fuerint in totum sublati & superati.

Mixtura.

XLVII. Quòd si malit Æger Potu ordinario uti puriore, atque in mixtura potiùs medicata usurpare Salem Volatilem: illi sequens aut similis præscribatur Formula, sumatque sæpiùs in die, etiam mox ante aut post assumptos cibos, hujus Mixturæ Cochleare unum.

℞. *Aq. Menthæ,*
Fœniculi, an. ℥ij.
Vitæ Matthioli, ℥j.
Spir. Salis Armoniac. Gutt. xxx.
Syr. Menthæ, ℥j.
M.

4. Minus Acida Lympha qui curetur.

XLVIII. Si 4. *minus acida* producatur in homine *Lympha*, ejusdem aciditas intendetur à Condimentis, Medicamentisve aciditate notabili præditis, atque satis bona copia usurpatis, Aceto acriore, Succo Citri, & Granatorum Acidorum; Spiritu Salis, Vitrioli, Nitri, Oleo Sulphuris per Campanam parato, &c. quæ omnia ordinario potui, vel cuivis julapio, vel jusculis quoque ad gratam Ægro aciditatem addi possunt, & sic tamdiu indies usurpari, donec Aciditatis in Lympha restitutæ compareant signa.

XLIX. Quoniam verò Stulti; dum vitant vitia, in contraria currunt, & facilè abusus fieri potest in Acidorum usu nimio, quò plerique inclinare solent homines, monendi sedulò, ne diutiùs perseverent in Acidorum spirituum usurpatione, sibique sic plùs noceant, quàm prosint.

L. Quoties *Spirituosorum nimio usu* diminuta & fracta est Lymphæ aciditas, toties minuendus paulatim eorundem usus, quò sic purior, acriorque reddatur Lymphæ aciditas.

5. Quâ curetur Subsalsa.

LI. Si 5. *Subsalsa* existat *Lympha*: abstinendum à Salsorum, Salitorumve Alimentorum quotidiano usu; quod paulatim tentandum, cùm plerique salitis addicti admodum difficulter dimoveri queant à suo proposito, & more malo, qui legis habet rationem.

6. Quâ Viscosior.

LII. Si 6. *Viscosior*, ideóque inertior producatur *Lympha*, cavendum ab usurpatione multa & Piscium, præsertim marinorum, & Capitum, Pedumque Animalium terrestrium: quin imò inter Condimenta in quotidiano usu adhiberi debent Aromatica quævis, atque Sale Volatili abundantia, qualia sunt pleraque Antiscorbutica, Cochlearia, Sinapi, Raphanus uterque, Nasturtium tum hortense, tum aquaticum, &c.

7. Quâ Salso-Acida.

LIII. Si 7. à Diætæ vitiis §. 29. & seq. notatis *Glandulæ Conglobatæ Vitientur*, *Lymphaque* producatur *Salso-Acida*, sicut dictum §. 37. emendandum erit Glandularum æquè, ac ipsius Lymphæ vitium.

Glandularum Tumor & Durities qui curentur.

LIV. Et *Glandularum* quidem *Tumor*, tum & *Durities Pituitæ* in viis suis coagulatæ debita Curabuntur per medicamenta incidentia & attenuantia, & imprimis Sudorem simul moventia, quo foràs propellatur, quod forinsecùs penetravit per cutis poros, aliasque apertiones in corporis interiora, vel cum ipso habet affinitatem. In quem finem conducet mixtura sequens cochleatim

tim sæpiùs assumpta, corpore, ubi decumbit Æger, ad Sudorem promovendum mediocriter tecto.

Mixtura.

℞. *Aq. fumariæ,*
Fœniculi, an ℥ j ſ.
Theriac. ſimpl. ʒ vj.
Spir. Sal. armon. Gutt. xx.
Bezoard. mineral. ʒ ſ.
Vel *Antimon. Diaphor.* ʒ j.
Syr. Card. bened. ℥ j.
M.

Quid ea efficiant.

LV. Tali remedio & ſolvitur denuò Pituita in Glandulis coagulata, & eadem ſoluta, mobiliſque facta removetur à loco, in quo præter naturam hæret, quin non rarò reducitur denuò in Vaſa ſua, moxque aut emendatur in totum, Sanguinique admiſcetur, aut, ubi emendari nequit, Sanguini tantùm confunditur, & nunc per Corporis poros cum Sudore, nunc per Renum Vaſa & Urethram cum Urinis, nunc per inteſtina cum Alvi fæcibus excernitur, ac nocere deſinit.

Suffitus.

LVI. In eundem finem ex parte ſaltem conducit Suffitus ex Carabe, Maſtiche & ſimilibus, quoties Capitis Glandulæ ſunt malè affectæ, naribus & ore patulo cum aëre inſpirato exceptus, & ad interiora penetrans; nec tantùm Humorem Pituitoſum in ipſis hærentem ſolvens, verùm Glandulas ipſas in priſtinum ſtatum reducens, quin adverſùs novas Aëris injurias muniens ac roborans.

Frictiones. Linimenta.

LVII. Eodem Suffitu linteis excepto Glandulæ ſuperficiales per frictionem blandam reſtitui poſſunt in integrum: In quem finem uſurpari quoque poteſt Unguentum Martiatum; & Althææ compoſitum parti affectæ illitum.

Glandularū Inflammationes quî curentur.

LVIII. Si præter Tumorem ac Duritiem *Inflammatione* quoque laborent *Glandulæ*, in ſpecie *Tonſillæ*, Gargariſmis emollientibus & incidentibus blandioribus, neutiquam adſtringentibus, ſed tepidè uſurpatis corrigendus & Humor Pituitoſus obſtruens, & Sanguis aut in Vaſis ſubſiſtens, aut in Glandularum ſubſtantiam effuſus, accenſuſque: quibus ſi nequeat impediri, emollientibus præſertim & blandè incidentibus Aromaticis promovenda ejus Suppuratio, hinc & Apoſtematis apertio, Puriſque adeò effuſio, hinc & Ulceris mundatio & conſolidatio: de qua re plura videantur Cap. 40. §. 50. & ſeq.

Gargariſmus emolliens, & incidens.

LIX. Gargariſmi emollientis & blandè incidentis formula eſto ſequens.

℞. *Rad. Apii,*
Althææ, an. ʒ j.
Fol. Malvæ, M. j.
Paſſul. maj. inciſ. ℥ ij.
Coq. ex Aq. hordei.
In Colat. lib. j. diſſolv.
Syr. Violac. ſimp.
ſ. rad. an. ℥ ſ.
M. F. Gargariſmus.

Raparū Succus.

LX. Poſſet quoque Gargariſmi loco uſurpari ſolus Raparum aſſarum, vel in Aqua pauca coctarum Succus expreſſus.

Glandularū Conſtitutio vitiata corrigenda.

LXI. Curata Inflammatione, ſi ſui negligentiores non fuerint Ægri, Gargariſmo ex ſubadſtringentibus & Aromaticis minùs acribus parato, & aliquoties in die calidè uſurpato reparanda vitiata priùs Glandularum Subſtantia & Conſtitutio.

Ex. gr. eſto ſequens formula.

Gargariſmus adſtringens.

℞. *Rad. Biſtortæ,*
Imperator. an. ʒ ij.
Fol. Veronicæ. M. j.
Salviæ,
Fol. Roſ. rub. an. M. ſ.
Coq. ex Aq. hordei ad Colat. lib. j.
add. Mellis roſat. ℥ j.
M. pro Gargariſmo.

LXII. Reliqua Diætæ vitia vitari, aut, ſi inevitabilia fuerint, emendari debent non ſemel recenſitis paſſim ſuperiùs modis.

CAPUT L.

De Lymphæ Glanduloſæ per Vaſa Lymphatica & Ductum Thoracicum ad Venam Iugularem, Axillaremve ſiniſtram Motu læſo: ut & Thoracis Hydrope.

Lymphæ motus per vaſa & ductū Thoracicum ad venam jugularem.

I. Glanduloſam Lympham imprimis ab eâ diſtinguo, quam tum à Muſculis, tum ab aliis Partibus ex Spiritibus Animalibus eò delatis, ac ſuperſtitibus eorum habere ſuſpicor; cùm quâ tamen confuſa per eadem Vaſa Lymphatica pergit ad Ductum Lymphæ, Chyloque Communem, ac per Univerſum Thoracem ad dorſi Spinam ſitum, ideóque Thoracicum vocatum, donec tandem exoneretur omnis in Venam Jugularem, Axillaremvè ſiniſtram, ubi Sanguini conjuncta deſcendit cum ipſo per Cavam Venam ſuperiorem ad dextrum Cordis Ventriculum.

Quot modis lædatur.

II. Hic naturalis *Lymphæ* per Vaſa Lymphatica, Ductumque Thoracicum *Motus* lædi poteſt 1. quando *in totum*, vel *quodammodo* ſaltem *impeditur*. 2. quando *aliâ viâ*, & *aliò*, quam verſùs laudatas Venas *Lympha movetur*.

Diu in totum impeditur Ægrum occidit.

III. Si unquam *in totum impeditur Lymphæ Motus per Ductum Thoracicum*, diu non putem ſuperſuturum Ægrum.

Impeditur ab Obſtructione

IV. *In totum impediri* poteſt per plura, vel pauciora *Lymphatica Vaſa Lymphæ Motus* imprimis ob eorundem *Obſtructionem*.

Quæ unde oriatur.

V. *Obſtructio* hæc fiet à *Pituitâ Glutinoſâ* unà cum Lymphâ per ejuſdem Vaſa delatâ, & in iiſdem concreſcente ac *coagulatâ*, ideóque in ipſis hærente, mox & ipſa opplente.

Quando Pituita Glutinoſa per Vaſa Lymphatica defertur.

VI. Deferri ſolet Pituita Glutinoſa Per Vaſa Lymphatica, quoties ipſa in tenui Inteſtino præſertim ab Aëris æſtu qualicunque, Corporiſve Motu vehementiore, aut Potu Spirituoſo, Aquoſove imprimis tepido, vel calente copioſiùs ingurgitato ſolvitur, vel diſſolvitur, & primò quidem per Lacteas Venas, mox & Ductum Thoracicum Sanguini confunditur, ac poſteà unà cum ipſo quaquaverſùm: Ergò ad Conglobatas quoque Glandulas, hinc & Vaſa Lymphatica propellitur.

Quando in iiſdem coaguletur.

VII. *Coagulari* ſolet *Pituita* eadem in *Vaſis Lymphaticis* frequentiùs ab *Aëre* externo, *Pluviâ*, *Aquâ frigidis*, aut *Nive* quoque quovis modo ſuperficiem Corporis moleſto frigore afficientibus, ac ſimul fluida quævis facilè coagulabilia in ipſo ubivis coagulantibus atque ad concreſcendum cogentibus.

VIII. An

An Pituita mœrore concrescat. VIII. An sicut Sanguis, ita Pituita quoque à Mœrore aut Terrore summo & inopinato queat concrescere, non ausim asserere, ut nec negare; licet id minùs videatur mihi probabile.

Qui motus Lymphæ quodammodò impediatur. IX. *Quodammodo impeditur Lymphæ Motus* per vasa Lymphatica; tum, quando ipsa est *glutinosior*, adeóque ad motum lentior ac ineptior, tum, quando *ex parte compressa*, vel quovis modo alio *angustata* sunt *vasa* ipsa.

Quando Lympha in loca vicina effunditur. X. Quoties *in vasis suis obstructis subsistit*, & magis, magisque accumulata *nimium ipsa distendit*, & tandem *rumpit Lympha*, toties eadem in *Loca vicina*, vel *Cavitates propinquas* effunditur atque tunc *aliâ viâ & aliò*, quàm decebat; *movetur Lympha*.

Unde Dolores & Tumores. XI. Ex hâc *Lympha per vasa sua in corporis habitu* distributa & obstructa, hinc rupta *effusione in partes vicinas* producuntur *Dolores* varii & *Tumores* quoque *Catarrho* vulgò adscripti: Inter quos haud postremum locum tenent, qui partem brachii superiorem usque ad humerum ipsum occupant; & quandoque Collum simul affligunt; ad quos etiam referendi, qui dolorem Ischiaticum mentiuntur atque incessum impediunt in natibus hærentes.

Eorum diversitas. XII. Horum dolorum quidam patiuntur partes affectas vestimentis multis tegi, & ab ipsis incalescere; alii à tegumentis exacerbantur: unde quoque difficiliùs cedunt, & curantur; quàm priores.

Unde oriantur XIII. Oriuntur ferè ab externo frigore partes illas priùs ad Sudorem usque calentes ac in somno sæpiùs denudatas penetrante, atque post coagulatam in Lymphæ vasis Pituitam, obstructionemque in ipsis, mox & ruptionem factam pro Lymphæ diversitate Dolores varios, & variis duntaxat medicamentis cedentes producente.

XIV. Quæ namque Acidior est Lympha, dolores magis rodentes, atque aromaticis oleis & unguentis cedentes parit; quæ verò magis est Salsa muriatica, dolores minùs aromaticis oleis & unguentis, quale populeon, auscultantes excitat.

Hydrops Thoracis unde. XV. Ex hâc *Lymphæ* è Thoracis Vasis Lymphaticis lateralibus obstructis, mox & ruptis effusione, atque per tegentem costas membranam in Thoracis cavitatem penetratione *Hydropem Thoracis* plerumque, si non semper, ortum habere autumo.

Obstructio Vasorum Lymphaticorum in Thorace quî prævenìatur. XVI. *Prævenietur Vasorum Lymphaticorum* in Thoracis interioribus *Obstructio*, cavendo 1. ne corpus nimiùm incalescat, & hoc si caveri nequeat, 2. ne thorace denudato idem mox refrigeretur, ac per consequens Pituita fusa & quaquaversùm diffusa potenter in Vasis variis, ergò & Lymphaticis, concrescat & coaguletur.

Quî curetur. XVII. *Curabitur* eadem *Obstructio*, si quantocyùs, quando locum habuerunt Causæ ipsius memoratæ, atque metus est, ne notatum malum fuerit productum, assumatur simul ac semel, aut vicibus partitis *Sudoriferum attenuans* *& quibus.* *& incidens*, quale præbent Aquæ Theriacales plures cum vini spiritu præsertim paratæ, ut & Aromaticæ aliæ; Decocta ex Lignis Guajaco, Juniperino, Sassafras, &c. Radicibus Imperatoriæ, Chinæ, Salsæparillæ, Petasitidis, &c. Foliis Scordii, Cardui Benedicti, Cardui Mariæ, Scabiosæ, Taraxaci, &c. Floribus Papaveris erratici, Sambuci, Chamæmeli, &c. Baccis Juniperi, Lauri, Sambuci, &c. Seminibus Milii, Cardui Benedicti, &c. parata; Salia Volatilia Succini, Cornu Cervi, &c. Antimonium Diaphoreticum, Bezoardicum minerale, Oculi Cancri, &c.

Ex. gr. esto sequens Mixtura, sicut dictum sæpiùs, ad unum vel plura Cochlearia, donec Sudor erumpat, usurpanda.

Mistura.

℞. *Aq. fumariæ,*
Taraxaci, an. ℥ij.
Theriacalis simplicis, vel
Vitæ Matthioli, ℥j.
Spir. Salis armoniac. Gutt. xxx.
Laud. Opiat. Grana iij.
Antimon. Diaphoret. ʒß.
Syr. Cardui Benedicti, ℥j.
M.

XVIII. Cui Decocti forma magis placet, is sequenti utatur sæpiùs ad ℥iij. vel iv. ac benè tectus ad Sudorem se componat.

Decoctum.

℞. *Rad. Sarsaparillæ,*
Apii, an. ℥j.
Ras. ligni Guajaci,
Iuniperini, an. ℥jß.
Fol. Cardui Mariæ,
Scabiosæ,
Scordii, an. *M.* j.
Flor. Sambuci, *M.* ß.
Sem. Milii, ℥ij.
Coq. s. a. ex aquâ purâ ad Colatura ℔ iij,
addendo Syr. papav. errat. ℥iv.
M.

XIX. Si anni tempestas fuerit frigida, vel multâ scateat Æger pituitâ, Decocto præcedenti commodè addi poterunt Aquæ vitæ Matthioli, vel cujusvis alterius Aromaticæ, ℥ ij. quò pluribus Indicationibus simul satisfiat.

Pituita & Lymphæ viscositas corrigenda. XX. Iisdem propositis jam medicamentis, etiam ubi superatum videtur notatum malum, sed minore quantitate, atque rariùs assumendis *Corrigetur Pituita*, hinc & *Lymphæ viscositas & tenacitas*: ubi non erit opus Sudorem urgere, ast Pituitam, & Lympham solùm alterando sensim emendare.

Vasa Lymphatica rupta sponte consolidantur. XXI. *Vasa Lymphatica rupta*, postquam Obstructione notatâ fuerint medicamentis laudatis liberata, consolidabuntur sponte, sicut observamus evenire in vasis sanguineis; cùm conglutinandi vi præditum sit cujusvis partis alimentum proprium, quippè plus minus tenax & glutinosum.

Dolores quî curentur. XXII. Dolores in Artubus, ac præsertim Brachii parte superiore orti, atque noctu maximè molesti, postquam Humoris Serosi redundantia, si quæ adsit, fuerit Hydragogis, & Sudoriferis quoque diminuta, tollentur illinendo partem affectam sequente linimento.

Linimentum.

℞. *Unguenti Martiat.*
Ol. lumbricor. an. ʒß.
Succini, ℈j.
M.

XXIII. Quòd si Dolores ab hoc linimento, vel solis tegumentis augeantur, sequenti utendum.

Aliud.

℞. *Unguent. Populeon.*
Nervini, an. ʒij.
Ol. lilior. alb. ʒij.
M.

Balsamus Sulphuris Terebinthinatus.

XXIV. Quòd si Dolores iidem Coxendicem affecerint, & imprimis partem spinæ inferiorem ita occuparint, ut vix erigi queat corpus & ad motum deduci, præstantissimus erit Balsamus Sulphuris Terebinthinatus, si paucis ejus guttis pars affecta illinatur, quo sæpiùs unâ nocte curavi homines miseros.

Hydrops Thoracis qui curetur.

XXV. *Hydrops Thoracis* cognitu admodum difficilis, utut satis frequens in hisce locis, *Curabitur* tutissimè (post præmissam Lymphaticorum Vasorum obstructorum reserationem, ac consolidationem, quò ipsus non foveatur ampliùs) continuato tam per laudata medicamenta, quàm per stupham siccam Sudore, sicque paulatim evacuatis per corporis poros Aquis præter naturam in pectore stagnantibus: quibus si nil efficiatur, & de Thoracis Hydrope satis constet, non video, cur non liceat per acum argenteam cavam in thorace innoxiam instituere Paracentesin; ex tali namque vulnere parvo nil periculi imminet Ægro.

Caput LI.

De Salivæ in Glandulis Maxillaribus Conglomeratis tam superioribus, quàm inferioribus Præparatione læsâ.

Glandularum conglomeratarum liquor.

I. Quemadmodum in Glandulis Conglobatis omnibus Lympha, ita in *Conglomeratis* omnibus *Liquor peculiaris* generatur; qui haud in communes omnibus, verùm *peculiares singulis Ductus*, eosdemque in *determinatas* unicuique *Cavitates* desinentes defertur.

Salivales Ductus bini.

II. *In Os* quidem sese duplices exonerant utrinque *Ductus Bini* à *Saliva* per ipsos deportatâ *Salivales, Salivaresve* dicti, & à Glandulis Maxillaribus Conglomeratis tam superioribus, quàm inferioribus oriundi: ut taceam *infinitos canaliculos* ex similibus Glandulis ortos & itidem *in Os patentes*, ac contentum Liquorem effundentes, à Diligentissimo & Accuratissimo Anatomico *Nicolao Stenonio* primùm, quantùm Ego saltem novi, observatos.

& infiniti canaliculi.

Saliva unde.

III. *Salivam* omnem *ortum* habere judico partim ex *Sanguinis parte*, quàm quæ Lymphæ servit magis glutinosâ per *Arterias*, partim ex *Animalibus Spiritibus* per *Nervos* ad memoratas Glandulas Conglomeratas deductis.

Salivæ generatio quot modis lædatur.

IV. Hanc *Salivæ* naturaliter *Insipidæ* ac omnibus Liquoribus permiscibilis *Generationem lædi* censeo 1. quando *Parcior* fit. 2. quando *Copiosior* producitur. 3. quando *multifariè qualitatibus sensilibus peccans* præparatur.

Parcior fit 1. Defectu materiæ.

V. *Parcior*, quàm decebat, *generatur Saliva* 1. *defectu materiæ*, quoties illa *non reponitur* Alimentis convenientibus, qualia videntur esse potissima Jusculа ex Brutorum carnibus parata, Lac, Potus crassior, Cerevisia puta potentior, Vinum rubellum, &c. vel aliò deducitur, sive intra corpus remaneat in Hydrope vario, sive extra corpus effundatur in Alvi fluxu, vel Urinæ, aut Sudoris excretione nimiâ.

2. Viarũ vitio.

VI. 2. *Vitio Viarum, per quas defertur ad Glandulas dictas requisita Materia*, dissectis, obstructis, compressisve Arteriis grandioribus, & aliquando Nervis quoque; unde aliquis saltem accidere potest Salivæ Defectus.

3. Glandularum vitio.

VII. 3. *Glandularum ipsarum Vitio*, quando ineptæ fiunt transcolandæ, admittendæve laudatæ materiæ, aut eidem immutandæ & in Salivam deducendæ. Quamvis, quomodo affectæ sint ac secundùm naturam constitutæ istæ Glandulæ ad munus hoc absolvendum, nondum satis constet.

Copiosior fit.

VIII. *Copiosior* contrà *producitur* aliquando *Saliva*, (quemadmodum id Melancholicis quibusdam & Sputatoribus inde dictis continuò, & nonnullis Ægris Salivatione spontaneâ, eâque abundantiore aut pauciore laborantibus accidere notum) 1. ob *Materiæ Salivaris redundantiam*; Vini præsertim acidiusculi; nunc ex Urinæ, aut Sudoris consueti excretione parciore.

1. Ob Materiæ Salivaris redundantiam. 2. Ob viarum amplitudinem & multitudinem. 3. Ob Glandularum Vitium.

IX. 2. Ob *Viarum Sanguinem Spiritusque Animales ad Salivares Glandulas deferentium amplitudinem aut multitudinem*; propter quam plùs materiæ in Salivam mutandæ affertur dictis Glandulis.

X. 3. Ob *Glandularum ipsarum Salivam conficientium vitium*, propter quod Salivaris materiæ plùs, quàm decebat, excipitur è Sanguine, muraturque in Salivam; licèt illud vitium quale sit aut esse possit, hactenus determinare non possim.

Qualitatibus sensilibus peccantẽ Salivam testatur sapor ejus.

XI. *Qualitatibus sensilibus*, tam *propriis*, quàm (præter Quantitatem, de quâ nunc actum) *communibus vitiosam* produci quandoque *Salivam*, testatur *Sapor* ejus aliquando *Salsus*, aliquando *Acidus*, aliquando *fastidiosè Dulcis*, aliquando *Amarus*, dummodò hic à Bile ad Os assurgente non habuerit ortum: Arguit idem *major* vel *minor* quandoque ipsius *Glutinositas Aquositas*, & si quæ aliæ observatæ sunt unquam, observabunturve imposterum Mutationes in *Colore, Odore, Sapore, Calore, Frigore*, ac similibus Qualitatibus.

Salsus.

XII. *Salsus Salivæ Sapor* debetur haud dubiè *Sero in Sanguine Salso*, concurrente forsan simul *Glandularum Salivarium vitio*, propter quod minùs aptæ sunt amovendæ à se, superandæve istius Seri Salsitudini.

Acidus.

XIII. Sic *Acidus Salivæ Sapor* acceptus erit ferendus *excedenti copiæ Humoris Acidi* tum in *Corpore*, tum in *Sanguine*; ac fortè subinde alicui *Defectui Animalium Spirituum* vel *Universali*, vel *Particulari* saltem in Glandulis Salivaribus.

Fastidiosè Dulcis.

XIV. *Sapor Salivæ fastidiosè Dulcis*, & Saturni saccharum æquans vel superans quærendus *in Sero simili* undecunque tandem orto. Nam difficile est admodum omnes in corpore nostro Humorum secundùm Qualitates penè innumeras obvenientes Mutationes exactè explicare, cùm ignoremus plerunque, quibus, qualibusque Alimentis fuerint usi Ægri, & imprimis à quibus, qualibusque tam mirè alterentur Sapores, Odores, Colores, ac cæteræ Humorum nostrorum Qualitates; & quidem, meo saltem judicio, propter neglectam à plerisque Chymiam, ut ita dicam, Experimentalem, ac Præjudicia Experimentorum ac Postulatorum loco passim à plerisque habita, & imprudenter aliis, ne dicam impudenter, obtrusa.

XV. *Amarus*

Amarus

XV. *Amarus Salivæ Sapor* vel à *Bile* sursùm ructatâ & aliquandiu in Ore sui reliquias relinquente, ideóque Salivam omnem aliquandiu inquinante oritur; vel, ubi talis eructatio Bilis locum non habuit, ab eâdem forsan Bile puriore in Sero existente, atque in Salivaribus Glandulis Salivæ materiæ admistâ: utut de hoc postremo modo valdè dubitem, cùm vix unquam observaverim Sanguinis Serum amarum.

Glutinosior. Aquosior Saliva.

XVI. *Glutinosior Saliva* ortum suum debebit, *Sanguini multâ Pituitâ* itidem *glutinosâ scatenti*; uti *Aquosior & Fluidior ejusdem defectui.*

Parcior Salivæ Proventus qui curetur, quando fit. 1. Ob defectum materiæ.

XVII. *Curabitur Parcior Salivæ proventus* 1. *defectui materiæ* aptæ, atque *Alimentorum convenientium* adscribendus *liberaliore eorundem Usu*: sicut Curato Hydrope, quoties ipsius materia ipsi fovendo insumitur vel avertitur; ut & Curato Alvi fluxu, quando per ipsum materia ejus evacuatur; denique sublato nimio Urinæ aut Puris effluvio, quando ipsius culpâ evenit. Horum autem Affectuum Curatio alibi & quidem suo tradenda loco.

2. Ob dissectam Arteriam aut Nervum.

XVIII. 2. *Dissecti Arteria aut Nervi* non curantur, *damnumque* inde ortum non nisi tardiùs *ex parte saltem reparatur*; quatenus Arteriæ ac Nervi reliqui ad easdem partes tendentes paulatim ferè augentur, atque sic tandem jacturam dissectis debitam quodammodo resarciunt.

XIX. Quî *Vasorum horumce Obstructio & Compressio* curari debeat & possit, alibi non semel dictum est ac doctum.

3. Ob glandularum vitium.

XX. 3. *Glandularum ipsarum Vitium* quale sit, propter quod parcior producatur Saliva, postquam innotuerit, non ita difficulter illi aptum invenietur remedium: quamvis, dum ignoratur adhuc utrumque, possit Medicus prudens talia usurpare imprimis externè medicamenta, quæ vocantur vulgò roborantia, suntque pleraque Aromatica, Ex. gr. Unguentum martiatum, quo inungi poterit maxillæ utriusque regio, in quâ sitæ sunt Salivares Glandulæ; à quo si commodum accipiat Æger, illa observatio erit notanda; & alio tempore in alio Ægro, aut in eodem, si ferre non possit pinguia, Fotus aliquis paretur ex plantis aromaticis, addito quandoque Spiritu vini, & nonnunquam egregio Sale Volatili; cujus itidem ope si meliùs habeat Æger, hactenus utilis erit tum aliis curandis, tum Glandularum constitutioni naturali, atque vitio eruendis observatio. Sic paulatim augetur notitia humana, perficiturque indies Ars Medica, non nisi labore improbo, iteratoque comparanda.

Copiosior Salivæ proventus curatur. 1. Minuendo ejus Materiam.

XXI. *Copiosior Salivæ proventus Curabitur* 1. *minuendo ejus materiam*, tum *detrahendo* indies aliquid de Alimentis liquidioribus; tum *evacuando* ipsam per *alvum*, aut cum *urinis* vel *sudoribus*.

XXII. Inter *alvum moventia* conducent *Phlegmagoga & Hydragoga* simul mixta, & sæpiùs minore quantitate assumpta.

Exempli gratiâ sunto Pilulæ sequentes bis aut semel tantùm in septimanâ usurpandæ.

Pilulæ.

℞ *Mass. pilul. mastichin.* ℨj.
Resinæ Ialappæ ℈j.
Ol. succini, Gutt. iij.
M. F. pilulæ N. xx.
Inaurentur.

Sumat Æger cubitum iturus tres, quatuorve, ut bis, aut ter ad summum inde purgetur.

Earum Usus.

XXIII. Inter *Diuretica & Sudorifera* convenient imprimis Decocta minùs ingrata aliquoties in die, aut potûs ordinarij loco fœliciter usurpanda. Ex. gr.

Decoctum.

℞. *Rad. Chinæ in taleolas sectæ*
Apij. an. ℥j.
Rasdigni Iuniperini, vel
Guajacini, ℥ij.
Sassafras. ℥j.
Passul. major. incis. ℥iv.
Coq. s. a. ex Aquâ purâ,
In Colat. ℥xxx. *dissolv.*
Syr. 5. rad. ℥ij.
Spir. Sal. Armoniac. G. xxx.
Aq. Cinnamomi, ℥j.
M.

Ejus Usus.

XXIV. Quòd si quis eodem medicamento per plures vias optet Pituitam & Serum evacuare, is semel aut bis in septimanâ poterit in Decocti modò præscripti ℥ij. dissolvere Electuarij Hydragogi nostri ℨij. vel iij. prout Æger faciliùs aut difficiliùs purgabitur, aut Medico animus fuerit plùs vel minùs eundem expurgare.

2. Viarum amplitudo quî curetur.

XXV. 2. *Viarum Salivæ materiam* afferentium *amplitudo nimia* Curabitur imprimis Fomentatione *subadstringente & blandè aromaticâ* in vino rubello paratâ & maxillis per pannum laneum sæpiùs calidè applicatâ: cujus ope paulatim arctari ac roborari poterunt viæ ampliores.

3. Quî Glandularum Vitium.

XXVI. 3. In ipsis *Glandulis* quoties aliquod *Vitium* simul concurrere rationali conjecturâ concluditur, quamvis necdum vitium tale satis innotuerit, existimo tamen posse modò laudata *subadstringentia & blandè aromatica* tum externè, tum internè commodè usurpari. Ex. gr. esto Apozema sequens.

Apozema.

℞. *Rad. Garyophyllatæ,*
Bistortæ, an. ℥j.
Imperatoriæ, ℥ij.
Chinæ select. ℥j.
Glycyrrhiz. rasæ ℥ j ʃ.
Coq. s. a. ex vino rubello ad Collat. ℔ ij.
Addendo Aq. Cinnamom.
Syr. Myrtini,
Ros. Rubr. an. ℥j.
M.

Ejus Usus.

Hujus Apozematis ℥ij. aut iij. assumat bis, terve in die Æger.

Quomodo curetur Salivæ Sal.

XXVII. *Salsitudo Salivæ* tolletur tàm abstinendo à multo Salsorum usu, quàm emendando Seri salsitudinem per Oculos Cancri, Coralia, Margaritas, Conchilia & similia mediocriter calcinata, & imprimis per pilulas de Cynoglossâ, vel de Styrace ad grana ij. vel iij. indies, aut diebus alternis devoratas.

Quomodò ejus Aciditas

XXVIII. *Salivæ Aciditas Curabitur* iisdem, ut & Cretâ, Sanguine Draconis, Lapide Hæmatite, Salibus fixis, & maximè volatilibus, quippe blandiùs, licèt simul lentiùs, (quod itidem magis laudandum) in corpore nostro Humores quosvis alterantibus & corrigentibus.

Quomodò Dulcedo fastidiosa.

XXIX. *Dulcedo Salivæ fastidiosa Curabitur* fortassis per Conchilia & similia mediocriter calcinata, ut & Salia Volatilia aliquantò acriora, quin Salia quoque fixa, nec non Acida satis acria, denique Salsa cum Acidis juncta, Salem puta Tartari

tari Vitriolatum & similia; licèt hactenus illis non sim in hunc finem usus, quoniam nullus mihi talis evenit Casus curandus, à quo in ejus naturam & curandi modum inquisivi accuratiùs, præsentesque formavi conceptus.

Quomodo Amaritudo. XXX. *Amaritudo Salivæ* à Bile in Os assurgente producta sponte atque paulatim recedet, ipsâ iterum deorsum propulsâ, expulsâque cholagogo per anum; poterit tamen simul elui amaror pertinacior, ipsum Os colluendo vino acidiusculo puro, vel cum aquâ misto, cujus etiam loco usurpari poterit modo simili acetum.

XXXI. Quòd si *purior Bilis permanserit in Sanguine, ipsiusve Sero*, eadem minuenda erit per cholagoga blanda, reliquaque corrigenda per Acida temperatiora & gratiora.

Quomodò Glutinositas. XXXII. *Salivæ Glutinositas nimia emendabitur* tum per assumpta Medicamenta incidentia aromatica sæpiùs laudata & præscripta, imprimis Salia Volatilia inter prandendum, cœnandumque cum vini tantillo usurpata; tùm per similia ore contenta, mox & post ejus collutionem iterum excreta; tum per Alimenta similia cautè omissa ac neglecta; tum per Pituitam tenacem, si copia simul auctâ peccaverit, post sui præparationem prævia, blandè ac lentè phlegmagogis ex parte eductam.

Quomodò Aquositas. XXXIII. *Salivæ Fluiditas & Aquositas nimia* emendabitur usurpatione iteratâ Glutinosiorum, & quandoque Subausterorum Alimentorum, qualia sunt Mespila, Sorba, Mala Cotonea, &c. quibus pro re natâ jungi possunt aliquando Pilulæ de Cynoglossâ, &c.

CAPUT LII.

De Salivæ in Os, ac OEsophagum Motu læso.

Fluxus Salivæ in Os. I. SAlivam unicuique non cogitanti sponte *in Os confluere*, atque ad voluntatis arbitrium copiosiùs eò allici posse, quin eandem mox *deglutiri*, facilè est unicuique experiri atque observare.

Quot modis lædatur. II. Hic *Salivæ in Os Motus læditur* 1. quando *parciùs*, vel *difficiliùs*; 2. quando *copiosiùs*, vel *faciliùs* eò effertur.

Quando parciùs affluit. III. *Parciùs* in Os affluit *Saliva*, 1. propter sui *defectum*, de quo capite actum præcedente. 2. propter *Salivares Ductus Obstructos, vel Compressos, vel Discissos*.

Quando difficiliùs. IV. *Difficiliùs* ad Os effluit Saliva, propter sui *Glutinositatem*, de quâ itidem capite dictum superiore.

Quando Copiosiùs. V. *Copiosiùs* in Os fertur eadem *Saliva*, 1. propter sui *redundantiam*; de quâ vide similiter caput præcedens. 2. propter *Ductus Salivares patentiores, laxioresve*; quocirca in ipsis moram debitam minimè nectit Saliva, quin continuò effluens locum facit modò secuturæ qualicunque Salivæ, ut plurimum idcircò magis aquosæ aut fluidæ. Ista verò Ductuum Salivarium amplitudo & laxitas debetur non rarò *Sputationi continuæ* more malo sensim contractæ. Quò enim quis magis vel minùs Functionem quamvis exercet, eò partes illi ministrantes ad eandem faciliùs & hìc quoque abundantiùs, vel difficiliùs & hìc etiam parciùs perficiendam vel aptiores, vel ineptiores facit.

Quando faciliùs. VI. *Faciliùs* in Os defertur *Saliva* propter sui *Tenuitatem ac Fluiditatem* capite præcedente propositam.

Salivæ Deglutitio quot modis lædatur. Ejus læsionum causæ. VII. *Salivæ* in Os admissæ *Deglutitio* læditur, quoties ipsa vel *planè non* potest fieri, vel non nisi *cum magnâ difficultate*.

VIII. Utraque hæc læsio accidit præsertim propter Faucium, aut OEsophagi angustiam, nunc Tonsillarum Tumori, nunc Anginæ, rariùs Tumori in OEsophago ipso existenti, vel Carni ex ipso excrescenti adscribendam: unde cum difficultate fit, dummodò fieri possit, OEsophagi Contractio, ac Degluciendorum detrusio.

IX. Lædi quoque potest *OEsophagi* Motus propter *Paralysin*; aut *Convulsionem* propriam, *Motumve Convulsivum* in Suffocatione Hypochondriacâ frequentem.

X. Quæ proximè præcedente capite de variorum hîc memoratorum Curatione dicta sunt, inde peti poteruntur & ex aliis locis, quæ ibi sunt tradita, vel tradentur.

Ductus Salivares dissecti incurabiles. Obstructi & Compressi quî curentur. Ut & potentiores & laxiores. XI. *Ductus Salivares Dissecti* Curari nequeunt: *Obstructi* autem, *Compressive* curabuntur imprimis medicamentis *attenuantibus & incidentibus*, tam *Collutionis*, quàm *Fomenti* formâ usurpatis.

XII. Ductus Salivares patentiores, laxioresque Curabuntur similiter Oris Collutione, Maxillarumque Fomentatione ex sub adstringentibus & blandè aromaticis parato decocto; quale Cap. præced. §. 26. descriptum habetur. Sed danda quoque opera, ut sensim desuescant Ægri à continuâ Sputatione in consuetudinem perperam ascitâ.

CAPUT LIII.

De Succi Pancreatici Generatione læsâ.

Quis vocetur Succus Pancreaticus. Ejus Sapor. I. HUmorem *in Conglomeratis Pancreatis Glandulis præparatum*, ac per *Ductum* ejusdem *in tenue Intestinum* effusum *Pancreatici aut Melancholici Succi* nomine indigitamus.

II. Eundem affinitatem habere magnam cum Salivâ, sed *Sapore subacido* ab illâ insipidâ, licèt facilè acescente, distingui non suspicamur ampliùs, verùm post *Regneri de Graaf*, verè industrij, fœlicisque Anatomici, & quondam Discipuli nostri carissimi observationem ingeniosam non tantùm in Canibus, sed in Homine quoque factam, collectumque Succum, certò asseveramus.

Ejus descriptio. III. Est igitur *Succus Pancreaticus naturaliter sapore Subacidus in Conglomeratis Pancreatis Glandulis ex parte Sanguinis maximè consimili & Spiritibus Animalibus paratus*; atque continuò ex *Ductibus minoribus in majores, tandemque in maximum & medium: plerumque simplicem*, rarò *duplicem, hinc & Intestinum tenue confluens*.

Ejus Generatio quot modis lædatur. IV. Succi hujus *Generatio læditur*, 1. quando *Parcior*; 2. quando *Copiosior*; 3. quando *multifariis qualitatibus sensilibus, sapore, odore, colore, glutinositate, &c. Vitiosus* producitur.

Parcior fit. 1. Defectu materiæ. V. *Parcior* efficitur hic Succus, 1. *defectu Materiæ aptæ in Sanguine*, propter *Alimenta* minimum Acidi continentia diutiùs usurpata, vel propter ipsam *aliò delatam in Hydrope*, aut è corpore *effusam in Sudore subacido*, *Urinâque* itidem

acidiore;

acidiore; *Alviue fluxu Lienterico*, ac *Cœliaco*. Qui namque cum Torminibus conjunctus est, atque ab Acido acri ortum habet, is censetur mihi plerumque ab ipso Succo Pancreatico Acidiore habere ortum, qui quamvis effundatur simul è corpore, paratus tamen fuit in Pancreate.

2. Vitio viarum. VI. Parcior generatur idem Succus 2. *vitio viarum*, & imprimis *Arteriarum*, per quas defertur ad Pancreatis Glandulas Sanguis, si aliquando ipsas *obstrui*, vel *comprimi* contingat.

3. Vitio glandularum pancreatis. VII. 3. Ipsarum *Pancreatis Glandularum ad subacidam Sanguinis partem* à reliquâ commodè *secernendam* & ampliùs *cum Animalibus Spiritibus* in laudatum Succum *præparandam ineptarum* culpâ.

Copiosior fit 1. Propter materiæ abundantiam. VIII. *Copiosior* generatur Succus Pancreaticus 1. propter *materiæ* ad ipsum producendum aptæ in corpore atque Sanguine *abundantiam*, tum *Alimentis* similibus diu & multùm assumptis, tum *Evacuationibus subacidorum consuetis suppressis* debitam.

2. Propter Arteriarum & Nervorum copiam & magnitudinem. IX. 2. Propter *Arteriarum Nervorumque* ad Pancreas delatorum *copiam & magnitudinem*; quocirca multum quoque Succo Pancreatico parando aptæ affertur materiæ.

3. Propter glandularum pancreaticarum dispositionem. X. 3. Propter ipsarum *Glandularum Pancreaticarum constitutionem peculiarem* Succo Melanchoco multo præparando faventem quamvis & hîc quoque adhucdum hæreamus in notatâ Constitutione vitiosâ, æquè ac naturali & laudabili determinandâ & describendâ.

Sapore vitiosus fit 1. Quando nimis acidus efficitur. XI. *Sapore vitiosus* producitur Succus Pancreaticus 1. quando idem *nimis Acidus* efficitur, & quidem tum propter *Acidorum Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumve assumptionem nimiam*; tum propter *Succi laudabilis moram in ductibus ejus quibusdam minoribus obstructis factam*, unde mox idem acidior evadit, & reliquo iterum junctus universum eo saltem tempore inficit, & similiter solito acidiorem facit: quemadmodum id plerunque notabiliter observatur in principio Febrium Intermittentium cum Frigore, Acidi acrioris progenie, paroxysmos suos inchoantium.

2. Quando contrà minus Acidus. XII. 2. Quando idem paratur *minus Acidus*, & quidem tum ob *Acidorum Alimentorum, Condimentorumque usurpationem parciorem* aut *nullam*; tum *ob adversorum* (qualia sunt sæpius memorata Creta, Oculi Cancri, Margaritæ, Corallia, & similia, ut & Salia & fixa & volatilia) *usum frequentem aut copiosum*; tum ob *Humoris Acidi per Sudores, aut Urinas evacuationem multam*.

3. Quando Muriatico-Salsus. XIII. 3. Quando idem *Muriatico-Salsus* generatur; ob *Serum simile* in corpore abundans, tum propter *Alimenta* cum *multo Sale condita* diutiùs assumpta, tum propter *Gravedinem* molestam, perseverantemque humores laudabiles in Salso-muriaticos, sive Lympham similem corrumpentem.

4. Quando Austerus. XIV. 4. Quando idem Succus producitur *Austerus*, & quidem tum propter *Alimenta, Medicamentaque similia* copiosiùs aut diutiùs assumpta, tum propter *Animi Mœrorem summum*, & imprimis non expectatum, *Terroremque magnum* inopinatum.

5. Quando fœtidus. XV. 5. Quando idem Succus gignitur *fœtidus*, quod imprimis accidit, ubi aliqua existit *in Pancreate Corruptio*, *Puris* pura post Inflammationem *confectio*, cujus aliquid quoties Succo Pancreatico jungitur, toties fœtorem ipsi suum conciliare potest.

6. Quando color ejus vitiatur. XVI. 6. Quando ejusdem Succi *Color Pituitæ, Aquæve similis* mutatur in alium qualemcunque naturali dissimilem; quod fieri potest, quando illi *aliquid Sanguinis puri*, vel *corrupti admiscetur*, & colorem ipsius naturalem plùs minùs perdit.

7. Quando fit Glutinosior. XVII. 7. Quando Succus Pancreaticus efficitur *Glutinosior*, & quidem propter *Pituitam similem multam* in corpore existentem, Sanguinique conjunctam, & tum Humores alios, tum presertim hunc viscositate suâ inficientem.

XVIII. Cùm plures Qualitates Succi hujus vitiosæ non occurrant impræsentiarum, pergemus rectà ad enumeratorum in ipsius generatione vitiorum Curationem.

Parcior Succi Pancreatici generatio curatur 1. Utendo subacidis. XIX. *Parcior Succi Pancreatici Generatio Curabitur*, 1. *utendo* abundantiùs *Alimentis, Condimentisque Subacidis*, ubi eorum defectu hoc accidit malum; vel curando *Hydropem, Sudoremve* aut *Mictum acidum, Alvive fluxum Lientericum, Cœliacumve*, quando illis suum debet ortum; de quibus actum est in superioribus, vel agetur adhuc in sequentibus.

2. Reserando Arteriarum Obstructionem. XX. 2. *Reserando Arteriarum Obstructionem* per incidentia & attenuantia sæpiùs jam proposita; *tollendove ipsarum Compressionem*, liberando ipsas Vinculis vel Tumoribus Cavitatem ipsarum arctantibus.

3 Emendando Glandularum Pancreaticarum vitium. XXI. 3. Quî *Glandularum Pancreaticarum vitium*, propter quod parcior in ipsis producitur Succus, *Curari* debeat, dictu erit arduum, postquam ipsum necdum patet, ignoratâ nempe Glandularum Constitutione naturali præparando laudato Succo debitâ: Quoniam tamen Succus Subacidus separatur, conficiturve in Ipsis, existimo *Medicamenta blandè Aromatica & imprimis Salia Volatilia Subacidis juncta* valdè probabili conjecturâ hîc futura utilia; Ex. gr. Sal Volatile Succini, Sal Armoniacum sublimatione iteratâ puriùs factum, & plura similia industriè parata.

Observatio. XXII. Ubi notandum, postquam omnis Mutatio à medicamentis alterantibus expectanda sensim absolvi debet, aliquandiu perseverandum esse in talium usurpatione, quò successus habeatur optatus, ac lentè hîc festinandum.

Copiosior ejusdem generatio curatur. 1. Parciùs utendo acidis. XXIII. *Copiosiùs generatus* hic Succus ad sui *Curationem* indiget 1. ut Æger *omittat, diminuat* saltem *Alimentorum, Condimentorumque Acidorum Usum*, quoties idem illi dedit ansam, & Succo abundantiori suppeditavit materiam: quæ poterit quoque in corpore jam existens *minui per Hydragoga, & Sudorifera, & Diuretica*: quæ tantò erunt magis utilia, si consueta Humorum Acidorum Evacuatio qualiscunque fuerit suppressa.

XXIV. Inter Sudorifera & Diuretica laudo in hoc Casu quævis *Acidum* insuper *contemperantia, obtundentia, & concentrantia*, sæpiùs in hoc opusculo recensita & in formulas quoque redacta.

2. Coarctando Arterias & Nervos. XXV. 2. Si commodè internis, externisve remediis coarctari possent (minui namque non possunt) *Arteriæ ac Nervi* Pancreati inserti; eorundem

eorundem *angustatione* prudenti, lentissimâque, à solis *blandè adstringentibus* quærendâ.

3. Corrigendo constitutionem Glandularum præternaturalem.

XXVI. 3. Si aliquando *Glandularum Pancreaticarum Constitutio Naturalis ac Præternaturalis innotesceret*; hujus *Correctione per medicamenta ipsi subcontraria*; quibus adhucdum ignoratis tentari possent forsan, etiam ad Constitutionem utramque aliquando pernoscendam, quæ *adstringunt blandè, acidumque simul concentrant*, inter quæ elucent Lapis hæmatites, Sanguis Draconis, Creta alba, &c. quæ, sicut dicebam modò de Alterantibus omnibus, quantitate parvâ usurpari possent aliquandiu, & à Prudentibus Medicis observari accuratè successus, effectusque ipsorum.

Acidioris Succi præparatio curatur. 1. Minuendo usum acidorum.

XXVII. *Acidioris Succi præparatio Emendabitur* 1. minuendo indies, & quandoque *tollendo in totum*, ad tempus saltem, *Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumque manifestè Acidorum usum*.

2. Tollendo obstructiones.

XXVIII. 2. *Tollendo in Ductibus Pancreatis lateralibus & minoribus* à Pituitâ glutinosâ in ipsis coagulatâ *Obstructionem* factam, tum per *incidentia & attenuantia*, tum per *propellentia* ipsam vel *in tenue Intestinum* duntaxat, vel simul *extra corpus per vomitum*, aut *secessum*, & aliquando *per Urinæ Sudorisve vias*. In quem finem multiplicem convenientia remedia præscripta sunt sæpiùs in superioribus, ut non videatur necessum toties acta iterum hîc agere.

Minùs Acidi Succi Generatio qui curetur. 1. Quando fit ob defectuosum Acidorum usum.

XXIX. *Minùs Acidus* ubi producitur 1. Succus Pancreaticus *defectu Alimentorum, Condimentorumque similium*, reddetur idem Acidior usurpando *Alimenta, Condimentaque subacida & grata*, & quidem non vi, & quantitate magna, sed diutinè, atque quantitate mediocri; ne nimiùm festinando plùs detrimenti afferatur Ægris, quàm emolumenti.

2. Quando fit ob adversorum usum.

XXX. 2. Ubi idem *minùs Acidus* existit ob præposterum *adversorum*, Cretæ, Coraliorum, &c. ut & Salium fixorum, volatiliumve *usum*; *abstinendum* ab ulteriore ipsorum usu, idem saltem *moderandus ac minuendus*.

3. Quando fit ob humoris acidi copiosam excretionem. Conditum.

XXXI. Ubi 3. idem contingit propter *Humoris Acidi per Sudores, Urinasve copiosam excretionem*, opera danda, ut Acidi humoris à Sanguine Secretio, hinc per Sudores, Urinasve Excretio paulatim minuatur: quod efficiet convenientissimè Conditum sequens in hunc finem valdè efficax.

℞. *Cons. ros. rubr.* ℥ij.
Pallid. ℥j.
Diascordij Fracastorij, ℥ij. vel nostri (cujus descriptio sub finem hujus Libri habebitur) ʒj.
Coral. rubr. præp.
Margarit. præp. an. ℈iv.
Syr. Granat. acid. q. s.
M. F. Conditum.

Ejus Usus.

Hujus Conditi ʒj. vel circiter assumat Æger manè stomacho jejuno, tantundem horis duabus ante cœnam, & tantundem iturus cubitum, Os eluendo, si volet, tantillo vini, alteriusve potûs grati, & illud superbibendo.

Sapor Succi Salsomuriaticus qui emendetur.

XXXII. *Sapore Salso-muriaticus generatus Succus Pancreaticus*, quod ex similis humoris vomitione cognosci potest, *Emendabitur* diutinâ & parcâ medicamentorum Serum simile in corpore nostro existens corrigentium; & Cap. superiore 51. §. 27. & alibi à me passim descriptorum usurpatione: ut & *Salsamentorum abstinentiâ, Gravedinisque*, si quæ urgeat, *Curatione* festinatâ, ne plura ipsi neglectæ succedant mala.

Qui Austerus.

XXXIII. *Austerus si producatur Pancreaticus Succus*, (quod frequens Suffocatio Hypochondriaca, cum Strangulationis metu; ut & Austerorum humorum vomitus arguit) *Abstinendum* 1. ab ulteriore *Austerorum fructuum, medicamentorumve* usu; *Vitandæ* 2. omnes *summi Mœroris, & gravis Terroris* occasiones, quin adversus ipsorum noxas *muniendus Animus, & firmandus, regendusque*. Denique 3. Usurpanda sunt frequenter *Salia Volatilia*, & præsertim *Aromatica*, & quidem quantitate parvâ, ad guttas puta iv. v. vj. ex vini cochleari; postquam nil hactenus, quod sciam, tam potenter, ac efficaciter, tamque citò emendat in nobis & corrigit Austerum, quàm Sal Volatile quodvis, sed imprimis Aromaticum; quod millies fœliciter expertus testor & omnibus Medicis junioribus informatione fideli egentibus intimè commendo.

Qui Fœtidus.

XXXIV. *Succus Pancreaticus Fœtidus* si reddatur à *Pure proprio* ipsi admisto, exacta & diu continuata opera est danda, *ut in Pancreate Ulcus post Abscessum relictum tandem planè ac plenè curetur*, assumptis indies *Antimonio Diaphoretico, Bezoardico minerali*, vel quovis alio magis efficaci & *fixo medicamento ex Antimonio parato*; Cujus *magisterium, elixir*, aut *quinta essentia* si habeatur, mirabilia, plerisque licet incredibilia visa, non tantùm in hoc malo periculoso, & curatu difficillimo, sed & similibus, in aliis quoque visceribus aliquando repertis, curandis præstabit.

Qui colore vitiosus.

XXXV. *Color Succi Pancreatici ab admisto ipsi Sanguine mutatus Curabitur Consolidatione Vasorum Sanguineorum ab acri acido erosorum* per modò laudata medicamenta excellentia ex Antimonio præsertim parabilia; quæ humorum quoque Acrimoniam omnem corrigunt, temperantque, ac longè plura præstant, quàm ignava Misochymicorum turba mente suâ præjudiciis excæcatâ potest assequi vel admittere. Pro quibus orandum seriò, ut tandem aliquando sit ipsis mens sana in corpore sano, dum illud saltem ipsis contigerit sanum.

Qui Glutinosior.

XXXVI. *Glutinosior si producatur in Pancreate Succus*, corrigetur hoc vitium *continuâ & continuatâ usurpatione Aromaticorum acriorum* ut & *Salium Volatilium* quorumvis, & quandoque *Acidiusculorum* quoque *magis Spirituosorum*, aut *cum Spirituosis artificiosè paratorum ac elaboratorum*, quæ itidem fugiunt Chymiæ osores, quippe ignorantes. Talia verò quia sæpiùs laudavi & descripsi suprà, eò gnavos & dignos Medicinæ Alumnos remitto.

CAPUT

CAPUT LIV.

De Succi Pancreatici ad tenue Intestinum Motu, ac cum Bile Effervescentiâ læsis.

Succi Pancreatici motus.

I. SUccum *Pancreaticum* continuò & in Glandulis suis à Sanguinis massâ secerni, & cum Animalibus Spiritibus ampliùs elaborari, perficique, & *in Ductus majores,* ac *Medium* tandem, hinc & ad *Tenuis Intestini Cavitatem* secundùm naturam *Moveri* arbitror.

Quot modis lædatur.

II. Hic *Succi Pancreatici per Ductus minores, majores, maximumque ad Intestini tenuis Cavitatem usque Motus vitiari potest modis variis*; & quidem aliquandò secundùm *totam Succi massam*, aliquando secundùm *aliquam duntaxat ejus partem*: dum vel *Nullus* fit, vel *lentiùs, & difficiliùs*; vel *ocyùs, quippe faciliùs* procedit.

Ejus defectus universus.

III. Existimo vel *raro*, vel *nunquam in universum deficere Succi Pancreatici Motum* per suos Ductus ad tenue Intestinum: quod eveniet duntaxat, si eveniat, *ex Ductûs Maximi, mediique Obstructione à Pituitâ glutinosissimâ circa ipsius Orificium hærente, itidemque coagulatâ & impacta*; quæ vix permanebit aliquandiu ibidem quin à Succo perpetuò accedente mox iterum solvatur, aut in præsens vitæ periculum conjiciatur Æger: Cui an non inde Mors inexpectata superveniat subinde, quis prudens negabit, aut observatione accuratâ in mortuorum cadavere, hocque Ductu in antecessum factâ temerè asseverabit?

IV. Memini certè visam mihi aliquando glutinosam, copiosamque in hoc Ductu hærentem, adhærentemque Pituitam, nec facilè inde cedentem ac removendam.

Aliquâ Succi partem in motu sisti.

V. *Aliquam Succi Pancreatici partem in Motu suo per Ductus Minores & laterales*, ad Medium, maximumque *sæpius in totum* ad tempus saltem *impediri* propter *Obstructionem* à *Pituitâ Viscosâ* in ipsis concrescente ortam nemo facilè negabit, qui ea, quæ hujus Lib. Cap. 30. §. 61. & seq. secundùm experientiam conclusi, mente attentâ legerit, atque ad experientiam propriis Sensibus eadem usurpaturus revocaverit.

VI. Quoties in Ductibus quibusdam sistetur modo dicto *Succus Pancreaticus*, toties *Parcius universum ad tenue Intestinum iri motum*, nemo non videt.

Vt & difficiliùs ac lentiùs.

VII. *Difficiliùs, ideóque lentiùs* quoque Movebitur Succus Pancreaticus, per suos Ductus ad Intestinum tenue, quoties idem existit *glutinosior*: de quo Capite actum præcedente.

Faciliùs & Ocyùs.

VIII. *Faciliùs, adeóque Ocyùs Movebitur idem*, quando solito erit *Aquosior & Fluidior*, cujus Causa erit *multus potus aqueus & diureticus*, qualem præbent *Salia Volatilia* & *Acidulæ* multæ, Spadanæ, Svvalbacenses, &c. Unde deducendus forsan inter alios ipsarum effectus mirabiles Alvi quoque fluxus tam frequens, utplurimùm Ægris conveniens, raro noxius; quatenus properant non tantùm per Renes ad vesicam, verùm per Pancreas quoque ad tenue Intestinum, nec tantùm fluidiorem præstant Succum pancreaticum, sed ipsum reddunt quoque minùs acidum vel austerum, frequentissimam segnioris & adstrictæ alvi causam; quocirca & diluuntur facilè alvi excrementa, & ad descensum præcipitatur magis solito ipsa Bilis.

Defectûs Succi universalis cura.

IX Si aliquando Medicum subeat cogitatio Pituitam glutinosam copiosissimam non tantùm redundare in corpore, verùm eandem quaquaversùm, ipsumque adeò Pancreas delatam multam, ita ut non tantùm metus sit, posse ab ipsâ in totum obstrui Ductum Pancreaticum medium & communem, verùm ab ipsâ esse obstructum, ob summas Ægrum subitò afficientes Angustias; non putem tunc malè ad malum tantum tollendum in usum revocari *Acidum Spiritum, Nitri præsertim*, utpote *penetrantissimum*, sed *vino generoso*, ejusve *spiritui* admistum; quò non tantùm *Solvatur notata Obstructio*, sed insuper *Pancreatici Succi Defectus* in Effervescentiâ cum Bile perpetuanda *suppleatur*.

Obstructio Ductûs Pancreatici quî tollatur.

X. *Obstructionem* circa *Ductûs Pancreatici orificium in tenue Intestinum* hians sitam Medicamento laudato per Os assumpto, & ad tenue Intestinum delato (sine ulteriore per Lacteas Venas, Ductum Thoracicum, Cavam Venam superiorem, Cordis Ventriculum dextrum, Arteriam, Venamque Pulmonalem, hinc post sinistrum Cordis Ventriculum Arteriam Aortam ad ipsum Pancreas transmissione) posse immediatè propter Spiritûs Acidi cum Pituitâ commercium tolli, dum Pituita hæc ab ipso eo penetrante solvitur ac dissolvitur, facile admisero.

Ocyor Motus quî curetur.

XI. Ex *Obstructione Ductuum Pancreaticorum minorum* ortus *Succi Melancholici Motus parcior* restituetur Remediis Cap. jam citato 31. §. 132. & seq. ut & Cap. 50. §. 13. & seq. propositis.

XII. *Ocyor Succi Pancreatici Motus* ob ejusdem *Aquositatem & Volatilitatem* forsan vel *Acidulis* vel *Volatilibus Salibus abundantiùs* assumptis debitam factus Sedabitur *abstinendo ab ulteriore eorundem usu*, atque *usurpando* intereà, quæ aliquam conciliare valent ipsis consistentiam majorem, qualia sunt *acerba & austera*, sed quantitate parvâ sæpiùs assumpta.

XIII. *Succi Pancreatici, sed vitiosi* ad tenue Intestinum Motum consequitur ejusdem *cum Bile* itidem *vitiosa Effervescentia*; de quâ quoniam ex professo jam est actum hujus Libri Cap. 11. quæ ibi sunt dicta, ex parte hûc possent transferri, ac proinde ibi poterunt legi.

CAPUT LV.

De Vrinæ in Renibus Secretione læsâ.

Vrinæ in Renibus Secretio.

I. QVemadmodum ab assumptis, atque in Ventriculo fermentatis Alimentis secernitur Pars optima & corpori utilis, sed fluida, & colore lacteo prædita, Chylique nomine per Lacteas Venas Cor versùs deducta, secedentibus ad alvum partibus inutilibus ac fœculentis, crassiorem consistentiam servantibus; ita rursùm *ex Chylo in Sanguinem mutato secernitur in Renibus pars Seri superflui*, quæ, dum ad reliquam massam refluit Sanguinis portio præcipua, per papillares ipsorum caruncula destillat in Pelvim, amandaturque hinc per Ureteres ad Vesicam Urinariam, à memorato Sero Urinam tunc constituente de-

denominatam; in qua coacervatur paulatim, donec iterum excernatur subinde.

Glandulosæ Renum Carunculæ.

II. *Glandulosæ* observantur in Renum Parenchymate conclusæ, atque in Tubulos membraneos Pelvi continuatos protensæ, quin Ductibus peculiaribus Lotii stillicidio dicatis donatæ *Carunculæ*.

Urinæ secretio ubinam præparetur, & ubi perficiatur.

III. Hoc *Lotium* quoniam in iis quoque, (in quibus Sanguinis serum deprehenditur insipidum) observatur plerumque *Salsum*, non sine causâ quis suspicari queat *Mutationem aliquam singularem subire in Renibus Lotii materiam, dum per laudatas colatur Carunculas*: licèt mihi saltem valdè videatur probabile ad Seri Urinarii Secretionem in Effervescentiâ suâ vitali præparari Sanguinem æquè ac Chylum in Corde ipso eandemque absolvi in Renibus; quamvis ejus rationem necdum satis assequar, utut existimem per modum *Præcipitationis* eam contingere.

Quot modis lædatur.

IV. Hæc *Urinæ Secretio læditur* 1. quando *Nulla* fit. 2. quando *Parcior*; 3. quando *Copiosior*. 4. quando tum *Liquoris*, tum *Contentorum* ratione in *Colore*, *Odore*, *Sapore*, *Crassitie*, &c. variis modis *vitiosa* contingit.

Quando nulla fit.

V. *Nulla* fit *Urinæ* in Renibus *Secretio* sæpiùs ipsarum *Carunculàrum Obstructarum*, *aliterve malè affectarum* vitio; rariùs forsan ipsius *Sanguinis*, *Serive* culpâ, *inepti puta ad sui Secretionem* & quidem *ob intimiorem partium heterogenearum permistionem*.

Propter Carunculàrum obstructionem à Pituitâ.

VI. *Obstrui* possunt *Carunculæ* à *Pituitâ multâ & glutinosâ* in tenui Intestino quavis ratione soluta & Sanguini confusa, postea vero *in Renibus ab externo frigore* imprudenter admisso, ipsorumque *Carunculas simul vitiante iterum coagulatâ*, & ibidem cum Sero Urinario à *Sanguine* ex parte saltem *secedente*, *inque Carunculis hærente*, atque *ipsarum Ductus paulatim opplente* ac obstruente.

Ab externo frigore.

VII. *Vitium Carunculis ab externo Frigore* introductum, *Coarctatio* erit forsan & *Constrictio Substantiæ ipsarum spongiosæ*, propter quam in ipsis hærebit, & sistetur faciliùs Pituita Sero perfluente dissoluta, donec tandem ipsarum Ductus replens impediat ulteriorem Lotii per ipsos transitum.

Propter nimiam Sanguinis concretionem.

VIII. *Intimiùs permiscentur partes Sanguinis heterogeneæ*, sicque *ineptus* fit idem *ad Seri sui Secretionem*, quotiescunque *Lymphæ* ad Cor tendentis *Aciditas* existit *acrior*, adeò ut nimiùm *concrescat universus Sanguis*, *solâ ipsius superstite fluiditate*.

A Lymphæ aciditate acriore.

IX. Hæc *Lymphæ Aciditas* reddi potest *acrior*, tum in *Glandulis Conglobatis*, tum in *Glandulis Pancreatis Conglomeratis* ab *externo Frigore* valdè *acri*, vel *Animi Mœrore aut Terrore magno, ac inopinato*, imprimis concurrente ac præcedente *rerum Acidarum* & hactenus *valdè acrium abusu notabili*.

Quando parcior sit Urinæ secretio.

X. *Parcior* fit *Urinæ Secretio*, propter *Causas easdem*, at leviores; ut *Alvi fluxum*, & imprimis *Sudorem copiosum*.

Quando copiosior.

XI. *Copiosior* fit *Urinæ Secretio* ratione assumpti Potûs & Consuetudinis (quod semper observandum) vel ob *Renum Carunculas*, si non *secundùm canales suos nimis patentes*, sic saltem *constitutas*, *ut Seri plus secernant à Sanguine*, *quàm decebat*, quemadmodum evenit in *Diabete*; vel ob *Sanguinem ad Seri solito abundantioris Secretionem ac dimissionem malè affectum*; vel ob *suppressos Sudores*, *Alvive fluxum Serosum* assuetos.

XII. Afficitur malè Sanguis ad copiosiorem sui dimissionem ab *Effervescentiâ vitali per Salia Volatilia & alia Diuretica* ubertim quovis tempore assumpta *quodammodo vitiata*; unde non tantùm *redditur Sanguis* fluidior, sed insuper *minùs coactus*, *& secundùm partes suas serosas cum cæteris minùs coadunatus*: quapropter & faciliùs & abundantiùs secedit ab ipso in Renibus Lotium.

Quando Ratione Liquoris vitiata est Urina 1. in Colore.

XIII. *Ratione Liquoris* sui observatur *Urina* 1. in *Colore suo vitiata*, ubi prodit eadem *Aquea*, hoc est *consistentiâ & colore aqueo* prædita, quod fit *defectu partis Salinæ & Biliosæ Urinam plùs minùs tingentis colore subflavo*. Id enim notandum, geminis partibus constitui Urinam ipsam & Aquea & Salsa, quæ simul junctæ Urinæ componunt Liquorem, colore citrino, & consistentia mediocri donatum. Unde postquam copiosus ac præsertim penetrans, ideóque Diureticus assumptus est Potus, qualis est Aqua, sed maximè Acidularum, Vinum tenue ac diureticum, Cerevisia similis, &c. quæ primùm & paulò post excerni solet Urina, non tantùm Colore, ast quoque Sapore observatur Aquea, & insipida: sicut ea, quæ post absolutam in Ventriculo Esculentorum fermentationem prodit, non tantùm Colore plus minùs flavescente tincta est, ast insuper Salsa.

Non-naturalis. Præternaturalis in Principio Febrium Continuarum & Paroxysmorum Febrium Intermittentium.

XIV. Quemadmodum autem hic *Color Aqueus* consequitur assumptionem Potûs quantitate notabili nuper usurpati, & maximè Diuretici, estque *Non-naturalis*; ita similis observatur *in principio Febrium Continuarum*, & *Paroxysmorum Febrium Intermittentium*, estque tunc *Præter-naturalis*, *Cruditatem* denotans, hoc est, intimiorem partium Sanguinis, commixtionem, impeditamque Salinarum cum Lotio Secretionem; cujus Causa est Vitalis Effervescentia propter Humorum confluentium acrimoniam excedentem acrior, Sanguinisque partes omnes, aqueis exceptis, nimiùm cogens. Hoc patet imprimis ex Intermittentium Febrium Paroxysmis plerumque cum Frigore molesto excitatis; Cùm autem producatur in corpore nostro frigus ab humore Acidiore; idemque ad Febrem intermittentem pariendam deferatur necessariò ad Cor, ac ibidem ita turbet vitalem Effervescentiam, ut non tantùm minor, debiliorque fiat Pulsus, (quod à coagulato nimiùm per Acidum excedens Sanguine pendet) verùm Sanguinis partes omnes commisceantur penitiùs, nec nisi partem Aquosam tunc à se dimittant in Renibus, cæteris, Salinis præsertim, in universa ejus massa permanentibus tamdiu, donec paulatim ex parte saltem domito humore Acido, eodemve minore copia, vel magis temperato ad Cor affluente restituatur Effervescentia vitalis, regatque ipsam potentior vel copiosior Bilis; à qua Humorum laxior unio, mox & Salinarum muriaticarum Secretio pendet facilior, & uberior, quin quandoque nimia.

Cruditatis & Coctionis Causa & Modus.

XV. Ex quibus tantoperè in Medicina decantatæ *Cruditatis Natura*, & *Causa vera*, quin & *Modus*, quo illa plerunque producitur, redditur manifestior; sed insuper *Coctionis* quoque tantoperè optatæ

optatæ *Natura*, & *Causa vera*, *Modusque* quo absolvitur, non parum illustratur: quod paucis hâc occasione datâ hîc explicare conabor.

Cruditas & Coctio Humorũ in Sanguine, quando intelligatur.

XVI. *Cruditatem, Coctionemque Humorum Sanguinis massam constituentium, ipsive admistorum* intelligunt Medici, quando in *Morborum Acutorum* præsertim examine ac *Curatione* de ipsis agunt, & ut illa ex voto cedat, *Coctionem Humorum* tantoperè, ac meritò exoptant. Quoties namque *immediatè*, aut per *intermedios Humores* extra Sanguinis massam in corpore contentos, *Bilem, Succum Pancreaticum*, *Lympham & Pituitam*, *inficitur afficiturque malè Sanguis*, toties *vitalis Effervescentia ipsi peculiaris alteratur similiter*, *vitiaturque*, & quidem *ita*, ut confestim *plus minusve turbetur naturalis & laxa Humorum continuò ad Cor confluentium confusio cum Sanguine*, *sive arctiùs & intimiùs, sive laxiùs & minùs intimè tunc ipsi jungantur.*

Urinæ crudæ quanã.

XVII. Quoties autem solitò, intimiùs, arctiusque Sanguini junguntur Humores reliqui, toties *Urinæ magis Aqueæ* prodeant, *minúsque Tincturæ ac Contentorum cæterorum habentes*: quas vocant *Crudas*, hoc est, *Cruditatis testes*.

Coctæ quanã.

XVIII. Postquam verò *Urinæ* vicissim paulatim redduntur *magis Tinctæ*, ac plus *Contentorum ferentes*, laudantur, vocanturque *Coctæ*, *Coctionem* videlicet plus, minúsve *cœptam*, *promotamve significantes*: quod fit, quoties Humores notati, tanquam excrementitii & priùs Sanguini arctiùs, intimiusque uniti, ab eodem iterùm sensim secernuntur, atque unà cum Urinâ ex parte Excernuntur: quod homini bonum est, ac utile; sicut alterum malum erat, & noxium. Secundùm naturam enim & in statu Sano Tinctura saltem aliqua Urinæ conciliatur citrina; nullum verò Contentum, nisi aliquod in Diætâ committatur erratum, vel à statu Sanitatis perfectò deflectat plus minùs hominis constitutio, reperitur in Urinis.

Humorũ in Sanguine unio unde.

XIX. Si quis autem attento animo expenderit omnes in corpore *Humores Sanguini confundendos*, ut & singulorum *qualitates proprias*, is facilè nobis accedet, concedetque *arctiorem ipsorum cum Sanguine unionem Acido deberi*, ac proinde *Succo Pancreatico vel Lymphæ malè affectis*; contrà *eorundem unionem cum Sanguine laxiorem*, adeoque *arctioris solutionem à Salso Lixivo*, & imprimis *Volatili*, adeóque *Amaro*, ac proinde *Bile potentiore*, ac dominium habente *sperandum*, *expectandumque*.

Quibus humorũ coctio impediatur & promoveatur.

XX. Quàm vera, imò verissima sint, quæ jam dixi, confirmat Experientia quotidiana, cùm unicuique ea, quæ Sanos in Ægritudines varias conjiciunt, easdemque augent, & vice-versâ Ægris Sanitatem amissam restituunt, exploranti notum esse possit *Acidorum*, *sed excedente aciditate præditorum vi Coctionem illam in Sanguine impediri*; *Aromaticorum* autem, *atque in specie Amarorum*, aut *Salium Volatilium, sed temperatiorum ope eandem promoveri, ac obtineri*.

2. Ratione Coloris Urina rubea, tenuis.

XXI. Ratione *Coloris* observatur sæpenumero *Urina* 2. *Rubea*, quæ si prætereà *Tenuis* existat, ortum habet *ab æstu summo* in Sanguine existente, *paucâ, nec nisi maximè Volatili Fellis parte Lotio admistâ*; impeditâ adhuc Partium Sanguinis Salinarum, excrementitiarumque Secretione, atque Excretione ad modò laudatam Coctionem inchoandam, & absolvendam necessaria. Licet enim tunc dominium supra cæteros humores obtineat Bilis, quod ex summo patet corporis Ardore, non habet tamen dominium pacatum, sed turbulentum, quandoquidem acrior ac præternaturalis excitatur Effervescentia in Corde, Humores confluentes intimiùs & inter se & cum Sanguine uniens.

Crassa.

XXII. Eadem *Urina rubea*, *si crassa simul existat in Febribus ardentibus* tam Continuis, quàm Intermittentibus, debetur *copiosiori partium Salinarum*, *aliarumque Excrementitiarum*, *sive prius in Effervescentiâ præternaturali Corruptarum à reliquâ Sanguinis massâ Secretioni*, *ac cum Aqueis Excretioni*, adeóque *inchoatæ Coctioni*, quod fit, quoties quacunque de causâ contemperati sunt, ex parte saltem, Humores subcontrarii, Acidi, & Salsi, Amarive vitalem in Sanguine ac Corde Effervescentiam producere soliti: unde quæ prius fiebat acrior, nunc blandior fit Effervescentia; quæque priùs arctiùs fuerant unitæ Sanguini, nunc paulatim ab ipso secedunt denuò partes Salinæ, qui verò nunc effervescunt, laxiùs inter se ac cum Sanguine uniuntur; donec tandem universus Sanguis, omnesque oriundi ex ipso, & confluxuri denuò ad ipsum Humores restituantur paulatim pristinæ suæ atque laudabili constitutioni, reparetúrque tractu temporis amissa homini Sanitas.

Obscurè rubens & subcrassa.

XXIII. *Vrina obscurè rubens & subcrassa*, *nullum tamen notabilem in corpore ardorem comitem habens*, *Icterum* denotare solet, imprimis quando immissum in eam linteum croceo inficitur ab ipsâ colore, ni hoc ab aliquo fiat assumpto.

Sanguineo colore tincta.

XXIV. *Vrina verè Sanguineo colore tincta* dignoscitur facilè à supradictis, & imprimis Sedimento fœdo & subnigricante; aut grumescente; quod Sanguinis admisti certum signum.

Alii Urinæ colores.

XXV. Alii *Vrinæ colores* singulares & rariores, *Viridis, Lividus, Niger*, &c. sicut Causas plerunque agnoscunt externas vel internas singulares, atque gravissimas, ita cum Symptomatibus in ægris simul concurrentibus conferri debent ad ipsos Affectus ritè dignoscendos & prognosin exinde formandam: quæ omnia hîc pertractare nimis longum foret.

Urinæ variæ respectu Pelluciditatis & Opacitatis.

XXVI. Non tantùm ratione Coloris varii variant Urinæ, verùm etiam *Pelluciditatis & Opacitatis respectu*. Nam aliæ sunt *Pellucidæ*, vulgò *Claræ* dictæ; aliæ *Opacæ*, vulgò *Turbidæ* aut *Turbatæ* vocatæ. Ubi notandum *alias reddi & manere claras, sive Pellucidas*; & contrà *mitti & manere alias Turbidas vel Opacas*: rursus *alias reddi claras, pellucidasque, & postmodum Turbari & Opacas fieri*, talesque aut *permanere*, aut *iterum clarescere*: *sic alias excerni Turbidas & Opacas iterumque clarescere*; quod ferè fit Sedimenti subsidentiâ.

XXVII. *Claræ atque Pellucidæ mittuntur* pleræque *Aqueæ*, ut & *Flavæ*, atque *Rubeæ*: quam *Pelluciditatem rarissimè amittunt Aqueæ*, *nonnunquam Flavæ*, *sæpius Rubeæ*: quod frequentissimum in *Gravedine*, ac *Febribus* à simili causâ oriundis, & à multis *Catarrhalium*

nomine donatis: Atque hæ Urinæ sic Turbatæ non raro iterum clarescunt sedimento subsidente; quandoque Turbatæ manent, quando nimirum in augmento versatur adhuc Gravedo, nec ad vigorem ascendit ei comes Febris, vel alia quævis.

Ab Odore Urinæ.

XXVIII. *Ab Odore* naturali deflectunt Urinæ, quando existunt *Inodoræ*, aut *Suaveolentes*, aut *Fœtentes*.

Inodoræ.

XXIX. *Inodoræ*, sunt pleræque *Urinæ Crudæ*, aut *Aqueæ*, de quibus actum §.13.& seq.

Suaveolentes.

XXX. *Suaveolentes Urinæ* rariùs excernuntur nisi post assumpta quædam, Terebinthinam puta, unde Violaceum odorem nanciscuntur: an ab internis causis tale quid aliquando eveniat, nunc saltem non memini.

Graveolentes.

XXXI. *Graveolentes ac Fœtentes Urinæ*, agnoscunt itidem aliquando *Causam externam*; Asparagorum exempli gratia usum; verùm frequentiùs *Causam internam*; *Corruptionem* puta in Sanguine, sed talem; ob quam in laxâ unione maneant ipsius partes, quin unà cum Salinis secedant *corrupta pingues*, odorum, & ideò fœtorum quoque subjectum primarium. Ubi notandum, Urinarum Fœtorem non tam in ipsarum Liquore, quàm Contentis residere.

Respectu Saporis est 1. Insipida.

XXXII. *Sapor Urinæ* naturaliter *Subsalsus* mutatur 1. quando illa excernitur *Insipida*, quod evenit non tantùm paulò post assumptum potum copiosum, & maximè diureticum, estque talis saporis mutatio non-naturalis; verùm etiam, ubi Urina existit præter-naturalis & cruda; de qua vide §. 13.& seq.

2. Amara.

XXXIII. 2. Quando *Urina* prodit *Amara*, quod debetur *multæ Bili* ad Cor delatæ, atque *admodum laxè Sanguini admistæ*, quin *amarore ipsius Serum*, hinc & *Lotium inficienti*.

3. Acida.

XXXIV. 3. Quando *Urina* redditur *Acida*; quod evenit aliquando valdè tristibus & Melancholicis, propter *Succum Pancreaticum*, vel *Lympham Acidiores*, atque *Sanguinis Serum*; mox & *Lotium* quoque *aciditate suâ contaminantes*.

Urinæ tenuitas & crassities.

XXXV. De *Urinæ Tenuitate & Crassitie* aliquid §.13.21.& seq. jam dictum, & utriusque Causa ibidem proposita.

Urinæ contenta.

XXXVI. *Contenta Urinæ* varia enumerantur, quorum quædam *innatant in superficie*, alia *Fundum petunt*, alia *in ejus Liquore*, & quidem nunc in *parte superiore*, nunc in *mediâ*, nunc in *inferiore feruntur*, alia denique *Vasis lateribus & fundo adhærent*: quorum nullum secundùm naturam in Urinâ reperitur.

In ejus superficie In fundo.

XXXVII. In Urinæ Superficie occurrunt *Bullæ ac Spuma*, *Pinguedo*, & *Arenulæ*.

XXXVIII. *Urinæ Fundum* petunt *Sedimentum ordinarium*, atque rariùs *farinaceum*, vel *furfuraceum*, ut & *Filamenta*, *Squammulæ*, *Arenulæ*, *Calculi*, *Carunculæ*, *Sanguinis grumi*, *Pus*, *Sanies*, *Vermes*.

In parte superiore media & infima. Triplex hoc contentum consideratur.

XXXIX. In *Urinæ parte superiore* fertur *Nubecula*; *in mediâ Enæorema sive Suspensio*; *in inferiore Hypostasis*, *sive Sedimentum*: quibus nonnunquam insunt *Arenulæ* multæ, paucæve.

XL. Atque hoc triplex Contentum, frequentissimum nempe in Urinis Ægrotorum, consideratur 1. ratione *Quantitatis*, estque *paucum*, vel *multum*.

1 Ratione quantitatis. 2. Coloris 3. Substantiæ.

XLI. 2. Ratione *Coloris Album* est, aut *Rubrum*, aut *Nigrum*, aut *colore alio tinctum*.

XLII. 3. Ratione suæ *Substantiæ*, aut *Æquale*, quando partes omnes sunt æquè crassæ ac tenues; aut *Inæquale*, quando partes aliæ sunt tenuiores, aliæ crassiores.

4. Connexionis.

XLIII. 4. Ratione *Connexionis*, aut *Continuum*, quando partes omnes sunt sibi conjunctæ; aut *Divulsum*, quando partes quædam disjunctæ sunt à cæteris.

Arenulæ in Urinâ, undique dispersæ.

XLIV. *Arenulas* ubique in Urinis à me visas observavi frequentissimè ortum habere *à læsis ab externo Frigore Glandulis Conglobatis*: & nonnunquam *ex longo in dorsum decubitu*; propter quem aliquando concrescunt in *Calculos* tam *rubeos friabiles & molliores*; quàm *subflavos vel magis pallidos & cinereos*, plerunque *duriores* ac *solidiores*.

Pinguedo Urinæ innatans.

XLV. *Pinguedo Urinæ innatans*, nisi ab *oleo epoto* habeat ortum, debetur sæpius *Humori Salso muriatico acriori partem Sanguinis Oleosam* præter naturam à reliquâ massâ *secernenti* ac imbibitam in *Serum*, hinc & *Lotium transferenti*: unde tam frequens observatur ipsa in *Urinis Scorbuticorum*, aliorumque similibus Humoribus Salsis scatentium, eorumque culpâ nonnunquam *Contabescentium*: Quòd si ab Humoribus ejusmodi excitentur aut foveantur *Febres*, vocantur istæ tunc *Colliquativæ*, quia non tam extra vasa repertus adeps tunc solito magis consumitur, quàm intra vasa Oleosum Sanguinis à notato Humore corrumpitur, & partim cum Urinis excernitur, partim ad Pinguedinis cujusvis reparationem ineptum redditur.

Spuma & Bulla.

XLVI. *Spumæ*, *Bullarumque* originem aliquando *Flatibus* deberi non negavero; quamvis sæpiùs *Gravedinem* atque *Catarrhos* in Cerebro genitos ipsas comitari observaverim.

Sedimenta varia.

XLVII. Inter rariora *Sedimenta furfuraceum*, *farinaceum*, *squammosum* & similia in *ardentibus Febribus* subinde occurrentia *summo æstui* veniunt adscribenda, propter quem *particulæ quædam Sanguinis terrestriores ampliùs torrentur*, atque ideò à reliquâ ejus massâ secretæ unà cum Lotio excernuntur, atque, dum illud paulatim refrigeratur, ipsum deserunt & fundum petunt.

Filamenta.

XLVIII. *Filamenta* in Urinis observata videntur similem pilis agnoscere materiam, *Salem* puta *volatilem ac oleosum* in talia filamenta oblonga concrescentem; quod non infrequens in Mutationibus Chymicis.

Arenulæ in fundo.

XLIX. *Arenulæ fundum Lotii petentes* sunt omnis generis, tum exiguæ, tum grandiores; tum friabiles, tum solidæ, tum rubræ, tum flavescentes, aut subcinereæ, adeóque ad *Calculorum* naturam propiùs accedentes, quin *ortum illis primum* plerunque dantes, atque ipsos indies *foventes & augentes*, accrescit namque Calculis Arenularum substantia in calente Lotio segnius & arctiùs concrescens, quàm in eodem frigefacto.

Calculorum causa.

L. In quo hæc concrescendi & *Calculos efficiendi vis* consistat, necdum satis innotuit; quid ego hîc conjectem in re obscura, quò alios

alios Ingeniosos magis ad veritatem latentem eruendam pro virili juvem, aperiam lubens. *Solvuntur* autem *Calculi omnes*, quales Ego saltem hactenus offendi, *in Salis petræ*, *aut nitri acido spiritu*; unde concludo *à Spiritu Acido*, quà tali, *non posse Calculorum expectari Coagulationem*; ergo ab alio illi ex parte saltem subcontrario. Quòd si quis varia consideret, quæ *Concretionem naturalium rerum promoveant*, reperiet *Austeris eam inesse vim*; unde ab illis *Glutinositas & Tenacitas rerum fluidarum* produci solet; quibus *si jungantur Terreæ*, *Salinæque volatiles partes*, *aliquid Calculis* non multùm absimile exurget. Propendeo itaque in hanc sententiam, *Concrescere materiam Terream & Salinam volatilem Glutinosæ junctam Humoris Austeri ope in Calculos.* Infringitur autem coagulantis Austeri vis ab Acido acri, quale in Spiritu Nitri reperitur.

Carunculæ.

L I. *Carunculæ* in Urinis repertæ ortum ferè suum debent Ulcere laborantibus Renibus, eorundemque partibus à corpore reliquo separatis & unà cum Lotio excretis.

Sanguis ejusque Grumi.

L II. *Sanguis*, *ejusque Grumi* in Urinis occurrentes *vas aliquod Sanguineum in Renibus*, *Ureteribus*, *Vesicâ* vel *Vrethrâ ruptum*, *erosumve* testantur.

Pus & Sanies.

L III. *Pus & Sanies* utplurimùm in *Renibus*, *Vesicâ*, ipsiusve *Collo ac Sphinctere*, aut *Vrethrâ ruptum Abscessum* sequuntur; rariùs ex *Pleuritide*, aut *Peripneumoniâ*, similive *Inflammatione in Apostema versis* originem habent.

Vermes.

L IV. *Vermes* in Renibus ferè à corrupto ibidem Sanguine oriuntur, & unà cum Urinâ in Vesicam depulsi excernuntur.

Unde constet Nubecula.

L V. Inter *Contenta Vrinæ magis ordinaria & ortum suum à Sanguinis parte* nutriendo quidem corpori minùs aptâ, sed insuper ab ejusdem constitutione laudabili minimùm recedente ducentia, *Nubecula* constat ex parte ipsius maximè pingui & minimè terreâ, adeóque leviore;

Sedimentum.

Sedimentum contrà ex parte ipsius minimè pingui, verùm maximè terreâ, ideóque graviore;

Enæorema.

Enæorema denique ex parte mediâ, hoc est, de utraque participante. Unde prout Contenti cujusvis materia fuerit purior, ita locum suum accuratiùs servabit; & prout eadem fuerit impurior, & de reliquâ plùs vel minùs participans, ita à loco suo magis vel minùs deflectet unumquodque.

Contentorum quãtitas quid significet.

L VI. *Contentorum quantitas major* significat *multum* esse in Sanguine *Materiæ inutilis*, adeoque *secernendæ*; sicut *minor*, *minùs* esse istius materiæ: dummodò cætera signa consentient.

Quid eorum colores.

L VII. *Contenta hæc quò magis sunt alba*, *eò magis laudantur*, suntque *signa Coctionis laudabilis*, hoc est, Alterationis, sive Correctionis, hinc & Secretionis optatæ Humorum noxiorum in Sanguine: *quò eadem ab albedine recedunt magis*, qualia sunt rubea, & maximè nigra, *eò culpantur magis*, suntque *signa Coctionis deficientis*, adeóque *periculi majoris.*

Quid Æqualitas.

L VIII. Sic *Æquale Contentum*, & *Continuum Coctionis desideratæ* signum dat, uti *metuendæ Inæquale ac Divulsum.*

L IX. Ut autem ad Notatorum Vitiorum *Curationem* nos accingamus, *Vrinæ Secretio deficiens* propter *Carunculas Renum obstructas restituetur*, medicamentis *Glutinosam Pituitam incidentibus*, *attenuantibus*, & *fluidam reddentibus*, mox *Diureticis*, & *Vrinam propellentibus.*

Curatio Urinæ Secretionis deficientis propter caruncularum obstructionem. Diuretica.

L X. Quæ *Pituitam incidunt & fluidam reddunt*, sæpiùs jam suprà sunt memorata, inter quæ hîc præstant, quæ simul dicuntur *Diuretica*, quò citiùs, faciliúsque vim suam exerant, suntque Rad. Apii, Fœniculi, Eringii, Petroselini, &c. Fol. Chærefolii, Rutæ, Urticæ, Eupatorii, &c. Sem. Seselios. Milii solis, Saxifragiæ, Petroselini, Fœniculi, &c. Baccæ Juniperi, Sambuci, Ebuli, &c. Nuclei Persicorum, Amygdalæ Amaræ, &c. Spiritus Salis, & Nitri, &c. Sal volatile quodvis. Ex quibus variâ formâ præparari, exhiberique possunt pro Ægrorum placito, & constitutione diversâ Medicamenta efficacia.

L XI. Exempli gratiâ Apozema sequens ad ℥ij. aut iij. usurpari poterit aliquoties in die.

Apozema.

℞. *Rad. Apij*,
Eringij, *an.* ℥j.
Fol. Eupatorij Aquatici,
Chærefolij, *an.* M. j.
Bacc. Iuniper. rec. & cont. ℥ij.
Coq. ex Aq. purâ ad Colat. ℥xx.
addendo Syr. 5. radic. ℥iij.
Spir. Nitri, *vel Salis*, *q. s. ad aciditatem gratam.*
M.

L XII. Cui præfertur medicamentum minore quantitate sumendum, ei sequens præscribatur mixtura.

℞. *Aq. Petroselin.*
Fœniculi, *an.* ℥iij.
Vitæ Matthioli, vel
Antinephrit. Amstelod. ℥j.
Spir. Sal. Armoniac. Gutt. xx.
Ol. Bacc. Iuniper. Gutt. x.
M.

Ejus usus.

Accipiat Æger sæpiùs in die Cochleare unum: quòd si urgeant ipsum vigiliæ, aut dolores, addantur Mixturæ Laudani Opiat. Grana iij.

Et Vires.

L XIII. His medicamentis non tantùm incidetur Pituita Glutinosa Renum Carunculas obstruens, verùm eadem opera Fluida denuò facta propelletur blandè ad pelvim.

Acidulæ Diureticæ.

L XIV. Quòd si segniùs procedat Urinæ Excretio, ubi per plures horas assumptum fuerit alterutrum laudatorum medicamentorum, commodè hauriet Æger Acidularum Diureticarum, (quales Spadanæ, Suualbacenses, aliæque) quantitatem bonam; sive puras illas usurpet, sive vini maturi & itidem Diuretici partem quartam, quintamve illis admisceat.

Pituita glutinosa copiosa educenda.

L XV. Quoties *Copiosa* in corpore *Pituita glutinosa* simul existit, toties ipsa sic *præparata & soluta Phlegmagogis* convenientibus, de quibus sæpiùs actum in superioribus, *minuetur ac educetur.*

Renũ caruncularũ mala constitutio emendanda.

L XVI. *Si externum frigus regionem lumbarem ac in eâ Renum Carunculas malè affecerit*, *Constitutio ipsarum mala emendabitur*, iterum per *Sudorifera*, *Aromatica & Salia volatilia*, sed iteratis potiùs vicibus, quàm simul ac semel

duntaxat usurpata; sic enim non tantùm Humores fluidos evacuant, sed insuper Partes Continentes alterant, emendantque Sudorifera.

Lymphæ & Succi Pancreatici aciditas aucta minuenda

LXVII. *Aciditas Lymphæ, Succique Pancreatici* quomodocunque tandem *aucta*, corrigetur ac minuetur iterum *frequenti Salium Volatilium* quantitate parvâ indies usurpandorum *assumptione*.

Et si est ab externo frigore noxa tollenda.

LXVIII. Ubi tamen ab *externo frigore* ansa est data illi *Aciditatis augmento* præternaturali, danda est vicissim opera, ut noxa per cutis poros in partes vicinas, ipsumque Sanguinem, ac imprimis Glandulas utrasque introducta per modò laudata *Sudorifera* prudenter ac per vices usurpata vicissim superetur, tollaturque.

Si à Mœrore aut Terrore, animus ab iis liberandus.

LXIX. Ubi verò idem factum ab *Animi Mœrore aut Terrore magno* ac inopinato, *Animus affectu liberandus est utroque*, ac præterea contra similes insultus *roborandus & muniendus*, & quidem Rationibus solidis Animum regentibus.

Si est ab acidorum usu ab illis abstinendum.

LXX. Quoties *nimis Acidorum Alimentorum, Condimentorum, aut Medicamentorum abusum* consequitur *Lymphæ, Succique Pancreatici Aciditas aucta*, toties *abstinendum* ab illis, *usus* saltem valdè *minuendus*, & *usurpanda*, quæ *Acidum* omne *temperant, obtundunt, infringunt*, aut *concentrant*, quæ proposuimus sæpius in superioribus.

Parcior Urinæ Secretio quî curetur.

LXXI. *Parcior Urinæ Secretio* sicut easdem, quas ipsius Defectus, agnoscit aliquando Causas, sed leviores; ita iisdem *Curabitur remediis*, sed itidem *blandioribus*, aut *minori copiâ, breviorive tempore* usurpandis.

LXXII Ubi autem propter *Alvi fluxum*, vel *Sudorem copiosum parcior fit Urinæ Secretio*, *curabitur* eadem curato alterutro, vel utroque: de quibus actum est suprà, ageturque infrà.

Copiosior urinæ secretio ob vitiosam canalium Substantiæve Caruncularum constitutionem quî curetur.

LXXIII. *Copiosior Urinæ Secretio vitiosa Caruncularum Renalium* secundùm *Canales, Substantiamve constitutioni debita curabitur* medicamentis *canalium laxitatem coarctantibus, Substantiæque caruncularum vitium* emendantibus.

Earum laxitatem quænam coarctet.

LXXIV. *Canalium in Carunculis Renalibus laxitatem coarctabunt* maximè opportunè *externa* Emplastri formâ Lumbari regioni, ubi Renes siti sunt, imposita atque ex *roborantibus & adstringentibus blandioribus* parata: quorum ope Caruncularum earundem vitium corrigi poterit ac emendari.

Sanguis malè affectus quî restituatur.

LXXV. *Sanguis per Salia Volatilia* & alia *Diuretica* nimium assumpta *fluidior & ad Seri sui copiosiorem dimissionem malè affectus* restituetur partim *abstinendo* ab ulteriori notatorum abusu, partim *usurpando Austera temperatiora*. Ex. gr.

Mixtura

℞. *Aq. Plantagin.* ℥iij.
Cinnamomi, ℥j.
Spir. Aluminis, Gutt. xx.
Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Ejus usus.

Hujus misturæ assumat Æger indies bis terve Cochleare unum.

In Sudoribus solitis suppressis, ut & alvi fluxu seroso quid agendum

LXXVI. *Suppressi Sudores soliti, Alvive fluxus Serosus* ferri possunt, quandiu noxam nullam Ægris afferunt, nec incommodum patiuntur ipsi ab Urinarum Excretione parciore: Possunt aliàs *Diuretica* pro Humorum in corpore existentium constitutione diversâ exhiberi varia, quò ad Renes Seri copia major reducatur, & aliæ noxæ vitentur.

Quid, quando Urina est aquea post assumptum potum copiosiorem.

LXXVII. *Urina Aquea* paulò post assumpta alimenta, & imprimis Potum copiosiorem, Diureticumque reddita, cùm plerumque nil mali portendat, producatve, nullam Curam exigit.

Quid, quando est cruditatis signum

LXXVIII. Quæ autem *Cruditatis*, hoc est, *Coctionis* in Sanguinis Humoribus deficientis est signum, *Urina Aquea*, quoties frustra, seriusve venit expectanda spontanea & à Naturâ illa *Coctio*, toties *Arte promovenda* est, & quidem *Medicamentis omnem Humorum Acrimoniam, & imprimis Acidam*, (unde illa penitior Humorum in Sanguinis massâ permistio effici solet) *blandè temperantibus*, atque *arctam Humorum unitionem iterum solventibus*.

Humorum Acrimoniam temperare Sulphura Mineralium & Metallorum. Salium Volatilium Oleosorum & Aromaticorum vires.

LXXIX. Præ omnibus aliis *blandè Acrimoniam* omnium Humorum, & Acidam quoque *temperant Sulphura Mineralium & Metallorum fixa, & ad summam sui perfectionem exaltata*: Quibus proximè accedunt *Salia Volatilia Oleosa*, & ex his *Aromatica*: quorum prudenter usurpatorum vi captum humanum in multis superante non tantùm Naturæ humanæ convenientissima conciliatur in tenui Intestino, atque Corde Humorum Subcontrariorum Effervescentia; verùm *dissolvitur* iterum in Sanguine *Concretio & Coadunatio* præternaturalis *Humorum acriorum*, sed priùs ab ipsis moderatorum. Hæc magni in faciendâ Medicinâ momenti loquor expertus, ac veris Medicinæ Cultoribus commendo.

Urina rubea & tenuis à Bile quî curetur.

LXXX. *Urina rubea, tenuisque à Bile volatiliore, atque acriore*, similive Causâ externâ ortum habens *corrigetur* præter *causarum* externarum *æstum in corpore augentium vitationem, medicamentis volatilitatem, & acrimoniam Bilis auctiores temperantibus*; quod præstant omnia *Subaustera & Acida benigniora* sæpius & aliquandiu quantitate parvâ usurpata.

Ut & urina rubea & crassa in febribus ardentibus.

LXXXI. *Urina rubea & crassa* in Febribus ardentibus superveniens, sicut coctionem inchoatam significat, ita medicamentis turbari vel mutari non debet; quin potiùs, quandò segniùs pergit hoc Naturæ opus, adjuvandum est laudatis §. 79. medicamentis, pro Symptomatum & Humorum diversitate seligendis.

Nec non ea quæ Icterum denotat.

LXXXII. *Urina obscurè rubens & subcrassa* Icterum denotans, emendatur sponte curato Ictero.

Urina sanguinea quomodo curetur.

LXXXIII. *Urina Sanguine*, in Renibus, Vesicâ Urinariâ, hujusve Collo, aut Urethrâ læsi Vasis Sanguinei testis, emendabitur sanato & consolidato Vase saucio: in quem finem conducet Mixtura sequens cochleatim sæpius assumpta.

Mixtura

℞. *Aq Petroselin.*
Plantag. an. ℥iß.
Cinnamom. ℥ß.
Sang. Draconis, ℈ß.
Laud. Opiat. Gran. ij.
Spir. Nitri dulcis, Gutt. x. vel
Aceti stillat. ℥ij.

Syr.

Syr. Myrtini, ℥j.
M.

Vrinæ clara & rubens, redd.ta, ac paulò post turbida facta quid indicet.

LXXXIV. *Vrina clara, atqueplus minus Rubentes reddita, at paulò post Turbida facta* sicut Gravedinis, Febriumque Catarrhalium testes sunt satis certi, ita earundem Curationem instituendam indicant, & illâ absolutâ restituuntur.

Odoris Vrinarum cura.

LXXXV. *Odor Vrinarum* ab assumptis variis variè mutatus, iisdem omissis redit ad statum naturalem.

Fœtens Vrina qui curetur.

LXXXVI. *Fœtentes Vrinæ* propter Sanguinis corruptionem ipsis cum Sanie aut Pure communicatam corrigentur correctâ Sanguinis corruptione, curatoque Ulcere Saniem, Pusve promente.

Qui Vrina insipida & cruda.

LXXXVII. *Vrina Insipida*, ubi simul existit *Cruda*, corrigetur sublatâ Humorum in Sanguine Cruditate: de quâ vide §. 78. & 79.

Qui Amara.

LXXXVIII. *Amara Vrina* corrigetur *Bilis per Alvum deductione abundantiore* per Chologoga: de quibus sæpius actum in superioribus.

Qui acida.

LXXXIX. *Acida Vrina* corrigetur continuatò aliquandiu moderato usu *Salium Volatilium* quorumvis, ac imprimis *Aromaticorum* Melancholicis valde convenientium.

Arenulæ per Vrinâ dispersæ qui curentur.

XC. *Arenulæ ubique in Vrinâ* occurrentes, atque *Conglobatarum Glandularum ab externo frigore frequenti, acidisve assumptis malè affectarum* testes, dispatebunt curato Glandularum notatarum affectu, idque per *Aromatica temperatiora & Salia Volatilia* tempore satis longo usurpata; cùm temporis quoque tractu produci, augerique soleat hoc malum.

Quomodo grandiores Vrinæ fundum petentes.

XCI. Ubi autem *grandiores* prodeunt *Arenulæ, Vrinæ fundum petentes, Calculorumque productionem inchoantes, ac foventes*, usurpanda sunt, præter *Salia Volatilia oleosa*, quæ *Calculos queunt solvere*; inter quæ locum primum meritò tribuimus *Spiritui Nitri*, cùm in ipso tam facilè & tam manifestè dissolvantur & diffringantur Calculi.

XCII. Potest autem commodè in Potu ordinario; Cerevisiâ, Vino, Iusculis &c. ad levem aciditatem Spiritus Nitri admisceri; atque sic diutinè usurpari: cujus effectum egregium mirabuntur omnes.

Quomodo Pinguedo Vrinæ innatans tollatur.

XCIII. *Pinguedo Vrinæ innatans*, & individua penè *Scorbuti gravioris comes* tolletur, emendato *Humore Salso Muriatico acriore*, per *Salia Volatilia* quævis, sed imprimis per *oleosa & aromatica* inter prandendum, cœnandumq; ex vini haustu ad guttas aliquot assumenda.

Quomodo curetur Spuma à flatibus.

XCIV. *Spuma in Vrinæ superficie permanens*; quando *Flatibus* ortum debet; quod patet ex aliis insuper Flatuum indiciis, recedet curatis Flatibus, de quo suprà Cap. 14. §. 56. & alibique.

Quomodo eadē quādo est à Catarrhis.

XCV. Quòd si *Spuma* sit *Catarrhorum in Capite subsistentium* signum, quod ex aliis quoque signis collatis concludi debet, illis adhibenda erit Cura, tum per Humorem *qualitate vitiosum* alterantia & caput roborantia, tum per Humorem loco peccantem removentia; & emoventia Hydragoga.

Quomodo Sedimenta furfuracea, farinacea.

XCVI. *Sedimentum furfuraceum, farinaceum, aut simile* in Febribus ardentibus observatum, his curatis, paulatim desinet prodire.

Quomodo Filamenta.

XCVII. *Filamenta* cum Urinis excreta cedent *Acidis Volatilibus* cautè usurpatis, qualia sunt Spiritus Nitri, Salis, &c.

XCVIII. De *Arenularum & Calculorum Curatione* pauca posuimus §. 91. & 92. quæ ibi videantur.

Quomodo Caruncula subsidentes.

XCIX. *Caruncularum in Vrinis subsidentium* Curatio pendebit ab *Vlceris in Renibus existentis curatione*; quæ absolvetur forsan fœlicius quotidianâ Balsami Sulphuris Succinati, vel Iuniperini ad Guttas iij. vel iv. assumptione, quàm ullo alio medicamento hactenus noto.

Quomodo Vrinæ cruentæ.

C. *Vrinæ Cruentæ, Grumorumque Sanguinis fundum ejus petentium Cura* §. 83. jam data.

Quomodo Pus & Sanies.

CI. *Pus & Sanies* desinent in Urinâ subsidere Curato Ulcere ubivis existente; cui rei serviet *Balsamus Sulphuris* §. 99. laudatus; donec *Olea ex Antimonii Sulphure distillatione* parata prostent venalia.

Quomodo Vermes.

CII. *Vermium Curationi* serviunt omnia *Corruptioni contraria*, tum *Aromatica & imprimis Amara*, tum *Acida*, sed *blandiora* diutinè usurpata: inter quæ hîc præferanda, quæ sunt simul Diuretica.

Nubecula copiosa & obscurè rubea quî emendetur.

CIII. Inter *Contenta magis ordinaria*, *Nubecula Copiosa & ad rubedinem aut nigredinem inclinans*, sicut *Partem Sanguinis Excrementitiam & pinguiorem abundare, ac segnius emendari & coqui monstrat*, ita *medicamenta eandem corrigentia & minuentia indicat*, *Subacida* puta & *Diuretica vel Sudorifera debiliora*.

Qui Enæorema copiosū subrubrū, &c.

CIV. *Enæorema* in Urinæ medio suspensum *Copiosum, subrubrum, nigrumve*, ac *Inæquale, Divulsumque Humorem excrementitium naturæ mediæ tum redundare*, tùm *coqui cœptum segnius* tamen *corrigi docens*, ipsius *Alterationem*, hinc & *Secretionem*, *Excretionemque* per *Alvum, Vrinas*, vel *Sudores* indicat: quod fiet per *Subacida Salibus volatilibus*, vel *Aromaticis blandioribus juncta*, hinc & *Purgantia* pro Affectuum & Symptomatum diversitate variè mista, *Chologoga, Phlegmagoga & Hydragoga*; ut & *Diuretica*; *Sudoriferave* similiter mista, temperatave.

Vt & Sedimentū copiosum subrubrū, nigricans, inæquale, ac divulsum.

CV. *Sedimentum* denique Urinæ fundum petens, atque similiter *Copiosum, ad rubedinem, nigredinemve propendens, Inæquale ac Divulsum*, quemadmodum testatur *Excrementitium Humorem magis terreum, & glutinosum* in Sanguine tam *exuperare*, quàm *segnius ab ipso secedere*, ita eundem *Incidentibus & attenuantibus*; *Aromaticis* præsertim & *Salibus volatilibus*, rarius *Subacidis corrigendum*, & ad sui *Secessum præparandum*, quin *Phlegmagogis* posteà *minuendum*, & quandoque *Diureticis*, & *Sudoriferis* non vi, at vicibus partitis assumptis lentè, blandéque ad *Vrinas* potissimùm propellendum indicat.

CAPUT LVI.

De Vrinæ à Renibus per Vreteres Defluxu, atque in Vesicam Transitu læsis.

Vrinæ à Renibus in Vesicā defluxus.

I. **V***Rina* in Renum Carunculis à refluo Sanguine Secreta & *in Pelvim Colata* Defluit

Defluit naturaliter per Ureteres in Vesicam Urinariam inde dictam.

Qui impediatur. II. Hic *Urinæ* in Vesicam suam ex Renibus *Defluxus* & Translatio *impeditur* aliquando, & imprimis ob *Angustiam in Ureteribus*, tam ubi *Pelvi continuantur*, quàm ubi *Vesicæ* inter binas ejus tunicas *implantantur* Ureteres.

Obstructio in Pelvi à Calculo. III. *Angustia* Urinæ transitum *per* Ureteres impediens sæpiùs *Obstructio* est à *Calculo in Pelvi hærente* atque *Ureterum ingressum obturante*; rarius ab eodem *ipsorum cum Vesicâ commissuram opplente*; nonnunquam ab uno magno, pluribusve *Calculis* mediocribus *Vesicæ cavitatem replentibus* sistitur diutiùs in Ureteribus Urina; à quâ non semel vidi tunc sensim ampliatos ac distentos Ureteres, pollicem non rarò admittentes, atque Urinam usque ad Renes ipsos in se continentes.

In ipsis Ureteribus ab eodem. IV. *A Calculo in Ureteribus ipsis hærente* vix putem impediri unquam, diu saltem; hunc Urinæ transitum; postquam inveni aliquando in Ureteris medio, ibidem quàm alibi magis explicato, Calculum Ovi columbini molem penè æquantem, ad cujus latera descendebat Urina liberè; quod inde patebat, quòd nulla in eodem Uretere continebatur Urina, & nullibi, præterquam ubi hærebat Calculus, distentus erat Ureter.

A Tumore. V. Potest quoque Urinæ hic Transitus impediri à *Tumore quovis Ureteris cum Vesicâ commissi locum occupante*, atque ingressum ibi secundùm naturam satis augustum ampliùs angustante.

Curatio. VI. Hæc *Angustia* omnis & à *Calculo*, & à *Tumore* orta, cùm nonnisi curatis ipsis possit curari, ejus *Curatio* ab illorum Curatione erit expectanda: licèt omnes Tumores insignes ibidem curentur rariùs, tum quia brevi pereunt homines suppressa utrinque Urinâ, tum quia difficulter eò dirigi possunt medicamenta efficacitatem suam servantia.

CAPUT LVII.

De Urinæ Retentione in Vesicâ, & Excretione per Urethram læsis.

Urinæ Retentio in Vesicâ. I. VRina coacervatur aliquandiu secundùm naturam in suâ Vesicâ, donec copiâ vel qualitate gravis excitet ipsam ad sui Exonerationem per Urethram.

A quo fiat. II. *Retentioni* huic Lotii voluntariæ inservit *Musculus Sphincter* Orificio Vesicæ circumpositus, ipsumque constringens, sicut *Excretioni* ejusdem *Fibrosa Vesicæ Tunica* totam ipsius Substantiam corrugans & Cavitatem coarctans, sicque contentam in ipsa Urinam per Urethram exprimens.

Quomodo lædatur. Urinæ Excretio quot modis lædatur. Ischuria, Urinæ ardor. Stranguria. III. *Læditur hæc Urinæ Retentio*, quando *involuntariè in Urinæ Incontinentiâ effluit*; læditur ipsius *Excretio*, quando 1. *excerni nequit*, etiamsi maximè id conetur Æger, in *Ischuriâ* & Urinæ suppressione; vel 2. *non nisi cum conatu magno*, *ardore ac dolore in Dysuriâ & Urinæ ardore* dicto expellitur satis copiosa; vel 3. *urgente* licet *irritatione* ad mejendum assiduâ, *profluit* duntaxat *Urinæ guttatim & paulatim* in *Urinæ Stillicidio*, sive *Stranguriâ*; vel 4. haud per Urethram, verùm *per aliam viam*, *vulnus*, *ulcusve* in *Vesicâ*, vel *Urethrâ* existens nunc in Abdominis cavitatem, nunc extra corpus effunditur.

Involuntarij Urinæ effluxus causæ. IV. *Involuntarium Urinæ Effluvium* agnoscit sæpius pro *Causa* suâ *Sphincteris Paralysin*, aut *Vulnus grande*; unde desinit contrahi Sphincter ac Vesicæ Orificium claudi; quocirca exstillat sponte, propelliturve foràs à contractâ Vesicâ Urina.

V. Idem fit aliquando in Affectibus gravibus *Epilepsiâ*, *Apoplexia*, *Syncope*, *Consternatione*, ut & *Ebrietate*, in quibus Sensus omnes, Interni præsertim, turbantur, labefactanturve ita, ut ad Vesicæ Sphincterem & Tunicam fibrosam nulli, vel conturbati tantùm ferantur Animales Spiritus; quocirca vel non retinetur, vel non nisi confusè ac inordinatè, adeóque involuntariè tum retinetur, tum vicissim exprimitur Urina.

Ischuriæ causæ. VI. In *Ischuriâ* supprimitur in totum Urina 1. quando extremè *Angustatum* est *Vesicæ Orificium* vel *Urethræ Canalis* propter *Obstructionem*, *Compressionem*, aut *Coalitum*.

Obstructio. VII. *Obstruitur* utrumque sæpiùs à *Calculo* ipsi impacto; rariùs à *Concretâ Pituitâ*, vel *Sanguinis Grumis*, vel *Carne ex Vesicæ fundo per ipsam Urethram excrescente*, *ipsamque obturante*; (sicut ejus rei stupendum exemplum vidi ante plures annos Amstelodami in fœminâ ex hoc affectu propter Sanguinis deperditionem conjunctam tandem miserè defunctâ;) subinde à *succrescente in Urethræ canali Carunculâ*, ipsumq; opplente.

Compressio. VIII. *Comprimitur* Vesicæ Orificium, vel Urethræ Canalis à *Tumore* vicino & imprimis *durò*, *Inflammatione*, *Schirro*, &c. ut & à *Vinculis*, Membrum Virile arctius constringentibus.

Coalescentia. IX. *Coalescunt* facilè tam *Vesicæ Orificium*, quàm *Urethræ Canalis*, ubi *vulnerata* fuerunt, aut *derasa* tùm à *Calculis asperioribus*, tùm ab *Humoribus acrioribus*.

Quando Vesica contrahi nequit. X. *Supprimitur* 2. *Urinæ Exclusio*, quando *nulla fieri potest Vesicæ contractio*, & propter ipsius *Paralysin*, & propter *ipsius Repletionem*, *Distensionemque ab Urinâ* diutius retentâ *extremam*; quæ non tantùm ob *Ebrietatem*, aut *Morbum gravem delirantibus* venit, sed aliquando etiam *mente constantibus*, aut præ pudore infante, noxioque tandiu lotium præposterè cohibentibus, donec ad ejus Expulsionem amplius contrahi nequeat nimium ab ipso distenta.

Dysuria quomodo & à quo fiat. XI. In *Dysuriâ* conatu magno, sed ardore ac dolore comitibus, exprimitur satis bonâ copiâ Urina, propter *Orificium Vesicæ*, aut *Urinarium meatum erosum*, vel *ulceratum*, ad Urinæ autem transitum *ardente dolore* affectum, ipsamque non nisi cum difficultate transmittens.

XII. *Erodi*, *Ulcerarique* solent istæ partes tum ab *Humoribus acribus* Urinæ junctis, & ipsas rodentibus, tum à *Calculis asperis grandioribus* ipsas in transitu difficili radentibus, & Ulceri sponte mox subsecuturo ansam præbentibus.

Nec non Stranguria. XIII. In *Stranguriâ* irritatio perpetua est ad Urinæ vix tantillum allabentis extrusionem, ab internâ *Vesicæ superficie abrasâ, ulceratâve*, atque nullius rei antecedentis contactum nisi cum dolore

dolore summo atque molestiâ insigni ferente, quin totum vesicæ corpus ad sui coarctationem, admissique licet paucissimi expulsionem mox guttatim & cum stillicidio faciendam continuò excitante, ac cogente.

XIV. *Abraditur, Ulceraturque interna Vesicæ superficies* ab *Humoribus acribus* eò delatis, & à *Calculis asperioribus* præsertim ibi hærentibus, atque ad corporis motum vehementem, agitationem ac concussionem ipsam sensim sauciantibus.

Per insolitas vias effluit Urina. Quando Vesica est disrupta. Vulnerata. Ulcere perforata.

XV. Per *insolitas vias* effluit è *Vesicâ* suâ Urina, quando ipsa vel *disrupta* vel aliàs *vulnerata*, vel *ulcere perforata* est.

XVI. *Disrumpitur* facilè ex *Casu* in Ventrem, quando Urinâ turget Vesica.

XVII. *Vulneratur* eadem *fortuitò*, vel *studio & arte*. Fortuitò per Gladium, Cultrum, Bombardam, &c. idque malitiosè aut casu. Studio per Lithotomi cultellum.

XVIII. *Ulcera* vel succedunt præcedentibus vulneribus, vel ortum habent ab Humorum acrimoniâ rodente; Calculove conterente, aut Inflammatione apertâ.

Urinæ effluxus in Abdominis cavitatem. Extra corpus.

XIX. Quoties autem *per Vesicam* penetrant *Vulnera, Ulcerave*, toties in *Abdominis cavitatem* confluit Urina.

XX. Sic quoties in *Vesicæ collo* existunt *Vulnera*, vel *Ulcera*, nec internè, ast externè patent ipsa; toties foràs *extra Corpus* effunditur eadem Urina; ut & quando in *Urethrâ Vulnus* est; aut *Ulcus* per ipsam penetrans.

Curatio.

XXI. *Curationem* malorum enumeratorum quod attinet; quando *Sphincteris Paralysis*; aut *Vulnus* debeat *curari*, docebitur alibi.

XXII. Sic etiam hujus loci non est, sed alterius, *Epilepsiæ, Apoplexiæ, Syncopes, Consternationis, Ebrietatisve curationem* tradere.

Calculi Vesicæ Orificium obturantes qui tollantur. Ut & qui in Urethrâ sunt impacti.

XXIII. *Calculi Vesicæ Orificium obturantes* aut repelli debent Cathetere, si fuerint majores; aut assumpto potu liberaliore, & quidem diuretico, expellendi sunt foràs.

XXIV. Iidem *in Urethrâ impacti emollita & laxata eadem* foru convenienre *promovendi* sunt *potu diuretico* ubertim assumpto, aut si *grandior* fuerit *Calculus*, eadem aperienda, & *Calculus* educendus, *consolidato* exinde *vulnere*.

Pituita obstruens qui removenda.

XXV. *Pituita Concreta & Vesicæ Orificia* sæpius, quàm *Urethræ Canali impacta* conveniente Liquore per syringam immisso *incidenda* est, & *attenuanda*, quò facilius tunc unà cum Urinâ excerni queat.

XXVI. In hunc finem conducent *Aromatica* in Aquâ vel Vino decocta, quibus *Salia Volatilia* commodè poterunt admisceri.

Sanguinis grumi quibus solvantur.

XXVII. *Sanguinis Grumi solventur iisdem*; dummodo simul opera detur, ne novus continuò accedat, quòd fiet Sanguinis effluxum impedientibus, vasaque læsa Consolidantibus medicamentis: qualia sæpius dedimus suprà, & in specie Cap. 55. §. 83.

Carnis excrescentia qui tollatur.

XXVIII. *Carnis ex Vesicæ fundo excrescentia* difficulter curabitur, nisi consolidans decoctum immittendo in Vesicam per Syringam.

Copressio à Tumore qui curetur.

XXIX. *Compressio tam Orificii Vesicæ*, quàm *Carnalis Urethræ à Tumore* quovis curabitur sponte curato Tumore notato: ut & à *vinculis* producta, horum *solutione*.

Qui coalescentiæ.

XXX. Ubi *coaluit Urethræ Canalis*, aut *Vesicæ Orificium*, Instrumento apto blandè immisso perforatio facienda, idemque, si cavum fuerit, consolidante unguento, emplastrove incrustatum tandiu ibi relinquendum, donec novi coalitûs metus fuerit sublatus.

XXXI. Ipsius *Substantiæ Vesicæ Paralysis* & laxitas Curabitur medicamentis in sequente Libro præscribendis.

Vesicæ ab Urinâ retentâ distensio quomodo curetur.

XXXII. *Extrema Vesicæ ab Urinâ diutius retenta Distentio curabitur* immittendo per Urethram usque ad ipsius Cavitatem *Candelam ceream* oleo prius illitam, eandemque mox iterum extrahendo; vel si res sic non succedat, immittendo in Vesicam *Catheterem argenteum, coriaceum*, aut *ex Balænarum setis* verius, quàm ossibus paratum, oleo itidem inunctum, atque Urinam per ipsum emittendo.

Ut & Ulcus in Vesicæ orificio, aut ductu Urinario.

XXXIII. In *Dysuria Erosum, Ulceratumve Vesicæ Orificium, Meatusve Urinarius curabitur* tam *internè* Balsamo Sulphuris anisato, succinato, juniperinove ad guttas duas, tresve, bis terve indies ex conveniente liquore, Hydromelite, Vino Hispanico, aut Decocto vulnerario, assumpto, quàm *externè* immisso eodem ad plures guttas ex simili Decocto per Syringam, & aliquandiu in Meatu læso circa glandem manu presso, aut Vesicâ retento, idque aliquoties indies renovando.

Humores rodentes quibus temperentur.

XXXIV. *Humores* autem *rodentes, Acidique* aut *Salsi muriatici* si deferantur adhuc in Vesicam *corrigendi* sunt Oculis cancri, margaritis &c. & imprimis Salibus Volatilibus sæpius indies quantitate parvâ ex liquore apto usurpatis.

Quibus Evacuentur.

XXXV. *Iidem* ex parte saltem temperati, si abundent insuper in corpore, *minuendi, evacuandique* sunt *Hydragogis*.

Stranguriæ curatio.

XXXVI. Quæ modò laudata sunt, conducent quoque in *Stranguriæ curatione*.

Disrupta vulnerata, aut ulcerata Vesica ad interiora incurabilis. Ad Exteriora quî curetur.

XXXVII. *Disrupta*, vel *Vulnerata, Ulceratave* ad interiora *Vesica Incurabilis* est.

XXXVIII. *Vulnerata, Ulceratave ad exteriora Vesica curari* poterit medicamentis consolidandis Vulneribus, mundandisque Ulceribus dicatis, & alibi proponendis. Quod intelligendum quoque de *Urethræ Vulnere*, aut *Ulcere curando*.

CAPUT LVIII.

De Sudoris Excretione læsa.

Sudoris Excretio quotuplex.

I. QUemadmodum Vomitus, sic & *Sudor* non videtur mihi *Excretio Naturalis*, sed aut *Non-naturalis*; aut *Præter-naturalis*; aut *Medica*, eaque aut *Artificialis*, aut *Critica*.

Naturalis.

II. *Excretionem Naturalem* non existimo esse *Sudorem*, quoniam in Sanis rebus non-naturalibus moderatè utentibus nullum hactenus observavi erumpentem Sudorem.

Non-naturalis.

III. *Non-naturalem* judico *Sudoris Excretionem*, quoties illam movet res aliqua non naturalis auream mediocritatem excedens, Aër puta æstuans vel pluviosus, Cibus, Potusve multus, & imprimis calens, Corporis Motus vehementior, tior, Animi anxietas magna & urens, &c. Quâ cessante iterum cessat Sudor.

Præter-naturalis.

IV. *Præter-naturalem* censeo *Sudorem*, qui ab Humoribus corruptis, aut assumpto Veneno excitatur, hominem debilitans, aut necans.

Medicus Criticus

V. *Medicum* voco *Sudorem*, qui aut sponte ab Humoribus in homine existentibus *Criticus*, aut arte à medicamentis intra corpus assumptis, vel balneo, frictionibus, &c. forinsecus usurpatis *Artificialis* propellitur in Ægrorum commodum & sanationem.

Artificialis. Quot modis Sudoris Excretio lædi censeatur.

VI. *Læsa* verò censenda *Sudoris Excretio*, quando 1. undecunque *consuetus*, & homini *nec molestus, nec noxius Sudor in totum, aut ex parte impeditur.*

VII. Quando 2. *Non-naturalis Sudor subitò sistitur.*

VIII. Quando 3. *Medicus Sudor*, vel Criticus, vel *Artificialis plus, minúsve impeditur.*

IX. Quando 4. *Sudorum horum aliquis* adeò *urgetur & augetur*, ut inde malè habeat homo.

X. Quando 5. *cum, aut sine Febre Sudor erumpit hominem plurimùm debilitans.*

XI. Quando 6. *Sudor*, qui usitatissimus & minimè noxius esse solet *Insipidus*, erumpit *Salsus* vel *Amarus*, vel *Acidus*.

1. Consuetus Sudor haud noxius quà do accidat.

XII. *Consuetus Sudor haud noxius* accidit homini *in statu neutro*, adeóque *minus sano* existenti, sequiturque (meo saltem arbitratu) *Humorum subcontrariorum, atque à mediocritate laudabili recedentium constitutionem talem*, à quâ excitetur *Effervescentia Sudorem utilem producens*, atque sic a corruptione morbum notabilem producturâ Sanguinem præservans: postquam ipso impedito, sublatove facilè gravi morbo idem corripitur homo: qui in totum, aut ex parte impeditur à Causis §. sequenti proponendis gravioribus, levioribusve.

2. Nonnaturalis Sudor à quibus subitò sistatur.

XIII. 2. *Non-naturalis Sudor sistitur subitò* tum ab *externo Frigore* Aëris, Aquæ, Indusii, Lecti, aliorumve Tegumentorum, aut Vestimentorum Corpus Sudore diffluens, ac ubique patens per poros ingrediente, ipsosque non tantùm constringente, sed insuper Humoribus omnibus per vasa quævis quaquaversum valde motis Mutationem notabilem, Coagulationem puta; vel aliud quid noxium afferente; tum à *Tegumentorum, Vestimentorumve solâ remotione*, Corporisque denudatione; tum à *subitâ corporis valde prius moti quiete*; tum à *Terrore inopinato* quemvis Contentorum motum sistente aut saltem conturbante.

3. A quibus Medicus.

XIV. 3. *Medicus*, & tam *Criticus*, quàm *Artificialis Sudor impeditur plus, minúsve* ab eodem *Frigore externo* imprudenter in denudatum corpus admisso, vel *Animi Motu gravi* ac inexpectato, *Mœrore* imprimis aut *Terrore* consternante.

4. Sudor utilis à quib⁹ nimiū augeatur.

XV. 4. *Sudor* quivis *per se innoxius*, vel *utilis urgeri* potest, *augerique* nimiùm ab *Aëre* naturâ vel arte calidiore; ab *Alimentis*, poculentis maximè, copiosè, calideve assumptis; à *Corporis motu* vehementi; ab *Irâ & Solicitudine* angente; à *Tegumentis* corpus tantùm non opprimentibus; & à *Sudoriferis* potentibus imprudenter usurpatis.

5. Sudor præternaturalis cum aut sine febre unde.

XVI. 5. *Sudor cum aut sine Febre* sponte prodiens, ac *hominem debilitans*, ideóque *præternaturalis*, ortum videtur habere ab Effervescentiâ vitiosâ Humorum ad tenue Intestinum confluentium, atque *Liquorem solventem, incidentemque* producentium; à quo ad Cor delato universa Sanguinis massa ita immutetur, ac dissolvatur, ut partes ipsius Serosæ facilè à cæteris secedant & per corporis poros Sudoris formâ erumpant.

XVII. *Liquorem* hunc existimo maximè affinem *Sali Volatili subacido*, cùm à simili propellatur facilè Sudor.

6. Unde Sudor Salsus. Amarus. Acidus.

XVIII. 6. *Sudor* erumpit *Salsus*, sed muriaticus à *Sero simili* existente in Sanguine: sicut *Amarus* à *Bile* amarorem suum servante, atque Sero permistâ: *Acidus* verò à *Lymphâ*, *Succove Pancreatico acidiore*, atque saporem suum in Sero servante.

Utilis Sudor diminutus vel suppressus qui augeatur vel restituatur.

XIX. *Diminutus*, vel *Suppressus* in totum innoxius, vel utilis *Sudor augebitur, restitueturve*, 1. *Causas* ejus omnes *externas removendo*. 2. *Calorem in Aëre excitando*; 3. *Corpus* calefactis ac sufficientibus *vestimentis, tegumentisve operiendo*; 4. *Alimenta*, & imprimis *Potulenta*, *copiosa & calentia*, Jura puta, Vinum, Cerevisiam & similia *exhibendo*. 5. *Corpus* præposterè quieti traditum iterum, quantùm vires possunt ferre, *movendo & agitando*. 6. *Mœrorem* ac *Terrorem* magnum rationibus efficacibus ex animo *abigendo*. 7. *Sudorifera*, & maximè liquida, spirituosaque *usurpando*. 8. *Balneum* vel *humidum*, vel *siccum*, quando res sinit, *adhibendo*.

Nimius aut per se noxius Sudor quomodo minuatur & tollatur.

XX. *Nimiùm auctus*, aut *per se noxius*, hominemque magis, magisque *debilitans Sudor minuetur*, & tandem *tolletur* 1. *servando corpus* mediocriter *tectum*, non tamen nudum; 2. *cavendo* à *Volatili Sale*, ut & *Acido spirituoso*; quale Acetum; quin 3. *usurpando*, *quæ Acidum figant*, Cretam, Corallia, &c.

XXI. Hoc fundamento non semel hoc anno 1670. variis Ægris ab Epidemiâ febre huic Urbi superiore anno tam infestâ in *Sudorem* quotidianum & noctu præsertim molestum, viresque ipsorum indies magis; magisque prosternentem prolapsis præscripsi *Conditum* sequens, aut simile, à quo bis, terve in die ad Nucis Moschatæ quantitatem sumpto paulatim tam *Sudore* adverso, quàm *Febre* quartanâ & aliâ, si quæ remanserat, sunt liberati & robustiores facti.

Conditum.

℞ *Conf. ros. rubr.* ℥ij.
Conf. Hyacinth. ʒj.
Diascord. Frac. ʒij.
Coral. rubr. prap. ℈ij.
Syr. Myrtini q. s.
M. f. Conditum.

Diascordiū Fracastorii à multis fastidiri.

XXII. Sed *Diascordii Fracastorii* loco, cùm ad Drachmam unam & scrupulos quatuor exhiberi soleat, & ideò à multis ægris fastidiatur, dum hyeme superiore adhuc infirmus decumberem, aliam Diascordii præparationem ac formulam excogitavi, & ut pararetur operam dedi, Cujus dosis est à Granis xv. ad Scrupulum unum, adeóque Fracastoriani dosi longè minor; efficacia verò, effectusque in omnibus longè major: sicut experientur mecum, quotquot utroque utentur. Quapropter mei descriptionem Epimetri loco libens hîc addam.

Diascordium Auctoris.

Diascordium Sylvii.
℞ *Rad. Gentianæ*, ℥ß.
Angelicæ, ʒij.
Fol. Sicc. Scordii. ℥ij.

Card. Bened.
Dictamn. Cret. an. ℥ß.
Croci opt. ʒij.
Acaciæ veræ, ʒiß.

Concisis & crassè contusis affundatur Spiritus vini rectificatus ad trium, quatuorve digitorum transversorum supereminentiam. Stent per horas 24. in loco tepido, Tinctura tunc effundatur, aliusque Vini Spiritus similis toties affundatur, digeratur, effundaturque, quoties ad Tincturæ omnis atque virtutis extractionem erit opus.

Tincturæ omnes confusæ post subsidentiam fæcum, si quæ sint, claræ, puræque ab ipsis lentè effundantur, atque Vini Spiritus in MB. ad extracti liquidioris vel Julapii consistentiam iterum separetur & abstrahatur. Qui simili usui servire poterit, aut loco Spiritus Aromatici fœliciter aliis medicamentis admisceri.

2. ℞. *Opii Thebaici* q. l.

Huic blandè siccato affunde Acetum stillatitium ad digitorum 4. supereminentiam. Stet in loco tepido tamdiu, donec Tinctura rubicunda eliciatur; quæ effundenda, & seorsim servanda, donec simili modo ex Opio reliquo Tinctura reliqua extrahatur.

Tincturæ omnes post subsidentiam clarescentes à subsidentibus fœcibus effundantur, & similiter ad Extracti mollioris, aut Syrupi fluidioris consistentiam igne lento deducantur.

3. ℞. *Rad. Imperatoriæ*, ℥j.
Cassiæ ligneæ.
Cinnamom. opt. an. ℥ß.
Nucis Moschatæ, ʒiiij.
M. f. Pulvis tenuissimus.

4. ℞. *Boli Armenæ veræ*, ℥iß.
Teratur seorsim ac cribretur; mox in porphyrite lævigetur in pollinem.

5. ℞. *Gumm. Arabici Vermicul.* ℥ß.
Solvatur in Aq. Fœnicul. ℥j. vel iß.

6. ℞. *Extractum prius totum.*
Extracti Opii, ʒij.
Pulverem utrumque.
Hæc simul misce, addendo paulatim Gummi Arabicum solutum.
Simul terantur exactè, & si Consistentia videatur solidior, adde.
Syr. Myrtini q. s.
M. f. s. a. Opiatum.

XXIII. Cui libebit, licebit hujus Opiati partem igne suavissimo in Vase stanneo, vitreove ad Pilularum consistentiam redigere, atque ita paratam seorsim servare, quò ex granis xv. præter propter formentur Pilulæ tres aut plures devorandæ; quod multi vehementer optant in Sudore movendo. *Ex eo Pilulæ.*

XXIV. Sed unicuique prudenti Medico facilè erit additis aliquot Bezoardici mineralis, Antimonii Diaphoretici, alteriusve Pulveris Sudoriferi granis Opiatum ipsum satis tenax redigere in formam Pilularum, sicque suis Ægris exhibere.

XXV. *Sudor salsus Muriaticus* erumpens hactenus emendabitur medicamentis Salsedinem Muriaticam Corrigentibus, sæpius in superioribus propositis, & quandoque per Alvum Educentibus. *Sudor Salsus Muriati cus quibus emendetur.*

XXVI. *Sudor Amarus* indicat Bilem minuendam per Cholagoga sæpius laudata. *Amarus quid indicet.*

XXVII. *Sudoris Acidi* materia Corallis, Cretâ, Oculis Cancri & similibus Concentrabitur; Temperabiturve, hinc & Hydragogis deorsum per Alvum Evacuabitur ac Minuetur. *Acidus qui curetur.*

LIBRI PRIMI FINIS.

INDEX

INDEX RERUM

In Librum Primum

PRAXEOS MEDICÆ

LOCUPLETISSIMUS

A

MARTINO CARCEO

de Karczagh-Vyszállása, Cumano-Ungaro adornatus.

In quo Numerus Romanus Capitum est; Notæ autem Arabicæ Paragraphorum.

Hoc qui uti volet faciliùs, singulis paginis Capitum numerum apponat.

convulsivos,

B.

(4.)

C.

D.

TABELLA FEBRIUM.

Febris est vel Continua, vel Intermittens XXVII. 8.
Continua est, quæ à primo invasionis momento permanet ad ultimum durationis suæ momentum & integram cessationem.

Continua blandior, *Diaria* (1.) *Unius diei*, Ephemera dicta. (2.) *Plurium dierum*, Synochus non putris dicta XXVII. 9. seu Simplex pura XXXVIII. 2.

Estque (1.) *Homotonos*, sive Acmastica, in eodem gradu permanens (2.) *Paracmastica*, sensim decrescens. (3.) *Epacmastica* perpetim accrescens donec desinat XXVIII. 4.

Causæ sunt, Sex Res Non-naturales dictæ 6.

Continens, sive Synocha, quæ sine exacerbatione perdurat usque ad ultimam sui cessationem XXIX.3.

Distinguitur

I. *Ratione Causarum*, quòd sit, 5.

1. *Biliosa*, unde Ardentes 5. *Causa* 9. *Cura* 39.

2. *Lymphatica*
 - *Glandularis*, Capitis, Artuùmque doloribus acutioribus & lancinationibus copulata. *Causa* 10. *Cura* 52.
 - *Pancreatica*, Ventris torminibus & lancinationibus conjuncta. *Causa* 13. *Cura* 65.
 - *Salivaris*, Ventriculi & vicinarum partium anxietatib. molesta (Est levior Hecticæ species.) *Causa* 14. *Cura* 71.

II. *Ratione Symptomatum* 23.

1. *Ardens* seu Καῦσος 24. *Causa* Bilis acrimoniâ & inflammabili Oleositate peccans 30. *Cura* Sanguinis Missione 77.

2. *Leipyria*, ubi externa frigent, interna uruntur 25. *Causa* Succus Pancreaticus acidior, Halitus similes massæ Sanguineæ confundens; & Bilis Oleosa magis, quàm acris internè calefaciens 32. *Cura* 80.

3. *Puniceo - nigricantem* Linguæ Fauciumque colorem comitem habens 26. *Causa* Bilis acris & pinguis, Salivæ & Glandulosæ faucium liquori infesta 33. *Cura* 83.

4. *Delira* & ad Furorem vergens 27. *Causa* Bilis acrimonia falsa, Viscidìtatem Succi Pancreatici minuens, & cum illo Humorem *Bili atræ* non valdè dissimilem efficiens 35. *Cura* 89.

5. *Colliquans* 28. *Causa* Bilis Sanguinem ad Nutriendum ineptum reddens 36. *Cura* 92.

6. *Maligna* 29. de quâ XXXIII. Sal volatile acre, Glandularum subacidum Liquorem concentrans 7. *Cura* 10.

Continua in specie sic dicta, seu *Synocha*, quæ continuò permanet, sed Quotidie, aut Tertio, Quarto, aliove die exacerbationem habet XXXI.

Intermittens, quæ post intervalla nunc breviora, nunc longiora, diversis redit Paroxysmis, XXVII, 10. *Causa* Intermittentium non est Bilis XXX. 53. Non Lympha 56. Non Saliva 57. Sed Succus Pancreaticus 58. *Symptomata* 13. ad 24. *Cura* in genere. 131.

Distinguitur Intermittens.

I. *Ratione intervallorum*, *suntque.*
(1.) *Simplices*: Quotidiana, Tertiana, Quartana, (2.) *Multiplices*: Duplices, Triplices, (3.) *Composita* ex diversis, Quotidiana-Continua, &c XXX. 6.

II. *Ratione Symptomatum Graviorum* XXX. 7.

1. *Algida*, non tantùm Frigore præsertim; sed aliquando Frigore tantùm molesta, ita ut frequentiùs *levis*, rariùs *nullus* sequatur Calor XXX. 7. *Causa.* Succus Pancreaticus Acidior, Pituita Copiosa & Viscida, Bile existente Inerte 97. *Cura* 143.

2. *Ardens*, in quâ breve, vel nullum Frigus, vel Horror tantùm mediocris præcedit Calorem summum XXX. 10. *Causa* Succus Pancreaticus minùs acris, Pituita pauca, minùsque viscida, Bilis autem Acris, Oleosa, & Copiosa 97. *Cura* 144.

3. *Epiala*, in qua simul, ac ubique Frigus & Calor vehementer urget XXX. 25. *Causa* Succus Pancreaticus & Bilis acres, ita, ut hujus Calor cum Frigore illius concurrat 99. *Cura* 145.

4. *Siticulosa*, à Siti importunâ & inextinctâ, XXX. 26. *Causa* Bilis acris vexante Frigore, & Oleosa durante Calore 100. *Cura* 146.

5. *Famelica*, à fame rabida & inexplebili etiam,

I.

L.

Effecta

T.

FINIS.

INDEX

Materiæ Medicæ, seu Medicamentorum

IN

PRAXEOS MEDICÆ LIBRO PRIMO

Tam in Formulis, quàm extra ipsas laudatorum,

A

MARTINO CARCEO

De Karczagh-Vysállása, Cumano-Ungaro collectus.

A

B.

C.

G

N

O

P

R

S

in

FINIS MATERIÆ MEDICÆ.
Sequuntur FORMULÆ.

INDI-

INDICULUS FORMULARUM SEU PRÆSCRIPTIONUM.

FINIS.

FRANCI-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER SECVNDVS & TERTIVS;

De Affectibus Animales, & Generationi dicatas Hominis Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

OPVS POSTHVMVM;

Editum Curâ

IVSTI SCHRADERI, M. D.

Medicinæ Sanioris & Ἀπαθείας Studioso.

S. D.

IVSTVS SCHRADER.

Q*VICQVID Antiqui Medicinæ Proceres, queis & primordia & incrementa sua debet Ars Nobilissima, in monumentis suis nobis reliquerunt Experimento & Ratione confirmatum, id omne haud mediocrem æstimationem quin grande pretium mereri, planius est, quàm ut operosè hic egeat demonstrari. Attamen pari jure suus quoque constare debet honos suumque pondus recentioris ævi operibus, & Insignium Virorum, quos postremum hoc tulit seculum, laudatissimis inventis, quæ ignorare vel negligere sicut ignavi hominis est, ita eadem accuratè cognoscere, & juxta ipsorum normam philosophari, imò etiam medendi methodum perfectiorem reddere, prudentem & cordatum quemque decet, quò veritati atque mortalium valetudini sensim rectius consulatur. Hoc præ aliis seriò expendit; & animosè nec infeliciter præstitit Medicorum nostri temporis, dum viveret, Coryphæus,* FRANCISCVS DELEBOE, SYLVIUS, *quo tam benè merito & Illustri Professore ante quinquennium circiter carere cœpit Inclyta Academia Lugduno-Batava, notabili & Discentium, qui peritiâ, & infirmorum, qui sanitate egent, detrimento. Etenim in docendâ ac faciendâ Arte caput altiùs extulit, raris dotibus supra communem turbam instructus. Iudicio scilicet limato, Ingenio acri, & insuetatâ sedulitate eundem fermè tenorem perpetim servante: quæ pulcherrima virtutum triga Ipsum facili negotio ad fastigium illud evexit, præsertim quòd genuinis ad excolendam* τ' ἀτεχνὴν *mediis & instrumentis uteretur.* Anatomen *intelligo &* Chemiam, *sine quibus nec Corporis nostri fabrica probè nobis innotescere, nec veræ morborum causæ determinari queunt, nec denique recta institui medicatio. Quemadmodum nempe corporis Continentis sive solidi, quod artus ac viscera complectitur, texturam dividit & rimatur Anatome, sic Contenti seu fluidi intra cavitates & vasa*

moti compagem dissolvit ac detegit Chemia, adeóque ingentem lucem affert abstrusioribus affectuum causis eruendis, & faciliorem certioremque curandi rationem paulatim suppeditat. Omninò igitur strenuè hanc oportet excolere, ne in eodem semper Medicina consistat gradu, sed cordatior ultra Veterum doctrinam, ultra primas qualitates & elementorum quorundam chimæras, ad intima & vera mutationum principia penetret. Dudum equidem, fateor, circa Chemicas ἐγχειρήσεις versati sunt tum rudes & indocti, tum dein quoque eruditi & sapientiores; ast propter diversos fines: aliis circa metallorum è mineris & divite glebâ extractiones ac operosas repurgationes occupatis, aliis salutaria in solatium ægrorum pharmaca unicè quærentibus, aliis tandem Philosophiæ naturalis condendæ vel emendandæ ergò curiosis saltem experimentis operam impendentibus. Verumenimverò nemo hactenus, quod sciam, eâ solertiâ præclaram hanc artem ad Medicam Praxin applicuit, ac Sylvius noster; qui longè, quàm Chemicorum vulgus, prudentior, ea, quæ in eorundem hypocaustis Naturam arte gubernatam efficere advertit, similibus in animali, humano præcipuè corpore evenientibus φαινομένοις haud incongruè accommodare novit. Est enim in hoc Universo operationum naturalium ingens quidem diversitas, quin varietas immensa, sed tamen miranda quoque intermista observatur similitudo, & harmonia singularis; ubi nimirum præstò sunt corpora eâdem formâ seu componentium particularum habitudine, iisdemque proinde qualitatibus prædita, quæ perpetuò (ni externa quædam vis obstiterit) eosdem, similes saltem coguntur edere effectus. Unde nequiquam est absurdum aut ridiculum, abstrusiorem rerum quarundam indolem, derivatâ ab aliis consimilem ferè genium ostendentibus nobisque magis obviis luce, pervestigare ac eruere; ceu faciunt ii, qui exempli gratiâ, Humorum in corpore nostro virtutes ac vitia, & vera quibus hæc coërceantur remedia, per ea, quæ extra hominem etiam in Artificum officinis contingere observant, indagare annituntur. Quod ipsum, siquidem maturo judicio & solicitâ circumspectione fiat; reliquas omnes inquirendi vias longè antecellit; postquam hoc tramite Contenti in nobis naturam meliore successu scrutamur, & in cognitionem medicam tot nebulis adhucdum obscuratam pedetentim altius deducimur. Neque hæc investigandi ratio nova censenda est, atque ab Antiquorum more omninò aliena; quippe quibus Ipsis non pauca ab arte Culinari, Chemiæ quoddam simulachrum præ se ferente, mutuari lubuit. Viderant è veteri ævo Philosophi, in Coquinâ carnes, legumina, olera, fructus, cæteraque esculenta omnia per ignem variâ ratione directum emolliri ac cruditate suâ liberari; quum ingestorum concoctiones à calore & blando viscerum fotu primariò dependere, profiterentur. Viderat Naturæ genius Hippocrates, vapores ab ebulliente humido elevatos ac frigidiori lebetis operculo allisos in guttas concrescere, pristinamque vicissim induere speciem, quum in libello περὶ ἀδένων cerebri madorem ac depluentem inde in colli laterumque declivia catarrhum ab exspirationibus intra capitis cavum, velut cucurbitam, condensatis originem trahere, posteritatem doceret. Imò quæcunque de succorum intra nos corruptelâ & putredine (cui tota febrium doctrina vulgò superstruitur) disserunt Medicorum libri an non ab externarum rerum mutationibus ad interitum vergentibus sunt arcessita? Multò itaque magis Experimenta Chemica scopo memorato inservire possunt ac debent, utpote quæ licet plus artificii in se habent, tamen solius Naturæ vi & efficaciâ agunt, quicquid agunt. Quapropter si quis rationibus auscultare haud recuset, & doctam Antiquitatem verè imitari, hoc est, non tam eadem cum Ipsâ sentire quàm agere cupiat, necesse est, hâc ratione & methodo rerum Medicarum notitiam illustret, augeat, perficiatque. Sic animi sui donis à Deo Opt. Max. concessis quilibet utetur rectius, nec secundum nuda Veterum dicta, at res ipsas philosophari discet; quorum illud indignæ cujusdam servitutis signum esse autumo, hoc generosæ mentis characterem. Cæterùm abundè commonstravit b. Sylvius, quanta in Arte cæteroquin difficillimâ sibi lux affulserit, ex quo semitam hanc per Anatomen & Chemiam fuit ingressus. Humorum enim quorumvis nostri corporis proprietates inde majori accuratione exposuit, eorundemque vitia, quæ functiones affligunt, clarius depinxit; quod præclaræ utilitatis negotium esse, facilè mecum judicabunt plerique, quando in morboso statu sæpius respicienda Humorum massa, rarius verò culpanda Viscera, toties innoxia. Præterea haud vulgarem ἀκρίβειαν sapiunt ab Ipso primùm si non in scenam producta, at dilucidius saltem enodata & ad usum translata memoranda Acrium discrimina, quæ sicut per universam rerum naturam sese extendunt, ita quàm maximè in Homine quoque locum inveniunt. Fateor equidem, jam à multis retrò seculis Hippocratem lib. de Naturâ Humanâ disertè docuisse, amaros, acidos, salsos in corpore humores subesse, & Medicos ab Eo cunctos id scivisse, nobisque tradidisse; fateor amplius, Eosdem de succorum pugnâ, ebullitione, fermentatione, similibusque motibus in quibusdam morbis oboriri solitis jam dudum in scriptis suis esse locutos: attamen fecerunt id omnes obscurè, parcè, nec ἐπιμελῶς. Quod si cum Sylvio humoris salsi, acidi, amarique genium, & (in quo præsertim deficiunt) cuique illorum dicata corrigentia seu fræna distinctè calluissent, nequaquam in Affectuum causis exponendis tam frequenter ad qualitates primas dictas, earumque intemperiem, quin potius ad perversam liquorum intra nos, quoad saporem, consistentiam, misturæque modum, dispositionem confugissent. Si porro mutuas confluentium succorum actiones perfectius intellexissent, proculdubio intestinæ humorum agitationi & pugnæ non tam confusè ac promiscuè ebullitionis, fermentationis, effervescentiæ nomina imposuissent; quæ diversa motuum genera (licet in eodem actu concurrere quandoque possint) solicitius examinare atque à sese invicem distinguere; magni momenti est in Arte Medicâ. Ad hæc autem cuncta curiosè attendit Sylvius, nec tamen absolvit omnia; ne quis existimet, me Ipsius tradita Antiquorum sententiæ adeò præferre, ac si Hi imperfecta, incerta, mutila nobis reliquissent, ab Illo verò consummata, certa, integra fuissent profecta; quod ipsum de homine pronunciare, hominis esset stolidi & affectuum nebulis penitus occæcati. Certè sicut nunquam non b. Vir suam in opere isthoc imbecillitatem ipsus liberè agnovit, & innumeras in rebus Medicis tricas atque difficultates superesse, ingenuè confessus est, ita ego nullatenus audebo de Eodem majora aut meliora proferre. De Ipsius doctrinâ hoc saltem reticere nequeo, inniti eandem præcipuè geminæ illi Effervescentiæ, alteri inter Succum Pancreaticum & Bilem in cavo tenuis Intestini, alteri inter hanc Lympham in Cordis ventriculo; cujus asserti veritas necdum quidem ἀποδεικτικῶς est stabilita, neque tamen etiam (ausim dicere)

evidentibus experimentis aut sufficienti argumentorum robore eversa. Imprimis verò, quod de Bilis ab Hepate motu versus Cor memoravit Sylvius, *plurimis disceptationibus ansam dedit, quinimò non paucos ad brutorum Anatomen & instituendas circa fellis potissimùm officinam varias observationes impulit; queis etsi illud obtinuissent, universum biliosum laticem à jecore ad Intestinum ferri, neutiquam tamen eo ipso omnem omnino aditum ei præclusissent ad microcosmi regiam. Enimverò siquidem intestinorum contentis in venas Mesenterii sanguineas pateat ingressus, (ceu non sine causâ suspicatur Solertissimus nostri temporis Anatomicus, quamprimum fortasse idem publico persuasurus) nullam biliosi succi in Cavam & Cor commodiorem viam existere posse; quilibet etiam Artis tyro promptè intelligit.*

At quò dilabor? Non enim dogmata Sylviana, eorumque valorem hic ponderare, sed potius quæ ad operum Illius editionem pertinent, memorare constitui. Quemadmodum igitur Affectuum corporis nostri historia ingentis est amplitudinis, latissiméque diffusa, ita eandem (præsertim si à vulgari doctrinâ & consuetâ methodo deflectat) intra breve temporis intervallum adornare, atque simul & semel in lucem emittere, vix possibile cuiquam esse judico. Hinc b. Vir in arduo isthoc negotio lentè cautéque procedere voluit, quando Medicam suam Praxin haud uno quasi impetu expromere, sed per partes publico communicare decrevit; id quod reipsâ præstare cœpit, quin absolvisset etiam siquidem Sapientissimo Numini placuisset longiorem Ipsi vitam indulgere. Ediderat jam pluribus abhinc annis partem priorem Libri Primi, imò & alteram antè triennium nobis dederat; quam non longè post Secundo itidem successivè evulgando sese accingeret; quod dum seriò molitur, ecce, vix inchoato opere tollitur è cœtu mortalium, qui toties aliorum fata remorari, tot perniciosas & interitum minantes morbos profligare noverat. Quàm verò candidè, quàm fideliter hujus sui Operis perfectionem fuerit meditatus, vel inde apparet quod fragilitatis humanæ conscius, seque vix huic rei penitus conficiendæ superfuturum prævidens, maturè de eâ supremam voluntatem calamo disertè expresserit; ubi me, quamvis nil tale conjectantem, nominare, suorumque ἀνεκδότων editorem designare haud dubitavit, ceu è b. Viri Testamento non longè post obitum ejusdem ab Hæredibus mihi commonstrato ipse perspexi. Quamobrem quum præclaræ Testatoris voluntati morem gerere multis nominibus deceret, lubens volensque hoc suscepi negotium, quamvis difficile, operosum, & laboris plenum: quippe in tantâ chartarum mihi concreditarum inordinatâ mole, textûs ipsius quandoque ob multas ambages, quandoque brevitatem nimiam obscuritate, & non levi capitum sectionumque seu incisorum confusione, mihi ipsi, fateor, primò diffidebam, de ejusdem successu subdubitans. Attamen stimulos moranti subdiderunt Operis tùm præstantia, tum utilitas, tum, quæ res Medicas plerumque comitari solet, singularis jucunditas; quibus illecebris effectum est, ut intra mediocre tempus ex hoc labyrintho feliciter emerserim. Prodeunt igitur, præter Primum ab ipso quondam Auctore editum, nunc meâ curâ Duo Libri posteriores, ex Ejusdem Autographo justâ fidelitate exemti ac typis impressi. Dispescuit enim Ipse Sylvius totam suam Praxin in tres tantum libros publicâ luce donandos. Verùm quia & Infantum morbos, & gravissimos quosdam alios affectus accuratè descripsit, eosdemque suo tempore foras dari voluit, haud alienum vel Medicorum Filiis ingratum fore judicavi; si exinde Appendicem *efformarem, quò sic Praxis b. Viri, secundùm divisionem ab Ipso factam, maneret Tripertita. Huic proinde meritò cedat spurium istud editionum par, quarum altera Francofurtensis est, altera (si titulo habenda fides) Parisiensis, utraque inscio* Sylvio *divulgata; ceu ex Ejusdem præfatiunculâ mox sequente est manifestum. Postremæ autem seu Parisiensis magistro plus tribuerem, si Chymiam illam, quæ frigida, impolita, omnisque ἀκριβείας expers, quin Optimo Viro falsè adscripta est, omisisset, hujus autem loco duas de Febribus disquisitiones inseruisset, sicque turpis negligentiæ crimen fuisset amolitus.*

Sed non morabor Te amplius; ex inani hoc discursus mei Propylæo ad ipsam Basilicam properantem, rebus Medicis abundè locupletatam, nec ruinoso Ratiociniorum acervo, verùm stabili Experientiæ fulcro superstructam. Hanc itaque ingredere, sed vana, si quæ habes, præjudicia, & inimicos veritati affectus à tergo relinque. Vale.

LECTORI

Æquo ac Reip. Addicto fœlicia quævis precatur

FRANCISCUS DELEBOE, SYLVIUS.

QVONIAM molestum fuit hactenus privatis meis Auditoribus exscribere Dictata mea in multis admodum vitiosè ab aliis excepta, descriptave; sed insuper me inconsulto tàm in Germaniâ, quàm in Galliâ non parùm corruptus editus est Praxeos meæ Liber Secundus ac Tertius, necdum ad editionem satis locupletatus & accuratus: Ne Tyronibus Medicis, ac Ægris quoque noceant isti Libri, consultum duxi, quantum mihi ab occupationibus quotidianis permittetur otii, hoc omne illis augmentandis, & ut indies à me privatim explanari queant simul edendis dare; aliquando, si Deus volet, ipsos ampliùs concinnaturus, & in commune miserorum Mortalium bonum cum additamentis publici juris facturus. Deus interim meis conatibus in charitate cœptis ac perficiendis cœlitùs benedicat! Valè, hisque mecum fruere, imò meliora, si habes, hilari mente cum omnibus communica. Initium laboris hujus faciebam Lugd. Batav. XV. Sept. cIↃ IↃC LXXII.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.
LIBER SECUNDUS,
De Affectibus Animales hominis Functiones læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

CAPUT I.
Animalium Functionum Distributio.

Auctoris Institutiones Medicæ nondum absolutæ, ut iis Praxin suā superstruat.

I. NECESSARII otii defectu mihi non licuit hactenus Medicinæ Institutiones ante annos duodecim publicis Lectionibus hoc in Athenæo Auditoribus meis propositas exactiùs examinare, accuratasque publici juris facere; quibus, tanquam fundamento apto & congruo, superstrui posset Praxis mea Medica.

Eam cur ediderit.

II. Hujus tamen præposteram editionem mihi extorserunt Typographi vel Bibliopolæ aliqui lucri proprii, quàm boni publici magis amantes, dum me inscio & inconsulto, licet adhuc vivente atque valente, nonnulla in multis corrupta & imperfecta non dubitarunt meo nomine in lucem mittere. Unde, quò tum meæ famæ qualicunque, tum Tyronum Medicorum, ac proinde Ægrorum quoque, quibus labor meus fuit unicè consecratus, commodis consulerem, coactus fui ordine perverso Medici mei Operis editionem à Praxi inchoare.

Cur in ea Functiones integras explicet.

III. Quâ de causâ in Praxeos meæ Libro primo necesse habui ubique *Functionum* singularum *Integrarum rationem* succinctam earundem *Læsionibus* præmittere; postquam veritatem tantùm quærens non potui semper idem sentire cum quocunque, qui ante me scripsit, Auctore Medico.

Quare in iis multùm ab aliis differat.

IV. Unde non pauca forsan minùs poterunt satisfacere aliis, etiam Veritati maximè addictis, ac longè minùs adhuc cuivis præjudiciis vel propriis, vel alienis laboranti, ac secundùm illa cunctorum sententias censenti, atque approbanti, vel improbanti.

Ut & in Functionibus Animalibus.

V. Cùm proinde *Animales* quoque *Hominis Functiones* in multis aliter ac plerique alii concipiam, operæ pretium videtur illas hîc aliquantò explicatiùs enarrare, quin quasdam opinionum mearum singularium rationes addere.

Earum summa genera.

VI. *Animales* igitur *Hominis Functiones*, quantum ego (in summâ inter magnos etiam & illustres auctores vigente hîc dissensione; opinionumque discrepantiâ) illas se ordine consequentes in me, aliisque mihi sum visus observasse, commodè ad quatuor summa Genera revocari posse judicavi, ad *Sensus Externos*, ad *Sensus Internos*, ad *Motus Animi*, & ad *Motus Corporis*.

Eas duplici modo inservire.

VII. *Inserviunt* enim *Animales Hominis Functiones* partim *Rerum* quarumvis *Cognitioni*; partim earundem *Fruitioni*, vel potiùs *Usioni*; quandoquidem Fruitio in bonam ferè sumitur partem. Utimur siquidem utrâque fortunâ, fruimur tantùm prosperâ.

Cognitioni Sensus Usioni Motus.

VIII. *Cognitioni* Rerum inserviunt *Sensus* tam *Interni*, quàm *Externi*; *Usioni* autem *Motus* tum *Animi*, tum *Corporis*.

Sensus externi qui nam.

IX. Per *Sensus Externos* illas intelligo Functiones, quarum ope *Objecta Externa*, *Sensiliaque per Organa Corporis peculiaria sese insinuantia*

Menti offeruntur cognoscenda, & ab ipsâ reverâ percipiuntur.

Circa Objecta quid agat Mens

X. *Objectorum* Sensibus Externis perceptorum *Simulachra*, *Notiones*, *Ideas*, *Repræsentationesque* in semet-ipsâ *effingit & format*; quin multifariæ in eisdem passim observatæ *varietatis causas & rationes investigat*, *eruit*, *aut concludit*; sed & mirabiles in rebus variis & in suo præsertim corpore *mutationes* ab iisdem nunc in melius, nunc in deterius factas expendens, ipsa eatenus vel *bona*, vel *mala judicat*, sicque intimam eorundem notitiam consequitur *Humana Mens*.

Sensus interni quinam.

XI. *Internorum* autem *Sensuum* nomine veniunt, quibus prædita hæc omnia præstat Humana Mens, Facultates, Potestates, aut quocunque tandem nomine aut vetere aut novo licebit eas in delicatulorum & sua duntaxat probantium, admirantiumque gratiam indigitare.

Hos sequuntur Affectus

XII. Hoc Mentis examen judiciumque varii mox sequuntur *Animi Motus* & *Affectus*, quibus Objecta illa diversimodè prosequitur Anima.

& Motus corporis.

XIII. Quin prout Objectum quodvis nobis vel aliis bonum & utile, malumve ac noxium fuit judicatum, sic ad idem consequendum, possidendumque, aut fugiendum, avertendumve variè ad Voluntatis dictamen ac imperium *Animali & Voluntario* dicto movetur Corpus *Motu*.

XIV. Sed videntur hæc omnia esse talia, quæ planiore ac pleniore indigeant interpretatione, quam aliquot sequentibus conabor absolvere Capitibus.

Caput II.

De Sensibus Externis.

Ad sensum externum plura cõcurrere.

I. Cum *Externi Sensus* illæ sint Hominis Functiones, quibus Objecta Externa, sensiliaque Animæ cognoscenda offeruntur & ab ipsâ cognoscuntur per Instrumenta Corporis peculiaria; in quæ modo mirabili sese illa insinuant, & ipsa penetrant; plura ad Sensum Externum ritè constituendum concurrere patet.

1. Objectum cognoscendum.

II. Et 1. quidem *Objectum* ipsum *Cognoscendum*, à quo, utpote à Sentientis Hominis Corpore non parum sæpenumerò remoto, extra ipsius Sentientis Organa certè manente, *aliquid*, quod *Speciem*, *Qualitatemve*, vocant, *emanat Sensile*, idque pro Sensuum Externorum diversitate *diversum*.

& ab eo Species.

Propriæ & Communes.

III. Nam non tantùm uno, verùm sæpè pluribus Sensibus Externis percipiuntur, si non omnia, pleraque saltem Objecta Sensilia: Unde, quæ *unum tantum Sensum* afficiunt *Species*, vocantur *Propriæ*; uti *Communes*; quæ *plures* afficiunt *Sensus*.

2. Organũ Corporeum.

IV. 2. *Organum Corporeum* Speciem Objecti Sensilis ac ipsi præsentis Sensilem convenienter admittens.

3. Mens sive Anima.

V. 3. *Mens* ipsa, sive *Anima* sensationi, ut significanter loquar, & operi attenta, sensilemque Objecti sui Speciem in Corporeo Organo considerans, quin secundùm sensiles suas circumstantias Objectum ipsum sic percipiens.

Requisita in Objecto Cognoscendo.

VI. 1. *Cognoscendum*, hoc est, ut Cognoscatur aptum, censeo *Externum Objectum*, quando Sensiles ab ipso Species prodeunt, & ad Sensûs cujusvis Externi Organum deferuntur, illud penetrant, ipsumque adeò sensibiliter afficiunt.

VII. Debent namque 1. *Species sive Qualitates Sensiles ab Objecto externo emanare*. 2. *ad & in Sensuum Organa deferri*. ac 3. *eadem Organa sensiliter afficere*, hoc est, sui speciem, ideam vel imaginem in ipso depingere ac simulare: liceat in re obscurâ mihi metaphorâ à Visione desumptâ & optici magisterii curioso nulli non noti operâ cæterorum quoque Sensuum Externorum Sensationem adumbrare ac describere.

1. Species ab Objecto emanare.

VIII. *Ut 1. ab Objecto emanent Species Sensibiles*, requiritur plerunque *aliquid*, *quod Objectum ita moveat & mutet*, *ut Species sensiles quaquaversum ex se fundat*. Sic Lux sive Lumen (neque illa hìc ab invicem distinguo; cum etiam illa non distinguant Authores Latini) Objecta Visibilia ita movet & afficit, ut Colores suos cum Figurâ suâ è se mittant: sic Malleus Campanam ita ferit & movet, ut Sonum reddat & diffundat: sic Pruna, Succinum, aliaque Odorifera adurendo ita movet, ut Odorem de se spirent: sic Oris Saliva Dulcamaram, dum manditur, ita imbuit & movet, ut post Amarorem obvium manifestet quoque ipsius Dulcedinem latentem: sic Ferrum allisum Silicem ita movet, ut Calorem suum effundat & Ignem.

2. Ab Objecto ad sensus Organũ deferri.

IX. *Ut 2. ab Objecto ad Sensûs Organum*, non rarò minùs vel magis *ab Objecto remotum & distans deferantur Species Sensiles*, *Medio intermedio est opus*, eoque *conveniente*, hoc est, ad *Specierum transmissionem ritè disposito vel affecto*. Sic Visûs Medium requiritur Diaphanum ac Pellucidum; nam per Opacum transire non possunt Species Visibiles, quin ab ipso sistantur: sic Auditûs Medium requiritur transmittendis, non sistendis aut confundendis, corrumpendisve Sonis aptum, sic Caloris Sensûs Medium requirit transmeando Calori conveniens: sic Olfactûs Medium requiritur transeundis Odoribus pervium sic aliquando Tactûs Medium requiritur transferendæ Duritiei adæquatum.

3 Objecta Organũ sensibiliter afficere.

X. *Ut 3. Sensûs Organum sensiliter afficiant Objecta externa* opus est, ut *Ipsa certo spatio distent*, *aut contigua astent Organo*; & quidem tum ratione *Objecti Moti*, tum ratione *Organi*, pro cujusvis Individui constitutione singulari non parum sæpè *variantis*. Nam Objecta non semper Moventur æquè potenter; nec singulorum hominum Organa sunt eodem conformata modo; nec proinde ab eodem Objecto sensibili æquè moventur, afficiunturve omnes. Unde aliqui etiam remotiora Vident, Audiuntve, alii tantùm propinquiora.

Distantia inter Objectũ & Organum.

XI. *Distantia* proinde *conveniens* requiritur quandoque *inter Objectum & Organum*, ut hoc ab illo afficiatur sensiliter. Nam *si remota nimium sint ab Organo Objecta*, quàm ut ad Ipsum satis pervenire possint Motæ ac Effusæ illorum Species, utique *non sentientur Objecta, vel Obscurè duntaxat & Confusè*; *non item Clarè ac Distinctè*:

ctè: sin contrà *nimis propinqua sint eidem Organo Mota Objecta*, eadem *Confusè, non Distinctè afficient Sensum, quin Sensorium simul lædent*, si potenter ipsum afficiant.

Nec nimis remota, nec nimis proxima.

XII. Hinc est, quòd remotiora ab Oculis Objecta vel planè non videamus, vel tantùm Obscurè ac Confusè; ad quæ dum sensim accedimus propiùs aut illa ad nos, paulatim eadem cernimus Clariùs & Distinctiùs; donec iisdem existentibus nimis propinquis Obscuretur & Confundatur denuò Visio. Idem verum est de Objectis Sonum, Calorem, aut Odorem fundentibus, quando sunt à nobis remotiora, quæ paulatim percipiuntur clariùs, distinctiùsque, dum nobis appropinquant.

Objecta Lucida.

XIII. Hinc est, quòd *Objecta* oculis proxima, si potenter Visum moveant, *Lucida* puta, non rarò Visum perdant: sin minùs potenter moveant, confusè duntaxat & obscurè videantur, ac sensim, dum ab oculis removentur, distinctiùs cernantur & clariùs, donec ad decentem uniuscuiusque oculis distantiam constituta observentur distinctissimè atque clarissimè.

Sonus.

XIV. Hinc est, quòd immanis *Sonus* in loco Auribus vicino excitatus non rarò tollat Auditum, vel, ni tollat, confusùs tantùm audiatur. Hinc est, quòd Harmonia instrumentorum musicorum ope producta, sed valdè sonora, longè distinctiùs, ideóque suaviùs percipiatur in loco aliquantum remotiore, quàm vicino.

Calor.

XV. Hinc est, quòd *Calor* ingens in loco corpori proximo excitatus urat vehementer, suumque corrumpat Sensorium; qui ad convenientem distantiam perceptus recreat sentientem.

Suaveolentia.

XVI. Hinc est, quòd *Suave-olentia* licèt naribus admota sæpiùs graviter afficiant plures; quos refocillant, delectantque eadem, si magis remota minùs sui odoris ad ipsos mittant, quòd excipiant.

Dulcia.

XVII. Hinc est, quòd *Dulcia* plerorumque palato per se gratissima, si potentiùs Gustum afficiant, movendo nauseam fiant ingrata.

Mollities.

XVIII. Hinc est, quòd *Mollities* mediocris (cutis v.g.) tacta sit sentienti accepta, quæ pastæ ad instar cedens, ac mediocritatem ideò excedens Tactui reddatur inamœna.

XIX. Requiritur proinde *certa* & unicuique homini tantùm non peculiaris *proportio in Distantiâ Objectorum Sensilium ac Sensorij*, ut commoda & jucunda simul fieri queat Sensatio.

Requisita in Organo.

XX. 2. Ut ipsius *Organi Corporei*, vulgò *Sensorij*, Objectorum species excipientis, *Requisita* determinentur, notandum ipsa pro *Sensuum diversitate* occurrere *diversa*.

Sensuum externorum numerus unde eliciendus.

XXI. *Sensuum* autem *Externorum diversitas & numerus*, meo saltem judicio, elici debet à *Sensilium, & uno duntaxat Sensu perceptibilium*, adeóque *Propriarum* dictarum *Qualitatum diversitate* ac *numero*: ut nunc nil addam de *Primordiorum ac Elementorum Naturalium numero certo*; minimè supponendo, verùm demonstrando, ut & aliis hanc rem satis obscuram; si non probantibus, saltem illustrantibus, aut comprobantibus & confirmantibus.

Qualitates propriæ sen.

XXII. Quòd si quis omnes ac singulas Sensibus Externis perceptibiles *Qualitates*, atque *Intentionales* vocari solitas, percurrat & enumeret, utique *Sex* observabit *Proprias*, & uno tantùm Sensu perceptibiles, *Colorem, Sonum, Odorem; Saporem, Duritiem, & Calorem*, cum suis *Oppositis & Adjunctis*.

Externi Sensus quotnam.

XXIII. Unde, si benè observavi, totidem erunt constituendi *Externi Sensus, Visus, Auditus, Olfactus, Gustus, Tactus & Caloris Sensus*: quem peculiaris nominis defectu sic vocari posse autumo.

XXIV. Optarem equidem, si vera est mea assertio; uti egò illam veram esse planè nunc etiam sum persuasus; alium aliquem magni nominis & authoritatis Virum eandem ante me proposuisse (ignoro namque, an id sit factum ab ullo) atque sic derisorum sannam; cui me talia sentiendo & docendo expositum sat scio; à me avertisse.

XXV. Quicquid autem inde mihi eveniat, pro veritate, hominumque utilitate pugno, quarum amore motus cogor etiam contra inveteratam, si non omnium; plerorumque saltem opinionem, quod sentio, candidè proferre: non quòd existimem me aliquid novi, & aliis ignoti manifestare, quin potiùs idem, distinctiùs tamen, quàm olim explicare.

Duo sensus diversi hactenus confusi.

XXVI. Videntur namque mihi *Duo Sensus* sub *Unius* nomine hactenus malè *confusi*: *Tactus* nempe, qui *Duritiem, Mollitiemque*; atque *Caloris sensus*, qui *Calorem, Frigusque* percipit: quosque omninò existimo ab invicem distinguendos.

Ejus confusionis ratio.

XXVII. Confusionis autem illius hæc mihi censetur ratio, quòd *non diverso & distincto, sed eodem utatur uterque hic Sensus Organo*.

XXVIII. *Non utitur autem uterque hic Sensus Organo diverso ac distincto; quia eodem percipi potest utraque Qualitas: quæ præterea & quidem utraque reliquorum quoque Sensuum Organis percipitur.* Sic exempli gratiâ Lingua, Gustûs Organum, percipit quoque Calorem ac Duritiem suorum Objectorum, nec tamen pro eodem Sensu habetur Gustus & Tactus. Idem planè accidit Naribus, Auribus; & Oculis.

XXIX. Unde confirmatur, quod modò dicebam, *Sensuum distinctionem ab Objectorum Qualitate diversâ petendam, non item ab ipsius Organi diversitate*; quippe quod tum demum diversâ concinnatur structurâ, quando ad hanc vel illam Objectorum Qualitatem ritè percipiendam diversitas aliqua requiritur.

XXX. Atque hæc paucis ac in transcursu dicta sufficiant de Sensuum Externorum Numero, cùm hic locus non sit hæc pluribus ad amussim revocare.

Quare Organa singularia.

XXXI. Quoties proinde aliqua Objectorum Qualitas Sensilis, ut sentiretur, peculiarem Organi Sentientis structuram postulavit, toties *singulare Organum* in eum finem constructum est, atque collocatum in Capite, loco Cerebro, Cerebelloque proximo.

Eorum numerus.

XXXII. Talia *Organa peculiaria* in homine occurrunt *quadruplicia*, 1. *Oculi* ad Videndum. 2. *Aures* ad Audiendum. 3. *Nares* ad Olfaciendum, & 4. *Lingua* ad Gustandum.

Fabrica & pars primaria.

XXXIII. Horum Organorum Fabrica exacta ex Anatomicorum Sectionibus, Demonstrationibus & Observationibus peti possunt

sunt ac debent. Sufficiet hic hoc unum attigisse, *Organorum istorum omnium ac singulorum Partem primariam esse Membranam ex tenui Meninge ortam, illi saltem continuatam*; in quâ videtur fieri Objectorum Externorum per Species suas emissas & admissas repræsentatio ad ritè sentiendum.

Requisita in Animâ.

XXXIV. III. Non sufficit ad *ritè Sentiendum*, ut ab Objecto Externo Species Sensiles effundantur, deferanturque ad Sensûs Organum; quin ab ipso admissæ depingantur in Membranâ ejusdem primariâ modò laudatâ; (ut exemplo à Visu desumpto iterum utar) verùm opus est, ut *Anima* quoque ad Sensum perficiendum concurrat *operi huic Attenta*.

Attentio.

XXXV. Requiritur in *Animâ*, ut Objectum quodvis Sentiatur perfectè, *Attentio*, hoc est, singularum Objecti circumstantiarum exacta & accurata Consideratio atque Observatio.

Pro cujus diversitate diversa perceptio

XXXVI. Hæc Circumstantiarum Consideratio & Observatio, prout ab Animâ vel accurata, vel oscitans fuerit facta, ita Speciei Sensilis perceptio, hoc est, Sensus erit aut perfectus, distinctus & planus; vel imperfectus, confusus & obscurus.

XXXVII. Objecti agitati Considerationi Attenta non est Anima, quoties aliò avertitur, atque aliud Objectum à priori diversum præsens aut absens ita speculatur acriter, ut illi unicè inhærens alia omnia negligat; nec ipsa Observet.

XXXVIII. Hanc necessariam in Sensu quovis perficiendo Animæ Attentionem qui parvi pendit, aut reijcit & ridet, quomodò Sensus peragatur, meo saltem arbitratu, nondum capit.

CAPUT III.

De Sensibus Internis.

Qui se gerat Mens in Sensibus internis.

I. QUomodò in Externorum Sensuum Organis ad Objectorum Sensilium perceptionem Anima se gerat, diximus capite superiore: proximum est, ut, quomodò eadem in Specierum Sensibus Externis admissarum & attentè consideratarum examine, Objectorumque assurgente gradatim per ipsas Cognitione ulteriùs pergat, ostendamus quoque ad compendium.

Notiones primæ quid.

II. Hoc ut debitè fiat, notandum *Animam* post attentam, vel supinam Specierum in Sensuum Externorum Organa admissarum contemplationem, ideas & imagines, quæ illas species ita, uti perceptæ sunt & apprehensæ, repræsentent, formare; quæ *Notiones* vocantur, & quidem *Primæ*; utpote quæ primâ hac mentis operatione hanc præfatam contemplationem ejus consequente formantur.

Quomodo ex iis formentur Notiones secundæ.

III. Quales *Notiones Primas*, vel ad idem objectum diversis temporibus & modis subinde sensatum, vel ad varia objecta eodem aut diversis temporibus itidem sensata, formatas, quoties *inter se confert* ac comparat eadem *Anima*, toties in omnibus, vel quibusdam duntaxat, vel nullis circumstantiis inter se convenire, ac proinde in quibusdam, vel omnibus circumstantiis differre comperit; unde novas quoque *Ideas*, sibi format, *ac imagines*, easque duplices, aliàs quidem *ex circumstantiis*, in quibus inter se *conveniunt*, aliàs verò *ex circumstantiis*, in quibus ab invicem *differunt* ac distinguuntur inter se Collatæ Notiones Primæ; quæ utræque *secundarum Notionum* nomine veniunt, utpote secundâ mentis operatione formatæ: quarum illæ quidem Convenientiæ, atque adeò *Speciei*, hinc & gradatim *Generis* tum *subalterni*, tum *summi*; Hæ verò diversitatis, atque adeò *Differentiæ* tam *specificæ*, quàm *Genericæ* imò *individualis* sive *singularis* nomine innotescunt.

Species, Genus, Differentia.

Imaginatio quid.

IV. Et quatenus in Notionibus illis tàm Primis, quàm secundis, efformandis occupata est Mens, *Imaginationis & Phantasiæ* nomen meruit & accepit: estque hic *Internorum sensuum Primus*.

Notiones ex qualitatibus propriis & Communibus

V. *Formantur* autem, ut hoc adhuc addam, *Notiones illæ tam Primæ, quàm secundæ ex qualitatibus sensilibus, tam cuivis sensui propriis*, quas nuper enumeravimus; *quàm pluribus sensibus Communibus*, quas hic censeo paucis enarrandas, antequam pergamus, imò verò ut faciliùs pergamus ulteriùs.

1. Numerus.

VI. Observatæ sunt autem à me sequentes, & 1. quidem *Numerus* sive Multitudo sensilium objectorum ab invicem disjuncta; eaque vel sine intermedio intervallo sibi invicem *Contigua*, vel per intermedium intervallum & spatium ab invicem *Distans*.

2. Magnitudo.

VII. 2. *Magnitudo*, sive multitudo sensilium objectorum simul conjuncta; eaque vel sine intermedio vinculo sibi invicem *Continua*, vel per intermedium vinculum simul *Connexa*.

3. Figura

VIII. 3. *Figura*, sive Determinata & distincta Multitudinis Numerum vel Magnitudinem constituentis Dispositio & Ordinatio externa: eaque vel *Recta*, vel *Circularis*, vel *Mista*.

Recta.

IX. *Recta* pro *Angulorum* vel *Rectorum*, vel *Obliquorum*; & horum vel *Acutorum*, vel *Obtusorum* multipliciter simul concurrentium numero & diversitate observatur omninò multiplex.

Circularis.

X. *Circularis* itidem non una observatur, nec uniformis.

Mista.

XI. *Mista* denique multiplex quoque occurrit & multifaria.

4. Locus.

XII. 4. *Locus*, sive spatium à rebus Numerum constituentibus ad determinatam inter se distantiam occupatum. Adeò ut in loco designando inter plura semper fiat relatio & respectus.

5. Situs.

XIII. 5. *Situs*, sive spatium à rebus sive partibus Magnitudinem constituentibus ad determinatam inter se distantiam & positionem in variis circumstantiis observabilem occupatum.

6. Alteratio.

XIV. 6. *Alteratio*, sive Numeri, Magnitudinisve (augendo sc. vel minuendo) aut Figuræ (aliter sc. ordinando) Mutatio.

7. Motus.

XV. 7. *Motus*, sive Loci sitûsve Mutatio.

XVI. Atque hæ sunt septem impræsentiarum occurrentes mihi qualitates sensiles communes, *Numerus, sc. Magnitudo, Figura, Locus, Situs, Alteratio & Motus*: ex quibus, (dicebam modò) *ut &* singulorum sensuum propriis qua-

Qualitates Propriæ quot.

qualitatibus sensilibus sex *Colore, Sono, Odore, Sapore, Duritie & Calore*, cum suis oppositis & affinibus *formantur Notiones tam Primæ, quàm Secundæ.*

Quibus qualitatibus accidat mutatio.

XVII. Unum adhuc occurrit monendum, non tantùm Numero, Magnitudini, Figuræ, Loco, ac Situi *accidere mutationem*, verùm *recensitis* quoque *qualitatibus sensilibus propriis:* unde quod modò dulce erat, fit paulò post amarum, acidum, aut alio sapore præditum; quod album erat modò, fit paulò post rubrum, viride, vel alio colore affectum, & sic de cæteris.

XVIII. Quæcunque namque sensibus externis percepimus objecta, *vel in eodem permanent sensilium qualitatum statu, vel illum mutant.* Ibi eodem modo semper offeruntur iisdem sensibus; hîc alio & diverso.

In his Notionibus non quiescere animam.

XIX. In hisce autem tam Primis, quàm secundis notionibus à se formatis non conquiescit Anima humana, quin potiùs omnia mirata, omnium quoque tanto numero, tantaque varietate à se observatorum & notatorum *rationes atque causas nosse optat*, & ut noscat *Ingenij ope* atque acumine mox allaborat.

Sed ipsarum causas & rationes indagare.

XX. *Mens*, inquam, *ab utrisque Objectorum suorum notionibus concatenatâ ratiocinatione gradatim assurgens, ipsarum rationes & causas expiscatur sedulò, ac, si cœptis faverit Deus, sensim capit.*

1. E numero & Magnitudine, copia & abundantia Massæ.

XXI. Nam 1. ex Observatorum *Numero & Magnitudine Copiam & Abundantiam Massæ*, ex quâ omnia illa constituuntur, deducit ac demonstrat, *insignem.*

2. Ex alteratione partium diversitas.

XXII. 2. Ex omnium observatorum inter se collatorum *Diversitate notabili*, ac imprimis plerorumque, si non omnium, *Alteratione multifariâ*, atque ipso etiam eorundem *Motu*, eoque vario, *Partium* dictam *Massam constituentium diversitatem* arguit *multiplicem.*

Quæ ad Physicam spectat.

XXIII. *Quotuplex* autem sit *Partium omnium & singularum Mundi Massam constituentium Diversitas prima & simplicissima*, ad Physicæ scientiæ structuram oppidò necessaria, non est hujus loci, nec instituti ostendere. Sufficiet verò hoc tempore & loco, Ingenii humani operandi modum & vias legisse atque aperuisse.

3. Ex eadem alteratione Agens & Patiens.

XXIV. Nam & 3. ex præfatâ *Alteratione uni, eidemque objecto contingente*, nec à *semetipso expectandâ, ipsam aliunde, ac quidem à re ab objecto alterando diversâ proficisci concludit:* ac proinde Mutationem omnem in Alteratione observabilem, *Mutans & Mutandum, Agens & Patiens* præsupponere, imò arguere arguit.

Atque hinc Partium Varietas prima & quot rerum primordia. & Quænam.

XXV. Plures ergò si sint, eæque variantes Mundanæ Massæ Partes, ac sese invicem illius varietatis ratione variè immutantes atque alterantes, non immeritò quæritur iterum 1. *Quotuplex sit illa Partium* omnium *Varietas prima* & simplicissima; 2. *Quot* proinde *mundanarum rerum omnium primordia.* Quæ sc. neque sint ex se invicem neque ex aliis, sed ex ipsis omnia & 3. denique *Quænam* illa sint, quibusque nominibus indigitanda Rerum naturalium elementa. Ex quibus tribus quæsitis debitè enucleatis & adstructis pendere puto solidæ, adeóque certæ earundem rerum scientiæ constitutionem, de quâ aliàs & alibi.

Qua Methodo procedat mens in cognitione.

XXVI. Ingenium ergò humanum quò Mutationum omnium rationes & causas expiscetur, sequenti ferè procedit methodo ac ordine.

XXVII. 1. *Perpendit, examinat & observat omnia, quæ ante mutationem, durante mutatione, & post mutationem concurrunt circa rem, & cum re quæ mutatur.*

XXVIII. 2. *Similes mutationes* eodem modo examinatas & observatas *inter se confert*, & tam ubi conveniant, quàm ubi differant, *notat.*

XXIX. 3. *Ex & Ab iis, quæ semper similibus mutationibus concurrere animadvertit*, examinandam *mutationem ortum suum ducere suspicatur & opinatur.*

XXX. De suspicione atque opinione suâ ut certior fiat Mens, quoties licet ac libet, & *Mutanda, & quæ Mutatura censet, conjungit & componit Artifex; ex quo concursu si eadem mutatio consequatur, & observetur aliquoties*, utique omnis amplius dubitandi tollitur occasio; quin imò *confirmatur* tunc in suâ sententiâ Homo *per Experientiam*; sine quâ inanes, vani & futiles sunt à subtilissimo licet ingenio excogitati discursus omnes.

XXXI. Hunc ingenii humani in veritate eruendâ processum qui seriò expenderit & secutus fuerit, quin aliquando gratos & acceptos laborum suorum fructus sit reportaturus amplissimos, nullus ambigo.

Iudicium.

XXXII. Verum tempus est, ut *Iudicium* quoque, internorum sensuum tertium examinemus, & illius itidem munera & officia explicemus.

Quomodo usurpat mens.

XXXIII. Anima etenim, ut de ingenii sui quæsitis excogitatis & prolatis, an vera sint, nec ne, certior fiat & secura, eadem incudi subiicienda & ad Veritatis trutinam Experientiam revocanda & expendenda judicio committit.

Ejus duo officia.

XXXIV. Nam quæcunque constare possunt Experientiâ, uti *experientiâ constare naturalia omnia debent*, pro *Veris, Certisque haberi nequeunt, donec accuratum & exactum ipsius examen sustinuerint*, & tanquam probata ex ejusdem purgatorio igne prodierint illæsa; pro falsis aliàs & fictis; uti modò dicebam; habenda.

XXXV. *Iudicij autem humani*, ut æquus ingenii Judex habeatur, *duo sunt officia & munera.* 1. *Rationum omnium ab Ingenio allegatarum Expensio accurata.* 2. *De earundem soliditate, valore ac pondere, Decisio æqua & justa.*

1. Expendere rationes.

XXXVI. *Expendit Iudicium* rationes & causas ab Ingenio prolatas, quoties, uti referebam modò, similia experimenta instituit Artifex, eaque cum Ingenij excogitatis exactè in omnibus confert, atque convenientiam cum iisdem, aut diversitatem inter ipsa observat & notat.

2. Decidere.

XXXVII. *Decidit* autem idem *Iudicium*, quando *Rationes ab Ingenio productas cum Experientiâ constantibus vel convenire, vel dissentire*, adeóque vel *veras*, vel *falsas esse pronuntiat.*

Ratiocinatio.

XXXVIII. Est tamen & alia quoque, quàm præcedens, multis parasangis *inferior Iudicij Expensio & Decisio: quâ ratiocinationis* duntaxat ab ingenio *deductæ connexum examinat*; unde ipsum si cohærentem ac concatenatum comperiat *Probabiles quidem ac Verosimiles testatur*

tur Rationes ab Ingenio excogitatas, *non* autem *Probatas & veras*; donec, uti jam dixi non semel, Experientiæ examen sustinuerint: quod diligenter observasse & notasse juvabit, *ne Probabile confundatur cum Probato, nec Verosimile cum Vero.*

Memoria. XXXIX. Occupat extremum & 4. inter sensus internos locum *Memoria*, minimè negligenda, verùm itidem breviter examinanda.

Ejus officium. XL. Est autem *Memoriæ officium* & munus *omnia* prædictorum *sensuum Internorum opera*, Imaginationis puta Notiones 1. & 2. Ingenii ratiocinationes, atque Iudicij decreta *fideliter asservare*; ut quoties opus est, illis uti queat Homo.

Ejus dotes tres. XLI. Hoc suo munere ut ritè fungatur *Memoria & Felix* audiat, *tres* in ipsâ desiderantur *dotes*, quarum 1. *est* ut *concredita admittat facilè*. 2. ut *retineat firmiter*. 3. verò ut *reponat promptè*.

Et totidem defectus. XLII. Quibus dotibus totidem ex adverso *Infelicis Memoriæ* observantur *defectus*; quorum 1. est Concredita *admittere difficulter*. 2. *retinere laxè*. 3. denique *reponere tardè*.

Eorum Auxilia. XLIII. *Difficilem admissionem juvat* longa & accurata concrediti contemplatio: *Retentionem laxam roborat* circumstantiarum omnium exacta & protracta expensio. *Tardam verò repositionem promovet* iterata commissorum recordatio.

Reminiscentia. XLIV. Ad memoriam refertur *Reminiscentia*, rei sc. penè oblitæ ex circumstantiis temporis, loci, adstantium & similium arte instituta recordatio & in memoriam revocatio.

Ingenij scrutinium. XLV. Non tantùm ratiocinia sua Memoriæ committit asservanda, verùm Ipsius etiam dotes ac defectus scrutatur illorum rationes assequi cupidum Ingenium humanum.

XLVI. Utique si convenientia Infelici Memoriæ præscripsi modò auxilia, Ingenii pervestigationi debebitur illorum inventio, utpotè quod de Memoriæ infelicitate conquerentem me monuit, 1. non satis diu me multa Memoriæ committenda contemplari. 2. pluribus attentam mentem minus diu expendere singula ac 3. rariùs recordari me concredita Memoriæ, nec ferè nisi urgente necessitate.

XLVII. Hæc autem omnia cum instituta mei examine faterer vera, remedium confitenti reo fidele, tutumque mox adiecit, quodque, aliis etiam ut inserviret, candidè vobiscum communicavi. Atque sic de sensibus internis quæ nunc habebam dicenda, absolvi.

CAPUT IV.

De Animi affectibus.

Res sensiles duplici modo considerari. I. NOn tantùm *considerantur res sensiles*, quatenus corpora constituunt naturalia, & sese mutuò alterant & immutant; verùm insuper *quatenus se habent ad viventia*, & imprimis ad *hominem*; in cujus videlicet gratiam conditus est à Deo mundus hic universus.

Mundus homini utilis & inutilis. II. Qui autem homini in suâ integritate perseveranti futurus erat mundus omnibus modis utilis & commodus, is nunc ob ipsius peccatum maledictus, factus est eidem multis modis noxius & inutilis.

Morborum origo, & medela. III. Ex hac nunquam satis deploratâ mundi maledictione pendet omnium morborum ortus & origo: quibuscum dum miserè conflictatur homo, ad Creatorem suum precibus & supplicationibus flectendum recurrit, & nonnunquam secundùm ineffabilem Ipsius misericordiam à suis liberatur infirmitatibus, sanitatique restituitur pristinæ.

Variis hominem agitari affectibus. IV. Unde per Experientiam edoctus homo, quandoque voluptate, quandoque dolore affici suos sensus ab objectis externis; quinimò quandoque recreari, quandoque confici suas ad vitam naturalem (ut de civili & spirituali nunc sileam) necessarias vires; utique alterum utpote sibi gratum bonumque *amat*, alterum utpote sibi molestum malumque *odit*; alterum *optat & quærit*, alterum *metuit & fugit*; uno verbo, variis agitatur humana mens affectibus & animi motibus; de quibus Medicorum est tractare, cùm sit Medicorum illos curare.

Quos curare Medici est. V. Medicorum esse Animi motus & affectus curare, qui nescit aut dissimulat, hospes est in arte Medicâ, nec audiendus proinde. Utique non pauci occurrerunt mihi tales curandi; & per Dei gratiam sunt à me tales curati non pauci; & quidem non rarò ratiocinatione magis, quàm medicamentis corporeis, quibus corpus imprimis afficitur, non æquè anima.

Animi affectus unde excitentur, & quid agant. In illis tria observanda. VI. Agedum, delibemus ergò *Animi motus & affectus*, corpus ipsum in consensum trahentes, uti ab ipsius affectionibus plerumque excitatos.

VII. Veniunt autem in omnis animi affectûs examine observanda tria. 1. *Objectum agens & animum movens*. 2. *Subjectum patiens, sive Homo, cujus animus movetur*. 3. *Affectus ipse in animo motus & ab objecto excitatus.*

1. Objectum movens varium. VIII. 1. Animum *movens Objectum* consideratur, quatenus Patienti homini *Bonum* est vel *Malum*, id est aliquid confert ad naturalem ipsius vitam simpliciter vel beatè transigendam vel è contrà ad ejusdem vitam naturalem destruendam, vel saltem miseram efficiendam.

IX. Objectum autem illud utrovis modo spectatum vel eidem Patienti *Præsens* est, vel *Absens*, & hoc vel *Præteritum*, vel *Futurum*.

X. Et futurum rursus, qua bonum, *comparatu*; quà malum, *superatu* spectatur vel *impossibile*, vel *dubium*, vel *possibile*, & hoc quidem vel *facilè*, vel *difficulter*.

XI. Est autem objectum mundanum omne tàm bonum, quàm malum, vel *inanimatum*, vel *animatum sive vivens*; & hoc vel *planta*, vel *animal*; ut & hoc iterum vel *brutum*; vel *homo*.

XII. *Homo* autem Affectuum Objectum, homini eorundem subjecto & Patienti 1. vel *notus* est vel *ignotus*. 2. vel *concivis*, vel *peregrinus*. 3. ab *Ipso liber* & solutus, vel *eidem alligatus*, & quidem aut 1. *sanguine*, Ipsique adeò vel *coniux*, vel *Parens*, vel *Natus*, aliove *consanguinitatis*, *affinitatisve vinculo coniunctus*; aut 2. authoritate, ipsique adeò vel *Præpositus* vel *Subditus*; aut 3. *affectu*, ipsique adeò vel *Amicus & Charus*, vel *Inimicus & exosus*.

2. Subjectum patiens varium. XIII. 2. *Subjectum patiens*, sive Homo, cujus animus moveri dicitur & affectu cieri, vel *primario & per se movetur*, quando rectâ in ipsum

sum dirigitur agentis Objecti actio, vel *secundario & per consensum*, quando rectà in aliud dirigitur, & indirectè in ipsum deflectit ejusdem Objecti actio.

XIV. Illud autem *aliud*, in quod rectà dirigitur tunc objecti actio, vel *vivens* est, vel saltem *viventis beatitudini serviens*.

XV. *Vivens* est vel *planta*, vel *brutum*, vel *homo* secundùm varias modò recensitas circumstantias consideratus & spectatus.

XVI. Viventis beatitudini serviunt, quæ viventia cùm non sint, nec proinde sensûs, aut cognitionis compotia, per se nihil mali pati possunt, verùm quatenus Domino, Possessori, vel Usufructuario voluptatem aliquam afferunt, vel alium in vitâ naturali usum. Sic e. g. pictura, res inanimata, per se nihil patitur mali, etiamsi conspurcetur, dispescatur, aut comburatur, verùm eatenus duntaxat, quatenus desinit tunc esse Domino suo utilis & grata.

3. Affectus varij.

XVII. 3. Atque pro Objecti Agentis, & Subjecti Patientis secundùm memoratas circumstantias concursu vario *varij* quoque oriuntur & exurgunt *Animi motus & Affectus*.

Amor & Odium.

XVIII. Nam primariò ab *Objecto* omni 1. sub *boni specie* considerato movetur animus ad ejusdem *Amorem*; uti vice versâ ab objecto *pro malo* judicato, ad ipsius *Odium*.

Voluptas Gaudium. Dolor Tristitia vel Mæror.

XIX. 2. Ab *Objecto bono*, eoque *præsenti* excitatur *Voluptas* in sensibus, & *Gaudium sive Lætitia* in Animo; *à malo* verò producitur in sensibus *Dolor*, & in Animo *Tristitia vel Mæror*.

XX. 3. Ab *Objecto tam bono*, *quam Malo*, eoque jam *præterito*, gignitur *mistus ex Gaudio & Mœrore Affectus*; Et *Gaudium* quidem ex boni objecti memoria, & mali præteritione; *Mœror* verò ex boni objecti præteritione, & mali memoriâ.

Desiderium. Abhorrentia sive Metus. Desperatio. Anxietas Solicitudo. Spes.

XXI. 4. Ab *Objecto bono futuro* generatur in animo *Desiderium*, ex malo verò *Abhorrentia* sive *Metus*.

XXII. Ab eodem autem futuro Objecto bono *comparatu impossibili* profertur *Desperatio*: ab eodem *dubio*, *Anxietas & Solicitudo*: ab eodem tandem *possibili*, *Spes*: cui accedit *gaudium* si facilè putetur obtinendum, vel *mæror*, si cum difficultate venit obtinendum.

XXIII. Ab eodem verò futuro Objecto malo & *superatu impossibili* producitur similiter *Desperatio*, ab eodem autem *dubio*, itidem *Solicitudo & Anxietas*; ab eodem denique *possibili Spes*; & cum *gaudio* comite, si facilè putetur superabile; aut *mœrore*; si difficulter censeatur superabile.

XXIV. Ab Objecto autem secundariò *& per* alterius Patientis *consensum* motus affectus varius existit: prout *approbamus vel improbamus objecti boni fruitionem*, aut *mali perpessionem*.

Congaudium.

XXV. Nam 1. quoties *approbamus* fruitionem objecti boni, gaudemus, & quasi congratulamur; aut *congaudemus* subjecto fruenti objecto bono.

Invidia.

XXVI. Quoties *improbamus* ejusdem boni objecti fruitionem; *Invidemus* illi bonum illud.

Insultus

XXVII. 3. Quoties *approbamus alicui perpessionem* objecti mali & noxij, toties lætamur & exultamus, & *insultamus* illi.

Condolentia. Misericordia.

XXVIII. 4. Quoties *improbamus perpessionem objecti mali* alicui contingentem, toties condolemus ipsi, & *misericordia* afficimur erga ipsum.

XXIX. Est autem & approbatio vel improbatio *ratione æquitatis vel iniquitatis* in boni, malive objecti passione; ex quâ quoque varii oriuntur affectus.

Acquiescentia vel applausus. Indignatio.

XXX. Nam 1. Quoties æquum esse judicamus aliquem aut bono frui, aut malum perpeti, acquiescimus & applaudimus.

XXXI. Quoties 2. iniquum censemus illum aut frui bono, aut pati malum, toties Indignamur & *Irascimur* objecto malo, aut illi à quo movetur.

Affectuum alia differentia. Affectus reales.

XXXII. Occurrit autem alia adhuc magni in arte Medicâ momenti Affectuum differentia *ab objectorum realitate*, vel *fictâ existentiâ*.

XXXIII. Nam si reverà tale sit objectum, quale judicat Mens, toties Affectus inde ortus fundamentum suum & firmitatem suam habet in ipsâ re, & realis dici potest.

Imaginary.

XXXIV. Quòd si tale non sit objectum, quale judicat Mens, ipsaque tale sibi finxerit tantùm, quamvis Affectus non minùs Agitet hominem, quàm alter in ipsâ re fundamentum suum habens, facilius tamen superari potest, & quidem aut fallendo Mentem falsam, aut eandem meliùs informando & liberando ab Imaginatione falsâ & inani.

Magnum negotium Medicis facessentes.

XXXV. Occurrunt autem non rarò tales Imaginarii Ægrorum affectus in praxi Medicâ, qui plurimùm negotij quandoque facessunt etiam primariis Medicis, quales sunt Amor Insanus, Terror panicus, Melancholiæ Hypochondriacæ infinitæ penè species; ut & febricitantium deliria, variis affectibus ipsos agitantia.

XXXVI. Diversos hos animi affectus nunc paucis attigisse sufficiat; ubi namque occasio feret quorundam tractationem instituere, ibi pluribus de singulis agemus ex professò; & enucleabimus accuratiùs.

CAPUT V.

De Animali Corporis Motu.

Motus Animalis quis dicatur.

I. VArios animi motus & affectus sequitur tandem ipsius quoque corporis motus, animalis.

II. Hunc ut commodè proponamus, omnis motus corporeus homini contingens videtur examinandus.

In omni Motu duo.

III. In omni autem motu spectandum & *Mobile*, quod movetur, & *Movens*, quod movet.

Mobile Idque duplex.

IV. *Mobile* quod movetur, vel est hominis *corpus continens*; vel ejusdem *corpus contentum*.

V. Commodè namque puto *humanum corpus distingui posse in Continens & Contentum*.

Corpus Continens quid.

VI. *Continens voco*, non tantùm quod cavitatem aliquam peculiarem constituit, in quâ continetur, aut per quam defertur aliquid: uti sunt Venæ, Arteriæ, Ventriculus, Intestina, Vesicæ tàm Bilaria, quàm Urinaria, Ureteres, &c. Verùm, *quicquid consistentiam habens propriam* reli-

reliquo corpori cohæret aut continuatur.

Contentum quid. VII. *Contentum* verò nomino *quicquid propriâ caret consistentiâ, vel reliquo corpori non cohæret*, ac proinde in ipso verè dicitur contineri: qualis est Sanguis, qualia Alimenta in ventriculo, vel intestinis contenta; imò ipsæ fæces alvinæ, & urinæ, priusquam excretæ sint è corpore, in ipso continentur adhuc.

VIII. *Contentum* ergò corpus dicitur, *quicquid propriis terminis non continetur, aut saltem reliquo corpori conjunctum non est.*

Utrumque Mobile & Movens. IX. *Utrumque* autem hoc corpus tàm continens, quàm contentum observatur 1. *mobile*, *quia sæpenumerò motum.*

X. Sed non tantùm Mobile observatur utrumque corpus, verùm etiam 2. *Movens.*

XI. Quinimò Ipsa quoque *Anima* evincitur *Movens nostri corporis*, ut mox ostendemus.

Corpus continens à continente, & contento: ac contentum à contento & continente moveri. XII. Ut autem à corpore faciamus initium; observandum *Corpus continens moveri & à corpore continente, & à corpore contento*: ut & vice versâ *Corpus contentum moveri & à corpore continente & à corpore contento.*

Ossa à quo moveantur. XIII. Sic 1. *Ossa, corpora continentia, moventur à musculis; corporibus continentibus.*

Musculi à quibus. XIV. Sic 2. *Musculi eorumve fibræ; Corpora continentia, moventur à Spiritibus animalibus, corporibus contentis*; sic Cordis parenchyma, ut & Arteriæ, &c. dum expanduntur; moventur à sanguine in ipsis rarefacto, vel aliàs copiosiùs impulso.

Alimenta à quo moveantur. XV. Sic 3. *Alimenta in ore, œsophago; ventriculo*, Intestinis *contenta moventur ab iisdem partibus ipsa continentibus* contractis & angustatis: sic sanguis contentus in Cordis ventriculis movetur à musculis Cordis parenchyma constituentibus & sui contractione ventriculos coarctantibus, sanguinemque contentum expellentibus.

Sanguis in Cordis Ventriculis à quo moveatur. XVI. Sic 4. *Contentus in Cordis ventriculis sanguis movetur & rarefit ab interno, adeòque ibidem contento Cordis Igne:* Sic alimenta in ventriculo contenta moventur à saliva itidem in ipso contenta dum fermentantur. Sic bilis in corpore contenta movetur ad occursum humoris acidi itidem in corpore contenti, dum effervescit, & nunc choleram morbum, cum vomitu & alvi dejectione conjunctum, nunc febres varias producit. Sic Pituita in intestinis contenta movetur à bile ibidem contentâ, quando in flatus abit, & colicum cruciatum excitat. Et sic de cæteris.

Motus hi vel naturales vel Organici. XVII. Inter quos *motus* varios aliqui sunt *merè naturales*, qualis est motus sanguinis ab igne accensi & rarefacti; alimenti à salivâ fermentati; pituitæ à bile in flatus conversæ; bilis & succi acidi effervescentiam concitantium. Alij verè *motus Organici* vocari queunt, ob peculiarem organi constitutionem ad motum illum obeundum requisitam; qui ferè per distensionem fieri solent, qualem concipimus dilatationem ventriculorum Cordis, & arteriarum à sanguine sive rarefacto, sive propulso, & distendente parietes; qualem concipimus musculosarum fibrarum ipsorumque adeò musculorum motum à spiritibus animalibus fibras replentibus & distendentibus: qualem concipimus motum intestinorum à flatibus distentorum; qualem concipimus motum eorundem intestinorum peristalticum à spiritibus animalibus ipsorum fibras replentibus, distendentibus, atque sic cavitatem ipsorum coarctantibus.

Motus Animalis & Voluntarius quisnam Cur ita vocetur. XVIII. Hujus posterioris *motus organici species primaria* per musculos perfici solita, *animalis* & in homine *voluntarij* nomine venit.

XIX. *Animalis* autem vocatur, quoniam ab animâ creditur regi, & *Voluntarius*; quoniam ad voluntatis arbitrium observatur sic & sic immutari.

Non perficitur semper ab objecto. XX. Non video autem, quomodò ab objecto deduci queat omnis motus voluntarius, quandoquidem eodem absente perficitur, & quidem pro animi affectu vario, in loco ab omnibus objectis remotissimo, noctu in lecto excitato admodùm diversimodè.

Qui perficiatur. Musculi qui se habeant. XXI. Quòd si quis roget, quomodò suspicer, cieri motum animalem & voluntarium; cum ejus nullum sensibilem invenire potuerim, nec proinde hic producere queam experientiam, neque quidquam hic habeam probatum ac verum; quod probabile ac verosimile judico breviter eloquar.

XXII. Censeo ergò 1. Musculos, & imprimis ipsorum fibras animali spiritu repletas & distentas breviores reddi, ac sic alligatas sibi partes ad se trahere, aut à se complexas coarctare & per consequens contenta in ipsis propellere.

Qui Animales Spiritus. XXIII. 2. Animales spiritus in benè constituto & sano homine *continuè* à cerebro per nervos ad musculorum fibras defluere.

XXIV. *Copiosiùs* tamen, quoties vel objecto externo vehementiùs afficitur, & dolore sensus externus, aut animi affectu vehementiore concutitur anima.

Eorum constitutio. XXV. Censeo præterea 3. *spiritus animales præ cæteris corporis contenti partibus omnibus* ad *puritatem & simplicitatem elementarem* (*ut sic loquar*) *proximè accedere*; atque ideò *animæ* quoque *proximè jungi*; quinimò *per animales spiritus reliquo corpori conjungi animam*: & quidem Idcirco, quòd observamus pro animæ arbitrio & voluntate quaquaversùm ad sensum & animalis motûs organa, ipsumque adeò cor propelli spiritus animales; & *hoc unum esse, cui proximè imperat anima; non item igni cordis interno*, quem post animales spiritus puto esse simplicissimum in corpore: Neque enim corpus continens pro simplici haberi potest, cùm manifestè ex variis machinæ ad instar compositum observetur, nec moveri queat nisi ab alio, secùs ac Ignis, aut Spiritus.

Eorum ope Animam corpori conjungi. Illis Animam imperare.

Corpus continens non esse simplex corpus.

XXVI. Hæc qui ritè observaverit & perpenderit, facem sibi ad alia secretiora accensam ultrò fatebitur; sed de his aliàs.

Animalis Motûs definitio. XXVII. *Animalis ergò motus is est qui per musculos obitur, aut per fibras ad voluntatis arbitrium ab animali spiritu motas.*

XXVIII. Atque sic percurrimus quatuor functionum genera animalibus peculiaria; Sensus externos, Sensus internos, Motus animi, & Motus corporis: proximum nunc est, ut ad earundem functionum læsiones primarias transeamus; quas primò generali ratione describere, deinde specialem quoque illarum historiam annectere decrevimus.

CAPUT

CAPUT VI.

De Dolore.

Dolor unde producatur; & quorum sit affectio.

I. VT ab Externis Sensibus faciamus initium, observandum, quemadmodum *ex objecti grati ac sensorium demulcentis sensatione Voluptas* excitatur, sic *ex ejusdem objecti sensorium lædentis perceptione Dolorem* produci: *Dolor* enim *non tantum Tactûs*, sed *cæterorum quoque Sensuum Externorum Affectio est* & molestum ipsis Symptoma.

Ejus Causa.

II. *Causa* igitur *Doloris* omnis *Objectum* est *Sensile, aut intra Corpus existens, aut forinsecus ipsi adveniens*, atque *sensorium quodvis molestè afficiens ac lædens.* Sic *lux nimia* Dolore afficit Oculos; *Sonus fortis* Aures; *Odor gravis & acer* Nares; *Sapor mordens* Linguam & Palatum; *Durities acuta* Cutim & Membranas; *Calor & Frigus Urens* itidem Cutim & Membranas.

Idem sensorium pluribus sensibus inservire.

III. Nihil enim impedit Idem sensorium pluribus inservire sensibus; sic Oculi non tantùm vident, sed simul Tactu sunt prædici; sic Lingua non tantùm sapores dignoscit; sed insuper Duritiem, Calorem, ac Frigus. Cujus rei ratio videtur, quod ad Tactum & Caloris sensum nullus requiritur sensorii apparatus, qualem desiderant Visus, Auditus, Olfactus & Gustus, idcircò peculiaribus organis alligati.

Ad doloris curationem tria requiri.

IV. Ad *Doloris Curationem* requiritur 1. *Objecti dolorem inferentis amotio*, aut saltem *emendatio*; positâ enim aliàs causâ, ponitur effectus. 2. *Sensorii læsi reparatio.* 3. Urgente multùm dolore ac permanente causâ *Sensûs stupefactio.*

Causa Doloris externa tollenda, vel vitanda.

V. *Amovetur Causa Doloris externa*, vel *illam tollendo*, vel illam *fugiendo & vitando.* Sic spina parti infixa detrahitur; sic solis æstum fugimus conferendo nos in aliquod antrum, vel ad umbram.

Interna qui amoveatur.

VI. *Amovetur Causa Doloris Interna*, si *sanguis* fuerit, illum per venam sectam, val aliter educendo; si *alii humores* fuerint, illos evacuando per vomitum, purgationem, urinas, sudores, salivationem, partis apertionem &c. si *partes solidæ* fuerint, & quidem *luxatæ*, ipsas reponendo; sin fractæ, itidem reponendo, aut fragmenta acutiora resecando, &c.

Doloris causa variis modis emendatur.

VII. *Emendatur Doloris Causa* varia modis variis, Lumen magnum productâ umbrâ, Objectum acre per temperantia acrimoniam, &c. de quibus alibi actum vel agendum.

Sensorium læsum reparando.

VIII. *Sensorium læsum reparatur*, restituiturque in integrum præ læsionis diversitate modis variis: aliter enim vulneratum, alirer ustum, aliter erosum, aliter contusum restituitur & curatur, de quibus alibi.

Sensui stuporem inducendo.

IX. *Sensui stupor inducitur* per *Narcotica & Opiata* omnia, prudenter ac per vices potiùs parciùsque, quàm confertim, externè aut internè usurpata.

X. De Dolorum variis speciebus, Causis, & Curatione videatur Libri Primi Caput XIV.

CAPUT VII.

De Primariis Visus Læsionibus.

Suffusio quid.

I. INter multifarias Visûs læsiones, quæ curari possunt, quasque solas hîc attingemus, haud postremum locum sibi vendicat *Suffusio* dicta, ut plurimùm Visum gradatim obtenebrans & tandem tollens.

Unde oriatur.

II. Ortum enim habet hic Affectus *ex pituitâ viscidiore*, melancholiæ nomine vulgò veniente, à causâ quâcunque genitâ, hinc & attenuatâ, sanguinique confusâ, & una cum ipso ad Oculos per Arterias delatâ, & in humore Aqueo imprimis hærente, ipsumque obscurante; donec tandem magis magisque accrescens, iterumque concrescens, ac coagulata circa pupillam constituentem Uveam vel ex parte, vel in totum lumini externo, ac imprimis speciebus visibilibus transitum deneget, sicque Cæcitatem tandem inducat.

Pituitam viscidam quænam generent.

III. Hanc *pituitam viscidam* in Corpore *generant* imprimis Alimenta similia; *augent* Tristitia & Metus; *commovent* iidem Affectus Iræ præsertim copulati, ut & Aër conturbatus aut æstuans, vigiliæ protractæ, solicitudines, Corporis motus vehementior, &c.

Qui paulatim suffusio accrescat.

IV. Excitati ab hac pituitâ halitus, & humori Aqueo in Oculis confusi primùm vel nubeculam oculis obversantem, vel filamenta, festucas, muscas & similia ante oculos volitantia repræsentant; deinde Objecta externa omnia obscuriùs, aliquando patula vel hiantia exhibent; denique lumen duntaxat obscurè admittunt: Interim Oculos affectos inspicientes primò quidem loco nigredinis ac tenebrarum secundùm naturam repræsentari solitarum, humor aqueus vitri alicujus fusi ad instar occurrit, ac sensim magis magisque albescere videtur, donec tandem foramini uveæ accrescere deprehendatur, & dictam catarrhactam producere, & ipsam quidem magis vel minus albicantem, solidamque &c.

Et medico pateat.

Ejus Curatio.

V. Curatio hujus Affectûs spectat eundem, dum vel producitur, vel jam est productus.

In Principio.

VI. In Principio quidem, ubi halitus duntaxat in oculis observantur, laborandum, tum ut nulli ampliùs eò deferantur, tum ut, qui jam eò penetrarunt, inde rursus removeantur & tollantur.

VII. Nulli deferentur ampliùs ad Oculos, si ipsorum Causa Materialis ac efficiens corrigatur, aut Tollatur.

Corrigenda Pituita Viscida.

VIII. *Corrigetur Ipsorum Materialis Causa, Pituita Viscida* medicamentis incidentibus & attenuautibus, uno verbo, Sale volatili præditis: Scilicet *Radicibus* fœniculi, apii, valerianæ, chelidoniæ majoris, &c. *Herbis* euphrasiæ, majoranæ, rutæ, &c. *Seminibus* fœniculi, sileris montani, carvi, &c. *Oxymelite* tàm simplici, quàm scylliticо. *Syrupo* fœniculi, absinthii, stœchados, byzantino &c.

Eadem tollenda.

IX. *Tolletur* eadem *Pituita Viscida*, quoties copiâ simul peccat, vel tardiùs corrigi potest tota, per Phlegmagoga tum vulgaria, tum Chymica, Mercurium præsertim quovis modo debitè præparatum: Exempli loco sunto pilulæ

 sequentes

sequentes Magistrales variisque indicationibus inservientes, quæ.

Pilula.

℞. *Gumm. galbani cum aceto scyllitico præp.* ℥ j.
Mastich. el. ʒß.
Castorei opt.
Myrrh. rubr. an. ℈ j.
Carab. alb. gr. xv.
Croci sel. ℈ß.
Aloës rosat. ʒß.
Troch. Alhandal. ℈ j.
Ol. fœnicul. still. gr. vj.
M. f. pilul. num. 50. *Deaurandæ.*

Earum Usus.

Harum autem accipiat æger alternis diebus, unâ vel alterâ post cœnam modicam horâ, 3. 4. vel 5. ut sequenti die manè semel inde alvum deponat. Satiùs enim & tutiùs est per epicrasin corrigere, & simul minuere causam morbificam, quàm vehementer ipsam agitando ægrum in gravioris mali periculum conjicere.

Corrigenda Bilis Acrior.

X. *Corrigetur Halituum Efficiens Causa, Bilis acrior*, medicamentis mediocriter acidis, & imprimis *Nitro*, in quo aliquid sulphurei (unde ignem concipere solet) continetur; quò spectat Sempervivum majus, Plantago, Solanum, Endivia, Lactuca, & similia plura,

Eadem tollenda.

XI. *Tolletur* eadem *Bilis acrior*, ubi quantitate nimiâ simul peccat, per Cholagoga, Rhabarbarum præsertim, Tamarindos, Cassiam, Tartarum & similia blanda.

Halitus discutiendi in tenui intestino excitati.

XII. *Impedietur* quoque *Halituum* in tenui præsertim Intestino productorum *delatio ad Oculos*, si mox discutiantur, & magis, si ipsorum productio impediatur & compescatur.

XIII. *Discutientur Halitus in tenui Intestino excitati* assumptis quotidie, ac imprimis eorum productionis tempore, (quod sæpenumerò esse solet quando vel vacuus est Ventriculus, vel ad Intestina propellitur prima postremave Alimentorum fermentatorum pars, & quidem pro assumptorum alimentorum diversitate diversimodè) Medicamentis sale volatili ac præcipuè oleoso abundantibus.

Eorum productio impedienda.

XIV. *Impedietur Halituum productio* medicamentis vitiosam tunc contingentem Effervescentiam compescentibus, aut potiùs corrigentibus. Quæ qualia sint aut esse debeant, necdum mihi perspectum est satis.

Halitus ad oculos delati discutiendi.

XV. Quibus in tenui adhuc Intestino existentes, iisdem *ad oculos jam delati halitus discutientur*, quamvis segniùs, *medicamentis*, tum *internè assumptis*, tum *oculis admotis*. Notum enim est mihi per experientiam, Volatilem salem sufficiente Aquæ quantitate dilutum & Oculis applicatum discutere tandem halitus oculis conclusos, sicque humores ipsorum atque visum clarificare.

Catarrhactæ induratio expectanda.

XVI. Ubi aut neglecta est hujus Affectûs præcautio, aut impediri non potuit ejusdem productio vel cita, vel lenta, expectanda est patienter ipsius Catarrhactæ induratio, maturatio dicta.

Ac postea ipsa auferenda.

XVII. Ubi verò ad maturitatem ac requisitam soliditatem pervenit, Acu argenteâ rotundâ perforandus est in parte exteriore Oculus, atque ejusdem ope sensim ab uveâ liberanda catarrhacta, deorsúmque depellenda, donec tum lumen, tum objecta externa dignosci possint ab Ægro; tum mixturâ ex ovi albumine atque alumine simul in vase terreo tritis paratâ, & cannabe exceptâ devinciendus est oculus, & per aliquot dies in dorsum decumbens æger quietus servandus, quò subsidens catarrhacta non elevetur denuò, ac visum iterum offuscet.

Scotoma & Visus obtenebratio.

XVIII. Ad hujus Affectûs prodromum evocari potest *Scotoma & Visûs Obtenebratio*, quando scilicet confestim occæcari videntur homines, præeunte nonnunquam nubeculæ aut fumi oculis obversantis specie, quo malo sæpiùs redeunte suffusio subsequi solet.

XIX. Hujus Scotomatis Causas, Generationis modum, atque Curationem ex supradictis elicere quivis potest.

Senum Visio.

XX. Alterius autem generis est Affectus, *Senum Visio* dictus, in quo Juvenes, quod Senibus aliàs obvenire solet, oculis vicina objecta minùs commodè assequuntur, quàm remotiora.

Ejus Causa.

XXI. Hujus Vitii causam esse puto Humores oculorum ob sui exsiccationem aliquantò opaciores.

XXII. Exsiccationem illam pendere arbitror à defectu humoris Aquei ad Oculos cum sanguine delati.

Curatio.

XXIII. Unde quodammodò malum illud emendari posse suspicor fotu Aquæ dulcis tepidæ oculis admotæ, & forsan, ubi Aqua in universo sanguine desideratur, usurpatione Alimentorum solito magis Aqueorum.

XXIV. Interim Vitio illi succurri potest perspicillis mediocriter convexis ac valdè perspicuis.

Myopia quid.

XXV. Vitium prædicto contrarium est *Myopia*; quâ qui laborant, propinqua perfectè, non item remotiora vident ac discernunt.

Ejus Causa.

XXVI. Hujus Causam censeo Humores oculorum nimis aqueos ac pellucidos; quapropter solet temporis tractu vitium illud in plerisque spontè quodammodò corrigi ac minui dum sensim exsiccantur ætate humores.

Curatio.

XXVII. Malum hoc emendari posse autumo usurpatis circa oculos, quæ aquosos humores blandè possunt consumere, sicque Oculorum humores quadantenus exsiccare.

XXVIII. Interim succurritur huic vitio & defectui perspicillis concavis.

Aliæ Vitiosæ Visiones.

XXIX. *Vitiosa* quoque existit *Visio*, quando Ipsa *Objecta aliter affecta repræsentantur atque actu sunt*; sive aliter *colorata*; sive aliter *inflexa & incurvata rectave*; sive *perforata, bifidave & hiantia*, quæ solida; sive *truncata*, quæ integra; sive *multiplicia*, quæ simplicia; imo *variè mota & gyrata*, quæ quiescunt.

Coloris.

XXX. *Coloris* quidem naturalis objectorum *mutatio* videtur mihi adscribenda halitibus ad Oculos delatis, & colore proprio vel ab externo lumine simul adventitio, externorum objectorum species inficientibus.

Figuræ.

XXXI. *Figuram* objectorum *immutare*, atque quæ recta sunt, ac si *curva* essent, ac *viceversâ* repræsentare videntur iidem halitus unam humoris Aquei partem magis occupantes, quàm cæteras; unde illa incurvatio vel falsa putatitia & ficta rectitudo specierum visibilium consequantur.

Objecti Perforati.

XXXII. *Perforata* putantur Objecta visa, quoties alicubi hæret in humore aqueo coagulatus

tus & conglobatus halitus, transitum speciei hactenus denegant: Uti *bifida* vel *hiantia*, quoties idem halitus in longum deorsùm versus est situs ac extensus.

Truncati

XXXIII. *Capite aliâve parte notabili truncata* videntur Objecta, quando in parte Aquei humoris superiore transversim, aut alibi ad latus consistit concretus ille ac tenuis halitus.

Multiplicati.

XXXIV. *Multiplicia* & imprimis *duplicia geminaque* putantur esse *objecta eadem externa*, quoties non æqualiter moventur bini Oculi, quod Ebriis satis familiare, & febrientibus quibusdam cum delirio Ebrietati valdè consimili.

XXXV. Segnities autem illa ad movendum Oculos æqualiter adscribenda videtur spiritibus animalibus multo vapore, narcotico præsertim infectis & torpentibus, atque tardiùs, segniúsque ad musculos oculos moventes delatis.

Motiv. in de Vertigo.

XXXVI. *Moveri putantur, quamvis quiescant*, tum *Objecta externa visa*, tum *pavimentum ac sedile, cui insidet æger*, tum *ipse æger* ob spiritus animales plùs minùs commotos & confusè ac vertiginose ad Oculos, Tactúsque Organa propulsos.

Horum Vitiorum Curationes.

XXXVII. *Halitus*, qui *objectorum Colores* immutatos repræsentant, aliam *curam* non videntur exigere, quàm quæ absolutè Ipsis præter naturam genitis & ad Oculos delatis debetur, quamque jam proposuimus in Suffusionis Curatione.

XXXVIII. Idem omninò dicendum de iisdem halitibus *Objectorum Figuram* vitiantibus Eademque *Perforata*, *Bifida*, vel *Truncata* repræsentantibus.

Spiritus Animales Vapore infecti qui corrigantur.

XXXIX. Spiritus Animales per Ebrietatem aliamve in febribus accidentem Temulenti Delirii speciem Objecta geminantes, restituentur in integrum cessante sponté Ebrietate, ac Temulentiâ morbosâ, eâdemve arte suppressâ vel sublatâ.

XL. In hunc finem conducit Potus Aquæ puræ, ut & Acidularum: quin & Decoctum Lactucæ, Rosarumque rubrarum Tinctura cum spiritu vitrioli parata, Brassicæ Caudex. Observavi præterea salem volatilem plurimùm in eodem casu conferre, ipsumque Castoreum, quovis modo usurpatum: singula verò peculiari ratione juvant.

Iidem agitatiqui bus ad quietem reducantur.

XLI. *Spiritus Animales nimium agitatos*, & Objecta externa, ipsumve Ægrum *Vertigine* correpta repræsentantes ad tranquilitatem reducunt Anodyna, & potentiùs Narcotica minore quantitate ac per intervalla usurpata.

XLII. Exempli loco esto sequens formula, quæ.

Mixtura

♃. *Aq. flatiliæ*, ℥ijß.
Antiparalyticæ, aut Antepilept. cujusvis ℥j.
Laud. Opiat. Gr. iij.
Syr. stœchad. ℥j.
M.

Ejus Usus.

Accipiat Æger subinde hujus cochleare unum, donec corrigatur Vertigo.

CAPUT VII.

De Præcipuis Auditûs Læsionibus.

Quot modis lædatur Auditus.

I. **A**Boletur Auditus in Surditate, Cophosi: *Diminuitur* Idem in Barycoiâ, sive gravi Auditu; *Augetur* in Auditu acutiore; *Depravatur* in Obauditione, Auriumque Tinnitu, Sibilo & similibus Affectibus affinibus.

Abolitus Auditus duplex. Nativus.

II. *Abolitus Auditus* est aliquando *nativus*, aliquando fortuitus & *adventitius*.

III. Qui à *Nativitate Surdi* sunt, *Muti* quoque nascuntur & permanent; quoniam Voces articulatas non audiunt ab aliis, aut à se editas, nec proinde illas imitari, aut emendare norunt.

Adventitiæ Surditatis causæ.

IV. *Adventitiæ Surditatis Causa* nunc in *externâ Auris Cavitate* hæret nunc in *Internâ*, nunc in *Tympano*, nunc in *Nervo*, nunc in *Spiritibus animalibus*, nunc in *Cerebro*.

In externâ cavitate.

V. *In externâ Auris Cavitate* hærens surditatis Causa Sordibus collectis, induratisque, aut aliis rebus forinsecùs obvenientibus, Auresque obturantibus debetur.

In Internâ.

VI. In *Auris Cavitate Internâ* excitatum Apostema nonnunquam Surditatis Causa existit.

In Tympano.

VII. *Tympanum* quovis modo ruptum creditur Causa existere surditatis, sive hoc fiat à sono vehementissimo, sive idem accidat ab intruso instrumento acuto, sive id sequatur ruptum ibidem apostema.

In Nervo Auditorio.

VIII. *Nervi Auditorii* culpâ fiet surditas, si is exsiccetur, aut non tam obstruatur ipsius medulla, quàm ab humore intra membranam ejus contento comprimatur, aut à quovis tumore vicino nimiùm coarctetur.

In Spiritibus Animalibus.

IX. *A Spiritibus animalibus* torpidis ac immobilibus aliquando ad tempus surditatem excitari posse autumo in Apoplexiâ, Caro, aliisque similibus Affectibus soporosis.

In Cerebro.

X. *A Cerebro* graviter læso, ac contuso, vulneratove aut corrupto, Auditum tolli posse arbitror.

Difficilis Auditûs Causæ.

XI. *Difficilis & Gravis Auditus* agnoscit plerasque Causas memoratas, sed leviores, ac insuper humores tum Caput universum, tum imprimis Aures occupantes, & Catarrhi nomine notos.

Auditus Auctus.

XII. *Auctum* censeo in iis *Auditum*, qui minimos sonos etiam dormientes observant, & inde expergiscuntur.

Ejus Causâ.

XIII. *Aucti Auditûs Causam* puto sensorium perfectissimum, imò quodam modo plusquam perfectum & simul valdè tenerum, unde ad minimum objecti cujusvis motum excitatur; & sicut objecta à talibus observantur accuratiùs & distinctiùs, quàm à plerisque aliis, ita molestiâ sensorium afficiunt, si vel minimum recedunt ab exactâ mediocritate: unde somnum talium hominum experimur levem ac continuè ferè interruptum; quod itidem illis existit valdè molestum.

Auditûs Depravatus.

XIV. *Depravatus dicitur Auditus*, quando aliter percipitur sonus externus, ac is editus est, aut alius sonus ipsi admistus putatur, aut absolutè sonus aliquis externus creditur audiri, quamvis nullus edatur, nisi in ipso Audiente, & quidem Tinnitus, Sibilive aut simili nomine veniens.

Ejus Causa.

XV. Omnis autem Depravati Auditûs Causa est sonus præter naturam in Ægri aure mutatus, vel excitatus à vaporibus & halitibus aut sursùm elevatis, aut ibidem productis & falsâ soni externi specie illudentibus.

Surditas adventitia quomodo curetur.

XVI. *Surditas connata incurabilis* esse solet; *adventitia* non rarò curatur; imprimis quæ *Sordibus* in aure moram nectentibus, aliisve rebus forinsecùs in Aures deductis originem duxit; nam illis artificiosè eductis nonnunquam in momento restituitur Auditus.

Quomodò Difficilis Auditus.

XVII. Sic *curato Apostemate* aliquando restituitur, aliquando gravis remanet Auditus, ut plurimùm incurabilis.

XVIII. Surditas à *rupto Tympano* habetur pro incurabili.

Quomodò quæ est ab Auditorio Nervo surditas.

XIX. *Auditorii Nervi* affectum excipiens surditas rariùs in totum curatur: Ejus autem Curatio cæterorum Affectuum ipsam comitantium, vel producentium curam sequi solet.

Vt & quæ est à Spiritibus Animalibus & Cerebro.

XX. Idem statuendum de surditate *Spirituum Animalium aut Cerebri* malam dispositionem consequente. Nam humores vitiosi in corpore universo ac capite præsertim existentes, corrigendi sunt & pro re natâ subinde evacuandi per vias universales, & Capiti magis proprias & peculiares.

XXI. *Auditum Acutiorem* quæ tutò ac blandè obtundant, non novi.

Aurium Tinnitus & Sibilus qui curetur.

XXII. *Tinnitum, Sibilumque Aurium*, cæteraque eò spectantia curant medicamenta humores halitusque ipsorum Causas Corrigentia, Evacuantia, & Discutientia, tum interna, tum externa, non semel à me proposita.

Quibus innitatur Medicina Dogmatica & rationalis.

XXIII. Omnis namque Medendi methodus Dogmatica & Rationis innititur accuratæ Investigationi, ac Inventioni Causarum omnium ad hunc aut illum Affectum producendum connexarum: His namque artificiosè ac verè compertis, haud difficile erit Medico Iudicio practico pollente convenientia singulis Causis pro re natâ vel minuendis, vel reparandis, vel variè alterandis tum externa, tum interna præscribere auxilia, dummodo & à noxiis abstinere atque cavere, & utilia usurpare velit Æger, sine quo frustrà in consilium advocatur Medicus, in Artis operibus utut versatissimus & maximè judiciosus.

CAPUT IX.

De Olfactûs Læsionibus.

Olfactu carere possumus

I. NUllo sensu externo cum minori beatæ vitæ detrimento carere possumus, quàm Olfactu.

Quomodo lædatur.

II. *Aboletur* autem, *Imminuiturve* aliquando, quin & *Augetur*, aut *Depravatur* nonnunquam Odoratus.

Aboliti & Diminuti Causæ.

III. *Abolitus* & *Diminutus* easdem agnoscit *Causas*, sed gradibus differentes: sive in sensorii ineptitudine, aut gravi læsione, sive in Nervi Odoratorii, Spirituum Animalium, aut Cerebri morbis observentur ipsæ.

In Sensorio.

IV. *Sensorii* in Naribus existentis Affectus manifesti sunt nimia *exsiccatio*, vel nimia *humectatio*, ut in gravedine accidit.

V. *Nervi Odoratorii*, *Animalium Spirituum* & *Cerebri* vitia ex præcedentibus capitibus peti possunt, ne sæpiùs eandem recinamus Cantilenam.

Aucti Odoratûs Causa.

VI. *Aucti Odoratûs Causa* est sensorium solito tenerius, atque à quovis Odore potentiùs affectum.

Depravati Odoratûs Causa.

VII. *Depravatur Odoratus* à fœtore in corpore existente atque Odoribus externis admissis se admiscente, illosque inficiente ac vitiante; & forsan aliquando à quibusdam halitibus ad certos demùm Odores externos admissos in corpore excitatis & tunc cæteros aliundè accedentes inficientibus.

Odoris excitatio à permistione rerum, in se inodorarum.

VIII. Odores autem sive halitus odoratos ex rebus nullum aliquando ex se ac per se odorem spirantibus, sed simul tantùm junctis excitari, testantur Sal tartari & Sal armoniacum, vel sicca, vel in Aquâ soluta & confusa; elevato mox Sale Urinæ Volatili in Sale Armoniaco latente & tunc inodoro, ad tartarini verò salis occursum mox erumpente atque exhalante, & Olfactum potentissimè movente.

Eam quoque in nostro corpore contingere.

IX. Tale quid autem in corpore nostro itidem accidere posse, atque nunc ab Odoratis, nunc ab inodoris aut per nares cum aëre attractis, aut ore præsertim assumptis, deglutitis, & ad Intestina mox pergentibus, ac ibidem Effervescentiam vitiosam & molestam excitantibus, halitus fœtentes aut quovis modo odoratos per œsophagum sursùm propelli, externosque odores infici quid vetat? observamus enim quotidie ab assumptis dulcibus vel acidis suffocationem dictam produci, & quidem ab halitibus in tenui intestino vitiosè genitis ac sursùm elevatis, idque non rarò cum acri aut gravi odore, externos corrumpente.

Fœtoris è corpore erumpentis causa.

X. *Fœtor spontè ac continuè* ad nares è corpore Ægri delatus, parti alicui in naribus, Faucibus, Ore, Pulmonibus, vel alibi corruptæ aut putrescenti debetur.

Abolitus vel Diminutus Olfactus qui curetur

XI. *Curabitur Olfactus Abolitus vel Diminutus Humectando* paulatim Nares sicciores tum per interna, tum per externa medicamenta.

Cum Gravedine conjunctus qui curetur.

XII. *Curabitur idem* cum *Gravedine* conjunctus, *exsiccando* humiditatem superfluam Nares occupantem; *evacuandoque* per vias Universales, hinc & Nares ac Os Serum in Corpore redundans, copiosiùs saltem in Cerebri glandulis secretum; & imprimis *restituendo Dispositionem Vitiosam in Glandulis Cerebri* ab externo frigore introductam, per suffumigia ex Mastiche, Carabe, Thure, Benzoino, Styrace & similibus parata, & tum naribus excepta, tum linteaminibus simul calefactis Capiti, ac Cervici affricta.

Depravatus Olfactus qui curetur.

XIII. *Depravatus Olfactus curabitur* emendando materiam in copore halitus fœtidos ad nares propellentem; aut impediendo, cohibendoque Effervescentiam vitiosam similes halitus promentem; denique curando partium variarum putredine affectarum morbos varios, de quibus agitur alibi.

CAPUT X.

De Gustûs Læsionibus.

Quot modis Gustus lædatur.

I. QUedmadmodum cæteri Sensus Externi, ita & Gustus aliquando *Aboletur*, vel *Dimi-*

Diminuitur, aliquando *Augetur*, & sæpenumero *Depravatur*.

Aboliti & Diminuti causa. II. *Aboletur*, vel plùs, minùsve *Diminuitur* Gustus tum *sensorii, Linguæ* puta & *Palati* vitio; tum *Salivæ*; tum *Spirituum Animalium*, *Nervorum aut Cerebri* culpâ.

In Linguâ. III. *Lingua* non rarò in variis morbis, ardentibus præsertim febribus, *arida* fit, & omnis Gustûs expers.

IV. Si non aboleatur, plurimùm saltem minuitur quandoque Gustus à *Pituitâ viscidâ* Linguam & Palatum obducente, aut ab ipsâ *Salivâ solito viscidiore & inertiore*.

V. *Exsiccatur Lingua in febribus ardentibus* ab *halitibus* è Pulmone imprimis cum exspirato Aëre emanantibus, & unà cum faucibus, Linguam & Palatum malè afficientibus.

Salivâ. VI. Ab iisdem halitibus *Saliva viscidior* reddi solet, quin & *Pituita ad Palatum & Fauces* naturaliter deposita tenacitatem acquirit ac lentorem, quibus *obducta Lingua* ineptior fit ad dignoscendos rerum sapores.

VII. *Salivæ* vitio etiam Diminuitur vel Abolетur Gustus, quatenus Ipsa desideratur ad Gustûs perfectionem. Hæc igitur non tantùm quatenus Linguam malè afficit malè affecta, sed insuper quatenus inepta est eliciendis, ac dissolvendis mistorum partibus saporem in se continentibus, hîc peccare potest.

VIII. Quod enim capite præcedenti dictum de Odore latente per inodora eliciendo, & confirmatum exemplo Salium Armoniaci & Tartari unitorum; nunc quoque dici potest ac debet de sapore nonnunquam eliciendo ex rebus penè insipidis, & quidem salivæ utut insipidæ ope.

Salivæ constitutio naturalis ad Sapores eliciẽdos. IX. Desideratur autem *Saliva insipida* quidem, attamen *fluida & subspumosa*, non item viscida & tenax; quò partes mistorum sapidas dissolvere, quinimò nonnunquam forsan vel latentes sapores elicere, vel planè novos producere queat. Cui usui servit antè omnia subtilis & ad dulcedinem usque *contemperatus Spiritus acidus* in ipsâ latitans.

Unde vitietur. X. Hic acidus spiritus obtunditur imprimis à partibus *oleosis*, à quibus suam tunc nanciscitur saliva *viscíditatem*: quocirca ineptior deprehenditur semper ad Gustum Saliva tenax & viscida.

Aucti Gustûs causæ. XI. Quæ jam in superioribus de *Spirituum Animalium, Nervorum, ac Cerebri* vitiis proposui, huc quoque quadrant.

XII. *Augetur* Gustus tum ob sensorii constitutionem valdè teneram, Linguamve delicatam, tum ob *Salivæ* temperiem exquisitam.

Ejusdem Molestia XIII. Molestus verò solet esse Auctus Gustus, quoniam non nisi gratissima & exquisitè sapida tunc placere solent, qualia cùm, si non impossibile, valdè saltem difficile sit semper ac ubique habere, miserum censeo illorum hominum statum, qui non nisi cum molestiâ gustare atque usurpare possunt alimenta vel medicamenta; quæ vel latum unguem recedunt à delicatissimo sapore.

Depravati Gustûs causæ. XIV. *Depravatur Gustus*, quoties alieno sapore prædita Censentur objecta externa ore assumpta.

XV. Quamvis ob *Linguam aridiorem* aut *muco obductam* non semper dignosci possit verus rerum gustandarum sapor, non idcircò tamen falsus ipsis adscribitur Sapor, sed potiùs nullus aut minor, unde pro Depravati Gustûs causâ hæc haberi nequit.

Salivæ vitiatâ. XVI. Veræ autem *Gustûs Depravati Causæ* à *Salivæ, aliorumve humorum, vel halituum ad Os delatorum* vitiis sunt deducendæ. Qualis enim in Salivâ cæterisque Ori communicatis humoribus, halitibusve Sapor continebitur, talis in totum aut ex parte assumptis inesse judicabitur.

XVII. Sic *salsâ vel Acidâ* existente *Saliva*, rerum assumptarum sapor plùs minùs salsus vel acidus esse putabitur.

Humores ad Os delati. XVIII. *Humores alii* ad Os delati sunt vel *Bilis*, vel *Succus Pancreaticus*, vel *Pituita*, vel *Mistura* diversa ex hisce promanans, *vel aliud quid* ab *Intestino tenui* per Ventriculum ascendens; vel *Pituita* multiplex *à Cerebro*, *ejusve Glandulis* Descendens; vel *Humor multifarius ex Pulmonibus* prodiens.

XIX. Præter humores naturaliter in nominatis partibus observabiles ac subinde præter naturam vitiatos & ad Os delatos, occurrit quandoque ex variis partibus prodiens *Sanguis, Pus, Sanies*, aliquidve aliud hisce affine.

Vel Halitus. XX. *Halitus* imprimis *ab Intestino tenui*, *aut Ventriculo* per œsophagum, quandoque ex *Pulmonibus* per asperam arteriam, vel ex ipsis *Faucibus* aut *Naribus* malè affectis prodeunt.

Saliva Acida. XXI. *Salivam* subinde *tam acidam* generari & in os effundi, ut Dentes inde stupeant, experientia quotidiana testatur. Ab eâdem tali existente assumptorum saporem immutari ac depravari nemo sanæ mentis negabit, quod eâdem insuper constat experientiâ.

Salsa. XXII. Eandem *Salivam* non infrequenter *Salsam* observamus, & itidem rerum sapores salsedine sua inficientem ac depravantem.

Acida unde. XXIII. *Acida* existit *Saliva*, quoties vel *plus acidi purioris* ac cæteris destituti separatur à sanguine in Glandulis salivalibus vel *minus spiritus volatilis* per nervos accedit ad ipsum temperandum.

Salsa unde. XXIV. *Salsa* verò existit eadem *Saliva*, quoties sanguinis *serum* non tantùm existit *salsum*, sed idem *copiosius* succedit à reliquo sanguine ad salivam generandam, prætermissis aut parciùs accedentibus partibus reliquis, simul alias requisitis.

Bilis Amaritudinem creat. XXV. *Bilis* ad os delata & salivam ipsam, vel alimenta, cæterave assumpta immediatè inficiens, *Amaritudine* suâ id præstat & omnia amara Gustui repræsentat.

Succus Pancreaticus Aciditatem. XXVI. *Succus Pancreaticus* verò *Aciditate* tunc excedente idem efficit, rariùs *salsedine*.

XXVII. *Pituita* cùm ex se sit *insipida*, nisi à *Succo Pancreatico* admisto reddatur acida vel salsa, vix unquam assumptorum saporem depravabit.

Uterque mistus saporem vitriolatum. XXVIII. *Humores* autem *ex Bile ac Succo Pancreatico vitiatis* geniti, ut plurimùm *saporem Vitriolatum*, aut alium *similem*, rariùs valde *Dulcem* obtinent, ac eandem assumptis imprimunt, sicque gustum depravatum reddunt.

Pituita à cerebro delabens Acida vel XXIX. *Pituita* à Cerebro, ejusve Glandulis descendens ac Gustum depravans vel Acida, vel Salsa deprehenditur.

Salsa. Aliquando ad nauseam dulcis. Ejus causa Auctori ignota.

XXX. Rariùs, aliquando tamen, *Dulcedo nauseosa* quemadmodum ab infernis partibus assurgit, ita à supernis delabitur, & tum salivam, tùm cætera assumpta inficit & gustum depravat.

XXXI. Quidnam Dulcedinem illam summam & nauseosam Saturni saccharum si non excedentem, assequentem saltèm imprimis producat, me nondum capere ultrò fateor: nam sola aciditatem temperantia non sufficere, planè sum persuasus.

Pituita ad Pulmones delata, & rursùs ad Os propulsa.

XXXII. *Pituita multifaria ad Pulmones delata*, & morâ longiore aut breviore ibi factâ, plùs minusve *immutata*, dum iterum ad Os propellitur, & salivæ, & assumptorum quorumvis saporem, corrumpere atque modis variis Gustum depravare potest.

Sanguis ad Os delatus dulcis.

XXXIII. *Sanguis* undecunque ad Os delatus saporem subdulcem præ se fert, atque hactenus aliorum saporem pervertere, sicque Gustum depravare poterit.

Puris Sapor.

XXXIV. *Puris laudabilis* sapor forsan nullus est notabilis, ab illo tamen assumptorum saporem immutari posse puto, & imprimis ab eodem minùs laudabili, & in *Saniem* acriorem degenerante: unde Gustus sequetur quoque Depravatio.

Halitus multifarii ad Os assurgentes, è Ventriculo, &c.

XXXV. Halitus, tum è Ventriculo, tum imprimis per ipsum è tenui Intestino solent Ructuum nomine multifarii assurgere, tum acidi, tum nidorosi, tum alii, atque salivæ & assumptorum quorumvis saporem naturalem non parum alterare, sicque Gustum ipsum Depravare.

Ex Pulmonibus ulcere laborantibus. Ut & ex faucibus.

XXXVI. Ex *Pulmonibus* & *Asperâ ipsorum Arteriâ Ulcere* in Phthisi laborantibus *Halitus* graveolentes & Gustum simul malè afficientes ac Depravantes attolli clarum.

XXXVII. Ex *Faucibus* itidem *Ulcere sordido*, quod in Lue Venereâ est admodum familiare, laborantibus fœtentes atque salivam quoque & assumpta inficientes halitus prodire satis notum.

Atque etiam ex Naribus.

XXXVIII. Denique ex *Naribus* quoque tum secundùm partes suas subcarneas, vel potius glandulosas *Ulcere*, tum secundùm Osseas vel cartilagineas *Carie* laborantibus halitus noxios unà cum Aëre inspirato ad fauces tendere, vel liquoris formâ sensim per palatum ad Os aliquid descendere, atque salivam hinc & assumpta inquinari posse nemo negabit, qui vel mediocriter fuerit in praxi versatus.

Abolitus Diminutusque Gustus quî curetur. A Linguæ Ariditate.

XXXIX. *Abolitus*, *Diminutusve Gustus Curatur* pro Causarum diversitate diversimodè. Quando namque *à Linguæ ariditate* ortum habet, tunc & *humectantibus & lenientibus* opus, Aquâ purâ, Succo accetosæ, Sempervivi majori & similibus vel expressis, vel distillatis, vel decoctis & linguæ impositis, aut gargarisatis; dummodò simul Affectûs primarii, Ardentis Febris & similium, habeatur ratio exacta. Huc faciunt Mucilagines semin-cydoniorum, psyllii, &c.

Ab Halitibus.

XL. Quòd si ab iisdem halitibus in Ardentibus febribus, aliisve Pulmonum vel Intestini tenuis, Ventriculive affectibus, ad Os delatis *Pituita* quoque *Capitis* & *Saliva* inspissetur, viscidior fiat, iisdemque tanquam muco obducatur & ad Gustum ineptior fit Lingua; *incidentibus* acidis & *humectantibus* erit utendum; quò non tantùm in ore Contenta dictorum humorum vitia corrigant, sed insuper introsumpta Pituitam ubicumque in corpore hærentem *attenuent* & *dissolvant*, & ad secuturam fortè *expurgationem* faciliorem præparent.

A Saliva Viscidâ.

XLI. Quòd si *Saliva Universa producatur Viscidior*, & hactenus obliteretur plùs minùs ipse Gustus: cùm, uti dixi, à partibus *oleosis* pendeat imprimis illa visciditas, emendanda illa erit *Acidis*, sed cum *volatili Spiritu* contemperatis, & in specie Spiritu salis dulci cum aquis aromaticis, fœniculi, & similibus diluto & subinde parvâ quantitate assumpto. Nam omnis alteratio laudabilis sensim perficienda, non confestim & subitò; adeò ut, quæ prodesse solent, si minori quantitate ac sæpiùs assumantur; nocere observentur, si eâdem quantitate simul exhibeantur. Tantùm interest ipsum modum servare in rebus omnibus.

Auctus Gustus qui curandus.

XLII. An, quemadmodùm modò diximus Diminutum *Gustum* restitui nonnunquam assumptione Acidorum sed contemperatorum, sic idem *Auctus* obtundi queat quodammodò frequentiore usurpatione *alimentorum subpinguium*, ignoro; quippe qui hoc nondum tentavi; posset tamen id, me judice, circumspectè ac sine periculo tentari. Nam haud improbabile videtur mihi, à pinguibus non tantùm salivam reddi posse aliquantò viscidiorem, at insuper ab iisdem obtundi posse Linguæ sensum nimis exquisitum, ideòque molestiæ magis subjectum.

Depravatus Gustus quî curetur. Saliva acidior curatur Abstinentiâ ab Acidis. Usu Aciditatem temperantium.

XLIII Ad *Depravati Gustûs* species varias ritè *curandas* plurima pro Causarum diversitate occurrent agenda. Nam 1. *Saliva acidior*, si à nimio acidorum & quidem puriorum usu vel abusu potiùs habeat ortum, is mutandus, & quantùm licet abstinendum ab acidis, non contemperatis saltem. Nam, ne quis fallatur, longè potentiùs in nos agunt pura, licet diversa & contraria, quam eadem inter se mista.

XLIV. Non tantùm abstinendum ab Acidis, sed usurpanda præterea, quæ *Aciditatem vitiosam temperent*, at sensim & paulatim, non confertim, copiâve magnâ simul sumpta; quemadmodum de alterantibus omnibus jam dictum.

XLV. *Temperant* verò *acida*, & *Spiritus Volatilis*, & *Oleum*, & *sal lixivum*, *volatile* imprimis & *oleosum*: quorum vires nemo facilè agnoscet, nisi expertus.

Et imprimis spiritu volatili abundantium.

XLVI. Usurpanda imprimis, quæ spiritu volatili abundant, Vinum puta generosum & inter magis medicamentosa, spiritus Vini aromaticus quilibet, cum aliis tamen Aquis aromaticis & convenientibus Syrupis mistus. Exempli gratiâ.

Mistura.

℞. *Aq. Majoranæ, vel*
Fœniculi, ℥ij.
Vitæ Mathioli, vel
Antapoplecticæ, vel
Antiparalyticæ, ℥ß.
Syr. stœchad.
M.

Usus.

XLVII. Talia autem spiritu volatili prædita per vices ac minori quantitate assumenda sunt, quò sensim emendent vitia quoque interna.

Saliva salsa curatur.

XLVIII. Ubi *Salsa* existit *Saliva* (tum enim serum quoque salsum existere non dubito) præter jam memorata Acidæ salivæ conducentia, addenda insuper, quæ in specie salsis humoribus prodesse

Salsos humores temperantibus.

prodesse nos docuit Experientia, pilulæ sc. de cynoglossa, vel styrace dictæ, gummi tragacanthum, mastiche, thus masculum, & similia plura: quæ itidem parvâ sunt exhibenda quantitate, ac sæpiùs, quò sensim emendent ac corrigant tum humores jam peccantes, tum humores producendos & itidem aliàs peccaturos.

Et Evacuantibus.

XLIX. Quòd *si redundet simul in sanguine serum salsum*, minuendum id erit per hydragoga dicta medicamenta, sæpiùs memorata, subinde & quidem quantitate mediocri exhibenda.

Bilis ad Os elevata qui curetur.

L. *Bilis* potentiùs ad Os elevatur ob sui volatilitatem auctam à copiosiore spiritu volatili ipsi admixto pendentem: quapropter abstinendum tunc à Vino valdè generoso, ac spirituoso, & imprimis ab omni Spiritu Vini, tam simplici, quàm aromatico; quin tunc utile erit usurpare Vinum minùs potens, atque ad aciditatem mediocrem vergens, Mosellanum puta & Rhenanum.

Bilis Amaritudo quibus temperetur.

LI. Ejusdem *Bilis excellens amaritudo temperabitur* medicamentis *aciditate* præditis, quorum ope sal ejus volatile magis reprimetur & paulatim emendabitur. Talia sunt spiritus acidi omnes, quamvis cæteris præferam illum, qui ex *Alumine* paratur, & tum blandior existit, tum aliquid *austeritatis* habet.

Ejus copia minuenda Emeticis, & Cholagogis.

LII. Quòd si non tantùm volatilitate, at insuper *copiâ peccaverit* eadem *Bilis*, educenda est & in assuetis quidem, aut nauseabundis, vel vomiturientibus per *Emetica*, ex Antimonio præsertim parata, & non semel jam à me proposita: per *Cholagoga* verò & Bilem deorsùm expellentia, Rhabarbarum, Tamarindos & similia, in iis, qui difficulter vomunt aut non nisi cum periculo vitæ aut affectûs gravioris vomitionem ferre possunt; quod imprimis caveri volunt in plerisque Pectoris morbis; quamvis præter multorum Opinionem nonnulli Phthisi, ac plerique Asthmate laborantes non tantùm non malè, quin benè habeant à Vomitoriis; quod Experientiam edoctus assevero.

Succus Pancreaticus Aciditate volatili peccans corrigitur Sale Volatili Oleoso.

LIII. *Succus Pancreaticus Aciditate volatili* peccans curabitur præsertim *Sale Volatili oleoso*; nam propter communem volatilitatem faciliùs invicem adunabuntur, à sale autem lixivo infringetur nimia Aciditas, quæ ab oleo similiter obtundetur. Conducunt igitur in hoc & similibus Casibus omnibus à Succo Pancreatico Acidiore pendentibus Aromatica omnia quovis modo Ægris acceptiore usurpata.

Ejus copia minuenda Hydragogis, Sudoriferis & Diureticis.

LIV. *Idem Succus*, si *copiosius* deprehendatur ad Intestina ferri, post sufficientem ipsius acrimoniæ contemperationem præmissam, *minuetur* per *Hydragoga* dicta medicamenta, de quibus egimus alibi; Ut & per Sudorifera & Diuretica Sale volatili oleoso constantia.

Eadem salsa qui corrigatur.

LV. Quòd si aliqua occurrant signa, ex quibus *Ipsum salsedine* quoque laborare liceat conjicere, ut si, qui sursùm eructantur aut evomuntur humores, salsi gustentur, atque interim nullum signum adsit, ex quo colligere liceat, eos tales à Capite in Ventriculum priùs descendisse, convenient illa, quæ §. 48. hujus capitis in Salsæ Salivæ curatione docui usurpanda.

LVI. *Idem Succus Salsus copiâ simul redundans* curabitur Hydragogis, quemadmodum de Salivâ dictum § 49. & modò § 54.

Pituita Intestinorum vitiata quomodo curetur.

LVII. Cùm *Pituita Intestinorum* tum *Salivæ* naturam æmuletur, tum à *Succo Pancreatico* vitioso vitietur, ab Horum curâ illius pendebit Curatio.

Ut & humores mixti.

LVIII. Humores mixti ex præfatis in tenui Intestino confluentibus orti, prout magis de uno vel altero participant & ideò varii existunt, Curandi methodum variam exigunt.

Humores & Halitus Austeri quibus corrigantur.

LIX. In specie *Humores* ut & *Halitus Austeri* omni Sali Volatili cedunt, & maximè illi, qui ex *Sale armoniaco* paratur, & Ejusdem *spiritus* nomine venit. Unde tàm excellens est Ipsius in dictâ suffocatione Uterinâ Usus & Effectus; si ad guttas 3. 4. 5. vel 6. (prout purior & potentior est, aut debilior & dilutior) exhibeatur sæpius ex cochleari Vini, Cerevisiæ, alicujusve Mixturæ eidem malo appropriatæ.

Quibus Dulcedo Nauseosa.

LX. *Dulcedinem* humorum *nauseosam* corrigent imprimis *Acida* & subinde *Amara*, ut & Acido-Salsa, Tartarum Vitriolatum, Elixir proprietatis, &c.

Quibus Pituita à cerebro descendens Acida vel Salsa.

LXI. *Pituita à Cerebro* ad Palatum descendens *Acida* vel *Salsa* temperabitur ac educetur medicamentis jam propositis: Et quoties licet, derivabitur quoque ad Nares per errhina & sternutatoria.

Pituita in Pulmonibus qui curetur.

LXII. *Pituita in Pulmonibus* reperta tum Alterantibus, tum Expectorantibus indiget, Crassior quidem incidentibus; Salsa verò & tenuis incrassantibus corrigitur.

Qui Sanguis ad Os delatus.

LXIII. *Sanguis* undecunque ad Os delatus & Gustum depravans indicat Vasis aperti consolidationem, de quâ egimus alibi: Sapor verò eluetur ex Ore collutione ipsius cum Vino, Aceto, Aquâ & similibus.

Ut & Pus & Sanies.

LXIV. *Puris & Saniei* deductio ad Os, Affectûs à quo procedunt Curationem necessariam arguunt, mox & Oris mundationem modò dictam.

Atque etiam Halitus à Ventriculo & Intestino.

LXV. *Halitûs à Ventriculo & Intestino tenui* assurgentes, atque Gustum vitiantes discuti debent, ac nova Ipsorum productio impediri.

LXVI. *Acidi* quidem sale volatili quocunque, oleoso præsertim, discutientur; *Nidorosi* verò ac de Bile participantes spiritu Nitri; à quo flatus quoque viscidi Colicum dolorem producentes potenter dissipabuntur, ac imprimis, quando cum Aquis Aromaticis & Opio permiscetur.

Nec non è Pectore manantes.

LXVII. *Halitûs è Pectore* manantes corrigi possunt quodammodò per Aromatica, illorum tum odorem, tum saporem ingratum obliterantia, tum noxam emendantia; in totum autem curari non possunt & tolli, nisi sublato Affectu primario, à quo habent illi suum ortum.

Et ex Faucium Nariumque ulceribus, & Carie ortis.

LXVIII. Idem planè statuendum de *halitibus* molestis ex *Faucium, Nariumve Ulceribus & Carie* originem trahentibus.

CAPUT XI.

De Tactûs Læsionibus.

Tactûs Objectum proprium.

I. **T**Actus *proprium Objectum* censeo *Durit iem*, à Rerum continuarum soliditate ac Inflexilitate pendentem; Cui opposita *Mollities* Rerum Continuarum flexilitati; aut extremæ Discretarum exiguitati debetur. Sic Dura sunt Lapides, Metalla, Ligna, Arena, Glacies, &c. Mollia verò Lanæ, Folia, Pollines, Farinæ, Olea, Aquæ, Spiritus, &c.

Quotmodis lædatur Tactus.

II. Hic Tactûs sensus *læditur*, quoties aut in totum *aboletur*, aut ex parte *minuitur*, aut quodam-

dammodo *augetur*, aut modis variis *depravatur*.

Aboliti & diminuti causæ. III. In totum *aboletur* rariùs *in toto*, *sæpius in quibusdam duntaxat corporis partibus*, imprimis *Sensorii* culpâ, aliquando *Spirituum Animalium*, *Nervorum*, aut *Cerebri* vitio, in gravissimis putà morbis, Epilepsiâ, Apoplexiâ, aliisque soporosis Affectibus. Quibus existentibus levioribus *Minuitur* tantùm idem Tactus, adeò ut tunc potentiùs agentia objecta sentiant duntaxat Ægri, non item mediocriter aut leviùs sensum afficientia.

Sensorii læsum. IV. *Sensorium* læditur præsertim ab *Aquæ humiditate ac frigore*. Hinc non rarò à Pluviâ cum frigore junctâ partes madefactæ non tantùm in Paralysin, at insuper in Tactûs abolitionem aut Diminutionem incidunt.

Spirituum Animalium Vitium. V. *Spirituum Animalium* vitio abolebitur, Diminueturve Tactus, quoties conturbati sunt à causâ quâcunque; aut *Torpidi* existunt, vel à *Narcoticis* usurpatis, vel ab *intenso Aëris frigore*, quamvis ab externo frigore simul affectum sit tunc ipsum sensorium.

Nervi læsi. VI. *Nervorum* culpâ Abolebitur, Diminuetur saltem Tactus, quoties illi *Dissecti* sunt, *Compressi* saltem, aut aliàs *ita affecti*, ut transitus nullus, aut parcus tantùm concedatur per ipsos spiritibus Animalibus ad Tactûs sensoria.

Cerebrū vitiatum. VII. *Cerebri* culpâ vel abolebitur, vel Diminuetur Tactus, quando ejus vitio *sufficiens Spirituum Animalium copia non producitur*, vel ad *singulos nervos non propellitur*.

Auctus Tactus quis. VIII. *Auctus* videtur mihi *Tactus*, quando non nisi cum molestiâ aut dolore objecta externa non tantùm acuta, vel inæqualia, & aspera, sed & politam æqualemque duritiem habentia, quin aliquando mollissima objecta tangi possunt aut contrectari: Quod non tantùm in partibus ac *sensoriis tensis*, *inflammatis*, *excoriatis*, aut *aliàs dolentibus* fieri observatur, verùm in Delicatioribus quoque, ac *Cutim teneriorem* habentibus nonnunquam contingit; unde vix alicujus rei tantillùm asperæ contactum ferre possunt, quin mox de molestâ tunc sibi sensatione conquerantur.

Depravatus quis. IX. *Depravatus* censetur mihi *Tactus*, quoties aliter judicatur quoad Duritiem affectum objectum externum, ac reverà est affectum; quapropter malè huc refertur à plerisque *Dolor*, in quo plerunque ritè Iudicat Tactus de Objecti Duritie, Acumine, Asperitate, &c. quamvis nil impediat, cum Depravato Tactu conjungi Dolorem, aut parti jam dolenti accidere, ut idcircò perperam judicet de Objecti tunc oblati duritie.

Ejus causa. X. *Depravatur* autem *Tactus* propter *aliud internum externumve objectum Tactum jam afficiens*, ac *novi objecti qualitati tactili se ita immiscens*, ut falsum de ipsâ fiat judicium. Unde non mirum, si dolore affectum sensorium sinistrè ac perperam judicet de omni alio objecto, etiam minimè duro, ipsi tunc oblato.

XI. Quemadmodum enim in Sensorio teneriore atque Tactu idcircò aucto, id est, non nisi cum molestiâ objecta mediocriter dura ferente, duriora, asperiora, acutiora putantur objecta, quàm reverà sunt; ita in eodem graviùs adhuc affecto ac dolente, ad objecti saltem mediocriter duri contactum dolore patiente, de objecti duritie judicium fit magis adhuc iniquum, dum longè duriùs putatur aut fingitur esse, quàm actu existit.

Abolitus & Diminutus Tactus qui curetur. XII. *Curabitur Abolitus, Diminutusve Tactus* Gravissimus *Affectibus Soporosis*, ut & *Appoplexia* ac *Epilepsiæ* junctis, illis curatis.

Quando est à pluviâ. XIII. Curabitur *idem à Pluviâ cum frigore copulatâ* ortus, consumendo humiditatem illam uni pluribusve partibus impactam per sudorifera tum interna, tum externa, non neglectis linimentis & quandoque Emplastris idem efficientibus atque naturalem partibus temperiem restituentibus.

Per sudorifera interna. XIV. *Sudorifera interna* sunto Aromatica, & attenuantia; Carduus benedictus, Cent. minus, Scordium, Fœniculum, Enula Campana, Lignum Guajacinum, Quernum, Sassafras, Iuniperinum, &c. Ex quibus & decocta parari possunt, & Electuaria, & pulveres, & alia. Huc Pertinent Aquæ theriacales dictæ ac similes.

Externa. XV. Inter *Externa sudorifera* sunt Balnea Aquæ dulcis, stuphæ siccæ, aut, cum Vini spiritu, aliove liquore conveniente paratæ.

Per Linimenta. XVI. *Illiniri* possunt parti affectæ non tantùm *Olea & Vnguenta* Aromatica, sed *Spiritus Vini* quoque tum simplex, tum Aromaticus, Aqua putà Theriacalis, Antiparalytica, Antapoplectica, &c.

Quando est à Spiritibus Animalibus agitatus. XVII. *Curabitur idem Tactus ob spiritus animales potentiùs conturbatos agitatosque Abolitus, Diminutus* saltem, pacando eosdem atque ad quietem, tranquillitatemque reducendo, tum per discursus acceptos, ac interdum per Musicam ex arte institutam, tum per anodyna, & quandoque narcotica medicamenta, tum externa, tum interna, sæpiùs proposita.

Aut Torpidioribus. XVIII. *Idem Affectus ob eosdem spiritus torpidiores* curabitur tàm externis, naribus admotis sp. salis armoniaci, Castoreo, &c. ut & frictionibus, ligaturis, motu corporis coacto, &c. quàm internis acrioribus, & imprimis eodem spiritu Salis armoniaci ex spiritu vini aromatico exhibitis.

Quando est à Nervis læsis. XIX. *Dissecti Nervi* curari nequeunt, ut nec inde Abolitus Tactus.

XX. *Compressi Nervi* restituentur, cum læso in Tactu, sublatâ compressionis causâ quâcunque.

Quando est à cerebri vitio. XXI. *Cerebri vitium* Spirituum animalium generationi, aut Motui officiens tollendum, quò vel generentur vel moveantur sufficienter ad Tactûs Organa Spiritus.

Tactus Auctus qui curetur. Quando est à Sensorii teneritudine. XXII. *Auctus ob sensorii teneritudinem Tactus* non nisi sensim, laboribus sensorium ipsum callositate quodammodò obducendo, aut cuivis objecto non nimis aspero assuefaciendo, emendabitur & obdurabitur.

Vel præternaturali ejus constitutione. XXIII. *Auctus* autem *ob præternaturalem sensorii dolentis constitutionem Tactus curabitur* sublato dicto affectu & Doloris Causâ; quæ prout varia esse potest ac solet, ita modis variis curari debet.

Tactus depravatus qui curetur. XXIV. *Depravatus Tactus Curabitur*, remoto vel ipso objecto interno, externove Sensorium occupante, vel molestiâ ab ipso in Sensorium introductâ. Quæ cùm varia esse possint, pro singulorum diversitate Curatio instituenda erit diversimodè.

CAPUT

CAPUT XII.

De Sensûs Caloris Læsionibus.

Caloris Sensus quis.

I. Caloris Sensum illum voco, cujus proprium Objectum est *Calor*, hujusque oppositum *Frigus*.

Quot modis lædatur.

II. Illum itidem lædi contingit, quando vel *aboletur*, *diminuitur* saltem, vel *augetur*, vel *depravatur*.

Abolitus

III. *Aboletur* quando nec Calor, nec Frigus, etiam Urens sentitur, quod & in gravi Epilepsiâ & in quibusdam gravioris Soporis speciebus accidere docet Experientia.

Ejus Causæ. Sensoriû affectum Nervus læsus.

IV. Hujus *Abolitionis Causam* vi in *Sensorio* nisi *gangrana vel sphacelo* affecto, id est demortuo puto quærendam vel inveniendam.

V. Sæpiùs judico *in Nervo discisso*, vel aliàs *ita graviter affecto, ut Spiritus ad partem deferri nequeant* hujus Aboliti Sensûs Causam existere.

Spiritus Animales vitiati

VI. Non infrequenter *ab Ipsis Animalibus Spiritibus ita conturbatis, aut torpentibus*, ut itidem ad Sensoria non deferantur, aboleri hunc Caloris sensum censeo: & imprimis in gravissimâ Epilepsiâ & Caro forsan extremè urgente ac ideò lethali.

Cerebrû male affectum.

VII. Ex *Ipsius Cerebri Conquassatione, aliâve gravi læsione* sensum quoque Caloris quodammodo *aboleri* posse, evincit Experientia in Apoplexiâ.

Caloris Sensus Diminutus.

VIII. Ab *iisdem Causis*, sed levioribus *Diminui* solet idem *Coloris Sensus*: cujus Causam in Sensorio malè affecto aliquando existere puto, Ex. gr. à Callo.

Auctus.

IX. *Augetur* idem *Caloris Sensus*, quoties tenerius existit sensorium, adeò ut ad minimum calorem, aut frigus externum, ægrè habeant tales: quod non infrequens.

X. Puto tamen in nonnullis concurrere *humores ad externum Calorem aut frigus aliquantò immoderatiora agitatos*, atque eundem nunc Caloris nunc Frigoris Sensum augentes.

Depravatus.

XI. *Depravatur idem* nunc *Caloris*, nunc *Frigoris Sensus*, & quidem frequentissimè in *Febribus*, hunc imprimis Sensum molestantibus, à Calore aut Frigore in Corpore ipso excitato, & sensorium ita afficiente, ut pravum de externo calore aut frigore instituatur plerunque Iudicium, dum modò Calida tepida saltem putantur, quæ actu sunt frigida, aut vice-versa frigida, quæ actu sunt Calida vel tepida.

XII. Hujus præternaturalis Caloris aut Frigoris in Corpore concitati Causas videre est in tractatu de Febribus.

Abolitus Caloris Sensus quî curetur. Quando est à Sensorio affecto.

XIII. *Abolitus Caloris Sensus propter sensorii corruptionem* & gangrænam non *curatur*, nisi sublatâ ejus causâ. In quantum proinde ipsa Corruptio partis & gangræna curari potest, in tantùm Caloris sensus abolitus restitui poterit: de quâ re agendum in Chirurgiâ.

Quando est à Nervo læso.

XIV. *Abolitum eundem sensum ob nervum discissum arbitror incurabilem*: quamvis raro, aut nunquam forsan unus duntaxat nervus deferatur ad eandem partem Caloris sensum ipsi largiturus: unde licet unus & alter abscindatur nervus, & hactenus quidem abolitus permaneat in sensorio Caloris sensus, ob cæteros tamen nervos superstites, & aliquando resectis connexos, aliquis quoque in ipso permanet ac conservatur sensus, sed diminustus & stupidior.

XV. *Abolitum* autem *ob aliam Nervi curabilem affectionem Caloris sensum* restitui censeo, quando restituitur in integrum Nervus, sive compressus fuerit, sive aliàs ita affectus, ut Spiritibus animalibus transitum deneget.

Quando est à Spiritibus Animalibus vitiatis.

XVI. *Ob conturbatos, perperamque agitatos in gravi Epilepsia spiritus animales Abolitus Caloris sensus* sensim restituitur cessante paroxysmo; quod itidem de Caro dicendum, si unquam in ipso abolitus deprehendatur Caloris sensus.

Quando est à cerebro malè affecto.

XVII. Idem omninò dicendum *de gravi Cerebri Conquassatione aut læsione abolitum Caloris sensum* comitem habente; illa namque curatâ, quodammodò saltem diminutâ, sensim redire observatur idem sensus.

Diminutus quî curetur.

XVIII. Quemadmodum ab iisdem, sed levioribus causis *diminui solet Caloris sensus*, ita citiùs & faciliùs tunc restituitur.

Vt & Auctus.

XIX. Vix *Auctum Caloris sensum* ad *mediocritatem redigi posse* puto, nisi *longâ consuetudine*: quâ videmus quotidie homines assuescere objectis etiam per se cuivis molestis.

XX. Quòd si *ab objectis externis Calorem aut Frigus ex commotis tunc in Corpore humoribus produci* observemus, opus erit medicamentis uti, quæ illum præternaturalem noxiumque humorum motum compescant, obortum saltem ab Ipsis Calorem aut Frigus corrigant; de quibus actum in dissertatione de Febribus & alibi.

Nec non Depravatus.

XXI. *Depravatus Caloris Sensus* cùm *à Calore aut Frigore febrili* utplurimùm pendeat, illo ex arte correcto ac sublato, sponte ad integritatem pristinam revertetur.

CAPUT XIII.

De Somni & Vigiliæ Læsionibus.

Somnus & Vigilia Affectio Sensuum externorum.

I. Non *Sensuum Internorum*; non *Animalis Motûs*, sed *Sensuum Externorum* Affectionem *Somnum ac Vigiliam* esse, inde patere putamus, quòd illi permaneant, permanere saltem possint durante Somno, non item Sensus externi, quibus operantibus vel ad opus paratis Vigilia præstò est: adeò ut *durante vigiliâ operentur Sensus externi, ferientur verò durante Somno*.

Somni finis.

II. Quoniam verò multi spiritus animales consumuntur Sensuum Externorum operatione attentâ & diu continuata, illudque damnum non parùm debilitare solet homines; idcircò ferias concessit iisdem Deus, Somnum; quò tunc iterum accumulari queant novi spiritus, novo Sensuum externorum exercitio ubi evigilarunt, servituri.

Quotmodis peccet.

III. *Somnus* autem ad virium recuperationem homini concessus variis modis peccare solet, dum 1. *nullus*, obvenit, in *vigiliis perpetuis*: 2. *brevior* existit aut *levior*. 3. *longior*, vel *gravior* & *profundus* contingit. 4. *cum Insomniis* conjunctus est, iisque aut *gratis* aut *ingratis* & *molestis*.

Perpetuæ Vigiliæ.

IV. *Perpetuæ Vigiliæ* urgere solent in variis Affectibus, ac præsertim *Doloribus atrocissimis*, *Febribusque* quibusdam, ut & in *magnis animi solicitudinibus* & *curis anxiis*; & quandoque *in nimia*

miâ corporis defatigatione & inquiete; quae omnia istarum Vigiliarum causae solent existere.

Somnus brevior.

V. *Somnus brevior fit ob easdem causas, sed leviores.*

& levior

VI. *Somnus levior ab iisdem causis* pendere potest, atque *extra morbos à sensuum externorum uno, vel pluribus* propter sensorii teneritudinem *auctis*; unde à minimo objecto excitantur è somno sensus.

Longior.

VII. *Somnus longior in statu naturali* consequi solet tum *Animum curis vacuum*, tum *Corpus exercitio* blando & moderato mediocriter *defatigatum*, tum *Alimenta somnum promoventia* copiosiùs assumpta, tum *Consuetudinem*, &c. in *statu praeternaturali* verò *humores pituitosos* in corpore auctos & caput petentes; quandoque *Alimenta vi narcoticâ prædita* copiosiùs usurpata, *Vinum* praesertim & *alios potus inebriantes*.

Profundior.

VIII. *Somnus profundior* pro causâ agnoscit *Vim Narcoticam*, vel *in corpore ex humoribus vitiatis excitatam*, vel *forinsecus advenientem*, ac *introassumptam*, aut *externè admotam*.

Insomnia.

IX. *Insomnia* utplurimùm consequuntur *Mentem cogitationum gratarum*, vel *ingratarum vexantiumve plenam*, aliquando *Corporis valetudinem adversam*, dum excitatis in somno profundiore *doloribus* vel *angustiis* ipsa inde angitur Anima, quae in Somno nihilominus perseverans miras & deliras ferè conclusiones inde elicit: Quòd si *Cogitationes nunc gratae*, *nunc ingratae aegrum hominem insuper corripiant*, somnia quoque orientur inde multifaria.

X. Singulas Somni profundioris aut Depravati species hìc enarrare longius foret; quare sufficiet impraesentiarum summa illius capita attigisse, & Curationis fontes aperuisse; unde reliqua patebunt facilè.

Vigiliae nimiae qui curentur.

XI. *Curabuntur* autem *Vigiliae nimiae* sublatis, delinitis saltem Doloribus, curatis febribus, remotis Animi curis, quiete corpori concessâ, & usurpatis in eundem finem anodynis, & quandoque narcoticis: de quibus omnibus alibi actum.

Ut & Somnus brevior & levior Nec non Longior.

XII. *Somni brevioris, ac levioris Cura* ex modò dictis patet.

XIII. *Somnus longior & protractus minuetur*, occupando Mentem utilibus ac seriis negotiis; exercendo corpus aliquantò magis; usurpando alimenta somno promovendo minùs apta; assuefaciendo pigrum hominem surrectioni maturiori; corrigendo, evacuandoque humores pituitosos; vitando, minuendo saltem potus inebriantes ac somnum augentes.

Atque etiam profundior.

XIV. *Somnus profundior curabitur*, corrigendo in corpore humores narcosin parientes, tum per acida, tum per aromatica, tum seorsim, tum aliquando simul usurpata; vitando externam narcoticorum applicationem, ac imprimis ipsorum assumptionem, corrigendo insuper per praefata ipsorum usurpationem noxam.

XV. *Sani Somnis dediti* moderentur Cogitationes intensas rerum quarumvis, ac minuant imprimis somnum.

XVI. *Valetudinarii* praeter jam dicta usurpent medicamenta humores in corpore noxios emendantia & educentia.

CAPUT XIV.

De Imaginationis Laesionibus.

Imaginationis munus. Notiones primae & secundae quaenam.

I. CUm Imaginationis munus sit, *Primas & Secundas* formare *Notiones*: Illae quidem sunt rerum sensilium secundùm qualitates sensiles tum proprias tum communes externis sensibus exceptarum, & quidem quatenus excepta sunt, simulacra; Hae verò novae ex circunstantiis, secundùm quas inter se aut convenire, aut differre comperiuntur plures Primae inter se collatae Notiones per solam solius Mentis operationem productae.

Earum diversitates.

II. Ubi notandum, *Convenientiae Notiones Secundas* Primis proximas *Speciei infimae*, remotissimas *Generis Summi*, Intermedias inferiorum respectu, *Generis*, superiorum *Speciei*, sed *subalterni* nomine vulgò venire: *Discrepantiae* autem *Notiones* itidem *secundas* Primis proximas *Differentiae Individualis*, remotiores *Differentiae specificae aut Genericae* nomenclaturâ insigniri: quemadmodùm ipsa *objecta*, eorundemque *Notiones primae*, *Individua* vocantur, ut & haec ipsa, *Singularia*, Notiones verò secundae communes omnes, *Universalia* dicuntur.

Imaginatio quot modis laedatur secundùm primas notiones. Omissio alicujus circumstantiae. Examinando res ex parte.

III. *Laeditur* autem *secundùm Primas Notiones Imaginatio*, quando vel *aliquid omittitur aut praeteritur, quod in rebus ipsis existit*; vel *aliquid illis affingitur, quod in rebus ipsis non occurrit* & quidem ratione qualitatum sensilium vel propriarum, vel communium.

IV. *Praeteritur aliqua circunstantia* in rebus ipsis existens, quando *illa non examinantur* ex omni parte, aut *non accuratè*, aut *non distinctè*: at ex parte duntaxat, vel perfunctoriè, vel confusè.

V. *Ex parte duntaxat examinari possunt* Sensibus externis *Objecta extra hominis arbitrium*, *quoad ipsum sensum*, *posita*; unde undique considerari ab ipso nequeunt.

Vel perfunctoriè

VI. *Perfunctoriè ac minus accuratè* considerantur, examinanturque *objecta remotiora*, *nimiumve agitata*, aut *subtiliora*.

Vel confusè.

VII. *Confusè*, *minùsque distinctè* considerantur *objecta* tum *valdè agitata*, tum *partes multùm intricatas habentia*, *minùsve*, ubi hoc requiritur, *illustrata*.

Affictio alicujus, quod non adest.

VIII. *Aliquid affingitur Notionibus primis quod rebus ipsis abfuit*, quando aliquid ex praejudicio ipsis tribuitur praeter aut ultra sensus externi (quo tamen solo menti innotescunt) testimonium.

Quot modis laedatur secundùm secundas Notiones

IX. *Laeditur secundùm secundas Notiones Imaginatio* necessariò, quoties *vitiosae* sunt *Notiones primae*; ut & quoties *non exactè conferuntur*, ac *expenduntur quâ parte inter se conveniunt*, aut *differunt* eaedem Notiones primae: unde minùs accuratas & ipsis rebus convenientes fingi oportet Notiones secundas.

Imaginationis laesae curatio.

X. Cùm *Imaginatio*, sive Notionum tum primarum, tum secundarum formatio *si purum putum Animae sive Mentis*, nullo autem modo ipsius Corporis *opus*; mirum videri debet nulli, *si ejus vitia non curentur corporeis*, at *intellectualibus* & à ratione sanâ petitis *auxiliis*.

Circa primas Notiones.

XI. Corrigetur proinde ac praevenietur primum Imaginationis circa primas Notiones vitium in unius pluriumve circunstantiarum rebus ipsis prae-

præsentium omissione, instituendo exactam omnium qualitatum sensilium & propriarum, & communium observationem; mox & considerando idem objectum, quoties licet, ex omni parte; denique expendendo omnes, ac singulas ipsius partes, partiumque particulas, & in singulis omnes, singulasque qualitatum propriarum & communium diversitates.

XII. Corrigetur secundùm Imaginationis circa primas notiones vitium in unius, pluriumve qualitatum sensilium propriarum, vel communium in rebus ipsis non observatarum figmento & falsâ attributione; nihil concedendo aut tribuendo rei, quod reverà sensu externo in ipsa non fuit deprehensum.

Circa secundas Notiones.

XIII. Corrigetur primum Imaginationis circa Notiones secundas vitium, è primarum notionum vitio pendens, illud ipsum, uti jam dictum, corrigendo ac emendando.

XIV. Corrigetur secundum Imaginationis circa secundas Notiones vitium ex minus exactâ qualitatum singularum sensilium tum propriarum, tum communium cum similibus collatione ac expensione ortum; instituendo exactam & accuratam singularum qualitatum prædictarum in variis objectis observatarum cum sui similibus comparationem, mox & convenientiæ ac discrepantiæ æquum judicium.

Qualitates sensiles propriæ.

XV. Quò supradicta omnia fiant clariora, libet Qualitates sensiles tum proprias, tum communes secundùm sua capita enumerare. *Visui* ergò *propriæ* sunt *Colores*, unà cum *Luce sive Lumine*, ac *Pelluciditate*, ipsiusque oppositis *Tenebris*, ac *Opacitate*: *Auditus* verò *Soni*: *Olfactui Odores*: *Gustui Sapores*: *Tactui Durities* cum *Mollitie*: *Caloris Sensui Calor & Frigus* multiplex.

Communes.

XVI. Pluribus Sensibus *Communes Qualitates sensiles* sunt 1. *Numerus*. 2. *Contiguitas*, vel *Distantia*. 3. *Locus*, *sive Situs*. 4. *Motus & Quies*. 5. *Tempus*, *existentiæ*, *mutationumque durationem determinans*. 6. *Magnitudo sive Moles*. 7. *Continuitas sive Connexio*. 8. *Consistentia & Fluiditas*. 9. *Rigiditas*, *& Flexilitas*. 10. *Soliditas & Cavernositas*. 11. *Figura multifaria*. 12. *Liquiditas & Glutinositas*. 13. *Flatulentia*, quò Vapores, Fumi, Halitus, &c. referendi.

CAPUT XV.

De Ingenii, sive Ratiocinationis Læsionibus.

Ratiocinatione quid peragatur.

I. MEns humana in rerum Externis Sensibus perceptarum observatione, hinc & Notionum primarum secundarumque formatione non acquiescit, quin mox & Convenientiæ & Diversitatis secundùm qualitates sensiles tàm proprias quàm communes in ipsis notatarum causas & rationes cognoscere satagit; quod Ingenii sui viribus, hoc est, *Ratiocinatione*, sive discursu elicere conatur.

Arguitur 1. Materiæ Copia.

II. Nam ubi Anima considerat 1. *Numerum*, *sive Multitudinem* objectorum sensibilium, atque insuper plurium *Molem insignem sive Magnitudinem*, mox inde *Materiæ* tàm multa, & ab invicem distincta, & non rarò tàm magna objecta constituentis *Copiam notabilem* arguit.

2. Diversitas.

III. Ubi verò 2. *Diversitatem notabilem in iisdem objectis* tam multis considerat eadem Anima, & quidem non tantùm in *Magnitudine*, at insuper in *Figurâ*, *indies* præsertim *mutabili*, aliisque qualitatibus sensilibus propriis, *Colore*, *Odore*, &c. *concludit* mox eadem Anima *non unam & uniformem*, *at diversam & diversiformem esse illam Materiam*, ex quâ tàm multa & tàm diversa constituuntur objecta.

3. Motus & quies.

IV. Ubi rursus 3. *Mutationem non tantùm in Figurâ externâ verùm insuper in Loco integrorum Objectorum*, *vel Situ partium variarum*, *ejusdem Objecti* contingere observat, expenditque Anima, & *Tota Objecta*, *& plures ejusdem Objecti partes moveri* elicit eadem.

4. Actio & Passio.

V. Ubi iterum 4. *ad Objectorum integrorum loco suo motorum & concurrentium allisum* non rarò eorundem *Figuras mutari* observat Mens; *quæ in Figurâ suâ mutantur aut mutata sunt*, *aliquid pati aut passa esse*, *quæ verò immutata permanserunt*, *aliquid egisse concludit eadem*; & quemadmodum hæc *Agentis*, sic & illa *Patientis* nomine indigitat.

VI. Ubi verò *utraque mutationem aliquam subiisse* observat Mens, *in utrisque & Agentia & Patientia* agnoscit.

5. Diversitas in eodem Objecto.

VII. Ubi autem 5. *Objectum unum idemque citra alterius objecti concursum mutari tamen in Figurâ*, *aliisve qualitatibus sensilibus vel propriis*, *vel communibus* observat Mens; *in uno eodemque Objecto diversas & inter se differentes materias contineri* arguit, à quibus vel agentibus, vel patientibus diversitas observata pendeat, deducaturque.

Mens diversa ad certum numerum redigit.

VIII. Postquam verò sic gradatim procedendo Mens humana non tantùm in diversis Objectis, sed etiam non rarò in uno eodemque Objecto, Materiam deduxit diversam; cujus diversitatis respectu contingat omnis in rebus sensilibus observabilis Mutatio, meritò *diversas illas materias ad certum*, *determinatumque numerum*, *& formam sive modum*, si possibile, *redigere allaborat* eadem Anima.

IX. Sic enim in semetipsâ discurrendo disserit & ratiocinatur Mens, *Materiæ illæ diversæ*, ex quibus res sensiles omnes constant, *vel definito*, *certoque numero comprehenduntur*, *vel innumerabiles existunt ac innumeræ*.

X. *Innumerabiles autem ac innumeras esse materias diversas*, *ex quibus res constituantur definitæ ac determinatæ*, *planè absurdum*; oportet proinde *illas certo ac definito contineri numero*.

XI. Cùm ergò *nec una duntaxat* & uniformis esse possit rerum tàm diversarum *materia*; *nec quoque innumeræ possint admitti materiæ diversæ*; videndum *an binario*, *an ternario*, *aliove definito numero constitui ac evinci queant Rerum sensilium omnium Materiæ diversæ*, ex quibus postmodùm elici possint omnes in prædictis rebus contingentes atque observabiles Mutationes, sicque adornari *Rerum Naturalium Scientia*, quæ est alterius loci.

Ratiocinatio quid, & quot partes habeat.

XII. Ut proinde ad nostrum negotium revertamur, *Ratiocinatio*, quæ Ingenii Functio est, cùm versetur propriè in rationibus & causis omnium affectionum rebus sensilibus accidentium aut affectarum investigandis & inveniendis, *duas videtur habere partes*, *Investigationem*, atque *Inventionem*.

Investigatio & Inventio.

XIII. *Finis & Scopus Ingenii est Inventio Causarum*, *Medium ad finem illum consequendum*

dum est *Investigatio*: quam nisi quis instituerit ritè, mirum non est, si fine suo frustretur; quamvis ne tunc quidem illo semper potiatur, quando labore magno non malè causas investigat, quippe quas non rarò celatas cupit ingenio humano, vel non nisi tandem ac suo tempore patere vult Deus, & quidem tunc, quando de inventione desperat homo.

Quando Ratiocinatio lædatur.

XIV. *Læsa* judicatur *Ratiocinatio*, quando *perperam instituta* est Causarum vel Rationum *Investigatio*.

Et quot modis.

1. Ingenii stupiditas.

XV. *Læditur* autem Ratiocinatio 1. in hominibus stupidis & *Ingenio hebeti præditis*, ad investigandum planè ineptis.

Eaque duplex.

XVI. *Hæc stupiditas* quibusdam est *nativa & naturalis*, & ab ipsâ nativitate observata; quibusdam *adventitia & præternaturalis*, & non rarò quibusdam *Affectibus gravibus*, *Soporosis* præsertim *comes*, aut *succedens*, ut & nonnunquam *immoderato & diuturno Animi mœrori* superveniens.

2. Tarditas.

XVII. Læditur quoque Ratiocinatio 2. in *Tarditate Ingenii*, quæ duobus modis occurrit; Nam observantur quidam, qui *longius tempus* desiderant ad inveniendas quæsitas affectionum rationes & causas, quas alii *ex tempore* promunt; unde quemadmodum in his laudatur *Ingenii promptitudo*, ita in illis culpatur *Ingenii Lentitudo*.

Eaque duplex Lentitudo.

XVIII. Sed & observantur quidam qui *Affectionum intricatarum & obscuriorum causas & rationes assequi nequeunt*, *quamvis ad minus obscuras & arduas pertingant*; dum alii non ita difficulter ad abstrusissima penetrant: Unde quemadmodum in his dicitur vigere *Ingenii Acumen ac subtilitas*, ita illis dicimus contigisse *Ingenium obtusum & crassum*.

Crassities 3. Hallucinatio. & Cavillatio.

XIX. Læditur adhuc 3. *Ratiocinatio*, quando *Depravatur*, & *falsæ Affectionum rationes eliciuntur ac producuntur pro veris*; quo vitio quamvis omnes forsan homines laborent in multis; aliqui tamen malitiosè id agunt non infrequenter: Unde priùs quidem vitium vocari queat *Hallucinatio*, posterius verò *Cavillatio*.

XX. Accidit certè non rarò (& cui quæso id non accidit aliquando?) ut quis cespitet, fallatur & hallucinetur in vera Affectionis quæsitæ causâ eliciendâ & proponenda; quòd maximè humanum est: Hoc ubi ex humanâ infirmitate quis facit, excusationem meretur, meliusque à Doctioribus se informari patietur & gaudebit.

XXI. Accidit autem itidem non rarò (& utinam non accideret id tàm frequenter!) ut aliqui non tantùm ex humana infirmitate hallucinentur in verâ quæsitæ Affectionis causâ eruendâ, sed insuper malitiosè illam pro verâ haberi cupiant, utut ipsam falsam postmodùm agnoscat vel sponte, vel per alios meliùs informata Mens.

Animā à corporis malâ constitutione impediri in suis functionibus.

XXII. Quamvis tam unius, quàm alterius hominis Animam, Mentemque donis excellentioribus donatam putem à Deo; quoniam tamen observamus Soporosis præsertim Affectibus accedere aut succedere non ita infrequenter Ingenii-stuporem, non immeritò forsan quis suspicetur, Animam, quæ dum Corpori est unita ejus indiget operâ in suis functionibus peragendis, ad Corporis, Animalium præcipuè Spirituum, noxas impediri quoque aut turbari in Functionibus sibi aliàs propriis.

Ingenii he[...]tio.

XXIII. *Ingenii* proinde *plùs minùsve hebetis* *Causas corporeas* censemus esse *Spiritus Animales Torpidiores, minùsque agiles*, cùm observemus Homines stupidos habere insuper Sensus Externos segniores, Corporisque motum tardiorem, ac esse proniores in somnum, quæ omnia Spirituum Animalium torporem arguunt; quod idem confirmatur Ingeniosorum hominum agilitate, vivacitate & vigilantia.

Causa Spirituum Animalium Torpor.

Hujus torporis causa.

XXIV. Hujus *Torporis Causas* quærimus in *Pituitâ viscidiore*, quâ tales ut & *Senes ob ætatem Hebetiores* facti abundare deprehenduntur, quemadmodùm contrà *Ingeniosi bile* & quidem *mobiliore ac fluidiore*.

XXV. Prout ergò plus, vel minùs redundat in Corpore Pituita, sed plùs vel minùs viscida, ita Ingenio magis vel minùs hebeti observantur iidem laborare.

Depravatæ Ratiocinationis causæ.

XXVI. *Depravatæ* autem *Ratiocinationis Causa* videntur esse *Præcipitantia nimia*, ideóque non sufficiens consideratio ac expensio omnium circumstantiarum in re quæsitâ observabilium: Cui *Præcipitantiæ ac Inadvertentiæ* si conjungatur *Fastus & Inanis gloriæ cupido*, non item candidus unius Veritatis Amor, unà cum *Loquacitate*, cum non tantùm veri-similia, sed falsa quoque pro veris obtruduntur incautis ab hominibus pro Doctis haberi cupientibus, ac per fas & nefas, hoc est Cavillando & conviciando, minimè autem Cogitata sua probando & rebus ipsis convenientia demonstrando, auctoritatem atque dominium in alios affectantibus.

Stupiditatis Ingenii curatio.

XXVII. *Stupiditas Ingenii nativa* vix unquam *curabitur*, *adventitia* non nisi admodum difficulter, ac imprimis medicamentis Animalium Spirituum torpori medentibus, atque Pituitam viscidam solventibus, emendantibus ac tollentibus; de quibus omnibus actum in superioribus.

XXVIII. Conducet quoque *continuum Ingenii exercitium atque Excitatio conveniens* per alios, quin & *manuductio* circa objecta sensibus proposita & artificiosè examinata; cùm & hìc verè fabricando fabri fiamus.

Depravata Ratiocinatio quî curetur.

XXIX. *Depravata Ratiocinatio curabitur sistendo Præcipitantiam*, & *Advertendo* ac *intendendo Animum* rebus examinandis, nec à labore suscepto supersedendo, donec exactè fuerint omnia expensa.

XXX. *Inanem* autem *gloriam qui exuere non possunt*, tanquam incurabiles sunt aspernandi, ac pro ipsis orandum, ut ad mentem sanam redeant.

CAPUT XVI.

De Rationis sive Iudicii Læsionibus.

Iudicium quid. Ejus munera.

I. IUdicium est Mentis functio de Ingenii Ratiocinationum soliditate ac bonitate decernens.

II. *Duo sunt Rationis sive Iudicii munera*. Primum rationes ab Ingenio ratiocinando elicitas *librare atque exactè examinare*: Secundum ex æquo de illatum valore ac soliditate *statuere ac determinare*.

Examinatio quot modis fiat.

III. Examinat Ingenii opera Mens, 1. expendendo an *nihil veri omissum*, *nihil falsi admissum* sit ab Ingenio in notionum Primarum Secundarumve qualitatibus sensilibus tàm propriis,

priis, quàm communibus observandis: quod fit collatione institutâ cum ipsis rebus, de quibus agitur.

IV. 2. Considerando, an *catenata sint & arctissimè cohærentia Ingenii ratiocinia*, an verò dissolutæ scopæ duntaxat.

V. 3. Attendendo, an non *plùs vel minùs aliud sit in Conclusione, quàm erat in præmissi*.

Decretio. VI. Ubi autem exactum rigidumque instituit ratio propriæ vel alienæ Ratiocinationis ingeniosæ examen, si volet, justam & æquam de ipsâ feret sententiam.

De quibus fiat. VII. Quemadmodum non tantùm *in Causas & Rationes Affectionum* in rebus sensilibus observatarum inquirit humanum Ingenium, verùm insuper in earundem *rerum ad nos aliosque homines relatarum Bonitatem & utilitatem, vel malitiam & noxam*: ita non tantùm de *Rationum & Causarum cum Affectionibus ipsis convenientiâ vel inconvenientiâ, disconvenientiâve*, adeóque *de veritate vel falsitate*, at insuper de *ipsarum rerum bonitate vel malitiâ*, tum nostri, tum aliorum respectu decernit Judicium.

Quot modis lædatur judicium. Fatuitas Iudicium debile. VIII. *Læditur* autem *Iudicium* modis variis, & 1. quidem, quando *nullum* in homine observatur, qui proinde dicitur ac est *Iudicii expers*, *in Fatuitate, Stultitiâ, &c.*

IX. Læditur idem Judicium 2. quando *imbecille ac debile*, ideóque rebus levibus tantùm & facilibus determinandis sufficiens, non item abstrusis & arduis, implicatisve par existit.

Delirium X. Læditur quoque Judicium 3. quando *Depravatur* & sinistrum sive iniquum notatur, hoc est, cum re cogitatâ minimè consentiens, at *delirum* & ab ipsa re planè diversum.

Fatuitas duplex. XI. *Judicii defectus*, Stultitia, Stoliditas, Fatuitas, vel quovis alio nomine vocatus, quibusdam est nativus, quibusdam gravium morborum, Febrium, Inflammationum, Epilepsiæ, &c. Comes, quibusdam vehementium Animi pathematum, Iræ, Mœroris, ut & Ebrietatis, aut Senii symptoma.

Nativus. XII. Ubi *nativus* est *Iudicii Defectus*, difficile videtur decernere, *an*, quod mihi magis probabile videtur, *Corporis aliquam consequatur noxam vix explicabilem, an ipsius Animæ culpâ talis sit*.

Adventitius duplex: A Morbo. XIII. Ubi autem *Ardentibus Febribus*; *certisve Inflammationibus* accidit *Iudicii Defectus*, ac frequentiùs *Delirium*, utique humorum agitatorum Intemperantiæ ac fervori hoc omne vel idcircò tribuendum, quòd ad temperiem reductis humoribus redeat plerumque pristina Judicii serenitas & integritas.

Ab animi affectu. XIV. Quamvis à *vehementibus Animi affectibus*, atque *Temulentiâ* sæpiùs *Deliret homo*, aliquando tamen etiam ipsi *Deficit Iudicium*.

Judicii diminuti causæ. Delirii causæ. XV. *Eædem at leviores* solent esse *Iudicii Diminuti ac imbecillis* Causæ.

XVI. *Depravati, Delirantisque Iudicii Causam* dixi modò sæpius observari *graves Animi Affectus, Iram, Mœrorem, Gaudium*, & similes, ut & *Ebrietatem*, ac *Inflammationes nonnullas*, aut *Febres, ardentes* præsertim.

XVII. Accidit quoque *Delirium*, quoties erratum ab *Imaginatione*, *aut Ingenio* atque ab horum alterutro vel utroque falsa pro veris subministrata sunt *Judicio minùs accuratè singula ponderanti & trutinanti*, sed *præcipiti* in sententiâ ferendâ.

Iudicii vitia quæ curanda. XVIII. Accidit etiam & sæpe Delirium ob *præjudicium & Animum opinione iniquâ vel præposterâ præoccupatum*, cujus causâ necesse est, ut itidem tale sequatur Judicium, hoc est, iniquum atque à rectâ ratione aberrans, ideoque delirium.

XIX. *Omnia Iudicii Vitia*, quatenus à *Corpore Vitiato* dependent, *hujus emendationem* desiderant, ut *curentur*, quandoquidem sponte tunc redintegrari observantur.

XX. Idem omninò dicendum de *Ebrietate*, quâ cessante mox, vel paulò post, cessare solent Judicii noxæ qualescunque.

XXI. Sic *gravissimos Animi Affectus, Iram, Mœrorem*, comitans vel consequens *Iudicium vitiosum*, *iisdem sedatis aut compositis* ad integritatem redire mox aut brevi solet.

Nativum vitium in morbo gravi correctum. XXII. *Nativum Iudicii vitium* aliquando in *morbo gravi correctum* quasi ac restitutum testantur Medicorum observationes, atque curato Ægro iterum ipsum corripuisse: unde à corporeo vitio illud extitisse arbitror, cùm illo ex morbo mutato in melius quoque mutatum fuerit, atque eodem ad totius harmoniam corpoream restituto in pejus denuò ruerit.

Iudicium ob Sensuum vitia depravatum quî curetur. Ut & judicium à præjudiciis vitiatum. XXIII. *Iudicium vitiatum ob Sensuum Externorum, Imaginationis, aut Ingenii præcedentia vitia*, eademque à *Iudicio non observata* non corrigetur nisi correctis observatisve illorum vitiis.

XXIV. Denique *Iudicium à præjudiciis vitiatum* rarissimè curatur; cùm admodum difficile sit ac novum, admissa semel ex animo eruere præjudicia; quibus permanentibus pro incurabili habendum hactenus tale Judicium.

CAPUT XVII.

De Memoriæ Læsionibus.

Memoria quid. I. MEmoria videtur mihi Sensuum Internorum Operum, Notionum primarum sc. & secundarum, ut & Ratiocinationum, sive Causarum per Ingenium inventarum, atque Decisionum sive Decretorum à Judicio factorum *Promus-condus*.

Ejus Munera. II. *Memoriæ* namque *munus* est, 1. *Omnia prædictorum Sensuum Opera admittere vel accipere.* 2. *eadem conservare.* 3. *tandem illa ipsa*, ubi opus, *reponere*.

Ejus virtutes & vitia. III. Quemadmodum autem *laudatur* 1. *Memoria*, *quæ sibi concredita facilè admittit*; 2. *quæ eadem firmiter retinet*; 3. *quæ ipsa fideliter ac promptè reponit*: Ita è contra *culpatur Memoria* 1. *quæ difficulter aut minimè admittit concredita.* 2. *quæ haud diu conservat admissa, sed eadem mox aut paulò post amittit, in Oblivione ac Memoriâ Labili*; 3. *quæ infideliter aut quocunque modo mutilata*; *vel segniùs & cum difficultate reponit admissa & conservata.*

Cur difficulter aut non admittat res. IV. *Difficulter aut minimè admittit* Sensuum Internorum Opera Memoria; ob *Mentem cogitationum multitudine tantùm non pressam & oppressam*, ideoque singulis Memoriæ mandandis minùs attentam.

Cur non satis firmiter retineat.

V. *Non satis firmiter retinentur, quin citius, tardiusve excidunt* Memoriæ concredita, ob *Animam oscitanter rariusve ipsa recolentem*, adeóque *negligentem*.

Cur infideliter reponat.

VI. *Infideliter ac quibusdam suis circumstantiis mutilata* reponuntur Mentis Opera Memoriæ concredita, tum ob *eadem negligentius ac festinanter tantum à Mente observata*, tum ob *eadem secundùm aliquas duntaxat circumstantias subinde reculta.*

Cur segnius, ac cum difficultate.

VII. *Segnius ac cum difficultate reponit concredita sibi* Memoria ob *neglectas ferè loci, temporis, personarum & similium circumstantias*, sine quibus arduum est ipsarum rerum satis meminisse.

Memoriæ felicitas.

VIII. In quo autem quorundam *Memoriæ prodigiosæ felicitas* consistat, fateor me hactenus assequi non potuisse.

Memoriæ & Oblivionis causæ

IX. Quæ vulgò de *Memoriæ atque Oblivionis Causis à Cerebri humiditate ac siccitate* petitis dicuntur, non mihi satisfaciunt; Neque enim puto soli corpori, sed Animæ præsertim inesse Memoriam; quamvis non negem, dum in corpore degit Anima, ad Corporeos morbos multum variare Memoriæ affectiones; magis tamen ad Animæ affectus.

X. Interim non nego, quemadmodum *ad excedentem humoris pituitosi in humano corpore copiam*, Sensus omnes tum Externi, tum Interni non parum læduntur, ita & *Memoriam tunc plurimum affici*; & quidem quatenus *Animales Spiritus* tunc existunt *minus puri & mobiles*, minusque ad animales functiones peragendas apti: quamvis & tunc simul noxium censeam Cerebrum humidius, quippe producendis, parandisve Spiritibus animalibus ineptius.

Ejus curatio.

XI. Quoties proinde in *Memoriâ* quovis modo *læsâ* observatur simul *aliquod in Corpore existens vitium*, toties *ante omnia illud erit corrigendum*.

XII. Sublato autem Corporeo vitio, si quod tunc concurrat, emendanda sunt enumerata Animæ errata, & assuefacienda ipsa sensim attentiori, eidemque sæpius iterandæ operum suorum considerationi atque repositioni; & sic, quantum possibile, curabuntur Memoriæ vitia modò enarrata.

CAPUT XVIII.

De Animi Affectuum Læsionibus.

Affectus unde.

I. Quemadmodum ex Veri Falsique consideratione ac cognitione Disciplinæ formantur in Intellectu; ita ex Boni Malique observatione & apprehensione Affectus excitantur in Animo.

Eorum varietas unde.

II. Prout autem quæcunque Mentis Objecta vel Nobis, vel Aliis Bona vel Mala, & quidem aut Præterita, aut Præsentia, aut Futura censentur à Judicio, ita in Animo nostro varia producuntur pathemata, motus & agitationes.

Cur moderati, cur immoderati

III. *Moderati* sunt hi *Animi Motus*, quoties *justa fuit & æqua in suis decretis Ratio*; *Immoderati* verò & ad extremorum alterutrum inclinantes, quoties *injusta & iniqua, vel sibi, vel aliis tulit Ratio de Objectorum bonitate vel malitiâ decreta.*

IV. Verùm, ut meæ de Animi Motibus & Affectibus Cogitationes unicuique pateant clarius, libet hoc negotium repetere altius, sed paucis.

Eorum diversitas

V. Varios ergo in eodem homine Affectus pariunt eadem *Objecta pro Bonis vel Malis habita*, & 1. quidem vel *Nobis*, vel *Aliis*, atque his vel nobis *acceptis & gratis*, vel *inacceptis & ingratis.*

VI. 2. Vel *Præsentia*, vel *Absentia*, & quidem aut *Præterita* aut *Futura.*

VII. 3. Vel *Superabilia*, vel *Insuperabilia.*

Septem affectuum sibi contrariorum paria.

VIII. Atque secundùm hos respectus varios diversis modis concurrentes *septem Affectuum sibi contrariorum paria* deduxi. Et 1. quidem *Amorem*, vel *Odium*, 2. *Lætitiam*, vel *Tristitiam*. 3. *Spem*, vel *Desperationem*. 4. *Iram*, vel *Metum*. 5. *Clementiam*, vel *Crudelitatem*. 6. *Gratulationem*, vel *Invidentiam*. 7. *Commiserationem*, vel *Insultationem*.

Amor.

IX. *Amor* enim est propensio, sive inclinatio, imò unio Animi nostri cum objecto; quod Nobis judicamus bonum.

Odium.

X. *Odium* verò est *Aversio* & abominatio Objecti, quod Nobis judicamus malum.

Lætitia.

XI. *Lætitia* est Animi voluptas consequens fruitionem Objecti, quod nobis bonum; vel liberationem ab objecto, quod nobis malum judicavimus.

Tristitia.

XII. *Tristitia* contrà est Animi Dolor consequens privationem aut denegatam fruitionem Objecti, quod nobis bonum; vel perpessionem Objecti, quod nobis malum æstimaverâmus.

XIII. Lætitia hæc ac Tristitia spectant quidem propriè *Objectum* utrumque *præsens*, impropriè tamen, ac certò modo *præteritum* quoque, aut *futurum*.

Spes.

XIV. *Spes* est Animi Motus alacer ad fruitionem Objecti Nobis boni judicati, sed futuri, quà superabilis; aut ad Liberationem ab Objecto nobis malo judicato, sed itidem futuro ac superabili.

Desperatio.

XV. *Desperatio* contrà est Animi Motus anxius ad denegationem Objecti nobis boni judicati, sed futuri & insuperabilis; aut ad perpessionem objecti nobis mali judicati, & itidem futuri ac insuperabilis.

Ira.

XVI. *Ira* est Motus Animi insurgentis contra Objectum aut bene, aut malè, nostro tamen judicio iniquè agens, acturumve.

Metus.

XVII. *Metus* verò est Motus & consternatio Animi trepidantis ad potentiam & vim Objecti aliquid nobis ingratum & grave agentis vel acturi.

Clementia.

XVIII. *Clementia* est Motus Animi remittentis debiliori & delinquenti suum delictum.

Quænam ad eam requirantur.

XIX. Ad *Clementiam* enim requiritur 1. *Objectum malum*, & nobis quidem malum, ob delictum erga nos patratum. 2. *Potestas* in nobis puniendi hoc delictum, adeóque vindictam sumendi de delinquente. 3. *Remissio pœnæ justæ*, & quidem ob infirmitatem aliquam in delinquente observatam, non verò innocentiam.

XX.

Crudelitas.

XX *Crudelitas* verò est Motus Animi contra innocentes, tanquam noxios, sævientis.

Ad eam quæuam concurrant.

XXI. Ad *Crudelitatem* namque concurrunt 1. *Objectum*, si non planè innoxium, saltem non tam noxium, atque inflictæ pœnæ existit gravitas, & hactenus itidem innoxium. 2. *Potestas* in Crudelibus, non minùs, quàm voluntas sæviendi in alios & innocentes. 3. *Augmentum & Aggravatio pœnæ* aut meritæ, aut pro merita suppositæ.

Gratulatio.

XXII. *Gratulatio* est Motus Animi, gaudentis alii benè esse, aut desinere ipsi malè esse.

Invidentia.

XXIII. *Invidentia* contrà est Motus Animi dolentis alii bene esse, aut desinere ipsi malè esse.

Commiseratio.

XXIV. *Commiseratio* est Motus Animi compatientis alterius miseriæ.

Insultatio.

XXV. *Insultatio* denique est Motus Animi exultantis ob alterius miseriam.

Affectuũ alii boni, alii mali

XXVI. Horum Animi Motuum aliqui sunt per se boni, dummodò sint moderati, ubi autem nimis excedunt vitiosi fiunt; alii sunt per se mali, nec ferri possunt nisi rarissimè.

Quinam boni.

XXVII. Inter *laudabiles Animi motus* enumerantur Amor, Odium, Lætitia, Tristitia, Spes, Ira, Metus, Clementia, Gratulatio, & Commiseratio.

Quinam mali.

XXVIII. Inter *culpandos Animi motus* sunt Desperatio, Crudelitas, Invidentia & Insultantio.

Boni quo modo vitientur.

XXIX. *Vitiantur Animi Motus laudabiles* quoties in ipsis observatur *excessus*, *nec conveniens aptumque de illis latum est judicium*, cujus dictamen sequitur *voluntas* & huic obseqnens *Affectus*.

Vitiosorum curatio.

XXX. Quapropter *Affectuum vitiosorum correctio & directio* unicè pendet ab exacto singulorum Objectorum quà bonorum, vel malorum, nobis vel aliis, superabilium vel insuperabilium examine, hinc & solido de singulis circumstantiis ferendo judicio, denique moderatione servatâ in singulorum executione: quod præceptum generale singulis applicare non erit valde arduum.

CAPUT XIX.

De Animalis Motus Læsionibus.

Animalis mot⁹ quis. Quis voluntari⁹. Quænã animalis.

I. ANimalem Motum voco, qui per Spiritus Animales perficitur; qui ubi per oppositos musculos administratur, *Voluntarii* nomine gaudet.

II. Sic *Animali motu cieri* puto omnes universi corporis *canales, cavitatesque* quando *secundum naturam contrahuntur*.

Quænã Voluntario motu cieantur.

III. Utplurimum tamen *Animalis Motus* nomine solus *Voluntarius*, aut per Musculos perfectus Motus venit; in quâ significatione & nos nunc utemur.

Quot modis lædantur. Aboletur 1. Culpâ partis movendæ

IV. *Animalis* ergo sive *Voluntarius Motus læditur* 1. quando *aboletur in Paralysi*; 2. quando *diminuitur in Motûs imbecillitate* ac *Tremore*. 3. quando *augetur* in *Convulsione*. 4. quando *depravatur* in *Motu convulsivo dicto*.

V. *Aboletur Motus* 1. licet impropriè, ipsius *partis movendæ Culpâ*; uti fit, quando aut luxata sunt, aut fracta, aut p. n. in suâ articulatione connata ossa movenda.

2. Musculorum.

VI. 2. *Musculorum* Dissectorum, Refrigeratorum, Humectatorum, Ustorum, aliterve pessimè affectorum vitio.

3. Nervorum.

VII. 3. *Nervorum* Dissectorum, Refrigeratorum, Humectatorum, Compressorum, aliterve ita affectorum culpa, ut spiritus animales per ipsos ad Musculos transferri nequeant.

4. Spirituum Animaliũ.

VIII. Ipsorum *Animalium Spirituum* torpidorum aut valdè conturbatorum causâ.

5. Cerebri.

IX. 5. *Cerebri ac Cerebelli* graviter affectorum, ideóque ad spiritus animales parandos, & forsan propellendos quoque, ineptorum vitio.

6. Mentis.

X. 6. *Mentis* ob pathemata vehementia ita conturbatæ, ut spiritus animales ampliùs quaquaversum dirigere nequeat, culpa.

Unde diminuatur, & augeatur.

XI. *Diminuitur* Animalis Motus ab iisdem Causis, sed levioribus.

XII. *Augetur Animalis Motus* ob irritationem vel in musculo, vel in nervo, vel in aliqua Cerebri, Cerebellive aut Spinalis Medullæ parte permanentem, & à punctura, erosione, aut ustione, &c. ortam; hincque consequentem nimiam, & involuntariam spirituum animalium ad certas partes propulsionem.

& depravetur. Convulsio

XIII. *Depravatur Animalis Motus*, fitque *Convulsivus*, ob irritationem non continuò, sed per intervalla duntaxat memoratas partes repetentem, aut etiam alternatim oppositas afficientem.

XIV. *Irritatio* omnis fit à re vel *durâ* vel *acri* partes sensiles lædente, sive forinsecùs adveniat, sive in corpore ipso existat & talis evadat. Ita ossa fracta, suis extremitatibus acutis hoc præstare possunt. Ita Humores acres, acidi præsertim, p. n. in corpore occurrentes partes sensiles mirè afficiunt & rodunt.

Aboliti motus curatur. 1. Ossium læsorum curatione

XV. *Curabitur Abolitus Motus Animalis* 1. *Ossium luxatorum*, *fractorum*, *connatorumve* culpâ iisdem repositis, consolidatis, solutisve; de quibus videndi Libri Chirurgici.

2. Musculorum læsorum curatione.

XVI. Idem contingit 2. *Consolidando musculos dissectos*, *Calefaciendo refrigeratos*, *Exsiccando humectatos*, *Sanando ustos*, &c. quibus indicationibus conducentia medicamenta non pauca præscripsimus in superioribus, & extant apud omnes Practicos.

3. Nervorum vitiosorum curatione

XVII. 3. *Nervorum* Affectus graviores attigimus quodammodo hinc inde, ac ex passim dictis eorum Curatio non ita difficilis erit ei, qui unum aut alterum adjunget Practicum egregium.

4. Spirituum Animaliũ læsorum curatione

XVIII. 4. *De Spirituum Animalium torpore corrigendo*, aut *conturbatione* sedandâ egimus quoque in superioribus.

5. Cerebri vitiati correctione.

XIX. 5. *Cerebri ac Cerebelli graves affectus*, *Apoplexiam* puta, & similes affectus notabiles infra tractabimus ex professo.

6. Animi motuũ sedatione.

XX. 6. De *Animi Motibus*, hosque graviores consequente *Mentis conturbatione* paucis actum est in paulò antecedentibus capitibus.

Irritatio ob nervi puncturam citò curanda.

XXI. *Irritatio externa ob Nervi puncturam*, *in Convulsione* hinc brevi consequente, confestim curanda, cùm sit affectus acutissimus & maximè periculosus: de quo videantur Chirurgiæ scriptores & in specie Paræus.

Eadē ab Osse fracto vix curabilis. XXII. Eadem *Irritatio ab Osse fracto* facta vix curabitur, nisi aut ritè repositis fragmentis, aut iisdem serrâ, vel aliter ablatis.

Ab acribꝰ humoribus curāda tēperādo & evacuando. XXIII. *Irritatio ab acribus in corpore productis humoribus*, *aut assumptis qualibuscunque* curabitur *temperando evacuandove illa acria*, & *demulcendo partes affectas, sopiendove ipsum sensum* per medicamenta sæpiùs enarrata.

XXIV. Atque sic Functionum Animalium læsionibus generaliter propositis, pergimus ad earundem, & quidem præcipuarum, particularem historiam, initium faciendo ab Epilepsiâ.

Caput XX.

De Epilepsiâ.

Epilepsia affectus notabilis. I. Cum Epilepsia affectus sit, qui spectatores omnes non parùm turbet, & in sui admirationem trahat, ipsisque Medicis plurimùm negotii facessat, operæpretium erit, eundem accuratè examinare, ut, quantùm in hac communi humanæ mentis caligine licet, facem aliquam abstruso illi affectui elucidando accendamus.

II. Describemus proinde mox in limine suis coloribus, quibus in sensus adstantium externos se prodit, hunc affectum mirabilem.

Unde ita vocetur. III. *Epilepsia* vocatur, quòd plerumque subitò ac quasi ex insidiis hominem nihil minùs cogitantem, aut sibi metuentem apprehendat; nec tantùm aliquâ sui parte, ast secundùm omnes primarias ipsius functiones hominem apprehendat & corripiat.

Symptomata. 1. Sensuum externorū abolitio. IV. Nam 1. *Sensus externi omnes, in* gravi præsertim Epilepsiâ, *tolluntur & abolentur*: ita ut Epilepsiâ correpti durante paroxysmo nihil videant, nihil audiant, nihil olfaciant, nihil gustent, nullam duritiem tangant, nullum ardorem sentiant; quamvis ad extremum corrumpantur, & vitientur ab objectis destruentibus omnia sensuum externorum organa, unde videas non rarò Epilepticos in Ignem incidentes magnâ sui corporis parte comburi, quinimò ad mortem usque, idque absque ullo sui sensu; nisi à paroxysmo excitati tum demùm noxam suis sensoriis illatam incipiant sentire, ac de dolore & molestiis conqueri.

2. Sensuum internorū cessatio. V. 2. *Sensus interni omnes itidem cessant* & *videntur aboliti*, postquàm nullam ullius functionis ab illorum ullo exercitæ memoriam testati sunt unquam Epilepsiâ gravi correpti ægri.

VI. Quibus prætereà non idem accidit, quod dormientibus; quibus in somno haud infrequenter contingunt somnia; quorum si non omnium, quorundam saltem meminisse solent plerique somniantes jam à somno iterum excitati; cùm nihil talis obveniat Epilepticis.

3. Ut & Affectuū. VII. 3. *Animi motus & Affectus* itidem in Epileptico insultu *cessare atque aboleri*, eadem ratio suadet.

4. Corporis motus animalis vitiatus. VIII. 4. *Corporis motus omnis, animalis præsertim & voluntarius*, in Epilepsiâ *plurimùm afficitur*, non, uti de sensibus & Animi Affectibus dictum, sui abolitione, verùm & *Auctione & Perversione*.

Duobus modis. IX. Utique duobus modis læditur animalis in Epilepsiâ motus; 1. quidem & præcipuè Perversione, ac inordinatione. 2. Vehementiâ & Augmentatione.

Vel potius tribus. X. Quinimò si libeat exactissimè Motûs animalis læsiones in Epilepsiâ observabiles expendere, tribus modis illum labefactari comperiemus.

1. Inordinatus. XI. Nam 1. *inordinatus* observatur partium motus.

2. Interruptus. XII. 2. Non rarò hîc aut ibi *interruptus*, & mox iterùm excitatus: quæ duo spectant motus qualitatem & perversionem.

3. Impetuosꝰ, & vehemēs. XIII. 3. *Impetuosus & vehemens validusque* notatur, adeò ut vix ac ne vix quidem impediri queat plerumque etiam à fortissimis quibusque eum tentantibus.

In quibꝰ consistat convulsivꝰ motꝰ. XIV. Atque in *hisce tribus consistit convulsivi motus natura & essentia*: quæ omnia solicitè perpendenda sunt iis, qui in Epilepsiæ naturam & causas veras penetrare volent.

Respiratio læsa. XV. Nec tantùm Motus purè Animalis & voluntarius læditur in Epilepsia, verum insuper ex naturali & animali mistus, unde videas non rarò ipsam *Respirationem* quoque cohiberi, aut cum difficultate obiri.

Excretio Alvi & Urinæ. Ut & Seminis. XVI. *Sed & alvi excrementa*, ut & *Urina* non infrequenter excernuntur in paroxysmo Epileptico.

XVII. Quinimò nonnunquam ipsum *semen* in quibusdam effunditur.

Sudoris eruptio. XVIII. *Sudor* etiam non rarò in quibusdam erumpit, cum totius corporis æstu.

Spuma ex ore & naribus. XIX. Plerumque autem *ex ore & naribus spuma* emanat.

XX. Atque hæc sunt primaria, quæ in Epileptico paroxysmo observari solent, symptomata & functiones læsæ.

Per paroxysmos reditus. XXI. Solet enim *per paroxysmos redire hic affectus, & quandoque unico duntaxat* ad salutem & sanitatem, aut mortem *terminari* paroxysmo.

Homines sanos ab Insultu Epileptico mori. XXII. Non est enim infrequens, homines pro sanis habitos, etiam nulla externa dignoscibili causa concurrente, Insultu corripi Epileptico, eoque nec præviso, nec expectato; atque eodem, ubi vel diutiùs protrahitur, vel saltem vehementiùs exagitat, spiritus animales conterendo & consumendo, Cordisque motum necessarium impediendo, aut respiratione læsa Cordis Internum Ignem ad sui suffocationem cogendo, interimi & examinari.

Epilepsiā lethalem diversimodè homines corripere. XXIII. Accidit autem talis Epilepsia lethalis nunc Vigilantibus, nunc Dormientibus; nunc hilaribus, nunc mœstis; quæ omnia essentiam ipsius indagantium admirationem augent, & consternationem.

In quibusdam post unicum paroxysmum cessare. XXIV. Uti autem quibusdam primo sui paroxysmo lethalis contingit Epilepsia, sic alios unico graviori vel leviori duntaxat affligit, & postmodùm cessat, uti hoc non infrequens est Infantibus ante dentium vel Variolarum eruptionem; & Virginibus ante mensium effluxum.

In aliis sæpius recurrere. XXV. Præter quas semel duntaxat ægros exagitantes Epilepsias, aliæ quoque occurrunt frequentiores multiplicibus paroxysmis eosdem ægros affligentes, & *nunc brevioribus, nunc longioribus intervallis recurrentes.*

Aliquando alium affectum habere comitem.

XXVI. *Agnoscunt* autem *Epileptici* illi subinde *recurrentes paroxysmi aliquando alium affectum comitem, quem consequuntur, ejusque Symptomata existunt*; Sic familiaris est in hisce regionibus Epilepsia infantes plerosque excrucians, & non paucos enecans; cui comes; imò causa existit bilis æruginosa, acidumque spirans, cum alvi fluxu plerumque conjuncta. Sic vermibus non rarò debentur insultus Epileptici. Sic vulnera gravia, capitis præsertim, comites nonnunquam habent paroxysmos Epilepticos, eosque sæpenumerò lethales.

Aliquando nullum.

XXVII. Accidit autem quandoque, ut *nulli alii affectui noto debeantur recurrentes subinde insultus Epileptici*, nunc frequentiùs, nunc rariùs ægros affligentes, nec minùs tamen graves, aut curatu difficiles. Qui causam agnoscunt, nihil mali, præter Epilepsiam, quod saltem observari queat, homini afferentem.

Epilepsiæ differentia à Symptomatibus.

XXVIII. *Primaria Epilepsiæ differentia* sumitur *à Symptomatum tam præsentium & paroxysmum quemvis comitantium, quàm eundem insequentium, aut post ipsum remanentium vehementiâ majore vel minore*, cùm ejus ratio summa in Medicinâ faciendâ haberi debeat.

Hæc quò vehementior, eò Epilepsia periculosior. Ex quibus oriantur maxima Epilepsiæ damnum.

XXIX. Utique quò vehementioribus comitata Symptomatibus ægrotantes infestat Epilepsia, eò plùs ipsis incumbit & vitæ & sanitatis amittendæ periculi; & vice versâ.

XXX. Cùm autem omnium Symptomatum vehementia ab inopinato insultu, adeóque *casu graviori*; hinc & à *concussione, atque agitatione membrorum externorum*, Capitis, & Artuum tam superiorum, quàm inferiorum; ac *denique à contorsione membrorum reliquorum*, oculorum puta, linguæ, oris sive maxillarum, Diaphragmatis, sphincterum & similium, desumi debeat, facilè patet, quot noxæ, quot damna homini ab Epilepticis insultibus impendeant.

1. In casu inopinato.

XXXI. Quoties namque 1. *in recurrentibus* sæpiùs paroxysmis Epilepticis *casus fit inopinatus*, fieri potest, ut quis ex alto decidens, illo ictu & casu mox pereat, aut in multa mala incidat: aut foco assidens, in Ignem prolapsus graviter uratur, & nemine præsente una pluresve partes ad internecionem quandoque comburantur, aut saltem turpiter defœdentur, uti ejus rei infinita occurrunt in praxi exempla.

2. In vehementi capitis concussione.

XXXII. Quoties 2. *vehementer concutitur caput*, & præsertim *saxis* alliditur, uti illis accidit, qui per plateas Epilepsiâ corripiuntur, aut aliàs in pavimentum corruunt; nec mollia quædam in tempore capiti substerni possunt pulvinaria; toties gravissima mala sequi posse observamus quotidie, neque enim contusiones duntaxat, aut vulnera capiti infliguntur, verùm quandoque graviores affectus, Apoplexia puta, consequuntur.

Ut & artuum.

XXXIII. Quoties *artus simili ratione concutiuntur vehementissimè*; toties fracturæ ossium, aut aliàs contusiones & vulnera gravia concitari, quotidiana evincit experientia.

3. In Oculorum vehementi contorsione.

XXXIV. Quoties 3. *Oculi vehementissimè contorquentur*, Strabismus quibusdam, & aliis alius visûs defectus consequi & permanere solet.

Ut & Oris.

XXXV. Quibus *os vehementer distrahitur*, aliquando Oris contorsio & Spasmus remanet.

In Maxillæ concussione.

XXXVI. Quibus *Maxillæ vehementer* concutiuntur, aut dentes collisi confringuntur, aut lingua, uti frequenter intercurrere solet, graviter læditur & subinde amputatur.

In Linguæ convulsione. Insultus Epilepticus sequitur Amentia & debilitatos sensus Internos.

XXXVII. Quibus *lingua vehementiùs convellitur*, subinde loquela remanet vitiata.

XXXVIII. Sed & *accidit nonnunquam*, ut maximè deplorandum Symptoma consequatur Insultus Epilepticos, *Amentia scilicet aut totalis, aut partialis*: unde plures videas, qui ex gravi hoc affectu inciderint in *Fatuitatem & Dementiam*; alios *quibus omnes Animi dotes, Internis sensibus se manifestantes, multum fuerint debilitatæ*: ut de sensibus externis, Animique affectibus nunc nihil dicam.

Ut & externos.

XXXIX. Observatum enim est, *Externos sensus non* parum fuisse in quibusdam labefactatos.

Nec non continuus mœror.

XL. Sed & reperti sunt quidam ab eodem malo in *continuum mœrorem* prolapsi.

XLI Atque hæc sunt præcipua ferè mala, quæ Epilepticos insultus consequuntur vehementiores.

Epilepsia levior aliquando.

XLII. Accidit autem quandoque, ut *non ita gravia observentur in ipsis* Epilepticis paroxysmis *Symptomata*, nec semper omnes aboleantur aut cessent tam interni, quàm externi sensus; unde *levior tunc vocatur illa Epilepsia.*

In utemis bus sensibus tam externis, quàm internis. Et variè corpus moventibus.

XLIII. Unde *videas quosdam videntes, audientes, aliisque sensibus externis* magis, minúsve valentes, ut & proinde internis.

XLIV. Quinimò videas quosdam *quadam loquentes, canentes, & quidem non voluntariè, verum inordinatè, interruptè, impetuosè*, simili planè ratione, quâ diximus cæteros cieri corporis motus: Unde alios videas *gesticulationes quoque non planè ingratas, ut & saltationes ac tripudiationes pati involuntarias & coactas*: uti cum admiratione non semel vidi.

Primaria Epilepsiæ differentia ab ejus vehementia. Proxima à loco affecto & foco.

XLV. *Primaria ergo Epilepsiæ differentia* & quidem meritò *desumitur ab ipsius affectûs vehementiâ majori vel minori*; unde majus quoque vel minùs naturali hominis vitæ, ejusve beatitudini periculum imminet.

XLVI. *Proxima*, & hæc quoque magni in Medicinâ faciendâ momenti *differentia petitur à loco primariò affecto, & foco materiæ Epilepticum* insultum excitantis: Unde quando *in ipso cerebro, aut capite fomes* ille contineri creditur, *Idiopathica* dicitur illa Epilepsia: Sin *extra caput* alibi coacervetur & generetur idem fomes, atque inde per intervalla deferatur ad cerebrum, atque paroxysmum excitet Epilepticum, *Sympathica & per Consensum facta* vocatur illa Epilepsia.

Epilepsia Idiopathica.

Eam aliquando præsentiri.

XLVII. Neque enim infrequens est Epilepticis, non tantùm *ex abdomine, ac frequentiùs* quidem *ex sinistro hypochondrio*; quin etiam *ab extremis artubus auram quasi & halitum* placidè ascendentem sentire, & tanquam mox secuturi paroxysmi Epileptici signum prævium ac certum animadvertere; quo signo dato, qui sapiunt, mox ita se componunt, ut minùs lædantur à membrorum capitisque concussione; aut saltem ut ita componantur, in auxilium vocant adstantes, qui huic malo assuefacti confestim suppetias ferunt ægrotantibus.

XLVIII. Quinimò accidit nonnunquam, ut

Et quidē aliquot ante paroxysmū horis.

aut aliquot ante paroxysmum horis ejusdem futuri præmoneantur ægri, & quidem *capitis præsertim gravitate, & non satis explicabili sensuum internorum conturbatione*, atque *apparente non raro adstantibus assuetis in ipsâ facie*, *& oculis maximè, constitutione peculiari, tristi ac perturbata.*

XLIX. Quoties autem *ab ipso ventre infimo* elevantur halitus Epileptici, accidit quibusdam, ut *ante paroxysmum sentiant in abdomine agitationem & molestiam itidem non satis explicabilem*; quam ferè comitatur aut mox excipit jam enarrata Capitis gravitas & molestia, itidem non satis (uti jam dictum) explicabilis.

Signa Paroxismū Epilepticorum indicantia magni usus in Praxi.

L. Hæc signa paroxysmum futurum indicantia & præmonentia usum insignem in praxi habere, tum ad locum affectum, hinc & fomitis naturam indagandam, tum ad incommoda è corporis vehementi concussione quovis paroxysmo recurrente præcavenda, nemo non videt.

LI. In illa proinde inquirendum est sedulò Medico ad Epilepticos vocato, & quidem ad Epilepticos statis, aut incertis etiam temporibus paroxysmum patientes, & recidivam.

Differētia considerabilis à causæ existentiâ aut absentiâ.

LII. *Differentia* itidem in praxi considerabilis *sumitur à Causæ in corpore humano existentia, aut absentiâ.* Nam accidit, ut *quandoque in ipso homine* lateat omnis Epilepsiæ causa; *quandoque sit externum duntaxat objectum gravem animi affectum, iram puta* vel *metum insignem* & quidem *inopinatum excitans*; quandoque utrumque, unde in dispositis ad Epilepsiam sæpe minimus tantum & inopinatus strepitus metum afferens paroxysmum excitat, dum latentem in corpore fomitem commovet & turbat. Quod tum magis evenit, quando ex metu ortum primum habuit Epilepsia, uti hoc frequentissimè accidere quotidiana testatur Experientia, & ejus notabile exemplum habuimus in Nosocomio publico.

Origo Epilepsiæ in ægro indaganda.

LIII. Unde, ut hoc nunc obiter moneam, multùm interest, ut prima affectûs hujus origo, prima causa Medico ægrum ex arte curaturo innotescat; ut sic causarum omnium concatenatio pateat, sine quâ Dogmaticè atque scientificè non curatur æger, dummodò curetur, verùm Empiricè atque forte fortunâ.

Differentia à durationis diuturnitate nō negligenda.

LIV. Occurrit adhuc differentia Epilepsiæ à durationis ipsius diuturnitate majori vel minori desumpta, in praxi Medicâ minimè negligenda; Difficiliùs utique curatur Epilepsia inveterata, quàm eadem nuper orta, nisi temporis tractu sponte facta sit lenior & blandior, quæ in principio adhuc erat ferocior: & quidem ob materiæ peccantis imminutionem, aut emendationem sponte vel casu factam.

Ut nec differētiæ aliæ à pluribus rebus petitæ.

LV. Differentiæ quæ petuntur ab ægrorum ætate, constitutione propriâ, sexu, vitæ genere, adeòque diætâ, Aëre, Alimentis, Somno & Vigiliis, Animi motibus, Corporis exercitiis consuetis, aut nuper assumptis Excretis & Retentis, Tegumentis & similibus, minimè sunt negligendæ, cùm & illæ in praxi lumen aliquod afferant. Ne tamen in hisce prolixiores videamur, si quid de singulis monendum occurrat, postmodum id præstabimus, & rectâ ad Ipsius Epilepsiæ causas eruendas pergemus.

Epilepsiæ causæ.

LVI. Putamus autem pleraque nunc enarrata plurimum ad latentem Epilepsiæ causam veram conferre posse, uti ex dicendis mox patebit.

LVII. Ut autem convenienti ordine & methodo in hac investigatione difficili procedamus à Functionibus in Epilepsiâ læsis faciemus indagationis nostræ initium.

LVIII. Diximus enim & Externos & Internos Sensus, ut & Affectus animi aboleri in gravi Epilepsiâ: Motum autem animalem inordinatum fieri, interruptum, & impetuosum.

Causæ abolitionis vel imminutionis sensuum externorū in quibus quærendæ.

LIX. Cùm ergo, ut ab externis sensibus incipiamus, illi in gravi Epilepsiâ aboleantur, in levi verò minuantur duntaxat; aut aliqui saltem aboleantur, reliqui minuantur: Causa hujus abolitionis, vel imminutionis & labefactationis quærenda erit vel 1. *in rebus externis*, *Objecto puta sensuum*, *Medio*, *aut Movente*; vel 2. *In sensuum organis sive sensoriis*, *oculis*, *auribus*, *linguâ*, *naribus*, &c. vel 3. *in spiritibus animalibus*, *aut illos deferentibus nervis*, *aut eosdem generantibus Cerebro ac Cerebello*; *aut materiam illis suppeditante sanguine per arterias Carotides ac Cervicales à Corde ad Caput delato*, *& forte aëre quoque per nares inspirato & ad Cerebrum quoque delato*: vel 4. *denique ab ipsâ Animâ ad sensationem supinâ, vel aliò abstractâ.*

LX. Hæc enim quatuor omninò & tantùm ad sensus externos ritè obeundos concurrere ac requiri, sum persuasus.

1. Non est in Objecto, vel Movente, vel medio.

LXI. *Abolitio autem sensuum externorum* in gravi Epilepsiâ, uti eorundem imminutio; aut partialis duntaxat Abolitio in leviori observabilis, proximè adscribi nequit 1. *Externis*, *vel Objecto*; *vel Movent*i, *vel Medio*; quandoquidem illa plerumque benè se habent, adstantium testimonio, qui cùm similiter Epilepsiâ non corripiantur; signum est, non externorum culpâ concitari proximè paroxysmum: verùm aliunde.

Non à terrore gravi.

LXII. Quamvis autem dixerimus in superioribus, accidere; imò accidisse non semel, *ut à Terrore gravi* excitata fuerit in quibusdam Epilepsia, cujus Exemplum luculentum habuimus anno superiore in Nosocomio publico, in muliere superioris pestis tempore vehementi metu & perturbatione perculsâ, & ad minimum tumultum, atque hinc ortum metum toties novum paroxysmum mox patiente: quamvis, inquam, primam sui originem timori vehementi debeat subinde Epilepsia, non sequitur tamen inde, priusquam omnes Epilepsiam comitantes functiones læsæ labefactentur, aliud intermedium non intercedere, quod proximè modò tam mirabili conturbet functiones tot simul læsas, quodque nunc quærimus.

Est enim ab Objecto distinguendus.

LXIII. *Metum autem & timorem gravem*, utpote Animi affectum ab externo objecto motum, ab ipso objecto distinguere omninò debemus, cùm inter objectum & Animi affectum varia intercedant, & 1. quidem Sensatio per sensus externos. 2. Imaginatio. 3. Ratiocinatio. 4. Judicium; & fortè 5. Memoria quoque, præsertim in recurrente sæpiùs paroxysmo: quas functiones omnes excipit tandem Animi motus & affectus.

LXIV. Quomodo autem ex animi affectu ita gradatim in nobis generato sequatur

Sensuum

Sensuum externorum hinc & internorum, imò Ipsorum animi motuum (etiam ab animi motu orta) *abolitio, ut & motûs animalis inordinatio, interruptio, & augmentatio*, postea dispiciemus.

LXV. Sufficiat eo exemplo nunc ostendisse, immediate ab objecto, ut & medio, atque objectum movente externo non pendere sensuum externorum abolitionem aut imminutionem in Epilepsiâ observabilem.

2. Nō est in Sensoriis.

LXVI. Sed nec 2. *à Sensoriis*, hoc est, sensuum organis pendet immediate eorundem abolitio Epilepticis sæpè tam noxia & lethalis. In quibus omnibus & singulis tale vitium, quod subitò illorum functionem aboleat, & mox reddat, ne per imaginationem quidem excogitare licet.

LXVII. Adde, quod *vitium rei* cujusvis ad hominis constitutionem & perfectionem concurrentis, & *Epilepsiam excitantis*, in *tali hominis parte* consistere debeat, quæ *non tantum sensibus externis ac internis*, *sed & animali motui inserviat*; cùm non sensus duntaxat, verùm animalis motus quoque, & quidem duplici modò læsus occurrat.

3. Nec in Animâ.

LXVIII. Sed nec 3. *Anima* adscribi debet aut potest proxima Epilepsiæ causa, quamvis enim, quod modò attigi, non minùs ad animalem ac voluntarium motum efficiendum, quàm ad sensus externos & internos, ipsosque animi motus concurrat Anima, & hactenus illam conditionem omninò requisitam obtineat; ad sensus tamen externos concurrit duntaxat, quatenus præsens atque attenta, & proinde peccare potest tantummodò quatenus aliò abstracta est, aut supina.

LXIX. *Supina* autem si fuerit ad sensus externos obeundos anima, non abolebuntur tamen ideò sensus; verùm fortiùs agente & sensoria afficiente objecto externo, mox excitatur & attentior redditur anima; quod tamen minimè contingit in Epilepsiâ; in quâ etiamsi graviter afficiatur, imò corrumpatur organum, nullum tamen suæ attentionis excitatæ signum exhibet anima.

LXX. *Aliò autem abstracta*, & imprimis exstatica si fuerit anima, qui summus est abstractæ animæ gradus, nullus corporis motus animalis observatur, verùm mortuorum instar immobiles jacent ægri, aut aliàs exstatici: cùm in Epilepsiâ motus observetur convulsivus.

LXXI. Ubi autem mediocris duntaxat contingit animæ abstractio, illa ab objecto graviùs & cum dolore sensorium afficiente mox retrahitur & revocatur ad munus suum intermissum; quod tamen minimè contingit in Epilepsiâ: Cujus proinde causam proximam concludimus nec Animam quoque existere.

4. Est in Animalibus spiritibus.

LXXII. Sequitur proinde 4. *ut animalibus spiritibus illam* culpam tribuamus; cùm ad sensus externos ac internos, ut & animi corporisque motus, & animales præsertim, necessariò concurrant: ac proinde communis functionum illarum omnium causa existant; quod modò desiderabamus.

Et quidē malè dispositis.

LXXIII. *Animalibus ergo spiritibus malè dispositis & affectis si adscribi debeant omnia Epilepsiam comitantia Symptomata*, videndum, *qualis sit illa spirituum animalium dispositio mala & vitiosa*, ut ab illâ tam gravia homini incumbant incommoda.

LXXIV. Priusquam verò animalium spirituum ad Epilepsiam producendam requisita vitia proponamus, imò ut faciliùs & clariùs eadem explicemus, præmittendæ videntur eorundem naturales dotes, ut ex ipsis probè notis ac perspectis eorundem defectus & vitia evidentiùs innotescant.

Animalium Spirituū dotes naturales.

LXXV. Inter *animalium spirituum itaque dotes naturales*, observavimus sequentes: & 1. quidem ut sint in corpore humano *Copiosi*: ne si *pauci* reperiantur, non sufficiant tam multis functionibus, quibus ministrant, ritè saltem obeundis.

1. Copia.

2. Puritas.

LXXVI. 2. Ut sint *Puri*: ne ab illis *inquinatis* inficiantur objecta cognoscenda, & perperam cognita judicentur perperam, sequaturque animi corporisque motus vitiosus.

3. Continuitas.

LXXVII. 3. Ut sint *Continui*: ne illis *divulsis* interrumpatur, adeoque corrumpatur functio quævis per ipsos obiri solita.

4. Mobilitas.

LXXVIII. 4. Ut sint *Mobiles*, ne illis *torpentibus & immobilibus*, cessent functiones ab ipsis absolvendæ.

5. Tranquillitas.

LXXIX. 5. Ut sint *Sedati*, ac proinde Animæ morigeri; ne illis turbatis dominari nesciat, aut frustra dominetur Anima.

Animales Spiritus in Epilepsiâ peccare continuitate & conturbatione.

LXXX. Cùm autem in Epilepsiâ cessent atq; aboliti sint sensus tam interni quàm externi; motus autem animalis sit inordinatus, interruptus & impetuosus, sive violentus; *nec copia, nec puritate, nec mobilitate peccare spiritus animales Epilepsiæ causam* patet; verùm *continuitate* atque *conturbatione*.

Unde interrupt° & inordinatus motus.

LXXXI. *Ob vitiatam* enim spirituum animalium *continuationem interrumpitur* subinde, fitque *ob* eorundem *conturbationem inordinatus* animalis motus; ob spirituum autem *copiam* nunc in hos, mox in illos musculos delatam sequitur subinde *contractio violenta & potens*.

Ob copiā contractio violenta.

Cur Sensus cesset.

LXXXII. *Ob* eorundem autem *spirituum ad sensuum organa cessantem amandationem* cessare & aboleri videntur sensus externi omnes, hinc & interni.

Proxima functionum læsarum causa.

LXXXIII. Adeò ut *proxima læsarum primariò in Epilepsiâ functionum causa* sit *Animalium Spirituum à sensoriis aversio*, sive amandationis naturalis ad ipsa defectus; atque *ad motus organa interruptus, inordinatus, conturbatusque, ac vehemens motus*.

Animalium Spirituum vitia ūdè. Vehementer moti spiritus quid producant. Quid æqualiter moti. Quid cōturbati. Cujus naturæ sit id, quod Epilepsiis insultum exdat.

LXXXIV. Unde autem hæc animalium spirituum vitia pendeant, & producantur, arduum erit demonstrare: Ut interim in re abstrusâ & difficili, quid verò maximè simile videatur, proponamus, observandum 1. *quoties in violento animi, corporisve motu commoventur vehementer spiritus animales, toties imperfectiùs obiri sensus externos, hinc & internos*: unde hoc deduco, *ad sensus utrosque placidum & æqualem requiri animalium spirituum motum*, non verò impetuosum & turbatum, atque *à conturbatione spirituum animalium motu aboleri in Epilepsiâ sensus omnes, tam internos, quàm externos*; accedente forsan *eorundem spirituum ad motus organa duntaxat propulsione*.

LXXXV. Observandum 2. *cùm interruptus, inor-*

inordinatus, & *violentus ac fortis accidat Epilepticis animalis motus*, *Id*, *quod animales spiritus ad insultum Epilepticum excitandum disponit, vim habere* 1. *divellendi eorum continuitatem*; 2. *commovendi eosdem vehementer*, *adeoque ipsos agitandi, conturbandi*, ac inordinatè, & quandoque impetuosè quaquaversum propellendi.

Spiritus Animales proxime accedere ad Spiritum Vini.

LXXXVI. Unde si quis & naturalia & artificialia omnia examinaverit accuratiùs, & inter se contulerit exactiùs, agnoscet 1. *spiritus animales vini spiritui & aliàs ardenti omni accedere proximè.*

Causa Epilepsiæ remotior sensibus quodammodo manifesta.

LXXXVII. 2. *Aliquo modo sensibus externis se patefacere & manifestare Epilepsiæ causam remotiorem*, uti hoc accidit præsertim in recens natis infantibus, in quibus alvi fœces virides & acres *aciditate tam potenti dotatæ reperiuntur*, *ut nares quoque afficiant vehementer*: ut nunc, quæ de variolarum causâ protuli, silentio prætercam, ante quarum exortum nonnunquam unus pluresve insultus Epileptici observantur præcedere.

Antiepileptica sale lixivo fixante prædita.

LXXXVIII. 3. Agnoscet Idem Investigator accuratus *pleraque Antiepileptica*, *Specifica dicta*, *Lixiviosò sale fixo*, *fixante saltem esse prædita.*

Causa Epilepsiæ remotior spiritus acid. volatilis.

LXXXIX. Ex quibus omnibus & similibus ex praxi desumendis concludo, *Causam Epilepsiæ remotiorem*, & animales spiritus ad paroxysmum producendum disponentem *esse Spiritum acidum volatilem.*

Spiritus Acidi differentia & proprietates.

XC. *Spiritum* dico *acidum*, & quidem *volatilem*; atque ideò *minus acrem*: *quò enim fixior est acidus spiritus, eò existit acrior*; *quò volatilior, eò blandior*: ast vice versâ *quò volatilior* existit idem spiritus, eò *celerius operatur*; *quò fixior*, eò *segnius*: quæ probè notasse juvabit eos qui per Chymiam in Naturæ penetralia penitiùs penetrare gestiunt.

A quo fiat volatilis.

XCI. *Volatilis autem fit acidus spiritus ab admisto ipsi spiritu volatili*, cujus ope faciliùs jungitur spiritibus animalibus, illosque exinde ab invicem disjunctos commovet, turbat & conturbat, & quidem ratione suæ mistionis, de quâ egimus in superioribus.

Vera & adæquata Epilepsiæ causa.

XCII. Suspicamur ergo & tantùm non opinamur, *Veram & adæquatam Epilepsiæ omnis causam esse Spiritum acidum volatilem quacunque demum in parte generatum*, *coacervatumve*, atque *inde ad Cerebrum delatum*, *spiritibus animalibus junctum ipsos divellentem*, *impetuosè commoventem*, *ac proinde à blando*, *continuo*, *ordinato*, & *voluntatis imperio subjecto motu ad interruptum*, *inordinatum*, *conturbatum*, *impetuosum & violentum deducentem.*

XCIII. Hanc autem esse spirituum animalium in Epilepsiâ omninò affectionem confirmat levior Epilepsia; in qua uti sensus externi imminuuntur & obtenebrantur duntaxat, aut quidam saltem abolentur, reliquis offuscatis tantùm; sic motus convulsivus blandior fit, & ipsa musculorum contractio minùs violenta.

XCIV. Idem confirmare videtur Epilepsia nonnunquam à gravi terrore concitata: *in omni enim metu & mœstitiâ dominatum in corpore nanciscitur & augetur spiritus acidus*; cui ob concurrentem tunc animalis motus tarditatem aut defectum copiosior immiscetur *spiritus Volatilis*, *eundem spiritum acidum iisdem volatilisans.*

XCV. Inventâ Epilepsiæ, sive Spirituum animalium malè dispositorum functiones varias in Epileptico paroxysmo lædentium, causâ proximâ, Spiritu puta acido volatili; proximum est, ut ad ejusdem pergamus curationem.

Instantis Paroxysmi signa.

XCVI. Huic tamen præmittemus subinde observabilia instantis, ingruentisve paroxysmi signa, utpote quæ Medicum præscire juvat.

1. Extremorum frigus.

XCVII. Sunt autem illa 1. *Extremorum frigus*, nulli rei, quàm acido spiritui & quidem volatili commodiùs adscribendum.

2. Visus turbatus & obscurus.

XCVIII. 2. *Visus turbatus & obscurus*, aut aliàs quocunque modò sine causâ evidenti vitiatus: ut & quandoque *Splendores*, *Iridis ad instar oculis obversantes*, agitatos animales spiritus manifestantes.

3. Odor fœtens.

XCIX. 3. *Odor fœtens* sine causâ manifestâ vel externâ nares petens.

4. Tinnit. aurium.

C. 4. *Sonus & Tinnitus* aures verberans.

5. Vertigo

CI. 5. *Vertigo*, & *Capitis versatio*, *gravitasque*, *cum vel sine ejusdem dolore.*

6. Membrorum quassatio

CII. 6. *Tremor & membrorum omnium incerta & inordinata quassatio*, palpitatio, & agitatio.

7. Linguæ motus tremulus.

CIII. 7. *Linguæ peculiaris motus tremulus* & inordinatus, ac cespitans, ad balbutiem aut temulentiam vergens.

Memoriæ labefactatio & mentis conturbatio.

CIV. 8. *Memoriæ labefactatio*, & *Mentis conturbatio inexplicabilis*: quam animadvertunt, non satis assequuntur ægri.

9. Tristitia, lætitia

CV. 9. *Tristitia inopinata & gravis quandoque lætitia & risus absurdus.*

10. Aura assurgens.

CVI. 10. Aliquando *Aura ab aliquâ parte sensibiliter assurgens & caput petens.*

CVII. Atque hæc ferè sunt primaria instantis & mox invasuræ Epilepsiæ signa.

Signa in graviori epilepsia.

CVIII. *In graviori* autem, uti jam dictum, *sensus externi omnes*, *ut & Interni cessant & abolentur*; *Motus* autem *animalis inordinatus*, *interruptus & vehemens contingit*, unde corruit æger, partesque externas validè concutit, ac non rarò graviter lædit.

In leviori.

CIX. In *leviori* verò paroxysmo *nec toto corpore convellitur semper*, *nec corruit*, quin aliquando *quædam duntaxat concutiuntur partes*, *caput*, *oculi*, *manus*, *pedes*, *os*, *nunc plures*, *nunc pauciores*: aliquando *sedet*, *stat*, vel *discurrit æger hinc inde*, aliquando *vociferatur*, vel *canit*, uti hoc non semel, in eâdem tamen ægrâ, meis sensibus percepi, & nuper retuli; aliquando *vident & audiunt* in medio paroxysmo, eademque referunt postmodùm, in quibus *Internos sensus* adeoque *Memoriam permanere patet.*

Epilepsiam esse grave malum. Quando gravius.

CX. Qui functiones in omni Epilepsiâ læsas & labefactatas perpenderit, pro difficili gravique malo habebit Ipsam.

CXI. Quò autem plures functiones simul læsæ fuerint, eò gravius erit malum.

Quando periculosius.

CXII. Quò vehementiùs, graviusque læsæ fuerint eædem functiones, eò periculosius quoque censendum veniet idem malum.

Quando curatu difficilius.

CXIII. Quò diutius duraverit malum, si in eâdem perstet vehementiâ, eò curatu erit difficilius.

CXIV. Sed & hæreditaria curatu erit difficillima.

CXV. Quò diutiùs protrahitur paroxysmus, eò gravior censendus.

In curãdi methodo Autores differre.

CXVI. Cùm variæ ab Authoribus variis assignentur Epilepsiæ causæ, non mirum est, si in ipsa curandi methodo & ratione non satis conveniant.

Epilepsia pro affectu incurabili habita.

CXVII. Conveniunt autem & idcircò minùs, quòd rariùs curatos videas Epilepticos, ac proinde pro affectu penè incurabili habeatur Epilepsia.

CXVIII. Quòd si certa & quotidiana foret Epilepsiæ curatio, innotuisset faciliùs ipsius causa vera, & generandi modus verus.

Pro varia ejus causa curatio variè instituta.

CXIX. Prout ergo unusquisque hanc aut illam Epilepsiæ agnovit causam, hanc aut illam affectam in in ipsâ partem, sic & Curationem Ipsius instituit diversam. Unde alii humorem pituitosum Cerebri ventriculos quadantenus obstruentem pro causa Epilepsiæ habentes, illi imprimis corrigendo & educendo incubuerunt.

CXX. Qui verò humorem, vaporemve acrem Cerebri membranas vellicantem pro verâ Epilepsiæ habuerunt causâ, illi temperando & emendando insudarunt maximè.

Medicamenta specifica usu comperta.

CXXI. Plerique tamen commendarunt Medicamenta Specifica dicta, & usu comperta; utpote à quibus quandoque curatos Epilepticos sola docuit Experientia, nulla invenit Ratio vel Ratiocinatio.

Cur vera non inventa fuerint medicamenta.

CXXII. Cur autem verà non invenerit medicamenta ratio, puto factum, quia plerique Veterum mancipia existentes, satis esse putarunt, si dictis ipsorum crederent, quamvis an vera forent, ignorarent.

CXXIII. Unicuique autem suæ opinionis probationem ac defensionem commendans, Ego meam sententiam & Rationi, & Experientiæ conformem conabor demonstrare.

Antepileptica Medicamẽta Autoris sententiã confirmare.

CXXIV. Fiet autem id imprimis, si ostendero, pleraque Antepileptica dicta & aliquando saltem in Epilepsiâ curanda utilia reperta confirmare meam de Epilepsiæ generatione, ipsiusque causarum concatenatione opinionem; & hinc deductam remedii Epileptici veram & requisitam qualitatem.

Epilepsiæ causa & remedium.

CXXV. Dixi enim in superioribus, arbitrari me Epilepsiæ Causam esse *spiritum acidum, eumque volatilem* spiritus animales dispescentem & conturbantem: Remedium autem ipsi futurum *salem lixiviosum vel fixum, vel volatilem quidem, ast simul fixantem*; atque alterutrum observari in plerisque Antepilepticis medicamentis.

Medicamenta Antepileptica. Ruta.

CXXVI. Hoc ut nunc demonstrem, ordine percurrenda sunt mihi celebratissima in hunc finem medicamenta.

CXXVII. Primum locum occupet *Ruta tàm hortensis, quàm sylvestris*, sale volatili acri & mordicante, adeoque convenienti spiritus acidi correctorio turgens.

Polium montanũ.

CXXVIII. Secundum locum habeat *Polium Montanum*, volatili sale itidem abundans.

Pæonia.

CXXIX. Sed non prætereunda 3. loco *Pæoniæ radix*, & ipsius *Semen*; quamvis hactenus nihil grandis ab Ipsis sæpissimè à me usurpatis viderim præstitum.

Valeriana. Dẽtaria.

CXXX. Plus tamen tribuendum puto 4. *Valerianæ sylvestris* & *Dentariæ* radici, sale itidem volatili abundanti.

Flores Liliorum Convallium & Tiliæ.

CXXXI. Nec prætereundi 5. *Liliorum Convallium*, & *Tiliæ flores*, sale volatili turgentes & spiritu.

Squilla.

CXXXII. Sed nec omittenda 6. *Squilla*, cujus *Acetum & oxymel* Infantibus Epilepticis auxilio fuisse novimus, & acrimoniâ sua salem suum volatilem manifestare nemo negabit in arte peritus.

Viscum quernũ.

CXXXIII. Laudatur 7. *Viscum quernum*, ut & in *Tilia* vel *Corylo* natum, ob eandem rationem utile.

Lignũ Corylinum. Buxinũ.

CXXXIV. Inter *Ligna* commendantur 8. *Corylinum*, Heraclei nomine à Rulando tectum, ut & *Buxinum*: quorum destillatum oleum celebratur, & utile comperitur, sale abundans volatili.

Tartarũ.

CXXXV. Ad plantas referendum 9. *Tartarum*, cujus *spiritus* meritò commendatur inter Epileptica; licet illum longè superet qui ex *ipsius paratur sale*.

Cranii Humani Spiritus & Sal Volatile.

CXXXVI. Sed nec 10. ex animalibus parata desunt Specifica Epileptica, & quidem meritò laudatur *Spiritus & Sal volatile Cranii humani*.

Vi & Cornu Cervi.

CXXXVII. Huic 11. proximè accedit *Spiritus & Sal Volatile Cornu Cervi*.

Ungula Alcis. Coagulũ Leporis. Stercus Pavonis. Apri vesica & urina. Hirundo. Pica.

CXXXVIII, Ac 12. *Ungula Alcis*: ut nunc sileam *Coagulum Leporis*, *Stercus Pavonis*, *Apri vesicam cum urinâ in furno siccatam*; imò integras *Hirundines & Picas*, &c. In quibus omnibus Sal figens occurrit copiosum.

Castoreũ.

CXXXIX. Non possum quin ferè neglectum & præteritum à me 13. memorem *Castoreum*, excellens in omnibus capitis affectibus remedium, & volatili sale turgidum.

Coralliũ.

CXL. Inter Marina commendatur 14. *Corallium*: Sale fixo & fixante constans.

Succinũ.

CXLI. Ut & 15. *Succinum*, & Sale suo volatili, & oleo celebratissimum & utile: ut & fumo in in paroxysmo.

Iaspis. Smaragdus. Chelidonius.

CXLII. Laudantur quoque aliquot in Epilepsiâ curandâ *pretiosi Lapides*, *Iaspis*, *Smaragdus*, & *Chelidonius*: quos omnes, sale abundare norunt Chymici.

Cinnabaris Nativa.

CXLIII. Claudat Epilepticorum phalangem *Cinnabaris nativa*, Magno Cratoni Epilepsiæ Magnes vocata, & quidem meritò; cujus acidum spiritum figendi vis eximia Artis peritis non est ignota.

CXLIV. Quibus primariis Epilepsiæ unquam curatæ remediis, ut alia perpaucis adhucdum nota silentio nunc prætereàm, spiritum acidum volatilem figendi vi præditis non parùm confirmari intelligis meam de causa Epilepsiæ opinionem.

Medicamẽta Sale figente & volatili constãtia in Epilepsiã optima.

CXLV. Unde omnibus & singulis Auditoribus meis, Expertus loquor, unicè commendo, *ut undecunque parata medicamenta quærant sale figente atque imprimis volatili quoque constantia*, & tunc optima quævis *in Epilepsiæ curâ sibi* spondeant.

Primariã eam curãdi partẽ.

CXLVI. Atque in hoc unico primariam Epilepsiæ curandæ partem consistere certò sibi persuadeant.

CXLVII.

CXLVII. Videamus interim an præterea aliquid agendum, & quo successu. Solent enim Practici plerique & Venæ sectionis, & Vomitionis, & Purgationis, & Sudoris, & Frictionis, & Fonticulorum, & Setaceorum facere mentionem.

Quid præstet Venæ-sectio.

CXLVIII. *Venæ-sectionem* quod attinet, ab ipsa morbifica causa, spiritu acido & volatili, illam non indicari, nemo non videt; unde si aliquando in Epilepticis cum commodo instituta fuit Venæ-sectio & sanguinis eductio, factum id est, ob sanguinem simul redundantem, aut aliàs ardentiorem, motuve concitatiore præditum.

CXLIX. Quoties proinde Epilepticos simul infestat Sanguinis redundantia, vel incendium, vel motus violentus, toties cum successu felici venam secari, & sanguinem loco convenienti emitti posse arbitror.

Quid Vomitio.

CL. *Vomitûs concitationem* rariùs in Epilepticis locum habere puto, nisi in ventriculo, aut Intestinis ventriculo vicinis hæreant humores peccantes, & imprimis Epilepsiam producentes, atque illi sursum viam affectantes: quo casu in facilè vomentibus cum notabili utilitate vomitoria exhiberi posse autumo; quòd si difficulter vomant ægri, aut sursum non affectet viam humor noxius, frustra imò perperam fatigantur ægri vomitoriis.

Quid Purgãtia.

CLI. Eadem ferè ratio est *Purgantium & per alvum humores educentium medicamentorum*; quæ minimè sunt exhibenda ægrotis, nisi ubi cacochymia in ipsis regurgitat, nec corrigi potest commodè, verùm educi desiderat.

CLII. Quoties autem nec magna quantitas urget humorum noxiorum, nec illorum qualitas à mediocritate multùm recessit, satiùs est à Purgantibus supersedere, & solis alterantibus illos emendare.

CLIII. Ubi autem nulla spes est humores noxios vel diætâ, vel alterantibus superare, satiùs est in tempore illos educere, quàm procrastinando in plures morbos incidere.

CLIV. Purgantia autem pro peccantium humorum diversitate præscribenda sunt varia, & pro ægrorum affectionibus forma varia.

Quid Diuretica & Sudorifera.

CLV. Idem planè judicandum est de *Diureticis & Sudoriferis* medicamentis, utpote quæ nullum per se usum afferunt Epilepsiæ; ni simul sint figentia humorem acidum volatilem, & tunc non expellendo, sed alterando id præstent & conducant.

Quid Frictiones.

CLVI. *Frictiones* in parte fomitem ad caput amandantem excitatæ, dum exitum ipsi parant per poros transpirando, apprimè convenire puto: Epilepsiam tamen per se curare non existimo.

Quid Ligaturæ.

CLVII. *Ligaturas* quoque ascendenti aliræ viam ad cerebrum nonnunquam intercludere ipsa testatur Experientia, licet Morbum non superent, paroxysmum tamen subinde præveniant.

Quid Fonticuli.

CLVIII. *Fonticulos* & imprimis *Setaceum* cum ægrorum commodo nonnunquam institui nemo Experientiæ auscultans negabit: Exitum enim parant humori noxio, ut effluat.

Quid Inunctiones.

CLIX. *Inunctiones* sine detrimento institui posse omnes norunt, & imprimis quando spiritum acidum volatilem figentia illis insunt remedia.

Medicamenta aptissima quænam

CLX. Præ cæteris autem medicamentis omnibus Epilepsiam curare apris sunt *Salia lixiviosa figentia, & præsertim ad volatilitatem deducta*, quò citiùs & penitiùs jungantur spiritui acido iridem volatili Epilepsiam patienti.

Paroxysmi curatio.

CLXI. *Ad paroxysmum ipsum citius solvendum solent quædam in aures insusurrari, aut inclamari, aut denique insufflari.*

CLXII. *Naribus* autem commodè *adhibentur spirituosa & acria*, id est *sale lixivioso volatilisato prædita*, quæ tantò plus præstabunt, quò *vim majorem habebunt simul figendi spiritum acidum volatilem*: qualia diligentibus Naturæ scrutatoribus non deerunt.

CLXIII. Atque sic Epilepsiæ tractationem brevem absolvimus; proximo capite Apoplexiæ examen instituere animus est.

CAPUT XXI.

De Apoplexiâ.

Apoplexia qualis affectus.

I. CUm non minus stupendus, sed & plerumque magis lethalis Affectus sit Apoplexia, quàm Epilepsia; & in multis cum ipsâ conveniens, non abs re me facturum putavi, si absolutâ Epilepsiæ tractatione Apoplexiæ generandi, curandique modum itidem traderem.

II. Apoplexia etenim non minùs quam Epilepsia ex insidiis & inopinato aggreditur homines, ipsosque subitò prosternit & plerumque simul enecat.

Ejus definitio.

III. *Est autem Apoplexia affectus, in quo attoniti stipitum instar jacentes stupent Ægri, nullo sensu vel externo, vel interno, nulloque motu animali puro superstite, verùm in totum abolito; ubi sc. gravis adest & urget Apoplexia.*

IV. In mitiore namque symptomata omnia sunt remissiora.

Convenientia cum Epilepsia

V. *In sensuum ergo abolitione convenit Apoplexia cum Epilepsia: In motûs autem læsione differt*, postquam in apoplexiâ idem abolerur, in Epilepsia convulsivus fit.

Symptomata. Similitudo cum Mortuis.

VI. Mortuis verò similes apparent Apoplectici, à quibus solâ respiratione, ac pulsu, ut & faciei colore distinguuntur.

Obliterata respiratio.

VII. *In gravissimâ autem Apoplexiâ obliteratur ipsa respiratio*, adeò ut vix observari queat, aut cum stertore in moribundis.

Pulsus inæqualis.

VIII. *Pulsus* itidem in gravissima Apoplexiâ *languidus apparet & parvus, celer tamen*; in minus gravi verò *plenior* existit & *satis validus*, semper tamen *inæqualis*.

Faciei color mutatus.

IX. *Faciei color* denique *parum à naturali statu recedit*, nisi quòd valdè læsâ respiratione *subinde intendatur*, & tandem *obscurior evadat*, qualis ferè observatur in strangulatis, cùm reverâ suffocentur tandem ægri.

Torpor & stupor

Obliterati omnes sensus.

X. *Non dormiunt* quidem verè Apoplectici, non omnes saltem, nec nisi qui à Narcoticis tales existunt, *Torpidi tamen stupent*: & quamvis fixis, patentibusque oculis nonnunquam adstantes intueri videantur, *non vident* tamen, *nec audiunt*, sed *nec usti*, *nec puncti* aliquid *sentiunt*, ullumve

ullumve cognitionis aut *Intellectionis* signum præbent.

Animalis motus labefactatus.

XI. *Animalis* quoque *motus* ita est in Apoplexiâ *labefactatus*, ut *membra* omnia *velut resoluta langueant*, & ab adstantibus *elevata & erecta* mox suo pondere rursus *concidant*.

Apoplexiæ diversitas. 1. Ratione vehementiæ majoris vel minoris.

XII. Apoplexia ergo *differt* 1. *ratione vehementiæ majoris vel minoris*. Nam aliquando omnia Symptomata sunt gravissima, & sensim perit æger; aliquando sunt mitiora, aggravatis duntaxat & torpidis, non planè abolitis sensibus; ac perseverante obscuro ex torpore motu, in quibus liberior quoque permanet respiratio, pulsusque validior; unde nisi novus accedat paroxysmus, sensim ad se redeunt & restituuntur, aut saltem Paralytici fiunt.

2. Ratione Causarum vel Internarũ vel Externarum. Hæc differentiæ maximi momenti Et quare Medico consideranda.

XIII. *Differt* 2. *Apoplexia ratione Causarum vel Internarum, vel Externarum.* Aliquando namque ab internis causis pendet Apoplexia, iisque nunc per se ac sponte agentibus, nunc ab externâ causâ motis: aliquando à solis causis externis, nullâ internâ causâ concurrente.

XIV. Hæc differentia cùm maximi sit ad medicinam ritè faciendam momenti, examinanda est accuratè.

XV. Utique à Medico præcaveri nequit Causa externa fortuita, Casus puta, Ictus & similia.

XVI. Ubi autem Interna est atque in corpore Apoplexiæ causa, & dispositio ad Apoplexiam producendam, Medici est omnia illa prænoscere atque in tempore emendare, atque sic Apoplexiam prævenire.

XVII. Potissima proinde ad Medicinam faciendam Apoplexiæ differentia petitur à Causâ Apoplexiam producente vel internâ vel externâ.

Apoplexia ab externa causa duplex. 1. A concussione capitis 2. A Narcosi.

XVIII. *Apoplexiæ ab externâ causâ* immediatè productæ *species* sunt ferè sequentes *binæ*, *à Concussione Capitis, vel Narcosi ortæ.*

XIX. Nam vel 1. ex Casu in caput, aut Ictu graviter Caput feriente excitatur non rarò Apoplexia, *à Capitis concussione orta.*

XX. Vel 2. *ex assumptis* perperam & nimiâ copiâ *Narcoticis* quibuscunque, Opio puta, Vino, Spirituve Vini, aliisve nimis sæpe Apoplexiâ corripi, & enecari observamus Ægros, ad Ipsam minimè dispositos.

Ab internis causis qui producatur Apoplexia.

XXI. Quemadmodum autem aliquando ab externis causis solis excitatur primariò Apoplexia; sic non rarò ab internis causis producitur eadem; atque illis aut seorsim ac per se agentibus; aut concurrentibus simul causis externis dispositionem in corpore præexistentem commoventibus & excitantibus; Aëre putâ frigido, & ventis præsertim turbato; Alimentis noxiis humores vitiosos in corpore solventibus & agitantibus; Corporis motu vehementiore humores malos commovente; ut & Animi affectu graviore, Irâ humores turbante, vel Metu, aut Mœrore summo, Iræ imprimis superveniente, & contrarium Humoribus motum conciliante, & similibus: etiam Ictu vel Casu etiam leviore, nec nisi ob præexistentem materiam noxio futuro.

Ejus signa: 1. Somnolentia.

XXII. Hanc *ad Apoplexiam dispositionem in Corpore præexistentem manifestant* 1. *Somnolentia, & perpetua in somnum propensio*: unde tales mox ubi quiescunt ac sedent, in somnum observes labi.

2. Capitis gravitas. 3 Sensuũ hebetudo.

XXIII. 2. *Capitis gravitas indolens.*

XXIV. 3. *Sensuum omnium, Internorum præsertim, hebetudo insueta*, cùm offuscatâ ordinariâ mentis alacritate.

4. Languor insolitus. 5. Oculi tumidi.

XXV. 4. *Pigritia & languor aliquis* in motu *insolitus.*

XXVI. 5. *Oculi tumidi* quasi, ut & *ipsorum vasa turgidula.*

XXVII. Ex quibus & similibus minantis Apoplexiæ signis de futuro periculo Ægros suos monet, & ut præveniatur, allaborat Medicus fidelis ac peritus; negligit autem inexpertus & idcirco nimis securus.

Ejus causa.

XXVIII. His ita præmissis, & fundamenti loco positis, videndum porrò, cuinam læsarum in Apoplexiâ quâvis functionum omnium adscribi debeat Causa.

Facilior inventu, quàm Epilepsiæ.

XXIX. Cùm autem ad Animalium functionum omnium, sensuum putâ externorum, hinc & internorum, ipsius quoque Animalis motûs Abolitionem tendat Apoplexia, faciliùs fortè illius causam communem reperiemus, quàm Epilepsiæ.

Quænã functionibus inserviant.

XXX. Ut autem id fiat, considerandum quænam omnibus illis functionibus præter animam inserviant Corporis Continentis, Contentive partes. *Functionibus* ergo *animalibus omnibus inserviunt* proximè tria. 1. *Anima.* 2. *Organa.* 3. *Spiritus Animales.*

Apoplexia ab Animalibus Spiritibus deducẽda.

XXXI. *Animæ* namque cur *adscribatur Apoplexia*, nulla ratio suadet. Organa sensuum & animalis motûs cùm sint planè diversa, ab illis læsis non pendebit Ipsorum in Apoplexiâ læsio & Abolitio: quæ proinde ab Animalibus Spiritibus erit deducenda.

Quænã Sensibus & Motui inserviãt.

XXXII. *Sensibus autem externis & Motui* inserviunt 1. & proximè *Spiritus Animales.* 2. *Nervi* per quos ipsi ad sensuum & motûs organa deferuntur. 3. *Cerebrum ac Cerebellum*, in quibus à reliquo sanguine iidem spiritus segregantur. 4. *Sanguis*, ex quo iidem secernuntur. 5. *Arteriæ tam Cervicales, quàm Carotides*, per quas à Corde ad Cerebellum & Cerebrum sanguis devehitur.

1. Animales spiritus bene constituti.

XXXIII. 1. *Animales Spiritus*, ubi de Epilepsiæ causis egimus, (cap. præced. §. 75. & seq.) diximus ad functiones animales ritè obeundas requiri 1. *Copiosos.* 2. *Puros.* 3. *Continuos.* 4. *Mobiles.* ac 5. *Sedatos*; adeóque Regenti Ipsos Animæ Morigeros.

Malè constituti.

XXXIV. Abolebuntur proinde Functiones animales, à Spiritibus animalibus perfici solitæ, ipsorum culpâ, quoties *vel* 1. *desunt & deficiunt*, vel 2. *desinunt esse Continui*, vel 3. *sunt Immobiles*, vel 4. *Conturbati*: neque enim ad motum *puritatem* aliquid conferre putamus, uti ad sensum.

Ob defectum.

XXXV. *Deficiunt spiritus animales, non per se*, verùm quia non separantur à sanguine, Ipsius sanguinis aut Cerebri, Cerebellique culpâ.

Sanguinis culpâ.

XXXVI. *Sanguinis culpâ*, si is non deferatur ad Cerebrum vel Cerebellum; ruptis sc. arteriis Carotidibus aut Cervicalibus, ex gravi casu, vel Ictu, vel vulnere, aut iisdem interclusis vinculo, eas namque obstrui aut comprimi non puto.

Vel Cerebri.

XXXVII. *Cerebri, Cerebellique tantùm vitium*, permanente in vitâ homine, excitari posse, ut non segregari queant in ipsis à sanguine spiritus animales, vix puto.

Vel ex ruptis arteriis.

XXXVIII. Quapropter *omnem spirituum animalium defectum ex ruptis arteriis deducendum* arbitror.

Continuitatē Spirituū læsam non esse causam Apoplexiæ. At quidē immobilitatem & torporem.

XXXIX. *Continuitatem spirituum animalium læsam* eousque deduci posse, ut apoplexia inde oriatur, non censeo.

XL. *Immobiles verò & Torpidos reddi* posse *Animales spiritus*, ut apoplexia sequatur, omninò sum persuasus; cùm experientia constet, non rarò ex assumptis nimiâ quantitate narcoticis, Opio & opiatis, vini spiritu, Ipsoque vino, in gravem somnum, hinc & Apoplexiam incidisse, atque sic exspirasse & Infantes & Adultos.

Ut & conturbationem.

XLI. *Ex conturbatione solâ spirituum Animalium Apoplexiam* nonnunquam ortum duxisse arguunt exempla eorum, qui ex Ictu vel Casu, citra notabilem sanguinis effusionem, corruentes & attoniti paulò post exspirarunt, cessante sc. unà cum cæteris animalis motûs speciebus, ipsâ respiratione & pulsu.

XLII. Quòd *si plures simul concurrant Causæ*, mirùm non est, si tunc gravior quoque & citiùs enecans excitetur Apoplexia.

Apoplexiæ causa proxima.

XLIII. *Proximam* proinde *Apoplexiæ* omnis, id est, Functionum animalium omnium ablationis, *Causam* censemus *spirituum animalium vel defectum, vel Torporem & Immobilitatem, vel Conturbationem vehementem.*

Defectus Spirituū duplex.

XLIV. *Deficit autem animalis spiritus vel absolutè, vel in sensuum, motusque animalis organis duntaxat.*

XLV. De absoluto egimus modo.

Absolutᵒ Vel in Organis.

XLVI. *Potest tamen*, etiam præsens in Cerebro ac Cerebello, *deficere* in sensuum motusque organis, & quidem ob *Viarum, per quas deferri debet, nervorum, vitium, angustiam* purà *ex destructione, vel compressione*; *aut solutam unitatem*, ubi scil. transversim discissi sunt nervi, animales spiritus deferentes; & ut ubique in partibus infra caput delatis id fiat, *ubi spinalis medulla in cervice discissa est*, uti hoc facilè contingere potest, & à quibusdam in bobus fit, immisso inter vertebras stylo acuto, & discissa medullâ, unde non minùs attoniti & Apoplectici corruunt, ac icti.

Apoplexiam fieri 2. Nervorum culpâ.

XLVII. Potest proinde accidere Apoplexia nullo spirituum animalium proprio vitio: verùm 2. *Nervorum in spinali medullâ conclusorum culpâ*; quando videlicet Medulla illa *vel angustatur* in totum, *vel dissecatur.*

XLVIII. *Angustatur ex Obstructione*, dummodo talis accidere queat, quod iis probandum relinquo, qui hoc asserunt; *aut ex Compressione*, quod faciliùs admitto, humore sc. pituitoso, vel sanguine circa spinalis medullæ radicem collecto, & ipsam comprimente.

Ob Dissectionem.

XLIX. *Dissecari pose radicem spinalis medullæ* omnem, ejusque modum proposuimus jam modò.

3. Cerebri & cerebelli culpâ.

L. *An 3. Cerebrum & Cerebellum* eousque vitiari queant, ut *Apoplexiam per se producere valeant, spiritus sc. animales aut non separando à sanguine, aut vitiosos producendo*, me valde dubitare jam dixi. Quomodo enim in illo, cujus Cerebri pars media in pus erat conversa aut aliàs corrupta, reliqua omnia in Capite se habuerint, non satis liquet. Neque enim satis accuratè plerumque ad singula attenditur, cui malè habenti & confusè atque obscurè duntaxat observato quodammodo adscribi potest affectûs quæsiti causa, licet in cæteris neglectis aut præteritis plus sæpe veniat spectandum, ac multi credunt.

4. Sanguinis culpâ.

LI. 4. *Sanguinis culpâ* sequetur Apoplexia, si ineptus sit ut ab ipso separentur spiritus animales, & narcotico spiritu sit repletus.

5. Arteriarum Carotidū & Cervicalium vitio.

LII. 5. *Arteriarum Carotidum & Cervicalium vitio* Apoplexiam gigni posse diximus, 1. quando *Ipsis ruptis* sanguis effunditur, atque ejus defectu deficit spiritus animalis, aut ab eodem effuso angustatur spinalis medullæ radix, & intercluditur spirituum animalium transitus deorsum.

LIII. 2. Quando *iisdem angustatis & compressis* transitus denegatur sanguini ad cerebrum, atque sic deficit animalium spirituum materia.

A quibᵒ proximè oriatur Apoplexia.

LIV. Ut igitur iterum omnia hæc paucis repetam, *Oritur proximè Apoplexia* vel 1. *ob spirituum animalium conturbationem*: vel 2. *ob eorundem torporem & immobilitatem*: vel 3. *ob eorundem defectum*, & eum quidem vel quia *non generantur, ex defectu sanguinis* ad cerebrum ac cerebellum non delati, *propter arteriarum angustiam vel rupturam*; vel quia *ad organa non deferuntur, propter nervorum angustiam*, vel *dissectionem.*

Ejus tres Species.

LV. Ex quo Apoplexiæ Causarum ternario *tres ejusdem* in praxi valde considerabiles exsurgunt *species*; quarum Prima *erit, quæ ab animalium spirituum conturbatione ducit ortum.* Secunda *quæ ab eorundem torpore*: & Tertia *denique, quæ ab eorundem defectu*, eoque vario, unde in alias species subdividi poterit hæc ipsa species.

Cur Apoplexia plerunq; lethalis.

LVI. Antequam ulteriùs in Apoplexiæ tractatione pergamus, non negligenda quæstio discutienda occurrit; *Cur scilicet Apoplexia, quæ functiones animales propriè aggreditur, plerumque observetur lethalis, secùs ac Epilepsia, easdem itidem affligens.*

Ad vitā conservationē duæ functiones necessariæ.

LVII. Cui quæstioni, ut debitè satisfaciam, observandum 1. *ad vitæ conservationem proximè facere binas functiones*, alteram *in Corde factam ab ejus Interno Igne Sanguinem accendente, rarefaciente, ac perficiente*; alteram *à Pulmonibus, cæterisque respirationi inservientibus partibus.*

Primæ inservire motum cordis & arteriarū venarūq; Quos absolvūt Spiritus Animalis & Cordis parenchyma.

LVIII. 2. *Functioni in Corde factæ inservire Motum, & Ipsius Cordis secundum suos* ventriculos coarctati & expansi, & *Arteriarum & Venarum*, Sanguinem in circulari suo motu promoventium.

LIX. 3. *Motus hos omnes absolvi* præsertim per Spiritus Animales, & *musculosum* cordis parenchyma contrahentes, atque sic ejusdem ventriculos coarctantes; & arteriarum, venarumque fibras ad cavitatis suæ coarctationem moventes; & Diaphragma, reliquosque thoraci ministrantes in exspiratione, atque inspiratione musculos moventes.

LX.

LX. Quibus positis in promptu ratio est, cur ex Apoplexiâ, graviori præsertim, tam rarò unus evadat æger; cùm enim per animales Spiritus, motumque adeò in quibusdam animalem perficiantur functiones omnes ad naturalis vitæ conservationem absolutè necessariæ, quid mirum, si *illis vel* 1. *conturbatis*, ac munus suum exinde non obeuntibus ritè *vel* 2. *immobilibus*, & Narcosi correptis, ac torpidis, *vel* 3. *deficientibus* quâcunque tandem de causâ in functionum animalium organis, *sequatur Respiratio difficilis & tandem nulla, Pulsus autem inæqualis & tandem languidus & parvus, sicque suffocetur Ignis Cordis Internus ob sanguinem non allabentem sufficienter, nec expulsum convenienter; ut & aëris respirati defectum, auctamque hactenus quoque ignis Interni extinctionem.*

LXI. A quo urgente imminentis mortis periculo in Apoplexia curandâ non postrema desumi debet indicatio.

LXII. Ut autem commodè progrediamur in ulteriori Apoplexiæ tractatione, singulus enumeratas species ordine examinabimus, facto initio ab eâ, quæ à spirituum animalium defectu pendet.

Triplex Apoplexiæ causa.

LXIII. Diximus in superioribus, *Apoplexiam oriri vel* 1. *ab omnimodo spirituum animalium defectu* in ipso Cerebro & Cerebello, idque *ob sanguinis defectum, ruptis, dissectisve arteriis carotidibus* & cervicalibus, *aut iisdem angustatis à vinculo,* aut *tumore prægrandi* & duro: *vel* 2. *ab eorundem spirituum animalium in Cerebro ac Cerebello quidem præsentium, in originis autem sensuum & motûs defectu, propter nervorum dissectionem, aut compressionem* circa spinalis medullæ radicem excitatam.

Quandō Apoplexiæ incurabilis, quæ incurabilis existat.

LXIV. Quoties *ruptis, vel dissectis arteriis Carotidibus aut Cervicalibus* excitatur Apoplexia, toties pro incurabili, adeóque lethali habenda.

LXV. Si à *vinculo* ortum ducat, illo in tempore soluto curabitur facile.

LXVI Sin *à tumore grandi* ortum ducat, nisi confestim tolli queat, minui, incurabilis erit, moxque necabit ægrum.

LXVII. 2. Sin spiritus animales in Cerebro ac Cerebello existentes copiosi *propter spinalis medullæ dissectionem* ad inferiores partes deferri desinant, excitabitur Apoplexia itidem incurabilis atque lethalis.

Quæ à Spinalis medullæ compressione fit, curabilis

LXVIII. Sin verò per *spiritualis medullæ compressionem à sanguine extra vasa sua effuso aut pituitâ eò delabente*, impediantur spiritus animales deorsùm fluere, priventurque partes, in quas ferri debebant, sensu & motu; videtur insuper probabile, spiritus animales *coacervatos copiosius in Cerebro ac Cerebello ibidem quasi compingi & immobiles reddi, aut conturbari, atque sic ineptos reddi*, ut in sensoria ex superiore spinalis medullæ radicum parte suos nervos obtinentia deferantur, atque sic in illis quoque aboleatur sensatio aut conturbetur saltem & obscura contingat, uti in quibusdam Apoplecticis subinde fieri observatur; in quibus abscura quædam Auditûs aut Visûs obtusi notantur signa; Unde etiam nunc de convalescentiâ plus spei superesse solet; nisi fortè, quod nonnunquam accidere solet, plus nocentis humoris affluat, qui malum adaugeat & incurabile reddat.

Compressio hæc à

LXIX. *A sanguine* hæc Apoplexia si accidat; duo peragenda, *Sanguinis effluxus ulterior impediendus*, & qui *jam effluxit Sanguis, inde removendus.*

Sanguine si fit, quid agendum.

LXX. Sanguinis effluxus ulterior impedietur 1. sanando & consolidando vulnus, per quod fit effluxus: & quidem usurpando medicamenta potenter adstringentia, & arteriam læsam conglutinantia, qualia sunt imprimis sanguis draconis, & lapis hæmatites, in pollinem redacti, cum aceto stillatitio, ut & plantaginis aliave simili aquâ misti, atque si fieri queat cochleatim exhibiti: uti alibi de illorum viribus sumus testati.

LXXI. 2. *Sanguinem fluentem aliò trahendo*, institutâ scilicet in pede venæsectione, & extracto sanguine ad quantitatem satis notabilem.

LXXII. *Sanguis autem ibi hærens & jam effusus* blandè ad palatum & nares alliciendus per apophlegmatizantia, & concretum sanguinem solventia, ori indita: nisi fortè sponte ad aures, vel aliò viam sibi quærere & exitum observetur, qui motus tunc blandè promovendus emollientibus & benignè attrahentibus.

LXXIII. Interim danda simul opera est, ut spirituosis refocillentur animales spiritus, ac si torpor gravis concurrat, idem corrigatur acribus quidem, sed blandis, & cum superioribus indicationibus concidentibus.

A pituitoso humore si fit, quid agedum.

LXXIV. *A pituitoso humore* ad spinalis medullæ radicem confluente, ibidemque angustiam magnam excitante si oriatur Apoplexia, confestim & quæ jam confluxit, & quæ adhuc confluere potest, omni vi removenda.

LXXV. Atque hic longè securiùs & cordatiùs adhibere licet medicamenta per nares & palatum humorem peccantem potenter allicientia & educentia; qualia sunt omnia errhina, sternutatoria, & apophlegmatismi.

Medicamenta per nares & palatum humorē educentia.

LXXVI. Optima autem parantur ex rutâ, majorana, fl. lilii convall. nigellâ, cyclamino, cucumere agresti, gentianâ, nicotianâ; pipere albo; zinzibere, elleboro albo, pyrethro, castoreo, caryophyllis ptarmica, euphorbio: ut & cubebis, synapi, & similibus.

Ex quibus fiunt 1. Pulveres.

LXXVII. Possunt ex illis 1. *pulveres* parari & naribus insufflari.

2 Succi.

LXXVIII. 2. *Succi* exprimi, aut cum vino, vinive spiritu elici eorum vis, atque sic naribus infundi aut per syringam injici.

3. Electuaria.

LXXIX. 3. Cum ficubus, aliisve subigi, & *Electuarii* formâ ori illini.

LXXX. Quoniam autem in reliquo corpore similis humor non rarò simul redundat, purgantibus acrioribus & quidem maximâ dosi exhibitis licet eorum evacuationem tentare, atque idem iterare.

Medicamenta purgantia acriora.

LXXXI. In hunc finem conducunt Colocynthis, Euphorbium, Scammonium & similia.

Ægrorū decubitus.

LXXXII. Quòd si commodè fieri posset, præstaret *pronos quàm supinos* decumbere ægros, quò & sic quoque commodior & facilior sit humoris peccantis per nares atque os effluxus: quamvis plerumque valde arduum sit, & penè impossibile illud efficere.

Quid iis in hac Apoplexiæ specie accidat.

LXXXIII. Solet autem in hâc præsertim Apoplexiæ specie nonnunquam fieri, ut tantillum levati appareant ægri, atque tunc oculos aperiant, loqui tentent, ingravescente tamen ob copiosiùs affluentem humorem malo tandem pereant: dum alii sensim meliùs habere incipiant, & in totum liberentur, aut saltem in paralysin incidant, de quâ postea agemus.

Setaceũ.

LXXXIV. Conducit huic quoque Apoplexiæ speciei *Setaceum* cervici applicatum, cujus ope non parum humoris peccantis tam fluentis adhuc, quàm fortè jam defluxi commodè educi potest.

Cucurbitulæ.

LXXXV. Huc etiam spectant *Cucurbitulæ, scarificatæ* præsertim, cervici & scapulis applicatæ, neutiquam rejiciendæ.

Vesicatoria.

LXXXVI. Conferunt quoque *Vesicatoria* ponè aures applicata, & partim revellendo, partim corrigendo humorem peccantem, inservientia.

Venæsectio cur instituatur.

LXXXVII. *Venæ-sectionem* quod attinet, à Practicis mox ferè, ac semper in Apoplecticis omnibus institui solitam; utique ad humorem à cerebro removendum institui nequit: quæritur proinde, an in hâc Apoplexiæ à pituitâ ortæ specie institui commodè queat, cùm instituatur plerumque, & si queat, cur instituatur aut saltem institui debeat.

Quæstio duplici modo decidenda. Theoreticè.

LXXXVIII. Aliud profectò est, si in ullo casu Medico, certè in hoc, Practicè decidere difficultatem, aliud Theoreticè.

LXXXIX. *Theoreticè* dico, à Medico secundùm Theoriam Medicam, qualis ex Institutionibus vulgò petitur.

Practicè

XC. *Practicè* verò, secundùm ea, quæ in praxi extra & ultra theoriam quotidie occurrunt observanda circa ægros, de quibus Theoretici ne γρῦ quidem.

Hæc verò postremo modo

XCI. Unde omninò arbitror, Practicè considerari & decidi debere hanc quæstionem in Medicinâ Apoplecticis ritè faciendâ maximi momenti.

Et cur.

XCII. *Neque enim in Ægris Apoplexiâ correptis ad solam Apoplexiam*, id est, abolitum sensum & motum, *est attendendum, verùm insuper ad summum*, in quo versantur, *vitæ periculum*.

A quo pendeat Mors in Apoplecticis.

XCIII. Sed ex abolito sensu & motu non *pendet proximè Mors Apoplecticos* plerosque tollens, verùm *à suffocato Igne Cordis Interno*, & quidem ob sanguinem ex deficiente Cordis, Arteriarumque cæterarum Respirationi & sanguinis motui inservientium partium motu in Cordis ventriculis restagnantem, & Ignem internum opprimentem atque extinguentem.

Venæsectionem ex Arte institui in omni Apoplexiâ.

XCIV. Quamvis autem ob deficientem in universo corpore animalem motum, deficiat tandem in Corde quoque & respirationis organis eorum motus partim naturalis, partim animalis, atque idcircò restagnet in Corde & vasis sanguis: quoniam tamen hoc vitium tam citò tolli nequit, ut simul præcaveatur Ignis Interni suffocatio; *arbitror omninò ex Arte*, licet plerisque forsan veram ejus causam & rationem ignorantibus, atque in hac re Empiricis duntaxat, *institui venæ-sectionem*; ex quâ sponte effluente sanguine, via aliqua & locus paratur, in quem recipi queat sanguis in Cordis ventriculis eorúmque viciniâ collectus, & Internum Ignem, vitæ vinculum, extinguens.

XCV. Sanguine autem sic quodammodò imminuto recreatur & resuscitatur quasi languescens Ignis, qui tum diutiùs præstolari potest integram sui liberationem, à libero animalium spirituum ad motus organa motu pendentem.

XCVI. Quapropter judico, prudenter *& ex arte posse, imò debere in omni Apoplexiâ institui venæ-sectionem*, & pro Ægrorum constitutione, sanguinisque copiâ in vasis existenti *satis largam sanguinis evacuationem*: sic enim diutiùs durabit æger, & faciliùs superabitur ipsa Apoplexiâ: uti hoc confirmat Experientia: sine quâ nescio an quis conscius peccare metuens facilè sit concessurus in senibus, & penè decrepitis venæ-sectionem.

Quando Scarificationibus aut cucurbitulis utendum.

XCVII. Ubi autem venæsectionem ob ætatem decrepitam vix audet instituere Medicus, *suadent periti*, nec malè, ut *tunc scarificationes instituantur, aut saltem applicentur cucurbitulæ scarificatæ*, utpote *venæ-sectionis vicariæ*.

Celsi Testimoniũ.

XCVIII. Insignis est Cornelii Celsi de Venæsectione in hujus Apoplexiæ specie locus ad hanc rem faciens, quem propriis Ipsius verbis hic consignare lubet; Continetur is mihi lib. 3. c. 27. pag. 142. *si omnia membra*, inquit, *vehementer resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus vix unquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantùm differt, vitam interim infestat. Post sanguinis missionem, si non redit & motus & mens, nihil spei superest: si redit, sanitas quoque prospicitur.*

Remediorum quorundam Apoplecticorum examen. Pilorum vellicatio

XCIX. Non possum, quin hâc occasione datâ quædam auxiliorum genera à quibusdam commendata simul examinem, an sc. utilitatem aliquam afferant in Apoplexiæ curâ, necne.

C. Et primò quidem commendatur *pilorum, & in cruribus præsertim, vellicatio*, quæ, cum sensu careant ægri, planè ridicula mihi videtur, neque enim ad ullam omnium Apoplexiæ causarum emendationem, vel hilum afferre possit.

Digitorũ complicatio. Narium prehensio.

CI. Ejusdem farinæ est *digitorum complicatio, & narium prehensio*; quæ cui bono esse queat, non video.

Corporis concussio.

CII. *Corporis autem concussio, nisi prono corpore*, ut faciliùs sic effluere queat humor peccans, præter damnum evidens nil conferet ægro.

Frictiones. Ligaturæ.

CIII. Sic & *extremorum frictiones cum aceto & sale*, ut & *ligaturæ* nihil proderunt in ullâ Apoplexiâ.

CIV. Satiùs proinde est abstinere à talibus, quæ nullum usum habent, nullum ægro afferunt commodum.

Vomitoria.

CV. Sed nec *Vomitoria* hîc exhiberi velim, cùm absque concurrente diaphragmatis, & abdominis præsertim musculorum motu animali, in Apoplexiâ abolito, Vomitus cieri nequeat, nec proinde præter inanem Vomendi conatum & fortè incommodum inde consecuturum à Vomitoriis aliquid expectari queat.

Ex Apoplexiâ Paralysis.

CVI. Accidit autem plerumque, ut licet à pituitosâ hâc Apoplexiâ non pereant mox quidam Ægri, non tamen semper restituantur in integrum, verùm *in Paralysin incidant*; cui si novus paroxysmus *Apoplecticus accedat*, aut *gravis Sopor*, *pereunt plerumque*.

Apoplexia quandoque salivatione solvitur.

CVII. Accidit *aliquando, ut per salivationem solvatur Apoplexia*, quæ tamen rara.

Apoplexia à Narcosi Descriptio ex Celso.

CVIII. *Apoplexiam à Spirituum Animalium torpore & narcosi ortam* paucis verbis describit supra memoratus Cornelius Celsus, non tamen explicat. Sic enim Cap. 26. lib. 3. *Attonitos rarò videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo*, ἀποπληξίαν *hunc Græci appellant. His sanguis mittendus est: Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. Tum adhibendæ frictiones &c.*

A vini nimiâ ingurgitatione.

CIX. *Attonitos autem videas, quorumque & corpus & mens tantùm non stupeat à Vino non ita rarò, etiam nondum Apoplecticos*; ad Apoplexiam

xiam tamen propensos; unde tales si sapiunt, à Vini ingurgitatione nimiâ sedulò abstinebunt; facilè namque ipsis à Vino continget Apoplexia.

Apoplexiæ à narcoticis curatio.

CX. Cùm autem varia sint, quæ vi suâ narcoticâ inducant Apoplexiam, & in eorundem curâ aliqua requiratur variatio, singula ordine examinabimus.

Opium & Opiata.

CXI. *Primum & præcipuum locum* occupet ipsum *Opium, omniaque ab ipso dicta Opiata*, imprimis *Laudanum*, parvâ quantitate usurpandum, ac proinde facilè noxium.

CXII. Omnia namque medicamenta insigniter alterandi vi prædita, & ideò parvâ quantitate assumenda, si majori exhibeantur, plurimùm nocere possunt. Si enim alimenta copiosiùs assumpta venena existunt, quantò magis medicamenta, & quidem potentiora.

Eorum exhibitio.

CXIII. Cùm ergò facilè peccare quis queat in usurpando nimiâ quantitate Opio, prudentis Medici erit, cautè se gerere in Opii Opiatorumque exhibitione, atque uti sæpiùs inculcavi, iteratis potiùs vicibus, & singulis quidem parùm usurpare; quàm cum ægrorum periculo simul & semel multum præbere: cùm præsertim idem & quidem laudabilior effectus obtineri possit ex eodem Opiato partitis vicibus exhibito, quàm unicâ.

Venæsectio.

CXIV. Quòd si interim ab incautiore Medico fuerit peccatum, vel ab imprudenti ægro majori quantitate assumptum opiatum, hincque orta sit Apoplexia, utique ob rationes in superioribus propositas mox puto venam secandam, & satis liberaliter mittendum sanguinem.

Frictiones, Ligaturæ, Soporem frãgentia.

CXV. Deinde autem usurpandas frictiones, ligaturas & similia soporem illum frangentia, inter quæ meritò commendatur *Castoreum, Acetum, Succini oleum, & omnia acria exhalatione suâ sternutationem excitantia, & olfactum vehementer afficientia.*

CXVI. Quibus nisi mox succedat levamen, pereundum est ægro.

Vinum, ejusque Spiritus.

CXVII. Post Opium & Opiata secundum locum *occupat Vinum, ejusve Spiritus*, à quibus frequenter Apoplexiæ levis præludia patiuntur aliqui, & tandem gravia damna; in quâ etiam plerumque extinguuntur.

Venæ sectio.

CXVIII. *Primarium* autem in hac quoque Apoplexiæ specie *auxilium erit Venæsectio, & quidem cum sanguinis detractione satis largâ*: quâ si redeat ad se æger, spes convalescentiæ aliqua superest, sin minus, signum est mortis certæ, atque affectûs desperati: partim ob spiritus animales insuperabili torpore correptos, partim ob cordis Ignem internum suffocationi & extinctioni suæ proximum, imprimis ubi ex sanguinis missione nulla sequitur pulsûs in robore vel magnitudine excitatio.

Vomitoria, Purgantia & Sudorifera.

CXIX. Quòd si post extractum è venâ sanguinem excitari occipiat æger, & quasi è veterno expergisci videatur, tunc aliqua sanationis spes affulget, atque tunc exhibenda sunt, si plenus sit ex ingurgitatione ventriculus, Vomitorium aut Purgans medicamentum: hinc & Sudorifera acriora ex Guajaco, ex Sale Tartari vitriolato & similibus parata.

CXX. Conducet etiam Castorei tinctura cum aceto, aliisve acidis elicita, & exhibita.

Frictiones & Ligaturæ

CXXI. Conducent quoque frictiones & ligaturæ.

Apoplexiæ à Spirituũ Animalium conturbatione curatio Venæsectione.

CXXII. *A Spirituum Animalium conturbatione* corruunt non raro homines, ac levi quasi Apoplexiâ correpti mox ad se redeunt.

CXXIII. Hæc autem conturbatio ubi vehementem Apoplexiam producit, plerumque simul lethalis existit.

CXXIV. In quâ non minùs, quàm cæteris Apoplexiæ speciebus, mox sanguinem mittendum autumo; à cujus missione nisi ad se quodammodò redeat æger, cum ipso conclamatum jam esse arbitror.

Anodynis & spirituosis.

CXXV. Ad se tamen si quodammodo redierit æger, eundem in quiete servandum arbitror, nec frictionibus, aut ligaturis fatigandum, nec errhinis, aut sternutatoriis ampliùs conturbandum, verùm anodynis potiùs demulcendum, & spirituosis refocillandum, atque sic sensim ad pristinum statum reducendum, ac sanitati restituendum.

Apoplexiæ à causâ internâ curatio.

CXXVI. Diximus in superioribus Apoplexiam non rarò causam agnoscere internam, quæ sensim in corpore cumulata tandem gravem illum ac plerumque lethalem producat affectum.

CXXVII. Diximus etiam eandem causam suis se manifestare signis, & Medicum sui monere officii, ægrumque imminentis periculi.

Præventio.

CXXVIII. Est proinde Medici tela prævisa declinare; imò in tempore avertere ac removere, quod omninò in minante hominis ruinam & internecionem Apoplexiâ fieri debet ac potest.

Oritur hæc Apoplexia 1. à pituitoso humore puro. 2. à Sanguine pituitoso.

CXXIX. Oritur autem talis *Apoplexia* omnis vel 1. *à pituitoso humore puro* ubique sensim conservato, & tandem in cerebro secreto & Apoplexiam tunc pariente senibus familiarem.

CXXX. Vel 2. *à Sanguine pituitoso atque adeò plethorâ pituitosâ* omnia vasa replente, distendente, & suffocationem simul minante.

Pituitosus humor in Senibus, & Cacochimicis unde.

CXXXI. *Pituitosus humor* observatur præsertim in Senibus, aut Cacochymis pituitosis ex diætæ vitio pituitosum humorem præter naturam augentibus.

Pituitosus Sanguis unde.

CXXXII. *Pituitosus sanguis* cumulatur etiam in cætera sanis, ex continuatâ longo tempore ciborum, potûsque ingurgitatione ortus.

Ille difficilius impeditur, quàm his Et quare.

CXXXIII. Pituitosus humor *ex Senio* ortus difficiliùs impeditur, *quàm ex diætæ* vitio productus, dummodò curari velint Ægri, & noxia omittere.

CXXXIV. *Senibus* enim ubi ex senio generantur majori copiâ humores pituitosi, Medicina præveniens illorum productionem roborare debet partes senio labefactatas, Ventriculum putâ & quicquid ad alimentorum fermentationem in ventriculo requiritur; ut & Cerebrum, & quicquid eò spectat.

Pituitæ generationem impedientia.

CXXXV. Primaria autem partes has *roborantia & pituitæ generationem aut cumulationem in homine impedientia* sunt: Mastiche, Succinum, Thus sive Olibanum, Castoreum, Rosmarinus, Majorana, Salvia, Ruta, Lavendula, Nux Moschata, Garyophylli, & similia plura, pro hominum constitutione propriâ variè immutanda.

Humor Pituitosus in Senibus corrigendus & educendus.

CXXXVI. Productus jam humor pituitosus, & redundans in Senibus, partim iisdem est corrigendus; partim blandis phlegmagogis dictis expurgandus lentè ac per vices, ne valdè commotus noceat.

CXXXVII. Possunt autem utraque & alteran-

terantia & purgantia hæc medicamenta variis formis usurpari, idque pro ægrorum lubitu, quibus, ubi licet, aliquid etiam indulgendum.

In Junioribus quî superetur.

CXXXVIII. Idem pituitosus humor in junioribus adhuc ob diætæ suæ vitium ortus superandus 1. *Diætâ pravâ emendatione in meliorem.* 2. *Pravi humoris emendatione atque evacuatione decenti,* de quâ modò dictum. 3. *Partium continentium & contentarum corruptarum restauratione in integrum* per medicamenta roborantia dicta, de quibus itidem egimus modò.

Apoplexia à Pituitoso Sanguine præcavetur. 1. Diætâ reformatâ.

CXXXIX. *Apoplexia à Pituitoso sanguine* orta præcavetur 1. *diætâ reformatâ*, minuendo sc. alimentorum tàm esculentorum quàm poculentorum ingurgitationem, eamque sensim reducendo ad mediocritatem, imò infra mediocritatem, donec superatum sit damnum corpori illatum.

2. Minuendo Sanguinem.

CXL. 2. *Minuendo ipsum sanguinem pituitosum*, & quidem Venæ-sectione sanguinisque redundantis evacuatione sufficienti, sive illa unâ vice fiat, sive pluribus, idque pro re natâ, ubi enim plurimùm excedit, unâ vice demi non debet, sed vicibus pluribus.

3. Ejusdē constitutionem corrigendo.

CXLI. 3. *Corrigendo pituitosam sanguinis constitutionem*, idque usurpando Alimenta medicamentosa, pituitam sc. emendantia; vel saltem medicamenta non excedente valdè qualitate prædita, ac sensim duntaxat pituitosam illam sanguinis dispositionem reparantia atque in integrum reducentia.

CXLII. Atque his mediis convenienti modo usurpatis præmunientur sensim Senes ac juvenes, *Cacochymiâ, vel Plethorâ Cacochymicâ laborantes*, atque de futurâ sibi & imminente Apoplexiâ meritò metuentes. Uti hoc benedicente Deo à Me feliciter factum memini, atque ideò liberiùs & certiùs idem aliis commendare audeo.

CXLIII. Atque sic Apoplexiæ quoque absolvimus tractationem, cui Deo adjuvante, annectemus & subjungemus Paralyseos, examen.

CAPUT XXII.

De Paralysi.

I. Diximus in superioribus *Apoplexiam vel interimere Ægros; vel Ipsam, redeuntibus sensibus & motu, tolli ac curari; vel denique in Paralysin transire:* Ejus proinde Tractationem commodè absolutâ Apoplexiam curandi ratione nunc aggrediemur.

Paralysis quid innuat.

II. Observandum autem, *Paralysin Resolutionem* dicere, quoniam *Membra omnia*, externa præsertim, *Caput & Artus* animali motu & in homine Voluntario cieri & agitari solita, *laxa, flaccida, & quasi resoluta* tunc occurrunt, imò, quando gravior fit morbus, frigida quoque ac tumida, & sensus expertia.

Animalis Motus Symptoma.

III. Unde quoque patet, *Animalis Motus Symptoma propriè esse Paralysin*, & quidem in ejusdem defectu sive *Abolitione:* quo differt à Convulsione, Catalepsi, & similibus affectibus cum partium movendarum rigore, non verò relaxatione & flacciditate conjunctis.

Abolitus Tactus

IV. Quamvis autem *semper ferè* atque imprimis *in gravissimâ Paralysi* (sunt enim varii in ipsâ notabiles gradus) *Abolitus, aut valde saltem imminutus* observetur *Tactus, Calorisque sensus*, non est tamen id de Paralyseos Essentiâ; sed consectarium, nam semper plùs minùs labefactatus observatur in Paralysi uterque sensus prædictus.

Paralyseos consectarii.

Quid propriè, quid impropriè in Paralysi labefactetur.

V. *Propriè igitur & primariò labefactatur* in Paralysi, uti & in Apoplexiâ, *Motus animalis; impropriè autem, secundariò, ac per consensum Sensus*, & quidem præ cæteris omnibus *Tactus & Caloris sensus:* quamvis in particulari Linguæ Paralysi Gustus quoque labefactatur.

Paralysis quomodò ab Apoplexia differat.

VI. Et omninò *ab Apoplexiâ* non *differt Paralysis*, nisi *partium affectarum multitudine.* Nam *in Apoplexiâ omnes universi corporis partes afficiuntur; In Paralysi* non omnes: sed *vel omnes sub Capite, in Paraplegiâ, vel omnes in alterutro latere, in Hemiplegiâ; vel quadam ubicunque, in Paralysi particulari.*

Cur Tactus & Caloris Sensus simul afficiantur.

VII. Videntur autem *Tactus & Caloris sensus* simul ferè affici in omni Paralysi, quoniam *Universales* magis sunt ac per omnes corporis partes diffusi, atque *peculiari organo* (uti quatuor reliqui, Visus, Auditus, Olfactus & Gustus) *non præditi*, atque *à spiritibus animalibus ad motum animalem producendum* quodammodò forsean *simul adjuti.*

VIII. Ut Paralyseos omnis Causa proxima innotescat, consideranda in antecessum omnia ad animalem motum perficiendum necessaria.

In Animali Motu quænam requirantur.

IX. Docuimus autem, ubi de animali motu egimus, requiri 1. *Ipsa membra, partesve quæ moventur*, sive illa sint dura, uti Ossa quæ flectuntur, ac vicissim extenduntur, aut ad se invicem adducuntur & abducuntur: vel mollia, uti Canales, Œsophagus putà, Cordis ventriculi, qui coarctantur & expanduntur, aut comprimuntur, uti abdomen.

X. 2. *Musculos, inque ipsis fibras, cum tendinibus*; quorum sc. ope moventur proximè partes movendæ.

XI. 3. *Nervos* à Cerebro & Cerebello ad Musculos delatos; quò & *spinalis medulla* pertinet.

XII. 4. *Ipsum Cerebrum ac Cerebellum*, cum quibus per nervos participant Musculi, & à quibus animales spiritus accipiunt.

XIII. 5. *Ipsos spiritus animales*, à Cerebro & Cerebello per nervos ad musculos delatos.

XIV. 6. *Denique Ipsam Animam* spiritus animales regentem in motu voluntario.

Paralysin Animæ vitiô non fieri. Nec vitiô partium movendarum.

XV. Uti autem docuimus, Apoplexiam Animæ vitio proximè non contingere, sic nec Paralysin ipsius culpâ fieri putamus.

XVI. Sed nec fiet proximè Paralysis vitio *partium movendarum*; sive fractarum, sive discissarum, sive luxatarum, &c. quamvis impediri tunc queat earum motus & aboleri, non erit tamen cum resolutione, quod in paralysi requiritur.

Nec Cerebri.

XVII. Sed nec *Cerebri vitio* excitabitur proximè Paralysis, verùm remotè duntaxat, ut postea dicemus.

Nec Nervorum. Sed Musculorum & Spirituum.

XVIII. Eadem ratio est Nervorum.

XIX. Unde restat, ut vel *Musculorum, vel Animalium Spirituum vitio* oriatur proximè Paralysis.

XX. Et certè *Animalis motus proximè fit propter Musculorum fibras Animalibus Spiritibus turgentes & distentas.*

XXI. Quæ Duo cùm sola concurrant ad animalem motum producendum, eorum alterutrorum

utrorum culpâ proximè abolebitur Idem motus.

Quando Musculorum vitio.

XXII. Et 1. quidem *Musculorum vitio*, quando *Ipsorum fibræ* ineptæ sunt & malè dispositæ ad sui distensionem, *flaccidæ sc. & molles*, quas rigidas & duriores esse oportebat.

Et quando Animalium Spirituũ.

XXIII. 2. Verò *Animalium spirituum vitio*, quando Ipsi inepti sunt & malè dispositi ad fibras musculorum distendendas, & vel 1. *ob sui defectum* vel 2. *ob sui immobilitatem*.

In horũ defectu.

XXIV. *Deficiunt Animales Spiritus* Paralysin excitaturi non absolutè, sed in musculis, *ob viarum, Nervorum sc. angustiam*, aut aliam ad spiritus transmittendos ineptitudinem, *flacciditatem* fortè aut humiditatem, spiritus ab invicem dividentem, atque sic eorundem continuitatem, ad motum omninò necessariam dirimentem; *vel ob eorundem dissectionem*.

Et immobilitate.

XXV. *Immobiles redduntur spiritus* per narcosin, & stuporem, aut torporem.

Paralyseos causæ remotiores. 1. Humiditas Aquea.

XXVI. *Remotiores* ergò Paralyseos causæ Proximas producentes sunt 1. *Omnia, quæ flaccidas & molles reddere possunt musculorum fibras, humiditas imprimis aquea, vel in corpore existens & eò delata, vel forinsecùs adveniens* & per cutem penetrans, uti est *pluvia* diu parti alicui incumbens: quamvis hæc particularis ferè Paralyseos causa esse queat, non item universalis.

2. Pituita.

XXVII. 2. *Omnia nervos angustantia*, atque imprimis *pituita* secundùm *spinalis medullæ radicem defluens, & paraplegiam*, aut *hemiplegiam* excitans, *comprimendo*, & forsan *emolliendo simul* substantiam medullarem spinalis medullæ: atque sic *transitum spirituum animalium impediendo*.

3. Nervos lædentia. 4. Narcotica.

XXVIII. 3. *Omnia nervos, aut spinalem medullam dissecantia, vulnera, &c.*

XXIX. 4. *Omnia narcotica spiritus animales torpidos & immobiles præstantia, atque aliquam Paralyseos speciem excitantia*; non tamen tàm periculosam, nec curatu tàm difficilem, quàm sunt præcedentes: quod fit, quando non omnes spiritus animales narcosi afficiuntur, ut in Apoplexiâ, sed in quibusdam duntaxat partibus, ex Opiato illi applicato, aut aliò narcotico partem certam afficiente.

Pituita in corpore duplici modo.

XXX. *Pituita* autem *spinalem Medullam angustans vel in toto corpore redundat*, variarum functionum læsarum consequens; *vel privatim in capite generatur, aut cumulatur*, & quidem Cerebri aut Cerebelli vitio; quoties illa debiliora facta *coacervant pituitam in sanguine existentem, aut eundem in pituitam mutant*.

Quot modis coacervatur in cerebro.

XXXI. *Coacervant* 1. quando *non excernitur per nares aut palatum illa*, quæ naturaliter in ipsis secernitur.

XXXII. 2. Quando *nimis multum pituitæ secernunt, & plus quàm decebat, nec tamen illam rursus excernere possunt*.

Quando Sanguis in pituitam mutatur.

XXXIII. *Eundem sanguinem in pituitam mutant*, quando repleta sunt humore sanguinem in pituitam mutare apto; qualis forsan est spiritus acidi peculiaris species, per Ingeniosam industriam inveniendus, & accuratam experientiam confirmandus.

Paralyseos differentiæ. Primaria.

XXXIV. Antequam ad *Paralyseos* Curationem transeamus, pauca de Ejus *differentiis* monenda occurrunt.

XXXV. *Primaria autem Paralyseos differentia desumitur à partibus affectis pluribus vel paucioribus*, unde 1. *Gravissima Paralyseos species est Paraplegia*, in quâ omnes sub capite partes resolvuntur. 2. *huic proximè accedens Hemiplegia*; quando alterutrius lateris partes omnes afficiuntur, & cui æquiparandam censeo *Partium inferiorum, utriusque puta pedis, Paralysin*. 3. loco poni possunt *concurrentes variarum partium Paralyseis*. Unde 4. *loco levissima erit, quæ unam duntaxat, afficit, tantòque levior, quò partem ad vitæ naturalis felicitatem minus necessariam occupat*.

Paraplegia. Hemiplegia.

Secunda differentia.

XXXVI. *Secunda differentia desumetur ab aliorum affectuum simul concurrentium*, ægrumque itidem affligentium *comitatu, vel absentiâ*; unde alia *Paralysis* dicetur *Solitaria*, alia *Comitata*.

Solitaria.

XXXVII. *Solitaria* erit, quæ præter Abolitum in parte partibusve Motum & Sensum, nullum alium comitem agnoscit affectum ægrum urgentem.

Comitata. Et quidem sensus immobilitas.

XXXVIII. Ad *comitatam Paralysin* referunt aliqui *eam motûs læsi speciem, quæ Colicos dolores nonnunquam sequi solet*; in quâ *cum membri immobilitate* quidem, *non* autem *verâ resolutione* jungitur *affectæ partis dolor gravis & atrox*, illam vehementer affligens, adeò ut plerumque *in convulsiones transeat* hic affectus, ægrosque juguler.

Hanc non esse Paralysis speciem. Et quare.

XXXIX. Ex quibus omnibus facilè patet, perperam Paralyseos nomine indigitari hunc affectum, cùm reverâ sit partis Immobilitas quidem, non autem Paralysis aut resolutio.

XL. Immobilitas autem est Genus, cujus una species est *Paralysis ex partis moventis, sive musculi deficiente contractione orta*; præter quam multæ aliæ esse possunt Immobilitatis species, tùm *ratione partis ipsius movendæ*, uti docuimus aliàs, tum etiam *ratione doloris in musculo siti*, ob quem contractionem ferre nequeat, uti in hac ex colico dolore ortâ paralysi fieri solet; *quo amplius urgente, cogitur tandem præter voluntatem contractio, sicque excitatur convulsio*, primam partis in ipsâ immobilitatem consequens, ac tandem ægrum è medio tollens.

XLI. Nec tamen idcircò commodè videtur mihi ad Paralysin referri, quoniam post administrata varia humores acres, salsos & biliosos corrigentia, adeóque humiditate partes afficientia, quando cum successu hæc fiunt; remanet aliqua in partibus affectis debilitas, quæ moderatè calefacientibus & discutientibus est superanda.

XLII. Nam etiamsi cum illis humoribus acribus aliqua humiditas aquea conjuncta nonnunquam observaretur, Immobilitas tamen tunc concurrens non tàm ab aqueâ humiditate deducenda, quàm ab acrimoniâ dolorem excitante sicque motum impediente.

Aliò relegando. Et quare.

XLIII. Malim proinde hanc Immobilitatis speciem aliò relegare, nec cum Paralysi conjungere; & vel idcircò quoque, quòd propriè *Paralysis* ortum habeat à Causâ non tantùm *cum partis resolutione ejusdem motum animalem, verùm consequenter sensum ipsum tollens*.

XLIV. Sunt autem *contradictoria, sensu destitui & atrocem dolorem sentire*. Quapropter *si sensu destituantur Paralytici, gravibus doloribus in eâdem parte affici nequeunt*.

XLV. Unde *aut de Paralysis essentiâ non est, ne secundariò quidem, sensum simul ex parte aut in totum tolli*; aut *Paralysis non est, ubi sensus non*

tantum non tollitur, *sed acutus & subtilis observatur*, uti hoc necessariò contingit, ubi gravis & atrox sentitur Dolor.

XLVI. Seligant ergò alterutrum, qui pro Paralysi habent Immobilitatem cum summo dolore, Colicam consequentem, & dicant, vel non labefactari tandemque aboleri sensum in Paralysi, vel non esse illam Immobilitatem Paralysin: quod mihi erat probandum.

Diversa sanè à Paralysi.

XLVII. Utique malim ego pro peculiari affectu à Paralysi diverso habere illam Immobilitatem Colicos dolores subinde sequi solitam, quàm cum illâ confundere, cùm non tantùm affligendi modus sit diversus, sed insuper causa assignetur diversa, ipsaque etiam curandi ratio diversa.

XLVIII. Hâc ergò Immobilitate hoc loco prætermissâ redeamus ad veram Paralysin; ejusque Curationem aggrediamur.

Paralysis curatu difficilis. Et cur.

XLIX. Difficilis curatu affectus observatur Paralysis.

L. Difficiliùs autem vel idcircò curatur, quòd Ægri vix perseverare velint in necessario medicamentorum usu protracto.

LI. Est enim Chronicus & longus affectus Paralysis omnis.

Apoplexiæ comes.

LII. Hæc uti plerumque Apoplexiam sequitur, sic & eandem nonnunquam præcedit ac prædicit.

Quænâ curatu difficilior

LIII. Quò autem Universalis magis est, plùresve partes simul infestat, eò difficiliùs quoque curatur; & vice-versâ.

Quænâ gravior.

LIV. Sic & gravior est, quæ spinalem medullam, aut nervos agnoscit pro parte affectâ; quàm quæ musculorum fibras vel tendines.

Quænâ incurabilis.

LV. Incurabilis autem est, quæ ex nervorum, aut spinalis medullæ dissectione oritur.

LVI. Difficiliùs quoque curatur inveterata, quàm nuper orta.

Curandi ratio varia.

LVII. Instituenda verò curandi ratio varia, pro partium affectarum causarumque afficientium varietate.

LVIII. Cùm autem primariæ Paralyseos species sint *Paraplegia*, & *Hemiplegia*, ex Apoplexiâ plerumque ortæ, aut à causâ externâ gravi excitatæ, & quidem *ab humore pituitoso*, *vel aqueo spinalem medullam totam, vel mediam ita irrigante, humectante, emolliente*, *aut quocunque tandem modo afficiente*, *ut liber* per ipsam *spiritibus animalibus denegetur transitus*, libet ab hac causâ tanquam potiori & frequentiori Curationis omnis initium facere.

Curatio Paralyseos ab humore pituitoso.

LIX. *Curatur* autem *Paralysis ab humore pituitoso à Capite sive Cerebro ad spinalem medullam delabente*, *eandemque vitiante*, 1. *humorem ab affectâ parte tollendo.* 2. *novi affluxum præveniendo.* 3. *affectum vitiosum & dispositionem malam in medullâ spinali excitatam emendando*, atque sic spiritibus animalibus transitum liberum restituendo.

1. Eum tollendo.

LX. *Humor ad affectam partem affluxurus*, *si malum inducias det, priùs educetur*, atque ejusdem affluxus paratus prævenietur, *tum purgantibus universalibus, tum caput-purgiis humorem è cerebro per nares & palatum evacuantibus, erthinis puta*, *sternutatoriis, atque apophlegmatizantibus.*

LXI. Non semel phlegmagogorum variorum mentionem fecimus, ut non opus sit idem semper repetere.

Et quidē satis validis Phlegmagogis.

LXII. Hoc tamen hic observandum, *satis valida hic usurpanda*, ob Causas in Apoplexiæ curâ jam allegatas; non tamen tàm valida, atque in ipsâ Apoplexiâ, *dosi* tamen *plenâ*: Imprimis autem *Colocynthis* conducit, & ex ipsâ parati *Trochisci Alhandal* dicti, ut & *Hermodactyli* atque *Turbith gummosum*: addito Ipso *Mercurio dulci*, optimo in hoc affectu remedio. Nam ut hoc notem, in *pituitosis humoribus*, *& quidem crassâ pituitâ conducunt omnia Mercurialia*, *non item in biliosis*, *in quibus præferuntur meritò Antimonialia*, quæ tamen ubique commodè usurpari possunt.

Ut & Errhinis, sternutatoriis & apophlegmatizantibus.

LXIII. Ubi de Apoplexiæ curâ egimus, meminimus simplicium primariorum ad *errhina*, *sternutatoria*, *atque apophlegmatizantia* paranda utilium; quibus hic quoque uti licebit.

Nuchæ cauterii sive Setaceum imponendum

LXIV. Ante omnia autem, & quidem mox in principio, *Cervicis posteriori sedi*, sive *Nuchæ* dictæ *Cauterium imponi debet*, *aut Setaceum*; cujus ope *materia peccans*, *& spinalem medullam vitians brevissimè, citissimè, ac tutissimè ab affectâ parte retrahetur.*

Vel vesicatoria; aut cucurbitulæ.

LXV. *Alterutrum si recusent Ægri* vel Adstantes, uti fieri solet, *vesicatoria* saltem, atque *cucurbitulæ tum simplices*, *tum scarificatæ nuchæ applicentur.*

Ab Ægris & ab Adstantibus eludi Medicorum consilia.

LXVI. Si recusent, inquam, Ægri vel Adstantes: *Neque enim novum est, eludi non rarò Medicorum consilia & impediri ab immorigeris ac delicatulis Ægris, qui blanditiis curari mallent quàm ferro aut Igne.*

LXVII. *Sed nec novum etiam est*, *Adstantium tergiversationibus*, *dilationibus*, *& aliâ sapientiâ turbari & eludi Medicorum etiam peritorum consilia optima*; Ita enim comparatum est cum nostra Medicinâ, ut quamvis Incertitudinis Ipsam culpent plerique, ac proinde Ipsis Artificibus minimam fidem adhibeant Nasutuli, sibi tamen quamvis rerum Medicarum planè ignaris plenam fidem haberi velint, & suo judicio vel nullo, vel puerili stare cupiant Ipsos etiam Medicos: qui proinde ni pro authoritate reprimant sciolorum audaciam, necesse habent suum plebeiis submittere judicium, & ab illorum applausu aut explosione pendere.

LXVIII. *Tanti sc. facit unusquisque Iudicium proprium, quo se præ cæteris omnibus antecellere nugantur plerique, dum pauci duntaxat*, *si non alieni, propriis saltem periculis cautiores facti suspendunt judicium suum, donec re probè examinatâ & cognitâ aptam de ipsâ ferre queant sententiam*; *quod hominis prudentis proprium est*, *summéque in Medico necessarium*, *ne sc. temerè quid tentet*, *aut timidè negligat*, *verum prudenter singula decernat, hinc generosè exequatur.*

Illi de periculo monendi.

LXIX. Cùm autem *in casu proposito* non *rarò periculum sit in morâ*; quotiescunque necessariam judicaverit Medicus *Cauterii* aut *Setacei* in nuchâ applicationem, toties reluctantibus Ægris vel Adstantibus periculum præsens & grave contestari; dilationis vel omissionis noxam ostendere; ac tandem consecuturum damnum obluctantibus adscribere debet; quò territi saltem & mali futuri metu obsecundent, qui probè ac peritè suadenti parêre nolunt.

Quod minimè Medico negligendum.

LXX. *Qui autem hæc præcepta negligit Medicus, non tantum Ægros suos, verum semetipsum simul negligit*: *Ægros*, quatenus dolorem aut

molestiam

molestiam aliquam refugientes, non urgentur majori damno ab Ipsis Medicis, nec proinde coguntur quasi ad obsequium ipsis necessarium: *semetipsum* negligit Medicus, quatenus re postea malè cedente, culpa omnis in eum devolvitur, arguiturque aut imperitiæ, utpote non prævidentis damna futura; aut negligentiæ, utpote non providentis majori fervore atque contentione ad officium revocare Ægros, ob ferendam molestiam semper excusabiles.

Summum auxilium à Fonticulis & Setaceis expectandum.

LXXI. *Summum ergò in Paraplegiâ, atque Hemiplegiâ curandâ auxilium à Fonticulis aut Setaceis in cervice institutis omninò expectari potest*, tum ratione evacuationis, tum ratione salis lixiviosi, cauteria producentis & humorem noxium corrigentis: imprimis si subinde aliquid ejus fonticulo imponatur.

Venæsectio.

LXXII. *Venæ-sectionis* mentio fit à quibusdam, quæ tamen nisi comite plethorâ, non videtur habere locum, neque enim hic eadem est quæ in Apoplexiâ imminentis ab Interni cordis Ignis suffocatione periculi ratio.

LXXIII. Quòd si tamen *minùs commodè* observetur *circuire sanguis*, idque *ex pulsu minus pleno, adeòque parvo, ut & respiratione anhelosâ*; venæ sectionem omninò necessariam puto, & quidem ob rationes in Apoplexiæ tractatione propositas: Et has duas à pulsu & respiratione desumptas notas omnibus & singulis commendo diligenter observandas, cùm non tantùm in hoc Casu, sed in multis aliis affectibus quoque considerari debeant, & Venæ-sectionem indicent; *pulsus* inquam *parvus & quidem oppressus*, *mollis tamen*; *ut & Respiratio anxia & anhelosa*, primario sanguinis circa cordis ventriculos restagnantis & suffocationis periculum minantis signa & indicia.

Ad humores corrigendos conducere Sudorifera, & quænam

LXXIV. Ad humores pituitosos tàm corrigendos & emendandos, quàm educendos conferunt Sudorifera, atque imprimis ex ligno guajacino, juniperino, sassafras, & similibus parata; quæ quotidie assumpta, quamvis sudorem non moveant, corrigunt tamen humorem peccantem, roborantque partes affectas, unde præ cæteris omnibus in frequenti usu esse debent; additis etiam rad. Chinæ, Sarsæparillæ, Iridis, Enulæ campanæ, Acori, Galangæ, Curcumæ & similibus, ut & fol. chamæpityos, salviæ, majoranæ, rorismarini, betonicæ, thymi, polii, &c. flor. primulæ veris, stœchados, anthos, &c. sem. carvi, fœniculi, sileris montani, erucæ, rutæ; baccis lauri, & juniperi &c. quibus omnibus humor pituitosus corrigitur & sensim consumitur, partesque ab ipso malè dispositæ affectæ in integrum tandem restituuntur; quod tertium erat agendorum.

Fotus & Balnea.

LXXV. Non tantùm illa internè sumi, verùm externè quoque applicari possunt; & quidem per fotus, aut balnea.

LXXVI. Per fotus, decoquendo in Cerevisiâ, Vino, Vini Spiritu, aut Lixivio: & applicando calidè parti affectæ; eamque continuè servando calidam: Nihil enim æquè paralyticis partibus nocet, ac frigus.

LXXVII. Balnea imprimis conducunt tum naturalia, Thermæ, sulphureæ præsertim; tum artificialia ex plantis enarratis, additis sulphure, sale lixivioso, & similibus parata, & quotidie usurpata.

Hypocausta, aut Stuphæ Siccæ.

LXXVIII. Illorum autem loco non incommodè usurpari possunt hypocausta, aut stuphæ siccæ, cum vini spiritu paratæ; ut & in decumbentibus continuè Machina instar Cistæ corpus regens, & accenso in extremitate spiritu vini aromatico aditum ad membra paralytica concedens, unde & sudor copiosus excitari potest, & partes affectæ egregiè roborari.

Quosdam pinguia ferre non posse.

LXXIX. *Humori pituitoso emendando, & consumendo; partibusque roborandis inserviunt* quoque *Olea, Linimenta, Unguenta & Emplastra*: & quidem in iis duntaxat, quorum cutis pinguia ferre potest.

LXXX. Accidit enim multis, ut ex pinguium quorumvis applicatione vel illinitione mox pustulæ excitentur, & erysipelas partem universam corripiat, & quandoque partis sequatur mortificatio & gangræna: quod observasse proderit Medico & Ægris.

LXXXI. Ubi ergò pinguia ferre possunt ægri, variâ formâ usurpari possunt, & imprimis olea, cùm sic faciliùs penetrent, & quidem penitiùs quoque.

Quænam Olea conveniant.

LXXXII. *Olea* autem convenientia sunt inter vulgaria *tum expressa*, ex nucibus juglandibus, baccis juniperi, ac semine Trifolii asphaltitis sive bituminosi, quod valdè commendatur.

LXXXIII. *Tum Infusa & decocta*, rutaceum, costinum, lumbricorum, nardinum, de Euphorbio, de Castoreo & similia.

LXXXIV. *Tum stillatitia*, Terebinthinæ, de Lateribus, Succini, Ceræ, Rorismarini, galbani, & similia plura.

Quænam Unguenta.

LXXXV. Inter *Unguenta* Usitata commendantur Martiatum, Agrippæ, Nervinum &c.

Quænam Emplastra.

LXXXVI. *Emplastra* ex Usitatis laudantur de baccis Lauri, Betonicæ, Meliloti, Oxycroceum &c.

Infusio in Vini Spiritu.

LXXXVII. Ubi autem noxia sunt pinguia, *infundi* possunt radices, herbæ, semina &c. paralysi convenientia *in Spiritu Vini* rectificato, & illo illini partes affectæ.

Alimenta Medicamentosa. Panis.

LXXXVIII. Possunt etiam *alimenta* Paralyticorum reddi medicamentosa; & quidem tàm cibi, quàm potus.

LXXXIX. *Cibi, & 1. panis*, immiscendo & impastando illi varia convenientia & minùs ingrata, semina puta carvi, fœniculi, anisi, & hisce in locis usitata cumini.

Carnes.

XC. *Carnes Condiri* possunt Majoranâ, Roremarino, Salviâ, Nuce Moschatâ, Garyophyllis & similibus.

Semen sinapi.

XCI. Aut pro *Condimento* usurpari potest semen sinapi cum aceto tritum in bellarium.

Vinum Medicatum.

XCII. *Vinum* imprimis reddi potest Medicatum, infundendo in ipso folia, flores, semina simplicium pituitam corrigentium, jam enumeratorum.

Hydromeli.

XCIII. Potest quoque parari *Hydromeli* salviatum, aut aliud antiparalyticum, atque in dies parvâ quantitate usurpari.

Continuatione opus in usu Medicamentorum.

XCIV. Ante omnia autem *continuatione opus est*, cùm difficulter superetur humor Paralysin, universalem imprimis, excitans. Unde *suspicor aliquid peculiaris in illâ pituitâ reperiri, quod nondum satis assequimur, cujus nomine afficiat tàm nocenter & tàm pertinaciter omne genus*

nervosum: quodque sedulò quærendum puto, ac tum faciliùs superatum iri hunc affectum tàm rebellem.

Alumen plumosum utile. XCV. Putarim etiam *Alumen plumosum* tum crudum, tum præparatum utile futurum in hoc affectu, si oleis immisceatur & illinatur;

Aër Frigidus & Humidus Vitandus. XCVI. Imprimis cavendum ab *aëre frigido & humido, ventisque turbato.*

Corporis exercitia adhibenda CXVII. *Corporis exercitia*, ubi licet, *frictiones* saltem usurpentur frequenter.

Animus sit hilaris. XCVIII. *Animus ad hilaritatem* sit compositus; vitetur ante omnia *mæror & timor*: sed & *Ira* noxia existit, cùm humores omnes, pituitosos æquè ac biliosos commoveat.

Somnus brevis. XCIX. *Somnus* sit brevis.

Alvus laxa. C. *Alvi dejectio*, si fieri queat, respondeat quotidie.

Caput per nares expurgandum. CI. Præ cæteris omnibus *Capitis evacuatio & expurgatio per nares & palatum* si supprimatur excitanda errhinis, & apophlegmatizantibus, masticatoriis præsertim.

Particularis Paralyseos curatio. CII. Quoties particularis Paralysis ob nervum à pituitâ malè affectum oritur, toties simili, quo dictum, modo curabitur illa; & imprimis medicamentis externis affecto nervo applicatis; Oleis, Unguentis, Emplastris, Spiritu Vini medicato, balneis, frictionibus, Cucurbitulis, scarificatis quandoque, vesicatoriis, ut & fonticulis, tegumentis & similibus.

Ab humore pituitoso. CIII. Quoties autem in particulari Paralysi ipsæ musculorum fibræ vel tendines relaxati sunt ab humore pituitoso eò delabente, aut humiditate externâ eò penetrante: toties non dissimili ratione curabitur; evacuando pituitam si copiosa sit, per alvum, vel sudores; eandem emendando per memorata; partesque roborando per eadem enumerata.

Ab externâ humiditate. CIV. Ab externâ humiditate si habeat ortum, & vel nervus, vel musculus malè sit affectus, non ita difficulter curari potest, dummodò non negligatur, ac in tempore succurratur, antequam habitum contraxerit malum, tum enim difficulter & subinde minimè tolli potest, ac superari, quando sc. eousque processit laxitas, flacciditas, ut restitui nequeat in integrum; Nec novum est, membranas eousque humectari subinde atque emolliri, ut postmodum ad pristinam firmitatem & naturalem tensionem reduci nequeant, sed vel nimiùm tunc rigescant, vel minùs: quod utrumque vitiosum. Idem in corpore cur fieri nequeat, non video: imò fieri debere, arguit hoc malum non rarò incurabile.

In principio vigilandū. CV. Moneo proinde iterum omnes, ne in principio negligant ægros, verùm confestim festinent talis affectûs curam: nam hic verè habet locum usitatum Distichon:

Principiis obsta, serò Medicina paratur,
Cùm mala per longas invaluêre moras.

CVI. dissectione spinalis medullæ, nervorum, musculorum ac tendinum, incurabilem diximus esse Paralysin.

Paralysis à Narcosi qui curanda. CVII. A Narcosi quæ oritur, curabitur 1. removendo omnia externa narcosin producentia. 2. corrigendo vitia à narcoticis introducta, spiritibus sc. animalibus, & imprimis acribus; Sale lixivioso volatili præditis, uti Oleo de Castoreo, euphorbio & similibus, parti illitis; ut & sudoriferis acrioribus, ex cort. & ligno Guajaci, ligno Sassafras, &c. vesicatoria hic quoque conducere posse puto: de quibus quoniam in Apoplexiæ curâ jam actum est, ab eorundem repetitione nunc supersedebimus; atque sic Paralyseos Curandæ finem faciemus.

CAPUT XXIII.

De Convulsione sive Spasmo.

Paralysis & Cōvulsio Affectus contrarii I. VT Epilepsiæ Apoplexiam, sic Paralysi Convulsionem subjungemus, & quidem eò magis, quòd contrarii sint affectus.

II. In *Paralysi* namque *languida, resolutaque* observantur *membra* movenda, *In Convulsione* verò *rigida & contracta.*

Convulsionis natura ignota. III. De Convulsionis autem naturâ & essentiâ cùm non satis conveniat inter Medicos, licebit nobis more nostro liberè in veritatem inquirere, citra tamen ullius vituperium.

Externa ejus signa. IV. Quapropter gravem hunc & periculi nonnunquam plenum affectum ab externis ejusdem signis describemus, ut inde gradatim ad ejusdem penetralia perveniamus.

Qui membra in convulsione sint disposita. V. Utique *Convulsorum membra eodem modo disposita sunt, uti solent esse disposita, quando voluntario sed potentiori cientur motu: Contrahuntur* sc. eodem, *quo in sanis, modo musculi*, partesque per musculos moveri solitæ eodem quoque, quo in sanitate fieri solet, modo moventur.

VI. *Differt* autem in eo *Uterque motus*, quòd *in sanis sit Voluntarius, moderatus, & in contrarium pro arbitrio mutabilis*; In *convulsis* verò *Invitus, coactus, immoderatus, & ne vi quidem ad naturalem situm pars reducibilis*, adeò ut rigida permaneat pars convulsa, rigidum membrum convulsum.

Convulsionis Natura in quo sita. VII. Adeò ut *tota Convulsionis Natura* in eo videatur consistere, *quòd Motus ille animalis dictus desinat esse voluntarius ac liber, sitque coactus & invitus.*

Esse auctum p. n. motum animalem. VIII. Cùm ergò in *Convulsione non desinat pars moveri, id est, per musculum unum, vel plures flecti, extendi*, aut quocunque tandem modo cogi, quin potiùs *potentiùs & arctiùs*, naturali tamen modo haud absimili, pars moveatur, hoc est, per musculos suos flectatur; extendatur, &c. atque ita mota, flexa sc. vel extensa conservetur, omninò *pro aucto præter naturam motu animali habenda Convulsio.*

Qualis sit affectus. IX. Quemadmodum ergo *Paralysis* nobis erat *Affectus in Animali Motu præter naturam Abolito vel Imminuto*: sic *Convulsio* nobis est *Affectus in eodem animali motu præter naturam Aucto.*

Unde oriatur. X. Et quemadmodum *Paralysis* nobis *oriebatur ex defectu expansionis aut distensionis, Insufflationisve fibrarum musculosarum*; sic *Convulsio oritur nobis ex nimiâ expansione, distentione, aut Insufflatione earundem fibrarum musculorum.*

Unde partium movendarū tensio. XI. Et quemadmodum ex defectu illius Insufflationis fibrarum ad partium in convenienti situ & naturali firmitate conservationem requisitæ oriebatur flacciditas & laxitas membrorum movendorum; sic *ex nimiâ earundem fibrarum* in-

insufflatione sequitur in Convulsione nimia partium movendarum rigiditas & tensio.

Ejus causa proxima. XII. Unde non ita difficile nobis erit, *proximam Convulsionis causam* expiscari, dummodò de *motus voluntarii causâ proximâ* conveniat.

Motus voluntarii causa proxima. XIII. *Hac enim si*, uti nobis saltem videtur, *sit Spiritus animalis ex natura quidem lege continuè à Cerebro & Cerebello per nervos ad musculorum fibras mediocri quantitate delatus, ad Voluntatis verò dictamen & imperium copiâ majori eodem propulsus*: utique *Convulsionis Causa proxima erit Idem Spiritus Animalis copiâ nimiâ ad easdem fibras impulsus, & quidem citra, imò contra Voluntatis decretum.*

XIV. Docuimus enim alibi, *continuè, ac sine intermissione deferri ad musculorum fibras Spiritus Animales naturaliter, sicque servari oppositos in æquilibrio musculos*; idque convicimus per *Oris torturam*, ex alterutrius maxillæ, labiorumque musculis paralyticis ortam; musculis sc. oppositis, cæterùm sanis, mox partem sanam nimium contrahentibus & quidem convellentibus, idque ob defectum renitentiæ & æquilibrii Paralysin consequentem.

Quomodo fiat. XV. Quoties autem lubet homini hanc aut illam partem flectere, extendere, aliove motu ciere, toties ad musculos ipsam flectentes aut extendentes copiâ majori mittit Spiritus animales; qui musculos illos potentiùs inflantes & contrahentes quàm inflantur & contrahuntur oppositi, partem quoque ipsis musculis contractis junctam simul flectunt vel extendunt: quæ nostro arbitratu est ratio motus voluntarii.

Qui fiat motus involuntarius & Convulsivus. XVI. In motu autem involuntario, invito & coacto, sive Convulsione propelluntur quoque, sed præter ac contra Voluntatis jussum, copiosiùs in horum, illorumve, aut utrorumque musculorum fibras spiritus animales à *Causâ præternaturali acti.*

XVII. Propelluntur ergò *in Motu Voluntario Spiritus Animales copiosius* ad musculorum fibras *ab ipsâ Animâ liberè agente*, in *Convulsione* autem *à Causâ aliâ præter naturæ leges in homine repertâ & Spiritus Animales eò adigente.*

Convulsionis differentiæ. XVIII. Antequam autem Causa præternaturalis spiritus animales copiosiùs ad musculorum fibras contra Voluntatis dictamen propellens proponatur: imò ut faciliùs eadem eruatur & confirmetur, docendum in antecessum, *Convulsionum* observari *varias differentias.*

Universalis. Tetanus. XIX. Nam observatur *Convulsio* quandoque *Universalis in Tetano, sive Rigore*; in quo omnes universi corporis partes convelluntur, ac idcirco *rectum & distentum* occurrit tunc corpus hominis ac rigidum.

Semi-Universalis. Emprosthotonus Opisthotonus. XX. Quandoque observatur *Convulsio* quasi *Semi-universalis, in* ἐμπροσθοτόνῳ & ὀπισθοτόνῳ: in quibus *vel Antrorsum vel Retrorsum* convelluntur & flectuntur omnes universi corporis partes, ex musculis nunc anterioribus, nunc posterioribus præter naturam contractis, & *totum corpus vel antrorsum, vel retrorsum, inflectentibus.*

Particularis. XXI. Quandoque observatur *Convulsio particularis*, non universum corpus, sed quasdam duntaxat ejus partes, Caput putà, vel artus, &c. & quidem nunc plures, nunc pauciores occupans & vexans.

Ex his differentiis causa facilius invenitur. XXII. Atque ex hâc Convulsionum differentiâ, quâ nunc universum corpus nunc quasdam duntaxat ejusdem partes affici patet, faciliùs in causam præternaturalem spiritus animales copiosiùs ad musculorum affectorum fibras propellentem perveniri posse puto.

Locus primarie affectus. XXIII. Cùm enim *non tantum particularis, verùm universalis* quoque excitari queat *Convulsio*, patet 1. *locum primariò affectum esse posse Ipsum Cerebrum ac Cerebellum, Initium saltem radicum spinalis medullæ.*

Qualis sit causa. XXIV. 2. *Causam Convulsionis esse talem, quæ eò pervenire queat.*

XXV. *Causam eandem talem esse, ut Spiritus Animales copiosius ad omnes omninò musculos commovere queat.*

Quo operari queat. XXVI. 4. *Causam eandem idem effecturam vel agitando, & cogendo Spiritus Animales ad musculorum fibras: vel irritando & molestando Cerebrum ac Cerebellum spinalisve medullæ radices, ut ab illis, aut ab animâ eò adigantur etiam involuntariè iidem Spiritus.*

Nervi punctura causa convulsionis. Et quomodo. XXVII. *Postremum locum habere posse arguit nervi cujusvis punctura*, quàm mox musculi (cujus nervus est) sequi solet convulsio; *ejusdem nervi dissectione* mox *curabilis.*

XXVIII. Vndè *deduco* 1. *in nervi puncturâ non impediri transitum Spiritibus Animalibus ad musculum, quin potius majori copiâ eò allici.*

XXIX. 2. *In eâdem nervi puncturâ affici præsertim partem nervi membraneam & extimam admodum sensilem; non æquè medullarem & internam.*

Quænam pars cerebri afficiatur. XXX. Sed & 3. *ex utroque hoc deducto* ampliùs *deduco, Cerebri, ac Cerebelli aut spinalis medullæ radicum partem membranosam affici debere, non medullarum, ut consequatur Convulsio.*

A Quibus convulsio producatur. XXXI. Sed & *probabiliter deduco* 4. quemadmodum ex puncturâ; aut humore acri nervos privatos afficiente observamus produci Convulsiones particulares, sic etiam *ab humoribus acribus Cerebri, Cerebellique aut spinalis medullæ radicum partes membranosas rodentibus aut aliàs incommodè molestantibus produci posse Convulsiones Universales*: uti hoc aliquando accidere observamus *in Febribus ardentibus*, aliisque affectibus ab acri humore ortis, & halitus similes emittentibus; Ipsoque adeò affectu supra à nobis memorato, Colicum dolorem consequente, ac perperam ad Paralyseos species relato; cùm reverà ad Convulsionem referri debeat.

XXXII. *An* autem præter hanc vellicationem *Causa aliqua* in homine *reperiri possit, quæ Spiritus Animales propriâ vi ita cogere atque agitare queat, ut copiosius in universi corporis musculos ruant & convulsionem universalem pariant*, valdè ambigo. Mihi saltem nihil occurrit, cui hoc adscribere queam.

Ejus causa Humorum Acrimonia. XXXIII. Quapropter in *præmissa unicâ acquiesco causâ, humorum sc. Acrimonia tali; quæ membranosas Cerebri, Cerebellique & spinalis medullæ, nervorumque adeò omnium partes ita vellicare queat & malè afficere, ut eam consequatur impetuosus, copiosus, & perseverans Spirituum Animalium ad musculorum fibras motus, adeòque Spasmus sive Convulsio.*

XXXIV. Illud autem vel hoc magis confirmatur, quòd quoties sensu & ratione volente

universaliter Convulsi, uti iis nonnunquam valent, toties ferè præcessit, vel perdurat adhuc dolor vel ardor Capitis gravis & valdè molestus: quem non tantùm Convulsio, sed quandoque etiam Convulsivus motus solet sequi; imò alternis vicibus uterque ipsos urgere.

Quâ ratione sit causa.

XXXV. Unde & hoc deduci posse videtur, *Convulsionis omnis causam remotiorem, & partes membranosas* spinalis medullæ, aut nervorum ad convulsionem cogentem, *quatenus sensum molestia vel dolore afficit, id efficere.*

Eam esse Tactûs & Caloris sensus objecta.

XXXVI. *In partibus autem spinalis medullæ, nervorumque membranosis* non visus, non auditus, non olfactus, non gustus *vigent*; verùm *solus Tactus & Caloris sensus*: unde *horum sensuum objecta, sensorium malè afficientia, Convulsionis erunt Causa.*

Eaque 1. vel dura.

XXXVII. Et certè, si quis Experientiam, summam in Arte Medicâ Magistram, consulat, comperiet vel 1. *ab objecto duro telo* putà, *gladio, acu* & similibus malè affectam, læsamque & punctam membranosam nervorum partem, Convulsioni ansam præbere: uti frequentissimè accidit nervo pro venâ puncto à Chirurgis.

2. Vel ardentia.

XXXVIII. Vel 2. *ab objecto ardente, Igne putà vel puro, vel in Sale lixivioso retorrido, spirituve acido latitante, & Acrimoniam quamvis producente vel augente*, Mordicari, Uri, Corrodi; vel alio quovis modo malè affici easdem partes membranosas, & Convulsionem produci.

Quod cōfirmatur ab assumptis Acribus.

XXXIX. Hinc est, quòd *ab assumptis Rebus Acribus, Mercurio sublimato corrosivo, Arsenico, Euphorbio,* aliisque similibus *tàm frequentes oriantur convulsiones.*

Ab Affectibus ab humoris acrimoniâ productis.

XL. Hinc est, quòd *in variis affectibus ab humorum Acrimonia productis*, quoties ad *Caput efferuntur halitus acres, membranosas corrodunt partes*, toties ferè sequatur quoque *Convulsiones*, pro Acrimoniâ majori, vel minori, materiæque copiâ itidem majori, vel minori, ac pertinaciâ variâ graviùs vel leviùs, diutiùs vel breviùs affligentes.

Ab Ardentibus febribus, &c.

XLI. Hinc est, *quòd in ardentibus Febribus, aliisque morbis, Cerebri præsertim inflammatione, graves* & non rarò lethales *excitentur Convulsiones.*

Quænā esse queāt causa convulsionis.

XLII. Concludimus proinde, *quicquid duritie sua, vel Acrimonia urente aptum est lædere partes Spinalis medullæ, vel nervorum membranosas, id ipsum quoque causam esse posse motûs involuntarii, copiosi, & perseverantis Spirituum Animalium ad musculos, adeòque Convulsionis.*

Dura, & quidem 1. Tela.

XLIII. Inter *dura* illa enumerari possunt & debent 1. *omnia Telorum & scalpellorum genera*, acumine suo nervorum partes membranosas pungentium & lædentium, forinsecùs homini obvenientia.

2. Ossa.

XLIV. 2. *Ossa* in corpore humano *fracta*, & ita quidem, ut fragmenta quædam acuminata membranosam nervorum partem alicubi lædant; potestque hæc causa inter internas enumerari.

Acria. 1. Omnia Inflammationē excitātia.

XLV. *Inter Acria* enumeramus 1. *omnia Inflammationem excitantia*; quæ ubi membranosas nervorum, aut Cerebri, Cerebellive, aut spinalis medullæ partes corripit, ut plurimùm comites habet convulsiones.

2. Acida non temperata.

XLVI. 2. *Omnia acida non temperata & imprimis concentrata*, uti in Mercurio sublimato & similibus.

3. Forsan Salia lixiviosa retorrida.

XLVII. 3. *An per lixiviosum salem retorridum solum existentia acria* idem efficere queant, non ausim asseverare, nec negare; cùm impræsentiarum non suppetat exemplum vel observatio, quæ hoc satis confirmet, aut infirmet.

Humores Acres. 1. Bilis.

XLVIII. Ex humoribus autem in corpore nostro occurrentibus enumeratur & quidem meritò, 1. *loco bilis, & præsertim atra*, utpote omnium acerrima, & acidissima.

2 Pituita putrefacta.

XLIX. 2. *Pituita putrefacta*, in *qua aut Acidus Spiritus, aut Sal lixiviosum excedet*, si ullam ostentet ipsa Acrimoniam.

Sanguinem à bile inflammar & putrefieri & quâ ratione.

L. *Bilis eadem uti sanguinem reddit inflammabilem, sic in omni inflammatione primas partes exequi videtur, & sanguinem ad suppurationem perducere.*

LI. *Inflammabilem reddit sanguinem, quatenus* & Spiritum Acidum infringit, & subtile Oleum præbet interno Igni Cordis, facilè accendendum.

LII. *Sanguinem ad suppurationem deducit eadem Bilis*, quatenus Ipsum extra vasa sua & locum convenientem ac naturam effusum, ac quiescentem (quoad motum circularem) secundùm partes suas commovet & agitat, effervescentiam instituendo cum ejusdem Spiritu Acido, recedente sensim Spiritu Volatili utriusque moderatore primario, & temperatore, unde utriusque, lixiviosi putà Salis & Spiritus Acidi, Acrimonia sentitur & dolorem parti affert, donec tandem sedetur illa effervescentia, sicquê temperetur utriusque Acrimonia, affluente copiosiùs ad partem dolentem Spiritu Animali, utrumque itidem temperaturo, ac sic dolorem sedaturo.

Erisypelas unde.

LIII. Ubi autem sanguis non simul adest & quidem extra vasa sua effusus, Inflammatio nulla fit; verùm *à Bile pura Erysipelas*; *ubi sc. Bilis sine sanguine in partem aliquam effunditur* aut erumpit, *illamque Acrimonia sua vexat & malè afficit, ac ex conflictu dolorem excitat in* parte sensu præditâ: *ubi enim sensus non est*, ut in parte carnosâ, *corrumpitur & mortificatur ea nonnunquam sine ullo sensu.*

Accensio ignis in Corde à Bile.

LIV. Accenditur ergò potentiùs vel debiliùs in sanguine Ignis Cordis internus, pro ipsius sanguinis ad incendium dispositione majore vel minore. Accedit verò sanguini ad incendium majus suscipiendum dispositio primaria à bile oleo turgente; uti contraria à spiritu acido aquâ diluto: humore nimirum utroque à naturali & debito statu recedente & vitioso, Bile naturali putà, & Succo Pancreatico, atque Salivâ.

Prognosis.

LV. Sed hæc per transennam dicta sunto, revertamur ad Convulsionem, cujus causas postquam absolvimus, pergendum rectà ad Ejusdem Curationem, si priùs quædam ad ejus prognosin facientia monuerimus.

Convulsio gravis affectus.

LVI. Gravem affectum Convulsionem esse, nemo negabit, qui ejusdem vehementiam observaverit.

Quatenus gravior, & quatenus levior.

LVII. Eò autem gravior est Convulsio, quò vehementior & diuturnior eadem existit, & quò plures, vitæque magis necessarias partes afficit: & vice versâ, eò levior, quò blandiùs affligit, citiùs cessat, & pauciores, vitæque minùs necessarias invadit partes.

LVIII.

Quæ partes vitæ maximè necessariæ. LVIII. Inter partes autem vitæ quàm maximè necessarias recensentur meritò, quæ respirationi inserviunt & pulsui; quibus graviter læsis valde periclitari de vitâ hominem, nemo nescit.

A Convulsione virium prostratio. LIX. Præter quæ damna, non rarò à Convulsione gravi, ob dolores comites, virium sequitur prostratio, exhaustis magnâ vi animalibus spiritibus.

A Superpurgatione convulsio qualis. LX. A Superpurgatione Convulsio, mala censetur: non tam semper à medicamenti acrimoniâ, quàm humorum motorum. Malum tamen est, si acre exhibeatur medicamentum, à quo convulsio excitari queat.

In febribus acutis qualis. LXI. In febribus acutis Convulsio mala; Indicat enim ad Caput rapi humores, aut membranosas saltem nervorum partes acribus affici humoribus.

A phrenitide qualis. LXII. Imprimis Convulsiones, quæ phrenitidas consequuntur, semper ferè lethales; ob inflammationem meningum cerebri.

A Vulnere qualis. LXIII. Periculosa quoque est à Vulnere Convulsio; vel ob partis nervosæ læsionem vel ob comitem humoris moti aut in vulnere producti acrimoniam.

A copioso sanguinis fluxu qualis. LXIV. A copioso sanguinis fluxu Convulsio mala: Indicat enim biliosos vel alias acres humores temperamentum suum à sanguine desiderare, atque ferocientes membranosas nervorum partes aggredi.

Febrem Convulsioni, quàm hanc illi supervenire, melius. LXV. Febrem Convulsioni supervenire meliùs est, quàm Convulsionem Febri: Unde spasmo si febris supervenerit, Morbum solvit. Ubi namque Convulsioni supervenit Febris, signum est, humorem Convulsionis causam sanguini misceri, à quo faciliùs temperari potest, & in ipso per medicamenta superari quàm secretum à sanguine & membranosæ parti alicubi inhærentem.

LXVI. Ubi autem Febri supervenit Convulsio, signum est, humorem secretum à sanguine non excretum è corpore; verùm effusum in partes nervosas, easdem graviter afficiendo, & convulsionem excitare & vires prosternere.

Cõvulsio rarò in quartanis. LXVII. Quartanâ correpti non facilè convulsionem patiuntur; in illis namque non tam tam abundant humores biliosi, acres; sed imprimis pituitosi v scidiores, hoc est, melancholici, acrimoniâ plerumque carentes.

Hæc illius medela. LXVIII. Qui convulsione tentati sunt priùs, superveniente quartanâ liberantur, signum enim humorem acrem esse domatum, & viscidiorem nunc dominium obtinere.

Prognosis in Tetano. LXIX. Quicunque Tetano corripiuntur, in quatuor diebus pereunt; si hoc effugiunt, sani fiunt. Gravis utique causa sit oportet, quæ omnia corporis membra simul ad Convulsionem perducat; & tamdiu perseveret; unde necessario respiratio simul lædi debet, ac homo interim, nisi brevi tollatur malum ab humoris acrimoniâ pendens. Quòd si superetur brevi humor, aut aliò feratur, convalescentiæ spes aliqua superest.

In Curatione dissensus. LXX. Postquam & in Convulsionis verâ essentiâ, & in parte verè affectâ, & in Causâ legitimâ, & in productionis modo non satis convenit inter Authores, quis mirabitur, si & in Curatione dissentiant Multi, & illi præsertim, qui plùs suis tribuunt Conceptibus, quàm Experientiæ; sine quâ cæcutiendum est omnibus in Arte Medicâ.

Cæcutiunt in Medicinâ qui ab Experientiâ recedunt. LXXI. Cæcutiendum, inquam, est omnibus & singulis in Arte Medicâ, qui vel latum unguem recedunt ab iis, quæ docet Experientia, & suis indulgent figmentis; aut puris putis ratiociniis.

Ratiocinatione etiam utendum. LXXII. Utendum certè est ratiocinatione in Arte Medicâ, tum ad affectum ipsum dignoscendum, quoties in sensus non incurrit; utendum est ratiocinatione ad causas affectûs omnes, & proximam & remotiores cognoscendas: Utendum est ratiocinatione ad auxilia & remedia convenientissima excogitanda & commodè usurpanda.

Et quomodo. LXXIII. Sed ita utendum est ratiocinatione, ut illi soli unique non fidamus, verùm ad veritatis trutinam, Experientiam, illam revocemus expendendam decernendamque.

Quana probata quæ secus. LXXIV. Hujus, Experientiæ puta, probam si sustinuerit Ratiocinatio, probata vocabitur & certa, sin minus, improbabitur & rejicietur, tanquam probabilis & verosimilis, non probata, nec vera.

Non licet bis peccare in medicinâ. LXXV. Non semper autem bis peccare licet in Arte, hoc est praxi Medicâ; & puerile est, Medicum audire continuè conquerentem ac errores suos & sphalmata excusantem, dicendo *Non putabam.*

Quis Medici nomen mereatur. LXXVI. Neque enim Medici nomen meretur, qui sui admirator, putat se sapere; verùm qui sui diffisus, & ab Experientiâ doctus ipso opere ostendit se sapere, & ægros curare posse.

Ratio Dux. Experientia Comes. LXXVII. Hæc ut nostro proposito accommodemus, in re difficili & perplexâ, in affectu multis Grandiloquis rarius vel nunquam fortè viso, minùs curato, dicta nostra ita temperabimus, ut perpetuò Rationi Duci Comitem jungamus Experientiam; utpote à quâ ratiocinationis omnis legitimæ initium sumit, & ab eâdem tanquam judice summo approbationem aut improbationem expectat Recta Ratio.

Unde rationem curationis desumet Autor. LXXVIII. Consideranda sunt proinde, quæ Viri opere ipso quàm verbis majores de Convulsionis curatione à se institutâ memoriæ prodiderint ac scripserint.

LXXIX. Quemadmodum autem in Causâ Convulsionis verâ eruendâ exemplum & argumentum, sive ratiocinationis necessariæ fundamentum sumpsimus à Convulsione ex nervi puncturâ ortâ, sic & nunc ab ejusdem legitimo & experientiâ comprobato curandi modo, rationem & modum Curandi omnem Convulsionem deducere conabimur.

Convulsionis Historia in Carolo Nono Galliarum Rege. LXXX. Utique memoratu dignissima est Historia Caroli Noni Galliarum Regis, ex puncto venæ loco nervo dolorem ingentem, hinc & gravem convulsionem mox perpessi, ab Ambrosio Paræo Operum suorum lib. ix. cap. 58. descripta; Quæ quoniam multa notatu digna continet, libet in eorum quos à me doceri neutiquam tædet, commodum & utilitatem ipsam exscriptam perpendere atque explicare, quandoquidem lucem non mediocrem afferet illa secuturis de Convulsionis omnis curâ dicendis.

LXXXI. Ita autem rem narrat Paræus. *Regi febricitanti sanguinis detractio præscripta est,*

atque

atque vocatus Chirurgus ejus operis gloriâ famatissimus. Sed cùm fortè fortunâ nervum pro venâ pupugisset, exclamavit Rex, dolorem se eò loci ingentem percipere.

LXXXII. Ubi notandum, mox dolorem ingentem sentiri in nervo puncto: atque sic confirmari, quod dixi, affici partem nervorum membranosam ab objecto molesto, & dolorem excitante.

In nervo puncto ingens dolor.

LXXXIII. Pergit autem Paræus; *Tum ego edixi, ut extemplo vincula solverentur, aliàs brevi in altum tumorem actum iri brachium. Sed cùm id segniùs fieret, ecce tumor invasit brachium, cum contractione tantâ, ut flectendi aut exporrigendi non esset libertas: dolor verò sævus non punctam modò particulam, sed & totum membrum habebat.*

Mox tumor membri. *Et Convulsio. Et dolor.*

LXXXIV. In quibus verbis tria ostenduntur: 1. *tumorem corripere non tantùm musculum, cujus erat ictus nervus, verùm totum brachium.* 2. *contractionem sive convulsionem invasisse omnes brachii musculos tam flectentes quàm extendentes* ipsum. 3. *dolorem sævum universum occupasse brachium.*

Tumor unde. *Rigor unde.*

LXXXV. Ex quibus rursus deduco, 1. *tumorem illum fuisse musculorum contractorum, à nimio Spirituum Animalium affluxu.* 2. ob *doloris vehementiam, Spiritus ad brachium affectum copiosiùs affluentes invasisse quoque reliquos brachii musculos omnes:* unde Brachii rigor secutus est, id est, convulsio musculorum & flectentium & extendentium ipsum. 3. *ex affluxu illo Spirituum Animalium nimio, & proinde extensione fibrarum nimiâ ortum esse dolorem in universo brachio*, & quidem non levem, ast *sævum.*

Dolor unde.

LXXXVI. *Ego verò*, pergit Paræus, *pro tempore & re natâ, statim vulneri Emplastrum ex Basilicone, quod ipsius agglutinationem remoraretur, imposui: hincque toti brachio diplomata lintea exycrato imbuta, insuper inductâ fasciâ expulsivâ, quæ à Carpo initio ducto in summum humeri articulum desinens, sanguinem spiritusque fluxionis & inflammationis metu compelleret.*

Horum curatio.

LXXXVII. Atque hic fuit primus apparatus, qui quàm parum ad rem faciat, ex sequentibus liquebit; & sanè magis fuit apparatus pro formâ factus, ne nihil viderentur agere, quàm usurpatio medicamentorum tanto malo debellando convenientium: quapropter in ejusdem confutatione non est, quod multùm desudemus.

LXXXVIII. *His autem factis*, pergit Paræus, *secessimus, provisuri quid facto esset opus, tum ad dolorem sedandum, tum ad aliqua symptomata avertenda, quæ nervis punctis supervenire solent.*

LXXXIX. Ex quibus patet, non fuisse convenientia huic effectui superando remedia, cùm nunc demum de iis esset deliberandum.

XC. Addit autem Paræus: *Rogatus sententiam dixi, Meo judicio melius nihil fieri posse, quàm si illicò Oleum de Terebinthina calens cum Aqua vitæ in vulnus affunderetur. Toti verò brachio Emplastrum diachalciteos in aceto & oleo rosato dissolutum induceretur, obvoluta insuper fascia, cujus jam meminimus, expulsiva. Oleo enim & Aquæ vitæ vim inesse in vulneris fundum penetrandi, serosique humoris ac virulenti, qui ex nervi puncti substantia exsudabat, exhauriendi & exsiccandi: doloris præterea sedandi, calore illo, qui actu ipsis inerat. Emplastro verò diachalciteos facultatem adesse ejus, qui in brachium influxisset, humoris resolvendi, & novi advenæ aditum & influxum prohibendi. Fasciam ejusmodi esse, quæ roborandis moderata constrictione musculis, exprimendisque & repellendis in partes supernas, qui jam influxerant, humoribus, his verò, qui influxuri erant aditu & ingressu arcendis sufficeret.*

XCI. Quibus verbis cùm varia contineantur, libet singula accuratiùs examinare, ut singulorum pondus & robur pateat.

XCII. Primò autem Paræi consilium fuit, *ut illicò Oleum Terebinthinæ calens cum Aqua vitæ*, hoc est, Spiritu Vini *in vulnus affunderetur.* Consilium utique salutare, & quidem ab experientiâ desumptum, neutiquam à rationibus, quas subjungit Author.

XCIII. Singula autem hujus Consilii vocabula, cùm aurea sint, perpendi debent. Suasit autem ut *illicò* hoc adhiberetur remedium. Et certè si in ullo, in hoc affectu festinandum est, cùm omnia mora sit ægro damnosa.

In Convulsionis curá festinandum.

XCIV. Duo autem suasit usurpari: *Oleum Terebinthinæ*, hoc est, spiritum dictum, sive Oleum Album in ejus destillatione primo loco ascendens, & penetrantissimum, uti subtilissimum. Cujus incredibiles sunt citò sanandi, & imprimis nervorum membranas sanandi & consolidandi vires: hîc summoperè requisitæ ac necessariæ.

Oleum Terebinthinæ.

XCV. Huic Terebinthinæ Oleo junctus fuit *Vini Spiritus*, à multis *Aqua vitæ* dictus: cujus itidem in sanandis partibus nervorum membranosis egregia vis Practicis Chirurgis notissima est, & idcircò ejusdem in Cerebri, sive capitis læsionibus usus frequentissimus.

Vini Spiritus.

XCVI. Voluit autem, & quidem prudenter, *calens* hoc usurpari medicamentum, tum quia nihil æquè inimicum est nervis, quàm frigus; tum quia calefactum medicamentum penetrat faciliùs & penitiùs, promovetúrque sic curatio promptior.

Medicamenta calentia applicanda.

XCVII. Hoc autem medicamentum subtile ac penetrantissimum *in vulnus* à Chirurgi scalpello factum *affundi* voluit Paræus; ibi namque hærebat malum, ibi erat læsa nervi membrana, ad quam nisi perveniret medicamentum, nihil omninò erat expectandum boni.

Et vulneri infundenda.

XCVIII. In hoc ergo medicamento & consilio nihil desideramus, quin imò tanquam præstantissimum, ac usu sæpissimè comprobatum, ipsum omnibus commendamus.

XCIX. Videamus autem rationes quoque, propter quas hoc medicamento utendum censuit Paræus. *Inest*, inquit, *Oleo Terebinthinæ & Aquæ vitæ vis in vulneribus fundum penetrandi*, & hactenus quidem verè ac rectè: *serosique*: addit, *humoris ac virulenti, qui ex nervi puncti substantia, exsudabat, exhauriendi & siccandi.* Bone Deus, quid hoc est dicere? itane? exsudatne ex puncti nervi substantia humor serosus ac virulentus? sed quis amabo unquam serosum aut virulentum in nervorum substantiâ deprehendit humorem? sed quis ullum unquam nedum serosum, aut virulentum, in nervis humorem offendit? Utique si aliquid perfertur per nervos, id spiritus erit animalis; at quis unquam animalem spiritum somniavit sin-

Paræus reprehensus. *Humorē serosum ex nervo non exsudare.*

finxitve serosum aut virulentum? Pudet me profectò tàm putida effundi ab illo Viro.

Nec in eo contineri

C. Quòd si naturaliter non contineatur, uti non continetur, in nervis humor serosus, nedum virulentus; utique talis ex ipsis exsudare non potest; atque imprimis ex ipsis modò punctis.

Nec, dii exsudat, corrumpi humorē.

CI. Neque enim dici potest corrumpi humorem ex nervo exsudantem, cùm dictum factum, icto nervo sequatur actutum dolor & mox convulsio; uti ex hujus ipsius Authoris propositâ narratione patet.

CII. Sed nec inde sequitur, serosum virulentumve humorem exsudare ex nervis punctis, quoniam tantus mox illorum puncturam sequitur dolor, tam atrox convulsio: Id enim in quæstione situm, unde scilicet pendeat tantus dolor, unde tam gravis convulsio; nec per principii petitionem supponendum est, quod unicuique prius incumbit probandum.

CIII. Quoquot ergo idem cum Paræo sentiunt de humoris serosi & virulenti ex punctis nervis sudatione, sciant sibi incumbere ejus assertionis probationem, quam ubi audiverimus solidam, admittemus avidè.

Vim exhau iedi & exsicādi Oleo Terebinthinæ & Spiritui Vini non inesse.

CIV. Mirabile est, quod addit Author, vim habere Terebithinæ Oleum atque Vitæ Aquam *exhauriendi & resicandi humorem* illum serosum & virulentum, quibus verbis ampliùs evertit propriam affectionem: nam quomodò & quonam exhaurient talem humorem una aut duæ ad summum Guttulæ eò penetrantes?

CV. Præterea quid hoc est dicere, exhaurire? aut foras eliciet illum humorem? hoc si fiat, an simul resiccabunt? aut potiùs exsiccabunt illum humorem: Quod exsiccatur alicubi, quomodò simul exhauriri queat non assequor; cùm potius humectandum videatur, ut exhauriatur.

Humor serosus & virulentꝰ etiam salinus.

CVI. Humor autem ille si serosus & virulentus sit, dubio procul salinus erit, quandoquidem omnis serosorum humorum Acrimonia à Salsugine pendet: Salsus autem humor si resiccetur, Acrior fiet, ac proinde magis virulentus.

CVII. Quod si Salsus humor ferretur per nervos, non ita dulces gustui essent, & insulsi nervi, verùm Salsi, ab humore seroso, adeòque Salso per ipsos delato, uti à Bile amaricat quodammodò hepar.

CVIII. Nullius ergo momenti sunt rationes, quas pro medicamento suo affert Paræus; quapropter illum per Experientiam quidem edoctum censeo medicamentum optimum, cujus tamen rationes non sit assecutus, nec verùm ipsius operandi modum.

Medicamentorū probatorū rationem ignorare Practicos.

CIX. Hoc autem idcircò pluribus ostendi, ne quis miretur, si subinde imò frequenter in quorundam Medicorum libris legat medicamenta usu comprobata, quorum interim rationem ignorent practici, non semper in ratiocinatione solidiore tàm versati, quam ipsâ praxi empericâ; quæ si rationalis fiat, utique multis parasangis superabit vulgarem.

Medicu Empiricꝰ Theoretico præferendus.

CX. Malim autem uti Medico Empirico, id est, secundùm experientiam praxin exercente: quàm Theoretico & ex suis ratiociniis & figmentis medicinam faciente: docuit enim jam pridem omnes accuratos eorum, quæ circa Artem nostram accidunt, observatores, longè feliciores esse in Praxi Medicos Empiricos, quàm Theoreticos, quique ex libris Medici fiunt, aut suis speculationibus; homines in suâ dementiâ tantò miseriores, quòd tam multos secum reddant miseros. Sed sesquipedalibus verbis & ampullis vult decipi mundus.

Emplastrū Diachalciteos Aceto & Oleo solutum cur applicatum.

CXI. Revertamur ad Paræum, qui *toti brachio*, post in fusum vulneri Terebenthinæ Oleum & Vini Spiritum, *voluit imponi Emplastrum diachalciteos*, vulgò Diapalma dictum, idque *aceto & Oleo Rosaceo dissolutum*, tritissimum Chirurgis remedium.

CXII. Rationem hujus remedii addit, *ob facultatem resolvendi humorem, qui in brachium jam influxit, & prohibendi aditu & influxu ad venam novum.*

CXIII. Verumenimverò difficile dictu, & difficilius probatu erit, qualis humor influxerit in brachium convulsum; Neque enim posito circulari sanguinis motu, alius humor fingi potest influere in brachium præter Spiritum Animalem.

CXIV. Sanguis enim naturaliter movetur à Corde per arterias quaquaversum; & quidem æqualiter, nisi vas aliquod apertum sit in aliqua parte, & per ipsum effundatur sanguis: aliàs enim nullis existentibus in arteriis aut venis remoris: æqualiter quaquaversùm ruit per arterias sanguis.

CXV. Quod si Animales duntaxat Spiritus in affectum propulsi sint brachium, cùm subtiles habeantur ab omnibus, non video magnâ ipsos indigere resolutione; imprimis à Diachalciteos Emplastro expectanda.

CXVI. Quòd si quis benigniùs interpretetur Paræi utpote Circulationem Sanguinis Ignorantis, opinionem, & statuat impediri in convulsis, omnibus brachii musculis sanguinis liberum per angustatas venas reditum, atque sic periculum imminere ruptionis vasorum, quod demat illud Emplastrum: Iterum non video, quid præstare queat illud, ut talis angustia ex nimiâ musculorum ab Animalibus Spiritibus tensione orta tollatur: cùm reverâ Animales Spiritus resolvere debeat; quandoquidem non desinunt copiosius eò affluere, nisi curatâ illâ nervi puncturâ, aut dissecto ipso nervo: uti postea ex odem docebimus Paræo.

CXVII. Arbitror autem hoc Emplastro leniri potiùs ac emolliri musculorum fibras vehementer tensas, & sic leviorem reddi ipsam convulsionem & tensionem. Quòd si aliquid sanguinis ob angustatas venas capillares effusum sit in corporis habitum, putarim hoc Emplastrum illi resolvendo & dissipando esse convenientissimum.

Fascia expulsiva cur applicata.

CXVIII. Denique *fasciam expulsivam adhiberi, & illâ obvolvi voluit brachium, & quidem ad roborandos moderatâ constrictione musculos, & exprimendos, repellendosque in partes supernas, qui jam influxerunt humores; arcendum verò aditu & ingressu eos, qui erant influxuri.*

CXIX. Quamvis autem fasciam ipsius non rejiciam, quin potiùs probem, non probo tamen ob rationes ab ipso prolatas, quas scil. evertit & destruit sanguinis motus circularis; quod uno verbo attigisse sufficit, ne ejus confutatione plus teramus, & perdamus temporis.

CXX. Probamus autem illam fasciam, quia continet ac comprimit leniter musculos nimium distentos, & blandè impedit, ne fibrarum magis damnosa contingat in musculis distentio & fortè ruptura incurabilis.

Successus Medicamentorū adhibitorum.

CXXI. Atque sic examinavimus medicamenta Curando Regi à Paræo proposita, ut & rationes ab eodem allatas, ut illa aliis quoque persuaderet approbanda: proximum nunc est, ut successum quoque videamus.

CXXII. *Probato* ergò, inquit Paræus, *à Medicis verbo & opere consilio, dolor mitior factus est:* cum quo concludo cessasse quoque brachii rigorem, & convulsionem universalem, cùm nullam ejus faciat ampliùs mentionem.

CXXIII. Hoc utique experimentum Regio exemplo confirmatum maximi fieri potest ac debet ob successum laudabilem, & illud imitari convenit Medicos & Chirurgos omnes ægris suis benè volentes.

Cataplasma Paræi in convulsione.

CXXIV. *Restabat*, subdit paræus, *in parte humor, cui resolvendo & desiccando adhibitum est sequens remedium.*

℞. Farinæ Hordei & Orobi, an. ℥ij.
Flor. Chamæm. Melilot. an. P. ij.
Butyri recentis sine Sale, ℥ iß.
Lixivii Barbitonsoris q. s.
F. Cataplasma ad formam pultis.

Atque his remediis, ait Paræus, *Generosissimus Rex tandem post trimestre spatium sanatus est, sic ut vitiatæ actionis in parte læsâ vestigia nulla superessent.*

CXXV. Cura utique felix, quæ citra læsam ullam in affectâ parte actionem absoluta est ac perfecta. Unde patet, consolidatum esse mox nervum læsum; quo non curato permansisset Convulsio, aut sequutus fuisset abolitus in parte motus. Cataplasma autem mox enarratum idem ferè aget, quod dissolutum Emplastrum Diapalma; in quo ridiculum mihi videtur desiderare butyrum recens sine Sale, & tamen lixivii ope redigere omnia in Cataplasmatis consistentiam.

Si dolor nō mitescat ex his remediis Paræi consiliū.

CXXVI. Videndum porrò, ubi successus talis non obtinetur, quid tum faciendum suadeat idem Paræus, cujus hæc sunt verba. *At si quando doloris tanta fuerit contumacia, ut ne sic quidem mitescat, imò etiam convulsionis impendentis metus adsit, satius erit, seu nervum, seu tendinem, seu membranam penitus rescindere, quàm lethiferæ convulsionis periculo ægrum exponere, sic quidem partis actio propria deperit, aut toti corpori vita conservatur. Ita enim & communi consilio statueramus, si, qui Regem affligebat, dolor præscriptis remediis non cederet, vel Oleum fervens affundere, vel nervum ipsum in totum rescindere.*

Quod si negligatur pereundum Ægris.

CXXVII. Hæc omnia, uti præcedentia, breviter examinabimus. *Si tanta*, inquit, *doloris fuerit contumacia, ut ne sic quidem mitescat, imò etiam convulsionis impendentis metus adsit*, &c. Quibus verbis docet, fieri posse, ut huic remedio non cedat malum; quod fiet imprimis, si seriùs applicetur, unde frustrà tum expectatur ejus medela. Uti memini contigisse ante annos circiter octodecim Medico & Chirurgo Amstelodamensi, *Theodoro Van der Noen*; cui cum aliquando circa meridiem excidissent ex manibus forfices, & ipse illos festinaret apprehendere, fortè fortunâ acutæ ejus parti allisit dextri pollicis extremam juncturam; in quâ cùm levem tantùm dolorem sentiret, per aliquot horas malum neglexit, verùm circa decimam nocturnam & in ipsâ parte affectâ, & in universo corpore leves convulsiones percepit: Cùm autem Biliosus esset naturâ, mox assumpto Pharmaco eandem evacuavit, perseverantibus nihilominus cum dolore convulsionibus ita molestis, ut mihi manè ad se vocato significaret, sibi esse pereundum; postquam nullum curatum vidisset, cui non mox in principio Oleum penetrantissimum in vulnus esset immissum; quod ipse neglexerat ob dolorem non ita magnum.

Historia ex Convulsione mortui.

Ex punctura nervi in Brachio Erysipelas, & unde.

CXXVIII. Evenit autem, uti prædixerat, quamvis administrarentur, & ab ipso & ab aliis proposita. Invasit enim totum brachium Erysipelas grave; cum ejusdem tumore notabili; Cujus causam cùm nunc examinarem, cœpi suspicari, tracto in consensum Cerebro in quoscunque nervos transfusos magnâ copiâ Spiritus Animales, qui subinde leves, aut graviores in musculis convulsiones, subinde motus convulsivos concitarent, ac simul alias partes per Animales Spiritus itidem motas, & coarctatas amplius & frequentius quàm decebat coarctarent; atque ipsam quoque Bilem ad intestina & venam cavam propellerent, à quâ sanguini confusâ, & in affecto brachio turgente in fluxu suo cum sanguine impeditâ excitaretur illud Eresypelas gravissimum, & ad novæ Bilis affluxum continuum perpetuò recrudescens.

Maxime in extremis digitorum articulis dolor.

CXXIX. Tantus autem dolor digitorum in manu extremos articulos tandem exercebat, ut cogeret Chirurgum amicum illos ad ossa usque secare, quò exitus pateret, ipsius judicio tunc vitiato humori acerrimo partes illas vexanti, qui tamen nullus observatus, ut nec levatus dolor: quin potius intra decimum, si rectè memini, diem miserè vitam cum morte commutavit æger.

Punctura nervi quantum malum.

CXXX. Tot scilicet tantaque mala exiguum in parte nervorum, tendinumve membranosâ inflictum ictu vulnusculum concitare potest, & hominem robustissimum prosternere ac brevi perimere.

Ferè incurabilis.

CXXXI. Neglectum proinde hoc malum incurabile ferè redditur; quod imprimis testatur Convulsio, ut & Convulsivus motus Corpus universum affligens ac crucians.

CXXXII. Atque hanc universalem totius corporis convulsionem intelligit, opinor, Paræus, quam non mitescente dolore dicit impendere Ægro. Neque enim brachii particularis ab ipso potuit intelligi, cùm statim in principio hæc Regem occupaverit, ac brachium ita contraxerit, ut nec flecti posset nec extendi.

Universalis Convulsio ubi impendet, rescindendus seu nervus, seu tendo, seu membrana.

CXXXIII. Hanc universalem Convulsionem quando impendere metus est, ob non mitescentem infuso medicamento allegato dolorem, suadet, & quidem prudenter ac ex Arte, rescindere penitùs seu nervum, seu tendinem, seu membranam.

Quot locis afficiatur nervus.

CXXXIV. Quibus verbis satis innuit, tribus in locis affici posse membranosas nervorum partes, vel 1. in ipso nervo; vel 2. in tendine; vel 3. in membranâ, hoc est, tendine non rotundo, sed plano & membranoso.

CXXXV.

Ubinam discissio facienda.

CXXXV. Discindenda est autem pars nervi membranosa, ubicunque fuerit læsa, & convulsioni membri affecti particulari ansam præbuerit.

Discissione hâc curatur Convulsio.

CXXXVI. Quodque mirari licet, discissis per transversum vel nervo, vel tendine, vel membranâ curatur Convulsio.

CXXXVII. Hoc verum esse testatur Experientia, utut nullius forsan, etiam subtilissimi, & mechanicæ maximè intelligentis ratiocinatio id excogitare, aut ratio assequi, aut animus credere queat.

CXXXVIII. Et profectò ubi illa omnia in tali puncturâ obvenientia menti meæ propono perpendenda, somnio videntur similiora, quàm observationi alicui per sensus factæ.

Convulsio omnium affectuũ maximè notabilis

CXXXIX. Quinimò si quis in arte nostrâ affectus occurrat de cujus veritate dubitare liceat, & sensibus fidem derogare, adeoque pro figmento, aut somnio habere, utique hæc ipsa Convulsio est, cum omnibus ipsam comitantibus symptomatibus, & miserrimè ægros cruciantibus, tandemque interimentibus.

CXL. Interim cùm non semel id sit observatum, sed sæpissimè, quis sanæ mentis habebitur, qui in dubium trahere audebit, quod observatum est à tàm multis, & ubique?

CXLI. Utinam potiùs allaborarent omnes, ut tàm tristis ac cruenti affectûs causas veras expiscari quirent, aut saltem methodum invenirent illum feliciter curandi, & ægros à certâ morte liberandi: quod proprium est verorum Practicorum.

CXLII. Satiùs autem judicat & meritò Paræus, tali nervi tendinisque dissectione parti propriam actionem perire, interim toti corpori vitam conservari; quàm id negligendo lethiferæ convulsionis periculo ægrum exponi.

CXLIII. Et sanè, si ex duobus malis minus sit eligendum; quis dubitabit unius, pluriumve musculorum functionem amittere, conservatâ totius vitâ? quisne tam malè sanus præferet mortem tantulæ jacturæ?

CXLIV. Cùm proinde, tanquam verus Practicus, pericula omnia ex hoc affectu expectanda prævidisset Paræus, quomodo singulis providendum esset prudenter proposuit: nec mirum si in ejus sententiam pedibus iverint præsentes tunc Medici & Chirurgi Regii.

CXLV. Suaserat autem Paræus, & probaverant reliqui, ut, si Regem affligens dolor præscriptis remediis non cederet, vel Oleum fervens infunderetur vulneri, vel ipse nervus rescinderetur in totum.

Vnde dignoscatur remedii operatio bona. Dolor tollendus.

CXLVI. Prudenter autem præmittit signum, ex quo dignosceretur remedii præscripti & administrati operatio bona & desiderata; doloris scilicet remissio & sublatio.

CXLVII. Cùm enim dolor unica causa esset affluxûs nimii Spirituum Animalium ad partem affectam, hinc & convulsionis in omnibus ejusdem musculis excitatæ; ille tollendus erat, si aliqua curationis spes erat expectanda.

Et quâ ratione. Curandum vulnus.

CXLVIII. Dolor autem nequibat tolli, nisi sublatâ aut emendatâ ejusdem causâ.

CXLIX. Causa doloris illius atrocissimi ac sævissimi erat inflictum nervo vulnus.

Et quomodò.

CL. Curandum erat proinde vulnus, si sedatio erat expectanda doloris.

CLI. Curari nequibat vulnus, nisi ad locum in nervo affectum perveniret medicamentum usurpatum.

CLII. Prudenter idcircò adhibitum fuit remedium & penetrantissimum, & nervis amicum, & consolidandi vi summa præditum, & simul anodynum, idque priùs calefactum: uno verbo omnibus suis requisitis donatum.

CLIII. Huic nunquam nimis laudato, ut ut primo aspectu vili, quoniam familiari & facilè parabili remedio, si non cessisset dolor, duo extrema proponebantur auxilia extremo malo adhibenda.

Oleum fervens vulneri infundendum.

CLIV. Horum Primum, & dubio procul primo loco tentandum erat Oleum fervens vulneri infusum.

CLV. Hic cùm nullum Oleum determinet, dubitare quis possit, quale sit sumendum.

Et quidẽ Terebinthinæ.

CLVI. Ego, ut quod sentio paucis aperiam, planè judico, sumendum esse idem de Terebinthinâ Oleum, quo vix penetrantius, nullum saltem magis consolidans offendas: nisi fortè Oleum de Cerâ, divinum planè in eundem finem, & maximè anodynum; expertus loquor.

Vel Ceræ.

Et cur fervens.

CLVII. Ob duas autem rationes illud Oleum non calens tantùm, verùm fervens usurpandum judico; 1. ut si fortè priùs non satis penetrasset, jam magis fervens penetraret magis, ac desideratam opem præstaret.

CLVIII. 2. Ut, si contrà satis penetrasset in primâ applicatione, non tamen potuisset superare malum rebelle, nunc fervens combureret mortificaret nervum affectum; atque sic sublato ipsius sensu, tolleretur simul ejusdem dolor, ac per consequens totum brachium affligens Convulsio.

Nervus dissecandus.

CLIX. Quòd si ne sic quidem tolleretur malum, secundum & ultimum adhiberetur remedium, Nervi sc. ipsius dissectio.

Et quare.

CLX. Et sanè mirari subit dissecto nervo cessare dolorem, cessare convulsionem: cujus rei aliam, quàm in causis jam datam, rationem dare non possum, læsâ scilicet parte nervi membranosâ ob dolorem excitatum mox copiosiùs eò deferri quocunque demum modo Spiritus Animales, qui per medullarem nervi substantiam confertim properent in musculos, illosque convellant, id est, solito violentiùs contrahant, quod nervis dissectis fieri nequit.

Cur dolor ex dissecto nervo cesset.

CLXI. Cur autem dolor tunc cesset, uti nobis videtur mirabile, sic omninò dignum est, cujus ratio quæratur, & inventa dignis communicetur.

CLXII. Aliquid, quod hic suspicor, cum omnibus communicabo, ut saltem ansam præbeam ingeniosis ampliùs de iisdem cogitandi.

Quamdiu dolor duret.

CLXIII. Suspicor ergò tamdiu durare dolorem, quamdiu roditur vel distenditur pars nervi membranosa: distenditur autem non tantùm à re premente & illam quasi explicante; sed etiam quando, quæ naturaliter quadantenus tensa est, aliquâ sui parte laceratur aut dissecatur, ita ut reliquæ partes utrinque contractæ partem laceram magis lacerent, & continuum in ipsâ dolorem augeant, ob quem perseveret spirituum animalium affluxus.

CLXIV. Ubi autem dissectus est in totum nervus, nulla superest partis semilaceræ tensio, nullus proinde dolor, nulla proinde convulsio.

Hæmorrhagiam dissectâ arteriâ supprimi.

CLXV. Simile quid observatur in arteriarum sectione, in quâ si compesci nequeat sanguis effluens, transversim dissecatur arteria, & mox supprimitur hæmorrhagia; cujus sequens mihi videtur ratio.

Et quare

CLXVI. Aperto in arteriâ vulnere, quoniam tensæ sunt ejus membranæ utrinque magis corrugantur partes ejus membranosæ, unde magis hiscit vulnus, & continuè erumpit sanguis: dissectâ autem transversim arteriâ, utrinque contrahuntur dissectæ partes, desinitque per retractam sursùm arteriæ partem effluere sanguis, nisi magna sit arteria, cujus etiam contractæ partes cavitatem ipsius non valeant claudere.

CLXVII. Atque hæc dicta sufficiant de Galliarum Regis Convulsione ex puncto nervo brachium totum corripiente, ejusque curâ feliciter succedente ex Paræi præscripto: proximum est, ut nunc Omnis Convulsionis Curandæ rationem ad hujus normam quantum licet formemus, & ubique rationi Experientiam copulemus.

Utilitas doctrinæ de sanguinis circulatione.

CLXVIII. Antequam verò ad reliquarum specierum Convulsionis Curationem transeam, unum hic est monendum; quandoquidem nonnunquam ex puncto pro venâ nervo accidit convulsio, illi præveniendæ inservire doctrinam de sanguinis circulatione.

CLXIX. Atque hæc unica hujus doctrinæ utilitas veris Practicis tanta esse debet, ut ejus nomine in summo illam pretio habere oporteret.

Venæ Cephalicæ nulla affinitas cum capite, nec Basilicæ cum Hepate.

CLXX. Notum enim, quàm turpiter ob Anatomes ignorantiam non pauci fuerint lapsi, putantes venam brachii Cephalicam ideò dictam cum Capite, Basilicam sive Jecorariam & Hepaticam cum Hepate peculiarem affinitatem habere, atq; illis partibus affectis hanc aut illam necessariò secandam; quas nugas omnes evertit & abolet motus sanguinis circularis.

Basilica non secanda.

CLXXI. Factum autem est ob illum errorem, ut Medici urgerent in partium inferiorum affectibus, atque imprimis in febribus, Basilicæ sectionem; cui cum plerunque subjaceat nervus, contigit plus satis, ut pro venâ tunderetur iste nervus, atque inde, uti Carolo IX. Galliarum Regi contigisse narravimus, Convulsiones acciderent graves, & nonnunquam lethales.

Perinde esse quænam in brachio vena secetur.

CLXXII. Constat autem per sanguinis circulationem, nullum ab Hepate mitti sanguinem ad partes externas, nullam in brachio venam cum capite magis communicare, quàm aliam, verùm omnes & singulas sanguinem revehere ad Cor: ac proinde perinde esse, quænam in brachio aperiatur vena, quando aliquam in ipso secari expedit ægro.

CLXXIII. Datâ verò tantâ per circularem sanguinis motum Venam sectioni commodam seligendi libertate, nonne omitti potest Vena, cui vel nervus, vel arteria est subjecta, & eligi alia omni periculo carens?

CLXXIV. Hanc summam circulationis sanguinis utilitatem qui non agnoscit aut parvi pendit, utique se in praxi novum & inexpertum testatur.

CLXXV. Hoc autem ab omnibus Medicis junioribus observetur sedulò, etiam atque etiam commendo.

Quænam Convulsionis causæ esse queant.

CLXXVI. Cæterùm quum de Convulsionum variarum causis ageremus, docuimus, quicquid partes nervorum musculorumve membranosas dolore vel molestiâ tali afficere potest, ut Spiritus Animales majori copiâ ad ipsos deferantur, Convulsionis causam esse posse.

Proxima Convulsionis causa.

CLXXVII. Proximam scilicet Convulsionis omnis causam esse nimium Spirituum Animalium ad musculorum fibras affluxum, ipsos præter naturam, involuntariè, imò coactè contrahentem.

Causa Remotior.

CLXXVIII. Remotiorem autem causam esse, quicquid partes nervorum musculorumque sentientes, membranosas scilicet molestiâ vel dolore afficere potest, atque ad copiosiorem Animalium Spirituum affluxum occasionem præbere.

In partibus membranosis vigere Tactum, & Caloris sensum. Tactûs objecta omnia dura.

CLXXIX. In partibus autem illis nervorum musculorumque membranosis vigere docuimus duntaxat Tactum & Caloris Sensum; cùm reliqui sensus peculiaria & magis artificialia desiderent organa.

CLXXX. Inter objecta Tactûs proposui omnia dura, & imprimis simul acuminata, quæ lædere possunt & vulnerare nervorum membranam, vel musculorum tendines; quodque illustri ac Regio exemplo pluribus illustravimus.

CLXXXI. Ex memorato autem exemplo patet ratio ac methodus tales Convulsiones ritè curandi.

Ex Capitis læsionibus Convulsiones gravissimæ.

CLXXXII. Proximum autem est, ut antequam ad reliquas species transeamus, hoc notem, accidere scilicet nonnunquam, ut capitis vulneribus aut ictibus, casibusve fracto cranio à fragmentis crassam meningem lædentibus ac sauciantibus excitentur Convulsiones gravissimæ, ac subinde lethales.

Quî curentur.

CLXXXIII. Non curantur autem illæ, nisi remotis prædictis fragmentis, unde mox cessant convulsiones, & subinde via simul paratur curationi integræ, aliàs frustrà optatæ, ac speratæ.

Fragmenta cranii extrahenda.

CLXXXIV. Tolluntur verò fragmenta prædicta, ubi confractum est cranium, ac aliquot jam educta sunt fragmenta, non ita difficulter, dummodò oculis usurpari queant fragmenta, quæ si penetraverint in crassam meningem, prudenter sunt extrahenda, ne major læsio aliàs contingat, & augeatur convulsio.

Cranium perterebrandū.

CLXXXV. Quòd si via nulla pateat fragmento extrahendo, terebrari eget non rarò Cranium, quo tum demùm elici queat noxa.

Applicandum Paræi medicamentum.

CLXXXVI. Extractis autem fragmentis, commodè applicari posset affectæ parti medicamentum à Paræo laudatum ex Vini Spiritu & Terebinthinæ Oleo; à quo prompta læsæ membranæ expectari potest cura.

CLXXXVII. Quæcunque ergò duritie suâ partes nervorum musculorumve membranosas lædunt ac vulnerant, eadem si partibus affectis inhæreant adhuc, aut saltem adstent & sauciare pergant, inde removeri debent, antequam ulla sperari queat Cura vera & certa.

CLXXXVIII.

CLXXXVIII. Illis autem in tempore remotis, medicamentis utilibus consolidatio partis læsæ mox tentanda, &, si licet, brevi absolvenda.

Convulsio ab Acrimoniâ ignea vel salinâ quî curanda.

CLXXXIX. Quoties autem ab Acrimoniâ Igneâ, vel Salinâ producitur Convulsio universalis vel particularis, inquirendum diligenter in locum affectum, non rarò ex dolore comite patentem, ut illi quamprimùm applicetur medicamentum conveniens.

CXC. Quale autem sit conveniens illud medicamentum, paucis dispiciendum.

A combustione.

CXCI. Et quidem si à combustione igneâ oriatur convulsio; curabitur illa eliciendo foràs, & temperando æstum parti communicatum, atque immutando emendandoque partes tàm continentes, quàm contentas ab Igne vitiatas.

Æstum igneum quænam eliciant.

CXCII. *Eliciunt æstum igneum pinguia*, utpote vera Ignis pabula: Inter omnia autem commendatur Oleum expressum nucum juglandium; & seminum rapæ.

Quænâ temperent.

CXCIII. *Temperant eundem æstum* addita illis Oleis *Acida Sale lixivioso fracta*; qualis est solutio cerussæ, aut minii cum aceto stillatitio parata.

Aciditatē Aceti plumbo frangi. Linimentum ex oleo, & aceto plūbeo imprægnato

CXCIV. Aciditas namque Aceti frangitur plumbo in cerussam vel minium mutato: unde dulcescit Acetum.

CXCV. Hoc Acetum plumbo imprægnatum & edulcoratum si concutiatur cum Oleo quovis; evadet mixtura instar linimenti; crassescit scilicet Oleum ab Acido Spiritu aceti per plumbum dulcificati.

CXCVI. Dum autem linimentum hoc applicatur, & Ignis reliquiæ in hoc Oleum penetrant; frangitur ampliùs ejusdem vis ab aciditate juncta.

Æstus à combustione quâ ratione tēperetur à Spiritu acido, pinguedini juncto.

CXCVII. Partes autem vitiatæ ab eodem Igne, corriguntur; & emendantur imprimis Spiritu Acido pinguedini juncto.

CXCVIII. Cùm enim ignis externus partium corporis pinguedinem & Oleositatem primariò aggrediatur, illâ consumptâ Sal earundem lixiviosum, illâ temperari solitum, evadit Acrius; evanescente simul cum pinguedine Spiritu Acido.

CXCIX. Vnde patet, utrumque & Oleum & Acidum Spiritum reparandum & restituendum, quò temperetur Salis lixiviosi Acrimonia.

CC. Vtrumque autem in prædictâ concurrit mixturâ, in quâ Oleum copiosum reperitur, idque Acido Spiritu, sed fracto, temperatur.

CCI. Quo fit ut Sal in parte combustâ retorridum non effervescat ad occursum Spiritûs Acidi, utpote fracti, verùm ab ipso blandè corrigi queat, & ad pristinam temperiem reduci.

Remedium in ustione quâvis.

CCII. Atque hæc modò dicta non tantùm in ambustione convulsionem excitante locum habent, verùm in ustione quâvis: His enim & similibus remediis non semel curavi ambustos.

Curatio Convulsionis ab Humorū acrimonia.

CCIII. Convulsiones omnes citra externas & manifestas causas ortæ cùm humorum Acrimoniam agnoscant, illius & natura & curandi ratio ampliùs proponenda.

Hanc esse notabilē.

CCIV. Acrimoniam notabilem esse, patet ex dolore nonnunquam intolerabili, caputque quasi perterebrante, ipsam convulsionem prægrediente.

Et unde oriatur.

CCV. Acrimoniam autem humorum omnem Sale, lixivioso, vel Acido Spiritu deduxi in superioribus.

A Spiritu Acido

CCVI. Et Spiritum Acidum solùm ejus naturæ esse dixi, ut ab ipso convulsio originem habere possit.

CCVII. A lixivioso autem Sale tantam Acrimoniam tunc expectare non poteram, cui convulsionem adscribere possem.

A Sale Lixivioso

CCVIII. Postmodum tamen totum hoc negotium sæpiùs expendens, videor mihi modum invenisse, quo ad talem Acrimoniam pervenire queat Sal lixiviosum; ut Convulsionem excitare queat & fortean plerumque excitet.

Duo præter Sanguinē in corpore humores

CCIX. Postquam enim omnia in corpore tàm sano, quàm ægro occurrentia mente volvo, præter sanguinem per vasa circulantem, duos mihi videor observare præterea humores in sanis & ægris repertos; Bilem & Pituitam.

Bilis.

CCX. *De Bile* nulla opinor ulli erit dubitatio, cùm in sanis semper occurrat in suâ vesiculâ: in ægris autem rarissimè observetur deficere in totum.

Pituita.

CCXI. *De Pituitâ* autem major erit nobis difficultas; cùm illo nomine plura notem designari.

CCXII. Quapropter, ut logomachias præveniam, paucis describam, quid illo nomine vulgò intelligatur ab Authoribus Medicis, & quid imprimis eo vellem intelligi.

Quid eo nomine appellandum.

CCXIII. In genere autem omnem humorem amaritudine carentem, & extra Vasa & Vrinariam vesicam repertum, Pituitæ nomine appellandum judico.

CCXIV. 1. Amaritudine carentem humorem dixi, quo distinguetur à Bile.

CCXV. 2. Extra Vasa, quo distinguetur à Sanguine, Lymphâ & Chylo.

CCXVI. 3. Extra Vesicam Vrinariam, quo ab urinâ quoque distinguetur.

Quid Sanguinis nomine appellādū. Pituitæ nomine quænam Autori veniant

CCXVII. Quicquid autem continetur in arteriis & venis, id omne Sanguinis nomine appellandum judico, vel laudabilis, vel vitiosi & cacochymici; Sanguinis tamen.

CCXVIII. Vnde quicquid 1. in Cerebri, Cerebellique Ventriculis; aut inter utramque meningem observatur, Pituitæ nomine appellandum puto: & aquam Hydrocephalum constituentem.

CCXIX. 2. Ipse mucus narium & screatus Oris ipsaque adeò Saliva Pituitæ nomine mihi venit.

CCXX. 3. Omnis humiditas in pericardio naturaliter vel p. n. reperta; ut & in pectoris cavitate (extra pus & sanguinem ibi effusum) pituita mihi erit.

CCXXI. 4. Omnis humiditas in ventriculo & intestinis, post alimentorum absolutam fermentationem & Chyli ab alvinis fœcibus secretionem ac in lacteas venas expressionem, reperta, pituita mihi judicabitur.

CCXXII. Quinimò 5. Omnis humiditas vel anasarcam, vel leucophlegmatiam, vel ascitem producens, pro pituitâ mihi videntur habenda.

Pituitæ species.

CCXXIII. Unde patet, multas futuras pituitæ species, quas tamen ad quasdam classes non ita difficulter reducemus.

1. Naturalis.

CCXXIV. Nam 1. alia pituita est naturalis, tenuior, qualis est Saliva, & crassior in ventriculo atque intestinis hærens.

2. Utilis & inutilis.

CCXXV. 2. Ex naturali pituitâ alia est utilis corpori, alia inutilis & excrementitia.

CCXXVI. Utiles sunt modò memoratæ *Saliva & in Ventriculo atque intestinis reperta* pituita.

CCXXVII. Inutilis & excrementitia mihi videtur *pituita per nares excreta sive mucus* & quandoque *per os screatu ejecta*.

3. Præternaturalis.

CCXXVIII. 3. Inter pituitas præternaturales enumerantur imprimis *salsa, acida, acerba, dulcis, ac insipida*, à sapore vario ita dictæ. Præterea differunt ratione consistentiæ, unde alia dicitur *tenuis & fluida*, alia *crassa, tenax & viscida*.

Ex his humoribus si peccent, alii producuntur.

CCXXIX. Ex horum humorum, si unus vel uterque præter naturam malè est affectus, peccatque vel quantitate, combinatione mox alii producuntur humores, aut consistentia subjecta, quæ hominis functiones lædant, & ægrum faciant ipsum.

Bilis quo modo vitietur.

CCXXX. *Quoties* ergò, ut ad propositum scopum redeam, *bili deperit, aut minuitur* quâcunque demùm de causâ *spiritus volatilis & oleum, acrius observatur ejusdem sal lixiviosum.*

CCXXXI. *Cui si parvâ quantitate jungatur spiritus acidus purior*, hoc est, *paucâ duntaxat aquâ dilutus*, acrimoniam ab hoc spiritu nanciscitur majorem, & corrodendi vim summam.

Vitiata quî convulsionē producat.

CCXXXII. Quòd si tunc deferatur ad nervorum, vel Cerebri partes membranosas, intolerabili dolore illas perterebrando quasi afficit, & convulsioni ansam præbet.

Quænā convulsioni ansam præbeāt.

CCXXXIII. Ergo *sive spiritus acidus non temperatus spiritu volatili, sive sal lixiviosum non temperatum Oleo & acrius redditum pauco spiritu acido, ad* membranosas Cerebri, nervorumve partes deferatur, dolorem in illis excitat, qui si gravis contingat, convulsioni ansam præbet.

Omnem Spirituū Animalium motum non esse voluntariū.

CCXXXIV. Quamvis autem non semper de dolore magno conquerantur Convulsi, id quod accidit, quia tunc mens ferè ipsis ægrotat, interim tamen coguntur spiritus animales ad moventes partes ruere, atque convulsiones graviores aut leviores excitare: unde patet, omnem spirituum animalium etiam ad musculos motum non esse voluntarium.

Medicamenta convulsionem curantia. Thermæ Sulfureę

CCXXXV. Hoc ita se habere, confirmant medicamenta in curandâ convulsione usu comprobata.

CCXXXVI. Inter quæ facilè primas tenent *Thermæ Sulphureæ*; In quibus quatuor continentur. 1. Aqua; 2. Oleositas, 3. Spiritus acidus, & 4. Sal lixiviosum paucum.

Sulfur constare Oleo & Spiritu Acido.

CCXXXVII. *Sulphur* enim omne *Oleo* imprimis *constare & acido spiritu*, tàm notum est Chymicis ut ulteriori declaratione non videatur indigere: faciam tamen propter illos, qui in Chymicis operationibus nondum sunt satis experti.

CCXXXVIII. Hoc ergò manifestum est 1, ex sulphuris incendio facili; ex quo patet Oleum in ipso abundare: sola namque pinguia & Oleosa Ignis existunt pabulum.

CCXXXIX. 2. Ex ejusdem incendio diu durante, quod ab Acido Spiritu pendet.

CCXL. 3. Ex Oleo per campanam ex ipso parabili; quod Spiritum ejus Acidum testatur.

CCXLI. Cùm ergò Acido Spiritu & Oleo constet Sulphur, iisdem abundare thermas sulphureas patet.

Unde Thermæ sulfureæ generentur.

CCXLII. *Generantur* autem illæ *Thermæ* concurrente cum sulphuris minerâ Aquâ lixiviosо Sale acerrimo præditâ, à quo & Spiritu sulphuris Acido excitatur effervescentia, & cum effervescentia calor, sicque coëunt in unum quodammodò Aqua quoque & Oleum.

CCXLIII. Habent autem vim penetrandi egregiam thermæ illæ sulphureæ, quapropter ad affectas partes corporis intimas perveniunt.

CCXLIV. Penetrat autem simul permistus per intima Sali lixivioso Spiritus Acidus Oleo temperatus: cujus Olei temperat quoque humorem acrem membranis adhærentem, illasque vellicantem, ac convulsioni ansam præbentem.

CCXLV. Temperat verò illum tum Oleosâ suâ substantiâ, corrigitque insuper eundem exactâ *Salis lixiviosi & Spiritûs Acidi misturâ, à quâ vincitur Aciditas, semper noxia & primaria rosionis in Convulsione causa.*

CCXLVI. Subtile namque thermarum Sal lixiviosum & quodammodò volatilisatum, ad Spiritum Acidum subtiliorem coagulandum longè optimum & fortè unicum.

Quam vim habeant.

CCXLVII. Artis proinde erit imitari naturam, & *Salem lixiviosum volatilem reddere, aptumque Spiritibus Acidis itidem subtilioribus coagulandis*, ac simul convulsioni ab ipsis ortæ curandæ.

CCXLVIII. Et sanè cùm desint nobis in hisce regionibus Thermæ sulphureæ naturales; optandum foret, arte excogitari posse artificiales, quæ tantundem, ac tandem plùs præstarent.

Hoc qui fiat.

CCXLIX. Parabuntur autem, Si Exempli gratia Sal Tartari benè calcinatum cum sulphure ritè misceatur, & postmodùm affusâ Aquâ Balneum instituatur.

CCL. Arte autem subtiliori opus erit, ad Balnea Thermas naturales æquantia vel superantia paranda: hic saltem via ostenditur ulteriùs quærendi: Neque enim illud tentavi unquam; veritas autem experiundo patebit; & quàm benè quivis ratiocinatus fuerit, determinabit Experientia.

Humana & Anguillarum. Olea & Axungiæ.

CCLI. Post Thermas naturales sulphureas *secundum locum obtinent Olea & Axungiæ, Humana præsertim & Anguillarum.*

CCLII. Horum namque ope & Salis lixiviosi, & Spiritus Acidi præsertim Acrimonia temperatur, causaque doloris proinde atque convulsionis corrigitur.

Fomentationes & Balnea ex Plantis calefacientib.

CCLIII. *Tertium locum occupant fomentationes & Balnea artificialia ex plantis*, uti loqui vulgò solent, *calefacientibus*, hoc est, Sale volatili & Oleo abundantibus *parata*.

CCLIV.

Plantas, fructus & semina, calida vocata, abundare oleo & sale volatili.

CCLIV. Ut enim hoc seriò inculcem omnibus, Observandum *omnes plantas, ac imprimis fructus ac semina calida vocata abundare Oleo & Sale volatili*, quod dum decoctione elicitur, & calidè corpori applicatur, penetrat ad interiora, atque occurrentem Spiritum Acidum infringit & emendat.

Emplastra & Cataplasmata.

CCLV. Ultimum locum obtinent Emplastra vel Cataplasmata, vix ac ne vix quidem, nisi in parte affectâ cuti satis propinquâ, laudabile quicquam præstantia.

Curatio Convulsionis ab interna causâ in quibus consistat.

CCLVI. Atque ex jam dictis satis patere puto rationem & methodum Convulsionem ab interna causâ, humore sc. Acri, ortam curandi.

CCLVII. Consistet autem illa in humore Acri & imprimis Acido quavis arte commodâ corrigendo & emendando.

CCLVIII. Emendabitur ille medicamentis tam internis, quàm externis.

CCLIX. Externa jam sunt enumerata & proposita.

CCLX. Interna verò ut itidem vim habeant humores Acres & Acidos contemperandi, omninò necessum.

Sudorifera.

CCLXI. Talia autem erunt in genere omnia Sale volatili prædita: ac imprimis sudorifera similia, eaque excitato sudore magis efficacia, sic enim aperiuntur ubique corporis pori tam interni, quàm externi; penetrantque quaquaversùm medicamenta assumpta.

Quid in iis observandum.

CCLXII. Observandum autem in excitando *sudore, ne is vi urgeatur*; nòn rarò namque contigit, ut hoc cum magno ægrorum sit tentatum detrimento.

CCLXIII. Cum damno autem ægrotorum accidit sudoris propulsio, quando non satis dispositi sunt ad sudores ipsi humores, non satis dispositæ ipsæ, per quas fieri debet sudor, partes.

Ad duo attendendum.

CCLXIV. Ad duo proinde attendendum est Medico sudorem utilem ægris suis promoturo; ad ipsum humorem in corpore contentum & noxium, & ad corporis partes, superficiem imprimis, ac cutem.

Ad Humores.

CCLXV. Ipsi humores malè dispositi ad sudores sunt Crassi, viscidique; qui proinde attenuatione indigent ac abstersione sive incisione; quò fluidiores reddantur, & nullibi adhærentes.

Ad Partes corporis.

CCLXVI. Partes ipsæ ac Cutis ad sudorem minùs dispositæ sunt, quando ab externo frigore constrictæ sunt & humores ibidem coagulati: quod emendari potest earundem frictione, agitatione, & calore blando.

Qui quando benè sunt dispositi.

CCLXVII. Benè autem esse ad sudorem dispositos humores & partes patet, quando assumptis aliquo tempore medicamentis humores corrigentibus, & emendato sensim partium habitu, compositoque in loco calido corpore, sponte inclinat ad sudorem æger.

Quid tunc agendum.

CCLXVIII. Huic proinde exhiberi tunc potest medicamentum sudorem levem movens, à quo assumpto, nec valde tecto ægro, si sudor emanarit, gradatim licebit ad potentiora procedere, & ejusdem curam promovere.

Qualia debeant esse Sudorifera.

CCLXIX. In convulsis autem exhibenda imprimis sudorifera, uti dictum, sale volatili prædita, aut ex salibus arte volatilisatis parata.

Spiritus Tartari aq. theriacali, vel vini sp. junctus.

CCLXX. Inter nota verò conducet maximè Spiritus Tartari, aquæ theriacali aut vini spiritui rectificato junctus, omissis acidis. Sed de Convulsione satis.

CAPUT XXIV.

De Catalepsi.

I. PRoximè præcedentibus Capitibus quatuor gravissimos, functiones animales leviter labefactantes affectus, Epilepsiam, Apoplexiam, Paralysin & Convulsionem examinavimus; nunc ad alium non minùs cæteris mirum, easdem functiones afficientem, *Catalepsin*, pergemus.

Catalepsis qualis affectus.

II. *Catalepsin*, inquam, quam *Prehensionem* dixeris, cùm non tantùm repentè isto affectu corripiantur Ægri, sed & ipso correpti in eodem situ detineantur, & quidem ratione motûs animalis, cujus Symptoma primariò esse Catalepsin ostendemus in sequentibus.

Ejus gradus & differentiæ.

III. Hujus autem mirabilis affectûs naturam & essentiam ut assequamur faciliùs, observandum, esse quosdam gradus, & pro symptomatum diversitate, differentias, quas idcircò etiam præmittemus.

Gravissimæ constitutio.

IV. Quoties ergò gravissima contingit Ægris *Catalepsis* sive Prehensio, toties sensus omnes tàm interni, quàm externi mox videntur aboleri ac cessare; Motus verò animalis nec aboletur, nec imminuitur, nec augetur, nec propriè depravatur; verùm rigore accedente corpus in eo statu & positu permanet, in quo erat, cùm hoc affectu corriperetur Æger: unde stans, sedens, aut decumbens observatur Catalepticus, statuæ instar immobilis; qui tunc nec sponte, nec impulsus locum mutat, vel corpus movet: permanente solo arteriarum pulsu & respiratione.

Ubi nullus est sensus.

V. Quamvis enim oculi Ægris aperti sint aliquando in gravissimâ Catalepsi, non vident tamen, nec audiunt, nec alio sensu quocunque fruuntur.

In quibus differat ab Apoplexiâ, Paralysi, Convulsione & Epilepsiâ.

VI. Sed nec concidunt, uti accidit in quatuor gravibus, & universalibus læsi motûs speciebus, in abolito puta vel valdè imminuto motu, qualis observatur in Apoplexiâ & Paralysi; ut & in eodem aucto, Convulsione puta, universali sc. Tetano, aut mediatâ, Ἐπισθοτόνῳ, vel Ὀπισθοτόνῳ aut denique in motu depravato, Convulsivo sc. qualis occurrit in Epilepsiâ; in quibus affectibus omnibus mox concidunt Ægri, si steterint vel sederint quando ipsis corripiuntur; cujus contrarium evenit Catalepticis, quos testatur Experientia permanere rigidos in eo statu, & situ, in quo erant, quando mirabili hoc affectu corripiebantur ac prehendebantur.

Levior Catalepsis.

VII. *Levior est Catalepseos species*, in quâ rigidi quidem truncorum instar detinentur Ægri, audiunt tamen, quæ loquuntur Adstantes; vident, quæ geruntur; atque facta omnia restituti narrant

VIII. Est & illa *levior Catalapseos* species, in quâ Ægri nec videntes, nec audientes, nec alio sensu externo utentes, sed nec puncti quidem quicquam sentientes, interim quæ ori induntur, mandunt & degluciunt; erecti consistunt & stant; impulsi, tractive incedunt, membraque

quovis modo inflexa, vel extensa in eodem situ servant.

Peculiaris Catalepseos species.

IX. *Peculiarem Catalepseos speciem* refert Platerus de quadam, cujus venter tantùm & Thorax moveretur admodùm, reliquo corpore toto stupente.

Catalepti ci Senis Historia.

X. Mihi ante paucos annos contigit Amstelodami sæpiùs videre *Catalepticum Senem*, atque cum aliis Medicis ob casum rariùs in praxi occurrentem sponte confluentibus & concurrentibus aliquandiu ipsi præesse; Hic ex Trans-Isulaniæ confinio venerat, & videbat quidem, & audiebat, cæterisque sensibus utebatur, sed stupidiùs & torpidiùs; quin imò Mens ipsa reddita erat hoc malo stupidior; Hic in somnum propendebat continuè; rogatus respondebat & tardiùs, & difficiliùs: idem manibus prehensus & sensim tractione iteratâ agitatus disponebatur ad motum, unde à sede allectus sequebatur trahentem, sed segniùs; alimenta interim assumebat satis commodè, dormiebat multùm, dejiciebat rariùs.

Varia variæ Catalepseos Symptomata. 1. Sensuum segnities. 2. Motus Animalis torpor.

XI. Atque ex hisce omnibus in variis Catalepseos speciebus observatis symptomatibus patet, non semper similia contingere singulis Catalepticis symptomata; *in omnibus* tamen accidere 1. Majorem vel Minorem sensuum externorum, hinc & internorum stupiditatem ac segnitiem.

XII. 2. *In omnibus quoque ac singulis* affligere *Motûs Animalis Torporem & Tarditatem, Rigori conjunctum*, eumque nunc majorem, nunc minorem.

XIII. Difficiliùs namque, segniùs, & tardiùs peraguntur in omni Catalepsi functiones Animales omnes, sensus puta tàm interni quàm externi, atque Motus.

Cujusnam functionis sit Symptoma.

XIV. Cùm autem in omni Catalepsi afficiantur malè sensus omnes, atque Motus Animalis, quæritur, & quidem meritò, *Cujusnam functionis proprium & primarium Symptoma sit Catalepsis, an Sensuum Externorum? an Internorum? an Motûs Animalis, An omnium ex æquo?*

Esse primariò Animalis motûs, secundariò sensuum Symptoma. Et ob quam rationem.

XV. Sententiam de hâc re meam paucis ut proferam, Censeo *Animalis motûs Symptoma propriè atque primariò esse Catalepsin; sensuum autem tàm externorum, quàm internorum secundariò tantùm.*

XVI. Ita se rem habere vel hinc patere puto, quòd in *Omni, solâque Catalepsi* & quidem *semper* observetur *Animalis Motus*, non abolitus quidem aut deficiens; non auctus & partes convellens; non convulsivè depravatus, & partes variè, atque alternatim agitans, tremulusve; verùm *Rigidus, & in eo situ, in quo erant cùm hoc affectu corriperentur*, aut ad quem postmodum deducuntur & flectuntur, *partes conservans, ac stipitis instar rigidum corpus aliàs efficiens.*

In Catalepticis Musculos voluntariè non moveri.

XVII. Accidit enim Catalepticis omnibus, ut 1. *non moveantur voluntariè musculi*, ac proinde nec partes, quibus inseruntur, quasque aliàs simul movere, ac flectere aut extendere, aut quocunque demum modo inflectere ac ciere solent musculi.

XVIII. Et quamvis in leviore Catalepseos specie constet adhuc Mens & Voluntas Ægris, nequeunt tamen pro arbitrio suo movere partes suas; unde instar stipitum rigidi permanent, simulque stupidi quasi & attoniti.

Moveri verò quando excitantur.

XIX. Accidit autem iisdem Catalepticis, leviùs saltem affectis, ut 2. *moveantur iidem musculi*, quoties ab externâ causâ ad motum *excitantur & urgentur*, & quidem *eo* moveantur *motu, quo naturaliter solent* moveri; *non tamen ultra vim ab impellente aut excitante impressam.*

Quiescere autem, quando non excitantur.

XX. Unde etiam cessante vi ad motum Catalepticos excitante, aut remittente vi eosdem urgente ac impellente aut trahente, cessat quoque ac intermittitur Motus ipsorum.

XXI. Quapropter redeunt tunc ad priorem rigorem partes, redditurque Corpus denuò stipiti aut statuæ simile.

Corpus flecti posse.

XXII. Membra autem, ut & totum corpus flecti potest arte ac sine vi; quòd in Convulsione impossibile; in quâ inflexilia permanent membra.

Nullus observatur dolor.

XXIII. Adde quòd semper Convulsioni comes est affectæ partis dolor, qui in Catalepsi nullus observatur, cùm sensu externo omni plùs minùs destituantur Cataleptici.

Pulsum & Respirationem perseverare.

XXIV. Atque ex hisce præmissis haud ita difficulter ratio reddi queat, *cur in gravi etiam Catalepsi perseveret*, ni mors mox sequatur, *Pulsus & Respiratio.* Urgetur scilicet Cordis Contractio à sanguine in ipsius ventriculis rarefacto, atque ejusdem parietes expandente, adeóque ad sui reciprocam Contractionem excitante atque impellente, imò cogente.

XXV. Quinimò Spirituum Animalium Cordis musculos moventium torpor (à quo mox deducemus Catalepsin) corrigi, & quodammodò emendari videtur ab interno Cordis Igne, totum Ejus parenchyma pervadente: quod itidem de Arteriarum, Venarumque motu in Catalepticis permanente dicendum.

XXVI. Sic & Respiratio à sanguine ex Dextro Cordis ventriculo in pulmonalem Arteriam propulso urgeri videtur, unà cum partibus primariis necessariò ipsi ministrantibus.

Membra in rigiditate perseverare.

XXVII. Accidit quoque Catalepticis, ut 3. *perseverent, ac permaneant Ipsorum membra in rigore atque rigiditate*, ac si manu prehensa continerentur in eodem statu vel positu: quo symptomate Catalepsi peculiari à cæteris affectibus omnibus distinguitur; adeò *ut Catalepsi omni, soli, & semper conveniat hic partium affectarum, mobilium tamen, rigor.*

Partes si moveantur, difficiliùs moveri.

XXVIII. Accidit denique Catalepsi, ut 4. quamvis moveri possint partes, *fiat tamen motus ille omnis, quàm naturaliter, & difficilius, & graviùs, & segniùs.*

XXIX. Atque hæc sunt, quæ in læso Catalepticorum Animali motu observantur notanda.

Sensus secundariò affici.

XXX. *Sensus* ipsos *tàm internos, quàm externos* itidem ipsis *affici* & labefactati diximus, verùm *secundariò* duntaxat id fieri arbitramur.

In graviore stupere graviùs.

XXXI. Et in graviore quidem Catalepsi graviùs quoque *stupere* deprehenduntur, adeò ut abolita videantur, reverà tamen stupent tantùm, uti ex leviore ipsius specie facilè colligi potest.

In leviore leviùs.

XXXII. Quamvis enim in Catalepsi leviùs affligente aliquis non rarò supersit *sensuum tàm externorum, quàm internorum* Usus, *stupent*

tamen

tamen semper utrique plus minus: quod ad veram Catalepseos causam eruendam non parùm affert lucis.

XXXIII. Observabis enim *etiam in levissimâ Catalepseos specie* (qualem illam judico, quæ mihi occurrit in meâ praxi semel, cujusque historiam narravi) ubi & sensus externi aliquali suo funguntur munere, & adhuc constat ægris mens; *functiones tamen illas obscurius, & confusiùs, imò tardiùs, segnius, ac difficilius perfici*; *Ipsosque Ægros tanquam Attonitos & stupidos semper reperiri*.

XXXIV. Prout autem affectus gravior est aut levior, sic etiam sensuum stupor major est & gravior, aut minor & levior.

Causa.

XXXV. Cùm ergò in *Omni Catalepsi* observetur *cum sensuum stupore, Membrorum Animali motu cieri solitorum rigor*, ad mirabilis ac stupendi hujus affectûs causam inveniendam veram, quærenda res tàm Sensibus, quàm Motui famulans, adeoque utrisque functionibus communis, utpote à quâ læsâ aut vitiatâ deduci queat utrarumque læsio.

XXXVI. *Proximam* autem *omnium harumce functionum Causam* statuimus esse *Spiritus Animales* ex Sanguine per arterias à Corde affluentes in Cerebro atque Cerebello paratos, & ad partes quasvis per Nervos delatos.

In Spiritibus Animalibus. Et quidem coagulatis. Spiritus Animalis similis Spiritui Vini. Hunc per Spiritum Vrinæ coagulari posse.

XXXVII. In his verò *Spiritibus Animalibus*, non item in Nervis aut Cerebro ipso, *Catalepseos causam & rationem consistere* opinor.

XXXVIII. Hos ergo *Animales Spiritus*, ut Catalepsin producant, *plùs minus torpidos, & ad motum ineptiores* fieri, & quodammodò *coagulari* iudico.

XXXIX. Hoc ut iudicem, movet me 1. Ipse *Spiritus Animalis ejusdem* fortè aut fermè *cum Vini Spiritu Naturæ*; utpote qui ab hoc reparatur facillimè, ac promptissimè.

XL. 2. *Spiritus Vini*, utut subtilissimus ac diligenti rectificatione purissimus, quinimò *purissimus* duntaxat & ab omni Aquâ liberatus, *ad Spiritus coagulantis ex Vrinâ humanâ* per sex hebdomadas conveniente anni tempore priùs fermentatâ eliciti affusionem mox concrescens, atque spissitudinem ab ipso accipiens tantam, ut colostri albicantis formam nanciscantur in unam massam coëuntes bini hi Spiritus.

XLI. Quod cùm in summo gradu accidat rectificato Vini Spiritui ab Vrinæ spiritu, nonne idem *in humano corpore* accidere posset quodammodo *Spiritui Animali à spiritu præter naturam inibi genito, aut à compedibus suis liberato, & ad Cerebrum penetrante, atque Spiritum Animalem plus minus coagulante, magisque vel minus immobilem faciente?* Pro coagulatione enim fortiori vel leviori continget quoque Catalepsis vel gravior vel levior.

XLII. Hoc si fieri queat, uti, cur fieri nequeat, nullam rationem offendo; & tale quid fieri oporteat, quia Cataleptici nonnunquam observantur in praxi; non improbabilem stupendi affectûs causam me eruisse atque assignasse omninò sum persuasus.

XLIII. Censeo igitur, *in Catalepsi deferri* quidem *à Cerebro per Nervos quaquaversum spiritus animales, verùm quadantenus coagulatos, inspissatosque, adeóque torpidiores ac stupidiores, minusque mobiles & fluxiles*.

Catalepseos ab affectibus aliis distinctio.

XLIV. Ut autem in hoc affectu enarrando pergamus, ex dictis patet is facile & dignoscitur ab adstantibus, quos in stuporem quoque non rarò agit, dum mirantur nec assequuntur tam stupendi affectûs phenomena. Proximum est, ut illum ab aliis affinibus affectibus distinguere, ac pro virili parte curare doceamus.

1 A motu abolito.

XLV. *Distinguitur* autem facilè hic affectus à cæteris Animalis motûs læsionibus, & 1. *à Motu abolito*, in Paralysi, dum hìc flaccida occurrunt membra, in Catalepsi rigida.

2 A motu imminuto.

XLVI. 2. *A motu imminuto*, in Tremore continuo, in quo aliquis superest motus voluntarius, in Catalepsi nullus.

3. A motu aucto.

XLVII. 3. *A Motu aucto*, in Convulsione; in quâ immobilis ac inflexilis observatur pars affecta; non item in Catalepsi, in quâ pars spontè riget quidem, flecti tamen potest facilè.

4. A motu depravato.

XLVIII. 4. *A motu depravato* & Convulsivo, in quo agitatur & concutitur pars læsa, non item in Catalepsi, in quâ quiescit, ni ab externâ causâ excitetur, & quidem ad motum naturali consimilem.

Ab Apoplexia.

XLIX. Ab affectibus autem attonitis, ut Apoplexiâ; distinguitur Catalepsis ratione Motûs ibi aboliti, hìc verò cum rigore partium permanentis.

Ab affectibus soporosis.

L. Sic ab affectibus Soporosis distinguitur quoque; in Catalepsi namque non tàm somnus urget, quàm in somnum propensio. Vbique tamen & ab affectibus omnibus distinguitur per peculiarem læsi motûs animalis modum, uti jam aliquoties inculcavimus, in mobilitate sc. partium rigidarum & actu immotarum.

Gravior Catalepsis periculosa.

LI. Cæterùm periculosus est affectus omnis gravior Catalepseos species, utpote quæ brevi Ægros interimit; impedito sc. tunc Pulsu quoque ac Respiratione; unde & suffocantur Ægroti.

Levior non item.

LII. Species Ipsius leviores non ita sunt periculosæ, atque annis multis affligere possunt Ægros; quemadmodum viso mihi acciderat Cataleptico, qui, si rectè memini, per annos quatuor vel quinque jam laboraverat, cùm ipsum viderem, nec tamen valdè debilitatus inde aliquot adhuc annis superesse poterat.

Curatu tamen difficilis.

LIII. Curatu tamen difficilis iudicatur idem affectus, postquàm, nisi spontè brevi recedat malum, rariùs observatur curatum, & idcircò fortè, quòd & rarus sit, & vera ejus causa ignota manserit Credulis, nec satis omnia ponderantibus Medicis.

Curatio quî peragenda.

LIV. Curationem autem Ipsius quod attinet, omnibus ritè expensis, arbitror illam obtineri posse imprimis à medicamentis Sale volatili acriore præditis.

LV. Quapropter optarem nunc mihi talem ægrum occurrere curandum, qualem ante paucos annos mihi obvenisse retuli, ut illa in ipso tentarem, quæ tunc adhuc ignorabam, & tali utilia fore iam planè sum persuasus.

Raro Catalepticos ab Autoribus curatos.

LVI. Quæ autem ab Authoribus de huius affectûs curatione proferuntur, illa satis demonstrant, rarò vel nunquam curatos ab Ipsis Catalepticos, graviore saltem eius specie affectos.

LVII. Cùm Verò Vnus duntaxat mihi contigerit curandus Catalepticus, & Ipse aliquod qui-

quidem in quibusdam symptomatibus acceperit à præscriptis medicamentis levamen, non fuerit tamen restitutus in integrum, de illius affectûs curandi modo & ratione quod afferam, nihil habeo certi aut explorati.

LVIII. Hoc proinde affectu relicto, progrediemur ad alios, & quidem Soporosos, eosque multifarios.

Caput XXV.

De affectibus Soporosis.

I. Postquam aliquot primarios Animalem Motum labefactantes affectus pro virili parte enucleavimus; rem nec ingratam, nec inutilem nos facturos arbitramur, si aliquot graves in Somno variè læso affectiones simili ratione & labore examinemus, & illa imprimis, quæ nos docuit Experientia, in medicorum & Ægrotorum bonum proferamus.

II. Vt autem in re arduâ & satis intricatâ nos extricemus facilius, consultum videtur, varias læsi Somni species præmittere, hinc ordine singulas huc facientes explicare.

Somni species. III. *Somnum* omnem qui in *Naturalem*, *Non-naturalem*, & *Præter-naturalem* sive *Morbosum* distinxerunt, rem acu tetigisse videntur.

Naturalis. IV. Commodè namque *Naturalis* dicitur is somnus, qui post moderatas vigilias etiam sanis obrepit quotidie.

Non naturalis. V. Pro *Non-naturali* verò somno is habendus, qui post exercitia corporis vehementiora, aut labores graves, Sanguinis effluxus, Alvi profluvia, Dolores magnos, Animi pathemata excedentia, Vigilias diuturnas, succedere solet non rarò & longior & profundior.

Præternaturalis. VI. *Præternaturalis* denique & *Morbosus somnus*, de quo tantùm Nobis hic habendus sermo, is est, qui à Causâ aliquâ aliâ, præter sex rerum non-naturalium ievem abusum, excitatur, & Ægros variè affligit.

Huius Gradus VII. Huius autem præternaturalis somni & *gradus* aliqui observantur, & differentiæ.

Somnolentia. VIII. *Gradus* quidem, quatenus vel Dispositio tantùm adest & Propensio ad somnum, quæ *Somnolentia* dicitur, vel *actu Somnus*, isque peccans vel Quantitate, uel Qualitate, vel Tempore.

Somnus peccans Quantitate. IX. *Quantitate* peccat Somnus protractus & *Longus*.

Qualitate. X. Qualitate peccat Somnus profundus & gravis.

Tempore. XI. *Tempore* peccat Somnus, *semper* aut *interdum* obrepens, cùm nox illi naturaliter destinetur: aut *mox post assumptum cibum* cogens, non ex malo tantùm more accedens.

Aliæ præternaturalis Somni differentiæ. XII. Præter quas simplices Somni præternaturalis differentias, sunt & aliæ à comitantibus non rarò ipsum symptomatibus petitæ.

Nominibus ambiguis insignitæ XIII. Quoniam autem Nomina, quibus hæ species variæ indigitantur, non semper in eadem significatione sumuntur ab Authoribus Medicis, & magna observatur inter Medicos Grammaticos de illorum interpretatione Logomachia, & Ægris non tantùm inutilis, sed & noxia de verbis disceptatio, relinquemus illam Aristarchis & in mustaceo Laureolam quærentibus; interim res ipsas examinabimus; & veram hos affectus curandi rationem venabimur.

Somnolentiæ species. XIV. Somnolentia ergò præternaturalis & morbosa in somnum propensio nunc comitem habet Vigiliam, nunc Somnum, & utrobique semper ferè Delirium: quandoque nihil horum, estque *Solitarius* affectus.

Coma Vigil. XV. Priorem comitatæ Somnolentiæ speciem *Coma Vigil*, & ἀγρυπνον vocant Multi; estque ipsa violenta quidem in somnum propensio, eaque continua & impensa, in quâ tamen cum delirio Ægros affligunt Vigiliæ; adeò ut quamvis oculis clausis se componant ipsi ad capiendum somnum, ipsum nihilominùs capere nesciant, verùm varia absurda patrent.

Coma somnolentum vel Cataphora. XVI. Posteriorem speciem vel Coma simpliciter, vel *Coma somnolentum* & ὑπνῶδες, quidam *Cataphoram* nominant; estque talis in somnum propensio, ut ipsam etiam actu consequatur somnus, isque profundus; à quo licet vi excitentur ægroti, in eundem tamen mox iterum delabuntur, & expergefacti delira loquuntur.

XVII. Atque hæ sunt binæ Somnolentiæ, Morbosæ ac præternaturalis species cum Delirio semper conjunctæ, & aliàs quidem cum Vigiliis, aliàs verò cum Somno ipso.

Lethargus. XVIII. Quibus si quis pro tertiâ specie jungere volet *Lethargum*, litem ipsi non movebo.

Latinis Veternus quid. XIX. Est enim Lethargus, Latinis *Veternus* dictus (quamvis pro diversis quoque affectibus habeantur ab aliis) inexpugnabilis ad somnum propensio, eaque profundo & gravi somno comitata, ut & delirio, ac febre lentâ continuâ.

XX. Adeò ut *solâ febre* distinguatur à Comate, sine febre existente, quæ semper adest in Lethargo.

Quid in tribus hisce Somnolentiæ speciebus observandum. XXI. Atque in hisce tribus Comitatæ Somnolentiæ speciebus excitari possunt Ægri, quamvis sermones ipsorum & actiones omnes conjunctum testentur delirium: quod ritè observandum, quò ab aliis Soporis speciebus distinguantur.

Carus quid. XXII. Occurrit enim quarta Soporis & Somni Morbosi species, in quâ nulla ratione à somno excitari possunt Ægri, *Carus* dicta. Est autem Carus sopor gravis & profundus, in quo sensus omnes tàm externi quàm interni ita sopiuntur, ut in totum excitari nequeant, & quamvis puncti partes torqueant, non excitantur tamen à somno; interim respiratio permanet in Caroticis integra.

Huc referri posse Apoplexiam. XXIII. Ad has Soporis species referri quoque aliquâ ratione posset *Apoplexia*, cùm plerique somno tunc sopiti videantur, quidam tamen attoniti duntaxat: sed de hac egimus jam in superioribus.

Somnia quid. XXIV. Præter jam memorata Soporem & Somnolentiam comitantia Deliria, occurrunt insuper huc facientia *Insomnia*.

XXV. Differunt autem Insomnia à Somniis; quòd *Somnia* sint sensuum Internorum circa objecta sensibus externis percepta, & diligentiùs ac cum animi affectu pensitata, Aberratio levis in somno naturali facta.

Insomnia quid XXVI. *Insomnia* verò sint eorundem sensuum

suum Internorum circa objecta ficta, falsaque perperam menti in somno profundo repræsentata & animum vehementissimè afficientia, Aberratio gravis cum summis animæ anxietatibus & corporis quassationibus, erumpente non rarò sudore copioso.

Incubus. XXVII. Insomniorum peculiaris species est *Incubus*, cum falsâ imaginatione personæ aut alterius rei cujuscunque thoraci graviter incumbentis, ac respirationem cum suffocationis metu impedientis, vocemque intercipientis.

Somnambuli. XXVIII. Ad Insomnia, vel somnia potiùs, referenda quoque videtur *Somnambulorum* affectio, in quâ dormientes ac somniantes è lecto inscii surgunt, ambulant & vigilantium munia exequuntur, imò plerumque superant.

XXIX. Atque hæc ferè sunt primaria Somni morbosi genera quæ nunc ordine singula prosequemur, & illorum ortum, causas, generandiq; modum, hinc & curandi methodum investigabimus.

Caput XXV.

De Somnolentiâ simplici.

Somnolentia simplex quid. I. SOmnolentia morbosa, eaque simplex ac *Solitaria* judicatur; quoties Propensio ad somnum non consueta, sed insolita quemvis corripit & affligit, nec quidem ex aliquo Diætæ vitio, verùm à causâ aliquâ præter naturam in homine repertâ, & volentem nolentem ad somnum inclinante, & consequenter cogente.

II. In Solitariâ namque Somnolentiâ sive ad somnum propensione, non tantùm ad ipsum capessendum inclinatur homo, sed & simul cogitur; adeò ut post aliquam luctam, nolens licèt, ipsum actu capiat, nec illum diu effugere queat.

III. Cùm autem per se pateat hic affectus, non est quòd in multis signis ipsum manifestantibus quærendis tempus teramus.

Ejus causa. IV. Labore autem majore opus erit ad veras ejus causas eruendas.

Quænam nos ad somnum invitent. V. Verùm, ut in hujus & sequentium affectuum Soporosorum causis proponendis clariùs progrediamur, paucula ex iis, quæ aliâ quondam occasione in somni febrilis examine proposuimus præmittemus.

VI. Et 1. quidem docuimus aliàs, *Spirituum Animalium* qualemcunque *consumptionem invitare nos ad somnum*.

VII. 2. *Voluptatem omnem, animique Tranquillitatem inclinare nos ad somnum*.

VIII. 3. *Aëris humiditatem quamvis naturalem vel artificialem movere nos ad somnum*.

IX. 4. *Frigus externum, sic & Narcotica cogere nos ad somnum*.

Somni causæ. X. Ex quibus patere videtur; vel *Spirituum Animalium consumptionem & defectum* disponere nos ad somnum; vel *eorundem torporem & minorem mobilitatem* cogere nos ad eundem somnum.

Morbosæ Somnolentiæ causa. XI. Cùm autem *Morbosa Somnolentia* non *sequatur*, uni jam dictum, vitium aliquod in diætâ patratum, aut dolores graves spiritus animales exhaurientes, verùm *causam internam ad somnum cogentem*, itidem patere puto, *deducendam Ipsam vel ab humiditate aliquâ aqueâ & pituitosâ* inclinante, vel potiùs ab *humore frigido & narcotico cogente* hominem ad somnum.

Humiditas multa pituitosa. XII. Et revera si quis tales consideret præter naturam *Somnolentos*, comperiet ipsos *multâ humiditate pituitosâ scatentes & gravatos* non sine aliquâ *virtutis narcoticæ* ipsis admistæ suspicione.

Vis Narcotica in quibus consistat. XIII. Quapropter optandum foret, patere nobis *vim Narcoticam, & in quo consistat*.

XIV. Novi quidem Chymicos in sulphure constituere vim illam, licèt quo argumento id evincant, adhucdum sim anxius, quamvis inferiùs aliquid sim additurus in hanc rem.

XV. Quamvis autem post longam & multifariam indaginem nondum mihi satisfacere queam in hac veritatis utilissimæ investigatione; libet tamen quædam in medium proferre atque discendi cupidis communicare, quæ & ipsos juvare queant in simili opere ad optatum finem deducendo.

In Opio vis narcotica. XVI. Quod igitur dicendum habeo, spectat *Opii examen*. Opii, inquam, *in quo* præ cæteris omnibus mediis naturalibus nobis notis *excellit vis narcotica*.

Vitrioli sulphur anodynum. XVII. Quod autem de *Vitrioli sulphure narcotico*, vel potiùs *anodyno, vel pacativo* narrant multi, satis arguit ignotum esse plerisque hoc *sulphur, nunquam tamen satis laudatum* ob vires ejus planè stupendas, utpote quas, expertus loquor, non satis valeo mente assequi, tantùm abest ut queam ore deprædicare.

Opium esse succum papaveris. XVIII. Ad Opium proinde ut revertar verè narcoticum, non dicam nunc, esse succum papaveris inspissatum, neque enim hoc vel γρῦ quidem facit ad vim ejus narcoticam cognoscendam.

Colore nigricante. XIX. Sed nec dicam, Ipsum colore esse nigricante; cùm plerique inspissati succi tales observentur.

Amarũ. XX. Unam tamen sensilem qualitatem proferam, *Amaritudinem*, quæ in ipso est insignis, imò tanta, ut plerosque in fictis rerum qualitatibus primis cognitionis naturalis omnis protam & puppim quærentes in diversas sententias egerit, dum alii Ipsum ob amaritudinem suam valdè Calidum, alii ob vim narcoticam summè Frigidum pronuntiarunt.

Ab ejus Amaritudine vim narcoticam separari non posse. XXI. Sed & hoc notandum, *separari*, quod sciam, *Non posse ab ipsius amaritudine vim Narcoticam*: quocunque etenim menstruo & liquore eliciatur Opii tinctura & essentia, semper eadem deprehendetur amaricare tam ante, quàm post ejusdem menstrui separationem & abstractionem; adeò ut hactenus ab Opii amaritudine inseparabilis judicetur mihi ejusdem vis Narcotica.

Ejus vis narcoticæ in quo sita. XXII. Ab amaritudine autem inseparabilis si sit Opii *vis narcotica*, ipsam aut *in sale, aut cum sale consistere* arguo, cum omnis sapor sit, meo saltem arbitratu, à Sale.

Quibus menstruis eliciatur. Vini Spiritus, Acetum & Lixivium quid sint. XXIII. Quod autem non minorem excitavit in me admirationem, id est, quòd *Vis illa Opii narcotica diversis naturâ menstruis elici queat, Vini putà spiritu, Aceto stillatitio, & Lixivio*.

XXIV. Diximus autem non semel, *Vini Spiritum* esse spiritum volatilem; *Acetum* ante

&

& post sui destillationem esse maximâ sui parte Spiritum Acidum, ex Sale ortum, *Lixivium* esse Salem in combustarum rerum cineribus remanentem & Aquæ ope à Terrâ suâ liberatum.

XXV. Quæ quantum inter se differant, norunt vel ipsi Chymiæ Tyrones: Interim singulis hisce menstruis elicitur commodè vis Opii narcotica.

Tincturæ his menstruis elici æ diversæ.

XXVI. Non negaverim tamen differre quodammodò inter se Tincturas diversis illis liquoribus elicitas; quæ tamen in eo conveniunt omnes, ut narcoticam Opii vim simul conservent, & assumptæ corpori communicent.

XXVII. In quo autem, & quantum inter se differant hæ variis menstruis paratæ Tincturæ, experiri poterunt commodissimè illi, qui suis ægris ipsi exhibent medicamenta, non item, illi, qui in variis illa præscribunt Pharmacopoliis; ubi non semper pro cujusque Medici placito parata occurrunt medicamenta.

Opiata minimâ quantitate, & partitis vicibus usurpanda.

XXVIII. Quibus verò licebit & libebit privatim aliquid tentare, puto me viam ostendisse hic & facilem & commodam; quam securè sequetur unusquisque iterati sæpius & inculcati mei moniti memor, *Opiata usurpanda esse quantitate minimâ, & partitis potius exhibenda vicibus, quam simul & semel*; Omnibus enim, qui hoc meum sequentur monitum, Tutam, Citam, Jucundamq; adeò polliceor praxin.

XXIX. Hac proinde viâ, & *diversâ Opii præparatione*, atque *attentâ diversè præparati observatione putem* sensim *Narcoticam Opii vim innotescere posse, tum in quo consistat, tum unde pendeat*.

Anodynum ex Vitriolo. Differre in narcoticâ vi ab Opio.

XXX. Huic autem investigationi & inventioni non parum inserviet Anodyni ex Vitriolo præparatio & consideratio.

XXXI. Quamvis enim *toto coelo differant Opii vis narcotica stupefaciens, ac Anodyni ex Vitriolo parati vis pacativa & naturalem duntaxat somnum inducens, non autem stuporem*, (quod probè notari velim ab omnibus praxin Medicam cum laude aliquando instituere cupientibus) juvant tamen collatæ simul alterutrius aut utriusq; naturæ explicationem. Et certè videtur Opii vis narcotica in Animales Spiritus extendi; Vitrioli autem anodyni vis pacativa in Bilem effervescentem, quam tunc putem vocari Helmontio Furorem Archei.

Opii vis in Animales Spiritus, Vitrioli in Bilem effervescentem. Furor Archæi. Anodynum Vitrioli mirabilia præstare. Somnolentiæ causa vis narcotica in Humoribus.

XXXII. Quærant interim omnes Anodynum illud Vitrioli, & pro arcano summo habeant, quotquot ipsum invenerint, mirabilia namque præstat in variis affectibus difficillimis curandis.

XXXIII. Ut autem, unde sumus digressi, eò revertamur, *Somnolentiâ morbosâ* suspicor *peccantes in corpore humores participare de vi narcoticâ*, spiritus animales sopiente, atque ad motum ineptiores reddente.

XXXIV. Cùm enim agilitas requiratur in spiritibus animalibus ad functiones suas ritè obeundas, quoties iidem minus agiles, ac mobiles efficiuntur, toties læduntur eorundem functiones.

XXXV. Segniùs autem procedunt tunc per animales spiritus perfici solitæ functiones, eæque sensim ad quietem deduci videntur, hoc est somnum, aut si morbosus existat, soporem.

Somnus quot modis peccet.

XXXVI. Primus verò ad somnum gravem gradus est Somnolentia, uti dictum; huic proximus Ipse somnus, in quo denuò variæ occurrunt diversitates, cùm vel protractione peccet, vel intentione & profunditate quasi.

Somnolentiæ curatio.

XXXVII. Cùm ergo *Somnolentiam morbosam* deduxerimus partim *ab humore pituitoso, partim à vi Narcoticâ*, cujus essentiam hactenus explicare nescimus; videndum saltem, quâ ratione quibusque mediis curari queat & emendari; ut & hinc lumen aliquod ejus naturæ indagandæ aptum nobis accendatur.

1. Pituita emendanda aut evacuanda. Ea duplex.

XXXVIII. Et 1. quidem *pituita quomodo emendanda sit aut evacuanda*, sæpiùs diximus; in illam proinde superandi modo breves nunc erimus.

XXXIX. Pituita autem vel aquea observatur, vel, quod sæpiùs accidit, plùs minùs viscida.

Aquea per sudorifera expellenda. Et quibus.

XL. *Aquea pituita per sudorifera consumitur, expelliturve* satis commodè; usurpando Radices Chinæ, Sarsæparillæ, Petasitidis, Bardanæ, Contrayervæ, &c. Ligna Guajacum, Sassafras, Juniperinum, Buxinum, &c. Baccas Juniperi, & ex ipsis paratum Rob, ut & Sambuci Baccis & similibus pluribus.

XLI. Potest etiam solo *Vini Spiritu excitari sudor*, qui Aqueam pituitam potenter absumit. Usurpatur autem accensus, quem excipit æger aut in lecto, aut in stuphâ siccâ, aut in Dolio, aut alio quovis modo.

Eadem evacuanda per Hydragoga. Viscida corrigenda. Et quibus.

XLII. Eandem *pituitam Aqueam evacuant hydragoga*, & inprimis Radices Jalappæ, Mechoacannæ, & similia.

XLIII. *Pituita Viscidior corrigitur* commodissimè per *Gummata*, Ammoniacum, Galbanum, Sagapenum, Opopanax, in pilulas redacta.

XLIV. Eandem corrigit *Sal* quodvis *lixiviosum*; vel *Spiritus Acidus* quivis; vel *mixtura ex utroque parata*, qualis est *Sal Tartari Vitriolatum*; quibus si *Spiritus aliquis Volatilis*, Vini putà, addatur, blandior observatur eorum operatio, & facilior curatio.

Correcta expurganda.

XLV. Eadem *pituita viscida* si copiosior observetur in Corpore, quàm ut cum ejusdem commodo omnis emendari queat, potest ejus pars aliqua priùs per enarrata præparari, hinc *expurgari*.

Et quibus.

XLVI. *Expurgationi* inservient Agaricus, Turbith Gummosum, Hermodactyli, Colocynthis, Mercurius quovis modo præcipitatus, ut & sublimatus dulcis.

[Nar]cotica consideranda.

XLVII. Quòd si, quemadmodum in graviore præsertim Somnolentiæ aut somni morbosi specie fieri solet, *vis narcotica* plùs minùs peccanti pituitæ observetur permista, tunc illius imprimis habenda erit ratio, & illi superandæ convenientia administranda erunt remedia; inter quæ excellunt sequentia.

Medicamenta contra eam.

XLVIII. Medicamenta illa omnia vel *excitant duntaxat Ægros*, vel Ipsam *vim* humorum *narcoticam* simul *emendant*.

Quænam à somno excitent.

XLIX. Excitant Ægros à somno, & somnolentiam quoque abigunt omnia *Acida volatilia & acri odore prædita, Acetum* puta fortè *Sulphuris accensi odor*.

L. Excitant eosdem *Castoreum, Ruta, Nigellæ semen*,

semen Raphanus rusticanus, Cepa, Scylla, Sinapi, & alia Acri odore donata, & inprimis *Aceto Acri madefacta* & naribus admota.

Quæ vim narcoticam emedent.

LI. *Emendant vim Narcoticam illa eadem omnia,* commodè assumpta.

LII. Ut & *Olea stillatia*, atque imprimis *ex plantis Cephalicis parata*, Salviâ puta, Roremarino, Lavendulâ, Majoranâ, Cinnamono, Garyophyllis, Rutâ, Succino & similibus.

LIII. Hæc autem Olea ad Gutt. j. ij, iij vel plures exhibentur pro re natâ, & illorum acrimoniâ majore vel minore; & quidem ex liquore convenienti; Vino Medicato putâ ex similibus parato, aut Apozomate, aut Misturâ.

Caustica vitanda.

LIV. *Nolim* interim, quod aliqui satis temerè, meo saltem judicio, commendant *uti* medicamentis caustiicis, *Euphorbio* & similibus. Quamvis enim ob stuporem non percipiant erodentem quorundam Causticorum vim Ægri, non desinunt tamen inde insignem pati noxam; cum ab illis partium mortificatio facilè promoveatur.

Nisi sint blandiora.

LV. Malim proinde uti blandioribus & tamen satis efficacibus; & quidem longiori tempore, quàm in periculum conjicere agrum festinando nimiùm: quod & in hoc casu, & passim in tota Medicina commendo præceptum Tyronibus Medicis; neque enim semper licet bis peccare.

Prudentis medici officium.

LVI. Prudentis nimirum ac fidelis Medici est, cavere ne à præscriptis exhibitisve à se Medicamentis ullum notabile detrimentum accipiat Ægrotus, quod mox reparare ac emendare nesciat medicus; aliàs ipsi tribuetur incommodum Ægroto superveniens; quam Calumniam cum cautela à se avertere potest & debet Prudens Medicus & probus.

LVII. Satiùs ergò erit tutiùsque, uti Medicamentis commodis, & benigniùs operantibus, cùm priùs exhibitis facilè sit aliquid addere, non item demere: unde toties observamus ab imprudentibus & Temerariis Medicis dicam, an Medicastris non tam curari, quàm perdi ægros, cum totius Artis & omnium Artificum communi dedecore.

Tincturæ ex prædictis.

LVIII. Possunt autem ex prædictis simplicibus etiam convenientes elici *Tincturæ*, tàm cum *Vini Spiritu*, quàm commodiùs *cum aceto*, & quidem *vulgari, non stillatitio*: cùm *longè acrius sit acetum non destillatum, quàm idem destillatum.* Remanet namque in fundo pars Aceti Acrior cum Sale ejusdem fixiore: Unde etiam ab aceti destillatione remanentes in fundo fæces sunt acerrimæ & nares valdè ferientes.

Acetum non destillatum acrius destillato.

In quo consistat vis narcotica.

LIX Atque hæc primaria sunt, quæ vim humorum narcoticam emendare possunt medicamenta; in quorum examine unum adhuc habeo monendum; quòd omnibus tantò futurum gratius spero, quòd ad utriusque & medicamenti & virtutis narcoticæ naturam indagandam inserviat,

LX. Ut enim aliquid utilitatis & lucis ex prædictis nobis affulgeat, videndum 1. *in quo imprimis conveniant omnia hæc ad somnolentiam & somnum præternaturales & morbosos superandos usu comperta utilia medicamenta.*

LXI. 2. Illo invento, *in quænam præsertim agere nata sint*, ac proinde *in quonam probabiliter hæreat vis rerum narcotica.*

LXII. Ut sic sensim via sternatur quò 3. *Ipsa vis rerum narcotica magis innotescat, ejusque natura & essentia tandem pateat.*

Rationis processus.

LXIII. Nihil enim meo judicio magis decet hominem, ratione non minùs quàm sensu præditum, quoties aliquis effectus ipsi occurrit ignotus, quàm ut ex sensu notis pergat ratiocinando ad ea, quæ sensus externos fugiunt, & solo Intellectu ratiocinationis ope percipi possunt.

In Medicamentis contra narcotica abundare Sal volatile acrius.

LXIV. Si quis proinde omnia à me recensita per Chymiam, stupendam illam Naturalium mutationum omnium repagula reserantem Artem examinaverit, comperiet *in omnibus & singulis abundare salem volatilem, eumque Acriorem*; quæ duo bene notanda.

LXV. *Salem* inquam *& Volatilem, &* quidem *Acriorem in omnibus medicamentis, tum à somno excitantibus, quàm ipsum emendantibus abundare.*

LXVI. Quæ autem Sale volatili, sed blandiore sunt prædita, parùm aut nihil in hoc affectu superando præstant.

Salis volatilis lenitas & acrimonia unde pendeant. Acrimonia omnis unde pendeat.

LXVII. *Salis autem volatilis lenitas* pendet *à Spiritu volatili*; uti *Acrimonia ab igne per adjunctum ipsi Oleum communicato.*

LXVIII. Diximus enim & docuimus in superioribus, quod hic uno verbo repetendum est, *Acrimoniam omnem* in rebus naturalibus observabilem *pendere aut simpliciter ab Igne solo, aut à Sale per Ignem alterato, vel in Salem lixiviosum, vel in Spiritum Acidum.*

Sale volatili abundare acetum.

LXIX. *Sale volatili abundare Acetum* vel inde patet, quòd non ex vappâ & vino, cui Spiritus volatilis periit, verùm ex eodem Vino Spiritu adhuc pleno fiat: Unde quò generosum magis est Vinum, & volatili Spiritu abundantius, eò præstantius & Acrius dabit acetum: quod præterea arte reddere potest denuò Spiritum prædictum volatilem.

Quomodo fiat.

LXX. Videtur autem mihi *Acetum parari ex Vino,* quoties *ejusdem Sal dominatum accipit, & Spiritum Volatilem sibi mancipat & adunit:* ita tamen ut à conjuncto ipsi Spiritu Volatili Sal ipsum fiat quodammodo volatile.

Plantas acriores & aromaticas Sale Volatili abundare.

LXXI. *Plantas* autem *præfatas*, & in universum *omnes Acriores & Aromaticas Volatili Sale abundare, vel ex ipsarum decocto* in Aquâ purâ facto, & post expressionem ad tertiæ partis remanentiam evaporato apparet; Hoc enim si frigori exponatur, plurimum Salis in tenues crystallos sensim abeuntis exhibet; Quod *tum volatile, tum essentiale* vocatur ab artificibus.

Sal Volatile quibus constet. Olea stillatitia Sale volatili abundare. Remedia morbosum somnum corrigentia esse acria.

LXXII. *Constat* autem Sal *Volatile* præter abundantem & dominantem *Salem, Spiritu Volatili, & Oleo pauco.*

LXXIII. Observandum autem, *Olea stillatitia plurimo Sale Volatili abundare*, & maximam partem in Salem volatilem reduci posse.

LXXIV. Quibus patere puto, *Sale Volatili abundare omnia morbosum somnum corrigentia remedia.*

LXXV. *Eadem autem Acria simul esse*, eorundem *fortis & nares mordicans odor* evincit, ut longâ probatione id non egeat.

In quænam agant salia volatilia.

LXXVI. *In quænam* autem 2. *agere* imprimis *apta sint Salia Volatilia*, non ita facilè erit determinare.

LXXVII. Quamvis enim per artem constet,

Eadem sulphura elicere

stet, *sulphuribus eliciendis convenire* ipsa, sintque *sulphura naturæ oleaginosæ*; nondum tamen constat, quum varia sint sulphurum genera, quibus imprimis eliciendis sint dicata.

Vim narcoticam sulphuri adhærere

LXXVIII. Illud saltem inde probabiliter deduci posse putem, *sulphureæ*, hoc est, *oleaginosæ mistorum parti adhærere vim Narcoticam*, quod aliqualem quoque ulteriori indagini viam sternere arbitror.

Et forsan in eo consistere.

LXXIX. An autem idcircò vis narcotica dicenda in sulphure consistere, dubito, quamvis non negem, sed nec affirmem.

LXXX. Et nolim quis existimet, me contraria nunc proferre iis, quæ superiùs proposui, cùm ex Opii amaritudine conclusi *aut in Sale, aut cum Sale consistere vim Opii narcoticam*; posito scil. inseparabilem ipsam esse ab amaritudine.

Amara sale volatili abundare.

LXXXI. Nam *omnia amara Volatili Sale abundant, ad quod constituendum Oleum quoque concurrit, sive sulphur.*

Amaritudinis comes sulphur cum sale volatili.

LXXXII. Cùm ergo *amaritudini omni comes sit cum Sale volatili Oleum sive sulphur*, non pugnant illa quæ proposui, sed simul esse possunt vera.

LXXXIII. Sed relictâ virtutis narcoticæ investigatione pergamus ad Affectuum Soporosorum examen, & ipsos curandi rationem.

CAPUT XXVII.

De Comate Somnolento, sive Cataphorâ.

Coma Somnolentum, sive Cataphora quid.

I. Docuimus in superioribus, Homines quandoque affligi *Somnolentiâ morbosâ, eâque solitariâ*, in quâ peccat duntaxat summa illa ad somnum propensio; quàm licèt somnus consequi soleat profundus & diuturnus, non est tamen is æquè gravis, ac in aliis ejusdem morbosi speciebus, ac imprimis Cataphorâ.

II. In Somnolentiâ namque morbosâ & solitariâ excitati à somno Ægri, præter illam permanentem ad capiendum somnum propensionem nihil patiuntur incommodi, constatque ipsis Mens & Ratio, non item in gravioribus ejusdem Somnolentiæ speciebus.

III. Inter has autem graviores Somnolentiæ Morbosæ species libet nunc agere de *Comate somnolento* dicto vel *Cataphorâ*, Cui præter somnolentiam molestam comes adest somnus profundus & quidem cum delirio junctus.

In quib⁹ differat à Somnolentiâ morbosâ solitariâ.

IV. *Differt* proinde *à Somnolentiâ morbosâ solitariâ* hæc *Cataphorâ*, quòd 1. *profundior in hâc sit somnus quàm in somnolentiâ solitariâ*: 2. *à somno vi excitati ægri delirent, & delirium suum verbis & opere testentur.* 3. *mox in somnum relabantur*, secus ac in somnolentiâ solitariâ, qui tunc aliquandiu vigilare possunt.

In quib⁹ à Lethargo.

V. Accidit verò aliquando, ut *Comitem habeat Coma febrem*, atque tunc à *Lethargo* distinguitur, *quòd in Lethargo simul læsa sit memoria, & urgeat rerum plerarumque oblivio*, non item in Comate.

Duæ ejus Species.

VI. *Duæ* proinde occurrunt *Comatis somnolenti species*; *una, quæ sine febre affligit*; *altera quæ comitem habet febrem*: quæ binæ Comatis species omninò sunt distinguendæ, cùm id non parùm faciat ad praxin & curam earum ritè instituendam.

Ejus symptomata.

VII. Ut autem Causa Comatis somnolenti pateat, observanda singula in ipso occurrentia Symptomata.

VIII. 1. Quidem adest *magna propensio ad somnum.*

IX. 2. *Somnus ipse profundus.*

X. 3. *Delirium.*

XI. 4. *Subinde Febris*: quæ cùm abesse possit à somnolento Comate, patet Ipsam non esse de ejusdem essentiâ.

XII. Cùm autem quoties adest ad somnum propensio, sequatur semper somnus, ni concurrat aliquid, quod somnum impediat, *unam, eandemque & propensionis in somnum, & somni ipsius esse patet causam.*

Ejus causam in duobus si consistere.

XIII. Huic autem somnolentiæ & somno cùm semper comes sit delirium, patet iterum, *in duobus duntaxat consistere essentiam causæ Coma somnolentum producentis, in somno inquam, & delirio efficiendo.*

Delirii in comate causa.

XIV. Quænam Somnolentiæ & Somni morbosi causa esse queat, diximus in superioribus; quænam autem comitis in Comate delirii, nunc dispiciendum.

Vis Narcotica nempe.

XV. Cùm autem inter Somni morbosi causas, primarium locum ad Experientiæ quotidianæ testimonium assignaverimus *Virtuti rerum narcoticæ*; eademque Experientia testetur itidem, *Narcotica quævis, si majori copiâ assumantur, non tantùm somnum inducere, sed simul delirium*; adeò ut quotquot in somnum inciderunt gravem ab assumptis narcoticis, *quoties illâ vi durant expergefiunt, toties simul delirare plus minus* pro narcotici copiâ & vi majore vel minore *observentur.*

XVI. Ut itaque opus non sit aliunde *Comatis somnolenti causam* deducere quàm *à vi narcoticâ vel assumptorum, vel humorum in corpore depravatorum & vim narcoticam acquirentium.*

Duplex causa Comatis.

XVII. Duplex proinde *Causa Comatis somnolenti* assignari potest, *Externa* una, Narcoticum quodvis quantitate nimiâ assumptum; *Interna* altera, humor in corpore existens & corruptus, & narcoticam vim accipiens.

XVIII. Utraque interim Coma inducit vi suâ *narcoticâ.*

In quib⁹ humoribus introducatur vis Narcotica.

XIX. Cùm autem extra sanguinem per Arterias & Venas fluentem *Duo primarii* observentur in omni corpore, etiam maximè sano, *humores: Bilis & Pituita*; Et Bilis quidem in folliculo suo; Pituita verò quadantenus in Ventriculo, sed maximam partem in Intestinis, & imprimis tenuibus; in horum *alterutrum, vel utrumque introduci videtur vis narcotica.*

In Bile.

XX. Et ut *in Bile* constituatur, urget *Opium* ipsum impensè amarum, & hactenus Bili affine; ac *Spiritus Vini*, acrior præsertim, sale volatili & pingui abundans, & hactenus quoque Bili affinis.

In Pituita.

XXI. Ut verò in *Pituitâ* constituatur aut quæratur vis narcotica, suadere videtur *Constitutio somnolentorum Pituitosa*, & *Aëris constitutio humida* homines ad somnum inclinans.

A priore Delirium, à posteriore somnolentia.

XXII. Cùm ergò utrumque humorem tunc peccare suadeant argumenta mox allegata, malim utrumque ita considerari, ut à *Pituitoso* quidem *propensionem ad somnum* petendam putem, à *Bilioso* verò *vehementiorem narcosin, sive Soporem, atque Delirium*.

XXIII. Adeò ut meo saltem arbitratu, *levior ad somnum propensio pendere possit à Pituitâ*, non item *sopor gravis & delirio junctus*, quem à *Bile vitiata* pendere magis magisque persuadeor.

Quænam Bili insint.

XXIV. Est enim *Bili suum Oleum & Sulphur, quod narcoticum fieri quid vetat?* Est etiam *Bili suum Sal lixiviosum & quidem volatile*; quod in Vini Spiritu itidem esse nemo negabit, qui non fuerit Chymiæ ignarus; & in Opio esse, indicat Amaritudo ejusdem.

Virtutis narcoticæ natura adhuc ignota.

XXV. Sed quamvis recurrat jam aliquoties mota, & aliquantum fortè promota, necdum tamen emota & sublata difficultas; in quonam consistat Virtutis narcoticæ natura & essentia; quam, fateor, necdum valeo explicare; videor tamen mihi hâc quoque indagine aliquantum profecisse, & spem majorem capere posse, futurum, ut sensim illa magis magisque pateat.

XXVI. Hâc proinde iterum omissâ, pergamus ad Comatis somnolenti examen.

Comatis causa.

XXVII. Arbitramur ergo probabiliter, à *Vi narcotica humori Bilioso introducta, concurrente simul Pituitosi humoris redundantia, produci Coma somnolentum*.

Sanitas à quibus pendeat.

XXVIII. Interim ne quis valdè miretur, aut turbetur, me *Utriusque humoris Biliosi & Pituitosi vitium conjungere*, Observandum, sanitatem humanam pendere ab Humorum quorumvis secundùm naturam in corpore existentium convenienti Symmetriâ & Proportione; quæ quamprimùm in Quantitate, Qualitate, Loco, Motu, aut quovis alio modo mutatur, mox sequitur aliqua Functio læsa, & consequenter in cæteris humoribus vitium aliquod; dum respectu humoris primariò vitiati & peccantis proportionem & harmoniam suam amittunt naturalem, atque ejusdem vitiati respectu non satis continentur in æquilibrio ad sanitatem requisito: unde eosdem mutationem aliquam itidem paulatim subire, quid mirum.

Unde Functio lædatur.

Bilis vel Pituitæ vitiatæ se invicem vitiare.

XXIX. Et ut hoc præsenti negotio accommodemus, postquam arbitramur, Et Bilem & Pituitam non tantùm necessarios, sed & utiles humano corpori in sanitate conservando humores existere, atque Eosdem se mutuò temperare ac in officio suo continere, quandiu scilicet uterque omnibus modis se benè habet; nonne facilè patet, quamprimùm alteruter quocunque demùm modo desciscit à naturali suâ dispositione, alterum mox in suâ aliquam pati alterationem, & itidem recedere à laudabili suo statu.

Bilem à vi narcoticâ vitiari.

XXX. Quoties ergò Biliosus humor vim narcoticam (hoc enim ita se habere nunc supponamus) adsciscit & quidem præter suam naturam, nonne eo nomine minùs aptus erit omnibus illis ritè præstandis, quibus secundùm naturam est destinatus?

Eandem etiam pituitam vitiare.

XXXI. Nonne eo quoque nomine Pituita in tenuibus Intestinis præsertim occurrens copiosa, & Bili continuè ibidem permista aliter ab illâ vitiatâ afficietur Bile, aut aliter illam vitiatam afficiet Bilem, quàm cùm esset in statu suo naturali?

XXXII. Nonne ex immutatâ illa ex Bilis, Pituitæque concursu fieri solita Mutatione ipsa Pituita immutabitur?

Quæ proinde corpori noxia.

XXXIII. Hæc autem Pituita si idcircò immutetur, uti necessariò immutatur, nonne in pejus immutabitur; hoc est, in talem constitutionem, unde malè erit corpori, cui inservire debebat in bonum?

XXXIV. Supponimus enim sanum fuisse hominem, qui si cùm suis humoribus immutetur, uti necessariò immutatur, sanus esse desinet, ac proinde Æger fiet.

XXXV. Aliud enim est accidere mutationem in Ægro, in quo ea si fiat convenienter, hoc est, in meliùs, unde desciverat, restituetur ipsius in integrum; sin minùs, in pejus adhuc verget.

Ex depravatis humoribus morbum promoveri.

XXXVI. Ex quibus omnibus abundè patet, Quoties humor aliquis in humano corpore sano existente mutationem aliquam sustinet, Toties reliquos quoque cum eodem commercium & communicationem habentes immutari, ac simul cum ipso vitiari, & hactenus quoque Valetudinem hominis adversam promovere atque augere.

Pituitam à vi narcoticâ vitiari.

XXXVII. Ergò si narcoticam vim suscipiente Bile Ipsa quoque Pituita vitietur; nonne ita vitiati poterit, ut in Corpore redundet, nimiùm sanguini confundatur, & in corporis etiam superficie æquè ac in Capite restagnet?

XXXVIII. Hoc autem in somnolentis & ad soporosos affectus proclivibus observamus fieri: cur autem inde, unde fieri posse probabiliter deduxi, neutiquam fiat, non video.

Vim narcoticam sedem suam habere in Bile.

XXXIX. Sed nec video, quid obstet Vim narcoticam sedem suam habere in Bile posse, ac proinde Ipsi curam adhibendam primariò: non purgando quidem, sed alterando ipsam & emendando dispositionem illam vitiosam soporem cum delirio causantem.

XL. Et utinam pateret nobis adhuc clariùs, in quo consistat illa Dispositio Vitiosa.

XLI. Quamvis enim multùm nos in ejusdem investigatione profecisse putemus, nondum tamen exquisitam ipsius notitiam nos assequutos ultrò fatemur, de illâ autem temporis tractu assequendâ non desperamus.

XLII. Hactenus ergo hoc, si non verum, vero saltem simillimum nos ostendisse arbitramur, *Vim Narcoticam in Salis volatilis parte Oleosa* sive sulphurea propriè *consistere*; ac in *Bile* nostrâ sedem suam figere; cui comes sit *Pituita* in corpore abundantiùs restagnans & sanguini permista.

XLIII. Docuimus prætereà, *Medicamenta omnia ad soporem gravem omnem frangendum ac emendandum utilia abundare Sale volatili, eoque Acri*.

Comatis sine febre curatio.

XLIV. Quapropter Comatis sine febre occurrentis Curatio facilè patet, cùm in prædictis jam supra contineatur, fiatque usurpando medicamenta enarrata vim narcoticam rerum quarumvis corrigentia & emendantia.

Comatis cum febre causa.

XLV. Proximum autem est, ut *Comatis cui febris comes est, generationem & causas* itidem investigemus, ac ipsius *Curationem* etiam jungamus.

Febris illa duplex.

XLVI. Cùm autem vel *Continuas, vel Intermittentes febres Comites* habeat Coma; observandum Ipsum in Intermittentibus quidem durante duntaxat Paroxysmo durare; In continuis autem continuè permanere, & indies ferè gravius fieri.

In quibus febribus observetur Coma.

XLVII. Cùm autem non tantùm in febribus Pituitosis vocatis, sed etiam in Biliosis, & ardentibus quandoque observetur Coma; non parum certè opinio nostra de Vi narcoticâ Bili insidente eo ipso confirmatur.

Febres unde.

XLVIII. Et sanè si quis *in febrium quarumvis generationem* inquirat diligentiùs, comperiet vel à *Bile vehementius agitatâ*, vel *ab eâdem acriori factâ*, vel *ab eâdem cum liquore acido effervescente, hinc sanguini communicatâ*; vel saltem *ab assumptis, admissisve in corpus & similem sanguini alterationem*, qualis ex prædictis variis Bilis affectionibus ortum ducere solet, *producentibus Febres omnes excitari.*

Febrem omnem innotescere pulsu frequentiore. Hinc esse signum Pathognomonicum.

XLIX. Hoc ut clariùs exponam, præmittendum est fundamenti loco, *Febrem omnem innotescere Medico ex pulsu frequentiore*, non ad levem animi corporisve motum excitato, & cum eodem remittente; quamvis nonnunquam ab eodem vehementiore excitetur Febris.

L. Hoc enim unicum *Febri omni, soli, ac semper competens signum est*, adeóque *Pathognomonicum, Pulsus sc. præter naturam frequentior, quo præsente febrem adesse, absente autem abesse febrim certò pronuntiari queat.*

LI. *Nec enim aliud signum*, quod omni febri ac semper competat, *innotuit Practicis.*

LII. *Reliqua enim signa omnia non tàm febrem, quàm febris speciem, aut gradum, aut tempus indicant & demonstrant.*

Quænam ejus causa.

LIII. Cùm ergò hoc unicum febris omnis pathognomonicum signum sit, *Pulsus præter naturam frequentior*, videndum *quænam illius causa* esse queat & revera sit.

LIV. *Pulsus* autem, *cùm à Cordis ventriculorum expansione, hinc & mutuâ eorundem contractione pendeat:*

LV. *Expansio verò à sanguinis rarefactione, Contractio verò à spiritibus animalibus Cordis parenchyma musculosum moventibus fiat*, nostro saltem arbitratu:

LVI. Facilè patere putamus, *pulsum frequentiorem naturalem consequi frequentiorem cordis ventriculorum à sanguine celeriùs rarefacto, expansionem; hinc & mox sequentem Cordis contractionem frequentiorem.*

LVII. *Pulsus* autem *frequentior nonnaturalis* sequitur *frequentiorem Cordis ventriculorum expansionem ob erratum aliquod in rebus sex nonnaturalibus patratum*, citra tamen functionis alicujus vitæ naturali necessariæ læsionem notabilem.

LVIII. *Pulsus* denique *præter naturam frequentior* sequitur *aut frequentiorem Cordis ventriculorum à causâ præternaturali, hoc est functionem aliquam lædente productam expansionem, aut saltem irritationem quamvis aliam Cordis frequenter ad sui Contractionem urgentem.*

LIX. Adeò ut *Pulsûs febrilis*, hoc est præter naturam frequentioris *causa sit id omne*, quod *aut sanguinem disponit præter naturam ad celeriorem sui rarefactionem, hinc & Cordis ventriculorum expansionem, ac mox sequentem contractionem; aut per se aptum est Cor p. n. irritare & cogere ad frequentiorem sui contractionem.*

LX. Quamvis haud eam inficias, si mihi liceret aliquid hîc statuere; malle me pro *febris signo illum duntaxat pulsum, frequentiorem* habere, *qui oritur à causâ sanguinem ad celeriorem sui rarefactionem disponente*; quàm simul illum, qui à causâ per se ad frequentiorem sui contractionem Cor urgente producitur.

Quænam celeriorem sanguinis faciat rarefactionem.

LXI. Ad *celeriorem* autem *sanguinis rarefactionem* faciunt omnia quæ *ipsum reddunt magis inflammabilem.*

LXII. Hoc autem *in nostro corpore facit sola Bilis.*

LXIII. Hæc enim prout variè est affecta & disposita, sic etiam *sanguinem magis vel minus aptum reddit accensioni & inflammationi in Corde suscipienda.*

Calidæ febres à Bile.

LXIV. Adeò *ut Febrium omnium Calorem comitem habentium Causam à Bile deducendam arbitrer.*

LXV. *A bile*, inquam, *nunc in sanguinem per ductus bilarios hepaticos immediatè effusâ, & febres continuas pariente; nunc per ductum cysticum ad Intestina prius eructatâ, atque ibidem cum pituitâ multifariâ effervescentiam excitante, atque sic febribus intermittentibus ortum præbente.*

Et ab eadem si accesserit vis Narcotica Coma somnolentum. In quo differat ab alia febre. Febris cum vel sine Comate curatio diversa.

LXVI. *Huic Bili Febri-paræ si accedat vis Narcotica*, quid mirum, *si præter febrem observetur sopor gravis, cum delirio conjunctus*, adeóque *Coma somnolentum.*

LXVII. Differet proinde in eò duntaxat *Febris sive Continua, sive Intermittens Comate somnolento Comitata*, ab *alterutrâ Febre sine ipso affligente*, quòd *Bili Febrem excitanti adest vel abest vis narcotica.*

LXVIII. Quamvis autem non agamus hîc de Febre cum vel sine Comate occurrente, ejusque curatione: non nocebit tamen uno verbo monuisse, planè aliam esse debere utriusque Curationem: cùm in Febre, cui comes est Coma, curandâ, medicamenta vim narcoticam emendantia adeóque Acria sint simul adhibenda, à quibus abstineri potest in curatione Febris à Comate immunis.

Quædam Medicamenta contra narcosin etiam esse contra febrem. Pauca ad Medicinam faciendam requiri.

LXIX. Quisquis autem superiùs à Me dicta diligenter perpenderit, observabit inter Medicamenta vim narcoticam superantia occurrere quædam, quæ extra soporem conducunt Febri, qualia sunt Acida omnia Acriora.

LXX. Sed & hinc quivis attentus & accuratus mutationum naturalium observator addiscet, ad Artem medicam ritè faciendam non ita multa & diversa desiderari media sed paucis illam absolvi posse, dummodò intimâ singulorum naturâ probè perspectâ, ritè eadem conjungi queant.

Et quare.

LXXI. Cujus rei hæc videtur ratio, quòd Res naturales omnes è paucis constent primordiis; ex quibus variâ proportione inter se junctis cùm pendeant omnes illæ observabiles rerum naturalium mutationes; utique ex iisdem paucis ad debitam proportionem redactis pro lubitu immutari poterunt denuò eadem omnia, & in priores aut novas formas & figuras deduci.

Febris cum Comate.

LXXII. Quoties ergò febri continuæ aut Intermittenti comes est Coma somnolentum, toties

Quibus egeat medicamentis. toties Ipsam excitanti Bili conducent medicamenta Acida cum aliquâ Acrimoniâ conjuncta: atque illis præsertim emendabitur illa Bilis narcoticâ vi infecta.

Oleum Sulphuris per campanam. LXXIII. Inter Spiritus Acidos autem præ cæteris omnibus conducet Oleum Sulphuris per campanam paratum, utpote cæteris Actius & odore solo ægrum recreans & somnum excitans.

Spiritus Nitri; Vitrioli Philosophicus. LXXIV. Huic proximè accedit Spiritus Nitri; hinc Spiritus Vitrioli Philosophicus.

Salis, Vitrioli. LXXV. Sed nec parvi faciendi Spiritus Salis & Vitrioli Volatiles; de quibus consulendus Glauberus in eorundem præparatione.

LXXVI. Ex supradictis ergò quodammodò patere puto vim Narcoticam; in quo scilicet consistat, & quomodò emendari queat, ubi somnolentum inducit Coma, tàm sine, quàm cum febre comite.

CAPUT XXVIII.

De Comate Vigili.

I. ABsolutâ pluribus Comatis somnolenti tractatione, proximum est, ut Comatis rursùm, sed Vigilis enarrationem aggrediamur.

Coma Vigil quid. II. Est autem *Coma Vigil, somnolentia morbosa, & summa ad somnum propensio, ob quam licet clausis oculis ad somnum se componat æger, illum tamen capere nescit, verùm delirans multa patrat absurda.*

Quomodo differat à Comate somnolento. III. Differt hic affectus à Comate somnolento in eo, quòd in somnolento sequatur actu somnus, non item in vigili, à quo impediuntur & delirant.

Quænam ad illud requirantur. IV. Hæc proinde tria concurrunt ad Comatis Vigilis constitutionem. 1. Somnolentia vitiosa eaque summa. 2. Vigiliæ. 3. Delirium.

Causa Somnolentiæ. V. Somnolentiæ quidem Causa eadem videtur in Comate Vigili, quam diximus esse in Somnolento.

Delirii. VI. Sed & eadem videtur Delirii in utroque Comate Causa: Unde in illarum explicatione non est, quòd immoremur.

VII. Præcipuum proinde erit Vigiliarum assignare causam, cùm in Somnolento urgeat Somnus, isque profundus.

Vigiliarum. VIII. *Vigiliarum* autem *præternaturalium Causa* hìc erit quærenda, & quidem *potens*, quæ *tantam impediat Somnolentiam ne in somnum deducatur.*

IX. *Vigilias* autem *præternaturales producere solent omnia, quæ Spiritus Animales agitare possunt vehementiùs; qualia sunt 1. Dolores Corporis graves, omniaque objecta sensus potentiùs afficientia. 2. Animæ solicitudines & anxietates urgentes. 3. Omnia ipsos Animales Spiritus per se inquietos & irrequietos præstantia, Acria præsertim, non partes sensibiles adeòque sensum afficientia, atque per dolores somnum tollentia, & Vigilias efficientia; verùm in ipsos Animales Spiritus agentia immediatè, ipsosque in motione & agitatione continuâ servantia.*

Comatis vigilis causa duplex. X. Ubi ergò Coma Vigil producitur, & cum Somnolentiâ morbosâ urgent vigiliæ morbosæ, ibi duplicem causam concurrere putem; quarum altera quidem Somnolentiam, altera verò Vigilias excitet.

XI. Quænam Somnolentiæ causa sit, jam docuimus abundè; qualis autem Vigiliarum, amplius disquirendum, & imprimis, quæ ipsos Animales Spiritus exagitet adeò, ut somnus capi nequeat.

Dolores graves somnum interrumpere. XII. Nemo enim 1. negabit Dolores graves, & quicquid illos producit, somnum interrumpere, atque adeò Vigilias excitare.

Dolorum causæ. XIII. Dolores autem producunt omnia objecta externa & quidem sensuum propria, vehementiùs ipsa sensoria afficientia, & idcircò molestiam, mox dolorem excitantia.

XIV. Unde lux magna dolore Visum afficit; sonus vehemens Auditum; Odor gravis olfactum; sapor ingratus Gustum; Calor vel Frigus adurens Caloris sensum; Durities pungens vel tundens Tactum.

XV. Objecta verò sensuum communia nullum dolorem pariunt.

Animæ solicitudines somnum interrumpere. XVI. Sed nec 2. negabit ullus, nisi rerum ignarus, Animæ solicitudines & anxietates interrumpere, imò impedire somnum, & molestas excitare vigilias.

Et quatenus. XVII. Interrumpitur autem à solicitudinibus somnus, quatenus per ipsas in continuo motu servantur animales spiritus; quod vel inde patet, quòd in solicitudine quavis videamur nobis observare mentis agitationem & discursum continuum in Cerebro, planè similem illi, quem corpus patitur discurrendo per omnia domus cubicula, aut urbis vias, absque quiete.

Et quomodo. XVIII. Assuefacti autem continuatâ solicitudine ad agitationem, animales spiritus, in eâdem facilè perseverant, ac difficiliùs ad quietem reduci queunt, licet summo nisu id tentet anima ad extremum agitata & anxia.

XIX. Quæ solicitudo permanens in animâ somnum impedit & turbat in Comate vigili.

Ab agitatione Spirituum Animalium Vigilias produci. XX. Sed nec 3. ubi neque dolores corporis, neque solicitudines animæ urgent, ut paulò antè urserunt, negabit quis facilè *ab ipsorum spirituum animalium agitatione solâ produci posse vigilias* in Comate vigili observatas.

Inquietos reddi Spiritus à Sale Volatili. XXI. Inter omnia autem in sensus occurrentia, tum naturalia, tum artificialia, nihil reperitur, quod animales spiritus, utpote volatiles, inquietos reddere possit, præter Salem volatilem acriorem.

Id ex quibus componatur. XXII. Constituitur autem sal volatile, uti sæpiùs diximus, ex sale & volatili spiritu; cui quotiès cum oleo immiscetur plùs Ignis, redditur acre.

Ejus acrimonia ab igne. XXIII. Adeò ut primaria ejus acrimonia pendeat ab Igne; cui proinde itidem accepta referenda est primariò irrequieta spirituum animalium agitatio.

Comatis Vigilis causa non in Bile. XXIV. Hoc si verum sit, uti saltem vero putamus simillimum, utique nemo facilè putabit, in eodem humore, Bile puta, quærendam Comatis Vigilis, uti Comatis Somnolenti causam.

Sed in alio humore. XXV. Verùm in Bile quidem, Somnolentiæ atque Delirii; in alio autem alibi producto humore, Vigiliarum quærenda causa.

Sale nempe in glandulis hærente. XXVI. In alio, inquam, præter Bilem, humore, Sale puta, in Glandulis forsan quibusdam hærente, atque ibidem acriore facto, hinc per volatilem Spiritum volatilisato, ac tandem accedente Arteriosi sanguinis igne majorem acrimoniam

nacto: & sensim ad cerebrum elevato, & animalibus spiritibus conjuncto, atque illos in continuâ agitatione servante.

Comatis Vigilis cura triplex

XXVII. Cura proinde Comatis Vigilis considerandatriplex.

1. Dolores sedandi.

XXVIII. Nam 1. si dolores aliqui urgeant, qui priùs urserunt, sedandi in parte affecta, tollendo vel demulcendo causam, & emendando sensorium inde malè affectum.

2. Spirituum Animalium agitatio sedanda.

XXIX. 2. Si animæ solicitudines urserint priùs, & ab illis remanserit spirituum animalium, Ipsiusque adeò Mentis agitatio, curanda primùm somnolentia; postea tentanda Agitationis sedatio, tum pacantibus animalium spirituum agitationem, tum ad tranquillitatem deducentibus ipsam Animam.

3. Humoris Salsi Volatilis acrimonia corrigenda. Et quib.

XXX. 3. Si ab humore salso volatili & acri pendeant Vigiliæ, corrigenda illa acrimonia oleosis emulsionibus, hordei, seminum quatuor frigid. maj. ut & papaveris, & quandoque amygdalarum: vel, quod præstat omnibus, Sulphure pacativo Vitrioli, neutiquàm narcotico.

XXXI. Somnolentia autem Vigiliis Comes curabitur iisdem, quibus Coma Somnolentum, remediis, sed iis præsertim, quæ non impediant Vigiliarum comitum curam.

XXXII. Pro Causæ ergò Vigilias excitantis diversitate seligenda erunt hæc aut illa ex enarratis in superioribus, & prudenter conjungentur, præmittentur, aut postponentur prædictis.

Caput XXIX.

De Lethargo sive Veterno.

I. Postquam in enarratione affectuum Soporosorum egimus de Somnolentia morbosa simplici, de Comate Somnolento, ac de Comate Vigili, necessum quoque est, ut Lethargum enucleemus.

Lethargus sive Veternus quid.

II. Diximus autem *Lethargum* Græcorum, ac *Veternum* Latinorum, ubi pro eodem affectu sumuntur, esse inexpugnabilem ad Somnum propensionem, eamque profundo & gravi Somno comitatam, ut & Delirio, Rerum omnium Oblivione, ac Febre lentâ continuâ. Hæc enim sunt symptomata, quibus præsentibus Lethargum adesse, absentibus verò eundem abesse certò licet pronuntiare.

A quibus distinguatur ab aliis affectibus soporosis.

III. Distinguitur enim, ne mox in limine confundat nos affectuum variorum in quibusdam symptomatibus convenientia, à cæteris affectibus Soporosis omnibus Lethargus, præsertim Oblivione, & à quibusdam, comite Febre.

1. A Somnolentia.

IV. Nam 1. à Somnolentiâ simplici & morbosâ differt Lethargus Ipso Somno gravi hunc comitante, non item solam Somnolentiam.

2. A Comate Vigili.

V. Distinguitur 2. à Comate Vigili, eodem Somno profundo & gravi Lethargum Comitante, non item Comam Vigilem.

3. A Comate Somnolento.

VI. Distinguitur 3. à Comate Somnolento, Febri carente, per comitem Febrem; quàm Febrem comitem habente, vel Intermittentem, per Febrem continuam Lethargo junctam; vel Continuam, & quidem ardentem, per Febrem lentam Lethargo propriam: Quòd si occurrat Coma Somnolentum Febre lentâ comitatum, distinguitur tunc ab illo Lethargus per Memoriam simul abolitam & omnimodam rerum omnium Oblivionem Lethargo peculiarem.

4. A Caro.

VII. Distinguitur 4. Idem Lethargus à Caro, per excitationis à Somno impossibilitatem Caro propriam; cùm in Lethargo, uti aliis quoque Soporosis affectibus, aut reverà excitari à Somno queant Ægrotantes.

Ejus causa.

VIII. His autem ad Lethargi ab aliis affectibus affinibus distinctionem præmissis, proximum est, ut ejusdem Causas veras investigemus, & quidem tales proponamus, à quibus symptomata omnia Lethargum comitari solita elici ac deduci queant commodè.

Ejus Symptomata.

IX. Cùm autem ad Lethargum constituendum concurrentia symptomata sint 1. Somnolentia sive ad Somnum propensio inexpugnabilis. 2. Somnus gravis. 3. Delirium. 4. Rerum omnium Oblivio. 5. Febris lenta continua: quærenda talis Causa, à quâ symptomata præfata omnia ortum suum habere possint.

Comatis cujusdã Somnolenti Causa.

X. Cùm autem de Comate Somnolento ageremus, Ejus speciem aliquam proposuimus, in qua & ad Somnum propensio, & Somnus profundus, & Delirium, & Febris nunc continua, nunc Intermittens observari solet; quamque à Bile vi narcoticâ infectâ deduximus.

Ejus à Lethargo differentia.

XI. A quâ Comatis Somnolenti specie cum solâ Oblivione & Febre lentâ continuâ differat Lethargus, si Bili narcoticâ vi præditæ jungatur Pituita, eaque viscidior, putem Lethargi causam veram patere.

Lethargus à Pituitâ & Bile vi narcoticâ prædita.

XII. Cùm enim à Pituitâ solâ Capitis gravitas & Somnolentia, hinc & rerum multarum Oblivio pendere in dies per experientiam deprehendantur; illi si comes jungatur Bilis, & quidem narcoticâ vi prædita, quis dubitabit à tali miscellâ produci posse Lethargum?

Hæcque Sanguini permixta.

XIII. Cùm autem in omni Lethargo Febris adsit continua, signum est, Bilem toti massæ sanguineæ commisceri, ac proinde per ductum hepaticum eò vadere.

Febris in Lethargo unde.

XIV. Cùm præterea si non omni Lethargo & semper, plerumque saltem comes sit Febris quotidiana, circa vesperam recurrens, aut semitertiana, alternis diebus graviùs accedens, signum est, ejusdem Bilis partem aliquam per Ductum Intestinalem delabi ad tenue intestinum ac in Ipso excitare cum obviâ Pituitâ Effervescentiam, quæ exacerbationi febrili ansam præbeat & ortum.

Lethargum non esse à pituitâ in cerebro putrescẽte ob rationem à Medicis vulgò allatam.

XV. Pituitam autem partim in totâ massâ sanguinea dispersam, partim in cavitate Intestinorum hærentem reliqua evincunt symptomata febrem lentam, hoc est, minùs ardentem indicantia.

XVI. Non putamus autem à Pituita in Cerebro putrescente ortum ducere Lethargum, uti censent quidam Medici; nec inde probari posse judicamus, quòd in quorundam Lethargo defunctorum Cerebro præter ejusdem corruptionem sanies & pus inventa sint.

XVII. Potest enim fieri, ut in hominibus sanguine Pituitoso, hoc est, multam Pituitam continente præditis ac in Lethargum incidentibus, Pituita copiosior hæreat in tenuibus Cerebri vasis, atque ipsa distendat, mox rumpat, denique in

Cerebri substantiam effusus sanguis Pituitosus ibidem suppuretur, atque sic memoratum à quibusdam Practicis malum pariat, nec tamen Ipsa Lethargi causa existat, sed effectus, aut seorsim ob aliud in diæta commissum durante Lethargo erratum producatur.

Locus primario affectus Lethargi

XVIII. Non est proinde Locus in Lethargo primariò affectus Cerebrum, verùm Tota sanguinis Massa, sive vasa sanguinem circumvehentia.

XIX. Quamvis enim Caput grave sit Lethargicis, potest tamen id à Vaporibus aut humoribus cum sanguine ad Cerebrum delatis exoriri, ut non opus sit ad peculiare ac primarium Cerebri vitium recurrere.

Causæ Lethargi antecedentes.

XX. Causæ Lethargi antecedentes quoad Pituitam sunt varia Diætæ vitia; 1. Aër humidus & frigidus; 2. Alimenta liquidiora & humida. 3. Corporis intermissum exercitium. 4. Somnus diuturnior & profundior. 5. Animi affectus omnes Spiritus Animales sopientes. 6. Excrementa Pituitosa in corpore diutiùs retenta.

XXI. Quænam autem Bilis narcoticæ causa esse queat, pluribus investigavimus in superioribus, præter illa verò, quæ nunc addamus, non habemus.

Lethargus unde

XXII. Ex concurrente igitur ob quodcunque demum diætæ vitium & Pituitæ lentæ, viscidæque in Sanguine redundantia, & Bilis narcotica vi præditæ effusione Lethargum deducimus.

Non à Pituitâ in Cerebro hærente.

XXIII. Quibus interim affectus idem ex Pituitæ in Cerebro hærentis corruptione eliciendus videtur, iisdem suæ assertionis probationem simul commendamus: Neque enim id nobis possibile videtur, sed nec idem persuadent symptomata Lethargicos comitantia; cùm illa omnia ex assignatis à nobis causis deduci commodè posse arbitremur.

Signa Lethargi præsentis

XXIV. Signa hujus Lethargi alia nulla sunt, præter recensita à nobis primaria ejusdem symptomata.

Imminentis.

XXV. Imminentis autem Lethargi signa sunt eadem symptomata levissima; uti ejusdem gravioris, eadem graviora.

Lethargus malū periculosum.

XXVI. Cæterùm periculosum malum est Lethargus, à quo graviori plerique moriuntur, imprimis senes; in quibus naturaliter augetur Pituita, & infringitur Bilis Pituitam corrigens & emendans.

XXVII. Interim & in Junioribus malum existit priculosum, sive constitutio ipsorum sit senilis, sive causa fuerit gravis, quæ tantam in ipsis effecerit mutationem, à quâ sequatur malum ab ipsorum naturali constitutione tàm alienum.

Ejus Curatio.

XXVIII. Curatio Lethargi facilè ex propositis ejusdem causis patet, consistit namque & in Pituitæ redundantis alteratione, atque evacuatione; & in Bilis narcoticâ vi præditæ emendatione, non item evacuatione; cùm non redundet, Febrem aliàs non lentam tantùm, sed ardentem potiùs excitatura.

Pituita corrigenda. Et quib⁹

XXIX. Pituitam lentam, viscidamque quæ alterent ac corrigant, non semel proposuimus, scilicet conveniunt hic *Radices Ireos, Acori, Galangæ, Helenii, Fœniculi, Apii, Calami Aromatici.*

Folia Salviæ, Majoranæ, Rorismarini, Lauri, Hyssopi, Calaminthæ, Serpilli, Origani, Absinthii, Cardui-benedicti, Menthæ:

Flores, Centaurii minoris, Chamæmeli, Meliloti, Stœchados:

Semina, Sileris Montani, Anisi, Carvi, Nigellæ, Coriandri:

Baccæ, Lauri, Iuniperi:

Gummata, Opopanax, Galbanum, Sagapenum, Bdellium, Ammoniacum, &c.

Aromata pleraque.

Eadem Evacuanda. Et quib.

XXX. Pituitam eandem lentam, viscidamque priùs præparatam, & à sanguine quodammodò secretam evacuant, Agaricus, Hermodactyli, Turbith Gummosum, Colocynthis, & ex ipsâ parati Trochisci Alhandal dicti, Euphorbium (quo tamen ob summam Acrimoniam utendum est cautè, nec nisi in pilulis, additâ Mastiche, aliisque ejus Acrimoniam temperantibus.) Inter Chymica verò Mercurius, omnibus modis præparatus, tàm præcipitatus, Albus, Rubeus, Flavus, Viridis, &c. quàm sublimatus, dulcis præsertim, cùm Corrosivus vix ad granum unum exhiberi queat, sitque medicamentum non tantùm saporis horrendi, verùm insuper violentissimum, à quo satius est abstinere medicos juniores, quàm ipso cum periculo uti.

Mercurius omnibus modis præparatus, Sublimatus.

Bilis emendanda.

XXXI. Bilis narcoticâ vi prædita quibus emendari queat, abundè docuimus in Comatis Somnolenti tractatione, ut non videatur operæ pretium semper actum agere.

XXXII. His proinde Lethargi Cognitionem & Curationem absolvimus, nunc Cari tractationem aggrediamur.

CAPUT XXX.

De Caro.

Cari Symptomata.

I. Lethargo proximè succedit *Carus*, in quo sequentia observantur Symptomata: 1. *Somnus profundus, & tantus, ut etiam puncti excitari nequeant*; licèt obscuræ sensationis signum partis punctæ retractione aut contractione exhibeant: Illis enim 2. *sensus externi ad extremum ferè stupent.* Unde 3. *Interni quoque sensus nullo munere funguntur.* Sed & 4. *Animalis motus cessat*; nec nisi ad objecti externi potentissimè ac cum summâ molestiâ vel dolore afficientis urgentiam ullus in Caroticis observatur, *præter solam respirationem, quæ ipsis illæsa permanet*; quoniam non ad objecti externi perceptionem, hinc & animi affectum inde concitatum perficitur, verùm ad sanguinis in Cordis dextro ventriculo excitatum incendium, hinc & in pulmonalem arteriam motum, urgetur: quod sedulò venit observandum.

Ejus differentia ab affectibus Soporosis.

II. Differt Carus 1. à Somnolentiâ simplici, ut & à Comate tàm Vigili, quàm Somnolento, quin & Lethargo, quòd in omnibus illis affectibus aut vigilent Ægri, aut à somno saltē excitari possint, & ad quæsita respondere, licet perperam; secus ac in Caro, in quo tàm profundus urget somnus, ut quamvis ab objecto vehementiùs sensorium afficiente ac lædente quodammodò excitari videantur, & aliquas corporis partes contorquere, in totum tamen excitari nequeant, verùm mox iterum abdormiant.

Ab Apoplexia. III. Differt 2. Carus ab Apoplexiâ, in quâ profundior adhuc observatur sopor, absque ullo sensu,& respiratio difficilis cum stertore, quæ integra est in Caro,cum obscuro sensu.

Qualis Affectus IV. Adeò ut medius quasi inter reliquos affectus Soporosos & Apoplexiam sit Carus, & proximus ad Apoplexiam gradus.

Eius causa proxima. V. Hujus affectûs Causa proxima ut pateat, expendenda sunt sedulò symptomata primaria in omni Caro patentia. Et 1. quidem *somnus profundus*, *sive sopor* 2.*sensus obtusus*, *sive stupor gravis*. 3. *Motus obscurus sive Torpor*: quibus tribus symptomatibus gravibus continetur Cari essentia, Sopore puta, Stupore ac Torpore.

Functiones læsæ in Caro unde. VI. Cùm autem Actiones læsæ, utpote primaria quemvis Affectum constituentia symptomata, Morbum agnoscant pro Causâ suâ proximâ, videndum à quo morbo, quibusve morbis pendere possint triplices hæ functiones in Caro primariò læsæ: ut sic totum hunc affectum dignoscamus intimè.

Eædem Functiones integræ unde VII. Hoc autem fiet commodè, si consideraverimus in antecessum, à quâ Causâ, quibusve Causis pendeant proximè eædem functiones, quandiu obeuntur integrè.

Nempe Somnus. VIII. *Somnum* 1. quod attinet, illum naturaliter ut & vigilias spirituum animalium affectionem esse, nemo negabit, qui spiritus admittit animales: utpote qui in sensuum organa copiosiùs moti gignunt vigilias, ubi autem torpidiores facti segniùs ad eadem feruntur, somnum.

Sensus externi. IX. 2 *Sensus externi* absque spirituum animalium præsentia ab opere suo cessant,qui quò alacrius ad sensuum organa deferuntur & copiosiùs, eò vegetior exercetur sensatio.

Motus animalis X. 3. Denique *Motus animalis* pendet proximè à spiritibus animalibus Musculorum fibras implentibus ac distendentibus;mutaturque imprimis ad Ipsorum mutationem variam.

Cari causa proxima in spiritibus animalibus vitiatis. XI. Cùm proinde *Tres in Caro læsæ primariò functiones à spiritibus animalibus benè habentibus absolvantur singulæ*, meritò in *Eorundem vitio* & *dispositione vitiosa* quæritur læsionis illius causa proxima, sive Morbus.

XII. Ad prædictas autem *functiones* læsas, Vigilias puta, Sensus externos & Motum animalem, *ritè obeundas non requiritur tantùm spirituum animalium in Cerebro*, hinc & Nervis, & Organis *præsentia sufficiens*, verùm insuper *eorundem dispositio laudabilis*, *in mobilitate conveniente & puritate*, *tenuitateque requisita* consistens.

XIII. Nisi enim Animales spiritus 1. quantitate decenti, 2. tenuitate, 3. puritate, 4. mobilitate necessariis præditi influant per nervos ad partes, non perficientur ritè functiones ab ipsis pendentes.

Non respectu quantitatis. XIV. In Caro autem 1. *satis copiosi non videntur affluere Spiritus Animales* in Organa Sensûs & Motûs,cùm obscurus saltem observetur uterque, sola permanente integra respiratione.

Sed respectu mobilitatis. XV. An verò 2. *satis tenues*, an 3. *satis puri*, & 4. *satis mobiles* existant, meritò licet dubitare; quin potiùs plerumque *Torpidiores* videntur existere; ac proinde & *crassiores*, & *impuriores*, & *minus Mobiles*; accedente non rarò eorundem narcosi.

Nempe quod sint crassiores, impuriores, & immobiliores. XVI. Adeò ut *Cari*, in functionibus læsis considerati *Causa* proxima videantur esse *Spiritus Animales crassiores*, *impuriores ac immobiliores* facti, atque ideò *minori* etiam *quantitate* ad Sensuum Motûsque organa delati.

Remota causa interna. XVII. Quoties ab Interna causâ, humoribus puta vitiosis in corpore existentibus, aut assumptis quibusvis producitur Carus, toties à tali Spirituum Animalium dispositione mala & torpore non ita difficulter deducentur læsæ in Ipso functiones.

Externa. XVIII. Quoties verò ab ictu gravi capiti inflicto,aut Casu in caput facto contingit earundem functionum similis læsio, adeoque Carus, toties difficiliùs erit ex Spirituum Animalium torpore Ipsum deducere.

Carus à gravi capitis ictu, vel casu. XIX. Contingit autem nonnunquam,ut gravem Capitis ictum, casumve sequatur Carus (uti ejus rei exempla passim prostant apud Authores Medicos,& nimis frequenter occurrunt in praxi quotidiana) adeò ut attoniti stent etiam peritissimi Medici ad attonitos exemplo ex Casu, ictuve Ægros,& augescente quidem malo paulò post Apoplecticos, fato brevi cedentes; eodem verò remediis cedente, paulatim ad pristinam sanitatem restitutos.

Unde producatur. XX. *Hunc ab ictu*, *casuve ortum Carum* probabile est *propter conturbatum Spirituum Animalium motum*,*aut sanguinis hinc & Spirituum defectum excitari*, atque idcircò in Apoplexiam sæpiùs desinere lethalem.

Apoplexiam & Carum gradibus distingui. XXI. Et reverà gradibus tantùm distinguuntur Apoplexia & Carus, adeò ut Apoplexia dici queat species Cari gravissima, & vice versâ Carus species Apoplexiæ levior.

Unde Viriusque eadem curatio. XXII. Quapropter non video, quid opus sit in Cari explicatione, hinc & Curatione diu hærere, cùm iis, quæ supra de Apoplexia proposui, ritè observatis & expensis, haud difficulter hujus quoque affectionis ratio & natura innotescat; igitur animus est, ad reliquos affectus Soporosos, aut ad Ipsos referri solitos progredi: quos inter quia Insomniorum fecimus mentionem, lubet ipsa nunc examini subjicere.

CAPUT XXXI.

De Insomniis.

Insomnia quid. I. Diximus in superioribus, *Insomnia esse Internorum sensuum circa obiecta ficta, falsave perperàm menti in somno profundo repræsentata & animum vehementissimè afficientia Aberrationem gravem cum summis animæ anxietatibus & corporis quassationibus*, *erumpente non rarò simul sudore copioso.*

Eius cognitio à cognitione animi pathematum. II. Quorum Insomniorum naturam nemo percipiet sufficienter aut debitè, qui non priùs animi pathematum rationem penitùs cognoverit.

Hæc à quibus moveantur. III. *Moventur* autem,uti aliàs notavi,*Animi affectus ab Obiectis sub Boni*, *Malive specie considerati.*

Non ab Obiectis Veris vel Falsis. IV. *Obiecta* enim,quatenus *Vera* videntur *vel Falsa*,*nullum in nobis excitant affectum*: quatenus autem nobis Bona iudicantur vel Mala, multifarios in nobis producunt affectus.

V. Nihil

Sed Bonis vel Malis, vel veris vel apparentibus.

V. Nihil autem refert, an reverâ & actu sint nobis Bona vel Mala Objecta, an videantur nobis duntaxat talia, producunt enim nihilominus eundem affectum; quin imò longè periculosiorem, & curatu difficiliorem, quoties ex imaginatione falsa producitur affectus gravis; cum & Mentis aberratio concurrat cum ipso Affectu immoderato; adeò ut difficulter tunc curetur Affectus pravus; quandoquidem difficillimè curatur plerumque Imaginatio læsa.

Idem quod in Pathematis etiam in insomniis accidere. Delirii comitans

VI. Idem planè accidit in Insomniis, nisi quòd expergefacti homines se falsis delusos fuisse agnoscant, & si sapiant, rideant; ac si sæpiùs recurrant, corpus suum malè affectum suspicentur, & mala minantia in tempore avertere allaborent.

VII. Quoties autem ab Insomniis expergefacti Ægri pro veritate habent suas delusiones, toties signum est *Delirij comitantis*; & gravius malum brevi producturi.

Duæ Insomniorum species.

VIII. *Duæ* proinde in praxi notabiles occurrunt *Insomniorum species*; Prima, quando à Somno expergefacti Ægri, illa pro Insomniis, uti sunt, habent. Secunda, quando etiam expergefacti delirare continuant Ægri, atque vera esse nugantur, quæ somniarunt.

Mentis aberratio in somno unde peti debet 1. Ab Objecto.

IX. Mentis autem illa aberratio in Somno urgens, vel *ab objecto petenda*, vel *ab animâ*, vel *ab instrumentis* animæ corporeis, *Spiritibus Animalibus*.

X. 1. Ab *Objecto* ipso ritè in sensus admisso pendere neutiquam potest, cùm idem effectum non producat in omnibus.

2. Ab Animâ.

XI. 2. Autem *ab ipsâ Animâ pendere possunt Insomnia*; & quidem quando Ipsa *non satis attenta* est oblatorum objectorum examini; verùm obscurè omnia arripit; aut *non satis distinctè* singula perpendit, verùm confusè duntaxat; unde mirum non est, si & judicium quoque de iisdem objectis feratur confusum & obscurum; si Animi affectus inde oriantur inordinati; & quidem in somno præsertim, quo tempore solent omnes illæ functiones obiri imperfectiùs, quàm in vigiliâ.

3. A Spiritibus Animalibus.

XII. Sed & 3. à *Spiritibus animalibus*, utpote animæ instrumentis, vitiatis & impuris pendere possunt Insomnia, *quatenus ipsorum objectorum species tunc alteratæ, aliterque affectæ repræsentantur Menti*; quamvis hactenus non satis pateat, quomodò se gerant etiam durantibus vigiliis, & in præsentium objectorum examine Spiritus Animales: quæ difficultas non unum duntaxat Philosophum, unius duntaxat Philosophiam sed omnes omninò urget Philosophos, omnemque quorumvis Philosophiam.

Hos per Diætæ Vitia alterare; ut perperam judicet Mens: Idem fieri posse ab Humoribus pravis

XIII. Illud autem *certum* est ac per experientiam quotidianam evidens, *ita alterari posse per diætæ vitia*, vini putà liberaliorem potationem, *spiritus animales*, aut ipsum Cerebrum, sensuumve externorum organa, *ut* de objectis tunc occurrentibus omnibus *perperam judicet Anima*.

XIV. Hoc si fieri queat, & reverâ quotidiè fiat vigilantibus ad potûs aliàs optimi ac utilissimi assumptionem liberaliorem; quidni simile quid dormientibus contingere queat ab humoribus pravis in corpore coacervatis, aut nuper productis & similem in Animalibus Spiritibus affectum & dispositionem excitantibus?

Insomniorum causæ unde deducendæ.

XV. *Insomniorum* proinde *Causas* vel *ab ipsâ Animâ* sensationibus suis minùs attentè ac distinctè vacante; vel *à Spiritibus Animalibus* impurioribus, objectorum species alterantibus; *vel ab utrisque* deducimus.

Ab Animæ vitio.

XVI. *Ab animæ vitio* pendere Insomnia *patet*, quando constat ab iisdem Ægris vigilantibus oscitantiùs ac confusiùs observari, examinari, tractarique objecta passim occurrentia.

A Spirituum Animalium vitio.

XVII. *A Spirituum Animalium* vitio malum hoc pendere patet, quando attenta est Ægrorum Anima, suaque distinctè examinat objecta; imprimis ubi humorum quorundam pravorum in corpore existentium, & flatus præsertim generantium signa quædam concurrunt.

Ab utrisque.

XVIII. *Ab utrisque causis* pendere hoc malum patet, quando Animæ vel per se, vel ob animi affectum gravem ægrotantis signa observantur unà cum pravorum humorum & flatulentorum indiciis.

Quinam Humores Animales Spiritus turbent.

XIX. *Humores* autem pravi *Animales Spiritus* turbant & *alterant*, qui flatus vel halitus generare sunt apti; qui *viscidi* sunt & *terrestres*; aut *subtili Acrimonia & volatili præditi*, *Acidi* præsertim; aut denique *narcoticâ vi leviore dotati*.

Insomniorum Curatio. 1. Si ab Anima negotiis distracta.

XX. Curatio autem Insomniorum ex prædictis facilè patet. Nam 1. *si ab Animâ multis negotiis distracta*, ideoque singulis minùs attenta oriantur Insomnia, curabuntur illa, si excessus Negotiorum resecetur, & non plura suscipiantur, quàm quibus ritè absolvendis sufficit Anima.

2. Si ab Animâ ob pathema grave turbata.

XXI. 2. *Si ab animâ ob pathema grave turbata*, ideoque operi suo minùs attenta oriantur Insomnia, curabuntur illa, compescendo animum, & superando sive procul amovendo objecta mentem turbantia.

3. Si ab Humoribus Viscidis.

XXII. 3. *Si ab Humoribus viscidis, ac Melancholicis dictis* oriantur Insomnia, curabuntur illa, humorem prædictum emendando per medicamenta sæpiùs enarrata; & Sale volatili abundantia: vel si simul copia peccent, eosdem emendatos evacuando, per purgantia Pituitam crassam & viscidam, Hermodactylos, Colocynthidem, & similia.

4. Si ab Humoribus Acrimoniâ præditis.

XXIII. 4. *Si ab Humoribus subtili Acrimonia, eaque Acida & volatili præditis* oriantur Insomnia, curabuntur illa, figendo & concentrando Aciditatem, per Cretam; Oculos Cancri, Corallia, Margaritas, Lapidem Hæmatitem & similia.

5. Si ab Humoribus narcoticâ vi præditis.

XXIV. Si 5. *ab Humoribus narcoticâ vi præditis* oriantur Insomnia, curabuntur illa medicamentis in Comatis Somnolenti cura propositis.

XXV. Medicamentorum formulas recitare supersedeo, cùm illæ in exercitio practico circa ipsos ægros instituto proponantur & addiscantur convenientissimè.

CAPUT XXXII.

De Incubo.

Incubus quid.

I. INsomniorum peculiarem speciem diximus esse *Incubum*; in quo falsa observatur Imaginatio personæ aut rei cujusvis thoraci graviter incumbentis, ac cum ficto suffocationis metu re-

spi-

spirationem difficilem parientis, vocemque quasi intercipientis.

Ejus causa primaria.

II. Primaria Incubi Causa est halitus respirationis vocisque organa imprimis afficiens, ac simul Somnum profundum, ac levem quasi narcosin producens, ac proinde blando delirio ansam præbens.

III. Incubi namque Causam omnem à corporeo vitio, neutiquam ab Animâ deducimus propriè & tantùm.

Humores Incubum generantes duobus modis peccare.

IV. Duobus autem modis putamus Humores Incubum generantes peccare ac nocere; 1. quidem, quatenus Ipsos animales spiritus inficiunt, atque insomnia cum levi delirio producunt. 2. quatenus privatim respirationis organa simul afficiunt, & Insomniorum delirium ad personam aut rem aliam pectori insistentem, & in suffocationis periculum Ægros conjicientem inclinant. 3. accedere aliquando putamus Animam imaginatione falsâ delusam, & hunc aut illum metum circa personam certam foventem, quæ omnia sibi obvenientia adversa illi facilè adscribit, etiam non cogitanti sæpè de talibus: Hoc autem proprium est Meticulosorum, & quævis fortiter apprehendentium.

Quibus accedit Anima delusa.

Dorso incumbentes incubum pati.

V. Est autem notatu dignum, quod Incubo obnoxij, illum vix patiantur alterutri lateri; verùm dorso demùm incumbentes.

Ejus Curatio.

VI. De *Curatione* hujus affectûs nil quicquam addo, quum ex iis, quæ antecedentibus capitibus, & imprimis proximè prægresso memorata à nobis sunt, eandem facili negotio liceat eruere. Claudant igitur *functiones animales lædentium morborum* agmen *Somnambuli*.

CAPUT XXIII.

De Somnambulis.

I. DE Somni præternaturalis variis speciebus, & harum gradibus egimus hactenus, & ita quidem, ut nobis adhuc unicus supersit tractandus Somnambulorum affectus satis mirus.

Somnambuli quinam.

II. Vocantur autem Somnambuli, quotquot in medio somno somniantes surgunt, ambulant, & alia vigilantium munia non tantùm exequuntur, sed plerumque superant.

Eorum gesta vix credibilia.

III. Vix enim credibilia sunt, quæ de Somnambulorum gestis narrantur passim ab Authoribus Medicis, aliisque; cùm fabulæ magis, quàm historiæ veræ affinia videantur ipsorum opera.

Quinam inter Somnambulos non numerandi.

IV. Ad Somnambulos autem non spectant, qui dum in loco plano iter faciunt, interim somno capti sensim obdormiunt, & tamdiu dormientes progrediuntur, donec ad minimum obstaculum allidentes iterum mox expergiscantur; quòd Somnambulis non accidit, verùm contrarium potiùs, quandoquidem loca iisdem vigilantibus inaccessa, nec nisi cum summo vitæ periculo tentanda, absque ullo discrimine superant & transcendunt; unde vel hoc etiam nomine magis mirandus est affectus.

Hujus affectus causa.

V. Hujus autem admirandi affectûs causam veram ut investigemus, considerandum 1. *Somno sepultis ac* dubio procul *somniantibus* obvenire hunc affectum, 2. *Perseverare in somno suo Somnambulos*, & ita quidem, ut si ab aliis expergefiant, id cum ipsorum fiat incommodo & nonnunquam vitæ periculo. 3. *Peragere Somnambulos ea, quæ vigilantes vix auderent tentare, saltem non facilè possent perficere*; quin imò aliquando quæ vigilantibus ipsis *factu essent impossibilia.*

Eum Somniantibus obvenire.

VI. Somniantibus & somniorum ratione obvenire hominibus Somnambulorum affectum, patet ex Ipsorum evigilantium relatu, putantium se somniasse duntaxat, quæ actu fecerunt; unde non rarò non minùs mirantur gesta sua, quàm alij.

Et oriri ab Animâ.

VII. *Somnambulorum* autem *affectum*, ut ex prædictis causam ejus eruamus; *censemus ortum ducere ab Animâ circa unum objectum attentius & cum animi affectu grandi occupatâ*, unde inter dormiendum circa idem versetur propensiùs, adeò ut ad aliud nihil attendat, quàm ad id, aut ad ea, unde voti sui compos fieri queat, non consideratis difficultatibus intercedentibus.

Circa unum objectum occupatâ.

VIII. Diximus *Somnambulorum animam circa unum ferè objectum occupari attentius*, quod cùm omnium somniantium proprium sit, idem in Somnambulis magis adhuc excellere, patet ex gestis ipsorum longè superantibus vulgò somniantium solas actiones spirituales & *sensuum internorum* operatione concentratas, cùm *in Somnambulis* ipse *motus animalis* & quidem in excellenti gradu observetur concurrere, & quandoque, si fides adhibenda Historicis, etiam *sensus externus*; non quidem absolutè, sed in quantum ad opera sua peragenda ipsorum operâ indigere ac opus habere videtur Anima.

Somniantium constitutio.

IX. Etenim plerique somniantes ita se habent, uti homines ab externorum objectorum consideratione abstracti, & hoc aut illud objectum priùs observatum seorsim secum examinantes, & pro ejusdem variâ cum aliis objectis comparatione aut ad se adaptatione, varios in animo suo affectus excitantes, ac semet ipsos non parùm aliquando commoventes & torquentes, manentes interim in eodem ferè situ corpore immoto.

Somnambulorum comparatio.

X. In Somnambulis verò idem ferè accidit, quod hominibus suis ratiocinationibus usque adeò irretitis, ut secundùm illas quidvis conentur, tentent ac peragant; parùm attenti, aut dispicientes, an reverà ita se habeant res, quemadmodum illas sese habere sibi persuadent.

XI. Qui homines, ut nimium suo indulgent ingenio ac judicio, ita plerumque peccant graviter in alios, quos ex præjudicio ut plurimum æstimant, & vel despiciunt, vel perditos cupiunt; cùm prudentes deceat lentè festinare, ac sibi diffidere, non verò nimium sibi placere, suaque omnia impensiùs amare.

Sapientis Munus.

XII. Et sanè Sapientis est, omnes in objectis occurrentes circumstantias exactè ac distinctè examinare, atque singularum pondus expendere, cum aliis conferre, tandemque circumspectè aliquid de ipsis pronunciare.

XIII. Hæc Prudentia si in multis vigilantibus semper, si in plerisque aliquando desideretur; quis mirabitur, in dormientibus eandem quandoque non reperiri, cùm in somno rariùs tàm circumspecta notetur Anima, atque durante vigiliâ.

In Unum Objecta intenti plerumque Melancholici.

XIV. Quotquot autem uno objecto perpenden-

dendo continuè ferè occupantur, uti magis taciturni observantur, sic & Melancholici ferè vocantur; quamvis inter ipsos alij extent hilares, alij tristes

Hilares quinam.

XV. Hilares existunt, qui versantur circa objectum ipsis gratum, & amabile, quodque se iam possidere, aut brevi possessuros putant; aut si minùs gratum speculentur objectum, illud saltem superabile, aut iam superatum putant, unde illud exurgit in Ipsis gaudium, quod præ se ferunt.

Quinam Tristes.

XVI. Tristes contrà deprehenduntur, quotquot versantur circa objectum molestum & grave, cujus malitiam sese minimè evasuros autumant; quòd si gratum speculentur objectum atque amabile, imò sibi optabile, de illius tamen possessione aut benevolentiâ desperant, unde Animi mœror sequitur & consternatio.

Somnambuli mediocriter hilares.

XVII. Rarius autem Somnambulis accidit, ut circa objectum versentur molestum & grave, quin semper ferè circa gratum & amabile, quodque acquisitu possibile iudicant, & plerumque actu comparant: unde etiam Somnambulos inter tristiores Melancholicos minimè putem collocandos, verùm inter mediocriter hilares, & illos quidem, qui circa res futuras, & acquisitu possibiles versantur, unde etiam illarum acquisitioni student.

In Somnambulis duo consideranda. Vni Objecto attenti Somnambuli.

XVIII. In *Somnambulis* proinde consideramus *Animam* circa objecta sua *attentiorem*, & *animi affectu forti* erga ipsa *motam*.

XIX. Cùm autem valdè sint uni objecto, attenti Somnambuli, non ita mirum ulli debet videri, quod perseverent in somno, nec facilè excitentur; quamvis putem concurrere insuper in Ipsis Somnum profundiorem; hoc est, Somnambulos naturâ esse somno deditos, non quidem longiori, sed profundiori: quod non est novum Ingeniosis & Judiciosis; neque enim hæc sibi mutuò opponuntur, quin simul possunt consistere, & in eodem subjecto simul reperiri, ac esse subalterna.

Vnde minùs excitantur.

XX. *Minus autem excitantur*, quoniam uni objecto valdè est attenta Ipsorum anima, à quo proinde difficiliùs retrahitur ad alia; quod etiam vigilantibus unius rei contemplationi multùm attentis usu venire solet indies; adeò ut aliquantisper hærere atque ad objecta occurrentia percipienda minùs prompti, paratique videantur tales, sed aliquo tempore indigere, quò Cogitationes suas à priori objecto retrahant, & recens oblato tribuant. Uti hoc unicuique non semel fortè accidit.

Somnambulos peragere, quæ vigilantes non peragerent.

XXI. Id verò imprimis est in Somnambulis *mirabile, quod peragant Ipsi talia, qualia ab Ipsis vigilantibus minimè erant expectanda*; cujus causam si quis roget, sequentem affero; Multa nobis videntur factu impossibilia (licet ipsa videamus ab aliis fieri) ob animi affectum, metum præsertim alicujus periculi opus perficiendum comitantis.

Et quomodo.

XXII. Conturbatâ enim ex apparente periculo Animâ, conturbatur similiter spirituum animalium ad omnes partes atque imprimis sensuum externorum & Motûs Animalis organa confluxus; unde cum Ipsis sensibus conturbatur Motus Animalis, atque in damnum perperam plerumque metutum (Ignosce cum Lucretio loquenti) reverà incidit homo, in quod non incidisset facile, si animo præsente ac forti prædita Mens convenienter animales spiritus direxisset.

XXIII. Unde videas Mentem terrore Panico conturbatam lentè assuefieri justæ firmitudini, atque tunc eadem opera perfici ab homine corroborato, quæ minimè fieri poterant ab eodem consternato & meticuloso.

Naturâ quibusdam inest fortitudo.

XXIV. Inest autem quibusdam à Naturâ Fortitudo & Magnanimitas nullis periculis perterrita, quibus proinde datum est grandia patrâre facinora, dummodo non degeneret Fortitudo illa in Temeritatem; etiam metuenda contemnentem.

Pusillanimitatis vitium.

XXV. Nihil contrà magni expectandum est à Pusillanimis & tutissima quævis metuentibus, nisi rationis ope aut consuetudine sensim erigant suum Animum.

XXVI. Prout ergò Anima nostra vel obstacula fingit, ubi non sunt, vel ipsa majora fingit quàm reverà sunt, atque illa tanquam mala sibi impendentia nec facilè superabilia considerat & expendit; ita mirum non est, si Metus inde excitetur in Animo, Metum sequatur spirituum animalium conturbatio, hanc conturbationem Motus animalis tremulus & invalidus, ac tandem Ipsum, quod frustrà aliàs timebatur, malum.

Dormientem pericula non metuere.

XXVII. Hæc autem omnia pericula cùm per sensus externos ex objectorum circumstantiis eliciat anima nostra; mirum non est, si eadem non metuat homo dormiens, & quidem ab externis objectis remotus ob somni profunditatem, & Animæ in somnio suo uni ferè rei penitiorem affixionem & ab aliarum rerum sensu ac consideratione potentem abstractionem.

Vt nec Somnambulos.

XXVIII. Cùm ergò Somnambulis & profundè dormientibus, ac circa, illud quod tractant, objectum valdè occupatis, per se non occurrant difficultatess atque pericula actionessuas comitantia, mirum ampliùs videri debet nemini, quod talia patrent quæ vigilantes nullo modo patrare possent, aut tentare auderent; quinimò unde expergefacti vehementer turbantur & anguntur, ubi pericula, quibus expositi fuerunt, considerant & meditantur.

XXIX. Et sanè, si quis etiam decumbens in lecto aut pavimento ubi nullum est casûs periculum, expendat præcipitia priùs visa, & periculum summum eorum, qui per illa delabuntur præcipitia, hinc semel seipsum in sublimi constitutum fingat, mox casûs proprij periculum imaginetur, fieri nequit, quin horrore correptus tremere incipiat, cum Animo corpus valde conturbatum experiatur.

XXX. Quæ considerationes omnes cum nullum locum habeant in Somnambulis; nec metus quoque, nec inordinatus excitatur in in Ipsis corporis motus; quapropter agiliter atque debitè patrant cœpta tunc omnia.

Somnambulationis duæ causæ.

XXXI. Adeò ut *Somnambulationis* (ut sic loquar,) *duas agnoscam* & constituam *Causas simul concurrentes. 1. Somnum profundum & altum 2. Animam uni obiecto cum affectu forti affixam, & proinde ab aliorum obiectorum consideratione abstractam.*

XXXII. Somnum dico profundum, & si non planè naturalem, certè à naturali parùm receden-

cedentem. Neque enim corpore tenus Ægroti sunt Somnambuli cùm nulla in Ipsis sit corporea functio læsa; Quòd si tamen quis Mentis uni objecto magis affixæ, & à plerisque aliis valdè abstractæ passionem pro Morbo habeat, vel functione læsâ; Somnambulos eatenus ægrotare, non quidem graviter, sed molestè, facilè concessero.

Somnambulorum Morbus quis.

XXXIII. Morbus proinde, quo laborant Somnambuli, erit nimia affixio & attentio animæ ad certum aliquod Objectum, eaque cum affectu ardentiore conjuncta, Affixionem illam consequente.

XXXIV. Opus est quidem, ut Objecto suo cognoscendo attenta sit Anima, non tamen ita, ut pleraque alia pro illo unico negligat.

Ad vitæ beatitudinem multa consideranda

XXXV. Vt enim multa desiderantur ad naturalis vitæ beatitudinem homini præstandam, ita ut ad singula illa percipienda, & pro singulorum necessitate variâ variè cognoscenda attenta sit anima, omninò necesse.

XXXVI. Quapropter si uni supra meritum suum aut utilitatem nimiùm; alij verò vel aliis contra minùs attenta sit Anima, fieri nequit, quin minùs convenienter se gerat, aut in unius objecti amplexu vel fugâ, aut in aliorum saltem neglectu; cùm in omnium inter se collatione, hinc & singulorum convenienti delectu aut rejectione consistat primaria Mentis functio, Arbitratio & Judicium sive Judicatio: quæ æqua non fiet, nisi omnia perpendantur ex æquo. Non perpenduntur autem ex æquo, quæ planè negliguntur; uti fit, quando Mens uni objecto perpetuò affixa reliqua preterit, ac si non essent.

Somnambulorum curatio.

XXXVII. Atque his ita positis, non adeò difficile fuerit Somnambulorum affectum curandi dare rationem ac methodum.

Non Medicamētis.

XXXVIII. Non erit autem opus multis medicamentis purgantibus, aut quovis alio modo corpus turbantibus uti; sed nec opus erit qualicunque sanguinis per venam sectam extractione vires minuere.

Sed Informatione de Mente ritè dirigendâ. Metus ne in Melancholiam Hypochondriacam incidant.

XXXIX. Verum tota Somnambulos curandi ratio versabitur in Informatione iteratâ & inculcatâ, de Mente ritè dirigendâ in Objectorum suorum contemplatione, atque examine; *assuefaciendo ipsam, ut non uni duntaxat vel diutius, vel nimiùm adhæreat ac quasi affigatur, sed omnia & singula sufficienter consideret, inter se conferat, singulisque suum locum & dignitatem assignet.*

XL. Secus enim metus est, ne in alia insuper damna sensim incidant Isti, & præsertim im *Melancholiam Hypochondriacam* vulgo dictam, de quâ aliàs agemus pluribus, si Deo libuerit.

LIBRI SECUNDI FINIS.

FRANCISCI

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ IDEA NOVA.

LIBER TERTIUS,

De Affectibus Generationi Hominis dicatas Functiones Læsas vel Constituentibus, vel Producentibus, vel Consequentibus.

CAPUT I.

De Seminis Generatione Læsâ.

Seminis Productio ex quibus, & ubi fiat.

I. PRIMA Generationi ministrans Functio est *Seminis Productio*; quæ meo saltem judicio debetur imprimis *Animalibus Spiritibus* cum *parte Sanguinis magis Salsâ concentratis* in ipsis Testibus, vel forsan etiam in Epididymide.

II. In hunc finem tùm Arterias & Venas, tùm Nervos & Vasa Lymphatica acceperunt hæ partes, quò seminis materia, ubi opus, satis copiosè afferri, sin minùs, ad sanguinis massam referri queat, nec mox pereat.

Seminis confectio cui ætati propria.

III. Hæc Seminis confectio non omni ætati est *Propria*, *non Pueritiæ*, *non extremo Senio*, at *Adolescentiæ*, *Inventuti*, atque *Ætati consistenti*: quamvis citiùs in aliquibus, seriùs in aliis generetur semen; uti etiam diutiùs perseverat in quibusdam, citiùs desinit in aliis ejusdem preparatio.

Semen tàm in Mulieribus quàm Viris fœcundum.

IV. *Semen* arbitror Ego hactenus tàm *in Mulieribus*, *quàm Viris produci fœcundum*, & utrinque ad Generationem concurrens, cùm absurdum sit vocare aliquid inutile, quod Deus voluit factum, nec ullæ rationes solidæ atque satis urgentes proferri soleant ab iis, quibus libet Fœminis semen fœcundum denegare.

Ejus Generatio quot modis læditur.

V. Hæc *Seminis Generatio læditur*, 1. quando *Nullum*: 2. quando *parcius*. 3. quando *Copiosius* 4. quando *Aquosius viscidiusve*, vel aliis modis *minus commodum* conficitur.

1. Quando nullum fit.

VI. *Nullum* semen conficitur vel *defectu Materiæ*, quando Vasa non sufficientia implantantur in Testes, atque Epididymidas; vel *defectu Testium*, in Eunuchis; vel *Ineptitudine Eorundem*, in frigidis & maleficiatis dictis.

2. Quando parcius.

VII. *Parcius* fit semen, vel *aliquali Materiæ defectu*, quando Vasa vel pauciora, vel minora feruntur ad Testes; aut ipsa materia *aliò amandatur*, ratione *sanguinis*, in magno *sanguinis effluxu*; ratione *Spirituum Animalium*, in *magnis Animi Curis*, *corporis Motu vehementi*, &c. vel *aliquali Testium Debilitate*, in frigidioribus dictis.

3. Quando copiosius.

VIII. *Copiosius semen* producitur, tùm *ex Materiæ abundantia*, Vasis existentibus grandioribus; tùm *Maximè ex Constitutione Testium laudabili ac robusta*; licet difficile ac forsan impossibile sit explicare, in quo consistat illa *Testium vis & Potentia*, *ex sanguine Spiritibusque Animalibus semen conficiendi*; ne quis putet, prò veris assumenda, quæcunque à quovis temerè hic determinari possent.

4. Quando Aquosius.

IX. *Aquosius justo* generatur semen, tùm ratione *sanguinis universi*, hinc forsan & *Spiritus Animalis magis Aquosi*; tùm ratione *Constitutionis Testium* mihi inexplicabilis, ob quam *Aquosa nimis sanguinis Pars admittatur* ad semen conficiendum. Inter *Causas externas* certum est *Venerem nimis frequentem*, *Frigus cum humiditate* præsertim conjunctum, atque *Contusionem*, non tamen nimiam, non raro ansam præbere illi malo.

Vel viscidius.

X. *Viscidius* contrà redditur semen, ob *causas contrarias*, ut & *venerem rariorem*.

Defectus Seminis vix curabilis.

XI. *Vix unquam curabuntur* illi, in quibus Defectus est talis seminis, nisi forsan in *Testium ineptitudine*, solis *Aromaticis* tùm *externis*, tùm *internis* quodammodò saltem reparandâ: quo minùs succedente excusandi sunt tales ab Opere Generationis.

Parcior Seminis productio quî curetur.

XII. Faciliùs autem consulitur iis, in quibus *parcius* producitur *semen*; Nam 1. *Vasa exigua* sensim expanduntur, partium *frequenti*, *blandoque affrictu*, *atque inunctione cum Aromaticis*. 1. *Materia Testibus conveniens* ac sufficiens *restituitur*, *curatâ Hæmorrhagiâ* qualicunque atque *vitando Animæ Vexationes* ac sollicitudines *nimias*, ut & *nimium corporis motum*. 3. *Roborando Testes* præfatis *Aromaticis* tum *externis* tum *internis*.

Quî copiosior.

XIII. *Copiosi seminis productio*, hinc & Excretio, si hominem debilitet, curabitur 1. *adhibendo Medicamenta*, *quæ vasa quodammodò constringant*, quæ *sanguinem magis condensent*, *Spiritusque figant*. 2. *Abstinendo à Cogitationibus Venereis*, imprimis à *conversatione familiari* cum *personis egregiis & gratis*, sive amatis; ac præsertim *ab actu venereo*: denique 3. *Usurpando prudenter Medicamenta veneris extinguendæ adscripta*: Sic Hominem ad Venerem etiam licitam nimis pronum & furentem curavit Nitrum ad Scrupulum ter quotidie assumptum unde non tantum fervor ille sensim diminutus, sed planè extinctus est.

Semen Aquosiũ quî emendetur.

XIV. *Aquosum semen* corrigitur, 1. curando sanguinem Aquosiorem, tum alterantibus, Aromaticis præsertim, sed mediocriter fixis; tum evacuantibus, & Aquas per Alvum, Vrinas, vel Sudores educentibus. 2. *Roborando Testes*, imprimis per *externa Aromatica mediocriter adstringentia*.

Quî Viscidius.

XV. *Viscidius semen* emendabitur, usurpando medicamenta Aromatica, sed magis volatilia & Aquea, quibus diluatur & Sanguis Vniversus, & in Specie Seminis Materia, ad quam facilè penetrant Aromatica.

Caput II.

De Virilis Seminis Effusione, ac Penis Erectione læsâ.

Penis erectio ad Seminis ejectionem necessaria.

I. Virile Semen, quo Generationi serviat, in Vterum Muliebrem effundi debet, in quem finem Penis erectione opus, quoniam Coïtu promovetur illa Excretio.

II. Virilis namque seminis effusio læsa sequitur præsertim læsam Penis Erectionem.

Quot modis lædatur.

III. Læditur hæc *Penis Erectio*, 1. quando *Nulla* fieri potest. 2. quando illa *non Sufficiens* existit. 3. quando eadem *non satis diu perseverat*.

1. Quando nulla sit.

IV. *Nulla* fit *Penis Erectio*, ubi *Penis destituitur vasis copiosum sanguinem*, Animalesque Spiritus adducentibus; unde & ipse Penis invalidus existit.

2. Quando non sufficiens.

V. *Non sufficiens* fit Penis Erectio, ubi non *sufficienti copiâ* ad ipsum transfertur *sanguis*, vel *Animalis Spiritus*; idque aliquando ob *Vasa minora & parciora* ad Penem delata, aliquando ob *ipsum penem ab externo frigore Aëris*, *Aquæ*, *&c.* malè *affectum*, aliquando *ob metum*, *aliumve affectum Animi gravem Spiritus Animales* aut *consumentem*, aut in *motu suo turbantem*, *aliòve avocantem*.

3. Quando non satis diu perseveret.

VI. *Non satis diu perseverat Penis Erectio*: adeò ut priùs, quàm semen effundi queat, iterum collabascat, aliquando ob *Spirituum Animalium penuriam universalem*, *Sanguinemve universum minus calentem ac Spirituosum*; aliquando ob *Animum multis cogitationibus*, aut *inopinato pathemate* ab opere hoc avocatum.

Ejus defectus incurabilis

VII. Quoties ob Vasorum sanguinem servidum spiritusve Animales ad Penem deferentium culpam Nulla fit ejus Erectio, toties pro *incurabili* habendum hoc Malum.

Non sufficiens erectio, quî curetur.

VIII. *Non sufficiens* autem Penis Erectio *Vasorum paucitatem*, *parvitatemque* consequens sensim corrigi potest, ac emendari, *frictione* blandâ & frequenti Penis, ejusdemque *inunctione* cum Linimentis, aut Unguentis Aromaticis; quò paulatim expandantur magis vasa, plusque sanguinis & Spirituum ad Penem deferant.

IX. Ubi à *Frigore externo* idem contigit, foveri decoctis Aromaticis, & inungi Unguentis similibus debet pars malè affecta.

X. *Animi Affectu noxio sublato*, ad pristinum robur redire solet penis, quin *contrario* magis erigi.

Non satis diu permanens quî curetur.

XI. *Non satis diu permanens Penis Erectio Spirituum Animalium penuriâ*, protrahetur usu convenienti Spirituosorum cum aliis mixtorum, Aquæ Vitæ Matthioli, ac similium per intervalla usurpatorum, donec Animales Spiritus multiplicati fuerint in corpore.

XII. Quin *rarius exercenda Venus* à talibus, quò tunc saltem illi absolvendæ sufficiant Spiritus satis pauci.

XIII. *Sanguis fervidior* usu *Salis Volatilis Oleosi*, *omniumque* adeò *Aromaticorum*; inter quæ preferenda illa, quæ docuit Experientia conducere in hoc affectu; talis est Eruca.

XIV. *Animus revocandus* ad *negotium præsens* atque *intendendus rei agendæ cum hilaritate*.

Caput III.

De Vterinâ sive Menstruâ Purgatione læsâ.

Quo tempore fiat in fœminis Sanguinis effluxus. Quando ille incipiat.

I. Singularem, eundemque planè Naturalem *Sanguinis Fluxum*, *Effluxumque* patiuntur *Fœminæ*, si non omnes, pleræque saltem, & quidem *toto eo tempore*, *quo Generationi aptæ sunt*.

II. Rariùs enim, nec nisi præter naturam solet iste fluxus citiùs, tardiúsve observari.

III. Tempus autem maximè ordinarium, quo se manifestare solet hic fluxus, *Annus* est *quartus decimus*; quo iterum subsistere ac cessare, *Annus* ætatis *quinquagesimus*.

IV. In Regionibus quidem Calidioribus, & ubi Aër purior, subtiliorque occurrit, uno, duobusve annis citiùs prodit in nonnullis, ac præsertim in vegetioribus; quemamodum contrà in Frigidioribus, magisque Pituitosis totidem ferè annis segniùs erumpit, & maximè in Regionibus ad Septemtrionem magis vergentibus, simulque humidioribus.

Quid indicet.

V. Vbi autem Fluxus ille prodit, aut prodire debuit, Viris maturæ habentur fœminæ, atque ad Generationem aptæ.

Subsistit in Gravidis & Lactantibus. Sanguis hic cui usui inserviat.

VI. Excerni solet hic Sanguis in non Gravidis, nec Lactantibus; nam perpaucæ, ubi utero gerunt, fœtumve lactant, hunc menstruorum fluxum patiuntur.

VII. Vnde patet Sanguinem hunc præparari ad Fœtum, tum in Vtero, tum extra Vterum nutrien-

nutriendum, adeóque inservire Generationi, atque Propagationi: ne quis putet cum multis, Sanguinem istum menstruum esse inutilem, aut noxium, ideóque culpandum, postquam is ad speciei conservationem abundantior in fœminis producitur, quàm ad solam sui nutritionem indigebant.

Quidnã ad individui conservationem, quid ad Speciei propagationem faciat.

VIII. Quicquid enim commune habent Mulieres cum Maribus, id omne ad Individui Conservationem facit; quicquid verò tum Mares, tum Fœminæ habent singulare, id omne Speciei Propagationi ministrat.

IX. Sic Partes diversas obtinuerunt aliquas tum Viri, tum Fœminæ, quas proinde Generationi servire dicimus ac docemus.

X. Sic etiam Functiones aliquas diversas nacti sunt Viri & Fœminæ, quas itidem Generationi destinatas pronunciamus.

Partes generationi dicatæ.

XI. Inter partes illas diversas sunt in Maribus Penis, Membrum Virile ideò dictum, Testiculi, Vasa spermatica; quæ omnia nil habent similis cum Partibus Mulieribus, Vtero, & utroque ipsius Collo, Vteri Tubis, Testiculisque: adeò, ut meritò hæ Partes omnes unà cum Mammis fœmineis dicantur Generationi servire.

Ut & Functiones.

XII. Inter Functiones illas diversas est tum Virilis seminis productio in Testiculis, aut Epididymidibus, tum ejusdem Collectio in Glandulis & Vesiculis spermaticis, tum Excretio per Vrethram; quæ planè aliter se habent in fœminis; quæ intra se solent suum effundere semen, uti mares extra se.

Harum in Viris & Fœminis similitudo & Diversitas. Hæcque maxima in fœtûs productione & nutritione. Quæ fiũt non in Maribus, sed in Fœminis.

XIII. Unde quamvis aliqua videatur esse in Viris & fœminis ratione seminis producendi, conservandi, ejaculandique similitudo, magna tamen in singulis occurrit quoque diversitas.

XIV. Sed maxima Virorum & Fœminarum circa Generationem diversitas occurrit in duobus; in Fœtûs ipsius producendi loco, atque nutritione prima tum ante, tum paulò post partum.

XV. Producitur namque Fœtus nunquam in Maribus, semper in Fœminis; & quidem in earum utero.

XVI. Nutritur idem Fœtus ante partum in Utero fœmineo, & quidem à nutrimento à Matre ipsi subministrato, nunquam à Mare.

XVII. Sed nutritur adhuc idem natus à Matre, ac quidem Lactis beneficio; quod sicut vix unquam, & quidem monstrosè tantùm observatum est prodiisse è Mammis virilibus, ut plurimùm verò, ac ferè semper è fœmineis, ita meritò à fœminis expectatur ac obtinetur quoque prima nuper nati fœtûs nutritio, idque à Matre, aliâve fœminâ ipsi deficienti succurrente.

Functiones Fœminis peculiares. Fœtûs productio etiam à Mare, nutritio à solâ Fœminâ. Quo nutriatur fœtus in utero.

XVIII. Functiones proinde primariæ ac fœminis maximè peculiares sunt *Fœtus Generatio, Gestatio, & Nutritio intra Uterum*; ut & *Partus*, hinc & *Nutritio prima extra Uterum*.

XIX. Quemadmodum verò ad Fœtûs productionem ac Generationem suum semen confert Mas, ita ad ejusdem in Utero Nutritionem & Augmentum nil planè confert Mas, verùm sola Fœmina, cui uni hoc beneficium debet Fœtus.

XX. Hactenus quidem crediderunt omnes forsan Materno sanguine nutriri fœtum in Utero; donec hoc præsertim seculo plures Viri egregii hanc sententiam in dubium revocarunt, & aliqui eam in totum rejecerunt.

Materno nempe Sanguine.

XXI. Me quod attinet, nullas hactenus observare potui rationes satis urgentes, nulla experimenta satis evidentia, ab ullo prolata, quæ propositam sententiam eant eversum: sed contrà plurima noto, quæ ipsam confirment, non infirment.

Quod probatur.

XXII. Et in specie Fluxus sanguinis menstruus, de quo cœpimus agere, satis superque Nutritionem Fœtus per sanguinem maternum evincit.

XXIII. Cùm enim sanguis in Fœminis ad Generandum aptis copiosior producatur, quàm ad ipsarum Nutritionem requiritur; idemque ideò singulis mensibus per Naturalem Effluxum, & quidem per Uterum minuatur; idem verò tempore gestationis, vel lactationis effluere desinat; nonne satis demonstrat, eum Fœtus nutritioni, & dum in Utero hæret, & dum nuper exclusus lacte materno gaudet, impendi?

XXIV. Nisi enim in Fœtûs nutrimentum cederet, dum in Utero adhuc continetur; & in maternum lac abiret, postquam ipso alitur infans nuper natus; utique menstruatim effunderetur.

Utero gerentibus & lactantibus quibusdam menstrua fluere. An Fœtus in Utero aliquid sugat.

XXV. Neque assertionem hanc meam evertit, quòd quibusdam fœminis, & Utero gerentibus, & lactantibus Menstrua prodeat purgatio: quoniam illud quibusdam & paucis singulare est, non omnibus aut plerisque saltem commune.

XXVI. Sed nec assertionem meam dubiam reddit, quod aliqui putent Fœtum in Utero materno sugere, atque in os suum allicere Liquorem, in quo natat, ut eo nutriatur; Istumque liquorem ut & Lac, ex Chylo, non item Sanguine ortum habere arbitrentur.

XXVII. Nam ut jam non dicam, hæc omnia dici, & dici tantùm, non item probari: posito hæc ita se habere, nonne Sanguis Maternus ortum habet ex Chylo? Quòd si ex Chylo suum ortum habeat sanguis fœminarum, & ex eodem Chylo credatur ortum habere Liquor ille Nutritius dictus, & Lac, nonne Nutrimentum suum à Matre accipiet Infans, sive illud credatur esse sanguis non tantùm in Corde perfectus, sed in Placentâ Uterina, & Mammis adhuc perfectior, & tenero Fœtûs corpusculo nutriendo aptior factus (quod Ego cum multis existimo verum;) sive illud fingatur esse sanguinis materia proxima, Chylus, adeóque Sanguis, ut ita loquar, imperfectior, quippe necdum in Corde materno perfectus?

Arteriæ grandes ad uterum delatæ nutritioni inservientes.

XXVIII. Hujus autem intra uterum instituendæ nutritionis ergò *Arteriæ grandes ad Uterum* feruntur planè *Spongiosum & singulari artificio concinnatum*, ita ut Sanguinis multùm imbibere possit, atque ab ipso mirè expandi, mox verò post ipsius effusionem iterum brevi contrahi, & ad pristinam parvitatem redire.

Placenta.

XXIX. Producitur præterea in Prægnantis Utero *Placenta*, Lienis parenchyma æmulans, & Utero ubique ferè cohærens, sanguinemque ab ipso excipiens, quin ampliùs in Fœtûs tenelluli & exigui tàm Nutritionem, quàm Accretionem præparans; sicut hæc omnia diligentibus parere possunt Anatomicis.

Sanguinem fœtus esse nutrimentum.

XXX. Sed quam aliis omnibus, eam mihi quoque latam legem puto; idcircò *Opinionis*, *quam sequor*, *& fundamenta tum Anatomica*, *tum Practica*, *& Ratiocinationes inde deductas expono candidè.*

XXXI. Cùm ergò & *Sanguis* observetur effluere *Mulieribus ad Generationem aptis & sanis*, *nec gravidis*, *vel lactantibus*, & quidem *singulis mensibus*; cùm ad Ipsarum *Uterum prægnantem* *observetur sanguis fluere copiosius*, *quàm tempore alio*; cùm *post partum* observetur *effluere Sanguis multus*, *Lochiorum* nomine notus; cùm in *vivâ brutorum aut fœminarum in partu defunctarum sectione nil præter sanguinem copiosum observetur ad Uterum*, *Placentam*, *Fœtumve ferri*; meritò puto me *concludere*, *Sanguinem maternum menstruatim effluere*, *ac minui solitum pro Fœtûs pabulo ac nutrimento habendum.*

Mensium materiã esse Sanguinem bonum.

XXXII. Hæc sunt Argumenta primaria, quæ me movent, ut censeam, *Menstruam fœminarum Purgationem* pro materiâ suâ agnoscere *Sanguinem*, *non inutilem aut noxium*, sed *utilem*, *ac superfluum in fœminis* ad *Generationem promovendam*, *fœtumque tum in Utero situm*, *tum nuper natum alendum*, ex sapienti Dei præscripto genitum atque productum; Quæ si non videantur satis urgentia, ut aliis suadeant, persuadeantque idem, integrum est unicuique aut novam investigare ac invenire, aut aliorum examinare ac expendere Opinionem, atque tandem illam, quæ Menti veritatis avidæ maximè satisfaciat, seligere, ipsique adhærere.

XXXIII. Postquam igitur pro verâ agnosco plerorumque Opinionem de Sanguinis menstrui, non quidem effusi, sed gravidationis & lactationis tempore absque noxâ suppressi utilitate & usu; videndum porrò, quî lædatur sæpiùs præter naturam ille Fluxus, indeque in plurima mala incidant Fœminæ.

Quot modis menstruus fluxus lædatur.

XXXIV. *Læditur* autem hic *Fœminarum Menstruus sanguinis Fluxus* modis multis, & quidem 1. quando citra Graviditatem aut Lactationem, ubi ad Generationem apta est mulier, *Nullus prodit*, sed præter naturam sistitur & stagnat universus. 2. quando accidit quidem hic Fluxus, sed *minore*, quàm decebat, *quantitate*, & copiâ. 3. quando è contrà *nimia contingit quantitate & abundantiâ*. 4. quando haud semel in mense fluxus ille fit, sed aut *frequentiùs citiùsve*, *aut rarius tardiùsve*. Nam quibusdam is aut bis, aut ter contingit quovis mense, imò quibusdam perpetuus penè adest; aliis semel intrà duos, tresve accidit menses. 5. quando vel *diutiùs*, vel *breviùs durat*; Tempus namque maximè consuetum est 4. aut 5. dierum; quibusdam verò vix per unum, vel duos, aliis contrà ad 7. 8. pluresque perseverat dies. 6. quando *Consistentia*, *Colore*, *Odore*, *Calore*, *Acrimoniâ*, vel aliter *vitiosus* prodit sanguis. 7. quando *per vias alias* præter uterum effluit sanguis; per *Os*, *Nares*, *Oculos*, *Aures*, ipsamque subinde *Cutim*, ejusque poros, tum in Capite, tum alibi, non verò per Uterum.

Quando sit Vitiosus.

XXXV. Tot modis observamus subinde lædi Menstruum sanguinis Effluxum: ubi notandum, tum demùm pro *vitioso eundem haberi*, *quando cum uniuscujusque Fœminæ incommodo id evenit*; Nisi enim aliquid molestiæ aut noxæ inde patiatur Fœmina, non statim pro præternaturali habendus erit Fluxus in quibusdam à generali regulâ recedens, cùm observemus in dies pro peculiari cujusque constitutione, Vitæque genere latitudinem notabilem in plerisque functionibus, & quæ inde sequuntur, apparere.

Absque Vitio varius.

XXXVI. Sic quædam *fœminæ absque ullâ noxâ Fluxum patiuntur sanguinis parcum*, aliæ contrà *magnum*; aliæ *bis in mense* ipsum patiuntur, aliæ *tertiâ quâque septimanâ*, uti aliæ iterum *quintâ demum* aut *sextâ*: Aliis *duobus tribusve* duntaxat *durat diebus*, aliis *septem aut octo*: Hæc cum naturaliter, hoc est, absque ullâ noxâ, detrimentove diversimodè contingant & continuè multis, non indigent Medici operâ, qui si hæc mutare tentaret, plerumque Fœminis non prodesset, at noceret.

Quod Medico prudenti considerandum.

XXXVII. Interest proinde, ut Medicus Prudens attendat, an hæc & alia plura noceant sanitati, hoc est, Functionem aliquam lædant, vires prosternant suffocentve, aut formam elegantiamve Corporis labefactent, nec ne: Nisi enim tale quid eveniat, non est, quod valdè solicitus sit, habeatve Fluxum in quibusdam à mediocritate recedentem pro malo, ac præternaturali.

Fluxûs Menstruorum nullus duplice est modo.

XXXVIII. Has *læsi Menstruorum Fluxûs* species omnes ut ordine proponamus, earundemque *Causas* veras eruamus, incipiendum ab illâ specie, in quâ *Nullus* apparet; quod duobus evenire solet modis, 1. quando *is conveniente tempore ac ætate non prodit*, unde *Puellæ* fieri solent *Cachecticæ*: 2. quando idem, qui jam prodiit fluxus, *ampliùs prodire cessat*: qui verè vocatur *Menstruorum suppressio*, à quo itidem Cachecticæ solent fieri fœminæ, unde plurima insuper consequuntur mala.

Quando segniùs prodit, & quare.

XXXIX. Puellis *segniùs prodeunt Menstrua*, non tantùm *imperforatis*, & quarum coaluerunt Carunculæ Myrtiformes, quibusque adeò coacervantur in Collo Uteri externo Menstrua, quod satis rarum, bis terve tamen à me visum; sed sæpiùs, *quibus non patent Vasa per Uteri fundum sanguinem deferentia*, quæque maximè propriè dicuntur laborare Menstruorum defectu.

XL. Quibusdam *Segniùs prodit* fluxus ille Menstruus, quoniam sunt *constitutione Corporis teneriore*; undè *tardiùs ad perfectionem suam requisitam pervenit earum corpus*, *tardiùs superabundat in ipsis sanguis Generationi*, *Fœtusque adeò Nutritioni destinatus*: quo igitur dum destituuntur solitis Menstruationis primæ annis, non mirum, nec malum, si aliquot annis seriùs prodeat ille fluxus, qui nullâ molestiâ, nullo earum incommodo moram nectens, nullatenus dici quoque potest læsus aut præternaturalis.

Quando verè dicatur Cessans Menstruorum Fluxus.

XLI. Quoties autem *citiùs segniùsve Conatus* est in corpore ad *Menstruationem*, illa verò haud procedente, post *gravantes* circa *Lumbos*, *Crura*que, & aliquando *Brachia* quoque, *Dolores* hinc & *Præcordiorum Anxietates*, aliasque *Molestias* plures, paulatim *Cachecticæ* fiunt Puellæ; toties dicitur verè *vitiatus ac p. n. Cessans Menstruorum Fluxus.*

Caruncularũ Myrtiformiũ imperforatio quorundam malorũ causa.

XLII. *Coalitus Caruncularum Myrtiformium*, *non partialis* per *tenuem Menbranulam*, *Hymenis* nomine celebratam, & s. n. perforatam, sed *totalis* per eandem *crassiorem ac imperforatam*, sanguinem

sanguinem ad Uterum, ac per Uterum, ejusque Collum interius effluentem *sistens*, *atque in ejusdem Collo externo*, *Vaginæ nomine* noto, ejusdem Effluxum itidem impediens, *Causa* est insuper *Collectionis sanguineæ mensibus* singulis auctæ, tandemque tum spontè *corruptæ*, tum totam Vaginam in immensum *expandentis*, atque gravissimos ibidem Dolores, aliaque symptomata plurima patientis.

Distentio Vaginæ.

XLIII. Neque Distentio duntaxat istius Vaginæ Membranosæ, indies facta auctior, sed imprimis Corrupti sanguinis Acrimonia eandem Vaginam Membranosam, admodumque sensibilem mordens ac rodens Dolores excitat atrocissimos.

Pro uteri procidentiâ habita.

XLIV. Quin ut plurimum neglectum, quia non intellectum hoc Malum, eousque distendit dictas Partes, ut à plerisque pro *Uteri procidentiâ* habeatur, etiam à Medicis Celebribus, non tamen idcircò magis peritis, aut scientibus.

Imperforationem esse connatamque quod vulgò negligitur à matribus.

XLV. Hoc autem Vitium est à primo Ortu, & connatum; quod dum haud observant in tempore Matres, ipsius quoque curam, in primâ ætate parvo negotio absolvendam, negligunt; quapropter, ubi ad pubertatem venerunt Puellæ, atque Menstruus excitatur fluxus, nec tamen prodit, verùm sensim nota incommoda parit, priùs ad partem affectam non attenditur, tum propter verecundiam, tum quia tale quid non creditur, donec tandem tumor grandis & dolor atrox in pudendis se manifestans cogit etiam maximè pudibundas, auxilij causâ, conspectum istarum partium concedere tum Medicis, tum Chirurgis.

Et quare.

XLVI. Quòd si quis consideraverit, non per idem orificium prodire Urinam, Menstruumque sanguinem, sed per diversa; non mirabitur falli Matres, de Uteri orificio necdum ante Menstruationis Coitûsve tempus utili, aut necessario minimè solicitas.

Urinam & Menstrua per diversa orificia effluere.

XLVII. Urinam autem Menstruumque Sanguinem per diversa effluere orificia, multi hactenus ignorarunt; etiam Medici, decepti per ineptas quorundam Anatomicorum Tabulas, perperam Orificij Vesicæ situm in externo Uteri Collo fingentes ac notantes: cùm illud verè sit suprà Myrtiformes Caruncula, extraque ipsum Uteri Ostium externum.

XLVIII. Dum autem Matres nullum in reddendâ Urinâ impedimentum observant in puellulis, nulla quoque suspicio de Uteri clausurâ externâ mentem ipsarum subit, adeò ut minimè mirum, si obruantur citiùs hâc Menstruorum collectione Puellæ, quàm illam conjectent Matres.

Quod Medicinæ Studiosis observãdum.

XLIX. Notent proinde Medicinæ Studiosi omnes, singulari orificio externo, & quidem superiore donatam fæminarum vesicam, singulari & inferiore Uterum: sicut hæc ad oculum demonstrari debent ab Anatomiæ Professoribus, ne continuè veterem & noxium errorem sequantur hujus ævi locique Medici.

Quibus solis id privatim à Professoribus ostendendum.

L. Quoniam verò hæc Orificia non satis decorè demonstrantur publicè coram omnibus, commodè privatim demonstrari possunt coram solis Medicinæ Alumnis, ad quos hæc res propriè spectat, quamque toties cum notabili ægrarum detrimento ignorarunt Medici nonnulli sufferi, & alios se longè peritiores grandi supercilio spernentes.

Cur hactenus in eo lapsum.

LI. Sed miretur aliquis, quo pacto fieri potuerit, ut bina ista orificia minùs fuerint manifestata? Sed mirari desinet, ubi consideraverit, sub alis, sive Nymphis latere hoc vesicæ Orificium, nec nisi attentiùs attendenti patere: accedente illo ex falsis tabulis præjudicio, propter quod ne quidem inquiri solet à plerisque in rem ipsam, quippe quam supponunt esse talem, qualem vident pictam.

Mensium suppressionis Causa.

LII. Hæc igitur est nonnunquam *non prodeuntium Menstruorum Causa*; licet *frequentius* illa *hæreat in ipso Utero*, *& Uteri Vasis*, per quæ transeundum est Sanguini menstruatim s. n. evacuando.

In Utero & Uteri Vasis.

LIII. Non procedit autem ista evacuatio, quando *Vasa dicta & Via non patent* in Uteri Cavitatem. *Non patent* autem, si vel *sanguis ad ipsa minùs feratur*, vel *eadem Pituitâ viscosâ & glutinosâ infarciantur & obstruantur*.

Ob Sanguinem crassiorem.

LIV. *Sanguis ad dicta Uteri Vasa minùs fertur*, quando universus occurrit *crassior & melancholicus*, ipsiusque Puellarum *Animus tristior* existit & *Corpus minùs movetur*, *somnoque nimium indulgetur*, & *Alimenta* usurpantur *Pituitam multam & glutinosam producentia*, vivitùrque in *Aëre frigido, humidoque*.

Et propter Obstructionem à pituitâ.

LV. *Pituita tenaci & viscosa infarciuntur, obstruunturque Vasa dicta*, tum paulatim ob multam *in Sanguine scatentem Pituitam* similem, atque indies Vasis prædictis adhærentem ibique cumulatam; tum subitò ob *præcedentem Corporis* Universi, ac præsertim Uteri *Calorem* notabilem, à *Solis* vel *Ignis*, *Balneive æstu*, à *Corporis motu* diuturniore aut vehementiore, ab usu liberaliore *Alimentorum Spirituosorum*, & *Aromaticorum*; hinc subsequens *frigus grave*, tum *Aëris* ad Uterum penetrantis, tum *Aquæ frigidæ* Pedes saltem, aut Uterum quoque attingentis, tum *Pavimenti* lapidei & imprimis Aquâ frigidâ madentis, per inferiores artus ad Uterum transiens, & solutam priùs in Corpore, atque quaquaversùm propulsam Pituitam ibidem coagulans, atque sic Obstructionem pariens; Idem accidit aliquando ab Animi affectu gravi, Metu imprimis, aut Tristitia inopinanter, ac præsertim instantibus fluentibusve mensibus, superveniente, unde sanguis, ac cæteri humores, Pituita cumprimis, coagulari ac concrescere solent. Ut jam silentio prætercam plurima sanguinem aliosve humores incrassantia; Corallia, Cretam, Oryzam, Cespites, Terram, Carbones, aliaque in Pica nonnunquam copiosè ac diu assumpta, atque sic obstructioni mox secuturæ materiam præparantia.

Tempore Menstruationis Uteri Vasa aperienda.

LVI. Eo namque tempore, quo Menstrua expectantur, *aperienda*, *reserandaque* sunt *Uteri Vasa*; quod imprimis contingit ab *Humoribus Biliosis* tunc *temporis dominium in corpore capientibus*, atque *Pubertatem* hâc ratione *inchoantibus*.

Mutationes in nostro corpore fieri ab Humoribus.

LVII. Existimamus enim omnes in Corpore nostro Mutationes naturales fieri ab Humoribus secundùm Naturam in ipso existentibus, atque paulatim Dominium in cæteros successivè obtinentibus, donec iterum aliis cedant.

Secundùm quos tres Ætates distinguendæ.

LVIII. Quòd si quis secundùm illud Dominium Humorum successivum *Hominis Ætates* distinguendas putaret, non incommodè *tres* numeraret: Primam, quæ *Pueritiam & Adolescen-*

lescentiam complectens *Pituitæ fluidiori* ac *serosæ* sive *Lymphaticæ* subjiciatur. Secundam, quæ *Juventem* atque *Virilitatem* continens *Bili* pareat. Tertiam, quæ *Senectutem* utramque implens *Pituitæ Viscidiori, Mucosæ, ac Melancholicæ* obsequatur. Observatum enim est, notatumque à Medicis plerisque, nominatos Humores successivè dominium exercere in homine.

Pituita fluidior ad Corporis facit incrementum. Bilis ad ejus robur.

LIX. Postquam nimirum *Pituita fluidior ad Corporis incrementum & augmentum capiendum* maximè utilis ac necessaria, primario hoc suo functa est munere, auctumque est ad commodam staturam Corpus, *Bilis* ei succedit in laudato Microcosmi Imperio ad *Robur* ipsi conferendum, tum *ratione sui ac individui*, tum *ratione alterius, ac speciei*: ubi namque ad *Pubertatem* venit Homo, non tantùm Corpus ipsius firmatur & roboratur, sed insuper ad generandum fit aptum & pronum: quo tempore cum Calor in eodem observetur major, isque Bili præsertim debeatur, meritò censemus, Bilem tunc cæteris dominari Humoribus; donec eadem paulatim deficiente aut inertiore facta, & senectute adventante in Imperio microcosmico ipsi succedat *Pituita tenax*, & *melancholica*; verè namque Pituita tenax est ipsa melancholia.

Pituita ad declinationem. Tres Hominis status.

LX. Observantur igitur *tres Hominis nati status* notabiles; *Incrementi*, *Roboris*, ac *Declinationis*; quorum singuli suas habent latitudines & gradus; quæ omnia idcircò facienda pluris, considerandaque accuratiùs, quòd Medicinæ nostræ perficiendæ serviant apprimè.

Bilis vires.

LXI. *Bilis* ergò, ut ad nostrum revertamur propositum, cùm abundet *Sale Volatili Oleoso*, vim habet *blandè incidendi tenacem viscosamque Pituitam*, tum *ex ortu primo* hinc inde remanentem, tum postmodùm ex *Diæta vitio* jam notato *auctam*; vim autem istam suam ubi exerit supra humores cæteros, sanguinem quoque reddit rariorem, aucto universo Corporis Calore; quin non tantùm in *Maribus seminis productionem* molitur, & ad *mentum partesque pudendas lanuginem & pilos* expellit, unà cum *Motibus Veneris*; sed in *fœminis* quoque *similia quodammodo præstat*, nec tantùm *Mammarum extuberationem* promovet, sed *Uteri* quoque *vasa impedita expedit*, *sanguinique Menstruo viam facit*.

Bilis minùs acris haud sufficiens menstruo fluxui promovendo.

LXII. Quòd si *Bilis* (propter *constitutionem Naturalem*, vel *Diætam pravam*, & *Pituitam Viscosam* imprimis producentem, hinc & *Bilem crassiorem ac inertiorem* præstantem) *minus sit acris*, non mirum, si *sola Menstruo fluxui promovendo haud sufficiat*, quin *diutius*, quàm expediebat *idem fluxus cesset ac desideretur*, notataque mala *sequantur*.

Plethora ad vasa unde, & quid producat.

LXIII. Nisi enim *sanguis* Pubertate in fœminis præsente *abundantior factus per Uterum*, *aliamve viam evacuetur*, ac *minuatur*, *Plethora* producitur *ad Vasa*; quâ sensim *magis auctâ*, *minus commodè movetur universus sanguis*, & *circa Uterum ex parte stagnat* plerumque; quapropter idem paulatim *corrumpitur*, & *corruptionem* suam reliquo *Sanguini communicat*, unde *Symptomata* in superioribus enumerata excitantur, vimque suam exerunt.

Unde in suppressis Mensibus sanguinem evacuari.

LXIV. Fieri namque potest; (ut hoc uno verbo hic moneam) ut non prodeuntibus Mensibus per Uterum, nihil tamen detrimenti quoad Symptomata notata fœminæ patiantur; quoties sanguis superfluus per Nares, Os, aliasve vias excernitur: Unde licet via ista non sit naturalis, non coacervatur tamen, nec corrumpitur Sanguis, nec proinde memorata sequuntur symptomata fœminis tàm molesta & gravia.

LXV. Ni igitur sponte, hoc est, à Bile in corpore imperium usurpante solvantur viæ tum ad Uterum, tum per Uterum sanguini Menstruo deferendo dicatæ, impeditur, & frustra desideratur, expectaturque fluxus ejus menstruus: quod, sicut jam dictum, accidit tum ratione *viarum dictarum Pituitoso sanguine viscoso*, *vel Pituitâ ipsâ obsessarum*, tum ratione *Bilis obtusioris ac inertioris*, sanguinem Pituitamve solvere impotentis.

Causa Menstruorum suppressorum obstructio à Pituitâ.

LXVI. Quæ autem fuit *Causa Menstruorum*, tempore Pubertatis sponte haud prodeuntium, eadem esse potest ac solet eorundem postmodùm *suppressorum*, *Pituita* inquam; vel *Sanguis Pituitosus glutinositate suâ*, eâque præternaturali *nominatas vias obturans & obstruens*: ut non videatur opus in ejus explicatione plura proferre.

Coalitus colli Uteri causæ menstruorum suppressorum.

LXVII. Quemadmodum verò in Virginibus sanguinis Menstrui exitum impedire potest, quin aliquoties impedivit Membrana Myrtiformes glandulas connectens, ipsumque Orificium Uteri externum in totum claudens; ita fieri potest, ut in fœminis Venerem non tantùm expertis, sed Matribus quoque ob quamcunque in Coïtu, Partu, & aliàs vim parti huic illatam coalescat Collum Uteri externum, ejusve Orificium, vel illius Labia, ita ut nullus pateat eò allabenti sanguini exitus: licet hoc rarissimè accidere libenter concedam.

Curatio.

LXVIII. Propositis sanguinis Menstrui nullatenus per Uterum prodeuntis Causis, pergendum esset ad cæterarum Læsi hujus Effluxûs specierum Causas similiter ordine proponendas, ni satius esse judicarem, Causis præmissis subnectere mox Curationem.

LXIX. Observavi enim aliàs, quoties Functionis alicujus læsæ plures sunt species, singularumque Causæ proponuntur ordine, antequàm ad singularum medelam devenimus, excidisse multas: quocircà lubet nunc ordinem illum tantillum immutare, atque singularum specierum Causis datis mox Curationem apponere; quâ methodo speramus, Nos Legentium Memoriæ consulturos, quin totum negotium clarius reddituros.

Connexio Carunculrum Myrtiformium quomodò tollenda.

LXX. Quoties igitur connexa sunt *Carunculæ Myrtiformes membranâ & crassâ & durâ, eâque imperforatâ*, toties Chirurgi operâ, *eadem*, vel *sanguine* menstruo sensim collecto *distenta*, vel prius observata nec ita distenta, *loco inter Carunculas* dictas *medio perforari* debet scalpello acuto; atque *evacuato per intervalla corrupto sanguine*, ubi neglecta fuit ejus cura, *mundatoque* per injectiones convenientes vulnerarias, & aromaticas *Collo Uteri externo* per sanguinem corruptum malè affecto, paulatim *consumenda*, *tollendave membrana superflua*, vel *Medicamentis rodentibus*, *sale lixivo* præsertim & *cauterio potentiali*,

tiali, vel *cultello forficibusve*: denique Cicatrice levi consolidanda pars reliqua; quamvis tutissimum sit, totam illam membranam penitus tolli & auferri.

Coalitus colli Vterini quomodò tollendus.

LXXI. Vbi *Fœminis perforatis*: vel *apertis* à quâcunque demum causâ *excoriata labia*, vel *Collum uteri externum*, *coaluerunt*, *transitumque* non tantùm Membro Virili, verùm *menstruis* quoque *denegant*, ibi maiori opus circumspectione, postquam non incidenda, vel amputanda hic occurrit Membrana vel Pars superflua, sed *liberandæ à Coalitu partes utiles ac necessariæ*; quin *impediendum*, *ne*, quando separatæ sunt ab invicem, *denuò coalescant* quod facilè accidit.

LXXII. Separatio hæc prudenter ac lentè instituenda à Chirurgo partium harumce gnaro, ac Anatomes perito, & quidem cultello acuto; nec desistendum ab opere priùs, quàm perfecta sit desiderata illarum partium separatio; secus enim coalescerent mox & quidem arctiùs, quàm priùs, partes imperfectè duntaxat separatæ.

LXXIII. Quemadmodum autem propter partium harumce excoriationem coalitus hic noxius contigit, ita, nisi caveatur prudenter ac potenter, idem renovabitur post commendatam modò separationem artificialem, quippe quæ partes dictas excoriat & vulnerat similiter.

Quomodo impediendum ne rursum coalitus fiat.

LXXIV. Ad illum autem Coalitum impediendum *duobus* præsertim opus est auxiliis: 1. *Medicamentis*, & imprimis Emplastri formâ usurpandis; *Cicatricem maturantibus*; ut & 2. *Deligatione* tali, quæ non tantùm laudata *Medicamenta* in parte affectâ *contineat*, sed maximè, ubi sibi continuæ sunt *partes dissectæ*, *ipsas* ita deviciat & ab invicem *amotas servet*, ne ibidem recoalescere incipientes angustiam, in partu saltem noxiam, præstent, ac post curationem relinquant.

LXXV. Medicamenta ipsa, quibus hîc utendum, studio prætereo, cùm illa propriè faciant ad Chirurgiam, quæ ab aliis docetur.

Obstructionis curatio.

LXXVI. Pergamus proinde ad speciei alterius magis Medicæ, atque *ab Obstructione*, *Infarctuque Vasorum* ad Uterum, ac per Uterum delatorum pendentis *Curationem*.

Humor tenax incidendus

LXXVII. Cùm autem docuerimus; vel *à Pituitâ viscosâ & glutinosâ*, vel *à sanguine simili Obstructionem* notatam produci, facilè patet, ad ipsius Curationem, Menstruorumque provocationem indicari & desiderari *Humoris tenacitate peccantis incisionem & abstersionem*.

Medicamenta Humores tenaces incidentia.

LXXVIII. Incidunt quidem Humores Glutinosos tum *Acida*, tum *Aromatica* & Sale lixivo, tàm fixo, quàm volatili abundantia, ipsaque adeò *Salia fixa & volatilia*; quoniam verò Acida producendæ glutinositati serviunt, imprimis quando vergunt ad austeritatem, idcircò meritò *præferuntur* in hoc affectu Curando *Aromatica*, quæ ipsa quoque Experientia testatur Acidis præstare; sive simul Amara sint, sive minùs Amara, sed sub varii saporis specie Aromatica vocanda.

LXXIX. Talia inter vulgò nota & ab Auctoribus commendata sunt ex Plantarum partibus, *Radices* Aristolochiæ, Angelicæ, Asari, Rubiæ tinctorum, Apij, Fœniculi, Petroselini, Eringij, Levistici, Ireos & nostratis & Florentinæ, Pimpinellæ, Schœnanthi, Spicæ Nardi, &c.

Folia *Pulegii*, *Sabinæ*, *Salviæ*, *Dictamni*, *Maioranæ*, *Rutæ hortensis*, *Origani*, *Calaminthæ Montanæ*, *Artemisiæ*, *&c.*

Flores *Rorisinarini*, *Cheiri*, *Spicæ Nardi*, *Schœnanthi*, *Chamæmeli*, *Crocus*, *&c.*

Baccæ *Iuniperi*, *Lauri*, *&c.*

Semina *pleraque Carminantia dicta*, *Fœniculi*, *Dauci*, *Anisi*, *Sileris Montani*, *Cumini*, *Carvi*, *&c.*

Gummi & Lachrymæ, *Galbanum*, *Sagapenum*, *Myrrha*, *&c.*

Borax nativus.

Huc spectat ex Animalibus petitum Castoreum.

Ex Mineralibus *Chalybs*.

LXXX. Ex quibus parari possent *Pulveres*, *Apozemata*, *Vina Medicata*, *Tincturæ*, *Pilulæ*, *Tabellæ*, *&c.*

Vinum Medicatum.

Exempli gratiâ esto sequens Vini Medicati formula:

℞. *Rad. enul. camp.* ℥ij.
  Galangæ,
  Curcumæ, *an.* ℥j.
Fol. Pulegij.
  Maioranæ,
  Sabinæ,
  Artemis. Rub. an. M. ß.
Bacc. Lauri,
Sem. Dauci.
  Levistici, *an.* ℥ij.
Cinnamom. Acut. ℥iij.
Maceris, ℥j.

Concisa & crassè contusa includantur sacculo, cui in Cantharo lapideo affunde Vini albi vel Gallici, vel Rhenani veteris; (pro personarum lubitu vel consuetudine) ℔.ij. stent per noctem in Cellâ. Bibat ægra in prandio ac Cœna haustulum. Cui verò pilulæ magis placent, illi sequens formula serviet:

Eius Usus.

Pilulæ.

℞. *Gumm. Sagapen. cùm Aceto prap.* ℥ß.
  Chalyb. prap.
  Succini alb. an. ℈j.
  Myrrhæ Rubr.
  Castorei Opt. an. gr. xv.
  Croci Brit. ℈ß.
  Borracis Venet. ℈j.
  Ol. Garyophyll. gr. vj.
M. F. Pil. num. 40. Deaurentur.

Capiat quotidie cubitum itura quinque Pilulas.

Earum Usus. Salia Volatilia.

LXXXI. Quisquis autem in Chymicis rerum Naturalium Mutationibus versatus fuerit, longè plura inveniet tum potentiora, tum usurpatu faciliora, *Salia* putà *Volatilia* ex infinitis rebus parabilia, *Ossibus* omnibus, *Cornubus*, *Vngulis*, *Pilis*, *Sanguine*, *Vrinâ*, *Carnibus*, *& omnibus* omninò *Animalium Partibus*.

Oleosa.

LXXXII. Conducunt scilicet omnia *Salia Volatilia*, licet cæteris præferam *Oleosa*; quippe quæ blandiùs, feliciusque opus suum absolvunt: Vnde quoque patet, *Salia fixa* minoris facienda, quippe quæ, puriora cùm sint, vehementiùs quoque operantur.

Vtendi tempus.

LXXXIII. Usurpantur autem commodissimè Salia dicta volatilia quovis tempore, ac imprimis, (quando *Sanguis Vniversus est Glutinosior*,) *inter prandendum ac cœnandum*, ex haustulo

stulo Vini, Cerevisiæ, Jusculi, alteriusve Liquoris ab Ægro seligendi.

LXXXIV. Ubi verò *Universa sanguinis Massa non est Glutinosa & Pituitosa*; licet possit quoque *pastûs tempore* usus esse dictorum Salium Volatilium, cùm maiori tamen fructu usurpabuntur *extra illud tempus*, ac imprimis, quando Pituita Corporis Motu, Aëris æstu, &c. suprà notatis Causis priùs soluta & ad Vterum propulsa; mox ibidem à subsequente Frigore rursus fuit coagulata; tunc enim bonum est, stomacho vacuo laudata sumere Salia Volatilia, quin *ad sudorem corpus* ipsum *disponere*, sic enim penetrabit faciliùs medicamenti vis ad extremos vasorum viarumque sinus.

Spiritus Salis Armoniaci.

LXXXV. Præ cæteris autem; quoties subitò ac nuper contigit ob corporis calefacti, hinc mox refrigerati vicissitudines, menstruorum suppressio, omnibus commendo Spiritum Salis Armoniaci, cujus unius ope plures brevi ac commodissimè restitui, exhibendo ejus, prout potentior existit aut debilior, guttas 3.4.5. vel 6. ex Vini cochleari, quidem bis terve in die.

Sudorifera, & Diuretica omnia hic convenire.

LXXXVI. Non solùm verò Sal Volatile ipsum, sed omnia quoque eodem abundantia vel sudorifera vel diuretica apprimè conveniunt; qualia etiam in suppressione sensim obortâ; adhibitis deobstruentibus sub finem addere utile erit Ex. g. sequens paretur Apozema:

Apozema.

℞. *Rad. Apij, Levistici, an.* ℥ß.
Rasur. Lign. Guaiac. ℥ij.
Sassafras, ℥ß.
Bacc. Iuniperi, ℥ij.
Lauri, ℥ß.
Herb. Scordij, Pulegij, an. M. j.
*Summ. Cent. Min. M*ß.
Sem. Milij, ℥ij.
Coq. ex Aq. purâ, ad Colat. ℥xxx.
Add. Syr. Artemis. Card. Bened. an. ℥iß.
Tinct. Cinnam. & Castorei, an. ℥ß.
Ol. Succin. gut. viij.
M.

Eius Usus.

Huius Apozematis haustulum calentem assumat ægra summo mane, atque stragulis commodè tecta sudorem exspectet; quin post horulam, si nondum prodeat, assumpto jusculo illum promoveat: idque sæpiùs repetat, imprimis circa tempus consuetum fluxus mensium; quò simul ad uterum propellatur denuò sanguis.

Pituita in Capite & Intestinis redundãs evacuanda, & quibus.

LXXXVII. Quòd si *redundet* non tantùm in *Sanguine*, ast in *Capite etiam ac Intestinis* notata *Pituita*, bonum erit ac utile ipsam subinde *minuere ac evacuare* per *Phlegmagoga*; inter quæ vulgò laudantur Agaricus, Turpetum, Hermodactyli, Colocynthis, &c. ex Chymicis autem primum locum merentur omnia ex Mercurio parata, tum Præcipitata, tum Sublimata, & imprimis dulce.

LXXXVIII. *Formulas* hîc non addimus, quoniam eas pro Ægrorum beneplacito mutandas, eligendasque suademus; & idcircò ipsæ commodissimè apud Ægros addiscuntur.

Sanguis non evacuandus nisi abundet.

LXXXIX. Hâc Methodo perfacili, blandaque absque omni violentiâ plurimis Puellis Menses movi, *nullâ institutâ* in eum finem *Sanguinis Evacuatione*, nisi concurreret, quod rarissimum, *Sanguinis Abundantia*: quæ quidem aliquando *in suppressis posteà menstruis* observatur, *vix unquam in iisdem nondum fluentibus*, nec nisi *ob grande in Diætâ erratum commissum circa tempus imminentis primi eorum fluxûs*. Quod facilè assequetur quivis ea, quæ in superioribus dixi, attentâ mente observans, expendensque.

Cur in Puellis menstrua nondum passis Sanguis non redundet circa pubertatis tempus, quod tamen fit in Adultioribus.

XC. Libet tamen hujus rei rationem in gratiam Juniorum & Tyronum explicare. Repeto igitur, *sanguinem vix unquam redundare in Puellis, quibus pubertatis tempore sponte non fluunt menstrua*; nisi tunc grande in Diætâ erratum patrârint; quamvis *sæpiùs in Adultioribus Plethoricis supprimantur menstrua.*

XCI Juniores namque Puellæ accuratiùs observantur à suis Matribus aut Præfectis, nec facilè ipsis tanta conceditur Diætæ libertas, propter quam in notabile incidant erratum; aliter autem se res habet in Adultioribus; quibus tanquam in rebus humanis magis exercitatis major conceditur libertas, & peccandi occasio.

XCII. Dixi rariùs in Puellis circa pubertatis tempus observari Plethoram, quoniam eo tempore augetur maximè ipsarum corpus; in illo igitur augmento sanguinis multùm consumitur, adeò ut ejus abundantia vix unquam concurrat: sed postquam excrevit ad convenientem staturam corpus, non mirum, si *in corpore sano, animo existente hilari & assumptis alimentis laudabilis Succi* & quidem *quantitate satis magnâ*, *Plethora* producatur, sanguinisque Abundantia.

In Adultioribus Venæ sectionem locum habere;

XCIII. Existente autem in Adultioribus, ac Pubertatis annos primos superantibus Plethorâ, non mirum similiter, si accidente in ipsis *Mensium* suppressione, *Venæ-sectio* habeat subinde locum; *non tàm ad ipsos iterùm movendos*, quàm *Plethoram minuendam.*

Et quare

XCIV. Quòd si, nullo existente in Vteri Vasis notabili affectu ac Vitio *non fluant* nihilominùs *Menses propter sanguinis Plethoram*, & inde *impeditum Sanguinis motum*; quis non videt, si tunc *educatur sanguis*, & *minuatur* simul ejusdem *Plethora*, *Motum ejusdem augeri ac redintegrari*; unde facilè ipsius quoque *ad Vterum*, perque *Vterum motus promovetur.*

Et cur in brachio magis, quam pede.

XCV. Nec mirum, si in casu tali æquè aut etiam plus prosit aliquando *vena in brachio*, quàm *pede aperta*, & maximè propter *sanguinem majori copiâ*, *vehementiâque in brachio*, quàm *pede* utplurimùm *profluentem*, ideoque *potentius sanguinis motum redintegrantem*, augentemque.

XCVI. Quò enim potentiùs per universi Corporis Vasa movetur Sanguis, eò etiam potentiùs & faciliùs exitum sibi parat per Vterum; quod hîc quæritur.

XCVII. Hæc igitur Ratio est, cur *instante Pubertate vix unquam observetur Plethora*, *vix unquam utilis aut necessaria* sit ad Menses promovendos *Sanguinis Eductio*; cur contrà: postquàm *in Pubertate* fluxerunt Menstrua, & ob Causas nominatas *Plethora est facta*, si tunc eadem *supprimatur*, sæpiùs cum *commodo instituatur sanguinis Missio.*

In Plethorâ aliquando non tantùm Venæ sectione, sed etiam Medicamentis obstructionem solventibus opus.

XCVIII. Quamvis autem fieri possit aliquando, ut *propter solam Plethoram segniùs tardiùsque prodeant Menstrua*, & idcircò *Venæ-sectione solâ* tunc ritè institutâ eadem *excitentur*; quoniam tamen plerumque concurrit aliquod in Vteri vasis vitium, ex Diætæ pravitate obortum,

tum, idcircò *desiderantur* utplurimùm *Medicamenta Obstructionem* vasorum istorum *solventia*, sive hæc *sola sufficiant*, sive *urgente Plethora Vena-sectio ipsis iungatur*.

Eorum Usus.

XCIX. Medicamenta autem superiùs laudata non tantùm *per Os assumi* possunt ac debent; sed *applicari* quoque *externe forma Fotûs, Suffitûs, Halitûs, Vaporis*, &c. Via etenim brevis est per Collum Vteri externum ad internum, per quod vis Plantarum Aromatica & volatilis facilè penetrat, & paulatim Obstruentem Pituitam solvit, fluidamque factam disponit ad effluxum.

Per Cutem, Pinguedinem, Membranas & musculos Pinguia & Oleosa penetrare.

C. Possunt in eundem finem *Vnguenta, Olea, & Linimenta Aromatica* Ventris parti inferiori illini; quò & sic quoque solvatur faciliùs, citiùsque Pituita Vteri vasa obstruens. Talia sunt *Vnguentum Martiatum, Ol. Nardinum, Chamæmel. &c.*

CI. Nec audiendi sunt Medici magis subtiles ac ingeniosi, quàm periti, Vnguentorum, Emplastorum, Linimentorumque omnium Vsum hic & alibi rejicientes: quoniam non videtur ipsis probabile, *per Cutim, Pinguedinem, Membranas & Musculos Abdominis* contenta *ambientes Pinguia & Oleosa penetrare posse*.

CII. Verùm enim verò, si hac ratione sit pergendum in rerum Medicarum constitutione, bone Deus! quàm multa essent pro falsis habenda, quæ tamen habentur pro veris, & sunt vera.

CIII. An quia ignoramus forsan modum, quo agunt Purgantia, ut varios è corpore humores evacuent, negamus idcircò ipsorum efficaciam? abstinemus idcircò ab eorundem usu?

CIV. Quamvis proinde videretur si non planè impossibile, saltem valdè difficile, per Abdominis Cutim, Pinguedinem, Musculos, Peritonæum viribus integris penetrare Unguenta & Olea forinsecus illita, testatur tamen Experientia quotidiana, internos curari indies affectus Abdominis, solo Unguentorum Linimentorumve usu.

Inquirendum in vias, & modum quo id fit,

CV. *Si curantur Affectus Abdominis Interni solis Unguentis & Linimentis, penetrant igitur ad partes Affectas eadem Unguenta vel Linimenta, aliquâ saltem sui parte.* Inquirendum proinde in vias, per quas, & modum, quo eò sese insinuant oleosa; non neganda verò eorundem vis & operatio, quia mihi, tibi, isti ignota est via & ratio; secundùm quam eò ipsa penetrent.

Dei opera ab Hominibus non determinanda.

CVI. Et profectò intoleranda cujusvis Hominis superbia & audacia, velle Dei opera & secreta determinare ad suum captum: quod tamen maximè familiare est Philosophis plerisque, atque in solâ theoriâ ætatem suam terentibus, & idcircò mirè suffenis.

CVII. Possum enim verè testari, me tales offendisse plures Ingeniosos quidem, paucos verè Doctos, id est, rerum ipsarum peritos, nam in rerum cognitione ac peritiâ consistit vera Doctrina, non item in petulanti Garrulitate, atque calumniosâ & convitiosâ scientiæ suæ jactantiâ.

Viæ per quas penetrent Oleosa.

CVIII. Quamvis proinde sufficiat Oleorum & Oleosorum penetrationi per Cutim, cæterasque partes abdomen forinsecùs constituentes, probandæ Effectus eorundem laudabilis, sæpiùs in curatis Affectibus Internis observatus; possunt tamen viæ quoque determinari, per quas penetrent Oleosa & Pinguia usque od Ventris Interiora; Pori nempe Cutis, à quibus transitus est ad Venas, & consequenter ad Cor; ac per quos nil obstat.

Corpus habere poros.

CIX. Cùm enim Partes Corporis omnes è variis particulis, tanquam minimis naturalibus; ideoque atomis unà junctis, textisque constructæ sint, haud probabile est ipsas, cùm variè sint figuratæ, ita exactè ubique sibi esse appositas, quin passim transitus sit per ipsas Corporibus fluidis, ac præsertim Volatilibus: quod & observavit Hippocrates, quando universum Corpus pronunciavit pervium; & observare possunt quivis tum Ossa, tum Cartilagines, tum partes alias perspicientes, atque porosas notantes, imprimis quando perspicillis & microscopiis easdem considerant, & cum arte factis, pannis laneis & lineis, ut ut densissimis, tamen simul perviis, conferunt, & Poros ubique nunc ampliores, nunc angustiores agnoscunt vel concludunt in rebus naturalibus omnibus.

CX. Ita solent omnes solidè Philosophantes, ex sensu compertis & manifestis gradatim progredi ad sensuum acumen fugientia, & ideò obscuriora cognoscenda, perspiciendaque.

Ex sensu cognitis, ad eius acumen fugientia progrediendum.

CXI. Atque sic paucis absolvimus modum Curandi Menstrua pubertatis tempore haud fluentia, vel postmodùm suppressa: pergamus proinde ad cæterarum Menstrui Fluxûs læsi specierum Causas & Curationem ordine proponendas.

Fluxus Mensium minore quantitate prodiens. Is quotuplex sit.

CXII. Secundam Menstruorum in fluxu suo læsorum speciem diximus esse, quando hic *Fluxus* observatur quidem, sed *minore*, ac decebat, *quantitate*.

CXIII. Minore quantitate dici potest prodire Sanguis Menstruus, quoties 1. si *conferatur una fœmina cum cæteris* benè habentibus; observatur cæteris paribus *minus eius prodire, quàm in cæteris*.

CXIV. Quoties 2. si *conferatur unaquæque fœmina cum se ipsâ*, observatur *Sanguis menstruus minori quantitate prodire, quàm nuper solebat, & adhuc decebat*.

CXV. Quoties 3. *si conferatur Sanguis prodiens cum Sanguine in vasis existente*, observatur is *per menstrua minore quantitate profluere, quàm expediebat*, unde tunc à *residuo gravantur* fœminæ.

Quænam fœminæ propriè parcioribus dicantur laborare menstruis.

CXVI. *Propriè* autem *loquendo, illæ duntaxat fœminæ dicendæ parcioribus laborare menstruis*, quæ idcircò *aliquod patiuntur incommodum, & à remanente sanguine gravantur*: non item illæ, quibus nil inde obvenit mali. Multæ siquidem Mulieres, licet parcissimè fluant ipsis menstrua, si cum aliis conferantur, optimè tamen habent; quibus si Medicus copiosiorem sanguinis effluxum excitare vellet, malè ageret, atque sanas in Affectus præternaturales conjiceret.

Quisnam læsa functione laboret.

CXVII. Ut proinde Homo læsâ functione dicatur laborare opus est, ut noxam & incommodum aliquod inde patiatur: neque omnes ab eodem se habent modo eodem, quodque uni noxium est, alteri existit sæpenumerò salutare. Sic Mulieribus quibusdam conducit fluxus menstruorum parcior, aliis largior: quæ omnia determinat εὐφορία vel δυσφορία; facilis vel difficilis Tolera-

tio;

tio; ut & συμφόρως vel ἀσυμφόρως ἔχειν, inde benè aut malè habere. Nam reverà noxium est homini, quicquid ipse fert difficulter; contrà eidem conveniens censetur, quicquid ipse fert facilè, & cum commodo.

Quænã Mulieres parciùs Mẽstrua passæ Medicamentis indigeãt.

CXVIII. Non statim proinde Medicorum operâ indigent Mulieres, quibus quantitate parvâ fluunt Menstrua, sed illæ duntaxat, quæ propter parcum ipsorum fluxum habent malè: de quo etiam agemus hîc tantùm: ejusque Causas rimabimur, quò ipsi Cura commoda subjungatur.

Duplici respectu id fieri.

CXIX. *Parcius* igitur, ac *cum Sanitatis detrimento fluunt* quibusdam *Fœminis Menstrua*, quando vel *quovis mense* minori quantitate profluunt, vel *aliquando tantum* id evenit.

Menses fluentes aliquando sisti. Huius causa & curatio.

CXX. Neque novum, *Menses fluentes sisti*; qui proinde tunc minori quantitate profluxisse cendi sunt.

CXXI. Quemadmodum autem hæc species posterior convenit in Causâ suâ & productione cum eorundem *Menstruorum suppressione* jam propositâ, ita eodem *curari* debet modo; usurpando sc. quantocyùs *Aromatica*, vel *Salia Volatilia*, & *componendo corpus ad sudorem promovendum*, *continendo* saltem *ipsum*, ac præsertim *Uterum in loco, lectove calido*, quò *ad ipsum quamprimùm penetret vis Medicamenti*, & *solvat Obstructionem factam*, vel ad ipsum *propellat denuò sanguinem ab Utero in terrore aut tristitia retractum*.

Menses parciùs aliquando fluere.

CXXII. Agimus igitur hîc præsertim de *Sanguine quovis mense parciùs effluente*, cuius *Causa vix unquam in ipso quærenda sanguine*, ut plurimum invenienda in *Uteri Vasis*, & *Cavernosa substantia*.

Quod nõ à Sanguine vitiato.

CXXIII. Nam si *sanguis* esset *glutinosior*, paulatim *cessaret ipsius effluxus*, productâ in eius vasis *Obstructione*; quod tamen rarissimè observatur factum, nisi ab aliis in Diætâ commissis erratis.

Sed à vitio in Uteri substantia vel vasis.

CXXIV. Existimo igitur, si non semper, ut plurimum saltem in Cavernosâ Uteri substantia & sui generis vasis quærendam inveniendamque *parciùs fluentium menstruorum Causam*: & quidem, si rectè coniecto, in *substantia Uteri stupidiore*, atque *circa menstruorum tempus minus Cavernas suas & vasa expandente*, & imprimis *propter pituitam copiosiorem*, ac sæpè *viscosam* in ipsâ hærentem.

Propter pituitam in iis hærentem.

CXXV. *Pituita* enim *partibus* quibusvis *adhærens facit easdem in motu suo qualicunque torpidiores ac segniores*, sicut *in sensu hebetiores ac stupidiores*; quod idem accidit, *Utero*, qui *fluxu menstruorum instante singulari sensu conciatur*, atque *ad cavernosam corporis sui substantiam explicandam excitatur*: *quod si à Pituita nimia undecunque tandem in ipso restitante obtusior reddatur ad notatum illum stimulum perficiendum uterus*, non mirum si præterea *minus succedat peculiaris partium ipsius motus in cavernularum suarum expansione manifestus*.

Vel concidentiâ eorum.

CXXVI. Sed nec mirum, si *non tantùm minus explicentur*, aperianturque *Ductus in Utero Cavernosi*, sed *iidem insuper concidant*, *claudanturque iterum solito citiùs*.

CXXVII. Unde utroque nomine parcior evenit Menstruorum effluxus, & *ratione viarum minùs patentium*, & ratione *viarum citiùs clausarum*

Curatio sit remotione Pituitæ, & Uteri Emendatione.

CXXVIII. Quòd si *Pituita* quævis, ac imprimis *Glutinosior Uteri* substantiam obsidens *Causa* est *Fluxûs Menstrui parcioris*, ad hujus *Curationem* opus erit, ut *inde* non tantùm *removeatur Pituita*, verùm præterea *Utero introducatur Constitutio Pituitosa* si non planè contraria, certè tantillum saltem *diversa*: ipsusque excitetur à suo stupore.

Et quibus Medicamentis.

CXXIX. Utrumque autem obtinebitur per *Medicamenta* in superioribus laudata, tum *Aromatica*, tum *sale volatili & Oleoso constantia*; quæ tam *internè* usurpari possunt *per Os*, quàm *imprimis externè* applicari, *halitûs vaporisve* forma, *Uteri Orificio externè*; sic enim citiùs, & potentiùs penetrabit eorundem vis ad Interiora, excitabitque obtusum Uteri sensum, & Pituitam. solvet ac educet per ipsius collum, & Pudenda.

CXXX. Quòd si præterea universum *corpus & Sanguis glutinosa Pituita* fuerit obsitum, ejus quoque tum *Emendatio*, tum *Diminutio per Evacuationem*, tàm per *Alvum*, quàm *per Urinas* erit molienda, & quidem *Medicamentis* supra laudatis.

Menstruus fluxus læsus à nimio Sanguinis effluxu. Unde multum debilitantur fœminæ.

CXXXI. Tertiam Menstrui Fluxûs læsi speciem docuimus esse, quando *Sanguis* stato quidem tempore, ast *copia effunditur nimia*, unde non parùm *debilitari* solent Fœminæ; quo idcircò *signo* dignoscitur nimius Mensium Fluxus.

CXXXII. Postquam enim Partes Corporis omnes tàm Contentæ, quàm Continentes sanguine reparantur, conservanturque, quis non videt, quoties is deficit plus minúsve in homine, toties Partium Continentium robur, & Contentarum opus, hoc est, Hominis vires corporeas simul deficere?

Quod huius mali signum.

CXXXIII. Ex illo autem virium defectu cognoscimus, & concludimus læsam Functionem, propter quam contingit iste virium defectus.

CXXXIV. Quoties proinde ob effusum abundanter Sanguinem Menstruum deficiunt Fœminarum Vires, toties pronunciamus quoque ipsum esse nimium, ac præternaturalem.

CXXXV. Omnis enim sanguinis menstrui effluentis abundantia pro nimiâ & Præternaturali haberi non potest aut debet; cùm multis ea sit utilis & commoda, quippe quam facilè ferunt, quæque ipsis confert, propter sanguinis abundantiam in corpore occurrentem.

Omnem menstrui fluxûs abundantiam non esse p. n.

CXXXVI. Ut proinde ritè judicet Medicus, an nimia sit Purgatio Menstrua, considerandum est, an illa Fœminas debilitet, an potiùs ipsis conferat, & illam ipsæ facilè ferant; postquam ista duntaxat pro Præternaturali habenda & nimia; hæc contrà pro naturali & moderata.

Nimii fluxûs causæ. Sanguis tenuior & acrior.

CXXXVII. Contingit autem Menstruus Fluxus nimius vel ipsius *Sanguinis*, vel *Uteri*, eiusque *vasorum culpa*.

CXXXVIII. *Sanguinis culpa* id evenit, quoties idem *tenuior*, vel *acrior* existit; & imprimis *Menstruorum tempore*.

Unde talis factus.

CXXXIX. Talem præstant 1. *Aër æstuans*, à Sole, Igne, Balneo, &c. 2. *Alimenta* Spirituosa & Aromatica. 3. Inter *Animi affectus*,

ctus, Ira; 4. corporis Motus, Exercitiaque multa & vehementia, Cursitatio, Saltatio, Frictio, &c. 5. Vigiliæ diutius protractæ. 6. Evacuationes Biliosæ solitæ cessantes aut suppressæ.

Vteri & vasorum vitium.

CXL. *Vteri, ejusque vasorum vitio* nimium profluunt Menstrua, quoties idem *laxior* est aut eo saltem tempore *nimium laxatur, unà cum suis vasis cavernosis*.

Ille nempe laxior.

CXLI. Laxior est Vterus ob peculiarem constitutionem nimis Aqueam, & Pituitosam, (non tamen Glutinosam) quæ consequitur imprimis *abusum rerum Aquearum, potum Aquæ ac Cerevisiæ tenuis* multæ; *ingurgitationem Fructuum Horariorum, Persicorum, Vvarum*, &c. ac præsertim mensibus instantibus.

CXLII. Eo namque tempore quoniam totus Vterus miram mutationem vasorumque suorum expansionem singularem patitur, facile admittit omne omnium in corpore repertum, Ergò *Cibum quoque Potumve noxium* eo tempore perperàm usurpatum.

CXLIII. *Vterum* quoque *laxiorem* præstare potest *Aër Humidus*, vel *Aqua, tepida* potiùs quam frigida *imprudenter*, ac sæpius *in Vterum penetrans*, ipsumque paulatim *debilitans* & *laxans*, quod facilè contingit post frequentius *Aquæ dulcis Balneum*, vel *fotum Decocti Emollientis* Vteri Orificio externo applicati: maximè circa tempus menstruorum.

Nimii Menstruorum fluxus curatio. 1 Quando Sanguis est tenuior & acrior Cavendo ab Aëre æstuante

CXLIV. *Curabitur* proinde nimius Menstruorum Fluxus, fœminasque infirmans 1. quando *Sanguinem tenuiorem*, *Acrioremve ac serosum* agnoscit pro *Causa*, tum *Abstinendo* ab omnibus *Rebus non naturalibus* sanguinem vitiantibus, easdem saltem *moderando*, & imprimis mensium instantium tempore.

CXLV. Cavendum proinde tunc ab omni *Aëre æstuante*, tum à Sole, tum ab igne, luculento & aperto, tum ab Igne clauso & operto, Balnei sicci putà & similium.

CXLVI. Quapropter Æstate continebit se *Fœmina* domi, & quidem in Cubiculo non Meridiei, sed Septentrioni obverso; non in parte domûs superiore; sed inferiore, & loco minimè calido, quin urgente necessitate in ipsâ Cella, aliove Loco subterraneo.

Vel temperando Aërem æstuantem.

CXLVII. Potest quoque Aër æstuans temperari *Plantis succulentis* & ideò Frigidis dictis, Plantagine, Foliis Vitis, Solani, Sempervivi & similibus per Pavimentum dispersis; ut & *Aquâ* frigidâ imprimis *Puteali* tum per pavimentum effusâ, tum in vasis majoribus & amplis contenta: ut & Aceto, &c,

CXLVIII. Potest insuper Aëri refrigerium afferri aperiendo *fenestras* Orienti ac Septentrioni obversas, non item Meridiei & Occidente.

2. Cavendo ab Alimentis Spirituosis & Aromaticis. Et contraria usurpando.

CXLIX. Cavendum 2. ab *Alimentis & Spirituosis & Aromaticis, vino* generoso, ac præsertim eius Spiritu, tum simplici, tum Aromatico.

CL. Quin eorum loco usurpanda *Alimenta succi crassioris ac viscosioris*, qualia sunt optima quævis *Animalium iuniorum Extrema*, Capita, pedesque Vitulorum, Agnorum, &c. ipsorumque Iuscula. Huc etiam spectant *Pisces*.

3. Cavendo ab ira

CLI. Caxendum 3. *ab Ira*, cuius occasiones omnes minimas quoque vitare debent Mulieres iracundiores, dandaque opera, ut ab Adstantibus & Domesticis haud irritentur, sed ipsarum infirmitati hâc in parte consulatur, ferendo patienter ac sine oblocutione ipsarum morositatem, atque omnia carpendi morem quandoque malum.

Et producendo levem mœrore.

CLII. Quin bonum est non gravem quidem, ast levem produci *Mœrorem*, quo incrassabitur blandè Sanguis ab Iracundiâ nimis solutus & fluidus.

4. Cavendo ab omni vehementi corporis motu.

CLIII. Cavebit 4. ab omni *vehementi ac diuturno Corporis Motu*, quo semper potentiùs commovetur, agitaturque, quin fluidior redditur Sanguis: quapropter imperanda tunc *Quies*, tranquillitasque Corporis.

5. Somno promovendo. Et quibus.

CLIV. Quocirca 5. promovendus quoque omni artificio *Somnus*, & minuendæ *Vigiliæ*. Quod quoniam non semper obtineri potest facilè ac per se, arte opus est ad aliud obtinendum.

CLV. Conducunt proinde in hunc finem *Plantarum* partes variæ somnum promoventes; *Lactuca* præsertim tam in Iusculo cocta, quàm cruda Acetarij modo usurpata.

CLVI. Huc faciunt *Emulsiones Hordei* mundati ad crepaturam cocti, *Amygdalarum dulcium*, & *seminum papaveris albi*.

CLVII. Quemamodum autem blandum somnum conciliat hordeum, ita Humores fluidiores incrassant dulces Amigdalæ; & utrumque Præstant Papaveris albi semina.

Diascordium Fracastorii Amstelodamense.

CLVIII. Vbi hæc non sufficiunt, recurrendum ad *Opium, Confectionesque Opiatas*, inter quas meritò præfertur *Diascordium Fracastorij* (maximè quando aucta est in ipso quantitas Opij, quemamodum factum Amstelodami) quoniam plura illud Electuarium ingrediuntur, quę vi pollent sanguinem incrassandi, atque ipsum fluidiorem corrigendi.

CLIX. Si cui tamen minus gratus sit eius sapor, eius loco usurpari poterunt Mixturæ gratiores, adstringentes tamen, atque illis addi Opium, Laudanumve Opiatum.

CLX. Sic Syrupus Mirtinus, de Portulaca, Plantagine & similes commodè diluuntur Aquâ Plantaginis & similibus, additis cum tantillo Aceti stillatitij Coralliis, Sanguine Draconis, Lapide Hæmatite, &c. unà cum aliquot Laudani Opiati granis.

CLXI. Horum igitur ope promoveri excitarique poterit somnus admodum in hoc casu utilis.

CLXII. Idem promoveri potest obiectis gratis, non tamen valdè attentionem Animæ cogentibus; talia sunt *murmura Aquarum*, naturaliter vel artificiosè cadentium, atque confusum sonum edentium, &c.

6. Cavendo ne consuetæ Bilis evacuationes supprimantur. Vnde Eadem educenda. Et quibus.

CLXIII. Cavendum 6. ne *consuetæ Bilis Evacuationes supprimantur*, maneantve instantibus menstruis suppressæ, ac idcirco ante illud tempus Bilis educetur, & imprimis *Rhabarbaro* in substantiâ sumpto, quo eius vis adstringendi ex parte saltem conducat simul Mensium fluxui nimio coërcendo,

CLXIV. Conducent quoque Bili tunc evacuandæ *Tamarindi*, quoniam ipsam præterea suâ aciditate temperant, quin sanguinem ipsum crassiorem præstant.

Sanguis tenuior Diætâ incrassandus. CLXV. Atque hæc faciunt ad præcautionem Mensium nimiâ copiâ propter sanguinem fluidiorem erumpere solitorum: *Sanguis* autem ipse *solito tenuior ac fluidior memorata & commendata Diæta sensim incrassabitur & corrigetur.*

Vi & medicamentis. CLXVI. In eundem finem usurpabuntur insuper Medicamenta idem potentiùs ac efficacius absolventia, qualia sunt omnia *Austera & Acerba*, vulgò inter Adstringentia numerata.

Et quibus. CLXVII. Talia sunt plerorumque fructuum immaturorum *Succi expressi aut inspissati*, *Omphacium*, *Acacia*, &c. quæ quantitate parva, sæpiúsque usurpata sanguinem paulatim incrassant & inspissant; suntque cæteris præferenda.

Multa in Sanguine aqua evacuanda Hydragogis CLXVIII. Quòd si *multa in sanguine* notetur *Aqua*, *multum serum salsum*, à quibus nimium diluatur Sanguis. *Evacuatione per Hydragoga* minui possunt ac debent aliquot ante Menstruorum fluxum diebus, ne, si his instantibus id tentetur, noxam inde patiantur ægræ, quin eâ ratione citius commoveantur ipsa Menstrua, & non tantum non minuantur, quin potius augeantur

Uteri cõstitutio laxior qui curetur. CLXIX. Quòd si *Fluxus Menstruorum Nimius* debeatur *Vteri Constitutioni Laxiori*, danda erit sedula opera, ut *Causæ externæ nocentes vitentur*, atque *Noxa in utero reperta*, *Laxitasque nimia Corrigatur*.

Cavendo ab Aqueis & Fructib. Horariis Ut & à Balneo & Fotibus. CLXX. *Cavendum* Ergò imprimis ab Vsu, vel Abusu potiùs omnium *Aqueorum*, & *Fructuum horariorum* nimiâ copiâ assumendorum, & imprimis mensibus instantibus: quo tempore diximus periculosiùs talia usupari.

CLXXI. Cavendum à *Balneo Aquæ dulcis*; & *Fotibus similibus*, cæterisque emollientibus dictis.

Usurpando Aromatica] Adstringentia. CLXXII. Vsurpanda econtrà cum *Alimentis Condimenta*, *tum Aromatica*, tum *blandè Austera & Adstringentia*, sed grata, ut in eorum usu perseverare possint Ægræ.

Vi & suffitus. Et fomenta quædam. CLXXIII. Vsurpari quoque possunt extrinsecus *Suffitus* blandè adstringentes, quos præfero *Fomentis*; quæ tamen cum *Vino rubello & adstringente* si parentur ex *Plantis adstringentibus*, non incommodè usurpari quoque possunt; sed aliquot diebus ante ac post Menstruorum fluxum;

Quæ ex quibus parentur Talia sunt Rad. Bistortæ, Tormentillæ, Garyophyllatæ; Plantagin. Pentaphyll. &c. Herb. Polygoni, Plantaginis, Bellidis, Equiseti; Fol. Quercus, Mirti, Sorbi, Mespili, &c. Fl. Rof. Rub. Balaustior. &c. Baccæ Myrti, Gallæ, Cort. Granat. Nuc. Cupress. Terræ sigillatæ omnes, Alumen rupeum, &c.

CLXXIV. *Suffitus* parari possunt ex Mastiche, Thure, Rosis Rubris, &c.

Medicamenta leniter adstringentia etiam conferre. CLXXV Conferunt similiter internè *Medicamenta leniter adstringentia*; & quidem quantitate parvâ, & vicibus repetitis usurpata; ne nimirum noceant potius, quàm prosint, si unâ vice assumantur quantitate notabili; quod imprimis notandum in alterantibus, potentioribus, qualia sunt adstringentia, quæ facilè Vasa exigua constringunt & claudunt, si majore usurpentur quantitate. Est igitur hic quoque modus in rebus, sunt certi denique fines, quos ultrà citràque nequit, consistere rectum.

Eorum Usus. CLXXVI. Quòd si quantitate minore ac sæpiùs assumantur Medicamenta blandè adstringentia, tota sanguinis massa reddetur paulatim crassior firmiorque, ipseque adeò *Vterus consistentiam acquiret firmiorem ac densiorem*.

Et Forma. CLXXVII. Possunt autem ista Medicamenta diversâ adhiberi *formâ*, nunc pulveris, nunc pilularum, nunc conditi, nunc misturæ, vel aliâ quâvis Ægræ commodiore & acceptiore, quo aliquandiu perseverare possit in Medicamentorum usu. Quocircà operæ pretium est mutari quoque subinde formam medicamenti.

Excrementum in Sanguine Aqueum à quo Laxus factus est Vterus, Evacuandum imprimis per sudores. CLXXVIII. Quoties autem *Sanguinis Massa Vniversa redundat Excremento Aqueo*, *à quo Laxior est quoque factus Vterus*, eo paulatim liberari debet, iteratis sæpiùs ejusdem *Evacuationibus* tum per *Alvum*, tum imprimis per *Sudores*, aut *Vrinas*.

CLXXIX. Dico *imprimis per sudores*, quoniam Evacuatio omnis per Alvum corpus magis turbat, debilitatque, quàm Evacuatio per Sudores, imprimis quando *Aqua* est Evacuanda, quippe quæ *sponte Alvum petere non solet*, *ast Renes* ac proinde faciliùs per Cutis quoque poros effertur.

Humores quilibet quibus viis commodissimè evacuentur. CLXXX. Sicut enim *Bilis* nulla via *evacuatu* commodiùs, quàm per *Alvum & Vomitum*, non item per Vrinas, vel Sudores, ita *Humores Aquei* commodissimè expelluntur per *Vrinas & Sudores*, non item per Vomitum vel Alvum. *Humores autem Pituitosi & acidi utraque via* gemina tum per *Alvum* & *Vomitum*, tum *per Vrinas & Sudores* videntur commodè posse ejici.

Quod notandum. CLXXXI. Quod imprimis notandum à Medicis Iunioribus, quò viam Ægris commodiorem eligere possint semper, quoties humor aliquis noxius venit evacuandus.

Cur Bilis per Alvum & Vomitum commodiùs evacuetur. CLXXXII. Quod si quis mei dicti rationes scire aveat, sequentes dabo: & 1. quidem *Bilem* idcircò, & commodiùs, & facilius, & feliciùs per Alvum & Vomitum educi, non item per Vrinas & Sudores, quia *ipsa pura effunditur*, *ac pervenit tantùm ad tenue Intestinum*; non item ad Cor & Sanguinem Vniversum; unde facilè tum ad Ventriculum sursum, tum ad crassum intestinum deorsum propelli potest, ac proinde evacuari.

CLXXXIII. Eadem Bilis autem, quantum Ego saltem conjicere possum aut concludere, quatenus Sanguinis Massæ est mista, unde secerni debet, ut per Sudores Vrinasque excernatur ac è corpore expellatur; penitiùs illi adhæret, nec pura potest ampliùs ab illa massâ sejungi.

Cur Humores Aquosi commodiùs per Vrinas & Sudores evacuentur. CLXXXIV. Quoad *Humores Aquosos*, quemadmodum prædictæ sanguinis Massæ laxè confusi potiùs sunt, quàm intimè permisti; ita facilè ab eâdem possunt separari, ut tàm per Vrinas, quàm Sudores expellantur è corpore, Quoniam verò secundùm Naturam superabundans in Sanguine Aqua excerni solet cum Urinâ, non item per Alvum, mirum non est, si quoque artificiosè faciliùs expellatur eadem unà cum Vrinis aut Sudoribus, quàm per Alvum vel Vomitum.

Sic & Succus Pancreaticus, & Saliva. CLXXXV. Quamvis enim *Succus Pancreaticus*, *ut & Saliva* consistentiam inde nancisci possint fluidiorem, atque sic quoque augere liqui-

liquiditatem Humorum ad Intestina confluentium, *rariùs tamen hâc ratione & via notabilis contingit Aquosæ Sanguinis partis Evacuatio per Alvum spontanea, sæpius autem per Urinas & Sudores.*

CLXXXVI. Sic quoque *commodius & faciliùs instituitur ejusdem Aquæ Evacuatio Artificialis per Sudores, Urinasve, quàm per Alvum, Vomitumve.*

CLXXXVII. *Pituita* verò *tenuior*, ex *Salivâ* nimirum ortum habens, non tantùm facilè potest tum per Alvum, tum per Vomitum educi, sed insuper quoque qer Urinas & sudores, quia non ita difficulter à reliquâ Sanguinis massâ secerni potest.

Pituita tenuior tam per Alvum & Vomitû quàm per Vrinas & Sudores evacuatur.

CLXXXVIII. Quæ autem *viscosior* est, & *glutinosior*, illa nullâ viâ educi potest commodè, nisi satis fuerit incisa & attenuata; unde licet tunc copiosiùs educi queat per Alvum aut Vomitum; non incommodè tamen educi potest quoque per vias Urinæ, ac Sudoris; qui tunc prodire solet magis crassus & glutinosus; certo argumento vias istas non ineptas esse Humori etiam viscoso expellendo.

Vi & Vis cosior.

CLXXXIX. Denique *Succus Acidus* quemadmodum sui temperationem ac correctionem desiderat priùs, quam ullâ ejiciatur viâ, ita tunc commodissimè potest excerni per *Alvum & Vomitum*, quatenus in succo Pancreatico abundans viam hic reperit brevissimam: sed potest non minùs commodè idem expelli per *Vrinas & sudores*, quoniam quæ ipsum facillimè ac citissimè corrigunt, temperantque Salia Volatilia, eundem ad vrinæ, Sudorisque vias simul deducunt: cùm sint omnia & Diuretica, & Sudorifera.

Atque etiam Succus Acidus.

CXC. Atque hæ sunt rationes potissimæ, quæ mihi hæc in chartam conjicienti venerunt in mentem, ac persita erunt ea, quæ de Variorū Humorum per varias vias eductione faciliore aut difficiliore protuli.

CXCI. Ut proinde, quod cœpimus dicere, concludamus. Quoties *à redundante in Sanguinis Massâ Humore Aqueo Vteri substantia Cavernosa reddita est laxior*, ideóque ad *nimium Mensium Fluxum pronior*, toties *Aqua illa sensim separanda est à Sanguine, ac educenda è corpore; ac inprimis per sudores & Vrinas.*

CXCII. In hunc finem autem non conducunt tantùm *Medicamenta internè assumpta & Sudores moventia*, sed *omnia externè usurpanda*, & itidem *sudorem* blandè ita elicientia, ut Aquam in corpore augeant minimè.

Quænā Sudorifera hic cōducant.

CXCIII. Inter *Interna* laudo præsertim ea *Medicameta*, quæ comperta sunt non tantùm *sudorem movere*, at insuper *blandè adstringere*; qualia sunt pleraque Ligna, & Radices, aut in substantiâ, aut in Decocto sudorem promoventia, uti sunt Guajacum, Quercus, Sassafras, Buxus, Iunipeius, &c. Lign. Colubrinum, Rad. Imperatoriæ, Tormentillæ, Pentaphylli, Bardanæ, Pimpinellæ; Chinæ, Sarsæparillæ, Zedoariæ, Angelicæ, &c. Huc spectant Terræ sigillatæ & Argillaceæ omnes.

Interna.

CXCIV. Inter *externa* convenit præsertim *Laconicum & Stupha sicca*, *minus Aquæ Dulcis Balneum*, nisi Plantæ tum Aromaticæ, tum blandè Adstringentes eidem incoquantur.

Externa.

CXCV. Hisce autem remediis sæpius, & blandè usurpatis non tantùm excitabitur egregiè Sudor Aquas minuens, sed insuper recreans & roborans fœminas multâ humiditate Aqueâ pressas & oppressas, *Vterumque laxiorem* ideò habentes.

CXCVI. Quartam Menstrui Fluxûs læsi speciem diximus esse, quando is *haud semel in Mense contingit*, *verùm aut frequentiùs*, *citius saltem*, *aut rariùs*, *tardiùsve accidit*. Nam quibusdam, & quidem cum sanitatis suæ detrimento evenit Fluxus hic nunc *bis*, nunc *ter quovis mense*, aut *tertiâ redit septimana*; quin aliquibus *ferè adest perpetuò*, ut vix uno, alterove cesset die, aliis contrà *quintâ sextâve* demum redit *septimanâ*, vel *post secundum, tertiumve* tantùm *mensem*.

Menstruus fluxus frequentior, aut rarior.

CXCVII. Quæ species sibi oppositæ quamvis possent commodè tanquam diversæ seorsim tractari, libuit tamen illas simul conjungere.

CXCVIII. Notandum autem, quibusdam fœminis absque sanitatis detrimento redire hunc fluxum quâvis tertiâ, velquintâ demum septimanâ; qui tunc minimè habendus pro præternaturali, quoniam parùm desciscit ab ordinario termino, qui aliquam solet habere latitudinem; ubi autem *post secundam, sextamque redit septimanam*, omninò pro præternaturali videtur habendus, quamvis nullum notabile afferret ipsis fœminis incommodum; affert tamen semper forsan aliquod, unde illæ quidem ferè *imbecilliores* observantur, hæ *magis anxiæ*.

Quando non habendus pro præternaturali.

Quando habēdus pro tali.

CXCIX. Non potest enim *jactura sanguinis tam frequens* non *minuere* fœminarum *vires*, uti *tam diu circa uterum vel universum stagnans sanguis superfluus* non aliquam concipere *corruptionem*, utut exiguam, semper tamen *noxiam & molestias parientem*.

Et quare.

CC. Ubi autem *quovis octiduo*, aut *ferè continuè* fluunt menstrua, tunc tàm solet *manifesta esse ipsorum noxa*, ut nullum de præternaturali fluxu sit dubium; ut quoque, quoties *post secundum demum*; *tertiumve recurrit mensem*, *anxietates graviores* idem evincunt, accedente ferè *Cachexia leviore, graviorève*.

CCI. Horum autem Vitiorum *Causas* ut paucis proponamus, *sæpius redire* videtur *Menstruus Sanguinis Fluxus* imprimis *Vteri laxioris* culpâ, subinde *Sanguinis* quoque *Acrioris & nimis serosi vitio*.

Horum Vitiorū Causæ & curatio.

CCII. *Laxior enim Vterus*, quemamodum copioso Sanguinis fluxui dare potest ansam sicut docuimus in superioribus, ita fit *facilè iterum patulus*, ac proinde Fluxus menstrui frequentioris Causa erit.

Et quidē frequentioris fluxûs causa. Laxior Vterus.

CCIII. Quæcunque proinde diximus jam de *Vteri Laxioris Causis & curatione*, huc transferri poterunt: ne actum iterum agamus.

CCIV. Nec mirum, eandem hîc agnosci Causam; cùm ferè concurrant quoque hi Fluxus diversi, *Copiosior* ac *Frequentior*: ac plerumque Mulieribus, quibus *frequentiùs* congingit *Fluxus Menstruus*, iisdem contingat simul *Copiosior*, quod magis nostram confirmat sentiam.

CCV. Sed potest quoque *Sanguis Acrior & nimis serosus Frequentiori Sanguinis Menstruo Effluxui* ansam præbere, quatenus faciliùs sibi parat viam exitumque per Canales Uterinos.

Et Sanguis Acrior & nimis serosus.

CCVI. Quæcunque idcircò similiter de

Sanguinis Acrioris ac serosi Causis & Curatione diximus nuper, hîc habebunt locum, nec opus erit eadem frustrà repetere.

CCVII. Atque hæc dicta sunto de Fluxu Menstruo naturali frequentiùs redeunte: nam non videtur operæ pretium frustrà desudare in ratione accuratâ Fluxûs quavis, alterâ, tertiâve septimanâ redeuntis determinandâ; cùm hæc tantùm differant secundum magis & minus, concurrente utplurimum universi quoque corporis constitutione imbecilli, teneráque itidem tunc gradibus differente.

CCVIII. Hæc enim omnia in affectis personis ac individuis benè ac diligenter observata persuadebunt facilè omnibus veritatem unicè quærentibus ea, quæ modò diximus.

Fluxûs Segnioris causæ, & curatio.

CCIX. *Fluxus* contrà *Segnius eveniens* penè contrarias agnoscit *Causas*, *Vteri* nempe *Constitutionem nimis arctam*, & *Sanguinis Consistentiam firmiorem*, *crassioremque*, ac *viscosam*: quæ utraque Causa cum agnoscat pro *Causâ sui antecedente* omnia, quæ tum *Pituitam tenacem ac glutinosam*, tum *Humores austeros ac Melancholicos* in Corpore *producunt & augent*; de quibus illis cùm abundè actum sit in superioribus unà cum ipsorum *Curatione*; ulteriorem eorumdem tractationem supervacaneam fore arbitramur.

Menstruus fluxus solito diutius breviusve durans.

CCX. Quintam *Menstrui Fluxûs* læsi speciem asseruimus esse, quando is *solito diutius*, *breviúsve durat*; ubi unà docuimus *tempus maximè naturale, ac consuetum esse dierum quatuor vel quinque*: à quo maximè *deficit* Fluxus, quando *uno duobusve* duntaxat perseverat diebus; idem autem tempus nimium *excedit*, quando *octo, decemve diebus* perdurat: unde utplurimum hîc quidem *debilitantur* fœminæ, ibi verò *anguntur*.

Prioris causæ.

CCXI. *Diutius solito perdurat* Fluxus Fœminarum Menstruus, aliquando propter *Sanguinis laudabilis abundantiam, viasve angustiores*; aliquando propter *sanguinis fluiditatem ac serositatem auctam, viasque simul angustas*; & aliquando propter *vias Vteri patentiores, nec sat citò se denuò contrahentes & coarctantes*, *Vterumque* adeò *Imbecilliorem*; aliquando propter *Animi affectum gravem*, *Iram* præsertim & aliquando *Terrorem* quoque; aliquando propter *Aëris æstum*, ac præsertim cùm *Humiditate* conjunctum; aliquando propter *nimium Corporis Motum ac Defatigationem*, ut & *vigilias simul ipsi copulatas*, quemadmodum fieri solet in ministerio ægris præstando, & nullam ministrantibus quietem aut somnum concedente: aliquando propter *Alimenta nimis Aromatica*, vel *abusum Medicamentorum Menses potenter moventium*, &c. à tot Causis satis diversis observatur diutiùs protrahi Fluxus fœminarum menstruus.

1. Sãguis abundantior.

CCXII. Quoties autem 1. *Sanguis abundantior* existit in Corpore, atque *viæ modo medio se habent*, atque idcircò diutiùs durat Fluxus menstruus, nec tamen notabile sanitati detrimentum affert, *non habendus tum pro Fluxu præternaturali*, quamvis hactenus molestus sit fœminis: quem proinde patienter ipsas ferre oportet, cùm periculum sit, ne, si mutari tentetur, cum majori potius detrimento id fiat, quàm ægrarum commodo.

Qui curetur.

CCXIII. Nam vel *minuendus* erit *sanguinis abundans* per ejus *missionem*; vel *viæ aperiendæ* sunt magis per *incidentia*, vel *emollientia*.

Quid faciat Sanguinis missio.

CCXIV. *Sanguinis* autem *missione* non rarò *sistitur instans fluxus*, si fiat in *brachio*, vel *nimium promovetur*, si fiat in *pede*.

Quid medicamenta incidentia.

CCXV. Sin per *incidentia* medicamenta tentetur *viarum apertio major*, periculum est, ne *Sanguis* reddatur simul *tenuior* & *fluidior*, *Menstruorumque fluxus nimius*.

Quid Emollientia.

CCXVI. Sin per *Emollientia* tentetur earundem *viarum apertio major*, periculum, ne simul *labefactetur Vteri robur*, & plura consequantur Incommoda priori mutando longè graviora.

CCXVII Satius ergò est illam molestiam ferre patienter, quàm præter mutationis optatæ incertitudinem incurrere forsan in periculum evidens Affectuum gravissimorum.

2. Causa Viæ Vteri Augustæ.

CCXVIII. Quoties 2. *Viæ Vtero sunt tàm angustæ*, ut segnius per ipsas fluere possit *Sanguinis mediocriter tum in quantitate, tum in qualitate se habens*, Fluxusque menstruus diutius perseverans non tàm existit gravis & noxius, quàm *molestus*: nec tunc quoque videtur habendus pro *Præternaturali*, quapropter, uti modò dictum, hortandæ potiùs sunt ad justam patientiam, quam multo labore incerti eventûs in Affectûs gravioris periculum conjiciendæ Mulieres.

Qui curetur.

CCXIX Nam sive *Incidentibus, & Aperientibus* dictis, sive *Emollientibus* id tentetur medicamentis, periculum modò memoratum incurret Mulier: à quibus proinde suadeo cuivis Medicinam facienti ut abstineat, ne si morem infirmo ac sequiori sexui gerens, successum habeat malum, imprudentiæ culpetur meritò.

3. Causa Sanguis fluidior & serosior cum viis angustioribus. Qui curetur.

CCXX. Quoties 3. *Sanguis* existit *fluidior & serosior, concurrentibus simul viis angustioribus*; (aliàs enim per satis patentes vias efflueret sanguis abundantiùs ac proinde citius quoque copiâ sui exsuperante;) toties Fluxus menstruus diutius perseverans *Curabitur* usurpando Medicamenta tum *Sanguinis consistentiam debitam restituentia*, tum *Vias lentè, blandeque magis aperientia*.

Quænã Sãguinis consistentiam augeant.

CCXXI. *Sanguinis Consistentiam* sensim *augent* tum quæ *Humiditatem superfluam* in Sanguine *minuunt*, tum quæ *ipsum magis incrassant*.

Quænã ejus humiditatẽ minuant

CCXXII. *Minuunt* in Sanguine *Humiditatem* superfluam *Hydragoga*, ut & *Sudorifera Diureticaque*.

CCXXIII. Ejusdem insuper proventum *præveniunt Alimenta* solidiora, paucoque Potu diluta, imo parcus Potus; *Exercitia* corporis quotidiana, licet mediocria.

Quænã Sanguinem incrassent.

CCXXIV. *Sanguinem blandè incrassant* præ aliis omnibus commodissimè *subaustera* sæpius ac minore quantitate usurpata.

Quænã Vias Vteri blandè aperiant.

CCXXV. *Vias Vteri lentè blandèque aperient*, conducentque in hoc casu *Externa*, potius, quàm *Interna*, quoniam interna omnia sanguinis fluiditatem facilè augerent, quæ hic peccat.

CCXXVI. *Externa* verò erunt tum *Incidentia*, tum *Emollientia* de quibus actum abundè in superioribus; commodè autem *jungentur simul*, & *fotûs balneive formâ* usurpabuntur.

Externa.

CCXXVII. *Iungi posse Incedentia* cum *Emollientibus* dixi, quoniam pleraque Incidentia sunt simul Aromatica, ideóque Uterum roborantia, quem quodammodò infirmant Emollientia: ne proinde dum affectus unus curatur, alius producatur, bonum est uti medicamentis, quæ nova præveniant mala.

CCXXVIII.

Eorum usu.

CCXXVIII. Addidi *formâ Fotûs, Balneive* usurpari posse commodissimè laudata, conjunctaque cum Incidentibus Emollentia Medicamenta; quoniam intactis, illæsis saltem partibus cæteris rectà sic pergent ad Uterum, ipsiusque vias sensim aperient, & blandè.

Et tẽpus Utendi.

CCXXIX. *Tempus* illis utendi *commodissimum* est *antequam ingrediatur* Fœmina *Lectum*; quoniam excitatur facile sudor levis tum à fotu, tum præsertim à Balneo; qui commodè potest tunc iterum abstergeri, totumque Corpus ab externo frigore nocituro muniri, quando lectum mox ingreditur, operimentisque ubique tegitur fœmina, cæterùm sana; quod non ita commodè absolvi potest ac perfici, quando illa vestibus induta per domum ambulat, vel modò à fotu, balneove sudans molestiam est inde habitura necessariò, quatenus partes inferiores omnes ac superiores quoque madentes omnia ferè munia, corporisque excercitia reddunt incommoda.

4. Causa Viæ Uteri patentiores, nec sat citò se claudentes.

CCXXX. Quoties 4. *Viæ Uteri potentiores, nec sat citò se iterum coarctantes* Causa sunt Menstrui Fluxûs diutiùs permanentis; toties usurpanda sunt Medicamenta *sensim, blandéque Uterum* unà cum Vasis suis *roborantia & adstringentia*, imprimis *Externa*; quæ quoniam sufficienter jam à me proposita sunt, non videntur iterum repetenda; quin potiùs pergendum ad Causas cæteras.

5. Causa Animi Affectus gravis. Qui curetur.

CCXXXI. Quoties 5. *Animi Affectus gravis, Terror, vel Ira* Menstrui Fluxûs diuturnioris Causa existit, toties non tantùm *componendus ad priorem tranquillitatem Animus*, liberandusque idem omni agitatione ulteriore; verùm insuper nunc *sanguis Acrior & fluidior* factus *corrigendus*; nunc *Uterus valdè sic debilitatus denuò roborandus & firmandus*.

Animũ ad tranquillitatem reducendo.

CCXXXII. *Animus ad Tranquillitatem* amissam *reducitur Rationibus efficacibus*, non tantùm pro Animi Affectu diverso, verùm pro ejusdem Causâ diversa, diversis ac diversimodè adhibendis applicandis.

CCXXXIII. Idem *Animus ab omni agitatione ulteriore*, magnâ saltem, *liberatur*, ipsum potenter contrà quævis molesta & ingrata muniendo itidem rationibus potentibus & urgentibus.

Sanguinẽ acriorem factum tẽperando. Uterum roborando.

CCXXXIV. *Sanguis propter Iram* præsertim vehementiorem *Acrior, hinc & fluidior factus temperabitur* imprimis *Austeris*, sæpiùs & quantitate minore propinatis.

CCXXXV. *Uterus* denique ex Animi Affectu gravi multùm infirmatus & laxatus roborabitur iterum laudatis non semel blandè ipsum *Adstringentibus* medicamentis, tum *Austeriusculis*, tum *Aromaticis* convenienter ac prudenter usurpatis: præcipuè simul mixtis.

6. Causa Aëris æstus cum Humiditate. Curatur mutato Aëre. Quomodò ille emẽdetur.

CCXXXVI. Quoties 6. *Aëris æstus magnus cum Humiditate conjunctus* Causa est Diuturnioris Menstrui Fluxûs, toties, sicut uno duntaxat is durat tempore, ita ferè sponte mutatâ constitutione Aëris desinit ampliùs urgere, atque *mutato* tunc quoque *Aëre* corrigitur.

CCXXXVII. *Mutatur Aër* sive is *emendetur Alterantibus*, sive transeat Ægra in *alium Aërem frigidiorem, Septentrioni obversum*, vel *in locum domûs inferiorem*, adeóque cellam quoque: quod imprimis faciendum perdurante Æstatis tempore Æstu magno, intermediis pluviis, ac Ventis Meridionalibus, unà cum Occidentalibus magis æstuante, corporaque flaccidiora reddente.

Etiam medicamenta interna adhibenda & qualia.

CCXXXVIII. Undepropter Universi Corporis, ac Uteri præsertim robur fractum commodum erit usurpare insuper *Interna quædam Medicamenta, subaustera, simulque Aromatica*, qualia sunt Rosæ Rubræ, Cortices Granatorum, &c. quorum defectu misceri possunt diversa & haberi tamen similia Medicamenta.

Artem naturã aliquando imitari, aliquando superare.

CCXXXIX. Eodem namque res redit, sive Natura, sive Ars nobis paret, qualia desideramus Medicamenta; quin Naturam imitatur, & superat quandoque Ars.

CCXL. Imitatur, quando talia conficit qualia spontè nobis promit Natura.

CCXLI. Superat eandem, quando etiam talia præparat, qualia nobis non exhibet Natura; quin exaltat etiam, & ad gradum excellentiorem deducit, quæ Natura nunquam, vel rarò perficit & absolvit: quæ imprimis norunt Chymici, & in quibusdam observant etiam Plebeii: Nam quotidie accidit, ut Fructus multi spontè ad nullam perveniant in Regionibus ad Polum alterutrum declinantibus maturitatem, quam didicerunt quidem Arte præstare.

Quod Chymici optimè ostendunt.

CCXLII. Sed ista omnia modo magis mirabili absolvunt Chymici, tàm in Medicamentorum variorum, quàm rerum Metallicarum mutatione artificiosâ.

CCXLIII. Possunt ergò, quoties Natura non dat nobis Medicamenta diversorum effectuum, in curandis Ægris desideratorum, Arte parari ex diversorum conjunctione ac elaboratione artificiali.

5. Causa Motus corporis nimius cum vigiliis. Quî curetur.

CCXLIV. Quoties 7. *Motus Corporis multus, imò nimius, cum defatigatione ac vigiliis copulatus* diuturnioris Mensium Fluxûs existit Causa, toties Curabitur idem, non tantum *quiete subsequente*, ast insuper *Partium omnium*, ac *præsertim Uteri*, ut & *Animalium Spirituum recreatione, atque somno blandè moto*.

Nempe Quiete.

CCXLV. *Quies* imperanda & observanda, parumque admodum movendum Corpus; cùm observatum sit sæpiùs, ad minimum corporis motum renovari Fluxum menstruum.

Partium recreatione.

CCXLVI. *Recreabuntur Partes corporis omnes, Artusque* imprimis, *Aromaticis* sæpiùs parvâque quantitate usurpatis.

CCXLVII. Ad *Uterum recreandum roborandumque Aromaticis* addenda erunt blandè *Astringentia & subaustera* non semel à nobis nominata & laudata, itidem interpolatis temporibus quantitate parvâ adhibenda.

Vi & Animalium Spirituum.

CCXLVIII. *Animales Spiritus* recreabuntur ac reficientur *Spirituosis, Vino generoso*, inter prandendum, cœnandumque quantitate mediocri sumpto; ut & *Vinis Medicatis & Aromaticis*; & quandoque *Vini Spiritu* tum *simplici*, tum *Aromatico*, sed aliis fracto; ne nimis potens sit, & noxam aliquam simul producat.

Somni conciliatione. Per Opiũ parvâ quãtitate assumendũ.

CCXLIX. *Somnus conciliabitur* blandus, tàm *Emulsionibus* sæpiùs memoratis, quàm ipso etiam *Opio*, medicamentisque *Opiatis*, sæpissimè à nobis laudatis.

CCL. Ubi, quod non semel monuimus, danda est opera, ne nimiâ simul assumantur quantitate,

ast minore, atque subinde iteratâ: sic enim nunquam nocebit Opiatum medicamentum.

CCLI. Quoties 8. *A Condimentis, Medicamentisve Aromaticis, & mensibus promovendis convenientibus quantitate* nimiâ, vel quovis modo præposterè usurpatis Menstrua fluunt solito diutiùs, toties non tantùm *ac ulteriore ipsorum abusu abstinendum est*, ast insuper usurpanda, quæ *sanguinem Acriorem* adeóque *fluidiorem* factum blandè *corrigant, temperent ac incrassent.*

8. Caussa Usus nimius Medicamentorum menses promoventium. Qui curetur. Et quibus.

CCLII. Id præstant præ aliis omnibus *Acerba & Austera*, sed blandiora, & subinde minore quantitate usurpata, & non semel in hujus Affectûs Curatione à nobis laudata.

CCLIII. Hæc ipsa non tantùm Sanguinis fluiditatem nimiam tollunt; sed *Uterum* quoque *nimis patentem, hiantemque blandè roborant, constringuntque.*

CCLIV. Quemadmodum autem priùs, ita hîc quoque *Austeris* velim conjungi *Aromatica, sed minus Acria, Nucem Moschatam* putà & similia, quò Austerorum vis magis temperetur; nec Sanguis coaguletur nimis, aut Uterus coarctetur præter modum.

CCLV. Atque sic quoque Diuturnioris Menstrui Fluxûs Curam paucis dedimus: proximum est, ut similiter ipsius *breviùs durantis Causas & Curationem* annectamus.

Fluxûs Mẽstrui breviùs durantis curatio. Ejus causa.

CCLVI. *Breviùs durantis, ac citiùs desinentis Menstrui Fluxûs Causa nunc in Corpore sita est, ac permanet*; nunc *res non-naturalis est*; Fluxum menstruum in motu suo sistens.

CCLVII. *Præexistens in Corpore Fluxûs* menstrui solito citiùs desinentis *Causa* tum in *Sanguine* quærenda, tum in *utero, ejusque viis vel Vasis.*

Vel Præexistens in corpore.

CCLVIII. *Sanguis glutinosior & Pituitosior* Causa solet esse Fluxûs menstrui citiùs desinentis: undecunque tandem habuerit ortum, cujus Causas antecedentes non semel proposuimus in superioribus, ex variis Diætæ vitiis deducendas.

Sanguis nempe glutinosior & Pituitosior.

CCLIX. *Uteri vasa*, quâvis de Causâ si existant nimis angusta, Menstrui fluxus citiùs desinentis Causa esse possunt.

Et Uteri vasa nimis angusta.

CCLX. *Inter Res Non-naturales* subitò citiúsque desinentis Menstrui fluxûs Causa esse potest, 1. *Aër frigidus* improvidè durante fluxu in Uterum admissus.

Vel res non-naturales. 1. Aër frigidus.

CCLXI. Huc referri potest *Aqua frigida, pedes* saltem, ac subinde *Manus* tantùm afficiens.

Aqua frigida.

CCLXII. Huc quoque spectat *Frigus Pavimenti*, ac præsertim *lapidei, nudis pedibus* exceptum.

Frigus Pavimenti.

CCLXIII. Inter *Res Non-naturales* Fluxum menstruum in motu suo sistit atque citiùs cessare facit non infrequenter 2. *Animi Motus* vehemens, ac præsertim *Terror inopinatus*, ut & *Tristitia* excedens, ac nonnumquam ipsa quoque Ira.

2. Animi motus vehemens.

CCLXIV. Quamvis autem non sine causâ mirum videri possit plerisque, ab unâ eâdemque Causâ Effectus produci non tantùm diversos, sed etiam contrarios, id tamen indies fieri testatur quotidiana Experientia, licet non statim unicuique istius diversitatis pateat vera ratio, quippe quam unusquisque ex suis quærere ac deducere conatur præjudiciis, nunc veris, nunc falsis.

Ut ex eâdem causâ effectus diversi, sic à diversis causis idem effectus.

CCLXV. Pueriliter namque sibi adulantur, quotquot sua, non probata, sed ficta duntaxat & gratis supposita vel assumpta pro veris haberi volunt præjudicia: quæ omnia deceret ab omnibus proponi candidè, unà cum eorundem fundamentis qualibuscunque, quò examini subjecto unusquisque liberè posset adhærere iis, quæ ipsi maximè videntur probabilia, & sanæ rationi consentanea. Nam nimis sufseni sunt, qui se solos, aut præ aliis omnibus sapere putant, existimantque sibi solis competere in constituendis Disciplinarum fundamentis Dictaturam, & jus leges dandi aliis.

Philosophantium Vitium.

CCLXVI. Quemadmodum unicuique integrum relinquimus suo modo & sapere, & desipere, hoc est, in quâvis Disciplinâ ea supponere aut ponere fundamenta, & præjudicia, quæ ipsi vera vel maximè saltem vera videntur, licet subinde sint maximè falsa; ita cupimus idem jus nobis relinqui, ut nostro etiam vel sapiamus, vel desipiamus modo, cùm præsertim nil fundamenti loco supponamus, vel ponamus, quod aliorum examini ac censuræ non subjiciamus, existimantes interim æquè nobis esse integrum aliorum Censuras rejicere, quàm aliis nostra fundamenta repudiare, ac redarguere.

Cuique licere sua proponere, & aliorum rejicere placita.

CCLXVII. Potest namque tàm Censor alienorum Fundamentorum, & Ratiociniorum falli ac decipi, quàm qui Fundamenta quævis promittit aut supponit; & Ratiocinationes inde qualescunque deducit.

Et cur.

CCLXVIII. Ut proinde ad nostrum negotium revertamur, dabimus operam, ut secundum nostra præjudicia, si fieri possit, propositum solvamus dubium, & difficultatem motam tollamus.

CCLXIX. Docuimus ergò supra, ab *Irâ vehementi*, ac *Terrore inopinato protrahi* nonnunquam, *potentiúsque moveri* fœminis *Menses*; quos nunc dicimus *sisti* nonnunquam *ab iisdem Animi Affectibus.*

Ab iisdem animi affectibus promoveri & sisti mensium fluxum.

CCLXX. Quæritur proinde, qui ab eâdem Causâ Effectus produci possit contrarius?

CCLXXI. Docuimus autem porrò; ab *Irâ* idcircò ampliùs & potentiùs cieri Menses, quatenus ab Ipsâ tum potentiùs, tum copiosiùs in sanguinem commovetur, propelliturque Bilis, facta tunc simul Acrior; unde non mirum, si sanguis factus necessariò fluidior effluat per viam tunc apertam tum diutiùs, tum abundantiùs.

Quatenus ab irâ menses promoveantur.

CCLXXII. An dicemus autem nunc ab eâdem Bile propter Iram tum Acriore factâ, tum copiosiùs ac vehementiùs in sanguinem motâ coagulari sanguinem, viasve Uteri coarctari? Nil minus. Undè igitur, dicet aliquis, deduces ab Irâ suppressum sæpenumerò confestim Fluxum menstruum?

CCLXXIII. Respondeo idcircò, distinguendum esse Iram ab Irâ, Alia enim Ira dominatur cæteris Animi Affectibus ipsi copulatis, alia ipsis subjecta est.

Ira duplex.

CCLXXIV. *Nunquam enim sola hominis Animum afficit & occupat Ira*, sed *plures concurrunt semper Animi Affectus*; *Tristitia* nempe propter injuriam sibi aliisve factam: (sic enim judicat iratus, & secundùm illud, tanquam præjudicium, pergit in Animi sui Affectibus) copulatur eidem semper *vindictæ Cupiditas*; circa quam difficul-

Iram semper alios Affectus comitari.

difficultates non raro occurrunt tot & tantæ, quibus superandis quoties se imparem judicat iratus, *Animi solicitudine*, hinc & *Tristitia novâ* & præcedente multùm diversâ urgetur & angitur valdè, quin nonnunquam ita conturbatur ut planè *deliret* nec quò se vertat, aut vertere debeat, satis agnoscat.

Effectus iræ & Tristitiæ

CCLXXV. Quemadmodum autem Ira, quâ Ira, Bilem commovet, Acrioremque facit, ita *Tristitia*, propter Adversarium nimis potentem, aliasve difficultates concurrentes, ipsi copulata, (& imprimis quando ipsi accedit adhuc *Metus* aliique *Affectus similes* ipsam consequuntur) *Succum Pancreaticum commovet*, *Austeriorem facit*, & ita quidem, ut *Bili prædominans* non tantùm impediat dissolutionem sanguinis, sed producat ejusdem Coagulationem, quin *Uteri* æquè ac *partium plerarumque Coarctationem & Angustiam inexplicabilem*, quæ imprimis sub *Anxietatis nomine* observatur *circa præcordia*, sentiturque in *Pulsu contracto*, ac vix ampliùs observabili.

Quatenus ab irâ menses promoveantur aut sistantur.

CCLXXVI. Quoties igitur *cæteris Affectibus diversis* & diversam in Corpore nostro, Humoribusque nostris Mutationem producentibus, simul tamen concurrentibus *dominatur Ira*, toties ab illâ redditur *Sanguis fluidior*, *promoveturque Fluxûs menstrui motus*, *effluxusque*: quoties autem *iidem Affectus prævalent Iræ*, ipsamque cogunt, toties *contrarium evenit*, *condensatur Sanguis*, *sistiturque ipsius motus ita*, ut idcircò quibusdam Mors acciderit subita.

CCLXXVII. Atque sic secundùm nostra Præjudicia explicuimus diversam, imò contrariam Menstruo Fluxui contingentem ab Irâ mutationem; videamus: an idem possimus præstare ratione *inopinati Terroris* utramque mutationem itidem producentis.

Quomodo ab inopinato terrore menses sistantur.

CCLXXVIII. Hoc itaque ut fiat commodiùs, observandum *à Metu omni*; quà tali, *augeri in homine Effectus Acidi*, *sed Austeri*; unde sicut ab *Irâ* propriè ac per se commovetur Acriorque fit Bilis, ac consequenter solvitur, fluidiorque fit sanguis universus, & proinde Fluxus fœminarum Menstruus potentiùs; diutiùsque propellitur, ita à *Metu* propriè ac per se *commovetur*; *Acrior*, *imò Austerior redditur* in nobis *Succus Melancholicus*, *sive Pancreaticus*, à quo non tantùm *Anxietates*, *Compressionesque Cordis* & quandoque *Contorsiones mirè angentes* producuntur *in ventre inferiore*, *verùm Pulsus* quoque *Contractus*, *Minor*, *Languidior*, *Rarior*, *tandemque* aliquando penè, *planéve nullus* sentitur, ut taceam *Motum totius corporis tremulum*, *inordinatum*, *ac imbecillum*, concurrente utplurimum *Sensuum* omnium tàm *Externorum*, quàm *Internorum mirâ confusione*.

CCLXXIX. Quoties autem hæc omnia acciduntac præsertim fœminis naturâ vel casu tristioribus, nemo mirabitur, opinor, *Fluxum Menstruum* ipsis tunc, si præsens fuerit, *mox sisti ac supprimi*: sed mirabitur forsan quivis, quoties à *Metu inopinato & gravi* audiet *auctum protractumque Fluxum eundem*.

CCLXXX. Quemadmodum ex jam dictis patet, Fluxum illum propriè ac *per se à Metu ac Terrore* inopinato & gravi facilè *sisti*; ita dicendum, eundem ab ipso *per accidens augeri & protrahi*.

Quomodo ab eodem promoveantur.

CCLXXXI. *Per accidens*; hoc est, ab *aliis Animi Affectibus*, aut *Rebus aliis concurrentibus* atque noxam modo dictam & à Terrore inopinatò excitandam superantibus, & impedientibus, quin contrariam producentibus.

CCLXXXII. *Animi Affectus* talem mutationem contrariam producere apti, sunt *Ira vehemens* huic Terrori mox succedens, aut *inexpectatum*, *magnumque Gaudium* Terrorem illum mox excipiens, superansque.

Nempe si Ira terrori succedat.

CCLXXXIII. *Ira vehemens succedit* facilè & magno Terrori, quando ille fuit excitatus ab homine vilioris notæ, ut noceat perterritæ, quæ illud agnoscens ac ægrè ferens excandescat facilè ac vehementer, quin ita, ut sublato priore terrore, & Bilis potenter, & copiosè commoveatur, Acriorque facta feratur quaque versùm, unde non tantùm corrigetur, emendabiturque Succus Pancreaticus in tenui Intestino repertus, sed idem ad Sanguinem translatus; qui proinde sanguis solvetur iterum ab eâdem continuò affluente, promovebiturque in suo fluxu quaquaversùm, hinc etiam ad uterum.

CCLXXXIV. Hoc ergò dum fit, non tàm sistetur, quàm promovebitur Mensium Effluxus.

Ut & gaudio.

CCLXXXV. Idem eveniet *à Gaudio*, *sed magno*, *& inopinato*, *ac prioris Terroris efficaciam & noxam tollente*. Si Ex. gr. Fœminæ sua menstrua patienti nuntium inexpectatum afferatur de summo vitæ periculo mariti multùm amati naufragium patientis, vel à prædonibus oppressi, nonne inopinatus, magnusque ipsam corripiet Terror & solicitudo Succum Melancholicum, sicut dictum, commovens ac corrumpens?

CCLXXXVI. Huic fœminæ ita perterritæ, anxiæque, si Maritus pro mortuo tantùm non habitus derepente offeratur, sanusque ad ipsam veniat, nonne Gaudio summo afficietur; atque inter mutuos amplexus Spiritus Animales majori copiâ ferentur quaquaversùm; atque non tantùm Functiones omnes ab Animalibus Spiritibus pendentes atque in Terrore confusas, conturbatasque redintegrabunt, sed insuper Humores omnes, ac præsertim Austeros, Acidosque tunc peccantes temperabunt, ipsorumque adeò noxam emendabunt?

In Gaudio grandi quid accedat.

CCLXXXVII. Notum enim est per experientiam quotidianam, in Gaudio, ac præsertim grandi quaquaversùm ferri Animales Spiritus copiâ notabili, omnesque Humores observari blandiores; quod vix potest concipi factum, nisi ab iisdem animalibus Spiritibus acria quævis temperandi vi præditis.

CCLXXXVIII. Sed dicet Aliquis, si à Terrore per se coaguletur, ineptiorque ad naturalem suum motum servandum reddatur sanguis; quid ni usurpantur tunc potiùs Medicamenta coagulatum sanguinem solventia, quàm Venæ-sectio, nil tale præstans?

Sanguinis à terrore coagulato conducere Medicamenta Aromatica, & Sale Volatili abundantia.

CCLXXXIX. Cui respondeo; Bonum esse in tali casu exhibere turbatis terrefactisque Medicamenta sanguinis coagulationem tollentia, impedientiave, qualia sunt quævis Aromatica & sale volatili abundantia; quæ si negligantur à quibusdam, in usu tamen sunt apud alios, rei Medicæ peritos; quin non ignota plebi, cùm soleant plerisq; mox exhibere Haustum liberalem Vini Generosi, alte-

alteriusve Potus satis potentis; cujus ope infringitur vis Acidi & Austeri, ac diluitur Sanguis ad coagulationem tendens.

Ut & Venæ-sectionem.

CCXC. Venæ-sectio tamen non culpanda, negligendave, cùm notum sit per experientiam, profuisse ipsam plerisque, illis saltem, quibus mitti potuit sanguis.

Aliquando ex eâ sanguinem non prodire.

CCXCI. Neque novum pertusâ tunc licet grandi etiam Venâ nullum effluxisse Sanguinem, nil proinde commodi accidisse tunc ex apertâ venâ.

CCXCII. Unde non sine causâ quæret Artis ac Veritatis Studiosus, quænam sit harum mutationum variarum ratio & causa?

Venæ sectio quãdo prodest, & quâ ratione.

CCXCIII. Respondeo igitur, Venæ-sectionem tunc tantùm prodesse, quando simul effluit Sanguis; qui à Terrore summo plus minùsve solet coagulari, ac præsertim in Corde; unde si apertâ in tempore venâ potenter trahatur ad partes externas sanguis, non tàm facilè, non tàm potenter, non tàm noxiè coagulabitur idem Sanguis.

CCXCIV. Non tàm facilè coagulabitur, quia ejus eductione magis movetur reliquus.

CCXCV. Non tàm potenter, quia succus austerus ipsum coagulans simul trahitur ulteriùs, nec proinde in corde permanet.

CCXCVI. Non tàm noxiè coagulatur Sanguis, quia minùs in Corde hæret, ubi cum maximâ hominis noxâ coagulatur semper.

Ex coagulato in corde sanguine Vitæ periculum.

CCXCVII. Inde namque Vitæ periculum imminet, quoniam coagulatus potenter in Corde sanguis non potest rarefieri commodè, satisve, non potest idem ex corde premi; non potest accedenti locum facere. Unde sistitur idem in Venâ Cavâ utrâque, suffocaturque facilè non excitatus ampliùs Ignis vitalis.

CCXCVIII. Ubi autem succus, halitusve austeriusculus ad Cor veniens unà cum sanguine trahitur inde foràs, quæ inde fit sanguinis coagulatio non existit in vitæ foco, Cordisque ventriculis, sed alibi; nec proinde tantùm urget vitæ periculum; quod imprimis cavendum & quamprimum tollendum: neque Vita longas dare solet inducias: coagulatio verò sanguinis alibi existentis paulatim corrigi potest, aut spontè, aut medicamentis convenientibus.

CCXCIX. Atque eo modo censeo nunc sisti, nunc ampliùs urgeri valdè perterritis Fluxum Menstruum.

Quomodo à Tristitiâ menses sistantur.

CCC. Quomodò à *Tristitiâ vehementi possit Fluxus idem sisti & cohiberi*, facilè patet ex iis, quæ dixi de *Metu*.

CCCI. Cùm enim non minùs à *Tristitiâ*, & imprimis *gravi & valdè angente*, quàm à Metu, reddatur *Succus Melancholicus Austerior*, sanguinis coagulatio ipsam mox sequetur, ac ejusdem ad motum ineptitudo, adeoque tardior ipsius ad Uterum motus: adde quòd *à Tristitiâ omni*, ac præsertim *vehementi*, *anxiamque solicitudinem* conjunctam habente, *partes corporis omnis* observentur *segnius moveri, & quasi constrictæ immobiles fieri*.

Pro ratione Affectuum eorum symptomata.

CCCII. Prout enim Affectus quivis levior est, graviorve, prout solitarius est, aliosve Affectus conjunctos habet, ita leviora vel graviora producere solet symptomata, Functionesque plures, pauciorésve graviùs vel leviùs labefactare.

Effectus noxius Affectus Animi unde cognoscatur.

CCCIII. Effectus verò noxius cujusvis Affectûs Animi modum excedentis, aut per se noxii, cognoscitur imprimis, quando ille Affectus existit vehementissimus; tunc enim Functionum singularum læsarum species occurrunt manifestiores, unà cum cæteris symptomatum speciebus, Qualitatibus putà corporis mutatis, Excretorum ac retentorum perperam vitiis.

CCCIV. Ab illo autem recessu grandi à statu naturali facilè concluditur noxa levior ab Animi Affectu leviore.

Quosnã Effectus producat Tristitia vehemẽs.

CCCV. Ita quoque in nostro negotio Tristitia vehemens ac inopinatò accidens producit Effectus, Affectusque à me notatos manifestissimè, 1. *Motum* omnibus modis tardiorem ac segniorem. 2. *Pulsum* Minorem, Languidiorem, Rariorem. 3. Omnes omninò *Excretiores solitas*, ipsumque adeò Fluxum Menstruum, segniores, rarioresque 4. *Pallorem* faciei totiusque corporis notabilem, ac sensim ad flavedinem vergentem. 5. *Taciturnitatem* insolitam & similia plura.

Et quidẽ solitaria.

CCCVI. Hæc, inquam, observantur accidere à *Tristitia vehementi*, quâ tali, hoc est, solitaria, & alios Affectus Animi graves comites non habente.

Res ut rectè cognoscatur, seorsim consideranda.

CCCVII. Notandum enim, quoties alicujus rei, & hîc Animi Affectûs vim operationem bonam vel malam examinamus; toties oportere nos Rem illam, & hîc Animi Affectum seorsim ac solitarium considerare; quò vitetur confusio omnis, Notitiæ ac Scientiæ adversa.

Quid ex Tristitiæ effectis corpori nostro cõtingat.

CCCVIII. Si Ergò illa sunt primaria Tristitiæ potentis ac vehementis Effecta, videndum porrò, quali modo affectæ tunc sint Corporis nostri Partes tàm Continentes, quàm præsertim Contentæ.

Quâ ratione Corpus in Animã, & Anima in corpus agat.

CCCIX. Si quis enim observaverit, quantum fieri potest, accuratissimè & attentissimè omnia quæ nobis ratione Mutationum reciprocè à Corpore Animæ, & ab Animâ Corpori contingentium obveniunt, agnoscet tandem Mutationes illas accidere à Corpore continente Animæ, iterumque ab Animâ Corpori continenti per intermedium Corpus contentum.

CCCX. Cùm autem Plura in nobis observentur Contenta, meritò, quærat hîc veritatis avidus, An singula proximè ac immediatè inserviant tum Animæ, tum Corpori Continenti ad communicandas sibi mutuò suas Affectiones? An quædam propiùs Animæ, alia propiùs Corpori Continenti accedere videantur, atque Affectiones istas reciprocas per manus quasi plurium ultròque communicent nunc Animæ, nunc Corpori Continenti?

CCCXI. Utique arduum est hîc aliquid solidi certique constituere, ac determinare; postquam hæc omnia non satis clarè, distinctèque nostræ offeruntur Menti, cujus tamen est illud decidere.

Quænã in cognitione rerum requirantur.

CCCXII. Si consideremus 1. nil rerum sensilium, corporeatumque Menti nostræ objici, ut cognoscatur, nisi per sensus externos. 2. Sensus Externos nunquam fieri, nisi ad Ipsorum sensoria tendant Nervi Cerebri substantiæ medullari continuati. 3. Si liberi non sint Nervi, verùm compressi, constrictive, Sensum Externum itidem non perfici. 4. Ni Anima sensationi attenta sit, Sensum Externum itidem non fieri; patebit facilè,

Co-

Cognitionem omnem Rerum sensilium hæc omnia desiderare.

A Mentis consideratione circa res factâ Affectus excitari

CCCXIII. Si ampliùs consideremus 1. ad solam rerum externarum per sensus externos perceptarum considerationem ulteriorem à Mente factam excitari Affectus miros in nobis erga eadem Objecta, nunc Voluptatem, nunc Dolorem in Corpore producentia, & quidem nunc Amoris, nunc Odii, nunc Desiderii, nunc Aversionis, nunc Iræ, nunc Metûs; mox & nostri ratione nunc Gaudii, nunc Mœroris, nunc Spei, nunc Desperationis, &c.

Secundũ Affectus varios corpus variè moveri.

CCCXIV. Si consideremus 2. secundùm Affectuum istorum diversitatem tum Membra diversa, tum universum Corpus cieri ab Animâ nostrâ diversimodè agitatâ Motu valdè diverso.

Motum animalem pendere ab animâ.

CCCXV. Si, inquam, hæc omnia ritè consideraverimus, concludemus, Motum istum Corporis Animalem, quandoque Voluntarium dictum, pendere ab Animâ diversimodè affectâ, & Corpori hactenus imperante.

Partes tam continentes, quàm contentas motibus variis agitari.

CCCXVI. Quibus jam porrò addimus, non tantùm *Partes* continentes motibus variis agitari, sed *Contentas* quoque *miras sæpè mutationes tunc subire*; quales sunt, de quibus agimus, *Menstruorum fluxus* quandoque *auctior*, ac *diuturnior*, quandoque *parcior*, *breviorve*, quin aliquando planè *suppressus*, aliquando *extra tempus ordinarium excitatus*: *Alvi profluvia* vel *constipatio*: *Urinæ effluxus* non tantùm *involuntarius*, sed quandoque tantùm *copiosus*, aut *paucus*, vel *sublatus*: *Sudoris* eruptio inconsueta: *Sitis* inexhausta: *Animi Deliquium* varium, ipsaque subinde *Syncope*: *Vertigines*, *Caligines*, *Aurium Tinnitus*, *Apoplexia*, & nescio quid non.

CCCXVII. Hæc autem omnia *Partes Contentas spectare*, *aut ab ipsis pendere* satis notum.

In Mentis operatione multos deperdi Spiritus Animales.

CCCXVIII. Ut, quod modò dixi, fiat clarius & magis evidens, velim omnes considerare, *in omni Mentis operatione attentâ & imprimis anxiâ, solicitâque*, qualis semper concurrit *omni Animi Affectui gravi*, *non tantùm inordinatè moveri*, *sed consumi* quoque *ac deperdi multos Spiritus Animales*, æquè ac *in Motu corporis vehementi* ac diu continuato.

Duobus modis Spiritus Animales Animæ inservire.

CCCXIX. Hinc *ex tali meditatione attentâ* & imprimis solicitâ *sentitur quasi vacuitas & inanitas inexplicabilis in capite*, *adeóque ipso Cerebro*, quæ non nisi somno, quiete, ac Spirituosorum moderato usu tollitur, ac emendatur; *Serviunt scilicet Animales Spiritus Animæ tum in meditando*, *tum in Animali motu producendo*.

Ex Animalium Spirituũ defectu quæ sequantur.

CCCXX. Quòd si *Animales Spiritus* consumantur, quoties Anima seriò, solicitè, ac diu meditatur, vel affectibus agitatur, nonne *ipsorum defectus erit ubique*, non tantùm in *sensoriis*, & *musculis*, sed alibi quoque, ubi eorum *usus est requisitus*? Nonne Ergò etiam in *Visceribus*, *Focisve*, *in quibus parantur Liquores varii Animalium Spirituum præsentiâ & admistione indigentes*.

In Bile, Liquore Glandularum & Pãcreatis & Saliva.

CCCXXI. Nonne *Bilis* reddetur tunc *magis Acris*? Nonne *Liquor Glandularum* & imprimis *Pancreatis* prodibit Acrior minúsque fluidus, adeoque *crassior*, hinc & *Austerior*? Nonne *Saliva fiet viscosior*?

CCCXXII. Illud necessariò futurum non concludit tantùm Ratio, sed confirmat, probatque ipsa Experientia.

CCCXXIII. Si ergò tum *Bilis*, tum *Glandularum Liquores* observantur non tantùm propter *Animi Affectus graves*, verùm etiam propter *vigilias*, *continuasve Mentis Meditationes*, & imprimis *solicitas & anxias*; fieri *Acriores*, nonne consequenter *Mutationes* in Corpore ipsis debitæ? nonne *Sanguis* aliquando *fiet fluidior*, aliquando *spissior*, *densiorque*? nonne *movebitur idem* aliquando *potentiùs*, aliquando *debilius*? nonne *perseverabit* aliquando ejusdem *effluxus diutiùs*, *sistetúrque* aliquando *citiùs*? quod hîc quærimus.

Ut & Sanguine.

3. Desinentis menstrui fluxûs causa Alimenta vel Medicamenta.

CCCXXIV. Inter *Res Non-naturales citiùs desinentis Menstrui Fluxûs Causa*, præter *Aërem*, *Aquam*, & alia forinsecùs frigore suo partes Corporis externas afficientia, & *Animi Affectus* graves, poni potest 3. *Assumptum* quodvis, *Alimentum*, *Medicamentumve*, aut potiùs *Venenum* dicendum, Sanguinem quovis modo ad motum ineptum reddens: qualia sunt præsertim *Austera & Acerba* quævis *majore quantitate* usurpata.

Assumpta majori quantitate.

CCCXXV. Dico *majori quantitate*; postquam, licet aliqua minimâ etiam quantitate sumpta multùm noceant, alia tamen satis magnâ quantitate usurpari possunt, absque noxâ notabili.

Et quare.

CCCXXVI. Hujus autem diversitatis notabilis hæc mihi censetur ratio; quòd aliqua suam *Austeritatem* habeant quidem sensui externo *notabilem*, quamvis simul *fractam*, *nec Sanguinem valdè coagulantem*; alia eandem habeant itidem sensui externo notabilem, *non tamen fractam*; & idcircò *sanguini coagulando maximè aptam*.

Austerorum & Acidorũ Vim infringi à terra, & Oleo.

CCCXXVII. *Infringitur* imprimis, ut de *Sale lixivo nunc sileam*, *Austerorum æquè atque Acidorum vis tum à Terrâ*, *tum ab Oleo*. Sic Terræ Argillaceæ omnes habent in se Spiritum Acidum, sed ab utroque fractum. Sic sulphur vulgare habet in se Acidum, sed ab Oleo fractum.

Austera sanguinem coagulare.

CCCXXVIII. Quæ autem Austeritas major observatur in Argillâ ore contentâ, & mansa, minor in Sulphure, eadem plus præstat ad coagulationem sanguinis: dantur tamen alia *Austera minùs fracta*, quæ *vim coagulandi Sanguinem habent majorem*.

Et quænam.

CCCXXIX. Inter hæc austera sunt *Fructus* varii, eorumque *succi expressi*, aut insuper *inspissati*; Pruna Sylvestria, Mespila, & similia: Omnia verò superat forsan *Mercurius sublimatus corrosivus* dictus cujus *mira est austeritas*, quæ imprimis apparet, si ejus quantitas minima solvatur Aquâ, hujusque guttula una ore sumatur; vis enim ejus austera & adstringens ibi, quàm alibi, magis se manifestat.

Mercurius sublimatus.

Linguam commodissimè observare austeritatem.

CCCXXX. Ut enim hoc hîc notem; *Nulla est in corpore nostro pars*, *quæ commodiùs*, *certiúsve observare possit austeritatem*, *quàm ipsa Lingua*: cujus rei hæc videtur ratio: quia *Lingua est spongiosa*, *ideóque comprimi ac constringi*, quin imò *constrictionem illam percipere aptissima*: quale quid frustrà quæsiveris in ullâ externâ corporis parte, sensûs externi cujusvis organo.

CCCXXXI. Quoties proinde *vim adstringendi ab austeritate pendentem*, *illi saltem conjunctam*, dignoscere volumus, objectum quodvis Linguæ applicamus, atque citiùs, tardiúsve vim quæsitam observamus, ac dijudicamus.

Austera minùs fractum potentiùs coagulant.

CCCXXXII. Ut autem ad propositum nostrum revertamur, *Austerum omne minùs fractum potentiùs operabitur in Sanguinem*, *ipsumque coagulabit*,

Acida vim coagulandi majorem habere, si simul sint austera.

CCCXXXIII. Quamvis autem *omnia penè Acida vim* habeant *Coagulandi sanguinem*; habent tamen ipsam *potentiorem omnia* quæ simul sunt plus minúsve *Austera*.

Mestruæ suppressionis causæ adjuvantes.

CCCXXXIV. Quibus causis enumeratis si jungatur *Somnus* profundior ac longior, *Corporisque Torpor & Quies* segnis, promovebitur eo ipso *Effluxus Menstrui cessatio citior:* adeò ut hæ *Causæ* sint potiùs *adjuvantes*, *quàm Efficientes* hujus mali.

Curatio.

CCCXXXV. Postquàm verò hujus Affectûs Causas primarias proposuimus, agedum remedia quoque ipsis assignemus, & Curam.

1. Si Sanguis sit Glutinosior, is emendandus, & quibus.

CCCXXXVI. Quoties igitur 1. *Sanguis universus Glutinosior ac Pituitosior* Causa erit Fluxûs Menstrui citiùs desinentis, toties (habito priùs respectu ad Causas ejus antecedentes, quas omnes vitare, aut corrigere convenit) *paulatim emendandus* erit talis *sanguis* tum per *Acida temperata*, tum præsertim per *Aromatica & sale volatili abundantia:* de quibus quoniam sæpiùs & abundè actum est à nobis in superioribus, hoc uno verbo attigisse sufficiat; dummodò iterum moneamus, mutationem talem paulatim peragendam, expectandamque, non vi: postquam omnis Mutatio subita est periculosa, ideoque sæpenumero simul noxia.

2. Si Uteri Vasa sint nimis angusta, Usurpanda sunt salia volatilia.

CCCXXXVII. Quoties 2. *Uteri Vasa & Ductus* quamcunque ac undecunque *nimiam patiuntur angustiam*, toties (habito similiter accurato respectu ad antecedentes Angustiæ cujusvis causas, quæ corrigendæ sunt aut removendæ) Cura sequetur felix, adhibitis subinde tàm *internè*, quàm *externè salibus Volatilibus*, quippe quæ vim habent egregiam tum dissolvendi Sanguinem, Pituitamve in Vasis quibusvis hærentem, tum insuper promovendi Motum Sanguinis faciliorem, Rarefactionemque ipsius maximè naturalem.

3. Si Uterus sit frigefactus, Usurpanda salia Volatilia & aromatica.

CCCXXXVIII. Quoties 3. *Aër frigidus* imprudenter in Uterum admissus, vel *Aqua* quoque frigida immediatè, aut per medios pedes eò penetrans (quò *Pavimentorum lapideorum Frigus* singulare retulimus) Causa sunt Fluxûs Menstrui solitò citiùs cessantis; toties *cavebit* Fœmina in posterum à similibus Causis noxiis: ac prætereà usurpabit diligenter ac continuè *Aromatica & salia Volatilia*, quippe quæ sola vim habent reparandi noxam Utero vel Sanguini hâc de causâ illatam.

Et sudor excitandus.

CCCXXXIX. Quòd si Corpus disponatur prætereà *ad sudorem blandum* expellendum, promovebitur non parùm Cura cita, sicut notatum à Me in superioribus.

4. Si ab animi est affectu, is sedandus.

CCCXL. Quoties 4. *Animi Affectus*, Motusque vehemens, *Tristitia* nempe, aut *Terror Inopinatus, Iravè mista* Fluxûs Menstrui solito citiùs cessantis Causa est, toties allaborandum est, ut quantocyùs *sedetur, tollaturve Animi Affectus noxius, ac in ejus locum excitetur alius dicto Fluxui reparando utilis.* Danda prætereà opera est, ut *noxæ Corporis Humoribus introductæ* quamprimùm *emendentur*, quin *ulteriores noxæ præveniantur*.

Et noxa corpori illata removẽda.

Animi Affectus sedatur rationibus. Secundùm Ægri inclinationes.

CCCXLI. *Sedabitur, tolleturque Animi Affectus* noxius argumentis solidis, ac cujusvis Ingenio, Inclinationibus, Moribusque accommodatis.

CCCXLII. Nihil namque efficit, qui ad hæc non attendit, postquàm singuli homines Inclinationes naturales habent diversas, secundùm has reguntur, diriguntùrque imprimis Eorundem Animi, quin his vel illis Animi Affectibus moventur idcircò faciliùs, difficiliúsve; citiùs, tardiúsve.

Hæ sunt duplices.

CCCXLIII. Inclinationes istæ sunt aut Terrenæ, aut Cœlestes.

Terrenæ

CCCXLIV. Ex Terrenis præcipuæ sunt quæ spectant Voluptates, Opes, Honores: unde prout quis aut Voluptatibus, aut Opibus, aut Honoribus magis inhiat, ita his vel illis Animi Affectibus movetur citiùs potentiúsve, aut segniùs, leviúsve.

Cœlestes.

CCCXLV. Inclinationes Cœlestes aut Deum spectant, aut Homines alios: Illa Pietas vocatur, hæc Charitas; sub Amoris nomine generali comprehensæ.

Diversis diversi ãgitantur.

CCCXLVI. Quemadmodum autem aliqui feruntur valdè ad hæc aut illa bona, ita observantur alii, quibus hæc aut illa fiunt parvi.

CCCXLVII Unde occurrunt non tantùm, qui aut Voluptatibus his, vel illis, vel etiam omnibus, aut Opibus, aut Honoribus minimè sunt addicti; sed insuper qui nec Deum timent Impii; nec proximum diligunt, aut ulli bene volunt Misanthropi; homines crudeles ac ferrei, nullâ commiseratione nullâ charitate in alios moti vel commoti.

CCCXLVIII. Prout, inquam, unusquisque diversis fertur inclinationibus, ita diversis modis & rationibus persuaderi potest ac debet ad superandos, vel moderandos saltem Animi Affectus graves noxam ipsi adferentes.

Affectus contrarios excitare arduum in iis, qui naturâ in eos inclinant.

CCCXLIX. Sed imprimis *arduum est ac difficile*, *Affectus contrarios in ipsis excitare*, quoties *naturâ inclinant in Affectus illos, ex quibus gravioribus noxam notatam acceperunt.*

CCCL. Quemadmodum enim facilè sequimur consilia eorum, qui suadent nobis ea, quæ spontè optamus ac desideramus, ita difficulter auscultamus iis, qui Animum nostrum movere conantur ad ea, quæ naturaliter aversamur.

CCCLI. Exempli gratiâ Ebriosus homo facilè patietur se moveri ad inebriantem potum copiosiùs capiendum, difficulter ad Aquam puram insipidamque copiosè hauriendam.

CCCLII. Contrà Vir sobrius, Ebrietatemque detestans non patietur facilè sibi persuaderi ingurgitationem Potûs potentioris ac inebriantis; nec facilè, nisi deceptus, patietur se inebriari.

CCCLIII. Sic Fœmina iracundior, ut ad propositum nostrum accedamus propiùs; quoties irascendi occasio ipsi fuerit oblata difficulter suadebitur ac persuadebitur, Animo patienti pacatoque ferre ac perferre injuriam sibi factam, non tantùm à personâ se potentiore aut superiore, ast imprimis ab inferiore ac se minùs potente.

CCCLIV. Sic Fœmina Mœrori addicta, quoties personæ aut rei charissimæ patitur jacturam, non poterit facilè persuaderi, ut jacturam istam, non dicam patienti tantùm, sed hilari quoque animo ferat, perferatque.

CCCLV. Facilè autem utraque movebitur tum spontè, tum aliis idem urgentibus, illa quidem ad Excandescentiam, Iramque excedentem, hæc verò ad Tristitiam extremam.

Artificio & prudentia ad id opus.

CCCLVI. Artificio igitur & prudentiâ opus est, ad Homines quosvis, ac præsertim Fœminas, utpote in agendis rebus plerumque minùs exercitatas, ideoque infirmiores, contra quosvis Animi Affectus graves & noxios obfirmandas; quin oportet eosdem placare atque pacare, ac imprimis cum contrariis & utilibus commutare.

CCCLVII.

Ad quæ percepta generalia tantùm dantur.

CCCLVII. Hæc igitur præcepta in genere dari possunt, singulæ autem rationes in singulis speciebus pro Affectarum personarum, Affectuumque, atque Objectorum diversitate, variandæ ac Uniuscujusque prudentiæ sunt commendandæ; cùm infinita dici deberent, si secundùm circumstantias infinitas consilia diversissima essent hìc proponenda.

Specialia Usus quotidianus suppeditat.

CCCLVIII. Sufficiat proinde nunc pauca in genere monuisse, postquam plurimùm facit exercitium, rerumque usus quotidianus: Tunc enim multa pro re natâ, & Affectarum personarum Motionibus ac sermonibus, imò responsis mutari debent ac proponi, ut tandem obtineatur, quod maximè optatur.

5. Si sit ab assumptis austeris & acerbis eorum Usus est vitandus & noxa tollenda.

CCCLIX. Quoties 5. Inter Res Non-naturales *Assumpta* vitiosa, & imprimis *Austera vel Acerba* Mensium citiùs cessantium Causa sunt, toties non tantùm *vitandus* est ulterior ipsorum Usus, sed insuper usurpanda sunt diligenter ac prudenter, quæ tum *ipsa immutent ac emendent* in nobis, tum *ipsorum noxam & coagulationem, consistentiamve Sanguinis auctam tollant, minuantve.*

Quod præstent Aromatica & Salia Volatilia, Quemadmodum id suadet ratio.

CCCLX. Utrumque hoc beneficium præstant quævis *Aromatica*, sed *Acriora*, & imprimis *Salia Volatilia*, sed *puriora & Acriora:* quod tum Ratio suadet, tum Experientia confirmat, probatque.

CCCLXI. *Ratio id suadet*; quoniam enim *Austera* sunt *difficilia mutatu*, nec facilè cedunt aliis, opus est, ut itidem adhibeantur ipsis corrigendis *medicamenta efficacia & potentia.*

CCCLXII. Cùm prætereà *ortum habeant Austera ex Acidis & Viscosis unà cum Terreâ substantiâ* penitiùs junctis & unitis, opus est, ut ad eorundem emendationem, ac correctionem adhibeantur medicamenta, quæ Acido adversentur, ipsumque potenter mutare possint ac immutare.

CCCLXIII. Cùm prætereà notum sit, hoc præstari præcipuè ab Aromaticis & Sale Volatili: quorum efficacia semper frangitur ac diminuitur, quando ex admistione vel Spirituosorum, vel imprimis Oleosorum facta sunt ipsa blandiora; sequitur in hoc casu, prætereunda esse blandiora, minùsque efficacia, & usurpanda eorum loco puriora; ideoque minùs blanda, & proinde magis efficacia.

Et probat Experientia

CCCLXIV. Nec tantùm id suadet Ratio, sed *probat, comprobatque ipsa Experientia*, quâ constat, plurimùm hic præstare Salia Volatilia, sed puriora, minùsque facta, Ex. gr. Spiritum Salis Armoniaci, Salem Urinæ, aut Cornu Cervi Volatilem, &c.

CCCLXV. Horum igitur ope tum paulatim corrigitur Austerum perperam usurpatum, tum Sanguis factus inde crassior minusque fluidus iterum solvitur, redditurque fluidior, tum Fluxus Menstruus citiùs cessans restituitur sensim ad diutiùs fluendum, curaturque Affectus hic notatus.

6. Si adsit Somnus profundior, corporis torpor ac segnities, excitandæ sunt ad labores fæminæ.

CCCLXVI. Quoties 6. concurrit Causis prænominatis *Somnus protractus & profundior*, atque *Corporis torpor, ac quies segnis*, toties excitandæ sunt *ad labores subeundos, curasque sustinendas Fœminæ*, tum *naturâ*, tum *ex Affectu quovis somnolentæ aut pigræ.*

CCCLXVII. Occupationes proinde urgentes angentesque imperandæ aut quærendæ, imò quandoque fingendæ, quò & Anima & Corpus exerceantur, Spiritus Animales quaquaversùm propellantur, Sanguisque magis commoveatur, fiatque fluxilior & mobilior.

CCCLXVIII. Hâc enim ratione cætera quoque usurpata effectum habebunt magis laudabilem, magisque potentem.

CCCLXIX. Atque sic quoque Curam Fluxûs menstrui citiùs desinentis absolvimus.

Quando vitiosus prodit sanguis.

CCCLXX. Sextam Menstrui Fluxûs læsi speciem diximus esse, quando *Consistentiâ, Colore, Odore, Calore, Acrimoniâ, vel aliter vitiosus prodit Sanguis; purulentus* nempe, aut in *sui generis Pituitam corruptus.*

Et quidem consistentia.

CCCLXXI. *Consistentia* effluentis Sanguinis mutatur, quando idem *magis aut minus existit fluidus.*

Ejus causæ & curatio.

CCCLXXII. Utriusque *Causas & Curationem* quoniam dedimus in præcedentium specierum explicatione, ne actum agamus, rectà pergemus ad species cæteras.

Color.

CCCLXXIII. *Color Sanguinis Menstrui* mutatur quando idem nunc *acrior & nigricantior*, nunc *flavior*, nunc *pallidior* emanat.

Ater. Ejus causa.

CCCLXXIV. *Atrior* fit Sanguis omnis, adeoque menstruus quoque, *ab Humore Acido* ipsi copiosiùs admisto, sive idem simul *Austerus* fuerit, vel simul *Volatilior & Acrior.*

Et curat.

CCCLXXV. De quo *Humore Acido*, ejusque *Ortu* & Correctione satis multa diximus, quæ non opus est hìc repetere.

Color flavus. Ejus causa.

CCCLXXVI. *Flavior* redditur Sanguis menstruus à *sero simili copiosius ipsi admisto*: quemadmodum flavedo talis non rarò in sanguine observatur misso per venam sectam.

Serum.

CCCLXXVII. *Sero* autem *Color flavus non tam accedit à Bile* ipsi admistâ, sicut vulgò creditur à plerisque, quàm quibusdam partibus sanguinis post Effervescentiam vitiosam secedentibus & sero junctis.

Ejus flavedo non à Bile.

CCCLXXVIII. Dixi, non accedere Colorem illum à Bile; quoniam nullus illi conjunctus est Amaror, qui in Bile tantus & tam manifestus est.

Sed à partibus quibusdam Sanguinis.

CCCLXXIX. Addidi, Colorem illum deberi partibus quibusdam Sanguinis post, imò propter vitiosam Effervescentiam à reliquâ massâ secedentibus, atque sero junctis: quoniam flavedo talis in statu naturali non observatur, nec ab ullo admistorum cum Sanguine produci potest, postquam à Bile non pendet; adeò ut necessariò à vitiosâ sit deducenda Effervescentiâ, cujus vi pleræque Sanguini contingunt mutationes notabiles.

His id evenire à sale.

CCCLXXX. Evenit autem id, meo saltem judicio, ratione partis Salinæ exuperantis, atque idcirco serum Salsius præstantis.

Chymicis laus.

CCCLXXXI. Quamvis autem omne serum sanguinis Salsum non sit semper simul magis flavum, ut nec flavum semper valdè Salsum: novimus tamen Tincturas similes vix elici unquam nisi à Salsis; quamvis temperari possit aliquando ab aliis concurrentibus illa Salsedo ita, ut postmodùm non percipiatur ampliùs: quod imprimis norunt, qui seduli & attenti fuerunt Mutationum Chymicarum Observatores: postquam sine ipsis arduum, imò impossibile judicem, aliquid laudabilis præstare in penitiore

tiore naturalium rerum cognitione.

CCCLXXXII. Hæc namque sola est Ars, quæ ex professo inquirit in naturalium rerum principia & affectiones, quas tum imitatur, tum aliquando in quibusdam superat, separando nempè ac conjungendo illa, quæ ita separata, vel conjuncta non præbet nobis Natura.

Colorem flavum non semper comitari calorem.

CCCLXXXIII. Notandum prætereà, *Colorem Flavum in Sanguinis sero observatum non semper aut sequi, aut comitem habere Calorem corporis manifestum*, sed nonnunquam *sine ipso existere*, Quocircà in causâ ejusdem quærendâ & assignandâ meritò præterimus Caloris causas.

Color pallidus.

CCCLXXXIV. *Calor menstrui sanguinis mutatur*, quando non tantùm *Atrior* aut *Flavior*, sed etiam quando effluit *Pallidior*.

A multo sero.

CCCLXXXV. Observatur autem hic, uti aliàs omnis *Sanguis palescere* imprimis, quando *multo diluitur sero*, id est, existit *Aquosior*.

Sanguis aquosus à multo potu.

CCCLXXXVI. *Aquosior* existere solet *Sanguis* tum *post multum potum diutinè sumptum*, aut *in Vasis subsistentem*, nec per urinas, sudoresve iterum excretum: tum *post Hæmorrhagiam enormem*.

Et quare

CCCLXXXVII. *Potus enim multus si aliquandiu ingurgitetur, penitiùs sanguini se jungit; nec satis commodè, aut copiosè ab eodem secerni potest in Renibus*, atque posteà excerni per Urinas: unde paulatim fluidior, imò dilutior redditur sanguis, simulque pallidior.

CCCLXXXVIII. Idem evenit aliquando *à Potu nimio intra dies paucos similiter vel propter sitim extremam in Febre ardente aliâve de causâ urgentem, vel propter Ebriositatem ingurgitato*, atque *in Vasis subsistente*, itidemque *Sanguinem diluente*; sic aliquando ab eodem Potu nimiâ copiâ ingurgitato, ac per lacteas venas obstructas, & ruptas erumpente gignitur Hydrops Ascites, aut in Corporis Habitu Anasarca.

Vel post hæmorrhagiam Et quare

CCCLXXXIX. *Post hæmorrhagiam* qualemcunque, ast *grandem Aquosior* existit *Sanguis*, quoniam *Chylus* ex Alimentis, more, quantitateque solitis assumptis prodiens *non potest brevi tempore Sanguinem multum generare*, quocirca ejusdem pars Aquosa, Serosaque Vasa evacuata & inanita replens minùs secernitur in Urinam; reliquumque sanguinem diminutum diluit proinde, ipsumque facit pallidiorem.

Ex copiosis alimẽtis Chylum non posse brevi multũ sanguinem gignere.

CCCXC. Dixi ex Alimentis quantitate solitâ usurpatis prodeuntem Chylum non posse sanguinem multum brevi tempore gignere: quoniam *quantum indies conficitur Chyli, solet id servire Sanguini quotidie in Partium Continentium, Contentarumque reparationem naturaliter consumpto restituendo; non sufficit* autem *Sanguini copiosè ac præter naturam deperdito reparando*.

Et quare

CCCXCI. Quoniam igitur quæcunque in nobis serviunt Alimentis, tum in Ventriculo fermentandis, tum in tenui præsertim Intestino à fœcibus alvi secernendis, tum denique in Corde in Sanguinem mutandis, determinatam vim habent, ut plus ritè conficere non possint, quàm prærerpropter indies confici solet, idcircò, quamvis majori sumerentur Alimenta copiâ, non conficeretur mox inde plus Sanguinis, laudabilis saltem, verùm propter Vasoru inanitatem præterfluet Renes bona seri pars, quæ aliàs in Vasorum plenitudine eò pergeret continuè, & urgeret sui secretionem, unde sequitur necessariò, ut qui tunc gignitur Sanguis, permaneat serosior, dilutior, ideoque pallidior.

Post Hæmorrhagiam mẽstruus fluxus si copiosus, pallidior.

CCCXCII. Quòd si post Narium, vel aliam Hæmorrhagiam notabilem sequatur Menstruus fluxus, vel idem fuerit semel aut sæpiùs copiosior, fit ut tandem observetur pallidior.

CCCXCIII. *Odor Sanguinis Menstrui* mutatur, quando is *fœtet* sicut quibusdam id aliquando evenit.

Sãguinis Menstrui fœtor.

CCCXCIV. Arduum verò est *Causas fœtoris in Sanguine veras certasque* proponere, cùm vix unquam observetur talis, hoc est, fœtens, nisi quando ex Utero effunditur.

Ejus causæ.

CCCXCV. Id quidem certum est, *Corrumpi Sanguinem, ut fœteat*. Quoniam verò quævis Corruptio fœtorem non habet conjunctum, quæritur meritò, *qualis Corruptio & unde orta fœtorem introducat in Sanguinem*.

Acidum & Salsũ Sanguinem corrumpere sine fœtore.

CCCXVI. *Acidum* certè *Sanguini* affusum, ipsum *coagulat & corrumpit*, at *sine fœtore*: *Salsum* quoque *lixivum* Sanguinis consistentiam dissolvit & hactenus ipsum corrumpit, at itidem sine fœtore.

Odor omn ab Oleosis & Pinguibus.

CCCXCVII. Quòd si quis ad difficultatem hanc solvendam consideraverit 1. *Odorem omnem pendere ab Oleosis & Pinguibus* ideoque *fœtorem* quoque ab ipsis petendum.

Sanguinis mutationes Acido & Salso deberi.

CCCXCVIII. Si idem consideraverit 2. *Mutationes primarias nostro Sanguini contingentes Acido & Salso lixivo confluentibus & simul Effervescentibus deberi*: à quibus singulis docui modò Fœtorem nullum Sanguini conciliari.

In Artificialibus quomodò fœtor producatur.

CCCXCIX. Si idem consideraverit 3. *In rebus Artificialibus manifestum fœtorem produci*, quoties *Oleosis Salso lixivo dissolutis & junctis affunditur Liquor Acidus* Exempli gratiâ Solutioni Sulphuris per lixivium factæ si affundatur Acetum, Vinum Acidiusculum, Spiritus Vitrioli, &c.

Ad fœtorem in Sanguine producendũ quid opus

CCCC. Si quis, inquam, hæc omnia consideraverit, suspicabitur fortassis, *ad fœtorem Sanguini conciliandum opus esse*, ut *partes ejus Oleosæ intimius junctæ sint partibus Salinis*, atque *accedente parte Acidâ Effervescentia inde sequatur cum fœtore conjuncta*; nisi omnia ista *artificialia colorem tunc nanciscerentur album*, dum *Sanguis ille fœtens prodit sæpenumero ater*.

Fluor albus fœtidus & acris.

CCCCI. Observandum tamen, *Fluorem Uteri album* dictum (quem suo tempore docebo habere ortum à Sanguine ad Uterum delato, ibidemque corrupto) *plus minus fœtidum*, *Acremque* sæpiùs *existere*: unde in hoc quidem casu faveret magis argumentum ab experimento laudato desumptum.

In Sanguine menstruo nigricante unde fœtor.

CCCCII. Quoties autem *Sanguis menstruus fœtens nigricat*, nec albet, non videtur illud argumentum aliquid probare, aut urgere: nisi forsan dici queat, *Corrumpi quidem partem sanguinis aliquam, quæ albescat, & Sanguini reliquo magis copioso affluenti admista Colorem ipsius non planè mutet, fœtorem tamen suum ipsi communicet*.

CCCCIII. Sed instabit Veritatis Studiosus, *Erit saltem sanguis menstruus talis propter admistam partem sanguinis albicantem pallidior, non item acrior*; sicut fieri testatur Experientia.

CCCCIV. Cui respondeo, *Consequentiam* esse optimam & urgentem, nisi *alia forsan concurrat Causa, quæ sanguinem illum reddat nigricantem, sitque potentior sanguine corrupto & albicante*.

CCCCV.

Nigror in Sanguine ab Acido.

CCCCV. Ex iis verò, quæ jam diximus; & quidem secundum Experientiam multiplicem ac certam, liquet *ab Acido expectandum Colorem in sanguine nigricantiorem.*

Fœtor Sanguinis ab Acido in Utero hærente.

CCCCVI. Quòd si *ad fœtorem Sanguini conciliandum desideretur* similiter *Acidum vitiosam in ipso excitans effervescentiam, cùm talis non sit Sanguis universus, sed iste tantum, qui tunc per Uterum effluit*: opus est ut *in Utero*, aut saltem *circa Uterum, ejusque Vasa* reperiatur illud *Acidum corrumpens*, ac quidem *cum fœtore Sanguinem* per *uterum proditurum*.

CCCCVII. Quòd si Acidum illud corrumpens sit *in Utero, corrumpetur ab ipso Sanguis ad Uterum delatus*, & propter sinuosam ejus substantiam segniùs inde ad Cor refluens; qui *ibidem collectus admiscebitur Sanguini Menstruorum tempore copiosiùs allabenti ac elabenti; atque ipsi fœtorem suum conciliabit.*

Albor ab eodem.

CCCCVIII. *Eidem* autem nihil obstat; etiam *admisceri partem Acidi Humoris, à quo non tam albescet, quàm nigricabit Sanguis* propter *copiam suam majorem Acido magis resistens.*

CCCCIX Adde quòd videatur *in corruptione sanguis ab Acido nigredinem primum, alborem postea consequi.*

Horum probatio.

CCCCX. Hoc effatum meum comprobare videtur *Uterus cancro præ aliis partibus omnibus, si Glandulas excipias, subjectus; Cancrum autem ab Acido* habere ortum, probant non tantùm *lancinationes* in ipso graves, ast *cura* quoque facilis ac felix *per Salia Volatilia, cæteraque Acidum temperantia.*

Unde fœtor in sanguine

CCCCXI. Ut proinde tandem concludamus, non videtur Rationi aut Experientiæ contrarium; asserere, *Sanguini Menstruo Fœtorem conciliari ab Acido Humore in Uteri substantiâ hærente, atque Sanguinem ad ipsius nutritionem accedentem paulatim ex parte ita corrumpente; ut quamvis non abeat semper in Pus, abeat tamen* in Humorem albicantem, & Pituitæ fœdæ haud absimilem, qui Mensium alborum nomine continuè ferè effluat; & imprimis cessante fluxu Menstruo sanguineo sentitur molestus, atque dicto *Sanguini menstruo junctus fœtorem ipsi conciliet*; dum aliquando *ab eodem Acido nigredo duntaxat ipsi confertur, non albedo*: quod evenit, quoniam *nec moram longam ibi nectit Menstruus Sanguis, ut* albedinem acquirat; *nec quantitate tantâ ibi adest sanguis corruptus*, ut tantam subeat mutationem copiosior menstruus.

Unde menses albi.

Unde nigredo.

Unde Sanguis purulentus.

CCCCXII. Quoties namque Acidum illud quantitate adest tantâ, ut manifestè corrumpat universum Sanguinem ad Uterum allabentem, toties solet ferè Purulentus ac multùm fœtidus prodire sanguis: quemadmodum non ita pridem habuimus in Nosocomio Academico Fœminam sex ac quinquaginta annos agentem, cui postquam usque ad ætatis annum quintum ac quinquagesimum (quod valdè rarum) fluxerant Menstrua singulis mensibus, deinde per annum fluxêre continuè, & quidem tandem cum molestiâ & dolore, donec posteà cum insigni fœtore ac dolore vehementi prodierint purulenta, sicut audire potuerunt omnes ii, qui nobiscum ibidem inviserunt Ægrotantes.

Album & fœtentem fluxum esse in mulieribus tristioribus.

CCCCXIII. Notandum autem, tum *Alba dicta menstrua*; tum *fœtentem fluxum menstruum observari semper in mulieribus tristioribus* in quibus cùm *Acidum noxium continuè* exuperet, an non hinc confirmari videtur sententia à nobis proposita, nimirum, Acidum, illud noxium tendere quoque ad Uterum; ibidem hærere, atque Sanguinem allabentem; ac morantem imprimis corrumpere, atque tum mensibus albis nominatis, tum fluxui menstruo fœtenti ansam præbere?

CCCCXIV. Atque sic quoque Fœtoris molesti in menstruo Sanguine subinde observati Causas videmur nobis dedisse: nunc quo pacto, & cur ampliùs idem peccet, dispiciendum.

Sanguis mẽstruus peccans in calore molesto.

CCCCXV. Non tantùm verò observatur Sanguis menstruus peccare Consistentiâ mutatâ, Colore, aut Odore vitioso, sed aliquando etiam *Calore molesto*; adeò ut Fœminæ subinde ardore conquerantur summo, in partibus tàm internis, quàm externis observabili.

Acrimoniam esse duplicem

CCCCXVI. Quamvis autem *Acrimonia omnis sensum Caloris producere videatur in partibus sensilibus*; ex *curatione* tamen apparet *diversam occurrere Acrimoniam*, & aliam quidem *cum calore conjunctam*, aliam verò *eodem destitutam.*

Acria duplicia.

Et Effervescentiam duplicem tum calidam tum frigidam.

CCCCXVII. Et postquam non tantùm duo innotuerunt nobis Acria, quæ in corpore quoque nostro reperiuntur, aliquando gravem ipsi noxam producenti, sed præterea ex illorum confluxu, propter alia ipsis conjuncta, Effervescentia observatur produci gemina, tum Calida, tum Frigida, non tantùm Sensui manifesta & ideò ab invicem distincta, sed diversis remediis cedens, atque sic quoque ab invicem differens: quæri potest meritò, qualis Calor molestus comitari soleat subinde Fluxum Menstruum, an qui ortum habeat ab Effervescentiâ calidâ duntaxat, an etiam à frigidâ, an verò ab alterutro Acri absque tali Effervescentiâ peccante?

Calor in menstruo Sanguine an sit ab Effervescentiâ calidâ an frigidâ.

Quæstio hæc ritè determinanda.

CCCCXVIII. Meritò fit quæstio hæc, postquam ipsâ neglectâ Curatio institueretur tantùm Empirica, non item Rationalis, & Dogmatica.

Ut cura ritè instituatur.

CCCCXIX. Institueretur, inquam, neglectâ quæstione hâc, ipsiusque dilucidatione ac determinatione, Curatio Empirica, temeraria; & non rarò perniciosa: Cùm enim à diversis Causis produci possit Calor ille, Curandus erit quoque pro Causæ diversitate diversimodè: Unde si Acre primariò & maximè tunc peccans non agnoscatur, nec Curatio instituetur conveniens, quin sæpiùs noxia; vel casu saltem fiet, ut habeat successum laudabilem.

CCCCXX. Imprimis tunc peccant Medici præjudiciis suis mordicùs adhærentes, atque in semel à se conclusis, determinatisque, licet nil proficiant, quin potiùs ægris noceant, medicamentis præfractè persistentes; atque suæ omniscentiæ, judiciive solidi gloriolæ inani, quàm ægrorum suorum saluti magis addicti.

Ab utroque acri calor.

CCCCXXI. Quoquot autem didicerunt duplicia esse Acria, non tantùm diversa, sed quodammodò sibi contraria, eademque Caloris sensum semper habere conjunctum, inquirunt studiosè quodnam ipsorum peccet aut solum, aut primariò saltem; quò illi aptiora opponantur remedia.

Utrumque iisdẽ tẽperari.

CCCCXXII. Quòd si quis arguat, me non semel docuisse, *Utrumque Acre posse ab iisdem leniri ac temperari medicamentis*, tum *spirituosis*, tum *oleosis*,

oleosis, tum *aqueis*; ac ideò parùm referre, quodnam peccet acre, postquam eadem in utroque casu medicamenta sunt utilia.

At non æquè citò ac potenter.

CCCCXXIII. Respondebo, verum quidem esse, Utrumque acre temperari ab iisdem medicamentis; attamen non æquè citò ac potenter: postquam oleosa tum faciliùs, tum citiùs, tum potentiùs temperant Salem lixivum, uti contrà Spirituosa Volatilia Spiritum Acidum.

Unde alterutrum pro re natâ usurpandum.

CCCCXXIV. Adeò ut, quamvis utiliter adhibeantur semper omnia utrumque Acre temperantia, & imprimis, quando desunt signa, quæ satis demonstrent, utrum primariò, vel maximè tunc, peccet; præstet tamen, quoties cognosci potest, utrum peccet, maximè usurpare ista medicamenta, quæ ipsi temperando conducunt præcipuè: quod sicut cognoscitur aliquando ex signis & symptomatibus concurrentibus, sic concluditur quoque non infrequenter ex adhibiti medicamenti operatione diversâ, hoc est, ex juvantibus vel nocentibus secundùm laudatissimum & aureum Practicorum axioma.

Calor Sanguinis menstrui ab acido humore.

CCCCXXV. Calor igitur à menstruo Sanguine in viis, per quas effunditur, productus, habet aliquando, & quidem sæpiùs ortum ab Acido humore in Utero existente, atque unà cum Sanguine prodeunte, sive *nullam*, sive *calidam instituat cum Ipso Effervescentiam.*

Quæ aliquando nullam cum Sanguine instituat effervescentiam.

CCCCXXVI. Si *nullam* instituat cum Sanguine menstruo *Effervescentiam* Humor Acidus in Uteri substantiâ præter naturam repertus; Rosio potiùs molesta, quam verus in partibus affectis sentietur Calor

Aliquando calidam. Unde calor & rubor.

CCCCXXVII. Quod si *calidam* cum Sanguine menstruo instituat idem Succus Acidus *Effervescentiam*, tunc Calor & Rubor etiam excitabitur, sæpiùs in partibus etiam externis.

CCCCXXVIII. Et utrumque observabitur, quando notabiliter Acidum illud vel solum rodit vel simul urit; quoties autem Causa peccans est blandior vel magis fracta, toties minùs distinctè concludi poterit, qualiter peccet illud Acre.

CCCCXXIX. Existimo igitur, semper in Ardore fluxum menstruum comitante peccare Acidum, cui aliquando copulatur Sanguis magis vel minùs Biliosus, unde diversimodè solet tunc idem mutari ac sentiri Ardor.

Purulenta menstrua ab Apostemate.

CCCCXXX. Prodit quoque Vitiosus sanguis menstruus, quando *Purulentus existit*, quod evenit; quoties *Apostema in Utero* fuerit productum & apertum, è quo effluens pus Sanguini se jungit menstruo.

CCCCXXXI. Sequitur *Apostema Inflammationem*, atque hæc rariùs *Sanguinem in Vasis subsistentem*, sæpiùs eundem *extra sua Vasa effusum ac corruptum.*

CCCCXXXII. Sed de Inflammationis naturâ agendum alibi, & actum à nobis jam est lib. 1. cap. 40. quapropter plura de ipsa non addimus.

Vel ab excoriatione & exulceratione.

CCCCXXXIII. Non tamen opus semper, ut præcedat Inflammatio ad puris excretionem, cum sufficiat Excoriatio, aut Exulceratio ab humoree, Acri & Acido præsertim producta, in quâ in pus corrumpitur Sanguis ad partis affectæ nutritionem accedens.

CCCCXXXIV. Quoties igitur cum Sanguine menstruo effunditur pus, à quo Purulentus existit Sanguis, toties Uterum malè affectum, ritè concludimus; sive in ipso existat Exulceratio, quæ superficiaria, sive Ulcus, quod magis profundum,

Pus & Saniem gradu differre. Et quomodo.

CCCCXXXV. Quod de Pure dictum, dicendum quoque de Sanie, quæ gradu tantùm differt à Pure, cum ex hoc diutius subsistente, ampliùsque corrupto habeat originem.

CCCCXXXVI. Nec novum, rem corruptam iterum, vel ampliùs corrumpi, & novâ corruptione consistentiam & Acrimoniam novam acquirere: sanies namque fluidior est pure, Acrior eodem, quin colore vario prædita, qui albus in pure: quod ubi desciscit ab albedine, in viâ est, ut degeneret in saniem quæ multiplex observatur secundum qualitates modò notatas.

Causa saniei ubinam quærenda.

CCCCXXXVII. Causa verò saniei variæ tum in saniei ipsius partibus variis, tum in sanguinis, aliorumve humorum ipsi admistorum partibus itidem variis, tum in majore aut minore ipsius morâ quærenda inveniendaque, quæ omnia nimis operosum foret hîc proponere: quapropter rectà pergemus ad Curationem affectionum enarratarum secundum qualitates mutatas.

Curatio consistentiæ Sanguinis vitiatæ.

CCCCXXXVIII. *consistentiæ Sanguinis* ab *Acido vel Bilioso* imprimis ei maiore quantitate admisto mutatæ Curationem quoniam dedimus in superioribus, illam hîc præteribimus.

Ut & coloris acrioris.

CCCCXXXIX. Et quoniam *Colorem sanguinis menstrui atriorem* deduximus à memorato *Acido* copiosius ipsi addito, non difficulter ipsius Emendatio & Correctio petetur ex iis, quæ suprà diximus de Acidi temperatione, ac Correctione: dummodò haud negligatur distinctio *Acidi purioris & Acrioris, ab austero magis composito* & minus quidem Acri, at simul magis Acerbo & adstringente.

Quæ acidum acrius temperant nocere si sit simul austerum Acidum. Austerū quibus temperetur.

CCCCXL. Quemadmodum enim in *Acidi Acrioris* correctione usurpari possunt quandoque *Sanguis draconis, Lapis hæmatites, Creta, & similia adstringentia terrea*, ita noxia sunt eadem, quoties *Acidum* peccans est simul *Austerum*.

CCCCXLI. Docuimus proinde in superioribus, ad *Accidi Austeri correctionem* ac emendationem conducere imprimis *Salia Volatilia, sed puriora minus fracta vel Oleosa.*

CCCCXLII. Sic enim faciliùs & potentiùs penetrant in Austerum, & ipsum efficaciùs alterant, emendantque: quod frustra quis expectaverit ab illis *Terreis*, aut potiùs *mineralibus adstringentibus*, quæ nil agunt, *nisi forsan patiendo priùs, atque tunc demum reagendo in suum agens*,

Quando seriùs procedit agentium opus. Quidnā Ægris grave. Quænā medicamenta optima. In Humoribus acribus quænam Medicamenta conducant.

CCCCXLIII. Quod si tum agens, tum patiens, tum alterans, tum alterandum, *sint obtusa, & ad actionem inchoandam minus efficacia*, seriùs procedet ipsorum opus, nec nisi tardè poterit obtineri effectus desideratus.

CCCCXLIV. Nil autem magis ægris grave; quàm frustrari aut procrastinari expectationem, differrique malorum suorum sublationem.

CCCCXLV. Quærenda proinde, usurpandaque sunt medicamenta, quæ non tantùm tutò, sed etiam citò absolvant curam.

CCCCXLVI. Quoties igitur *Humores* in corpore peccantes sunt *valdè acres ac efficaces*, toties *conducunt* pre aliis *Medicamenta tum blanda*,

da, tum obtusa, & in operando segnia, quò in ipsa dum agunt Humores noxii, nulla noxia excitetur effervescentia, sed blanda, lentaque ac nostræ Naturæ amica.

Quænam in humoribus obtusis.

CCCCXLVII. Quoties contrà *Humores* in corpore nostro peccantes sunt *inefficaces ac obtusi, austeri aut glutinosi*, toties usurpanda sunt *medicamenta tum efficacia, tum potentia, non tamen violenta, vehementiaque*.

CCCCXLVIII. Usurpanda sunt, inquam, medicamenta *efficacia & potentia*, quæ superare possint quàm citissimè humores quovis modo rebelles, ac viscosos vel austeros, segniùsque mutabiles.

Violenta & vehementia medicamenta vitanda.

CCCCXLIX. Non sunt tamen usurpanda *Medicamenta violenta, vehementiave*; ne dum morandum est ipsis diutius in humorum peccantium emendatione, *noceant simul partibus, in quibus absolvenda est illa mutatio, ac emendatio*; Et ne præterea eadem Medicamenta *aliò quoque properantia corrumpant alicubi humores bonos & laudabiles*.

Tam alterantia, quàm purgantia.

CCCCL. Id non tantùm verum est, quoad medicamenta *alterantia*, sed *purgantia* quoque; inter quæ licet semper sint præferenda vehementibus blanda, id tamen imprimis debet habere locum, quando humores educendi *sunt acres* valdè, aut etiam *tenaces, austerive*.

In humoribus Acribus.

CCCCLI. Quando ipsi *acres sunt*, quoniam tunc facilè vehementissima & nocentissima produci possunt symptomata, si purgantia usurpentur vehementia, propter effervescentiam noxiam.

In Glutinosis vel Austeris.

CCCCLII. Quando peccantes humores *glutinosi* sunt, *austerive*, minimè quoque conducunt *vehementia purgantia*, quoniam turbantur, conturbanturque tunc omnia in corpore, parùm autem, nihilve proficitur.

Qui præparationem desiderant. Et quare.

CCCCLIII. Desiderant enim humores tales præviam præparationem, ac tunc quoque eductionem lentam, sæpiusque iteratam.

CCCCLIV. Etenim non sunt sequaces; nec nisi paulatim, ac per partes, vicesque evacuari possunt; quapropter, si potentioribus ac vehementer purgationem moventibus medicamentis agitentur, præterquàm quòd rarò effectus sit bonus & laudabilis, utiles quoque humores afficiuntur, & corrumpuntur, educunturque; unde nil nisi noxa corpori accidit; quod semper cavendum.

CCCCLV. Quamvis enim aliquando eventus sit bonus, modus tamen procedendi semper malus est, quippe tum temerarius, tum periculi plenus.

Tyrones monendi ut à vehementibus caveant.

CCCCLVI. Quoniam igitur multi hâc in parte multùm delinquunt, & quidem non tantùm cum famæ propriæ, at ægrorum quoque valetudinis, ac vitæ periculo, sæpius monendi sunt Tyrones, ut sibi caveant sedulò à Syrtibus hisce, cùm tandem Consilium malum soleat esse Consultori etiam pessimum.

CCCCLVII. Quisquis autem & prudenter, & cautè procedit in faciendâ Medicinâ, præterquàm quòd benè actorum mille testes habeat: Conscientiam puram, fructus quoque laudabiles suæ solicitudinis percipiat tandem uberes, gratus sic factus Deo atque Hominibus,

Prudentia Temeritati, & Timiditas Audaciæ præferenda.

CCCCLVIII. Quamvis enim Calumniatores non sint defuturi, qui ut errata sua tegant, excusentve, culpaturi sunt Medicos prudentes, ac cautè in praxi suâ procedentes, ac si meticulosiores essent justò, eventus tamen manifestabit semper, Prudentiam præferendam Temeritati, sed Timiditatem quoque ipsam, per se minimè laudatam, ipsi Audaciæ.

Et quare.

CCCCLIX. Timiditate namque si segniùs procedat Curatio, non conjicitur tamen ejus culpâ Æger in vitæ periculum, quamvis existimem superandam & ipsam quoque Prudentiâ, quæ sensim Animum liberat Timiditate puerili, ac ejus loco generat in Animo Generositatem virilem, nunquam verò Audaciam Temeritatis sociam perpetuam.

Humores Acidi & Austeri post correctionem evacuandi Tum per Sudorifera tum per diuretica, Et aliquando per purgantia.

CCCCLX. *Humores Acidi* tum *puriores* & Acriores, tum *Austeri* licet *Correctionem* sui *desiderent primariò*, postquam tamen ex parte saltem sunt correcti, temperatique, *Educi quoque possunt*, ac imprimis, quando *simul peccant notabili quantitate*.

CCCCLXI. *Eductionem* ipsorum, ac præsertim *circa Uterum, aut in ipso Utero existentium* ac hærentium optimè fieri posse existimo tum per *Sudorifera*, tum per *Diuretica*; & aliquando etiam per *Purgantia* per alvum, ac præsertim quando redundant iidem in corpore universo; quòd satis frequenter tunc evenit.

Quænam Sudorifera & Diuretica sint adhibenda.

CCCCLXII. *Sudorifera* In hoc casu laudo quævis *Aromatica*, vel *Sale Volatili abundantia*, ut & *Diuretica* similia, quæ in præcedentibus enumeravi, ac proinde ipsa nunc silentio prætereo; quandoquidem non tàm consistit Ars medendi in delectu materiæ remediorum, quàm qualitatis remediorum, ipsorumque adeò remediorum, quamvis plerique in illâ hæreant.

Quid sit artis Medicæ.

CCCCLXIII. *Artis est* namque cognito affectu quovis, perspectâque ipsius causâ, imò Causarum syndrome, *excogitare, ac invenire talia remedia*, quæ tum *Causas omnes vitiosas emendare possint*, tum easdem subinde *evacuare* queant.

CCCCLXIV. *Talia* dum dico, ipsorum *qualitates* intelligo ac denoto.

CCCCLXV. *Parùm autem refert, ex quâ materiâ petantur eadem remedia*, dum talia sint, qualia requiruntur ad effectum desideratum obtinendum.

Aciditatem frangere & Austeritatem corrigere Salia volatilia.

CCCCLXVI. Hæc ut dictis meis applicem, atque simul explicem, docui, requiri ad *Acidi* tum purioris & Acrioris, tum Austerioris medelam medicamenta, quæ tum *Aciditatem ejus frangant, infringantque*, tum *Austeritatem corrigant*, emendentque; qualem vim, addidi, observari in *Salibus Volatilibus ex omnibus Animalium partibus petendis*, ut & *in Plantis Aromaticis Acrioribus*.

CCCCLXVII. Parùm autem refert, an illud Sal Volatile petatur ex *Osse, Cornu, Ungulâ, Sanguine, Urinâ, vel* aliâ quâvis Animalis *parte*. Parùm quoque refert, an idem Sal Volatile petatur ex *parte humanâ, vel cujusvis bruti*; Iterum parùm refert, utrum petatur idem medicamentum *ex Majoranâ, vel Pulegio, vel Roremarino, vel Rutâ*, similive plantâ.

Quæ ex quibus petenda.

CCCCLXVIII. Quòd dixi de *Alterantibus*; dicendum quoque de *Vacuantibus*; ubi præ aliis laudavi *Sudorifera Diureticaque*, non item *Purgantia* per Alvum, vel Vomitum.

Qualia sint eligenda sudorifera & diuretica.

CCCCLXIX. Interest verò, ut sciat Medicus, *qualia* debeat seligere tum *Sudorifera*, tum *Diuretica*; conducunt enim ea imprimis, quæ simul vim habent corrigendi humorem peccantem, hoc est, *Aromatica vel Salia Volatilia*, non item, quæ ipsum potiùs vitiabunt ampliùs, qualia sunt in Humore Austero peccante, Terræ sigillatæ omnes, & similia.

Et ex quibus petenda.

CCCCLXX. Parum verò refert, an eadem petantur ex *Mineralibus*, an ex Animalibus, an ex *Plantis*, & seligatur pars hujus vel illius Mineralis, Metalli, Animalis, Plantæ.

Qualia eligenda purgan-

CCCCLXXI. Inter *Purgantia* seligenda sunt in *Acido puriore Hydragoga* dicta, in *Acido austeriore Phlegmagoga vel Melanagoga* vocata: Nil refert autem, an tunc utantur *Carthamo*, an *Ialappa*, *Colocynthide*, an *Hermodactylis*, & sic porrò; cùm *Materia sumatur*, *qualis est ad manus*, *vel magis placet Ægris*.

Curatio flavedinis in sanguine menstruo.

CCCCLXXII. *Colorem Sanguinis menstrui flaviorem* deduximus in superioribus à *Sero Sanguinis tum copioso, tum Salso*; quapropter ipsius curatio perficietur, & *minuendo* illud serum per *Hydragoga*, *& Sudorifera*, *Diureticave* sæpiùs laudata: & corrigendo ejusdem salsuginem muriaticam *Pilulis de Styrace*, *de Cynoglossâ*, similibusve medicamentis salsedini corrigendæ aptis, qualia sunt *Succinum*, *Mastiche*, *Thus*, *Myrrha*, *Opium*, *Glycyrrhiza*, *ejusque Succus Inspissatus*, *Gummi Tragacantha*, *Radix Althææ*, *Hordeum*, *Oriza*, & infinita alia.

CCCCLXXIII. Inter Chymica conveniunt in hoc Casu *Salia volatilia Oleosa*, ut & *Sulphura metallorum*, vel *mineralium fixa*; quò referendum *Antimonium Diaphoreticum* quodvis.

Curatio coloris pallidioris.

CCCCLXXIV. *Colores Sanguinis menstrui Pallidiorem* deduximus in superioribus à *Sero Sanguinis copioso*: Curabitur proinde, minuendo illud serum per laudata toties *Hydragoga*, *Sudoriferave* ac *Diuretica*.

Ad sudores movendos conducere tam externa quam interna.

CCCCLXXV. Ad sudores movendos non conducunt tantùm interna, sed externa quoque, ac imprimis *Balneum siccum*, *solo Igne*, aut *unà cum Spiritu Vini* paratum; cujus ope commodissimè promovetur sudor copiosus, minuiturque Sanguinis serum.

Cavendum à multo potu.

CCCCLXXVI. Sed observandum sedulò, ne multus ingurgitetur iterum potus, postquam frustrà minuitur arte & ratione quâvis serum redundans, si mox idem augeatur potu, potulentisve multis continuè ingurgitatis: quemadmodum ejus exempla quotidiana sunt in praxi eorum, qui quamvis sentiant se perire à potu multo, imò nimio, non possunt tamen, aut nolunt se continere, atque mores suos malos, sibique pessimos in melius mutare; tantùm potest Mos malus, vel Appetitus sensitivus Rationi imperans, ipsamque cogens.

Sanguinis menstrui fœtor unde deductus.

CCCCLXXVII. *Sanguinis menstrui Fœtorem* deduximus in superioribus à *Sanguine ad Uteri Nutritionem eò transmisso*, *ibidemque ex parte saltem ita corrupto*, *ut abeat in humorem fœdæ Pituitæ haud absimilem*, *ac Mensium alborum nomine notum*; qui continuè ferè effluens, imprimis cessante fluxu menstruo, sentiatur molestus, ac eidem junctus fœtorem ipsi conciliet, cùm & alio tempore similiter sit fœtoris particeps.

Ab acido humore.

CCCCLXXVIII. Fœtorem autem illum deberi putavimus *Acido humori in Uteri substantiâ hærenti*, atque notatum sanguinem ad Uterum continuè accedentem per vitiosam effervescentiam cum insequente fœtore corrumpenti.

in Uteri Subst in tiâ hærente.

Ejus curatio.

CCCCLXXIX. Quocircà existimamus Curationem istius Fœtoris desiderare, ut 1. Acidus ille in Utero humor corrigatur, aut inde saltem tollatur. 2. Sanguis universus contra corruptionem istam muniatur. 3. Idem sanguis jam corruptus, quantum licet, corrigatur ac emendetur.

CCCCLXXX. Quoniam verò arbitrati sumus, hoc Malum, si non consequatur semper Fluorem album fœminarum, pendere tamen à causâ simili; quæ in antecessum de ipsius Curatione habemus dicenda, differemus tamdiu, donec proximè ad Fluoris albi Tractationem pervenerimus; atque interim uno verbo nunc monebimus, *Sanguinem universum contra futuram* in Utero ex Fluoris albi admistione corruptionem ac fœtorem, muniendum Aromaticis & Salibus Volatilibus, postquam Corruptio hæc habuit ortum ab Acido, quod medicamentis laudatis non tantùm emendatur, ac, ne ulterius in Corruptione suâ pergat, impeditur, sed insuper ita corrigitur, ut Fœminæ non rarò ex sterilibus fiant fertiles: sicut Experientia non semel me docuit.

Sanguis contra corruptionem & fœtorem quibus muniendus.

CCCCLXXXI. Hæc, inquam, serviunt præsertim sanguini muniendo, dum alia insuper conveniunt Fluori albo curando, de quibus, si Deus volet, agemus brevi.

Ægri & adstantes cont a fœtorem quibus muniendi.

CCCCLXXXII. Præter ista Interna, usurpari quoque possunt externa, quæ odore suo Aromatico tum ipsas Ægras, tum Adstantes contra fœtoris ejus noxas muniant; qualia sunt suffitus ex Mastiche, Styrace, Thure, Benzoino, Ladano, Garyophyllis, &c. Huc refero Cinnamomum, Garyophyllos, vel alia Aromata gratiora pulverata, & unà cum Aceto, vel Vino, Vinive Spiritu quandoque mista, & in vase vitrato prunis imposita, vaporemque suavissimum & Aromaticum promentia.

Sanguis mẽstruus Purulentus vel Saniosus unde.

CCCCLXXXIII. Ad *Sanguinem menstruum qualitate vitiatum* revocavimus quoque ipsum, quoties *Purulentus*, vel *Saniosus* effluit: Docuimusque, *Purulentum* prodire Sanguinem menstruum & *post Abscessum* in Utero, vicinisve admodùm partibus cum ipso communicantibus ruptum, & post *excoriationem*, *exulcerationemve* superficiariam ab humore Acri ac rodente in Utero, ejusve Collis factam: uti *Saniosum* & *à Pure diutiùs in Apostemate manente ampliùsque corrupto*, *& ab Humoribus aliis pravis Puri admistis*, atque ipsum in saniem mutantibus.

Ejus Curatio.

CCCCLXXXIV. *Curatio* proinde *Sanguinis Menstrui Purulenti* pendebit à Curatione *Vlceris* post Abscessum relicti, aut *Exulcerationis*, *Excoriationisve* ab humore Acri productæ.

Per suffumigia.

CCCCLXXXV. Hæc omnia verò quia ex *universali* cujusvis *Inflammationis* Curatione peti possunt, eò remittimus Lectorem, si priùs monuerimus Conducere hîc etiam *Suffumigia* ex Ladano, Mastiche, Olibano, Succino, Bitumine, Lapide Gagate, & similibus, cùm ad partem affectam intimè ac citò penetrent, atque noxam ibi existentem potenter emendent. Longè *potentius* namque *operantur quævis* tum in *Fumum*, tum in *Halitum*, tum in *Vaporem ignis* ope

qua potenter operantur.

quod ostenditur exemplo cornu cervi,

ope redacta, quàm *concreta & consistentia.* Id non semel ostendimus exemplo *Cornu Cervi*, quod in substantiâ suâ vel rasurâ sumptum, vel in Aquâ etiam coctione diutinâ solutum, parùm efficaciæ habet, ubi autem *Ignis ope uritur*, *aut destillatur*, vires ejus elegantes ac potentes manifestantur.

Et similium.

CCCCLXXXVI. Idem verum esse testantur omnia *Suffitui servientia* medicamenta, quorum multa nullum, aut levem duntaxat per se spirant odorem; ubi autem accenduntur, aut prunis imponuntur, potentem ac multùm efficacem. Sic Succinum, Mastiche, Thus, &c. se habent.

Excoriationis & Exulcerationis curatio.

CCCCLXXXVII. *Excoriatio, Exulceratioque* ab Humore Acri pendens *Curabitur*, postquam *Humor peccans* fuerit *correctus*, *aut alio deductus*, *blandis exsiccantibus* imprimis *suffiendo* usurpatis, & modò memoratis.

CCCCLXXXVIII. *Humor peccans corrigetur* medicamentis sæpiùs laudatis, acresque humores temperantibus.

CCCCLXXXIX. *Aliò deducetur Peccans Humor* tum per *Evacuantia Universalia*, Sudorifera, Diuretica, Purgantiave; tum per *Evacuantia particularia, Fonticulos*, in Cruribus præsertim hic applicatos: quorum ope multa sæpè mala curantur felicissimè.

Sanguis Menstruus in Pituitam corruptus.

CCCCXC. Docuimus adhùc, *Vitiosum prodire Sanguinem Menstruum*, quando *in sui generis Pituitam corruptus* effluit: qualem in *fluore albo* dicto reperiri arbitramur: adeò ut, quæ de ipso dici possent, meritò eò remittantur & tamdiu differantur: postquam uno verbo monuerimus, tunc non universum Sanguinem menstruum esse talem, ast ipsi admisceri eum, à quo inquinetur, atque vitiosus fiat.

Sanguis per alias, præter Uteri collum, vias effluens.

CCCCXCI. Septimam Menstrui Fluxûs læsi speciem diximus esse, quando is per *alias, præter Uteri Collum, vias effluit Sanguis*, per *Os* nempe (aut è faucibus, aut è ventriculo) *Nares, Oculos, Aures, Vesicam Urinariam, Alvum*, *ipsamque* subinde *Cutim, ejusque poros*: quod anno superiore in Nosocomio publico factum vidimus in Capite inter capillos: unde magnus contingebat fœtor.

Ejus causa duplex.

CCCCXCII. *Hujus fluxûs vitiosi Causa duplex consideranda, eruendaque. Prima*, *propter quam non effluat per Uterum*, viâ nempe ordinariâ & naturali, *altera*, *propter quam nunc per hanc, nunc per aliam potius effluat viam.*

Quando non effluit per Uterum.

CCCCXCIII. *Non effluit per Uterum*, ut rectà pergam ad nostrum propositum, Sanguis menstruus in tali casu, non sui culpâ, (postquam per aliam viam effluit) sed *Uteri vitio.*

Ob Uteri vitia.

CCCCXCIV. Vitia Uteri superiùs in suppresso Fluxu menstruo exposita hîc habebunt locum, ac imprimis *Obstructio Vasorum Uteri à Pituitâ crassâ, lentâ, & viscosâ*, & quidem propter *Frigus externum instantibus, ac præsertim fluentibus mensibus in Uterum admissum*, atque *Pituitam cum Sanguine fluentem coagulans, ipsiusque Uteri substantiam plus minus afficiens & condensans.*

Unde alio pellitur, & quomodò.

CCCCXCV. Impeditâ proinde naturali hâc mensibus viâ, quoties sanguis non tantùm redundans producitur in corpore, ast tempore conveniente naturalem exitum quærens, ipsum non invenit, nec circa Uterum diu subsistit, verùm in massam reliquam revertitur & cum eâdem circulatur, quin ubique circa Vasorum orificia extrema, & in corporis superficie appellens, ipsaque vasa distendens, quà priùs data porta, ruit effluitque.

Per vasa tenuiora, tenerioraque,

CCCCXCVI. Effluit autem per Vasa tenuiora, tenerioraque, utpote ipsius distentioni faciliùs cedentia, exitumque ipsi permittentia; unde videas fœminas hæmorrhagiæ narium subjectas per nares fluxum Menstruum patientes, & sic porrò.

Causa, quare nunc per hanc nunc per illam partem effluat, latet.

CCCCXCVII. In quo autem consistat illa *Dispositio peculiaris*, *propter quam per poros Cutis nunc in capite*, nunc in latere, nunc alibi erumpat menstruus Sanguis, fateor me non satis assequi, multò minùs aliis explicare aut persuadere posse.

Curatio.

CCCCXCVIII. Non patitur tamen hactenus magnum detrimentum ægra, postquam sufficit ad ejus Curationem, Vias Ordinarias per uterum aperiri Medicorum arte, quoniam tunc spontè in totum restituuntur.

Per Apertionem viarum ordinariarum. Quibus Et quo

CCCCXCIX. Aperientur autem Viæ istæ; ut paucis hoc repetam, *Fomentis*, *Linimentisque Aromaticis*, infimæ ventris regioni applicatis, ac imprimis aliquot ante fluxurorum menstruorum tempus: quò spectant, cæterisque omnibus palmam præripiunt *Salia Volatilia odorem potentem spontè exhalantia*, *& oblongi colli vasis infusa*, *Uterique Orificio applicata*, quorum ope tum felicissimè, tum facillimè solvitur Uteri Obstructio.

Pituita multa, si eâ scateat Sanguis, incidenda & minuenda. In omni gravi affectu universi corporis constitutio consideranda.

D. Quòd si Sanguis universus multâ scateat Pituitâ lentâ, opus est, ut illa prætereà incidatur, minuaturque medicamentis non semel à nobis propositis, & laudatis.

DI. Semper namque in cujusvis Affectûs, ac præsertim gravis curatione, Universi corporis tàm Continentis, quàm Contenti constitutio examinanda, expendendaque; quò, si aliquid offendatur, quod curandum affectum foveat, ei quoque afferatur medicina, sicque faciliùs desiderata Cura obtineatur & citiùs absolvatur.

DII. Atque sic huic de Menstruorum fluxu modis variis læso tractatationi finem imponimus, postquam ea, quæ impræsentiarum de ipso occurrerunt proponenda, absolvimus: proximè de Fluore albo dicturi.

CAPUT IV.

De Fluore Muliebri albo.

Fluor albus quibus temporibus Fœminis accidat.

I. NOn tantùm & *secundùm naturam*, & *singulis mensibus*, *quamdiu generationi aptæ sunt, redundans produci ac per uterum evacuari solet Fœminis sanguis, menstruus* ideò dictus; verùm iisdem tum *præter naturam*, tum ferè *continuè*: tum aliquando *priùs*, tum etiam *dum*, tum sæpè *post*, *quàm generationi aptæ sunt, per Uterum effluit Humor Pituitosus, Muliebris Fluor*, quàm *Alba Menstrua* meliùs dictus.

Est præternaturalis.

II. Hunc Fluorem dico fœminis accidere *præter naturam*, cùm sanis; adeòque secundùm naturam is nullis eveniat, quin semper cum aliquâ ipsarum *molestiâ* idem observetur conjunctus, eâque nunc majore, nunc minore; concurrentibus ferè tum *virium dejectione atque lassitudine spontaneâ*, tum aliquando *Cachexiâ*, &

Doloribus in Regione Lumbari, atque *Viis per quas* fluit *Humor* vitiosus & tunc simul Acer.

Si sit gravissimus Steriles sunt fœminæ.

III. Ubi Fluor hic gravissimus existit, *Steriles* quoque sunt Fœminæ.

Continuè fere urgere.

IV. Addidi, hunc fluorem non menstruatim, certisve temporibus, sed *continuè ferè* urgere ac vexare Mulieres: quamvis *copiosior* plerumque contingat *instante Fluxu Sanguinis menstruo*; cujus eventûs ratio patebit facile, ubi ejus ortus fuerit demonstratus.

Non tantum Puberibus, sed etiam ante pubertatem, &c. accidere.

V. Observandum quoque, Fluorem hunc album non tantùm Puberibus & quamdiu ad generationem aptæ sunt, Fœminis accidere, ast etiam ante puberratem, atque postquam desierunt generationi esse aptæ.

Etiam gravidis.

VI. Sed ne *gravidis* quidem parcit hic Fluor, verùm quasdam tunc *magis* solet infestare, sicut aliàs *minùs*; quinimo quædam fœminæ toto gestationis uteri tempore immunes sunt ab hoc fluxo, quæ tum priùs, tum posteà eodem urgentur, vexanturque maximè. Contrà reperiuntur aliæ, quibus idem Fluor, quamdiu gravidæ sunt, existit molestior.

Frequentius circa tempus instantium primùm menstruorum incipere. Et in omni statu fœminis accidere.

VII. Evenit autem, incipitve idem Fluor frequentiùs circa tempus instantium primùm fœminis menstruorum; atque ad ætatem satis decrepitam in multis perseverare solet: adeò ut nulla ætas, nisi prima, immunis observetur ab ipso, nullus fœminarum status easdem ab ipso liberet, postquam & *Virgines*, & *Uxores*, & *Viduæ*; & *juvenculæ*, & *consistentes*, & *senescentes*; & *fertiles*, & *steriles* ipsum patiuntur satis sæpè molestum.

Per Uterum tantum effluere.

VIII. *Per Uterum tantùm* effluit Fluor fœminarum albus, nunquam per viam aliam, quod evenire tamen Sanguini menstruo docuimus cap. præced. Unde vel maximè patere puto, materiam hujus albi Fluoris non esse Sanguinem menstruum, sed alium, vel aliud quid, quod examinabimus posteà.

Materiã ejus non esse Sanguinem menstruum.

Humorẽ esse pituitosum.

IX. Si quis Humorem ipsum, qui tunc effluit, consideraverit, observabit eum plerumque quidem *Pituitosum*, satisque crassum ac viscosum existere, rariùs verò *serosum Aqueumve*, ac tenuem.

Esse admodum varium.

X. Idem subinde *copiosior*, subinde *parcior* effluit; subinde *Acris & mordax*; subinde *blandus*, ac minimè Acer; sæpiùs *plus* vel *minus graveolens*, rarissimè *omnis fœtoris expers*: utplurimùm *albicans*: vel *flavescens*, rariùs *virescens*, aut *nigricans*; & rarissimè *Saniosus*, vel *Purulentus*.

Aliquãdo absque incommodo esse: Aliquãdo malis comitatum. Et quibus.

XI Idem Fluor aliquando *absque ullo incommodo*, saltem valdè *notabili*, fœminas vexat longo tempore, quamdiu sc. & paucus existit, & omnis fœtoris, Acrimoniæque expers: sæpiùs tamen iisdem *plurima producit mala* superiùs jam memorata, *Universalem Languorem*, viriumque omnium *dejectionem*, *spontaneamque Lassitudinem*, *Dolores varios, Cachexiam*, ipsamque subinde *sterilitatem*; quando sc. & copiosus, & modis variis fœdus existit, acrisque.

Causa ej⁹ primaria in Utero: secundaria in Humoribus.

XII. Hujus *Fluoris Causam Primariam* semper *in Utero* quærendam inveniendamque arbitror; *secundariam* & ipsum augentem in *Sanguine*, aliisve *Humoribus vitiosis* Sanguini confusis, & unà cum Ipso ad Uterum tendentibus.

XIII. Causam, inquam, hujus primariam, perpetuamque in Utero ipso quærendam existimo: quoniam citra aliam noxam notabilem in reliquo corpore observabilem consistere potest aliquan diu: quod minimè fieret, si à vitio Sanguinis qualicunque penderet; cùm Tertium non detur, nec dari possit, à quo deduci queat.

Quænã ad uterũ tendant.

XIV. Quicquid enim ad Uterum tendit, aut Sanguis est, aut Spiritus Animalis, aut Semen.

Non esse à Spiritu Animali.

XV. A *Spiritu Animali* per se blando, partesque omnes recreante talis Fluor minimè potest aut debet deduci; cùm quoties aliqua noxa læsave functio ipsi est adscribenda, toties id accidit, quando majori copiâ delati ad musculos Spiritus, illos nimiùm contrahunt, & *Convulsionem* pariunt, aut inordinatè, confuséve accedentes, *Motum Convulsivum* excitant; quod minimè dici potest de hoc Fluore: adde quod illa mala Spiritibus Animalibus tribuenda, per intervalla certa, vel incerta recurrunt, hominesve citò necant; quod minimè locum habet in hoc Fluore.

Non à Semine.

XVI. A *Semine* Fluor albus mulieribus minimè potest deduci, cùm eveniat Fœminis *ante* & *post seminis productionem, excretionemque*; unde à semine haud deducendus.

XVII. Adde quòd *Seminis Profluvium* sive *Gonorrhœa* multùm differat ab hoc Fluore, cum quo subinde jungitur, adeóque pro eodem haberi nequit.

Non à Sanguine.

XVIII. Denique *Sanguini* adscribi non debet, potestve, quoniam Fluor hic observatur subinde in Fœminis, quarum *Sanguis est laudabilis*, sanitasque reliqua integra: Quod minimè fieret, si vitiata esset Sanguinis massa, unde dubio procul plures quoque vitiarentur Functiones.

XIX. Postquam igitur Utero, tanquam Causæ primariæ adscribendus est Fluor iste albus, quæritur meritò, *Quale vitium sit Uteri*, à quo pendeat illud malum; *quænam* præterea sit *materia*, ex quâ generatur hic per Uterum ac præter naturam effluens Humor?

Fluoris albi Materia.

XX. Commodiùs decidetur Quæstio prior, ubi constiterit de posteriore, de *Materiâ* nempe, ex quâ ortum suum habet Humor Fluorem Mulierum album constituens.

Sanguis.

XXI. Ostendimus autem supra *triplicem Humorem*, *Liquoremque* ad Uterum deferri, *Sanguinem, Spiritus Animales*, atque *Semen*; docuimusque, *Muliebrem fluorem* nec à *Spiritibus Animalibus*, nec à *Semine posse* deduci; unde patet, ipsum necessariò petendum a *Sanguine continuè ad Uterum pergente*.

XXII. Quæri autem posset iterum, An hic Fluor Muliebris *ex universo sanguine* modo singulari corrupto, an verò ex *aliquâ ejus parte* à reliquo sanguine secretâ & corruptâ proficiscatur?

Et quidem Universus.

XXIII. Censeo autem ipsum omnino adscribendum *massæ Sanguinis Universæ* modo peculiari corruptæ, non item alicui parti à reliquis secretæ ac elabenti.

Unde fluor nunc sit viscosior, nunc tenuior.

XXIV. Quamvis namque non negem, in quibusdam observari hunc *fluorem viscosiorem*, adeóque magis *Pituitosum*, in aliis *fluidiorem ac tenuiorem*, adeóque magis *Serosum*; id tamen fieri, facilè colligent ac concludent omnes operi attenti, quatenus vel *Sanguis Universus* existit in talibus *Pituitosior*, vel *Serosior*, vel *ita corrumpitur idem*, ut abeat nunc in *substantiam viscosiorem*, nunc in *fluidiorem*: adeò ut illa *viscositas* major vel minor, debeatur aliquando ipsi *Sanguini corrumpendo*, aliquando *Vitio in Utero existenti, sanguinemque corrupturo*.

XXV.

stenti, sanguinemque corrupturo.

XXV. Dixi hoc facilè deducturum, ac conclusurum, qui ad omnia erit attentus, hoc est, qui observabit accuratè *laborantium fœminarum constitutionem*, tum *ante* quàm Fluore albo afficerentur, tum *post* quàm eodem sunt affectæ.

Ubi sanguis est, laudabilis fluoris diversitas causæ corrumpenti adscribenda.

XXVI. Si namque Corporis Universi constitutio fuerit satis laudabilis, nullum dubium est, sanguinem similiter existere laudabilem, ac proinde constitutionem Fluoris nominati variam ipsi sanguini tunc minimè adscribendam, sed *Causæ* ipsum *Corrumpenti, ac Efficienti dictæ.*

Ubi Corporis Constitutio est vitiosa, diversitas fluoris Sanguini adscribenda. Vitium Uteri quale.

XXVII. Quòd si contrà *Corporis Universi Constitutio existat vitiosa* priùs, quàm observetur ille Fluor albus fœminam infestare, sive Constitutio ista vitiosa corporis sequatur *Menses suppressos segniùsve aut parciùs prodeuntes*, sive illa *præcedat diu tempus mensium fluxurorum*, vel *comitetur Mensium fluxum*; quis dubitabit tunc ipsi *Sanguini* adscribere *Fluoris albi varietatem*, imprimis quando illa convenit cum *Cachexiæ urgentis varietate.*

XXVIII. Cùm proinde *Sanguis vitiosus non sit Causa primaria & adæquata Fluoris albi*, aliquando tamen *hujus vel illius Fluoris, aut viscosioris, aut serosioris*, verùm illius *Causa efficiens, Sanguinemque in Fluorem album corrumpens in Utero ipso quærenda veniat, inveniendaque*, jure merito quæritur, quomodò affectus sit Uterus; aut *quidnam præter naturam existere possit in Utero, à quo illa pendeat Corruptio Sanguinis in fluorem album?*

Fluor hic rarissimè circa initia acris.

XXIX. Hoc ut faciliùs, commodiùsque determinetur, observandum 1. *Fluorem album nunquam, vel rarissimè circa initia esse Acrem*, talem tamen utplurimùm fieri tandem.

Sanguis duplici modo in Humorẽ album mutatur. Ejus causa.

XXX. Observandum 2. Sanguinem tum *naturaliter* mutari in *Humorem album*, quando convertitur in *Lac*, tum *præter naturam*, quando corrumpitur in *Pus*.

XXXI. Utramque autem Mutationem hanc docuimus aliàs deberi *Acido*, vel in *Mammarum Glandulis præparato* & ibidem Sanguini allabenti admixto, vel in *Sanguine existenti*, atque propter *Sanguinis* extra vasa sua *effusi moram & quietem, Spirituumque Volatilium* in auras tunc abeuntium *jacturam*, se magis magisque *manifestanti*, viresque suas *exerenti*, *cæterasque Sanguinis partes*, sicut dictum, *in pus album sensim convertenti.*

Fluorem album multùm differre.

XXXII. Quemadmodum verò sanguis mutatur secundùm naturam in fœminarum Utero gerentium mammis, & quidem postremis gestationis mensibus in Lac, idemque Sanguis extra vasa sua effusus, collectusque, quin idem ad Partes Ulceratas delatus præter naturam corrumpitur in Pus; ita *idem mutari potest*, cùm reverà mutetur, *in Uteri Vasis Cavernosis & quidem itidem præter naturam in Humorem album quidem, multùm tamen tum à Pure*, tum præsertim à *Lacte differentem*, adeòque *singularem*, Fluoris albi nomine notum, quoniam fœminis solet idem spontè effluere.

A Lacte

XXXIII. Differt hic Fluor albus plurimùm à Lacte, quoniam *perfectionem novam obtinet Sanguis, quando in Lac mutatur*; *à quâ perfectione suâ desciscit Sanguis, quoties in album abit fluorem.*

A Pure.

XXXIV. *Differt* idem *Fluor* fœminarum albus multùm *à Pure*, quia hoc ex sanguine puro ritè confectum magis albescit ac æquale existit, quàm *Fluor muliebris ad Pituitæ colorem, consistentiamque & naturam magis accedens.*

Sensim Acrimoniam acquirere.

XXXV. Quemadmodum verò Pus diutiùs in Abscessu retentum paulatim Acrius evadit, ita *fluor fœminarum albus sensim Acrimoniam*, & quandoque *tantam, quæ partes per quas fluit, exulcerare*, saltem *excoriare* potest, acquirere solet.

Quæ in aciditate consistit.

XXXVI. Hæc autem *Acrimonia ulcerosa*, hoc est, partes affectas in ulcus rodens, sola evincit, *se in Aciditate consistere*; postquam, sicut non semel pluribus aliàs evicimus exemplis, experimentisque manifestissimis, *Salis lixivi Acrimonia cum nigredine morticinâ corrumpit partes* à se affectas, & *Acida exedit*, consumitque partes, *in quas vim suam exerit* noxiam, mutatque *in substantiam albicantem.*

Hujus corruptionis causa.

XXXVII. Cùm proinde hactenus *duplex* tantùm innotuerit nobis & aliis *Acrimonia*, quæ *in Corpore humano habere possit locum*, & *Corruptio Sanguinis ad* Uterum accedentis & in Fluorem album mutati non tantùm nequeat deduci à lixivi Salis Acrimoniâ, sed commodissimè possit ab Acrimoniâ Acidâ; meritò huic corruptionem adscribimus quæsitam.

Causæ fluoris Antecedens Mœror gravis.

XXXVIII. Huic autem nostræ Opinioni præter jam dicta non parùm favent *Causæ* hujus Fluoris albi *antecedentes* ac *forinsecus advenientes*, nam potissima frequentissimaque hujus *Fluoris albi Causa prima* est *Animi Mœror gravis & diu protractus*, *Acidi noxii*, & imprimis *Austeri productor* assiduus.

Terror inopinatus.

XXXIX. Fluorem fœminarum album producit etiam & auget non raró *Terror inopinatus & grandis*; Acidi & Austeri Causa certissima & potentissima.

Frigus, ejusque causa.

XL. Non parùm ad Fluoris albi generationem facit *Aëris, vel Aquæ forinsecùs ad Uterum quovis modo penetrantis frigus*, *comitisve frigoris Causa*; unde *Acidum* ubivis augeri in nobis, tum alia plura, tum imprimis *Gravedo* evincunt abundè.

Acidorum abusus.

XLI. Fluorem album si non producit, *fovet* saltem *augetque* manifestè *Acidorum abusus*, tàm frequens in fœminis Belgicis, unde non mirum, si forsan in Belgio, quàm alibi, frequentior sit quoque Fluor ille albus.

Fluxus mẽstruus segnis, vel parcior, vel suppressus.

XLII. Causis prædictis annumerari quoque potest *Fluxus menstruus tàm segniùs accedens*, quàm *parciùs prodiens*, aut *planè suppressus*; subsistens namque in cavernosis Uteri vasis *Sanguis plus minus corrumpitur*, *noxamque suam Utero communicat*, & ita quidem, ut *in eodem hærens*, atque *sedem figens Sanguinem postmodùm accedentem similiter corrumpat*, & in *Humorem albicantem ac Pituitæ similem convertat*; hoc est, Fluorem album producat.

Uteri substantia qualis.

XLIII. Quemadmodum autem in antecedentibus notavimus, ita nunc repetimus, *Uteri substantiam proximè accedere ad naturam glandularum*, ideóque *maximè susceptibilem esse Acidi*, quod præter naturam *in Corpore muliebri* quâvis de causâ *redundans*, & quaquaversùm delatum, *sistetur faciliùs & abundantiùs, & arctiùs in Utero, ibidemque modo suo vitiabit & corrumpet necessariò Sanguinem ad ipsum delatum*, sicut cum fœminarum malo evincit Experientia nimis frequens.

A quibus afficiantur primariò glandulæ secundariò Uterus & Mammæ

XLIV. Sicut verò à *Causis Non-naturalibus vel fortuitis*, *Acidum* in corpore nostro vel *producentibus*, vel *augentibus*, vel *foventibus afficiuntur primariò Glandulæ*, & imprimis *Pancreaticæ*, ita *ab iisdem afficiuntur secundariò in Fœminis* tum frequentiùs *Uterus*, tum aliquando etiam *Mammæ*.

A causis recensitis non primariò affici Uterum.

XLV. Quamvis proinde putemus, à Caussis notatis deducendam Fluoris albi generationem, non putamus tamen *immediatè ac primariò malè affici ab ipsis Uterum*, (nisi forsan *à Frigore, ejusve Causâ immediatè ad Ipsum penetrante*) sed *secundariò* tantum ac *mediatè*, atque postquam priùs malè affectæ fuerunt ab ipsis Glandulæ Pancreaticæ.

Aliquando Uterum immediatè à frigore externo affici.

XLVI. Notandum porrò, ad Fluoris albi productionem *affici* aliquando etiam *Uterum* immediatè *à frigore externo*, tum in puberibus Fluxum menstruum sistente, aut saltem minuente, tum nondum puberibus, nec proinde Fluxum dictum adhuc passis *Uterum* ipsum ita *vitiante*, ut *faciliùs copiosiùsque*, quàm decebat, *secedat sistaturque* in ipso *Pars sanguinis Acidior*, quæ ibidem *Fermenti pravi naturam induens sanguinem ad Uteri nutritionem continuè allabantem paulatim, posteà corrumpat*, & *in Humorem Pituitæ similem mutet*, qui nutriendo Utero inutilis effluat plerumque, notatumque *Fluorem Album* producat.

Ac tum albo fluore laborare fœminas vel faciliùs, vel graviùs.

XLVII. Quoties igitur à *Causâ externâ simul afficitur immediatè Uterus*, ita ut inde ad Fluorem album producendum simul disponatur, toties tum *faciliùs*, tum *citiùs*, tum *graviùs laborant* fœminæ isto *Fluore*.

Quando uterus nõ immediatè est affectus, tum vel segniùs vel leviùs affici mulieres.

XLVIII. Quoties contrà, *nullo concurrente immediato Uteri Affectu*, secundariò duntaxat & post affectas demùm & tantùm Pancreatis, aliarumque Partium Glandulas vitiatur tandem ipse quoque Uterus, ita ut hinc Fluor consequatur albus, toties idem tum *segniùs*, tum *leviùs* solet *afficere* mulieres.

Hujus diversitatis ratio.

XLIX. Hujus autem diversitatis ratio est manifesta, postquam, ubi Causæ plures concurrunt, eundem effectum producentes, ibi effectus necessariò & faciliùs, & citiùs, & potentiùs obtinetur; ubi contrà Causæ illæ pauciores existunt, ibi necessariò expectandus Effectus idem tum *difficiliùs*, tum *segniùs*, tum *imbecilliùs* secuturus.

Uterum in fluore albo debere esse vitiatum.

L. Sive igitur tantùm *mediatè* aut *immediatè* afficiatur *Uterus* ad Fluorem album producendum, sive afficiatur idem tum *mediatè* tum *immediatè*, *affici* tamen *debet ipsus semper ad notati Fluoris productionem ita, ut idcircò corrumpatur in Ipso Sanguis in Humorem Pituitæ similem*, qui pro vitii Uterini varietate *variet non parùm*, *tàm coloris*, *quàm odoris & acrimoniæ*, *copiæque ratione* quamvis non negem, posse illum *Humorem variare* quoque *ratione Sanguinis varii*, *aliorumque Affectuum corpori obvenientium*.

Unde fluor varius.

LI. Quemadmodum enim *Fermentum illud Uterinum & quidem Acidum* prout magis vel minùs existit *Austerum*, vel *Acre*, vel *alio modo vario vitiosum*, *ita diversimodè corrumpet Sanguinem* ad Uterum accedentem; sic etiam *Sanguis* propter *alios Affectus* in corpore existentes aut præcedentes *variis modis affectus* in *Humorem diversum corrumpetur ab eodem Fermento*: adeò ut *diversitas Humoris in Fluore albo* effluentis *pendeat* nunc à *diversitate Fermenti corrumpentis*, nunc à *diversitate Sanguinis corrumpendi*, nunc *ab utroque*.

Cujus causæ notandæ ut curatio sit rationalis, & dogmatica: Quomodo illa instituatur.

LII. Hæc autem omnia vel idcircò sunt notanda & observanda diligenter, quoniam plurimùm faciunt ad *Curationem facilem ac felicem* instituendam, quæ iisdem neglectis non sequetur facilis, aut felix, multò minùs *rationalis & dogmatica*.

LIII. *Dogmatica* nempe, *Rationalisque* duntaxat instituitur *Affectûs cujusvis Curatio*, quando ipsius *Symptomatibus comitibus* omnibus ritè observatis, & *Causis non-naturalibus*, *fortuitisque* notis notatis, *ratiocinatione catenatâ*, ideóque *solidâ*, totius *Affectûs generatio*, *generationisque modus* investigatur ac eruitur, ita ut *ratiocinatione continuatâ inveniatur & concludatur* quoque ratio & *methodus vera* citò, tutò, & jucundè curandi Affectum curandum.

Ab eâ qui desciscunt, fieri vel temerarios Empiricos vel infelices Methodicos.

LIV. A *quâ methodo ab Experientiâ, & Observatione accuratâ initium faciente*, atque *per ratiocinationem catenatam continuè pergente*, quin *ubique laudatam Experientiam in auxilium vocante* quotquot desciscunt: aut *temerarii fiunt Empirici*, aut *incerti ac infelices Methodici*.

Empirici quid faciant.

LV. *Empirici* namque *ad solam Experientiam attendentes*, ritu pecorum eunt, quà itum est, non semper, quà eundem erat.

LVI. Dico *Empiricos ire*, *quà itum est*, *non semper*, *quà erat eundum. Imitantur* namque *facta priora*, nec eorundem aut *examinant*, aut *intelligunt*, *capiuntve rationes*; idcircò *falluntur sæpenumerò*, negligentes scilicet, aut non satis observantes, tum pro *Affectuum Causis diversis*, tum pro *Affectorum Constitutione diversâ*, tum pro *concurrentium aliquando Affectuum diversitate variandam esse Curationem*, si desideretur felix & laudabilis.

Eorum cura felix fortunæ adscribenda.

LVII. Quoties namque *Curam felicem instituunt Empirici*, ea ipsorum *Industriæ* aut *Peritiæ non est adscribenda*, sed *Fortunæ & Casui*, hoc est, *Affectui cùm ipsorum Observatis consentienti*; postquam ipsi absque discrimine utuntur promiscuè iisdem medicamentis in maribus & fœminis, in sterilibus & fertilibus, in gravidis & non gravidis, in senibus & adolescentibus, in debilibus & robustis, *n. c. priùs illum errorem deserunt*, *quàm cum ægrorum suorum noxâ eundem notarunt*, atque sic per experientiam *meliùs edocti sunt*.

Methodici quid faciant.

LVIII. *Methodici* contra *Ingenii sui volubilitate & subtilitate*, si quâ valent, (nam multi se ipsâ valere putant tantùm & falluntur) *superbientes ac insanientes*, ubique *Chimæris adhærent*, nec nisi *casu & rarissimè Medicinam faciunt ægris suis utilem*.

Pejores Empiricis.

LIX. Profectò interest omnes hæc nosse, ac imprimis à *Methodicorum* erroribus sibi exactè cavere, sunt enim *Empiricorum erroribus longè nocentiores Methodicorum errores*, *ob rationes mox addendas*.

Rarissimè utilem praxin exercent.

LX. Casu autem & rarissimè Methodicos utilem ægris praxin exercere, quotidiana testatur Experientia: quod faciliùs agnoscent omnes, postquam Methodicos suis depinxero coloribus.

Quinam sint Methodici.

LXI. Sunt autem *Methodici* omnes illi *Medici*, qui non tantùm *de scientiâ Medicâ* (quæ nec est, nec esse potest) *gloriantur perpetuò*, sed *de Affectibus quibusvis*, etiam *abstrusissimis garriunt tàm importunè*, *quàm imperitè*; unde vix unquam solliciti sunt de *Causis veris* ex Affe-

ctuum

ctuum ipsorum observatione attentâ *eruendis*, *aut medicamentis utilibus anxiè inveniendis*; postquam *finxerunt sibi Medicinam modis omnibus absolutam*, adeoque *scientificam*, hoc est, *Chimæricam*, *secundùm quam omnium Affectuum & fictorum, & verorum Causas omnes habent perspectas, aequè, ac Remedia ipsis optima.*

Quare tandem derideantur.

LXII. Quòd si promissis ipsorum, quibus præ aliis omnibus sunt ditissimi nostri Methodici, non respondeat eventus, mille rationes verosimiles in promptu habent, quas proferunt audacter, quibusque culpam suam devolvunt vel in ipsos ægros, vel in quosvis alios, adstantes, Pharmacopoeos, &c. persuadentque Credulis Methodum suam certissimam esse ac omni exceptione majorem, donec contrarium sæpissimè per funestum eventum probante ac evincente Experientiâ, *rideant suffenos Methodicos etiam plebeii, deserantque ipsos, fugiantve Ægri prudentiores*, atque sanitatis suæ Curatores soliciti.

Methodicorum curatio incerta & infelix.

LXIII. Cùm proinde non tàm veritatem ipsam quærant Methodici, quam ut videantur ipsam possidere, non mirum, si utplurimùm fallantur, & 1. in *Affectibus ipsis dignoscendis*, *ac ex æquo describendis*, & 2. in *Affectuum Causis veris eruendis*, & 3. in *Curatione ipsis adæquatâ inveniendâ, instituendaque.* Quam proinde secundùm fundamenta sua & Dogmata, quorum pleraque ficta sunt, ideoque falsa, nunquam possunt habere aut felicem, aut certam, sed incertam, ideoque utplurimùm infelicem, atque ipsorum principiis falsis, & chimæricis consentaneam, consentientemque.

Eorum errores nocentiores Empiricorū.

LXIV. Non malè igitur dixi, *Methodicorum errores nocentiores esse erroribus Empiricorum*, postquam hi experientiâ, qui unicè attendunt, expectationi suæ contrariâ edocti, agnoscunt errata sua, eademque cupiunt correcta, emendataque; dum Methodici falsâ suâ & inani, utpote fictâ scientiâ turgidi nullum non movent lapidem, ne videantur ignorare, quæ alios saltem cupiunt credere, sibi esse plus quàm perspecta: tantùm potest ac nocet vana omniscientiæ persuasio Methodicorum.

Utrisque præstare Dogmaticos.

LXV. Utrisque autem præstant *Dogmatici*, quoniam utrorumque vitant errores, assumuntque, quicquid boni habent utrique, *utentes* ubique *ratione*, non tamen fictâ & inani, sed *solidâ & à rebus ipsis experientia notis desumptâ*, ideoque *attendentes simul ad experientiam, sine quâ notant Methodicos tam sæpè errare*; tàm graviter, tàm turpiter, tàm ægris noxiè.

Diversitatis in fluore albo causæ investigandæ.

LXVI. Sed ut ad propositum nostrum, à quo digressi sumus, revertamus, quoniam constat per Experientiam quotidianam, *non parum differre Fluorem album quoad Colorem, Odorem*, ac imprimis *Acrimoniam & Copiam*, ut felix ejus instituatur Curatio, *diversitatis ejus rationes & Causæ accuratiùs* investigandæ sunt, ac eruendæ, imò quantum fieri potest, accuratissimè.

In quibus quærendæ.

LXVII. Quapropter docuimus quoque, *Causas illas quærendas, inveniendasque* subinde in *Fermento Uteri vitioso diverso*, & magis vel minus *Austero*, *vel Acri*, *aliterve Affecto*, subinde in *Sanguine ad Uterū accedente*, ac propter *Affectus alios præcedentes, comitesve multum sæpè diverso*, adeoq; *magis aut minus viscoso & pituitoso*, *vel Salso & seroso*, vel quovis modo alio malè affecto.

Esse primario in fermento in Utero existente, secundariò in Sanguine.

LXVIII. A *Fermento* igitur, hoc est, *Humore præter naturam in Utero existente ac hærente, Aciditatisque vitiosæ, vitiantisque* consorte, tanquam *Causâ primariâ*, deducimus *Fluorem fœminarum album*, & *secundariò ab ipso Sanguine ad Uterum delato, multifarioque.*

Hujus Affectus curatio.

LXIX. His autem ita præmissis, proximum est, ut ad hujus Affectûs tàm sæpè tam gravis *Curationem* nos accingamus.

Primaria in fermenti biliosi emendatione.

LXX. Cùm proinde *Fluoris albi Causa primaria, perpetuaque* sit *Fermentum noxium*, *Acidumque in Utero hærens*, accedentemque ad ipsum Sanguinem corrumpens, *Cura* hujus Fluxûs *primaria* consistet in *Fermenti hujus vitiosi correctione ac emendatione.*

Secundaria in Sanguinis universi correctione.

LXXI. Cùm ejusdem *Fluoris albi causa secundaria, non tamen perpetua sit Sanguis quovis modo vitiosus* ad Uterum delatus, dictumque Fluorem in circumstantiis variis varians, Fluxûs ejusdem *Cura secundaria* consistet in *Sanguinis universi restitutione ac correctione prudenti.*

Et tandē Causarū Antecedentium, in earum ablatione

LXXII. Cùm denique à *Causis variis* pendeat, Productaque sit Causa proxima tum primaria, tum secundaria Fluoris albi; haud instituetur ejus *Cura felix*, *ac certa*, nisi *tollantur*, *caveanturque*, *aut corrigantur Causæ Antecedentes singulæ* in superioribus enumeratæ, *Animi mœror aut terror gravis*, *Acidorum Abusus* frequens, *Frigus Aëris*, *vel Aqua* tum *Corpus universum*, tum in specie *Uterum saltem* afficiens, ac denique *Fluxus menstruus, segniùs parcius, aut minimè prodiens.*

Atque adeò tribus his absolvetur.

LXXIII. *Curatio* igitur Albi fœminarum Fluoris *Dogmatica & Rationalis tribus* absolvetur nominatis *Fermenti, Sanguinis, & Causarum Antecedentium Correctionibus* artificiosis.

1. Causæ Antecedentes vitādæ, & corrigendæ.

LXXIV. Ut singulas ordine proponamus, danda imprimis opera, ut 1. *Causæ antecedentes* qualescunque *vitentur*, aut, si vitari nequeant, (neque in cujusvis potestate est omnia vitare sibi noxia) eædem, quantum fieri potest, *corrigantur*, *ipsarumque noxa emendetur*, & *Animus contra ipsas muniatur, roboreturque.*

Nempe Animi mœror.

LXXV. Ergò contra *Animi mœrorem* firmandus est Animus, ferendo patienter ac fortiter, quod mutare non licet; atque quoties licet, oppugnando superandoque Causas mœroris omnes.

Terror inopinatus.

LXXVI. *Terrorem inopinatum* quemadmodum *nemo vitare potest*, (est enim Contradictio in adjuncto, vitare rem inopinatò evenientem, postquam vitare est consultò se opponere rei futuræ, ac illi se subducere, tanquam prævisæ; quod autem inopinatò evenit, neutiquam prævisum fuit, nec proinde præcaveri, aut præveniri potuit:) ita nil impedit, Unumquemque ratione utentem *munire Animum suum contra inopinatum Terrorem*, atque priùs, quàm obveniat, cogitare seriò, quî debeat se in tali casu gerere, quò præveniatur, minuatur saltem noxa inde aliàs exentura, atque sic *Animum suum præparare ad Terrores inopinatos subinde occurrentes cordatiùs excipiendos*, *moxque iterum debellandos, superandosque.*

Acidorū Abusus.

LXXVII. *Ab Acidorum abusu* cavere sibi potest facilè quivis ratione utens, ac secundùm rationem Appetitum quemvis regens, quoties agnoscit noxam inde sibi contingere.

In quibus

LXXVIII. Miseri namque ac infelices sunt admo-

Hominis felicitas consistit. admodùm, quotquot nec rationi sanæ auscultant nec suo saltem sapere possunt periculo: *Felicitas* etenim Hominis *neutiquam consistit in boni cognitione, sed fruitione*: non fruitur autem bono, qui propter ipsum mox majore urgetur malo, & voluptatem tum levem, tum brevem, tum gravi, tum diuturno redimit dolore aut molestiâ.

Aëris Aquarumque frigus. LXXIX. *Aëris, Aquarumve frigus noxium* quotquot vitare non possunt; (sicut constat plures vitare non posse, famulas putà, & quotquot egestas vel alia urgens necessitas cogit se illis exponere) *contra ipsum* saltem tum *corpus universum*, tum præsertim *Vterum, partesque inferiores munire debent*, quoties ipsis per egestatem licet: frustrà siquidem jubentur vestimentis se contra frigus externum munire, quotquot illis destituuntur. Consilium tamen dandum à Medicis, quò monitæ sic Ægræ quærant vestimenta apud Opulentos, Charitate Christianâ erga se motos, movendosve.

LXXX. *Menstruus fluxus segniùs, parciùs, aut minimè prodiens quî* curari debeat, docuimus supra.

Fermentum corrigendũ. LXXXI. Postquam igitur Causis Fluoris albi Antecedentibus vitandis, tollendisve aut saltem corrigendis consilium salutare datum est à Medico, *Fermenti notati Correctionem mox aggredictur idem.*

LXXXII. Hoc *Fermentum* cùm in genere statuerimus *Acidum*, patet, *Indicationem* quoque *Generalem* esse *Acidi Correctionem.*

LXXXIII. De *Acidi* autem *Correctione* toties, & tàm multis egimus aliàs, ut omninò videatur superfluum hîc plura de ipso addere.

Pro Acidi varietate correctio varia. LXXXIV. Quoniam verò addidimus etiam, non Uniusmodi esse illud *Acidum*, sed aliquando *Austerum*, aliquando *Acre*, aut *aliis modis* paulatim distinctiùs tum cognoscendum, tum explicandum & nominandum, idcirco secundùm illud Acidum, varium, in comitibus Symptomatibus determinandum, *variandum* erit quoque illud *Acidi Correctorium.*

Quibus Acidũ austrũ, & quibus acre corrigatur. LXXXV. Ubi locum habere potest ac debet, quod jam monuimus in præcedentibus, *Salia volatilia puriora*, quale est Spiritus Salis Armoniaci, *præ aliis omnibus conducere in corrigendo Acido austero*; sicut eadem *Oleosa* & magis temperata in emendando *Acido Acriore.*

LXXXVI. Cæteras necdum satis observatas, distinctasque Acidi Multifarii species quoniam desideramus, de earundem quoque justâ emendatione nil solidi aut certi hactenus licet pronunciare.

Sanguis corruptus, tum alterandus, tum evacuandus. LXXXVII. *Sanguinem* autem ipsum *peculiari corruptione inquinatum*, atque nunc *Fluori albo ansam præbentem*, nunc eundem *graviorem facientem* quod attinet, ipsius *Curatio* ex arte procedit, si pro *Vitii & Cachexiæ varietate*, medicamenta usurpentur varia, tum *alterantia*, tum evacuantia.

Alterationem perficei duobus. LXXXVIII. In duobus namque consistunt ferè omnia, quæ *sanguini impuro emendando* conducunt, remedia; 1. in *Alteratione* tum *massæ totius*, tum *humorum cæterorum* Sanguinis *corruptionem producentium, foventium*, vel *augentium.*

LXXXIX. 2. in *Evacuatione*, sive *Diminutione* tum *totius massæ sanguineæ*, tum *humorum aliorum* Sanguinis massæ *confusorum*, *permistorumve.*

Sãguinis Vniversi correctio, qui perficiatur. XC. *Sanguinis universi* plus minùs, hoc vel illo modo corrupti *correctio & alteratio* per medicamenta assumpta perficitur felicissimè, quando haud simul ac semel, ast per intervalla brevia eadem minore usurpantur quantitate.

XCI. Sic enim paulatim contingit mutatio desiderata, & obtinetur absque difficultate aut periculo id, quod quæritur; omnis namque mutatio subita est periculosa.

Vt & Humorum in sanguine contentorum. XCII. Idem judicandum quoque de *humoribus* cæteris massam universam sanguinis paulatim corrumpentibus: qui omnes tum faciliùs, tum feliciùs *corriguntur* assumptione sæpiùs iteratâ medicamentorum ipsos alterantium.

XCIII. Humores autem hi, prout aut unus, aut plures simul peccare deprehenduntur, & quidem modis variis, ita nunc *composita* desiderant *medicamenta*, nunc *simplicibus* feliciùs corrigi possunt, ac debent: quandoque ex *contrariis* componenda sunt.

XCIV. Hæc autem vitia ex peculiari singulorum humorum tractatione petenda sunt: ut & eorundem remedia primaria, usuque longo comperta.

Diminutio massæ sanguineæ, & Humorũ quî fiat. XCV. *Evacuatio & Diminutio massæ sanguineæ* contingit commodissimè *apertâ* in brachio *venâ*: sicut reliquorum *humorum* diminutio tum per *vomitum*, tum per *alvum*, tum per *urinas* tum per *sudores*, tum per *salivationem.*

XCVI. Quamvis tutissima & blandissima humorum evacuatio fiat per alvum; opus est tamen, ut aliquando eadem contingat per vomitum: & præsertim Humoris Biliosi, ut & Pituitæ, & imprimis, quando per nauseam observantur sursum vergere.

Apud Practicos ex præjudicio tum commendari, tum carpi medicamenta. XCVII. Qualibus autem medicamentis absolvatur felicissimè humorum quorumvis evacuatio ac diminutio, fusè tractatur apud Practicos: ubi tamen monendi Tyrones, ne nimiùm adhæreant Scriptoribus ex præjudicio, tum in commendandis, tum in carpendis quibusvis medicamentis valdè occupatis, cùm satiùs esset à nullo laudari vel vituperari medicamenta sibi non satis nota.

Scammonium perperam culpari. XCVIII. Hoc non sine causâ gravi dico, postquam multa medicamenta culpantur & suspecta redduntur ex ignorantiâ & præjudicio; ita *Scammonium* perperàm culpatur ab imperitis, quales sunt Scriptorum plerique, tanquam periculosum ac nocentissimum, quamvis sit maximè tutum ac innoxium, licet potentissimum inter omnia Chologoga vulgò nota.

Chymica cur vulgò cõtemnantur. XCIX. Non mirum igitur, si vulgaria sint suspecta plerisque Auctoribus, contemni quoque ab ipsis *Chymica*, quippe quæ sicut *magis sunt vulgaribus efficacia*, ita *majori indigent attentione*, cùm aliàs erratum committatur facillimè in ipsorum tum *præparatione*, tum *usurpatione*: Umbram verò propriam metuunt plerique Scriptores Theoretici, adhærentque utplurimùm Auctoribus meticulosis, atque tutissima quæque pro periculosis ac noxiis habentibus.

Prudentiã & Generositate opus esse in usu medicamentorũ. C. *Prudentiâ* quidem opus est, ne quis *temerè* quibusvis utatur promiscuè, sed opus quoque *Generositate*, ne *timidè* negligantur medicamenta bona: de quorũ utilitate, aut noxâ nemo erit unquam

certus

certus, nisi qui manum admoverit operi, atque per experientiam multiplicem, cautamque de singulis fuerit benè informatus.

Prudentia Tyronis officium.

CI. Prudentis proinde Medici Tyronis erit attentè observare ea, quæ faciunt, quibusque utuntur Practici periti ac felices, eosdem tantisper imitari, donec paulatim notentur Medicamenta præcipua quibusvis Humoribus eorundemque vitiis variis corrigendis, evacuandisque convenientia: quibus tamdiu in curandis ægris utetur ac fruetur, donec liceat ulteriùs progredi, atque præstantiora adinvenire.

In Medicamentorum novorum investigatione prudentiâ opus esse. Et præcipuè Mineralium.

CII. In hâc verò *Medicamentorum novorum investigatione* prudentiâ opus est haud vulgari, imprimis, quando ex præparationis modo vario mutatio expectanda est in Medicamentorum viribus, sive serviant Humorum alterationi, sive eorundem evacuationi.

CIII. Inter omnia autem medicamenta, in quorum præparatione ac mutatione inde expectandâ opus est prudentiâ, meritò numerantur *Mineralia per se hominibus noxia*, qualia sunt *Arsenicum, Auripigmentum* & similia; quippe quæ, nisi correcta sint sufficienter, nocent nonnunquam gravissimè.

Eorum præparatio optima.

CIV. Illud autem notandum circa *Mineralium præparationem*, illam esse *optimam*, per quam ipsa figuntur, cùm soleant imprimis nocere, quamdiu existunt *volatilia*: quippe quorum noxa tunc citissimè ac potentissimè sese solet exerere, ac incautis damnum afferre.

Alteratio Massæ Sanguineæ quomodò instituenda.

CV. Atque hæc per digressionem utilem dicta sunto; *Alteratio* igitur *Sanguineæ massæ* Fluori fœminarum albo ansam præbentis, aut eundem foventis & augentis instituetur commodissimè primùm *medicamentis blandioribus*, quorum ope si non tantùm confirmetur Medicus in judicio suo de Sanguinis vitio vero, sed insuper observet, quid Ægræ vires ferre possint, quid ferre recusent, cordatius *perget ad potentiora & magis efficacia*; donec notet paulatim usurpatis remediis cedere Sanguinis cachexiam.

Copia quomodò minuatur.

CVI. Sed dum in Alterantium usu versatur, occupaturque Medicus, si deprehenderit, *copiâ* insuper *laborare Sanguinem*, per intervalla curabit eundem *apertâ vena minui* ac educi.

Et quidem partè.

CVII. Ubi notandum, satiùs esse, *parum, Sanguinis* educi repetitis vicibus; quàm simul ac semel multum ejusdem evacuari.

Ejus Ratio.

CVIII. Ratio ejus hæc est, quòd sæpiùs observentur *noxæ notabiles*, imò *ipsa mors supervenisse ægris ex copiosi Sanguinis emissione simul factâ, nunquàm ex eodem minore quantitate educto*, licet iteratis sanguinis missionibus eadem quantitas fuerit tandem extracta.

Humores Sanguinis vitium producentes, vel foventes corrigendi & evacuandi.

CIX. Dum in Massæ Sanguineæ Alteratione ac Correctione versatur Medicus, licet, imò decet *Humorum* quorumvis aut *Sanguinis* notatum *vitium producentium*, aut idem *foventium augentiumve vitium* itidem ac simul *corrigere*, aut ipsos *copiâ excedentes*, vel in *totum inemendabiles* subinde *evacuare ac minuere*.

Nec interim vena secanda.

CX. Cavendum interim, *ne assumpto Medicamento purgante, humorésque per alvum, aut vomitum evacuante, secetur vena*; sed expectanda priùs Evacuantis medicamenti operatio integra.

Sed post ejus se-ctionem licere uti Purgante. Et quare.

CXI. Licet tamen *evacuato per apertam venam pauco sanguine* quoties res desiderat, *exhibito modò Purgante, sursum aut deorsum humores quosvis* ad evacuationem aptos, præparatosve expellere.

CXII. Etenim assumpto Medicamento Purgante, universa Sanguinis massa non parùm turbatur, humoresque omnes in corpore existentes agitantur, atque ex parte saltem ad eandem massam propelluntur, & perturbationem notatam augent: unde non nisi cum magno sanitatis, & vitæ periculo vena secatur, sanguisque educitur.

Quamdiu post purgationem differenda venæ sectio.

CXIII. Unde opus est, ut ad minimum unâ nocte sibi relinquantur, atque ab evacuatione omnia turbante quiescant Humores omnes, priusquàm sectâ venâ educatur Sanguis; sed nonnunquam propter humorum conturbationem vehementiorem, atque diutiùs perseverantem, viresque adeò valdè prosternentem differenda est per unum alterumve diem utilis aliàs futura sanguinis missio.

Post Sanguinis missionē tutò & commodè exhiberi posse purgans.

CXIV. Quoties autem Sanguis evacuatur paucus per apertam venam, toties viribus perstantibus, imò nonnunquam eductione Sanguinis recreatis, tutò & commodè post unam horam exhiberi potest pharmacum purgans; sicut non semel tàm in aliis, quàm in memet ipso sum expertus.

Medelā satius inchoari à venæ sectione, non item à purgatione.

CXV. Ut ex dictis Præceptum in Medicinâ tum utile, tum magis generale formem: *Quoties aut durante sanitate vacillante, aut urgente Morbo qualicunque Rationalis* Medicus omnibus ritè expensis concludit, *utilem futuram Ægro, aut in Decidentia Neutralitate constituto, & Purgationem & Sanguinis eductionem; toties satius est, Medelam inchoari à Vena apertione, non item à Purgatione.*

Cujus contrarium plerumque fit.

CXVI. Hoc idcircò magis moneo ac propono, quia contrarium solet à plerisque observari, & quidem non rarò more malo & utinam non tam sæpè pessimo, ægrisque valdè noxio. Tantum potest, imò nocet Mos malus imprudenter pro benè agendi regulâ servatus & observatus.

Quid prudenti Medico observandum.

CXVII. Quivis ergo Prudens Medicus non facilè recedet ab iis, quæ Artifices agere consueverunt, sed inquiret ingeniosè in rationes, propter quas hunc vel illum sequuntur *morem*, ac imprimis, *an idem observetur cum felici successu*, necne.

Ratio sequenda, si Experientia consentiat.

CXVIII. Quod si proinde Rationem solidam & ab ipsâ repetitam invenerit, morem tritum suadentem, atque Experientiæ felici consentientem, haud cunctanter aut solicitè sequetur Antecedentium gregem, quin eisdem mordicùs adhærebit.

Si nec Ratio quid suaserit, nec Experientia cōfirmet id deserendum.

CXIX. Si verò è contrà nullam moris, etiam inveterati, rationem ipsus possit invenire, nec ab Artificibus rogatam obtinere; ast contrarium concludentes suadentesque rationes notet; & imprimis successus non rarò infelices observet, morem tritum consequentes, jure merito ab ipso, licet maximè solenni & pervulgato, recedet, nec patietur se cogi ad morem pravum sequendum; quin cautè ac prudenter illum deseret, atque secundùm rationem atque experientiam opera sua diriget, Methodum diversam ineundo, & constanter servando.

Opera aliena nō

CXX. Cautè inquam & prudenter se geret, non

culpāda; sed propria & ratione, & experientia probāda

non culpando opera aliena, sed rogatus sua per rationem, experientiamque tutando & probando. Hâc enim viâ nullam morosis dabit cavillandi, calumniandive ansam, sed suæ satisfaciet conscientiæ, placebitque Deo: unde si præter suum meritum excipiatur malè à Viris tum rixosis, tum improbis, habebit de quo sibi gratuletur, quodque objiciat hominibus malis, & inani suæ gloriolæ, quàm veritati ægrorumque bono magis addictis.

Mores aliorum mali quo modo mutādi.

CXXI. Licet igitur prudenter mutare mores aliorum malos, attamen sine mordaci reprehensione, quin potiùs excusando ea, quæ putamus aut scimus, malè ab aliis facta; ne ipsos offendamus, aut irritemus, quò vinculis humanitatis eos alliciamus tum ad veritatem innotescentem amplectendam, tum ad bonum publicum promovendum.

Quando in morâ nō est periculum, non multùm interesse, an à Sanguinis missione, an à purgatione fiat initium. Tutius esse à Sanguinis missione incipere, ni peculiares rationes dissuadeant

CXXII. Cæterùm illud, quod diximus de præmittendâ Purgationi Venæ sectione, habet imprimis locum, quando urget Affectus Curandus, estque in morâ periculum. Quando autem nihil urget, conceditúrque Medico tempus sufficiens ad omnia requisita paulatim absolvenda, non multum interest, unde faciat ipse curandi initium, an à Sanguinis missione, an à Purgatione, Humorumque peccantium evacuatione: quamvis Ego existimem, nî *peculiares rationes dissuadeant*, semper tutiùs inchoari Curam à Missione Sanguinis, quoties ille venit simul educendus.

CXXIII. Nî inquam peculiares rationes dissuadeant; sic *cœlo existente pluvioso* & humido, quemadmodum tunc tutiùs & commodiùs instituitur Purgatio, quàm venæ-sectio, ita præmittenda tunc Purgatio: & contrà *Cœlo existente sereno* Sanguinis eductio instituitur feliciùs, quâ de causâ Cœlum serenum optant, observantque Medici prudentiores ad venæ apertionem.

Quando plus urget purgatio, quàm Sāguinis Eductio, purgandum.

CXXIV. Sic quoties redundat in Corpore aut Pituita, aut Bilis multa, & idcircò plus urget Purgatio, quàm Sanguinis eductio, satius est, tunc præmittere Purgationem, & quidem aliquando sæpiùs, antequàm vena secetur; quoniam supponitur, non tàm redundare tunc sanguinem, quàm Humores alios.

Post Sanguinis Eductionē Alterantibus uti licere Vt & post purgationem.

CXXV. Dum autem sanguis apertâ Venâ minuitur, Humoresque vitiosi plus minùs pro re natâ correcti evacuantur, licet continuè pergere in Alterantium medicamentorum usu; quin post sufficientem tum Sanguinis, tum Humorum aliorum eductionem bonum est imò necessarium, aliquandiu adhuc Alterantibus uti, quò non tantùm mali reliquiæ superentur, Contentaque optima reddantur, verùm Continentes quoque partes, si quod detrimentum passæ sint, paulatim restituantur.

Quod patet in Cachexiâ.

CXXVI. Ita in Cachexiâ notatâ non tantùm macilescunt partes multæ, sed non rarò sensim laborant Leucophlegmatiâ, vel Anasarcâ, quibus quamvis per evacuantia per alvum ac sudores liberentur Ægri, remanet tamen in Partibus priùs afflictis quædam infirmitas, quæ Aromaticorum usu aliquandiu continuato paulatim superatur in totum.

CXXVII. Usurpari possunt illa, si macerentur in Vino, aliove Potu, & in prandio, cœnaque capiantur. Idem judicium de Partibus aliis quodvis vitium retinentibus.

CAPUT V.

De Conceptione Læsâ.

I. AFfectus Mulierum graviores tractaturi, exordium sumpsimus à Menstruâ Purgatione, in Fœtûs gratiam ipsis propriâ, læsâ.

II. Huic subjunximus Fluorem fœminarum album, ex sanguinis ad Uterum delati portione suo modo corruptâ oriundum, atque semper plus minúsve Mulieribus molestum ac præternaturalem.

III. Pergemus nunc ad ipsum Propagationis opus ipsarum culpâ læsum; ac 1. quidem agemus de Conceptione læsâ, qnippe quæ ipsum præcedere solet Partum.

Conceptio quid.

IV. Est autem *Conceptio, prima Fœtûs ex Masculo ac Fœmineo Seminibus in fœminæ Utero junctis permistisque Formatio.*

Fœtum non ex solo Maris semine formari.

V. Non sentio namque cum illis, qui fœtum ex solo Maris semine putant formari, cùm nullæ rationes illam opinionem probantes mihi hactenus sint auditæ aut lectæ.

VI. Ridiculum autem videtur mihi, Semen inutile produci à Fœminis.

Sed utrumque desiderari.

VII. Scilicet utrumque ad Generationem absolvendam desideratur, unde facilè patet, *ad Conceptum requiri, ut Semina & Maris, & Fœminæ ad Uteri Cavitatem, Fundumque perveniant, ibidemque commisceantur, imò permisceantur intimè.*

Fœmineum semen & in Uterū & ad ejusdem collum deferri. Hoc postremo fœminas non impraegnari. Quare conceptioni sint ineptæ. Vitium hoc ferè non spectari.

VIII. Fœminas quod attinet, Vasa habent & ad ipsam Uteri cavitatem, & ad ejusdem Collum semen deferentia.

IX. Quamvis autem credantur meritò plus voluptatis capere à semine ad Uteri Collum delato, ab eo tamen vix unquam videntur impraegnari.

X. Quod si proinde *Vasa* illa *versùs Uteri fundum semini deferendo destinata desiderentur*, mirum non est, si *Conceptui* judicentur ac sint quoque *ineptæ.*

XI. Ast licet hoc vitium non spectetur aut proponatur à multis, censeo tamen, non rarò illud habere locum; & imprimis tunc, quando fœminæ modis omnibus sanæ occurrunt, Venere gaudent ac delectantur, fluxumque habent menstruum naturalem, ut & satis copiosum effundunt semen.

Conceptionem impediri: Ob Semen virile nō admissū

XII. Potest quoque *impediri Conceptus* ratione *Virilis seminis* à fœminis aut *non admissi*, aut *non retenti.*

XIII. *Non admittetur* Semen Virile ac fœcundum, si *Fœmina* fuerit *imperforata*, si *Collum Uteri externum fuerit angustius*, quàm ut membrum admittat virile; si *Collum Uteri Internum clausum sit, nec patens.*

Quid sīt imperforatæ.

XIV. *Imperforatæ* vocantur illæ fœminæ, quibus *coaluère Carunculæ* myrtiformes per *densam imprimis membranam*, aut quibus *Carunculæ eædem simili membranâ* forinsecus obductæ sunt.

Per membranulā utplurimùm neglectam.

XV. Hæc membrana utraque à primo ortu solet adesse, estque nativa: quæ sicut non observatur semper ab Obstetricibus, ipsisque Nutricibus,

tricibus, & Matribus, ita negligitur utplurimùm, donec tandem pubertatis tempore sistantur propter ipsam Menstrua, plurimaque inde producantur mala, de quibus egimus in superioribus.

Quæ foramine angustissimo viâ quidem concedit aliquãdo Sanguini mẽstruo, nõ autem Semini Virili.

XVI. Quòd si Membrana hæc *foramine angustissimo* viam quidem concedat Sanguini menstruo, non concedet tamen virili semini; unde non nisi rarissimè ipsius aliquid versùs interiora propelletur, hinc & Utero excipietur, admitteturve.

XVII. Opus est namque, ut vehementer adeat, Venerisque stimulos patiatur Vir cujus membrum virile Uteri collo externo inclusum, infundet nihilominus per foramen exiguum semen suum versùs *Collum ejusdem internum*: quod *nisi applicetur foramini prædicto minimè alliciet in se, admittetve semen virile*.

Quænã desiderentur ad conceptum facilitandum.

XVIII. Utrumque siquidem desideratur ad Conceptum facilitandum, seminis nempe Virilis effusio sufficiens ad Uteri interiora, ejusdemque attractio per suctûs speciem facta ab Utero Virili membro sese applicante.

XIX. Ubi autem non intromittitur Virile membrum in externum uteri collum, difficulter, atque raró conveniens generationi continget seminis Virilis effusio.

XX. Ubi præterea deficit applicatio apta Colli Uteri Interni ad Virilis membri glandem, ejusque foramen, frustrà expectatur Virilis seminis allectio, hinc & admissio in Uterum ipsum.

Quando conceptio non expectanda.

XXI. Nunquam verò expectanda est Conceptio, quando *Internum Uteri Collum non hiat*, sed aut *Obstructum* est ab *Humore valdè glutinoso* & crasso; qualem memini me aliquando in cadaverum sectione observasse: aut *Coaluit*, post sui *excoriationem ex partu difficili*, aut *exulcerationem ex humore Acri* eò penetrante.

Utrũque semen ad conceptionem debere permisceri.

XXII. Non sufficit Admitti, & Allici quoque in Uteri fundum Virile semen, sed opus est insuper, ut ibidem muliebri conjungatur, ac commisceatur; quæ miscella imprimis prohiberi videtur, quoties magna est utriusque diversitas & dissimilitudo; qualis inter Pituitosorum, & Biliosorum, aut valdè melancholicorum semen; ut & si exempli gratiâ alterutrum semen sit à Lue Venereâ multum corruptum: quamvis nonnunquam observentur quoque Lue Venereâ infecti generare, id quod contingit frequentiùs, quando sanguinis massa universa necdum est notabiliter vitiata, & imprimis, quando eâ & mas & fœmina simul laborant.

Et in Vtero retineri.

XXIII. Porrò quàm maximè requiritur, ut utero immissum sperma probè in ipso retineatur.

Et quam diu.

XXIV. Quò autem censeatur *Conceptio facta* & integra, *triduo saltem Retineri debet in Vtero semen*: tunc enim creditur Conceptio perfecta, postquam non raró ante illud tempus observatur iterum effluere ipsum.

Ad conceptionẽ corpus quietum servandum.

XXV. Hanc ob rem monentur mulieres difficilius Concipientes post admissum semen quietum servare corpus, ne illius agitatione multâ vehementive excidat iterum sperma nuper admissum, ac necdum Utero adhærens.

Semen utrũque permistũ Vtero jungi, & rudimenta Placentæ producere.

XXVI. Semen namque utrumque postquam intimè unitum permistumque est in Utero, sensim Utero ipsi jungitur quoque, & agglutinatur per futuræ Placentæ rudimenta, quæ tum demum observari possunt, sensibusque capi externis, quando excreverunt aliquantum, molemque nacta sunt tantam, quanta requiritur ad sensus externos movendos.

Semen ex Vterò rursum effluere vel Seminis culpâ.

XXVII. *Non permanet in Vtero semen*, at paulò post iterum ex ipso *effluit*, aliquando ipsius *Seminis culpâ*: quod evenit præsertim, quando illud *naturali fluidius existit & Aquosius*.

XXVIII. Accidit autem id tum propter quorundam *Constitutionem* talem, eamque vel *naturalem & nativam*, vel *adventitiam*: tum propter *ætatem senilem, cum Infirmitate conjunctam*, postquam observantur indies senes satis vegeti, adeò ut non tantùm ad ætatis annum sexagesimum, verùm septuagesimum quoque, atque octuagesimum & quod excurrit, Generationi vacent; tum propter *Venerem nimiam*, cujus causâ loco Seminis fœcundi ac subviscosi semen produci solet infœcundum & Aqueum.

XXIX. Hoc verò locum habere potest non tantùm *in Maribus*, verùm *Fœminis* quoque quippe quæ non minùs notatis possunt laborare Affectibus & Infirmitatibus.

Vel Vteri culpâ.

XXX. *Vteri culpâ excidit, nec retinetur in ipso semen utrumque*, quando idem *laxior est*, nec post semen admissum *corrugatur satis*, quod requiritur omninò ad seminis retentionem.

Ob laxitatem à natura ortam.

XXXI. *Laxior* existit *Vterus* quibusdam *à naturâ & constitutione nativâ*; quibus mox excidit semen admissum, quod ferè *sine voluptate, saltem notabili*, solet admitti, concurrente utplurimùm *constitutione corporis universi molli, laxâ, & Pituitosâ*: propter quam tum *ad Venerem minus pronæ* solent esse tales mulieres, tum *parùm vel nihil voluptatis* ex ipsâ *capere*, tum denique *Vterum segnius, ac minus sese corrugantem* habere.

A Pituitâ multâ productam.

XXXII. Ad notatam Uteri laxitatem producendam videtur facere *Pituita multa* in Sanguine existens, atque non tantùm Humores omnes Pituitosos, sed *Partes* quoque *Continentes* ipsumque adeò *Vterum similes* faciens.

Ex diætâ pravâ.

XXXIII. Quemadmodum id malum quibusdam est nativum, & Parentibus, Matri præsertim debitum, ita nonnunquam est *adventitium*, atque *Diætæ pravæ* præsertim adscribendum, *Alimentis* Pituitam multam generantibus, aut copiâ nimiâ diu ingurgitatis; *Aëri frigido humidoque diu usurpato*; *Pluviæ* corpus sæpiùs & valdè madefacienti; *Vitæ* otiosæ, ac desidi; *Somno* multo, longo, & profundo; *Evacuationibus* nimiis, *Hæmorrhagiæ* putà, Mensibus copiosioribus, &c. *Alvi fluxui* perseveranti, &c. aliquando *Medicamentis refrigerantibus* dictis copiâ nimiâ, & imprimis aliquandiu perperam usurpatis.

Vt & à Sero.

XXXIV. Quod de Pituitâ, Humore crasso atque plus minùsve viscoso dicendum quoque de *Seroso, sed Aqueo magis, quàm Salso*; à quo tamen utroque in Corpore abundante ac redundante Uterus humectatur, laxaturque, aut simul irritatus ad hiandum cogitur.

Cachecticæ quare plerumque steriles.

XXXV. Hinc est, quòd tàm frequenter observentur fœminæ Cachexiâ Pituitosâ, Serosâve laborantes Sterilitate simul vexari, nec prius ab eâdem liberari, quàm superata fuerit notata Constitutio vitiosa & noxia.

Vteri Laxitas à

XXXVI. Quò minùs *Vasa minora*, *Arte*-

defectus Sãguinis Vitalis & Spirituum Animalium.

ria ac Nervi, ad Uterum delata, & minùs Sanguinis *vitalis*, *Animaliumque spirituum* ad Ipsum devehentia inter Causas Uterinæ Laxitatis referri possint, non video, quid obstet; postquam illorum ope *Partium* quarumvis *robur conservatur & augetur*; eorundem proinde *defectu* qualicunque *laxitas iisdem accidit*.

Semen ex Utero rursum effluere ob causas externas

XXXVII. *Excidit* aliquando *ex Utero semen ob Causas externas*, erroresve in *Rebus nonnaturalibus* patratos.

1. Ob motum corporis vehementiorem.

XXXVIII. Huc referri debet 1. *Motus Corporis vehementior*, qualis est *Cursus*, & imprimis *Saltatio*, Equitatio, Vectio per Currum, ac præsertim supra lapides.

XXXIX. Tali namque Motu concutiuntur Corporis partes omnes adeò ut facilè excutiantur quæcunque Utero concluduntur.

2. Ob irā vehementem.

XL. 2. *Ira vehemens*, propter quam quemadmodùm mirè agitantur Partes omnes, ita nonnunquam Motus Convulsivi, & ipsa Epilepsia sequuntur; simulque non tantùm Alvi Excrementa & Urina insciis excernuntur; quin subinde Abortus accedit, adeóque longè faciliùs seminis necdum Utero agglutinati Exclusio.

XLI. Jubent hâc de causâ Medici, ut ab omni Irâ sibi caveant Mulieres, quamprimùm de imprægnatione dubitare incipiunt.

3. Ob inopinatum terrorem.

XLII. 3. *Inopinatus Terror*, à quo faciliùs quàm ab Irâ tum Abortus, tum Seminis nuper admissi Exclusio promovetur.

4. Ob Potus ingurgitationem.

XLIII. 4. *Potûs*, ac imprimis *Generosioris*, *Ingurgitatio*, unde sicut Humores omnes magis solvuntur & agitantur, ita quicquid expelli facilè potest, facilè excluditur; facillimè autem semen nuper admissum.

XLIV. Hinc est forsan, quòd pleræque Mulieres Potui tàm copioso, quàm generoso addictæ, plerumque sint simul steriles, aut abortiant sæpiùs.

5. Ob Evacuationē insignem.

XLV. 5. Omnis *Evacuatio insignis*, *Hæmorrhagia*, *Alvi fluxus*, &c. Nil namque familiarius, quàm ad hæmorrhagiam enormem observare Abortum subsequentem; adeóque longè citiùs, faciliúsque nuper admissi Seminis Effusionem.

XLVI. Ita frequenter solet ad Alvi fluxum gravem consequi Abortus; & si à majori valeat consequentia ad minus, longè faciliùs continget admissi nuper Seminis expulsio.

6. Ob Aëris Æstū summū.

XLVII. *Aëris Æstus summus*, propter quem c m observetur aliquando evenire Abortus, mirum non est, si ejus vitio seminis quoque nuper Utero excepti Effusio contingat.

7. Ob Medicamēta Menses ciere solita.

XLVIII. Huc etiam referri debent 7. præ aliis omnibus *Medicamenta Menses ciere solita*, quæ sicut non raró Abortum producunt, sic facillimè semen recenter admissum iterum ejiciunt, & Conceptionem impediunt.

Semen Utero debere agglutinari.

XLIX. Inter Requisita ad Conceptionem dixi desiderari quoque, ut semen utrumque unitum permistumque *agglutinetur Utero*; quod nî fiat, sponte iterum excidet inde, frustrabiturque spe suâ sobolem optans Conjux.

Agglutinatio diversa in mulieribus & Brutis.

L. *Agglutinatio* ista *diversa observatur* in Mulieribus, atque in multis Brutis.

LI. Nam ut Bruta prætereamus, cùm ad Veterinariam Medicinam spectet orum Generatio, fœtúsque cum Utero Agglutinatio; *in fœminis humanis per infinita penè foramina universæ tantum non Uteri superficiei internæ unitur & agglutinatur per intermediam placentam Fœtus*.

In Mulieribus quomodò fiat.

Placenta quomodò Utero, quomodò Fœtui adhæreat per Vasa umbilicalia.

LII. Placenta siquidem Utero adhæret, agglutinaturque proximè; fœtui autem per Vasa umbilicalia: Venam nempe Umbilicalem Fœtûs Hepati implantatam, & Sanguinem maternum in Placentâ immutatum ad ipsius tum Nutritionem, tum Augmentationem transferentem: ut & Arterias umbilicales, ex fœtûs Iliacis Arteriis oriundas, & Sanguinem ipsiûs fœtûs ad Placentam deducentes.

Circulatio Sanguinis Materni, & Fœtûs in Placenta. Qualis sit.

LIII. Non possum me hîc continere, quin tantisper à proposito digrediar, & paucis *de hâc Sanguinis Materni & Fœtus circulatione in Placentâ observabili* disseram.

LIV. Videtur namque mirum, Sanguinem maternum in Placentâ novam mutationem subeuntem, hinc ad Fœtûs Hepar delatum, aliquâ sui parte iterum ad eandem Placentam refluere: quod idcircò factum judico, quò Sanguis maternus hâc novâ Circulatione aptior reddatur Fœtui tum nutriendo, tum indies augendo.

Et in quē finem.

LV. Aptior autem ad illum finem consequendum redditur novâ istâ Circulatione, & utriusque admistione Sanguis, quatenus similior efficitur Maternus Sanguis Sanguini in fœtu existenti propter hujus admistionem.

Vòinam Sanguis Maternus transeat in Sanguinem fœtus.

LVI. Quemadmodum enim Chylus faciliùs in Sanguinem abit in dextro Cordis Ventriculo propter sui cum sanguine mistionem, Ita Sanguis Maternus faciliùs transit in naturam Sanguinis fœtûs in Hepate, hinc & Corde, propter ejusdem cum hoc permistionem in Placentâ.

Mistio utriusque.

LVII. Ubi notabilis observanda utriusque hujus misturæ diversitas, Chylus namque miscetur cum Sanguine ad Cor descendente, Sanguis autem Maternus cum Sanguine Fœtûs ad Cor ascendente: Fortasse quia Chylus multùm participat de Acido, quod in fœtu excluso desideratur propter Vitalem Ignem in ipso auctum; Sanguis verò per Hepar penetrans multùm turget Bile, adeóque Sale Volatili Oleoso, quod In Fœtu necdum excluso desideratur ad Ignem vitalem adhuc debilem augendum, fovendumque.

Rudimentum fœtus quō fiat.

LVIII. Sed revertamur in viam. Videtur nimirum in Fœtûs Humani conceptione ex Utroque semine unito junctoque *formari Fœtus ipsius* Rudimentum, à quo expandatur simul Vasorum Umbilicalium, ac Placentæ Initium; quod Placentæ initium ac Rudimentum Uteri calore blando ita foveatur, ut ejusdem Osculis ubivis patentibus accrescat & agglutinetur.

Agglutinatio cui debeatur.

LIX. *Agglutinationem* hanc imprimis deberi censeo *parti seminis glutinosiori Placentam efformanti*, & *Osculis Uteri blande patentibus sese insinuanti & jungenti*.

Conceptionis tempus.

LX. Postquam verò hæc agglutinatio facta est, arbitror verè absolutum esse Conceptum; quem in aliis citiùs, in aliis seriùs evenire autumo; imo in iisdem fœminis aliàs citiùs, aliàs seriùs: adeò ut non videam certum tempus definiri posse illi agglutinationi.

Semen Utero receptum non statim ei agglutinari.

LXI. Non putandum enim, quamprimùm Utero continetur semen mox idem ipsi adhærere & annecti, sed aliquid temporis requiri ad perficiendam illam agglutinationem.

LXII. Etenim quamvis frustrà expectetur Agglutinatio, si exciderit semen; non sequitur tamen

tamen, illud mox utero agglutinari, ubi utero retinetur.

LXIII. Fieri namque potest, ut semen utrumque Utero contineatur, atque ad Menstrui Sanguinis affluxum iterum deturbetur, quod aliàs cœpisset ei agglutinari.

Tempus cõgressus ad conceptionem post fluxum mẽstruum.

LXIV. Quocirca laudant Medici Congressum Maris ac Fœminæ paulò post fluxum menstruum, non item ipso instante; dummodò ille Generationis ergo instituatur.

LXV. Quemadmodum enim aliquod tempus requiritur ad seminis utriusque commistionem, ita post illam mora quædam exposcitur ad ejusdem per intermedium Placentæ rudimentum cum utero agglutinationem.

Tempus agglutinationis.

LXVI. Tempus autem illud videtur aliquando brevius, aliquando longius: & brevius quidem, quoties glutinosius est semen, atque siccior Uterus, longius verò, quoties fluidius est semen, Uterusve humidior.

Conceptũ intra quatuor dies plerumque absolvi.

LXVII. Quot diebus autem Conceptus plerumque absolvatur, difficile est determinatu: quamvis existimem, utplurimùm intra quatuor dies id evenire; quoniam sine abortu vix post quartum diem observatur effluere ampliùs semen tamdiu retentum: quantum saltem hactenus Ego è fœminarum relatu percipere potui.

Conceptionis læsæ causæ.

LXVIII. *Agglutinationis* hujus *læsæ Causa* videtur esse, tum *semen minùs Viscosum*, sed *Aqueum*; tum *Vterus* secundùm sua foraminula *nimis, aut minus patulus*; tum *Sanguis Menstruus* paulò post congressum prodiens; tum quicquid docuimus antea impedire *Seminis* in Utero retentionem, quin *promovere ejusdem exclusionem*.

1. Semen minùs viscosum.

LXIX Semen minùs viscosum aut utrique Viro ac Mulieri debetur, aut alterutri, tum propter constitutionem Sanguinis, Humorùmque omnium nimis Aqueam; tum propter nimiam Venerem, propter quam loco seminis glutinosioris succedere solet semen Aquosum.

2. Vterus secundũ sua foraminula nimis patulus.

LXX. Uterus secundùm sua foraminula est nimis patulus in Scortis, aliisque Venere nimiâ utentibus, ac præsertim cum voluptate notabili, propter quam totus Uterus magis explicari solet, atque secundùm sua foramina magis patere.

LXXI. Uterus contrà secundùm eadem foramina minùs patere solet in constitutione corporis aridiore, animique tristitiâ perpetuâ, unde minore quoque voluptate solent tales mulieres affici ad congressum maris, difficiliusque ipsarum utero agglutinari semen infusum, confusumque: adde quòd in talibus rariùs, parciusve effundatur semen proprium.

3. Sãguis mẽstruus statim post congressum effluens.

LXXII. Sanguinem menstruum diximus modò, si primis post congressum diebus prodeat, secum abducere facilè admissum utero semen: quod imprimis contingit, si copiosior elabatur, à quo simul facilè ipsum eluitur semen.

4. Res non-naturales Semen excludentes.

LXXIII. Huc meritò referimus Causas plures in Rebus non-naturalibus consistentes, à quibus ostendimus supra excludi denuò semen utero contentum retentumque, antequam ipsi agglutinatum sit, quod non multò difficiliùs continget, quando Utero incipit agglutinari, aut vix agglutinatum est semen

Conceptionis læsæ curatio.

LXXIV. Hactenus Conceptionis læsæ naturam & Causas explicuimus; proximum est, ut secundùm ipsas *Curationem* quoque proponamus.

LXXV. Instituemus autem ipsam secundùm quatuor memorata Requisita, ipsorumque malè habentium Causas enumeratas.

1. Si Semen in Vterum non admittatur Fœminæ imperforatæ curatio.

LXXVI. Ex Requisitis ad Conceptionem absolvendam notavimus 1. *Seminis utriusque admissionem in Vterum.*

LXXVII. Quod si igitur *Imperforata* observetur in suâ infantiâ fœmina, tunc & faciliùs, & commodiùs curari poterit; uti tum difficilius, tum molestiùs, si hoc vitium observetur seriùs, quod fieri solet etiam non advertentibus, postquam viam quærit nec invenit fluxus sanguinis menstruus: unde colligitur in externo Uteri Collo Sanguis copiosus, quin corrumpitur ibidem paritque molestias incredibiles: sicut narravimus, ubi de suppresso egimus fluxu menstruo.

Quomodo peragenda.

LXXVIII. *Perforatio* verò illa quî debeat institui, docuimus ubi suppressi fluxûs curationem tractavimus. Adhibenda est autem Cautela, *ne lædantur Carunculæ Myrtiformes*, partesve ipsis connexæ: quapropter *seligendus apertionis primæ locus, ubi videntur concurrere dictæ Carunculæ*: quâ primâ apertione feliciter succedente, vix difficultas supererit in curæ parte reliquâ.

LXXIX. Ast non sufficit, ut *via* menstruo Sanguini paretur, qui non indiget ampliore ostio, sed *Virili membro paranda* quoque, si Generatione apta desideretur talis fœmina.

LXXX. Quoniam igitur necesse est, ut Virile membrum ad Generationis opus absolvendum per Collum Uteri externum pertingat usque ad Internum, in quod semen suum effundat; requiritur quoque tantùm spatium, quòd illud admittat, quinimò cùm *per viam eandem prodire debeat Partûs tempore Fœtus maturus*, opus est, ut membrana illa tenax nominatas Carunculas vel connectens, vel tegens eousque consumatur, ut sine vitæ periculo erumpere possit fœtus tener.

Fœminæ non satis perforatæ curatio.

LXXXI. Quod dictum de absolutè imperforatis, intelligendum quoque de iis, quæ *non sunt satis perforatæ*: quamvis hîc tutius administrari possint quævis operationes Chirurgicæ, postquam nullus metus est in primâ operatione lædendi partem primariam, & ad Colli externi integritatem facientem.

Quibus remediis fiat.

LXXXII. Opus est autem tum Cauteriis potentialibus, hoc est *medicamentis* redundantem membranam *corrodentibus*; ut & aliquando *forficibus, cultrisque* ad partes aliquas residuas amputandas, denique *medicamentis cicatricem inducentibus*, ne excrescente carne superfluâ novum oriatur malum priore non minus.

LXXXIII. De his autem pauca proponimus, cum quæ ad Chirurgiam pertinent ex professo hic tradere neutiquam sit opportunum.

Collum Vteri externum angustius quî curetur.

LXXXIV. Si *angustius* fuerit *Collum Vteri externum*, & ita quidem, ut admittere non possit Membrum Virile; ac ex parte *coaluerit*, vel post *partum difficilem*, vel post *vim quamvis* huic regioni illatam, vel casu & fortuitò, vel voluntariè, opus est, ut sensim *coalitio* dicta *solvatur*,

& ad pristinam integritatem pars illa redigatur.

LXXXV. Hoc autem faciendum itidem per adminicula Chirurgica; *cultellos*, hinc & *medicamenta cicatrisantia*; impediendo sedulò, *ne denuò coalescant* nuper divisæ atque ab invicem separatæ partes.

Collum Uteri internum Humore glutinoso obstructum qui curetur.

LXXXVI. *Si ab Humore glutinoso Uteri collum internum obstructum* est, adeò ut semen Virile non admittat, non ita difficulter inde removeri poterit, applicando Uteri Orificio *fotum ex plantis Aromaticis, Uterinisque paratum*, cujus ope solvitur, educiturque Humor glutinosus, atque levi negotio curatur malum molestum.

LXXXVII. Tale malum familiare est *Mulieribus Uterum multâ pituitâ viscosâ refertum habentibus*, atque ejusdem fluxum subinde cum sanguine menstruo patientibus.

Quî caveatur.

LXXXVIII. Idem malum *cavetur* usurpando indies *Medicamenta Pituitæ generationem novam in corpore impedientia, & eandem sensim minuentia, Phlegmagoga* satis nota: & *cavendo à rebus pituitam dictam producentibus & augentibus*: de quibus non semel actum à nobis in superioribus.

Collum Uteri internum, si coaluit, incurabile.

LXXXIX. *Uteri Collum internum* quandoque *post partum difficilem excoriatum coaluit* & occlusum est: quod vitium habemus pro Incurabili.

Vi & Uterus vi quadam inversus.

XC. Impediri quoque Virilis Seminis admissionem in *Uterum*, quoties idem *in partu difficili, & vi Utero in secundinarum extractione factâ inversus est*, docuimus suprà; atque malum hoc itidem habemus pro Incurabili.

Nec non Vasa Semen deferentia in Uteri fundum non desinentia.

XCI. *Fœminæ Semen seorsim admitti non potest*, saltem non facilè, quoties *Vasa semen ipsius deferentia non desinunt in Uteri fundum*, sed *tantum in colli interni extremum*, quod malum similiter pro incurabili censendum.

2. Si Semẽ utrũque non permiscẽtur. Ejus causæ.

XCII. *Ad Conceptûs perfectionem* diximus requiri 2. *ut semen utrumque, Maris ac fœminæ Utero exceptum permisceatur, & adunetur.*

XCIII. Hanc *Seminis Utriusque conjunctionem ac permistionem impediri* diximus propter ipsorum dissimilitudinem ac diversitatem: quæ imprimis observatur, quoties *Maris aut Fœminæ Constitutio est Morbosa*, & ita quidem, ut multùm abscedat ab alterius sani constitutione: quod adhuc evenit faciliùs, quando *uterque Mas & fœmina adversa, sed sibi contrariâ utitur valetudine*.

Curatio.

XCIV. In hujus proinde infirmitatis Curatione opus est, ut Alterutrius vel Utriusque Valetudo qualiscunque adversa emendetur.

XCV. Quod si *Venereâ lue* laboret alteruter Conjugum, ejusdem Curatio ex arte instituenda erit, quò reddatur ipsius semen sanum, ac generationi aptum.

XCVI. Quòd si *Cacochymiâ* laboraverit *Pituitosâ, Biliosâ, Melancholicâve*; ob quam semen prodit simile, & hactenus ab alterius semine ita diversum, ut desideratum non fiat utriusque conjugium, corrigenda erit eadem medicamentis tum alterantibus, tum subinde minuentibus, evacuantibusque humorem peccantem, ut sic Generationi aptum producatur semen.

3. Si Semẽ utrumque permistum non retineatur.

XCVII. Ad Conceptum perficiendum diximus *requiri* 3. ut *Semen utrumque Utero exceptum permistumque in eodem permaneat, neutiquam ex ipso iterum excidat*: quod addidimus evenire aliquando Ipsius *Seminis*, aliquando *Uteri* culpa, & aliquando propter *Rem non-naturalem excessu aliquo* peccantem, aut etiam *fortuitam*, & *casu* vel *voluntariè*; adeóque *malignè* Mulieri *aliunde* obvenientem.

Ejus causæ.

Curatio si Semen existat fluidius.

XCVIII. Si ergo *Semine utroque* simul misto *fluidiore* existente, *aqueoque*, eveniat hoc malum; danda opera, ut, sive *Conjugum alterutrius* sive *utriusque* culpâ, existat *Semen tale*, illud emendetur, inspissetur, ac viscosius producatur.

Ex constitutione nativâ vel adventitiâ.

XCIX. Ubi distinguendum inter *Constitutionem nativam & adventitiam, ex rerum non-naturalium*, ipsiusque adeò *Veneris abusu*, proficiscentem. Difficiliùs namque curantur, qui *nati sunt imbecilles*, quàm qui tales *facti* sunt postmodum propter patratos in rebus non-naturalibus errores crebros & graves.

Quibus utendum

C. Corrigetur autem utrumque malum *continuo & parco usu Plantarum Aromaticarum*, quovis modo aptissimo usurpatorum, & imprimis *Salis Volatilis & Aromatici & Oleosi*: quorum ope paulatim restauratur Imbecillitas Aquosa ex Rerum non-naturalium abusu orta; quin roboratur ipsa Imbecillitas quorundam naturalis, dummodo non sit extrema.

A quibus cavendum.

CI. Danda verò insuper opera sedula, ne pergant ægri in notato rerum non-naturalium abusu: à quo productum fuit, aut etiam nunc produci potest, corrigendum malum.

A Venere nimiâ.

CII. Imprimis *cavendum* est à *Venere nimiâ*, quæ omnes dissolvit exolvitque Vires tum fœminarum, tum præsertim Marium.

Quæ nimia est vel respectu constitutionis.

CIII. Ubi observandum, non eandem quibusvis præscribendam regulam, cùm alii occurrant vegetiores, plurimumque seminis generantes, ac sine notabili debilitate profundentes, alii vero debiliores, atque parùm seminis gignentes, parcamque ipsius effusionem ferentes; Interest proinde, ut unusquisque roboris sui aut infirmitatis conscius factus, noscat quid in campo prælioque Venereo ferre possint suæ vires, quid ferre recusent; dandaque opera, ut quivis tam strenuè in hoc exercitio se gerat, ut diu in eodem, persistat nec brevi deficiat.

Vel respectu Senii.

CIV. Ubi verò propter *Senium citiùs seriusve decrepiti* facti sunt, ac in Venereis exercitiis debiles, vix unquam restitui possunt tales, quos proinde satius foret in tempore valedicere complexui Venereo, quàm in eodem deficere ac perire. Quòd si illi rarissimè ad hoc opus naturæ accedant, & ita, ut vix semel in anno rideat ipsis Apollo, fieri potest, ut quotannis Uxores juvenculas imprægnent; sicut ejus rei exempla novi non pauca. Ubi verò tales supra vires suas studeant Veneri, cogitandum est ipsis continuè de letho, dum suum ingrediuntur lectum.

Curatio si Semen, culpâ Uteri laxioris, ex eo excidat.

CV. Si commixtum *Semen Utrumque excidat ex Utero culpâ ipsius Uteri, & quidem laxioris*; danda est opera, ut Constitutio tam Corporis Universi, quàm Uteri Pituitosa corrigatur, emendeturque; quòd, sicut modò dictum, fiet usu continuo rerum Aromaticarum, & Salium Volatilium Oleosorum; cavendo insuper à rebus omnibus pituitam generantibus, ipsumve Uterum pituitosum efficientibus, quò præ cæteris referri debet Frigus humidum, Aquæ,

Pavi-

Pavimenti, Aëris, Utero exceptum, aut quovis modo eò penetrans.

CVI. Hic etiam plurimùm prosunt omnia Uteri substantiam roborantia tum interna; tum externa, quovis modo aptissimo usurpata, qualia sunt fotus, suffumigia, Emplastra, &c.

Si propter rem aliquam non-naturalem Semen ex Utero expellatur. Nempe vel ob cursum vehementem, Saltationem, &c. Unde etiã sæpe Abortus.

CVII. Quòd si propter *Rem non-naturalem quovis modo excedentem, peccantemque excutiatur semen* nuper in Uterum admissum; sedulò annitendum, ut res istæ omnes caveantur, & admissi Seminis exclusio præveniatur.

CVIII. Sic 1. à *Cursu* omni vehementi, ut & *Saltatione, Equitatione, Vectione*, quinimò in quibusdam à levissimâ quoque *Corporis extensione, Brachiorumque elevatione*, ut & *forti Vociferatione* cavendum, quoties horum Motuum aliquem deprehenditur Seminis Exclusio subsequi.

CIX. Nec ulli hoc debet videri mirum, quum sæpenumerò post Motum vehementem corporis, ejusdemve extensionem, etiam non valdè notabilem, postquam Utero jam est agglutinatum semen utrumque, sequatur Abortus, ac proinde longè faciliùs utriusque seminis necdum Utero juncti præmatura expulsio.

Et Sterilitas fœminarũ juvencularum.

CX. Unde non mirum, si multæ fœminæ juvenculæ ac petulantes simulque delicatulæ, satis diu aut semper maneant steriles; quæ si sui haberent rationem majorem, exactamque, forent facilè fertiles.

Quod Medicis junioribus notandum.

CXI. Hoc idcircò seriò notare debent Juniores Medici, rerum harum rudiores, quò, si aliquando consilii causâ vocentur apud quosvis prolis amantes, inquirant diligenter, num in hisce Corporis Motibus peccent Mulieres, sicque suâ culpâ existant steriles, ut consilio facili curent id malum grave, atque tranquillitatem domesticam sæpe turbans.

Vel ob iram.

CXII. Sic 2. Quoties fœminæ sunt *Iracundæ*, adeò ut ob minimam causam non tantùm irritentur & irascantur vehementer, ast insuper facilè idcircò abortiant, & adhuc faciliùs nuper admissum Semen ideò excutiant, perdantque; danda est opera sedula, ut quævis iracundiæ irritationisque occasio præcidatur, atque mulieri tali obsequium quodvis præstetur à ministris; sed & occasiones gaudii atque voluptatis excogitentur, quærantur que à Marito & Propinquis.

Prægnãtibus familiarem.

CXIII. Ubi notandum, sicut plerisque fœminis prægnantibus excitari solent Nauseæ, Fastidia, & similes molestiæ, & quidem non rarò mox à primo ingravidationis, seminisque utero excepti momento, ita quibusdam tunc familiarem esse insolitam iracundiam, & ad irascendum miram proclivitatem, ex quâ etiam certum desumi solet Gravidationis argumentum atque signum.

Vel ob Terrorem inopinatum à variis causis.

CXIV. Sic 3. Cavendum imprimis ab *Inopinato Terrore*, tum Abortûs omnis, tum præsertim Seminis excussi Causâ frequentissimâ: Hic autem Terror cùm fiat subinde à *Personis* molestis, subinde à *Brutis* exosis, metumque incutientibus; subinde ab *Imaginatione* solâ; subinde ab *Insomniis*; non eodem modo iisdemque mediis succurrendum est illis Terroribus inopinatis, sed pro Causis diversis aliqua erit observanda diversitas.

A personis molestis.

CXV. Nam si *Personæ* aliquæ in Causâ sint, monendæ sunt, ut parcant fœminis, aut vi etiam removendæ, ne ad ipsas veniant & turbent, quoties ex malignitate, aut petulantiâ id agunt.

A Brutis exosis.

CXVI. Si *Bruta* quædam metuantur à Fœminis; cavendum ne illa ipsis ostendantur, ac imprimis non cogitantibus offerantur; ne quoque ad illa loca deducantur, ubi talia sunt bruta: quin adstantes continuè attendere oportet ad eadem bruta, ut, simulac observentur, inde removeantur.

Ab Imaginatione.

CXVII. Si ex *Imaginatione* solâ & metu panico facilè terreantur fœminæ, danda est opera sedula, ut illâ persuasione falsâ mens ipsarum, quantum & quàm citò possibile, liberetur; quò nunquam, nisi ratiocinatione solidâ obtinebitur.

Ab Insomniis.

CXVIII. Si ex *Insomniis* gravibus & horrendis Terror magnus afficiat fœminam; allaborandum, ut Somniorum & Insomniorum terribilium Causæ præcidantur, quales sunt Discursus de rebus tristibus & horrendis Animam turbantes atque ad Somnia similia deducentes.

Vel ob potum generosum.

CXIX. Sic 4. Cavendum est à *Potu quovis generoso liberaliùs ingurgitato*, qui, ac præsertim in Corporibus delicatis, tum alios humores quosvis reddit mobiliores, tum ipsum semen magis dissolvit, tum Retentionem omnem labefactat: nisi vehementer illum appetiverint fœminæ.

Vel ob vacuationem aliquam & præcipuè Sanguinis.

CXX. Sic 5. Abstinendum sedulò ab *omni Evacuatione* forti, ac præsertim *Sanguinis*, quæ præ aliis omnibus periculosa: quoniam una cum ipsâ universus in corpore agitatur & quaquaversùm commovetur Sanguis, ergo etiam versus Uterum; qui quoniam tunc temporis ob nuper admissum semen subpatulus adhuc existit, facilè Fluxui Sanguineo, & unà cum ipso Seminis necdum agglutinati exclusioni ansam præbet.

In Fœminâ nuper ingravidata vena non facile aperienda.

CXXI. Imprimis cavendum, ne absque urgente admodum necessitate aperiatur vena in fœminâ de ingravidatione nuperâ suspectâ.

CXXII. Quòd si tamen, quod facilè fieri potest, incidat fœmina talis in gravem Pleuritidem, aliis specificis haud cedentem, atque summo æstu molestam; satius est perire post Sanguinis emissionem fœtus spem, quàm ipsam fœminam propter neglectam Venæ-sectionem.

Omnis Vomitio omittenda.

CXXIII. Oportet quoque omittere omnem *Vomitionem, voluntariam vel artificiosam*, quippe quæ omnes Abdominis Musculos vehementer agitat, & omnia in ipso contenta potenter comprimit, ac non rarò alvi fœces urinamque expellit, quin Abortum quoque frequenter parit, multò itaque faciliùs seminis nuper Utero excepti, ac in ipso fluctuantis, nec adhuc agglutinati excussionem.

Omnis Alvi dejectio coacta vitanda.

CXXIV. Vitanda porrò omnis *Alvi dejectio* coacta & multa, cùm non tantùm Intestina tunc ad contentorum excretionem irritentur, sed Vesica quoque, ipseque adeò Uterus; qui tempore Menstruorum toties Sanguinem solet effundere, quoties Alvi excrementa solvent vi expelli.

Vel ob Aëris Æstum summ

CXXV. Sic cavendum 6. *ab omni Aëris æstu summo*; qui cùm sæpiùs observetur Abortûs Causa, non mirum, si & admissi nuper Seminis exclusionem gignat.

Qui sæpe Abortûs causa.

CXXVI. Eatenus autem Abortûs & Exclusi Seminis causa videtur esse Aëris æstus summus, quatenus *vires omnes vehementer labefactat, dissolvendo humores omnes, ac dissipando Spiritus Animales*; quin *Semen* nondum coagulatum, agglutinatumque *fluidius reddit*, adeóque *ad sui Effluxum promovet.*

CXXVII. Vitatur autem Aëris æstus magnus, imprimis sese Solis radiis subtrahendo circa tempus meridianum, atque interim sese continendo domi in loco subterraneo, aut à Meridie averso; nec nisi circa Solis ortum & occasum sese Aëri libero committendo.

CXXVIII. Cætera, quæ Aërem magis temperatum ac subfrigidum producere queunt, qualia sunt Acetum, aut Plantarum Refrigerantium dictarum Decoctum, Aquave pura, ut & folia earundem plantarum per pavimentum diffusa, vel dispersa, locum quoque hic habere possunt atque conducere.

Vel ob Usum Medicamentorũ menses moventium.

CXXIX. Sic cavendum 7. ab *omni usu Medicamentorum menses movere solitorum*, cùm ab illis non rarò abortus excitetur, longéque faciliùs & citiùs nuper admissi seminis exclusio inferatur.

4. Si Semen utrumque per ipsũ Utero nõ agglutinetur.

CXXX. Cæterùm diximus, non sufficere ad Conceptionem, ut 1. Semen utrumque in Uterum admittatur; ac 2. in eodem permisceatur & uniatur; ac 3. in eodem retineatur, permaneatque: verùm requiri quoque 4. ut illud *utrumque* mistum ac conjunctum *ipsi Utero agglutinetur.*

Ejus causæ.

CXXXI. Hanc verò Agglutinationem docuimus impediri, tum 1. propter ipsum *semen nimis Aqueum, adeóque minus glutinosum*; tum 2. propter *Uteri oscula nimis aut minus patula*; tum 3. propter *subsequentem mox fluxum Sanguinis menstruum*; tum 4. propter *expositam seminis exclusionem.*

Curatio si Semen sit nimis Aqueum

CXXXII. *Semen nimis Aqueum* reddetur magis glutinosum, tum in mare tum in fœminâ, *continuo usu Alimentorum viscosorum*, qualia petuntur ex Animalium plerorumque extremis, cruribus & capitibus: cavendo sedulò à multâ Aquâ, sive in potu, sive in jusculis usurpatâ: tum abstinendo à Venere immodicâ.

Si Uteri Oscula sint nimis patula.

CXXXIII. *Uteri Oscula nimis patula* constringentur tantillùm usu moderato & aliquandiu continuato rerum subausterarum, qualia sunt Mala punica, Berberes, Omphacium, Mala Cydonia, &c. additis semper Aromaticis, sed Subausteris, ut sunt Nuces Moschatæ, Cinnamomum, Cassia Lignea, &c. non neglectis externis fotibus, Balneis, Emplastris, &c. itidem blandè adstringentibus.

Si eadem sint minus patula.

CXXXIV. *Uteri Oscula minus patula* reddentur paulatim magis aperta, usu itidem moderato continuatoque Rerum Aromaticarum, Majoranæ, Rorismarini, Pulegii, Hyssopi, Maceris, &c. ut & omnium Salium Volatilium, tum subinde subacrium, tum quandoque oleosorum & blandiorum: prout diversa concurrere observantur Symptomata: usurpatis quoque forinsecùs medicamentis similibus.

Si Sanguinis fluxus mox subsequatur.

CXXXV. *Subsequentis mox fluxûs menstrui damna vitabuntur*, si vitetur illis instantibus generationis opus.

CXXXVI. Quî exclusio seminis nuper admissi debeat vitari, docuimus jam, ut non videatur opus, idem hic repetere.

CXXXVII. Atque sic per compendium Conceptionis læsæ Causas & Curationem absolvimus, Uteri gestationem læsam proximè consideraturi & tractaturi.

CAPUT VI.

De Gestatione Fœtûs læsâ; Abortu, aliisque Gravidas infestare solitis Symptomatibus.

Symptomata Gestationis tempore Fœminis obvenientia.

I. DUrante Fœtûs in Utero gestatione, varia solent Mulieres affligere symptomata & molestiæ, imprimis *Nausea*, *Vomitus*, Alimentorumque nunc omnium, nunc quorundam duntaxat *Fastidium*, ut & aliquando certorum mirum *Desiderium Malacia* dictum.

Abortus quid.

II. Quod autem maximè ac pessimè tunc molestare potest ac solet mulieres, *Abortus* est, *Præmatura* scilicet *Fœtus necdum perfecti Exclusio.*

III. Agemus autem priùs de prioribus Symptomatibus, ac postmodùm de ipso Abortu.

Gravidarum Symptomata. Nausea & Vomitus.

IV. Fœminis ergo gravidis plerisque admodum familiaris tum Nausea, tum & aliquando Vomitus: unde quovis diei tempore conqueri solent de Nauseâ, inclinationeque ad Vomitum; qui tamen in multis nullus sequitur, in aliis sæpe simul infestat.

Quando incipiant

V. Hæc Nausea in quibusdam mox ab admisso in Uterum semine, in aliis tardiùs solet urgere: quod itidem de Vomitu dicendum: unde imprægnationis signum petitur.

Quandiu durent.

VI. Eadem Nausea quibusdam solet primis duntaxat Gestationis mensibus esse molesta, aliis etiam diutiùs, imò in quibusdam usque ad Partûs tempus perseverare: quod etiam de Vomitu pronunciandum.

Nausea quo diei tempore invadat.

VII. Eadem Nausea quasdam summo mane duntaxat exagitat, & alias toto die; quibusdam duntaxat post assumptum cibum, uti aliis solum ante cibum assumptum esse solet gravis.

Vi & Ciborum & Potuum Aversio. Malacia.

VIII. Ita se res quoque habet ratione quorundam, vel omnium *Ciborum*, *Potuumque Fastidii & Aversionis*; non item ratione *Malaciæ*, quæ rarò adest perpetua, sed subinde tantùm repetere solet, & aliquando hujus, aliquando illius cibi, potúsve appetitu vexare: qui appetitus ferè minuitur tollitúrve, quando fœminæ licuit desiderato frui alimento.

Horum causa.

IX. Causa harumce molestiarum omnium cùm peti debeat ex Mutatione Mulieris Corporibus Contentis ob gravidationem contingente, videndum qualis illa esse possit Mutatio, ut horum Affectuum natura ritè cognoscatur, & curetur.

Quomodo se gerat Uterus in gravidatione.

X. Fœminis igitur ex actu venereo felici, hoc est, Generationi serviente semen utrumque admittitur, constringiturque in Utero; adeò, ut totus Uterus solito arctiùs sese corruget, atque Sanguinem in vasis suis & cavernulis hærentem sursum versus reliquam massam repellat.

XI.

Quomodo Humores mutentur.

XI. Hic Sanguis aliquantum in Utero alteratus, & ab indole primâ mutatus totam massam plùs minùs immutat & alterat: unde Humores omnes ex ipso producti, Bilis, Saliva, Succus Pancreaticus, Lympha, & si qui sunt alii, similiter immutantur & alterantur.

Unde tãta Symptomatũ differentia.

XII. Prout autem tota humorum omnium dispositio est diversa, & diversa est Sanguinis in Utero priùs alterati constitutio, ita nova, quæ hinc cæteris humoribus accidit & accedit, ἀλλοίωσις erit quoque diversa: quapropter etiam tanta in fœminis variis observatur symptomatum differentia.

Causa Nauseæ, Vomitûs Fastidii, & Malaciæ.

XIII. At Bilis præsertim unà cum Succo Pancreatico noxam suam exerit, Nauseæque ac Vomitûs, ut & Fastidii & Malaciæ causa existit.

XIV. Quibus enim mulieribus Bilis per se fluidior, mobilior, & Acrior existit, iisdem non tantùm Nausea, sed Vomitus quoque solet esse molestus.

XV. Quibus autem Succus Pancreaticus est austerior, iis Nausea quidem excitabitur, non facilè Vomitus.

Bilē maximā pati mutatione ex gravidatione. Ejus causa.

XVI. Ex quibus observationibus censeo, Bilem præ aliis humoribus omnibus maximam ex gravidatione pati mutationem alterationemque.

XVII. Cujus etiam hæc potest reddi ratio, quòd Bilis omnium humorum sit maximè mutabilis.

Sal Bilis Volatile.

XVIII. Sal enim Volatile Bilis facillimè movetur, mutatur, & alteratur, & ita quidem, ut alios humores simul moveat & agitet.

Quomodo se habeat Succus Pancreaticus.

XIX. Succus autem Pancreaticus, quia est naturaliter Acidus, non est in corpore nostro tam mobilis & mutabilis; sed facilè Pituitæ in tenui Intestino repertæ se immiscet, vimque suam quodammodo fractam concentrat, & si Bili occurrat, illi penitiùs jungitur, ac cum ipsâ coagulatur.

XX. Quod imprimis evenit, quando idem Succus vergit ad Austeritatem qualem animadvertimus in omnibus, vel naturâ, vel propter causas externas tristibus & Melancholicis.

XXI. In hilaribus autem solet Succus idem blandior esse, minusque tum Acidus, tum Austerus, unde in talibus præter Nauseam, Vomitus sæpiùs existit molestus.

Quomodo Sanguis.

XXII. Videtur enim Sanguis circa Uterum retentus & novam in eodem alterationem passus, ex parte saltem fieri magis tenuis & Spirituosus; qui proinde toti massæ redditus, ac continuò Bili & Succo Pancreatico junctus, humorem utrumque præstat similiter tenuiorem, atque Spirituosiorem, adeóque magis mobilem, atque ad halitus subtiles producendos magis aptum.

Halitus causa Nauseæ, & Vomitus.

XXIII. Dum autem Halitus tales in tenui Intestino excitantur & ad Ventriculum attolluntur, ipsumque vellicant, titillantque, ac subinde mordicant, non mirum si plerumque Nausea, sæpè Vomitus quoque sequatur, & imprimis Ventriculo vacuo, & aliquando Cibis pleno.

Et imprimis vacuo Ventriculo.

XXIV. Etenim quemadmodum vacuus Ventriculus facilius admittit tum halitus, tum humores à tenui Intestino assurgentes, ita irritatur idem facillimè ab iisdem: Solent namque ab Alimentis, Cibo, Potuque in Ventriculo existentibus tum temperari Humores, Halitusque Acres, vel aliàs tenues, ac quovis modo Ventriculum mordicantes, vellicantesque, tum Ventriculus ipse iisdem oblini, & muniri contra prædictam Humorum, Halituumve Acrimoniam.

At etiam post assumpta alimenta.

XXV. Contrarium evenit in aliis fœminis gravidis, ut nempe vacuo Ventriculo habeant meliùs, post assumpta verò Alimenta pejus; quod fieri autumo, quatenus ab Alimentis aliquâ sui parte, fluidiore scilicet ac Spirituosiore, ad Intestinum tenue descendentibus ob vitiosam effervescentiam irritatur Bilis propter gravidationem vitiata, & priùs à Succo Pancreatico forsan, ne nauseam vomitumve pariat, impedita, nunc verò à parte Alimentorum maximè Spirituosa & Volatili rursum expedita, accedente forsan Succi Pancreatici Austerioris contemperatione ab iisdem Alimentorum partibus maximè Spirituosis.

Unde diversitas Nauseæ, & Vomitus.

XXVI. Prout Ergo diversimodè, tum absolutè, tum in respectu ad se invicem, affecti sunt Bilis, Succusque Pancreaticus, ita nunc propter Alimenta in Ventriculo existentia, nunc absentia, & Nausea, & Vomitus diversimodè Gravidas solent affligere ac urgere.

Causa Fastidii.

XXVII. Atque hæc maximè probabilis videtur mihi Causa Nauseæ, Vomitusque Gravidarum, quam similiter arbitror esse *plurium, pauciorumve Ciborum, Potuumque Fastidii Causam.*

Bilis & Succus Pancreaticus Vitiati.

XXVIII. Bilis enim corrupta mox Famem solet minuere, Succus autem Pancreaticus Sitim pervertere.

XXIX. Si proinde ob graviditatem uterque hic Humor plus minúsve afficiatur, vitieturque, mirum non est si prout Bilis sola est affecta, vel Succus Pancreaticus simul est inquinatus, nunc quorundam, nunc omnium Ciborum, nunc Potuum quoque quorundam, vel omnium Fastidium excitetur.

Unde Fastidii diversitas.

XXX. Pendet autem Fastidii utriusque maxima diversitas ex Humoris utriusque corruptione valde diversa.

Malaciæ causa.

XXXI. Magis cogor mirari *Gravidarum Malaciam*, Desiderium magnum ac sæpe rationi sanæ valde adversum quorumdam Ciborum, Potuumve: quod tamen ab eâdem puto deducendum Causâ, sed accedente potente persuasione, gratissimum futurum alimentum, & acceptissimum Alimenti desiderati usum.

Unde fiant Morosiores gravidæ.

XXXII. Quemadmodum autem Bilis Succusque Pancreaticus non parum vitiantur sæpenumerò ex gravidatione, ita ex *Sanguineâ Massâ indies magis iniquinatâ*, etiam *à prædictis & notatis humoribus ad ipsam pergentibus*, *Spiritus Animales* producuntur non satis puri ac defœcati; quapropter nec *Sensus Externi*, nec *Interni*, nec *Animalis Motus* semper ritè absolvitur in Gravidis, quæ *Morosiores* quoque fieri solent, atque pertinaciùs quævis cupientes, aut aversantes.

Appetitui plus satis indulgent.

XXXIII. Dum proinde *Mens quoque* videtur quodammodo *lædi in gravidis* non paucis, non mirum si *Appetitui cuivis plus satis indulgeant pleræque*, ac non tam ipsi resistant, quàm eundem foveant & augeant.

Alia Gravidarum Symptomata.

XXXV. Non tantùm nominata, & hactenus examinata patiuntur pleræque Gravidæ Symptomata, sed non rarò alia quoque prædicta consequentia, uti sunt *Animi levia* & quandoque *gravia Deliquia*, *Vertigines*, *Motus corporis languidus*, *Febres variæ*, *Macilentia*, *Cachexia*, *Anhelatio*, &c.

A Bilis & Succi Pancreatici Effervescetia. Animi deliquia.

XXXV. Habent autem Affectus illi omnes ortum suum *ex vitiatâ in tenui Intestino Bilis Succique Pancreatici Effervescentiâ*, propter quam 1. Halitus ad Ventriculum assurgentes *Animi Deliquia* excitant, tum levia, tum gravia, tum illorum duntaxat *Præludia*.

XXXVI. *Præludia* enim voco *Animi Deliquiorum* quoties de instante Animi Deliquio querulæ sunt gravidæ, quò se vertant, aut vertere debeant nesciæ: quamvis necdum reverà lipothymiâ corripiantur.

XXXVII. *Leviora*, *Gravioraque* voco Animi Deliquia, quoties actu linquuntur animo Gravidæ, ac nunc leviter, nunc graviùs; quod quibusdam evenire solet, sive tunc simul vomant, vel duntaxat nauseent.

Vertigo.

XXXVIII. Propter eandem Effervescentiam vitiatam si 2. *Halitus* aut per Ventriculum ac OEsophagum, aut per Lacteas Venas, Ductum Thoracicum, Venam Jugularem, Cavam superiorem, Cordis Auriculas & Ventriculos, Pulmonumque Vasa, ipsamque Arteriam Magnam ferantur *ad Caput*, atque *Spirituum Animalium Motum turbent*, oritur *Vertigo*, cujus causâ nonnunquam & ambulantes, & imprimis per gradus descendentes Gravidæ corruunt, ac, si non semet ipsas, Fœtum saltem suum non parùm lædunt.

Languor in Motu.

XXXIX. *Halitus* iidem si 3. Spiritibus Animalibus confundantur, aut Corpus universum ac musculos præsertim occupent, *Languorem* solent *in Motu* producere; unde vix progredi possunt Gravidæ multæ, nì juventur, ac plus minùs sustententur; unde videas ipsas suorum Maritorum manibus aut vestimentis se firmantes.

Febris Lenta.

XL. *Halitus* iidem si 4. *Acriores* facti ad Cor ferantur, *Lentas ferè* solent producere *Febres*, Gravidis satis familiares, & ad quosvis *Animi Affectus* graviùs, leviúsve ipsas afficientes.

Macilentia.

XLI. Quinimò ab eâdem Effervescentiâ læsâ non tantùm 5. *Macilentia* plerasque occupat, sed nonnullis 6. *Cachexia* oboritur.

Febris Hectica.

XLII. Ad *Macilentiam* faciunt non tantùm *Halitus Acres*, at *defectus* quoque *Alimentorum*, cui tum maximè debetur Macilentia, quando Color faciei permanet laudabilis; Halitibus autem Acribus, quando læditur quoque Color nativus & vividus; accedente tunc in quibusdam *Febre Hecticâ*.

Cachexia.

XLIII. *Cachexia* Gravidas corripit, quoties tota sanguinis massa sensim corrumpitur, vel loco Alimentorum convenientium prava usurpantur.

XLIV. Fieri enim nequit, ut corruptâ universâ sanguinis massâ vel à solis Humoribus corruptis, & massæ redditis, vel insuper ab Alimentis pravis, Nutritio fiat laudabilis; quin potiùs augetur indies vitium illud; unde, nisi Gravidarum talium Cura instituatur conveniens, quæ hîc est semper solicitudinis plena, non tantùm gravissimorum, sed lethalium quoque affectuum periculum incurrunt, sive manifestentur illi durante adhuc Uteri gestatione, sive in partu ipso, aut paulò post ipsum.

Gravidarum Affectus in tempore curandi.

XLV. Quemadmodum autem *Gravidarum Affectus omnes sunt periculosiores, quàm fœminarum reliquarum*, ita negligi non debent iidem, quin danda opera, ut in tempore curentur, aut præveniantur. In quem finem prudentiâ opus est singulari, atque vigilantiâ sedulâ.

Anhelatio.

XLVI. Sed Gravidis nonnullis familiaris est 7. *Anhelatio*, festinanter ambulantibus, ac imprimis gradus ascendentibus superveniens, ac multùm angens: quam itidem ab *Halitibus à tenui Intestino ad Pulmones delatis, atque in iisdem hærentibus*, sed ad *corporis motum concitatiorem* aut difficiliorem *magis motis*, ortum ducere, nemo ampliùs ignorare potest; qui tantillùm versatus est in experimentis hujus ævi multiplicibus, Anatomicis, Practicis, & Chymicis; quorum ope infinita ferè innotuerunt Medicis diligentioribus & accuratioribus, quæ sæculis superioribus fuere si non in totum, utique ex parte saltem ignota.

Abortus.

XLVII. Præter Symptomata multifaria Utero gerentibus evenire solita, & ex parte saltem proposita, explicataque; unum adhuc restat non minùs grave, nunc similiter memorandum; *Abortus* sc. hoc est, *Fœtus nondum perfecti Exclusio*.

Gestationis tempus.

XLVIII. Utplurimum quidem solet humanus fœtus *mensibus novem in Utero materno gestatus*, atque intereà temporis perfectus ad exitum properans secundùm naturam excludi; quod tempus est maximè naturale.

Partus septimestris.

XLIX. Sed observatur etiam *septimo mense* partus vitalis, nec ante septimum mensem observatus, est nisi rarissimè exclusus fœtus, quin vel mortuus prodierit, vel paulò post vitam finierit. Sic memini non semel partum septimestrem vivi fœtûs, sed qui rarò per mensem vitam suam miseram protraxerit, verùm plerumque ante tertiam hebdomadem diem suum obierit; atque similiter pro Abortu habitus fuerit, atque haberi debuerit.

Abortus quid.

L. *Abortus* proinde nobis est *Fœtûs humani ante septimum gestationis suæ mensem exclusio*, sive *vivus* prodeat sive *mortuus*.

LI. *Vitalis* autem vocatur fœtus, non qui vivus tantùm prodit in lucem, sed qui aptus est permanere in vitâ; nam qui nunquam observatur diu superesse, quin semper brevi mori, pro vitali minimè haberi solet, sed pro Abortu, vel Abortivo.

Quando contingere possit.

LII. Potest verò contingere *Abortus à primo Conceptionis momento* usque *ad sexti mensis finem*.

Quando frequentius fiat.

LIII. Frequentiùs quidem observantur Abortus circa *tertii Mensis finem*, & quarti initium contingentes; quamvis non infrequenter accidant tum ante, tum post idem tempus.

Ante decimâ post conceptũ hebdomadam non fit verus abortus.

LIV. Quotquot autem *ante decimam post Conceptum hebdomadem* eveniunt, vix habentur à plerisque pro vero Abortu, quoniam vix tunc aliquod Fœtûs rudimentum apparet; vix ante octavam ipsius Placentæ notabile initium; unde tunc potiùs pro suppresso Mensium fluxu, vel saltem Molâ habetur ille Casus.

Et quare

LV. Nisi enim Fœtus appareat in Placentæ corpusculo, negatur, ferè Conceptus factus, nec proinde conceditur tunc Abortus: quod haud ita mirum, postquam ex solo Fœtu certum Graviditatis peti potest signum; qui quoties non apparet, dubium ac incertum est, an reverà utero gesserit mulier, necne: quoniam evenit aliquando, ut post menstruorum fluxum pluribus mensibus suppressum, Mola duntaxat prodeat, nullus fœtus.

Massa carnea post nonã vel decimam hebdomadã.

LVI. Sed accidit quoque non rarò sicut aliquoties mihi contigit observare in meâ praxi, ut fœminæ nonâ, decimâve post cessantem menstruorum eruptionem hebdomade, fluxum passæ fuerint satis magnum, & unà cum ipso aliquid excreverint coagulati, carneive, quod uti dixi, propter Fœtûs notabilis absentiam pro Placentâ non fuit habitum; quæ nihilominus postea, educto circa hebdomadem post cessantia menstrua octavam ex brachio sanguine, nil simile in se animadverterunt, verùm Gravidæ sunt deprehensæ, atque circa nonum mensem Fœtum pepererunt viuum, vitalemque.

Ejus causa.

LVII. Unde arbitror, me non tantùm probabiliter, ast solidè ac necessariò concludere, Ipsas prioribus quoque temporibus fuisse gravidas, quando neglectâ venæ sectione sanguinisque redundantis diminutione, ob sanguinem copiosum circa Uterum post secundum à conceptione mensem subsistentem exclusus est nondum visu notabilis Fœtus, verus Abortus.

Quibus potißimũ eveniat.

LVIII. Evenit quidem hoc imprimis Fœminis copiosum Menstruorum Fluxum patientibus, in quibus sanguis evacuari solitum & nunc in corpore coacervatus, nec in Fœtûs nutritionem, placentæve productionem consumptus, urget ipsius Uteri vasa, exitumque per ipsa quærens, ac inveniens, simul foras protrudit Fœtum tenellulum, ac necdum oculis conspicuum.

Abortus causa plethora.

LIX. Hoc vel idcirco pluribus hîc deduco, quia censeo, hunc casum esse satis frequentem, quamvis à paucis forsan observatum; cujus poinde accuratam considerationem unicuique Medico, cui ægrorum æquè ac sanorum salus cordi est seriò commendo; quo facto, progredior ad multiplices Abortûs causas eruendas, & & paucis explicandas.

LX. Faciam autem initium à modo memoratâ in Abortu paucis post conceptionem hebdomadibus eveniente Causâ satis frequenti, *Sanguinis Plethora*; propter quam vi expelletur Fœtus laxiùs Utero adhærens, nec Sanguinis copiosi egressum quærentis ac in Utero invenientis impetum sustinere valens.

LXI. Aliter namque se habet res in fœminis pauco sanguine præditis, ac imprimis menstruum fluxum parcum patientibus, aliter in fœminis multo sanguine refertis, ac fluxum mensium copiosum experiri solitis.

Et quâ ratione.

LXII. Quemadmodum enim in istis Sanguis paucus in corpore redundat suppressis propter Conceptionem menstruis, nec proinde ab illo valdè urgetur tribus primis (quibus ex solo semine formari, ac necdum superfluo Matris Sanguine nutriri solet Fœtus) gravidationis mensibus, unde nullus inde adest Abortûs metus: Ita contrà in his Sanguis copiosus & multus post eandem menstruorum retentionem circa Uterum hærens, atque vasa ibi præsertim distendendo exitum quærens, tandem eum invenit, nî, quemadmodum à me dictum, idem in tempore minuatur per venam in brachio apertam, sicque à premente Sanguine, alioque averso, liberetur cum Utero fœtus tenellus in ipso latitans, & magnæ Sanguinis affusioni, effusionique resistere nescius, ac invalidus

Mẽstruũ copiosa post eorũ suppressionem à 1. 2. aut 3. post conceptionem mense, signum Abortus.

LXIII. Quoties igitur aut 1. aut 2. aut 3. post conceptionem factam, suppressumque adeò Menstruorum fluxum mense, propter Sanguinis abundantiam; (nullâ scilicet aliâ evidenti ejus apparente causâ) erumpunt copiosè menstrua, toties suspicari licet ac conjectare, Abortum concurrere; atque destructionem sui debere Sanguini materno nimiâ copiâ corpusculum suum in primâ sui formatione aut conformatione opprimentis adeò ut tunc, qui destinatus ejus erat nutritioni & accretioni sanguis menstruus, causa sit ipsius ante nativitatem interitûs.

Abortus Causa. 2. Motus corporis vehemens.

LXIV. Abortus Causa non infrequens solet 2. esse *Motus Corporis vehementior*, ac præsertim *Saltatio, Equitatio, Agitatio*, &c. unde semen nondum satis firmiter Utero adhærens non ita difficulter eiici potest ex eodem.

LXV. Quemadmodum enim ab eodem Motu Corporis vehementiore Conceptio impediri potest, sic etiam ab eodem Abortus excitari solet: adeò ut meminerim, nonnullis fœminis ex solâ Brachiorum elevatione Abortum non semel diversis gestationis mensibus contigisse.

Et quâ ratione.

LXVI. Quòd si sola extensio aut elevatio Brachiorum possit esse causa Abortûs; an non id fiet æquè facilè à Corporis agitatione forti, quemadmodum ejus rei exempla sunt plura.

LXVII. Si quis autem me roget, quî eveniat tum ex corporis agitatione forti, tum ex Brachiorum elevatione Abortûs? ei respondebo, id fieri quatenus Agitatione quâvis vehementi concutitur quoque contentus in Utero Fœtus, cujus Vincula (hoc est Placenta Utero cohærens) si fuerint laxiora & minùs firma, mox solvuntur ac rumpuntur eadem, secedendo ab Utero, fœtumque cum Secundis ad exitum urgendo.

LXVIII. Quoad Brachiorum elevationem, ea hactenus solet Abortûs Causa existere, quatenus tunc temporis premitur angustaturque Abdomen, angiturque in Utero fœtus, qui vehementiùs tunc pressus, exprimitur facilè ex Utero, imprimis laxiore, atque fœtum minùs firmiter adhærentem habente.

3. Causa Casus.

LXIX. Sed & 3. *A Casu* haud infrequenter solet excitari Abortus; ob quem sicut læduntur plerumque in Fœtu partes, quibus aliqua vis & noxa accidit in Matribus, ita sat sæpè Abortus inde solet contingere.

LXX. Consequitur autem Matris Casum Abortus, imprimis quando is aut *in ventrem* fit, aut potentiùs *in regionem Lumbarem*; ibi namque graviùs afficitur ipse quoque Uterus ac Fœtus, si grandior fuerit; hîc Nervi ad omnes Abdominis partes, ipsumque adeò Uterum & Fœtum delati.

LXXI. In harumce causarum serie memorari

4. Terror magnus, Animi solicitudo & Tristitia Ut & Ira Et quâ ratione.

rari debet 4. *Terror magnus*, mox & *Animi solicitudo* cum subsequente *Tristitia*: qui Animi Affectus soli possunt ac solent satis sæpè Abortûs esse Causa, si fuerint graviores, quod etiam de *Irâ* dicendum.

LXXII. A solo *Terrore magno* & inopinato *Abortum* fieri, notissimum; quem eatenus contingere arbitror, quatenus tunc unà cum *Animi Mentisque Functionibus Animalibus omnibus* conturbantur quoque cæteræ *Corporis Functiones Naturales omnes*, ipsaque adeò *Nutritio*, tàm *Fœtus*, quàm *Matris Gravidæ*.

Terror inopinatus quid efficiat.

LXXIII. Quatenus autem Animales Functiones omnes in Terrore conturbantur, *Conturbatur* quoque *Motus Spirituum Animalium ad partes singulas*, unde non tantùm *Sensus & Motus Animalis* confunditur, minuitur, & inordinatus existit, sed insuper Humores omnes minùs temperati, Functionibusque adeò suis ritè obeundis inepti redduntur: Cùm proinde tunc temporis Functiones omnes mirè conturbentur in utroque Corpore, tum Matris, tum Fœtûs: cum nonnunquam vel Mors, vel gravissimus Affectus inde obveniat Adultis & Robustis, non est quod miremur, idem graviùs evenire tenello Fœtui in Utero hærenti, atque ipsum aut perire mox in Matris ventre, aut in eodem languere, donec tandem ibidem moriatur, vel saltem moribundus excludatur.

LXXIV. Tantùm potest Animi Terror in Hominibus, & plus forsan, quàm cæterorum Animi Affectuum gravissimus; quantum saltem Ego hactenus in satis exactâ quotidianâque eorum, quæ mihi examinare contigit, observatione per annos triginta notare potui.

Quatenus tristitia sit Abortus causa.

LXXV. *Tristitia summa* nonnunquam, licèt rariùs, Abortûs esse solet Causa, & quidem quatenus omnes tunc prosterni solent vires, ac Functiones labefactari.

A tristitiâ Animalium Spirituum motus sistitur.

LXXVI. Animus enim in Tristitiâ summâ fractus ac dejectus non excitat, vel promovet Spirituum Animalium motum, quin potiùs eundem negligit, quemadmodum cætera omnia lætitiam Animæ afferentia; unde non tantùm minùs, sed minimè moventur quaquaversum Spiritus Animales, minùs, propter gaudii defectum; minimè, propter Animi dejectionem summam quietem unicè optantem ac quærentem.

A lætitiâ promovetur.

LXXVII. Sicut enim Animus lætus quaquaversum Animales Spiritus mittit, ad omnes corporis partes commovendas & ad tripudiandum quasi agitandas; quò sic etiam præsentis gaudii fiant participes; ita contrà Animus tristis, & in semet ipsum quasi retractus, nil minùs quàm Spiritus Aimales commovet, quin potiùs ad quietem & torporem ducit, retrahitque.

Quâ ratione à tristitiâ fiat Abortus.

LXXVIII. Quemadmodum igitur fœmina tum gravida, tum valdè tristis ac mœsta, negligit Corporis sui motum Animalem, quin Animalium Spirituum motum ab Animo pendentem, unde omnes tum Animi, tum Corporis functiones imperfectiùs obeuntur; ita Fœtus in ejus Utero existens, atque ipsi compatiens, quin matre graviùs omnia ipsi obvenientia mala ferens, plus eâdem matre suâ detrimenti ac noxæ patitur quoad Functionum quarumvis labefactationem.

LXXIX. Sicut proinde moritur aliquando Fœmina mœrore summo correpta, vel saltem in gravissimos incidere observatur affectus, ita ejus fœtus tenellus in ejusdem utero adhuc hærens faciliùs ac citiùs tum moritur, tum affectus gravissimos patitur, ipsamque adeò sui intempestivam expulsionem.

Qua ratione ex Irâ.

LXXX. Inter Animi Affectus observatur *Ira* non infrequens *Abortûs Causa*: quod eâ ratione fieri autumno, quatenus in Irâ non tantùm Anima mirè conturbatur & confunditur, sed omnes quoque Actiones tum Animales, tum Naturales multùm læduntur, labefactanturque undè, sicut modò diximus, in Fœtu non minor, sed major Functionum omnium Conturbatio sequitur, propter quam inter alia mala plura etiam consequi potest Abortus: dum nimirum quæcunque patitur unquam Mater, graviùs fert in ejus Utero latens Fœtus.

5. Abortûs Causa Vigiliæ nimiæ.

LXXXI. Quemadmodum nimia corporis agitatio & defatigatio, sic & 5. *Vigiliæ nimiæ* Causa possunt ac solent esse *Abortûs*; non quidem tam frequenter, nec nisi in Fœminis magis teneris, ac delicatis: quatenus vires omnes atteruntur, sicque Fœtus paulatim deficit ac perit.

Summus Aëris Æstus.

LXXXII. Quod de Vigiliis dictum, dici quoque potest 6. de *Summo Aëris æstu*, qui nonnunquam in fœminis tenellis Causa solet esse Abortus; quatenus non tantùm Spiritus Animales tunc consumuntur ac dissipantur, sed insuper Sanguis universus nimiùm dissolvitur, & fluidior factus fœtum facilè ad Abortum cogit.

7. Alvi fluxus vehemens.

LXXXIII. *Abortus* quoque *Causa* esse observatur 7. aliquando *Alvi fluxus vehemens*, ac præsertim *Dysentericus*, ubi præter continuam ferè desidendi necessitatem, atque Contentorum in Abdomine deorsum factam pressionem subinde humores Acres concurrunt, non tantùm Alvi fluxum producentes, sed Sanguinem quoque inficientes, atque ipsum Fœtum similiter afficientes, ac proinde gravidam ad Abortiendum sat sæpè cogentes.

8. Hæmorrhagia insignis.

LXXXIV. Quemadmodum in superioribus docui fluxum menstruum, sed immodicum, esse Abortus Causam frequentem, ita nunc addendum 8. post *Hæmorrhagiam insignem* haud infrequenter sequi Abortum, cujus rei hæc videtur mihi Causa, multùm à præcedente differens, defectus nimirum Sanguinis materni universalis, propter quem eodem destituitur quoque necessariò Fœtus; qui proinde tenellus adhuc, cùm minùs possit continuò carere Alimento, deficit facilè ejus defectu, ac proinde aut moritur, aut languet, atque sic ad Abortum excidit.

9. Remedia Menses moventia.

LXXXV. Abortûs quoque Causa frequens sunt 9. *Remedia quævis Menstruum fluxum promovere solita*, si aut imprudenter, aut malitiosè durante Graviditate usurpentur: qualia sunt & 1. *Venæsectio*, largior præsertim, ac imprimis in pede instituta: & 2. *Purgantia* potentiora, sat magnâ quantitate usurpata, & imprimis Acria: & 3. *Specifica* dicta, mensibusque ciendis dicata, copiâ præsertim notabili usurpata.

LXXXVI.

Venæ sectio.

LXXXVI. A *Venæ-sectione* namque, *Sanguinisque copiosi eductione* idem evenit, quod modò diximus de Hæmorrhagiâ: cui accedit, quando illa fit in pede, quòd præterea deorsum feratur impetuosius Sanguis, & sic quoque ad Uterum quandoque urgeatur; Fœtusque eo ipso ad exitum impellatur.

Purgantia.

LXXXVII. *Purgantia* & imprimis *Acriora* tum ratione *sui*, tum ratione *humorum Acrium* vehementer ac multùm agitatorum, & quaquaversum, etiam ad Uterum Fœtumque, propulsorum utrumque simul commovent; Uterum quidem ad contenti Fœtus exclusionem, ac Fœtum ad ejusdem sui exclusionis promotionem.

Specifica menses moventia

LXXXVIII. *Menses moventia* dicta medicamenta, quorum pleraque vi Aromaticâ sunt prædita, Sanguinem universum solvendo, eundemque fluidiorem præstando, facilitare solent ipsius ordinarium per Uterum effluxum, atque Graviditatis tempore idem agendo præcipitant non rarò cum ipso Fœtum ex Utero: imprimis quandiu idem est tenellus, & Uteri constitutio laxior.

Potus generosus, & Spirit. Vini causa Abortus.

LXXXIX. Hoc verum esse hinc quoque patet, quòd in quibusdam Fœminis *Potus Generosus*, ipseque adeò *Spiritus Vini* majori copiâ sumptus soleat esse Abortûs Causa; & quidem quoniam solvit ac dissolvit nimiùm Sanguinem universum, facilitatque ipsius per Uterum effluxum; qui tam rarò evenit absque Fœtus exclusione, hoc est, Abortu.

Causa Abortus interna Vitiosa Materni Abdominis cōformatio.

XC. Præter quas frequentiores à Rebus Nonnaturalibus & fortuitis petitas Abortûs Causas, solent subinde aliquæ occurrere Internæ, *ex vitiosâ* nempe *Materni abdominis conformatione*, ut si exempli gratia locus desideretur in ipso sufficiens explicando Utero; unde idem pressus comprimit necessariò contentum Fœtum, ipsum ante tempus eiicit.

Ut & Mola, vel alius fœtus.

XCI. Huc referri posset tandem *Mola*; vel alius *Fœtus vivus*, *mortuusve in Utero simul existens*, atque priorem aut posteriorem Fœtum ad exitum cogens.

Curatio.

XCII. Atque hæ primariæ sunt ac frequentiores Abortûs Causæ: proximum est, ut tam hujus Abortûs, quàm cæterorum Gravidis supervenire solitorum Symptomatum Curationem subjungamus.

Nauseæ, Vomitus, & Fastidii. Unde hæc Symptomata oriantur.

XCIII. Faciemus autem initium tum à *Nauseâ & Vomitu*, tum à *Ciborum Potuumque Fastidio* vario.

XCIV. Quoniam verò diximus &, uti putamus, evicimus, symptomata ista omnia primariò pendere à *Menstruo Sanguine circa Uterum propter gravidationem morante, atque ibidem quodammodò alterato & corrupto, hinc corruptionem suam universæ Sanguinis massæ, mox & Contentis cæteris, adeoque Bili quoque ac præsertim communicante*: ita necesse videtur, ut hinc sumamus curationis exordium.

Causa corruptionis Sanguinis.

XCV. Quamvis autem in explicatione modi, quo ex Sanguine stagnante fieri putamus *Inflammationem*, docuerimus non semel, secedere à Sanguine partes ipsius maximè spirituosas & volatiles; ita ut inexistens ipsi tum Spiritus Acidus, tum Sal lixivus potentiùs effervescant, atque præter caloris sensum molestum Sanguis in pus abeat; non est tamen eadem hîc Corruptionis in Sanguine ratio.

Quâ ratione Sanguis impediatur ne effluat.

XCVI. In hoc namque Casu non verè subsistit Sanguis in Uteri vasis, utpote nullatenus sicut in Inflammatione obstructis à Causâ præternaturali, quæ non tantùm Sanguinem, Pituitamve in Uteri vasis coagulare, ast noxam suam tum ipsi Utero, tum reliquo Sanguini communicare solet: sed *in Uteri Vasis secundum naturam propter* gravidationem *blandè* in exitu suo *coarctatus*, ne effluat, impeditur Sanguis, nullâ ratione ideò malè affectus.

Sanguis corruptus subsistens majorem corruptionē subit.

XCVII. Unde per se ac *propter gravidationem nequaquam corrumpitur Sanguis*, quando *purus est ac integer*: (quocirca haud omnes malè habent Mulieres gravidæ) Quatenus autem is non est inculpatus, sed impurus, mirum non est est, si subsistens tunc circa Uterum aliquam Corruptionem majorem subeat.

Unde Mulieres quædam gravidæ sint saniores, quàm aliæ.

XCVIII. Hæc Corruptio sicut in plerisque tendit in pejus, ita in quibusdam vergit in melius: unde videas mulieres quasdam, quoties utero gerunt, saniores valentioresque, quàm extra tempus gravidationis: quod fieri existimo, quia alteratio, quæ Sanguini propter Gravidationem circa uterum subsistenti evenit, eundem corrigit ac emendat, quod quî fiat, dignoscetur faciliùs, postquam ostenderimus qualis mutatio tunc Sanguini contingat.

Qualis mutatio Sanguini contingat.

XCIX. Diximus enim non esse hanc mutationem talem, qualis accidit Sanguini Inflammationem parienti: Nam quum Sanguis propter gravidationem non effundatur extra sua vasa, nec vi propellatur versus vasa obstructa; ut ibidem per ea nimiùm distenta; adeoque per diapedesin evadant effugiantque partes ejus maximè Spirituosæ volatiles; sed in vasis suis, non tamen valdè ideò distentis, moram quidem nectat, & *absque ulla suarum partium deperditione mutationem aliquam subeat*; erit ea *in ulteriori Sanguinis rarefactione & dissolutione*; propter quam idem *Sanguis tenuior, fluidior, & volatilior* fiet.

Quâ Humores corrumpantur.

C. Quæ rarefactio, attenuatio, & volatilisatio ulterior cùm Sanguinem non reddat perfectiorem (quippe in ipso haud requisita) sed imperfectiorem, mirum non est, si ab eadem, Massæ toti postquam est communicata, *Humores* quoque inde producti ejusdem *Rarefactionis, Attenuationisque nimiæ*, adeoque *Volatilitatis noxiæ* fiant *participes*; ac imprimis *Bilis*, quippe quæ præ aliis Humoribus omnibus est *tenuis atque Volatilis*.

Qui mulier per gravidationē fiat sanior.

CI. Quoties proinde Mulier nuper imprægnata tum Sanguinem, tum Bilem, cæterosque Humores habet minùs tenues, & volatiles, toties si recessus ille à statu naturali non sit magnus emendari potest illud malum, fierique mulier per ac propter gravidationem sanior: sicut modò dicebamus id aliquando contingere.

Nauseæ Vomitus & Fastidii causa.

CII. Ubi verò jam sunt in Muliere imprægnatâ tum Sanguis, tum Humores alii, ac imprimis Bilis, aliquantò tenuiores, volatiliores, & acriores, facile fit, ut adhuc tenuiores, volatiliores, & acriores idcircò facti, noxam vel molestiam notabilem ipsi afferant, & in specie *Nauseam, Vomitumque, & multiplex Alimentorum*,

rum Fastidium: ceu pluribus docuimus in superioribus.

In quâ horum Curatio consistat.

CIII. Postquam igitur non tantùm ab Effectu, adeoque Symptomatibus fœminis Gravidis supervenientibus, verùm etiam à Sanguinis Naturâ, adeoque Corporis humani Oeconomiâ ostendimus, Humores omnes, ac Bilem imprimis reddi propter Gravidationem tum tenuiores, tum volatiliores, *Mali hujus Curatio* consistet tum in *Humorum omnium*, tum maximè in *Bilis* & *incrassatione*, & *fixatione*.

Quibus Medicamentis absolvatur.

CIV. Id autem præstant efficacissimè omnia Medicamenta Austera, quæ quò erunt blandiora, eò effectum illum producent commodiùs, postquam *Mutatio omnis subita in Corpore atque Humoribus periculosa*, si præsertim fuerit simul magna.

Mutatio subita periculosa.

CV. Et quemadmodum hoc est universaliter verum, ita in specie in Humorum & Sanguinis Incrassatione, Coagulatione, ac Fixatione est verissimum.

Quid vitæ maximè noceat.

CVI. Nil enim æquè vitæ nocet, atque Coagulatio nimia & subita Sanguinis, & Fixatio magna & subita Bilis; unde facilè ac subitò contingere solet Mors, sicut hoc inter alia manifestum facit tum quodvis Animi Deliquium grave, tum evidentissimè Syncope.

Affectus Lethales unde pendeant.

CVII. Ab Acido namque, & imprimis Austero-acido pendent hi Affectus tam sæpè lethales: quippe quod tam multos, tam sæpe, tam subitò, tam inopinanter tollit è medio, necatque homines, nunc summo Animi mœrore, aut Terrore pressos & oppressos, nunc Humoribus Acidis Austerisque copiosiùs & subitò ad Ventriculum & Cor imprimis assurgentibus gravatos.

CVIII. Has plerumque subitæ multorum mortis Causas veras esse, agnoscent facilè quotquot vel mediocriter erunt versati in iis, quæ de Re Medicâ docuimus hactenus; attendentque ad Diætam tum præteritam tum præsentem eorum, qui inopinanter extinguuntur, conferentque eadem cum symptomatibus circa mortis tempus notatis.

Austera Blãdiora quænam.

CIX. Ad hæc Austera blandiora revocanda, Plantago, Sempervivum majus, Myrtus, Polygonum, Bistorta, Garyophyllata, Rosæ Rubræ, &c. Alumen crudum, Terræ sigillatæ omnes, &c.

CX. Inter Chymica laudantur Spiritus Aluminis, Salis dulcis, Vitrioli, & similes.

Eorum usus.

CXI. Quoniam verò paulatim debet fieri Mutatio illa Bilis, cæterorumque Humorum Volatiliorum & fluidiorum, adeoque mobiliorum; bonum est, quævis Medicamenta sæpiùs usurpari, & quidem quantitate minore, quo sic sensim emendetur noxa in ipsis existens.

Quænã condimẽta Gravidis conveniant.

CXII. His ritè observatis, minimè culpandæ videntur gravidæ Acetariis addictæ, nisi quoties nimium iisdem indulgent, ac non tantùm quotidie iis vescuntur, sed alia omnia præ hisce fastidiunt: atque Aceto, acetosisque continuè abutuntur.

CXIII. *Conveniunt* proinde *Gravidis Condimenta Acidiuscula & subaustera*, & quidem copiâ mediocri usurpata; quorum ope observamus compesci, minui, & tandem superari Nauseam, Vomitumque: postquam ab iisdem temperatur, figiturque blandè Bilis Acrior, Volatilior, & solitò fluidior: quia reliqui humores similiter ad naturalem redeunt statum, unde tum Appetitus in plerisque prostratus sensim restituitur, Alimentorum Fermentatio languens promovetur, sanguisque laudabilis producitur, vires recreantur, & tandem Fœtus vegetus in lucem prodit.

Et ob quam rationem.

Qualia Salia volatilia usurpãda.

CXIV. Sed dicet Aliquis, Me *Salibus* quoque *Volatilibus* uti frequenter in Gravidis, qui tamen videntur potiùs Bilis Volatilitatem aucturi, quàm diminuturi.

CXV. Sed respondeo, Me in eum finem non laudare Sales Volatiles; quos prætereà non usurpo tunc quosvis, sed Oleosos, & quidem, ut *Bilem* non tam Volatiliorem, quàm *Acriorem* quoque factam corrigant, emendentque.

Bilẽ volatiliorẽ quænam figant. Acriorẽ quænam tẽperent.

CXVI. Ad *Bilem* proinde *Volatiliorém figendam* usurpo *subaustera & Acidiuscula* tum Medicamenta, tum imprimis Condimenta: ad eandem verò *Acriorem temperandam, corrigendamque* laudo *Salia volatilia sed Oleosa*, quæ prætereà *Fermentationem Alimentorum* in ventriculo *juvant promoventque*.

Quando abstinendũ à Salibus volatilibus.

CXVII. Ubi proinde *nulla in Bile, cæterisque Humoribus* observatur *Acrimonia*, vel à *solâ Gravidatione* propter peculiarem ipsorum constitutionem præcedentem orta, vel à *nimio Acidiorum, Austerorumque Acriorum abusu* mox à me notato facta, non suadeo usum Salium Volatilium: Verùm quando undecunque tandem orta & in Humoribus quibusvis observata concurrit eorum Acrimonia, non dubito uti Salibus volatilibus, sed blandioribus & oleosis; quippe quæ tum Ratio suadet futura Humoribus acribus temperandis utilia, tum Experientia multiplex mihi testata est fuisse tunc Gravidis utilissima.

Quando iis utendum.

Quænã Humores Volatiles figãt, & quænam acriores tẽperent.

CXVIII. Ad *Humorum* igitur quorumvis, ac præsertim *Bilis*, ob gravidationem *Volatiliorum fixationem* conducunt *Medicamenta & Condimenta subaustera*; sed ad eorundem, ipsiusque adeò *Bilis, Acriorum temperationem ac emendationem* prosunt *Salia Volatilia & oleosa*.

Salium Volatiliũ Oleosorũ vis circa bilem.

CXIX. Salia enim Volatilia Oleosa plurimùm conveniunt cum Bile naturali & laudabili, atque idcircò apprimè conferunt ad eandem in statum naturalem deducendam, postquam ipsa ex parte saltem facta est temperatior per austera vel acida, prout nimirum ejus à statu naturali recessus est diversus.

Bilis quibus primariò & quibus secundariò corrigenda.

CXX. Potest igitur Bilis Austeris primariò, & Salibus Volatilibus oleosis secundariò corrigi ac emendari durante Uteri gestatione. Nilque obstat, quò minùs eodem tempore, non tamen simul, usurpentur utraque; hoc est, die eodem, sed diversis horis possunt nunc austera, nunc salia volatilia usurpari commodissimè.

CXXI. In horumce medicamentorum formulis non hæreo, cùm facilè sit pro re natâ cuivis in praxi mediocriter versato diversas concipere formulas; adde quòd Condimenta austera nullas requirant formulas, ut nec Salia volatilia, quæ Vino, aliove liquore grato exhibere soleo.

Si Humores quantitate peccent purgantibus minuẽdi.

CXXII. His ergo tum Nausea, tum Vomitus, tum ipsum Alimentorum Fastidium corrigi solet ac emendari auxiliis; quòd si non tantùm qualitate

qualitate, verùm *quantitate* quoque *excedente* tum *Bilis*, tum alii *peccent Humores*, *Purgantibus convenientibus* erunt iidem *minuendi*.

Et quidem blandis.

CXXIII. Ubi notandum opus hîc esse *Blandis*, non item *Potentioribus* purgantibus, & quidem *minore quantitate* exhibendis.

Non potentioribus.

CXXIV. Non est utendum Purgantibus Potentioribus & imprimis acribus, quoniam metus est, sicut dictum in superioribus, ne ab illis promoveatur Abortus. Nullum autem periculum à purgantibus blandioribus, ac præsertim quantitate minore usurpatis.

CXXV. Possunt enim blanda quoque, si majore copiâ usurpentur, nocere gravidis, & Abortum producere.

Purgantia blanda minore quantitate usurpata nunquã nocere

CXXVI. Eadem autem si quantitae minore usurpentur, nocebunt nunquam, cùm possint sæpiùs repeti, quando effectum haud producunt expectatum; nec satis multùm educunt humorum redundantium; aut illos movent commoventque tantùm, non expellunt. Ubi semper cogitantum observandumque, à Medicamentis purgantibus blandioribus quantitate minore usurpatis corrigi humores noxios & ad secuturam posteà evacuationem præparari; adeò ut nunquam ægris noceat, semper ipsis prosit usurpatio purgantium parca; si præsertim brevibus (aliquot horarum) intervallis eadem repetantur, donec desideratus obtineatur evacuationis effectus.

Sed humores noxios corrigere, si non expellant.

Opiata & Narcotica hic etiam locum habere.

CXXVII. Quod si Nausea, Vomitusve valdè urgeant, vehementerque Gravidas affligant, ita ut metus sit, ne gravius ipsis superveniat malum, possunt quoque usurpari *Opiata & Narcotica*, utpote, quæ tum *humorum acrimoniam temperant*, tum eorundem *vitiosam Effervescentiam comprimunt*, tum *sensum omnem obtundunt*, sicque potenter *Vomitum* nimium & molestum compescunt & sistunt.

Et quænam.

CXXVIII. In hunc finem conducunt, Laudanum Opiatum, Theriaca, Diascordium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, &c. sive sola usurpentur, Laudanum quidem pilularum formâ, cætera verò cæterorum Electuariorum & Conditorum modo devorata; sive liquoribus convenientibus, atque plus minùs Aromaticis & subausteris vel adstringentibus diluantur, & sic aut per cochlearia sæpiùs, aut haustus formâ rariùs assumantur.

Quid præstent.

CXXIX. Horum enim ope ad tranquillitatem convenientem deducuntur & Humores ad tenue Intestinum confluentes, & ipse Ventriculus cum tenui Intestino; quo facto feliciùs tum cætera remedia alterantia, tum ipsa possunt assumi Alimenta: Frustra siquidem usurpantur hæc omnia, quamdiu vehemens urget Nausea & Vomitus; qui omninò sedandus priùs, quàm vel Alimenta, vel blandè alterantia retineri queant medicamenta.

Externa etiam conducere

CXXX. Ad Vomitum hunc vehementem compescendum conducunt etiam Externa, Olei, Emplastri, Cataplasmatis, Pulveris, Sacculi, aliâve usurpandâ formâ: ubi semper optima sunt Aromatica, sed adstringentia, additis nonnunquam, quò vis eorum ad Interna deducatur Spirituosis, Vino generoso, ipsoque Vini Spiritu, ut & Panis micâ.

CXXXI. Atque prædictis modis mediisque observavimus hactenus feliciter satis sedari, tollique Nauseam, Vomitum, & Fastidium Gravidarum.

Malaciæ curatio.

CXXXII. *Malaciam* earundem *curandam* existimamus, partim præmissâ *Humorum malè affectorum restitutione ac emendatione*, partim *Mentis malè circa objecta oblata ratiocinantis correctione*.

CXXXIII. Non morabimur proinde in jam dictâ Humorum alteratione, quin paucis docebimus tantùm, quî *persuasio illa tum falsa sæpè, tum indigna vi rationis superari queat*.

Desiderium vehemens cibi, potusque boni non esse malaciam.

CXXXIV. Neque pro Malacia putamus habendum *Desiderium vehemens Cibi, Potusve per se boni*, quamvis absentis, Exempli gratiâ, Vini Rubelli, Rhenani, Moschatellini, Hispanici, Aquæ Fontis hujus vel illius, Spadanæ, Artocreatis hujus vel illius, & similium; quæ, quoties non sunt in nostrâ potestate, cupimus ardentiùs, quod imprimis solet fieri Gravidis.

Sed esse ei satisfaciendum.

CXXXV. Quoties autem tale quid appetunt vehementer Gravidæ, oportet Maritos vel Matres, aliosve Domesticos, ubi ejus voti ac desiderii sunt conscii, omnem dare operam, ut insciis quoque Gravidis comparetur, afferaturque ipsis nesciis: unde utplurimùm habent optimè.

Et quâ ratione.

CXXXVI. Ubi notandum prætereà, non rarò Gravidas optare solas frui talibus desideratis, unde prudentiæ est, si Domestici se ipsis subtrahant, & solas relinquant, quò avidiùs frui queant iisdem: quòd si adsint, bonum est fingere, sibi tunc minùs sapere aut desiderari eadem, aut parum eorundem usurpando partem maximam relinquere Gravidis quæ solent ferè avidiùs eadem assumere; quin urgendæ sunt ac rogandæ nonnunquam, ut suo satisfaciant desiderio, atque tunc laudandæ sunt, licet subinde plus assumant potûs potentis: quamvis cavendum sit, ne in ebrietatem incidant, cum aliàs metus sit, ne fœtus fiat ebriosus: solent enim utplurimum *Infantes sequi matrum desideria*, & iisdem addicti esse alimentis, quæ vehementer cupiverunt Matres gravidæ.

Malacia si reprimi nequeat, moderanda solidis rationibus.

CXXXVII. Sed quoad veram *Malaciam*, & *Appetitum rerum insuetarum*, & imprimis *absurdarum*, danda opera, ut si comprimi ac reprimi nequeat in totum, moderetur saltem: quod fiet ostendendo Gravidæ, quàm absurdum & à ratione sanâ alienum sit, quod ab ipsa desideratur; quò ad se rediens, Animumque suum colligens, occurrat suo desiderio pravo, atque rationis solidæ ope evertat sui Appetitûs depravati motus perversos.

Quod in quibus faciliùs, in quibus difficiliùs fiat.

CXXXVIII. Quemadmodum autem id obtinebitur faciliùs à fœminis ratione utentibus, ita idem fiet difficillimè à fœminis, quæ patiuntur se à suis regi Affectibus, quibus dum obtemperant libenter, ita eosdem regere nesciunt, parvi pendentes prudentis præceptum.

Animum rege, qui, nisi paret,
Imperat.

CXXXIX. Indulgendum proinde Gravidis, quantum fieri potest, ac ipsis concedendæ sunt quævis Alimenta & alia non valdè noxia; sicut avertendæ sunt à rebus sibi aliisve noxiis,

noxiis; dandaque est opera, ut Animus ipsarum sanæ rationi obediat, quò appetitui pravo imperet.

Sensus & Animalis motus perversus curandus,

CXL. *Sensus* autem Gravidarum *tum Externi*, *tum Interni*, ut & *Animalis Motus*, propter *Animales Spiritus minùs puros ac defæcatos perversi* restituentur depuratis & correctis iisdem per laudata tum *Aromatica*, tum *Spirituosa*.

Aromaticis,

CXLI. *Aromatica* hîc laudo, quia emendant halitus vitiosos Spiritus animalibus junctos, & ipsos corrumpentes.

Et Spirituosis.

CXLII. *Spirituosa* hîc conducunt, quia vim Aromaticorum deducunt ad Cerebrum, promoventque simul Animalium Spirituum restitutionem ac defectum eorundem supplent.

Functiones Animales in gravidis languere.

CXLIII. *Languent* namque *Functiones Animales in Gravidis* multis æquè, ac depravantur: opus est proinde, ut Spiritus animales tum augeantur, tum emendentur.

Tincturam Cinnamomi maximè hic conducere.

CXLIV. Inter omnia verò hîc laudanda, quin plerisque præferenda *Cinnamomi Tinctura* cum Vini rectificato spiritu solâ infusione parata, cum præ aliis omnibus aromatibus conducat modis omnibus Cinnamomum gravidis, sitque omnium aromatum gratissimum. Ubi tamen notandum, esse aliquas personas, & quandoque gravidas, quæ abhorrent à Cinnamomo, quibus tunc dari non debet, sed aliud vel alia ejs loco aromata sumi; qualia sunt Nux moschata, Garyophylli, &c. quæ simul jungi possunt proportione laudabili, & in Tincturas parari.

Animi deliquiis quibus curetur.

CXLV. Quoties autem *Animi deliquia* tum *levia*, tum *gravia* patiuntur Gravidæ, toties, cùm *Halitibus acrioribus ac simul Acidis*, *vel Austeris* suum debeant ortum, curabuntur, aut præcavebuntur medicamentis *Aromaticis* sæpiùs laudatis, & *Salibus Volatilibus oleosis*: quippe quæ quodvis acre obtundunt, & Acidum infringunt, Austerumque emendant corriguntque.

Et quâ ratione.

CXLVI. Quoniam verò fieri nequit, ut mox in totum tollatur illud malum, cùm continuè ferè, ac præsertim stomacho jejuno vacuoque, uti nonnullis potiùs eodem Alimentis, sed noxiis ferè impleto, novi excitentur attollanturque halitus Acres; idcircò medicamentorum per intervalla brevia sumptione frequenti opus est, quò itidem tum halitus assurgentes corrigantur continuè, tum humores pravi ac vitiosè in tenui intestino Effervescentes emendentur.

Animi deliquiis Gravidis Melancholicis & Tristibus evenire. Et quare.

CXLVII. Sed hîc notandum quoque, Animi Deliquia evenire imprimis *Gravidis Melancholicis & tristibus*, in quibus jam ante impraegnationem latitabat *Animi Deliquiorum Causa*, quæ proinde propter graviditatem non tam producta fuit, quàm commota & agitata in ipsis.

CXLVIII. Nec obstat, quòd sæpiùs docuerimus *Animi Deliquia deberi Acido & Austero*; *in Gravidis autem volatilitatem majorem nancisci tum sanguinem*, *tum Humores omnes*, *ipsamque* adeò Bilem; unde videri posset aliqua potiùs Acidi Austerique correctio expectanda, quàm vitiosa Effervescentia; sed observandum, hæc Animi Deliquia non evenire facilè, nisi valdè tristibus ac melancholicis, in quibus cùm Humores omnes propter gravidationem reddantur volatiliores, ideóque mobiliores, copiosiùs separantur à Sanguine, abundantiùs efferuntur ad tenue intestinum Succi Melancholici, exsurguntque halitus plures.

CXLIX. Plura de Animi deliquii curâ hîc non addo, quia fusiùs alibi de illâ à me actum.

Curatio Vertiginis.

CL. *Vertigo* gravidis nonnullis satis familiaris curabitur iisdem Aromaticis & Sale Volatili Oleoso; quippe quæ halitus quosvis vitiosos tum discutiunt, tum corrigunt; ac prætereà Spiritus Animales puriores faciunt, & ad omnes functiones animales ritè obeundas aptiores.

Languoris Corporis.

CLI. *Corporis Languor* ob eandem causam iisdem restituitur Aromaticis & Salibus Volatibus Oleosis; tum etiam quatenus blandam promovent diaphoresin, sicque dissipant quosvis halitus pravos in Corporis habitu hærentes, Languoremque illum parientes.

Febris Lentæ.

CLII. *Febres Lentæ* Gravidis tam frequentes iisdem Aromaticis & Salibus & Volatilibus Oleosis non parùm levantur, & sensim etiam curantur.

Macilentiæ & Cachexiæ.

CLIII. *Macilentia*, quin & *Cachexia* quibusdam Gravidis superveniens propter vitiosam in tenui Intestino Effervescentiam, non parùm emendabitur ab iisdem Salibus Volatilibus Oleosis, omnem humorum halituumque Acrimoniam noxiam corrigentibus, & Sanguinem ab ipsis depravatum emendantibus.

CLIV. Quæcunque autem insuper usurpanda veniunt ad Humorum quorumvis in Gravidarum corpore priùs existentium aut correctionem, aut diminutionem, eadem quoque poterunt prudenter in usum revocari, attendendo semper cum majori circumspectione hîc procedendum, quàm extra fœminarum graviditatem.

Anhelationis.

CLV. *Anhelatio* Gravidis multis tam molesta quàm familiaris levabitur iisdem laudatis Medicamentis Aromaticis & Salibus Volatilibus; quatenus flatus halitusque eadem discutiunt à quibus Anhelationem originem trahere docuimus in superioribus.

Abortûs curatio.

CLVI. Superest magis Gravidarum proprium Symptoma *Fœtus nondum perfecti Exclusio præmatura*, sive *Abortus*: cujus curationem secundùm multiplices ipsius causas proponemus.

Ob Plethoram.

CLVII. Quoties igitur ob *Sanguinis materni abundantiam & Plethoram* fit Abortus, in tempore idem minuendus, etiam aliquando mox secundo post inchoatam Conceptionem mense: sicut ejusdem jam ante facta est mentio.

Corporis motus vehemēs vitãdus.

CLVIII. *Corporis motus vehementior* Abortûs causa existens *vitandus*.

Casus occasio vitanda.

CLIX. *Casus* omnis quemadmodum casu evenire potest ac solet, ita omnis occasio ejusdem vitanda prudenter.

Ut & Animi terroris.

CLX. *Animi Terroris* occasiones omnes vitandæ similiter, Animusque contra quævis adversa muniendus, firmandusque.

Vigiliæ nimiæ vitandæ.

CLXI. *Vigiliæ Nimiæ* si urgeant, indeque Abortus metuatur, Somnus tum Anodynis tum Narcoticis excitandus.

Ut & summus Aëris æstus.

CLXII. *Summus Aëris æstus* vitandus, locusque frigidior quærendus, vel arte talis parandus.

CLXIII.

Alvi fluxûs causa præcavenda. CLXIII. *Alvi fluxûs* & imprimis *Dysenteriæ* Causa omnis præcavenda, & ubi adest, in tempore ipsi occurrendum, sicut alibi hoc docetur.

Hæmorrhagia sistenda. CLXIV. *Hæmorrhagia* quævis magna in tempore sistenda.

Cavendum à Sanguinis missione enormi. Purgantibus & menstrua moventibus. CLXV. Cavendum etiam ab omni *Sanguinis missione enormi*; ut & *Purgantibus medicamentis potentioribus*; & imprimis *Medicamentis Menstruam purgationem* promovere solitis.

Et Potu Generoso copiosiore CLXVI. *Potus quivis Generosus* sicut parvâ quantitate sumptus recreat Gravidas, roboratque Fœtum, ita vitandus quantitate majore, ne abortum producat.

Conformatio Ventris Vitiosa incurabilis. CLXVII. *Conformatio vitiosa Ventris Materni* rarò vel nunquam emendari poterit, nec ab ipsâ pendens Abortus præcaveri.

Abortus à Molâ vel alio fœtu caveri vix potest. CXVIII. *Qui à Molâ vel alio Fœtu contingit Abortus*, vix itidem caveri poterit.

Placentæ pars post abortum restitans educẽda. Apozema. CLXIX. In parte Placentæ post abortum in Utero restitante, atque continuum sanguinis effluxum per aliquot menses comitem habente, feliciter emovendâ, & Ægrâ restituendâ conveniens observavi sequens Apozema, bis, terve in die ad ℥ iij. assumptum.

℞. *Rad. Bistort.* ʒ ij.
Fol. Majoran.
Puleg. an. M. j.
Coq. ex Aqua & Vini albi an. q. s.
In Colat. ℥ xx. *dissolv.*
Syr. Artemis. ℥ ij.
Aqu. Cinnamom. ℥ ſ.
M.

Hujus enim ope excretum est Placentæ frustum pugnum æquans, & simul suppressus, curatusque sanguinis effluxus ulterior.

CLXX. Atque sic Symptomatum plerorumque Gravidis supervenientium, Ipsiusque adeò Abortûs, Naturam & Causas protulimus, Ipsorumque Curationem Compendio exhibuimus.

CAPUT VII.

De Partu Læso.

I. Hactenus tum de *Menstruâ Purgatione* modis variis læsâ; tum de *Fluore Muliebri* albo; tum de *Conceptione*; tum de *Fœtus Gestatione* læsis; ipsoque adeò *Abortu*, multiplicibusque *Symptomatibus Gravidis subinde* supervenientibus, egimus satis operosè: proximum est, ut ordinem Functionum in humanâ propagatione sese subsequentium servantes, nunc de ipso Partu multipliciter lædi solito, quantum per propriam præsertim experientiam sumus edocti, disseramus.

De Partu læso ex naturali judicandum. II. De Partu læso nemo judicabit, nemo docebit benè, qui Partum naturalem non consideraverit priùs exactè, cùm quicquid ab ipso plus minúsve recedit, pro partu læso habendum sit.

Partus naturalis. Tempus. III. Consideratur autem *in Partu naturali* tum *tempus*, tum *modus partûs*.

IV. *Tempus Humani* partûs maximè naturale usitatumque, *Finis est noni* ab uteri gestatione *mensis*: adeò ut non rarò, ubi de tempore gravidationis fœminæ ritè constitit, eodem die, quo finitur nonus ab impregnatione mensis, observatus sit evenisse Partus, nec tantùm Fœtu existente vivo & vivaci, sed etiam mortuo.

Novem Mẽsium Solariũ non Lunarium. V. Menses autem hi non sunt Lunares, verùm Solares: quorum novem, hebdomadas solent continere novem & triginta, sive dies ducentos ac septuaginta tres; cùm totidem Menses Lunares, hebdomadas contineant solùm octo & viginti, atque dies ducentos & quinquaginta duos; adeò ut novem menses Solares superent totidem Lunares diebus uno & viginti, hoc est, tribus hebdomadibus.

Quod Medicis notandum. VI. Cùm proinde tanta sit mensium Lunarium & Solarium differentia, ubi præsertim plures simul numerantur, interest, ut Medicis præsertim constet, quales considerandi veniant in Partu maximè naturali determinando: ne ridiculi observentur, quoties hâc in parte aut propter negligentiam supinam, aut propter præjudicium decipiuntur, & à Mulierculis inscitiæ ac imperitiæ convincuntur.

Ex Planetis de Partûs tempore nil posse, determinari. VII. Quotquot proinde ex Planetis, eorundemque Motu aliquid de Partûs tempore naturali determinare præsumunt, toto Cœlo errant: Neque Planetis debetur illud tempus, quamvis cum hujus vel illius Planetæ Motu coincidere possit humani partûs terminus.

Id constare Experientiâ, & Observatione. VIII. Aliunde autem nulli homini constitit unquam de naturalis partûs humani tempore, quàm ab Experientia & Observatione multiplici, ac diu in locis mundi variis factâ & notatâ.

IX. Quemadmodùm igitur de plerisque eventibus in Medicinâ observabilibus omnis certitudo debetur quotidianæ ac multiplici Experientiæ, ita imprimis de tempore partûs maximè naturali.

Tempus partus naturalis circa 273. diem X. Longo itaque rerum usu & observatione diutinâ notatus est Partus humanus maximè naturalis factus circa diem ab impragnatione ducentesimum, & tertium septuagesimum, atque illa summa dierum per Septenarium (voluit enim Deus per hebdomadas illos distingui) divisâ, novem ac triginta promit Septenarios.

Vel 39â hebdomadam. Vel nonũ mensem Solarem, non Lunarem. XI. Postquam verò tum secundùm Lunæ, tum secundùm Solis motum per omnia Zodiaci signa observatum est, dies ferè octo ac viginti hoc est, hebdomadas quatuor impendi motui Lunæ; dies autem circiter trecentos & sexaginta quinque, hoc est, hebdomadas duas & quinquaginta motui Solis: quæ duæ atque quinquaginta hebdomades in menses duodecim divisæ, præter quatuor hebdomadas singulis mensibus debitas, quatuor retinent, ex quibus una singulis mensibus ternis addi debet: adeò ut Menses Solares novem non tantùm sex ac triginta contineant hebdomadas, sed insuper tres, hoc est, novem ac triginta, quibus cùm frequentissimè absolvatur Partus humanus maximè naturalis & ordinarius, meritò novem mensibus, sed Solaribus, non item Lunaribus idem dicitur à nobis terminari & fieri.

Controversia in Medicinâ ab imperitis. XII. Dolendum proinde, non tantùm hanc de maximè naturali & ordinario Partûs humani tempore controversiam, sed plerasque alias in Medicinâ nimis frequentes moveri, agitari, & cum magnâ sæpenumerò vehementiâ urgeri ab Hominibus rei Medicæ imperitis, ac ideò magis auda-

audacibus; postquam Homine imperito nihil injustius, quippe qui nisi quod ipse facit, vel somniat, nil justum, nil verum, nil bonum putat. Sed ut plurimùm putare est errare: unde non mirum, si plerique in Medicinâ errores debeantur illis Putatoribus: qui majori molimine, artibusque sæpè malis conantur rudi rerumque adhuc ignaræ Juventuti persuadere, quod magis optant ipsi verum esse, quàm ut ipsi verum idem putent: dum Viri periti satis esse existiment, publicè testari, quod sæpiùs sunt experti verum.

Veritas Experientiæ innotescit, & ratione comprobatur.

XIII. Veritas etenim per Experientiam innotescens solo Virorum bonorum testimonio probatur: quamvis subinde Rationes postmodùm inquiri ac inveniri queant, quæ veritatem illam non tàm probent, quàm comprobent ac confirment.

Medicinæ notitia non ex figmentis sed experimentis humanis petenda.

XIV. Hoc assertum meum quamvis tum Doctoribus suffenis, ac verè Doctorum nomen quàm rem magis affectantibus, tum Juvenibus laborum ad experientiam consequendam necessariorum impatientibus, ad Docturam, Dictaturamque præcipiti gradu festinantibus minùs arrideat, tandem tamen, ubi ex Auditoriis declamatoriis ad Ægrorum lectos venerunt Viri veritati Ægrorumque bono addicti, agnoverunt, licet aliquantò seriùs, quàm verè, quàm fideliter à me fuerint sæpiùs moniti de deponendo illo supercilioso sciolorum & inscitorum fastu, quò præjudiciis falsis mens libera, faciliùs feliciùsque progrediatur in acquirendâ verâ Medicinæ notitiâ, neutiquam ex figmentis, verùm experimntis humanis petendâ.

Quare hoc Auctor Discipulis suis inculcet.

XV. Hoc vel idcircò subinde repeto & inculco, ut benè sit meis Discipulis, hinc & ipsorum Ægris; nec idem ipsis eveniat, quod nonnullis evenit hactenus, ut nimirum seriùs agnoscant suam culpam, doleantque tam malè collocatam bonam temporis sui partem in addiscendis otiosorum, vel maleferiatorum hominum, utut ingenio Acri præditorum figmentis, non tantùm falsis, sed simul noxiis.

Falsa præ veris & noxia præ utilibus in Academiis addisci.

XVI. Ubique plus temporis impendi solet in Academiis plerisque in addiscendis Opinionibus falsis, quàm veris; noxiis, quàm utilibus: & quidem quoniam majori apparatu ac fervore proponi solent, inculcarique Doctrinæ falsæ, quàm Veræ: adde quòd Homo cuivis novitati addictus delectetur magis Dogmatibus probabilibus, & in utramque partem disputabilibus, quò cujusvis ingenii subtilitas conspiciatur, quàm probatis & planis, ubi assensus mox accedit, & parùm vel nihil relinquitur ad fingendum aut contradicendum ingenio volubili, & ut videatur, quàm ut videat, magis proclivi.

Tempus Partûs humani differre à tempore partûs Brutorum.

XVII. *Tempus* ergò, ut in viam redeam, *Humani Partûs maximè ordinarium & naturale, est finis hebdomadis post impragnationem nona ac trigesima.*

XVIII. Dixi Partûs Humani; quoniam hîc non loquimur de Brutis, quæ novimus habere, alia quidem tempus gestationis brevius, alia verò longius: sed hæc res relinquitur Veterinariis, tum iis omnibus, qui studium suum faciunt magis universale, & Brutorum quoque Accidentia & Mutationes scrutantur: quod minimè culpandum, quin potiùs laudandum, quoties aliqua inde Humano generi evenit utilitas, nec Homo semet ipsum negligat cognoscere, dum totus penè inhiat Brutorum notitiæ.

Partus septimestris.

XIX. Præter nonum mensem, omnium penè Medicorum calculo *Septimi ab impragnatione mensis extremum* pro naturali Pariendi tempore habetur; quoniam quotidianâ constat experientiâ, non tantùm subinde inter plures septimestres unum prodire Humanum fœtum ex eâdem matre vivum, sed vitalem quoque; verùm integras esse familias, in quibus omnes liberi sunt Septimestres; qualem familiam honestam & inter Cives primariam novi in Germaniâ; in quâ hoc in tertio Gradu observavi factum quoad ipsas fœminas, aliquot enim notavi Sorores, quarum fœtûs omnes erant Septimestres; quod idem evenerat semper ipsarum tum matri, tum aviæ maternæ.

Ante septimi mensis finem nullus fœtus vitalis.

XX. *Ante septimi mensis finem quotquot hactenus observavi Fœtus, eorum nonnullos quidem vidi vivos, nullos verò vitales*, rariùs enim ad secundam tertiamve perdurabant hebdomadem in vivis.

Ultra nonum mensem plures fœtus vivi, & vitales. Aliquando debiles ac ægri.

XXI. *Ultra nonum mensem* plures observati sunt fœtus humani tum vivi, tum vitales editi, etiam ubi nulla erat de fraude suspicio, præsente scilicet ac vivo, sanoque Uxori suæ toto illo gestationis tempore marito.

XXII. Observati sunt igitur aliquot post noni mensis finem tum diebus, tum hebdomadibus, tum mensibus editi Fœtus humani aliquando sani & robusti, sæpè debiles ac ægri: cujus rei tum in Fœtûs motibus signa solent apparere; ex quibus prudens Medicus se non ita difficulter poterit expedire, atque à calumniatorum morsibus servare, aut salvare.

Partus Octimestris, vivus & vitalis.

XXIII. Celebris est inter Medicos de *Octimestri Partu* Controversia, quem plerique pro haud vitali habuerunt, quamvis hactenus nec rationem urgentem audiverim legerimve ab ullo ipsorum prolatam, quæ hæc evinceret; longè minùs Experientiam observare potuerim eorundem Placito consentientem: Plures namque notavi fœtus humanos octimestres non tantùm vivos, sed insuper vitales.

Objectiones contrariæ nullius momenti.

XXIV. Non me latet, hos Medicos Sophistas, quò sartam tectam tueantur suam Opinionem dicam, an Commentum, quoties observant vitalem fœtum octimestrem, audere, ac sæpè satis imprudenter, negare fuisse ipsum octimestrem, atque nil intactum relinquere, quin omnem movere lapidem, ut matribus æquè ac aliis persuadeant, non ritè fuisse initas ipsarum rationes, ac velle aliquando citiùs, aliquando seriùs impragnatas fœminas, quàm referunt, ideóque fœtus illos non tam fuisse octimestres, quàm septimestres, aut novimestres.

XXV. Verumenimverò, sicut non nego, falli subinde fœminas operi generationis minus attentas, ita non possum admittere, illud evenire accuratis mutationum sibi obvenientium & observabilium notatricibus; quæ facilè observare possunt, quando Virile semen (absque quo nulla fit generatio) admittunt, quando emittunt: quòd si non emittant, de impragnatione tunc factâ priùs suspicari, mox opinari, tandem certò persuaderi matres oportet. In quo casu putem

longè

longè plus tribuendum esse Conjugi honestæ, quàm Medico præjudiciis excœcato & imperito, utut Artis Doctrinæque suæ vastitate suffeno, ac præposterè superbienti.

Experientiam & rationem id suadere. Fructus in eadem Plantâ quosdam citiùs quosdam seriùs maturescere.

XXVI. Nec tantùm *Experientiâ* indubitatâ constat, plures occurrere Partus humanos *Octimestres naturales*, quin *Ratio* idem suadet, persuadet, ac evincit.

XXVII. Si quis enim Hominem, cujus Corpus naturalibus mutationibus omnibus subjectum est, cum rebus Naturalibus aliis, quatenus cum illis convenit, contulerit, observabit exempli gratiâ in Plantarum Fructibus etiam eodem tempore, in eâdem Plantâ vel Arbore hærentibus, alios citiùs, alios segniùs maturescere, adeóque sibi relictos decidere, sive sint omnes æquè boni, sive aliqui malè sint affecti.

Ut & fœtum humanum.

XXVIII. Sic etiam Fœtus humanus aliàs citiùs, aliàs segniùs ad suam perfectionem pertingit; unde etiam subinde solito tempore citiùs, subinde tardiùs ad exitum properat.

Hujus diversitatis ratio & causa.

XXIX. Diversitatis hujus ratio pendet imprimis à *Fœtus robore* majore vel minore: uti hoc debetur præsertim *Constitutioni Matris diversæ*; quæ rursus pendet partim à *Dispositione* ejusdem *Matris naturali*; partim ab *Aëris constitutione* diversâ; partim ab *Alimentorum* ab ipsâ usurpatorum diversitate; dum aliàs Succi optimi usurpantur Alimenta, aliàs alia; aliàs Aromaticis condita, aliàs minùs Aromatica, & sic porro: partim à *Corporis exercitio*, moderato quidem sed aliàs aliquantò majore, aliàs aliquantò minore; partim ab *Animi Affectibus*, gratioribus, vel ingratioribus, ac præsertim gaudio, spe, tristitiâ, metu, &c. iisdemque aliàs frequentibus magis, aliàs rarioribus.

XXX. Ab his, inquam, Causis pluribus vel paucioribus, potentioribus vel debilioribus, pendet citior segniorve Fœtus humani in materno utero perfectio, adeóque ejusdem ad partium acceleratio, vel retardatio.

Experientiâ id etiam constare.

XXXI. Nec tantùm rem ita se habere suadet Ratio modò allegata, sed eandem solidam veramque esse confirmat laudata priùs experientia; quâ constat, Fœtus robustos, tempusque partûs ordinarium ideò anticipantes edi à Matribus itidem robustis, atque ex supradictis rebus non-naturalibus plures paucioresve cum voluptate expertis.

Post nonum mensem partûs sani & vegeti causa.

XXXII. Contrà, quotiescunque *ultra mensem nonum* prodeunt *Fœtus* humani; si fuerint ipsi *sani & vegeti*, toties ferè, hoc est, plerumque *Animi mœror, non tamen valdè gravis*, vel *Solicitudo* Matres robustas exercuit gestationis tempore; unde segniùs ad perfectionem pervenerunt iidem Fœtus, seriùsque ad exitum fuerunt apti.

Partûs infirmioris causa post idem tempus.

XXXIII. Quoties autem *Fœtus iidem* post nonum mensem prodeuntes *Infirmiores* sunt, toties, si *non affectum alium corporis gravem* passæ sint, *Animi* saltem *mœrorem gravissimum*, aut *Terrorem molestum*, aut *frequentem Iram*, aut *Alimenta vitiosa*, *Aërisve mutationes noxias*, vel *nimias Vigilias*, vel *Corporis defatigationem crebram*, similiave Diætæ vitia sustinuerunt Matres cæterùm robustæ; unde non contigit quidem Abortus, verùm Fœtus debilior inde factus segniùs ad maturitatem pervenit; tardiùsque in lucem est productus.

Partus esse Octimestres.

XXXIV. Si proinde Fœtus humanus aliàs citiùs, aliàs segniùs perficiatur, & ad partum properet; observenturque Fœtus vivi & vitales non tantùm nono, quin septimo quoque mense exclusi, quisnam per se finget facilè, non dari frequenter Partus Octimestres?

Fœtum septimo mense non esse perfectum, nec partum tentare.

XXXV. Quòd enim putant aliqui Fœtum humanum omnem perfecto mense septimo non tantùm perfectum esse, quin insuper partum tentare, figmentum est, nullâ ratione solidâ, nullâ experientiâ certâ comprobatum. Nam fœminæ gravidæ finito mense septimo non sentiunt partûs dolores & conatus.

XXXVI. Nulla, inquam, ratio solida id suadet. Neque mox, ubi omnia membra perfecta habet fœtus, ad exitum properat; cùm eadem robore adhuc indigeant, quod octavo & nono acquiritur mense: unde omnes Fœtus septimestres observantur delicati ac teneri, adeò ut, quando sani sunt, binis primis mensibus perpetuò ferè dormiant, nec nisi valetudinarii post assumptum Alimentum vigiliis exerceantur, & torqueantur. Adde quòd ungues ipsi ferè desiderentur, qui sensim accrescunt.

Ob quas causas prodeant fœtus septimi.

XXXVII. Prodit autem *Fœtus septimestris*, tum quando existit *solito robustior*, tum quando idem *solito major*, tum quando *Matris Uterus explicationem ampliorem ferre non potest*, tum quando *Aëris æstus summus* citiùs exsiccat commissuras Placentæ atque Uteri, unde facilior fit utriusque partis secessus, vel *aliquid aliud* accidit, quod idem efficiat.

Ob quas Octimestres.

XXXVIII. Quòd si *Causæ similes*, ast *leviores* locum habuerint, tum non quidem septimo, ast *octavo* demum mense accidet Partus.

Hos frequentes observari à fœminis, quos deceptas in calculo statuunt perperam Medici.

XXXIX. Et octavo mense Partus frequentes observant fœminæ, quibus præjudicio laborantes Medici ubi persuadere non possunt, deceptas fuisse ipsas in calculo suo ineundo, nunc ad septimestres, nunc ad novimestres revocant istos partus octimestres, prout ad septimum vel nonum mensem magis accedunt.

Plures fœminas confusè graviditationis tempus notare.

XL. Ubi observandum; plures fœminas generationis operi minùs attentas, ideóque confusè magis gravidationis suæ rationem, calculumque ineuntes, solere hîc saltem pro conceptionis suæ tempore sumere mediam partem mensis ante suppressa menstrua; vel si lactantes fuerint medium mensis ante visa semel menstrua.

Lactantibus impregnatis semel menstrua profluere post impregnationem.

XLI. Notandum enim multis, ac fortè plerisque fœminis lactantibus, nec idcircò menstruam purgationem tunc patientibus, ubi prægnantes fiunt, paulò post semel profluere menstrua; ipsisque ex horum fluxu conjecturam fieri, de factâ impregnatione.

Impregnationis diem ac horam à quibusdam posse determinari.

XLII. Id verò, uti dixi, evenit fœminis generationis operi parùm attentis, cùm, quæ ipsi sunt magis attentæ, certiùs possint determinare non tantùm impregnationem, quin impregnationis quoque diem ac horam; ubi præsertim studetur generationi, nec tantùm voluptati.

Tempus Partûs maximè naturalis. Circa finem noni Mensis.

XLIII. Ut proinde tandem aliquando, quæ de Partûs Naturalis tempore dicenda nunc habebamus, in compendium redigamus & concludamus: Tempus frequentissimum adeóque maximè naturale finis est Mensis noni, sed Solaris: à quo tempore si parùm descîscat Partus, duabus scilicet ultra vel infra hebdomadibus, pro naturali quoque habendus est ejusdem terminus.

XLIV. Quando verò integro mense, aut duobus mensibus aut post nonum mensem accidit Partus, Fœtus quidem vitalis existere potest, non tamen tempore maximè naturali editus.

Partus ante septimi mẽsis finem quidem vivus, nunquã vitalis.

XLV. Citiùs autem, hoc est, ante septimi mensis finem editus Fœtus aliquando quidem vivus prodit, nunquam, quod sciam, vitalis.

Fœtus vivi & vitales, decimo, undecimo, & decimo tertio mense editi.

XLVI. Observati sunt verò Fœtus vivi & vitales non tantùm x. & xi. mense editi, sed xii. quoque à me, quin xiii. ab aliis.

XLVII. Atque hæc de Partûs humani tempore naturali dicta sunto; quoad Modum, quo fieri debet ac solet Partus Naturalis, pauca similiter habeo monenda, & quidem notatu digna, ex quibus de modo Partûs præternaturali faciliùs ferri poterit à quovis sententia.

XLVIII. *Modus* ergò *maximè naturalis*, quo *prodit in lucem Fœtus humanus*, est quando is *Capite Prono* exitum quærit ac invenit, subsequentibus scapulis, mox reliquo ejusdem corpore.

XLIX. Huic valdè *affinis* est quando idem Fœtus *utrâque manu prodit, subsequente Capite*, hinc & corpore reliquo.

L. Modus quoque naturalis censetur, quando *utroque pede prodit Fœtus*, subsequentibus cruribus, hinc abdomine, mox pectore, tandemque capite.

Modus partûs præternaturalis.

LI. Multis autem modis peccare potest in sui exitu, exitúsque modo Fœtus, & 1. quidem, quando *alterutra manus sola prodit, capite averso*, unde nulla tunc spes superest Partûs felicis ac vitalis, ni retrorsum tractâ pressâve manu.

LII. 2. Quando similiter *alteruter pes solus prodit*, altero in Utero hærente, atque corporis reliqui exitum impediente.

LIII. 3. Quando *Complicatum corpus per nates* prodit.

LIV. 4. Quando econtrà *Ventre prono retrorsùm inflexum corpus* se Uteri orificio sistit.

Partum vel citiùs vel seriùs excludi.

LV. Cùm *Partus humanus naturali tempore haud prodiens*, nunc *anticipet & citiùs excludatur*, nunc *postponat & seriùs gignatur fœtus*, notandum, tempore *anticipantem Partum* vocari *Abortum*, de quo abundè actum à nobis in superioribus: qui *seriùs fit Partus*, nomine peculiari caret; cujus Causas investigabimus, & Curationem ejus subjungemus.

Partus nullus.

LVI. Sed ad *læsum Partum* referendus quoque *Partus nullus*, quando nimirum excludi nequit, saltem non excluditur sponte humanus fœtus, verùm arte duntaxat elicitur vivus, mortuusve; aut in Utero matris moritur, in eodemque putrescit, ac subinde per partes exit, aut totus in ipso permanet: sicut memini, me aliquando geminos fœtus in eodem utero simul reperisse, quorum alter quidem totus inerat, sed ad corruptionem vergens, alter partibus carneis, & similibus maximam partem corruptus excretusque, solis in utero repertis duntaxat ossibus solidioribus.

Læsi partûs species.

LVII. Quatuor igitur primarias species Partûs læsi constituemus, *Abortum*, sive Partum haud vitalem; *Partum citiùs contingentem* qui vitalis esse potest; *Partum seriùs obvenientem*, qui quoque vitalis esse potest; ac denique *Partum nullum*, cum fœtûs interitu semper copulatum.

Abortus.

LVIII. Ad *Abortum* revocamus omnem fœtûs exclusionem ante septimi post impregnationem mensis finem factam, nunquam, quòd observaverim, vitalem, licet vivus nonnunquam prodeat fœtus: de quo plura non addimus, quoniam abundè de ipso egimus in Fœtus Gestatione læsâ.

Partus anticipans.

LIX. Ad *Partum anticipantem*, ac *citiùs contingentem* putamus revocari posse tum *septimestrem*, tum *octimestrem*; quamvis uterque possit esse vitalis; quoniam Fœtus illis temporibus prodeuntes, *donec non mensis finem attigerint*, nî ægrotaverint, post assumptum alimentum *dormire solent*; at constituto naturali pariendi tempore finito subinde per horas aliquot vigilare solent, & alternatim dormire.

Quis fœtus maturè, quis præmaturè sit exclusus.

LX. Cui accedit, quòd *ante noni mensis finem ungues perfectionem suam non habeant in fœtu humano*: ex quibus proinde signis judicium fieri solet de fœtu maturè, aut præmaturè excluso.

Partûs anticipantis causæ.

LXI. *Causas hujus anticipantis Partûs* retulimus in superioribus & ad *Fœtus robur*, & ad ejusdem *magnitudinem auctam*, & ad *Matris Uterum explicationem ulteriorem non ferentem*, & aliquando ad *Aëris æstum commissuram Uteri & Placentæ solitò citiùs exsiccantem*, & aliquando *ad res non-naturales alias* quovis modo peccantes atque *fœtus exclusionem præcipitantes*.

Cur aliquando vitalis, aliquãdo talis non existat.

LXII. Unde facilè patet, cur aliquando *vitalis* existat Fœtus Septimestris, vel Octimestris, nonnunquam *aliquo post partum tempore moriatur idem*: quoties namque propter robur proprium, auctamve multùm corporis sui molem ante noni mensis finem prodit fœtus, plerumque vitalis etiam erit; quoties autem propter aliquod erratum in rebus non-naturalibus patratum anticipat Partus, toties facilè noxa simul fœtui inde accidit, unde in Affectus graves, adeóque lethales incidere potest.

Partûs seriùs contingentis causa.

LXIII. *Partûs seriùs contingentis*, atque haud nono, verùm 10. 11. 12. aut 13. demum mense accidentis *Causam* docuimus esse utplurimùm, quoties *Robustus* prodit tunc *Fœtus*, *Mœrorem*, non tamen extremum & gravissimum, *Solicitudinemve* Matres satis robustas gestationis tempore agentem ac exercentem; propter quem infirmatus fœtus seriùs ad perfectionem deductus est, seriúsque ad exitum properavit, & tunc demum postquàm vires matris mœrore fractas iterum recuperavit.

Debilis fœtus unde.

LXIV. Quoties verò *Debilis* prodit *Fœtus*, toties aut *Corporis Affectu gravi afflictæ* fuerunt gestationis tempore *Matres*, aut sustinuerunt eædem *noxam notabilem ex rebus non-naturalibus* plurimùm à mediocritate recedentibus, *Animi* putà *Mœrore gravissimo*, *Terrore magno*, *Ira extrema* vel *frequenti*; *Alimentis* valdè vitiosis; *Aëris constitutione*

stitutione noxiâ, ejusve *Mutatione multiplici*; *Vigiliis perseverantibus*; *Corporis defatigatione* multâ; *Hæmorrhagia qualicumque enormi*; *Alvi Fluxu diuturno*; *similibusve Diatæ vitiis*; unde *non sequitur* quidem *Abortus*, verùm *debilitatur non parùm Fœtus*; qui proinde *segnius ad perfectionem* suam & maturitatem deductus, *tardius* quoque ad *exitum properat & partum*.

Partûs deficientis causæ.

LXV. *Partûs* denique *deficientis Causæ* aliàs in *Fœtu*, aliàs in *Matre* sunt quærendæ ac inveniendæ.

In Fœtu.

LXVI. In Fœtu, quando idem aut *extremè debilis* existit, aut *mortuus*. Nam extremè debilis nullum conatum edit, ut nec mortuus.

LXVII. Nec sufficit tamen, ut nullus fiat Partus, Fœtûs vires ac conatus deficere, cùm indies languentes ac mortui edantur; verùm Matrum imprimis culpâ deficere solet Partus; licet nec ipsarum duntaxat culpâ deficiat semper Partus, postquam etiam ex ipsis mortuis non semel prodit Fœtus vivus.

In Matre 1. Quando vires deficiunt.

LXVIII. *Matrum* verò *culpa non succedit Partus*, *quoties* 1. sunt ipsæ *valde debiles*, tum ratione virium vitalium, tum ratione virium animalium. *Vitales vires* pulsu dignoscuntur parvo, languido, ac præsertim intermittente, aliisve modis deficiente. *Animales vires* dignoscuntur Sensibus externis languentibus, Motûsque animalis impotentiâ; & imprimis Abdominis compressione qualicunque per diaphragma, propriosque musculos perficiendâ, sed tunc languente aut deficiente.

Exhaustæ.

LXIX. *Deficiunt* illæ *Vires Matris* propter *Affectus* alios ipsas *exhaurientes*, aut *opprimentes*.

LXX. *Exhauriunt* vires pleræque *Febres Ardentes*, aut cæterùm *graves*, quò *Intermittentes* quoque revocandæ.

LXXI. Exhauriunt quoque vires *Tusses* diuturnæ, ut & *Vigiliæ* nimiæ; exhauriunt *Dolores*; exhauriunt *Solicitudines*; exhauriunt *nimia corporis exercitia*, vel opera; exhauriunt *Evacuationes* omnes, *Sanguinis*, *alvi*, *sudorum*, &c.

Oppressæ.

LXXII. *Opprimunt Vires* tum *Plethora summa*, tum *Aqua Asciticorum*, & *Hydropis Thoracis*; tum *Flatus Anhelationem* parientes, aut ventrem distendentes in *Tympanitide*; tum *Sanguis aut Pituita Apoplecticorum*.

2. Quando viæ sunt ineptæ.

LXXIII. Non succedit Matrum culpâ Partus 2. quoties *viæ* sunt ad excludendum fœtum *ineptæ*: si *ossa pubis & coccygis* propter ætatem provectiorem *minus* fuerint *mobilia*; si *excrescentiæ* fuerint *osseæ in fœtûs viis protuberantes*; si *coalnuerit*, ex parte saltem, *Uteri vagina*; si *Herniam constituerit Uterus*; quemadmodùm videre est apud Sennertum, in Uxore quâdam tam infeliciter in abdominis latere læsâ, nec nisi Cæsareo partu Fœtum suum excludente: vel si quovis modo alio impediatur Fœtûs exclusio.

3. Quando in medio Partu moritur.

LXXIV. Non succedit 3. *matris* culpâ Partus, quoties *ipsa in medio partu moritur*, unde tunc perraro sponte gignitur Infans, quin plerumque Chirurgiæ duntaxat ope, Abdominisque materni apertione, elicitur idem: qui Partus neutiquam pro naturali potest haberi.

Et quando fœtus non debito modo prodit, nec is mutatur.

LXXV. Non succedit quoque Partus, quoties, sicut nuper dicebamus, Fœtus altero tantùm crure, manuve, aut etiam ventre prodit medio; nec mutari potest iste situs, propter *Obstetricum inscitiam*, *imperitiamve*, vel obstinatum fœtus Motum talem.

Propter Obstetricum inscitiam.

LXXVI. *Inscitia* laborant Obstetrices, quando ignorant, frustrà isto situ expectari Fœtûs productionem.

Imperitiam.

LXXVII. *Imperitia* hic laborant Obstetrices, quando nesciunt introrsùm repellere Manum, Pedemve vitiosè prodeuntem.

Vel propter obstinatũ fœtûs motum.

LXXVIII. Obstinatus est Fœtûs motus modo, quem diximus, vitioso; quando *graviter affectus & anxius* exitum quærit & urget, quem cœpit perversum.

LXXIX. Angitur Fœtus Doloribus; vel impedita Respiratione, & quandoque Motibus Epilepticis; unde liberè moveri nequit per Uterum, quin potiùs hæret in vitioso partium suarum situ.

Quare situm naturalem in partu mutet fœtus.

LXXX. Arduum erit nunc rationes proferre, propter quas situm naturalem mutat in Partu Fœtus, cur aliquando capite prodeat prono; cur aliquando alterum pedem manumve exerat; cur aliquando nates, aliquando ventrem Uteri orificio obvertat.

LXXXI. Quamvis autem nemo forsan mortalium determinare possit, cur hæc ita eveniant omnia; videndum tamen, an aliquid excogitari possit, quod non tantùm sit rationi consentaneum, sed imprimis utilitatem aliquam afferat in faciendâ medicinâ; quod unicè quærimus, & omnibus subtilitatibus inutilibus præponimus.

Modus prodeundi maximè naturalis.

LXXXII. Existimo igitur *Capite prono* exitum quærere *Fœtum* omnibus modis *sanum*, nilque præternaturalis, ac præsertim *partu instante* passum; quoniam situs hic est maximè naturalis, atque ad partum felicem tum matri, tum fœtui præstandum maximè aptus.

Quomodo fiat.

LXXXIII. Ubi namque sanus vegetusque existit Fœtus, licet blandè corpus suum in Utero materno moveat, non tamen videtur composita in orbem membra priùs extendere aut expandere, quàm festinet ad exitum; quo tempore arbitror, fœtum exerto quasi ad hiantem paulatim apertumque Uterum capite exitum eo ipso quærere, quò respiret; atque ad motum illum exitumque facilitandum crura, pedesque ita extendere, ut ipsorum plantis presso utero partes suas superiores faciliùs propellat, expellat, exprimatque.

Quare situm naturalem mutet fœtus.

LXXXIV. Quod si *Affectu aliquo molesto*, ac imprimis *doloribus laboret Fœtus*, ac præsertim *partu instante*, tum existimo, eundem omnes artus nunc quaquaversùm (uti omnes dolentes solemus) explicare, nunc eosdem miris ac diversissimis modis contorquere, aut complicare, atque eo ipso situm suum naturalem ita immutare, ut rarò ad eundem partes omnes reducat, quin semper aliquæ quodammodò perversum servent; unde molestiores solent matribus esse tunc Fœtûs motus & agitationes; quin casu tantùm, ac hominum respectu fortuitò videtur tunc Partus sequi naturalis, quoad partium situm.

Unde uteri Orificio alia præter caput pars se offerat.

LXXXV. Sed non rarò propter talem Artuum explicationem præposteram vel potiùs præmaturam alia præter caput pars se Uteri Orificio offert, quæ partum efficit nunc difficiliorem nunc

 Matri,

Matri, aut Fœtui saltem periculosum, & aliquando lethalem.

Cur hæc quàm illa pars, autorem nescire.

LXXXVI. Cur autem potiùs hæc quàm illa pars, pes quàm manus se offerat, id fateor me casui tantùm ac fortunæ quoad nos adscribere: Nam hîc in Dei secreta & consilia arcana non penetro, Cui omnia hæc non tantùm notissima censeo, verùm ejus nutu atque jussu quandoque, uti aliàs permissione peragi, planè sum persuasus & quidem ex Dei sapientiâ, Bonitate, atque Potentiâ omni exceptione majoribus ritè expensis.

Curatio.

LXXXVII. Postquam docuimus, tempus humani partûs maximè naturale ac ordinarium esse finem noni post impraegnationem mensis, atque partum, qui proximè ad dictum tempus accedit, accedere quoque hactenus ad partum maximè naturalem; partum autem ab eodem termino maximè recedentem, hactenus recedere maximè à partu naturali; atque Causas istius diversitatis, adeóque partûs hactenus læsi Causas diversas in medium protulimus; tempus est, ut auxilia quoque proponamus, quorum ope Partus ad constitutum à Deo tempus, terminumque maximè legitimum, quantum arte medica fieri potest, deduci queat.

Causis, quæ partum præcipitant, vel retardant, occurrendum.

LXXXVIII. Hoc ut ritè fiat, considerandæ Causæ, quæ nunc Partum præcipitant, nunc retardant, superiùs enumeratæ, ut, quoties aliquæ locum habent in gravidis, adeóque metus est, ne aut citiùs, aut seriùs contingat Partus, in tempore illis occurratur, earundemque noxa præveniatur: Nam frustra quis Parturienti jam fœminæ remedia exhibere sustinebit, quorum ope mox tollantur semper Partûs dolores, differaturque Partus citiùs urgens: quamvis non negem, aliquando, at non semper, posse convenientibus medicamentis sisti præmaturè parturientium dolores, & ita quidem, ut illis sublatis cesset simul pariendi conatus, donec tandem ordinario ac verè naturali tempore iisdem redeuntibus felix contingat Partus.

Partus dolores à causâ externa præmaturè sistendi. A causâ internâ rarissimè tolluntur

LXXXIX. Illud autem accidit, quoties à Causâ externâ modò eveniente partûs dolores contingunt, quibus tunc remotis sedatisque cessant quoque Conatus illi pariendi præmaturi.

XC. Quoties autem præcesserunt aliquandiu in Matre aut Fœtu Causæ Partum exempli gratiâ præmaturum producturæ, frustrà expectatur earundem Correctio aut Sublatio, donec urgeant Partûs dolores, qui admodùm rarò patientur se ita diminui, vel tolli, ut ad ordinarium pariendi tempus pergat Uteri gestatio.

Partus seriùs venturus naturali tempore concitari nequit. Et quare

XCI Quòd si subinde possit præcipitatus ac præmaturus Partus sisti remediis parturienti fœminæ administratis, vix unquam poterit tamen commodè Partus seriùs venturus naturali tempore concitari.

XCII. Nam si Fœtus Exempli gratiâ propter matris propriumque affectum præcedentem factus debilior ad perfectionem desideratam non pervenerit adhuc tempore Partûs naturali adventante, non nisi cum ejusdem Fœtûs & subinde Matris quoque periculo tentabitur Partûs excitatio artificialis.

Fœminæ, ut naturali tempore pariant, quid agendum.

XCIII. Quisquis proinde voluerit Fœminam tempore maximè naturali parere, is operam simul dabit, ut 1. *præveniantur omnia, quæ eundem possunt præcipitare aut retardare.*

XCIV. Ut 2. *si quædam præcipitis tardiorisve Partûs Causæ locum habuerint, eadem in tempore corrigantur, emendentur, tollanturve.*

XCV. Ac in specie danda opera, ut 1. quantum licet, Gravidæ *Aëre* utantur sereno, temperatoque.

XCVI. Ut 2. eædem *Alimentis* fruantur optimis, probè paratis, quantitate mediocri, tempore conveniente.

XCVII. Ut 3. eædem pro sui corporis constitutione *Somno*, *Vigiliisque* indulgeant moderatis.

XCVIII. Ut 4. eædem Gravidæ *corpus moveant commodè*, omnemque vitent ejus agitationem fortem, ut & torporem, ac segnitiem noxiam.

XCIX. Ut 5. eædem Gravidæ, quantum fieri potest, *vivant hilariter*, atque ab omni Affectu animi vehementi liberæ.

C. Ut 6. eædem Gravidæ *alvum* servent laxam, *Urinam* reddant pro assumpto potu sufficientem, nullum patiantur *Sanguinis effluxum* notabilem ac nocentem.

Erratâ in Diætâ corrigendum.

CI. Quoties verò aut *necessariò*, aut *casu & fortuitò*, aut *datâ operâ erratum* aliquod à Prægnante fœminâ commissum est *in Diætâ* laudata, toties curandum sedulò, ut idem corrigatur, emendeturque in tempore.

Sive necessariò commissum.

CII. Dixi *necessariò*, quando illud vitari non potuit, *Aër* putà, præter omnem omnium expectationem subitò mutatus ex sereno in humidum, aliterve malè affectum, dùm in aperto Aëre ruri forsan versatur Prægnans; quando *Alimenta* optima desiderantur; quando vitæ periculum ut effugiat Prægnans, cogitur quovis modo valdè *agitare ac movere corpus* suum, & sic porrò.

Sive fortuitò.

CIII. Dixi *fortuitò* aliquando à Prægnantibus committi aliquod in Diætâ erratum, quando Exempli gratiâ diutiùs ferenda sitis, quoniam potus casu est effusus; quando ab imprudente, aut malitioso ipsi terror incutitur; quando ex ictu fortuito ipsi excitatur Narium hæmorrhagia; & sic de cæteris.

CIV. Dixi etiam erratum in diætâ committi aliquando à Prægnantibus *datâ operâ & studio*; nam plurimæ sunt satis petulantes, adeò ut putent multæ omnia sibi licere agere impunè, quamvis nonnunquam monitæ sint de noxâ securâ tum ab Adstantibus & Amicis, tum à Medicis; audent namque salutaria spernere quorumvis consilia, & imprimis *quævis Alimenta & Condimenta, Fructusque horæos* ingurgitare; audent *saltare, currere, tripudiare, equitare*, & nescio quid non tentare.

Culpam quædam fatentur quædam non

CV. Ubi autem observant noxam sibi tunc imminere, *prudentiores* solent *culpam* suam tum *fateri*, tum convenientibus auxiliis noxam præsentem *prævenire* ac *emendare*: *imprudentiores* autem culpam suam nunc *ridere*, nunc, seriùs licet, *dolere* ac *deplorare*.

Erratû quò citiùs notatur, eò meliùs quò seriùs eo peiùs curatur.

CVI. Quò citiùs ergò erratum illud notatur, illique succurritur, eò citiùs quoque, faciliùs, ac feliciùs idem emendatur ac superatur: quò segniùs idem erratum observatur, eò segniùs quoque, difficiliúsque illi succurritur ac subvenitur.

CVII.

Mala ex rebus non naturalibus orta.

CVII. Proximum est, ut jam ordine Mala ex iisdem non-naturalibus rebus quovis modò, necessariò, casu, vel voluntariè perperam usurpatis orta persequamur, ipsorumque Remedia proponamus.

Robusti Fœtûs partus non impediendus, sed promovendus.

CVIII. Quoties autem Robustus Fœtus solito citiùs prodit tum ratione sui roboris: tum ratione suæ magnitudinis aucto, toties nullo remedio impediendus, retardandusve Partus, quin potiùs observandus.

Ejus signa.

CIX. Ne tamen quis tunc fallatur, signa quærenda & assignanda sunt, ex quibus constet Medico de Fœtu Robusto, vel etiam solito majore.

1. Status Gravidæ optimus.

CX. Fœtûs robur patet 1. ex *statu Gravidæ optimo & sano:* neque unquam Fœtu languente observabitur benè habere Mater, quamvis fieri possit, ut aliquando Matre existente debili aut ægrâ, Fœtus existat satis robustus.

2. Motus ejus mediocris & blandus.

CXI. Patet Fœtûs robur 2. *Motu ejusdem mediocri & blando*; quoties enim languet Fœtus, minùs idem movetur; quoties idem dolet, angiturve, nimiùm movetur, agitaturve inordinatè.

Fœtûs solito majoris signum.

CXII. *Fœtum solito majorem* suadet Gravidæ Vterus ac Venter solito magis explicatus, expansusque; quamvis non rarò Vterus solito magis explicetur nunc à gemino Fœtu, nunc à Placentâ grandiore, aut multis humoribus plenâ, nunc ab Aquâ copiosiore Fœtum ambiente.

Vnde judicet Medicus, omnia ritè fieri, in partu præmaturo.

CXIII. Unde an Fœtus grandior sit, ex Uteri Abdominisque Tumore maiore haud certò constat, atque mera duntaxat Conjectura est.

CXIV. Omnia verò tunc ritè fieri, etiam ubi solitò citiùs excitantur Partûs Dolores, judicabit præter jam dicta Medicus, si Mater fuerit sana vegetaque, si in nullâ re non naturali peccaverit, aut eâdem fortuitò fuerit turbata; unde tantùm abest, ut inde turbetur Medicus prudens, ut contrà iubeat ipsam mulierem parturientem animo esse bono ac præsente.

Turbatus Parturientis Animus sedandus.

CXV. Quod si nec sic quidem turbatum solicitumque Parturientis animum sedare possit Medicus; aut leve aliquod in Diæta commissum est erratum, Animus putà prægnantis quovis animi affectu conturbatus est, terrore scilicet, vel irâ, unde paulò post partûs dolores ipsam occuparunt operæ pretium est, ut, si Venam secare ampliùs ipsi non liceat, Medicamentum ipsi præscribatur

Et quâ ratione.

& blandè aromaticum, & simul opiatum, cuius ope ad tranquillitatem redigantur agitati spiritus, temperetur excitata inde humorum acrimonia, sedenturque Dolores partum mentientes, aut comitantes: sic enim, si falsi fuerint dolores isti, brevi sedabuntur, & tollentur partûs conatus; sin veri & partum instantem testantes, promovebitur idem feliciter, quod imprimis optandum in casu tam dubio & ancipiti.

Partus Præmaturus ab Æstu Aëris quî curetur.

CXVI. Quoties autem ex Causis Partum præter naturam Citiorem producturis locum habuit 1. *Æstus Aëris magnus Commissuras uteri & placentæ* solito citiùs *exsiccaturus*, sicque Partum præcipitaturus, toties variis remediis tum *Aëris æstus* ulterior *præcavebitur* aut *temperabitur*, tum notatarum *commissurarum exsiccatio prævenietur.*

Aëris æstus ulterior præcavendus.

CXVII. *Aëris æstus ulterior præcavebitur*, vitando eundem, ac se recipiendo in locum subterraneum, aut aliàs ab aëris æstu liberum.

Idem temperandus.

CXVIII. *Aëris æstus temperabitur*, aspersione pavimenti factâ cum Aquâ puteali, aut fontanâ, Aceto, Plantarum acidarum aquearumve partibus, Acetosâ, Plantagine, foliis Vitis, Portulacæ, Sempervivi majoris, flor. rosarum, borraginis buglossæ, violarum, &c.

Commissurarum Vteri, & placentæ exsiccatio præveniendo.

CXIX. *Commissurarum Vteri & placentæ exsiccatio prævenietur*, assumptione Liquorum æstum omnem in corpore blandè compescentium, corpusque humectantium; quò spectant Aquæ ex modò laudatis plantarum partibus destillatione elicitæ; ut & Syrupi ex iisdem parati, & cum dictis aquis mixti, & sæpiùs quantitate parvâ usurpati; additis quantitate convenienti Spiritibus, Succisve acidis.

Et quibus.

CXX. Convenient in eundem finem *Emulsiones* blandiores, ex hordeo præsertim paratæ, ut & *iuscula*, quibus incoctæ sunt modò laudatæ plantæ, aut additi succi acidi.

CXXI. Hæc igitur si usurpentur paulò post perpessum Aëris æstum, prævenientur sæpenumerò Partus citiùs aliàs eventuri.

CXXII. Nec tantùm internis remediis Commissurarum Uteri & Placentæ exsiccatio præcavebitur, curabiturve; verùm externis quoque Fotibus, Balneisve humectantibus prudenter administratis, ne plus noceant, quam prosint; Oleis, Linimentis, Unguentisve emollientibus & laxantibus abdominis regioni inferiori inunctis.

CXXIII. Emolliunt Rad. althææ, lilior. alb. &c. fol. althææ, malvæ, verbasci, &c. sem. lini, fœnugræci, &c. ex quibus & aquâ pluviali vel fluviali parari possunt fotus & balnea.

CXXIV. Olea emollientia & laxantia sunt liliorum alborum, mucaginum; Unguenta, de althæâ simplex, de mucaginibus, Pinguedo humana, anseris, &c.

Partus præmaturus ab Alimentis Aromaticis, & potu spirituoso, quî curetur.

CXXV. Quoties 2. *Alimenta* usurpata sunt *nimis Aromatica, Potusve valdè Spirituosi*, atque metus est, ne citiùs contingat idcircò Partus, danda est opera, ut primò abstineant istæ Gravidæ ab ulteriore similium Alimentorum usu, vel potiùs abusu: ac secundò usurpent Alimenta glutinosiora, pisces putà, extremaque juniorum Animalium, pedes sc. capitaque vitulorum, agnorum, &c. quin tertiò Potum hauriant Aquosum magis; Aquam fontanam, Cerevisiam tenuem, ac Vinum Rubellum & Oligophorum, & quartò inter medicamentosa assumant Emulsiones tum Hordei, tum Amygdalarum dulcium.

A Vigiliis nimiis quî curetur.

CXXVI. Quoties 3. nimiùm indulserunt *Vigiliis* Gravidæ, ac proinde metus est, ne idcircò citiùs solito pariant, non tantùm Somno vicissim debent indulgere longiori, sed insuper usurpare medicamenta, quæ quorumvis humorum, ac Bilis præsertim Acrimoniam propter vigilias auctam temperent, simulque somnum blandum excitent, qualia sunt Emulsiones & iuscula modò à me laudata.

À nimio corporis motu quî curetur.

CXXVII. Quoties 4. Currendo, Saltando, Equitando, aut quovis alio modo nimiùm *agitatum est* Gravidarum Corpus; toties non tantùm quiescendum est ipsis, verùm insuper mo-

modò notata Humorum Acrimonia laudatis medicamentis est corrigenda, & Fœtus quoque illâ corporis agitatione commotus ad tranquillitatem atque quietem deducendus est ope Opiatorum; quibus Matris quoque Humores peccantes tum temperabuntur, tum ad quietem redigentur.

Ab Animi Affectu, qui curetur.

CXXVIII. Quoties 5. vehementi *Animi Affectu*, *Terrore* putâ, *Irâ*, vel *Tristitia inopinata* percellitur Gravida; unde metus sit, ne citiùs properet ad partum; 1. *Vena mox secabitur in Brachio*, ubi erit præsertim plethorica, & sanguis quantitate parvâ educetur: ni eius vires non sinant; tunc enim commodum est, illi exhibere haustum potûs ordinarii, ac imprimis Vini. 2. *Conturbati, agitatique in universo corpore Humores ac Spiritus* compescentur, atque ad ordinatum motum reducentur per anodyna & opia prudenter usurpata, additis pro Affectûs diversitate nunc Aromaticis, nunc Acidiusculis. 3. Si qui Affectus alii, *Alvi fluxus*, verbi gratiâ, *Vomitus, Dolor Colicus, Suffocatio Hypochondriaca* aliive similes consequantur Animi Affectum, Remedia singulis debita in tempore usurpabuntur blandiora, & quidem talia, quæ fœtui nocere non possint: de quibus omnibus agitur in eorundem Curatione.

Ab alvo nimis laxa, qui curetur.

CXXIX. Si 6. vel sponte, vel aliâ de causâ *nimium laxetur* Gravidæ *alvus*, & metus sit, ne frequenti alvi deiectione Partus solitò citiùs contingat, usurpanda sunt in tempore, quæ omni alvi fluxui compescendo conducunt, Opiata, inter quæ Diascordium Fracastorii facilè primum occupat locum, præter alia simul blande adstringentia.

CXXX. Ubi hoc factum, usurpabuntur quoque Medicamenta, quæ Causam externam, si quæ fuerit, alvi fluxum producentem corrigant, emendentque, Fructus præcoces putâ, vel similia: ubi observandum sedulò, dandam operam, ut Causæ istæ vitentur imposterùm; ne malum, quod sublatum cupimus, foveatur, vel augeatur.

Continua meiendi irritatio sedanda.

CXXXI. Si continua fuerit *ad Urinam reddendam irritatio*, undecunque facta, ab humore Salso putâ ad vesicam delato, vel à vesicæ Calculo, Ulcereve, cùm propter illam irritationem continuam Parturiendi Conatus simul excitentur, ideoque metus sit, ne Partus quoque citiùs solito eveniat; allaborandum, ut quantum fieri potest, illa meiendi irritatio sedetur, tollaturque.

Salsum humorem Urinæ iunctum temperando.

CXXXII. Et Salsus quidem humor Urinæ iunctus temperabitur commodè Emulsionibus sæpiùs laudatis, & aliquando Spiritu Salis Armoniaci ad paucas guttas ex Vino subinde usurpato, postquam Salsedo tunc peccans muriatica est, adeoque huic Sali Volatili satis feliciter cedens. Cavendum tamen, ne is quantitate usurpetur nimiâ, unde menstruorum fluxus solet excitari, atque Partus forsan posset præcipitari.

Dolorem à Calculo sedando.

CXXXIII. *Calculus in Vesica existens*, atque ad Urinam sæpiùs reddendam cogens indicat remedia dolorem illum ac irritationem sedantia, sensumque obtundentia; tum anodyna, tum præsertim opiata.

Ulcus in Vesica. Orificio mundando & consolidando.

CXXXIV. *Ulcus in Vesica Orificio* existens præter iam laudata remedia indicat insuper medicamenta Ulcus mundantia & consolidantia; inter quæ nulla novi, quæ Balsamo Sulphuris, ac præsertim Succinato, hoc est, cum Succini Oleo parato, possint æquiparari; In pluribus enim ægris observavi hujus Balsami effectum singularem, eximiumque.

Hæmorrhagia, si ad partum propellat, sistenda.

CXXXV. Si *Hæmorrhagia* qualiscunque notabilis, vel per *nares*; vel imprimis per *Uterum*, aut *vesicam* quoque, Gravidis obveniat, metusque sit, ne forsan ideò Partus contingat citiùs, annitendum sedulò, ut in tempore, si fieri possit, Hæmorrhagia illa sistatur, atque omnis hæmorrhagiæ novæ ansa præcidatur, Fœtusque in Utero materno roboretur.

Et quibus.

CXXXVI. Sistetur illa Hæmorrhagia felicissimè Sanguine Draconis, atque Lapide Hæmatite in pulverem tenuissimum redactis, atque cum Aquâ Plantaginis, Cinnamomi, ac similibus mistis, additâ stillatitii aceti quantitate parvâ, quò tantillum diluantur, & faciliùs ad locum affectum transferantur.

CXXXVII. Huic Medicamento addi quoque potest aliquod Opiatum, Laudanum putà, vel Diascordium, &c. cum tantillo Syrupi convenientis Myrtini, Portulacæ, alteriusve adstringentis.

CXXXVIII. Usurpatur enim hoc medicamentum ad consolidationem Vasis quovis modo aperti, atque Sanguini exitum concedentis.

Æstus, si adsit in corpore, sedandus.

CXXXIX. Quòd si vehemens fuerit Sanguinis effluxus, licet subinde in Brachio venam secare, atque Sanguinem effluxurum avertere.

CXL. Quin, ubi æstus in corpore atque Sanguine magnus deprehenditur, addi quoque potest prædictis Apozema refrigerans, Sanguinisque fervorem ac furorem compescens temperansque, in quem finem conducit præ multis aliis Plantago, Sempervivumque majus.

Humorum Acrimonia, si hæmorrhagiæ causa sit, temperanda.

CXLI. Si ab humorum Acrimoniâ Volatili, Acidâque, aperta fuerint vasa, non tantùm abstinendum est à similium usu, sed insuper usurpanda sunt, quæ Acrimoniam notatam temperare sunt apta, inter quæ laudo valdè Hordei, Amygdalarum dulcium, atque Seminum papaveris albi Emulsiones, addito nonnunquam Laudano Opiato; quæ conducunt imprimis, quando unà cum Urinis è Renibus profluit sanguis.

Si Sanguis sit fluidior, ab ejus causis abstinendum.

CXLII. Sin à Corporis motu vehementiore, Aëris æstu, Alimentis Aromaticis, Potuve Generoso fluidior fuerit factus Sanguis, atque idcircò faciliùs idem per nares, aliasve vias eruperit, cavendum erit ab horum omnium abusu ulteriore.

Fœtus corroborandus. Et quib.

CXLIII. Fœtus præcedenti Sanguinis effluxu & jacturâ debilior factus roborabitur Medicamentis aromaticis quidem, sed minùs acribus, aut per alia coniuncta temperatis. Ubi præ multis aliis convenit Confectio Hyacinthorum, ut & Corallia, Margaritæ, atque similia in Tincturas redacta, & paucarum guttarum quantitate ex vino rubro & adstringente usurpata.

Partus tardiùs eventurus, quâ accelerandus.

CXLIV. Aque sicut diximus, existimamus posse Partum citiùs eventurum sæpenumerò ad tempus maximè naturale arte protrahi: viden-

videndum porrò, quî possit tardiùs expectandus Partus arte ac tutò accelerari.

Si sit à Tristitiâ non gravi, quid agendū.

CXLV. Quoties proinde propter Gravidæ *Tristitiam continuatam*, *licet* non *gravissimam*, *solicitudinemque angentem*, *non tamen rodentem*, metus est, ne *Fœtus* etiam *Robustus* (propter Uteri gestationem præcedentem facilem, Motumque ipsius convenientem) *segniùs perficiatur* in Utero, *seriùs exitum quærat* ex Utero; quod ex ipsius *motu obscuriore ac debiliore* conjectabit Prudens Medicus; toties Medicamentis & *Humores austeros* corrigentibus, & *Animum recreantibus* conabitur idem Partum procrastinantem blandè promovere.

Humores Austeri corrigendi. Et quibus.

CXLVI. *Humores Austeros corrigunt* præ aliis omnibus *Salia Volatilia*, & imprimis *Salis armoniaci spiritus*. Huc spectant omnia Aromatica multùm spirituosa & odorata, Rosmarinus, Maiorana, Pulegium, Ruta hortensis, Satureia, Thymus, Angelica, Spica nardi, &c.

Animus recreandus. Et quibus.

CXLVII. *Animum recreant & ad hilaritatem* deducunt eadem *Salia Volatilia*, sed imprimis Oleosa, cæteraque Aromatica blandiora, simulque spirituosa, vel cum spirituosis præparata: quæ novi per experientiam plurimùm facere inter omnia medicamenta materialia ad Animum tristem exhilarandum, corpusque tam continens, quàm contentum à mœrore malè affectum emendandum.

CXLVIII. Quòd si hæc medicamenta recreent ac restaurent adultos, quorum partes humoresque difficiliùs restituuntur in integrum, quoties aliquam passi sunt labem; quis dubitabit ab iisdem tenella Fœtûs in materno utero membra, tenerosque eiusdem Humores faciliùs posse restitui, quoties à mœrore, aut solicitudine matris fuerunt ipsa plus minúsve ab integritate suâ remota.

Iisdem medicamentis & Matri, & Fœtui succurri.

CXLIX. Quibus proinde consulimus medicamentis Matri à mœrore aut solicitudine malè affectæ, iisdem simul medemur Fœtui ab eâdem causâ in Utero materno malè affecto; ut sic quoque unâ fideliâ duos dealbemus parietes.

Partus tardiùs expectandus, si sit ab Affectu graviore, quî curetur.

CL. Quoties verò à *graviore Causâ* durante Uteri gestatione *in Affectum satis gravem* coniecta est *Gravida*, unde licet paulatim restituatur ipsa, metus tamen fit, ne idcircò tum *segniùs ad exitum properet Fœtus*, tum idem *prodeat debilior*; maiori curâ allaborandum est, ut *Gravidæ*, *hinc & Fœtûs quoque Affectus* in tempore *curetur*, atque, quantum fieri commodè potest, *utriusque Infirmitas superetur, roburque ipsis concilietur*.

Et quibus.

CLI. Affectus qualescunque tunc à *Mœrore summo* in Matre producantur, sive fuerit *Appetitus prostratus*, *Cordis anxietas*, *vel palpitatio*, & quandoque *Epilepsia*, *Dolor Colicus*, aliave ventris *tormina*, &c. semper conducent inter medicamenta tunc administranda *Salia volatilia*; quippe quæ apprimè conducunt corrigendis Humoribus à Mœrore summo corruptis: dummodò, sicut dictum quantitate parvâ usurpentur.

Cavendum ab Evacuantibus.

CLII. Cavendum autem sedulò à medicamentis vehementioribus, ac præsertim *Evacuantibus*, quippe quæ non tantùm non conveniunt prægnantibus, sed ne quidem Affectibus à Mœrore productis, quâ talibus; exceptis *Sudoriferis*, quæ, si præsertim sumantur Aromatica & volatili sale prædita, plurimum prosunt in talibus affectibus.

Infirmitas tum Matris tum fœtûs quî superetur.

CLIII. *Infirmitas* tum Matris, tum *Fœtus* sensim *superabitur*; ipsisque amissum robur restituetur continuato aliquandiu Aromaticorum, sed blandiorum, usu, quorum ope Humores tum primariò, tum secundariò à prædictis Causis læsi paulatim restituuntur: Melancholici putâ, & Biliosi; à quibus cum Functiones Naturales plurimùm pendeant, ab iisdem ritè constitutis sanitatem quoque primariò pendere quivis facilè videt.

Et quibus.

CLIV. Non tantùm hîc conveniunt Aromatica, sed *spirituosa* quoque; cum quibus *Animales Spiritus* non parum in affectibus gravibus consumi soliti cùm reparentur; meritò eorundem usus hîc à nobis commendatur.

CLV. Sed commodissimè iunguntur Aromatica Spirituosis, & ita quidem, ut Aqueis additis temperentur franganturque utraque, sicque assumantur commodiùs & feliciùs.

Hominis robur in quo consistat.

CLVI. Meritò Aromatica & Spirituosa commendo ad Vires tum Matris, tum Fœtûs ab Animi Mœrore fractas & attritas reparandas, restaurandasque, quoniam Hominis Robur in Functionum Naturalium Animaliumque integritate consistit: quemadmodùm autem modò dicebam, Functiones Naturales Bili, Succoque Melancholico, sive Acido præsertim deberi; ita Functiones Animales à Spiritibus Animalibus pendent.

Si affectus partum retardans sit Ira, & terror, vel aliquod diætæ vitium, ad quid attendendum.

CLVII. Sicut autem certum est, à summo Prægnantis Mœrore non tantùm in quemvis Affectum Corporis gravem eandem posse incidere, unde similiter Affectu gravi afficiatur in Utero materno fœtus, verùm Infirmitatem quoque immanere aliquandiu utrique, quæ non nisi temporis tractu queat superari, unde Fœtus quoque segniùs ad perfectionem sui perveniat, seriùsque ad sui partum festinet: ita ab aliis quoque Animi pathematis vehementioribus, Irâ, Terroreve; ut & cæteris Diætæ vitiis multùm à mediocritate recedentibus graves Affectus produci possunt in Gravidis, hinc & in Fœtu, similem Infirmitatem Languoremque consequentem habentes, atque itidem Partum retardantes.

CLVIII. In quorum omnium Curatione semper habenda exacta cura Prægnantium, & Fœtûs; ut & in *Robore Fœtui ac Matri restituendo* semper attendendum est ad ipsum *Affectum Matris præcedentem*, *Causamque ipsius externam*, cùm secundùm ipsa non parùm variare debeant Medicamenta: quippe quæ tum ipsi Causæ, tum Affectui præcedenti debeant esse quodammodò saltem contraria.

CLIX. Ad quam Regulam in faciendâ Medicinâ usûs magni, quotquot attendent seriò, faciliùs, feliciùsque obtinebunt, quod quærunt; & contrà plures perdent, quotquot illis neglectis putant se omnia æquè posse superare.

Partus deficientis curatio.

CLX. Ne autem sæpiùs idem dicamus ac repetamus, si per singulas res non-naturales pergamus in Curatione horum malorum proponendâ, desinemus illam persequi, atque transibimus rectà ad *Partum deficientem excitandum & promovendum*.

CLXI.

Si fœtus extremè debilis sit ejus causa.

CLXI. Si *Fœtus extremè debilis causa* sit *Deficientis Partûs*; idem *multùm Aromaticis & Spirituosis Matri* per intervalla exhibitis roborandus; in quem finem conducunt variæ Aquæ ex Vini Spiritu & Aromatibus simul iunctis destillatione paratæ; ut & Olea stillatitia Aromatica; quin ex utrisque prudenter & arte unitis parata Vitæ Elixiria & Balsama dicta, tunc enim longè plus præstant, citiusque suum producunt effectum.

Si fœtus sit mortuus.

CLXII. Si *Fœtus* idem *mortuus deficientis*, nec satis procedentis *Partûs* fuerit *Causa*; (quod imprimis ex summo frigore citra febrem Gravidam corripiente, atque per universum corpus distributo, hocque consequente Fœtûs Motu abolito, nec ampliùs observabili, unà cum ejusdem pondere gravativo in Abdominis fundo percepto constabit) licebit securiùs exhibere Medicamenta potenter ipsum expellentia, qualia sunt Rad. Aristolochię utriusque; ac præsertim Cyclaminis, dictamni Albi, Gentianę, &c. Fol. Sabinę, Pulegij, Tamaricis, &c. Flor. Cheiri, Crocus, &c. Borax, Myrrha, Castoreum, Assa Fœtida, &c. Ex quibus tam Pulveres, quàm Pilulæ aut Decocta, Electuaria, Olea, &c. parantur, & Parturientibus exhibentur. Exempli gratiâ.

Et quib. Medicamenta fœtum expellentia.

Pulvis.

℞. *Myrrhæ Rubr.* ℈j.
Croci opt. ℈ſ.
Borac. Venet. ʒſ.
Cinnam. acut. Gr. viij.

M. F. Pulvis, dividendus in duas doses, ex idoneæ Mixturæ, aut Vini Cochleari, interpolatis unius horæ aut circiter vicibus, assumendas.

Fœtus mortuus manuũ, instrumentorumque opera educẽdus.

CLXIII. Quòd si ne sic quidem promoveatur Partus, *quoties licet, manuum instrumentorumque operâ* educendus Fœtus mortuus: dummodò *constet ipsum esse mortuum.*

Et quando.

CLXIV. Dixi, *quoties licet*; nisi enim pateat Uteri Orificium, frustrà tentatur manuum, ne dicam Instrumentorum, operâ Fœtûs eductio.

Obstetricum temerariarum erratum.

CLXV. Cavendum enim, ne Obstetrix nasutula, vel temeraria, festinansve ad mulieres alias in partûs labore versantes, urgeat subinde Gravidam, necdum in Partûs conatibus positam, ut ad pariendum se componat, intrusis sæpenumerò in Uteri orificium non tantùm externum, sed internum quoque digitis, quò Fœtui viam præparet paretque, quod valdè periculosum.

Valdè periculosum.

CLXVI. Valdè, inquam, periculosa est *Digitorum in Uteri orificium internum intrusio*, antequam sponte pateat, quoniam facilimè læditur ipsum ab unguibus; quod non nisi cum summo fit dolore, propter sensum in parte istâ multùm acutum.

CLXVII. Si periculosum est, digitum intrudere in orificium Uteri internum, *longè periculosius erit quovis Instrumento*, ipsoque adeò *Matricis speculo festinare* nimium in Colli Interni explicatione.

CLXVIII. Licet autem tum digitorum operâ, tum Instrumentis Chirurgicis Partum promovere, quoties per se satis patet Uterus, adsuntque pariendi Conatus veri, dummodò Fœtus sit mortuus.

Mortuũ esse fœtum constare,

CLXIX. Constat autem *mortuum esse fœtum*, 1. *ex frigore molesto Gravidæ corpus universum* absque causâ evidenti aut Febrili paroxysmo *occupante*, quo tempore iudicant omnes, obiisse in Utero materno fœtum. 2. *ex pondere gravativo circa uteri regionem observato.*

1. Ex frigore Gravidæ molesto.
2. Ex pondere gravativo.

CLXX. Constat idem 3. *ex fœtore* post ruptas Secundas unà *cum Aquis prodeunte*: qui quò gravior fuerit, eò certius mortui fœtûs signum præbebit.

3. Ex fœtore.

CLXXI. Constat idem 4. ex *frigore ac mollitie cadaverosis partium fœtûs* vel Uteri orificio appositarum, & obstetricis manu digitisve exploratarum, vel per idem orificium prodeuntium, & idcircò faciliùs contrectatarum.

4. Ex frigore, & mollitie partium fœtûs.

CLXXII. Constat idem, aut coniectatur potiùs idem 5. ex *motu omni deficiente in fœtu adhuc calente*; unde suspicio tunc est, ipsum nuper obiisse.

5. Motu deficiente fœtûs.

CLXXIII. Quò autem plura ex prædictis concurrunt signa, eò certius de Fœtûs obitu decernet obstetrix.

Mortui fœtus partes amputandæ.

CLXXIV. Ubi proinde satis superque constat de Fœtûs interitu, non dubitabit Obstetrix, *quamvis Fœtus partem* occurrentem (quantum id Parturiens commodè ferre potest) manu prehendere atque allicere; at si reliquum corpus haud sequatur, aut sequi non possit, amputare; atque sic Fœtûs molem paulatim minuere, donec tandem omnes partes habuerit cum Secundis.

Matris culpâ deficientis partûs curatio.

CLXXV. Hactenus propter Fœtum extremè debilem, mortuumve Partus deficientis Curationem proposuimus: sequitur, ut similiter, quomodò *matris culpâ deficiens partus Curari debeat* explicemus.

A viribus tum exhaustis, tum oppressis.

CLXXVI. Quoties proinde *Gravidæ, Parturientesque* sunt *valdè debiles*; tum ratione virium *vitalium*, tum ratione *Animalium*, ideoque ad pariendum impotentes; sive ipsarum vires fuerint exhaustæ, sive oppressæ; toties danda opera, ut *vires* illæ, *exhaustæ* quidem *reficiantur, oppressæ* autem *liberentur, expediantur que.*

Exhaustæ Vires quibus reparentur.

CLXXVII. *Exhaustæ Vires vitales à Febribus ardentibus in* Parturientibus præsentibus, indicant *quævis Æstum febrilem temperantia, sed benigniora, additis tamen quibusdam Aromaticis*, sed blandioribus, Aquâ Cinnamomi cum Aquâ, non item cum Vino paratâ.

CLXXVIII. Certè, si unquam, hîc Medicum maxima tenet anxium solicitudo; quoniam non promovetur partus, nisi Aromaticis, calorem in nobis producere solitis; quæ tamen non fert æstus febrilis: quo circà temperari debent simul, & quidem ita, ut Matri robur afferant, & ardorem febrilem minuant.

Contrarias indicationes simul urgẽtes contraria requirere remedia.

CLXXIX. Non tamen novum in faciendâ Medicinâ, Contrarias observare Indicationes, simul urgentes; in quo casu feliciter iunguntur, simulque usurpantur Contraria medicamenta, sed ita ut maximè urgentis habeatur ratio maxima, ipsique maximè succurratur: quamvis, sicut dictum, hic opus sit & ingenio, & iudicio.

Exhaustæ vires vitales quibus reparentur.

CLXXX. *Exhaustæ Vires* Parturientium *Vitales* propter *Dolores, Vigilias, Solicitudines, Evacuationes nimias*, &c. *indicant sui reparationem per Aromatica & Spirituosa*, sed blandiora & gratiora, hoc est, ita temperata, ut nullum notabi-

tabilem magnamque in corpore mutationem producere possint.

Medicamenta excellenti qualitate prædita periculosa.

CLXXXI. Omnia siquidem Medicamenta excellenti qualitate prædita; & in corpore magnam subitamque mutationem afferentia periculosa sunt semper, quia plerumque noxia: Ergò longè magis in Gravidis & Parturientibus.

Aromatica & Spirituosa quibus temperentur.

CLXXXII. *Temperatiora* redduntur Aromatica & Spirituosa, quoties *ipsis adduntur Aquea*, & subacida: *ab Aqueis* enim diluuntur & infringuntur quodammodò tum Aromatica, tum Acida, tum Spirituosa.

CLXXXIII. *A subacidis* verò *temperantur* tum *Aromatica*, tum *Spirituosa*, quatenus hæc duo in nobis augent calorem, quem minuunt Acida, & blandiùs subacida: quoniam igitur effectus istorum omnium comites habent in nobis Calorem aut Frigus, qualitates sensui valdè notabiles, à quarum Causis, Salso puta & Acido, cùm maximæ, adeóque gravissimæ ac periculosissimæ mutationes pendeant, bonum est, innotescere nobis per qualitates istas sensibus & manifestas, & sæpe molestas Humores corporis destructionem tàm sæpè parientes, quò illis succurratur in tempore, ac conveniente.

Oppressæ vires Parturientium vitales ob plethoram quomodò curentur.

CLXXXIV. *Oppressa Parturientium vires vitales ob Plethoram* in tempore sanguinis eductione per *venam* in *brachio* alterutro *apertam* curari debuerant & liberari: quòd si hoc fuerit neglectum, nil obstat instante partu *in manu* levem instituere Sanguinis missionem, non item in brachio: cùm ista minùs alteret, minùs debilitet, quàm hæc. Quin *Scarificatione* in assuetis educi poterit Sanguis: Spes tamen est, *lochiorum* evacuatione copiosâ liberari posse vires vitales priùs oppressas: quòd si non satis fluant lochia, nil impedit post partum saltem Sanguinem è pede vacuari.

Eædem Oppressæ ab Ascite qui curentur.

CLXXXV. *Oppressa* Parturientium vires *ab Hydropis Ascitis Aquis* abdomen ipsarum occupantibus, liberantur aliquando in partu, effluente simul magnâ vi aquarum per Uterum, aliquando post partum unà cum lochiis, quamvis Affectus talis valdè sit periculosus, ac imprimis, quando aliquandiu duravit Ascites, atque viscera cœpit corrumpere Aqua in Ventre coacervata & collecta.

Thoracis Hydropem difficilè curari.

CLXXXVI. *Thoracis Hydrops* quemadmodum haud facilè cognoscitur, & ab aliis affectibus dignoscitur, ita Curatio verè rationalis & dogmatica difficulter ipsi potest adaptari.

Oppressæ Vires vitales à flatibus in Intestinis & Abdomine quâ curentur.

CLXXXVII. *Oppressa* Parturientium *vires vitales à flatibus, Intestina*, hinc & *Abdomen valdè distendentibus*, liberabuntur citò, tutò, simulque aliquando jucundè injecto quam primum Enemate carminante; à quo si flatus copiosi erumpant, mox levabitur Parturiens, atque facilè sa-tis pariet, non parùm flatuum exclusione recreata. Exempli loco sit sequens, tàm ante partum, quàm urgente saltem minùs partu, injiciendum; quod.

Enema.

℞. *Rad. Angelicæ* ℨ j.
Althææ ℥ ſ.
Fol. Pulegij,
Majoranæ, an. M. j.
Flor. Chamæm. Rom. M. ſ.
Coq. ex Aq. purâ.
In Colat. ℥ *viij. dissolv.*
Bened. laxat. ℥ *ij.*
Ol. Rutac. ℥ ſ.
M. F. Clyster.

Ejus Usus.

CLXXXVIII. Quòd si uno Enemate non eliciantur satis flatus abdomen distendentes, injici potest & alterum, & aliquando tertium: prout enim flatuum materia est copiosior, & imprimis tenacior, pituita puta glutinosa, ita difficiliùs cedunt prodeuntque flatus, miserè parturientes affligentes.

Oppressæ vires vitales à flatibus in pectore qui curentur.

CLXXXIX. *Oppressa* Parturientium vires vitales *à flatibus ad interiora pectoris pulmonesque* penetrantibus, liberantur usurpatione Aromaticorum, sed flatus simul potenter discutientium, quorum ope flatus tum in ortu suo nonnunquam discutientur, tum in quâvis corporis parte hærentes incidentur, dissipabunturque.

Eædem Oppressæ à flatibus in Tympanii, de qui curentur.

CXC. Habent namque opus incisione, ac consequenter discussione non minùs Flatus, quàm ipsorum materia, Pituita; ex quâ prout magis, vel minùs est viscosa & glutinosa, producuntur Flatus plus vel minùs tenaces ac viscosi: quorum viscositas patet etiam in eorundem excretione, quæ subinde vix accidere potest, adhærentibus ubivis in suo exitu flatibus, propter suam glutinositatem.

CXCI. Si quando Parturientium Vires *oppressa* sint à *Flatibus in Tympanitide*, non tantùm *Intestina*, sed ipsam *Ventris Cavitatem* implentibus ac distendentibus, tunc opus fuisset in tempore laudatis jam *Enematibus* eosdem per Alvum elicere, atque *Balneo* sicco ex Abdominis Cavitate per Corporis superficiem, & poros expellere; usurpatis simul Diaphoreticis, sed Incidentibus & Carminantibus, quò Flatus potenter aggrediantur, atque foràs propellant.

CXCII. Ubi autem hæc omnia nil efficiunt, atque ne sic quoque superari possunt flatus, tunc commodum foret *Acu argenteâ cavâ* ipsum perforare Abdomen usque ad ejus Cavitatem à peritonæo formatam & isto instrumento cavo viam istis parare flatibus, aut *alio instrumento* magis apto eosdem allicere atque elicere.

Oppressæ Vires Vitales à Pituitâ vel Sanguine Apoplexiam producente incurabiles.

CXCIII. Quemadmodùm cujusvis, ita *Gravidarum* quoque *Vires Vitales opprimi* possunt à *Pituitâ, vel Sanguine Apoplexiam* producente, quocirca instante Partu invalidæ comperientur, & ad Partûs labores sustinendos minùs sufficientes. Quam parturientium statum habeo deploratum & incurabilem; nec puto ipsas superare posse tantùm malum, quin pereundum ipsis, accedente summo fœtus periculo, qui non nisi rarò tunc prodibit vivus.

Oppressæ Vires Parturientium Animales quî curentur.

CXCIV. *Oppressa Vires Parturientium Animales* liberantur modis jam dictis, recreanturque, quin *excitantur Spirituosis* prudenter, hoc est, *sæpius parvâque quantitate ipsis exhibitis*; de quibus quoniam egimus abundè in superioribus, transimus ad sequentia.

Partus deficiens propter Pubis & Coccygis ossa minùs mobilia quâ retur.

CXCV. Deficiente Matris culpâ Partu, propter *Pubis & Coccygis ossa* ætatis provectioris causâ *minus mobilia*; bonum est eadem *fotu emolliente* sensim *emolliri*; quod duabus, tribusve ante partûs tempus septimanis utilissimè perficitur. Sic enim Cartilagines ossa dicta connectentes paulatim fiunt molliores, hinc & Ossium notatorum diductio & abductio facilior. Nam non absce-

abscedunt ab invicem, verùm explicantur tantillum, & ita quidem, ut Fœtui pateat exitus facilior. Hinc proderit Vapor ex decoctis herbis emollientibus assurgens, atque in sellâ perforatâ per plures antè partum dies exceptus; in quem finem Formula sequens esto:

Fomentum.

R. Rad. Althææ, ℥ j.
Fol. ejusdem,
Malvæ, an. M. j. ß.
Summ. Melilot. M. j.
Sem. Fœnugræc.
Lini. an. ℥ iij.

Ejus Usus.

Concisa & crassè contusa Coquantur ex Aquâ purâ, & per horæ quadrantem à cubitum iturâ excipiatur Vapor ascendens, idque toties repetatur, donec vis exoleta sit plantarum decoctarum; tunc enim recentibus est utendum.

Et Utilitas.

CXCVI. Tales fotus non tantùm laudatum commodum afferunt Parturientibus, ut scilicet faciliùs, ac cum minore molestiâ prodeat Fœtus; verùm post ipsorum usum *non tam facilè post partum claudicant Mulieres*; quoniam vi minori explicantur tunc dicta ossa, & idcircò faciliùs ad statum suum priorem redeunt emollitæ Cartilagines; quæ duriores relictæ, atque vi diductæ, & quodammodò avulsæ ab ossibus rariùs ad pristinum redeunt statum; quin ossium compagem relinquunt laxiorem, & ad plus minùs claudicandum proclives fœminas.

Osseæ excrescentiæ tollendæ.

CXCVII. Quoties *Osseæ Excrescentiæ aut Protuberantiæ* in Sinu muliebri existentes viam præcludunt Fœtui, adeò ut non nisi mortuus elici queat; toties, si possibile, tollendæ sunt ipsæ, ut via pateat ipsi sufficiens.

Colli Uteri externi coalitus qui curetur.

CXCVIII. Quoties post *partum difficilem*, aliamve causam ex parte *coaluit Uteri Vagina, sive Collum externum*; unde via præcluditur Fœtui exituro; toties solvendus in tempore iste coalitus, & cicatrice levi obducendus; viaque sic fœtui paranda conveniens & satis patens.

Partus Cæsareus Ob herniam uteri.

CXCIX. Quoties propter *Herniam Uteri* parere non possunt fœminæ, toties ad extremum recurrendum remedium, *Partum Cæsareum*, abdomen, ubi hernia est, incidendo, hinc Uterum quoque aperiendo, atque sic Fœtum educendo, sicut ejus rei & operationis notabile exemplum habet Sennertus in Vietoris Uxore.

Ob Matris obitum durante partu.

CC. Quoties ob *Matris obitum* durante partu contingentem deficit Partus, toties, quamprimum de illius obitu certò constat, & tum Consanguineorum voluntate atque consensu, tum Magistratûs authoritate licet, aperiendum defunctæ abdomen, mox & Uterus, extrahendusque inde Fœtus partu Cæsareo.

CCI. Magna quidem felicitas est, si quando *vi propriâ ex defunctæ matris utero exitum inveniat Fœtus*, qui plerumque ibi relictus, nec in tempore extractus, sepulchrum invenit ubi vitam acceperat.

Partus deficiens propter alterum pedem vel manũ exeuntem vel Ventrem Uteri Orificio applicatum, qui curetur.

CCII. Quoties non succedit Partus propter *alterum Fœtûs Pedem, Manumve* exitum seorsim quærentem, ipsumve *Ventrem* Uteri Orificio sese applicantem, toties opus est, ut Obstetrix prudens digitis lentè ad Uteri sinum immissis tum Partes istas exeuntes, exitumque quærentes retropellat, quin blandè ipsum Fœtum contorqueat, ejusque motum perversum ita invertat, ut tandem aptiùs se Uteri Orificio sistat, & tunc feliciter educi queat.

CCIII. Docuimus enim in superioribus, situm partium maximè legitimum esse, si Capite prodeat prono, hinc si utrâque manu Capiti apposito, aut utroque pede viam quærat; quod semper optandum, tàm respectu fœtus, quàm matris.

CCIV. Quod si Fœtus propter Dolores, Motusve Epilepticos situm illum præternaturalem obstinatiùs servet, bonum est, non urgere Partum, quin potiùs Matri remedia Dolores sedantia, & Epilepsiam curantia exhibere, atque tunc demùm, ubi Partes fœtûs mobiliores, non item rigidæ observantur ampliùs, illas in ordinem redigere, atque sic Partum maximè naturalem excitare ac promovere.

CCV. Atque sic Partûs læsi species varias, & Causas multifarias, Modumque Curandi Dogmaticum absolvimus: proximum est, ut ad Lochiorum Vitia pergamus.

CAPUT VIII.

De Lochiorum Vitiis.

Quomodo Uterus à cæteris corporis cavitatibus differat.

I. UT Lochiorum natura meliùs innotescat, notandum, differre Uterum à cæteris Corporis Cavitatibus & Ventribus omnibus, quatenus cæteri Ventres omnes quò plus, etiam secundùm naturam, distenduntur, eò magis attenuantur; Uterus verò, quò plus secundùm naturam, hoc est, quando fœmina prægnans fit, explicatur, eò magis incrassatur.

Uteri Incrassatio. A Sanguine.

II. Hæc autem incrassatio non fit, nisi ab alio, se Utero immiscente & ipsum secundùm ejus substantiam implente.

III. Id verò Sanguis est, tempore gestationis ad Uterum delatus, ibidemque propter suppressa ut plurimùm tunc menstrua subsistens, eundemque sensim magis magisque distendens.

Et quomodò fiat.

IV. Cui accedit, quòd Sanguis ad Fœtus nutrimentum feratur ad Uterum, & ab Utero ad Placentam, mox per Umbilicalem Fœtûs Venam ad ejusdem Hepar, hinc & Cor: à quo per Arterias Umbilicales iterum redit ad Placentam; ex quâ Utero aliquid subinde communicari, præsertim quando Fœtus malè habet, non videtur mihi absurdum, quippe nec Rationi, nec Experientiæ contrarium.

Lochia quid.

V. Quemadmodùm autem hic sanguis ad Fœtûs Nutritionem & Augmentum defertur ad Uterum, ipsumque secundùm ejus substantiam membranosam, sed spongiosam, indies magis cum aucto Fœtu explicatam replet; ita post partum, hoc est, ipsius Fœtûs exclusionem, ne Uterus, & cum ipso Venter maneat distentus & tumens, sed uterque ad pristinam & naturalem parvitatem redeat; quoniam plus minùs in Utero hærens immutatus est, & à naturali statu deflexit Sanguis, amovendus erat, excernendusque è corpore: sicut id etiam evenit. Voluit namque Deus, ut iste Sanguis post partum effluerет, & quidem intra dies paucos; quem Sanguinis fluxum Lochiorum nomine appellarunt Medici.

Eorum fluxus Citior & tardior.

VI. Hæc Lochia in quibusdam fœminis fluxum suum absolvunt citiùs, in aliis tardiùs; & quidem

quidem secundùm naturam, hoc est, absque ullo ipsarum detrimento.

Vberior & parcior Ejus tempus.

VII. Hæc eadem Lochia fluunt aliis uberiùs, aliis parciùs, itidem secundùm naturam.

VIII. Unde videas Lochia fluere quibusdam per dies duos, tres, quatuor, aliis per dies octo, decem, aut plures: & quidem aliquando copiâ satis notabili, aliquando parvâ, sive fluxus ille copiosior vel parcior diutiùs perseveret, sive citiùs cesset: quod sedulò Medicis est observandum, ne mox turbentur, quando plus vel minùs Lochiorum prodit, aut sine necessitate ipsa conentur vel sistere, vel promovere.

Diversitas Lochiorum pro diversitate Mëstruorum.

IX. Solent autem utplurimùm Fœminæ, quibus copiosè fluunt menstrua, copiosum quoque pati Lochiorum fluxum, & contrà parcum, quibus menstrua fluunt pauca. Quocirca quotiès ad Puerperas, & in primo præsertim earum puerperio vocantur Medici, ac de Lochiorum fluxu occurrit solicitudo, toties inquirendum est in Menstrui fluxûs modum & quantitatem, quò conjicere liceat, an Lochiorum fluxus censendus naturalis, vel ab ipso plus minùs deflectens.

Considerandum, an ex Lochiorum fluxu benè vel malè habeat puerpera.

X. Sed ut illud magis pateat, inquirendum est Medico, an molestiam aliquam patiatur Puerpera; quæ si nulla sit, non est, quòd temerè conetur mutare qualemcunque Lochiorum fluxum: sin aliqua occurrat, dispiciendum est, an copiosiori parciorive Lochiorum fluxui adscribi possit, debeatque. Frustrà enim fatigabitur Puerpera mutando Lochiorum effluxu qualicunque, à quo nil patitur detrimenti.

Is vel secundùm vel contra naturam.

XI. E duobus proinde signis jam memoratis conjectabit prudens Medicus, an Lochiorum fluxus qualiscunque sit secundùm vel contra naturam.

Quot modis lædatur.

XII. Potest autem is variis *lædi* modis, & 1. quidem quando *Nullus* fit; 2. quando *Parcior* existit; 3. quando *Copiosior* accidit. 4. quando *Colore, Odore*, aut *Consistentiâ vitiosus* prodit.

Quando nullus est.

XIII. Rarò *Nullus* observatur Lochiorum fluxus, nec nisi cum evidenti Puerperæ noxâ, vitæque periculo. Retentus namque tunc in Uteri substantiâ cavernosâ Sanguis, mox ibidem corrumpitur, ac Inflammationem, Abscessum, Ulcus aliaque mala plura successivè producit.

XIV. Non dicendus autem Lochiorum fluxus suppressus, vel nullus, quando durante Partu copiosus effluxit Sanguis, ac ideò post partum paucissimus, vel nullus: quoniam qui secundùm naturam effluere debuerat post partum tantùm, præter naturam effluxit durante partu Sanguis.

Ejus causæ.

XV. *Nullus* autem contingit Lochiorum Fluxus propter *frigus externum* imprudenter Partûs tempore *in Uteri sinum admissum*, atque *Uteri orificia* priùs Placentæ commissa *constringens*, *Sanguinemve aut pituitam* huic conjunctam *in ipsis coagulans.*

Vnde febris continua.

XVI. Ubi autem ab externo frigore Orificia hæc quovis modo sunt occlusa, hærens in Uteri substantiâ cavernosâ Sanguis corrumpitur paulatim, quoniam universus ad reliquam massam redire nescit, unde pars ejus aliqua, sed corrupta, reliquæ massæ confusa commixtaque, ipsam similiter corrumpit, & ad Cor deducta Febrem continuam excitat, minùs vel magis periculosam, prout Corruptio dicta fuerit major vel minor, fuerintque remedia usurpata minùs vel magis omnibus hisce malis emendandis convenientia.

Quando Lochiorũ fluxus supprimitur. Ejus causæ.

XVII. Nec tantùm aliquando, sicut dictum, *Nullus* observatur *Lochiorum fluxus*, sed nonnunquam idem *supprimitur*, & quidem ab eâdem causâ modò memoratâ, sæpenumerò ab *Indusio*, *aliove linteamine frigido*, ac præsertim *humido simul* Puerperæ adhibito; à quo tàm sæpè mox supprimitur ille fluxus.

Quomodò agat.

XVIII. Humiditas enim causæ frigoris juncta, citiùs, potentiùsque in universum corpus ipsam insinuat, quæ Sanguinem plus minùs coagulando ipsum ad motum ineptiorem facit: sed insuper poros claudendo Exhalationem naturalem moratur & sistit; unde non mirum si augeatur mox in corpore Calor, exciteturque Febris Calore molesta.

XIX. Nec videtur tantùm frigus notatum Aëris, Linteorumque, Corporis poros externos, & Orificia Uteri interna modo dicto afficere, verùm ad *Interni* quoque *Colli coarctationem nimis citam*, *ejusdemve tumorem*, *hinc & Canalis angustationem nimiam* plurimùm facere; quâ de causâ sistitur subinde in Uteri cavitate Sanguis, coagulatur ibidem, quin corrumpitur quoque, unde acrimoniâ similiter auctâ rodit partes vicinas, producitque tandem fluxum purulentum & valdè noxium; dum ejus aliquid ad Uteri interiora penetrans, & affluentem Sanguinem itidem corrumpens, massam reliquam inficit, febresque Continuas excitat.

Quî nullus vel suppressus Lochiorum fluxus curetur. Et quibus.

XX. *Curabitur vel Nullus*, vel *Suppressus*, *ab externo frigore* quovis productus *Lochiorum Fluxus*, (Animus enim est, in hujus Affectûs Tractatione mox Causæ unicuique propositæ subjungere Curationem) exhibendo quantocyùs Medicamenta Pituitam vel Sanguinem in Uteri Orificiis coagulatum solventia, qualia sunt *Aromatica* omnia & *Sale Volatili prædita*, & imprimis *Vterina* dicta, quæ nimirum longâ & multiplici experientiâ comperta sunt, in tali casu prodesse; quæ si *Sudorifera* simul fuerint, plus efficient, atque citiùs, feliciùsque affectum illum difficilem ac periculosum tollent.

XXI. Commendantur autem omnia *Menses promovere* solita, Ruta hortensis, Artemisia, Majorana, Pulegium, Sabina, &c. ex quibus decocta possunt parari, & satis calentia usurpari, quò faciliùs sudor erumpat, & potentiùs ad locum affectum vis medicamenti deferatur.

XXII. Quibus tamen minùs grata sunt Decocta, iisdem dari possunt Potiones ex dictarum plantarum Aquis, ut & aliis magis Aromaticis & Spirituosis paratæ.

Febris inde excitata quî curetur. Et quibus.

XXIII. Quamprimùm autem excitata est propter deficientem Lochiorum fluxum *Febris*, quæ continua solet esse, ac sæpè satis ardens; cavendum sedulò, ne illis Aromaticis augeatur febrilis æstus; quapropter illis potionibus addenda sunt Acida: Acetum stillatitium, Aqua Amstelodamensium Alexipharmca, vel Prophylactica nostra; Spiritus Salis, Vitrioli, &c.

XXIV. Hoc namque temperamento servato utrique satisfit Indicationi, cùm æstui febrili conducant Acida, uti eadem, æquè atque Aromatica, Pituitæ coagulatæ solvendæ; im-

primis quando adduntur Oculi Cancri, Antimonium Diaphoreticum, & similia, quæ tum coagulatum quoque Sanguinem possint dissolvere.

XXV. Ex dictis unicuique Medico prudenti patet, prout Æstus febrilis fuerit tunc major, augeri quoque vel minui deberi Acidorum quantitatem.

Si per aliquot dies substiterit Lochiorum fluxus, curatio difficilior.

XXVI. Quòd si seriùs advocetur Medicus, atque jam substiterit per aliquot dies Lochiorum fluxus, quin plus minúsve circa Uterum hærens corruptus fuerit Sanguis, longè difficiliùs procedet Curatio, propter allabentem, itidemque circa Uterum subsistentem, corruptumque Sanguinem novum.

Quî per agenda.

Venæ sectione.

XXVII. Quapropter, ne nimius eò feratur, ab affecto loco affluens avertendus Sanguis; & quidem Venæsectione aliquando in pede, aliquando in brachio, vel manu administratâ: Ubi prudentiâ opus est in Sanguine copiâ minore, majoreve educendo; consideratis Puerperæ viribus, & Sanguinis abundantiâ, vel penuriâ.

Alvus laxa reddenda Enemate.

XXVIII. Præter laudata remedia, si alvus non satis responderit, Enemata injici poterunt, quæ non tantum alvi excrementa exsiceata diluant, educantque; verùm blando suo fotu contentum circa Uterum Sanguinem concrescentem dissolvant, vel Pituitam coagulatam incidant.

Adhibenda fomenta.

XXIX. In hunc finem usurpari quoque poterunt Fomenta, per pannos laneos, spongiamque pudendo muliebri admovenda.

Et Linimenta.

XXX. Quin Unguentis quoque ac Linimentis temperatioribus inungi poterit Abdominis regio inferior.

Curatio cæterorũ Affectuũ suppressa Lochia consequẽtium.

XXXI. Quoad effectus cæteros, qui consequi solent Suppressum Lochiorum fluxum, eorundem Curatio peti debet ex peculiari ipsorum Tractatione. In quâ eorundem Curatione attendendum semper ad ægræ statum, quòd nimirum sit Puerpera; quòd suppressa sint, aut nulla ipsi Lochia: secundùm quæ Cura prædicta dirigi debet, ac feliciter absolvi: quod si observatio ista negligatur, brevi actum erit sæpè cum ægra.

Si durãte partu copiosus effluxerit Sanguis roborantibus utendum.

XXXII. Si *durante partu copiosus* effluxerit *Sanguis*, atque ideò nullus partum sequi observetur Lochiorum fluxus; nisi aliquid detrimenti patiatur Puerpera, nullo remedio tentanda ipsorum expulsio, quin solis *roborantibus* vires puerperæ augendæ.

Si ob admissum frigus metuatur malum sudorifero utendum.

XXXIII. Quòd si præter illum Sanguinis durante partu effluxum, *frigus in muliebria admiserit parturiens*, atque metus sit, ne inde aliquid mali patiatur, danda est opera, ut in tempore ipsi exhibeatur *sudoriferum aromaticum*; cujus ope forâs propellatur frigus illud noxium, præveniaturque malum gravius.

Si dolor & tumor in Hypogastrio, quid agẽdum.

XXXIV. Illud idem magis urget *dolor & tumor in hypogastrio* Uterum malè affectum arguens: in quo casu præter *sudoriferum*, bonum erit, *linimento* inungere abdominis partem infimam, & alvo existente adstrictâ *enema* injicere carminans, & emolliens.

XXXV. In hoc casu nulla desideratur Sanguinis missio, nisi concurrat *plethora*, vel *febris successerit* satis ardens, quæ auxiliis reliquis non cedat, sed æstu gravi molesta sit.

Parcior Lochiorum fluxus, xus. Secundùm naturam Præter naturam

XXXVI. *Parcior* existit Lochiorum fluxus, aliàs *secundùm*, aliàs *præter naturam*.

XXXVII. *Secundum naturam*, in quibus *parcior* est *Sanguis*, & proinde *parcius* solent fluere *Menstrua*.

XXXVIII. *Præter naturam*, quibus *durante partu Sanguis effluxit multus*; aut *durante partu, vel postmodùm* admissum est imprudenter aut fortuitò in *Uteri sinum frigus*, à quo non omnia, sed aliqua sunt occlusa obstructave Uteri vasa, ideóque ex parte saltem suppressus Lochiorum fluxus; aut *Febris* undecunque excitata est, quæ dictum fluxum minuat.

Quibus bonum est Lochia esse pauca.

XXXIX. Quibus naturaliter *Menstrua* solent esse *parca*, nec mirum, nec noxium est *Lochia fluere pauca*, quin *salutare* potiùs ac utile; cùm aliàs metus sit, ne vires puerperæ minuantur, pereunte ipsi multo Sanguine.

XL. Quibus *durante partu copiosus effluxit Sanguis, bonum est Lochia esse pauca*; quæ proinde minimè sunt promovenda; quin potiùs, si copiosa forent, minuenda & blandè sistenda mediis posteà proponendis.

Si ob frigus sint pauca quî curentur.

XLI. Quoties autem à *frigore* imprudenter aut fortuitò *admisso* ex parte suppressus est, adeóque *diminutus* Lochiorum fluxus, convenient Remedia in eodem suppresso enumerata & laudata, *Incidentia* putà, & *Sudorifera Aromatica*, non neglectis Oleis, Unguentis, ac Linimentis similibus, ut & Enematibus Emollientibus & Carminantibus.

XLII. Potest quoque in hoc casu feliciter nonnunquam institui *Vena-sectio*, & imprimis ubi accessit Febris cum Inflammationis metu.

Febris curanda, si Lochiorũ fluxus ab eâ diminuatur.

XLIII. Quoties verò à *Febre* Puerperæ *ex aliis causis quibusvis superveniente diminuitur Lochiorum fluxus*, toties danda opera, ut *Febris* hujus *Causa vera inveniatur*, & ipsi secundùm illam *remedia convenientia adhibeantur*: nisi enim Causa febris vera innotescat, ut & ratio, secundùm quam Febris producta est, nulla Curatio rationalis instituetur, certave, verùm incerta duntaxat, ac sæpenumerò temeraria.

Ut & Lochiorum fluxus promovendus.

XLIV. Dum autem febri adhibentur remedia convenientia, *non negligendus ipse Lochiorum fluxus diminutus*, quin huic quoque *promovendo* utilia sunt usurpanda auxilia, *sed talia, quæ Febris notatæ Curationi non adversentur, verùm cum ipsis consistere possint*.

Lochiorũ fluxus copiosus 1. propter Placentã vi avulsam.

XLV. *Copiosiùs fluunt* aliquando *Lochia*, & quidem 1. propter *Placentam vi cum Secundis avulsam*, quod imprimis evenit Obstetricibus imperitis ac temerariis, aut nimiùm festinantibus.

2 Propter Vasorum laxitatem.

XLVI. 2. Propter *Laxitatem Vasorum in Utero existentium*, sive *naturalem in tenerioribus*, sive *adventitiam* post affectus graves, ac imprimis *Menstruorum fluxus enormes*.

3. Propter Sanguinem fluidiorem.

XLVII. 3. Propter *Sanguinem fluidiorem*, aut *per se*, ob *admisum serum* multum, aut per *accidens*, ob *Alimenta medicamentave* Sanguinem fluidum præstantia, & circa tempus Partus perperam usurpata.

Qui Curetur. 1. Si fuerit Placẽta vi avulsa.

XLVIII. *Curabitur* idem Lochiorum fluxus Copiosior, 1. si *Placenta vi fuerit cum Secundis avulsa*, ideóque partes Uteri internæ laceræ sint, per Medicamenta Excoriationem omnem sanantia

sanantia & consolidantia, qualia sunt omnia blandè adstringentia, Tormentilla, Bistorta, Consolida quævis, Myrtus, Hypericum, Coralia, Terra sigillata & Bolus quævis, Sanguis Draconis, Lapis Hæmatites, &c.

Et quibus.

XLIX. Ex quibus parari possunt Decocta, Aquæ, Misturæ, Condita, Electuaria, Pilulæ, Pulveres, &c. Medicamenti namque forma mutanda est aut eligenda plerumque pro Ægrorum arbitrio, quò libentiùs faciliùsque ipsa usurpent, quin effectum laudabiliorem experiantur.

Ægris, quæ fastidiunt, non exhibenda.

L. Quæcunque enim fastidiunt Ægri, ad eadem facilè nauseant, quin eadem facilè vomitu rejiciunt; atque minùs in eorum usu pergere solent, possuntve, unde Curatio minùs citò, & minùs tutò, quia minùs jucundè procedit, neglectis rejectisve optimis etiam medicamentis.

Ægris si aliquid indulgeat.

LI. Ubi contrà indulget aliquid suis Ægris Medicus, exhibetque ipsis Medicamenta tum formâ sive consistentiâ, tum odore, tum sapore minùs ingrata, usurpantur eadem avidiùs, retinentur faciliùs, operanturque feliciùs, atque sic Cura expectatur citiùs & tutiùs.

LII. Læsa igitur ob violentam Secundinarum avulsionem Uteri superficies, & hinc consequens lochiorum eruptio justo largior, curabuntur medicamentis mox memoratis, excoriationem scilicet sanantibus, & sanguinis effluxum cohibentibus, seu Mixturâ, seu Apozematis formâ propinatis: Exempli gratiâ.

Mixtura

℞. *Aq. Plantaginis*, ℥j. ß.
Antepilept. Amstelodamens.
Acet. stillat. an. ℥ß.
Lap. Hæmatit. ℈ß.
Corall. Rubr. præp ℈j.
Laud. Opiat. Gr. ij.
Syr. Myrtin. ℥j.
M.

Ejus Usus.

Accipiat subinde hujus Mixturæ agitatæ Cochleare unum; Cujus ope & sistetur fluxus, & sanabitur excoriatio. Decoctum sequenti formulâ præscribatur.

Decoctũ.

℞. *Rad. Tormentillæ,*
Bistortæ, an. ʒij.
Fol. Consolid. Maj.
Saniculæ.
Pyrolæ,
Summ. Hyperici. an. M. j.
Coq. ex Aquâ ferratâ,
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. de Symphyt. Fernel. ℥iij.
Aq. Antepilept.
Hysteric. Amstel.
M.

Ejus Usus

De hoc Decocto sumat bis terve in die Ægra haustulum ad ℥iij donec sistatur sanguis copiosiùs ex Utero effluens.

Externa etiam hic cõvenire.

LIII. Nec tantùm interna hîc conveniunt, verùm externa quoque; Unguenta, Linimenta, Olea, Emplastra, vim leniendi propter Dolores ab excoriatione obortos, & consolidandi habentia; & imprimis abdominis parti inferiori, aliquando lumbari quoque regioni illita vel applicata. Talia sunt Unguentum Martiatum, Populeum, adstringens Fernelii, Aureum, Calcis, Diapompholygos, refrigerans Galeni, &c. Emplastrum ad rupturas Fernel. Ceratum Santalinum, &c. Oleum Cydoneorum, Hyperici, Nepetæ, Nymphææ, Rosaceum, Omphacinum, Solani, Mastichinum, Myrtillorum, &c.

Ut & Opiatis.

LIV. Utiliter hisce medicamentis admiscentur tam internis quàm externis *Opiata*, quippe quæ eorundem vim non parùm augent, unde faciliùs citiùsque consolidantur tunc partes Uteri excoriatæ, sistiturque feliciùs fluxus Lochiorum nimius.

Nec non Venæ-sectio.

LV. Quando fluxus ille augetur admodùm, cogimur subinde ad avertendum Sanguinem cum impetu ad Uterum ac per Uterum ruentem, eundem ex apertâ in Brachio venâ educere, quò ad tempus saltem exiguum, si fieri queat, sistatur Sanguinis Effluvium, atque interea temporis medicamentis modò laudatis tàm internis quàm externis tentetur Vasorum, eorundem saltem Orificiorum consolidatio.

2. Lochiorum fluxus nimius ob laxitatẽ Vasorum qui curetur.

LVI. *Curabitur* 2. idem Lochiorum *fluxus nimius*; *ob laxitatem vasorum* in Utero existentium; modò laudatis medicamentis *adstringentibus*, additis *Aromaticis*, sed *blandioribus*, quorum ope robur partibus accedit, laxitasque vasorum sensim emendatur, tàm internis, quàm externis.

3. Ob Sanguinem fluidiorẽ quî curetur. Si sit per se.

LVII. *Curabitur* 3. idem *Lochiorum fluxus nimius*, ob *Sanguinem* per se *fluidiorem*, hoc est *multo sero dilutum*, usurpando tum *Hydragoga*, tum *Sudorifera*, sed *blandiora*, propter Puerperarum statum solicitum. Facilè namque peccatur circa Puerperas, quapropter tutius est, blandis ac debilioribus, quàm vehementibus & potentioribus uti ad ipsarum curationem auxiliis ac remediis.

Si sit ab Alimento, vel Medicamento.

LVIII. Idem *Sanguis* quoties ab usurpato perperàm durantibus partûs doloribus & laboribus *Alimento, Medicamentove, aut potius Veneno, Spiritu* nempe *Vini* tàm *simplici*, quàm *anisato*, vel *juniperino*, vel *levisticino*, aliove simili, redditus est *fluidior & acrior*, toties idem temperandus medicamentis austeriusculis & aqueis, quin & Emulsionibus gratioribus ex Hordeo præsertim & Amygdalis dulcibus ritè paratis, additis anodynis, & quandoque opiatis.

Decoctũ.

In hunc finem proderit sequens, aut simile decoctum:

℞. *Herb. Malvæ,*
Sempervivi Maj.
Solani, an. M. j.
Sem. Plantag.
Acetos. an. ʒij.
Aquilegiæ, ʒiij.
Papav. Alb. ʒij.
Coq. ex Aq. pura,
In Colat. ℥xx. *dissolv.*
Syr. portulacæ, ℥ij. ß.
Spir. Salis, Gutt. x.
M.

Ejus Usus

Hujus Decocti ℥iij. aliquoties in die assumat Puerpera, non neglectis cæteris, si quæ simul concurrant, symptomatibus, quorum ratione non rarò variè immutanda sunt quævis medicamenta.

Abstinendũ à spirituosis & sale volatili.

LIX. Abstinendum autem sedulò ab omnibus Spirituosis, & volatili sale prædititis; à quibus augeretur facilè Sanguinis acrimonia & fluiditas.

Attendendum ad cætera Symptomata. LX. Notandum verò, attendendum semper esse ad cætera Symptomata tunc simul concurrentia, quorum ratione mutatio aliqua facienda semper in Medicamentorum quorumvis usurpatione.

Color Lochiorum mutatus. LXI. *Colorem naturalem* mutant Lochia, dum magis *nigricat* vel *pallescit Sanguis* tunc profluens.

Niger. LXII. *Nigricare* solet Lochiorum Sanguis ab *acido acri copiosius* ipsi admisto, & à morâ in Utero factâ.

Quibus curatur. LXIII. Quocircà tum *Aromaticis* & *Sale Volatili* abundantibus emendandum hoc malum.

Pallidus. LXIV. *Pallescit* contrà idem Sanguis ob admistum ipsi multum serum, pituitamve copiosam.

Quî curetur. LXV. Sero quæ debeatur cura, diximus §. 57.

LXVI. Pituitæ autem corrigendæ debentur Medicamenta aromatica, eidemque educendæ Phlegmagoga sæpiùs exhibenda.

Fœtor Lochiorum. LXVII. *Fœtent* quandoque Lochia, quod Moræ ipsorum adscribendum.

Quî curetur. LXVIII. Promovendus proinde in tempore ipsorum effluxus per aromatica sæpiùs laudata.

LXIX. Quòd si tantus sit Ipsorum fœtor, ut ipsis puerperis non minùs quàm adstantibus molestiam creet: corrigendus quoque Suffitu, halitúve grato; qualis ex Aromatibus suaveolentibus, Cinnamomo, Garyophyllis, ac similibus in pulverem redactis, utque affuso aceto, vinove acidiusculo in fictili vitrato, aliove vase prunis imposito, excitatur, & Puerperas non minùs quàm adstantes recreat, reficitque.

Consistentiæ mala. LXX. *Consistentiam* mutant Lochia, quoties solito *fluidiora, minúsve fluida* existunt.

Quî curetur. LXXI. *Fluidiora* quî curanda docuimus modo *§. 57. & seq.*

LXXII. Eadem *minus fluida* curabuntur præsertim Salibus volatilibus convenienter, hoc est, tam internè quàm externè, administratis.

Acredo quî temperetur. LXXIII. *Acrior* Lochiorum Sanguis temperandus imprimis externis, sed pinguedine blandâ præditis. Lacte tum simplici, tum ebutyrato, plantarum emollientium decoctis, &c.

Caput IX.

De Doloribus post Partum.

Dolores post partum. I. Solent pleræque Mulieres non tantùm durante Partu, verùm etiam *post partum Dolores* pati graves, & quidem in parte abdominis inferiore, ubi situs est Uterus; qui quamvis subinde sint tàm leves, ut à puerperis negligantur, existunt tamen sæpè tàm graves, ut non tantùm Febrim excitent, sed etiam Delirium, quin Mortem accersant.

Eos non promovere Lochiorum effluxum. II. Falluntur Medici, quotquot Muliercularum quarundam Sententiam secuti, arbitrantur idcircò *utiles Puerperis Dolores hosce*, quod *ab ipsis promoveatur Lochiorum effluxus*, cujus contrarium sæpiùs evenit, ut nimirùm urgentibus licet Doloribus illis vehementer, non fluant tamen Lochia.

III. Adde quòd multis fœminis nulli sint tales Dolores, fluant nihilominùs Lochia, & quidem longè commodiùs, quàm si urgeant notati Dolores.

Falsum est, post primum partum rarò vel nūquam sequi Dolores. IV. Falluntur quoque Mulierculas secuti Medici, existimantes *post primum partum rarò, vel nunquam sequi Dolores*, sed post secundum tantùm partum: quin eosdem post singulos partus reddi graviores: quod itidem falsi arguitur Experientiâ quotidianâ in hisce saltem regionibus, ubi tamen multos tenet hæc opinio non tantum erronea, sed simul noxia, & imprimis præcedens: quoniam negligitur idcircò & impeditur à multis Dolorum dictorum tanquam utilium Curatio, quamvis tàm sæpè eorundem neglectus Causa fuerit necis multis puerperis.

Eorum causa. V. Interest proinde, ut dictorum *Dolorum Causa vera*, & *noxa inde subsequens* ritè cognoscatur, quò in tempore illis succurratur, & mala plura præveniantur.

Unde quærenda. VI. Hi *Dolores cum consequantur Partum*, meritò *Causa* eorundem frequentissima *quærenda petendaque ab iis, quæ Partûs tempore parientibus venire solent.*

Duo notabilia parientibus accidentia: Fœtus exclusio cum Doloribus: VII. Duo autem sunt maximè notabilia, quæ parientibus tunc accidunt; *Fœtus Exclusio*, atque *Secundarum tum secessus ab Utero, tum exitus ex eodem.*

VIII. In *Fœtûs exclusione*, hoc est, ipso Partu propriè dicto, excitari *Dolores* satis graves, omnibus notum, sed *qui post partum minuuntur, ac paulatim evanescunt.* Dolores autem dicti post partum alterius planè sunt naturæ, incipiuntque non cum ipso partu, sed post ipsum partum. Non possunt proinde hi Dolores confundi cum Partûs Doloribus, sed nec ab ipsis deduci; postquam, uti jam dictum, soleant Dolores partûs paulatim post partum minui & planè obliterari.

Secundarum ab Utero secessus, &c. IX. *Secundarum secessum ab Utero, ut & earundem exitum ex Utero* quod attinet, ibi nova nonnunquam urgere solet Mulieres molestia; quoniam non rarò *satis arctè ac firmiter sunt ipsa Utero connexa, & ita connata, ut vix ac ne vix quidem patiantur se absque sui, atque (quod gravissimum est) ipsius etiam Uteri laceratione separari.*

Dolores in partibus excoriatis, & laceris X. Nemo autem ignorat forsan, quàm *acuti Dolores sentiantur in partibus excoriatis & laceris, ac præsertim, quoties liquor quivis, ac imprimis acer mordaxque ipsas contingit.*

Atque adeò post Secundarū avulsionem. XI. Unde non mirum est, si *fœminis post arctam Secundarum cum Utero connexionem, violentamque earundem avulsionem, Uterique adeò excoriationem, ad Lochiorum affluxum effluxumque Dolores excitentur ibidem graves:* de quibus nunc egimus.

Quibus præcipuè dolores post partum urgeant. XII. Observandum autem, ut totum hoc negotium reddatur manifestius, *Dolores illos post partum affligere maximè fœminas tum delicatas & sensûs exquisiti, tum arctius connexas utero secundas, hinc & cum vehementiâ duntaxat separabiles habentes.*

Eorum Cura non negligenda. XIII. Observandum prætereà, *si negligatur Dolorum horum Curatio*, eosdem *utplurimum reddi partibus subsequentibus singulis graviores*; unde forsan ortum duxit, quam modò confutavimus, erronea quorundam de hisce Doloribus sententia.

Gravidas. XIV. Observandum denique, non rarò *ad pa-*

ad pariendum aut festinare, aut urgeri.

pariendum aut festinare, aut urgeri nimium Gravidas, adeò ut, antequam ad extremam maturitatem venerit Fœtus, paratusque sit, Secundarum secessus ab Utero facilis, præcipitetur Partus; unde difficiliùs tum excluditur Fœtus, tum secedunt exceduntque ab Utero Secundæ.

Secundarum arctior utero nexus unde.

XV. Cui accedit in hisce regionibus, quòd multæ mulieres gravidæ indulgeant nimiùm *Alimentis crassioris ac glutinosioris substantiæ*, propter quam *Sanguis* productus *similis arctiùs Secundas utero nectit*.

Unde substantia glutinosa & pituitosa, ubique in corpore.

XVI. Nec mirum hoc evenire gravidis, Alimenta pleraque; & optima præsertim fastidientibus, ideóque in minùs bonis delectationem aliquam quærentibus; postquam plerisque placet more malo Alimentum crassius, ac minùs salubre: unde tàm frequenter non tantùm in corde, Vasisque majoribus ipsi connexis, verùm in Cerebro quoque, vasisque in ipso minimis occurrit substantia Glutinosa & Pituitosa concreta, & quibusdam *Polypus* dicta.

XVII. Postquam igitur Sanguis plerorumque glutinosior existit, non mirum quoque, si arctiùs connectatur in gravidis Uterus Secundis.

Causa primaria dolorum post partum.

XVIII. *Causa* itaque prima & *primaria Dolorum post partum*, est *connexio arctior Secundarum cum Utero*, hinc & *earundem Laceratio ab Utero, Uterique adeò excoriatio.*

Secundaria.

XIX. Causa eorundem secunda & priori se jungens, *Sanguis* est *lochiorum per laceras excoriatasque Uteri partes fluens, ipsasque mordicans & rodens.*

Sanguinis acrimonia.

XX. Quamvis autem Sanguis omnis, quandiu humectat excoriatas & laceras Uteri partes, ipsas dolore afficiat, *augetur* tamen non parùm *idem Dolor*; quando *Sanguis* idem quacunque de causâ existit solito *Acrior*.

Unde Oriatur.

XXI. *Sanguinis Acrimonia* evenit partim à *Sero Acri* ei admisto, partim *ab ipso Sanguine moram ubivis nectente*; ac proinde in Uteri quoque Vasis sive cavernis sinuosis.

XXII. Atque has putamus Causas tum præcipuas, tum frequentissimas Dolorum post partum.

Causæ accessoriæ Frigus.

XXIII. Accedere autem possunt, atque Dolores illos *augere* plures aliæ: *Frigus nimirum partûs* tempore, aut paulò post partum imprudenter *in Uterum admissum*, atque *Lochia ex parte*; *aut in totum sistens*: unde *Acrior* factus morâ idem *Sanguis dolorem excitat in Utero magnum*; sive succedat *Inflammatio*, sive *serum effluat solum*, & quidem paucum & Acre, Uteri partes internas vehementer mordens ac rodens.

Flatus.

XXIV. Accidunt etiam subinde in Uteri regione, ipsoque Utero *Dolores* atroces à *Flatibus*, *tum ipsum Uterum, tùm Intestina crassa ibi sita distendentibus*: qui quoties paulò post partum eveniunt, meritò hîc considerantur.

Lochia suppressa

XXV. A Lochiis ob externum frigus suppressis vel diminutis, atque nunc Inflammationem inchoantibus, nunc ob aliqualem moram Acrioribus factis, vel utroque modo, excitatus Dolor, videtur mihi omninò inter Dolores notatos habendus.

Inflammatio ab iis.

XXVI. Inchoata, imperfectave Inflammatio à Lochiorum Sanguine in Utero hærente, quæ nimirùm ad ultimam Suppurationem non tendit, attamen paulò post partum orta, Dolores parit in Utero vehementes; ac reverâ post partum & propter partum, neglectamque puerperam ortos.

Lochiæ acriora facta.

XXVII. Idem Lochiorum Sanguis ex parte licet in Utero hærens, atque Acrior idcircò factus, quatenus reliquo effluenti jungitur, eundem facit Acriorem, unde Uteri partes tùm excoriatas, tum plus minúsve inflammatas in transitu exituque suo lacerat, mordet, roditque, atque duplici nomine Dolores post partum parit: tum quatenus inflammatas, tum quatenus excoriatas Uteri partes malè afficit, ac dolere facit.

Flatus Utero esse causam Dolorum.

XXVIII. Flatus in Utero sæpiùs reperiri, certùm fit ex ipsorum excretione non infrequenti ex ipso utero; Eosdem autem ibidem hærentes ac conclusos præter naturam in Uteri Orificiis & Ostio ab externo frigore clausis, Dolores ibidem parere posse ratio suadet; quinimò aliquando parere confirmat experientia, curatis illis doloribus per flatus discutientia. Dolores autem istos post & propter partum à Causâ præternaturali productos ideò meritò inter Dolores post partum referri autumo.

Ut & qui in crasso intestino hærent.

XXIX. *Flatus* similiter in *crasso* duntaxat *intestino hærentes*, ipsumque valdè distendentes, atque *Uterum* simul *comprimentes*, Doloremque in ipso itidem parientes, inter Causas Dolorum post partum, sed minùs propriè ita dicendorum, referendos existimo.

Humores Acres esse causam dolorum.

XXX. Quòd si subinde *Humores Acres* ubivis existentes, atque *Sanguinis Massa* confusi unà cum ipsâ *tendant ad Uterum*, & unà *cum Lochiis effluant*, producent quoque Dolores post partum.

Et Febres producere.

XXXI. Tales autem *Humores* erunt; qui *Febres quasvis Continuas Intermittentesve*, *aut ex utrisque compositas producere solent* atque non tantùm *frigus & calorem*, sed *Dolores*, quoque in *Capite*, *Ventre*, *Artubus*; ipsoque adeò *Utero* tum propter partum; tum propter secundarum separationem *malè habente parere*. Qui *Dolores*, sive sint *continui*, sive per *intervalla repetentes* omninò videntur mihi habendi pro Doloribus post partum.

Febres causa dolorum.

XXXII. Et certè, quemadmodum à *Doloribus* vehementibus in *Utero* propter partum difficilem malè habente, aut *Inflammatione* ibidem ortâ, non rarò *excitatur febris*: ita propter *quamvis febrem*, sed *Acriorem* atque *ardentem*, *aut algentem*, *Dolores producuntur in Utero*, sed priùs *malè affecto*, sicut observamus idem aliis partibus quibusvis evenire, similiter propter ipsarum læsionem aliquam præcedentem, sive notam notatamque, sive ignotam neglectamque; quod tam sæpè notavimus in ægris nostris in Nosocomio Academico.

XXXIII. Quales observationes quamvis negligantur à multis, juvant tamen plurimùm diligentes quarumvis rerum investigatores, atque veritatis omnis adeóque Mutationum multiplicium evenientium Scrutatores solertes.

Quænam dolorum causa in hâc aut illâ habeat locum ex quibus conjiciendum.

XXXIV. Atque sic paucis præcipuas, & à me saltem in praxi meâ observatas Dolorum post partum Causas protuli, quænam autem in hâc istâve puerperâ habeant locum, tum ex *Causis evidentibus*, tum ex *doloris modo*, tum ex *Symptomatibus comitibus*, tum denique *ex juvantibus & nocentibus*

facilè conjiciet Medicus prudens , ac non minùs ingeniosus quàm judiciosus.

Quid Medico in casu difficili agendum.

XXXV. Oportet namque Medicum egregium in Casu difficili & obscuro ad omnia attendere, singula etiam minima observare, atque tunc ingeniosè Causas veras omnium rimari, atque judiciosè determinare.

Causæ dolorum conjiciendæ 1. Ex causis evidentibus.

XXXVI. Dixi modò , cùm variæ possint esse Dolorum post partum Causæ , veras conjecturum Medicum 1. ex *Causis evidentibus* , quales solent esse *frigus externum* , tum *Aëris* , tum *Linteorum* quorumvis ; *Animi Affectus* gravis , Mœror , Ira , Terror ; *Alimentum* , *Condimentum* , *Medicamentumve* à Puerperâ usurpatum, &c. quorum unum vel plura , si locum habuerint , quæ Dolores istos producere potuerint, meritò suspicabitur Medicus , ab illis habuisse ipsos ortum.

2. Ex doloris modo. Lancinante.

XXXVII. *Dolorum post partum Causas veras* conjiciet Medicus 2. *ex Doloris modo* ; Nam si *lancinantes* ac per intervalla repetentes, graviusve afficientes fuerint Dolores , *ab Acido & Salso* in Sanguine redundante & ad Uterum delato ipsos ortum ducere judicabit.

Pulsante & ardente.

XXXVIII. Sin *Pulsantes & ardentes* fuerint Dolores , *Sanguinem Utero subsistere atque stagnare*, quin ad *Inflammationem vergere* , jamve inflammatum esse, suspicabitur idem.

Distendente.

XXXIX. Sin *Distendentes* fuerint Dolores isti, tensaque observetur pars Abdominis inferior, à *Flatibus* Dolores illos productos conjectabit Medicus. Atque sic ex Doloris modo in veras eorundem Causas inquiret, nec ita difficulter easdem inveniet.

3. Ex Symptomatibus concomitantibus.

XL. Eorundem post Partum Dolorum Causas veras rimabitur Medicus 3. ex *Symptomatibus concomitantibus* , *Lochiorum Suppressione* vel *fluxu copiosiore*, *Alvo adstrictiore* vel *laxiore* , *Flatuum excretione* aut *retentione*, atque aliquando *per Intestina discursione*, & *Borborygmis*, *Humoris multifarii effluxu per uterum*, *Pudendorum rosione*, *Febre*, (nam non tantùm dantur Febres Symptomaticæ, quæque propriè loquendo sunt aliorum Affectuum Symptomata, sed uti omnes Affectus aliis cuicunque primariò spectato juncti habendi sunt pro Accidentibus & Symptomatibus ejus , ita & Febres,) *Delirio*, *Vigiliis*, &c.

Nempe lochiis suppressis.

XLI. Sic quando *Suppressa* fuerunt ante Dolores post partum *Lochia* , probabile fit, ab *ipsorum Suppressione* ortos istos Dolores , ex parte saltem.

Lochiis nimiis.

XLII. Quando *fluunt copiosius Lochia*, conjectabit Medicus , *lacerata esse vasa vel orificia Uteri satis grandia* , præsertim si cum difficultate secesserint Secundæ.

Alvo adstrictâ.

XLIII. Quando *Alvus adstrictior* est , observanturque Rugitus in abdomine , suspicabitur Medicus, Dolores notatos ex parte saltem productos *à flatibus*.

Laxa.

XLIV. Quando *Alvus Laxior* existit , ac imprimis , quando cum torminibus ægram vexat frequens dejectio , probabile fiet Medico, istos Dolores habere ortum ab *humoribus acribus* non tantùm ad Intestina , verùm *ad Uterum* quoque *delatis*.

Lochiorum Sanguine vario.

XLV. Prout *Lochiorum Sanguis* fuerit *varius*, *colore*, *odore*, *consistentiâ*, *aliive humores simul effluxerint*, ita conjiciet Medicus , tales humores in corpore redundantes , atque ad Uterum delatos; Dolores post partum si non planè producere, saltem augere.

Rosione & excoriatione pudendorum à Lochiis.

XLVI. Quando *Pudenda* simul *roduntur excoriantur*que à *Lochiis* effluentibus , probabile fit, *ab eorundem Acrimoniâ*, ex parte saltem, produci Dolores post partum.

Febri.

XLVII. Quando *Febris* comitatur Dolores post partum , prout illa diversa fuerit , Primaria vel Symptomatica , & calore majore minoreve stipata , judicabit Medicus , Febri primariæ & ardentiori succedentes Dolores Bili deberi, aut Sanguini æstuanti : præcedentes autem ipsam, & graves existentes , illi ansam præbuisse; unde ex Symptomatibus cæteris Causam ipsorum veram investigabit.

XLVIII. Atque sic ex Symptomatibus concurrentibus , ac præsertim pluribus simul collatis, prout in Puerperis singulis occurrunt diversa, non ita difficulter Causas Dolorum post partum veras conjiciet assequeturque Medicus ingeniosus & judiciosus.

4. Ex juvantibus, & nocentibus.

XLIX. Sed eruet quoque idem 4. ex *juvantibus & nocentibus* Causas Dolorum post partum veras. Sic quoties à Flatus ex Utero Intestinisve discutientibus à quovis præscriptis & usurpatis sedantur Dolores illi , meritò suspicabitur , à Flatibus habuisse illos suam originem ; ut quoties usurpatis Alimentis, condimentisque flatulentis augentur dolores iidem.

L. Sic quoties quovis modo *ad fluxum deductis Lochiis priùs suppressis* , *levantur Dolores* post partum, toties ab *eorundem suppressione* ipsos fuisse productos , conjiciet Medicus rationalis ; & sic porrò.

Ut certiùs causam Doloris assequatur medicus, ad omnia signa attendendum.

LI. Ut autem adhuc certiùs Causas veras Dolorum post partum assequatur, non tantùm ad unum Signorum Fontem , sed ad omnes attendet idem, quò, si non prosint singula, multa juvent; cùm præsertim non liceat semper aliquid certi ex singulis concludere , quoties nimirum Ægri non satis possunt sua referre Symptomata , Dolorisque sui modum, vel non satis meminerunt Causarum evidentium, ignorantque, à quibus noxam acceperint; auxiliumve ; quod tam frequens est in praxi, ut sæpenumerò tum Affectum ipsum , tum ipsius Causam necesse habeat Medicus hariolari.

Repertâ causâ verâ quid nũ agendum.

LII. Quod si autem Causam veram Dolorum post partum se assecutum existimaverit, danda erit eidem opera , ut quamprimùm maximè cuique causæ convenientia præscribat exhibeatve Puerperæ Auxilia, Remediaque tàm interna, quàm externa.

Uterus lacerus ut consolidandus.

LIII. Quoties proinde ab *Utero lacero* , *excoriato*que propter violentam *Secundarum avulsionem*, ortum habuerunt Dolores post partum , toties usurpanda sunt Medicamenta *lenientia* , *excoriationemque consolidantia*; in quem finem laudantur meritò omnia *vulneraria* dicta , ex quibus, quando urget simul Lochiorum fluxus auctus, seligenda sunt *subadstringentia*.

Et quibus.

Plantæ Vulnerariæ quænam.

LIV. Inter plantas *vulnerarias* numerantur Sanicula, Agrimonia, Pyrola, Veronica , Artemisia Sabina, Pimpinella , Alchimilla , Vinca pervinca, Sanguisorba , Virga Aurea , Centaurium minus Ophioglossum, Betonica, Hypericum , Tanacetum, Verbena, Serpentaria , Herniaria , Pentaphyllum, Scordium , &c.

LV.

Et præterea subadstringentes quænam

LV. Vi præterea *subadstringente* prædita sunt sequentes: Consolida major ac minor, ut & Saracenica, Plantago, Equisetum, Tormentilla, Garyophyllata, harumque Radices, Pilosella, Flores Rosarum Rubrarum, Balaustia, Perfoliata, Myrtus, Cort. Granatorum, Succus Prunorum Sylvestrium inspissatus, &c.

Ex quibus Decocta.

LVI. Atque ex hisce *Decocta* parantur commodissimè, tum ex Aquâ ferratâ, tum ex Vino Rubro, additis Syrupis convenientibus, Myrtino, Rosarum Rub. Siccatarum, de Symphyto Fernelii, & similibus.

Misturæ.

LVII. Quibus Potiones majori copiâ usurpandæ displicent, iis *Mistura* Cochleatim sumendæ possunt præscribi, ex Aquis Plantaginis, Pilosellæ, Agrimoniæ, & similibus, ut & pauco Aceto, sed Stillatitio blandiore, unà cum Lapide Hæmatite, Coraliis, Sanguine Draconis, Bolo Armenâ, Terrâ sigillatâ, & similibus, addendo ad gratiam aliquid Aquæ Cinnamomi, Fœniculi, aliúsve Aromaticæ.

Quibus jungenda Narcotica, & Anodyna.

LVIII. Omnibus autem hisce Medicamentis jungentur utiliter tum Anodyna, tum Narcotica, Diascordium, Theriaca recens, Requies Nicolai, Philonium Mesuæ, atque Nicolai Mirepsi, Romanum dictum, ipsumque adeò Laudanum Opiatum: quorum ope præcedentium vis non parùm augetur & efficacior redditur, Dolorque sedatur.

Usurpāda quoque externa.

LIX. Possunt etiam hîc *externa* usurpari, ac præsertim *Decocta* ex enumeratis plantis parata cum *Syringâ* in ipsum uterum adhuc patentem injici, & in decubitu supino aliquandiu in eodem retineri.

Sanguis Lochiorum acrior temperandus

LX. Quoties *Sanguis Lochiorum serosior* est, *Acriorque*, toties Idem *Anodynis*, *Emulsionum* præsertim formâ usurpandis, *temperabitur*, addendo subinde Opium, Laudanumve Opiatum.

Educendus Hydragogo, & Sudorifero.

LXI. Quo facto, si Puerperæ vires ferant, *blando Hydragogo* seri pars evacuabitur per alvum, mox & *Sudorifero* ex blandè adstringentibus parato, Radicibus putâ Garyophyllatæ, Tormentillæ, & similibus, aliquâ sui parte propelletur per Corporis habitum.

Ejusdem Acrimonia Acida quibus temperanda.

LXII. Quoties idem *Sanguis morâ* in utero factâ redditus est *Acrior*, toties, quoniam quæ tunc producitur *Acrimonia est Acida*, usurpanda sunt medicamenta notatam Acrimoniam temperantia, sed ita, ut Sanguinis effluxum non augeant; unde inter *Aromatica*, seligenda sunt minimè Acria, sed *blandissima*, simulque *leniter adstringentia*; quæ si non suppetant, additis hisce priorum vis frangenda erit, & ad mediocritatem reducenda.

LXIII. Conveniunt proinde hîc modò laudata *Vulneraria adstringentia*, sed simul *Aromatica*, Betonica, Scordium, Virga Aurea, Pimpinella, Verbena, Tanacetum, Millefolium, &c. quibus addi possunt Majorana, Calamintha Montana, Pulegium, Rosmarinus, Ruta Hortensis, Salvia, &c.

Dolores ex Lochiis ab externo frigore suppressis qui sedandi.

LXIV. Quoties *ab externo frigore* imprudenter in Uterum admisso *suppressa* sunt *Lochia*, hinc & producti *Dolores* notati, vel Dolores saltem illi suscitati fuerunt; toties usurpanda erunt medicamenta in ortâ inde *Lochiorum suppressione* non ita pridem laudata.

Iidem permanentibus Lochiis quibus sedandi.

LXV. Quòd si *permanentibus Lochiis Dolores* tamen illi fuerint *producti*, tûc convenientia erunt *Sudorifera nec multùm Aromatica, nec multùm adstringentia*; ne Lochiorum fluxus vel nimiùm augeatur, vel sistatur; additis *Opiatis*, Dolores sedantibus, Sudoriferorumque vim promoventibus.

Ex suppressis Lochiis Inflammatio curanda.

LXVI. Quòd si ex suppressione Lochiorum inchoata fuerit in Utero *Inflammatio*, excitatusque Dolor cum Ardore ac Pulsatione tantò molestior, allaborandum erit, ut, quamprimùm licebit, curetur ista Inflammatio remediis tàm externis, quàm internis.

Enemata Emollientibus & Carminantibus.

LXVII. Convenient autem in hunc finem *Enemata ex Emollientibus* & *Carminantibus* parata, & subinde injecta, quò 1. *alvi excrementa in tempore eluantur*, ne ipsis subsistentibus augeatur notatus Dolor & Inflammatio: & 2. ab *elevatis* ex Enemate *halitibus* & ad Uterum penetrantibus temperetur Acrimonia Acida in quâvis Inflammatione peccans; quin 3. *demulceantur partes* ab Inflammatione distentæ, & hactenus quoque dolentes.

Sudoriferis & Opiatis.

LXVIII. Conveniunt in hunc quoque finem *Sudorifera*, ex *Oculis cancri*, *Antimonio Diaphoretico*, & similibus præsertim parata, quippe quæ in specie Inflammationi tum præveniendæ, tum curandæ præ omnibus aliis notis conveniunt: additis semper *Opiatis*, quodvis acre temperantibus, Doloresque quosvis sedantibus.

Fotibus Emollientibus & Aromaticis.

LXIX. Convenient in hunc eundem finem *Fotus* ex plantis emollientibus Aromaticis parati, factâ earundem in Aquâ decoctione. Applicari verò debent illi ex spongiâ magnâ vel panno laneo satis calentes infimæ ventris regioni, & pudendo muliebri, quò citiùs feliciusque in Uterum ipsum penetret ipsorum vis. Possunt quoque Fotus tales includi vesicæ bubulæ, ad dimidias replendæ, atque sic adhiberi similiter infimæ abdominis regioni.

Sanguinis missione.

LXX. Conveniet adhuc in hunc finem *Sanguinis* per sectam in brachio vel pede venam *missio*, imprimis ubi concurrit ejus *plethora*, vel *notabilis æstus*.

LXXI. In *Brachio* instituta Venæ-sectio juvat, quatenus allabentem continuè ad Uterum Sanguinem *avertit*; *In Pede* autem quatenus Sanguinem eundem ab Vtero *derivat*, & ne ad ipsum feratur, educit.

LXXII. In Sanguinis *plethorâ* bonum est in *brachio*, deinde in *pede* quoque institui Venæ-sectionem.

LXXIII. In *Solo Sanguinis æstu* sufficit sæpè Sanguinis ex *brachio* tantùm eductus.

Inflammatio, si impediri nequeat, ad suppurationem promovenda.

LXXIV. Quòd si remediis laudatis, & similibus impediri nequeat Inflammatio, danda erit opera, ut, quamprimùm licebit, eadem ad suppurationem promoveatur; quod fiet tum fotibus jam propositis, tum Cataplasmatibus ex iisdem Emollientibus paratis, additis liliorum alborum bulbis, Cæpisque priùs assis & contusis.

Æstus in Abdominis parte infimâ qui curandus.

LXXV. Ubi æstus magnus urget in Abdominis parte infimâ, decoqui poterunt Cataplasmata in Lacte Ebutyrato, à quo æstus commodè compescitur; Quòd si Dolores magis urgeant, in Lacte dulci.

LXXVI. Farinæ quoque hordei, seminum lini, fœnugræci, fabarum, quin panis cujusvis mica usurpari possunt in Cataplasmatis laudatis.

Et quibus.

LXXVII. *Olea* quoque, *Vnguentaque emollientia* admisceri possunt prædictis Cataplasmatis, aut priùs venter illis inungi, quoties pinguia ferre possunt Puerperæ: aliàs enim ab iis cavendum sedulò, postquam pustulas, & erysipelas molestum in multis producere solent.

LXXVIII. Injectiones quoque in Vterum

rum adhiberi possunt ex Emollientibus paratæ cum Lacte dulci.

Flatus dolores excitantes dissipandi

LXXIX. Quoties *Flatus* ex *Pituitâ Glutinosâ in tenui præsertim Intestino* geniti, & per Intestinorum fistulam versùs anum delati, aut per Lacteas Venas tum ad Cor, tum inde quaquaversùm, & ad Uterum quoque propulsi, quocunque modo Dolores post partum si non producant, augent saltem; toties danda est opera sedula, ut *flatus jam geniti discutiantur & dissipentur*, & *eorundem productio nova impediatur*.

Et quibus.

LXXX. *Discutientur Flatus in crasso Intestino* hærentes commodissimè per *Enemata* carminantia dicta, additis semper emollientibus: horum enim ope subsidunt ex parte flatus in Enematum liquore aquoso, simulque educuntur cum ipso denuò excreto.

LXXXI. Laudantur hîc meritò à quibusdam *Enemata ex Urinâ Puerorum* parata, quippe quæ flatus potenter discutiunt educuntque propter Salem Volatilem in Urinâ existentem.

LXXXII. Convenient hîc quoque *Decocta* ex similibus Carminantibus Emollientibusque parata, & subinde ad ℥iv. usurpata: ubi commodum est, quædam addere *Sudorifera*, promoto blando sudore, cum quo quaquaversùm solent simul propelli expellique flatus.

LXXXIII. Conducent proinde talia imprimis, quando ad Uterum quoque, ac quovis propulsi sunt notati Flatus.

LXXXIV. Decoctorum loco usurpari possunt à delicatioribus, & longas istas potiones fastidientibus, *Mixturæ* idem præstantes, additis Oleis Anisi, Fœniculi, Maceris, Cort. Arantiorum, Carvi, Cumini, Iuniperi, Succini, aliisve puerperis haud ingratis; non neglecto interim opio; à quo non tantùm Dolores leniuntur, sed Flatus quoque dissipantur.

Flatuum nova generatio impedienda. Et quibus.

LXXXV. *Flatuum Generatio nova impedietur* Medicamentis *Pituitam Glutinosam alterantibus ac educentibus*; non omissis, quoties *Bilis* quoque peccat copiosa vel Acris, *Cholagogis*, & ipsam *temperantibus subacidis*, ac imprimis *Spiritu Nitri*, flatibus quoque conducente.

Quænam Pituitam glutinosam corrigant. Quænam evacuent.

LXXXVI. *Pituitam Glutinosam corrigunt*, tum *Acida*, tum *Salia Lixiva fixa & Volatilia*, tum *Aromatica* omnia, uti hoc sæpiùs docuimus.

LXXXVII. Eandem ex parte saltem correctam, incisamque *evacuant Phlegmagoga*, tum vulgaria, tum Chymica, inter quæ primas hîc tenent Mercurialia.

Bilem quænam corrigant

LXXXVIII. *Bilem corrigunt*, temperantque Acriorem *Acida* omnia: unde quoties hæc quoque peccat, meritò Acidis utemur, quippe quæ Pituitam simul incidunt & attenuant, fluidioremque faciunt.

LXXXIX. *Bilem* eandem *evacuant Cholagoga* vulgò nota; inter quæ primum locum dare soleo *Scammonio*, blando tutoque remedio.

Quænam evacuent. Pituitæ glutinosæ proventus præveniendus. Diætâ.

XC. Nec sufficit hisce uti ad flatuum generationem impediendum: nisi postmodùm *præveniatur Pituitæ similis proventus*, *diætâ & pharmaciâ* conveniente.

XCI. *Diætâ prævenietur Pituitæ proventus*, cavendo ab Alimentis crassis & viscosis; Aëre frigido, humidoque; Animi mœrore, ac similibus; & quærendo Aërem calentem ac serenum, studendo hilaritati, & quandoque iræ; usurpandoque Alimenta optimi Succi, ac imprimis Condimenta Aromatica, qualia sunt Sinapi, Raphanus Rusticanus, Majorana, Rosmarinus, Salvia, & Aromata pleraque, Piper, Garyophylli, Cinnamomum, Nux Moschata, &c.

Pharmacia.

XCII. *Pharmaciâ* prævenietur idem *Pituitæ proventus*, tum *alterantibus*, tum *purgantibus*.

Per Alterantia.

XCIII. *Alterantia* sunt omnia *Aromatica potentiora*, & Condimentorum vice vix usurpanda, tum etiam *Spirituosa*, quin *Salia* tum *fixa*, tum *Volatilia*; & ipsa quandoque *Acida*: de quibus sæpiùs egimus aliàs, & subinde agemus adhuc, quando Affectus tractandi hoc primariò desiderabunt.

Per purgantia.

XCIV. *Purgantia* sunt imprimis *Phlegmagoga*, Pituitam augeri cœptam subinde per alvum evacuantia: ubi non putem temerè concedenda exhibendave *Vomitoria*, nisi facilè vomentibus, aut nauseabundis: Conveniunt etiam hîc *Sudorifera*, sed magis Aromatica, & Pituitam præterea potenter alterantia, incidentia ac emendantia, qualia meritò laudantur *Radices* Fœniculi, Apii, Levistici, Sarsæparillæ, Chinæ, &c. *Ligna* Quercus, Guajaci, Sassafras, Iuniperi, Buxi, &c.

Et Sudorifera. Et qualia.

XCV. Ubi notandum, talia sudorifera, sudore blando subsequente, potentiùs alterare ac emendare Pituitam in corpore noxiam; quemadmodùm vice versâ sudores faciliùs promoventur in corpore Pituitoso conjunctis assumptisve Aromaticis.

Nec non Diuretica.

XCVI. Inter *Evacuantia* hîc haud postremum infimumve locum tenent *Diuretica*, quippe quæ cum minore corporis molestiâ solent Pituitam accrescentem per Urinas expellere, quàm Sudorifera per Corporis poros; ubi opus est Corpus magis quovis modo incalescere, quod minimè necessarium ad Diureticorum vim percipiendam, quamvis & Caloris quoque aucti ratione feliciùs opus suum absolvant.

In Flatibus curandis ad quænam Medico attendendum.

XCVII. Quoniam verò ad *Flatuum Productionem* concurrunt semper *Bilis & Pituita*; Prudentis Medici erit, attendere ad humorem utrumque, quò talia usurpentur remedia, quæ utrique Humori tunc peccanti conveniant, neutri noceant: qualia si non sint præstò à Naturâ nobis concessa, erunt arte paranda, & imprimis confundendo simul, quæ variis satisfaciant indicationibus: qualia sæpenumerò præscribere solemus apud Ægros in Nosocomio Academico, ubi Rhodus est ad saltandum benè, quoties opere ipso demonstrandum est, quod verbis fuit assertum.

Dolores ab Humoribus acribus à causâ externâ productis, quâ ratione præcavendi. Iidem humores corrigendi.

XCVIII. Quoties à Causâ externâ, & imprimis Diætâ vitiosâ *Humores Acres* in Corpore, ac præsertim tenui Intestino sunt producti; à quibus quâcunque viâ ad Uterum quoque delatis Dolores in ipso excitantur post partum; toties cavendum ab ulteriore in rebus non-naturalibus aliisque errato, simulque allaborandum, ut humores illi quantocyùs corrigantur, emendenturque; & quidem sæpiùs in hunc finem laudatis remediis.

XCIX. Prout enim vel *Biliosi* fuerint, vel *Melancholici*, *Austeri*, *Acidive*; diversitas erit observanda in medicamentis usurpandis, quod tàm sæpè monuimus.

C. Semper tamen adhibebuntur exhibebunturque *Opiata*, quippe quæ omnia ex æquo Acri emendando inserviunt.

CI. Quòd

Et si copiâ peccent, evacuandi.

CI. Quòd si *Copiâ* simul peccaverint notati humores, ubi satis fuerint correcti temperatique, adeoque ad secuturam purgationem præparati, Medicamento Purgante, sed blando erit utendum; ubi satiùs est Puerperas per epicrasin evacuari, quàm potentibus purgantibus turbari, atque in Vitæ discrimen adduci.

Atque sic de Doloribus post partum, quæ hâc vice habuimus dicenda, absolvimus.

CAPUT X.

De Lactis Generatione læsâ.

Variorũ humorũ præparatio.

I. VArii præparari solent in variis corporis partibus humores; alii quidem in usum proprium, alii in alienum, alii in utrumque.

In Usum propriũ.

II. In Usum proprium producitur Bilis, Succus Pancreaticus, Lympha, &c.

In Usum alienum.

III. In Usum alienum Semen atque Lac.

In Uum proprium alienumque.

IV. In proprium alienumque usum producitur in fœminis Sanguis: quo postquam in Utero materno nutritus fuit Fœtus, deinde idem genitus ac in lucem editus Lacte solet ali: Lacte, inquam, ex Sanguine in Mammis immutato, nec tantùm secundùm colorem, verùm insuper secundùm substantiam; postquam intimiùs junctæ unitæque sunt in Lacte partes minimæ, quàm in Sanguine.

Sanguinem & Lac in varias partes secedere.

V. Unde paulò postquam emissus est Sanguis, sponte in varias secedit partes, Butyrosam, Caseosam, & Serosam; quod in Lacte nec tam citò, nec tam perfectè contingit; quo circa videas in superficie quidem assurgere Lactis Cremorem, Serum autem nunquam sponte à cæteris partibus planè secedere, sicut in Sanguine.

Ubinam Lac præparetur. Et ex quâ materiâ.

VI. Lac istud, quo nuper natus Fœtus est nutriendus, præparatur in Mammis, & quidem plurimorum Medicorum Anatomicorumque judicio, ex Sanguine per Arterias eò delato; quamvis non desint aliqui existimantes Chylum per Vasa propria ex Intestinis eò deferri, atque in Lac abire.

VII. Atque hi postremi, quò suam probent opinionem, difficultates plurimas movent cæteris, ratione viarum longarum, per quas Alimento, Medicamentove nuper assumpto meandum antequam ad Mammas perveniat, si per Lacteas Venas priùs ad Cor, atq; hinc ad Mammas esset deducendum: quocircà breviores finxerunt nonnulli, quas se oculis suis usurpasse narrant alii; Lacteas nempe Venas rectà ad Mammas tendentes: Has tamen diligenter quæsiverunt, at neutiquam invenerunt non pauci, quamvis omnem in variis Animalibus Lactantibus adhibuerint operam, secutique fuerint aliorum normam.

Sanguinem non esse lactis materiã.

VIII. Videamus proinde, an tanti momenti sint argumenta, quibus aliqui oppugnant Sanguinem ad Mammas per Arterias delatum pro Lactis materiâ.

Ratio.

IX. Observantur multæ fœminæ Lacte tantùm non in Mammis destitutæ, quod tamen assumpto Cerevisiæ, alteriusve potûs assueti haustu mox iterum è Mammis prodit copiosum.

X. Id quamvis omnibus fœminis non eveniat, evenit tamen non paucis, nec prudenter à quovis negari potest aut debet hoc experimentum.

Ejus confutatio.

XI. Sed an inde sequitur, potum assumptum per vias qualescunque mox transire ad Mammas, & in Lac mutatum effluere? nihil minus.

XII. Nam si abire debeat in Chylum, antequam abeat in Lac; nonne aliquam in Ventriculo debet moram nectere?

XIII. Quòd si Ventriculum præterlabatur tantùm, Cerevisia permanebit, neutiquàm in Chylum convertetur; nec proinde ex Chylo, verùm ex Cerevisiâ, aliove potu ordinario fiet Lac.

XIV. Quòd si potus quivis aliquâ morâ indiget, quò vertatur in Ventriculo in Chylum, malè ab illo nuper assumpto potu Lactisque effluxum promovente concluditur, ex Chylo genitum Lac.

Lac ad effluxum excitari assumpto potu.

XV. Quid Ergo ex dicto verè concludetur experimento? Nil aliud, nisi potu assumpto ad effluxum excitari Lac: Quâcunque siquidem viâ fingamus ad Ubera pergere potum, sed priùs in chylum versum, eadem omnes urgebit difficultas.

Et quomodo.

XVI. Sed quærat Veritatis studiosus; quomodò igitur ad potûs consueti assumptionem promoueatur Lac ad sui effluxum? Cui respondeo, videri hoc mihi accidere, quatenus partes aliquæ potûs spirituosiores, vel aliàs mobiliores nullam in Ventriculo nectentes moram, mox pergunt ad Intestina, hinc & Lacteas venas, motumque potentiorem Sanguini quaquaversùm; ac præsertim ad Ubera excitant, unde Lactis quoque in penitioribus Mammarum partibus hærentis; aut crassioris effluxum promovent.

Partes potûs spirituosiores Motũ Sanguinis potentiorem excitare. Et eundem ad ubera propellere.

XVII. Dico partium istarum ope *excitari* 1. *Motum universi Sanguinis potentiorem*; quod puto semper fieri, quando siti vehementi capti, potum usurpamus gratum consuetumque; ac imprimis satis copiosum.

XVIII. Dico 2. Potûs istius ope *Sanguinem ad Ubera præsertim propelli potentius*, quod fit propter affectum tenerum ac vehementem, quo fœminæ moventur ac tenentur ad succurrendum Infantibus sitientibus, (deficiente interim nonnunquam Lactis præ Lactantis mœrore plus minùs incrassati & stagnantis effluxu) quarum cogitationes cùm vehementiùs dirigantur ad mammas, non mirum, si præter spiritus animales Sanguis quoque ad ipsas, quàm partes alias, moveatur impetuosiùs.

Et Lac crassius, & in mammis hærens ad effluxum promovere.

XIX. Dixi 3. Partium spirituosiorum & fluidiorum in Potu existentium, & mox ad interiora, ipsasque adeò mammas penetrantium ope *ad sui effluxum promoveri Lac crassius, & in mammis hærens*; quod fit, quatenus illud dissolvunt, & liquidius fluidiusque præstant; omne namque coagulatum & incrassatum segniùs movetur, faciliùs verò & promptiùs omne liquidum, fluidumque.

Et in quibus id contingat.

XX. Hâc ergò ratione puto beneficio potûs consueti avidiùs hausti promoveri Lactis, non tam generationem, quàm effluxum: frustrà siquidem hoc tentatur, expectaturque in fœminis pauco Lacte præditis; fœliciter contrà in fœminis Lacte abundantibus.

XXI. Existimo igitur, in talibus Lac quidem produci continuè, sed satis crassum, quod à partibus potûs aqueis & spirituosis solvitur ac diluitur, nec tamen aliam Lacti affert mutationem; sicut videmus quotidie Brutorum Lacti additam aquam ipsum ampliùs diluere, aliam verò ipsi noxam non afferre. Unde Lactantes mulieres solito magis solent sitire, atque potum aquosiorem

Lactantes solito magis sitire.

rem desiderare, quin ab ipso optimè habere, non nocet tamen, parum Spirituosi adesse: Vinum namque, potusque generosus quivis non tam conducit Lactis proventui, quàm Cerevisia tenuis, aliúsve potus consuetus aquosior; qualis est Lactis serum, & in quibusdam Lac ebutyratum.

Potus generosus minus, quam aquosus lactis proventui conducit.

XXII. Notum enim est, Vini spiritum, Vinumque quodvis, sed maximè potens ac generosum nocere Lactis productioni, conferre contra Potum quemvis maximè aquosum, ipsumque adeò Vinum invalidum, & satis aqueum.

XXIII. Sed dicet aliquis, *non tantùm potu Lac promoveri in suo motu, sed ipsius potus aromatici saporem deprehendi sæpenumerò in Lacte tunc prodeunte*; quod testantur Suctrices Lac sæpiùs tunc exsugentes, ac præsertim, quando alia concurrunt in mammis vel papillis mala, debilísve existit Infans.

Potûs aromatici sapores deprehendi in lacte.

XXIV. Sic memini aliquando me in hâc urbe puerperæ satis debili præscribere Mixturam roborantem & aromaticam ex aquâ Cinnamomi aliisque gratioribus paratam, cumque Infans commodè sugere non posset, & Suctrix idcircò adhiberetur, puerperam unum alterumque laudatæ misturæ cochleare assumere: Unde narravit paulò post Suctrix, se Hippocraticum vinum exsugere: & hinc dicet aliquis, an non spatio illo brevissimo usque ad ipsas mammas penetraverit Cinnamomi Aqua, exsuctum Lac Cinnamomi sapore inficiens? Cui respondeo, Aquæ Cinnamomi aromaticam vim mox penetrasse è Ventriculo ad Intestina, Lacteasque Venas usque ad Cor; quin unà cum Sanguine quaquaversum properasse, & imprimis ad Mammas; per quas nimirum exsugebatur Lac, simulque eò alliciebatur Sanguis majori, quàm aliò, copiâ.

XXV. Hoc loco non prætereundum, & idcircò ad Lactantium Mammas copiosiùs affluere Sanguinem, quoniam facilis est Lacti per papillas effluxus; & quibusdam quidem molestus ac perpetuus; aliis verò tantùm, postquam cœpit exsugi, quod tunc copiosè effluit, ni manu adhibitâ premantur Ductus in papillis existentes, sicque cohibeatur ulterior Lactis eruptio.

Cur Sanguis copiosiùs ad Lactantium mammas effluat.

XXVI. Ubi autem quovis modo patet humori alicui concluso exitus, eò ruere solet idem majori copiâ & impetu: Omnia proinde quæ assumuntur, & ad Sanguinem pergunt, properant imprimis ad Lactantium Mammas.

XXVII. Quapropter, quoniam pro *Lactis materiâ* nec Ratione urgente nec Experientiâ manifestâ Chylum admittendum censemus, cum plerisque Sanguinem etiam nunc habemus.

Non Chylum, sed Sanguinem esse lactis materiam.

XXVIII. Pro Sanguine autem plurima pugnant, & 1. quidem *Sanguis sæpenumerò Lactis loco effluens* imprimis quando diutiùs & avidiùs exsugitur Lac.

Loco Lactis Sanguinem sæpe effluere.

XXIX. Quòd si Lactis materia non esset Sanguis, utique idem non promanaret, utut diu sugerentur Mammæ; verùm nihil omninò tunc prodiret, donec ab assumptis Alimentis novus Chylus, per vasa propria cum Lactis vasis dubio procul continuata vel ipsis saltem contigua, eò adveheretur.

XXX. Si namque cum Lactis vasis non communicarent Arteriæ Sanguinem ad Mammas deferentes, nullus metus esset Sanguinis post deficiens Lac effluxuri.

XXXI. Adde quòd 2. non rarò ad *medicamenti Sanguinem sistentis usum convenientem* absque ullo Alimento assumpto *sistatur ulterior Sanguinis effluxus*, & sequatur ejus loco Lac, sicut haud semel vidi factum; quod nunquam fieret, si Lactis materia esset Chylus, non verò Sanguis.

Et ad usum medicamenti Sanguinem sistentis rursum lac.

XXXII. 3. *Vasa notabilia* & Sanguinem ad Mammas deferentia, referentiaque, *Arteriæ putà Venæque* in Mammis augentur durante Lactatione, decrescuntque ac minùs apparent eâdem cessante; unde concludimus, desiderari eo tempore plus Sanguinis in Mammis, quàm aliàs.

Durante lactatione vasa Sanguinem eo deferentia augeri.

XXXIII. Nec est, quòd quis putet, se argumenti hujus vim effugere posse, dicendo idcircò *plus Sanguinis ad Mammas deferri, quoniam durante Lactatione majores fiunt Mammæ*, ideoque copiosiore indigent ad sui Nutritionem Alimento, Sanguine.

XXXIV. Nam 1. explicantur magis tunc, quàm ut propriè loquendo augeantur excrescantque Mammę; quæ idcircò cessante Lactatione corrugantur quasi, contrahunturque iterum ad consuetam ferè parvitatem: quod æquè proprium est Mammis, atque Utero, durante Uteri gestatione magis explicato.

Mammas durante lactatione non augeri, sed explicari.

XXXV. 2. Licet actu ac reverâ grandiores tunc fierent Mammæ, tam copioso tamen ad sui nutritionem haud indigerent Sanguine quâ copiâ tunc observatur per Vasa tam grandia affluere: unde meritò concludimus denuò, magis ad Lactis copiosi productionem continuam, quàm ad propriam nutritionem lactationis tempore tam copiosum ferri ad Mammas Sanguinem.

Nec tam copioso sanguine ad sui nutritionem augeri.

XXXVI. Posset idem pluribus evinci argumentis, verùm non videtur id necessarium; cum possint jam prolata satis superque cogere assensum eorum, qui veritati magis student, quàm novitati.

XXXVII. Utique haud spernenda sunt nova, dummodò simul sint vera; sed nec nimiùm affectanda est novitas, spernendaque antiquitas, quin eadem potiùs colenda, ipsique multùm est deferendum, nisi ad ipsam deserendam nos cogat veritatis studium & amor.

Nova vera non spernenda. Antiqua non deserenda, nisi falsa.

XXXVIII. His ergò hactenus determinatis de Lactis materiâ, aliquid etiam dicendum *de Parte, in quâ paratur Lac*: quam non putem aliquem negaturum esse ipsas *Mammas*, & in ipsis existentes *Glandulas*.

In quibus partibus lac paretur.

XXXIX. Nec puto eos, qui Lactis materiam Chylum arbitrantur, existimare, nullam in Mammis mutationem subire Chylum antequàm in Lac abeat; cùm non parùm à Chylo differat Lac, quòd proinde non nisi ex mutato in Mammis Chylo conficietur.

XL. Si quis autem Mammas examinaverit, observabit facilè, ratione Glandularum peculiarium differre ipsas à cæteris corporis partibus omnibus; ac proinde illas publicæ ministrare functioni, hoc est, Lactis generationi.

In quo Mammę à cæteris corporis partibus differant.

XLI. In Glandulis itaque Mammarum producitur Lac; dum per ipsas pertransiens Sanguis parte suâ convenientissimâ mutatur in Lac.

XLII. Solâ verò per Glandularum mammariarum poros percolatione (uti multis videntur hoc tempore omnes perfici functiones in corpore naturales) *Sanguinem in Lac mutari*, nullatenus arbitror; verùm *alicujus rei accessu*, quæ Sanguinem ibi secretum & colore & consistentiâ

Quâ ratione paretur Lac.

consistentiâ

sistentiâ plurimùm à reliquo Sanguine differentem faciat.

Quid in ejus præparatione Sanguini accidat.

XLIII. Quidnam autem illud sit, quod istam Sanguini mutationem affert, quamvis non ita sit dictu facilè conabimur tamen aliquid proferre, unde ex parte saltem illud determinari queat, quin aliis ulteriùs progrediendi occasio & ansa præberi.

Liquores in glandulis præparatos participare de Acido.

XLIV. Quoniam 1. non tantùm ratione solidâ, verùm multiplici variorum experientiâ constat, Liquores in Glandulis præparari solitos plus minùs participare de Acido, aliquando magis manifesto, aliquando magis obscuro, & ab aliis concurrentibus tecto.

Rubedinem ab acido mutari in alborem.

XLV. Quoniam 2. multiplicibus experimentis Chymicis manifestum est, Colorem rutilum ab acido mutari in albicantem.

Coagulabilia ab acido coagulari.

XLVI. Quoniam 3. iisdem experimentis notum est, ab Acido admisto coagulari & inspissari quævis coagulabilia.

XLVII. Hinc non sine gravi causâ existimamus *in Mammarum Glandulis præparari Liquorem acidiusculum, sed valdè temperatum, qui partibus Sanguinis* ibidem à reliquâ massâ secretis *admistus* easdem tum *magis consistentes*, tum *intimius commixtas*, tùm *albicantes* præstet, adeóque *in Lac mutet*.

In Salivâ latere aciditatem.

XLVIII. Novimus quidem, Salivam in Glandulis conglomeratis præparatam & insipidam plurimùm differre à Succo pancreatico itidem in conglomeratis glandulis præparato & subacido, vel subsalso muriatico: Aciditatem tamen in Salivâ latere, probant plurima experimenta cum ipsâ instituta

XLIX. Atque ista sufficere videntur ad læsæ multis modis Lactis generationis differentias, & Causas eruendas, hinc & Curationem ex arte instituendam.

Quot modis lactis generatio lædatur.

L. Observatur autem Lactis generatio variis modis lædi, & 1. quidem cùm *Nulla* fit. 2. cùm *nimis pauca*. 3. cum *nimia*. 4. cùm *depravata*, & quidem ratione *Coloris*, *Saporis*, *Consistentiæ*, &c.

Quænã ad lactationem requirantur.

LI. Lactatio certè tum ratione Matris, vel Nutricis Lactantis, tum ratione Infantis sugentis locum habere non potest, nî Lac in mammis generetur, nî è mammis effluere possit; quapropter, omnia circa Lactationem occurrentia mala & incommoda ut ritè notentur percipianturque, ab ipsâ Lactis generatione læsâ ordimur.

Nulla fit lactis generatio.

LII. *Nulla* igitur fiet *Lactis generatio*, nunc Ipsarum *Mammarum, sive Fermenti Lactiferi*, nunc ipsius *Sanguinis* culpâ.

Et quare.

LIII. Mammarum aut Fermenti Lactiferi culpâ hoc evenit, quoties ineptæ sunt Mammarum Glandulæ ad Succum illum subacidum, & Fermentum Lactiferum vocandum præparandum.

Lactis causa.

LIV. Si ritè constaret nobis quale sit hoc Fermentum Sanguinem in Lac mutans, clariùs possemus illius vitia explicare.

De Acidi naturâ participans.

LV. Quamvis enim putemus, plus minùs ipsum de acidi naturâ participare, quoniam tamen plurimæ sunt Acidorum species, paucis observatæ, ad medicum saltem usum revocatæ, non mirum si non festinandum putemus in hoc Fermento determinando, verùm lentè pergendum ad ipsius naturam essentiamque exactiùs percipindam, describendamque.

LVI. Existimamus autem optimè illud posse cognosci per Medicamenta tum interna, tum externa Lactis generationi promovendæ, sistendæve conducentia ex æquo expensa, & cum cæteris omnibus circa Lactis generationem observabilius collata.

LVII. Et quamvis multa desideremus adhuc experimenta huic negotio absolvendo necessaria, ut & otium ad eadem cum aliis multis conferenda, proferemus tamen in medium, quod initium saltem faciat istius investigationis laudabilis, utpote hominibus utilis.

Lactis generationem impedit Alumen. Ejus Vires.

LVIII. Inter alia in mentem mihi venit, *Alumen* usurpari externè ad impediendam, cohibendam, sistendamque Lactis generationem: in quo tamen occurrit *Acidum, sed subacerbum*.

LIX. Quin notant nonnulli, ex immoderato Aluminis usu non tantùm impediri, cohiberique, ac tandem sisti Lactis productionem, verùm impediri quoque Mammarum incrementum, quinimò extingui omnem Lactis generationem.

Fermentum Lactiferum cujus sit naturæ.

LX. Hoc si verum sit, (de quo mihi non satis constat, licet ex iis, quæ ipse in praxi observavi, non videatur mihi hoc absonum) necesse est, concludamus Fermentum illud Lactiferum non esse Naturæ acerbæ, sed illi plus minùs contrariæ; adeóque potiùs naturæ volatilis, atque valdè temperatæ, cum nullæ secundum naturam soleant in fœminarum mammis sentiri Lancinationes; satis frequentes autem, quando ipsæ malè habent, ac præsertim aut instantibus mensibus, aut subsistente in ipsis lacte, aut Animi affectu gravi, mœrore imprimis, aut terrore ipsis superveniente.

Ei inesse Sal Volatile.

LXI. Unde, siquid conjectare valeo, existimem; Huic fermento Lactifero multum inesse Salis Volatilis aciditatem ipsius temperantis: quod videtur confirmari ab iisdem *Salibus Volatilibus*, & *Lactis generationem* & *ejusdem effluxum promoventibus*, & *notatas Lancinationes non tantum tollentibus ac curantibus, verùm prævenientibus* quoque.

LXII. Quod à Volatilibus Salibus desumptum experimentum confirmat similiter, *haud acerbum esse Lactiferum fermentum, sed nec valdè Acidum*; verùm *temperatissimum*; & ita tamen, ut aptum sit, Sanguinem in Lac mutare.

LXIII. Plura possent ex memoratis deduci experimentis ad Lactis generationem læsam feliciter curandam facientia, quæ postmodùm, si res desideret, attingemus; sicut cum felici successu in usum non semel revocavimus.

Ex experimentis philosophandũ, ut usus sequatur in Praxi.

LXIV. Utique admodùm jucundum est, ita ex manifestis experimentis ratiocinari & philosophari, ut aliquis usus videatur in praxi secuturus; & adhuc magis jucundum est, conclusionis suæ non vanitatem sed veritatem in praxi & rerum usu experiri.

Conclusiones per experientiam firmandæ.

LXV. Et utinam omnes Philosophi, aut qui saltem Philosophorum nomine gloriantur, soliciti essent de suis Conclusionibus qualibuscunque itidem per experientiam confirmandis, & tunc demum Discipulis suis communicandis; non item de nugis & fumis credulæ juventuti vendendis & obtrudendis: quod non tantùm in Veterum Philosophorum, sed Neoticorum quoque sectatoribus desideramus.

Quando deficiat lactatio.

LXVI. Cæterum quoties istud *Fermentum in totum deficit*, aut *iners* existit, deficiet quoque

Lactis

Lactis Generatio, ipsaque adeò Lactatio.

Quando Fermentum Lactiferum. LXVII. Deficiet in totum Fermentum Lactiferum haud dubiè vitio Glandularum in Mammis existentium, & imprimis solidiorum. Notum enim est, firmiores, solidiores, durioresque observari plerunque Mammarum Lac minimè producentium Glandulas.

In Glandulis durioribus minùs parari Liquores. Glandularum durities unde. LXVIII. Nec mirum in Glandulis durioribus ac solidioribus minùs parari posse quosvis Liquores; quippe qui earundem *raritatem* desiderant, ut in ipsis & per ipsas moveri queant & alterari.

LXIX. Solidiores ac densiores erunt istæ Mammarum Glandulæ, tum à constitutione propriâ, tum ab externis rebus perperàm & more pessimo ad ipsarum incrementum impediendum, impositis, *Austeris* putà & similibus.

A naturali constitutione. LXX. Nativum Vitium petendum mihi videtur à *Succo Austero* in Melancholicarrm corpore existente, atque tum maximè, quando *fœminæ incipiunt fieri puberes*, Mammæque naturale augmentum capere. *Quo tempore si Mœrore afficiantur, halitusque Austeri quaquaversum attollantur*, non mirum, si *Mammarum Glandulas novam* ex Dei ordinatione *mutationem subeuntes*, ideoque variis modis alterari aptiores, præ aliis partibus omnibus malè afficiant, ipsisque valdé noceant.

Ejus curatio. LXXI. Si proinde nominatæ Causæ externæ habuerint locum, *Curabitur* hoc malum usurpando tam *internè* quàm *externè Medicamenta Volatile Sale abundantia & Aromatico, Spirituosaque*.

Per Interna & quænam. LXXII. Inter *interna* laudabimus meritò *Aquas ex Aromaticis plantis & Vini Spiritu* paratas, & quidem *distillatione* potiùs quàm *solâ infusione*; quoniam Liquor talis erit tum gratior, tum penetrantior, efficaciorque: quod imprimis desideratur in hoc casu; ut scilicet Medicamenta non impediantur à partibus crassioribus, quæ in solâ infusione simul eliciuntur, & Vini Spiritui junguntur: in distillatione autem iterum à Vini Spiritu secedunt, cum quo subtiliores duntaxat & maximè Aromaticæ ascendunt, huic operi utiles.

LXXIII. Quòd si quis optet nil medicamenti perire, poterit partibuss plantarum Aromaticis affundere Vini Spiritum rectificatum, atque semel ipsum ab illis in M.B. abstrahere, mox iterum affundere, atque post viginti quatuor horarum infusionem ac digestionem filtrare, tandemque in eodem M.B. ad siccitatem abstrahere: quâ ratione præter Vini Spiritum Aromaticum assurgentem remanebit in fundo Extractum itidem Aromaticum seorsim usurpandum.

LXXIV. Tali Aquæ Spirituosæ, Aromaticæque jungentur commodè aliæ Aquæ itidem Aromaticæ, non autem Spirituosæ, quales sunt Aquæ Menthæ, Fœniculi, Melissæ, ac similes, quibus diluantur, & commodiùs usurpentur, additis prætereà Syrupis convenientibus, ut & Salibus Volatilibus, Oleis Aromaticis, & quandoque ipso Laudano Opiato.

Per Externa, & quænam. LXXV. Inter medicamenta *externa* convenient eædem modò laudatæ *Aquæ Spirituosæ & Aromaticæ, cum Sale Volatili* quovis; unctæ, atque forinsecùs Mammis applicatæ cum linteo mundo, humectando subinde dicta lintea eodem liquore.

LXXVI. Quin conducent quoque *Unguenta & Olea Aromatica*; quibus si *Volatilia Salia* admisceantur, plus præstabunt.

LXXVII. Sed commodum erit quoque, *blandè fricari Mammas*, quò faciliùs per ipsarum cutim penetret ad ipsarum glandulas vis medicamentorum Aromatica & Salina Volatilis.

Quâ ratione agant hæc Medicamenta. LXXXVIII. Medicamenta verò hæc ratione sui *Salis Volatilis corrigent humorem austerum ipsarum substantiam compingentem ac incrassantem*, quem paulatim reddunt *magis Volatilem, Spirituosum, ac dulcem*; unde in ipsis producetur tandem *Fermentum subacidum* quidem, sed *blandissimum, & Lacti generando aptissimum*.

Eadem esse & ratione & Usu comprobata. LXXIX. Quamvis autem talia non fuerint à vulgaribus nostris Medicis in usum revocata, quoniam horum vires ignorarunt, nec unquam forsan eadem investigarunt; non dubitamus tamen eadem Artis Cultoribus commendare, non tantùm secundum rationem, verùm Experientiam quoque non semel à nobis in Mammarum affectibus variis factam, & quidem cum successu felici, ne dicam stupendo, & nostram expectationem superante.

LXXX. Hâc ergò ratione putamus posse, si ullo alio remedio, Curari propter Mammarum vitia Deficientem Lactis generationem, ipsamque adeò Lactationem.

Quando Lactis Generatio deficiat culpâ Sanguinis. LXXXI. Diximus *deficere* quoque aliquando *Lactis productionem Sanguinis culpâ*; si præsertim *Vasa nimis exilia sint*, quæ ad Mammas tendunt, ne durante uteri gestatione, ac imprimis appropinquante partu expandantur, plusque Sanguinis ad Mammas tunc transferendo ipsarum explicationi ac turgescentiæ ansam præbeant.

Quando hæc causa locum habeat. LXXXII. Hanc Causam locum habere putamus, quando & *magnitudine*, & *consistentiâ sive mollitie laudabili donatæ sunt Mammæ*; atque satis hilares sunt fœminæ, minimè tristes aut melancholicæ; unde diximus modò, indurari ipsarum glandulas, Fermentumque in ipsis produci vel nullum, vel saltem ignavum & iners.

LXXXIII. In tali casu existimamus *vitio conformationis Vasa esse minora & forsan solidiora*; nisi forsan ex præposterâ pectoris angustatione ac compressione difficilius possit reddi, si non produci etiam hoc malum.

Quomodò curetur. LXXXIV. Vix putem autem Malum hoc, nisi lentè paulatimque, posse *curari*, *ex parte saltem emendari, & quidem frictione frequenti blandâque loci*, per quem ad Mammas tendunt Vasa Sanguinea; additis *Unguentis & Oleis Emollientibus*: qualia sunt Unguentum Althææ, Mucaginum, Nervinum, & similia; Oleum Liliorum Alborum, Amygdalarum dulcium; Pinguedo humana, & aliorum Animalium; quorum omnium ope *emolliri laxarique* possunt *tunicæ Arteriarum, sensimque aptæ fieri, ut magis explicentur, grandioresque factæ plus Sanguinis transferant ad ipsas Mammas*.

LXXXV. Cavendum autem sedulò, *ne frictione vehementiore aut diuturniore quassentur lædanturque Mammarum Glandulæ*, sicque *Inflammationi ansa detur*. Non festinandum proinde, ast procedendum lentè in partium præsertim continentium emendatione & mutatione à statu nativo, quippe quæ difficiliùs & segnius obtinetur.

LXXXVI. Atque sic Deficienris Lactis Generationis

Generationis Causas & Curationem paucis proposuimus; pergamus similiter ad Lactis parciùs ac minore copiâ producti Causas & Curationem.

Lactis parcioris generatio

LXXXVII. Generabitur autem Lac parcius itidem nunc *Glandularum Mammariarum*, ipsiusve *Fermenti Lactiferi*, nunc *Sanguinis* culpâ.

Glandularum & fomenti Lactiferi culpâ.

LXXXVIII. *Glandularum Fermentive* culpâ paucum generabitur Lac, quoties ipsum *parcius* vel *invalidius* existit ad sufficiens Infanti nutriendo Lac producendum. Tunc enim tantùm verè dicitur copiâ minore gigni Lac, quando ipsum alendo Infanti non sufficit.

Quando parcius existat fermentum.

LXXXIX. Parcius existit Fermentum Lactiferum, quando *non tàm exiles* sunt Glandulæ Mammariæ, *quàm* producendo Lacti satis copioso *minùs aptæ*; quod sæpè videmus contingere ad *Animi Mœrorem*, *frigusque externum grave*, atque *Alimenta crassiora* imprudenter ac sine appetitu singulari, verùm *cum fastidio* potiùs assumpta. Unde meritò putamus, id fieri ratione *humoris* alicujus *crassioris, Melancholici & Austeri*, quâvis de causâ in corpore producti & *ad Mammarum glandulas delati*, Lactisque productionem minuentis.

Ejus causæ.

XC. Quoties proinde ab Animi mœrore, terrore, aliâve de causâ qualicunque auctus est in corpore humor Melancholicus, toties Lactationis tempore Mammæ, ipsarumque Glandulæ præ aliis partibus omnibus ab ipso afficiuntur malè, ideóque Lactiferum Fermentum in ipsis paratur parcius & minùs Volatile, minùsque dulce ac temperatum; quin Lac generatur & parcius, & vitiosum de quo agemus in sequentibus.

Fermentum invalidius.

XCI. Non tantùm à memoratis modò Causis externis producitur Fermentum Lactiferum parcius, sed, sicut dictum, minùs quoque Volatile, minùsque dulce ac temperatum, ideóque ad Sanguinem in Lac mutandum *invalidius*; quâ de causâ non tantùm vitiosum, sed parcius quoque gignitur Lac, nec infanti nutriendo sufficiens: adeò ut tàm propter istius Fermenti quantitatem minorem, quàm propter ejusdem qualitatem obtusam ac inefficacem Lac generetur tunc in Mammis parcius.

Curatio.

Et quibus.

XCII. *Curabitur* autem illud vitium Medicamentis nuper laudatis & propositis, *Aromaticis*, *Spirituosis*, & *Sale Volatili abundantibus*; quorum nimirum ope Humor ille Melancholicus & Austerus undecunque ortus corrigetur, & noxa in Mammis ab ipso producta emendabitur, Fermentumque adeò laudabile, satis copiosum in posterum gignetur denuò: ubi tàm externa conducent, quàm interna paulò antè recitata.

Si à Frigore externo, Sudorifera adhibenda.

XCIII. Ubi notandum, si à *frigore externo*, *Vento nempe boreali & aspero* fuerit productum illud malum usurpari utiliter *Sudorifera* laudatis medicamentis similia; quorum ope forâs propelletur iterum, quicquid penetravit per cutis poros ab Aëre ac vento noxio; quodque nonnunquam sat diu remanet in corporis habitu; sicut non semel id ostendimus in Nosocomio Academico, & nunc quoque habemus in ipso ægrum, qui ante quatuor septimanas iter Antvverpiâ huc facienti pluvia & frigus Aëris ei conjunctum non tantùm febrem gravem, ast dolorem in corporis habitu peperit etiam nunc perdurantem, nec facilè ac plenè inde recessurum, nisi convenientibus medicamentis per sudores repellatur expellaturque, quod in notato corporis habitu tam diu permansit.

Neque illa negligenda.

XCIV. Hoc autem si negligatur, non rarò ita vitiatur Corporis habitus, ut postmodùm Doloribus frequentibus & gravibus infestentur aut continuè aut ad leves saltem causas partes externæ, quin non rarò inde excitentur Dolores Arthritici.

Si ab alimentis noxiis & austeris, humores corrigendi & evacuandi.

XCV. Si *Alimenta noxia & austera* fuerint copiosiùs ingesta, illique Lactis generationi diminutæ ansam præbuerint, utile fuerit post præviam *humorum austerorum correctionem ac præparationem blandis purgantibus educere ipsos per alvum*; quoniam tunc non tantùm corrupti sunt humores corporis naturales, verùm aucti quoque iidem, unde non solùm alteratione indigent, ast evacuatione quoque ac diminutione.

Si à gravi animi affectu alterantibus utendum.

XCVI. Quòd si à solo *Animi affectu gravi* ortum habuerit hoc malum, sola sufficient *alterantia* modò laudata; licet utile sit nonnunquam mox, ubi animus agitatus fuit vehementer, *Sanguinem* mittere.

Et Venæ-sectione. Et quare.

XCVII. Ubi quærat Veritatis studiosus, quâ ratione conveniat tunc *Venæ-sectio*? quam docuimus non semel *indicari* 1. *à plethorâ*, hoc est, nimiâ Sanguinis abundantiâ. 2. ab ejusdem æstu magno. 3. ab ejusdem *Motu cessante*. 4. *ab eodem ad hanc aut illam partem nimium ruente*, aut *è vasis suis alicubi effluente*.

In vehementi animi affectu Sanguinis Motum mutari.

XCVIII. Existimamus autem id fieri, quatenus *in vehementi Animi affectu sistitur plus minùs Sanguinis Motus, turbatur* saltem non tantùm *illius effervescentia*, sed eadem non rarò *augetur, aut minuitur: augetur* ferè ab *irâ*, *minuitur* verò à *tristitiâ*, & *pavore*.

Nempe sisti. Et turbari.

XCIX. *Sistitur* plus minùs in quovis Animi affectu vehementi ac inexpectato *Sanguinis Motus*; quoniam *sistitur*, mox *turbatur Spirituum Animalium Motus Animalis*, hoc est, Animæ Motus compositos sequens; qui Animæ motus quoniam in tali affectu sunt inordinati, non mirum, si *Animales Spiritus*, *sicut Anima ipsa*, *primùm quiescant*, *mox inordinatè moveantur*: unde non tantùm Cordis Contractio primùm minùs absolvitur, mox turbata observatur; verùm cæteri canales omnes vasaque itidem minùs, *hinc inordinatè contrahuntur*, *contentique in eisdem Liquores similiter propelluntur*; quin Animales Spiritus ipsi quaquaversùm ferri desinunt, mox confusè ac inordinatè eò feruntur: unde non tantùm *Liquorum quorumvis Motus*, verùm *præparatio quoque alteratur & turbatur*; quapropter docebamus supra, *Bilem*, *Succum Pancreaticum*, *Lympham*, & cæteros corporeos Liquores *fieri ad vehementem Animi motum Acriores*, ideóque in *peragendis suis muneribus ineptiores*, *quin nocentes*.

Quænam mala indesequatur.

Quod curatur apertâ venâ.

C. Quoniam verò metus est, ne *cessante diutius Sanguinis Motu, Sanguinis partes variæ in dextro Cordis ventriculo hærentes nocentiùs in se agant* & subinde *suffocationem ac mortem*, subinde *alias noxas & affectus graves* pariant, utile est, apertâ in tempore vena *Sanguinem à Corde alio derivare*, *motumque ipsi conciliando* noxium illud quaquaversum dispergere.

Et quare.

CI. Maximum enim malum est, si propè Cor, vitæ fontem, quod in Sanguine corruptum est, diutiùs hæreat; unde in vitæ discrimen adducuntur omnes, quibus hoc accidit; faciliùs autem illo periculo liberantur apertâ venâ, & remoto in tempore à Vitæ fonte memorato Sanguine: quod necessariò evenit, quatenus in educti locum pergit omnis propè Cor priùs subsistens. Atque hâc potissimum ratione putamus conducere Sanguinis eductionem festinanter institutam post Animi affectum gravem & quidem graviter afficientem.

Lactis generationem imminui sanguinis culpâ.

CII. Non tantùm Glandularum Mammariarum, & Fermenti Lactiferi, sed *Sanguinis* quoque *culpâ imminuitur* aliquando *Lactis generatio*, quando idem nunc *parcus existit in corpore*; nunc *parcus accedit ad Mammas*; nunc *viscosior & glutinosior* existens *segniùs*, adeóque *parciùs* mutatur in Lac.

Quando parcus existit.

CIII. *Parcus* existit *in Corpore Sanguis*, tum propter ipsius *jacturam* notabilem, in *Lochiis, mensibusve* magnâ copiâ effusis, vel quovis alio *Sanguinis per Nares* aliasve vias *effluxu*, ex ipsis etiam *vulneribus* casu, ictu, aliove modo factis, contingentem.

CIV. Quæ *Lochiorum Menstruorumve* nimiorum Causa esse queat, docuimus in superioribus.

CV. Quænam *Hæmorrhagiarum* quarumvis Causa esse possit, alibi docendum, ubi Rerum non-naturalium dictarum consideratio accurata quemvis satis erudiet: Nam tum *Aër æstuans*, & quandoque *glacians*; tum *Alimenta* multis *Aromaticis* condita; tum *Corporis motus vehementior*; tum inter Animi Affectus *Ira immoderatior*, tum *Vigiliæ diutiùs protractæ*, tum aliquando *Alvus adstrictior* tali hæmorrhagiæ noxiæ ansam præbere possunt.

Ejus curatio, pro diversitate causarum.

CVI. *Vulnera* per infortunium sat sæpè hominibus obveniunt, eorumque Causæ à Chirurgiæ Doctoribus ex professo pluribus investigantur & proponuntur.

CVII. Quoties proinde propter quamvis memoratam Causam contigit notabilis Lactis Generatio parcior, toties ad hujus *Curationem* quàm maximè requiritur, ut 1. *Causæ illæ removeantur.* 2. *Sanguinis Effluxus præsens cohibeatur, & novus impediatur.* 3. *Sanguinis reparatio procuretur.*

CVIII. Causæ illæ cum variæ possint esse, singulæ prudenter nunc præcaveri, nunc emendari debent.

Si fluxus Lochiorum sit nimius, ob violentam secundarum detractionem.

CIX. Sic Exempli gratiâ, si *fluxus Lochiorum* fuerit *nimius* propter violentam Secundarum detractionem Uterique lacerationem, danda opera, ut ocissimè consolidetur Uterus excoriatus methodo in præcedentibus à nobis propositâ.

Ob Sanguinem serosum aut biliosum acrem.

CX. Si eadem *Lochia Menstruave nimium effluxerint* propter *Sanguinem serosum, aut Biliosum Acrem*; studendum, ut Acrimonia illa propositis non semel medicamentis temperetur, & serum, bilisve excedens minuatur, tam per alvum quàm per corporis poros, sicut non semel id docuimus.

Si Hæmorrhagia sit ob Aërem æstuantem.

CXI. Si *Aër æstuans* in Causâ fuerit Hæmorrhagiæ qualiscunque, idem fugiendus erit, temperandusve.

Vel glacialem.

CXII. Si *Aër* contrà *glacialis* fuerit, & notabilem Hæmorrhagiam excitarit; fugiendus erit, atque blandis auxiliis Aromaticis ejus Acrimonia ad Aciditatem vergens, corporique communicata superanda erit, atque cum Sudoribus è corpore iterum expellenda.

Ob assumpta Aromatica acriora.

CXIII. Si nimis multa *Aromatica* & quidem *Acriora* fuerint *cum Alimentis* perperàm usurpata, & inde Hæmorrhagia excitata, difficulter superabitur hoc malum, nec nisi usurpatis quæ Acrimoniam illam sensim corrigant; in quem finem conducunt Medicamenta tum Aquea, tum Subaustera, tum Suboleosa: qualia sunt, Plantago, Sempervivum, Solanum, Lactuca, &c. Emulsiones variæ ex Hordeo, Amygdalis dulcibus, Sem. papav. Albi, & similibus paratæ; quin Opium & quævis Opiata blandiora, & minimè Acria, quin magis adstringentia; unde præferendum Diascordium Fracastorii & Theriaca Mithridatio Democratis.

CXIV. Usurpanda sunt autem ista sæpiùs, & quidem quantitate parvâ.

Ob Motum Corporis violentum.

CXV. Si *Motus Corporis* fuerit vehementior, quieti dandum idem, atque somnus conciliandus Emulsionibus blandis potiùs, quàm Narcoticis potentioribus.

Ob vigilias

CXVI. Idem dicendum de *Vigiliis protractis*.

Ob iram

CXVII. Si *vehementior Ira* hæmorrhagiæ ansam dederit, componendus rationibus solidis animus, excitandusque somnus blandus laudatis modò Emulsionibus.

Ob Alvum adstrictam

CXVIII. Si *Alvus adstrictior* quovis modo excitarit hæmorrhagiam, solvenda illa quamprimùm Enemate potiùs quàm ullo alio remedio cùm sit omnium blandissimum, tutissimum, præsentissimum, facillimum & aptissimum.

Ob vulnera vasorum.

CXIX. Vulnerum Causæ si quæ supersint in vasis læsis, inde convenienter removendæ; cùm aliàs frustrà expectetur Sanguinis effluentis Curatio.

Ipse Sanguinis effluxus cohibendus.

CXX. Postquam verò seriò cogitatum est de Causis hæmorrhagiæ removendis, danda seriò opera, ut 2. *Sanguinis Effluxus ipse cohibeatur*, quod fiet usurpando medicamenta tum hiantia, tum læsa *Vasa consolidantia*, quâvis formâ, Decocti, Mixturæ, Conditi, Pulveris, Pilularumve in usum revocanda.

CXXI. Laudavimus non semel inter præcipua *Sanguinem Draconis*, cùm facilè liquoribus quibusvis jungatur, & quaquaversùm transferatur, potenterque vasa hiantia & aperta claudat & sanet.

Novus impediendus.

CXXII. *Novus Sanguinis Effluxus impedietur* ac prævenietur, non tantùm vitando Causas memoratas, sed simul conservando corpus in quiete, Animum in tranquillitate: omniaque disponendo magis ad somnum, quàm ad vigilias: uno verbo præveniendo omnia quæ humores in corpore agitare possunt, eundemque in ipso motum augere: ut & vitando causas externas omnes, adeóque fortuitas, à quibus lædi vulnerari, & aperiri possint vasa, sicque Sanguinis effluxui ansa quovis modo dari.

Sanguis deperditus reparandus.

CXXIII. *Sanguinis* autem jam *deperditi Reparatio* procurabitur 3. per Alimenta multum Sanguinem generantia & facilè fermentabilia, qualia sunt Juscula Carnium Animalium Juniorum, Vitelli ovorum, & Lac in assuetis, quæ omnia,

nia, cùm pauca soleant producere Alvi excrementa negotio facili abeunt tam in Chylum, quàm in ipsum Sanguinem, hinc & Lac: ubi semper concedenda fœminis ea, quibus delectantur maximè, quæ assumpta ferre possunt facillimè, & à quibus nutriri solent copiosissimè: quod sedulò notarunt semper Practici summi, & idcircò felices facti.

Lactis generatio immi nuitur, quando parcus accedit ad Ubera Unde id fiat.

CXXIV. *Diminuitur* quoque Lactis Generatio, quando *Parcus accedit Sanguis ad Ubera.* Non juvat enim Sanguis multus in corpore existens Lactis productioni largiori, nî quantitate laudabili accedat ad Ubera.

CXXV. Accedit autem Sanguis paucus & parcus ad Ubera, quoties viæ ipsum eò deducentes, Arteriæ, sunt nimis exiles ac paucæ, sive à primâ constitutione ac structurâ corporis hoc pendeat, sive affectus aliquis in Mammis, aut Arteriarum via excitatus Arterias quasdam aut consumpserit, aut notabiliter angustaverit; Exempli gratia, Lateris combustio ab igne actuali, & aliquando forsan à potentiali quovis modo prudenter vel imprudenter circa Arteriarum ductum applicato.

Si sint Arteriæ exiles, quomodò amplientur.

CXXVI. *Arteriæ exiles blando frictu* nonnunquam extenduntur, amplianturque paulatim; & ita quidem, ut fœminæ, quibus post primum partum paucum generabatur Lac, id sequentibus partubus producant magis copiosum, & tandem lactando fœtui sufficiens.

CXXVII. Quòd si blando frictu hoc non emendetur paulatim malum, nec alia Lactis defectûs Causa subsit, satiùs est Mammas & matres frictionibus fortioribus, aliisve remediis haud molestare, ne in alia conjiciantur ipsæ mala graviora & periculosiora.

Si ab Affectu viiatæ sint, quomodò restituantur.

CXXVIII. Sicubi verò ab Affectu quovis fortuito, aliove corrugatæ, aut exsiccatæ, consumptæve fuerint ex parte saltem Arteriæ Mammariæ, videndum, an remediis externis, præsertim Oleis, Linimentis, Unguentis, Emplastris, Cataplasmatibus, Fotibus, Balneis, & similibus emolliri possint, & ab adhærentibus subinde humoribus viscosis & austeris pedetentim liberari, mox & iterum ampliari, explicarique: qua sola ratione putem aliquid laudabilis sperari posse in Affectuum tam difficilium curatione.

CXXIX. Quòd si ne sic quidem aliquod commodum accedat fœminis, frustrà tentabitur ulterior Curatio: quin satiùs est, tales mulieres patienter ferre, quod mutari non potest: ne, sicut modò etiam dictum, nimis multa imprudenter tentando conjiciantur in nova & graviora mala.

Lactis generatio diminuitur quando viscosior & glutinosior est Sanguis. Et quare.

CXXX. Diminuitur tandem Lactis generatio, quando *Viscosior & Glutinosior existit Sanguis*, ac ideò *segniùs, hinc & parciùs in Lac* mutatur.

CXXXI. Segniùs in Lac mutatur Sanguis Glutinosus, quatenus magis *resistit Fermento* Lactifero temperato, quin quatenus ipsum *Fermentum est nimis Glutinosum*, & ad Sanguinem in lac mutandum minùs aptum.

CXXXII. Quoniam enim Fermentum Lactiferum naturæ est subacidæ ac temperatissimæ, facillimè impeditur in suâ operatione à Sanguinis Glutinositate.

CXXXIII. Sed impeditur idem adhuc magis, quando ipsum non tantùm existit temperatum, sed insuper Glutinosum, adeóque obtusum ac iners, propter Sanguinem similem, à quo suum habet ortum.

CXXXIV. Dum autem sic segniùs in lac mutatur Sanguis, mutatur idem quoque parciùs; minus enim ejus illam subit mutationem eo tempore, quo requirebatur copiosius.

Curatur, Sanguinis incisione & emendatione.

CXXXV. Diminuta verò propter Sanguinis Glutinositatem nimiam Lactis Generatio Curabitur Sanguinis incisione ac emendatione.

CXXXVI. Incidetur ac Emendabitur hæc Sanguinis Glutinositas 1. Medicamentis Aromaticis & Sale Volatili abundantibus 2. Medicamentis Aciditate blandâ & Volatili prædictis.

Et quib. Medicamentis.

CXXXVII. Medicamenta *Aromatica ex vegetabilibus* præsertim petenda; uti *Salia Volatilia ex Animalibus: Acida* nobis promunt *multa vegetabilia*, sed longè magis efficacia *Mineralia*, & imprimis *Salia*, ex quibus distillatione elici solent Spiritus Acidi & Acres, qui additione *Spiritus Volatilis*, & cohobatione frequenti redduntur blandiores.

Copiosius generatur aliquando lac.

CXXXVIII. Quemadmodùm desideratur aliquando Lactis productio, sic contrà generatur idem nonnunquam Copiosius; unde non tantùm ipso gravantur, sed non rarò debilitantur quoque Lactantes.

Eoque gravantur,

CXXXIX. *Gravantur* à copiosâ Lactis productione Mulieres, quatenus ipso valdè distenduntur Mammæ, quæ ipsas necessariò gravant, & pondere suo angunt.

Et debilitantur Mulieres.

CXL. *Debilitantur* Lactis productione auctâ Fœminæ, quatenus sic plurimus Sanguis consumitur ipsis; sive spontè tunc effluat ipsis Lac, sive Lactatione solâ ipsis educatur; quamvis debilitentur magis fœminæ, quibus spontè Lac effluit, quàm illæ, quibus nullum nisi suctu educitur.

Ejus Causæ.

CXLI. Cùm ergò sit modus in rebus, sitque adeò fœminis periculosus nimiùs Lactis proventus, danda est opera, ut & illius Causæ veræ innotescant, & ipsæ corrigantur, tollanturve.

Ipse Sanguis.

CXLII. *Augetur verò Lactis Proventus* aliquando ab ipso *Sanguine*, aliquando à *Fermento Lactifero*, aliquando ab utroque.

Quando bonus, & fluidus.

CXLIII. *Sanguini* debetur Lactis ubertas, quoties idem non tantùm *laudabilis & optimus*, sed simul *fluidus* existit, *ac tenuis.*

Unde is oriatur.

CXLIV. Sanguinem optimum producunt; Aër serenus ac temperatus; Alimenta multi succi & fermentationis facilis; Corporis motus mediocris; Somnus placidus & moderatus; Animus hilaris; & Excreta, Retentaque secundùm naturam se habentia.

CXLV. Sanguinem eundem optimum præstant simul tenuiorem ac fluidiorem, Alimenta spirituosa & sale volatili abundantia copiâ salis laudabili, non tamen nimiâ, usurpata: unde non fluiditas aquea, sed spirituosa producitur: propter quam spirituositatem, ut sic loquar, videtur faciliùs Fermenti Lactiferi itidem Spirituosi vim excipere ipse Sanguis.

Ei viscositas conciliandas

CXLVI. Quoties proinde non tantùm multùm, sed nimiùm producitur ideò Lac, toties aniten-

nitendum, ut Sanguini major concilietur viscositas & glutinositas.

Et quâ ratione.

CXLVII. Id autem fiet, mutando 1. Aërem in aliquantò asperiorem ac frigidiorem; 2. Alimenta in aliquantò viscosiora & salita vel fumo indurata; 3. Corpus minùs movendo, & ad quietem deducendo. 4. Somno magis indulgendo. 5. Animum ad tristitiam inclinando. 6. Partium subtiliorum eductionem per alvum leniter augendo.

CXLVIII. Imprimis abstinendum erit ab usu Alimentorum maximè spirituosorum, & ab omni Sale volatili: quorum loco usurpanda erunt, quæ succum crassum ac glutinosum producunt, qualia sunt vegetabilia valdè succulenta, plantago, portulaca, becabunga, pyra, cydonia, mespila, &c.

Lactis Ubertas à fermento Lactifero. Copioso & spirituoso.

CXLIX. *Fermento Lactifero* adscribenda Lactis Ubertas, quoties ipsum existit tum *copiosum*, tum *potens ac spirituosum*.

CL. *Copiosum & spirituosum* existit *Fermentum* illud propter *Aërem serenum*, atque ad frigus vergentem; imprimis propter *Alimenta volatili acido condita*; à quibus non tantùm augetur ejus copia, sed insuper augetur ipsius robur & efficacia.

Ejus spirituositas qui immutetur.

CLI. *Immutabitur* verò illa Fermenti Lactiferi *aucta vis & spirituositas*, tum abstinendo ab iis, quæ ejus productioni ansam præbuerunt, tum usurpando ea, quæ *obtundere* ac *figere* possunt *Acidum* in nobis, qualia sunt & *pinguia*, & *glutinosa*, & *acerba*, & *aquea*, & *salsa lixiva fixa*.

Et copia qui minuatur.

CLII. Ejusdem *Fermenti copiam minuent Sudores blandi* subinde excitati.

Lactis Ubertas à Glandulis mollioribus.

CLIII. Præter Sanguinem laudabilem, atque Fermentum valdè Spirituosum & copiosum ad Lactis productionem uberiorem facere observantur *Glandulæ Mammarum molliores*, cùm rariùs Lac multum producatur, quando duræ sunt Mammarum Glandulæ.

Hæ unde tales.

CLIV. Molles videntur mihi Mammarum Glandulæ propter Acidum minùs acre, acerbumque in ipsis productum; ab austero namque, atque acerbo indurantur magis partes quævis, atque adeò ipsæ glandulæ, donec eodem sensim acriore facto lancinationes in ipsis excitentur, ac tandem Cancer producatur.

Nullo modo mutandæ.

CLV. Glandularum hæc mollities, utpote minimè vitiosa vel noxia, nullo modo mutari debet, ne induratæ noxam patiantur.

Lac generatur depravatum.

CLVI. *Depravari* diximus *Lactis Generationem*, quoties ipsum ratione *Coloris*, *Saporis*, *Consistentiæ*, aliúsve qualitatis producitur vitiosum.

Colore.

CLVII. *Colore* laudatur *Lac ex cœruleo albicans*, culpatur *flavescens*, aut *impensè albens*.

Sapore.

CLVIII. Laudatur *Lac Sapore dulce*, culpatur *amarum*, *subsalsum*, aut *quovis alio sapore præditum*.

Consistiá.

CLIX. Laudatur *Lac consistentiâ mediocre*, culpatur *valdè crassum*, aut *valdè dilutum & tenue*.

Lactis flavedo unde.

CLX. *Flavescere* videtur Lac à *Bilis Tincturâ* in Sanguine exuperante, atque Lacti communicatâ.

Albedo unde.

CLXI. *Impensè albere* videtur Lac à *Pituitâ* in Sanguine plus minùs redundante.

Amaritudo unde

CLXII. *Amaricare* videtur *Lac* à *Bile* non satis Sanguini permistâ, sed in Sanguinis sero existente; licet rarò ipsa in eo observetur; nam & à Me quoque semel atque iterum est nunc observata, & ab iis, qui quàm ego frequentiùs Sanguinem suis educunt ægris, sæpiùs notata.

Salsedo unde.

CLXIII. *Subsalsum* redditur Lac à *Sero Sanguinis salso muriatico* Lacti arctiùs juncto.

Consistentia mediocris unde.

CLXIV. *Consistentia* Lactis mediocris debetur Sanguini hactenus quoque laudabili.

Crassities unde.

CLXV. *Crassities* nimia Lactis debetur *Sanguini pariter crassiori* & valdè glutinoso.

Tenuitas unde.

CLXVI. *Tenuitas nimia Lactis* debetur Sanguini tenuiori & fluidiori.

Flavedo quomodò corrigatur.

CLXVII. *Lac flavescens* corrigetur *eductâ* per intervalla *Bile*, ac imprimis *præcipitata*, *correctave ipsius excellente Tinctura*.

CLXVIII. Quæ *Bilem blandè minuant* evacuentque nota sunt Cholagoga; quæ hic meritò laudantur blandiora per intervalla usurpata.

Bilis excedentem tincturam corrigi vitriolo. Et ejus sulphure Anodyno.

CLXIX. Quæ *Bilis excedentem Tincturam præcipitent*, *corrigantve*, vix puto hactenus nota multis remedia: in quem finem tamen existimo conducere *Vitriolum* depuratum; & imprimis ex *Marte* paratum; quod si ulteriùs præparetur artificiosè, plus præstabit; ac præsertim ejus *Sulphur anodynum*.

Albedo quomodò corrigatur.

CLXX. *Lac impensè albens*, ac semper forsan simul crassius, corrigetur *Pituita correctione* ac *eductione*.

CLXXI. *Pituitam* in hoc Casu *corrigent* felicissimè *Aromatica & Salia Volatilia*.

CLXXII. Eandem *minuent ac educent Phlegmagoga*; sed hîc per epicrasin & parvâ dosi exhibita.

Quomodo Amaritudo;

CLXXIII. *Amaricans Lac* corrigitur diminutione bilis universalis per *Cholagoga* blanda.

Quomodò Salsedo.

CLXXIV. *Salsum Lac* corrigitur diminutione Seri salsi in Sanguine redundantis per *Hydragoga*, sæpiùs & minore quantitate exhibita.

Quomodò crassities.

CLXXV. *Crassius Lac* attenuabitur per *Aromatica & Salia Volatilia* diutinè usurpata cum Alimentis.

Quomodò tenuitas.

CLXXVI. *Tenuius Lac* incrassabitur prudenti ac diutino usu *Austeriorum* blandiorum Alimentis junctorum.

CLXXVII. Atque ex hisce patere puto, quî Lactis Generatio multis modis vitiosa contingere possit & curari: proximum est, ut de Lactis motu læso similiter agamus.

CAPUT XI.

De Lactis Motu Læso.

Canales à glandulis ad & per Papillas.

I. UT Lac in fœminarum uberibus paratum utilitatem afferat infantibus, moveri debet ad ipsarum papillas, quin per ipsas: in quem finem *Ductus & Canales sive Tubuli singulares* formati sunt à Glandulis mammariis ad Papillas, perque Papillas.

Cum quibus conveniant.

II. Hi Ductus affinitatem habent cum Salivalibus & Pancreaticis, quatenus Liquorem suum effundunt extra suas glandulas, non quidem in Cavitatem aliquam Corporis notabilem, qualis est Os & Intestinum tenue, verùm extra Corpus ipsum,

ipsum, postquam non in proprium ipsius fœminæ Lactantis, sed Fœtûs sugentis usum præparatur & movetur Lac.

Esse plures.

III. Hi *Ductus & Canales Lactiferi* non terminantur in *Unum grandiorem ac Communem*, sicut evenit Salivaribus & Pancreaticis, verùm notantur *per Papillas penetrantes plures*, pressâ manu mammâ, expressoque ex ipsâ Lacte pluribus quasi radiis tunc saliente.

Et quare.

IV. Saliva quoniam omnis pergit in Oris Cavitatem, videntur idcircò plures ipsius Ductus minores desinere in paucos majores; & quoniam Succus Pancreaticus omnis pergit ad tenuis Intestini cavitatem, videntur ipsius Ductus minores desinere ut plurimùm in Unum grandiorem, rariùs in duos majores in tenue Intestinum patentes: *Cur verò Lac*, licet itidem omne in Os Infantium moveri debeat, *non uno, sed pluribus Ductibus feratur per papillas*, nunc aliam non offendo rationem, præter hanc; quòd scilicet si uno tantùm ductu majore effunderetur Lac per papillam, *metus sit, ne omnibus continue exstillaret Lac*; quæ exstillatio *faciliùs impeditur in Ductibus exiguis & angustis*, *quam majoribus & amplioribus*, sive aliqua in extremitate adstet valvula, sive quodvis aliud impedimentum, propter quod spontaneus Lactis effluxus impediatur; ubi autem vel Sugentis labiis, vel fœminæ manu premitur papillæ proxima mammæ pars, tunc erumpit plerisque Lac: licet non paucæ sint fœminæ, quibus solo suctu exprimi possit Lac; quædam, quibus idem mammæ compressione fiat; quædam, quibus insuper sponte Lac elabatur, & imprimis quando Lacte turgent mammæ: Quod fieri existimo; quatenus uni quàm alteri firmiores, laxioresve sunt valvulæ circa papillas in Ductibus Lactiferis existentes, aut quocunque tandem nomine libeat vocare id, quod Lactis effluxum spontaneum sistit.

Cur quibusdam suctu, quibusdam manuum pressione, quibusdam sponte erumpat Lac.

V. *Singulis* ergo *Ductibus Lactiferis* per Papillas pergentibus *applicatas* existimo *Membranulas, sive Valvulas, exitum Lactis Spontaneum impedientes.*

Valvulæ in ductibus lactiferis Ubinam sitæ.

VI. Sed quærat Veritatis avidus investigator, *ubinam sitæ* sint laudatæ modo *Valvulæ*. Has quia nondum oculis meis observavi, suspicor, *non in papillarum ipsarum extremis*; verùm *circa papillarum cum Mammis commissuram* existere; & quidem quia in naturali Lactis effluxu necesse habent *Mammæ supra dictam commissuram premi*, vel Lactantis alteriusve digitis, vel Sugentis labiis, ut exprimatur per papillas Lac; quod non fieret, nisi eo in loco essent Lactis *effluxûs impedimenta*, quæ *istâ pressione removentur, aut ita disponuntur, ut exitus Lacti tunc pateat*, priùs impeditus.

Quomodò fiat suctus.

VII. Succedit autem ille Lactis effluxus imprimis quando *pressioni conjunctus est Suctus*, cujus ope undique comprehenditur papilla circa suam radicem ac cum Mammâ conjunctionem, eliciturque feliciùs Lac è Mammis, *accedente applicataque circa papillam lingua*: quæ dubio procul aliquid quoque confert ad Lactis eductionem; nempe *Salivam ipsi applicando, & poros leniendo*, unde forsan fœminæ multæ, antequam fœtum Mammæ admoveant, solent Salivâ propriâ papillam madefacere, atque sic Lactationem faciliorem experiri.

Quot modis Lactis effluxus læditur.

VIII. Atque ita ferè, uti dictum, censeo fieri & absolvi *Lactis effluxum* è Mammis naturalem per papillas: qui præter naturam *læditur* modis variis; & 1. quando *nullum*. 2. quando *pauciùs*, quàm decet, effluit è Mammis lac, idque jam præsens. 3. quando idem effluit *difficulter*, ac *cum dolore*. 4. quando idem effluit *faciliùs* ac *sponte*, sive *sine suctu*. 5. quando idem effluit cum *lactantis debilitate*. 6. quando idem effluit *per vias inconvenientes*, non item *per papillarum tubulos*. 7. quando lactis loco effluit *Sanguis, Pus, Sanies, aliusve humor à Lacte diversus*.

Nullum Lac effluit.

IX. *Nullum Lac* effluit, etsi præsens sit in Mammis, vel ipsius *Lactis*, quod puto frequentius, vel *Viarum*, quod existimo rarius, vitio; nam valdè impropriè dicitur nullum effluere Lac, ubi ipsum deest in Mammis.

Lactis culpâ.

X. Lactis culpâ id evenit, quoties idem *coagulatur grumescitque* in suis vasis, ipsisque adeò Mammis.

Quando coagulatur.

XI. *Coagulatur & concrescit Lac* in Mammis, quemadmodum ubivis, ab *Acido* undecunque ac præsertim à Causâ vehemente ac potente *in corpore producto vel aucto*, & ad Mammas delato; vel ab eodem Acido *forinsecus imprudenter Mammis applicato*; vel *ab Aëre frigido & Acri* Mammas, & imprimis sudantes corripiente, & similibus, *Aquâ* puta frigidâ ipsas tangente, &c.

Ob Acidum productum.

XII. *Acidum in Corpore producitur* imprimis ab *Alimentis, Condimentis, Medicamentis Acidis* copiosiùs, vel diutiùs assumptis.

Vel auctum à variis causis.

XIII. *Augetur in Corpore Acidum*, intenditurque ejus vis ab *Animi mœrore*, aut *Terrore gravi* fœminas lactantes vehementer afficiente: ut & *à frigore febrili molesto*, à quo sæpenumerò evenit Lactis coagulatio, hinc & Mammarum Inflammatio. Augetur autem tunc eatenus Acidum in Corpore, quatenus Succus Pancreaticus in obstructis suis Ductibus stagnans ideòque ampliùs acescens, ubi febrilem Paroxysmum excitat, quaquaversùm in Universum corpus dispergitur; adeòque ad mammas quoque pertingit, quarum Lac nocentiùs afficit, quàm ipsum Sanguinem; quippe quod faciliùs Acidi vim excipit quàm ipse Sanguis, propter Acidum copiosiùs in ipso existens, atque novi Acidi operationem noxiam promovens.

Vel forinsecùs applicatum.

XIV. Quod egregiè illustrat Symptomatum graviorum, partiumque durantibus Paroxysmis febrilibus imprimis affectarum rationem non semel à nobis propositam. In fœminis namque Lactantibus sæpissimè atque facillimè indurantur, dolent, inflammanturque mammæ, propter Acidum febrile ipsas, utpote Lactis Generationi per Acidum fieri solitæ occupatas; præ aliis faciliùs graviùsque afficiens, atque qualitatem suam noxiam ipsis, ac præsertim Lacti introducens.

XV. *Forinsecus applicatur* nonnunquam, licet imprudenter, Acidum mammis; quando in earundem Erysipelate undecunque orto, vel Inflammatione externâ tùm Acetum quodvis, tum Alumen, tum alia hisce affectibus curandis imponuntur, haud considerando, Lac eodem tempore in ipsis produci, & ab illo Acido coagulari.

Ob Aërē externū frigidum & acrem.

XVI. Valdè imprudenter in *Aëre externo frigido & acri denudant* Lactantes suas *mammas*, sive hoc fiat, ut nutriantur infantes, sive in alium finem, & maximè quando *sudore madent*, apertique sunt magis ipsarum pori; per quos ingressus amplior tunc patet Aëri propter frigus acre magis noxio.

Vel Aquam frigidam.

XVII. Sic valdè noxium est, Mammas tum calentes tum sudantes *Aquâ frigidâ* madefacere, aut *Pluviæ* exponere, cujus respectu partes quædam subtiles in Aquâ existentes penetrare per cutis poros, ad mammarum interiora, & ibi Lac coagulare solent.

Curatio.

XVIII. *Curabitur* hoc malum tum *removendo Causas externas* omnes, ne ampliùs noceant, curamque impediant; tum *corrigendo emendandoque Causas internas*; tum *solvendo Lac coagulatum*, *restituendoque ipsi motum amissum*.

Abstinendo ab usu Acidorum.

XIX. *Abstinendum* proinde ab omni *abusu ulteriore Acidorum*; quæ idcircò minore quantitate sunt tunc usurpanda; quàm in statu sanitatis perfecto, quo sic paulatim illorum excessus in corpore existens ad mediocritatem redigatur.

Assumendo acidum temperantia.

XX. Quin assumenda sunt quoque, quæ ipsum Acidum in corpore infringant, & blandè concentrent; qualia sunt *Salia Volatilia* quævis, quovis tempore ac modo Lactantibus maximè commodo & grato usurpanda.

Præcavendo Mœrorem & Terrorem.

XXI. Danda quoque opera sedula, ut *Animi mœror & Terror* præcaveantur, aut si præcaveri nequeant, minuantur saltem ac superentur, Animum firmando & muniendo contra quævis ipsum turbantia.

XXII. Quin usurpanda insuper modò laudata *Salia Volatilia*, quippe quæ auctum à notatis Animi affectibus Acidum temperant, & blandè concentrant.

Minuendo frigus febrile. Et quibus.

XXIII. Imprimis *Febrile frigus* præveniendum, minuendumque Medicamentis non tantum *Sale Volatili abundantibus*, sed imprimis *Aromaticis* tum *Spirituosis*, tum *Oleosis*; qualia sunt *Aqua Vitæ Matthioli*, *Theriacalis simplex*, aliæque infinitæ ex Aromaticis plantis & Vini Spiritu paratæ, & præ omnibus meritò laudatur *Oleum Garyophyllorum* stillatitium, quo hactenus præstantius nullum reperimus ad frigoris febrilis molestias moderandas, superandasque.

Et quomodo.

XXIV. Possunt in eum finem plura simul misceri, & tum ante Paroxysmum febrilem, tum durante ipsius frigore quantitate parvâ subinde assumi: ubi notandum, cùm plerique Ægri quævis fastidiant tum Alimenta, tum medicamenta, prudentis Medici esse, tum gratiora, tum minore quantitate assumenda medicamenta præscribere aut præparare; quò faciliùs ac libentiùs ea usurpent: unde ridendi meritò derisores illi nostrarum Mixturarum, & gratiorum, & Cochleatim assumendarum, & tantò magis sunt illi ridendi, quòd non tantùm alia Medicamenta hisce præferenda aut ipsis æquiparanda substituere nesciant, sed & eadem imitentur indies.

XXV. Utique optaremus, hos Thrasones gloriosos præstantiora & ægris gratiora excogitare, atque in usum medicum revocare, quos parati essemus mox sequi, atque ipsos hactenus laudare: qui nunc veniunt culpandi, postquam spernunt ea, quæ bona sunt, & suis præstantiora; sed orandum pro ipsis, ut sit mens sana in corpore sano.

Removendo acidum forinsecus admotum, & imponendo corrigentia: Quænam & quomodo.

XXVI. *Removendum* autem in tempore omne *Acidum forinsecus Mammis quovis nomine admotum*; atque illius loco *imponenda*, quæ vitiosum illud Acidum corrigant, ejusque noxas tollant; qualia sunt *Aromatica* quævis quovis modo præparata & Mammis applicata; formâ Fotûs, Cataplasmatis, Emplastri, Linimenti, &c.

XXVII. Sic Plantæ Aromaticæ, Mentha, Maiorana, Ruta, Absinthium, &c. decoqui possunt in Vino, addendo subinde sub finem ipsum Vini Spiritum, & cum pannis lineis laneisve applicari calidè Mammis; renovando quamprimùm minuitur *fomenti* calor: postquam frigus quodvis externum hîc maximè noxium.

XXVIII. Sic ex iisdem Plantis cum Vino decoctis & tandem contusis parari possunt *Cataplasmata*, & similiter Mammis imponi.

XXIX. Sic *Olea*, *Unguenta*, *Emplastraque Aromatica* inungi, applicarique possunt in iis, quæ pinguia ferre possunt; nam omnes ferre talia non possunt. In quâ re oportet solicitum esse Medicum, ne facilè molestiam creet suis ægris.

Vitando Aërem frigidum & acrem. Ut & Aquam frigidam. Dissolvendo lac coagulatum.

XXX. Imprimis *Aër frigidus & Acer vitandus*, & contra ipsum muniendæ Mammæ, quando ab ipso fuit Lac in ipsis coagulatum.

XXXI. Idem planè dicendum de *Aquâ frigidâ*, & *Pluviâ*, à quibus sedulò cavendum.

XXXII. Atque hisce ritè curatis, danda quoque opera, ut ipsum *Lac* à notatis Causis variis *coagulatum* in Mammis *dissolvatur iterum*, *fluxileque factum* viâ ordinariâ effluat per Papillas.

Et quibus.

XXXIII. Observatum est autem multiplici experientiâ, omnia *Aromatica & Spirituosa* plurimùm conferre ad dicti *Lactis coagulati dissolutionem*; quo ipso videtur mihi confirmari magis ejusdem coagulatio ab Acido, licet ipsa sit per eandem experientiam satis nota.

Lac ab Acido coagulari.

XXXIV. Notum est, inquam, coagulari ab Acido Lac; postquam ipsum, calescens imprimis, ad cujusvis Acidi affusionem coagulari & coalescere solet.

Et coagulatum per Aromatica dissolvi.

XXXV. Sed ejusdem coagulati concretique dissolutio per Aromatica videtur mihi confirmare eandem per Acidum coagulationem, atque coalescentiam; quatenus infinitis experimentis aliis constat, Aromatica & imprimis Volatili Sale simul abundantia contraria esse Acidis: Contrariorum autem contrarii sunt effectus & affectus; si proinde ab Aromaticis solvatur Lac Coagulatum, concludo ab Acidis coagulari ipsum.

Et per Spirituosa.

XXXVI. Possunt igitur convenienter jungi *Aromatica Spirituosis*, quando exempli gratiâ, decoquuntur *Menthæ*, *Majoranæ*, *Rutæ Hortensis*, *Absinthii*, &c. folia, eorundemve flores aut semina ex Vino generoso; applicaturque hoc decoctum calens cum pannis lineis laneisve Mammæ, totiesque renovatur idem, quoties incipit aut exsiccari, aut refrigerari.

XXXVII. Quòd si aliquid *Spiritus Vini* addatur

addatur huic decocto, reddetur idem efficacius.

XXXVIII. Sic si *Sal Volatile* quodvis, *Salis Armoniaci* putà, cum *Vini Spiritu* & *Aquâ aliquâ Aromaticâ* misceatur, & vix tepens Mammæ affectæ imponatur, & aliquoties renovetur, plurimùm promovebitur Lactis coagulati dissolutio.

XXXIX. Adeò ut eadem quæ modò dicebamus convenire *Acido* quin *Aqueo gelido*, perperam externè Mammis applicato vel admisso, corrigendo, adeoque Coagulationi Lactis præveniendæ, conveniant quoque Lacti jam coagulato iterum solvendo, ac restituendo.

Et Gummata. XL. Sed præter modò laudata tum Aromatica, tum Salia Volatilia conveniunt quoque Lacti coagulato dissolvendo *Gummi* multifaria, *Galbanum*, *Sagapenum*, *Ammoniacum*, *Opopanax*, *Bdellium*, &c. in Emplastri formam cùm *Cerâ* & *Ceti spermate* (quod meritò hic valdè laudatur, & Sale Volatili abundare videtur) redacta: quale jam notum est *Emplastrum de Spermate Ceti* dictum, & in hoc casu sæpiùs à me feliciter usurpatum.

Lac Coagulatum ampliùs corrumpi XLI. Quòd si negligatur ab ægris per incuriam, vel à Medicis per imperitiam *Lactis Coagulati* dissolutio, idem ampliùs corrumpetur, atque factâ *Inflammatione*, perget ad *Suppurationem*.

Et nisi impediatur, Inflammationem parere. XLII. Lac Ergo sicut stagnans duntaxat subsistensque, sic coagulatum etiam *Inflammationem* parit primâ sui corruptione, quæ si superetur in tempore, prævenitur *Suppuratio*, ad quam tendit aliàs omnis Inflammatio.

Quæ quomodò fiat. XLIII. Quemadmodùm à Sanguine, sic & à Lacte in vasis suis subsistente, aut extra ipsa effuso existimo fieri *Inflammationem*, *avolantibus* nempe *partibus* magis *spirituosis*, & *acrimoniam majorem nanciscentibus partibus acidis*, mox *cum Salinis Effervescentiam* potentiorem excitantibus, sed ob partes *butyrosas & pingues* minimè frigidam, ast *calidam*, quæ Inflammatio vocari solet.

A quibus Calor in Inflammationibus. XLIV. Existimo namque, *in omni Inflammatione Calorem illum ardentem produci ab utroque acri*, tum propter partium spirituosarum acre utrumque temperantium abitum & fugam, tum propter sui moram diuturniorem acriori facto, ideoque *vehementius in se mutuò insurgente*: hoc est, *Effervescentium nimiam excitante*, quæ propter *partium pinguium in Sanguine & Lacte abundantium concursum fieri debet ac sentiri calida*; quoniam partes Igneæ in utroque Acri existentes, atque propter conflictum notatum erumpentes, in oleosas & pingues se insinuant, atque tunc demum calorem producunt, sensumve calore afficiunt.

Quando ignis calorem in sensu producat. Et quamvis non producat tamen existere. XLV. Nam *Ignis*, quantum Ego saltem potui hactenus observare, *nullum producit in nostro sensu Calorem*, nisi quando in Oleo, quod ejus pabulum vulgo dicitur, (quo jure, jam non inquiram) *existit, ac subsistit*.

XLVI. Perperam enim creditur extingui, quando in dicto suo pabulo desinit existere Ignis; sive hoc fiat pabuli defectu, vel Aëris requisiti denegatione, vel aliter.

XLVII. Licet enim desinat sic extinctus ignis sensu nostro sentiri non desinit tamen esse, atque aliter subsistere; nam per Aërem diffunditur, donec iterum colligatur, vel alicui rei junctus ad tempus vinciatur, iterumque liber factus opus suum exequatur: quod licet sit planè Physicum, interest tamen, ut & Medici eius naturam, indolem, actiones, & passiones cognoscant, ut ipsò ritè uti queant; postquam nullum Agens observatum est forsan in rebus naturalibus, quod in activitate & potentiâ ipsi queat præferri, quinimò comparari.

Quid hic tanquam medicus consideret auctor. XLVIII. Quòd autem hîc, tanquam Medici, consideramus investigamúsque, non est ratio Caloris, qui sentitur urgente partem quamvis Inflammatione, sed ratio Corruptionis, quæ Lacti Inflammationem parienti, ac sensim in Pus mutando evenit.

Lac in Pus mutari. XLIX. Dum Ergò sic corrumpitur Lac Inflammationem pariens, abit quoque in tantum à statu suo naturali, ut Pus factum ampliùs homini esse non possit utile, adeoque tunc absolutè removeri debeat ex parte quâvis affecta, res nimirum toto genere præter naturam, & indies peior fieri solita, dum pus degenerat in Saniem.

Lac corruptum non posse in integrum restitui. L. Ubi notandum, 1. Lac coagulatum quidem restitui posse in integrum, non item corruptum & in pus iam mutatum.

Paulatim ac per partes in pus corrumpi. LI. 2. Lac non universum semper simul in pus corrumpi, sed paulatim ac per partes: unde non rarò, licet universa eius suppuratio impediri nequeat, impediri potest saltem aliqua eius pars: quocirca prudentis Medici est, continuè versari in impedienda Lactis Suppuratione, etiam tunc, ubi nullum ampliùs dubium est de ipsius Suppuratione inchoatâ: quò, licet in totum impediri nequeat, impediatur saltem ex parte.

LII. Diximus autem, ab Acido Acriore ansam dari Lacti tum coagulando, tum in pus corrumpendo.

Puris generationem promoventia pus non producere. LIII. Quæ verò vulgò dicuntur Puris generationem promovere, illa reverà pus non producunt, sed *blandius educunt*, atque *partes* ita disponunt, ut *à pure minus afficiantur* male; quin eo ipso faciunt, ut *citius pus producatur*.

Ea esse Emollientia. LIV. Illa ipsa verò sunt Emollientia dicta multifaria, & imprimis Cataplasmatis formâ usurpanda, sed pro Symptomatum conjunctorum diversitate diversè mutanda & præparanda.

Quando lac subsistit, quænam usurpanda. LV. Quotiescunque igitur Lac in fœminarum Mammis subsistens, ipsasque distendens ac dolorem pariens, Inflammationem, hinc & secuturam Suppurationem minatur, usurpanda mox nuper laudata tum Aromatica, tum Spirituosa, tum Sale Volatili abundantia.

Quando suppuratur, quænam adhibenda. LVI. Ubi autem observamus, ex dolore pungente ac cum calore in Mammis perseverante, Suppurationem esse inchoatam; tum commodè laudatis iungentur Emollientia, eademque in Cataplasmatis formam redacta dolentibus induratisque applicabuntur Mammis; quò Lactis nondum corrupti suppurationem impediamus, coagulatique solutionem festinemus; atque eiusdem iam corrupti suppurationem & maturationem promoveamus.

Lac coagulatum dissolvi à cepis præcipuè. LVII. Inter ea, quæ Lactis coagulati dissolutionem absolvere possunt, & Cataplasmatis commodè iungi, haud postremum locum sibi vendicant *Cepæ*, cum utiliter sub cineribus assandæ, quò ipsarum Acrimonia excellens minuatur, & cum minori Ægratum molestiâ opus earum perficiatur.

Emollientia quænam hic præcipuè usurpanda. LVIII. Inter *Emollientia* laudantur meritò *Liliorum Alborum Bulbi*, *Rad. Althææ*, eiusdemque, uti & malvæ folia, farin. lini, fœnugræci, & similia plura vulgò nota, & apud Chirurgiæ Scriptores passim descripta.

Repellentia non adhibenda. LIX. Non possum autem laudare *Repellentia* vulgò dicta, & à plerisque tantoperè in principio Inflammationum commendata; cùm illa ex præiudicio duntaxat commendentur, ipsaque Cura sine ipsis longè feliciùs absolvatur.

Et quare. LX. Quamvis enim curentur Ægri multi, quibus in principio Inflammationis usurpantur repellentia; non curantur tamen, quia illa fuere administrata, sed quia alia & discutientia & emollientia simul fuere ipsis coniuncta. Observatum enim est sæpiùs ab illis repellentibus solis, aut cæterorum respectu maiore copiâ administratis, notabilem noxam ægris allatam; quin aliquando ipsam Gangrænam in partibus inflammatis excitatam: Cuius nullus est metus, si nostrâ methodo talia in totum omittantur, & modò laudata à nobis usurpentur: quod hîc pluribus deduximus, ut notati errores, utut satis vulgares, in posterum vitentur, ac ægri feliciùs tutiusque curentur.

Methodus autoris optima. LXI. Hanc methodum optimam esse, vel hinc patet, quod Symptomata omnia, Dolor, Tumor, Ardor sic brevi minuantur, ipsaque Suppuratio citiùs absolvatur, & post factam spontè vel arte apertionem, minùs puris prodeat, ipsumque ulcus, si ritè tractetur, citiùs, certiusque mundetur ac consolidetur.

Et quare. LXII. Hâc igitur ratione, quicquid Lactis coagulati restitui potest, restituitur in integrum, quicquid autem restitui nequit, citiùs, faciliusque suppuratur; unde itidem citiùs faciliusque ad mutationem ac consolidationẽ deduci potest Ulcus.

LXIII. Quò enim citiùs in Pus Lac vel Sanguis mutatus, eò minùs ab ipso læduntur partes pus continentes, ac proinde faciliùs citiusque restitui possunt in statum sanum.

Apostema quî curetur. Aperiendum lanceolâ. LXIV. Quamprimùm igitur in pus mutatum Lac, quod tunc ex Doloris, Duritiei, Ardorisque diminutione cognoscitur, nisi *spontè aperiatur Apostema*, mox *lanceolâ idem aperiendum*, quæ via est brevissima & tutissima.

Medicamento emolliente. LXV. Sin apertionem ferre nolint, vel non ausint fœminæ, danda opera, ut in parte Tumoris maximè molli, ubi etiam ferro facienda est apertio, unguento basilicone, ficuve assâ, vel alio unguento valdè emolliente promoveatur Cutis penetratio; quin aliquando ad *Cauterium potentiale* recurrendum, quando in loco profundiore hæret pus, nec satis citò expectari potest Cutis penetratio à pure, quod interea temporis partes vicinas solet corrumpere. *Vel cauterio potentiali.*

Ulcus mundandum & Consolidandum. Et quibus. LXVI. Ubi autem quovis modo facta est Apostematis apertio, cœpitque effluere pus, aliquid *Balsami Sulphuris cuiusvis, Terebinthinati, Succinati, Anisati, alteriúsve*, orificio indetur, atq; emplastro conveniente, *Diapalma* putà, vel alio tegetur, atque, quamdiu Durities molesta in mammis permanebit, Cataplasma imponetur.

LXVII. Sic enim paulatim & quicquid noxij Lactis superest, suppurabitur & Ulcus mundabitur, consolidabiturque brevi.

LXVIII. Quando Durities notata sublata est, desistendum ab ulteriori Cataplasmatis applicatione, sufficietque solus balsamus cum emplastro laudato, aliove conveniente, quale diapompholygos, album coctum, &c.

LXIX. Atque hæc dicta sufficiant de Lactis effluxu impedito ac cessante ratione ipsius Lactis.

Lactis effluxus impeditus ratione viarum. LXX. Diximus idem *in Effluxu suo impediri ratione viarum, per quas solet fluere*, quas imprimis consideramus *in papillis*, per quas ex suis cavitatibus vel canalibus in mammis existentibus & Lac continentibus exugi, expellique, aut emulgeri solet Lac.

Ob tubulos angustatos. LXXI. Illud autem evenit, quoties *Tubuli* isti vel in suo exortu, vel in suo progressu *angustati* sunt, & quidem sæpiùs per *compressionem*, rariùs per *obstructionem*.

Per compressionem. LXXII. *Comprimi* solent illi Papillarum Tubuli à *Tumore* aliquo aut in *Papillis* ipsis, aut *circa ipsas in mammis* existente, ac præsertim ab *Inflammatione*.

Obstructionem. LXXIII. *Obstructio* rariùs videtur in omnibus istis Tubulis posse habere locum; quod tamen si fiat, fiet à *Lacte in ipsis coagulato*, quod haud eveniet facilè, nisi à frigore inopinatò & graviter ipsas afficiente, lacque in ipsis calens coagulante.

Inflammatio unde. LXXIV. *Inflammatio* tum in papillis ipsis, tum in parte mammarum ipsis vicinâ ortum habet à *Sanguine* extra sua vasa effuso, & partes circumjacentes angente atque angustante.

Quomodo curanda. LXXV. *Curabitur* hæc Inflammatio medicamentis nuper in Lactis Coagulatione ac inde ortâ Inflammatione laudatis, Cataplasmatis præsertim formâ usurpatis: ubi vulgò notis Emollientibus si jungantur Sâlia Volatilia blandiora, plurimùm præstabunt; ac sæpè Sanguinem discutient sine subsequente Suppuratione: quam semper conabitur prævenire prudens Medicus.

LXXVI. Quod si neglecta in tempore Inflammatio tendat necessariò ad suppurationem, eadem medicamentis laudatis facilitabitur & promovebitur, adeò ut cum doloribus tolerabilioribus perficiatur.

LXXVII. Ubi maturum fuerit Apostema hoc exiguum, spontè ferè aperietur, & balsamo Sulphuris anisato brevi curabitur.

Obstructio quomodo curanda. LXXVIII. *Obstructio* si quæ oriatur in Tubulis Papillaribus ex *Coagulato* in ipsis *Lacte*, *Curabitur* ipsa feliciter *Fomento aromatico*, *& Sale Volatili* eidem juncto.

Effluxus Lactis parcior quisnam dicendus. LXXIX. Secunda Læsi Lactis Motûs Species locum habet, quando *Lac paucius*, quàm decet, *effluit è Mammis, quamvis præsens adsit*. Nam impropriè creditur diciturque parciùs effluere Lac, quod deest in mammis: cùm non sit tunc propriè Defectus Motûs, sed Lactis.

Dupliciter fit. LXXX. Effluit autem parcius Lac, nunc ob *Sui*, nunc ob *Viarum vitium*.

Sui culpâ. LXXXI. *Sui* culpâ diminuitur Lactis Effluxus, quando ipsum est *naturali crassius & glutinosius*; cuius Causas deduximus, & Curationem proposuimus, ubi de læsâ Generatione Lactis egimus cap. præced.

Et quomodo curetur. LXXXII. Quod ad præsens negotium facit, monebimus, dandam operam, ut quamprimùm hoc curetur malum, ne, si negligatur, reddatur gravius, supprimaturque in totum Lactis Effluxus, sequanturque Inflammatio, Suppuratio, &c. de quibus egimus suprà.

LXXXIII. Usurpabuntur igitur in tempore

re Aromatica & Sale Volatili abundantia, tum interna, tum externa, quorum ope Lac attenuatum fluidiusque factum Motum servet denuò naturalem.

Vel Viarum culpa.

LXXXIV. *Viæ*, per quas fluit Lac, in culpâ sunt Diminuti ejusdem Effluxûs, quoties *Angustiores* sunt, & quidem à Tumore vicino & duro; de quo jam egimus, docentes Inflammationem esse huius angustiæ extremæ, atque hîc levioris causam, cuius etiam Curationem adiunximus: ut non videatur necesse plura hîc addere: quin potius pergemus ad cæteras Læsi Lactis Motûs species.

Effluxus Lactis cum molestiâ, difficultate & dolore.

LXXXV. Tertiam læsi *Lactis* Effluxûs Speciem docuimus esse, quando *idem cum difficultate, molestiâ, & dolore elicitur; effluitque.*

LXXXVI. *Difficulter effluit eliciturve* Lac quando *angustæ* sunt eius *viæ*.

Eius causæ.

LXXXVII. *Cum dolore idem elicitur*, 1. quando *Inflammatæ* sunt *Mammæ*, vel *Papillæ*. 2. quando *Papillæ* sunt *excoriatæ*, *exulceratæve*. 3. quando eædem sunt *fissæ*, alterve *malè affectæ ac dolentes*.

LXXXVIII. De Mammarum & & Papillarum Inflammatione, ejusdemque Causis & Curatione jam supra disseruimus.

Papillæ unde excorientur, & exulcerentur.

LXXXIX. *Excoriantur*, quin *Exulcerantur* plerunque Papillæ, ob Infantum sugentium Os; hoc est, Labia, Gingivas, Palatum, & Linguam; Ardore, Pustulis, Aphthis, aliisve Vlceribus malè affectum.

XC. *Excoriantur* aliquando Papillæ ab *Erysipelatis quâdam Specie* ipsas Papillas propter causas diversas, febres putà, vel alios affectus internos fœminarum, corripiente.

XCI. *Excoriantur* aliquando eædem *Papillæ ab ipso Lacte* spontè ac continuè effluente, ipsasque adeò Papillas, dum *Acrimoniam* nanciscitur, excoriante non minùs, quàm ipsas etiam Mammas & partes vicinas, ad quas pertingit.

Unde findantur.

XCII. *Finduntur* sæpenumerò *Papillæ*, quando *levi Inflammatione* turgentes arctiùs *constringuntur à Gingivis*, *mordenturve à dentibus sugentium*; *à quibus solis sana licet* non rarò finduntur eædem.

XCIII. Undecunque igitur doleant priùs, doloreve afficiantur inter lactandum Papillæ, cum dolore ac molestiâ emovetur tunc fœminis Lac.

Excoriatio Papillarum qui curetur.

XCIV. Quando excoriantur exulceranturve Papillæ propter affectum quemvis Infantium Os ejusque partes varias occupantem; in duobus consistit huius mali Cura, 1. in *sublatione affectûs infantem urgentis*, cùm positâ causâ ponatur effectus, & permanente illo affectu tolli nequeat ipsum consequens Papillarum Excoriatio; 2. in ipsâ *Curatione ac restitutione Papillarum excoriatarum, exulceratarumve.*

Affectus in ore infantium qui curentur.

XCV. *Affectus varii Infantium Os occupare soliti* qui tolli & curari debeant, dicendum, ubi aut in genere tales tractantur, aut in specie agitur de Affectibus Infantium: quorum præcipuos fortean percurremus, si Deus volet, postquam absolverimus Fœminarum Affectus.

XCVI. Dum Curatur, & imprimis postquam Curatus est quivis Affectus Infantium Os & Salivam corrumpens, Papillis applicari debent Auxilia in *Excoriatione* quidem *Æstum*, si quis simul adsit, *temperantia*, *& blandè Exsiccantia*; in *Exulceratione* autem *Mundantia & Consolidantia*.

Æstus Papillarum temperandus. Et quibus.

XCVII. *Æstum* Papillarum *temperant*, tum *Aqua Rosarum*, *Plantaginis* & similes; tum *Mucagio Seminum Cydoniorum*, *& Gummi Tragacanthi* cum dictis Aquis parata; tum *Lactis Cremor*, &c. Huic autem *Cremori* additur utiliter aliquid *Cretæ Albæ* in pollinem redactæ, à quâ sequitur quæsita exsiccatio, cùm cætera utrumque ferè præstent, licet cretâ debiliùs.

XCVII. In *Papillarum exulceratione* laudo *Sulphuris Balsamum* quemvis, sed imprimis gratissimum, ne noceat sugenti infanti, qualis *Anisatus*: Convenit quoque *Balsamus Peruvianus*.

Erysipelas Papillarum quibus curetur.

XCIX. Ubi *Erysipelate levi* tentantur Papillæ, conducit idem *Lactis Cremor cum Cretâ mixtus*; ut & *Aqua Calcis vivæ cum Mercurio dulci decocta*; quæ utilis est quoque in modò memoratâ Papillarum Excoriatione ac Exulceratione. In *Erysipelate* autem laudo *Aquam Sambuci*.

C. Non negligenda interim Medicamenti interna, imprimis quando aliquâ *febricula* simul concurrit; in quo casu præ multis aliis medicamentis utilia sunt *Sudorifera* blanda.

Excoriatio ab ipso lacte continuo effluente qui curanda.

CI. Ubi *ab ipso Lacte spontè* continuè ferè effluente, atq; *Acrimoniâ suâ* tum ipsas Mammas vicinasq; partes, tum *papillas rodente fit Excoriatio*, opus est Medicamentis blandè atque potenter exsiccantibus, Lixivio putà Calcis vivæ & similibus.

CII. Interim ne novo Lacte continuè effluente renovetur hoc malum, danda opera, ut vase aliquo conveniente Mammis applicato excipiatur colligaturque Lac, quod subinde effundendum.

CIII. Talia Vasa usurpantur & vitrea, & alia ex laminis ferri stanno tecti ita adornata efformataque, ut Mammis applicari possint, absque notabili earum pressione, excipiendo Papillas, & in loco inferiore colligendo ipsum Lac.

Papillarum fissuræ qui curandæ.

CIV. Ubi *fissuris*, scatent Papillæ, danda opera, ut 1. *quævis mala ipsas Papillas occupantia*, *inflammationes*, & similia sine morâ curentur ac tollantur; 2. *ipsæ fissuræ in* tempore consolidentur; in quem finem optimus est *Balsamus Peruvianus*, ut & *Oleum Ceræ* ritè paratum.

Effluxus lactis spontaneus.

CV. Quarta læsi Lactis effluxûs species est, *quando idem spontè effluit sine omni Suctu.*

Lac sensim in mammis Valvulæ in ductibus Lactiferis.

CVI. Observatur Lac secundùm naturam colligi sensim in Mammis, atque tandem ponderis ac distensionis sensu fœminas urgere; quocirca tunc Mammis admovere solent infantes.

CVII. Unde judicavi, quemadmodùm dictum in superioribus, in ductibus lactiferis Mammarum, ubi papillaribus committuntur, valvulas quasdam esse, quarum ope sistatur Lac, ne spontè effluat; quæque pressione papillarum per infantis labia ita constituantur, ut exitus illi pateat liber.

Effluxus Spontaneus unde.

CVIII. Quoties proinde absque suctu spontè fœminis effluit Lac, toties valvulas illas laxiores arbitror, adeò ut minùs exactè claudant laudatas Tubulorum bipartitorum commissuras.

Incurabilis.

CIX. Quòd autem maximè dolendum in hoc casu est, quod nunquam viderim, audiverimve ipsum curatum: quocirca nullum quoque illi curando proponendum habeo remedium; quamvis putem medicamenta blandè Aromatica, simulque subadstringentia forinsecùs applicata, si non prosint multùm, aliquid saltem præstare posse.

Lactis effluxus cum debilitate.

CX. Quintam læsi lactis Effluxûs speciem diximus esse, quando *idem effluit cum Lactantis debili-*

debilitate: quod non tantùm, imò non semper accidit, quando multum effluit aut spontè aut suctu lac; sed non rarò, quando parum Lactis, suctu licet, potest elici, aut elicitur.

CXI. Multæ namque mulieres vix possunt vel minimam ferre Lactis iacturam, quin maximè inde debilitentur: dum aliæ robustæ permanent, licet Lac multùm illis pereat & elabatur, vel eliciatur.

Eius causa.

CXII. Causa igitur debilitatis non pendet semper à multo Lacte effluente, sed sæpenumerò à peculiari fœminæ constitutione, nullam vel minimam Lactis iacturam absque notabili virium deiectione ferre valente.

Symptomata concomitantia.

CXIII. *Vires*, quas *tunc dejici* observamus, plerumque cum *Animi deliquio, aut Suffocatione Hypochondriacâ* primarium habent commercium & affinitatem maximam. Videntur enim tales fœminæ languere & Animo quasi deficere, quando ipsis Lac exsugitur.

Virium deiectio hæc ab Halitibus variis.

CXIV. Hanc proinde *Virium deiectionem*, *Animique Languorem* produci existimo, quatenus *Halitus varii*, nunc *Acidiusculi*, nunc *Austeriusculi* à tenui Intestino ad Ventriculi orificium superius, hinc & Oesophagum, faucesque, quin ad Cor quoque per Vasa lactea pergunt, & aliquando Animi Deliquij metum, aliquando ipsum Animi Deliquium producunt.

CXV. Halitus autem isti videntur mihi idcircò in tenui Intestino excitari, quoniam in talibus *ad Lactis Suctum Dolor excitatur in Mammis*, ac si avellerentur ipsæ à reliquo corpore; propter quem Dolorem non tantùm *Tristitia* mox Animum Lactantis occupat, sed antequam iterum Mammis adhibeantur Infans, futuri denuò doloris *Metus* eundem invadit: A quo Animi Affectu utroque & Acidum & Austerum reddi Succum Pancreaticum, paucos existimo ampliùs ignorare, in hâc saltem Academiâ, postquam id tàm multis probatum confirmatumque habemus argumentis, experimentisque practicis.

In quibusdam propter nimiam lactis productionem.

CXVI. In quibusdam propter nimiam Lactis productionem eductionemque Sanguinem indies minui corpusque paulatim macrescere, atque sic earum Vires sensim deficere observamus; absque tamen notabili Languore, aut Animi Deliquio Fœminas, ubi Lactant, corripiente.

Huius mali curatio.

CXVII. In priore Casu, si Dolor ille Mammarum tolli nequeat, cessandum ab ulteriore Lactatione; in posteriore, nisi minui possit Lactis Generatio, atque Deperditio, itidem omittenda erit Lactatio.

Dolor mammarum unde.

CXVIII. Dolor ille Mammarum videtur ortum habere ex Ductuum Lactiferorum nimis brevium & valdè sensilium tractione ac extensione suctu factâ.

CXIX. Quemadmodùm enim omnes partes membranosæ valdè sunt sensiles, atque sui extensionem magnam ferre non possunt, ita Tubuli lactiferi, utpote membranosi, quoties solitò breviores existunt, partibusve vicinis sunt intricati & implexi, toties, dum suctus fit, extenduntur valdè, atque eo ipso dolorem excitant exquisitum & molestum; propter quem, sicut dictum, Animi Languor vel Deliquium producitur.

Quî curetur.

CXX. Malum hoc tum præveniri, tum & *curari* debet, blandâ *ductuum* dictorum *extensione*, tum frictione, tum illitione absolvendâ.

CXXI. Frictio manu molli sæpiùs iteranda.

CXXII. Illitio Oleis liliorum alborum, amygdalarum dulcium, verbasci, & similibus peragenda.

Nimia lactis productio quî curanda. Quibus Alimentis.

CXXIII. Quotiescunque *nimium Lactis producitur*, Sanguisque adeò paulatim consumitur, toties danda opera, ut *illa productio minuatur:* quod fiet imprimis *Alimentis Succi*, non quidem noxij vel inutilis, sed *aliquantò crassioris & fermentationis difficilioris*, carne purâ bubulâ, pane haud fermentato, &c.

Et Medicamentis.

CXXIV. Idem fiet quoque usurpando *Remedia blandè adstringentia*, *Sanguinemque* adeò *crassiorem præstantia*, qualia sunt *Coralia*, *Terra sigillata* quævis & pinguis, *Plantago*, *Myrtus*, &c, quæ hactenus quoque videntur mihi conferre, quatenus *Acidum volatile, à quo Sanguinem in Lac mutari docuimus, blandè infringunt:* quocirca hîc *Sanguinem Draconis, Lapidem hæmatitis*, *Cretam* & similia similiter conducere arbitramur, dummodò quantitate parva & prudenter usurpentur. *Externa adstringentia vix ausim concedere, ne Lac in Mammis coagulent atque Inflammationem pariant.*

Et cessando ab ulteriore lactatione.

CXXV. Quòd si ne sic quidem minuatur Lactis proventus, viriumque deiectio; in tempore *cessandum ab ulteriore Lactatione*: satiùs enim est Infantem aut alieno Lacte uti, aut ablactari, quàm eius causâ sensim matrem confici ac perire.

Effluxus Lactis per vias non convenientes: Quando fiat.

CXXVI. Sextam læsi Lactis Motûs speciem notavimus, *quando effluit Lac per vias minimè convenientes*, *Apostematis putà aperti orificium*, non item Papillarum Tubulos.

CXXVII. Illud autem evenire solet, quoties post Inflammationem & subsequentem Suppurationem facta est arte aut spontè Apostematis apertio itaque *læsi sunt* simul *quidam Tubuli Lactiferi*; sive hoc acciderit ratione ipsius Suppurationis grandioris, sive idem factum sit chirurgi lanceolâ penitiùs intrusâ.

In Suppuratione corrumpi quoque partes vicinas.

CXXVIII. Notandum enim, in quâvis Suppuratione præter ipsum Sanguinem aut Lac in pus mutandum, corrumpi quoque sæpenumerò partes vicinas & circumiacentes, sed primùm carnosas & molliores, segniùs membranosas, ipsaque adeò vasa, quæ utpote firmiora & tenaciora diutiùs solent resistere corrosioni & corruptioni suæ.

Apostemata in Mammis prævenienda; minima producenda, & quantocyùs ad Suppurationem perducenda.

CXXIX. Unde quivis prudens facilè agnoscit, dandam sedulo operam, ut non tantùm *præveniantur* in totum, sed, quantum licet, *minima producantur* ubique, ac imprimis *in mammis Apstemata*, quin *quantocyùs ad Suppurationem perducantur inflammationes*, quæ impediri non possunt: & quidem 1. ut *multiplices noxæ Apostemata subsequentes aut comitantes tollantur*; 2. *ex minore spatio apostemate occupato pauciores partes noxam patiantur*; 3. *à pure diutius in partibus quibusvis hærente, ac sensim magis magisque corrupto & acriore facto, plures non lædantur partes, & imprimis vasa, quippe quorum noxa hominis Sanitati longè nocet magis, quàm carnium quarumvis corruptio.*

Suppurationes ad superficiem trahendæ. Cavendum ne in loco profundiore aperiatur apostema.

CXXX. Quemadmodùm autem alloborandum, ut hæc omnia fiant, sic danda quoque opera, ut *Suppurationes omnes*, quantùm possibile, *ad externas trahantur partes*, corporisque *Superficiem*: nam quæ *in loco profundiore* fiunt *Apostemata*, nec spontè, nec arte aperiuntur, nisi

nisi cum partium plurium læsione.

CXXXI. Ubi *Sponte* aperiuntur, id evenit, quoniam *segniùs ad corporis superficiem vitam sibi facit pus*, *quod intereà temporis partes vicinas plures similiter corrumpit, ipsaque subinde vasa*.

CXXXII. Ubi *arte aperiuntur* Apostemata, idem evenit, quoniam, *dum profundiùs adigendum est Scalpellum*, *facilè ductus aliquos Lactiferos simul dissecat Chirurgus*, *sicque Lactis Effusioni* per viam indecentem, de quâ hîc agimus, ansam præbet.

CXXXIII. Illud autem ideò cavendum maximè, quoniam tunc Apostematis, vel potiùs *Vlceris post apertum apostema remanentis Curatio est longè tardior*: difficulter namque, atque *segniùs consolidantur*, *aut Carne concluduntur Vasa & Ductus* Lac continuò effundentia; quia *segniùs mundantur & carne implentur Vlcera* ex Apostemate Cava remanentia,

Et quare. CXXXIV. Non priùs autem Curari potest illa Lactis Effusio per notatum ulcus, quàm carne novâ vel consolidata sint dicta vasa discissa vel erosa, vel saltem eâ ita munita, ut denuò transitum Lacti naturalem concedant, dummodò tale quid locum habere possit, quod nec affirmare ausim, nec negare, quamvis putem potiùs consolidari hæc vasa, vel in totum obturari.

Effluxus humoris à Lacte diversi. CXXXV. Diximus tandem 7. lædi Lactis Motum, quando ejus loco vel *Sanguis*, *vel Pus*, *vel Sanies*, *aliusve Humor à Lacte diversus effluit*, *exugiturve per Papillas*.

Sanguinis. CXXXVI. Evenit enim aliquando, ut vel *unà cum Lacte*, vel *post tantillum Lactis prodeat Sanguis*, qui deglutitus ab infante facilè corrumpitur in ejus ventriculo, ipsique noxas affert multas.

Ejus causa. CXXXVII. Prodit autem *Lactis loco Sanguis*, quoties, meo saltem judicio, *in Mammarum Glandulis non mutatur idem in Lac*; *sive avidiùs eliciatur & copiosiùs è Mammis Lac*, adeò ut in Lac non possit mutari Sanguis *tam citò*; *sive suctu vehementi lædantur Vasa Sanguinea*, *ubi committuntur Substantiæ Mammarum glandulosæ*, adeóque *non accedat guttatim*, ut ita dicam, *ad notatas glandulas Sanguis*, *sed confertim*, *prodeatque* minimè, minùs saltem, quàm decebat, mutatus per Papillas.

CXXXVIII. Hinc est, quòd *plerumque antecedentem Mammarum Dolorem sequatur Suctus Sanguineus*.

Curatio. CXXXIX. Quocunque autem id fiat modo, *Curabitur* feliciter usurpato in Mixturâ cujusvis fœminæ constitutioni conveniente *sanguine Draconis*; quem non sine causa toties laudavi in quovis Sanguinis effluxu præternaturali.

Effluxus Puris. CXL. Nec tantùm sæpiùs Sanguis, sed aliquando *Pus* quoque, *Saniesve Lactis loco prodit Suctu*, & quidem in *Apostemate ad Papillarum Tubulos pertingente*, atque ibidem exitum quærente purulentâ materiâ.

Ejus causa.

Curatio. CXLI. Quòd si haud grande sit Apostema, *licebit* forsan, *non quidem Infantis*, *sed Suctricis* operâ per illam viam exsugere illud Pus; usurpando *forinsecùs*, ut & *intrinsecùs medicamenta Vlceris mundationem ac consolidationem promoventia*, qualia sunt *Fomenta* & *Decocta vulneraria* satis penetrantia cum addito Vino Spiritu parata, ut & *Balsamus Sulphuris*.

CXLII. Quòd si *Superficiei proximum sit Apostema*, existimarem utiliter posse ipsum *in loco maximè declivi*, *ac præsertim molli aperiri*, atque sic *citiùs tutiúsque curari medicamentis* superiùs laudatis.

CXLIII. Atque sic absolvimus quoque Læsum Lactis Motum: superest tractanda ipsa Lactatio læsa.

CAPUT XII.

De Lactatione læsâ.

I. VT materiam hanc commodè proponamus, incipiemus ab ipsâ *Lactationis* descriptione, quò faciliùs pateat unicuique, quicquid posteà de ejus dicemus læsionibus.

Lactatio quid. II. Est igitur *Lactatio*, *lactis in mulierum Mammis producti allectio per Papillas*, *& quidem ope Suctûs ab infante facti*.

Ad eam concurrentia. III. Adeò ut ad perficiendam Lactationem quædam concurrant requiranturque in fœminâ Lactante, quædam in Infante Sugente.

In fæmina Lactante. 1. Papillæ crassitie & longitudine mediocres. IV. In *fœminâ Lactante* ad Lactationem commodè absolvendam requiruntur 1. *Papillæ*, tum *crassitie*, *tum longitudine mediocres*; ut commodè possint ore, labiisve Infantis sugentis prehendi; unde culpantur Papillæ aut *prægrandes*, os Infantis plus justo implentes: aut *breviores*, adeò ut prehendi nequeant Infantis labiis, sed ipsa fugiant.

2. Papillæ integræ, & à dolore immunes V. Requiruntur 2. in fœminis lactantibus *Papillæ Integræ*, & *à Dolore immunes*; unde culpantur *Fissæ*, aut ob *Inflammatiouem*, *Excoriationem*, *Exulcerationemve Dolentes*.

3. Lactei tubuli pervii. VI. Requiruntur 3. in fœminis lactantibus *Lactei Tubuli per Papillas pervii*: unde culpantur *Papillæ Tubulis laudatis destitutæ*; adeò ut nulla via Lacti pateat.

4. Lactis laudabilis affluxus moderatus. VII. Requiritur in Lactantibus fœminis 4. *Lactis laudabilis affluxus moderatus*: Culpatur contrà *ejusdem affluxus nimius*, à quo solet obrui Infans, vel *parcior*, unde multum flatum in Ventriculum suum allicit, plurimúmque inde distenditur angiturque Infans.

In Infante Sugente. 1. Labia bene constituta. VIII. In *Sugente Infante* requiruntur ad *Lactationem* absolvendam 1. *Labia* tum *integra*, tum *contigua*, tum *mobilia*. *Integra*, ut Papillis undique applicari possint proximè: *Contigua & Mobilia*, ut Papillas complecti queant & comprimere, atque vicissim relaxare.

2. Linguæ mobilis. IX. In Infante Sugente requiritur 2. *Lingua quaquaversùm mobilis*: hoc est, tam antrorsum, ut Papillæ occurrat, quàm retrorsum, ut Lac exuctum ad fauces deferat; quin Papillam quodammodò complecti debet, & blandè illam retrorsum trahere, ad alliciendum exugendumque Lac per illam è mammâ.

3. Respiratio per nares libera. X. In Sugente Infante requiritur 3. ad Lactationem perficiendam *Respiratio per nares libera & integra*: sine quâ necesse habet infans continuè à Lactatione desistere, ut per Os apertum respiret, Lactationemque redintegret posteà, & quidem cum summâ sui & matris molestiâ; dum cogitur papillam alternatim prehendere, iterumque dimittere: quod Infantes ita vexare solet, ut inde excandescant vehementer, & ita quidem, ut aliquando Epilepticos inde patiantur insultus & paroxysmos. Lactantibus autem fœminis reciproca illa Papillarum prehensio & relaxatio cum dolore tandem conjuncta est, quin plurimum facit

cit ad Papillarum Excoriationem & Fissuras producendas: de quibus egimus in præcedentibus.

XI. Ubi autem libera est Infanti per nares Respiratio, potest idem commodè continendo papillam Ore, in Suctu continuè pergere, atque absque Aere copiosiùs deglutito Lac indesinenter allicere, ipsoque placidè frui.

XII. Quæ cùm ita sint quoad Lactationem naturalem, meritò nunc disquirendum, Quot modis lædi queat ista Infantibus tàm utilis & jucunda Lactatio.

Quot modis lædatur lactatio.

XIII. Læditur autem illa subinde 1. quando *in totum impedita est*, ac *nulla* fit. 2. quando *insufficiens* contingit, nec totum Lac in Mammis existens elici potest. 3. quando *Abundantior* existit atque *facilior*, & Infantem opprimit.

Nulla fit.

XIV. *Nulla fit* vel potiùs fieri potest *Lactatio*, subinde *Lactis*, subinde *Partium in Lactante ad lactandum desideratarum*, subinde *Sugentis* culpâ.

1. Lactis culpâ.

XV. 1. *Lactis* culpâ Nulla fieri potest Lactatio, quando ipsum est ad motum ineptum, *coagulatum* nempe, de Cuius *Causis* & *Curatione* quia egimus abundè in superioribus, non est, quod actum iterum agamus.

2. Partium in lactante desideratarum culpâ.

XVI. 2. *Partium in Lactante* ad benè lactandum *desideratarum* culpâ *nullâ* fieri potest *Lactatio*, quando *desunt Papillæ*, vel *Vasa ipsum Lac per Papillas vel Mammas deferentia quovis modo* sunt *nimis Angusta*, sive sint *Obstructa*, sive sint *Compressa*. Quòd si *deficiant*, *ineptave sint Vasa Sanguini ad Mammas deferendo*, propriè loquendo non deficit tunc Lactatio, sive Lactis eductio, sed Lactis productio; quâ deficiente, deficit quoque ex consequenti ac necessariò Lactatio; postquam non entis non dantur accidentia: Accidit autem secundùm naturam Lacti educi per papillas, ut eo nutriatur infans: quod si desit Lac, ejus tanquam tunc non entis aut existentis nullum dabitur Accidens, Ergò nec eductio per papillas, & Lactatio.

Papillarum defectus.

XVII. *Desunt, aut deesse saltem videntur Papillæ* in quibusdam fœminis *ante impragnationem aut partum*, aliis etiam *post partum* & Lactationem jam institutam.

Ante partum.

XVIII. Ante partum videntur deesse Papillæ nonnullis, quoniam retractæ sunt, latentque in mammis; quæ *spontè* solent post partum emergere, *blando* saltem *affrictu*, *pileorumve* cereorum, eburneorum, argenteorum, plumbeorum, aliorumve *impositione* sensim prodire. In quibusdam tamen reverà desunt, nec laudatis modò remediis blandis emanant, sed nec vi foràs extractâ & in ambitum circumligatâ Papillam repræsentante, aut mentiente parte.

Post partum.

XIX. *Post partum & Lactationem desunt* aliquando Papillæ per *fissuras* transversas profundiores tandem à Mammarum corpore secedentes, ab Infantibus *mordicùs amputatæ*.

Eius curatio.

XX. Unde facilè patet, aliàs esse hoc malum incurabile, aliàs sensim & artificiosè papillas nunc latentes foràs elici, nunc desideratas efformari, quamvis minùs commodas, quæ tamen paulatim reddi solent aptiores.

Vasorum Lactiferorum obstructio.

XXI. *Obstrui* solent ista *Vasa* frequentiùs ab ipso *Lacte* in ipsis coagulato, rariùs à *Pituitâ* ipsi admistâ & itidem in ipsis concretâ.

Et Compressio.

XXII. *Comprimi* solent vasa eadem à Tumoribus duris & vicinis, ac imprimis ab ipso Lacte, Sanguineve circa ipsa effuso & Inflammationem pariente.

XXIII. De *Lactis Coagulatione*, ut & *Pituitæ Concretione*, quin tum *à Lacte* tum *à Sanguine factâ* in *Papillis* & *Mammis Inflammatione*, omnibusque eò facientibus egimus paulò antè, ut non opus sit, eadem hìc repetere.

3. Sugentis culpa nulla fit lactatio. 1. Quando labia sunt leporina.

XXIV. 3. *Sugentis* culpâ *nullâ fit*, fierive potest *Lactatio*, 1. quando *Labia non sunt integra*, sed *fissa* & *hiulca*, sicut evenire solet in eorum Affectu *Leporinorum Labiorum* nomine insignito, atque ipsorum quoque *vulneribus transversis*.

2. Quando sunt voluntariè mobilia.

XXV. 2. Quando eadem *Labia non sunt voluntariè Mobilia*, sed nunc *Paralysi*, nunc *Convulsione* laborant, vel *Motu etiam Convulsivo*: vel *Aphthis*, aliisve *ulceribus scaturentia* motum necessarium f errenon possunt.

3 Quando sunt cohærentia.

XXVI. 3. Quando eadem *Labia non* sunt *contigua*, sed *continua* & *cohærentia*, adeò ut Papillas etiam mediocres ac ritè formatas excipere non possint.

4 Quando lingua non mobilis.

XXVII. 4. Quando *Lingua vel antrorsùm exporrigi nequit* ad complectendam Papillam; vel *circa Papillam plicari non potest*, ad exsugendum Lac; vel *Aphthis*, aliisve *ulceribus scatens* ritè moveri nequit.

Curatio Labiorum Leporinorum.

XXVIII. *Labia leporina* curari possunt ac debent à Chirurgis arte cordatâ, *liberando* nunc plus nunc minùs *eadem à partibus subiacentibus*, quo adduci queant & conjungi labia hiulca; deinde *excoriando partes labiorum uniendas* mox *adducendo ad se invicem dictas partes*, hinc *continendo easdem contiguas*; denique *conglutinando ipsas simul & unà cum partibus subjectis*.

XXIX. Dixi Curationem hanc fieri debere arte, & quidem Cordatâ. Arte namque & industriâ indiget Chirurgus istam curam instituturus; quin eundem animo forti esse oportet ad curam tàm crudelem in teneris infantibus instituendam.

1. Separando ea à partibus. Subjacentibus.

XXX. Primum enim in hâc curâ opus, est *Separatio cruenta Labiorum à partibus subiacentibus*, & quidem aliquando tanta, ut tota maxilla superior carne suâ denudetur & labiis; quod spectaculum sicut meritò censetur valdè crudele, utile tamen est ac necessarium miseris aliàs per totam vitam futuris Infantibus: quos non semel tàm feliciter vidi ac crudeli arte curatos, ut vix ulla prioris mali remanerent vestigia.

2. Excoriando partes hiantes.

XXXI. Secundùm in hâc curâ opus, est minùs crudele, *excoriatio* putâ *partium hiantium & nunc conglutinandarum*: quæ scalpello fit in labiorum lateribus ab invicem præter naturam, utplurimum ob matris imaginationem, casumve aut ictum hiantibus.

Adducendo partes ad invicem.

XXXII. Tertium in hâc curâ opus est *partium uniendarum adductio ad invicem*, quæ facillimè ac felicissimè perficitur per Emplastra tenacissima ex Terebinthinâ, aliisque parata, & prius labiis applicata, ipsisque arctè adhærentia; sed in extremis per fila fortia munita, quorum ope adducuntur ex parte, sed imprimis digitis, ad invicem, utut plurimum hiantes labiorum partes.

4. Retinendo partes in contiguitate.

XXXIII. Quartum hujus Curæ opus, est *Partium connexarum in contiguitate artificialis retentio*: quæ imprimis absolvitur nodis factis in mox notatis filiis in laudatis emplastris firmatis: horum

horum enim ope non tantùm emplastra utrinque cuti conjungendæ & labiis adhærentia ad se invicem paulatim adducta firmantur, sed subjecta quoque labiorum cutis, quin substantia tota.

5. Conglutinando labia inter se, & cum partibus subjectis.

XXXIV. Quintum denique hujus Curæ Opus, est *Conglutinatio dictorum labiorum tàm inter se, quàm cum partibus subjectis*; in quem finem usurpantur imprimis Balsama, singulis ferè Chirurgis peculiaria, ne quis carere videatur tanto secreto, quod tamen vel à Magistro suo didicit, vel ex celebri aliquo Scriptore hausit, vel paucis mutatis aliquando ipsus adornavit: Inter naturalia & simplicia plurimùm præstat in hoc casu Balsamus Peruvianus.

Labia hiantia quî curentur:

XXXV. *Labia transversim per vulnus ab invicem hiantia* minore artificio curantur, quàm Leporina modò examinata, cum hic sufficiat *vulneris labia* per laudata emplastra *ad se invicem adducere, atque consolidare*.

XXXVI. *Labia Paralysi* laborant, vel *Convulsione*, vel *Motu convulsivo* ob Causas in notatis Affectibus ex professo tractatis propositas unà cum eorundem Curatione Generali, ex quâ non erit prudenti Medico arduum Labiis specialem elicere.

XXXVII. De *Aphthis* Infantium agemus posthac, si Deus volet, ubi ad ipsorum morbos primarios pervenerimus.

XXXVIII. *Vlcera* pleraque, & forsan omnia ortum habent *ab Acido Acri*; quapropter in genere Curabuntur 1. *obtundendo* Acrimoniam illam notatam. 2. *mundando* ipsa à puris sordibus. 3. *consolidando* tandem eadem, ac cicatrisando.

Quænam in Linguæ, & Labiorum ulceribus maximè conveniant.

XXXIX. De quibus omnibus quoniam supra egimus abundè, plura hîc non addemus; nisi quòd in plerisque Labiorum & Linguæ ulceribus convenit *Mel Rosatum*; quin omnia Mellis nomine nota, & Syrupi multi: *addito* non rarò *Spiritu Vitrioli* ad aliquot guttas; quod mirabuntur procul dubio plerique, postquam dixi modò ab Acido Acri produci ulcera, eademque curari obtundendo illud Acidum Acre, quod frustrà quis expectaverit ab Oleo vel Spiritu Vitrioli valdè Acido; unde videbitur contradictio in meis dictis.

XL. Verùm non idcircò additur Spiritus Vitrioli, ut ab ipso Acidum Acre in Vlceribus obtundatur, sed ut eadem mundentur à puris viscositate: in quem finem conducunt Acida, verùm non pura, sed mellitis & saccharatis juncta, & quidem parvâ quantitate: nam si pura usurparentur, aut quantitate notabili, non tantùm Dolores producerent intolerabiles, verùm insuper ulcera efficerent profundiora, adeóque peiora.

XLI. Quamvis autem conveniant mundandis ulceribus Spiritus Acidi quantitate parvâ Syrupis & mellitis juncti, conveniunt tamen magis Salia tum Volatilia, tum aliàs blanda per Oleosa ampliùs obtusa, temperataque; qualia sunt Balsama Sulphuris pleraque, & imprimis gratiora in hoc casu, & quidem cum Syrupis, mellitisve juncta: in quibus quoque inest vis ulcera mundans.

ratio circa Vlcerum causam.

XLII. Unum adhuc occurrit explicandum circa *ulcerum* causam, quæ dixi modò *produci & forsan solùm ab Acido Acri*: quod negabunt non pauci propter *Vlcera* tum à *Cauteriis potentialibus producta*, tum *Gangrænam sequentia*. Sed regero, Ulcera per se à dictis Cauteriis Salinis lixivis haud produci, sed ab Acido in Corpore existente, atque ad partes cauterio ustas, vel Gangrænâ corruptas accedente, atque Salsum lixivum superante: nam, si hoc non fiat, nulla fiet partis sanæ ab emortuâ separatio, nulla puris generatio, quin nullum ulcus: postquam non priùs ibi apparet ulcus, quàm & quousque contingit partis utriusque vivæ ac mortuæ separatio: succedente illi separationi Ulcere in parte vivâ, dum mortua vel in pus corrumpitur, vel resecatur.

Labia quare contigua.

XLIII. *Labia duo* data sunt homini superius ac inferius, quò sibi mutuò applicari queant; atque variâ formâ, planâ, rotundâve, & ab invicem diduci, & contrà vicissim componi; unde *Contigua* sunt, non Continua.

Vnde redantur continua.

XLIV. Fiunt autem Labia præter naturam *Continua*, quoties eadem quâvis de causâ *excoriantur exulceranturve, iterumque ad Consolidationem pergunt*, imprimis quando usque ad *utriusque Labii commissuras* pergit notata excoriatio: tunc enim *Coalescentia & conglutinatio in dictis commissuris initium capiens, pergit sensim ulteriùs & tandem tota labia* (nisi arte difficili impediatur) *consolidat & compingit*.

Hoc esse malum periculosum.

XLV. In quo statu de vitâ plurimùm periclitantur Ægri, quatenus sensim Alimentis assumendis præcluditur via.

Quâ ratione curandum.

XLVI. Curatio autem instituenda 1. *dividendo ac separando ab invicem Labia* conjuncta & conglutinata per cultellum acutum. 2. Eadem ab invicem *disjuncta tenendo* per lamellas, presertim plumbeas: 3. *Cuticulâ obducendo & Cicatrice*, separata hæc labia, initium faciendo à loco, ubi committuntur secundùm naturam labia. In quem finem optimo successu applicantur utrinque hami plumbei obtusi, os in longum expansum servantes, ne scilicet notata coalitio utriusque labii denuò habeat locum, novamque cogat dissectionem. Ubi autem locus commissuræ fuerit cuticulâ suâ tectus, adeóque cicatrice obductus, facilis erit relisiua Curatio, dummodò cicatricem admittat reliqua Labiorum pars media.

Linguæ frænum brevius dissecandum.

XLVII. *Lingua sæpius ob frænum brevius* minùs mobilis, eodem dissecto reddi solet quaquaversùm mobilior.

XLVIII. Eadem, si *Aphthis aliisve Vlceribus* scateat, quas causas agnoscat, quam curationem desideret, dicemus in Puerorum morbis.

Insufficiens Lactatio.

XLIX. *Insufficiens fit Lactatio*, nec totum Lac in Mammis existens exugitur, itidem aut *ipsius Lactis*, aut *Partium in Lactante ad lactandum requisitarum*, aut *Sugentis* culpâ.

Lactis culpâ.

L. *Lactis culpâ* omne in Mammis existens exugi nequit Lac, quoties *ejusdem pars aliqua in ipsis est coagulata & concreta*, ideóque ad motum inepta.

LI. De quâ Concretione & Coagulatione Lactis, ejusdem Causis & Curatione, quoniam abundè actum in superioribus, plura hîc non addemus.

Tubulorum Lactiferorum culpâ.

LII. *Partium ad Lactandum in Lactante requisitarum, Tubulorum putà Lacteorum culpâ insufficiens fit Lactatio*, quoties *ipsorum pars aliqua est obstructa, vel valdè compressa*, unde per illos saltem exugi non potest Lac, quod proinde in Mammis permanens, ibidem coagulabitur, & notata superiùs mala producet.

LIII. Causas verò & Obstructionis eorum,

& Compressionis, unà cum Curatione proposuimus jam in superioribus, ut non videatur opus ampliùs illis immorari.

Sugentis culpâ. LIV. *Sugentis* denique *Infantis Culpâ insufficiens fit Lactatio*; quoties ipse aut *valdè Debilis existit*, aut *Labia Linguave superiùs notatis malis non* quidem extremè, sed *quodammodò laborant*: de quibus quæ tunc addidimus ratione Causarum & Curationis, huc quoque referri possunt ac debent.

Ob ejus debilitatem. LV. *Debilitas Infantis* duplex hîc observari solet, Altera *Vitalis sive Naturalis*, *Animalis* altera.

Vitalem LVI. *Vitalem sive Naturalem* voco *debilitatem* ratione *Functionum Naturalium*, ac præsertim *Mutationis Sanguini in Corde obvenientis*, à qua proximè pendet vita, unde etiam ipsa multùm læsa vita quoque multùm periclitatur: quæ pulsu dignoscitur Debili.

Animalem. LVII. *Animalem* voco *Debilitatem in Sensu & Motu voluntario* consistentem; in quo casu imbecilliùs Functiones dictæ animales peraguntur.

LVIII. Utriusque autem nomine *Insufficiens fit Lactatio*, & *vitalium* quidem *virium ratione*, quoties *Languens Infans* multum ferre haud potest Lac: quin ab illo gravatus mox idem respuit, aut rejicit; desinitque plus ejus exugere.

LIX. *Animalium virium ratione insufficiens* fit *Lactatio*, quatenus Animalis Infantis motus languet, adeò ut cum difficultate & labore Lac exugat, ideóque, à suctu citò cesset valdè defatigatus.

Vitalis debilitatis causa. LX. *Vitales Infantium vires deficiunt* ferè ratione *Acidi exuperantis*, vel *Biliosi & Amari deficientis*.

Curatio. Domando acidum exuperans. LXI. *Acidum exuperans* domatur *Aromaticis & Sale Volatili non* minùs quàm *fixo abundantibus*; Coralliis, Margaritis, Creta &c. mox *temperatum*, quoties quantitate quoque redundat, *evacuantibus* tàm per *alvum*, *hydragogis*, quàm per *sudores ac urinas Sudoriferis & diureticis* minuendo; cavendo à *Vomitoriis* præcipitanter usurpatis, cùm facilè noxam notabilem afferant teneris Infantibus, ipsosque necent.

Reparando Biliosum & Amarum deficiens. LXII. *Biliosum & Amarum deficiens reparatur* in tenellis Infantibus per *Aromatica blandiora*, Cinnamomum, fœniculum, mentham, & similia: ac præsertim eorum Aquas & Syrupos: ut & Confectionem Alkermes, Ambram griseam &c.

Animalis debilitatis causa. LXIII. *Animales Infantium vires deficiunt* ferè *ob animalium Spirituum penuriam*, tum dolores, tum vigilias, tum anxietates consequentem.

Curatio. LXIV. *Reparantur iidem Spiritus* 1. *tollendo ac demulcendo dolores* per anodyna, & quandoque narcotica. 2. *Conciliando Somnum* per eadem; 3. *superando anxietates*, quæ halitibus & flatibus Ventriculum, Pulmonesve obsidentibus debentur, per blanda discutientia & anodyna. 4. *usurpando Spirituosa*, sed temperatissima, & parva quantitate. E. g. miscendo Aquam vitæ Matthioli, vel quemvis alium Vini Spiritum rectificatum simplicem aromaticumve ad ʒ j. cum Aquæ fœniculi aut menthæ ℥ ij. vel iij. addito Syrupo grato, stœchados putà, vel betonicæ, aliove cephalico dicto: atque exhibendo subinde Infanti debili ejus cochleare parvum.

Lactatio abundantior & facilior. LXV. Tertiam læsæ *Lactationis* speciem docuimus esse, quando ipsa fit *Abundantior* & *facilior*, & ita quidem, ut *Sugentem opprimat, quin penè suffocet*.

LXVI. Contingit autem illa Lactatio nimis facilis propriè ratione *Lactis*, vel *partium in Lactante ad lactandum requisitarum*, & quandoque forsan *Sugentis* culpâ.

Ratione Lactis. LXVII. Ratione *Lactis* hoc evenit, quoties illud *non tam redundat, quam nimis fluidum existit*; quam ob rem nullo labore profluens è mammis majore copia & impetu ad Infantis os pergit, quam ut commodè atque sat citò queat deglutiri, unde Suffocationis periculum nonnunquam imminet, quoties pars ejus notabilis ad pulmones vadit, eorumque asperam implens arteriam, inspirando expirandoque aëri viam intercludit.

Ratione Tubulorum lacteorum. LXVIII. *Ratione Partium in Lactante ad Lactandum requisitarum*, *Tubulorum putà Lacteorum*, faciliùs, ideóque copiosiùs exugitur Lac, quoties illi sunt *potentiores & ampliores*, ac imprimis quoties *valvulæ Tubulos Mammarios à Papillaribus* distinguentes sunt laxiores.

Ejus causa & Curatio. LXIX. Horum *Tubulorum & Valvularum laxitas* tum *singulari conformationi*, tum *Pituitæ* in universo corpore *redundanti* adscribenda, *Curabitur*, quoties aliqua Curationis spes superest, superest namque non semper, *Medicamentis blandè adstringentibus forma* tum *humida*, tum *sicca*, forinsecùs Mammis, ac præsertim circa Papillas applicatis.

Medicamentis adstringentibus Formâ humidâ. LXX. *Formâ Humidâ* hoc fiet, parando Fotum ex Radicibus, foliis, floribusque & aliis adstringendi vi blanda præditis in Aquâ ferrata, vel spongia calidè applicatis, cavendo tamen, ne ista humiditate diutinè usurpata excorientur papillæ.

Siccâ. LXXI. *Forma sicca* idem fiet, si eadem in pulverem redacta sacculis insuantur, & calidè Mammis applicentur. Potest siquidem hac ratione paulatim aliquid commodi afferri, nî malum fuerit incurabile.

Culpâ sugentis. LXXII. *Sugentis infantis culpa* propriè loquendo faciliùs copiosiùsque non fit Lactatio, nisi forsan infans robustus & vegetus multo lacte indigens sugat potentiùs ac diutiùs, non tantùm ita, ut Lactis loco Sanguinis prodeat; verùm ut eâ de causâ plus Sanguinis ad mammas alliciatur, plus lactis inde generetur, atque fœmina lactans idcircò valdè debilitetur.

Ejus curatio. LXXIII. *Curabitur* autem hæc Lactatio nimia Infantem rariùs uberibus adhibendo, ipsumque aliis Alimentis copiosiùs pascendo.

Atque sic absolvimus ea, quæ hâc vice habuimus de Mulierum Affectibus gravioribus proponenda, faxit Deus, ut quemadmodùm omnia illa Animo & discipulis nostris, & per ipsos multis mulieribus hactenus miseris proficiendi protulimus, ita eadem à quovis Animo simili excipiantur, & in plurimorum utilitatem conferantur.

LIBRI TERTII FINIS.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
PRAXEOS MEDICÆ
APPENDIX,

De Affectibus quibusdam memoratu dignis aliquot Tractatus Continens, quorum series inferius exstat.

OPUS POSTHUMUM,

Editum Curâ

IUSTI SCHRADERI, M. D.

INDEX TRACTATUUM.

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII PRAXEOS MEDICÆ APPENDIX.

TRACTATUS I.

DE MORBIS INFANTUM.

CAPUT I.

De Ictero.

Icterus quando infantibus superveniat & quandiu duret.

I. ANIMUS est, Affectus Infantibus frequentiùs, ac præsertim in Belgio, supervenientes cum bono Deo ordine tractare, initium faciendo ab *Ictero*, qui plerisque Infantibus mox à partu solet supervenire; ac per aliquot dies durare, atque iterum paulatim recedere.

Aliquando in Utero Materno.

II. Tali *Ictero Infantes aliquando in Utero materno laborare*, vel inde patet; quod nonnunquam illo infecti nascantur, adeóque *ipsius Causam*, tunc saltem, *ante nativitatem in se contineant*, ac cum ipsâ in lucem prodeant.

Ejus causam non esse obstructionem Ductûs Bilarij.

III. An verò, tunc saltem, Icteri Causa constitui possit ac debeat *Obstructio Ductûs Bilarii Intestinalis*, videant, qui aliam non agnoscunt: Mihi saltem id non fit probabile, quoniam Obstructio fieri debet ab Humore Glutinoso ad quodvis Vas cum Liquore ordinario per ipsum fluente delato, adeóque in Corpore multùm abundante, in eodem saltem soluto, dissolutoque, atque eò propulso; hinc & iterum ibidem concrescente, sicque Obstructionem faciente.

IV. Videndum proinde, an facilè tot talesque Causæ se mutuò consequentes in Ductu nondum natorum Bilario Intestinali locum habere possint, ut Icterum producant.

V. 1. *Humorem Glutinosum* in nondum licet natis Infantibus locum habere posse, nemo facilè negabit, qui consideraverit, Matres tot reperiri, quæ non tantùm Pituitâ scatent Glutinosâ, Sanguinemque habent similem, verùm indies utuntur adhuc, & quidem cum ingurgitatione, Alimentis similibus, adeóque Pituitam lentam viscosamque generantibus: unde quid aliud expectari potest aut debet, quàm ut Infantes ex ipsis nati Pituitoso & Glutinoso scateant Sanguine, Humoresque ipsorum universi sint plus satis Glutinosi & Pituitosi: adeò ut in isthoc casu non desit Materia Obstructioni faciendæ apta in talibus Infantibus.

Humorem Glutinosum.

VI. Ut autem 2. Humor iste Pituitosus & Glutinosus Obstructionem faciat in Ductu Bilario Intestinali, opus est ut idem aut cum Bile junctus & commixtus, aut cum eâdem confusus tantùm eò feratur.

Illum Bili debere esse junctum ut Obstructionem faciat,

VII. Ubi Sanguis universus solito est Pituitosior & Glutinosior; mirum non est, si cæteri quoque humores, ipsaque adeò Bilis, existant Pituitosiores ac viscosiores; atque cum ipsâ Bile mistus humor Glutinosus feratur ad notatum Ductum.

Et ferri ad ductum bilarium.

Pituita unde oriatur, & ubi accumuletur.

VIII. Pituitam tum ex Salivâ, tum forsan ex Muco ad fauces delabente, & simul deglutitis, atque ad Ventriculum, mox & Intestinum tenue propulsis, ortum suum habere, atque ipsius parietibus adhærere, ibidemque paulatim accumulari, ex multiplici Cadaverum sectione planè sum persuasus.

IX. *Pituitam* eandem *Ortûs sui primi Focum Capitis Glandulas* multifarias, *Collectionis* autem *Locum Intestinum tenue* agnoscere ex modò dictis patere videtur.

Ut Pituita ad Ductum bilarium feratur, quænam requirantur.

X. Ut autem Pituita hæc tenax & Glutinosa solvatur, dissolvaturve, atque Sanguini, mox & aliis

aliis humoribus confusa duntaxat quaquaversùm, adeóque ad Ductum Bilarium Intestinalem quoque propellatur, opus est Causâ efficaci satis ac violentâ, *Corporis* putà *motu*, tàm vehemente quàm aliquandiu durante, aut *Aëris Calore notabili*, vel *Soli vel Igni* cuivis debito, ad Pituitæ solutionem, fusionemque; aliàs *Liquore copioso* ad Intestinum tenue lato, atque notatam *Pituitam dissolvente*, ac ulteriùs vehente.

An in nondum natis motus Corporis vehemens locum habeat. In iisdem Pituitam ab externo calore non solvi.

XI. In *nondum natis Infantibus* nullus *Corporis Motus vehemens* locum habere potest, nisi Matris, qui an non tantùm proprios, (de quo nullum mihi dubium) sed Infantis quoque in Utero suo latentis humores solvere possit, ac fundere, hinc & quaquaversùm propellere, fateor, me non audere negare, ut nec asseverare.

XII. Idem ut ab *externo Calore Solis, Ignis, Balneive* fiat non tantùm in Matre, quin posteà in fœtu quoque, non possum adduci, ut credam; quin existimem, Abortum citiùs expectandum, quàm talem Humorum in fœtu solutionem, hinc & necessariam coagulationem, ac denique Icterum; sed de coagulatione istâ mox aliquid addemus.

Nec à liquore aliquo copioso.

XIII. Longè minùs locus erit *Liquori alicui copioso* ad Intestinum tenue delato, atque Pituitam glutinosam in ipso dissolventi: quoniam, licet Mater quidem assumpto Potu copioso tale quid pati queat, id saltem de Infante ne per somnium quidem finget, meo saltem judicio, Vir prudens.

Fœtus in Utero se Aquâ non ingurgitare Nec tantùm Seri continere, ut ab illo Pituita dissolvatur Pituitam in Ductu Bilario nondum natorum non posse concrescere ac coagulari.

XIV. Fingere namque, *Fœtum* in Utero materno se *ingurgitare Aquâ*, cui innatat, videtur fabulæ quam veritati similius.

XV. Existimare autem, à quâcunque demum Causâ *Seri tantum per Ductum Pancreaticum* (aliam enim viam non puto designari posse) *ad tenue Intestinum Infantis posse propelli, ut ab illo Pituita dissolvatur*, & ad Sanguinem, mox ad Bilis focum, secretionisque locum qualemcunque transferatur, commentum est Somnio simillimum.

XVI. Quoniam verò haud sufficit Humoris Glutinosi adeóque Pituitosi copia vel in Universo Corpore, vel in tenui saltem Intestino, ejusdemque ad Ductum Bilarium Intestinalem quovis modo deductio, ut fiat in eodem Obstructio; nisi, quemadmodum dictum, idem humor in eodem Ductu hæreat, concrescat, vel coaguletur: videndum, an probabile sit, in nondum natis Infantibus posse notatum humorem concrescere ac coagulari.

Concretio quomodò fiat.

XVII. *Concretio* quidem fieri solet sponte à causâ humori intrinsecâ, remotâ sc. solutionis ejusdem externâ; Sic Juscula potentiora & Gelatinarum consistentiam nacta, quoties ab Igne soluta sunt & liquida facta, sponte remoto igne externo, paulatimque avolante, qui solutionem ipsorum produxerat, ad pristinam redeunt consistentiam, ac concrescunt iterum.

Quomodò Coagulatio.

XVIII. *Coagulatio* autem haud sponte fit, sed à Causa externa Humorem fluidum ita immutante, ut consistentiam solidam nactus, desinat esse fluidus: Ita Aqua quævis tempore hyberno coagulari solet in Glaciem, fluiditatemque suam priorem amittere.

Humor glutinosus qui solvatur & concrescat.

XIX. In corpore autem humano observatur Humor glutinosus ab externo Calore Solis aut Ignis, Corporisve Motu solutus, & quaquaversùm motus, ubi Caloris Causa externa, motusve Corporis cessat, paulatim denuò *sponte concrescere*, atque Glutinositate sua ubivis adhærens in Vasis angustis facilè Obstructionem producere.

Qui coaguletur.

XX. Sic Humor idem glutinosus à potu uberiùs ingurgitato dissolutus, & quaquaversùm delatus *coagulari* solet *ab externo frigore* imprudenter ubivis admisso, atque *Pituitam* imprimis *Glutinosam* ab *Aqueo potu* ipsi confuso *separante*, quin *amplius inspissante*, sicque in Vasis præsertim angustioribus facilè sistente, atque Obstructionem pariente.

In nondum natis nulla spontanea ejus concretio.

XXI. Quoniam verò *in nondum natis Infantibus* vix ac ne vix quidem concedi potest Pituitæ viscosæ solutio, hinc & quaquaversùm propulsio, multò minùs concedi poterit aut fingi ejusdem *spontanea concretio*: quippe quæ solutionem illam violentam præsupponit.

Neque coagulatio.

XXII. Sed nec *Coagulatio* ejusdem Pituitæ solutæ dissolutæve in nondum natis Infantibus videtur posse habere locum, quippe quæ præsupponit *frigoris externi penetrationem per Cutis poros ad partes ipsi satis propinquas*, non ita facilè ad partes profundè sitas, & variis involucris contra externum aërem munitas: sicut evenit Infantibus in materno utero sitis, nam præter omnes Matris partes Uterum capientes, Uteri quoque substantia gravidationis tempore solitò crassior, & calente Sanguine turgens; quin Secundæ cum contenta in ipsis Aqua Fœtum muniunt contra frigoris externi injurias & noxas.

Frigus externum ad infantem in Utero penetrare non posse.

XXIII. Potus frigidus, qui non rarò existit Coagulationis Pituitæ solutæ Causa, in nondum natis locum habere non potest, cùm Gravida duntaxat Mater fingi queat & concedi, Potum frigidum assumere: Non putem autem ullum hominem ratione utentem tàm futurum insanum, ut asseveret, talem potum à matre assumptum aut penetrare ad ipsum infantem, aut externi saltem frigoris modo producere posse Pituitæ in ipso solutæ Coagulationem in Ductu Bilario Intestinali.

Ut nec frigus à potu.

XXIV. Quamvis enim concedere possim, Potum frigidum affatim haustum & ad Ventriculum saltem, aut Intestinum tenue quoque delatum, posse externi frigoris ad instar inde penetrare ad Ductum Bilarium Intestinalem, atque ibidem Pituitam priùs solutam ac repertam iterum coagulare; non possum tamen concedere, ut nec capere, ipsum idem præstare posse in nondum natis Infantibus, cum nulla ratione ad Ipsorum Ductum Bilarium (meo saltem judicio) penetrare queat.

Alia Icteri in Infantibus nondum natis causa, assignanda.

XXV. Quòd si talis Ductûs Bilarij Intestinalis Obstructio ad Icterum producendum locum non habeat, nec habere queat in Infantibus nondum natis, in ipsis saltem alia ejus Affectûs erit assignanda Causa.

An in nuper natis locum habere possit

XXVI. Videndum porrò, num in nuper natis Infantibus saltem talis Obstructio possit habere locum.

A quibus in iis solvi potest pituita glutinosa.

XXVII. Hoc ut paucis absolvamus, notandum 1. Auctum à Motu Corporis Calorem frustrà expectandum ab Ipsis, quò solvatur, si quæ redundet, in tenui Intestino Pituita Glutinosa, & quaquaversùm feratur. Posset tamen illa solvi ab *externo Calore Solis, aut Ignis*; ut & ab

Anxietatibus Infantes sæpenumerò ad sudoris effusionem urgentibus; nisi quis malit *tunc Humores* ad *tenue Intestinum delatos*, & imprimis *Succum Pancreaticum* Acriorem propter vitiosam Effervescentiam, & *halitus* elevatos Anxietatem notatam producentes *solvere aut dissolvere*; similiter Pituitam Glutinosam, eandemque quaquaversùm deducere; quod minimè videtur absurdum.

Frigus externum noxam posse adferre.

XXVIII. Ubi autem ab externo Calore, vel notatâ modò Causâ internâ Pituita quaquaversùm est propulsa, propter Poros ubique simul patentes, si minùs ab externi Aëris frigore muniatur Corpus, aut in Aërem frigidum transferatur, nil impedit noxam inde pati tenerum corpusculum: quamvis rariùs tali frigori exponatur ipsum, exorto licèt Ictero.

At non Obstructionem Icterum producentem.

XXIX. Cùm igitur tale frigus, quod rarissimè habet locum, potiùs alias noxas sit producturum, & sine tali frigore oriatur indies Icterus, non videtur mihi probabile, ab Obstructione commodè deduci Icterum in recens quoque natis Infantibus, adeò ut in illis quoque alia ejus Causa sit quærenda & asserenda.

Unde alia investiganda causa.

XXX. Quærat proinde Veritatis avidus, *quænam igitur excogitari queat & assignari Icteri Causa?* Hanc ut inveniamus commodè, ac deducamus solide, libet totum illud negotium altius repetere, atque gradatim quæ habemus dicenda, concludere.

Quasnam partes color flavus in Ictero afficiat.

XXXI. Investigationis autem istius initium faciemus ab ipso *Colore flavo* in Ictero emergente, non tantùm in Cute, verùm in Carnibus ipsis tum Musculorum, tum Parenchymatum; adeò ut affectus hic non tantùm corporis Superficiem, verùm Habitum quoque, atque Partes intimas inficiat & afficiat, seseque in urinis maximè manifestet.

Oritur à Bile.

XXXII. Hunc *Colorem à Bile* copiosiùs Sanguini confusâ deducendum, & naturalis Bilis Color, & Excrementorum alvinorum Pallor tunc ferè comes videntur evincere.

XXXIII. Nil enim in corpore humano occurrit, quod flavo colore tingat præter Bilem; meritò igitur *à Bile Color ille Icteri deducitur.*

XXXIV. Quoniam verò Fœces Alvi Colore flavo plùs minùs sunt in Sanis semper tinctæ, non item in Ictero; meritò creditur Bilis tunc ad Intestina minimè, aut minùs deferri, aut saltem ita mutata, ut naturalem Alvi fœcibus Colorem largiri nequeat.

Vias esse, per quas ad Sanguinem regurgites Bilis.

XXXV. Libet hîc uno verbo attingere, quando creditur in Ictero Bilis ad tenue Intestinum haud deferri, verùm omnis ad Sanguinem deduci aut regurgitare, vias esse, per quas eò feratur: per quas proinde in statu sanitatis eandem deferri nil impediet; quod plurimùm facit ad sententiam meam de Bile secundùm naturam Sanguini communicanda confirmandam & comprobandam. Esse nimirùm vias convenientes, per quas eò feratur semper aliquâ sui parte, quippe quæ subinde eò feratur tota, in Ictero putà.

Bilem in Ictero non peccare acrimonia.

XXXVI. *Bilis mutata in Ictero non videtur auctâ* peccare *Acrimoniâ*, quoniam nec dolor, nec pruritus sentitur in ullâ corporis parte, nisi quando incipit curari: peccabit proinde ratione aliâ.

Quomodo Bilis Humoribus misceatur.

XXXVII. Hoc vitium ut dignoscatur, considerandum, secundùm naturam *Bilem* tum in tenui Intestino, tum in Sanguine aut dextro Cordis ventriculo *non tantum laxè confundi*, *sed intimè misceri humoribus occurrentibus*, & ita quidem *ut ab illis amplius nequeat separari*, *& quidem per Effervescentiam* cum Acido in utroque notato loco factam.

Quod in Ictero non fit.

XXXVIII. Quoniam verò in Ictero desiderari videtur ista Bilis cum cæteris humoribus permistio, videtur quoque desiderari laudata illa Effervescentia, si non in totum, ex parte saltem impedita.

XXXIX. Quòd si Effervescentia Bilis cum aliis humoribus alteretur & notabiliter minuatur in Ictero, videndum, quid requiratur *in Bile ad istam Effervescentiam perficiendam, quidque istam possit minuere.*

Inter quæ fiat effervescentia.

XL. Notum autem jam omnibus, imò lippis & tonsoribus notum, *Effervescentiam* omnem contingere *inter Acidum & Salsum lixivum*, quodve de Salso lixivo participat, & in quantum de ipso participat.

In Bile esse Sal lixivum temperatum.

XLI. Quisquis verò Bilem examinaverit, & cum Acidis Liquoribus, Salibusque lixivis confuderit, facilè capiat, *Bilem concurrere ad Effervescendum ratione Salis lixivi, sed multis valdè temperati*, ne fiat in Corpore Effervescentia potens ac vehemens, quin blanda & Naturæ amica.

Quomodo id aptum ad effervescendum.

XLII. Quòd si Salis lixivi rationem habeat in Effervescentiâ Bilis, videndum porrò, quî affici queat idem Sal, ut minùs sit ad Effervescendum aptus.

Quale Sal ad id sit aptissimum.

XLIII. Notum nempe est per experientiam, *Salem lixivum purissimum*, adeoque acerrimum ad Effervescendum esse aptissimum; eundem autem quovis modo obtusum ad eandem Effervescentiam reddi ineptiorem.

Quibus ejus acrimonia obtundatur:

XLIV. *Obtundunt* verò *Salis lixivi Acrimoniam* plura, & 1. quidem omne *Oleosum & pingue*. 2. omne *Spirituosum Volatile*. 3. omne *Terreum.*

Quibus acuatur.

XLV. Uti contrà ejus *Acrimoniam acuit & auget Ignis*; unde quò Sal lixivus diutiùs in Igne servatur, eò redditur idem Actior, & ad potenter Effervescendum aptior.

XLVI. *Aqua promovet* & facilitat Salis lixivi *Effervescentiam*, si *pauca* ipsi jungatur; eandemque *infringit*, si *multa* concurrat.

Bili non parùm oleosi esse admixtum.

XLVII. Hæc ut negotio præsenti applicemus, quisquis *Bilem* consideraverit, agnoscet facilè, non parùm *Oleosi & pinguis* ipsi secundùm naturam esse admistum; propter quod, utpote potentissimum Acrimoniæ Salinæ obtundens, raro magna & Acris observatur in statu naturali ejus Effervescentia.

Ac etiam parùm Spiritus Volatilis.

XLVIII. Eidem Bili non parùm *Spiritûs Volatiles* admistum esse, agnoscet, quisquis non tantùm notabiles nervos viderit ad hepar deductos, sed insuper ipsam cognoverit quibusvis rebus facilè misceri, quod minimè fieret, nisi ei permistus esset Spiritus Volatilis; nam propter Oleositatem comitem ineptior redditur Sal lixivus quibusvis rebus admisceri, quæ aptitudo ex parte restituitur per Spiritum Volatilem, quoties is Sali lixivo est junctus. Sed eo ipso redditur Bilis Sal temperatior, unde & blandior contingit ejusdem in statu naturali Effervescentia.

XLIX.

Eidem aliquid Terræ inesse.

XLIX. In Bile aliquid *Terræ*, non tamen multùm reperitur, aliàs minùs esset mobilis, cum sit valdè mobilis & omnibus se insinuans, quin alia mobilia præstans, quod in specie patet in Colorum materiâ, quam solet reddere fluidiorem; & ad pingendum aptiorem.

A quâ effervescentia infringitur.

L. Ab *admistâ* verò *Terrâ*, etiam *pauca*, *infringitur Bilis Effervescentia in statu naturali potens acrisque.*

Sal lixivus in Bile in corpore humano non fit acrior ab igne. Caloris intensi causa à Bile in corpore.

LI. In corpore humano nullus fingi potest Ignis talis, *à quo uri*, *acriorque fieri queat Bilis Sal lixivus*, ne quidem in statu maximè præternaturali: cùm, si quis ritè rem examinet, *primaria Incendij cujusvis*, *calorisque intensi Causa in statu vel naturali, vel non-naturali*, *vel præternaturali*, quoties in Corpore ipso existit, *à Bile sit* deducenda.

LII. Dixi *Causam Caloris primariam in corpore* quærendam, quò distinguam ipsam *ab externâ Causâ* quâvis, quam nil impedit posse vel Ignem foci, vel Solem esse; à quibus humores omnes acriores fieri posse, ipsamque adeò Bilem quoque, satis notum.

Acrimonia Bilis ab Igne externo.

LIII. Quoties proinde *Acrior redditur* in Corpore humano *Bilis*, & quidem *acrimoniâ propriâ*, hoc est, in Sale lixivo consistente, toties Acrimonia illa petenda, expectandaque est *ab Igne externo* qualicunque, nunc Solis, nunc Foci.

Nempe Propria

LIV. Dixi Acrimoniâ propriâ, ut distinguatur ab *Acrimoniâ accidentali*, quæ *sequitur Effervescentiam præternaturalem ab Acido acriore pendentem*. Quoties namque acrius Acidum confluit cum Bile, ac cum ipsâ effervescit, toties videtur, idem secretionem moliri & obtinere partium lenientium Bilis acrimoniam à partibus ejusdem Salinis, quæ proinde laudatis partibus lenientibus destitutæ existunt & ipsæ, quàm priùs, acriores, atque eo ipso augent effervescentiam acriorem ac nocentiorem.

Bilis incendium Succo Acido adscribendum

LV. Cùm proinde ex iis, quæ in corpore inveniuntur, atque *ad Causas internas* referri possunt ac debent, *nihil occurrat*, *quod Bilem possit reddere acriorem*, *præter Succum Acidum*; *Bilem nunc Æruginosam*, nunc *Atram* sui admistione efficientem; facilè patet, cui adscribi debeat *Bilis incendium* vulgò magis celebratum, quàm explicatum.

Cuinam Bilis ineptitudo ad commistionem adscribenda.

LVI. His ita præmissis, videndum, *cuinam præsertim in Ictero adscribi debeat Bilis ad sui cum humoribus cæteris commistionem ineptitudo.* Quod ut faciliùs pateat, considerandum, sæpenumerò satis *subitò* eundem produci *ex Viperæ morsu*; quale Venenum quoniam *celeriter* opus suum absolvere solet, *valdè mobile idem esse*, adeóque *subtile*, patet; hinc *naturæ volatilis*, hoc est, *à Spiritu volatili ortæ.*

A Spiritu Volatili Bili admisto. Icterus.

LVII. *A Spiritu Volatili copiosius Bili admisto produci posse Icterum*, confirmare videtur *Icterus sat sæpè Vini generosioris*, ac imprimis *ejusdem Spiritûs potatoribus*, neglectis ferè aliis Alimentis solidioribus, *superveniens.* Videtur siquidem Spiritus ille Vini copiosiùs assumptus non tantùm augere primò Spiritum Volatilem, sive Animalem in corpore, sed paulatim omnes insuper *humores reddere similiter magis Volatiles ac Spirituosos*, *mobilesque*, ipsamque adeò *Bilem*; donec tandem abusu longo, & ingurgitatione continuatâ tota Sanguinis Humorumque Constitutio & Consistentia naturalis vitietur, reddaturque Sanguis non quidem verè Aquosus, sed Serosus, & minùs concrescens, propter Spirituositatem Potûs potentioris largiùs assumpti.

A quibus Bilis ad Icterum producendum fiat apta.

LVIII. Adeò ut non videatur mihi absurdum vel improbabile, *Bilem ad Icterum producendum reddi nunc à veneno viperæ penetrantissimo & Spirituosissimo brevi tempore, nunc à Potu nimus generoso diutinè usurpato, & quidem longiori tempore, nimium Spiritnosam, & ad satis Effervescendum ineptam.*

LIX. Quamvis autem putem, ratione Spiritûs Volatilis copiosiùs Bili admisti reddi eam Ictero producendo aptam, eo ipso tamen non nego, *aliquid Oleosi eidem admisceri posse ad eundem effectum efficacius producendum*, hoc est, ad Effervescentiam inertiùs ac debiliùs exercendam.

Aliquid Oleosi ad id aptiorem reddere Bilem.

LX. Sed dicat Aliquis ad rem attentus, Si à Veneno viperæ, aliove, aut à Potu Generosiore ita immutari potest Bilis, *ut absque Obstructione in Ductu Bilario Intestinali existente produci queat Icterus: non desinet saltem ad tenue Intestinum deduci Bilis*, à quâ licet *minor* ac debilior ibidem contingat cum Succo Pancreatico Effervescentia, quid ni tamen *ab eâdem saltem tinguntur Alvi Excrementa*, uti aliàs fieri solet?

In omni Ictero non æque albicantia esse excrementa.

LXI. Cui ut satisfaciam, respondeo, 1. *in omni Ictero haud æque albicantia*, ideoque minus *flavo Bilis colore tincta occurrere Alvi Excrementa*: unde judico, aliàs plus, aliàs minus Bilis admisceri quoque in Ictero Alvi Excrementis, à quibus plùs vel minùs tingantur.

Haud æque malè affectam esse.

LXII. Respondeo 2. *In omni Ictero haud æquè affectam esse malè Bilem*; unde hactenus quoque magis vel minùs ipsa Excrementis Alvi admisceri potest, eademque tingere. Respondeo 3. *Ut à Bile ritè tingantur Alvi Excrementa*, *desiderari ejusdem cum Succo Pancreatico præcedentem Effervescentiam sufficientem, propter quam ejus partes ab invicem secedant, ac tingentes Excrementis jungantur.*

Quid desideretur ut Alvi faces ritè tingantur. Eam si sit fluidior posse penetrare per minima Ductus Bilarij vasa.

LXIII. Respondeo 4. *Si durante Ictero Spirituosior*, *Volatilior*, *adeóque fluidior & mobilior existat Bilis*, *posse ipsam facilius penetrare per minima Ductus Bilarij Hepatici vasa*; præsertim *si arctius contrahatur*, *aut aliquando etiam Obstruatur Ductus Bilarius Intestinalis*; quâ de Causâ *facto ad Hepar impetu*, *in eodem persistet Bilis*, *neglectâ suâ*, *licet amplâ*, *versus Intestinum tenue viâ.*

Quomodo Bilis pene tota sursum ferri possit ad Hepar.

LXIV. Potest namque fieri, *ut si non obstruatur in totum*, *angustetur saltem Ductus Bilarius Intestinalis à Pituitâ Intestinali ei obducta*, *vel à Bile Spirituosiore facta*, *ideoque turgente irritetur idem Ductus ad sui contractionem arctiorem*; propter quam *ipsi transitus denegetur ad Intestinum*, atque ideò *ipsa sursum feratur ad Hepar penè tota*, & per Hepar *ad Sanguinis massam*, *in qua similiter ad dextrum Cordis ventriculum deducta cum descendente ac Lymphatico Sanguine minus effervescat*, ideóque *Sanguini magis confundatur*, *quàm permisceatur*, mox ubique *à Sanguine recedens partes quasvis colore suo inficiat*, *& ad nutritionem naturalem ineptas reddat*; quocirca sensim *succedat Ictero Hydrops*, nî brevi curetur.

Quomodo Ictero succedat Hydrops

Icterum esse posse etiam ab Obstructione Ductûs Bilarij.

LXV. Quamvis enim non putem, requiri necessariò ad producendum Icterum Obstructionem Ductûs Bilarij Intestinalis, non video tamen, cur non possit aliquando ipsa Ictero præbere ansam; dum sistendo Bilem in suo effluxu naturali ad Intestinum tenue, causa est, quòd Bilis moram ibidem nectens alteretur, & si ita loqui fas est, *spirituascat*, tum accessu majore partium spirituosarum, tum exaltatione & subtilizatione ulteriore partium ipsam constituentium.

Ejus signum.

LXVI. Hoc vel inde patere videtur, quòd multis, antequam Icterum patiantur, soleat Anxietas summa in dextro hypochondrio sentiri, ubi observatur Ductûs Intestinalis insertio in tenue intestinum, præcedente utplurimùm *gravi mœrore, alimentorumve pituitosorum abusu*.

Causa.

LXVII. A *Mœrore* autem solent humores omnes reddi *viscosiores*, ac præsertim in tenui Intestino, propter *Succum Pancreaticum* tunc redditum *austeriorem*.

Quâ ratione agat.

LXVIII. Undecunque autem *Pituita* reddatur *glutinosa & viscosa*, eadem apta est nata in *tenui Intestino obducere Ductûs Bilarij Orificium, sicque impedire Bilis exitum ac descensum*; unde Angustia excitari potest à Bile in eandem pituitam agente, atque flatus excitante, dum pars reliqua in semetipsam agens spirituascit, & tandem Icterum producit.

Cur Alvi excrementa in Ictero aliquando minùs sint tincta.

LXIX. Ut proinde satisfaciamus motæ difficultati de Alvi excrementis minùs tinctis, existimamus 1. non semper carere ipsa Bilis Tincturâ, licet ipsa sit parcior. 2. minùs eadem tingi, quando graviùs est affecta Bilis 3. minùs eadem tingi quando minùs effervescere solet Bilis. 4. eadem minùs tingi, quando Bilis parum vergit ad Intestina, sed omnis ferè transit ad hepar & Sanguinem, sive hoc fiat propter arctiorem Ductûs Intestinalis coarctationem, sive idem contingat propter ejusdem Obstructionem, aut Obductionem.

LXX. Cùm igitur multis modis evenire possit, ut Alvi Excrementa minùs vel magis tingantur Bilis colore vario, & illi locum habere possint in Ictero; ad singulos est attendendum, quoties affectus aliquis examinatur, præsertim nondum satis notus explicatusque.

Icterum absque Ductûs Bilarij obstructione posse produci.

LXXI. Ex iis autem quæ hactenus attulimus, videmur non improbabilem *Icteri absque Ductûs Bilarij Intestinalis Obstructione necessaria generandi modum & rationem eruisse, ac evicisse, auctam sc. Bilis Spirituositatem, & ideo ad Effervescendum ineptitudinem*; quam idcircò *in Bile notavimus*, quoniam observamus *ipsam tunc non tàm permisceri, quàm confundi Sanguinis massæ*.

Aliquid oleosi Bili admistum eam reddere quidem ineptiorem ad effervescendum. Non tamen inde Icterum producere potentiùs.

LXXII. Dicebamus suprà, quamvis *ad Icterum producendum* existimaremus *necessariò reddi magis Volatilem, Spirituosamque Bilem*, eo ipso nos haud negare posse, aliquando ad eundem effectum potentiùs, efficaciùsque producendum *eidem aliquid Oleosi copiosius admisceri*, hoc est, ad Effervescentiam inertiùs ac debiliùs producendam.

LXXIII. Postquam verò rem accuratiùs & attentâ mente consideravimus, quamvis necdum negemus, posse copiosiùs admistum Bili Oleosum reddere ipsam ad sufficienter Effervescendum ineptiorem; *non putamus* tamen, posse *ipsam sic Oleosiorem factam Icterum producere potentiùs*.

Et quidem ob rationem.

LXXIV. Et sicut ubique conamur argumentis uti evidentibus & indubitatis, imprimis ab ipso Affectu, quem tractamus, desumptis; cur illud non putemus, facit *Medicamentum in Curando Ictero familiare* ac utile; *Cannabis* putà *Semen, Oleosum ac pingue*, in Lacte coctum, sicque aliquoties sumptum, atque Icterum feliciter curans; facit & aliud *Medicamentum* similiter *pingue ac Oleosum*, itidem *Icterum feliciter* curans, *Sapo* putà, tum *Venetus*, tum *vulgaris*, in Lacte calefacto dissolutus, & aliquoties assumptus.

Quâ ratione Sapo Icterum curat.

LXXV. Quamvis autem existimaverimus & Ego & Alij olim, *hactenus prodesse Saponem in curando Ictero, quatenus Sale suo lixivo solveret Obstructionem in Ductu Bilario Intestinali*; quod de *Cannabis Semine* saltem dici non potest; nunc tamen censeo, *Saponem duplici nomine* conducere, tum *ratione sui Salis lixivi*, sed *fixi*, ex quo paratur; tum *ratione suæ pinguedinis ac Olei*.

Nempe Salis lixivi fixi.

LXXVI. *Ratione Salis lixivi fixi*, quatenus idem *Bili* junctus, ejusdem *Volatilitatem corrigit ac minuit, assumendo in se partem Spiritûs Volatilis* in eâdem luxuriantis.

Nec non pinguedinis & Olei.

LXXVII. *Ratione Pinguedinis & Olei*, sed *crassi*, non Volatilis & Aromatici, quatenus ejus ope *obtundit acumen Salis Volatilis ac Spirituosi in Bile reperti*.

Quâ ratione Cannabis semen.

LXXVIII. Idem dicendum videtur de *Cannabis semine Oleoso & pingui*, à quo idem observatur produci Effectus.

LXXIX. Quo argumento non tantùm probatur, *Bilem haud excedere Oleositate ad producendum Icterum*, quin simul videtur doceri, *in quo consistat Icteri Curatio, & à qualibus, quibusque* possit eadem sperari.

Quâ ratione Icterum curet crocus.

LXXX. Laudatur quoque in Icteri Curatione *Crocus*, qui cùm laudetur pinguis, non infringitur ipso Cogitatio nostra, quin potiùs confirmatur.

LXXXI. Utique *Crocus facilè jungitur Spiritui Volatili*, cujus ope ipsius Tinctura & Extractum paratur facilè.

LXXXII. Ab eodem *Croco*, ejusdemque Extracto, ad *quietem & tranquillitatem*, ac *torporem* forsan *deduci* solent *Spiritus Animales*, succedente Somno blando.

Ut & Opium.

LXXXIII. Ipsum *Opium*, potentissimus Spirituum Animalium Domitor, *Oleosum* est ac *pingue, Spiritus Animales sopiens*, ac in motu suo sistens.

Qualia Icterum producant: qualia curent.

LXXXIV. *A pinguibus ergò & Oleosis cogi, & ligari possunt Volatiles Spiritus*, & ad quietem, tranquillitatemque deduci: unde patere videtur, eosdem quantitate nimiâ Bili junctos, aut in ipsâ exaltatos, id est, in potentiâ suâ efficaciâque roboratos, Icterum posse producere, dum Bilem reddunt Volatiliorem, mobilioremque; *cedente notata Volatilitate ac mobilitate Oleosis atque Somnum blandè conciliantibus Medicamentis*. Quod Chymicorum *Sulphura fixa Spiritus Volatiles figentia* etiam confirmant.

Icteri curatio.

LXXXV. *Icteri* proinde *Curatio* videtur quærenda inveniendaque *in Bilis nimis Volatilis ac Spirituosæ Correctione*; quæ per *Oleosa & Pinguia*, sed **Anodyna**, & quandoque *Narcotica* obtinetur.

Si sit à Viperæ morsu.

LXXXVI. Quòd si à *Viperæ*, alteriusve Animalis *morsu* excitetur *Icterus*; præter laudatam *Bilis Correctionem*, opus est, ut *Venenum illud tum emendetur, tum è corpore iterum expellatur*.

Quibus curetur.

LXXXVII. In quem finem usurpari solent, ac meritò, variæ Confectiones, *Opiata*, *Theriaca*, *Mithridatium*, *Diascordium*, &c. quæ non tantùm Opio, quo abundant, aliisque emendare possunt veneni Viperini Volatilitatem Spirituosam, sed insuper ratione multorum Sudoriferorum ipsis admistorum idem per cutis poros expellere; quin Bilis quoque vitium corrigere.

Trochisci de Viperâ quid præstent.

LXXXVIII. Vbi libet notare, in Theriacâ reperiri Trochiscos de Viperâ, quorum respectu faciliùs se admiscet hoc Medicamentum veneno Viperino, idemque foràs expellit, cùm sint naturæ Volatilis, & Sudores moveant.

Et Sal Viperarum.

LXXXIX. Hinc est, quòd *Salem Viperarum*, qui Volatilis est, laudent tantoperè Chymici, & quidem meritò.

Vt & Antimonium Diaphoreticum, & bezoardicum Minerale.

XC. Laudantur ab iisdem, *Antimonium Diaphoreticum*, ac *Bezoardicum minerale quodvis*, à quibus & figitur magis Bilis Volatilior ac Spirituosior; quin expellitur, è corpore quodvis venenum per Sudores expelli aptum.

Si sit ab Obstructione Ductus Bilarij, quomodo curetur.

XCI. Quòd si à *Ductûs Bilarij Obstructione aut Obductione à Pituita Glutinosâ factâ* sistatur in suo effluxu ad Intestina Bilis, eademque paulatim in eodem exaltetur ac Spiritualscat; hinc & Icterum pariat; *Incidenda* erit, *educendaque Pituita* notata per Medicamenta tum *Aromatica*, *tum Sale Volatili abundantia*, ut & *Phlegmagoga*: quorum ope tolli solet Causa Icteri antecedens: quo facto, usurpari possunt ac solent utiliter cætera modò laudata in Icteri Curatione medicamenta, *moto* etiam subinde *Sudore blando*.

Icterum in Infantibus oriri à Bile Spirituosiore, atque adeò facile curari.

XCII. Hæc autem omnia ut *Infantibus* nuper natis pressiùs applicemus, Iudicamus, in iisdem aut *nondum natis*; *aut nuper natis ortum habere Icterum à Bile Spirituosiore*; utplurimùm leviter duntaxat peccante; quâ de causâ etiam in plerisque curatur facilè.

Et quidem Croco.

XCIII. Nam solus *Crocus ad Gr. j.* ipsis ex *Lacte* materno, Nutricis, aut Vaccino exhibitus semel aut bis in die, intra dies paucos curare solet Infantum Icterum.

Et Bezoardico minerali.

XCIV. In hunc finem conducit etiam *Bezoardicum minerale* itidem ad Gr. j. exhibitum. Vtriusque autem ope licet non semper erumpat sudor, fit tamen aliqua per insensilem transpirationem exhalatio.

Alvus adstrictior laxanda Rhabarbaro.

XCV. Quoties verò Alvus est adstrictior, commodè ipsa solicitatur & laxatur *Rhabarbaro*, & imprimis *Syrupo de cichoreo cum rheo* vulgò noto; cujus loco usurpari quoque potest *Syrupus de rheo simplex* à me *hic* præscriptus.

Et quare

XCVI. Idcircò autem Rhabarbaro utimur, ut ad intestina urgeatur Bilis, ac deorsùm evacuetur; quòd si deferatur pars aliqua, desinit paulatim reliqua vitiosè spiritualscere atque exaltari.

XCVII. Faciliùs autem, copiosiùs, ac potentiùs fertur ad Intestina Bilis assumptis Cholagogis, quàm sine ipsis, nisi aliquando præter naturam eadem efferatur eò vi magnâ, producatque Choleram Morbum, periculosum, ac sæpè lethalem Affectum.

Icterum & Choleram morbum plurimùm distare.

XCVIII. Existimo autem, plurimùm à se distare Icterum & modò memoratum Choleram morbum, & quidem ratione Bilis copiosiùs in Ictero ad hepar, in Cholerâ morbo ad Intestinum motæ; ut silentio præteream plures utriusque Affectûs differentias.

Remedia Icterum curantia.

XCIX. Laudantur prætereà in curando Ictero varia remedia, Raphanus, Chelidonia, Rubia Tinctorum, Rasura C. C. Eboris, Salvia, Eruca Sylvestris, Cuminum, Stercus anserinum, Chalybis limatura, Scylla, Sulphur, &c. quorum pleraque facilè possunt explicari secundùm nostram sententiam, ipsique applicari: quæ tamen omnia Infantibus non ità tutò exhibentur, quàm adultioribus.

C. Atque hæc de Ictero Infantum dicta sufficiant.

CAPUT II.

De Ventris Torminibus.

Ventris Tormina Infantibus familiaria. Eorum causæ.

I. Affectus Infantibus nuper natis, ac in hoc Belgio præsertim valdè familiaris, sunt *Ventris tormina*, quæ hìc perpauci evadunt Infantes.

II. Hæc Tormina ventris geminam agnoscunt *Causam*, nunc *Flatus*, nunc *Humores Acidos & Acres*.

Flatus.

III. A *flatibus Intestina distendentibus* produci ventris Tormina, testantur ac evincunt 1. ipsi *Flatus* tunc *excreti*, atque tormina levantes. 2. *Ventris Distensio* in multis manifesta, secedentibus cum istâ distensione duntaxat Doloribus. 3. *Intestina post mortem flatibus* distenta. 4. *Medicamenta flatus discutientia* & Tormina curantia.

Humores acidi & acres.

IV. *Ab Humoribus Acidis, adeòque Acribus* Intestinorum tunicam interiorem rodentibus ac mordentibus produci Ventris Tormina, testantur ac evincunt. 1. *Excrementa Alvi* tunc excreta & *acidum spirantia* 2. *Medicamenta acidum debellantia* & tormina hæc curantia.

Flatuum materia. Causa

V. *Flatus* agnoscunt hìc, quemadmodùm in adultis quoque, pro sui *materia*, *Pituitam plus minus viscosam & glutinosam*; pro *Causa efficiente* autem, *Bilem*, quæ quò acrior, eò potentiùs Flatus excitat & copiosùs.

Vtriusque Efficiens.

VI Vtriusque Humoris tunc peccantis ortum debent utplurimùm Infantes *Matrum* suarum *Diætæ pravæ*, cui nimiùm indulgent pleræque mulieres in hisce locis, ubi perperam sibi persuadent multi, non nocere gravidis quæcunque agant; vel usurpent, dummodò hæc cum voluptate fiant. Falsi autem ipsos arguit Experientia quotidiana.

Gravidarum appetitui aliquid concedendum: excessus denegandus.

VII. Fateor quidem, non facilè denegandum gravidis, quod vehementer appetunt; danda interim opera, ut simul excessus nimios vitent: Appetitus vehemens aliquid sibi concedi cupit eorum, quæ valdè appetit, non item ad excessum usque.

VIII. Monendæ proinde gravidæ, ut Fœtûs sui saltem amore ductæ Appetitus suos regant & ad mediocritatem componant, ne, si nimiùm ipsis indulgeant, plurima inde mala patiantur Infantes ob materna delicta miseri, quinimò miserrimi: quamvis

quamvis rarò auscultent monitis Medicorum pleræque affectibus suis plus satis addictæ.

Pituita Glutinosa unde. IX. *Pituita* quidem *Glutinosa* debetur imprimis Alimentis crassum succum generantibus, & ingluviei: ut & Aëri frigido, Vestibus parcioribus, &c.

Bilis Acrioris causa. X. *Bilis* autem *Acrior* debetur Solis æstui, Condimentis multùm aromaticis, Spirituique vini anisato, juniperino, levisticino, &c. nimiùm usurpatis.

Acidus humor unde. XI. *Acidi Humoris* productio debetur imprimis Condimentis similibus, Acetariis, Aëri Boreali, &c. quibus dum indulgent Gravidæ, noxam inde patiuntur.

Horum trium causa fructus præcoces. XII. Ad tres hosce humores producendos faciunt imprimis *Fructus præcoces*, quibus sæpenumerò nimiùm indulgent Prægnantes.

Matrum delicti pœnam luere infantes. XIII. Quantumvis autem deliquerint Matres, istius delicti pœnas luunt insontes Infantes, vagitibus & clamoribus, quin universi corporis contorsione & agitatione, tandemque Insultibus Epilepticis, ut superiùs memorata signa nunc prætercam, Tormina ventris manifestantes.

Torminum curatio. XIV. Curatio istorum Torminum consistit partim in *flatuum* notatorum *discussione*; partim in *Pituitæ ac Bilis correctione*, & quandoque *Eductione*, partim in *Dolorum delinitione* ac sedatione.

Flatus discutientia quænam. XV. Flatus discutiunt commodè Infantibus; Aquæ Fœniculi, Menthæ, Petroselini, & similes: itemque Spiritus Nitri; si intrò sumantur, ut & olea, linimenta, unguenta aromatica, ventri illita; atque pulveres sacculis inclusi & abdomini applicati, ex foliis, floribus, ac seminibus aromaticis & carminantibus dictis, parati. Huc etiam referri debent Enemata ex similibus parata, & imprimis quando alvus est adstricta.

Dolores lenientia quænam. XVI. *Dolores* inde ortos *leniunt Anodyna & Narcotica blandiora*; Syrupus Papaveris Albi, Diacodij, & similia, addito subinde, urgente dolore summo, Laudani Opiati tantillo.

Hæc duo optimè iungi. XVII. Convenientissimè junguntur simul laudata Dolores sedantia & Flatus discutientia Medicamenta, si Potionis vel Mixturæ formâ usurpentur, Infantibusque exhibeantur.

Et qui efficaciora redantur. XVIII. Talibus Mixturis quoties aliquot *Spiritûs Salis Armoniaci*, aliúsve *Salis Volatilis & Aromatici gratioris* guttæ adduntur, toties fiunt eædem efficaciores ac præstantiores.

Dolor vehemens sedandus Laudano Opiato. XIX. Ubi autem vehementer urgent dolores, potest tutò trium quatuorve unciarum mixturæ addi Laudani Opiati granum unum; sicque per Cochlearia minora infantibus sæpiùs exhiberi, donec minuatur dolor & clamor, quin obrepat quies aut somnus.

Tempore intermedio Pituita incidenda. XX. Tempore verò intermedio, quando sc. non ita urgent Flatus & Dolores, usurpanda sunt Medicamenta *Pituitam Glutinosam Incidentia*, quod præstant eadem modò laudata Medicamenta Flatus discutientia, unde patet, tantò tutiùs ac utiliùs usurpari hæc Pharmaca, cùm non tantùm præsentes, urgentesque Flatus discutiant, sed eorundem proventum novum impediant.

Bilem Acriorem temperantia. XXI. *Bilem Acriorem temperant* præ aliis potenter Acida blandiora, Spiritus Salis dulcis, & in hoc casu fœlicissimè *Spiritus Nitri*, tàm purus quàm itidem cum Vini Spiritu *Dulcis* factus; postquàm omni modo conducit, non tantùm ratione *Bilis corrigendæ*, quin etiam *Pituitæ incidendæ*, ipsorumque adeò *Flatuum discutiendorum*. Adde quod, quia figit potenter omnia; videtur quoque Flatuum productionem efficaciter impedire ac prævenire.

XXII. Possunt autem in iij. vel iv. unciarum Mixturâ usurpari guttæ vj. vel viij. Spiritûs Nitri puri; vel xij. & plures Spiritûs Nitri dulcis.

Pituitam incisam Educentia. XXXIII. *Pituitam incisam* fœliciter *educent, Manna, Syrupus Ros. solutivus cum sennâ*, aut *de Senna* neæ descriptionis, *diacnicu*, &c. Enemata superiùs iam laudata.

Bilem correctam evacuantia. XXIV. *Bilem* autem correctam temperatamque *educunt*, Syrupi Rosarum simplex, ac imprimis de cichoreo cum rheo, meusque de rheo simplex, Aquis superiùs laudatis mixti, & parvâ quantitate, ad ℥ij. vel iij, aut plures exhibiti, pro ætate ac viribus Infantis: ubi semper tutius est minore quantitate exhibere purgantia, quàm maiore, quoniam, si post aliquot horas nulla sequatur deiectio, eius plus dari potest infanti, atque sic Medicamenti cuiusvis vires in quovis absque periculo experiri dabitur.

Eorum Usu. XXV. Quod enim adultis evenit, evenit quoque Infantibus, ut non omnes nec semper æquè facilè, citò, copiosè à quovis Pharmaco purgentur: quâ de causâ, ne aliqua ipsis noxa creetur à Medicamento potentiore, bonum est partitis potiùs, vicibus, atque parùm singulis, exhiberi purgans blandissimum, quàm simul & semel quodvis. Non potest namque Medicus nimis esse cautus, nam si unquam, utique circa Infantes non licet sæpè bis peccare, cùm delicati sint, atque facilè pereant.

Proventus Pituitæ & Bilis impediendus. Et quibus. XXVI. Materiâ verò flatuum Pituitâ, Efficienteque Bile, tum correctis, tum diminutis, danda insuper opera, ut proventus utriusque impediatur, seligendo usurpandoque Alimenta optimum Sanguinem, non item Pituitam, Bilemque augentia; addendo saltem, ubi delectus haberi, servarive non potest, quæ humores noxios ex Alimentis probabiliter proventuros in tempore corrigant, minuantque, modò laudata & commendata Medicamenta.

XXVII. Bonum igitur est, Pulti ex lacte bubulo paratæ incoqui semen Anisi, Fœniculi dulcis; aut Cerevisiæ cum pane coctæ addi aliquid Nucis Moschatæ raspatæ: à quibus Pituitæ proventus minuetur, impedieturve.

Quando Clysmata adhibenda. XXVIII. Quòd si flatibus valde distentum sit abdomen, concurratque Alvus adstrictior, satiùs erit Purgantibus per Os assumendis præmittere *Clysmata*, per anum injecta? sed Clysmata ex *Emollientibus & Carminantibus* dictis parata, additis *blandè purgantibus*? quò non tantùm *Alvi fæces induratæ emolliantur*, sed *Flatus* occurrentes *discutiantur, vel potiùs quasi suffocentur*, atque in *Clysmate subsidant*, moxque leniter *simul educantur*, viaque secuturis à parte Intestinorum tenuiore *humoribus & flatibus paretur ad exitum apta*.

XXIX.

Flatus temporis tractu curari.

XXIX. Atque hac methodo temporis tractu (nam subitò talis cura non potest absolvi) curari solent Feliciter Flatus.

Humores acidi flatibus juncti.

XXX. Quoties verò *Humores Acidi* conjunguntur notatis Flatibus, aut seorsim peccant, difficultas in Curâ occurrit major: Nam in tali casu Pancreaticus Succus universus auctâ peccat Aciditate.

Succi Pancreatici aciditas aucta ab usu acidorum.

XXXI. *Augetur* autem *Succi Pancreatici Aciditas in nondum natis Infantibus* præsertim à *nimio usu vel* potiùs *abusu Alimentorum, Condimentorumve Acidorum*, qualia sunt Acetaria quotidiana, Belgicis Fœminis plus satis familiaria, Poma Citria, Vinum Acidiusculum, Cerevisia acescens, Fructus infiniti, partim immaturi, partim Acidi; quibus perditè indulgent tam sæpè gravidæ,

Ab Aëre frigido.

XXXII. Ad augendam Succi Pancreatici Aciditatem plurimùm facit *Aër frigidus ac Borealis*, quando sæpiùs ac diutiùs illi exponitur Gravida; ut & Ejusdem *Mœror gravis* ac perseverans, aut Terror, à quibus licèt producatur imprimis Austerum, augetur tamen simul ab iisdem Acidum.

Vi & Mœrore gravi.

Nec non quando matres vel nutrices prædictis abutuntur.

XXXIII. Idem *Acidum augeri* potest *in natis jam Infantibus*, quando Matres aut Nutrices indulgent vel abutuntur iisdem modò memoratis *Alimentis, Condimentisque Acidioribus, Aëre frigido, Mœrore*, &c. cujus noxa tùm maximè transit in sugentes infantes cum ipso Lacte: ne quis putet, *omnem Infantum Valetudinem bonam pendere à muliebri lacte*; quod certè omni alii Alimento præferendum, dummodò sit sanum atque laudabile; quod proinde fit facilè ac sæpenumerò maximè noxium, quoties Mater aut Nutrix non est sana, vel utitur diætâ minùs commodâ, vel sui vel aliorum culpâ: imprimis nocent Infantibus omnes Animi motus ipsarum vehementes.

Humores acidi unde agitentur, conturbentur, &c.

XXXIV. *Acidum in jam natis infantibus augeri, intendi* saltem potest, atque agitari, conturbari, & ad tenue Intestinum propelli, atque tormina producere, ab *Aëre* non tàm *frigido* tantùm, quàm imprimis *Acri ac conturbato*, qualem hîc subinde quin sæpiùs hoc tempore sumus experti, flante *Borea occidentali*, à quo non tantùm infantum, sed Adultorum quoque ac imprimis ægrorum vel aliàs infirmorum humores Acidi plurimùm fuerunt commoti & conturbati, plurimisque, præter alia mala plura, excitati Ventris dolores atroces flatibus comitati.

XXXV. In reliquâ Diætæ parte rariùs peccatur circa infantes, cùm nec *Animi motibus* adhuc sint expositi, nec facilè ipsis *Alimenta* exhibeantur noxia.

Curatio.

XXXVI. Qualiscunque autem fuerit aucti, acriorisque facti in eis Acidi Causa, horumce Torminum Curatio consistet 1. in *amotione omnium Causarum externarum*. 2. in *Correctione Acidi*, vel in *Matre*, vel in quâvis aliâ *Nutrice peccantis*, quoties alunt infantes. 3. in *Acidi* quoque in *ipso Infante peccantis emendatione*.

1. Acidorum abusus corrigendus.

XXXVII. Inter *Externas Causas* referuntur, 1. *Alimenta, Condimenta, medicamentaque Acida* nimiùm à Matre aut Nutrice usurpata, à quibus proinde ipsas sibi cavere oportet; iis saltem minore quantitate uti debent.

2. Animi motus vitandi.

XXXVIII. 2. Huc spectant *Animi Motus Graves*, ac præsertim *Mœror & Motus*, quin *Ira* quoque; quorum occasiones ipsæ vitare, Adstantesque ipsis tollere debent.

Aut citò sedandi.

XXXIX. Danda saltem opera, ne commotus animus in tali commotione diu permaneat, nec ipsâ durante, vimque in corpora adhuc obtinente *Lactetur Infans*: quin bonum est, ut quod tunc in mammis existit aut præparatur Lac, quovis artificio exugatur, nec infanti exhibeatur.

Infantum humano lacte destitutorum felicitas.

XL. Ab hisce autem periculis, qualia infinita indies occurrunt; liberi sunt Infantes Nutrice adeóque Lacte humano, optimo licèt aliàs & naturæ suæ maximè convenienté alimento, carentes: unde patet, nullum ferè observari infortunium, quod non aliquam felicitatem habeat conjunctam.

XLI. Lucro igitur apponendum est, quoties lacte humano destituuntur infantes, quod *liberi* sint quoque *ab omnibus periculis* modò memoratis: quod imprimis *apponendum est lucro, quando sine humano lacte probè valent infantes*: cujus contrarium evenire solet iis, qui *ejus defectu languent aut contabescunt*: in quo casu allaborandum est unicè, ut defectu lactis materni, comparetur *Lac Nutricis maximè sanæ ac benè morigeratæ*: cùm *non minus ad Mentis quàm corporis valetudinem in quærendis Nutricibus sit attendendum*.

Infantes suam constitutionem cum lacte allicere.

XLII. Mirum certè, utut verissimum atque multiplici experientiâ confirmatum, *Infantes non tantùm qualemcunque corporis constitutionem bonam vel malam, verùm Animi quoque mores bonos malosve unà cum Lacte allicere*; quin *magis Nutrices quàm Matres secundùm Corporis Constitutionem, Animique Mores imitari*.

XLIII. Hoc quia à multis ignoratum, neglectumve est, *Infantibus* quamplurimis *malè consultum est lacte nutricum variis modis malè sanarum*: quod eò libentiùs noto, ut Medici juniores ad hæc attendant, & aliquando ad praxim venientes & consilium rogati; prudenter se gerant, & malis tantis præveniendis seriò studeant.

3. Frigus ab externâ causâ vitandum.

XLIV. Inter Causas externas referuntur 3. *Aër frigidus & acris*; & ut *Aqua gelida*, sive Matris, Nutricisve alterius partes Corporis quasvis, sive Infantis Corpusculum afficiat, quod sedulò, quantum possibile, vitandum; quoniam illud *frigus vel Aëris, vel Aquæ penetrat mox ad interiora*, & *in Nutrice* quidem *Lac multùm alterat*, in *Infante* autem mox ad *interiora Ventris pergit*, & *Tormina excitat*.

Acidum in Matre aut Nutrice quî tractandum.

XLV. *Acidum* verò in *Matre aut Nutrice* jam existens partim *demulceri* debet, partim *concentrari*; mox ubi *copiâ* simul *auctâ* peccat, *diminui* tum per *alvum*, tum per *urinas*, tum per *Cutis poros*.

Quibus demulcendum.

XLVI. *Acidum demulcent* tum *Spirituosa*, tum *Oleosa*; de quibus sæpiùs egimus; nec proinde eadem repetitione indigent.

Concentrandum.

XLVII. *Acidum concentrant Salia* tum *fixa*, tum *Volatilia*, & *manifesta*, & *latentia*, in Cretâ putâ, Coralliis, Margaritis, Oculis cancri; Lapide hæmatite, &c. de quibus similiter egimus sæpenumerò.

Evacuandum per alvum.

XLVIII. *Acidum* temperatum per *Alvum* evacuant *Hydragoga* frequenter laudata.

XLIX.

Per Urinas. XLIX. *Acidum* idem per *Urinas* evacuant *Diuretica Aromatica*, quæ idem simul corrigunt.

Per sudores. L. *Acidum* denique per *Sudores* educunt *Diaphoretica* itidem *Aromatica & Resinosa*, quò referenda *Ligna* Guajaci, & Sassafras, Juniperi, Buxi, Quercûs, & similia plura: quæ aliâ occasione pluribus memoravimus.

Acidum in Infantibus quî tractandum. LI. *Acidi* tandem in ipsis *Infantibus* existentis *Contemperatio & Correctio* iisdem absolvitur, sed blandioribus.

Et quibus. LII. Felicissimè in hunc finem usurpantur ex *Coralliis*, *Margaritis*, *Oculis Cancri*, & aliquando *Cretâ* parati *Pulveres*, qui parvâ quantitate, ad grana putà duo, tria, vel quatuor exhiberi possunt Infantibus semel, bis, & aliquando ter in die, & quidem nunc ex Lacte quovis, nunc & commodissimè è *Mixturâ* conveniente & *Aromatica*, quippe quæ simul leniat illud Acidum.

LIII. Non negligenda sunt autem nunc temporis *Anodyna*, quin & aliquando ipsa *Narcotica*, & quidem quantitate minimâ; utpote quæ & *Acidum temperant*, & *Dolores sedent* potenter.

LIV. Atque his ac similibus Medicamentis feliciter curantur Infantum Tormina, dummodò aliquandiu in ipsorum usu perseveretur, nam sæpè per plures menses solent perdurare Tormina, utut paulatim leventur, ac tandem in totum tollantur.

CAPUT III.

De Alvi Dejectione viridescente, Acidumque redolente.

I. INter Affectus Infantibus nuper natis graves proposuimus & Icterum & Ventris tormina; quibus quoniam sæpenumerò comes est *Alvi Dejectio viridescens*, *Acidumque redolens*, operæ pretium videtur, illam nunc pertractare.

Alvi dejectio viridescens conjuncta habet Ventris tormina. II. Observandum autem, Dejectionem hanc plerumque conjuncta habere Ventris Tormina, & admodùm raro sine illis occurrere, atque tunc sine ipsis haud diu permanere.

Ejus causa. III. Non dubitamus verò asseverare, ortum habere notatam Alvi Dejectionem viridescentem à Bile ab Acido Acri corruptâ & in virorem deductâ; quales mutationes colorum haud ignotæ sunt Tinctoribus.

Bilis & Succus Acidus. IV. Duo igitur concurrunt ad viriditatem illam producendam: *Bilis*, cujus color flavus mutatur in viridem; & *Succus Acidus*, qui modo dicto Bilem mutat.

V. Bilis autem hæc ita mutata cæteris admiscetur Alvi excrementis, eaque notato tingit colore.

Excrementa albescentia virorem acquirere. VI. Ubi notandum, quod à paucis observatum existimo, *Excrementa non raro excerni albescentia, sed quæ paulò post virorem notatum acquirunt, ubi nempe jam sunt excreta.*

Et quare. VII. Quod fieri existimo, vel quia illud Acidum nondum absolverat vim suam in colore Bilis mutando, vel quia segniùs mutatur Bilis color, quandiu in corpore calido existit, citiùs, quando in Aëre versatur libero.

Excrementorum color à Bile. VIII. *Bili* colorem suum debere Excrementa, ex naturali fœcum Alvi colore patet.

Eorum color viridis ab Acido. IX. *Acido* viridem colorem deberi, patet partim ex odore Acido semper ipsi comite, partim ex Bilis mutatione in colorem viridem à quibusdam, non tamen omnibus, Acidis factâ.

Multùm Acri. X. Hoc autem *Acidum*, quod Bilis flavedinem mutat in colorem viridem, ipsaque Excrementa reddit quoque viridia, existit etiam multùm *Acre*, quod patet ex ipsius Odore mordaci & nares feriente: cujus nomine solent utplurimùm sentiri tormina, de quibus egimus cap. præcedenti.

Cur Tormina non semper adsint. XI. Cùm hoc Acidum videatur nobis semper Acre, à quo viridescit Bilis, Alvi excrementa simili colore tingens, meritò quæri potest, cur non semper adsint Tormina ab Acido produci solita? Sed respondeo, illud fieri posse duplici nomine, 1. quando Intestina multâ Pituitâ viscosâ sunt obducta, propter quam impeditur Acidum, ne ipsa contingat & mordeat, quod evenire solet, postquam illa Pituita est ab Acido dicto soluta & remota.

XII. 2. Quando Alimenta copiosa sunt assumpta, quæ illud Acidum cum Bile absorbent ita, ut ejus nihil vel parum remaneat in fistulâ Intestinali, sed universum ipsis Alimentis admisceatur.

Illud Acidum Acre in Succo Pancreatico consistere. XIII. Illud idem *Acidum* non dubitamus asseverare in Succo Pancreatico acriore consistere, ac deberi præcedenti Matrum diætæ pravæ, quin aliquando earundem, ut & Nutricum diætæ itidem vitiosæ.

XIV. Quæcunque proinde in Torminum Ventris tractatione docuimus supra de Acidi ortu & productione, illa omnia huc faciunt, & hîc quoque locum habent; nec idcirco opus erit, ut in iisdem repetendis tempus impendamus.

Hujus Affectus Curatio: Acidum temperandum. XV. Pergemus eâ de causâ rectà ad hujus Affectûs *Curationem*, hoc est, *Acidi temperationem ac correctionem*, quo facto, quævis metuenda inde mala sponte evanescent: Metus namque est, ne, si nondum sentiantur, brevi sequantur *Ventris Tormina*, quin & non rarò *Insultus Epileptici*, ipsaque adeo *Mors*.

Et quibus. XVI. *Acidum quæ temperant corriguntque*; proposuimus etiam in cap. 2. inter quæ in hoc casu reperimus præ aliis convenientissima *Corallia*, *Margaritas*, *Oculos cancri*, *Cretam albam*, *Lapidem bezoar*, tàm Occidentalem, quàm priore multò præstantiorem Orientalem, & quod utrumque adhuc antecellit, Bezoardicum Minerale, tàm simplex, quàm Lunare, aut Solare, ut & Antimonium Diaphoreticum ritè paratum, Terram sigillatam quamvis; quæ omnia Pulveris formâ commodissimè usurpanda ad pauca grana bis terve in die.

Eorum Usus. XVII. Pulvis talis exhibetur aptissimè ex Lactis materni, vel nutricis, vel aliûs cujusvis, ut & Mixturæ aromaticæ, sed blandissimæ, cochleari parvo.

XVIII. Talis mixtura parari potest ex Aquis menthæ, fœniculi, similiumve plantarum gratiorum cum Syrupo conveniente junctis, cum illæ per se conducant temperando Acido.

Alvus laxanda Enemate. XIX. Nec inutile erit aliquando Enema blandum injicere, quò diluantur Alvi fæces, quo-

quoties duriores existunt, aut glutinosiores, aut observatur in eis acrimonia mordens, ut illa vel leniatur, vel excipiatur. In quem finem conducunt Enemata, ex lacte bubulo parata, addito Ovi vitello, & Terebinthinâ Venetâ; quibus facilè se jungit & immiscet Acidum acre, sicut observamus ab acido coagulari Lac, & imprimis calens, quale injici solet in Enematibus.

Ex quibus pateur.

XX. Atque sic paucis absolvimus ea, quæ spectant notitiam & Curam Excrementorum viridium acidum redolentium.

Caput IV.

De Ructibus, Singultu, Nauseâ, Cardialgiâ, & Vomitu, ac præsertim Lactis coagulati.

I. NOn tantùm Intestina Infantum malè afficiuntur Torminibus, & Alvi Dejectione viridescente; sed eorundem Ventriculus quoque non rarò afficitur malè per *Ructus, Singultus, Nauseas, Cardialgias, & Vomitus multifarios.*

Ructus à Flatibus. Viscosis, & Acribus.

II. *Ructus* pendent à *Flatibus* tum blandis, tum *Acribus & Acidis*; tum *Viscosis*, tum facilè dissolubilibus: de quibus eorundemque materiâ egimus suprà abundè.

Viscositatis signũ.

III. Illorum *Viscositas* patet ex difficili & laboriosâ eorundem eruptione, cum forti sonitu tandem factâ.

Ut & Acrimoniæ

IV. Eorundem *Acrimonia & Aciditas* sese manifestat Naribus adstantium; sicut non semel ipse sum expertus cum admiratione in propriâ filiolâ.

Ructus hi molesti

V. Notamus præsertim ructus hos infantibus molestos, cùm leviores nullam ipsis creent molestiam, sed facilè erumpant, nec proinde Medicis curæ sint.

Singultus quid.

VI. *Singultus* est convulsivus Diaphragmatis motus per intervalla brevia repetens, non tamen continuè affligens, quemamodùm fieri observamus in Motibus Epilepticis; in quibus agitatio artuum, labiorum, palpebrarum, oculorum, aliarumve partium est continua, & aliquandiu durans; quod in Singultu non fit.

Ejus diversitas à Motibus Epilepticis. Ejus Ratio.

VII. Quocircà meritò quærat veritatis studiosus diversitatis hujus rationem: Cui ut, quantum mihi datum est, satisfaciam, existimo, *in Singultu* irritationem esse utplurimùm in *Ventriculi orificio superiori*; in *Epilepticis autem insultibus* in *nervorum principio*: unde quemadmodum hîc irritatio est continua & quidem alternans, sequitur quoque necessariò motus convulsivus continuus, hoc est, per musculos oppositos reciprocus. In Singultu autem quoniam afficitur Ventriculi Orificium superius, in consensum trahitur Diaphragma, impediturque in sui motu sursum, cogiturque tunc deorsum denuò contrahi, & quidem aliàs citiùs, aliàs segniùs, aliàs potentiùs, aliàs leviùs, prout irritatio illa est gravior vel levior.

VIII. *Gravior* est irritatio, quando *flatus* sunt simul *Acres & Viscosi*, levior verò, quando iidem flatus sunt blandi, vel minùs viscosi.

Quare non adsit motus convulsivus reciprocus.

IX. Hæc igitur Ventriculi irritatio cùm juvetur tantùm Diaphragmatis motu deorsum, nec proinde sequantur ejusdem retractio sursum, mirum non est, si *non adsit in Singultu motus Diaphragmatis convulsivus reciprocus*, *sed tantùm contractivus*, si liceat ita loqui.

Nec Convulsio.

X. Non est enim hîc Convulsio, aliàs in eodem statu permaneret Diaphragma; sed motus Convulsivus, quoniam mox desinit à violentâ, coactâque suâ contractione Diaphragma, licèt nulla concurrat motûs illius coacti reciprocatio qualis observatur in cæteris motibus convulsivis.

Quomodo Ventriculus moveatur.

XI. In consensum ergò cùm trahatur à Ventriculo malè affecto & roso irritatoque Diaphragma, eatenus tantùm movetur coactè, quatenus illi potest inservire, hoc est, sese movendo deorsum, quo motu comprimitur quodammodò Ventriculus, juvaturque in contenti molesti exclusione; quod frustrà expectes ab ejusdem motu sursum, quippe qui non juvat exclusionem contentorum in Ventriculo.

XII. Id quod dixi modò verum esse, patet ex situ corporis ac imprimis abdominis ad promovendam ructuum, aut humorum quorumvis exclusionem è ventriculo; tunc enim solemus corpus universum flectere antrorsum, quin crura attollere, quò angustia fiat in abdomine major, sicque comprimatur, angusteturque magis magisque Ventriculus; quod similiter promovet Diaphragmatis motus deorsum.

Causa Singultûs primaria quomodò agat. Qua sit.

XIII. Causa igitur Singultûs primaria in Ventriculo hæret, ad Ventriculum saltem fertur, atque ipsum primò afficit, mox in Consensum Diaphragma trahit.

XIV. Ista verò *Causa* est utplurimùm *Humor, Halitusve Acer*, ut & *flatus* quovis modo, sed imprimis Acrimoniâ suâ *Ventriculi orificium superius mordicans & irritans.*

XV. Nec puto, facilè absque comite Acrimoniâ excitari Singultum, cùm sæpenumerò Ructus angant, erumpantque varii, etiam tenaces admodùm & Glutinosi, absque omni singultu; quod non fieret, si solâ Glutinositate suâ orificium Ventriculi superius angendo Singultum possent producere.

XVI. Videtur proinde produci Singultus ab Acrimoniâ vel Humoris, vel Halitûs, vel Flatûs in ventriculo reperti & Orificium ejus superius mordentis ac irritantis.

Unde oriatur.

XVII. Potest autem ille Humor, Halitus Flatusve ortum habere à re nuper assumptâ; licèt frequentius originem suam debeat Humoribus, in corpore jam existentibus, atque ad tenue Intestinum confluentibus, ibidemque vitiosè Effervescentibus, atque nunc aliquâ sui parte ad Ventriculum assurgentibus, nunc Halitus Flatusve Acres producentibus, qui similiter eò tendentes Singultum possunt excitare.

Singultûs comites Nausea & Cardialgia. Unde pendeant.

XVIII. Non rarò cum Singultu, sicut & sine ipso observatur *Nausea & Cardialgia.*

XIX. Et *Nausea* quidem pendet magis ab *Humorum, Halituumve Volatilitate*, quàm Acrimoniâ, sicut contrà *Cardialgia* magis ab *Acrimoniâ*, quàm Volatilitate.

XX. Irritatur quidem; in Nauseâ Ventriculus, sed utplurimùm absque dolore comite; qui tamen adesse potest; sicut non rarò Nauseæ comes est Cardialgia.

Utriusque causa unde petenda.

XXI. Causa utriusque petenda est, sicut de Singultu diximus, à rebus assumptis, & à tenui Intestino ad Ventriculum assurgentibus.

XXII. Nec Nauseâ duntaxat vexantur sæpè Infantes, quin *Vomitu simul* laborant haud infrequenter.

Aphtharum Albedo unde. Flavedo & nigror unde.

XXXI. *Albent Aphthæ ab Acido puro* ulcuscula illa producente.

XXXII. *Flavent* autem *nigricantve* Aphthæ propter *Bilem diversam diverso Acido* junctam.

Bilem Acido jungi.

XXXIII. *Iungitur Acido Bilis* tum propter *utriusque Acrimoniam auctam*, tum propter *Pituitam multiplicem ipsis copulatam.*

1. Propter utriusque acrimoniam auctam.

XXXIV. Jungitur 1. Bilis Acido propter utriusque Acrimoniam auctam; propter quam in se mutuò insurgunt Acriùs, Effervescunt potentiùs, & commiscentur arctiùs.

2. Propter Pituitam multiplicem ipsis copulatam.

XXXV. Jungitur 2. Bilis Acido propter Pituitam multiplicem ipsis copulatam, propter quam segniùs ab invicem recedunt, adeóque diutiùs in suâ Effervescentiâ continuant, ac proinde plures halitus emittunt.

Albedinem ab Acido mutari à varietate Bilis ipsi junctæ.

XXXVI. Nec tantùm ob dictas Causas jungitur Acido Bilis, ut Effervescant ideò Acriùs & diutiùs, sed insuper ex illâ Bilis variæ, vel variatæ conjunctione mutatur naturalis Albedo à solo Acido prodire solita.

XXXVII. Quemadmodùm enim ipsa Bilis colorem suum naturalem flavum mutat in viridem, aut nigrum propter admistum Acidum varium; ita vice versâ mutationes ab Acido primariò pendentes alterantur à Bile varia ipsi admistâ.

Et quare Bilis varia unde.

XXXVIII. Variam hîc voco Bilem, non quæ ab ipso Acido est variata, sed quæ ab admistâ Pituitâ istam est nacta varietatem, & quidem ratione Glutinositatis majoris vel minoris, propter quam, sicut modò dictum, variat Acidi cum Bile conjunctio, quæ inde fit arctior vel laxior, adeóque penitiùs aut superficie tenus duntaxat rodit læditque partes, ad quas pertingit.

Quare Aphtharum color ab ordinariâ albedine magis recedat.

XXXIX. Quò autem plus Bilis admistum est Acido hîc primariò peccanti, eò magis recedit Aphtharum color ab ordinariâ ipsis albedine; & quò plus eidem Acido admistum est Pituitæ, aut Salivæ Glutinosæ, eò segniùs secedunt Aphthæ, ac proinde durant diutiùs & curantur tardiùs.

Quare segniùs secedant. Aphthæ non semper malum signum.

XL. Unde patet, quandonam magis vel minùs periculosæ sint Aphthæ; postquam nonnulli Medici quasvis Aphthas pro pessimo habent in Morbis omnibus signo; quamvis non rarò Affectus graves solvant, hoc est, ipsis apparentibus Morbi solutio ac curatio præsto sit.

Prognostica.

XLI. Hinc non videtur præter rem futurum, si paucis prognostica ex Aphthis petenda recenseamus, eorundemque rationes addamus.

Aphthas semper Acidum Acre indicare.

XLII. Cùm Aphthæ omnes ortum habeant ab Acido peccante, & quidem utplurimùm ab infernis partibus per Ventriculum ac OEsophagum assurgente, rariùs cum Salivâ in Os deducto; semper indicant Aphthæ Acidum acre in corpore peccare, & hactenus ejus rationem habendam exactam, non tantùm propter ipsas Os occupantes Aphthas, verùm etiam propter Acidum in corpore existens, atque alias noxas producens, aut producturum; à quo majus vitæ periculum, quàm ab ipsis Aphthis, quæ angustando fauces, atque respirationem ac deglutitionem impediendo vitæ possunt insidiari.

Quænã Periculosa.

XLIII. Ex hoc patet, illas duntaxat esse Aphthas periculosas, quæ *copiosæ* sunt, ac *pertinaces*, quin *flaventes* aut *nigricantes*, adeóque *siccæ* sive aridæ.

Nempe 1. Copiosæ.

XLIV. Dico periculosas esse Aphthas, quæ 1. sunt *Copiosæ*, totumque Os occupantes, quod nunquam evenit, nisi ab Acido acri copioso in corpore existente, atque plures ipsi noxas necessariò afferente.

2. Pertinaces.

XLV. Dico 2. periculosas esse Aphthas, quæ sunt *Pertinaces*, hoc est, segniùs decidentes, ac continuò succrescentes; quod evenit propter acidum simul austerum, ideóque firmiùs partibus à se affectis adhærens, ipsasque diutiùs rodens ac molestans.

3. Flavescentes, nigricantes, & siccæ.

XLVI. Dico 3. Periculosas esse Aphthas, quæ sunt *Flaventes* aut *Nigricantes*, ac *Siccas Aridasve*, quod evenit propter *Bilem* simul valdè vitiatam, & Acido peccanti junctam, unde difficiliùs uterque humor simul graviter peccans corrigitur ac emendatur, quàm solus Acidus. Signum autem ejus Acidi, vel utriusque humoris in producendis Aphthis simul peccantis devicti, est Humiditas in Os accedens copiosa, & Salivationis speciem producens, cum quâ solent non tantùm faciliùs secedere Aphthæ, verùm insuper Lingua, Palatum, cæteræque Oris partes ab Aphthis malè affectæ citiùs ad consolidationem, plenamque adeò sui curationem venire.

Vlcerum ariditas malum signum.

XLVII. Quemadmodùm enim semper pro *malo & lethali signo habita est Vlcerum ariditas, ita hoc ipsum in Aphthis habet locum*: cujus Ego eandem judico Causam, Bilem nempe itidem in Corpore graviter peccantem, atque Acidum non tàm temperantem, quàm vitiosè, atque Vitæ Animalis maximè noxiè cum ipso Effervescentem.

Mortem pendere ab Effervescentiâ valdè læsâ.

XLVIII. Nam si Animalis cujusvis Vita pendeat imprimis ab Effervescentiâ, sed blanda, Bilis & Succi Acidi tum in tenui Intestino, tum in Corde, (sicut indies magis confirmamur in illâ sententiâ per omnia, quæ in praxi occurrunt accuratè observata) utique Mors ejusdem pendebit plerumque ab eâdem Effervescentiâ quovis modo valdè læsâ.

Aphtharum Curatio.

XLIX. Cæterùm postquam non tantùm Naturam, sed Prognostica quoque *Aphtharum* exhibuimus, superest, ut earundem *Curationem* nunc addamus.

In quibus consistat.

L. Quoniam verò diximus *Aphthas* videri nobis *ortum habere ab Acidis humoribus, halitibusve* ad *Os delatis*, atque non tantùm *totam ipsius superficiem*, verùm *OEsophagi* quoque *tunicam internam rodentibus*, atque *ulcuscula infinita in notatis partibus producentibus*: patet, ipsarum *Curationem* consistere in sequentibus.

1. In Acidi correctione.

LI. 1. In *Acidorum Humorum, Halituumque correctione ac Emendatione.*

2. Diminutione.

LII. 2. In *notatorum humorum plus minus correctorum*, quoties *copiâ simul peccant*, vel *in totum emendari non possunt saltem non nisi tempore longiore, diminutione aut expulsione.*

3. In ejus Productione novâ impeditâ.

LIII. 3. In *eorundem humorum, halituumve Productione novâ impeditâ, impediendâve.*

4. In partium affectarum liberatione.

LIV. 4. In *partium affectarum ab aphthis liberatione*; adeóque *aphtharum* (uti loqui vulgò amant, solentque,) *maturatione*, ac *casûs promotione.*

5. In earundem mundatione & consolidatione.

LV. 5. In *partium* earundem ab aphthis *liberatarum mundatione ac consolidatione.*

LVI. Quòd si medicamenta in curandis aphthis usurpari solita & utilia reperta præfatis satisfaciant Indicationibus, utique non parùm confirmabitur nostra de Aphtharum Causa sententia, sicut in superioribus illud asseruimus.

LVII.

Duplex esse acre.

LVII. Quamvis autem multi non attendant ad *peccantis Acidi Correctionem*, quoniam confusa fuit hactenus apud Medicos Acrium notitia & doctrina, uno Acrimoniæ nomine duntaxat ipsis noto; jam tamen, duplici ac quidem sibi contrario Acri volentibus sapere à Me patefacto, & aliquot annis jam plurimorum experientiâ confirmato, attenditur magis à non paucis tùm ad Acris utriusque vim & noxas quotidianas, tùm ad ejusdem correctionem optimam,

Quibus utrumque temperetur.

LVIII. Inter plurima verò, quæ solent alterutrum, quin utrumque Acre corrigere ac temperare, laudatur meritò in *curandis Aphthis omne Acidos Spiritus concentrans*, & quidem *blandè*; inter quæ sunt *Oculi Cancri*, *Margarita*, *Corallia*, *Creta Alba*, *Sanguis Draconis*, *Lapis hæmatites*, & similia plura, quæ pro Aphtharum, adeoque Humorum Acidorum imprimis tunc peccantium diversitate possunt seligi, cæterisque præponi.

In ariditate summâ.

LIX. Exempli gratiâ, quoties ob *ariditatem summam* non tantùm exulceratur, sed *finditur quoque Lingua, cum partibus simul affectis*, unde Sanguis quoque effunditur purus, convenient præ aliis *Lapis hæmatites, & Sanguis Draconis*.

Sine Ariditate summâ.

LX. Ubi *sine tali ariditate Linguæ* occurrunt Aphthæ, ad temperandam corrigendamque Aciditatem conducent præ aliis *Oculi Cancri* & *Margarita*, tanquam concentrantia blandissima; *Creta* verò, tanquam *concentrans potentissimum Acidi*.

LXI. Nec tantùm hæc hîc conveniunt, quin *Salia quoque Volatilia, sed blandissima*: quæ hactenus juvant, quatenus Aciditatem noxiam demulcent, franguntque. Conducit quoque *Bezoardicum Minerale*.

Humores correcti educendi.

LXII. *Eosdem Humores*, quantùm fieri potest, *correctos diminuunt ac educunt Hydragoga* dicta, quoniam sub seri formâ reperiuntur omnes Humores Acidi puriores: quos sicut aliis Humoribus, Pituitæ putà & Bili conjungi, confundive, non est mirum, ita specificis additis simul educi, nec novum, nec absurdum.

Et quib⁹

LXIII. Hinc est, quòd in curandis Infantium Aphthis tàm frequenter usurpamus *Syrupum de cichoreo cum rheo*, aliumve similem; quoniam *sc. in consensum tracta est, simulque corrupta Bilis, ab Acido Acriore facta Æruginosa*; ne nunc dicam, omnes humores educi à quibusvis purgantibus, licet putem etiam nunc à certis medicamentis faciliùs & uberiùs educi humorem hunc vel illum præ aliis.

LXIV. *Humores* igitur *Acidi & Serosi* primariò peccantes, ut & *Biliosi* secundariò affecti, atque *Pituitosi* nonnunquam simul juncti, & malum pertinacius reddentes, tum alterari & corrigi debent, tum subinde minui, evacuarique Medicamentis quibusvis maximè convenientibus, quin subinde simul artificiosè mixtis.

Humorũ Acidorum productio impedienda.

LXV. *Humorum Acidorum Productio* sicut pendet imprimis ab Usu Alimentorum, Condimentorum, Medicamentorumve *Acidorum*, ut & ab *Aëre frigido*, *Animique mœrore aut terrore*; ita eadem Productio impeditur tum abstinendo ab illis, tum usurpando magis Oleosa sive *pinguia & Spirituosa*, fruendo *Aëre sereno & æstuante*, *Animum recreando rebus gratis & acceptis*.

Et quib⁹

LXVI. *Halituum autem Acidorum proventus* sicut debetur *Effervescentia facta ab Acido valdè Acri & potenti*, ita idem impeditur correctâ; aut impeditâ notatâ Effervescentiâ vitiosâ, tùm per ea, quæ *Acidum* illud potens atque valdè Acre potenter *concentrant*, tum per ea, quæ aliàs idem *obtundunt*.

Acidum Acre quænam concentrent.

LXVII. *Concentrant potenter* Acidum Acre *Creta, Sanguis Draconis*, & similia.

Quæ obtundant.

LXVIII. *Obtundunt* Acidum Acre *Pinguia & Oleosa*, sed imprimis *Opium*, omniaque *Narcotica*; quò referendum, cæterisque præferendum quodvis *Sulphur Metallicum, aut minerale fixum* redditum: præ quò nihil expertus sum hactenus, quod tàm utiliter, hoc est, tâm blandè, tàm certò, tam citò, imo tutò cohiberet vitiosas Effervescentias.

Partes affectæ aphthis liberandæ.

LXIX. *Partes Aphthis affectæ iisdem liberabuntur*, & quidem ipsarum *maturatione* ac *spontaneo casu*, per medicamenta *Acrimoniam Acidam* ipsis conjunctam *blandissimè temperantia*, quin *eandem in se allicientia*, sicque eâdem laudatas partes liberantia.

Et quibus. Raparũ coctarũ succus.

LXX. Inter hæc laudatur meritò *Raparum* in Aquâ *coctarum*, vel *assarum* Succus expressus; cui subinde, quando minùs suavis vel dulcis existit, aliquid Sacchari addi solet; ubi autem assantur, eodem Saccharo haud indiget, cùm qui tunc prodit Succus Syrupi tenuioris consistentiam æmuletur, & saporem.

Ejus Usus.

LXXI. Hoc succo colluunt & gargarizant sæpiùs Os & fauces Ægri, vel eundem in ore tantillùm retentum sensim deglutiunt, quod ego præfero, quò non tantùm Os partesque in ore contentæ hoc fruantur beneficio, verùm totus insuper Œsophagus, imò Ventriculus, quos non minùs docuimus affici malè Aphthis atque partes in ore occurrentes, id quod imprimis locum habet in Infantibus, à quibus expectari nequit collutio & gargarisatio.

Vires.

LXXII. Adde quòd, cùm ab isto succo temperetur blandè ac efficaciter Acidum hîc peccans, in ipsis quoque Intestinis tenuibus corrigatur & obtundatur idem, sicque ejusdem ascensus sursum impediatur, citiùsque malum hoc superetur.

LXXIII. Multis proinde nominibus laudatur & laudari debet Raparum Succus, cæteris omnibus fortè præferendus.

Syrupi Varii.

LXXIV. Usurpantur quoque Syrupi varii, Violarum, Iujubinus, de Glycyrrhizâ, Rosarum solutivus, & similes plures blandi, quos eatenus conferre puto, quatenus aciditatem noxiam leniter obtundunt succo plantarum mucilaginoso; ex quo parantur; sive decoctione, sive solâ contusione ac expressione.

Ovi Vitellum.

LXXV. Præ multis aliis laudo hic *Ovi Vitellum* conquassatum & additâ aquâ rosaceâ dilutum cum tantillo sacchari ad gratiam. Ovi namque vitellus in se allicit humorem acidum in ore nocentem; sicque partes aphthis affectas paulatim eodem liberat, promovetque ipsarum casum.

Ejus Vires.

Potest autem, sicut de succo Raparum dictum, hâc mistura toties quoties usurpari debet, denuò agitatâ Os collui, aut ejus aliquid ore parùm retentum sensim deglutiri, ad Œsophagum & Ventriculum quoque juvandum.

Et Usus.

Cerevisia primæ coctionis.

LXXVI. Laudatur ab aliis quoque Cerevisia primæ coctionis, in quâ pars hordei aliorumque frumentorum optima & maximè pinguis & mucilaginosa continetur, nec fermenta-

tionem adhuc passa est; & meritò, cùm & illa multùm conducat ob rationes jam prolatas.

Vel cui ficus sunt incoctæ.

LXXVII. Quin commendatur à quibusdam Cerevisia, cui sunt incoctæ ficus in partes priùs concisæ: quam sicut non sperno, quippe utilem; observavi tamen plerisque ægris mox fuisse ingratam ob summam glutinositatem à ficubus ortam: unde admodùm rarò in ejus usu aliquandiu perseverant ægri.

Cuticulæ in ore constitutio & mutatio.

LXXVIII. Dum verò ita dicuntur maturari Aphthæ, hoc est, paulatim à partibus subjectis & malè affectis secedere, nova succrescit sub ipsis Cuticula easdem partes tegens; quæ tamdiu itidem corroditur & aphthas constituit, quamdiu acidum acre ad Os assurgit: eodem autem correcto vel superato, tandem permanet illa cuticula, & Oris partes priùs denudatas investit, & ab externis assumendorum injuriis præservat.

Quando segniùs & parciùs succrescunt Aphthæ quale signum. Quibus Aphthæ consolidentur.

LXXIX. Ubi observant Medici, segniùs & parciùs succrescere Aphthas, judicant meritò, vel correctum, vel ablatum esse maximam partem illud acidum aphthas producens, quâ de causâ ulcerum notatorum mundationem ac consolidationem tunc expectandam, & promovendam censent.

LXXX. Quamvis autem illa tunc sponte, ac beneficio jam laudatorum ac præscriptorum medicamentorum soleat subsequi, licet tamen aliqua etiam tunc addere, quæ potentiùs idem absolvant; Sic loco Syrupi rosarum solutivi usurpari poterit Syrupus de rosis rubris, Mel rosaceum, & similia; quin Terræ pingues, Bolus armena, Terra lemnia, & similes cum Aquâ plantaginis in pollinem tritæ addito melle vel Syrupo rosaceo minimâ quantitate ore poterunt contineri, & Curatio ultima, sive Consolidatio festinari.

CAPUT VI.

De Insultibus Epilepticis.

Insultus Epileptici quale malum.

I. CObsiderabimus nunc 6. frequentes Infantibus nuper natis, ac præsertim in hoc Belgio, *Insultus Epilepticos*, quibus plerique corripiuntur, & multi è medio tolluntur: dignos proinde nostrâ indagine.

Quorum sint causa.

II. Hi *Motus Epileptici supervenire* solent *Torminibus Ventris*, atque *Alvi Dejectioni viridescenti & Acidum olenti*. Unde non sine causâ judicatur *eadem omnium Causa primaria*.

Quid sint.

III. Sunt autem *Insultus & Motus Epileptici*, *Agitatio reciproca & aliquandiu continuata Partium per musculos motarum, Manuum, Pedumque, Labiorum, Linguæ, Palpebrarum, Oculorum*, uno verbo omnium Partium in Adstantium Sensus Visum & Tactum occurrentium.

Eorum diversitas.

IV. Hæc Agitatio aliàs est *vehementior*, aliàs *mitior*; aliàs *diuturnior*, aliàs *brevior*; aliàs *Universalis magis*, aliàs magis *Particularis*: aliàs *sæpius*, aliàs *rarius repetens*, & sic porrò.

Et exemplum rarum.

V. Repetere namque solet *per Paroxysmos hoc malum*: *quo durante vix aliquid assumere possunt Infantes*: unde magis sum ante sesquiannum miratus, meam filiolam octo menses natam postremo vitæ suæ die propter difficiliùs erumpentes dentes Insultibus Epilepticis afflictam, durante per horas aliquot Paroxysmo Epileptico quævis commodè assumpsisse, (quod non memini me unquam in ullo Epileptico Infante vel adulto observare) at eodem cessante nil ampliùs admisisse per horas plures, sed tandem placidè expirasse: quod idcircò hîc noto.

Quosdam Epilepticos durante paroxysmo carere sensu externo. Quosdam non.

VI Quemadmodùm autem durante Paroxysmo Epileptico *Sensu omni externo carere videntur* Adulti, ita idem judicandum de Infantibus.

VII. Dixi *Epilepticos videri durante Paroxysmo carere omni sensu externo*, quamvis ad *Objecta quædam Acriores halitus spirantia & naribus admota* plerumque mox excitentur, sicut etiam nonnunquam *ad Sonum potentem*, ac imprimis *nominis proprii*, *Auri proximum*.

VIII. Observantur autem non rarò durante Paroxysmo *Ægri ad ossa usque comburi, nec tamen inde excitari*: quod signum est, Sensu externo tunc carere ipsos.

Hujus diversitatis ratio.

IX. Cujus *diversitatis* aliam non invenio *rationem*, præter *Causæ peccantis à Volatili Sale Acri correctionem ac mutationem*; nisi forsan tunc Sensus Externus unus magis afficiatur altero; quod si fiat, ejus rationem hactenus ignoro.

Epilepticorum constitutio post paroxysmum.

X. Plerique Paroxysmo Epileptico prehensi, quando *ad se redeunt*, *ignorant quid fuerint passi*, ac vix de alio *tunc queruntur*, *quàm Capitis dolore gravativo*; nisi forsan durante Paroxysmo ex vehementi partium agitatione aliqua fuerint valdè contusa, vel aliter læsa, quæ læsio sentitur demum soluto aliquandiu Paroxysmo.

XI. Id enim notandum, plerosque *stupidiores observari post Paroxysmum solutum*; quin *sæpius recurrentibus Paroxysmis gravibus permanere postmodùm stupidos & quandoque fatuos*.

Cerebrum in Epilepticis esse affectum.

XII. Quæ omnia videntur sufficientia esse signa *Cerebri, ac Cerebelli affecti ab insultibus Epilepticis*; adeò ut meritò statuatur à multis, partem primariò in Epilepsiâ *affectam esse*, si non *Cerebrum ac Cerebellum, saltem Spinalis medullæ radices, adeóque Initium Nervorum*.

Ut & Sensus externos & internos & Motum Animalem.

XIII. *Afficiuntur* enim *manifestè Sensus externi & Motus Animalis*; afficiuntur quoque *Sensus Interni*, dum *stupidiores* fiunt Epileptici, sed *afficitur necessariò Caput*, propter *dolorem gravantem in ipso, etiam cessante Paroxysmo, remanentem*.

Qualis & quarum partium sit affectio. Nempe Spirituum Animalium.

XIV. Cùm igitur *Animales Functiones*, *si non omnes*, *pleraque saltem afficiantur in & ab Epilepsiâ*, meritò quæritur, *qualis* tunc contingat, & quarum partium *affectio mala?*

XV. Quantùm Ego ex omnibus & singulis à me hactenus observatis & menti nunc præsentibus judicare valeo, existimo, *Spiritus Animales plurimum affici & alterari in Epilepsiâ*, nec tantùm, *quatenus motu inordinato & coacto moventur ad musculos oppositos*, sed insuper, *quatenus inepti redduntur* ad ministrandum *Sensibus externis ac internis*.

Quænam eam sequantur.

XVI. Quamvis proinde putem, *irritari Nervorum principium inordinatè*, unde *copiâ majori & quidem itidem inordinatè quaquaversum moveantur Animales Spiritus*; existimo, *eosdem etiam inquinari & ita mutari secundùm suas qualitates*, *ut tunc sint inepti sensationi laudabili & naturali absolvendæ*; ideoque *tamdiu post motus Convulsivos præcedentes tandem in verâ Convulsione permanere Musculos omnes*, *quamdiu qualitate vitiosâ infecti sunt iidem Spiritus*: quos imprimis arbitror *hâc noxâ liberari, quando Salia Volatilia subtilissima & Acrimoniâ innoxiâ prædita*, *Spiritus Salis*

Et quænam eam curent.

Armoniaci

Armoniaci putà & similes plures, per nares penetrant in Cerebrum, atque Spiritibus Animalibus malè affectis se jungunt, quin vitium ipsorum corrigunt ac emendant; citiùsque Paroxysmum solvunt.

Spirituũ Animalium malè affectorumCausa Salibus volatilibus contrarios esse Spiritus Acidos.

XVII. Unde concludo, *Causam in corpore existentem atque Spiritus Animales malè afficientem, ac exinde Epilepsiam producentem contrariam esse Salibus Volatilibus.*

XVIII. Si quis porrò & *Salia Volatilia* examinet, & *ejus contrarium investiget*, inveniet tandem *Ipsis Contrarios esse Spiritus Acidos itidem Volatiles*; ideoque probabiliter concludi, *Halitus Acidos Causam esse proximam & Continentem tum Nervorum principium irritantem, tum Animales Spiritus vitiosè alterantem.*

Quinam Affectus Infantũ Epilepsiam praecedant.

XIX. Hoc ipsum confirmatur ex *Affectibus Epilepsiam Infantium praecedentibus* & jam memoratis, *Ventris torminibus*, *Excrementis Alvi Viridibus & Acidum spirantibus*: ut & *inopinato & gravi Terrore* tàm sæpè tum Infantibus, tum adultis *Epilepsiam producente.* Solet namque in *terrore vim majorem nancisci Acidum in corpore*, solet idem *omnes Sensus*, quin & *Corporis Motum turbare*, quin ejus *Concussionem Convulsivam excitare.*

XX. Nec tantùm ex consideratione *Salium Volatilium*, *Epilepticorum Insultuum Remedii optimi*, atque *Symptomatum ipsos* utplurimùm *praecedentium*, Ventris Torminum, ac imprimis Dejectionis Acidum spirantis, concluditur *ipsorum Causa vera Spiritus Acidus Volatilis*, hoc est, *Halitus Acidus*; verùm si quis absq; præjudicio cuncta in Epilepticis Insultibus notabilia consideraverit, agnoscet facilè, *aliud in rerum naturâ non occurrere, à quo ipsi possint deduci.*

Quale quid requiratur ad Epilepsiam producendam.

XXI. Requiritur enim *tale quid*, quod *etiam à parte remotissimâ brevi possit assurgere ad caput*; quod *ibidem irritationem possit excitare ad inordinatum & coactum Spirituum Animalium motum versus musculos omnes*, quod *obscurare possit ac opprimere Sensus externos omnes*; quod *ad fatuitatem possit repentè aut sensim deducere Ægrum*, quod *Gravitatis sensum possit producere ac relinquere in Capite*: Atqui hæc omnia à nullâ re notâ produci possunt, nisi à *Spiritu Acido Volatili, vel Halitu Acido & Acri.*

Duo tantùm esse Acria, simplicia, & ex duobus tertium mixtum.

XXII. Etenim cum *duo tantum* reperiantur *Acria pura in rerum naturâ*, *Lixivum Salinum*, *& Acre Acidum*, hinc & *mixtum & factum ex utroque*, *Salsum nempe Muriaticum*, prout plus de Acrium alterutro participat, ad idem magis vergens: & *illa noxa non producatur, sed curetur per Salia lixiva*, *sed imprimis Volatilia* (possunt enim & fixa inservire, Coralia, Margaritæ, Oculi Cancri & alia similia longo usu comperta) reliquum est, ut à *Spiritibus Acidis, sed Volatilibus* atque *in Halitus facilè abeuntibus, deducatur* hoc malum.

Halitus Acres nõ esse à Sale Muriatico.

XXIII. Frustra namque id quis peteret à *Sale Muriatico*, à quo tales attolli haud solent Halitus Acres.

XXIV. Vtique non potest non Homini, Veritatem ac Ægrorum commoda unicè sectanti, & ab inani & vanâ gloriâ alieno valdè placere, quando ita evidenter ac solidè elicit Affectûs alicujus ardui & latentis causam veram.

Omnia in Epilepsiâ nondum esse nota.

XXV. *Non tamen omnia sunt nobis adhuc in hoc affectu nota, perspectaque, postquam necdum satis constat, quî ab illis Halitibus Acidis & Acribus afficiantur ac depraventur Animales Spiritus ad Sensum externum penè abolendum, & imprimis ad Fatuitatem inducendam.*

Plura tamen, quã vulgò docentur.

XXVI. Sed licèt hîc non sint omnia nobis nota, perspectaque, multum est tamen longè plura distinctiùs nosse, quàm vulgò de hoc Affectu docentur, atque notabiles in rerum obscurarum cognitione promovendâ facere progressus.

In sensibus externis stupor unde.

XXVII. *Vnum tamen videor* mihi *circa Externi Sensûs stuporem in Epilepsiâ* observabilem *assecutus*, (postquam rem intimiùs examinavi, & post multas cogitationes ac discursus sollicitos id conclusi) nempe *à Spiritu Acido Acriore in Succo Pancreatico existente*, *aut etiam forinsecus cum Assumptis adventante ita vitiari Effervescentiam cum Bile in tenui Intestino factam*, ut *Halitus non tantum Acres Acidique* sed *insuper vim Narcoticam à Bile mutuati attollantur &* per Lacteas Venas *penetrent* ad Sanguinem, hinc cum ipso *ad Cerebrum*; ubi *partim mordicent ac irritent Spinalis Medullæ radicem*, unde copiosiùs ad Musculos ferantur Animales Spiritus, ibique producant primùm motu suo inordinato *Motus Convulsivos*, & tandem Motu utrinque continuato ipsam *Convulsionem*: partim *Narcosin inducant in Animales Spiritus*, unde sequatur *ille stupor magnus*, & *insensilitas durante Paroxysmo.*

Unde Fatuitas.

XVIII. An *ab eâdem vi Narcoticâ deduci possit ac debeat Fatuitas* Epilepsiæ tàm sæpè superveniens, non ausim affirmare, ut nec negare: postquam observamus *Ebrios, & quasi narcosi correptos*, durante ebrietate *videri fatuos*; quin imò *omnes assumpto Opio*, quamdiu ejus vis viget, si à *Somno excitentur*, *Fatuis videri quoque similes*, & *habere gestus sermonesque satis fatuos.*

XXIX. *Si proinde Fatuitas Epilepticorum deducenda sit à vi Narcoticâ ex Bile haud dubiè ortâ*, *necessum* est, *ita vitiatos fuisse ab Ipsa Spiritus Animales*, aut *Cerebrum*, *Cerebellumque*, *quatenus Spirituum Animalium praeparationi serviunt*, ut, *qui posteà continuè generantur*, *servent illam Dispositionem Fatuitati producendæ aptam.* Cujus modum & rationem clarè ac distinctè quis explicabit? Ego saltem non possum.

Epilepsiæ Causæ remotæ, & Antecedentes.

XXX. Postquam quodammodo saltem explicuimus Symptomata in Epilepsiâ & Infantium & Adultorum observabilia, proximum est, ut *Affectûs ejusdem Causas remotas*, & quandoque *Antecedentes* simul examinemus.

Quomodò hae causæ distinguantur.

XXXI. *Distinguendæ* sunt namque *Causæ Antecedentes à Remotis* postquam *hæ* opponuntur aut contradistinguuntur *Proximis*; sicut *Antecedentes Continentibus*: quamvis non semper coïncidant Continentes cum Proximis.

XXXII. *Causæ* aliæ sunt, *quæ actu Affectum* uliquem, Morbumque *producunt*, sive sint *proximæ ac Continentes*, sive *Remotæ.*

XXXIII. *Aliæ* sunt, quæ *actu Affectum*, Morbumve *nullum producunt*, *ast producere apta sunt nata*, quin facilè sunt producturæ, dummodo *irritentur ac in actum deducantur*: quæ nomine *Antecedentium Causarum* vulgò veniunt.

Obstructionis causa Continens & proxima.

XXXIV. Exempli gratiâ, *Continens Obstructionis Causa* est *Humor coagulatus*, *Sanguis*, vel *Pituita*, *in aliquo vase hærens*: *quo posito*, *ponitur Obstructio*, *sicut eodem remoto*, *eadem removе-*

movetur: estque insuper *proxima Obstructionis Causa*.

Ejusdem causa Antecedens.

XXXV. *Antecedens Obstructionis* ejusdem *Causa* est *Pituita*, vel *alius Humor* in *corpore existens*, ast *nullam noxam producens*, *nisi ab aliâ Causâ Irritante aut Procatarctica dicta deducatur in actum*, & *moveatur in aliquem canalem*, *quin ibidem coaguletur*: quæ *duo effecta*, sicut sunt sæpè nunc diversa, nunc contraria, sic non rarò *agnoscunt Causas contrarias*, *Aëris* putà *Calorem Pituitam solventem* & quaquaversùm, ergò ad vasa quoque propellentem, hinc & *Frigus eandem in vasis coagulans & sistens*: quæ *duæ Causæ Contrariæ*, *Aëris Calor & Frigus*, sunt *Causa Procatarctica Obstructionis*, quatenus *Pituitam* in corpore existentem, nullamque noxam asserentem, *Obstructionisque producendæ Causam Antecedentem*, tum solvunt & ad *Vasa* devehunt, tunc eandem ibidem coagulant.

Procatarctica.

XXXVI. Hæc eadem *Pituita*, quæ *Antecedens erat Obstructionis Causa*, quamdiu nullam in Corpore latens producebat noxam, fit ejusdem *Causa Continens ac Proxima*, quamprimum ad Vasa delata, coagulatur in iisdem, ac reverâ Obstructionem parit.

Remota.

XXXVII. *Eadem Pituita jam mota & abundantius ad Vasa propulsa, Remota est Causa Obstructionis producendæ, augendæve.*

Distinctio causarum.

XXXVIII. Atque ex his paucis patere potest omnibus *distinctio Causarum* tum *Remotarum & Proximarum*, tum *Continentium*, *Antecedentium*, & *Procatarcticarum*.

Non omnem morbum habere causam continentem

XXXIX. Quòd si *Continente Causâ positâ ponatur*, *ac remotâ removeatur Morbus*, utique *omnis morbus non habet Causam Continentem*, verbi gratiâ, *Vulneris Causa proxima, non item Continens Causa*, *est Gladius*, quoniam ipso in parte molli posito ponitur quidem vulnus, *eodem autem remoto non removetur iterum idem vulnus.*

Epilepsiæ Infantũ causa Proxima & Continens Antecedens.

XL. Hæc ut *Infantium Epilepsiæ* applicemus, notandum, *Causam Proximam & Continentem Irritationis* in Nervorum principio esse Halitum acrem eò delatum: sicut ejusdem Antecedens Causa est Humor Pancreaticus, vel aliàs quivis assumptus & *Acidus*, *in tenue intestino vitiosè cum Bile effervescens*, atque *Halitus similiter Acres*, *Acidosque producens*, , qui tendunt ad Cerebrum ac Cerebellum, ut ibidem notatam irritationem pariant.

XLI. *Antecedens* autem *Irritationis Epilepticis Causa* est *tum Bilis*, *tum Succus Pancreaticus*, *in Corpore existentes*, *nondum tamen vitiosam illam Effervescentiam producentes*; *donec ab externâ Causâ*, *nunc aëre procelloso*, *nunc Alimento facilè in acidum abeunte*, *ipsumque augente aut aliàs irritante*, nunc *Terrore*, similive Causâ aliâ *irritentur atque in effectum deducantur*, id est, *ad vitiosè effervescendum*, *Halitusque notatos producendos propellantur*, sicque *Continenti Causæ materiam suppeditent*.

XLII. Atque sic tum *Affectum Ipsum*, tum *Ejusdem Causas*, tum *Earum agendi modum* paucis explicuimus, restat, ut *Prognosin* & *Curationem* similiter subjungamus.

Epilepsiæ Prognostica.

XLIII. Ex iis, quæ jam dicta sunt, facilè formari possunt *Prognostica*, nempe *Affectum hunc esse gravissimum*: cùm 1. sit tàm *multis lethalis*; cùm 2. tàm sæpe *relinquat post se tàm luctuosa Symptomata*.

Exemplum rarum Epilepsiæ in Infante.

XLIV. Non possum silentio præterire, non ita pridem, quum pauperibus consilia ac remedia impertiter, præter alios Ægros satis graviter afflictos, ad me allatum esse *Infantem* forsan *bimulum*, cui *ante mensem* supervenit *Tussis Suffocans*, vulgò **fint-hoest** dicta, quâ ubi aliquot diebus fuisset vexatus, accessit *Epilepsia*, sed hâc non cessante, qui priùs *loqui poterat & ambulare infans*, nunc *mutus existit*, & quasi *Paralyticus*, *omnique ambulandi potentiâ destitutus*.

XLV. Sed metuo valdè, nî brevi superetur ista noxa, ne simul *fatuus* fiat, sicut in multis aliis observavi factum. Quod ut præveniatur, quædam præscripsi tum interna, tum externa remedia.

In eo Tussis suffocans quænam & unde.

XLVI. Videtur namque in hoc infante *Tussis illa Suffocans* (quam idcircò sic voco, quia videntur in Suffocationis periculum conjecti Ægri, tàm adulti quàm Infantes) *ortum habuisse à Flatibus Acidis* in *tenui Intestino excitatis*, & *paulatim ad Pulmones assurgentibus*, ibidemque ad Tussiendum ipsos irritantibus.

Insultus Epileptici unde.

XLVII. Iidem *Flatus Acidi ad Cerebrum sublati videntur* ibidem *Nervorum principium acrimonia sua mordicando ipsum irritasse ad copiosiorem Spirituum Animalium copiam quaquaversùm*, *ac imprimis ad Musculos omnes aut plerósque propellendam*, unde excitati sunt primò *Motus Convulsivi*, *tandem ipsa Convulsio*; hoc est, Insultus Epileptici.

Impotentia ad motum unde.

XLVIII. Postquam verò ulteriùs delati sunt iidem *Halitus sive Flatus Acidi secundum Spinam Dorsalem*, suntque *ibidem magis concreti*, videtur, *Impotentia ad Motum excitata*, *compressis vel aliter malè affectis Nervis*, per quos ad *Musculos deferuntur Animales Spiritus*.

Defectus loquelæ unde.

XLIX. Quinimò ob eandem Causam *malè affectis Musculis Locutioni servientibus*, factus videtur idem *Infans mutus*, qui cœperat benè loqui.

Epilepsiæ curatio.

L. Epilepsia ut ritè curetur, observanda plura, quæ nomine Causarum se mutuò consequuntur, ut illam producant, ut & à quibus tàm internis, quàm externis solent foveri vel augeri eædem; denique illa, quæ solent ipsam subsequi, tanquam Symptomata.

LI. Erit proinde operæ-pretium, ut singula hîc consideranda, ordine proponantur, hinc & ipsis sua Medela applicetur.

Spectãda in eâ est 1. Irritatio principii Nervorum.

LII. Primum, quod hîc spectari debet, est *Irritatio sive Mordicatio Principii Nervorum ab Halitibus Acribus* ad Cerebrum assurgentibus: unde *impetuosus & inordinatus sequitur Spirituum Animalium ad musculos Motus*, ipsique adeò *Motus Convulsivi*, ac tandem ipsa *Convulsio*.

2. Halitus acer ad cerebrum delatus.

LIII. Secundum, quod itidem hîc spectandum, est Halitus acer ad cerebrum delatus, nervorum initium mordens & irritans, Causa continens & proxima irritationis ac morsionis.

3. Idem tenui intestino existens.

LIV. Tertium est Halitus idem in tenui intestino existens, atque postea ad Cerebrum ascensurus, Irritationis ejusdem causa remota, quatenus proximam & Continentem fovet, aut postea constituet.

4. Effervescentia Succi Pãcreatici & Bilis

LV. Quartum, quod hic spectari debet, est in Infantium Epilepsiâ, de quâ nunc agimus, Effervescentia vitiosa Succi Pancreatici acidi actioris, & Bilis satis pinguis & acris in tenui intesti-

intestino, ex quâ prodeunt notati modò Halitus acres.

5. Succus Pancreaticus & Bilis actu Effervescentes.

LVI. Quintum hîc spectandum, est *Succus Pancreaticus Acrior*, quando *actu effervescit cum Bile vitiosè, promitque notatos Halitus acres*: itidem *Causa remota*.

6. Idem Succus nondum effervescens.

LVII. Sextum est Idem *Succus Pancreaticus Vitiosus & Acrior*, *nondum tamen in actum deductus*, *aut vitiosam Effervescentiam excitans*; quae *Causas* hujus mali Antecedens.

7. Omne, quod ejusdè Succi Acrimoniâ producit vel auget.

LVIII. Septimum hîc spectandum, erit omne id, quod tanquam *Causa procatarctica* vel *Irritans est, augensve Succi Pancreatici Acrimoniam, ut in Actum deducatur*: quamvis *nil impedit Succum eundem sponte fieri, paulatimque Acriorem*, donec *tandem possit vitiosam illam excitare Effervescentiam, & Halitus acres promere*. Hoc autem facit aliquando Lac dulce, quod præsertim à Vaccis redditur paulò post partum, quodque faciliùs corrumpitur & acescit; adeóque augere potest Succi Pancreatici Acrimoniam Acidam; illumve irritare ad vitiosè cum bile Effervescendum. Sic & noxium est *multum Saccharum* unà cum Pulte nuper natis copiâ nimiâ exhibitum; quod sicut acescit facilè, ita & ad vitiosè effervescendum irritare potest notatum Succum.

8. Vis Narcotica Bilis, unde stupor.

LIX. Atque hæc se mutuò consequuntur in Motibus Convulsivis & succedente ipsis Convulsione; quoniam verò stupor sensuum omnium comitari solet Epilepticos Insultus, & stuporem illum deducendum putavimus à *Bile vim Narcoticam notatis Halitibus Acribus communicante*; spectanda hic 8. *vis Narcotica stuporem dictum efficiens*.

9. Fatuitas.

LX. Denique quoniam addidimus, succedere aliquando Insultibus Epilepticis *Fatuitatem*, quam non improbabiliter existimavimus deduci posse ab eâdem *Vi Narcoticâ Bili debitâ*, & aut *Cerebro*, *aut Spiritibus Animalibus intimiùs junctâ*, ejus 9. est habenda in Curatione ratio.

Causa Antecedens prævenienda

LXI. Quoniam verò satiùs est Prævenire quàm Præveniri; optandum foret, ut *Causæ hujus mali gravis Antecedenti* iretur obviam, tum in *Fœtu nondum nato*, tum *in eodem jam nato*.

In Matre, dum uterum gerit.

LXII. Diximus in superioribus, *Causam frequentissimam Epilepsiæ Infantium quærendam in Matre Uterum gerente*, atque *Diætâ vitiosâ* utente, tali nempe, quæ augere potest in Corpore Acidum; qualia sunt *Acetaria*, Mala Citria, Arantia, Fructus immaturi & Acidi, cæteraque Alimenta propter ipsorum fastidium Acido multo & Acri condita; Vina itidem Acida, & Cerevisiæ Acescentes, Lac Ebutyratum, vel aliàs coagulatum & acescens sæpiùs usurpatum. *Aër frigidus* ac Borealis, *Tristitia*, *Terror*, &c.

LXIII. Solet autem noxa ex vitiosâ diætâ orta *Fœtui magis nocere, quàm Matri*: sive malè habeat, dum adhuc in utero hæret, sive hoc fiat demum, postquam in lucem est editus.

Postquã peperit. Cavendo ab acidorum abusu.

LXIV. *Post nativitatem Acidum in Corpore Infantis tenelli facilè augetur* ab *assumptis actu Acidis*, vel *facilè acescentibus*, ut & *à Terrore*, aut *Mœstitiâ frigidoque Aëre*.

LXV. Ut *præveniatur* proinde *hoc malum*, & ab *Ipso Præservetur Fœtus*, optandum foret, *Matres* tàm tenero in Liberos suos affectu motas, *Cavere sibi à tàm frequenti memoratorum Acidorum abusu*; cui tamen debetur dubio procul hîc, quàm alibi, frequentior Infantium Epilepsia.

Assuescedo Alimentis sanis.

LXVI. Hoc ut faciant faciliùs, debent antequam Uterum gerant, *sese paulatim assuefacere Alimentis magis sanis*, & *desuescere à multum Acidis*; quod plerisque novi futurum valdè difficile, quoniam more malo indulgent & assuescunt omnes ferè à primâ ætate Acidis tum Alimentis tum Condimentis Belgæ; putantque non satis sapere Alimenta, nisi *usurpentur* aut *valdè Salsa*, aut *valdè Acida*: licèt trito suo idiomate proverbia testentur, debilitari naturam humanam tum Salsis, tũ Acidis: **Sout en Suur krenkt de Natuur.**

LXVII. Hoc Consilium esse salutare, vel inde patet, quod *Infantes geniti ex Matribus non ita Acido indulgentibus rariùs patiantur Epilepticos Insultus*; & contrà.

Assumendo quæ Acidum temperent.

LXVIII. Ubi autem ille Mos malus corrigi non potest, sicut Ego ejus corrigendi spem video nullam, danda opera, ut *assumant* quoque *Gravida* talia, quæ *Acidum infringant*, *temperent*, *& corrigant*; inter quæ primas tenent *Salia Volatilia Oleosa*, à quorum usu assiduo observavi optimè habuisse tum ipsas fœminas gravidas, tum posteà ipsos Infantes; minùsque fuisse obnoxios Insultibus Epilepticis.

Quæ locum habent tum in Uterũ gerentibus, tum lactantibus. Cavendo præterea ab immersione manuum in Aquâ frigidâ.

LXIX. Atque hæc fieri possunt à fœminis Uterum adhuc gerentibus quod *ipsum continuari potest* ac debet *ab iisdem*, *si Liberos suos lactent*, *aut à Nutricibus*; cavendo sedulò, quantum fieri potest, ne *Manus Aquæ frigidæ multum immergant*; cum observentur indies inde excitari Ventris tormina in Infantibus; imprimis, si paulò post ipsarum Lac exugant; quibus non rarò succedunt Insultus Epileptici.

Infantibus exhibenda Acidum temperantia. Et qualia.

LXX. Atque hæc aut similia possunt exhiberi Gravidis & Nutricibus. *Infantibus autem Ipsis*, præsertim *quando præcessit notata vitiosa Matrum Diæta*, *exhiberi* deberent mox *à nativitate Medicamenta temperando concentrandoque Acido utilia*, qualia sunt non tantùm *Salia Volatilia*, tutò Infantibus ex *Aquis & Syrupis Carminantibus*, Menthæ, Fœniculi, & similibus parvâ quantitate exhibẽda, sed *Corallia* quoque, *Margaritæ*, *Oculi Cancri* & similia in praxi vulgari notissima & familiaria; licèt Ipsorum Utilitatis ratio vera fuerit paucis hactenus nota.

Ut & alvus laxanda.

LXXI. Qualia medicamenta si usurpentur in tempore, *alterari ac emendari* potest nonnunquam *Humor Acidus* in ipsis peccans; qui, quoties *minus soluta* est *Infantium alvus*, quam esse *laxam* convenit, *blandè educendus*, *Diagridium* ad j. vel ij. grana exhibendo; cùm non tantùm *Bilem*, verùm *Aquas* quoque blandè vacuet; licèt id non sciant, nec asserant plerique.

Diagridio.

Ejus defectu quænam sequantur mala.

LXXII. Hæc *Alvi laxitas si negligatur* in Infantibus, plerumque observabis *vexari eos* ventris *torminibus*; & paulò post *dejectione viridi concretâ*, & tandem *Epilepticis Insultibus*.

Quænã infãtibus nuper natis conveniant.

LXXIII. Conducunt igitur Infantibus nuper natis tum *Alterantia*, *Emendantiaque Humorem Acidum*, tum eundem *temperatum Evacuantia*; quò præveniatur in tempore malum tam horrendum, tam perniciosum ac lethale.

Quando est metus futuri mali Epileptici.

LXXIV. Hæc eadem solicitiùs facienda, quando non tantùm *Metus est futuri mali* Epileptici, ob Diætam matrum pravam Gestationis tempore prægressam, sed imprimis, quando ex

Ventris

Ventris Torminibus, ac præsertim ex Alvo adstrictiore atque *viridantibus fæcibus* notæ adsunt manifestæ *Acidi jam noxam in tenui Intestino parientis*, atque *brevi secuturorum facilè Insultuum Epilepticorum.*

Quinam pulveres usurpandi.

LXXV. Tunc Ergò eadem usurpanda sunt diligentiùs, sæpiùsque in die; *Pulveres*, inquam, ex Margaritis, Coraliis Rubris, Oculis Cancri, Cretâ, Bezoardico animali & minerali, Cornu Cervi, Ebore, Osse de Corde Cervi, Ungulâ Alcis, & similibus Sale Volatili abundantibus parati.

Et Mixturæ.

LXXVI. Quin possunt etiam ipsa *Salia Volatilia blandiora* Mixturis Aromaticis addita sæpiùs in die quantitate parvâ exhiberi.

Nec non Enemata.

LXXVII. Quinimò *Enemata* ex Lacte bubulo, Terebinthinâ Venetâ, Ovi vitello, & similibus parata injici poterunt, quò alvi excrementa fiant dilutiora, Acidum noxium lacte excipiatur, flatus & halitus discutiantur, vel suffocentur ac submergantur, atque humores noxii deorsùm ad secessum alliciantur ac deducantur: sicque ab ascensu avertantur.

Ut & Syrupi.

LXXVIII. Possunt quoque ad humores illos priùs aliquantulum correctos per alvum educendos exhiberi *Syrupi*, *Rosarum Solutivus*, *de rheo simplex*, *aut de Cichoreo cum rheo*, illisque tutò addi *granum unum Diagridii.*

LXXIX. Atque sic laudatis medicamentis aliquandiu per vices continuatis possunt non tantùm Curari Tormina & Alvi Dejectio viridis, verùm nonnunquam *Præveniri Epilepsia*; dum ejus *Causa antecedens in tempore corrigitur*, aut *educitur è corpore.*

Qui Matres vel Nutrices se gerere debeant.

LXXX. Dum hæc administrantur Infanti, danda sedulò opera, ne *Mater aliave ipsius Nutrix utatur Alimentis Condimentisve Acidis*; *terreatur*, *aut contristetur*; *Aërive frigido exponatur*, vel *Aquæ frigidæ manus immittat*, *Pedesve frigus patiantur*, unde tàm sæpè *irritantur*, *vel producuntur Mala notata.*

Ut & ipsi infantes.

LXXXI. Quæ sicut vitanda sunt in Matre ac Nutrice, ita sunt adhuc *magis vitanda in Infantibus ipsis*: cum ab illis tàm facilè augeri possit, vel irritari Acidum in tenui Intestino repertum.

Succi pancreatici Acidioris Effervescentia cum Bile quibus sedanda.

LXXXII. Ut insuper *vitiosa Succi Pancreatici Acidioris Effervescentia cum Bile sedetur*, *aut sistatur*, quoties illa ex notatis Ventris Torminibus, Alvique fæcibus viridibus apparet urgens, exhibenda sunt *Anodyna efficacia*, *Syrupus Diacodii*, *Papaveris albi*, & similia, Mixturis *superioribus* addita; cui tutò jungi potest, *urgente multùm Dolore*, *Laudani Opiati granum unum.*

Unde malum prævenitur.

LXXXIII. His mediis potest *præveniri* non rarò malum imminens, sicut id non semel in praxi meâ sum expertus apud Parentes monitis meis obedientes; Quod ideò refero, quia pleræque *Mulieres Belgæ*, quibus *Infantium* cura est concredita, *censent*, *nulla*, *vel non nisi rarissimè* & quidem valdè urgente necessitate *Ipsis exhibenda Medicamenta.*

Quando levissimi adsunt motus convulsivi, quid faciendum.

LXXXIV. Ubi autem ex *levissimis Motibus Convulsivis*, & *Sensuum levi stupore* patet, ad *Cerebrum assurgere Halitus Acres*, à quibus immineant *Insultus Epileptici*, adhuc *diligentius ac frequentius usurpanda* pro re natâ quævis medicamenta modo laudata; quò *præveniatur*, quantum fieri potest, *Gravior Epilepsia*. Quod faciendum imprimis, quando eadem jam invasit, quoties *aliquas* ipsa *dat inducias.*

LXXXV. Ubi notandum, laudatum *Enema plurimum juvare*, quatenus Humores vitiosos elicit è corpore.

LXXXVI. *Pulveres* autem *laudati sunt utilissimi*, ut & *Salia Volatilia*, una cum *Mixturis blandè Aromaticis*, quibus *Anodynorum & Opiatorum plus vel minus addi debet*, prout *Dolores ac Vigiliæ plus vel minus urgent*. Quibus ritè observatis non ita difficile est, Curationem instituere laudabilem & rationalem.

Quando in ulteriore Epileptici sublati sunt, continuandum in laudatis remediis.

LXXXVII. Quamvis laudatis medicamentis *sublati sint Insultus Epileptici*, *non cessandum tamen* à Medicamentorum eorundem usu ulteriore, quin *continuandum est* aliquandiu, præsertim *in usurpatione Auxiliorum & Acidum infringentium*; *concentrantium*, *temperantium*, *&* idem concentratum *temperatumque blandè educentium*, rariùs licèt assumptorum, *nisi Alvus existat adstrictior*; quod, sicut dixi, semper malum in Infantibus.

Quando infantes pro sanis habendi.

LXXXVIII. Ubi autem Alvus spontè laxior existit, Somnus est placidus, hilaritas redit, Alvi excrementa sunt flaventia, appetitus Alimentorum moderatus, color faciei elegans, caro musculorum firma; verbo, Functiones omnes ritè se habent, Excreta assumptis respondent, prodeuntque facilè, Corporisque qualitates externæ vigorem testantur; tunc demum pro sanis habendi infantes.

Salia volatilia hoc præstare.

LXXXIX. Hæc autem *omnia facilitant Salia Volatilia blandiora* quantitate parvâ in dies Infantibus exhibita. Quæ si placeant minus quibusdam in Chymiâ & praxi optimâ minùs versatis, proferant ulla, quæ hisce possint conferri ac æquiparari, quin opere ipso testentur se Medicos Summos, non item garrulitate ostentatoriâ & thrasonicâ, & doctis Medicis planè indignâ illud nomen affectent.

Vis Narcotica quibus corrigatur.

XC. Quoad *vim Narcoticam stuporem* omnium Sensuum Externorum Internorumque *producentem*, atque *à Bile deducendam*; existimo illam, sicut aliàs, imprimis corrigi posse *Salibus Volatilibus mediocriter Acribus*, atque *fixis terrenis*, Coralliis, Cretâ, Margaritis, Oculis Cancri, Antimonio Diaphoretico, & similibus.

Et quomodò.

XCI. Sicut enim hæc *postrema imbibunt partem Bilis Oleosam in tenui Intestino*, ita *priora Volatilia discutiunt potenter halitus noxios ad caput delatos aut deferendos*, *depurantque ab admissâ noxâ Spiritus Animales.*

Fatuitas incipiens quibus corrigatur.

XCII. Quod si *Fatuitas* ipsa *incipiens* possit superari ac curari, existimo ipsam à laudatis *Salibus Volatibus*, sed *paulò Acrioribus* expectandam: postquam non semel observavi, Adultos æquè ac Juniores continuato aliquandiu eorum usu accepisse *Sensus omnes alacriores*, adeò ut *Mens* quoque *operetur* in ipsis, quàm priùs, *liberiùs & subtiliùs.*

XCIII. Quid ad hoc dicent Censores mei nasutuli, cavillationibus dediti magis quàm solidis ratiocinationibus, aut experimentis rem quamvis dubiam explicantibus, & assensum convincendo cogentibus.

Tempus non in aliorum.

XCIV. Utique parùm vel nil agunt, quotquot temporis sui partem magnam impendunt perpetuis

opinionibus vellicãdis, sed in propriis adstruendis impendendum. Et quare

tuis alienarum opinionum vellicationibus, plerumque iniquis; quod facilè: minimam propriis sententiis adstruendis vel confirmandis; quod magis arduum & difficile.

XCV. Quid enim juvat Studiosum scire, hunc vel illum sensisse forsan malè, nisi doceatur & persuadeatur, quomodò debeat sentire benè: quod rarò vel nunquam faciunt, qui alienarum opinionum refutationi student.

Alterius sententia undè plerumque corrupta proponatur.

XCVI. Adde quòd plerumque ex invidiâ, & contradicendi carpendique studio rarò ritè percipiatur, aut proponatur alterius sententia, sed plerunque corrupta, mutilave.

Autor proprias sententias Experientiæ & Praxi consentaneas tantùm proponit.

XCVII. Hæc Causa est, cur intactis alienis opinionibus, ex iis, quæ in ægris à me sunt observata, meas deducam Conclusiones, Cogitationes ac Sententias, illasque ostendam consentaneas Experientiæ atque Observationibus Practicis, tàm propriis, quàm vulgò tritis. Atque hæc de Infantium Epilepsiâ dicta sufficiant.

CAPUT VII.

De Dentitione difficili.

Mala Dentitionem comitantia

I. INter Affectus frequenter atque graviter Infantes affligentes non postremum locum tenet *Dentitio difficilis*, cùm sæpiùs idcircò patiantur *in Gingivis dolorem summum*, *caloremque in ore molestum*; quin *Gingivarum* quandoque *Inflammationem*, ipsamque adeóque *Epilepsiam*, & nonnunquam ex ipsâ *pereant*.

Quando fiat.

II. Solent Infantibus plerisque *post sextum ætatis mensem* paulatim dentes *erumpere* sicut quibusdam citiùs, *mense sc. tertio vel quarto, multis seriùs*; *post* mensem demum Octavum, Nonum, imò aliquando duntaxat *post annum*.

Quibusdam facilis, quibusdam difficilis.

III. *Prodeunt* iidem quibusdam *satis facilè*, absque notabili molestiâ; *plerisque* tamen *molesta solet & gravis* esse *Dentitio*, imprimis *quando plures simul erumpunt*, ut &, *quando Canini prodeunt*.

Quinam dentes primi erumpant.

IV. Omnium *primi* solent erumpere *incisores medii*, tàm *superiores*, quàm *inferiores*, sive *simul* erumpant; sive *seorsim*; posteà *succedunt externi*: in totum *octo*.

Quænã eruptionem dentium comitentur

V. Quibusdam Infantibus cum tantâ erumpunt facilitate, ut *ne minimam sentiant inde in Gingivis molestiam*, sed non rarò *dolent* ipsis *multùm Gingivæ*, adeò ut non tantùm *ardor* deprehendatur in eis, sed quandoque *Inflammatio*, accedente *Oris totius ariditate & calore, siti, vt & febre ac vigiliis*.

VI. Quin urgentibus doloribus accedit aliquando ipsa *Epilepsia*, ex quâ sæpiùs moriuntur.

Difficilis Dentitionis causa

VII. Difficilis hujus Dentitionis *Causa* videtur esse aliquando quærenda *in Dentibus ipsis*, sæpiùs in *Gingivis*.

In Dentibus.

VIII. In *Dentibus* quando *segniùs excrescunt*, suntque *Obtusiores*, unde difficiliùs penetrant Gingivas.

In Gingivis.

IX. In *Gingivis*, quando ipsarum *substantia* est *Solidior & Durior*, adeò ut difficulter patiantur se à Dentibus dividi.

Quando Gingivæ segniùs dividuntur, quæ sequãtur mala.

X. Ubi autem *segniùs procedit ista divisio*, cum sint partes sensiles, *dolor* excitatur in ipsis & quoniam atteritur earundem *gingivarum* substantia, eademque quasi contunditur, *Sanguis* quoque ex ipsarum vasculis *effunditur*, *sistitur in earum substantia*, unde fit ibidem *Inflammatio*, cum *dolore & ardore summo*, quem comitatur *vigilia*, hincque facilè accenditur *Febris continua*, pro humorum in corpore simul existentium ac peccantium diversitate *diversa*: unde non rarò tum *ex ipsâ parte affectâ excitantur ac erumpunt Halitus Acidiusculi*, qui ad *nervorum principium penetrantes, ac ipsum irritantes Epilepsiam* quoque producere solent.

XI. Quin putem aliquando *agitatis conturbatisque cum Febre Universi Corporis Humoribus*, *propter continuos dolores ac vigilias*, *tum Bilis*, *tum Pancreatici Succi augeri Acrimoniam*, propter quam *Effervescant* in tenui Intestino *vitiosè*, & ita quidem, *ut Halitus Acres tum Acidi*, tum quandoque *vi Narcotica simul præditi*, tunc *erumpentes assurgant ad Cerebrum*; ibidemque pariant *Epilepsiam*, sicut docuimus in præced. cap.

Quomodo præveniantur aut curentur.

XII. Hæc mala omnia ut *præveniantur*, & si jam urgeant, *ut curentur*; danda opera, si segniùs erumpant dentes, aut caleant doleantque jam Infantium *Gingivæ*, ut *illæ emolliantur ac demulceantur*, hinc & *eorundem penetratio promoveatur*.

Gingivæ Emolliendæ. Et quibus.

XIII. Ad *Gingivas emolliendas* utile *Butyrum* insulsum, solum vel cum *melle* junctum; si sæpiùs illo illinantur digito Gingivæ: ut & *Lactis Cremore*.

XIV. Laudatur quoque in hunc finem *Cerebrum Leporinum* similiter usurpatum.

XV. Quin commendatur etiam *è Galli cristâ incisâ emanans Sanguis*, & similiter Gingivæ affrictus.

Perforandæ & quibus.

XVI. Ut faciliùs Gingivas densas & crassas penetrent dentes, *ex Ebore, Crystallo, Argento, aliave materiâ solidâ & dura solet* parari aliquod *instrumentum* inter Gingivas collocandum, quod dum mordent Gingivis Infantes, faciliùs perforatur Gingiva.

XVII. In hunc finem laudantur *Dentes Lupini*, ac si rebus aliis duris præstarent; quod si fiat, tribuendum id erit Sali Volatili, quo abundant.

XVIII. Et reverà quorundam *Brutorum ferociorum Dentes*, sicut sunt *valdè duri*, ita *halitum aliquem Salinum Volatilem* emittunt, qui *penetrantissimus* est, atque hactenus forsan promovere potest Gingivarum perforationem.

Et quomodo.

XIX. Quemadmodùm illi *dentes*, aliaque instrumenta memorata *teneri* possunt *in ore ut mordeantur ab Infantibus*; ita utiliter *hinc inde moveri possunt & agitari blandè secundum Gingivas*, quod gratum solet esse Infantibus, & facilitare dentium exitum.

XX. Symptomatum difficili dentitioni supervenire solitorum cura peti debet è cujusvis affectus peculiari tractatione.

CAPUT VIII.

De Tineâ & Scabie ferâ.

I. INter Affectus Infantibus præsertim molestos sunt & *Tinea*, & *Scabies agria* sive *fera* dicta.

II.

Quas partes occupet Scabies fera.

II. *Fera* hæc *Scabies omnes corporis partes* occupare potest, quamvis frequentiùs in hisce locis *Faciem* ac *Pectus* afficiat, & quandoque *Brachia* uti rariùs serpere observatur latiùs.

Quas Tinea.

III. *Tinea* verò *Caput* imprimis *parte ipsius capillatâ* vexare solet.

Qui Belgis vocentur. Et quare

IV. Affectum priorem vocant Belgæ **Doum-worm**, posteriorem **Haar-worm**, ac si à Vermibus exiguis perforatæ forent Cutis partes variæ, ex quibus Humor tenax erumpit ac effunditur instar Roris, crustas coloris varii producens, unde **Doum-worm** nomen accipit sicut **Haar-worm**, quando in specie Capillis nocet, adeò ut sæpiùs excidant, & segniùs vel nunquam iterum excrescant, relictis plagis in capite undosis pilis carentibus.

Horum affectuũ causæ & curatio simul tractādæ

V. Cùm non multùm differant horum Affectuum Causæ & Curatio, simul ipsos tractabimus.

VI. Ut autem Affectum utrumque distinctiùs explicemus, Considerandа ipsorum Symptomata conjuncta, ex quibus ritè observatis non ita difficulter Causa vera & Curatio deducentur.

Scabiei feræ symptomata. Parvæ pustulæ. Prurit⁹.

VII. Ergò in Scabie illâ ferâ, sive **Doum-worm**, erumpere solent primùm *parvæ pustulæ*, hanc aut illam *Cutis partem* obsidentes, ac præsertim *Faciei*, *Aurium*, *Brachiorumve*, quandoque *totius penè corporis cum summo pruritu*; propter quem infantes, quoties possunt unguibus partem affectam scalpunt & lacerant, & si non possint, cuivis rei occurrenti faciem affricant, nec desinunt, licèt post frictionem succedente *rubedine*, mox & *cutis externæ apertione*, tum *Liquor Acer mordaxque* tum *Sanguis* effundatur quibus omnibus non minuitur, sed *augetur potius malum latius nimirum serpendo, & novam molestiam itidem alibi producendo.*

Cutis rubedo & apertio. Liquor acer mordax.

Isque varius.

VIII. *Humor* autem è fricatione illâ promanans observatur *varius*, aliàs *aqueus*, aliàs *flavescens*, vel magis etiam *obscurus*.

Ad salsedinem muriaticam tendit.

IX. Idem *humor acer* est, ac, si gustetur, *Aciditatis admistæ notas præbens*, quin ad *Salsedinem muriaticam* tendens.

Tenax est Concrescit & accrescit vestimentis.

X. Idem *Humor tenax* est ac *glutinosus*, *partibus adherens*, tandemque *iterum concrescens*, atque *crustam excitans*; quæ, nisi nuda sit pars, uti est facies, *accrescit quoque indusiis*, *aliisque linteis aut vestimentis affectæ parti proximis*; quocirca sine crustæ obruptione ac plerumque Sanguinis quoque atque humoris vitiosi novâ eruptione removeri nequeunt ab ipsis, ni admodùm cautè humectentur prius ita lintea, ut crustam relinquant subjectæ Cuti adnatam, quod faciendum, quò citius faciliusque curetur hæc Scabies molestissima.

Quomodo cúretur hoc malum.

IX. *Feliciùs*, inquam, *citiùsque curatur hoc malum, si affectæ parti annexæ maneant crustæ, sub quibus tàm sponte, quàm arte faciliùs corrigitur humor noxius & acer.*

Ardor etiam adest. Et unde.

XII. Præter Pruritum *Ardor* deprehenditur in *parte affectâ summus* etiam cujusvis manibus applicatis manifestus: quem ego arbitror excitari à *vitiosa*, quæ ibidem contingit *effervescentia*, & quidem calidâ.

Duo esse Acria ab Autore primùm inventa.

XIII. Qui autem hactenus illustratam habet mentem, novitque, si non ex Veterum Recentiorumque monumentis, saltem me præeunte, per ipsam experientiam, (quam dolent dubio procul Adversarii mei me primùm fortè notare, ac Medicis nostri aperuisse) *duo tantùm reperiri & dari in rerum naturâ acria*, & quidem *sibi subcontraria*, *Salsum Lixivum* & *Acidum*; atque *ab illis* vel purioribus, vel minus puris *confluentibus* aut junctis *excitari effervescentiam & pugnam*, sæpiùs cum *Calore*, rariùs cum *Frigore* junctam; facilè conjiciet, in *tali effectu alterutrum vel utrumque ponendum concludendumque Acre in corpore Infantium peccans*: quod ad *Corporis superficiem cum circulante Sanguine propulsum ibidem sistatur*, atque hunc *Affectum molestum pariat.*

Hujus Affectus causa.

Effervescentiæ in Medicinâ Utilitas.

XIV. Et ut hìc ostendam, *Effervescentiæ doctrinam* à me imprimis hâc in Academiâ propositam, *utilitatem habere in Medicinâ frequentem summam*, (Cogunt enim me, quotquot mea dicta in commune bonum magno labore quęsita & gratis communicata suis Cavillationibus conantur aliis persuadete, illa esse ridicula, aliquid in mei commendationem aut potiùs defensionem proferre) diu, hoc est, multis annis cum cæteris Medicis nostris Thrasonicis hæsi in hoc affectu tàm cognoscendo, quàm curando: donec tandem, Deo clementer laboribus meis benedicente, notaverim & *utrumque acre in rebus naturalibus repertum*, & *laudatum ex ipsorum concursu Effervescentiam*; *ex quâ tum modum generationis hujus affectûs molesti*, *tum rationem ipsam feliciter atque sat citò curandi paulatim erui*: quod non privatim me rogantes, ast plubicè quosvis, inimicos æque atque amicos, dignos & indignos, docebo nunc etiam non rogatus.

Acrimonia in hujus mali caus& peccans Acida. Et quare

XV. Cum igitur *ex memoratis* jam feræ istius Scabiei *Symptomatibus* concluderem; *Causam ipsius esse Humorem Acrem*, *simulque Glutinosum*; mox judicavi; *Acrimoniam ibi peccantem* probabiliter putandam *Acidam*.

XVI. Et *Cur Acidam?* quia humori glutinoso & pituitoso se facilè jungit Acidum, ac cum ipso fertur quaquaversum; cui si jungatur Salsum Lixivum, facilè in flatus abit, vel saltem illud Salsum magis obtundit.

Hanc corrigere Salia Lixiviosa

XVII. Hoc *fundamento sic* ex meis observationibus Practicis & Chymicis *posito*, censui, tum ratione *Acrimoniæ Acidæ*, tum ratione *Pituitosi Glutinosi*, posse conducere *Salia lixiva*, & imprimis *blandiora* vel *fixa*, quale in Calce vivâ reperitur, vel *Volatilia* ex omnibus Animalium partibus parabilia; nec spes fefellit me, quippe *utroque remedii genere* à me sic concluso *usus sum feliciter, & curavi plures facilè.*

XVIII. Prodeant nunc in medium, quotquot mea experimenta, quotquot meas conclusiones ab ipsis deductas rident, atque traducunt, & ostendant similia unquam suâ industriâ, suo ingenio subtili adinvenisse, aliosque docuisse; proferant affectus arduos ac intricatos, cæterisque rarius curatos, quorum rationes causasque suo marte extricarint ac explicuerint; quibus remedia egregia suo ingenio excogitarint, ac feliciter applicueint.

XIX. Utique alienarum opinionum vellicatione, cavillatione, aliisque artibus similibus non innotescent unquam ulli res arduæ, non perficietur Medicina.

Cur humores

XX. Cæterum *hærent illi Humores Acres Acidi-*

Acres & Acidi in corporis hæreant superficie

Acidique in corporis superficie aliquando *propter Pituitam Glutinosam ipsis* admistam, aliquando *propter aliquod in Diætâ vitium patratum.*

XXI. Videtur namque illa Humorum Acrium ad superficiem corporis deductio deberi imperfectæ Crisi, quatenus illi secernuntur quidem à reliquâ Sanguinis massâ, impediuntur tamen in suâ per Cutis poros Excretione, aliquando, sicut dixi, propter admistos ipsis Humores Glutinosos quorum causâ adhærent facilè circa Cutim: aliquando propter erratum in Diætâ commissum; Aëris putà frigus imprudenter durante sudore admissum, quod poros occludendo exitum prohibeat Humorum noxiorum.

Quid ibidem producant.

XXII. Hi quocunque modo in Corporis superficie hærentes ampliùs vitiantur, quin allabentis Sanguinis partem simul corrumpunt, & pruritum doloremque in partibus vicinis excitant, quibus fricatione violentâ ruptis erumpit Humor vitiosus, qui ab externo aëre fit acrior quatenus ex ipso allicit, magnetis ad instar, partes sibi ex parte similes, quæ noxam illam fovent ac diuturnam reddunt.

XXIII. Quod de Aëre frigido dixi, est quoque intelligendum de indusiis, aliisque lenteis frigidis corpori tenello infantium applicati, quemadmodùm hæc sæpiùs malè fieri observavi plurìes.

Si ex læsâ cute prodeant, partes vicinas inficiunt.

XXIV. Notandum quoque, *Humorem Acrem ex læsâ cute*, cuticulâve prodeuntem *partes vicinas*, quibus *glutinositate suâ adhæret*, *facile inficere ac similiter afficere*, quo nomine *serpere* solet hoc malum: quin ratione eâdem fit hoc *vitium contagiosum*, dum ille Humor alios contingit, ac præcipuè *infantes*, quorum Humores Pituitosiores, quàm in adultis, faciliùs simili corruptione afficiuntur, illamque servant; quæ in adultis citiùs iterum curatur & tollitur; si quando ipsorum facies aliquid talis patiatur ex contactu Infantium malè affectorum ipsis applicatorum.

A quib⁹ humoribus rariùs hoc malum oriatur, & à quibus plerunque.

XXV. *Rariùs* talia in Corporis superficie mala ortum habent *ab humoribus diversimode acribus & in sanguinis massâ redundantibus continuâ ad Cutis superficiem propulsis*: ast plerumque *ab iisdem, licet paucis, unà cum sudore eò delatis*, ac *ibidem subsistentibus*, *ampliùsque morâ corruptis*, quin *appellentis sanguinis partem itidem corrumpentibus*, atque sic *ad tempus longius* affectum foventibus.

Ejus ratio.

XXVI. Quod vel inde *confirmatur*, quod illa *Scabies sit contagiosa*, sicut modò dictum aliosque *contactu suo inficiat*, *adhærente sc. Humoris acris & plus vel minus glutinosi parte, alterius cuti, quam penetrat*, & *allabentis Sanguinis sani partem corrumpit*, atque in cute permanens, diuturnum sæpè malum parit.

XXVII. Hoc idem *confirmat Curatio plerumque solis externis absolvenda*, & quidem *absque internis medicamentis* ullis, *nisi observentur præterea alia in Humoribus vitia*, propter quæ internâ opus sit medicinâ, non item propter Scabiem hanc ipsam, *nisi forsan producta sit à sudore quovis modo impedito*; in quo casu utile erit, *sudoriferis blandis ac sæpius exhibitis denuo viam parare Humoribus in superficie hærentibus*, ibidemque *ita corruptis*, *ut Scabiem hanc* feram producant.

Solis externis curandum.

XXVIII. Ubi verò *Criseos modo ad Cutim propulsus est Humor acer*, ibidemque *ob admistam Pituitam tenacem* ibi hærens Scabiem notatam produxit; *cæteris functionibus ritè se habentibus*, *observavi sæpius*, *solis externis curatum hoc malum.*

A quo in ejus curatione cavendum.

XXIX. *Cavendum autem sedulò* in ejus Curatione, *ne adhibita medicamenta ullo modo Cutis poros occludant, humoremque peccantem ad interiora repellant*; unde plurima gravia solent excitari mala, *Febres* putà, ut & aliquando post *Epilepsiam mors.*

Quænã usurpanda.

XXX. Quapropter in *Curatione rationali & dogmatica* hujus affectûs instituendâ usurpanda sunt, quæ *Cutis poros servent apertos*, *quin eosdem aperiant*; quæque *Humorem Acidum temperent*, *Glutinosumque incidant & abstergant*, sicque *partem affectam restituant & consolidationem promoveant.*

Salia nempe Volatilia blandiora.

XXXI. *Hæc omnia præstant, & quidem sola præstant Salia Volatilia*, sed *blandiora*, quorum ope plures curavi feliciter, satque citò & facilè.

Crustæ non separandæ à partibus subjectis.

XXXII. Quodque monui statim in exordio, danda opera, ne *Crustæ facile à partibus subjectis separentur*, *cùm* sub *ipsis felicius contingat Cura tota.*

Tineæ curatio.

XXXIII. Quod de Scabie hâc ferâ dixi, de *Tineâ* quoque Capillis maximè infesta similiter dicta sunto, cùm *iisdem Salibus Volatilibus cedat sensim.*

Alia medicamẽta nõ adferri, cùm laudatis cura fiat tutior & facilior.

XXXIV. Plurima Medicamenta in affectibus hisce curandis laudata non attingo, postquàm legi possunt apud Authores varios, ego que illis carere possum, ex quo mihi cura innotuit, tutior, & facilior, quam libenter ac liberaliter hîc communicavi; quin ad plurima superficiei corporis mala externa, Scabies varias feliciùs faciliùsque curandas viam hîc aperui Regiam, quod ante me factum à nemine. Faxit Deus, ut, sicut animo bono hæc communico gratis omnibus, ita eadem in multorum afflictorum commodum usurpentur feliciter.

CAPUT IX.

De Variolis & Morbillis.

Variolæ & Morbilli omni ætati familiares. Cur simul tractentur. Quoties & quo ordine homines invadãt.

I. OMni ætati, at imprimis tum *Infantiæ* tum *Pueritiæ familiares* solent esse *Variolæ ac Morbilli*, ferè simul tractari soliti, & forsan, quoniam *eodem modo primò se manifestant seque nonnunquam consequuntur*; ita tamen, ut credant plerique, si præcesserint Morbilli, ac subsequantur Variolæ, non facilè iterum Variolis affici homines; secùs, si præcesserint Variolæ, ac subsequantur Morbilli: quamvis etiam contrarium observetur; adde quod multi bis terve in vitâ laborant Variolis, quin nonnunquam eodem anno: sicut factum memini sæpiùs.

Quosdã iis non laborare.

II. Creduntur *Variolæ ac Morbilli esse inevitabile Humoribus malum*, quamvis plures noverim ad ætatem senilem deductos, & sic mortuos, qui nunquam laborarunt Variolis.

Unde oriantur.

III. Quoniam tamen *plerique illis affici solent Homines*, judicarunt plerique, *ortum habere ista exanthemata ex corrupto Sanguine menstruo durante Uteri gestatione circa Uterum collecto, & aliquâ sui parte in fœtum translato, tandemque nunc* citius

vitius, nunc tardiùs à reliqua massa secreto, atque ad corporis superficiem propulso.

IV. Quemadmodùm autem nullam novi rationem urgentem, quæ hoc assertum evertat, ita nullam etiam novi, quæ idem potenter adstruat.

Variolas aliquãdo esse Epidemias. Nūc graviore.

V. Id saltem notum, *perpaucos evadere Variolas*, quin *certis temporibus & annis easdem existere Epidemias, & uno tempore longè gravius alio longè blandiùs affici ægros isto malo.*

Morbillos & Variolas febrem habere comitem.

VI. Id etiam notum, *nec Morbillos*, nec *Variolas erumpere sine comite febre, aliàs leviore aliàs graviore.*

Eodem modo erumpere.

VII. Hoc etiam notum *erumpere*, sicut jam dictum, *eodem modo tum Variolas tum Morbillos exiguis maculis vel tuberculis rubentibus*; adeò ut in principio decipi queant Medici peritissimi, & falli in suo judicio, sicut sæpè factum vidi: quocirca *ante diem tertium soleo ego meum suspendere judicium.*

Diversimodè procedere.

VIII. Utplurimùm verò *circa diem tertium solent disparere in Morbillis notata Tubercula*, quæ *magis attolluntur in Variolis, & explicantur, apparente sat sæpè, in ipsorum medio fossula*: quam *multi habent pro signo malo*, licet sæpiùs illam observarim in *Variolis boni moris.*

Variolæ quanam benè quænam malè constitutæ.

IX. *Pro malo* autem *signo habeo fossulas jam albescentibus & in altum elevatis Variolis supervenientes, quas bonum paulatim arescere, non item concidere atque cavari.*

Post eruptionem febrem levari.

X. *Quamprimùm erumpunt Maculæ aut Tubercula, solet levari præcedens ipsas Febris*, & aliquando per dies tres, aut plures satis graviter Infantes, Adultosque priùs affligens.

In Morbillis Tubercula paulatim disparere Variolarum processus.

XI. *Maculæ istæ atque Tubercula*, sicut dictum, *solent minui atque paulatim disparere in Morbillis.*

XII. *In Variolis* autem *attolluntur magis*, explicanturque, quin *dolorem ardentem pariunt dicta Tubercula*; & paulò post *tolerabiliora* sunt: donec postmodùm *ad maturationem abeuntia novum dolorem inferant*, qui *recedit ac minuitur iterum pure in ipsis existente, sponte vel arte ad exsiccationem properante*; unde tandem *decidunt aut decerpuntur, remanentibus in Cute fossulis pro humoris peccantis Acrimonia majore vel minore nunc profundioribus, nunc magis superficialibus & in junioribus ex parte iterum subinde disparentibus & cuti reliquæ adæquatis.*

Ex Variolis cicatrices.

XIII Sed aliquando *propter humoris Acrimoniam & pruritum vehementem dilaceratæ coëunt plures in unum*, atque *in sui curatione Cicatrices relinquunt post se turpes, faciemque non parum fœdantes.*

XIV. Unde meritò inquiritur *in Variolarum præsertim Causam veram & Curationem maximè laudabilem, notasque turpes paucissimas post se relinquentem.*

Causa.

XV. Cùm non tantùm in Variolarum ac Morbillorum eruptione soleant *præcedenti febri succedere Macularum, & quandoque Tuberculorum exiguorum expulsiones* in Cute, verùm id multis aliis evenire soleat Febribus, petechialibus putà & similibus, meritò quæritur 1. *quænam Causa vere sit Expulsionis illius per Maculas? 2. Cur in Variolis potius, quàm in Morbillis aliisque Maculosis frebribus non tantum in Tubercula abeant istæ Maculæ*, quod in Morbillis sæpè fieri observavimus & retulimus, *verum paulatim ad suppurationem tendant eadem Tubercula sub ipsa Cuticula, quin Cutim subjectam plus vel minus rodant, exedantque, unde fossulæ aliæque Cicatrices ac Litura fœda nonnunquam post Curationem in ipsa remanent?*

Aliquid durante febre à sanguine secerni, & ad cuticulam propelli.

XVI. Et 1. siquidem, quoniam *cum febre continua*, eâque nunc magis nunc minus *ardente*, nunc magis nunc minus *gravi & periculosa* contingit hæc *Macularum colore variarum Eruptio*, (aliàs enim *rubent*, aliàs *lividæ* sunt, aut *purpureæ*, aut *nigræ*: quin nunc majores sunt; amplioresque, nunc minores & angustiores) statuendum existimo, *aliquid durante illa Febre undecunque ac quandocunque tandem Sanguini admistum secerni*, & *ad Corporis superficiem propelli, ut excernatur*, quod tamen *sub Cuticula hæreat, ipsamque colore vario inficiat*, quin *noxa sua Cutim ipsam*, & quandoque *partes subjectas malè afficiat.*

Eruptio Macularum imperfecta crisis.

XVII. Adeò ut illa *Eruptio Macularum pro Crisi* habenda sit, sed *imperfecta* subsistente ac hærente sub Cuticulâ, & in Cute Humore valdè subtili foràs in Febris declinatione propulso.

Humorem ipsum aliquando esse acrem, aliquãdo non.

XVIII. Quoniam verò *Maculis notatis* multifariis *Comes* est aliquando *Pruritus vel Dolor, Ardorve diversus*, aliquando *nullus*, patet *Humorem* illum foràs propulsum, ac cum sudore aut Insensili transpiratione prodeuntem aliquando *conjunctam habere Acrimoniam minorem majoremve, aliquando nullam.*

Humorem acrem facilius cuti adhærere, quando sudor non benè habet.

XIX. Quoties ille *Humor Acrimoniam habet conjunctam*, facilius hactenus *adhærere potest Cuti*; ac præsertim, *quando partes sudore diffluentes nudantur*, vel *sudor difficilius erumpens non adjuvatur*; quod aliquando fit *Ægrorum*, aliquando *Adstantium*, aliquando *Medicorum* etiam culpâ.

Vel Ægrorum culpâ.

XX. *Ægrorum culpâ* id fit, quoties impatientes in malis suis nolunt aut tegumenta sudori promovendo sufficientia ferre, aut sudoriferum aliquod conveniens assumere.

Vel Adstantium.

XXI. *Adstantium* id evenit culpâ quando non attendunt satis ad Ægros durante Febre non raro delirantes, atque sudore prorumpente insciè corpus suum denudantes; aut eosdem non satis tegunt: aut dissuadent pro suâ sapientiâ, ne sudoriferis à Medicis etiam præscriptis utantur, quibus ferè solent ægri esse obedientiores, quàm ipsis Medicis.

Vel Medicorum.

XXII. *Medicorum* idem accidit culpâ, quoties Ipsi parum in arte periti, utut aliàs in lectione Authorum satis versati, negligunt præscriptionem *sudoriferorum, omninò usurpandorum, quando sudor paucus erumpit, nec levat Ægros*, idcirco in anxietate suâ permanentes: in quo casu *urgeri debet amplius sudor, vel si desierit, nullusve fuerit excitari, tàm externis tegumentis aut balneo, quàm internis Medicamentis.*

Maculæ sine acrimoniâ quî se habeant.

XXIII. Ubi *nullam Atrimoniam* conjunctam habent *Maculæ* ideóque nec pruritu, nec ardore, nec dolore sunt molestæ, si præterea cætera Febris Symptomata evanuerint ac cessarint, solent ipsæ paulatim sponte disparere.

In Acrimoniâ levissimâ quid contingat.

XXIV. Ubi verò *Acrimonia levissima* ipsis est comes, quod Pruritu solo vel levi ardore duntaxat urgente manifestatur, brevi quoque solent ipsæ cum Pruritu disparere, sicut fieri solet in Morbillis.

Quid in Majore.

XXV. Ubi vero *Major* est *Acrimonia*, quod non tantum *pruritus molesto*, verùm *Ardore* quoque

que ac *Dolore gravi* cognoscitur, tunc metus est, ne corruptio aliqua, & quidem pro humoris acrimoniâ diversâ itidem diversa excitetur in Cute, partibusve subjacentibus.

Acrimonia illa quotuplex. Salina lixiva.

XXVI. *Acrimonia* illa esse potest nunc *Salina lixiva*, nunc *Acida*, nunc *Mixta*.

XXVII. Ab *Acrimoniâ salinâ Lixivâ* in *Cute Mortificatio fit*, quemadmodum in *Gangrænâ* & *Maculis Gangrænosis*; quales in *peste* sunt frequentes, atque nigræ sunt, aut lividæ.

Acida.

XXVIII. Ab *Acrimoniâ Acidâ Corrumpitur* quoque *Pars*, sed *absque mortificatione* tali, quin pars tunc corrupta *non nigrescit*, sed *albescit* potiùs, postquam *prius rubuerit*, quemadmodum *Sanguis* quoque tunc in *Pus abiens*: sicut id evenit in *Variolis*.

Mixta.

XXIX. Ab *Acrimoniâ utraque mistâ* & *notabilis* attolluntur primùm *Tubercula rubentia*, & *ardentia*, sed *albam* & aliquando *lividam pustulam* in medio habentia, *Saniem fœdam* & *lividam effundentia*; & misto modo partes corrumpentia, sicut hoc fit in *Anthracibus*.

Quænã peccet in Variolis Acrimonia.

XXX. Quoniam verò in *Variolis*, de quibus nobis nunc est agendum, *Sanguis paulatim mutatur in Pus*, idque pro *Sanguinis* ipsius, & *foras propulsi Humoris purioris aut impurioris*, hoc est, cum opposito quodammodo misti *varietate varium*, meritò censemus peccare in ipsis *Acrimoniam Acidam*.

Quid præstet.

XXXI. Hæc *Acrimonia Acida Humori in Febris declinatione expulsô juncta*, & *sub Cute hærens*, *Cuticulam ab ipsâ paulatim*, *ratione Sanguinis* ad ejus nutritionem allabentis *ex parte corrupti*, *separat*, unde *in pustulam quasi* temporis *successu* attollitur, donec *Acrimoniæ vis* omnis fuerit *obtusa* & quasi victa & superata, vel à *solo Sanguine corrupto*, vel *à medicamentis tàm externè applicatis*, quàm *internè sumptis*: unde sequitur *puris exsiccatio*.

Unde oriatur.

XXXII. Atque satis bellè videntur procedere omnia, quæ hactenus diximus, sed difficultas maxima erit in *determinando ortu istius Humoris Acris Variolas producentis*, postquam plerique arbitrantur, *Humorem illum prodire ex Sanguine Materno uteri gestationis tempore circa uterum hærente*, atque quodammodo *corrupto*, in *Fœtum traducto*, & tamdiu in eo latitante, donec nunc citiùs, nunc seriùs ex suis latibulis educatur, irritetur, inque actum deducatur, sicque post febrem variolas producat.

Secundũ plerosque ex Sanguine Materno

Et quâ ratione.

XXXIII. Utique *Sanguinem maternum* imprimis *tribus primis gestationis mensibus in plerisque mulieribus circa Uterum solitò diutius hærere ac colligi*, non est improbabile; cùm ejus ratione non raro fiat *Abortus*.

XXXIV. Eundem circa Uterum collectum ac hærentem *aliquam mutationem adeóque corruptionem subire* non est improbabile.

XXXV. Quin *eundem Sanguinem* suo modo plùs, minùsve *corruptum*, vel quâvis ratione *malè affectum* postmodùm *Sanguini ad Fœtum transeunti posse miscere*, atque *illum inficere*, *non videtur absurdum*.

XXXVI. *Eundem Sanguinem* sic malè affectum, & *alteri admissum*, ipsumque quodammodò *inficientem* (non videtur enim probabile Sanguinem illum malè constitutum posse sano admisceri, nec illum ullatenus inficere) *posse multis sæpè annis absque ullâ noxâ circumferri conjectant multi; non tamen probant*.

XXXVII. Quemadmodùm autem nulla offendi hactenus argumenta, quæ assensum meum cogerent, aut potenter eò allicerent; ita nulla suppetunt, quo contrarium evincant, vel suadeant: Inclino tamen, ut accedam illi sententiæ.

Hujus Sententiæ quamvis debili accedit auctor.

Sãguinis hujus materni corrupti constitutio.

XXXVIII. Id saltem arbitror, si talis noxa ortum habeat à Sanguine materno suo modò corrupto vel malè affecto, & reliquo Sanguini communicato & in fœtum transmisso, *vitium illud* & *corruptionem non esse tantam*, quæ *Sanguinem ipsum notabili labe afficiat*, *ipsumque nutriendo corpori*, *cæterisque usibus suis præstandis reddat ineptum*; sed talem, quæ *absque noxâ ullâ corpori inferendâ possit diu latere in corpore*, *donec à Causâ procatarcticâ excitetur* & *in actum deducatur*, & *quidem cum febre Continuâ comite*.

Causa procatarctica in Aëre.

XXXIX. *Causa* illa *procatarctica* frequentissima est in *Aëre*; suo, adeóque peculiari modo *malè affecto*; unde tàm sæpè occurrunt *Variolæ Epidemiæ*, quæ licet sæpiùs existant *Æstivæ*, vidi tamen tum *Vernas*, tum *Autumnales*, tum etiam *Hyemales*: sicut plerique Affectus Epidemii quovis Anni tempore observantur produci, quamvis aliqui existant frequentiùs uno, alii alio anni tempore.

Variolarum respectu temporis diversitas.

Causa procatarctica in Alimentis.

XL. Videtur etiam *Procatarctica Variolarum Causa* deducenda nonnunquam ab *Alimentis peculiaribus*, quibus utentes plures in eâdem domo Infantes in Variolas incidunt, quamvis alibi non reperiantur ipsæ; nisi quis malit putare, tunc quoque in *Aëre cujusdam domûs vel cubiculi* latere hoc vitium.

Causa procatarctica Terror.

XLI. Hoc saltem observatum sæpiùs, *Terrorem* fuisse multis *Causam Variolarum procatarcticam*; quemadmodùm ab eodem Pestis, aliique Affectus graves excitari observantur.

Ubinam tamdiu lateat causa illa antecedens.

XLII. Quotquot existimabunt Antecedentem Variolarum Causam deberi Sanguini Materno circa Uterum malè affecto, hinc cum reliquo in Fœtum traducto, atque tamdiu in ipso latente, donec à Causâ Procatarcticâ quâcunque irritur, excitetur, atque in actum deducatur, difficultatem adhuc offendent in determinando loco, vel parte continente, contentâve, ubi lateat tamdiu ista Causa Antecedens.

XLIII. Id enim, si fiat, videtur illa Causa quocunque tandem nomine indigitanda, vel in ipso permanere atque latitare Sanguine, vel in parte aliquâ peculiari paulatim colligi & conservari, donec tandem à Causâ procatarcticâ irritetur atque in actum deducatur.

In Glandulis forsan Renalibus.

XLIV. Si quovis modo, vel *in Sanguine* ipso, vel *in parte aliqua* singulari, *Glandulis* putâ *Renalibus*, quarum verum usum hactenus ignoramus, *lateat Antecedens Variolarum Causa*, necesse habet illa excitari à *Causa quavis Procatarctica*, ut fiat *earum Causa Continens*.

Quomodò peccet Acidum in Variolis.

XLV. Quamvis autem arbitrari simus, vitium illud Variolas producens consistere in *Acido*, (postquam in Pus corrumpitur ab ipso Sanguis, non tantùm in corporis superficie sub Cuticulâ, verùm etiam in partibus internis, unde nonnunquam molesti Abscessus sequuntur non ritè institutam ipsarum Curationem; nondum tamen mihi satis constat, *quo modo peccet illud Acidum*: quapropter difficilius erit deter-

minare *locum subsistentiæ Acidi hujus* peccantis.

Ubinam latent. XLVI. Si namque *actu valdè Acre foret illud Acidum Variolas producturum*, *non posset* illud *in Sanguine latitare*, quin continuè ipsum corrumperet, ac in Pus mutaret: verùm coacervandum esset in aliquâ parte singulari, donec quocunque modo irritatum effunderetur in Sanguinis massam, eamque bonâ sui parte corrumperet, quin cum ipsâ ad corporis præsertim superficiem pergeret.

Esse sopitum in corpore. XLVII. Non videtur autem mihi probabile Acidum illud valdè Acre contineri & latere in corpore, sed sopitum, ita tamen, ut facilè possit Acrimoniam pristinam recuperare, atque tunc demum Sanguinem in Pus corrumpere.

Et quare XVIII. Ratio, propter quam ego id sentio hęc est: quòd Sanguis non videatur mihi corrumpi, quando Acidum illud in actum incipit deduci, quando Febris prior durat, quando Acidum illud ad Corporis superficiem propellitur, quando erumpunt Tubercula; sed tunc demum, quando per dies aliquot hæsit Acidum in Tuberculis, quando eadem paulatim augescunt, quando Ardor, Rubor & Dolor Tuberculis accedunt.

Quando agat. XLIX. Etenim tunc Acidum illud impedimentis suis compedibusque quasi liberatum allabentem ad Cutis superficiem Sanguinem incipit corrumpere, cùm ipso Effervescentiam in singulis Tuberculis excitare vitiosam, & ad Inflammationem tendentem, quin noxam suam toti Sanguinis massæ communicare, hinc & ad Cor transmittere, ac proinde in ipso Febrem producere: donec paulatim, partim ab ipso Sanguine, sicut jam uno verbo attigi, in Tuberculis singulis corrupto, partim à medicamentis externis & internis prudenter ac diligenter usurpatis enervatum & subactum sit Acidum illud noxium, ac sensim exsiccatæ purulentæ Variolæ decidant vel decerpantur.

L. Videtur igitur vitiosus humor Variolas producens consistere in Acido, sed obtuso; quod tunc demùm Aciditatis suæ noxiæ signa præbet, quando idem quaquaversum effusum in Corporis hæret superficie, ibidemq; morâ redditum Acrius allabentem Sanguinem Nutritium corrumpit, & plurimas Inflammationes, mox & abscessus producit: quibus vel apertis, effluit Pus, vel paulatim exsiccatis, decidunt crustulæ, remanentibus & maculis, & nonnunquam cavitatibus magis vel minùs profundis.

Quandiu maculæ durent. LI. Si vere aut primâ æstate prodeant Variolæ, eâdem æstate solent disparere maculæ; Sin autumni tempore fiant, totâ ferè hyeme perdurare, ac subsequenti demum æstate evanescere consueverunt.

Ex fossularum diversitate quid contingat. LII. Fossulæ minores solent itidem in junioribus maximam partem impleri, in adultis, ac præsertim profundiores atque fœdis Cicatricibus natales, toto vitæ tempore faciem fœdare.

Variolas esse periculosas. LIII. Periculosæ sunt quandoque Variolæ, adeò ut non tantùm plures ipsis affecti pereant, verùm visum auditumve, pluriumque partium motum amittant, nonnunquam in Tabem, ipsam Phthisin incidant, pereantque, urgente ipsos Tussi molestâ.

Unde non negligendæ. LIV. Non sunt idcircò negligendæ Variolæ, quin earum est habenda ratio exacta, instituendaque Cura sollicita.

Quando curãdæ. LV. Variolarum proinde Curatio instituenda 1. quando illæ sunt Epidemiæ, atque in eâdem domo illis correpti sunt unus, pluresve Infantes ac alii adhuc supersunt, qui eas nondum sunt passi, & quidem ratione *præcautionis*, *ac præservationis* ab Affectu gravi & difficili.

LVI. 2. Ratione *illorum*, *in quibus jam incipit febre urgente moveri per corpus cum Sanguine Humor Variolas producturus.*

LVII. 3. Quando *jam eruperunt* per *corpus universum maculæ ac Tubercula, illaque incipiunt inflammari atque ad suppurationem festinare.*

LVIII. 4. Quando eædem *Variolæ in suppuratione versantur*, *vel suppurari* desinunt.

LIX 5. Quando *signa remanent Humoris Variolas producentis non satis expulsi*, atque *in abscessus mutati*, adeoque *in corpore adhuc remanentis*, *novaque mala minantis.*

LX. 6. Denique ratione aliorum *Symptomatum graviorum Variolas comitantium*, *Inflammationis putà in uno vel utroque Oculo*, vel *alias in Oculis observatarum Variolarum*; *Respirationis difficilis*, *atque Tussis tùm siccæ*, *quam humidæ*; *Tumorum*, *hinc & Abscessuum in variis corporis partibus*, *artubus* præsertim &c.

Epidemiæ quomodò curandæ graviores LXI. Quoties igitur existunt Epidemiæ Variolæ, toties, si *habuerint comitantia Symptomata difficilia*, *gravia & periculosa*, danda opera, ut *Infantes*, *aliique ætatis tenuioris*, *qui nondum sunt experti Variolas*, *in Aërem salubriorem*, *in quo nullæ regnant Variolæ*, *quantocius transferantur*, & tandiu ibidem contineantur, donec aut cessarint, aut blandiores evaserint Variolę notatæ.

Quomodo blandiores. LXII. Sin contrà *blandæ fuerint Variolæ*, *bonique moris*, hoc est, apud plerosque erumpant paucæ, ad suppurationem perveniant brevi & facilè, decidant sine notabili faciei defœdatione, tunc tantùm abest, ut suadeam vitationem Aëris Variolas producentis, ut contrà existimem consultum, Infantes adhuc sanos vivere cum Ægris in eodem cubiculo; quo & ipsi tunc Variolis boni moris corripiantur, sicque ipsas leviores patiantur.

Humores peccãtes alterandi & educendi. LXIII. Non sufficit tamen commiscere Infantes Sanos Ægris, verùm danda insuper opera, ut, si aliqui deprehendantur *in ipsis peccare humores*, *qualitate aut quãtitate*, iidem *blandis medicamentis alterentur*, *corrigantur*, aut etiam *minuantur*, *educanturque*: quò si accedant, tantò leviùs afficiant, & faciliùs superentur Variolæ.

Et quomodo. LXIV. Hæc tum Alterantia, tum Purgantia Medicamenta pro *Humorum diversitate* danda erunt *diversa & grata*, quò faciliùs ipsa sumant Infantes. Bonum enim est, aliquandiu in eorundem usu Infantes continuare; Illa verò peti possunt ex Practicorum libris.

LXV. Hâc autem ratione fit, ut quæ tunc occurrunt Variolæ boni moris blandæ, *evadant adhuc blandiores*, *& curatu faciliores.*

Quid observandum. LXVI. *Quamprimum* autem tunc temporis *Febrem quamcunque*, *aut Capitis dolorem gravantem*, *tussiculam*, *nauseam*, *vel alvi fluxum*, *similemve aliam Functionem læsam patiuntur Infantes*, sive alii Variolis laborent in eâdem domo, sive alibi tantùm observentur epidemiæ, observandum sedulò à Medico prudente, *quales imprimis*

tunc

tunc peccent Humores, quin *quò iidem vergant*, nunc ad *Vomitum*, vel ad *Secessum*, aut *Sudores*, quò medicamenta singulis convenientia præscribantur, ipsorumque *Motus ac Evacuatio utilis observata promoveatur.*

Sãguinis redundãtia minuenda Venæ sectione.

LXVII. Danda siquidem opera, ut si *Sanguis redundet* in ullo, qui Venæ sectionem, Sanguinisque missionem ferre possit, quamprimùm illa instituatur, & copia conveniens educatur.

Humor peccans; quò vergit, expellendus.

LXVIII. Nec tamen ibi subsistendum, quin potiùs, si Ægri affectus ac Febris præsertim ferat, *non tantùm eodem die*, quin *unâ subinde post Sanguinis eductionem horâ exhibendum medicamentum aut Vomitorium, aut Purgans per Alvum, aut Sudoriferum*, quoties Nausea, vel Desidendi conatus Ventrisve Conturbatio, vel Mador, quid potissimum agendum, suadeat; quò pars Humoris Peccantis, atque in Corporis superficie posteà hæsuri, atque Variolas pariturì expellatur in totum è corpore; atque necessariò reddantur idcircò Variolæ pauciores, blandioresque.

Antimonialibus. Et quare

LXIX. Inter medicamenta tunc usurpanda expertus præ aliis omnibus commendo *Antimonialia*, tum quia summam possident *Sanguinem à quovis Humore noxio mundandi efficaciam & vim*, tum quia sæpenumerò *pluribus possunt satisfacere Indicationibus*, atque *pro re natâ & operatione desideratâ per plures vias Humores noxios expellere.*

Ea iteranda.

LXX. Nec sufficit semel illa exhibere, quin nonnunquam *per plures dies eadem iterare* oportet, *donec tàm Febris, quàm reliqua Symptomata sint sublata, notabiliter saltem diminuta*: unde non tantùm longè pauciores solent tunc erumpere variolæ, ast simul existere solito blandiores: quinimo sæpenumerò sunt observatæ in meis ægris *Variola per alvum excreta*, cum insigni eorum levamine.

Post eruptionem utendum sudorifero Antimoniali.

LXXI. Quando prior Febris desiit, aut saltem valdè est diminuta, erupuntque Variolæ plures, paucioresve, & Symptomata ipsarum eruptionem præcedentia & comitantia sunt ferè sublata, tunc bonum est uti *Antimonio Diaphoretico, Bezoardico minerali*, vel quovis alio Medicamento Antimoniali blandè sudorem movente, quò *quicquid adhuc admistum est Sanguinis massæ, id omne propellatur continuè non tantùm ad corporis superficiem, verùm ex parte quoque per corporis poros ultra eandem, adeòque è corpore.*

His facilitatur Maturatio, Exsiccatio, & Casus.

LXXII. Horum autem medicamentorum ope *facilitabitur & promovebitur* insuper *Variolarum tum Maturatio, tum Exsiccatio, hinc & Casus.*

Medicamenta alia.

LXXIII. Atque hæc sunt optima Medicamenta, quæ tunc possunt internè usurpari, quibus proximè accedunt, *Terra sigillata varia, Bolus armena, Terra Lemnia, Lapis Bezoar Orientalis & Occidentalis, Unicornu qualecunque, Ebur, Cornu Cervi*, & imprimis *Salia Volatilia omnia*, inter quæ sunt tamen præferenda *blandiora*, & pro cujusvis ægri ætate, constitutione propriâ, Symptomatibus &c. varianda, & cum aliis temperanda.

Externa.

LXXIV. Inter *externa* meritò laudantur & commendantur quæcunque *ardorem in Variolis ad Suppurationem vergentibus temperare* possunt atque *Humorum illum parientium acrimoniam temperare*, qualia sunt in quotidiano usu, *Insicula vervecina* mediocriter *pinguia, Axungia porcina, lardum tàm recens, quàm fumo alteratum*; quibus variolæ, in facie imprimis & manibus, foveri, inungi, vel tegi possunt, renovando sæpiùs usurpata. Vellem etiam mox erumpentibus tuberculis Salia Volatilia cum Vini spiritu & camphorâ, ut & Aquis aromaticis juncta linteo ubique applicari, ut acidum illud in tempore superaretur, & noxa notabilis præveniretur.

Decoctũ Ficuum.

LXXV. Utuntur etiam quidam *Decocto Ficuum*, aut in Aquâ, aut in Cerevisiâ parato, quod licet non culpem, (quoniam juvat) non commendo tamen, quoniam nimiùm parti adhæret; atque crustam quasi importunam ipsi inducit, quæ molesta est ægris.

Lac bubulum, si pedes ei immergantur, variolas ad pedes deducere.

LXXVI. Habent aliqui etiam in more positum, quò faciem à multitudine variolarum liberent, illasque ad pedes usque derivent, ut *in Lac bubulum calens Infantium pedes immergant*, & quidem cum primùm erumpere incipiunt Variolæ, quod successu non caret, quamvis non sine notabili pedum detrimento, qui tunc variolis replentur, à quibus dolores ibidem excitantur gravissimi, succedente diuturnâ pedum debilitate, consulitur tamen sic formæ.

Si curæ in principio fuerit neglecta, quid agendum.

LXXVII. Si, quæ jam diximus, fuerint cujusvis tandem culpâ neglecta, vel propter corpus non satis rectum, aut etiam detectum, frigusque adeò aëris externum imprudenter admissum, *Humoris peccantis pars aliqua remanserit cum Sanguine, aut retroacta ac repulsa in Sanguinem*; ideoque *metus sit, ne aliò feratur, efferaturque cum aliquâ Sanguinis parte notatus humor, Inflammationem, hinc & Apostema producturus*; opus erit, ut ante omnia laudatis Medicamentis Antimonialibus utatur sæpiùs & diu æger; in quem finem conducet quoque *Balsamus Sulphuris anisatus*; aut, quando assumi potest, *Succinatus, vel Iuniperinus*, quod adhuc præstantior erit, qui ex *Antimonii floribus* cum iisdem oleis fuerit paratus.

LXXVIII. Quod si seriùs vocatus fuerit ad tales *Abscessus præveniendos*, atque illi jam cœperint produci, conducent tamen etiam tunc eadem medicamenta, quò & fiant leviores, & curentur citiùs, faciliùsque.

Abscessus si fuerint producti, quî tractandi.

LXXIX. Ubi autem producti sunt *Abscessus alicubi*, aperiendi sunt in tempore, si fuerint in partibus externis, atque mundandi sunt, curandique, sicut id docuimus in Praxeos hujus nostræ Libro primo, Cap. 40.

Symptomata peculiariter curanda.

LXXX. Quoad *Symptomata* multifaria & gravissima, quæ subinde comitantur ipsas Variolas, illorum Cura peculiaris habenda, & pro singulorum diversitate diversa.

Oculorũ Palpebræ læsæ.

LXXXI. Non ita infrequens malum sunt *Oculorum Palpebræ* propter Variolas & lachrymas tumentes ac clausæ, dolorem gravem patientes, atque molestiam incredibilem ægris parientes; cùm plures nonnunquam Variolæ in extremis palpebris oriantur, & propter lachrymas antè maturationem aperiantur humorisque Acris partem emittant, à quo ipsa tunica cornea erodi solet, atque obscurari, unde visus læditur.

Vi & tunica cornea erosa Quibus curentur

LXXXII. In tali casu usurpare solent Mulierculæ *Lac muliebre* solum, aut addito tantillo *croco*, quem aliæ solâ Rosaceâ Aquâ diluunt, & linteis oculis applicant: nec quidem malè.

LXXXIII. Plus tamen præstare solet *Succus ex Cerefolio contuso*, additâque *Rosarum vel Fœniculi Aquâ* expressus, & tepidè oculis itidem cum linteis applicatus & subinde innovatus; cujus ope plurima recensita modò mala solent satis feliciter ac citò tutoque superari.

Humores Oculi confusi.

LXXXIV. Gravius malum est, quando *intra Oculorum cavitatem pertingit* pars *Humoris Variolas producentis*, unde *Humores Oculi omnes confunduntur*, sicque Visus omninò tollitur.

Oculorũ musculi inflammati.

LXXXV. Gravius quoque malum est, quando in *Oculorum musculos effunditur* idem *Humor noxius*: atque *Inflammationem* periculosam parit, non tantùm visum demens, ast nonnunquam ipsum Oculum extrusum perdens.

Quibus curentur

LXXXVI. In hoc autem casu sicut rarò instituitur Curatio ex omni parte felix, ita danda opera, ut nihil negligatur eorum, quæ tàm visum quam Oculum servare possunt; usurpatis præsertim forinsecùs *Cataplasmatibus Inflammationem* violentam blandè compescentibus, ac, quantum licet, humorem ibi hærentem ac peccantem lentè discutientibus: de quibus consulantur Chirurgorum scripta: Poma acidiuscula conducunt in Cataplasmate.

Aurium Inflammationes internæ quibus curentur

LXXXVII. Si *Aurium interna* occupent similiter *Inflammationes*, quæ aliàs ostendimus convenire, poterunt hîc etiam usurpari: *Spiritus Vini cum Spiritu Salis armoniaci*, *Panis* è farinæ flore parati & adhuc calentis micæ immissus & calidè applicatus; *Decoctum absinthii*, *centaurii minoris*, *abrotani*, aliùsve plantæ aromaticæ in aurem calidè immissum, *balsamus Sulphuris* quivis, itidem in aurem ad guttas aliquot instillatus.

Respiratio difficilis & tussis quibus curetur.

LXXXVIII. Quoties *Respiratio Difficilis*, vel Tussis angit Ægros Variolis laborantes, conducunt præ aliis omnibus *medicamenta Antimonialia* & imprimis *Diaphoretica*, ut & *Salia Volatilia*, *sed blandiora*.

LXXXIX. Si quæ alia Symptomata subinde in Ægris se manifestent, & illis non ita difficulter apta remedia inveniet Medicus rationalis, hoc est, in re Anatomicâ, partiumque structurâ bene versatus, quin in Humorum naturâ & viribus doctus, & imprimis bonis ac ritè paratis medicamentis probè instructus.

XC. Quæ *maculas citiùs discutiant*, & *Cicatrices turpes paulatim* tollant, cùm ad Cosmeticam Medicinæ partem minimè contemnendam pertineant, inde peti debent.

CAPUT X.

De Vermibus.

Vermibus & Infantes & adultos laborare.

I. Affectibus Infantes, ac pueros præsertim frequentiùs affligentibus annumerantur meritò *Vermes*; quamvis aliquando ipsis quoque laborent nonnunquam, licèt rariùs, Adultiores.

Lumbrici oblõgi ac teretes.

II. Non faciam hîc omnium vermium multifariorum mentionem, ast *Lumbricorum oblongorum ac teretium*, quibus maximè afficiuntur usque ad Adolescentiam Homines.

Res toto genere præter naturã in homine.

III. Sunt autem illi Res toto genere præter naturam in Homine, cùm ipsi nunquam debeant inesse, sintque ipsi semper noxii; mordent siquidem, perterebrant, consumuntve partes quoque Continentes, quin non rarò ab ipsis producuntur Febres graves, Motus Epileptici, & aliquando ipsa Mors.

Vbi producatur & excernantur.

IV. Reperiuntur ac producuntur frequentiùs Vermes in tenui Intestino, à quo & assurgunt sæpè sursùm in Ventriculum, hinc & OEsophagum atque Os, quin eâdem viâ subinde Vomitu excernuntur; & descendunt deorsùm ad Intestinum crassum, exitumque quærunt per anum, quâ viâ etiam cum Alvi excrementis excludi solent.

V. Inveniuntur iidem aliquando in Renibus (quod frequens est Canibus) ibique substantiam ipsorum consumunt.

Vnde oriantur.

VI. Ortum habent utplurimùm *à nimiâ ciborum*, ac præsertim *Carnium, Fructuumque horariorum ingurgitatione*, quæ propter minùs possunt fermentari, ac proinde crudiores diutiùs hærent in tenui Intestino, atque paulatim corrupti Vermium Generationi præbent occasionem.

Vermiũ materia quænam mala producat.

VII. In quâ Crudiorum Alimentorum corruptione *halitus acres excitantur*, qui quaquaversùm propulsi pungunt primò Intestina, mox & Ventriculum, quin per OEsophagum assurgentes Nares quoque, (unde continua penè Narium frictio, & in Ventre morsus, Vermium suspicionem movent) sed halitus iidem per vasa lactea usque ad Cor delata, ibidem *Febrem* producunt, utque ad Cerebri radices penetrantia; ipsasque mordentia *Epilepsiam* & Convulsionem efficiunt: Quibus malis gravioribus existentibus sat sæpè *Mors* succedit.

Humorũ putrescẽtium & halituũ acrimonia mortem inducit.

VIII. *Humorum* namque *Putrescentium*, hinc & *Halituum Acrimonia* molesta *Effervescentiam vitalem extinguit*: quod *à quovis acri excedente* fieri notissimùm est Anatomicâ experientiâ, & utriùsque Acris infusione in Venas apertas: quamprimùm enim illud dextrum cordis ventriculum notabili accedit copiâ, mox *Animal necat*.

Lumbricorũ exortus qui præveniendus.

IX. Cùm tàm gravia mala excitent Lumbrici, danda opera, ut diætâ convenienti & moderatâ præveniatur illorum exortus: quin ubi peccatum est in diætâ, ut in tempore tum diætâ oppositâ & subcontrariâ vitium illud emendetur, tum medicamentis convenientibus Humorum cruditas corrigatur, quin minuantur copiâ ferè simul peccantes humores: Denique ubi jam præsentes sunt & urgentes Lumbrici, ut interimantur, expellanturque.

Pane multo utendum cum carnibus.

X. Cùm pueri sint ferè voraciores, & carnivori; paulatim assuefaciendi sunt Alimentis paucioribus convenienti tempore assumendis, curandumque, ut *pane multo* utantur cum carnibus, à quo faciliùs contingit satietas, minusque adeò Vermium periculum.

Quænã vitanda.

XI. Vitandus quoque frequentior Lactis dulcis usus copiosus, ut & Casei, atque sicut jam dictum, Fructuum horariorum, & imprimis prunorum, à quibus observatum est promoveri Vermium proventum.

Vsurpanda Aromatica & Amaricantia.

XII. Cùm ex illa ingurgitatione *Crudi Humores* sint præsertim *Pituitosi*, conveniunt tunc præ aliis *Aromatica & Amaricantia*, quæ quovis modo usurpata *Pituitam corrigunt ac emendant*, quin quodammodò *fermentant*, & aptam reddunt, ut *laudabilem Chylum promat*, sicque plura mala præveniantur.

XIII.

Et Salia Volatilia.

XIII. In hunc finem conducent quoque *Salia Volatilia*, tum *Fermentationem promoventia*, tum *Pituitam corrigentia*, tum *Flatus ferè conjunctos, & abdomen distendentes discutientia*, ex Liquore conveniente ac potu ordinario parvâ quantitate usurpata.

Pituita minuenda, & quibus.

XIV. *Pituita rebellis ac tenacior* ideoque difficiliùs in totum emendanda *minuetur ac educetur* feliciter per *Phlegmagega* blandiora, *Senam, Agaricum*, sed imprimis *Mercurium dulcem*, Lumbricis æquè ac ipsorum materiæ adversum.

Lumbricos quænam necent.

XV. *Lumbricos necant* modo laudata *subamaricantia*, inter quæ facilè primas tenet *Zedoariæ* dictum *semen*, quod aut Sacharo potest obduci, & sic comedi, aut in pulverem redigi, atq; ad ℈ß. aut pro diversâ ætate majorem quantitatem quovis modo exhiberi, aut puppulæ inclusum Hydromeliti indi, exhibendo in dies unum vel duo Hydromelitis cochlearia.

Quænam expellant.

XVI. *Expellet Lumbricos* præ aliis feliciter *Mercurius dulcis* modo laudatus, si ad pauca grana ex Syrupi rosarum solutivi simplicis, aut cum sennâ, alteriusve tantillo exhibeatur infantibus.

Spiritus Acidos Vitrioli, Sulphuris &c. in omnibus non æquè conducere.

XVII. Ad necandos Lumbricos usurpantur vulgo *Spiritus Acidi Vitrioli, Sulphuris*, & similes: quos agnosco & Pituitam incidendi, & Lumbricos necandi vi pollere, si guttæ ipsorum aliquod potui ordinario admisceantur, & ipsorum usus aliquando continuetur; Verùm *in omnibus non æquè conducunt, cùm acidum simul in corpore augeant & appetitum*, qui plerumque nimius est in pueris: quapropter, nisi urgeat simul sitis, malim usurpari Salia Volatilia & subamaricantes plantas.

Atque hæc de Morbis tenerrimam ætatem affligentibus in medium afferre lubuit, quæ Medicinam facientibus & præcipuè ægris Infantibus spero olim profutura.

Finis Tractatus Primi.

TRACTATUS II.

DE PESTE.

Natura, Pestis obscura.

I. DE Peste, Affectu acuto & non rarò acutissimo, acturi, more nostro, initium faciemus à Symptomatibus ipsum comitantibus & manifestantibus, quò gradatim penetremus in Ipsius essentiam, ita obscuram & abstrusam, ut plerique in ejus explicatione vel ad solum Deum, ejusque iram, vel ad occultas qualitates, ignorantiæ putà asylum, confugerint, quoties ipsius Causæ fuerunt assignandæ.

Morbi præmia peccatorum.

II. Utique nemo sanæ mentis unquam negabit, quemadmodùm mortem, sic & morbos omnes, atque imprimis pestem, tanquam peccatorum præmium immitti à Deo hominibus.

Et tamen causas habent naturales.

III. Illud idem autem non impedit, quominùs Morbi & Mors causas agnoscant naturales, imò manifestas & quidem tales, quas non semper superare possunt Medici, quoties sc. à medicamentis, etiam optimis, suam retrahit Deus benedictionem: quod qui non observavit, rudis est in praxi Medicâ.

Et curari queunt.

IV. Quemadmodùm autem non semper curantur morbi orti à causis passim pro manifestis habitis, ita non infrequenter curantur quoque affectus orti à causis inter occultas recensitis.

Peste correptos sanari.

V. Sic quotidie observamus peste correptos sanari beneficio medicamentorum assumptorum; quamvis plerique Ipsius causas dicant homini occultas, & aliquid Divini & nostræ menti incomprehensibilis continentes; adeò ut ibi Dei manum agnoscant etiam multi Deum minùs timentes.

Pestis causa indaganda.

VI. Quoniam verò nostrum non est Divinæ providentiæ ac justitiæ abdita consilia in peste hominibus immittenda rimari ac decernere, sufficiet nobis ejusdem luis Causas naturales, quantum nobis supernè datum est, scrutari & patefacere; quò sic quoque bonitas divina nobis innotescens in cordis humilitate adoretur.

VII. Beneficium namque summum est, admitti ad cognitionem eorum, quæ maximè abstrusa & humanæ menti penè inaccessa esse voluit Deus.

VIII. Conabimur igitur Pestis affectus præ cæteris omnibus Hominibus infestissimi, naturam, essentiamque indagare ac eruere, atque operâ eâdem pluribus aliis affectibus occultis manifestandis viam aliquam sternere.

Naturalium rerum notitiam indies ampliorem fieri.

IX. Profectò in magnis & voluisse sat est; sed videtur Deus hoc præsertim seculo velle plurima præteritis invisa hominibus manifestare, sicque naturalium rerum notitiam longè planiorem ac pleniorem, quàm olim, mortalibus præstare.

Pestis signa interna & externa.

X. Ut ad rem igitur veniamus, *manifestari* solet pestis *signis* & *symptomatibus*, tum *internis*, tum *externis*.

Pestis signa Pathognomonica nondum proposita.

XI. Ubi mox notandum, non in omnibus ac singulis eadem occurrere Symptomata, sed pro humorum diversitate in multis diversa; & idcircò nulla esse hactenus reperta, vel ab ullo proposita signa Pestis pathognomonica, ex quibus præsentibus de pestis præsentiâ, & absentibus de ejusdem absentiâ certum & indubitatum ferri queat judicium.

XII. Unde accidit non rarò, ut de Peste nulla sit suspicio, interim subitò moriantur Ægri, nullo notabili & Ægris valdè molesto Symptomate prævio vel manifestato; nec nisi per subitam virium prostrationem, & inopinatam mortem Contagioso tempore accidentem aliqua pestis cogitatio tunc obvenit; cùm ne quidem post mortem externa pestis indicia semper patescant.

Primaria Pestis signa Interna. 1. Calor Internus

XIII. Primaria verò Pestis signa, eaque interna sunt I. *Calor internus*, interiora urens, non item exteriora. Neque de pestis essentiâ est Calor universum corpus afficiens, at interiora præsertim.

XIV. Nam tunc tantùm exteriora simul afficit Calor, quando Pesti comes adest Febris; aliàs partes externæ parùm vel nihil calent ultrà solitum; quamvis ardor exerceat partes internas; isque non tantùm *Sitim vehementem*, at insuper *Inquietudi-*

nem valde molestam excitet.

Sitis vehemens. XV. De *Siti* namque conqueruntur plerique Peste affecti, eaque perdurante: ut & de *Lingua ariditate*, non semper tamen Tactui manifestâ.

Inquietudo. XVI. *Inquietudo* autem in plerisque tanta est, ut corpus continuò agitent, sicque sudoris provocationem non rarò impediant, & ideò difficiliùs curentur.

2. Nausea cum vel sine Vomitu. XVII. Secundum signum Pestis internum est *Nausea* valdè molesta, cum vel sine *Vomitu*. Neque enim omnes vomunt, sed quidam; nec semper, nauseâ licèt perseverante.

3. Capitis dolor, & Delirium, XVIII. Tertium idque internum Pestis signum primarium est *Capitis dolor* atrocissimus, unde ipsi utplurimùm conjunctum est *Delirium*, idque in quibusdam levius & brevius, in aliis gravius & magis diuturnum, quin ad mortem usque in quibusdam permanens.

Vigiliæ perpetuæ, Sopor, Veternus. XIX. Hisce accedunt non rarò *Vigiliæ perpetuæ*, uti aliquando *Sopor ac Veternus*.

4. Cordis angustia, Palpitatio, Lipothymia, Pulsus inæqualis, Intermittens, Parvus, Languidus, ac Frequentior. XX. Quartum Pestis signum internum est summa *Cordis angustia*, & quandoque *Palpitatio*, accedente nonnunquam *Lipothymiâ* vel *Syncope*; una cum *Pulsu inæquali*, & subinde *intermittente*, ut & *Parvo*, *Languido*, ac *Frequentiore*, ubi scilicet Febrem habet comitem.

Externa. 1. Bubones. XXI. Præter memorata signa Pestis interna, eaque primaria & quadruplicia, occurrunt adhuc quædam externa, itidem primaria, eaque triplicia. Inter quæ principem locum assignamus *Bubonibus*, in *Glandulis Conglobatis* se tumore duro manifestantibus, circa Inguina, sub Axillas, pone Aures, imò aliquando & alibi quoque; nec tantùm circa Collum, sed & in medio brachio, locisque aliis, ubi tales latent subinde Glandulæ, nec nisi hoc in Affectu, ut & Scrophulis quandoque se manifestantes.

2. Anthraces, vel Carbunculi. XXII. Secundum inter externa Pestis signa meritò assignamus *Anthracibus, sive Carbunculis*, in quâvis corporis parte prodeuntibus, & longè graviora Symptomata, quàm Bubones, producentibus; uti posteà patebit, ubi hos Tumores describemus exactiùs.

3. Maculæ. XXIII. Tertium & postremum inter signa Pestis externa tribuimus *Maculis*, tum *numero* majore vel minore, tum *magnitudine* itidem ampliore vel angustiore, tum *colore*, rubro, purpureo, livido, nigro inter se distinctis.

Ex his signis Pestis colligitur. XXIV. Atque hæc primaria sunt Signa & Symptomata, quibus Pestis tempore in quovis observatis non est dubitandum de Pestis præsentiâ.

Eadem signa non semper, nec in omnibus apparere XXV. Illud verò accuratè observandum, non semper, nec in omnibus eadem apparere Signa & Symptomata; imò, sicut jam dictum, imponi non rarò tum Ægris, tum Medicis egregiis Symptomatum, non nisi cum inopinatâ virium dejectione, hincque comitante aut mox subsequente morte malitiam suam & malignitatem manifestantium, lenitate fucatâ.

Signa Pestis universalia. XXVI. Unde non mirum, eximios Medicos asseruisse, inter signa Pestis universalia, quæque ad plures spectant, primum locum deberi *Multorum eodem tempore simul, & quidem ad internecionem affectorum afflictioni*; secundum verò *Contagio & infectioni ulterius serpenti*.

XXVII. Sunt enim hæc signa generalia & degrassante Peste documentum certum præbentia, non item singularia & singulis Individuis applicabilia; licèt de tali malo suspicionem faciant & solicitudinem pariant meritò tàm Medicis, quàm Ægris eo tempore laborantibus.

Signa de Pestis gradibus XXVIII. Notantur quidem, præter memorata, adhuc alia signa ab Auctoribus, ex quibus tamen non tàm de Pestis præsentiâ, quàm ipsius gradu & majore aut minore malignitate judicium ferri potest.

Urina diversimodè constituta. XXIX. Sic *Urina* observatur in aliis tenuis & cruda; in aliis crassa & turbata, qualem jumenta excernunt, in aliis colore plumbeo, aut livido; in aliis fœtens, aut non fœtens; in quibusdam Oleaginosa, in multis parùm vel nihil à naturali mutata.

Sudores diversi. XXX. Sic *Sudores* in quibusdam sponte prodeunt, pauci vel copiosi; sæpè fœtidi; subinde frigidi; aliquando nulli, ne arte quidem, assumptisque sudoriferis.

Alvi fluxus varius. XXXI. *Alvi fluxus*, isque varius, fœtens, Glutinosus, diversicolor, albus, croceus, viridis, ater nonnullos vexat, uti alios ejusdem adstrictio.

Sanguinis eruptio. XXXII. *Sanguinis eruptio* quibusdam evenit per Nares, Uterum, aliasque vias, eaque nunc salutaris, sæpiùs exitiosa.

Oculi Lachrymabundi. XXXIII. *Oculorum vivacitas* plerisque minuitur, & animi mœrorem testari videntur, & quasi *lachrymabundi* mortis brevi subsecuturæ malum omen sunt.

Lingua Arida, nigra, & aspera. XXXIV. Dixi jam suprà, Ægros de *Linguæ ariditate* conqueri; quæ quamvis visui vel tactui non fit semper manifesta, nonnunquam tamen his quoque sensibus apparet, & imprimis, ubi febris comes adest satis ardens; tunc autem fit ferè simul *nigra & aspera*.

Aphthæ. XXXV. Quinimò quibusdam excitantur quoque *Aphthæ*.

Exhalatio fœtens XXXVI. Multis quoque adest *Exhalatio fœtens*, atque tum ægris ipsis, tum aliquando adstantibus molesta.

Sapor putridus. XXXVII. Sed & nonnullis *Sapor putridus* videtur esse in assumptis.

Dolor in lumbis. XXXVIII. Observavi quoque *Dolorem atrocissimum in regione lumbari*, & quidem mox in prima Pestis invasione.

Maculæ paulò ante aut post mortem manifestæ. XXXIX. *Maculæ* itidem in mali principio latentes manifestantur nonnunquam *paulò antè*, imò etiam *post mortem*, & illæ quidem diversi coloris.

Facies cadaverosa, & mœrorem testans. XL. Imprimis morte appropinquante *Facies* fit *Cadaverosa*, *vultusque* universus *internum* quasi *mœrorem testatur* ac indicat.

Ulcera sensim se exsiccantia. XLI. Instante quoque morte solent *Bubonum & Anthracum Ulcera sensim exsiccari*; quod itidem pro lethali habendum signo; rarò enim tales evadunt.

Magna horum symptomatum differentia. XLII. Pro Corporum & imprimis Humorum in ipsis existentium, Animique motuum diversitate, magna illa Symptomatum *differentia* oritur, si addas & Veneni copiam & gradum diversum, ut & Alimentorum medicamentorumque usurpatorum, &c. diversitatem.

Ex ipsis natura Affectus deducenda. XLIII. Postquam verò ex memoratis Symptomatibus, tanquam signis, deducendus venit hic affectus gravissimus, & pro abstrusissimo à plerisque habitus, ut ejus essentiam & causam naturalem commodè ac solidè eliciamus, sollicitè progrediemur, ac pedetentim.

Illum Vitæ insidiari. XLIV. Si proinde totum Affectum consideremus, observabimus illum primariò ac per se Vitæ humanæ insidiari, ac proinde Vitales functiones aggredi.

XLV.

Quænam Functiones in Peste afficiantur.

XLV. Quamvis enim aliquando *Tremores ac Convulsiones* corripiant Peste infectos, id tamen rarum est; cùm ipsi non rarò ad mortem usque se satis commodè moveant; Unde inter *functiones Animales Motus* minimè afficitur, magis *Sensus* tàm *externi*, quàm *Interni* læduntur. Imprimis autem *Functiones Naturales* labefactantur, unde *Nausea, Inappetentia Ciborum, Sitis, Anxietates circa præcordia oriuntur sed maximè Pulsus* mutatur, qui cum absque Cordis Palpitatione non sit sensibilis Ægris, mirum non est, si tàm sæpè absque notabili querelâ pereant multi.

Præsertim, afficitur Functio Cordis & Sanguinis in eo mutatio.

XLVI. Hoc repeto, quia maximè facit ad nostrum negotium; *In Peste afficitur præsertim Functio Cordis, & Sanguinis in ipso mutatio* ad vitam tàm necessaria; cui cùm Pulsus sit comes ac ejus index, mirum non est, si tàm sæpè inopinatò obruantur Ægri, quoniam *Pulsus vel maximè mutatus non sentitur ab ipsis, nisi in Cordis Palpitatione*, rarò Pesti accedente.

Unde ferè incautos opprimit.

XLVII. Quoties Ergò in Sanguinem solum vim suam exerit Pestilens Venenum Acrimoniâ notabili destitutum, toties opprimit ferè incautos, & nihil mali vel lethalis metuentes: quin imò ne moniti quidem ad remedia summè necessaria in affectu tàm præcipiti & exitioso recurrunt pleriq;.

Notandum, quâ ratione Sanguis, & Pulsus sint affecti.

XLVIII. Ut igitur Affectûs hujus tàm noxii & acuti naturam essentiamque assequamur, notandum, quâ ratione affectus reperiatur in ipso *Sanguis*, qua ratione *Pulsus*; ut ad cætera Symptomata pergendo gradatim queamus tandem aliquid determinare, quod magis menti nostræ sit manifestum, quàm quod vulgò de Peste dici solet.

Sanguis solito fluidior, & minùs consistens Unde oriatur.

XLIX. *Sanguis* autem, (ut ab illo investigationis nostræ faciamus initium) quemadmodum in cæteris febribus malignis, sic etiam in pestilentibus & ipsâ adeo Peste observatur plerumque *solito fluidior, & minùs consistens ac grumescens.*

L. Cùm verò Sanguis naturaliter concrescat & grumescat, quæritur meritò, undè illa sit in *Sanguine coagulatio* & concretio? unde proinde ille *coagulationis defectus* vel sublatio?

Sanguinis coagulatio à Succo Acido ex Glandulis procedente.

LI. Ne autem prolixè repetamus, quod diversis temporibus jam docuimus sæpiùs, paucis monebimus, *Coagulationem Sanguinis pendere ab Acido succo Ipsi ex Glandulis accedente.*

LII. *Ab Acido pendere Sanguinis coagulationem*, evincitur infusione Aceti vel Aquæ cum Vitrioli, Sulphuris, aliove Spiritu Acido mistæ in venam bruti adhuc viventis; unde mox potenter coagulabitur Sanguis; ac si ad Cor usque liquor infusus pertingat, morietur subitò Animal, modo planè contrario illi, quo idem extinguitur à Peste.

LIII. A Glandulis Succum Acidum accedere Sanguini, evincunt & Lympha, & Succus Pancreaticus artificiosè collecti, & Acidi toties jam deprehensi, atque viis manifestis ad Sanguinem in Cor descendentem delati.

Eam impediri à Sale Volatili Acriori.

LIV. Quemadmodum autem non dubitamus ampliùs vel dubitando, vel suspicando, sed opinando, & quidem certò opinando asserere, Sanguinis coagulationem naturalem pendere ab Acido ex Sanguine in Glandulis Conglobatis & Conglomeratis secreto, iterumque ad descendentem Sanguinem translato; ita non vetemur affirmare, *Coagulationis* ejusdem *impedimentum & defectum* acacceptum ferendum *Sali valdè Volatili, & imprimis Acriori.*

LV. Dicti, assertique hujus veritas evincitur quovis Sale Volatili Aquâ diluto, & itidem per siphonem in venam immisso, à quo animadvertetur sanguinis coagulatio impediri, imò tolli.

Venenum pestilens consistere in Sale Volatili Acri.

LVI. Cùm proinde hactenus post multiplicia experimenta solum Sal Volatile nobis innotuerit, quod vim habeat Sanguinis coagulationem tollendi ac impediendi; observeturque in Peste, omnibusque febribus malignis Sanguis naturali fluidior & minùs coagulatus, imò coagulabilis, jam pridem suspicati sumus, & nunc planè opinamur, *Venenum pestilens consistere in Sale valdè Volatili*, eoque *Acri*; quod, uti spero, in sequentibus fiet magis manifestum, ubi pluribus ostendemus *à prædicto Sale Volatili* commodissimè posse *deduci omnia Symptomata in Peste occurrentia*; sed & *Curam Pestis* planè *quadrare cum eodem Sale Volatili*, ut & *Præcautionem*, Rationi non minùs quàm Experientiæ consentaneam.

Ab eo acri omnia Pestis Symptomata.

LVII. Videamus proinde, an à Sale Volatili, eoque acri deducere valeamus omnia, quæ hactenus enumeravimus, Symptomata in Peste affectis observabilia & observata: in quorum examine alium, quàm priùs, sequemur ordinem, eùmque magis naturalem, ac prout se mutuò consequuntur Functiones ipsæ tum Naturales, tum Animales.

Nempe Appetitum Ciborum prostratum, & Potus auctum & molestum.

LVIII. Faciemus autem initium ab *Appetitu Ciborum* quidem *diminuto aut prostrato, Potûs* verò *aucto & molesto.*

LIX. Utique quemadmodum *Fames ab acido augetur ac restituitur*; ita eadem à *Sale Volatili*, ac præsertim *acri, tolli solet ac diminui*: quod nemo nisi hospes in Arte Medicâ vel protervè Cavillator unquam negabit; postquam idem Lippis ac Tonsoribus notissimum est, & imprimis de acido famem augente aut restituente; nam id plebeji quoque agunt indies.

LX. De Sale Volatili res non est æquè plana, quoniam idem ignotum est plerisque, nec in usu frequenti fuit hactenus.

Quænam famem obliterent. Et quare.

LXI. Notum tamen est, *Corallia, Oculos Cancri, Cretam* & similia Acidum non minùs infringentia, quàm Sal Volatile, *obliterare famem.*

LXII. Illud autem fieri, quatenus acidum infringunt, norunt, qui ab experientiâ & experimentis didicerunt ratiocinari, & conclusiones suas deducere, audentque sapere supra inanes Sophistas, atque Doctores in verbis quàm herbis, in librorum lectione quàm rerum ipsarum examine magis versatos.

Salia Volatilia famem minuere.

LXIII. Quòd si famem minuant vel tollant ista, quatenus acidum infringunt; an non cætera omnia idem acidum infringentia, ipsumque adeò Sal Volatile, id ipsum quoque facient, famemque minuent?

LXIV. Adde quòd ipsa experientia idem evincat & confirmet, aut probet, Salia nempe Volatilia famem minuere: quamvis hæc ipsa minùs potenter id efficiant, quàm Corallia, Creta & similia; unde etiam tutiùs in eum finem usurpari possunt: quod itidem venit notandum.

Et quidem potentiùs si sint acria. Eorum acrimonia unde. Sal volatile acidum infringere.

LXV. Quòd si *Sal Volatile* quodvis famem minuat, ut reverà minuere probavimus, illud ipsum potentiùs efficiet, quando simul est *acre*,

LXVI. Acrimonia enim Salis Volatilis pendet à Sale lixivo minùs temperato, vel iterum acrimoniam novam sortito.

LXVII. Quis autem ignorat, nisi chymicarum muta-

mutationum plane ignarus, ratione acrimoniæ suæ salinæ, in sui ustione vel calcinatione fortiori auctæ, salem volatilem omnem vim obtinere infringendi acidum.

LXVIII. Quò ergò Acrius est Sal Volatile, eo potentiùs infringet Acidum, minuetque proinde famem, quod erat probandum.

Sitim in peste augeri.

LXIX. Non tantùm prosternitur in Peste correptis fames, ciborumque appetitus; sed augetur simul *sitis & potûs desiderium.*

A quibus excitetur.

LXX. Sitim autem à quibusvis Salsis, ac præsertim à Sale lixivo, tum fixo tum Volatili Acri excitari, quis, nisi rerum naturalium imperitus, ignorat?

Siti à Salsis ortæ quid proprium.

LXXI. Illud verò proprium ferè siti à Salsis ortæ, ut nec visui, nec tactui occurrat linguæ siccitas; de quâ tamen tunc tantoperè conqueruntur Ægri; quod etiam Peste correptis utplurimùm accidere, diximus jam in superioribus; quo ipso confirmatur Salis in corpore tunc peccantis Acrimonia: ergo Sitis quoque Peste infectorum arguit Salem Volatilem, sed Acrem.

Nauseã esse Pestis Symptoma molestum.

LXXII. Tertium in Peste molestum Symptoma est *Nausea*, quæ si non probet, comprobat saltem & confirmat Salis Volatilis præsentiam & vitium in corpore.

Ejus causa.

LXXIII. Notum enim per experientiam quotidianam, à nullo humore frequentiùs Nauseam vomitumque concitari, quàm à Bile; quam & Sale, & quidem Volatili abundare, plurima sunt quæ probant & evincunt.

Bilis acrior.

LXXIV. Quòd si à Bile, ac præsertim Acriori & magis Volatili factâ, excitetur indies Nausea, nonne in Peste correptis molesta Nausea vel Bilem, vel similem ipsi humorem peccare arguit?

Sic facta à veneno pestilenti.

LXXV. Sive jam dicas, ipsam Bilem vitiari à veneno pestilenti, sive malis venenum pestilens constare Sale Volatili & Acri, utrovis modo mecum facies, ac dictum meum confirmabis.

LXXVI. Nam si à Veneno pestilenti Acrimoniam & Volatilitatem nanciscatur Bilis, utique ejusdem naturæ ipsum esse patet.

Vomitũ & Nauseam gradu tantùm differre.

LXXVII. Quod de Nauseâ dictum, de *Vomitu* similiter dici potest ac debet. Cùm enim Nausea sit Vomendi conatus, facilè patet, gradibus tantùm differre Vomitum & Nauseam, easdemq; agnoscere causas; sed gradibus quoque differentes. Non est proinde, cur in Vomitu à Sale Volatili, ac præsertim Acriori deducendo diutiùs morer, postquam ostendi ac evici, ab ipso, & quidem solo, pendere utplurimùm saltem Nauseam.

Anxietates esse Pestis Symptoma.

LXXVIII. Quintum inter Pestis Symptomata locum assignabimus *Anxietatibus & Angustiis circa Præcordia & superius Ventriculi orificium* observabilibus, ac mirè Ægros angentibus ac urgentibus.

Earum causa.

LXXIX. Illas verò à Volatili Sale ac imprimis Acri produci posse, Arsenicum præposterè aut perperàm usurpatum documento est. Arsenicum autem Volatile esse, nullus ignorat, nisi Chymiæ ignatus. Sublimari namque potest non ita difficulter. Adde quòd multi rerum naturalium per Chymiam periti Venenum pestilens propter naturæ & operationum similitudinem vocarint Arsenicale.

Venenũ Pestilens Arsenicale vocatum. Et quare

LXXX. Quæ appellatio ab Artis admirabilis gnaris profecta mihi ansam dedit nominis hujus rationem investigandi, & tandem appellationem magis claram & manifestam inveniendi sub nomine Salis Volatilis.

Ab acri acido tormina: ab acri salso & volatili Anxietates.

LXXXI. Ab Acri Acido quidem tormina & cruciatus producuntur vehementissimi, à Salso verò Acri, & Volatili præsertim, Anxietates potiùs solent excitari, quales in Peste quoque observantur frequentissimè.

Alvi fluxũs causa.

LXXXII. *Alvi fluxus* nonnunquam in Peste molestus & gravis, imò sæpenumerò lethalis confirmat quoque Salem Volatilem tunc peccantem, cùm plerique Alvi fluxus *Bili, & similibus humoribus* debeantur, ipsis saltem corruptelam præviam sequantur.

LXXXIII. Quamvis enim & ab *Acido* aliquando excitetur Alvi fluxus, non excitatur tamen ab ipso priùs, quàm Bilem corruperit, & ipsam in Æruginosam vel Atram mutarit.

Quando observetur alvi fluxus.

LXXXIV. Quemadmodùm autem non semper observatur in Peste Alvi fluxus, nec ferè, nisi ubi conclamatum est; ita majorem arguit tunc Salis Volatilis Acrimoniam & Acrioris copiam, ideóque periculum majus.

Aphthæ Pestis Symptoma, & quid.

LXXXV. Accedunt quoque nonnullis Peste infectis *Aphthæ*, quæ ulcera sunt Linguam, Labia, & Palatum occupantia, nunc albicantia, nunc grisea, nunc sensim ad nigredinem vergentia, & semper humores Acres in Ventriculo & Intestino tenui arguentia.

Et unde.

LXXXVI. Inde namque exsurgentes halitus similiter Acres non tantùm partes nominatas, sed universum OEsophagum exulcerare solent, ac circa superius Ventriculi orificium dolorem magnum & Cardialgiam excitare.

Cardialgia.

LXXXVII. Concurrit autem in tali casu semper forsan cum Bile, aliove Sale Volatili quovis, sed Acri, Succus Pancreaticus similiter Acer, aut quidvis aliud assumptum Acidum & Acre, unde contingit Effervescentia vitiosa & corpori noxia prædictos halitus Acres producens.

Alvi fluxus in Peste Mortis nuntius, Aphtharum proventus Salutaris

LXXXVIII. Quemadmodùm verò Alvi fluxus plerumque solet Mortis esse in Peste nuntius, sic non rarò salutaris solet esse Aphtharum proventus: quoniam Acidum, tanquam potens noxii Salis correctorium, denuò vires sumsisse, ulcuscula ista arguunt.

Quale Acidum in Alvi fluxu, & quale in Aphthis prædominetur.

LXXXIX. Etenim sicut in Alvi fluxu solet utplurimùm prædominium habere Sal Volatile, ita in Aphthis Acidum.

XC. Ab Acido autem juvantur Peste correpti, non item à Sale quovis Acriore.

XCI. Non solent igitur calamitosæ esse Aphthæ, nisi quando simul magna veneni pestilentis adest copia, confluenti Acido haud cedens, at ipsum vincens ac superans.

Leipothymia Pestis Symptoma. Quando in eâ sentiantur.

XCII. Ut à primis Viis, Ventriculo putà & Intestinis, sensim transeamus ad Cor, *Leipothymiam* Ventriculi non minùs, quàm Cordis affectum examinabimus.

XCIII. In hoc autem affectu primùm Orificium ventriculi superius afficitur, mox & Pulsus immutatus, atque parvus debilisque factus sentitur.

Ubinam Ægris sentiatur.

XCIV. Sensus enim Animi deliquii reverà in prædicto superiore Ventriculi orificio sentitur ab Ægris, estque talis sensus iste, ac si observaretur Anima corpus derelictura & mors statim secutura; unde etiam nominis ratio tum Græcis, tum Latinis,

Latinis, tum Germanis, Belgisque, tum Gallis, tum aliis Nationibus Europæis.

Pulsus mutatus ab iis nō sentitur.

XCV. Pulsus verò mutatus non sentitur ab Ægris in ipso corde, sed applicatâ vel carpo, vel alii parti externæ manu; modò mens constet cum sensu externo.

Ob abolitum sensuum usum.

XCVI. Accidit enim in quovis animi deliquio graviore, ut si non in totum maximam saltem partem videatur abolitus Sensuum externorum internorumque usus: unde tunc incapaces sunt Ægri plerique, aliquid certi de suo pulsu observare ac decernere.

Incipiente Animi Deliquio quid observetur. Animi Deliquii causæ & progressus.

CXVII. Incipiente autem Animi Deliquio inexplicabilem verbis sensum deficientis quasi Animæ observant plerique circa dictam Cordis regionem ac foveam, hoc est, circa superius Ventriculi Orificium.

XCVIII. Si quis verò totum *Animi Deliquii* progressum, ac subsequentem ipsius solutionem vel spontaneam, vel artificiosam, ut & ipsius Causas manifestas mente attentâ consideraverit, reperiet ipsum, si non semper, utplurimum saltem *ortum habere ab Halitibus, Flatibus, & Vaporibus à tenui Intestino assurgentibus; aut ab assumptis in Ventriculo quandoque productis, atque prædictum dictum orificium superius modo, quo diximus, afficientibus, quin aliquâ sui parte per Vasa lactea & Ductum Thoracicum ad Cor pergentibus; atque in ipso Sanguinis Effervescentiam Naturalem conturbantibus, unà cum variè quoque sic mutato Pulsu.*

Flatuum exclusio levamen adfert. Eorum productio gravius reddit malum.

XCIX. Quoties autem Ægri spontè vel arte excludere possunt Flatus, Halitus, Vapore istos sibi molestos, toties levamen sentiunt in isto Affectu

C. Quoties contra aliquid assumunt, quod ad tales flatus, halitus, vapores producendos vel Materiam subministrat, vel Causæ Efficientis rationem habere, aut latentes irritare atque excitare potest toties idem malum vel producitur; vel gravius redditur.

Eorum Materia. Efficiens.

CI. *Materia* istorum flatuum, halituum, & Vaporum licèt quodammodò differat; *Efficiens* tamen Ipsorum Causa eadem observatur; *Bilis* nempe, ac præsertim *Acrior*, & quicquid de *Sale Volatili* participat, estque *Aromaticum*: A quo quamvis discutiantur quoque Flatus, Halitus, & Vapores jam producti, ab eodem tamen producuntur quoque iidem, ubi occurrit materia in flatus, halitus, vapores mutari apta: quod non semel monuimus esse notandum; idem sc. & producere & dissipare vapores, halitus, flatus, sed pro materiæ nunc mutatæ, nunc mutabilis & mutari aptæ diversitate.

CII. Quibus argumentis cùm abunde constare putemus, à Sale volatili, ac præsertim acri, tanquam efficiente causâ produci posse Animi Deliquium, & hactenus quoque ab eodem Sale Volatili acriori Pestem ortum suum habere posse probavimus; quod nobis erat propositum. Cætera de Pulsu in Animi Deliquio mutato clariora fient in sequentibus.

Pulsus in Peste variè mutatur Inæqualis multiplici respectu.

CIII. Ut igitur ad Functiones in Corde & à Corde perfici solitas properemus, quas præ aliis omnibus gravissimè in Peste affici docuimus agemus primùm de *Pulsu* variè in istâ lue mutari solito.

CIV. Pulsus autem in eo præsertim varius observatur, quod *inæqualis* existat, & quidem tum ratione *roboris*, tum ratione *magnitudinis*, tum ratione *frequentiæ*. Aliàs enim *robustus* sentitur, mox valdè debilis; aliàs quoque magnus, mox valdè *parvus*; aliàs *frequentior*, mox iterum *rarior*: quinimò subinde *intermittit*; ac tandem inopinatò etiam *desinit*, quandoque cum Syncope, sæpius cum ipsâ infectos obruente Morte.

Ejus causæ.

CV. Has pulsuum diversitates & Causas ut accuratiùs examinemus, operæ pretium vel ideò putamus, quia ex his læsis de futuro gravissimi & perniciosissimi morbi eventu signa peti possunt ac debent.

Quibus constet pulsus.

CVI. Constat in primâ sui origine Pulsus reciprocâ Ventriculorum Cordis Dilatatione ac Constrictione; præcedit tamen Dilatatio, quin Constrictioni secuturæ ausam præbet & occasionem, Cordis nempe parenchyma explicando; sicque ad sui contractionem mutuam irritando.

Dilatationis Cordis causa.

CVII Explicat autem Cordis Ventriculum dextrum (cui omne Cordis motus initium adscribimus) & quidem naturaliter Sanguis tum ascendens tum descendens in ipsum propulsus, & in eodem ex aucto tunc simul in ipso Igne vitali rarefactus; ideóque spatium majus quam priùs occupans; sicque necessariò ventriculi parietes ab invicem deducens.

Ignis vitalis quomodo accendatur, & quid præstet.

CVIII. Hunc Ignem vitalem docuimus alibi accendi in dextro Cordis Ventriculo ex confluxu Bilis Sanguini ascendenti, & Limphæ, succique pancreatici Sanguini Descendenti admistorum, simulque Effervescentium, quin ob istam Effervescentiam partes suas igneas deserentium; quæ compedibus suis liberatæ ingrediantur & immisceantur penitiùs & potentius partibus Sanguinis magis pinguibus & butyrosis; (unde & calor in Corde augetur) quas, utpote densas, rarefaciunt & à centro quasi ad circumferentiam explicant: sicut ad Ignis proprium esse infinita evincunt exempla omnibus & passim obvia: Lac putà igni superpositum in lebete; Gummata Oleosa: Thus, Succinum & similia itidem prunæ ardenti imposita & mox valdè rarefacta.

Contractionis cordis causa.

CIX. Sic ergò à Sanguine rarefacto explicatus Ventriculus dexter ad sui Contractionem mox secuturam irritatur.

CX. Irritatum autem Cordis parenchyma musculosum ad sui contractionem; illam Spirituum animalium continuè à Cerebro ad Cor confluentium ope absolvit.

Pulsus magnus unde.

CXI. Quemadmodum verò Sanguis valdè multùmque rarefactus spatium desiderat, quo contineatur; amplum, ita tunc ampliùs expanduntur non tantùm Cordis ventriculi, verùm Ipsæ quoque Arteriæ, fitque tunc simul Pulsus Magnus.

Parvus unde.

CXII. Contrà verò quemadmodum Sanguis parùm rarescens spatium, quo contineatur, desiderat minus; ita tunc minùs explicantur non tantùm Cordis Ventriculi, verùm Ipsæ quoque Arteriæ, fitque Pulsus Parvus.

CXXIII. Adeò ut Pulsus Magnitudo vel Parvitas sequatur Sanguinis Rarefactionem majorem vel minorem.

Ad Sanguinis Rarefactionem quatuor concurrunt.

CXIV. Ad Sanguinis autem Rarefactionem quatuor concurrunt desiderantúrque semper ac necessariò: primò dispositio in Sanguine apta isti rarefactioni, ut & secundò Causa ipsum rarefaciens;

ciens; quibus accedit tertiò Cavitatum Vasorumque Sanguinem continentium ac vehentium aptitudo ad sui expansionem; ac denique, cùm Sanguis motu perpetuo, ideóque circulari ferri debeat, quartò Causa motum illum efficiens ac conservans.

CXV. Hæc, inquam, quatuor ni concurrant debitè, Sanguinis rarefactio haud procedet ritè, quin modis variis lædetur & labefactabitur.

1. Dispositio in Sanguine ad rarescendũ apta. Quænã sit.

CXVI. Dixi requiri primò *in Sanguine Dispositionem ad rarescendum aptam*; quæ uno verbo in ejus consistit densitate laudabili, ob quam è vasis effusus concrescere ac coagulari solet spontè.

CXVII. Hæc Sanguinis densitas si unquam pereat, commodè ac sufficienter rarefieri non poterit Sanguis.

Vnde sit.

CXVIII. Hanc verò densitatem ab Acido ipsi admisto pendere, varia sunt quæ doceant & evincant, imprimis Acidus liquor in apertum Vas per syringam infusus, sanguinem mox coagulans; ut nunc sileam obviam cuivis, notamque Lactis calentis ab Acido coagulationem; Lac autem & Sanguinem parum inter se differre, constans fuit hactenus Medicorum opinio.

2. Causa in Corde Sanguinem rarefaciens nempe Ignis Vitalis.

CXIX. Dixi requiri secundò *Causam in Corde Sanguinem rarefacientem*; quam *Ignem vitalem* non malè dixeris; cùm à Solo Igne fiat Rarefactio, (quantum saltem mihi hactenus licuit experiri) & ab hoc in Corde producto excitatoque Igne pendeat nostra Vita.

CXX. Hic Ignis quoties vel parcior vel imbecillior excitatur in Corde, toties Sanguinem minùs quoque rarefieri, arguit pulsus semper tunc minor naturali.

3. Cavitatum aptitudo ad sui expãsionem.

CXXI. Dixi requiri tertiò ad Sanguinis rarefactionem laudabilem ac permanentem *Cavitatum*, Auricularum putà Ventriculorumque Cordis, atque *Vasorum*, Arteriarum putà Venarumque ipsum *continentium, vehentiumque aptitudinem ad sui expansionem.*

Et quare

CXXII. Quoniam scilicet concluditur illis Sanguis noster, omninò necessum, quoties illo plena sunt, si ampliùs rarescat, (uti reverà continuè secundùm naturam plùs minùs rarescit) ut secundum ejusdem distensionem plùs minùs explicentur.

CXXIII. Cùm enim Sanguis rarefactus majorem, quàm priùs occupet locum, Sanguinis autem locus sint dictæ Cordis Cavitates atque Vasa, si hoc suo loco contineri debeat Sanguis, ad hujus rarefactionem partiumque adeò explicationem explicari quoque debet Locus ipsum proximè concludens.

CXXIV. Hoc autem non tantùm necessariò fieri oportere, evincit Ratio, sed idem actu fieri, confirmat Experientia; Videmus enim tangimusque, quoties ab aucto undecunque Cordis Igne per calorem in corpore universo simul auctum sese manifestante Sanguis in eodem magis rarefit, Arterias quoque & Venas, præsertim tum molliores, tum sensibus externis magis expositas, itidem ampliores ac tumentiores.

Vasa si minùs debitò explicentur quænam accidant.

CXXV Quòd si minus explicari possint prædicta præsertim Vasa tunc observamus vel 1. ipsa subinde rumpi, vel quovis modo aperiri, unde sequitur hæmorrhagia, eaque nunc interna, nunc externa: vel 2. Suffocationis periculum magnum imminere, quod prius non tollitur, quàm aperto vase sufficienti quantitate sit eductus Sanguis, & locus aliquo paratus amplior.

Et quare

CXXVI. Non potest enim in Corde rarescens Sanguis, quemamodum in aheno rarescens Lac, pedetentim assurgere; tandemque effundi; quoniam, ut jam dictum & nulli non debet esse notum, Cordis Cavitatibus, Vasisque concluditur undique Sanguis, non item aheno Lac, cui patet exitus, hoc namque denegato vi rumperetur Vas continens Lac igni appositum vel impositum; uti ejus rei exempla quotidiana sunt apud Chymicos, liquores densos igne nimis potenti urgentes, atque vasa sua frequenter rumpi dolentes.

4. Causa circulationem producẽs & conservans. Nempe Sanguinis rarefactio, & Motus Cordis Animalis.

CXXVII. Dixi denique quartò, quia in perpetuo & circulari motu versatur Sanguis, requiri quoque *Causam motum istum efficientem, conservantemque.*

CXXVIII. Aliquid ad motum illum efficiendum, promovendumque facere sæpius memoratam ejusdem rarefactionem; non semel docui, & etiam nunc arbitror: quæ tamen cum non sufficiat, conjunxi, quinimò potiorem putavi *Motum Cordis musculosum vel Animalem*, cujus ope contrahantur potenter Cordis Ventriculi, propellaturque in Arterias contentus & rarefactus in ipsis Sanguis.

CXXIX. Motum verò animalem à spiritibus animalibus per Novos à Cerebro ac Cerebello delatis pendere ac produci, paucos puto superesse, qui amplius dubitent.

Motum Cordis Animalem ad Sanguinis Rarefactionem facere.

CXXX. Facit hic quoque cordis Motus animalis ad Sanguinis rarefactionem quatenus ipso deficiente Sanguis sponte ac suæ rarefactionis vi solà sufficienter è Cordis thalamis erumpere non potest; quin brevi sequatur Ignis Vitalis extinctio & Animalis Mors.

Pulsus Robustus & Debilis unde.

CXXXI. Quemadmodum autem docuimus in superioribus, *Pulsum Magnum & Parvum dictum deberi Sanguini magis vel minus rarefacto*; concurrente Arteriarum naturali sese explicandi aptitudine; ita nunc asserimus, *Pulsum Robustum aut Debilem acceptum ferendum potentiori aut infirmiori Cordis Motui & contractioni Animali.*

CXXXII. Quemamodum rursum docuimus modò, ad Sanguinis Rarefactionem concurrere quoque Pulsum potentem, ita nunc vicissim asserimus, ad pulsum robustum facere Sanguinis Rarefactionem.

Spirituũ Animalium copiosorum & laudabiliũ separatio unde.

CXXXIII. Ut enim Spiritus Animales tum copiosi, tum laudabiles ac potentes separentur à Sanguine in Cerebro ac Cerebello, inter alia requiritur quoque laudabilis dispositio in Sanguine quæ frustra desideratur in ipso, quando debita non fit ejus in Corde rarefactio.

Ad omnium functionum integritatẽ, requiritur singularum integritas.

CXXXIV. Ad omnium namque Functionum integritatem atque valetudinem prosperam requiritur singularum integritas; postquam infrequenter accidit, ut Functionum una lædatur, quin mox alias, & sæpè omnes in consensum trahat & simul lædat: ita sunt simul catenatæ cunctæ nostræ functiones, sive ad vitam simpliciter, sive ad ipsius commoditatem desiderentur.

Quando Robustus quando debilis fit pulsus.

CXXXV. Cùm igitur Cordis motus & contractio per spiritus animales absolvatur, *Robustus Pulsus* fiet, quoties copià sufficienti ad Cor Confluunt prædicti spiritus, & Ipsum potenter contrahunt: *Debilis*, verò quoties copià deficiunt, nec satis potenter ipsum contrahunt.

CXXXVI.

Ad Robustum pulsum concurrit Irritatio Naturalis vel Non naturalis. Vel præternaturalis.

CXXXVI. Præter Spirituum Animalium abundantiam Pulsum Robustum efficientem, concurrere solet *Irritatio*, sive *naturalis* à Sanguinis Rarefactione magnâ pendens; sive *Non-naturalis*, à Corporis Motu vehementiore, Animi Affectu diverso, Aëris æstu, Alimentis Spirituosis & Aromaticis, &c. orta; sive *præternaturalis*, ab humore aut halitu Acri, & similibus excitata.

CXXXVII. Quamvis enim abundarent in Corpore Spiritus Animales, non fiet tamen Pulsus Robustior, nisi vel ad Sanguinem citiùs potentiùsque in Cordis Ventriculo dextro rarefactum expellendum, aliamve molestiam irritetur Cor ad validiorem sui contractionem.

Irritatio qualis causa Pulsûs Robustioris.

CXXXVIII. Quemadmodùm igitur *Robustioris Pulsûs Efficiens Causa* est Spiritus Animalis copiosus, ita *Causa sine quâ non* talis Pulsus est Irritatio quælibet potentior in Corde.

Eadem Causa Pulsûs frequentioris & rarioris. Et quidem à causa naturali.

CXXXIX. *Eadem Irritatio* non semper eodem contingens modo *Causa* est *unica & adæquata Pulsûs frequentioris aut rarioris*.

CXL. Quamdiu enim secundùm naturam omnia se habent in Corporis nostri œconomiâ, tamdiu mediocris est quoad frequentiam æquè ac magnitudinem roburque Pulsus.

CXLI. Quando autem Sanguis potentiùs citiùsve solito rarescit, citiùs quoque ad sui contractionem irritatur Cor, fitque necessariò Pulsus frequentior.

Vel præternaturali.

CXLII. Eadem illa irritatio accidere potest à Causâ præternaturali, Acrimoniâ putà humorum, vaporumve unà cum Sanguine ad Cor delatorum; ut & à Flatibus & halitibus Cor expandentibus & itidem ad sui contractionem irritantibus.

Unde Pulsus frequentior.

CXLIII. Adeò ut *Pulsûs* omnis *Naturali Frequentior* agnoscat pro Causâ sui adæquatâ *Irritationem solito crebriorè aut molestiorem*, ad sui contractionem Cor urgentem: sive illa Irritatio fiat à *Causâ Naturali, Sanguine* putà rarefacto, sive contingat à *Causâ præter Naturæ leges ad* Cor delata, *humoribus* putà intemperatis & Acribus, *flatibusve & halitibus* vel suâ *flatulentiâ*, vel suâ *Acrimoniâ* Cor molestantibus.

Unde rarior.

CXLIV. *Pulsus* autem *solito rarior* accidit nunc propter *irritationem Cordis rariorem*, nunc propter *ipsius sese contrahendi vim debiliorem*, nunc propter *ejusdem explicationem violentam, permanentemque*, sive illa contingat *à Sanguine copioso, nimiùmve rarefacto*, sive *à flatibus* in Cordis Ventriculis hærentibus, ipsosque continuè distendentibus.

Varias Pulsuum læsiones concurrere.

CXLV. Quòd si quis ea, quæ nunc & antea protuli, conferat simul, agnoscet facilè, quî variæ Pulsuum læsorum species concurrere possint.

1. Pulsus Major Robustior & Frequentior.

CXLVI. Nam 1. facilè constat, quî *Pulsus Major, Robustior, ac Frequentior* simul coïncidere possint. Quoties namque in corpore priùs sano & Sanguinis mediocrem quantitatem habente ab Aëris æstu, vel Alimentis Aromaticis, aliâve causâ simili augetur Bilis Acrimonia, mox & in dextro Cordis Ventriculo Ignis vitalis, utique unà cum Sanguinis rarefactione majore fiet *Pulsus Major*; quin eo ipso irritabitur Cor celeriùs sæpiùsque ad sui Contractionem, unde *Pulsus* continget simul *Frequentior*: Ob quam prædictam Sanguinis Rarefactionem majorem cùm non impediatur quin promoveatur potiùs Spirituum Animalium à reliquo Sanguine secretio, accedet major Spirituum dictorum copia ad ipsum Cor, unde fiet quoque *Pulsus robustior*, ad propellendum foràs Sanguinem, ipsum Cor solito magis urgentem ac dilatantem.

2. Minor Debilior, & Rarior.

CXLVII. 2. *Pulsus Minor Debilior*, & *Rarior* accidet, quoties contrarium eveniet, atque ab Aëre frigido humidoque, vel Alimentis crudis crassisque, aliisve Pituita cumulatur in corpore; tunc enim sanguis reddetur suæ rarefactioni minùs aptus; nec tantùm Bilis, sed Succus quivis Acidus obtundetur ita, ut minùs Ignis ex ipsorum confluxu excitetur in dexrro Cordis Ventriculo; unde non tantùm minùs segniùsque rarescet ibidem sanguis, minus expandentur Cordis Ventriculi, ac consequenter Ipsæ Arteriæ, fietque *Pulsus Minor*; sed præterea tardiùs ad sui Contractionem irritabitur Cor, fietque *Pulsus Rarior*: Denique ineptior reddetur Sadguis ad Spiritum suum Volatilem promendum in Cerebro ac Cerebello, qui proinde parcior accedet ad ipsum Cor, fietque *Pulsus Debilior*.

CXLVIII. Atque hæc quidem facilè capiuntur; major autem difficultas occurrit, quoties læsi Pulsûs species concurrunt tales, quales ex vulgo creditis præjudiciis deducere non possumus, reverà tamen in ægris observamus: qualis est 3. *Pulsus Frequentior*, simulque *Minor & Debilior*: quem tamen ex præmissis à nobis fundamentis non ita difficulter explicari posse putamus, & quidem ita, ut cum praxi Medicâ multùm quadret nostra sententia; quod semper ac unicè spectandnm à Medicis veris, nec inanem gloriam, sed ægrorum commodum quærentibus.

3. Frequentior, Minor, & Debilior.

Hic Pulsus in principio Febrium Intermittentium. Minoris causa.

CXLIX. Talem autem Pulsum semper observamus in principio Febrium intermittentium, quando nempe aliquis Tactu percipi potest Pulsus. *Minorem* autem tunc asserimus Pulsum propter impeditam diminutamque tunc sanguinis Rarefactionem, Frigoris comitis Causæ adscribendam, Halitibus putà Acidis à Succo Pancreatico in quibusdam suis Ductibus lateralibus propter moram & stagnationem Acriore facto & vitiosam in tenui Intestino Effervescentiam producente ortis, & per Venas, Ductumque Thoracicum ad Cor penetrantibus, sanguinemque nimis coagulantibus, sicque ad sui rarefactionem laudabilem ac desideratam ineptum reddentibus.

Debilioris causa.

CL. Cùm proinde minùs rarefiat Sanguis, minùs quoque explicantur Cordis Ventriculi, minorique labore opus est ad Ipsius Expulsionem, non requiritur ergò Potentior Pulsus, cùm sufficiat *Debilior*; adde quòd ex vitiatâ illâ sanguinis Mutatione ac Rarefactione in Corde, universus sanguis reddatur ineptior Spiritui Animali in Cerebro ac Cerebello suppeditando; unde non mirum, si cùm universus corporis Motus Animalis tunc fiat Debilior, similem in Corde, quoque observare liceat: adde quòd Halitus tunc temporis per universum corpus distributi & Oscitationem Pandiculationemque producentes, non rarò in Capite vertiginem pariant, & motum Spirituum Animalium conturbantes *Pulsûs Debilitatem* non parùm augeant.

Frequentioris causa.

CLI. Quòd autem tunc *Pulsus* observetur semper *Frequentior*, id non evenit, uti vulgò aliqui fabulantur, quòd æstus tunc interiora magis

angeat & urgeat, (licet nullâ is percipiatur ratione, nullo sensu) & Natura, quod magnitudine præstare nequit, conetur frequentiâ compensare: Hæc enim omnia sunt præjudiciorum inveteratorum fœtus ac fructus.

Irritatio ab Acrimoniâ Acri.

CLII. Contingit enim *frequentia* illa *Pulsus* ab Irritatione continuâ & molestâ Cordis, factâ non ab æstu illo imaginario, non à Sanguine valdè rarefacto Cordisque Ventriculum dextrum expandente, verùm ab eorundem halituum prædictorum & in Cordis Ventriculos penetrantium Acrimoniâ, sed Acidâ, ipsius substantiam mordicante, atque sic ad sui Contractionem frequentiorem continuè stimulante.

Quod probatur.

CLIII. Talem Acrimoniam in Corpore existere, confirmant & evincunt Horror, & Rigor, Tremorve comites, atque ad violentam coactamque universi corporis agitationem concussionemque ita urgentes, ut nullâ imaginabili Animi constantiâ, nullo Voluntatis arbitrio impediri possit talis concussio; quam minuunt tantùm, tolluntque quæ apta sunt nata temperare Acrimoniam Acidam, uti sunt Salia Volatilia & Oleosa, præsertim cum Spiritu Volatili.

CLIV. Quòd si Artus per Musculos sibi oppositos ad Voluntatis imperium moveri solitos nequimus tunc liberè movere, an mirabimur, simili quassatione coactâ frequentiùs contrahi Cor ipsum, immediato Voluntatis nostræ dictamini nunquam obsecundans?

CLV. *Frequentia* igitur *Pulsûs* non debetur nescio cui ficto Calori in Corde tunc aucto, verùm Frigori potiùs, aut veriùs halitui Acido Acriori ad sui Contractionem continuam Cor vellicanti, &, uti dictum, eò delato.

Angustia summa, & Anhelationis difficultas in initio febrium intermittentium unde.

CLVI. Accidit nonnunquam, ut in dictarum Febrium Intermittentium initiis *Angustia summa & Anhelationis difficultas inexplicabilis ac penè inexpugnabilis* urgeat ægros, ita, ut in Suffocationis periculo se versari querantur, quam ortum habere arbitramur non tàm ab halitibus quàm flatibus ex Pituitâ lentâ in tenui Intestino repertâ in vitiosâ illâ Effervescentiâ productis, ac simul per vias nominatas ad Cor penetrantibus, ac inde ad Pulmonum Vasa & substantiam transeuntibus, ibidemque hærentibus, quinimò ipsorum parenchyma potenter axplicantibus, atque ad reciprocam complicationem ineptum reddentibus: quemadmodum id pluribus deduximus, ubi de Suffocationis causis variis alibi egimus.

Pulsus Parvus vel Magnus cum Mediocriter robusto. Et Potens vel Debilis cum Mediocriter magno,

CLVII. Non memini me unquam Pulsum observare *Parvum cum Potenti, aut Magnum cum Debili*; quamvis nonnunquam observaverim *Parvum, Magnumve cum Mediocri* quoad robur; ac vice versâ *Potentem*, *Debilemve cum Mediocri* quoad magnitudinem.

CLVIII. Hos verò simul quoque consistere posse, suadet Ratio à singulorum Causis petita, ut non videatur necessum illud pluribus probare.

CLIX. Atque hæc de absolutis Pulsuum differentiis, & ipsarum Causis hac occasione dicta sufficiant. Aliquid de Inæqualitate Pulsûs, ac præsertim de Intermittente Pulsu, addendum, antequam singula Pesti accommodemus.

Pulsûs inæqualitas. Vbinam occurrat.

CLX. Inæqualitas Pulsûs dicitur, quando nunc Magnus, & mox iterum Parvus existit; nunc Robustus, mox Debilis; nunc Frequens, mox Rarus.

CLXI. Tales autem Pulsus inæquales satis frequenter occurrunt in praxi Medicâ, & quidem in Febribus plerisque, & ipsâ quoque Peste.

Vnde pendeat Pulsus nunc magnus, nunc parvus.

CLXII. Pendet autem illa Pulsûs Inæqualitas à cujusvis speciei Causâ inæqualiter agente.

CLXIII. Sic Pulsus *nunc Magnus, mox Parvus* pendet 1. *à Sanguine diverso* in Cor delato, & nunc quidem plùs, mox minùs denso, coagulatoque. 2. *ab Igne vitali vario* in dextro Cordis Ventriculo ex ascendentis descendentisque Sanguinis varii confluxu excitato, nunc quidem majore, nunc verò minore.

Sanguis unde diversus existat.

CLXIV. *Sanguis diversus* existit, tum ratione Lymphæ, Succique Pancreatici Sanguini descendenti, tum ratione Bilis, Sanguini ascendenti admistorum, & illam in sanguine confluente diversitatem parientium.

Ejus consistentia unde.

CLXV. Quemadmodùm enim à Lymphæ, Succique Pancreatici aciditate auctâ sanguis coagulatur potentiùs, redditurque densior; ita à Bile acriore, magisque volatili solvitur, frangiturque ejusdem sanguinis consistentia, redditurque ipse minùs densus.

CLXVI. Prout autem in illo sanguinis utriusque confluxu sanguis vel Acidior, vel Biliosior dextrum Cordis ventriculum ingreditur, ita ex illâ miscellâ oritur aliàs densior, aliàs minùs densus Sanguis, adeóque magis vel minùs aptus suæ rarefactioni.

Humorũ in statu naturali & præternaturali constitutio.

CLXVII. Quemadmodùm verò in *statu naturali* proportionem inter se servant Humores prædicti, quin singuli continuè pariantur *sibi similes*, & *quantitate* forsan *eâdem*; ita in statu præternaturali non tantùm mutatur singulorum *qualitas*, *sed & quantitas*: unde necessariò consequitur magna quoque in Sanguine diversitas.

Quantitas Qualitas & Motus.

CLXVII. Sed non tantùm Ipsorum *Quantitas & Qualitas* mutatur, verùm eorundem insuper *Motus*; adeò ut ratione quantitatis qualitatisque suæ mutatæ, (ut alia nunc taceam, quæ fortuitò accidentia itidem aliquam possunt in ipsis afferre mutationem) eorundem Motus nunc promoveri ac præcipitari, nunc contrà retardari & impediri possit.

Sanguinis mutatio.

CLXIX. Prout autem citiùs vel tardius ad Sanguinem affluit nunc Bilis, nunc Lympha, Succusve Pancreaticus, Major quoque vel Minor accidet ipsi tunc in Corde existenti quoad consistentiam mutatio; unde Pulsûs consequi potest Inæqualitas.

Ignis vitalis diversitas unde.

CLXX. Quod de Mutatione Sanguinis quoad sui consistentiam ex prædictorum Liquorum affluxu dixi, venit quoque dicendum de *Igne Vitali gradibus & vi diversis* in Corde excitato: postquam ipsum qui nominatorum Liquorum, Bilis, & Lymphæ, Succique Pancreatici confluxui non semel adscripsi, & etiam nunc adscribendum existimo.

Spirituũ Animalium inæqualis generatio, & Pulsûs inæqualitas unde. Ab animi etiam affectibus.

CLXXII. Ex hâc verò sanguinis rarefactione inæquali pendet quoque *Spirituum Animalium generatio Inæqualis*, & quodammodo forsan *Pulsûs in robore* contingens *Inæqualitas*.

CLXXII. Utplurimum certè *Pulsus Robustus* consequitur Pulsum Magnum, & Debilis Parvum, quamvis non raro ex *Animi Affectibus pendeat* quoque *ipsius Inæqualitas*: observamus enim tunc temporis nunc robustiorem, nunc debiliorem Pulsum; unde non mirum, si agitatâ diversimodè per animi affectus, pro

lubitu

lubitu excitatos, Animâ, non parùm mutetur quoad robur Pulsus.

CLXXIII. *Inæqualitatem* proinde *Pulsûs quoad Robur* putamus pendere posse tum à *Pulsu quoad magnitudinem Inæquali*, tum ab *Animi affectibus*, aut *simili affectione corpori contingente*.

Vi & tremore Coacto.

CLXXIV. Quemadmodùm enim ex Animi affectu quovis conturbantur in suo motu ordinario & ordinato spiritus animales, hincque omnis Motus animalis fit inordinatus & inæqualis; ita accidunt aliquando quædam Corpori absque Animi affectu, quæ similem conturbationem excitant in spiritibus animalibus; quemadmodùm id accedit *in Tremore coacto*, & nullatenus Senio, aut debilitati naturali adscribendo.

Quæ in Peste locum habet,

CLXXV. Tale quid autem in Peste accidere, constat non tantùm ex *levi delirio* perpetuò ferè lue istâ Infectos comitante, verùm *ex tremulo partium omnium motu* simul concurrente, &, quamdiu malum sævit, permanente.

CLXXVI. Atque hæ videntur mihi Pulsûs in magnitudine ac robore inæqualis Causæ: transeamus ad *frequentiam*, in quâ *Inæqualitas* observatur sæpenumerò in Ægris.

Pulsûs inæqualitas & frequentia unde.

CLXXVII. Hanc verò non dubito deducere ab *Inæquali Irritatione Ventriculorum cordis ad sui Contractionem*, sive illa pendeat 1. à *Sanguinis rarefactione inæquali*; sive adscribenda sit 2. *universali animalium spirituum agitationi* inordinatæ ac inæquali ob animi affectus varios animam confundentes & inæqualiter agitantes, sive deducenda sit 3. ab *insensili*, hoc est, ab Animâ non observatâ *corporis affectione*, tremulum ac inæqualem Spirituum Animalium quaquaversùm, ac proinde ad Cor quoque, concitatum motum prodeunte: sive debeatur 4. *Humoribus, halitibus, vaporibusve Acribus*, sed *Inæqualiter* unà cum Sanguine ad Cor tendentibus, & Inæqualiter ad sui Contractionem ipsum irritantibus: sive accepta ferenda sit 5. *flatibus* itidem *Inæqualiter ad Cor delatis*, aut *Inæqualiter Viscidis* existentibus, ac similiter vel *Inæqualiter Cor irritantibus* vel *Inæqualiter ipsius Contractioni resistentibus*, atque aliquando faciliùs se cum Sanguine excludi patientibus, aliquando difficiliùs, atque sic prædictam contractionem morantibus.

Pulsus intermittens unde.

CLXXVIII. *Intermittentem* quandoque in Ægris, & satis sæpè, Pulsum adscribimus 1. *impeditæ ad tempus*, protractæve *Sanguinis rarefactioni*, undecunque tandem ortæ. 2. *Impedito tantisper Spirituum Animalium* ad Cor affluxui. 3. *Impeditæ* aliquandiu *Cordis* à flatibus præsertim valdè viscidis Contractioni.

Quænã Pulsûs varietas in Peste obtineat.

CLXXIX. Atque hæc in Genere de horumce Pulsuum differentiis & causis proferre placuit; videamus nunc, quî ea, quæ diximus, Pesti quadrent, postquam in Ipsâ Pulsum plurimùm variare observamus.

CLXXX. Occurrit ergò *in Peste Pulsus aliàs Magnus, aliâ Parvus.*

Aliàs Magnus.

CLXXXI. Magnus permanet, quamdiu potens existit in Corpore Acidum, idemque Sanguini admiscetur convenienter, ipsumque ritè coagulatum idoneum servat, ut valdè rarescat,

Aliàs Parvus.

CLXXXII. Parvus redditur, talisque durat, ubi Acidi vis fracta est à Sale Volatili Acriori & pestilenti vel seorsim Sanguini admisto, vel Bili priùs confuso, & illam Volatilem magis & Acriorem præstante.

Unde in Peste mors inopinata.

CLXXXIII. Nihil enim impedit Acidum existere in Corpore potens, idemque Sanguinem valdè coagulans, (sive tale in ipso præexistat, sive tale copiosè assumatur) atque hactenus permanere Pulsum Magnum; & simul in eodem contineri venenum Pestilens citiùs seriùsve illud Acidum domans aut Bilem ita inficiens, Sanguinemque Ascendentem adeò corrumpens ac dissolvens, ut non rarò inopinata mors succedat.

Et quando.

CLXXXIV. Illud verò accidit præsertim, quando Inæqualis est in Magnitudine Pulsus, nunc Magnus, mox Parvus.

CLXXXV. Etenim Magnus existit, quoties Sanguinis Acidum prædominium habet in Corde; uti contra Parvus, quoties Sal Volatile Acrius ibidem dominatur.

Et quare.

CLXXXVI. Hoc ubi aliquandiu permanet, mirum non est, si tunc subitò suffocetur ac necetur Æger, quatenus solutus à Volatili Sale Sanguis extinguit & opprimit vitalem Ignem, tunc minùs quoque potentem propter vitiosam, nec satis Acrem factam utriusque Sanguinis Effervescentiam, & quidem ob vitiatam utriusque Acidi & Salsi proportionem; sine quâ mediocritas laudabilis constare nequit.

Magnus & parvus pulsus unde.

CLXXXVII. Magnus ergò fit in Peste Pulsus ab Acido superstite, aut assumpto; Parvus contra à Veneno pestilenti Volatili & Acri Sanguinis consistentiam minuente aut tollente.

Sanguis aliquando consistens, aliquando dissolutus unde.

CLXXXVIII. Hinc est quoque, (ut id obiter moneam,) quòd Sanguis Peste affectorum aliquando magis consistens observetur, sæpiùs dissolutus & sponte coagulari nescius.

Pulsûs alia varietas.

CLXXXIX. *Pulsus* eorundem observatur aliquando satis *Robustus*, & tandem valdè *Debilis*; quandoque, ac imprimis ubi omnia in pejus vergunt, *Inæqualis*.

Robustus

CXC. *Robustus* permanet, quamdiu Magnus continuat, ob Causas superiùs allegatas.

Debilior.

CXCI. *Debilior* fit, quamprimùm Minor redditur, viresque acquirit eundo Virus Pestilens, aut Consternatio ipsorum mentem occupat & Metus.

CXCII. Sequitur namque Pulsûs Debilitas, quemadmodùm docuimus, tum 1. ejusdem Parvitatem; tum 2. Animi affectum quemvis cum Metu aut Consternatione conjunctum; tum 3. peculiarem Spirituum Animalium alterationem universum corpori motum Animalem debilitantem, ac tremorem comitem habentem: qualem in Peste familiarem, in præcedentibus notavi.

Inæqualis.

CXCIII. *Inæqualis fit in Robore Pulsus*, ob Causas prædictas simul in corpore existentes, atque alternatim vim suam exerentes; donec tandem aut superetur emendeturque in totum Venenum pestilens, aut idem quâcunque tandem de causâ dominium absolutum, idque aut manifestè, aut clanculum nanciscatur, Ægrumque perimat.

Quî medicamenta se habeant in peste infectis.

CXCIV. Quisquis enim attentè curavit Peste infectos, potuit observare, aliquando Ipsos vel in totum vel ex parte respuere medicamenta, vel non satis diligenter assumere, ac in eorundem usu perseverare, vel mox iterum emovere, atque sic frustrà usurpare, vel sine fructu ac successu eadem capere, hoc est, sine exspectato sudore, vel non satis convenientia accipere,

cipere, vel noxiis quoque nimium indulgere; vel quovis alio modo venenum promoveri, non autem corrigi.

Et quid inde sequatur.

CXCV. Ubi autem illorum unum vel plura eveniunt, non mirum, non curari, ac perire potiùs Ægros, ubi præterea mira Dei cuncta modo incomprehensibili gubernantis providentia elucet, quam imprimis patefacit praxis Medica.

Pulsûs alia varietas.

CXCVI. Observatur etiam in Peste correptis *Pulsus* plerumque *Frequentior*, & subinde *Inæqualis*.

Frequentia.

CXCVII. *Frequentia* ejus *aucta* imprimis adscribenda Veneni pestiferi *Acrimonia*, unde mordicatum Cor excitatur ad frequentiorem sui contractionem, etiam tunc, ubi ab eâdem causâ & Minor & Debilior fit.

Inæqualitas in eâ.

CXCVIII. *Inæqualitas* verò in *Pulsûs frequentiâ* tunc sæpe observata adscribi potest ac debet tum 1. illi acrimoniæ non semper æquali ad Cor delatæ, ob Sanguinem diversum ubicunque illi admistum, & quidem nunc in dextro Cordis ventriculo, nunc in loco remotiore: tum 2. Assumptis medicamentis convenientibus, & acrimoniam illam, non omnem, nec ubique, sed alicubi & ex parte temperantibus: tum 3. Animi affectibus variis subinde excitatis, & hactenus quoque Pulsum inæqualem facientibus.

Pulsus intermittens unde.

CXCIX. *Intermittens* in Peste *Pulsus* debetur imprimis Sanguini magis magisque corrupto, atque aliquâ sui parte tunc in Cor delato ad sui rarefactionem inepto facto, & quidem à Sale Volatili Acriori; unde meritò periculum inde summum præcognoscitur, donec tandem in longiori Pulsûs Intermissione, aut eâdem sæpiùs repetente Mors adveniat, & obruat Ægrum.

CC. Atque ex prædictis de Pulsu diverso in Peste observari solito, ejusque Causis, puto abundè patere, à Sale valdè volatili & simul acriore non incommodè deduci posse Pestem, & hactenus quoque non malè constitutam à nobis veneni Pestilentis naturam in Sale tum valdè volatili, tum valdè acri.

CCI. Pergamus itaque ad cætera Symptomata in Peste observabilia, & videamus, an ex illorum examine idem possit confirmari.

Symptoma Pestis Cordis Palpitatio.

CCII. Circa *Cordis* Functiones læsas, sed sensibus nostris externis manifestas posuimus quoque *Ipsius palpitationem* subinde in Peste molestam.

Quid ea sit.

CCIII. Est autem *Cordis Palpitatio*, ut inde nostris examinis faciamus initium, *Inordinatus & confusus, coactus tamen Cordis Motus* verè *Convulsivus*, isque nunc vehementior, nunc blandior.

Quî dignoscatur.

CCIV. Hæc Cordis Palpitatio quodammodò agnosci potest ex Pulsu Arteriarum; solummodò aut plenè agnosci per Manum Cordis regioni applicatam.

Esse cordis Motum Convulsivum

CCV. Dixi *Palpitationem Cordis* esse ipsius *Motum Convulsivum*, adeóque *Depravatam*, & non tantùm *inordinatum & confusum*, sed simul *violentum & coactum*: hæc enim omnia in Cordis Palpitatione distinctè observatâ notari possunt.

Inordinatum & confusum.

CCVI. *Inordinatus & Confusus* dicitur mihi in Cordis Palpitatione ipsius Motus, quia nunc Major, nunc Minor, nunc Robustior, nunc Debilior, nunc Frequentior, nunc Rarior observatur in dictâ Palpitatione Pulsus.

Violentum & Coactum.

CCVII. Eundem *Cordis Motum violentum & coactum* in sui Palpitatione dixi, quia nonnunquam costas vicinas frangit, aut foràs propellit, atque illas feriendo insignem sonitum parit, extra decumbentis cubiculum, imò domum facilè perceptibilem.

CXVIII. Talem autem Musculorum Partiumve Musculosarum *Motum* & inordinatum, & violentum, *Convulsivum* nominamus: meritò proinde *Cordis Palpitationem* statuimus ejusdem *Motum Convulsivum*.

Ejus causa.

CCIX. De Causâ Motûs Convulsivi in genere, Cordisque Palpitationis in specie, non satis convenit inter Scriptores Medicos; nec Mirum, quia non iisdem nituntur omnes Principiis, aut potiùs præjudiciis.

CCX. Nos verò unicuique suorum tum Principiorum aut præjudiciorum, tum Ratiocinationum inde deductarum probationem aut confirmationem commendantes, dabimus operam, ut nostras Cogitationes pro virili adstruamus, quemadmodum hactenus, neglectis alienis, adstruere conati fuimus.

Violentiam motus cordis esse ejus gradum majorem.

CCXI. Cùm verò in omni Cordis palpitatione occurrat Motus ejus Inordinatus & Confusus, non tamen semper Violentus, & cùm vehementi pectoris concussione ac verberatione conjunctus; idcircò censemus *Violentiam* illam esse duntaxat ejusdem *gradum majorem*.

In quibus consistat Essentia Palpitationis.

CCXII. *Essentiam* igitur *Palpitationis Cordis* consistere putamus in *motu illo modis omnibus inordinato*, nec tantùm secundùm Magnitudinem, Robur, aut Frequentiam; at secundum omnes illos modos simul sumptos.

Quando Cor dicendum palpitare

CCXIII, Adeò, ut tunc demum Cor palpitans veniat dicendum, quando *in omnibus illis speciebus simul sumptis* observatur *Pulsûs Inæqualitas*.

Quando adsit violentia & quando non.

CCXIV. Cujus Inæqualitatis Causa quævis, ubi gravior existit, atque simul *Cor contrahens Causa restat potens*, tunc demum *Violentia* modò dicta simul concurrit, & unicuique manifesta est, non tantùm quoad Tactum, sed quoad Auditum quoque ac Visum Cordis palpitatio: Ubi verò *Debilis* existit *vis Cor contrahens*, tunc talis non adest violentia, nec tàm manifesta sensibus palpitatio.

Causa inæqualitatis Pulsûs causa Palpitationis.

CCXV. Quæ proinde Causa est Inæqualitatis secundùm triplices pulsûs species, eadem Causa erit Cordis palpitationis.

Causa Pulsûs inæqualis.

CCXVI. *Inæqualitatis* autem cujusvis in pulsu Causam diximus in superioribus esse *Cordis ad sui contractionem Irritationem*, *sed non ordinatam* & à causâ ordinariâ & ordinatâ, *sed inordinatam* & à causâ vel ordinariâ, verùm simul inordinatâ, vel extraordinariâ & planè vitiosâ.

CCXVII. Tales Causæ sunt 1. *Sanguis*, *sed vitiosus*, Acris putà, propter admistos humores Acriores, nec à Sanguine temperari aptos, Lympham præsertim, Succumve pancreaticum, Ipsamve Bilem; vel 2. Vapores, Halitus, Flatusve Acres unà cum Sanguine ad cor delati; vel 3. *Venenum aliquod* naribus attractum, Ore assumptum, aut forinsecus per poros, Vulnera, Ulcera, vel aliter admissum, & Sanguini admistum, ac suam in ipso Acrimoniam servans: vel 4. Aliquid in pericardio hærens & Acre, Cor mordicans vel pungens.

CCXVIII. Hæc & similia inæqualiter ac inordinatè

inordinatè Cor vellicantia & ad sui Contractionem Irritantia Causæ possunt ac solent esse Cordis Palpitationis: quod verum esse, tum usurpatorum commissorumve observatio, tum Curatio hujus affectûs, hoc est, Nocentia & Juvantia, tum Cadaverum sectio, per experientiam probant, vel saltem confirmant.

Cordis palpitatio unde oriatur.

CCXIX. Oritur ergo Cordis Palpitatio à re quâvis Cordis ad sui Contractionem inordinatè ac inæqualiter irritante: Quòd si Ejusdem vis Animalis potens existat, hoc est, Copiosi ad Cor ferantur spiritus, nihilque ejusdem Contractionem impediat, cum vehementi quassatione, Costarumque verberatione accidit illa Palpitatio.

Vnde costarum verberatio.

CCXX. Quòd si contrà invalida sit Cordis Facultas Animalis, hoc est, pauci ad Cor ferantur Spiritus Animales, aut ineptum sit ad sui Contractionem Cor ob flatus viscidos ipsius ventriculos nimiùm expandentes, aut extremam Sanguinis copiam, vel rarefactionem; tunc talis non observatur Costarum verberatio, sed summa Ægrotantis anxietas, & Respirationis difficultas, imò Anhelatio mirè angens, cum imminentis quasi continuè suffocationis periculo.

Vnde anxietas, Respirationis difficultas, Anhelatio.

Pestis unde producatur.

CCXXI. Ex quibus omnibus cùm pateat, omne Acre aptum natum esse, ubi ad Cor venit, ipsum ad sui Palpitationem concitare, idem omninò de Sale Volatili, sed Acri dicendum; unde quoque sequitur, cùm in Peste observetur nonnunquam Cordis Palpitatio, hactenus à tali Sale Volatili & Acri produci posse Pestem; quod intendimus.

Symptoma Pestis Syncope.

CCXXII. Inter Cordis Functiones in Peste subinde læsas primum ac extremum locum occupat *Syncope*; quæ vox Græca licet Hippocrati ac plerisque ante Galenum Medicis fuerit ignota, hujus tamen tempore imprimis extitit familiaris, & nunc omninò teritur in Medicorum Scholis.

Hæc vox Hippocrati ignota.

Quid sit.

CCXXIII. Est autem *Syncope gravissima Animi Deliquii species.*

In ea cor imprimis affici.

CCXXIV. Quemadmodùm enim in leviori Animi Deliquii specie imprimis observatur *Ventriculus affectus*, ita in ejusdem specie graviori & gravissimâ observatur *Cor imprimis affectum.*

In levi deliquio. Ventriculum affici.

CCXXV. Observatur, inquam, in leviori Animi Deliquii specie Ventriculus imprimis affectus, & quidem ipsi ægro, ex propriæ afflictionis sensatione, & quidem à vaporibus vel halitibus ad superius ventriculi orificium elevatis, & inexplicabilem molestiam, Animi Deliquii ac Defectûs nomine notam, parientibus, sæpe cum nauseâ, quin & vomitu, ut & vertigine, auriumque tinnitu; nonnunquam sine illis.

In graviori cor

CCXXVI. In graviore autem Animi Deliquii specie, adeóque *Syncope* observatur Cor imprimi affectum, non quidem ab Ægro, qui *omni Sensu externo ac interno & omni Motu, Ipsoque adeò Pulsu ac Respiratione*, quæ in Apoplexiâ permanere solent, tunc *destituitur*, sed ab Adstantibus ac Medicis, & quidem tum per Functionum omnium Abolitionem, quantum saltem externis sensibus judicari potest, tum per comitem Faciei pallorem, sudoremque frigidum & crassum Ægris expressum.

In levi Deliquio Sensus permanere.

CCXXVII. Quemadmodùn verò *in leviore Animi Deliquio Sensus externi ac Interni non rarò permanere* solent in Ægris, adeò ut tunc quæ circa se fiunt ac dicuntur, observent, ac post finitum paroxysmum referant; licèt durante eodem *nec loqui, nec alio aliquo signo, per animalem partium motum faciendo*, mentem suam & cogitationes, imò anxietates suas possint Adstantibus explicare.

In gravi una cum Motu Animali aboleri.

CCXXVIII. *Ita in omni graviori animi Deliquio*, & imprimis ejus specie gravissimâ, *Syncope*, *unà cum Animali Motu aboletur ad tempus Omnis Sensus tàm externus, quàm internus*, & ita quidem, ut pro mortuis habeantur plerisque Ægti; nec mirum, cùm magis mortuis, quàm vivis tunc similes sint, atque tàm frequenter in tali paroxysmo reverà vitam cum morte commutent, & fiant, quod videbantur esse.

Quænã in Syncope observentur Functiones læsæ.

CCXXIX. Hujus *Syncopes Naturam* Essentiamque ut manifestemus, consideremus, quæ in Ipsâ diximus esse observabilia & peculiaria.

CCXXX. Observantur ergò in Syncope omnes functiones tum Naturales, tum Animales Abolitæ, ad tempus saltem à Sensu externo abstractæ.

Quænã in Apoplexiâ.

CCXXXI. In *Apoplexiâ* quidem abolentur quoque omnes penè functiones, solo permanente ac observabili *Pulsu ac Respiratione*; quibus tandem quoque abolitis Mors succedit, non *Syncope*; cùm si quis accuratè utrumque affectum consideret, non facilé sit arbitraturus, Apoplexiæ successisse Syncopen.

CCXXXII. Dico, si quis accuratè utrumque affectum consideret; nam si quis confusè duntaxat ac superficie tenus utrumque spectet, non mirum, si cum plebe judicet.

In utroque Affectu Modus invadendi & Solutionis considerandus.

CCXXXIII. In accurato autem utriusque examine considerabitur tum *Modus invadendi* utrique peculiaris, tum *Modus Solutionis* utrique itidem singularis.

CCXXXIV. Ad Invadendi modum refero quoque Constitutionem, Ætatem, Vitæ genus, Causas externas aut irritatrices, ac similia.

Modus invadendi in Apoplexiâ.

CCXXXV. *Apoplexia* certè invadit ferè Pituitosos dictos, Senes, cum capitis gravitate Somnolentos, Torpidos, ac vitam otiosam agentes; soletque accidere ad graves Aëris tempestates, aut Ictus, Casusve enormes, &c. & quidem subitò ac inopinatò.

In Syncope.

CCXXXVI. *Syncope* verò Melancholicis est magis familiaris, ut & fœminis magis quàm maribus; ab Animi mœrore diuturno ac perpetuo unà cum sollicitudinibus conjuncto sæpius prodit, sensim accedens; habetque prævias Cordis anxietates, & quandoque Nauseam, Vomitumve.

Modus solutionis in Apoplexiâ.

CCXXXVII. *Solvitur* autem frequentiùs *Apoplexia* per paralysin partium inferiorum, vel universalem, vel alterutrius laterum; remanente utplurimùm, ad tempus saltem, Mentis aliquo stupore, Sensuum externorum Debilitate, ac Motûs Animalis torpore ac segnitie.

In Syncope.

CCXXXVIII. Syncope autem solvitur in totum, remanente quidem virium omnium languore, sed qui citiùs, vel tardiùs tollitur, prout Causa fuit gravior, vel diuturnior, unde non rarò æquè Robusti posteà existunt, ac priùs.

Pulsum & Respirationem in Syncope aboleri, non in Apoplexiâ.

CCXXXIX. Imprimis notandum, in totum aboleri pulsum ac Respirationem in Syncope, qui tamen non tolluntur in Apoplexiâ, nisi lethali, & ad mortem tendente: unde & mors instans prædici solet.

Syncopes Signum Pathognomonicum.

CCXL. Cùm proinde in Syncope aboleri soleant semper Pulsus & Respiratio permanentes in Apoplexia; ab hisce imprimis deducendam puto Syncopes Naturam. Id enim pro *Signo pathognomonico Syncopes* habendum; *Pulsûs*, inquam. & *Respirationis Abolitio*: quoniam in solâ Syncope, durante vitâ, aboleri potest Pulsus & Respiratio, & illis abolitis de Syncopes præsentia judicium fert Medicus.

Quando Pulsus & Respiratio salvâ vitâ aboleri queant. Vita unde pendeat.

CCXLI. Cùm autem tum in Syncope, tum in Morte aboleri soleat tam Pulsus, quàm Respiratio; videndum, quando salvâ vitâ functio illa utraque possit aboleri, quando cum ejusdem interitu.

CCXLII. Supponemus autem nunc, quod aliàs docuimus, & in confesso putamus esse apud omnes Medicos, *Vitam nostram naturalem*, de quâ impræsentiarum agimus, *pendere à conservatione Ignis, Calidive Innati in Corde perpetuati & quaquaversùm unà cum Sanguine ad partium singularum vivificationem propulsi.*

Ignis vitalis ubi nam accendatur.

CCXLIII. Nec repetemus hîc, quod itidem aliàs nos si non evicisse, saltem tanquam valdè probabile ostendisse putamus, *Ignem illum Vitalem ac Vestalem in dextro Cordis ventriculo accendi per Effervescentiam Sanguinis utriusque Ascendentis ac Descendentis, perpetuò ad Cor affluentis.*

CCXLIV. Sanguinis, inquam, *Ascendentis*, ratione admistæ Ipsi *Bilis Sale lixivo, sed Volatili & Oleoso, præditæ.*

CCLV. Sanguinis *Descendentis* verò, ratione admistæ Ipsi *Lymphæ*, & huic accedentis *Succi Pancreatici*, vel potiùs Liquoris ex Succo Pancreatico, Bile, ac Pituitâ in tenui Intestino confluenti bus ac simul Effervescentibus parati, & quidem *Spiritu Acido* prægnantis.

CCXLVI. Hoc ergò præjudicium nostrum itidem supponentes, applicabimus ipsum pulsui & Respirationi in Syncope abolitis.

Quamdiu conservetur in Corde Ignis Vitalis.

CCLVII. Quandiu ergò 1. *Sanguis* ad Cor undique refluens laudabilis existit, aptusque est recipiendo sustentandoque Igni in dextro cordis Ventriculo in prædicta Effervescentiâ erumpenti.

CCXLVIII. Quamdiu 2. *Bilis & Lympha*, sub quâ *Pancreaticum Succum* nunc comprehendo, cum Sanguine ad Cor accedentes aptæ sunt in suo confluxu ita effervescere, ut ex se latentes ignis particulas emittant.

CCXLIX. Tamdiu conservatur in Corde prædictus ignis vitalis; tamdiu Idem Sanguini se insinuat, eundemque rarefacit; tamdiu Cordis Ventriculus dexter dilatatur; tamdiu Idem eo ipso ad reciprocam sui contractionem irritatur; tamdiu præsenti sufficienti Animalium Spirituum copiâ Cor Contrahitur; tamdiu Sanguis in Arterias propulsus easdem expandit, & pulsum in carpo & alibi observari solitum producit.

Quando deficit in corde ignis vitalis, quanam consequantur.

CCL. Quando autem aut 1. *Sanguis ineptus est recipiendo, sustentandove Igni vitali*: aut 2. *Bilis vel Lympha* cum Sanguine ad Cor accedens *inepta est talem producere Effervescentiam*, in quâ erumpant partes Igneæ in ipsis latentes; *desinet accendi in Corde Vitalis Ignis*, desinet *Sangui rarefieri*, desinet *Cor ad sui contractionem irritari*, desinet *Cor contrahi*, desinet *Sanguis in arterias propelli*, desinent *Arteriæ expandi*, ac *Pulsus in carpo & alibi produci.*

Ob pauciores, vel nullos Spiritus Animales quænam fiat. In quo differat in Syncope pulsus abolitus, à Pulsu in lethali Apoplexiâ tandem abolito.

CCLI. Quando etiam 3. (quod propter Apoplexiam cum Syncope in multis convenientem affero) *Spiritus Animales ad Cor pauciores, vel nulli ampliùs* accedunt, tunc itidem *cessabit Cordis*, utut irritati, *Contractio*, cessabitque *Sanguinis in Arterias expulsio*, & *Pulsus*.

CCLII. Ex quibus cùm elucescat, Cessare atque aboleri posse pulsum vel *vitio Sanguinis, eorumque quæ Sanguini* admiscentur, vel vitio *Cordis & Spirituum Animalium* Cor Contrahentium: puto quoque sedulis rerum naturalium scrutatoribus, & OEconomiæ humanæ gnaris abundè patere, in quo differat pulsus in Syncope abolitus à pulsu in lethali Apoplexiâ tandem quoque abolito.

CCLIII. *In Syncope* namque *aboletur Pulsus Sanguinis Contentorumque* in *Sanguine culpâ*; in *Apoplexiâ* verò aboletur idem pulsus à *Spirituum Animalium ad Cor mittendorum defectu*, aut impedito eorundem ad ipsum motu.

In Peste non rarò permanere motum animalem, quamvis debilis ac deficiens sit pulsus Unde deficit Pulsus in Peste infectis. Sanguinem à veneno pestifero corruptū quænam sequātur mala.

CCLIV. Hæc verò omnia ut Syncopæ, affectui ex professo nunc à nobis considerato, applicemus, & quod intendimus, eruamus; in peste non rarò permanet motus Animalis, quamvis debilis, intermittensque, ac tandem cum morte inopinatò supervenIente deficiens observetur pulsus.

CCLV. *Non deficit* proinde *Peste infectorum Pulsus ex Spirituum Animalium defectu*, alias omnis Motus Animalis simul cessaret, deficeret atque aboleretur; *sed ob vitium in Sanguine ipso existens, aut à quibusdam ejus partibus vitiosis dependens.*

CCLVI. Quòd si *Bilis Acrior tunc à Veneno pestifero reddatur, aut idem Venenum Sale Volatili & Acri constans Sanguini admisceatur*, ubi ad Cor accedet, non tantùm *potentiùs Acidum*, quod in Sanguine naturaliter reperitur, *aggredietur, sed idipsum everteret, ut suam Sanguini consistentiam tribuere non possit*, quocirca ineptior erit Sanguis ad sui rarefactionem, ineptior ad Cordis Ventriculorum dilatationem; quin minùs ad sui contractionem irritabitur Cor, unde & minùs, & debiliùs, & rariùs contracto Corde, pulsus fiet Arteriarum & minor, & debilior, & subinde intermittens, tandemque Deficiens; atque sic, *tanquam Syncope, peribit Æger*; *imprimis ubi concurrent anxietates circa Ventriculum excitatæ, halitusque graues quaquaversùm propellentur, atque sudor simul erumpens adventante morte reddetur frigidus.*

Ad ignē Vitalem laudabilem quænam requirantur.

CCLVII. Ut enim Ignis Vitalis & blandus producatur continuè in Corde, opus est, ut proportio servetur laudabilis inter Amarum Bilis & Acidum Lymphæ, quò blandè simul Effervescentia Igneas particulas ex sese promant, quæ partibus Sanguinis butyrosis, sed sufficienter ab Acido admisto coagulatis & condensatis, sese insinuare possint & in ipsis sustentari, non item ab iisdem fluidioribus obrui & suffocari.

Idem à quonam obruatur.

CCLVII. Obruetur autem Ignis Vitalis à Sanguine minùs consistente ac fluidiore, quoties ipsius Acidum minuitur aut infringitur, & quidem à Sale Volatili & Acriore facto atque simul aucto.

Syncopen ortum ducere à Sale Volatili & Acri.

CCLIX. Potest igitur Syncope ortum ducere à Sale Volatili & Acri, & hactenus quoque Venenum pestilens in tali Sale consistere: quod erat probandum.

CCLX.

Symptoma Pestis Sanguis solitò fluidior.

CCLX. Inter Pestis signa & Symptomata recensetur quoque *Sanguis solitò fluidior, minusque concrescens:* qualem in plerisque malignis febribus observari notant practici.

Non semper.

CCLXI. Non ignoro, Sanguinem omnem fluidiorem nec concrescentem non semper observari in peste, cæterisque febribus malignis, sed aliquando etiam concrescentem tunc temporis educi.

Et quando.

CCLXII. Sed illud accidet, quamdiu pulsus permanet satis magnus; quamprimùm verò idem minor redditur & talis permanet, non dubito asseverare, ipsum Sanguinem tunc quoque futurum fluidiorem, suamque tunc amisisse consistentiam.

CCLXIII. Et quamvis Ego in tali casu nunquam curaverim aperiri venam, ut extracto tunc Sanguine confirmare possem opinionem meam, quoniam id contra meam conscientiam tunc facerem; non puto tamen alios itidem occurrere, qui ausint asserere, institutam tunc à se Venæ-sectionem, eductumque Sanguinem consistentiæ laudabilis.

CCLXIV. Absit verò, ut cum Ægrorum periculo & futuro damno faciam experimentum ullum; præsertim cùm tunc subinde spontè effluens Sanguis satis superque dictum meum confirmet.

CCLXV. Quamvis igitur non negem, posse in Pestis initio educi Sanguinem concrescentem, nego tamen illum talem prodire, ubi Pulsus ex magno factus est parvus, ex robusto debilis, ex æquali Intermittens, ac dominium accepit venenum.

Ejus causæ.

CCLXVI. Cùm proinde, consentientibus plerisque, Sanguis per Venenum pestilens plus minùs amittat suam consistentiam naturalem, meritò quæritur, unde illa consistentia pendeat, quid illam tollere valeat?

CCLXVII. Respondeo autem paucis, cùm idem pluribus jam me probasse putem, Consistentiam contingere Sanguini ab Acido, tolli autem eodem aut deficiente, aut debilitato. Nihil autem æquè Acidum debilitat & infringit, quàm Sal & quidem acre: cui si Volatilitas accedat; idem potentiùs ac celerius efficiet.

CCLXVIII. Potest igitur Sanguinis consistentia minui & tolli à Sale valdè volatili & acri: potest proinde ab eodem hactenus produci Pestis; quod erat probandum.

Urinæ vitæ.

CCLXIX. Inter Corporis excrementa è Sanguine prodeuntia meritò primus locus tribuitur *Urinæ*, utpote quæ ex Sanguine ad Renes delato ibidem secernitur, mox in Pelvim depluit, ac inde per Ureteres ad Vesicam delabitur, in quâ plùs minùs retenta per Urethram excernitur.

Ejusdem in peste mutationes, & diversitas.

CCLXX. Hæc *Urina* miras subit in Peste mutationes, dum, uti jam diximus in superioribus, *aliquando nihil vel parùm recedit ab Urinâ Sanorum;* aliquando *vel tenuis* prodit *& cruda*, vel *crassa & turbata*, jumentorumque urinæ similis; aliquando, & imprimis ubi omnia ruunt in pejus, *colorem habet plumbeum vel lividum;* aliquando *fœtorem* habet comitem, aliquando *nullum;* quin aliquando *olei colorem & consistentiam* imitatur.

Usu.

CCLXXI. Tanta est à Practicis observata diversitas in Urinâ Peste infectorum, adeò ut nihil forsan magis varians observetur in Ægris, quàm Urina, unde concludere licet, nihil ad Pestem dignoscendam facere Urinam; quamvis ad periculum auctum manifestandum nonnunquam inservire queat.

Causa.

CCLXXII. Si quis autem ad ea, quæ hactenus proposui & adhuc volente Deo proponam, ritè & accuratè attenderit, non mirabitur diu tantam Urinarum in Peste differentiam.

Sanguis variè se habens.

CCLXXIII. Cùm enim Urina, uti jam dictum, secernatur à Sanguine ad Renes delato, & satis propinquè à Corde prodeunte, utique, prout diversimodè se habebit Sanguis è Corde prodiens, ita diversa separabitur ab ipso Urina; quod in Sanis quoque fieri observamus, & non semel tum publicè, tum privatim Auditores nostros monuimus, plurimum scilicet aliquot ante & post cibum assumptum horis excretam Urinam differre, & quidem ob mutata ea, quæ unà cum Sanguine ad Cor feruntur: Chylo namque qualicunque illa debetur mutatio.

A Chylo.

A Bile.

CCLXXIV. Quòd si à Chylo suo & quidem ritè constituto sequatur notabilis mutatio in Urinâ, certè non mirum, si à Causâ præternaturali aut immediatè, aut per mediam bilem, eamque vitiatam, Sanguini communicatâ, & Sanguinis effervescentia, hancque consequentes ejusdem in corde atque Vasis Alterationes Mutationesque omnes vitientur, Ipsaque adeò Urina multis modis mutata secernatur, excernaturque.

Et à Cæteris, quæ in variis partibus parantur.

CCLXXV. Cùm ergò non tantùm Cordis Functiones, at Ventriculi quoque Intestinorum, & aliæ observentur modis variis & nonnunquam sibi contrariis labefactari, quis non videt, illa quoque, quæ in partibus illis parantur, vitiari? & cum pleraque in Sanguinis massam refundantur, Effervescentiam, cæterasque Sanguinis contingentes Mutationes inde turbari, unà cum Urinâ secernendâ, excernendâque.

CCLXXVI. Observetur autem in Peste Pulsus, quemadmodùm sæpiùs repetitum, nunc magnus, nunc parvus; nunc robustus, nunc debilis; nunc frequens, nunc rarus; nunc intermittens aut deficiens: Hujus diversi pulsûs rationem non ab unâ, sed pluribus causis & humoribus in corpore existentibus, & ad Cor delatis pendere docuimus abundè; Ab iisdem igitur similiter deducenda erit Urina tantoperè in Peste varians.

Urina pessima à Sale Volatili & Acri.

CCLXXVII. Cùm verò hactenus notata Symptomata gravissima ostenderim, posse suum à Sale Volatili & Acri habere ortum, iisdem argumentis puto sequi Urinam, pessimam præsertim, ab ipso posse deduci.

Urina Oleaginosa & livida.

CCLXXVIII. Quoties enim à Veneno pestilenti *Sal Bilis Volatile Acrius* est factum, vel immediatè tale Sal Sanguini est confusum, continget in Corde non blanda & lenis, sed Acri & omnia conturbans Effervescentia; quam consequetur partium Sanguinis omnium non tantùm confusio præternaturalis, per Urinam turbatam, sed nonnunquam insuper corruptio lethalis, per Urinam Oleaginosam dictam, aut lividam se manifestans.

CCLXXIX. Meritò proinde à Sale Volatili, sed Acriori, deduci potest Urina quævis valdè ac pessimè mutata in Peste: unde hactenus quoque confirmatur Pestis ortus è Sale Volatili, sed Acri.

Sudor in quibus ab Vrinâ differat.

C. LXXX. Post Urinam proximus assignandus inter Excrementa *Sudori* locus; quippe qui non tàm materiâ, quàm secretionis loco & excretionis viâ creditur differre ab Urinâ.

CCLXXXI. Postquam in commune mortalium bonum Conjecturas nostras de Veneni Pestilentialis naturâ ingenuè aperuimus, earundem quoque rationes, ne scilicet mancipia potiùs nostrarum opinionum comparare, quàm Veritatis sectatores formare videamus, cœpimus in medium proferre.

Venenũ pestiferũ in Sale Volatili & Acri consistere. Id Auctorem non habere à revelatione divinâ nec angelica. Nec per Somniũ aut extasin. Nec per Ideam innatam.

CCLXXXII. Asseruimus namque, videri nobis Venenum pestiferum in Sale tum valdè Volatili, tum simul valdè Acri consistere.

CCLXXXIII. Illud autem non habemus ab *ullâ revelatione Divinâ vel Angelicâ*, quemadmodùm aliqui auctoritatem figmentis suis conciliaturi solent nugari.

CCLXXXIV. Sed nec *in Somnio aut extasi tale* quid quovis demum modo fuit menti nostræ oblatum, ut idem aliis aniliter credendum obtrudamus.

CCLXXXV. Neque ullam *Veneni pestiferi Ideam innatam* in mente nostrâ offendimus, ex cujus consideratione attentâ ipsius essentiam describere possimus; qui pro vigilantium somniis habemus tamdiu quascunque Ideas innatas, donec vel unicam reverà in omnibus hominibus reperiri, non tantùm temerè audacterque asseveratum, sed solidè ac nervosè probatum observaverimus.

Sed ex suis effectis per sensus innotescentibus.

CCCXXXVI. Verùm illius Veneni pestiferi, sensus scilicet nostros externos fugientis, naturam essentiamque *ex suis effectis, sive actionibus & passionibus* per *sensus externos nobis innotescentibus*, omninò & tantùm deducendam censentes, laborem Medicinæ Candidatis haud inutilem, quin necessarium nos suscepisse putamus; quando cœpimus tum ab omnibus *Symptomatibus* in Peste aut sæpiùs aut rariùs occurrentibus, tum à *Medicamentis* corpora nostra vel contrà pestilens venenum *munientibus*, vel ab ipso *liberantibus* Salem prædictum arguere.

Symptomata pestis esse à Sale Volatili.

CCLXXXVII. Existimamus enim nos hactenus ostendisse & *Cibi appetitum prostratum*; & *Sitim auctam*; & *Nauseam*; & *Vomitum*; & *Cordis anxietates*; & *Alvi fluxum*; & *Aphthas*; & *Animi deliquium*; & *Pulsum* omnibus modis Inæqualem, Intermittentem, Deficientemque; & *Cordis Palpitationem*, & *Syncopen*; & *Sanguinem* solito fluidiorem, minusque grumescentem; & *Urinam* multifariam à re nullâ commodiùs deduci posse, quàm à Sale valde Volatili & Acri.

CCLXXXVIII. Proximum est proinde, ut idem à *Sudore* in Peste diversimodè se habente deducamus.

Sudoris Varietates.

CCLXXXIX. Diximus, namque, prodire in quibusdam *sudorem sponte*, illumque nunc *paucum*, nunc *copiosum*; eundemque utplurimùm *fœtentem*; & quandoque *frigidum*; contrà verò in aliis *nullum* observari, sed *ne arte quidem* à Medicamentis potentibus elici posse.

Ejus cum Vrinâ. convenientia & diversidas.

CCXC. Cùm autem meritò *Urinæ ac Sudoris eadem ferè statuatur materia*, differantque imprimis *secretionis loco*, atque *excretionis viâ*, non sine causâ ea, quæ suprà protuli de Urinis in Peste multifariis, in memoriam revocari opto.

Vtriusque eadem materia.

CCXCI. Dixi, *eadem* statui vulgò, ac meritò *Vrinæ Sudorisque materiam*; cùm non tantùm minùs mingant, qui multùm sudant, & contrà; verùm insuper, saporem penè eundem habeant Urina & Sudor; adde quòd iisdem remediis moveantur in plerisque & Urina & Sudor.

Secretionis locus diversus.

CCXCII. Addidi *secretionis loco differre*, cùm notum sit in Renibus secerni à sanguine Urinam; licèt dubitari possit etiam nunc, ubinam separetur ab eodem Sudor, certum saltem est, id non contingere in Renibus; sive quis putet, id fieri in ipsis Vasis, aut in Corporis habitu, hoc est, interstitiis mediis inter Arterias Venasque, aut in extremis Vasis Cuti insertis, vel potiùs in Glandulis miliaribus per internam cutis superficiem dispersis.

Vt & Excretionis.

CCXCIII. Urinam insuper ac Sudorem *differre viâ excretionis* asserui; notum enim est, Urinam per solam Vrethram effluere; Sudorem autem per universos Cutis poros.

Sudoris in peste diversi causæ.

CCXCIV. Ut autem innotescat nobis magis Sudoris ratio in Peste tam diversi, considerandum, quænam ex notis Causis soleant excitare ac promovere, quænam vice versâ sistere aut impedire Sudoris effluxum.

Quænã causæ manifestæ sudorem excitent, & promoveant.

CCXCV. Ex *causis* ergò *manifestis sudorem tum excitare*, tum jam fluentem *promovere* solent 1. *Aër* tum *æstuans*, tum *humidus*. 2. *Corporis motus potens ac celer*. 3. *Animi anxietas & sollicitudo* magna. 4. *Alimentum potulentum*, tàm *copiosum*, quàm *calens*, ac confertim *confestimque assumptum*. 5. *Vestimenta & Tegumenta* corpus gravantia, &, si quæ sunt, talia plura. 6. *Medicamenta Sudorifera dicta*, inter quæ potentissimâ id efficiunt, quæ *Sale Volatili blando ac Oleoso* sunt prædita, non item *Acria*, quæ non nisi cum molestiâ sudorem solent aliquando tantùm producere.

Quænã ejusdem effluxum sistant.

CCXCVI. Sic ex causis omnibus notis & manifestis sudoris effluxum sistere ac impedire solent 1. *Aër* frigidus & siccus corpus ambiens ac feriens. 2. *Corporis quies*. 3. *Animus tranquillus* & curis vacuus. 4. *Potûs* defectus. 5. *Corpus nudum*, ac paucis vestibus munitum. 6. *Medicamenta Acida*, sed parùm vel nihil Volatilis admistum habentia. Unde ex hoc catalogo eliminandum Acetum, ejusque Spiritus Acidus, ut & Spiritus Salis dulcis dictus, & quivis alius per Vini Spiritum contemperatus.

CCXCVII. Ex quibus vulgò notis, & Sudorem tàm movere quàm sistere solitis, accuratè consideratis expensisque non ita difficulter apparebit forsan, quî excitetur in nobis *Sudor*, *sero semper constans*, nunc quidem *magis Aqueo*; nunc verò *magis Salso*.

Aëris æstus quî sudorem excitet.

CCXCVIII. Utique 1. *Aëris æstus* quivis, vel à Sole, vel ab Igne vulgari productus, solvit humores in corpore nostro magis compactos & pituitosos, Aqueos verò, itidem fluidiores factos, potentiùs agitat per universum corpus, quin tum Vasorum omnium, tum cutis poros magis magisque aperit, sicque Aquæ sero in Vaporem soluto viam, exitumque parat ad Corporis superficiem, per quam Sudoris nomine erumpat, effundaturque.

Qui corporis motus vehemens.

CCXCIX. 2. *Corporis motus vehemens* & agitatio continuata Contenta omnia solito celeriùs ac potentiùs agitat, unde eadem, qualiacunque

quæ in ipso existunt, vim suam, quàm prius exerunt magis, quin quaquaversùm propulsa fluidiora fiunt, Sudoremque præbent pro humorum in corpore contentorum diversitate, nunc Aqueum, nunc simul Salsum, nunc calidum, nunc frigidum, nunc tenuem, nunc viscidum, & sic porrò.

Quî Animi anxietas.

CCC. 3. *Animi sollicitudo & anxietas summâ* modò mihi saltem hactenus inexplicabili æstum circa præcordia excitando, (an simul Bilem Succumque Pancreaticum copiosiùs ac tenue Intestinum propellendo, & singularem Effervescentiam producendo?) Sudorem proferre observatur.

Quî alimentum potulentum.

CCCI. 4. Sudorem movet *Alimentum potulentum*, & imprimis *Aqueum*, quatenus ipsi materiam suppeditat, & simul humores quosvis dissolvit, & quaquaversùm deducit; quod efficit celeriùs ac potentiùs, & si copiosum assumatur, & confertim, & calens: ob easdem causas nunc & modò allatas.

Quî Vestimenta & Tegumenta.

CCCII. 5. *Vestimenta & Tegumenta* corpus arctè concludentia vel gravantia Sudorem propellunt, quatenus & frigus externum à corpore arcent, & calidas exhalationes per poros erumpentes circa cutim sistunt, sicque Corporis calorem augent, unde, ùti jam dictum, humores omnes magis magisque liquantur, & vi quaquaversùm propelluntur.

Quî Sudorifera.

CCCIII. 6. Denique *Sudorifera Volatili Sale prædita* præ cæteris omnibus & subitò & potenter Sudorem cient, quatenus de Bilis naturâ participantia in Corpore nostro Calorem augent, humores fundunt, solvuntque, quin potentiùs ac celeriùs quaquaversùm propellunt.

Aër frigidus quî sudorem sistat.

CCCIV. Sudorem contrà sistunt vel impediunt 1. *Aër frigidus*, quatenus non tantùm poros cutis obstruit & claudit, sed imprimis per dictos cutis poros penetrans sanguini se admiscet, ac ipsius partes coagulabiles, serum præsertim inspissat & cogit, & ita partium Aquearum à cæteris separationem impedit ac sistit.

Sanguinis Serum qui coaguletur.

CCCV. *Coagulabile* dixi *Sanguinis Serum*, quod facili experimento quivis poterit observare: nam si cochleari exceptum candelæ imponatur, mox separatâ paucissimâ humiditate Aqueâ in gelatinam quasi concrescit.

Corporis quies qui Sudorem impediat.

CCCVI. 2. *Corporis quies* Sudoris eruptionem impedit; quatenus tunc minùs quoque moventur in ipso humores, quin magis magisque in eodem concrescunt ac coagulantur, atque eo ipso inepti redduntur ad Sudorem promovendum.

Quî Animus tranquillus.

CCCVII. 3. *Animus tranquillus & curis vacuus* eatenus Sudorem impedit, quatenus in tali statu una cum animo pacato sedatiores ac minùs agitati sunt Corporis nostri Succi.

Quî potûs defectus.

CCCVIII. 4. *Potûs defectus* Sudoris motum Impedit, quatenus desideratur sæpè in sanguine pars Aquea, quæ Salsas & pituitosas diluat, & vehiculi loco ipsis sit ad Sudorem educendum.

CCCIX. Unde (ut hoc in transitu moneam) manifestum fit quorundam vel sciolorum, vel supra suos magistros, ac duces sapere nolentium erratum satis grave, dum Ægris suis, etiam ubi Sudorifera ipsis exhibuerunt, & Sudor erumpere non vult, aut nequit, potum denegant, etiam jusculum calens; hinc non rarò animo penè linquuntur Ægroti, ac præ humiditatis defectu deficiunt; cùm contrà, si potus illis moderatus ac præsertim calidiusculus exhibeatur, observentur faciliùs & copiosiùs sudare ægri, ac simul in medio Sudore recreari. Hoc præceptum aut, si mavis, monitum practicum, tanquam millies cum summo successu expertus, omnibus ac singulis commendo Medicinam aliquando facturis.

Quî Corpus dudum, de paucis vestibus munitum.

CCCX. 5. *Corpus nudum ac paucis vestibus* contra externi Aëris frigus *munitum* Sudorem sistere, norunt plerique Ægri Sudoris cum Critici, tum Symptomatici, tum Artificialis impatientes, ac idcircò corpus suum denudantes, quin non tantùm eâ ratione Sudorem sistentes, at nonnunquam in gravissimum affectum, ipsamque adeò mortem se imprudenter conjicientes.

Quî Medicamenta Acida.

CCCXI. Dixi 6. *Medicamenta Acida*, sed imprimis Volatili Spiritu carentia Sudorem impedire, quod non tantùm testatur experientia, sed ipsa quoque evincit ratio.

Acidi virtutes.

CCCXII. *Acida* enim, quâ Acida, & *Bilem*, primariam in nobis Caloris causam, *infringunt* ac enervant, & *Sanguinem coagulant*, & *viscidis humoribus unà cum pinguedine ortum præbent*. Hæc verò omnia Humorum motum, Ergò & Sudoris expulsionem impediunt.

CCCXIII. Aliter autem se habent Acida cum Volatili Spiritu juncta, quippe quæ longè debiliùs prædicta præstant, & humorum motum vix ac ne vix quidem impediunt, ergo nec Sudorem: quem non quidem promiscuè in omnibus, sed in quibusdam potiùs excitant, quàm sistunt; & quidem ob certam humorum in istorum corpore existentium dispositionem; propter quam Effervescentia excitatur ad Volatilium Acidorum assumptionem, à quâ elevati & quaquaversùm propulsi halitus sudorem quoque propellunt.

Sudorem in statu perfectè sano nunquam produci: sed à rebus non-naturalibus, causis morbificis, vel sudoriferis

CCCXIV. Ex his ita de causis manifestis, atque Sudorem tàm moventibus, quàm sistentibus, præmissis puto non ita difficulter elici posse, *Sudorem nunquam in statu perfectè sano produci*; sed nunc à quibusdam *rebus non naturalibus* dictis excessu peccantibus non-naturalem, nunc etiam à quibusdam *causis morbificis* vocatis præternaturalem; nunc *à Medicamentis sudoriferis* inde nominatis artificiosum excitari: & quidem imprimis eo, quem in variis causis descripsimus, modo.

Morbificæ quatenus sudorem moveant.

CCCXV. *Causæ* autem *morbificæ*, hoc est, Corpus continens aut contentum ita immutantes, ut una pluresve functiones inde lædantur, videntur mihi eatenus *movere Sudorem* quatenus simul talem *calorem in corpore excitant*, à quo solvantur & foras expellantur humores serosi, & alii; ac imprimis, quatenus *vitiosam* in tenui Intestino, aut dextro Cordis Ventriculo *efficiunt Effervescentiam*, quam modo jam aliquoties à me proposito excipiat Sudoris expulsio.

In peste Sudorem diversimode propelli.

CCCXVI. Hæc omni aut tandem etiam præsenti nostro de *Peste* negotio accommodemus, considerandum, aliquando *nullum*, aliquando *paucum*, aliquando *copiosum spontè* propelli tunc *Sudorem*; & ipsum quidem *varium*.

Unde aliquando nullus propellatur sudor

CCCXVII. *Nullus in Peste sponte prodire* videtur mihi *sudor* ob *summam Veneni pestilentis acrimoniam*, non tàm *effervescentiam* in tenui Intestior, dextrove cordis ventriculo parientem, quàm

quàm *impedientem*, & quidem *corrumpendo*, ac *solvendo confestim Sanguinis consistentiam naturalem*, ac sese *arctissimè uniendo Humori acido* ubivis in corpore ipsi occurrenti: quod nullatenus factum opportuit.

Quale Acidum aut salsum homini conducat & quale nõ. A quibus mutentur.

CCCXVIII. Nam nec acidum purum & acre, nec salsum purum & acre, naturale aut utile est ulli animali, multò minus homini; sed blandum & cum aliis temperatum, dilutumque.

CCCXIX. Docui non semel, & quoniam hæc ritè observari, omnium, qui per Chymiam, Artem verè naturalem, ratiocinari avent, interest, continuò inculcandum existimo; *Temperari & Acidum, & Salsum Lixivum* tam *Spiritu Volatili*, quàm *Oleo*; *Dilui utrumque Aquâ*; quemadmodùm *Salsum* in specie *obtunditur Terrâ*.

Quid eadem temperata, quid pura præstens.

CCCXX. Hæc ita temperata & sibi confusa excitant quidem aliquam, sed blandam & utilem homini effervescentiam; eadem autem pura & intemperata potentem, acrem, hominique noxiam; quippe quam ventris & tormina, & anxietates, cordisque palpitationes, &c. tam sæpe solent comitari aut excipere, atque sic ægris ac Medicis manifestare.

Quando ab iis sudor, & quando non propellitur.

CCCXXI. Quoties igitur ex vitiosâ illâ effervescentiâ vapores, halitus, flatus excitantur, toties sudor quoque propelli potest: Quoties verò se mutuò infringunt ac concrescunt Acidum & Salsum, toties nullus sudor observatur.

Nullus in peste sudor quale signum.

CCCXXII. Ubi ergo *nullus in peste gravi spontè prodit Sudor*, & imprimis arte quoque ac medicamentorum convenientium ope nullus propelli potest, arbitror, non tantùm *pestilens venenum esse valdè acre*, verùm offendere simul in corpore *tale acidum, cum quo concrescat & concentretur arctissimè*; atque ideò tales admodùm rarò evadere.

Quale sponte erumpẽs sed paucus.

CCCXXIII. Ubi verò *erumpit* quidem *sponte sudor, sed paucus*, arbitror Ego, *minus acre tunc venenum pestilens* existere, aut saltem occurrere ipsum *tali acido, cum quo effervescens halitus aliquos* excitet; aut *calorem talem*, unde sudor is prodeat. Hoc ideò faciliùs, cæteris paribus, curari posse autumo.

Quale spontè erumpẽs & copiosus.

CCCXXIV. Ubi verò sudor erumpit *spontè copiosus*, ibi major sanationis spes effulget, sive *Venenum pestilens sit minùs acre*, sive occurrat *Acido satis apto* ut ex illorum confluxu ac effervescentiâ unà cum sudore copioso effluat bona veneni pars.

Quid tunc agendum Et eveniat.

CCCXXV. Quòd si tunc opus illud laudabile, ac forsan criticum promoveatur medicamentis non tàm sudorem potenter urgentibus, quam Veneni pestiferi acrimoniam noxiam temperantibus, ejusdemque volatilitatem figentibus; nec sui negligentiores sint Ægri, aut minùs securi Medici, utique sanitas meritò expectanda.

Si sui non sint ægri negligentiores.

CCCXXVI. Dixi, *Dummodò sui non sint Ægri negligentiores*: observavi enim non semel cum dolore ac mœrore, tales Ægros tum spontaneo tum artificiali sudore multùm recreatos Aëri externo cum extremo suo damno se mox exposuisse, ac ferè semper in deterius paulò pòst fuisse.

Et si non nimis securi existant Medici.

CCCXXVII. Addidi, dum *non nimis securi existant Medici*; postquam illis incumbit sollicitudo & cura ægroturum, quos ni seriò & sæpiùs moneant sui officii & imminentis periculi, suo certè non satisfecerunt muneri, nec juvat deceptum Medicum dicere, Non putabam inde tantùm imminere Ægro periculum.

In peste exacta habenda Ægrotõ cura.

CCCXXVIII. Si alicubi ergò, certè in peste, affectu quippe acutissimo & maximè fallaci, hactenusque valdè maligno, exacta est habenda ægrotantium ratio, nequamprimùm Symptomata molestiora & sensilia videntur tantillùm levata, putetur affectus quoque curatus: Hic namque sibi relictus, adeóque neglectus cuniculos agit, atque ipsos ægros ex improviso opprimit ac extinguit.

Nec pesti facilè fidendũ.

CCCXXIX. Omnes proinde ac singulos Medicinæ studiosos seriò velim monitos, ne facilè fidant Pesti, utut videatur aliquod Symptoma priùs ægro molestum sublatum. Latet enim semper anguis in herbâ, incautos inopinato indies tollens ac necans.

Sudor fœtens unde.

CCCXXX. Narravi superiùs. *Sudorem* in peste spontè prodeuntem observari utplurimùm *fœtentem*; quod minimè mirum, postquam hominis corruptionem parit Venenum pestilens: in corruptione autem omni fœtor notatur.

CCCXXXI. Cum sudore verò prodire solet fœtor, quia aliqua corrupti Sanguinis pars eaque fluidior simul exspirat & foràs tendit.

Sudor frigidus periculosus.

CCCXXXII. Idem *Sudor* erumpit quandoque *frigidus*: qui quemadmodùm semper, sic & in peste habetur periculosus, imprimis, ubi simul existit crassus & viscidus.

Et quare.

CCCXXXIII. Periculosus habetur sudor frigidus, quia talis nunquam prodit nisi in extremis angustiis & anxietatibus, & morbis gravissimis: unde nisi tali Sudore mox leventur ægri, brevi solent vitam cum morte commutare.

Quando spes aliqua superest, & quando non.

CCCXXXIV. Quando vero spes aliqua restitutionis superest in ægris Sudorem frigidum sudantibus, solet calidus Sudor subsequi frigidum, corpus saltem blandè incalescere: Contrà spes in angusto est, si cum Sudore frigido augeatur totius corporis frigus; simulque minor ac debilior fiat pulsus: nam id indicio est, mortem esse præ foribus; extincto scilicet quocunque demum modo Igne vitali; cujus extinctionem comitatur vel sequitur frigus. Comitatur, quando ab eâdem causâ procedit; Sequitur, quando propter auctum æstum & vapores nimios suffocatur Ignis prædictus.

Sudor arte conciliatus quid indicet.

CCCXXXV. Ex *Sudore arte conciliato* aliud deduci non potest, nisi quod signum bonum sit assumptis Sudoriferis, ac corpore ritè tecto, Sudorem prodire satis copiosum, sed imprimis levari Symptomata ægrorum primaria, pulsumque redire ad statum naturali proximum.

CCCXXXVI. Atque sic quoque puto ex iis omnibus, quæ de Sudoris omnis causis manifestis protuli, & de Sudore multipliciter in peste se manifestante adjeci, satis patere, à Sale Volatili & Acri illum, adeóque ipsam Pestem deduci posse: quod in specie docere volebamus.

Exhalatio fœtens in peste.

CCCXXXVII. Ad Sudorem si non referri debeat *Exhalatio fœtens* in Peste correptis erumpens, utique illum proximè debet eadem excipere.

CCCXXXVIII.

Quibuscum prodeat. CCCXXXVIII. Exhalatio illa non tantùm cum *Sudore* per corporis poros, sed nonnunquam *per Os, naresque*, imò cùm ipsâ *Urinâ & alvi excrementis* prodire solet.

Et varia. CCCXXXIX. Exhalatio ista existit varia, postquam nunc minus, nunc magis fœtet, estque aliquando penè cadaverosa.

Fœtor præternaturalis unde. CCCXL. Ortum verò habet omnis fœtor præternaturalis à rei cujusvis corruptione.

Salis Volatilis virtutes. CCCXLI. Nil autem magis promovet Vegetabilium & Animalium corruptionem, quàm Sal Volatile, ad fermentationes & Putrefactiones accelerandas admodùm efficax, & Aquæ operationem lentam mirè adjuvans: uti notum est iis, qui vel primoribus labris attigerunt Chymicas operationes.

Ab eo Exhalationes in peste fœtentes. CCCXLII. Cùm ergò nihil æquè putredinem ac corruptionem fermentantem in homine promoveat, ac Sal Volatile, merito exhalationes in Peste fœtentes adeóque ipsam Pestem hactenus ab illo Sale deducimus.

Acidum putrefactionem non producere. CCCXLIII. Possunt quidem Acida quoque corrumpere partes Animalium, non autem ad putredinem aut fermentationem cum fœtore ullo junctam deducere; cùm ab Acido, cæteris paribus non excitetur, sed potiùs impediatur omnis fermentatio & putrefactio.

Nec fermentationem. CCCXLIV. Licèt enim quædam præparentur per Acidum ad fermentationem, removendo emendandove impedimenta, visciditatem putà fermentandorum, non fermentantur tamen ab Acido; quod ad multas difficultates aliàs subinde occurrentes tollendas exactè notandum. Confunduntur namque nimis sæpè planè diversa, etiam ab iis, qui se solos in accurato rerum examine instituendo sapere putant, aliis saltem persuadere conantur.

Symptomata in Peste spectare Functiones Naturales vel Animales læsas. CCCXLV. *Symptomata* in Peste quævis observabilia vel spectant *Functiones Naturales*, de quibus egimus hactenus, vel *Animales* læsas, de quibus adhuc agendum nobis est, ut videamus an ex harum quoque læsarum perscrutatione *Salem Volatilem & Acrem* in veneno pestilenti latentem possimus eruere ac elicere.

CCCXLVI. Quemadmodùm autem inter Functiones Animales primum locum assignare solemus *externis sensibus*; ita & ab illorum læsionibus faciemus investigationis hujus nostræ initium.

Sensus externos in Peste debilitari. CCCXLVII. In genere autem plùs minùs observantur in Peste *minui ac debilitari sensus externi*; unde non tantum lumen ferè fugiunt *Oculi*; sed est quoque visus obscurior; *Aures* surditate aliquali afficiuntur; *Nares* non satis commodè olfaciunt; nec *Lingua* sapores ritè dignoscit; nec *Tactus* integer permanet; quamvis illa sensuum externorum læsio non semper observetur ab ipsis ægris, sed à Medicis potiùs & adstantibus.

CCCXLVIII. Rariùs quidem in totum excæcantur Ægri, nec nisi urgente affectu gravissimo.

Ejus Causa. CCCXLIX. Omnium autem Sensuum Externorum diminutionem simul contingentem non nisi à *vitiosâ Spirituum Animalium constitutione* deduci posse autumo; utpote causâ unicâ ad singulorum functionem concurrente ac communi.

CCCL. Quo autem vitio affecti sint Animales Spiritus, ut debiliùs solito singuli Sensus externi operentur, meritò quæritur.

CCCLI. Cui quæstioni ut satisfaciam, puto id contingere posse 1. si *pauciores* ad sensuum organa deferantur; 2. si eò ferantur *inordinatè ac confusè*; 3. si eò ferantur *impuriores*, atque cum aliis rebus confusi.

Spiritus Animales Pauciores. CCCLII. In Peste autem aliquando *pauciores* tum in corpore existere, tum ad sensuum organa deferri Animales Spiritus, non nego; id tamen continget imprimis post diuturnas vigilias & inquietudines perseverantes, aut dolores summos, Sudoresque profusos, adeóque ubi omnia in deteriùs vergunt. Hanc proinde causam seriùs locum habere arbitror.

Inordinatè ac confuse ad organa moti. CCCLIII. Sæpiùs autem puto *inordinatè ac confusè* ad Sensuum organa deferri tunc Spiritus Animales, & imprimis ubi se hoc Affectos sentiunt, aut metuunt Ægri, ob ferè conjunctam in omnibus Animi consternationem ac conturbationem, ad animum revocando tantùm huic affectui conjunctum Vitæ periculum; unde mirum videri debet nulli, quòd mente conturbatâ spiritus quoque animales confusè ac inordinatè ferantur quaquaversùm.

CCCLIV. Hinc est, quòd, licèt in multis permaneat ad extremum vitæ finem Motus animalis & voluntarius, non sit tamen idem firmus & robustus, sed tremulus & infirmus; de quo agemus postmodùm.

Impuriores. CCCLV. Eosdem Spiritus Animales in Peste *impuriores* quoque existere, arguit tam frequens in ipsâ Delirium, & universi Sanguinis corruptio, impuris Spiritibus ortum necessariò.

Sanguinis corruptio à Salso Volatili. CCCLVI. Nulla verò Sanguinis corruptio Spiritibus Animalibus faciliùs & nocentiùs impuritatem conciliabit, quàm illa quæ à Sale Volatili producetur; quippe quod facillimè & arctissimè se Spiritibus Animalibus, utpote Volatilibus, adjunget, ipsosque vitiabit.

CCCLVII. Cùm proinde à Sale Volatili & propter acrimoniam nimiam vitioso deduci possit memorata sensuum externorum omnium debilitas in peste ordinaria, & hactenus quoque à Sale valdè volatili & acri produci poterit Pestis; quod erat probandum.

Sensus externi molestiæ & dolore affecti in Peste. CCCLVIII. Non tantùm in operatione suâ debilitantur in Peste sensus externi, verùm non rarò *molestiâ* insuper afficiuntur & *Dolore*: Sic *Aures* quibusdam *tinniunt*, & *lumen absque molestiâ nequeunt ferre* multi; de *Ardore interno & molesto* cum *inquietudine conjuncto* queruntur plerique; imprimis molesti sunt nonnullis *Dolores Capitis, Cordis & Lumborum*.

Tinnitus Aurium. CCCLIX. *Tinnitus Aurium* Vapores, Halitus, aut Flatus omnium consensu arguunt; istorum autem omnium efficientem in corpore Causam, præter Bilem aliosve humores Bili analogos, nemo unquam ostendet.

Ejus causa. CCCLX. Quò autem Bilis acrior in corpore occurrit, eò plures adeóque molestiores flatus halitusque excitari notum.

CCCLXI. Eadem Bilis cum Sale Volatili constet, nemo non videt, Aurium tinnitum pro causâ efficiente agnoscere SalemVolatilem & Acrem, & idcircò hactenus quoque ab ipso deduci posse Pestem.

Lumen oculis molestum.

CCCLXII. Cùm *Lumen moderatum recreare soleat Visum*, quoties idem ipsi grave ac molestum existit, toties in oculo vitium existere oportet, ob quod minùs ferre possit Lumen, etiam mediocre.

Ejus causa.

CCCLXIII. Rursus, cùm lumen primarium & alia illustrans ac illuminans procedat imprimis à Radiis Solaribus, vel cujusvis Ignis vulgaris flammâ, à quibus observamus quoque res quasvis rarefieri ac liquefieri aptas reverà liquefieri & rarefieri, meritò suspicamur, tale quid in oculis quoque fieri à Lumine in ipsos admisso: Quod si, quemadmodùm in superioribus probabile ostendimus, Spiritus Animales ad Oculos quoque delati à Sale Volatili ipsis admisto redditi sint in Peste impuri, utique ad Luminis accessum irritabitur comes ipsis acrimonia, quæ novâ & magis sensili molestiâ tunc afficiet ipsos Oculos; quamobrem Lumen fugient Ægri.

CCCLXIV. Hujus proinde molestiæ causa primaria cùm pendeat ab acrimoniâ Salis Volatilis Animalibus Spiritibus admisti, hactenus quoque Pestis origo non malè deducetur ab eodem Sale Volatili & Acrimoniâ suâ imprimis peccante.

Ardor gravis in Peste.

CCCLXV. Hoc idem tum probat, tum confirmat *Ardor plerisque tunc gravis & interiora præsertim urgens*: quippe à nullâ re in corpore humano secundùm naturam existente commodé potest deduci, quàm *à Bile*, Acrimoniâ præsertim tunc præter naturam peccante, vel ab alio humore ipsi affini, hoc est, *Sale Volatili & Acri* abundante. Non est proinde, ut hoc argumentum magis urgeamus, cùm id sæpiùs jam sit à nobis factum, &, uti putamus, plerisque satis jam notum.

Ejus causa.

Inquietudo.

CCCLXVI. *Inquietudo* in Peste tàm multis tàm molesta, vel pro ipso Sensu molesto, vel pro continuâ ipsum consequente corporis agitatione & quassatione haberi potest.

Ejus causa.

CCCLXVII. Sensus ille molestus non tantùm *Ardori molesto*, de quo jam dictum, debetur, sed nonnunquam aliis insuper *lancinat onibus* per universum corpus dispersis, & non tantùm in Capite, Lumbis & Præcordiis gravissimè, at per totum corporis habitum satis graviter ægros vexantibus.

Lancinationes unde.

CCCLXVIII. Quemadmodùm autem *Ardoris sensum Bili Acriori, aut Sali Volatili & Acri* modò adscripsimus: ita *Lancinationum sensum* adscribimus *Acido* itidem *Acriori* cum prædicto Sale Volatili in tenui præsertim Intestino vitiosè effervescenti, & halitus acres quaquaversùm propellenti, unde Lancinationes semper produci, plurima sunt quæ evincunt, quæque aliàs pluribus etiam publicè proposuimus.

CCCLXIX. Per accidens ergò peccat in Peste Acidum, corruptum scilicet *à Sale Volatili Acriori*; à quo cùm primariò deduxerimus omnia, quæ hactenus examinavimus, Symptomata, ab eodem nunc, sed *secundario deducimus quoque Lancinationes* in multis satis molestas, & hactenus quoque Ipsam Pestem.

Dolores in Peste.

CCCLXX. Gravissimi verò & imprimis molesti in Peste *Dolores* nunc *Caput*, nunc *superius Ventriculi Orificium*, nunc ipsam *Lumborum regionem* occupant.

Eorum causa.

CCCLXXI. *Dolores Caput* valdè afficientes ortum habent dubiò procul *ab humorum Acrimonia*, quæ cùm vel *Acida* vel *Salsa lixiva duntaxat* observetur, ab utràque ortum in Peste potest habere Dolor: *A Bile* quidem, aut quovis alio humore Sale Volatili & Acri constante *primariò*; Ab *Acido verò secundariò*, utpote à Salso vitioso itidem vitiato, atque ad Caput delato, halitus, saltem Acres eò ascendentes promente.

CCCLXXII. *Vitiatur autem Acidum* imprimis *in tenui Intestino*, unde non tantùm *Capitis*, sed *Lumborum* quoque in prædicto intestino, atque *Cordis* dictus in superiori Ventriculi Orificio excitatur *Dolor* à præfatis humoribus ob Acrimoniam Bilis vitiosè effervescentibus, atque nunc vaporis, halitûsve formâ, nunc secundùm totam sui substantiam eò tendentibus.

CCCLXXIII. Dolores igitur gravissimi Capitis, Cordis, Lumborum, quia convenientissimè possunt à Sale Volatili & Acri vel primariò, vel secundariò deduci, poterit hactenus quoque ab ipso produci Pestis; quod erat probandum.

Somnus profundus, & Vigiliæ contumaces in Peste.

CCCLXXIV. Diximus aliàs, *Sensuum externorum affectionem* esse *Somnum* & *Vigiliam* quia sicut operantur, ad operandum saltem parati & dispositi sunt durante vigiliâ sensus externi, ita durante Somno feriantur iidem, minùs scilicet tunc dispositi ad externa objecta percipienda.

CCCLXXV. Accidit autem in Peste, ut aliquando *Somnus profundior & Sopor*, aliquando *Vigiliæ* contumaces molestent.

Vigiliarum causa.

CCCLXXVI. *Vigilias* producunt quæcunque sensuum externorum organa & sensoria molestè afficiunt; quemadmodùm diximus non tantùm Aurium tinnitum, Corporisque Universi Inquietudinem, quin & Ardorem, molestos esse in Peste, at præsertim graves Capitis, Cordis, Lumborumque Dolores, ut & quandoque Nauseam & Vomitum; quorum omnium nomine urgent tunc quoque Ægros vigiliæ.

CCCLXXVII. Quæ proinde ostensa est in superioribus horum Affectuum Causa, *Sal putà Volatile & Acre*, illud ipsum *Vigiliarum quoque Causa erit*, & hactenus Ipsius Pestis.

Somni profundi causa.

CCCLXXVIII. Quòd si *à Sale Volatili & Acri* Vigilias, ab eodem saltem *Soporem Pestilentialem* deduci non posse asseverabit nonnemo: verùm præter rationem atque experientiam, cùm reverà *Affectus Soporosi*, præsertim cum aliquo Calore conjuncti, ortum habeant *à Bile secundùm partem sui Oleosam peccante*; quemadmodùm id pluribus docuimus in lib. 2. ubi de Soporosis Affectibus egimus, quando inter alia id evincentia argumenta proposui *Opium & Amarum & pingue*: ut & *Vini Spiritum*, qui tantò est magis narcoticus, quantò magis abundat parte Oleosâ: Adde quòd non rarò in *morbis à Bile ortis*, febribus putà satis ardentibus, spontè *Sopor ægros corripiat*.

CCCLXXIX. Cùm proinde non tantùm Vigilia, sed *Sopor* etiam *à Bile atque adeò à Sale Volatili* possit habere ortum, nil impedit, quominùs inde quoque suum ortum habere possit Pestis.

Delirium in Peste.

CCCLXXX. Perpetuus ferè gravioris Pestis comes est *Delirium*, idque nunc levius, nunc gravius

CCCXXXI.

Quid sit

CCCLXXXI. Est autem Delirium; Mentis à vero & æquo aberratio in judicio de objectis realibus vel fictis ferendo.

In quib. Affectibus observetur.

CCCLXXXII. Observatur *Delirium* non tantùm *in Affectibus cum Ardore conjunctis*, febribus putà ardentibus, sed quoque in *Affectibus frigus potiùs comes habentibus*, Melancholiâ putà Hypochondriacâ dictâ, Senectute minùs vegetâ, &c.

Ejus causa.

CCCLXXXIII. Adeò ut nec Calor, nec Frigus, nec ulla alia rerum naturalium qualitas pro adæquatâ vel necessariâ Delirii causâ haberi debeat.

Ad judicium æquum requiri plura.

CCCLXXXIV. Quinimò plurima & quidem diversissima Delirii possunt esse Causæ, cum plura desiderentur ad judicium æquum *de re quâvis Rationi ab Imaginatione, vel Ingenio ipsâque Memoriâ oblatâ* ferendum.

1. Imaginatio recta.

CCCLXXXV. Nam 1. *Ab Imaginatione* offerendæ sunt Rationi Notiones Rerum sensilium tàm primæ quàm secundæ rebus ipsis conformes.

2. Ingenium benè constitutum.

CCCLXXXVI. 2. Ab *Ingenio* subministrandæ sunt Rationi Affectionum in rebus sensilibus observatarum ratiocinatione sollicitâ elicitæ rationes, atque adeò catenatæ ac solidè cohærentes.

3. Memoria bona 4. Mens libera.

CCCLXXXVII. 3. *A Memoriâ* suggerenda Rationi fideliter omnia ipsi concredita.

CCCLXXXVIII. 4. *Ipsa Mens libera* debet esse ab omni præjudicio, & consideratione aliùs objecti ipsam aliò avocantis, & imprimis Affectum notabilem excitantis, turbantisque; ut operi attenta æquum ferre possit judicium.

5. Corpus integrû.

CCCLXXXIX. 5. Ipsum *Corpus tàm continens, quàm contentum* integrum requiritur ad judicii integritatem.

Læditur Iudiciû.

CCCXC. *Lædetur autem judicium*, quoties in prædictorum uno vel pluribus aliquid desiderabitur.

1. Si Notiones nõ respondeant Objectis.

CCCXCI. Nam 1. *si Notiones vel primæ vel secundæ* sive Ipsorum *Objectorum externorum*, magis vel minùs remotorum, &c. sive *Medii externi*, quando id desideratur; sive *Lucis*, ubi & illa requiritur; sive *Sensoriorum*; sive *Animæ* minùs ad opus suum attentæ culpâ, *non respondeant ex æquo suis objectis*, hactenus sequetur Delirium, hoc est, judicium rebus ipsis haud conveniens.

2. Si Ingenii Ratiocinatio sit præpostera.

CCCXCII. 2. Si *Ingenii Racionationes sunt scopæ dissolutæ, minimè cohærentes*, vel *plus, minusve*, aut aliud quàm decebat *concludentes*, dubio procul delirabit Mens, hoc est, iniquum feret judicium, nisi hæc advertat & animadvertat corrigatque.

3. Si Memoria deficiat.

CCCXCIII. 3. Si à *Memoriâ* priùs ipsi ab Imaginatione, vel Ingenio, vel à Judicio subministratæ *Ideæ reponantur quovis modo diminutæ, truncatæ, auctæve, aut alteratæ*; utique huic fidens Ratio iniquum feret judicium, adeóque delirabit.

4. Si Mẽs sit malè constituta.

CCCXCIV. 4. Si *Mens ipsa vel præjudiciis occupata* fuerit, vel aliud objectum *solicitè consideraverit*, vel *vehementibus Animi motibus* & affectibus turbata, *non attenderit satis ad res dijudicandas*; æquum de ipsis non feret Judicium, sed delirabit.

5. Si Corpus sit malè affectum.

CCCXCV. 5. Si *Corpus hominis continens*, ac *Cerebrum* præsertim, cujus operâ Mentem in quibusvis suis operationibus imprimis uti, plurima suadent ac persuadent, *malè fuerit affectum* (ut in ejus Inflammatione, Phrenitide dictâ, id contingit,) Mentem quoque sæpenumerò delirare observamus.

CCCXCVI. Sic si *Corpus hominis Contentum*, ac Bilis præsertim *Succusve Pancreaticus*, hinc & *Spiritus Animales malè sint affecti*, & tunc quoque Mentem non raro delirare observamus, in *Ardentibus* putà *Febribus Melancholiâ Hypochondriacâ, Ebrietate*, &c.

Causa Delirii in Peste.

CCCXCVII. Cùm proinde Causis tàm multis malè constitutis excitari possit *Delirium*, videndum, quænam *in Peste* habere possint locum.

Læsa Imaginatio.

CCCXCVIII. Cùm autem in proximè præcedentibus retulerimus, *Sensus externos* omnes observari plùs minùs in sua functione *diminutos*, & non rarò *Dolore affectos*, utique omnia objecta externa ipsis occurrentia accuratè ac distinctè non percipientur, nec proinde Notiones primæ formabuntur ex æquo ipsa repræsentantes: Ergò nec hactenus Notiones secundæ elicientur perfectæ: Hactenus ergò Delirabit Æger, ob læsam *Imaginationem*.

Ingenii minùs perspicax.

CCCXCIX. Rursus non tantùm propter vitiosas Notiones primas & secundas, sed insuper propter *Animum Doloribus & Molestiis attentum*, minùs solicitè & attentè objecta cætera considerabit ac perscrutabitur *Ingenium* hactenus peccans, minúsque solidas eruet ac promet Rationes Affectionum in ipsis existentium; quamobrem Delirabit Peste correptus.

Memoria infidelis.

CCCC. Sed fieri quoque potest, ut tunc *Memoria* solito infidelior facta perperam reponat fidei suæ concredita, vel quædam saltem; unde & hujus culpâ Delirabit Æger.

Mens præjudiciis laborans.

CCCCI. Imprimis autem Delirabit ipse, si *Mens* quoque, undecunque tandem *laboret præjudicis*, putet se præ aliis sapere, uti sæpè id accidit, aut *vehementi mortis secuturæ terrore* sit correpta; quo nomine objectis cæteris *minùs attenta*, non nisi corruptum de iis feret judicium, hoc est, delirum.

Bilis volatilior & acrior

CCCCII. Sed delirabit quoque Peste correptus, *si Bilis fuerit* in ipso reddita *volatilior & acrior*, aut si *humor similis, Sale putà Volatili & Acri constans*, sese massæ Sanguineæ insinuaverit, & non tantùm ipsius consistentiam dissolverit, sed *parti ejus spirituosæ penitiùs se admiscuerit*, atque ipsis adeò *Spiritibus animalibus* inde parandis adhærens, *omnes ipsorum operationes* vitiaverit.

CCCCIII. Cùm ergò in Peste quoque à causis variis produci possit Delirium, etiam à Sale Volatili & Acri, hactenus saltem ab illo ipsa Pestis poterit deduci; quod erat probandum.

Memoria sensuum internorum promus condus.

CCCCIV. Non tàm Sensum Internum, quàm Sensuum Internorum Promum-condum arbitror ego *Memoriam*: quippe cui singulorum opera committuntur ac concreduntur, ut eadem quoties opus, quamprimùm ac fideliter reponat.

In peste obliterata.

CCCCV. Hæc *Memoria* non tantùm *vacillat* in plerisque Peste correptis, sed in quibusdam observata est eousque *obliterata*, ut ipsis non tantùm aliorum, amicorumque, sed sui

Tt quo-

quoque notitia exciderit: dubio procul deletis in mente, si quæ unquam fuerint, ideis innatis æquè ac adventitiis, dummodò ab innatis differant; de quo ego saltem nihil certi possum afferre, qui hactenus nullas in meâ mente latentes potui quovis labore eruere, ideóque nec admittere, aut credere Ideas innatas.

Memoriæ ratio, Læsiones difficiles explicatu.

CCCCVI. Sive igitur quis putet, fingatve, innatas Menti rerum omnium Ideas, sive censeat non nisi à Sensibus Internis ad rerum externis sensibus objectarum considerationem formatas reperiri in Animi Promo-Condo, Memoriâ, arbitror, utrobique admodùm difficulter hujus Memoriæ rationem explicari posse; sed nec minùs difficulter ejusdem variis modis læsæ, ac læsionis modum, causamque adæquatam.

Eas Auctorem ignorare.

CCCCVII. Fateor equidem, me hactenus nil invenire aut elicere potuisse, in quo veri avida mens possit acquiescere, quodque pro vero-simili saltem possim proponere; malo proinde in Memoriæ tum integræ, tum læsæ ratione promenda meam ignorantiam profiteri candidè, quàm figmentis & commentis Lectorem ludere.

Metus & Anxietates in Peste.

CCCCVIII. Plura proinde de Memoriâ diminutâ & abolitâ nunc non addam, sed rectà ad *Animi motus & pathemata*, *Metum putà & Anxietatem sollicitam* me conferam; cùm hæc frequentiùs & graviùs, quàm Memoriæ qualiscunque læsio, soleant Peste infectos afficere, ac plurimùm ipsis nocere; ita mortem videtur accersere Mortis fuga.

Metûs in peste causa.

CCCCIX. Non mirum autem, horrere omnes ac metuere multùm Ipsam Pestem, cùm non tantùm observetur plerisque *Lethalis*, sed insuper *Contagiosa*; unde passim deseruntur, nec ritè curantur Infecti.

CCCCX. Ubi proinde quis Mortis cogitationes ac meditationes serias procrastinare assuetus considerat, se in continuo versari mortis mox forsan secuturæ periculo, quamdiu grassatur in vulgus Pestis, fieri nequit, quin Mentem sollicitudo anxia metusque occupent.

Ab eâ vigiliæ, & Animalium Spirituū consummatio. Vnde Bilis acrior.

CCCCXI. Hâc autem Mentis agitatione ac perturbatione continuâ *Vigilias* produci, & *Animales Spiritus non tantùm consumi, sed in motu suo etiam turbari*, notissimum.

CCCCXII. Imprimis verò per sollicitas & turbulentæ formidinis plenas vigilias *Bilem acui & Acriorem reddi*, itidem notum.

CCCCXIII. Quòd si hisce vigiliis Acrior reddatur Bilis Sale Volatili constans, nonne, si in tali Sale Acriori consistere possit Venenum pestilens, sicut nos id pluribus jam argumentis evicisse putamus, hoc *panico terrore perculsi* homines *magis disponentur ad dictum venenum suscipiendum, & periculosiùs inde laborandum*.

Ægros pestem formidantes periculosius decumbere.

CCCCXIV. Atque hoc ipso per experientiam confirmato, periculosiùs puta decumbere Ægros pestem formidantes, quàm cæteros ipsam minùs curantes, confirmatur quoque nostra sententia, in Sale Volatili Acriori consistere Venenum pestilens, quippe quod ostendimus in Bile Acri à quovis Metu sollicito.

Motus Animalis læsus in peste.

CCCCXV. Animi Motus excipit *Corporis Motus Animalis & Voluntarius* dictus, quem variis modis lædi in Peste diximus jam in superioribus: videndum autem, an inde quoque confirmari possit Sal Volatile & Acre nunc peccans.

Et qua ratione.

CCCCXVI. Læditur verò in Peste Motus Animalis per corpus universum, in *Tremore*, *Motuve corporis* imbecilli & idcircò *tremulo*; quandoque in *Motibus Convulsivis* per totum Corporis habitum observabilibus; rariùs in *Convulsione* universali: tum in determinatis partibus, ac præsertim in *Lingua Balbutie*, aut certæ partis Motu impedito.

Vniversi corporis tremor ab Animalium Spirituū defectu.

CCCCXVII. *Universi corporis Tremorem*, quoties ipsum moveri debet, observabilem deducendum puto à *Spirituum Animalium defectu:* eundem, etiam ubi quiescunt membra, urgentem adscribendum existimo eorundem *Spirituum motui inordinato & turbato*.

CCCCXVIII. In Peste ob Dolores graves, Vigilias pertinaces, Continuam Animi sollicitudinem *exhauriri possunt ac deficere Spiritus Animales*, ob rationes in superioribus productas.

Et conturbatione.

CCCCXIX. Possunt quoque in Peste in suo motu *conturbari Animales Spiritus* ob Mentem Metu ac Terrore panico agitatam & turbatam.

CCCCXX. Cùm autem inter prædictorum Symptomatum Causas naturales ostenderimus locum habere posse *Sal Volatile*, hactenus ergò ab eodem deduci poterit Tremor & Ipsa adeò Pestis.

Motus convulsivi unde pendeant.

CCCCXXI. *Motus* autem *Convulsivi* cùm pendere soleant ab humoribus vel halitibus acribus nervos inordinatè mordicantibus, & ad abundantiorem simul & inordinatum Spirituum Animalium affluxum irritantibus; atque in Peste tàm Salis acrioris per se ac primariò, quàm Spiritûs Acidi per accidens ac secundariò peccantis binorum puta acrium in rebus naturalibus hactenus notorum, signa & effecta notabilia & certa produxerim in superioribus; nil obstat, ab iisdem deduci in Peste Motus Convulsivos, atque confirmari eadem, quæ superiùs proposuimus de Peste à Volatili & Acri Sale primariò ac per se ortâ; quod erat probandum.

Vnde oriantur.

CCCCXXII. Rursus, cùm *Convulsio* habeat ortum *ab iisdem Spiritibus Animalibus, sed continuè & copiosè in omnes aut certos musculos delatis*, & quidem ob irritationem continuè urgentem: quoties illa in Peste observatur vel Universalis, vel Particularis, toties statuendus humor Acris adhærens Partium affectarum nervis: qualem humorem Acrem facilè quis admittet *Salem Volatilem & Acrem Pituitæ Viscidæ admistum*, & hujus nomine pertinaciùs uni vel pluribus partibus, ac præsertim in Cerebro aut Spinalis medullæ principio adhærentem.

CCCCXXIII. Quo concesso & hactenus quoque confirmatur Pestis ortus à Sale Volatili & Acri; quod urgemus.

Linguæ Balbuties.

CCCCXXIV. *Linguæ Balbuties* idcircò magis observatur, quia Auditu quoque dignoscitur, etiam ubi cæteræ partes quiescunt, estque summi Animalium Spirituum defectûs aut conturbationis signum certum.

Vultus mœstus, & Oculi lachrymabundi in Peste.

CCCCXXV. Inter Symptomata Pestis recensetur quoque *Vultus mœstus*, una cum *Oculis lachrymabundis*: quod signum non est parvi pendendum, quippe non tantùm in Peste frequentissi-

tissimum, verùm insuper utplurimùm luctuosum.

Ejus causa. CCCCXXVI. Merito proinde hîc quæritur, quænam esse possit talis vultûs causa, quænam ejusdem ratio.

CCCCXXVII. Nullus autem mirabitur in Peste infectis Vultum mœstum, qui ad Animum revocaverit ea, quæ suprà dixi de rationali plerumque metu Pestis minantis, & ob suum Venenum plerisque *lethale* ac *contagiosum*, Ægrorumque in plurimis locis *desertionem*, formidabilis; *consternatione* autem ob Pestem jam urgentem ac præsentem: unde fieri nequit, ut non sit idcircò vultus ipsis mœstus, licèt consternationem suam tegere conentur aliqui, ut habeantur cæteris cordatiores.

Mentis consternatio & Mortis metus. CCCCXXVIII. Potest igitur Vultus mœstus consequi Mentis consternationem ac metum mortis minitantis.

CCCCXXIX. Quæcunque proinde attulimus in superioribus ad ostendendum, augeri posse ex solicito Pestis metu Acrimoniam Bilis & Salis Volatilis, eadem hîc servient ad Vultum mœstum à Sale Volatili & Acri deducendum.

Maculæ in Peste. CCCCXXX. Magis notabilia Pestis signa externa sunt *Maculæ*, quas diversi coloris & magnitudinis observari, docui in superioribus: Inter ipsas pessimæ habentur *Nigræ*, his proximæ sunt *Lividæ*, ac minimè malæ *Rubicundæ*.

Nigræ, Lividæ, Rubicundæ. Earum causa. CCCCXXXI. Ortum habent illæ dubiò procul à *Sanguine* quaquaversùm è Corde propulso, & *parte sui corruptâ & corrumpente* in Corporis superficie hærente.

CCCCXXXII. Mortificationi namque proximæ sunt Nigræ, minùs Lividæ, minimè Rubræ.

Mortificatio omnis ab Acri. CCCCXXXIII. Mortificatio autem omnis corrodens ac corrumpens ortum habet *ab Acri, vel Acido vel Salso lixivo*; id saltem asseverare non dubitamus, postquam longâ investigatione aliud hactenus in Naturâ non reperimus, ne quidem Adversarij nostri, omni licet adhibitâ diligentiâ.

CCCCXXXIV. Sed nec dubitamus mutare sententiam, ubi aut per nos, aut per alios tertium Acre fuerit inventum.

Acidum partes corrosas non nigredine, sed albedine inficere. CCCCXXXV. Acidum verò corrodens partes corrosas nunquam, quòd sciam, vel saltem nunc meminerim, nigredine inficit, sed potiùs albedine, quin partes vicinas colore satis eleganti solet ostentare.

Salsum Lixivum nigredinem inducit. CCCCXXXVI. *Acre* autem *Salsum Lixivum* ad nigredinem partem à se corrosam deducit; quin partes vicinas plùs minùs simul inficit & inquinat.

CCCCXXXVII. Unde jure merito maculas illas omnes in Peste erumpentes à Sale Acri deducimus.

Quænam maculæ periculosiores. CCCCXXXVIII. Quin ex modò dictis patet, cur periculosæ magis sint Nigræ, minùs Lividæ, minimè Rubræ: quò namque ulteriùs pergit Acre Salsum in partis cujusvis ac Cutis præsertim corruptione, eò ipsam reddit magis atram.

Hoc patet ex Cauterio potentiali. CCCCXXXIX. Hoc imprimis apparet tum in *Cauterii potentialis* ex *Sale lixivo fixo* constantis, tum in *Vesicatoriorum* quorumvis ex *Sale Volatili & Acri* constantium operatione; primùm enim rubet inde Cutis, deinde colorem lividum acquirit, & tandem atrum.

& Vesicatoriis.

Acetum in Vesicatorio cui inserviat. CCCCXL. Hoc unicum Experimentum Practicum ritè consideratum satisfacere posset Viro veritatem unicè quærenti; Animumque ab omni præjudicio liberum habenti.

CCCCXLI. Nec obstat Acetum multis Vesicatoriis additum: Nam si quis rem ritè examinaverit, is facilè observabit, inservire duntaxat Acetum ad Sal Volatile excitandum, & factâ sic Effervescentiâ in actum deducendum.

CCCCXLII. Longè namque faciliùs & citiùs vim suam exerit Sal lixivus fixus, quàm Volatilis.

CCCCXLIII. Solemus tamen Sali fixo aliquid Aquæ vel Salivæ addere ad accelerandum ipsius opus.

CCCCXLIV. Sal autem Volatile, quippe magis compositum, difficiliùs & tardiùs ad operandum accedit, quocircà potentiori opus habet irritatore, Adversario putà, Acido, cujus ratione Effervescens, vim suam exerit urentem ac rodentem; quæ longo tempore latet in suâ materia, Cantharidibus putà & similibus, nihil ab Aëre etiam valdè humido patientibus, (quod de vulgari cauterio dici nequit) nec nisi ad Acidi accessum latentem suam vim promentibus.

Salia Volatilia plura ad sui constitutionem continere tam Plantarum quàm Animaliũ, Ut & Mineralium. CCCCXLV. Habent igitur Salia Volatilia omnia plura, quæ ad sui constitutionem & mistionem concurrunt; quæ si Plantarum Animaliumve partes existant, perfectiorem adhuc solent habere mistionem: quæ omnia in Sale fixo frustra quæras.

CCCCXLVI. Quòd modò de Vegetabilibus & Animalibus dixi, verum est quoque in quibusdam Mineralibus, Arsenico putà, & variis ejus speciebus; quippe quod non videtur tàm Acre primo aspectu, tactu, vel gustu, intra corpus autem admissum, aut ulceribus inditum, quanta in ipso Acrimonia lateat, sensim ac paulatim testatur.

CCCCXLVII. Ex dictis ergò satis patere puto, Maculas in Peste, cæterisque Malignis Febribus erumpentes Salem Volatilem Acremque indicare, ut & ab eodem Pestem ortum suum habere posse; quod erat probandum.

Pestis signa Bubones. CCCCXLVIII. Inter primaria Pestis signa externa referuntur ab omnibus *Bubones*, quos idcircò accuratè nos hic examinare expedit.

Quid sint. CCCCXLIX. Sunt autem, ut uno verbo in superioribus jam attigimus, *Bubones, Tumores in Glandulis oborti*, non quidem quibusvis, non Conglomeratis, sed *Conglobatis*.

Glandularũ speciem alterutram affici. CCCCL. Quamvis enim in pluribus Corporis partibus sibi adstent hæ binæ Glandularum species, afficitur tamen sæpenumero alterutra, in suâ integritate permanente alterâ.

Conglobatas Glandulas affici in Scrophulis. CCCCLI. Ita Scrophulæ, earundem Glandularum Conglobatarum Affectus, non tantùm in Collo, verùm in ipso Mesenterio, Glandulas Conglobatas tum seorsim existentes, tum Glandulis salivaribus & Pancreatis Conglomeratis adnatas occupant, illæsis hisce.

Ut & in Peste. CCCCLII. Sic in Peste Conglobatas Artuum Glandulas, in Collo, ad Aures, sub Axillis, in Inguinibus, & alibi quoque, ubi aliquæ

tales observantur, obsident Bubones, integris Conglomeratis, hoc est, simili tumore haud correptis.

Non tamen functionem Conglomeratarum esse integram Functiones omnes in Peste, à Sanguine pendentes lædi.

CCCCLIII. Non putamus tamen, licèt non tumeant in Peste Glandulæ Conglomeratæ, in suâ integritate tunc permanere Functionem in ipsis perfici solitam.

CCCCLIV. Quinimò cùm in hoc gravissimo & maximè lethali affectu Sanguinis massa mirè afficiatur & corrumpatur, nullus dubito, ex consequenti lædi quoque Functiones omnes à Sanguine quâcunque demum ratione pendentes, atque materiam suam præsertim accipientes.

Glandularũ Conglobatarum, & Conglomeratarum differentia respectu Bubonũ.

CCCCLV. Quæritur proinde, quænam sit Glandularum Conglomeratarum & Conglobatarum differentia, propter quam ab eodem Sanguine ad utrasque affluente afficiantur ita Conglobatæ, ut in Tumorem, Bubonem dictum, abeant, sine Tumore permanentibus Conglomeratis.

CCCCLVI. Cùm enim affectio illa diversa non possit peti à Sanguine eodem ad utrasque Glandulas delato, meritò ejus ratio petitur à diversitate Glandularum Sanguinem eundem admittentium.

Eam consistere in Utrarũque substantiâ.

CCCCLVII. Si quis proinde inter se conferat & comparet Glandulas prædictas, observabit, *Conglobatarum substantiam esse molliorem, teneriorem*, ac Conglomeratarum Salivarium & Pancreatis substantiam solidiorem ac duriorem.

CCCCLVIII. An ergò, quæret aliquis, *propter substantiæ teneritudinem ac mollitiem adhæret facilius omne acre per Conglobatas delatum*, difficiliùs per Conglomeratas propulsum? An potentiùs contenta sua qualiacunque expellunt Conglomeratæ, debiliùs Conglobatæ?

CCCCLIX. Ego sanè id quærenti facilè assentiar, quippe qui hanc sufficientem, satisque manifestam puto causam istius moræ ac Tumoris insequentis.

CCCCLX. Cùm igitur *mollis & tenera sit Glandularum Conglobatarum substantia, quid mirum, si facilè illis adhæreat & minus ab iisdem expellatur quicquid acre est in Sanguine, aut quovis alio modo vitiosum*, & inde diversi oboriantur tàm sæpe in Ipsis Tumores?

Cur Glãdulæ Conglobatæ in Peste in Bubones abeãt.

CCCCLXI. Omninò igitur existimamus, idcircò præ aliis omnibus Glandulas Conglobatas in Peste quoque in Bubones abire, propter substantiam suam molliorem ac teneriorem.

Bubonũ differẽtia ab aliis Tumoribus.

CCCCLXII. Cùm verò aliàs quoque Tumoribus sive Bubonibus afficiantur hæ Glandulæ, quæritur meritò, in quo differant isti?

Bubones triplices.

CCCCLXIII. Huic quæstioni ut satisfaciam, considerandum, *triplicium Bubonum* fieri mentionem apud Medicos, *Pestilentialium, Venereorum, & non Malignorum dictorum*: quibus verbis ab invicem distinguuntur ratione Affectuum comitum, vel Malignorum, vel non Malignorum; dum Maligni censentur & Lues Venerea, & Pestis.

Bubones pestilentes esse malignos.

CCCCLXIV. Bubones ergò Pestilentes numerantur inter malignos, quoniam Symptomata conjuncta habent non tantùm gravia, sed utplurimùm mortem inopinatò etiam ægros è medio tollentem.

Bubonũ causa.

CCCCLXV. *Bubonum verò omnium causa cum sit Sanguis ob suam acrimoniam vel visciditatem, vel aliud vitium, in Conglobatis Glandulis hærens, atque illas in Tumorem attollens, accedentibus pro vitii diversitate Symptomatibus diversis:* consideranda Peste affectorum cætera Symptomata, quò vitium Sanguinis determinetur.

Bubones Pestilentes difficilius maturari, & ardorem habere molestiorem. Ejus causa.

CCCCLXVI. Ubi notandum, *difficilius ad sui maturationem deduci Bubones Pestilentes, quàm alios, & dolorem, ardoremque molestiorem habere* utplurimum comitem.

CCCCLXVII. *Ex ardore autem, Bilem*, Biliosumve humorem, hoc est, Sale Volatili constantem peccare, meritò judicamus.

Sal Volatile in peste magis quàm aliàs esse in culpâ.

CCCCLXVIII. Quinimò in Peste, quàm aliàs, magis in culpâ esse hunc salem volatilem, facilè agnoscet, quisquis ea, quæ alibi pluribus deduxi de modo, quo fit inflammatio, huc retulerit, & consideraverit, fieri ipsam; quoties Sanguis vel in extremis vasis obstructis stagnat, vel ex iisdem quâcunque de causâ apertis effusus aut in partium vicinarum substantiâ, aut in cavitate aliquâ colligitur, & parte ejus maximè spirituosâ secedente, reliquæ acidæ salsæque acriores factæ in sese agunt vitiosè, & ita quidem; ut se mutuò alterent, imò, usum animali debitum si spectes, corrumpant, quin imò in pus nunc laudabile, hoc est, Animali minimè noxium, æquale putà, album & blandum, nunc vitiosum, & Animali noxium, inæquale putâ, Cinereum, Acre, fœtidum, mutent.

Sanguis quando fiat corpori inutilis.

CCCCLXIX. Illud enim notandum, si aliquandiù in vasis suis stagnaverit, vel è vasis suis effusus fuerit Sanguis, eum talem tunc mutationem subire, ut corpori ampliùs nequeat esse utilis: quapropter Artificis Medici tunc est, illum è corpore educere, ita tamen, ut sine ipsius noxâ notabili, vel saltem quantum fieri potest, cum minimâ id contingat.

Quid tùe medico agendum.

CCCCLXX. Quocirca & humoris peccantis correctio arte promovetur, & partes affectæ juvantur, & exitus facilis paratur, & eductio humoris conveniens instituitur, & partium læsarum restauratio præstatur.

Sanguinis constitutio in malignâ inflammatione.

CCCCLXXI. Si proinde *in non malignâ dictâ Inflammatione Acidum Sanguinis tandem superat ejus Amarum*, nonne dicemus probabiliter, *in malignâ idem desiderari, & minus potens esse tunc Acidum*; hoc est, in Malignis, Pestilentibusque Bubonibus Sanguinem abundare magis, quàm decebat, *Bile habere saltem ipsam Acriorem, aut humorem similem, Sale putà Volatili & Acri constantem, minus autem Acidi continere:* quod est id ipsum, quod intendimus, demonstrare scilicet è Peste, omnibusque ipsius Sympromatibus ritè consideratis deduci aut confirmari Salem Volatilem, sed Acriorem tunc peccantem, adeóque Venenum Pestilens in tali Sale consistere.

Anthraces sive Carbunculi in Peste. Eorum loca.

CCCCLXXII. Ultimum Pestis Symptoma nunc à nobis considerandum, examinandumque sunt *Anthraces* Græcis, & *Carbunculi* Latinis vocati.

CCCCLXXIII. Solent hi Carbunculi in quâvis Corporis parte excitari, non certis partibus, quemadmodùm Bubones, adstringi.

CCCCLXXIV.

Quomodo se primùm manifestent.

CCCCLXXIV. Solent iidem utplurimùm pustulæ modo primùm se manifestare, & quidem nunc albicantis, nunc flavescentis, nunc lividioris, nunc nigricantis; quamvis semper ad nigredinem tandem abeant.

Iis ardorē adesse.

CCCCLXXV. Solet iisdem Carbunculis Ardor insignis adesse, adeò ut pars affecta uri pureтur ac rodi.

Quomodo se porrò habeant.

CCCCLXXVI. Nec diu Pustulæ speciem servant Anthraces, quin mox Tumorem duriorem in universâ sui circumferentiâ ostentant; sicut in sui medio & centro in Ulcus exedens aperiuntur; quinimò sæpenumerò quaquaversùm ambulat & vicinas partes mirè depascit, unde nonnunquam Oculos inde excidisse, notum est. Sed & post curationem subinde contingentem fœdæ ac prægrandes Cicatrices remanent, propter Carnis multæ deperditionem.

Caro in Anthracib⁹ quid patiatur.

CCCCLXXVII. Caro autem omnis Anthracibus correpta corruptionem Gangrænæ similem patitur; ad internecionem namque, integramque mortificationem deducitur.

Eorum causa.

CCCCLXXVIII. Enimverò, cùm in *Anthracibus Ardor corrodens* observetur, ab *Acri* illos produci arguo: ergo vel *ab Acido*, vel à *Salso lixivo*, postquam tertium acre nondum innotuit.

CCCCLXXIX. Ab Acido lancinationes quidem ac rosiones produci, notum, non item Ardorem.

CCCCLXXX. A Salso lixivo Ardorem quidem rodentem produci, testantur Cauteria potentialia cuti applicata.

Butyrū Antimonii quid præstet.

CCCCLXXXI. Ab eodem in Pestilentibus Anthracibus Ardorem urentem ac rodentem produci confirmat Butyrum Antimonii ipsorum progressum & quaquaversùm serpentem vim sistens.

Ei, inesse Acidum Acre.

CCCCLXXXII. Est autem in Antimonii Butyro Acidum Acre Salem lixivum temperans & infringens.

CCCCLXXXIII. Acidum illud ipsi inesse, evincit Aqua ipsi affusa & Spiritum Vitrioli Philosophicum dictum in se alliciens.

CCCCLXXXIV. Cùm proinde hæc omnia Salem lixivum Acrem Anthraces Pestilentes producentem arguant, hactenus Pestem quoque ipsam inde ortum habere posse patet, quod hactenus suscepi probare.

Salē Lixivum Acrē & Volatilē in Peste peccare docent ejus Symptomata.

CCCCLXXXV. Omnia igitur Symptomata in Peste observabilia Salem lixivum, eundemque Acrem & Volatilem tunc peccare confirmant, vel probant.

Ut & Medicamenta tā in ejus præcautione, quā curatione adhiberi solita.

CCCCLXXXVI. Illud idem ex medicamentis tum ad Pestis præcautionem, tum ad ejusdem Curationem cum maximo successu usurpari solitis patere, asseruimus in superioribus, & nunc est ostendendum; idem autem magis patebit ex securâ dirum hunc affectum profligandi methodo; ubi & primariorum Symptomatum Curam peculiarem addemus.

Simplicia aut minimè cōposita consideranda.

CCCCLXXXVII. Quisquis verò è medicamentis usurpatis aliquid certi volet elicere ac proponere, necesse habebit *Simplicia* duntaxat vel saltem *minimè composita* considerare: Quotquot enim simplicium farraginem in unum congerunt, ut cæteris doctiores aut peritiores videantur, certè apud rerum gnaros pro maximè imperitis & agendorum incertis ac dubiis habentur.

CCCCLXXXVIII. Confusum namque judicium, confusam rerum cognitionem habeat necessum qui plurima confundit, quando uno vel paucis, & imprimis simplicibus medicamentis præstari potest, quod intenditur.

In Præcautione Pestis usū le Aceti vulgare Vini.

CCCCLXXXIX. Ego sanè, ut ad rem accedam, ante novennium, cùm quotidie plures visitarem Ægros Peste infectos, *præcautionis* loco aliud non sumpsi medicamentum, quàm *vulgaris aceti Vini Cochleare unum*, micâ panis exceptum, & quidem manè antequam inviserem Ægros.

Ab Auctore expertum.

CCCCXC. Id remedii genus usurpavi per octo menses continuos, nec unquam minimam percepi toto illo tempore ab infectione noxam.

CCCCXCI. Postquam verò sublato sensim hoc malo, desiissem ab illo aceto diutiùs assumendo, sensi postmodùm ac ferè semper, aliquem capitis dolorem mihi contingere, quoties infectam ingrediebar domum, licèt id ignorarem, nec tamen mihi metuerem. Hoc mihi contigit.

At pauci id usurpare queunt.

CCCCXCII. Novi equidem, paucos potuisse meo exemplo Acetum per aliquot hebdomadas usurpare; dum aliqui ob peculiarem sui constitutionem, Melancholicam dictam, ne quidem per plures dies potuerint perseverare in ejus usu.

Utile etiā Vinum Rhenanum, & Cerevisia Vetus sub acescens.

CCCCXCIII. Solent alii Vini Rhenani, aut Cerevisiæ veteris, adeoque subascescentis haustum manè assumptum commendare.

Non verò Spiritus Vini simplex, vel Theriacalis.

CCCCXCIV. Novi non deesse, qui Vini Spiritum aut simplicem, aut Theriacalem laudent; sed novi quoque, multis ipsum fuisse noxium; quod de Acidis dici non potest; saltem ratione ipsius Pestis.

Utilia quoq; Elixir proprietatis. Spiritus Salis, Vitrioli, Sulphuris, Fructus Acidi.

CCCCXCV. Laudatur quoque Elixir proprietatis, ut & Spiritus Salis, Vitrioli, Sulphuris ex paucâ Cerevisia vel Vino assumendus. Laudantur etiam fructus Acidi, Mala Citria, Aurea, Granata seu Punica, Ribesia, &c.

Aceti Odor.

CCCCXCVI. Confortat quoque Aceti spongiâ excepti Odor, sive fuerit Acetum simplex, aut aliquo Aromate, plantâve Aromaticâ impprægnatum.

Efficacissima in præcautione Pestis Acida.

CCCCXCVII. Adeò, ut, si quis omnia in Pestis Præcautione efficacissima contulerit, comperiat pleraque Acida esse, aut cum Acidis parata.

Acidum in Peste desiderari & impugnari.

CCCCXCVIII. Unde patere puto, Acidum non tantùm desiderari contra Pestis Venenum, sed idipsum imprimis ab eodem impeti ac impugnari.

Acida meraca posse temperari.

CCCCXCIX. Quibus verò Acida meraca esse solent molesta & gravia, iisdem temperari possunt Vini Spiritu. Sic Salis Spiritus ejus ope ita temperatur, ut omnis penè ipsius Aciditas obliteretur, si sæpiùs cum eodem cohobetur; nec tamen desinit conducere in Peste.

In quo Ægrorū cōstitutio consideranda.

D. Interest proinde, ut in hoc casu ita cujusque temperamento ac constitutioni peculiari accommodentur medicamenta, unde nihil noxæ ipsis accidat, plurimum auxilii.

Quod multis modis fieri potest.

DI. In hunc finem variis modis & formis concinnari possunt medicamenta, tum singulis grata, tum simul corpori adversus Pestilens Venenum muniendo apta.

Condita ex quib. parandũ.

DII. Si cui proinde Conditi formâ medicamentum placeat, poterit Conservæ Rof. pallid. flor. Calendulæ, Rorismarini, Garyophyllorum, Borraginis, Buglossæ, Violarum, &c. tantùm cujusvis Spiritûs acidi addi, ut inde gratam nanciscatur aciditatem; cujus manè stomacho jejuno assumat homo ætatis florentis ad Nucis juglandis quantitatem; aliquantò minùs adolescens; adhuc minùs puer.

Ex quib⁹ Syrupus.

DIII. Cui Syrupi magis placent, eidem exhibeantur ex Succo Berberorum, Ribesiorum, Citri, Granatorum, Arantiorum, Acetosæ, Acetosellæ, Omphacio & similibus parati, aut per se, aut ex liquore accepto ad cochleare unum, dimidiamve unciam.

DIV. Possunt etiam prædicti Succi absque Sacchari additione usurpari ex jusculo, cerevisiâ, Vino, &c.

Ex quib. Tabellæ.

DV. Si cui tabellæ magis arrideant, possunt illæ cum nominatis succis, ut & acidis Spiritibus & Saccharo parari.

Ex quib. Iusculũ, Iulapiũ &c.

DVI. Potest quoque in hunc finem tum Tartarum crudum, tum ejus Cremor, ut & Sal Tartari Vitriolatum quovis modo ex Jusculo, Vino, Cerevisiâ, Julapio, &c. usurpari.

Ad Pestis præcautionẽ conducere Acida.

DVII. Uno verbo, præ cæteris omnibus ad pestis præcautionem conducunt Acida modo cujusvis naturæ maximè accommodato assumpta.

Acidum nostrum à pestilẽti veneno impugnari.

DVIII. Hæc cùm verissima esse docuerit hactenus Experientia, non parùm eo ipso mea confirmatur sententia, *impugnari à pestilenti Veneno Acidum nostrum*; cui postquam nil magis observatur contrarium, quàm Sal lixivum, meritò in Sale lixivo illud venenum consistere judicatur.

DIX. Quoniam verò velox est idem venenum, atque valdè efficax, idcircò idem in Sale Volatili & Acri consistere judicavi.

Ad Pestis præcautionẽ conducere Amuleta.

DX. Ad Pestis præcautionem non tantùm interna, externaque naribus usurpata solent laudari, sed nonnulla quoque *amuleta* dicta; de quorum viribus aliquid certi, quod mihi per experientiam innotuerit, quamvis quædam in usum revocarim, vix habeo, quod referam: sed nec sufficientes quidem ipsorum rationes hactenus potui ab ullo intelligere, aut ipsemet excogitare.

Mercurius Crudus Collo appensus

DXI. Imprimis non posse assequi, quid Mercurius Crudus in Calamo anserino Collo appensus possit ad Venenum Pestilens avertendum efficere; quamvis non negem tamen, id verum esse; idem autem non credam priùs, quàm ejus certior sim factus per experientiam, qui didici de omnibus dubitare, nec ampliùs fidem illis adhibere, qui quævis venditant pro veris ac certissimis, quæ opinioni suæ confirmandæ putant servitura, licèt norint, eadem esse falsissima, ficticia saltem ac minimè certa.

In Medicina præconceptis opinionibus male adhæreri

DXII. Dolendum certè, in rebus non tantùm problematicis ac quodlibeticis plerosque præconceptis suis opinionibus satis mordicùs adhærere, quò inani suæ ingenii subtilioris serviant gloriæ; verùm in rebus Medicis quoque, ac tum sanitatem, tum vitam hominum spectantibus, tàm multos cum præsenti proximi periculo & damno malle per fas & nefas nugas suas & figmenta chimærica tutari, quàm uni veritati & laborantium bono se addicere.

De variis autorum sententiis dubitandum.

DXIII. Quisquis autem me judice, volet piè ac probè in faciendâ medicinâ se gerere, dubitabit præsertim de iis, de quibus variæ sunt Auctorum sententiæ, & dubitabit tamdiu, donec argumentis certis ac evidentibus fuerit persuasus, hanc vel illam opinionem esse veram, certamque.

Nulla Auctori in Naturalibus & Medicis certitudo.

DXIV. Fateor autem, me hactenus sine experientiâ nullam potuisse in rebus naturalibus, ergò Medicis quoque, observare certitudinem. Certitudinem dico, postquam distinguo inter verum ac certum. Potest namque quis verum nosse, aliisque aperire, qui tamen incertus sit, an verum sit, nec ne. Aliud enim est probabiliter persuasum esse, aliud certum esse, de alicujus dicti opinionisve veritate.

DXV. Quoniam verò non eodem animo in rerum examine & opinionum formatione atque propagatione feruntur omnes, sed alii ubique gloriam quærunt inanem, alii lucro inhiant turpi, dum pauci unicè divinam sectantur gloriam, proximique commodum; putamus nos nostro satisfecisse officio, si Discipulos nostros seriò & candidè monuerimus eorum, quæ recta putamus in Dei conspectu. Nunc sævi hujusce morbi curationem aggrediemur.

Pestis Curatio.

DXVI. Quemadmodùm ex Symptomatum omnium Pestem comitari solitorum examine, atque remediorum ipsius præcautioni inservientium consideratione, lethalis plerisque Veneni naturam in Sale Volatili & Acri consistentem deduximus, ita idem ex secuturâ ejusdem Curatione confirmatum iri putamus.

Quomodo Methodica & Rationalis instituenda.

DXVII. Ut autem *Methodica & Rationalis* instituatur *Pestis Curatio*, considerandæ non tantùm *Functiones*, quæ primariò ac potissimùm in Peste labefactantur, verùm *Partes* quoque tàm *Continentes*, quàm *Contenta*, quæ præ aliis omnibus graviùs tunc afficiuntur.

Quænã Functiones in Peste labefactatæ.

DXVIII. *Functiones* in Peste potissimùm labefactatæ sunt *Vitales* dictæ, & inter has, *quæ Sanguinis Mutationem in Corde contingentem spectant*, & à quibus Vita proximè pendet.

Quænã Contenta.

DXIX. Inter *Contenta* igitur vel *Sanguis universus*, vel *quædam ad Sanguinis massam producendam concurrentia*, vel utraque malè sunt in Peste affecta.

Quænã Continentia.

DXX. Inter Partes *Continentes* Solidasque observamus tum *Glandulas Conglobatas* à Bubonibus, tum *Externam cutim cum partibus adjacentibus* à Carbunculis & Maculis corripi ac corrumpi.

Sanguis solito fluidior.

DXXI. *Sanguinem* ipsum in Peste plurimùm immutari, ostendimus in superioribus, quando ipsum consistentiam suam sæpenumerò amittere ac *solito fluidiorem* fieri, affirmavimus.

Acidum Sanguinis corrumpitur.

DXXII. Cùm autem ab *Acido Succo Sanguini consistentiam omnem* accedere, pluribus argumentis nos evicisse putemus, meritò *Acidum Sanguini admistum admiscendumve* præ cæteris contentis omnibus plurimùm in Peste pati & corrumpi conclusimus.

A Sale Lixivo. DXXIII. Cùm ampliùs à nullo tàm potenter *infringi adeóque corrumpi Acidum* ostenderimus, quàm *à Sale lixivo*, meritò ab Ipso Pestilens venenum nos deduxisse existimamus.

Volatili & Acri. DXXIV. Denique cùm Veneni pestilentis operationem velocem, ac vim acerrimam ad rationis trutinam expenderemus, *Sal* illud *lixivum & volatile & valde acre* pronuntiavimus.

Bilem à Veneno pestilenti reddi acriorem. DXXV. Cúmque inter omnes in corpore nostro hactenus observatos Humores; *Bilis sola* deprehensa sit participare de Sale Volatili, existimamus nos planè secundùm rationem sanam judicasse, non rarò Ipsam *vitiari à Veneno pestilenti, reddique solito acriorem, magisque volatilem.*

Et ab eodem vitiari. DXXVI. Adeò ut *Venenum pestilens Bili*, tanquam humori maximè sibi *homogeneo*, se jungat, illamque vitiet; *in Acidum* verò, tanquam humorem sibi maximè *heterogeneum atque oppositum*; vim suam exerat, ipsumque potenter infringat & corrumpat.

Veneni pestilens forinsecùs accedere. DXXVII. *Venenum Pestilens* dico, quia quantum saltem plerique ac cæteris nullâ in re cedentes Medici statuunt, *haud in humano corpore generatur, sed forinsecùs ipsi accedit*, atque *aliis* quoque *postmodùm per contagium communicatur.*

Indicationes in Peste unde petendæ. DXXVIII. *Indicationes* proinde in Pestis curatione observandæ, petendæ sunt 1. ab *Ipso Veneno forinsecùs in Corpus admisso*, atque tum Bilem inficiente, tum Succum Acidum corrumpente ac infringente, tum Sanguinem ipsum colliquante; tum Partes solidas, uti dictum, per Bubones, Anthraces, ac Petechias destruente.

DXXIX. 2. *Ab ipsâ Bile* à pristinâ suâ integritate degenerante, atque Pestilentis Veneni naturam inducente.

DXXX. 3. Ab *Acido in nostro corpore Succo*, & fracto & corrupto.

DXXXI. 4. *Ab Ipso Sanguine* liquato & consistentiâ suâ destituto.

DXXXII. 5. A *Glandulis Conglobatis Bubones* patientibus.

DXXXIII. 6. *A Partibus quibusvis Anthracum* virulentiâ correptis, corruptisque.

DXXXIV. 7. *Ab universâ corporis superficie multifariis petechiis & maculis* inquinatâ & quandoque simul corruptâ.

Veneni Pestilens quid indicet. DXXXV. 1. Ipsum *Venenum Pestilens*, quatenus *præter Naturæ leges in humanum corpus admittitur*; *reciprocam sui ex eodem expulsionem* indicat.

DXXXVI. Idem, quatenus omnia in *corpore occurrentia inquinat &* à statu laudabili in noxium mutat, *sui alterationem & correctionem* indicat.

Quid Bilis. DXXXVII. 2. *Bilis*, quatenus à Veneno Pestilenti Volatilior redditur & Acrior, sui fixationem & contemperationem indicat.

Quid Succus Acidus Corporis. DXXXVIII. 3. *Succus Corporis Acidus*, quatenus à Veneno Pestilenti Acrimonia ejus Acida infringitur & corrumpitur, ejusdem Aciditatis reparationem ac restitutionem indicat.

Quid Sanguis. DXXXIX. 4. *Sanguis*, quatenus à Veneno Pestilenti consistentiam suam amisit, ejusdem redintegrationem indicat.

DXL. 5. 6. 7. *Bubonum, Anthracum* ac *Petechiarum* peculiares Indicationes prosequemur in sequentibus; quò nunc præmissorum Indicantium Indicata proponamus.

Veneni Pestilens expellendum per Sudorifera. Et Vomitoria. DXLI. 1. Venenum Pestilens, cùm frequentissimè *per Corporis poros* penetret ad Interiora, commodissimè per eosdem expelletur; adeóque per *Sudorifera.*

DXLII. Idem cùm aliquando unâ *cum Aëre* forsan *inspiretur*, atque Salivam tunc simul alteret ac corrumpat, quæ continuè deglutita in Ventriculo Nauseam excitet; non incommodè tunc *Vomitorio*, ex parte saltem, iterùm è corpore propelletur.

DXLIII. Ubi autem pars ejus vomitione ejecta, reliqua cum Aëre ad Pulmones, mox & Sanguinem transiens prædictis Diaphoreticis convenientissimè cum Sudore extrudetur denuò foràs.

Corrigendum figentibus & Acrimoniam demulcentibus. Sulfure nempe fixo. DXLIV. Idem Venenum, quatenus *qualitate suâ noxiâ* quævis in corpore occurrentia *vitiat & in peius mutat*, & quidem *qualitate suâ Salsâ Volatili & Acri*, medicamento potenter *figente* atque *Acrimoniam demulcente* corrigetur.

DXLV. Quoniam verò nil æquè figendi demulcendique vim habet, ac *Sulphur, sed fixum*; idcircò illa vis meritò expectatur à quovis Sulphure simili hoc est, fixo & figente, metallico putà, vel minerali.

Bilis figenda & temperanda. DXLVI. 2. *Bilis* Volatilior & Acrior à pestilenti veneno reddita iisdem, quibus & illud; medicamentis *figetur denuò, ac temperabitur.*

Succus Acidus reparandus. DXLVII. 3. *Succus Acidus* à pestilenti veneno fractus & corruptus reparabitur usurpatione *Acidorum* uniuscujusque constitutioni singulari convenientium.

Ut & Sanguinis consistentia. DXLVIII. 4. *Sanguis* consistentiam suam perditam recuperabit assumptione *Acidorum*, non confertim, at per vices atque parvâ semper quantitate usurpatorum.

Plurimis in Peste Indicationibus quænam Remediorum materia seligenda. DXLIX. Postquam verò tam *multæ* sunt in Peste curandâ *Indicationes*, prudentis Medici erit, illam *Remediorum materiam* seligere, atque in usum revocare, quæ *quamplurimis satisfaciat Indicationibus*, quò unâ sæpe fideliâ plures dealbentur parietes, atque minimè compositis medicamentis curentur peste infecti.

DL. Videndum proinde, quibus soleant plerique, aut saltem primarij Practici Peste correptos curare medicamentis, ut optimorum selectio institui queat.

Sudorifera Opiata. DLI. Et 1. quidem inter *Sudorifera* commendantur imprimis compositiones & Opiatæ tritissimæ, *Theriaca Andromachi*, *Mithridatium* Damocratis, *Diascordium* Fracastorij, *Orvietanum* & similia plura.

Aquæ Theriacales. DLII. His adjungi possunt Recentiorum *Aquæ Theriacales* dictæ, cum *Vini Spiritu* aut *Aceto stillatitio* multis modis paratæ.

Antimonialia. DLIII. Quin huc referenda sunt plurima ex *Antimonio* parata Sudorifera, Antimonium putà diaphoreticum, Bezoardicum Minerale tàm simplex, quàm Solare, Lunare &c. Sulphur auratum diaphoreticum, Flores Antimonij fixi.

Terræ pingues ac sigillatæ. DLIV. Inter magis simplicia commendantur ab omnibus *Terræ pingues aut sigillatæ*, Bolus ar-

mena, Terra Lemnia, Silesiaca, Turcica, &c.

Vegetabilia.

DLV. Inter *Vegetabilia* laudantur *Rad.* petasitidis, contrayervæ, angelicæ, tormentillæ, zedoariæ, &c.

Fol. Card. benedicti, scordij, centaurij min. scabiosæ.

Ligna guaiaci, iuniperi, quercûs, buxi, Sassafras.

Baccæ Juniperi, Sambuci, Ebuli, & ex his paratum Rob.

DLVI. Ex *Animalibus* petita sunt *Lapis* Bezoar, Porcinus, & similes: ut & omnia *Cornua*, *Ossa*, & *Ungues* sive *Ungulæ*; atque imprimis *Salia Volatilia & Olea* ex iisdem elicita & ad Sudores movendos efficacissima.

DLVII. Sudorifera usitata magis in certas classes redegimus nuper, ac quædam in specie quoque nominavimus; proximum est, ut cæterorum quoque in curandâ Peste Indicatorum materiam examinemus, ac similiter proponamus, quò exinde præcipua pro re natâ seligi queant & in usum revocari.

Vomitoria.

DLVIII. Docuimus autem, Venenum pestilens aliquando inspiratione allectum aliquâ sui parte cum Salivâ deglutiri posse, atque mox Nauseam & Vomitum aliquando parere; suique per Vomitum è corpore exturbationem hactenus indicare.

Antimonialia.

DLIX. *Indicati* autem illius materia cùm ex variis peti queat, ego cæteris *Vomitoriis* omnibus præfero *Antimonialia*, quocunque demum modo parata; de quibus cum sæpiùs fecerim aliàs mentionem, non videtur operæ pretium eadem semper atque occasione quâvis repetere: Attendendum autem imprimis, ut ritè præparentur, ac prudenter usurpentur.

Veneni pestilentis volatilitas figenda, & acrimonia temperanda.

DLX. Venenum Pestilens cùm non tantùm absolutè abesse, ac proinde expelli debeat è corpore; at insuper ratione suæ *Volatilitatis & Acrimoniæ lixivæ sui alterationem* ac *correctionem*, hoc est, fixationem ac *contemperationem* indicet, non sine causâ soliciti sumus de materiâ remedij Indicati, atque *Salem* imprimis *Volatilem figentis*: *Acrem* autem *contemperantis*.

Salem Volatilem figere non Vegetabilia vel Animalia; sed Mineralia.

DLXI. Non sine causâ, inquam, soliciti sumus de materiâ remedij, *Salem* imprimis *Volatilem figentis*; cum inter *Vegetabilia* vix ulla talia noverim, quæ id præstare possint, ut nec inter *Animalia*; adeò ut cogamur forsan ad *Mineralia*, tanquam ad sacram anchoram recurrere.

Quare veteres medici pestem ad qualitates occultas retulerint.

DLXII. Cùm verò scripta veterum Medicorum, ut & Recentiorum ab istorum ore, placitisque unicè pendentium satis testentur, parùm, vel nihil fuisse versatos plerosque in Chymiâ, sine quâ nemo unquam abstrusam *Mineralium* naturam & vires latentes assequetur satis, ut de Volatilium fixatione aliquid solidi proferre possit, tantùm abest, ut ipsam præstare queat: mirum non est, si & Pestis essentia, præter alia multa, ad qualitates occultas, hoc est, ignotas, fuerit relegata.

Recentiores quosdam nimis Veteribus esse addictos.

DLXIII. Illud autem dolendum, tantam ignorantiæ illi crassæ conjunctam esse in multis Arrogantiam, & fastum tantum, imò insaniam, ut aliqui non erubuerint, publicis scriptis testari, se rita pecorum euntes; quà itur, non quà eundum est, malle cum Veteribus, quibus in mancipia se dederant, errare, quàm cum Recentioribus ac præcipuè Chymiæ gnaris benè sentire, ac horum ductu Ægros feliciùs curare. Indigna certè homine, indignior literato, indignissima Christiano vox & sententia.

DLXIV. Absit verò, ut nos talium hominum exemplo malimus perire nostros ægros propter nostram socordiam vel præjudicium servile, quàm curari excitatâ nostra per chymicorum industriam & benevolentiam diligentiâ & charitate.

Oleum Tartari Salem Volatilem figere.

DLXV. Iterum proinde repeto, vix notum esse nobis aliquod ex Vegetabilibus vel Animalibus subjectum, quod vim habeat figendi Salia Volatilia, præter unum forsan *Tartarum*, vel potiùs ipsius *Oleum* distillatione paratum; sed ob sui fœtorem, & alia plura non satis commodè in usum revocandum.

Ut & Nitrum.

DLXVI. Inter Mineralia verò Sal petræ sive *Nitrum* plurimùm potest ad Volatilium Salium fixationem; quod Chymiæ Tyronibus jam notissimum.

DLXVII. Quis enim ampliùs ignorat, vel ignorare potest, Arsenicum, Auripigmentum, Antimonium & similia Volatili Sale constantiâ figi beneficio Nitri tum crudi, tum in Spiritum Acidum priùs mutati?

DLXVIII. Potest idcircò idem in Peste usurpari cum bono successu.

Nec non Sulphur minerale fixatum.

DLXIX. Præstantissimum autem atque altioris indaginis est *Sulphur minerale*, idque *priùs Arte fixatum*, cujus in figendo Sale Volatili præstantiam efficaciamque pauci observarunt, paucissimi aliis communicarunt: nec mirum.

Quod optimum in pluribus gravissimis morbis medicamentum.

DLXX. Illud autem ego omnibus & singulis candidè commendo, & ut *ex quocunque demum subjecto parare discant optimum*, sedulò consulo: Habebunt enim tunc non tantùm in Peste, at in plurimis aliis morbis gravissimis medicamentum excellentissimum, & cui tutò quivis queat fidere.

Hæc etiam Salis volatilis acrimoniam temperare.

DLXXI. Nec tantùm figendo Sali Volatili, sed eidem quoque *Acriori temperando*, conducit *quodvis Sulphur Minerale, sed fixum*, ut & *Nitrum*.

Quod & præstant plures Animalium & Vegetabilium partes.

DLXXII. Præter quæ plures occurrunt inter Animalium Vegetabiliumque partes temperando Sali acriori aptæ.

DLXXIII. Faciunt autem id istæ omnes tùm ratione *Spiritus sui Volatilis*; tum ratione sui *olei*, tùm denique ratione sui *Spiritûs Acidi*: quin ratione abundantis olei faciunt idem *Salia Volatilia, sed oleosa*.

Et quâ ratione Semina & Fructus magis Aromatici.

DLXXIV. Inter *Vegetabilium* partes primas facilè tenent *semina*, & *fructus magis aromatici*, ac ideò medicamentosi potiùs, quàm alimentosi; Baccæ putà.

Opium.

DLXXV. Inter succos ex plantarum variis partibus prodeuntes primum locum occupat *Opium*, tum amarum, tum pingue: & quicquid Opij naturam æmulatur.

Spiritus Vini simplex & Aromaticus. Olea Aromatica.

DLXXVI. Ex hisce autem in genere sic dictis infinitæ mox se produnt medicamentorum tam simplicium, quàm compositorum species: spiritus purâ Vini, ac præsertim Aromatici, quorum infinitæ apud Auctores extant formulæ: Olea Aromatica & simplicia, ex hoc vel illo Aromate,

mate, aut Semine, & composita ex pluribus artificiosè parata.

Spiritus Acidi.

DLXXVII. *Spiritus Acidos* hic laudo tum magis puros, tum per Spiritum Vini magis temperatos & blandiores, utroque nomine utiles.

Ex Animalibus Salia Volatilia Oleosa, vel Olea destillata ex cornibus Ossibus, &c.

DLXXVIII. Ex *Animalibus* quæ parantur in hunc finem medicamenta, præcipua sunt *Salia Volatilia Oleosa*, vel potiùs eorundem *Olea destillatione ex Cornibus, Ossibus*, atque *Vngulis elicita*: quæ omnia effectum hìc habent mirabilem, & maximè laudabilem.

DLXXIX. Certè longum foret omnia & singula hìc enumerare, quin planè inutile; cùm parùm referat, ex quo subjecto parentur ista olea, sed plurimùm, quàm benè, atque ita, ut minimè sint palato & naribus ingrata.

Iisdem Bilem figi & temperari.

DLXXX. 2. Quibus modò dixi Salem Volatilem, acremque figi, ac temperari, *iisdem figetur temperabiturque Bilis naturali volatilior & acrior*; ut non sit opus in eorundem inani repetitione tempus terere.

Succus Acidus iners factus reparandus Acidis. Quale est ex Animalibus Lac acescens, vel Ebutyratum.

DLXXXI. 3. *Succus Acidus* in corpore nostro *iners factus reparandus Acidis* tum ex *Vegetabilium*, tum imprimis ex *Mineralium* familiâ petendis: Neque mihi aliquod succurrit *Acidum* ex *Animalium* partibus ullis parabile; nisi forsan *Lac* sponte, ac imprimis arte *acescens*, ipsiusque *serum aciduscullum*, vel post Butyri ex ipsius Cremore secretionem *Lac ebutyratum*, ac brevi acorem contrahens.

Ex Vegetabilibus Succus Acidus.

DLXXXII. Plures autem sunt Plantarum partes, *folia* putà, *fructusve*, ex quibus *Acidus Succus* exprimi potest, facilè saltem acescens.

Ex Acetosâ, Acetosellâ, Sempervivo majori &c

DLXXXIII. Sic ex *Acetosæ*, *Acetosellæ*, *Sempervivi maioris*, &c. *foliis* succus exprimitur acidus.

Ex Berberis, Ribesiis, &c.

DLXXXIV. Sic ex Berberorum, Ribesiorum, Malorum Citriorum, Granatorum, Arantiorum, &c. fructibus, ipsisque uvis immaturis succus elici potest Acidus.

Ex Mineralibus Spiritus Acidi ex Salibus &c.

DLXXXV. Ex *Mineralibus copiosum* Spiritum Acidum promunt *Salia* quævis, Vulgare tàm fossile, quàm Marinum, Gemmeum, Nitrum, Alumen, Vitriolum, &c. *paucum Argillæ* atque omnes Terræ pingues ac Boli; *mediocrem Sulphur, Antimonium*; & si quæ alia sunt huc referenda.

Hæc Acida esse diversi generis.

DLXXXVI. Hæc autem Acida cùm multifaria sint, atque nonnulla Austeritatis & Acerbitatis alicujus sint participia, prudentiâ opus erit, tum illa ritè distinguere, tum singula pro re natâ peritè seligere.

DLXXXVII. Sunt imprimis quædam Acida puriora & Acriora, quædam cum Spiritu Volatili temperata, tum à naturâ, tum ab arte. Sic Acetum habet admistum sibi naturaliter Spiritum Volatilem, quem arte solemus Spiritui Salis & aliis admiscere.

Consistentia Sanguini restituenda Acidis.

DLXXXVIII. 4. Cum *ab Acido suam consistentiam*, nostro saltem judicio, accipiat *Sanguis*, quæ modò de Acidis protuli, huc quoque faciunt.

Pestis curationem admodùm paucis posse institui.

DLXXXIX. Quòd si quis omnia, quæ nunc ordine docuimus de variâ suprà memoratorum in Peste curandâ Indicatorum materiâ medicâ, inter se conferat, non ita difficulter observabit, admodùm paucis posse primariam Pestis curam instituì medicamentis satis simplicibus: *Vomitoriis* putà, sed Antimonialibus præsertim: *Sudoriferis* multifariis, ac itidem Antimonialibus præsertim; *Salem ac Bilem nimis Volatilem figentibus*, inter quæ haud postrema sunt Antimonialia: *Salem Bilemque Acriorem temperantibus*, inter quæ plura quoque sunt Antimonialia: *Acidum* & in Sanguine & alibi *deficiens* reparantibus, quæ non desunt in Antimonio: adeò ut ex uno & forsan solo Antimonio parari possint medicamenta omnibus ac singulis Pestis Indicationibus satisfacientia.

Et quibus.

Et ex solo forsan Antimonio paratis.

Quid præstent Salia Volatilia Oleosa.

DXC. *Salia Volatilia Oleosa* & *Sudori movendo*, simulque *Veneno Pestilenti foras propellendo*, & *Sali*, *Bilique nimis Acri temperandæ* conducent.

Quid Acida, & imprimis Nitri Spiritus.

DXCI. *Acida*, & imprimis ex *Nitro* paratus Spiritus, *Sali*, & *Bili Volatilitate nimiâ & Acrimoniâ* peccanti corrigendæ, ut & restituendæ *Sanguini consistentiæ*, *Acidoque in corpore inertiori* reparando servient.

Triplicia Medicamenta Pesti sufficere.

DXCII. Adeò ut quis ad summum triplicibus medicamentis opus habere videatur ad Pestis curam internam fœliciter absolvendam: & 1. quidem *Vomitoriis*, quoties ipsis locus concedi potest aut debet: 2. *Sudoriferis*, sed Sale Volatili Oleoso imprimis constantibus, Veneni nempe *Acrimoniam* simul *temperantibus*: 3. *Acidis*, quibus præferendus *Nitri Spiritus*, cùm simul *figendi vi* sit præditus, sed Aqueis convenientibus diluenda sunt pleraque, ne noceant.

Eaque aliquando conjungi posse.

DXCIII. Quinimò aliquando simul conjungi possunt Vomitoria Sudoriferis, & Sudorifera Acidis; vel saltem in medio Sudore Mixturæ subacidæ cochleatim exhiberi.

DXCIV. Dico *conjungi* posse nonnunquam *Vomitoria Sudoriferis*; nam nil nocet illa simul assumi & simul operari: postquam non sunt motus sibi contrarij, sed diversi per Vomitum & Sudorem.

Humani Corporis centrum quod.

DXCV. Nam imperitè ac ineptè Intestinorum fistula unà cum Ventriculo ac Œsophago censetur pro humani corporis Centro, Cutis autem pori pro ejusdem circumferentiâ.

DXCVI. Si quod enim haberi posset ipsius Centrum, id omninò dicendum foret Cor, à quo Sanguis ad Partes singulas defertur, uti Partes singulæ pro ejusdem Circumferentiâ, cùm ab ipsis referatur Sanguis ad Cor, idque secundùm Sanguinis motum circularem.

Et Circumferentia quæ.

DXCVII. Quòd si Corporis humani *Centrum* statuatur *Cor*, non minùs *Intestinorum fistula*, in ac per quam se exonerant Fellis Folliculus & Pancreas atque Ipsum *Os*; in quod ac per quod se exonerant Glandulæ Salivares, atque ipsius aliquando Ventriculus cum Intestinis tenuibus, pro ejus *Circumferentiâ* habenda, quàm *externa Cutis*, per quam Sudor expellitur, atque *Vesica Vrinaria*, per quam Urina excernitur.

Humores eodem tempore & medicamento expelli posse per Vomitũ, per secessum, & per Sudores ac urinas.

DXCVIII. Hoc non tantùm probabile, ac verò-simile, arguit Ratio, sed verum probat Experientia, quæ tum alios, tum Me quoque non semel confirmavit, cum optimo successu & magno ægrorum commodo expelli eodem tempore ac medicamento humores in corpore peccantes tum per Vomitum, cum per secessum,

cessum, tum per Sudores ac Urinas.

Ut & in Peste.

DXCIX. Quod in non paucis affectibus utile docuit Experientia certa solidæ sanæque Rationi consentiens, id ipsum in Peste quoque fieri posse tutò ac feliciter nullus dubito.

Medicamenta ex Antimonio parata multa simul præstare.

DC. Adde quòd Arte saltem Chymicâ præparari possint, ex *Antimonio* præsertim, *Medicamenta*, quæ pro re natâ, & humorum peccantium naturâ, *nunc tantùm per Vomitum, nunc tantùm per secessum, nunc tantùm per Sudores aut Urinas*, nunc *simul per plures vias*, nunc per nullas prædictos *humores* expellant, verùm illos duntaxat *emendent ac corrigant*, Ægrosque ad pristinum sanitatis statum reducant.

DCI. Certè cui talia suppetunt medicamenta, longè tutiùs procedit in suorum Ægrorum curâ, quàm quivis alius; qui talibus destituitur.

Et quænam.

DCII. Utique testari possum ac reverâ testor, id non semel à me observatum, *unum idemque ex Antimonio paratum medicamentum*, ac eidem *ægro in eodem affectu à me exhibitum*, *omnia prædicta effecta ordine produxisse*, & primò quidem *Vomitum*, deinde *Alvum* ipsi movisse, posteà vim suam per *sudorem* exeruisse, ac tandem nil ampliùs expellendo *indies robur ægro conciliasse*.

Quæ cõmendat Auctor.

DCIII. Hujus rei exempla cùm non pauca in praxi meâ notaverim, nulli debet videri mirum, si præter ac contra nonnullorum ex librorum lectione quàm rerum ipsarum feliciter à se gestarum observatione doctiorum placita & præjudicia audeam hæc & similia Medicorum Filiis proponere, ac commendare.

At prudentiâ opus.

DCIV. Prudentiâ interim opus est, neque enim semper omnia ubique conveniunt, *nec talia exhiberi debent, nisi putetur Evacuatio varia utilis ægro futura, viresque constent*; ne, si forsan dejectis viribus Vomitus excitetur molestior, & postea vi morbi pereat æger, credatur ipsius vi medicamenti periisse.

Ubi constant Vires vitales Polychrestis uti licet.

DCV. Ubi autem *vires* adhuc constant, *Vitales putà per pulsum satis magnum & robustum manifesta*, atque *excretio aliqua per Alvum saltem judicetur* conductura, tunc intrepidè poterunt exhiberi medicamenta illa polychresta ex Antimonio parabilia.

DCVI. Ne autem verba duntaxat dedisse videar, dum rationem talia præparandi reticeo, ex uno verbo plurima sedulis Naturæ scrutatoribus aperiam; *Ne usurpentur tunc medicamenta nimis volatilia, sed ad mediocrem saltem fixitatem deducta*.

Quando Vomitorium & simul Sudoriferum ex Antimonio paratum exhibendum.

DCVII. In *Pestis Ergò curatione* tutò potest *mox in ejus initio, urgente nauseâ, & constantibus adhuc viribus, exhiberi Vomitorium ex Antimonio paratum*, sed quod simul vim habeat *sudorem movendi: Antimonium putà diaphoreticum dictum*, sed *haud nimis fixatum*; aut *aliud præstantius*, cui tale suppetit.

DCVIII. Vel potest *cum quovis alio Vomitorio Antimoniali conjungi aliud sudoriferum*, aut ex eodem Antimonio aut ex aliâ materiâ paratum.

Quomodo se habendus Æger.

DCIX. Hoc assumpto medicamento *Æger se componat in lecto ad sudorem promovendum*, *tegendo se mediocriter*, hoc est, tot vestibus, quot sine anxietate poterit ferre.

Si nec sudor nec vomitus, nec dejectio sequatur, quid agendum.

DCX. *Post horæ dimidium, si nec sudor, nec vomitus vel alvi dejectio* sequatur, assumat *jusculum, vel cerevisiam, vel vinum calens*; idque subinde repetatur, donec alterutra observetur evacuatio, eaque satis sufficiens.

DCXI. Quòd *si post horam unam vel alteram neutra consequatur*, nil obstat, *novum ægro exhiberi medicamentum*; quin & *urgentibus angustiis tertium*.

Quando plurimùm periclitetur æger.

DCXII. Illud enim observandum, *nisi ab assumpto sæpiùs medicamento vel sudorifero, vel vomitorio, sequatur vel sudor, vel vomitus, alvive dejectio, aut tollatur saltem minuaturve Cordis anxietas, plurimùm periclitari ægrum*: signum enim est, *Venenum pestilens aut copiosum, aut valdè volatile, aut valdè acre* existere in corpore: quocirca spes est in angusto.

Quando benè sperandum.

DCXIII. Quòd si contra *sursùm vel deorsùm fiat excretio, sudor saltem copiosus profluat, Cordis anxietas & nausea minuatur, atque Pulsus major & robustior reddatur*, benè sperandum de Curâ felici.

Post sudorem quid agendum.

DCXIV. Hæc autem ut festinetur ac promoveatur, non tantùm *post finitum sudorem*, sed *ipso adhuc durante*, *mixturæ Cardiacæ & Acidis præsertim constantes* cochleatim sunt ac per intervalla brevia Ægro exhibendæ, quò *restituatur Acidum* in ipso fractum; *Sanguinique sua conservetur, restituaturve Consistentia*: sine quâ diu superesse in vitâ homini nulli datum.

Quamdiu Pestis signum remanet in quibus pergendum.

DCXV. Quamdiu verò aliquod Pestis adhuc urgentis signum in Ægro remanet, tamdiu in *medicamentis Salem Volatilem figentibus, acremque temperantibus, & Acidum restituentibus* pergendum; ne *Venenum neglectum ac sibi relictum novas vires acquirat, & inopinatò ægrum nimis securum opprimat & è medio tollat*.

Hac methodo multi ab Autore curati.

DCXVI. Hâc certè ratione ac methodo felicissimè Ægros multos curavi, at illâ neglectâ plures percuntes vidi; atque non rarò immorigeros ac sui negligentiores, quamvis frustrà, monui, ac meæ saltem conscientiæ sic satisfeci.

Vomitoria quando exhibenda.

DCXVII. Illud tamen fateor, *me hactenus à Vomitoriis abstinuisse*, cùm olim, quàm nunc, minùs mihi probarentur: hoc autem anno paucis præfui peste correptis; nullis autem, quibus illa putarem futura utilia: nisi enim mox in principio exhibeantur nauseabundis ac satis robustis, necdum capere possum, quî ulli queant conducere.

DCXVIII. Adde quòd, quotquot ex notis Medicis eadem cum felici successu se usurpasse narrarunt, se illa mox in principio usurpasse retulerint, atque sic suo experimento meam sententiam confirmarint.

In formulis Medicamentorum minimum consistere.

DCXIX. Hactenus Internam Pestis Curam per compendium tradidimus, in formulis variis formandis minimè hærentes, postquam illas aliis locis abundè exhibemus, atque in illis partem Artis minimam consistere putamus; Neque facilè in medicamentorum formulis laborabit, quisquis suas Indicationes ritè noverit deducere, atque Indicatorum suorum materiam habebit in promtu.

Symptomatum in Peste curatio.

DCXX. Tradidimus autem generalem Pestis Curam, necdum tamen Symptomatum peculiarium Curam peculiarem attigimus, quàm forsan satiùs erit, nunc exhibere, ac priusquam ad exter-

externam Bubonum, Anthracum ac Petechiarum Curam accedamus, cùm & hæc quoque pro peculiari horum Symptomatum & Affectuum Curâ sit habenda.

5. Appetitus prostratus quibus restituendus.

DCXXI. Ut proinde eodem, quo in superioribus, pergamus ordine, 1. *Cibi appetitus prostratus restituetur Acidis*, quovis modo assumptis: & imprimis *Salis Spiritu dulci*, ut & *Elixire proprietatis*, aut cum potu ordinario, aut cum mixturis cardiacis usurpatis. Ubi notandum, cùm paucis ut plurimùm diebus vim suam deleteriam exerere soleat Venenum Pestilens, non esse operæ pretium, ut mox in principio de Appetitu restituendo sit valdè sollicitus Medicus, quandoquidem, superato per Acida quoque Veneno, idem spontè sensim redit; quòd si tamen segniùs revertatur, prædictis sæpiùs usurpatis reparabitur citiùs.

2. Sitis quibus minuenda.

DCXXII. 2. *Sitis* in Peste *aucta* & multis valdè molesta minuetur itidem *Acidis* Potui ordinario additis, Spiritu Salis, Vitrioli, Nitri, Sulphuris. &c. Aceto stillatitio, Lapide quoque prunellæ ac similibus: quibus non tantùm sitis aucta minuetur, sed insuper Pestis ipsius Symptomata primaria corrigentur.

3. Nausea quibus compescenda.

DCXXIII. 3. *Nausea* sæpenumerò valdè gravis compescetur iisdem *Acidis*, sed *Austeris magis*, & quandoque *Opiatis*, Theriacâ, Diascordio, Laudano, Opiato, &c.

DCXXIV. Inter Acida Austera commendantur Fructus & Syrupus Berberorum, Granatorum Acidorum, Mivæ & Caro Cydoniorum, &c.

4. Vomitus quibus sedandus.

DCXXV. 4. *Vomitus* iisdem, quibus Nausea, compescetur, sed potentioribus, diutiùs saltem usurpatis.

5. Cordis Anxietates quibus tollendæ.

DCXXVI. 5. *Cordis anxietates*, Nauseam Vomitumque aut præcedentes, aut comitantes, aut consequentes curabuntur modò dictis medicamentis, sed additis simul Spirituosis, Aquâ vitæ multifariè parari solitâ & Aromaticâ: quò Veneni Pestilentis Acrimonia simul queat demulceri.

6. Alvi fluxus quibus compescendus.

DCXXVII. 6. *Alvi fluxus* tàm multis lethalis compescetur Medicamentis Austeris & Adstringentibus, tàm simplicibus, Terrâ sigillatâ quâvis, & Bolo Armenâ, &c. quàm Compositis, Theriacâ, Diascordio, &c, sæpius minore quantitate usurpatis.

7. Aphthæ quibus curandæ.

DCXXVIII. 7. *Aphthæ*, quoties simul concurrunt, Gargarismos desiderant ex sempervivo majore, plantagine, & similibus decoctis, ut & Linctus ex Syrupis, violaceo tàm simplici, quàm composito, de Portulaca, Jujubino, &c. additis subinde aliquot Spiritûs Salis guttis.

8. Leipothymia quibus curanda.

DCXXIX. 8. *Leipothymia* curabitur imprimis *Acidis*, *sed temperatioribus*, Bilem Acriorem, halituum nempe Causam Efficientem, compescentibus, Spiritu Salis dulci, & similibus in potu exhibitis; additis semper Spirituosis & Aromaticis blandis sive Oleosis ad ipsorum halituum contemperationem ac discussionem necessariis.

9. Pulsus Parvus, Debilis & Frequens quibus corrigendus.

DCXXX. 9. *Ad Pulsûs Parvi, Debilis, Frequentis, ac mirè Inæqualis* correctionem convenient omnia Sanguini, ejusque humoribus vitiatis corigendis proposita in superioribus in Curâ Pestis internâ.

1. Cordis Palpitatio quibus tollenda.

DCXXXI. 1. *Cordis Palpitationem* in Peste tollent omnia Humores Halitusque Acres tunc imaginabiles corrigentia aut temperantia, *Acida, sed blanda, ut & Olea Aromatica*, Spiritus Salis vel Nitri cum Spiritu Vini dulcis factus, Sal Volatile quodvis, sed Oleosum, &c.

11. Syncope quibus curanda.

DCXXXII. 11. *Syncopen* in Peste contingentem curabunt *Acida cum Spiritu Aromatico juncta*; quò & deficiens fractumve Acidum reparetur, & Salis Volatilis Acrimonia tum infringatur, tum temperetur.

12. Sanguis fluidior factus quibus corrigendus.

DCXXXIII. 12. *Sanguis in Peste fluidior factus* recuperabit amissam consistentiam *Acidis* per vices assumptis.

13. Urinæ incerta & varia quibus corrigenda.

DCXXXIV. 13. *Urina* Peste infectorum *incerta & varia* corrigetur usurpatione Medicamentorum diversitatis cujusvis Causas emendantium, & imprimis Salem Volatilem Acriorem contemperantium, fixantiumque; de quibus actum in superioribus.

14 Sudor male habens quibus emendandus.

DCXXXV. 14. *Sudor parciùs prodiens* promovebitur Sudoriferis, uti jam dictum, per vices assumptis; *Copiosus* verò, nec tamen Ægrum levans, Acidis temperatioribus per intervalla usurpatis, unà cum Spirituosis Aromaticis; *Fœtens*, Confectione Alkermes, aliisque odorem suavem spirantibus. *Frigus*, Aromaticis spirituosis cum spiritu salis dulci mixtis emendabitur.

15 Exhalatio Fœtens quibus emendanda.

DCXXXVI. 15. *Exhalatio Fœtens* etiam sine sudore ex Ore, naribus, & aliunde prodiens emendabitur medicamentis saporis, odorisque grati ægris exhibitis, atque suffitibus similibus circa ægros excitatis, ex Aromatibus, plantisve Aromaticis unà cum Aceto mistis.

15. Sensus externi debilitati quibus reintegrandi.

DCXXXVII. 16. *Sensus Externi* in Peste non parùm *Debilitati* redintegrabuntur post superatum ejectumque foràs Venenum *Spirituosis Aromaticis*, Animales Spiritus reparantibus ac depurantibus, & ad motum ordinatum reducentibus.

17. Dolores ac molestiæ quibus tollendæ.

DCXXXVIII. 17. *Dolores ac Molestiæ* in Peste tàm frequentes sopientur ac tollentur imprimis *Opiatis & Anodynis* tàm externis, quàm Internis; additis tamen ubique iis, quæ vitiosos in corpore humores corrigant, expelpellantque.

Nempe Opio & Opiatis.

DCXXXIX. Primas hic tenet *Opium* inter vulgò nota, & quodvis ex aut cum Opio paratum medicamentum, *Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, Syrupus Papaveris Albi, Diacodion*, Laudanum Opiatum, &c.

Emulsionibus.

DCXL. Huc spectant Emulsiones ex *Hordeo, Amygdalis dulcibus, Seminibus papaveris Albi*, quatuor frigidis majoribus & similibus paratæ.

Sulphure Vitrioli Anodyno.

DCXLI. Huc referenda, *Sulphur Vitrioli anodynum vel narcoticum dictum*, & similia ex mineralibus & metallis parata plura.

Unguentis.

DCXLII. Huc spectant *Unguenta, Martiatum Althææ simplex & Compositum*, &c. quibus Opium quoque addi potest.

Et Oleis.

DCXLIII. Huc referenda *Olea Liliorum alborum, Amygdalarum dulcium, anethinum, chamæmelinum*, &c.

DCXLIV. Atque horum omnium variis modis

modis inter se, atque cum aliis commixtorum ope Dolores in Peste molestissimi leniri, sopiri, vel tolli possunt.

Ardor quibus minuendus.

DCXLV. In specie autem molestus tunc Ægris *Ardor* minuetur usurpatione frequenti *Acidorum*, ac præsertim temperatiorum & gratiorum, quæ potentiùs feliciúsque agent, si sudor simul blandè moveatur.

Quibus Inquietudo.

DCXLVI. *Inquietudo* autem minuetur ac tandem tolletur tum *Opiatis*, tum *Sudoriferis* jam memoratis.

Quibus Lancinationes.

DCLXVII. *Lancinationes* molestæ *Salem Volatilem Oleosum* desiderant.

Quibus Dolor Capitis.

DCLXVIII. *Capitis Dolor* in peste tam gravis, *Opiatis* tum internis, tum externis, cedet. Conducet imprimis Epithema ex Aquâ Betonicæ aut Rosaceâ, Aceto Sambucino vel Calendulæ, & Opio paratum, ac toties, quoties iterum exsiccatus, tepidè fronti ac temporibus cum linteo applicatum.

Quibus Dolor Lumborum.

DCXLIX. *Dolor lumborum* cedet imprimis *Acido blando*, & *Laudano Opiato* cum Aquis aromaticis & spirituosis cochleatim per vices exhibito.

DCL. *Cardialgia sive Ventriculi Dolor* Nauseæ toties copulatus levabitur ac tolletur medicamentis planè similibus per intervalla brevia quantitate parvâ usurpatis.

18. Vigiliæ quibus minuendæ.

DCLI. 18. *Vigilias* in Peste molestas minuent ac desideratum somnum producent, quæ Dolores, ac Inquietudinem Vigiliarum præcipuam causam tollunt, leniuntve, *Anodyna vel Narcotica*, sed prudenter ac per vices usurpata.

Somnus gravis quibus frangendus.

DCLII. *Somnum* contrà gravem, profundumque, Vigiliis periculosiorem frangent omnia *Sensus externos potenter moventia*, & imprimis *Acria Acida* Naribus admota, vel internè usurpata, cùm prætereà vim habeant oppugnandi Venenum Pestilens, ac reparandi defectum Acidi.

Acetum stillatitium Opii Correctorium.

DCLIII. Quòd si à Bilis parte Oleosâ producatur Sopor ille gravis, & hoc nomine conducet Acidum Acre, quò & Oleosum penetrare, & idem corrigere possit.

DCLIV. Idcircò forsan optimum Opii correctorium ac menstruum est *Acetum stillatitium*; ne, si non destillatum assumatur, nimiùm infringat vim ejusdem.

10. Delirium quibus curandum.

DCLV. 19. *Delirium*, cùm sequatur vel sensum Externum errantem, vel Imaginationem, Ingeniumve vitiosè agentia, vel Animi Affectus graves, Animamque potenter turbantes, curabitur emendando vitia enumerata; & imprimis *Dolores ac Molestias sensuum* Externorum, sicut dictum, corrigendo: *Imaginationis* verò & *Ratiocinationis Defectus solidis rationibus* diligenter inculcatis reparando; *Animi* denique *Affectus* quosvis, ac præsertim *Panicum Terrorem* componendo viis & modis posteà secuturis.

20. Memoriæ laboranti quomodò succurrendum.

DCLVI. 20. *Memoriæ* quovis modo in Peste laboranti non video aliter posse succurri, quàm conferendo inter se illa, quæ supersunt, & inde deducendo atque concludendo imò restituendo quæ perierunt: Ubi autem in totum exciderunt omnia, ab ovo erit Rerum omnium amissarum Idea reparanda, & gradatim aliquid coacervandum, quod postmodum serviat. Neque puto Memoriæ rationem satis esse hactenus observatam; postquam, sicut in plerisque fieri solet, non tàm investigatur cujusque rei ratio, quàm aliorum de ipsâ præjudicium vel placitum; circa cujus examen aut vexamen hærent plerique de quæsitæ rei veritate minùs solliciti.

Doctoribus nihil discipulis proponendum nisi quod norunt.

DCLVII. Optandum quidem foret omnes ac singulos, qui Doctorum nomen gerunt, atque aliorum informationi aut vivâ voce aut scriptis suis, vel ex officio vel ex affectu proprio serviunt, videri saltem volunt se servire, nihil proponere, nisi quod ipsi norint, atque hactenus Discipulis suis ostendere atque explicare possint.

Eius utilitas.

DCLVIII. Quòd si proinde juberentur ac cogerentur silere illa, quæ ignorant, quæque Psittacorum ad instar ex aliorum tantùm relatu & dictis vel scriptis à se tàm sæpè ob ignorantiam corruptis promunt; bone Deus! quàm multi observarentur muti, qui nunc existunt mirè garruli. Bonum autem publicum non parùm promoveretur, dum à quovis perito addisci possent hactenus nota, & ad ignota indies eruenda excitarentur Ingenia perspicacia, quæ nunc non rarò impediuntur, ac sistuntur ab hominibus ambitiosis, atque Doctorum nomen, quàm actum sæpius possidentibus,

DCLIX. Certè longè satiùs foret, unumquemque id tantùm docere, quod novit; atque silere de iis, quæ ignorat; quinimò candidè suam testari & agnoscere ignorantiam; quò alii non sistantur in opere, verùm excitentur ad latentem veritatem quærendam & inveniendam, postquam non est in homine, licèt ingenioso, ut omnem inveniat veritatem, quam vult sæpenumerò Deus erui à minùs industriis; ne quis præ aliis superbiat, quin omnes Dei donum agnoscant, celebrentque. Non est enim & hic quoque currentis aut volentis, sed Dei miserentis, atque dona sua pro suo beneplacito liberrimè unicuique diversimodè largientis.

Veritatem Amantis Constitutio.

DCLX. Quisquis proinde Dei gloriam in ejusdem operum manifestatione, adeóque Veritatis cognitione & agnitione consistentem unicè diligit & quærit, eidem perinde erit, an per se, an per alium, hunc vel illum, prout occasio à Divinâ providentiâ directa feret, eò perveniat, dummodò eò pervenire possit.

DCLXI. Quinimò paratus erit quivis imperscrutabiles Dei vias & admirabilem Donorum ejusdem dispensationem per nebulam contemplans & obscurè duntaxat in hac miseriarum & infirmitatum valle assequens, curtæque in rerum cognitione supellectilis suæ conscius, quovis tempore tum errores suos deponere, tum defectus supplere, tum vera pro falsis mutare: quod nunquam expectandum ab hominibus, aut superbè suis figmentis, aut serviliter alienis commentis adhærentibus, eademque mordicus per fas ac nefas tuentibus, sicuti hic & alibi indies fieri videmus: ubi, quod Ignorantiæ indictum priùs, mox dissentientibus infertur bellum ab hominibus Doctorum nomen duntaxat affectantibus.

21. Metus & sollicitudo quomodò tollendi & minuendi.

DCLXII. Sed pergamus. Ergò 21. Inter *Animi Affectus* in Peste molestos, *Metus* & *sollicitudo anxia* Ægros mirè torquens tolletur, minuetur

minuetur saltem, considerando, ne unum quidem capillum excidere homini absque Dei voluntate, atque ita pendere ab ejus nutu omnia, ut quemadmodùm nihil possumus addere nostræ staturæ, quam à Dei præscripto habemus singuli diversam, ita omnes diversitates, ipsique adeò Morbi, & tandem Mors contingant nobis ad incomprehensibilis ac ineffabilis ejus Sapientiæ Bonitatisque beneplacitum.

Quid Animũ humanum ad tranquillitatem deducat.

DCLXIII. Utique nihil æquè Animum humanum ad plenam tranquillitatem & acquiescentiam deducet, quam Dei omnia in bonorum bonum dirigentis Sapientia, bonitas, Potentia, Misericordia, sereno animo spectata, sibique ipsi à quovis applicata.

DCLXIV. Nil namque nos juvat scire, Deum solum potentissimè scire, quæ nobis conducunt; eadem præstare posse, quibus benè vult; ni simul persuasi simus, ipsum nobis quoque benè velle, ut nobis benè faciat.

Id inquibus quærendum.

DCLXV. Persuasio autem illa cùm paucis contingat ex peculiari revelatione, qualem habuerunt pauci, proximum est; illam quæramus in generali Amoris sui manifestatione, uniuscujusque conscientiæ secundùm ejusdem verbum applicandâ, & quidem ex agnitione Amoris nostri mutui, quo ipsum totâ mente prosequimur; ex fide, quam habemus ejus promissis, ac spe certâ, quam possidemus bonorum non tàm præsentium ac mundanorum, quàm futurorum ac cœlestium.

Et unde.

DCLXVI. Has & similes Rationes plures ex puro S.S. Theologiæ fonte, ac Christianæ Religionis fundamentis petendas pluribus hîc non prosequimur, ne videamur magi- Theosophiam quàm Medicam artem docere.

Disciplinarum omnium esse connexum mutuum.

DCLXVII. Velim tamen omnes ac singulos mente attentâ ex jam dictis à me considerare, esse reverâ Disciplinarum omnium connexum mutuum & veram Encyclopædiam, ita ut una alterius ope indigeat, nec una præ alterâ superbè gloriari possit, ac si alterâ facilè carere posset.

Et quare.

DCLXVIII. Utique sicut hic utimur argumentis ex Theologiâ petitis, ita non rarò Theologi argumenta petunt ex arte nostrâ: Ita manus manum lavat, & omnium rerum cognitio homini cedit in bonum.

22. Corporis tremor Universalis quibus curandus.

DCLXIX. Parùm autem refert, an Rationes à me allatæ ex naturali & Philosophicâ, an verò ex revelatâ in Dei verbo Theologiâ sint desumptæ, dummodò effectum producant optatum, & Animum solicitudinibus anxiis, & Mortis metu panico liberent.

DDLXX. 22. Inter læsi variè in Peste Animalis Motûs species, Corporis *Tremor Universalis* curabitur exhibitis Spirituosis, sed Aromaticis, quò non tantùm Spirituum Animalium defectus reparetur, sed insuper ipsis admista Acrimonia temperetur, sicque motus eorundem turbatus ac inordinatus sensim corrigatur ac reintegretur.

Quibus Motus convulsivi.

DCLXXI. *Motus autem convulsivi* toties in Peste molesti & ab Acribus halitibus Salinis Nervorum principia inordinatè mordicantibus orti Curabuntur medicamentis Acrimoniam illam temperantibus & *Spirituosis, & Aromaticis, & Anodynis, Narcoticisve* cum cautelâ exhibitis.

Quibus Convulsio.

DCLXXII. *Convulsio ipsa* vel universalis, vel Particularis ab humore Bilioso, vel aliàs Pestilenti valdè Acri & Pituitæ immisto, & Nervorum principio firmiter adhærente orta curabitur Medicamentis *Aromaticis* præsertim, utrique putà humori conjuncto emundando aptis; quæ potentiùs agent, si *Sudor* simul promoveatur, & *Acida blanda* conjuncta sint quippe quæ utrique humori similiter conducunt.

Quibus Linguæ Balbuties.

DCLXXIII. *Linguæ Balbuties*, Tremoris particularis species, præter universalia omni Tremori convenientia medicamenta, citiùs curabitur, si Olea Aromatica grata & potentia ore detenta diutiùs hæreant circa Linguæ radicem, atque hâc ratione ipsius noxam potentiùs emendent.

23. Vultus mæstus & Oculi Lacrymabũdi quî emendandi.

DCLXXIV. 23. Inter notabilia Pestis signa numeravimus *Vultum mæstum & Oculos lachrymabundos*; qui quamvis peculiarem curam non videantur desiderare, non putavi tamen illos silentio hîc prætereundos: Emendabuntur enim hæc Mœroris manifesta signa sublatis ejus causis, & curata Peste.

24. Maculæ quomodò curandæ.

DCLXXV. 24. *Maculas* quod attinet, non priùs curabuntur, quàm propulso foras, superatoque in totum Veneno Pestilenti: quod *Sudoriferis* fiet in superioribus memoratis.

Et quibus.

DCLXXVI. Putarem autem forinsecùs cum commodo usurpari posse fotus ex Vino vel Aceto, cum Theriaca & Camphora, Myrrha & similibus misto, & calidè sæpiùs applicato, imprimis, quoties serpere atque augeri observantur: qualibus fotibus feliciter quoque uti soleo in Gangræna, & affectibus eò vergentibus; quale quid in maculis, liventibus præsertim, observamus.

25. Bubones quomodò curandi.

DCLXXVII. 25. *Bubones* Pestilentiales, quoties licet, *discuti* debent, ac si discuti nequeant, ad mutationem ac *Suppurationem* deduci, hinc *aperiri*, *mundari*, & tandem *consolidari*.

Et quibus.

DCLXXVIII. Iisdem autem medicamentis, quibus alii Glandularum conglobatarum Tumores curari solent, instituenda Curatio, attendendo semper ad Venenum Pestilens, cujus causa cæteris addenda semper quæ huic conducant, *Theriaca, Mithridatium*, & similia.

DCLXXIX. In hunc finem *Oleum è Cornu Cervi* destillatum, aliaque Sale Volatili Oleoso constantia vulgò notis admisceri possunt.

DCLXXX. *Unguentum martiatum* cum Theriaca mistum ad *discussionem* observavi præstantissimum: ut & *Emplastrum diachylum cum gummatibus compositum* & similia.

DCLXXXI. Quin eadem postmodùm blandè promovent *Suppurationem*.

Quando abstinendum à scarificatione, vesicatoriis vel cucurbitulis. Et quando non.

DCLXXXII. Nisi Dolor vehemens urgeat, nolim præcipitari Bubonum *scarificationem*; multò minùs ipsis adhiberi *Vesicatoria, vel Cucurbitulas*.

DCLXXXIII. Ubi autem grandes sunt Bubones, ardentesque, viribus adhuc constantibus ferre possem, tum Cucurbitulas, tum Scarificationes adhiberi; *nunquam verò Vesicatoria*, à quibus quid boni expectari possit, aut unquàm sequatur, hactenus animadvertere non potui.

Et quare.

DCLXXXIV. Dolores enim qui tunc augentur, unà cum ardore summo & Erysipelatis specie, nil commodi afferre possunt Ægris, jam morbi vehementiâ plus satis debilitatis.

Bubonũ discussio & suppuratio quibus promoveantur.

DCLXXXV. *Blandis autem medicamentis* forinsecùs applicatis temperatur Acrimonia humoris, quoties in Bubonibus existit; quin sensim promovetur cura, dummodò *interna convenientia* non negligantur; à quibus non parùm promoveri potest Bubonum discussio, ut & suppuratio.

Quando & quomodò aperiendi.

DCLXXXVI. Quamprimùm suppurati sunt Bubones, *apertio* acceleranda vel scalpello, vel ruptorio: licet scalpellum præferam.

Quibus mundandi.

DCLXXXVII. In Apertum Bubonem cum felici successu imposui *Balsamum Sulphuris Terebinthinatum & Anisatum, unà cum Unguento Basiliconis & Theriacâ*: Hujus enim ope brevi absolvi Ulceris mundationem.

Et consolidandi.

LCLXXXVIII. Quinimò *ejusdem Balsami* ope *Consolidatio* feliciùs ac citiùs evenit, super-imposito ad cicatricem accelerandam *Emplastro diapompholygos*, aliove simili.

26. Carbunculi quomodò curandi.

DCLXXXIX. Denique 26. *Carbunculi* curabuntur *sistendo* serpentem partium vicinarum *mortificationem*, *separando* partem mortificatam, *mundificando* & *consolidando* ulcus relictum.

Mortificatio sistitur Butyro Antimonii.

DCXC. Nihil hactenus novi, quod potentiùs, ac certiùs, citiùsque serpentem Carbunculorum mortificationem sistat, quàm *Butyrum Antimonii*, si circumcirca illinatur parti affectæ; ad miraculum enim tunc sistitur partium omnium corruptio serpens ac omnia depascens.

Et Magnete Arsenicali.

DCXCI. Huic proximum censeo *Magnetem Arsenicalem*, ex partibus æqualibus *Arsenici, Antimonii, & Sulphuris* paratum, & Emplastris convenientibus immixtum: cujus ope ad sui separationem disponitur pars corrupta: quod idem præstat quoque *Butyrum Antimonii*, cum non tantùm sistat Veneni Pestilentis progressum, at insuper partes ab ipso corruptas separet à sanis.

Quibus partes separatæ mundificentur.

DCXCII. Partes à Carbunculo Pestilenti separatas *mundificat* efficacissimè non semel laudatus à me *Sulphuris Balsamus* omnis, & imprimis *Anisatus*, unà cum *Unguento tetrapharmaco & Basiliconis* vocato mistus, & ulceri applicatus.

Ulcus quibus consolidentur.

DCXCIII. Mundificatum ulcus *consolidant* tum idem *Balsamus*, tum alia Emplastra vulgò nota.

DCXCIV. Atque sic per compendium proposuimus Cogitationes atque Observationes nostras de Pestis naturâ, Symptomatibus, Causis, & Curatione.

Autoris Votum.

DCXCV. Faxit Deus Opt. Max. ut quemadmodùm hæc omnia suscepimus & absolvimus Animo Candido, & in publicum mortalium bonum fervente, ita succedant eadem in Divini Numinis gloriam, Juniorum Medicorum informationem, ac Ægrorum quovis tempore occurrentium solatium aut restitutionem. Amen.

Finis Tractatûs Secundi.

TRACTATUS III.

DE LUE VENEREA.

Luis Venereæ Symptomata multiplicia.

I. QUONIAM dudum Lui Venereæ accuratiùs tractandæ me obstrinxi, nunc fidem datam liberaturus, Affectum istum multiplicibus Symptomatibus stipatum explicare satagam.

Ejusdem non nomina, sed causæ investigandæ.

II. Parùm autem nostra referre puto, quibus vulgò nominibus cum variarum Nationum infamiâ celebretur, aut quando primùm in Europâ, & quib. occasionibus innotuerit hic Affectus, cùm ad Medicum imprimis spectet, Ipsum ritè cognoscere secundùm ejusdem Causas tum Internas, tum Externas, quò ritè quoque curari queat.

III. Illam proinde de odiosis ejus nominibus controversiam iis determinandam relinquens quibus volupe est singula in aliorum ignominiam fingere, trahere ac referre, dabo operam, ut aptissimo Luis Venereæ nomine contentus ipsam rem ex æquo explicem, atque ita Medicinam facturos de ipso informem, ut ipsum & dignoscere, & cognoscere, & curare discant

Eam Veteribus fuisse ignotam. *Tempus, quo innotuit.*

IV. Hoc certè satis notum esse potest cuivis Medicorum Veterum scripta legenti, Luem Veneream, cujus explicationem aggredimur, ignotam fuisse Veteribus, nec nisi ante duo circiter secula innotuisse Europæis: quamvis non negemus Morbis quibusdam subinde laborasse, qui Veneri nimiùm studebant, aut cum Cachecticis vel alias minùs sanis rem habebant: non fuerunt tamen isti Affectus similes Lui Venereæ nunc notæ, atque tantoperè in multos sævienti.

Symptomata, quibus innotescit, expendenda.

V. Hic autem Affectus quoniam non semper iisdem se manifestat Symptomatibus, ut ritè cognoscatur, & ab aliis Affectibus dignoscatur, operæ pretium erit, si non omnia, præcipua saltem, quibus innotescere ac se manifestare solet, Symptomata enumeremus, & paucis expendamus.

I. Virulenti humoris effluvium.

VI. Primum verò locum dabimus *Virulenti humoris Effluvio*, Viris quidem per *penem*, fœminis autem per *pudenda* contingenti, & *Gonorrhœa Virulentæ* aut *Venereæ* nomine vulgò noto, ac congressum cum personâ simili affectu laborante utplurimum paulò post consequenti, adeóque con-

contagioso: si ullum enim Luis Venereæ Symptoma contagiosum est, utique Gonorrhœa hæc est, si nomen Gonorrhœæ ipsi competat, de quo agemus in sequentibus.

Gonorrhœa post nimium Veneris usum, at non Virulenta.

VII. Non est quidem novum observare Gonorrhœam, sive materiæ spermaticæ spontaneum effluvium post usum Veneris nimium; nulla tamen adest tunc illi humori virulentia, vel acrimonia.

VIII. Ubi autem Virulentia & Acrimonia in humore isto se manifestat, & nonnunquam post unicum coïtum ille fluxus contingit, non est de Lue Venereâ præsente dubitandum, quamvis non putandum, mox esse Affectum simul gravissimum; quandoquidem non rarò nullis aliis Symptomatibus accedentibus brevi ac feliciter curatur ille fluxus: qui ad tempus neglectus ulteriùs serpere solet, ac sensim Sanguinis massam inficere, atque plurima, de quibus nunc agemus, mala producere.

2. Pustulæ multifariæ variis in partibus.

IX. Secundum inter Venereæ Luis Symptomata locum tribuemus *Pustulis multifariis* tum in *partibus genitalibus*, tum in *universâ cute*, tum præsertim in *pilosâ*, tum in *naribus*, tum in *ore*, *faucibusque* erumpentibus.

X. Dixi *Pustulas* istas esse *multiplices*; nam observantur aliquando *plana*, ac minimè extantes aut protuberantes, aliquando *plus minus exuberantes*, ac prominentes: aliquando *subrubra*, aliquando *subflavæ*: Omnes autem sunt *squamosæ*, ideóque *scabræ*: quin remotis squamis, tum color varius, tum cutis inæqualitas & asperitas magis patet.

XI. Aliquando nullus ex dictis pustulis promanat liquor, aliquando paucus quidem & Acris, sensim serpendo pustulas istas expandens.

3. Ulcera sordida post istas pustulas.

XII. Tertium inter Luis Venereæ Symptomata locum dabimus *Ulceribus* prædictas pustulas consequentibus, iisque *sordidis*, *perversis*, atque partes affectas, obscœnas præsertim, hoc est, *Penem ac Pudenda muliebria*, ut & *Nares*, *Labia*, *Fauces*, *Palatum*, *Papillas*, &c. corrumpentibus, depascentibus.

4. Caries Ossium.

XIII. Proximum Ulceribus locum assignamus *Cariei Ossium* tàm frequenti, & tàm molestæ, Cranio imprimis, atque narium ossibus, &c. infestæ.

5. Tuberositates.

XIV. Quintum inter Luis Venereæ Symptomata locum concedimus, *Tuberositatibus ac Protuberantiis* hinc inde in capite, brachiis, ac cruribus se manifestantibus, aliquando quidem sine, sæpiùs cum dolore conjunctis.

Harum locus & magnitudo.

XV. Hi Tophi & Nodi excitantur sub periostio, sive membranâ ossa tegente; & nonnunquam ad ovi, nonnunquam ad majorem magnitudinem excrescunt, & insignem in parte affectâ deformitatem pariunt.

6. Dolores singulares.

XVI. Sextum inter Luis Venereæ Symptomata locum merentur *Dolores singulares*, vespertino sc. & nocturno tempore ingravescentes, matutino verò remittentes; atque *non articulos, sed locum intermedium occupantes*, ac sæpe atrocissimi: nec tantùm artus, sed *sternum* quoque, ipsumque adeò *caput*, & imprimis frontis, temporumque sedem infestantes, nec anodynis cedentes.

7. Pilorum effluvium.

XVII. Septimum inter Luis Venereæ Symptomata locum damus *Pilorum* tum *Capitis*, ac præsertim circa tempora, tùm *Superciliorum* tum *barbæ casui ac effluvio*: quod malum cùm & aliàs observetur, per se nil certi arguit, nisi alia concurrant Symptomata, vel constet de conversatione cum personâ infectâ, & desint alium affectum suspicandi rationes.

8. Maculæ variæ.

XVIII. Inter leviora levioris Luis signa recenseri possunt octavo loco *Maculæ* nunc *rubentes*, nunc *flavescentes* aut *liventes*: quæ aliquando amplo spatio cutim commaculant, frequentiùs quidem in pectore ac dorso, aliquando etiam in abdomine & alibi; has pressas, colore alieno refugiente, albicans vestigium dedisse, quod tamen mox ad pristinum colorem rediret, se observasse narrat Felix Platerus: qui ex hisce maculis solis, quoties alia ipsarum causa nulla præter congressum impurum patet, Luem Veneream, licèt leviorem concludit.

9. Bubones Venerei.

XIX. Nonum inter Luis Venereæ Symptomata locum tribuimus *Bubonibus* in Inguinibus obortis, & *Venereis* ideò nominatis, quoniam post Veneris usum vel abusum potiùs oriuntur plerumque, atque infectionis malignæ signum præbent: Hi aliquando iterum evanescunt, aliquando permanent, atque aut indurantur, aut suppurantur.

10. Condylomata.

XX. Inter Luis Venereæ Symptomata numerantur quoque *Condylomata* tum in muliebri pudendo, tum in utriusque sexûs podice oborta, nec multùm à cæteris differentia.

Hæc Symptomata varia esse.

XXI. Atque hæc primaria sunt Luis Venereæ Symptomata, quæ aliquando plura, aliquando pauciora observantur, & quidem tum pro personarum affectarum temperamento vario, Luis contractæ modo diverso, quin ejusdem duratione, atque tractatione diversâ; quæ omnia in sequentibus magis patebunt.

Luem Veneream esse Contagiosam & variè invadere.

XXII. Imprimis autem ad hujus Affectûs Cognitionem plurimùm facit consideratio modi, quo singulos ægros hactenus observatus est *invasisse*, *per Contagium* scilicet sive id acciderit per *congressum*, sive per *oscula*, & salivæ impuræ communicationem, tum ori, tum papillis factam, sive per sudorem quovis modo immediatè aut mediatè per linteamina quævis alteri communicatum, sive per *humoris virulenti ex pene, aut muliebribus pudendis effluentis* & acris, hinc & ulteriùs serpentis communicationem, sive alio quovis modo possibili translatum.

XXIII. Quotquot enim hactenus mali hujus originem accuratè examinarunt, invenerunt omnes in Europâ saltem, de quâ tantùm agimus, per contagium ipsum translatum esse ab uno ad alterum. Et quamvis non semper licuerit observare occasiones, secundùm quas communicatum fuit singulis hoc malum, non benè concluditur tamen ipsum tunc absque contagio fuisse ortum, quoniam quoties manifestæ fuerunt ipsius Causæ externæ, toties manifestum ejusdem fuit Contagium: unde meritò concludimus, etiam tunc habuisse ipsum à contagio ortum, quando ipsius Causæ externæ & occasiones nobis sunt ignotæ.

Ejus causa proxima & continens.

XXIV. Quamvis autem Contagiosus sit Venerea Lues Affectus, nec nisi per contagium excitari putemus illam in ullo, imprimis apud nos in Europâ, nondum tamen inde patet, *quænam & qualis sit ejusdem Causa proxima & continens*,

tens, cui omnia memorata Symptomata queant debeantque adscribi.

Ex quib. investigandæ.

XXV. Hanc ut eruamus faciliùs, consideranda imprimis ejusdem Symptomata primaria & graviora; ex quorum consideratione attentâ non ita difficulter forsan ejus Causa vera & adæquata nobis quoque innotescet.

Symptomatum primariorum enumeratio.

XXVI. Sunt autem *primaria* Luis Venereæ *Symptomata*, *Gonorrhœa* dicta *Virulenta*, *Pustulæ*, *Ulcera*, *Ossium Caries*, *Tophi*, *& Dolores satis Acres*: quæ omnia cùm non nisi ab humorum acrimoniâ deduci queant, meritò *ad humores acres hîc recurrimus*.

Eam ab Acrimoniâ humorum pendere.

XXVII. Cùm vero docuerimus aliàs, omnem *acrimoniam* humorum esse *Salinam lixivam*, vel *acidam*; ab *alterutrâ*, *vel utrâque pendebit Venerea Lues*.

Non à solâ salinâ lixivâ

XXVIII. Ab *Acrimoniâ salinâ lixivâ solâ* non facilè quis Luem Veneream deducet, qui tum salis lixivi vires, tum Venereorum Symptomatum naturam habuerit perspectas.

Et quare.

XXIX. *Rosio* namque à *Sale lixivo* fieri solita *cum calore notabili* est conjuncta, qualis vix unquam observatur in Lue Venereâ; in quâ per *lancinationes* solent dolores infestare.

XXX. Adde quòd à *lixivo Sale partes ad internecionem & mortificationem ac nigredinem* brevi perducantur; quod cùm in Lue Venereâ non accidat, meritò Salis lixivi Acrimonia sola hîc à prudentibus, rerumque gnaris non facilè culpabitur.

XXXI. Utique in Lue Venereâ lentè solet procedere quarumvis partium corruptio, licèt nonnunquam cum atrocibus doloribus sit conjuncta.

XXXII. Hisce accedit, quòd *Sal lixivum*, *quando uni parti adhæsit, non facilè ab illâ recedat, sed in ipsam vim suam continuè exerat*; quod cùm aliter se habeat in Venereâ Lue, utique à lixivo Sale ipsius noxa non erit deducenda.

Sed à Spiritûs Acidi Acrimoniâ

XXXIII. Si quis contrà *Spiritus Acidi actionem* in corporis partes varias examinaverit, haud cunctanter ab ipsius *Acrimoniâ* Luem Veneream deduci posse, fatebitur.

Et quare

XXXIV. *Acidum* enim non tantùm *lancinantes* in corpore *dolores* producere solet, verùm talem quoque in *partibus corruptionem* excitare, qualem in Lue Venereâ observamus.

Imprimis quãdo est pituitæ viscidæ permixtus.

XXXV. Imprimis autem id accidit, quando *Pituita Viscida* admiscetur, *quam in Lue Venereâ simul peccare*, plurima sunt; quæ evincunt, uti ex secuturis ac suo dicendis tempore magis patebit.

Venenũ Venereũ in Acido

XXXVI. Concludimus proinde, *Venenum Venereum in Acido*, *sed suo modo peccante consistere*.

Et aliquando Sal lixivũ simul peccare.

XXXVII. Non negamus interim *aliquando* in Lue Venereâ *Sal lixivum simul peccare*, imprimis ubi Pustulæ prodeunt, vel Maculæ; non putamus verò Essentiam Luis Venereæ ab illo lixivo Sale tunc adjuncto, verùm ab Acido Spiritu pendere: licèt plùs minùs lixivi Salis admistum habeat subinde idem *Spiritus Acidus*, *tunc ac semper primariò peccans*.

Illud primariò: hoc verò secundariò.

XXXVIII. Quemadmodùm igitur in Lue Venereâ existimamus *semper ac primariò peccare Spiritum Acidum* in corpore affecti corruptum ac modo peculiari vitiatum, ita censemus *Sal lixivum in ipso itidem plus minus corrumpi ac vitiari*; *sed secundariò duntaxat*.

Et quã ratione.

XXXIX. Fieri enim nequit, ut in suâ integritate permaneat *Bilis*, *Salis lixivi* nostri *fons & scaturigo*, quoties *Spiritus Acidus in Succo Pancreatico imprimis* ut & *Lymphâ Glandulosâ luxurians* à constitutione naturali recedit, atque vitium qualecunque contrahit: postquam necesse habent meo saltem arbitratu, tum *in tenui Intestino*, tum in *dextro Cordis Ventriculo confluere*, *ac in se mutuò agere*: Hæc autem actio non fiet convenienter, quoties horum agentium alterutrum malè est constitutum, & à naturali suo statu recessit: Cùm autem illâ actione commisceri debeant bini hi humores, & ita quidem, *ut cætera ipsis admista quodammodò in unam* eamque laxam *coëant massam*, Sanguinis nomine notam; *quodammodò à recrementis suis secedant*; quis non videt, ubi depravatur illa actio, beneficium, quoque ab ipsâ expectandum simul depravari & perire, si non in totum, saltem ex parte?

Omnes functiones corporis ab invicem pendere; & cum unâ læsâ reliquas lædi.

XL. Quisquis proinde attentâ mente omnes *Functiones* in homine perfici solitas consideraverit, facilè agnoscet, ipsas *omnes ita pendere ab invicem*, *ut nulla queat notabiliter lædi*, *quin & reliquæ aliquod inde patiantur detrimentum*, *atque itidem plus minus lædantur*.

XLI. Quòd si *functiones in homine lædantur*, illa quoque *lædentur* plus minùs, quæ ab ipsis expectantur tanquam effecta.

Ex Chylificatione læsa, reliquas functiones lædi.

XLII. Exempli gratiâ: Si Chylificatio dicta & in Ventriculo perfici solita, sive Alimentorum Fermentatio lædatur, necesse est, ut Chylus sive Alimentum fermentandum non se habeat ritè, quin hoc aut illo modo reddatur vitiosum: quo vitioso existente quis non videt, functiones cæteras istam primam consequentes itidem futuras vitiosas, & quæcunque à singulis expectantur effecta, futura itidem vitiosa?

Nihil tamẽ mali inde oriri aliquando, imo sanitatẽ restitui.

XLIII. Interim non nego, quin potiùs id sæpiùs docui, & ab omnibus opto diligenter notari; non nego, inquam, *fieri subinde*, *ut non tantùm noxa Ægris nulla eveniat ex Vitiosâ Chylificatione*, *quin potiùs per ipsam restituatur sanitas amissa*.

At tantùm casu aut ex arte.

XLIV. Quoties autem id evenit, id casu evenit, aut ex arte: quoniam assumptis Alimentis non usquequaque laudabilibus, nec facilè sanis exhibendis, paratur talis in Ventriculo Chylus, qui medicamenti vices subeat vitiosis humoribus in corpore ægro existentibus corrigendis ac emendandis.

Aliquando alimentis noxiis ægros curari.

XLV. Hinc est, ut hoc obiter moneam, quòd aliquando curentur *Ægri assumptis Alimentis per se noxiis*, *& sibi tamen Medicamentosis*; atque nescio quo subinde instinctu potenter, an impotenter appetitis, & expetitis.

XLVI. Verùm, ut ad nostrum revertamur negotium, putamus necessarium, ut, *quemadmodùm à se mutuò immediatè aut mediatè dependent Functiones corporis naturales omnes*, *ita suas læsiones sibi quoque communicent ac vitia*.

Quomodo partes contentæ, & continẽtes noxam suã aliis communicẽt.

XLVII. Hoc certè imprimis verum de *Contentis*, *quippe quæ quaquaversùm deferuntur*; atque noxam suam universo corpori facilè ac brevi communicare possunt, quod de *partibus continentibus* æquè *dici non potest*, cùm segniùs noxam

suam

suam remotioribus communicare queant, nec nisi *per contenta sua*, & imprimis *Sanguinem affluentem ac refluentem*, cui noxam suam imprimunt, atque sic aliis quoque transmittunt.

Hoc in Lue Venereâ locum habere.

XLVIII. Hoc itidem in Lue Venereâ locum habere arguunt ac evincunt Symptomata nunc citiùs, nunc tardiùs prodeuntia, nunc ab unâ, nunc ab alia parte initium sumentia, & tandem ad cæteras quoque transeuntia.

Et quomodò.

XLIX. Cùm enim, uti jam docuimus, *per Contagium excitetur* apud Europæos *Lues Venerea*, *Venenum illud* nunc per partes Generationi dicatas, nunc per Os, nunc per Cutis poros *penetrat in Corpus sanum*, & *illud pro Sanguinis præsertim ac cæterorum contentorum diversitate citiùs vel tardiùs, plus vel minùs inficit*, etiam secundùm partes continentes, Cutim, Membranas, Glandulas, Carnes, & ipsa quoque Ossa: ita nulla in corpore humano pars vel continens vel contenta forsan occurrit, quæ non subinde afficiatur in Lue Venereâ.

Unde functiones in ea lædantur.

L. Cùm autem nulli parti continenti, contentæve parcat, Lues Venerea, non mirum, si & *functiones omnes in ipsâ lædantur*, & *Naturales & Animales*.

Naturales.

LI. *Naturales functiones læduntur* in Lue Venereâ, non tantùm secundùm *Nutritionem* in affectis partibus *vitiatam*: sed insuper, ubi præsertim malum ingravescit, secundùm ipsas omnes plùs minùs labefactatas, unde videas & appetitum sensim prosterni, Alimentorum fermentationem vitiari, excrementorum secretionem minùs ritè procedere, hinc & corpus paulatim macrescere, aut cachexiâ multifariâ vexari.

Animales.

LII. *Animales functiones læduntur* in Lue Venereâ tum ratione *Doloris sensum externum* afficientis, tum ratione *Vigiliarum* Dolores quosvis consequentium, tum ratione *Motûs* Animalis multis modis lædi soliti: ut jam sileam *Motus Animi* non parùm tunc conturbatos, unde nec *Mens* satis semper sibi constat, quin non rarò simul *delirat*.

In quas partes maximè sæviat.

LIII. Quamvis verò nullis partibus parcat Lues Venerea, præ aliis tamen omnibus sævit maximè in Glandulosas, unde non tantùm Peni, Prostatis, & omnibus partibus mulierum obscœnis, verùm Naribus, Labiis, Gingivis, Palato, Tonsillis, & similibus infestior existit; an quia Venenum Venereum initium habet à semine corrupto, ac præter sui naturam de Aciditate participante, quod quia in Glandulosis paratur partibus, idcircò forsan in ipsas rursus agit faciliùs & potentiùs?

Et quare

LIV. Docuimus autem aliàs, videri nobis Succum subacidum secerni à Sanguine in Glandulis, eundemque in ipsis contemperari à Spiritibus. Animalibus per nervos ad easdem delatis. Quòd si Acidum reddatur in corpore Acrius, an mirum si idem in Glandulis secerni solitum, quoties simul redundat, easdem citiùs ac potentiùs lædat, quàm partes alias, in quibus secundùm naturam non secernitur à cæteris Sanguinis partibus.

Unde Cancer producatur.

LV. Inde diximus non semel posse deduci Cancri productionem frequentissimam in Glandulis, partibusve Glandulosis: Ab Acido enim Acri Cancrum generari, non dubitamus ampliùs, postquam novimus non tantùm ipsi lancinantes dolores esse comites, verùm quibusvis Acidum concentrantibus ac contemperantibus leniri eundem.

Quænam functio primariò lædatur.

LVI. Cùm proinde ex prædictis constare putemus, Venenum in Venereâ lue observabile, atque partibus omnibus adversum consistere primariò in Acido Acrimoniâ peculiari peccante, arbitramur quoque, ex isto fundamento faciliùs posse explicari singulorum Symptomatum ipsam comitari solitorum naturam, quin in eorundem curatione methodum institui posse magis rationalem atque dogmaticam, quàm si duntaxat recurramus ad qualitates absolutè occultas.

Nempe Nutritio

LVII. Quæritur vulgò, nec malè, quænam Functio in Lue Venerea primariò afficiatur? Nos inter dissentientes variorum opiniones accedimus iis, qui statuunt, primariò ac per se Functiones naturales, ac imprimis Nutritionem lædi; secundariò ac per accidens tantùm Animales.

Universi corporis.

LVIII. Probatur autem illud, quia semper in Lue Venereâ vel totius corporis, vel quarundam saltem partium Nutritio læditur.

Ejus partium.

LIX. Læditur universi corporis Nutritio quando universa Sanguinis massa est infecta.

LX. Læduntur quædam partes, & quidem illæ tantùm, quæ infectæ fuerunt, quamdiu tota Sanguinis massa necdum est infecta, nec proinde Venenum per universum corpus est distributum, vel quando ita constitutum & affectum est Venenum Venereum, ut non æquè noceat partibus singulis, sed quibusdam duntaxat: quod imprimis observamus fieri Melancholicis, qui, quemadmodùm diutiùs resistunt Veneno Venereo, ita ferè dolores patiuntur circa Ossium membranas pertinaces atque magis rebelles, curatuque magis difficiles, quàm cæteri, & imprimis Sanguinei; quorum constitutio quemadmodùm Venenum facilè admittit & mox manifestat, ita ab eodem citiùs & faciliùs liberatur & curatur.

Animales Functiones secundariò lædi.

LXI. Animales autem Functiones læduntur secundariò, quatenus humores Acidi & Acres, quoties ad partes sensiles accedunt, dolores in ipsis excitant; & tum hactenus, tum quatenus partes à serosas ad motum ineptas reddunt, Animali motui adversantur.

In quonam subjecto hæreat Venenum Venereum.

LXII. Quæritur etiam vulgò, in quonam subjecto hæreat Venenum Venereum, an in partibus solidis & continentibus, an in partibus fluidis & contentis? Nos putamus ipsum consistere primariò in Contentis, ac pro subjecto vero agnoscere Humores Acidos naturaliter in nobis existentes, hoc est, Venenum Venereum forinsecùs communicatum, inficere ac inquinare imprimis partem humorum nostrorum Acidam, & illam ita corrumpere atque à statu naturali abducere, ut Acrimoniam rodentem acquirat, cujus ope non tantùm totam Sanguinis massam, omnesque alios in nobis observabiles humores, Bilem, Salivam, Succum Pancreaticum, Lympham, Spiritus Animales ac imprimis Semen, atque Lac inquinet atque inficiat, sed partes quoque solidas & continentes quasvis, uti jam dictum, Cutim, Carnes, Glandulas, Membranas, & ipsa Ossa rodat & tandem corrodat, & consumat.

Venenum Venereum Acidum nostrum corrumpere, & eo mediante partes omnes inficere.

LXIII. Venenum ergo Venereum, & in Acido Acri consistens, Acido nostro, sed secundùm naturam temperato blandoque facillimè se jungit,

git, illud alterat & in sui naturam vertit, ac nostri respectu corrumpit, unde priori ac externo simile factum & Acre, tum contentas, tum continentes partes corporis omnes inficit ac corrumpit, omniaque Symptomata in Lue Venereâ observabilia producit.

Hoc in omnibus Symptomatis ostenditur.

LXIV. Hoc ut magis appareat, & Luis Venereæ natura unicuique manifestior fiat, libet singula ipsius Symptomata paucis percurrere, atque ipsorum ab Acri Acido ortum deducere: quo facto via simul sternetur ipsius Curæ ritè instituendæ.

1. Gonorrhœa Luis Venereæ initium.

LXV. Sequemur autem ordinem in superioribus observatum, faciemusque à dictâ *Gonorrhœâ virulentâ* initium: postquam non rarò ab ipsâ quoque initium habet Lues Venerea cum omnibus suis appendicibus; quin non rarò in ipsâ duntaxat consistit, adeò ut eâdem in tempore ac ritè curatâ, plura non sequantur istius Luis damna & Symptomata, sed unà cum ipsâ sublatâ tollantur omnis ulterioris mali metus.

Unde ortum ducat.

LXVI. Solet autem *originem suam* sumere Gonorrhœa hæc *à Coïtu cum personâ simili labe infecta*, à quâ prodiens materia virulenta & acris se partibus genitalibus applicat, & in maribus quidem seminis reliquiis in urethrâ remanentibus se admiscet, ac sursùm usque ad prostatas & vesiculas spermaticas serpit & ascendit, semini accedenti se insinuat, & ipsum inficit, atque ipsa seminis receptacula itidem afficit, rodit, & corrumpit; unde accedens continuè aliud semen similiter corrumpitur, & corruptum continuè exstillat: nec proinde malè affectus ille *Gonorrhœa* & quidem *Virulenta* nomine venit.

Semen in Coïtu infici in maribus.

Ut & Sanguinem.

LXVII. Interim non negavero præter semen, quod sensim allabens corrumpitur, *Sanguinem* quoque *ad partes hasce affectas* & ulceratas *delatum* itidem *aliqua sui parte corrumpi*, atque *Gonorrhœa dicta materiam quoque suppeditare* dum partes ejus aliæ ab illo veneno infectæ refluunt per venas versùs Interiora & Cor, atque totam Sanguinis massam citiùs vel tardiùs, leviùs vel graviùs inficiunt, & tandem Symptomatibus ubique se manifestantibus ansam præbent.

Gonorrhœæ materia duplex.

LXVIII. *Gonorrhœa* igitur *materiam* putamus *geminam*, tum *semen* in suis receptaculis ulceratis corruptum, tum *Sanguinem* ad earundem partium nutritionem delatum & itidem in purulentam vel aliàs virulentam materiam mutatum.

Quomodò in fœminis virus inficiat partes.

LXIX. In *fœminis* autem effusum ex maris gonorrhœâ virulentâ laborantis pene *virus* itidem *Collo ipsarum externo & imprimis Colli interni orificio adhærens*, ac sensim *effuso semini*, ejusque *reliquiis sese insinuans*; quin usque *ad Uteri cornua & seminis vasa excretoria* assurgens illa unà cum semine corrumpit, ulcera ibidem excitat, hinc tum *semen* sponte accedens, tum *Sanguinem* eò, quàm in maribus, copiosiùs delatum in *humorem virulentum mutat*, & illi *Gonorrhœa* occasionem præbet.

Gonorrhœâ virulêtam ab acido deduci.

LXX. Cùm verò omnium testimonio *acris & mordicans sit humor* in dictâ *Gonorrhœa effluens*: illa autem acrimonia *non mortificet partem*, *uti solet facere sal lixivum*, sed *rodat & lancinet acidorum more*, meritò *ab acido ulcera illa & virulentam Gonorrhœam deducimus*.

2. Pustulæ multifariæ.

LXXI. Secundum inter Luis Venereæ Symptomata locum assignavimus *Pustulis multifariàm ubivis* se manifestantibus.

LXXII. Has diximus omnes esse *squamosas & scabras*, dum *alia* quidem *acrem liquorem sive serum simul effundunt*, *alia nullum*, *sed sicca* permanent.

LXXIII. Aliquando pruritum molestum habent conjunctum, aliquando nullum, aut levem duntaxat.

Earum differentia à pestilentialibus.

LXXIV. Non sunt autem similes Pustulis pestilentialibus, in carbunculos desinentibus, & partis affectæ mortificationem gangrænosam comitem habentibus, quasque idcircò à sale lixivo volatili & acri in præcedenti Tractatu de Peste deduximus: verùm similes sunt potiùs iis, quas in Scabiei gravioribus speciebus observamus, absque cutis notabili aut celeri corruptione.

Unde deducendæ.

LXXV. Non deducendæ proinde pustulæ Venereæ à sale lixivo vel fixo, vel volatili; sed ab acido, plùs minúsve fracto ac temperato.

LXXVI. Prout namque illud plus aut minùs infringitur, graviùs idem aut leviùs sæviet in cutim, atque pruritum graviorem aut leviorem producet.

LXXVII. Ubi autem acidum illud acre magis est concentratum, pustulas producet magis aridas: Ubi contrà idem est magis solutum, minúsve concentratum, pustulas producet madidiores ac serum aliquod stillantes, imò celeriùs serpentes.

LXXVIII. Ab Acidi ergò Acrimoniâ meritò deducimus Pustulas Venereas, ipsamque adeò Veneream Luem.

3. Ulcera sordida.

LXXIX. Tertium inter Luis Venereæ Symptomata locum fecimus *Ulceribus sordidis ac perversis*, & nulli parti parcentibus, *Glandulosis* autem *præ aliis omnibus infestis*, & ipsas sensim plùs minùs, celeriùs, tardiúsve depascentibus.

Eorum ortus ab acido.

LXXX. Certè si quid aliud, Ulcera ista acrimoniam acidam evincunt & probant: neque mortificatio ulla nigricans, sed corruptio cum carnis rubore vel pallore conjuncta ibi deprehenditur; qualem nunquam à lixivo sale profectam reperias, semper ab acidis.

Nec obstare quod per Acida curentur.

LXXXI. Nec est, quòd quis objiciat, ad Ulcerum Venereorum curationem usurpari quotidie medicamenta cum acidis parata, & quidem cum optimo successu, Mercurium purà cum variis acidis præcipitatum, aut sublimatum: unde quis forsan putaret, non produci ab Acido Acriore Ulcera Venerea, cùm ab eodem curentur.

LXXXII. Quam difficultatem non ita difficulter solvi posse puto, dicendo, Curam istam non tàm pendere ab Acido quàm à Mercurio, qui cum Acido præparatus est; unde rariùs usurpatur, nisi Acidum sit valdè in ipso temperatum.

LXXXIII. Facit autem Acidum adjunctum, ut faciliùs se insinuet Mercurius Acido in ulceribus existenti

Acidum id debere esse contemperatum in Mercurialibus.

LXXXIV. Ubi autem non satis contemperatum est in Mercurialibus medicamentis Acidum, plus nocet, quàm prodest: nec unquam feliciter usurpatur, nisi ubi opus est promptâ corruptæ vitiatæ partis consumptione: tunc solent quandoque Chirurgi periti cæteris suis præcipitatis, aut sublimato dulci addere tantillum sublimati Corrosivi, nunquam verò cum ægrorum commodo utentur ipso extra similem casum.

LXXXV.

LXXXV. Cùm igitur non ratione Acidi, sed ipsius Mercurij usurpentur in Ulcerum Venereorum curatione Præcipitata, vel Sublimata contemperata, ex ipsorum usu laudabili & utili non tàm evertitur, quàm confirmatur Acidum tunc peccans & ulcera producens.

LXXXVI. Adde quod indies Lues ista solo Mercurio crudo cum unguentis misto & illito curetur felicissimè, unà cum omnibus suis Symptomatibus, & ipsis adeò ulceribus: quod ipsum confirmat, produci ab Acido hanc luem, postquam illud in se allicit vel admittit Mercurius, mox & per Salivationem secum educit, sicque luem istam curat.

LXXXVII. Ab Acidâ igitur Acrimoniâ deduximus meritò tum Ulcera Venerea, tum Ipsam luem Veneream.

LXXXVIII. Quartum inter luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Cariei Ossium*: quemadmodùm enim partium mollium corruptio & consumptio Ulceris nomine venit, ità partium duriorum ac Ossium præsertim corruptio atque exesio *Caries* vocatur.

4. Caries Ossium.

quid sit Caries.

LXXXIX. Tantùm autem abest, ut à lixivo Sale producatur Ossium Caries, ut ab ipso tanquam Cauterio potentiali non rarò curetur æquè, ac à Cauterio actuali, hoc est, ferro ignito, Carioso Ossi applicato.

XC. Si proinde à lixivo Sale curetur Caries, corrigaturque ipsius Causa, siquidem Ossa corrodat, itidem Acris, ad aliam Acrimoniam erit recurrendum, ergo ad Acidam, postquàm præter Acidam & Salsam lixivam tertia hactenus frustrà quæsita est ab iis quoque, qui hanc ob rem ac nostri odio multum laboris huic perquisitioni impenderunt, non tàm, ut veritatem cognoscerent, quàm ut me falsi arguerent.

Unde oriatur.

Acrimonia tantùm duplex.

XCI. Miror autem varia in hunc finem tentasse, aut, ut ab aliis cum successu tentarentur, optasse, quibus sicut aliarum rerum omnium, ita quarumvis Acrimoniarum præstò sunt dubio procul Ideæ Innatæ; quibus quoniam ultrò agnoscimus nos destitui, non est mirum, si per experientiam conemur rerum naturalium omnium qualitates ac diversitates, imò earundem determinationes nobis comparare, quas nostris communicemus Discipulis; quos nisi Idealium Doctorum benevolentia destituat, brevi, facilique negotio scibilis omnis perfectam notitiam poterunt assequi; sive proprias ideas spectent duntaxat; sive illis plùs minùs deletis, aut obscuriùs in Mente suâ, vel Cerebro, vel Glandulâ pinealis, vel alibi, nescio ubi, expressis excitentur aut reparentur à fortunatis illis Albæ Gallinæ, lucisque novæ filiis, solis putà Idearum quarumvis promis-condis, ac fidis & fidelibus Naturæ Interpretibus, contra quorum decreta nulli nunc licet impunè quicquam pronunciare, aut diversum ab ipsis sentire.

Rejicit Autor Ideas innatas.

XCII. Si commenta & figmenta ex fictis Ideis innatis deducta sint demonstrationes Mathematicæ, bone Deus! quonam non rapient nos homines superbi, ac quibusvis liberæ veritatis investigationi addictis infensi atque infesti? An igitur cogemur contra experientiam evidentissimam, contra ratiocinationes catenatas & solidissimas præbere nostrum assensum futilibus innatarum Idearum figmentis? Absit, ut, fingentibus quibusvis adversariis, tàm socordes fiamus, & umbram figmentorum præferamus veritati per sensus externos ad internos penetranti.

XCIII. Concludimus proinde non ex Ideis innatis, at secundùm experientiam, omne Acre aut esse Salsum lixivum, aut Acidum, Ossiumque Cariem uti aliàs semper, ità & in Lue Venereâ pendere ab Acido: & hactenus confirmari nostram de hujus luis causâ sententiam.

XCIV. Quintum inter luis Venereæ Symptomata locum concessimus *Tophis, ac Tuberositatibus*, hinc inde Ossibus sub periostio accrescentibus, atque materiâ Pituitosâ, sed valdè tenaci, viscidâ & coagulatâ constantibus, & ubique deformitatem insignem ac inæqualitatem comitem habentibus.

5. Tophi Quid sint.

XCV. Has protuberantias Pituitam viscidam pro materiâ agnoscere, virus evincit, & Curatio per medicamenta eandem Pituitam incidentia, sensimque dissolventia, Mercurium imprimis, & Oleâ stillatitia, ideòque Sale Volatili Oleolo abundantia, confirmat.

Eorum materia.

XCVI. Quisquis autem visciditatem omnem ab Acido & Pingui produci novit, concludet, utrumque hic habere locum, atque Acidum necessariò simul peccare, quod intendimus.

Visciditas unde producatur.

XCVII. Concurrit ergò ad Gummatum illorum, Tophorum, ac Tuberositatu generationem Acidum; à quo ideò & Lues Venerea deduci poterit.

XCVIII. Sextum inter Luis Venereæ Symptomata locum assignavimus *Doloribus rodentibus*; atque *nocturno præsertim tempore gravius ægros*, non quidem circa ipsos *articulos*, sed *locis intermediis, molestantibus*.

6. Dolores rodentes.

XCIX. Hi Dolores quoniam per lancinationes ægros afficiunt, meritò ab Acido deducuntur; postquam omnibus constare potest, ab Acidis perperàm assumptis Lancinantes dolores excitari, quales proinde ab Acidis forinsecùs assumptis producuntur Dolores, tales ab acido in corpore existente ac peccante itidem produci necessum.

Unde deducendi.

C. Si Dolores igitur Venereæ Lui peculiares à nullâ causâ commodè possint deduci, præterquam ab acido, quid ni & ipsam Veneream Luem ab acido deducemus?

CI. Septimum inter Luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Pilorum Capitis, Superciliorum, & Barbæ casui ac defluvio*.

7. Pilorum defluvium.

CII. Hoc Pilorum effluvium nunquam evenit sponte, nisi ad ipsorum radices accedat aliquid acre, quod ipsas rodat, & nutritionem ipsorum impediat.

Unde oriatur.

CIII. Acre autem illud non erit salsum lixivum; aliàs cutis ipsius conjungeretur mortificatio gangrænosa, quæ tamen nulla in omnibus luis Venereæ Symptomatibus apparet, unde meritò ad illud acre non recurrimus; verùm ad acidum, quod abundè sufficit huic malo producendo.

CIV. Cùm igitur Pilorum effluvium aliquando in Lue Venereâ contingens deduci nequeat, nisi ab acrimoniâ acidâ, utique hactenus & Ipsa lues ab illâ deducetur commodè.

CV. Quamvis memorata Symptomata, utpote Luis Venereæ primaria, ita probata sufficiant,

ciant Efficienti ejus causæ adstruendæ, malo tamen cætera quoque ipsius Symptomata percurrere, quò ex omnibus ac singulis veritas jam satis nota si non magis innotescat, confirmetur saltem ulteriori cæterorum Symptomatum examine.

8. Maculæ variæ. CVI. Octavum ergò inter Luis Venereæ Symptomata locum dedimus *Maculis*, nunc *liventibus*, nunc *flavescentibus*, nunc *rubentibus*, atque *sui pressione albicans vestigium*, sed mox iterum se subducens, *relinquentibus*: quæ Maculæ sicut leviorem duntaxat Luis Venereæ speciem testantur, ita minùs potenter ostentant sui, atque illius causam veram & adæquatam.

Unde oriantur. CVII. Quòd si quis tamen *omnium Macularum Causas* perscrutetur, comperiet tandem, Ipsas ortum suum trahere *à corruptione incipiente aut levissimâ Cutis.*

Cutis corruptio duplex. CVIII. *Levissimam sive Incipientem Cutis Corruptionem* voco, quæ *nondum est perfecta*, & *à quâ regressus adhuc est ad integritatem*; sicut *Gravem atque absolutam Cutis Corruptionem* dico, *à quâ regressus non est ad integritatem; nec nisi cum aliqua istius partis deperditione.*

Gangræna quomodò se habeat. CIX. Sed ne verba videar ulli dare, dictum nostrum exemplis notis, atque adeò ipsâ stultorum non minùs quàm sapientum Magistrâ Experientiâ confirmemus.

CX. Quamdiu in *Gangrænæ metu* color Cutis est duntaxat rubeus, aut subpurpureus, tamdiu corruptio ejusdem est incipiens, atque talis, ut ad integritatem redire possit pars affecta; quamprimùm autem ad nigredinem pervenit, conclamatum est, atque tanquam extremè corrupta, emortuaque Cutis aut sponte, aut arte à vicinâ separanda est, ut servetur membrum affectum.

Ut & Petechiæ. CXI. Sic in *Febribus malignis* vocatis ac *Petechias* comites habentibus, quamdiu Maculæ sunt rubeæ aut etiam purpureæ, tamdiu ad integritatem absque sui jacturâ redire potest Cutis, ubi autem extremè lividæ aut nigræ factæ sunt, non tantùm Cuticula, sive Epidermis, sed ipsius Cutis aliqua pars separari solet, quando convalescunt ægri; atque foveæ tales in Cute remanent, quales à Variolis ortas conspicimus.

Quomodò Maculæ omnes degenerent. CXII. Solent autem *illa Maculæ omnes* cum extremâ Cutis supremæ aut etiam totius corruptione conjunctæ *in pustulas vel ulcuscula ulcerave* degenerare priùs, quàm pars extremè corrupta secernatur ab illæsâ & sanâ, sicut id perpetuò fit in *Variolis & Anthracibus pestiferis*: quorum *ortus semper solet incipere ab extremâ cute Maculis affectâ, quæ Maculæ diutius permanent aliquando; uti citius in pustulas elevantur nonnunquam.*

Variolarum & Morbillorum differentiæ. CXIII. Hinc est, quòd *in Variolarum præsertim exortu* nonnunquam per aliquot dies dubitetur, etiam à Medicis peritissimis, an *Variolæ* sint futuræ, an *Morbilli*; In eo namque differunt hi duo Affectus, quòd *similes planè Maculæ, tantillùm quandoque protuberantes, aliquando iterum sensim dispareant, nec in pustulas abeant, &* tunc *Morbilli* vocantur; *aliquando citiùs, tardiùsve in pustulas eleventur ac suppurentur*, atque tunc *Variolæ* nominantur: licèt aliis contraria appellatio magis probetur ac usurpetur: sed illam logomachiam, tanquam Medicis tum inutilem, tum morosam & ingenia optima vexantem, morantemque non moramur, concedentes unicuique, ut pro lubitu hîc loquatur, dummodò suorum verborum sit fidus interpres.

CXIV. Res ipsas igitur cùm venemur, atque verbis duntaxat utamur, quò nostræ cogitationes aliis pateant, utimur terminis apud plerosque probatis & usurpatis: Repetimus igitur, Variolas ut plurimùm, quando priùs erumpunt, distingui non posse à Morbillis, nequidem à Medicis peritissimis, atque diu in praxi versatis, quod verum esse observavi non semel, dum nonnulli more malo Collegarum suorum dicta vellicaturi determinarent audacter nunc Variolas certò futuras, vel Morbillos, istas Maculas, quas alij dubitanter asseverarant, posse sub Morbillorum historiâ iterum sensim disparere, aut in Variolas suppurari. *Variolas in initio non posse distingui a Morbilis.*

CXV. Observavi, inquam, non semel, falsos fuisse ac deceptos tales Thrasones, Medicosque gloriosos, utut aliàs nec ineptos, nec indoctos, nec imperitos, sed simul & superbos, & invidos, & calumniatores; quos tamen frequentissimè voluit Deus falsos ac deceptos pœnas luere suæ invidiæ, ac malevolentiæ, imò maledicentiæ. *In eoque quam plures fuisse deceptos.*

CXVI. Longè proinde satiùs est in re dubiâ Medicum vel suspendere suum judicium, vel dubiè duntaxat respondere; quàm temerè ac sine ulla certitudine aut conjecturâ satis solidâ de quibusvis pronuntiare talia, quæ aliter sæpenumerò contingentia plebi quoque ridendum propinant hominem suffenum & malis artibus ad primatum imaginarium stolidè aspirantem. *Unde temerè de eo non pronunciandum.*

CXVII. Utique longâ & attentâ experientiâ opus est ad certò determinandum tum Affectum ipsum, tum ejusdem Eventum; imprimis in hisce Regionibus, in quibus obruuntur ferè alicujus notæ Medici praxeos multitudine, nec habent Ægros satis morigeros; unde non mirum, si Medici occupati valdè non queant satis attendere ad singulas circumstantias, nec proinde sibi comparare notitiam satis exactam; festinandum enim est ad plures, ad lucellum, quod à singulis ægris leve duntaxat persolvi solet, augendum. *Morborum Eventus non facilè in his Regionibus determinari. Et quare.*

CXVIII. Sed nec mirum, si plus satis genio suo indulgentes Ægri, nec Medicorum suorum monitis satis auscultantes Diætæ, perperàm in multis institutæ vitiis omnia conturbent in suis affectibus, unde impediuntur quoque in judicio solido formando Medici.

CXIX. In illis autem regionibus, in quibus Ægri sunt Diætæ ordinariæ, atque imprimis à Medicis præscriptæ magis observantes; atque honorarium persolvitur Medicis lautius, possunt Medici doctrinâ æquè ac Ingenio, Judicioque præstantes Notitiam Medicam sibi comparare magis solidam, certamque, atque de multis certiùs determinare, quàm, uti ostendimus, in hisce Regionibus, ubi magis vilis habetur Medicina vilissimè à plerisque factitata. *Quod alibi meliùs fieri potest.*

CXX. Verùm, ut ad nostrum de Maculis negotium revertamur, putamus confirmari exemplis à Nobis allatis, Maculas omnes pendere à Corruptione majore vel minore Cutis.

CXXI.

Corruptio partium unde pendeat.

CXXI. Quoniam verò, (uti non semel docuimus, necdum, cur sententiam mutemus, aliquid urget,) omnis *Corruptio partium corporis quarumvis à causis internis oborta pendet vel à Salso lixivo, vel ab acido*: videndum, à quonam Maculæ in Venereâ lue observabiles sint deducendæ.

Maculæ non à Salso lixivo.

CXXII. Idcircò autem *à Salso lixivo illas deduci non posse aut debere* patet, quoniam ubi in pustulas & ulcuscula vel ulcera ipsæ degenerant, nihil affinis habent cum corruptione à Salso lixivo pendente: sicut id jam in superioribus evicimus, quando Ulcerum Venereorum ortum excussimus.

Sed ab Acido.

CXXIII. Restat proinde, *ut istas Maculas ab Acido deducamus*, cùm præsertim succedentia nonnunquam ipsis post pustulas Ulcera idem adstruant, atque sic bellè omnia ubique sibi consentiant.

CXXIV. Quòd si Maculæ Venereæ ab Acido tantùm pendere possint ac produci, nonne hactenus Ipsa quoque Venerea lues ab Acido erit deducenda? quod habebamus probandum.

9. Bubones.

CXXV. Nonum inter Luis Venereæ Symptomata locum tribuimus *Bubonibus in inguinibus obortis*, & quidem in *Glandulis Conglobatis*.

Duplices

CXXVI. *Bubones* autem cùm sint *Inflammationes in prædictis Glandulis Conglobatis obortæ*, aliquando dicuntur *Maligni*, aliquando *non maligni*.

Maligni quotuplices.

CXXVII. *Maligni* verò aut sunt *Pestilentes* aut *Venerei*.

CXXVIII. De *Pestilentibus* egimus in tractatu præced. nunc *Venereos* examinabimus.

Quid sint.

CXXIX. In genere autem *Maligni vocantur*, quia *Symptomata habent conjuncta longè graviora, quàm exspectari poterant à solo Sanguine notabili Acrimoniâ destituto*.

Malignitatis causa.

CXXX. Ne quis enim ampliùs hic hæreat, sciendum, *Malignitatem omnem ab excedente Acrimoniâ pendere*, atque pro Acrimoniæ duplicitate duplicem occurrere *Salinam, lixivam & Acidam: cùm hæc duo sint in rerum Naturâ, quæ subitam homini ad interitum viam sternant, ideòque Malignitatis dictæ Causa vera existant*.

Effectus Acrimoniæ Salinæ.

CXXXI. Quemadmodùm igitur *Acrimonia Salina solvit Sanguinem*; ipsumque ineptum reddit ad laudabilem sui rarefactionem, unde suffocatur Ignis noster vitalis tum in Corde, tum per consequens in Universo corpore, atque sic subitò irrepit Mors in *Affectibus Pestilentibus*; ita *Acrimonia Acida* eundem *Sanguinem coagulat*, & sic quoque ad requisitam sui rarefactionem ipsum ineptum reddit, unde itidem extinguitur Ignis noster vitalis, tum in Corde, tum in universo corpore, atque sic quoque obrepit nonnunquam subitò Mors in *Syncope*, *Suffocatione Hypochondriacâ*, *Terrore ac Mœrore Summo*; quod virus Acidum se quoque manifestat in *Lue Venereâ, Cancro, Scrophulis & similibus* affectibus pluribus.

Et Acidæ.

Maligni Affectus quinam. Bubonū origo & diversitas.

CXXXII. Maligni vocantur hi Affectus, quia subitam & summam introducunt in corpus universum, partemve privatam mutationem.

CXXXIII. Quemadmodùm verò, ut ad nostrum negotium revertamur, Bubones oriuntur à Sanguine in Glandulis Conglobatis stagnante & ad Inflammationem tendente, ita prout illi conjuncta est *Acrimonia vel Salina*, vel *Acida*, peculiarem sui malignitatem ostentant.

CXXXIV. A *Pituitâ* quidem Sanguini conjunctâ Bubones oriuntur magis *OEdematosi*, *À Bile* vulgari magis *Erysipelatodes*, ab *Humore Austero* verò magis duri ac *Scirrhodes*, ab *Acrimoniâ vero rodente Maligni*: quæ tamen Acrimonia non rarò temperatur tum ab ipso Sanguine, tum à Pituitâ ipsi admistâ, unde Malignitas & Acrimonia rariùs ex solis Bubonibus deduci potest, sed ex aliis ferè comitantibus ipsos Symptomatibus: & *in Peste* quidem ex *Anthracibus & Maculis nigricantibus*: in *Lue Venereâ* verò ex *Gonorrhœâ, Partium genitalium Ulceribus Cancrosis* & similibus.

Bubones non esse Luis Venereæ signa diagnostica.

CXXXV. Soli proinde Bubones cùm nunquam sint Luis Venereæ signa diagnostica, ex illis quoque solis ejusdem Essentia peti non potest, verùm ex aliis hos concomitantibus Symptomatibus: nisi quis velit, Bubones Venereos non extendi secundùm Cruris longitudinem, sed potiùs in obliquum, atque imitari vasorum spermaticorum situm; sicut nonnulli docent; quâ in re tamen putem Ipsos ex præjudicio magis, quàm ex accuratâ observatione id asserere, dum existimant, Glandulas diversas in Peste affici, atque in Lue Venereâ: nisi forsan eveniat, ut, cùm plures sint circa Inguina Glandulæ, in lue Venereâ illæ præ aliis afficiantur, quæ Vasis spermaticis sunt viciniores, tum præparantibus dictis, tum deferentibus, postquam per illa virus assurgit & partim universæ Sanguinis massæ, partim partibus vicinis, & ipsis adeo glandulis se insinuat, & ipsas inficit.

CXXXVI. Quales autem Glandulæ in lue Venereâ afficiantur, nullum tamen à Bubonibus in ipsis excitatis certum istius luis argumentum petetur, nisi de congressu impuro suspicio vel confessio adsit, vel alia Venereæ luis Symptomata certiora concurrant, Gonorrhœa imprimis virulenta, vel ulcera cancrosa in partibus genitalibus.

CXXXVII. Quemadmodùm igitur ex solis Bubonibus de Lue Venereâ nil certi potest statui, ita nec aliquid certi de Causâ ejusdem adæquatâ pronuntiari.

CXXXVIII. Hujus autem ratio est, quia Bubones, etiam Venerei semper producuntur à Sanguine, qui temperat veneni Venerei acrimoniam ita, ut illa tùnc minùs se manifestet, minùsque partes sic affectas rodat & corrumpat, & minùs quoque innotescat.

10. Condylomata.

CXXXIX. Decimum inter Luis Venereæ Symptomata locum concessimus *Condylomatibus* tàm in Muliebri pudendo, quàm utriusque sexûs ano subinde obortis, nec multùm à cæteris differentibus.

Quid sint.

CXL. Sunt autem Condylomata Tubercula dura & obcallescentia, & tædio magis, quam dolore partes affectas molestantia.

Eorum loca.

CXLI. Oriuntur in Cute rugosâ, qualis est in podice, atque Muliebri Vaginâ, Virilique præputio: in quibus duntaxat solent oriri partibus, & quidem à præpostero Veneris Usu & partium arcto confrictu, sive id contingat à personis

sonis lue Venereâ correptis, vel aliàs sanis.

Esse Luis Venereæ comites. CXLII. Condylomata igitur, cùm non tàm sequantur luem Veneream, quàm nimium Veneris usum, & abusum; qui familiaris esse solet iis, qui Venereâ lue sunt correpti, non mirum, si & frequentiùs illi lui copulentur, postquam rarius evenit, ut qui Veneri nimium indulgent commercium non habeant aliquando cum Infectis, atque præter Condylomata, alia quoque patiantur prædictæ luis Symptomata.

Non signa propria. CXLIII. Condylomata igitur cùm non tàm sint luis Venereæ signa propria, quàm Veneris frequentioris documenta, non possunt illa quoque aliquid certi determinare, quoad ipsius Causam veram: nec est proinde, quòd ab illis expectemus aliquid notabilis ad luis Venereæ naturam essentiamque explanandam.

Lues Venerea unde producatur. CXLIV. Id autem tantò minùs nos augit, quoniam ex primariis Luis prædictæ Symptomatibus abundè ostendimus, Ipsam à solo Acido acriore produci posse; in quo etiam nunc persistimus, & *concludimus*, *Veneream Luem produci ab humoribus Acidis, & Acrimoniâ suâ tum Sanguinem ipsum, cæterosque ex ipso humores ortos, tum Pilos, tum Glandulas, partesque glandulosas omnes, tum Cutim, tum Ossa ipsa corrumpentibus ac rodentibus.*

Ejus curatio. CXLV. Hoc autem fundamento satis feliciter posito, putamus longè planiùs & faciliùs posse nos in hujus affectûs Curâ Rationali & Dogmaticâ progredi quinimò ejusdem Curæ hactenus ferè Empiricè duntaxat institutæ rationes veras elicere atque explicare.

CXLVI. Non parùm autem nostram de Luis Venereæ Causâ in Acido Acri consistente opinionem confirmant Medicamenta multiplicia illam curantia.

Remedia primaria. CXLVII. Hoc ut paucis ostendamus, observandum, primaria Luis hujus remedia esse aut *Mercurialia*, aut ex *Lignis, radicibusque gummosis*, atque Sudores moventibus petita.

Mercurius Crudus. CXLVIII. Optimum certè, atque tutissimum Venereæ Luis remedium est *Mercurius Crudus* cum porcinâ axungiâ, vel aliis unguentis, Oleisque mistus, & forinsecùs illitus, imprimis *Et quomodò adhibeatur.* in pedum plantis, manuumque volis, aliisque articulationibus quibusvis; quamvis prudentiâ opus sit, si & Dorsi spina eo sit illinenda; quod Ego saltem fieri nollem, nisi quando frustrà illitæ fuerunt articulationes aliæ: nullaque potest excitari salivatio: quam tamen vi excitare non semper satis tutum.

Ejus finis Salivatio. CXLIX. Finis namque scopusque illitûs istius cum Mercurio est Ptyalismus, sive Salivatio, cujus ope unà dum Pituitâ copiosâ expurgatur ex universo corpore virus Venereum, sicque satis feliciter ac certò curantur Ægri.

Mercurius sublimatus, & præcipitatus. CL. In eundem finem exhibentur sæpenumerò varia medicamenta ex Mercurio tum sublimato, tum Præcipitato parata, & humores non tantùm per Salivationem, sed per Vomitum quoque atque Alvum, imò Urinas & Sudores educentia.

Prudenter præparandus. CLI. In quorum delectu ac præparatione prudentia opus est: ne, cùm per Spiritus Acidos sublimetur, præcipiteturque Mercurius, usurpentur nimis Acria, verùm debitè priùs contemperata.

Mercurij crudi vires. CLII. Laudamus autem non sine causa imprimis *Mercurium Crudum*, Axungiæ Porcinæ, aliisve Unguentis & Oleis admistum, & forinsecùs variis articulationibus affrictum, quoniam Pituitam omnem in corpore universo solvit, hinc ad conglomeratas tum Salivares, tum Pancreaticas Glandulas ipsam deducit, atque tum Ptyalismum, tum quandoque Nauseam, Vomitumque, vel Alvi fluxum excitat.

Spiritum Acidum cum pituita evacuari CLIII. Cùm Pituita verò quia Spiritus Acidus in corpore occurrens se facilè unit & conjungit, unà cum ipsa quoque solet tunc evacuari, & è corpore exturbari: atque una, eademque opera Lues Venerea curari.

Mercurium se admiscere Spiritui. CLIV. *Præter Pituitam* verò *in humano corpore* occurrentem, *nil* forsan est extra ipsum, *cui faciliùs* ac penitiùs se viribus integris *admisceat Spiritus Acidus*, quàm ipse *Mercurius*.

Spiritum Acidum Pituitæ admisceri. CLV. Nec proinde mirum, si *Pituitæ* tum *naturaliter admisceatur Spiritus Acidus* ad ipsius constitutionem; tum *præter naturam*, quoties in corpore redundat, idem Spiritus Acidus admisceatur copiosiùs & faciliùs.

Quare Salivationem promoveat Mercurius. CLVI. Sed nec mirum quoque, si *ob eundem Spiritum Acidum & naturaliter & præter naturam Pituitæ admistum*, eidem *Pituitæ admisceatur facilè Mercurius* in quem vim suam mox & potenter exerit Acidus Spiritus, atque se illi uniendo Pituitæ admistæ itidem se adjungit.

CLVII. Hanc igitur rationem puto Mercurij in Lue Venerea curanda utilis.

CLVIII. Ptyalismum autem promovet idem Mercurius, quia Pituitosæ Sanguinis parti se admiscens, hoc est, Materiæ Salivari, unà cum ipsa Salivâ secedit in Glandulis Salivaribus, quin imò Salivæ copiosiùs secretæ, hoc est, Ptyalismi Causa existit.

Quomodò Nauseam, Vomitum & Alvi fluxum excitet. CLIX. Quoties autem à Mercurio similis Materiæ Pituitosæ secretio accidit in Glandulis Pancreaticis, toties secretio humoris Pancreatici & quidem viscidioris contingit copiosior, unde non tantùm Nausea & Vomitus, sed Alvi fluxus quoque satis gravis & periculosus consequi solet nonnunquam.

Mercurii sublimati, & præcipitati vires. CLX. Quod de Mercurio crudo jam dixi, de eodem Præcipitato vel Sublimato dulci, imò Corrosivo etiam dicendum: Nam quod Mercurius crudus efficit deducendo Acidum in Sanguine dispersum ad Glandulas, idem efficit Mercurius per Spiritus Acidos tum præcipitatus, tum sublimatus.

Quomodò operentur. CLXI. Spiritus enim Acidi in Mercurio concentrati Effervescentiam in tenui Intestino cum Bile atque Pituita excitant talem, unde vel Nausea, Vomitusque, vel Alvi dejectio, vel utrumque producitur.

CLXII. Talis enim effervescentia requiritur, quæ confluentes ibi humores turbet, agitet, & ad sui expulsionem Intestina, Ventriculumque irritet.

Quænam Mercurialia magis salivationem, & quænam magis vomitum vel alvum moveant. CLXIII. Ad quam Effervescentiam concurrunt semper humores Acidi, vel in corpore contenti & ad Intestina deducti, vel forinsecùs assumpti.

CLXIV. Ad Ptyalismum verò excitandum magis conducunt medicamenta Mercurialia minùs Acidi continentia; quemadmodum Alvum, vomitumque movent potentiùs,

quæ

quæ copiosiore & Acriore abundant Spiritu Acido.

CLXV. Hinc est, quòd Mercurius sublimatus corrosivus vix ad granum unum exhibitus Vomitum potentissimè cieat, & alvi fluxum: Mercurius verò dulcis dictus, & ex corrosivo cum Mercurio crudo superaddito paratus tutò ad grana triginta, & plura exhiberi queat, qui rariùs vomitum, sæpiùs alvum tantùm movet, rarissimè Salivationem.

Salivatio feliciùs excitatur Mercurio præcipitato. Et quâ ratione

CLXVI. Excitatur autem feliciùs Salivatio cum Mercurio præcipitato; & quidem non nimis fixato, quò vis Mercurii magis libera permanens faciliùs se immisceat Pituitæ in corpore redundanti.

CLXVII. Ergò ratione Spiritûs Acidi Mercurio præcipitato, sublimatove admisti faciliùs se Pituitæ admiscet idem Medicamentum, quo per vices ac intervalla sufficienti quantitate assumpto ad Glandulas Salivares, Pancreaticasque movetur Pituita corporis corrupta, quò è corpore exturbetur, & Lues Venerea sensim curetur.

CLXVIII. Ergò ratione Spiritus Acidi & Acris in Venereâ Lue peccantis conducit Mercurius, quin ejusdem vitium arguitur ex mali hujus medelâ per Argentum vivum felicissimè usurpatum.

Ligna, Cortices, Radices, Gummosa, quâ ratione Remedia Luis Venereæ.

CLXIX. Eundem *Spiritum Acidum in Venereâ Lue peccantem arguunt Ligna, Cortices, Radices, Gummosa.*

CLXX. Gummi siquidem tale Sale Volatili & Oleo Aromatico abundat, à quo proinde cùm curetur Venerea lues, patet id accidere, quatenus occurrit suo contrario, quod corrigat & emendet.

LLXXI. *Salis autem Volatilis, oleique aromatici Contrarium est Spiritus Acidus* excedente acrimonia peccans.

CLXXII. Si proinde à Volatili Sale, oleoque aromatico curetur Lues Venerea, ipsam ab acido acriore pendere patet: quod erat mihi probandum.

Luis Venereæ Curatio duplex.

CLXXIII. Ut igitur tandem concludam, arbitror me abundè ostendisse, tum ex *Symptomatibus* plerisque ac primariis Luis Venereæ, tum ex *Medicamentis* præcipuis eam certò, tutóque curantibus, consistere *ipsius Causam in Acido Acri*; proximum nunc est, ut ejusdem *Curam tum universalem, tum singulis ejus Symptomatibus debitam proponamus.*

Universalis in quo consistat. Particularis in quo.

CLXXIV. *Curam dico Universalem*, quæ in *Massæ Sanguineæ* in hac lue corruptæ atque vitiatæ *purificatione* consistit.

CLXXV. Per *Curam* verò *Particularem* intelligo eam, quæ *singulis ejus Symptomatibus* in specie debetur; *Gonorrhæa* putà *Virulenta, Pustulis, Ulceribus, Cariei*, &c.

Et quare sic vocentur.

CLXXVI. Eam, quæ Sanguini purificando debetur, *Curam* idcircò voco *Universalem*, quia *ex Sanguine omnes corporis partes tàm continentes, quàm contentæ* suum hauriunt, accipiuntque *nutrimentum*; unde si corruptus vel vitiatus fuerit Sanguis, ut plurimum partes, si non omnes, pleræque saltem noxam inde nanciscuntur notabilem; quod & in Lue Venereâ cùm eveniat, meritò de universali Sanguinis purificatione fit mentio in ejus curâ ritè instituendâ.

Universalis curæ in quo ponenda.

CLXXVII. Postquam verò putamus nos abundè probasse ac evicisse Venenum Venereum consistere in Spiritu Acido, sed Acriore, Sanguinis massæ admisto; illamque non minùs, quàm cæteros humores ex ipso genitos inficiente, manifestum fit, *Universalem Luis Venereæ Curam* quærendam, ponendamque in *Spiritûs istius Acidi & Acris correctione*, ac cùm *toto genere sit præter naturam*, nec *talis in homine requiratur, in quantum* corrigi ac restitui nequit, *in ejusdem eliminatione, atque expulsione*.

Eam duobus absolvi.

CLXXVIII. *Duobus* ergò absolvetur Venereæ Luis *Cura Universalis, Correctione ac Contemperatione Spiritûs Acidi Acrioris*; atque *Expulsione ejusdem per vias convenientes.*

Spiritûs Acidi Acrioris correctio. Eam præstant. 1. Spirituosa Volatilia.

CLXXIX. *Spiritûs Acidi Acrioris Correctionem ac Emendationem* quod attinet, absolvetur illa omnibus *Acrimoniam Acidam temperantibus*, tàm *simplicioribus* quàm *magis compositis.*

CLXXX. Docuimus non semel inter *simpliciora*, quæ Acrimoniam Acidam temperare solent, numerari 1. *Spirituosa Volatilia, Spiritum Vini, frumenti*, ac quemvis alium post debitam mistorum fermentationem distillatione prolectum.

2. Oleosa & Pinguia.

CLXXXI. 2. *Oleosa & Pinguia omnia*, uti sunt *Olea ex fructibus, Olivis* putà, *vel seminibus & Nucleis, Lini* putà, *Raparum, nucum juglandium, Amygdalis dulcibus & Amaris*, & similibus expressa; *Pinguedines varias Animalium* variorum, &c.

3. Salia Lixivæ fixa.

CLXXXII. 3. *Salia lixiva fixa*, ex *combustarum* rerum *plantarum* maximè *Cineribus* extracta.

4. Aquea

CLXXXIII. Quibus si quis 4. adjungere volet *Aquea*, non tam contra ipsum pugnabo, quàm monebo, ut ritè consideret, *Aquea non tàm temperare quàm diluere Spiritum Acidum*, quo nomine etiam conducunt, ubi commodè jungi possunt tribus prædictis notabiliter Acidi vim frangentibus.

Composita.

CLXXXIV. Eadem namque si commisceantur & componantur, feliciùs & blandiùs debellant Acidi noxas: Inter quæ *magis Composita* numerantur 1. *Salia Volatilia, ex Sale lixivo fixo, & Spiritu Volatili vel naturâ vel arte junctis orta*, qualia sunt *Sal Volatile Cornu Cervi, Urinæ*, cujus species existit *Spiritus Salis Aromatici dictus*; *Sal Tartari Volatile*, &c.

1. Ex Sale lixivo fixo, & Spiritu Volatili.

2. Ex Sale lixivo & oleo.

CLXXXV. 2. Huc referuntur *Olea Aromatica omnia*, ex *Sale lixivo, sed Volatili, & Oleo genita*: qualia sunt *Oleum Succini, cornu Cervi, Anisi, Cinnamomi, Macis, Garyophyllorum, Majoranæ, Rorismarini*, &c. *Galbani, Myrrhæ, Mastiches*, &c.

3. Tincturæ Aromaticæ.

CLXXXVI. 3. Huc spectant *Tincturæ Aromaticæ*, ex *Plantarum præsertim partibus Aromaticis per Vini Spiritum extractæ*, sive id solâ fiat *infusione* aut *decoctione*, sive accedat *distillatio*, in quâ partes maximè Volatiles duntaxat cum Vini Spiritu assurgunt & obtinentur. Tales sunt *Tinctura Cinnamomi, Aqua, Theriacalis, Vita Matthioli*, & similes plures.

4. Decocta Aromatica.

CLXXXVII. 4. Huc pertinent *Apozemata sive Decocta Aromatica*, ex *Plantarum partibus Aromaticis cum Aquâ* & quandoque *Cerevisiâ* vel *Vino decoctis parata*. Qualiter frequenter utimur in Luis Venereæ Curatione.

CLXXXVIII.

Aromaticæ partes Plantarum.

CLXXXVIII. Aromaticæ observantur quævis Plantarum partes, adeò ut nullæ sint in Plantis, quas non in his aut illis notemus Aromaticas; *Radices* putà, *Cortices*, *Ligna*, *Truncos*, *Folia*, *flores*, *fructus*, *semina*, *Gummata*, & si quæ sunt aliæ.

Quænam ita vocentur.

CLXXXIX. *Aromaticas* verò vocamus *partes Plantarum*, quæ *sapore sunt Acriore*, ac plerumque *odore itidem Acriore*, saltem quando comburuntur & accenduntur; sunt enim quædam, quæ priùs odorem suum, saporemque Aromaticum non promunt, quàm urantur, sic in specie *Cornu Cervi* insipidum & inodorum est, donec aut limâ odor ejus Acris manifestetur, aut igne ipsius tàm odor, quàm Sapor Aromaticus latens excitetur ac in lucem proferatur.

5. Sapones.

CXC. 5. Ad Composita medicamenta Spiritum Acidum temperantia reducendus quivis *Sapo ex Sale lixivo cum Aqua soluto & Oleo sive pinguedine decoctione longâ paratus*; & humores Acidos utriusque componentis nomine mirè temperans, imprimis si cum aliis liquoribus aptè jungatur, *Lacte* putà & aliis.

6. Emulsiones.

CXCI. 6. In compositorum medicamentorum Acidum temperantium censum referendæ *Emulsiones ex Aqua & seminum parte solubili & satis Oleosa constantes.*

Decocta frequentiora quænam.

CXCII. Ex quibus omnibus ad Venereæ Luis Curationem in frequentiori usu sunt *Decocta ex binis Radicibus, totidemque Lignis* parari solita, *Radicibus* putà *Chinæ*, *atque Salsæparillæ*; *Lignis* verò *Guajaci & Sassafras.* Quibus tum ad gratiam, tum ad comitum Affectuum humorumve emendationem plura solent addi.

Apud nos etiam esse plantas, quæ luem veneream curent.

CXCIII. Quamvis autem illâ exoticorum Medicamentorum *quadriga*, soleamus omnes Practici plerumque uti, non desunt tamen apud Nos tum *Radices*, tum *Ligna*, tum *Cortices*, quæ idem tàm *potenter*, tàm *facilè*, tàm *tutò*, & tàm *jucundè* præstare possint, quàm ista exotica & subinde suis ex parte viribus privata & exoleta. Talia verò nostratia sunt, *Radices Smilacis asperæ*, *Petasitidis*, &c. *Radices*, *Cortices*, *& Lignum Iuniperi*, unà cum ejusdem *Baccis*, *Lignum Quercûs* & similia plura.

Eas non esse negligendas.

CXCIV. Utique non contemnenda sunt Exotica, sed nec negligenda sunt nostratia quæ sicut nata sunt in nostro solo, ita cum nostris corporibus majorem habent affinitatem, faciliùsque imò efficaciùs in eadem operari observantur, quàm exotica.

Quinam Medici iis uti debeant præ cæteris.

CXCV. Optandum foret proinde, illos præsertim Medicos uti medicamentis apud nos Natis, qui eadem præparant, suisque ægris exhibent Ipsi: Cæteri namque, qui formulas suas mittunt ad Pharmacopœos, videntur, ad pompam & Eruditionis putatitiæ commendationem teneri magis ad multorum exoticorum præsertim, accumulationem.

Quinam doctior perhibeatur Medicus.

CXCVI. Doctior certè apud plebeios creditur, & à Pharmacopœis avaris & lucri sui, quàm ægrorum commodi magis avidis, perhibetur Medicus, qui longas & exoticis, caris præsertim Medicamentis constantes formulas præscribere solet: Ita Mundus semper vult decipi.

CXCVII. Sed ad nostrum opus revertamur; Medicamenta igitur Humorem Acidum in Lue Venereâ peccantem alterantia usitatiora sunt, sicut dixi, Radices tum Chinæ, tum Salsæparillæ; & Ligna tum Guajaci, tum Sassafras. Quæ usurpari solent frequentiùs ac commodiùs formâ Decocti.

Ligna Radicibus præstare. Et quâ ratione.

CXCVIII. *Temperant* quidem *humorem Acidum debiliùs Radices, potentiùs Ligna.*

CXCIX. Quæ Ligna præterea *Humorem Pituitosum*, (cui se mox admiscet ac insinuat *Venenum Venereum* Aciditate Acriore peccans, ipsumque *in corpore auget*, *& viscidiorem efficit*) hactenus *efficaciter corrigunt*, atque sic quoque Luis Venereæ curam promovent: postquam Experientiâ quotidianâ constat, *segniùs & difficiliùs curari hâc lue infectos, in quibus dominium habet humor Pituitosus valdè viscidus, humoris Melancholici* nomine notus.

Plantas nostrates non cedere exoticis.

CC. Cùm proinde utilis sit radicum & Lignorum prædictorum Usus in Curandâ lue Venereâ, absit, ut avertere ab illo velim Medicos Juniores, quamvis asseverem, Ipsis non cedere Ligna nostratia, Plantasque apud nos natas.

Etiam hic conducere Salia Volatilia.

CCI. Sed *corrigendæ Aciditati* in Venereâ lue peccanti *conducere quoque novi*, & quidem per experientiam, non tantùm radicum, Corticum, Lignorum, & præsertim Aromaticorum decocta, sed *Salia* quoque *lixiva*, & *præsertim Volatilia*, quæ proinde Medicinam facientibus commendo.

Quid præstent.

CCII. Usus, inquam, Salium Volatilium frequens plurimum præstat in correctione ac emendatione tum Spiritûs Acidi, tum Pituitę viscidæ in Venereâ lue peccantis.

Etiam hic conducere cætera.

CCIII. Sed & in eundem finem accommodari possunt pro Personarum Affectarum, Infantium, Puerorum, Adolescentium, Fœminarum diversitate cætera quoque Spiritum Acidum temperantia & à me hîc memorata tam simplicia, quàm composita magis.

Quod ad Medici Industriam spectat.

CCIV. Utique ad Medici Industriam spectat, indies nova excogitare medicamenta, novas medicamentorum formas & formulas, quibus citiùs, faciliùs, tutiùs & jucundiùs curare possit suos Ægros, sibique famam comparare bonam, quippe quam consequi solet lucrum, cui quemadmodùm non est inhiandum turpiter, ita ipsum nullatenus negligendum est à Medico; qui laborum suorum laudabilium præmio dignus existit.

Modus medicamentis utendi quis hic optimus.

CCV. *Modus* autem tàm Decoctis Aromaticis, quàm cæteris Acidum *Spirituum temperantibus* medicamentis utendi optimus est, *si sæpiùs in die assumantur & quidem quantitate minori, quò lentam eóque laudabiliorem mutationem, ac emendationem introducant in Sanguinem, omnis enim mutatio subita & præsertim magna periculosa*; quod sicut per experientiam edoctus docuit Hippocrates, ita idem observant veri ejusdem discipuli & imitatores.

CCVI. Quinimò licet, atque utile est, *eadem alterantia alimentis admiscere*, atque tum in *prandio*, tum in *cœna potûs alteriûs loco prædictis decoctis uti*: quo alimentis admista unà cum chylo, quem præstantiorem faciunt, faciliùs, blandiùs, & utiliùs toti massæ Sanguineæ admisceantur, ipsamque insensibiliter emendent; sicuti sæpiùs tum in venereâ lue, tum in aliis affe-

affectibus cum magno ægrorum commodo à me factum novi, & ut ab aliis quoque fieret Auctor fui, sicut & nunc Medicis Junioribus, ut ampliùs fiat, Auctor sum.

Non tàm formulis insistendū, quàm medicamentorum selectioni.

CCVII. Formulæ infinitæ occurrunt apud Scriptores Medicos, ut non videatur opus, ullum hic proponere, cùm præsertim cuivis justis in Arte exercendâ adminiculis aliunde petendis instructo, haud queat esse difficile, Ægris præscribere Decocta varia. *Parùm siquidem industriæ in formulâ concinnandâ consistit, multum in seligendis medicamentis tum affectui curando convenientissimis, tum ægrorum palato, & peculiari constitutioni aptissimis.*

Quādiu perseverandum in alterantibus.

CCVIII. *Tamdiu* autem *perseverandum est in Alterantium*, & tam *Humorem acidiorem, acrioremque contemperantium*, quàm *Pituitosum & Viscidiorem*, quoties simul concurrere deprehenditur, *emendantium usus*; donec observentur ex Functionibus prius læsis, & nunc integratis, ad statum bonum & laudabilem redacti.

Quando evacuatio instituenda.

CCIX. Tunc enim, *si Copia illorum nimia in corpore observetur*, *Educendi sunt ac Evacuandi per vias* convenientes, ac *medicamenta convenientia*.

Et per quas vias.

CCX. *Viæ humoribus tam Pituitosis, quàm serosis evacuandis aptæ sunt in Lue Venereâ* tùm in *Os*, sive hoc fiat per *Vomitoria*, vel *Salivationem* moventia, *tum Alvus*, per *purgantia deorsum*; tum *Vesica Urinaria*, per *Diuretica*; tum *Cutis Pori*, per *sudorifera*.

CCXI. Adeò nulla via est, quæ non conducat Lui Venereæ curandæ.

Per quas cura sit blandior & jucundior, & per quas citior & difficilior.

CCXII. *Tutius* quidem ac *jucundiùs & blandiùs* est curam illam, peccantiumque in venereâ lue humorum evacuationem instituere per *sudorifera, diuretica & deorsùm purgantia*; *Citiùs* autem, at *difficiliùs* eadem perficitur per *Salivationem moventia*, & quandoque *Vomitoria*, quippe quæ Salivationi simul promovendæ sunt aptiora.

Quanā cura eligenda.

DCXIII. *Satiùs* certè foret *Sudoriferis, Diureticis, ac per Alvum purgantibus* absolvi curam Luis Venereæ, si semper illis absolvi posset, licet plus temporis desideret, quoniam tutiùs procedit, quàm ejusdem per *Ptyalismum & Vomitum* instituta cura; in quâ major vis corpori infertur; adde quòd, si minùs prudens fuerit Medicus, aut Æger, facilè in Vitæ periculum incidat Æger.

Imprudentia Medici in quo hic consistat.

CCXIV. *Imprudentia Medici* consistit in festinatione nimiâ, vel usu medicamentorum minus ritè preparatorum, vel non investigatâ, observatave satis accuratè Ægri constitutione ac idiosyncrasiâ, & similibus.

In quo Imprudentia Ægri.

CCXV. *Imprudentia Ægri* consistit in errore aliquo in *Diætâ* commisso, facilè namque ab ipso salivante delinqui potest, sive *Aëri asperiori* & frigidiori se exponat, sive *Potum paulò frigidiorem*, acidioremve usurpet, sive *Animi Affectibus* indulgeat &c.

Quando ad Salivationem recurrendum. Sudorifera ex quibus parentur.

CCXVI. Quoniam verò *semper obtineri non potest Luis Venereæ Curatio per sola sudorifera, diuretica, & purgantia deorsùm*, idcircò *recurrendum est nonnunquam*, imò sæpius *ad Salivationem tum solam, tum aliis junctam*.

CCXVII. Sed ut de singulis ordine agamus; *Sudorifera* parantur ex iisdem memoratis radicibus duabus, chinæ, atque salsæparillæ, Lignisque Sassafras & guajacino, ut & hujus cortice, qui ligno multò est potentior, magis aromaticus & gummosus. Idem dictum esto de Radicibus, Corticibus, Lignis, &c. nostratibus.

Eodem Decocto pro assūpta ejus quantitate & humoris fit correctio, & sudor movetur.

CCXVIII. *Eodem* igitur *Decocto*, (cujus ope corrigi docuimus humorem tùm acidiorem, tum viscidiorem, si copiâ mediocri assumatur) *promovetur* quoque *Sudor, si copiâ sumatur majore*, aut *paretur potentius si sumatur calens*, *si corpus componatur ad sudorem*, vel in lecto sub stragulis, vel in laconico, vel ambulando, currendo, &c. *si jusculum calens superbibatur*.

Quod non parvi pendendum.

CCXIX. Non parvi pendendum est, quòd *eodem medicamento & corrigi, & expelli queat* Humor in corpore peccans, quod mirum negari & culpari à quibusdam, & quidem in praxi quotidie occupatis, qui proinde nonnisi volentes ignorant, quod facilè possent observare. Quapropter paucis de hâc controversiâ hîc agendum, cùm sit magni momenti in arte nostrâ.

Purgantia & Sudorifera non nocere, si humores vel per sudorem vel per alvum non expellant.

CCXX. Occurrunt ergo non pauci, etiam Practici, qui aut ex merâ ignorantiâ, eâque valdè crassâ, aut ex præjudicio itidem valdè crasso arbitrantur, aliis saltem persuadere conantur, *non tantùm medicamenta purgantia, sed ipsa quoque Sudorifera, quoties assumpta Humores per Alvum vel Sudores non expellunt, valdè nocere, atque in grandia incommoda conjicere ipsos Ægros.*

CCXXI. Hoc ipsorum Effatum, Placitumque sicut olim me habuit solicitum, ita nunc à me ridetur, tanquam inane atque vanum, postquam nimirùm contrarium me sæpenumerò docuit stultorum ac sapientum Magistra Experientia, quam si consulerent diligentiùs, suisque valedicerent præjudiciis, meliùs & suæ famæ, & suorum Ægrorum commodis consulerent.

CCXXII. Nihil ergo falsiùs, ne dicam simul Ægris nocentiùs excogitatum, fictumque est unquam, quàm nocere imprimis Sudorifera, quoties illis assumptis non prodit Sudor.

Non Sudoriferum ipsum, sed ejus præposterum usum nocere.

CCXXIII. Fateor equidem, si assumpto Sudorifero Æger stragulis multis operiatur, & diu sub illis contineatur, angi & malè habiturum ipsum, ex stragulis magis, quàm assumpto medicamento: sed illud non est adscribendum ipsi medicamento Sudorifero, sed præpostero ejusdem usui & administrationi malæ.

CCXXIV. Dico præposterum Sudoriferorum usum causam esse malorum, quæ accidunt Ægris, quando ab illis anguntur magis, non verò liberantur à præcedentibus anxietatibus.

Quando Sudor excitandus.

CCXXV. Sudor namque tum demum excitandus, promovendusque, quando Humores in corpore dispositi sunt, ut per Sudorem expellantur.

CCXXVI. Sic igitur, priusquam ad sui per Sudorem expulsionem apti ac dispositi fuerint Humores in corpore peccantes, cum Ægrorum damno & noxâ urgetur Sudor, qua vel nullus prodibit, aut nonnisi violentus, unde necessariò debilitabitur Æger.

In eo Medicū posse peccare.

CCXXVII. Hoc quoties conatur Medicus, toties testatur simul se imperitum esse in

Arte, quam profitetur, unde suæ imperitiæ aut temeritati adscribere debet, quicquid mali patitur æger, neutiquam Sudorifero per se laudabili, sed per accidens, quia non convenienti tempore, non convenienti modo usurpatum fuit, noxio.

Quomodo incommodum cavebit Medicus.

CCXXVIII. Hoc incommodum non ita difficulter cavebit ac præveniet Medicus præjudiciis liber atque operi suo attentus; Si 1. ex Symptomatibus præsentibus, atque diætâ prægressâ verum humorum vitium eruerit. Si 2. (ubi Sudorifera medicamenta illi vitio superando apta erunt) talia selegerit, quæ desideratum effectum producere possint. Si 3. *Sudorem valde non urserit*, verùm blandè agendo, an ad Sudorem ferendum corpus ritè satisque dispositum fuerit, observaverit; & à Sudoriferorum istorum usu ulteriorem humorum præparationem ac emendationem expectaverit.

CCXXIX. Si namque usurpaverit talia Sudorifera, quæ humori peccanti corrigendo emendandoque accommodata fuerint, quamvis nullus prodeat Sudor, proficiet tamen in humorum vitiosorum emendatione, atque ad Sudorem posteà faciliùs eliciendum præparatione.

Quænã Sudorifera cum fructu usurpentur.

CCXXX. Sudorifera etenim humoribus vitiosis alterandis, emendandisque apta semper cum fructu usurpantur, si corpus tegumentis non valdè, nimiúmve operiatur: quod facilè observari potest, sicque omne à Sudoriferis metuendum incommodum præcaveri.

Quid cognoscendum Medico.

CCXXXI. Primarium igitur est, ut Medico Affectus, ejusdemque causa vera nota sint; ut blandè in curâ procedat, omnemque violentiam, præcipitationemque vitet.

Quid Medico in Sudore curandum

CCXXXII. Ubi ergo judicatur Sudor utilis futurus Ægro, Medicus prudens pro humorum peccantium diversitate seligere Sudorifera maximè convenientia, eademque Ægro exhibebit tempore aptissimo, curabit eundem tegi mediocriter, jubebitque observari an sensim Sudor erumpat, vel ad eruptionem inclinet, tunc aut jusculo calente exhibito, aut tegumentis auctis eundem promovebit: sin observet frustrà hæc omnia tentari, jubebit Ægrum esse securum, miniméque solicitum, postquam licet nullus prodeat forsan Sudor, beneficium tamen ab illis medicamentis sit habiturus laudabile.

Vt utilia sint Sudorifera.

CCXXXIII. Atque tali modo semper cum fructu & commodo, nunquam cum noxâ usurpabuntur Sudorifera.

Nec non Purgantia.

CCXXXIV. Quod de Sudoriferis jam dictum, verum quoque est de ipsis Purgantibus, quæ si ritè, hoc est, quantitate, tempore, modoque convenientibus exhibeantur, semper conducent, nunquam nocebunt Ægris, quamvis mox nil expurgent humorum peccantium, quippe quos tunc alterant, corrigunt, & ad secuturam posteà evacuationem blandam præparant.

CCXXXV. Sublato igitur hoc grandi & multorum animis profundiùs hærente præjudicio de noxâ ex Evacuantibus dictis medicamentis sine subsequente evacuatione metuendâ, pergamus ad eadem in Luis Venereæ curatione usurpanda.

Quando Sudorifera commodè in Lue Venereâ exhibeantur.

CCXXXVI. Diximus igitur, post præmissam humorum Acidiorum & Pituitosorum alterationem commodè institui eorundem per Sudorifera expulsionem.

Quid observandum in Decoctis.

CCXXXVII. Diximus præterea, quò Sudor feliciùs prodeat, ad plura esse attendendum; & 1. quidem, ut eadem *Decocta*, quæ priùs ad solam humorum alterationem fuerant exhibita *si Sudor obtineri debeat, vel majori copiâ exhibeantur*, vel *fiant potentiora:*

CCXXXVIII. Sumantur proinde in *quantitate duplâ vel triplâ*, & quidem aut *simul*, aut *vicibus partitis*, sed *per intervalla brevia*, exempli gratiâ, *intra horæ dimidium*, sic enim non tantùm *aucta Sudoriferorum vi*, *sed liquore* ipso aucto Sudoriferis eruptio promovebitur.

CCXXIX. Quòd si Ægro grave sit majore copiâ sæpiusque assumere idem Decoctum; paretur *potentius*; quod fiet, *si minus Liquoris Plantis affundatur*, & *quandoque diutiùs decoquatur.* Longiori namque coctura plus virium elicitur è Plantis ac præsertim è Lignis solidioribus, ac segniùs vim suam Aquæ concedentibus. Notum insuper, multâ Aquâ dilutiùs ac debiliùs reddi cujusvis rei decoctum, pauca verò spissiùs ac potentiùs.

CCXL. Diximus quoque ad promovendum sudorem multum facere, si *Decoctum usurpetur calens*; longè namque citiùs, longè potentiùs quovis penetrant medicamenta calentia, quàm tepida, vel frigida. Adde quòd calenti decocto comes *Ignis solvat quoque Pituitam in corpore Viscidam; temperetque Humores acidos* in hoc affectu debellandos, expellendósque.

Quid in corporis dispositione.

CCXLI. Sed utile est, ut præterea *Corpus disponatur ad sudorem ferendum*, quod fiet *componendo corpus in lecto*, illudque *operiendo stragulis*; vel *ingrediendo Laconicum*, *saltando aliásve agitando satis vehementer corpus.*

CCXLII. Quemadmodum enim hæc sola solent sudorem excitare, ita eadem ipsum non possunt non promovere.

CCXLIII. Quinimò utile est quandoque segniùs adveniente aut erumpente sudore *Iusculum calens assumere*, cujus unius ope non rarò vi propellitur Sudor, priùs minimè prodiens. Quæ omnia & scire & notare, & in usum revocare decet Medicum.

Quid in tempore.

CCXLIV. *Tempus* autem sudori promovendo *convenientissimum* est *Matutinum*, & quidem *Stomacho vacuo.* Tunc enim & faciliùs & copiosiùs prodit sudor; nec metus est ullius noxæ, quam meritò metuimus, si post assumpta nuper alimenta urgendus foret sudor. Aliud enim est inter prandendum, cœnandumque, aut paulò post assumere prædicta Decocta, non quidem ad sudorem movendum, sed ad Pituitam incidendam corrigendamque, atque Humores Acidos temperandos: aliud iisdem uti ad sudores mox expellendos, & quidem potenter. Quemadmodum enim istud probo, sic etiam hoc ego improbo.

Purgãtia quando usurpanda, & quâ quantitate.

CCXLV. Porrò laudavi supra Medicamenta purgantia paulò post assumpta Alimenta subinde usurpata, sed quantitate minore, & ad paucas alvi dejectiones promovendas, non item eadem majore quantitate exhibita, & ad copiosas dejectiones brevi expellendas; tunc enim

vacuo ventriculo illa vellem in usum revocari.

Sudorifera & Purgantia minore quantitate usurpata Alterantiũ vices supplere.

CCXLVI. Distinguendum proinde inter Medicamenta tum Sudorifera, tum Purgantia minore quantitate usurpata, quæque Alterantium vices explere possunt, quando nihil expellunt; atque eadem majori copiâ exhibita, quò brevi notabilem evacuationem absolvant; Illa etenim nil impedit Alimentis admisceri, hæc non item.

Sudorifera quando & quoties usurpanda.

CCXLVII. Sudorifera igitur, quoties Sudorem mox cupimus promotum, exhibebimus Ventriculo cibis vacuo, & imprimis tempore matutino, & quandoque vespertino, quando præsertim bis volumus in die propellere Sudorem; quod tamen non facilè tentandum, nisi in valdè robustis: Exsolvuntur namque nimio Sudore Vires, atque multùm illò debilitantur Ægri, quod semper cavendum, & imprimis, quando diu perseverandum est in alicujus Affectûs curâ, qualis omninò est Luis Venereæ per Sudores absolvenda.

Qualis diæta observanda in sudore

CCXLVIII. Observandum insuper, *durante hâc per Sudorifera Curatione*, jubere Practicos plerosque, ut nunc temporis *exactam* servent Ægri *Diætam*, *paucis utantur Alimentis*, nec nisi *facilis fermentationis*, *Iusculis* putà, *Ovis sorbilibus* & similibus; *vitent Aërem vel minimè frigidum*, *Animum habeant Curis vacuum*, &c.

CCXLIX. Hac via si processerint cum Ægris suis Medici, non raro intra breve tempus curari possunt à Lue nec inveteratâ, nec valdè gravi; aliàs enim longiore tempore opus est, quamvis ne sic quidem curetur perfectè Lues gravior, quin tum ad potentiora pergendum ac deveniendum est remedia.

Sudorifera Decocta etiam diuretica Sudorifera & diuretica simul miscenda.

CCL. *Hæc eadem Sudorifera Decocta* per *Urinas* quoque operantur in multis, ac præsertim, quando *simul aut seorsim* quædam *Diuretica* dicta usurpantur.

CCLI. *Simul commodiùs usurpantur* Diuretica, si *Radices aperientes* dictæ, aliæve Plantarum Diureticarum partes, Baccæ, semina, &c. incoquantur cum cæteris Sudoriferis: tunc enim & Sudores, & Urinæ simul propelli possunt, neque putem aliquem hîc metuere impedimentum alterutri Evacuationi futurum à diversitate Medicamentorum, postquam plerique judicant, utrique Indicationi promovendæ inservire utraque, & tam Sudorifera promovere quodammodo Urinas, quàm Diuretica promovere Sudores.

CCLII. Non est proinde, ut in Luis Venereæ curatione per Diuretica instituendâ diu hæream, cùm nullam difficultatem insignem habeat conjunctam.

Ea magis adhibẽda quæ requirit ægri constitutio.

CCLIII. Imprimis observandum est Medico, An Æger assumptis Decoctis ex Diureticis & Sudoriferis paratis magis vergat ad Sudores, aut Urinas; quò illa Evacuatio maximè promoveatur, quæ facilior est Ægris, & à quâ exinde plus commodi expectari potest.

CCLIV. Quoties igitur notamus, Ægrum difficiliùs sudare, copiosiùs autem Urinam tum crassam, tum sedimento multo & laudabili plenam excernere, non decet vi Sudorem in tali propellere, verùm ex solâ Urinæ expulsione curationem primariam expectare.

CCLV. Quin non erit extra rem, ut in tali casu augeatur in Decoctis Diureticorum quantitas, vel seorsim subinde assumant Ægri Decoctum ex convenientibus Diureticis paratum.

Humore Pituitoso cum Urinis externi.

CCLVI. *Humor* namque *Pituitosus* convenienter à *reliquo sanguine secretus*, *vel in Renibus ipsis*, *vel in Corde*, emendatâ Effervescentiâ in dextro ipsius Ventriculo à diversis eò confluentibus ortâ, *deponitur feliciter cum lotio*, proditque faciliùs, quàm cum ipsis Sudoribus.

Quãnã phlegmagoga commodissimè exhibeantur.

CCLVII. Præter Sudorifera & Diuretica in *blandiore Luis Venereæ Cura* diximus usurpari quoque *Purgantia per Alvum*: quæ cùm ex præmissis constet requiri *Phlegmagoga*, non parùm nostram sententiam confirmat hîc Experientia, omniumque Practicorum consensus, *Colocynthidis Pulpæ* inter vulgaria, & *Mercurialibus* inter Chymica primas tribuens.

CCLVIII. Sunt autem ista *præcipua Humori Pituitoso viscidiori evacuando dicata*. Non malè proinde *concludebamus* in superioribus, *Pituitæ viscidæ admisceri Venenum Venereum*, quin *illam* etiam *tum producere*, *tum augere*, atque *nunc cum eâdem commode evacuari*, sed *postquam prius fuit quodammodo saltem correctum*.

CCLIX. Sunt, inquam, *Colocynthis* & pleraque *ex Mercurio præparata medicamenta* tum *Humori Pituitoso viscido*, tùm *Lui Venereæ curandæ* omnium Practicorum per Experientiam doctorum calculo *convenientissima remedia*.

quomodo adhibida

CCLX. Cui autem Vulgaria videntur magis tuta, illi commendamus ipsam *Colocynthidis Pulpam* in *Decocti Sudoriferi parte*, *aliove Apozemate* decoctam, & bis terve in hebdomade ad humores crassiores viscidioresque, nec facilè unà cum sudore per Corporis poros expelli aptos per alvum deturbandos usurpatam.

pituitam commodius per alvum quàm per sudores expelli.

CCLXI. Nam præterquam quòd *admodum difficulter Humores Pituitosi sanguinis massæ confusi expelli possint cum sudore per corporis poros*, accedit quòd *Pituita multa* tum *unà cum salivâ*, tum unà cum *Succo Pancreatico deponatur ad Intestina*; *unde satius* est, *ipsam* aliquoties in hebdomade *deponi per alvum*, quàm *continuâ*, *solâque sudoriferorum usurpatione reduci ad sanguinem*, atque sic *Curam reddi tum longiorem*, *tum difficiliorem*.

Colocynthide.

CCLXII. Cui non libet ob summam Colocynthidis amaritudinem, illâ uti in Decocto, licet *Trochiscos Albandal* ex ipsâ paratos *usurpare in Pilulis*; additis, quæ Pituitam eandem simul incidant & educant, Gummatibus præsertim, Galbano, Sagapeno, Opopanace, Ammoniaco, Bdellio, Mastiche, &c. Quales Pilulas non semel nostris præscripsimus in Nosocomio Ægris.

Et Mercurialibus.

CCLXIII. Potest quidem *solâ Colocynthide evacuari Humor Pituitosus* in Venereâ *Lue peccans*, longè autem *felicius*, *faciliùsque* idem fiet, si *Mercurialia medicamenta* illi copulentur, aut sola usurpentur, postquam & *blandius*, & *potentius illud efficere solent Mercurialia*, quàm *vulgaria omnia*.

CCLXIV. Meritò igitur non tantùm à *Chymicis*, sed à *Galenicis* quoque dictis Medicis, rerum Chymicarum licet aliàs osoribus, *laudantur* tum in *omni Pituitâ Viscidâ educendâ*, tum maximè *in Venereâ Lue curandâ*, *Medicamenta ex Mercurio*, & quidem, sicut non semel docui

docui, *tam sublimatione*, quàm *præcipitatione parata*.

Mercurius sublimatus duplex. Corrosivus.

CCLXV. *Sublimata bina* occurrunt, *Corrosivum* & *Dulce* dictum, perinde autem est, an ex Mercurio cum Vitriolo, & Sale vulgari, Nitro, aliisve misto, atque semel aut sæpiùs sublimato; an ex eodem Mercurio in spiritu aliquo acido vel Aquâ forti priùs soluto, hinc post lentam liquoris evaporationem tandem igne fortiori itidem sublimato paratus sit Mercurius ille corrosivus, nec facilè talis ab ullo in usum revocandus, & quidem ob summam sui acrimoniam, & summum noxæ futuræ periculum.

Dulcis.

Qui paretur.

CCLXVI Hoc igitur neglecto & magis temerariis relicto Mercurio sublimato corrosivo laudo & commendo unicuique *Mercurium sublimatum dulcem* dictum, qui paratur ex prædicto corrosivo unà cum Mercurio crudo trito, & sic simul sublimato, unde blandus & dulcis, non verò corrosivus ampliùs elevatur: quod nunquam considero, quin simul miter multorum aut negligentiam, aut stuporem.

Causa quod ex corrosivo fiat dulcis.

CCLXVII. *Negligentiam*, quoties non satis observant, quæ conjunguntur simul in Mercurii sublimati tam corrosivi, quàm dulcis præparatione, ut veram diversitatis tantæ causam eliciant & assequantur.

CCLXVIII. *Stuporem*, quoties nolunt, aut non possunt ob stupendum præjudicium veram istius diversitatis causam agnoscere aut profiteri.

Mercurii sublimati noxa ùde pendeat.

CCLXIX. Plerique siquidem ipsi Mercurio adscribunt vim noxiam in sublimato corrosivo notabilem, cùm tota pendeat à Spiritibus acidis, unà cum ipso elevatis, & à recenti Mercurio temperatis.

Dulcedo unde.

CCLXX. Noxa igitur à Mercurio sublimato corrosivo metuenda pendet à Spiritibus acidis copiosè in ipso concentratis, nec temperatis: quos temperat idem Mercurius crudus corrosivo admistus, & cum ipso denuò sublimatus.

Vis evacuandi per Alvũ & Vomitũ unde pendeat.

CCLXXI. An verò tum per Alvum, tum per Vomitum evacuandi vis debeatur ipsi Mercurio, an ipsis quoque Spiritibus Acidis cum Mercurio elevatis, nemò facilè ita determinabit, ut cujusvis assensum cogat.

Mercurij crudi vis

CCLXXII. Mercurium certè crudum vim habere solvendi, ac per salivationem imprimis deducendi ac educendi, nemini potest nisi volenti esse ignotum, sicut postea dicemus adhuc suo loco.

Spiritus acidi quid præstent.

CCLXXIII. Ab Acidis verò Spiritibus Ipsi tum in Sublimatione, tum in Præcipitatione admistis mutationem aliquam notabilem ipsi accidere, unde Humorum quoque Vacuatio immutetur, mihi saltem fit valdè probabile: post quam mihi non minùs, quàm multis aliis constat, solâ per Salia convenientia, Nitrum præsertim, aut Spiritus Acidos, Ignemque perfectâ fixatione plurimum alterari & immutari Mineralium, Metallorumque vires, adeò ut quæ priùs Vomitoria fuerant potentia, sensim reddantur Purgantia duntaxat, mox & Sudorifera, vel Roborantia & Alterantia blandissima.

Vnde diversa vis Mercurialium.

CCLXXIV. Et quibus sæpiùs accuratè à me consideratis expensisque inclino, ut putem, tum ipsi Mercurio, tum Spiritibus Acidis Mercurio diversâ quantitate junctis, tum Igni vario modo & gradu administrato, aliisque simul accedentibus, Vini putà Spiritu, &c. adscribendam vim tam diversam in Mercurialibus Medicamentis occurrentem.

Plurima Præcipitatorum genera.

CCLXXV. Nam præter dictum Mercurium sublimatum tam corrosivum, quàm dulcem commendantur plurima *Præcipitatorum* Mercuriorum genera; quorum alia solâ *Spiritus acidi abstractione* absolvuntur; alia *liquoris alicujus lixiviosi vel aliàs salini affusione in* Mercurium *Spiritu acido solutum* peraguntur; alia denique *solo Ignis beneficio* præparantur.

Eorum differentia in colore in Virtute.

CCLXXVI. Non parum autem *colore differunt præcipitata*, dum quædam *albent*, alia *flavent*, alia *plùs minùs rubent*.

CCLXXVII. Differunt eadem *viribus*, dum alia sunt *magis*, alia *minùs potentia*.

In operãdi modo.

CCLXXVIII. Differunt denique *operandi modis*, dum alia *per alvum duntaxat* operantur, alia *etiam vel imprimis per Vomitum* aut *Salivationem*: Unde pro re natâ modò his, modò illis uti convenit.

quomodò cõmodissimè usurpentur.

CCLXXIX. Usurpari possunt commodissimè, quando *pilularum formâ* exhibentur, ne salivatio tam facilè nondum quæsita promoveatur, de quâ postea.

Præcipitatũ maximè fixũ esse optimum.

CCLXXX, Cùm hoc loco *Mercurium præcipitatum* laudemus *ad Pituitam* Luis Venereæ Veneno infectam *per alvum expurgandam*, sciendum, conducere in hunc finem *maximè fixum*: nam *quò fixior est Mercurius præcipitatus*, *eò minùs vel Vomitum*, *vel Salivationem promovet*, & *contrà*.

Ejus fixatio unde pendeat.

CCLXXXI. *Pendet* autem *Ipsius fixatio à copiâ majore Spirituum Acidorum ipsi conjunctorum* unde *præ aliis omnibus fixus est Mercurius solo Ignis beneficio paratus*; huic *proximus est*, à quo *non tantùm semel*, *at sæpiùs abstractus est Spiritus Acidus*; adde quod ab *uno spiritu magis figatur*, ita *Spiritus Nitri* præ cæteris omnibus potenter figit Mercurium, omnium autem *minimè fixus est*, *qui* per *præcipitationem cum Aquâ salsâ* perficitur.

CCLXXXII. Hæc verò omnia notasse ac scire juvat Medicum operi suo laudabiliter instituendo attentum.

Præcipitatus Corallinus.

CCLXXXIII. Inter omnes autem Mercurios præcipitatos laudatur & commendatur valdè *Corallinus*, ab eleganti suo colore nomen habens; atque iteratâ sæpiùs Spiritus Acidi abstractione paratus.

CCLXXXIV. Tali ergo Mercurio diversimodè præcipitato, & pro re natâ, hoc est, Ægri constitutione diversâ humoribusque in ipso repertis variis selecto uti convenit ad Luis Venereæ eradicationem.

Q̃diu in Mercurialibus perseverandum.

CCLXXXV. Tandiu autem perseverandum est in Mercurialium medicamentorum usu, donec omnia Luis Venereæ Symptomata primaria ejus ope fuerint sublata.

Quâ quãtitate exhibenda.

CCLXXXVI. Imprimis autem cavendum, ne quid nimis fiat, & nimiâ copiâ exhibeantur Mercurialia medicamenta; quin satiùs est, quod sæpe monuimus, eadem minori quantitate, ac sæpiùs assumi, ne potentiùs commotis humoribus plus noceant, quàm prosint.

CCLXXXVII.

Mercurialium mira virtus. CCLXXXVII. Mirum enim præ aliis medicamentis effectum habent Mercurialia, dum cætera utplurimùm brevi opus suum absolvunt, Mercurialia verò lentè inchoatum opus diù continuant, nec semper facilè aut tutò sisti queunt.

Ab iis majus periculũ. CCLXXXVIII. Majus autem à Mercurialibus medicamentis periculum imminet ægris, ob Salivationem, quam tum facilè, tum unà cum evacuatione per Alvum, Vomitumque cient: unde quoque plus periculi ægris accedit, ob suffocationis metum, Pituitâ viscidâ turgentibus Glandulis circa fauces.

Prudẽter administranda. CCLXXXIX. Prudentiâ igitur opus est in Mercurialium medicamentorum administratione; quæ Prudentia consistit præsertim in lento Mercurialium usu, & accurata observatione Turbarum & Agitationum, quas excitant nonnunquam in corpore priùs, quàm potentiùs expurgent humores.

In quibus partibus alterationes excitent. CCXC. Solent, inquam, præ cæteris medicamentis omnibus Mercurialia tum circa regionem lumbarem, tum circa Gingivas, genas, & fauces singulares alterationes excitare; atque operationis secuturę certa signa præbere.

Earum signum. CCXCI. Quoties igitur post assumpta medicamenta Mercurialia Ægros suos audit Medicus aliquid molestiæ in prædictis partibus percipere, toties observabit attentè, num aliqua evacuatio inchoëtur, atque illa molestia per Nauseam, similemve irritationem spondeat futuram brevi excretionem.

Excretionem lentiùs procedere. CCXCII. Quæ idcircò lentiùs procedere solet, quoniam in humore Pituitoso, viscidoque superando occupatur Mercurius, quem solvi ac dissolvi oportet priùs quàm expellatur.

Ac tunc ab ulteriori eorũ usu abstinendum. CCXCIII. Quandiu ergo agitatio illa humorum pergit, vel augetur, tandiu ab ulteriori medicamentorum Mercurialium usurpatione abstinendum, nec nisi jusculum forsan, aut decoctum conveniens Ægro dandum, cujus ope dissolvatur faciliùs & magis humor viscidus, sicque adjuvetur Mercurialis medicamenti operatio.

Et decocto utendum. CCXCIV. Decoctum in hunc finem conveniens erit superiùs laudatum, sive sumatur debilius & soli humori alterando dicatum; sive usurpetur potentius & Sudoribus simul propellendis serviens, sive præferatur, quod simul per alvum evacuare aptum est, quò magis deorsum, minus sursum ferantur humores à Mercurio ad evacuationem moti & agitati.

Prudẽtia opus esse Medico. CCXCV. Plurimum igitur interest, hâc in re prudentem ac rei agendæ peritum esse Medicum, quò pro re natâ seligere possit atque usurpare maximè operi suo promovendo convenientia medicamenta. Quod quemadmodum semper utile est in faciendâ medicinâ, ita præsertim ubi morbi sunt ardui & graves, adhibenturque medicamenta dubiè ac potenter agentia, qualia sunt Mercurialia; à quibus multum boni, multumve mali venit expectandum, prout ritè aut perperam fuerint parata & administrata.

CCXCVI. Atque hæc quoque de Purgatione per Alvum, tam per Colocynthidem, quàm Mercurialia medicamenta in Lue Venereâ ritè curanda dicta sunto; tempus est, ut ad *Vomitoria & Salivationem promoventia* pergamus.

Vomitus per Antimonialia & Mercurialia. CCXCVII. Quamvis verò in Vomitu ad Luis Venereæ curationem ciendo haud incongruentia putem *varia ex Antimonio* parata medicamenta, non possunt tamen cum Mercurialibus conferri ac his æquiparari: si unum forsan excipias *Vitæ Mercurium*, medicamentum verò Antimoniale, in Regulum quippe facili negotio, & solâ cum Sulphure fusione reducendum.

Mercurii vitæ. CCXCVIII. Nisi quis ergo ad Vomitum ciendum uti malit Vitæ Mercurio, ad Luis curationem optimo medicamento, usurpare poterit varia ex Mercurio ipso parata medicamenta, eaque jam memorata præcipitata, & sublimata.

Præcipitata. CCXCIX. Inter *præcipitata* igitur, quod modò dicebam, *præferenda* sunt *ad Vomitum ciendum minus fixa*.

Sublimata. CCC. Inter sublimata potentius, efficaciusque existit *Corrosivum*, at, uti supra monui, magis quoque periculosum.

In Vomitu præcipitata minus fixa sublimato dulci præferenda. CCCI. Quin faciliùs, frequentiùsque Vomitum cient *præcipitata, minus fixa*, quàm sublimatum dulce; illa igitur præferenda quoque, in quorum omnium Usu legitimo attendendum sedulò ad cujusvis Ægri constitutionem peculiarem, hancque consequentem operationem Mercurialium medicamentorum diversam.

CCCII. Et quoniam plura de Mercurio tam præcipitato, quàm sublimato attuli in superioribus non videtur necesse, ut in iisdem diutiùs hæreamus, quin malumus pergere ad sequentia.

Salivatio præ cæteris hic cõveniens. CCCIII. Ultima ergo Humores Pituitosos peccantes in Lue Venereâ evacuandi ratio & via est per *Salivationem*, præ cæteris omnibus Affectui huic curando convenientem.

Salivationis Laus. CCCIV. Nullus certè Affectus est, cui ritè ac certò curando magis aut æquè conducit Salivatio, ac *Lues* Venerea: Quapropter *Curatio ipsius per Salivationem instituta cæteris præfertur, utpote talis, quæ non facilè ullum Recidivæ metum post se relinquit, nisi in Lue inveteratâ & cum Ossium carie conjunctâ.*

Quid sit. CCCV. Est autem *Salivatio, Evacuatio, Humorum* in universo corpore peccantium, sed *maximè Pituitosorum serosorumve per Vasa Salivalia & Os*, unà cum Salivâ instituta.

Saliva in quibus partibus præparetur, & per quas secernatur. CCCVI. De Salivatione longè clarius, distinctiùsque hoc tempore pronuntiare possumus, quàm olim; postquam non tantùm *Via, Vasaque Salivam in Os deferentia* innotuerunt Anatomicis non ita pridem; verùm *Partes* quoque, *in quibus eadem præparatur, vel secernitur* à Sanguine, *Glandulæ* putà, & quidem non *Conglobatæ*, ad quas & à quibus feruntur Vasa Lymphatica, verùm *Conglomeratæ*, viis certis & ductibus, per quos in Cavitatem determinatam liquores corpori utiles effundunt, donatæ.

Unde nũc clariùs, quàm olim de eâ quid statuitur. CCCVII. Hæc, inquam, ratio est, cur nunc quàm olim clariùs, & distinctiùs de Ipsâ quoq; Salivatione disserere, atque plura eò spectantia determinare possimus.

CCCVIII. Quemadmodum igitur in

Quid circa salivã in statu naturali & præternaturali accidat. Salivatio quotuplex.

statu hominis naturali & sano defertur *sola Saliva ex Glandulis Maxillaribus Conglomeratis in Os*, ita non rarò *in statu* ejusdem *præternaturali & morbido* defertur unà *cum eadem Salivâ Humor vel Pituitosus & Viscidus*, vel *Serosus & tenuis*.

CCCIX. Hic autem Humoris Pituitosi vel Serosi Motus ad Os, quia unà cum Salivâ perfici solet, Salivationis nomine venit: sive contingat ipsa sponte atque *Naturæ Ope*, sive eadem excitetur à medisamentis & *Artis opera*.

Quibus sponte contingat Saliva io

CCCX. In *hisce* præsertim *Regionibus* satis frequenter *sponte* contingit *Salivatio*, non tantùm *Infantibus dentientibus*, verùm *Scorbuticis multis*, ac *Melancholicis, Sputatoribus* factis; quod nec veteribus ignotum fuit, quamvis rariùs forsan id in Græciâ, Italiâ, Galliâ & Hispaniâ fuerit observatum.

CCCXI. Idem frequenter obsevavi factum in *Aphtis*.

Saliva bi Critica & Symptomatica.

CCCXII. Aliquando quidem spontanea hæc Salivatio *Critica* existit, morbumque sive Affectum Ægri solvit; aliquando verò eadem *Symptomatica* est, atque pro ipso Ægri Affectu ejusve Symptomate habenda, ex quâ nullum levamen accipit æger, sed noxam manifestam & gravem.

CCCXIII. Sic observavi non semel, Ægros per plures annos Salivatione molestâ & gravi vexatos; à quâ noctu diuque cum summis lancinationibus, & exquisitis doloribus urgebantur; profluente ipsis humore acerrimo, simul & mediocriter viscido, eoque copioso, à quo lintea quævis, imò coria quoque corrodebantur: Adeò ut in statu calamitoso Animam miseri traherent multis annis.

Salivatio triplex.

CCCXIV. *Triplex* proinde occurrit *Salivatio*, *Critica*, *Symptomatica* & *Artificialis* sive *Medica*.

Artificialis.

Expectata vel casu oborta

CCCXV. *Artificialem* aut *Medicam* illam voco Salivationem, quæ *Medicamentorum* vi excitatur, sive illa fiat non *expectata* & *casu*, sive eadem *optata quæratur*; tum & quæ cum ægri commodo, vel incommodo peragitur.

CCCXVI. Accidit enim non rarò, ut tam Medici, quàm alii ad Pediculos ambigendos, vel Scabiem curandam Zonâ ex Mercurio crudo cum Terebinthinâ misto circa regionem Lumbarem applicatâ utantur; atque præter ipsorum expectationem inde excitetur Salivatio, Ægris non tantum gravis & molesta, sed nonnunquam etiam Lethalis.

A Salivatione Nota.

CCCXVII. Sed & accidit quoque nonnunquam, ut Salivationem intendat Medicus à quâ tamen non semper in melius, sed aliquando in pejus potiùs ruat Æger.

In Salivatione caute procedendum.

CCCXVIII. Quòd cùm ita sit, non sine causâ monendi sunt à nobis Medici Iuniores, ut cautè procedant in Salivatione instituendâ.

Et quare

CCCXIX. Neque sufficit feliciter successisse Medico Salivationem in Ægris suis excitatam, quin videndum, ne unquam succedat malè; cùm plus dedecoris accedat medico ex uno eventu malo, quàm honoris ex decem eventibus bonis.

Casui eventus bonos Medico malos adscribi.

CCCXX. Solent namque multi *Casui* vel *Naturæ* adscribere *omnes* in Ægris *eventus bonos*, *Medico verò & medicamentis* quosvis *eventus malos*.

Salivationis Artificialis duo modi.

CCCXXI. Instituta verò à Medico sive *Artificialis Salivatio* duobus modis peragi solet, tum *per Mercurium internè assumptum* tum per eundem *forinsecus usurpatum*.

Per Mercurium internè assumptũ Aut externè illitum.

CCCXXII. *Internè* assumitur ad excitandam Salivationem *Mercurius minimè fixatus*, *præcipitatus* præsertim.

Aut Cinguli formâ applicatum.

CCCXXIII. *Externè* ad eandem Salivationem producendam usurpatur *Mercurius crudus*, tum *Vnguentis*, *Linimentis*, *Oleisve innutritus* & circa plerasque articulationes illitus; tum *Terebinthinæ* itidem permistus & *Cinguli formâ circà* Regionem lumbarem applicatus. (Quod etiam fieri potest à Mercurio præcipitato, & quidem minùs fixo) tum etiam in *Cinabarim* per sulphur redactus, & unà cum aliis, myrrha præsertim, mistus, ac *suffumigii* modo exceptus ore, donec fiat salivatio.

Aut suffumigii modo exceptum

In his omnibus lentè procedendũ.

CCCXXIV. His autem tribus modis Salivationem producere solet Mercurius, in cujus administratione, quod jam ex parte monuimus, observandum sedulò, ne nimium festinetur, sed opus lentè procedat.

Et futuræ Salivationis signa cõsiderãda.

CCCXXV. Lentè igitur tam externè, quàm internè usurpando Mercurium procedendum est in Salivatione excitandâ, observandumque, an ipso semel aut bis mediocri quantitate usurpato, futuræ salivationis signa compareant, an verò nulla ejus indicia se manifestent.

Hæc quæ nam sint

CCCXXVI. Quoties enim vel Gingivæ, vel Tonsillæ, aliæve in maxillis Glandulæ tumere incipiunt ac dolere, quoties odor gravis exspirat ex ore, toties salivationem præ foribus adesse certum.

Si nõ appareant in eorundem usu pergendũ

CCCXXVII. Quoties verò nil talis intra biduum, triduumve post debitè administrata medicamenta mercurialia evenit, toties in eorundem usu amplius pergendum patet; & quidem tamdiu, donec confluant Humores vitiosi ad Salivares Glandulas, effundanturque unà cum ipsâ salivâ.

Quando gargarismis acrẽ humorẽ temperãtibus utẽdum.

CCCXXVIII. Ne autem *ab illis humoribus* plerumque satis *acribus nimium exulcerentur Gingivæ*, *Mala*, *Labia*, & quandoque ipsum *Palatum*, *Gargarismis* utendum ex *Lacte tepido*, *Raparum coctarum Succo*, *Emulsionibus* aliisve humorem *Acidum & Acrem contemperantibus*.

Salivatio non sistenda.

CCCXXIX. Sibi autem per aliquot hebdomadas *reliquendus hic per salivationem fluxus*, *nec facilè sistendus*, ne in suffocationis periculum coniiciatur æger: cùm præsertim *sponte sensimque cessans salivatio perfectæ Curæ signum esse soleat*.

Quando Gargarismis abstergentibus utendum

CCCXXX. Ubi autem ab *Humoribus acerrimis profunda* excitantur in *Ore ulcera*, *doloresque intolerabiles*, *Gargarismi* parandi ex magis *abstergentibus*, *adstringentibusque* dictis, addito ipso *Opio*, aliisve *dolorem* potenter *sedantibus*. Atque sic instituï debet ipsa per Salivationem humoris in Venerea lue peccantis Evacuatio. Nunc de Symptomatum primariorum curâ peculiari quædam addenda.

Symptomatum curatio. GonorrhϾ Virulentæ curatio.

CCCXXXI. Faciemus autem à *GonorrhϾ Virulentæ* cura initium, postquam frequentissimum est Luis Venereæ Symptoma, & à

quo

Si Sanguinem inficit præmittenda Universalis cura quo sæpenumerò incipit Lues ipsa, quin imò, si mox ritè curetur, in eodem sistitur; ne ulteriùs pergat & totam Sanguinis massam inficiat.

CCCXXXII. *Ubi ergo Virulenta Gonorrhœa sola Ægrum urget, nec ab ipsâ infecta est adhuc Sanguinis massa, illi soli adhibenda curatio: ubi verò ulteriùs serpsit malum, & Sanguinis massam totam simul infecit, tum præmittenda, conjugenda saltem Universalis Cura*, de qua jam actum.

Quænâ Ulcera sequatur Gonorrhœa. CCCXXXIII. Instituetur autem *rationalis* hujus *Gonorrhœa Curatio*, si consideraverimus, *consequi eam Ulcus in Prostatis & Vesiculis forsan seminariis existens.*

CCCXXXIV. Quamvis enim non negem, solam istarum Partium *Debilitatem post nimium coitum* non rarò remanentem posse *Gonorrhœam producere*; multis sæpe annis permanentem: nunquam tamen erit ulla *Gonorrhœa Virulenta*, nisi accesserit, quòd non tantùm *Semen*, verùm *Sanguinem* quoque ad partium harumce nutritionem accedentem *corrumpat in humorem acrem ac virulentum*, qualis effundi solet in Gonorrhœâ Venereâ & Virulentâ ideò dictâ.

CCCXXXV. Illud verò quod tum Semen, tum Sanguinem ita corrumpit, *partem* quoque *continentem* plùs minùs *corrumpet*, ac proinde *Ulcus*, qualecunque tandem, in *ipsâ excitabit.*

Ulcera hæcesse tantùm in Prostatis & Vesiculis seminariis CCCXXXVI. *Pars* igitur illud *Virus continens* cùm præter *Prostatas & Vesiculas seminarias* nulla esse possit alia, meritò dicuntur *Illæ aut simul, aut seorsim saltem Ulcere laborare*; quod hîc minimè prætereundum, ubi hujus Symptomatis, *Gonorrhœæ Virulentæ*, *Curationem* instituimus, quæ *nunquam feliciter absolvetur, nisi sublato Ulcere ac Morbo, quem sequitur illud Symptoma.*

Ea esse curanda CCCXXXVII. In *Gonorrhœæ* igitur Virulentæ *Curatione Dogmaticâ*; cogitandum de *Ulcere* illo qualicunque *mundando* & iterum *consolidando*; atque *Causâ* ejusdem *corrigendâ*, vel *tollendâ.*

Eorum causa. CCCXXXVIII. *Ulceris* hujus *Causa* est *humor acris & virulentus coïtu communicatus, & circa hæc Vasa spermatica hærens, Sanguinem ac Semen corrumpens*, atque *post ipsius corrupti effluxum aliqua sui parte in solidis & continentibus partibus exulceratis remanens, atque novæ materiæ affluentis Corruptione novâ tum Ulcus, tum fluxum virulentum perpetuans.*

Quimodo Gonorrhœa ex arte curatur. CCCXXXIX. *Curabit* ergò ex arte ac feliciter Gonorrhœam Virulentam, qui 1. *Fermentum* illud *Virulentum & Acre ulcus excitans*, fovensque, atque Sanguinem cum semine corrumpens *Correxerit*, aut è corpore planè *exturbarit* 2. *Ulcus* ab ipso productum *Mundaverit* ac *Consolidaverit.*

CCCXL. Atque hisce paucis Indicationibus satisfaciunt medicamenta omnia vulgò in Gonorrhœæ virulentæ Curatione commendata, ac cum laudabili successu administrata; uti hoc facilè observabit, quisquis hæc omnia mente attentâ examinaverit: quamvis pauci Gonorrhœæ curam instituentes hæc omnia satis observent, unde non mirum, si tam sæpe nulla vel tardior contingat ejus Curatio.

1 Humor acris corrigendus & quibus. CCCXLI. *Humorem Acrem ac virulentum corrigunt Emulsiones* variæ hîc usurpari solitæ; *Decocta* emollientia & lenientia dicta ex Glycyrrhizâ, Hordeo, & similibus parata: Ipsa *Terebinthina*, ejusve *Oleum*, *Balsamus Peruvianus*, *Oleum de Copaiva* dictum &c.

2. Expellendus & quibus. CCCXLII. 2. Eundem *humorem Acrem*, virulentumque per *Urinæ vias exturbant* eadem ferè memorata *Decocta*, *Emulsiones*, *Olea & ipsæ Cantharides*, &c. dum vi Diureticâ prædita unà cum Urinâ extrudunt fermentum illud virulentum.

Gonorrhœam Virulentam ab Humore acri pendere. CCCXLIII. Hæc autem medicamenta omnia si quis attentâ mente considerarit, facilè agnoscet illa *Humori Acido acriori Temperando, expellendoq;* convenire, ac proinde *Gonorrhœam Virulentam ab Ipso pendere ac produci*: quemadmodum ex omnibus Luis Venereæ Symptomatibus id abundè probavimus in superioribus, quod nunc medicamentis huic Gonorrhœæ curandæ convenientibus & talibus usu solo compertis confirmamus.

Ejus Medicamēta esse vel Aromatica vel acre temperantia CCCXLIV. Omnia certè, quæ *potentius alterant*, *humoremque in Gonorrhœâ virulentâ corrigunt*, sunt vel *Aromatica*, vel saltem plus minùs *Acidum temperantia*, inter quæ haud postremum locum occupant *Oculi Cancri*, in hoc affectu curando tam utiles ac necessarii.

In quibus consistat Methodus Gonorrhœam curandi. CCCXLV. Methodus ergo curandi Gonorrhœam Virulentam consistit partim in *Alteratione ac Contemperatione humoris Acris Ulcus* in spermaticis Vasis & Glandulis tum *parientis*, tum *foventis*; partim in *Ejusdem* plus minùs contemperati *expulsione cum Urinis*, proximè nempe viâ & commodissimâ; in quem finem usurpari quoque possunt *Decocta sudorifera* in Universali Luis Venereæ curatione laudata & notata, quippe quæ non tantùm per Sudores, verùm per urinas quoque humores peccantes expellunt, quinimò Acres quoque Acidos temperant; partim in *Ulceris mundatione*, hinc & *consolidatione*, tum per Terebinthinam lotam, tum per eandem coctam, tum per ipsius Oleum, tum per Peruvianum Balsamum, Oleum de Copaivâ, Balsamum Sulphuris multiplicem, &c. partim in *Earundem Glandularum Prostatarum, & Vesicularum seminalium* hoc maligno fluxu *debilitatarum Corroboratione*, per blandè adstringentia & Aromatica, Sale saltem fixo & Acidum frangente donata, Castoreum, Succinum, Myrrham, Mastichen, Coralia, Lapidem hæmatitem, Laccam, &c. internè assumenda & similia; Olea, Mastichinum putà; & alia forinsecùs circa perinæum usurpanda.

Quomodò eadem reddatur incurabilis. CCCXLVI. Aque tali methodo curabitur feliciter Gonorrhœa Virulenta, quæ ipsâ neglecta, vel non satis observatâ redditur quandoque, ex parte saltem, Incurabilis; ac præsertim ratione partis longo fluxu extremè debilitatæ.

Gonorrhœam, Lui Venereæ conjunctam ejus curatione etiā tolli. CCCXLVII. Ubi proinde Lui Venereæ conjuncta est Gonorrhœa Virulenta, ibi Universali Luis curâ tollitur simul Gonorrhœa; Ubi autem Gonorrhœa sola observatur, illi soli cura est facienda methodo ac medicamentis modò dictis.

CCCXLVIII. Spontè solent *Universali Luis Venereæ Curâ* cedere *Pustulæ*, uti jam docui in superioribus, tam per Sudorifera Decocta, quàm per Mercuriales evacuationes ac imprimis Salivationem, ritè institutas, unde notavi, Curæ laudabilis ac perfectæ signum esse, tum Pustulas, tum cætera Venereæ Luis Symptomata spontè tum cedentia.

Easdem universali curatione etiam cedere pustulas.

CCCXLIX. Si cui tamen libet *Pustularum Curam festinare*, aut *seorsim eandem instituere*; quò minùs oriatur, de Lue Venereâ suspicio apud alios, tum *Guajaci*, *cæterorumque Lignorum* à me laudatorum *Decocto foveri* possunt. Quin memini, aliis non proficientibus, *Sale Volatili Cupri Tincturâ imbuto* me pustulas fœdas & planè malignas feliciter curare, ac supra propriam expectationem subinde tollere.

Earum curatio particularis.

CCCL. Inservit quoque Pustulis Curandis *Mercurius præcipitatus* alicui *Unguento immistus* & forinsecùs applicatus.

CCCLI. Atque hæc omnia confirmant itidem Ipsarum *Ortum à Spiritu Acido*, in quo totius Luis Venereæ naturam posuimus.

Easdem oriri à Spiritu acido.

CCCLII. Quod de Pustulis modò dictum, idem de *Ulceribus* Venereis quoque dicendum, Ipsa *Universali Luis Curâ*, si ritè fiat, *simul curari & tolli*, tum eâ quæ per *Decocta Sudorifera*, tum eâ, quæ per *Salivationem*, *cæterasque Vacuationes Mercuriales* absolvitur.

Ulcera Venerea etiam curâ universali tolli.

CCCLIII. Possunt autem præterea Ulcera Venerea *ablui ac mundari Decocto Guajaci* & cæterorum *Aromaticorum potentium*, quin tangi possunt *Sale Volatili liquido & Cupri Tincturâ imbuto*.

Earum curatio particularis.

CCCLIV. *Unguentis* etiam feliciter admiscetur *Mercurius*; tum *præcipitatus*, tum *sublimatus*, ac præsertim *dulcis*.

CCCLV. Quorum ope postquam *mundata* sunt satis *Ulcera Venerea*, *Consolidari* possunt facili negotio cæterorum more, de quibus agitur in chirurgiâ.

CCCLVI. Non est, quod quis turbetur ac miretur, proponi à me hic ad Ulcerum Venereorum curationem *Mercurium* per *Acidos Spiritus* tam *præcipitatum*, quam *sublimatum*; existimetque id meam evertere de Luis Venereæ causâ, in Acido constitutâ, opinionem. Nam 1. novum non est, *Unum Acidum immutari ac infringi ab Altero*, & quidem secundùm *quasdam sui partes ab alterius partibus* differentes.

Unum Acidū immutari ab altero

CCCLVII. Sic Corallia, Margaritæ, oculi cancri, &c. soluta in *Spiritu Vitrioli Philosophico* dicto, ex Butyri nempe Antimonii in vitæ Mercurium per aquam affusam præcipitatione orto, iterum ab ipso secedunt, quamprimum *Vitrioli Spiritus* ipsi instillatur, quamvis uterque spiritus sit acidus, & ex vitriolo, ex parte saltem, productus, extractusque.

Quod exēplis docetur.

CCCLVIII. *Mercurius enim sublimatus corrosivus* quo ad Antimonii butyrum parandum utimur, præparatur plerumque ex *Vitriolo & Sale* marino vel fossili cum Mercurio tritis & simul sublimatis, unde in ipso multum spiritûs acidi à vitriolo quoque existere, fit manifestum, quamvis ego saltem putem majorem forsan partem à sale vulgari ipsi accedere.

Mercurius sublimatus quibus constet.

CCCLIX. Diversitas proinde Spiritûs Acidi in prædicto Spiritu Vitrioli Philosophico reperti pendet 1. à diversitate *utriusque Salis*; *Vitrioli & Marini*, conjuncti: 2. ab *ipso Mercurio* cum quo elicitus elevatusque est uterque spiritus; 3. *ab Antimonio* cum quo fit conjunctio ad Butyri præparationem. Est autem in ipso Antimonio etiam spiritus acidus, cujus aliquam partem simul cum Butyro assurgere, mihi saltem est valdè probabile. In spiritu autem Vitrioli vulgari nulla est Aciditas, nisi à solo Vitriolo. Unde notabilem in utroque diversitatem existere, quis non videt?

Diversitas Spiritus acidi in Spiritu Vitrioli Philosophico ūde pendeat.

CCCLX. Idem ex aliis spiritibus acidis quoque patet, quatenus aliqui hoc vel illud Metallum tantùm solvunt, non verò cætera. Sic ex. gr. Salis Spiritus Aurum solvit, non item Argentum: contrà Spiritus Vitrioli Argentum solvit, non item aurum.

CCCLXI. *Spiritus ergo acidus in Mercurio tam sublimato, quàm præcipitato concentratus censendus in nonnullis circunstantiis suis diversus à Veneno Venereo itidem acido*: unde fieri potest, ut *unus alterum alteret, immutet, imò figat*.

Spiritus acidus in sublimato aut præcipitato diversus à Veneno Venereo.

CCCLXII. Adde quòd 2. præcipua *Mutatio*, quæ expectatur ab utroque modo prædicto præparato Mercurio, pendeat *ab ipso Mercurio*, qui præcedenti suâ præparatione per acidum spiritum aptior factus est alterando Veneno Venereo, quippe cui faciliùs nunc, quàm aliàs immiscetur.

CCCLXIII. Inservit ergo *Mercurius* tam præcipitatus, quàm sublimatus Veneno Venereo corrigendo, tam *ratione sui*, quàm ratione *Spiritus Acidi in se concentrati, & Acido Venereo subcontrarii*.

CCCLXIV. Quartum Venereæ Luis Symptomatum locum *Cariei Ossium* assignavimus, præ aliis omnibus *curatu difficillimo Symptomati*.

Caries Ossium curatu difficilis.

CCCLXV. *Difficultas* verò *Curationis* vel inde *pendet*, quòd *Venenum Venereum sese intimè insinuet Ossibus*, *quò penetrare nequeunt remedia illi corrigendo apta*; *nec facilè igne sive cauterio actuali superari possit* idem malum.

Unde id oriatur.

CCCLXVI. *Acidum* certè *arctissimè ossibus sese insinuare, illaque ad internecionem corrumpere*; notum esse potest omnibus Affectuum Chirurgicorum veris Observatoribus, & suprà libros Doctis.

CCCLXVII. Dico *ad internecionem corrumpi Ossa in Carie Venereâ* cùm reverà *vivant* quoque *Ossa*, *& Carie correpta* pro *mortuis* habenda sint.

In Carie Ossa esse mortua.

CCCLXVIII. Ad *Cariei proinde Curationem* necesse est, ut *tota pars Carie affecta*, utpote mortua, *separetur à sanâ* & viva, cum quâ nec coalescere, nec diu subsistere potest Cariosa, quin eandem itidem inficiat, & ad corruptionem similem paulatim deducat.

Pars affectā à sana separanda.

CCCLXIX. Difficile autem est, aut *Igne*, *ferroque ignito*, aut *medicamentis convenientibus* Ossis partem Carie infectam separare ab integrâ, postquam per cuniculos in sanam se insinuat *Venenum Venereum non quiescens*, *sed eundo vires acquirens*: sicut manifestum in omni Carie Venereâ cujus *Causa non sistitur* aut *infringitur*

Id quare sit difficile.

infringitur ab Osse ipso quod corrumpitur, sed indies augetur & Acrior fit, unde tandem, ubi ad summum pervenit, Caries Venerea fit incurabilis.

CCCLXX. Difficultas autem summa in carie curanda etiam inde pendet, quòd *Remedia* ipsi curandæ *convenientissima* sæpenumero *satis convenienter applicari, usurparique non possint*.

CCCLXXI. Partes namque Ossibus vicinæ *Membrana, Tendines, Nervi*, & similes ab *actuali Cauterio simul læduntur, & intolerabiles Dolores patiuntur*.

Ab actu. ali cauterio partes vicinas lædi.

CCCLXXII. *Augetur* autem idem malum, quando *sæpius applicantur actualia* illa *Cauteria*, quæ unâ vice parùm præstare solent, at sæpius iteranda sunt, si laudabilem effectum producere debeant.

Ac eo malum augeri.

CCCLXXIII. Cætera *remedia* quæ *Cariei consumendæ aut tollendæ adhibentur*, vel *invalida sunt nimis* ad quæsitum effectum producendum & illud Venenum Venereum superandum, vel, uti jam dictum, *non satis penetrare possunt* ad quævis loca, in quæ se insinuavit prædictum *Venenum Venereum in Aciditate Acri consistens, ac penetrantissimum*.

Quænā actui acrimoniam debellent.

CCCLXXIV. Quæcunque namque hactenus observata sunt quocunque modo *Acidi Acrimoniam debellare*, vel *Salia sunt lixiva*, tam *fixa*, quàm *Volatilia*; vel *Spiritus Volatiles*; vel *Olea*; vel *Aquea*; vel quædam ex prædictis *magis composita*.

CCCLXXV. *Salia verò lixiva fixa*, quæ primaria sunt Acidi opposita & adversaria, *pura & sola* si fuerint, in superficie hærebunt, nec aliquid laudabilis, magnive præstabunt; sin *Aquâ diluantur*, simul partem aliquam virium suarum amittent; si cum Spiritu *Volatili conjuncta fuerint*, penetrabunt quidem quaquaversum faciliùs, operabuntur autem simul debiliùs: Si cum *Oleo in Saponem mutata* fuerint, debiliora sunt reddita nec facilè ad interiora penetrabilia; quibus si *Aqua* accedat, ut diluantur & ulteriùs penetrare possint, reddentur simul magis inertia.

CCCLXXVI. Adeò ut inter omnia Venenum Venereum Acido-Acre cariem producens corrigentia & emendantia, remedia, post *Cauterium Actuale*, primus locus videatur assignandus *Salibus Volatilibus* utut satis debilibus ad tantum & tam grave malum superandum.

Post Cauterium actuale Salia Volatilia esse aptā cariei Ossium remedium.

CCCLXXVII. Non mirum proinde, *si tam rarò curetur Caries Ossium notabilis Lui Venereæ accidens*, quin plerosque ad mortem usque comitetur.

Eam ad mortem plerosque comitari.

CCCLXXVIII. Vera etenim ratio curandi est, ut *Os infectum*, quoties tutò licet, *totum tollatur*, postquam *vix unquam sisti potest in ipso Caries*, aut *pars Ossis corrupta separari à sanâ*.

Os infectum totum tollendum.

CCCLXXIX. Quod verò jam feci, *laudo* iterum *Salis Volatilis usum*; qui laudabilior erit, si quis *Salia Volatilia plurium generum adornet, atque optima* quævis per *accuratam & attentam Experientiam seligat*.

CCCLXXX. Usurpantur quoque in ossium carie curandâ *Tutia, Lithargyrum, Cerussa*, imò *Guajacum*, in Pulverem trita, & inspersa; quæ omnia si quis accuratè examinarit, comperiet, eatenus juvare posse, quatenus Acidum in se concentrant & ab Ossibus allectum avertunt, ne ulterius serpere ac ipsa corrumpere pergat.

Quænā præterea hic usurpentur.

CCCLXXXI. Hæc igitur sunt blandissima curandæ cariei remedia; proxima sunt sive media Salia tum Volatilia, tum fixa, tanquam cauteria potentialia: potentissimum verò est cauterium Actuale. Quorum ope nisi curari possit caries, habenda ipsa meritò pro incurabili.

Horum remediorum diversitas.

CCCLXXXII. Docuimus, excrescere in variis partibus sub membrana Ossa investiente, Periostio, *Tuberositates* nonnunquam insignes: quæ si Ossa non multùm affecerint, curari solent Emplastris & Unguentis Mercurialibus, imprimis universali curâ per Salivationem.

Tophi qui curentur.

CCCLXXXIII. Sin Ossa infecerint, & materia Pituitosa viscidior illas constituat, vix curabuntur, nisi aperto Tumore, atque sublato sensim humore viscido, tum per Gummata Aromatica, tum caustica potentialia & actualia; perseverando tandiu in eorundem usu, donec Os mundatum & liberatum ab omni Phlegmate Venereo observetur, atque tunc pergendo ad consolidationem per remedia chirurgica vulgo nota.

CCCLXXXIV. Diximus Doloribus molestis & quidem noctu repetentibus, interdiu ferè cessantibus, & quidem non in articulis, sed loco Articulorum intermedio afficientibus teneri ac urgeri non infrequenter Lue Venereâ infectos: ad quorum mitigationem tum internis tum externis medicamentis uti possumus.

Dolores molesti curandi mitigantibus.

CCCLXXXV. Inter externa præ aliis omnibus laudantur Unguenta Mercurialia ut & fotus Guajacini, & Iuniperini, &c.

Tam externis.

CCCLXXXVI. Inter Interna commendatur præ cæteris Sarsaparilla, & ejus Decoctum; Vix tamen aliquid efficitur absque Opiatis medicamentis; quæ plurimùm hic præstant si convenientibus uniuscujusque Ægri constitutionem misturis addantur, atque circa vesperam recrudescente dolore usurpentur.

Quàm internis.

CCCLXXXVII. Primarium tamen hîc est cura Luis Universalis, cujus ope Dolores illi sensim minuuntur, & tandem in totum tolluntur.

CCCLXVIII. *Capilli abradendi*, quando effluere incipiunt; qui spontè solent absolutâ ritè curâ universali renasci: ut non opus sit multa in ipsorum gratiam peragere.

Capillorum defluvium qui curetur.

CCCLXXXIX. *Maculæ* spontè abire solent post curam Universalem absolutam; licèt possint citiùs tolli, si Decocto Guajaci & aliorum Aromaticorum superiùs laudatorum foveantur.

Maculas post curā Universale spontè abire.

CCCXC. Inter Venerea Symptomata haud postremum locum obtinent *Bubones Venerei* dicti, quamvis postremo ferè loco ipsos examinaverimus.

Bubones Venerei quomodo curandi.

CCCXCI. In horum Bubonum Venereorum curatione notant Practici, dandam esse operam, ut quantum fieri potest, maturetur eorum

Eorū maturanda suppuratio & apertio.

eorum Suppuratio & Apertio.

Suppuratio quibus promoveatur.

CCCXCII. Suppurationem promovent Emplastra cum Aromaticis Gummatibus parata, Diachylum magnum & similia.

CCCXCIII. Quòd si & tunc segniùs procedat Suppuratio, suadent cauterio potentiali festinare apertionem; quo eò alliciatur Venenum; quod ego fieri puto, ne ad interiora pergat Venenum in illo tumore existens.

CCCXCIV. Laudo proinde id, quod Experientia quotidiena docet esse optimum, licèt aliter forsan explicem utilitatem ex medicamentorum usu Ægris accedentem.

Condylomata qui curanda.

CCCXCV. Condylomata tum muliebri pudendo, tum in utriusque sexûs Podice oborta, ut & Verrucæ in Nembro Virili erumpentes curantur, præter Luis Uniuersalem curationem,

Et quibus.

per medicamenta illis applicata Mercurialia Acriora, ipsa consumentia, cæterosque Spiritus Acidos, Vitrioli, Sulphuris & similes.

CCCXCVI. Possunt ergo unâ Spiritum illorum Acidorum guttâ tangi, & quidem toties, (at semel tantùm in die) donec corrosa sint, & siccata decidant.

CCCXCVII. Conducit quoque Aqua Plantaginis & Rosarum ana ad libram unam cum Aluminis Crudi & Mercurii sublimati ana drachmis duabus mista & in Vitro decocta, & post subsidentiam effusa; ac linteo parti affectæ applicata.

Plura qui volet, consulat Auctores Practicos, ubi plurima inveniet, quæ conveniant: Neque nobis mens fuit singula hîc persequi, verùm Naturam Veneni Venerei investigare ac eruere; uti factum putamus, optantes, ut quæ hactenus protulimus, cedant suo tempore in multorum ægrorum commodum, & Medicorum commendationem.

Finis Tractatus Tertii.

TRACTATUS IV.

DE PHTHISI.

Phthisis qui modo generetur.

INTER Affectus *Ulceri Pulmonum*, &, qui huic supervenire solet *totius corporis Marcori* ansam præbentes imprimis recenseri meretur *Pleuritis*, quæ quoties vel negligitur, vel aliàs non superatur, abit in Suppurationem; Pus autem non infrequenter in Pectoris cavitate collectum constituit *Empyema*; ab hoc verò Pure Acri afficiuntur sæpenumerò Pulmones, atque *Phthisis* producitur; de quâ nunc agere lubet.

Quid Phthiseos nomine vulgo significetur.

II. Sciendum autem, nos non omnem *Tabem*, at eam duntaxat, quæ *Pulmonis Ulcus consequitur*, *Phtiseos* nomine intelligere, postquam in hac significatione sumi solet vulgò hæc vox apud Medicos.

Ejus Symptomata.

III. Præter enim *Universi Corporis contabescentiam* alia in super in Phthisi observari solent Symptomata ipsi peculiaria, *Tussis* purâ *cum Puris excretione*; quibus accedit *Febris Hectica*, unâ sc. duabusve post assumpta Alimenta horis exacerbata.

Phthisin absque Pleuritide oriri.

IV. Quoniam verò non tantùm post Pleuritidem, verùm etiam sine ipsâ oritur Phthisis, lubet pluribus illum affectum secundùm varias suas causas examinare.

Ejus signum inseparabile pus.

V. Cum autem *inseparabile Phthiseos signum* sit *Pus continuè Tussi excretum*; videndum, ex quibus & à quibus tale Pus produci queat, quod ad Tussiendum, ac se excernendum Pulmones irritare valet.

Quale illud pus sit.

VI. Et 1. quidem observandum, *Pus Phthisicorum non esse uniusmodi*, sed *valdè diversum* ab ipsis excerni, rarius quidem, *album* ac *aequale*; frequentius *subflavum*, *viridescens*, *quandoque lividum*, *atrum*, *aut variegatum*, *consistentiâ inæquali*; *fœtens*, ac cum *multifario Phlegmate mistum*.

Ejus materia varia.

VII. Atque ex hac *Puris varietate* facilè patet, *Materiam ejusdem* non raro esse *variam*.

VIII. *Omnis* quidem *Puris materia* est *Sanguis*, sed *non semper purus & sincerus*, verùm hic *cum humoribus ad Pulmones* per vasa delatis, aut per fauces *delabentibus mistus*.

Causa efficiens.

IX. Cum proinde *Sanguis necessariò concurrat ad Puris productionem*; Sanguis autem tum demum in Pus abeat, *quando extra sua vasa*, *Capillaria præsertim*, *ac Venas est effusus*: quidquid huic Sanguinis in Pulmonibus effusioni ansam præbere potest, id omne *Phthiseos causa efficiens* esse poterit.

Pus aliunde etiam quàm à pulmone accedere.

X. Si quis præterea praxin Medicam consulat, & ea, quæ quotidie Ægris accidunt, observet; comperiet non rarò *aliunde*, *quàm à Pulmone*, *maximam Puris per Pulmones excreti partem accedere*, ac imprimis *post Pleuritidem* in Abscessum mutatam, vel *hanc*, *Anginamve*, aut secundum Hippocratem (prout ipsum aliqui saltem ad literam interpretantur Auctores Recentiores) *Lethargum* quoque *consequens Empyema*, quemadmodum id alibi docuimus.

Quando quis Phtisi laborare dicendus.

XI. *Phthisis* proinde sive *Ulcus Pulmonum*, nunc erit *primarius Ipsorum Affectus*, quando in Pulmone ipso læso generatur Pus; nunc *secundarius* tantùm, quando aliunde ad Pulmones traducitur *Pus*, *à quo ipsi inquinantur*, inficiuntur, corrumpuntur, sicque *in Ulcus abeunt* atque tunc itidem Pus producunt: *neque enim priùs dicitur quis laborare Phthisi*, *quàm ipse Pulmo in ipso afficiatur*, *ulcere laboret*, *atque ex suo*

suo etiam Sanguine Pus producat.

Primarii ad Phthisin affectûs causæ variæ.

XII. *Primarii Pulmonum ad Phthisin producendam requisiti Affectûs Causæ variæ* observari solent; *proxima* quidem est multifaria *Vasorum Apertio*, sive illa fiat *Vulnere*, pungendo, cædendo; sive fiat *rupturâ*, cadendo, vociferando, tussiendo, distendendo; sive fiat *rosione*, ab humore Acri; sive fiat per *Diapedesin*, exsudationem ob vasa distenta & laxata; sive quocunque alio modo. Difficile enim est, omnes causas externas, fortuitas præsertim, referre aut excogitare.

Hæ ad Curationem cognoscendæ.

XIII. *Interest tamen ad Curam* ritè instituendam, & non tantùm ad præcavendam *imminentem*, sed insuper ad superandam Phthisin præsentem ac urgentem, *Causas omnes proximas & remotas*, quemadmodum illæ ordine se consequuntur, perspectas habere.

A vociferatione vehementi Phthisin produci.

XIV. Quisquis enim novit atque expendit, à vociferatione putà vehementi rumpi posse Pulmonum vasa, & inde Phthisin produci, is & solicitus erit, ne ipse hac ratione peccet, aut se conscio alius; quin monebit quosvis, ut sibi caveant à simili noxâ.

XV. Quinimò ubi observabit Medicus, ex simili vociferatione in dolorem pectoris punctorium, aut Sanguinis sputum incidisse aliquem consilium à se petentem, rationem habebit ejus exactam; & mox allaborabit, ut Dolor ille tollatur, & Sanguinis sputum, consolidato in tempore vase aperto, curetur. Sic enim præveniet malum facilè aliàs futurum. Cùm prudentis sit prævenire mala, ne ab illis præveniatur.

Non semper à Sanguinis sputo Phthisin oriri; Aliquando tamē.

XVI. Sed dicet Aliquis, *quorsùm ex Sanguinis sputo quis sibi metuat à Phthisi*; postquam *ibi non stagnat, non in partis, Pulmonis putà, substantiam effunditur, quin mox* per asperam *Arteriam excernitur è corpore Sanguis?*

XVII. Cui respondeo, 1. non semper immediatè conjungi Asperæ Arteriæ Vasa Pulmonis Sanguinea, quin subinde aliquid substantiæ pulmonis intercedere, in quam aliquid cruoris, & imprimis pars ejus serosa & acrior ingredi queat, & ipsam sensim exulcerare.

XVIII. Sed & respondeo 2. ipsum Sanguinem lateribus vasorum apertorum adhærentem acrimoniam aliquam concipere, quæ Ulcus sensim pariat, & in ipsam Pulmonum substantiam & parenchyma serpat.

XIX. Prudentis erit proinde, talia vel levissima incommoda nunquam negligere, quoniam ex illis neglectis lethalem Phthisin sæpenumerò suum ortum duxisse, nimis frequens incautos docuit Experientia.

Phthisin frequenter Peripneumoniæ supervenire non ritè curatæ.

XX. Quamvis autem *Sanguinis sputum* sæpiùs recurrens subsequi soleat frequenter *Phthisis*, longè tamen *frequentius solet eadem supervenire Peripneumoniæ, non ritè Ægrotorum Medicorumve culpâ curatæ.*

Ægrotorum culpâ.

XXI. *Ægrotorum culpâ non ritè curatur Peripneumonia*, quoties seriùs ad se vocant Medicos, aut consilia ipsorum optima negligunt ac suo lubitu medicamenta usurpant, vel diætam instituunt noxiam, Aërem frigidum, asperioremve non satis fugiendo: potum frigidum sumendo, &c.

Medicorum culpâ.

XXII. *Medicorum culpâ non ritè curatur Peripneumonia*, quoties Ipsi ex suo vel alieno præjudicio ipsam curare satagunt secundùm nescio quam methodum generalem omnibus morbis accommodandam; quæ tamen nulla utilis excogitari potest ubique sibi similis; postquam pro re natâ, hoc est, pro circumstantiarum, Personæ, Ætatis, Sexus, Anni temporis, Aëris constitutionis, Vitæ generis, & imprimis Symptomatum præsentium vel instantium diversitate omninò semper variari debet vera & Ægris profutura Medendi Methodus.

Omnibus morbis non una curandi methodus.

XXIII. Quemadmodum enim omnibus Equis unum idemque adaptari non potest Ephippium, sic & omnibus morbis debitè curandis una eademque methodus conveniens excogitari nequit.

Cur Peripneumoniæ superveniat Phthisis.

XXIV. *Peripneumoniæ* autem *faciliùs supervenire solet Phthisis*, quoniam ubi hæc in Abscessum abit, ulcus necessariò concurrit, quod nisi mundetur confestim, ac mox consolidetur, denuò Phthisin producet.

In ulcere pulmonum curando festinandum.

XXV. Neque enim mox, ubi aliquod est in Pulmonibus abscessu laborantibus Ulcus, Phthisis quoque adest, ac facilè ac brevi Phthisin producet, ni quamprimum curetur; unde si in ullo affectu, certè in hoc curando festinandum.

Ex quali ulcere Phthisis producatur Causa Phthiseos proxima.

XXVI. Distinguendum proinde inter Ulcus recens, ac inveteratum in Pulmonibus: nam ex protracto, nec mox curato ulcere Phthisis sensim producitur.

XXVII. Causa proinde Phthiseos proxima est Ulcus tamdiu in Pulmonibus hærens, ut ab Ipso cum febre lentâ corporis macies excitetur.

A quo ulcere citiùs producatur.

XXVIII. Citiùs autem ab Ulcere Pulmonum fœdo & à materiâ acriori producto excitabitur Phthisis, quàm ab Ulcere magis blando, & à materiâ minùs acri generato.

Causæ ulcus producentes. 1. Peripneumonia.

XXIX. Inter *Causas* proinde *Pulmonum Ulcus producentes* 1. loco debet poni *Peripneumonia* Pulmonum scilicet Inflammatio *in Abscessum transiens: aut Vomica.*

2. Sanguinis sputum

XXX. 2. *Sanguinis sputum* neglectum, nec in tempore curatum.

3. Humor acer & salsus.

XXXI. 3. *Humor acer, ac salsus sive acidus à Capite per fauces in Asperam Arteriam destillans* & paulatim exedens atque exulcerans tum dictam Arteriam, tum ipsam pulmonum substantiam.

4. Humor pituitosus & viscidus.

XXXII. 4. *Humor Pituitosus & Viscidus* itidem à Capite vel Faucibus in Arteriam asperam descendens, ibidem adhærens, acriorque morâ factus, hinc similiter, licet lentiùs, Pulmones exulcerans.

5. Pus acre in pulmones admissum.

XXXIII. 5. *Pus acre ex Latere in Pleuritide, aut Thoracis Cavitate in Empyemate in Pulmones admissum*, & Ulcus in ipsis pariens.

Quando citius producatur.

XXXIV. Ubi autem causæ prædictæ incidunt in Pulmonem ex naturali suâ constitutione vitiosum, & ad Phthisin vergentem, longè faciliùs, citiùsque idem malum contingit.

In qua constitutio naturalis ad Phthisin consistat.

XXXV. In quo autem *naturalis hæc ad Phthisin constitutio consistat*, meritò quæritur: cum per Experientiam admodum frequentem liquidò constet, *Integras familias* observari ad *Phthisin* ita *inclinantes*, ut pauci ex ipsis grave hoc effugiant malum.

XXXVI.

Esse malum hæreditarium. XXXVI. Notum quidem, malum illud esse *hæreditarium*, à parentibus transire ad liberos; sed in quonam illa Dispositio hæreditaria consistat, non æquè notum.

XXXVII. Neque enim loquimur hîc de *Vitiosa Thoracis conformatione*, tum *ab ortu* sive nativitate quibusdam propriâ, sive *connatâ*; tum *post nativitatem* aliis ex Casu, Contusione, aliove infortunio accedente; et de *Constitutione Pulmonum* aliarumve Partium *propriâ & hæreditariâ*, ob quam non tantùm proclives sunt plures ejusdem familiæ Liberi, ut bene aliàs habentes; at insuper, ubi ad certam ætatem (in aliis enim citiùs, in aliis seriùs hoc malum se manifestare solet) pervenerunt, in Pthisin subitò incidunt, & utplurimùm ipsâ extinguuntur.

Continua partium corporis mutatio. XXXVIII. Ut autem faciliùs pateat, puto considerandum, *Humores singulos in corpore humano indies sensim mutari, & secundum ætates notabiliter alterari*; sed & *Partes solidas & Viscera itidem notabilem Mutationem pro ætatibus variis nancisci*; quæ mutatio præsertim observatur in *Glandulis*, quarum aliquæ *minuuntur* sensim, dum aliæ *crescunt & augentur* potiùs indies.

Et præcipuè glandularum Vt Glandulæ Thymi. XXXIX. Sic *Glandula Thymus*, in Fœtu valdè magna, plurimùm minuitur in Animalibus senescentibus.

Pulmonis constitutio peculiaris in Phthisi. XL. Peculiarem quoque Pulmoni constitutionem contigisse, quæ cum ætate mutetur, Phthisis, de qua nunc agimus, abundè docet; quamvis hactenus, mihi non sit possibile, illam Constitutionem Pulmonum mutatam certò describere atque explicare.

Qualis. XLI. Talem tamen oportet illam esse *Pulmonum Constitutionem*, quæ tunc *faciliùs afficiatur, & patiatur ab humoribus in hâc vel illâ ætate magis dominantibus*.

Maximè in partibus fluidis quærenda. XLII. Interim si, quod inprimis verius mihi videtur, proponere licet, (quid ni liceat?) arbitror, *Dispositionem illam ad Phthisin* non tantùm *in partibus solidis* ac Continentibus, sed maximè in *fluidis ac Contentis* quærendam & inveniendam.

Humoribus nempe variè mutatis. XLIII. Prout namque hi vel illi humores *pro ætate variâ nunc vel Acriores fiunt, vel obtusiores*; sic iidem modò hos, modò illos producunt affectus, & morbos; ab *humoribus* variè mutatis *proinde petenda* videtur *potissima ratio Phthiseos Hominibus cæterùm*, quantum dignoscere licet, *sanis obveniens absque ullâ sensibus externis manifestâ Causâ*.

Suspicio Authoris de causa Phthiseos hæreditaria. XLIV. Observavi non semel, ad Asperæ arteriæ latera *Glandulas* duas cum Testium Parenchymate affinitatem aliquam habentes, ac *Thyroideas* dictas, applicatas, ex quibus Succum aliquem in dictam Arteriam deferri suspicor; qui si præter naturam acrior fiat, facili negotio ab ipso afficientur Pulmones; quin hic humor si secundùm ætatem variam reddatur varius, ab ipso in hæreditario malo magis adhuc immutato producetur forsan Phthisis. Hanc meam Conjecturam & Suspicionem pro Conjecturâ duntaxat & Suspicione haberi volo; quam idcirco tamen communico, ut si cui quàm mihi, priùs contingat occasio diligentiùs in hanc rem inquirendi, hoc fiat, & tantò citiùs Veritas eruatur, & pateat.

XLV. Ut proinde his adhuc incertis ac incompertis missis ad cætera magis certa & nota pergamus, examinemus accuratiùs causas à me propositas Ulceris Pulmonum.

A Peripneumonia aut Vomicâ Phthisin oriri. XLVI. Et 1. quidem *à Peripneumoniâ in Abscessum transeunte*, aut *Vomicâ* in Pulmone excitatâ Phthisin facillimè exoriri posse, quis negabit, nisi qui imperitè ignoraverit, adesse in utroque casu Ulcus in pulmone.

Non tamen semper. Et quando. XLVII. Non tamen ab omni *Ulcere* mox *Phthisis* producitur, sed ab ipso *perdurante, nec in tempore curato*. Nam si Pus ex rupto Abscessu aut Vomicâ per asperam arteriam excernatur, & Ulcus ibi existens quamprimum convenientibus medicamentis mundetur, hinc & consolidetur; nullum erit futuræ aut subsecuturæ Phthiseos periculum; quemadmodum econtra, si Ulcus illud ab Ægro negligatur, aut à Medico imperito perperam tractetur, mirum non est, si brevi ulteriùs serpat noxa & sensim subsecuturæ Phthiseos ponantur fundamenta.

Non tantùm Pulmonum substantia, sed Sanguini purulentam materiam communicari. Vnde Febris Hectica, Tabes & Tussis. XLVIII. Neque enim tantùm *Pulmonum substantia* magis magisque *afficitur*, sed insuper aliquid *purulentæ materiæ Sanguini per Pulmones circulanti communicatur*, unde is ampliùs indies afficitur & inficitur, atque ad Corpus ritè nutriendum ineptus redditur; hinc unà cum *Febre Hecticâ* dictâ *Universi Corporis tabes* consequitur; dum simul *Tussi* excernitur Sanguis ad partem Pulmonum affectam delati pars *in Pus* corrupta: quæ primaria sunt Phthiseos Symptomata.

XLIX. Dixi non tantùm ex *Peripneumoniâ*, sive Inflammatione in Pulmonum parenchymate excitatâ, in Abscessum mutatâ & ruptâ, sed insuper *ex Vomicâ* in Pulmone excitatâ, & ruptâ excitari Phthisin.

Vomica quid sit aliis. L. Explicandum proinde paucis, quid *per Vomicam* veniat intelligendum. Aliqui enim per Vomicam intelligunt *Sanguinem*, non in Pulmonum substantiam, sed in *membraneam capsulam sensim effusum, ibidem collectum, & tandem in Pus abeuntem*. Hoc quidem non ausim negare posse fieri, quamvis non meminerim, me tale quid unquam in sectionibus observare, aut aliquid, unde idem satis solidè possem deducere ac concludere.

Quid Autori. LI. Ut proinde, quid mihi observare contigerit, proferam, & quid mihi proinde *Vomica* sit, candidè communicem. Vidi non semel *Glandulosa in Pulmonibus Tubercula* minora vel majora, in quibus aliquando Pus varium contineri, sectio manifestavit. Hæc proinde Tubercula sensim in Pus abeuntia, & membranâ suâ tenui conclusa pro Vomicis habenda existimo, *ab illis* saltem non infrequenter *Phthisin ortum habere* deprehendi.

In Vomicis causa Phthiseos hæreditariæ. Authoris conjectura de Glandulis secundùm naturam minimis, sed præter naturam factis grandioribus. LII. Quinimò *in hisce Tuberculis*, si in re ullâ aliâ sensibus externis patente, *Dispositionem illam ad Phthisin familiis certis hæreditariam, lethalemque constituere non verebor*: Solent enim illam Tubercula cum ætate augeri, atque sensim ad Suppurationem pergere.

LIII. Non possum me continere, quin hac occasione datâ in Medicorum uni Veritati addictorum gratiam pergam in Conjecturis meis candidè communicandis. Ex his enim, aliisque similibus observationibus investigans continentium

æquè

æquè ac contentarum partium Usum & Noxas; veni tandem in varias suspiciones de Glandulis secundùm naturam minimis & oculorum aciem tunc fugientibus, nec nisi, ubi præter naturam aliquantò sunt factæ grandiores, visui se offerentibus per universa Corporis nostri Viscera & Carnes distributis.

In Plexu Choroëide.

LIV. Hisce Conjecturis atque Cogitationibus meis ansam dederunt primò *Glandulæ in plexu Choroëide* non nisi in statu præternaturali observabiles, tunc autem ad insignem magnitudinem, pisi putà majusculi, nonnunquam ascendentes. 2. *Memoratæ modo in Pulmone Glandulæ* sive Tubercula Glandulosa. 3. *Glandulæ in variis corporis partibus manifestæ in strumosâ vel scrophulosâ constitutione*; adeò ut nunc tantùm satis exiguæ in Mesenterio & Colli lateribus secundùm naturam apparentes in magnitudinem ac duritiem prodigiosam excrescant, sed insuper infinitæ penè aliàs ignotæ tum sese manifestent; & quidem omnes Conglobatæ, non item Conglomeratæ; quas integras & salvas permanere observavimus, licet Conglobatæ ipsis adnatæ plurimùm essent vitiatæ.

In Pulmone. In variis partibus.

Distinctio glandularum in conglobatas & conglomeratas.

LV. Unde ut hoc quoque in transitu referam, patet, non, ut aliquid novi ac cæterùm inutilis proposuisse viderer, sed uti rem veram, in se proinde antiquam & perutilem, Candidis, bonisque communicatam, distinxisse me primarias & frequentissimas humani Corporis Glandulas in *Conglobatas & Conglomeratas*. Quam distinctionem dum aliqui Scioli quidem, reverà tamen rerum ipsarum Ignari, imperitè ac inscitè carpunt ac criminantur, Invidiam suam & maledicendi studium testantur.

Glandulas in statu naturali adesse & visum fugere.

LVI. Ex Observatis prænominatis in morbidâ Corporis Constitutione Glandulis, judicavi, adesse ipsas quidem in statu naturali, sed esse tàm exiles, ut visum fugiant; quemadmodùm vasa capillaria in Tunicâ Oculorum adnatâ tàm sunt exilia, ut non videantur, nisi ubi præter naturam in ipsis stagnans sanguis easdem distendat; & tunc instar fibrillarum rubearum visendas exponat.

LVII. Uti proinde nemo, qui in Oculorum Inflammatione vidit semel ista Vasa, illa negabit adesse, licet posteà eadem non videat ampliùs, ita, qui semel aut sæpiùs in statu præternaturali & circa plexum Choroëidem, & in Pulmonibus, & alibi observabit Glandulas prænominatas, præter omnem rationem denegaret easdem quamvis perexiguas in statu sano.

Et esse forsan in omnibus corporis partibus Et Lympham ab illis produci. Causam variorum malorum.

LVIII. Quòd si tales sint ubique forsan, hoc est, in omnibus omnino Corporis partibus, & Parenchymatibus sive Carnibus Glandulæ Conglobatæ exiles, nonne ab illis producetur Lympha, quæ in statu præternaturali, ob Aëris præsertim, Alimentorum, Animi Affectuum, Mœroris præsertim, errata evadat vel acrior, vel viscidior; sicque multorum affectuum, Dolorum, Lassitudinum & similium malorum existat Causa: quam ignoramus plerumque, unde illam nos deducere oporteat.

In Glandulis Pulmonum dispositio ad Phthisin hæreditariam.

LIX. Quemadmodùm igitur in *Glandulis Pulmonum secundùm naturam imperceptibilibus, præter naturam verò sensim auctis* & conspicuis *Vomicas* excitari observavimus, sic *in iisdem Dispositionem Hæreditariam ad Phthisin* forsan quærendam, inveniendamque suspicamur.

A Sanguinis Sputo Phthisin oriri. Ulcus quando producatur.

LX. Inter Causas Ulceribus Pulmonum proposuimus 2. *Sanguinis sputum*, aut neglectum ab Ægris, aut non ritè curatum à Medicis.

LXI. Ulcus autem tunc produci arbitror, quatenus aliquid Sanguinis effusi, & continuè allabentis & Vasis rupturæ adhærens & acrimoniam acquirens partes vicinas sensim rodit, donec ulcus evadat; quo indies aucto & sordidiore facto Phthisis necessariò consequitur, dum puris aliqua pars sanguini communicata eundem inficit, & tum ad partes omnes nutriendas, tum ad Humores alios omnes producendos ineptum reddit; quemadmodùm jam dictum.

A Catarrhis Salsis vel Acidis Phthisin oriri.

LXII. Ulcus Pulmonum diximus 3. habet ortum à *Catarrhis salsis vel acidis*, à Capite in asperam arteriam delabentibus; à quibus corroditur aliàs quidem citiùs, aliàs verò seriùs membrana ejus interior, mox & ejus substantia, donec sensim pertingat in ipsum Pulmonum parenchyma, & ibidem Ulcus pariat eò magis noxium & periculosum, quò acrior existit distillans eò humor.

Ut & à Catarrhis viscidis & Pituitosis.

LXIII. Docuimus 4. *Catarrhis Crassis, Viscidis & Pituitosis*, produci quoque posse Pulmonum Ulcus; quatenus iidem in Tracheâ Arteriâ hærentes, sensim acrimoniam itidem nanciscuntur, atque tunc demum ulcus excitant.

Catarrhorum species aliquando concurrere.

LXIV. Sed non rarò concurrunt geminæ istæ Catarrhorum species, redduntque Malum curatu tantò difficiliùs, quòd non pauca alterutri convenientia remedia noxia sint alteri.

Phthisin oriri à pure in Pulmones transsumpto. Et quidẽ faciliùs ab Empyemate, quàm à Pleuritide.

LXV. Diximus tandem 5. *Pus aut ex latere, aut ex Pectoris cavitate in Pulmones transsumptum* eidem Ulceri ansam præbere, quatenus acrius lentiusque factum & hinc inde in Pulmonibus hærens ipsos erodit, & in Ulcus mutat.

LXVI. Arbitror autem, faciliùs ac frequentiùs à Pure in Thoracis Cavitate collecto, adeóque ab Empyemate, quàm à Pure in Latere confecto, adeóque à Pleuritide produci Phthisin: quoniam Pus illud in Thoracis Cavitate collectum cæteris paribus acrius existit, quàm illud, quod in Pleuritidis abscessu nuper rupto transfertur in Pulmones.

LXVII. Sive enim ex Pleuritide, sive ex Angina, sive fortassis ex Lethargo generetur aut oriatur Empyema, Pus illud aliquandiu hærebit in Pectoris Cavitate, antequàm transsumatur in Pulmones; morâ autem fiet necessariò acrius, ac proinde quàm priùs nocentiùs, & ad Ulcus in Pulmone producendum aptius. Ab Empyematis E. pure faciliùs excitabitur Phthisis, quàm à Pure in Pleuritide ex latere immediatè in Pulmones translato.

LXVIII. Potest tamen accidere, ut in uno homine Empyemate laborante Pus minùs Acre colligatur in Thoracis Cavitate, quàm in alio homine Pleuritide solâ in Abscessum mutatâ: idcircò addidi *cæteris paribus*. Nam in hoc eodem homine Acre Pus in Pleuritidis Abscessu habente, si transeat malum in Empyema, Pus illud in Thoracis Cavitate collectum fiet adhuc Acrius, quàm priùs erat: atque sic & tunc quoque ejusdem hominis Empyici Pus Acrius erit, quàm erat, dum tantùm esset Pleuriticus.

Phthisis à Contagio.

LXIX. Atque hæ fuerunt Ulceris in Pulmonibus ad Phthisin excitandam requisiti Causæ ante-

antecedentes. Præter quas *Contagii* quoque 6. apud Authores Medicos mentio quatenus exspiratus à Phthisicis Aër, ore, naribusque propiùs admotis excipitur & inspiratur; à quo miasmata fœtida & Acria continente alii, Consanguinei præsertim, afficiantur, inficiantur, & tandem in morbum similem, Phthisin prolabantur.

In quibus contingat.

LXX. Et certè, si quis Experientiam consulat, & accuratè observet, quæ Adstantibus & Consanguineis tenerioribus ac junioribus contingere soleant, comperiet id esse nimis verum; quocirca meritò adhortantur & monent adstantes tales & imprimis Consanguineos Medici, ut ab exspirato Phthisicorum halitu sibi sedulò caveant: à quo ego illos præsertim affici suspicor, quia non æquè omnes affici deprehenduntur, in quibus est vel minima ad Phthisin Dispositio naturalis, quam paulò ante, si quid conjecturâ probabili assequi potui, dixi me nunc quærere in Glandulis minimis secundùm naturam in Pulmonibus imperceptibilibus, nec nisi, ubi præter naturam intumescunt, conspicuis: ubi scilicet ab humore viscidiore obsidentur, à quo sensim magis magisque in ipsis collecto in molem majorem expanduntur, tuncque visui & tactui exponuntur.

LXXI. In quibus proinde aut ex constitutione nativâ, aut à frigore externo, aut ab Alimentis pravis & Pituitosis, aut ab Animi mœrore, aut à sæpiùs redeunte cum gravedine Tussi, aut à pluribus causis concurrentibus præter naturam augeri cœperunt hæ Glandulæ; in iis faciliùs halitus Phthisicorum simile malum excitabit.

LXXII. Quæ verò magis antecedentes sunt prædictarum Causarum, Inflammationis, Sanguinis sputi, Catarrhorum tum Acrium, tum viscidorum, Causæ, istæ ex peculiari Affectuum istorum Tractatione peti possunt ac debent; sufficit enim nobis hic illas considerare, quatenus Ulceris in Pulmone perseverantis, adeoque Phthiseos Causæ esse possunt.

Phthiseos signa, & quidem instantis consideranda.

LXXIII. Quoniam Medici plerique censent, Phthisin curari tantùm posse in suo principio, non item, ubi jam est inveterata & confirmata, meritò non tantùm de Phthiseos præsentis, atque incipientis, aut confirmatæ, sed insuper de ipsius instantis vel facilè futuræ signis soliciti sunt omnes; qui ex arte allaborant suis Ægris facere Medicinam.

Phthiseos consummatæ & incurabilis signa.

LXXIV. Proferemus autem *Consummatæ* atque ideò pro desperatâ & incurabili habitæ *Phthiseos signa*. Illa enim sunt 1. *Corporis universi macies, pallor & languor*. 2. *Tussis molesta cum puris excretione*; ideóque *Respiratio quoque difficilis*. 3. *Febris lenta hectica*, unâ putà duabusve post assumpta alimenta horis exacerbata. Quibus præsentibus & observatis de Phthiseos gravis præsentiâ judicare norunt ipsi Plebeii.

Signa Phthiseos incipientis.

LXXV. Incipientis autem Phthiseos signa sunt 1. *Tussis Peripneumoniam* præcedentem, aut *Pleuritidem*, aut *Empyema* diutiùs perseverans, cum puris excretione 2. *Febris lenta* continua. 3. *Corporis extenuatio* cum *Appetitu dejecto*, *viribusque prostratis*, nec ab assumpto quidem alimento recreatis ac refocillatis.

LXXVI. Aut *Tussis* itidem post *Sanguinis sputum permanens*, cum aliqua *Puris*, *purulentæve materiæ*, aut *Sanguinis* quoque *excretione*; concurrentibus prædictis, *Febre* atque *Appetitu cum viribus prostrato*.

LXXVII. Aut itidem *perseverans cum Catharrho acri, viscidove, vel utroque Tussis*, accedentibus *Febre lentâ continuâ*, *Corporisque extenuatione*, & imprimis observato aliquo in *excretis pure vel Sanguine*.

LXXVIII. Aut observata in *Consanguineis, vel valdè amicis* alicui ex Phthisi defuncto familiariùs adstantibus vel ministrantibus *Tussicula* cum *corporis extenuatione*, ac *febriculâ* conjuncta.

LXXIX. Quoties namque memorata observantur signa, non est ampliùs de incipiente jam Phthisi dubitandum, nec in ejus Curâ procrastinandum, quoniam vel minima hîc mora notatur multum noxia.

Signa Phthiseos imminentis.

LXXX. *Imminentis* denique atque *facilè obventuræ Phthiseos signa* sunt *Tussis quævis diutiùs perseverans*, *graviter affligens*, *aut sæpiùs repetens*; imprimis *ab humore acri à Capite* delabente; ab hoc enim facilè corroditur Asperæ arteriæ tunica, sicque ulcus producitur.

Tussis gravis quænam mala pariat.

LXXXI. A quâvis autem *Tussi* gravi concutitur vehementer corpus universum unà cum Pulmone, in quo idcircò Vas subinde rumpitur, unde à superveniente tunc Sanguinis sputo, non ita difficulter consequitur Ulcus, hinc & Phthisis, quemadmodùm id docuimus in superioribus.

Unde non negligenda.

LXXXII. Pessimè proinde sibi consulunt plerique in his regionibus, dum Tusses suas & diuturnas & graves utplurimùm negligunt, aut Empiricorum potiùs quàm Medicorum consiliis utuntur: quamvis, ut, quod res est, addam, plurimi Medici culpandi veniant, quòd tam negligentes sint in Tussium quoad Causas suas hinc & Curandi modos aptissimos diversissimarum examine instituendo, ac medelâ ritè formandâ, dum unâ eâdemque methodo tractare solent plerosque, atque infelici proinde Curatione Artem ac se ipsos ludibrio aliorum exponere.

Quid observandum in ejus curâ.

LXXXIII. Quisquis proinde debitè volet curare Tussientes, necesse habebit, in unaquâque specie causarum omnium syndromen ac connexionem priùs diligenter examinare atque eruere, hinc pro ipsarum, & Symptomatum aliorum comitantium diversitate medendi methodum convenientem instituere, atque Ægris suis probè inserviendo, Medici periti nomen & famam certò sibi comparare.

Phthisin esse malum plerumque lethale.

LXXXIV. Periculosum ac plerumque lethale malum esse Phthisin, non tàm è primariorum Medicorum testimoniis notum, quàm quotidianâ Experientiâ: quâ constat, admodùm rarò curari Phthisicos, nec ferè, nisi ubi altas non egit hoc malum radices.

Quænam Phthisis valdè periculosa.

LXXXV. Imprimis valdè periculosa est Phthisis ex humorum acrimoniâ propriâ orta, sive illa fuerit salsa, sive acida

LXXXVI. Plura eventum malum vel bonum præmonstrantia signa tum apud Hippocratem, tum apud alios Practicos legere est; quorum quædam tamen hîc attingere, atque paucis explicare non nocebit.

Ejus Prognostica. 1. Sputū album, æquale, uni color

LXXXVII. Insignis est de convalituris Hippocratis Prædictio, lib. 2. προῤῥητικῶν pag. m. 91. posita. Ubi docet 1. *eum, qui probè volet levari debere sputum album, æquale, uni-color; ac nulla pituitâ commixtum Tussi facilè rejicere.*

Crudum

LXXXVIII. Omne namque sputum, quod *album* non existit, pro crudo habetur, non autem cocto; ac proinde noxium, nec laudabile censendum.

LXXXIX. Idem si commodum sit futurum, *æquale* sit oportet; quod signum perfectæ coctionis, quemadmodum inæquale imperfectæ, ideóque illaudabilis.

Diversi coloris.

XC. *Unius Caloris* requiritur idem sputum. quoniam diversitas arguit humorum diversorum confluxum, & quidem non se mutò temperantium, sed in suâ intemperie omninò noxiâ quodammodo saltem permanentium.

Pituitâ destitutum.

XCI. Requiritur idem sputum ἀφλέγμαντον, pituitâ destitutum & liberum; pituita enim admixta testatur novos à Capite depluere ad Pulmones Catarrhos, à quibus semper erit novi mali origo, aut præsentis continuatio.

Tussi facilè ejectum.

XCII. Illud idem sputum debet *Tussi rejici facilè*; quo patet, ipsum non esse valdè viscidum, quin omnem visciditatem noxiam esse separatam: præsente namque visciditate, adhæret Ulceri arctiùs sputum, nec nisi majore conamine potest ipsum excerni, unde vehementiùs tussiunt Ægri, ipsumque ulcus in curatione suâ impeditur, quin perseverante puris visciditate nunquam curabitur.

XCIII. Hinc patet, plurima in ipso sputo requiri, ut sit laudabile.

2. Quod à capite defluit verti debere ad nares.

XCIV. 2. Ut Curationis spes adsit, vult Hippocrates, *ut id, quod à capite defluit, vertatur ad nares*: & quidem ob rationem modò datam, ne scilicet ad pulmones distillans, Phthisin foveat, aut novam pariat. Unde alibi, lib. 2. de Morb. jubet naribus admovere Medicamenta humores eò allicientia, & quamvis ipsa non mox eò alliciant humores, serosos præsertim & Salsos, vult Medicum perseverare in eorum usu, quò tandem saltem eò deducatur humor peccans & pulmonum ulcus acturus, foturus, aut renovaturus.

3. Ægrū non debere febricitare.

XCV. Requirit 3. Hippocrates, *ut Æger non febricitet*: nam præsente ac permanente Febre minuitur Curationis spes, sive Febris ab ipso ulcere, cùm sit illa omnium pessima; sive à catarrho habeat ortum, quæ non potest non impedire curam, vitiatis aliis quoque in corpore humoribus; sive quævis alia febris accidat, unde itidem Ulceris curatio impeditur.

4. Non impedire cibos.

XCVI. Vult 4. idem Hippocrates, *non impediri Cibos*, vel quoad *assumptionem*, vel quoad sui *Chylificationem*, nam sive appetitus & fames vitietur, sive assumpta Alimenta non ritè fermententur, fieri nequit, quin simul sanguis adsit aut producatur vitiosus, à quo necessariò damnum patietur Vlcus in Pulmonibus existens.

5. Ægro non sitiendum.

XCVII. Optat 5. Hippocrates, ut Æger non *sitiat*. Sitis enim aut humoris Acris præsentiam, aut æstum denotat in Corpore, unde noxa expectanda necessariò, ut & à potu liberaliùs fortè tunc assumpto.

6. Alvū debere singulis diebus dejicere.

XCVIII. Desiderat 6. Hippocrates, ut *Alvus singulis diebus dejiciat*; nihil namque commodi expectari potest ab Alvo adstrictiore, utpote humoris visciditatem ut plurimùm consequente.

7. Excrementa dura & assumptis convenientia.

XCIX. Non vult tamen idcircò Alvi fluxum, plerumque valdè noxium, & tandem lethalem: quin 7. cupit *excrementa dura & assumptis convenientia*, tum ratione quantitatis, tum ratione qualitatis. Duriora enim excrementa testantur Fermentationis, Secretionisque Chyli perfectionem, dum modò quotidie excernantur. Respondere autem debent & quantitati & qualitati assumptorum; unde alias quidem copiosiora, aliàs pauciora, aliàs molliora, aliàs fluidiora erunt Alvi excrementa.

8. Hominem non extenuari.

C. Pergit Hippocrates, & desiderat 8. *Hominem* non evadere *Tenuem*; hoc est, *non extenuari, atque macilescere*; verùm habitu satis pleno, integro, & carnoso permanere: quod signum certum existit Tabis nondum præsentis: Hâc autem præsente difficiliùs curantur & evadunt Ægri.

9. pectus quadratum & hirsutum

CI. Requirit 9. Hippocrates, ut *pectus id confirmet & probet*, existens sc. *quadratum & hirsutum*. Illud enim habetur pro innati roboris signo: faciliùs certè superatur Phthisis ab eo, cujus constitutio naturalis est firma & robusta, quàm ab eo, qui est infirmus & debilis.

16 Cartilago ensiformis exigua & valdè carnosa.

CII. Vult denique 10. Hippocrates, ut in tali homine *Cartilago* ensiformis dicta sit *exigua & valdè carnosa*. Vbi enim grandis apparet, atque carne destituta signum est Maciei, quæ tam naturalis, quàm cum morbo adveniens noxia semper existit: uti contra Caro firma & multa signum est roboris connati.

prognosticon de bono eventu.

CIII. Tandem concludit Hippocrates; *Illum, in quo hæc omnia occurrent, maximè futurum superstitem*; quemadmodùm contrà *exitio maximè vicinum, in quo eorundem nullum reperitur*. Quò namque plura salutis signa concurrunt simul, eò major convalescentiæ spes affulget, quò pauciora, eò minor.

De Malo eventu

CIV. Postquam hoc Hippocratis de bono eventu loquens prognosticum explicuimus, libet, quoque aliud ejusdem de *malo eventu* exponere, quod habetur *lib. 2. de Morbis* pag. m. 477.

CV. *Si cui ex Pulmonis vitio tabescenti & Phthisico Capilli ex capite defluant, caputque velut ex morbo nudetur, & super prunas expuenti sputum graviter Oleat, hunc inter breve tempus & quidem ex Alvi profluvio periturum asserito. Ubi enim* (hujus effecti rationem addit Hippocrates) *jam Pus circa Cor computruit, id prunis impositum nidorem exhalat, & unà incalescens Cerebrum salsuginem emittit, quæ Alvum ciet; cujus rei indicium est, quòd Capilli ex Capite defluunt. Talem* autem monet *non esse curandum*, sed prognostico dato relinquendum.

CVI. In hunc planè sensum sunt Aph. 11. & 13. lib. 5. *Qui tale vexantur, si sputum, quod extussiunt, carbonibus injectum olet graviter, & Capilli à capite defluunt, lethale. & Quibus per tabem Capilli defluunt à Capite, ii fluxione Alvi superveniente moriuntur*; quò etiam spectat Aph. 16. lib. 7.

CVII. Duo autem in horum Hippocratis

Dictorum examine sunt expendenda, primò res ipsa, secundò ratio ejusdem.

CVIII. Rem ipsam quod attinet, illam ipse, utpote in praxi versatissimus, ab experientia multiplici desumpsit, &, quemadmodùm cætera sua omnia, bonâ fide posteris communicavit.

CIX. Vera proinde esse illa, quæ de malo ac lethali Phthisicorum eventu refert Hippocrates, confirmat quotidiana Experientia, idcircò majoris facienda.

Tria Phthiseos lethalis signa.

CX. Tria autem hîc proponit Hippocrates Phthiseos lethalis signa notabilia, quorum primum est *Capillorum effluvium*, *Capitisque inde consequens denudatio.* Secundum est *fœtor & gravis odor sputi in prunas conjecti*. Tertium est *Alvi fluxus superveniens*, atque *Ægrum brevi occidens*; quod fieri asserit lib. 7. Aph 16. *quando sputum retinetur*, *nec amplius prodit.*

CXI. Atque Medico quidem sufficit, hæc observasse, ut eventum prædicat, licet nullam illius rationem cognoscat vel promat. Longè autem gloriosius, quin insuper gratius est Medico, Causas quoque talis effectûs & eventûs tristis cognoscere, quàm empiricè duntaxat illud pronunciare.

Eorum causæ.

CXII. Quod Ergò hic & alibi fecit Hippocrates, omnes quoque Medicos decet, Causas Effectuum omnium tamdiu investigare, donec illas invenerint, quò exinde illas aliis quoque in commune bonum Hippocratis exemplo communicare possint.

Puris sanulenti causæ.

CXIII. Ut proinde Hippocratem sequamur, censet ipse, *Puris* prunis injecti *fœtorem* consequi *ejusdem circa Cor existentis contingentem putredinem*. Quibus verbis (meo saltem judicio) innuit, Pus degenerare à primâ suâ constitutione laudabili, de quâ egimus in superioribus, atque novam putredinem concepisse, unde non tantùm, ubi prunis injicitur, fœtorem exhalat, sed etiam non accensum adstantibus, ipsisque ægris fœtet; de quo idem Hippocrates in eodem textu refert, *Ægros detestari sputum suum in ore contentum, excreandumque*; dubio procul ob fœtorem valdè molestum, de quo non semel audivi conquerentes Phthisicos, & ob istum fœtorem nauseantes, ac de Animi deliquio sibi nonnunquam metuentes.

CXIV. Pus certè laudabile æquale est, Album, unicolor, minimè fœtens, &c. idem verò aut morâ, aut quâvis alia de causâ denuò mutatum & putrescens, cùm pinguedinis alicujus sit quoque particeps, fœtorem inde exsurgere, atque imprimis, ubi prunis imponitur, quis mirabitur, nisi omnium putrefactionum ignarus? sed insuper idem pus putrescens Acrimoniam solet nancisci, solutis putà pinguedinis salsam puris portionem demulcens vinculis.

Alvi laxæ & Capillorum defluvii causa.

CXV. Arbitrari autem videtur Hippocrates, ab illo putrescente circa Cor pure *incalescere Cerebrum*, atque illum præternaturalem Cerebri Calorem causam esse *Salsuginis Alvum cientis*: quemadmodùm ejusdem Caloris Cerebri præternaturalis *signum*, adeóque Effectum, *Capillorum defluvium.*

Febris lenta unde.

CXVI. Utique à pure in pulmonibus, ergò circa Cor, putrescente, atque Sanguini communicato Febrem continuam & lentam quocunque demum modo excitari, nemo forsam negabit. Eundem Sanguinem, imprimis ubi post sumptum alimentum exacerbatur febris, sursùm propulsum in in *Malis & Genis Ruborem* producere, omnibus esse potest notissimum; quod in eodem textu innuisse videtur Hippocrates, dum inter Phthiseos signa refert τὰ κοῖλα vel τὰ κύλα ἐρυθρὰ, Cavitates oculorum, vel potiùs malarum rubentes.

Malarum & genarum rubor unde.

CXVII. Eundem Sanguinem ad Cerebrum quoque deferri, quis ibit inficias? In cerebro proinde vitiabitur itidem omnis Functio à Sanguine affluente ullo modo pendens.

Cerebri intemperies & salsi humoris productio inde.

CXVIII. Narium autem mucum consequi aliquam similem in Cerebro Functionem, non puto aliquem rei attentum negaturum, atque ab eadem vitiata ortum habere Gravedinem, Coryzam, Raucedinem, Tussin & plura has consequentia mala, puto esse notissimum. Quòd si à præcedenti Gravedine oriatur ferè semper humoris salsi & subacidi descensus ac distillatio ad nares & fauces; quid mirum si à Phthisi talium humorum catharrum subsequente foveatur illâ in Cerebro existens Intemperies; adeóque promoveatur similis humoris salsi productio.

CXIX. An verò *Salsi catarrhi productio* Calori adscribenda sit aucto, & *Cerebro incalescenti*, quemadmodùm loquitur Hippocrates, dubito; nec facilè illi subscribam, nisi modus, quo calor tantùm auctus id præstare queat, clarè ac distinctè mihi explicetur.

Gravedo unde oriatur.

CXX. Id quidem notum per experientiam multiplicem & quotidianam, si quis aut Solis, aut Ignis, aut Balnei æstu, aut corporis motu, aut potûs potentioris usu liberaliore, aut quovis alio modo valdè incaluerit, atque imprimis circa caput, quod multis familiare est, sudor eruperit, hinc se subito frigori externo exposuerit; supervenire facillimè ac sæpenumerò Gravedinem: ad quam præcedentem calorem, ac subsequens Frigus concurrere notum. Nec puto unquam à solo calore observatam ortam Gravedinem; quamvis à solo Frigore graviore ac rigidiore productæ putem posse plura proferri exempla, & imprimis flante Boreâ.

CXXI. Quæritur proinde meritò, si per Gravedinem producantur in Cerebro, Cerebrive Glandulis humores Salsi, & Gravedo nulla producatur, nisi concurrente saltem aliquo Frigore externo, quomodò à solo Cerebro incalescente possit deduci Salsi humoris sive salsuginis in ipso productio?

Salsi humoris productio non à cerebro duntaxat incalescente.

CXXII. Non dico à Cerebro duntaxat incalescente non posse produci in ipso salsuginem; sed profiteor, me illum modum necdum assequi posse; quisquis igitur, ut Hippocratem illustret, modum illum proponet, non parùm me devinciet; me inquam, qui maximi facio Hippocratem, nec nisi argumentis urgentissimis coactus, velim ab ipso dissentire: memor tamen Aurei dicti Aristotelis, asserentis Amicum quidem sibi esse Socratem, Amicum Platonem, sed magis amicam Veritatem.

CXXIII. Id & nos quoque decet, qui veritati uni studemus, nec facilè à gravium Auctorum sententiis abire debemus.

Tria memorata lethalis phthiseos signa non semper habere locum.

CXXIV. Cùm proinde Hippocratis mentem

rem non satis possim assequi, meam saltem hîc proponam & exponam. Censeo igitur *non in omni Phthisi* habere locum hæc signa ab Hippocrate proposita, *sed in eâ præsertim, quæ à Salso & Acri Catarrho habuit ortum, hunc saltem Catarrhum habuit comitem, aut supervenientem.* Nihil enim impedit, Ægrum quâcumque aliâ de causâ ad Phthisin vergentem corripi posse Gravedine ob commissos in prædictis rebus nonnaturalibus errores.

In quâ Phthisi locum habeant.

CXXV. In quibus igitur Phthisicis præcessit aut successit Gravedo & Catarrhus Salsus, in iis puto Sanguinem universum reddi Acriorem, hinc universos Corporis humores hactenus Acriores.

CXXVI. Præter autem Sanguinis à Pure ipsi communicato ortam ad nutriendum corpus ineptitudinem, concurrit in casu memorato Salsedo illam magis augens.

Capillorum defluvium unde.

CXXVII. Quòd si corporis partes omnes sensim conficiantur, macerentur, macrescant, & contabescant Sanguinis minùs laudabilis culpâ, mirum non est, si capilli quoque nutrimento suo destituti decidant, imprimis, ubi affectum est simul Caput Gravedine licet levissimâ, ob quam interim Catarrhi Salsi continuè delabuntur ad partes inferiores.

Alvi fluxus unde.

CXXVIII. Hi autem Catarrhi Salsi non tantùm ad Pulmones, sed ad Ventriculum quoque atque Intestina defluunt; quin Massam Sanguineam inficientes, quemadmodùm cæteros humores, sic Bilem quoque vitiant, & nimis Salsam præstant: unde *duobus modis Alvi fluxum promoveri* autumo; 1. quatenus scilicet *ipsi humores Salsi per Ventriculum deferuntur ad Intestina, ibidemque Pituitâ,* Bili, Succoque Pancreatico confunduntur, ipsorumque functionem vitiant; 2. quatenus ab *iisdem humoribus Salsis* per vasa Lactea ad Cor deductis *tota Sanguinis Massa sensim magis magisque inficitur, hinc & cæteri ex ipsâ humores, Bilis præsertim, noxii* & Alvi fluxui promovendo aptissimi producuntur: atque hunc postremùm modum præcipuum atque primarium existimo, secundùm quem Alvi fluxus Phthisicis lethalis excitatur.

Purulenti sputi retentio signum instantis mortis. Et quâ ratione.

CXXIX. Inter alia ex Aph. 16. lib. diximus instare mortem, quando *Purulentum sputum retinetur, nec ampliùs excernitur*; quod plerique quidem Galenum secuti putant fieri, quatenus ab illis sputis in Pulmonibus retentis Respirationis viæ obturantur, & idcircò Ægri suffocantur.

CXXX. Non negaverim ego, eorum scilicet quæ in Ægris accidere observavi memor, Catarrhos Pituitosos, viscidosque copiosè ad Pulmones delatos, atque in ipsis hærentes suffocare posse Ægros: quin idem à pure ex Vomicâ vel Abscessu in Pulmonibus nuper rupto effluente aliquando accidere; verùm idem in perseverante Pulmonum Ulcere absque comite Catarrho recente, à solo pure in Ulcere indies orto fieri vel unquam factum, non puto ullâ constare observatione accuratè factâ.

Ulcera paulò ante mortem parùm puris producere.

CXXXI. Quapropter id, quod modò dicebam, & ab Experientiâ sum edoctus multifariâ, nunc repetam. Chirurgis certè operis attentis notissimum est, *Ulcera omnia qualiacunque paulò post mortem parùm vel nihil puris producere:* unde inter *signa lethalia*, quinimò *mortis propinquæ* enumeratur ille *Puris in Ulceribus Defectus*: non quòd in Ulceribus coacervetur tunc Pus, sed *quòd in ipsis non producatur ampliùs*: unde labia sicca occurrunt, minimè humida & purè madida.

Atque hoc in phthisicis etiam evenire.

CXXXII. Id quoniam in omnibus *Ulceribus oculis patentibus* accidere, quotidiana testatur Experientia, cur similiter *Phthisicis evenire* dubitabimus, postquam similes utrobique observamus Effectus, Mortem putà subsequentem, atque Puris Defectum magis, quàm Cumulum.

CXXXIII. Si quis enim Phthisicorum Cadavera secuerit, non ita multùm puris reperiet in Ipsorum Pulmonibus, eorumdemve Ulceribus, à quo credi possit suffocatus Æger; adde quòd præter Inspirationis difficultatem, toto Affectûs decursu æquè molestam nullum grave morientes Phthisicos soleat infestare Symptoma, ex quo suspisio vel minima peti queat prægressæ suffocationis.

Ejus causa.

CXXXIV. Censeo itaque, quod vulgò Naturæ nescio cui fatiscenti abscribitur, quærendùm esse *in humoribus ad Vitalis Ignis in Corde, adeòque Vitæ conservationem absolutè necessariis aut deficientibus, aut ita vitiatis*, ut Igne Vitali sensim languescente, antequam planè extinguatur, *Sanguis primùm operibus sui præstandis planè ineptus factus tum partibus ipsis, læsis præsertim, calorem vitalem parcissimum promat, tum ipsi Puri generando materiam paucissimam largiatur*; unde fatiscente in parte imprimis pejus affectâ vitâ, mirùm non est, si & pus in eâ ulceratâ producatur, quàm priùs, parcius, hinc parcissimum, tandem nullum: atque sic imminentis mortis præbeat signum certissimum.

Phthiseos curatio.

CXXXV. Atque hæc de Phthiseos prognosi dicta sufficiant; accingamus nos nunc ad Ejusdem *Curandi rationem* ac *methodum*.

CXXXVI. Quamvis autem rarissimè curentur Phthisici confirmati, non tamen idcircò planè sunt deserendi; cùm & Palliativa Cura debeatur illis, qui non possunt curari perfectè: quin imò, quoniam observantur plerumque lethales Phthises diuturniores, ideò in tempore illis adhibenda medicina, quò præveniatur periculum futurum.

CXXXVII. Quapropter in tres partes distribuemus *Curam Phthisi* debitam, *Imminenti* putà, *Inchoatæ*, atque *Consummatæ*.

In tres partes distributa, præservationem, Curationem & palliationem.

CXXXVIII. *Imminenti* debetur *Præcautio* atque *Præservatio*; *Inchoatæ Curatio*; *Consummatæ Palliatio*.

CXXXIX. *Præcavebitur atque prævenietur instans*, & facilè aliàs *secutura Phthisis*, non negligendo, quin mox ac ritè *curando Affectus quosvis, à quibus ortum* suum ducere solet *Phthisis*.

Quî præcaveatur 1. Tussis gravis nõ negligenda.

CXL. Inter Affectus autem varios, à quibus solet produci Phthisis, docuimus 1. loco esse *Tussim omnem gravem ac perseverantem*. Quoties proinde molesta Tussis durat diutiùs, metus futuræ Phthiseos urgere debet Medicum ad operam omnem Tussi tali curandæ impendendam.

Ejus diversitas.

CXLI. *Tussis* autem illa vel *sicca* erit, sine ullâ exscreatione; vel *humida* dicta, cum excrea-

creatione aut *Cruoris*, aut *Puris*, aut *Pituitæ Aqueæ*, *Salsæ*, *Viscidæve*; unde facilè patet singulis hisce, variisque Tussis speciebus methodum Curandi deberi diversam; de quibus suo agendum loco: quemadmodùm de quibusdam jam egimus in superioribus.

2. Tussis incipiens cum Sanguinis, puris, &c. excretione conjuncta curanda quàm primum.

CXLII. Sed & 2. Non tantùm perseverans & gravis *Tussis* producere potest Phthisin, sed & *incipiens*, *cum Sanguinis, Puris*, *aut cujusvis Acris Humoris excretione conjuncta*, quoniam ab hisce omnibus facilè exulceratur Pulmo, & Phthisis producitur.

CXLIII. Non procrastinanda proinde Sanguinis sputi, ut & cujusvis Purulentæ per pulmones Excretionis Curatio; ut nec humoris salsi, acidive in pulmones delabentis & tussim periculosam, utpote Phthisin brevi producturam efficientis.

CXLIV. Monendi igitur à Medicis suis Ægri, ne Sanguinis, Purisve sputum, atque omnem à Salso, acrique Catarrho ortam Tussin parvi pendant, ut nec quamvis aliam diutiùs protractam. Quamvis enim nonnunquam sponte cessent talia mala, utplurimùm tamen sui aliquas noxas relinquunt, unde facilè malum recrudescit, & indies gravius, ideóque magis periculosum redditur.

CXLV. Sed & monendi quoque Ægri, ut ab omni vehementiore Corporis motu, Saltatione imprimis, atque Vociferatione magnâ sedulò sibi caveant, utpote semper valdè noxiis, unde facilè rumpi potest aliquod Vas in pulmone, atque Sanguinis sputum excitari, aut renovari.

Phthiseos incipientis & consummatæ curatio.

CXLVI. Atque hæc omnia propriè ad alios Affectus spectant, Præsentis autem sive Incipientis, sive Consummatæ Phthiseos Cura expresso & quidem suo loco hîc debet tractari: quod jam ordine faciemus.

In quo præcipue consistat. Vlcere nempe pulmonis

CXLVII. Cùm autem omne in Phthisi periculum sit à pulmonis Vlcere, à quo communicatum Sanguini pus & Febrem lentam Hecticam, & Tabem lethalem producit; idcircò in Vlcere illo pulmonum Curando præcipua Phthiseos cura consistet.

Ejus causa tollẽda vel corrigenda.

CXLVIII. Nunquam verò curabitur perfectè Pulmonum Vlcus, nisi causa illud fovens, quoties simul concurrit, priùs fuerit sublata vel correcta: neque enim semper talis causa simul adest.

Quænã ea sit.

CXLIX. Talis autem Causa Vlcus fovens aut *Catarrhus* esse solet, isque nunc *Salsus Acidusve*, & Acris; nunc blandus, & *Aqueus*, *vel viscidus*; aut *Pus* aliunde Pulmoni communicatum.

Catarrhus aliò avertendus. Et ejus continua generatio averteda humores salsi & subacidi expurgandi. Hydragogis.

CL. Quoties proinde Catarrhus Acris, adeóque Salsus, vel Subacidus à Capite ad Pulmones delabitur, toties ille avertendus saltem aliò; & temperandus, si curam integram respuat.

CLI. Perfectè curabitur Catarrhus Acris, impediendo continuam ipsius generationem, usurpando medicamenta Salsedinem, Aciditatemve humorum non tantùm temperantia, sed insuper eosdem temperatiores servantia.

CLII. Ubi talium humorum Salsorum vel Subacidorum copia magna reperitur in Corpore, nil impedit, ipsos priùs quodammodò temperatos expurgari, medicamentis *Hydragogis* dictis.

Vt & Diureticis & Sudoriferis.

CLIII. In eundem finem usurpari *possunt Diuretica aut Sudorifera* medicamenta imprimis talia, quæ simul Acrimoniam humorum temperant.

Fonticulis.

CLIV. Quin ad minuendos humores illos cum felici successu adhibeantur *Fonticuli*, tum in cervice, tum in dorso, circa Spinæ ductum, tum in brachiis, tum in cruribus.

CLV. Qui fonticuli non tantùm minuunt humores peccantes, quin propereà ipsos à parte affectâ avertunt, atque sic duplici nomine prosunt.

Errhinis

CLVI. Idem dici potest ac debet de *Errhinis ac Sternutatoriis*, quæ humorem peccantem itidem per Nares evacuant, & simul à Faucibus avertunt.

Humorũ vitiosorũ productio impedienda.

CLVII. Non sufficit autem minui subinde *humores illos vitiosos*, redundantesque, primarium est, ut eorundem *incrementum & productio in totum tollatur*; quod nunquam, nisi empiricè fiet, ignoratâ verâ humorum quorumvis in corpore humano origine & productionis ratione.

Medicò perspectus esse debet rerum agendi modus.

CLVIII Parùm quidem interest Ægrotorum, an nota sit Medicis exacta Functionum omnium ratio, nec ne, dummodò ipsi à suis liberentur ærumnis ac morbis; ad Artem autem Medicam perficiendam, & multa etiam nunc ignota eruenda conduceret multùm perspectus rerum omnium agendi modus.

Quomodo id fieri queat.

CLIX. Nunquam verò, meo saltem judicio, innotescet citiùs, faciliùs, certiùsve, quàm observando exactè omnia & singula, quæ per experientiam comperta sunt Functiones singulas in pejus, aut melius mutare, atque considerando diversitatem in singulis eorundemque mutationibus occurrentem. Ex his enim pensiculatè examinatis, ac diutinè expensis puto nos tandem aliquid boni verique posse eruere.

Pilularũ de Cynoglossa vires. Vt & de Styrace.

CLX. Inter medicamenta autem usitata vulgò, & humores Salsos emendantia optimæ sunt *Pilulæ de Cynoglossâ* dictæ, ut & de *Styrace* nominatæ; utpote quæ Salsam Acrimoniam temperant & obtundunt.

Simplicia humores salsos emendantia.

CLXI. Idem inter simplicia præstant *Gummi* tragacanthum, Arabicum, Mastiche, Olibanum, Styrax; rad. Althææ, Symphyti, Glycirrhizæ & similes; folia malvæ, althææ, &c. sem. 4. frigida majora dicta, ut & papav. albi, cydoniorum, pistacia, amygd. dulc. hordeum mundatum, &c. Opium ipsum, succus glycirrhizæ inspissatus. Terræ pingues omnes, Bolus armena, Terra Lemnia, Sigillata, & Silesiaca, & Turcica. Corallia, Margaritæ, Cineres Cancrorum &c.

CLXII. Ex his autem variâ formâ possunt adornari medicamenta Ægris convenientia, & quidem nunc Pulveris, nunc Tabellarum, nunc Pilularum, nunc Emulsionis, nunc Conditi, aut Electuarii, & sic porrò.

Catarrhus blãdus & aqueus qui curetur.

CLXIII. *Catarrhus blandus & Aqueus* curabitur imprimis *Sudore*, qui igne luculento, aut Stuphâ siccâ, vel Vini Spiritu accenso, & assumptis quoque aliquando medicamentis excitari potest.

CLXIV.

Sudore ex foco.

CLXIV. Certè foco ex lignis, quercino præsertim aut Fagino extructo Sudor non incommodè promovetur.

In stupha sicca.

CCXV. Sic in stuphâ siccâ, dum claustris concluditur corpus universum, excepto capite, eoque interim benè munito, Sudor abundè potest elici, atque Aqueus in corpore humor sensim educi.

CLXVI. Non negligenda interim externa Caput simul roborantia & Aqueos humores tum minuentia, tum incrassantia, Suffitus putà ex Mastiche, Thure, Succino, Styrace, Benzoino, & similibus.

In Lecto & Capsula.

CLXVII. Imprimis commodissimè potest elici Sudor æquè in Debilibus, quàm Robustis in Lecto jacentibus, atque Capsulâ ad pectus usque exporrectâ tectis; in cujus extremo circa pedes accenditur Vini Spiritus, atque inde halitus corpus nudum afficiens absque labore atque ullâ molestiâ sudorem expellit è corpore copiosum, pro cujusque arbitrio moderandum.

Ex decoctis sudoriferis. Et quibus.

CLXVIII. Ad *Sudorem movendum inter assumenda* commendantur hic *Decocta* ex *Rad. & Lignis* parata; radicibus putà Chinæ, Sarsæparillæ, Bardanæ, Contrayervæ, &c. Lignis verò Guajaci, Sassafras, Buxino, Quercino, Iuniperino & similibus. Quibus aliquando addi potest aliquid Corticum Guajaci, ac præsertim Baccarum Iuniperi &c.

CLXIX. Hâc ratione autem non tantùm consumitur redundans in Corpore humor Aqueus, sed idem insuper; ne ampliùs tàm copiosè producatur, actu impeditur.

Humor Viscidus distillans

CLXX. *Humor Viscidus* à Capite distillans in Pulmones tum incidentia, tum & subinde evacuantia desiderat.

Quibus incidendus & alterandus.

CLXXI. Inter incidentia & alterantia conducunt prædicta Decocta, cùm Ligna ista pleraque Sale Volatili abundent, à quo inciduntur humores viscidi, & attenuantur, & emendantur, & quodammodò evacuantur iidem.

Et educendus per alvum.

CLXXII. Quibus Decoctis si Colocynthidis pulpa, vel Hermodactyli, vel Agaricum, vel Turpethum incoquantur, eosdem humores per Alvum simul educunt.

Et impediendus, ne novus generetur.

CLXXIII. Ubi autem novi humoris viscidi proventum impedire volumus, addi quoque possunt hisce decoctis variæ plantæ Aromaticæ, & tum Cephalicæ, tum Pectorales dictæ, Salvia, Rosmarinus, Majorana, Betonica, Hyssopus, Capillus Veneris, Scabiosa, Enula campana, &c.

Decocta quomodò præparanda.

CLXXIV. Decocta autem ista omnia cùm diutiùs usurpari debeant, uniuscujusque Ægri palato minùs ingrata parari debent: quò minùs ab iis abhorreant, & ut in eorundem usu perseverare possint.

Humor valdè viscidus quibus incidatur.

CLXXV. Humori valdè viscido incidendo conducunt quoque Gummata, Bdellium, Sagapenum, Galbanum, Ammoniacum, &c. in pilulas commodas redacta, additis aliis simul alterantibus, & quandoque evacuantibus prædictis; ut & Mercurialibus, Mercurio dulci putà, vel Præcipitato quovis.

Pus Pulmoni communicatum.

CLXXVI. Pus aliunde Pulmoni communicatum, & Ulcus in Pulmone non tantùm producens, at simul fovens non desinet eò vergere, nisi per aliam viam evacuetur; aut ejus generatio nova, curato sc. ulcere, impediatur.

Quomodò evacuandum in Empyemate. Et ulcus mundandum, & consolidandum.

CLXXVII. Alia via evacuabitur in Pectoris Cavitate collectum in Empyemate Pus, per foramen in pectore factum, sive paracentesin.

CLXXVIII. Per hoc autem foramen non tantùm Puri exitus paratur, quin etiam Injectionibus Vlceri mundando (si quod ibi quoque fuerit productum) & consolidando convenientibus infundendis via aperitur.

Causa Vlcus fovente sublatâ faciliùs mundatur & consolidatur.

CLXXIX. Quoties propositis aut similibus modis Causa Pulmonis Vlcus fovens, sublata, vel saltem aversa est, faciliùs procedet ipsa Vlceris in Pulmonibus existentis Curatio in ejusdem Mundatione, hinc & Consolidatione consistens.

Medicamenta Vlcus mundantia.

CLXXX. Inter abstergentia & Ulcus mundantia medicamenta commendantur vulgò Rad. Helenij, Aristolochiæ utriusque, Iridis, ac similes; Herbæ Tussilaginis, Marrubij, Scabiosæ, Agrimonij, Hyssopi, Capilli Veneris, Veronicæ, Hederæ terrestris, Botryos, Pulmonariæ, Verbenæ, &c.

CLXXXI. Et quibus parari possunt decocta pectoralia, additis passulis majoribus, aut Colaturæ Syrupis; ac præsertim Mellitis; cùm abstergendi vim majorem habeat Mel, quàm Saccharum.

CLXXXII. Conducit in eundem finem Terebinthina Veneta dicta, cum Ovi vitello, aut Syrupo convenienti ad ℥iij. vel iv. subinde assumenda.

CLXXXIII. Aqua mulsa quoque laudatur, & ipsum Mel crudum per vices assumptum.

Balsamus Sulphuris compositus.

CLXXXIV. Cæteris verò omnibus hactenus notis præfero Sulphuri Balsamum ritè paratum, & imprimis cum Oleo Anisi; quoniam parari quoque potest cum Oleo Succini, cum Oleo Iuniperi, cum Oleo Terebinthinæ Venetæ, cum Oleo Nucum, aliisque.

Quomodò parandus.

CLXXXV. Lentè autem si paretur, longè gratior fiet & convenientior, aliàs enim empyreuma redolet, & Acrior existit; uti contrà, blandior, & minùs Acris, ideòque præstantior, si paulatim conficiatur.

CLXXXVI. Nullum autem hactenus reperi medicamentum, quod vel externè, vel internè usurpatum citiùs, tutiùsque non tantùm mundaverit, sed insuper consolidaverit recentia Ulcera, atque Sulphuris Balsamum: dummodò eò uti potuerint, & voluerint Ægri.

Medicamenta ulcus consolidantia. Rosæ rubræ.

CLXXXVII. Cæterùm ad mundati Ulceris consolidationem multùm laudari solent ac commendari Rosæ rubræ, atque ex ipsis parata Conserva; licet ego hactenus effectum ejus magnum ac bonum non viderim; quoniam ubi copiâ sumitur majore, quod volunt ejus laudatores, Ventriculus & Intestina multo Phlegmate replentur, unde non tantùm appetitus prosternitur, sed & Chylificatio læditur; quinimò non semel molestum frigus in superiore abdominis, adeoque Ventriculi regione oboritur, à quo vix aliquot mensium spatio liberari possunt iterum Ægri: quod non semel observavi factum.

CLXXXVIII. Præferrem proinde decoctum

coctum Rosarum Rubrarum cùm forti expressione paratum, idque Saccharo pauco edulcoratum.

CLXXXIX. Laudantur quoque Boli atque Terræ sigillatæ omnes, utpote potenter exsiccantes, sicque consolidationem ulceris mundati promoventes.

CXC. His addi solent Rad. & fol. Consol. major & mediæ, Plantaginis, Saniculæ, Pyrolæ, cæterarumque Vulnerariarum vocatarum, flor. Hyperici, &c.

Sulphuris flores, balsamus & Lac. CXCI. Commendantur à quibusdam in hoc casu non tantùm *Sulphuris flores*, atque Balsamus, (de quo jam dictum) sed & *Lac*, cujus ego tamen nullum unquam observavi effectum notabilem: quamvis ipsum sæpiùs Ægris exhibuerim, & ab aliis quoque exhibitum viderim.

Phthiseos incurabilis Palliatio. CXCII. Atque hæc de Incipientis, nec confirmatæ aut Consummatæ Phthiseos Curatione dicta sufficiant; pergamus nunc ad ejusdem Extremæ aut Desperatæ Palliationem. Diximus enim, Ipsam inveteratam utplurimùm saltem observari incurabilem.

In quo consistat. CXCIII. *Incurabilis Ergò Phthiseos Palliatio* consistet in Symptomatum molestorum alleviatione vel alteratione, viriumque collabentium convenienti reparatione ac sustentatione.

Symptomata maximè molesta. CXCIV. Symptomata in Phthisi maximè molesta sunt 1. *Respiratio Difficilis* 2. *Tussis* pro humoris excernendi varietate *multifariè gravis*. 3. *Appetitus* sæpè *prostratus*; ut & 4. *Gravitas* post assumpta alimenta.

Respirationem quænam facilitent. CXCV. *Respirationem facilitant* omnia, quæ ipsius impedimenta minuunt.

Quænam impediant. CXCVI. *Impediunt* Phthisicorum *Respirationem*, tum ipsum *Pus in Pulmonum Ulcere* genitum, tum *aliunde* eò delatum, tum *humores cæteri viscidi vel acres* ad Pulmones delabentes.

Pus nempe viscidum & tenax. CXCVII. Pus utrumque difficiliorem præstat Respirationem, quoties *viscidum ac tenax* firmiter adhæret Pulmoni, nec nisi labore magno atque longo expelli potest.

Medicamenta Puris viscidi-tatem incidentia. CXCVIII. Viscidítas autem illa ut solvatur, & faciliùs Pus excernatur, præstabunt Medicamenta incidentia, & ex Hyssopo, Capillis Veneris, Tussilagine, Enulâ campanâ, Irid. rad. & similibus parata Decocta pectoralia, Syrupi, Trochisci, &c.

Balsamus Sulphuris. CXCIX. In hunc finem commendo itidem Balsamum Sulphuris Anisatum, utpote qui non tantùm Ulceri mundando & consolidando servit, verùm insuper Pus ipsum tenuius, fluidiusque reddit, adeóque ipsius excretionem promovet, & faciliat.

Catarrhi crassi & viscidi quibus curandi. CC. *Catarrhis Crassis & Viscidis* perseverantibus conducunt similia medicamenta incidentia, & memoratis addi possunt *Hydromel*; *ut & Oxymel tàm simplex*, quàm *scilliticum*; utpote in solvendo phlegmate viscido præstantissimum medicamentum.

CCI. Quinimò usurpari possunt in hoc casu *Decocta* nuper memorata ex *Rad. & Lignis* convenientibus, cum passulis majoribus parata, tum *alterantia* duntaxat, & aliquando blandè simul humores crassos *expurgantia*.

Quibus acres, & falsi, & subacidi. CCII. *Catarrhis* autem *acribus & salsis*, *vel subacidis* convenient memoratæ Pilulæ de Cynoglossâ & Styrace, ut & Tabellæ ex similibus paratæ; quoniam omnibus ægris non arrident Pilulæ, unde tunc mutanda est medicamentorum formula.

Pilulæ de Cynoglossâ & Styrace. CCIII. Hiscé autem Pilulis ad grana tria vel quatuor subinde ac pro re natâ, & urgente necessitate assumptis non tantùm temperabitur dictorum humorum acrimonia, quin incrassabuntur iidem spumæ duntaxat formâ ut plurimùm prodeuntes, atque in sui expulsione diu & multùm Ægros frustraneo labore fatigantes. Hisce autem Pilulis, aut ex ipsarum materiâ paratis Tabellis incrassati humores longè faciliùs & feliciùs prodeunt, sicque non parùm levantur Ægri.

Pro humorum diversitate diversa adhibenda remedia. CCIV. Cùm autem aliquando accidat, ut eundem Ægrum infestent & viscidi, & tenues, Salsique, quin & Acidi humores, quamvis rariùs eodem tempore (observandum diligenter, pro diversi humoris quovis tempore urgentis diversitate diversa esse adhibenda remedia, nunc hæc mox illa.

CCV. Quinimò, si forsan accidat, ut simul ac eodem tempore infestent diversi humores, tunc aut utroque remedio mixto utendum, arbitror, aut illo priùs, quod urgentiori Symptomati succurrit, ac paulò post illo, quod alteri minùs urgenti conducit.

CCVI. Magis autem urgere puto humorem acrem, quàm viscidum, nî ab hoc periculum suffocationis immineat; tunc namque ad hunc humorem recurrendum & illi priùs succurrendum: aliàs alteri.

Catarrhi acres, falsi, & subacidi evacuandi & quibus. CCVII. Iisdem Catarrhis acribus, tum salsis, tum acidiusculis magnâ copiâ abundantibus debetur subinde post præmissam contemperationem atque inspissationem Purgatio, & imprimis per Rad. Ialappæ, ejusve Resinam in pilulas commodiùs redigendam; pulvis enim radicis omnibus formis exhiberi potest, pulveris, electuarij, decocti, &c.

CCVIII. Hisce Ergò aut similibus medicamentis facilitabitur Respiratio Phthisicorum difficilis, atque malum ipsorum redderur levius; quod gratum & acceptum est Ægris desperatè decumbentibus.

Tussis molestia levandis. CCIX. Quinimò iisdem ferè medicamentis *Tussis molestia* multùm levantur, cùm ab iisdem Causis illæ pendeant, non est proinde opus, ut pluribus hisce immoremur: id unum tantum monebimus, attendendum esse accuratè ad singulorum medicamentorum usurpatorum operationem quò in iis potissimùm perseveret Medicus, quæ Ægro comperiet plurimum auxilij afferre & levaminis.

Appetitus prostratus quibus excitetur. CCX. Ad *Appetitum* sæpenumerò in *Phthisicis prostratum* quodammodò saltem excitandum non puto convenientius remedium hactenus innotuisse, quàm *Elixir Proprietatis*, ad guttas 5. vel 6. ante assumendum alimentum dimidiâ circiter horâ ex vino, vel alio liquore conveniente sumptum.

Elixir proprietatis quibus. CCXI. Cùm enim constet hoc Elixir Myrrhâ, Croco & Aloë, cum Sulphuris Oleo per Campanam parato & Spiritu Vini simul digestis, *Myrrhæ* nomine, ut & *Croci* conducit Phthisi, & Tussi; Aloë autem humorem pituitosum viscidum incidit, & blandè ac lentè educit;

cit; quin ipsum Pus attenuat; sed & hæc omnia Ulceri mundando conveniunt; adeò ut Phthisi remedium sit convenientissimum, cujus acidum temperari potest mixturâ dulciore, cum quâ assumatur.

Alimentorum fermentatio quibus promovenda.

CCXII. Sed illud idem medicamentum promovebit *Alimentorum Ventriculo Fermentationem*, à Puris omnibus corporis humoribus immissi viscididate impeditam: & sic quoque *Gravitatem* post ipsorum assumptionem Ægris molestam levabit.

CCXIII. Adeò, ut his paucis medicamentis prudenter usurpatis, levari possint Phthisici, etiam nunc, ubi perfectæ Curationis spes nulla superest.

Vires prostratæ quibus recreentur.

CCXIV. *Vires Phthisicorum postratæ* tum *Cibis copiosi nutrimenti*, facilisque fermentationis; tum imprimis potu generoso & spiritu blandò abundante, ut & quibusdam Aromaticis; Ambrâ griseâ, Confectionibus Alkermes ac Hyacinthorum; & similibus recreari solent, ac sustentari.

CCXV Cibis, inquam, copiosi nutrimenti, & facilis fermentationis, quoniam enim non tantùm Appetitus solet simul prosterni in Phthisicis, sed insuper ab assumptis Cibis gravari eorum Ventriculus, dum interim sensim consumitur & perit ipsorum Caro æquè ac Pinguedo, idcircò requiruntur alimenta, quæ minore quantitate assumpta plurimùm nutriant, & reficiant corpus contabescens; quæ facilè fermentabilia minorem moram nectant in Ventriculo; quæ eâdem de causâ minore pondere gravent eundem Ventriculum, sed ob facilem suam fermentationem leviora appareant.

Cibi copiosi nutrimenti & facilis fermentationis.

CCXVI. Talia autem Alimenta sunt *Panis triticeus*, ritè priùs fermentatus; *Carnium jusculâ* moderato quidem, ac simul longiore Calore extracta, & ad Gelatinæ consistentiam deducta.

CCXVII. In his namque Iusculis crassioribus & Gelatinis continetur primaria vis Carnium, novæ Carni generandæ aptissima.

CCXVIII. Huc etiam spectat omne *Lac dulce*, tàm *Humanum*, quam *Brutorum*, inter quæ hactenus prælatum est *Asininum*, hinc *Caprinum*, mox *Ovillum* & *Bubulum*; quamvis hoc tempore secundùm hominum morumque inconstantiam præferatur *Bubulum*.

CCXIX. Laudantur quoque *Ovorum vitelli*, quamvis non pauci occurrant, qui ipsos ferre non possint; qui proinde ab ipsis abstinere debent.

Alimenta Medicamentosa.

CCXX. Inter alimenta quodammodò medicamentosa laudantur *Amygdalæ, Pistacia*; & ex his paratæ *placentæ*, etiam *Saccharatæ, & Anisatæ*, quin modis multis *Aromaticæ*: quibus pro re natâ, & Symptomatum varietate uti licet.

CCXXI. *Panis* quoque *biscoctus* utilis observatur Phthisicis; quoniam superfluâ humiditate Aqueâ per iteratam coctionem magis privatus imbibit abundantiùs humores Pituitosos semper ferè citiùs, aut seriùs abundantes ac restagnantes in ipsis.

Potus utilis quisnam.

CCXXII. Quoad *Potum* laudatur *Vinum Generosum ac simul dulce*; quale est *Malvaticum*, quodque minùs austerum, rubellum tamen producitur in regionibus calidioribus; Album enim sæpenumerò Acrius deprehenditur.

CCXXIII. Quamvis autem vinum illud potentius nunquam sit plenè fermentatum non idcircò nocentius, quin utilius existit. Quâ enim parte sufficienter est fermentatum, eâ Spiritus Animales simul deperditos, aut minùs ex Alimentis eductos reparat; quà verò minùs est fermentatum, Sanguinem laudabilem generat, & futuro Spiritui Animali materiam copiosam, utilemque supeditat.

Quomodò sumendus.

CCXXIV. Sumendum interim quantitate parvâ, & commodè *cum Pane biscocto*, tum simplici, tum Saccharato; cujus sc.ope diutius sistitur in Ventriculo, minùs afficit cerebrum, viresq; omnes magis reficit; uti hoc constat per experientiam.

Aromatum & Plantarum Aromaticarum Essentia. Tinctura. Oleum. Sal.

CCXXV. Potest quoque ex *Aromatibus, Plantisve Aromaticis* elici *Essentia*, in reparandis viribus dejectis efficacissima, ubi præsertim non tantùm *per Vini Spiritum* elicitur *Tinctura* potens, sed insuper ex superstite magmate Igne conveniente paratur *Oleum* sine empyreumate, denique ex Capite mortuo Chymicis vocato *Sal*; quæ tria simul artificiosè juncta Essentiam exhibent mirabilem, cujus guttæ, una, duæ, aut tres plurimùm prestant in collapsis viribus Ægrorum & Phthisicorum reparandis, reficiendisque.

Ambra grisea.

CCXXVI. Harum autem Essentiarum defectu, aut cum ipsis usurpari poterit *Ambra grisea*, in quâ concentrata est naturâ Essentia potentissima, viresque mirabiliter recreans & restaurans.

Confectio Alkermes & Hyacynthorum.

CCXXVII. Sic valdè conducunt quoque *Confectiones* nominatæ *Alkermes*, atque *Hyacinthorum*, vulgaribus & notis compositionibus omnibus preferendæ: sive per se sumantur, aut ex Vino, aliove liquore familiari; sive mixturis convenientibus admisceantur, atque per intervalla cochleatim ab Ægris assumantur, cùm perpetuò ferè de summâ debilitate conqueri soleant Phthisici.

CCXXVIII. Atque sic paucis quoque Phthiseos Tractationem absolvimus, in quâ tum ipsius Causam continentem Pulmonum Ulcus, tum ejusdem Causas antecedentes multifarias exposuimus; tum ejusdem mali gravissimi, ac plerumque lethalis & instantis vel minantis, & incipientis, & consummati Curationem, Curandi saltem modum proposuimus, cui proinde Tractationi finem tandem hîc imponimus.

FINIS TRACTATUS QUARTI.

TRA-

TRACTATUS V.

DE CACHEXIA.

Cachexia quid.

I. C*ACHEXIA est Vitiosa Corporis Universi Nutritio Qualitate* sc. nunc *peccat* primario ipsa *Nutritio*, hinc & secundariò *Quantitate*, dum vel *Contabescit Corpus*, vel *Augmentum mentitur* in Anasarca & Leucophlegmatiâ, Hydropis speciebus.

Nutritionis vitium Sanguini adscribendum.

II. Cùm *Sanguine nutritiatur Corpus*, nemo non videt, omne *Nutritionis vitium Sanguini vitioso adscribendum*; neque enim facilè quis aut sibi, aut aliis persuaserit, *Universi Corporis partes omnes ita ab ullâ Causâ posse affici*, ut, *integro permanente Sanguine*, quocunque demùm *modo vitiari possit ipsarum omnium Nutritio.*

III. Qualiscunque enim Causa externa fingatur, quæ aliquam Universi Corporis partibus omnibus, mollioribus saltem, noxam inferat, illa longè faciliùs Sanguini nocebit, utpote partibus laxiùs junctis, & idcircò magis alterabilibus constanti.

IV. Quamvis enim quædam observentur corrumpentia & alterantia res solidas durasque, intactis & immutatis laxis & mollioribus; (sic Aquæ fortes metalla solvunt & rodunt, non item Sulphur) non puto tamen unquam observatum esse, id accidere Rebus ejusdem naturæ, aut ex se mutuò genitis, quemadmodùm Carnes sunt ex Sanguine levi mutatione productæ.

Argumentum à simili quale esse debeat.

V. Quoties enim à simili sumendum est argumentum, aliquam dicto nostro & asserto probabilitatem allaturum, toties convenientia esse debet cum illo simili, & in ipso saltem verum esse debet, quod asserimus.

Non sulphur, sed mercurium acquirere naturam metallicam.

VI. Si quis proinde ostenderet, Sulphur levi negotio acquirere naturam metallicam, quemadmodùm id de Mercurio testantur Chymici; tunc procedere aliquo modo posset argumentatio à simili: verùm non puto id hactenus esse assertum ab ullo, multò minùs probatum.

Mercurium ab Aquis fortibus solvi, & metallis perfectioribus augmentumdare.

VII. Idem autem si quis Mercurio vellet tribuere, huic mox reponerem, non minùs ab Aquis fortibus solvi Mercurium, quàm Metalla solida; quemadmodùm sentio non minùs à Causâ quâcunque affici posse Sanguinem, quàm Carnes, aliasque Corporis partes ex Sanguine productas & conservatas; quemadmodùm ex Mercurio Metalla perfectiora augmentum capere posse, testantur primarij Artis Chymicæ Coryphæi, quibus ante alios credendum.

Omnis vitiatæ nutritionis causa in sanguine.

VIII. Concludimus proinde, omnem *vitiatæ in Cachexiâ Nutritionis Causam in Sanguine imprimis quærendam, inveniendamque.* Quamvis nil obstet, posse ab *alicujus Partis, aut Visceris noxâ pendere Sanguinis Corruptionem dictam.*

Proxima continensque Cachexiæ causa.

IX. *Proxima Ergò Continensque Cachexiæ Causa est Sanguis vitiosus*, & quidem non semper uno vitiosus modo, unde non parùm inter se differunt variæ Cachexiæ species, tum ratione Affectuum Consequentium, Tabis purâ, vel Anasarcæ, aut Leucophlegmatiæ.

In eâ omnes functiones vitiatæ.

X. Cùm in Cachexiâ omnes Corporis partes perperàm nutriantur, mirum non est, si & Functiones in Cachecticis omnes ac singulæ vitientur.

1. Fames.

XI. Nam 1. *Fames* utplurimùm *minuitur, aut depravatur*, rariùs intenditur.

2. Sitis.

XII. 2. *Sitis depravatur* magis, quàm *augetur*, rariùs tollitur.

3. Fastidium Alimentorum.

XIII. 3. *Alimenta cum fastidio ferè assumuntur*, quandoque illa quoque, quæ perperàm desideraverant Ægri.

4. Ab iis gravatio & compressivus cordis dolor.

XIV. 4. *Ab assumptis alimentis gravantur* ferè Cachectici, unde *Compressivus* quoque *Cordis Dolor*, aliquos quidem continuè, aliquos imprimis post alimentorum assumptionem urget; aliquandò *Nausea* vel *Vomitus*.

5. Tormina & Lancinationes in Abdomine.

XV. Sed nec semper 5. ubi ad Intestina protruduntur quomodocunque Fermentata in Ventriculo Alimenta, benè habent Cachectici, cùm aliqui tunc imprimis habeant malè, propter *Tormina* vel *Lancinationes, aut Distensiones, Angustiasve in Abdomine obortas.*

6. Alvi adstrictio, vel fluxus.

XVI. Quibus nonnunquam 6. comes est *Alvi adstrictio*, nonnunquam *Alvi fluxus*, isque varius, nunc magis, nunc minùs molestus & gravis.

7. Aucta Dyspnœa.

XVII. Nec tantùm in Abdomine malis urgentur Cachectici, sed 7. adesse mox solet *aucta* tunc *Dyspnœa*, plerisque continuè præsens, ad levissimum tamen corporis motum, ascensum præsertim, molestior.

8. Cordis Palpitatio.

XVIII. Hanc 8. comitari solet *Cordis Palpitatio*, quibusdam imprimis molestissima; & *Arteriarum circa Iugulum & Tempora Pulsatione* visui manifestâ se magis manifestans: quinimò ad *quiescendum* aliquos non infrequenter cogens.

9. Febris lenta, & hectica.

XIX. Observatur quoque 9. *Febris lenta* plerisque comes, atque ubi *contabescere* simul *incipit Corpus*, paulò post Alimentorum assumptionem exacerbata, ideòque Hectica.

10. Lassitudo.

XX. Dum autem Sanguis indies vitiosor factus quaquaversùm propellitur, ejusque aliquid hinc inde partibus adhæret, mirum non est, si 10. Universi Corporis, *Crurum* præsertim *Lassitudo*, in quibusdam *Ulcerosa* observetur.

11. Animales functiones læsæ.

XXI. Interim 11. *Animales* quoque *Functiones* omnes, *Sensus* tàm *externi*, quàm *Interni*, ut & *Animalis Motus*, plùs vel minùs *languent*; *Animusque* ipse *tristatur*, *aut morosus* fit.

12. Color Cutis mutatus.

XXII. Quin 12. *Color Cutis viridis*, immutatur in *pallidum*, *flavum*, sive *Cereum*, & quan-

quandoque *virescentem*; quod imprimis in facie apparet.

13. Macilentia, vel Leucophlegmatia, aut Anasarca.

XXIII. *Macilentia* quoque 13. accedit, ac permanet; ni accedente *Leucophlegmatiâ vel Anasarcâ turgidulum* quasi, *tumidumque* fiat corpus.

14. Saliva varia.

XXIV. In *Ore* ferè *Linguâque aridiore* mutatur 14. *Saliva*, nunc *crassior*, nunc *tenuior*, nunc *subsalsa*, nunc *subamara*, nunc *impensè dulcis* existens.

15. Urina cruda & aquea aliquando varia.

XXV. Quin 15. Ipsa *Urina* plerumque quidem *cruda* existit & *Aquea*, aliquando *varia*, (neque enim semper uno eodemque ipsa se habet modo) cum multifario sedimento.

16. Capitis Dolor varius.

XXVI. Quibusdam 16. accedit *Capitis dolor*, nunc in *parte anteriore*, nunc in *posteriore*, nunc in *alterutro*, nunc in utroque latere, nunc *gravans*, nunc *lancinans*, nunc *findens*, nunc *pulsans*; quis enim omnibus illis varietatibus colligendis, recensendisque par?

17. In fœminis menses suppressi.

XXVII. Quod si quis insuper 17. sexum sequiorem, ac infirmiorem, *Fœminas* putà privatim consideraverit, observabit præter memorata Symptomata in ipsis ferè graviora, plura reperiri, *Suppressos* scilicet *Menses*, ac nescio quæ non ipsos consequentia mala, *Suffocationes*, idcircò *Uterinas dictas*, *multiplicia Animi Deliquia*, *Anxietates circa præcordia inexplicabiles*, *Insultus Epilepticos*, &c.

18. Impotentia ad generandum, vel generatio vitiosa.

XXVIII. Inter cæteras *Functiones Generationi servientes* ac dicatas nonnunquam tàm Viris, quàm Fœminis observatur 18. *Impotentia ad Generandum*, nonnunquam *Generatio vitiosa*, tum ratione ipsius *Gestationis in Matre*, tum *ipsius Fœtûs gestati in Utero*, ac postmodùm ex *utero exclusi*.

Sterilitas.

XXIX. Hinc enim *Sterilitas* frequens in utroque sexu: unde aut *Semen deficit*, aut *Penis erectio*, aut *Voluptas*, aut *Conceptio*, &c.

A Patre Cachectico Fœtus morbidus.

XXX. Imprimis ubi ex *Patre Cachectico* Generatur *Fœtus* solet is non rarò in Utero materno existere morbidus, quin nonnunquam sepulcrum invenire, ubi nactus erat vitam; & Matri quandoque, cui vitam, vitæ saltem sustentationem debebat, mortem accersere.

XXXI. Unde Uterum difficulter tunc gestat fœmina, ex fœtus Cachexiâ plurima mala perfert, & morbos graves patitur.

Matrem & Fœtum se invicem afficere.

XXXII. Quemadmodùm enim à Matre Ægrotante morbum accipit gestatus in Utero fœtus, sic vicissim à Fœtu in Utero existente ac ægro trahitur in consensum mater: quod evincit ac confirmat quotidiana Experientia.

A Matre Cachecticâ Fœtus Cachecticus.

XXXIII. Quòd si à Matre priùs sana, in morbum autem, dum gravida existit, incidente afficiatur & in consensum trahatur Infans; nonne longè citiùs, faciliùsque à Matre Cachecticâ & jam ægrotante, priusquam impræg naretur, Fœtus producetur Infirmus & Cachecticus? quod itidem fieri constat Experientiâ.

Aliquando tamen contrarium.

XXXIV. Quamvis autem nonnunquam usu veniat, ut ex Matre Cachecticâ prodeat fœtus sanus, id tamen non ita frequenter accidit, quàm contrarium, adde quòd talis fœtus sanus apparens paulò post labentis mali signa exhibeat, & Maternam hæreditatem testetur affectu gravi, & subinde lethali.

Ejus ratio.

XXXV. Rationes verò urgentes ac unicuique satisfacientes afferre, Cur aliquando à Matre Cachecticâ producatur Fœtus sanus, admodùm erit arduum. Nam licet aliquibus placeat, (neque enim omnes id admittunt) ex semine masculo tantùm generari Fœtum, *nutritur tamen Sanguine menstruo, Alimento saltem à Matre suppeditato, & in Ipsâ* Cachecticâ necessariò *inquinato*; in quo exinde Fœtum Cachecticum fore, suadet ratio, ac sæpenumerò fieri, testatur Experientia.

XXXVI. Mihi vero simile videtur, aliquid aut in *Fœtu à paterno semine pendens existere*, aut *cum assumptis* a matre Alimentis *junctum ad Ipsum transire*, quod ipsum tutum præstet ab illâ Cachexiâ Maternâ: quamvis quale quid idem illud sit, ego nec clare conjicere, aut concipere, nec distinctè explicare queam.

Non omnia hæc in Cachecticis observari semper.

XXXVII. Non omnia quidem memorata in superioribus à me mala in singulis observantur Cachecticis, sed in quibusdam plura, in aliis pauciora, in quibusdam hæc, in aliis alia: unde quoque colligere licet, *Vitium Sanguinis* non *semper simile in Cachexiâ* existere; at modò *graviores*, modò *leviores*, modò *has*, modò *illas*, modò *plures*, modò *pauciores*, modò *magis mistas* agnoscere *Causas*.

Vitium Sanguinis in Cachexiâ diversum Ejus causæ diversæ.

XXXVIII. Prout certè Functiones hæ aut illæ, hoc aut illo læsæ modo reperiuntur in Cachexiâ, has tunc vel illas Causas vitium Sanguini attulisse judicamus.

Ad sex res Non-naturales referendæ.

XXXIX. *Causæ* autem illæ non malè ad *sex res Non-naturales* dictas, utpote homini necessarias & inevitabiles, *cæteraque fortuitò* cuivis subinde *accidentia* revocantur.

1. Alimenta, Medicamenta, & Venena.

XL. Inter sex res Non-naturales primus locus meritò *Alimentis, Medicamentis, atque Venenis* perperàm usurpatis & assumptis datur.

XLI. Alimentis addo Medicamenta & Venena, de quibus, ut mea mens magis pateat, libet paucis meam de singulis sentiam explicare.

Quænam Autori dicantur Alimenta.

XLII. *Alimenta* mihi sunt & dicuntur omnia Ore assumenda, & in Ventriculo, hinc & in aliis partibus nostri corporis mutabilia & alterabilia in substantiam Corpori vel Continenti, vel Contento reparando aptam.

Ea præparationem requirere.

XLIII. Quidquid enim in Corporis nostri alterutrius, vel utriusque deperditi aut consumpti locum reponi debet, id admodùm rarò tàm purum, tamque illi usui aptum assumitur, ut nullam præviam mutationem subire habeat necesse; plurima certè à fæcibus, ac inutilibus corpori partibus secerni debent, ac proinde ad illam partium inutilium ab utilibus secretionem priùs præparari.

Cui quænam inserviant Functiones.

XLIV. Huic præparationi, ac secretioni peculiares dicatæ in Corpore nostro functiones, quales sunt *Ciborum masticatio* in Ore, eorundem, ut & Potûs, *Fermentatio in* Ventriculo, *Chyli utilis ab Alvi fæcibus secretio* in Intestinis: in quibus omnibus patiuntur, & mutationem subeunt Alimenta usurpata.

Quænam Autori dicantur Medicamenta.

XLV. *Medicamenta* verò mihi sunt & dicuntur, omnia quocunque modo assumpta vel usurpata, inepta vero in corpore nostro ita mutari, ut in ejus nutricatum abeant, quin aptissima & potentia corpus ipsum alterutrum vel utrumque ita mutare, ut Constitutio ejus inde fiat melior ac perfectoir.

XLVI.

XLVI. Unde Sanis non debentur Medicamenta, utpote quæ Corpus præsupponunt Ægrum; cui medeantur, quodque in statum transferant meliorem.

Ea Sanis non deberi.

XLVII. *Venena* denique mihi sunt & dicuntur omnia quovis modo usurpata, & in corpore ita mutari, ut in ejus substantiam abeant, inepta; quin id ipsum ita mutare apta, ut idem non in meliorem, at in pejorem statum & constitutionem redigatur.

Quænam Autori dicantur Venena.

XLVIII. Quamvis autem data hîc à me Alimenti, Medicamenti, ac Veneni explicatio, aut descriptio apud alios Scriptores forsan non legatur, non est ipsa idcircò rejicienda, cùm nemini non queat constare, quàm obscurè de hisce rebus loquantur plerique; adde quòd Unicuique uni Veritati studenti attendendum sit ad rem ipsam, quam qui interpretatur ritè, & vocabula rebus convenientia proponit, utique verum docet.

Alios Scriptores his terminis non id significare.

XLIX. Quomodocunque proinde unicuique libeat loqui, ego Terminos vulgò Usitatos servans, puto me *rebus* ipsis *convenientissima* proposuisse atque exposuisse nomina, & ita quidem, ut illis admissis omnis obscuritas, difficultas, & cavillandi occasio tollatur; quod imprimis Philosophum Veritati, ac publico bono unicè addictum decet.

Autori tamen sic convenientissimum videri.

L. Res, inquam, per se manifesta est, *omnia, quæ usurpamus, vel apta esse ita in corpore nostro mutari*, ut in ejusdem substantiam & reparationem abire possint, vel inepta esse illi mutationi subeundæ, at contrà *apta nata idem mutare*, & quidem *aut in melius, aut in peius:* in melius, quando è statu imperfectiore elevatur ac deducitur in perfectiorem; in pejus, quando contra è statu perfectiore detruditur & corrumpitur in imperfectiorem ac deteriorem.

Quot modis assumpta in nostro corpore agant.

LI. Hæc cùm ita sint, & in triplici genere constituta reperiantur omnia ab homine usurpanda, nonne quæ 1. loco dixi posita, convenientissimè atque ex usu loquendi vocabuntur *Alimenta*; quæ 2. *Medicamenta*; & quæ ultimo *Venena*.

Quæ propterea sunt vel Alimenta, vel Medicamēta, vel Venena.

LII. Adde quòd positâ tali horumce Vocabulorum descriptione atque explicatione facilè pateat, quî queat fieri, ut *Uni atque eidem* pro respectu tamen diverso *tribui possit nunc Alimenti, nunc Medicamenti, nunc Veneni nomen:* illud enim vulgò & apud probatos Auctores fieri notissimum.

Eidem pro diverso respectu tribui posse diversum nomen.

LIII. *Vinum* certè moderatè sumptum *Alimentum* est præstantissimum, atque imprimis Animales Spiritus reparans.

Vinum esse Alimentum.

LIV. idem *Vinum*, generosum præsertim itidem convenienter sumptum Pituitam corrigit ac emendat, ejusque noxas curat, & hactenus *Medicamentum* audit gratum.

Medicamentum.

LV. Idem *Vinum immoderatiùs* à quocunque *sumptum* plùs minùs nocet, imò quibusdam non tantùm morbos graves parit, sed aliquando ipsam mortem etiam subitò affert; quo nomine si non *Veneni* appellationem mereatur, quo alio id possit, ego saltem assequi vel conjicere nequeo.

Venenum.

LVI. His proinde de Alimentorum, Medicamentorum, ac Venenorum distinctione ac descriptione præmissis, non difficile erit *Cachexiæ ortum ab assumptis deducere*, utpote quæ tunc Alimenti aut Medicamenti nomen ampliùs non merentur, at solius *Veneni*.

Cachexiæ ortus ab assumptis.

LVII. Desinunt, inquam, esse Alimenta, vel Medicamenta, ex quorum abusu, hoc est, usu præpostero excitatur Morbus.

Alimenta & Medicamenta fieri Venena. Et quâ ratione.

LVIII. Quæcunque namque Alimenta vel Medicamenta solent esse, quamdiu quantitate mediocri, ac tempore decenti usurpantur; eadem Venena fiunt, imprimìs quantitate usurpantur nimiâ, vel tempore alieno, & ita quidem, ut hominis utentis sanitas inde lædatur, & hîc in specie Cachexia producatur.

LIX. Quæ autem per se atque ex suâ naturâ homini omni vel huic saltem illive solent esse noxia, eadem absolutè appellanda Venena.

Venena quænam absolutè nominanda.

LX. Cachexia Ergò produci solet 1. *ab Alimentis etiam optimis*, quoties majori copiâ & indecenti tempore assumuntur, & quidem diutiùs.

Cachexia producitur.

1. Ab Alimentis optimis

LXI. 2. Ab *Alimentis Medicamentosis* dictis, hoc est, tùm de Alimentorum tum de Medicamentorum naturâ participantibus; quippe quæ citiùs, faciliùs, potentiùsque ex usu perverso afferre possunt homini noxam.

2. Ab Alimentis Medicamentosis.

LXII. 3. A *Medicamentis propriè dictis* absque urgente necessitate usurpatis.

3. A Medicamentis.

LXIII. 4. A *Venenis* semper talibus.

4. A Venenis.

LXIV. Ad *Alimenta optima* referendus *Panis & Vinum.* De Pane dicitur vulgò, nec malè, *Omnis repletio mala, Panis pessima.* Quantum damnorum afferat Vinum, nemo nisi volens ignorare potest, cùm tàm frequentes occurrant ex ejus abusu facti Cachectici, & tandem Hydropici.

Ad Alimenta optima quænam referenda.

LXV. Huc spectant ipsæ *Carnes* quævis abundantiùs assumptæ, ac imprimis *Pisces, Marini* præsertim, utpote plus Pituitæ generantes.

LXVI. Ad *Alimenta Medicamentosa* refero *Aromatica* omnia, & *Condimenta, Fructus horarios, Olera*, &c. Acetum.

Quænam ad Alimenta Medicamentosa.

LXVII. Ad *Medicamenta propriè dicta* pertinent Theriaca, Diascordium, Corallia, Creta, Oculi Cancri, Lacca, Pix, Resina, &c.

Quænam ad Medicamenta.

LXVIII. Ad *Venena leviora* refero Cespites, Cineres, Calcem, &c. Neque enim *fortiora* usurpantur, quin mox vitæ periculum præsens immineat.

Quænam ad Venena leviora.

LXIX. Post ipsa Alimenta ore assumenda, & cætera ipsorum modo usurpanda, proximum ac secundum locum tribuendum existimo *Aëri*, à quo quemadmodùm commoda homini accedunt plurima, sic & noxæ obveniunt innumeræ.

2. Res non naturalis Aër.

LXX. Imprimis *subitæ Aëris mutationes*, eæque *notabiles*, destruunt potenter hominis sanitatem; inter quas omnium *pessima* est *Frigus Acre magnum æstum subitò excipiens.*

Ejus Mutationes subitas sanitatem destruere. Et præcipuè frigus acre post magnum æstum. Et quomodò.

LXXI. Ab hoc enim soluta & quaquaversùm propulsa cum Sanguine Pituita in Corporis præsertim superficie, habituve coagulatur, mox & Inflammationem, Sanguinis saltem stagnationem parit, unde Dolores tum in superficie Acres, tum in habitu graves excitantur; hinc sensim à Sanguine stagnante, atque plùs minùsve corrupto Massa reliqua citiùs tardiùsve inficitur, & Cachexia producitur.

LXXII.

LXXII. Idem autem evenit, quoties non Corpus Universum, sed aliqua duntaxat Pars notabilis, atque imprimis Caput, vel in fœminis Uterus, quoque afficitur; unde in utroque sexu Gravedo, hinc & quandoque post Catarrhalem Febrem Cachexia gignitur; quemadmodùm contrà in Fœminis vel Menstruorum suppressio, vel eorundem retardatio, ac consequenter Cachexia generatur.

LXXIII. Quod contingit faciliùs, citiusque, quando sæpiùs tale incommodum incurrunt homines vel sui negligentiores, vel urgente necessitate tales mutationes vitare prohibiti.

3. Res non-naturales Animi Pathemata. Hæc quomodò agant.

LXXIV. Tertium inter Non-naturales Res locum tribuo *Animi Pathematibus*, ac imprimis *Metui magno & Terrori inopinato*, aut *Mœrori angenti*; à quibus non infrequenter produci observamus Cachexiam.

LXXV. Ab hisce namque Pituita redditur *viscidior & Spiritus Acidus Acrior*; unde cæteri quoque humores aut inertiores fiunt, aut sistuntur saltem in suo motu, sicque paulatim tota Functionum omnium OEconomia perturbatur.

4. Corporis Motus & quies, quomodò Cachexiam producant.

LXXVI. Aliquando quidem, licèt rariùs, à *nimio Corporis Motu & agitatione*, aut vicissim *Desidiâ & Torpore* producitur Cachexia; quatenus ab Exercitio immoderato exhauriuntur Spiritus humorum Acrimoniam temperantes, aut in Desidiâ minùs generantur, dum Pituita cumulatur.

5. Quomodò Vigiliæ.

LXXVII. Ad hanc Cachexiam producendam aliquid quoque conferre possunt *Vigiliæ diutiùs protractæ, ut & Somnus immodicus.*

LXXVIII. *Vigiliæ* namque *nimiæ* Spiritus Animales valdè consumunt; unde minùs temperari possunt Humores quivis; quapropter illis Acribus permanentibus vitiosa contingit tàm in tenui Intestino, quàm Corde Effervescentia, hinc & tandem Cachexia.

Quomodò Somnus.

LXXIX. *Somnus* autem *immodicus* & Spiritus Animales facit torpidos, & humorem Pituitosum reddit Viscidiorem; unde Cacochymia & Cachexia Pituitosa necessariò consequitur.

6. Quomodò Excreta & Retenta.

LXXX. Inter sex Res non-naturales dictas ultimum locum assignamus *Excretis* ac *Retentis* non secundùm naturæ leges ac morem se habentibus, atque sic quoque Cachexiam producere aptis.

1. Alvi Excrementa nimium fluentia.

LXXXI. Nam 1. *Alvi Excrementa nimium fluentia*, cum Alvi fluxum habeant comitem, eatenus sæpissimè consequentem habent Cachexiam, quoniam in omni Alvi fluxu vel Bilis peccat primariò, vel saltem secundariò, ob vitium Succi Pancreatici, vel Salivæ, vel Alimentorum, Medicamentorum, Venenorumve assumptorum,

LXXXII. Arbitror enim, uti aliàs pluribus deduxi, Bilem in omni alvi fluxu semper affici; quamvis necdum satis constet mihi, quot, quibusve modis affici queat malè, ut Alvi fluxus producatur.

LXXXIII. Illud obiter notabo, leviorem esse alvi fluxum, qui proprium consequitur Bilis vitium; graviorem, qui à Succo pancreatico vitiato pendet.

LXXXIV. Quotiescunque autem aut primariò aut secundariò peccat Bilis, toties (licèt ritè fermententur in Ventriculo Alimenta) secretio Chyli à fæcibus alvi continget Vitiosa, & consequenter Sanguis producetur vitiosus & Nutritio fiet vitiosa, hoc est, producetur Cachexia: ut nunc nil dicam de noxâ sæpè graviore tunc concurrente, quando Succi Pancreatici culpâ vitiatur Bilis.

2. Alvi Excrementa duriora.

LXXXV. 2. *Alvi Excrementa duriora* cum Alvo adstrictiore Cachexiam valent producere; quatenus Alvi adstrictio, meo saltem judicio, debetur *Succo Pancreatico* vel primariò vel secundariò peccanti.

Quid primariò tum peccet.

LXXXVI. *Primariò* tunc peccare mihi videtur *Succus Pancreaticus* quando *justo viscidior*, ideóque *minùs Acidus & Acris* existit.

Quid secundariò.

LXXXVII. *Secundariò* censetur mihi Alvi adstrictionis Causa existere *Succus Pancreaticus*, quando is ab allabente *Pituitâ, vel Salivâ*, vel *Alimentis valdè viscidis* talis evadit, *viscidior*, inquam, ac *inertior*.

Lancinationes ab Acrimoniâ Succi Pancreatici.

LXXXVIII. Quod si Succus Pancreaticus valdè Acris & Acidus existens offendat nihilominùs Pituitam impensè Viscidam, præter *Alvum adstrictiorem Pituitæ visciditati adscribendam, lancinationes producentur in ventre ab Acrimoniâ Succi Pancreatici Acidâ*: quemadmodum id quotidiè ægris accidere observare poterunt, qui meum monitum sequuti attendent accuratè ad omnia, de quibus conqueri solent Ægri.

Abdominis Distensio & Excrementa indurata à Flatibus.

LXXXIX. Observabunt autem in talibus Ægris præter Alvi adstrictionem, & lancinationes molestas, concurrere utplurimùm Abdominis Distensionem, atque Excrementa valdè indurata: quæ omnia ego saltem judico deberi flatibus ex pituitâ viscida ortis.

A vitiosâ in tenui intestino Effervescentiâ Cachexia.

XC. Ubi vero hoc modo vitiosa existit Effervescentia in tenui Intestino, propter Acrimoniam Succi Pancreatici concurrentem aliquanto acrior transcolabitur Chylus, qui similem producet Sanguinem, & quidem pro istius acrimoniæ diversitate ac gradibus variis, non parùm diversum; unde necessariò continget Nutritio certo modo & gradu vitiosa, hoc est, Cachexia. Neque enim uniusmodi est Cachexia, sed plurimùm differens: quod qui non observant, aut negligunt, miserè cum Ægris suis procedunt.

Eam non esse uniusmodi.

2. Inter Excreta Urina.

XCI. Ad Excreta omnibus hominibus communia secundum, post Alvi Excrementa, locum obtinet *Urina*. Quemadmodùm enim post Alimenta fermentata secernuntur Fæces Alvi ab ipsorum Chylo: sic post Chylum in Sanguinem mutatum secernitur Urina in Renibus.

Ab hâc non sufficienter secretâ Cachexia.

XCII. Hæc *Urina si non sufficienter secernatur* atque in Sanguine stagnet, noxas necessario adfert, illumque inficit, & qualitatibus vitiosis inquinat, unde Nutritio fiet vitiosa, hoc est, Cachexia.

Ab eadē copiosius secreta eadem cachexia.

XCIII. Eadem *Urina si copiosius à Sanguine secernatur*, partem ipsius integritati necessariam simul adimet, ac proinde Sanguinem imperfectiorem præstabit, hinc & Nutritionis vitiosæ, hoc est, Cachexiæ Causa existet.

3. Inter Excreta Semen Ab hujus retentione Cachexia.

XCIV. Ad Excreta refertur 3. loco etiam *Semen*, cujus in Corpore *retentio* non pauca hominibus mala creat, idque tàm Viris, quàm fœminis. Ab ipso autem retento & stagnante assurgunt halitus nidorosi versùs Sanguinis massam, eamque ita inficiunt, ut Nutritio inde consequatur vitiosa, hoc est, Cachexia.

Eadem ab ejusdem nimiâ Effusione.

XCV. Ejusdem *Seminis nimia Effusio* in Venere immodicâ non tantùm Vires exhaurit, & omnes functiones debilitat, sed insuper partem Sanguinis optimam, ut & Animales Spiritus valdè consumit, unde præter alia mala determinata nunc sensim, nunc subito Cachexiam inducit.

4. Inter Excreta Narium Mucus. A quo parciùs producto aliquãdo Cachexia Eadem ab eodem copiosiore, sed simul tenuiore & acriore.

XCVI. Nil impedit, quo minùs 4. loco ad Excreta revocemus *Narium Mucum*, à quo parciùs producto rariùs quidem, aliquando tamen excitabitur Cachexia; quatenus scilicet illa Muci materia in Sanguine permanens illum præstat impurum, & Nutritionem affert vitiosam.

XCVII. Quoties autem in *Gravedinem* idem *Narium Mucum* non tantùm *copiosior*, sed simul *tenuior* & *Acrior*, hoc est, *Salsior*, & *Acidior*, effluit, ac non raro bonâ sui parte fauces petit, atque nunc ad Pulmones delapsus *Tussim*, ac non infrequenter *Phthisin* parit; nunc per *OEsophagum* ad *Ventriculum* delatus *Alimentorum fermentationem* unà cum *prostrato Appetitu* impedit, ac consequenter *Chyli vitiosi secretionem* gignit, mox & *Sanguinis similis* generationem promovet; toties *Nutritionis pravæ*, hoc est, *Cachexiæ Causa* existit.

5. Inter Excreta Mẽstruorum fluxus. A quo suppresso Cachexia. Eadem ab eorum nimio fluxu.

XCVIII. 5. Loco ad Excreta referre oportet in fœminis *Menstruorum fluxum*, à quo *suppresso* Cachexiam frequentissimè ortum suum ducere, nemo ignorabit, nisi hospes fuerit in praxi Medicâ.

XCIX. *A nimio autem eorundem fluxu* idem contingere sæpenumerò quotidiana nos docet Experientia.

6. Lochiorum fluxus, à quo Cachexia.

C. Idem omninò dicendum est 6. de *Lochiorum fluxu*, partum excipere solito; à quo & *parciùs*, & *copiosiùs* fluente plurima mala incurrunt Fœminæ, & inter alia ipsam Cachexiam.

7. Lac, A cujus nimio fluxu Cachexia.

CI. Ad *Excreta* referendum tandem est *Lac*; postquam ab ipsius *nimio effluxu* tàm sæpè valdè debilitantur Fœminæ, atque non infrequenter incidunt in Cachexiam.

A Muliebri fluxu frequentissimè Cachexia.

CII. De *Muliebri fluxu*, licèt à frequentissimâ Cachexiæ Causâ; hic non loquor, quandoquidem in fœminis naturalis non existit, sed duntaxat præter naturæ leges ipsis accidens. Hoc autem loco agimus tantùm de Excretis ac Retentis secundùm Naturæ leges contingentibus, præter Naturam verò vitiatis.

Causæ antecedentes at fortuitæ. Medicamenta & Venena.

CIII. Antequam ad Affectûs hujus curatu difficilis ac molesti medelam accedam, pauca subjungam de Causis antecedentibus, at fortuitis, atque à non-naturalibus rebus diversis.

CIV. Ad has Causas fortuitas referri possunt tàm Medicamenta, quàm Venena, postquam illis carere atque ab iisdem abstinere possumus; quoniam tamen aliquam ipsorum, quatenus Alimentorum loco subinde usurpantur aut exhibentur, mentionem feci, parciùs nunc de iisdem loquor, & imprimis de iisdem, quatenus forinsecus adhibentur, atque sic quoque nocent, licèt tunc nullo modo Alimentorum vices supplere possint.

A Medicamentis optimis quomodo Cachexia producatur.

CV. Non rarò autem à *Medicamentis* etiam optimis, sed præposterè usurpatis, & quidem externè, Cachexia suum ortum habet, quatenus aliquo vitio in Corporis superficie existente ac molesto, Scabie putà, pustulis, & similibus, per Medicamenta forinsecùs applicata exsiccantur quidem & obliterantur illa vitia, ita tamen, ut introrsùm propellatur humor ibi peccans, qui Sanguini communicatus eundem inficit & vitiosæ Nutritionis, hoc est, Cachexiæ Causa existit.

CVI. Nec tantùm, quatenus hærens in Corporis superficie vitium & humor peccans introrsùm pellitur, excitatur à Medicamentis externis Cachexia, sed insuper ac non rarò, quatenus humor vitiosus per Corporis superficiem propellitur, atque expellitur, is vero denuo repellitur introrsùm, vel sistitur in superficie per medicamenta perperàm usurpata, eadem producitur Cachexia.

Quid observandum Medico.

CVII. Quapropter sedulo attendendum est unicuique Medico, ne temerè Medicamenta humores vitiosos in expulsione suâ & exitu sistentia, vel impellentia usurpentur, postquam non infrequenter graviora, imo gravissima, & quandoque lethalia inde exsurgunt homini damna.

A Veneno Cachexia.

CVIII. Quod de Medicamentis nunc dictum, magis de *Venenis* propriè dictis, atque homini semper noxiis dicendum, à quibus videlicet præter detrimentum nihil venit exspectandum.

CIX. Quo imprimis referenda illa Venena, quæ in specie Cachexiam producere solent, atque non quidem subito mortem inducere, at post vitiatam demùm Nutritionem, hoc est, Cachexiam.

Ad fortuitas Cachexiæ causas referenda omnia, quæ contundendo vulnerando, &c. labefactant partes externas.

CX. Ad fortuita referenda quoque sunt omnia, quæ partes externas *Contundendo*, *Vulnerando*, aliisve modis lædendo ita possunt labefactare, ut inde Sanguis ad ipsarum nutritionem appellens corrumpatur & ita vitietur, ut Cachexia inde sequatur.

CXI. Nihil enim refert, an Sanguis vitiosus accedat ad partes integras, an idem à partibus corruptis corrumpatur, hinc Nutritio vitiosa consequatur.

CXII. Id autem sæpenumero accidere norunt, qui Praxim Medicam norunt.

CXIII. Neque opus est, ut semper universa Corporis superficies, vel habitus Contundatur, Vulneretur, quo Cachexia Universalis producatur; Sufficit enim in unâ parte corrumpi Sanguinem, eundemque in suo circuitu ad massam reliquam remeantem universam sensim afficere ac inficere, unde necessariò Cachexia consequetur universalis.

CXIV. Sic ex *Vulneratâ* parte si *copiosus effundatur Sanguis*; totum corpus detrimentum inde capit, dum minùs laudabilis producitur & in amissi locum reponitur Sanguis: Sanguine autem minùs laudabili, atque magis aquoso existente Cachexia universalis consequi solet.

In Cachexiæ curatione plures occurrere Indicationes.

CXV. Atque sic quotquot insuper externæ ac fortuitæ Cachexiæ observabuntur Causæ antecedentes, agnoscuntur facilè simili aliquo à me narrato modo illam producere; quapropter, ut ad *Affectus gravissimi & frequentissimi Curam* me accingam, considerandum *plures* hìc occurrere *Indicationes*, quibus omnibus nî satisfiat, ritè haud curabitur Cachecticus.

Præcipua unde desumenda.

CXVI. Et prima quidem, omniumque primaria & *præcipua Indicatio* est, quæ sumitur *ab Ipsâ Cachexiâ speciali* in quovis subjecto curandâ occurrente.

CXVII.

Cachexiæ diversitates.

CXVII. Cùm enim *plures* observantur non *tantum gradibus*, sed etiam *modo* differentes Cachexiæ, illa differentia ante omnia erit accuratè notanda & consideranda.

Quo modo se manifestent quoad modum diversum.

CXVIII. *Diversitas* autem illa *sese manifestat*, quoad *modum diversum*, tum per *Coloris mutati diversitatem*, nam nunc pallet, nunc flavet, nunc rubet, nunc diversicolor existit Cutis: tum *per conjuncta in Cute Symptomata*, Tumores putà, excrescentias, pustulas, ulcera, &c. eaque omnia modis variis inter se differentia.

Quoad gradus.

CXIX. Eadem *Diversitas quoad Gradus sese manifestat*, tum *per Coloris* cujusvis *majorem aut minorem intensionem*; tum per cæterorum *Symptomatum gravitatem* aut *levitatem*.

CXX. Nam quò magis à naturali statu recedit Color Cutis mutatus, eò etiam gravius judicandum vitium illam mutans, & vice versâ.

CXXI. Sic quò graviora existunt Symptomata Cachexiam comitantia, eò gravior judicanda ipsa Cachexia, & vice versâ.

Quare diversitas hæc observanda.

CXXII. Diversitas verò specierum Cachexiæ idcircò debet observari, quoniam sic Causæ ejusdem diversitas innotescit. Alia certè Causa erit Cutis pallidæ, alia nigricantis, aut virescentis, aut lividæ. Alia proinde Curandi ratio debebitur singulis differentiis.

Secunda Indicatio inde petenda.

CXXIII. Observatâ verò Cachexiæ Curandæ specie ac Gradu, secunda *Indicatio* erit petenda à *determinato Sanguinis vitio*, *hanc vel illam Cachexiæ speciem* producente, & quidem *in hoc vel illo gradu*.

Tertia inde.

CXXIV. *Tertia* verò *Indicatio* petetur ab *universâ sese consequentium Causarum Antecedentium Syndrome*.

Quarta inde.

CXXV. *Quarta Indicatio* deducenda erit à *Causâ procatarcticâ*, sive *Antecedentes omnes irritante*, & inter naturales primâ, sive illa *cæteras duntaxat* movendo *excitaverit*, sive ipsas etiam corrumpendo, aut quovis alio modo alterando *vitiosas effecerit*.

CXXVI. Potest enim *Causa procatarctica*; *sive Naturalium prima* vel *latentes* duntaxat in corpore humano Causas *commovere*, & ad noxam homini afferendam inferendamque *excitare*; vel *efficientis* quoque *rationem habere*, quatenus *humores*, *partesve solidas integras corrumpit* & ita *pervertit*, ut hactenus *Functiones lædant*, & hìc *Cachexiam producant*.

Cachexia sui curationem indicat.

CXXVII. *Cachexia* quidem *omnis sui Curationem indicat*, ut & quævis ipsius species; sed hæc indicatio inutilis est, nî simul pateat, quâ ratione, quibusque mediis curari possit & tolli.

Nō curatur nisi sublatâ causâ. Ea est Sanguis vitiosus. Et quidē diversimode.

CXXVIII. Non tollitur autem aut curatur Cachexia, nisi sublatâ Causâ; Ergò ad indicationes à Causis petitas transeundum.

CXXIX. Quemadmodùm autem in genere Cachexia ortum habet à Sanguine vitioso, Nutritionem vitiosam producente; sic unaquæque Cachexiæ species ortum habet à speciali ac determinato Sanguinis vitio, Nutritionem hoc vel illo modo vitiante.

Cujus causâ proxima spectāda.

CXXX. Quævis proinde Cachexiæ species hoc vel illud Sanguinis vitium pro *Causâ proximâ agnoscens* indicabit *hoc vel illud Sanguinis vitium* esse tollendnm, quocunque demum id fieri queat modo.

Quot modis vitiari possit Sanguis.

CXXXI. Videndum proinde, *quot modis* probabilissimè *vitiari possit Sanguis*, *ut Nutritio inde consequatur vitiosa*, *& Cachexia*; quoniam verò id non est à me factum in superioribus, non nocebit hîc paucis de hâc re Considerationes meas nuper obortas communicare.

Quid in ea considerandum.

CXXXII. Censeo igitur observanda esse omnia Sanguinem constituentia & ad ipsius integritatem aliquid conferentia; ubi præter *humores Sanguinem componentes*, simul considerandas puto *Mutationes Sanguini per Viscera varia delato evenientes*.

Quænam ad Sanguinem constituendum concurrant.

CXXXIII. Ad Sanguinem constituendum concurrere judico, 1. Ipsum *Sanguinem* perpetuò *circulantem*. 2. *Chylum* ex Alimentis assumptis eductum. 3. *Lympham*, 4. *Liquorem ex Succo Pancreatico*, *Salivâ*, *& Bile in tenui Intestino prodeuntem*, atque per Lacteas Venas delatum. 4. *Bilem* ipsam per Ductum Hepaticum ad Sanguinem transeuntem. Plura verò non memini me observare, quæ huc debeant referri. Huic tamen 6. *Aer* addi potest ac debet, qui in Pulmonibus Sanguini jungitur.

In quibus visceribus sanguis mutationem subeat. In quibus ei aliquid decedat.

CXXXIV. *Mutationem Sanguini* per diversa Viscera circulanti aliquam accidere puto, imprimis in *Liene*, ac *Testibus*, *Uteroque*.

CXXXV. Aliquid quoque *Sanguini decedere* puto in *Cerebro*, *Renibus*, *Glandulis*, &c.

CXXXVI. Hæc omnia paucis placet delibare, quo res ipsa fiat manifestior, & cogitationes de hac re meæ magis pateant iis, qui necdum, quid sentiam, & cur hoc vel illud sentiam, intellexerunt.

Ad Sanguinis massam constituendum cōcurrit. 1. Ipse Sanguis refluens.

CXXXVII. Ad Sanguinis ergò massam constituendam concurrit 1. Ipse *Sanguis ab universis Corporis partibus* omnibus, uno Pulmone excepto, *ad dextrum* Cordis Ventriculum refluens; residuus videlicet tum à Nutritione ipsarum, tum ab illâ sui parte, quam in ipsis deposuit, ut in hunc vel illum Liquorem mutetur.

CXXXVIII. Cùm autem *variæ* sint ac *plurimùm inter se differentes Partes Corporis*, utique diversas quoque desiderabunt Sanguinis partes ad sui Nutritionem; quamvis non putem hactenus notabilem mutationem facilè ipsi accidere posse, ut inde Cachexia sequatur.

CXXXIX. Plus momenti ad hanc rem conferent *Liquores ex certis Sanguinis partibus producendi*, *Saliva* putà, *Succus Pancreaticus*, &c. de quibus mox dicemus.

2. Chylus.

CXL. Ad Sanguinis massam constituendam dixi concurrere 2. *Chylum*, *ex assumptis Alimentis oriundum*. Cujus nomine Cachexiam frequentissimè produci, pluribus docui in superioribus; prout enim Alimentum quantitate, qualitate, assumendive modo ac tempore vitiosum usurpatur, Chylus quoque producitur aut elicitur inde vitiosus, cujus notabile ac perseverans Vitium nunquam emendabitur in subsequentibus Functionibus, quin Sanguis necessariò conficietur ex ipso vitiosus, fietque proinde Nutritio itidem vitiosa, & generabitur Cachexia; quemadmodùm ipsam à memoratâ Causâ sæpissimè originem suam ducere, quotidiana testatur ac evincit Experientia.

3. Lympha.

CXLI. Ad Sanguinis massam constituendam dixi 3. *Lympham* concurrere; Lympham *in Glandulis Conglobatis*, per universum Corpus dispersis *bonâ & forsan maximâ*, *certè maximè* notabili

notabili sui parte genitam: licèt non negem, quin potiùs magisque putem, Animales Spiritus quaquaversùm delatos, nec in variis, quibus servire solent, functionibus Animalibus, aliisque, consumptos transfundi in Vasa Lymphatica, sicque redire ad Sanguinis massam, postquam Lympham Glandulosam in medio suo fluxu deliniverunt ac temperârunt.

Lymphæ Aciditatē à Spiritibus Animalibus temperari.

CXLII. Huic usui inservire posse Spiritus Animales undecunque refluentes, vel inde patet, quòd tàm multi in prædictas Glandulas Conglobatas inferantur Nervi, haud in alium usum probabilem, quàm ut generatam in ipsis Lympham subacidam temperent: Quis enim putet ipsos Animali motui, Glandulis denegato, inservire posse; aut sensui externo in Glandulis minimè Membranosis in suo parenchymate?

CXLIII. Cùm enim indies magis magisque confirmer per ea, quæ nunc accuratiùs, quàm unquam, observo in Praxi Medicâ, & Sanis æquè ac Ægris de *Aciditate participare Lympham*, nemo, nisi rudis in operationibus & Mutationibus Chymicis, negabit *temperari, demulceri, ac deliniri* posse à *Spiritibus Animalibus* cum Vini Spiritu plurimùm convenientibus *Lymphæ Aciditatem*.

CXLIV. Quemadmodùm autem *Aciditas temperata benigna est, blandaque*; sic eadem *minus temperata & purior Acris existit & vi suâ corrodente noxia*.

Lympha sine iis acrior.

CXLV. Quoties proinde à quocunque demùm *errato in sex rebus Non-naturalibus, aliisque fortuitis* commisso vel *exhauriuntur*, vel *torpescunt*, vel *aliàs in suo ad Glandulas, vel Vasa Lymphatica motu impediuntur spiritus Animales*, utique producetur, permanebitve *Acidior & Acrior*, ideóque homini nocentior *Lympha*.

In hominibus labori deditis humores quare acriores.

CXLVI. Hoc verum esse, confirmat Experientia, dum per ipsam constat, in hominibus *vehementi Corporis exercitio* aut laboribus deditis, aut *perpetuâ Mentis defatigatione, ac Vigiliis* detentis Humores omnes existere Acriores.

CXLVII. Unde autem id continget probabiliter, quàm ab exhaustis magnâ copiâ Spiritibus Animalibus? quod vix aliquis negabit, cui de Spirituum Animalium existentiâ nullum dubium.

CXLVIII. Cur autem Spiritibus Animalibus consumptis abundantiùs omnia existent in homine Acriora, nisi ab ipsis præsentibus temperentur Acria?

Iidem quare magis irritabiles, quàm segnes & torpidi.

CXLIX. Hinc est, quod Homines tales asperiores, atque magis irritabiles existant, quàm segnes, torpidique: In quibus redundantes Spiritus iidem, ut alia nunc taceam, omnem Acrimoniam demulcent ac leniunt, eosdemque Animo præstant mansuetiore, minúsque irritabili.

Lymphâ Acidiore Cachexiam producere.

CL. *Lympha* ergò si *Acidior* existat, *effervescentiam in Corde Acriorem*, adeóque noxiam & *Sanguinem vitiantem*, hinc & *Nutritionem lædentem*, quin *Cachexiam* producet.

CLI. Prout autem *aciditas plùs vel minùs peccaverit*, plùs quoque vel minùs peccabit Cachexia.

Vi & Lymphâ non satis acidam.

CLII. Non tantùm ratione *Aciditatis* auctæ peccare potest *Lympha*, sed aliquando *Diminuta*; unde *non sufficiens* continget in *Corde Sanguinis Effervescentia*, nec proinde Sanguis existet laudabilis, corporique ritè nutriendo utilis, sed hactenus noxius & Cachecticus; sive *Viscidior* simul existat, sive aliter peccans.

CLIII. Ab *Acriore enim & Acidiore* Lymphâ fiet *Cachexia doloribus & lancinationibus* comitibus *molestior*; ab *eâdem viscidiore* aut *minus Acidâ* sequetur *Cachexia doloribus gravativis* vocatis, & *motus tarditate* molesta.

Causæ mutationum in Lymphâ.

CLIV. Hæ in Lymphâ mutationes debentur vel *Aëri* externo, nunc Asperiori, nunc Æstuanti, nunc Aqueo & pluvioso: vel *Alimentis* nunc acidioribus, nunc viscidioribus, nunc pinguioribus, nunc spirituosioribus, &c. vel *Animi motibus* vehementibus, & quidem nunc *Iræ*, nunc Terrori, nunc Mœrori, nunc Gaudio, &c. vel *Corporis Motui vehementiori*, aut *Quieti* & segnitei turpi; vel *Vigiliis Somnove* immoderatis; vel inter *Excreta retinenda*, Hæmorrhagiæ qualicunque enormi, vel Narium, vel Mensium, vel Lochiorum, vel Hæmorrhoïdum, vel ex Vulnere fortuito, aut Venâ sectâ, &c. *Vomitui* quoque, aut *Alvi fluxui* qualicunque, *Seminis profusioni* voluntariæ, aut *profluvio spontaneo*, sponte aut ex nimiâ impurâve Venere contracto, &c. Ex quibus omnibus Lympham quoque mutari & vitiari, testabitur varii affectus hasce Excretiones consequentes. Sic contrà *Retentis excernendis* idem contingit; Exempli gratiâ, *Menstruis, Lochiis, Vrinæ*, ipsisque *Alvi Excrementis*, unde Lympham quoque vitiari, persuasum habeo.

CLV. Longum autem foret, singula hic persequi, sufficit summa Capita attigisse; cùm unicuique rei attento facilè sit futurum ex delibatis cætera deducere.

4. Ad Sãguinis Massam concurrit Liquor ex Salivâ, Succo pancreatico & Bile compositus.

CLVI. Ad Sanguinis massam constituendam dixi concurrere 4. *Liquorem ex Salivæ, Succi Pancreatici, & Bilis confluxu* in tenui Intestino exsurgentem. Quisquis enim in sectionibus Anatomicis diligens fuerit & accuratus, is facilè agnoscet *Succum Pancreaticum perpetuò effluere ad Intestinum*, postquam nullum in ipsius Ductu observatur obstaculum, quod contentum, delatumque in ipso Liquorem & Succum in exitu suo ad intestinum moretur.

Quomodo Succus Pãcreaticus ad Intestinum effluat.

Quomodo Bilis ex folliculo ad intestinum propellatur.

CLVII. Rursus, licet quis *Fellis Folliculi Cervicem contortam & internè corrugatam*, & *hactenus effluenti Bili aliquam remoram afferentem* observaverit; quoniam tamen non *Animali*, seu *voluntario, sed naturali motu cietur*, probabile, imò necessarium videtur, *Bilem aut continuè, aut certis intervallis ad certa irritamenta ex suo Folliculo expelli & ad Intestinum propelli.*

Salivam perpetuò in Os effluere & deglutiri sponte.

CLVIII. Denique *Salivam nobis vel non cogitantibus, adeoque dormientibus perpetuò ac sponte in Os confluere*, hinc *& deglutiri*, plurima sunt, quæ evincant; inter alia & Infantibus, & Fatuis, & Dormientibus quibusdam emanans, effluensque ex ore Saliva; ut taceam; unumquemque in semet ipso posse observare ac notare illam Salivæ in Os effusionem, deglutitionemque perpetuam.

Vi & ad Voluntatis dictamẽ.

CLIX. Non nego interim, ad Voluntatis dictamen integrum esse nobis copiosiorem in Os allicere Salivam, dum per Suctûs Linguâ & buccis effecti modum Os illâ brevi repletur.

CLX. Continuum Salivæ in Os confluxum confirmat quoque Os Salivâ mox plenum, si caveatur tantisper à contentæ in Ore Salivæ Deglutitione.

CLXI.

Eam ex Ventriculo ad Intestina traduci.

CLXI. Eandem *Salivam* ita copiosè ad Os perpetuò fluentem ac deglutitam *non permanere in Ventriculo, verùm ad Intestina mox traduci*, atque *ibidem diutinam moram non nectere*, probatur, 1. ex *ipsius deglutitæ copiâ*; 2. ex ejusdem *in Ventriculo repertâ paucitate*; 3 ex *Pituitæ Intestinis secundùm Naturam adhærentis*, ex Salivâ ortum totum si habeat, *itidem paucitate*.

Hos tres Liquorem quartum constituere.

CLXII. Cùm ergò & *Succus Pancreaticus* continuè, & *Bilis* forsan itidem continuè, & *Saliva* similiter continuè ad tenue Intestinum confluant, nec tamen in ipso permaneant, nec secundùm naturam per Alvum notabili saltem quantitate excerni observentur; utique opus videtur ac necesse, ut simul confluant, misceantur, in se mutuò agant, & Liquorem aliquem pariant; qui per Lacteas Venas transferatur ad Ductum Thoracicum, atque ibidem cum Lymphâ junctus Sanguini ad Cor Descendenti admisceatur.

Hic cujus sit naturæ.

CLXIII. Interest autem scire, cujus naturæ sit futurus ille ex his tribus conflatus Liquor. In *Salivâ* & *Succo Pancreatico* namque docui non semel inesse, meo saltem judicio, *Spiritum Acidum*, sed temperatum; in *Bile* autem *Salem lixivum*, itidem temperatum; Excitabitur proinde ex horum confluxu Effervescentia, sed blanda; & jungentur simul tres Liquores, ita tamen, ut dominium habeant Saliva & Succus Pancreaticus, cum quibus concrescente Bile, Liquor parabitur cum Sale Armoniaco affinitatem aliquam habens.

CLXIV. Probabile namque videtur mihi, *abundè infringi Salem lixivum Bilis à Salivâ & Succo Pancreatico*, & ita quidem, ut cum *Lymphâ nullam novam excitet* Effervescentiam in Ductu Thoracico, sed illi placidè jungantur.

Quam vim hic liquor Lymphæ adferat. Quid Saguini

CLXV. Ex *hâc proinde miscellâ roborabitur Lymphæ vis*, quin ut cum *ascendente Sanguine facilius misceatur & naturalem Effervescentiam* excitet, magis disponetur.

CLXVI. *Ab eâdem miscella* verbo attigi aliquando & indies magis confirmor, *pendere maximâ sui parte Sanguinis concretionem, & laxam compagem*, variis Sanguinis usibus perutilem, imò necessariam.

Quomodo Cachexiam producat.

CLXVII. Hæc Miscella modis variis lædi potest, atque Cachexiæ diversæ Causa existere, & quidem tum ratione Salivæ & Succi Pancreatici, vel Acidiorum, vel Salsorum, vel dulcium, vel minùs amaræ ac inertioris, vel pinguioris vel viscidiorum, vel quovis alio modo peccantium, tum ratione Bilis, vel amarioris & Acrioris, vel viscidioris, vel quovis modo alio vitiosæ.

Salivam & Succum Pancreaticũ esse nonnunquam acidiores præter naturã.

CLXVIII. Salivam vel Succum Pancreaticum Acidiores nonnunquam præter naturam occurrere, quotidiana evincit Experientia, dum *Saliva in Os sæpius effunditur tàm Acida & Acris*, ut totam Oris superficiem ac Linguam exulceret, quin deglutita fauces ac Œsophagum similiter afficiat, mox in Ventriculo ac Intestinis dolores torminaque producat intolerabilia, & ita quidem, ut omnia erodi atque dilacerari credantur in Ventre: Cujus exemplum deplorandum, & curatu tantò difficilius habemus hoc tempore in Filiâ Clar. D. Vorstii, quòd ab omnibus medicamentis vehementer abhorreat, & rarò bis eodem uti queat. In hâc autem hæc incommoda sæpius se manifestarunt, & per intervalla repetierunt.

Succi Pancreatici Acidioris exemplum.

CLXIX. *Succo Pancreatico itidem Acidiore & Acriore notabile quoque habeo* hoc ipso tempore *exemplum* in Uxore Ampliss. D. Meerman, impræsentiarum Consulis Leidensis primarii, quæ licet per dies quidecim ac plures nihil Acidi assumpserit aut in Alimentis, aut in condimentis, subinde tamen Aquam tàm Acidam ab inferioribus assurgentem evomit, ut impensè stupeant inde ipsi dentes, & vix elui queat in ore manens Acrimonia Acida.

Liquor hic Acidior quænam mala producat.

CLXX. A Saliva autem vel Succo Pancreatico Acidioribus, neque enim semper observatur uterque Liquor simul Aciditate nimiâ peccare, producetur dubio procul ex Triumvirato illo exurgens Liquor Acidior; à quo eadem in Sanguine mala producentur, quæ dixi superiùs produci à Lymphâ itidem Acidiore.

5. Ad Sanguinis Massam concurrit Bilis.

CLXXI. Ad *Sanguinis Massam constituendam* dixi concurrere 5. *Bilem per Ductum Hepaticum refluenti* per *Venæ Portæ Ramos Sanguini*, & speciatim *Lienoso*, in contempto quidem vulgo, à rei peritis tamen maximè laudando viscere plusquamperfecto, ex meâ conjecturâ *miscendam*.

CLXXII. Non repetam hìc, quæ pluribus alibi proposui ad probandum, Sanguini admisceri in Hepate Bilem, non item separari eandem ibi ab ipso, quòd Dictatoriè asseverant quidem multi, probat verò nemo.

In Bile exsuperare salem lixivum volatilem Oleosum.

CLXXIII. In *hâc Bile* dixi sæpiùs *exsuperare naturaliter Salem lixivum*, *sed Volatilem atque Oleosum*, cujus mole affecti nomine imprimis noxam contrahet Sanguis, & Cachexiam producet.

A quo minus volatili Cachexia orietur.

CLXXIV. Accidit autem illud 1. quoties *Sal lixivus minus* erit *Volatilis & Oleosus*, ac proinde *solito debito acrior*: unde universus Sanguis evadet itidem acrior, atque imprimis ejus serum: quod sæpiùs in hisce forsan Belgii, cæterisque Mari Balthico adjacentibus accidit Regionibus: in quibus ob frequentiorem ac perpetuum ferè Carnium Pisciumque muriâ conditorum, aut fumo insuper induratorum usum ac abusum *Serum* observari solet in plerisque *subsalsum*, quod secundùm naturam requirebatur insipidum.

CLXXV. *Ab* hoc autem *sero salso* pendet *Cachexia Scorbutica*, in iisdem regionibus plerisque familiaris & omninò endemia.

Ut & à nimis Volatili.

CLXXVI. Sanguis quoque noxam contrahet 2. *à Bile*, quoties *magis* existit *Volatilis*, quàm decebat, unde facilè ac crebrò ad Ventriculum assurget, nauseam, vomitumque pariet, quin universum Sanguinem efficiet magis fluidum, & ad hæmorrhagiam pronum; quâ crebrò accidente, atque Sanguine optimo sensim diminutâ, aquosior atque Cachexiæ producendæ optimus conficitur novus.

Nec non à nimis Oleosa Bile.

CLXXVII. Sanguis rursus noxam à *Bile* contrahet 3. quando Ipsa *magis existit Oleosa* ideòque ad agendum *inertior*, unde *minùs retunditur Lymphæ, Succi Pancreatici, & ipsius quoque Salivæ Aciditas temperata*; quapropter Sanguis faciliùs degenerat in *Pituitam viscidam*, ex quâ non tantùm *flatus* in tenui præsertim excitantur Intestino, sed insuper *Leucophlegmatia, Affectio hypochondriaca, & similes Affectus* producuntur in Ægris, unà cum ipsos comitante Cachexiâ.

Ab Aëre variè affecto Bilis vitiosa.

CLXXVIII. Quemadmodùm *ab Alimentis* modis variis peccantibus producitur *Bilis Vitiosa*; ita idem accidere solet *ab Aëre* variè affecto, tum ratione temporum anni; tum ratione Ventorum, Pluviarum, aliorumque ipsi admistorum.

Et quot modis.

CLXXIX. Ab *Aëris* namque *æstu*, *æstate* secundùm naturam contingente, *Acrior redditur Bilis*; uti ab ejusdem *frigore*, *hyemis* tempore imprimis urgente, *temperatur & compescitur eadem.*

Ut & ab Irâ, mœrore, vigiliis, corporis motu somno & inedia

CLXXX. Sic ab *Irâ excandescit Bilis*, *ab Animi mœrore aut Metu infringitur*: Idem de *Vigilis*, *Corporisque motu*, atque *Somno & Inediâ* dicendum.

CLXXXI. Qualis autem Bilis existit in homine, talis ab ipsâ in Sanguine, hinc & consequente Nutritione Effectus sequitur.

CXXXII. Atque hæ sunt partes omnes, ex quibus hactenus observare potui constitui Sanguinem in dextro Cordis Ventriculo paratum, & inde ad Pulmones propulsum.

Ab Aëre Sanguini, dum per Pulmones transit, aliquid misceri.

CLXXXIII. Idem Sanguis antequam cæteris Corporis partibus inserviat, per Pulmones minore circulo cieri solet, donec ad sinistrum Ventriculum deductus, atque ab inspirato Aëre modo suo alteratus reliquo corpori advehatur.

CLXXXIV. Mihi autem valdè fit probabile, Aëris, quò Sanguinem in dextro Cordis Ventriculo effervescentem contemperet, aliquid circulanti ipsi per pulmones admisceri, atque unà cum ipso ad sinistrum ventriculum pergere.

Esse vias per quas id fieri queat.

CLXXXV. Nihil enim impedit, Canales tenuissimos pertingere ex asperâ arteriâ in Arteriæ Venæve pulmonalis Ramos, atque per ipsos Aërem ad Sanguinem usque penetrare; modo forsan non planè dissimili ei, quo per Ureteres in Vesicam penetrat Urina.

CLXXXVI. Quin tale quid actu existere, confirmare videtur Observatio non semel cum successu facta cum flatu in asperam arteriam ex vesicâ vel folle propulso, & in sinistrum Cordis Ventriculum, magnamque arteriam usque deducto.

Halituosum quid ex Sanguine Aëri expiran. disjungi.

CLXXXVII. Quemadmodùm autem Ratio suadere, atque memoratum modò Experimentum persuadere videtur, Vias esse aliquas ex Asperâ arteriâ in Venam Pulmonalem; sic probabile mihi est, vias alias patere ex Arteriâ pulmonali in prædictam arteriam asperam, per quam halituosum quid & valdè æstuans, & à Sanguine secedens sejungat Aëri expirando, quem proinde simul calefaciat.

Ab his, si debite nõ fiant; Sanguinem & Nutritionem vitiari.

CLXXXVIII. Sive igitur Aër aut non sufficiens, aut minùs conveniens inspiretur, sive excludendis halitibus & fuliginibus dictis via præcludatur, vitiabitur necessariò Sanguis per Pulmones pergens; quin Nutritio idcircò continget vitiosa.

Ut & Sanguinem reddi diversum.

CLXXXIX. Quin ex eodem fundamento patet, pro Aëris necessariò ac semper inspirandi diversitate, Sanguinem futurum necessariò diversum, & Corpori nutriendo magis vel minùs aptum.

Quænã Aëris partes Sangui nimiscantur.

CXC. Quamvis autem nondum satis constet, an universus Aër, an aliquæ, ac quænam ejus partes penetrent ad Sanguinem per Pulmones delatum: fit tamen ab effectu, refrigerio sc. & Sanguinis contemperatione inde procedente valdè probabile, illas Aëris partes præ cæteris Sanguini ferventi accedere, quæ aptæ sunt natæ æstum illum ac Effervescentiam temperare, atque cum Effervescentibus sese jungere.

Quî se habeant, quæ æstũ temperant.

CXCI. Quòd si effervescentia contingat uti reverâ contingit, inter partes Salinas lixivas & Acidas, utique medio se habeant modo necessum, quę æstum nimium temperabunt.

Id præstare nitrum.

CXCII. Vix autem aliquod Sal mihi notum, cui illas partes assignare possim, præterquam uni Nitro; cujus aliquid Aëri inesse, atque tunc, ubi in ipso abundat, plurimùm æstum nostrum temperare, plura docent; atque inter alia Nitrum in Aquâ dissolutum, & potum quemvis frigidiorem faciens, ut & Nitrum purum, aut ex ipso præparato & cum Sulphure fuso exsurgens Lapis prunellæ dictus, temperando Sanguinis nostri æstui tàm conveniens Medicamentum.

Id in Aëre contineri.

CXCIII. In Aëre autem contineri Salem Nitrosum, & imprimis flante Boreâ & Euro, demonstrat fertilitas inde Terris obveniens, atque omninò à Nitro pendens, uti hoc irrefragabilibus & ab experientiâ multifariâ petitis argumentis evicit Glauberus.

Pro ejus varietate Sãguinis mutationẽ ut & nutritionem esse variam.

CXCIV. Prout verò Aëris Nitrum, aut quocunque nomine id alicui appellare libebit, quod ex Aëre inspirato communicatur Sanguini per Pulmones circulanti, variè mutabitur, Sanguini quoque inde continget mutatio & vitiatio, varia, hinc & Nutritio ad diversas Cachexiæ inclinabit species.

CXCV. Quamvis verò hactenus pauci forsan Scriptores hanc rem accuratè investigârint, utpote qui ex Libris duntaxat solent sapere, poterit tamen tandem aliquando à Practicis Affectibus ab Aëre mutato obortis magis attendentibus, & in Chymiâ præsertim simul versatis hæc difficultas tolli, & in commune bonum ab uno vel altero Viro ingenuo publici juris fieri. Neque enim ab uno debent omnia exspectari; quin laudabile est, plures manum operi admovere; ac collatis operis bonum publicum promoveri.

Cachexiæ curatio varia.

CXCVI. Cùm ex dictis nunc & anteà pateat, plures ac diversissimas observari Cachexiæ species plurimùm inter se differentes; manifestum fit, non uno curandam Cachexiam modo, imprimis ubi simul consideratur, quod omninò faciendum, *Caussarum omnium se mutuò consequentium Syndrome ac Catenatio*; postquam non parùm eo nomine veniet mutanda *Curandi ratio*, *methodusque Dogmatica* & Rationalis.

1. Vitãda & corrigenda vitia in Rebus non-naturalibus.

CXCVII. Imprimis & ante omnia *vitanda* vel *corrigenda sunt 1. quævis in Rebus sex nonnaturalibus observabilia* vitia & errata; quin pro virili præveniendæ sunt omnia fortuitò accidentia & valdè noxia.

2. Incommoda in humoribus & Sãguine.

CXCVIII. 2. *Incommoda* tum in variis *Corporis Humoribus*, tum in *Sanguine* ex ipsis *partibus Continentibus* & solidis à prædictis rebus oborta, quovis modo possibili & quantum fieri potest *emendanda*, & singula ad naturalem, laudabilemque sui dispositionem reducenda sunt.

In duobus his consistere curationem.

CXCIX. Atque in his duobus generalibus scopis consistet Cachexiæ omnis Cura quam nunc per partes explicabimus.

CC.

Universi Aëris correctionem non esse Artis opus.

CC. Ut proinde à dictis sex non naturalibus rebus faciamus initium, *Aërem* universum pro lubitu mutare ac vitiosum corrigere, homini non datum: quamvis enim accensis Sylvis aliqua illi mutatio pro tempore induci possit, ad paucos tamen illa mutatio dies durabit, & imprimis, ubi potentes ipsum perflant venti, qui eundem mox immutant denuò & suis imprægnant viribus: adde quòd omnis Aëris vitiosi emendatio ab Igne accensò non possit expectari, cùm non rarò ab Æstu ejus nimio pendeat ejus vitium.

Sed tantum Aëris in Cubiculo conclusi.

CCI. Universi proinde Aëris correctio ab Arte non potest, non debet expectari; potest tamen in aliquo Cubiculo conclusus Aër variis modis pro lubitu immutari & alterari: quod imprimis quoque faciendum à Medico, quando externus Aër valdè noxius existit alicui Cachectico; qui proinde tunc jubendus vel persuadendus ad illum vitandum, & se ipsum intra domum continendum, cùm minùs turbatus & noxius sit intra privatos parietes conclusus, quàm ventis, pluviis, aliisque meteoris expositus ac liber: adde quòd intra unum, pluráve cubicula conclusus Aër non ita negotio magno modis variis corrigi possit ac emendari.

Et quâ ratione.

CCII. Nam non tantùm *frigidus* accenso foco luculento calefieri potest, sed *æstuans* quoque vel frigidâ in vasis variis hinc inde dispositis contentâ, vel plantis refrigerantibus per pavimenta dispersis alterari potest & frigefieri; quinimò *malignus*, vel aliter *graveolens* Aceto cum Aromatibus, plantisve aromaticis in vaporem gratum elevato corrigi potest ac in salutarem mutari.

CCIII. Arte possunt igitur pleraque Aëris vitia intra privatos parietes emendari.

Alimenta vitiosa vitanda & meliora usurpanda.

CCIV. *Alimenta* vitiosa quod attinet, extra meliorum defectum (quod sæpius in Obsidionibus, ut & Navibus à Continente remotioribus & similibus casibus contingere solet) facilè possunt *vitari & meliora usurpari*; dummodò Medicis suis magis, quàm vitiato suo Appetitui obedientes sint Ægri: Nil enim juvat Consilium expetere atque audire Medicorum, quando nulla est salutaribus ipsorum monitis auscultandi voluntas in Ægris; quippe qui non verbis tantùm, sed imprimis herbis, hoc est, usurpatione rerum utilium, veniunt curandi.

CCV. Quoties autem licet convenientia & salubria habere alimenta, toties nisi urgente paupertate impediantur homines, monendi sunt à Medicis, ut sepositis noxiis, utantur salubribus.

Quænam Alimenta Cachecticis noxia.

CCVI. *Noxia* sunt omnia, quæ *difficilioris vocantur digestionis* ac fermentationis: ubi observandum; non unicuique Individuo æquè noxia aut concoctu difficilia esse singula alimenta; cùm occurrant plures, qui ea, quæ pro concoctu difficilibus habentur, concoquunt faciliùs, quàm alia inter concoctu facilia numerata.

CCVII. Sic non pauci reperiuntur, qui Carnem bubulam concoquunt facilè, non item Lac bubulum; quod aliàs pro concoctu facili habetur, cùm passim & à pueris & à senibus digeratur facilè, utut pro debilibus habeantur.

Qualia Alimenta unicuique conveniant, quænam nocitura sint ab

CCVIII. Non possum, quin duo adhuc hîc moneam, & 1. quidem, *Nulli Medico datum esse, citra experientiam determinare, qualia unicuique conveniant, qualia nocitura sint Alimenta.*

CCIX. Unde & hîc quoque locum habet tritissimum Practicorum Axioma & præceptum; *A juvantibus & nocentibus potissimam sumi Indicationem.*

Experientia discendum.

CCX. Hoc dùm non tantùm rident, sed & negligunt Aliqui, quoad doctrinæ famam, quàm Praxeos felicitatem, majoris nominis Medici, tam sæpè cum Ægrotorum damno impingunt in hunc scopulum; dumque se non tantùm omnia præ cæteris scire somniant, sed cuncta suo imperio subjecta esse putant, miserè labuntur, & auxilii loco detrimentum afferunt Ægris.

Quid Medico in medicamentorum præscriptione considerandum.

CCXI. Ne quis proinde praxin temerè, at prudenter discat exercere, suadeo omnibus & singulis, *ut ubique, & in medicamentis præscribendis, & in diætâ constituendâ considerent, quid uniuscujusque ægri Natura ferre possit, quid ferre recuset.*

CCXII. Hoc autem non nisi per experientiam sedulam & accuratam potest addisci; Interrogandi sc. Ægri, *qualia Alimenta commodè ferant, qualia ipsis molestiam creent. Qualia insuper incommoda à singulis Alimentis noxiis patiantur.* Neque enim eodem modo afficiuntur singuli à singulis. Hæc *si ignorent ipsi ægri*, jubendi sunt ad singula diligenter attendere, ac postmodùm Medico suo referre.

CCXIII. Fateor equidem; *Medicum multorum annorum praxi ac diligenti observatione in multis factâ peritiam consequi*, secundùm quam *præter propter judicare poterit* de multis Alimentis huic aut illi vitiosæ corporis constitutioni noxiis; accidet tamen indies, *ut Medicus aliàs peritissimus, fallatur nihilominus in plurimis aliter in uno, quàm altero Ægro simili corporis ægritudini prædito evenientibus.*

CCXIV. Sic Exempli gratiâ, occurrent plurimi affectibus Melancholicis & Hypochondriacis laborantes, qui lac dulce ferre nequeant, quin ab ipso tensa Hypochondria habeant; dum nonnullis nulla inde accidet noxa; quod solâ duntaxat constare potest experientiâ, & *singulari observatione, quò scientia non pertingit, in universalibus hærens.*

Causa vera cur malè habeat quis ab hoc vel illo alimento, investiganda.

CCXV. Alterum, quod hîc habebam monendum, est, ut *Medicus, quoties aliquid singularis observat in suis ægris, ab his aut illis Alimentis malè habentibus, toties sedulò scrutetur ac investiget Symptomatis illius causas veras; quò illis, quantum possibile accuratè inventis faciliùs ac feliciùs iisdem succurrere queat malis.*

Quid Medicum Ægris commendes.

CCXVI. Nam, ut hoc etiam obiter moneam, *nihil æquè commendat Ægris Medicum*, quàm *inventio Causæ latentis, ejusdemque Curatio artificiosa*, cæteris Medicis inaccessa.

CCXVII. Quotidie namque accidit Practicis, ut Affectus rebelles ipsis occurrant; quorum dum exempla non habent in suis Auctoribus Medici, ex libris tantùm docti, nec illorum causas veras eruere didicerunt, hæret illis Aqua, nec curantur Ægri donec alii vocentur in rerum arduarum examine exercitati, qui solertiâ suâ illas eruant, & sæpè non tantùm feliciter, sed & facilè curent Ægros pro incurabilibus habitos; quod quantùm ad famam Medico conciliandam faciat, nemo non videt.

CCXVIII. Hæc etiam Causa est, cur non tantùm suadeam omnibus Medicinæ Tyronibus, ut sensim assuefaciant se Affectus quosvis lectos, visosve accuratè examinare, & causarum omnium inter se colligatarum connexionem perspi-

perspicere, at insuper in Nosocomio Academico in Ægrotorum nobis occurrentium examine ipsos in tali opere exerceam; & quantum in me est *Ipsorum Ingenia & Iudicia formem*, quo ad Praxim propriam accedentes omnia contingant ipsis faciliora. Sed pergamus.

Ægri ubi peccaverint quid Medico agendum.

CCXIX. Ubi proinde Medicus ad Cachecticos ex vitiosis Alimentis tales factos vocatus cognovit, quænam illa sint, in quibus fuit ab Ægris delictum, *suadebit, quoties* jubere ac imperare non licet, *ut imposterum à talibus abstineant, vel saltem rarius & parcius illis utantur; quin Medicamenta tunc simul usurpent, quæ istorum vitia quodammodò saltem corrigant & emendent.*

CCXX. Illa persuasio imprimis debet habere locum in hisce regionibus, in quibus dominium detrectant omnes; nisi blandum & precarium. Eadem persuasio locum debet habere apud Magnates ac Principes, imperare non item obsequi assuetos.

CCXXI. Ut autem locum inveniat Medici Consilium, idemque suis Ægris persuadeat, quod ab ipsis factum cupit, opus est, ut per propriam ipsorum experientiam & noxam illos ab ulteriori noxiorum abusu avertat; quin per commoda integram Valetudinem comitantia vel consequentia, functionum putà integritatem & alacritatem, ad convenientiora & utiliora Alimenta usurpanda hortetur.

CCXXII. Cùm autem *non semper obtinere possit ab Ægris Medicus, ut abstineant in totum ab Alimentis noxiis, allaborandum ipsi sedulò, ut nota perspectaque habeant medicamenta plerisque noxis inde obortis succurrentia.*

Medicamenta plerisque noxis succurrentia Medico esse cognoscenda.

CCXXIII. Sic Exempli gratiâ si ab assumptis certis alimentis, Lacte putà & similibus, Ventris tensio excitari soleat Ægro alicui, tensionem autem illam sciat Medicus pendere à flatibus ex lacte ortis, utique flatus discutientia erunt Ægro simul præscribenda, & ex variis quæ hoc præstare solent, talia seliget ac præscribet Medicus, quæ per experientiam edoctus fuerit servire discutiendis flatibus à lacte productis, & singulariter quæ unicuique Ægro conduxisse observaverit.

Alimenta condiendi ars unde orta, & cui nunc inserviat.

CCXXIV. Ex hoc fundamento cœpit Alimenta condiendi Ars excoli, donec tractu temporis, uti pleraque alia solent, in abusum degenerârit. Nunc enim non tàm corrigendorum alimentorū in quibusdam vitiosorum ergò, quàm diversorum saporum Gustui gratiorum, & ad Ingluviem homines excitare aptissimorum causâ videtur excogitata multifaria Alimentorum Conditura.

CCXXV. Ubi autem ex præscripto Artis Medicæ condiuntur Alimenta, utique noxæ non paucæ ab ipsis aliàs expectandæ caventur & præveniuntur.

CCXXVI. Impossibile autem est, paucis omnia, pleraque saltem Condimenta hîc convenientia percurrere. Ne igitur nimis longus ac prolixus hîc videar, sufficiet mihi nunc in genere multiplicis Conditura utilitatem, imò necessitatem commendasse.

Diætetica Tyronibus addiscenda.

CCXXVII. Hortor idcircò Medicinæ Tyrones omnes ac singulos, si cum laude ac Ægrorum commodo praxin velint aliquando exercere, ut aliquid temporis parti Diæteticæ addiscendæ ac cognoscendæ impendant; & imprimis scrutentur, quid Condimenta singula mutationis afferant ali-

Ut & quid condimenta præstent.

mentis, tum ratione saporum, tum ratione variarum alterationum, quæ tàm Sanis, quàm Ægris inde accidunt in corpore.

Sanorum Diætam ad Artē Medicā etiam spectare.

CCXXVIII. Falluntur autem, ut hoc obiter moneam, qui putant, non spectare ad Artem Medicam Diætam Sanorum. Nam non tantùm Infirmis, & in alterutrâ neutralitate constitutis, sed maximè Sanis, quò in Sanitate suâ permaneant, conveniens debetur Diæta, tùm in cæteris rebus non-naturalibus dictis, tum maximè in alimentis consistens; postquam ejus vitiosæ existentis culpâ plurimi solent Affectus produci.

CCXXIX. Talia autem mala & damna vitentur, laudabilem ac convenientem unicuique, sano licèt, Diætam servandam quis negabit?

CCXXX. Qualis autem unicuique homini conveniens Diæta sit, Quis nisi Medicus & in Alimentorum multifariorum viribus versatus determinabit?

Ac Medicinæ esse partem.

CCXXXI. Hæc Diætæ Sanis convenientis determinatio si ad Medici munus pertineat, uti pertinere jam ostendimus, quis Diætæ Sanorum Considerationem & Doctrinam Medicinæ partem esse ampliùs ambiget aut negare audebit? Nemo forsan, nisi præjudicio suo, quàm sanæ rationi magis addictus.

Alimentorum vires Medicō cognoscendæ.

CCXXXII. Utique Medici est præscire, à quibus alimentis Affectus hi aut illi habere possint ortum; Medici proinde est itidem, rogati præsertim, quosvis, sanos licèt, monere, ut ab alimentis vel qualitate, vel quantitate, vel assumendi ordine, modo aut tempore noxiis sibi temperent, atque operâ eâdem Morbos aliàs facilè secuturos præcaveant.

Vis omnium rerum non-naturalium.

CCXXXIII. Quòd de Alimentis nunc à me dictum, id de cæteris non-naturalibus rebus itidem dictum velim; cum eadem sit omnium & singularum in morbis producendis hinc & præcavendis ratio.

3. Excreta & retenta.

CCXXXIV. In rerum non-naturalium Cachexiam producentium emendatione post Alimentorum initam rationem libet 3. loco expendere *Excreta & Retenta*, utpote quæ Alimentorum consequuntur assumptionem, & ab illis suam nanciscuntur materiam.

Alvi Excrementa.

CCXXXV. Quæ primùm consideranda veniunt, Excreta, *Alvi sunt Excrementa*, quippe quæ immediatè ab assumptis secernuntur Alimentis.

Quænā circa ea veniant notanda.

CCXXXVI. Circa hæc Alvi Excrementa plurima contingunt notanda, ut illorum vitiis succurratur in tempore. Possunt enim peccare dum 1. *nulla*; 2. *pauciora*; 3. *nimia*; 4. *aliena* excernuntur; ut & dum 5. *rarius*, vel 6. *frequentius*, vel 7. cum *molestiâ & torminibus* expelluntur.

1. Quandò sunt nulla.

CCXXXVII. Ubi 1. *nullæ excernuntur Alvi fæces*, solvenda Alvus, & quidem pro Causæ adstrictam alvum causantis diversitate diversimodè: tum per Enemata, vel Suppositoria, tum per assumpta laxantia præsertim, & quandoque electivè dicta purgantia.

2. Quando sunt pauciora

CCXXXVIII. Ubi 2. pro assumptorum alimentorum copiâ *Parciora* secedunt Alvi Excrementa, ideóque reliqua eorum Pars retenta sensim cumulatur in Crassis Intestinis, unde noxa corpori expectanda necessariò; oportet, ut per intervalla remanens pars arte excludatur per præfata Medicamenta vel injecta,

 vel

vel assumpta; Ubi observandum, quibusdam Enemata prodesse magis, aliis verò medicamenta ore sumpta. Quod, uti alibi monebam, ritè observare debet Medicus.

3. Quando sunt nimia pro assumptorum quantitate.

CCXXXIX. Ubi 3. pro assumptorum alimentorum quantitate *nimiâ copiâ excernuntur per Alvum secreta*, cùm necessariò pars utilis simul pereat, videndum, an pro Lienterico, an pro Cœliaco, aliove affectu sit habendum illud vitium.

Quando mox excernantur in Lienteriâ.

CCXL. Nam si paulò postquam assumpta sunt, iterum excernantur Alimenta, & *Lienteriâ* laboret Æger; quoniam Alimentorum mora & Retentio necessaria in Ventriculo læsa est, & quidem, ut alibi docui, Ventriculi malè affecti & assumpta mox iterum excludentis culpâ: Is aut roborandus, aut ab irritatione molestâ liberandus, medicamentis tum Acres humores temperantibus, tùm eosdem, si redundent, evacuantibus.

Quando Chylus non ritè secernatur à fæcibus.

CCXLI. Quòd si alimenta moram quidem necessariam nectant in Ventriculo, ac sufficienter & ritè fermententur in eodem, constituantque massam pultaceam, quæ talis quoque per Alvum excernatur, sitque *prima Cœliacæ Affectionis species*, quoniam tunc Chyli ab Alvi fæcibus secretio desideratur, ut hoc malum curetur, nimia Alvi dejectio minuatur, promovenda erit ac restituenda dicta secretio, & quidem per Amara Aromatica, quippe quæ Bilem inertiorem aut parciorem acuunt vel augent, illius saltem vices supplent, & sic malum satis grave ac ægros sensim conficiens curant.

Quando per Crustam intestinorū panneā non transcoletur.

CCXLII. Quòd si non quidem puta puta Alimentorum fermentatorum Massa pultacea excernatur, sed cum secreto ac innatante ipsi Chylo permista vel confusa; quæ *secunda est Cœliacæ Affectionis species* alias pluribus à me explicata; quoniam tunc impedita est Chyli per crustam Intestinorum panneam transcolatio in Lacteas Venas; sive illa ortum habeat à Pituitâ Orificia ipsius obducente, sive consequatur eadem Crustæ consumptionem, abrasionemve, atque cicatricem vias illas impedientem: usurpanda erunt Medicamenta Pituitam istam incidentia, abstergentia, evacuantiaque; Nam cicatricem tollere, atque Crustam deperditam reparare, Arti denegatum est; ideóque jactura dicta patienter tunc ferenda, quia inemendabilis.

Quando alius est Alvi fluxus.

CCXLIII. Quòd si alias concurrat Alvi fluxus, *Diarrhœa* putà, vel *Dysenteria*, & hactenus quoque nimia excernantur per Alvum; utique Affectus ille Curandus erit ocyùs, quò cætera ipsum aliàs consequentia mala vel spontè, vel faciliùs tolli queant.

4. Quando aliena excernūtur.

CCXLIV. Ubi 4. *Aliena excernuntur* per Alvum præter ejus Excrementa Naturalia, Sanguis putà, Pus, Intestinorum Ramenta, Humores atri, virides & similia plura, & hactenus præter Naturæ leges se habeant dicta excrementa: diligentia & solertia summa est adhibenda, quò mox curentur præfata vitia, eorundemque tollantur, emendenturve Causæ, de quibus alibi agendum.

5. Quando rariùs excernuntur.

CCXLV. Ubi 5. *rariùs excernuntur Alvi fæces*, atque sic quoque nocent homini, quemadmodùm id quotidie fieri notamus; opera omnis danda est, ut vel Alimentis Medicamentosis, vel Medicamentis subinde assumptis, aut forinsecùs admotis, applicatis, injectisve obtineatur frequentior, adeóque unicuique conveniens Alvi fæcum Excretio.

Notandum quænam unicuique alvum reddant laxam, aut segnem.

CCXLVI. Attendendum imprimis, à *quibusnam Alimentis contingere soleat unicuique Alvus laxior, aut segnior*.

CCXLVII. Neque enim semper idem effectus observatur in omnibus & singulis ab eâdem causâ productus: nec quæ adstringentia vulgò dicuntur & sunt, in omnibus Alvum adstringunt, quin non rarò in quibusdam ipsam solvunt.

Et quare Id solâ experientiâ observari.

CCXLVIII. Quæ proinde solâ experientiâ observabilia deprehenduntur huic aut illi individuo Alvum solvere Alimenta, illa, quoties rariùs dejicitur Alvus, sunt ab illis usurpanda.

Alvus segnior si non fiat laxior ab alimentis, medicamenta usurpanda.

CCXLIX. Quòd si ob præ assumpta Alimenta segniorem Alvum præstantia id beneficium obtineri non possit à solis Alimentis Alvum aliàs ipsis solventibus, tum recurrendum est ad Medicamenta idem ipsis blandè præstantia.

Et quare.

CCL. Cavendum enim sedulò à Medicamentis electivè ac copiosè id efficientibus, tùm quia utplurimùm longè adstrictior solet ipsorum usurpationem consequi Alvus, tum quia in sanis utiles quoque humores simul solent expelli, & quidem semper cum Sanitatis detrimento.

Singulorum humorum naturam solâ experientiâ cognosci.

CCLI. Imprimis consulo omnibus, Alvi adstrictionem aut laxitatem naturalem à Bile, Succo Pancreatico, & Pituitâ in tenui Intestino concurrentibus mecum deducentibus, ut continua & attentâ observatione discant accuratiùs & distinctiùs singulorum præfatorum humorum naturam & mutationes varias ipsorum mutationem multiplicem consequentes. Solâ namque experientia, quidquid alii frustrà clamitent, certò constare poterit de cujusvis rei veritate. Ingenio quidem opus est, ut excogitentur media probabiliter desideratum effectum productura; illa verò comprobabit aut improbabit, adeóque utilia vel inutilia determinabit sola Experientia.

Ad quod requiruntur plurium Operæ, non Cavillatorum vitilitigationes.

CCLII. Quoniam verò tempore opus est ad facienda Experimenta, nec uni semper homini aut incidunt, aut ab ipso tentari possunt omnia; idcircò desiderantur plurium Operæ, quò citiùs & faciliùs promoveatur bonum publicum: quod tantùm abest, ut efficiant Cavillatores suis cavillationibus, ut non parùm idem remorentur, ac plures Viros bonos ab utilium suorum experimentorum communicatione dimoveant: neque enim unicuique rebus utilibus excogitandis, & multiplici observatione confirmandis occupato aut licet aut lubet cum illis Cavillatoribus & quosvis dissentientes contumeliosè calumniantibus stridentem concertationis serram trahere: ne, dum in verborum vitilitigationibus hærent garruli sophistæ, verba & tantùm verba dare docti atque exercitati, pereat viris in rerum ipsarum investigatione ac cognitione peritis Veritas multo serioque labore quæsita & inventa.

6. Quando frequentiùs excernuntur Alvi fæces.

CCLIII. Sed ad negotium nostrum revertor; Ubi 6. *frequentiùs* & quidem cum detrimento excluduntur *Alvi fæces*, quod tum ab ipsarum *liquiditate*, tum ab earundem *Acrimoniâ* Intestina mordicante & ad sui excretionem frequentiorem irritante fieri solet: danda opera, ut liquidiores fæces inspissentur, & crassiores reddantur.

Ejus causæ Liquiditas & Acrimonia.

CCLIV. Fiet autem id, observando prius à quâ causâ pendeat illa *Liquiditas*. Potest enim fieri, ut aliquando *potui copiosiori & Aqueo* debeatur, aliquando *Alimentis medicamentosis & laxantibus*, prunis puta, & passulis Corinthiacis;

cis; & imprimis fructibus horariis, & plantis Cichoraceis, aliisque similibus, Acetosæ putà, Betæ, Atriplici, &c.

Quæ quomodo curanda.

CCLV. Abstinendum proinde à nimio istorum omnium Usu: quin eorum loco usurpanda, quæ aridiora solent præbere Alvi excrementa, Oriza putà, Castaneæ, Cydonia, &c. & quidem pro cujusque constitutione singulari, Sympathiæ, atque Antipathiæ nomine notâ.

CCLVI. Ubi *Acrimonia Fæcum Alvi* qualiumcunque Causa est frequentioris ipsarum Dejectionis, *Temperanda* erit tum *Anodynis*, tum si valdè lacessat, nonnunquam *Narcoticis*; ut & cæteris Acria omnia demulcentibus, Spirituque volatili, aut Oleo abundantibus, & quandoque Sale volatili; quando sc. Acidum, quod frequentissimè accidit peccat.

CCLVII. Conducunt autem in tali Casu non tantùm assumpta, sed & injecta, & imprimis ex Lacte dulci, jusculis, aliisque convenientibus plantis in apto liquore decoctis, addendo ovorum albumina, Terebinthinam, Olea, & similia.

7. Quando cum molestiâ & torminibus excernuntur. In Dysenteriâ.

CCLVIII. Ubi tandem 7. *cum molestiâ & torminibus excluduntur Alvi excrementa*, quod semper in *Dysenteriâ*, & quandoque in *Diarrhœa* fieri solet; & aliquando etiam in *adstrictiore Alvo*, aut *multis flatibus comitatâ*, tunc pro affectûs comitis varietate varianda erit Curatio.

CCLIX. Nam in *Dysenteriâ* usurpanda imprimis *Anodyna & Narcotica* humores acerrimos contemperantia & sensum sopientia, somnumque promoventia, imò procreantia.

In Diarrhœa.

CCLX. In *Diarrhœâ cum torminibus* conjunctâ, si *à flatibus* habeat ortum, quod nonnunquam evenit, illi erunt discutiendi per exhibita Carminantia; Sin ab *humorum Acrimoniâ*, illa temperanda erit per sæpiùs proposita.

In alvo adstrictiore cum flatibus.

CCLXI. In *Alvo adstrictiore cum flatibus* conjunctâ & *torminibus molestâ*, cùm tunc viscididitati humorum in flatus abeuntium Aciditas soleat esse comes, utendum imprimis Sale Volatili Oleoso, cum Opiatis permisto, cæterisque Aromaticis omnibus, flatusque simul discutere aptis.

In excrementorum ariditate summâ.

CCLXII. Sin *sola Excrementorum Alvum ariditas summa* molestiam creet in ipsorum excretione, humectanda, emolliendaque erunt excrementa priùs, quàm excernantur, & quidem vapore, aut applicatione per pannum laneum spongiamque Decocto emolliente impregnatam: sic enim quodammodò emollientur fæces, atque faciliùs excernentur; quin Unguento emolliente illinendum abdomen, quò fæces emollitæ faciliùs excernantur: Cujus memorabile exemplum habui nuper Hagæ-Comitis; ubi ante paucos dies ad personam primariam vocatus reperi infantem quatuor annos natum, ad summum valetudinarium, cui fœces Alvi tertiâ demum hebdomade excerni solebant, & interim plurimùm in scybala crassiora indurari, quin eadem per abdominis musculos distinctè tangebantur, & ipsorum magnitudo explorabatur, nec nisi cum summâ molestia, & non rarò sanguinis effusione ac universi corporis Sudore expellebantur; cui ab Unguento emolliente à me præscripto, aliquoties jam cum facilitate intra octiduum prodiêre Alvi fæces.

Ejus Exemplum.

Huic Enema ex Lacte pluri mùm prodesse.

CCLXIII. Non semel observavi, enema ex Lacte Vaccino paratum, addito tantillo mellis rosati plurimum profuisse in tali Casu. Nam ratione Lactis temperabatur aciditas flatibus illi ferè comes, quin eodem laxabantur quodammodo & molliebantur ipsa Excrementa.

4. Urina.

CCLXIV. Post examinata Alvi Excrementa, proximum locum assignandum putamus *Urinæ*, itidem Universali & naturali Assumptorum Alimentorum Excremento, sed postquam in Cordis Ventriculis novam mutationem subiêre alimenta & in Sanguinem fuêre mutata.

Quomodo fiat.

CCLXV. Hujus Sanguinis pars superflua & Corpori continenti, Contentisve humoribus reparandis minùs necessaria separatur naturaliter in Renibus, atque inde per Ureteres defluit in Vesicam Urinariam inde dictam; ut in ipsâ sensim coacervetur, ac tandem per Urethram è corpore excernatur.

Nihil ejus in corporis commodum cedere.

CCLXVI. Nihil enim Urinæ, Seri putà in Renibus à Sanguine secreti, atque ad pelvim, mox per Ureteres ad Vesicam delati, cedit ampliùs in corporis commodum, quin universus ille liquor Vesicâ suâ exceptus pro mero habendus excremento: quod itidem de fæcibus alvi non potest dici, cùm in crassa quoque Intestina plantentur Venæ Lacteæ, per quas aliquid utilis potest tunc quoque secerni; quamvis parùm id sit, quod ibi separatur, si conferatur cum Chylo in tenui Intestino secreto.

Quomodo ea peccet.

CCLXVII. Hoc secundum Excrementum, Urina sive *Lotium*, peccat 1. quando *nullum*: 2. quando *paucum*; 3. quando *nimium*; 4. quando *in colore, odore &c. qualitatibus existit alienum*; 5. quando *cum multifariis contentis permistum aut confusum*. 6. quando *rarius*; 7. quando *frequentius*; 8. quando *continuè & cum stillicidio*. 9. quando *cum dolore ac molestiâ*; 10. quando *per vias alienas, alvum aut Uteri sinum* excernitur.

CCLXVIII. Pluribus ergò modis peccare potest Lotium, de quibus singulis agemus ordine, nam à singulis ortum potest habere Cachexia, nî citò ægrum interimat.

1. Quando nullū excernitur.

CCLXIX. Ubi autem 1. *nullum excernitur Lotium*, quoniam diu cum tali affectu vitam trahere nequit homo, maturè illi prospiciendum, & quidem pro Causæ diversitate diversimodè.

Ejus causæ.

CCLXX. Causa enim suppressi ac deficientis Lotii quærenda interdum in *Vesicâ*, ejusve *collo*, aut *Urethrâ*; rariùs in *Ureteribus*; sæpiùs in ipsis *Renibus*, & aliquandò forsan in ipso *Sanguine*.

Vesica nimium distenta.

CCLXXI. In *Vesicâ* hæret suppressi Lotii Causa, quoties ipsa eodem est nimium *Distenta*, ut contrahi nequeat; vel contrà *rupta*, adeò ut Urinam non contineat, verùm per Vulnus aut foràs aut intùs ipsam effluere sinat.

Ejus causa.

CCLXXII. *Colligitur nimium in Vesica* suâ Lotium, ipsamque distendit, tum *volentibus & illam diutius præpudore præpostero* retinentibus, aut *præsentibus aliis excernere* ac reddere nequeuntibus; tum *inadvertentibus*, ac *inebriatis*, aut aliàs *narcosi, affectuque soporoso correptis*; vel *sublimi meditatione extra se quadammodò raptis* & ad stimulum non attendentibus.

Et pudore retentio.

CCLXXIII. *Pudor ille noxius ratione corrigendus & tollendus*; quin ab adstantibus & periculum in talibus futurum prævidentibus monendi tales, ut sui rationem habeant, seque tam gravi & noxio pondere liberent.

Urinam reddendi coram aliis impotentia.

CCLXXIV. *Qui coram aliis urinam reddere nequeunt* vel *non audent*, locum liberum petere possunt,

possunt, in quo mejant, vel talis ab astantibus sponte faciendus & concedendus.

Mora diutina, vel ebrietas. CCLXXV. Quibus autem *ob diutinam moram ebrietatemve ampliùs jam excerni nequit Urina*, licèt conentur ac velint, facilem modum excogitavi & aliquoties cum successu egregio institui, per *immissam in Urethram usque ad Vesicæ cavitatem candelam ceream tenuissimam*, quali uti consueverunt Sartores, si priùs in sui extremo obtusa reddatur, & *oleo illinatur*.

Curanda candelâ cereâ tenuissimâ.

CCLXXVI. Hâc verò utor loco Catheteris, qui quoniam Maribus præsertim intrudi nequit, nisi cum aliquâ difficultate aut comite dolore, ad ejus imitationem hanc tentavi candelam & successum egregium observavi: quod artificium tantò faciendum majoris, quòd ubique ad manus ferè sit, atque ab omnibus usurpari queat talis candela, dum Catheter non nisi à peritis, & tunc quidem cum molestiâ intrudi possit.

CCLXXVII. Interim, si adsit Ebrietas, aliusve affectus soporosus, sua illis aptanda sunt remedia, quæ non sunt hujus loci.

Vesica rupta lethale malum. CCLXVIII. Quando *ex ruptâ Vesicâ* effunditur continuè *Lotium in Abdominis Cavitatem*, utplurimùm *lethale* existit hoc malum, sive à Casu, Contusione, aut Vulnere id suum habeat ortum.

Et quare. CCLXXIX. Ratio, cur lethalis soleat esse illa Urinæ suppressio, aut potiùs in Abdominis Cavitatem effusio, facilè patet. Nam & Hydrops inde excitatur Ascites; & Gangræna brevi vesicam corripit; & consolidando vulneri convenientia non possunt usurpari remedia, si nullum aut exiguum sit in abdomine vulnus; quod vix unquam non erit non lethale, si tantum fuerit, ut per ipsum medicamenta ad Vesicam læsam immitti possint.

Nisi extra corpus effundatur Urina. CCLXXX. Tantum periculum non observatur, quoties *extra corpus effunditur per Vesicæ Vulnus Lotium*; quoniam per illud idem indi possunt Medicamenta vulnus consolidantia; qualia indies usurpantur post Calculi extractionem, unde etiam non pauci convalescunt; nisi ex majore vi vesicæ illatâ subsequatur cum gangrænâ mors.

CCLXXXI. *Fasciæ* autem convenientes simul adhibendæ sunt in tali casu, quo impediatur ulterior urinæ per vulnus effluxus, quin cogatur ipsa Viam suam ordinariam repetere. Sed de his consulendi sunt Chirurgiam docentes libri, ac imprimis per autopsiam observandæ sunt tales Ligaturæ, quales difficilè est accuratè describere, haud ita difficile autem easdem oculis percipere.

In Collo Vesicæ. CCLXXXII. In *Vesicæ Collo hæret* quandoque *Suppressi lotii Causa*, quoties *Calculus* ipsum obstruens illi est impactus, aut *Carnea* ex Vesicæ membranâ prodiens excrescentia idem orificium obturat, & Urinæ exitum occludit.

Calculus. CCLXXXIII. *Calculos minores* orificium Vesicæ occupantes non semel immissâ candelâ cereâ modo mox antè memorato removi, & suppressam Urinam mox curavi.

Vel Carnea Excrescentia. CCLXXXIV. *Carneam Excrescentiam* totum orificium replentem non semel paulatim ab interiore parte vidi spontè secedentem, ac tunc effluxum Urinæ priùs impeditum denuò concedentem: An verò liceret tunc Carnem istam resecare, valdè dubitò, cum forsan sic aliquâ vi avelleretur totum carnis frustum, cum internâ Vesicæ superficie cohærens.

Caruncula circa vesicæ cervicem. CCLXXXV. Idem aliquando accidere potest à *Carunculâ* circa Vesicæ cervicem existente; atque in ipsum ejus orificium ob violentam Urinæ expressionem inversâ, illudque occludente, nec nisi cathetere, aut, quod præstare puto, candelâ cereâ blandè iterum intrusâ Urinæ suum exitum concedente.

In Urethrâ. CCLXXXVI. Idem frequentiùs accidit à *Carunculâ in ipso Urinario meatu & Urethrâ* nimiùm excrescente, nec nisi illâ sensim consumptâ Urinæ transitum permittente.

Urethræ coalitus. CCLXXXVII. Accidit aliquando *Urinæ defectus* ob *Urethræ* excoriatæ aut exulceratæ *coalitum*; quo sublato iterum restituitur liber Urinæ effluxus.

Calculus in exortu Ureteris. CCLXXXVIII. Consequi potest aliquando *Urinæ suppressio Ureteris affectum*, quando in *ejus exortu acutus calculus* hæret; à quo in alterutro Uretere constituto Urinam utrinque sisti putant aliqui, quod sola potest docere Experientia, postquam pro & contra possunt produci rationes probabiles, at non hoc vel illud necessariò evincentes: unde & hinc quoque patet, omnem in re medicâ certitudinem ab unicâ pendere Experientiâ, sine quâ fluctuamus omnes incerti: neque putandum, illos certos esse suorum docretorum, qui hoc alios credere volunt, sed qui idipsum demonstrant & adversariis probant, eorundemque assensum cogunt.

Omnis in medicinâ ab Experientia.

CCLXXXIX. Illa verò assensûs coactio solâ contingit Experientiâ: nam, ut in præsenti exemplo id ostendam, qui censent altero Uretere in suo exortu ab impacto calculo obstructo utrinque supprimi Urinæ descensum, idipsum probant Experientiâ & Cadaverum sectione, dum in ex suppresso lotio demortuis observatum est aliquando, alterum renem fuisse integrum & sanum, in altero verò calculum obstruxisse Ureteris exortum: quâ experientiâ evictum putant, altero Rene ac Uretere valdè impedito in suo munere absolvendo, alterum quoque per consensum simul impediri.

Calculus in Uretere quando lethalis. CCXC. Ubi autem suspicio est Calculum alterutri esse impactum, nî *inverso in Caput universo corpore, ac sursum elevatis cruribus, mox concusso & agitato aliquoties corporis trunco removeri* queat grandior calculus ab Ureteris orificio, pro desperato & lethali habendum hoc malum.

Renum mala constitutio. CCXCI. Sæpiùs in *Renibus ipsis* putatur *consistere suppressi Lotii causa*, & quidem quatenus naturalis Renum aut Caruncularum in ipsis existentium constitutio qualis qualis, & ad serum urinosum à reliquo Sanguine secernendum requisita Dispositio ita vitiatur, ut dicta secretio cesset.

Ægros brevi jugulat. CCXCII. Hoc vitium utplurimùm Ægros intra dies quatuordecim jugulat, nec nisi admodùm rarò ad vigesimum diem pertingit. Unde festinandum hîc ad curam, quando ejus aliqua superest spes.

Qui curetur. CCXCIII. *Curabitur* imprimis hoc malum usu *remediorum Diureticorum* dictorum, & præsertim *Sale Volatili Succini, aliisque Salibus Volatilibus Aromaticis*; quorum ope non tantùm Curatur, sed prævenitur tàm gravis, & tàm sæpè lethalis Urinæ suppressio, in quâ plurimùm anguntur circa præcordia Ægri; an ob serum copiosiùs in Vasis redundans & omnes functiones, ipsamque Succi Pancreatici præparationem vitians?

tians? unde forsan idem Succus vitiosus existens vitiosam in tenui Intestino excitat Effervescentiam, anxietates & angustias inexplicabiles in Ventriculo, Intestinis, ipsoque Corde ac Pulmonibus parientem.

Vrinæ Suppressio forsan à Sanguine.

CCXCIV. Dixi in superioribus, *Urinæ Suppressionem* agnoscere forsan aliquando pro *Causâ suâ ipsum Sanguinem*; ita scilicet affectum, & secundùm varias sui partes confusum ac mixtum, ut à cæteris secedere aut secerni nequeat in Renibus serum. Quod fortassis frequentiùs accidit, quàm quod ipsæ Renum Carunculæ sint malè affectæ: cùm præsertim nulla noxa in Renibus observatur, quando maximè ipsi culpantur. Et certè ipsum Sanguinem ita affici posse, ut partes ipsius serosæ, ac Urinæ materiam subministrantes cæteris misceantur intimiùs, ac ideo ab illis secerni nequeant, plurima sunt, quæ persuadere videntur; sive quis *ægrotorum Symptomata tunc urgentia* consideraverit sive *curandi rationem per Salia Volatilia* expenderit; sive *plurima in Chymicis mutationibus indices occurrentia simul contulerit*.

Et quomodo.

Salis Volatilis vis.

CCXCV. Nam ut de *solo Sale Volatili*, non sine gravi causâ, propter non contemnendam virtutum in ipso existentium notitiam per multiplicem experientiam mihi comparatam toties à me decantato & laudato, aliquid nunc proferam; certum est, *ipsum Vim habere solvendi omnem humorem viscidum, à quo partium fluidarum æquè ac solidarum connexus vitiosus ortum habere solet:* soluto autem humore viscido *secedere possunt faciliùs ab invicem partes Sanguinis haud ita intimè* sibi aliàs *junctæ*.

CCXCVI. Quòd si quis putet, si humori viscido in Sanguine existenti, atque partium secessum impedienti, adscribi debeat Urinæ toties lethalis suppressio, posse non incommodè *ab eâdem visciditate deduci qualem qualem in Renum Carunculis obstructionem, Urinæ secretionem, aut Transcolationem impediendo, ejusdem suppressionem causantem*; utique cum illo non pugnavero, quin potiùs utramque Causam conjungendam, & sæpiùs conjunctam putavero; adeò ut *ab illa* cujusvis humoris in Sanguine existentis *visciditate tum cæteræ Sanguinis partes colligentur simul intimiùs, & ad sui secessum reddantur ineptiores, tum Caruncularum pori obstruantur*, atque *sic Urinæ transcolatio, secretio, atque Excretio aboleatur*.

2. Quando Vrina parcior excernitur.

CCXCVII. Atque sic varias suppressi Lotii causas excussimus, quin paucis ejusdem curandi modos varios proposuimus; proximum nunc est, ut ad *secundam Urinæ* vitiosè se habentis speciem pergamus; quando scilicet non quidem in totum nulla, sed *Paucior* tamen, *quàm pro assumpti Potûs copiâ decebat, excernitur*.

Vrinæ & Sudoris materia eadem.

CCXCVIII. Ubi mox notandum, *eandem esse Urinæ atque Sudoris materiam*; unde mirum non est Illos, qui multùm sudant, minùs mejere, quin non est, quòd sit sollicitus Medicus de Ægro minùs Urinæ excernente qui multùm sudaverit; quamvis grave possit esse ipsi Ægro multo Sudore diffluere; nam longè magis à Sudore quàm à lotio copioso debilitatur Æger.

Sudoris & Vrinæ excretionis differentia.

CCXCIX. *Cum sudore* namque omnes corporis *vires debilitantur, exhaustis simul spiritibus*, quod cum urinâ non contingit: *In Vrinæ namque secretione naturali nulli, pauci saltem spiritus pereunt*; quod tamen copiosè in omni contingit etiam minimo *Sudore*: quem prætereà *pro naturali excretione non habeo*, quamvis non negem ipsum non raro esse Ægris utilem, uti non infrequenter iisdem ut & sanis noxium.

CCC. Ubi proinde per sudorem effunditur Urinæ materia, nî propter alias causas noxa sudanti accidat, non est quòd idcircò valdè sollicitus sit Medicus, cùm non in Sanguine permaneat tunc serum, verùm in corporis habitu secedat ab ipso, hinc & per corporis poros evacuetur, effundaturque è corpore.

Cur Vrina minùs excernatur.

CCCI. Cæterùm *minùs*, quàm pro assumpto potu decebat, *Vrina excerni solet* utplurimum, quia minus ejus secernitur, & quidem *ob* Causas modò dictas, sed leviores; *Connexum puta arctiorem partium Sanguinis, & aliquarum in Renibus Caruncularum obstructionom ab humore viscido Sanguini admisto ortum habentem*.

CCCII. *Vrina* quoque observatur aliquando *parcior excerni, in summo corporis æstu, ac febrili præsertim*; tunc enim minuitur humiditas Aquea, sicque maxima Urinæ pars consumitur.

3 Quando nimium Vrinæ excernitur.

CCCIII. *Tertium in Vrina* observabile *vitium* diximus esse, quando *plus ejus secernitur, excerniturque, quàm respectu* ad potum assumptum habito *decebat*. Neque enim propriè hîc agimus de Urinâ post multum potum haustum copiosè redditâ, quippe quæ Medici consilio vel auxilio haud indiget; sed de illâ, quæ copiosè procedit, etiam tunc, ubi parùm vel nihil potûs assumpsit Æger, atque idcircò malè habet.

Ejus Causa.

CCCIV. Quamvis autem vulgo Copiosæ hujus Urinæ secretionis, mox & excretionis Causa tribui soleat *Renibus potentiùs serum ad se trahentibus:* non satisfacit tamen mihi hæc ratio, quamdiu non constet, vim attractricem inesse ipsis Renibus, quam illi duntaxat tribuere non sufficit, nî quoque talis evincatur ac probetur.

Omnia in corpore mechanicè perfici

CCCV. Accedo autem illis magis, qui, quantùm licet, *omnia mechanicè in corpore nostro perfici autumant*, & mechanicè demonstrari cupiunt: Id autem nunquam fiet, nisi *corporis fabricam cognoscamus, & cum mechanicis organis similitudinem habere ostendamus*.

Corporis fabrica investiganda.

CCCVI. Nam, ut hoc obiter moneam, graviter mihi peccare videntur, quotquot mutationes in corpore mechanicas urgent, interim omnem laborem subterfugiunt, ex quo corporis nostri partium cum mechanicis instrumentis similitudinem ac conformitatem deducere licet.

Non pro lubitu fingenda.

CCCVII. Unde videas hîc quoque nonnullos quævis pro lubitu Corpori affingere, fabricam ipsius partium nescio quam comminisci, non item talem actu existere autopsiâ demonstrare, quod tamen omnino necessarium.

CCCVIII. Novi quidem haud ita difficile esse, hanc vel illam huic illive parti fabricam in musæo suo affingere, at illam in corporis dissectione ad oculum demonstrare arduum est.

Dissecandi laborem Theoreticos Anatomicis commendare.

CCCIX. Hunc autem laborem plerique Speculatores ac Theoretici Medici commendant Anatomicis, quos pro famulis ac ministris suis habent, quibus gravia imponunt onera, quæ digitis suis extremis ne attingere quidem volunt homines delicatuli & nasutuli, in solâ scilicet contemplatione tempus terentes, atque manuum operam tum difficilem, tum longam fugientes, atque aliis relinquentes.

Et tamen de corporis fabricâ judicium interponere

CCCX. Hoc autem imprimis est molestum ac intolerabile, homines tales inertes ac solis sui speculationibus turgidos ac inflatos, Dictatoriam Censoriamque auctoritatem sibi arrogare, ac temerè, insolenterque de rebus sibi planè incompertis ac ignotis decernere, atque inter dissentientes circa experimenta judicium suum interponere, imò tanquam cæcos de coloribus judicare.

Mentis & Corporis opera conjungenda

CCCXI. Utique ab invicem sejungenda non sunt, sed conjungenda Mentis Corporisque opera; quin imò quoties aliquis effectus notabilis & abstrusus occurrit Medico circa suos ægros, toties & *Ingenio sagaci* excogitandæ sunt aliquæ probabiles illius effectûs Causæ, & *Manûs industriâ* vel quovis alio experimento examinanda est, trutinandaque Causarum excogitatarum soliditas & veritas, & *Judicio severo* decernendum, num, secundùm experientiam, rejici, admittive debeat Ingenii foetus.

Ex hac ratione examen instituendum.

CCCXII. Et utinam examen tale institueretur non tantum circa ea, quæ indies tanquam nova exhibentur Orbi literato, sed circa illa quoque, quæ, quoniam à Veteribus aut Recentioribus Auctoribus laudatis sunt proposita, pro veris assumuntur ac creduntur ab iis, qui laborem ad singula exactè examinanda necessarium vel non volunt, vel non possunt ferre, quique malunt videri, quàm reverà esse docti. Neque illi docti sunt actu, qui aliorum dicta & placita tenent memoriâ, sed qui res ipsas cognoscunt. Cognitionem autem rerum quamvis habuissent, qui de ipsis scripserunt, non habent tamen & illi quoque, qui Psittacorum ad instar repetunt aliorum dicta, dum res ipsas negligunt.

Quomodo Veterum scripta sint legenda.

CCCXIII. Nemò sanè res ipsas cognoscere avidus, negliget lectionem istorum, qui de ipsis scripserunt, sed tanquam quæsitæ cognitionis auxilia scripta illa evolvet, at mox eadem cum rebus ipsis conferet, at in tantùm duntaxat illa admittet, in quantum illa cum rebus ipsis convenire comperiet; nec dubitabit pro falsis habere, quæcunque à rebus ipsis dissentire observabit, utpote vel figmenta Ingenii humani ex præjudicio talia deducentis, vel consectaria ex rebus non satis exactè consideratis, vel relata aliorum, eaque bonâ fide pro veris admissa, &c. Multis enim modis contingit homines falli, dum non semper aut licet, aut libet accuratè omnia examinare, unde tunc ferè probabilia pro probatis aut vero-similia pro veris solent optimis quoque, probatissimisque auctoribus excidere: Quod facilè admittet quisquis aliquando aliquid scripsit, atque se suaque scripta sine philautiâ examinaverit: agnoscet namque non æquè solida, exasciataque esse omnia, quæ promit; dum non pauca vera esse judicat, quia videntur consentanea iis, quæ vera esse novit; quamvis non rarò in eo falli possit, unde gradatim ab uno absurdo levi sequuntur tandem multa absurda graviora.

Accurata Corporis descriptio expetenda.

CCCXIV. Ut autem ad nostrum negotium revertamur, optandum foret, tàm lynceos contigisse nobis oculos, ut minutissima quæque in corpore perspicere, atque accuratam ejus fabricæ descriptionem aliis dare possemus, quò verè mechanicè explicari quirent omnes in ipso obiri solitæ functiones; ne, quod modò dicebamus, necesse habeamus possibilem aut probabilem fingere corporis fabricam, verùm realem & actu existentem, adeóque sensuum testimonio probatam exhibere possimus.

De eo dubitandum donec experientiâ probetur.

CCCXV. Quoniam autem nulli hominum datum est, minutissima sensibus percipere, cavendum ne aliquid temerè asseramus, & Ingenio humano nimium fidamus, quin ejus commenta omnia tamdiu falsitatis suspecta habeamus, donec per multiplicia argumenta ab experientiâ petita confirmetur Ingenii excogitatum figmentum, illudque comprobetur non tantùm rationi consentaneum, sed insuper necessariò tale, quale fingebatur.

Diversarum Sanguinis partium separatio mechanicâ.

CCCXVI. Sic quoties Oculis observamus Cribrum multifariis foraminibus in diversis locis ita pertusum, ut diversæ figuræ semina illi confusim imposita agitatione ac quassatione ipsius singula seorsim per convenientia suæ formæ ac figuræ foramina penetrent, ac colligantur in Sacculis diversis ad singula foramina diversa affixis; toties ad hujus exemplum concipere potest Ingenium humanum in variis humani corporis partibus circa extremas arteriarum & venarum commissuras diversæ figuræ poros & aperturas existere posse, per quos ad aliquas quidem partes transeant quæ in Sanguine sunt magis spirituosa, ad alias verò quæ in eodem sunt magis salsa, ad alias iterum quæ in ipso sunt magis oleosa, & ad alias quæ in ipso sunt magis Aquea, & sic porrò. An verò ita se res habeat in corpore actu, nondum inde liquet; utut commentum tale videatur rationi consentaneum, propter experimentum simile in rerum naturâ existens atque sensibus manifestum.

Possibilia non necessaria.

CCCXVII. Illo ergò experimento aliud nil evincitur præter possibilitatem similis effectûs, non item necessitas ejusdem: nisi constet priùs, alio modo talem effectum produci non posse, quod probare admodùm est difficile, quinimo illis impossibile, qui omnes in rerum naturâ existentes agendi modos non habent perspectos, quosque nemo unquam assequetur, nisi longâ & multiplici omnium mutationum observatione atque experientiâ: quæ quantùm temporis & laboris requirat, norunt optimè, qui aliquando manum operi admoverunt, & ultra libros sapere didicerunt.

Sanguinis & seminum comparatio non legitima.

CCCXVIII. Ut enim exemplum aliquod proferam; Si quis unquam Oleum tartari à suo spiritu separare sategit aut per Chartam bibulam, aut per Vitri fragmenta & pulverem, aut per Cineres, in quibus omnibus sistitur oleum, dum Aqua & Spiritus mox penetrant & colantur: fieri nequit, quin ad hoc spectaculum anxius fiat veritatem investigantis Animus, dum hîc materiam cum Sanguine affinitatem majorem quàm cum Seminibus variis habentem observat. Multùm enim differunt Semina suis terminis consistentia, à Sanguine alienis duntaxat terminis consistente ac fluido, ideóque cum distillatis ex tartari spiritu ac oleo itidem fluidis magis conveniente.

Et quare.

CCCXIX. Quod vel idcircò addo, ut omnes hinc discant, quævis similia non esse continuè similia, nisi illâ imprimis parte, quâ conferuntur aut conferri debent, sint similia: Atqui semina, & quævis alia consistentiam propriam, & formam figuramque determinatam habentia plurimùm differunt ab iis, quæ fluida sunt & liquida, nullamque externam figuram

obtinent certam ac definitam, quin rebus ambientibus, seque continentibus debitam Quomodò ergò satis solidè procedet illa similitudo à figurâ externâ petita, quæ in altero similium est certa & manifesta, in altero planè vel nulla, vel saltem incerta & dubia.

Quâ ratione fiat legitima.

CCCXX. Quòd si alicui per similia liberet hîc progredi, petenda foret similitudo non à rebus siccis; sed humidis, quemadmodum hîc à me factum in separatione partis oleosæ à spirituosâ & aqueâ tartari, & quidem per varias vias, ubique tamen per modum colaturæ.

CCCXXI. Antequam verò ritè possit procedere similitudo debet ante omnia constare de modo, quo penetrat tum per Chartam emporeticam sive bibulam, tum per vitri pulverem, tum per cineres Spiritus & Aqua, dum in singulis sistitur Oleum; debet quoque constare, hactenus saltem similem esse Sanguinem Liquori Aquoso, Spirituoso & Oleo ex Tartaro distillato.

Olea hærere in chartâ & pulveribus, Aquam & Spiritus ea penetrare. Dissimilitudo inter liquorem tartari & Sanguinem.

CCCXXII. Id quidem constat per experientiam, Olea omnia hærere in prædictis Charta & Pulveribus, Aquam vero & Spiritum per eadem penetrare; an vero istius affectionis utriusque diversæ ratio æquè pateat, valdè dubito. Magnam præterea dissimilitudinem observo inter Sanguinem, quippe partes magis conjunctas habentem, & Liquorem Tartari, quippe partes à distillatione minùs conjunctas ostentantem, dum partibus Aqueis ac Spirituosis innatat Oleum.

Plurima credulæ juventuti obtrudi, quæ viris exercitatis non satisfaciunt.

CCCXXIII. Quibus ritè observatis & expensis, quis non videt, quàm difficilè sit aliquid certi hîc constituere; hoc dum negligunt plerique ex librorum lectione aut mentis meditatione, quàm rerum ipsarum accurato examine magis docti, mirum non est, si multa inania & vana credulæ, quia imperitæ, Iuventuti obtrudant figmenta & commenta; quæ licèt illorum menti tanquam tabulæ rasæ inscribantur & insculpantur profundè, atque à multis defendantur mordicùs; non satisfaciunt tamen Viris multo rerum usu exercitatis & à quovis præjudicio liberis, liberatisve, quique non credunt amplius fabulis, utut acceptis & plausibilibus, verùm solidam quærunt eruditionem, ac intimam rerum quarumvis notitiam.

Methodus procedendi per similitudinem.

CCCXXIV. Atque hæc in genere dicta sunto de methodo procedendi in rerum abstrusarum cognitione per manifestarum & jam notarum applicationem & similitudinem.

Sententia auctoris de copiosiore Urina à Sanguine secretâ.

CCCXXV. Ut autem, quod ego de Copiosiore Urina à Sanguine secretâ, excretaque suspicor, paucis proponam: existimo illud vitium non tam in Renibus, quàm ipso Sanguine latere.

Effervescentia in tenui intestino, & dextro Cordis Ventriculo varia.

CCCXXVI. Nam si, quam ego non levibus argumentis motus assertam omnium examini ac censuræ submisi, Effervescentia notabilis & in tenui Intestino, & in dextro Cordis Ventriculo excitetur ex confluxu Bilis, ibi quidem cum Succo Pancreatico, hîc verò cum Lymphâ secundùm naturam Subacidis, utique prout & ipsa Bilis erit variè affecta, & Succus Pancreaticus, Lymphaque erunt diversimodè à statu suo & constitutione naturali aberrantes, quinimò prout Venena potentiora vel leviora erunt in corpus & Sanguinem admissa, multis modis varians continget Effervescentia.

Quid in Sanguinis partibus producat.

CCCXXVII. Iterum, si Effervescentiæ istius utriusque ope, quod me quoque suspicari publicè sum professus, Sanguinis partes diversissimæ laxo duntaxat vinculo inter se sunt sub spontè mox mutabili Sanguinis formâ confusæ, utique ob Venena præsertim; hoc est res qualescunque hominis corpus continens aut contentum à naturali suo temperamento pervertentes; ob Venena, inquam, Sanguinis nimium in serum convertentia consequetur facilè copiosior Urinæ in Renibus secretio, mox & ad vesicam delatio, denique per Urethram excretio.

Diuretici vis in quo consistat.

CCCXXVIII. Ut autem *innotescat* nobis in quo *natura istius Veneni copiosiorem Urinæ secretionem excretionemque causantis* consistat, expendenda sunt *omnia Medicamenta Diuretica* dicta, & Urinæ secretionem excretionemque promoventia; mox & in *quo conveniant*, *si non omnia, pleraque saltem illa Diuretica*, considerandum; quò sic aditus aliquis paretur *ad potentioris adhuc, ideoque nocentis Diuretici*, hoc est, *quæsiti Veneni* penetralia.

Nempe in Sale Volatili.

CCCXXIX. Ne autem hîc longior sim, notum est per experientiam, 1. *Omnia Salia Volatilia esse Diuretica.* 2. *potentissima Diuretica*; Cantharides putà, Vermes Majales, Millepedes, & similes *abundare aut Volatili, aut fixo saltem Sale*, 3. hæc eadem *Diuretica potentissima proximè ad Venenorum naturam accedere*; si nimirum quantitate aliquanto majore exhibeantur.

Veneni Diureticum in sale volatili & valde acri.

CCCXXX. Ex quibus omnibus concludo, *Venenum* illud Sanguinem ad copiosiorem seri productionem cogens aut eundem in serum corrumpens *consistere in Sale Volatili & valdè Acri*; utpote cui præ aliis rebus omnibus, competit res quasvis corrumpere, & ad fluiditatis statum deducere.

Quod intimè sit conjunctum.

CCCXXXI. Huic si *intimè admixta sit Aciditas acerrima, & latens tamen*, putem potentiùs, ideoque nocentiùs tunc in Sanguinem acturum, ipsumque in serum conversurum.

Sulphur vulgare continere spiritum acidum acrem.

CCCXXXII. Et ne quis putet, non posse *Spiritum Acidum acerrimum* latere in mixtis, *Sulphur vulgare* propono exempli loco; in quo qui Acidum Spiritum Acrem ignorat, is verè rerum notissimarum ignarus existit.

Ut & Arsenicum & Auripigmentum, & Mercurium sublimatum.

CCCXXXIII. An non talis spiritus acidus in *Arsenico & Auripigmento* lateat, judicent Chymiæ periti; ac præsertim, qui talem in Mercurio sublimato corrosivo ideò dicto evidentem, in dulci autem vocato latentem norunt.

Qui Spiritus sublatis impedimentis se demum prodit.

CCCXXXIV. Neque omnia in mixtis existentia acria & acida externis sensibus mox se produnt, cùm non pauca tunc demum manifestentur, quando sublata sunt impedimenta & vincula, quibus vincta concludebantur quasi & celabantur.

CCCXXXV. Sic Acidus in Sulphure latens spiritus sub corpore insipido, acrimoniam suam manifestat, quamprimùm accenditur, & à parte oleosâ recedit acida.

Ab Oleosâ mixtorum parte acidam tegi.

CCCXXXVI. Ab oleosâ verò mixtorum parte Acidam tegi & obtundi, non tantùm hæc præfata sulphuris analysis facillima & clarissima manifestat; verùm cujuscunque spiritus acidi & acerrimi cum Oleo lentè decocti synthesis & compages in substantiam butyri consistentiam æmulantem idem evincit.

Spiritum Acidum à Volatili temperari & quomodo.

CCCXXXVII. Non tantùm ab oleo obtunditur spiritus acidus, sed à volatili spiritu quoque

quoque solâ cohobatione ita temperatur, ut frustrà ipsum amplius quæras & amissum aut à famulo sublatum rei ignarus suspicari queas.

Spagyrica ars in rerum cognitione eruendâ utilis.

CCCXXXVIII. Hæc & similia Nobilissimæ ac Vtilissimæ Artis Spagiricæ experimenta tàm illustrem in rerum naturalium cognitione eruenda Mentis humanæ tenebris discutiendis facem promentia qui alto supercilio despicit, aut calumniatur, næ suam ille ignorantiam putidam, quin in se aliosque homines odium abominabile prodit: indignus certè, qui fruatur bono in bonos duntaxat erogando.

Diabetis causa & curatio.

CCCXXXIX. Quòd si, ut tandem concludam, à Sale Volatili, eoque Acri aut forinsecùs assumpto, admissove, aut quocunque demum modo in corpore nostro secreto, ac existente producatur *Diabetes*, utique Curatio ipsius consistet in prædicti Salis Volatilis Acrioris contemperatione tum per *Oleosa*, emulsiones putà Hordei, Amygd. dulcium, sem. papav. Albi, Melonum, Cucumerum, &c. per Lac dulce Vaccinum, Ovillum, Caprillum, Humanum, Asininum, &c. tum per *Acida*, sed per Volatilem spiritum *contemperata*, spiritum salis dulcem, &c. miscendo illa cum potu conveniente, jusculis, &c. non item cum prædictis Emulsionibus aut Lacte, cum ab omni Acido concrescere soleant.

Quartũ Vrinæ vitium.

CCCXL. *Quartum in Vrina* observabile vitium diximus esse, quando illa in *colore, odore aliisque qualitatibus sensibilibus propriis* aliena secernitur atque excernitur.

In Colore.

CCCXLI. *Coloris ratione* multis modis peccare aut mutari solet Vrina, quæ in sanis naturaliter *subflava* excernitur; quamvis, quæ paulò post assumptum potum, eumque imprimis copiosum prodit, *pallidior & Aquea*, quasi prodire, uti econtrà, quæ sex aut septem post horis emittitur, colore *magis tincto* excerni soleat.

CCCXLII. Ab hoc Colore Vrinæ naturali secedit, quoties aut *minùs aut magis* eadem *tincta* apparet.

Vrina minùs tincta.

CCCXLIII. *Minùs tincta* occurrit Vrina, ubi *valdè pallida*, existit, vel *planè Aquea, quæ cruda* quoque vocatur.

Magis tincta.

CCCXLIV: *Magis tincta* est eadem Vrina, quando vel *impensè flavet*, vel etiam *rubet plus minus*, vel *nigricat*, vel aliàs *obscuro tingitur colore*.

Minus tincta & aquea cur Cruda vocetur. Quænā &c.

CCCXLV. *Minus tinctâ & Aquea* Vrina videtur mihi *Cruda* idcircò vocari, quoniam in febribus plerisq; circa principia talis excerni solet, quo tempore omnia Cruda vocantur à Medicis; uti Cocta, quando humorum vitiosorum Sanguini penitiùs immixtorum secretio, hinc & quodammodò per Vrinas primùm excretio evenit, unde Vrinæ magis solent tunc tingi.

Vrinæ unde minùs vel magis tinctæ.

CCCXLVI. Nam præter sedimentum, quod tunc simul accedit vel augetur, Vrinarum color magis est tinctus, quando excernuntur.

CCCXLVII. Vnde licet colligere, *Vrinas minus esse tinctas, quoties non secernuntur à Sanguine partes illæ, quæ colorem Vrinæ flavum largiuntur; Easdemque magis esse tinctas; quoties plus illarum partium ab eodem Sanguine secedit, sive hoc fiat postquam præcessit ipsarum mora præternaturalis in Sanguine; sive idem contingat sine præcedente tali morâ, & quidem ob aliam caussam quamcunque partium illarum secretionem præternaturalem præcedentem; sive ea sit Febris, aliusve affectus quivis cum universi sanguinis & corporis incendio conjunctus.*

Vrinarum rubor unde.

CCCXLVIII. Observamus certè, quoties *notabile in corpore urget Incendium, tingi magis, ac rubere solito magis Vrinas*: unde non malè puto inde elici, *à primariâ Caloris in* corpore *aucti causâ pendere* quoque *Vrinarum ruborem*.

Color omnis à Bile.

CCCXLIX. Si quis autem omnia, quæ *in praxi* occurrunt; consideraverit attentè, quin *omnes corporis tàm contentas, quàm continentes partes*, unà cum ipsas *consequenti totius OEconomiâ naturali* simul expenderit sine præjudicio, non puto aliquem facilè iri repertum, qui non *Bili* tunc *primas in calore tum naturali, tum præternaturali producendo tribuat*.

Ruboris in Vrinâ Causa Bilis.

CCCL. Nec dubitamus ex tali gemino naturalis & præternaturalis statûs fundamento, quamvis nemo mortalium id unquam priùs asseruisset, Bili præsertim adscribere Vrinas magis rubore tinctas; sive illa moram priùs aliquam in Sanguine longiorem traxerit, sive ipsa copiosiùs ad Sanguinem ex folliculo suo propulsa fuerit; sive eadem quâcunque de causâ incendium solito majus susceperit; ab Aëris putâ æstu, Alimentis Acrioribus & Sale Volatili Oleoso abundantibus, Vigiliis protractis, Corporis exercitio vel agitatione vehementiore, Irâ & aliis Animi pathematis gravioribus, suppressâ aliquâ evacuatione solitâ, Sanguinis, Seminis, Fæcum Alvi, &c. Quò referri quoque debent assumpta præposterè medicamenta & imprimis Venena Sale Volatili Acriore ac Oleoso prædita: quod imprimis notandum, ad remedia hinc ortis malis curandis convenientia invenienda & usurpanda.

Vrinæ Color etiam à Sanguine.

CCCLI. Non tantùm à Bile oritur Vrinæ Color, sed etiam non rarò ab ipso Sanguine quoties ejus aliquid unà cum ipsâ profunditur, excerniturque.

Qui illi jungitur

CCCLII. Hic autem Sanguis Vrinæ jungitur aut in Renibus, aut in Vesicâ Vrinariâ, rariùs in Vreteribus.

In Renibus Et quare

CCCLIII. Utplurimum in Renibus jungitur Vrinæ Sanguis, ob Renes à Calculis acutis læsos, imprimis ad vehementiorem corporis motum, saltum, equitationem; aut vectionem in rhædâ; unde tum Renum Caro, tum Vasa sensim atteruntur & Sanguini exitus paratur.

CCCLIV. Aliquando idem accidit ab humoribus Acribus Vrinæ junctis, à quibus eroduntur Vasa Renum, mox & Sanguis ex ipsis effluit,

CCCLV. Rariùs putem ex solâ vasorum laxitate exstillare Sanguinem.

In Vesicâ.

CCCLVI. Eædem Causæ in Vesicâ existentes, atque vasa reserantes Cruentæ Vrinæ ansam præbent.

Vrinæ rubens à Bile & Sanguine quomodò differat.

CCCLVII. Differt autem Rubens à Bile & Sanguine Vrina; cùm ibi & minùs crassa, & magis permanens sit in colore & consistentiâ, hìc verò non tantùm crassior, sed mox sedimentum cruentum & quandoque grumosum deponens observetur Urina.

Color nigricans unde.

CCCLVIII. *Color idem rubens*, quando magis, adhuc intenditur, *nigricans* evadit; ab iisdem causis sed potentiùs adhuc agentibus.

Vrinæ fœtor unde.

CCCLIX. Non tantùm *Vrinæ* Color, sed & *Odor* frequenter mutatur, imprimis, ubi *fœtorem* notabilem acquirit, non tantùm ob pus, similiaque fœda, & fœtida sedimenta, sed etiam

secundùm totam suam substantiam.

Fœtor cujus signum. CCCLX. *Fœtor* autem omnis in corpore *putrefactionis* alicuius *signum* existit; non tantùm in *facibus alvi*, sed & *ipsâ Vrinâ & Sudore*, *cæterisque excretis omnibus*.

Putrefactio sine & cum fœtore. CCCLXI. *Putrefactio* autem sequitur *partium misti secessum ab invicem*, adeóque *misti dissolutionem* peculiarem: neque enim quoties dissolvitur mistum, toties id cum fœtore contingit, sed imprimis quando effervescentia concurrit cum partibus oleosis minùs exactè cùm cæteris mistis.

Fœtor ab Effervescentiâ. CCCLXII. Ita, ubi effervescentia contingit inter acetum, vinumve acidiusculum & Lixivum quodvis forte, cui sulphur incoctum est, aut quid simile, tunc fœtor abominabilis excitatur latrinæ fœtorem æmulans.

Fœtor in humano stercore unde. CCCLXIII. Et ut, quod nunc mihi incidit, addam, annon ex hoc simili ratio peti possit fœtoris in humano stercore observabilis, qualis & major forsan in porcino reperitur; nempe ex parte oleosâ in Bile cum sale lixivo, sed volatili existente ob succi pancreatici aciduli affluxum?

Quando maximè observetur. CCCLXIV. Ubi notandum, non tantùm tuncquando fæces simul propelluntur deorsùm, fœtorem illum observari, sed etiam tunc & maximè quando aliquantò diuti s abstinuimus ab alimentis, adeò ut tunc vix aliquid præter flatus & parùm materiæ pituitosæ cum bile mistæ expellatur: quinimò non rarò in Diarrhœâ summus in excrementis fœtor urget.

Vrinæ Sapor. CCCLXV. Non tantùm *Vrinæ* Color & Odor, sed *Sapor quoque mutatus* deprehenditur ab illis, quibus urinam gustare volupe est, quia lucrosum; aut saltem qui casu vel datâ operâ eam aliquoties gustarunt. Notant enim tales Urinam, quæ uti jam dictum, paulò post assumptum potum copiosum redditur, ferè insipidam esse; sed salsam observari, quæ aliquot post excernitur horis: præter naturam verò aliquando esse planè insipidam, aliquando solito salsiorem, aliquando etiam de aciditate participare.

Insipid⁹. Salsus.

Vrina insipida unde. CCCLXVI. Ubi autem præter naturam insipida deprehenditur, necesse est, partem salsam permanere in Sanguine, quod noxium.

Magis salsa unde. CCCLXVII. Ubi magis salsa existit, plus salini usurpatum, aut à reliquo Sanguine secretum, aut priùs retentum jam excerni arguit.

Acida unde. CCCLXVIII. Ubi aciditas observatur in Vrina, signum est plurimùm acidi redundare in Succo pancreatico vel Lymphâ; eosdemve liquores copiosiùs in homine existere, aut ita corrumpi, quemadmodùm in gravedine fieri sæpiùs monui & docui.

Vrinæ Calor unde. CCCLXIX. Mutatur quoque *Vrina* subinde quoad *Calorem*, dum reddita sensim apparet *Ardens*; quod imprimis ejus acrimoniæ summæ, acidæque præsertim, puto adscribendum.

Calculi in Vrinâ. CCCLXX. Quoad *Duritiem* mutata quoque dici potest Urina, quoties in *Calculos* vel ante vel post sui excretionem concrescit, eosque variæ magnitudinis, figuræ, soliditatis, coloris, &c.

Post ejus ejectionem concretio. CCCLXXI. Cuivis certè licet notare, urinam limpidam sæpiùs excerni, in cujus fundo ne quidem post horam unam vel plures ullæ subsident Arenulæ; verùm aut eodem, aut sequenti demùm die plurimæ tum in fundo, tum in lateribus, tum in superficie, tum in mediâ nubeculâ concrescunt ac conspectui se promunt; arenulæ utplurimùm flavescentes, aut rubentes, rariùs albicantes.

Vt & in Renibus & Vesicâ. CCCLXXII. Quemadmodùm verò ex Urina excreta secedunt aliquæ partes, quæ sensim coagulantur in arenulas minores, variæ tamen magnitudinis & duritiei, sic omninò arbitror idem contingere posse in ipsis renibus aut vesicâ, & arenulas ibi genitas sensim augeri, donec tandem in magnos etiam calculos excrescant, nî priùs exturbentur, excernanturque.

Eorum causa. CCCLXXIII. Quæritur autem, quænam causa sit istius concretionis? quam ego quidem tantùm abest ut Calori exsiccanti adscribam, ut potiùs Calorem impedire putem, ne concrescant; quod, ne exempla in Chymiâ obvia proferam, ex ipsâ Urinâ excretâ patet, in quâ dum calet rariùs ullæ compareant arenulæ, plures, ubi calorem suum amisit, mox concrescere incipiunt.

CCCLXXIV. Quantum ego valeo conjicere, à Sale pendet omnis talis concretio, quamvis putem quoque pro adjunctæ materiæ diversitate diversum salis genus requiri: quæ tum materiæ, tum salis coagulantis diversitas per Chymica experimenta est addiscenda, utpote hactenus mihi denegata.

Sonus in Vrinâ. CCCLXXV. *Sonus* quoque diversus in Urinâ redditâ observatur, dum aliâs sonorè ac cum copiosâ spumâ simul productâ; alias sine sono, ac si oleum effunderetur, excerni solet. Et soni quidem fortioris editi causam putem ego adscribendam Urinæ magis serosæ, hoc est, aqueæ & salsæ; uti soni diminuti, Urinæ magis pingui, & multas partes oleosas in se continenti.

Horum in Vrinâ vitiorum medela. CCCLXXVI. Quomodò autem variis propositis Urinæ in qualitatibus sensilibus propriis spectabilibus vitiis medendum sit, quodammodò ex allegatis ipsorum Causis deduci potest.

CCCLXXVII. Quicquid enim huic illive vitio originem dedit, corrigi debet ac emendari; aut si nequeat, tolli; quin nonnunquam deficientia addi.

Totam Medicinam in additione & sublatione consistere. Et quâ ratione. CCCLXXVIII. Adeò ut si quis rem ritè examinet, facilè admittat, *totam Medicinam in additione & sublatione consistere*.

CCCLXXIX. Nam reverà, *ut corrigamus, emendemus, alteremus qualitate peccantia*, *addere solemus ea, quæ desunt, ut sint temperata*; sic ubi aliquid *absolutè abest aut deest, id addimus*. Ita in spirituum animalium consumptione ac defectu, exhibemus Vini Spiritum, quo reparantur.

CCCLXXX. Ubi verò *aliquid redundat, illud tollimus ac demimus*; *Sanguinem* quidem per *Vena sectionem*, *Humores alios* per *Vomitum*, *Purgationem*, *Salivationem*, *Sudores*, &c.

5. Vrinæ contenta. CCCLXXXI. Proximum nunc est, ut 5. Vrinam *secundùm contenta multiplicia peccantem* consideremus.

Quadruplicia. Et quænam. CCCLXXXII. *Contenta Vrinæ triplicia* ferè numerari solent, alia quidem, quæ *fundum petunt* & *sedimenti* nomine veniunt; alia, quæ *superficiem petunt* vel *urinæ innatant*; alia, quæ per *urinæ medium corpus vehuntur*, & nunc *nubeculæ*, nunc *enaorematis* appellatione clarent: quibus quartò addi possunt, quæ *vasorum lateribus adhærent vel accrescunt*, Arenulæ puta & similia.

Nullum in Sanorum Vrinis depositi sedimentum. CCCLXXXIII. Dixi jam in superioribus, & nunc repeto, quamvis non ignorem aliter

ter sentire multos Medicos, *nullum in Sanorum Vrinis deponi sedimentum*, sed tantùm in iis, qui à perfecta recedunt Sanitate; non quidem in omnibus, sed in quibusdam.

CCCLXXXIV. Quamvis enim nullum putem in sanis observari Urinæ sedimentum, non tamen sequitur inde, observari illud in omnibus, qui non sunt sani; sed omnes illos non esse sanos, in quibus observatur.

Sedimentum unde.

CCCLXXXV. *Sedimentum* autem omne ortum habet à partibus Sanguinis crassioribus & gravioribus in Renibus secretis ac cum Urinis excretis.

CCCLXXXVI. *Partes illæ crassiores* cum Urinis excretæ nunc *consequuntur vitia primæ coctionis*, uti solemus loqui, hoc est, vel Alimenta copiosius assumpta, vel eadem crassiora usurpata, vel eadem minùs commodè in Ventriculo fermentata, vel ipsa in tenuibus Intestinis præsertim non debitè ab excrementis Alvi secreta: nunc eædem partes crassiores cum Vrinis excretæ *consequuntur proprium Sanguinis vitium*, sive illud pendeat à primâ Chyli Sanguificatione vitiosâ; undecunque à Bile aut Lymphâ, &c. citra Chyli culpam orta; sive illud Sanguini circulanti ab Aëre externo, &c obvenerit; sive à Febre qualicunque continuâ vel intermittente Sanguinem inficiente id contigerit; nunc eædem partes crassiores cum Vrinis excretæ *à malè affectis partibus Sanguini admiscentur*, quemadmodum in Phthisi nonnunquam Pus ab exulceratis Pulmonibus Sanguini communicatur, & tandem cum Vrinis excernitur: Idem dici potest de Pure aut Sanie itidem cum Vrinis excretis in Pleuritide, aut Empyemate.

Sedimentum multiplex

CCCLXXXVII. Sedimentum autem multiplex observatur, cujus species omnes persequi non est hujus loci.

In Vrinâ Spuma & pinguedo.

CCCLXXXVIII. *In Vrinæ superficie* observatur non infrequenter *Spuma*, quin eidem sæpenumerò *innatat pinguedo*, plerumque *telæ aranearum* similis.

Quam Spumam hic intelligat autor.

CCCLXXXIX. Per *Spumam* non eam hîc intelligimus, quæ in forti Vrinæ excretione Sanis quoque accidit, & paulò post iterum dissipatur, sed eam quæ in Vrinâ diutiùs permanet, quamque *Catarrhosæ materiæ in capite existentis signum* plerumque observavi.

Ea unde.

CCCXC. Arbitror autem ego, quemadmodùm in Gravedine *humor Acido Salsus* secernitur in Cerebro, qui nunc ad nares, nunc ad fauces delabitur, ita nonnunquam *simili humore turgere universum Sanguinem*, illumque in Cerebro magis quàm alibi stagnare, caput gravare: atque non infrequenter in externis quoque partibus & Corporis habitu se manifestare, dum ejus pars aliqua cum Vrinis quoque excernitur, & spumam prædictam in sui excretione producit, marinæ in quibusdam non dissimilem.

Pinguedo quid significat.

CCCXCI. Quæ *in hisce regionibus* frequenter observatur *cæruleo colore prædita & aranearum telis similis ac tenuissima Vrinis innatare pinguedo*, *Scorbuti* ferè signum existit, rariùs *consumptionis & tabis*; quamvis nil obstet, utriusque signum esse posse illam pinguedinem.

Vnde oriatur.

CCCXCII. Cæterum toto cœlo errare videntur, qui pinguedinem illam dedecunt ab adipe renibus circumjecto, liquato & Vrinis communicato; cùm in tabe tantus non sit in Renibus calor, qui liquare possit ipsorum adipem, ac insuper impossibile liquatam illam pinguedinem penetrare membranam densam renes investientem, hinc & parenchyma eorundem crassum, quò tandem Vrinæ jungatur.

Ardorè molestum in Renibus non esse.

CCCXCIII. Nam qui in Lumborum regione sentitur in multis ægris ardor molestus, non idcircò in Renibus existit, quoniam post alios id referunt plerique Practici, cadavera infrequentiùs secantes; cùm alia Symptomata concurrentia in tenui Intestino lumborum regioni sub mesenterio apposito illum dolorem quærendum inveniendumque evincant. Sed de hoc negotio aliàs & pluribus agemus, si Deus volet.

CCCXCIV. Vnum tamen addendum adhuc, si *Ardor ille molestus in Renibus* foret, unde haberet ipse *suum ortum*, qui illum foveret tamdiu, absque ipsorum *Renum consumptione aut exsiccatione & torrefactione?*

CCCXCV. Producatur enim aliquod simile in totâ rerum naturâ exemplum indubitatum & manifestum: quo si caremus, uti caremus, quâ fronte audent homines illud audacter asserere, aliisque credendum obtrudere.

CCCXCVI. *Per se sanè tantum ardorem nunquam concipient Renes:* quòd si aliunde accendatur in Renibus tantum incendium, utique *à solo Sanguine arterioso* id fiet, cùm aliud ad Ipsos non deferatur, quod saltem sciatur.

Neque à Sanguine Arterioso.

CCCXCVII. *A Sanguine* verò *arterioso si oriatur tantus* & tamdiu perseverans *in Renibus Ardor*, utique vel *ipse Sangnis affluens tanti ardoris erit particeps*, vel *ad ejus saltem* affluxum tantus ardor excitabitur.

CCCXCVIII. In Sanguine ipso arterioso ad Renes delato si tantus, quantus in Lumbari regione observatur, inesset ardor, *febri ardente laborarent* necessariò illi, *ex quorum corde tam ardens effluit Sanguis:* quod tamen non observatur; ergò ab ipso Sanguine summopere calefacto ac incenso non pendet præfatus Ardor.

CCCXCIX. Si *ex Sanguinis allabentis cum Renibus confluxu & contactu fingat aliquis excitari summum* illum in Lumbari regione ardorem; explicet idem, *qualis sit & Renum & Sanguinis constitutio, ob quam id contingat*; quin exemplo simili ardoris illa excitatio illustretur. Quod quoniam fieri nequit, frustrà se macerabunt quotquot in hoc perseverabunt figmento.

Sed esse in tenui intestino.

CCCC. Quisquis autem unà mecum molestum illum, *gravemque in multis Ardorem Lumborum regionem occupantem tenui adscribet Intestino*, facili labore inveniet, quibus illum ferat acceptum, *Bilem* putà, *Succumque Pancreaticum vitiatos, confluentes*, *atque vitiosam Effervescentiam excitantes.* Exemplum verò simile desideranti exhibebimus *Oleum Vitrioli spiritui Terebinthinæ affusum*, & ardorem in excitata tunc inter utrumque effervescentiâ consimilem ac ita vehementem, ut vitrum manibus teneri nequeat, producentem.

A Bilis & Succi Pâcreatici effervescentiâ.

CCCCI. Hac ratione tum à partium situ & Historiâ Anatomicâ, tum ab experimentis chymicis petitis argumentis longè commodiùs, longè certiùs procedit investigatio atque inventio causarum Symptomata hæc & similia producentium.

Pinguedo Vrinæ ab ipso Sanguine.

CCCCII. Pinguedo ergò Vrinis aliquando innatans à Renum adipe non est deducenda, verùm ab ipso Sanguine, in quo partes pingues non desunt, quæ ab excitato præternaturali in ipso calore vel ardore, aut potiùs ab eâdem causâ istum ardorem producente ita possunt affici, ut à cæteris secedant, & cum Vrinæ materia in Renibus planè secretæ tandem cum ipsâ excernantur, ac in ejus superficie manifestentur.

Non à partium adipe.

CCCCIII. Non nego in plerisque tabis & contabescentiæ speciebus, quamvis non in omnibus, consumi sensim pinguedinem, sed & musculorum carnes: inde tamen non puto sequi, eandem pinguedinem, ejusve partem aliquam transferri in Vasa, & sic excerni cum urinis.

Vnde corporis tabes.

CCCCIV. Nam nulli debet esse ignotum, secundùm naturam atteri & consumi in nobis partes ipsæ continentes, ac imprimis laxiores, quales sunt pinguedo & musculorum carnes; quæ nî continuè reparentur, deficiunt, illisque destituta ossa, cæteræque partes solidiores, adeóque minùs ac segniùs macrescentes corporis tabem indicant & manifestant.

Omnes partes consumi.

CCCCV. Illa non tantùm partium liquidiorum & fluidarum, in perpetuo sc. motu permanentium, Sanguinis putà, Spirituum Animalium, Salivæ, Bilis, Succi Pancreatici, Lymphæ, aliarumque, si plures adhuc observari detur; sed solidiorum quoque partium consumptio perpetua necessitatem imponit hominibus assumendorum indies alimentorum, quibus deficientibus in fame qualicunque contabescit confestim corpus, nisi, quod sæpiùs in quibusdam morbis contingere observamus, ita vitiati sint humores in corpore, ut tunc non tàm consumantur, quàm præter naturam penitiùs misceantur humores omnes, & quidem cum ægrorum molestiâ vel dolore: quæ notasse & ritè observasse plurimùm faciet ad praxin ritè faciendam, postquam non pauca in ægris corrigenda hinc pendent.

Enæorema, & Nubecula in Vrinâ.

CCCCVI. Sed ad Vrinarum Contenta revertamur, diximus autem præter sedimentum aut subsidentiam sive hypostasin & innatantem cum spuma pinguedinem, per mediam urinam ferri tum *loco inferiore Enæorema*, tum *superiore Nubeculam*.

Quomodò differant Crassities à Gravitate, & Tenuitas à Levitate distinguendæ.

CCCCVII. Non videntur enim hæc duo Contenta nisi materiæ suæ *gravitate* ac *levitate*, ut & *crassitie ac tenuitate* inter se differre.

CCCCVIII. Crassitiem distinguo à Gravitate, sic Tenuitatem à Levitate, cùm non omnia crassa sint gravia, nec omnia gravia sint crassa, sed conjuncta reperiatur nonnunquam tenuitati gravitas, & crassitiei levitas: utplurimùm tamen conjungitur crassitiei gravitas, & tenuitati levitas.

Crassiora & tenuiora quæ nam.

CCCCIX. Contenta ergò illa nunc crassiora apparent, nunc tenuiora; *Crassiora* dicuntur, *quæ magis compactam* habent *substantiam*, *tenuiora*, quæ *magis diductam*.

Eadem opaca vel pellucida

CCCCX. Accidit iisdem contentis, ut quoque magis obscura & *opaca*, vel minùs opaca & quodammodò *pellucida* occurrant. Quæ qualitates itidem à Crassitie ac Tenuitate distinguuntur; cùm multa crassa occurrant & tamen pellucida, quemadmodùm Vitrum; multa vicissim tenuia & tamen opaca, quemadmodùm Fumus.

Hæ qualitates distinguendæ.

CCCCXI. Hæ qualitates toto genere diversæ cùm ab imperitis sæpenumerò confundantur, non parùm confundunt Tyronum Ingenia, quin falsis assertis ipsos perperam imbuunt ac præjudiciis, semper noxiis.

Earum natura.

CCCXII. Non nocebit forsan, nec pigebit, hac occasione datâ de opacitatis & pelluciditatis causis aliquid notare, quod aliàs inserviet, Continuitatem sc. requiri ad Pelluciditatem, Opacitatem verò semper consequi Discretionem ac Divisionem, adeò ut quæ Diaphana erant, ubi erant concreta, Opaca fiant, ubi fiunt discreta. Contrarium autem evenit in quibusdam. Sic Vitrum vel maximè Diaphanum si redigatur in pulverem, erit is mox opacus: quin imò Arena purissima & secundùm singula sua corpuscula existens Diaphana, Opaca observatur, quà multitudinem constituit. Contrà Cineres convenientes, ut & Vitri pulvis, ipsaque adeò Arena si vehementi Igne fundantur, atque sufficienti tempore excoquantur, moxque effundantur, Vitrum pellucidum præbebunt, quatenus erit continuum.

CCCCXIII. Ad pelluciditatem, si non semper, utplurimùm saltem requiri Continuitatem, vel inde quoque apparet, quòd Aqua, si agitatione continuitatem suam amittat, eatenus reddatur Opaca, dum sc. in spumam mutatur, vel aliàs quoque divellitur; quod itidem de Spiritibus Volatilibus verum; unde quoque de Aëre verum esse puto, præsertim ubi observo, quod sæpiùs à me cum attentione factum, Aërem serenum & nullis nubibus obscuratum, minùs tamen reddi pellucidum, quoties ventis agitatur; tunc enim nec tàm remota, nec tàm distinctè discerni possunt objecta, quàm Aëre tranquillo simul & sereno existente.

Omnis humana cognitio ab Experientiâ.

CCCCXIV. Ex talibus verò experimentis ut sæpiùs à me laudatum Theorema confirmem, Affectionum rebus contingentium rationes & causæ tandem eliciuntur, *omnisque* adeò *Humana cognitio pendet ac dependet ab Experientiâ*, *sine quâ nil veri*, *nil saltem certi habemus*, modo sc. & via naturali; nam de revelatione divinâ nunc non loquimur, nec aliquid ei detrahimus: Innatas autem Ideas cùm in me nullas inveniam, nec multi alii mecum, pro figmentis habeo & præjudiciis, donec solidè probentur, nec tantùm gratis asserantur.

Enæorema & Nubecula unde.

CCCCXV. Ut autem ad *Enæoremata & Nubeculas* in Urinis redeamus, *ortum habent à Materiâ Vrinæ heterogeneâ, & à Sanguinis massâ*, non in Renibus, at *in dextro Cordis Ventriculo Effervescentiæ ope secretâ*, *cum lotio tamen per Renes transeunte*.

1. A materiâ Vrinæ Heterogeneâ.

CCCXVI. Dixi 1. habere illa contenta ortum *à materiâ Vrinæ Heterogeneâ*, illi hanc ob rem non permistâ, sed confusâ, & sensim denuò ab ipsâ secedente, atque suæ gravitatis respectu locum convenientem in ipsâ occupante.

2. Secretâ à Sanguinis massâ.

CCCCXVII. Dixi 2. *hanc Materiam secerni à reliquâ Sanguinis Massâ*, quemadmodùm reliqua omnia, vel Vrinam constituunt, vel cum ipsâ excernuntur.

3. Non in Renibus.

CCCCXVIII. Addidi tamen 3. *Illam secretionem non fieri in Renibus*; cùm ibi Urinæ duntaxat materia secernatur, cujus partem ostendi modò non esse illa Contenta.

CCCCXIX. Locum autem Secretionis illius

4. Sed in dextro cordis Ventriculo Et quare

illius assignavi. 4. *In dextro Cordis Ventriculo*; nam secretionem illam *Effervescentiæ Sanguinis*, & quidem in illo Ventriculo contingentij adscripsi.

CCCCXX. Si quis enim ipsos Cordis Ventriculos unà cum annexis auriculis & Vasis ritè consideraverit Cavitates putà sibi continuas, & cum Cordis parenchymate nullo modo participantes; si quis omnia ad Cor cum Refluente undique Sanguine allabentia expenderit; si quis Mutationem Sanguini ibidem contingentem absque præjudicio examinaverit; fieri nequit, quin aliunde quàm à Corde, aut Sanguine in ipso remanente; aut Chimærico Calido ipsi innato, humidoque primigenio nescio quo deducendam illam Mutationem mox agnoscat, & sollicitus illam cognoscere aveat.

CCCCXXI. Ab hisce autem si deduci nequeat ille Calor notabilis Sanguini in dextro Ventriculo præsertim accedens, ut nec Sanguinis ebullitio & rarefactio insignis; utique proximum est, ut aliunde petatur. Unde verò commodiùs, quàm à liquoribus variis unà cum Sanguine eò affluentibus, & tàm mirabili ratione mox undique admissis, mox ab invicem iterum remotis? quemadmodùm id peculiari Disquisitione publico omnium examini quondam exhibuimus.

Effervescentia in Sanguine unde.

CCCCXXII. In hoc enim humorum variorum Sanguini tum ascendenti, tùm descendenti confusorum confluxu & contactu excitatur extemplò Effervescentia Visui & Tactui ex Chymiâ productis exemplis jam satis manifesta, sed blanda & Naturæ amica, quandiu proportionem omnimodam servant Humores singuli Sanguini confusi; vitiosa verò & vel nimia, vel deficiens, adeóque Naturæ adversa, quamprimùm unus vel plures humores à statu suo laudabili plùs minùs recesserunt.

In Vitiosâ quid contingat.

CCCCXXIII. In *vitiosâ* proinde Sanguinis *Effervescentiâ* nonnunquam potest accidere, ut *partes ejus aliquot à reliquis secedant*, ac *impermistæ serosis confundantur*, quin cum iisdem in Renibus transcolentur, atque postea ab Urinæ substantiâ secedentes, in ejus medio hæreant.

CCCCXXIV. Quid autem partes Sanguinis certas à cæteris separet, ac quo modo id fiat, id verò fateor, me necdum satis assequi aut explicare posse.

Effervescentia inter Martis limaturã, & Vitrioli Oleum

CCCCXXV. Exempli tamen loco exhibeo Effervescentiam inter Martis limaturam & Vitrioli Oleum Aquâ sufficienti dilutum institutam, in cujus & superficie quippiam supernatans, & in fundo subsidens observatur; magis veró notabiliter in Antimonii cum Salis Tartari lixivio soluti ad Aceti affusionem Effervescentiâ idem contingit.

Effectus rationem posse esse incognitã, cujus modus tamen cognoscitur

CCCCXXVI. Atque hic notandum, non semper elici posse rationem effectûs, cujus modus tamen apparet: atque viam esse ad ipsam quoque rationem tandem inveniendam modum novisse, quo perficitur effectus, cujus rationem investigamus.

CCCCXXVII. Sic quærimus tum *modum*, quo secedit à reliquo Sanguine pars, quam in Urinæ medio hærentem tam sæpè videmus; tum rationem, ob quam fiat iste nubeculæ ac enæorematis à cæteris Sanguinis partibus secessus.

CCCCXXVIII. Modum & possibilitatem videor mihi ostendisse, si Sanguinis in corde admittatur Effervescentia, per dicta exempla; rationem autem & causas veras hujus & istius secessus adhucdum investigo.

Arenulæ, & Calculi in Vrinâ. Vnde oriantur.

CCCCXXIX. Ad *Contenta* referri possunt ac debent *Arenulæ minores*, *majoresve*, ipsique adeò *Calculi* cum Urinâ excreti.

CCCCXXX. Quamvis autem nuper dixerim & idem nunc repetam, *ortum* habere suum *Arenulas & calculos ex ipsâ Vrinâ*, *sed suo modo vitiosâ* non tamen impedit eosdem pro *eiusdem* haberi *contentis*.

Esse Vrinæ contenta.

CCCCXXXI. *Quamprimum* enim *secessum fecerunt ab Vrinæ substantiâ*, mox pro *Contentis* habendæ Arenulæ; quod etiam verum de iis, quæ non nisi post aliquot excretionis horas producuntur in & ab Urinis.

Arenulas ubique in Vrinâ reperiri.

CCCCXXXII. Consideratione verò dignum, non tantùm in fundo cum calculis observari *subsidentes Arenulas*; nec easdem duntaxat *matulæ lateribus adhærere*; at *in superficie* quoque Urinæ quandoque innatare, quin nonnunquam hinc inde *per nubeculæ aut enæorematis corpus plures pauciores ve accrescere*; atque non ingrato, quin potiùs jucundo & admirationem patiente spectaculo ibidem considerari.

Earum color.

CCCCXXXIII. Illud quoque consideratione dignum, *Arenulas plerasque ex flavo rubescere, paucas albescere*.

Quid significent.

CCCCXXXIV. Minores Arenulas observavi hactenus signa præbere *affectarum Glandularum Conglobatarum*; unde cœpi suspicari, à Glandulis illis malè affectis communicari Sanguini *Lympham Subausteram & suo modo vitiatam*, quæ Effervescentiam excitet in corde itidem vitiosam; quam consequatur *partium quarundam concrescere aptarum secretio*, perfici autem & *absolvi concretionem illam nunc in Renibus*, quando *potens est ille Succus & Lympha*, in *Matulâ* verò; quando idem est *minus potens*.

Earum causa.

CCCCXXXV. Quod *Conglobatis præsertim Glandulis* accidit, & *casei veteris abusum imprimis* consequitur, causa est, cur *Sanguis omnis vitietur*, atque *Saliva* quoque & *Succus Pancreaticus* similiter vitientur; unde tum Alimentorum *fermentatio*; tum *fermentatorum secretio*; tum *continua in tenui Intestino accidens Effervescentia* itidem vitiantur; sicque malum indies augetur, & Calculorum generatio vires sumit.

CCCCXXXVI. Observandum autem, *Arenulas in superficie hærentes Capitis* malè affecti, *subsidentes* autem affectûs *in abdomine urgentis*, in medio autem Urinæ atque nubeculâ ac enæoremate hærentes, *Thoracis* laborantis signa esse.

Eas dolores comitari.

CCCCXXXVII. *Dolores* autem ac *molestiæ* tunc temporis *utplurimum concurrunt*, *aliquando præcedunt aut sequuntur* vel in *Regione Lumbari*, ut & *partibus vicinis* cinguli ad instar *Hypochondrium utrumque & Ventriculi regionem prementes*; vel in *Capitis parte anteriore circa oculorum radices*, *tempora & frontem*, & aliquando in *occipite præsertim*, *universove capite*, *ipsum gravando ac premendo*; vel *in lateribus*, *pectorisve medio*, itidem *angendo*, *premendove*.

Qui quid significent.

CCCCXXXVIII. Hic verò *doloris modus* ubiq; *premens atque gravans Succi peccantis austeritatem* designare videtur & confirmare.

Ardor in regione lumbari unde.

CCCCXXXIX. Rariùs in *Regione Lumbari concurrit Ardor*, qui adscribendus *Bili* tunc *simul peccanti*. Nil enim impedit, plures humores simul peccare in corpore, atque tunc Symptomata ibidem graviora gignere.

CCCCXL. Arenulas ergò observavi hactenus affectas Glandulas indicare, imprimis Conglabatas, hinc & Conglomeratas.

Arenularum colores quid significent.

CCCCXLI. Quoad *Colorem* Arenularum, observantur *albicantes cæteris solidiores ac duriores*, ideoque *periculosiores*: quod itidem de *calculis* verum; qui *quò rubent magis*, eò quoque *magis* habentur *friabiles & solubiles*, quò verò *magis albent*, eò *duriores ac solidiores* existunt.

6. Urina rariùs excreta.

CCCCXLII. Urinam dixi in superioribus peccare 6. quando *rariùs excernitur*. Aliud enim est minus excerni Urinæ, quàm pro assumpti potûs quantitate oportebat, aliud eandem convenienti quantitate, rariùs tamen excerni.

Quî id fiat.

CCCCXLIII. Quamvis enim rariùs quoque soleat ferè excerni Urina, quæ parcior prodit, atque parciorem Urinam soleat consequi rarior ejus excretio; fieri tamen potest ut satis frequenter, licèt parcior, excernatur Urina; quin ut satis copiosa excernatur, licèt rariùs.

Et quot modis.

CCCCXLIV. *Rariùs* proinde *excernitur Urina*, vel quia *non satis* ad sui evacuationem *excitatur*, aut *irritationem* illam *non sentit*, aut *se exonerare non potest Vesica*.

Quando ad sui evacuationem non excitatur Urinæ.

CCCCXLV. Ad *sui evacuationem non excitatur Vesica*, quoties *Urina minùs existit acris & salsa* ob causas superiùs memoratas.

Ejus causa.

CCCCXLVI. *Irritationem non sentit* Vesica, in *stupore* tum universali, tum Vesicæ singulari, aut ab externo frigore, aut à narcoticis orto. Haud facilè namque puto fieri, ut paralysi laboret Vesica, integro permanente ipsius sphinctere, quem contrà non infrequenter paralysi corripi constat, illæsâ Vesicâ.

Quando se exonerare non potest vesica.

CCCCXLVII. *Se exonerare non potest Vesica*, sive *paralysi* laboret, sive *nimiùm distendatur* ab Urinâ diutiùs retentâ, nimiumque cumulatâ.

7. Urina frequentiùs excreta.

CCCCXLVIII. *Urinam* dixi contrà 7. peccare, quando *frequentiùs excernitur*, quod longè frequentiùs evenit, quàm ut rariùs expellatur.

Quot modis id fiat.

CCCCXLIX. Frequentiùs excernitur Urina tum ob *irritationem molestam*, tum ob *sensum Vesicæ exquisitum*, tum ob *Sphincteris functionem diminutam, sublatamve*.

Ob Irritationem molestâ.

CCCCL. *Irritatio molesta* est ab *Urinâ Acri*, undecunque ortâ.

Ob sensū Vesicæ exquisitum.

CCCCLI. *Sensus Vesicæ exquisitus* consequitur ferè ejusdem *Excoriationem, Exulcerationem*, aut *Ulcus*; quapropter etiam minimè Acris Urina mordet tamen vehementer partes suâ membranâ extimâ denudatas: quod imprimis in externâ cute suâ cuticulâ privatâ apparet.

Ob Sphincteris functionem læsam.

CCCCLII. *Sphincteris Functio diminuitur tolliturve* in ejusdem *paralysi* aut *vulnere*, per quod continuè expelli solet lotium, atque ipsum in Vesicam suam est delatum.

8. Urinæ stillicidium.

CCCCLIII. Ad præcedentem speciem quodammodò referri posset, quam 8. *Urinæ stillicidii* nomine indicavi; in quâ Urina frequenter ac guttatim exstillat, & *Stranguria* quoque vocatur.

Ejus species.

CCCCLIV. Hujus duæ occurrunt species, altera quidem indolens, altera verò *ardentem dolorem* comitem habens; unde & illam *Urinæ Ardorem* vocant, & *Dysuriam*, de quâ mox.

Simplex.

CCCCLV. *Simplex Urinæ stillicidium* sequitur ferè *Sphincteris vesicæ affectum* modo propositum, *paralysim* aut *vulnus*.

9. Dysuria.

CCCCLVI. *Dysuria* verò quæ *cum dolore ardente ac mordente fit*, quamque 9. loco citavi, sive conjunctum habeat Urinæ stillicidium, sive copiosiori Urinæ excretioni copuletur, ortum habet nunc *à solâ Urinæ Acrimoniâ*; *vel Salsâ, vel Acidâ*; nunc *vesicæ collo excoriato, exulceratove*, unde à quâvis urinâ, etiam minimè acri, dolor excitatur vehementissimus & post urinam quoque redditam excrucians, quin ad novam mictionem impellens.

10. Urinæ per loca aliena excretio.

CCCCLVII. Peccat tandem 10. Urina, quando *per vias alienas, vulnera, fistulas in medio pene*, aut *Vesicæ Sphinctere, alibive* existentia effluit; atque aliquando in *Uterum* priùs, aut *Crassum Intestinum* effunditur, quàm excidat.

Per Vulnera.

CCCCLVIII. *Vulnerant* Vesicam, hujusve collum, aut Urethram varia instrumenta, pungendo, secandove, quò & ruptura ex casu aut contusione referenda.

Per Fistulas.

CCCCLIX. *Fistulæ* autem *vulnera non ritè curata* consequuntur, aut spontè *post rupta Apostemata* excitantur.

CCCCLX. In externarum remotiorumve Cachexiæ Causarum investigatione occupati, sex res nonnaturales dictas perlustrandas docuimus: atque hactenus præter *Aërem* atque *Alimenta*, de *Alvi fæcibus* & *Urinis*, egimus ad *Excreta Retentaque* referri solitis.

Narium Mucus.

CCCCLXI. Proximum autem inter naturalia Excreta locum *Narium muco* assignabimus.

Etiam in Sanis habere locum.

CCCCLXII. Quamvis enim aliqui putent, *secundum naturam & absolutè Sanis nullum è naribus defluere Mucum*, quoniam Persæ valdè sobriè viventes nullum creduntur habuisse prodeuntem è naribus mucum, nullum exscreasse sputum; nescio tamen an illa in Persis observatio, dummodo vera sit, satis evincat, quod asseritur.

Persæ nullum habuisse.

Et forsan quare.

CCCCLXIII. Fieri enim potest, ut talis sit Aëris in Perside constitutio, ob quam accedente sobrio alimentorum usu, nullus coacervetur in naribus, tenuis saltem mucus, pauco, eoque exsiccato duntaxat occurrente, qui pro muco tunc non habeatur.

CCCCLXIV. Nam & in hisce regionibus æstatis tempore accidit multis, ut nullum tenuem habeant in naribus mucum, nisi exsiccatum; quin observantur aliqui, quibus nunquam, ne hyeme quidem autumnive tempore, aliquis prodit mucus.

In his regionibus naturalē esse Mucum.

CCCCLXV. Quicquid sit, observamus in hisce regionibus Septentrionalibus tàm naturalem esse muci productionem ac profluxum, ut paucis sine sanitatis detrimento illius proventus desit.

Ejus Via.

CCCCLXVI. Hîc ergò saltem pro naturali & necessario excremento habebimus *Mucum*; quantùm judicare datum, *à glandulâ pituitariâ imprimis ad nares delatum*.

Unde ortum habeat.

CCCCXLVII. An verò à *Glandulis choroeidem plexum cum arteriis constituentibus* aliquâ sui parte ortum suum habeat is mucus, ac insuper

per *à Pituitâ in Spiritum Animalium* in Cerebro ac Cerebello factâ *secretione* simul à Sanguine secretâ, & ad Ventriculos, hinc per infundibulum ad Glandulam Pituitariam delata, an præterea à *Succo peculiari in Glandulosâ narium tunicâ* secreto trahat suam originem, nec affirmare nec negare ausim.

CCCCLXVIII. Utique non desunt argumenta, quæ singulos istos muci ortus suadeant, nondum sufficientia, quæ unum aut plures persuadeant.

Mucum omnem esse Viscidum.

CCCCLXIX. Id saltem manifestum, *Mucum* omnem naturalem *visciditatem* aliquam in se continere, cujus ratione, ubi tantillum exsiccatur, *tenacitatem* notabilem acquirit: quod & Salivæ quoque accidit.

Quot modis peccet.

CCCCLXX. *Mucus* hic *peccare* videtur 1. quando *deficit* 2. quando *minuitur & parcior* existit. 3. quando *copiosius* prodit 4. quando *fluidior & Aquosior*. 5. quando *tenacior*. 6. quando *Acrior*, & nunc *Salsus*, *nunc Acidus* occurrit.

1. Quando deficit. Et quot modis id fiat.

CCCCLXXI. *Mucus in naribus deficit* 1. quando ejus materia à reliquo Sanguine non separatur, vel in Cerebro ac Cerebello, vel in plexûs choroeidis Glandulis, vel in glandulâ Pituitariâ, vel in Glandulosâ narium tunicâ; dummodò ab hisce partibus omnibus proveniat.

CCCCLXXII. 2. Quando aliò, & imprimis ad fauces transfertur.

CCCCLXXIII. *Non secernitur à reliquo Sanguine Muci materia ob affectus Cerebri Calidos cum calore saltem manifesto conjunctos, aut ab æstu quocunque ortos*,

CCCCLXXIV. Aliò ad fauces transfertur Mucus, & imprimis obstructis aut quovis modo angustatis circa sui radicem naribus, quod circa Gravedinis initia non rarò contigit quamvis id à Scriptoribus non est forsan observatum.

2. Quando parcior ad nares defluit. Et quot modis id fiat.

CCCCLXXV. Idem *Mucus parcior ad Nares defluit*, 1. quando *pauca ejusdem materia* secernitur à Sanguine in partibus, in quibus secerni solet: & quidem ob causas modò memoratas, sed leviores.

CCCCLXXVI. 2. Quando *ejus pars aliqua*, uti dictum, *transfertur ad fauces*, itidem ob causas jam dictas, sed leviores.

3. Quando copiosior prodit. Et quot modis id fiat. Cum illius plurimum separatur.

CCCCLXXVII. *Copiosior* autem *prodit per Nares Mucus*, 1. quando *illius plurimum separatur* in partibus illi secretioni dicatis.

CCCCLXXVIII. Illud autem accidit, tum ubi *Sanguis abundat Pituitâ*; tum ubi *Partes illi secretioni dicatæ ab externo præsertim frigore ac Boreali vento* corpus *calens & caput imprimis ex improviso corripiente sunt malè affectæ*; unde corrumpitur quodammodò in ipsis Sanguis, atque plus partis Pituitosæ solet à cæteris tunc secerni, ut in Coryzâ hoc accidit.

Cum mucus per nares stillat.

CCCCLXXIX. Prodit idem Mucus copiosior per nares 2. quando *ejus parùm, vel nihil transfertur ad fauces, sed omnis, plurimus saltem, per nares stillat*: quem motum antrorsùm promovere potest Capitis inclinatio diutiùs continuata, sive ob affectum aliquem illam inclinationem desiderantem aut urgentem, sive ob morem malum; cùm non pauci se vitiosæ corporis positioni sensim assuefaciant.

Fluidior & Aquosior.

CCCCLXXX. *Fluidior & Aquosior* destillat per nares *Mucus*, quoties multum seri à Sanguine illi admiscetur; quod fit, tum quando *sero abundat Sanguis*; tum quando ab *externo frigore affectum est graviter Caput*, unà cum *Glandulis* in ipso existentibus, unde plus partis serosæ secerni solet in ipsis; quemadmodùm fieri videmus in Gravedine sive Coryzâ.

Tenacior.

CCCCLXXXI. *Tenacior prodit è Naribus Mucus*, quoties *suo sero destituitur Sanguis*, aut *illud per Vrinas, Sudoresve copiosius evacuatur*, aut in Affectibus cum colore manifesto copulatis *idem consumitur*, *inspissatur* saltem: Unde in febribus ardentibus ab exspirato per nares Aëre non parùm incrassatur Mucus, & exsiccatur, adeóque tenacior fit.

Acrior, vel Salsus, vel Acido-salsus.

CCCCLXXXII. *Acrior existit Mucus* & quidem nunc *Salsus*, nunc *Acido-salsus*; quoties illi simile admiscetur in Cerebro serum; quod frequentissimè accidit in Gravedine, quibusdam sine Gravedine. Illud autem contingit præsertim tempore frigido, aut à quovis caput afficiente frigore.

Ejus causa.

CCCCLXXXIII. Existimo autem *externum frigus*, quoties potentiùs, ac imprimis à quâcunque causâ calens afficit caput, *Glandulas* præsertim *corripere* atque *in Sanguine Serum ita alterare, ut copiosius in Glandulis secernatur, & non tam in Vasa Lymphatica propellatur, quàm per Glandularum membranam penetrans in partes vicinas effundatur*; in *Cerebro* verò ex Glandulis plexui choroeidi implicatis partim in *laterales Ventriculo effusum* sensim per infundibulum ad Glandulam Pituitariam, & hinc ad Nares pergat: *partim ad spinalis medullæ latera deorsùm tendat*, & varia ubique damna & noxas excitet.

Aurium sordes.

CCCCLXXXIV. Plura sunt Utriq; Sexui communia Excrementa, præter Alvi fæces, Urinam, & Narium Mucum; *Aurium sc. sordes*, à quibus tamen quoniam vix aliquid notabilis homini contingere solet ad Cachexiam producendam, de illis nunc non agemus.

Peculiaria Vtrique sexui excrementa.

CCCCLXXXV. Utrique autem sexui peculiaria sunt Excrementa, non quidem Individui, sed Speciei conservationi propriè dicata; à quibus malè habentibus quoniam non rarò Cachexia producitur, de illis quoque nunc agemus.

Viris semen, Fæminis semen & sanguis mẽstruus &c.

CCCCLXXXVI. *Viris* autem ad Generationem solum *Semen* excernitur; *fœminis* autem tum *Semen*, tum *Sanguis Menstruus*, ad quem *Lochia* referenda, tum *Lac*.

Cui ætati semen effundatur.

CCCCLXXXVII. Non in omni ætate Maribus *effunditur Semen*; *non pueris, non senibus decrepitis*, sed primùm *Adolescentibus ad pubertatis annos perductis*, circa decimum quartum ætatis annum incipiendo, & tamdiu continuando, donec decrepiti fiant senes.

CCCCLXXXVIII. *Semen* igitur *tum demum produci*, ad Venerem excitare, hinc & effundi solet maribus, *quando maximam augmenti sui partem sunt nacti & robustiores facti.*

Ejus Materia.

CCCCLXXXIX. *Generatur Semen* tum ex *Sanguine*, tum ex *Animalibus Spiritibus beneficio fermenti in testibus parati.*

Sanguis.

CCCCXC. Ex Sanguine, ejusve parte peculiari generari Semen, patet ex *Arteriis copiosis* ad Testes, aut Epidymidas saltem pergentibus.

Cui for[illegible]

CCCXCI. An verò à *singulis corporis*

partibus

Sem ad-mixtum est quid à singulis corporis partibus.

partibus aliquid semini generando ad Testes transferatur, quis audebit affirmare aut negare? Non ego, qui nil absurdi invenio in affirmatione, nil in negatione.

CCCCXCII. Cùm enim in *perpetuo fluxu* eoque *circulari* versetur Sanguis, quis negare audebit, Sanguinem partes singulas pertranseuntem aliquid à singulis mutuari, ac illud ipsum circulatione iteratâ tandem aliquando ad testes appellere, atque in ipsis hærens talem semini materiam præbere, ex quâ similis pars producatur.

CCCCXCIII. Quis autem considerans, quàm incertum sit, quàm fortuitum, ut Sanguis à singulis partibus ad Cor refluens, novo inde effluxu pergat ad testes, non item ad partes alias idem audebit affirmare? tunc enim particulis ab his aut illis partibus refluentibus destituti Testes producturi erunt necessariò semen hactenus imperfectum, nec ad singulas corporis partes ritè efformandas aptum.

CCCCXCIV. Adde, quòd *si à partibus singulis resecetur quasi Seminis materia*: quæ post modū singulis in fœtu efformandis inserviat; nonne metus est miræ confusionis, si tàm à matre, quàm patre accedat semen, & à matre insuper Sanguis menstruus? quo concesso, nonne magna inde exsurget confusio?

CCCCXCV. Adeò ut, quocunque te vertas, difficultates urgeant undique, nec facile sit se ex illis extricare.

Seminis color.

CCCCXCVI. *Semen* autem laudabile *coloris* est *albicantis, substantiæ subviscidæ*, ac dum effunditur *spumosæ*.

Spiritus Animales concurrere ad seminis productionē.

CCCCXCVII. *Spirituum Animalium plurimùm concurrere ad seminis productionem* vel inde patet, quòd *omnes functiones Animales, Sensus & Motus, non parùm debilitentur ab effuso, liberaliùs præsertim, semine.*

Semen quot modis peccet.

CCCCXCVIII. Hoc *Semen peccare* dicitur, 1. quando *Nullum* 2. quando *paucum*. 3. quando *nimium*. 4. quando *colore*, *consistentiâ, odore, acrimoniâ, aliisve qualitatibus Vitiosum*. 5. quando *difficiliùs & rariùs*. 6. quando *faciliùs ac frequentius* excernitur.

1. Cùm nullum excernitur.

CCCCXCIX. In quibusdam *Nullum* excerni potest, qui frigidi ac maleficiati solent vocari. Sic memini, aliquando me in consilium vocatum apud hominem Uxoratum, Pene satis crasso & testibus crassiusculis prædítum, ineptum tamen ad conjugii munia obeunda; imprimis *ob defectum sufficientis ac satis diu perseverantis erectionis in pene*, ob quem defectum forsan desiderabatur quoque seminis (si quod erat) exeretio; quamvis *citra illam erectionem penis fieri seminis effusio possit*.

Ejus causa.

D. Causa proinde nullius effusionis seminis est imprimis ejusdem defectus, ob *viarum, Testiumve vitium*.

Viarum vitium.

DI. *Viæ peccant*, quoties aut arteriæ spermaticæ non communicant cum Testibus, aut Nervi pauci vel nulli ad Testes, aut Epididymidas feruntur.

Ut & Testium.

DII. *Testes peccant*, quoties suo naturali destituuntur fermento spermatopoietico, aut planè desunt, ut in Eunuchis.

2. Cùm paucum excernitur.

DIII. *Paucum generatur, effunditurque semen*, si *vasa tenuia* duntaxat & *pauca* ferantur ad Testes; si *Testes ipsi debiles sint* ac imbecilles; quod *grandibus* ferè accidere observamus, qui nunquam laudantur, sed potiùs mediocres.

3. Cùm nimium excernitur.

DIV. *Nimium contra producitur effunditurque semen*, quando Arteriæ ac Nervi insignes ad Testes feruntur eoque potentes.

DV. Idem aliquando accidit in Venere nimiâ, ob quam affluit Sanguis unà cum animalibus spiritibus copiosiùs ad Testes; tunc verò debiliùs simul & Aquosiùs produci solet semen.

4. Cùm Qualitatibus vitiosis est. Nempe Colore.

DVI. Peccat idem *Semen*, quoties his aut illis *qualitatibus vitiosum* prodit.

DVII. Nam 1. *Colore* non rarò alieno præditum effluit, dum, quod naturaliter albicat, præter naturam flavescit aut viridescit: quod imprimis contingere solet in Lue venereâ, in quâ pluribus insuper nominibus peccat.

Odore.

DVIII. Ubi 2. *Odorem* quoque alienum ac fœtorem subinde acquirere solet, ob corruptionem illi comitem.

Acrimoniâ.

DIX. Quin in eâdem Lue 3. *Acrimoniam* solet nancisci semen, cujus nomine ulcera circa penis radicem in parastatis & vesiculis seminariis producuntur.

Consistentiâ.

DX. Sed & 4. *Consistentia* seminis mutatur in Gonorrhœâ tum Venereâ, tum simplici; longè namque *liquidius* solet tunc existere, quo nomine etiam sponte tunc & continuè effluit.

Ejus mutationis causæ.

DXI. Liquidius autem evadit semen, aut *ob seri admistionem nimiam*, aut *ipsius seminis corruptionem*: Illud in non virulenta, hoc in virulentâ solet accidere Gonorrhœâ: quæ molestior erit, si serum Sanguinis concurrat.

DXII. *Extra Gonorrhœam* observatur etiam *semen nimis liquidum* ac ideò minùs prolificum, quod sequitur tum *universi Sanguinis constitutionem pituitosam*, tum imprimis *Testium Dispositionem imbecillam*, ob quam Frigidi ferè vocantur, qui tales observantur; sive paucum, sive satis copiosum, aqueum tamen habent semen, nunquam tamen valdè fœcundum.

5. Cùm difficiliùs & rariùs prodit.

DXIII. *Difficiliùs & rariùs prodit semen*, ubi paucum producitur, imprimis si tunc Veneri nihilominùs frequentiùs opera detur. Nil enim impedit, aliquem sæpiùs coïre, qui tamen rariùs effundat Semen: cùm aliud sit ad Coïtum, aliud ad Seminis excretionem irritari, licèt utplurimùm hæc conjungantur: possunt tamen seorsim consistere, adeò ut quis ex solâ cogitatione sine coïtu semen effundat, vel licèt coëat, semen tamen non effundat.

DXIV. Ubi autem quis sine coïtu semen effundit, necesse est, ut aut semine abundet, imprimis fluidiore, aut pridem illud non effuderit.

6. Cùm faciliùs & frequentiùs effunditur.

DXV. Denique *faciliùs ac frequentius effunditur semen*, quando id in corpore *abundat*, & maximè *fluidius*.

Hæc omnia fæminarum semini etiam accidere.

DXVI. Quæ *de semine in Maribus* peccante diximus, *ad Fœminas* non ita difficulter transferri possunt: non opus proinde; ut eadem pluribus hic persequamur; quin potiùs ad cæteras Fœminis peculiares *Evacuationes*, *Sanguinis* putà *Menstrui & Lactis*, pergendum foret, ni earundem vitia jam in lib. 3. prolixè essent enarrata & exposita, unde eadem revocari possunt ac debent, hucque inter Cachexiæ remotiores causas, sicut aliæ res non naturales omnes peccantes, referri.

DXVII. Postquam igitur tum primò de

Aëris

Aeris vitiosi, correctione, tum secundò de Alimentorum peccantium emendatione, tum tertiò de Excretorum, Retentorumque vitiis multifariis; eorundemque medela hactenus egimus: Proximum est, ut de reliquis quoque non naturalibus dictis Rebus, Corporis motu, Animi Affectibus, atque Somno Vigiliisque ordine quædam proferamus.

DXVIII. Faciemus autem à *Corporis Motu, exercitioque vitiato* sæpenumerò dicendorum initium.

Corporis Motus quot modis peccet. Nempe excessu.

DXIX. *Peccat* verò duobus imprimis modis *Corporis Motus*, quando Cachexiæ causa debet existere, aut *excessu*, aut *defectu*;

DXX. *Ex nimio sc. Corporis Motu*, eoque diu continuato, *exhauriuntur Spiritus Animales, acrioresque fiunt humores in corpore existentes, Biliosi, serosi, Acidive*; unde forsan molesta illa Corporis Lassitudo, cum Artuum lancinationibus conjuncta.

Humorũ Acrimonia quid producat

DXXI. Ab humorum verò qualiumcumq; Acrimoniâ, vel in tenui intestino, vel in dextro Cordis Ventriculo, vel utrobique vitiosa excitatur Effervescentia, & Febris, magnæ corporis Defatigationi utplurimum comes, quamvis non semper æquè gravis soleat observari; quoniam, præterquam quòd Defatigatio non semper contingit æqualis, humores in corpore cujusvis, aut omni tempore non existunt similes, nec proinde eandem Acrimoniam suscipere apti.

Per Spiritus Animales temperatur.

DXXII. Sunt enim in multis corporibus humores Acres quidem, at per Animales Spiritus, aliaque temperati, quibus pereuntibus aut non accedentibus; Acrimonia illa se magis magisque manifestat; in aliis corporibus nulli existunt aut producuntur humores Acres, unde licèt minus Animalium Spirituum ad omnes accedat, persistunt tamen temperati nec nisi aliis accedentibus Acrimoniam nanciscuntur, vel saltem valdè raró.

Quare quidam laborem ferre, quidam non ferre queant.

DXXIII. Hinc etiam est, quòd aliqui ex minimo laborare & defatigatione corporis mox malè habeant, dum alii & gravem & diuturnum satis perferre possunt laborem absque notabili corporis noxâ.

Ex nimiâ defatigatione Cachexia

DXXIV. Ubi autem ex nimiâ defatigatione Humores in corpore Acriores fiunt, quid miri, si Cachexia quoque consequatur; quæ proinde non curabitur, nisi mitigatâ priùs illâ vehementiore Corporis agitatione ac defatigatione: quin usurpando medicamenta consequentem humorum quorumvis Acrimoniam temperantia, & maximè Spirituosa.

Ut & ex nimio Otio & corporis quiete. Quare id fiat.

DXXV. Quemadmodùm verò à nimio exercitio generatur Cachexia, sic contrà *à nimio Otio & corporis quiete* ea itidem observatur produci, sed alia ejus species.

DXXVI. Accidit autem id, quatenus in *Otio cumulantur in* Corpore *humores Pituitosi* quin imperfectiùs contingit Alimentorum in Ventriculo Fermentatio, Parcior sequitur Animalium Spirituum ex Sanguine separatio, &c.

DXXVII. Quoniam igitur in Otio & corporis quiete nimiâ impeditur Alimentorum Fermentatio, proditque Chylus & Sanguis partes nimiùm junctas habens, necesse est, ut omnes ex ipso parandi Liquores solito Pituitosiores atque Crassiores existant, & consequenter universi corporis constitutio existat *Pituitosa & OEdematosa*, hoc est, *Cachectica*.

Ejus Medela.

DXXVIII. *Medebitur* autem tali Cachexiæ æger, *disponendo sensim corpus ad motum majorem*; & *usurpando medicamenta* humorem pituitosum *incidentia, attenuantia*, &, si simul redundaverit, *evacuantia*, & quidem per vices ac intervalla, quâ ratione non solent ita debilitari vires.

Ex Animi Motu vehementi Cachexia.

DXXIX. Longè frequentiùs Animi, quàm Corporis Motus vehemens solet Cachexiam producere.

DXXX. *Plerique autem Animi Affectus & Motus*, si *vehementiores fiant*, & quidem si *sæpius tales* contingant, vel *diutiùs perseverent*, id efficiunt.

Et ex quibusnam.

DXXXI. Imprimis verò id præstant *Ira, metus, Tristitia, Spes Anxia, Desperatio, Invidia, Commiseratio*, excedentes ac diu permanentes.

Et quare.

DXXXII. Videntur autem singuli hi Affectus id præstare, quatenus ipsi conjunctas habent *Mentis sollicitudines, vigilias; & hinc consequentem Spirituum Animalium consumptionem*, ac *proinde Humorum variorum Acrimoniam*.

DXXXIII. Nam præterquam quod in *Irâ* in specie *Bilis* observetur irritari, acriorque efferri; in *Tristitiâ* verò & *Metu Succus Acidus*; quemadmodùm alibi pluribus hoc ostendimus; accedit, quod in pravioribus illis Animi motibus, ac imprimis diutiùs permanentibus, & sæpius repetentibus, *Curæ* conjungantur *cum vigiliis*, quæ spiritus animales exhaurientes; uti notum, causæ sunt auctæ in humoribus peccantibus acrimoniæ.

DXXXIV. Pluribus hanc rem nunc non prosequemur, quia aliàs id à me factum; quin potiùs paucis illorum Affectuum noxas deducemus.

Ejus Curatio.

DXXXV. Prout enim Bilis, vel Succus Acidus Acrimoniam concipit majorem, ita diversa continget Cachexiæ species, & diversa requiretur uniuscujusque Curatio.

Affectus mitigando & regendo.

DXXXVI. Cæterùm in genere allaborandum, ut, quantum fieri potest, compescantur, *mitigentur ac regantur Affectus*, tum vitandæ omnes ipsorum occasiones, tum obfirmando Animum contra singulorum excessus.

Humores vitiatos corrigendo.

DXXXVII. *Humores* quod attinet tunc simul vitiatos, *corrigendi* erunt singuli pro sui diversitate diversimodè, atque medicamentis sæpius à me propositis, & subinde iterum proponendis.

Deficientes restaurandi, & excedentes purgandi.

DXXXVIII. Quòd si aut *deficere aut excedere* comperiantur *Humores* qualescunque, ii aut *redintegrandi* erunt *Alimentis Medicamentosis*, aut *evacuandi purgantibus*, & quidem per vias singulis & humoribus peccantibus, & corporibus affectis convenientissimas.

Vigiliarum & Somni excessus causa Cachexiæ. Et quomodò.

DXXXIX. Eadem ferè ratio est *Vigiliarum & Somni mediocritatem excedentium*, quæ fuit *Corporis motûs & quietis* immoderatorum: quemadmodùm enim à nimio corporis motu, sic & *à Vigiliis protractis consumuntur*; *exhauriunturque Spiritus Animales, Acriores fiunt Humores* in cujusvis corpore dominantes, *Bilis, Succusve, Acidus*, & ex utroque forsan ortum *Serum*.

DXL. Quemadmodùm rursus à nimiâ Corporis quiete, atque otio; sic & *à Somno multo augentur in Corpore humores Pituitosi ac viscidi*.

Ejus Curatio.

DXLI. Cùm proinde similis observetur harum Rerum

Rerum Effectus, similia erunt adhibenda, quæ prioribus, auxilia.

DXLII. Interim ad mediocritatem deducendæ sunt Vigiliæ, vel minuendus Somnus.

Cachexiæ curatio.

DXLIII. Quemadmodùm verò *Affectuum omnium*, sic & *Cachexiæ Curam consistere* docuimus tum 1. in *Vitatione, aut Correctione sex Rerum nonnaturalium dictarum, quomodocunque peccantium, cæterarumve causarum fortuitò vel studio homini accidentium*, ipsiusque Sanitatem depravantium: tum 2. in *Partium corporis Continentium, Contentarumve Qualitate sensili vel propriâ vel communi peccantium emendatione*, atque ad pristinam integritatem restitutione.

Quinam Sani, quinã Ægri dicendi.

DXLIV. Quoniam enim illi demum, tantúmque *Sani sunt ac dici possunt*, in quibus *Functiones omnes ritè* obeuntur; quemadmodùm contrà illi *Ægri sunt & vocari debent*, in quibus *una vel plures Functiones quocunque modo labefactatæ observantur*.

Functionum integritas unde pendeat.

DXLV. *Quoniam rursus Functionum omnium Integritas pendet* immediatè tum *ab Animâ ritè dispositâ*, tum *ab omnibus singulisque Corporis Continentis, Contentique Partibus* itidem *ritè dispositis*: mediatè verò & imprimis à *sex rebus non naturalibus dictis* convenienter usurpatis.

Quando Corporis partes ritè sunt dispositæ?

DXLVI. Quoniam denique *ritè dispositæ sunt Partes* corporis *Continentes ac Contentæ* quando singulæ *qualitatibus sensilibus tam propriis quam communibus, qualibus decet, sunt prœditæ*.

Quando functiones in Ægris labefactentur.

DXLVII. Fit unicuiq; manifestum, *Ægris labefactari Functiones unam vel plures*, quamprimùm vel *Ipsa Anima* est ad Functiones suas obeundas *male disposita*, vel *Vna pluresve Corporis Continentis, Contentive Partes secundum Qualitates suas sensiles proprias vel communes occurrunt malè dispositæ*.

Quando Ægrorũ curatio ritè instituatur.

DXLVIII. Unde nulli non patet, *Ægrorum Curationem* ritè institui, quando hæc *qualiacunque Animæ, Corporisve Contenti Vitia citissimè, tutissimè ac jucundissimè emendatur, & ad pristinam integritatem reducuntur*.

DXLIX. Quod fit, ut de Animæ Curatione nil dicam, quando *Qualitates* prædictarum *Corporis Continentis, Contentive partium sensiles tam propriæ, quàm communes*, in quibus ritè dispositis earum perfectionem consistere, atque ab ipsis Functiones manare, docui in superioribus, quatenus vitiatæ observantur, *convenientibus auxiliis instaurantur & ad amissam perfectionem reducuntur*.

Primaria curandæ Cachexiæ indicationes unde

DL. Videndum porrò, quænam partes, & quibusnam qualitatibus peccare soleant, ut Cachexia inde consequatur: unde non ita difficile erit, primarias Curandæ Cachexiæ Indicationes eruere, ac ipsam curandi rationem proponere.

Cachexiæ Causa universalis.

DLI. Cùm autem in *Cachexiâ vitiata sit universi corporis Nutritio*, universalis quoque ipsius Causa fuit à me ponenda, *Sanguis putà vitiosus*: ad quem cæteri quoque humores vitiati, vel ut Causa, vel ut Effectus, sunt revocandi.

Ejus species earumque curatio.

DLII. Quoniam verò non una, sed plures observantur Cachexiæ species, quarum primam *Serosam*; secundam *Pituitosam*; tertiam *Biliosam*; quartam *Acidam*; quintam *Flatulentam* liceat nominare, singulis pro Causæ proximæ diversitate Curam peculiarem assignabimus.

Serosæ Cachexiæ curatio.

DLIII. *Serosam*, serò in corpore abundanti debitam, *curabimus & minuendo, evacuandoque* per intervalla serum, & novam ipsius *generationem impediendo*, idque Diætâ conveniente.

Serum evacuando per alvum.

DLIV. *Serum* per alvum *evacuant* Medicamenta purgantia, *Hydragoga* dicta, inter quæ excellunt Mechocanna, Jalappa, Gummi Gotte, & similia.

Per Sudores.

DLV. Idem per *Sudores* expellunt Ligna Guajaci, Sassafras, Buxi, Quercûs, & similia.

Per Vrinas.

DLVI. Serum quoque per *Vrinas* educunt Diuretica plura, sed imprimis Salia Volatilia, Succini, Urinæ, Salis Armoniaci, & similia.

Seri generationem quænam impediãt

DLVII. *Generationem seri impediunt* Aër siccus; Potus parcus: Cibus gratus & boni Succi; Somnus moderatus; Corporis motus mediocritatem tantillùm excedens; Animus ad hilaritatem compositus.

Pituitosæ Cachexiæ curatio.

DLVIII. *Pituitosam Cachexiam* redundanti in corpore Pituitæ tribuendam, curabimus *Pituitam minuendo*, evacuandoque per vias commodas, eandemque *corrigendo*, & *ejus proventum majorem impediendo*.

Pituitam minuẽdo. Et quibus.

DLIX. *Minuemus Pituitam*, ipsam deorsum imprimis, & aliquando sursum evacuando, per medicamenta *Phlegmagoga* dicta, Colocynthidem, Agaricum, Hermodactylos, Turpetum, &c. imprimis per Mercurium modis quibusvis præparatum, Præcipitatum putà, vel Sublimatum, Dulcem præsertim.

Corrigendo. Et quibus.

DLX. Eandem *Pituitam corrigèmus* per Medicamenta Volatili Sale, ac Oleoso præsertim abundantia & Aromatica, vulgo incidentia & attenuantia dicta, Rad. Enul. Campan. Iridis, Galangæ, Cyperi, &c. Ligna Guajaci, Sassafras, &c. Fol. Majoranæ, Salviæ, Rorismarini, Rutæ Hortensis, Menthæ, Calaminth. mont. &c. Baccas Lauri, Juniperi, &c. Sem. Anisi, Fœniculi, Cumini, &c. Flores Rorismarini, Lavendulæ: Chamæmel. Rom. &c. Cort. Arantiorum, Citri, &c. Aromata pleraque.

Ejus proventum impediendo.

DLXI. *Proventum Pituitæ impediemus*, vitando Aërem pluviosum ac nebulosum, inter Alimenta Pisces Marinos, Carnem pinguem, Potum multum & Aquosum, Somnum nimium, Otium, Timorem & Tristitiam longam.

Cachexiæ Biliosæ curatio.

DLXII. *Cachexiam Biliosam* & ab abundante in Corpore Bile ortam curabimus, *Bilem minuendo*, evacuandoque, eandem *corrigendo*, atque *proventum ipsius impediendo*.

Bilem evacuando & quibus.

DLXIII. *Bilem evacuabimus sursum* imprimis per *Antimonialia* Medicamenta, *deorsum* per *Cholagoga, Rhabarbarum, Scammonium, Tamarindos*, &c.

Corrigendo & quibus

DLXIV. *Corrigemus Bilem Acriorem* per *Acida* vel blandiora, vel cum aliis saltem priùs temperata, Succum Citriorum, Arantiorum, Granatorum Acidorum, Berberorum, Ribesiorum, &c. Spiritum Salis dulcem, Oleum Sulphuris per campanam, Spiritum Vitrioli, Aluminis, Nitri, &c.

Ejus proventum impediendo.

Bilis proventum impediemus, abstinendo ab Aëre fervido, Alimentis Acrioribus, Potu generoso, Vigiliis multis, Corporis exercitio vehementiore, Irâ, &c.

Cachexiæ Acidæ curatio.

DLXV. *Cachexiam Acidam curabimus*, à Lymphâ, Succoque Pancreatico acidioribus pendentem, non tàm minuendo, quàm alterando & corrigendo acidum in corpore humorem, atque ipsius proventum novum pro virili impediendo.

DLXVI.

Acidum. DLXVI. *Acidum* commodè *minui ac evacuari non potest, nisi priùs temperetur,* aliàs tormina excitat horrenda.

Temperando. DLXVII. *Temperabitur* autem Acidum potentissimè à Sale volatili & oleoso, cùm præterea ipsum temperare soleat & Sal lixivus, & spiritus Volatilis, & Oleum quodvis, aromaticum præsertim.

Evacuando. DLXVIII. Acidum temperatum *evacuabitur* memoratis suprà *Hydragogis.*

Ejus proventum impediendo. DLXIX. *Impedietur Acidi proventus,* cavendo ab Aëre frigido, ventoque Boreali, Alimentis Acidis, vel cum acido conditis, Animi mœrore ac Timore, &c.

Cachexiæ flatulentæ curatio. DLXX. *Flatulentam Cachexiam, Flatibus* in tenui præsertim Intestino ex *Pituitâ Viscidâ & Bile ortis,* atq; per Lactea vasa in Ductum Thoracicum, mox Cor & universum Sanguinem delatis proficiscentem Curabimus; utramque hanc *Causam corrigendo,* ac *redundantem minuendo;* quin *novum proventum impediendo,* denique *Flatus ubique discutiendo.*

Pituitam viscidam incidẽdo. Et quib. DLXXI. *Pituitam Viscidam incidunt* tum Aromatica omnia & sale volatili abundantia; tum Acida; & efficacissimè Gummata aromatica, Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Bdellium, Opopanax, Mastiche, & similia.

Bilem Acriorẽ alterando. DLXXII. *Bilem Acriorem* uti dictum, *infringunt* eadem Acida; Diluunt Aquea; Obtundunt Oleosa, Temperant spirituosa.

DLXXIII. Quæ tum *Pituitam Viscidiorem,* tum *Bilem* quamvis *educant,* jam dictum.

DLXXIV. Dictum quoque, quænam utriusque humoris *proventum impediant.*

Flatus discutiendo. Et quib. DLXXV. Flatus autem discutiunt imprimis Semina Aromatica, utpote Sale volatili, sed oleoso, præ cæteris plantarum partibus prædita; quippe quæ salia volatilia oleosa, ex quibusvis etiam parata, idem præstant; alia tamen aliis potentiùs & commodiùs.

DLXXVI. Unde quoque olea aromatica ex quibusvis destillatione elicita, potentissimè atque præ aliis medicamentis omnibus flatus discutiunt.

Spiritus Nitri Vires. DLXXVII. Hisce meritò annumeramus *Spiritum Nitri,* summum flatus discutiens medicamentum, atque ex Sale maximè Oleoso paratum. Nullum enim Sal, quod sciam, occurrit, quod & Ignem concipiat, & proinde tàm Oleosum sit, atque Sal petræ, sive nitrum.

Opii vis. DLXXVIII. Ad flatus discutiendos plurimùm quoque conferre potest *Opium,* & quodvis opiatum medicamentum.

CLXXIX. Atque sic paucis Curationem variarum Cachexiæ specierum secundùm ipsarum Causas proximas proposuimus, nec formulas nunc varias addidimus, idem aliàs in aliis affectibus facturi.

Finis Tractatus Quinti.

TRACTATUS VI.

DE HYDROPE.

Hydrops quomodo oriatur. I. CACHEXIA perseverante, cum *totius corporis languore* atq; nonnunquam, imò frequentiùs *Febre lentâ,* aliisque *Molestiis ac Symptomatibus* variis sensim excitatur illa Aquea Corporis Intumescentia, *Hydrops* vulgò dicta, cujus explicationem discursui de Cachexiâ meritò subjungimus.

Quid per Hydropē intelligat Auctor. II. Per Hydropem autem intelligo Humoris Serosi vel Pituitosi in Corporis Habitu vel Cavitate quâvis Collectionem.

Quid sit. III. Adeò ut Hydrops sit Morbus in Sero vel Pituitâ extra sua vasa effusis, hinc & Collectis in loco quovis præternaturali.

Ejus differentiæ unde petantur. IV. Hydropis omnis differentia petitur tum à materiâ diversâ, tum à Collectionis loco diverso.

Locus ejus varius. V. Locus enim Collectionis Hydropicæ aut est Corporis habitus, aut Abdominis, aut Pectoris, aut Capitis, aut Scroti, aut alterius partis Cavitas.

Et varia nomina. VI. Hinc Abdominis Hydrops Ascites vocari solet, Capitis Hydrops Hydrocephalus, Pectoris Hydrops proprio nomine caret; Scroti Hydrops Hydrocele dicitur.

Hydrops in corporis habitu duplex Anasarca & Leucophlegmatia. VII. Hydrops in Corporis habitu observatus, ratione materiæ à quibusdam & quidem meritò in duas species dividitur.

VIII. Nam quoties à sero tenui, Aqueo, vel Salso trahit originem, toties *Anasarca* quibusdam vocatur; uti quoties à Pituitâ Gelatinam imitante ortum ducit, toties *Leucophlegmatia* iisdem dicitur.

Quomodò differant. IX. Non ignoro, multis eundem Affectum utroque nomine venire, quod nec improbo; interim & hoc non ignoro, diversas observari in praxi species talis Hydropis in Corporis habitu reperti, secundùm materiæ diversitatem, quæ quoniam diversis non fuerunt à Veteribus distinctæ forsan nominibus, meritò à recentioribus in praxi versatis citra Veterum contumeliam distingui potuerunt duobus istis nominibus jam usu receptis, sed quodammodò aliter quàm olim explicatis.

Hydrops Universalis. X. Hinc in habitu Corporis observatus Hydrops vulgo Universalis vocari solet, quamvis, si quis rem ritè consideret, non sit magis universalis quàm cæteri: Neque enim Corporis habitus est corpus universum. Licet namque facilè huic externo potiùs nominando Hydropi diutiùs perse-

veranti succedere vel potiùs accedere soleat Ascites, quandiu tamen ille non adest, ut imò licèt adsit, dummodò Caput & Pectus, quemadmodum ferè fieri solet, libera permanent ab Hydrope, tamdiu universalis vocari nequit.

Unde liquo Hydropem producens effundatur.

XI. Aliquando tamen verè universalem Hydropem observamus in hisce regionibus; quando sc. & Corporis habitus, & Venter, & Pectus, & Caput observantur Aquâ plus minùs oppleri, atque illam ubique coacervare.

XII. His ita observatis, meritò quæritur, non tàm quæ sit Hydropem constituens Materia, cùm geminam ex praxi assignaverimus, Serum & Pituitam, sed unde uterque hic liquor in Corporis habitum vel Cavitates effundatur & ibidem sensim colligatur.

XIII. Non putem autem id commodè ex Venis vel Arteriis peti, sed duntaxat ex Vasis Lymphaticis & Lacteis.

Non ex Venis vel Arteriis.

XIV. Non ex Venis vel Arteriis, quia in illis Sanguis continetur, non solum serum; unde ipso effuso non Hydrops, sed inflammatio & Suppuratio solent consequi, & denique Empyema, de quibus Affectibus jam egimus aliàs.

Sed ex Vasis Lymphaticis.

XV. Per vasa verò Lymphatica delatus Liquor secundùm dispositionis cujusvis diversitatem diversus, nunc tenuior & serosior, nunc crassior & Pituitosior, si vasis istis ruptis effundatur; Hydropem constituit.

Et Lacteis.

XVI. Per Vasa verò Lactea tum Chylus, tum præsertim Potus affatim haustus qui defertur, si eadem rumpi contingat, in abdominis cavitatem effundi solet, atque Ascitem subito quandoque contingentem producere.

Et quando rumpuntur.

XVII. Effunditur Ergò ex Vasis vel Lymphaticis vel Lacteis contentus Liquor, quoties eadem rumpuntur.

Quod à quibus fiat.

XVIII. Rumpuntur verò tum à re durâ sive rigidâ illas pungente aut secante, tum à Liquore proprio in ipsis stagnante, atque ipsa eousque magis magisque distendente; ut tandem rumpantur, unde contentus & continuè adhuc affluens Liquor in locum vicinum qualemcunque effunditur, atque ibidem colligitur, aut aliò transfertur, atque sic Hydropem producit.

Quare Liquor in Vasis stagnet.

XIX. Stagnat in prædictis Vasis perfluens Liquor, ob ipsorum qualemcunque angustiam, licet frequentissimam putem Obstructionem.

Obstructio in iis unde.

XX. Obstructio fit in dictis Vasis ab humore viscido in ipsis coagulato.

Quare humor coaguletur.

XXI. Coagulatur is humor à frigore externo, vel forinsecùs corporis superficiem feriente, vel cum potu in partes interiores admisso; aut à causâ quâvis humores per illa Vasa delatos coagulare aptâ, tum internâ tum externâ; fomentis putà, &c. coagulandi vi præditis.

Humor viscidus unde deferatur.

XXII. Humor viscidus ad Vasa Lactea defertur ex Intestinis, & quidem tum ab Aëre æstuante, tum à vehementi corporis exercitio, tum alimentis spirituosis & aromaticis, tum a potu multo calidè assumpto, tum ab Irâ vehementi, tum à Vigiliis, &c. solutus & fluidior factus,

XXIII. Idem humor viscidus transfertur in Vasa Lymphatica ob easdem ferè causas humorem talem in Sanguinis massâ redundantem aut per glandulas conglobatas, aut ex quâvis forsan parte eò propellentes.

XXIV. Dico ex quâvis forsan parte, quoniam etiam nunc ignoramus totam & accuratam Lymphæ originem, quam longè satiùs foret examine exacto & laudabili conjunctis operis investigari à Viris animi corporisque dotibus præ aliis excellentibus, quàm perpetuis jurgiis & rixis, imò conviciis & calumniis bonam bonorum famam indignè lacerari & traduci, quemadmodùm indies fieri, non sine indignatione observant quivis Reip. amantes.

Obstructionem esse frequentissimam Hydropis Causam.

XXV. Obstructionem igitur existimo ego potissimam & frequentissimam Hydropis cujusvis Causam: quam consequatur Lymphæ vel Chyli & potùs præsertim in Vasis suis stagnatio, hinc vasis distensio, mox ruptio, & tandem Contenti Effusio & Collectio in loco ad illam apto.

Eius causa Antecedens Lympha vitiosa.

XXVI. Ex supradictis facilè patet, inter Antecedentes cujusvis Hydropis Causas concurrere utplurimùm Lympham in corpore vitiosam, & quidem imprimis ratione salsedinis aut visciditatis majoris, unà cum ejusdem copiâ auctâ.

Et aliquando potus copiosus.

XXVII. Quamvis enim aliquando fieri observetur, ut sine auctis multùm Pituita vel sero in corpore, consequatur nihilominùs e multo potu in febribus ardentibus ingurgitato Hydrops, id tamen rariùs contingit, estque infrequentior Hydropis Causa.

Obstructio à Pituitæ vel seri redundantia.

XXVIII. Utplurimùm autem solet præcedere in Corpore Pituitæ aut seri, & quidem vitiosi, Redundantia, cui quamprimùm accedunt aliæ Causæ externæ Pituitam solventes, atque in Vasa Lymphatica vel Lactea nimiùm propellentes, hinc & aliæ eandem coagulantes, adeóque Obstructionem parientes, sistitur in ipsis Lympha vel Potus, donec nimiâ distensione disruptis vasis effundatur contentus in ipsis vel amplius affluens Liquor, sicque citiùs vel seriùs producatur in partibus diversis Hydrops.

Hydrops unde paulatim aliquando generetur.

XXIX. Sed & observatur non rarò Hydrops non subitò & confestim, sed paulatim generari, quod fieri solet, quoties auctis præter naturam in corpore Pituitâ vel sero, solâ ipsorum copia distenduntur nimiùm, & si non rumpantur, ad diapedesin saltem deducuntur vasa, adeò ut sensim colligatur in ipsorum viciniâ effusum serum vel tenuis Pituita.

Ejus principium in pedibus.

XXX. Illud autem imprimis contingere observamus in parte pedum inferiore, atque facie.

Et quare.

XXXI. In pedibus id evenit frequentiùs, quàm alibi, ob motum humorum quorumvis sursùm difficiliùs contingentem: unde etiam noctu non rarò disparere solet idem Tumor, quando sc. minor adhuc existit, disperso nempe quaquaversùm sub ipsâ Cute ac per Corporis habitum Sero; quo interdiu denuò ad partes infimas delabente, ibidemque hærente paulatim excrescit iterum remissus noctu Tumor.

In Facie tumor Aquosus.

XXXII. In Facie quoque observatur non infrequenter Tumor Aquosus, vel ibidem permanens, vel iterum recedens, atque noctu præsertim sese manifestans.

Differentia Tumoris faciei & Pedū.

XXXIII. Cùm autem hìc contrarium eveniat ejus, quod pedibus accidere notum, qui interdiu magis solent intumescere, atque noctu detumescere; Facies verò noctu intumescat, & interdiu detumescat, quæritur meritò hujus diversitatis ratio.

XXXIV.

Ejus Causa.

XXXIV. Dixi quidem modò, cur ita interdiu afficiantur Pedes; unde magis mirum videbitur forsan quibusdam, quòd idem Faciei eveniat noctu.

Tumoris faciei causa

XXXV. Censeo autem ego, idcircò noctu intumescere Faciem iis, in quorum corpore tum Serum, tum Pituita tenuis redundat; quoniam tunc capite pulvinaribus incluso atque magis calente dissolvitur quoque magis & foràs Sudoris specie propellitur Serum prædictum vel Pituita.

XXXVI. Idem verò Serum vel Pituita in faciei partibus externis, hoc est, sub Cute facilè sistitur & coagulatur iterum, hinc & parvum tumorem ibidem ostentat: quod adscribendum Aëri externo vapores illos, humoremve vaporosum iterum coagulanti.

XXXVII. Sistitur facilè sub faciei Cute Pituita vel serum, ob partes illas solito laxiores, quod intelligo de Viis & Ductibus inter Aterias & Venas mediis.

Arterias desin re in venas

XXXVIII. Nam si putemus, non ubique Arterias desinere in Venas, verùm in plerisque saltem partibus dari aliquod in ipsis intermedium, per quod coletur quasi Sanguis, quò partibus singulis accedat illa ejus pars, quæ desideratur vel ad Ipsarum nutritionem, vel ad Functionem naturalem in ipsis absolvendam; utique Canalium vel Ductuum modò se habere debet illud Interstitium, Sanguinem ex Arteriarum extremis excipiens, ac in Venarum extrema capillaria refundens.

Venarũ & Arteriarum conveniens firmitas. & Quid Aneurisma Quid Varix.

XXXIX. Quemadmodùm verò tum in Venis, tum in Arteriis requiritur conveniens firmitas & soliditas, quò Sanguis per Ipsas debitè moveri & propelli queat; unde Arteriæ Tunicâ læsâ excitari solet *Aneurisma*; Venæ autem Tunicâ itidem læsâ & laxatâ *Varix*: Ita in præfatis Ductibus partium Singularum requiritur firmitas conveniens Sanguini transmittendo ex Arteriis in Venas; quâ læsâ & labefactatâ in ipsis partibus hærere potest aliqua Sanguinis pars, quæ tum à totâ massâ recedere potest faciliùs tum ipsis partibus adhærere promptiùs.

Serum à Sanguinis massa facillimè cedere

XL. Illud autem, quod à massa reliqua cedere potest ac Solet facillimè, Serum esse, quis ignorat, nisi in Arte Medica Hospes?

XLI. Hoc enim vel unica Venæ sectione, Sanguinisque missione mox evincitur, quoniam intra breve temporis spatium à reliqua Sanguinis massa in unum concrescente sponte secedit ac separatur serum.

XLII. Quoniam igitur serum minùs arctè junctum est cæteris Sanguinis partibus, idcircò facilè ab ipsis secedit quavis vel minima ejus occasione.

XLIII. Hoc autem itidem evincitur Sudore ad minimum sæpè corporis Animive motum, ad externum æstum tàm copiosè erumpente; quod fieri non posset, nisi Sudoris materia serum levi negotio à reliqua Sanguinis massa secedere posset facillimè. Adde quòd ipse Sudor nulli prodeat naturaliter, at duntaxat nonnaturaliter, aut præter naturam.

Sudorem prodire aut nonnaturaliter aut præter naturam

XLIV. Nolim hanc distinctionem idcircò rejici, si forsan illa eo sensu, quo ipsam propono, non reperiatur apud Galenum, vel alium Auctorem classicum, vel nondum sit usurpata ab aliquo Professore Veterano.

Hominibus accidere quædam secundum naturam

XLV. Quotquot enim Medicinæ faciendæ dant operam, quique soli Medicorum nomine digni sunt, observare potuerunt imò debuerunt, accidere 1. quædam hominibus *secundum Naturam*, hoc est, vi atque energia eorum omnium quæ ad hominis Integritatem tum constituendam, tum conservandam concurrunt & requiruntur: tale quid est seri secretio in Renibus, quo per Ureteres in Vesicam delatum atque suo tempore excretum promat Urinam.

Quædam nonnaturaliter.

XLVI. 2. Accidere quædam iisdem hominibus *non naturaliter*, hoc est, rebus non naturalibus vulgo dictis excessu peccantibus. Ita in Pudore facies rubere solet, in Metu pallere; Ita pulsus ad quosvis Animi Motus excedentes variè immutari solet, &c. absque tamen ulla functionum læsione permanente.

Quædam præter naturam

XLVII. 3. Quædam accidere solent hominibus *præter naturam*, hoc est, cum Functionum læsione permanente, atque notabili Corporis vel Animæ læsione. Ita ex summa Animi conturbatione fieri solet sæpenumero Delirium multiplex, in Mania, Fatuitate, Amore Insano, & Infinitis Melancholiæ Hypochondriacæ dictæ speciebus; Ita Febres, Epilepsiæ, aliique affectus præter naturam excitantur semper.

Sudorem nunquã esse naturalem.

XLVIII. Hac præmissa Naturalis, Nonnaturalis, & Præternaturalis distinctione, assero Sudorem quemcunque in homine quocunque quandocunque undecunque ortum, semper aut nonnaturalem aut præternaturalem esse, nunquam verò naturalem.

Et quare.

XLIX. Ratio est, quia secundùm naturæ leges, atque corporis constitutionem naturalem nullus excitari debet aut prodire homini sudor.

Sudoris causæ.

L. Quisquis autem sudor ipsi prodit, is omnis agnoscit aliquod erratum in Diæta, hoc est, rebus nonnaturalibus dictis; quapropter talem sudorem nonnaturalem vocandum putavi, servans terminos vulgo notos & in Medicina frequentes: vel agnoscit pro Causa Morbum in homine præexistentem, quocirca illum sudorem præternaturalem ac morbosum nominandum duxi.

Sudor artificialis.

LI. Occurrit adhuc alia Sudoris ab Artifice Medico instituta species, qui sudor Artificialis dicitur, & meo arbitratu ad Nonnaturalem referendus: quoniam vel assumptis jusculis calentibus, ac medicamentis omnino ad Alimenta revocandis, vel externo Ignis, Balnei, Tegumentorum calore, vel Corporis motu, &c. provocari solet.

Criticus

LII. Non tantùm hunc Artificialem, quin etiam Criticum Sudorem ad Nonnaturalem revocari posse arbitror; Accidit enim, quoties in statu præternaturali unius Diætæ non quidem naturalis, & uti solebat durante sanitate observari, sed nonnaturalis, hoc est, in multis à naturali recedentis ope superatur Affectus ac Morbus Contentorum, sicque propellitur foràs Sudor.

Cujus ratione contingat Crisis naturæ adscripta

LIII. Ne quis enim nesciat; Omnis Naturæ adscripta Crisis contingit ratione Diætæ aut simpliciter naturalis, in quantitate tamen, vel qualitate, vel tempore ac similibus mutatæ, aut simul Medicæ, quando sc. Exempli gratia insueta subinde exhibentur Ægris Alimenta, eaque medicamen-

camentosa, hoc est, notabiliter corpus quoque alterare apta; atque sic ita immutantur sensim Contenta peccantia, ut noxia ab utilibus secernantur atque posteà excernantur in totum.

LIV. Hæc aliquanto pluribus libuit proponere, quoniam non idem sentiunt tum de Sudore, tum de Natura, tum de Crisi Auctores, ac plerique ignorant quid dicant, quid doceant: contenti aliorum verba non satis perspecta proferre.

Plurimos ignorare quid sit natura, & Naturæ Crisis.

LV. Imò verò ignorant plerique, quod de Natura & Naturæ motu Critico tàm obscurè, tàm confusè dicunt & docent, suo se muneri ac officio abundè satisfecisse putantes, si re ipsa neglecta, quippe non intellecta, protulerint & allegarint plurima Veterum ac Recentiorum dicta itidem à se non intellecta, sicque videantur saltem & habeantur pro Viris doctis. Hoc enim quærunt & optant plerique. Inanis enim Docti gloria illos delectat. Videantur proinde, qui volunt videri, & fiant, qui optant esse docti,

Differentia eorum qui videri volunt docti, & eorū qui tales esse optant.

LVI. Ista autem inter illos erit ac suo tempore constabit differentia, quòd qui optant esse docti, si tales fiant, utiles quoque sint futuri Reip.; dum cæteri, quos gloria vexat inanis, non tantùm inutiles, quin & noxii deprehendentur Reip., utpote ubique Veritati ac proinde bono publico sese opponentes, ac per fas, & nefas proborum conatus eversos cupientes. Hinc tot indies prodeunt in publicum Libelli famosi, tot Calumniæ, tot Cavillationes, tot Rixæ, & nescio quid non.

Facies manè turgidula unde.

LVII. Serum igitur Sanguinis sub stragulis & ob lecti Calorem magis solutum, & Sudoris quoque crassioris forma forsan versùs cutem propulsum, & ibidem hærens Faciem manè ostentat turgidulam, & metuendi Hydropis Anasarcæ aut Leucophlegmatiæ indicia promit.

Et quid significet.

LVIII. Signum enim est, 1. *abundare* imò *redundare* in talibus *Serum vel Pituitam tenuiorem*; 2. Eundem *humorem Sudoris formâ noctu foràs propelli*; 3. *Faciei habitum minus robustum existere*, hoc est, solitò laxiorem factum, & forsan infirmitatem aliam insuper nactum, ob quam citiùs & faciliùs in ipso hæreat & denuò concrescat idem humor, nec foràs propellatur vel erumpat. Quibus si 4. accedat *frigus externum*, Faciei cutem afficiens, copiosior sub ipsâ concrescit & colligitur Humor vaporis formâ eò propulsus.

Hydropis instantis signum.

LIX. Meritò igitur observatis talibus metuitur de Hyprope tandem secuturo, non tantùm Anasarcâ, vel Leucophlegmatiâ, sed & Ascite, postquam illum, si negotium illud negligatur, utplurimùm subsequi testatur Experientia quotidiana; quam qui suis figmentis ac stolidis præjudiciis postponunt, ambitionem suam testantur & ignorantiam.

Eius curatio.

LX. Cæterùm Hydropis multifarii Naturam & ortum, imò generandi modum paucis & quantum mihi datum dilucidè proposui: ut proinde ipsi medendi methodo rationali viam convenientem paremus ac sternam, quædam veniunt repetenda, quo Indicationes necessarias eruamus.

Indicationis nomine quid notetur.

LXI. Indicationis quidem nomen non semper in eodem sumitur apud Medicos significatu, dum Theoretici & Cathedrales Doctores ipsam terminis definiunt arctioribus, Practici vero, qui soli Medici nomine digni, laxiores servant, quippe rebus magis attenti, quàm verbis; quæ quoniam usu valere norunt, illis utuntur secundùm loquendi morem consuetum, parum curantes, an aliqui morosi vocabulorum rosores quosvis ad suum captum & sensum loqui cupiant.

A juvantibus & nocentibus peti potissimas Indicationes.

LXII. Cùm enim Practici soleant ore rotundo asserere, *A juvantibus & nocentibus sumi ac peti potissimas Indicationes*, atque hoc dictum à quibusdam morosis ac præjudicio excæcatis Doctoribus arrodatur; lubet hâc occasione aliquanto pluribus Practicorum mentem explicare, atque Dicti ipsorum veritatem, summamque in faciendâ medicinâ utilitatem confirmare.

Indicationis vocabulum variis modis accipi.

LXIII. Nulli, nisi volenti, potest esse ignotum, & Galeno & aliis post ipsum Medicis vocabulum *Indicationis* variis modis accipi, tum in genere pro *quâvis ostensione ac monstratione*, tum in specie atque in Medendi methodo pro *Agendorum demonstratione*: quæ forsan præferenda multis aliis Definitionibus à variis excogitatis, & ipsam rem magis confundentibus, quàm illustrantibus.

Quid sint indicantia & indicata.

LXIV. Quoties proinde in Arte Medicâ dicuntur demonstrari agenda; utique illa quæ demonstrant *Indicantia*, quæ agenda veniunt *Indicata*, uti solent, vocabuntur.

LXV. *Quicquid* proinde *Medico demonstrat & ostendit agenda*, id omne *Indicantis* nomine ipsi veniet.

Indicantis definitio vulgaris.

LXVI. Si quis proinde me rogaverit, *quid sit Indicans?* absit ut cum plerisque antecedentium gregem sequentibus, ac quà itur, non quà eundum sit spectantibus, respondeam, esse *Agens aliquod in corpore humano permanens, quodque per naturam & essentiam propriam auxilium aliquod indicet, atque indicatum, quod expostulat, ad sese dirigendum esse monstret, ut sanitas hominis amissa restituatur.*

Ejusdem Definitio Autoris.

LXVII. Obscura enim, perplexa & ambiguitatum plena est ista definitio, cujus loco sequentem breviorem ac dilucidiorem substituo, & dico, *Indicans esse, Quicquid ostendit agenda, ut homini sanitas sua restituatur.*

Indicans & in Ægro & extra ipsum esse.

LXVIII. Perinde itaque mihi est, *an in ipso homine ægro*, ejusque adeo Animâ vel corpore, *an extra ipsum sit, quod mihi monstrat, quid agere me oporteat*, ut ipsum sanem.

Vulgaris Definitio vitiosa.

LXIX. Superior ergo Definitio Indicantis angustior est suo Definito, ideoque vitiosa.

Choleræ Morbus.

LXX. Et ut hæc res magis pateat, exemplo negotium totum manifestandum & illustrandum. Curandus venit Medico Æger, & quidem *Cholerâ Morbo*; hoc est, *Vomitu & Alvi fluxu Bilioso gravi laborans.*

Ejus signa.

LXXI. Hujus affectum ejusdemque ortum & causas examinans Medicus intelligit ex ipsius Ægri relatu, deliquisse ipsum in nimio fructuum horariorum, Persicorum putà Malorum vel Uvarum usu an potiùs abusu, atque post paucas horas anxietates circa præcordia, angustias, tormina Ventris, Nauseam, Vomitum & crebras Alvi dejectiones ipsi obvenisse, atque eadem omnia perseverare.

Causa.

LXXII. His perspectis facilè colliget Medicus in arte suâ versatus, totum malum habuisse ortum

ortum à nimio illo fructuum horariorum usu; atque medelam ipsi allaturus, *non tantùm agnoscet, abstinendum esse Ægro ab ulteriori eorundem aut similium fructuum assumptione*; at insuper *talia ipsi administranda esse, quæ prædictis fructibus sint adversa, & illorum noxam emendare queant.*

Medela.

Indicatio

LXXIII. Illa verò *agendorum*, quæ *partim in noxiorum vitatione, partim in utilium usurpatione* consistunt, *Indicatio petitur à Nocentibus, fructibus sc. horariis*; ex quorum videlicet notitiâ deducit Medicus peritus, quid facto sibi opus sit, ut restituat Ægrum Cholerâ morbo laborantem.

Non tantùm affectus, sed & ejus causa remotissima Medico consideranda. Medici officium.

LXXIV. Frustrà enim erit Medicus & Chimericus Thrasonicus, qui ex præjudicio suo imponet sibi ac ægro suo, considerando duntaxat ipsum affectum, Vomitum putà & Alvi fluxum molestum, neglectâ ejus causâ remotissimâ; quippe quæ sola ipsi totum affectum, ipsumque ritè curandi modum demonstrat & indicat.

LXXV. Utique oportet Medicum probum ac peritum ad omnia esse attentum, & singula considerare ex quibus aliquid lucis haurire possit ad Ægros suos feliciùs, faciliúsque curandos.

Indicantia quænam.

LXXVI. *Quæcunque* proinde *Medico manifestant, quî curari possit Æger, ea omnia Indicantium nomine dignabitur*, cùm *reverâ ipsi agenda indicent.*

Agenda & Vitanda.

LXXVII. *Agenda* verò, uti modò dixi, comprehendunt etiam *vitanda*, duobus namque præceptis generalibus comprehenduntur omnia Medicorum consilia, *Vitandis & Usurpandis*. *Vitari* enim debent, *quæ jam actu observavimus nocuisse Ægris*, aut *illis nocitura meritò metuimus*; Contrà *usurpari* debent tum quæ *jam Ægris convenientia fuisse* novimus, aut *futura probabiliter speramus.*

Probabilitas in Medicinâ.

LXXVIII. Addidi *probabiliter speramus* quoniam non raro accidit, ut hac in spe suâ & opinione fallatur Medicus, & quidem *ob peculiarem singulorum Hominum constitutionem*, quam nemo Mortalium assequetur unquam certò, *nisi per experientiam*, tàm utilem, tàm in Medicinâ necessariam.

Iuvantia & Nocentia esse Indicantia optima.

LXXIX. Ut ergò tandem ad controversiam motam revertamur, concludimus, *Iuvantia & Nocentia*, utpote ab Ægris jam usurpata & observata, *præ cæteris Indicantibus omnibus potissimas & certissimas promere Indicationes*, adeò ut nulla omninò in arte occurrant, quæ illis queant æquiparari; tantum abest, ut illa ex Indicantium numero putemus eliminanda.

Hydropis Indicationes variæ.

LXXX. His ita de Indicantibus præmissis, revertimur ad Hydropem, cujus rationali methodo curandi varias proponemus Indicationes.

Distinguendum inter Hydropem incipientem, & perfectũ.

LXXXI. Imprimis verò distinguendum est inter *Hydropem* in *corporis habitu incipientem*, ac *perfectum*, ut & in *variis cavitatibus existentem.*

Incipiens quisnam Perfectus quisnam.

LXXXII. *Incipientem voco in Corporis habitu Hydropem*, quamdiu meatus inter arterias & venas existentes nondum sunt hiantes ac rupti, omnisque humiditas serosa vel pituitosa in ipsis adhuc hæret; uti *perfectum*, quando ex dictis meatibus cavernosis hiantibus ac ruptis effusa est sub cute, ac circa musculorum membranas dicta humiditas.

Hic quomodò se manifestet.

LXXXIII. Talis *perfectus* in habitu corporis hydrops sese manifestat tum *permanente in affectâ parte tumore*, tum eodem *secundùm decubitum* varium quodammodò *mutabili*; quemadmodùm id præsertim apparet in cruribus ob decubitum detumescentibus, & ob incessum magis intumescentibus.

Aquarũ migratio quomodò fiat.

LXXXIV. Hanc autem Aquarum migrationem de loco in locum fieri puto *secundùm Musculorum membranas & sub Cute*; ubi non raro in sectionibus Cadaverum Gelatinam reperi concretam.

Indicationes diversæ.

LXXXV. Cùm proinde diversa sit meatuum nominatorum constitutio in Hydrope incipiente ac perfecto, & in hoc quidem noxa longè major, quàm in illo, facilè patet, alias esse utrobique Indicationes.

In incipiente, & perfecto.

LXXXVI. Nam in Hydrope incipiente relaxatio quidem est ac imbecillitas prædictorum meatuum; in perfecto autem Continui solutio plena.

Quid Relaxatio meatuũ, quid imbecillitas, quid solutio indicent.

LXXXVII. *Relaxatio* verò istorum Meatuum indicabit sui *adstrictionem*, & *Imbecillitas* sui *corroborationem*; uti *Solutio*, sui *adunationem.*

Quid Aqua loco peccans, quid Vasorũ ruptio, quid Obstructio.

LXXXVIII. Quoties autem Vasorum Lacteorum vel Lymphaticorum prius obstructorum ruptioni acceptus ferendus est hydrops; toties *Aqua loco peccans* sui inde *remotionem*; *Vasorum* autem *ruptio* sui *consolidationem*; *Obstructio* denique sui *reserationem* indicat.

Quid Seri vel Pituitæ Redundãtia Quid illius Salsedo? Quid hujus visciditas?

LXXXIX. *Seri vel Pituitæ Redundantia* in Corpore sui quoque *diminutionem*; uti illius *Salsedo*, vel hujus *Visciditas* sui *correctionem* ac *emendationem* itidem indicat.

XC. Adeò ut sic paucis pleraque in Hydropis curatione agenda proposuerim, & quidem per *Indicationes ex variis Corporis continentis ac Contenti morbis petitas.*

Remediorum materia. & forma.

XCI. Interest autem, ut similiter paucis exponam cujusvis remedii & auxilii materiam, hujusque formam convenientem.

Inter quæ distinguendum.

XCII. Non malè namque distinguitur inter ipsum Indicatum sive Remedium, & multifariam sæpenumero hujus Materiam; quam diversâ formâ administrari posse ac nonnunquam debere quis ignorat, nisi eorum quæ in praxi geri solent ignarus?

1. Meatuum Relaxatio quî curetur. Per Adstringentia.

XCIII. Proposui autem 1. loco *Meatuum Relaxationem*, quam dixi indicare sui *adstrictionem*: Hæc autem ipsorum adstrictio *variis rebus* obtineri potest, & quidem *modis variis & formis* administratis.

XCIV. Adstringentium Materia ex variis peti potest, ex Vegetabilibus præsertim atque Mineralibus.

Externa

XCV. Cùm autem in Corporis habitu hæreat malum, imprimis per externa instituenda erit Curatio, & forma medicamenti aptissima erit Balneum, vel Fotus; ut & Emplastrum & similia.

Interna.

XCVI. Nil tamen impedit, Interna quoque usurpari tunc medicamenta leniter adstringentia & aromatica, & imprimis Decocti formâ exhibita.

Eorum materia.

XCVII. Ex *Adstringentibus* autem sunt *Rad.* tormentillæ, bistortæ, garyophyllatæ, Petasitidis;

Folia plantaginis, equisetum, bellis minor, Sanguisorba, myrtus;
Flor. Rosarum Rubratum, Balaustiorum.
Semina Portulacæ, Plantaginis.
Nuces Cupressi, Myrtilli.
Inter *fructus*, Mespila, Sorba, Corna.
Succus Hypocystidis, Agrestæ, Acaciæ.
Cortices granatorum, Cupulæ Glandium.

XCVIII. Ex *Mineralibus* sunt Terræ pingues omnes ac sigillatæ, Lemnia, Silesiaca, Turcica, &c. Bolus Armena, Alumen. Lapis hæmatites, Sanguis draconis, Ferrum, &c.

XCIX. Decocta ut & Fotus parari possunt in Vino rubello & adstringente, vel in Aquâ & imprimis ferratâ sive chalybeatâ.

C. Emplastris conducunt insuper Mastiche, Olibanum, &c.

2. Partium imbecillitas qui curetur. Et quibus.

CI. Proposui 2. loco partium in habitu corporis existentium & meatus dictos formantium *Imbecillitatem*, ipsamque dixi sui Indicare *corroborationem*.

CII. Hanc imbecillitatem à laxitate distinguo, & corroborationem non ab Adstringentibus, sed *Aromaticis* exspecto.

Aromatica quænam.

CIII. *Aromatica* voco, quæcunque *odore vel sapore acri & grato sunt prædita*; quò spectant omnes plantæ *moderatè calidæ atque siccæ*, vulgò dictæ.

Quot modis usurpanda.

CIV. Hæc Aromatica itidem tum *externè* tum *internè* possunt usurpari, uti dictum de Adstringentibus, & quidem *formis similibus*; nisi quod internè pluribus formis & tutiùs exhiberi possint, quàm Adstringentia.

CV. Possunt enim & *Tincturæ*, & *Extracta*, & *Vina medicata*, & *Decocta*, & *Olea stillatitia*, & *Mixturæ*, & *Conservæ*, & *Electuaria*, & *Pulveres*, & nescio quid non in hunc finem ex Aromaticis parari & commodè ipsis Ægris adhiberi; quod æquè tutò ac commodè ex Adstringentibus fieri nequit.

3. Meatuum solutio qui curetur. Et quibus.

CVI. Proposui 3. loco *Meatuum* in corporis habitu existentium & *continuorum solutionem*, quam dixi sui indicare *adunationem*.

CVII. In hunc finem plura possunt administrari medicamenta, & quidem formâ diversa, tum internè, tum externè.

Consolidantia quænam

CVIII. Quæ autem solutam unitatem curare possunt Medicamenta, *Consolidantia* vulgò dicuntur, ad quæ tum glutinantia, tum vulneraria sunt referenda, quorum bona pars inter adstringentia fuit posita.

CIX. Sunt autem Rad. Consolidæ majoris & minoris cum toto: Tormentillæ, Caryophyllatæ, &c.
Folia Consolidæ Saracenicæ, Saniculæ, agrimoniæ, alchimillæ, verbenæ, pyrolæ, veronicæ, vincæ pervincæ, virgæ aureæ, pilosellæ, herniariæ, &c.
Flores Ros. Rubr. hyperici, &c.
Corallia, Bolus armena, Lithargyrium, Sarcocolla, Thus, Sanguinis draconis, Lapis Calaminaris, &c.

Quot modis usurpanda.

CX. Ex his parari possunt *Fomentationes*, decoquendo ipsa in Vino rubello vel Aqua ferrata, ut & *Emplastra* forinsecùs usurpanda.

CXI. Internè quoque assumi poterunt *Decocta Vulneraria* dicta ex plantis præsertim parata: quorum ope paulatim consolidari poterunt Meatus dicti soluti.

4. Aqua loco peccans qui tollatur.

CXII. Proposui 4. Loco *Aquam* serosam aut Pituitosam omni Hydrope perfecto, ac præsertim Ascite, similibusque speciebus *Loco peccantem*, atque *sui inde remotionem* indicantem.

Quando Hydropem producat.

CXIII. Quamdiu enim in Vasis Lymphaticis & Lacteis stagnant duntaxat Lympha & Chylus, Potusve, tamdiu abest Hydrops, ubi vero in habitus corporis Meatibus serum ita stagnat, ut tumorem ibidem pariat notabilem, mox Hydropis Anasarcæ initia observantur.

CXIV. Quamprimùm autem ex Vasis Lymphaticis vel Lacteis ruptis, ut & Meatibus dictis itidem disruptis Lymphâ, vel Chylus, vel Serum effunditur, aut in cavitate aliqua, aut sub Cute colligitur, Hydrops perfectus existit; in quo Loco peccat effusus Liquor, suique, quemadmodùm dictum, inde remotionem indicat.

CXV. Inde autem *removeri* potest modis mediisque variis: & imprimis per *Sudorifera*, vel *Paracentesin*.

Removetur per Sudorifera.

CXVI. Per Sudorifera tollitur ac removetur inde Liquor, quatenus tunc omnes corporis pori reserantur, & humores Aquei vaporis forma quaquaversùm propulsi simul foràs expellentur, sicque ex illo præternaturali loco removentur.

Et quænam.

CXVII. Conducunt verò inter *Sudorifera* illa præsertim, quæ *Acriora* existunt, & *vi Aromatica* sunt prædita: Qualia sunt Ligna & Cortices Guajaci, Sassafras, Juniperi, Quercus, Buxa, &c. Radices Apii, fœniculi, Angelicæ, Imperatoriæ, &c.

Et quomodo.

CXVIII. Oportet autem Sudorifera illa, quâcunque demum formâ præparata, continuè assumantur ab Ægris, atque in perpetuo quasi Sudore ipsi serventur, si felicem successum optemus.

CXIX. Hâc enim ratione aperti servantur corporis pori, & via expellendis Aquis patens; quod si diu intermittantur Sudores, toties clauduntur denuò pori, augeturque iterum Aqua, cui postmodùm majori labore & molestiâ novus rursus parandus exitus.

CXX. Non tantùm in hoc affectu, sed & aliis quoque utilem observavi Sudorem modo prædicto perpetuatum.

Et quâ formâ.

CXXI. Sudorifera autem in hoc casu convenientissimè usurpabuntur formâ liquida, & quidem aut Decocti, aut mixturæ ac potionis: addendo semper Spirituosa, & Sale Volatili abundantia.

Extrinseca etiam adhibenda.

CXXII. Non tantùm assumptis intrinsecus medicamentis commodè promovetur ad Hydropis Curationem Sudor; sed insuper forinsecùs administratis variis, quæ itidem aut *poros aperiant*, aut *Aquas foràs eliciant*.

Poros aperientia.

CXXIII. *Poros aperient* commodissimè *Balnea* quævis *calida*, cum majori tamen commodo *sicca*, vel *cum Vini Spiritu* accenso instituta; cùm sic non tantùm viam parent Aquis, sed insuper ipsas temperent Acriores.

Et Aquas foras elicientia.

CXXIV. *Aquas foràs elicient Sacculi* ex floribus, seminibus, foliis, radicibus, & similibus in pulverem redactis & cum *Sale tosto aut Cineribus*, *arenâve* mistis parati, & calidè corpori applicati, ac subinde mutati.

CXXV.

Quænam ea sint. CXXV. Nihil enim potentiùs Aquas ad se trahit, quàm *Sal*, & quidem tostum, sicque omni humiditate Aqueâ penè privatum, in cujus locum venit Aqua in corpore contenta. Idem & forsan potentiùs præstant *Cineres*, & imprimis *clavellati*, cæterique omnes multo Sale lixivo turgidi: qui potentissimè Aquas ad se alliciunt: Imbecilliùs id *Arena* præstabit.

Removetur Aqua per Paracentesin. CXXVI. Per Sudorifera prædicta, cæteraque jam recensita externa lentè quidem evacuari, atque loco isto præternaturali removeri possunt Aquæ; at subitò & confertim *Paracentesi*.

Ea quid sit. CXXVII. Est autem Paracentesis Apertio per Cutim & partes cæteras intermedias usque ad Locum Aquas continentem facta; per quam via paratur Aquæ, ut effluat.

Ejus periculum. CXXVIII. Magnum verò Paracentesi conjunctum est periculum, si nempe magnâ copiâ effluant Aquæ confertim, unde non raro subitò fuere extincti Ægri.

Ejus modus. CXXIX. Hanc ob causam soliti fuerunt Chirurgi factâ scalpello apertione, ipsi tubulum vel canaliculum plumbeum immittere, ac circa ipsum cutim firmare & colligare, ne sc. nisi sublato tubuli operculo aut turundâ effluat Liquor, qui sistitur immissâ turundâ.

CXXX. Interim propter dolorem ex illâ cutis colligatione obortum, non raro in somno canalem à vulnere removerunt Ægri, unde effluente tunc confertim Aquâ omni perierunt.

CXXXI. Quin nonnunquam Gangræna ibidem fuit oborta, unde & sic quoque in Vitæ discrimen conjecti sunt Ægri.

Ejus instrumentum. CXXXII. Quapropter non satis laudari possunt Acus Cavæ, quippe quæ sine notabili Ægrotorum dolore per carnes immitti possunt in quasvis cavitates, atque eductâ sufficienti Aquæ quantitate, iterum extrahi, atque solo Emplastro Diapalmæ imposito omnis ulterior effluxus sisti; donec alio tempore ad aliam denuò educendam vel in idem foramen intrudantur, vel novum alibi paretur, atque sic tutissimè per vices Aqua educatur.

Medicorum quorundam iniquitas adversus suos Ægros. CXXXIII. Vix enim una Aquæ gutta effluet eductâ tali acu, quæ non nisi angustum foramen facit, ulli periculo subjectum, ut mirari me subeat, imò dolere cogat, quoties considero non tantùm tàm suffenos, ac præjudiciis suis mordicus addictos, sed insuper ægris suis tàm iniquos reperiri ubivis Medicos, qui contradicendi studio laborantes & invidiæ œstro acti malint Ægros perire, quàm remedio ab illis, non à se proposito & sibi hactenus ignoto curari; quemadmodùm id sæpissimè in praxi meâ factum memini.

Eorum invidia. CXXXIV. Abhorrent tales à labore, & diligentibus gloriam suo labore partam invidentes, malunt, rebus optimis protervè ac tàm impudenter, quàm inscitè contradicere, quàm rerum gnaris auscultare, ac per ipsos in ægrorum bonum proficere.

Auctoris in docendo scopus. CXXXV. Talia cùm non mihi tantùm, sed aliis quoque Artis pomæria promovere studentibus quotidie accidant, mei muneris esse puto discipulos meos adversùs talia præjudicia & affectus malos munire, quò singuli non tantùm in doctos, sed insuper in probos evadant Medicos, qui meus in docendo unicus scopus est, laudem eo nomine à Deo expectans, si malevolorum calumniæ debitâ gloriâ me fraudent.

5. Vasorum Lymphaticorum vel Lacteorum ruptio quî curanda. CXXXVI. Proposui 5. loco *Vasorum Lymphaticorum vel Lacteorum ruptionem*, quam dixi sui indicare *Consolidationem*.

CXXXVII. Quoniam verò jam actum de *Consolidantibus*, ubi de Meatuum vasis intermediorum ruptione tractavi, non est necessum, ut nunc pluribus in hisce morer, quin potiùs ad sequentia pergam.

6. Eorundem obstructio quâ curetur. CXXXVIII. proposui ergo 6. loco eorundem *Vasorum Obstructionem*, quam dixi indicare sui *Reserationem*.

CXXXIX. Contingit autem reseratio illa *Solvendo Pituitam* in Vasis prædictis *coagulatam*: eandemque inde *removendo*,

Pituitam coagulatam solventia medicamenta. CXL. Pituitam coagulatam solvunt Medicamenta incidentia & attenuantia dicta, quæ partim *Sale lixivo*, tum *Fixo* tum *Volatili*; & imprimis *Oleoso sive Aromatico* sunt prædita, partim *Acida* sunt; partim *spirituosa*; partim ex *variis hisce mista*.

Salia fixa. CXLI. *Salia fixa* sunt Cardui Benedicti, Absinthij, Tartari, &c.

Volatilia. CXLII. *Salia Volatilia* parantur ex Vrinâ, Sale Armoniaco, Cornu Cervi, Cranio humano, & similibus.

Oleosa. CXLIII. Ad *Salia Volatilia Oleosa* referenda sunt omnia Olea stillatitia, & imprimis ex Aromatibus, Seminibus, Baccis, Lignis, Radicibus, & similibus parata.

Acida. CXLIV. Ad *Acida* pertinent Spiritus Salis vulgaris, Nitri, Vitrioli, Sulphuris, Acetum crudum & stillatitium, &c.

Spirituosa. CXLV. Inter *Spirituosa* primus locus debetur Spiritui Vini; proximus Spiritui ex quibusvis plantarum partibus fermentatis elicito.

Mista. CXLVI. Ad *mista* pertinent Sal Tartari vitriolatum, Sal Armoniacum, ut & omnes Aquæ *Theriacales*; *Antinephriticæ*, ac similes: ut & compositiones pro re natâ institutæ, nunc misturæ, nunc Apozematis, nunc alterius Potionis formâ.

CXLVII. Sic in eundem finem usurpari possunt Oculi Cancri, aliaque Ossa, vel lapilli in brutis reperti, & cum Aceto stillatitio pauco aliisque misti & convenienter exhibiti.

Quomodo usurpanda. CXLVIII. Vbi notandum, illa omnia Incidentia & aperientia dicta conducere, ubi in lecto continetur corpus, idemque ad Sudorem blandum componitur; sic enim feliciùs & faciliùs præstant, quod præstare debebant: promovetur enim eâ ratione tum illorum motus ad partem affectam, tum operatio in humorem peccantem.

Pituitam coagulatam solutam ad motum quænam promoveant. Nemper Sudorifera. Et quidem Salia Volatilia Oleosa. CXLIX. Eadem quæ humorem Pituitosum coagulatum solvunt, eundem ferè simul stagnantem ad motum interruptum promovent, sed imprimis ea quæ simul Sudorifera sunt.

CL. Iuvat enim plura simul conjungere, quæ pluribus satisfaciant indicationibus: Dummodò blandè operentur singula.

CLI. Nihil autem æquè motum interruptum renovat, ac id quod Sudores movet. Seligenda verò in hoc casu talia Sudorifera, quæ simul humorem Pituitosum incidant, & cæteris concurrentibus malis auxilientur: unde præferenda

renda erunt cæteris omnibus Salia Volatilia Oleosa, quippe pluribus indicationibus satisfaciunt, sicque modis variis curando Hydropi serviunt.

7. Seri vel Pituitæ redundantia qui curetur.

CLII. Proposui 7. loco *Seri vel Pituitæ Redundantiam* utplurimùm in Hydrope observabilem, quam dixi sui indicare *diminutionem*.

CLIII. Quæ autem de Aquarum alicubi collectarum evacuatione dici possunt, hinc quoque peti poterunt.

Diminutionem Seri aut Pituitæ omnem non esse Aquis evacuandis convenientem.

CLIV. Diminutio namque Seri aut Pituitæ quovis modo facta creditur quoque Aquis evacuandis conveniens; quamvis ego saltem id hactenus verum non potuerim observare: quoniam nunquam ego collectas in Abdominis cavitate Aquas ullis per vomitum aut secessum operantibus medicamentis observavi eductas: quocirca etiam ab illis, ubi semel atque iterum sine fructu ac successu fuerunt administrata, puto abstinendum, & ad superiùs memorata auxilia mox recurrendum

Quando & quomodò ista diminutio instituenda.

CLV. Ubi verò Hydropis futuri periculum imminet ob redundans in Sanguine Serum aut Pituitam; tum puto & tutiùs & feliciùs institui peccantium humorum diminutionem, per *Vomitum*, vel *Alvum*, vel *Urinas*, vel *Sudores*, vel *Salivationem* quoque aliquando absolvendam.

Non Venæ-sectione

CLVI. Sanguis ipse redundans potentissimè ac citissimè minuitur per Sanguinem è Vasis sectis eductum; quod beneficium perperàm expectatur à quibusdam in aliis quoque humoribus redundantibus.

CLVII. Quamvis enim *Venæ-sectione* serum unà cum reliquo Sanguine minuatur in corpore: non minuitur tamen eo respectu, quo redundat.

Serum quando dicatur redundare.

CLVIII. Dicitur autem redundare serum in corpore, quando ejus plus generatur & coacervatur in ipso, quàm ejus cum Sanguine reliquo desiderabat proportio naturalis.

CLIX. Ubi proinde minuendum serum; non credendum, mox perinde esse, an Sanguis simul minuatur; cujus proportio tunc mutata est, & ita quidem, ut potiùs optare liceat posse augeri reliquas propter serum Sanguinis partes, quàm ut simul cum ipso sero minuantur.

CLX. Venæ-sectio igitur perperàm commendatur à quibusdam non tantùm ad Sanguinis copiam nimiam minuendam, ad quod conducit, sed ad cæteros quoque humores unà cum Sanguine per vasa delatos educendos: quippe qui soli, remanente universo Sanguine laudabili in vasis, extrahi nequeunt; quod tamen erat necessarium.

Modi, quibus Seri & Pituitæ redundantia minuitur.

CLXI. Modi ergò convenientissimi Sero aut Pituitæ redundantibus minuendis, sunt Evacuationes per *Vomitum*, per *Secessum*, per *Urinas*, per *Sudores*, per *Salivationem*.

CLXII. Rariùs quidem *Vomitus* in hunc finem movendus, nec nisi in Vomiturientibus: in his enim proni sunt humores per vomitum exire.

Motus humorum sponte sursum factus promovendus.

CLXIII. Et ne quis putet Bilem tantùm sursùm ac per Vomitum affectare viam; Experientia quotidiana nos docet, & Aquas insipidas, & Salsas, & Acidas, tum tenues, tum crassas, imò Pituitam impensè viscidam spontè vomitu excerni pluribus, quod ubi observatur fieri, dummodò nil obstet, commodum est illum dictum Naturæ ductum sequi; hoc est, Motum humorum sponte suâ sursùm factum promovere.

Motus iste quando fiat.

CLXIV. Sponte autem suâ, hoc est, à Naturâ moveri puto sursum humores, quoties per ductum Pancreaticum ac Bilarium in tenue Intestinum delati, atque Pituitæ ex Salivâ perpetuò deglutitâ præsertim productæ, aut assumptis Alimentis, Medicamentis, Venenisque è Ventriculo per pylorum delabentibus occurrentes, tàm inter se, quàm cum his Effervescentiam excitant, & quidem talem, ob quam sursum ad Ventriculum propellantur, vel aliquâ eâque minori majorive sui parte, vel universi; quod licet rariùs, aliquando tamen contingit.

Vomitoria quænam.

CLXV. *Medicamenta* verò, quæ similem humorum motum sursum afferunt, *Vomitoria* dicuntur; ubi notandum Vomitum aliquando cieri ab iis quoque medicamentis, quæ non tantum recensentur inter Vomitoria, sed contra Vomitum commendantur.

CLXVI. Accidit autem illud, quoniam vel cum nauseâ assumuntur, vel vitiosam, uti modò dictum, Effervescentiam & quidem talem cum humoribus ad Intestinum tenue propulsis excitant, ut inde Vomitus assumptorum quoque ad Vomitum compescendum medicamentorum consequatur.

CLXVII. Inter *Vomitoria* numerantur 1. Radices Raphani, Asari, Atriplicis, Cortex medius juglandis & Radicum Sambuci & ebuli, ut & horum summitates, &c. quæ minus vehementia sunt.

CLXVIII. His 2. succedunt potentiora, ex ex Rad. Elleb. Albi, Cataputiæ, Cyclaminis, & similibus parata.

Vomitoria Chymica quænam

CLXIX. Inter *Chymica* laudantur Vitriolum Album, Sal Vitrioli, & plurima ex Antimonio parata, Vitrum puta, Regulus, Flores, Crocus Metallorum, Mercurius Vitæ dictus; ut & plurima alia ex hisce parata.

CLXX. Ex Mercurio conveniunt omnia ejus præcipitata, Alba, Flava, Rubea, &c. ut & ipse Mercurius sublimatus Corrosivus; quo tamen non nisi dosi minimâ & in convenienti liquore utendum, vix enim unquam ad usum granum est ascendendum.

Mercurius quibus imprimis conducat.

CLXXI. Conducit autem Mercurius imprimis peccante *Pituitâ viscidissimâ*, quam ob conjunctum in sui præparatione Spiritum Acidum potenter incidit & attenuat; & ob propriam vim fluxilem facit & ad eductionem aptissimam: ideò ut non putem hactenus innotuisse nobis medicamentum dictæ Pituitæ debellandæ tam aptum, atque ipsum Mercurium ritè paratum ac præparatum, atque prudenter usurpatum.

Quænam in Vomitoriis exhibendis observanda.

CLXXII. Imprimis commendo omnibus & singulis Medicis junioribus Vomitoria Ægris suis exhibituris; ut attendant 1. an proclivitas in Ægro sit ad vomendum, ratione ipsius affectûs urgentis. 2. an in eodem sit naturalis facillitas ad vomendum, an difficultas; 3. an vomitum facilè ferre possit, an verò malè inde olim habuerit; 4. an, si nausea desit, cæteris purgantibus nullum, non sufficiens saltem levamen ac commodum perceperit; signa tamen humorum circa Ventriculum &

& tenuia Intestina hærentium, aut notabili copiâ eò delatorum adsint.

Humores viscidi priùs præparandi.

CLXXIII. In exhibitione autem Vomitoriorum velim humores viscidos priùs incidi & ad evacuationem aptos reddi; atque tùnc à blandioribus, hoc est, cum minimâ corporis concussione ac conturbatione Vomitum cientibus initium fieri; sed his non proficientibus, gradatim ad potentiora & vehementiora, si aliter curatio absolvi nequeat, ascendi.

Quid post assumtum vomitorium exhibendum.

CLXXIV. Assumptis denique Vomitoriis, quò faciliùs vomant Ægri, commodum erit jusculis calentibus, tepidis saltem, aut Cerevisiâ calente, aliisve liquoribus convenientibus per vices assumptis uti; sic enim humores tenaces diluuntur & faciliùs excernuntur.

In vehementiori Vomitione quid agendum.

CLXXV. Quòd si vehementiùs procedat Vomitio, ejus violentia compescenda mixturis Opiatis per intervalla usurpatis: ut & Virium languor, si enormem Vomitum is consequatur reparandus Spirituosis & Aromaticis minori quantitate subinde assumptis, Vino putà generoso, aut mixturis cordialibus dictis: ex confectione Alkermes, Ambrâ griseâ, Aquâ Vitæ Matthioli & similibus paratis.

Purgatio.

CLXXVI. Tutiùs & faciliùs educitur Serum & Pituita *per Alvum deorsum*, quàm per Ventriculum & Os sursum: neque enim ulla requiritur ad *Purgationem deorsum* vehementia, nulla corporis concussio, quæ omnino concurrit ad Vomitum ciendum.

Quâ viâ serum & pituita in sanguine redundantia educi possint per alvum. Nempe per Ductum Pancreaticum.

CLXXVII. Quæri posset hoc loco, *quâ viâ Serum & Pituita in Sanguine redundans educi possit per Alvum?* Cui quæstioni ut satisfaciam, non videtur mihi Corporis fabricæ vel Rationi sanæ contrarium, si dicamus 1. viam esse patentem per *Ductum Pancreaticum*. 2. per *Ductus Salivales*, aliosve in ore patentes.

CLXXVIII. Per Ductum Pancreaticum tàm Serum quàm Pituitam ad tenue Intestinum Catharticorum ope propelli, vel illud suadet, quod tàm sæpè *nausea toties ferè, quoties nova dejectio imminet, repetens* observetur post purgans assumptum, imo non raro etiam in ventris perturbationibus sponte contingentibus.

Nausea unde oriatur.

CLXXIX. Nausea vero omnis, si quis rem ritè examinaverit, & omni præjudicio mentem suam liberaverit, aliundè non potest commodè deduci, quàm à Bilis & Succi Pancreatici, aliorumve humorum in tenui Intestino confluentium, simul effervescentium atque halitus molestos ad Ventriculum propellentium vitio.

Qui Auctoris cujusdam sententiam profert, quid faciat.

CLXXX. Nisi enim hanc causam quis assignaverit, omnibus concurrentibus Symptomatibus maxime consentaneam, optem aliquam audire, quæ sepositâ cujusvis Scriptoris auctoritate, ullam probabilitatem involvat.

CLXXXI. Quisquis enim alicujus egregij Auctoris opinionem profert ac illi multùm defert, eo ipso quidem suam reverentiam & observantiam testatur erga Viros magnos, deque Rep. benè meritos, non item suam scientiam aut certam de re quæsitâ notitiam.

CLXXXII. Aliud planè est, adulari magnis Viris, aliud sincere philosophari, atque suos Discipulos fideliter informare.

Auctor mavult ignorantiam suam profiteri, quàm discipulis suis imponere. Ejus votum.

CLXXXIII. Ego sanè longè satius puto, meam ignorantiam candidè confiteri ac profiteri, quàm ut doctus & sciens videar, Junioribus imponere, atque meo exemplo malo à veritate avertere.

CLXXXIV. Utinam omnes agnoscerent atque manifestarent suam ignorantiam, & paterentur se per alios erudiri, quibus sua Deus largitus est dona, pro suo benè placito diversimodè in varios distributa.

CLXXXV. Sed ad rem, Puto igitur corporis humani fabricam, prout hoc tempore magis quàm olim, tum ratione partium continentium, tum ratione contentarum innotuit sedulis operum divinorum scrutatoribus, favere impensè humorum Serosorum & Pituitosorum per Ductum Pancreaticum ad Intestina Motui.

CLXXXVI. Via enim ibi patens est, præter quam alia forsan ad Intestina nulla nota est immediata.

Per Ductum Bilarium Serum vel Pituitam è Sanguine non educi. Et quare.

CLXXXVII. Non puto namque futurum, ut quis facilè *Ductum Bilarium* sit in auxilium advocaturus ad *Serum vel Pituitam* è Sanguine ad Intestinum deducendam.

CLXXXVIII. Cum Succo Pancreatico, quemadmodum jam tum ratione tum experientiâ evidentissimâ nobis est notissimum, subacido facilè jungi & moveri potest serum, sive Salsum, sive Aqueum, ut & Pituita; non item cum Bile, cum quo serum, Salsum præsertim, & hactenus quodammodò Acidum aut sensibiliter Acidum, Effervescentiam in ipsius folliculo facilè excitaret, atque in præsens vitæ discrimen Ægrum conjiceret.

CLXXXIX. Ob has, pluresque alias diligentiùs hoc negotium perscrutanti obventuras rationes arbitror ego minimè per Ductum Bilarium expectandam Seri aut Pituitæ evacuationem ab assumptis purgantibus.

Nullam immediatè ad Intestina viam esse præter Ductum Pancreaticum. Sed quidem mediatas nempe Ductus Salivales, &c. Et quare

CXC. Concludo idcircò, immediatam ad Intestina viam nullam esse hactenus notam præter Ductum Pancreaticum: quicquid enim de *Arteriis* eo tendentibus dicitur, dicitur tantùm, nec satis probatur; postquam nullo, quod sciam, experimento id evincitur; patere sc. Arteriarum oscula in Intestinorum cavitatem, quod tamen foret planè necessarium.

CXCI. Præter viam illam immediatam, proposui quoque *alias mediatas*, & in os primùm, deinde per OEsophagum ac Ventriculum Pituitam & serum ad Intestina deducentes, *Ductus sc. Salivales, aliosque ad os tendentes.*

CXCII. Notum enim est, Salivam, si tenuis existat, sero esse simillimam, sin crassior evadat, Pituitam viscidam repræsentare, quin facilè in Pituitam abire.

CXCIII. Cùm præterea Pituitæ in tenui Intestino repertæ origo merito deducatur ex Salivâ perpetuò deglutitâ, & paulatim ad Intestinum delabente, non immeritò per has quoque vias Pituitosum humorem à purgantibus eductum per ductus Salivales propelli credimus.

CXCIV. Quod vel inde quoque patet; quòd post. assumpta purgantia observemus sæpenumerò Saliva os repleri, quando evacuatio præstò adest: sive tum nausea conjungatur aliqua, sive nulla.

Ad Ductus Salivares referendi infiniti in palato pori.

CXCV. Ad hos ductus salivares revoco *infinitos poros in palato & universâ faucium tunicâ glandulosâ* nuper observatos, & partim jam notos,

tos, partim indies magis innotescentes, atque contentum in se Liquorem in Os & fauces continuè deponentes.

Hunc liquorem esse Salivaris naturæ.

CXCVI. Hunc autem liquorem Salivaris esse naturæ, nulli erit dubium, qui consideraverit & *glandularum*, in quibus præparatur, *similitudinem*, sunt enim è genere conglomeratarum; & *locum communem*, in quem unà cum Salivâ effunditur, Os ipsum. Atqui notabilis inter ipsum & Salivam si differentia foret, utique aliquam in Ore mutationem parerent; quam à nemine hactenus observatam, nec proinde ab ullo prudenter asseverari posse puto.

Quid ex hoc liquore oriatur.

CXCVII. Ex illo autem Liquore imprimis Mucum ad Nares delabentem, atque ibi morâ magis incrassatum, ut & alium in faucibus sæpenumero collectum, & viscidam pituitam constituentem ortum suum trahere arbitror.

Ejus & salivæ discrimen.

CXCVIII. Quin imò si quod inter ipsum & salivam discrimen sit, censeo illud in crassitie & visciditate majore aut minore consistere.

Viæ per quas serum & Pituita expurgentur.

CXCIX. Cæterùm per has vias omnes satis patentes puto in humorum serosorum & Pituitosorum expurgatione aliquid quoque propelli primùm ad Os, hinc & ad Ventriculum, ipsaque Intestina.

Ad occultas non confugiendum.

CC. Hæ sunt igitur Viæ patentes, ac per quas continuè aliquid secundum naturam vel mediatè vel immediatè ad intestina depellitur, ut non videam, quid nos urgere possit aut debeat, ad vias occultas confugere, per quas fingamus humores purgandos extrudi. Atque hoc ipso putamus satisfactum quæstioni à me propositæ de viis, per quas Serum & Pituita per alvum expurganda deducantur ad Intestina.

Medicamenta serum & pituitam evacuantia.

CCI. Proximum videtur, ut nunc *præcipua medicamenta* proponamus, quorum ope illa potest ac debet institui *Humorum serosorum aut Pituitosorum expurgatio*, ad Hydropem imminentem præveniendum, aut incipientem curandum.

Quî distinguantur medicamenta blandiora vel vehementiora à potentioribus & imbecillioribus.

CCII. Medicamenta hæc sunt vel *blandiora*, vel *vehementiora*, quæ distinguo à *potentioribus* & *imbecillioribus*. Nam illa sunt *potentia* medicamenta, quæ parvâ quantitate multùm præstant, uti contrà *imbecillia*, quæ magnâ præstant parùm. *Vehementia*, verò sunt, quæ cum molestiâ ægri operationem suam exercent, sive parvâ, sive magnâ sumantur quantitate; uti contrà *Blanda*, quæ commodè & absque molestiâ vel torminibus humores educunt.

Scammonium potens & blandum.

CCIII. Sic exempli gratiâ *Scammonium*, quamvis *potens* sit Medicamentum, quippe quod ad quindecim grana exhibitum purgationem facit, non est tamen *vehemens*, quippe quod sine torminibus vel molestiâ ægri suum producit effectum; Contra *Senna*, licet *imbecillum* sit purgans, quippe quod ad ℥ij. exhibetur, est tamen *vehemens* Medicamentum, quippe quod plerisque solet tormina ciere, adeoque cum molestiâ evacuationem facere.

Senna imbecillis & vehemens.

Purgantia imbecilliora.

CCIV. Inter Medicamenta Pituitam imbecilliùs evacuantia numerantur aliquot *Myrobalanorum* species, *Chebulæ, Emblicæ, Bellericæ*, ad ℥ij. in substantiâ exhiberi solitæ. Ut & *Agaricus*, itidem ad ℥ij. dari solitus. Quò *Mechoannam* quoque referunt eâdem dosi exhibendam. Hæc autem omnia tenuem imprimis Pituitam & Serum educunt, non item humores crassiores aut viscidiores.

Potentiora.

CCV. Potentiùs Pituitam & quidem crassam, viscidamque expurgat *Turbith*, ad ʒj. vel ℈iv. in substantia dandum; ut & *Hermodactylus*, ad ʒiß. exhiberi solitus. Huc spectant Gummi *Opopanax* & *Sagapenum*, crassæ viscidæque Pituitæ convenientia & ad ʒj. exhibenda.

Potentissima.

CCVI. Potentissima est *Colocynthis* ad gr. xv. exhibenda, & imprimis correcta & in Trochiscos Alhandal dictos redacta. Ei potentius adhuc est *Euphorbium*, ad viij. vel x. gr. exhibendum. Utrumque hoc Medicamentum crassæ Pituitæ conducit, & posteriùs Aquas simul ac serum potenter educit.

Serum purgantia.

CCVII. Ad Serum in specie commendantur *Radicis Ireos Succus*, ad ℥ß. ad ℥iß. dandus, ut & *Sambuci ac Ebuli* Radicis, foliorumque Succus, ad ℥ß. ad ℥vj. Cortex medianus ad ʒij. & Semen ad ʒj. exhibenda.

CCVIII. Huc facit *Ialappæ Radix*, ad ℈ij. & ʒj. exhiberi solita, ex quâ hoc tempore elici solet Resina.

Potentiora.

CCIX. His omnibus potentius est *Elaterium*, sive Cucumeris Asinini Succus, rariùs ad gr. vi. dandum. Cui proximè accedit *Esulæ Radicis Cortex*, è gr. vj. ad gr. xv. & *Succus sive Lac*, à gr. iv. ad gr. viij. exhibendum. Denique *Gummi Gottæ*, à gr. iv. ad vj. vel viij. usurpandum.

Pituitã Purgantia Chymica.

CCX. Ex Chymicis, quæ Pituitam educant, commendavi & laudavi non semel omnia ex ipso Mercurio tum sublimatione, tum præcipitatione parata Medicamenta, quorum alia quidem majore, alia verò minore dosi solent exhiberi: Nam ex *Sublimatis corrosivus* dictus, rariùs ad unum granum, *Dulcis* verò etiam ad triginta grana potest dari, *præcipitata* verò quò magis sunt Acido Spiritu & Igne longo ac potenti *fixata*, eò majore quantitate assumi possunt, quò verò minùs sunt fixata, eò minore.

Mercurius Sublimatus Præcipitatus.

CCXI. Hujus effectûs diversi rationem si quis me roget, sequentem dabo, ubi ex ipsâ præparatione diversâ Medicamenti cujusvis Mercurialis diversitatem ostendero.

Mercurius corrosivus à Dulci quomodò differat.

CCXII. Ergò *Mercurius sublimatus Corrosivus* dictus à *Dulci* in hoc differt, quòd illi admodùm Acri ac corrodenti novus addatur Mercurius crudus, cum ipso teratur, ac iterum sublimetur; quâ sublimatione novâ per accedentem ipsi ac conjunctum Mercurium recentem infringitur Spiritus Acidus in priore existens, ac ita quidem, ut omnis ejus Acrimonia videatur obliterata, ideoque Dulcis nomine gaudeat.

Mercurij sublimati acrimonia unde.

CCXIII. Unde patet quoque, *non ab ipso Mercurio pendere summam illam Corrosivi Mercurij rodendi vim & Acrimoniam*, sed ab *Acido Spiritu* copiosè in ipso concentrato & cum ipso sursum propulso & sublimato; nam non tantùm plus est Mercurii in Dulci, quàm in Corrosivo, sed insuper non tantùm duplo vel triplo, sed tricecuplo plus Mercurii Dulcis, quàm Corrosivi, & quidem tutiùs potest usurpari.

CCXIV. Unde quoque patet, *Vim noxiam* Mercurii sublimati Corrosivi non esse ipsi Mercurio, sed Spiritui Acido magnâ copiâ in ipso concentrato & in Acrimonia suâ permanenti adscribendam, postquam ipsa per novum Mercu-

Mercurium additum & simul sublimatum dulcescente tricecuplo ad minimum blandior fit tunc Medicina.

Mercurius sublimatus non tantùm per Mercurium novum, sed etiam per alia fieri Dulcem.

CCXV. Hoc autem non tantùm per *novum Mercurium*, verùm *per alia* quoque potest obtineri, secundùm illa fundamenta, quæ ringentibus adversariis ex rerum naturâ, Deique operibus eruta toties inculcavi, & licèt rumpantur ilia Momis, non desinam in commune bonum sedulis veritatis Scrutatoribus inculcare; quò tandem aliquando Veritatis Sol verus, non fictitius exsurgat, & ex ipsis Naturæ latebris, hoc est, Dei operibus, arte sedulâ detectis & manifestatis Veritas per tot secula densis humanarum auctoritatum tenebris tecta & obscurata in apricum & apertum deducatur.

Præcipitatum Mercurium differre pro suæ fixitatis gradu.

CCXVI. Dixi quemvis præcipitatum Mercurium differre pro suæ fixitatis gradu diverso; id ut magis pateat, quædam sunt adhuc addenda & curiosis explicanda, cùm egregium habeant & in Medicinâ Ægris faciendâ, & in rerum naturalium cognitione illustrandâ usum, licèt ipsa ex Veterum monumentis non hauriamus; quod qui faciunt, & lumen ab illis mutuatum in communem hominum usum refundunt, non Soli, sed Lunæ duntaxat conferri possunt; quicquid mutuò sibi adulando, ac se mutuò scalpendo somniant & fabulantur aliqui vanorum titulorum avidi Scriptores, simulque bonorum ac se peritiorum calumniatores.

1. Ratione spiritus.

CCXVII. Primò autem differt Mercurius præcipitatus *ratione spiritûs acidi*, cum quo præcipitatur; unde alius planè producitur ab Oleo vitrioli, alius ab Oleo sulphuris, alius a spiritu Nitri, & sic porrò. Nam à Spiritu Nitri longè citiùs, longè potentiùs figitur, quàm à duobus cæteris.

2. Ratione ignis diversi.

CCXVIII. 2. Differt Mercurius præcipitatus ratione *Ignis diversi*, cum quo absolvitur illa præcipitatio: nam longè magis figitur administrato igne potente, minùs verò adhibito debiliore. Id verò contingit, tum quatenus *intimiùs ipsi jungitur spiritus acidus* per ignem potentiorem & diuturniorem, tum quatenus *plus spiritus acidi ab eodem removetur* per ignem potentiorem & acriorem: à quo spiritu acido minùs concentrato ac refracto dixi jam pendere operationem Mercurii tàm sublimati quàm præcipitati molestiorem.

3. Ratione Spiritus Vini.

CCXIX. 3. Differt Mercurius præcipitatus ratione *Spiritus Vini* ab uno aut nunquam, aut semel, aut sæpiùs abstracti, vel ustione separati: A quo spiritum acidum in præcipitato residuum valdè corrigi & temperari, evincit vel unus spiritus salis ejus ope dulcis factus.

4. Ratione Additamenti.

CCXX. 4. Differt Mercurius præcipitatus ratione alicujus, vel nullius ad faciendam præcipitationem additi, ejusque multifarii; nam nunc Aqua marina vel aliàs salsa, nunc Lixivum tartari, cinerumve clavellatorum, nunc aliud quid soluto in spiritu acido Mercurio affunditur, sicque præcipitatio absolvitur.

5. Ratione additi spiritûs acidi

CCXXI. 5. Differt Mercurius præcipitatus, ratione additi alicujus ad ipsum solvendum spiritûs acidi, vel nullius: Potest enim sine ullo spiritu acido adjuncto Mercurii præcipitatio perfici, sed ad nodùm longo tempore; quod ego saltem sic quoque ab acido spiritu fieri puto, quamvis nullus Mercurio tunc affundatur, sed ipse vasi conclusus solus solo igne tandem in egregium præcipitatum abeat. Puto enim cùm Ignis cujuslvis fumo assurgere Spiritum Acidum, in fuligine observabilem, cujus pars tenuissima sensim penetret Vitri poros, se paulatim Mercurio insinuet, atque tandem ipsum solvat & figat, pulveris formâ & sic præcipitatum efficiat.

Spiritus Acidus in fumo.

CCXXII. Ab illo Spiritu Acido cum fumo assurgente omnis arena diutinè in Balneo suo usurpata Acidum spirat, uti notissimum est Chymiæ cultoribus.

CCXXIII. His ita præmissis ostendendum paucis, quod facere susceperam, pro diverso fixitatis gradu differre inter se Mercurios præcipitatos in suâ operatione.

Mercurium ab acido spiritu figi.

CCXXIV. Probandum verò primò, ab Acido Spiritu *figi Mercurium*; hoc est, *ita immutari, ut diutiùs permaneat in Igne*, nec tàm subitò avolet, quàm illo absente. Id autem evincitur solâ Mercurii cùm Spiritu Acido qualicunque dissolutione; tunc enim longè diutiùs, quam priùs ignis vim etiam potentem sustinet: Ergò ab Acido Spiritu figitur.

CCXXV. Probatur idem 2. *frequenti Spiritus Acidi novi affusione & abstractione, sive cohobitatione*, cujus ope magis adhuc observatur per experientiam figi & diutiùs ignis virtuti resistere Mercurius.

Ita ut in aurum abeat.

CCXXVI. Quinimò, quod magis mirandum, potest illo modo, accedente levi artificio, eò usque figi, ut ejus pars aliqua, & tandem omnes forsan ejus partes in Aurum purum abeant.

Nec tantùm figi, sed perfici.

CCXXVII. Vnde aliud quid sublimiùs elici potest, *non tantùm figi, sed perfici per Spiritum Acidum ipsum vulgarem Mercurium*, quod an de *Metallis imperfectis* non possit quoque dici, aut expectari, jam non disputo; cùm id Metallicam transmutationem quodammodò redoleat, ita Doctoribus garrulis exosam & cum suis patronis malignè traductam, ut vix liceat impunè ac sine calumniâ non dicam Cogitationes suas & Ratiocinationes, sed operationes proprias & Experimenta certissima proferre.

Differentia Mercurii crudi & præcipitati.

CCXXVIII. Notabile autem id est, quòd Mercurius crudus longè minùs operetur in humorum viscidorum solutione ac eductione, quàm idem præcipitatus & cum Acido Spiritu conjunctus.

Differentia Præcipitatorum respectu fixitatis & effectûs.

CCXXIX. Quin & hoc est notabile, quòd idem Mercurius, quò minùs est per Spiritum Acidum fixus, eò magis operetur in eorundem humorum Pituitosorum & viscidorum solutione ac eductione; & vice versâ, quò magis est idem fixus, eò minùs operetur.

Vtrumque hoc constare experientia.

CCXXX. Vtrumque autem, quòd hìc assevero, constat per experientiam & observationem sensualem; cujus rationem investigare ac eruere nos decet ratiocinatione: quam non semel docui tum demum existere solidam, cùm ad omnes circumstantias sedulò notatas accuratè attenditur, ac secundùm ipsas argumentatio nostra ritè instituitur ac formatur.

Ratiocinatio à circumstantiis petenda. Quænam eæ hic sint.

CCXXXI. Dico nos debere argumenta nostræ ratiocinationis petere a circumstantiis per experientiam, sensusque adeò externos nobis innotescentibus: Sunt autem illæ 1. uti dixi, Operatio minor à Mercurio crudo & puro, major ab eodem

eodem cum Acido Spiritu ad fixitatem aliquam deducto. 2. Operatio iterum minor à Mercurio magis fixo, major ab eodem minùs fixo.

In iis difficultas.

CCXXXII. Vbi mox notabilis Rationi humanæ multa sibi præjudicia gratis fingenti remora occurrit: Dicet enim aliquis Sophista vel Philosophus imaginarius; Si fixione sui reddatur operatio Mercurij potentior, Ergò ejusdem fixione majori reddetur illa adhuc potentior: Cujus contrarium nos testamur per Experientiam, quam qui suæ Rationi aliter censenti postponet, an non Ægros suos egregiè, ac secundùm Rationem suam in errore suo superbientem trucidabit?

Cur Mercurius spiritu acido fixus, humores solvat & educat, & quò magis figatur, minùs id præstet.

CCXXXIII. Sed quæritur, cùm à Spiritu Acido figatur Mercurius, atque tunc quàm priùs potentiùs solvat & educat humores Pituitosos; cur ergò, quando ampliùs adhuc, ab eodem Acido Spiritu figitur, minuatur denuò eadem humores Pituitosos solvendi ac educendi vis?

Modus Mercurium præcipitandi & figendi.

CCXXXIV. Egò ad dubium illud ritè solvendum velim considerare singulos, qui aliquando Mercurium ipsi præpararunt, atque Animo attento omnia quæ tunc simul contingunt, notarunt, ad fixionem augendam urgeri quoque gradatim Ignem. Opus enim est, ut tum sensim abstrahatur, tum sæpiùs cohobetur Spiritus Acidus, tum tandem potentiori igne ampliùs separetur: Hoc enim nisi fiat, non figetur valdè Mercurius.

Quando ejus fixio contingat.

CCXXXV. Cùm proinde ipsius fixio contingat præsertim, quando postremi ab ipso ignis potentioris vi propelluntur Spiritus Acidi; quæritur, an ergo diversi sint, qui primùm elevantur, ab iis qui postmodùm & tandem attolluntur?

Diversos esse Spiritus Acidos à Mercurio diverso tempore abstractos.

CCXXXVI. Cui quæstioni ut satisfiat, respondeo, diversos esse Spiritus Acidos diverso tempore abstractos, cùm in principio maximè subtiles ac volatiles, in fine maximè crassi ac fixi avocentur, ideóque etiam potentiori igne tandem indigeant.

Ejus probatio.

CCXXXVII. Id autem verum esse, docet nos eadem toties laudata Experientia; qui enim à spiritu acido elevantur halitus, dummodò sit idem suo phlegmate ritè orbatus, sunt primò subtiliores & acrimoniâ volatili prædìti, posteà verò crassiores & aut minùs acres, aut fixâ saltem acrimonia donati: Quod magis adhuc apparet, quando prægressâ Effervescentiâ contingit partium illa diversarum spiritus acidi separatio: uti hìc accidit Mercurio priùs cum acido spiritu effervescenti, atque ab ipso simul soluto. Nam propter illam Effervescentiam diversimodè sibi commiscentur variæ tum Mercurij, tum spiritus acidi particulæ, quarum volatiliores in principio assurgunt, fixiores non nisi aucto valdè igne, dum fixissimæ permanent in Igne; abeunte, quicquid ex spiritu acido non est concentratum & unitum Mercurio.

Ratio cur Mercurius fixior debilius operetur minùs fixiori.

CCXXXVIII. Aucto igitur Igne, quicquid nondum est unitum & concentratum in Mercurio spiritus acidi, id omne forâs pellitur. Non potest proinde ampliùs vim aliquam in humores pituitosos & viscidos exercere, nec mirum, idcircò debiliùs operari Mercurium præcipitatum fixiorem, potentiùs minùs fixum.

Mercurius sublimatus quomodo dulcis reddatur per Mercurium crudum.

CCXXXIX. Hoc idem patet quoque ac confirmatur Mercurio sublimato gemino, de quo jam egi. Nam sublimatione corrosivi attollitur tantùm spiritus acidi, quantum cum additi Mercurii quantitate poterat administrati ignis vi attolli. Sublimati autem illius acrimonia corrodens temperatur, ubi plus Mercurii additur, & quidem tantùm, quantùm potest redundanti acido spiritui jungi, unde dulcescat.

In Mercurio magis fixo minùs spiritus acidi.

CCXL. In Mercurio ergò magis fixo minùs est spiritus acidi, quàm in minùs fixo, minor exinde spiritus acidi pituitam viscidam incidendi vis & potestas: quod satisfacit quæsito.

CCXLI. Quò enim vehementiore igne abstractus est spiritus acidus, eò minùs ejus non concentrati remanet in Mercurio, unde & minùs ab ipso solvitur educiturque humoris pituitosi & viscidi.

Abstractione Spiritus Vini blandiorem fieri præcipitatum Mercurium. Et quare.

CCXLII. Quemadmodùm autem id verum esse, probat & testatur experientia, ita per eandem innotuit nobis, si à præcipitato abstrahatur & comburatur aliquoties Spiritus Vini, eo ipso itidem blandiorem; imò minorem fieri Præcipitati cujusvis operationem.

CCXLIII. Contingit autem id, ne longior sim; quatenus à Spiritu Vini temperatur & infringitur, si quæ superfit, spiritûs acidi acrimonia; postquam id contingere tàm manifestè evincit Spiritus salis dulcis præparatio, quam utpote lippis & tonsoribus notissimam, sæpiùs commemoravi, & tanquam exemplum tritissimum in medium produxi.

CCXLIV. Ut igitur tandem aliquando concludam, licet Mercurij vis solvendi ac educendi pituitam viscidam plurimùm intendatur à Spiritu Acido, cum quo tum sublimatur, tum præcipitatur minuitur tamen ac infringitur eadem istius spiritus acidi concentratione intimiore ac contemperatione; quam in fixiore observari, puto me tum ratione tum experientiâ certâ sufficienter evicisse, atque Viris veri amantibus hactenus satisfecisse.

Medicamenta Diuretica.

CCXLV. Cæterùm *Per Urinas*, quæ humores Serosos & Pituitosos evacuant Medicamenta plurima commendantur; quorum primaria ferè sunt, *Rad.* Apij, Asparagi, Petroselini, Fœniculi, Eringij, Rusci, Valerianæ, Pimpinellæ, Spicæ Nardi, Asari, Vrticæ, &c.

Folia Vrticæ, Cerefolij, Absinthij, Eupatorij, Betonicæ, Chamæpityos, Rutæ, Scordij, Petroselini, &c.

Sem. Anisi, Fœniculi, Dauci, Seselios, Chærefolij, Milij Solis, Saxifragiæ, 4. Frigida Majora dicta, Violarum, &c.

Baccæ Iuniperi, Ribesiorum nigrorum, &c.

Amygdalæ Amaræ, Nuclei Persicorum,

Hordeum, Ficus, Ciceres, Fraga,

Succus Citri, Limonum, Serum Lactis,

Terebinthina,

Vinum Rhenanum & Mosellanum, ut & aliàs tenue, atque tale per Experientiam notum.

Inter *Chymica* commendantur Spiritus Salis, Tartari, Sal Tartari Vitriolatum, Sal Volatile Vrinæ, & aliàs omne, Olea stillatitia Baccarum Iuniperi, Succini, &c.

Composita vero infinita occurrunt descripta, vel concinnari possunt ab Artis peritis.

Quibus formis queant exhiberi.

CCXLVI. Variis autem formis exhiberi possunt prædicta Diuretica; Decocti, Aquæ stillatitiæ,

titiæ, Emulsionis, Mixturæ, Boli, Olei, Spiritus, Vini Medicati, &c.

Formæ quomodò variandæ.

CCXLVII. Variari possunt Medicamentorum formæ tùm pro Ægrorum morosorum aut delicatorum lubitu, tùm pro simplicium diversitate, tum pro singulorum operatione magis vel minùs felice & quidem secundùm ipsorum subjectorum diversitatem.

Et quare

CCXLVIII. Notum enim, in uno homine non tantùm unum Medicamentum, sed unâ formâ exhibitum feliciùs operari, quàm aliud, vel formâ aliâ: ad quam rem Medicum imprimis attendere oportet, quò & suis Ægris placeat, & feliciùs faciliùsque curet.

Quare diuretica serosos & pituitosos humores expellant

CCXLIX. Medicamenta hæc Diuretica Humores tum Serosos, tum Pituitosos per Urinas educere ac propellere; docet Experientia; quæ cùm & sapore, & odore, & colore, aliisque qualitatibus sensilibus non parùm inter se differant, non mirum; si mirentur curiosi rerum abstrusarum *effectûs similis à rebus tàm dissimilibus pendentis rationem*, ac mox illam aut sponte invenire, aut ab aliis sibi explicari optent.

CCL. Quâ in parte, ut quantùm in me est, Curiosis satisfacere studeam, quædam præmittam notanda, ex quibus totum hoc negotium manifestius futurum confido.

Non omnia Diuretica promiscuè quosvis humores evacuare.

CCLI. Et 1. quidem notandum; *non omnia enumerata modò à me Diuretica promiscuè in quovis affectu, aut humore cum ægri commodo per Urinas evacuando conducere; sed in diversis affectibus & humoribus peccantibus diversa usurpanda.* Quod ego pro lubitu haud fingo, sed experientiâ doctus assevero.

Quænã bili conducant. Quænã Pituitæ.

CCLII. *Alia certè Bili, alia Pituitæ peccanti* ac per Urinas educendæ conducunt Diuretica. Nam Bili conducunt, Succus Citri, Emulsio Hordei, Fraga, Spiritus Salis, Sal Tartari Vitriolatum, &c. *Pituitæ* autem pleraque à me recensita, quin & Acida modò ad Bilem commendata, quoniam Pituitam non minùs alterant; imò per Urinas propellunt Acida, quàm Aromatica & Sale Volatili constantia, uti hoc quoque unicâ nobis constat Experientiâ: quam qui negligunt, se quoque ac ægros suos negligunt Medici, nam de Doctoribus Cathedralibus non loquor; sed Clinicis, atque Ægris Medicinam facientibus, ubi nil juvat obtundere aut obruere multiloquio Discipulos, sed maximè convenientibus ac selectissimis medicamentis restituere Ægros.

CCLIII. Ergò pro diversitate aliorum humorum simul in corpore unà cum Pituita aut Sero peccantium adhiberi debent Diuretica diversa.

Diuretica Aromatica Acidis præstantiora.

CCLIV. Quamvis autem non minùs *Acida* conveniant *Pituitæ incidendæ ac educendæ*, quàm *Aromatica & Sale Volatili prædita*; *Hæc tamen* utplurimùm observantur præstantiora, & Sanitati restituendæ aptiora, postquam non tantùm Pituitam corrigunt, verùm Bilem quoque in naturali suo statu conservant, quinimò ipsam perfectiorem faciunt. *Acida* verò Pituitam licèt incidant & ad Urinas propellant, Bilem tamen simul infringunt, atque à naturali statu abducunt, & hactenus nocent.

Ad omnia præcedentia attendendum Medico.

CCLV. Attendendum est proinde ad hæc omnia Medico ritè praxin facturo, & si ex Ægri relatu, & mox ipsi occurrentibus Symptomatibus non satis constet Medico de quovis humorum simul peccantium vitio, ex *prudenti Medicamentorum* sibi perspectorum *usurpatione*, *atque singulorum operationis observatione* non ità difficulter innotescet ipsi, *Quales humores, ac quibus modis peccantes simul in Ægro existant.*

CCLVI. Illis autem observatis longè faciliùs erit Medico & Humorum & Medicamentorum singulis accommodatorum gnaro feliciter, hoc est, citò, tutò, & jucundè suos Ægros curare.

Cavendum nè dum uni humori peccanti prosimus aliis noceamus.

CCLVII. Illud enim cavendum imprimis ne dum uni humori peccanti prosimus, aliis noceamus.

Et quare.

CCLVIII. Quamvis enim nobis constet experientiâ, *Medicamenta assumpta imprimis agere in humores peccantes*, quoties ipsis corrigendis sunt maximè convenientia; tamen constat quoque eâdem experientiâ, *medicamenta pluribus humoribus diversis alterandis apta quodammodò etiam operari in non peccantes humores; ubi vel Copia majori simul assumuntur vel diutiùs usurpantur.*

CCLIX. Quamvis proinde non semper mox noxa notabilis observetur ex usurpatione medicamentorum non usquequaque humoribus peccantibus accommodatorum, eadem tamen sensim se promit attentis omnium, quæ Ægris contingunt, mutationum observatoribus Medicis; qui mox, ubi aliquid nociturum prævident; eidem prudenter provident, atque mutant medicamenta; à quibus scopum sibi propositum plenè non vident sperandum.

CCLX. Quæ hic inculco præcepta; non tantùm ad præsens de Hydrope negotium pertinent; verùm universalia sunt, per totam praxin usurpanda.

Quænã Diuretica in Hydrope præsertim conducant.

CCLXI. Ut autem tandem de Diureticis concludam; assero in antecessum, *quoniam rarius Bilis acrimonia aucta simul peccat*; illa præsertim *Diuretica conducere Pituitæ ac Sero in* Hydrope imminente *exsuperanti*; *quæ Aromatica sunt & Sale volatili prædita*: rariùs autem, quæ sunt *Acida*; subinde *ex utrisque mista.*

Quâ ratione Urinas moveant, & cum ipsis humores expellant Diuretica.

CCLXII. Videamus nunc; an propositæ quoque à me quæstioni satisfacere queam; *Qua ratione sc. Urinas moveant Diuretica, & cum ipsis Humorem Pituitosum ac serosum expellant*; licèt plurimùm inter se differant, tum sapore, tum odore, tum aliis qualitatibus sensilibus.

De quibus Diureticis loquatur Auctor.

CCLXIII. Hoc ut faciliùs pateat; notandum adhuc, nos hîc propriè quærere ac loqui de iis *Diureticis, quæ humores Serosos ac Pituitosos in corpore redundantes* educunt; quocirca considerandà priùs *istius redundantiæ Causa*, quæ rarò unica, sed sæpenumerò multiplex existit.

Cur redundant in Sanguine Serum & Pituita.

CCLXIV. *Redundant* enim in massâ Sanguineâ Serum & Pituita, vel quia *non separantur ab ipsa* vel quia *tanta copia producuntur, ut sufficienter ab ipsa secerni ac excerni non possint.*

Quia nõ separantur ab ea. Et quidẽ Sãguinis vitio.

CCLXV. Si à *Sanguinis massa non separantur* Serum vel Pituita, *id non tàm Renum, quàm ipsius Sanguineæ Massæ vitio accidere arbitror*, quin omne in *Renibus* observabile aliquando *vitium ab eadem Sanguinea massa* plerumque deducendum, rariùs à *primario ipsorum vitio*, *ab externo frigore vel, calore* imprimis tunc petendo.

Non renum.

CCLXVI. Renum, inquam, vitium, rariùs ortum habet ab externo frigore vel calore, ut plurimùm à vitio in massâ Sanguinea existente, atque ab externo frigore caloreve producto, & vias Renum obstruente, aut aliàs malè afficiente.

Secretio Seri & Pituitæ à Sanguine quando deficiat.

CCLXVII. *Secretio* autem *Seri ac Pituitæ à Sanguine deficit* plerumque *ob intimiorem, quàm decebat, partium Sanguinis conjunctionem ac unionem*; unde tunc non tantùm *minùs Urinæ* solet secerni ac excerni, sed & *minùs contentorum*, unà cum Urinâ, ubi in corpore redundant, & omnia benè se habent, secerni excernique solitorum.

Intimior partium Sanguinis unio unde pendeat.

CCLXVIII. Quæritur proinde, *unde pendeat intimior illa partium Sanguinis unio, ob quam nec Serum, nec alia cum ipso secernenda secerni possunt, aut excerni?*

CCLXIX. Hanc quæstionem ut solvam, ex meis loquar præjudiciis, (dum aliis sua relinquo illibata,) & dicam id accidere *propter Acidum præsertim, aut Salsum lixivum purius in corpore existens.*

CCLXX. Arbitror, inquam, imprimis ac frequentiùs *propter Acidum*, aliquando & rariùs *propter Salsum lixivum purius in corpore humano existens contingere arctiorem, intimioremque omnium Sanguinis partium conjunctionem ac unionem.*

CCLXXI. Ratio est, quia tunc & potentior, & humanæ naturæ minùs conveniens accidit inter ista contraria tum in tenui Intestino, tum in dextro Cordis Ventriculo Effervescentia; unde hîc præsertim concurrentes simul *humores cæteri potentiùs agitantur, rarefiunt, hinc & intimiùs junguntur & commiscentur.*

CCLXXII. Quo namque Actior fit inter Acidum & Salsum pugna, eò plus partium ignearum secernitur ab utrisque, eò plus ab iisdem alterantur & rarefiunt cæteræ Sanguinis partes ab ipsis alterari & rarefieri aptæ, eò proinde aptiores fiunt intimiori partium omnium & singularum unioni & conjunctioni; & imprimis partium Effervescentium, Acidi putà Spiritus & Salis Lixivi, quæ partes tunc sine controversiâ coëunt & adunantur arctiùs, & cum ipsis cæteræ utrisque magis affines.

CCLXXIII. Quoniam verò Sanguinis Serum, (ex quo in Renibus secreto constituitur Urina) ortum habet ab illis partibus Effervescentibus, atque bonâ sui parte à reliquâ massâ spontè, levi saltem negotio separabilibus & Aquâ dilutis, nulli debet videri mirum, si vitiosâ contingente & quidem Acriore potentioreque Effervescentia, non laxè, uti decebat, sed arctè jungantur hæ cæteris Sanguinis partibus.

Causæ externæ corpus ad Hydropem disponentes.

CCLXXIV. Hoc ita se habere posse, imò admissis meis præjudiciis de Succo Pancreatico, Bile, Lymphâ, Pituitâ, & cæteris in humano corpore jam notissimis humoribus, ita se habere, confirmant omnes Causæ externæ Corpus ad Hydropem disponentes, *Aër* putà *frigidior & Acrior*, & quandoque *Solis vel Ignis æstus*; *Alimenta tum Acidiora, tum Acidis condita*, & quandoque *Acidum concentrantia*; *Vigiliæ vel Somnus excedentes*, atque Spiritus Animales aut consumentes, sicque humorum Acrimoniam promoventes, aut inertiores & pauciores præbentes, atque sic Pituitæ proventum augentes, *Corporis motus nimius*, vel *Quies nimia* eodem, quo dictum, modo humores vitiantes. Inter Animi pathemata tum *Ira* frequens & fortis Bilem acuens, tum præsertim *Mœror, aut Metus* gravis & improvisus, Acidum in corpore augens & Acrius imò purius reddens.

Causæ antecedentes coacervationis Pituitæ & Seri.

CCLXXV. Cùm ergò hæ soleant esse Causæ antecedentes illam Pituitæ ac Seri coacervationem atque productionem nimiam in Corpore, meritò concludemus eò modo illas id efficere, quo secundùm phænomena (quæ habemus pro certissimis) modò memoravimus.

CCLXXVI. Secretio ergò Seri à Sanguine in Renibus minùs contingit sufficiens, non tàm ipsorum Renum, quàm partium Sanguinis arctiùs sibi unitarum culpâ, quod erat probandum.

In Sanguine quare augeatur.

CCLXXVII. Quòd si prædicto à me modo minùs secernatur à Sanguine pars Pituitosa & Serosa, ergò eadem de causâ *augebitur & cumulabitur eadem in ipso Sanguine.*

Causa, cur plus pituitæ in Massâ Sanguinea producatur.

CCLXXVIII. Quinimò ob eandem causam in tenui præsertim Intestino observabilem *producetur plus ejusdem humoris pituitosi in Massâ Sanguineâ*; quoniam, existente Succo Pancreatico acriore ac puriore, acrior quoque continget non tantùm continuè cum Bile Effervescentia, sed & tunc quoque, quando è Ventriculo ad Intestinum propellitur Alimentum in ipso fermentatum; cui proinde intimius admiscebitur Succus Pancreaticus, ideóque crassiores quoque & in Pituitam facilè mutabiles transferentur cum cæteris Chyli partibus ad Venas Lacteas, & tandem ad Cor; ubi & similis generabitur Sanguis, Pituitosus sc. & Hydropi ansam præbens.

Unde Seri & Pituitæ redundantis generatio, Coacervatio & Retentio.

CCLXXIX. *Ab Acidi* ergò in corpore observati *sed acrioris vitio* pendet imprimis *Seri & Pituitæ* in corpore hydropicorum redundantis tum *Generatio*, tum *Coacervatio*; tum *Retentio.*

Quomodò illud vitium per Diuretica tollendum.

CCLXXX. Quisquis proinde per Diuretica volet illud vitium tollere, opus erit, ut illas noxas omnes tollat; tum *impediendo novam Pituitæ productionem*; *corrigendo Acidum noxium*; tum *emendando cætera inde orta vitia* in Sanguine Pituitosiore & viscidiore, ipsum sc. *incidendo & attenuando.*

Et quib.

CCLXXXI. Hoc autem præ aliis omnibus præstant omnia *Salia Volatilia & Aromatica*, quippe quæ & *Acidum temperant*, & *Pituitam incidunt*, hacque imprimis ratione Urinas movent.

CCLXXXII. Cætera verò *Acida* inserviunt quidem Pituitæ viscidiori incidendæ; diutiùs autem usurpari non debent, quia sine graviori detrimento non possunt, aucto sc. & acriori facto ab ipsis Acido in corpore, unde Ventris tormina; aliaque producuntur ægris damna.

Sudorifera.

CCLXXXIII. Atque sic puto me quæstioni à me propositæ satisfecisse, ostendendo modum, quo Urinas movent Diuretica, & cum ipsis expellunt humorem pituitosum ac serosum. Pergamus nunc ad Sudorifera, quæ 4. loco dixi conducere iisdem expellendis.

Quæ nam Serum & Pituitâ foràs propellant.

CCLXXXIV. *Sudorifera* verò, quæ tum Serum tum Pituitam foràs propellant, & ipsis Sanguinem liberent, plurima occurrunt, & inter alia.

Radices

Radices Apii, Fœniculi, Bardanæ, Pimpinellæ, Angelicæ, Zedoariæ, Tormentillæ, Chinæ, Imperatoriæ, Sarsæparillæ, Asari.

Folia Cardui Benedicti, Capillorum Veneris, Scordii, *Sum.* Cent. minor. Melilot. *Flor.* Chamæmel.

Lignum Guajacum, Sassafras, Quercus, Juniperi, Buxi;

Baccæ Juniperi, Sambuci, Ebuli, &c. ex quibus *Rob* paratur.

Semen Milii, Aquilegiæ, Card. Bened. &c.

Opium, quod Sudoriferum planè est, & *Opiata* omnia, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, &c.

Hæc variis formis exhiberi posse

CCLXXXV. Atque ex hisce variâ formâ parantur medicamenta sudores moventia, Pulveris, Decocti, Aquæ stillatitiæ, Extracti, Salis, Rob, Electuarii, &c.

Sudorifera Chymica.

CCLXXXVI. Præter hæc vulgò nota sunt & nonnulla Chymicis celebrata sudorifera ex Mineralibus præsertim ac Metallicis parata.

Antimonii Diaphoreticum.

CCLXXXVII. Ex Antimonio quidem occurrit primùm *Antimonium Diaphoreticum* dictum, & solâ ejus cum Nitro fusione ac fixione paratum.

Bezoardicum Minerale.

CCLXXXVIII. Huic proximum est *Bezoardicum Minerale* dictum, ex eodem Antimonio sed cum Mercurio sublimato in Butyrum priùs destillato, hinc cum Nitri Spiritu fixato confectum.

Lunare, Solare, &c.

CCLXXXIX. Præter hoc Bezoardicum Minerale simplex dictum; plura numerantur adhuc à dissoluto in figente spiritu Metallo nomen sortita, unde laudantur, Lunare, Solare, &c. quæ ab addito metallo dubio procul singularem vim sunt nacta.

Antimonii Sulphur auratum Diaphoreticum.

CCXC. Laudatur etiam *Antimonii Sulphur auratum diaphoreticum* dictum, ex Ipsius cum Nitro & Tartaro fusi Scoriis Aquâ calente extractis & Aceto destillato præcipitatis, & diligenter edulcoratis paratum.

Ejus flores.

CCXCI. Laudantur quoque *Antimonii flores* iteratâ sublimatione tandem *fixi* facti.

Mercurius Præcipitatus Diaphoreticus.

CCXCII. Sic ex *Mercurio* paratur *Præcipitatum Diaphoreticum*, quod quò accuratiùs præparatur, eò efficacius efficitur.

Ex omnibus omnis generis ac operationis medicamenta confici posse.

CCXCIII. *Mineralia* certè ac *Metalla* pro diversâ sui præparatione vires suas mutant; quin ex singulis (quod de Vegetabilibus quoque verum) omnis generis ac operationis medicamenta confici possunt; Hoc qui naturalium & artificialium mutationum imperiti ignorant, manu operi admota tentare prius deberent, quàm negare.

Animalium Ossa, Cornua & Ungulæ, &c. Sudorifica.

CCXCIV. Ad Sudores movendos conducunt quoque ex *Animalium* partibus omnia ferè *Ossa, Cornua & Ungulæ*, ac præsertim parata ex ipsis, *Spiritus, Salia Volatilia*, & *Olea stillatitia*.

Sudorifera externa.

CCXCV. Non tantùm intrò assumptis promoveri possunt Sudores, sed *forinsecus quoque usurpatis, Balneis* putà multiplicibus, *naturalibus*, sive *Thermis*, & *Artificialibus*, iisque tum *Aquæ dulcis*, tum *Variorum Decoctorum*, tum *Spiritus Vini*, & *Laconicis dictis*.

CCXCVI. Est autem magnum illud beneficium, posse citra ullius medicamenti assumptionem promoveri Sudorem, quod imprimis usu venit in delicatulis. Sed de hoc modo egi jam alio loco.

Sudorifera quomodo sudorem moveant.

CCXCVII. De modo, quo Sudorifera assumpta Sudorem moveant & promoveant, non puto multis esse mihi nunc disputandum, postquam ex iis, quæ jam de Diureticis proposui, hanc rem satis planam esse puto.

Sudorifera & Diuretica nõ nisi gradibus differre.

CCXCVIII. Vix enim inter se differunt Sudorifera & Diuretica, nisi gradibus: cùm eadem Medicamenta nunc Sudores, nunc Urinas moveant, prout sc. majore vel minore quantitate assumuntur, & illius quantitatis respectu humores in corpore se habent diversimodè, atque cætera disponuntur variè; nam humorum præsertim & externorum, tegumentorum putà, Aëris, aliorumque respectu vel Sudor, vel Urina prodit.

Urinæ & Sudoris eadem materia.

CCXCIX. Unde etiam patet *materiam eandem esse Urinæ ac Sudoris*, differre tantùm, imprimis saltem, viâ excretionis. Quod benè notasse juvat Medicum Tyronem; ne sc. mox terreatur cum vulgo, imò Medicorum vulgo, ubi non prodit mox Sudor post assumpta Sudorifera; neque enim semper parata est ad excretionem materia Sudoris, nec semper per habitum corporis & poros, sed non rarò per Renes ac vesicam cum reliquâ Urinâ excernitur, & quidem cum summo Ægrotorum commodo.

Nullum esse periculum à Sudoriferis, quamvis nullus prodeat Sudor.

CCC. *Nihil certè periculi imminet Ægris ab assumptis Sudoriferis, quamvis nullus prodeat Sudor:* Neque enim noxia sunt Sudorifera per se; & si quid noxæ metuendum sit post assumpta Sudorifera, non prodeunte tamen Sudore, id omne pendet aut ab humore in corpore peccante ac rebelli, aut à tegumentis nimiis Ægros penè suffocantibus, quod imprimis culpandum & vitandum in Sudore movendo; hac enim in parte delinquunt non tantùm adstantes, sed gregarii quoque Medici plebeiis moribus præter rationem omnem se accommodantes, & ipsos laudantes.

Non tamen esse bonum signum.

CCCI. *Non est quidem bonum signum, non prodire Sudorem assumpto Sudorifero satis potente*, & concurrentibus cæteris ad Sudorem promovendum requisitis.

Quenã indicet.

CCCII. Alterutrum enim hoc indicat, & hactenus pro indicante habendum, vel *humores in corpore non esse adhuc aptos & dispositos, ut per Sudorem expellantur*; vel *conclamatum esse, atque functiones naturales omnes fatiscere*, atque *ad mortem* properare Ægrum.

CCCIII. Ubi enim dejectæ vires simul observantur, idque ob penè *suffocatum dissipatumve* Ignem in Cordis dextro Ventriculo perpetuandum, nil boni potest ampliùs sperari.

Unde vita nostra sustentetur.

CCCIV. *Vita certè nostra conservatur naturaliter sustentatione Ignis temperati in dextro Cordis Ventriculo, perpetuò excitandi*, & unà cum Sanguine in corpus universum distribuendi.

Unde pereat.

CCCV. Eâdem contrà *Vita nostra perit naturaliter Extinctione ejusdem Ignis, vel Suffocati, vel minus accensi & spontè fatiscentis*; vel etiam post summum incendium extincti.

Quid ad ejus conservationem faciendum.

CCCVI. Quæcunque proinde ad istius Ignis perpetuationem facere possunt, conservari debent ac instaurari ad vitæ ipsius conservationem; uti etiam vicissim omnia removenda sunt,

quæ Ignem illum aut suffocare valent, aut languidum reddere.

CCCVII. Quænam verò illa mihi esse videantur, alibi docui, nec opus idem hîc repetere, quapropter ad alterum modò memoratum revertor, ad *humores minùs aptos, ut Sudoris specie forâs propellantur*.

Quinam humores inepti sint, ut sudoris spec e foras propellantur

CCCVIII. Humores autem illi præsertim observantur *inepti*, qui vel sunt *valdè viscidi*, vel *cum viscidis commisti*; à quibus proinde nequeunt secedere, nî adjunctorum viscositas priùs incidatur.

CCCIX. Visciditas ergò humorum aut Sudore expellendorum, aut ipsis admistorum impedit quæsitum Sudorem.

Sudoriferorum vires, & operatio.

CCCX. Quoniam verò Sudorifera pleraque vim habent incidendi & attenuandi, adeóque visciditatem omnem corrigendi, (quamdiu cætera benè se habent in corpore) licèt Sudor nullus prodeat, nil inde continget ægris damni, quin iisdem sensim ad Sudorem disponuntur humores expellendi, remoræ saltem tolluntur paulatim.

CCCXI. Quinimò si à frigore externo coarctati sint in corporis superficie & cute pori, aut ibidem coagulati potiùs humores Pituitosi eosdem obstruentes, atque sic Sudorem impedientes, assumptis Sudoriferis ex incidentibus paratis dissolvetur iterum prædicta Pituita, solvetur Obstructio, aperientur pori, atque Sudori posteà secuturo parabitur denuò via: Constat enim experientiâ quotidianâ, assumptis crebriùs Sudoriferis, sed benignis, Ægroque mediocriter nec nimiùm tecto, Sudorem, qui priùs nondum prodibat, sensim prorumpere, & quidem cum magno Ægri commodo.

Festinandum lentè in Medicinâ faciendâ.

CCCXII. Quod proinde inculcavi sæpiùs, iterum inculco, festinandum lentè in Medicinâ faciendâ, hoc est, non differendam quidem Curam necessariam, sed in ipsâ procedendum lentè, & agendum blandè, qualibuscunque tandem quis utatur medicamentis.

Et quomodo.

CCCXIII. Festinandum quidem aliquando in curâ instituendâ, ne occasio nonnunquam præceps Medico elabatur: usurpanda autem semper auxilia non vi ac vehementer, sed blandè agentia, hoc est, sine virium Ægri dejectione notabili.

Quî Sanguis educendus.

CCCXIV. Unde si *Vena Ægro secanda*, & Sanguis educendus; satius est partitis vicibus, & quantum Æger commodè ferre poterit, evacuari Sanguinem, quàm simul & semel cum ejusdem insigni debilitatione.

Quî humores evacuandi.

CCCXV. Si *humores Biliosi, Pituitosi, Serosi evacuandi*, satius est per epicrasin & blandis medicamentis illos paulatim evacuari, quàm adhibitis potentioribus vel copiâ majore in Hypercatharseos adeóque vitæ periculum ægrum conjicere, quod nimis frequenter Thrasonicis Medicis accidere, quotidiana docet Experientia.

Quî Sudor movendus.

CCCXVI. Si rursus *Sudor veniat movendus*, satius est ipsum lentè ac repetitis vicibus propelli, quàm eodem vi propulso Ægrum ad languorem debilitare; quemadmodum id non semel imprudenter à uibusdam Sciolis potiùs quàm peritis Medicis factum novi, qui nimirum plùs imaginariæ, Scientiæ Medicæ, quæ nulla fuit vel erit unquam, quàm Arti reverà existenti & solo exercitio atque observatione diligenti eorum, quæ Ægris benè aut malè cedunt, comparandæ, adeóque peritiæ tribuunt, & non tantùm sibi, quod ferendum, ac ridendum; sed miseris Ægris quoque, quod dolendum & culpandum, noxam afferunt.

Quî humores vitiosi alterandi.

CCCXVII. Si, ut hoc etiam addam, *alterandi sint humores in corpore vitiosi*; satius itidem non simul ac semel, at per partes assumi medicamenta humores alterantia & corrigentia; sic enim plùs præstare toties laudata evincit Experientia; quin ejusdem rationes invenit Ratio. Si enim vel Bilis, vel Pituita, vel Succus Pancreaticus qualitate peccet vitiosâ, & talis effundatur continuè in tenue Intestinum; quicquid assumetur medicamenti, ut vitium illud qualecunque corrigat, debet illi peccanti humori admisceri; at non admiscebitur; nisi parti in tenui intestino occurrenti; cui si multum Medicamenti alterantis admisceatur, illam nimiùm alterabit & non tàm temperabit, quàm contrariam ipsi qualitatem imprimet, atque sic ab uno extremo conjicietur peccans humor in alterum, secundùm tritum proverbium:

Et quare

Stulti dum vitant vitia, in contraria currunt.

CCCXVIII. Quòd si contrà vice quâvis minùs medicamenti assumatur, humor ipsi occurrens corrigetur, atque sic correctus per venas lacteas perget ad Sanguinem; dum alius vel in tenue Intestinum propulsus à novo Medicamento paulò post iterum quantitate parvâ assumendo similiter sit temperandus, quin eâ ratione omnis humor vitiosus paulatim ad pristinam temperiem deducetur, & vitiosi generatio nova impedietur.

Semper blandè ac lentè procedendum.

CCCXIX. Esto igitur in Arte Medicâ Regula Universalis & Aurea, *Semper blandè ac lentè procedendum in omni Curâ Ægrotorum ritè ac secundum rationem sanam Experientiæ indubitatæ innitentem instituendâ*

Sudorifera quid præstent.

CCCXX. *Sudorifera* ergò ex *incidentibus & attenuantibus* parata & *partitis vicibus exhibita* tum ipsos *humores Sudore propellendos*, ubi existunt *viscidi*, tum *alios ipsis admistos & itidem viscidos*; tum & aliàs *in corporis poris ac superficie coagulatos solvunt; incidunt, & ad Sudorem secuturum sensim omnia disponunt.*

CCCXXI. Atque hæc de Sudoriferis dicta sufficiant, de *Salivatione* nunc quoque aliquid dicendum.

Salivatio quid.

CCCXXII. Est autem *Salivatio, Evacuatio humoris Pituitosi ac Serosi per Vasa Salivalia & omnes in Os patentes hiatus.*

Quibus humoribus conducat.

CCCXXIII. Illis enim humoribus in Sanguine redundantibus conducit Salivatio sive Ptyalismus.

Salivatio spontanea.

CCCXXIV. Contingit quidem aliquando, licèt rariùs, *Salivatio spontè*; quod in hisce regionibus nonnunquam factum observavi, & quidem cum notabili ægrotorum commodo, & liberatione à *morbis chronicis à Pituitâ semper pendentibus.*

Artificialis à Mercurio.

CCCXXV. Utplurimùm tamen *à Medicamentis* excitatur Salivatio, & imprimis à *Mercurio tàm crudo, quàm sublimato, aut præcipitato; sive forinsecùs, sive intrinsecùs usurpato*: Variis namque modis usurpari potest Mercurius ut Salivationem promoveat.

CCCXXVI.

Internè Assumto

CCCXXVI. Aliàs enim vel sublimatus dulcis, vel præcipitatus multiplex *intrà corpus assumitur*, unde non tantùm vomitus vel Alvi dejectio, sed Salivatio quoque excitatur.

Vel externè. Et quomodò.

CCCXXVII. Aliàs Crudus Oleis & Unguentis innutritur, atque tunc partes variæ, volæ manuum & plantæ pedum, quin omnes articulationes, & spina dorsi iisdem *illinuntur*; & post tres quatuorve dies utplurimùm Salivatio consequitur.

Et per fumum.

CCCXXVIII. Aliàs idem in Cinnabarim sublimatus cum Sulphure, Myrrhæ aliisque additur, in pulverem redigitur, atque prunis injectus *fumum promit*, qui per infundibulum *hiante ore exceptus*, sensim Salivationem movet.

Qui modus tutissimus.

CCCXXIX. Atque hic modus postremus Salivationem movendi omnium tutissimus est, si prudenter adhibeatur; Est enim tunc in Medici potestate Salivationem pro lubitu regere ac moderari; quod non æquè fieri potest ab assumpto, vel inuncto Mercurio.

CCCXXX. Quinimò à prudente Medico ita potest excitari Mercurii fumo Salivatio, ut à nemine facilè possit observari, nisi a rei peritissimis. Hoc autem fieri tantùm potest æstatis tempore, aut Aëre calente.

CCCXXXI. Observandum namque *Nihil æquè nocere Salivantibus, ac frigus externum*, à quo sibi cavere debent studiosè, qui felicem optant à Salivatione successum.

Frigus externum nocere salivantionibus.

CCCXXXII. A frigore namque impeditur Humoris effluxus; unde ab illis circa glandulas Salivales stagnantibus nonnunquam Suffocationis periculum imminet ægris, aut ab iisdem deorsùm ad alvum ruentibus Ventris fluxus gravis, & aliquando Vomitus enormis cietur.

CCCXXXIII. Cavendum proinde sedulò, ne frigori externo exponantur quotquot Salivationem patiuntur.

Iis obvenire Oris ulcera.

CCCXXXIV. Observandum quoque, in Salivatione, potentiore præsertim, gingivas & linguam & labia & buccas ulcera perpeti satis molesta, & fœtentia; quæ nisi exactè observentur, nonnunquam graves post se noxas ægris relinquunt, dum & Columella, & Glandulæ in faucibus, & Linguæ pars absumuntur, & Cicatrices grandes ac molestæ in Buccis producuntur.

CCCXXXV. Quomodò verò illis molestiis sit per oris collutiones & gargarismos occurrendum, non est hujus loci disquirere; cùm spectet imprimis ad Luis venereæ Curationem, ad quam feliciùs absolvendam frequens est Salivationis excitatio.

8. Seri Salsedo, & Pituitæ visciditas quô curetur.

CCCXXXVI. Sic itaque puto me sat multis egisse de modo minuendi Humorem serosum ac Pituitosum in Corpore humano redundantem, atque hydropi futuro ansam præbentem.

CCCXXXVII. Ultima & *Octava in Hydropis Curatione Indicatio à Seri Salsedine*, ac *Pituitæ visciditate* deducta restat explicanda.

Salsedo unde.

CCCXXXVIII. Quoniam verò suprà egi de visciditatis correctione, non est opus, ut pluribus nunc de eâdem agam; quin sufficiet mihi pauca de seri salsedine corrigenda proferre.

CCCXXXIX. Quod si benè conjectum, *Salsedo*, qualem in Sale marino, gemmæ, similibusque observamus, *ortum ducere videtur imprimis ex sale lixivo & spiritu acido satis puris commistis*; *exsuperante tamen tantillum spiritu acido*.

Quibus temperetur.

CCCXL. Hanc verò salsedinem contemperant *Gummi Tragacantha*, *Arabicum*, *Mastiche*, *Thus*, *Styrax*, *calamita*, *Hyoscyami Semen*, *Cynoglossæ Radix*, *&c.* ut & *Pilulæ de Styrace*, *Cynoglossâ*, & *Arnoglosso*, sive Plantagine dictæ: quorum ope humores salsos ac serosos temperari & corrigi, constat per experientiam; licèt non æquè forsan rationi nostræ pateat, quomodò ista & alia id præstent.

Verùm hæc sunt quæ de Hydrope, ejusque Curatione hâc vice proponenda habui. Spero, inde emolumentum aliquod in omnes eos, qui circa periculosi hujus affectûs medelam subinde occupantur, redundaturum.

Finis Tractatûs Sexti.

TRACTATUS VII.

DE AFFECTIONE HYPOCHONDRIACA.

Affectio Hypochondriaca notabilis.

I. CVm Medicis & cognitu necessaria, & curatu ardua sit *Affectio Hypochondriaca*, illam meritò inter notabiles Affectus memoramus, peculiarique discursu exponendam suscipimus.

Varia eã Symptomata comitari.

II. Ne autem ullius mentem ullo præjudicio præoccupemus, aut saltem præoccupare velle videamur, antequam Affectionem describamus Hypochondriacam, & qualem affectum ipsam esse putamus, determinemus, proponemus varia Symptomata & mala; quibus catervatim comitata sese manifestare ac Ægros infestare solet, ut ex ipsis accuratè atque ordine examinatis unicuique proclive sit de ejusdem naturâ & essentiâ judicium ferre adæquatum & æquum.

Ejus sedes.

III. Observandum autem mox in limine, plurima Hypochondriacam affectionem comitari solita *Symptomata*, ejusdemque *signa exacerbari maximè post alimentorum assumptionem*; unde non malè conjici posse videtur, *sedem focumque* hujus

hujus mali esse si non ipsum ventriculum ventriculo saltem vicinas partes.

Symptomata. IV. Inter multiplicia autem in affectione Hypochondriacâ observabilia Symptomata sequentia sunt præcipua.

Angustia circa præcordia. V. Et 1. quidem *Angustia circa præcordia*, post alimentorum assumptionem in aliis quidem citiùs, in aliis tardiùs, rursus in aliis graviùs, in aliis leviùs affligens, tàm ratione Individuorum diversorum, quàm alimentorum variorum.

Præcordiorum distentio. Animi deliquiũ. VI. Huic Angustiæ plerumque comes est 2. *præcordiorum distentio*, & non rarò 3. *Animi Deliquium.*

Ructus acidi. VII. Hæc mala comitantur utplurimùm 4. *Ructus acidi, rariùs nidorosi.*

Nausea Vomitus. VIII. Sed prætereà frequenter urget 5. *Nausea*, cum insequente *Vomitu.*

IX. Quodque hic notabile est, *vix cessant aut minuuntur prædicta & mox adhuc dicenda Mala*, nisi 6. *Vomitu eiiciatur Pituita* varia; nunc *aquea*, crebriùs *crassa & viscida*; nunc *insipida*, sæpe *acida, acerba, pontica*; & nonnunquam simul *amaricans, & Bili mixta*; Ubi eiiciuntur liberantur brevi, aliàs per plures horas protrahitur malum & angustia.

Varia Vomitus ejecta.

Effervescentia in ventre X. Interim sæpenumerò 7. *effervescentia* aliqua notabilis *sentitur in ventre* atque ebullitio quasi, unde & *sursum halitus, vapores, ructus* observantur elevari, & *per intestina flatus* devolvi *cum rugitibus*, quibus per *crepitum emissis* levamen accipit æger, iisdem autem retentis angustias majores aut tormina etiam patitur.

Flat⁹ per intestina

Hypochondriorum distentio. XI. Unde 8. *Hypochondriorum sinistri* præsertim, *distentio & tumor* ægros urget adeò ut aliquando tympani ad instar distentum sit abdomen.

Alvus adstrictior XII. Sed & 9. *Alvus* plerumque *adstrictior* existit, rariùs *laxior.*

Frigus in dorso. XIII. Ubi Effervescentia prædicta excitatur, 10. *frigus* ferè *circa regionem lumbarem atque inter scapulas dispersum* molestum est, *febremque intermittentem* mentitur, atque *ephemeram* nonnunquam excitat.

Æstus in Hypochondriis XIV. Quin 11. hoc frigus excipit aut sine frigore sensili exoritur *Æstus in Hypochondriis* valdè molestus; moxque sursùm communicatur, unde varia consequuntur Symptomata.

Strangulatio faucium apparens. XV. Nam 12. in quibusdam Uterinæ suffocationi passio similis producitur, adeò ut *sibi fauces occludi, seque strangulari* putent ægri.

Pulsus compressus. XVI. Interim 13. *Pulsus* primùm *compressus* editur, quandoque nullus sentitur; sed paulo post *frequentior ac febrilis* redditur, concurrente ferè *Cordis palpitatione.*

Respiratio difficilis XVII. Ipsa quoque 14. *Respiratio difficilis* existit.

Sudor frigidus, XVIII. In mediis hisce angustiis 15. non rarò *Sudor* erumpit *frigidus*, qui decrescente malo mutatur in *calidum.*

Faciei rubor & calor post pallorem & frig⁹. XIX. Sed & 16. tunc simul *Faciei rubor & calor* observatur, cùm priùs *pallor & Frigus* ipsam obsideret.

Caput grave, Dolor lãcinans. XX. Nec tamen hic malorum finis, nam 17. *Caput* quoque *gravitatis sensu* afficitur, & non rarò *dolor lancinans* ipsum occupat.

Oculi Caliginosi. XXI. Quinimò 18. *Oculi Caliginosi* fiunt, & quandoque *Vertigine* corripitur æger.

Aurium tinnitus. XXII. Sed & 19. *Aurium tinnitu* vexatur idem.

Stupor & formicationis sensus. XXIII. Partes autem extremas 20. *Stupor & formicationis sensus* prehendit.

Lassitudo spõtanea. XXIV. Quin 21. Corpus Universum *Lassitudo spontanea* occupat, ac si defatigatum esset labore multo & fustibus exceptum.

Vigiliæ, Insomnia XXV. Multos 22. *Vigiliæ* urgent molestæ, alios *Insomnia*; quosdam mox ab assumpto Alimento satis placidè *dormientes excitat* aliquot post horis malum, ubi sc. absoluta est qualis qualis Alimentorum in Ventriculo alteratio.

Tritistia & Metus. XXVI. Sed nec 23. *Mentis functionibus* parcit hic affectus, quin potiùs *Animum ad tristitiam & Metum* disponit, cum leviori aut graviori *Delirio Melancholico* dicto.

Deliriũ Melancholicum Epilepsia & Convulsio, &c. XXVII. Quin nonnunquam 24. gravissimis affectibus Praxeos hujus nostræ lib. 1. explicatis, *Epilepsiâ, Convulsione, Apoplexiâ* vel *Paralysi* Ægros hos teneri observatum est.

Saliva multa. XXVIII. Sed & 25. in plerisque Ægris *Saliva multa* observatur, & imprimis aucta, quando graviùs affligit malum.

Fames læsa. XXIX. Multis 26. *Fames intenditur aut depravatur, aut etiam minuitur.*

Sitis aucta. XXX. Nonnullis 27. *Sitis augetur* in Paroxysmo, aliis non item.

Urina varia. XXXI. Denique 28. *Urina* observatur *planè varia*; nunc pauca, nunc multa; nunc *tenuis*, nunc *crassa*; nunc *albicans vel Aquea*, nunc *rubicunda*, nunc *nigricans*; in quâ plerumque subsident *arenulæ rubicundæ tenuiores, crassioresve*, laterum contusorum farinæ non absimiles, & nitentes; nunc in fundo & in parietibus subsidentes, nunc in superficie innatantes, nunc per contenta omnia dispersæ.

Hæc Symptomata non semper nec in omnibus apparere &c. XXXII. Atque hæc sunt primaria; quæ in unum acervum corradere valuimus, Hypochondriacæ affectionis Symptomata simul & signa: quæ in omnibus non apparent omnia, nec semper æquè gravia: unde prout plura existunt vel pauciora, leviora vel graviora, sic affectum etiam leviorem vel graviorem esse arguunt.

Materia Efficiens, & locus. XXXIII. Hæc omnia autem qui ritè expenderit, & cum iis, quæ non uno loco de *Bilis & Pituitæ in tenui Intestino confluxu*, atque *inde excitato motu alterativo*, *sive Effervescentiâ* diximus, contulerit; non vehementer laborabit *in causâ & materiali & efficiente* ructuum, flatuum, halituum, vaporumque & omnium ab ipsis excitatorum malorum reliquorum assignandâ, & *loco affecto* designando.

De Humore Pituitoso & Bilioso authoris sententia. XXXIV. Quapropter ut in omnibus illis *Symptomatibus à duplici humore simul plerumque hîc peccante, Pituitoso & Bilioso* deducendis & breviores esse queamus & magis perspicui, non abs re nos facturos arbitramur, si paucis nostras de hisce humoribus observationes & ratiocinationes repetamus & dicendis præmittamus. Speramus enim sic futurum, ut reliqua omnia non ita difficulter percipi queant.

Pituitã reperiri in Ventriculo & Intestinis tenuibus. XXXV. Observavimus ergò, idemque observarunt dubio procul etiam alii, quinimò observare poterunt, qui volent, omnes & singuli in cadaverum humanorum & brutorum vivorum sectione naturalium rerum scrutatores accurati & à præjudiciis liberi, 1. *Pituitam multam semper ac secundùm naturam reperiri tàm in-* Ven-

Ventriculo, quàm imprimis in tenuibus intestinis.

Salivam deglutiri

XXXVI. 2. *Salivam ab omnibus naturaliter deglutiri* continuè in Ventriculum.

Et incrassari in succum pituitæ similem.

XXXVII. 3. *Salivam eandem facilè incrassari & inspissari in Succum Pituitæ subviscidæ planè similem:* si nimirum in vase aliquo collecta asservetur aliquandiu.

Ductum Pancreaticum hiare in tenue intestinum

XXXVIII. 4. *Pancreaticum Ductum hiare in tenue intestinum.*

Succus Pancreaticus Salivæ similis.

XXXIX. 5. Collato Pancreatis corpore Glanduloso cum non dissimilibus ipsi Maxillaribus Glandulis, Salivam præparantibus: & Pancreatico Ductu itidem cum non dissimilibus ipsi Ductibus Salivalibus; non ita perperam *suspicionem moveri de Succo Pancreatico Salivæ quoque simili, ac proinde Pituitæ producendæ aptissimo.*

Primaria Pituitæ causa Saliva & Succus Pancreaticus.

XL. Adeò ut *primaria Pituitæ causa & interna* videatur statuenda tùm *Saliva*, tum *Succus Pancreaticus*; uti *secundaria & externa, Alimentum*, pro suâ diversitate plus vel minus materiæ in Pituitam mutari aptæ continens.

Bilem ad intestina deferri

XLI. *Bilem ad Intestina deferri* posse ac quotidie deferri, tàm manifestum est Anatomicis, & tàm sæpè à nobis, alisque ostensum, ut injuriam videamur facere Lectori, si pluribus hoc illi probare tentemus.

Ejus Secretio praeparatio & motus.

XLII. Aliud autem est quærere, *An Bilis in Hepate secernatur à Sanguine*, atque tàm ad *Intestina rectà, quàm ad ejusdem Folliculum obliquo ductu deferatur*, uti communis est plerorumque sententia; *An verò in suo folliculo præparetur, atque partim ad Intestina, partim ad Hepar moveatur, ut Sanguini admisceatur*; quæ nostra est suspicio; Quæ tamen quæstio hoc loco non incommodè potest omitti, quamvis satiùs foret de hujus rei veritate plenè nobis constare.

XLIII. Sufficit tamen, ut quæ hìc dicenda habemus intelligantur, *nosse Bilem effundi ad Intestina per meatum suum Intestinalem, Choledochum vulgò dictum*, atque omnem Bilem in Ventriculo aut Intestinis repertam inde deducendam; Interim concedimus lubentes, *partem Alimentorum assumptorum posse in Ventriculo atque Intestinis ab hac Bile malè dispositâ corrumpi in humorem Bili analogum*, & non rarò Bilis nomine apud Medicos æquè ac Plebejos venientem.

Partem alimentorum posse à bile affectâ corrumpi.

XLIV. Quibus ita præmissis, proximum est, ut paucis utrumque humorem, & naturalem & præternaturalem describamus, ut commodiùs utriusque effectus dignoscatur.

Bilis naturalis quibus constet.

XLV. *Bilem* quod attinet naturalem, hanc si quis examinet, comperiet tanquam *primariis partibus constare tribus, Sale lixivioso, Spiritu Volatili, & Oleo*, intimè unitis, & in unam naturam digestis: His pauca est admista *Aqua*, paucissima *Terra*: *Spiritum Acidum* ipsi naturaliter inesse non putem.

Pituitæ naturalis quibus constet.

XLVI. *Pituitam verò naturalem* in tenuibus Intestinis repertam & mediocris visciditatis participem si quis examinet, comperiet constare *multâ Aquâ; Spiritu Acido & Volatili paucis; Oleo & Sale lixivioso adhuc paucioribus; Terrâ paucissima, vel penè nulla.*

Bilis variæ constitutiones præternaturales.

XLVII. Præter naturam observatur idem humor variis modis affectus, prout variè immutatur miscibilium proportio, & mistionis gradus.

XLVIII. Nam 1. si *in Bile Sal lixiviosum exuperet*, Acrior evadet ipsa, & ad Effervescentiam potentiorem producendam aptior; cum fiat inter Salem lixiviosum, remve ipsi analogam, & Spiritum Acidum.

XLIX. Sin 2. in eâdem contrà *minuatur idem Sal lixiviosum*, imbecillior reddetur ipsa Effervescentiæ etiam naturali producendæ.

L. Sin 3. in *eâdem Bile exuperet Oleum*, reddetur ipsa nimium inflammabilis.

LI. Sin 4. contrà *deficiat* in eâdem *Oleum*, minus apta fiet suscipiendo naturali incendio.

LII. Sin 5. *exuperet in Ipsa Spiritus Volatilis*, nimis mobilis & agitabilis reddetur ipsa.

LIII. Sin contrà 6. *deficiat in Ipsa idem Spiritus Volatilis*, segniùs movebitur eadem, fietque fixior.

LIV. Sin 7. *Aqua exuperet in Bile*, diluetur nimiùm & debilitabitur in omni suo opere.

LV. Sin contra 8. *deficiat eadem Aqua*, viscidior erit, minùsque fluida.

LVI. Sin 9. *exuperet in Ipsa Terra*, aridior evadet, ac in calculos inde generandos prona.

LVII. Sin 10. contrà *deficiat eadem Terra*, consistentiam habebit minorem, quamvis ob Terræ naturalem paucitatem minus periculum exinde orietur ipsi.

Pituitæ constitutiones præternaturales.

LVIII. Sic rursus si 1. *In Pituita exuperet Aqua*, nimis tenuis & fluida, imò debilis reddetur ipsa.

LIX. Sin contrà 2. *deficiat in Ipsa Aqua* crassior evadet & viscidior, & hactenus itidem debilior.

LX. Sin 3. *exuperet in Pituita Spiritus Acidus*, acrior evadet, & ad effervescentiam cum Bile potentiorem producendam agilior.

LXI. Sin contrà 4. *deficiat in eadem Spiritus Acidus*, imbecilior & ineptior evadet ad naturalem quoque effervescentiam excitandam & sustinendam comprimendamve.

LXII. Sin 5. *exuperet in Pituita Spiritus Volatilis*, eo ipso quoque debilior evadit spiritus acidus; redditurque fluidior, minùsque coagulabilis tota Pituita.

LXIII. Sin contrà 6. *deficiat in ipsa idem Spiritus Volatilis*; acrior existet spiritus acidus, totaque pituita erit magis coagulabilis; aut jam coagulata.

LXIV. Sin 7. *exuperet in Pituita Oleum*; viscidior existet ipsa, & omni Bilis actioni suscipiendæ ineptior.

LXV. Sin contrà 8. *deficiat in eadem Oleum*, liquidior existet ipsa, & sustinendæ Bilis actioni ineptior.

LXVI. Sin 9. *exuperet in Pituita Sal lixiviosum*, ad omne suum opus reddetur ineptior, dum spiritum acidum infringit, acuitque bilem potiùs, quàm ut ipsam temperet.

LXVII. Sin contrà 10. *deficiat in eadem Sal lixiviosum*, cum Bile coibit difficiliùs, & ne sic quidem apta erit operi suo perficiendo: Congressus enim sic facilitatur bili in pituitam per communem utrique salem.

LXVIII. Sin 11. *Terra redundet Pituita* concrescet & in calculosam naturam abibit facilè.

LXIX. Sin contrà 12. *Terra omni destitua-*

tur *Pituita*, cùm ipsâ carere queat commodiùs, vix inde aliquod continget incommodum.

LXX. Uterque autem hic humor cùm ex miscibilium suorum uno aucto vel imminuto tantam mox mutationem ostendat in effectibus suis; quanta expectanda erit, si in pluribus simul contingat illa mutatio, dum infinitis penè modis accidere queat ipsa; dum non tantùm in unius, sed utriusque humoris partibus variis compositionem ipsius ingredientibus illa mutatio veniat expectanda.

LXXI. Quas differentias omnes cùm impossibile sit, saltem nimis longum, debitè persequi, ab eorundem ulteriori enarratione supersedebimus, & ad affectionem Hypochondriacam ipsam ulteriùs explicandam denuò nos accingemus.

Hypochondriacæ Affectionis Symptomata unde.

LXXII. Videndum proinde, an à binorum horumce humorum vitio multifario deduci queant multifaria Hypochondriacæ Affectionis Symptomata supra à nobis recensita.

A Bilis & Pituitæ Effervescentia, vapores, halitus & flatus.

LXXIII. Et probandum in antecessum excitari posse ab illis humoribus binis malè affectis Effervescentiam sive Pugnam, ex quâ Vapores, Halitusve atque flatus produci queant, & quaquaversùm propelli.

LXXIV. Hanc Effervescentiam *non tàm probabimus, quàm confirmabimus per varia Febrium intermittentium incipientes paroxysmos comitari solita Symptomata.*

LXXV. *Probabimus* verò dictam *Effervescentiam per similem affectum ad acidorum, dulciumve assumptionem excitatum.* Qualem suffocationi hystericæ obnoxiis quotidie accidere docet Experientia.

Ab acidis & dulcibus, bilem, & salem lixiviosum effervescere.

LXXVI. *Ab Acidis* autem atque *dulcibus* (acido spiritu turgentibus) *& Bilem & omnem omninò salem lixiviosum* effervescere, noto notius est: ut probatione ulteriore aut explicatione non videatur indigere.

LXXVII. Qui tamen dubitat, observet, quæ praxis quotidiana demonstrat, & roget ægros simili malo subjectos; sicque dubitare cessabit brevi.

Ut & ab amaris.

LXXVIII. Similem in aliis excitari *ab amaris assumptis Effervescentiam*, arguit *Nausea, Vomitusque* multis inde superveniens, cum ascendente simul in os *multa spuma, certo Effervescentiæ signo.*

Purgantia per Effervescentiam operari.

LXXIX. Hoc cùm non infrequenter contingat post assumpta purgantia, non malè conjicitur à quibusdam, ut hoc obiter notem, *per Effervescentiæ* majoris minorisve *modum operari in humorum massam purgantia*, ut noxij secernantur à bonis & utilibus.

A Bile acriori, & pituitâ acidiore Effervescentiam excitari.

LXXX. Cùm ergò tàm ab assumptis Acidis, quàm amaris; tàm dulcibus, quàm lixivioso Sale præditis excitetur non rarò in nobis magis vel minùs notabilis Effervescentia; quidni *concludamus, ex eorundem humorum in corpore nostro existentium, & à variis partibus in unum locum confluentium mistione similem produci in nobis Effervescentiam, & quidem maximè à Bile Acriori & Pituita Acidiore Effervescentiam magis notabilem.*

LXXXI. A majore autem ad minus non malè procedit Consequentia, adeò ut *si ab excedente utroque humore in propria utrique Acrimonia fiat Effervescentia major magisque notabilis, utique ab eodem minùs Acri fiet quoque Effervescentia & minor & minus notabilis; nec nisi ab effectu dignoscibilis.*

Hanc Effervescentiam posse culpari, quamvis sensu non dignoscatur, cùm effectu ægris molesta sit.

LXXXII. Atque hisce ritè expensis nemo mirabitur facilè, si culpetur Humorum confluentium Effervescentia, licet non sit ipsa sensu dignoscibilis, sed insequente demum effectu molesta.

LXXXIII. Neque enim semper tanta est illa humorum conturbatio, ut mox dignosci queat; qualem in febrium Paroxysmi parte primâ observari sæpissimè, aliàs diximus, & sæpiùs in Nosocomio audivimus à querulis eo nomine Ægris: nec tamen idcircò negari debet, quin potiùs propter effectum similem conjici debet, ortam Effervescentiam, sed leviorem; à quâ sc. producantur Symptomata similia illis, quæ in graviori excitari solent Effervescentiâ, tuncque mox notabili & dignoscibili.

Ab Effervescentiâ hac omnia Hypochondriacæ affectionis Symptomata.

LXXXIV. Postquam ergò possibilis est Effervescentia in humano corpore, & quidem orta ex humorum Biliosi & Pituitosi confluxu, utpote quæ non rarò in ipso fieri est observata, proximum nunc est, ut videamus, an omnia Hypochondriacam Affectionem comitari solita Symptomata à tali deduci queant Effervescentiâ; Ab illâ etenim si valeant deduci, non video, cur ab illâ non deducantur, & frustrà in causis aliis fingendis tempus teramus.

1. Angustia circa præcordia.

LXXXV. Ut autem eodem, quo proposita sunt, ordine singula prosequamur Symptomata, diximus 1. *Angustiam circa præcordia* observari, post assumptionem Alimentorum Ægros nunc citiùs, nunc tardiùs, nunc graviùs, nunc leviùs affligentem.

Ejus causa.

LXXXVI. *Supposita* verò nunc, quam alibi nos satis probasse putamus, *Alimentorum in Ventriculo fermentatione*, & quidem *à Saliva* præsertim, *tanquam fermento vel fermenti fomite, promoveri solita*; *consideratisque, quæ aliàs de Salivæ* & modò de *Pituitæ materia & generatione protulimus*, non puto magnam me in Lectore excitaturum admirationem, si dixero, *Ubi malè disposita est Saliva, & hinc Ventriculi fermentum, & Pituita naturalis; ac præsertim, si exuperante Spiritu Acido peccet*, aliter perfici, quàm priùs solebat, Alimentorum fermentationem; atque *partem ejus fluidiorem citiùs*, uti fieri aliàs solet, *ad Intestina defluentem*, & quàm debebat, *Acidiorem redditam ad Bilis effluentis occursum Effervescentiam excitare naturali majorem*; ac proinde elevari simul halitus & vapores, qui sursùm ascendentes in *Ventriculum Angustiam in ipso pariant* partim *distendendo* ipsius parietes, partim *vellicando* superius ejusdem orificium, partim *turbando* reliquorum adhuc in ipso Alimentorum fermentationem, & ita quidem, ut ab iisdem Alimentis itidem novi excitentur vapores & halitus angustiam prædictam augentes & aggravantes.

2. Præcordiorum distensio. Ejus causa.

LXXXVII. Ab iisdem halitibus & vaporibus flatulentis existentibus, procedit, quam 2. loco prædictam *præcordiorum* angustiam diximus comitari, *eorundem Distentio.* Quotiescunque enim exitum sursum non habent halitus & vapores, in concavâ parte accumulati eandem sensim replent ac consequenter expandunt & distendunt; Cujus distentionis cùm suscepti-

ceptibilis sit Ventriculus membraneus, mirum non est, si non tantùm accidat illa, sed & sentiatur cum Ægrotantis molestia, utpote in parte sensili excitata.

3. Animi Deliquium. Ejus causa.

LXXXVIII. Ab eâdem planè causâ pendet 3. *Animi Deliquium*, sive per consensum illud dicatur excitatum, sive, quod mihi magis placet, quoniam Pulsus exilis aut nullus simul observatur, halitus aliquis per OEsophagum ascendens, inspiratoque Aëri junctus in Pulmones alliciatur; & Sanguini circulanti permistus ad Cordis Ventriculum sinistrum transeat, atque naturalem Sanguinis rarefactionem immutet, impediatve; sive halitus talis, qualis sursum fertur ad Ventriculum, per venas lacteas assurgat quoque ad Cor.

Cisterna Chylosa vel lactea.

LXXXIX. Ubi, quod olim post sectionem in Nosocomio habitam diligenter & accuratiùs omnia expendenti & meditanti incidit, omnibus censeo communicandum; *Eo sc. loco, quo tenue Intestinum inter utrumque renem sub mesenterio in lumborum regione transversum & quidem sinistrorsum fertur; observari Vesiculam, sive Cisternam Chylosam vel Lacteam*, uti in Disputatione suâ ex Pecqueti, aliorumque, & suâ quoque observatione id accuratè descripsit *Clarissimus noster Collega*, D. van Horne: *In quam Intestino tenui prædicto proximam suspicor plura vasa inseri, quæ Chylum, aliave inde afferant: atque sic via brevi satis contenta propelli poterunt ad Cor, hinc & universum corpus.*

Ejus Usus.

Animi Deliquium Duplex: Gravissimum.

XC. Observandum autem, *duplex* in praxi Medicâ occurrere *Animi deliquium*, gradibus inter se differens. Nam *Deliquium animi gravissimum* illud est, quando pulsu ad sensum sublato externa omnia frigent, sudor erumpit frigidus, cessantque ad tempus omnes quoque functiones animales; diciturque propriè *Syncope*.

Syncope. Levius.

XCI. Alias verò, quamvis debilis observetur pulsus, quandoque nullus, tamen animales functiones plùs minùs perstant, nec semper frigent extrema, vel sudor erumpit frigidus, quod *levius* est *Animi Deliquium*; cujus varias quoque secundum gradus species observari, ex prædictis patet.

Quod in affectione Hypochondriaca occurrit. Rarissimè prius.

XCII. In affectione autem Hypochondriacâ levius observari solet Animi Deliquium, non item nisi rarissimè, gravissimum.

XCIII. Non semel enim curavi tales, quibus tàm debilis erat pulsus, ut vix ac ne vix quidem digito posset explorari; aliis verò satis constabat durante animi Deliquio Pulsus.

XCIV. In aliis observavi nullum, in aliis calidum, in aliis frigidiusculum erumpere sudorem; nunquam Syncopticum.

XCV. In aliis pro tempore sensus externi aboliti videbantur; in aliis satis constantes dum interim plerique loqui non possent, nec nisi peracto paroxysmo; quid vidissent vel audivissent, referebant ægri.

Affectionis Hypochondriacæ paroxysmi.

XCVI. Notandum enim, per paroxysmos affligi plerosque affectione Hypochondriacâ laborantes, nec continuè laborare æquè difficulter, sed nunc leviùs, nunc graviùs; ipsosque paroxysmos nunc crebriùs, nunc rariùs redire; nunc diutiùs, nunc breviùs durare.

XCVII. Quæ omnia uti in plerisque symptomatibus observantur, sic in doloribus & animi deliquio atque angustiâ imprimis notantur, quoniam de ipsis maximè conqueruntur ægri, utpote sibi præsertim molestis.

Causa diversitatis in animi deliquio.

XCVIII. Prout autem diversimodè affecti sunt assurgentes ab effervescentiâ vapores, halitusve, ita multis nominibus gravius, leviusve producunt Animi deliquium; quod observasse non parùm juvabit Juniorem Practicum, ad Ægros vulgi more loquentes, non autem ad Criticos & verba venantes homines vocatum, & ex ipsorum loquendi modo Affectûs cujusvis naturam ac essentiam eruere coactum.

Animi deliquio laborantibus quænam obveniant.

XCIX. Promiscuè namque Belgæ nostri omne Animi Deliquium vocant Flaeute: & Qualijckheydt: discrimen autem rarò nisi privatim rogati exponunt. Flaeute autem propriè significat Debilitatem; & Qualijckheydt, malè habere. Et reverâ Animi Deliquio laborantes primùm malè habent circa præcordia & superiùs ventriculi Orificium, mox debilitatem & languorem experiuntur inexpectatum, & magis minùsve gravem, urgentemve.

4. Ructus Acidi, rarò nidorosi. Acidorum causa.

C. Diximus 4. affectionem Hypochondriacam in comitatu suo habere *Ructus plerumque Acidos, rarius Nidorosos*. Acidos ab exuperante spiritu acido suum ortum ducere; notissimum est in Chymiâ versatis; Nihil enim in rerum naturâ occurrit Aciditatis particeps, quod non simul sit Spiritus particeps Acidi.

Nidorosorum causa.

CI. In quibus autem Nidorosi ructus observantur; in iis Bilem corruptam redundare, quotidiana testatur Experientia; tum ratione ipsius non rarò spontè simul eructatæ; tum ratione ejusdem arte sursum aut deorsùm cum euphoria & Ægrorum levamine evacuatæ.

CII. Hisce proinde ructibus & materia peccans, redundansque, & prædicta confirmatur Effervescentia per ructus illos manifestata.

5. Nausea & Vomitus Eorum causa.

CIII. Addidimus 5. non infrequenter *Nausea, sed & Vomitu* urgeri Affectione Hypochondriacâ detentos. *Nausea* verò ab halitibus totam Ventriculi superficiem interiorem titillantibus & leniter vellicantibus; *Vomitus* autem ab ipso Effervescente humore gemino, sursum assurgente, atque Ventriculum ad sui exonerationem cogente commodè deducitur.

6. Paroxysmi cessatio. Ejus causa.

CIV. Ubi autem cum vitiosis humoribus excretum est quodammodò depravatum & corruptum in Ventriculo Alimentum, non ita mirum est, si 6. *tunc cessare videatur Paroxysmus, sublato sc. cùm Effervescente ad Bilis affluxum Pituitâ; Pituitosove Alimento, Ejusdem Pituitæ fomite, Alimento putà in Ventriculo cum affluente Saliva adhuc hærente*, & consecutivè ad Intestina delapsuro nî Vomitu priùs ejiceretur.

Quales humores in Affectione Hypochondriacâ peccent.

CV. Ejecta autem cum alimentis *Pituita Acida, Acerba, Pontica*; eaque subinde simul *Amaricans*; satis superque probat & evincit, quales in hac affectione Hypochondriaca peccent humores: cùm illis spontè evacuatis cessent paulatim omnia ejusdem Symptomata; quæ non minùs cessabunt, si medicamentis aptis iidem peccantes humores corrigantur, aut educantur.

7. Sensus Effervescentiæ cum elevatis ructibus &c.

CVI. Diximus 7. *Sentiri quandoque in ventre Effervescentiam quandam & Ebullitionem cum elevatis sursum* ructibus, & propulsis deorsùm flatibus atque post rugitus crepitibus, & quidem cum ægrorum notabili levamine; uti contrà

pejus

pejus habent iidem, quoties conclusi manent in Ventriculo aut Intestinis prædicti flatus; à quibus sc. distenduntur & angustantur nominatæ partes, uti jam monuimus.

Opinio à effectu de Effervescentiâ confirmata. Hanc non semper Ægros eodem modo afficere. Et quare

CVII. Hæc autem sensu quandoque notabilis Effervescentia confirmat imprimis nostram de semper contingente majore vel minore, insigniore aut obscuriore Effervescentia opinionem.

CVIII. In qua Effervescentia ægrorum sensibus dignoscibili observandum, non semper eodem modo illam ipsos afficere, dum quandoque Ebullitioni similis deprehenditur, quandoque cum Interiorum contorsione conjuncta judicatur.

CIX. Prout sc. diversimodè affectæ sunt Bilis & Pituita, diversa quoque contingit Effervescentia, diversi elevantur vapores, diversimodè afficiuntur ipsos continentes partes.

Exemplum notabile affectionis Hypochondriacæ Abdominis contractio. Ejus distentio à purgantibus Harum causæ.

CX. Hujus rei, postquàm hucusque hæc annotaveram, memorabile nobis in Nosocomio publico obvenit exemplum, in Viro tali affectione Hypochondriaca detento; cui inter alia Symptomata plura notabilis est Abdominis non distensio, sed contractio, cum maximè molesta & dolorifica partium contentarum omnium contorsione.

CXI. Quodque in ipso etiam est notatu dignum, ab assumptis purgantibus non movetur facilè Alvus, verùm tum demum ipsi distenditur Abdomen, priùs in angustum contractum.

CXII. Non semper proinde, ubi ab Effervescentia humorum excitantur aliqui halitus, mox simul distenditur ab ipsis Abdomen; quod accidit tantùm ratione Pituitæ existentis admodùm viscidæ, nec sufficienter in flatus copiosos expandi aptæ, nisi accedente insuper potu copioso, quo dissolvitur; aut materia Bilis operationem adjuvante, purgantibus sc. Acrioribus, & Pituitam simul incidentibus.

Contorsio intestinorum & Ventriculi unde.

CXIII. Contorsio verò Intestinorum & Ventriculi sequitur Bilis in viscida Pituita hærentis Acrimoniam, quæ partes, quibus Pituita adhæret & agglutinatur, mordicans molestiam illam, ac si contorquerentur, in ipsis excitat.

Quare à ructuum & crepituum eruptione leventur Ægri.

CXIV. Quoties autem aut ructus, aut crepitus erumpunt, levari ægros non mirum; ab illis namque in corpore hærentibus, & Ventriculum atque Intestina vel distendentibus, vel contorquentibus dolor excitatur Ægris gravissimus, qui sublata ipsius causa, tollitur simul, & levamen inde accipiunt Ægrotantes.

Effervescentiam variis modis percipi. In quibusdam levis Ebullitio. In aliis Pulsatio in regione lumbari. Unde Angustia circa præcordia, frigus & tremor. Atque pro Intermittentis febris specie habenda.

CXV. *Effervescentia* verò, de qua modo loquebamur, *variis modis percipi solet*; nam in quibusdam *videtur aliqua levis observari in corpore ebullitio*, à qua mox halitus calentes sursum assurgunt, & Cor primum, mox Caput & faciem universam, quin imò partes etiam externas Sudore levi afficiunt.

CXVI. In *aliis Pulsatio aliqua in lumborum regione sentitur*, uti etiam prædicto ægro accidere, ex ipso tum temporis audivimus, *quæ sensim assurgens Angustiam pariat circa præcordia*; *ut taceam frigus & tremorem*, quibus, ac si febre corriperetur intermittente, urgetur aliquando; quodque aliis itidem accidit.

CXVII. Et certè, si quis rem ritè examinet, pro intermittentis febris specie leviori omninò habenda illa passio, quamvis, cùm non semper diu duret, nec certum typum observet, verùm promiscuè nunc sæpiùs nunc rariùs ægris obveniat, pro febre non habeatur à plerisque; ab aliis tamen pro febre habetur, diciturque lenta, aut ut Belgæ loqui solent, een Binnen-koortse / quasi diceres, Febrem Internam; quoniam frigus & tremor vix sentiuntur in partibus externis, verùm imprimis in partibus internis, & lumbis vicinis: quæ omnia accuratè observasse juvabit Practicum Juniorem in affectibus variis ab invicem dignoscendis, hinc & feliciùs curandis.

8. Hypochondriorum distentio, & tumor.

CXVIII. Recensuimus 8. inter hujus affectionis Hypochondriacæ Symptomata ipsam *Hypochondriorum Distentionem & Tumorem*, eousque interdùm assurgentem, ut totus inde attollatur in altum Venter, & *Tympani instar ob* distentionem expansum sentiatur; gravissimum certè ipsis Ægris malum, nam & ipsa *Respiratio difficilior* inde fit.

Unde difficilior Respiratio. Eorum causa.

CXIX. Ex supradictis autem facilè Distentionis ac Tumoris causa elici potest; nam à flatibus copiosis ex Pituitâ mediocriter viscida excitatis totum hoc pendet.

Flatus copiosi unde.

CXX. Ubi enim maximè viscida existit Pituita, vix copiosi excitabuntur flatus, nisi simul illis excitandis apta sit Bilis, visciditatem prædictam simul incidens, & hinc copiosos flatus generans.

CXXI. Quòd si minùs viscida sit Pituita, copiosiores producentur flatus, & quidem in Ventriculo & Intestinis facilè hærentes; atque illam Distentionem in ipsis efficientes, ac consequenter totum abdomen in Tumorem durum elevantes.

Vapores unde.

CXXII. Ubi verò minimè viscida existit Pituita, tum vapores potius elevantur quàm flatus aut saltem flatus humidi, quique facilè denuò resolvuntur & subsident aut per Intestina feruntur, illis minùs adhærent, ac spontè sursùm ac deorsùm exitum quærunt ac inveniunt.

CXXIII. Hi si copiosi fuerint, hoc imprimis nomine molesti existunt, sin pauci, vix aliquam pariunt molestiam.

9. Alvus plerumque adstrictior, rariùs laxior. Alvi adstrictæ causa.

CXXIV. Diximus 9. *Alvum* in hac affectione *plerumque observari adstrictiorem, rariùs laxiorem.* Cùm enim plerumque Pituita peccet viscidior, quotquot tunc ab ipsâ elevantur flatus, non tantùm ipsi Pituitæ, adeòque Intestinis (quibus Pituita adhæret) firmiùs quoque adhærent, verùm à Pituitâ, sive causâ materiali, etsi subinde separentur, mox tamen vicinis excrementis agglutinantur, illaque compingunt & indurant; unde adstrictam Alvum consequi nil mirum.

Laxioris causa.

CXXV. Laxior autem Alvus vix observabitur, (ut de illâ ob diætam peculiarem nil dicam) nisi præter Bilem peculiarem ob singularem corporis constitutionem aliquis humor ad Intestina per ductum fortè Pancreaticum, aut etiam cum Salivâ defluat, cujus nomine solvantur excrementa & propellantur ad dejectionem frequentiorem.

CXXVI. Deduco autem illam Alvi laxitatem à Liquore in Glandulis Maxillaribus Salivam præparantibus, ut & Pancreate adornato, & ad Intestina delato; cùm hactenus nullæ viæ ab ullis partibus derivatæ & ad Intestina mediatè vel immediatè aliquid deferentes innotuerint Anatomicis; hæ autem hujus ævi Anatomico-

rum

rum solertiâ erutæ sunt & videre volentibus patent; adeò ut ampliùs de illis dubitandi ansa sit omnibus sublata.

10. Frigus in dorso.

CXXVII. Enumeravimus 10. inter Symptomata Hypochondriacæ affectionis *Frigus circa regionem lumbarem atque inter scapulas* non rarò molestum, quodque *febrem Intermittentem æmuletur*, & quandoque pro *Ephemerâ* accipiatur. De quibus quia mox egi §. 11L. *& seq.* eadem repetere supersedebo; & dictis hoc unum addam, pro Ephemerâ fuisse aliquando habitam à quibusdam, quam modò vocabamus Lentam; quando sc. molestior existit cùm levi frigore horror, qualis in febrium Ephemerarum initiis non rarò sentitur.

11. Post frigus Calor & Æstus in Hypochondrio. Ejus causa.

CXXVIII. Diximus 11. non rarò illud frigus excipi à subsequente *Calore & Æstu in Hypochondriis* primum, hinc & aliis partibus.

CXXIX. In Hypochondriis sentiri æstum primò quid mirum? Ibi etenim fit humorum Effervescentia, ibi hærent diutiùs elevati halitus, ibi proinde uti frigus; sic & æstus primùm sentitur molestus, in multis ob Pituitæ Intestinis adhærentis visciditatem perseverans & permanens.

CXXX. Dispersi autem quaquaversùm halitus varia in partibus variis excitant Symptomata, quæ nunc quoque ordine sunt examinanda.

12. Faucium præclusio.

CXXXI. Diximus enim 12. produci in quibusdam *passionem Uterinæ Suffocationi similem*, adeò ut *fauces præcludi*, *seque strangulari* putent aliqui.

In fœminis vulgaris.

CXXXII. In fœminis affectione Hypochondriacâ detentis vulgare est, quamvis omnibus id non accidat, & tunc pro Vterinâ Suffocatione habetur.

Suffocationis uterinæ causa.

CXXXIII. Quisquis autem omnia Symptomata Suffocationis Uterinæ variis modis fœminas invadere solitæ expenderit accuratè, & cum Medicamentis illam levare ac curare solitis, adeóque circumstantiis ipsis in curatione observabilibus contulerit diligenter, is facilè comperiet, à flatibus, & quidem Melancholicis, hoc est, ex Pituitâ viscidâ elevatis, & Intestina, hinc & Ventriculum & OEsophagum imprimis variè afficientibus illam ortum suum ducere.

Quare id malum magis fœminas, quàm viros affligat.

CXXXIV. Et ut paradoxon fortean hic addam, non idcircò frequentiùs strangulatione, aut strangulationis illius metu laborant fœminæ, quòd ipsis ab Utero communicetur illud malum, aut elevetur halitus strangulationem illam efficiens (neque enim putamus rem acu tangere illos, qui suffocationem uterinam dictam deducunt ab Utero:) verùm idcircò frequentiùs graviúsque laborant hac strangulatione fœminæ, quia ad melancholiam, hoc est, mœstitiam, metumque magis pronæ sunt fœminæ, quàm mares; ac proinde in illis, quàm maribus magis exuperant & cumulantur humores pituitosi ac viscidi, hoc est, melancholici.

Ad mœstitiam & metum quare pronæ Mulieres

CXXXV. Ad mœstitiam vero, metumque magis sunt pronæ mulieres, quàm viri, quoniam Ipsis sunt subjectæ; omnis enim subjectio mœstitiam parit, hæc metum & animum prostratum sive dejectum; quemadmodùm contrà dominium Gaudium excitat in homine, Gaudium vero Confidentiam & Animum fortem, & ubi excedit, Audaciam vel Temeritatem.

Quales viros affligat id malum.

CXXXVI. Quotquot exinde ex Maribus animo sunt quacunque demum de causâ abjecto, & pusillanimes, iis itidem generantur in corpore copiosi humores pituitosi ac viscidi, quinimo similem planè suffocationi uterinæ dictæ affectum patiuntur non raro, ubi excitatur in ipsis pituitæ & bilis effervescentia; quales nonnullos observavi in meâ praxi, & etiam nunc, quum hæc scribo, habeo ægros: affectum autem Suffocationis Vterinæ æmulum in maribus vocant rudiores ascensum patris, uti in fœminis ascensum matris, aut matricis: simile namque fœminis malum cùm patiantur isti mares, illud deducunt à patre, sive parte masculâ, quem in fœminis audiunt deduci à matre, vel matrice, tanquam parte fœmineâ.

Affectus hic Suffocationi similis non ab aliqua parte generationi inserviente, sed à flatibus melancholicis.

CXXXVII. Interim si quis rem ritè pensitet, & *in fœminis*, & *in maribus* observabit affectum illum *Suffocationi aut strangulationi similem à nullâ parte generationi inserviente*, verùm *flatibus melancholicis*, hoc est, *ex pituitâ viscidâ in tenuibus intestinis elevatis ortum ducere*: quapropter assumptis medicamentis flatus tales dissipantibus, materiam eorundem corrigentibus, educentibusve curantur convenientissimè tàm mares, quàm fœminæ.

CXXXVIII. Deducitur proinde commodè strangulationis ille in affectione Hypochondriacâ metus à flatibus & halitibus per effervescentiam humoris pituitosi & biliosi elevatis.

13. Pulsus compressus, & postea febrilis, & cordis palpitatio. Pulsûs compressi causa.

CXXXIX. Diximus 13. *Pulsum edi* in eâdem affectione Hypochondriacâ per paroxysmos exacerbatâ primùm *compressum*, & *quandoque nullum* sentiri; sed paulo post *frequentiorem* observari, adeóque *febrilem*, concurrente ferè *Cordis palpitatione*.

CXL. *Compressus fit Pulsus, ut quandoque nullus sentiatur*, ob halitus & vapores elevatos in principio de Pituitâ magis participantes, quàm de Bile; unde ad Cordis ventriculos cum Sanguine delati, ipsum rarefactioni reddunt ineptiorem, utpote nimis condensatum; ubi autem minùs rarefit Sanguinis, minùs quoque expanduntur Cordis ventriculi, minùs proinde rursus contrahuntur iidem ventriculi, minùs in arterias expellitur Sanguinis, minùs expanduntur dictæ arteriæ: minus sentitur pulsus; quod observatur in principio paroxysmi Hypochondriaci; eodem planè modo, quo fieri solet accedente febre intermittente, cum qua hoc Symptoma habet commune; nisi quis malit pro leviore febre habere hoc Symptoma, uti jam in superioribus monuimus: adeò ut hanc affectionem Hypochondriacam tunc comitetur febris intermittens, Symptomatica dicenda.

Pulsûs febrilis causa.

CXLI. *Ubi autem Bilis dominatum accipit*, *superatque Pituitæ visciditatem*, tunc & *ipsa sentiri occipit*, ac *quoad pulsum*, ipsius observatur *frequentia*; tunc enim rarefit potentiùs ac celeriùs Sanguis, ac simul à Bilis acrimonia lancinatur Cordis parenchyma; unde frequentiùs contrahitur idem parenchyma, propellitur frequentiùs in arterias Sanguis, expanduntur frequentiùs arteriæ, sentitur frequentiùs pulsus: Isque nunc simul major, nunc minor; & quidem pro adjunctæ adhuc Pituitæ copia & visciditate majori vel minori, superata sc. vel permanente.

CXLII.

Causa Pulsûs majoris. Causa Pulsûs frequentioris, sed simul minoris.

CXLII. *A Bile namque si superetur & corrigatur Pituitæ visciditas, major excitabitur simul Pulsus; Sin aucta licet Bilis copia & vi permaneat nihilominus Pituitæ admistæ visciditas, frequentior quidem observabitur Pulsus*, sed *simul minor*, & *compressior*, quod imprimis observandum ad Medicinam ægris ritè faciendam.

Cur Affectio Hypochondriaca tam rarò, tam tardè, & tam imperfectè curetur.

CXLIII. Et quoniam hoc signum negligitur à multis, ejusve causa vera ignoratur, nec investigatur à plerisque, censeo tàm rarò, tàm tardè, tàm imperfectè curari plerosque affectione Hypochondriaca detentos.

Hypochondriacæ affectionis species considerandæ. Acida.

CXLIV. Cùm autem variæ existant plurimùm à se invicem tàm ratione dispositionis causarum, quàm ratione curationis ex arte instituendæ, *differentes affectionis hujus species*; maximè interest Medici, ut & Ægri, hanc differentiam, differentiæq; rationem innotescere atq; observari.

CXLV. Et ut hac occasione data notabilem & facilè *primariam Hypochondriacæ affectionis speciem* proponam, *petitur illa ab utriusque humoris peccantis diversitate*; unde *ab humore pituitoso & acido quæ pendet*, cùm ferè comites habeat ructus acidos, *non incommodè vocari queat Acida*, utpote *Cruditati acidæ vulgò dictæ juncta*.

Nidorosa.

CXLVI. *Ab humore bilioso* verò & *cum amarore olidum & ingratum odorem, sive nidorem spirante, cum ructibus nidorosis quæ oritur, Nidorosa dici queat*, utpote quæ *Cruditati Nidorosæ* vocatæ copulatur.

Insipida.

CXLVII. Si cui lubeat, non incommodè *media species* addetur *ex utroque humore medio modo se habente orta, & nec acidos, nec nidorosos ructus, sed insipidos potius comites habens*, atque cæteris blandior, quinimò curatu facilior.

CXLVIII. Talia autem in praxi medica indies observari, testatur etiam ille Æger in publico nosocomio decumbens, de quo jam sumus loquuti in superioribus; cui ructus elevantur nidorosi.

CXLIX. Concurrit autem in affectione Hypochondriaca cum Pulsu frequentiore *Cordis ferè Palpitatio*.

Cordis palpitatio quid.

CL. Est autem *Cordis Palpitatio Motus Cordis inordinatus & penè convulsivus*: quod vel inde patet, quod in eadem affectione Hypochondriaca graviore existente non rarò cum Cordis palpitatione observetur aliarum quoque partium, artuum præsertim, nunc superiorum, nunc inferiorum motus convulsivus, cum Cordis palpitatione in suo motu inordinato conveniens, & cum ipsa ferè incipiens ac desinens uti in ægris quibusdam cum admiratione observavi, & hæc meditanti rursus venit in memoriam.

Ejus causa.

CLI. Accidit autem hæc Cordis palpitatio sive motus convulsivus ab *inordinato spirituum animalium in Cordis musculos motu*; non tàm ob irritationem ab acri bile ortam, quàm ob halitus eosdem vitiosos ad caput vel cum Sanguine vel seorsim assurgentes, atque Spiritibus Animalibus mistos; à quibus ad inordinatum & turbatum motum coguntur, & cum ipsis spiritibus ipsi quoque musculi vel Cordis tantùm, vel aliarum insuper partium.

Tremor & motus inordinatus.

CLII. Observandum enim, licèt non semper manifesta fiat Cordis palpitatio, motusque aliarum partium convulsivus, rarò tamen sine aliquo Tremore & motu inordinato reperiri artus ægrorum affectione Hypochondriacâ detentorum.

14. Respiratio difficilis Ejus causa.

CLIII. Diximus 14. *Respirationem difficilem* accidere affectione eâdem laborantibus, cujus causa ex dictis patet; *Elevati namque tàm per OEsophagum in Os halitus & vapores, hinc cum Aëre in Pulmones attracti* Respirationem dubio procul efficient difficilem, quinimò iidem *halitus per venas Lacteas in Cavam delati, & cum Sanguine in dextrum Cordis Ventriculum, hinc per arteriam Pulmonalem in ipsos Pulmones delati*, Respirationem difficilem reddent: visciditate etenim suâ Pulmonibus diutiùs adhærent, eosdem distendunt & ad motum suum ineptiores præstant; sicque Respirationis difficultatem pariunt & conservant: quibus adde contingentem sæpenumero *Abdominis distensionem, atque Suffocationis metum*; de quibus suprà.

15. Sudor plerumque calidus.

CLIV. Diximus 15. *Sudorem* erumpere hisce ægris, *rariùs quidem frigidum, crebriùs calidum*. Frigidus quoties erumpit, halitibus Pituitosis debetur ipsus; quoties calidus, iisdem quidem, sed à Bile victis ac superatis; uti hoc frequentissimum est in febrium intermittentium declinatione.

Rarò frigidus.

CLV. Longè autem graviùs & periculosiùs laborant, quibus frigidus Sudor erumpit; non item, quibus calidus; dummodo cum ἀφϑελίᾳ contingat, ægrique levamine.

16. Faciei rubor & calor post pallorem & algorem. Eorum causa.

CLVI. Addidimus 16. conjungi tunc ferè *Faciei ruborem & Calorem*, uti incipiente Paroxysmo ejusdem *pallor & algor* observatur non infrequenter, non secus atque in febribus intermittentibus accidit sæpenumero.

CLVII. Habent autem hæ mutationes omnes itidem ortum suum à vaporibus & halitibus nunc Pituitosis, nunc Biliosis: uti aliquoties id explicuimus.

17. Capitis gravitas, vacuitas & dolor lancinans. Eorum causa.

CLVIII. Diximus 17. *Caput* nonnunquam *gravitatis*, adde quandoque *vacuitatis & inanitatis sensu affici*; quin & subinde *dolore lancinante urgeri*; quæ omnia diversæ ascendentium halituum dispositioni adscribi debent.

CLIX. Ubi enim Pituitosi ascendunt vapores caput opplentes, *Gravitatis sensus* in ipso excitatur.

CLX. Ubi contrà Biliosi & Acres existunt, aut etiam Acidi vapores, *Lancinatio* quædam excitatur.

CLXI. Ubi denique halitus benigniores existunt & subtiles, *Inanitatis & vacuitatis sensus* videtur excitari.

18. Oculi Caliginosi, & Vertigo Caliginis causa.

CLXII. Diximus 18. *Oculos fieri* quoque *Caliginosos*, & aliquando *Vertigine* corripi Ægros.

CLXIII. *Caligo* autem ortum habet ab halitibus in oculos delatis & humores obscurantibus.

Vertiginis causa.

CLXIV. *Vertigo* verò ab iisdem halitibus cum Animalibus Spiritibus mistis, & motum in ipsis inordinatum producentibus, & turbatum.

19. Aurium Tinnitus Ejus causa.

CLXV. Diximus 19. *Aurium tinnitu* quandoque affici eosdem Ægros: idque ab halitibus ad Aures delatis, & in iisdem quandoque hærentibus, atque perdurantem tinnitum producentibus; quandoque autem simili modo ex iisdem

erum-

20 Stupor & formicationis sensus. Stuporis causa.

erumpentibus, sicque affectu illo ægros liberantibus.

CLXVI. Diximus 20. *Stupore ac Formicationis sensu* corripi eosdem Ægros. *Stupor* autem oritur à Pituitosâ halituum parte, cùm & in febribus intermittentibus multis circa Paroxysmorum initia, dominatum obtinente parte humorum Pituitosâ, similis observetur nonnunquam in partibus externis & internis stupor.

Formicationis sensus unde.

CLXVII. *Formicationis* autem *sensus* oritur ex accedente stupenti parti halitu Bilioso & Acriori partem stupentem excitante & sensum in ipsa sopitum resuscitante.

21. Lassitudo Spontanea ejusque causa.

CLXVIII. Diximus 21. *Corpus universum Lassitudine* occupari sæpenumero *Spontaneâ*, ac si multo labore foret defatigatum. Accidit autem illud ab halitibus musculosas partes occupantibus & fatigantibus distensione molesta; ob quem sensum molestum non minus Spirituum Animalium consumitur, quàm si exercitium corporis fuisset vehemens. Adde quod omnia conjuncta Symptomata & Corpus variè afficiunt, & Animum angunt, unde non pauci pereunt Spiritus Animales.

CLXIX. Diximus 22. *quosdam Vigiliis urgeri molestis; alios Insomniis.*

22. Insomnia & Vigiliæ. Vigiliæ unde.

CLXX. *Vigiliæ* oriuntur partim ab agitatione, & continuo inordinatoque Spirituum Animalium motu; partim ab Acrimoniâ elevatorum sursum habituum, somnum impedientium.

Insomnia unde.

CLXXI. Ubi somnus aliquis obrepit, tunc *Insomnia* solent accedere, & quidem ob cogitationes tristes, ac vigilantibus molestas, dormientibus magis adhuc graves, & insomnia parientes: Hæc enim vera est Insomniorum causa & ratio.

CLXXII. Accidit etiam interdum, quemadmodum in Symptomatum enumeratione retulimus, ut quidam Affectione Hypochondriacâ detenti mox ab assumpto Alimento in *Somnum satis placidum* ferantur, *à quo tamen aliquot post horis satis molestè excitentur*, ubi sc. absoluta est quodammodo Alimentorum in Ventriculo qualis qualis fermentatio.

Somnus ab assumpto alimeto placidus, à quo post aliquot horas molestè excitantur. Ejus causa.

CLXXIII. Illo nempe tempore deorsum fertur copiosiùs alteratum in Ventriculo Alimentum, atque ubi in duodeni Intestini extremo Bili allabenti commiscentur, Effervescentia præternaturalis contingit, unde assurgentibus tunc sursum halitibus noxiis à somno excitatur æger.

CLXXIV. Diximus 23. *Ne mentis quidem functionibus parcere hunc affectum*, quin potius præter *Apprehensionis simplicis confusionem*, *Ingenii operationes turbat, Memoriam tollit, Mentemque eousque dementat*, ut *Animus* continuè impellatur & *moveatur ad mœstitiam & metum*, & quidem *cum aliquo delirio*, eoque nunc leviori, nunc graviori; *quod tunc Melancholicum dici solet*; ipsaque *Affectio Hypochondriaca Melancholiæ Hypochondriacæ nomen* tunc sortitur.

23. Turbatio operationum Mentis.

CLXXV. Utique, si quid malè habet hâc affectione laborantes, id est, quod Mentis functiones omnes sibi sentiant labefactari.

CLXXVI. De *primâ objectorum apprehensione* non parùm conqueruntur Ægri, adeò ut nullum ferè occurrentium sibi objectorum conceptum formare queant; atque objecta ipsi obversentur, ac si nulla essent.

Primæ objectorum apprehensionis.

CLXXVII. *Ingenium* verò ita hebes multis redditur, ut nullâ ratiocinatione, nullâ objectorum investigatione uti queant.

Ingenii.

CLXXVIII. Nullius præterea objecti *meminisse* possunt, præsentium imprimis, quod citiùs ipsis excidit, quàm accidit.

Memoriæ.

CLXXIX. *Judicium ipsum* tùm ratione præcedentium Facultatum læsarum, tum ratione sui ipsius læditur, & sæpè in tantum corrumpitur, ut de paucis ritè arbitrentur, de quibusdam insuper tam perperam censeant, ut omninò desipere videantur aliis hominibus; in certis objectis perpetuò delirantes, & absurda quævis cogitantes & loquentes.

Judicii.

CLXXX. Imprimis autem *Animi mœrore ac tristitiâ* conficiuntur Affectione Hypochondriacâ detenti, quemadmodum vicissim ex mœstitiâ nimiâ, diutiùsque continuatâ in hunc affectum incidunt multi.

Animi mæror ac Tristitia.

CLXXXI. Mœstitiæ accedit plerumque *Metus*, adeò ut tutissima quævis timeant.

Metus.

CLXXXII. Ubi autem præter rationem magis magisque augetur Delirium cum metu conjunctum, ut diutiùs tegi nequeat, verùm foràs & quidem palam erumpat, tum demùm *Melancholia Hypochondriaca* vocatur hic affectus; gradibus differens, ratione vehementiæ majoris aut minoris.

Melancholia Hypochondriaca.

CLXXXIII. Quem autem nunc habemus in Nosocomio publico Melancholicum Hypochondriacum, illi prima origo mali fuit jactura facta in bonis fortunæ, unde metuens ne damnum illud superare nequeat, nec uti olim suo marte sibi suisque prospicere, unde fortè ad mendicitatem redactus, cogatur aliorum egere subsidio, Animum suum continuis anxietatibus & solicitudinibus torquens sensim in hanc tristitiam morbosam & Melancholiam Hypochondriacam incidit; à qua non nisi cum difficultate magnâ liberabitur.

Ejus exemplum.

CLXXXIV. Diximus 24. supervenire quandoque Hypochondriacæ Affectioni affectus gravissimos, *Epilepsiam*, *Convulsionem*, *Apoplexiam*, vel *Paralysin*.

24 Affectus gravissimi.

CLXXXV. *Epilepsia* quidem (uti Cordis Palpitatio, leviorque corporis motus convulsivus ortum ducit ab halitibus benignioribus) ab iisdem graviùs corpus ac cerebrum præsertim, & simul Animales Spiritus afficientibus producitur.

Epilepsia.

CLXXXVI. Iidem halitus acriores si existant, & fixi uni, pluribusve partibus adhæreant, *Convulsionem* particularem, ut magis minùsve universalem proferunt.

Convulsio.

CLXXXVII. Iidem halitus si Spiritus Animales graviùs afficiant, atque ipsorum ad partes singulas transitum impediant, *Apoplexiam* excitant.

Apoplexia.

CLXXXVIII. Iidem tandem si motûs præsertim organa invadant, *Paralysin* efficere solent, & sic Tactûs sensum simul ferè afficere; cùm ferè Motûs & Tactûs affectio sit Paralysis.

Paralysis.

CLXXXIX. Docuimus 25. *In plerisque affectione Hypochondriacâ laborantibus Salivam multam observari*, & tum auctam maximè,

25. Saliva multa.

maximè, quando gravius sævit malum.

CXC. Ex quo Symptomate non parum lucis supradictis videtur affulgere.

E⁹ causa

CXCI. Cùm enim nunc constet, præparari in maxillaribus glandulis Salivam; in hoc affectu illas glandulas simul affici, quis non videt?

CXCII. Affici cùm simul dico Glandulas maxillares, non puto primariò id semper fieri, quin etiam secundariò fieri potest, ab ipsis putà humoribus ad ipsas delatis, & Salivæ materiam suppeditantibus.

Salivæ materia.

CXCIII. Salivæ materiam superiùs descripsimus, partem putà Sanguinis Pituitosam, unde sequi videtur, eandem quoque partem Pituitosam in corpore redundare, quandoquidem copiosior tunc observatur in corpore Saliva; ad quam copiosius producendam necesse est, ut materia ejusdem adsit copiosior: sive hæc pendeat ex assumptis alimentis & ipso quoque Aëre pituitosis, hoc est, materia pituitam suppeditante abundantibus; sive ex vitiosâ alimentorum in ventriculo, intestinis & alibi præparatione, variàque immutatione, unde pars alimentorum Pituitosa nimiâ quantitate accumuletur in corpore, nec per vias convenientes excernatur; aut cum aliis non convenienter, vel sufficienter uniatur & conjungatur: unde vel quantitate nimiâ, vel qualitate excellenti peccans inepta reddatur functionibus, quibus ministrat, ritè absolvendis.

Saliva qualitate peccās.

CXCIV. Non tantùm quantitate auctâ peccat in affectione Hypochondriacâ Saliva, verùm non rarò quoque qualitate; quamvis non semper satis queat explicari qualitas illa, nisi sapore notabili sese manifestet.

Muco obducta lingua Sapor ingratus

CXCV. Multis non rarò *muco obducta observatur Lingua*; quod adscribendum Salivæ viscidiori Linguæ adhærenti.

CXCVI. Quibusdam ingratus Sapor simul adest, & quidem varius, ubi indigitari potest, ad *aciditatem* ferè, inclinans vel *austeritatem*; quandoque ad *amaritudinem levem ac nidorem*, uti nostro accidit Ægro, citra ructus in ore permanentem.

26 Fames læsa.

CXCVII. Diximus 26. *Famem* in affectione Hypochondriacâ nunc *intendi*, nunc *minui*, nunc *depravari*, atque *Cibi fastidium* in quibusdam excitari.

Ej⁹ causa

CXCVIII. Si, quemadmodum existimamus verum, Saliva plurimùm confert ad Alimentorum fermentationem in Ventriculo perficiendam; utique, quæ modò de Salivæ varietate in hoc affectu observabili proposuimus, unde Famis immutatæ causæ sunt petendæ, satis arguunt.

CXCIX. Scilicet prout varia existit Saliva sic etiam, quia continuè deglutitur, varium existet in Ventriculo Fermentum; varium sequetur Famis incrementum, aut decrementum aut etiam depravatio.

CC. Nam *Saliva Acida Famem adauget*, *Amaricans* verò *minuit*: accedente *Nidore Fastidium* parit, aut *depravat*.

27. Sitis aucta & diminuta

CCI. Diximus 27. *augeri* nonnullis *Sitim*, ac præsertim *durante paroxysmo*; quamvis aliquibus etiam subinde *minuatur*.

Prioris causa.

CCII. *Augetur Sitis* à Bile acriore & lixiviosо sale redundante.

Et temp⁹

CCIII. Augetur imprimis *durante paroxysmo*, quia tunc ob effervescentiam halitus acriores ad ventriculum, ejusque orificium superius, atque per œsophagum in ipsum os non rarò assurgunt, atque siccitatem & ariditatem ubique pariunt.

Posterioris causa.

CCIV. *Minuitur quibusdam sitis*, ob acidi spiritus exuperantiam, vel pituitam, ipsamque adeò salivam copiosiùs ad os delatam, & sitim tollentem suâ aquositate, aut mucositate, mucilaginem imitante.

28. Vrina varia.

CCV. Diximus tandem 28. *Vrinam* in affectione Hypochondriacâ *observari variam*, nunc *tenuem*, nunc *crassam*, nunc *albicantem*, nunc *aqueo colore* præditam, nunc *rubentem*, nunc *citrinam*, nunc *nigricantem*.

Ej⁹ causa

CCVI. Cùm autem bini humores in hâc affectione peccantes, variis modis affici queant & vitiari; non mirum, si Sanguini variis viis communicata labes, per urinas quoque se manifestet ipsa, & quidem modis itidem variis.

Tenuis Vrina unde.

CCVII. Quoties namque penitiùs Sanguini commiscentur humores peccantes, nec ab illo facilè separari queunt, *Tenues Vrinas* tunc existere nil mirum.

Crassa unde.

CCVIII. Quoties contra iidem humores peccantes denuò secernuntur à Sanguine, sive spontè hoc fiat, vel ope Medicamentorum assumptorum, hinc & cum Urinis excernuntur, non tantùm sedimentum evadet copiosius & crassius, verùm ipsa quoque *Vrinæ substantia erit crassior.*

Aquea unde.

CCIX. Quoties itidem permixta manet Sanguinis Massæ pravorum humorum saburra, toties *aqueum colorem* æmulabitur *Vrina.*

Flāmea unde.

CCX. Quoties verò aliqua peccantium humorum pars Urinæ miscebitur, si pauca fuerit & à Bile imprimis dependens, *flammeam* reddet Urinam.

Rubea unde.

CCXI. Sin ejus multùm contineat, *Rubea* existet.

Lactea & albescēs unde

CCXII. Sin cum Urinâ minùs sit permixta, vel mox dum emittitur, observabitur *lactea & albescens*, vel licet *Rubea reddatur vel flammea*, paulò post tamen *turbabitur & albescere* incipiet.

Nigricās unde.

CCXIII. Sin verò in ipso Sanguine corruptio aliqua contingat, & vita versetur in discrimine summo, tunc non infrequenter *Vrina* redditur *nigricans*.

CCXIV. Contingit etiam aliquando, ut humores corrupti secernantur à Sanguine, & *colorem nigricantem* communicent Urinæ cum ægrorum levamine: ad alia ergo simul attendendum.

Vrinæ contenta. Sedimentū variū.

CCXV. Non tantùm ipsa Urinæ substantia & Color variant in hoc affectu, verùm insuper *Contenta*; unde videas nonnunquam *Sedimentum* copiosum, quandoque paucum; nonnunquam album, nonnunquam subrubens, nonnunquam æquale ac cohærens, quandoque inæquale ac divulsum.

Nubecula varia

CCXVI. Sic & *Nubecula* non parùm in hoc affectu variat, dum aliquando pauca est, aliquando multa; aliquando dispersa, aliquando coacta.

Pinguedo

CCXVII. Quin & in superficie aliquando *pinguedo* paucior vel copiosior innatare videtur, aliquando nulla cernitur.

Arenulæ grandiores aut minores.

CCXVIII. Imprimis *Arenulæ* grandiores aut minores observantur tam in Urinæ fundo & Vasis lateribus; quàm in ejusdem superficie, quàm insuper in medio liquore, ut & inter ipsa contenta, nubeculam imprimis, cui inspersas diceres.

Earum Color varius. Cujus sint signum.

CCXIX, Sunt autem illæ *Arenulæ* nunc *Rubicundæ*, nunc *flavæ*, nunc *albicantes*.

CCXX. Docui verò aliàs, *Arenulas* omnes in Urinâ quocunque tandem modo apparentes; ac imprimis *Rubicundas vel flavescentes*, *Glandularum affectarum signum* præbere, postquam id confirmavit, imò docuit Experientia. Comperi namque in demortuorum dissectis cadaveribus malè affectas Glandulas, quibus frequens fuerat & copiosa Arenularum cum Urinâ excretio.

Affectionem Hypochondriacam ortum ducere ab Effervescentia Bilis & Pituitæ.

CCXXI. Idem Experimentum ut supradictis haud contradicere ostendam; censeo me si non probasse, saltem probabile ostendisse, *Affectionem Hypochondriacam ortum ducere ab Effervescentiâ humoris Biliosi* è Fellis foliculo per Ductum suum in tenue Intestinum delati, sed *vitiosi*, & *humoris Pituitosi*, itidem *vitiati*, ortique partim ex Saliva in Maxillæ inferioris Glandulis parata, partim ex Alimentis Pituitosis, partim ex Succo Pancreatico, in Pancreatis Glandulis parato, & per Ductum suum in idem tenue Intestinum cum Bile delato; & fortè partim ex alio insuper Liquore in quibusdam Glandulis parato, & itidem per vias nondum explanatas, & demonstratas eodem delato.

CCXXII. Affectio, inquam, Hypochondriaca ortum videtur mihi ducere ab Effervescentia humoris Biliosi & Pituitosi, in variis Glandulis parati.

Pituitæ origo.

CCXXIII. *Originem* autem suam in corpore primariam *si à Glandulis habeat humor Pituitosus*, utique mirum non est, *si* tunc *malè affectarum Glandularum signa*, *Arenulæ putà, in Urinis simul observentur*.

Arenulæ unde.

CCXXIV. Observavi autem in talibus, quibus multæ aut continuè aut per intervalla excernerentur cum Urina Arenulæ, Glandulas ferè tumentes, ac humore crasso, viscido, adeóque Pituitoso infarctas fuisse, & quidem Consistentiæ, Colorisque varii: quod ipsum Pituitam indicat peccasse, quodque in hac affectione itidem ostendimus.

Affectionis Hypochondriacæ curatio.

CCXXV. Postquam ergo in Symptomatum omnium & singulorum, quæ in affectione Hypochondriaca vel ab aliis annotata, vel à me observata occurrerunt, examine satis prolixo ab humorum Biliosi & Pituitosi vitiatorum Effervescentia in tenuis Intestini sub Mesenterio secundùm lumbarem regionem protensi ea præsertim parte, in quam fit Bilis & Succi Pancreatici effusio, excitata ortum eam ducere posse; cúmque non rarò satis manifesta ab ægris ipsis sentiatur in illa regione effervescentia, reverà ortum ducere ostendimus & declaravimus, atque simul Symptomatum omnium, adeóque ipsius Hypochondriacæ affectionis Causas, earumque agendi modum proposuimus & explicuimus; proximum nunc est, ut similiter Affectûs difficilis Curationem optimam, labore magno erutam, & multorum annorum usu feliciter in multis per Dei gratiam comprobatam paucis & fideliter exhibeamus & inculcemus: Nihil enim juvat nosse affectuum Causas, nî simul ipsos ritè curandi artem noscamus.

Ejus causa Effervescentia Bilis & Pituitæ modis variis peccantis.

CCXXVI. *Affectionis* quidem *Hypochondriacæ causam* constituimus *Effervescentiam humoris Biliosi & Pituitosi*, sed *modis variis peccantis*, secundùm partes varias utrumque humorem constituentes.

Ob vitia Diætæ in rebus nonnaturalibus.

CCXXVII. Peccat autem variis modis uterque humor imprimis ob *vitia diætæ in sex rebus nonnaturalibus* dictis consistentis.

1. Ratione Aëris.

CCXXVIII. Et, 1. quidem ratione *Aëris*, pluvia multa, nebulis & ventis, Borealibus imprimis ac Occidentalibus inquinati & vitiati; ut & continua Aëris mutatione: Ad Aëris corruptionem multùm quoque facit proximitas paludum, omniumque Aquarum stagnantium, & fœtori subjectarum, cùm & ille fœtor Aëri communicetur, & cum Aëre inspiretur.

2. Cibi & potus.

CCXXIX. Imprimis 2. utriusque humoris vitium gignit & auget *Cibus & Potus*, quantitate, qualitateve peccans, non convenienti tempore assumptus, aut corpore animoque non benè constitutis; in Paroxysmo febrium, durante ira, aliove vehementi Animi motu; mox ante aut post somnum, &c.

CCXXX. Hinc & Bilis & Pituitæ quantitas & qualitas variè immutatur, tandemque Hypochondriacæ Affectioni ansam præbet.

3. Somni & Vigiliæ immoderatorum.

CCXXXI. Non parùm 3. *Somnus & Vigilia immoderati* ad utriusque humoris vitiosi generationem promovendam facere possunt: dum Somnus Pituitam, Bilem Vigilia auget.

4. Excretorum & retentorum.

CCXXXII. Sic & 4. *Excrementa* naturalia nimis diu in corpore retenta noxam afferunt, ut & *Retinenda*, Semen putà per nimiam venerem, aut aliter atque *Sanguis* præter naturam per Menstrua, Hæmorrhagiam, Hæmorrhoïdes effusa, magnam in humoribus mutationem producunt.

5. Motus & quietis.

CCXXXIII. Sed & 5. *Corporis motus & exercitium* in excessu aut defectu peccans plurimùm conferre potest ad utriusque humoris in hoc affectu peccantis vitium augendum.

6. Animi Affectuū Mœstitiæ Iræ.

CCXXXIV. Plurimùm denique & 6. hîc faciunt *Animi motus vehementes*, atque imprimis *Mœstitia* qualiscunque, cui si subinde jungatur *Ira*, tantò gravius erit malum; hi namque affectus non tantùm contrarios producunt in homine effectus, sed & humores contrarios: uti non semel hoc jam sum testatus, & ita se rem habere fatebuntur mecum, quotquot rei Medicæ sunt attenti, &, quæ ægris quotidie contingunt, observant accuratè.

Metûs.

CCXXXXV. *Mœstitiæ* accensendus *Metus*, qui panicus non parùm ad *humoris Melancholici*, hoc est, *Pituitosi viscidi & quandoque* simul *Acidi* augmentum multùm facit cum ipsa *Mœstitia*; Uti contrà *Bilem auget & acriorem reddit Ira*.

Affectio hæc ex læsis Mentis Fictionibus.

CCXXXVI. Contingit etiam non rarò, ut *ex Mentis functionibus perperam se habentibus oriatur Affectio Hypochondriaca*; quod autem quoniam non accidit nisi ob simul tunc consequentes perversos Animi motus & Affectus jam recensitos, ad hos referri debet; Horum autem Causa antecedens statuenda Mens functiones suas perperam exercens; uti alibi docuimus.

Curatio in quibus consistat.

CCXXXVII. His autem ita præmissis, nunc rectâ tendimus ad *Hypochondriacæ Affectionis curandæ modum*, qui consistit 1. *in Diætæ vitiosæ emendatione.* 2. *in humorum peccantium alteratione aut correctione.* 3. *in eorundem quoties in totum corrigi nequeunt*, *Artificiosâ evacuatione.* 4. *denique in deperditorum reparatione:* deperit namque in Symptomatum vehementia & duratione corpori nunc Spiritus Volatilis, nunc aliud quid, quod omninò restitui debet & redintegrari.

1. Diætæ vitia quî emendanda.

CCXXXVIII. 1. *Diætæ vitia emendabuntur* lentè, cavendo à noxiis, quærendo & usurpando utilia. Attendendum enim accuratè ad ea omnia, à quibus malum & ortum habuit, vel habere potuit, & augmentum indies sumere potest; ut ab illis caveatur sedulò.

CCXXXIX. Contrà verò æquè diligenter attendendum ad omnia, unde auxilium vel levamen accipiat aut accipere queat æger, ut administrentur continuè, nec negligatur aliquid eorum, unde aliquid commodi venit expectandum.

2. Humores peccantes quî alterandi.

CCXL. 2. *Humorum peccantium alteratio* varia erit, & pro humore vario, & pro utriusque vitio vario.

CCXLI. Peccantem humorem docuimus esse tam Pituitosum, quàm Biliosum.

CCXLII. *Pituitosus* peccat imprimis *aciditate* aut *visciditate* aucta.

Pituitæ Aciditas aucta quibus corrigatur.

CCXLIII. *Aciditas humoris Pituitosi* aucta corrigetur 1. & imprimis *Sale lixivioso*, rebusque omnibus Sale lixivioso præditis: Qualia sunt Sal omne è Cineribus plantarum extractum, ut & Corallia, Margaritæ, Oculi Cancri, Limatura ferri & similia.

Et quâ ratione.

CCXLIV. Horum enim ope dum instituitur cum Acida Pituita Effervescentia, coagulatur cum ipsis Acidus humor.

Effervescentia non irritanda. Et quomodo.

CCXLV. Quoniam autem urget jam in hoc affectu Effervescentia nimia, pleraque Symptomata suprà enumerata producens, cavendum sedulò, ne irritetur magis, quàm compescatur ac emendetur illa per assumpta hæc novam Effervescentiam producentia: quod fiet usurpando primùm ea, cum quibus concentratur potiùs Spiritus Acidus, quàm coagulatur; qualis est Creta, cui succedunt Oculi Cancri, Corallia, & Limatura Ferri.

Sal lixiviosum quibus temperetur.

CCXLVI. Quòd si cui *Sale lixivioso* uti libuerit, quò minor fiat ab ipso Effervescentia, *temperet* ipsum priùs mediis alio tempore à me propositis; *Spiritu putà Volatili, vel Oleo.* Unde *Sapo Venetus & vulgaris* magnarum est in Effervescentia compescenda virium.

Pituitæ visciditas aucta quibus temperetur. Quomodo in Curatione Ægrorum se gerere debeat Medicus.

CCXLVII. *Visciditate* quoties peccat *humor pituitosus*, toties incidendus, attenuandusque, *tam acidis, quàm Gummosis*; prout his vel illis magis ausculcabit humor peccans: quod facilè est experiri, & tentare; imò prudentis Medici est, nunquam putare se omnia scire; quin potiùs sibi præ cæteris omnibus diffidere, ac semper paratum esse cogitationes suas emendare; nam suffeni omnes errare solent sæpenumerò, quodque pessimum est, ne videantur errasse, in errore suo præfractè perseverare.

CCXLVIII. Est ergo prudentis non temerè incipere, verùm observato in casibus dubiis à quo imprimis juvetur æger, tunc non timidè progredi, ast generosè.

CCXLIX. Postquam ergo lente progrediendo inventum est remedium, cujus imprimis ope auxilium affertur ægrotanti, tunc in illius usurpatione procedendum est cordatiùs.

Gummata in hoc casu condocentia.

CCL. *Gummata* autem varia occurrunt convenientissima in hoc affectu, *Galbanum, Sagapenum, Ammoniacum, Opopanax* & similia, quæ omnia & singula pro re natâ usurpari possunt, & imprimis pilularum forma usurpari.

Ut & Acida.

CCLI. Inter *Acida* quæ exhiberi quoque possunt, varii occurrunt arte parati *Spiritus*, *Salis Nitri, Vitrioli, Sulphuris*; ipsumque adeò *acetum Vini destillatum*, & quandoque non destillatum; cui si bulbus squillæ infundatur, vocabitur *squilliticum*, egregium in hoc & similibus à Pituita viscida ortis affectibus remedium.

Nec non alia medicamenta.

CCLII. Eidem pituitæ viscidæ corrigendæ conducit *Mastiche, Succinum*, & ex ipso paratus *Sal Volatilis*, ut & ex *Cornu Cervi* sublimatus, *Castoreum*, *Myrrha*, quinimo *Chalybs vulgari* modo *præparatus*, aut *ejusdem Vitriolum*, cum quo parantur quorundam *Pilulæ aperitivæ.*

Sal Volatile.

CCLIII. Pituitæ viscidæ corrigendæ atque emendandæ conducit ante omnia *Sal Volatile* quodvis, vim habens humorem illum insensibiliter ad mediocritatem reducendi: Unde omnibus commendo talium salium præparationem & usurpationem; sive forma parentur sicca, sive humida.

De eo observatio.

CCLIV. Illud interim notandum, Salia volatilia sicca forma parata, ubi subtilia existunt, vix asservari posse, verùm facilè abire in auras. Præstat proinde ipsa humidiore forma parare, aut humidis saltem & aquosis dissoluta servare ad usum.

Bilis peccans quibus emendetur. Et quomodo.

CCLV. *Biliosus humor* peccat imprimis ratione *Salis sui lixiviosi*; quod emendabitur ac temperabitur potentissimè quidem *per acida*; quoniam autem simul tunc excitatur Effervescentia, cujus ratione producitur hæc affectio Hypochondriaca; non ita tutò vel commodè videntur in usum revocari *Acida, nisi temperata*, & quidem *Spiritu Volatili*; cujus ope non parùm infringitur Spiritus acidi ferocia, ut minor tunc excitetur ab ipso effervescentia.

Sal Lixiviosum quibus temperetur.

CCLVI. *Ad Salis lixiviosi contemperationem* usurpari quoque possunt *acida oleosis mixta*; pinguibus enim omnia temperantur acria, tam salina, quàm acida.

CCLVII. *Cavendum* interim ab *acidis oleosis*, *quando præter sal lixiviosum exuperat in Bile oleum*; quod imprimis patet ex conjuncto in corpore calore, ardore, & febrili incendio majore.

3. Humores inemendabiles quomodo educendi.

CCLVIII. 3. Educentur sola alteratione inemendabiles humores prædicti, & exuperantes per vias convenientes, atque imprimis per alvum, utpote via Naturæ commodiore & faciliore; rarius per vomitum, nisi deorsum expelli nequeant, aut sursum viam affectent humores peccantes.

Pituita quibus purgetur.

CCLIX. *Pituitosum humorem deorsum evacuant* varia passim nota, inter quæ tamen primas tenet *Colocynthis*, & ex ipsâ parati *Trochisci Alhandal dicti*, quibus proximè accedunt *Agaricus, Hermodactyli, Turbith*, & ipsa *Aloë.*

CCLX. Ex Chymicis laudantur omnia

Mer-

Mercurialia, tàm *præcipitata* varia, *alba, flava, rubea*, &c. quàm *sublimatum dulce: à corrosivo* namque ut omnes abstineant, moneo & hortor; cùm minimâ duntaxat exhiberi quantitate possit, & præterea *vomitum* semper ferè soleat movere, corpusque vehementer agitare.

CCLXI. Conveniunt etiam hic *Antimonialia* varia & excellentia, quamvis pleraque simul vomitoria existant, de quibus mox.

Bilis quibus.

CCLXII. *Bilem expurgant Rhabarbarum, Scammonium, Aloë, Tamarindi.*

CCLXIII. Ubi *Salina Bilis Pars* imprimis peccat, usurpari possunt commodè *Rad. Ialappæ atque Mechoacannæ, Gummi Gotte, &* similia.

CCLXIV. Inter Chymica conveniunt *Antimonialia.*

CCLXV. *Per Vomitum expurgant Pituitam Mercurialia, & Vitriolum Album, & Vitrioli Sal: Helleborus Albus* unà *cum Antimonialibus* omnibus.

Pituitæ quibus per vomitum purgetur. Quibus Bilis.

CCLXVI. *Bilem per Vomitum* evacuant commodissimè *Antimonialia*, quæ cùm non minùs Pituitam educere soleant, & simul deorsum utrumque humorem propellere, atque insuper tutiùs quàm Mercurialia queant exhiberi, illa cæteris omnibus præfero, si parentur ex *Antimonii vitro, regulo, Croco Metallorum, vitæ Mercurio* (qui Medicamentum Antimoniale) *floribus Antimonii* & similibus.

Lentè festinandum.

CCLXVII. Imprimis commendamus Practicis Junioribus omnibus, ut *lentè festinent*, nec præcipites sint in quibusvis Medicamentis cum vehementiâ operantibus exhibendis. *Satius enim est bis blandiùs ægros suos purgare, quàm semel violentiùs procedendo ipsis nocere*: neque enim semper licet bis peccare.

CCLXVIII. *In Formulis Medicamentorum* proponendis non hæremus, cùm illæ commodissimè addiscantur circa ipsos Ægros.

4. Animales spiritus quibus reparandi.

CCLXIX. 4. Reparanda etiam durantibus hujusce Affectionis Hypochondriacæ Paroxysmis, quæ ægro depereunt; atque imprimis *cum Animales Spiritus minuantur, redintegrandi* veniunt per *Spirituosa*, sed ita temperata, ut solitæ Effervescentiæ irritandæ non inserviant, sed potiùs eandem compescant. Unde pro Symptomatibus Ægrum quemvis affligentibus mutatio aliqua erit instituenda.

Spiritus Vini, & Tincturæ.

CCLXX. Primum tamen inter illa locum obtinet *Spiritus Vini* vel *simplex*, vel *cum aliis compositus*, & *Tincturæ formâ* aliorum viribus imprægnatus, *Cinnamomi puta, Croci, Castorei, Nucis Moschatæ, Corticum Citri, vel Arantiorum* &c. plurium vel pauciorum simul conjunctorum.

Spiritus Vini quibus infringatur.

CCLXXI. Quibus *Spiritus Vini purus Acrior* existit, *infringi* potest *Aquâ pluviali, aliâve* stillatitiâ ex herbis variis & Aromaticis, *Rosarum, Fæniculi, Menthæ, Melissæ, Borraginis, Betonicæ, Petroselini, Pulegii, & similium.*

5. Paroxysmi & Symptomata quomodo sedanda. In quibus illa sedatio consistat.

CCLXXII. Si cui lubeat 5. addere *Paroxysmorum sedationem*, aut *Symptomatum* tunc maximè *urgentium contemperationem*, cum ipso non pugnabo, quin potiùs idipsum laudabo.

CCLXXIII. Consistit autem illa medicatio imprimis in *Effervescentiæ contemperatione, halituum elevatorum discussione; Dolorum lenetione, Sitis subinde urgentis sedatione*, & similium Symptomatum molestorum emendatione.

Effervescentia quî temperetur.

CCLXXIV. Effervescentia contemperabitur imprimis Medicamentis utriusque humoris Acrimoniam corrigentibus & temperantibus; quod pinguibus debetur & Spirituosis, sed pro Effervescentiæ modo in singulis vario variè cum aliis contemperatis. Unde quod uni prodest Medicamentum, nocet non rarò alii; nisi omnis qualitatum excessus observetur in ipso: unde imbecillius quidem erit tale Medicamentum, sed simul tutius.

Quibus constare debeat Medicamentum hoc præstans.

CCLXXV. Opus est autem, ut tale *medicamentum temperatum aquâ multâ* simul constet, atque simul *pauco Oleo*; sed ita *Sali Volatili immisto, ut Aquæ simul queat conjungi.* In eo namque consistit primarium artificii; quod repeto, Temperatum Medicamentum constare debet *Aquâ multa*; utpote quæ per se & salem lixiviosum, & spiritum acidum diluere apta est, atque sic ejus vim infringere. Huic aquæ conjungi debet *Oleum sed paucum*; utpote quod itidem & salem lixiviosum, & spiritum acidum contemperare aptum est. Quoniam verò *Aquæ admisceri nequit Oleum, nisi mediante Sale lixivioso*; hoc simul adesse debet, ast *Spiritu volatili correctum & volatilisatum, postquam idem & volatilis spiritus itidem lixiviosum Salem & Acidum Spiritum* temperare solet.

CCLXXVI. *In* tali ergo *medicamento temperato tria* occurrunt bina acria, *Salem lixiviosum & spiritum acidum, temperantia, Aqua, Oleum & Spiritus volatilis.* Unde quid boni à tali medicamento expectari queat, facilè vident, qui ad ea, quæ sæpiùs & diversis occasionibus protuli, attenderunt.

Medicamenti alicujus Analysin Similium Synthesin docere.

CCLXXVII. Quinimò ex talis medicamenti analysi, quàm facilè similis synthesis excogitari queat, vident omnes, etiam mediocriter in Chymia versati, & ad dicta sæpiùs à me attenti.

Experientia in Rebus Naturalibus.

CCLXXVIII. Id enim sum edoctus e medicamentorum usu compertorum, ægrisque utilium analysi, hinc & novorum secundùm eadem fundamenta synthesi; quibus cùm responderet successus optatus, confirmatus sum per experientiam in ratione & ingenio excogitatis post præviam eandem experientiam: quemadmodum id in rebus naturalibus & fieri debere, & tantùm utiliter fieri posse non semel inculcavi; interim utilia quæ sunt, nimium inculcari nequeunt, imprimis quando passim nota non sunt; & tunc reverà veritatis amantibus decies repetita displicere nequeunt.

Ab eâ omnis earum cognitio.

CCLXXIX. Quapropter adhuc semel hic repetam; Cognitio rerum naturalium omnium est ab Experientiâ per sensus factâ; unde causas effectuum sic compertorum exquirit ratiocinatione concatenata Ingenium humanum; de veritate tamen inventa certus esse potest nemo, nisi postquam de suæ ratiocinationis soliditate confirmatus fuerit per eandem Experientiam, ratiocinationem prædictam ipso opere confirmando & comprobando. De Affectu autem nostro nunc equidem nil proferemus amplius.

Finis Tractatûs Septimi.

TRACTATUS VIII.

DE ARTHRITIDE.

Arthritis Affectus curatu difficilis.

I. INTER Affectus curatu difficiliores lubet porrò nunc exhibere aliquem & gravem, ægrisque non parùm molestum, & Medicis tum ratione Causarum eruendarum, tum ratione modi productionis, tum ratione curationis non parum arduum, *Arthritidem* putà.

Authoris eam tractandi methodus.

II. Hujus autem naturam & essentiam quò commodiùs explicemus, libet more nobis usitato (quandoquidem magnus hîc est Authorum tam Theoreticorum, quàm Practicorum dissensus) fundamenti loco præmittere illa, in quibus consentiunt Authores, aut quæ unicuique saltem in praxi versato esse possunt ac debent nota; qua ratione speramus futurum, ut & breviores simus, & magis perspicui, & nulli graves: neque enim animus est dissentientes vexare aut carpere; verùm sufficiet nobis, ea, quæ vera putabimus, argumentis aut experientiâ præsertim petitis probare.

1. Quas partes infestet.

III. Consentiunt autem 1. in eo Authores, *affectum hunc infestare partes sensiles articulis vicinas*, non item remotiores: unde etiam ipsi nomen, dum Græcis *Arthritis*, Latinis *Articulorum dolor* dicitur.

2. Quot infestet.

IV. Consentiunt & in eo 2. quòd Affectus hic aliàs *unum*, aliàs *plures* occupat *Articulos & Artus*; unde vel *particularis* vel *Universalis dicitur*.

3. Fixa & vaga.

V. Consentiunt & in eo 3. Authores, quòd aliàs in parte affectâ permaneat dolor, aliàs eandem iterum brevi deserat, & mox aliam invadat; unde nunc *fixa*, nunc *vaga* vocatur *Arthritis*.

4. Nunc longioribus nunc brevioribus intervallis recurrit & rarissime perseverat.

VI. Consentiunt 4. in eo Authores, quòd plerumque *intervallis nunc longioribus, nunc brevioribus recurrat, & rarissimè perseveret*; quod vix observatur, nisi postquam sæpiùs infestavit, & diætam pravam servant Ægri Medicis planè immorigeri, atque suis voluptatibus quàm valetudini suæ magis dediti.

5. Ejus qualitates.

VII. Consentiunt 5. in eo Authores, quòd *sæpenumerò rubore & ardore Acri*, quandoque *cum pallore potiùs & levi tumore œdemati magis affini, absque ullo calore* observetur; unde etiam *ibi dolor gravior, hîc ferè nullus occurrit*.

6. Nodi & tophi in articulis.

VIII. Consentiunt 6. Authores, nonnunquam *nodos & tophos in affectis articulis & vicinis partibus excrescere*, atque ex iis sponte vel arte apertis materiam diversam, nunc fluidam, nunc gypseam, aut calculosam, & friabilem; nunc albam, rariùs cineritiam aut subflavam effluere aut elici.

7. Ejus comes Febris.

IX. Consentiunt 7. Practici, *Arthritidi comitem esse Febrem*; quæ nunc die uno præcedat, nunc & plerumque simul invadat, & quidem cum frigore ac horrore levi, subsequente mox calore quandoque majore, quandoque minore, ut & siti; unà cum Pulsu concitatiore, & Urinis magis rubentibus, quæ nonnunquam ante accessum erant minùs tinctæ.

Et quidem semper.

X. Febrem hactenus semper in Arthriticis observavi, non tamen semper æquè molestam, quinimò quandoque ita levem, ut illam non agnoscerent Ægri, dolori quippe urgenti magis attenti.

XI. Febris illius præsentiam præter alia enumerata Symptomata arguit absolutè Pulsus frequentior semper in Paroxysmi Arthritici accessu observabilis, & nonnunquam, ubi gravior existit, & dolor acerbus, perseverans; quinimò per intervalla concitatior factus Febrim intendi docet.

8. A repellentibus Dolor aliò propellitur & nunc gravior nunc levior redditur.

XII. Consentiunt 8. Practici, non raro *à Medicamentis repellentibus* dictis forinsecùs affectæ parti aut casu aut datâ operâ applicatis *Dolorem nunc in alios articulos, nunc ad Interiora corporis propelli*, nunc eundem in parte permanentem aut *graviorem*, aut *leviorem reddi*.

XIII. Atque ex his datis conabimur dubia notabilia circa hunc Affectum occurrentia solvere.

Quinque de Arthritide quæsita.

XIV. Quæritur enim 1. quænam circa Articulos *pars primariò afficiatur* in Arthritide? 2. quænam sit ejus *Causa efficiens*, & humor verè peccans? 3. Quisnam sit ejusdem *humoris Focus & Locus, in quo generetur aut coacervetur*. 4. *Quibus viis & modis ex suo Foco ad Articulos deferatur* humor Arthritidem pariens. 5. denique *Quâ methodo, Quibusque mediis ab Affectu* tam molesto *liberandi* veniant *Ægri*, tum durante ipso Paroxysmo, tum etiam extra ipsum Paroxysmum.

XV. Atque his quinque quæsitis egregiis puto absolvi posse omnem de Arthritide moveri & agitari solitam difficultatem, & eorundem solutione solvi.

1. Quænam pars primariò afficiatur. Nempe ligamenta membranea.

XVI. Ut autem à Primo faciamus initium, censemus *Partem primariò affectam in Arthritide* esse non interstitia Ossium simul articulatorum, sed *membranea Ligamenta* ipsos *articulos vincientia & colligantia*.

XVII. Hoc probamus 1. per *dolores atroces* Arthritidem utplurimùm comitantes; qui in Ossibus sentiri non possunt, verùm in partibus tantùm Membranosis, adeóque sensilibus. 2. per *Doloris metastasin*, & Arthritidis non tantum sponte, sed insuper ad repellentium Medicamentorum applicationem non raro ab uno Articulo ad alium translationem; quod fieri non posset, si in articulationis cavitatem effusus esset humor illum dolorem gignens.

XVIII.

Nõ musculi aut carnes.

XVIII. Sed nec musculi, aut Carnes articulis vicinæ locus sunt primariò affectus, tum quia sensu exacto non sunt præditæ, nisi ratione fibrarum & membranarum; tum quia ubi Dolores Arthritici observari solent, carne ferè sunt destituti articuli.

XIX. Neque hoc evincit Dolor Ischiadicus, aut in humero vexans: quamvis enim multa carne tectæ sunt illæ partes, dolor tamen non sentitur in istis carnibus, utpote quæ sine doloris augmento contrectari possunt; verùm circa ipsum articulum, qui sine notabili doloris augmento contrectari nequit: in *motu* autem illo *Ligamenta imprimis tenduntur, ad quam tensionem augetur dolor.*

2. Quænam sit causa efficiens.

XX. Ut autem ad secundum quæsitum pergamus & *Causam Efficientem Arthritidis veram* assignemus observandum, Dolorem utplurimùm quidem adesse Acrem, non tamen semper, eundemque Dolorem cum ardore ferè occurrere conjunctum, rarò sine calore: quocirca etiam anodynis ardorem simul temperantibus imprimis ipsum demulceri.

Nempe humor acris.

XXI. Unde facilè patet, cùm à Causâ interna ad locum affectum aliunde delata oriatur ille Dolor, ipsum pro Causa Efficiente necessariò agnoscere *Humorem Acrem*, & quidem, quoties cum Ardore conjunctus reperitur, *Biliosum Sale saltem lixivo, vel fixo, vel Volatili abundantem, ac Serosum.*

Acidus.

XXII. Quoties autem Ardor ipsi comes non adest, toties si Acris dolor extiterit, *humorem Acidum* existere.

Pituitosus.

XXIII. Quoties verò nec Ardor, nec Acris dolor urget, toties *Humorem Pituitosum* imprimis peccare, à quo præter tumorem subœdematosum major excitatur Motus impotentia & gravitas, quàm Dolor.

Et ex his mixtus.

XXIV. Quoniam verò unà cum *Febre* observatur semper adventare paroxysmus Arthriticus, & quidem cum majore aut minore frigore, ipsumque subsequente diverso calore; (unde quoque humoris primariò peccantis qualitas ampliùs manifestatur) facilè patet, *non unum duntaxat humorem semper peccare, sed aliquando plures*, ita tamen, *ut ab eo, qui primariò & maximè peccat, desumatur denominatio.*

XXV. Præter hos primarios humores Arthriticum Dolorem parientes nil obstat alios concurrere, à quibus reliqua deducantur Symptomata, Nodi putà, Tophi &c.

3. Quinam sit humoris focus & locus.

XXVI. Non parùm dissentiunt Authores Medici de *Foco & Loco, in quo generatur vel coacervatur humor Arthritidem producens*: dum alii Caput, ejusque nunc superficiem, nunc interiora culpant, alii in vasis, Venis putà & Arteriis Causam ejus quærunt.

Nempe Glādulæ Pancreatis conglomeratæ, & conglobatæ omnes.

XXVII. Nos unicuique suæ assertionis probationem committentes, putamus *eundem esse Arthritidis & Febrium Intermittentium, Catarrhalium præsertim, Focum; Glandulas* putà *tum Pancreatis conglomeratas, tum passim Conglobatas omnes.*

Quæ etiā febrium intermittentium fontes.

XXVIII. Neque enim hactenus ex iis, quæ per Anatomen patent, alias partes eruere valuimus, in quibus febrium Intermittentium, sive cum apyrexia perfecta occurrentium, sive confusarum & incurrentes paroxysmos habentium, (quando scilicet priusquam prior paroxysmus cessaverit, posterior se illi immiscet, adeò ut nulla vera contingat intermissio & libertas à febre) fomitem generari aut coacervari solidè possit asseverari, præter solas Glandulas, tum Conglobatas quasvis, tum Pancreaticis Conglomeratas: utpote quæ mox cum Corde per Vasa Lymphatica participant.

Earum Focus, & causa primaria.

XXIX. Ut autem quæ modò asseruimus magis pateant, non abs re forsan erit, paucula de Febribus tum Intermittentibus, tum Catarrhalibus quibusdam dictis adjungere.

XXX. *Intermittentium febrium omnium Focum arbitramur Pancreas*, illatumque *Causam primarium Succum Pancreaticum in quibusdam non omnibus ejus glandulis hærentem ac vitiatum, & diverso tempore pro sui constitutione varia in Communem Ductum, hinc & tenue Intestinum erumpentem, atque cum Bile nunc laudabili, nunc vitiosa perperam effervescentem, atque pro Pituita insuper in tenui Intestino tunc reperta, aut Cibi, Potusque, Medicamentorumve &c. eò tunc confluentium diversitate diversimode alteratum*; uti hoc ex Symptomatibus Ægros circa singula cujusvis paroxysmi tempora infestantibus facilè deduci potest.

Febres catarrhales unde producantur.

XXXI. *Catarrhales Febres* quibusdam sic dictas quod attinet, cùm illæ *ortum habeant ferè à frigore externo calens corpus, & imprimis Caput & Colli glandulas,* (utpote partes aëri externo magis expositas) *afficiente*, arbitror ipsas produci à *malè affecta in Glandulis Conglobatis tum in Cerebro existentibus, tum adstantibus Lympha, eaque ob spiritus animalis ad eas affluxum impeditum acriori & acidiori facta*, ideoque in Cordis Ventriculo dextro Effervescentiam vitiosam, hinc & febrem excitante, & quidem Febrem non intermittentem, at continuam, non tamen ardentem, sed intermistum frigus non rarò habentem.

Febris ardentior unde.

XXXII. *Cui quoties concurrit Bilis* ob Diætam in Aëre æstuoso, Alimentis nimis aromaticis, acribus vel salsis: Ira, Vigiliis, Corporis exercitio, &c. nimiis peccantem *acrior, toties ardentior existit Febris*, adeóque ob causas oppositas concurrentes curatu difficilior: neque enim tunc se mutuo temperant humores contrarii, aliàs non urget ita febris, sed utrique suo modo intemperati confluentes febrem producunt molestiorem.

Arthritidis, & Febrium Intermittentium & Catarrhalium focus idem.

XXXIII. Idcirco autem *Arthritidis & Intermittentium Catharralium ve Febrium censemus Focum eundem, quoniam semper, quantum ego saltem & alii mecum observare potuimus, cum Febre tali accedit paroxysmus Arthriticus*: cui hoc tantùm *peculiare* accidit, quòd *Febrilis causa tunc bona sui parte circa articulos hæreat, & dolores ibidem nunc majores nunc minores pariat*: quod in cæteris febribus non solet accidere.

Bilem non primariò peccare in Arthritide.

XXXIV. Putamus autem *non Bilem primariò peccare in Arthritide*, quoniam aliàs *continuus* esset affectus: Bilis enim omnis in uno eodemque folliculo generata, tota sibi est similis, atque ideò continuum producet effectum, sive effundatur per vias ordinarias, quod accidit in Febribus Continuis, sive non effundatur, quod accidit in Ictero, ductu scilicet Intestinali tunc obstructo.

At liquorem in glandulis præparatum.

XXXV. Putamus contrà *Liquorem in Glandulis præparatum peccare primariò in Arthritide*, quoniam is coacervari potest in quibusdam Glandulis, aut etiam in quibusdam Glandularum ductibus & finibus; qui tandem aut sponte, aut ab externo errore in diætâ, Aëre imprimis aut potu, commisso motus Paroxysmum novum producat, nunc tardiùs, nunc citiùs repetentem.

Quando simul peccet Bilis.

XXXVI. Quamvis autem utplurimùm *Arthridi comes sit Ardor*, non tamen idcircò judicamus primariò peccare Bilem; verùm *ipsam tunc simul peccare*, in vitiosâ saltem suâ cum Succo Pancreatico vel Lympha Acidiore instituta Effervescentia ita immutari, ut Calor ejus magis se manifestet: quamvis non semper tam Calor sit molestus, quàm Dolor à Calore diversus.

Pro diversitate liquorum & subjectorum diversa Effervescentia.

XXXVII. Hoc enim observandum diligenter, *Liquores ad sui confusionem Effervescentes non parum & alterari & mutari pro adversi liquoris differentia*; quod plane reciprocum est.

Tam in Metallis & mineralibus.

XXXVIII. Hoc ut exemplis e Chymia petitis demonstremus, velim considerari à curiosis & solertibus naturalium rerum indagatoribus, quàm *diversa* excitetur *Effervescentia pro diversitate subjectorum, Metallorum puta vel Mineralium cum eadem Aqua forti Effervescentium*; dum non tantùm quædam citiùs, alia tardiùs ab ipsa solvuntur & corroduntur; sed imprimis quædam cum majori vi & commotione efferuntur, alia cum minori; quædam hunc, alia alium odorem, colorem, & saporem promunt aut relinquunt.

XXXIX. Nec tantùm tanta observatur diversitas Effervescentiæ pro diversitate subjectorum cum eodem Acido Effervescentium; verùm etiam *pro diversitate Acidorum cum eodem subjecto Effervescentium.* Sic aliter procedet Effervescentia cum eodem Sale Tartari excitata à Spiritu vel Oleo Vitrioli, aliter à Spiritu Salis, Aluminis, Nitri, Aceto stillatitio, vel communi: aliàs enim potentior, aliàs debilior existet; Elevatique Odor, Sapor, &c. erunt diversi.

Quàm corpore humano.

XL. Simili plane ratione in corpore humano tam pro *Bilis*, quàm pro *Succi Pancreatici*, aut *Lymphæ diversitate* continget tam *in tenui Intestino* quàm *Corde Effervescentia modis pluribus varians*, nec nisi temporis tractu & multiplici observatione, eaque accurata, in certas classes distinguenda.

Quæ diversitas consideranda.

XLI. Interest utique, diversitates illas, si quæ sint, accurate considerari & in certa capita redigi, quò aliquando in praxi facienda serviant.

De quâ Autoris votum.

XLII. Optavi sæpiùs, & etiam nunc opto, plures Viros egregios & in praxi occupatos 1. *accuratè observare omnia quæ ipsis contingunt quotidie circa agros notanda, & ex ipsis concludere*, *an talis Effervescentia*, qualem ego me comperisse autumo, admitti debeat, ac reverà existat, necne. 2. *si existat*, uti persuasus sum illam existere, *collatis mecum operis allaborare, ut tandem aliquando in certas classes redigantur infinitæ penè plus minus variantes inter se Effervescentiarum species* 3. *attendere quoque ad ea, quæ Effervescentias quasvis vel excitant, vel promovent, vel cohibent, reprimunt ac coërcent*: quò non tantùm illarum *cognitio, verùm & curatio*, & quandoque *productio artificialis* innotescant.

Ab Effervescentia vitiosa Febres Intermittentes Catarrhales & Continuæ.

XLIII. Utique si *ab Effervescentia vitiosa ortum* suum *ducant febres intermittentes* omnes, ut & *Catarrhales*; quinimò ipsæ quoque *Continuæ*; uno verbo Febres omnes; nonne rem apprime Arti Medicæ utilem proferent illi, quì modum & rationem quamvis Effervescentiam vitiosam præveniendi, compescendive invenient & aliis patefacient; sicque methodum Febres curandi optimam eruent atque manifestabunt?

Ut & Affectionis Hypochôdriacæ species, Scorbutus, passio Hysterica Incubus, Vertigo, Epilepsia Oscitatio, Sternutatio, Nausea, Vomitus, Alvi fluxus & adstrictio Flatus Colicus, Dolor, Tympanites, Cordis palpitatio. Asthma, Cordis anxietas, Animi Deliquium.

XLIV. Nec tantum Febrium generationis & Curationis ratio inde deducetur, verum plurimorum insuper affectuum ab eadem Effervescentia vitiosa, meo saltem judicio, prodeuntium: quales sunt omnes *Affectionis Hypochondriacæ species*, ipsaque adeo *Melancholia* dicta Hypochondriaca, *Scorbutus*, *Passio Hysterica*, *Incubus*, *Vertigo*, *Epilepsia*, *Oscitatio*, *Sternutatio*, *Nausea*, *Vomitus*, *Alvi fluxus* & *adstrictio*, *Flatuum Generatio*, unà cum *Dolore Colico*, *Tympanites*, *Cordis Palpitatio*, *Anhelatio*, *Asthma*, *Cordis anxietates*, *Animi Deliquium*, & nescio quid non.

XLV. Hos ergo affectus omnes cum ego saltem arbitrer ortum suum habere ab Effervescentia vitiosa vel in tenui Intestino, vel in Corde facta; nec illud pro lubitu duntaxat fingam & aliis credendum obtrudam, verum ex praxi Medica mea deducam id probantia & confirmantia argumenta, iterum urgeo, rem tanti momenti dignam videri, in quam inquiratur à quibusvis, ac præsertim ab Artis peritis & in praxi Medica quotidie versatis & versantibus diligenter; quò tandem aliquando & rei veritas & ejusdem utilitas pateat.

XLVI. Novi quidem, multis non displicere meum laborem, meas vigilias, meam investigationem, meum in communicandis inventis meis candorem; verum optarem placere iisdem collatis operis levare meum laborem, minuere meas vigilias, promovere meam investigationem, adaugere mea inventa, sicque cum propria gloria sua inservire publico.

In suis laboribus adjuvari optat Autor.

XLVII. Utique aliquid est, probari probis conatus nostros laudabiles & in publicum bonum susceptos; sed majus esset, illos adjuvari & facilitari plurium manibus.

XLVIII. Quamvis autem nemo auxiliares manus nobis sit commodaturus, non desinemus tamen animo forti & labore indefesso spartam, quam semel sumus nacti, pro virili parte adornare; quamvis prævideamus quoque longiori tempore sic duraturum opus.

Ejus Animus.

XLIX. Quòd si non deficiat nobis animus quamvis deficiant nobis auxiliatores; multò minus deficiet nobis idem animus, quamvis insurgant contra nos Calumniatores quidam & maleferiati homines, non aperta vi, sed per insidias duntaxat & detrectationibus Veritatis manifestationi se opponentes; sive omnia Veteribus perspecta falsò inculcent ac nunquam probent, vel probare audeant; sive laudabilia Recentiorum inventa obscurent atque obnubilare tentent; sed quemadmodum non cedendum

dum malis, sed contrà audentius eundum, sic & nos invidorum dementiam ridentes cordatius pergemus in adhucdum in multis latitante Veritate magis magisque eruenda, de benedictione Divinâ planè confisi.

Quid Arthritidi sit peculiare.

L. Ut proinde ad rem nostram revertamur, & aliquid saltem *ad vitiosæ Arthritidem parientis Effervescentiæ naturam & Causas elucidandas proponamus*; considerandum imprimis, *quid peculiare sit Arthritidi* præ cæteris Affectibus omnibus Febrem comitem habentibus; quò inde eliciatur, quod lucem nobis afferat.

Nempe Dolor circa articulos hærens Et quorum respectu differens.

LI. *Peculiare* autem *Arthritidi* est *Dolor circa articulos hærens*, isque differens 1. ratione *vehementiæ* majoris vel minoris. 2. ratione *adjuncti Caloris*, ejusque majoris vel minoris, cum aliquando nullus adsit, aliquando vehemens, 3. ratione *Tumoris* itidem majoris, vel minoris, nam etiam nullus aliquando observatur. 4. ratione *Coloris*, qui nunc rubens, quandoque pallidus, vel minimè à naturali mutatus. 5. ratione *Motûs* magis vel minus impediti. 6. ratione *durationis* majoris vel minoris. 7. ratione *Nodorum* succrescentium, aut nullorum. 8. ratione *fixitatis vel volatilitatis*, cum aliàs in unâ sede fixus maneat dolor, aliàs ab uno articulo vagetur & properet ad alium, vel alios.

Arthritidis causa constitutio.

LII. Atque ex *Dolore articulorum*, utpote Arthritidi peculiari, deducimus. 1. *Causam* ejus habere in se *qualitates sensui* externo & quidem *Tactui & Caloris sensui molestas*, cum illi soli afficiantur. 2. *Causam* eandem *affinitatem habere cum eâ Sanguinis parte*, quæ in sui circulatione deferri solet *ad partes Articulorum ligamentosas & membranosas*, quæque ob *vitiosam sui constitutionem in ipsis hæreat*, & ob qualitatem sensui uti dictum, molestam, dolorem in ipsis pariat.

Ejus causa ex Sanguine.

LIII. Utique *Causa Efficiens Arthritidem meritò deducitur ex Sanguine, postquam*, uti sæpius dictum, *cum* mox præcedente aut comitante *Febre producitur*. Nullam autem febrem, nisi ab iis, quæ cum Sanguine ad Cor pergunt, excitari in confesso est, facili saltem negotio posset probari.

LIV. Si ex Sanguine Arthritidis causa deducitur, necesse est, aut omnem Sanguinem esse in culpâ, aut quasdam ejusdem partes.

Non omni.

LV. *Omnem Sanguinem non esse vitiosum*, vel inde patet, quòd ante & post Paroxysmum plerique Arthritici sint satis sani: unde iterum patet, *eos qui extra Paroxysmum malè habent, præter Arthritidem alio insuper laborare affectu*, qui non rarò curatu difficiliorem facit Arthritidem.

Sed ex parte. Et quânam.

LVI. Cùm proinde quædam duntaxat Sanguinis partes vitiosæ sint in Arthritide producendâ, necesse est, vitium illud existere *in partibus ad Ligamenta & Membranas articulorum delatis, aut illis saltem admistas esse.*

Nempe ad Ligamenta & Membranas delatâ.

LVII. Ad *Ligamenta & Membranas peculiariter deferri dicuntur illæ Sanguinis partes, quæ illorum nutritioni inservire* debent; quamvis non sit negandum, Sanguinis massam promiscuè propelli ad partes quasvis.

Sãguinis massam esse quid cõfusum.

LVIII. Interim nec hoc negandum, *Sanguinis massam esse quid confusum, non permistum*; cujus scilicet partes multùm inter se diversæ, quippe diversis usibus destinatæ, confluunt quidem simul per eosdem canales, facilè tamen ab invicem secedere possunt.

Sanguinis partes alias penitius, alias laxiùs conjungi cũ aliis.

LIX. Sed nec hoc negandum, *inter diversas illas Sanguinis partes alias penitius, alias laxius conjungi cum aliis*. Sic partes Aquosæ penitius copulantur Salsis vel Spirituosis, laxius Oleosis aut Terreis, & quidem ob rationes ex Physicæ scientiæ fundamentis & principiis veris deducendas & per Experientiam quotidianam confirmatas, confirmandasque.

Ejus in corde mutationem non vergere ad intimam partium ejus permistionem, & inutilium quarundam secretionem Et quare.

LX. Utique toto cœlo videntur mihi errare, atque parum Rationi aut Experientiæ consentanea proferre, qui tam sibi, quàm aliis persuadere conantur, *Sanguini contingentem in Corde Mutationem vergere ad intimam partium ejus omnium permistionem, atque excrementitiarum quarundam, tanquam inutilium secretionem, cum planè contrarium suadeat Ratio, evincat Experientia.*

LXI. Cum enim *Sanguis in Corde* non longiore & protractâ Fermentatione, aut Digestione potius elaboratus, sed *momentaneâ Effervescentiâ perfectus pluribus inservire debeat usibus, & longè diversissimis Liquoribus materiam subministrare* (neque enim tantum partium corporis omnium plurimum inter se differentium nutritioni materiam conferre diversam debet Sanguis, sed insuper in Cerebro ac Cerebello Spiritibus Animalibus, in Pancreate Succo Pancreatico, in Glandulis Maxillaribus conglomeratis tam superioribus, quàm inferioribus Salivæ, in cæteris Conglobatis Lymphæ, ac meo judicio in Vesica Bilaria Bili, in Testiculis Semini, &c. materiam promere:) *nonne decet partes ejus esse tam laxè dispositas & compositas, ut ubique facilè secedant illæ, quæ in hunc aut illum liquorem abire debent?* suadet proinde & tantum non *persuadet ratio, Sanguinis partes non requiri intimè sed laxè conjunctas.*

Sanguinis partes tres à se invicem secedere.

LXII. Experientiam verò si insuper consulas, testabitur ipsa Sanguinem vel maximè laudabilem, sanisque ex apertis vasis extractum sponte ac brevi in partes varias, tres saltem notabiles secedere, Caseosam subsidentem, Butyrosam superficiem legentem, & Serosam plurima continentem, & toti massæ circumnatantem.

Liquorem omnem non fermentatione, sed digestione in unam massam redactũ rursus in partes secedere.

LXIII. Quis verò observabit Liquorem aliquem ex partibus diversis confusis constantem non *Fermentatione* (hæc enim separationem partium producit, nullam conjunctionem) sed *Digestione diutinâ* in unam massam redactum & sibi relictum, non dicam paucis horis, sed multis diebus septimanisve, sponte in partes varias iterum secedentem?

Quinam Veritatis & Reip. detrimentum.

LXIV. Utique dolendum est cum insigni Veritatis ac Reipublicæ detrimento, tam multos reperiri non dicam Chymicæ Artis, sed Mutationum naturalium etiam passim obviarum ignaros ac imperitos tantam etiam apud Rerum Dominos consecutos Authoritatem, ut ipsorum & Somnia, & Figmenta, & nonnunquam putida Mendacia pro veris ac certis Historica fide ab incautis hauriantur, admittantur, credantur, & mordicus defendantur, & non rarò, quod omnium pessimum est, cum contumelia Virorum in experimentis faciendis inde-

indefessorum, in iisdem communicandis candidorum, adeóque de Republ. tam literariâ, quàm civili optimè meritorum. Tantum prævalet præjudicium: quo utinam ad Magni Cartesii monitum seriò ac verè, non perfunctoriè ac fictè se liberarent omnes Philosophiæ severiori ac Medicinæ tam utili, tam humano generi necessariæ addicti! Hoc si fieret à cunctis, brevi paterent & à veris Philosophis distinguerentur Sophistæ, in quâvis disciplinâ & sectâ latentes & calumniando viris bonis insidias struentes.

Cur in certis corporis partibus molestia, dolor & angustia producatur.

LXV. Sed ad rem; Postquam ergo & Ratione & Experientia constat, Sanguinis partes tam multifariis usibus destinatas non requiri, sed nec inveniri intimè simul, sed laxè duntaxat conjunctas & quasi confusas, nemini valdè mirum videri debet, si cum tota Sanguinis massa à fermento febrili inquinata, prout ab illo hæc aut illa ejus pars cum hac aut illa Corporis parte majorem affinitatem habens magis inquinatur & à laudabili sua constitutione pervertitur, in ipsa etiam hærens molestiam, dolorem, angustiam, &c. producat.

Diversa Febrium Symptomata unde.

LXVI. Hinc accidit, ut in quibusdam febribus infestentur Ægri nunc nausea & vomitu; nunc Ventris distentione ac torminibus; nunc etiam aliquot Alvi dejectionibus; nunc siti, nunc etiam fame, nunc inquietudine & corporis jactatione; nunc Cordis Palpitatione; nunc anhelatione, nunc tussi; nunc Capitis gravitate, Pulsatione, aut dolore; nunc Vigiliis, nunc Somno; nunc delirio, eoque vario; nunc dolore membra contundente, osteocopo dicto; nunc, quemadmodum in affectu quem tractamus, circa Articulos dolore plerumque intolerabili.

Quæ cui adscribenda.

LXVII. Quis autem tam variis Symptomatibus tam rarò simul in eodem Ægro concurrentibus, sed modò pluribus, modò paucioribus Febres comitantibus ritè observatis atque expensis, non agnoscet adscribenda esse ista omnia diversitati Materiæ febrilis, & quidem pro relatione & affinitate, quam habent cum partibus tunc magis affectis?

LXVIII. Hæc vera ejus diversitatis causa si non sit, assignetur alia. Ego saltem in quamcunque partem me vertam, aliam comminisci non possum tam corporis fabricæ convenientem, tam difficultatibus omnibus removendis aptam, tam curationi legitimæ conformem.

Quid sit Doloris articularis causa.

LXIX. Illud ergo *in Glandulis paratum fermentum febrile Sanguini communicatum, febremque pariens*, aut *per se Causa est Doloris* articularis, dum ligamenta membranosa circa articulos consistentia pertransiens illis adhæret, atque in ipsis Dolores producit; aut *per accidens ejusdem Doloris causa est*, quatenus cum cæteris Sanguinis partibus in Corde, aut Bile atque Pituita in tenui Intestino effervescens, illas ita afficit, ut Acrimonia noxia inde resultet, quæ ad Articulos delata & ibi hærens Dolores producat Arthriticos.

Potissimam esse acidum succum.

LXX. Cùm autem *Fermentum* illud *Febrile* secundùm ea, quæ docuimus in superioribus, *consistat in aliquâ Succi Pancreatici parte in quibusdam ejusdem Glandulis aut ductibus retentâ & vitiatâ, vel Lymphâ itidem in quibusdam Glandulis Conglobatis retentâ & corruptâ, adeóque Acriore factâ*, hoc est, *Aciditate nimiâ molestâ*, ubicunque *Ardor* conjunctus est Dolori Arthritico, quem à *Bile petendum* diximus non semel, ibi *præter Succum Acidum & Bilem simul peccare in corpore, vel in Paroxysmo saltem, atque Effervescentiâ febrili ita depravari putamus*, ut *inde Calor ille* simul molestus producatur; dum tamen *potissimam Doloris Arthritici causam ab acido deducimus*.

LXXI. *Dolorem* igitur *Arthriticum propriè ac primariò deducimus à Succo Acido Acriore à Lymphâ præsertim aut Succo Pancreatico vitiatis* originem suam habente.

Ardoris causa Bilis.

LXXII. *Ardorem* verò plerumque Arthritidi comitem à *Bile* itidem vitiosa, vel saltem ex febrili Effervescentia vitiata oriri putamus.

Differentiarum causæ.

LXXIII. Atque his ita constitutis, non ita difficile erit Differentiarum superiùs à me enumeratarum causas reddere.

1. Doloris Vehementioris & levioris

LXXIV. 1. Etenim *Vehementior* excitatur *Dolor* ab humore acriore, *Levior* à minus acri.

2. Caloris & Ardoris.

LXXV. 2. *Calor & Ardor* percipitur, ut dictum, quando per se aut per accidens simul affecta est malè Bilis; pro cujus vitio majore vel minore Ardor excitatur major vel minor: quemadmodum ipsa minimè peccante nullus ab Ægris percipitur Calor, quod nonnunquam accidere testatur Experientia.

3. Tumoris.

LXXVI. 3. *Tumor* ubi simul concurrit, ibi humorem crassiorem, non halitum duntaxat, vel spiritum ex Sanguine in partes affectas effundi, adhærere, ipsasque expandere atque in tumorem attollere indicio est. Atque pro effusi humoris copia majore vel minore Tumor quoque major producitur vel minor; qui si nullus appareat, in materia valde subtili & spirituosa consistere Acrimoniam Arthriticam spontè patet.

4. Coloris.

LXXVII. 4. *Color*, qui plerumque Rubellus rariùs Pallidus existit, aut Bilem simul peccantem, aut Pituitam arguit.

5. Motûs impediti partis affectæ.

LXXVIII. 5. Partis affectæ *Motus* magis impeditus agnoscit aut *Causæ dolorificæ acrimoniam magnam*, aut *Humoris simul effusi copiam notabilem*: uti contrà idem magis integer significat Dolorificæ Causæ acrimoniam levem, humorisque effusi copiam parvam.

6. Durationis Doloris.

LXXIX. 6. *Duratio* Arthritici doloris protracta & longior pendet à *copiâ Fermenti febrilis & Arthritici* non simul ac semel at sensim erumpentis, novumve producentis ac per intervalla propulsi, aut humoris comitis visciditate notabili: uti contra mox recedens malum & fermenti Arthritici copiam exiguam, & humoris conjuncti fluiditatem vel paucitatem.

7. Nodorum Arthriticorum.

LXXX. 7. *Nodi* Arthritici conjuncti humorum aliorum ad gypseam vel cretaceam naturam vergentium in corpore præsentiam: uti iidem desiderati eorundem absentiam arguunt.

8. Doloris in parte fixi.

LXXXI. 8. *Arthriticus Dolor* in eadem parte *fixus & permanens*, innuit humorem tenacem parti semel affectæ firmiùs adhærentem; uti contrà idem dolor vagus & ex una parte ad alteram subitò translatus, eundem humorem mobilem, tenuem, atque minimè viscidum.

LXXXII.

LXXXII. Atque sic non tantùm Partem primariò in Arthritide affectam, verùm insuper causam ejus Efficientem atque Focum patere putamus: proximum nunc est, ut & *Via*, per quas à Foco & Loco, in quo generatur Efficiens illa causa; properat & ad Articulos fertur; & *Modus*, quo eò defertur, explicetur.

4. Quibus Viis humor ex suo foco ad articulos deferatur.

LXXXIII. Huic quæstioni geminæ ut satisfaciam, & 1. Vias patentes manifestem, observandum est, *à Pancreate*, si hoc habeamus pro Arthritici Doloris Foco, *Ductum esse manifestum & patulum in tenue Intestinum*; ex hoc vias manifestas esse *Lacteas venas* in *communem Ductum*, *vulgò Thoracicum* dictum aut potiùs *spinalem*; (quoniam non minùs per Abdomen, quàm per Thoracem, & quidem secundùm spinam Dorsi fertur) dicendum desinentes: *A Ductu autem hoc Lymphatico spinali patens via est in venam Jugularem vel Axillarem sinistram, in Cavam*, hinc *in dextram Cordis auriculam & dextrum ejus ventriculum. Ex Cordis dextro ventriculo* manifesta est via *in Arteriam, hinc & venam Pulmonalem*, ipsamque adeò *sinistram Cordis auriculam*, mox & *sinistrum Ventriculum*. Ex hoc denique in *Arteriam Aortam*, & per hunc *in Universi corporis partes omnes ac singulas*: uti denuò ab istis per *Venæ cavæ propagines* iterum ad cor; per *Portæ autem ramos* priùs *ad Hepar*, & inde itidem per Venam cavam cordis dextrum Ventriculum.

LXXXIV. Quòd si quis Focum habeat, quemadmodum ego utplurimùm habendum suspicor, *Glandulas corporis universi conglobatas*, & imprimis *in Abdomine atque Mesenterio sitas*, ut & non rarò *in Capite* residentes; tunc ab ipsis manifesta via est per *Vasa Lymphatica ab ipsis omnibus & singulis prodeuntia & ad communem Truncum spinalem properantia*, & in ipsum Lympham suam exonerantia. A quo cæteras vias modo deduximus, & ne actum agere videamur, nunc omittimus.

LXXXV. Viæ ergo à *Glandulis tum Conglomeratis Pancreatis*, *tum Conglobatis* omnibus & singulis ad cor; & hinc ad Articulos manifestæ sunt à nobis assignatæ, utpote quas & nos & alii non semel ad oculum demonstravimus in sectionibus tam publicis, quàm privatis.

Et quo modo

LXXXVI. Non autem tam proclive atque facile erit, *Modum* explicare atque Vim, cujus ope ab illo Foco transferatur ad partes dolentes Articulos, Causa Efficiens Dolorem Arthriticum.

LXXXVII. Non esset tamen valdè arduum, illum Modum explicare, si nobis constaret de Modo, quo secundùm naturam & in sanis moventur ac promoventur omnes in corpore existentes humores, tam à Glandulis præfatis, quàm aliunde propulsi.

LXXXVIII. Ne autem discendi cupidos diutiùs morer, aliorumve Opiniones exagitem, sufficiet mihi ea proponere, quæ ipse puto esse vera, vero saltem maximè similia, & probabilia.

quomodo humor ex Glādulis naturaliter movetur.

LXXXIX. Arbitramur ergo in genere, ex Glandulis quibusvis secretum ac temperatum in ipsis humorem aut per Vasa Lymphatica, aut per Ductus suos proprios propelli aut in Ductus majores, aut in cavitates singulares, Intestinum tenue putà, vel Oris cavitatem.

Propellitur 1. per arterias Sāguinis, per nervos Spiritus animalis vi. 2. Cōpressione Vasorū Lymphaticorum. 3. Effervescentiā. 4. Cōtractione canaliū.

XC. Propulsionem verò illam fieri putamus 1. impulsi per arterias Sanguinis, per nervos autem Spiritus Animalis impetu & vi; quoniam ab utroque hoc liquore arbitramur suum ortum ducere quicquid præparatur in Glandulis quibusvis.

XCI. 2. Compressione & Vasorum Lymphaticorum, & Ductuum in Conglomeratis Glandulis observatorum, eâque peristalticâ.

XCII. 3. Effervescentiâ ubivis excitatâ & liquores sic Effervescentes non tantùm magis mobiles reddente, at insuper actualem motum in ipsis excitante.

XCIII. 4. Contractione arctiore atque sæpius iteratâ canalium, per quos deferuntur illi liquores, irritatorum sc. ab humoribus ob majorem sui Acrimoniam Effervescentiam molestam excitantibus.

Humores in tenui intestino effervescētes, quid præstent.

XCIV. Quemadmodum enim humores in tenui Intestino Effervescentes aliquando magis magisque implicantur humoribus Pituitosis & viscidis ibidem hærentibus, adeóque tormina vel distensiones in ipsis producunt Intestinis, ita contrà nonnunquam humores iidem ibidem Effervescentes eandem Pituitam solvunt, magis fluxilem reddunt, quin & cum ipsâ in Vasa lactea penetrant, sicque ad cor tendunt.

XCV. Quemadmodum autem in primo casu incommoda pleraque sentiuntur in dictis Intestinis, ita in secundo aut in corde, pulmonibusve, aut in capite, aut in corporis habitu vel superficie observantur.

Dolores & cruciatus aliquando unde.

XCVI. Sed & accidit nonnunquam, ut humores Acres tormina in Intestinis priùs parientes, postmodum transferantur in alias cavitates, corporisve habitum, atque ibi nunc Dolores ac cruciatus, nunc Motus producant læsiones varias, Paralysin, Convulsionem, Motusve convulsivos. Quemadmodum id accidere solet in Paresi ex colicâ dicto affectu, eoque & gravi, & molesto, & curatu difficili; cujus generandi modum vix aliquis alium proferet prædicto æquè manifestum.

Vt & Paralysis & Cōvulsio. Nec non Paresis.

XCVII. Putamus ergo Modum, quo ex Foco suo non tantùm movetur, sed & insuper ad Locum in Arthritide affectum promovetur humor Dolores Arthriticos pariens, principiis Anatomicis & Mechanicis planè convenientem proposuisse nos & exposuisse.

5 Quâ methodo curanda Arthritis

XCVIII. Superest proinde, ut ad quintum & ultimum quæsitum pergamus, atque methodum proponamus, quâ idem malum tam in Foco suo latitans, sensimque cumulatum, quàm in furore suo Effervescens, Articulosque infestans debellari debeat; & Media quoque sive Instrumenta, quorum ope id præstari queat, recenseamus; hoc est, curandæ Arthritidis rationem adiiciamus.

Paroxysmus Arthriticus qui curetur.

XCIX. Inchoabimus autem hanc Medendi Methodum ab ipso *Paroxysmo Arthritico*, quandoquidem ita se solet utplurimùm Medico curanda præbere Arthritis; rariùs enim extra Paroxysmum vocabitur Medicus, quem durans Dolor acciri non coëgit Ægrum.

Ad quatuor attendendum.

C. Durante igitur Paroxysmo Arthritico accersitus Medicus ad quatuor ipsius tempora attendet,

attendet, *Initium*, *Augmentum*, *Vigorem*, ac *Declinationem*.

Incipiéte Paroxysmo quid agendũ. CI. *Incipiente* Paroxysmo Arthritico, quem semper cum febre accedere docui, *Effervescentiam* ita *temperare*, quin & *cohibere* studebit Medicus, ut Humoris tam primariò, quàm secundariò *peccantis Acrimonia* simul *corrigatur*.

Effervescentiam quanam temperet. CII. *Effervescentiam* præternaturalem omnem *temperant*, & quandoque cohibent *Opiata* omnia cæteraque *Anodyna* undecunque parata, quo & *Vitrioli aliorumque Sulphura* pertinent, cùm omnia ritè parata sint *Anodyna & pacativa*.

Vi & Acrimoniã quamvis CIII. Quinimò hæc eadem vim habent *corrigendi, contemperandique quamvis Acrimoniam*, sive *Acidam*, sive *Salsam lixiviosam*.

Circa Febrium intermittentium à vitiosâ Effervescentiâ ortarũ initia quænam exhibenda. CIV. Hinc est, meo saltem judicio, quòd circa Febrium intermittentium à vitiosa Effervescentiâ ortarum initia exhibita *Narcotica & Opiata*, Theriaca, Mithridatium, Diascordium, Philonium Romanum, ipsumque adeò Laudanum Opiatum, & similia, *febris vehementiam minuant, compescant & quandoque sistant*: quod verum esse per Experientiam norunt etiam Plebeii, quamvis ejusdem affectûs rationem ignorent æquè ac multi è magni nominis Medicis.

Et quare CV. Utique ubi dolores graves exercent miseros ægrotos, ubi inquietudo ex humorum agitatione in ipsis deprehenditur, solent ad Opiata & narcotica tanquam ad sacram anchoram recurrere Prudentes Medici, quamvis non putem multos reperiri, qui tanti tamque salutaris effectûs causam cognoscant: Eam si quis à me rogaverit, respondebo id fieri, quatenus *omnia narcotica & anodyna Sulphure abundant, cujus vis est, omne acre, tam acidum, quàm lixiviosum temperare*, uti non semel hoc exemplis manifestis evicimus, idemque comprobari potest infinitis experimentis Medicis.

Ad effervescentiã compescẽdam conducũt e Spirituosa & Aquea. CVI. Præter ista primaria & vitiosam Effervescentiam per effervescentium acrium contemperationem coërcentia & compescentia Anodyna & Narcotica, Sulphure sive Oleo abundantia; utilia quoque sunt *Spirituosa*, & *Aquea*, illa quidem, dum utrumque acre demulcent, hæc, dum utrumque diluunt & enervant; quod pluribus experimentis non semel ostendimus verum esse.

Hæc etiã Febribus intermittentibus cõducere. CVII. Hinc est, quod non rarò cum successu laudabili exhibeantur ægris Febre intermittente corripiendis ipse *Vini spiritus & Aqua variæ* cum Vini spiritu paratæ, qualis est Juniperina, Theriacalis, &c.

Spiritus Vini & Acetum stillatitiũ quibus conducat. CVIII. Observandum autem, hîc opus esse circumspectione, cùm non omnibus æquè conducat *Spiritus Vini* qualiscunque datus; nec facilè nisi iis, quos frigus molestius & gravius infestare solet, sit dandus; uti contrà commodè soleat exhiberi *Acetum stillatitium, aliave acida* quibus gravis solet adesse Calor: denique utraque simul mista, quibus & Frigus & Calor solent esse molesta.

Spiritus acidꝰ solꝰ si peccet, conducere Sal Lixivum Et quare CIX. Ubi autem *Spiritus acidus solus* peccat, præter jam enumerata conducet omne *Sal lixivum tam fixum*, *quàm volatile*: Sal tartari putà, Cardui benedicti, absinthii, centaurii minoris, &c. quo referri debent Oculi Cancri, Corallia, Margaritæ, Creta, Lapis hæmatites, Sanguis, Draconis, Limatura Chalybis, & sim.

Quænã inter Salia Volatilia numeranda CX. Inter *Salia Volatilia* numerari debent 1. Sal Volatile, Cornu Cervi, Urinæ, Salis Armoniaci, & similia. 2. Spiritus omnes Aromatici & Acres ex supradictis; ut & Cochleariâ, similibusque parati.

Horum omnium Vires. CXI. Hæc enim omnia vim excellentem habent, diversam tamen, omnem in corpore nostro Aciditatem contemperandi & concentrandi; quamvis quædam id agant potentiùs, fixiúsque; quædam debiliùs, laxiusque.

Et quò puriora, eò potentiora. CXII. *Quò enim purus magis est Spiritus Acidus, Salque lixivus, eò arctior fit eorundem conjunctorum complexus; quò rursus magis est impurus, hoc est, cum aliis, Oleosis putà, Spirituosis, Aqueisve mixtus, eò laxior fit ipsorum coalitio*.

CXIII. Quod de utroque puro & simplici, ut & impuro & mixto dictum, idem dicendum de alterutro, nisi quòd tunc medio modo se habeat illorum confluxuum insequens conjunctio & commixtio. Ad quæ per infinita experimenta confirmanda nisi quis attenderit sedulò, nihil laudabilis præstabit unquam tam in mutationibus in corpore nostro contingentibus cognoscendis, quàm in iisdem corrigendis.

Si Bilis acrior occurrat, ejus habẽda ratio CXIV. Quòd si præter Spiritum Acidum semper plùs minùs vitiosum, *Bilis* insuper occurrat in Arthritico *Acrior*, ita contemperanda erunt medicamenta Effervescentiam vitiosam febrilem atque Arthriticam; correctura & sedatura, ut hujus quoque Bilis ratio habeatur exacta.

Comista medicamenta pluribus satisfacere indicationibus. CXV. Hic autem mirari subit, quod tamen millies me docuit aliosque Experientia, commixta, an confusa potiùs, hoc in casu Acida, non quibusvis promiscuè Salsis, sed lixiviosis, atque non tam puris, quàm naturaliter mistis, Oculis Cancri putà, Coraliis & similibus, utrique satisfacere indicationi; atque non Bilem tantùm temperare, sed insuper liquorem Acidum in corpore peccantem, sive illum quis Succum Pancreaticum volet vocare, aut Lympham, sive alio nomine indigitare.

In Febribus intermittentibus. CXVI. Observarunt certè Auditores nostri sæpenumerò, Ægros in Nosocomio Academico Intermittentibus febribus laborantes mixturis, pro frigoris, calorisque ipso urgentis ratione præscriptis semper ex ipsis levamen sensisse; postquam illis casu vel sponte neglectis semper habuerunt pejus, uti contrà iisdem assumptis melius.

In Paroxysmis Arthriticis. CXVII. Quod accidere docuimus & per experientiam demonstravimus in Febribus Intermittentibus, idem fieri observabunt in Paroxysmis *Arthriticis*, quotquot sub illorum initia exhibebunt Ægris *similia remedia, additis* tamen semper, ob dolorem ipsos præsertim urgentem, *Anodynis & Narcoticis copiâ & quantitate sufficiente*.

Dolorẽ ante omnia medendum. CXVIII. Cùm enim primarium & maximè urgens in Arthritide Symptoma sit Dolor circa articulos hærens, meritò illi ante omnia Medicina aptatur conveniens.

Idemque præveniendus. CXIX. Hæc *non tantùm ubi dolor sævit exhibenda*; verùm, ut, quantum possibile, præcaveatur, in tempore saltem minuatur & tollatur, *mox sub Paroxysmi initia* usurpandâ. Satiùs namque est prævenire, quàm præveniri.

CXX.

Eis enim in finem medicamentum in promptu habendum.

CXX. Quamvis autem ad hæc præcepta non attendant plerique, ea tamen cum Ægrotorum commodo negligi, nemo facilè dicet, qui praxin Medicam intelligit, & dicti mei veritatem observavit; Quapropter moneo omnes ac singulos, qui sibi, Ægrisque suis benè consulere volent, ut hæc mea monita attento hauriant animo, & in antecessum Ægris suis Arthriticis præscribant, aut asservandam jubeant *mixturam* ipsorum humoribus convenientem, ipsamque *febrifugam & Anodynam:* quam mox ubi accessum sentiunt Arthriticum, assumant ægri, ne procrastinando ejus assumptionem Paroxysmum suo damno & culpâ patiantur graviorem.

Ad singula Symptomata à attendendum.

CXXI. Magni semper feci Medicos, qui ad singula Symptomata Ægris per se aut per accidens molestiam patientia attendunt accuratè, illisque ritè levandis remedia subministrant convenientia.

Nec methodum medendi eo perturbari.

CXXII. Neque enim, quod vulgus Doctorum imaginariorum delirat, ὕςερον πρότερον tum contingit, perturbaturque Methodus Medendi vera; utpote quæ non pendet ab hominum in theoriâ hærentium, & pro lubitu quævis fingentium & dictantium arbitrio, verùm à Virorum in praxi diu versatorum, & per multiplicem experientiam edoctorum, confirmatorumque judicio subacto & observatione accuratâ.

Medicamenta Symptomata demulcentia quid præstent.

CXXIII. Hanc Experientiam si quis consulat veri avidus, bonique publici cupidus, comperiet illa medicamenta quævis Symptomata necdum valdè urgentia demulcere solita, 1. humorum acrimoniam contemperare, atque sic aut emendare, aut saltem ad faciliorem secretionem, excretionemque disponere 2. Dolores, Angustias, aliasque molestias præveniendo, leniendove vires omnes corporis conservare, atque à sui prostratione semper noxiâ præservare.

Methodum hanc medendi esse veram Et quare.

CXXIV. Quæ Methodus, si non sit vera Medendi methodus, quâ citò, tutò, ac jucundè curantur Ægri, utique illa non erit, quæ hisce neglectis patitur Ægros vel Doloribus excruciatos, vel anxietatibus oppressos ita exhauriri suis viribus; ut quamvis tandem iterum convalescant, id tamen contingat lentè, difficulter, ac cum summo vitæ discrimine; uti quotidiana sunt ac nimis frequentia hujus rei experimenta, Ægris præsertim gravia, utpote quibus non tantùm cum Morbis atrocibus, verùm insuper cum Medicis morosis, & Ægrorum salutem quam præconcepta sua placita minùs curantibus, est lucta.

Medicos modo affectibus abripi.

CXXV. Dolendum certè, serióque dolendum perversis Ambitionis ac φιλαυτίας affectibus ita abripi homines in publicâ functione constitutos, ut malint perire Ægrotos, quàm ut vel latum unguem recedant à suis præjudiciis; nec resipiscere multos eventibus infelicibus, cùm tamen Piscator ictus sapiat, hosque Aristarchos muneris sui commonefaciat.

Consiliis Auctoris salutaribus auscultandum.

CXXVI. Pluribus hæc deduxi, quò Juniores de agendis informem, atque meo officio atque conscientiæ satisfaciam. Cui proinde non placebit mei consiliis salutaribus auscultare, per me licet, suo periculo desipiat & deliret Aliquando forsan, sed seriùs, culpam suam agnoscet, & maledictus frustra deplorabit; neque enim fieri potest, ut Deus æquus arbiter benedicat hominibus proximi sui commodum suæ imperitiæ ac morositati postponentibus.

In principio paroxysmi Arthritici humores etiam diminuendi. Et quare.

CXXVII. Non tantùm præmissis alterantibus utendum in principio paroxysmi Arthritici, cùm non semper ita in totum restitui queant humores acres vitiosè effervescentes; quin copiâ simul excedentes sui diminutionem non rarò indicant.

CXXVIII. Quemadmodùm enim humores quivis qualitate peccantes sui alterationem ac emendationem, sic etiam iidem quantitate nimiâ peccantes sui diminutionem, adeóque evacuationem postulant; quæ nunquam fieri potest utiliùs & commodiùs, quàm in paroxysmorum principiis quando sc. turgent humores, dummodò sint ad evacuationem apti, nec aliis crassis, viscidisque immersi, aut commixti; quod tamen non rarò accidit.

Effervescentiam aliquandò in tenui intestino, aliquandò in corde fieri.

CXXIX. Quoniam verò de humorum in Arthritide copiâ peccantium evacuatione mentionem nunc facimus; observandum, humores illos aliquando in tenui Intestino priùs vitiosè effervescere, quàm ad Cor delati paroxysmum febrilem, hinc & Arthriticum producant; quando nimirùm in Pancreate est hujus mali Fons & Focus: aliquando verò in Corde tantùm fieri illam Effervescentiam vitiosam; quando nimirum in Glandulis Conglobatis quibuslibet latet hujus mali origo prima.

Purgantiû ratio diversa.

CXXX. Quapropter prout in Glandulis Conglomeratis Pancreatis, aut Conglobatis quibusvis Focum Arthritidis statuemus, ita diversa erit Purgantium ratio ineunda.

In Pancreate quando focus mali est, ad quos humores attendendum.

CXXXI. Quotiescunque enim *in Pancreate Focus mali* hujus statuitur, toties ad tres humores varios in purgatione instituenda erit attendendum; ad ipsum *Succum Pancreaticum*, ad *Bilem*, & ad *Pituitam* in tenui Intestino stabulantem.

Quid in Succo Pancreatico considerandum.

CXXXII. *Succus Pancreaticus*, cùm à nobis *Aciditate vitiosâ* peccare sit dictus; atque ideò alterationem, non evacuationem indicet; fieri tamen potest, ut simul copiâ peccet, cui evacuatio debetur.

Medicamentum Acidos humores purgans incognitum.

CXXXIII. Verumenimverò *hactenus mihi incompertum est Medicamentum humoribus Acidis, quâ Acidis, evacuandis aptum*: Quinimò constat per Experientiam multiplicem, *cum difficultate atque Ægrorum incommodo institui purgationem in iis, in quibus Acidus humor peccare observatur*, propter tormina intolerabilia à purgantibus excitata.

Eos humores cùm difficultate purgari.

CXXXIV. Quapropter, donec compertum sit Medicamentum humori Acido cum εὐφορίᾳ educendo aptum, non ausim aut instituere in tali casu purgationem aut illam aliis commendare.

CXXXV. Novi equidem dari medicamenta Hydragoga, non tamen Acidos humores evacuantia.

Posse tum præparationem per Hydragoga evacuari.

CXXXVI. Attamen non negaverim illorum, si priùs temperentur, ipsorumque Aciditas mitigetur aut concentretur, institui tunc posse per Hydragoga ductionem: verùm ubi hoc extra Paroxysmum Arthriticum fuit neglectum, in principio ipsius tentari nequit; cùm sensim pergat omnis alteratio, nec subitò contingat.

At non temperatos minimè.

CXXXVII. Ergò Succi Pancreatici, utpote Acidioris, quoties ante Paroxysmum quodam-

modò saltem non fuit temperatus, in ejus principio per purgantia evacuatio institui non debet, quia commodè non potest.

Bilis in Paroxysmi principio evacuanda.

CXXXVIII. *Bilem* quod attinet, quoties illa simul peccat, & imprimis copiâ quoque, cùm *illius proprium sit turgere*, ipsa commodissimè mox in Paroxysmi principio evacuari potest ac debet.

Et quare

CXXXIX. Quicquid enim ejus educetur sive sursum, sive deorsum (prout viam deprehendetur affectare diversam) id omne nullam producet Effervescentiam vitiosam, ut nec ardorem Ægris tàm molestum.

Considerandum, an Pituitæ viscida sit permixta.

CXL. Considerandum autem, ac sedulò expendendum, an Pituita viscida hæreat in tenui Intestino, cui implicetur, ideóque difficilius educatur tunc Bilis.

Si nō, evacuanda.

CXLI. Nisi enim adfuerit viscida Pituita, sine hæsitatione præscribi & assumi poterit Cholagogum.

Sin verò, incidentia purgantibus addenda.

CXLII. Quòd si Pituita crassa & viscida deprehendatur in dicto Intestino, illi & incidendæ & simul educendæ convenientia erunt adjungenda remedia; ne frustretur suâ expectatione Medicus æquè ac Æger.

Ut & Pituita si redundet.

CXLIII. Potest enim fieri, ut & *Pituita* (tertius nempe in tenui Intestino repertus humor) redundet; quæ idcircò etiam erit tunc educenda, evacuandaque.

Et quidē peculiaribus remediis.

CXLIV. Hæc Pituita cùm aliàs consistentiam servet naturalem, aliàs viscidior occurrat, non tantùm ratione alterationis, sed & ratione evacuationis peculiaria desiderabit remedia.

Pituitā naturalē quænam educant.

CXLV. Agaricus enim, Manna, & similia Pituitam dicuntur naturali consistentiâ præditam expurgare.

Quænā crassam & viscidam.

CXLVI. Turbith verò, Hermodactylus, Colocynthis & similia Pituitam perhibentur crassam & viscidam evacuare.

Hanc quænam incidant.

CXLVII. Viscidam verò incidunt omnia Sale Volatili abundantia & Sapore Aromatico prædita, & imprimis Gummata, Bdellium, Galbanum, Ammoniacum, Opopanax, Sagapenum, Mastiche, &c.

Bilis sola quibus evacuetur Scammonium medicamentum potens & blandum

CXLVIII. Quoties ergò purgatione opus est, ubi sola Bilis redundat & turget, Cholagogo utendum, & imprimis Rhabarbaro, vel Scammonio, à quo non est, quod sibi metuat Medicus, dummodò non peccet in dosi; Est enim Medicamentum potens quidem, at simul blandum & naturæ amicum, quod qui negant, citra & contra experientiam loquuntur.

Bilis Pituitæ mixta quibus purgetur

CXLIX. Ubi præter Bilem Pituita redundat, Purgans exhibendum ex Cholagogo & Phlegmagogo mixtum.

Potius in defectu dosis, quā excessu purgandum.

CL. Notandum autem, ubi dubium est, qua dosi commodè purgari possit Æger, satius esse in defectu peccare, quàm in excessu, imprimis ubi turget Bilis, utpote quæ tunc levi Pharmaco educitur; adde quod tunc facilè sequatur Hypercatharsis.

Repetitis vicibus exhibendum medicamentum. Et quidem formâ

CLI. Quapropter optimum in tali casu est, non simul ac semel, at repetitis vicibus exhibere Medicamentum blandum, atque imprimis Apozematis formâ, potest enim tunc singulis horis, aut rariùs assumi ejus haustulus, donec incipiat fieri evacuatio; tunc enim ab ulteriori assumptione cessandum; nisi per unam vel alteram horam nulla dejectio, nullus dejectionis futuræ conatus observetur, parumque dejecerit æger; tunc licet repetere ejusdem Apozematis assumptionem, dummodò eam alia non impediant vel prohibeant Symptomata.

Apozematis. Et quare

Vomitionem aliquandò habere locum. Quando instituenda.

CLII. Præter hanc propriè dictam Purgationem, quâ per Alvum evacuantur humores præter Sanguinem redundantiâ peccantes; non rarò locum habere potest evacuatio per Vomitum: qui tum tantùm instituendus, quando 1. sursùm vergunt humores, atque nauseâ id manifestant: 2. quando facilitas est in ægro ad Vomendum. 3. quandò satis constant vires, suntque illæ non prostratæ aut consumptæ; oppressæ namque Vomitione utplurimùm levantur.

Et quando ab ea abstinendum.

CLIII. Abstinendum autem à Vomitoriis, 1. quando nullus est humorum conatus sursùm. 2. quando nulla est ad Vomendum facilitas, sed contrà magna Vomendi difficultas in Ægro. 3. quando dejectæ, consumptæve sunt Ægrorum vires, ipsique languent.

Vomitus quare commodissimè instituitur.

CLIV. Cæterùm quoties Vomitus institui potest, commodissimè instituitur, quoniam ab Intestino duodeno & Loco, ubi in hoc intestinum sese exonerant Folliculus Fellis & Pancreas, ad Ventriculum via est brevissima, raró transversam manum superans, à ventriculo autem per OEsophagum via est brevis, & facilè vomentibus tuta & commoda.

Curandæ Arthritidi utilis.

CLV. Hanc autem viam & Vomitionem curandæ Arthritidi utilem esse, non semel comprobavit Experientia, per quam constat, uno Vomitorio non tantùm Paroxysmum Arthriticum fuisse mox sublatum, verùm insuper novi ortum in longum tempus delatum.

CLVI. Id contigit bis Domino de Offenberg, Rhinbergæ Gubernatori, jam seni ac debili, hoc & superiori anno; & quidem cum successu felici, quamvis Vomitio ipsi acciderit cum summis anxietatibus, adeò ut in ipsâ Vomitione animam crederetur expiraturus; postea tamen optimè se habuit.

Focus Arthritidis confirmatus.

CLVII. Hoc Experimento *confirmatur Focus* à me nominatus, Pancreas, unà cum Intestino tenui.

Quibus Vomitoria tantū exhibenda.

CLVIII. Hoc eodem Experimento *confirmatur mea solicitudo de Vomitoriis non quibusvis Ægris*, sed ad vomendum facilibus & benè dispositis *exhibendis*: quamvis enim felix fuerit successus, fuit tamen cum manifesto vitæ discrimine conjunctus.

Empiricorum & Dogmaticorum diversitas.

CLIX. Hoc eodem experimento *confirmatur Empiricorum & Dogmaticorum diversitas*: Illi enim promiscuè omnes pari curant ratione; Hi verò pro Ægrotorum diversitate curam instituunt diversam, & non rarò abstinent à medicamentis utilibus, ubi inepta sunt illis ferendis corpora: Unde pro Empiricis, non Dogmaticis habendi, quotquot Ægris promiscuè omnibus & singulis vomitoria exhibent, quamvis se solos & Doctos & Hippocraticos esse autument.

Vomitoria Antimonialia in Bile Mercurialia in Pituita exhibēda Mercurii Dulcis vires.

CLX. Inter Vomitoria præ cæteris omnibus præfero *Antimonialia*, quoties Bilis præcipuè peccat: Ubi Pituita redundat, *Mercurialia* laudo; vel sola vel aliis admista: quoniam præ cæteris Pituitam etiam viscidam educunt, quam insuper incidunt: quapropter *Mercurius Sublimatus*

Dulcis

Dulcis optimè hic audit, etiam ad humores pituitosos per alvum educendos. Ex *Vitriolatis* conveniunt quoque *Vitriolum album* ac *Vitrioli Sal*; quæ vim quoque habent humores viscidos, incidendi, hinc & ipsos faciliùs educendi.

Vitriolum album. Vitrioli Sal.

CLXI. Ad Purgantium sive Evacuantium classem pertinent quoque *Diuretica*, per Urinas humores noxios propellentia, ut & *Sudorifera*, eosdem per sudores expellentia.

Diuretica & Sudorifera ad evacuantium classem pertinere.

CLXII. Hæc utraque secundùm magis ac minùs differre videntur, unde non rarò eadem medicamenta utramque præstant evacuationem.

Quomodo differant.

CLXIII. Eadem verò Diuretica & Sudorifera vim ferè habent humorum acrimoniam temperandi, sicque Effervescentiam vitiosam cohibendi, quinimò humorum vitiosorum à bono & laudabili Sanguine secretionem, hinc & excretionem dictam geminam promovendi.

Eorum Vires.

CLXIV. Prout enim humores alterandi, expellendique crassiores sunt ac viscidiores, aut tenuiores, magisque serosi, ita vel per Urinas, vel per Sudores expelluntur frequentiùs.

Pro humorum diversitate iidem expellendi.

CLXV. Ad Diuretica verò & Sudorifera revocari quodammodò possunt Medicamenta alterantia in superioribus à me memorata, & in principio paroxysmi commendata; utpote quæ alterando humores vitiosos emendant, eosdemque in totum emendari si nequeant, aliqua sui parte correctos à Sanguine bono secernunt, & si secerni potuerint, una opera cum Urinis aut sudoribus è corpore propellunt.

Ad Diuretica & Sudorifera alteranda quadam referri.

CLXVI. Illud enim notandum, Medicamenta ista, si modo à me præscripto, & millies in ægris à me observato, exhibeantur, nec Ægri tegumentis multis utplurimùm noxiis urgeantur, sed blandè eorum operatio expectetur, semper cum εὐφορίᾳ usurpari, ac inde ægros levamen sentire; quoniam nihil adest hîc coacti, quin omnia peraguntur leniter & blandè. Quam qui negant veram esse praxin feliciter exercendi rationem, aut imperiti sunt, nec audiendi, aut maligni, & fugiendi.

Ab Authore cũ Ægrorum euphoriâ exhibita.

CLXVII. Utique non vereor publicè testari, & Medicinæ studiosis inculcare Medendi Methodum, quam per Dei benedictionem, ringentibus adversariis, tâm multis annis expertus sum facilem & tutam Ægrisque meis non minùs, quàm meæ famæ ac fortunæ salutarem.

Authoris Medendi Methodus Ægris salutaris.

CLXVIII. Pleraque autem Diuretica & Sudorifera siquis accuratè examinaverit, observabit abundare Sale Volatili, quinimò omnia ferè Sale Volatili abundantia esse Diuretica & Sudorifera.

Diuretica & Sudorifera Sale Volatili abundãtia, & contrà.

CLXIX. Non nego esse nonnulla Diuretica & Sudorifera, in quibus frustrà Salem Volatilem perquiras, sed & affirmare ausim, eadem non tàm per se, quàm per accidens esse talia, dùm scilicet impedimenta quædam tollunt magis, quàm ut vel Urinas vel Sudores moveant; qualia sunt Tartarum Vitriolatum, & similia, quæ Pituitam viscidam incidunt, & hactenus Urinæ Sudorisque impeditorum propulsionem adjuvant.

Quâ ratione quædam talia sint.

CLXX. Atque hæc de Diureticis atque Sudoriferis nunc dicta sufficiant, neque enim in ipsorum materiâ nunc hærendum.

CLXXI. Quæri autem posset meritò, cùm nuper fecerim quoque mentionem *Salivationis*, Evacuationis itidem Universalis, an & illa conveniat circa initia Paroxysmi Arthritici?

Circa initia Paroxysmi.

CLXXII. Cui quæstioni ut paucis satisfaciam, respondeo, nullam me ejus habere Experientiam, nullam quoque mihi succurrere Rationem, quæ ejus usum hîc suadeat, sed plures, quæ dissuadeant.

Arthriticis Salivationem non convenire.

CLXXIII. Neque enim in plerisque mox cieri potest Salivatio, sed post aliquot demum dies; quo nomine ineptè hîc institueretur Salivatio.

Et quare.

CLXXIV. Adde quòd lentè procedat Salivatio; hic verò opus est Evacuatione celeriter ac brevi absolvendâ.

CLXXV. Accedit, quòd si quis Salivationem nimiùm promovere studeat, in evidens vitæ discrimen Ægrum conjiciat.

CLXXVI. Non negaverim tamen, in quibusdam Pituitâ multâ, eaque viscida gravatis Arthriticis utilem quandoque fore Salivationem, at non in ipso Paroxysmo, verùm tempore libero, & ubi constant vires; dummodò alia tunc non negligantur, verùm cæterorum humorum simul peccantium ratio habeatur exacta.

Quando conveniat.

CLXXVII. *Salivationem à Mercurialibus* Medicamentis excitari notissimum, & vix ab aliis, quamvis non semel observarim, *Salia Volatilia levem excitasse Salivationem*, minimè gravem aut molestam; qualem solent producere Mercurialia cum Gingivarum, Genarum, ipsiusque adeò Linguæ exulceratione & profundâ & nonnunquam periculosa.

Salivationem excitare Mercurialia. Et Salia Volatilia.

CLXXVIII. Sed non videtur opus, ut pluribus agamus de Salivatione; postquam ipsam in Arthritici paroxysmi initiis noxiam potiùs, quàm utilem judicamus.

CLXXIX. Atque hæc de multiplici Purgatione ac Evacuatione humorum copia peccantiam in cujusvis Paroxysmi Arthritici principio instituenda dicta sufficiant: proximum est, ut dispiciamus, an & tunc *externa* conveniant Medicamenta; hactenus enim de internis duntaxat egimus.

Externa etiam convenire.

CLXXX. Cùm enim docuerimus, Arthritidi semper esse comitem Febrem unà cum dolore Articulorum, utriusque nomine videntur externa Medicamenta commodè posse usurpari.

CLXXXI. Ad febrilem Paroxysmum tollendum, minuendum saltem, usurpari varia externa notissimum: Quapropter & illa hîc in usum revocari nil vetat; nisi quod ratio videatur habenda partium ab Arthritide imprimis affectarum; ne, si illis applicentur Medicamenta prædicta, aliqua inde ipsis concilietur noxa.

Ad febrilem Paroxysmum. Sed ratio habenda, quibus partibus applicantur.

CLXXXII. Si proinde affectæ parti sunt applicanda Medicamenta externa, talia esse debent, à quibus non tantùm non augeatur, sed potiùs minuatur simul dolor.

CLXXXIII. Vesicatoria igitur nonnunquam ad fermentum febrile eliciendum extremis partibus adhiberi solita non facilè affectis, afficiendisve partibus applicanda, ne sic malum augeatur, nisi apta sint acrem humorem doloris causam simul elicere: de quò cùm non nisi per experientiam constare possit, cavendum, ne quis in-

Vesicatoria quâ ratione applicanda.

inexpertus hoc tentet in personis primariis, utpote quæ non nisi priùs experta, & quidem sæpiùs experta sibi cupiunt adhiberi: aliàs enim ægerrimè ferunt in se fieri alicujus remedii dubii aut incerti periculum.

Sanæ parti remedia febrifuga applicanda.

CLXXXIV. Interim nihil impedit, sanæ parti applicari remedia febrifuga, cùm sic non raro simul doloribus Arthriticis sint futura remedio.

Externa in Doloribus Arthriticis.

CLXXXV. Quoad ipsos Dolores Arthriticos videntur ipsi remedia externa non respuere, quæ aut Dolorem ipsum præveniunt & arcent, aut ipsum leniunt & demulcent.

Quænã eos præveniant, & arceant.

CLXXXVI. *Dolorem Arthriticum præveniunt & arcent* remedia externa, quæ partem ita roborant, ut humores vitiosi in ipsâ non hæreant, sed rursus ab aut ex ipsâ repellantur; qualia sunt adstringendi vi prædita, Bolus, Terra sigillata, & similia, Emplastri vel Cataplasmatis formâ usurpata.

Quænã eos leniant.

CLXXXVII. *Eundem Dolorem Arthriticum leniunt & demulcent* remedia externa, quæ partem laxant, sicque minùs sensilem efficiunt, de quibus posteà: ut & *quæ humorum Acrimoniam temperant*, de quibus actum in superioribus, quò referri quoque possunt, quæ sensum partis hebetant & stuporem ipsi inducunt, Narcotica omnia; Theriaca, &c.

CLXXXVIII. Atque sic primaria remediorum in principio Paroxysmi Arthritici usurpandorum capita percurrimus; videndum porrò, quid in ejusdem *Augmento* agendum sit.

Curatio augmenti Arthritidis.

CLXXXIX. *Augescente igitur Paroxysmo Arthritico unà cum Dolore*, augenda sunt eadem Anodyna & Narcotica, eademque copiâ majore, frequentiùs saltem exhibenda.

Tam internis, quàm externis.

Cataplasma ad Arthritidem ex quibus.

CXC. Sed non tantùm interna, quin externa quoque adhibenda sunt: Usurpantur verò formâ variâ; Cataplasmatis, Fotûs, Linimenti, &c. Inter Cataplasmata non immeritò laudatur paratum ex Micâ panis triticei & albi, ex Lacte dulci coctâ, addito tantillo Croci, quod dolores admodùm lenit. Ubi autem ardor Acrior comes adest, loco Lactis dulcis usurpari potest ebutyratum; Quin & Sambuci, Chamæmeli, Romani præsertim, flores & similia non incommodè possunt simul incoqui & addi; & quidem pro Symptomatum diversitate diversa.

Fotus ex quibus.

CXCI. Fotus fiunt ex similibus in Aquâ, Cerevisiâ, Lacte, &c. coctis, & cum spongiis aut pannis applicantur.

Linimẽta ex quibus.

CXCII. Linimenta parantur ex pinguibus & Anodynis, quoties pinguia ferre possunt Ægri; quò spectant Axungia porcina, Unguentum Rosatum, Populeonis, Martiatum, &c. Oleum Liliorum Alborum, Violaceum, Chamæmelinum, &c. pro humorum peccantium varietate varianda.

Sapo Venetus.

CXCIII. Huc referri potest *Sapo Venetus*, (ut taceam quædam ex Sapone extracta Medicamenta) si linteo affricetur, & parti dolenti applicetur. Inter externa imprimis etiam laudo *Theriacam* Emplastri forma dolenti parti mox applicatam, uti hoc aliquoties cum successu notabili usurpavi.

Theriaca.

Si Febris permaneat quænã usurpanda.

CXCIV. Quòd si, quemadmodùm ferè fieri solet, augeatur, permaneat saltem Febris in Arthritici doloris augmento, usurpanda simul Medicamenta illi debellandæ utilia, in Arthritico dolore tantò utiliora, quòd cum febre accedat, cum febre augeatur Arthritis.

CXCV. Non est autem hujus loci, medicamenta febri Arthritidem comitanti curandæ convenientia proponere, cùm id alibi faciendum, sitque jam olim à nobis factum.

Et ad quid attendendum.

CXCVI. Unum tamen hic à nobis monendum; attendendum in quibusvis medicamentis febri Arthriticæ præscribendis ad ipsam Arthritidem, cujus ratio exacta semper habenda.

Curatio in statu Paroxysmi Arthritici.

CXCVII. *In statu paroxysmi Arthritici*, quo tempore Symptomata omnia, Dolores præsertim, solent esse gravissima, usurpanda medicamenta eadem potentissimè sedantia & lenientia, nisi ex iisdem statim ab initio commodè usurpatis Symptomata omnia reddita fuerint leviora, ipseque adeò paroxysmi status & vigor solito blandior & levior.

Ejus vehementiam convenientibus medicamentis adhibitis reddi levem.

CXCVIII. Observandum enim, quamvis *sibi & Naturæ relictus affectus Symptomata soleat in augmento, quàm sui principio habere graviora, & in statu gravissima, idem tamen non semper accidere, si convenientibus utatur Medicus medicamentis, quorum ope non tantùm uniuscujusque paroxysmi duratio sæpenumerò redditur brevior, sed insuper Symptomatum vehementia levior*, adeò ut futurus status nonnunquam ita lenis sit, ut pro declinatione haberi tunc possit.

Medicos qui curã Morborũ Naturæ committunt, in defectu peccare & esse spectatores.

CXCIX. Quotquot enim Veterum more maximam Curæ partem Ægrorum Naturæ Chimericæ, aut nescio quali committunt, atque tunc excepta Diæta, quam quodammodò regunt, spectatores sunt tantùm pugnæ, quam inter Naturam fabulantur & Morbum excitari; atque sic Arbitri sunt victoriæ, nunc Morbo nunc Naturæ cedentis, illi reverà peccant in defectu.

Qui verò Medicamenta præscribunt esse Actores.

CC. Quotquot vero præter Diætam, in sex rebus non-naturalibus ritè administratis consistentem, Medicamenta quoque censent à Medicis Cordatis in plerisque saltem Affectibus præscribenda, quæ id omne, quod præter naturam se habere deprehenditur in Ægris, corrigant vel eliminent; utique non spectatores, at simul Actores volunt Medicos.

Priores suo muneri non satisfacere.

CCI. Et certè non videtur officio suo & muneri Ægrorumque exspectationi æquè satisfacere Medicus, qui unam tantùm sui muneris partem in Diæta ritè ordinata consistentem absolvit, dum binas cæteras in Chirurgia & Pharmacia ritè dirigendis negligit.

CCII. Neque enim puto facilè accidere, ut locus non sit Pharmacis quibusdam præscribendis.

Sine Pharmacis sæpe Ægros fuisse curatos.

CCIII. Non nego quidem curari posse, quinimo reverà curari sæpenumero Ægros, quibus nulla præscripta fuêre à Medicis pharmaca; nemo autem facilè persuaserit mihi, æquè citò, tutò, & facilè jucundéque curari eosdem, ac si medicamenta convenientia simul fuissent administrata.

At citiùs tutiùs & faciliùs in futurũ fuisse medicamentis adhibitis.

CCIV. Sæpiùs namque observare licuit, tales Ægros sola diæta adjutos diutiùs malè habuisse, non raro recidivas periculosas passos esse, aut non nisi cum difficultate ac molestia è malis suis evasisse; cùm è contra ii, quibus apta fuêre adhibita medicamenta, & brevi, & tutò, & jucundè fuerint curati.

Nunquã remedia Medico negligenda.

CCV. Hoc à me audiant & discant mediten- turque seriò Medicinæ Alumni, nunquam sponte aut propria culpa negligenda ulla felici curæ absolvendæ remedia: Alia etenim ratio est Ægrorum morosorum ac quævis medicamenta repudiantium, nec nisi summa urgente necessitate ipsa admittentium. Neque enim tunc Medici, at Ægri culpa non usurpantur quævis auxilia Curam promotura. Nam volenti non fit injuria; quapropter tunc non habet, de quo conqueratur Æger Medico morem gerere recusans.

CCVI. Sed cùm Naturæ non semel fecerimus mentionem, non immeritò aliquis rogare posset, quid per tantoperè decantatam Medicis Naturam debeat intelligi; cùm non videatur probabile, nihil ipsam indicare, aut absque ullo fundamento tàm frequenter ipsam apud Medicos in scenam produci.

Plurima à Medicis naturæ nomine designari.

CCVII. Huic difficultati ut, quantum in me est, satisfaciam, censeo & ego, non esse de nihilo, quod Naturæ nomine venit apud Medicos; quamvis doleam ipsam non satis explicari; Rem enim si quis accuratè examinet, observabit *plurima & diversissima eodem illo Naturæ nomine à Medicis passim designari*: quod pluribus hîc prosequi, longum nimis foret. Sufficiet autem impræsentiarum illud paucis delibasse & demonstrasse, quid *Naturæ nomine* sit sumendum, quoties *Natura dicitur cum Morbo pugnare, ipsum debellare, aut ipsi succumbere*.

Per Naturam quid intelligatur.

CCVIII. *Per Naturam* verò tunc intelligi videtur *aliquid in Ægro existens*, non forinsecùs ipsi accedens; quoniam *præter diætam commodam & satis strictam nihil præscribi solet Ægro, à cujus Naturâ cupit Medicus superari Morbum*.

Minus alimenti Ægris exhiberi, quàm sanis.

CCIX. Quæritur proinde; quidnam illud *in corpore* esse possit, quod tunc *Naturæ* nomine venit.

CCX. Hoc ut eruamus, considerandum, *Minus tantummodò alimenti exhiberi*, tunc *Ægris, quàm in perfectâ sanitate*.

Quid in Ægri corpore Alimenta assumpta immutet.

CCXI. *Illud ergò quod alimentis immutandis inservire* solet, cùm minùs, quàm priùs, occupetur, *Naturæ nomine appellandum* videtur.

CCXII. Interest igitur, ut ritè cognoscatur, *quid illud sit in corpore nostro, à quo pendet Alimentorum Assumptorum immutatio; si illud ipsum Natura sit, & Morbos superet.*

Alimentorum prima alteratio in ore, perfecta in Ventriculo. Secunda in tenuibus intestinis. Tertia in Cordis Ventriculis, & Arteriis. Saliva primaria alterationis Alimentorũ causa.

CCXIII. Verùm quàm multùm, hoc præsertim tempore, inter se hîc dissentiant Medici, notissimum.

CCXIV. *Primam Alimenti alterationem* in ore masticando inchoatam *in Ventriculo perfici*, puto esse in confesso.

CCXV. *Secundam in tenuibus Intestinis absolvi*, & quidem magni momenti mutationem, ego saltem arbitror.

CCXVI. *Tertiam in Cordis Ventriculis atque Arteriis consummari* censeo.

CCXVII. Atque hisce tribus functionibus & alterationibus omnem Alimentorum dictam Præparationem comprehendi judico.

CCXVIII. Ne autem aliorum Opiniones hîc vellicem, verùm meam duntaxat sententiam de hisce nunc paucis proponam, existimo 1. *Salivam esse primariam Alimentorum in Ventriculo alterandorum Causam Efficientem.*

Ab acidiore quænam oriantur.

CCXIX. Hæc dum *Acidior* existit, promovetur intenditurque Alimentorum *Appetitus* ac Fermentatio in Ventriculo: quin & quandoque corrumpitur: Ubique namque mediocritas requiritur. Nam in medio virtus.

Quænã ab hebetiore.

CCXX. Hæc eadem quoties *hebetior* atque minùs existit Acida, tardioris, imbecilliorisque Fermentationis Causa existit, Famisque diminutæ, quandoque nullius.

Aciditas deficiens in Salivâ restituitur, si minori quantitate assumantur Alimenta.

CCXXI. Existente verò Salivâ minùs Acidâ, & inde Alimentorum Fermentatione minùs sufficiente, si minori quantitate tunc assumantur Alimenta, sensim redintegrabitur Salivæ minùs occupatæ Aciditas, ipsorumque Alimentorum Fermentatio diminuta & insufficiens; quæ restitutio in integrum Naturæ adscribetur: Si quis verò rem ipsam ritè consideraverit ac expenderit, comperiet fieri hoc ipsum, quatenus Alimentorum quantitas diminuitur; Cùm autem minor Alimentorum quantitas assumitur, faciliùs eadem digeritur & fermentatur in Ventriculo, quinimò sensim Acidior redditur ipsa Saliva; sibi nempe magnam partem relicta, & in semet ipsam quodammodò agens, sicque sensim fermentatione propriâ magis acescens: pleraque enim fermentationis ope plùs minùs observantur acescere, & illa imprimis, quæ aliquid Acidi in se continent, & benè constituta Subacida vel Acida esse solent.

Pleraque fermentationis ope acescere. Alimenta minore quantitate assumpta faciliùs in Ventriculo fermentari: Quod Naturæ adscribi solet.

CCXXII. Sic panis fermentum sibi relictum potenter acescit, utpote quod benè constitutum esse solet Subacidum.

CCXXIII. Dum ergò minus Alimenti assumitur, facilius ac plenius fermentatur idem in Ventriculo, ac proinde aptior inde paratur Chylus, hinc & Sanguis Salivæ præstantiori conficiendæ serviturus.

CCXXIV. Hæc autem in melius mutatio, quoniam nulli assumpto venit adscribenda Medicamento, cum nullum fuerit usurpatum, sed sola Alimenti assumendi quantitas diminuta, soli Naturæ solet adscribi; quam ostendi ex totius istius mutationis enarratione uni Salivæ tribuendam; postquam ex Salivæ minus quàm prius in Alimentorum fermentatione occupatæ spontaneâ restitutione reddita est corpori amissa Sanitas.

Secunda Alimentorum mutatio in tenui intestino.

CCXXV. Atque hæc de Primâ functione Alimentis dicatâ, sive Fermentatione sponte aut Naturæ vi restitutâ dicta sufficiant, pergamus nunc ad *Secundam*, quam ego in tenui Intestino fieri censeo; ignarus an illi Thrasones, qui me omnia mea ex se hausisse ridiculè ac pueriliter gloriantur, hæc etiam ante plures annos censuerint.

Chyli à Fæcibus alvinis secretio.

CCXXVI. Censeo igitur *in tenui Intestino secundam eamque notabilem accidere assumptis, & in Ventriculo prius Fermentatis Alimentis mutationem*, quam *Chyli à Fæcibus Alvi secretionem* in Disputationibus publicis vocavi, quamque *non sponte, at propter Bilis, Succique Pancreatici affluxum & admistionem, excitatâ insuper tunc ab ipsis Effervescentiâ, sed blandâ & leni, fieri sum persuasus*.

CCXXVII. Utique in duas partes planè diversas omne assumptum elaboratumque in Ventriculo Alimentum, solidum præsertim,

Cibi nomine notum, ab invicem in tenui Intestino secedere, notissimum; & ita quidem, ut, dum crassior & inutilis sensim deorsum ad crassum Intestinum propellitur, tenuior & utilis sub Chyli nomine transcoletur in Venas inde Lacteas dictas.

Hanc non sponte fieri. CCXXVIII. Hanc secretionem dixi non sponte fieri; quemadmodùm id observamus fieri in Ictero & Lienteriâ dicto affectu, in quo Alimenta, quemadmodùm fuerunt in Ventriculo præparata, excernuntur per Alvum, dum sensim contabescit universum corpus.

Ejus causa Bilis & Succus Pancreaticus. CCXXIX. Addidi secretionis istius Causam naturalem esse Bilem, Succumque Pancreaticum, circa tenuis Intestini principium affluentes, & Alimentis sese immiscentes; atque tum inter se, tum cum prædictis Alimentis blandam, levemque Effervescentiam excitantes: cujus ope contingat illa Chyli à fæcibus Alvi secretio.

Quando deficit, quid agêdum. CCXXX. Quoniam verò aliàs pluribus ostendere sum conatus, produci per illam Bilis, Succique Pancreatici cum Alimentis fermentatis Effervescentiam Chyli à fæcibus Alvi secretionem, pro tempore supponemus, hanc veram esse istius secretionis Causam.

CCXXXI. Quotiescunque ergò vel deficit hæc secretio, uti plura sunt ejus exempla in Ictero, Lienteriâ, &c. vel etiam turbatur eadem, in variis Alvi fluxibus, Diarrhœâ præsertim, ut & Alvo quandoque adstrictiore: si à Natura exspectetur illius restitutio in integrum, quid aget Medicus? Abstinebit à Medicamentis quibusvis & diætam duntaxat emendabit; Minus Alimenti exhibebit, quoties à copiosiore contigit illa noxa; Copiosius imperabit, quoties ab Alimenti defectu ortum habuit idem malum; Qualitatem Alimenti mutabit, quoties ab Alimento pravo originem duxit hæc Infirmitas: Somnum & quietem imperabit, quoties à vigiliis nimiis aut exercitiis excitatus est morbus; atque sic porrò Diætam immutabit secundùm eas circumstantias, secundùm quas observabit peccatum esse ab Ægro: *Et in quem finem.* sed in quem finem? Non in alium, nisi *ut vel Bilis, vel Succus Pancreaticus à vitiosâ Diætâ,* aliave re externa fortuitò occurrente, non tamen valdè gravi, *aliquâ sui parte impediti aut oppressi Diæta in contrarium directâ sensim expediantur aut liberentur mole sibi graviore*; atque sic in integrum restituatur sensim Functio prædicta viciata.

CCXXXII. Non dicam nunc, longè citiùs, longè tutiùs expectandum esse illud Naturæ beneficium, si blandis medicamentis, iisque tantùm non alimentosis promoveatur illud bonum, tardiùs & soliciti ùs à sola Natura præstolandum: quandoquidem hîc versamur in curatione unius Naturæ dictæ ope ac beneficio præstanda, citra medicamentorum usum.

Bili & Succo Pancreatico Naturæ nomen tribui. CCXXXIII. Atque sic videmur quoque alios humores, *Bilem* putà, *Succumque Pancreaticum*, protulisse, quibus viciatis & Diætæ Medicæ ope rursus restitutis Naturæ nomen tribui solet: videamus nunc, an plures adhuc in corpore humano reperiantur humores, quibus idem contingit.

CCXXXIV. Pergamus proinde & Chyli motum persequamur, an fortè hujus ductu plura queamus expiscari ad præsens nostrum negotium servitura.

Chyli motus & via. CCXXXV. *Chylum* ergò si quis *mentis & corporis oculis comitetur*, observabit ipsum *confluere in Ductum Thoracicum dictum*, & *Lymphæ* ibidem *continuè* confundi, atque cum ipsa in axillarem, jugularemve sinistram exonerari, sicque cum descendente Sanguine in dextram Cordis Auriculam, hinc & Ventriculum deponi; ibidemque cum ascendente Sanguine permistum & alteratum in Sanguinem transire & mutari.

Tertia Alimentorum mutatio Sanguificatio. CCXXXVI. *Tertia proinde Alimentis contingens mutatio notabilis, est Sanguificatio, sive Chyli in Sanguinem mutatio, in dextro Cordis Ventriculo inchoata, & in sinistro absoluta.*

Ejus causa Efficiens. Primaria Bilis. Secundaria Lympha. CCXXXVII. Hic autem quæritur meritò, quænam sit Sanguificationis, hoc est, Chyli in Sanguinem mutati Causa Efficiens?

CCXXXVIII. Cui quæstioni ut paucis satisfaciam, & meam saltem opinionem aperiam, arbitror, Sanguificationis *Caussam esse tum primariam Bilem cum Sanguine in Liene plusquamperfecto, & per hepar refluente mistam; tum secundariam Lympham cum Sanguine descendente junctam.*

Ab utràque malè affecta vitiari Sanguificationem. CCXXXIX. Unde sive *Bilis* præter naturam suam malè afficiatur, aut *Lympha*, aut *utraque*, vitiabitur statim Sanguificatio, & quidem pro alterutrius vel utriusque vitio diverso diversimodè: Quod *Sanguificationis Vitium ut dicatur à Natura & sponte corrigi*, necesse est, ut pro vitio ipsarum diverso diæta instituatur diversa, & semper prædicto vitio subcontraria; quemadmodùm id ex jam commemoratis facilè peti potest & deduci: dummodò priùs monuero, *Lympham*, meo saltem arbitratu, *esse naturâ sua subacidam & spirituosam*; quemadmodùm *Bilis amaricat & pinguedine* præ cæteris humoribus omnibus *scatet*.

Lymphæ & Bilis qualitates. Bilis & Lympha emendatæ naturæ nomine venire, quãdo Sanguificatio restituitur. CCXL. Quoties igitur *à Natura dicitur restitui in integrum Sanguificationi* contingens *Vitium* quodlibet, toties id accidit, quatenus *Diætæ ope emendatur Bilis vel Lympha vitiosa.*

Quatuor Humoribus alimentorum in Sanguinem mutatio adscribendæ. His vitiatis varias functiones lædi. Et diætâ in integrum restitutis Naturæ nomen tribui. CCXLI. Unde si quis accuratè observet, quæ hactenus sunt à me dicta, videbit *quatuor humorum, Salivæ, Succi Pancreatici, Bilis & Lymphæ*, factam à me mentionem; *quibus potissimas, ut Alimenta assumpta in Sanguinem mutentur, partes adscribendas* puto; His igitur malè habentibus, variæ alimentis contingentes functiones lædentur; Iisdem Diætæ convenientis ope restitutis & functiones redintegrantibus Naturæ nomen & virtus tribuentur.

Ab Humoribus non à partibus continentibus Alimentorum mutationes produci. CCXLII. *Ab Humoribus* ergò *illis*, *non ab ipsis Visceribus & partibus producuntur*, tanquàm à suis Causis Efficientibus, omnes *Alimentis contingentes alterationes & mutationes in corpore.*

Et à vitiatis Functiones lædi. Ab iis restitutis restitui. CCLIII. Ab iisdem humoribus ob Diætæ vitia vitiatis vitiantur functiones.

CCXLIV. Ab iisdem proinde humoribus à Diæta convenienti & restituta restitutis restituentur itidem functiones eædem; *quoties solius Diætæ opera possunt restitui, neque enim id semper potest accidere.*

CCXLV. De Salivæ, Bilis, & Succi Pancreatici vitiis per Diætam emendandis quædam protulimus.

CCXLVI.

Lymphæ Vitia unde.

CCXLVI. *Lympha*, cùm meo judicio *Spiritu Acido & Volatili præsertim constet*, facilè ejus quoque vitia patebunt; *Alterutrius scilicet defectus, vel excessus. Spiritus Acidi defectus in Lympha* restituetur Alimentis, potu imprimis, Acidiusculis æstum corporis temperantibus; uti *ejusdem redundantia* diminuetur, cavendo ab omnibus Acidis; *Spiritus verò Volatilis defectus* Universalis in corpore reparabitur Alimentis Spiritu Volatili abundantibus, & imprimis Vino generoso, ejusve Spiritu debitè usurpato; *ejusdem autem redundantia* minuetur abstinendo à Spirituosis, & utendo Aqueis.

Ea per diætam curari.

CCXLVII. Atque sic quoque per Diætam convenientem, id est, per Naturam curabuntur Lymphæ vitia, & Affectus inde orti.

Arthritidis curatio extra paroxysmum.

CCXLVIII. Sed hæc de Natura Morborum Curatrice nunc dicta sufficiant; progrediamur ad reliqua de Arthritidis curatione proponenda.

Arthriticorum extra paroxysmū diversa constitutio.

CCXLIX. Egimus quidem hactenus de hujus affectus curatione durante ipso Paroxysmo, videamus nunc, quid Medico sit agendum *extra Paroxysmum*.

CCL. Hoc ut ritè consideretur atque determinetur, observandum, *Arthriticos aliquos cessante Paroxysmo & sublatis doloribus sensim ita convalescere*, ut *nullo morbo amplius videantur detenti*; alios verò etiam post Paroxysmum vel in *partibus affectis*, vel *in universo corpore molestias retinere*.

Unde eorum diversa curatio.

CCLI. Hæc cùm ita se habere doceat nos quotidiana Experientia, utique diversâ ratione curandi & tractandi erunt singuli.

Causæ paroxysmi Arthritici. Vitium in glandulis vel Diæta. 1. Vina Acidiuscula. 2. Aër frigidus. 3. Venus nimia.

CCLII. In quibus enim *nulla molestia remanet post Paroxysmum*, in iis certum est, humores cæteros, Sanguinemque ritè se habere, atque vel in Glandulis duntaxat vitium aliquod remanere, vel *ex diæta vitiis idem denuò excitari*, quod cùm observetur imprimis accidere 1. à *potu Vinorum Acidiusculorum*, qualia sunt *Rhenana*. 2. ab *Aëre frigidiore*, flante præsertim *Vento ex Boreali & Occidentali* composito. 3. à *Venere nimia*: videndum, in quo conveniant hæ tres Causæ, ut eundem producant effectum, & Arthritidem pariant.

Ex Venere nimia spiritûs acidi Acrimonia major.

CCLIII. Ut verò à postremo faciam initium, certum est, *Spiritus Animales* imprimis *exhauriri Venere nimia*, unde functiones Animales tunc languent. Ubi autem exhauriuntur & deficiunt in corpore Animales Spiritus, fieri nequit ut sufficienter *temperetur Spiritus Acidus*, si quod ego censeo, Ab Animali Spiritu, utpote Volatili, temperari debeat. *Peccabit* proinde in talibus *Spiritus Acidus Acrimoniâ majore*.

Vina Acidiuscula spiritum acidum augere.

CCLIV. *Vina autem Rhenana*, ut & cætera Acidiuscula, utpote *Spiritu Volatili parciore prædita*, *augebunt Spiritum Acidum* in corpore nimium.

A Vento Boreali & Occidentali spiritum acidum augeri.

CCLV. *Ventus* denique ex *Boreali & Occidentali constans* observatur potenter *corpus penetrare*; atque *frigus in ipsum introducere*, ac frequenter parere *gravedinem*, in quâ Spiritum Acidum redundare testatur Sapor Salso-acidus Liquoris ex naribus tunc stillantis. *Introducitur* proinde *ab illo vento Spiritus Acidus in corpus*, *aut* saltem (quod mihi magis videtur probabile) *impeditur ejusdem per Spiritum Volatilem contemperatio*: & fortè *ita afficiendo Cerebrum, Nervos, vel Glandulas*, ut Spiritus Animalis ad ipsas non deferatur, vel non admittatur.

Quatenus hæ causæ conveniant. Arthritis à Spiritu acido. Ejus Focus Glandulæ.

CCLVI. *Conveniunt* ergò *tres* illæ *Arthritidem* producere solitæ *Causa, Venus nimia, Vinum Acidius*, *& Ventus Borealis*, quatenus *Spiritum Acidum in corpore augent*, *aut intemperatum reddunt*. Pendebit proinde *Arthritis* primariò à *Spiritu Acido*. Qui si, quod ego judico, secernatur naturaliter in Glandulis tàm Conglomeratis, quàm Conglobatis, *Pars primariò affecta & Focus Arthritidis* erunt *Glandulæ memoratæ*: quemadmodùm docui in superioribus.

Præcautio ejus in contemperatione Spiritûs acidi. Quæ quomodò & quibus fiat.

CCLVII. *Præcautio* igitur *Arthritidis*, de quâ nunc agimus, *consistet in contemperatione Spiritus Acidi, augendo scilicet in corpore Spiritum Volatilem*, atque insuper aliis modis *Spiritus Acidi Acrimoniam emendando*, per *Salia* imprimis *Volatilia* indies usurpata: Illorum enim ope & *temperatur Spiritus Acidus potenter*; & *impeditur ejusdem generatio nimia*: videntur enim id, *quod in Glandulis Spiritus Acidi secretionem promovet*, & *Spiritus Volatilis cum eodem conjunctionem juvat*, *roborare ac conservare*. Utrumque namque ad Lymphæ productionem in Glandulis Conglobatis desideratur; & Spiritûs Acidi à Sanguine secretio ac Spiritûs Volatilis cum eodem permistio, ac intima unio.

In quibus Arthritidis præcautio consistat.

CCLVIII. In hisce verò præsertim consistere videtur Arthritidis cum integri corporis restitutione contingentis Præservatio & Præcautio extra Paroxysmum instituenda, *fugiendo scilicet noxia*, & *usurpando utilia*.

Quî curetur Languor & Debilitas. Quî Nodi.

CCLIX. Quoties verò in partibus affectis vel *languor & debilitas*, vel *Nodi* & similia mala remanent; tunc *Languor quidem & debilitas* per Medicamenta *Spiritu Volatili*, ut & *Oleo Aromatico* prædita curatur præsertim; *Nodi* verò difficiliùs, imò rariùs curantur, nisi ad *Suppurationem priùs* deducantur; Si tamen innotescerent Medicamenta calculos solventia, sperarem fore, ut faciliùs Nodi quoque Podagricorum curari possent; nondum autem mihi tàm licuit esse fortunato, ut tale Medicamentum offenderem.

Arthritidis Universalis Curatio.

CCLX. Quoties denique *universale malum* remanet in corpore post sublatum Paroxysmum Arthriticum, illud prout varium erit, curandum erit quoque variè.

CCLXI. Petenda verò talis mali notitia & Cura ex Symptomatum præsentium Naturâ & Causis; uno verbo, è cæteris Praxeos Medicæ partibus, & Affectibus alibi tractandis.

Atque sic cum Deo Arthritidis tractationem absolvimus.

FINIS TRACTATUS OCTAVI.

TRACTATUS IX.

De Febre Epidemiâ, Lugduni Batavorum Anno 1667. plures affligente.

Qua Methodo utatur. auctor.

I. Ut datam coràm pluribus fidem meam liberem, quam diebus Canicularibus huic æquè ac vicinis aliquot Urbibus Epidemiam observavimus Febrem nunc accuratè describere ac explanare lubet, & ita quidem, ut ejus Natura, Causæ, atque Curatio facilius innotescant; methodum itaque servabo eam, quæ *à notis* progreditur *ad ignota*.

Symptomata. Eorum ordo.

II. In hoc, ut & aliis Affectibus omnibus, *maximè nota* sunt *Symptomata* Ægros vexantia.

III. Inter *Symptomata* primum locum sibi vendicant, quæ omnibus Ægris sunt molesta; quibus succedere debent illa, quæ plerisque solent esse gravia, non tamen omnibus; ac denique illa, quæ in paucis observata sunt Ægris.

Anxietates, & dolores circa præcordia.

IV. *Symptomata* igitur, quæ hoc tempore *omnes Ægros* vexârunt, sunt *Anxietates summæ, atque Dolores circa præcordia*, hoc est, *Ventriculi regionem*, ac præsertim ejus *Orificium superius*.

Certis temporibus graviores.

V. Hæ Anxietates Doloresque, quamvis continuè Ægros exercuerint, certis tamen temporibus fiebant graviores, ac primùm ferè *diebus alternis*, mox & *singulis*, per Paroxysmos aucto, diminutoque hoc malo.

Nausea.

Vomitus

VI. Præter Anxietates Doloresque omnibus graves, ac plerisque intolerabiles, adfuit quoque in plurimis *Nausea* & Vomendi conatus; ut & in non paucis *Vomitus*, primùm quidem *Pituitæ* variæ, hinc & *Bilis* flavæ & amaræ; quin quandoque *Acidi* quoque Liquoris; ac præsertim post assumptum Potum copiosum.

Frigus per Paroxysmos.

Calor. Sudor.

VII. Per Paroxysmos excitabatur in plerisque primùm *Frigus* in variis corporis partibus aliquando sine, aliquando cum Tremore, Corporisque universi concussione; succedente postmodùm *Calore*, eoque diverso, nunc leviore, nunc graviore, sive spontè sequeretur *Sudor* aliquis, sive nullus, nisi arte paratus prodiret.

Sitis.

VIII. *Sitis* plerisque fuit molesta, omnisque penè *potûs fastidium* æquè ac *desiderium* ægros torquebat.

Lingua arida.

IX. *Lingua* multis fuit *arida*, quibusdam solus *siccitatis sensus* molestus, quamvis nulla visu vel tactu perciperetur.

Aphthæ.

X. Non paucis eruperunt *Aphthæ*, non tamen in plerisque valdè graves aut molestæ.

Capitis Dolor.

XI. *Capitis Dolor* in multis fuit gravis: quem alii neutiquam senserunt.

Vigiliæ.

XII. *Vigiliæ* multis molestæ, paucis *Somnus aut Somnolentia*.

Dolor in regione Lumbari

XIII. *Dolor in regione Lumbari* multis fuit gravissimus, paucis nullus.

Alvus adstricta & laxa.

XIV. *Alvi adstrictione* laborârunt aliqui, & ejus *fluxu*, eoque vario, alii; adeò ut aliqui etiam Dysenteriâ laborarint.

Urinæ variæ.

XV. *Urinæ* fuerunt variæ, in plerisque *rubicundæ*; aliquando claræ, aliquando cum satis multo sedimento; ut & turbidæ.

Pulsus frequentior.

XVI. *Pulsus* in omnibus *frequentior* & in multis satis *robustus & magnus*, in aliis contra *debilior & minor*.

Pauci mortui, diu tamen vexati.

XVII. *Pauci* ex hoc affectu *perierunt*, plerique tamen *diu eodem* fuerunt *vexati*, & *segnius curati*.

XVIII. Atque hæc sunt primaria hujus Affectûs Epidemii Symptomata, cui nunc ex iisdem aptum est assignandum nomen.

Affectum hunc fuisse Febrem.

XIX. *Febrem* fuisse, ac esse, quamvis nemo forsan negaverit, probatur tamen tum ex *Pulsu frequentiore*, citra causas externas ab internis suo tempore excitato, tum ex *reciproco Frigore & Calore*, aliisque Symptomatibus præternaturalem ipsius frequentiam demonstrantibus.

Intermittentem Tertianam.

XX. *Febrem* hanc *Intermittentem*, & quidem *Tertianam* in principio *simplicem*, ac mox *duplicem* fuisse, patet è Paroxysmis alternis diebus recurrentibus.

Simplicem in principio Postea duplicem.

XXI. Observavi autem in plerisque, cœpisse hanc Febrem Epidemicam à Tertiana simplice, quæ paulò post mutata est in duplicem: atque in principio quidem in plerisque Paroxysmos fuisse tum leviores, tum breviores, ac sensim redditos tum graviores, tum longiores; adeò ut tandem continuè Ægri laborarent Febre, quamvis non putem dicendos ideò laborasse Febre Continuâ.

Differentia febrium continuè affligentium & continuarum.

XXII. Atque hâc occasione necesse habeo hîc monere, non rarò malè confundi à plerisque non tantum à plebeiis, verum Medicis quoque Febres continuè Ægros affligentes cum Febribus Continuis.

XXIII. Possunt, inquam, Ægri continuè affligi Febribus, sed Intermittentibus, quæ idcircò neutiquam pro Continuis habendæ.

Quænã febris continua dicenda & quænam non.

XXIV. Hoc imprimis observandum ab iis, qui mecum arbitrantur, Febres Intermittentes omnes ortum habere ab obstructione Ductuum Pancreaticorum Lateralium: quarum materia cum nec sit in Venis vel Arteriis, nec necessariò perpetuum habeat cum Sanguine commercium, Continuam non producet Febrem; qualis quoties ab Intermittentibus excitatur, toties unus vel plures Humores, Bilis saltem, Succusve Pancreaticus, in universum ita corrumpuntur & alterantur, ut continuè eorum vitium Sanguini communicetur, atque inde Pulsus fiat præternaturam frequentior, quod ad Febrem Continuam producendam omninò requiritur: non item ad Intermittentem.

Quis dici possit continuè febricitare non tamen febri continuâ.

XXV. Potest autem fieri, ut unius vel plurium Febrium Intermittentium paroxysmi tamdiu protrahantur, ut antequàm cesset paroxysmus prior, invadat sequens, adeò ut nunquam im-

immunis sit æger à febrili paroxysmo; quocircà meritò dici queat continuè febricitare, non tamen Febre continua, verùm Intermittente per paroxysmos longiores continuè Ægros affligente.

Quod considerandum in curatione.

XXVI. Nec tantùm id noto, ne confusio fiat ratione notitiæ, quam quærimus ipsarum febrium sed insuper ac imprimis propter curam, quæ Intermittentibus atque Continuis sæpenumero debetur planè diversa.

Febrem Intermittentem adsciscere aliquãdo continuam.

XXVII. Non nego interim, evenire sat sæpè, ut Intermittens Febris adsciscat sibi Continuam, & quidem quatenus paulatim à Succo Pancreatico in Laterali ductu hærente ac corrupto, Febremque Intermittente producente, nunc Bilis, nunc reliquus quoque Succus Pancreaticus unà cum Sanguinis massâ universâ ita inficitur & afficitur, ut Continua exinde producatur Febris; permanente aliquando simul Febre Intermittente, aut eâdem quovis modo cessante, curatâve.

XXVIII. Quod igitur aliquando evenire observamus, non evenit tamen semper, nec proinde omnis æger continuâ Febri laborans, credendus, dicendusve Continuâ laborare Febri: quod velim omnes seriò expendere, in ægris observare, atque in usum medicum revocare.

Epidemica Febris Intermittens tertiana tum simplex, tum duplex. Ejus differentia à reliquis tertianis.

XXIX. *Febris* igitur *Epidemica*, quæ hoc tempore nos afflixit, *Intermittens* fuit, & quidem *Tertiana*, tum *simplex*, tum *duplex*: Quam verò in nonnullis observavi *Continuam*, eam *non primariam*, *sed secundariam* duntaxat, hoc est, ex præcedente Intermittente ortam fuisse existimo.

XXX. Quoniam verò frequentes sunt æstivo præsertim tempore, imò toto anni tempore Tertianæ, tum simplices, tum duplices; quæritur, quonam distinguatur hæc nostra Epidemia à cæteris.

Fuisse Febrem Cardiacam.

XXXI. Huic quæstioni ut satisfaciam, dico hanc nostram fuisse ex genere *Cardiacarum*, hoc est, superius Ventriculi orificium, Cordis nomine notum, præ aliis partibus omnibus maximè affligentium.

Quibus distinguatur à reliquis.

XXXII. A primario nempe Symptomate omnibus Ægris valdè molesto, Anxietatibus putà, Doloribusque Præcordia affligentibus & inexplicabili verbis modo urgentibus, torquentibusque distinguitur hæc Febris Intermittens à cæteris omnibus alio Symptomate qualicunque ægris maximè molestis.

Hujus Febris causæ & Symptomata. Anxietatum & dolorum circa præcordia cum Nauseâ & Vomitu causæ.

XXXIII. Quòd si tamen alicui nomen Cardiacæ minùs arrideat, alio utatur magis emphatico, quod ego minimè improbabo, quin potiùs laudabo & itidem usurpabo.

XXXIV. Atque sic constituto, determinatoque Affectu nostro Epidemio, proximum est, ut ejus Causas & Symptomatum omnium in multis tàm diversorum rationes scrutemur, eruamus, omniumque judiciis exponamus.

XXXV. Anxietates proinde Doloresque Præcordiorum cum Nauseâ, Vomituve Ægros omnes præ aliis Symptomatibus omnibus mirè torquentes cùm Causam proximam agnoscant non externam, sed internam videndum, quænam in homine ipso reperiantur, reperirive possint, quæ tum Anxietates, tum Dolores, circa præcordia, tum Nauseam, Vomitumve producere sint apta.

Quæ pars primario fuerit affecta.

XXXVI. Per Præcordia & partem primariò hic Affectam, superius præsertim Ventriculi Orificium intelligendum, statuendumque, vel ex Nauseâ, Vomituve omnes ægros occupantibus & torquentibus, quinimò Anxietates, Doloresque ipsorum circa præcordia affligentes augentibus liquet.

XXXVII. Ubi notandum, quoties hîc partim primariò & maximè affectam dicimus Orificium Ventriculi superius, toties non negari reliquum Ventriculi corpus, quin Tenuia Intestina Ventriculo proxima, ipsumque Diaphragma in Nauseâ, Vomituque semper concurrens simul affici, sed non primariò & maximè, sed aut secundariò, aut minùs, quàm ipsum Ventriculi Orificium superius, in cujus regione tum dolores sentiuntur Acriores, tum Anxietates majores.

A quâ causâ partes pressæ angantur.

XXXVIII. Angi autem solent Partes, quæ premuntur, ab Internâ causâ sponte, non item ab externâ vi, aut violentiâ motâ: quoties subitò premuntur partes sensiles, toties halitus flatusque imprimis peccare notum, tum per ipsorum discussionem, tum per ipsorum excitationem.

Anxietates à flatibus oriri.

XXXIX. Quoties namque discussis flatibus cessant Anxietates, toties ab ipsis ortas fuisse Anxietates patet.

XL. Quoties rursum excitatis à causa quavis flatibus oriuntur Anxietates, toties ipsarum causam flatus existere posse patet.

Et in hac febre fuisse ortas.

XLI. *Anxietates* proinde cùm *à flatibus ortum habere* possint, quæritur meritò, an quæ in febribus hisce Epidemiis observatæ sunt Anxietates, à flatibus ortum habuerint? Respondeo autem, omninò, habuisse ab ipsis ortum; quod vel maximè probatur ex iisdem flatibus in plurimis ægris tàm sæpè magna copia eructatis, & Anxietates plùs minùs minuentibus.

Et quomodò.

XLII. Dico *plùs minùs minuentibus*, quoniam etiamsi ab eructatis flatibus ex parte levarentur ægri, tamen, quoniam continuè novi producebantur in corpore, Anxietates illæ confestim denuò recrudescebant.

Flatuum causæ Pituitæ & Bilis.

XLIII. Flatuum Causas qui diligenter investigaverit, comperiet materialem ipsorum Causam esse Pituitam viscosam, Efficientem autem Bilem Acriorem.

Dolorum causa.

XLIV. Quoniam verò non tantùm Anxietates urserunt circa præcordia Ægros, verùm Dolores quoque ibidem molesti; *Dolores* autem tum *à distensione Ventriculi flatulentâ*, tum *à rasione ejusdem* humorem, halitumve Acrem consequente ortum habere possint: quæritur an ab alterutra, an ab utraque causa mox enumerata ortum habuerint Dolores in hisce Febribus Epidemicis circa præcordia Ægros urgentes, torquentesque? Respondeo autem, ab *utrâque Causâ Dolores* illos in plerisque habuisse ortum, in paucis ab alterutra.

Nauseæ & Vomitûs causa.

XLV. Hisce anxietatibus & Doloribus cùm perpetuus comes fuerit *Nausea* molesta & importuna, quin frequentiùs *Vomitus* quoque gravis; atque uterque hic Affectus Causas agnoscat easdem, sed gradibus duntaxat differentes, *Humores* putà vel halitus tum *volatiles*, tum *subacres* saltem, Intestinorum tenuium præsertim, hinc & Ventriculi substantiam sensilem ad motûs peristaltici inversionem irritantes & cogentes.

Acrimonia humorum.

XLVI. Cùm prætereà in non paucis vomitu excreti fuerint *Humores biliosi*; *sed acres*; ac in quibusdam *Acidi* quoque; quin in benè multis *Aphthæ* fuerint excitatæ, *Ulcuscula* nempe *albicantia Linguam & Palatum*, totumque adeò *OEsophagi Ductum* occupantia, itidemque ab acri, sed acido, humore halituve orionda, confirmatur & hinc quoque Acrimonia humorum in corpore peccantium.

Hujus febris causa externa communis.

XLVII. Ex quibus omnibus quoniam non tantùm Bilis acrimoniam salinam, sed Succi Pancreatici acrimoniam acidam quoque requiri ad enumerata Symptomata producenda, nemo non videt; quæritur meritò, cùm hic Affectus fuerit, & etiam nunc sit *Epidemius*, hoc est, *Causam externam communem agnoscens*, an *Externæ Causæ* locum habuerint, quæ talem humorum *Biliosorum acrimoniam salinam*, & *Pancreaticorum Acidam*, quin etiam *Pituitosorum viscositatem* potuerint producere vel augere in corpore humano?

In Aëre.

XLVIII. Huic quæstioni ut satisfiat, non vereor asseverare, in *Aëre*, atque *in solo præsertim Aëre* causas illas extitisse sufficientes ad effectus humoresque tàm diversos in hominibus producendos.

Et quomodò orta.

XLIX. Postquam etenim satis diu nos vexavit & torsit cum frigore protracto *Ventus Borealis* plerumque satis gravis, atque ab ipso aucti sunt in corpore nostro tum *Pituita viscosa*, tum *Succus Pancreaticus Acidior*; secutus est per quatuor circiter septimanas *Æstus magnus*, *Bilis copiosæ acriorisque Causa*, permanente licet *Vento Boreali*; cui mox successit denuò *Aër frigidus* & satis *multa pluvia* plerisque gravis, *Humores omnes solvens & ad vitiosam* Effervescentiam movens; qualis Aëris constitutio ad hoc usque tempus continuè ferè permansit.

Ut & in quibusdam Fructus immaturi.

L. Ab illâ verò *Aëris mutatione sola* cùm omnes memorati, notatique Humores vitiosi potuerint commodè in homine produci, non est, quòd ad plures Causas recurramus externas; licet in multis *plures* habuerint locum, *Fructus* nempe tum *immaturi*, tum aliàs facilè *corruptibiles*; à quibus majori copiâ & immoderatiùs assumptis quemadmodùm facilè *conturbantur corrumpunturque* corporis nostri *humores*, ut inde produci possint omnia illa incommoda, quæ in Affectu nostro Epidemico recitavimus observata; ita frustrà à causis nescio quibus occultioribus deducemus ipsum, quem facilè à memoratis causis deduci posse arbitramur.

Ab Aëris frigore pituita viscosior: ab ejus Æstu Bilis acrior & volatilior.

LI. *A vento* igitur *Boreali*, *Aërisque frigore* tum *Humores Pituitosi* redditi sunt *viscosiores*, tum *Succus Pancreaticus* factus est *Acidior*; ab *Aëris* verò *Æstu* summo *Bilis* evasit tum *Acrior*, tum *Volatilior*; ab eodem Aëre humidiore soluti sunt humores omnes, deductique faciliùs in actum vitiosum.

LII. Cùm proinde à præcedente Aëris mutatione haud vulgari & ordinariâ omnia ad molestias memoratas (Anxietates, Doloresque circa Præcordia, Nauseam, Vomitusque, frequentissima nempe hujus Affectûs Epidemici Symptomata) producendas necessaria, requisitaque commodè possint deduci, quorsum ad alias recurreremus Causas externas, cùm istæ sufficiant?

LIII. Ab Aëre igitur vario, utpote communi omnibus causâ, deducimus Humorum variorum Alterationem in corpore, hinc & notatum sæpiùs Affectum Epidemicum.

Cur in pluribus non productus fuerit hic Affectus.

LIV. Quemadmodùm autem præter dictum Aëris vitium multiplex plures Causæ concurrerunt ad Affectum non tàm producendum, quàm augendum, ita in plurimis non excitatus est notatus Affectus, quoniam vel propter Corporis sui constitutionem peculiarem magis restiterunt illi Aëris mutationi variæ, vel propter Diætam in Cibo & Potu, Corporis Exercitio, Animique Motibus vel casu, vel consilio ita quovis tempore institutam, ut minùs nocere posset Aër varius, minùs affecti sunt; quàm cæteri Diætam in cæteris rebus nonnaturalibus minùs aptam observantes.

Res nonnaturales quì in se invicem agant.

LV. Plurimùm enim possunt Res nonnaturales sibi mutuò oppositæ ad effectus mutuos infringendos, reprimendos, curandosve.

Aëris frigidi & Borealis incommoda qui præveniantur.

LVI. Sic Exempli gratiâ Aëre urgente frigido & Boreali, bonum est, abstinere ab Aëre externo; Ignem accendere in conclavi suo; usurpare Alimenta tum Spirituosa, tum Aromaticis condita; Corpus solito magis movere ac exercere; Animum habere hilarem, & iræ potiùs, quàm metui addictum; Somnum vitare profundum & longum, &c.

Quì Aëris calidi & æstuantis.

LVII. Contrà, Aëre existente calido, æstuanteque, bonum est itidem abstinere ab Aëre externo; se recipere in locum subterraneum, vel aliàs frigidum, & Boreæ, non item Meridiei obversum; usurpare Alimenta Acidis & Austeris condita; Corpus solitò minùs agitare, adeòque quieti magis & somno se dare; Animum habere hilarem, aut etiam tristem, ac meticulosum.

LVIII. Quoties proinde Homines casu vel studio emendant ex parte saltem Aëris externi damna & noxas cæteris Diætæ partibus, mirum non est, si effugiant, superentque incommoda externo Aëri vitioso debita.

LIX. Quoties contrà Homines per incuriam, petulantiamve jungunt Aëri corrupto alia Diætæ vitia, toties citiùs, graviùsque, ac periculosiùs incidunt in mala à solo Aëre prædicto produci apta.

LX. Sic quò quis plura opponit Aëri noxio Diætæ reliqua auxilia, eò minùs patietur mali, citiùsque idem malum superabit, si ab ipso patiatur, lædaturque.

LXI. Affectûs huic præsertim Urbi memorato anno Epidemii Naturam investigaturi ac propositurì enumeravimus ac fundamenti loco præmisimus Symptomata tum Ægris omnibus communia, tum plerisque familiaria, tum quibusdam singularia.

Febris hæc Tertiana intermittens tum simplex tum duplex.

LXII. Ex quibus deduximus 1. Affectum hunc *Febris* nomine appellandum, & quidem *Intermittentis*, ac *Tertianæ*; subinde *simplicis* plerumque *duplicis*.

LXIII. Deduximus ex iisdem Symptomatibus 2. Febrem hanc Tertianam revocandam esse ad *Cardiacas*: propter Anxietates inexplicabiles, Doloresque atroces circa præcordia Ægros mirè cum Nauseâ, ac sæpenumero cum Vomitu torquentes.

LXIV. Deduximus ex iisdem Symptomatibus, ac præsertim ex Vomitu humorum & *Biliosorum*, *& Acidorum*, & *Pituitosorum*, 3. Causam

sam ejus esse *Humorum horumce trium constitutionem vitiosam, Effervescentiam* in tenui Intestino itidem vitiosam & pravam producentem, atque sursum tam halitus, quàm humores Acres tam versùs Ventriculum, quàm Cor propellentem.

Hujus constitutionis causa antecedens Aëris mutatio. Ejus præcautio per cæteras Diætæ partes.

LXV. Hujus Triadis humorum vitiatæ *Causas Antecedentes* ostendimus 4. commodè peti ac deduci posse imprimis ab *Aëre miras* mutationes passo, nunc *frigido & boreali*, nunc *æstuante* ac iterum *frigido & humido*.

LXVI. Quoniam verò, si non omnes, plerique saltem homines illi Aëris mutationi fuere expositi, nec tamen omnes, aut plerique eandem Febrem sunt experti, addidimus id factum, quatenus incommoda illa vitiatum Aërem consequentia prævenerunt multi cæteris Diætæ partibus, huic Aëris vitio oppositis, atque sic ejusdem vitia corrigentibus. Novimus enim, sex rebus nonnaturalibus dictis contineri nostram Diætam, atque posse nunc Alimentis, nunc Corporis exercitio emendari mala externo Aëri vitiato debita.

Symptomatum causæ.

LXVII. Postquàm igitur docuimus, imprimis *ab Aëre variè mutato* deducendas diversas Symptomatum in Febre nostrâ Epidemiâ observatorum Causas; *Humorem* putà *Biliosum Acrem, Volatilemque*; *Humorem Pituitosum crassum, viscosumque*, ac denique *Humorem Acidum* seu *Pancreaticum*, *Melancholicumve solito Acriorem & Acidiorem*; operæ pretium videtur, Symptomata omnia priùs à nobis enumerata ordine ab iisdem deducere.

Anxietatum circa præcordia causæ Pituita & Bilis.

LXVIII. Et 1. quidem *Anxietates præcordiorum* inexplicabiles partim à *Pituita viscosa*, partim *à Bile Acriore* deducimus, quatenus Pituita *in Flatus* à Bile distenta, & Intestina tenuia mox & Ventriculum distendens Anxietates illas parit; flatuum eructatione tantillùm levatas, sed mox continuâ novorum productione, ascensuque iterum auctas.

Dolorum causæ Succus Pancreaticus & Bilis.

LXIX. 2. *Dolores* itidem in præcordiis, ac imprimis superiore Ventriculi Orificio graves molestosque deducimus imprimis à *Succo Pancreatico Acidiore, Acrioreque*, cum *Bile itidem solito Acriore* vitiosè *Effervescente*, atque tum *halitûs*, *tum humoris Acrioris forma* ex tenui Intestino usque ad *Ventriculum* assurgente, ibidemque *Orificium* ejus *superius* potentiùs *afficiente* ac *rodente*.

Nauseæ causa Bilis volatilior.

LXX. 3. *Nauseam* omnibus molestam deducimus præsertim à *Bile volatiliore* ad ventriculum quovis modo & formâ assurgente, ipsumque ad vomendum irritante.

Vomitûs causa Bilis acrior.

LXXI. 4. *Vomitum* plerisque gravem deducimus tum ab eâdem *Bile volatiliore*, tum præsertim ab ipsâ *acriore* ad Ventriculum deductâ, eundemque ubique mordicante, quin ad Motûs peristaltici inversionem cogente.

Quomodo fiat Vomitus.

LXXII. Quoties namque Humores acres ad tenue Intestinum propelluntur, sive ex Fellis folliculo, sive ex ipso Pancreate, atque ab ipsis solis, aut simul vitiosè effervescentibus, acrimoniamque suam subinde servantibus, subinde auctam habentibus roduntur, mordentur; acriterque ad sui contractionem magnam coguntur Intestina tenuia, ubi contingit Humorum istorum effluxus, confluxusve, toties arctè se constringunt ibi tenuia Intestina, hoc est, quatuor circiter sub Pyloro digitorum transversorum distantiâ; quâ constrictione permanente nullus conceditur per locum illum constrictum; ideóque angustatum transitus contentis in Ventriculo deorsùm; quin potiùs à constrictionis hujus violentæ loco quicquid à Ventriculo eò pergit, id omne denuò sursùm versus Ventriculum repellitur; inverso sc. propter notatam tenuis Intestini constrictionem vitiosam motu Intestinorum peristaltrico deorsùm, unde non ampliùs deorsùm, sed sursùm propellitur tùm humorum in tenue Intestinum confluentium pars, tum quicquid deorsùm è ventriculo descendere satagit: qui motus Intestini & Ventriculi peristalticus præter naturam inversus ac perversus facilè omnia supra dictam Intestini tenuis constrictionem notatam contenta vomitu excludit, molestumque Vomitûs Symptoma parit.

Frigoris causa Succus Pancreaticus.

LXXIII. 5. *Frigoris* nunc levioris, nunc gravioris per intervalla & paroxysmos redeuntis Causam eandem putamus, quam alibi docuimus habere locum in principio Febrium Intermittentium plerarumque; Succum sc. Pancreaticum in uno, pluribusve Ductibus Pancreaticis propter obstructionem stagnantem, atque stagnatione acriorem factum, ideóque acrimoniâ suâ obstruentem Pituitam perforantem, viamque sibi facientem, donec ad tenue Intestinum penetrans, & Bili nunc vitiatæ, nunc integræ, laudabilique occurrens, vitiosè tamen cum ipsâ Effervescat, & Halitus Acidiusculos emittat; qui per lacteas venas usque ad Cor, hinc & universum corpus delati sensum Frigoris in partibus sensilibus producant, eumque tamdiu durantem, donec Succo illo vitiosè stagnante omni ad tenue Intestinum delato, Bilis ab illo ampliùs non opprimatur, sed potiùs, quoties licet, ipsi vicissim dominetur, atque Caloris sensum, de quo nunc dicendum, producat.

Caloris causa primaria Bilis, secundaria Succus Pancreaticus.

LXXIV. 6. *Caloris* nunc levioris, nunc gravioris per paroxysmos exacerbati *Causam primariam* putamus Bilem tum à præcedente Aëris *æstu auctam*, & *acriorem* factam, tum à *Succo Pancreatico* febriles paroxysmos producente & cum ipsâ vitiosè effervescente magis corruptam; adeò ut hic *Succus vitiosus & acidior* pro *secundaria & irritante Caloris Causa* sit habendus.

Et quomodo.

LXXV. Quemadmodùm enim à Succo Pancreatico Paroxysmos febriles producente infringitur & opprimitur tamdiu Bilis, quamdiu idem ad tenue Intestinum confluit, frigus simul pariens; ita postmodùm à Bile partim oppressa & in tenui Intestino ex parte forsan quoque retenta corruptaque, & à novâ continuè affluente, prioremque iterum excitante, adeoque roboratâ & potentiore opprimitur vicissim plùs minùsve Succus Pancreaticus blandior ex Ductibus apertis, non item obstructis confluens, unde similiter halitus magis Biliosi non tantùm ad Ventriculum, Fauces ac Os feruntur, sitimque pariunt, verùm per Lacteas Venas ad Cor tendunt, æstumque in universo Sanguine, hinc & partibus omnibus producunt.

LXXVI. Nec tantùm, quo diximus, modo Calor in corpore augetur, verùm *à Bile quoque per Ductum hepaticum ad Cor tendente*, quatenus ipsa in eo à Succo Pancreatico, Paroxysmum febrilem pro-

producente itidem ad vitiosam Effervescentiam cogitur, unde, postquam Succi Acidi Acidioris non ampliùs accedentis vis cessavit, hìc quoque ac in universo Sanguine Bilis dominium nanciscitur; quin ab hâc itidem, ast suo modo, vitiosè Effervescente & Acriore factâ reliqua quoque ex folliculo accedens corrumpitur, Acrior redditur, æstumque ubique auget.

LXXVII. Adeò ut *æstus ille* in universo corpore auctus pendeat tum *à Bile ad tenue Intestinum, hinc ad Cor tendente*, tum *à Bile rectà per Ductum hepaticum ad Cor delata*.

Sudoris spontanei causa potus copiosus, & præcordiorum Anxietates.

LXXVIII. 7. *Sudor* plerisque *spontè prodiens*, ac utiliter *arte productus* pro causâ suâ agnoscit; ille quidem tum *potum copiosum*, quem hauserunt plerique, tum præsertim *præcordiorum Anxietates*, propter quas plerumque solet erumpere Sudor, tum *halitus febriles* utplurimùm in febrium intermittentium declinatione per cutis poros Sudoris formâ erumpentes.

Sudoris arte producti causa medicamenta.

LXXIX. *Arte productus Sudor* Medicamentis Sudori movendo aptis ritè usurpatis acceptus est ferendus.

LXXX. Non inquirimus nunc in rationes omnes & modos, secundùm quos varius in homine prodit *Sudor*, *Nonnaturalis*, *Præternaturalis* & *Medicus*, sive *Artificialis*, quò referendus *Criticus*: de quibus alibi & aliàs erit dicendi locus.

Sitis causa Bilis.

LXXXI. 8. *Sitis* gravis & molestæ Causa fuit *Bilis* tum per se Acrior, tum ab Effervescentiâ febrili adhuc Acrior, pejorque facta.

Potûs fastidij & Desiderij

LXXXII. Potûs autem *omnis Fastidium* æquè ac *Desiderium* adscribendum puto utriusque *Acris Salini & Acidi vitiosi* confusioni ac perversæ Effervescentiæ: accedente Muco linguam obducente.

Linguæ Siccitatis causa utrumque acre.

LXXXIII. 9. *Linguæ Siccitatis sensu gravata*; absque ariditate verâ, Causa petenda videtur ab *Utroque Acri* tum halitûs formâ per Ventriculum ad Os assurgente, tum ipsi Sanguini confusi, & *Salivæ permisto* viscosiori; unde simul Muco quasi obducta visa est Lingua plerisque: cui quoque gustus depravatus videtur adscribendus, cum Potuum æquè ac Ciborum penè omnium fastidio, Mucus autem hic partim ex Salivâ, partim ex humore secundùm fauces descendente ortum habet.

Aphtharum causa Acrimonia Succi Pancreatici.

LXXXIV. 10. *Aphtharum* tum frequentium, tum singulis molestarum Causa fuit dubio procul *Acrimonia Succi Pancreatici*, tum *Halitus*, tum *Humoris* formâ per Ventriculum ac OEsophagum ad Os assurgentis, atque Ulcuscula albicantia non tantùm in Linguâ, Palato, & Gingivis, totoque adeò Ore, verùm in OEsophago & Ventriculo etiam excitantis.

Ulcuscula Nigricantia ab Acrimoniâ Salsâ lixivâ

LXXXV. A *Succi Pancreetici*, utpote *Acidi*, *Acrimonia* pendere *Aphthas*, ex frequentissimo ipsarum colore albo patet; postquàm ab Acrimoniâ salsâ lixivâ nunquam albicantia, sed nigricantia produci solent Ulcera.

LXXXVI. Hoc vel idcircò notandum accuratè; quò Cura utriusque Ulceris & in Colore & in Causâ differentis faciliùs observetur, & feliciùs absolvatur, de quâ re infrà pluribus agi poterit.

Capitis Doloris Causa utrumque Acre

LXXXVII. 11. *Capitis Dolor* multis valdè gravis pro Causâ agnovit utramque *Acrimoniam*, sed imprimis *Salsam* lixivam, quoniam durante Calore ac dominium obtinente Bile urgebat is maximè.

Vigiliarum causa eadem.

LXXXVIII. 12. *Vigiliarum* Causas meritò ab utràque acrimoniâ tum salsa, tum acidâ deducimus; à quâ malè affectæ partes sensiles Somnum exulare, atque Vigilias perennare jusserunt. Durant enim perdurantque tamdiu Vigiliæ, quamdiu Objecta vehementer afficiunt sensuum externorum organa, atque molestiam, si non dolorem in ipsis excitant.

Somni Causa Pituita viscida.

LXXXIX. *Somnus* in paucis notabilis, nec nisi in Pituitosis; unde ipsum à Pituitâ multâ & viscosâ ortum habuisse putamus; In his ergò utramque Acrimoniam hebetiorem judicavimus ex Dolore minore tales urgente.

Doloris in regione lumbari causæ Bilis & Succus Pancreaticus Acriores.

XC. 13. *Dolor in regione lumbari* multis gravis, paucis blandus, ortum habuit haud dubiè ab utroque humore Acriore, Bile, Succoque Pancreatico in tenui Intestino, adeòque in regione Lumbari confluente, vitio è simul Effervescente, atque post Pituitæ abrasionem, partialem saltem, ipsum Intestinum mordicante, rodente, atque Dolorem multifarium, aliàs cum frigoris, aliàs cum caloris sensu, aliàs cum rosione, alias alium producente.

Alvi adstrictioris causa Succus Pancreaticus austerior, & Pituita viscida.

XCI. 14. *Alvi adstrictioris* nonnullis Epidemiâ febre laborantibus familiaris Causa fuit partim *Succus Pancreaticus Austerior*, partim *Pituita viscosior*.

Quâ ratione Austerus Succus id præstet.

XCII. Ab *Austero* namque *Succo Excrementa* non tantùm *incrassantur*, & ad motum ineptiora redduntur, verùm ipsa *Intestina* quoque *corrugantur*, & ad motum peristalticum perficiendum segniora efficiuntur.

Quâ ratione Pituita viscida.

XCIII. E *Pituita* verò *viscosa flatus* multi & quidem similes producuntur, viscosi nempe, à quibus *alvi excrementa indurantur*, & sic, quoque ad sui motum ineptiora redduntur: quin ab iisdem non raro *Intestina ita distenduntur*, ut ad sui contractionem, contentorumque propulsionem inepta fiant.

Alvi fluxûs spontanei causa Bilis Acrior.

XCIV. *Alvi fluxus* verò quoties observatus est spontè quibusdam evenisse, toties pro Causâ sui agnovit *Bilem acriorem* præ Succo Pancreatico & Pituitâ viscosâ dominium habentem, atque *Alvi Excrementa diluentem*, *Intestinaque ad sui contractionem* nimiam *cogentem*; quin *humorum serosorum secretionem copiosam in Sanguine promoventem*, atque ad Intestina deducentem.

Torminum & Dysenteriæ causæ Succus Pancreaticus acidior.

XCV. Quoties autem Alvi fluxui adfuere *tormina*, vel etiam ursit Dysenteria, toties Succus Pancreaticus simul extitit, non quidem austerior, sed acidior, propter quam aciditatem rosio, excoriatio, exulceratioque facta tunicæ internæ Intestinorum, hinc Dolor eorundem terebrans, ipsaque adeò Dysenteria: quæ utrique humori Acriori, dominium tamen servante Bile, accepta est ferenda.

Ut & Bilis.

XCVI. Dominium dixi servante Bile, non quoad Acrimoniam, sed quoad quantitatem, propter quam simul rapitur cum ipsa Succus Pancreaticus Acidior, & qualitate sua dominatum servans supra Bilem: adeo ut in fluxu Dysenterico quantitate Bilis, qualitate Succus Pancreaticus excedat.

XCVII.

Urinarũ Varietatis causa varietas Humorum Bilis & Succi Pancreatici, & Pituitæ.

XCVII. 15. *Vrinarum Varietas* debetur *Humorum notatorum trium* in Affectu hoc variè peccantium *varietati*.

XCVIII. *Rubicundæ* namque acceptæ sunt ferendæ *Bili*; *Claræ*, *Crudæque Succo Pancreatico*; *quæ medio se habebant modo, utrique illi humori se mutuò contemperanti*; *Turbidæ utrique humori simul peccanti*, & vitium suum in Urinis variis manifestanti, ac præsertim Succo Acido Bilis mala reprimenti.

Sedimenti varii causa Bilis varia.

XCIX. *Sedimentum paucum* vel *nullum in Vrinis rubicundis* testabatur summum *Bilis* in Sanguine dominium, ac furorem; *Sedimentum* in iisdem *copiosum* testabatur *Bilem à Succo Acido* quodammodò *temperari ac debellari*.

C. Atque à tribus hisce Humoribus primariis, Bile, Succo Pancreatico & Pituitâ, diversimodè se habentibus ritè consideratis & cum Urinis variis collatis non ita difficulter forsan quivis mediocriter ingeniosus rationes Urinarum variarum eliciet, atque de illis judicium solidius, quàm multi agyrtæ, proferet: de quâ re aliàs erit forsan dicendi locus.

Pulsûs frequentioris causæ Halitus Acidi.

CI. 16. *Pulsûs* in omnibus ægris *frequentioris*, adeóque febrilis, Causa fuit eadem, quæ ipsius *Febris*; quam diximus fuisse in omnibus *Intermittentem*, ac quidem *Tertianam* tum *simplicem*, tum *duplicem*, ac in quibusdam etiam *Continuam*.

Et quomodo.

CII. Frequentia igitur Pulsûs quatenus Tertianæ Febris Symptoma fuit, agnovit durante frigore, ac Pulsu existente tunc simul Minore, ac Debiliore *Halitus Acidos* à prædominante tunc Succo Melancholico & Pancreatico priùs propter sui in lateralibus Ductibus obstructis subsistentiam Acriore facto in vitiosa sui cum Bile Effervescentia excitatos & per Lacteas Venas ad Cor delatos, atque ipsius Parenchyma mordicando & rodendo ad frequentiorem sui contractionem cogentes.

Pulsûs Minoris Causa Halitus iidem Acidi ad Cor delati.

CIII. *Pulsus* autem tunc simul *Minor* acceptus ferendus iisdem Halitibus Acidis ad Cor delatis & Sanguini admistis, eundemque solito magis coagulantibus, adeò ut tunc densior factus segniùs ac difficiliùs rarefieri queat: unde necessariò sequitur Pulsus Minor.

Pulsûs debilioris causa eadem.

CIV. Pulsus denique tunc simul Debilior debetur iisdem Halitibus Acidis Sanguinem non tantùm, sicut dictum, coagulantibus, verùm eo ipso ipsum ad partium quarumvis secessum ac secretionem ubivis absolvendam ineptiorem facientibus; unde in Cerebro Animales Spiritus minori copia tunc à Sanguinis Massa secedentes Animalem Motum ubique languidiorem efficiunt; quapropter multi eo tempore pedibus suis stare non possunt aut partes aliàs commodè movere.

CV. Secretionem eo tempore minùs ubique succedere, patet quoque ex Urinis, durante frigore febrili tenuioribus, ac minùs tinctis prodeuntibus.

Pulsûs frequentioris causa durãte calore Halitus Biliosi & Acidi juncti.

CVI. Eadem frequentia Pulsûs Tertianæ febris Symptoma durante Calore agnovit *Halitus Biliosos*, *sed Acidis junctos*, atque item ad Cor delatos, ipsiusque Parenchyma mordicantes, atque ad sui contractionem similiter cogentes.

Cum Sanguinis rarefactione majori.

CVII. Cui accessit Sanguis rarefactio major cum Calore notabili à Bile quavis via ad Cor delata, & inibi Effervescentiam solito ferventiorem, calidioremque excitante, hoc est, ita ut Partes igneæ in conflictu illo erumpentes, atque subjectum pabulumque conveniens intervenientes, Sanguinem putà minùs coagulatum, condensatumque, incendium in ipso majus excitent, quod universo corpori communicatum calorem in ipso pariat notabilem ac molestum; unde solito quoque magis rarefactus ab illo igne Sanguis citiùs & ampliùs Cordis Ventriculos explicans, expandensque eosdem ad frequentiorem sui contractionem cogit.

Quæ Pulsûs Majoris Causa.

CVIII. Ex iis, quæ jam diximus, patet, quænam Pulsûs durante Calore febrili observati Majoris Causa sit assignanda, Sanguinis nempe rarefactio major, Cordis parietes, mox Arterias quoque solito magis expandens.

Pulsus frequentioris & Minoris Causa.

CIX. Quoties autem *durante Calore febrili Pulsus frequentior* quidem observatur, at *simul solito Minor*, quod haud infrequenter contingit, & malum portendit, quæritur, quænam ejus existat Causa? Respondeo autem illud fieri, quando Austerior fuit Succus Pancreaticus paroxysmum febrilem excitans, à quo eousque inspissatus fuit Sanguis, ut à Bile dominium occupante atque in Corde æstûs causam excitante nequeat tamen Sanguis eousque rarefieri, ut simul pulsus fiat pro ratione caloris magnus.

Frequentioris & robustioris causa.

CX. Nec tantùm durante Calore febrili observatur præter *Pulsum frequentiorem* aliquando *Major*, & aliquando *Minor*; sed etiam aliquando *Robustior*, aliquando *Debilior*.

CXI. Quoties Robustior existit Pulsus, toties Spiritus Animales majori copiâ & à Sanguine secedere, & ad omnes partes, ipsumque adeò Cor propelli oportet: unde universus quoque Animalis Motus itidem potentior plerumque observatur.

CXII. Hujus autem secretionis copiosioris Causam putamus *Bilem* cæteris Humoribus prædominantem, atque universum sanguinem magis solutum, magis fluidum, minúsque concretum, coactumque præstantem: unde faciliùs, unde copiosiùs putamus secedere varios ex Sanguinis massâ Liquores.

Debilioris causa.

CXIII. Quoties contrà durante Calore *Pulsus* existit *Debilior*, toties Animales Spiritus pauciores à Sanguinis massâ secerni, pauciores ad Motûs æquè ac Sensûs organa deferri, atque ideò Functiones Animales omnes imbecilliùs exerceri existimamus.

CXIV. Illud autem fieri censemus propter *Succum Pancreaticum* vitiosum, atque *acerbum magis*, *quàm Acidum* Sanguini, aut durante frigore, aut continuè majori copiâ admistum, eundemque pl s minúsve coagulantem, & ita quidem, ut à Bile durante calore dominium habente satis solvi, & ad partium variarum secretionem disponi nequeat.

Pulsûs minores & Debiliores nil boni portendere.

CXV. Unde facilè patet, hos Pulsûs durante Calore febrili Minores, Debilioresque nil boni portendere, quin potiùs periculum magnum manifestare.

Ægros tales subitò perire.

CXVI. Hinc non mirum, si aliquando satis subitò pereant Ægri tales, præsertim, quando absque causâ ejus manifestâ, qui priùs habuerant durante Calore Pulsus satis Magnos &

Robustos, paulò post obtinent Parvos ac Debiles.

CXVII. Signum enim est, *Humorem Acidum vel Acerbum aliquandiu in quibusdam Ductibus Pancreatis lateralibus subsistentem tunc effundi, atque Sanguini admistum ejus consistentiam vitiare, atque in Vitæfonte, Corde, Sanguinis Effervescentiam vitalem ita turbare ac invertere, ut facilè extinguatur Ignis vitalis, ipsaque adeò vita pereat.*

In quibus Febribus id sæpe accidat.

CXVIII. Illud autem non rarò evenit non tantùm in Febribus Epidemiis, qualem tractamus, verùm aliis quoque tum Intermittentibus, tum Compositis, quoties præsertim nunquam immunes sunt à Febre ipsi Ægri, atque permanente in ipsis Calore fit tamen Pulsus tum Minor, tum Debilior, utplurimùm Mortis metum incutiens, ipsamque plerumque tandem producens.

Ignis Vitalis in quibus consistat, & cur extinguatur.

CXIX. Quòd si, quemadmodùm arbitramur; *Vita nostra pendeat ex continuâ Ignis Vitalis propter* utriusque Humoris subcontrarii, *Succi Pancreatici Acidiusculi, & Bilis Amaricantis Effervescentiam blandam* mediocri copiâ erumpentis, atque in parte Sanguinis pinguiore subsistentis conservatione; facilè patet, quoties ille ignis minori quantitate erumpit, minùs ab ipso universum rarefieri in Corde Sanguinem, minùs promoveri Spirituum Animalium secretionem, faciliúsque opprimi, extinguique Ignem illum Vitalem jam per se debilem, paucumque.

CXX. Hoc autem fit præsertim, quando Succus Pancreaticus Austeritate notabili peccat, ideóque non tantùm minùs cum Bile pugnat, Effervescitque, sed insuper Sanguinem efficit densiorem, coactioremque, adeóque ad rarescendum, partesque suas ubique promendas ineptiorem.

Pulsus intermittentis causa.

CXXI. Ab eâdem Causâ *Pulsum* & in hisce Febribus Epidemiis, & in aliis quoque subinde *Intermittentem* deduci posse autumo, & quidem non tàm ab ipso Succo Pancreatico Austero, quàm ab Halitibus similibus, hoc est, Austeris ad Cor delatis, & prout pauciores, pluresve sunt, pauciores pluresve Pulsus Intermittentes producentibus.

CXXII. Quoties namque Halitus Austeri Cor ingrediuntur, toties Sanguinem plùs, minùsve pro majore, minoreve sui copiâ & Austeritate, coagulant, & in suâ rarefactione impediunt, unde non mirum, si, Corde segniùs ad sui Contractionem irritato, unus, pluresve Pulsus intermittant.

Halituũ Acerborum causa.

CXXIII. Causa verò istorum Halituum Acerborum petenda mihi videtur ab uno, pluribusve Ductibus Pancreaticis leviter obstructis, Succumque Acerbiorem in se continentibus, eundemque per intervalla breviora, vel longiora in tenue Intestinum emittentibus, atque ob suum vitium Effervescentiam cum Bile vitiosam producentibus, ita tamen, ut Bile Succus notatus inferior, ipsam haud opprimat, quin potiùs ab ipsâ in Halitus Austeros elevatus, & per Lacteas Venas in Cor penetrans, sicut jam docuimus, Effervescentiam in ipso Vitalem tantillùm comprimat, & quasi sistat; unde semel, aut sæpiùs intermittit Pulsus, hoc est, tam parvus, debilisque saltem existit, ut Tactu nequeat percipi.

Succus Pancreaticus unde Austerior.

CXXIV. Austerior autem existit Succus ille Pancreaticus in quibusdam Ductibus minoribus subsistens, forsan propter sui Subausteri stagnationem, forsan propter Causam externam Glandulas minores ad obstructos Ductus suum Liquorem amandantes præ cæteris afficientem, adeò ut non tantùm Ductus laterales istis Glandulis ministrantes obstructi fuerint, sed insuper ipsæ Glandulæ ita fuerint affectæ, ut Succus in ipsis secerni, præpararique solitus reddatur Austerior.

CXXV. Dico, id *forsan* ita fieri, quoniam id certò asseverare non possum. Conjicio tamen, hoc ita fieri posse, quia quæ Causa, quando gravis est, Universum Pancreas, Succumque Pancreaticum potest efficere acerbum, eadem, quando levior est, videtur mihi aliquam Pancreatis partem præ aliis afficere, ac imprimis eas glandulas, quæ undecunque noxam aliquam sunt passæ.

Quare Inflammationes varias partes afficiant.

CXXVI. Talia in aliis Corporis partibus observamus indies, Inflammationes Exempli gratiâ nunc afficere notabiles, nunc exiguas corporis partes; nunc internas, nunc externas; prout nimirùm hæ aut illæ injuriis externis tunc temporis magis fuerunt expositæ.

Unam Pancreatis glandulam præ aliâ affici.

CXXVII. Nec video, quid obstare possit, quò minùs similiter una Pancreatis Glandula præ aliis queat malè affici; si præsertim consideraverimus præter Causas externas, posse aliquando in unam vel plures, non tamen omnes glandulas deferri Sanguinem vitiosum: Nam universus Sanguis ne quidem in eodem vase uniformis est, sed è partibus valdè diversimodè confusis constans: adeò ut nonnunquam eductus unâ horâ vel die Sanguis plurimùm differat ab alio horâ vel die aliâ educto; unde unus erit dissolutus, alter mox ad coagulationem tendens.

Cur pauci perierint licet gravissimè affecti.

CXXVIII. Symptomatum, si non omnium, certè plurimorum ac primariorum, à me saltem in ægris meis observatorum Causas & rationes aliquot hactenus enarravi; unum adhuc videtur examinandum, explicandumque; Cur, licet *gravissimè affecti* fuerint plerique, *pauci* tamen *perierint*, atque *Curatio* absoluta sit *segnius?*

CXXIX. Affectum fuisse gravissimum ex Symptomatibus vehementibus patet: ipsum autem haud fuisse plerisque lethalem, censeo factum, propter Humores triplices ita peccantes, ut, quamvis notabilis fuerit singulorum à statu naturali recessus, tamen se mutuò tandem iterum contemperare, atque ex parte à medicamentis convenientibus emendari potuerint.

CXXX. Humor namque Biliosus acrior & volatilior à Succo Pancreatico acidiore & austeriore non parùm fuit correctus, uti & hic ab illo: quemadmodùm utriusque Acrimoniam obtudit Pituita viscosior, atque hæc incisa est, atque quodammodò emendata ab utriusque Humoris prænominati acrimoniâ; Potuerunt igitur hi Humores tres peccantes semetipsos ex parte corrigere ac emendare; quod tamen factum faciliùs accedentibus atque in usum revocatis medicamentis cujusvis vitio aptis & convenientibus, de quibus agemus mox.

Cur segnius absoluta fuerit curatio.

CXXXI. Quemadmodùm verò Humorum vitiosorum contemperatio mutua segniùs difficiliùs atque incertiùs absolvitur, ita quæ à medicamentis

mentis facta est convenientibus, citiùs, faciliùs, ac certiùs est perfecta.

CXXXII. *Segniùs* autem *ad finem in* plerisque *deducta est Curatio*, propter Humores duos magis rebelles, atque correctu difficiliores, *Succum Pancreaticum acidiorem*, & imprimis *acerbiorem*, atque *Pituitam Viscosiorem*.

Affectus Chronici quinam.

CXXXIII. Notum enim est, *Affectus omnes à Pituitâ, & viscosiore præsertim ortos, illamve comitem habentes vocari Chronicos*, hoc est, Curationis tardioris, longioris, & diuturnioris.

CXXXIV. Non mirum proinde, si hæ quoque Febres Epidemiæ protractam habuerint Curationem, lentamque.

Curationem in tribus consistere.

CXXXV. Ut autem harum Febrium *Curationem* ordiamur, notandum, ipsam *consistere* 1. *in Febris Intermittentis*, quà Intermittentis, *sublatione*. 2. in *Humorum* singulorum peccantium *Correctione* aut *Evacuatione*, sive Diminutione. 3. in *Symptomatum* singulorum ægris molestorum *mitigatione*; quò referri potest Febris Continua, in quibusdam ab Intermittente excitata, adeóque Symptomata.

Instrumenta curandi triplicia.

CXXXVI. *Instrumenta*, quibus hunc in finem uti potuimus ac debuimus, fuerunt, uti aliàs semper, *triplicia: Diætetica, Pharmaceutica* & *Chirurgica*.

Diæta observanda.

CXXXVII. *Diæta* igitur cùm in convenienti *Sex non-naturalium rerum* Usu consistat, I. *ad Febris* cujusvis, ergò hujus quoque Intermittentis curationem promovendam conducebat 1. *Aër* ad *caliditatem* & serenitatem inclinans, qui quemadmodùm toto Affectus hujus Epidemici durationis tempore talis non fuit per se, quin potiùs asper, frigidus ac pluviosus, ita talis necesse habuit arte parari, accendendo in conclavi & cubiculo ægris destinato Ignem luculentum.

1. In Aëre.

2. In Cibo & Potu.

CXXXVIII. 2. *Cibus* usurpandus fuit Aromaticis blandis conditus. *Potus* autem utilis fuit Diureticus, atque Pituitam viscosam, Ductus Pancreaticos obstruentem incidere aptus: desiderantur enim Alimenta Medicamentosa in statu præternaturali emendando.

3. In Corporis Motu.

CXXXIX. 3. *Corporis Motus* mediocritatem tantillum superans conducit ad omnes humores (& Pituitam præsertim omnem ipsosque Ductus obstruentem) fluidos, mobilioresque præstandos, sicque facilitandam notatæ obstructionis reserationem.

4. in Vigiliis & Somno.

CXL. 4. *Vigiliæ* aliquantùm protractiores *Somno* longiori præferendæ.

5. in Animi Motibus.

CXLI. 5. *Animi Motus* ad *Hilaritatem* componendi, & *Ira* potiùs, quàm *Tristitiæ* aliquid indulgendum.

6. In Excretis.

CXLII. 6. *Alvus* imprimis servanda libera & soluta; ut & *Urinæ* secretio, excretioque integra.

Et Menstruis.

CXLIII. Quin opera danda, ut in Fœminis commodè fluant menstrua, dummodò id commodè fieri & obtineri queat; neque enim semper id potest haberi.

Remedia Pharmaceutica qualia applicanda.

CXLIV. II. Ad *Febris Intermittentis omnis Pancreatici Ductus Lateralis Obstructioni Pituitosæ ortum* suum debentis, ergò ad hujus quoque Epidemicæ *Curationem per Instrumenta Pharmaceutica* conducunt omnia, quæ tum *Pituitam Glutinosam incidere, attenuare, solvere, atque fluidam mobilemque possunt præstare*, tum quæ porrò *eandem in Ductum Pancreaticum medium*; *hinc & Tenuis Intestini Cavitatem*, *tandemque* extra *corpus propellere* possunt.

Pituitam Glutinosam obstructionem parere.

CXLV. *Pituita* siquidem *Obstructionem* in Lateralibus Pancreatis Ductibus factura *Glutinosa* requiritur, quò & *partes ejus* simul *cohæreant*, & facilè *parietibus Ductus adhæreant*, motumque Succi continuè allabentis sistant, & quidem Acidiusculi; à quo iterum solveretur confestim, nisi foret Glutinosa.

Hæc incidenda attenuanda & dissolvenda.

CXLVI. Hæc Pituita si Glutinosa sit, uti mox eam requiri ostendimus, *incîdi* debet, *attenuarique*, quò iterum reddatur fluida & mobilis, quin subinde *dilui* quoque debet ac *dissolvi*, ubi valdè Tenax existit.

Et ad intestina tenuia propellenda.

CXLVII. Ubi autem fluida est facta, non ita difficulter *ad Intestini tenuis cavitatem propelletur à Succo Pancreatico* priùs propter ipsam *subsistente*; hoc tamen potentiùs, certiùs, citiùsque obtinebitur, *si Medicamenta* usurpentur, quæ non tantùm ipsam possint *dissolvere*, at simul *ulteriùs propellere*.

Pituitam Incidentia Medicamenta, 1. Aciditate acri prædita.

CXLVIIII. *Pituitam Glutinosam incîdunt* 1. omnia *Medicamenta Aciditate Acri prædita*, quæ vulgò tenuium ajunt esse partium; Acetum putà, & imprimis stillatitium, Spiritus Salis, Nitri, Vitrioli, Oleum Sulphuris per Campanum paratum, Succus Citri, Limonum, &c.

Eorum Usus.

CXLIX. Quibus omnibus tutò utimur, quoties abundat simul in ægris Bilis, non item quando peccat Succus Acidus, à quibus hic augeretur, sicut illa temperaretur: ne quis promiscuè ac temerè in quibusvis Ægris se iisdem uti posse Medicamentis præsumat; quæ pro peccantium simul humorum varietate varianda.

2. Aromatica & Sale lixivo prædita.

CL. Pituitam Glutinosam incîdunt 2. Omnia *Medicamenta Aromatica* & Subacria imprimis, ut & *Sale lixivo tum fixo*, *tum Volatili prædita*, qualia reperiuntur infinita ex variis Plantarum partibus, Radicibus, Corticibus, Lignis, Foliis, Floribus, Fructibus, Seminibus, Lachrymis, Gummi, &c. petita: quæ hîc memorare infiniti esset laboris: Præ aliis tamen à Tyronibus malim usurpari vulgò febrifuga & specifica dicta, donec sensim alia quoque explorando longè plura agnoscant, quàm hactenus vulgo Medicorum innotuit.

Et quænam.

CLI. Inter notissima sunt Carduus Benedictus, Scordium, Centaurium minus, Eupatorium, Juniperus, Angelica, Imperatoria, Nasturtium, tàm hortense, quàm Aquaticum, Erisimum, Guajacum, & cætera, quæ blandè Sudores movere solent, ac Urinas.

Salia fixa unde petenda.

CLII. *Salia fixa* petuntur è plerisque *Plantarum* partibus ustis, moxque elixiviatis.

Unde Volatilia.

CLIII. *Salia Volatilia* nullibi abundant æquè, ac in omnibus *Animalium* quorumvis partibus.

CLIV. Paucæ occurrunt *Plantæ*, ex quibus facili negotio eliciuntur Salia Volatilia, inter quas primum forsan locum occupat Cochlearia, cum nonnullis Plantis Antiscorbuticis, non tamen omnibus.

Horum omnium Usus.

CLV. Hæc autem Aromatica omnia, ut & Salia Volatilia, & imprimis Oleosa tutò usurpantur, quoties simul peccat in Ægrorum corpore *Succus Acidus*, non item quoties quantitate vel

Acrimoniâ excedit *Bilis*, unde & in horum quoque administratione convenienti prudentiâ opus est; ne plus noceant ægris, quàm prosint Medicamenta imprudenter ac temerè usurpata.

Medicamenta varia utiliter posse confundi. CLVI. Sed possunt nonnunquam utiliter confundi simul Medicamenta tum Acida, tum Aromatica & Salina; quoties nimirùm aut simul quoque peccant Humores Biliosi & Acidi, aut neutri: ne nimirum in postremo hoc casu alterutros humores augeamus in corpore, sicque noceamus ægris.

CLVII. Et ne quis Ratione suâ tumens Philosophaster in nos insurgens putet se cavillando posse Naturæ opera evertere, arguendo, Si confundantur Salina & Acida, futurum, ut illa simul effervescendo & in se mutuo agendo vim suam amittant, concentrata nempe atque simul unita.

Et quomodo. CLVIII. Sed respondeo, illa ita debere confundi, ut illa coagulatio & concentratio intima caveatur, quod fiet, si 1. confundantur utraque quodammodo saltem temperata, nec summè contraria. Si 2. alia simul confundantur, quæ intimam illam impediant concentrationem. Si 3. paulò post illam confusionem usurpentur eadem medicamenta, quæ si diutiùs serventur ita confusa, sensim uniuntur ac concentrantur intimiùs, sicque vim suam amittunt paulatim.

Hæc & Ratione & Experientiam docere. CLIX. Atque hæc omnia non docuit nos Ratio, verùm Experientia, cui re diligentiùs expensâ subscripsit Ratio, patiens se informari ab Experientiâ de multis, quæ fugiunt tantisper Rationem, donec illa per sensus ipsi manifestarit Experientia.

Pituitæ glutinosæ incidentia quænam. CLX. Sunt igitur omnia Pituitæ Glutinosæ incidendæ, attenuandæque convenientia Remedia vel Acida acriora, vel Salina lixiva, tum fixa, tum volatilia, quò referenda sunt Aromatica: quæ, uti diximus, possunt commodè simul confundi aliquando, & variis formis in usum revocari, tàm externè, quam internè.

Quâ forma exhibenda. CLXI. Possunt enim formâ Pulveris, Pilularum, Tabellarum, Electuariorum, Potionumque variarum internè usurpari, additis sæpè aliis tum ad gratiam minùs gratis conciliandam, tum ad formam desideratam faciliùs habendam.

CLXII. Possunt eadem formâ Oleorum, Linimentorum, Unguentorum, Ceratorum, Emplastrorumve applicari externè, ac imprimis Regioni Lumbari, ubi situm est Pancreas.

Quo tempore. CLXIII. Possunt ac debent internè usurpari præsertim ventriculo jejuno, & quidem quantitate parvâ, quoties multa in corpore occurrit Lenta Pituita, quò illa sensim emendetur, nec glutinosa ex Intestino tenui ad sanguinem deducatur.

CLXIV. Possunt eadem itidem vacuo alimentis stomacho assumi quantitate majore, quoties pauca vel nulla in tenui Intestino est collecta Pituita Glutinosa; quò citiùs & abundantiùs pertingant ad Pancreatis Glandulas, ipsosque Ductus ejus laterales obstructos, sicque faciliùs, feliciùsque solvant Pituitam obstruentem.

Quid Ægro in eorum Usu conveniat. CLXV. Hæc eadem ut feliciùs, certiùsque suum absolvant opus, bonum est aut Corporis motu, aut Igne quovis, aut Tegumentis blandè movere sudorem; quò sic fusis & liquatis, atque commotis vehementiùs Humoribus omnibus faciliùs ad motum deducatur Pituita obstruens, sicque tollatur Intermittentis Febris Causa vera & unica.

Pituita præparata purganda. CLXVI. Possunt in eundem finem post præviam Pituitæ universæ, si redundaverit in corpore præparationem, exhiberi Medicamenta vel *Vomitoria*, vel etiam *per alvum purgantia*, ac præsertim *phlegmagoga*, quorum ope non semel unâ evacuatione notabili solutæ, ablatæque sunt Febres Intermittentes, dictæ tunc jugulatæ.

Venæ-sectionem subinde convenire. CLXVII. 3. Ad Febris Intermittentis cujusvis, quatenus eam Ductuum Pancreaticorum lateralium Obstructioni deberi existimamus, Curationem, an aliquod *Remedium Chirurgicum* notum sit, quod ipsi tollendæ conducat, dubito, adeóque de ipsâ quoque Venæ-sectione, sanguinisque per ipsam emissione; utut reperiantur permulti, qui *Venam in quâvis febre*, ipsâque adeo *Intermittente* aperiendam, sanguinemque continuò mittendum censeant.

CLXVIII. Quoniam verò existimamus & nos quoque, *conducere subinde*, quamvis *non semper*, *in Febribus Intermittentibus Sanguinis eductionem*, videndum quo fundamento nitatur tanta, quæ hic agitari solet, Medicorum discrepantia.

Quosdã existimare in omni febre conducere Venæsectionem. CLXIX. Qui *omnem Febrem*, non tantùm Continuam, sed Intermittentem quoque credunt consistere *in Calore præter naturam in Corde aucto*, atque *inde unà cum Sanguine in corpus universum distributo*: ex illo fundamento non malè concludunt, *Calorem* illum *præternaturalem minuendum* & in Corde & in Sanguine: Hoc autem cùm satis citò ac potenter efficiat sanguinis diminutio, mirum non est, si tales judicent in omni febre mittendum sanguinem.

Essentiã febris non consistere in Æstu Esse Febres algidas. CLXX. Sed iidem nec probarunt, nec probabunt unquam Essentiam Febris omnis consistere in isto æstu in Corde, hinc & universo corpore præter naturam aucto, postquam dantur *Febres algidæ*, *frigore continuo*, & nullo calore aut ægris, aut medicis, adstantibusve aliis notabili *molesta*; quas, ne suis præjudiciis valedicere cogantur homines credere, quàm scire magis apti, negant simpliciter & audacter; quoniam in auctoribus suis classicis, atque sua ex se mutuò exscribentibus, quos solos habent pro bonis, talia non legerunt, in musæo suo somniis excogitandis & conscribendis, quàm circa ægros Symptomatibus eorum observandis magis dediti: pro quibus orandum est, ut sit mens sana in corpore sano, ni & hoc ex affectatione, quin & quandoque Melancholiâ Hypochondriacâ sit minùs sanum, sicut ex vultu talium tetrico, & moroso facile est medicis practicis hoc deducere.

CLXXI. Sed quid dicent suffeni bonorum auctorum helluones, ac nil prætereà ferè sapientes, *de frigore* tàm sæpè *per horas plures* tàm *graviter circa Intermittentium initia ægros vexante*, & lacerante, subsequente non rarò Calore leni, ac nullatenus molesto?

CLXXII. Audebuntne negare, durante frigore laborare suos ægros febre? An potiùs dicent toto illo tempore tàm longo auctum esse ac concentratum in Corde Calorem suum fictitium ac præternaturalem, quamvis nec sibi nec aliis, nec

ægris

ægris ullo signo observabilem, præjudicio tamen suo necessariò concludendum?

CLXXIII. Sed pro his quoque orandum, postquam mirè delirat ipsorum mens. An quæso assentiemur hominibus omnem tum ægrorum tum aliorum, tum suum sensum suis præjudiciis postponentibus, & quidem cum quotidiano ægrorum suorum detrimento? Absit, ut hoc agat vir bonus, ac Deum timens.

CLXXIV. Postquam verò non tantùm Experientiæ multiplici contradicit hominum vanorum præjudicium, sed insuper tàm sæpè successus infelicissimus eosdem vanitatis suæ convicit Sanguis in febribus Intermittentibus eductus, meritò vani homines negliguntur à Viris tum Deum timentibus, tum proximum ægrum diligentibus, ejusdemque curationem omnibus Animi sui viribus quærentibus.

CLXXV. Postquam igitur etiam nunc sub judice lis est, in quonam consistat Febris omnis Essentia, nec ulli mortalium illa est unquam concessa in Medicina Auctoritas, ut pro lubitu de Affectûs ullius essentia judicium ferat, verùm secundùm Experientiam certam & Rationem solidam; omnibus ex æquo incumbit Asserti sui probatio, quod eo ipso non probatur magis, quando plures alicui sua minimè probanti assensum suum præbent; quamvis fatear, talem assensum allicere & illaqueare rudiores ac imprudentiores, non item prudentes, nec minùs de rei veritate, quàm Ægrorum utilitate solicitos Viros.

Autoris de Venæ-sectione in febribus sententia.

CLXXVI. Quoniam igitur neminem novimus, qui vel olim, vel hoc etiam tempore, quin postquam publicè aliter de Febrium omnium essentia cœpimus ratiocinari, quàm vulgò solet, conatus fuerit Febris essentiam secundùm ea, quæ in febricitantibus observantur Symptomata, solida & catenata Ratiocinatione constituere, probare ac demonstrare, ita, ut vel vulgarem de ipsâ Veterum ac plerorumque Recentiorum Opinionem confirmaret, vel novam in medium produceret: non verebimur secundùm ea, quæ hactenus de Febrium omnium, tum præsertim Intermittentium, (quas nunc tractamus) essentia in medium protulimus, quæque quotidiana continuaque cum iis, quæ in febricitantibus eveniunt, collatione indies firmiora & solidiora observamus, de Sanguinis per venam sectam missione judicium nostrum candidè ac liberè proponere, atque cujusvis Censuram æquam, non item calumniosam expetere atque exspectare.

Intermittenti Febri non conducere Venæsectionem quà tali.

CLXXVII. Si proinde Febris Intermittentis omnis, quà talis, Causa primaria & adæquata sit Obstructio Ductuum Pancreatis Lateralium à Pituita in ipsis coagulata, Succumque allabentem tamdiu sistente, donec Acrimonia sua ideò aucta viam sibi denuò paraverit, facta, sicut indies magisque persuademur hanc esse causam Intermittentium Febrium unicam, non dubitamus asserere, Intermittenti Febri, quà tali, neutiquam conducere Sanguinis per apertam Venam evacuationem qualemcunque.

Sed propter Symptomata.

CLXXVIII. Non negamus interim, conducere aliquando in Febribus Intermittentibus Venæ-sectionem, Sanguinisque missionem, verùm non tanquam Intermittentibus Febribus, sed tanquam Symptomatibus ipsas comitantibus; de quibus agemus posteà, ubi Symptomatibus Febrilibus sua præscribemus Remedia peculiaria.

In Orientali Indiâ & China Methodus curandi febres.

CLXXIX. In Orientali Indiâ & Chinâ solent multi Medici ad Febrium variarum curationem Acus aureas longas ac tenuissimas in varias Corporis partes intrudere, atque, uti putant, Febres miraculosè curare: quod fieri, audivi non semel à Viris, etiam primariis ex Indiâ reducibus; quamvis rationem istius, operationis verè portentosæ à Medicis istis Empiricis nullam accepissent. Modus autem administrandi & intrudendi Acus istas aureas, cùm tenuissimæ sint & longissimæ, singularis est; Inter duos enim digitos longiores, indicem ac medium, Acus illas, quales ipse vidi & manibus tractavi meis, sensim per cutim circa varios articulos intrudunt per modum terebrationis. Non potui autem hactenus ex tali Acuum aurearum immissione rationem ullam curationis febrium, aliorumque affectuum tam prodigiosæ comminisci.

Ægrum sublata febre, nondum esse curatum.

CLXXX. Cæterùm non putandum, Ægrum Intermittente Febre laborantem curatum, quoties sublata est ista Febris, nì cætera Humorum vitia, si quæ concurrerint, fuerint simul sublata, quoniam sæpenumerò recidivas patiuntur aliàs ægri, vel in alios incidunt affectus, si notata permaneant vitia; quibus proinde sua debetur Medicina.

Sed insuper Humorum vitia tollenda.

CLXXXI. Non immeritò igitur partem Curationis Febrium nostrarum Epidemicarum, quas Intermittentes fuisse docuimus, posuimus in Humorum quorumvis in Ægrorum nostrorum corporibus peccantium *Correctione*, quin aliquando *Diminutione* quoque per *Evacuationem multifariam*.

Secunda Curationis pars in humorum peccantium correctione, & evacuatione.

CLXXXII. Postquam verò ostendimus, peccasse in plerisque non tantùm *Bilem Acrimonia & Volatilitate auctis*: verùm *Pituitam* quoque *viscositate nimiâ*; ipsumque *Humorem Melancholicum sive Pancreaticum Aciditate*, & quandoque *Austeritate excedente*: in horum omnium tum *Correctione*, tum subinde *Diminutione ac Evacuatione* consistet secunda Curationis nostræ pars.

Remedia Diætetica Bili Acriori temperandæ utilia.
1. Aër.

CLXXXIII. Et primò quidem quoad Instrumenta, Remediaque *Diætetica*, *Bili Acriori temperandâ*, conducit 1. Aër ad frigiditatem blandam vergens, non autem asper ac Borealis, à quo irritatur potiùs, quàm ut corrigatur aut temperetur Bilis Acrior.

2. Alimenta subpinguia. Farinæ subpingues.

CLXXXIV. 2. *Alimenta subpinguia*, atque *farinæ subpingues*, hordeique adeò, & amygdalarum dulcium Emulsiones; Talibus enim leniuntur, obducuntur, obtunduntúrque partes Bilis acriores, non item ad æstum majorem producendum irritantur, exacerbanturve, quod sedulò hic cavendum, alterumque curandum.

Iuscula Carnium juniorum Animalium.

CLXXXV. Huc faciunt *Iuscula Carnium à junioribus animalibus petitarum*, quippe quæ subpinguia sunt, egregiamque continent *gelatinam*, quæ Bilis acrimoniam demulcet, obtunditque.

Potus tenuis & paucus.

CLXXXVI. Potus conducit similis, paucusque, Cerevisia tenuis, ex hordeo præsertim satis cocto, ut & ex fagopyri semine ex parte parata; Laudantur quoque ptisanæ ex hordeo mundato, glycyrrhizæ radice, passulis majoribus, ac similibus paratæ; ipsæque adeò emulsiones mo-

do laudatæ; quorum ope mirùm quàm egregiè corrigatur, temperaturque Bilis acrimonia excedens.

3. Corporis quies 4. Somnus longior.

CLXXXVII. 3. Ad Bilis acrimoniam temperandam confert quoque *Corporis quies*; atque 4. *Somnus longior*, quorum respectu quoniam minùs consumuntur Animales Spiritus, eorum pars solito major ad Bilem pergit, quam temperat, ipsiusque acrimoniam minuit.

5. Hilaritas & Mæror levis.

CLXXXVIII. 5. Inter *Animi Affectus* ad Bilem acriorem temperandam conducit tum *Hilaritas*, tum *Mæror* levis, non item gravis: quoniam in Hilaritate functiones omnes obeuntur perfectiùs, ipsique Animales Spiritus & generantur, & quaquaversum propelluntur copiosiùs, ergo ad Bilem quoque, quam temperent.

A quo Succus Melancholicus fit austerus.

CLXXXIX. A mœrore autem levi Succus Melancholicus redditur blandè austerus, qui acriori junctus Bili non valdè molestam excitat Effervescentiam, quin potiùs leviorem, concentratis mox partibus Bilis acrioribus cum Succo Pancreatico blandè parúmque austero.

Bilem volatiliorem figunt 1. Alimenta, seu Condimenta subaustera.

CXC. Eandem *Bilem Volatiliorem* blandè figunt 1. *Alimenta* vel potiùs *Condimenta subaustera*, Omphacium, aliique Succi fructuum ferè maturorum, Succus Granatorum acido-dulcium, &c.

2. Aër subasper.

CXCI. 2. *Aër* subasper ac Orientalis vento blando perflatus.

3. Mæror.

CXCII. 3. *Mæror Animi* tum *levis*, tum *gravior*, cùm Austerum in corpore augeat; à quo vincitur, figiturque quasi Bilis.

Bilem evacuant Pruna exsiccata.

CXCIII. *Bilem* eandem copiâ simul auctâ peccantem minuit ac evacuat inter Diætetica Remedia, quicquid leniter alvum sollicitat, quod imprimis blandè præstant *Pruna exsiccata*, & cruda, coctave usurpata; quæ admodùm leniter Bilem evacuant.

Pituitæ viscosiori corrigendæ conducit. 1. Aër serenus.

CXCIV. *Pituita* similiter *viscosiori corrigenda* conducit 1. *Aër serenus*, ac mediocriter saltem *æstuans*, qui sicut raró fuit talis observatus hoc anno, ita necesse habuit talis arte parari concluso in conclavi mundo ipso ægro, excitatoque in ipso Igne luculento; dispersis per pavimentum, aut suspensis ex tabulato, appensisve parietibus plantis aromaticis suaveolentibus, ægroque gratis.

2. Alimenta Spirituosa, vel Acidis & Aromaticis condita.

CXCV. 2. Eidem Pituitæ viscosiori corrigendæ conducunt *Alimenta* tum *Spirituosa*, tum *Acidis* vel *Aromaticis Condita*, Vinum generosum, modisve variis factum Medicatum & Aromaticum; Condimenta verò petenda ex Aromatibus, Cinnamomo, Nuce moschata, Macere, Caryophyllis, Pipere, partibusve quibusvis plantarum Aromaticarum, radicibus, lignis, corticibus, foliis, floribus, fructibus, seminibus, &c.

3. Exercitia, & Motus Corporis.

CXCVI. 3. Eandem Pituitam viscosiorem corrigunt *Exercitia & Motus Corporis diuturna* & satis vehementia.

4. Vigiliæ.

CXCVII. Ut & 4. *Vigiliæ* quoque, licèt debiliùs illæ id præstent.

5. Ira.

CXCVIII. 5. Inter *Animi Motus* plurimùm præstat *Ira*, dummodò non sit nimia, nec diutiùs durans; propter quam Bilis reddita acrior non parùm incidere solet Pituitam Glutinosam.

Humori Melancholico Acidiori temperando conducit. 1. Aër Calidior.

CXCIX. *Humori Melancholico Acidiori temperando* conducit 1. *Aër calidier* ac serenus, quoties talis haberi à Solis æstu potest, qualem hoc anni tempore frustrà desideramus: Ejus tamen vices gerere potest *Ignis ex lignis suaveolentibus*, *juniperino*, ac similibus accensis paratus. Vis namque istorum lignorum aromatica & sale volatili blando abundans unà cum Aëre inspirata sensim temperat in nobis Acidum exuperans.

2. Alimentum temperatum, sed Aromaticis conditum, &c.

CC. Eidem humori Melancholico Acidiori temperando conducit 2. quodvis *Alimentum temperatum*, sed *Aromaticis conditum*; ut & quodvis Alimentum *valdè Spirituosum*: denique quodvis Alimentum *Pinguedine subtili* præditum.

Alimentum temperatum quale.

CCI. Dixi 1. *Alimentum temperatum*, hoc est, blandissimum, atque nullo modo à mediocritate recedens, penè insipidum ac inodorum, non valdè pingue aut spirituosum, quale sunt plerorumque Animalium juniorum carnes, ova, panis, &c.

Quid præstet.

CCII. Tale Alimentum per se Humores quosvis acriores lenit ac demulcet; potentiùs autem ac efficaciùs idem Humori acido præstat beneficium, ubi *Aromaticis est Conditum*; à quibus scilicet Aciditas infringitur, temperaturque aptissimè.

Alimentum spirituosum in quibus reperiatur.

CCIII. Dixi 2. conducere *Alimentum valdè spirituosum*, quod imprimis observatur in Potu, Vino putà generoso, aliove quovis potu Vinoso vel Spirituoso, Cerevisiâ potentiore, Hydromelite, Succo fructuum quorumvis, pomorum, pyrorum, &c. fermentato, ac Vinum mentiente.

Alimentum pinguedine subtili præditum quid præstet.

CCIV. Dixi conducere 3. *Alimentum pinguedine subtili præditum*, cujus ope quodvis Acre demulcetur & obtunditur, ac semper absque ullâ noxæ ullius formidine Acidum.

CCV. Subtilem laudavi pinguedinem, & maximè fluidam, quippe quæ parum in se continet Acidi, quod majori copiâ inest pingui coagulato, quale sebum, postquam omnis ab Acido fit pinguis coagulatio.

Pinguedines Aromaticas esse Medicamenta.

CCVI. Nullam Hîc facio Pinguedinis Aromaticæ, Oleorum putà stillatitiorum, mentionem, cùm hæc Pinguedo neutiquam pro Alimento, sed Medicamento sit habenda.

3. Corporis motus moderatus.

CCVII. Acido humori temperando conducit 3. *Corporis motus moderatus*, non item immoderatus, ut nec otium & quies multa. Moderato namque corporis Motu perfectiùs obeuntur Universæ corporis humani Functiones, promoveturque Spirituum Animalium generatio & quaquaversùm propulsio, unde blandiores existunt Humores quivis, adeóque Melancholicus quoque, quem optamus temperatum.

Immoderatus motus quid efficiat.

CCVIII. Immoderato verò Corporis Motu sicut multi exhauriuntur Spiritus Animales, ita destituuntur necessariò iisdem Humores omnes, qui proinde existunt Acriores.

Quid torpida quies.

CCIX. Quiete autem torpidâ sicut segniùs obeuntur omnes hominis Functiones, ita minùs sufficienter fermentatis tunc Alimentis pauciores Spiritus separantur in Cerebro, pauciores proinde quaquaversùm feruntur ad partes omnes, minúsque ab ipsis temperantur humores Acres, ipseque adeò Succus Melancholicus præter naturam existens Acidior.

CCX.

4. Vigilia moderata.

CCX. Huic eidem Succo Melancholico Acidiori temperando conducit 4. *Vigilia moderata*, non item nimia, vel Somnus multus; cujus cùm eadem sit penè ratio, quæ motûs & quietis, non est quod actum agamus, eandemque cramben bis coquamus.

5. Ira.

CCXI. Huic Succo Acidiori temperando conducit 5. ex *Animi Affectibus Ira*, sed moderata potiùs, quàm excedens; cujus vi agitatur solitò magis, & quaquaversùm propellitur Bilis, quæ Succo Acido permista ipsum reddit magis temperatum.

Humori Melancholico Austeriori conducit. 1. Aër blandè æstuans, & serenus.

CCXII. Eidem autem *Humori Melancholico Austeriori* corrigendo conducit 1. *Aër blandè æstuans*, & multùm *serenus*, cujus ope sicut Fructus omnes primùm Austeri, Acerbique paulatim dulcescunt, Acerbitatem saltem suam mutant, ita non improbabile, ab eodem Humorem Acerbum in nobis existentem fieri blandiorem, & quasi dulcescere.

2. Alimenta spirituosa & Aromatica blandiora.

CCXIII. Eidem Humori Austeriori corrigendo conducunt 2. *Alimenta Spirituosa, & Aromatica blandiora*; Vinum generosum, Vinique Spiritus suavissimus, qualem exhibet Vinum Malvaticum, & quodvis rubrum dulce.

CCXIV. Aromata blandiora condimenti loco addi possunt & Cibis & Potui cuivis.

3. Gaudium perseverans

CCXV. Eidem Austeriori humori corrigendo conducet 3. ex Animi Affectibus *Gaudium perseverans*; Mœroris noxas, ideóque Austeritatem quoque tollens ac emendans.

4. Motus corporis Mediocris.

CCXVI. Eidem Austeriori humori corrigendo tantillùm conferet 4. *Motus corporis mediocris*, quatenus Animales Spiritus quaquaversùm propellit, unde ad Pancreas quoque delati Humorem Melancholicum blandiorem præstant.

5. Somnus aliquanto longior.

CCXVII. Eidem humori Austeriori corrigendo plùs conferet 5. *Somnus aliquantò longior*, quàm *Vigilia*, vel minimùm excedens; quoniam *durante Vigiliâ non tàm propelluntur* quaquaversùm, sicut fieri diximus ob motum, *quàm exhauriuntur, consumunturque Spiritus Animales*, unde propter vigiliam semper Acriores fiunt omnes in corpore humores, nunquam blandiores, quod de motu blando dici non potest. In hoc ergo differunt imprimis hæ duæ res nonnaturales, Somnus Vigiliaque, atque Quies Motusque.

In quo differant Somnus Vigiliaque & Quies Motusque. Motus blandus quid præstet?

CCXVIII. Propter Vigiliam etenim semper consumuntur copiosi Animales Spiritus, quatenus tàm Internis, quàm Externis sensibus inserviunt, & utrobique pereunt. Propter motum verò levem, blandumque non tàm consumuntur, quàm augentur in corpore Spiritus Animales, quatenus ejus ope functiones omnes excitantur, perfectiúsque obeuntur, unde ipsa quoque Alimentorum Fermentatio in Ventriculo, eorundem secretio in tenui Intestino, Chyli Cor versus propulsio, Ignis vitalis generatio in Corde, Sanguinisque elaboratio ibidem, & motus per vasa redduntur perfectiores, unà cum Animalium Spirituum in Cerebro secessu, atque quaquaversùm per nervos motu; quod frustrà expectabis à Vigiliis, quæ functiones istas omnes labefactant potiùs, quàm ut ipsas juvent, sicut id quotidiana testatur experientia; quâ constat, durante Somno easdem commodiùs absolvi, quàm durante Vigiliâ

CCXIX. Sed dicet aliquis: non videntur hæc satis quadrare, postquam, si somnambulos exceperis, frustra quis exspectaverit blandum corporis motum durante somno; quibus tamen duobus adscripsi modò Functionum naturalium promotionem.

Vigilia duplex.

CCXX. Cui respondeo, quamvis Corporis motus non soleat fieri durante Somno, sed vigiliâ: vigiliam tamen esse diversam, aliam, in quâ potenter agunt sensus externi, aut interni, aut utrique, aliam, in quâ si non ferientur ipsi, agunt tamen potenter, aut valdè attentè nulli.

Propriè dicta. Impropriè dicta.

CCXXI. Vigilia Ergò propriè dicta, in quâ in opere attento versantur sensus, Animales Spiritus exhaurit multos: vigilia autem impropriè dicta, in quâ parùm occupantur Sensus, talem non affert nobis Animalium Spirituum jacturam.

Quo respectu effectus Vigiliæ Motûs effectibus opponantur.

CCXXII. Quoties proinde opponimus effectus Vigiliæ Motûs effectibus, toties intelligimus Animali motui copulatam vigiliam inertem, non laboriosam, Spiritusque consumentem: si quis enim attentione magna consideraverit objecta præsentia, vel absentia, dum corpus mediocriter atque blandè movet, exhaurientur quidem multi Spiritus, sed propter Mentis operationes sensibus junctas, non item propter corporis motum blandum; cui si copuletur vigilia negligens, nulla observabitur spirituum animalium jactura notabilis; cujus ego sequentem puto rationem, quoniam animales spiritus motui animali servientes videntur maxima sui parte ad sanguinis massam redire, imprimis quando nullus illi comes est sudor; quod in Sensuum tum externorum, tum internorum operationibus evenire nondum adducor, ut credam; quin potiùs videntur mihi tunc, si non omnes, plerique saltem perire; quocirca forsan tanta virium animalium dejectio, atque ad corpus movendum, ulteriúsque meditandum, sensibusque externis utendum impotentia consequitur attentam meditationem, sensuumque externorum operationem protractam & in objecta cum attentione directam.

Humorem Acidum, Austerioremque correctum educunt Sambucus ac Ebulus.

CCXXIII. *Humorem Acidum, Austerioremque* priùs correctum *quæ educant, Evacuentque Alimenta, vel Condimenta*, vix occurrunt, præter *Sambuci, ac Ebuli folia teneriora, & nondum explicatos ipsorum flores*, si parùm decoquantur, & in principio aut medio prandii, cœnæve cum Aceto, vel aliter usurpentur; Alvum namque subducunt, atque humores Serosos blandè expurgant, & aliquando etiam per vomitum.

Instrumenta Pharmaceutica Humoribus vitiosis corrigendis atque minuendis utilia.

CCXXIV. Atque hæc fuêre Instrumenta Diætetica Humoribus in Ægrorum nostrorum corpore vitiatis, adeóque Bili acriori & volatiliori; Pituitæ verò Glutinosiori; atque Succo Melancholico Acidiori, Austeriorive corrigendis atque minuendis utilia; proximum est, ut nunc Pharmaceutica quoque proponamus, exponamusque.

Bilem Acriorem temperant. 1. Acida blandiora.

CCXXV. *Bili* proinde *Acriori temperanda* conducunt 1. Omnia *Acida*, præferendo semper *blandiora*, quippe quæ cum minore Corporis læsione, Humorumque agitatione opus suum absolvunt.

Subaustera.

CCXXVI. Inter Acida blandiora laudo imprimis *Subaustera*, quippe quæ Bilis Acrimoniam Salinam potentiùs reprimunt & infringunt, blandè tamen.

2. *Subpinguia, simulque aquea.*

CCXXVII. Conducunt Bili Acriori temperandæ 2. *Subpinguia*, simulque *Aquea*, & imprimis Emulsiones, ex Leguminibus, Nucleis, Seminibusve paratæ: ex hordeo putà, Amygdalis dulcibus, Seminibus frigidis majoribus dictis, Papaveris Albi, &c. Terræ pingues.

3. *Spirituosa.*

CCXXVIII. Conducunt Bili Acriori temperandæ 3. *Spirituosa*, sed non nisi cautissimè usurpata, & in iis tantùm, in quibus eadem minùs est inflammabilis; ne plùs noceant, quàm prosint, præferenda proinde duo præmissa, utpote tutiora.

4. *Aquea.*

CCXXIX. Sed conducunt quoque 4. *Aquea*, licet potiùs diluant & debilitent Bilis Acrimoniam, nec ipsam propriè corrigant, temperentque.

Bilem Volatiliorem figunt subaustera.

CCXXX. Eandem *Bilem Volatiliorem figunt* præ aliis omnibus *Subaustera*, de quibus egimus sæpissimè, ut non videatur opus eadem iterum repetere.

Bilem evacuant 1. Sursum commodissimè Antimonialia.

CCXXXI. *Bilem copiâ excedentem*, ideóque *minuendam educunt* 1. *sursum* commodissimè ac tutissimè *Antimonialia* Medicamenta ritè parata & usurpata.

2. Deorsum Rhabarbarum, Tamarindi, Scammonium.

CCXXXII. Eandem 2. *deorsum educunt Rhabarbarum, Tamarindi, Scammonium, &c.* de quibus omnibus quoniam sæpiùs egimus, plura nunc addere, aut eadem repetere, non videtur operæ pretium.

Pituitam Viscosam quænam incidant.

CCXXXIII. *Pituitam Glutinosiorem* ac *viscosiorem incidunt* 1. Omnia *Acida*, non item Austera. 2. Omnia *Aromatica & Sale Volatili* Acri prædita. De quibus abundè actum est à nobis in superioribus. Huc referri debent ex *utrisque mistis composita* medicamenta, quò referendum *Oxymel Scylliticum*, & similia plura.

Incisam quænam evacuant

CCXXXIV. *Pituitam viscosiorem incisam diminuunt, evacuantque Phlegmagoga* dicta, *Agaricus, Hermodactyli, Turpetum, Colocynthis; Aloë*, &c. atque inter Chymica quævis arte ritè parata *Mercurialia*, quæ omnibus aliis facilè palmam præripiunt.

Humorem Melancholicũ acriorem temperant. 2. Aromatica. 1. Spirituosa. 3. Subpinguia.

CCXXXV. *Humorem Melancholicum* Pancreaticumve Acidiorem corrigunt temperantque 1. *Aromatica* omnia, & *Sale tum fixo, tum Volatili prædita*, sæpiùs à nobis memorata, cum quibus concentrari solet Acidum, ac infringi.

CCXXXVI. 2. *Spirituosa*, & imprimis *Aromaticis juncta*.

CCXXXVII. 3. *Subpinguia*, & quidem *volatili & aromatica pinguedine* prædita, quò revocanda Olea stillatitia, & inter ipsa cæteris præferenda benigniora.

CCXXXVIII. Sed conveniunt hîc quoque *Subpinguia Aquea*, *Emulsiones* putà modò in Bilis correctione laudatæ.

Ut & Salia volatilia.

CCXXXIX. Eundem *Humorem Austeriorem* præ aliis omnibus efficaciter atque blandè corrigunt, emendantque *Salia volatilia*, & inter alia Spiritus salis Armoniaci, omnibus hactenus mihi notis *Aromaticis* præferendus, quamvis & illa hîc conveniant, ut & *Spirituosa*; non item *Pinguia*, exceptis nonnullis *Oleis stillatitiis flatus dissipare aptis*.

Humorẽ Melancholicum correctum quænam educant.

CCXL. Humorem autem *Melancholicum* tàm acidiorem, quàm austeriorem correctum, atque ex parte saltem emendatum *redundantem minuunt* ac educunt *Hydragoga* dicta, *Ebuli & Sambuci* Radicum, atque Ramorum Cortex, folia, floresque nondum explicati; *Semina Carthami*; *Mechoacanna* atque *Ialappa* Radices; *Gummi Gotte*, &c. De quibus quoque egimus, agemusque sæpiùs.

Instrumenta Chirurgica Humoribus vitiosis corrigendis & minuendis apta.

CCXLI. Atque sic paucis & tanquam in compendio dedimus Instrumenta Pharmaceutica Ternario Humorum in Epidemia nostra febre vitiatorum corrigendo, minuendoque convenientia; videndum proinde, an Chirurgia quoque aliqua nobis queat suppeditare in hunc finem utilia.

Sanguinis missionem affectibus quibusvis non conducere.

CCXLII. Quamvis autem Parisienses Medici plerique Affectibus quibusvis curandis *Sanguinis missionem* optimum & unicum penè arbitrentur remedium, non possumus tamen nos idem cum ipsis sentire, atque in Humoribus ternis vario modo peccantibus emendandis, aut minuendis, aliquid eam præstare posse non putamus, postquam nulla ejus afferri potest ratio probabilis, nulla observatio certa: quin contrarium potiùs suadet ratio, testaturque idipsum experientia.

Nec in Epidemia febre humoribus vitiosis.

CCXLIII. Non negamus quidem, potuisse aliquando in nostrarum Febrium Epidemiarum curatione cum utilitate adhiberi Venæsectionem; negamus tamen illam profuisse, quatenus ejus ope *Bilis* fuerit reddita minùs Acris, vel Volatilis; multò minùs *Pituita* minùs viscosa, vel Succus Melancholicus minùs Acidus vel Austerus.

Externa remedia utilia quidem fuisse.

CCXLIV. Censemus igitur, potuisse quidem adhiberi externè Auxilia, remediaque humores notatos emendantia, sed quæ potiùs pro Pharmaceuticis, quàm Chirurgicis habenda sint; quamvis de nomine cum nemine litem hîc putemus movendam.

Symptomatum curatio.

CCXLV. Pergamus proinde ad tertium Curationis nostræ Caput, *Symptomatum* putà *multifariorum Ægris nostris molestorum Sublationem aut Mitigationem* saltem; singula igitur ordine prosequamur.

Curatio Anxietatum & Dolorum circa præcordia.

CCXLVI. Inter Symptomata primum locum dedimus *Anxietatibus*; *Doloribusque circa præcordia*, & *imprimis superius Ventriculi Orificium*, & *continuè & maximè cum Febris exacerbatione nova ægros vexantibus*.

CCXLVII. Has Anxietates, hosque Dolores Cùm deduxerimus à *Flatibus* Ventriculum, Partesque vicinas *distendentibus*, & ab *iisdem, vel halitibus Acrimonia sua* easdem partes *rodentibus*, nemo non videt, *mitigandis tollendisve* illis *Anxietatibus Doloribusque* convenisse omnia tum *genitos flatus, halitusque discutientia & demulcentia*, tum *eorundem ortum impedientia*, quin *causas ipsorum emendantia vel educentia*.

Quænã ad flatus discutiendos conferant.

CCXLVII. Inter *Res nonnaturales* discutiendis Flatibus confert aliquid *Aër* ad caliditatem vergens ac serenus; ut & *Alimentum Spirituosum*, *Condimentumque Aromaticum*, ac præsertim ex *carminantibus* dictis, Seminibus putà Cumini, Carvi, Fæniculi, Anisi, &c. Macere, Nuce Moschata & similibus paratum: atque *demum Corporis motus* moderatus, sed ad Sudorem blandum usque protractus.

CCXLIX. Ex *Pharmaceuticis* Remediis conveniunt *Flatibus discutiendis* eadem *carminantia*

nantia dicta, sed sine alimentis usurpata, & quidem forma varia; Pulveris, Decocti, Potionis, Tincturæ, Olei stillatitii, Conditi, Tabellarum, Pilularum, & quâvis aliâ, Unguenti, Linimenti, Cerati, &c.

Flatibus Acribus temperandis quænam conducant.

CCL. Iisdem *Flatibus & Halitibus Acribus temperandis* conducunt ex rebus nonnaturalibus *Alimenta* subpinguia, Iuscula, Emulsiones, &c.

CCLI. Ex *Pharmaceuticis* tum *Anodyna*, tum *Narcotica*, ut & *Spirituosa & Oleosa*, & *Aromatica*, & Sale Volatili blando sive Oleoso prædita, qualia sunt multa Olea stillatitia, sed minùs Acria, uti Anisi, Fœniculi, Corticum Arantiorum, Citriorum, &c. de quibus omnibus sæpiùs; egimus.

CCLII. Huc referenda iterum externa Olea, Linimenta, Unguenta, Emplastra, & similia lenientia, & humores, halitusque Acres temperare apta: quæ si quis ad Chirurgica Remedia putet revocanda, per me licet.

CCLIII. *Materiam flatuum*, *Pituitam viscosam*, *Efficientemque Causam*, *Bilem Acriorem*, quæ corrigant Remedia tum Diætetica, tum Pharmaceutica, enumeravimus nuper in Humorum vitiatorum Curatione.

Generationem flatuum impedire Opiata. Eadem Dolores lenire.

CCLIV. *Generationem Flatuum impediunt* præ aliis multis *Opiata*; Theriaca, Mithridatium, Philonium Romanum, Requies Nicolai, &c.

CCLV. Eadem *Opiata* præ aliis omnibus vulgò notis *Dolores* quosvis lenire solent ac demulcere, junctis præsertim aliis, quæ hîc Flatibus, Halitibusque noxiis curandis docuimus utilia; dum non tantùm Humores plerosque corrigere apta sunt nata, & flatus dissipare, verùm insuper sensum sopire, atque sic somnum blandum producere.

Nauseæ & Vomitus curatio.

CCLVI. Secundum inter Symptomata Ægris nostris molesta locum dedimus *Nauseæ atque Vomitui* Humorum in superioribus notatorum, *Pituitæ* variæ; *Bilis amaræ*, atque *Melancholiæ Acidæ*.

Eorum Causa.

CCLVII. Causam verò tum Nauseæ, tum Vomitûs diximus esse *Humores hos* modò dictos, vitiosè effervescentes, atque suâ acrimonia Intestinum tenue ac Ventriculum mordicantes, tum *Bilem* volatilitate auctâ viam sursùm affectantem, & notatam modò irritationem sursùm dirigentem.

Et Remedia.

CCLVIII. Utrique proinde notato Affectui tum mitigando, tum tollendo conveniunt, quæcunque 1. *Humorum* præfatorum *acrimoniam temperare*, & vitiosam ipsorum Effervescentiam corrigere, aut cohibere. 2. *Bilis volatilitatem figere* 3. *Partium affectarum Sensum sopire*, atque 4. *Partes vomendi* conatu, vomitùve defatigatas, *debilitatasque recreare* possunt.

CCLIX. Quæ humores quovis modo acres temperant, enumeravimus non semel in superioribus.

CCLX. Ut & quæ Bilis Volatilitatem figere possunt, proposuimus.

Partium affectarum sensum sopire Anodyna & Narcotica.

CCLXI. Partium affectarum sensum irritatione multâ, continuâve, valdéve molestâ magis acutum redditum sopiunt blandè Anodyna, potenter Narcotica, conveniente quantitate ac modo usurpata.

Eorum Usus.

CCLXII. Quantitate parvâ exhibentur tutissimè, postquam sæpiùs & tamdiu possunt exhiberi, donec optatum obtineatur beneficium.

CCLXIII. Usurpari possunt hîc tum externè, tum internè, & quidem forma variâ, & imprimis Ægris gratiore & acceptiore, Exempli gratia internè formâ Pilularum, Electuariorum, Tabellarum, Potionum, &c.

Partes affectas & Vomitu labefactatas quænam reficiant.

CCLXIV. Partes hîc affectas & vomendi conatu irrito, ipsove vomitu labefactatas, defatigatas, debilitatasque reficere solent post sedatum priùs Vomitum, Nauseamve, tum Aromatica blandiora, tum Spirituosa Aqueis diluta, & dulcibus gratiora reddita, Potionis præsertim formâ, cochleatim exhibenda, & quandoque Conditi formâ usurpata.

CCLXV. Huc spectant Conservæ Borraginis, Menthæ, Flor. Rorismarini, Cortices Citri, & Arantiorum conditi, Radices Enulæ campanæ, Zingiberis, & similes itidem conditæ, Nux Moschata & juglans condita, &c.

CCLXVI. Huc faciunt Vina Medicata & Aromatica; & imprimis Aquæ vitæ multifariæ, vitæ Matthioli, stomachicæ, & similes plures.

CCLXVII. Hisce si Opiata admisceantur, utrique Indicationi postremæ conducent simul.

Frigoris Calorisque febrilis cum sudore Curatio. Frigoris Causa.

CCLXVIII. Tertium inter Febris nostræ Epidemicæ Syptomata locum assignavimus *Frigori*, *Calorique Febrili* per Paroxysmos repetenti, atque diversimodè Ægros afficienti, ac ferè *cum Sudore* recedenti.

CCLXIX. *Frigoris* hujus febrilis eandem putavimus causam, quæ solet esse frigoris omnes penè Intermittentes Febres comitantis; *Succum* nempe *Pancreaticum* stagnatione in uno, vel pluribus Lateralibus Ductibus *Acidiorem factum*, atque post perforatam Pituitam Obstruentem in tenue Intestinum certis temporibus effusum, ibidemque *cum Bile* nunc priùs corruptâ, nunc adhuc integrâ *vitiosè Effervescentem, Halitusque Acidiusculos & ad Cor*, *& ad partes alias deferendos excitantem*, qui hunc *Frigoris Sensum* in partibus sensilibus *producant*, & quidem tamdiu, quamdiu imperium in Bilem obtinet notatus Succus Acidior.

Curatio quibus absolvatur.

CCLXX. Unde facilè patet, *Frigoris hujus febrilis curationi* convenire 1. quæ *Obstructionem* in Ductibus Pancreaticis *solvant tollantque*. 2. quæ *Succum* stagnatione *Acidiorem* factum corrigant. 3. quæ *Effervescentiam vitiosam reprimant*, *aut emendent*. 4. quæ *Halitus Acidiusculos temperent*. 5. quæ *Caloris sensum in partibus excitent*.

CCLXXI. 1. Quæ Obstructionem notatam tollere possint, pluribus proposuimus in superioribus.

CCLXXII. Ut & 2. quæ Succum Acidiorem corrigere valent.

CCLXXIII. Quin & 3. quæ vitiosam Effervescentiam queant compescere, Opiata.

CCLXXIV. 4. Halitus Acidiusculos temperabunt eadem, quæ Succum Acidiorem, si fuerint multùm Spirituosa & Volatilia.

Calorem quænam excitent.

CCLXXV. 5. Caloris sensum in partibus quibusvis excitabunt, & Aëris Calor auctus, quò tegu-

tegumenta referimus, & Potus generosus, & Corporis Motus aliquanto validior, & quandoque Ira vehementior; & potentissimè Sudorifera ex Aromaticis & Spirituosis parata, si Sudor sequatur.

Caloris febrilis causa.

CCLXXVI. *Caloris* autem *Febrilis Causam* primariam judicavimus *Bilem*, tum ab externis Causis, atque in nostrâ febre à præcedente solis æstu, & in quibusdam ab Alimentis quoque *auctiorem*, *Acrioremve*, tum à Succo Pancreatico febriles Paroxysmos pariente ampliùs *corruptam*, & postquam illius vis desiit propter Effervescentiam etiam tunc & in tenui Intestino, & in Corde vitiatam loco frigoris nunc vicissim *Calorem auctiorem in corpore producentem*.

Ejus Curatio quibus perficiatur.

CCLXXVII. Adeò ut Caloris hujus Febrilis curatio pendeat I. à *Bilis auctioris diminutione, & Acrioris contemperatione*. 2. à *Bilis* propter vitiosam Effervescentiam *corruptæ correctione*. 3. *ab Effervescentiæ utriusque* tàm in tenui Intestino, quàm Corde *Ardentioris*, atque *Sanguinem* universum solito *magis rarefacientis sedatione*. 4. ab *Æstus* in corpore universo *aucti compressione* aut sublatione.

CCLXXVIII. 1. *Bilem quæ minuant, temperentque*, docuimus in superioribus.

Quænam Bilem ab Effervescentia vitiosa corruptam corrigant.

CCLXXIX. 2. *Bilem ab Effervescentiâ vitiosâ corruptam quæ corrigant restituantque*, an hactenus nota sint, valdè dubito, postquam Corruptio ista qualis sit, & in quo consistat, nos adhuc latet; quocirca hanc difficultatem ampliùs examinandam censeo, priusquam quid solidi ad ejus solutionem afferri queat, à me saltem, qui necdum mihi hac in parte possum satisfacere.

Effervescentiam in tenui intestino, & corde ardentiorem quænam sedent.

CCLXXX. 3. *Effervescentiam* & in tenui Intestino, & in Corde præsertim *ardentiorem*, *auctamque Sanguinis rarefactionem sedant*, tum omnia *Acida*, potenter id præstantia, in potu præsertim usurpata; tum *Oleosa Aquea*, qualia sunt Emulsiones, debiliùs idem efficientia; tum *Sanguinis missio*, & *Halitibus Acrioribus* unà cum Sanguine copiosiùs tunc erumpentibus, & ipso *sanguine* suâ effusione locum reliquo faciente, sicque *suffocationis metum minuente aut tollente*, simulque Corporis æstum notabiliter compescente: quâ imprimis ratione ardori febrili temperando putamus conducere Sanguinem per Venam sectam eductum.

Æstum auctum quænam minuant & tollant.

CCLXXXI. 4. *Æstus in universo corpore auctus minuitur, tolliturque* modò laudatis ad Effervescentiam ardentiorem sedandam remediis; quibus addi possunt *Aër frigidior*, vel quovis modò refrigeratus; *Potus Aqueus & Acidiusculus*; *Corporis quies*, *ac Somnus*, & aliqualis *denudatio*; cavendo semper, ne ab uno extremo incidamus in aliud, & mutatione magnâ, subitaneâque in periculum novum conjiciamus ægros.

Sudoris spontè prodeuntis causæ.

CCLXXXII. *Sudoris* plerisque *spontè prodeuntis Causas* posuimus tum *Præcordiorum Anxietates*, propter quas utplurimùm erumpit Sudor; tum *Halitus febriles* in Paroxysmorum declinatione per cutis poros Sudoris formâ exhalare solitos; tum *Potum copiosum* ob urgentem sitim haustum, atque Sudoris eruptionem promoventem.

Qui non impediendus, sed promovendus.

CCLXXXIII. Hic *Sudor*, quatenus ægros levare solet, haud impediendus, sed partim *potu concesso*, partim *grato Sudorifero* exhibito blandè *promovendus*, additis, quæ Anxietates Cordis minuant, de quibus jam actum.

Sitis curatio.

CCLXXXIV. Quartum inter Symptomata molesta locum tribuimus *Siti* admodùm gravi, postquam cum *plerorumque Potuum Fastidio* fuit conjuncta.

Ejus causa.

CCLXXXV. Hanc adscripsimus *Bili*, partim *per se*, hoc est, ab Aëris vitio, partim *per accidens*, hoc est, ab Effervescentiâ febrili *Acriori facta*; partim *utrique Acri*, *Salino & Acido* vitioso & simul confuso; partim *Muco & Salivæ viscosiori Linguam obducenti*, atque *Gustum pervertenti*.

Per Acidulas fuit curata.

CCLXXXVI. Hujus *non minus depravatæ*, *quàm auctæ Sitis* cùm Causa fuerit multiplex ac mirè confusa, non mirum, si non minùs Medicos confuderit, quam ægros convenientis Potûs selectio: adeò ut non nisi seriùs potuerit superari, ac nullo potu citiùs, quàm per *Acidulas*, quoties illas ferre potuerunt, ac bibere optarunt Ægri: Hæ namque tum *Bilem acriorem corrigere*, tum *utrumque Acre* quodammodò *temperare* ac emendare, tum *Mucum*, *Salivamque Glutinosiorem incidere*, ac *diluere*; omnesque hos humores partim ad Urinæ vias, partim per Sudores deducere ac educere potuerunt: atque sic felicissimè sitim fallere ac tollere.

Et quâ ratione.

Siccitatis in Lingua causa.

CCLXXXVII. Quintum inter Symptomata molesta locum dedimus *Sensui siccitatis in Linguâ observatæ*, quam deduximus tum *ab utroque Acri* in tenui Intestino vitiosè *effervescente*, atque partim per ventriculum halitûs, aliâve formâ *ad Os assurgente*, partim *ad Sanguinem pergente*, atque *Salivæ admisto*; tum *ab eadem Saliva solito viscosiore*, propter quam muco quasi obducta visa est Lingua, Gustum habens depravatum, sicut modò diximus.

Ejus curatio unde pendeat.

CCLXXXVIII. Hinc patet, Sensûs hujus valdè molesti atque Sitim auctam mentientis *Curatione* pendere 1. *ab utriusque Acris contemperatione*; de quâ non semel actum in superioribus.

CCLXXXIX. 2. Ab *Effervescentiæ vitiosæ correctione*, aut *aliquali* saltem *suppressione*, de quâ itidem actum in superioribus.

CCXC. 3. Ab *Halituum humorumve* vitiatorum ac *Muriatico-Salsorum* ad Os assurgentium *emendatione*, quam imprimis promovet *Sal prunellæ* potui ordinario admistum, ut & *Emulsio hordei* non semel laudata.

CCXCI. 4. Ab eorundem *halituum*, *humorumve salsorum* Sanguini admistorum correctione, iisdem remediis absolvenda & obtinendâ.

CCXCII. 5. A *Saliva viscosioris incisione ac emendatione*, de quâ itidem actum abundè in superioribus.

Segnius quare succedat.

CCXCIII. Quoniam verò hæc omnia non nisi temporis tractu obtineri possunt, mirum non est, si segniùs istius molestiæ cura succedat.

Aphtharum causa.

CCXCIV. Sextum inter Symptomata ægris nostris molesta locum dedimus *Aphthis*; quas *Succi Pancreatici* quâvis halitûs, humorisve formâ per Ventriculum, OEsophagumque ad Os

Os assurgentis *Acrimoniæ* adscripsimus.

Earum Curatio in quibus consistat.

CCXCV. Unde patet, earundem *Curationem* consistere 1. in *Acrimoniæ* notatæ *correctione*, in superioribus propositâ: ubi notandum; quoniam Medicamenta omnia in hunc finem usurpanda per Os, Fauces, Gulam, Ventriculumque Ulceribus hisce scatentia transire debent, talia esse oportere, quæ omnis acrimoniæ sint expertia, ne in transitu illo plus noceant, quàm prosint.

CCXCVI. 2. In *Vlcerum* eorundem *mundatione, delinitione, atque exsiccatione.*

Aphtharum Ulcera quænam mundent.

CCXCVII. Aphtharum *Vlcera mundant*, quæ blandè abstergent, *Mel rosatum, Syrupus violarum* simplex, ac compositus; *Lactis* serum; *Decoctum Raparum*, &c.

Mixturæ ad Aphthas

CCXCVIII. Omnibus Indicationibus tribus satisfacit *Ovi vitellus conquassatus & Aquæ rosaceæ, plantaginisve admistus cum tantillò Sacchari:* Hujus namque ratione abstergentur, atque vitelli ope deliniuntur; & utriusque beneficio exsiccantur notata ulcera. Conducunt etiam in hunc finem *Emulsiones* hordei atque similes.

CCXCIX. Usurpantur pleraque formâ gargarismi; quin nonnulla ore aliquandiu continentur, atque paulatim degluttiuntur.

Doloris capitis causa.

CCC. Septimum inter Symptomata molesta locum dedimus *Capitis Dolori* durante Calore febrili maximè urgenti, quapropter quamvis ipsum ab utrâque acrimoniâ deduxerimus, deduximus tamen imprimis ab acrimoniâ salsâ lixivâ.

Curatio.

CCCI. Quin observavimus, eundem etiam cessisse imprimis *Emulsionibus* sæpiùs à nobis laudatis, quas non semel docuimus conducere Acrimoniæ omni, sed maximè salsæ temperandæ. Convenerunt tamen hîc non tantùm *Anodyna*, *sed Narcotica* quoque.

Vigiliarum causæ.

CCCII. Octavum inter Symptomata molesta locum dedimus *Vigiliis perdurantibus*, ab utrâque acrimoniâ *sensiles partes malè afficiente*, atque somnum impediente deducendis. Nec tantùm *Cerebri meninges*, ast Ventriculi præsertim ac *Intestinorum membrana* hîc fuerunt malè affectæ.

Curatio.

CCCIII. *Curatio* proinde vigiliarum harumce molestarum expectanda fuit 1. ab *utriusque Acris contemperatione* sæpiùs memoratâ.

CCCIV. 2. *A Stupefacto* quodammodò *partium malè affectarum sensu* per *narcotica & anodyna:* de quibus egimus ex professo in Doloris Orificij ventriculi, atque Vomitûs curatione.

Somnolentiæ causa.

CCCV. Quemadmodùm vix aliquem ostendimus *Somno alto* correptum, non unum tamen subinde *Somnolentum*, ita hujus *Somnolentiæ* causam deduximus à *Pituitâ multâ & viscosâ Caput occupante*.

CCCVI. *Curationem* autem *Somnolentiæ* hujus medicamentis *Pituitam viscosam ita emendantibus, ut reliquorum humorum vitiatorum acrimoniam neutram augerent*, perficiendam fuisse, omnes ad hujus Affectûs naturam & Symptomata attenti satis vident.

Doloris in regione Lumbari causa & curatio.

CCCVII. Nonum inter Symptomata ægris nostris molesta locum dedimus *Dolori in Lumborum regione plerisque satis gravi*, atque *utrique humori* toties notato *acriori*, vitiosèque effervescenti adscribendo, quin secundùm ea, quæ toties repetita sunt, *curando*.

CCCVIII. Decimum inter Symptomata ægris molesta locum fecimus *Alvo* nunc *adstrictiori*; nunc *laxiori*.

Alvi adstrictæ causa & curatio.

CCCIX. *Alvum adstrictiorem* quoniam deduximus & à *Succo Pancreatico Austeriore Alvi excrementa inspissante*, atque ipsa *Intestina quodammodò corrugante*; & à *Pituita viscosa in flatus resoluta & Alvi faces indurante*, ipsius Curatio petenda à sequentibus.

CCCX. 1. A *Succi Pancreatici Austerioris curatione* per *Salia Volatilia*, sicut dictum in superioribus.

CCCXI. 2. A *Pituitæ glutinosæ incisione* per *Aromatica* suo loco in hunc finem laudata.

CCCXII. 3. A *Flatuum dissipatione* per carminantia itidem jam memorata.

CCCXIII. 4. Ab *Excrementorum inspissatorum, induratorumque emollitione* facili ac brevi per enemata, difficili magis, ac segniore per Apozemata incidentia, emollientia, & carminantia; quin eorundem eductione per eadem, sed additis purgantibus humori peccanti convenientibus.

Alvi laxioris causa & curatio.

CCCXIV. *Alvum laxiorem*, adeóque *Alvi fluxum* spontaneum sicut deduximus à *Bile Acriore* duobus humoribus cæteris dominante; ita ejusdem *Curationem* putamus petendam à *medicamentis Bilem Acrem blandè temperantibus*, sæpiùs laudatis.

Torminum causa & curatio.

CCCXV. Quoties autem *Torsiones Intestinorum* comitatæ sunt *Alvi fluxum*, toties *Succum Pancreaticum Acidiorem*, *parcioremque Bili Acri* admistum fuisse judicavimus, atque ad Ipsarum Curationem talia fuisse usurpanda medicamenta censuimus; observavimusque, quæ utrumque humorem Acriorem, per tenuia Intestina motum, ibique maximè noxium temperare possent, simulque eundem inspissare; qualia sunt Opiata multa, & imprimis Diascordium; Terræ pingues, ac sigillatæ omnes.

CCCXVI. Ubi verò notatæ Intestinorum *Torsiones* non tantùm in tenuibus, verùm *in crassis quoque Intestinis urgere* solent, tunc præter modò memorata remedia per os assumenda usurpari quoque possunt utiliter Enemata humores Acres temperantia, Intestinaque malè affecta demulcentia, & si excoriata fuerint, exulceratave, Consolidantia. In quem finem multis aliis præferendum est Enema ex Lacte bubulo, Terebinthina Venetâ, Ovi vitello, & similibus paratum; quoniam omnibus istis satisfacit Indicationibus, ipsique adeò Dysenteriæ, quæ concurrere observatur, curandæ aptissimum est auxilium, primariumque remedium.

Urinas varias esse quidem signa, sed etiam pro Symptomatis posse haberi.

CCCXVII. Quamvis *Urinæ variæ* in Ægris observabiles non tàm inter Symptomata, quàm signa soleant recenseri; possunt tamen ac debent nonnunquam pro Symptomatibus quoque haberi, qualitatis saltem mutatæ, & imprimis, quando Acres sunt, ac cum molestiâ, difficultate aut dolore redduntur, aut solito pauciores, copiosioresve mittuntur.

CCCXVIII. Eâ de causa inter Symptomata in febribus nostris Epidemiis observata undecimum

mum ipsis dedimus locum, quæ cum variæ fuerint redditæ, diximus 1. *Rubicundas* deberi *Bili* dominanti; *Claras*, *Crudasque Succo Pancreatico* præ aliis peccanti; *Medias utrique* simul peccanti & se mutuò contemperanti; *Turbidas*, *turbatasque* itidem *humori utrique* simul peccanti, & alternatim vires suas exerenti.

Sedimenti variationis causæ.

CCCXIX. Quin *Sedimentum paucum vel nullum in Urinis rubicundis* adscripsimus *Bili furenti*; *Sedimentum* verò in *iisdem copiosum Succo Acido* prædictam *Bilem oppugnanti*, atque paulatim debellanti; sicut *Sedimentum album, crassumque in Urinis parum tinctis* arguit *Pituitam multam*, atque ex parte saltem solutam, & à Sanguinis massâ secedentem.

Urinarum rubicundarum absque sedimento curatio.

CCCXX. Quoties proinde *Urinæ* excernuntur *rubicundæ*, *talesque absque sedimento permanentes*, opus est *auxiliis potenter Bilem furentem*, hoc est, Acrem, pinguemque *corrigentibus*, *Evacuantibusque* superius laudatis; ut & aliis *Æstum Sanguinis temperantibus* paulò antè propositis.

Clararum crudarumque curatio.

CCCXXI. Quoties contrà *Urinæ Claræ*, *Crudæque* prodeunt, toties opus est remediis *Succum Acidum* omnia in Sanguinis massâ *coagulantem alterantibus*, *ac corrigentibus*, ac præsertim *Sudoriferis temperatioribus*, *Aromaticis* tamen, ac simul *Spirituosis*.

Urinæ inter rubicundas & crudas quid significent.

CCCXXII. Quoties *medio modo inter Rubicundas & Crudas se habebant Urinæ*, toties hactenus licebat benè de ægrorum restitutione sperare.

Urinarum Turbidarum curatio.

CCCXXIII. Quoties verò *Turbida reddebantur*, *vel paulò post turbabantur Urinæ*, toties *utrique humori simul peccanti corrigendo utilia erant* usurpanda remedia.

CCCXXIV. Quoties *Sedimentum copiosum in Urinis* occurrebat *rubicundis*, toties promovenda erat *Succi Acidi Bilem* paulatim oppugnantia, *expugnantisque* vis, per subacida volatilibus Salibus minus oleosis temperata.

Sedimenti copiosi in Urinis rubicundis curatio. Albi & multi in Urinis non valdè tinctis curatio.

CCCXXV. Quoties *Sedimentum album & multum* repertum est in *Urinis non valdè tinctis*, toties conducebant Medicamenta *Pituitam viscosam tum incidentia, tum evacuantia*, in superioribus proposita.

Pulsui vario nullam deberi curationem peculiarem.

CCCXXVI. Ultimum ac Duodecimum inter Symptomata locum dedimus *Pulsui* multis modis mutato, tum semper *Frequentiori* durante Febre, tum subinde *Minori*, subinde *maiori*; subinde *Debiliori*, subinde satis *Robusto*; qui Pulsus omnes cùm diversis Febrium Intermittentium temporibus ratione frigoris & caloris, aliorumque Symptomatum observentur, nulla peculiaris debebitur illis Curatio, postquam in præcedentibus abundè proposita sunt, quæ huc facere possent; ulterior proinde eorundem tractatio supervacanea foret; quare, quum nil quicquam reliquum sit, huic Febris Epidemiæ Descriptioni finem imponimus.

Finis Tractatûs Noni.

TRACTATUS X.

De Affectu Epidemio, Ab Augusto mense 1669. ad finem Ianuarij 1670. in Leidensis Urbis Incolas sæviente.

Auctoris finis in hoc Tractatu.

I. AFFECTUM Epidemium, atque huic præsertim Urbi nuperrimè gravem, exitialemque Medicorum Filiis suscepi explicandum, quo singuli non tantùm istum etiam nunc multorum, & quidem Medicorum quoque animos torquentem discant cognoscere, ac curare, verùm insuper alios alias hinc inde obventuros perscrutari ac intelligere.

Affectum hunc fuisse Epidemium.

II. *Epidemium* fuisse Affectum, qui anno superiore sub finem æstatis, cum ipso Augusto mense in hujus Urbis Incolas quosvis cœpit sævire, ac plures ad plures transferre, inde patet, quòd *plurimi ac penè omnes* in hâc Urbe degentes illo fuerunt correpti, & *Causa ejus* fuit *communis*, non semper quidem hîc præsens, aliàs Endemius esset, sed illo imprimis tempore urgens, sicut ex dicendis adhuc posteà patebit.

Et valdè gravem, ac exitialem.

III. Nec tantùm Epidemius fuit iste Affectus, sed insuper *valdè gravis*, & plurimis *Exitialis*. *Gravis*, ratione Symptomatum molestorum; *Exitialis*, ratione Mortis tam multos obruentis.

Primum in Cives Opulentiores, postmodùm in Plebeios sævisse.

IV. Nec tantùm, quod in Epidemiis Affectibus sæpiùs evenire solet, *Plebeiis*, aut maximè Plebeiis infestus fuit hic affectus, sed in *Ditiores ac Opulentiores Cives* plurimùm & primò sæviit, postmodùm in Plebeios quoque.

Et partes duas tertias è medio sustulisse.

V. Et ita quidem sæviit hæc Lues, ut Primariorum Incolarum partes duæ tertiæ ejus vi fuerint è medio sublatæ, adeò ut tota Civitas in luctu vixerit communi, tot familiis Parentibus utrisque sæpè orbatis.

Non tam Junioribus, quàm Adultis fuisse lethalem.

VI. Illud enim notandum, licèt nulli ætati, nulli sexui, nulli ordini pepercerit hæc Lues, Adultis tamen ac ætatis provectioris hominibus fuisse magis lethalem, non item Junioribus.

Ejus Duratio & Recidiva.

VII. Quod Affectum hunc fecit graviorem, *Duratio* ejus fuit longo tempore protracta, & *Recidiva* frequens.

Acutum fuisse & chronicum.

VIII. Nec tantùm *Acutus* fuit & gravibus Symptomatibus comitatus, adeóque plures brevi necans hic Affectus; sed *Chronicus* quoque diu alios crucians, & tandem similiter interimens.

Ejus Recidiva frequens.

IX. Imprimis *Recidiva frequens* plurimos afflixit gravissimè, nec tantùm Ægros temerarios, suique negligentiores, verùm continentes quo-

quoque, atque sui curam exactiorem observantes: ita fuerunt ab illo non tantùm fractæ & attritæ plerumque Vires, sed, quod maximè considerandum & notandum, corrupti & malè constituti ab ipso plerique in corpore humores: qui à minimâ Causâ externâ, etiam inevitabili, mox iterum turbabantur, & novas in corpore adhuc ægro procellas prioribus non multùm dissimiles concitabant, quin sæpè graviores ac periculosiores.

X. Igitur præter Symptomatum varietatem & gravitatem cum aliis Epidemiis Affectibus multis communem, Affectui huic magis propria, quippe rariùs eveniens, fuit ejus perdurans Diuturnitas, & Recidiva non una, sed frequens.

Felices & infelices in morbis quinam.

XI. Qui Affectu gravi correpti eo brevi tolluntur, hactenus felices habendi, quemadmodùm contrà infelices, quotquot illo diu macerantur, torquentur, & tandem eodem intereunt.

XII. Sic & illi habendi sunt pro Fortunatis, qui, postquam Affectûs periculosi vehementiam evaserunt, ad pristinam sanitatem redeunt, amissumque robur recuperant; & contrà pro Infortunatis, quotquot se Affectûs gravis pericula sperant eluctatos, in eundem tamen mox iterum, & imprimis sæpiùs incidunt ac relabuntur: quod hîc factum.

Miseria ex hoc affectu Epidemio.

XIII. Quam miseriam, infelicitatemque publicam plurimùm auget communis afflictio plurimos eodem tempore exercens, adeò ut desint sæpenumerò qui tam multis tàm graviter afflictis satis succurrant; quod & in hâc urbe & affectu Epidemio habuit locum: adeò ut nil videatur defuisse ad Incolarum conditionem valdè miseram reddendam miseriorem: Ita libuit Deo Sapientissimo multifariis suis telis eodem tempore in nos vibratis omnium ad incudem revocare patientiam, & castigare peccata. Non quòd putem, hujus Urbis Incolas in Deum peccasse graviùs, quam vicinarum Urbium, aliarumve Regionum remotiorum habitatores, sed quòd libuerit Deo in judiciis suis imperscrutabili horum castigatorum exemplo alios ad resipiscentiam hortari, ne, quod frequentiùs fieri solet, illam negligentes castigentur postmodùm his adhuc graviùs. Quod Medicos etiam decet ad animum revocare, ne putent ad secundas duntaxat ipsis attendendum causas, sed ad primam quoque assurgendum; quippe quæ secundis imperat, nec Remediis Medicorum benedicit, quamdiu perdurant in suis peccatis Ægri, ad pœnitentiam subinde à Medicis quoque monendi.

Medicis non tantùm attendendis ad causas secũdas, sed & primam.

Medicamentorũ vires à Deo irato impeditæ.

XIV. Utique imperitus, eorumque, quæ indies fiunt, planè ignarus est ille Medicus, qui non videt, qui ad animum non revocat, toties impeditam medicamentorum etiam optimorum & usu longo compertorum vim, efficaciamque, haud dubiè ab irato Deo, Ægrosque ad resipiscentiam salutarem per immissos ipsis morbos invitante & hortante.

Medicinam non impietatem, sed pietatem & charitatem inspirare.

XV. Tantùm enim abest, ut Medicina, quod improbè nugantur aliqui, Alumnos suos ad profana ducat; ut contrà pietatem ipsis, charitatemque Christianam potenter inspiret, quibus si destituantur aliqui Medici, hoc Arti, quam profitentur, non est adscribendum, verùm proprio vitio, & malignitati Cordis Deum nec satis agnoscentis, nec satis colentis.

Notatu dignum affectum hunc potiùs in Opulentiores, post in Plebejos sævisse.

XVI. Sed notatu valdè dignum, quod dicebamus modò, Affectum hunc Epidemium priùs & graviùs in Opulentiores ac Delicatiores sæviisse, seriùs & quodammodò leviùs in Plebejos & Duriores; quod vel idcircò notavi denuò, quoniam illius Causa naturalis & modus agendi ejusdem ab hoc effectu dignoscetur faciliùs; sicut Deo juvante docebimus in sequentibus.

Cur hunc affectum tractet Auctor.

XVII. Quoniam verò hic Affectus non tantùm illiteratis, sed inter Literatos Medicis quoque non paucis habitus est, ac etiam nunc habetur pro tam miro & abstruso, ac si ejus Causæ, ac earundem agendi modus humanum superarent intellectum, operæ pretium me facturum existimavi, si eundem accuratiùs proponerem, atque ipsius tùm Causas evidentes ostenderem, tùm Symptomata multifaria enuclearem, ac eorum cum proponendis Causis connexum manifestarem, tùm protractæ Durationis, frequentiorisque Recidivæ rationes, tum denique Curandi methodum Dogmaticam & Rationalem explicarem.

XVIII. Id autem à me meritò expectant multi, postquam & pluribus hoc Affectu Epidemio correptis præfui, & ipse eodem laboravi, & Practicæ Medicinæ Professionem suscepi, atque hactenus Affectus Epidemios durante Professoratu meo hîc grassantes publicè tractavi: nec est, quod metuat ullus, me Affectûs postremi tractationem detrectaturum, quamvis fuerit præcedentibus omnibus gravior & intricatior; quin imò vel eâ de causâ ipsum secundùm minimas etiam circumstantias mihi notas, vel in memoriam revocandas examinabo accuratiùs, & nil conscius omittam, quod ad ipsius dilucidationem putabo posse aliquo facere modo.

Ejus Symptomata.

XIX. Tractationis itaque hujus initium faciam ab enumeratione Symptomatum multifariorum non quidem in omnibus & singulis, sed in variis Ægris observatorum. Nam omnes non iisdem omnino laborarũt & afflicti sunt Symptomatibus, verùm diversis, & quidem pro cujusvis Constitutione variâ, Diætâ diversâ, Vitæ Genere, Ætate, Sexu, & similibus diversis; sicut ex dicendis unicuique patebit facilè.

1. Febris intermittens tertiana, primùm simplex mox duplex, & aliquando triplex.

XX. Primum autem locum dabimus *Febri*, & quidem *Intermittenti*, ac *Tertianæ*, singulos primùm corripienti, atque nunc in primo, nunc in sequentibus Paroxysmis Ægros ratione Symptomatum conjunctorum & mox dicendorum leviùs, graviúsve afficienti: & quidem primùm *simplici*, mox *duplici*, & quandoque *triplici* cum frigore atque horrore, nunc majore, nunc minore, mox etiam æstu, sed diverso, invadenti.

2. Febris Continua superveniens.

XXI. Secundum locum assignabimus *Febri continuæ* in plerisque paulò post se priori jungenti, & ab ipsâ sæpiùs productæ.

3 Anxietates circa præcordia.

XXII. Tertium inter Symptomata locum concedemus *Anxietatibus circa præcordia* plerosque mirè torquentibus.

4. Nausea.

XXXIII. Quartum locum teneat *Nausea* omnibus ferè valdè molesta.

5. Vomitus.

XXIV. Quintus locus tribuendus *Vomitui* multifario rerum nunc insipidarum, sæpiùs amararum, acidarum, austerarum, & quandoque vitriolatarum; colore ipsarum existente quoque vario, Albo, Flavo, viridi, aut nigricante.

6 Appetitus prostratus.

XXV. Sexto loco considerabimus *Appetitum* Ciborum in plerisque *prostratum*.

7. Alimẽtorum fastidiũ.

XXVI. Ut & Septimo loco importunum in quibusdam quorumvis *Alimentorum Fastidium*, ad plures nonnunquam hebdomadas permanens ac vexans.

8. Sitis.

XXVII. Octavum locum habebit multifaria *Sitis*, nunc inextinguibilis, nunc penè nulla.

9. Potus aversio.

XXVIII. Nonum locum occupabit *Potûs omnis aversio* mira & diuturna.

10. Linguæ ariditas & mucositas.

XXIX. Considerabimus 10. *Linguæ* nunc *ariditatem*, nunc *Mucositatem*: nam eodem modo semper non erat ipsa in singulis constituta.

11. Aphthæ.

XXX. Spectabimus 11. *Aphthas*, plurimis valdè molestas.

12. Alvi fluxus, & Dysenteria.

XXXI. Examinabimus 12. *Alvi fluxum* non tàm in principio, quàm postmodùm quosdam Ægros urgentem, ut & *Dysenteriam*, licet rarissimam.

13. Alvus adstrictior.

XXXII. Considerabimus 13. *Alvum* in plerisque inchoante morbo *adstrictiorem*.

14 Abdominis distẽsio, & Dolor in Regione Lũbari

XXXIII. Spectabimus 14. Multis gravem *Abdominis distensionem*, & *dolorem* varium, etiam *perterebrantem*, ac præsertim in *Regione Lumbari* valdè molestum, cum Borborygmis.

15. Suffocatio Hypochondriaca.

XXXIV. Nec prætereundus 15. *Suffocationis & strangulationis Hypochondriacæ Sensus* ac metus.

16. Respiratio difficilis.

XXXV. Mentio etiam facienda 16. *Respirationis* nonnunquam *difficilis*.

17. Incubus.

XXXVI. Examinandus quoque 17. multis molestus *Incubus*, & quidem cum *Paroxysmis febrilibus recurrens*, atque urgente tunc ferè Somnolentiâ plurimùm angens.

18. Somnus profũdus cum insomniis.

XXXVII Unde non negligendus 18. multis gravis *Somnus satis profundus & Insomniis multifariis* comitatus.

19. Vigiliæ cum Capitis Dolore

XXXVIII. Sicut contrà molestæ fuerunt aliis 19. *Vigiliæ*, cum *Capitis dolore intolerabili*.

20 Lassitudo spontanea.

XXXIX. Locum vigesimum occupet *Corporis Lassitudo & Defatigatio spontanea*.

21. Vrina multifaria.

XL. *Vrina* fuit 21. multifaria, plerumque satis *rubens*, mox *turbata*, & *multum* deponens *sedimentum*, itidem varium.

22. Viriũ dejectio.

XLI. *Virium*, & quidem *omnium* fuit 22. *dejectio*, & *prostratio* prodigiosa, & quidem tanta, ut eas vix longo tempore potuerint recuperare Ægri.

23. Recidivæ frequentes.

XLII. *Recidivæ* fuêre 23. *valdè frequentes*, & ad minimum in Diætâ erratum accidentes.

24. Abortus in Gravidis

XLIII. *Gravidis* plerisque 24. factus est *Abortus*: adeò ut perpaucæ vivos, vitalesque fœtus ediderint.

25. Dolores vagi.

XLIV. Atque Symptomata memorata ægris plerisque fuêre molesta, licèt & paucis alia quædam fuerint quoque gravia: uti sunt 25. *Dolores vagi*, & modò has, modò illas corporis partes vexantes.

26. Motus convulsivi, & Spasmi flatulenti.

XLV. Sed & in nonnullis molesti fuere 26. *Motus convulsivi*; & illi quoque vagi; ut & *Spasmi flatulenti* ad hoc usque tempus multis graves.

27. Maculæ Scorbuticæ.

XLVI. Quin observatæ sunt in quibusdam 27. *Maculæ Scorbuticæ*, quæ ab hoc affectu ad sui eruptionem copiosiorem excitatæ sunt.

28. Sãguinis eruptiones.

XLVII. Evenerunt etiam nonnullis 28. *Sanguinis eruptiones*, tum per *nares*, tum per *anum* sive *hæmorrhoïdes*.

Symptomatum mutatio ob mutatũ Anni tempus:

XLVIII. Quoniam verò hic Affectus non tantùm exeunte Æstate, atque incipiente Autumno Urbis hujus Incolas vexavit, verum maximâ hyemis parte permansit molestus, nec satis urgenti Frigori cedens, factum est, ut tunc temporis ex parte mutarentur quædam ipsius Symptomata, & alia prætereà in ægris manifestarentur.

29. Febris lẽta.

XLIX. Plurimi namque à præcedente morbo & *infirmi* permanebant; & 29. *febre lentâ* vel *quotidie*, *vel alternis*, vel *incertis diebus* afficiebantur.

30. Febris quartana.

L. Quin 30. admodùm multi *Quartana febre* sunt correpti, nunc *simplici*, mox *duplici*, & quandoque *triplici*; & quidem nunc ratione *frigoris*, nunc ratione *caloris*, nunc ratione *utriusque graviores* aut *leviore*; perdurante ipsâ in plerisque ad hoc usque tempus, tum ratione affectûs rebellis, tum ratione diætæ vitiosæ, tum ratione neglectorum medicamentorum convenientium; quorum ope plures paulatim curavi, postquam ex parte saltem restitutus potui denuò ægros invisere, atque ipsorum curam exactam magis habere.

31. Gravedines.

LI. Totâ hyeme frequentes fuêre 31. Ægris nostris *Gravedines*; atque.

32. Tusses

LII. 32. His succedentes *Tusses*; in quibus id observavi notatu dignum, cessisse ipsas magis & facilius *Flatus discutientibus*, quàm aliis medicamentis usitatis: quod imprimis factum iis, quorum Tusses plurimùm exacerbabantur ad lecti ingressum.

33. Raucedo.

LIII. Non paucis successit 33. Gravedini *Raucedo*, & ipsa quoque molesta; comitante ipsam, ut & Tussim *excretione variâ*, tum *Serosâ*, tum *Pituitosâ Glutinosâ*, tum aliquando *Vomitu assumptorum*, atque *Eructatione Flatuum*.

34. Inflammationes in faucibus.

LIV. Sed & 34. nonnullis obvenerunt *Inflammationes in Faucibus*; cum vel sine *Tonsillarum Tumore*.

35. Erysipelas Serosum.

LV. Non paucis 35. *Erysipelas in facie* obortum, & quidem *Serosum*, Belgis Wel-roos vocatum, admodùm multis, adeòque uni ex Collegis nostris quoque funestum atque exitiosum; imprimis, quando neglectum, aut non ritè curatum & fauces oppressit, & Cerebrum mentemque infecit.

36. Tumores OEdematosi & Serosi.

LVI. Frequentiores fuêre in quibusvis corporis partibus 36. *Tumores* nunc *OEdematosi*; nunc *Serosi*, in *facie*, *pedibus*, *cruribus*, & quandoque *Vniverso corporis habitu*: *Leucophlegmatiam* veram, hoc est, Pituitosam, vel Serosam, quæ Anasarca quibusdam in specie nominatur, constituentes.

37. Ascites.

LVII. Quin 37. non pauci facti sunt *Ascitici*, tumore crurum aliquando præcedente, aliquando sequente abdominis tumorem.

38. Diarrhœa varia.

LVIII. Nonnullis 38. *Diarrhœa* supervenit varia, *Serosa* præsertim, vel *Pituitosa*, sed Affectum modò notatum haud tollens. Plures autem, quibus sine tali excretione disparebant subitò notati tumores, totius corporis vel crurum tantùm, paulò post peribant.

Symptomata hæc propter malã Aëris cõstitutionem rebellia.

LIX. Atque hæc sunt pleraque, & primaria Symptomata, quæ in Ægris nostris fuêre observata, multa certè, molestaque, & propter Aëris constitutionem minùs laudabilem hactenus continuantem rebellia.

Et quidẽ permanentem.

LX. Illud enim notandum, quin exactè notandum, hactenus *vitiosam* permansisse Aëris consti-

constitutionem, dum aliàs *mutabilis* esset *continuè*, aliàs *perdurans in constitutione* humanæ valetudini *noxiâ*.

Mutatio Aëris subita periculosa.

LXI. Quemadmodùm enim omnis mutatio subita est homini periculosa, ita in specie Aëris quoque, dum aliàs *siccus* est, mox *humidus*; aliàs *calidus*, mox *frigidus*; aliàs *serenus & tranquillus*, mox *turbidus & procellosus*.

Et noxia.

LXII. Sicut autem omnis *Aëris mutatio subita* solet esse non tantùm *homini periculosa*, sed simul *noxia*; cujus noxa in quibusdam *confestim*, & in aliis *paulò post* aut seriùs se manifestat, præsertim in Valetudinariis, & adhuc infirmis: ita, quoties *Aëris constitutio* per se homini *noxia perdurat* aliquandiu, noxa cunctis evenit manifestior & gravior.

LXIII. Exempli gratiâ, *Æstus magnus*, *Frigus vehemens*, *Humiditas multa*, *Siccitas molestâ*, *Agitatio Procellosa in Aëre* homini sunt semper noxia; quæ, quò durant diutiùs, eidem sunt nocentiora, & ita quidem nocentia, ut ejus noxam evadant perpauci: quemadmodùm id anno superiore in Affectu Epidemio, quem nunc examinamus, producendo factum patebit ex dicendis.

LXIV. Postquam igitur Symptomata, si non omnia, pleraque saltem protulimus, quæ in notato Affectu Ægris fuêre molesta; ad eorundem Causas proximas & adæquatas determinandas opus est, ut Affectûs communis Causas communes, adeoque remotiores & magis evidentes præmittamus; ex quibus ritè consideratis expensisque faciliùs ad proximas & latentiores eruendas perveniemus.

Causæ communes Symptomatū in Rebus non naturalibus.

LXV. Solent autem *Causæ* illæ communes magisque *Universales in Rebus nonnaturalibus* dictis quæri ac inveniri, ac frequentissimè quidem in *Aëre*, aliquando in *Alimentis*, Cibo vel Potu; nonnunquam in *Animi Affectibus* vehementibus, rarò in *Corporis Motu*, vel *Vigiliis*; nunquam fortè in *Excretis ac Retentis*.

Et quidē frequentissimè in Aëre.

LXVI. Dico Causas Communes, magisq; Universales, adeoque pluribus hominibus simul noxias *frequentissimè in Aëre* existere, quod inde patet; quoniam *eodem omnes utimur Aëre*, parùm arte mutabili, nec nisi ferè in locis conclusis.

Ab alimentis Affectus Epidemius rarò producitur.

LXVII. *Alimenta* verò tam esculenta, quàm potulenta, quibus utimur, cùm sint multiplicia, *nec iisdem utantur omnes homines*, nisi forsan in gravissimâ obsidione, aut simili casu valdè rarò, aliquando tantùm poterit ab ipsis produci Affectus Epidemius.

Ut & ab Animi affectibus.

LXVIII. *Animi Affectibus valdè diversis* cùm soleant homines plures simul viventes agitari, admodùm rarò fiet, ut eodem afficiantur diu omnes, nisi forsan *in communi periculo vel naufragii, vel alterius eversionis* versantes, ideoque *eodem Metu ac Tristitiâ* agitati.

Atque corporis motu.

LXIX. Sic mente vix potest excogitari, longè minùs experientiâ confirmari Casus, in quo cuncti in eâdem urbe aut regione homines cogantur *Corpus* nimiùm *movere* ad Affectum ipsis omnibus communem inferendum, nisi forsan in *fugâ imminentis* aut urgentis mali; hostis, Aquæ, Ignis.

Nec non Vigiliis.

LXX. Idem dicendum de *Vigiliis*, quæ rarò tantæ observari poterunt in ejusdem Loci incolis omnibus, ut inde communem contrahant Affectum.

Et Excretis aut Retentis.

LXXI. Sic locus non videtur concessus fictioni probabili de *Excretis aut Retentis* cunctos, plerosque saltem in eodem loco afficientibus, nisi hoc fiat memorati jam Aëris, Alimenti, Animive Affectûs ratione.

Rerum nonnaturalium constitutio Anno 1669.

LXXII. Videamus proinde, quo se habuerint modo Res nonnaturales anno superiore 1669. ut determinemus, à quibus & possit, & debeat deduci Affectus noster Epidemius: Hoc enim facto erunt omnia longè planiora & solidiora, quæ postmodùm deducemus ordine.

Et quidē Aëris respectu frigoris, & æstûs.

LXXIII. *Verno tempore*, atque *priore Æstatis parte Aër* fuit satis *frigidus & Borealis*. Huic successit mense *Iulio, Augusto, Septembri & Octobris parte Æstus summus*, *nullo* penè flante *Vento*; *rarâ* decidente in hanc urbem, & loca viciniora *pluviâ*.

Et pluviæ.

LXXIV. Hoc verò observandum accuratè, postquam, etiamsi Pluvia decidat in unum locum, non cadit semper in alium quoque satis propinquum: quod & hic factum, unde etiam hic locus pejùs affectus est vicinis plerisque, pluviâ frequentiùs recreatis.

Et Constitutionis Urbis Leidensis & regionis circumjacentis.

LXXV. Quoad ipsum Aërem, huic urbi, & regioni circumjacenti peculiare est ac noxium, quod careat Aquis mobilibus, scateat stagnantibus ac per se quiescentibus; adeò ut in hac Urbe locisque vicinioribus Aquarum mobilitas, & à putredine noxiâ præservatio pendeat à Ventis contrariis, quorum alii Aquas expellant foràs, alii rursum advehant foris.

LXXVI. Quâ sui agitatione ac reciprocâ loci mutatione, quoties carent Aquæ, mox, liquidorum plerorumque more, corrumpuntur, vaporesque pro Solis & quandoque Aquarum diversitate assurgunt diversi, omnes tamen plùs vel minùs noxii, à quibus non parùm infici solet Aër, homines & bruta similiter inficiens.

Aër à quibus infectus.

LXXVII. *Aër* igitur tam *Solarium radiorum*, *Ventorum*, *Pluviæ*, *aliorumque aliunde* ac è longinquo *ipsi communicatorum* ratione, quàm *Vaporum*, *Exhalationumque* ex *Aquis* proximis & subjacentibu sed *stagnantibus* & sponte quiescentibus, atque *proximo territorio satis paludoso* assurgentium nomine infectus fuit & infestus factus hujus Urbis, & locorum proximè adjacentium Incolis.

Aëris mutationes notabiles. In frigore & calore.

LXXVIII. In Aëre igitur observatæ sunt. 1. *Mutationes* notabiles, *Frigoris & Caloris*: quemadmodum enim post intensum satis & diuturnum Vernum, hinc ex parte Æstivum quoque *frigus*, *Calor*, *æstusque* successit sub Æstatis medium, usque ad bonam Autumni partem, isque grandis ac perdurans; ita rursus hunc Æstum excepit Algens, rigidumque *Frigus* totâ hyeme ad hoc usque tempus valde molestum: intercurrentibus aliquando hujus frigoris remissionibus, sed levioribus, ac recurrente novo frigore itidem gravi, ac semper novam ægris, & sanis quoque noxam afferente.

LXXIX. Adeò ut illæ frigoris remissiones plus detrimenti ægris attulerint quàm solatii, propter frigus mox iterum repetens, atque incautos sæpiùs obruens ac premens.

In Siccitate.

LXXX. Nec tantùm illâ noxiâ frigoris & caloris intensorum vicissitudine infestus fuit nobis *Aër*; verùm *siccitate* quoque solito diuturniore, idque propter *Pluviarum Defectum*.

Quid in Aëre efficiat pluvia.

LXXXI. Plura siquidem Aëri confusa, & Ventorum ope quaquaversùm translata Pluviarum ope solvi solent, cum ipsis saltem in Terram deponi ad ejusdem fertilitatem augendam, & Aërem illis ex parte liberandum.

Mundus propter Hominẽ.

LXXXII. Cùm enim totus *Mundus creatus sit propter Hominem, ut commodam in Terris agere vitam queat*; & aliæ quidem immediatè, aliæ verò mediatè sibi serviant *Creaturæ*: opus est, ut illæ Creaturæ omnes ita sint mutuò sibi subordinatæ, ut beneficium illud contingat homini magnum, imò maximum.

Ei creaturas inservire dupliciter.

LXXXIII. Inter illa verò quædam inserviunt *vitæ absolutè ac simpliciter transigendæ*, quædam eidem *feliciori ac beatiori præstandæ*.

Vitæ simpliciter sustentãdæ quænam inserviant.

LXXXIV. *Vitæ simpliciter sustentandæ & transigendæ* conducunt 1. *Aër inspiratione attractus*. 2. *Alimenta Esculenta*, *Potulentaque* ad Nutritionem assumenda: quibus 3. addere possumus *Vestimenta* & quævis alia *Tegumenta*, *Domos* & similia, corpora nostra contra Aëris præsertim intemperati injurias munientia.

Feliciori ac Beatiori transigendæ quænam inserviant.

LXXXV. *Vitæ feliciori ac beatiori transigendæ inserviunt* omnia, quæ *Sensus externos queunt demulcere*, atque *voluptatem inculpatam* homini afferre, qualia sunt omnia quæ *Sensus delectant*, Objecta visibilia colorum varietate mirabili Oculos, Musica sonorum harmoniâ inexplicabili Aures, Odores, suavitate exquisitâ Nares, Sapores Linguam & Palatum gratiâ multiplici, Calor & Frigus, ubi moderata sunt, ut & Mollities blanda totam Cutim voluptate minimè culpandâ afficientia.

Deum Creaturas condidisse propter hominem

LXXXVI. Hoc autem ut homini; imò hominibus contingat verè divinum beneficium, voluit Deus Creaturas omnes concurrere, atque Homini servire: quamvis propter primorum Parentum inobedientiam, peccatumque in Posteros transmissum, ac indies auctum voluerit idem rerum omnium Author & Dominus pœnæ immorigeris hominibus infligendæ loco Creaturas reliquas minimè consentire ampliùs in beneficio tanto indignis præstando.

Omnia tendere ad Hominis utilitatem. Et quomodo.

LXXXVII. Ita autem consentire solent creaturæ, ut Cœlum respondeat Terræ, Hominum domicilio, ipsamque influxu suo fœcundo reddant homini utilem, dum convenienti tempore *Pluviam* ipsis communicant, quin rursus Aquæ superfluæ sursum alliciuntur, dum *Sol radiis suis* Terram verberat & vaporis formâ sursùm aquas movet; omniaque ex ipsâ proventura excitat, vegetat, & fovet: tum in Hominis alimentum immediatum, tum in Brutorum nutrimentum, & imprimis eorum, quæ vicissim destinata sunt Homini alendo. Sic Plantæ tam mediatè, quàm immediatè inserviunt homini nutriendo.

Aëris mutationes à Cælo.

LXXXVIII. *Aër* autem inferior, in quo vivimus, à Cœlo similiter sive Aëre superiore varias subit mutationes Homini aliàs utiles, aliàs noxias.

Utiles.

LXXXIX. Utiles quidem, quando secundùm Dei benedictionem inserviunt Hominis vitæ faciliùs & beatiùs transigendæ.

Noxiæ.

XC. Noxiæ verò sunt, quando secundùm Dei maledictionem peccatis nostris debitam inserviunt vitæ nostræ miseriori præstandæ.

Aëre quare indigeam⁹.

XCI. Aëre verò indigemus præsertim ad respirationem, vitamque adeò conservandam, quemadmodùm & Bruta homini aliquando servitura.

Aërem Respirationi inservire moderatum, & quid præstet.

XCII. *Respirationi* autem commodè inservit *Aër in qualitatibus suis sensilibus moderatus*, *Æstumque* adeò in Sanguine nostro secundùm naturam excitandum perpetuandumq; *blandè temperans*.

Quænã in aëre requirantur.

XCIII. Requiruntur proinde talis in Aëre, quæ id præstare possint nobis beneficium tantùm, quippe sustentandæ vitæ naturali planè necessarium.

Ea ipsi aliunde communicari.

XCIV. Illa verò ipsi Aëri soli non esse propria, verùm aliunde Aëri communicari, ut nobis communicentur, facilè agnoscet, quisquis mente attentâ expenderit, quali Aëre tam benè, quàm malè valeamus, & tam recreemur, quàm premamur & quandoque opprimamur.

Ejus ratio.

XCV. Aërem solum illud beneficium nobis præstare haud posse, patet ex impeditâ, & quandoque sublatâ hominum respiratione in excelsorum montium cacuminibus Ventorum afflatu destitutis, ubi & Arenæ inscripta quævis post annos multos conservata reperiuntur, & sine spongiâ Aquâ madidâ & naribus applicatâ perfici nequit respiratio, quin mox sequi solet Suffocatio.

Venti aliud quàm Aër.

XCVI. *Venti* autem aliud dubio procul sunt, quàm ipse Aër, quippe qui spontè quiescens ab illis movetur & agitatur.

Eos esse vel natura diversos, vel aliud secum vehere.

XCVII. *Venti* rursus aut *naturâ sunt planè diversi*, aut *aliud secum vehunt*, quod tantam hominibus, aliisque Creaturis afferat mutationem.

Unde variæ mutationes.

XCVIII. *Mutationes* illæ non tantùm *frigoris* sunt & *caloris*, verùm *odorum* quoque variorum, quin *Acrimoniæ multifariæ*, aliarumque *qualitatum* vel *Sensus externos manifestè*, vel ipsum saltem corpus *occultè afficientium*, & quidem nunc benè, nunc malè.

Diversorum ventorum aut diversa vehentium causæ.

XCIX. Sive statuamus autem ipsos Ventos esse Naturæ diversæ, sive putemus alia quædam, & itidem naturæ diversæ transferri & quaquaversùm propelli cum Ventis; inquirendum erit in Ventorum istorum, aliarumve rerum cum ipsis delatarum diversitatem, diversitatisque Causas veras.

Aliquid ex Terrâ & Aquâ attolli; idque à ventis trãsferri

C. Me quod attinet, magis probabile mihi videtur, aliquid *ex Terrâ & Aquâ in Aërem ubique attolli*, *aut eò propelli*, & illud multifarium à Ventis quaquaversùm transferri.

Id autem esse multifarium

CI. Quod in Aërem ex Aquâ, Terrâque attollitur, multifarium esse, quivis facilè capiet, qui infinita in Terrâ & Aquâ reperiri, & ut sursum alliciantur propellanturve, apta esse consideraverit.

Vapores ex Aquâ.

CII. Id probant 1. *Vapores visibiliter ex quâvis Aquâ* elevati.

Halitus ex Terrâ.

Sulphuris. Hoc ex quo constituatur.

CIII. 2. *Halitus* similiter ex Terrâ assurgentes, ac imprimis è Locis, ubi *Metallorum & Mineralium* aliorum fodinæ sunt frequentes, *Sulphuris* præsertim, quo accenso assurgunt Halitus & Acidi & Pingues: his namque constituitur Sulphur, cujus accensi fumus odore admodùm gravi nares solet afficere, quin respirationem impedire: atque insuper plantarum partes rodere ac corrumpere.

Halitus Sulphureos plantas urere

CIV. Quoties proinde observamus Arborum non tantùm folia, sed ramos quoque, magisque

gisque plantas uri quasi vel corrodi à quibusdam exhalationibus vel halitibus cum Vento per Aërem propulsis, & nunc spatio latiore, nunc angustiore aliquam Terræ plagam perreptantibus; toties Halitus illos esse Sulphureos, vel Sulphureis similes, ex effectu & odore licet conjicere si non simul concludere.

Halitus per Aërë dispergi noxios & utiles.

CV. Postquam igitur patet modò memoratâ Experientiâ, dispergi ac deferri per Aërem Halitus & Hominibus, & Brutis, & Plantis noxios, meritò quærat quivis veritatis Curiosus, an non utiles quoque tam Hominibus, quàm Brutis & Plantis deferantur similiter per Aërem Halitus, vel quævis alia corpuscula ipsis utilia.

CVI. Nec dubito ego id asserere, postquam non tantùm Pluvia nominatis Creaturis utilissima defertur, delabitur indies per Aërem, verùm non rarò cum Ventis blandioribus observantur ferri per Aërem, Halitus suaveolentes, Hominesque manifestè recreantes ac roborantes.

Pro Aëris diversitate respirationem esse diversam

CVII. Quemadmodùm præterea experimur indies propter Aërem procellosum aut valdè pluviosum impediri variis modis Respirationem, ita experimur similiter ab Aëre sereno & frigidiusculo feliciùs procedere eandem Respirationem; nostrasque augeri ac refici vires.

Et oriri vel varios morbos, vel sanitatē conservari.

CVIII. Rursus, quemadmodum experimur indies ab Aëre ardentiore aut algentiore tum Caput, tum alias corporis partes notabile pati detrimentum, afficique morbis gravibus, Gravedine, Catarrhis, Raucedine, Tussi, Phthisi, & similibus pluribus; ita experimur quoque ab eodem Aëre temperatiore, nec à Solis Radiis æstuante, nec à Septentrionalibus rigoribus glaciante, non tantùm conservari in sanitatis statu sanos, sed non parùm commodi accipere ipsos Ægros.

Quorum respectu plurimùm sit diversus Aër.

CIX. Quoniam verò non semper sibi est similis Aër, sed plurimùm diversus 1. *ratione diei, vel noctis*, propter quotidianum Solis ortum, ascensum ad descensum, occasumque; 2. ratione *Verni, æstivi, autumnalis*, aut *hyemalis temporis*, propter ejusdem Solis ad nos accessum ac recessum; 3. ratione *pluviæ* cadentis *multæ vel paucæ, nulliusve*. 4. ratione *Ventorum à Meridie* imprimis aut *Septentrione* flantium, minùs ab *Oriente*, aut *Occidente*, plagisve intermediis. 5. ratione *Nebulosi* existentis *Cæli*, aut *Sereni*. 6. ratione *Cæli* ejusdem *tranquilli* existentis, aut *procellosi & conturbati*, & sic porrò; necesse est, ut aliunde ipsi hæc accidat diversitas; ergo ab aliis rebus ipsi admistis.

A cœlo Superiore Aëri admiscetur Radii Solares. A cœlo medio, Pluvia, Nix, Grando, &c. Ab Aquis Vapores. A Terræ visceribus Halitus multifarii, Sulphurei, Acidi, &c. A Terræ superficie Halitus varii.

CX. A *Cœlo* quidem *superiore* manifestè ipsi admiscentur *Radii Solares*. An verò à *cæteris Astris* aliquid quoque Aëri accedat & admisceatur, non æquè manifestum.

CXI. A *Cœlo medio* admiscetur Aëri nostro, in quo vivimus, quemque inspiramus, *Pluvia, Nix, Grando*, & quivis Tonitruum, fulgurum, fulminumque fructus.

CXII. Ab *Aquis* assurgunt & Aëri communicantur *Vapores* multifarii, *puri & impuri*, & forsan aliquid *Salis marini*.

CXIII. A *Terræ visceribus* attolluntur & Aëri admiscentur *Halitus, Exhalationesque multifarii*, Sulphurei, Acidi, Salsi, Arsenicales, & similes plures.

CXIV. A *Terræ Superficie*, ac præsertim à *Plantis Halitus* varii *suaveolentes*, aut *fœtentes Utiles* aut *Noxi*: & quidem *Spirituosi, Oleosi*, vel *Salini Volatiles* efferuntur.

Ut & à Brutorū excrementis.

CXV. A *Brutorum excrementis* Halitus itidem suaveolentes, quales sunt vaccini; aut fœtentes, quales plerique alii; ab eorundem autem *Cadaveribus putrescentibus* Halitus *semper* fœtentes ac noxii.

Unde tanta in plerisque Plantarum fructibus Spiritûs volatilis copia. Ex Uvis, Pomis, Pyris &c Spiritus volatilis.

CXVI. Quoniam verò *nec Aqua* quævis: Fontana, Putealis, Pluvialis, Fluviatilis, Paludosa, vel Marina; *nec terra* Arenosa, vel Argillacea post qualemcunque sui fermentationem *notabilem Spiritûs Volatilis partem distillatione promit*; meritò quæri potest, *unde* igitur *tanta in plerisque Plantarum Fructibus, tam humidis quàm siccis* ejusdem *Spiritûs Volatilis copia?*

CXVII. Notum enim, non tantùm ex Uvis maturis expressis mustum, & post hujus fermentationem Vinum haberi Volatili Spiritu abundans, verùm ex Pomorum quoque, Pyrorum, aliorumque fructuum expressis, mox fermentatis quoque Succis copiosum elici posse Spiritum Volatilem.

Et non tantùm humidis, sed & siccis.

CXVIII. Sed insuper notum, non tantùm ex laudatis fructibus humiditate multâ scatentibus educi volatilem Spiritum, verùm ex siccis quoque fructibus, frumento quovis & similibus, postquam cum Aquâ multâ fuerunt decocta, hinc & fermentata & tandem distillata: tunc enim copiosus solet prodire spiritus volatilis ex ipsis.

Spiritus volatilis non ex Aquâ nec Terrâ. Sed à Solis radiis, vel Pluviâ, vel utrisque.

CXIX. Cùm igitur ex solâ Aqua, ut & eâdem cum Terrâ fermentatâ nullus, vel paucissimus saltem elici possit Spiritus volatilis; opus est, ut aliunde adveniat, & Plantis, earundemque fructibus communicetur.

CXX. Quòd si omnia expendamus, quæ Aëri, aut per Aërem Aquæ ac Terræ communicari notavimus, quæque tunc maximè ipsis communicantur, quando plus Spiritus Volatilis prodit ex laudatis fructibus; facilè agnoscemus, id fieri à *Solis radiis*, vel *Pluviâ* vel *utrisque*; postquam isti convenienter concurrentibus turgere solent Plantarum fructus spiritu volatili.

Pluviâ nihil vel parùm promere Spiritus Volatilis. Unde est à Radiis Solaribus. Ejus promum-condum esse cœlum superius.

CXXI. Verùmenimvero diximus modò, Pluviam, quàm facilè colligere atque asservare possumus, quin solemus, utut diu fermentatam, nihil vel parùm de se promere spiritus volatilis.

CXXII. Cogimur proinde concludere, *A Solaribus radiis*, aut saltem *cum radiis Solaribus Plantis communicari volatilem Spiritum*.

CXXIII. Unde insuper patet, *Spiritûs Volatilis promum-condum quærendum in loco à nobis remotiore, ipsoque adeò cœlo superiore*: quod quadrat optimè cùm multis aliis phænomenis, quæ faciunt ad constitutionem Naturalium Rerum Scientiæ, sed solidæ, atque, quàm hactenus ab ullo accepimus, longè certioris, & à somniis vel figmentis planè alienæ. Sed de his alias, si Deus volet.

Spiritum Acidum in terræ visceribus reperiri. Ut & variis rebus.

CXXIV. Quemadmodum Volatilem Spiritum deduximus à Cœlo, ita *Spiritum Acidum* offendimus *in Terræ visceribus*, & quidem *manifestè* in variis corporibus concentratum, nec tantùm in *Salibus* variis, *Marino, Gemmæ, Fossili, Vitriolo, Nitro, Alumine*, &c. verùm in *Sulphure* quoque & *Argillâ* quâvis pinguedine multâ scatentibus: magis verò *obscurè* in metallis tam perfectis, quàm imperfectis.

Eum à corporibus sejungi per ignem. CXXV. Hunc *Spiritum Acidum* à corporibus, quibus junctus est, *sejungit* ac separat iterum *Ignis* in Terræ visceribus similiter observatus, & in *Sulphure conservatus*.

Et Aëri communicari, & per ventos quaquaversum ferri. CXXVI. Separatus & halitus forma existens Spiritus Acidus, quoties ad Antrorum Subterraneorum ostia pertingit, Aëri externo communicatur, quin Ventorum occurrentium ope quaquaversum propellitur, & aliò etiam transfertur, plantas & Animalia suâ lædens acrimoniâ.

Ut & Sal volatile factum. CXXVII. E Terræ Visceribus non tantùm Acidus Spiritus attollitur in Aerem, verum *Sal* quoque *Spiritûs Volatilis ope Volatile* factum.

Hoc à Zonâ Torrida Aëri maximopere communicari. Et quare CXXVIII. Unde patet, à Regionibus Zonæ Torridæ subjectis Salem volatilem Aëri maximoperè communicari, tum quia ibidem Solis radii sunt potentissimi, adeóque ad spiritum volatilem secum abundantius eò depulsum aut delatum arctius Sali cuivis, etiam fixo immiscendum aptissimi.

CXXIX. Cum enim ex iis, quæ diximus superiùs, nobis maximè probabile visum sit, volatilem Spiritum à Cœlo superiore cum Solis radiis deferri per Aerem versùs Terram, quocunque & quandoque potentissimi ferentur Solis radii, eòdem ac tunc quoque abundantiùs feretur cum ipsis volatilis spiritus; E. maximè in Locis Zonæ Torridæ subjectis, aut propinquioribus, ut & in Regionibus versus Polum Arcticum vergentibus, quando Sol à Lineâ æquinoctiali vergit plurimùm versùs Tropicum Cancri, hoc est, Æstate, & vice versâ.

Fructuũ maturitas unde. CXXX Unde non mirum, si ubi *Æstas viget*, atque Sol radios suos liberè quaquaversum vibrat, nec in opere suo à Ventis potentibus, ac præsertim cum frigore notabili comitatis, aut multâ pulviâ impeditur, *Fructus* omnes citiùs & faciliùs *maturentur*, & quidem *ratione Salis & Spiritûs volatilis maturitatem* promoventis; quemadmodùm ab intermixtâ per vicissitudines convenientes *pluuiâ augmentum* accipiunt iidem Fructus ac præsertim humidiores, quales Uvæ, Cerasa, Poma, Pyra, Pruna, &c.

Ab Halitibus variis commodum & noxa. CXXXI. Quemadmodum verò ab illis Halitibus variis temperatioribus commodum notabile accipiunt Plantæ, quin magnum beneficium Animalia; sic ab iisdem minùs temperatis, acrioribusque noxam notabilem, & quandoque necem.

Ut & ex Vaporibus & Aquis, exhalationibusque ex Terrâ & Plantis. CXXXII. Idem omninò statuendum de Vaporibus ex Aquis, exhalationibusque ex Terræ superficie, Plantarumque partibus maximè Volatilibus assurgentibus, ac per Aërem dispersis, atq; pro sui abundantiâ & diversitate Animalibus, & Homini præsertim mutationem aliquam afferentibus.

Aëris notabiles mutationes unde. CXXXIII. *Aër* igitur notabiles mutationes accipit 1. *à Solis Radiis* æstum excitantibus. 2. à *Spiritu Volatili* unà cum Solis Radiis Aëri communicato. 3. à *Pluviâ* frequenti vel rarâ, copiosâ vel paucâ. 4. à *Meteoris Aëreis* cæteris. 5. Ab *Exhalationibus Terreis*; *Acidis* putà, *Salinisque* tum *Muriaticis*, tum *Lixivis*, sed *Volatilibus*, *Sulphureis*, &c. 6. A *Vaporibus* ex Aquis vicinis & maximè quietis assurgentibus, & in Aëre inferiore permanentibus, neutiquam ad Nubium regionem usque sublatis. 7. A *Ventis multifariis*, tum solitariis, tum comitatis.

Is Anno 1669. valde noxius CXXXIV. Aër autem noster Anno memorato superiore, si non omnium recensitorum, plerorumque saltem nomine fuit nobis redditus valdè noxius.

1. Ob frigus. CXXXV. Nam 1. *Solis Radii* toto tempore Verno, & aliquâ Æstatis parte, quin subsequente Hyeme ad hoc ferè tempus parùm virium habuerunt in Calore in Aëre excitando, quippe qui toto penè tempore isto *frigore* nos ursit molesto.

Et postea Æstum summũ, cum siccitate & quiete. CXXXVI. Verùm tempore intermedio, Mense putà Julio, Augusto, Septembri, & Octobri *Æstum magnum, imò summum* excitarunt in Aëre, Hominibus penè intolerabilem, cum *siccitate* importunâ, & *quiete* nimiâ: idque defectu Pluviæ ac Ventorum, rariùs tunc hîc & in viciniâ observatorum.

Qui Æstus Humores liquavit, & Bilem auxit. CXXXVII. *Æstus* autem ille magnus *Humores* omnes in corpore nostro liquavit, & *Bilem* insuper *auxit Acrioremque* fecit.

Frigus humorẽ acidum auxit & Pituitosum. CXXXVIII. *Frigus* contrà *Humorem Acidum* in nobis reddidit *abundantiorem*, *Pituitosum* verò & *Glutinosiorem* & *copiosiorem*.

Unde varia mala. CXXXIX. Unde ad Æstus notati accessum & continuationem pugna excitata est solito gravior inter Bilem Acidumque Humorem, donec prædominium obtinente Bile Febres secutæ sunt satis ardentes, cum Anxietatibus circa præcordia inexplicabilibus, propter Pituitam Glutinosam Bili segniùs cedentem, quinimò ipsam irretientem, donec eâdem vi erumpente Nauseæ succederet Vomitus tam Bilis, quàm Pituitæ notatæ, & quandoque Humoris Acidi; quo existente in quibusdam simul Austero, Symptomata omnia erant molestiora & graviora.

Et tota corporis OEconomia turbata. CXL. Redeunte autem denuò Frigore tam intenso & aspero, quàm diuturno, aucti sunt denuò Humores Acidi & Pituitosi ex parte priùs à Bile subacti, à quibus vicissim oppressa est Bilis, totaq; corporis nostri OEconomia turbata est magnopere.

Ut & Functiones læsæ, & tardè ad pristinam integritatem redactæ. CXLI. Postquam enim Functiones in nobis pleræque à notatorum Humorum, sed quantitate mediocri & qualitate moderatâ existentium Ternario pendent; non mirum, si eisdem alternatim se multùm superantibus læsæ fuerint notabiliter Functiones omnes, nec nisi tardè ad pristinam redigi potuerint integritatem.

Primaria Affectûs causa. CXLII. Hæc namque primaria fuit Affectûs diuturni & diversimodè affligentis Causa.

2. Spiritus volatilis sanguinis coagulationẽ impedivit, & noxiã humoris fluiditatẽ auxit. CXLIII. 2. *Spiritus Volatilis* durante Solis æstu magnâ copiâ nostro Aëri communicatus, & in eodem Pluviæ ac Venti defectu permanens, quin continuè inspiratione attractus naturalem Sanguinis coagulationem ex parte impedivit & noxiam Humorum omnium fluiditatem auxit.

3. Ob pluviã paucã Bilis acrior, & copiosior. CXLIV. 3. *Pluvia* toto Æstus istius tempore *infrequens & pauca*, nec proinde Salem Volatilem copiosum per Aërem dispersum ex æquo dissolvens, atque in terram deferens, hactenus & ipsa quoque Causa fuit, quòd deficiente Aëris æstuantis refrigerio pluviam sequi solito Bilis fuerit reddita in nobis Acrior & copiosior, adeoque nocentior.

4. A Meteoris Aëris nihil noxæ. CXLV. 4. *A Meteoris* cæteris *Aëris* notabilem nobis noxam evenisse, non memini.

CXLVI.

5. Ab Exhalationibus terreis Aër corruptus. 6. Ut & ab Aqua rum vaporibus.

CXLVI. Sed 5. ab *Exhalationibus Terreis* ob ardentissimos tam diu Solis radios sursùm elevatis, sed Uliginosis, Aëris nostri infectionem, corruptionemque auctam fuisse, non est quod dubitemus.

CXLVII. Et imprimis 6. ab *Aquarum* & in hâc Urbe & in locis propinquioribus propter Ventorum potentiorum silentium importunum stagnantium, & sponte putrescentium, vaporibus similibus, hoc est, putridis ac fœtentibus Aër jam æstuans nimiùm redditus est insuper putidus, ideóque Hominibus nocentissimus. *Aquæ* autem *Leidenses* non tantùm *corrumpuntur* ac putrescunt *propter sui moram & stagnationem*; verùm etiam propter *Salsas* aliquot retrò annis *huc transmissas*, & ipsarum Corruptionem augentes. Unde nisi *utrique malo remedium inveniatur & in actum deducatur*, *Corruptio* ista in annos singulos reddetur *gravior & nocentior*, ipsaque Civitas florentissima sensim suis *destituetur Civibus primariis*, mox & *plebeis*. Sicut proinde *Magistratus Leidensis meritò ac prudenter dat operam*, *ut avertantur hinc Aquæ Salsæ*, ita idem omnem absolvet hîc paginam, si præterea *curet aquas suas esse sponte mobiles*, nec tantùm à Ventis agitari ultrò, citroque; postquam Æstate solent silere sat sæpè ipsi Venti nec magnâ vehementiâ cieri: quò tamen tempore maximè solent corrumpi Aquæ atque putrescere, Vaporesque promere fœtentes, noxiosque.

Aquæ Leidenses quare corruptioni obnoxiæ.

Ejus medela.

CXLVIII. Quemadmodum enim ab Aëre puro ac temperatiore inspirato Sanguis noster in statu conservatur laudabili, ita ab eodem impuro & intemperato Sanguis noster corrumpitur, ac degener factus vitæ diu conservandæ ineptus redditur.

Ab Aëre puro ac temperato Sanguinem in statu conservari, ab impuro corrumpi.

CXLIX. 7. *Ventis, potentioribus* præsertim, rariùs toto illo æstûs magni tempore flantibus, non tantùm immotæ manserunt Aquæ in suis alveis, verùm infinita & multifaria per Aërem volitantia corpuscula reddiderunt ipsum nobis nocentem.

7. Defectu ventorum Aquæ immotæ & Aër infectus permansit.

CL. Quamvis enim ab istorum undecunque Aëri communicatorum corpusculorum nimiâ multitudine liberetur felicissimè Aër Pluviarum ope, aliquid tamen etiam illi beneficio conferre solent Venti corpuscula illa non tantùm dispergentes, ast deorsùm quoq; in Terram & Aquam præsertim, cui immerguntur, depellentes.

CLI. Quoniam verò *Venti* observantur *Æstate rariores & blandiores, cæteris autem anni temporibus frequentiores ac vehementiores*, adeoq; *procellosi*, non videtur improbabile, *Soli tunc à nobis remotiori ex parte saltem adscribendam Ventorum frequentiam & violentiam*; sicut *eidem viciniori Ventorum quietem ac silentium*.

Soli adscribenda Ventorũ frequentia & violentia & contrà quies & silentium

CLII. Hoc si verum sit, videtur inde quoque concludi posse, *à Solis Radiis*, ut & *Spiritu volatili* (quem cum Solis Radiis dócuimus anteà à Cœlo superiori quaquaversùm deferri) quin & *Sale Volatili*, quoties Solis Radii dominium obtinent in Aëre, ibidem abundante *Vim Ventorum frangi & ad silentium paulatim deduci*.

A Solis radiis, & spiritu, atque Sale Volatili Vim Ventorũ frangi.

CLIII. Quod egregiè quadrat cum iis, quæ observamus in nobis fieri respectu *Flatuum*, qui similiter & ab *Igne Solari vel vulgari*, & à *Spiritu Volatili*, & à *Sale volatili* ac præsertim Oleoso felicissimè *superantur & discutiuntur:*

Flatus quibus in nobis dissipantur.

CLIV. Unde quis præterea suspicari queat, *Ventorum*, sicut *Flatuum*, *Materiam esse Aqueam* & imprimis *Glutinosam*: *Efficientem* autem *Ignem qualemcunque*, *Solarem aut Subterraneum*, & quicquid Igne multo abundat, *vimque habet rarefaciendi Aquam concretam*.

Flatuum Materia Aquea.

Efficiens Ignis.

CLV. Quemadmodum enim *Flatus* in Corpore nostro generari observantur *ex Pituitâ* quavis, sed imprimis *Glutinosâ & Tenaci*, & *à Bile*, præ cæteris humoribus & contentis omnibus *cum Igne proximè conveniente*, à quo *imbecilliore* promovetur Flatuum proventus, sicut ab eodem *auctiore* obtinetur eorundem discussio: ita non videtur mihi improbabile, ex *Aquâ* tum *Marinâ multum* viscosi continente, tum *in Terræ Cavitatibus* amplissimis *hærente*, atque ibidem *Sale Aluminoso*, aliove magis vel minùs *austero* imprægnatâ excitari *Ventos* tum *à Solis radiis debilius Marinam ferentibus & rarefacientibus*, tum ab *Ignibus subterraneis* in Sulphure accensis, atque conclusas *Aquas* plùs minùs *austeras*, vel etiam ab admistis partibus *Sulphuris pinguibus glutinosas factas incidentibus & rarefacientibus*, quin vi in *Aërem liberum* ipsos agitatos, quâ data porta, propellentibus, & ubi via denegatur, *horribilem Terræ Motum* ac *Tremorem*, quin quandoque *Montium & Urbium eversionem* producentibus: donec tandem aut *ab Igne auctiore* magis magisque rarefacti *dissipentur*, disruptique discutiantur, aut *Pluviâ* occurrente *dissolvantur* & dejiciantur, sicque evanescant: sicut observamus *Flatus* in nobis aut *sponte tandem* rumpi ac *subsidere*, aut *arte assumptis Aromaticis*, *vel Sale volatili*, *oleoso præsertim* constantibus *discuti ac evanescere*: Adeò in omnibus ferè conveniunt inter se Macrocosmus & Microcosmus.

Ventorũ Materia Aqua marina viscosa, vel in Terræ cavitatibus hærens Sale austero imprægnata. Efficiens Solis radii, vel Ignis subterraneus.

Terræ motûs causa.

CLVI. Ventos, si non semper, aliquando saltem in Terræ Cavernis produci, ac inde exspirantes quaquaversùm ferri, omninò videtur ex dictis & similibus observationibus pluribus sequi.

Ventos in Terræ cavernis produci.

CLVII. Cùm verò *Septentrionales* notentur, in *Europâ* saltem, omnium *potentissimi ac vehementissimi*, valde probabile videtur, *è locis Polo Arctico maximè vicinis*, atque *inhabitatis Ventos istos* maximâ partem *Aëri communicari*: quamvis *alibi quoque*, *ubi Metallorum fodinæ* sunt, *eosdem excitari*, & tandem *erumpere*, inter alia *Terræ Motus*, ac *Montium eversiones* videntur evincere.

Venti Septentrionales potentissimi unde.

CLVIII. Qui per Oceanum feruntur, observant non rarò *ex ipso mari Ventos assurgere*, atque *procellas quoque certis in locis excitare*, dum alibi & in vicinia sæpe satis tranquillum est mare ob Ventorum ibi flantium penuriam.

Ex ipso mari Vẽtos assurgere.

CLIX. In quo Casu valde mihi videtur probabile, *Hiatus* esse ibidem *ad Terræ interiora penetrantes*, *per quos Venti in Terrâ producti viam quærant & inveniant per Aquas medias*: cùm non tantùm in Mari, verùm in variis quoque Lacubus, imò Fluviis reperiantur loca profundissima, immensa, & vorticosa. An ideò Venti Occidentales ex Oceano ad nos delati Septentrionalibus sunt in violentiâ proximi?

Et quomodo id fiat.

CLX. Utrum verò in Aquis quibusvis Venti possint produci, non ausim asserere, ut nec negare: quamvis hactenus inclinem magis ut credam, in Terræ Cavitatibus potiùs illos excitari tantùm, quàm in mediis quoque Aquis: à quibus nimirum solent infringi & paulatim superari, sicut de Pluviis notavimus in superioribus,

Ventos in terræ Cavitatibus excitari. Et ab Aquis & pluviâ infringi.

 ribus,

ribus, quæ ventorum Domitores solent esse non rarò.

Aëris notabilis mutatio à quibus.

CLXI. *Aër* igitur noster, ut tandem aliquid de Causa Epidemii nostri Affectus Universali concludamus, notabilem mutationem accepit 1. à *Solis Radiis* durante æstate, atque autumno æstum in ipso summum excitantibus. 2. à *Spiritu atque Sale Volatili* copioso Aëri nostro tunc communicato, & in eodem diutinè permanente. 3. à *Pluviâ deficiente*. 4. ab *Exhalationibus Terreis* paludosis, adeóque *Salso-Sulphureis*. 5. à *Vaporibus Aqueis* putidis ex Aquis stagnantibus, & tam sponte, quàm propter admistas Aquas Salsas insuetas corruptis ac putrescentibus sursùm assurgentibus. 6. à *Ventis* suo silentio nec Aquas moventibus, nec contenta in Aëre satis depellentibus aut dispergentibus.

A causis Aërem corrumpentibus 1. Sãguis solito Biliosior.

CLXII. Ab hisce autem Causis variis ad Aëris corruptionem augendam concurrentibus 1. *Sanguis* noster factus est *solito Biliosior*, hoc est, fluidior, & ad incendium capessendum aptior.

2. Bilis aucta, volatilior & acrior.

CLXIII. 2. *Bilis aucta* est in corpore nostro, quin eadem facta *Volatilior & Acrior*: unde productus circa præcordia æstus, Anxietas, Nausea, Vomitus, &c.

3. Pituita minùs tenax & glutinosa

CLXIV. 3. *Pituita* reddita *minùs tenax & Glutinosa*; quin ex ipsâ plures producti *Flatus*, abdomen distendentes, ac præcordiorum Anxietates augentes.

4. Succus Pancreaticus minùs Acidus & austerus.

CLXV. 4. *Succus Pancreaticus* redditus *minùs Acidus*, fractus nempe à parte Biliosâ in Sanguine aucta, *minusque Austerus*: unde liberiùs sæviit Fel Acre, auctusque in corpore calor, non quidem tam urens, quàm Suffocans & angens.

A frigore diuturno post æstũ 1. Sãguis pituitosior.

CLXVI. Quemadmodum autem Æstate ac durante in Aëre Æstu sicco & Sudo modò à me notata mutatio evenit nostris humoribus; ita tum *ante*, tum *post* illum *Æstum* molestum & morosum propter *Frigus* itidem *diuturnum & grave* 1. *Sanguis* redditus est solito *Pituitosior*, hoc est, *Crassior*, *Tenacior*, *minùsque fluidus*, & ad vitale incendium ritè suscipiendum minùs aptus.

2. Pituita aucta, & glutinosior.

CLXVII. 2. *Pituita aucta est* in corpore, quin eadem facta est *Glutinosior*; unde facilè potuerunt excitari in corporis partibus variis *Obstructiones*, mox & *Sanguis aut Lymphæ stagnationes*, *Febres Intermittentes*, aliaque *ipsas consequi solita incommoda*.

3. Succus Pancreaticus copiosior & acidior & austerior.

CLXVIII. 3. *Succus Pancreaticus* productus & *Copiosior*, & *Acidior*, & *Austerior*: quo ipso Pituitæ modò notatum vitium redditum pertinacius.

4 Bilis Diminuta, obtusior, ac inertior.

CLXIX. 4. *Bilis* contrà *Diminuta* est, factaque *Obtusior* ac *Inertior*; unde *Calor* quoque *naturalis* est *Diminutus* in Corpore, quin secuti *Affectus Frigori aucto vulgò adscripti*; de quibus posteà agemus pluribus.

Aër sic mutatus causa universalis hujus affectus. & quare.

CLXX. Cui *Aëri*, quemadmodum narratum est, *plurimùm mutato*, tanquam *Universali Causæ*, quamque vitare potuit nemo in eodem permanens, meritò *adscribimus Affectum nostrum Epidemium*, tum quia ab *Ipso* deduci possunt commodè omnia Symptomata *in ipso observata*, tum quia *nullæ aliæ Causæ Universales*, à quibus notatus Affectus *cum suis Symptomatibus deduci queat, habuerunt locum*: quod priùs ostendendum, quàm ad Symptomatum singulorum dicto Aëri debitorum explicationem pergamus.

CLXXI. Diximus autem in superioribus, *Causas Epidemiorum Affectuum Universales* quærendas, inveniendasque *in sex rebus dictis nonnaturalibus*; docuimusque Ipsorum *Causam frequentissimam* existere *Aërem*, *rariorem Alimenta*; *rarissimam Motum Animi, Corporisque vehementem*.

Nõ fuisse alimenta & quare

CLXXII. Epidemium nostrum Affectum ab *Alimentis deduci non posse* inde patet, quòd *nec eodem cibo*, præsertim noxio, *nec eodem potu* usi fuerint omnes Leidæ Incolæ: non potuit proinde, nec debuit ab alterutro vel utroque deduci notatus & Universalis Affectus.

Cibum duobus contineri

CLXXIII. *Cibus* duobus ferè continetur, *Pane*, aliisque *omnibus, quæ cum Pane, aut* præter Panem *comedi solent*, sive *Carnes* sint, sive *Pisces*, sive *variæ Plantarum partes*, & imprimis *Fructus horarii*.

Nõ fuisse & alia Esculenta.

CLXXIV. Anno autem superiore Panem habuimus *laudabilem*, *Carnesque ac Pisces haud contemnendos*, sed nec *ullæ Plantæ edi solitæ fuêre vitiatæ*. Cibo igitur non potest, non debet adscribi Affectus noster Epidemius.

CLXXV. Si quis tamen *Cibum* ingurgitaverit *copiâ nimiâ*, vel usurpaverit *non satis laudabilem*, *minùsque ritè paratum*, potuit eo ipso Affectum dictum reddere in se *graviorem*, aut similem ansam præbere: quod tamen quia non est factum ab omnibus, aut plerisque, non potest quoque Cibus, tanquam Universalis nostri Affectûs Causa culpari.

Nõ fuisse potum.

CLXXVI. *Potus* verò cùm hisce in locis *frequentissimus* sit *Cerevisia*, eaque *multifaria*; *rarior* verò *Vinum*, idq; similiter *multifarium*; *nec* tamen *eadem Cerevisia*, *eodemve Vino* usi fuerint omnes hujus Urbis Incolæ, non video, qua fronte Potui queat tribui Affectus noster Epidemius.

Affectus hic cerevisiæ salsæ non adscribẽdus & quare.

CLXXVIII. Omnino namque ridiculum & planè absurdum est, quod aliqui Cerevisiæ Salsæ, utpote ex Aqua Salsa paratæ adscripserint hunc Affectum.

CLXXVIII. Nam 1. posito, quod tamen falsum est, omnes usos tunc fuisse Cerevisiâ Salsâ, an ex ipsâ omnia Symptomata in Affectu nostro observata deduci possent? nil minùs.

CLXXIX. 2. Esto, Cerevisiâ salsâ usi fuerint subinde, vel aliquandiu aliqui, potuit ab illâ reddi affectus notatus in quibusdam Symptomatibus gravior & molestior, neutiquam verò ab ipso effici ac produci.

CLXXX. 3. Non minùs eo Affectu laborarunt, qui nullâ sunt usi Cerevisiâ salsâ, ergo huic Cerevisiæ salsæ adscribi non potest idem Affectus.

CLXXXI. 4. Wesopiæ, unde tantùm dulcem, hoc est, minimè salsam huc translatam somniarunt aliqui, aliisque persuadere conati sunt, Cerevisiam, æquè gravis: imò gravior quàm hic, fuit idem Affectus Epidemius; is proinde salsæ Cerevisiæ minimè adscribendus.

Non tantùm Plebeios, sed & literatos fuisse hic deceptos.

CLXXXII. Sed homines in rebus ipsis accuratè ac distinctè expendendis parùm versati, ne videantur minimè sapere, desipientiam suam testantur abundè talibus, tamque ridiculis commentis; quibus non tantùm auscultare observo Plebejos, & Disciplinarum bonarum rudes, sed, quod non tantùm mirum, verùm insuper turpe, Literatos, nec tantùm, qui ex ipsis Bœotorũm in patriâ, crassoque sub aëre nati sunt, sed etiam Ingenio, Judicioque aliàs præditos & valentes: quamvis plerique tum Theologi,

Theologi & Iurisperiti inepti rerum medicarum censores.

logi, tum Iurisperiti, (& utinam excusari possent ab illo errore multi magis nomine tenus, quàm reipsâ Medici?) tum inepti observentur rerum Medicarum Arbitri ac Censores, (quam tamen provinciam affectant plerique) ut me sæpè pudeat crassæ ipsorum ignorantiæ & ad judicium aptum de medicis rebus ferendum ineptitudinis.

Eorum judicia apud plebem nimium ponderis habere.

CLXXXIII. Dum verò authoritate valent isti homines apud imperitam plebem, ridicula ipsorum effata & judicia plus ponderis habent apud ipsam, quàm solidissima Medicorum præstantissimorum ratiocinia: ita desueverunt plerique solidè ratiocinari, atque ad varitatis stateram dicta quævis expendere, contenti cum turbâ insanâ sequi antecedentium gregem, ac gregis Ducem qualecumque; quinimò ire quà itur, rarò quà eundum est.

CLXXXIV. Affectus ergò noster Epidemius nec Cibo, nec Potui ab omnibus usurpato & vitioso adscribi potuit, aut debuit.

Affectus hic non adscribēdus Animi & Corporis motibus.

CLXXXV. Quemadmodùm autem Alimentis communibus & corruptis adscribi non potest Affectus noster Expidemius, ita idem longè minùs adscribi poterit *Animi*, hinc & Corporis motibus vehementibus, & *similibus* & *communibus*.

CLXXXVI. Dixi Animi Corporisque Motibus *Vehementibus*, nisi enim vehementes fuerint & violenti, Affectum aliquem gravem ac molestum in corpore nunquam excitabunt.

Et similibus.

CLXXXVII. Addidi *Similibus*, nisi enim simili modo Animi hominum moveantur & commoveantur, similes in ipsis Effectus & Affectus producere non poterunt.

Atque Communibus.

CLXXXVIII. Subjunxi tandem *Communibus* nisi enim & vehementes, & similes tum Animi tum Corporis Motus, quibus Homines plures commoveantur ac cieantur, sint illis omnibus communes, similes adeóque Epidemios Affectus haud poterunt in illis producere.

Et quare

CLXXXIX. Cùm ergò nullæ causæ extiterint anno superiore, quæ tum vehementes, tum similes, in omnibus, plerisque saltem hominibus potuerint producere Animi, Corporisque Motus, hinc & alicui Epidemio Affectui ansam præbere; meritò *omnem tunc temporis sævientis Affectus Epidemii Causam ex Aëre tunc plurimùm à statu naturali recedente putamus deducendam*, cùm *præterea* non ita difficulter cum *omnibus suis Symptomatibus ex ipso poterit deduci:* quemadmodum id non semel jam monuimus, & imposterum ordine probare aggrediemur.

Febris in hoc affectu intermittens.

CXC. Postquam verò inter varia *Symptomata*, vel Affectus in Epidemio isto malo molestiores primum locum *Febri*, & quidem *Intermittenti* omnes omninò Ægros tunc afficienti dedimus, ab illâ quoque nostræ explicationis & Aëri corrupto applicationis faciemus initium.

Tertiana primùm simplex, mox duplex, quādoq; triplex.

CXCI. Fuit ergo communis omnibus *Febris*, sed *Febris Intermittens*, & quidem cùm primùm sæviret hoc malum, *Tertiana*, eaque in plerisque primùm *Simplex*, & mox *duplex*, quandoque *triplex*.

Intermittentes Febres unde oriantur.

XCII. *Intermittentes Febres omnes ordinatas & statis paroxysmis accedentes arbitror* ego (sicut in Praxeos meæ lib. 1. cap. 30. id pluribus deduxi) *ortum habere ab Obstructione unâ vel pluribus Ductuum Pancreaticorum Lateralium à Pituitâ plus vel minùs copiosâ & glutinosâ ibidem hærente*, atq; tamdiu *Succum Pancreaticum continuè in Pancreatis Glandulis à Sanguine secretum ibidem quoque sistente*, donec *à notato Succo propter sui moram acriore facto per obstruentem Pituitam via ipsi perforatione paretur*, atque ab eodem *tunc ad tenue Intestinum delato & vitioso*, quippe *acriore*, *vitiosa fiat cum Bile eò confluente Effervescentia:* unde tum *halitus similiter vitiosi*, & *solito acidiores*, tum *Liquor ex Bilis, Succi Pancreatici, & Pituitæ confluentium & in unum coëuntium Ternario exurgens per Lacteas Venas ad Cor delati Effervescentiam in Sanguine eò confluente excitent itidem vitiosam*, & quidem talem, *quæ non tantum frequentiorem producat Pulsum*, verùm *totam Sanguificationem vitiet*, *cum multifariis Symptomatibus multifarium illud Sanguinis vitium consequentibus.*

CXCIII. Hæc mea dicta cùm ampliorem mereantur explicationem, libet in nonnullorum gratiam singula accuratiùs examinare atque expendere.

Ab Halitibus acidioribus, & liquore simili.

CXCIV. Existimo igitur Febres Intermittentes omnes, & quidem ordinatas, statisque temporibus per Paroxysmos recurrentes, quales Tertianæ sunt & Quartanæ, ut de notissimis & frequentissimis tantùm loquar, ortum habere ab Halitibus Acidioribus, atque Liquore penè simili à Tenui Intestino, & quidem per Lacteas Venas, hinc & Ductum Thoracicum cum Sanguine descendente ad dextrum Cordis Ventriculum delatis, & ibidem *vitalem Sanguinis Effervescentiam vitiantibus*, atque *præter Pulsum frequentiorem aliàs quoque Functiones* plures paucioresve, plùs minusve *lædentibus*.

In Pancreate Febrium Intermittentium focus.

CXCV. Quoniam namque *ad Intermittentem Febrem producendam* (*Febrem* enim *omnem in læsa vitali Sanguificatione*, quæ in Corde fit, *consistere*, admitto cum plerisque Medicorum) *requiritur*, ut 1. ejus *Causa feratur ad Sanguinem in Cordis Ventriculis mutationem vitalem subiturum.* 2. ut *Ejus Causa non feratur eò continuè, verùm per intervalla nunc breviora, nunc longiora:* Et *nulla pars in Universo corpore assignari potest*, *uno excepto Pancreate*, *à qua defertur aliquid ad Sanguinis massam continuè*, *cujusque pars aliqua impediri potest*, *ne eò feratur perpetuò*, *quæque iterum sublato ex parte, aut in totum impedimento, eò deferri potest tempore licet diverso*; *meritò in Pancreate quæsitus*, quin Deo annuente *inventus* est *Intermittentium Febrium Focus*: postquam *in ipso culpatæ à me Obstructiones ex irrefragabilibus deductæ ac demonstratæ sunt experimentis.*

Succum Pancreaticum esse subacidum.

CXCVI. *Succum Pancreaticum Subacidum* esse, manifesta evincunt Experimenta.

Et morâ fieri acidiorem.

CXCVII. *Eundem mora fieri solitò Acidiorem*, patet quoque pluribus experimentis, tum in corpore ipso, tum extra ipsum factis.

Ab Acido Acriore. Febrium Intermittentium Paroxysmi.

CXCVIII. *Ab Acido* verò *aucto & acriore Intermittentium Febrium Paroxysmos suum habere ortum*, evincunt & *Symptomata in earundem principio molesta Frigus, Horror, Rigor, & eorundem Emendatio per Medicamenta Acidum temperantia.*

Succum Pancreaticum in Ductib. sisti.

CXCIX. *Succum Pancreaticum* in *Ductibus suis lateralibus per eorundem Obstructionem sisti posse*, evincit *Obstructionis Essentia.*

Per Obstructionem.

CC. *Obstructionem sæpius in notatis Ductibus Lateralibus excitari*, probat *Liquor cæruleus, aliove colore notabili tinctus per Ductum medium in te-*

nue

nue Intestinum desinentem *Syringa ope immissus, & in quasdam duntaxat, non verò omnes Pancreatis glandulas admissus.*

CCI. Per patentes namque Laterales Ductus penetrat usque ad Glandulas Liquor dictus, easq; colore suo inficit; per quos autem nequit penetrare, eosdem obstructos, aliterve extremè clausos esse oportet, sed obstructos eos potiùs esse, arguit Liquor ex Sale Volatili constans & colore alieno tinctus paulatim per occlusos Ductus laterales viam sibi parans.

A Pituitâ glutinosâ.

CCII. In *Ductibus illis Obstructionem* & quidem à *Pituitâ Glutinosâ* produci posse, probat Pituita similis in Ductu medio à me in Cadaverum dissectione reperta satis copiosa.

CCIII. Ab eâdem Pituitâ Glutinosâ in Ductibus dictis obstructionem excitari, & Intermittentes Febres inde produci, evincunt pleraque *Febrifuga Pituitam Glutinosam incidentia & solventia*, eandemque non rarò sensibiliter per *Vomitum* aut *Dejectionem* Expellentia, vel insensibiliter cum *Urinis* aut *Sudoribus* Evacuantia.

Pituita nullibi copiosior, quàm in tenui intestino.

CCIV. *Pituita qualiscunque* nullibi copiosior *reperitur* cumulata & pura, quàm *in Tenui Intestino.*

Eadem unde fluidior fiat.

CCV. Eadem *solvitur & fluidior* fit, mox & per Lacteas Venas ad Cor, hinc cum Sanguine quaquaversùm transfertur, 1. ab *Aëris æstu quovis:* Solis Radiis vel Igni nostro accepto ferendo. 2. à *Corporis motu vehemente*; & quandoque forsan. 3. ab *Irâ immoderatâ* & aliquandiu perseverante. 4. Ab *Alimentis, Condimentis Medicamentisve* Spirituosis vel *Aromaticis*, ut & *Sale Volatili* copiâ nimiâ usurpatis.

Unde iterum coaguletur.

CCVI. Eadem *coagulatur* iterum & imprimis in Vasis angustioribus 1. à *frigore externo* Aëris, Aquæ, Venti, Pavimenti, Vestium, Indusiorum, & 2. à *quiete corporis* mox vehementem corporis motum subsequente. 3. à *Terrore aut Mœrore magno, inexpectatoque.* 4. ab *Alimentis, Condimentis,* aut *Medicamentis frigidis & coagulandi* præsertim *vi præditis, Potu* præsertim *gelido* affatim hausto, & imprimis *Glacie, aliisque gelidiore atque glaciante facto.*

Quare Intermittentes febres excitentur omni Anni tempore.

CCVII. Hinc est, quòd tam frequenter Intermittentes excitentur Febres omni anni tempore, quoniam semper potest solvi à re nonnaturali Pituita, & ad Sanguinem, quin quaquaversùm ad omnes Corporis partes, ipsumque adeò Pancreas propelli; atque mox ibidem à re itidem nonnaturali peccante coagulari, atque sic Obstructionem parere, adeóque Intermittenti Febri ansam præbere.

Quare frequentiùs Æstate & Autumno quàm Vere aut Hyeme.

CCVIII. Hinc est, quod tum Æstate, tum Autumno frequentiùs quàm Vere aut Hyeme Intermittentes excitentur Febres; quoniam Æstate quidem ob Aëris æstum soluta est magis Pituita & quaquaversùm delata, quæ à re nonnaturali, Aëre inexspectato frigidiore, Potuve simili facilè coagulatur & obstructionem parit; Autumno verò à Re nonnaturali peccante solvitur notata Pituita, & ab Aëris mutabilis frequentiore frigore facilè coagulatur iterum, Obstructionem producens febrilem.

Quare Æstate magis Tertianæ, quàm aliæ.

CCIX. Quia verò Æstate, quando Æstus urget, Bilis augetur in Corpore, ipsaque Pituita redditur fluidior, succusque Pancreaticus temperatior, idcircò, quæ tunc producuntur Obstructiones, solutu solent esse faciliores, ideóque citiùs solubiles; adeóque Febres inde ortæ Tertianæ potiùs, quin cum calore majore ac molestiore copulatæ.

Quare Autumno magis Quartanæ.

CCX. Rursum quoniam Autumno, quando magis mutabilis est Aëris constitutio & ad frigus tendens, parcior existit tunc in corpore Bilis, & ipsa Pituita redditur copiosior & Glutinosior, Succusque Pancreaticus Acidior, idcirco, quæ tunc producuntur Obstructiones, solutu sunt difficiliores, seriúsque solubiles, adeóque Febres tunc frequentiores oriuntur Quartanæ, quàm aliàs, quin cum frigore majore ac diuturniore copulatæ.

Quare in hoc affectu Febres intermittentes. Et fuere Tertianæ.

CCXI. Anno igitur superiore cùm inciperet hîc sævire Affectus Epidemius, quoniam id sub finem mensis Julii factum, urgente tunc Solis æstu vehementi post præcedens Aëris longum ac grande frigus, quæ fuerunt excitatæ Febres fuere 1. Intermittentes, & quidem Tertianæ, quæ facilè potuerunt produci ob Pituitam durante frigore antecedente copiosam & tenacem in corpore genitam, sed à subsequente Æstu solutam, & quaquaversùm propulsam, ideóque ad Pancreatis glandulas & Ductus quoque delatam, mox ad quosvis in Diætâ commissum erratum, Potum frigidiorem, Frigus aëris qualecunque, nocturnumque adeò denudato corpore exceptum, &c. iterum in notatis Ductibus pluribus, paucioribusve coagulatam, eosdemque Obstruentem, & quidem *Obstructione Febrili.*

Ab obstructione Febrili Symptomata hujus affectûs.

CCXII. *Obstructione* dixi *Febrili*, quoniam non Sanguinem, Inflammationem pariturum, sed Succum acidum in vasis suis sistebat, qui morâ factus acidior, adeóque acrior, non Ductus solidiores ac firmiores, sed Pituitam Obstruentem sequiorem perforans, viam sibi fecit ad tenue Intestinum, in quo ratione suæ acrimoniæ cùm Bile effervescentiam instituens vitiosam, & quidem febrilem, Symptomata produxit superiùs enumerata, & in sequentibus explicanda.

CCXIII. Quemadmodùm verò per plures Pancreatis Ductus delata est ista Pituita, ita in pluribus quoque potuit eadem coagulari, & Obstructionem Febrilem producere.

CCXIV. Quemadmodum rursus potuit eadem Pituita diversâ quantitate contenta fuisse in Ductibus diversis, ita potuit Obstructio diversa produci in Ductibus diversis, adeò ut una citiùs, altera solveretur tardiùs, ideóque Paroxysmus diversus produceretur ab Obstructione notatâ diversâ.

CCXV. Amplius, quemadmodum sæpius potuit peccare idem Homo in variis diætæ partibus, ita potuit diversis temporibus produci in diversis Pancreatis Ductibus Obstructio Febrilis.

Quare Tertiana fuerit simplex, quare duplex aut triplex.

CCXVI. Atque hinc deduci debet Febris Tertiana tunc omnes affligens, quosdam quidem simplex, alios verò duplex, aut triplex.

Unde diversitas temporis accessûs, durationis, & Symptomatum in Paroxysmis.

CCXVII. Quin hinc deduci potest diversitas temporis accessûs, durationis, & Symptomatum in Paroxysmis Tertianarum istarum diversarum singulos Ægros diversimodè afficiens.

CCXVIII. Alii enim Paroxysmi anticiparunt, alii postposuerunt, alii eâdem hora accesserunt.

CCXIX. Rursus Alii Paroxysmi diutiùs, alii brevius, alii eodem durarunt tempore.

CCXX. Denique Alii Paroxysmi fuere prioribus leviores, alii graviores, alii quoad Symptomata similes.

CCXXI.

Unde Febris continuæ diversitas. CCXXI. Verùm necessum est, ut *Febris Continuæ* in aliis citiùs, in aliis tardiùs priori copulatæ rationem quoque afferamus.

Febris intermittens in quo consistat. CCXXII. Quemadmodùm verò docuimus in præcedentibus, Intermittentem Febrim pro Foco requirere atque agnoscere Partem, cui cum Sanguine, adeóque Corde commercium est continuum, sed ita, ut ex parte saltem possit ad tempus impediri & postmodùm sponte, hoc est, á Rebus in corpore existentibus, ac per se agentibus restitui notatum commercium; ita Febris Continuæ *In quo Continua* Causa vel in ipsis Vasis Sanguinem vehentibus, ipsoque adeò Sanguine, ipsiusque partibus multifariis, vel in tali parte consistet, quæ continuum cum dicto Sanguine, ipsoque Corde habeat commercium, sed ita, ut illud non nisi in totum possit impediri ac interrumpi, nec certis temporibus ab internis causis denuò restitui.

Aërem primariam fuisse Febris Continuæ causam externam CCXXIII. Cùm verò *Sanguis* vel ab *externis causis* malè possit affici, adeò, ut inde excitetur *Febris*, vel *ab internis*, & his multifariis; considerandum est, inter *Causas externas* ipsum *Aërem* jam sæpiùs notatum *primariam fuisse Continuæ Febris Causam*, quatenus valde *æstuans* tum *per Cutis poros* quaquaversùm penetrans, tum in *Pulmones inspiratus Sanguini se junxit*, eandemque non tantum *fluidiorem* præstitit, verùm eidem *partes igneas*, ut & *Salinas Volatiles* multas communicavit, unde ipsius *Effervescentia & rarefactio, dissolutioque* facta est *major*, sicque *Continua excitata Febris*.

Internam Bilem. CCXXIV. Inter *Causas Internas* propter *Bilem ab eodem Aëre tum Igneis, tum Salinis Volatilibus* partibus abundante *Acriorem* factam continuè *vitiosa* tum in *tenui Intestino*, tum in *Corde*, est producta *Effervescentia*, eaque cum *Calore notabili* conjuncta, ideóque *Febrilis*.

Hic accessit Massæ Sanguineæ constitutio vitiosa. CCXXV. Æstuans igitur Aër tum immediatè, tum per intermediam *Bilem* priùs à se malè affectam Continuæ Febris Causa fuit: cui accessit *Totius Massæ Sanguineæ, omniumque ex ipsâ productorum humorum vitium & constitutio vitiosa à Tertianâ Intermittente memoratâ dependens*.

Ejus causa. CCXXVI. Nam *Succus Pancreaticus* propter Ductuum lateralium obstructionem ibidem moram nectens, Acriorque factus, postquam per obstruentem Pituitam viam sibi fecit, non tantùm Paroxysmum Febrilem producit, sed *Sanguinem universum omnesque ex ipso producendos humores plus minúsve* pro vitio suo majore aut minore *corrumpit*. Unde propter illam corruptionem in ipsis etiam desinente paroxysmo remanentem, Continua potuit imò debuit subsequi Febris.

CCXXVII. Illud autem faciliùs, citiùsque contingit, quando *plures concurrunt Causæ*, sicut in hoc Affectu Epidemio factum, *Æstus sc. Aëris permanens*, ut & *Bilis ab eodem Aëre* antequam Febris ulla excitaretur *jam vitiata*, & indies ampliùs à naturali statu abducta, etiam ab *Effervescentiâ vitiosâ* propter *Succum Pancreaticum* Intermittentis Tertianæ Paroxysmos producentem.

CCXXVIII. *Continuæ* igitur *Febris* Affectum nostrum Epidemium comitantis *Causam internam primariam* censemus *Bilem* multis nominibus malè affectam, sicut jam dictum, explicatumque.

Anxietates circa præcordia unde CCXXIX. Tertium inter notati Epidemii Affectûs Symptomata locum dedimus *Anxietatibus circa præcordia plerosque mirè torquentibus*.

1. Ab effervescentiâ vitiosâ. CCXXX. Easdem Anxietates deducimus 1. *ab Effervescentiâ vitiosâ perpetuò in tenui Intestino propter Bilem*, uti dictum, *vitiatam excitatâ*, & *halitus* solito *plures, acrioresque* producente, qui tum ipsum *Intestinum*, tum *Ventriculum distendentes anxietatem* illam pariant.

2. A Pituitâ glutinosâ. CCXXXI. Easdem Anxietates deducimus 2. à *Pituitâ Glutinosâ* præcedenti Aëris frigori debitâ, & in *tenui Intestino hærente*, nunc verò partim à subsequente *Aëris æstu*, partim à notatâ *Bile* solutâ, & modò memoratis Halitibus sub *Flatuum* specie junctâ, eandemque *Anxietatem augente*.

3. A Succo Pancreatico. CCXXXII. Easdem Anxietates deducimus 3. à *Succo Pancreatico* suo tempore paroxysmos febriles producente, atque tunc Effervescentiam in tenui Intestino ampliùs vitiante, & *Anxietates* dictas simul *augente*.

Anxietatum augmentum à primaria Febris causa. CCXXXIII. Quoties namque novi excitabantur Paroxysmi, toties augebantur simul in Ægris notatæ Anxietates; quarum proinde augmentum meritò adscripsimus primariæ Intermittentis Febris Causæ.

Nausea à Bile. CCXXXIV. Quarto loco *Nauseam* plerisque valdè molestam recensuimus: eamque à modò memoratis & Bili præsertim adscriptis deducimus *Halitibus*, ut & ipsi *Bili* omnia in tenui intestino turbanti, & aliquâ sui parte ad Ventriculum assurgenti, atque unà cum halitibus ipsum ad vomendum irritanti.

Vt & Vomitus. CCXXXV. Iisdem *Halitibus & Bili* potentiùs Ventriculum irritantibus, utpote majore copiâ eò assurgentibus tribuimus *Vomitum* tunc frequentem, molestumque, quinto loco memoratum.

Hic quando frequentior & molestior. CCXXXVI. Fuit autem iste Vomitus frequentior, & molestior ad singulos paroxysmorum novorum febrilium accessus, & quidem plerumque, quando frigori qualicunque succedebat Calor: quo tempore in plerisque Febribus Intermittentibus excitari solet Vomitus, rariùs aliàs; nec mirum.

Ejus causa. CLXXXVII. Tunc enim (postquam à Succo Pancreatico Acidiore, ac imprimis simul Austeriore Paroxysmum febrilem producente oppressa fuit in tenui Intestino Bilis, ac compressa) desinente notati Succi affluxu novo vires & dominium vicissim nanciscitur *Bilis*, aliquâ sui parte ibidem subsistens & à recenti continuè accedente aucta; unde *plures*, *volatilioresque* tunc assurgunt *Halitus*, qui *totum Intestinum* irritantes tum ad sui, tum ad Pituitæ à notato Succo magis solutæ ac mobilis, tum ad Bilis, tum ad Succi Pancreatici cum Pituitâ juncti propulsionem tàm sursùm, quàm deorsùm huic Vomitui ansam præbent.

Qualis Materia vomitu excreta. CCXXXVII. Materia Vomitu excreta fuit multifaria, semper *Biliosa* & amara, sæpiùs simul *Pituitosa*, subinde simul *Acida*, vel *Austera*, ingratum ob Bilis admistionem saporem *vitriolatum* producens: Colore nunc *flavo*, nunc *pallido*, quandoque *virescente*, aut *subnigricante*.

Biliosa, & quare. CCXXXIX. *Biliosa & Amaricans* fuit materia vomitu excreta propter Bilem in corpore auctam & mobiliorem factam, quin ob sui volatilitatem facilè ad Ventriculum propulsam.

CCXL.

Pituitosa & quare.

CCXL. *Pituitosa* fuit eadem propter Pituitam durante frigore antecedente auctam & glutinosam, tunc demùm à subsequente Aëris æstu, & Bile auctiore atque acriore solutam, fluidamque factam.

Acida austeraque, & quare.

CCXLI. *Acida* fuit & *Austera* eadem vomitu excreta materia propter Succum Pancreaticum à præcedente frigore acidiorem, austerioremque factum, & nunc Intermittentem febrem producendo ad tenue Intestinum delatum, sed itidem propter moram acidiorem factum, & Pituitæ immersum, & unà cum ipsâ excretum.

Ingratū saporem habens, & quare.

CCXLII. *Vitriolatum*, aliàsve *ingratum saporem* habens materia Vomitu excreta est; propter *Succum* eundem *austerum* unà cum *Bile* intimiùs junctum & saporem illum producentem.

Color excretorum unde.

CCXLIII. *Color* excretorum *flavus* fuit à Bile copiosâ, *Pallidus* à Pituitâ multâ, *Virescens* ab acido succo ac Bili juncto, uti *Nigricans* ab eodem magis corrupto, Bilemque ampliùs corrumpente.

Appetitus prostratus unde.

CCXLIV. *Appetitus Ciborum* fuit 6. in *plerisque prostratus*, talisque permansit in multis longo tempore ob memoratos modò Humores ternos vitiatos, Bilem acriorem, copiosioremque, Succum Pancreaticum austeriorem, ac Pituitam glutinosam. Permansit autem talis diutiùs, quoties plures simul concurrerunt causæ notatæ, ac segniùs fuerunt emendatæ: sicut contrà cessavit citiùs, quoties causæ concurrerunt pauciores, minúsque graves, citiúsque cesserunt Medicamentis, aut Diætæ convenienti.

Et ejus duratio unde.

Emendantur sæpè humores vitiosi ope Diætæ.

CCXLV. Emendantur namque non rarò Humores vitiosi non tantùm vi Medicamentorum, cùm sæpè nulla sumantur, sed etiam Diætæ ope, sed illi emendationi conciliandæ aptæ, non quidem temperatæ qualis Sanis debetur, sed à Temperie ac mediocritate recedentis, ita tamen, ut cujusvis humoris peccantis vitio sit subcontraria, & illi proinde corrigendo, temperandoque conveniens: sive Diæta illa præscribatur à *Medico* perito, sive, quod frequentiùs evenit, casu talis eligatur, usurpeturve ab *Ægro*: nam in eâ adornandâ sæpiùs casus, quàm ratio habet locum.

CCXLVI. Et profectò miramur meritò tantas non tantùm in pejus, verùm in melius quoque mutationes fieri à Diætâ toties casu mutatâ; nec tamen istarum mutationum rationes, Causasque veras observari satis à Medicis, aut notari in eorum scriptis, quò & aliis serviant: postquam longè faciliùs per Diætam regi se patiuntur Ægri, quam per Medicamenta: quæ Diæta si præscribatur illis non morosa & fastidiosa, quin sat sæpè imaginaria; verùm facilis, grata, & ab experientiâ desumpta, plurima ejus ope bona redundant in Ægros & Convalescentes.

Ciborum Fastidiū molestū unde.

CCXLVII. Importunum & maximè molestum fuit 7. in nonnullis Ægris quorumvis *Ciborum*, Esculentorumque *Fastidium*, ad plures nonnunquam hebdomadas ipsos vexans & angens: quod meritò ab iisdem deducimus causis. Cùm enim Ciborum præsertim Appetitus excitetur ab *Acido Spiritu* in *Salivâ* latitante, aut à *Succo Pancreatico* ad Ventriculum assurgente: quoties idem *obtunditur à Bile Acriore Pituitâque Glutinosâ*, vel *corrumpitur in Austerum*, mirum non est, si *Fames* tunc exulet, quin paulatim *Ciborum* omnium *Fastidium* consequatur.

CCXLVIII. Ubi autem Causæ tales humores in nobis producentes diutiùs permanent, mirum non est, si Fastidium quoque notatum perennet, quin ampliùs augeatur.

CCXLIX. Tales autem Causæ locum habuerunt anno superiore, quin perseverarunt sat diu cum magno Ægrotantium fastidio, & Ciborum Fastidii continuatâ excitatione.

Sitis varia.

CCL. Variis modis se habuit 8. *Sitis* Nam quosdam ursit *magna*, quosdam *pauca*, quosdam *nulla*.

Magna unde.

CCLI. *Bilis Acrior & copiosa* dominium in corpore obtinens *Sitim* excitavit *magnam* & inextinguibilem.

Mediocris unde.

CCLII. Eadem *Bilis à Pituitâ Glutinosâ quodammodò obtusa* & fracta *mediocrem* duntaxat excitavit *Sitim*.

Nulla unde.

CCLIII. Eadem *Bilis* partim *à Pituitâ Glutinosâ*, partim *ab humore Austero* in tenui intestino *retusa & iners facta nullam* in Ventriculo potuit excitare *sitim*,

Potûs omnis aversio.

CCLIV. Nec tantùm varia sitis excitata est in Ægris, verum 9. in non paucis, æquè ac in me, *Potûs omnis* etiam aliàs *suavissimi & gratissimi Aversio* est observata, eaque diu perdurans.

In Autore extrema.

CCLV. In me quidem Ciborum omnium Aversio extrema duravit per aliquot dies, atque paulatim cœpit denuò locum habere Appetitus, indies accrescens: Ast Potûs omnis ordinarii, Vini putà qualiscunque, Rhenani, Mosellani, Gallici, Hispanici, & quidem singulorum multifarii, ut & Cerevisiæ cujusvis, dulcis æquè atque amaricantis, ac è locis variis huc translatæ Aversio tanta in me fuit, & tam diu perseverans, ut metuerem ne unquàm ampliùs ordinario quirem frui potu: Solis Acidulis Spadanis existentibus & gratis, & mihi variis nominibus aptis & utilibus.

CCLVI. Quod mihi, hoc ipsum aliis quoque multis evenit.

Ejus causa.

CCLVII. *Causam* verò istius *à Potu omni ordinario Aversionis* existimo fuisse *Humorem Austerum vitiatæ Bili junctum*, atque *Halitus tales producentem*, ut *Lingua & Palatum* inde inepta redderentur ad Potum ordinarium cum voluptate gustandum, exhauriendumque.

CCLVIII. Austerum verò hîc maximè culpatum sicut cum Acido habet affinitatem magnam, ita Ciborum quàm Potuum Appetitus restituitur faciliùs citiúsque.

Potûs aversio diuturnior, quā ciborum, unde.

CCLIX. Videtur igitur Potûs Aversio diutiùs vexasse nonnullos, quàm Ciborum Fastidium, quoniam citiùs Aciditas corrupta restitui potuit in Salivâ, quàm in Succo Pancreatico; quo diutiùs in Austeritate perdurante, atque unà cum ipso Bilis corruptione notatâ, perduravit etiam diutiùs Potuum Aversio, quàm Ciborum.

Acidulæ quâ ratione utiles.

CCLX. Aqua verò tum pura Putealis vel Pluvia, tum Medicata, qualis est Acidularum, non tantùm eatenus assumi potuit faciliùs & citiùs, quia erat insipida, sed etiam quatenus vim habet laudabilem, aptamque ad emendandos Humores vitiosos, tàm Austeros, quàm Biliosos.

CCLXI. Quicquid enim est insipidum, id quemadmodum Gustum haud movet, ita ejusdem fastidium non excitat, nec auget; quod dici nequit de sapido.

Alium potum magis Gustum afficere.

CCLXII. Nullus præterea potus est ordinarius, Vinum aut Cerevisia, qui non magis Gustum afficiat moveatque, quàm ipsæ faciunt Acidulæ: quæ proinde

proinde cum minore fastidio assumi potuêre, quam Vinum vel Cerevisia, cujuscunque demum essent Saporis aut virtutis.

In quibusdam aversio Acidularum.

CCXLIII. Nam, ut & hoc addam, non paucis ne quidem Aqua pura, vel Acidularum placuit, sed itidem Aversionem peperit, sed tamen minorem semper, ac Potus ordinarius.

CCLXIV. Ubi iterum animadvertendum est, non deesse, qui naturaliter abhorreant ab Acidulis, in quibus itaque non mirum, si & tunc quoque adfuerit harum fastidium.

Fastidii varietas unde. Cur serius ægrotantibus citius potuerit restitui fames, quam sitis.

CCLXV. Humorum autem diversitas peperit quoque magnam in hisce Fastidiis varietatem. Vbi & hoc notandum, quò seriùs ægrotarunt Ægri, eò citiùs restitui potuisse Famem, non item Sitim: quoniam sub Autumni medium Æstui successit à Ventis in Aëre Frigus, à quo fames iterum ex parte excitata denuò fuit propter partes Acidas tunc Aëri admistas & unà cum ipso inspiratas, sicque in corpore nostro auctas.

CCLXVI. Quicquid autem Potûs omnis Fastidium pepererat, id omne à succedente Aëris frigore neutiquam fuit emendatum, quin potiùs in suâ operatione roboratum, sive quis Pituitæ Glutinositatem, sive Succi Pancreatici Austeritatem consideraverit; cùm utraque à frigore producatur, foveatur, & augeatur.

Linguæ Ariditas & Mucositas.

CCLXVII. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata memoravimus 10. *Linguæ* nunc *Ariditatem*, nunc *Mucositatem*, postquam non semper ipsa eodem se habuit modo.

Ariditas unde.

CCLXVIII. Ariditatem quidem adscribimus *Bili auctiori & Acriori absque Pituitâ* vel *Salivâ Glutinosâ* ipsi junctâ; Bilis namque talis quemadmodum in universo Sanguine, hinc & Corpore incendium auget, ita plures in exspiratione halitus simul expellit, à quibus pendet Linguæ Ariditas.

Ejus augmentum unde.

CCLXIX. Hæc Ariditas Linguæ augetur in Ægris ore patulo somnum capientibus. Quoties namque par nares non satis patentes transitum sufficientem non habet Aër exspiratus, toties os, etiam dormientibus, plùs minùs aperitur, atque tunc semper arescit Lingua.

CCLXX. Quòd si præterea incendium febrile in Sanguine fuerit excitatum, tum Aër, qui exspiratur, siccior existit, tum halitus, cum fumo comparandi, simul prodeunt, & Linguæ ariditatem augent.

Mucositas unde.

CCLXXI. Quoad *Mucositatem linguam obducentem*, debetur illa tum *Salivæ* aut *Pituitæ* à capite delabenti, tum modò memorato *æstui febrili* eandem exsiccanti, atque subductis partibus magis aqueis inspissanti, atque Glutinosam tenacemque facienti.

Aphthæ.

CCLXXII. Accesserunt 11. multis ægris anno superiore *Aphthæ*, molestum malum.

Quid sint.

CCLXXIII. Sunt autem, ut satis notum, *Aphthæ Vlcuscula, sed cuticulam nonnisi, quando crusta decidit, à subjectis partibus tollentia*, & omnem Oris superficiem interiorem occupantia, quin OEsophagum quoque aliquando afficientia.

In iis quidnam peculiare.

CCLXXIV. In Aphthis ergò hoc singulare observatur, quòd cùm *cætera Vlcera* mox *Cuticulam soleant corrumpere ac consumere*, adeò ut eadem nuda existant, nisi pure obtegantur; *Aphthæ corrumpant* quidem *Linguæ, palati*, reliquarumque Oris partium *cuticulam*, *non item ipsam consumant, sed crustæ ad instar ipsis adhærentem sinant*, donec paulatim decidant, novâ cuticulâ sæpius priori succrescente, iterumque corruptâ, ac similiter decidente.

In Aphthis cuticula coloris varii.

CCLXXV. Observatur autem ista in Aphthis corrupta & ab inferioribus partibus paulatim secedens *cuticula coloris varii*, sæpius *candicantis*, aliquando *flavescentis*, quandoque *nigricantis*.

CCLXXVI. Eadem *Cuticula* nunc *faciliùs & citiùs*, nunc *difficiliùs & segniùs secedit à subjectis partibus*.

Aphtharum Prognosis.

CCLXXVII. Hæc idcircò noto, quia usum habent in Medicinâ, serviuntque prognosi formandæ. Nam quò magis albicant Aphthæ; hoc est, Cuticula ab ipsis corrupta; quò faciliùs, citiúsque secedunt ipsæ à subjectis partibus; quin imò quò pauciores observantur rariúsque regenerantur aut succrescunt; eò sunt salubriores, eò faciliùs citiúsque curantur, ipsique Ægri convalescunt citiùs.

CCLXXVIII. Contrà, quò eædem sunt à colore albicante remotiores, flavæ, ac imprimis atræ; quò segniùs ac difficiliùs secedunt, adeóque subjectis partibus adhærent arctiùs, suntque magis compressæ; quò succrescunt lentiùs, permanentque diutiùs; quò plures occupant partes, perdurantque diutiùs; eò sunt periculosiores ac nocentiores; eò curantur difficiliùs & rariùs, pereuntque adeò Ægri frequentiùs.

Earum causam apud autores non inveniri.

CCLXXIX. Cùm ergò diversæ naturæ Ulcuscula sint Aphthæ, libet ipsarum causas veras, modum generationis peculiarem investigare accuratiùs, idque eò magis, quòd non meminerim me apud Authorem ullum talia legere, quæ veritatis avidæ satisfaciant menti.

Vlcerum diversa origo.

CCLXXX. Ulcera pleraque aut consequuntur Vulnera vel Excoriationem circa tertium diem, quando Sanguis in pus incipit mutari, aut per se habent ortum ab humoribus acribus partes molles rodentibus, atque in ulcus vertentibus.

Humores acres quo modò ulcera producant.

CCLXXXI. Hi humores sunt ferè salsi muriatici, vel acidi; à quibus partium superficies sive cuticula primùm corrodi ac consumi solet, mox & pars subjecta similiter exedi, quæ partis excisæ apertio Ulcus vocatur, in quo Sanguis eò ad nutritionem delatus in Pus corrumpitur, semper ad albedinem vergens, nisi mali moris reddatur ulcus, vel ab errore aliquo in rebus nonnaturalibus vel medicamentis commisso illud alteretur ac mutetur. Sic exempli gratiâ à sulphure medicamentis immixto nigricabit ferè Pus priùs albicans.

Aphthæ quî oriantur.

CCLXXXII. Aphthæ autem, ubi exoriuntur, statim per vesiculas exiguas & albicantes se manifestant: adeò ut ipsarum ortus videatur fieri per talem Cuticulæ corruptionem, quæ ipsam reddat spissiorem & à subjectis partibus secedentem, donec paulatim ampliùs crassescens tandem ab ipsis decidat crustæ modo: succrescente ac sæpiùs mox similiter corruptâ novâ cuticulâ, donec itidem decidat.

Corruptio in Vlceribus & Aphthis diversa.

CCLXXXIII. Quemadmodùm verò pleraque Ulcera post cuticulæ corruptionem ac secessum, novæ ortum impediunt, quin continuè in latum vel profundum serpunt, subjectasque partes consumunt; ita contrà in Aphthis hæret in cuticulâ præsertim corruptio, nec facilè tunc aliquam profunditatem nanciscuntur Ulcera verè superficiaria, Cuticulæ soli infesta

& illam continuè succrescentem iterum corrumpentia, ipsamque non tàm consumentia, quàm inspissantia, & simul partibus subjectis inutilem facientia.

A Vomitione humorum Acrium, & halituum similium ascensu Aphthas excitari.

CCLXXXIV. Unde non mirum, si à Vomitione humorum Acrium, eorundemve aut halituum similium ascensu per OEsophagum ad Os excitentur tàm sæpè Aphthæ: quatenus illi humores halitusque Acres quovis modo ad Os delati partium omnium ibi contentarum Cuticulam corrumpunt, & post sui incrassationem notabilem ad secessum & casum aptam reddunt, quoties salubres sunt Aphthæ; quæ periculosæ ac lethales ferè observantur, quoties Cuticulæ istius incrassatio, & secessus non succedit, quin potiùs ipsa tenuis permanens partibus subjacentibus firmiter adhæret, nec ab illis secedit facilè.

Curatio in Vlceribus & Aphthis diversa.

CCLXXXV. Unde & hoc notandum, Cæterorum Ulcerum Curationem promoveri, quando paulatim exsiccantur, & minùs humoris ex ipsis prodit; Aphthas contra Curationis spem facere, quando ipsæ sunt humidæ, atque multum humoris effunditur ex Ore, ptyalismum mentiens, tunc enim citiùs & faciliùs solent curari Aphthæ.

CCLXXXVI. Unde sicut ad cæterorum Vlcerum Curationem laudantur Medicamenta humorum Acrimoniam, sed Acidam temperantia, mox exsiccantia; ita contrà Curandis Aphthis conducunt Medicamenta lenientia quidem, Acidamque Acrimoniam temperantia, sed simul humectantia & madefacientia.

Vlcerum & Aphtharum causa diversa, & quaenam.

CCLXXXVII. Ex quibus videor mihi posse de Vlcerum cæterorum, atque Aphtharum Causâ diversâ hoc statuere: In cæteris Vlceribus Acrimoniam Acidam similitudinem habere cum illis Acidis, quæ humiditate Aqueâ dissoluta vim suam magis exerunt, ideóque concentrantibus indigent: in Aphthis contrà similitudinem habere Acrimoniam Acidam cum illis Acidis, quæ ab humiditate Aqueâ dissoluta vim suam amittunt, ideóque iisdem opus habent.

Vlcera ab acido valdè acri; Aphthæ ab acido minus acri.

CCLXXXVIII. Quin inde videor mihi haud malè concludere, Vlcera cætera excitari ab acido valdè acri, Aphthas verò ab acido minùs Acri, quodque vim suam amittat in ipsâ cuticulâ, quam corrumpere quidem possit, non item consumere, atque ideò in eâ hæreat: unde dum corrumpitur magis magisque simul incrassescens atque à subjectis partibus sensim secedens Cuticula, nova illi succrescit, quæ, postquam prior decidit, paulatim pari modo corrumpi incipit, donec tandem aut corrigatur, evacueturque Acidum peccans, aut spontè superetur, deficiatve in corpore.

Quisnā humor Aphthas producat.

CCLXXXIX. Quoniam verò inter Purgantia in Aphthis curandis convenientissima optimum observatur Rhabarbarum, Bilem purgans; & tàm sæpè, ac imprimis in pueris Bilem æruginosam consequuntur Aphthæ; valdè probabile videtur, Humorem Acidum Aphthas producentem aut esse Bilem æruginosam, aut Humorem illi planè affinem; ideóque minùs purum, adeóque minùs Acrem, quàm observatur esse Humor cætera Vlcera gignens.

Quale Medicamentum in Aphthis curandis utile.

CCXC. Unde videtur adhuc idcircò in curandis Aphthis conducere medicamentum acrimoniam temperans, sed simul humectans, quò hujus ope diluatur magis Æruginosa Bilis, ex flavâ & Succo Pancreatico acido & acri, non tamen extremè acri, confluentibus producta, & diluta reddatur infirmior & iterior.

Unde Anno 1669. Aphthæ ortum habuerint.

CCXCI. Existimamus ergò anno superiore Aphthas frequentes habuisse ortum ex confluxu Bilis acris, & Succi Pancreatici similiter acris, unde vitiosè simul Effervescentes Halitus excitarint naturæ mediæ, quin Humorem, Liquoremve constituerint non extremè acrem (Dysenteriam in quibusdam producentem, de quâ mox agemus) sed fractum acrem, qui Vomitu ad Os delatus Aphthis dederit ansam & ortum.

CCXCII. Utrumque autem Humorem notatum simul peccasse in multis, non semel jam evicimus in superioribus, tàm ex Causis præcedentibus, quàm Symptomatibus Affectum Epidemium nostrum comitantibus.

Alvi fluxus & Dysenteria.

CCXCIII. Quoad Alvi Dejectionem, observatus 12. in multis Ægris tàm in principio Affectûs, quàm postmodum etiam *Alvi fluxus*, & in paucissimis *Dysenteria* ipsa.

Alvi fluxus unde

CCXIV. *Alvi fluxum* deducimus hîc meritò à *Bile abundantiore & acriore* Aëris æstui debitâ, sicut aliàs plerumque ab eâdem ortum habet Diarrhœa, & maximè Biliosa, qualis fuit anno superiore.

Dysenteria unde

CCXCV. Quoad *Dysenteriam* seriùs observatam, tribuenda ipsa tum eidem *Bili notatæ*, tum *Succo Pancreatico Acidiori*, partim à similium nimio usu & abusu, partim à subsequente Novembri mense *frigore acri* orto.

In eâ quid fiat, & quænam excernantur.

CCXCVI. In Dysenteriâ namque Vlcerantur, exeduntur que Intestina, fitque tum Sanguinis, tum maximè Puris excretio copiosa: unde à tali Causâ producetur, quæ Intestina exedere atque ulcus excitare apta est nata, ergò ab Humore acido.

Dysenteriam non esse à Solâ Bile.

CCXCVII. Quotquot proinde *à solâ Bile* quoquo modo per se corrupta & acriore factâ Dysenteriam deducunt, toto cœlo errant: postquam *Sal lixivum Bilis acerrimum* factum *Gangrænam* quidem tum alibi, tum in tenui Intestino excitabit, *nunquam Vlcus*.

Vlcus esse ab Acido, non à Lixivo.

CCXCVIII. Est enim Vlcus Acidi, non Lixivi effectus: unde nisi Acidus & quidem Acris humor jungatur Bili, nunquam efficietur ab ipsâ Dysenteria, quam solus Humor valdè Acidus & acer ad Intestinum delatus producet.

Anni 1669. Dysenteria unde.

CCXCIX. Anno autem superiore qui pauci passi sunt Dysenteriam, illam Bili æruginosæ, ab Acido acri corruptæ, debuerunt.

Alvus adstrictior unde.

CCC. Sed 13. *Alvus* in plerisque ab initio Affectûs fuit *Adstrictior*: & quidem propter Pituitam Glutinosam, Humoremque Austerum à præcedente frigore in Corpore abundantes, nec mox Bile ab æstu Aëris subsequente acriore factâ correctos aut devictos, verùm illi resistentes, atque in flatus austeros ac tenaces mutatos Alvi excrementa indurantes, sicque Alvum adstringentes, atque propter urgentem calorem febrilem molestiam ægrorum & anxietates non parùm augentes.

Et postea solutior unde.

CCCI. Postquam verò partim ab Aëris æstu, partim à calore febrili, partim à Medicamentis correcti, debellative fuêre humores austeri & Glutinosi, reddita est quoque paulatim Alvus solutior.

Abdominis distensio.

CCCII. Notavimus 14. inter Symptomata molesta non tantùm gravem *Abdominis Distensionem*,

Dolor perterebrans. In regione lumbari. Borborygmi. Abdominis distensio unde. Dolor unde.

nem, verùm *Dolorem* quoque *varium*, & in quibusdam *Perterebrantem*; tum ubique, tum præsertim in *Lumbari Regione* valdè *sævientem*: accedentibus non rarò *Borborygmis*.

CCCIII. *Distensionem Abdominis* adscribimus *Flatibus Glutinosis* ex Pituitâ simili à Bile acri tanquam Efficiente Causâ productis: Utriusque autem ortum non semel ab Aëre contrario se alternatim subsequente deduximus.

CCCIV. Prout autem Utrique humori jam notato, *Pituitæ Glutinosæ, Bilique Acri* conjunctus est Succus Pancreaticus variè corruptus, ita *Dolor excitatus* est *varius*, aliquando blandior, aliquando acrior: inter quos atrocissimus solet esse, qui terebræ ad instar *intestina* videtur *perterebrare*, ortum habens ab humore *Austero-Acido* binis notatis juncto.

In regione lumbari unde.

CCCV. *Molestissimus* autem ac *frequentissimus* fuit *in Regione Lumbari*, quo loco tres culpati confluunt Humores; ubi non mirum est, si graviùs afficiant Continentes partes, utpote acrimoniam integram, necdumque fractam obtinentes: dum autem paulatim se mutuò frangunt, temperantque Humores subcontrarii, hebescit eorundem acrimonia, roduntque minùs partes, ad quas propelluntur.

Borborygmi unde.

CCCVI. Addidimus *Borborygmos*, Ventrisque murmura & rugitus exercuisse quosdam; cùm non sit necesse, ut flatus Intestina, hinc & abdomen distendentes loco suo moveantur, sicque sonum aliquem ibidem edant, postquam non rarò conclusi manent in fistulâ Intestinali, atque absque sono permutant locum.

Quinam flatus in intestinis muti, quinam sonori.

CCCVII. Cur autem aliquando *muti*, aliquando *sonori*, volvantur flatus per intestinalem fistulam, difficile dictu existimo: nisi quòd *sicciores* observentur *magis sonori*, *humidiores magis muti*, saltem in sui excretione, quin tum diversa quoque sortiuntur apud plerosque nomina; Latinis non æquè observata, Crepitus namque vocantur ipsis pedentium flatus.

Suffocatio Hypochondriaca. Non propria Mulieribus. Non ab ascensu Uteri. Et quare.

CCCVIII. Attigimus 15. *Suffocationis & strangulationis Hypochondriacæ* Sensum ac Metum quo nonnulli sunt affecti.

CCCIX. Hunc affectum existimant quidem Medicorum plerique *proprium* esse *Mulierum*, & *falluntur*, imprimis quando censent ipsum pendere *ab ascensu Uteri ad fauces usque assurgentis*, atque ibidem fœminas penè suffocantis.

CCCX. Hanc verò sententiam in plebejis, rerum plerarumque abstrusarum ignaris, quemadmodùm ferre possumus, ita meritò ridemus & carpimus in Medicis, quorum interest, Corporis structuram eousque saltem nosse, ut non ignorent impossibilem esse talem Uteri ad fauces ascensum propter ipsius vincula multifaria ipsum arctissimè in hypogastrii cavitate detinentia.

CCCXI. Adde quòd Affectus omnibus modis similis observatus in maribus sat sæpè opinionis prioris absurditatem evincat.

CCCXII. Cui accedit, quòd solutionis modus absurditatis convincat eandem Opinionem. Nam duobus tribusve flatibus per os erumpentibus tollitur sæpenumerò iste strangulationis metus. Unde facilè patet, à flatibus habuisse ipsum ortum.

Sed à flatibus.

CCCXIII. Quòd si à flatibus habeat ortum, quis non videt, quàm sit absurdum, eundem Uteri adscribere ascensui.

CCCXIV. Non sine causâ judicavimus proinde aliam ipsi assignandam veriorem causam, Flatus putà, Halitusve in tenui Intestino excitatos & ad Ventriculum, hinc OEsophagum quoque atque Fauces assurgentes, atque pro sui diversitate *Affectum* illum *diversimodè* se manifestantem producentes.

Suffocationis species diversæ. Constrictio faucium unde. Anxietas faucium, unde.

CCCXV. Aliàs enim *constringi videntur Ægris fauces*, ac si in strangulationis versarentur periculo: quod evenit, quoties *Austeri* sunt notati *Flatus, Halitusve*.

CCCXVI. Aliàs *anguntur* quidem *Fauces*, *ac si continuè in illis aliquid hæreret*, quod difficulter possit deglutiri; unde tunc OEsophagum, ac si quid deglutiendum foret, continuè coarctant; quod fit ab *halitibus, flatibusve acribus & viscosis*, OEsophagi parietibus adhærentibus, ipsosque continuè irritantibus.

Languor & animi deliquium unde.

CCCXVII. Aliàs *Languore continuè urgentur Ægri*, ac si *Animi deliquium instaret continuè*, & subinde *in Aquâ videretur natare Cor*, id est, Pars Cordis nomine insignita, Ventriculi putà Orificium superius: quod accidit *ab Halitibus magis Aqueis & assiduè assurgentibus, ventriculique Orificium magis, quàm OEsophagum afficientibus.*

CCCXVIII. Hæc ita se habere, confirmant & evincunt Medicamenta singulis notatis speciebus maximè convenientia.

Harum specierũ remedia.

CCCXIX. Licèt enim occurrant remedia, quæ promiscuè in omnibus hisce speciebus sunt utilia, reperiuntur tamen alia quoque, quæ singulis speciebus sunt magis specifica.

Remedia omnibus communia.

CCCXX. Sic *omnibus speciebus conducunt omnia Salia Volatilia*, & præ cæteris omnibus *Spiritus Salis Armoniaci* ad Guttas iij. iiij. v. vel plures ex Vini, alteriusve liquoris convenientis cochleari sæpiùs assumptus.

Remedia quando flatus sunt austeri. Quando halitus sunt glutinosi & acres. Quando sunt Aquei.

CCCXXI. Ubi *austeri* sunt flatus, halitusve, præter eundem salis armoniaci spiritum, conducit *Castoreum*, ejusque *Tinctura*, ut & *Oleum Succini, macis* stillatitium, &c.

CCCXXII. Ubi *glutinosi & simul acres* sunt halitus, flatusve, conducunt præter Salia volatilia, *Spiritus Nitri dulcis, Ol. cort. arantiorum, Rorisinarini*, &c.

CCCXXIII. Ubi *magis Aquei* existunt Halitus, conducunt præter laudata semper Salia Volatilia, *Tinctura Aromatica Cinnamomi, Croci, Nux Moschata*, &c. non neglectis *Hydragogis* subinde usurpatis ad humiditates aqueas in corpore redundantes minuendas.

Suffocationis Hypochondriacæ causa.

CCCXXIV. Ex quibus omnibus per multiplicem & longam experientiam notis concludo 1. *Halitus, Flatusve varios* nunc *ad Ventriculi orificium superius* tantùm, nunc *ad OEsophagum* quoque *& fauces* assurgentes producere hunc Affectum.

Focus.

CCCXXV. 2. *Focum hujus mali* esse *Intestinum tenue proximum* Ventriculo.

Fomes.

CCCXXVI. 3. *Fomitem ejusdem mali esse confluentes ad tenue Intestinum Humores tres, Pituitam, Bilem, Succumque Pancreaticum* diversimodè affectos, & ideò Affectum diversum producentes.

Eam & Mulieres & Viros afficere.

CCCXXVII. 4. Licèt *Mulieres afficiat frequentiùs*, *afficere* tamen *Viros quoque*, cùm non tantùm id reverà fieri observetur indies,

sed etiam, quoniam illius Causæ occurrunt in Viris.

Ejus nomen convenientius Suffocatio Hypochondriaca.

CCCXXVIII. 5. *Convenientius* ipsi *nomen* tribui non posse *Suffocatione Hypochondriacâ*, cùm in sinistro Hypochondrio habeat ortum, & familiare sit omnibus, qui decantatâ vexantur Affectione Hypochondriacâ.

Cur eâ magis Mulieres afficiantur, quam Viri.

CCCXXIX. Afficiuntur autem hâc suffocatione Mulieres, quàm Viri, frequentiùs, quia sexûs sui ratione variis sunt subjectæ molestiis, ex quibus huic malo producendo apti generantur humores.

Ejus causa in hoc affectu Epidemio unde.

CCCXXX. Causa verò talis Suffocationis multifariæ commodè potest deduci ex Humoribus anno superiore in Ægris variis propter variam Aëris mutationem occurrentibus; ut alia Diætæ vitia non memorem, quæ tamen haud dubiè illi quoque malo dederunt ansam in non paucis.

Respiratio difficilis.

CCCXXXI. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata notavimus 16. *Respirationem Difficilem* multis gravem.

Ejus causa Halitus, & Flatus ad Cor delati.

CCCXXXII. Inter varias Respirationis difficilis *Causas* postrema non est *Halitus*, & imprimis *Flatus* unà cum Sanguine ad Cor, & mox *ad Pulmones delatus*, ibidemque tum *in Vasis*, tum *in parenchymate*, *ductibus* putà *inter arterias & venas positis hærens*, atque *Pulmonem aut distendens*, *aut distentum servans*, sicque *exspirationem* primò ac proinde *inspirationem* quoque *impediens*.

CCCXXXIII. Halitum autem, Flatumque in Febrium Intermittentium initio, quin augmento, ipsoque statu vel vigore, ut & in multis Febribus continuis in tenui Intestino excitari, atque inde ad Cor & ultrà deferri, notissimum est iis, qui Ægros suos exactè observant & ad singula ipsorum Symptomata attendunt.

Incubus.

CCCXXXIV. Non defuit proinde anno superiore in Affectu nostro Epidemio causa difficilis respirationis, postquam & Intermittentibus & Continuis laborarunt plerique Febribus.

CCCXXXV. Nec tantùm solâ difficili respiratione laborarunt multi, verùm 17. etiam *Incubo* nonnulli, & inter ipsos ego quoque; qui cum paroxysmis febrilibus repetens atque Somnolentiam simul excitans fuit mihi valdè molestus, donec ipsum agnoscens rogarem adstantes, ut tamdiu somnum, in quem tunc valdè propendebam, interturbarent ac impedirent, donec paroxysmo declinante in somnum suavem & commodum inciderem absque omni Incubo.

Ejus causa halitus melancholici.

CCCXXXVI. Observavi autem Incubum habuisse ortum *ab Halitibus melancholicis*, hoc est, *austeris* cum febrili paroxysmo in tenui Intestino excitatis, & non tantùm *ad Cor*, verùm *ad Cerebrum* quoque assurgentibus, atque ibidem tum *Somnolentiam*, tum hæc *Insomnia* producentibus.

Et narcotici.

CCCXXXVII. Quoniam verò *Somnus* erat *coactus*, & aliquid *narcotici redolens*, judicavi *halitus* illas ex *vitiosâ*, humoris *austeri cum bile effervescentiâ oriundos* etiam aliquid *narcotici à bile* accepisse: difficulter namque poterat impediri Somnus, tanta in ipsum erat proclivitas.

Propensio in somnum à Bile. Insomnia ab humore austero.

CCCXXXVIII. Quemadmodùm verò à *Bile* concurrente deduco *insuperabilem Ægro in Somnum propensionem*, ita ab *humore austero* deduco *anxietatem inexplicabilem insomnia sollicita*, hoc est, *incubum* producentem.

Et quomodo.

CCCXXXIX. Cùm enim Somnus unà cum Febre invaderet non placidus, sed coactus & turbatus, habitusque mentem Somno penè sopitam multùm angerent, fieri non potuit, quin phantasmata mira formarentur à mente, à quibus eadem rursus turbaretur, nec tamen quasi ebria se liberare posset ab ipsis; donec paulatim subsidentibus aut discussis notatis halitibus ad se rediret mens, Spiritibus Animalibus existentibus aut productis denuo purioribus, & ad omnes functiones Animales ritè obeundas aptioribus.

CCCXL. Anxietas verò illa sentiebatur imprimis circa præcordia propter halitus tàm in tenui Intestino, quàm Ventriculo hærentes, partesque illas angentes.

Cur incubo affectis videantur præcordia aliquo pondere premi.

CCCXLI. Quapropter videntur *Incubo* affectis *partes illæ pondere aliquo premi*, *totumque Hypochondrium comprimi* tunc ab aliquâ persona exosâ, vel quâvis aliâ notâ vel ignotâ corpori insidente, atque Suffocationem nonnunquam minante, & imprimis, quando in dorsum decumbit æger, tunc enim promovetur à plumarum calore halituum excitatio, quibus copiosiùs productis non mirum si angantur magis notatæ partes.

Humoris austeri causæ plures.

CCCXLII. *Humoris* autem *Austeri* plures *causæ* habuerunt locum in multis, nec tantùm *consideratio Incolarum tàm universali malo & omnes penè afficiente oppressorum*, & *metus mali diutius duraturi*, cæterosque similiter oppressuri, sed insuper *consideratio statûs privati*, in quo versabantur cum suis plerique, ut & *metus mali majoris*, quin & memoria *jacturæ passæ in Suorum obitu*.

CCCXLIII. Ex quibus omnibus non potuit non excitari *Mœror summus* in multis, & maximè prudentibus, atque suos imprimis valdè diligentibus.

CCCXLIV. *Mœroris* autem *summi effectum* esse *Austeri productionem*, non semel evici per experientiam multiplicem.

CCCXLV. Quotquot igitur *propter afflictionem*, *jacturamve privatam*, *publicamve Animi Mœrore affecti sunt* gravi, totidem auctum habuerunt in semetipsis humorem austerum, non tantum *Incubo*, sed aliis quoque modis, *Vomitu* putà *austeri*, *alvo adstrictâ*, *Suffocatione Hypochondriaca*, & similibus *se manifestantem*.

Somnus profundus & insomnia.

CCCXLVI. Quia verò non tantùm cum Incubo, sed absque ipso quoque *Somnum* passi sunt Ægri multi *profundum*, & *insomnia multifaria*, meritò eorum 18. fecimus seorsim mentionem.

Somnolentia à Pituitâ: Somnus profundus & Insomnia à Bile corruptâ.

CCCXLVII. Quemadmodùm *Somnolentiam* deducimus à Pituitâ, ita *Somnum profundum* atque *Insomnia* deducimus à *Bile*, quoties *corrupta* vim *Narcoticam induit & Animales Functiones omnes turbat*, sive hoc fiat *continuè* in *Febribus Continuis*, sive *per Intervalla* in *Febribus Intermittentibus*.

CCCXLVIII. Anno autem superiore *ob frigus præcedens diuturnum Pituita fuit aucta* in multis, unde in *Somnum propensio* & *Somnolentia* potuit produci.

CCCXLIX. Postmodùm autem succedente *summo Aëris æstu aucta* est similiter in omnibus *Bilis*, à quâ propter *Febrem* tàm intermittentem, quàm continuam in plerisque ortam, eadem ita *corrupta* est in multis ut *Narcoticam vim* acceperit, & *Pituitæ* præexistenti juncta *Somnum profundum* excitarit *cum Insomniis*,

quæ

quæ pro cæterorum humorum diversitate, pro cujusvis occupationibus & sollicitudinibus diviversis plurimùm differebant.

Vigiliæ capitisque dolor. Ab eâdē Causâ Effectus contrarios produci, & contra.

CCCL. Addidimus 19. pluribus molestas *Viligias* perdurantes, *Capitisque Dolorem* intolerabilem: Symptomata præcedentibus contraria: quod mirum videbitur iis, qui *ab eadem Causâ Effectus contrarios* nesciunt negantve *produci*, ut & *Effectum eundem à causis contrariis*.

CCCLI. Verum enim verò si tales attenti fuissent magis faciendis experimentis, quàm fingendis Chimæris, non haberent animum tot præjudiciis ægrum & ad benè Philosophandum ineptum.

CCCLII. Utique nil magis est ridiculum, quàm negare id, quod evidenti constat experientiâ, quia ejus rationem non capit Mens immersa commentis, & falsis præoccupata principiis & suppositis.

CCCLIII. Ut autem ad propositum accedamus, pernotum esse potest omnibus, qui anno superiore adfuerunt, aut præfuerunt ægris, *plurimos laborasse somno profundo, plurimos Vigiliis: plurimos sensisse dolores capitis, aliarumve partium exquisitos. plurimos nil talis esse passos*: quinimò *nonnullos successivè vexatos fuisse hisce Symptomatibus contrariis*.

CCCLIV. Quæ cùm ita sint, quærenda istius diversitatis & contrarietatis ratio & causa.

Et quomodò id fiat.

CCCLV. Utique *idem modo eodem in idem agens contrarios effectus producturum, non est probabile*; sed nil impedit, *unum, idemque diversimodè agens in idem id efficere*.

CCCLVI. Hoc ut magis pateat, dico non esse probabile, *eosdem humores modo eodem in corpore humano se habentes & agentes producere contrarios effectus*; sed nil obstat, *eosdem humores modo diverso in corpore humano se habentes & agentes id efficere*.

CCCLVII. Sic *eadem Bilis eodem modo se habens & agens in corpore humano eodem modo itidem se habente non producet contrarios effectus*; sed nil obstat, *Bilem modo diverso se habentem*, aut *in corpore diversimodè se habente occurrentem & agentem producere contrarios effectus*.

CCCLVIII. *Bilis* ergò *anno superiore in omnibus quoad externum Aerem multum æstuantem corrupta & vitiata produxit hactenus in omnibus effectum similem*.

CCCLIX. Quatenus autem *Bilis eadem propter reliquas Diætæ partes se habuit modo diverso in diversis, produxit procul dubio in ipsis effectus diversos*.

CCCLX. Sed *eadem* quoque *Bilis propter humores cæteros diversimodè in diversis repertos produxit quoque haud dubiè effectus diversos*.

CCCLXI. Quinimò tum *propter Bilem diversimodè se habentem in diversis*, tum propter *humores quoque diversimodè se habentes in ipsis produci potuerunt aliquando effectus contrarii*: quemadmodùm id factum constat experientia multiplici.

CCCLXII. Sed in quonam *constitit hæc Bilis, Aliorumque Humorum diversitas*; ut non tantùm *diversi*, *sed contrarii producti* fuerint *Effectus* in ægris.

Somnus profundus cum insomniis unde

CCCLXIII. Docuimus modò, quænam fuerit *Somni profundi cum insomniis turbulentis Causa, Bilis* nempe *Narcoticam vim nacta secundùm partem suam pinguem & Oleosam*.

Vigiliæ unde.

CCCLXIV. *Vigiliæ* autem ortum habuerunt *ab eâdem Bile, sed Acriore, nec à Pituitâ Glutinosâ obtusâ, nec à pinguedine propriâ auctâ satis temperatâ*; quin *Effervescentiam in tenui Intestino, & Corde Acrem atque halitibus Acribus molestam producente*: Unde *ad sensationem continuam, tristemque coactæ sunt Cerebri membranæ, Somnusque interruptus aut impeditus*.

Capitis dolor unde.

CCCLXV. *Dolor* namque *ab Acribus halitibus ad Cerebrum delatis & circa membranas hærentibus ibidem excitatus Somnum fugavit & vigilias perennantes produxit*.

CCCLXVI. *A Bile* igitur *diversimodè se habente* productus est in quibusdam *Somnus Soporosus*, in aliis *Vigilia*; quin *in eodem nunc Somnus* nunc *Vigilia*.

CCCLXVII. Quæ *Vigiliarum, Doloris quoque causa fuit plerumque*: at quæ *Doloris fuit Causa, fuit semper quoque Vigiliarum*.

CCCLXVIII. *Dolor* autem *Capitis vehemens* quamvis frequenter habuerit pro *Causâ Bilem Acriorem* vitiosè cum Lymphâ, Succove Pancreatico Effervescentem, atque *halitus Acres Salinos* caput petentes promentem: potuit tamen aliquando *etiam produci ab Acidis, itidemque Acribus halitibus*, Lymphæ Succoque Pancreatico *Acidioribus* imprimis adscribendis; ac præsertim quando *in febribus Intermittentibus frigus fuit vehementius* propter Causas multiplices ex Diætæ vitiis petendas, nec mox Aëris æstui, vel Bilis Acrimoniæ auctæ cedebant, Humores Acidiores.

Lassitudo spontanea.

CCCLXIX. Inter Symptomata in Affectu nostro gravia & molesta recensuimus 20. *Lassitudinem ac Defatigationem Corporis spontaneam*, quæ sicut plerarumque Febrium Intermittentium solet esse comes, ita in hâc fuit non parùm importuna.

Lassitudo unde.

CCCLXX. Cùm sit autem *Lassitudo Symptoma consequens* utplurimùm *Corporis motum vehementem, aut etiam diuturnum*, quo & *Animales Spiritus consumuntur*, & *musculi multùm exercentur fatiganturque*, necesse est, ut aliquid alterutri vel utrique simile accidat corpori per talem Febrem Intermittentem.

A Spirituum Animaliū consumptione, & impedita novorum productione.

CCCLXXI. Intermittente autem Febre non rarò *Spiritus Animales copiosè consumi*, aut *ipsorum saltem productionem novam impediri*, nemo valdè mirabitur, qui consideraverit, non tantùm *Vigiliis perseverantibus & doloribus vehementibus*, quin *Corporis quoque agitatione continuâ* perire atque *exhauriri plures Spiritus*: verùm propter *humores vitiatos turbari Functiones naturales omnes*, Appetitum Ciborum prosterni aut corrumpi, Ventriculum, mox & Intestina ab assumptis Alimentis gravari, & quidem ad nauseam vel vomitum; Vires ab iisdem minimè recreari aut refici; *Sensus externos æquè ac internos sæpenumerò hebetari*; *Motum animalem tardius, difficiliùsque absolvi ac perfici*: quæ omnia & *Sanguificationem*, & *Animalium Spirituum Confectionem* aut Secretionem arguunt læsas & *labefactatas*.

CCCLXXII. Quid mirum proinde, si tunc Ægri patiantur Lassitudinem ac Defatigationem talem, qualem solet producere Animalium Spirituum consumptio motum vehementem aut diuturnum Corporis subsequens?

Ab Halituum vitiosorum translatione ad artus & musculos.

CCCLXXIII. Præter hanc Causam Defatigationis & Lassitudinis spontaneæ in Febribus Intermittentibus, alia insuper occurrit haud contemnenda, *Humorum* nempe, *Halituumque multifariorum*, & quidem *vitiosorum translatio quaquaversùm ad ipsosque adeò artus, artuumque musculos, musculorumque membranas, cæterasque partes valdè sensiles*; quæ ab ipsis tum *gravantur*, tum *roduntur ac mordentur*, adeoque non minùs *defatigantur*, ac si motu diuturno, aut vehementi essent agitatæ.

Dolor lacerans ab humoribus acrioribus.

CCCLXXIV. Quoties namque diutùs, simulque vehementiùs agitatæ sunt ac motæ partes, toties *dolore lacerante* urgentur, quod videtur adscribendum *Humoribus* propter Spirituum Animalium magnam deperditionem motui notato debitam *Acrioribus*, hoc est, minùs temperatis existentibus.

CCCLXXV. Cùm verò Humores illi acriores facti febres producant molestas, & continuas & intermittentes, fieri nequit, ut ab *iisdem humoribus non rodantur, mordeanturque partes sensiles* patianturque *Affectionem similem Lassitudini* modò descriptæ.

Urina multifaria.

CCCLXXVI. *Urinam* quoque notavimus 21. *multifariam*, *plerumque satis rubentem, mox turbatam*, & *multùm sedimentum* idque *varium deponentem*.

Ejus diversitates unde

CCCLXXVII. *Urina* verò quemadmodùm pro *materiâ suâ primariâ* agnoscit *Potum*, vel quicqnid potulentum est, aut habetur in Alimentis: ita *diversitates suas omnes* quoad *Colorem*, *Saporem*, *Odorem*, *Calorem*, quin & *Consistentiam* & *Contenta multifaria*, mutuatur *ab Effervescentiâ vitali in Corde factâ*: quæ cùm *pendeat* tum *ab ipso Sanguine* undique ad dextrum Cordis Ventriculum *refluente*, tum *à Lymphâ* undique itidem ad Cor affluente, tum *à Bile* Sanguini ascendenti, meâ saltem sententiâ, junctâ & itidem ad Cor confluente, tum à *Chylo multifario* post assumpta nuper Alimenta similiter ad Cor delato, tum à *peculiari Humore aut Liquore*, quando Alimentis liber est Ventriculus, ex *Pituitâ Salivari in tenuibus* Intestinis hærente, *Succoque Pancreatico ac Bile* simul confluentibus exsurgente atque similiter per Venas lacteas, hinc & Ductum Thoracicum ad Cor delato; ab illis omnibus ac singulis tàm multis modis mutari solitis non parùm *alterari debet laudata* in Corde Sanguinis *Effervescentia vitalis*, *secernique ab ejus massâ, quod Urinæ materiæ junctum non parùm ipsam mutet.*

CCCLXXVIII. *Quicquid* igitur *in Effervescentiâ vitali secedit à Sanguine*, tanquam ipsi *heterogeneum, hominique nutriendo minùs idoneum*, idipsum *jungitur* facilè *sero* in renibus in Urinam secernendo, percolandoque.

Urina Color rubeus à Bile Acriori. In Febribus continuis & intermittentibus. Quamdiu is permaneat.

CCCLXXIX. *Calor* autem *rubeus* debetur semper, quando is à Rebus assumptis non oritur, *Bili Acriori & incendium in Sanguine augenti*; siue permaneat idem in eo incendium, sive idem paulò post aut seriùs minuatur, tollaturve iterum.

CCCLXXX. Nam non tantùm in *Febribus continuis* plùs minùs ardentibus, sed *Intermittentibus* quoque, *durante* scilicet *Incendio febrili*, *Colore rubeo tingi solet Urina.*

CCCLXXXI. Qui *color permanere* solet in Urinâ, *nullo vel pauco secedente sedimento*, quamdiu *Humorum noxiorum Febrim parientium nulla fit à Sanguine secretio.*

Quando evanescat.

CCCLXXXII. *Idem* autem cum *subsidente sedimento ex parte saltem Urinæ liquorem deserit*, quamprimùm *desiderabilis* contingit *partium noxiarum à sanguinis massâ secretio.*

Urina turbida & clara unde.

CCCLXXXIII. Hæc *secretio* quando *inchoata est tantum, turbida redditur vel mox talis fit permanetque Urina*; quæ iterum *clarescit*, quando *eadem secretio est magis absoluta*, & sanitatem instantem denunciat.

Urina constitutio in Febribus Catarrhosis.

CCCLXXXIV. Observatur etiam *Urina in Febribus Catarrhosis* multis dictis, potiori autem jure *Gravedinosis* vocandis, postquam individuus Gravedinis gravioris est comes, *reddita Clara & rubens, quaque mox turbatur*, & prout citiùs, segniúsve iterum clarescit, turbulentamque opacitatem cum perspicuitate mutat, citiùs, segniúsve unà cum Gravedine superatum iri insultum febrilem significat.

Ut & in affectu Epidemio.

CCCLXXXV. Utroque autem modo & *Rubentes*, & *mox Turbatæ* sunt anno superiore excretæ Urinæ, cùm non pauci Gravedinosâ laborarint tunc febre, dum cæteri absque Gravedine tum Intermittente, tum continuâ correpti fuerunt febre.

Sedimentum copiosum, quale signum.

CCCLXXXVI. *Sedimentum* quando *copiosum* deponitur, *levanturque Symptomata* reliqua, signum est superati morbi, sed cum multâ humorum immunditiâ conjuncti.

CCCLXXXVII. Ubi contrà *Sedimentum copiosum deponitur, nec levantur* inde à cæteris Symptomatibus Ægri, signum est, non tantùm periculosum, ast sæpè quoque lethalem esse morbum.

Sedimentum paucum quale signum

CCCLXXXVIII. Ex quibus facilè patet, quid de *Sedimento pauco* sit judicandum.

Ejus color, consistentia, &c.

CCCLXXXIX. Prout autem *Colore*, *Consistentiâ*, & *similibus* qualitatibus variat Sedimentum, Spes quoque aut Metus non parùm variabit.

CCCXC. *Sedimentum* namque *Album* ac *æquale* laudatur; sicut culpatur, quò magis recedit ab albedine, occurritque *rubrum, lividum vel nigrum*; aut *inæquale.*

Color urinæ naturali similis quid significet

CCCXCI. *Color Urinæ naturali maximè similis* testatur, si cætera Symptomata ritè se habeant, ad sanitatem properare Ægrum, fierique Sanguificationem naturali fere similem.

Color valdè rubens quid significet?

CCCXCII. Contrà *Color valdè rubens* testatur magnum in Sanguine Incendium, Bilemque solito acriorem, ac nonnunquam simul pinguiorem; sive per se acris existat, sive ratione Succi Pancreatici malè se habentis, ac proinde vitiosam in tenui intestino Effervescentiam excitantis talis evadat.

Quid color aqueus.

CCCXCIII. Rursus *Color Aqueus*, à quo Cruda nominatur Urina, diminutum in Sanguine calorem indicat, Bilemque inertiorem aut oppressam testatur.

Urinæ Sapor salsus unde.

CCCXCIV. Si cui Urinam gustare libeat, ejus *Sapor valdè salsus* debetur Bili & Lymphæ satis Acribus, & satis arctè in Effervescentiâ in Corde simul adunatis.

Amarus unde.

CCCXCV. *Amarus* verò Urinæ *Sapor* debetur haud dubiè Bili abundanti & minùs arctè cum Lymphâ in vitali Effervescentiâ junctæ, ideoque Saporem suum in Urinâ servanti.

Acidus unde. CCCXCVI. *Acidus* autem Urinæ *Sapor* ortum habet à Lymphâ acidiore, ac minùs arctè cum Bile in eâdem vitali Effervescentiâ mixtâ, ideoque Aciditatem Suam in Urinam transferente.

Urinæ Odor gravis quid significet. CCCXCVII. *Odor Urinæ gravis & ingratus* indicat Effervescentiam vitalem valdè vitiosam. Corruptionemque in Sanguine valdè noxiam, periculosamque.

Urina ardorem conjunctum habês unde. CCCXCVIII. *Urina* in sui emissione *ardorem* conjunctum habens accepta ferenda est Acrimoniæ qualicunque, ac præsertim Biliosæ in eâ repertæ.

Frigus conjunctum habens unde. CCCXIX. Contrà *cum frigoris sensu reddita Urina* tribuenda videtur humori Acido, sed non valdè Acri; præsertim quando ipsi aliquid admistum Pituitæ non valdè Glutinosæ.

Consistentia urinæ crassior unde. CCCC. *Consistentia Urinæ crassior* debetur multo Sali ei admisto in Effervescentiâ vitali à Sanguine secreto, aut à Chylo exorto: Unde Urina paulò post Alimentorum Fermentatorum ad Intestina propulsionem, Chylique à Fæcibus Alvi secretionem, mox & ad Cor deductionem prodiens *Crassior* esse solet, ut & in Febrium Declinatione.

Tenuior unde. CCCCI. Contrà *Tenuior Urina* sequitur pauci Salis in Effervescentiâ vitali à Sanguine secessum: quod in Febrium initiis solet contingere, quo tempore Sanguineæ massæ intimiùs conjuncti sunt Humores omnes.

Urinæ contenta varia. CCCCII. Quoad *Contenta ipsa*, eorundemque *Colorem*, *Odorem*, *Consistentiam*, *Figuram*, *Situm* & quæ sunt plura, non parùm observantur variare ipsa pro *diversis Febrium temporibus*, *Humoribus* maximè *peccantibus*, & *Diætâ*, ut & *Medicamentis*.

Fundum quænam petant. CCCCIII. *Fundum* namque petunt, Sedimentique nomen obtinent, quæ magis sunt Terrestria, Glutinosa, & Salsa, sed prædictis juncta.

Superficiem quænam. CCCCIV. *Superficiem* contrà legunt, quæ sunt maximè Pinguia & Volatilia.

In medio quænam ferantur. CCCCV. *In medio* feruntur, quæ sunt naturæ mediæ.

Eorum consistentia æqualis albicâs quid significet. CCCCVI. *Consistentiam* quæ habent magis *Æqualem*, *Coloremque albicantem*, laudantur maximè, cùm spem faciant restitutionis ægrorum, sintque signum, restaurari ac redintegrari Effervescentiam vitalem.

Quid inæqualis, & color ab albo recedens. CCCCVII. Contrà, quorum *Consistentia* est *Inæqualis*, & *Color ab albo multùm recedens*, significant vitiatam multùm vitalem Effervescentiam, ideoque in pejus ruere Ægrorum res; unde, quò recessus ille major est, eò periculum urget majus.

Fœtor Sedimenti quid indicet. CCCCVIII. *Fœtor Sedimenti* corruptionem aliquam, si non in Sanguine, saltem in Renibus aut Vesicâ existere indicat.

Arenulæ ubique in Urinâ & ejus contentis. CCCCIX. *Arenulas* solas inter Contenta ubique observavi, nec tantùm in Urinæ fundo, verùm in superficie quoque ac medio, quin lateribus Vasorum, ut & inter contenta reliqua omnia.

Earum color varius. CCCCX. *Color arenularum* apparet varius, nunc *rubens*, nunc *flavus*, nunc *cinereus*, nunc *albus*: minùs noxius rubens, pejor albus.

Figura diversa. CCCCXI. *Figura* quoque *ipsarum* est diversa, nunc globosa, nunc diversimodè angularis.

Calculi varii. CCCCXII. *Calculi* quoque *majores*, *minoresque* cum Urinis excreti varii occurrunt *colore*, *figurâ*, *duritie*.

Eorum color. CCCCXIII. *Color* plerumque ex flavo cinereus existit, aliquando magis ad albedinem tendens, qui pejor, uti flavior minùs malus.

Figura. CCCCXIV. *Figura* non rarò est oblonga, vel etiam ovalis, subinde sphærica, & aliquando variis superficiebus planis multifaria, plusque aut minùs regularis, tetraëdra, cubica; vel mixta, conica, cylindrica, &c.

Durities. CCCCXV. *Durities* quoque Calculorum varia est, cùm aliqui occurrant friabiles, alii valdè solidi, & sic porrò.

CCCCXVI. Sed ista omnia ex professo tractare non est hujus loci primaria verò capita paucis attigisse sufficiat.

Virium prostratio. CCCCXVII. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata recensuimus 22. *Virium omnium Dejectionem ac Prostrationem stupendam*, & quidem *tantam*, *ut vix longo tempore ipsas recuperare potuerint Ægri.*

Vires duplices. CCCCXVIII. *Vires* consideramus & *Vitales*, & *Animales*, utrasque tunc prostratas.

Vitales quænam. CCCCXIX. *Vitales* voco *vires*, quæ sunt ad vitam sustentandam necessariæ, quas, si quis malit, *Naturales* quoque haud ineptè vocaverit.

Ad eas referri debet. 1. Effervescens Sanguis. CCCCXX. Ad Vitales, Naturalesque Vires referendus primo & primario loco *Effervescens Sanguis* in dextro Cordis Ventriculo; quatenus *ab illo non tantùm Vita immediatè pendet*, verùm *Continentes* quoque *partes omnes nutriuntur*, quin *Contenta omnia originem trahunt.*

2. Fermentata in Ventriculo Alimēta, & Chylus. CCCCXXI. Ad easdem Vires Naturales referimus 2. *Fermentata in Ventriculo Alimenta*; ut & *secretum ex ipsis* in tenui Intestino *Chylum*, qui exinde *transcolatur* in Vasa lactea, hinc & *transfertur* ad Cor, quò *ex ipso conservetur ac renovetur Sanguis.*

3. Bilis. CCCCXXII. Ad easdem Vires vitales puto referendam 3. *Bilem in Hepate à Sanguine* quovis tandem modo *secretam*; tum ad *Sanguinis Effervescentiam* in Corde, tum *ad Chyli secretionem* in tenui intestino, tum ad *Liquoris peculiaris confectionem* ibidem non tantùm utilem, verùm necessariam quoque.

4. Lympha. CCCCXXIII. Ad easdem Vitales vires arbitror referendam 4. *Lympham in Conglobatis Glandulis præparatam*, & continuè per vasa sua similiter ad dextrum Cordis ventriculum delatam, *vitalemque* in eo *Effervescentiam cum Bile producentem.*

5. Succus Pancreaticus. CCCCXXIV. Ad easdem Vires vitales existimo referendum 5. *Succum Pancreaticum in Conglomeratis Pancreatis Glandulis præparatum*, atque unà *cum Bile* in tenui Intestino effervescentem, atque laudatum modò, *Liquorem peculiarem*, qui meâ conjecturâ *Consistentiam Sanguini confert*, imprimis constituentem.

6. Saliva. CCCCXXV. Ad easdem Vires vitales judico referendam 6. *Salivam* continuè deglutitam, & non tantùm in ore, ast in ventriculo quoque *assumptis alimentis admistam*, eorundemque *Fermentationem* præcipuè *efficientem*: atque in tenui Intestino Pituitæ nomine notam, ad memorati modò *Liquoris confectionem* concurrentem.

7. Animales Spiritus & quatenus. CCCCXXVI. Possunt ac debent forsan ad vitales vires referri 7. *Animales Spiritus*, quatenus non tantùm *concurrunt ad* recensitorum modò *Humorum* variorum, *Bilis, Lymphæ, Succi Pancreatici & Salivæ, confectionem*; ast insuper inserviunt *motui* Labiorum, Maxillæ inferioris, Linguæ, OEsophagi, Ventriculi, Intestinorum, Vasorum omnium, Cordisque adeò ipsius quoque, in Alimentorum Assumptione, Contritione, Deglutitione, propulsione, Transcolatione, ut & Sanguinis quaquaversùm propulsione ad Vitæ conservationem tàm necessariis.

Animales Vires quænam. CCCCXXVII. *Animales Vires* vocandas existimo, quæ non tàm sunt ad vitam necessariæ, quàm *utiles ad vitam præstandam beatiorem.*

Vitã beatiorem quænam faciant. CCCCXXVIII. *Vitam quæ faciunt beatiorem, Sensus* tàm *externi* sunt, quàm *interni*: ut est *Motus Animi & Corporis, animalis* dictus.

Sensibus externis quænam serviant. CCCCXXIX. *Sensibus externis* serviunt 1. *Sensoria*, Oculi, Aures, Nares, Lingua cum Palato, & Membranæ. 2. *Nervi*. 3. *Cerebrum ac Cerebellum*. 4. *Spiritus Animales.*

Quænam internis. CCCCXXX. *Sensibus Internis* arbitror ministrare *Cerebrum cum Cerebello*, atque *Spiritus Animales.*

Quænam Animi motibus. CCCCXXXI. An *Motibus Animi serviant Spiritus Animales*, *aliave Corporis partes*, dubito; quamvis non dubitem, plurimùm *ab ipsis agitari sæpè Animales Spiritus*, & *alterari Humores omnes*, ac cum ipsis *Partes Continentes.*

Quænam corporis motui. CCCCXXXII. *Animali Corporis Motui* serviunt 1. *Musculi*. 2. *Nervi*. 3. *Cerebrum ac Cerebellum*. 4. *Spiritus Animales*, & 5. *Ossa*, *vel Partes movendæ.*

Virium prostratio unde. CCCCXXXIII. Cùm tàm multa constituant Vires nostras & Vitales, & Animales, concurrant saltem ad ipsas constituendas, conservandasque, fuerintque utræque anno superiore in Ægris tàm notabiliter prostratæ, investigandum porrò, unde originem habuerit eadem virium prostratio.

Quando vires dicantur prostratæ CCCCXXXIV. Nam *prostratæ* dicendæ sunt *Vires* hæ tum *Vitales*, tum *Animales*, quoties *Partes tàm Continentes*, *quàm Contenta* ad *Functiones* memoratas exercendas *necessaria à statu naturali* eousque *recesserunt*, ut *Functiones* illas *vel in totum*, vel *saltem maximâ ex parte* nequeant producere.

1. Sanguis à quibus ineptus factus. CCCCXXXV. Et 1. quidem *Sanguis* factus est *ineptus* Effervescentiæ vitali ritè subeundæ propter *Humores plures* ad dictam Effervescentiam efficiendam concurrentes *vitiatos*, & imprimis *Massam ipsam Sanguineam* multis modis *malè affectam*, tum immediatè ab ipsis *Solis radiis* tandiu ardentibus, tum mediatè à notatis modò *Humoribus* vitium suum Sanguini communicantibus.

2. Chyli defectus & vitiũ unde. CCCCXXXVI. 2. *Alimenta* sicut à multis fuêre *fastidita*, nec proinde assumpta, unde *Chyli defectus* fuit ad Sanguinem reparandum; ita, quoties assumpta fuêre à quibusdam, *perperam* fuêre in *Ventriculo fermentata*, unde ne tunc quoque *Chylus* laudabilis secerni potuit & ad Cor deferri pro Sanguinis continuè pereuntis refectione: idque propter *Salivam* vitiatam, ut & *Bilem* non rarò ad Ventriculum assurgentem, atque *Appetitum* non minùs *corrumpentem*, quàm *Fermentationem Alimentorum vitiantem.*

3. Bilis unde acrior & volatilior. CCCCXXXVII. 3. *Bilis*, quemadmodùm dictum in superioribus, *Acrior est facta & Volatilior* à Solis Radiis tantum & tamdiu durantem *Æstum* in Aëre excitantibus.

4. Lympha acidior unde. CCCCXXXVIII. 4. *Lympha* in non paucis à *Frigore* summo in Aëre occurrente ante noxium illum Solis æstum reddita est *Acrior*, hoc est, *Acidior*, ideoque vitali Effervescentiæ blandæ promovendæ ineptior, quin ob Bilem paulò post Acriorem factam Effervescentiæ noxiæ ac vehementiori procurandæ nimis apta.

5. Pancreaticus Succus acrior unde. CCCCXXXIX. 5. *Succus Pancreaticus*, quem sæpiùs docui pro *Melancholico* Veterum *Humore* omninò habendum, ab eodem *Frigore prævio* Acrimoniam noxiam est nactus, hinc tum Intestinalem, tum Vitalem læsit Effervescentiam.

6. Saliva unde vitiatæ. CCCCXL. 6. *Saliva* & à præcedente *Frigore* magno, diuturnoque, & à subsequente *Calore* summo, itidemque diutino inspissata fuit & noxia facta, suisque muniis probè obeundis inepta.

7. Animales Spiritus unde consumpti. CCCCXLI. 7. *Animales Spiritus* non tàm *impediti* fuerunt à præcedente *Frigore*, quam *consumpti ab Æstu* subsequente; unde *Humores* omnes minùs potuêre ab ipsis temperari, partiumque *Motus naturalis* absolvi.

Vires Animales læsæ in Sensibus externis unde. CCCCXLII. *Vires* autem *Animales* quod attinet, 1. in externorum Sensuum *Sensoriis* notabilis mutatio in paucis observata; ut nec 2. in Nervis: ast 3. ob *Febres* tàm *Intermittentes*, quàm *Continuas* in *Cerebro* ac *Cerebello*; ut & 4. in *Spiritibus Animalibus* tàm *Consumptis*, quàm multis modis ab ascendentibus *Halitibus conturbatis & infectis*; sed 5. *in corpore* fuêre *objecta plura*, *Humores* sc. à quibus *Dolor* per *Distensionem*, *Acrimoniam*, *Frigus*, *Ardorem*, ac similia fuit productus.

In Sensibus internis unde. CCCCXLIII. *Internos Sensus* si spectes, hîc similiter culpamus malè affectum *Cerebrum ac Cerebellum*; malè affectos *Spiritus Animales*; unde *Somnia turbulenta* & *Deliria* ortum habuerunt.

Animi Motus quinam in Ægris reperti. CCCCXLIV. *Animi Motus varii* fuêrunt in Ægris, & imprimis *Mœror* ratione malorum præsentium, & *Metus* ratione malorum futurorum, ac non minùs prævisorum, quàm formidatorum; *quos graviores fecerunt Animales Spiritus malè constituti*; quemadmodùm vicissim non parùm sunt à notatis pathematis affecti malè, conturbatique in motu suo Animales Spiritus.

Corporis motus quomodo labefactatus. CCCCXLV. Quoad *Corporis Motum Animalem* in paucis labefactatus fuit ratione *Musculorum*, aut *Nervorum*, aut *partium* movendarum, nisi diutiùs perseverante malo; in pluribus ratione *Cerebri Cerebellique*, atque *Spirituum Animalium* malè affectorum: sicut modò dictum.

CCCCXLVI. Adeò ut sic ex jam dictis pateat omnibus prostratarum Virium omnium ratio & Causa vera.

Quare Vires citò non potuerint reparari. CCCCLVII. *Eædem longo tempore non potuerunt reparari*, tum propter *Humores omnes unà cum Sanguine* in Corpore *vitiatos* tum propter *Causas externas in notabili excessu peccantes*, & *diu ita permanentes*: nam sicut *Æstum Aëris summum ac longum præcessit*, ita eundem *consecutum est Frigus grande ac diuturnum.*

CCCCXLVIII.

Recidivæ frequentes unde.

CCCCXLVIII. Inter affectûs nostri Epidemii Symptomata recensuimus 23. *Recidivas frequentes*, ad minimum Diætæ vitium obvenientes; Unde non parùm turbati sunt plerique, ac si malum esset insuperabile. Fatigati namque fuere illi quoque à Medicamentorum assumptione, qui præ aliis facilè poterant quibusvis uti; unde recidivam patientes aversabantur tandem remedia; & dolebant, se tàm facilè in affectum incidere eundem, ac plerumque graviorem, multisque lethalem.

CCCCXLIX. *Recidivarum* autem istarum *Causa* fuit *omnium penè Humorum Constitutio* in *plerisque læsa*, nec tàm facilè proinde in statum naturalem reducibilis. Unde quamvis multi liberarentur à febre tàm Intermittente, quàm Continuâ, levarenturque gravioribus suis Symptomatibus; nondum tamen erant Sani, quoniam Humorum variorum vitium varium non poterat subitò emendari, nec proinde ipsorum vires in Humoribus maximè consistentes renovari. Hinc non mirum, si ad leve patratum in diætâ erratum incidebant plerique in novas febres nunc Continuas, nunc intermittentes, Symptomataque priora redderentur non rarò prioribus graviora & periculosiora, & tàm sæpè lethalia.

Cur recidivas patiantur homines.

CCCCL. Si namque maxima Virium nostrarum pars consistat in laudabili Humorum omnium Dispositione, sicut diximus nuperrimè, quoties illi Humores nondum sunt omnibus modis emendati, toties debiles censentur ac sunt tales Homines; quin ad affectum difficilem, gravemque perferendum, superandumque minùs apti; quemadmodùm eo ipso dispositi sunt, ut in quemvis affectum citiùs, graviusque incidant.

Cur facilè quivis quemvis patiatur affectum

CCCCLI. Vitium namque varium in variis Humoribus existens Causa est, cur facilè quivis quemvis patiatur affectum, quippe qui tunc offendit in tali corpore Humores, qui aditum ipsi facilitent, ipsumque foveant.

CCCCLII. Adde quòd permanente in Aëre Causâ Communi affectûs præcedentis, atque in plures continuè sævientis, admodùm facilè renovari potest idem in Hominibus necdum ex hoc naufragio planè emersis, verùm adhucdum cum ipso ex parte luctantibus.

CCCCLIII. Nec mirum, facilè delinqui à convalescentibus, atque omnia penè adhuc fastidientibus in hac vel illâ Diætæ parte; in quibus tunc minimum erratum plus solet nocere, quàm aliàs ubi validi sunt habentque Humores omnes benè constitutos, erratum maximum.

Frequens Abortus Gravidarum non nisi in affectibus gravissimis.

CCCCLIV. Inter Symptomata Epidemii nostri Affectûs notavimus 24. *Abortum plerisque Gravidis obortum*, adeoque frequentem, ut *paucæ vivos, paucissimæ vitales ediderint Fœtus*: quod nunquam evenit, nisi in Affectibus gravissimis & periculosissimis, qualis etiam fuit noster Epidemicus.

Ejus causa Bilis multùm acris & volatilis.

CCCCLV. Causam ejus si quis me roget, dicam id evenisse imprimis propter *Bilem multùm Acrem ac Volatilem*, non tantùm maternum, sed maximè Fœtûs Sanguinem fluidiorem præstantem.

Et quomodò.

CCCCLVI. Maternus, præsertim ad Uterum delatus Sanguis fluidior, cur laxiùs Utero adhæserit Placenta, hinc & totus Fœtus, in causâ fuit; quapropter facilè potuit sequi abortus, concurrente imprimis Fœtus Languore ac Debilitate.

Languor in fœtibus.

CCCCLVII. *Languentes*, & ideò Debiles fuisse plerosque *Fœtus evincit* plerorumque *Mors paulò post nativitatem superveniens*, etiam ubi ordinario nati sunt tempore.

Ejus causa.

CCCCLVIII. *Languorem* istum, Debilitatemque Fœtuum adscribimus *Materno Sanguini* plurimùm vitiato, & quidem ob Causas nuper quoque in Virium prostratione propositas.

CCCCLIX. Non potuit namque conservari robur Fœtus, Materno Sanguine existente modis omnibus ita vitiato, ut Matres diu pergerent languere, ac segniùs restaurari.

Dolores vagi. Unde orti.

CCCCLX. Observati sunt 25. in Ægris nonnullis *Dolores Vagi*, & modò has, modò illas Partes afficientes.

CCCCLXI. Dolores illi ortum habuerunt quandoque *ab Humoribus*, *Halitibusve acribus* Partes sensiles rodentibus, atque sic Dolorem in illis parientibus, quandoque à *Flatibus* Partes distendentibus, atque sic quoque Dolorem producentibus.

Halitus & flatus quidnam præstent.

CCCCLXII. Quemadmodùm autem plerique Humores acres confluunt ad tenue Intestinum, Bilis, Succusque Pancreaticus, ita in illo confluxu vitiosè ideò effervescentes nunc Halitus, nunc Flatus excitant; qui non minùs, quàm Humores ipsi tum in eodem Intestino, tum in annexo Crasso, tum in proximo Ventriculo & Anxietates, & Distensiones, & Rosiones producere solent, quin per Lacteas Venas festinantes ad cor, ibidem turbant Effervescentiam vitalem: Anxietates, Difficilemque in Pulmonibus Respirationem efficientes; ulteriùs autem cum Sanguine ad Partes quasvis delati & in Capite, & in Artubus Dolores pariunt varios.

CCCCLXIII. Docuimus autem in superioribus, & Bilem fuisse acrem factam ob Æstum Aëris summum; & Lympham, Succumque Pancreaticum fuisse similiter acriores factos ob Frigus Aëris grave tàm præcedens, quàm subsequens illum æstum.

Dolores cur vagi.

CCCCLXIV. *Vagi* autem fuêre notati Dolores, hoc est, nunc hanc, mox aliam Partem occupantes, propter *Halituum, Flatuumque*, quin & *Humorum* quoque *Volatilitatem ac Mobilitatem magnam*, propter quam potuerunt facilè locum mutare, atque ex unâ parte transferri ad aliam.

Motus convulsivi.

CCCCLXV. Notavimus 26. fuisse nonnullis molestos *Motus Convulsivos*, & ipsos itidem *vagos*; ut & *spasmos flatulentos* ad nuperi veris finem, quin æstate quoque in quibusdam perdurantes, gravesque.

Unde.

CCCCLXVI. *Convulsivos* quidem *Motus* deducimus *ab Halitibus Acribus* quaquaversùm cum Sanguine, ac imprimis ad Nervorum principia, ubi fuêre magis universales; aut quosvis Nervos, ubi fuêre iidem magis particulares, delatis, ipsosque rodentibus, atque ad Spiritus Animales majori copiâ per ipsos mittendos cogentibus.

CCCCLXVII. Qui Halitus quemadmodùm non semper ad ejusdem membri nervos ferebantur, ipsosque rodebant, sed in aliis posteà membris motus similes producebant, ita fuêre dicti *Motus Convulsivi vagi*.

CCCCLXVIII.

Spasmi flatulenti unde.

CCCCLXVIII. Rursus, quemadmodùm ab Acribus Halitibus Nervos mordentibus deducimus Motus Convulsivos, ita à *Flatibus* similiter quaquaversùm cum Sanguine delatis, atque in *Partium quarumvis substantiâ facilè* hærentibus, & in musculorum membra contorquentium spatia sese insinuantibus, nec facilè inde recedentibus deducimus *Spasmum flatulentum*, tàm sæpe multos *in lecto* invadentem, idque propter *flatus lecti calore mobiliores* factos, excitatosque.

Halituũ & Flatuum frequẽtium causa.

CCCCLXIX. Causam verò tàm Halituum, quàm Flatuum frequentium non semel demonstravimus in superioribus, Effervescentiam, putà Febrilem, aliâsve acriorem in tenui Intestino; ut & Pituitæ Glutinosæ diductionem in flatus à Bile Acriore.

Flatus tenaces unde producti.

CCCCLXX. Cùm verò Æstui summo successerit denuò frigus vehemens ac diuturnum, sub initium Hyemis, auctum frigus diu permanens Pituitæ Glutinositatem auxit, quapropter copiosiores producti hoc anno quoque in multis, & quaquaversùm propulsi Flatus tenaces in quodvis spatium per musculos sibi factum se insinuantes, sicque Spasmum molestissimum, & dolorem gravissimum parientes.

Maculæ Scorbuticæ.

CCCCLXXI. Observatæ sunt quoque 27. inclinante ac diminuto Affectu Epidemio *Maculæ Scorbuticæ* in prædispositis majore copiâ erumpentes.

Scorbutus quibus locis Endemius. Ejus causa.

CCCCLXXII. Nec mirum, postquàm Scorbutus in locis paludosis & maritimis Endemius se cuivis Affectui copulat libenter atque facilè.

CCCCLXXIII. Scorbuto autem fovendo, quin excitando faventissima fuit Humorum omnium ac singulorum corruptio in superioribus non semel notata; quæ proinde facilius potuit in Scorbuto affectis augere ipsius malitiam & promovere Macularum Scorbuticarum eruptionem abundantiorem.

Vis & Macularum Scorbuticarum. Sãguinis Eruptiones unde

CCCCLXXIV. Observatæ sunt in quibusdam 28. *Sanguinis Eruptiones* tum per *Nares*, *s. Hæmorrhagiæ*, tum per *Anum*: sive *Hæmorrhoides*.

CCCCLXXV. Sanguis erumpit facilè *fluidior ac tenuior*, hoc est, *Biliosior*.

CCCCLXXVI. *Biliosior* est factus *Sanguis* ab *Aëris æstu vehementi & diuturno*.

CCCCLXXVII. Atque ista fuêre Symptomata præcipua, quæ durante Aëris Æstu, & ante urgens denuò Frigus affecêre nostros Ægros: Ubi autem auctum est in Aëre Frigus, idque similiter grave & acre, alia quoque supervenêre Ægris Symptomata.

Febres Lentæ

CCCCLXXVIII. Unde in nonnullis 29. à Morbo præcedente nondum liberis mutatæ sunt *Febres in Lentas*, nunc quotidie, nunc alternis tantùm diebus per novos Paroxysmos Ægris molestas.

Quænam vocentur.

CCCCLXXIX. *Lentas voco Febres*, quæ nec Frigore Acri, nec Ardore urente afficiunt Ægros, sed blandiora producunt Symptomata, vires interim Ægrorum sensim conficiunt.

Unde ortæ.

CCCCLXXX. Ortum autem suum debuerunt hæ Febres Lentæ Bili ab urgente Frigore gravi *retusæ*; atque *Lymphæ* non minùs quàm *Succo Pancreatico Acidioribus* iterum factis, ut & *Pituitæ Glutinosiori* redditæ, atque singulorum notatorum trium *Acrimoniam retundenti*; unde excitabatur quidem Febrilis Paroxysmus, non item Frigus intensum, sed frigusculum tantùm, non Calor ardens, sed satis blandus.

Quare perdurabant.

CCCCLXXXI. *Perdurabant* autem hæ Febres propter *Pituitam Glutinosam* in corpore productam, & *Humoribus* primariò atque maximè *peccantibus se admiscentem*.

Quare vires deficiebant.

CCCCLXXXII. *Vires* interim *magis deficiebant*, quàm recreabantur, propter Humores omnes etiam tunc vitiosos, viciatosve; nec ab illâ Aëris mutatione correctos, emendatosve.

Febris Quartana multiplex.

CCCCLXXXIII. Sed 30. admodùm multi & ipsâ *hyeme*, & ipso *vere*, quin subsequente *Æstate*, & hoc etiam *Autumno* inciderunt in *Febrem Quartanam*, nunc *simplicem*, mox *duplicem*, aut *triplicem*.

Ejus causa.

CCCCLXXXIV. Febris autem hujus Causa petenda omninò à *Pituitâ* propter *frigus Hyemis ac Veris Acre Glutinosiore & copiosiore* factâ, ut nunc non addam plura in *cæteris Diætæ* (Aëris præsertim frigidioris) *partibus* patrata *errata*, quæ non parùm *facilitarunt & promoverunt tenacis Pituitæ proventum*.

CCCCLXXXV. A *Pituitâ* verò *tenaci* excitatæ in Pancreatis Ductibus Lateralibus *Obstructiones* fuêre magis *contumaces, solutuque difficiles*, unde seriùs potuêre à collecto in ipsis, Acriorique ideò facto Succo Melancholico perforari, Paroxysmique novi excitari.

Febrium duplicitas & triplicitas quibus debeatur

CCCCLXXXVI. Quemadmodùm quarumvis Febrium Intermittentium: sic *Quartanarum* quoque *Duplicitas, Triplicitasve* debetur *pluribus Ductibus Lateralibus eodem tempore obstructis, diversò tamen reseratis*.

CCCCLXXXVII. *Reserantur diversis temporibus & diebus* diversi Ductus Laterales simul obstructi; *quoniam diversis temporibus ac diebus factæ sunt ac productæ in ipsis notatæ Obstructiones*.

Novam quartanã priori supervenire ob frigus circa Lumborũ regionem admissum: Hoc quãdo admittatur.

CCCCLXXXVIII. Ut alias nunc silentio præteream Causas subinde forsan locum habentes, existimo *frequentiùs contingere diversis à paroxysmi primæ Quartanæ diebus novas in aliis Ductibus Obstructiones propter frigus imprudenter circa Lumborum regionem admissum*, & quidem *durante Sudore in Paroxysmi Declinatione utplurimum sponte aut arte propulso*.

CCCCLXXXIX. *Admittitur circa Lumborum Regionem Frigus*, *quoties aut in totum removentur Tegumenta*, *aut saltem in Corporis agitatione aut dejectione attolluntur plus minus eadem*, *imprimis quando decumbentes priùs in dorsum Ægri se cum impetu conjiciunt in alterutrum latus*.

Quartana Hyeme & Vere curatu difficiles, faciliores æstate & Autumno. Et quare

CCCCXC. Fuêre autem istæ Quartanæ durante *Hyeme* ac *Vere curatu difficiles, faciliores Æstate* atque hoc *Autumno*.

CCCCXCI. Id factum, quoniam totâ Hyeme ac Vere adhuc minimè correcti erant Humores omnes; unde quamvis plures liberarentur Paroxysmis Febrilibus, incidebant paulò post in novos, & quidem ratione pituitæ Glutinosæ ex Ductibus Pancreaticis remotæ, at in Sanguinis massâ & tenui Intestino restitantis, ac novam Obstructionem facilè ac brevi post parientis.

CCCCXCII. In quibus verò vel Diætâ convenienti, vel Medicamentis aptis correcta fuit

fuit, emendataque paulatim hæc Pituita tenax, in illis feliciùs, citiùs, certiùsque fuere curatæ Quartanæ.

CCCCXCIII. Hanc methodum quia neglexerunt Plures aut per ignorantiam, aut per arrogantiam, non mirum, si à multis non fuerint hactenus curati Quartanarii: quorum tamen Curatio non est adeò difficilis, vel ardua, sicut dicemus inferiùs, si Deus sinet ac volet.

Frequentes Gravedines. CCCCXCIV. Totâ *Hyeme* fuere 31. frequentes *Gravedines*, ut & *Vere*, ac non rarò præteritâ etiam *Æstate*, hocque *Autumno*.

Unde CCCCXCV. Ortum habuerunt ipsæ à *Frigore Aëris molesto* sæpiùs nos urgente, quoties *supervenit hoc Capiti calenti & imprimis sudanti*, sicut sæpiùs docuimus.

Tusses. CCCCXCVI. *Successere* 32. *Gravedini* sæpenumero *Tusses*, quod non est novum, nec mirum visum est mihi, quoniam priùs non visum à me, observatumve, *Tusses has cessisse citiùs, faciliùs, feliciùsque Fl. tus Discutientibus*, quàm ullis *alis Medicamentis in Tussi tali curandâ* usitatis, quod factum Hyeme superiore.

Feliciter curatæ per Flatus Discutientia. *Cur Gravedini Tussis succedat.* CCCCXCVII. Non mirum, inquam, novumve succedere Gravedini Tussim, quoties Humor Serosus & Salsus, æquè ac Pituitosus aliquandiu in Cerebro moratus tandem ad fauces depluens properat in asperam arteriam, eandemque mordet, aliterve irritat ad sui repulsionem, atque expectorationem Tussi absolvendam.

Quomodo ex ea Phthisis oriatur. CCCCXCVIII. Quòd si perduret Humoris Acris distillatio in asperam arteriam, excitatur paulatim Ulcus in eâ superficiarium, mox & profundum, & tandem Phthisis; hancque excipere solita Mors, incautos è medio tollens.

Tussim hanc non cessisse ordinariis medicamentis. CCCCXCIX. Quicquid autem nobis est incompertum ac novum, quandiu ejus ignoramus causam & rationem, admirationem in nobis parere solet, sicut & mihi evenit, postquam observavi, & quidem in me primùm, segniùs cessisse hanc Tussim superiore Hyeme Gravedini supervenientem ordinariis Medicamentis similem *Tussim* facilè curare solitis, atque ipsam *urgere potissimum me aliosque ad Lecti ingressum*.

Et Ætros ad Lecti ingressũ maximèq; urfisse. Ejus ratio quomodo ab Autore detecta. D. Hæc autem Observatio in me adhuc infirmo aliisque facta & mira visa *excitavit me ad istius* eventûs Causam & rationem diligentiùs investigandam, quin, *notatis flatibus eodem tempore me urgentibus, ad flatus discutientia primùm in lecto, deinde ante lecti ingressum assumenda*; unde factum est, ut *eructatis aliquot flatibus compesceretur brevi Tussis penè sicca, aliàs per horæ quadrantem, & aliquando diutiùs me vexans*.

DI. Hoc Experimento in aliis quoque cum pari successu feliciter facto, rationem ipsius visus sum mihi assequi sequentem. *Pituitam* videlicet *satis copiosam in me aliisque occurrentem in tenui Intestino plurarum calore fuisse solutam & à Bile Acriore tunc simul commotâ in Flatus redactam, mox & ad Pulmones delatam; à quibus irritati Pulmones tussiebant, & tussitum reliquum corpus omne, tum cerebrum quoque concutiendo Humores simul inibi contentos agi abant, qui ad fauces delabentes Tussim omnem à se productam mentiebantur; donec observatis flatibus, eorundemque ascensu, facilis fuerit per Carminantia dicta Olea ante Lecti ingressum ex liquore conveniente ad aliquot guttas assumpta hujus Tussis Curatio.*

Raucedo Gravedinem secuta. DII. Non tantùm Gravedinem Tussis, sed 33. *Raucedo* quoque in non paucis est secuta, itidem molesta; comitante ipsam, ut & imprimis Tussim *Excretione variâ*, tum *Seri*, tum *Pituitæ Glutinosæ è Pulmone*; ut & quandoque *Assumptorum, aliorumque Vomitu*, atque *flatuum Eructatione spontaneâ*.

Unde. DIII. *Raucedo* ortum habuit præsertim *ab Humore Salso-muriatico à Cerebro in fauces distillante*, atque *in Vocis organis asperitatem producente*.

Expectoratio humorum unde. DIV. *Expectoratio Humoris tàm Serosi tenuis & Acris muriatici*, quàm *Pituitosi Glutinosi & crassi* secuta est utriusque à Cerebro in Pulmonum asperam arteriam delapsum, excitata ab iisdem Tussi.

Vomitus assumptorũ unde. Flatuum Eructatio unde. DV. Vomitus fuit Assumptorum, aliorumque partim à Capite ad fauces decidentium, deglutitorumque; partim ex Intestino tenui assurgentium, & in Ventriculum tàm Tussis, quàm ipsius Vomitûs vi propulsorum.

DVI. *Excitatus* autem fuit plerumque *Vomitus vehementiâ Tussis*, quemadmodum id notissimum. Tunc enim omnes Abdominis Musculi non minùs, quàm Diaphragma conspirant ad expulsionem violentam, sæpiùsque repetitam Aëris, omniumque in asperâ arteriâ contentorum, atque Pulmones irritantium. Quocirca Ventriculus ipse tum ratione Diaphragmatis sibi annexi conquassati agitatus, tum ratione ejusdem atque abdominis musculorum abdominis cavitatem angustantium compressus ad violentam & universam sui contractionem adactus Vomitum excitat, & contenta quævis expellit.

DVII. *Flatuum Eructatio* debebatur *Flatibus*, sicut modò dictum, tenui Intestino per se excitatis, atque non tantùm deorsùm per Intestinorum fistulam, hinc & Venas Lacteas usque ad Cor & Pulmones, verùm sursùm quoque ad Ventriculum propulsis, atque Tussis vehementia, sicut de Assumptis dictum, vi è Ventriculo per Os expulsis.

Faucium ardores. DVIII. Nonnullis 34. excitatæ sunt in *Faucibus & Tonsillis Ardores, Inflammationes, aliique Tumores*.

Unde. DIX. *Faucium Ardores* debentur frequentissimè, quod & hic factum, *Humoribus Salsis Muriaticis ad Fauces delatis*, earundemque *superficiem rodentibus*, atque Affectum *Erysipelati non valdè dissimilem producentibus*. *Rubet* enim & ardet tunc *Membrana* pleràsque faucium partes tegens, palatumque adeò ipsum quoque.

Faucium Inflãmatio unde. DX. *Inflammatio faucium* ortum habet à *Sanguine in Tunicam ipsarum Glandulosam effuso*, & ni curetur in tempore, *Apostema* constituente, moxque ad ipsius ruptionem, purisque excretionem *Ulcus* relinquente, sed facilè curabile.

Tonsillarum Inflãmatio unde. DXI. *Tonsillarum Inflammatio* debetur eidem *Sanguini in Glandulosam ipsarum Substantiam* ex vasis obstructis, mox & ruptis *effluenti*, atque similiter, ni brevi præveniatur, in *Apostema* abeunti & tandem pus effundenti.

Tonsillarum Tumores unde. DXII. Alii præter inflammationem *Tumores* observantur quandoque *in Tonsillis à Pituitâ tenaci, Serove in earum substantiâ hærentibus orti*, minùs Caloris, minùs Ruboris, minùsque adeò Doloris producentes.

DXIII. Sanguine ut, & Pituita & Serum ad notatas istas

istas partes defertur per Arterias, & in ipsis Sanguis quidem sisti videtur *obstructis* venis exilibus. Pituita verò & Serum vasis Lymphaticis.

Obstructio quomodò fiat.

DXIV. *Obstructionem*, uti aliàs forsan semper *fieri* putamus hîc, quoties *toto* præsertim *corpore, capite saltem* cum partibus maximè vicinis ab *Æstu Solis, Foci, Balnei*, vel *Potu generoso*, vel Aromatico, *Corporis motu* vehementi aut febre ardente, &c. *incalescente solvitur* solito magis *Pituita*, eademque *transfertur* quaquaversùm; ergò *in exigua* quoque *Faucium, Tonsillarumque vasa*, hoc est, per Arterias, venasque cum Sanguine, ast per Vasa Lymphatica vel propriâ cum Lymphâ, vel proprio Liquore inibi præparato; *superveniente* autem confestim, satisque manifesto *frigori* nunc Aëris Ore patulo inspirati, nunc Potûs imprudenter magna copiâ ingurgitati denuò *Coagulatur eadem, paritque in ipsis subsistens notatam Obstructionem*, quam subsequuntur descripti modò *Tumores* varii & *Ardores*.

Erysipelas Faciei Serosum lethale.

DXV. Fuit quoque 35. molestum ac periculosum, imò lethale multis Ægris Symptoma *Erysipelas*, & præsertim *Faciei*, idque *Serosum* vulgò wel roos vocatum.

DXVI. Hoc Symptoma sicut seriùs se manifestavit, ita ad hoc usque tempus perseveravit, & plures malè curatos, vel sui negligentes peremit.

Erysipelas unde.

DXVII. *Ortum* videtur mihi habere omne *Erysipelas ab Humore Bilioso & Lymphatico vel Pancreatico Acribus & vitiosè in Corde simul Effervescentibus febrimque producentibus, arctiùsque inter se, ideóque laxiùs Sanguini junctis, atque cum ipso tamen quaquaversùm propulsis, & facilè in corporis superficie, ut & alibi forsan hærentibus, ibique Tumorem levem, Ardorem autem ac Dolorem magnum, Erysipelatis nomine notum excitantibus.*

DXVIII. *Lympha, vel Succus Pancreaticus si fuerit Salso-muriaticus, scateatque in corpore adeóque Sanguine quoque Aqua multa, tunc solet Erysipelas paulatim vesiculis emergentibus, atque plus minúsve Seri effundentibus degenerare in Serosum dicendum.*

DXIX. Quoniam verò in plerisque auctum fuit propter Aëris frigus perseverans, & humiditatem conjunctam Serum, Erysipelas excitatum in plerisque fuit Serosum, in uno tamen magis, in alio minùs Serosum, prout quivis vel naturâ, vel ratione morbi & diætæ plùs vel minùs scatebat Sero.

DXX. Notandum autem *Erysipelas* hoc *excitatum* toto hoc anno *plerumque in facie*, *raro alibi*.

Cur frequentius hoc anno Erysipelas excitatum.

DXXI. *Frequentiùs* autem *hoc anno*; quàm aliàs excitatum Erysipelas existimo propter *Bilem anno superiore ab Æstu Aëris valdè corruptam*, suamque *corruptionem diu servantem*, *superveniente ob frigus consequens & itidem diuturnum & atrox*, *Humore Acido & non rarò simul Austero*, à quibus facilè potuit parari Humor Erysipelati producendo aptissimus.

Et cur frequentius in facie.

DXXII. Ideò autem *in facie* exortum forsan frequentiùs, quàm in aliis corporis partibus *Erysipelas*, propter *Cutim faciei teneriorem* atque *Aëri maximè expositam*, ideóque ab Aëre faciliùs graviúsque affectam, & *Humori notato excipiendo aptiorem* redditam.

Cur Erysipelati supervenia febris cum delirio, & sæpè mors.

DXXIII. Cùm autem Erysipelas fiat ab Humore misto, & vitioso Sanguinis massæ confuso tantùm, & ad corporis superficiem quasi expulso; *si humor idem ampliùs ibi corruptus ad externo frigore imprudenter admisso repellatur ad interiora & Sanguini admisceatur, vel non satis Medicamentorum externorum ope via ipsi sternatur ad exitum, nec internorum operâ propellatur idem foràs, solet gravior excitari febris cum delirio, & sæpè mors sequi.*

DXXIV. Horum autem Symptomatum ratio sequens videtur: Humor hic ad corporis superficiem propulsus & de Bile maximè participans, ibidem saltem ipsius naturam imprimis nactus, magisque à mediocritate ac temperie primâ degenerans & acrior factus, non sine summâ sanguinis noxâ eidem admiscetur, unde mox ardentior excitatur febris & Effervescentia nocens in Corde, ante omnia Cerebro Animalibusque Functionibus adversa, quæ mox ita turbat & confundit, ut sensus externi vacillent, interni delirent, Animique Motus turbentur æquè ac Motus Corporis Animalis.

Bilem Acriorem Delirium parere in febre.

DXXV. Proprium est *Bilis Acrioris* sanguini admistæ *Delirium parere in Febre* tàm intermittente, quàm continuâ.

Functiones Animales labefactare Et Sanguinis consistentiam infirmare.

DXXVI. Quemadmodùm autem Functiones Animales labefactat & depravat præ aliis Humoribus omnibus *Bilis Acrior*, ita plurimum quoque *Sanguinis Consistentiam naturalem infirmat, vitæque fundamenta destruit eadem.*

Mors post turbatam in Erysipelate retroacto mentem cur sit in propinquo

DXXVII. Hinc est, quòd post turbatam in Erysipelate retroacto mentem mors sit plerisque in propinquo: quod nuperrimè factum quoque in Nosocomio in misero sene, cujus Cura fuit neglecta ab ægrotanti Præfectâ, imperitâque ancillâ, mox & malum auctum ab Ægro jam delirante, atque tum medicamenta externa detrahente, tum noctu è lecto aliquoties surgente atque sic noxium frigus excipiente, sicut futurum prædiximus immorigeris.

Cur etiã fauces angãtur.

DXXVIII. Id quoque notandum, plerisque à retrocedente ad interiora Erysipelate faciei *fauces angi*; quod meo arbitratu tribuendum *Erysipelati sponte ad collum usque ambulanti*, partesque colli extimas postremò etiam occupanti, atque illas præsertim partes ultimò afficiendas graviùs invadenti, atque facilè ad interiora ibidem penetranti: cui accedit forsan, quòd in faucibus existentes glandulæ, tunicæque glandulosæ non parùm afficiantur ab illo Humore jam Erysipelas producente ac retrocedente, aut adhuc producturo & magis mobili ad interiora repulso, & ad fauces maximam partem propulso.

Tumores OEdematosi aut Serosi. Anasarca. Leucophlegmatia. Horum causæ.

DXXIX. Non tantùm frequens fuit in facie Erysipelas, sed 36. in quibusvis Corporis partibus excitati *Tumores OEdematosi, aut Serosi*; quin etiam in Universo corpore *Anasarca* ex sero, vel *Leucophlegmatia* ex pituitâ imprimis orta.

DXXX. Ortum autem suum habuêrunt ferè *Tumores* illi *à nimio potu*, cui indulserunt non pauci ob sitim inextinguibilem, quâ fuêre affecti in quibusdam Febribus & continuis, & intermittentibus; imprimis durante frigore: tunc imprimis existente potu pernicioso.

DXXXI. Quemadmodùm enim aliqui, inter quos ego etiam fui, paucam sunt experti Sitim, propter Bilem minùs acrem, minúsque copiosam & sponte vel arte diminutam; ita non pauci passi

passi sunt sitim vehementem, quam ullo potuerunt restinguere potu; cui proinde qui indulserunt nimium, totam Sanguinis massam nimio obruerunt liquore, qui pro sui diversitate nunc Serum, nunc Pituitam nimium auxit, & ubique partium substantiæ adhærens, atque subsistens *Tumores* excitavit *OEdematosos*, *Serosósve* in partibus particulares, Cruribus præsertim ac Pedibus, aut Universales per totum corporis Habitum; *Leucophlegmatiam* putà, vel *Anasarcam*.

Ascites qualis Affectus. DXXXII. Præter quas Hydropis particulares atque universales species Curatu minùs difficiles, ideóque minùs periculosas; non paucis supervenit 37. *Ascites*, omnium curatu difficillimus, & ideò maximè periculosus, & plerumque lethalis: *Collectio* nempe *Aquarum in Abdominis cavitate, ut & Scroto ac Cruribus*, dum partes superiores paulatim contabescunt, & Ægri sensim deficiunt: quo signo distinguitur à Leucophlegmatiâ & Anasarcâ.

DXXXIII. Hæc Hydropis Species nisi curetur in tempore, curatur rarò vel nunquam.

Quomodo Arte curetur. DXXXIV. *Curatur Ascites arte*, quandò *Medicamenta Aqua per Alvum, Vrinas & Sudores educentia* in tempore usurpata illas evacuant viis laudatis: vel quandò frustrà sunt ista usurpata, festinatur ad innoxiam *cum acu cavâ paracentesin*, antequam morâ nimiâ reddantur Humores in abdomine Acriores, rodanturque Viscerum, Intestinorumque Membranæ, quin eorundem substantia corrumpatur, educuntur autem tunc iteratis vicibus quantitate exiguâ Aquæ.

quomodo sponte. DXXXV. *Curatur* aliquandò Ascites sponte, quando *in Scroto vel Crure* alterutro ab Humoribus Actibus excitantur *vesiculæ*, mox & *ulcuscula*, per quæ paulatim evacuatur etiam in Abdomine contenta Aqua.

Aut casu DXXXVI. Observatus quoque *Casu* aliquandò *Curatus Ascites ex vulnere* fortuitò accepto in crure, aut ipso etiam Scroto, per quod similiter effluxit paulatim Aqua.

Paracentesi perperam contradicere Medicos. CXXXVII. Hæc cùm nota sint, non satis possum mirari tam sæpè Paracentesi tempestivæ contradicere ac se opponere multos Medicos, sicque impedire miserorum ac misertimè tandem morientium Asciticorum Curationem.

Ascitis causæ. DXXXVIII. Ortum habere potest *Ascites Hydrops*, vel *à venis Lacteis obstructis & ruptis*, vel *à Sero in Pedibus ac Cruribus primum subsistente, & paulatim assurgente, sicque in Abdominis Cavitatem penetrante, atque ibidem collecto*.

Venæ Lacteæ cur obstruatur à Pituità. DXXXIX. *Venæ Lacteæ obstruuntur à Pituitâ* ob causas nuper memoratas in tenui Intestino solutâ, in eas delatâ, *mox* verò plerumque *à Potu frigido* copiâ nimiâ ingurgitato, aliquando *ab Aëre itidem frigido* imprudenter contra denudatum Abdomen admisso, rariùs *ab Aquâ frigida* similiter casu vel imprudenter Abdomen attingente *iterum coagulata*, & in ipsis hærente; consequente *ob Chyli, Potúsve accessum* ipsarum nimia *distensione*, & tandem *ruptione*, hinc *utriusque in Abdominis cavitatem effusione ac collectione*.

Ascites intra duos tresve dies in Siti febrili productus. DXL. Sic observatum est non semel, in Ardore ac Siti febrili intra duos tresve dies à Potu copiosius ingurgitato excitatum Ascitem; dubio procul propter Pituitam à febrili Ardore solutam & in Lacteas Venas translatam, mox verò ad potûs frigidi assumptionem coagulatam; hinc ad subsequentis potûs copiosi ingurgitationem, post notatarum venarum distensionem, ac ruptionem propter ipsum in Abdominis cavitatem effusum, & ibidem collectum, ipsamque opplentem ac distendentem.

DXLI. Causæ autem ad hæc omnia præstanda sufficientes occurrerunt anno superiore in Aëre multipliciter mutato, ut alia Diætæ vitia frequentia non memorem, omninò tamen consideranda, ubi ad Curam devenitur.

Diarrhœa critica. DXLII. Postremum & trigesimum octavum inter affectus nostri Epidemii Symptomata locum dedimus *Diarrhœæ* nunc *Serosæ*, nunc *Pituitosæ*, notatis *Tumoribus supervenienti*, ac subinde *Tumores* illos *tollenti & curanti: sine qua quoties disparuerunt subitò illi, brevi post sequebatur Mors*.

DXLIII. In hâc ergo *Diarrhœâ Criticâ* quærenda, ostendendaque ipsius ut & *Tumorum Curationis ratio*: addendumque, cur perierint, quibus sine tali Diarrhœâ disparebant illi Tumores.

Quando notatis Tumoribus superveniat. DXLIV. Diarrhœa supervenit notatis Tumoribus, quoties illorum Causa, Serum vel Pituita, translata est à Corporis Habitu ad Intestinorum Cavitatem, atque porrò expulsa per anum.

DXLV. Translata sunt *Pituita & Serum à Corporis Habitu ad Intestinorum Cavitatem*, quatenus admissa sunt *in Venas*, & unà cum Sanguine refluo *ad Cor*, atque inde *per arterias* delata ad *Pancreas*, & inde unà *cum Succo Pancreatico in cavitatem* Intestini tenuis.

DXLVI. Nec improbabile videtur mihi, aliquid hujus Seri ac Pituitæ translatum ad *Glandulas Salivares*, & unà cum Salivâ in Oris Cavitatem, mox in Ventriculum & Intestina: Huc refero *Muci Glandulas*.

DXLVII. Quin non contradixero illi, qui suspicabitur, Serum præsertim & Pituitam quoque aliquâ sui parte unà *cum Bile* secerni potuisse in Hepate, atque cum ipsâ propelli ad tenue Intestinum.

Tres ad intestina viæ. DXLVIII. Aliam viam ad Intestina non novi præter modò assignatas tres, quas si quis observaverit & monstraverit habebit me promptum paratumque assleclam, quippe qui unicam veritatem sector, bonumque publicum, hoc est, ægrorum commodum.

DXLIX. Serum autem ut & Pituita idcircò videntur mihi *à corporis habitu translata in Venas* quòd & *Humor uterque factus sit morâ quodammodò acrior & fluidior, paraveritque sibi ex habitûs canalibus inter arterias & venas sitis viam in venas prius angustiores, nunc patentiores*.

DL. Prius *angustiores* erant *Venæ* propter *Pituitam ipsas si non in totum obstruentem*, ex parte saltem obducentem & angustantem.

DLI. *Patentiores* sunt factæ istæ Venæ ita prius angustatæ *ab utroque illo Humore acriore facto, atque Pituitam notatam incidente, fluidamque reddente*: accedente nonnunquam etiam *quavis alia Causa eandem Pituitam liquante aut solvente*, Aëris putà ab Igne aut Solis æstu, Corporis motu, Potu generoso, & imprimis

Medicamentis aromaticis, & quovis alio modo Pituitam solventibus, Diureticis, Sudoriferis, & similibus.

DLII. Quoties autem *Humores* hi *Sanguinis massæ sunt*, sicut jam dictum, *iterum admissi, nec invenerunt exitum qualemcunque è corpore, ac præsertim per alvum, Viam tritissimam & tutissimam*, *permanseruntque ideò in Vasis Sanguineis*; toties partim *Sanguinem corruperunt* atque ad *vitalem effervescentiam subeundam ineptum reddiderunt*, *partim vitalem Ignem languidiorem factum planè obruerunt, extinxeruntque.*

Affectus Epidemii prognosis

DLIII. Sic igitur plerorumque Symptomatum in Affectu nostro Epidemio satis magno numero observatorum rationem tradidimus, atque imprimis *ab Aëre nunc algente, mox ardente, hinc denuò algente omninò* eadem deducenda ostendimus. Proximum est, ut nunc paucis prognosin ejusdem affectûs proponamus, & demonstremus, *Cur tàm diuturnus, tamque curatu difficilis extiterit*, denique, *quî curari debuerit atque curatus sit.*

DLIV. Quisquis 1. Aëris Constitutionem noxiam, nunc algentem, mox ardentem attentâ mente consideravit, non potuit non Affectum & chronicum & difficilem prædicere, si perduraret ille Æstus, sicut perduravit.

Cur diu duraverit affectus.

DLV. Quisquis 2. Symptomata Ægris plerisque tum gravissima, tum plurima simul concurrentia mente attentâ consideravit, non potuit non difficilem judicare nostrum Affectum Epidemium.

DLVI. *Diu duravit* Affectus noster Epidemius, quia perduravit ejus causa communis, Aër nunc algens, hinc ardens, tandem iterum algens.

Cur curatu difficilis fuerit.

DLVII. *Curatu difficilis* extitit noster Affectus Epidemius, tam propter perdurantem ipsius causam externam penè inevitabilem, quàm propter Symptomatum multitudinem, varietatem ac vehementiam.

Ejus curatio.

DLVIII. Curari debuit ac potuit, & reverâ Curatus est, 1. Cùm emendari non potuerit *Aër*, imprimis *Ardens*, *subducendo Ægros in partem domûs maximè temperatam*, hoc est, Solis radiis minùs expositam.

DLIX. 2. *Temperando Humorum Qualitates modis variis peccantes* per Alterantia cuivis Ægro maximè accepta, & Symptomati magis apta.

DLX. 3. *Minuendo Humores quosvis nimis abundantes* per purgantia blanda.

DLXI. 4. *Tollendo Febres tam Intermittentes, quàm Continuas* per sua Specifica.

DLXII. 5. *Leniendo* vel *Tollendo Symptomata cætera omnia recensita* per Medicamenta singulis appropriata.

DLXIII. 6. *Instituendo Diætam* cujusvis Ægri Ætati, Sexui, Statui, Vitæ generi, Consuetudini, & Symptomatibus maximè urgentibus maximè convenientem.

1. Aër mutandus.

DLXIV. Hæc omnia, ut magis pateant, ordine proponenda deducendaque singula.

DLXV. I. Quoad *Aërem* ipsum, quoniam multum Arte mutari non potuit, optimum erat quibus licebat, ipsum cum salubriore mutare, & quidem ad præcautionem ac præservationem mali futuri.

Aër quadrupliciter noxius

DLXVI. Quoniam verò *Aër* noster *noxius* erat nobis, non tantùm 1. ratione *Solaris æstûs* per quatuor menses nos angentis, verùm 2. etiam ratione *silentii* penè toto illo tempore *Ventorum*; quin & 3. ratione *Pluviæ parcissimè* hîc & in viciniâ *deciduæ*. Ut & 4. ratione *Vaporum pravorum ex stagnantibus*, ideóque *corruptis Aquis* per Urbis Alveos & Canales, vicinaque loca, emanantium; atque ultimò 5. quoque ratione *Exhalationum ex Terris paludosis* post Aquarum evaporationem erumpentium, notandum.

Ratione Radiorũ Solarium

DLXVII. 1. *Solares Radios* per universam penè Europam peperisse tunc temporis *Æstum in Aëre summum* ac diuturnum, ideoque ubique hactenus noxium: quâ de causâ nil profuisset aliò migrare, cùm non tantùm in faciendo itinere noxa ejus esset futura gravis, sed in quovis Europæ loco, etiam multùm Septentrionali, molesta: tunc enim æstus in Sueciâ quoque summus.

Ratione Ventorũ

DLXVIII. 2. *Ventos* alibi, quàm hîc frequentiores, adeóque Aëri temperando desiderabiles sibi promittere, sicut fuisset ridiculum ita nulli à prudente Medico Loci mutatio erat tunc hactenus suadenda.

Ratione Pluviarũ

DLXIX. Sic & 3. *Pluvias* frequentiores alibi quàm hîc casuras, sicut nemo norat, sic nemini hactenus Loci hujus mutatio erat proponenda.

Ratione Vaporum

DLXX. Sed 4. propter *Vapores pravos ex Aquis* hîc quàm alibi magis stagnantibus, quippe minùs mobilibus, assurgentes atque Ventorum contrariorum & quidem satis potentium defectu hîc necessariò expectandos, potuit ac debuit unicuique, cujus res hoc sinebant, Loci hujus in alium Aquis mobilibus si non donatum, saltem stagnantibus destitutum mutatio esse cordi, nec temerè negligi,

DLXXI. Dico *mutationem illam loci debuisse cordi esse unicuique, cujus res hoc sinebant*: si quis enim publicis muneribus impeditus, vel alias hîc sibi suisque aut aliis necessarius se tunc subduxisset, illum graviter peccaturum fuisse arbitror.

Ratione Exhalationum.

DLXXII. Nec tantùm propter Aqueos vapores corruptos, sed 5. etiam propter *Exhalationes Terreas*, & itidem corruptas hîc molestas mutari potuit locus hic, & cum ipso Aër ab ipsis contaminatus & infectus, ideóque omnibus infestus.

Studiosos & otiosos aërem potuisse mutare.

DLXXIII. Paucis ergo consultum fuit, locum hunc anno superiore mutare, nisi forsan *Studiosis & otiosis*, Studiosis, quoniam commodiùs alibi & in Aëre puro, utut etiam æstuante vacare poterant studiis, quàm hîc, ubi plerique laborabant & ægrotabant Professores. Otiosis, quoniam inutiles sunt ignavi Reip. Quos verò haud decebat stationem suam deserere, atque locum hunc cum magis salubri mutare, illorum intererat *Diætam exactam servare*, atque *ab Aëre ardente imprimis metuendas noxas prævenire*, usurpando quæ Humores ab ipso variè corrumpendos variè munirent, quæque ex paulo post dicendis facilè capi poterunt.

Alios debuisse aëris noxas prævenire.

Quibus Aër potuit temperari.

DLXXIV. Potuit autem ac debuit, quoties *locus*, in quo decumbebant Ægri, *expositus*, erat plùs vel minùs *Solis Radiis*, corrigi *Aëris* ab *æstu*

æstu illo vehementi orta noxa tum *plantarum refrigerantium* dictarum foliis, Acetosæ putà, Vitis, & s. per *pavimentum dispersis*; tum & *Aquâ frigidâ* vel in vasis majoribus hinc inde dispositâ & indies mutatâ, vel per Aërem atque pavimentum effusâ, tum *Aceto* aut ignitis silicibus, lateribusque infuso, aut unà cum Caryophyllis vel Cinnamomo contusis in vase figulino supra prunas leniter evaporante, atque non tantùm Aërem temperante, verùm ægros ipsos & adstantes quoque recreante ac firmante.

Humores corrigendi.

DLXXV. II. Quoad *Humores* ipsos ab Aëre valdè intemperato *variè corruptos*, Eorundem *Correctio ac Emendatio* pro *ipsorum varietate, abalienatione variâ, Ægrorum constitutione propriâ* institui debuit varia.

Et primò Bilis.

DLXXVI. Inter Humores ab æstuante Aëre corrumpendos primum locum meritò assignavimus *Bili*, utpote ob affinitatem cum ipso maximam præ aliis omnibus facilè & maximè corruptibili.

Ea primaria Caloris vitalis causa.

DLXXVII. *Bilis* certè *in corpore nostro primaria & princeps Causa est Caloris vitalis*, ergò affinitatem habet maximam cum rebus externis Calorem similiter per se producentibus.

Quotmodis vitiata.

DLXXVIII. Debuit proinde Bilis activitas & ad Calorem producendum vis maximè intendi à Solaribus radiis haud impeditis, sed potenter vim suam in Aërem nostrum, omniaque in Aëre viventia exerentibus.

DLXXIX. Debuit porrò Bilis præ aliis Humoribus omnibus citiùs & ampliùs à temperie suâ deflectere, atque noxas in nobis hactenus proferre.

Ejus intemperies quî vocata.

DLXXX. *Bilis* à solaribus radiis ardentiùs nos ferientibus orta *Intemperies* nominata est à nobis *Acrimonia Salina & Volatilitas nimia:* quamvis eadem *copiâ* etiam peccarit *aucta*.

Quomodo consideranda.

DLXXXI. Necesse autem habuimus, aliter ac vulgò fieri solet, Bilis considerare ac indigitare Intemperiem, cùm non tantùm Calorem in nobis producat Bilis malè affecta diversùm, sed imprimis plures Functiones lædat, ipsosque Sensus externos molestet, modis per Calorem haud explicabilibus.

Res naturales per plures qualitates se manifestare, & operari, quàm calorem, frigus, humiditatem & siccitatem.

DLXXXII. Utique Res naturales non tantùm per Calorem aut Frigus, perque Humiditatem aut Siccitatem nostris sensibus externis se manifestant, longè minùs Mutationes multiplices ac sæpè mirabiles in rerum naturâ producunt, verùm per longè plures Qualitates à modò nominatis nullo mentis artificio deducendas.

DLXXXIII. Nam præter modò recensitas Qualitates vulgò, licet perperam, pro Primis habitas, plures occurrunt *Sensiles, quæ aut notabiles edunt effectus, aut illorum rationi eruendæ solæ præbent ansam*, non item memoratæ.

Quales sunt Colores.

DLXXXIV. Tales sunt 1. *Colores varii*, solo *Visu* perceptibiles, atque non tantùm diversitate sua hominem hactenus recreantes, & quandoque noxam ipsi afferentes; ast aliis quoque in rerum naturalium mutatione obscuris adhuc eruendis dubio procul servituri.

Odores.

DLXXXV. Tales sunt 2. *Odores* itidem varii, atque in Plantis, earundemque partibus imprimis luxuriantes ac frequentes, solo tamen *Olfactu* perceptibiles; à quibus & Rerum vires manifestiùs, quàm ex vulgò & falsò nominatis qualitatibus primis, innotescunt, & aliis adhuc latentibus eruendis via sternitur: sed Chymiæ præsertim ope.

Sapores.

DLXXXVI. Tales sunt 3. *Sapores*, solo *Gustu* dignoscendi; & in Arte nostra cæteris qualitatibus sensilibus omnibus præponendi, postquam non tantum illa, quæ ad Corporis Nutritionem, Augmentum, quin imò, ubi malè affectum est, Restitutionem usurpari solent, imprimis secundum Sapores suos considerantur & innotescunt, quin præparantur & adhibentur; verum Humores nostri tam secundum quàm præter naturam constituti per Sapores imprimis dignoscuntur, & ab invicem distinguuntur, sic in Sanis *Sanguis* judicatur à Medicis Dulcis, *Serum & Saliva* insipida, *Bilis* Amara, *Succus Melancholicus* vel Pancreaticus Acidiusculus, & sic porrò. In statu autem morbido sæpius gustatur *Sanguis* vel Salsus, vel Amaricans, vel Acidus, Austerusve. Ipsius verò *Serum* sæpenumerò Salsum, aliquando vel Acidum, vel Austerum, vel Amarum. *Saliva* non rarò Subsalsa vel Amara; quandoque Subacida, vel Saccharinam dulcedinem fastidiosè superans. *Bilis* nunc minus, nunc nimis Amara, subinde Vitriolatum Saporem referens aliumve maximè ingratum atque innominabilem. *Succus Pancreaticus* modo Salsus, modo Austerus, modo Acidissimus & hactenus Acerrimus, modo insipidus & ignavus.

Humorum sapores naturales & præternaturales.

Sapores in Arte Medicâ maximè considerandi.

DLXXXVII. Quoniam igitur & *qui reperiuntur in nobis Humores varii*, & *quæ assumuntur à nobis Alimenta, Medicamentaque* multiplicia & *innotescunt nobis, & distinguuntur à nobis* maximè ratione suorum *Saporum*; meritò *secundùm ipsos* etiam *Mutationes plerasque in corpore nostro contingentes* considerandas, deducendas, explicandasque judicavimus; Quin hactenus quoque Conatibus nostris bono publico ac ægrorum solatio unicè dicatis benedicente Deo non sine successu inter plurium contradictiones hisce fundamentis planioribus novum Medicum Ædificium superstruere cœpimus.

Durities.

DLXXXVIII. Sicut Colores, Odores, & Sapores; sic 4. *Durities* qualitas est Mutationes notabiles in corpore humano producens: ab illa namque & Contusiones, & Puncturæ, & Vulnera, & Compressiones vasorum, similiaque plura exsurgunt; quæ Qualitatibus primis dictis adscribi non queunt.

Sonus.

DLXXXIX. An 5. plura nobis à *Sono* incommoda obveniant, præter Auditûs læsionem, dubito, Cùm ejus exemplum nullum mihi nunc occurrat. Sonus saltem ad plures Affectus dignoscendos inservit nobis, ejus enim ope Asthma & Anhelatio percipitur & distinguitur; Ejus quoque ope Ructus & Crepitus, quin conclusi Ventris Flatus dignoscuntur.

DXC. Ex quibus omnibus Qualitatibus sensilibus non minus propriis, quàm sunt calor & frigus, (nam humiditas & siccitas inter sensiles proprias referri non possunt,) patet, ad rerum Naturalium, Medicarumque cognitionem distinctam, perfectamque obtinendam, æquè ad cæteras, atque ad calorem & frigus esse attendendum. Quod Calumniæ à me amovendæ causâ dictum esto.

Bilem durante æstu peccasse.

DXCI. Peccavit ergo durante Solis æstu magno & diuturno, & quidem ob illum æstum, *Bilis Acrimoniâ Salinâ & Volatilitate aucta.*

Acrimonia Salina, lixivâ, volatili.

DXCII. *Acrimoniâ* inquam *Salinâ*, & quidem *lixivâ*, non tamen *fixa* sed *volatili*: ne quis seriò putet, non dari, nec dari posse Salem lixivum volatilem.

Dari Salem lixivum volatilem.

DXCIII. Ne autem incauti turbentur ostendam, *non tantùm dari posse, ast reverà dari Salem lixivum volatilem*; postquam si non primus proposui hanc distinctionem, primus saltem ipsam docui & ursi sæpius.

Salem lixivum fixum quænam promant.

DXCIV. *Salem lixivum, sed fixum*, dant nobis omnes plantarum combustarum *Cineres*, si *Aqua* ipsis affundatur, & ex ipsis *Sal eliciatur*: quod Aquæ sic conjunctum *Lixivum* vocatur, & postquam Aqua iterum vaporis formâ est separata, *Sal Lixivum*: quod quia permanet in Igne, nec facilè ejus vi attollitur, *fixum* simul vocatur.

Fieri volatilem Spiritus volatilis ope. Sal Tartari fixũ qui fiat volatile.

DXCV. Hoc *Sal lixivum & fixum* omne *fieri potest volatile, non pinguedinis vel Olei*, sed *Spiritus volatilis ope.* Sic paratur *Sal Tartari fixum* ustione, atque ex ipso rursus *volatile* cohobatione cum *Vini Spiritu alcoholisato*, hoc est, maximè ab Aquâ puro.

Sal lixivum volatile facile sublimari.

DXCVI. Tale *Sal lixivum arte volatile factum Ignis non adeò potentis vi assurgit & sublimatur in altum*, quod frustrà tentaveris cum Sale fixo ante ipsius volatilisationem modò descriptam.

DXCVII. Tale Sal lixivum volatile solis concessum est Artificibus & industriis & patientibus, non aliis, laborem diu patienter continuandum refugientibus.

Magnarum esse virium.

DXCVIII. *Sal lixivum volatile* magnarum est virium, quo tamen *artificiali carere possumus*, postquam voluit Deus ipsum *abundare in omnibus omninò Animalium partibus*, sicut id sæpiùs inculcavimus, nec frustrà.

DXCIX. Cæterùm pergamus in Remediis, *Bili Acrimonia Salina Lixiva & Volatilitate auctis peccanti* assignandis.

Bilis Acrimoniam Salinam temperari ab Austero blando. Quod in quibus reperiatur.

DC. Illam diximus non semel corrigi ac temperari felicissimè ab *Austero blando* & grato; quippe quod utrique satisfacit Indicationi, nec facilè nauseam vel fastidium parit Ægris.

DCI. Optima ergo in tali casu fuerunt *Omphacium* inter condimenta, ut & *Succus Granatorum, Prunorum Sylvestrium, Mala Cydonia, Mespila, Berberes, Acetosella, Plantago, Sempervivum majus*, Alumen rupeum; uno verbo quicquid sapore est subacerbum, vel subausterum, in quo & aciditatem valdè temperatam observamus & blandam Linguæ constrictionem.

DCII. Huc referri debent omnes *Argillæ medicatæ*, Terra Lemnia, & Sigillata quævis, Turcica, Silesiaca &c. in quibus præter *substantiam terrenam* occurrit pars *Sulphurea* illi permista, adeò ut nonnisi magna Ignis vi secedant ab invicem, & quidem *Spiritus Acidus* relinquens conjunctam Terræ partem maximam olei.

DCIII. Inter composita & officinalia meritò laudatur Diascordium, cydoniorum caro & Myva, Syrupus Myrtinus, de Portulaca, confectio Hyacinthorum &c.

DCIV. Varia verò forma potuerunt, imò ad ægrorum palatum & placitum debuerunt hæc omnia præscribi, atque exhiberi; Julapii, Syrupi, Conditi, Decocti, &c.

DCV. Hisce ergo Austeris blandis & gratis correcta est optimè aucta Bilis tum Acrimonia Salina, tum Volatilitas: Et nisi permansisset longo tempore Sol æstuans, eandem similiter continuè vitians, potuisset citiùs & in totum brevi curari noster Affectus Epidemius talibus subausteris.

Pituita vitiata.

DCVI. Sed non Bilis tantùm alterata & corrupta est ab Æstu Solari, verùm *Pituita* à præcedente Frigore *glutinosa* reddita postmodùm à subsequente Æstu *incisa est, attenuataque*, quin *mutata in Flatus*; atque paulatim *fluida nimis* facta.

Unde noxii flatus.

DCVII. Utile quidem erat incidi & attenuari à Solis æstu glutinosiorem Pituitam, si hoc paulatim fuisset factum; id autem quoniam contigit cum violentia, noxii Flatus excitati sunt ex ipsa.

Eorum productio qui emendanda.

DCVIII. Hactenus igitur hæc Flatuum productio & noxa erat emendanda, & quidem 1. *Incidendo*, sed blandè, notatam *Pituitam Glutinosiorem.* 2. *Discutiendo, dissipandoque*, aut aliàs *Suffocando eosdem Flatus*; ne addam. 3. *corrigendo Bilis Acrimoniam*, Efficientem Flatuum causam, quoniam illa Correctio jam est tradita.

Pituita solita fluidior blandè incrassanda.

DCIX. *Pituita* verò, postquam soluta est à Bile atque in Flatus mutata, quæ *postmodum reperta est, productaque* durante summo Aëris æstu, quoniam *solito fluidior* hactenus exstitit, denuo *blandè incrassari* debuit, non tamen valde Glutinosa fieri.

Pituitam quænam incidant.

DCX. Pituitam incidere possunt & Salia Volatilia, Aromaticaque omnia, & Acida, pleraque: sed in hoc casu haud consultum erat vel Salibus Volatilibus, vel Aromaticis, uti tum ne augeretur Flatuum Ægros valdè angentium proventus, tum ne Bilis redderetur, si non Acrior; saltem Volatilior.

Quænã ei incidendæ conveniebant.

DCXI. *Incidendæ* proinde *Pituitæ Glutinosiori* conveniebant imprimis *Acida*, & quidem *temperatiora*, ne augeretur, intenderetur ve utraque Effervescentia in Corde ac Intestino tenui.

Nempe Spiritus Nitri.

DCXII. Inter Acida ista primum locum *Spiritui Nitri* tam *puro* quàm *dulci* dandum censebunt plerique, ac merito; cùm non tantùm Pituitam Glutinosam incidat, sed insuper Flatus discutiat & rumpat, quin etiam Bilem Acriorem temperet, Volatilioremque figat.

Hic quomodo exhibendus.

DCXIII. Potuit autem iste Spiritus Nitri commodè admisceri Potui ordinario, aut cuivis alii medicato, & quidem ad mediocrem quantitatem, quô nec Nausea inde excitaretur, nec operatio ejus nimis potens aut debilis observaretur; quæ quantitas non ita difficulter ex ipsius operatione poterat determinari & regi.

DCXIV. Inter Medicamenta vulgaria in eundem finem usurpari potuit *Acetum & Oxymel Squilliticum*, ut & *Oxysaccharum*, & *Syrupus de Aceto, Aqua Alexipharmaca Amstelodamensium, aqua prophylactica nostra*, quin variæ Aquæ cum Aceto distillatione paratæ, atque cum aliis mistæ, sicque usurpatæ.

DCXV.

Mixtura.

DCXV. Sic Exempli gratiâ sequens potuisset Mistura præscribi, quæ

℞. *Aq. Plantaginis,*
Acetosæ, an. ℥ ij.
Alexipharmac. ℥ vj.
Oxymel. Squillitici, ℥ ß.
& Syr. Acetos. citr. ℥ j.

Ejus vires. Usus.

Cujus ope non tantùm Pituita Glutinosa poterat incidi, sed Bilis quoque Acrior temperari: si ejus cochleare unum sæpiùs fuisset assumptum.

DCXVI. Atque hoc Medicamento utraque Flatuum causa, & Materialis & Efficiens poterat corrigi, & sic Flatuum Generatio impediri.

Flatuum discussio optimè per Spiritum Nitri.

DCXVII. Quoad ipsorum *Flatuum* jam productorum, existentiumque *discussionem*, nil novi quod laudato *Nitri* tam *puro & simplici quàm dulci* facto Spiritui queat comparari & æquari: postquam pleraque vulgo nota sunt Aromatica, & hactenus Bilis Acrimoniam quodammodò saltem intendentia & augentia, quò ipsa refero Salia Volatilia qualiacunque, quæ omnia Spiritui Nitri cedunt.

Flatus discutientia Bilem acriorem reddere.

DCXVIII. Hinc est, quòd tam solicitè discutiendis Flatibus Medicamenta præscribant nostri Medici, sæpius experientia tristi edocti, non parùm ipsa nocuisse suis ægris, propter Bilem ab ipsis Acriorem factam, incendiumque in corpore ab ipsis auctum.

DCXIX. Hujus autem effectûs rationem ignorant, quotquot Effervescentiæ utriusque, calidæ frigidæque, ignorant & naturam, & rationem: quibus perspectis percipitur facilè ratio incendii ab usu carminantium facti, & quod primarium est, percipitur quoque ratio, quâ possit præveniri hoc malum.

Doctrinam de Effervescentiâ magnum in Praxi habere usum.

DCXX. Usum ergò magnum in praxi rectè ac ritè instituendâ habet Doctrina de Effervescentiâ, ejusque differentiis & causis veris.

DCXXI. Non tantùm peccavit in Affectûs Epidemii principio & quidem in multis, non tamen omnibus, Glutinositate nimia *Pituita*; verùm postmodùm perseverante Aëris æstu reperta est eadem Pituita in non paucis *plurimùm fluida*, quæ proinde, sicut jam dictum, incrassatione blandâ tunc indigebat.

Subaustera blandè Pituitam incrassare.

DCXXII. *Blandè incrassant Pituitam* præ aliis omnibus *Subaustera*, modò in Bilis Acrimoniâ & Volatilitate auctis & corrigendis laudata & ex parte recensita.

Fructuum subausterorum vires.

DCXXIII. Ubi non possum silentio prætetire, quàm bonum sit habere ad manus Medicamenta imò Alimenta medicamentosa, quæ pluribus sæpè concurrentibus indicationibus planè diversis satisfaciant: quemadmodum id patet in Fructibus Subausteris Alimentorum loco sæpenumerò usurpati solitis, qui 1. Bilis Acrimoniam Salinam temperant, 2. ejusdem Volatilitatem auctam minuunt, 3. Pituitam tenuiorem, fluidioremque incrassant, minúsque mobilem faciunt.

Melancholicus & Pancreaticus Succus, in principio acidior & austerior postmodum multum aciditatum & austeritatis amisit:

DCXXIV. Quemadmodum *Melancholicus*, *Pancreaticusve Succusve & Humor* à præcedente frigore hyberno ac verno redditus erat *aliquantò Acidior* & in quibusdam *simul Austerior*, ita idem à cœlo tamdiu ardente, imprimis propter Bilem primariò Acriorem factam, mutatus est paulatim à statu priore, *amisitque multum suæ Aciditatis* non tantùm acquisitæ & auctæ, sed nativæ quoque, ut & *Austeritatis* adventitiæ; unde sicut priùs, ita & postmodum quoque, quibus destinatus est functionibus & usibus, satis utilis esse non potuit, quin potiùs utroque tempore ipsius culpâ læsæ sunt illæ Functiones, & noxa corpori ab ipso evenit.

Unde fuit emendandus.

DCXXV. Ergo in Affectûs nostri Epidemii principio indigebat *Succus Melancholicus blandâ suæ Aciditatis Temperatione*, ut & *Austeritatis*, quoties illa simul peccabat, *Emendatione*.

Temperatio & Emendatio quomodo distinguantur.

DCXXVI. Distinguo inter Temperationem, ac Emendationem. *Temperatio* siquidem debetur Qualitati secundùm naturam in Humore aut Parte quâvis existenti, sed à mediocritate requisitâ recedenti, qualis est in Succo Pancreatico Aciditas: *Emendatio* verò Qualitati præter naturam in Humore aut Parte quâvis repertæ, ideóque in totum immutandæ; qualis est in eodem Succo Pancreatico Austeritas, quantum ego saltem potui hactenus ex iis, quæ observavi, conjicere ac concludere. Si quis tamen levissimam in ipso desideraret non quidem Sensibus externis observabilem, ast Mente duntaxat probabiliter conclusam Austeritatem, cum illo haud pugnarem: cùm & id non videatur mihi absurdum vel improbabile.

Cur Succi Pancreatici Aciditas temperanda & Austeritas emendanda.

DCXXVII. Sed mirabitur fortassis nonnullus, me hîc desiderare Succi Pancreatici tum Acidioris Temperationem, tum Austerioris Emendationem; postquam utraque ista Qualitas videtur Bili ab Æstu Solari Acrimoniam nimiam & Volatilitatem majorem acquisituræ optatum Remedium. Verùmenimverò id quidem foret verum, si Aciditas illa fuisset moderata; sed quoniam in excessu peccabat notabili, excitata est ejus culpa Effervescentia potentior, ideoque homini noxia.

DCXXVIII. Paulatim namque, & quidem sat citò aucta est admodum Bilis tum Acrimonia, tum Volatilitas: unde occurrente ipsi Succo Pancreatico Acidiore, non potuit non excitari in tenui Intestino Effervescentia vehemens ac lædens: quin & in corde similis & quidem febrilis Effervescentia, cum aucto in corpore calore juncta.

A Succo Pancreatico austero Flatus.

DCXXIX. In quibus autem fuit *Succus Pancreaticus* simul *Austerus*, in iisdem aucta, conservatave fuit Pituitæ Glutinositas nimia (de quâ suprà actum) ac proinde hactenus Materia subministrata Glutinosis, & facilè cedere nesciis Flatibus.

DCXXX. Opus erat proinde, quò obviam iretur Effervescentiæ nimiæ ac noxiæ, quò Flatibus tot Anxietates molestissimas, colicumque Dolorem parientibus Materia subtraheretur quasi & minueretur, ut Succus Pancreaticus existeret maximè naturalis.

Sub fine Aciditas Succi Pancreatici diminuta fuit restituenda.

DCXXXI. Postquam verò permanente Solis Æstu paulatim devicta est, *diminutaque Succi ejusdem Aciditas* non tantùm præternaturalis, sed *naturalis* quoque, opus fuit eandem paulatim *restitui*. Ergo sicut circa hujus Affectûs initia Temperanda erat & Minuenda excedens Aciditas, ita eodem Affectu permanente rursus *Augenda* erat eadem *Aciditas Deficiens*. Distinguenda sunt exinde Affectuum Tempora,

& agnoscent Prudentes, non rarò Affectum eundem Medicamenta exigere inter se contraria: & quidem ratione Humoris ejusdem, diverso tempore diversimodè peccantis. Aliàs non est novum, sicut aliàs diximus, etiam eodem tempore indicari Medicamenta contraria, sed propter Humores sibi plùs minúsve contrarios, simulque peccantes.

Hoc optimè præstare Spiritum Vini Volatilem. Sed aliis mixtum.

DCXXXII. Nihil autem tam commodè atque utiliter *Succum Melancholicum Acidiorem Temperat*, ac *Spiritus Volatilis*, qualis è *Vino* habetur præstantissimus.

DCXXXIII. Hic verò si purus assumatur ab Ægris, quoniam segniùs se Humori Acido in corpore atque Sanguine existenti admiscet, atque non rarò alia molesta producere solet incommoda, si præsertim notabili usurpetur quantitate; quod hìc factum fuisset necessariò propter Bilem paulatim Acriorem factam & Volatiliorem, quæ volatilitas non parùm fuisset ab eodem Spiritu Volatili aucta; quamobrem talis erat hìc præscribendus & usurpandus Spiritus Volatilis, à quo Temperaretur quidem Succi Pancreatici excedens Aciditas, sed simul impediretur potiùs, quàm promoveretur Bilis Volatilitas noxia futura.

Et quidem Spiritum Nitri dulcem. Ejus vires.

DCXXXIV. In hunc finem laudo iterum, quem antea laudavi, *Spiritum Nitri Dulcem*, imò valde dulcem, hoc est, cum multo Vini spiritu dulcem factum.

DCXXXV. Sic enim ratione Spiritûs Nitri Acidi admisti se immiscuisset facilè cuivis Humori Acido in corpore nostro reperto atque ipsius Temperasset Aciditatem nimiam; quin ejusdem Spiritûs Nitri ratione impedivisset instantem Bilis volatilitatem excessuram, sed infregisset quoque Bilis ejusdem Acrimoniam indies augendam; sicut jam dictum in superioribus.

Quî temperandus in Affectûs principio. Quî in progressu.

DCXXXVI. In principio igitur Affectûs nostri Epidemii conveniebat Spiritus Nitri, sed cum multo Spiritu Vini Volatili ad dulcedinem gratam perductus.

DCXXXVII. Postea verò perdurante Solis Æstu noxio, eodemque in plerorumque corpora ita dominante ac sæviente, ut Succi Pancreatici Aciditas defecerit, non parùm potuit eadem augeri rursus & intendi ab eodem Spiritu Nitri, sed non multùm dulci facto, hoc est, cum pauciore Vini spiritu præparato.

Spiritus Nitri Dulcis varius quî paretur.

DCXXXVIII. Si proinde, ut inexpertos juvem, ad Nitri Spiritum valdè Dulcem parandum sumatur Spiritus Vini rectificati quadruplum, ad eundem minùs Dulcem habendum, accipientur pars utriusque æquales, & aliquando Sppiritus Vini pars duntaxat dimidia: sic obtinebitur Spiritus Nitri plus vel minùs dulcis, adeóque in operatione suâ multùm diversus.

Conveniebat quoque Aqua Prophylactica Auctoris. Vel Alexipharmaca Amstelodamensi.

DCXXXIX. Si quis autem propter præjudicium non ausus fuisset usurpare Spiritum Nitri, etiam dulcem factum, aut illo caruisset, potuisset ejus loco usurpare *Aquam* nostram *Prophylacticam*, vel Amstelodamensium *Alexipharmacam*, vel alias cum Aceto ritè destillatas, sed addito Vini Spiritu rectificato vel puro, vel blandè Aromatico, additis aliis quoque Aquis Aromaticis, sed cum Aquâ solùm paratis. Ubi pro re natâ, hoc est, ipsorum *Ægrorum Constitutione naturali*, *Ætate*, *Sexu*, *Vitæ genere*; ut & *Constitutione præternaturali*, *Humoribusque variis variè vitiatis*, adeóque *ipsis* quoque *Symptomatibus diversis*, mutanda erunt diversimodè composita quâcunque demum formâ præscribenda.

In Succi Pancreatici Austeritate convenire Salia Volatilia & Spiritum Salis Armoniaci.

DCXL. Hisce igitur, similibusve Medicamentis potuit mox in Affectus nostri principio temperari excedens *Succi Pancreatici* Aciditas. In quibus autem ex causis nonnaturalibus præcedentibus & manifestis, aut Symptomatibus in Ægris observabilibus non tantùm conjectare, sed & certò concludi potuit ejusdem *Austeritas*; in eis usurpanda erant prioribus admista quævis *Salia Volatilia*, & imprimis *Salis Armoniaci Spiritus*; qui & subinde solus ex tantillo Vini vel Cerevisiæ poterat exhiberi Ægris, donec observaretur eadem correcta.

Ut & Castoreum.

DCXLI. Convenit quoque in hoc Casu & *Castoreum* in substantiâ sumptum, & Tincturæ modo paratum; quamvis ejus vim longè superet toties laudatus Spiritus Salis Armoniaci, qui præterea potest faciliùs assumi, cùm ingratus sit admodum Castorei & Sapor & Odor.

Lympha Glandulosa vitiata quomodo curanda.

DCXLII. Quod de Succi Pancreatici noxâ & vitio dictum est, dicendum quoque de *Lymphâ Glandulosâ*, cum ex parte saltem convenire videantur hi Humores, atque Mutuò se juvare: convenient proinde Lymphæ alterandæ ac temperandæ laudata nuper Medicamenta.

Sanguinis consistẽtia in principio nimia in fluiditatem mutata.

DCXLIII. Nec tantùm hi Humores fuêre malè affecti, verùm 4. *Sanguis* quoque, qui incipiente Affectu illo Epidemio habuit forsan in plerisque *consistentiam nimiam:* quæ paulatim mutata est in *fluiditatem excedentem.*

Quî producta & quî curanda.

DCXLIV. Quæ gemina & quidem contraria successivè peccans in Sanguine Qualitas, sicut partim ortum habuit à memoratis Humoribus vitiatis, partim ab Aëre immediatè ac vi propriâ ipsius alterante ac vitiante, ita debuit tempore diverso alterari ac restitui diversimodè.

In principio alteratione non indigebat.

DCXLV. In principio quidem consistentiâ præditus nimiâ multâ non indigebat sui alteratione, cùm ab Æstu Solis ejusdem dissolutio expectanda esset. Adde quòd segniùs affecti sint & leviùs ii, quorum Sanguis consistentiam habebat majorem, utpote diutiùs Solis Radiis resistens, ipsiusque vim eludens. Unde *illi*, *quorum Corporis Constitutio naturalis vel paulatim acquisita erat Melancholica*, *leviùs affecti sunt*, quàm illi, qui habebant ipsam vel Biliosam, vel Sanguineam, hoc est, *optimam. Biliosa* siquidem constitutio juvit Solarium radiorum vim, quàm excepit facilè *Sanguinea.*

Quibus corporis constitutio erat Melancholica levius affecti.

DCXLVI. *Non erat* proinde *opus*, *ut in Affectûs nostri principio Sanguinis Consistentia nimia*, *utut præternaturalis*, *emendaretur* in quovis, postquam ejus ratione impedita est quodammodo ipsius noxa, ut segniùs valdè noceret.

Sãguinis fluiditas corrigenda subausteris.

DCXLVII. Sed *postquam duravit aliquandiu æstuans Aër*, atque paulatim *redditus est Sanguis magis fluidus* ac *minus consistens*, opus fuit, ut *in cæterùm Sanis*, & maxime *in Affectu nostro correptis Consistentia ipsius augeretur*; quod imprimis

imprimis potuerunt præstare *Subaustera* tum *Alimenta*, tum *Medicamenta*, suprà enumerata.

Bilis aucta educentia.

DCXLVIII. Quoniam verò *Bilis* non tantùm Qualitate tunc *peccavit*, sed *Quantitate* quoque *auctâ*, debuit eadem hactenus & quidem non semel, ast *sæpius*, etiam Præservationis nomine, *minui per Cholagoga dosi parvâ exhibita*, quoniam erat multùm mobilis & fluida, ideóque facilè foràs expellenda.

Quibusnam Sanguis etiã educendus.

DCXLIX. Sed quærat aliquis curiosus, *An non debuerit* quoque *ad præveniendum hoc malum Sanguis educi?* Cui respondeo: *In assuetis* aut *multò Sanguine turgentibus* haud inutilem fuisse Sanguinis missionem; in cæteris autem potiùs noxiam.

Nempe Assuetis.

DCL. Dico in *assuetis* utilem fuisse Sanguinis non valdè largam eductionem, cùm in talibus soleat continuè Sanguis produci abundantior, sui proinde diminutionem consuetam indicans.

Et Sanguine abundantibus.

DLI. In *quibus verò solito magis abundabat Sanguis*, omninò educendus ac minuendus erat idem; metus enim erat, ne, si differretur, postmodum à Bile Acriore factâ nimis rarefactus Ignem suum vitalem extingueret oppressum: quod præveniri poterat ejusdem extractione, sic enim spatium parabatur Sanguini solito magis rarescenti.

Symptomatum curatio.

DCLII. Postquam Humorum variorum in corpore existentium ac diversimodè peccantium Curam tam in Affectûs nostri principio, quàm eodem (durante Solis Æstu) nos valdè urgente paucis proposuimus, proximum est, ut jam Symptomatum multifariorum tunc maximè nostros Ægros molestantium Curam similiter proponamus.

Febris intermittentis Curatio

DCLIII. Primum verò locum dedimus *Febri*, sed *Intermittenti*, & quidem *Tertianæ*, tam *simplici*, quàm *duplici*, & quandoque *triplici*.

Febres Intermittentes unde.

DCLIV. Postquam verò *Febres Intermittentes omnes à Ductuum Pancreaticorum Lateralium Obstructione Pituitâ debitâ deducimus*; & ita quidem, ut propter illam obstructionem *sistatur*, *cumuleturque in ipsis Succus proprius de Aciditate participans*, qui *mora ista reddatur Acrior*, donec *notatam Pituitam perterebrare aptus viam sibi paret per ipsam in Ductum medium ac communem*, *sicque in tenue Intestinum effusus febrilem instituat* tum *in dicto Intestino cum Bile*, tum *in dextro Cordis Ventriculo cum Sanguine Bilioso Effervescentiam*, *plura & diversa Symptomata itidem producentem*: facilè patet, *Intermittenti febri, quà tali, convenire omnia*, quæ 1. *Pituitam Glutinosam* Ductus Pancreaticos *Obstruentem solvant, & inde removeant*, 2. quæ *Succum Pancreaticum* morâ redditum *Acidiorem mitigent ac temperent*. 3. quæ *Effervescentiam Febrilem* tam in tenui Intestino, quam Cordis Ventriculo dextro *sedent, compescant, & corrigant*. 4. quæ *Symptomata cætera* multifaria concurrentia *leniant & tollant*.

Pituitam glutinosã solvere Acida & Aromatica & Salia Volatilia.

DCLV. 1. *Pituitam Glutinosam* ubivis *solvunt & incidunt*, tum *Acida*, tum *Aromatica & Salia Volatilia* sæpiùs laudata.

DCLVI. Eadem ipsam in notatis Ductibus solvent, *si eò deferantur.*

Quomodo Medicamenta citiùs quòvis deferantur.

DCLVII. *Deferuntur* citiùs & potentiùs quòvis *Medicamenta*, si fuerint *Evacuantia*, vel *Evacuantibus juncta*. Id enim videtur peculiare in *Evacuantibus* per Vomitum; Alvum, Urinas, Sudores, & Salivationem, quod in ventriculo ac intestinis longam non nectant moram, sed nisi impediantur ab humoribus & Alimentis, *citò pergant in Venas Lacteas & Cor*, *hinc & quaquaversum cum Sanguine*.

Febrium Intermittentium causam optimè tollere Sudorifera. Et quare.

DCLVIII. In nostro verò Casu, hoc est, *Intermittentibus Febribus*, observata sunt longo rerum usu præ omnibus aliis facillimè ad Causam ipsarum superandam conducere *Sudorifera*, quorum ope ipsi Plebeii quotidie curant Intermittentes.

DCLIX. Videntur autem idcircò præ aliis conducere Sudorifera, *quoniam Sudor non excitatur nisi commoto simul Sanguine universo*, qui tunc quoque fit *solito fluidior*, unde *cum ipso* quaquaversùm *faciliùs*, *& citiùs*, *& abundantiùs feruntur quævis Sanguini admista*, ergo & *Medicamenta Pituitæ solvendæ destinata*.

Ut & Purgantia tam per alvũ, quam per vomitum.

DCLX. Quemadmodum verò *Pituitam solutura Medicamenta* imprimis *Sudoriferis sunt copulanda*, ita *Medicamenta eandem loco illo motura præferuntur tam Purgantia per alvum, quàm Vomitoria*. Est enim brevis inde via ad tenue Intestinum, hinc ad Ventriculum, quò sursum expellatur illa Pituita; & sæpe uno Vomitorio juguletur Tertiana, Pituitæ non valdè tenaci aut copiosæ originem suam debens. Sic ordinaria & facilis est Humoribus ad tenue intestinum delatis via deorsum, imprimis quando eò detruduntur à Purgantibus.

DCLXI. Sic & ego sæpissimè observavi, Sudore, Vomitu & Alvi dejectione citò tutoque curari Intermittentes, ac præsertim *Tertianas*, quippe *quæ omnium curantur facillimè*, utpote *ortum plerumque habentes ab Obstructione leviore*, hoc est, *à Pituitâ minùs tenaci Ductus notatos obstruente*.

Sudorifera in Febribus ex quibus componenda.

DCLXII. Ad solvendam igitur & fluidam reddendam Pituitam Ductus dictos obstruentem conducunt præ aliis omnibus, Sudorifera ex Aromaticis & Salibus Volatilibus, ut & Acidis subtilioribus parata, & sæpiùs quovis tempore assumpta, etiamsi non urgeatur semper Sudor.

DCLXIII. Ad eandem *solutam loco inepto removendam* conducunt 1. eadem *Sudorifera*, sed non diu ante Paroxysmi adventum assumpta, *corpore ad Sudorem promovendum ritè constituto*, sive quis currat, vel igni luculento assideat, aut lectum calefactum ingrediatur, vel aliàs corpus satis tegat.

Vomitoria & Purgantia quando assumenda.

DCLXIV. 2. *Vomitoria*, & *Purgantia* per alvum quatuor aut circiter horis ante Paroxysmi adventum assumpta, quò interea temporis Humor prius laudatis Sudoriferis fluidior factus ad exitum ampliùs præparetur, sicque unà cum stagnante Succo exturbetur, ac è corpore eliminetur.

Succum Pancreaticum Acidiorem temperare Salia Volatilia & Aromatica.

DCLXV. 2. *Succum Pancreaticum* morâ & stagnatione *Acidiorem factum mitigant & temperant* efficacissimè *Salia Volatilia*; cæteraque *Aromatica*, sæpiùs à me laudata & memorata: quippe quæ quaquaversùm penetrant facillimè, nec tantùm notatam temperant & infringunt

Aciditatem auctiorem, verùm insuper Pituitam incidunt solvuntque obstruentem; sicque diversis nominibus conducunt.

Salia Volatilia æstum febrilem non fovere.

DCLXVI. Quin, ut hoc etiam nunc addam, Salia Volatilia puriora, nec Oleosa, nullum æstum sæpiùs in Paroxysmorum augmento excitari solitum & molestum fovent, augentve; quod de Aromaticis non potest dici, cùm ab ipsis non parùm sæpè augeatur Æstus febrilis.

In Medicamentorum delectis in febribus ad quænam attendendum.

DCLXVII. Quapropter in *Medicamentorum* Febribus Intermittentibus curandis convenientium *delectu attendendum* est imprimis ad cujusvis *Ægri Constitutionem naturalem* ac *præternaturalem, Humoresque* adeò in ipso magis *abundantes* ac *peccantes*, & magis adhuc ad *Symptomata cum ipso Paroxysmo febrili excitari solita*, & præsertim ad frigus *& calorem*, utpote molestissima ægris.

DCLXVIII. Quibus omnibus accuratè in censum revocatis, expensisque, non ita difficulter Medicus in Medicamentorum suorum qualitatibus ac effectibus benè versatus seliget cuivis Ægro medicamenta maximè utilia & convenientia.

Salium Volatilium laus.

DCLXIX. Et tunc agnoscet quivis non tantùm summam *Volatilium Salium efficaciam*, sed insuper *vim* eorundem *maximè tutam & innoxiam*: quæ de variis Plantarum partibus, & medicamentis ex iis paratis non semper dici potest: quippe quæ manifestiorem ac sæpè molestum in nobis producunt Calorem, ut de Frigore nunc nil addam; quod similiter à Vegetabilibus excitatur frequenter, non item à Volatilibus Animalium Salibus, sed minimè Oleosis, qualia parari possunt facillimè.

Et in curandis febribus intermittentibus Utilitas.

DCLXX. Ex quibus ampliùs patet, *Salium volatilium: in curandis Febribus Intermittentibus Utilitas*: quippe quæ sola *pluribus satisfaciunt Indicationibus*, & 1. quidem *solvendæ Pituitæ Obstruenti*, ut & eidem *Loco movendæ*. 2. *Temperando Succo, Pancreatico Acidiori facto*: quod postremum non fiet ab Acidis, utut Spirituosis.

Effervescentia Febrilis compescenda Anodynis & Narcoticis.

DCLXXI. Diximus autem ad Intermittentium Febrium Curationem requiri 3. ut *Effervescentia Febrilis tàm in tenui Intestino, quàm Corde compescatur, sedetur & corrigatur*: quod in specie faciunt *Anodyna & Narcotica sive Opiata*, ut & alia quævis ad ipsorum naturam vergentia, qualia sunt *Sulphura Mineralium, Metallorumque fixa*, & ideò nunc Anodyna, nunc Narcotica dicta.

Quomodò Anodina & Narcotica id præstent.

DCLXXII. Eatenus verò *Effervescentiam vitiosam & propter Acidum auctum nimiam compescunt, corriguntque Anodyna*, & imprimis *Narcotica*, quatenus potenter, licèt blandè quoque, *Acidum illud acrius infringunt*, tàm sui *Olei*, quàm *sui Salis Volatilis Opio inexistentis ratione*.

Opiatis præstare Sulphura Mineralium & Metallorum fixa.

DCLXXIII. Multùm autem Opiatis præstant *Sulphura mineralium, metallorumque fixa*, quoniam *operationem habent blandiorem*, & *sunt narcoticâ vi destituta, Somnum tantùm blandissimum inducentia, neutiquam Stuporem, utut majori usurpentur quantitate*, quod de Opiatis verè dici non potest.

Hæc cæteris addenda.

DCLXXIV. Illa verò addi possunt cæteris medicamentis ad Febres Intermittentes, quà tales, curandas nuper laudatis, & aliis ad Symptomata comitantia mitiganda, tollendave adhuc proponendis.

DCLXXV. Atque his puto Curari posse ac debere Intermittentes Febres omnes, quà tales. *Singulis* autem *debentur* insuper *medicamenta Symptomatibus comitibus leniendis, tollendisve dicata*: qualia *Symptomata*, quæ in Febre nostrâ fuerint observata, deduximus in superioribus, quibus autem medicamentis eadem indiguerint, ostendemus in sequentibus.

An in Febribus intermittentibus Sanguinis Eductio instituenda.

DCLXXVI. Unum autem videtur hîc movendum, *An in Febribus Intermittentibus, quà talibus, institui debeat Sanguinis eductio*; postquam plures ipsam urgent, quin ad ipsam veluti sacram Febrium quarumvis ritè curandarum anchoram confugiunt, existimantque, non fuisse curationem adhibitam debitam, si neglecta fuerit Venæ-sectio, Sanguinisque missio.

Febris essentiam non consistere in Calore aucto.

DCLXXVII. Verùm ipsorum *assertum falso nititur principio, Febrem* scilicet *omnem consistere in Calore in Corde, hinc & Corpore universo nimium aucto*. Quod licèt observetur in plerisque Acutis & Ardentibus Febribus habere locum, non est tamen id universaliter ac semper verum; postquam non tantùm occurrunt *in febribus Intermittentibus, quin Continuis quoque Tempora, quibus* tantùm abest ut deprehendatur Calor nimiùm in Corpore auctus, ut contrà *Ægros tunc urgeat Frigus*, non tantùm *leve*; ast sæpenumerò *algentissimum*, & *ad horas plures* ipsos crucians. Ne nunc loquar de *febribus verè ac semper Algidis*, ac frigus continuum parientibus.

DCLXXVIII. Quoniam verò, secundùm eorum præceptum, Uno absurdo dato, multa absurda sequuntur: non mirum, si hîc quoque processerint perperàm in Ægrorum suorum curâ Medici falso illi innisi fundamento in principio.

Sanguinis extractio quibusdam noxia.

DCLXXIX. Quamvis enim *multi* Febrientes *optimè habuerint à Venâ sectâ & Sanguine misso*; non sequitur tamen omnibus idem remedium esse utile: cùm præsertim *haud infrequentia* occurrant *exempla eorum, quibus non tantùm inutilis, sed planè noxia exstitit Sanguinis extractio*.

DCLXXX. *Ex quo gemino* & quidem *contrario experimento verè*, tantùmque concludi potest, *aliquando conducere, aliquando nocere in Curatione febrium non tantùm Intermittentium, sed Continuarum quoque Sanguinis eductionem*.

Ejus ratio Medico rationali indaganda.

DCLXXXI. Quapropter Medicorum, si Rationales haberi volunt, interest, intelligere *rationem, cur aliquando prosit, cur aliquando noceat in febrium curatione Sanguinis diminutio*; ut præceptum formari possit, quando Venæ apertionem instituere liceat, quando eadem omitti debeat.

Intermittenti Febri, quà tali, non competere Venæ-sectionem.

DCLXXXII. Ut proinde de hoc quæsito aliquid certi concludam, non dubito asserere, postquam non semper profuit, verùm nocuit non rarò *Vena* in Febribus Intermittentibus administrata *Sectio, Sanguinisque missio*, ipsam *Intermittenti Febri, quà tali, non competere*; ast certis duntaxat Symptomatibus huic vel illi Febri Intermittenti copulatis conducere, atque hactenus conferre.

Unicâ Venæ-sectione non semel curatâ fuisse Febrim.

DCLXXXIII. Sed instabit Sanguinis humani Effusor Prodigus, *non semel unicâ Venæsectione; largâque subinde Sanguinis eductione curatam Febrem Intermittentem*, ideòque *aptum fuisse*

fuisse ipsi curandæ auxilium ac remedium.

Affectus leves solâ Diætâ curari.

DCLXXXIV. Cui respondeo, *Multos affectus leves sponte curari sola Diæta ritè instituta*: unde non mirum, *si præter Sanguinis evacuationem commodam in Plethoricis, laudabilis observetur Diæta, curari nonnunquam Febrem Intermittentem*; quàm *sola* potuisset *curare laudata Diæta.*

Ut & Febres intermittentes leves. Et quâ ratione.

DCLXXXV. Illa verò *Diæta curat sæpè* Febres Intermittentes leviores, quæ consistit 1. in *Alimentorum* paucorum & facilè fermentabilium ac præsertim liquorum, Sudorique mediocri promovendo conducentium assumptione. 2. in *Corporis Motu* aliquantum vehementiore, & quidem ad Sudoris eruptionem usque. 3. In *Aëre calidiore* atque corporis *tegumentis* variis Sudorem blandum promoventibus. Quibus omnibus ritè observatis, nec Pituitam Obstructionem facientem, aut facturam augentibus, facilè à Succo Pancreatico hactenus potentiore facto solvitur Pituita Obstruens, quin eadem Sudore levi accedente propellitur in tenue Intestinum.

Quando prodest in Febris Curatione Venæ-sectio?

DCLXXXVI. Non mirum proinde, si aliquando *ubi levior est Febris Intermittens, ubi adest Plethora, ubi modò laudata ex parte saltem observatur Diæta, Curetur* in principio talis *Febris evacuato per venam sectam Sanguine. Quæ Curatio minimè misso Sanguini debetur, sed Mutationi laudatam Diætam imprimis consequenti.*

In plethora & Calore ardente.

DCLXXXVII. Non negaverim tamen promoveri à dictâ Venæ-sectione istius Febris Curationem, quoties adfuit Plethora, & Paroxysmis copulatus Calor ardens; nam non tantùm tollitur ejus ope periculum Suffocationis, Extinctionisque Ignis vitalis à nimio Sanguine vasa ita opplente, ut eidem in Corde rarefacto desit spatium, quo excipiatur, imprimis quando durante Calore Febrili aucto idem solito magis rarefit: verùm minuitur quoque in Sanguine incendium noxium.

DCLXXXVIII. Hæc verò pericula præveniuntur instituta in tempore Venæ-sectione, eductoque Sanguine satis multo; quin facile succedit tali evacuationi sudor Curandis Intermittentibus semper utilis, præsertim quando fit cum Ægri levamine, atque ipsam fert idem facile, & ipsi confert.

Sudorem in febribus intermittentibus convenire.

DCLXXXIX. Dixi *convenientem esse Intermittentis Febris Curationi Sudorem*, postquam omnibus notum esse potest, imò debet Medicis, malum signum esse, quoties in febrium Intermittentium paroxysmis nullus prodit sub finem, hoc est, in declinatione Sudor; solent namque Febres tales esse diuturnæ; sicut contrà breves, quarum paroxysmi singuli desinunt cum Sudore, dummodò talis tunc instituatur Diæta, quæ nec impediat istum Sudorem, nec quosvis humores vitiosos in corpore foveat, augeatve.

DCXC. *Videtur proinde Sanguinis eductio non per se, ast per accidens tantùm convenire non semper, ast aliquando tantùm in Febrium Intermittentium Curatione.*

Febris continuæ Curatio.

DCXCI. His autem de Vena secanda, & Sanguine mittendo dictis, pergamus ad *Febris Continuæ Curationem*: Diximus namque, quamvis in plerisque fuerit mox à principio Febris Intermittens, eidem tamen paulò post in quibusdam quidem citiùs, in aliis verò seriùs copulatam fuisse Continuam secundo loco inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata positam.

Quænam ad ejus constitutionem requirantur.

DCXCII. In ipsius autem explicatione docuimus requiri, ut *Febris Continuæ Causa vel in ipsis vasis Sanguinem vehentibus, ipsoque adeò Sanguine, ipsiúsve partibus multifariis; vel in tali Corporis parte alia consistat, quæ continuum cum dicto Sanguine, ipsoque adeò Corde habeat commercium*, sed ita, *ut illud non nisi in totum possit impediri ac interrumpi, nec certis temporibus ab internis causis* (quod Intermittentibus febribus evenire solet) *denuò restitui.*

DCXCIII. Addidimus *Sanguinem nunc ab externis, nunc ab internis causis posse ita affici, ut continuam producat Febrim.*

Ejus causæ externæ.

DCXCIV. Inter *Causas externas* nostræ Febris Continuæ notavimus *Aërem* tunc valde *æstuantem*, atque tàm *per Cutis poros* quaquaversùm, ergò *ad Sanguinem* quoque penetrantem, quàm *in Pulmones inspiratum*, ibidemque *Sanguini junctum*, nec ipsum secundùm naturam effervescentem blande iterum temperantem, verum *eidem partes suas & igneas & Salinas Volatiles communicando, ipsum nimiùm dissolventem, liquantem, & rarefacientem, sicque Vitalem in Corde Effervescentiam cum aucto Calore plurimùm vitiantem, atque Continuam Febrem, ipsamque* in multis *satis ardentem* producentem.

Internæ.

DCXCV. Inter *Causas internas* culpavimus *Bilem* ab iisdem *Aëris partibus Igneis & Salinis Volatilibus, sed Acribus, & Acriorem, & Volatiliorem, & Abundantiorem factam*, ideóque tàm *in tenui Intestino*, quàm *Corde ipso Effervescentiam vitiosam*, & quidem *cum notabili Calore conjunctam*, ideóque absque omni controversia *Febrilem excitantem.*

DCXCVI. Qui necessario ex Massâ Sanguineâ universâ paulatim corrupta producti sunt *Humores varii multifariam vitiosi*, non tàm dici possunt *Causa Febris Continuæ* tum urgentis, *quàm Symptomatum variorum multifariè Ægros diversos vexantium.*

Ejus curatio in quibus consistat.

DCXCVII. *Curatio* proinde *Febris Continuæ, quà talis, & tunc urgentis consistere debuit* 1. *in Aëre vitioso vitando vel corrigendo*: 2 *in Bile Acriore temperanda, Volatiliore figenda, & Abundantiore minuenda.* 3. *in Effervescentia vitiosa &* quidem cum notabili & molesto *Calore conjuncta moderanda, compescenda, & ad temperiem naturalem redigenda.* 4. *in Sanguine nimis soluto blandè coagulando, nimis rarefacto condensando*, & *nimis æstuante refrigerando, aliterve vitiato ad integritatem laudabilem reducendo.*

Aër noxius corrigendus.

DCXCVIII. Si *Febris nostra Epidemia Curari non potuit, nisi correcto, vitiatove Aëre noxio*; & illa Correctio & Vitiatio Aëris noxii consideranda & præscribenda erat à Medicis, quo feliciter curaretur Affectus noster Epidemius, non video, cur non debeat *Indicatio* etiam *peti à rebus extra Ægros constitutis, cùm illis remedium inveniri & administrari debeat*, quo Affectus ab ipsis producti ex arte Curentur.

Indicationes non tantùm peti à rebus in Ægro sed etiam extra eum existentibus.

DCXCIX. Hoc idcirco attingo, ut cuivis pateat, *Indicationes non tantùm peti à rebus in Ægris existentibus*; *verùm etiam à rebus extra ipsum constitutis*, dummodo *Affectuum Curandorum sint Causæ, aut Remedia*: quorum ratione dicitur vere à Medicis Practicis, *à Iuvantibus & Nocentibus* (sive in Corpore Ægrorum existant, nec ne,) *peti potissimam Indicationem.*

DCC.

Et quare.

DCC. Nec mirum, hæc namque sunt, habentur saltem manifesta, cùm Causæ in corpore latentes non rarò lateant quoque ipsos Medicos, nec nisi conjectando determinentur plerumque: quocirca etiam tunc Indicatio ab illis desumpta est duntaxat incerta, dubia & conjecturalis, cùm illa juvantibus & nocentibus debita sit certa, indubia & demonstrativa.

Indicationes peti à causis externis.

DCCI. Et certè *Indicationes* omnes, quæ petuntur à *Causis* quosvis affectus producentibus, petuntur non minùs *à Causis externis*, *quàm ab internis*; sed & nonnunquam à solis Causis externis, quando illæ immediatè, hoc est, sine Causâ internâ intermediâ producunt Affectus: Sic Gladius, Culter, &c. Causæ sunt externæ, ac solæ, adeóque immediatæ Vulneris: à quibus in Vulnerum Curatione petuntur Indicationes, adeò ut aliquando ex Causarum istarum externarum circumstantiis sedulo perpensis facilior & tutior instituatur Curatio.

DCCII. Sed de his aliàs, si Deus volet, agemus forsan ex professo, & ostendemus hîc, uti ubique ferè laborare multos Medicos præjudiciis, atque supponere, quod est in quæstione, quodque probari debet, non supponi.

Aër vitiosus mutandus.

DCCIII. Ut proinde ad Febrium Continuarum Affectui nostro Epidemio copulatarum Curationem redeamus: diximus 1. *Aërem nostrum Solaribus Radiis, non item Pluviâ, Ventisque verberatum*, ideóque admodùm *ardentem Affectûs* nostri Epidemii, atque *Febris Continuæ* ipsi copulatæ fuisse *Causam*: quâ permanente quis non agnoscit perduraturum quoque ipsius Effectum, Febrem Continuam, cæteraque Symptomata in Affectûs nostri enarratione superiùs enumerata.

Quomodo id fiat.

DCCIV. *Debuit* proinde *mutari Aër vitiosus, quò curarentur Ægri. Mutatur Aër*, quando *illius vitium emendatur*, vel quoties *illud à nobis emendari nequit*, quando *idem relinquitur*, & in Aërem salubriorem se confert Æger.

DCCV. Unde non malè sibi consuluerunt, quotquot Aërem nostrum multis nominibus inquinatum deseruerunt, & in alium, etiam vicinum, vel ob Aquas mobiles, non stagnantes, vel ob situm loci Montanum, & imprimis Aquilonium & hactenus salubriorem concesserunt, quoties ipsorum res id concedebant.

Indignis urgente malo Medicos, Magistratus, Ecclesiasticos, Patres, Matresque familias, Liberos, aut famulos fugere.

DCCVI. *Indignum* autem fuisset, urgente malo *Medicos* fugere, atque suos Ægros deserere; Indignum fuisset, *Magistratus* populum suæ curæ commissum urgente tantâ necessitate fuga deserere, atque sic sibi tantùm prospicere; Indignum fuisset, *Ecclesiasticos* Ægros ac morientes deserere, atque fuga sibi consulere. Indignum fuisset, *Patres*, *Matresque familias* Liberos suos graviter decumbentes turpiter deserere, atque fugiendo ipsos negligere: quod similiter dici debet *de Liberis ad* ætatem provectiorem deductis Parentes suos deserentibus, & imprimis de *Ancillis, aliisque famulis* Dominos suos & Dominas deserentibus & aliò fugientibus.

Homines liberos debuisse se aliò conferre.

DCCVII. *Potuerunt* autem, imo *debuerunt Homines liberi*, atque *ab omni memorato munere publico, privatove immunes* (quales *Studiosi, aliique animi gratiâ hîc degentes*) *aliò se conferre*, atque Affectum in plerosque magis magisque sævientem fugere, sicque sibi fuga honesta, consulere.

Aër emendandus.

DCCVIII. Quoniam verò plerique non potuerunt, nec debuerunt hinc fugere, bonum fuisset, optandumque, *Corrigi ac emendari Aërem*: quod tamen vix potuit obtineri, nisi *in locis, in quibus decumbebant Ægri*, quemadmodùm docuimus in superioribus.

Noxæ ab Aëre præveniendæ, aut factæ tollendæ. Et quâ ratione.

DCCIX. Imprimis allaborandum erat, ut *noxæ ab Aëre nostro* ita tum ardente tum infecto *exspectandæ in tempore prævenirentur, aut factæ tollerentur*.

DCCX. Illud autem imprimis exspectandum erat à *Bilis contemperatione & iteratâ diminutione*: quibus continetur secundum nostrum in Febrium Continuarum Curatione Indicatum.

Bilis temperanda.

DCCXI. Temperanda erat *Bilis*, & ratione suæ *Acrimoniæ* & ratione suæ *Volatilitatis auctarum*.

Ejus Acrimonia temperanda Acidis & Austeris.

DCCXII. *Acrimonia Bilis Salina lixiva nimium aucta temperatur* potentissimè ab *Acidis & Austeris*, blandiùs ab *Oleosis & spirituosis*: quibus tamen in hoc casu sat tutò non licuit uti, cùm incendium Bilis & Sanguinis facilè augeant, foveantque, nisi *fixata* fuerint priùs *Olea*.

Et quibus.

DCCXIII. Sola proin *Bilis Acrimoniam tutò temperantia fuêre Acida & Austera*, & quidem inter vulgaria Acetosa, Acetosella, Plantago, Sempervivum majus, Ribesia, Berberes, Mala Citria, Aurea, Punica, Cotonea, Omphacium, &c. Ex Chymicis laudo Alumen, ipsiusque Spiritum, ut & è Vitriolo, Sale vulgari, Nitro, Sulphure ac similibus paratum. Acetum stillatitium, tàm simplex, quàm cum aliis paratum, quæ omnia nunc per se possunt usurpari, nunc Cibis Condimenti loco addi, nunc Potui admisceri vel Julapiis. De quibus non semel actum à me aliàs.

Ejus volatilitas Aucta quibus minuenda.

DCCXIV. *Volatilitas Bilis aucta minui* potuit ac debuit per *figentia*, & imprimis laudata modo *Acida & Austera*; inter quæ primas forsan tenet *Spiritus Nitri*, cæteros Spiritûs Acidos omnes in figendo superans.

Bilis aucta minuenda Cholagogis. Et quibus.

DCCXV. *Bilis aucta nimium minui* debuit per *Cholagoga* dicta, tam *sursum*, quàm *deorsùm* ipsam educentia, sæpiùs laudata. Inter vulgaria sunt Rhabarbarum, Tamarindi, Cassia, Scammonium, & infinita ex illis præparata Composita, Syrupi, Electuaria, Extracta, Pilulæ, &c. Inter Chymica & quidem simul Vomitoria, plurimæ *Antimonii* præparationes, Crocus, Regulus, Vitrum, Vitæ Mercurius dictus, Flores, &c.

DCCXVI. Quibus aliquando solis, aliquando cum vulgaribus junctis uti possumus aptissimè.

Quibus Malum imminens poterat præveniri.

DCCXVII. Potuit igitur, debuitque Bilis anno superiore tum temperari, tum minui Medicamentis modo commendatis: sed propter diu perseverantem Aëris æstum debuit toto illo tempore *malum sæpius imminens ac recidivas faciens præveniri Medicamentis iisdem* Bilem indies Acriorem factam temperantibus, Volatiliorem figentibus, & auctam minuentibus. Sed & iisdem *Acido-austeris ac figentibus* impediri poterat & *præveniri futura* ipsius *Acrimonia & Volatilitas nimia*.

Effervescentia in tenui intestino compescenda.

DCCXVIII. III. *Effervescentia utraque in* tenui

tenui Intestino & Corde vitiata & cum Calore molesto juncta compesci debuit & ad *moderatum gradum, temperatumque reduci.*

Per Acida & Austera Opiatis juncta. Et præsertim Sulphura mineralium & metallorum.

DCCXIX. Id ex parte faciunt memorata modò *Acida & Austera*, sed imprimis *Opiatis juncta*; quibus haud dubiè præferenda sunt *Sulphura Mineralium, Metallorumque fixa*: quæ si quis habere non possit in gradu excellenti perfecta, conetur saltem *illa præparare suavia & nullum Vomitum aut secessum amplius moventia.* Solent enim *Sulphura* illa, quandiu *Volatilia* sunt & *combustibilia, Vomitum alvumve ciere*, quod hîc noxium; quando nempe animus est nimiam Effervescentiam compescere, atque ad mediocritatem laudabilem reducere: A purgantibus enim omnibus tam sursum, quàm deorsum commoventur Humores ac promovetur ipsorum Effervescentia, neutiquam compescitur eadem.

DCCXX. In defectu autem istorum *Sulphurum* sufficienter *fixorum* feliciter utemur *Opiatis cum Acidis & Austeris junctis.* Unde & hoc quoque nomine conducit magis *Extractum Opii cum Aceto stillatitio, quàm Vini Spiritu paratum*: postquam præparatione tali aptum redditur contemperandæ & compescendæ nimiæ Sanguinis Effervescentiæ.

Per Emulsiones.

DCCXXI. Ad eandem Effervescentiam nimiam leniter compescendam conduxit plurimùm *Emulsio Hordei, seminumque papaveris albi*; & quandoque, ubi alvus erat laxior, *Amygdalarum dulcium.*

Sanguis vitiatus corrigendus Acidis & Austeris

DCCXXII.IV. *Sanguis paulatim solutus, rarefactus, æstuans, vel aliàs vitiatus* amplius *coagulandus, condensandus, refrigerandus, aliterve restituendus* fuit laudatis jam sæpius *Acidis & Austeris blandioribus.*

DCCXXIII. Diutino namque ipsorum usu ad pristinum statum redigi potuit ac debuit Sanguis.

His curari continuas febres.

DCCXXIV. Ut non mirum sit, *solis Acidis & blandè Austeris Curari* tum sæpè *Continuas Febres cum Calore conjunctas*; postquam omnibus penè satisfaciunt illa Indicationibus ipsique adeò Bili minuendæ conducunt Tamarindi.

Et felicius si Opiata jungantur.

DCCXXV. Quibus tamen si jungantur Opiata, felicius citiùsque idem præstatur Ægris beneficium: unde laudabilis est *Diascordii Fracastorii & mei Usus, si cum Acidis usurpetur.*

Sanguinis missio nõ inutilis.

DCCXXVI. Quamvis autem hactenus in Febris nostræ continuæ curatione nullam fecerimus *Sanguinis ex aperta venâ missionis* mentionem, (quia illâ omninò carere possumus; & absque illâ plures fuerunt feliciter curati.) non est tamen illa hîc contemnenda; cùm præsertim utilis fuerit *temperando Sanguinis æstui*, ac *præveniendæ in plethoricis Suffocationi*, sicut docuimus in præcedentibus.

Et in quibus.

DCCXXVII. *Utilis* ergò fuit *Sanguinis Eductio in Plethoricis*, utilis in *Iuvenibus*, utilis in *consuetis*, utilis in *æstum magnum patientibus*, utilis in eam *desiderantibus*, *atque ex imaginationis firmæ vi commodum majus inde percipientibus.*

DCCXXVIII. Educi debuit *Sanguis quantitate parvâ*, & quidem pro ejus abundantiâ, Ægrorum euphoriâ, æstu, & similibus diversimodè. Quæ prudentis Medici relinquuntur arbitrio.

Et quantitate parva.

DCCXXIX. Hisce igitur modis mediisque potuit, debuitque curari, sed & curata est feliciter continua Febris non parum anno superiore nostris Ægris gravis.

Anxietatum circa præcordia curatio.

DCCXXX. Inter Affectus nostri Epidemii Symptomata locum tertium dedimus *Anxietatibus præcordiorum plerosque mirè, graviterque torquentibus*; quarum proinde Curationem ut nunc tradamus, ordinis ratio videtur postulare.

Earum causæ. Bilis Acrior. Pituita glutinosa

DCCXXXI. Postquam verò *Anxietates* illas deduximus *à triplici Causâ*, 1. *Bile Acriore* continuè ad Intestinum tenue defluente; atque vitiosam ibidem Effervescentiam cum *Halitibus Acribus & molestis* excitante. 2. à *Pituitâ Glutinosâ* & frigori præcedenti debitâ & à *Bile Acri in Flatus distentâ*; & ideò Intestina quoque distendente. 3. à *Succo Pancreatico* tam *universim* ob præcedens frigus *Acidiore*, quàm *ex parte* in suis vasis hærente, adhuc *Acidiore* facto, atque *Intermittentis Febris Paroxysmos producente*, atque vitiosam, vitiosioremque in tenui Intestino cum Bile Effervescentiam, Halitusque Acres producente, à quibus augebatur Anxietas continua.

Succus Pancreaticus acidior.

Earum curatio in quibus consistat.

DCCXXXII. Postquam, inquam, deduximus Anxietates illas à triplici causâ denuò memoratâ; meritò illarum *Curationem* expectare debuimus 1. à *Bilis Acrioris correctione*, de quâ jam actum. 2. à *Pituitæ viscosæ emendatione*, de quâ similiter actum est in superioribus. 3. à *Succi Pancreatici & universi Acidioris*, & ex *parte adhuc Acidioris temperatione*, quam similiter proposuimus in superioribus. 4. *ab Halituum* partim *Biliosorum*, partim *Melancholicorum*, hoc est, *Acidorum temperatione* aut *discussione*: 5. *à Flatuum viscosorum incisione ac dissipatione.* 6. *à Sensus molesti blandâ stupefactione & doloris sedatione*: quæ omnia similiter sunt jam propositâ, ut plura non videantur addenda.

Nauseæ curatio à quibus pendeat.

DCCXXXIII. Quartum Affectûs nostri Epidemii Symptomatibus locum assignavimus *Nauseæ*; cujus causam cùm docuerimus fuisse partim *Halitus* modò iterum notatos, & *Bilem* quoque ad Ventriculum assurgentem, unde ipsius irritatio & vellicatio facta & Nausea excitata: meritò ipsius curatio pendebit 1. *à Bilis correctione* atque *fixatione*. 2. *ab Halituum præsentium Discussione.* 3. *à similium Halituum excitatione novâ impedita.* 4. *à Sensus stupefactione blandâ.*

DCCXXXIV. Hæc omnia verò quoniam abundè sint in superioribus proposita, atque Medicamenta illis Indicationibus satisfacientia recitata, ne actum agamus, ad sequentia pergemus.

Vomitus causa & productio

DCCXXXV. Quintum inter notata Symptomata locum invenit *Vomitus*, quem ostendimus habuisse ortum ab iisdem *Halitibus* & *Bile majore copia vel Acrimonia præditis*, & ideò præter Nauseam, Vomitum quoque producentibus, & imprimis quando ad *singulorum Paroxysmorum*

xysmorum Febrilium reditus Frigori succedebat Calor; quo tempore prius pressa, oppressaque à Succo Pancreatico ex obstructis reseratisque vasis erumpente *Bilis dominium vicissim accipiens Halitus promebat copiosos & Volatiles*, atque *ipsamet sæpenumerò simul efferebatur ad Ventriculum*; qui tum à Bile, tum ab Haliribus illis vehementius irritatus, ac utplurimùm tenuis Intestini motum peristalticum inversum sequens contenta sua effundebat.

Ejus curatio à quibus expectanda. DCCXXXVI. Unde patet Vomitus illius curationem expectandam fuisse 1. à *Bile quoad Acrimoniam temperatâ*, & quoad *abundantiam diminutâ*. 2. à *præsentium Halituum discussione*. 3. *ad instantium præcautione, atque suppressione*. 4. *à Sensus blandâ Stupefactione*: imprimis calore febrili inchoante. Quibus omnibus, quoniam convenientia Medicamenta satis superque sunt tradita, sequentia considerabimus Symptomata.

DCCXXXVII. Prout autem materia Vomitu excreta fuit diversa, Medicamenta quoque fuerunt præscribenda singulis accommodata, Humoresque Vomitu ejectos pro suo vitio diverso diversimodè alterantia, & quandoque deorsum educentia; imprimis quando simul peccabant copia nimis auctâ.

Appetitus prostrati curatio. DCCXXXVIII. Inter Affectûs nostri Epidemici Symptomata posui 6. *Appetitum* in plerisque *prostratum, permanentemque*. Hunc quoniam deduxi à *Bile Acriore ac copiosiore*, *Succo* verò *Pancreatico Austeriore*, atque *Pituitâ Glutinosâ*, unde ad Appetitum ciborum excitandum desiderata in Ventriculo *Aciditas blanda* reddita est *obtusa*: meritò ad ipsius *Curationem*, hoc est, *instaurationem* opus fuit Medicamentis *humores notatos corrigentibus, redundantesque minuentibus*; hinc & *Acidis blandis, temperatisque Acidi defectum reparantibus*, non semel in superioribus propositis & laudatis: ac imprimis *Salis, vel Nitri Spiritu dulci*.

Quâ de causa Appetitus spontè restituatur. DCCXXXIX. Novi aliquando *restitui spontè Appetitum*, sed id evenit plerumque aut propter *Diætam exactam* etiam *casu* quandoque *ritè observatam*, aut propter *notabiles Humorum evacuationes*, aut *alterationes spontè factas*: unde superatis ac emendatis, evacuatisve Humoribus noxiis, paulatim utiles ac necessarii amissam vim recuperant, exeruntque.

Ciborum fastidii causa. DCCXL. Grave Symptoma Ægris fuit Appetitus prostratus, sed 7. ipso longè gravius *Omnium Ciborum Fastidium & Aversio extrema diu in multis perseverans*: Cujus causam diximus *Humorum* modò *notatorum Vitium extremum ac pertinax*, propter causas externas ipsum producentes perdurantes, & nonnunquam à Medicamentis præposterè præscriptis aut usurpatis auctas.

Curatio. DCCXLI. Eadem verò quæ Appetitui prostrato, debebantur *Ciborum fastidio Medicamenta, sed valdè efficacia*, & quidem *debitè ac diu usurpata*: Ubi laudo iterum *Nitri, Salisque Spiritum dulcem*; ut & *Elixir proprietatis* ritè paratum: quin conducunt hîc quoque *Salia volatilia blandiora* & *quantitate parvâ subinde ex Vino usurpata*, cùm & *Austerum & Glutinosum potenter corrigant*, & *Halitus ingratos ad Ventriculum assurgentes discutiant*, *novumque ipsorum exortum impediant*; non neglectis eo tempore *Spiritibus Acidis cum Spiritu Vini temperatis*.

Sitis variæ curatio. DCCXLII. Enumeravimus 8. *Sitim multifariè* in ægris nostris observatam, cùm in aliis fuerit *Magna*, in aliis *Pauca*, in aliis *Nulla*.

DCCXLIII. *Magnam Sitim* deduximus à *Bile multâ & Acri*; *paucam ab eâdem*, sed *Pituitæ glutinosæ admistâ* & tantillùm *obtusa*; *Nullam* ab eâdem *Bile minùs Acri & copiosa*, concurrente *Pituita glutinosa & Succo pancreatico plùs minùs Austero*.

DCCXLIV. Quibus proinde modis ac mediis succurrendum fuerit tam diversimodè occurrenti Siti, facilè ex ejus causis determinatis patet: quarum Remedia supra sunt data.

Symptomata multa & multifaria à causis perpaucis deduci & per paucis Medicamentis curari. DCCXLV. Non possum autem hîc, quin Curiosos quosvis excitem, ut ad animum suum revocent, quàm commodè *tam multa & multifaria Symptomata deducta fuerint à me à Causis perpaucis*, tàm *Internis quàm Externis*, quam commodè *iisdem præscripta sint à me Medicamenta pauca, imò paucissima*; quæ tamen *illis Symptomatibus omnibus superandis sunt, imò fuerunt convenientissima*; sicut idem magis adhuc patebit ex iis, quæ adhuc habemus addenda benè multa.

Potûs fastidium. DCCXLVI. Diximus 9. non tantùm fuisse in Ægris magnam Sitis varietatem; sed in nonnullis etiam *morosum & fastidiosum, perduransque Potûs omnis, etiam diversissimi & aliàs gratissimi Fastidium*.

In ipso auctore memorandum. DCCXLVII. Hujus exemplum singulare ac memorandum habui in memetipso, scilicet post *Vomitum spontaneum Humorum variorum, Pituitosorum, Biliosorum, Acidorum, Austerorumque, ac Vitriolatorum per horas quatuor & viginti me urgentem*; & quidem, cùm me iterum in salvo putarem, atque post recidivam ex Praxeos renovatæ, curru licet institutæ, molestiis me opprimentem, ac tandem non superatam de visendis denuò Ægris seriò cogitarem, omnibus Functionibus ritè se habentibus, Appetitu integro, Alimentorum fermentatione facili, Somno existente blando & vires augente; Tunc enim inexspectatus me aggressus est post noctem tranquillam & somnum placidum Vomitus, sicut dictum, Humorum multifariorum, *Concurrentibus flatibus totum abdomen mirè distendentibus ac perterebrantibus, Colicumque dolorem atrocissimum excitantibus*: Quæ omnia, cùm in extremis versarer, atque cum instante vomitu novo me Animam simul effusurum crederem, atque aliorum Medicorum defectu, quid agendum esset, in mediis & summis Anxietatibus sollicitè cogitarem, *tandem solis Acidulis Spadanis rursus sopiebantur*; nam quævis alia Vomitu mox excludebam; usurpatis verò paucis Acidularum laudatarum cochlearibus, sensim ad optatam deducta sunt Symptomata vehementissima tranquillitatem, cessante omninò ulteriore Vomitu.

Vomitus, Flatus & Colicus dolor acidularum usu curatus. DCCXLVIII. Quamvis autem compesceretur repetito Acidularum per intervalla brevia usu parco Vomitus, *sublatus tamen omnium* Alimen-

Alimentorum Appetitus, quin tantùm in me *excitatum Cibi*, *Potûsque omnis*, *solis exceptis Acidulis*, Fastidium, ut post quintum diem de sanitate amplius mediis humanis recuperandâ desperarem, atque Mortem tanquam ærumnarum mearum Colophonem imò extremum remedium animo forti & alacri expeterem, ac præstolarer.

Ciborum fastidii, quibus in auctore curatum.

DCCXLIX. Quid enim aliud expectandum erat mihi, (qui nec Vinum qualecunque, nec Cerevisiam, nec jusculum, nec quidvis aliud esculentum, potulentumve, quicquid conarer, poteram propter summum fastidium ore capere, quin mox iterum cogerer exspuere, auctis confestim Anxietatibus & animi languore) quàm ut instaret vitæ meæ finis certus: Nam sicut priùs *Humorum* Effervescentiam in tenui Intestino compescuerant & deorsùm ad alvum deduxerant Acidulæ; ita *eosdem paulatim reddiderunt Acriores & quodammodo Acidiores*; *unde nova subinde termina me angebant & plus mali minabantur*: donec, sic jubente Deo *ab illo Acidularum Acido aliquid Appetitui simile videretur in me suscitari*; quare potulentum cibum ex Aquâ cum pane candidiore & Cinnamomo, decoctâ, & Ovi vitello in tantillo Vini soluto, Sacchato pauco addito curavi parari; ejusque subinde Cochleare unum, vel duo assumpsi, & sic paulatim Esculentis assuevi, idque intra dies paucos.

DCCL. Tam *importunum autem ac diuturnum fuit mihi Potûs omnis*, *Acidulis exceptis*, *Fastidium*, ut *post plures septimanas dubitarem*, an unquam cum voluptate aut Vinum aut Cerevisiam essem ampliùs bibiturus; erant enim magis aut æquè ingrata atque Medicamenta quævis, à quibus omnibus abhorreo à natura; nec, nisi quantum ratio linguæ atque palato imperat, possum etiam nunc illis uti.

Acidularum Spadanarum beneficium geminum.

DCCLI. Hactenus quidem *Acidularum Spadanarum beneficium geminum* mihi factum memoravi; dum 1. *Humorum vitiosè in me Effervescentium atque Vomitione violentâ mortem minantium impetum & noxam compresserunt, atque ipsos ad alvum deduxerunt*. 2. *Appetitum prostratum forsan extinctumque itaque excitarunt*: quod vel idcirco enarro pluribus, ut aliis quoque serviant aliquando; sicut nonnullis aliis itidem fuêre tunc utiles.

Potûs Fastidii causa.

DCCLII. *Potûs* autem *Fastidium* deduximus à *Succo Pancreatico valdè austero vitiatâ Bili junctô atque Halitus similes producente*; *Linguamque unà cum Palato pessimè afficiente*; unde cùm nulla voluptas percipi posset ex potu qualicunque sapido, ejus Fastidium sequutum est importunum ac diu permanens: Quoniam *ex omnibus Humoribus nullus difficiliùs*, *segniùsque corrigitur ac emendatur*, *quàm Austerus*, *Melancholicus* dictus.

Acidularum usu Appetitus restauratus non potius desiderium. Sitis restituta Sale lixivo volatili.

DCCLIII. Qui meo exemplo usi sunt *Acidulis*, cùm reverâ *aliquid acidi*, *sed volatilis contineant spiritus*, non mirum, si *obscurus ciborum Appetitus restauratus* sit ab iis, *non item Sitis*, vel potius *Potuum ordinariorum*, *aliquemque saporem continentium Desiderium*.

DCCLIV. Quemadmodum autem *Spiritus Acidus*, *sed volatilis*, *superavit Ciborum Fastidium*, *ita Sal lixivum*, *sed volatile*, *restituit naturalem Sitim*, *abegitque Potuum Fastidium*: quod tolli non potuit, nisi *emendato Austero*, difficulter, nec nisi lentè *Sali volatili* cedente: cùm Ciborum Appetitus citiùs potuerit restitui ab *Acidis volatilibus & Spirituosis facilè Austero se jungentibus*, nec cum ipso pugnam ineuntibus, quod *de Salibus volatilibus* dici non potest, quippe *quæ absque Effervescentiâ non videntur posse immutare ac corrigere Austerum*.

DCCLV. *Austeri* ergo, quatenus *Ciborum Fastidium* producebat; remedium fuit *Spiritus Acidus*, *sed volatilis*; quatenus verò *Potuum Fastidium* pariebat, remedium fuit *Sal lixivum*, *sed volatile*; atque tum *Aromaticum*, tum *Oleosum*; quod tempore longiore indigebat ad noxam illam superandam; & naturalem sitim restituendam.

Linguæ ariditas & mucositas unde.

DCCLVI. Inter Affectûs nostri Epidemii Symptomata consideravimus 10. *Linguæ* tum *Ariditatem*, tum *Mucositatem*. Et Linguæ quidem *Ariditatem* deduximus *à Bile auctiore atque acriore*, *non concurrente* tunc simul *Pituitæ aut Salivæ Glutinositate*: sicut contrà ipsius *Mucositatem* adscripsimus Salivæ, aut *Pituitæ Glutinositati* cum *Bilis Acrimonia copulatæ*.

Et quî curanda.

DCCLVII. Unde facilè patet, *Ariditatem Linguæ Curandam* fuisse *Contemperatione Bilis* per medicamenta sæpiùs laudata & *Acidiuscula* præsertim; *Mucositatem* autem *iisdem*, *sed magis volatilibus*, aut cum *Sale volatili* junctis: quemadmodum non semel diximus illa posse aptè misceri & Ægris exhiberi.

Aphthæ quid.

DCCLVIII. Locum inter Symptomata molestiora undecimum dedimus *Aphthis*, quas docuimus esse *Vlcuscula omnes interiores Oris partes superficialiter afficientia*, & ita quidem, ut *Cuticula ipsas tegens paulatim crassescens ab ipsis separetur*, *ac decidat*, *dum nova succrescit*, *mox similiter corrumpenda*.

Earum causa, Acidum minus Acre.

DCCLIX. Non repetam hîc, quæ pluribus docui in superioribus de Aphtharum Causis veris, & imprimis de ipsarum productione singulari, & subjecto peculiari; hoc tantùm moneb0, me *Aphthis* deduxisse *ab Acido minùs Acri*, quodque vim suam ferè tantùm exerat, exerceatque in *Cuticulam*; cùm reliqua Ulcera sæviant magis in partes reliquas Cuticulæ subjectas.

DCCLX. Videtur autem *Acidum* illud Aphthas producens utplurimùm *minus Acre* fieri *à Bile simul concurrente Acriore*, atque in *Æruginosam* mutatâ: Cui multi adscribunt Aphthas, nec malè, quamvis non satis exactè observent, non *Bili*, quâ *Bili*, sed *quâ Æruginosæ*, hoc est, *ab Acido Acri corruptæ*, & *hactenus Acidæ* productionem Aphtharum deberi; ac proinde in Aphtharum *Curatione* attendendum imprimis *ad Acidi correctionem ac temperationem*; quamvis quoties simul est *Humor copiâ peccans minuendus*, *expurgandusque*, opus sit *Chologogis*, quoniam *Bili est immersus Humor Acidus* primariò hactenus peccans; nec nisi *cum subjecto suo debitè potest educi*.

Earum Curatio per Acidi temperantia.

DCCLXI. *Curatio* igitur *Aphtharum* sicut aliàs semper, sic & anno superiore quoque insti-

instituenda fuit per *Medicamenta utrumque Acre, sed Acidum præsertim temperantia, & quandoque Bilem Æruginosam blandè minuentia, & per alvum educentia*, non sursum per Vomitum effundentia, unde augerentur ampliùs Aphthæ.

Et quænam.

DCCLXII. Inter *Alterantia* illa non minùs utiliter, quam frequenter usurpatur *Raparum* diu Aquâ decoctarum, vel assarum, *Succus* expressus, atque Gargarisando administratus; ut & *Ovi vitellus* conquassatus, & cum Aquâ Rosaceâ, Saccharique tantillo mistus, sæpiùs ore contentus, aut etiam deglutitus. Sic decoquuntur ab aliis in *Cerevisia paucæ ficus*, illoque liquore utuntur Ægri. Sic *Sola Cerevisia nondum fermentata* commendatur à nonnullis: sic *Emulsio Hordei* & similium conducit. Quin *Lac Ebutyratum*, *Lactisve Serum* calefactum, addito tantillo Sacchari, prodest. Huc spectat quoque *Syrupus violaceus* tàm simplex, quàm compositus, *Jujubinus*, *de Glycyrrhizâ*, & similes plures.

Quid præstent.

DCCLXIII. Horum autem omnium ope demulcetur Humor noxius & Acrimoniâ Acidâ excedente, licet ab Acido Bilioso fractâ, peccans leniturque molestus ariditatis mentitique caloris sensus in Ore.

Ea pro varietate humorũ varianda

DCCLXIV. Prout verò *magis vel minus* in Humore illo misto & noxio *exsuperat Acidum*, vel simul quoque *excedit* subinde *Salsum*, *Medicamentis* utendum *diversis*, seligendaque ex modò dictis, aut similibus; quæ humori maximè peccanti conducunt maximè.

Quænã Aphthæ citiùs curentur.

DCCLXV. Quò namque *minùs æstûs in ore* sentitur, quò *Aphthæ* sunt *magis humidæ*, *magis albæ*, quò *citiùs ad maturitatem tendunt*, hoc est, *spontè secedunt*, eò non tantùm *facilior* est, *citiorque Cura*, sed quibusvis ferè cedens.

Quænã segniùs & quare

DCCLXVI. Quò contrà *uritur magis Lingua*, cum partibus in ore contentis, quò *nigricant*; vel *rubent*, *flaventve magis Aphthæ*, quò *acidiores* sunt, *segniùsque à subjectis partibus secedunt*; eò *difficilius procedit Cura*; propter *Humores binos Acres simul exsuperantes, vimque suam simul exerentes*: unde tunc opus est *medicamentis magis compositis*, *& utrique Acri temperando magis accommodatis*; ubi præter jam memorata *Sempervivum majus* vim præstat egregiam, *Bilis* quoque *Acrimoniam* efficaciter ac utiliter *temperando*.

Bili Æruginosæ evacuandæ conducit Rhabarbarũ.

DCCLXVII. Quoad *Bilis Æruginosæ copiâ simul excedente peccantis Diminutionem ac Evacuationem*, laudavimus, aliisque vulgò notis omnibus prætulimus *Rhabarbarum*, *etiam tostum*; cùm non tantùm *blandè purget Bilem*, verùm *imbibat* quoque *Succum Acidum primariò hîc peccantem*; quod frustrà sperabis à plerisque Cholagogis, & præsertim plus minùs Acidis, qualia Tamarindi, Cassia, &c.

Alvi fluxus.

DCCLXVIII. Duodecimum Symptomatibus locum assignavimus *Alvi fluxui*, tam *in Affectus principio*, quàm *postmodum* quoque subinde urgenti, atque *raro in Dysenteriam degeneranti*.

Causa & cura.

DCCLXIX. Quem *Alvi Fluxum*, *verè Biliosum*, licet subinde *cum aliis Humoribus* junctum, quoniam meritò deduximus à *Bile* tum *copiâ*, tum *Acrimoniâ* peccante, ipsius *Curatio* expectanda fuit ab ejusdem *Bilis ulteriori Diminutione*; ut & *Correctione & Acrimoniæ contemperatione*.

Bili alvi fluxũ parienti evacuandæ conducit Rhabarbarum tostum.

DCCLXX. *Ad Bilem Alvi fluxum parientem* evacuandam nil æquè conducit, atque modò laudatum *Rhabarbarum in pulverem redactum*, aut insuper *priùs tostum*, & *quantitate parvâ*; hoc est, ad ʒß. ℈ij. vel ʒj. exhibitum: quò finita illâ evacuatione *reddatur Alvus tantillùm adstrictior*: quod semper observandum in Alvi fluxu per Purgantia curando.

Bilem corrigere Acida Austeriuscula.

DCCLXXI. Quæ *Bilem corrigant* plura sunt in superioribus recensita, & imprimis *Acida*, inter quæ hîc præ aliis omnibus conducunt *Austeriuscula*, quippe quæ *Alvum simul adstringunt*.

Ad Dysenteriæ curationem quænam requirantur.

DCCLXXII. Quoties autem *Humore Acidò simul existente valde acri*, nec tamen sursum ast deorsum tantùm aut præcipuè saltem vergente quibusdam perpaucis contigit *Dysenteria*, quoniam illud *Acidum auctius* ortum habuit nunc à *Medicamentis Acidis perperam & nimiâ quantitate usurpatis*, nunc ab *Aëris frigore summo mense Novembri valdè urgente*; illi *Curandæ* conduxerunt 1. *Vitatio Acidi, Aërisve frigidioris*; 2. *Usurpatio medicamentorum Acidum concentrantium & absorbentium*; Coralliorum, Margaritarum, Oculorum cancri; Cretæ; quin ad erosa intestina & vasa citiùs consolidanda, *Sanguinis Draconis*, *Lapidis hæmathitis*, *&c.* 3. *Erosorum Intestinorum Abstersio & Consolidatio per Enemata Lacte bubulo*, *Terebinthinâ Venetâ*, *Ovi vitello*, *& Melle rosato* parata, & semel aut iterum injecta, quin tamdiu in corpore retenta, quamdiu commodè fieri potest, quò illâ morâ plus commodi afferatur Ægris. In quem finem internè poterant, debebantque usurpari *Theriaca recens*, *Diascordium Fracastorii*, *ac meum* quoque in hoc Affectu valdè efficax, & quantitate parvâ multùm præstans.

Alvus adstrictæ causa.

DCCLXXIII. Non tantùm multis gravis fuit Alvi fluxus, sed 13. non paucis, & quidem incipiente malo, *Alvus adstricta*, *Pituitæ Glutinosæ Humorive Austero in corpore praeexistenti* à nobis adscripta, quatenus ab *auctâ & acriore factâ Bile Flatus & Austeri & Glutinosi* producti *indurarunt Alvi Excrementa*.

Curatio.

DCCLXXIV. Tunc temporis ergo *Curatio* erat expectanda à *Medicamentis & Humorem Glutinosum*, *& Austerum*, *& Biliosum temperantibus*, atque *Flatus* qualescunque *discutientibus*, ubi cæteris præstabant *Salia Volatilia*, sed paroxysmo febrili excitatis & ad Cor propter *Bilis Acrimoniam Spiritibus Acidis*, & maximè *Spirituosis*, *dulcibusque*, qualis *Spiritus Nitri dulcis*, *contemperata*.

Salia Volatilia Alvum reddere laxiorem.

DLCLXXV. Hinc est fortassis, quòd *Salia Volatilia diutinè usurpata præstent alvum laxiorem*; *quatenus*, inquam & *Humorem Glutinosum incidunt*, & *Austerum corrigunt*, *& Biliosum Acriorem faciunt*, & *Flatus Halitusque Glutinosos*, *Austerosque discutiunt*. Quapropter cæteris præstant, quæ simul sunt *Oleosa*, ideóque flatus potentiùs, efficaciúsque discutientia.

DCCLXXVI.

Ventris Distensio Dolor multifarius, & perterebrans.

DCCLXXVI. Alvum adstrictam sicut comitantur sæpe, sic & 14. considerati sunt à me non tantum *Ventris Distensio*, sed *Dolor* quoque *multifarius*, ac omnium gravissimus *Perterebrans*, tum per totam *partem Abdominis anteriorem*, tum *in regione lumbari*, frequentiorem concurrentibus non rarò *Borborygmis*, ac *Murmure*.

Curatio Distensionis Abdominis quænam requirat.

DCCLXXVII. *Distensio* autem *Abdominis*, & *Borborygmi* cùm *ortum* habeant à *Flatibus*, indicatur hîc 1. *Flatuum præsentium Discussio*, aut per *Anum eductio*. 2. *Generationis novorum Impeditio*, adeoque *Causæ* tam *Efficientis*, quàm *Materialis Emendatio ac Correctio*; & quandoque ubi copiâ simul peccat, *Diminutio* per Evacuationem.

Flatus quomodo discutiantur.

DCCLXXVIII. *Flatus quæ discutiant*, non semel proposuimus in superioribus; *eosdem per alvum educunt felicissimè*, atque facillimè Clysteres ex plantis aromaticis in aqua vel urinâ pueri decoctis parati, additis *Electuariis purgantibus*, & *oleis carminantibus* dictis, chamæmelino, anethino; nardino, rutaceo & similibus: Quibus oleis potest quoque inungi Abdomen.

Varietatis doloris causa & cura.

DCCLXXIX. *Pituitam Glutinosam quæ incidant ac emendent*, *Bilemque Acriorem quæ temperent*, quin *utramque educant*, docuimus in præcedentibus.

DCCLXXX. *Varietas Doloris* quoniam ortum habuit ab *Humore Pancreatico diversimodè constituto*, atque tum *Bili Acriori*, tum *Pituitæ Glutinosæ* admisto, pro singulorum diversitate *Curari* debuit diversimodè: aut utendo medicamentis *polychrestis*, aut ex variorum commistione præparando & conficiendo *polychresta*.

Salium volatiliũ vires.

DCCLXXXI. Ubi necesse habeo iterum laudare atque commendare *Salia Volatilia Spiribus Acidis*, *sed Volatilioribus & per vim Spirituum temperatioribus* factis, juncta.

In doloribus conducere Opiata.

DCCLXXXII. Omnibus autem utiliter admiscentur semper *Opiata*, tum *quosvis Humores Acres temperantia*, tum *Glutinosos incidentia*, tum *Sensum ipsum obtundentia*, ideoque *in quovis Dolore mirè conducentia*.

Dolorum Perterebrantiũ causa & cura.

DCCLXXXIII. Sed *Dololorum Perterebrantium Curationem* quod attinet, quos ab *Humore Austero-Acido Pituitæ Glutinosæ*, *Bilique Acri juncto* diximus habere ortum, opus est, uti *Medicamentis hos humores tres*, at imprimis *Austero-Acidum corrigentibus*, *Sale Volatili cum Opiatis juncto*; Nam *Volatile Sal* non tantum *Austero-Acidum* emendat, temperatque, sed *Pituitam* quoque *Glutinosam* incidit & attenuat; quemadmodum *Opiata idem præstant*, & insuper *Bilem Acrem* leniunt, *Partesque sensiles* sopiunt, *sensumque* stupefaciunt.

Opiatorũ usus.

DCCLXXXIV. In horum autem *Usu* requiri Medici prudentiam, quis non videt, quò paulatim obtineatur, quod quærimus, atque tunc ab ulteriore Opiatorum præsertim usu mox desistendum, *ne Somnus nimis profundus*, adeoque *Mors* sequatur. A quibus nullus est metus, si Medicamenta, sicut sæpiùs monui, quantitate parvâ, sæpiusque usurpentur, & quidem tamdiu, donec notabiliter minuantur Dolores tam atroces, blandusque obrepat Somnus. Quo cessante, ni cessent simul Dolores, usurpanda sunt iterum eadem Medicamenta: quæ vim suam citiùs, efficaciusque exerunt, si formâ liquidâ usurpentur, quò faciliùs penetrent quaquaversum.

Suffocatio Hypochondriaca neutiquam fæminis propria.

DCCLXXXV. Inter Symptomata nostri Affectûs notavimus 15. *Suffocationis & Strangulationis Hypochondriacæ Sensum ac Metum*: ostendimusque Affectum hunc neutiquam *Fœminis* proprium, quamvis *frequentiùs ipsas*, & *rariùs mares* corripiat.

Unde oriatur.

DCCLXXXVI. Diximus autem, molestiam hanc *ortum* habere *ab Halitibus multifariis*, & *imprimis Austeris ex Intestino tenui ad Ventriculi Orificium superius hinc & OEsophagum assurgentibus*, atque in partibus his *Suffocationis vel strangulationis*, & *aliquando Languoris tantùm Sensum producentibus*.

Ab ea Ægros aliquando suffocari.

DCCLXXXVII. Quoties autem *Halituum* eorundem *pars per Lacteas Venas tendit ad Ductum Thoracicum*, *penetratque* in dextrum *Cordis Ventriculum ac Pulmones*, atque *in ipsis hærens amplius angit Respirationem*, *non mirum*, *si tunc aut defectu Medicamentorum convenientium*, *aut propter Halituum abundantiam nimiam aliquando suffocentur*, *extinguanturque Ægri*: quod semel alicui ex meis Ægris memini accidere, translatis ad Pulmones Halitibus Austeris copiosissimis, cum Suffocatione Hypochondriacâ vehementi, tanquam maximè urgente tunc Symptomate, atque tantâ violentiâ singulis Paroxysmis redeunte, ut nullis Medicamentis cederet, quin mortem afferret. Illud autem malum neglectum fuerat in principio, quare cum simul advocarer, fractas reperi ægrotantis vires, Paroxysmos graves, atque Suffocationem molestissimam. Tantùm interest in tempore omnia curare.

Salia Volatilia & Spiritus Salis Armoniaci utilia in suffocatione.

DCCLXXXVIII. Utique nimis sæpè negligitur in hisce regionibus hoc malum, multis Medicis non satis notum, ideoque rariùs ritè curatum; Cui tamen curando utilissima sunt Salia Volatilia, & inter ipsa Spiritus Salis Armoniaci. Cujus si aliæ nullæ forent vires, hujus saltem Affectûs gravissimi causâ omnibus Medicis deberet is esse valdè commendatus.

DCCXXXIX. Extra hunc casum non memini à Suffocatione Hypochondriacâ extinctum ullum ex meis ægris; quibus soleo in tempore præscribere, atque inculcare *Salia Volatilia*, quibus uti possunt omnes facilè, etiam in potu ordinario; cùm *Castoreum*, quo aliàs utuntur omnes feliciter, valde sit ingratum, & à multis fastidiatur.

Ejus cura quibus absolvatur.

DCCXC. *Cura* siquidem multifarii hujus Affectûs absolvitur 1. *Halituum qualiumcunque Discussione ac suppressione*. 2. *Humorum*, ex quibus exsurgunt, *Correctione*, & ubi *copiâ* quoque *excedunt*, *Diminutione*.

Halitus quænam discutiant.

DCCXCI. *Halitus quosvis discutiunt Salia Volatilia* omnia, & imprimis *Oleosa* ut & *Aromatica*. Inter quæ ipsum quoque referendum *Castoreum*, cùm sit Animalis pars, vel Excrementum, quod perinde; postquam Anima-

lium partes omnes ac singulæ Sale abundant Volatili.

DCCXCII. Humores autem singuli, prout qualitatibus peccare possunt diversis, Corrigendi sunt diversimodè, Medicamentis non semel in superioribus laudatis; Minuique suis Purgantibus.

In Strangulationis sensu quænam conducant.

DCCXCIII. Quoties verò *Strangulationis sensus manifestus* Ægros urget, præter hunc Salis Armoniaci Spiritum, convenit quoque *Castoreum*, ejusque *Tinctura*, ut & *Oleum macis* & *Succini stillatitium* ad guttas, unam, duas, tresve similiter usurpatum.

Halitib⁹ Glutinosis, & Acribus quænam conducant.

DCCXCIV. Quoties *Halitus* illi sunt magis *Glutinosi*, aut etiam *Acres*, toties præter *Salia Volatilia* usurpatur *Spiritus Nitri dulcis Oleum cort. Arantiorum*, *Rorismarini*, *&c.*

DCCXCV. Quoties magis *Aquei* existunt iidem *Halitus*, adestque *Animi Languor* magis quàm strangulationis sensus, toties *Salibus Volatilibus* adduntur utiliter *Tinctura Aromatica*, *Cinamomi*, *Croci*, *Nucis Moschatæ*, *Maceris*, &c. cum Vini rectificato Spiritu paratæ, non neglectis *Hydragogis* subinde ad Humores Aquosos minuendos assumptis.

Respirationis Difficilis causa. Halitus flatusque multifarii.

DCCXCVI. Decimumsextum inter Symptomata locum dedimus *Respirationi difficili*, multisque valdè gravi.

DCCXCVII. Sed addidimus quoque Difficilis tunc in multis Respirationis *Causam non* postremam minimamve, quin potiùs unam ex primariis fuisse aliquoties jam *culpatos Halitus*, *Flatusque multifarios* ex notatis sæpiùs Humoribus in tenui Intestino productos, ac per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum ad Dextrum Cordis Ventriculum, mox & Pulmones delatos, ibidem moram nectentes, ipsosque adeò *Pulmones* tum *distendentes*, tum *distentos tenentes*; sicque ipsorum complicationem, atque ideò Exspirationem quoque, ac proinde Inspirationem similiter impedientes.

Quovis tempore producti, sed maximè incipientibus Febrium intermittentium paroxysmis.

DCCXCVIII. Hos quidem Halitus, Flatusque *quovis tempore produci* posse docuimus, *sed copiosius ac nocentiùs incipientibus Febrium Intermittentium Paroxysmis*, ut & *iisdem ad augmentem tendentibus*, quin etiam *vigentibus*: quamvis pro temporibus illis variis varii soleant attolli Halitus, Flatusve: prout scilicet nunc hic, nunc ille dominium tenet Humor: quod est notissimum iis, qui ad querelas Ægrorum attendunt, observantque ipsarum circumstantias plurimùm sæpe inter se discrepantes.

Halituū diversitas in frigore & calore.

DCCXCIX. Incipiente namque Paroxysmo & urgente *frigore* qui attolluntur Halitus, magis solent esse *Austeri*, *Acidi* & *Glutinosi*: quemadmodum qui *Calore incipiente* aut urgente quaquaversùm propelluntur, *subtiles* magis sunt, *æstuantesque*, atque ad Inclinationem usque ac Sudoris eruptionem valdè angentes.

Et eorundem curatio.

DCCC. Unde *diversis* quoque *discutiendi* sunt singuli *Medicamentis*; quemadmodum enim conducunt incipiente ac *durante Frigore Salia Volatilia* & *Olea Aromatica*, & in specie *Garyophyllorum*; sic *urgente æstu* præferendus *Nitri Spiritus tam purus*, *quàm dulcis potui* admistus, à quo simul promovetur exoptatus Febrientibus *Sudor*, Paroxysmum Solvens dummodò non sit *nimius*, *viresque exsolvens ac deterens*.

Ab Halitibus Austeris Ægros strāgulari.

DCCCI. Ab Hisce Halitibus noxiis & copiosis retuli modò semel mihi extinctum in Paroxysmi principio Ægrotantem, & quidem *Strangulationis* Hypochondriacæ specie, cum essent illi *Austeri*, atque ideò nocentiores.

Hocmalum qui præveniatur.

DCCCII. Ubi verò talium *Halituum metus* est, propter similes jam in præcedentibus Paroxysmis observatos, bonum est, *longo ante Paroxysmi adventum tempore* assumi quantitate parvâ *Medicamenta illis corrigendis*, *discutiendisque*, atque adeò *præveniendis* accommodatissima: quorum ope observavi semper habuisse Ægros meliùs, atque paulatim superasse Anxietates inexplicabiles, multisque Medicis incredibiles.

Incubus cum somnolentia.

DCCCIII. Difficili Respirationi subjunximus 17. *Incubum*, peculiarem ipsius speciem, cum *Somnolentiâ*, *durante saltem Somno Ægros invadentem*, atque non paucos ex Ægris nostris *unà cum febrili Paroxysmo corripientem*, quod & mihi evenit tunc aliquoties.

Ej⁹ causa.

DCCCIV. Hujus *Incubi* cum febrili præsertim Paroxysmo recurrentis *Causam* censui *Halitus Melancholicos*, id est *Austeros* unà cum notato Paroxysmo febrili *ex tenui Intestino assurgentes*, atque tum *ad Cor*, tum *ad Cerebrum* propulsos, atque ibi quidem *Febrem*, hîc verò & *Somnolentiam & Insomnia* multifaria & sollicita producentes.

Somni coacti causa.

DCCCV. Et quoniam præter Somnolentiam coactus quoque observatus est Somnus, qui nonnisi cum difficultate poterat impediri, arbitratus sum, aliquid Narcotici fuisse huic junctum Incubo, adeoque *non tantùm Austerum* peccasse tunc, verùm *Bilem quoque*, à quâ *vim Narcoticam* in corpore nostro expectandam pluribus ostendi aliàs, *Opium* præsertim *Amarum & pingue cum Bile* simili conferens.

DCCCVI. A *Bile* ergo tunc simul peccante deduxi *violentam* illam Ægrosque *cogentem in Somnum propensionem*; ab *Austero* verò Humore *inexplicabilem & inextricabilem sollicitorum Insomniorum Anxietatem* & rationem.

Incubi Curatio unde petenda.

DCCCVII. Unde nunc *Incubi* illius *Curationem* arbitror fuisse petendam 1. *à correctione Bilis Narcoticam vim obtinentis*. 2. *ab emendatione Humoris Austeri*, tam noxios Halitus producentis 3. *à discussione Halituum Austero-Biliosorum*, Paroxysmi tempore assurgentium. 4. ab *Interruptione Somni noxii*.

Bilis vim narcoticam quænam corrigant.

DCCCVIII. *Bilis Narcoticam vim* corrigunt præ aliis feliciter *Acida*, sed *Spirituosa*, *Spiritus Nitri* tam purus, quàm dulcis factus. *Acetum* & similia; quin solus Aceti Acris ac potentis, adeoque valdè Volatilis & Spirituosi Odor juvat Homines Narcosi captos: huc faciunt quoque Salia Volatilia, sed Acriora, & hactenus pinguedinem Bilis corrigentia.

DCCCIX.

Quenam humores austeros.

DCCCIX. *Austeros Humores* à nullâ re notâ feliciùs emendari, quàm à *Volatilibus Salibus*, docuimus sæpiùs.

Quænã utrosque discutiat.

DCCCX. *Halitus Austero-Biliosos discutient* felicissimè eadem Salia Volatilia cum Nitri Spiritu dulci juncta.

Somnus qui interrumpendus & impediendus.

DCCCXI. *Interrumpetur, impedieturque Somnus importunus, Incubum producturus*, partim *adstantium alloquio*, & cum ipsis *habitâ confabulatione*, partim *Ægri ad Somnum inclinantis agitatione qualicunque*, objectisque quibusvis sensus valdè afficientibus.

DCCCXII. Sic potuit, sic debuit Curari Incubus Ægris admodùm gravis & molestus.

Somnus profundus cum Insomniis.

DCCCXIII. Non tantùm cum Incubo, sed absque ipso gravis fuit 18. Ægris multis *Somnus profundus*, & *Insomniis multifariis molestus*.

Somnolentia à Pituitâ multâ: Somnus profundus à Bile corrupta.

DCCCXIV. Aliàs deduximus *Somnolentiam*, hoc est, *in Somnum proclivitatem cum capitis gravitate*, à *Pituitâ multâ in* corpore latente, atque ad caput vel *vaporum formâ*, vel *consistente magis substantiâ delatâ*, ibidemve *collectâ*; sicut *Somnum profundiorem*, *ac cum delirio aliquo conjunctum à Bile corruptâ & Narcoticam vim adeptâ*, similiterque quavis formâ *in Cerebrum delatâ*, ibidemque *Functiones Sensuum externorum sopiente*, *Internorum verò turbante ac confundente*, *unde Insomnia & deliria*.

In Somno profundo absque delirio minuenda pituita.

DCCCXV. In quibus proinde *Somnus* est observatus *profundus cum Capitis gravitate, absque Delirio*, in illis *corrigenda, minuendaque fuit Pituita*, vera hujus Somnolentiæ, Somnique profundi blandioris causa; sicut id abundè docuimus passim.

Cum Calore Acri & Delirio Bilis emendãda & minuenda. Et quib°

DCCCXVI. *Somnus* autem *profundus Calori Acri copulatus & Delirio comitatus*, *Insomniisque ferocioribus*, *Curari* debuit per *Medicamenta Bilem Acriorem*, *pinguioremque*, *vique Narcoticâ præditam emendantia*, & *blandè minuentia*.

DCCCXVII. In hunc finem laudandus iterum *Spiritus Nitri dulcis*, *Aqua Prophylactica* nostra, & Amstelodamensium *Alexipharmaca*; quam Prophylacticæ postpono, quia postponenda, quippe omnibus modis cedens priori. Quin laudo hîc quoque *Acidulas*, ipsi etiam Incubo utiles; Et subinde *Salia Volatilia Acriora*, sed *Acidis Spirituosis juncta*.

Vigiliæ & Capitis Dolor intolerabilis.

DCCCXVIII. Si plures ursit Somnus profundus & gravis, alios 19. torserunt molestæ *Vigiliæ*, atque aliquando etiam *Capitis Dolor intolerabilis*.

Vigiliæ à bili Acriore.

DCCCXIX. Quemadmodum autem Somnum profundum & Narcosin deduximus à Bile satis pingui, & hactenus quoque peccante; ità *Vigilias* contra deduximus ab *eâdem Bile*, *sed Acriore*, *nec à pinguedine propriâ*, *nec à Pituitæ Glutinositate alienâ sufficienter obtusâ*, *temperatave*; quin potiùs tam *in tenui Intestino*, quàm *in Corde Halitus Acres* in sui cum *Acido Pancreatico*, *Lymphaticoque* itidem Acribus, *Effervescentiâ* producente; à quibus *ad Caput assurgentibus & Capitis Dolor*, & *Vigiliæ* habuerunt necessariò suum ortum.

Vt & Capitis Dolor.

Eorum curatio.

DCCCXX. *Capitis* proinde *Dolor*, ut & *Vigiliæ curari* debuerunt 1. Medicamentis *Bilem Acriorem obtundentibus ac temperantibus*. 2. Medicamentis *Halitus illos Acres plus minus correctos per Sudores expellentibus*. 3. Medicamentis *Animales Spiritus blandè sopientibus*, *atque ad exactè sentiendum ineptos reddentibus*.

Bilem quænam obtundãt.

DCCCXXI. *Bilem obtundunt* præ aliis felicissimè *Anodyna* dicta, & imprimis *Emulsionis formâ* usurpata, *Hordeum* putà, *Sem. Papaveris albi*, *Violarum*, *Amygdalæ dulces*, & si quæ plura occurrunt hisce similia.

quænam temperet.

DCCCXXII. *Bilem temperant tum Aquea*, *tum Acida*, *sed blandiora*, vel arte talia facta, *Spiritus Acidi omnes cum Vini Spiritu dulces facti*.

Halitus quænam corrigant.

DCCCXXIII. *Halitus Acidis* præsertim *Spiritibus blandioribus & corriguntur*, & *ad Sudoris vias deducuntur*; imprimis quoties *Jusculi tenuioris ac calentis haustus* simul assumitur.

Animales Spiritus quænam sopiant.

DCCCXXIV. *Animales Spiritus* nimiùm propter Dolores *agitatos blandè sopiunt* modò laudata *Anodyna*, sed efficaciùs *Opiata* prudenter, hoc est, parvâ quantitate, vicibusque partitis sæpiùs assumpta, quin & *forinsecus* quoque *temporum regioni applicata*: unde similiter *Dolor lenitur*, & *Sopor affertur*.

Lassitudo spontanea. Quorum sit Symptoma. Et quare Ej° causa

DCCCXXV. Post Vigilias & Dolores consideravimus 20. *Lassitudinem ac Defatigationem Corporis Spontaneam*, frequens satis Febrium Intermittentium Symptoma, & Dolores, Vigiliasque subsequens.

DCCCXXVI. Illis namque consumuntur Spiritus Animales, partim propter Sensus externos, Internosque tunc valdè occupatos, partim propter Corporis agitationem multam Dolorum causâ institutam.

DCCCXXVII. Quovis autem modo *deperditos Spiritus Animales copiosos sequitur Corporis debilitas*, & *Lassitudinis*, *Defatigationisque Sensus*.

DCCCXXVIII. Cui accedit *Humorum*, & *Halituum variorum tam Glutinosorum quàm Acrium translatio quaquaversum*, ergò ad partes quoque *externas & membraneas*, *sensilesque*: in quibus & *gravitatis & redentis*, *mordentisve Doloris* sensus tunc producitur: & imprimis *redeunte* quovis *Paroxysmo Febrili*.

Curatio.

DCCCXXIX. Unde facilè patet, *Lassidinem* hanc, *Defatigationemque Curandam* fuisse partim *Animalium Spirituum reparatione per Alimenta Spirituosa* debitè assumpta; partim *Halituum & Humorum Glutinosorum & Acrium Correctione per Medicamenta sæpius laudata*: partim *Humorum eorundem Diminutione ac Eductione* subinde iteratâ per alvum; *Halituum autem Discussione per corporis poros*, & *Sudorifera*.

Vrina varia.

DCCCXXX. *Vrinam* quòd attinet, eam examinavimus, & docuimus fuisse in variis Ægris, sed & iisdem diverso tempore *variam*, plerumque satis ob *Bilem abundantiorem rubentem*, *mox turbatam*, & *multum Sedimentum*, *idque varium deponentem*, *non tamen Ægros levantem*, *ideóque verâ coctione*, hoc est, *Humorum*

 peccantium

peccantium Secretione atque Excretione destitutam.

Quid indicare, it DCCCXXXI. *Indicabat* igitur, utendum *Medi amentis* tum *Bilem primariò peccantem corrigentibus ac minuentibus*; tum *Humores reliquos quovis modo peccantes itidem alterantibus emendantibusque*, ac subinde pro re natâ *Minuentibus ac Educentibus*, sicut sæpiùs id jam inculcavimus pluribus in locis.

Quibus curanda. DCCCXXXII. Imprimis autem utendum fuit *Medicamentis Digerentibus aut Concoctioni Humorum dicatis*, hoc est, *Diureticis & Sudoriferis blandioribus, sed Humorum quorumvis peccantium vitio qualicunque simul emendando aptis.*

Diureticorũ vis. DCCCXXXIII. *Diuretica* siquidem vim habent egregiam *Humores vitiosos Sanguinis Massæ penitius immistos ab eâdem secernendi, atque ad excretionem qualemcunque præparandi.*

Quænã inter ea seligenda DCCCXXXIV. Quocirca seligenda sunt *semper* inter *Diuretica*, quæ insuper vim habent *Corrigendi humorem peccantem.*

Spiritus Salis & Nitri dulcis vis DCCCXXXV. Ut nunc vulgò nota præteream; laudo hîc maximoperè *spiritum salis & Nitri dulcem, Bili Acriori & incendium augenti ut & Pituitæ Glutinosæ corrigendis convenientissimum, simulque Diureticum.*

Salium Volatiliũ vires. DCCCXXXVI. Commendo *Salia Volatilia & Diuretica*, tum *Pituitæ eidem Glutinosæ*, tum *Humori austero, acidove corrigendis aptissima.*

Exiis Misturas malè culpari. DCCCXXXVII. Possunt igitur hæc nunc *sola*, nunc pro renatâ *simul mista*, in conveniente liquore aut misturâ Ægris exhiberi, atque illis mediantibus *Humorum penitius sanguini immistorum secretio artificialis perfici.*

DCCCXXXVIII. Ex quibus meridianâ luce clariùs patet, quàm iniqui, quàm rerum bonarum & in Medicinâ ritè faciendâ utilium ignari sint nostri Censores Thrasonici, nunc Salia Volatilia, nunc Spiritus Acidos, nunc Misturas nostras ex his præsertim concinnatas ridentes, culpantes, aut traducentes.

DCCCXXXIX. Nimis longus forem, quin Lectori simul forsan tædiosus, si omnia, quæ tum ex vulgatiori, tum ex sublimiori pharmaciâ hîc possent commodè proponi ad secretionem Humorum tam necessariam in Sanguine promovendam, hîc afferrem.

Virium prostratio. DCCCXL. Inter Affectûs nostri Symptomata retulimus 22. *Virium omnium Dejectionem ac prostrationem stupendam, segnius superandam.*

Tam naturalium quàm Vitalium. Ejus Curatio. DCCCXLI. Id verum ostendimus & ratione *virium Vitalium, sive Naturalium*, & ratione *Virium Animalium.*

DCCCXLII. Quoniam autem plurima concurrunt ad Vires tum Vitales, tum Animales constituendas, & multifariæ sunt easdem prosternentes causæ, singulis curationem suam immediatè adjungemus, quò simus breviores.

DCCCXLIII. Primò singulorum *Humorum* vitia diversa, sicut eorundem *Causas & Curam*, dedimus jam suprà, ut non videatur operæ pretium eadem hîc repetere.

Spiritus Animales quib' restaurentur. DCCCXLIV. *Spiritus Animales* Doloribus, Vigiliis, & quibusvis aliis modis deficientes quî restaurari ac reparari debeant, docuimus itidem, idque per Alimenta Spirituosa, Vinum generosum, Vinique spiritum distillatum tam simplicem, quàm Aromaticum, & aliquando Acidis spiritibus junctum: ubi prudentia opus est, ne inde noxa ægris accidat, imprimis ob Bilem tunc maximè æstuantem ac furentem in plerisque. Debuerunt igitur dilui hæc potentiora liquoribus aliis aliàs utilibus.

Linguâ affecta quomodo curanda. DCCCXLV. Externorum Sensuum Organa quoties aliquo vitio visa sunt laborare, toties aptis hoc medicamentis fuit curandum; & imprimis Lingua nunc aridior, nunc muco, nunc Apthis obducta, colluendo nimirum Os, blandis præsertim medicamentis, jam suprà memoratis.

DCCCXLVI. Nervi quemadmodum rariùs malè fuerunt affecti, ita vix peculiarem desiderarunt sui nomine curam.

quomodo Cerebriũ. DCCCXLVII. Cerebrum autem ac Cerebellum non rarò Doloribus variis, & aliquando Gravedine quoque affectum, Anodynis & Opiatis, sed Humores noxios simul alterantibus curandum fuit.

DCCCXLVIII. Quæ verò Gravedini debentur Remedia, sunt illa suo recensita loco.

quomodo Spiritus animales nimiùm agitati aut torpidi. DCCCXLIX. De Spiritibus Animalibus deficientibus restaurandis jam egimus: Quoniam autem iidem in quibusdam agitati sunt nimiùm, aut torpidi facti; ad quietem, tranquillitatemque Anodynis & Opiatis deducendi fuerunt; sicut contrà torpidi, & minùs mobiles ad Motum iterum urgendi Salibus Volatilibus Acrioribus & quandoque Spiritibus Acidis, sed spirituosis.

Humores Halitusque noxii ad musculos delati quî curandi. DCCCL. Quoties ad Musculos delati sunt Humores Halitusque noxii, ac subsistentes ibidem Doloris sensum quemvis produxerunt, toties imprimis per Sudorifera inde fuêre amovendi, expellendique, quin Anodynis, vel Narcoticis additis Dolores leniendi, tollendive.

DCCCLI. Ossibus & Partibus aliis per musculos ipsis implantatos movendis cùm rariùs aliquod observatum sit accidisse vitium, quod saltem nunc occurrat, nec de illius Curatione habeo quod addam.

Anima & Mens Ægrorũ quomodo curanda. DCCCLII. Animam ipsam, Mentemque nostrorum Ægrorum tam sæpenumero ægram, & nunc Corpori patienti compatientem, nunc affectu proprio, Tristitiâ, Metuve quassatam Curare potuit nemo, nisi Corporea mala superando, & Animum vacillantem contra adversa patienter ac fortiter ferenda firmando, idque rationibus undecunque haustis, ac ipsi adaptatis.

Recidivæ frequẽtes unde. DCCCLIII. Inter Affectûs hujus Symptomata retulimus 23. *Recidivas frequentes*, ad minimum in Diætâ vitium patratum contingentes; quarum *Causam* diximus fuisse *Omnium penè Humorum vitium, in plerisque tantum, ut non nisi paulatim ac segnius potuerit ad statum laudabilem*

dabilem atque naturalem reduci: ac *præsertim permanente Causâ externâ idem vitium continuè renovante*.

quomodo præveniendæ.

DCCCLIV. Unde facilè patet, ad *præveniendas* tales *Recidivas* opus fuisse, postquam Affectûs primarii, Febris qualiscumque cum cæteris suis adjunctis malis Curatio feliciter fuit perfecta, ut neutiquam mox à medicamentis assumendis abstinerent Curati, verùm in eorum, sed *alterantium*, *Humoresque contra imminentes corruptiones munientium usu perseverarent*.

DCCCLV. Quamvis enim Fastidium omnium & Medicamentorum & Alimentorum tenuerit plerosque sanatos, debuerunt tamen singuli, ne in novum malum inciderent, quantum possibile, usurpare medicamenta gratiora, Humoresque ad statum naturalem, quinimò Aëri noxio ex parte oppositum deducentia, sed imprimis omnia Diætæ vitia Recidivis faventia vitare. Sic enim possunt multa præveniri mala, quæ aliàs videntur inevitabilia.

Abortus frequẽtes

DCCCLVI. Porrò notavimus 24. *Abortum plerisque Gravidis supervenientem*, adeoque frequentem, ut *pauca vivos paucissima vivaces ac vitales ediderint Fœtus*.

Eorum causa.

DCCCLVII. Hujus autem mali Causam adscripsimus *Bili multum Acri ac Volatili*, non tantùm *Matris Fœtusque Sanguinem nimis fluidum facienti*, verùm insuper *Fœtus per Placentam cum Utero connexionem laxiorem præstanti*, atque *Fœtus ipsos Languidos propter Sanguinem à Bile vitiatum reddenti*, quin imò *Matres* quoque, dum gestarent Uterum, nimiùm *debilitanti*.

Eorum præcautio & Fœtus ac Matris corroboratio unde. Et quib° instituenda.

DCCCLVIII. Quapropter meritò & *Abortûs præcautio*, & *Fœtus æquè ac Matris corroboratio exspectanda fuit à Bilis valdè vitiatæ Correctione per Medicamenta & grata, & blandiora Bilem tum figentia, tum temperantia*

DCCCLIX. In quem finem laudo iterum sæpiùs laudatum *Spiritum Nitri Dulcem*, & quævis alia *subaustera vel* à Naturâ vel ab Arte nobis parata, & grata, quò possent assumi à Fœminis & quidem Gravidis. Huc referendâ Omphacium, Cydonia mala, & quævis inde parari solita, Mala Granata, &c.

Dolorum vagorum causa & cura.

DCCCLX. Quoad *Dolores Vagos*, quos 25. examinavimus, cùm habuerint ortum *ab Humoribus & Halitibus Acribus*, & quandoque *Flatibus* quoque quaquaversùm motis, & modò has modò illas partes mordicantibus aut distendentibus, meritò illorum *Curatio* exspectari debuit à *Medicamentis Humores, Halitusque Acres temperantibus*, hinc & *per Alvum, Urinas, & sudores expellentibus, flatusque discutientibus*, sæpiùs jam laudatis & propositis.

Motuum convulsivorum & spasmorum Flatulentorum causa & cura.

DCCCLXI. 26. Culpavimus *Motus Convulsivos*, atque *Spasmos Flatulentos* itidemque vagos, usque ad vernum, æstivumque tempus in multis perdurantes ac molestos; cùm simul ortum dixerimus duxisse ab *Acribus Halitibus Nervorum ad Musculos tendentium Principia rodentibus*, & à *Flatibus inter consumptas Musculorum carnes nimis vacuas hærentibus*, & ad corporis motum, vel contorsionem levem *agitatis*, atque mox has, modò illas Corporis partes afficientibus; facilè patet, Ipsorum *Curationem* sperandam fuisse à *Medicamentis Halituum Acrimoniam temperantibus*, *mox & ipsos æquè ac Flatus discutientibus*, atque unà *cum sudore foràs expellentibus*, *sæpius memoratis*.

Maculæ scorbuticæ unde.

DCCCLXII. Inter Symptomata tum rariora, tum declinante jam Epidemii Affectûs vehementiâ in quibusdam observata consideravimus 27. *Maculas Scorbuticas* in prædispositis præsertim subinde erumpentes: quod adscripsimus *morbo* hisce regionibus *Endemio*, & quibusvis *Affectibus* se facilè jungenti *Scorbuto*; ex *Humorum* omnium *corruptione* tunc facilè aucto, atque in partibus externis maximè se manifestante.

Scorbuti curatio optima per Salia Volatilia

DCCCLXIII. Quòd si Affectus in Medicinâ ullus reperiatur, qui *Salium Volatilium efficaciam ac necessitatem clamet*, atque omnes ipsa temerè ac imperitè *ridentes confundat*, & ridiculos testetur, *Scorbutus* est, nullis remediis æquè cedens, atque *Salibus Volatilibus*, adeoque *Plantis Sale Volatili manifesto abundantibus*, *Cochleariæ*, *Erysimo*, *Nasturtio cuivis*, *Raphano utrique*, *Sinapi & similibus*: ad quorum exemplum exhibui jam multis annis cum felici successu in curando Scorbuto Salia Volatilia, ex quibusvis Animalium partibus facilè parabilia ideoque à perito Artifice multifariè paranda.

Ut & per Acida spirituosa.

DCCCLXIV. Præter quæ *Salia Volatilia* observantur quoque in Scorbuto curando *Acida*, *sed spirituosa*, *prodesse*, tum à Naturâ nobis subministrata, tum Arte Chymicâ ingeniosè parata; Succus Citri, Arantiorum, Granatorum, Acetosa, Acetosella, Trifolium Aquaticum, Spiritus Salis & Nitri Dulcis, &c.

DCCCLXV. Atque in hisce *Maculis Scorbuticis* in specie *curandis* utilia fuêre *duo hæc*, *Salia Volatilia & Spiritus Acidi* pro re natâ diversimodè confusa, & *Sudorem simul moventia*, sæpiùs jam memorata & laudata.

Hæmorrhagiæ & Hæmorrhoides. Unde.

DCCCLXVI. Evenerunt quibusdam 28. tum *Hæmorrhagia*, tum *Hæmorrhoides*, & quidem cum noxâ; fuêre proinde ipsæ *Symptomaticæ*.

DCCCLXVII. Has à *Bile Acriore Sanguinem fluidiorem atque ad exitum procliviorem reddente* tanquam potissimâ deduximus Causa.

quomodo curandæ

DCCCLXVIII. Quocirca illarum *Curatio* fuit expectanda tum à *Medicamentis Bilem temperantibus*, *tum à Medicamentis Sanguinem blandè incrassantibus*, & *Subausteris*. Quæ quoniam sæpiùs fuêre jam memorata, pergemus ulteriùs.

Febres Lentæ.

DCCCLXIX. Postquam cessavit Aëris Æstus, ipsumque est secutum Frigus Aëris atrox, corripuêre nonnullos adhuc infirmos & languentes 29. *Febres Lentæ*, nunc quotidie, nunc alternis per novos Paroxysmos recurrentes diebus.

Unde.

DCCCLXX. Has *nec frigore magno*, *nec Calore insigni molestas*, *vires tamen paulatim atterentes*

rentes adscripsimus *Bili à superveniente Aëris frigore retusæ, ut & Lymphæ, Succoque Pancreatico Acidioribus factis, sed à Pituitâ Glutinosiori redditâ ex parte illorum Acrimoniam obtundente fractis*; quapropter Frigus extitit Paroxysmo quovis levius, calor levior.

quomodo curandæ

DCCCLXXI. Harum proinde *Curatio* speranda fuit à *Medicamentis Humores omnes ad laudabilem, optatamque mediocritatem redigentibus*, adeoque *Temperatioribus* dictis, ac nil excedentis habentibus; qualia sunt *Salia Volatilia, sed Aromatica, & quandoque Spiritibus Acidis, sed Vini Spiritu mitigatis*, ampliùs *temperata*. Quò refero ex vulgò notis, quæcunque cum hisce communicant.

Febris quartana multiplex.

DCCCLXXII. Addidimus 30. Multos superiore tum hyeme, tum vere, tum æstate, tum autumno incidisse in *Febrem quartanam*, & simplicem, & duplicem, & triplicem, & variè mutabilem, multos adhuc vexantem.

Ej⁹ causa

DCCCLXXIII. Hujus causam diximus esse *Pituitam* propter Frigus toto ferè illo tempore, utplurimum saltem, urgens *Glutinosam factam & Copiosam*, faciliùs ac frequentius in *Pancreaticis* Ductibus Lateralibus *Obstructiones* sed magis contumaces, atque solutu difficiles parientem.

DCCCLXXIV. Cæterorum autem *Symptomatum* rationem à *cæteris Humoribus diversimodè simul peccantibus* petendam addidimus.

Quartanæ curatio à cæterorũ intermittentiũ curatione quomodo differat.

DCCCLXXV. Quocirca in eo *Quartanarum Curationem* à cæterarum Intermittentium Curatione differre statuimus, quòd in Quartanis requirantur *Medicamenta Pituitam Glutinosam efficaciùs incidentia*, hinc & *subinde Minuentia*, sed diligentes usurpata, donec paulatim *superata Pituita Glutinositate* solvi possint notatæ Obstructiones.

DCCCLXXVI. Præter quæ pro *cæterorum Humorum* simul plùs minùs peccantium *diversitate* alia sunt præscribenda *Medicamenta illis Corrigendis*, & quandoque simul *Minuendis convenientia*: sæpiusque in superioribus proposita.

Felix quartanæ curatio.

DCCCLXXVII. Quali methodo qui utuntur Medici; quali methodo qui auscultant Ægri, atque Diætæ rationem habent exactam, felicem intra septimanas paucas experiuntur Quartanæ Curationem: sicut contrarium evenit, quoties aut ex præjudicio inveterato, aut ex contradicendi libidine malignâ contemnunt, quæ aut ignorant, aut imitari nolunt Medici altum sapientes; aut negligunt Ægri morosi, nec satis obedientes.

Gravedo frequens

DCCCLXXVIII. Fuêre 31. Hyeme superiore *Gravedines* frequentes, à quibus immunes non fuêre nostri Ægri ad hoc usque tempus, idque propter *magnam Aëris mutationem*, urgensque utplurimum *frigus* Capiti calenti & præsertim sudanti superveniens.

quomodo curanda

DCCCLXXIX. *Curanda* fuêre illæ *Gravedines propellendo iterum forás per Poros & Sudorifera Frigus* per eosdem admissum: hinc impediendo, ne novum eò penetraret, *cavendo ab Aëre frigido*, imprimis quando *calebat*, & magis adhuc quando *sudabat Caput*.

Tusses unde.

DCCCLXXX. Successere 32. sæpenumerò Gravedini *Tusses*, sed *Tusses Flatus Discutientibus*, quàm *Humores Salsos Muriaticos temperantibus*, faciliùs, feliciúsque cedentes: unde illas non tantùm ab *Humore Salso Muriatico à Capite in Fauces, Asperamque Arteriam delabente*, verùm ac *imprimis à Flatibus copiosis cum levi Paroxysmo febrili è tenui Intestino per Lacteas Venas, Ductumque Thoracicum in Venam Cavam superiorem, hinc & Cordis Ventriculum dextrum, mox & Pulmones translatis, eosdemque ad Tussiendum irritantibus* ortum habuisse, atque ad Lecti ingressum graviùs ægros affecisse docuimus.

quomodo curandæ

DCCCLXXXI. Quamprimùm verò id in me primùm, mox in aliis quoque observavi, facilis fuit huic Tussi *medela* per assumpta *Olea Aromatica flatus discutientia*, Corticum Arantiorum, Citri, Sem. Anisi, Fœniculi, & similia, ad aliquot guttas ex conveniente liquore, Vino qualicunque, Hispanico præsertim, Canariensi, Mixturâ Aromaticâ & similibus sumpta.

DCCCLXXXII. Non negligenda erant interim *Medicamenta Humorem Salsum Muriaticum corrigentia, Pilulæ de Cynoglossa, de Styrace*, & similia, licet ab hisce solis non juvarentur Ægri.

DCCCLXXXIII. Cætera *Humores Pituitosos viscosos, Bilemque Acriorem, Flatuum causas Materialem ac Efficientem Corrigentia*, Emendantiaque non debebant negligi; quæ non semel protulimus in superioribus.

Raucedo, & Humorum variorum excretio.

DCCCLXXXIV. Notavimus 33. *Raucedinem* satis molestam, imprimis quando Tussi jungebatur, habebatque comitem *Humorum variorum, Serosorum Acrium, Pituitosorumve crassiorum Excretionem*; sive illa solum fieret è *Pulmonibus*, sive aliquando è *Ventriculo* quoque in consensum tracto: accedente nonnunquam modò memoratâ *Flatuum Eructatione*; unde semper pejus habebant tunc Ægri.

Raucedo ab humore salso-muriatico acri quomodo curanda

DCCCXXXV. Quoniam verò Raucedo illa ortum habebat ab *Humore Salso-Muriatico Acri à Cerebro ad* fauces delabente, *Curanda* erat ipsa *Medicamentis modò laudatis notatum Humorem corrigentibus*, & quandoque ipsum *Minuentibus ac educentibus*, Pilulis de Cynoglossa, Styrace & similibus; Hydragogis tam simplicibus, quàm compositis.

Raucedinis gravissimæ curatio per Spiritum Salis armoniaci.

DCCCLXXXVI. Non possum hac occasione silentio præterire *Raucedinis gravissimæ, & cum omni vocis sublatione ad plures sæpè Menses durantis Curationem solo Spiritu Salis Armoniaci sæpius à me feliciter factam, exhibendo nempe indies in potu ordinario aliquot ejus guttas.*

Ea unde orta.

DCCCLXXXVII. Ex hâc autem Raucedinis illius peculiaris Curatione singularis judicavi habuisse illam *ortum à Spiritu Salino Muriatico* non *tam rodente* partes voci dicatas, quàm *ipsas non satis explicabili modo malè afficiente*, atque crassis Medicamentis neutiquam, huic autem *Spirituoso facilè cedente*. Scilicet cum in tali Vocis extinctione frustrà ferè adhi-

adhiberentur Medicamenta vulgaria humoribus Salso-Muriaticis, vel Acidis corrigendis, educendisque convenientia, meritò existimavi, non ab ipsis Humoribus crassioribus, & corporeis, verùm Spiritûs & Halitûs formâ existentibus productum illud malum, ideoque curandum fuisse Medicamentis similiter Spirituosis, sed sub contrariis, adeoque Salibus non fixis, sed Volatilibus, quibus data potestas tum Humores ipsos Acidos, Salso-Muriaticos, & Glutinosos, tum ipsorum Spiritus & Halitus corrigendi ac emendandi, ideoque Spiritu Salis Armoniaci: quod & successus bonus, & Curatio confirmavit, quamvis lentè procedens.

Ardores, Inflãmationes, & Tumores in Faucibus & Tonsillis.

DCCCLXXXVIII. Quomodo cæteris huic Raucedini copulatis Excretionibus adhibenda fuerit Cura, dictum jam est abundè.

Ardorũ causa & cura.

DCCCLXXXIX. Excitati fuerunt 34. in nonnullis *Ardores atque Inflammationes*, quin & *Pituitosi Tumores in Faucibus & Tonsillis.*

DCCCXC. Quoniam verò *Ardores* in partibus illis non multùm ab *Erysipelate* differentes *ortum* habuere *ab Humoribus Salsis Muriaticis*, sed aliquantò *magis Biliosis Curari* debuerunt *Medicamentis Humorem Salso-Muriaticum & Biliosum temperantibus ac minuentibus* sæpiùs memoratis.

DCCCXCI. Præter quæ in hoc casu desiderabuntur *Gargarismi* Acrimoniam notatam & ardorem temperantes, ut & *Linctus* similes.

Gargarismi unde parandi.

DCCCXCII. *Gargarismi* parari poterant ex Foliis Violariæ, Fragariæ, Betonicæ, passulis Majoribus, Hordeo, Sem. Papav. Alb. & similibus decoctis ex Aquâ purâ, Cerevisiâ tenui, Lactis Sero, & similibus, additis Syrupo Violarum, Jujubino, Diamoro, Melle Rosato, Lapide Prunellæ, &c. Linctus autem è postremis.

Inflãmationum causa & curatio.

DCCCXCIII. *Inflammationes* ibidem obortæ, atque *Sanguini* aut in *vasis capillaribus hærenti*, aut in *Partium istarum & Glandularum* præsertim *substantiam effuso* debitæ, *Curari* debuerunt *Medicamentis Incidentibus*, adeoquè *deobstruentibus* blandioribus Gargarismi formâ usurpatis.

DCCCXCIV. In hunc finem conducebant pleraque modò proposita: additis mox *in principio paucis Acidis*, à quibus abstinendum erat, quoties *ad Suppurationem* videbatur *tendere* Inflammatio: atque tunc usurpanda erant *Emollientia* ex Rad. & Foliis Althææ, Malvæ, Sem. Lini, Fœnugræci, & similibus, in Lacte dulci decoctis, ut & Lac solum cum Ovi vitello, & Melle aut Sacharo.

DCCCXCV. Quoties *intumescebant* tunc *Raninæ sub Linguâ Venæ*, utiliter Sanguis ex ipsis apertis poterat educi.

Tumores Pituitosi quibus curandi.

DCCCXCVI. *Tumores Pituitosi curandi* erant per *plantas Aromaticas* in Gargarismos decoctas, Folia Salviæ, Majoranæ, rutæ Hortensis, Hyssopi, & similia; non neglectis aliis quoque Pituitam incidentibus, & incisam minuentibus ac Evacuantibus.

Erysipelas in facie.

DCCCXCVII. Trigesimum quintum ac multis lethale fuit totâ Hyeme superiore ad hoc usque tempus subinde se manifestans Symptoma *Erysipelas*, & quidem *in facie*; Quod namque alibi erupit, parùm periculi habuit conjunctum.

Serosum unde.

DCCCXCVIII. Illud quemadmodum in plerisque fuit Serosum, hoc est, non sincerum, sed cum Sero, Serosisque bullis aut vesicis comitatum, vulgo Belroos/ dictum, ac si Bullatum diceres; ita ortum habuit à *Sanguine* tam *Bilioso*, quàm *Sero Acri* Effervescentibus, ac cum Febrili Paroxysmo versus faciem exitum quærentibus, ibidemque in Cute, atque sub Cuticulâ secedente hærentibus.

quomodo curanda.

DCCCXCIX. Cum autem illa foràs *protrusio* esset *Critica*, licet *imperfecta*, *Curatio*, institui debuit *promotâ illâ protrusione foràs per Sudorifera*, non neglectis aliis *utrumque Humorem Acrem, Biliosum ac Serosum Lymphaticum, Salso-Muriaticum temperantibus*, & quandoque blandè *evacuantibus*.

DCCCC. Hoc qui neglexerunt, aut contra monita frigori se exposuerunt, in febrem graviorem cum delirio inciderunt, ac obierunt.

Tumores OEdematosi & Serosi. Anasarca & Leucophlegmatia. Eorum causa & curatio.

DCCCCI. Non tantùm in paucis Faciei Erysipelas, sed 36. in multis excitati sunt variis in partibus *Tumores OEdematosi aut Serosi*, adeoque in quibusdam etiam *Anasarca ex Sero*, vel *Leucophlegmatia ex Pituitâ*.

DCCCCII. Hi Tumores sicut ortum habuerunt imprimis *à Potu nimio* propter sitim diu urgentem abundantiùs ingurgitato, & ab *Humore vario* in corpore simul existente nunc *magis Salso-muriatico*, nunc magis *Pituitoso Glutinoso*; unde utriusque Humoris diversitas, ita curandi fuerunt 1. *abstinendo à potu multo amplius sumendo*. 2. *usurpando Medicamenta humores peccantes* quâvis viâ *educentiâ*, per Alvum, per Urinas, & imprimis per Sudores.

DCCCCIII. Ne autem à multâ evacuatione sæpiùs iterandâ multùm debilitarentur Ægri, adhibenda simul erant *Medicamenta Roborantia* dicta, & imprimis *Aromatica blanda* peccantibus humoribus maximè opposita.

Ascites Anasarca & Leucophlegmatia pejor.

DCCCCIV. Sed in multis ob dictas causas excitatus quoque 37. *Ascites Hydrops*, ex notatorum Humorum in Abdominis Cavitate Collectione originem habens, atque Anasarcâ, Leucophlegmatiâque tantò pejor, & curatu difficilior, quòd non in Corporis habitu hæreat, sed in Abdominis Cavitatem feratur nocens Humor, unde admodum difficulter potest amoveri.

Ejus curatio.

DCCCCV. Unde ad ipsius *Curationem* opus est, ut in tempore *Obstructiones vasorum Lacteorum*

Lacteorum, aut Lymphaticorum, si quæ simul adsint, *solvantur*, atque *humorum redundantia per alvum minuatur*, ac educatur: quin per *Sudores quoque* ac *Urinas* evacuetur.

DCCCCVI. Quibus si parum proficiatur, festinandum ad *paracentesin* per Acum argenteam cavam, extrahendusque paulatim collectus in Abdominis Cavitate Liquor: qui quò diutiùs ibi hæret, eò fit acrior & nocentior, eò corrumpuntur magis partes in abdomine contentæ, eò difficiliùs restituuntur ægri.

DCCCCVII. Ultimum & trigesimum octavum locum assignavimus *Diarrhœæ* tam *Serosæ*, quàm *Pituitosæ* multis *Salubri*, adeoque *Criticæ*: notatis *Tumoribus supervenienti*, & illos tollenti, unde addidimus eos, quibus absque tali Diarrhœâ vel spontaneâ, vel artificiali disparuerunt isti Tumores, paulò post periisse.

Diarrhœæ Criticæ: Quid in iis agendum.

DCCCCVIII. Quotquot exinde talibus Ægris præerant Medici, quoties observabant *disparere illos Tumores, sine conjunctâ Diarrhœâ* laudatâ, debebant ipsis mox exhibere *Purgantia per Alvum*, quò prævenirent illorum peccantium Humorum evacuatione mox secuturam mortem, & quidem propter Suffocatum ab ipsis in Corde Ignem Vitalem.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
OPUSCULA VARIA,

Quorum Series inferius exstat.

CATALOGUS OPUSCULORUM.

FRANCISCI DELEBOE SYLVII

DICTATA

AD

CASPARIS BARTHOLINI INSTITUTIONES ANATOMICAS,

Ab eodem, in Collegio Anatomico sub finem Anni 1640. & initium Anni 1641. Lugduni Batavorum habito, explicatas.

PROOEMIUM.

Anthropologiæ divisio

I. ANthropologiæ, seu Doctrinæ de Homine, à partibus ejus essentialibus desumpta divisio, est in Psychologiam, quæ de Anima, & quæ de ejus agit Corpore, Somatologiam.

Ejus species Anatome, & quid.

II. Hujus autem peculiaris species est Anatome, ea scilicet humani corporis, ejusque Functionum cognitio & Doctrina, quæ per artificiosam partium ejusdem dissectionem comparatur.

Cur magni facienda.

III. Quæ vel ideò facienda maximi, quòd perspectâ ejus ope humani corporis Fabricâ, Functionumque essentiâ, tutius in conservandâ Sanitate, morbisque profligandis procedat Medicus.

IV. Quin si ad Ethicam eandem extendas, quatenus corporis nostri infirmitates nobis ob oculos ponit, à Superbiâ & philautiâ nos revocat ad humilitatem veramque Charitatem.

Ejus subjectum humanũ corpus. Cur hujus & Brutorũ instituenda sectio.

V. Anatomes autem, quà Anthropologiæ pars censetur, subjectum est, humanum, quà verò in genere consideratur, etiam brutorum corpus.

VI. Utriusque autem facienda sectio: Humani quidem primariò, & per se, brutorum verò secundario & quatenus in Viventibus præsertim instituta, Functiones quasdam, partesque in demortuis obliteratas manifestat, quas in vivo homine per sectionem inquirere nefas.

Humani corporis partes duæ.

VII. Hoc Anatomes primarium Subjectum, quâ totum integrum in suas dividitur partes, vel propriâ circumscriptione, & terminatione in primâ sui conformatione ab invicem distinctas, vel arte casuve postmodum diremptas, illas facilioris doctrinæ ergo Naturales, has artificiales appellare licet.

Naturalis quænam.

VIII. Partem Naturalem ad Mathematicorum imitationem definio corpus corporis, minus majoris, çum minore completur majus.

Corpus dico, quia vel minima Naturalis pars circumscriptionem suam habet, & terminationem. Ergo & dimensiones: adeoque Corpus est.

Addo *Corporis*; Totius scilicet, cujus est Relatum: est enim pars Totius pars.

Est ergo pars corpus Corporis, & quidem minus majoris: Totum enim majus suâ parte.

Nec omne majoris corporis minus corpus pars est; Sed illud tantum, quo completur majus, illa quippe pars tantum est, quâ deficiente incompletum est reliquum, nec proinde Totum.

Quænam inter partes nõ numeranda.

IX. Atque ex hac partis Naturalis explicata definitione facilè patet, quænam sint in humano corpore,

corpore, quibus inter partes concedendus locus quibus contra denegandus.

Excluduntur tamen è partium Numero, quæcumque circumscriptionem, & determinationem in prima conformatione non acceperunt, ut sunt humores omnes calculi, vermes, excrementa varia, &c.

Quænam vero numeranda. X. Pro partibus vero habebuntur, quæ & circumscripta sunt; aliquamque proinde consistentiam habent, & cùm deficiunt, relinquunt incompletum Corpus reliquum. Tales sunt pinguedo, cuticula, capilli, ungues, &c. Nam licet uno aut altero duntaxat deficiente capillo, reliquum corpus non judicatur confestim incompletum, ubi tamen notabilis eorum deest copia, vel sensuum judicio pro incompleto habetur corpus, cui ideo complendo ita sedulò student ii, quibus & sanitas & ornatus imprimis curæ sunt.

Vitam in partibus non requiri. XI. Requirunt quidem plerique in parte vitam; verùm nullâ necessitate. Licet enim Vita Totius sit Affectio, non tamen necessariò & singularum partium erit seorsim. Sic Visio totius quidem Affectio est, at non singularum partium seorsim consideratarum; sed oculorum tantum. Adde quòd vel ipsi capilli, quibus omnium facillimè carere possumus, quosque minimè partes esse volunt, vivunt, cùm Sanguine nutriantur: Cujus rei locuples documentum nobis præbet *Plica Polonica* Polonica plica, in quo affectu exstillare ex resectis capillis Sanguinem, quis ignorat? Quòd si exstillet, ut exstillat, eò affluat Sanguis necesse; at cui bono, nisi ut eo nutriantur capilli? Dùm autem sine vitâ nulla fiat secundùm ipsos nutritio, vivent vel ipsis invitis capilli.

Artificialis pars quænam XII. Atque hæc de Parte Naturali. Artificialis pars est id omne quod è reliquo corpore resecatur, sive Naturalis pars sit, sive ejus tantùm portio.

Naturalis partis divisio. Similaris quid Dissimilaris quid. XIII. Partem Naturalem dividere solent Medici in Similarem & Dissimilarem.

XIV. Similaris pars est, cujus vel minimæ partes artificiales omnes, ejusdem sunt inter sese Naturæ, & Substantiæ. Ejusmodi est Os, Cartilago, Membrana, Cutis, &c.

XV. Dissimilaris contrà, quæ in diversæ naturæ, & substantiæ partes arte potest dissecari. Talis est musculus: in quo reperiuntur, & ab invicem separari possunt, (præter venas & arterias, quæ ad musculi, quâ musculus est, constitutionem non concurrunt) caro, fibræ, membrana. Atque ita composita est ex similaribus partibus pars dissimilaris.

Partes cur organa dicantur. XVI. Cùm autem in Vivente corpore nihil sit otiosum, sed partes singulæ, ut in Republicâ bene constituta, tum privato bono laborent, tum publico, sciendum partes, quatenus in functione versantur publica, organa dici, partesve organicas, sive similares sint, ut cutis, Tactûs, sive dissimilares, ut musculus animalis Motûs organum.

Partium Dissimilarium singulas partes sua propria habere munia. In iis alias primas tenere. Alias XVII. Quando à dissimilari parte constituitur organon, concurrunt quidem ad functionem obeundam partes ejus omnes, propria tamen munia habent singulæ.

XVIII. Et 1. quidem aliæ primas tenent, ut in oculo non humor Crystallinus, quem transeunt, sed Tunica retina, in quâ species sistuntur.

Functionem juvare. XIX. 2. Aliæ Functionem juvant, ut cornea tunica, tresque humores quorum ope transmissæ species, variè infringuntur. Musculi autem oculi non faciunt ad visionem absolutè, sed ad plurium rerum visionem, quatenus scilicet in objecta varia oculum quaquaversum contorquent.

Alias non juvare, nisi aliquatenus. XX. 3. Aliæ non juvant quidem nisi quatenus sine ipsis non fit actio, ut fortè processus ciliares, quatenus scilicet obscuritatem in oculo creant, sine quâ nullam permanere omninò necessariam specierum picturam documentum est magisterium opticum, nisi enim obscurum fuerit cubiculum dissipantur species nec videntur.

Huc non referendus Nervus opticus, utpote qui nec oculi pars est, nec aliquid facit ad visionem, quæ hic pictura tantùm est objecti in retinâ Tunicâ repræsentata.

Alias Actionem conservare. XXI. Adduntur 4. Partes actionem conservantes, talesque dicuntur esse palpebræ, quæ non tàm visionem conservant, quàm oculum visionis organum, nisi quis velit palpebras magnam lucem arcere ab oculis, dum connivent, sicque conservare visionem, quod munus pupillæ est, & meliori jure, cùm organi pars sit, secus ac palpebræ.

Primariæ parti Functionem, reliquis usum tribui. XXII. Atque Primariæ quidem parti Functio ipsa vulgò tribuitur, reliquis usus tantùm, quem præcipuè in obeundâ suâ functione præbeant. Cùm autem in omni etiam dissimilari parte, in quâ fit aliqua actio, non reperiantur semper partium illarum diversa genera, factum est ut rarò illa functionis & usûs distinctio observetur, sed passim promiscuè usurpentur. Quæ confusio ita plurimos confudit, ut nullum fortè reperias, qui quid functio ususve propriè sit, definiat.

Functio & Usus qui differant. XXIII. Malim proinde Functionem toti organo, Usum verò partibus singulis, etiam præcipuè adscribere.

Functionis definitio XXIV. Atque in hac acceptione, *Functionem seu Actionem* licet definire, *quod sit Mutatio in Organo facta ob propriam ipsius aptitudinem.*

Et genus quidem Functionis statuimus *Mutationem*, cùm citra Mutationem nulla fiat in corpore functio.

In differentiâ dicimus 1. Eam fieri *in Organo*, ut ostendamus non determinatam partem, sed universum corpus respicere functionem.

2. *Ob propriam Organi aptitudinem*; ut doceamus & diversas esse in corpore Functiones, & in unoquoque quærendam causam cur hæc potiùs, quàm illa fiat in ipso functio. Eam autem *Aptitudinis* nomine designamus, cùm sic Naturalis organi potentia, per quam naturâ suâ aptum est ad agendum vel patiendum, qualitasque adeò sensibus non obvia, nec proinde calor aut frigus, aliave patibilis qualitas, cujus ratione subjectum passionem tantùm efficit in sensu, nec agit immutativè, sed duntaxat repræsentativè: cujusque ideò actio in id tantùm dirigitur utiliter, quod, & quâ sensu pollet, non autem in res sensu carentes.

Functio duplex. XXV. Functio autem omnis vel Activa est vel Passiva.

Activa. XXVI. Activa, quæ fit ab organo, ut Motus à Musculo.

Passiva. XXVII. Passiva, quæ fit in organum, ut visio, seu pictura objectorum in oculi tunicam retinam.

Quibus & illa addi debet, quæ fit tantùm in organo, ut Chylificatio in Ventriculo.

Usus quid.

XXVIII. Usus autem nobis nihil aliud est, quàm singularum dissimilaris Organi partium, ad functionem obeundam officium, & munus. Sic Tunicæ Retinæ in Visione usus seu officium est sistere Species, Humorum trium easdem transmittere, & infringere, &c.

Utilitas quid.

XXIX. Præter hunc partium in edendis Functionibus usum, fit & alterius usûs à Medicis Mentio, qui magis propriè utilitas vocari possit; sic Cuticulæ hæc utilitas est, ut impediat humoris roridi è cute effluxum: Sic oculis utiles sunt palpebræ, dum ab externis injuriis eos tuentur.

Functionum aliæ principes aliæ ministræ. Principes tres Naturalis. Vitalis, Animalis. Earum organa.

XXX. Solent præterea cum Organis suis Functiones vulgò dividi in Principes & Ministras. Medici cum Galeno tres numerant Principes-Naturalem, Vitalem, & Animalem, singulisque præcipuas suas assignant sedes, seu Organa, Naturali quidem, Hepar; Vitali cor; Animali Cerebrum. Philosophi autem plerique cum Aristotele Vitalem à Naturali non distinguunt, eamque volunt in corde præsidere. Quibus & nos accedimus, utpote qui Circulari Sanguinis Motu sumus edocti, Sanguinem præparari tantùm in hepate, perfici demum in corde, à quo per Arterias in Universum derivatur Corpus, cui ubi prospexit per venas ad cor refluit, ibidem denuò elaborandus. Naturali proinde Functioni organum præcipuum tribuimus Cor, Animali Cerebrum relinquimus.

Cordi quænam partes ministrant.

XXXI. Cordi ministrant reliqua Thoracis & Abdominis Organa, & fortè ipsum quoque Cerebrum; cui cùm Cor Materiam Animalium Spirituum subministret Cerebro inservient omnia. Nec mirum est ministras sibi esse mutuò has partes principes, cùm corpus non tam sit instar Horologij, in quo una pars reliquas regit omnes, quàm instar Reipublicæ, in qua qui cæterorum videntur principes, eorundem ministri verè sunt. Idem planè in Corpore nostro, utpote Microcosmo experimur.

XXXII. Atque ita egimus hactenus de Corporis humani partium essentiâ, differentiis, affectionibus, adeò que principatu: restat ut de earundem ortu quædam addamus, ubi & Materia, ex qua, & ordo, quo formantur, perficiunturque & incrementum capiunt, considerabuntur. Et Materiam quidem, ex quâ tum formatur, cùm perficitur universum corpus; statuimus solum semen, ex quâ verò nutritur & incrementum capit, Maternum Sanguinem, quod abunde testatur pullorum generatio. Hos enim ex solo albumine, tanquam semine, partium omnium & conformationem & perfectionem nancisci; Vitellum autem Materni Sanguinis, & lactis vicem gerentem, etiam post exclusionem integrum in eorum abdomine reperiri docet experientia, cuique obvia, & Harvejo lib. sui de Cordis Motu cap. 16. annotata. Ad horum autem pullorum instar cæterorum Animalium, hominisque adeò corpus ex solo semine construi probabilissimum est, cùm diversitatis nulla occurrat ratio, reperianturque quotidie summè exiles fœtus, in quibus partium omnium miranda occurrit perfectio.

Corporis Materia

Ejus conformationis ordo.

XXXIII. Ponuntur autem simul partium omnium rudimenta, quod canis fœminæ nuper impraegnatæ dissectione confirmat Bartholinus in Controvers. Anatom. de Part. earumque fact. & Function. Quæst. 9. Docet enim in ejus Utero non tantùm tres veluti Bullulas, Cerebri, Cordis & Hepatis: sed & quibus illæ nexæ sunt, filamenta innumera, exactiùs examinanti offerri tenuia, candida quaquaversùm exporrecta, arteriarum, venarum, nervorum, &c. rudimenta.

XXXIV. Ut autem omnes partes simul inchoantur, sic & quodammodò perficiuntur; quod pullorum generatio arguit; in eo tamen videntur reliqua, quæ in utero Materno Sanguine utuntur, differre, quod imperfectior sit illorum perfectio ob incrementum, quod aliæ partes majus accipiunt ante alias, & illæ quidem priùs, quæ ad vitam maximè sunt necessariæ, quarumque opera plurimum opus habet in utero fœtus. Sic observatum est quandoque ab Harvejo, ut citato loco refert, in humano fœtu membra omnia perfectè delineata, ipsaque genitalia distincta fuisse, vixdum positis Hepatis rudimentis; quod intelligo de Hepatis parenchymate, cujus cùm nulla sit in fœtu, optimum à Matre Sanguinem accipiente, necessitas, mirum non est si tardiùs augeatur, potuit tamen etiam in illo abortivo fœtu illud fuisse contra Naturam.

Corporis divisio respectu Artificialis dissectionis.

XXXV. Atque hæc de Anatomes subjecto in se considerato dicta sufficiant, quod quatenus artificialem sui spectat dissectionem, commodissimè ab artificibus in tres ventres, superiorem, seu Caput, medium seu Thoracem, & infimum seu Abdomen, duplicesque dividitur artus, superiores, manus, inferiores, pedes.

Corporis distributio in tres regiones.

Purgantium divisio.

XXXVI. Coronidis loco hoc addere libet, posito circulari Sanguinis Motu, evanescere Corporis in tres regiones secundùm portæ & cavæ venæ majores, capillaresque ramos distributionem: neque enim per venas fit ullus humorum ad Intestina motus, sed tantùm per arterias: Nec tamen ideò perit purgantium in blanda, mediocria, & vehementia partitio; quin potiùs, quod quotidiè testatur Experientia, hoc motu admisso redditur manifestius; cur scilicet blandis sæpè purgantibus educantur è distantibus pravi humores; quia scilicet purgantium vis unà cum Sanguine per arterias in universum defertur corpus, unde peccantes Succos cum refluente Sanguine per venas secum reducit versùs cor, à quo præcipitantur ad arterias mesenterij, sicque per alvum aut os excluduntur: Hinc etiam dari potest ratio, cur sæpè protrahatur purgatio, aut nulla sequatur, cur moveantur, non semper amoveantur pravi humores & similia plura.

LIBER

LIBER I.
DE INFIMO VENTRE.

Sectionis initium unde.

I. AB Infimo Ventre, utpote excrementorum aptissimi putredinis Fomitis Sentinâ, Sectionis & Doctrinæ initium facere solent Anatomici.

Abdomen à Thorace & pedibus quî dirimatur.

II. Hunc, Abdomen vulgò dictum, à Thorace dirimit Diaphragma, à pedibus ossa Coxendicis.

Distinguitur in tres regiones.

III. Distinguitur commodissimè in Regiones tres superiorem, mediam, & inferiorem.

Superior Epigastrium.

IV. In superiore, Epigastrium dictâ, duobus supra Umbilicum transversis digitis desinente, considerantur, & in utroque latere Hypochondria; cæ scilicet Epigastrii partes, quæ sub notharum Costarum cartilaginibus continentur; & in horum medio ventriculi Regio, Epigastrium, generis nomine simpliciter dicta.

Media Umbilicalis.

V. In Mediâ, Umbilicalis appellatâ, Abdominis regione, duobus supra, totidemque infrà Umbilicum transversis digitis protensâ, spectantur iridem tres partes, Laterales scilicet, Lumbares vocatæ, & Media Mesomphalium, quòd in ejus medio sit Umbilicus.

Inferior Hypogastrium.

VI. Inferior Abdominis Regio, quæ Hypogastrium dicitur, & duobus transversis digitis infra Umbilicum terminatur, partes laterales habet, Ilia, ab Ileo Intestino plurimùm ibi contento, indigitatas, & mediam quæ generis appellatione gaudet, & Hypogastrium absolutè nuncupatur.

Aliæ præterea in abdomine partes Inguina Pubes.

VII. Occurrunt præterea in Abdominis pedumque limitibus partes tres, hîc tractari solitæ. Harum laterales sunt inguina, in femoris ad abdomen flexurâ; Media pubes dicitur, pars supra pudenda proxima & pilosa, quo loco pubis inde dicta ossa concurrunt, huic subsunt in utroque sexu pudenda.

Abdominis partes.

VIII. Ut in Regiones distinguitur, sic Abdomen in suas dividitur partes; easque vel continentes, cavitatemque formantes, vel intra cavitatem contentas.

Continentes.

IX. Continentes vel reliquo Corpori & Abdomini sunt Communes, vel huic propriæ.

Communes.

X. Communes sunt Cuticula, cutis, pinguedo cum suâ Membranâ, & panniculus Carnosus; Membrana autem musculorum communis eorundem pars est.

Propriæ

XI. Propriæ sunt Musculi Abdominis dicti, & Peritonæum.

Contentæ

XII. Contentæ in Abdomine partes vel Individui Conservationem per nutritionem: vel Speciei propagationem per generationem dicatæ sunt.

Nutritioni Inservientes.

XIII. Nutritioni inserviunt, quæ circa alimentorum Chylosin & sanguificationem sunt occupatæ, ut Ventriculus, Hepar, &c.

Generationi inservientes. Viriles.

XIV. Ad Generationem quæ faciunt partes vel Viriles sunt, vel Muliebres.

XV. Viriles sunt Vasa præparantia, deferentia, testes, penis, &c.

Muliebres.

XVI. Mulibres sunt Vasa Spermatica, testes, uterus, &c.

XVII. Quò referuntur vasa Umbilicalia, fœtus Membranæ, uteri placenta, &c. Quibus, dum generatur inque utero est homo, opus habet, Et de singulis ordine.

CAAPUT I.

De Cuticulâ.

Cuticulæ descriptio.

I. CUticula est Pars similaris, tenuis, albicans, pellucida, Cuti ubique cohærens, ipsamque tegens.

Materia.

II. Generatur cuticula cum cæteris Corporis partibus ex semine, Regeneratur, Nutritur, & augescit ex Sanguine, quem exstillantem Roris instar à cute accepit.

Eam à partibus non excludi.

III. Quæ Cuticulæ regeneratio, eam ex partium numero non excludit, cùm non tantùm in serpentum exuviis, cervorumque Cornibus idem accidat, sed in ipsis dentibus humanis, quos, postquam exciderunt, iterum generari, quis non videt?

Ejus Utilitates duæ.

IV. Functionem nullam habere videtur Cuticula, cujus duæ sunt Utilitates. 1. Humoris roridi è Cute effluxum impedire; unde eâdem attritu, vesiculis, aliave ratione à Cute remota, continuò madescit Cutis 2. Cutim ab Aëris, acriumque omnium inclementia tueri: unde ea ablata molestissimus Cuti est aër, frigidior imprimis; ut & acria omnia.

Pelluciditas.

V. Pellucida est, unde, qui ipsi insunt Colores, per ipsam lucent, qui & cernuntur.

CAPUT II.

De Cute.

I. CUtis est pars similaris, crassa, albicans, subpellucida, corpus reliquum undique ambiens, Tactu prædita.

Cutis Descriptio. Materia.

II. Generatur ex Semine: Nutritur, augescit, & læsa consolidescit ex Sanguine, quem per arterias accipit, venasque ideò habet, quin ex eodem Sanguine in Cutis ablatæ locum fit Cicatrix, cujus ope coalescunt cutis læsæ labia, non tamen semper, cùm etiam sine cicatrice uniantur denuò, quod non tantùm in pueris accidit, sed adultis quoque, quod non ita pridem in me sum expertus: Novacula enim duos digitos ad os usque læsi; imposito autem emplastro stichtico intra viginti quatuor horas in totum curatum est utrumque vulnus, & ita quidem ut cicatricem & læsionis locum adhuc quæram: Erat nihilominùs vulnus

alterum ſupra medii digiti cum Metacarpo articulationem.

Functio. III. Functio Cutis Tactus eſt: quo Sola Cutis propriè prædita eſt, unde & nervos accepit: Eſt autem in quibuſdam Cutis partibus tenerioribus acutior Tactus, quàm in aliis magis calloſis.

Utilitates tres. IV. Cutis Utilitas. 1. Eſt Corpus reliquum tegere, & ab externis injuriis tueri.

V. 2. Eſt ſudori per ſuos poros exitum præbere, & Medicamentis foris applicatis ingreſſum.

VI. 3. Pilis firmamento eſſe.

CAPUT III.

De Pinguedine.

Pinguedinis deſcriptio. I. Pinguedo eſt pars ſimilaris, albicans, mollis, oleaginoſa.

Materia. II. Generari videtur ex Semine. Nutritur autem, & incrementum ſumit ab oleoſâ ſanguinis parte, unde ubique ferè venas & arterias comitatur, illiſque accreſcit.

Formatio. III. Exſudat quaſi in minima diſtractus ab interno igne oleoſus Sanguis, & vaſorum Tunicas pervadit; à circumjacentibus autem Membranis magis denſis ſiſtitur; ubi abeunte in auras igne, Spiritus acidi ſibi admiſti beneficio concreſcit.

Diverſitas. IV. Reperitur autem alia mollior alia durior, ob admiſti Spiritus majorem, minoremve copiam, & activitatem.

V. Conſumi in Tabe plurimum, nunquam in totum pinguedinem, non mirum, cùm ſit conveniens interni Ignis pabulum; quo dum in Tabe deſtituitur, Ignis, pinguedinem depopulatur, novaque in abſumtæ locum non reponitur.

Cur ejus plurimum in Tabe conſumatur. VI. Hæc ergo 1. eſt Pinguedinis Utilitas, Internum Ignem, adeoque vitam, in ſummâ inediâ aliquandiu ſuſtinere.

Utilitates tres. VII. 2. Ejuſdem ſubitum effluxum cohibere, ſicque Coctioni inſervire.

VIII. 3, Frigori externo, neutiquam Calori ingreſſum impedire, & ſic contra Aëris frigidi inclementiam interiora tueri.

COROLLARIUM.

Cur Arteriæ duplici donatæ ſint Tunicâ. Cùm Sanguis Arterioſus interno igne ſit quaſi turgidus, eâ etiam fortè de causâ duplici donatæ ſunt Arteriæ Tunicâ, ne per ſimplicem pars ſanguinis oleoſa nimium emanaret, cujus nullus erat in venis & extremis arteriis metus, imminutâ tractu Viarum Ignis & copiâ, & Activitate.

CAPUT IV.

De Membranis in genere, Membranâ Carnoſâ, & Muſculorum propriâ.

Membranæ à Tunicâ diſtinctio. I. Membrana aliàs cum Tunicâ confunditur, aliàs ab eâ diſtinguitur, & tùm Tunica ferè pars eſt diſſimilaris, Membrana ſimilaris. Meninges autem propriè vocantur binæ Cerebri Membranæ.

Ejus Deſcriptio. II. Eſt ergò Membrana pars ſimilaris, tenuis, pellucida, partes ab invicem diſtinguens, eaſve ſimul connectens & firmans.

Functio. III. Membranarum Functio Tactus creditur; licèt moleſta tantùm in Membranis ſentiantur, nec objectis externis pateant, de quo accuratiùs infrà.

Utilitates duæ. IV. Earundem 1. Utilitas eſt partes diverſas ab invicem diſtinguere, unde omnes ferè Corporis partes Membranâ donatæ ſunt.

V. 2. Partes ſimul connectendo, eaſdem in determinato cuique loco firmare, ut evitetur confuſio.

Ab ejus naturâ quomodò deſciſcat Membrana Carnoſa, ſeu panniculus carnoſus. VI. A Membranæ natura deſciſcit Carnoſa Membrana, ſeu panniculus Carnoſus, & muſculis accedit. Cujus adeò ope univerſam Cutim movent Bruta, quibus & cuti ſubeſt; in homine autem interponitur fere ubique cuti & huic Membranæ pinguedo, præterquam in paucis partibus mobili cute præditis, ut in fronte & quorundam integro capite, rarius in aliis locis.

Panniculi Carnoſi functio. VII. Eſt ergo Panniculi Carnoſi in Brutis & hominum fronte, præter Tactum functio eadem, quæ Muſculorum, fibrarum ſcilicet ſuarum Contractio.

Utilitas. VIII. Et hujus Functionis utilitas eſt Cutis, cui inſeritur, Motus.

IX. Panniculi autem ipſius Utilitas eſt, Muſculos à pinguedine ſecludere.

X. De Membranâ Muſculorum propriâ ſequenti agetur capite, cum Muſculi pars ſit.

CAPUT V.

De Muſculis in genere.

Muſculi deſcriptio. I. Muſculus eſt Pars diſſimilaris, motûs Animalis organum.

II. Diſſimilaris pars eſt, conſtat enim fibris, carne, & Membranâ.

Fibræ duplices. III. Fibræ vel diſperſæ ſunt, vel in unum coactæ.

Diſperſæ & quidem diverſimode. IV. Diſperſæ ſunt vel per totum muſculi ductum, ut Sphincteribus; vel in Medio tantùm, ut in pleriſque artuum Muſculis; vel in extremis tantùm, ut in Diaphragmate; vel in alterâ tantùm parte, ut in Pyramidalibus; vel mixtim, ut mox diſperſæ ſint, mox iterum unitæ, ut in muſculis abdominis rectis. Nullius muſculi fibræ ubique unitæ ſunt.

Muſculorum oblongorum partes tres. V. Muſculi oblongi, quorum fibræ in Medio diſperſæ, in utroque extremo ſunt unitæ, in tres partes dividi ſolent; principium ſive caput muſculi, illud ſcilicet extremum, cui inſeritur Nervus: finem ſeu Caudam, oppoſitum ſcilicet extremum: & Medium ſeu Ventrem, quo loco diſperſis fibris intertexta eſt Caro, quæ in extremis nulla. Pleriſque Caput Ligamentum; Cauda verò muſculi Tendo vocari ſolet.

Muſculi Functio. VI. Muſculi Functio eſt Partium variarum Motio.

Partium motio quos modis fiat. VII. Partes autem aliæ, dum à Muſculis moventur, ad ſe invicem trahuntur, ut ſternum & pubis oſſa per muſculos abdominis rectos; aliæ flectuntur & viciſſim extenduntur, ut Brachii & Cubiti oſſa; aliæ propelluntur, ut abdominis viſcera, per ſuos muſculos, & Diaphragma; aliæ conſtringuntur, ut Veſicæ cervix per Sphincterem.

Muſculi cõtractio Quid ſit. VIII. Ut ita moveat partes Muſculus contrahitur.

IX. Estque nihil aliud Musculi contractio, quàm ejus fibrarum Animali Spiritu turgidarum distensio, & hinc ejus abbreviatio.

Animalis spiritûs affluxus ad fibras à triplici causa. X. Affluit ad Musculi fibras Animalis Spiritus per Nervos, & quidem vel jubente voluntate, vel ob irritationem naturalem, præternaturalemve. Hinc variæ pendent Animalis motus differentiæ, Voluntarii, Naturalis, Præternaturalis.

Unde motus triplex. Musculi remisio. XI. Cessante irritatione, aut Voluntatis imperio remittitur Musculi Contractio, etiam non agente musculo opposito.

Ejus præcipua pars Fibræ: quibus inserviunt caro & Membrana. XII. Præcipua in Musculo pars sunt Fibræ: quibus in functione suâ inserviunt, Caro, & Membrana; illa quidem, dum tumentibus fibris locum facit suâ mollitie: hæc verò dum easdem continet, & in extremis firmat, ut validior fiat motus.

CAPUT VI.

De Musculis Abdominis.

Musculorum Abdominis numerus. Eorum functiones. I. IN Abdomine Semper octo, quandoque decem reperiuntur Musculi.

II. Rectorum Musculorum (quos unum par tantùm constituere inter alia & hoc videtur arguere, quòd in Canibus Simiisque Sternum supergredientes nullas habeant intersectiones) propria Functio videtur Sterni ad ossa pubis Attractio; Transversorum, partium in Abdomine contentarum compressio; Obliquorum, mixta ex costarum detractione, & Abdominis compressione.

Eorum Utilitates duæ. III. Duplex autem est harum Functionum Utilitas, & Exspirationis, & contentorum in Vesicâ, Intestinis, ac Utero exclusionis promotio.

CAPUT VII.

De Peritonæo.

Peritonæi descriptio. I. PEritonæum est Membrana Cavitatem Abdominis proximè constituens, Visceraque omnia in eo contenta investiens.

Ejus Membrana duplex. II. Duplici Membranâ constitui Peritonæum docent processus ab exteriore constituti, ac in Viris seminaria vasa cum testibus complectentes, in quibus & hernia fit.

CAPUT VIII,

De Omento.

Omenti descriptio I. OMentum est Membrana tenuissima, à Ventriculi fundo & colo in reliqua Intestina dependens, Cavitatemque Aucuparii Marsupii formâ constituens.

Utilitas. II. Cùm plurimis vasis, Arteriis scilicet & Venis donatum sit Omentum, ac ex multiplici experientia constet repertum in ejus tum Cavitate, tum propria Substantia, non parùm sæpe incrassata, chronicorum Morborum fomitem, videtur, ea esse omenti Utilitas, ut redundantes humores colligat, &, cùm possibile, iterum convenienti tempore per venas deponat.

CAPUT IX.

De Ventriculo

Ventriculi descriptio. I. VEntriculus est Pars Dissimilaris, cava, Chylificationis officina.

Esse partem dissimilarem II. Dissimilaris Pars est: Constat enim Membranis tribus, quarum extima communis ipsi est, & cæteris Abdominis visceribus, Peritonæo continua. Media carnosa est, ac transversis donata Fibris: Intima rugosa est, glutinosa humiditate imbuta.

Habere cavitatem. III. Cavitatem habet insignem, ad Continendum cibum & potum, quem per sinistrum Orificium, Stomachus dictum, & OEsophago continuatum admittit, per dextrum autem seu Pylorum in Intestina emittit.

Ejus Materia Nutritionis. IV. Nutritur Sanguine per Arterias affluente, cujus reliquiæ per venas refluunt, etiam vas breve dictum, quod in Ramum splenicum desinit.

In eo Alimentum hærere: & mutari. V. Hæret aliquandiu in Ventriculo assumptum Alimentum, ibique in albicantem massam subviscidam fermentatur.

In quib. consistat Fermentatio: VI. Consistit autem Fermentatio in Mistionis, adeoque Naturalis partium Alimenti compagis solutione tali, ut à fæculentis educi queant succulentæ, Corporique Alendo aptæ.

Ventriculi Fermentum pro ætate diversum. VII. Hoc Chylificans Fermentum in recèns natorum Vitulorum Ventriculis reperitur crassiusculum, diciturque Coagulum. Sensim autem minuitur, ac in Adultis Glutinis instar offenditur liquidiusculum, inter Ventriculi rugas hærens.

Quomodò continuò regeneretur. VIII. Miscetur per Minima Alimenta; atque ex hujus reliquiis inter rugas ventriculi remanentibus regeneratur continuò hoc fermentum, Salivæ indesinenter ex ore in Ventriculum delabentis beneficio: non dissimili ratione, quâ Pistores ex fermentatæ panis massæ reliquiis, addito pauco sale, novum sibi parare solent fermentum. Unde & primum Chylificationis rudimentum in ore accipit Cibus à Salivâ, quam Salinæ Naturæ esse docet inter alia Ulcerum per eam Curatio.

Chylificationis rudimentũ à Salivâ. Saliva ubi & unde generetur. Ejus effecta. IX. Generatur autem Saliva in Tonsillis, à defluente ex cerebri Ventriculis sero; quo in gravedine subsistente perit cum gustu appetitus; quin & difficiliùs tunc procedit Chylificatio, gravaturque facilè ab Alimento Ventriculus. Ubi verò Naturalem fluxum repetit, redit appetitus ac sæpè intenditur ob Acrimoniam, quam mora serum contraxit majorem: quæque itidem Salinæ naturæ esse arguit Salivam.

Serum unde oriatur. X. Ortum autem suum debere nobis videtur hoc serum Spirituum Animalium reliquiis: His enim maximè Spirituosis, & ut Chymici loqui amant Mercurialibus in Cerebro per Alkoholisationem summè depuratis, segregatur cum Aqua fixius Sal, quæ duo serum hoc constituunt. Sed de Spirituum Generatione postmodùm agemus suo loco.

Fermentationem adjuvare ignem internum XI. Adjuvat hujus Chylificantis Fermenti operationem internus Ignis; ut panis Fermentationem externus.

Alimentum fermentatum per Pylorum ad intestina propelli.

XII. Fermentatum Alimentum per Pylorum in Intestina deponitur, motu Ventriculi peristaltico, à transversis ejus fibris perfecto, ac in vivis sectionibus non raro ad oculum apparente.

CAPUT X & XI.

De Intestinis.

Intestinorum descriptio.

I. Intestina sunt Partes dissimilares fistulosæ, à Ventriculi Pyloro ad podicem usque per gyros productæ, mesenterio ac omento alligatæ, fermentati Alimenti Chylum ab alvi fæcibus in lacteas venas exprimentes, fæcesque per anum excludentes.

Esse partes dissimilares.

II. Dissimilares sunt Partes: Constant enim Membranâ triplici, extimâ à Peritonæo communi, ac duabus interioribus propriis, mediâ quidem carnosâ, fibrisque transversis donatâ, intimâ vero nervosâ, crustâ in tenuibus Intestinis præditâ.

Fistularum instar excavatæ.

III. Fistularum instar excavata sunt Intestina, præsertim tenuia, quia transmittere tantùm debebant fermentatam Alimentorum massam: Crassa autem cellulas acceperunt, ut retinerent ad tempus alvi fæces.

Eorum divisio. Et differentia.

IV. Propriè enim & verè in duplicia Intestina dividitur tota eorum Fistula: In tenuia scilicet, & crassa, plurimùm inter se differentia. Et 1. quidem meatûs sui amplitudine, quæ in tenuibus minor, in crassis major existit. 2. Ejusdem meatûs interiori æqualitate, quæ in tenuibus tantùm, quamque tollunt crassorum cellulæ. 3. Interiori crustâ, quæ in crassis nulla, in tenuibus autem spongiosa est, intimè eorum tunicæ adnata, coli instar aut panni, chylo ceu liquidiori fermentatorum Alimentorum parti transitum in lacteas venas concedens, crassiori, & fæculentæ denegans.

Intestina Tenuia.

V. Tenuia autem à Pyloro Ventriculi orta in crassa implantantur, eorumque Cavitatem transverso penè digito penetrant, quam eorum partem pro valvulâ habent; ne cum arctatur, detur ex crassis in tenuia refluxus.

Eorum longitudo, situs, & connexio.

VI. Hæc quia longissima sunt, quatuor scilicet, & triginta Palmorum, variè in Abdominis cavitate convolvuntur; & ne implicarentur, mesenterio per totum ductum communi membrana connectuntur.

Intestina Crassa Eorum longitudo, situs, &c.

VII. Crassa verò ad Podicem usque protenduntur, decem ferè palmos longa; ad asservanda excrementa cellulis donata; in suo situ, quàm tenuia, magis firmata, ne, si libera forent, in unum locum facilè conglomerarentur, indurataque tum, & compacta excrementa damnum corpori crearent.

Appendix vermiformis.

VIII. Circa Tenuium in Crassa insertionem exporrigitur appendix ob similitudinem vermiformis dicta, cava, dubii usus.

Intestinorum Functio.

IX. Intestinorum Functio est, Chyli in lacteas venas expressio, fæcumque propulsio & expulsio.

Quomodò peragatur.

X. Id autem perficiunt Motu suo peristaltico per fibras suas transversas circulares; quibus sese contrahentibus angustatur intestinalis fistula, sicque contenta in ipsâ comprimuntur, ac propelluntur, quodque tenue, & liquidum, per tenuium intestinorum crustam in lacteas exprimitur, ac quasi colatur: unde & plurimæ in hæc inseruntur, paucissimæ in crassa.

Chyli à fæcibus separatio per Bilem

XI. Promovet autem Chyli à fæcibus separationem Bilis ex suo folliculo in tenuia intestina, ubi gyros accipiunt, effusa, ac fermentatam Alimentorum massam fundens ac fluidam reddens.

Bilem non tantùm ad expulsionem intestina irritare.

XII. Neque enim probabile est Bilem tantùm in intestina excerni, ut ipsâ ad expulsionem irritet, Nam 1. in Naturali statu nulla sentitur ejus acrimonia ad irritationem necessaria 2. Præterquam quòd tum intestinorum motus semper inchoandus foret ab insertionis loco, sive ibi aliqua adhuc sive nulla contineretur Chyli portio; metus quoque 3. foret, ne inquinaretur Bile alimentum fermentatum, si modò talis, qualis describitur, Naturæ sit Bilis; quam cùm 4. in externis fundendi & liquandi vi pollere quotidiana nos doceat experientia, non sine ratione ipsi, quam tribuimus, facultas adscribi queat.

CAPUT XII.

De Mesenterio.

Mesenterii descriptio.

I. Mesenterium est Pars dissimilaris intestina colligans, vasaque ad ipsa delata fulciens.

Est pars Dissimilaris.

II. Dissimilaris Pars est: Constat enim duplici membranâ, pinguedine & glandulis.

Membranis intestina vincit.

III. Membranis Intestina vincit quasi & investit.

Pinguedine vasa fulcit.

IV. Pinguedine vasa fulcit, Nervos, Arteria, Venas vulgares & lacteas: unde in Macilentis brutis, ut canibus ibi tantùm pinguedine obsitum est mesenterium, ubi deferuntur vasa.

Pancreas Glandularum Mesenterii maxima.

V. Inter Mesenterii glandulas notabilis est, quæ omnium maxima in ejus centro reperitur. Pancreas Asellio dicta, in quam lacteæ venæ, de quibus suo loco, concurrunt.

Glandulas receptui humorum inservire.

VI. Inserviunt aliàs glandulæ, receptui humorum crassorum, quos si attenuaverint, in Venas deponunt, ut aut Sanguini reliquo permisceantur iterum, ubi debellari, aut Sanguini tantùm confusi cum excrementis excludantur, ubi in Alimentum abire nequeunt: sin ipsos attenuare nequeant, eos tum coacervant; unde plurimi Chronici Morbi ortum ducunt.

CAPUT XIII.

De Pancreate.

Pancreatis descriptio. Utilitas.

I. Pancreas est Pars dissimilaris, glandulosa, mollis, foris rubea, intus albicans ad intestinum duodenum, venamque Portæ sita.

II. Glandulis constat tenui membrana investitis, unde & eandem, quam reliquæ glandulæ, corpori præbet utilitatem: infercitur in Cacochymicis non rarò humoribus crassis pravis.

CAPUT XIV.

De Epate.

Epatis descriptio

I. Epar est pars Dissimilaris Sanguificationis officina.

II.

Est pars Dissimilaris. II. Dissimilaris pars est; constat enim Venarum cavæ & Portæ, & fortè lactearum quoque Radicibus, Parenchymate, & membranâ.

Venæ Cavæ & Portæ quomodò per Epar porrigantur. III. Cavæ & Portæ propagines per universum Epar dispersæ osculis suis & Anastomosibus coëunt præsertim circa medium, penetrat enim Cava Epatis gibbum seu convexam partem, Portæ autem vena simam seu Concavam.

Ductus ex Venâ Portæ in Cavam. IV. Hîc non prætereundus insignis ex portæ venâ in Cavam penetrans ductus; magni procul dubio in obstructo hepate usus,

Lactearum Truncum in venam Portam inseri. V. Cùm de Lactearum Trunco certi adhuc habeatur nihil, probabile nobis videtur, si non semper in ipsum hepatis parenchyma penetret, saltem in Portæ inseri, cùm non semel & Asellio & nobis visi sint ejus surculi Chylo turgentes ad hepar usque delati.

Parenchyma Cavæ & Portæ radicibus circũfusum. VI. Circumfusum est his cavæ & portæ Radicibus Sanguini concreto non absimile parenchyma rubicundum & molle.

Ejus Membrana. VII. Hoc investit Membrana tenuis, à Peritonæo orta.

Hepatis Functio Sanguificatio. VIII. Quæ in Hepate fit Functio sanguificacatio dicitur: Chyli scilicet per Lacteas venas affluentis in Sanguinem mutatio.

Quomodò peragatur. IX. Sanguificationem autem sequenti modò se habere judicamus: Chylus in Portæ venæ Radices effunditur, refluentique sanguini miscetur, cum ipso digeritur sicque in sanguinem abit.

Sanguinem in Liene plusquã perfici. X. Præcipuas autem hîc sanguini à Liene refluenti tribuimus, quem suo loco dicemus in liene circulari quasi, & plus quàm perfici: cujus adeò ope breviori temporis spatio in Sanguinem vertitur Chylus; solâ digestione, at longiore morâ in Sanguinem abiturum. Sic testatur Guidius de la Brosse, mutasse se sola digestione panem vinumque simul mista, primò in Materiam Chylo similem, albicantem, hinc Sanguinis instar rubentem, denique ad Carnis modum incrassatam. Sic in Essentiarum Chymicarum præparatione, solemus crudiori Materiæ perfectam essentiam miscere, simulque digerere, unde sæpè tantùm intra octiduum proficimus, quantùm vix bimestri spatio, citra illam mistionem proficeremus.

Bilem Sanguinem crassiorem, in Portæ venam refluum, attenuare, & Sanguinem promovere. XI. Cùm autem non tantùm à Liene, ubi ulteriùs elaborari Sanguinem diximus, sed & à reliquorum Abdominis Viscerum nutritione refluat in Portæ venam Sanguis, qui crassior existit, quàm ut commodè tenues Portæ Cavæque radices pervadere queat Bilis, fundendi, crassaque dissolvendi & liquandi vi Prædita, ex suo folliculo per innumeros surculos in portæ venæ radices, quas comitantur, affluit, quæ Sanguinem incrassatum attenuet, reddatque fluxilem; & fortè intimiorem Chyli & Sanguinis permistionem promoveat.

Hanc digestionem Parenchyma Hepatis promovere. XII. Adjuvat hanc digestionem Parenchyma Hepatis, in quod ut in M.B. immerguntur dictarum venarum radices.

Sanguinem ultimò in corde perfici. XIII. Ultimum tamen sui complementum in Corde accipere Sanguinem, ibique quasi destillari proximo dicemus libro.

Caput XV.

De Bilis Vesiculâ.

Vesiculæ Bilariæ descriptio. I. Vesica Bilaria est pars dissimilaris, membranea, cava, pyriformis, cavæ Hepatis parti impressa, Bilem in se generatam continens, & partim in Intestina per meatum Bilarium ad fermentatæ Alimentorum massæ solutionem, partim in Hepar Portæque venæ Radices per infinitos surculos ad refluentis à partibus abdominis per venas Sanguinis crassioris attenuationem expellens.

Est pars dissimilaris. II. Dissimilaris Pars est: Constat enim Membranâ duplici, exteriore communi à Peritonæo, quâ scilicet extra hepar protuberat; interiore propriâ, crassiore, validâ, fibrosâ; unde & excernit Bilem:

Ejus cavitas varia. III. Cavitas ejus pro Bilis quantitate varia est.

Ejus Figura. IV. Figura ejus est Pyriformis; à fundo scilicet ampliore sensim in angustiam seu cervicem rugosam arctata.

Situs. V. Sita est in parte Hepatis simâ, quò suam commodiùs obiret functionem.

Functio Bilis generatio ex Sanguine. VI. Est autem Vesiculæ hujus Functio, Bilis generatio, quæ fieri videtur ex Sanguinis parte biliosiore Bili in ejus cavitate admixtâ, ibidemque in Bilem fermentatâ.

Eam habere Arterias. VII. Habet enim hæc Vesicula arterias, & ad sui Nutritionem, & ad Bilis generationem Sanguinem advehentes.

Et Nervulum. VIII. Habet eadem & Nervulum, in emaciatis magis conspicuum, & ad sensum, & ad motum expulsivum.

Bilis quomodo excernatur. IX. Excernit siquidem suam Bilem obliquo ductu in Bilarium inde dictum Meatum, partim in Intestina, partim in Hepar tendentem.

In intestinis quid producat. X. Quæ in Intestina propellitur Bilis Fermentatam Alimentorum Massam, ad faciliorem Chyli expressionem dissolvit.

Quid in Hepate. XI Quæ verò in Hepar defertur, per infinitos surculos Portæ Radicibus insertos in easdem infunditur, Sanguinemque ab omnibus Abdominis partibus per Portæ venam redeuntem crassiorem attenuat, ut Cavæ Portæque angustas Radices pervadere queat, & fortè Chyli Sanguinisque promovet permistionem.

Rarus ad Ventriculum surculus. XII. Rarus in Ventriculum fertur ex Bilario Meatu surculus, unde Bilis Vomitus sequitur.

Caput XVI.

De Liene.

Lienis descriptio. I. Lien est Pars dissimilaris, magnitudinis & Figuræ variæ, Sanguinem quodammodò plus quàm perficiens ad faciliorem Chyli in Sanguinem mutationem.

Est Pars dissimilaris. II. Dissimilaris Pars est: Constat enim plurimis arteriis, venisque, Parenchymate, & Membranâ.

Ejus Functio. III. Functionem Lienis statuimus Sanguinis in ejus vasis ulteriorem elaborationem, & Circulationem, unde plusquàm perficitur quasi Sanguis, quem per Arterias tantùm admittit, per

venas iterum emittit, etiam per malè descriptum à multis vas breve, quod à Ramo Splenico in lienem ventriculumque divaricato constitui nos docuit Autopsia.

Sanguinis Motus ad Lienem.

IV. Motum autem Sanguinis ad Lienem per Arterias, à Liene verò per Venas esse, instituta in vivis ligatura abunde probat: Tum enim intumescunt Arteriæ à Corde; venæ verò à Liene versus ligaturam, quæ ultra ligaturam inaniuntur.

V. Atque hanc unam Ligaturam cæteras omnes de Lienis usu opiniones satis superque refutare arbitramur; in quibus proinde non est quòd ampliùs immoremur.

VI. Non frustrà in Liene elaboratur sanguis, quem superiùs diximus promovere plurimùm chyli sanguificationem, non nisi longiori tempore absolvendam. Atque hoc sensu vera sunt, quæ pro Lienis sanguificatione adduci solent argumenta à Praxi desumta.

CAPUT XVII.

De Renibus.

Renum descriptio Eorum Functio.

I. RENES sunt Partes dissimilares, serum à sanguine segregantes.

II. Accipiunt autem per Emulgentes arterias sanguinem, quem à sero repurgatum, & à sui Nutritione residuum per venas, malè proinde emulgentes dictas, in cavam refundundunt.

Seri colatio qui fiat.

III. Colatur quasi hoc serum per Carunculas Renum parenchymati immersas in pelvim; quam constituunt Vreteres in Renum cavo sese expandentes.

CAPUT XVIII.

De Capsulis Atrabilariis.

Capsularum Atrabilariarum descriptio

I. CApsulæ Atrabilariæ sunt glandulæ binæ, variæ figuræ, cavæ, colore flavo fœdo, ad Cavæ venæ latera supra renes sitæ, vasis affixæ, sæpè vacuæ; ejusdem cum cæteris glandulis Utilitatis.

CAAPUT XIX.

De Vreteribus.

Vreterum descriptio. Esse Partes dissimilares.

I. VReteres sunt Partes dissimilares, fistulosæ, renibus, & Vesicæ insertæ, in hanc serum ab illis advehentes.

II. Dissimilares sunt partes; constant enim Membranâ duplici, externâ communi à peritonæo, interiori continuâ & simili.

Earum Functio.

III. Colatum in pelvim serum deferunt in Vesicam, cujus cavitatem antequam penetrant, inter tunicam ejus interiorem & excretivum Musculum ad transversi digiti longitudinem protenduntur. Unde non datur Urinæ regressus. Inseruntur autem in partem vesicæ posticam non procul à cervice.

CAPUT XX.

De Vesicâ Vrinariâ.

Vesicæ Vrinariæ descriptio Est Pars dissimilaris.

I. VEsica Urinaria est Pars dissimilaris ad pubis ossa inter peritonæi duplicaturam sita, cava, urinæ receptaculum.

II. Dissimilaris pars est, Constat enim Membranâ duplici, exteriore à Peritonæo, interiore propriâ, quæ absente Urinâ rugosa est: & duobus Musculis, altero excretivo totam vesicam Ambiente inter geminas ejus Membranas; altero sphinctere, collum ejus fibris suis circularibus amplectente.

Ejus Functio.

III. Urinam ex allabente per Vreteres sero ortam continet hæc vesica, arctatâ per sphincterem ejus cervice: eamque voluntariè excernit per Excretivum inde dictum musculum cavitatem ipsius undique constringentem.

CAPUT XXI.

De Vasis Spermaticis Virilibus præparantibus.

Vasa Spermatica virilia præparantia quænam

I. PRo Vasis Spermaticis vulgò habentur duæ Venæ totidemque Arteriæ, Spermaticæ inde dictæ; ex Circulari tamen Sanguinis motu arteriis tantùm id muneris tribui potest, cùm venæ Sanguini referendo sint dicatæ, unde & plurimis donatæ sunt valvulis, Sanguinis motum testes versùs impedientibus.

Eorum insertio.

II. Inseruntur hæc Vasa partim in testes, partim in Epididymidas, quò antequam perveniant sinuoso feruntur ductu, membranâ tenui firmata.

CAPUT XXII.

De Testibus.

Testium descriptio Substantia. An in iis Semen generetur.

I. TEstes sunt Partes dissimilares, seminis generationi dicati.

II. Constant autem Substantiâ albâ, Spongiosâ membranæ validæ involutâ.

III. Dubitari potest, an in ipsis Testibus generetur Semen an tantùm fermentum, quod in Epididymidas transmissum Sanguinem ibi mutet in semen.

Unde pendeat virilitas.

IV. Ab hoc Fermento pendet Virilitas, quo destituuntur Animalia castrata, quæ carnem proinde habent suaviorem, quæ in non castratis duritiem aliquam exhibet.

CAPUT XXIII.

De Vasis deferentibus Ejaculatoriis, de Parastatis, Vesiculis Seminariis, & Prostatis.

Vasorum deferentium descriptio. Parastatæ quomodo ab iis differant.

I. DEferentia Vasa sunt Corpora alba, nervosa, teretia, fistulosa, serpentino ductu à Testibus ad Vesicæ cervicem delata, semen eò deferentia.

II. His continuæ sunt Parastatæ (Epididymides quoque dictæ) nec ab iis differunt, nisi in eo, quòd Serpentinus earum ductus magis sit confusus, & anfractibus implicatus.

Earum initium & terminus. III. Incipiunt ubi desinunt vasa præparantia dicta, quorum partem accipiunt, ac Testibus toto suo ductu adhærentes in deferentia vasa terminantur.

Functio. IV. Accipiunt à testibus per communes fistulas exiles aut Semen, aut quod forsan non improbabile, fermentum, cujus ope in Semen fermentatur in ipsis sanguis.

Vesiculæ Seminariæ. V. Antequam Vesicæ cervicem attingant deferentia vasa, in Vesiculas aliquot Seminarias dictas dilatantur, in quibus asservatur Semen.

In Prostatis qualis, humor. VI. Post constitutas has Vesiculas coëunt vasa deferentia, & in Prostatas desinunt, Glandulas ad Penis radicem sitas, quas humorem oleaginosum tenuem continere volunt ad Urethram illinendam voluptatemque in Coïtu excitandam, quem tamen humorem crassiorem pro semine habent alii.

Caput XXIV.

De Pene.

Penis descriptio I. PEnis est Pars dissimilaris, oblonga, erigi apta, sicque in coïtu tum voluptati, tum seminis ad Uteri orificium delationi inserviens.

Quibus partibus constet. II. Constat autem partibus communibus, cuticula, cute, & carnoso panniculo, propriis vero Urethrâ, corporibus nervosis, glande, musculis & Vasis.

Urethra quid. III. Urethra est Canalis Menbraneus à Vesicæ cervice sub medio pene per glandem productus, semini & Urinæ deferendis dicatus.

Penis Corpora nervosa. IV. Corpora nervosa duo sunt, rotunda, oblonga, sibi cohærentia, & penis corpus constituentia, sub quibus fertur Urethra, Substantiam habentia fungosam, ut arterioso Sanguine repleta turgere queant & extendi.

Arteriæ. V. Unde & insignes arterias acceperunt ab Hypogastricis,

Caput. VI. Penis caput glans dictum, Substantiâ constat, quam nervosa corpora solidiore, estque figuræ turbinatæ.

Præputium. VII. Tegitur præputio, quod ex communibus partibus constitutum naturaliter à glande removeri potest, Judæis resecari solitum.

Ejus frænum. VIII. Hoc glandis inferiori parti ad ejus foramen connectitur per Vinculum, frænum dictum quod per totam penis inferiorem faciem ferè ad modum cicatricis ferri videtur.

Penis Musculi. IX. Musculorum duo paria accepit penis alterum ejus erectioni, alterum Urethræ dilatationi præfectum.

Caput XXV, XXVI & XXVII,

De Vasis Præparantibus, deferentibus & Testibus Fœmineis.

Vasorum præparātium fœmineorū à virilibus differentia. I. VAsa Fœminarum præparantia à Virilibus differunt situ, qui in fœminis intra abdomen tantùm est, cùm in Viris etiam in scrotum excurrat: unde & breviora sunt in fœminis, in quibus inseruntur partim in testes, partim in vas deferens, partim in Uteri cervicem exteriorem.

Fœminarum Testes. II. Testes, quàm Viris minores, in Abdominis cavitate ad Uteri latera reconditi ex pluribus quasi glandulis & vesiculis constare videntur, seminisque generationi, ut viriles inserviunt.

Vasa deferentia. III. Deferentia Vasa testibus per Media tantùm vasa & membranas connexa sinuoso ductu partim in uteri protuberantias laterales, cornua dictas, partim in cervicem feruntur exteriorem: unde & gravidis major in coïtu voluptas excitatur.

Caput XXVIII & XXIX.

De Utero.

Uteri descriptio. I. VTerus est pars Membranosa, cava, hominis generationi dicatus locus.

Substantia. II. Substantia Uteri Membranosa est, & graviditatis tempore in immensum dilatabilis, ita tamen ut post partum naturalem ferè magnitudinem resumat, quæ vix transversos digitos duos in latitudine superat, totidemque à fundo ad Cervicem.

Cavitas. III. Cavitatem exiguam habet, vix Amygdalam capientem; cujus Figura eam quodammodò refert trianguli speciem, cujus recta quidem sunt duo crura, tertium curvum.

Figura. IV. Pyro compresso non malè assimilatur uteri Figura; à latiore enim fundo sensim desinit in oblongum collum, ejusdem cum Utero substantiæ, & in exteriorem cervicem angusto hians orificio.

Collum. Cervix.

Ejus Funct. V. Allicitur per hoc orificium semen virile in Uterum; in quo si fœmineo mixtum servetur, conceptio fit.

Uteri Functio. Fœtus ex utriusque parentis semine. VI. Conceptionis enim & generationis locus Uterus est: Generatur autem & Formatur fœtus ex semine utriusque parentis; nutritur Sanguine materno ab utero accepto.

Plurima uteri vasa. VII. Plurima ideò data sunt utero vasa, quæ graviditatis tempore multùm augentur, post partum iterum minuuntur.

Caput XXX.

De Uteri Collo exteriore.

Colli Uteri situs. Substantia I. COllum Uteri exterius, penis vagina dictum, situm est inter Uterum & pudendum, Substantia præditum Membraneâ, fungosâ, rugosâ.

Rugarū ejus utilitates. II. Faciunt rugæ tum ad Voluptatem, tum ad colli in partu explicationem.

Caput XXXI, XXXII, XXXIII, XXXIV & XXXV.

De Pudendo Muliebri, & Partibus ibi contentis.

Muliebris Pudendi Pili I. IN Muliebris pudendi examine occurrunt primo loco Pubis pili ad labia erumpentes.

Rima. Fossa navicularis II. Rima Magna exterior à labiis constituitur; quæ diducta fossam navicularem manifestant; quin & cum alis minores formant rimas, utrinque unam.

Monticuli Veneris. III. Labiorum extuberantiæ Veneris dicuntur Monticuli.

IV.

Nymphæ. IV. Alæ, quæ & Nymphæ vocantur ex interiore labiorum superficie cristæ galli instar efferuntur, & in superiori Vulvæ parte coëunt ad Clitorida.

Clitoris. V. Est autem Clitoris processus virili peni quoad conformationem non absimilis: quin non rarò ex petulanti contrectatione plurimùm excrescit, ut eâ abuti possint Mulieres, & aliquando ad Colli anserini magnitudinem observata est.

Cervicis exterioris Orificium. Carunculæ Myrtiformes. Virginitas. Hymen. VI. Post hæc sequitur ipsum Cervicis exterioris orificium, cui quatuor appositæ sunt carunculæ, Myrtiformes dictæ, in Virginibus carnosâ membranâ vinctæ, relictâ in sui medio exiguâ hiaturâ.

VII. Atque in his partibus cum Pinæo, Riolano, aliisque Virginitatem collocamus: & frustrà alia in exteriore Uteri cervice quæritur à quibusdam Membrana Hymen, quæ post vesicæ in hanc Uteri insertionem sita sit: adde quòd non in Uteri collum, sed fossam magnam inseritur Vesicæ cervix, uteri colli orificio superior, in quam reclinatur ut plurimùm Caruncularum myrtiformium maxima, quæ cæteris ex partu ad tempus obliteratis, sola ferè remanet integra.

Caruncularum myrtiformium Utilitates. VIII. Faciunt autem hæ carunculæ, & ad testandam puellarum Virginitatem, & ad excitandam in coïtu voluptatem majorem: Atque ob hiaturæ hujus angustiam comitatur ferè primum coïtum dolor, & Sanguinis profluvium.

Caput XXXVI.

De Membranis Fœtum involventibus

Membranæ Fœtũ involventes. I. DUæ tantùm humanum Fœtum involvunt, & continent Membranæ, Amnios & Chorion; quæ & secundina dicuntur.

Amnios. Chorion. II. Amnios immediatè fœtum cingit, multumque humoris continet; cui innatat fœtus.

III. Chorion exterior est, & Uteri fundo connexa per carneam massam, Uteri placenta & hepar dictam, Sanguinis ad fœtum amandandi elaborationi dicatam.

Caput XXXVII.

De Vasis Umbilicalibus.

Vasa Umbilicalia. I. CUm Membranis suis & Utero communicationem habet fœtus per Umbilicalia dicta vasa, Venam unam, Arterias duas, & Urachum.

Vena. II. Per venam ex Utero in fœtûs hepar ad Nutritionem, & augmentum, allabitur maternus Sanguis.

Arteria. III. Per arterias defertur in fœtûs membranas arteriosus Sanguis ab ipso fœtu, unde ligatæ hæ arteriæ pulsant versùs fœtum, non versùs Membranas.

Urachus. IV. Urachum pro ligamento Vesicæ habemus, non pro meatu excernendæ Urinæ dicato.

Finis Libri Primi

LIBER II.

DE MEDIA CAVITATE.

Caput I.

De Mammis.

Mammarum in fœminis Utilitas. I. CUm erectæ incedant Fœminæ, in Hypogastrio, aut reliquo abdomine impedimento fuissent Mammæ, quas ad commodam lactationem in pectore sitas habent, ut scilicet Maternis ulnis admoveretur Mammis infans.

Substantia. II. Substantia Mammarum glandulosa est vi Sanguinem in lac convertendi prædita.

Papilla. III. Exsurgit è Mammarum medio papilla, fungosa substantia, exquisiti sensûs, aliquot pertusa foraminibus, per quæ exugitur lac, & exstillat.

Caput II.

De Musculis Intercostalibus.

Intercostalium Musculorum externorum insertio. I. INtercostalium musculorum externi à Costarum superiorum partibus inferioribus orti in partes inferiorum superiores inseruntur obliquè antrorsùm delati.

Usus. II. Hi dum contrahuntur inferiorum costarum partem Sterno vicinam ad superiorum remotiorem sursùm & retrorsum trahunt, sicque Thoracis elevationem promovent, & amplitudinem, adeoque inspirationem.

Internorum insertio. III. Interni ab inferiorum costarum parte superiori orti superiorum inferiori implantantur, fibris itidem obliquè antrorsùm præcedentibus, ut ita cum externorum fibris Chiasmum efficiant.

Usus. IV. Hi dum agunt, partem costarum superiorem, sterno viciniorem ad inferiorum remotiorem trahunt deorsùm & retrorsùm, sicque juvant pectoris detractionem, & angustiam, adeoque exspirationem.

CAPUT III.

De Diaphragmate.

Diaphragmatis descriptio.

I. Diaphragma musculus est Tenuis, in medio Nerveus Circuli modo expansus, costisque implantatus; Thoracis Cavitatem convexâ, Abdominis vero concavâ suâ facie spectans, eorumque viscera ab invicem segregans, inspirationi & exclusioni contentorum in Abdomine inserviens.

Ejus Usus.

II. Dum agit, & contrahitur planus fit, vergitque deorsum centrum ejus nerveum, unde & Thoracis cavitas amplior fit, & Abdominis viscera deorsùm urgentur.

CAPUT V.

De Pericardio.

Pericardij descriptio.

I. Pericardium Membrana densa est, Cor capsæ modo continens, & humorem Glutinosum ad superficiei Cordis humectationem.

CAPUT VI. & VII.

De Corde.

Cordis descriptio.

I. Cor est Pars dissimilaris perfectum in suis Ventriculis Sanguinem in Universum corpus sui constrictione dispensans.

Cordis partes.

II. Ad utilem hanc Functionem exercendam data Cordi vasa, sanguini afferendo, & efferendo; Auriculæ eidem infundendo; Ventriculi excipiendo, musculosa verò caro effundendo dicata; quiu ne irritus forent hîc conatus, si per eandem viam emitteretur, per quam fuerat admissus sanguis, appositæ sunt vasorum Orificiis Membranulæ, valvulæ dictæ.

Ventriculi Bini.

III. Binos accepit hominis Cor Ventriculos, ut binâ quasi destillatione, majori proinde elaboratione sanguis evaderet perfectior.

Septum.

IV. Distinguit in dextrum & sinistrum hos ventriculos medium septum neutiquam pervium, sed ejusdem cùm reliquo corde substantiæ.

Sanguinis ad & per Cor Motus. Auricula dextra

V. Sanguinem in hepate genitum, & ab universo corpore redeuntem cordi advehit Vena Cava, in dextram ejus auriculam hians, & in eam sanguinem suum exonerans; unde & ubi auriculæ committitur carnosas accepit fibras, quibus mediantibus contentum in se sanguinem in auriculam protrudit motu constrictionis non rarò ad oculum in vivis sectionibus apparente.

VI. Auricula hæc dextra sanguine plurimùm distenta, eundem in dextrum cordis ventriculum deponit, dum sese undique coarctat, fibrarum suarum musculosarum beneficio.

Sanguinis è Corde ad Pulmonem Motus.

VII. Protrusus in Ventriculum Sanguis, ab interno Cordis igne rarefit, inque majorem attollitur molem; unde expansis ab ipso Cordis Parietibus dilatatur Ventriculi cavitas: dum autem magis magisque rarescit Sanguis, estque molesta nimia Parietum distensio; insurgit & Fibrarum suarum musculosarum contractione, adeoque cavitatis ventriculi constrictione, exitum spontè quærentem Sanguinem in Pulmonalem arteriam Cor protrudit.

Orificij clausura per valvulas tricuspidales.

VIII. Hoc dum fit, membranei circuli cavæ orificio circumtensi, & in tricuspides valvulas abeuntis, fibræ columnarum musculosarum, quibus insertæ sunt tractum sequentes, dictas valvulas tendunt, orificiumque ita claudunt, ut sanguini non detur regressus.

Cor esse Musculosum.

IX. Nec est, quod quis miretur, tribui cordi motum musculosum, cùm reverà ex musculis pluribus constituatur, ut continuata ad plures septimanas ejus coctura unumquemque docere potest.

Membranulæ semilunares.

X. Quò minùs autem is, qui in pulmones propulsus est è cordis ventriculo dextro sanguis, in eundem relabatur, appositæ sunt arteriæ orificio tres membranulæ semilunares, marsupiolorum instar, quæ à recurrente in arteriæ constrictione sanguine distentæ, ne in ventriculum refluat, prohibent.

Sanguinis Motus per pulmones.

XI. Hujus sanguinis parte aliquâ nutritur pulmo, maxima in pulmonalem venam, malè venosam dictam arteriam, penetrat, atque aëre per asperam arteriam in inspiratione attracto alterata, & tanquam per refrigeratorium destillata, in sinistram cordis deducitur auriculam.

Ad sinistrum Cordis Ventriculum. Et rursùm ex eo.

XII. Hoc suum onus in Sinistrum Ventriculum deponit hæc auricula.

XIII. Atque non minùs quàm in dextro rarescit in sinistro cordis ventriculo sanguis, ejusque distendendo Parietes ad sui excretionem cor excitat, quod ut jam dictum insurgens, ac sese contrahens cum in aortam excludit arteriam tribus valvulis itidem munitam, sicque pulmonibus exceptis in universum distribuit corpus.

Orificij clausura per valvulas mitrales

XIV. Interim clauditur pulmonalis Venæ Orificium, valvulis binis mitralibus, circumtensum ipsi membraneum circulum, à quo oriuntur detrahentibus.

XV. Harum Valvularum Crassior & longior ea est, quæ utriusque vasis orificia sibi contigua disterminat.

Auricularum, Ventriculorumque Motus variari pro variâ interni cordis ignis constitutione.

XVI. Atque ita se mutuò excipiunt Auricularum Ventriculorumque Motus, quamdiu scilicet Vegetus est Cordis internus ignis, qui ubi languet, minúsque potens est admissum sanguinem rarefacere, sæpius se in Ventriculos exonerant auriculæ, antequam semel ad expulsionem insurgat cor, cujus parietes manifestè tunc temporis cernuntur ab immisso sanguine expandi, præsertim in anguillâ.

Ventriculorum dilatatio & constrictio unde fiant.

XVII. Fit ergò Cordis Ventriculorum dilatatio, à sanguine in ipsos ex auriculis presso, & sui rarefactione aut copiâ parietes expandente; Constrictio verò à musculosâ cordis substantiâ ob distensionis fibrarum molestiam insurgente, seseque contrahente.

Sanguinis motus circularis.

XVIII. Quemadmodùm in Pulmones amandati sanguinis pars minima in eorum abit nutricatum, maxima ad Cor revertitur, sic & qui in magnam arteriam in reliquum corpus propellitur sanguis ad ipsum per venas refluit, qui Circularis vocatur sanguinis motus.

NIX. Ut motus sanguinis circularis aliud nihil sit, quàm sanguinis à corde per arterias in universum corpus fluxus, ac inde per venas ad Cor refluxus, isque continuus.

Sanguinem à Corde per Arterias moveri.

XX. Non tantùm contineri, sed & moveri per arterias sanguinem à corde, licèt nullus fortè negaverit, una tamen comprobari arteriæ ligaturâ potest:

potest: Ubicumque enim eam instituas, comperies turgere arteriam plurimùm citra ligaturam & fortius pulsare, quin inflicto vulnere sanguinem vi erumpere: sub ligaturâ autem nec tumor, nec pulsus, nec violenta sanguinis percipietur eruptio.

XXI. Sic si venam quocunque ligaveris loco, videbis eam citra ligaturam cavam & cor versùs detumescere, vixque aliquid ex apertâ emitti sanguinis, nisi id quod inter dictam & proximam continetur valvulam; aut ex arteriâ per anastomosin communicari potest: Vltra ligaturam contrà intumescet plurimùm Vena, & tendetur, & sanguis ex sectâ effluet copiosè: certo argumento ferri Cor versùs in Venis Sanguinem, cui rei etiam suffragatur valvularum in venis cavitas cor spectans.

Et quidem reciprocè per venas. XXII. Continuum autem esse reciprocum hunc per arterias venasque sanguinis motum, vel inde patet, quòd exiguo temporis spatio ex aperto altetutro vase tota sanguinis massa effundatur.

Ejus Motûs per Arterias causa. XXIII. Movetur per Arterias Sanguis & earum & cordis constrictione: dum autem constringitur cor & propellit Sanguinem, dilatantur arteriæ, & mox iterum constringuntur, idque per fibras suas transversas.

Vt & per Venas. XXIV. Sic & per transversas Venarum fibras cor versùs promovetur Sanguis, qui in iis continetur.

Anastomoses. XXV. Ex Arteriis in Venas penetrat Sanguis per Anastomoses, in variis locis Anatomico diligenti reperiendas.

Pulsus quando fiat. XXVI. Pulsus denique in Arteriarum sentitur diastole & Cordis systole, dum scilicet erectus ejus mucro pectus ferit.

CAPUT VIII.

De Vasorum Cordis Fœtûs Vnione.

Vasa Cordis fœtûs cum Venâ cavâ & arteriâ magnâ uniuntur. I. CVm in Fœtu, dum Materno concluditur Vtero, liber non sit Pulmonum, nec Sanguinis per ejus vasa motus, ipsa cum cavâ Venâ & magnâ Arteriâ uniit Natura.

Quomodò Vena Pulmonalis sit unita cum cavâ. II. Et Pulmonalem quidem venam, cum cavâ per foramen ovale, per quod ex cavâ in pulmonalem transit Sanguis, in magnam arteriam deferendus. Unde & apposita huic foramini Membranula, in pulmonali venâ sita, Sanguinem in eam admittens, regressum impediens.

Quomodò Arteria magna cum Pulmonia i. III. Magnæ autem & Pulmonalis Arteriæ Vnio per canalem est Arteriosum, quem ideò putamus factum, ut ex pulmonali arteriâ bona Sanguinis portio in aortam feratur, minùsque in Pulmones propellatur.

Vniones has aliquando remanere, utplurimùm coalescere. IV. Remanent aliquando in Adultis hæ Vniones, posterior præsertim, utplurimùm tamen sensim coalescunt, cùm nulla amplius earum post partum sit necessitas.

CAPUT IX. & X.

De Pulmonibus.

Pulmonis descriptio, Partes. I. PVlmo est pars dissimilaris, præcipuum respirationis organum.

II. Constat autem ex Tracheâ arteriâ, per quam inspiratur expiraturque; & parenchymate Spongioso, in quo hæret aliquandiu Aër.

Trachea. III. Constituunt Tracheam Cartilagines annulares; quà OEsophagum spectant Membranosæ, intermediis ligamentis connexæ, unde per earum fistulam patet semper Aëri ingressus & egressus.

Parenchyma. IV. Hujus Tracheæ ut & Pulmonalis Venæ, arteriæque ramis intertexitur Pulmonum parenchyma, ut dictum, spongiosum, tenui Membrana vestitum, & in lobos divisum.

Functio Respiratio. V. Functio Pulmonis respiratio est, duabus constans partibus inspiratione & exspiratione.

Inspiratio VI. Inspiratio est Aëris externi per Os, naresve in pulmonum attractio.

Exspiratio. VII. Exspiratio verò est attracti Aëris per vias easdem expulsio.

Aër quomodò in pulmones attrahatur VIII. Attrahitur Aër amplificatâ Thoracis cavitate, tum ob ejus à suis Musculis elevationem, tum ob diaphragmatis depressionem, quorum motum sequitur Pulmo, proprio destitutus.

Quomodò expellatur. IX. Expellitur contrà arctatâ eâdem pectoris cavitate, tum ob ejus relaxationem, detractionemve à musculis Abdominis rectis, tum itidem ob Diaphragmatis relaxationem, aut Abdominis musculorum compressionem sursùm adactionem: unde constricto Pulmone exspirat Aër.

Cur aër inspiretur. X. Inspiratur autem Aër, ut Sanguis in dextro Cordis Ventriculo elaboratus & in Pulmonalem arteriam destillatus, tanquam in refrigeratorio denuò condensetur, & ad mox sequuturam in sinistro cordis Ventriculo destillationem præparetur.

Cur exspiretur. XI. Hoc tibi præstitit Aër, exspiratur, ut novus denuò inspiretur, sic in distillatione per refrigeratorium, ubi eousque incaluit Aqua, ut vapores à materiâ elevatos ampliùs condensare nequeat, effundenda, & nova affundenda.

XII. Atque hæc primaria est inspirati Aëris Vtilitas, cui accedit secundaria Vocis scilicet formatio, quæ cùm alium præterea requirat apparatum, de eâ plura addere supersedemus.

Finis Libri Secundi.

LIBER

LIBER III.

DE SUPREMA CAVITATE.

CAPUT I.

De Pilis.

Pilorum descriptio

I. Pili sunt partes similares; tenues, longæ, quadrangulares, porosæ.

Esse corporis partes.

II. Partes sunt, quia ex Semine generantur; inde pulli ex solo albumine generari plumis vestiuntur.

Nutriri sanguine

III. Nutriuntur Sanguine, qui in Polonicâ Plicâ ex resectis stillat: sic in pullorum plumis reperitur Sanguis.

Cutim transire

IV. Cutim transeunt, & in Carnosâ, adiposâve firmantur Membranâ.

Eorum Utilitates.

V. Partes Substratas adversus Aëris inclementiam tuentur suntque homini Ornamento.

CAPUT II, III, IV, V. & VI.

De Cerebro & Cerebello, eorumque Membranis, &c.

Cerebri descriptio

I. Cerebrum est Pars dissimilaris, Animalium Spirituum officina.

Ejus partes.

II. Constat autem præter Membranas, quibus vestitur; vasa, ex quibus Sanguinem accipit, & Glandulas in quas excrementa deponit; propriâ substantiâ albicante, friabili.

Meninges

III. Membranas accipit duas, Meninges dictas, crassiorem alteram, & exteriorem, Calvariæ proximam; tenuiorem alteram & interiorem, substantiam ejus immediatè amplexantem.

Ejus divisio in Cerebellum & Cerebrum, per membranam crassam. Per tenuem in Anfractus, & laminas

IV. Per crassam membranam dividitur in partem posteriorem minorem, Cerebellum dictam; & anteriorem, Cerebrum absolutè vocatam; quæ per eandem falcis modo antrorsùm protensam, in dextram sinistramque dividitur partem.

V. Per tenuem Membranam in Anfractus dispergitur exterior Cerebri Substantia; in laminas totum ferè cerebellum.

Per quæ vasa sanguinem accipiat

VI. Ex Carotidibus arteriis non tantùm anfractuosam, sed & intimam substantiam penetrantibus, & in sinus abeuntibus sanguinem à corde accipit Cerebrum; ut à Cervicalibus, in lamellas retium modò dispersis, & in quartum sinum desinentibus, Cerebellum.

Sanguinem ex sinibus ad cor refluere.

VII. Delatus in sinus sanguis jugulares venas petit, & ad Cor refluit.

Excrementorū ex Animalium Spirituū generatione separatorum motus.

VIII. In Animalium Spirituum generatione separata excrementa, partim in Pinealem, plexusque Choroidis glandulas, absorbentur, partim in Ventriculis cumulata, sensim per infundibulum ad pituitariam glandulam defluunt, unde pars tenuior in Palatum distillans in salivam mutatur, crassior in Naribus hærens Mucum constituit.

Catarrhorum materia.

IX. Excrementa hæc si nimiâ copiâ generentur, Catarrhis variis materiam præbent.

Cerebrū quomodo sit formatum.

X. Ipsa Cerebri Substantia exteriùs, uti dictum, anfractuosa, à binis spinalis medullæ radicibus educitur, ac retrorsùm extrorsùmque expansa, hinc demissa circa easdem contorquetur, & utrinque falcatæ figuræ Ventriculum format, qui in medio concurrentes inter dictas radices tertium constituunt; sub testium natiumque ponte ad quartum penetrantem.

XI. Cerebellum enim cum coëuntibus in scriptorium calamum spinalis medullæ radicibus cavitatem format seu quartum Ventriculum.

Animalis Spiritus quomodo fiat

XII. Rectificatur quasi & ab omni phlegmate separatur per cerebri cerebellique substantiam pars sanguinis spirituosissima, Animalis Spiritus dicta; modo non ita diverso illi, quo Vini Spiritus per spongiam oleo imbutam destillatus, in alcohol abit.

Ejus Usus.

XIII. Inservit Animalis Spiritus per Nervos in Universum corpus delatus, & objectis per sensus percipiendis, & motui per fibras perficiendo.

CAPUT VIII.

De Oculis.

Visus sensuum primarius. Ejus Organon Oculus.

I. Inter Externos sensus primas facilè tenet Visus, vel ob admirandum organi sui, Oculi scilicet fabricam, magnumque constituentium eum partium apparatum.

Ejus partes.

II. Neque enim tantùm partibus ad Visionem absolutè facientibus donatus est oculus, sed & iis quæ eam reddunt faciliorem, & ampliorem.

Musculi

III. Ad plurium rerum Visionem faciunt Musculi, Oculum quaquaversùm contorquentes, in homine sex, recti quatuor, attollens, deprimens, adducens & abducens, obliqui duo, internus & externus.

Cilia & Palpebræ.

IV. Facilitant visionem cum ciliis palpebræ, nimiam arcentes lucem, & vim ejus infringentes.

Tunicæ & Humores.

V. Præcipuæ Oculi partes sunt Tunicæ quinque & humores tres.

Tunica cornea.

VI. Tunicarum harum, ut de adnatâ & innominatâ nihil dicam, extima in parte anteriore perspicua, indeque cornea dicta, posteriore opaca est & dura, à crassâ nervi optici meninge ortum ducens, Oculi globum format, & humores continet præsertim Aqueum.

Ejus Usus.

VII. Hæc ubi perspicua esse incipit, aliquantùm extuberat, & speciebus à se refractis ingressum concedit, & transitum.

Uvea.

VIII. Eam sequitur Uvea, à tenui optici nervi meninge orta, ubique Corneæ per filamenta annexa, nisi ubi perspicua fit, ibi enim ab eâ secedens, introrsùm fertur, & Iridem constituit; hinc foramen pupillam dictum relinquens, & duplicata in posteriora retorquetur, tandemque in

Crystallini humoris circumferentiam ciliares mittit processus.

Pupilla. IX. Coguntur in pupillâ admissæ per Corneam species, nimiúmque arcetur lumen, in quo angustatur, in tenebris contrà ampliatur: Angustatur item in Visione distinctâ, ampliatur in confusâ.

Processus ciliares. X. Novas in Oculi fundo faciunt ciliares processus tenebras, ne ab admissâ per pupillam luce obliteretur, quæ in retinâ fit objectorum pictura.

Retiformis. XI. Quæ Tertia est oculi Tunica, à similitudine retiformis dicta, orta à Medullosâ nervi optici substantiâ, intra uveam ad ciliares processus usque expansa.

Quare præcipuũ visionis organon. XII. Sistuntur in hac species, specierumque pictura: unde & meritò pro præcipuo visionis habetur organo.

Tunicæ Crystallina, & Vitrea. XIII. Quæ reliquæ sunt Tunicæ humoribus terminatis Crystallino, & Vitreo, quos investiunt, propriæ sunt; & inde Crystallina Vitreaque dictæ.

Humores XIV. Humores omnes perspicui sunt variæ tamen perspicuitatis, unde & transmittendis, variéque infringendis speciebus dicati.

Aqueus, Vitreus, Crystallinus. XV. In anteriori oculi parte Aqueus est, in posticâ Vitreus, quos cum ciliaribus processibus ab invicem distinguit Crystallinus, formâ lenticulari, anteriùs magis depressâ.

Aqueum non habere Tunicam propriam XVI. Aqueus propriam non habet Tunicam, nec consistentiam; unde læsâ corneâ statim exstillat, in junioribus tamen subinde regeneratur.

Finis Libri Tertii.

APPENDIX

De Venis Lacteis.

Venas esse Lacteas. I. DIximus Superiùs deferri ex Intestinis in Hepar Chylum per Venas Lacteas, quas existere demonstrat Autopsia.

II. Fertur in eas Chylus ab Intestinis expressus; non autem ab Hepate, ipsisve attractus: Ligatæ enim detumescunt quidem Hepar versùs, at intumescunt quoque versùs Intestina, quod non fieret si ab Hepate in eas alliceretur Chylus, interruptâ per ligaturam Communione.

In eas Chylum ab intestinis ferri, non ab Hepate. III. Sed nec ab ipsis Venis attrahitur, cùm alicubi tractionis suæ fundamentum habere deberent & principium, sive illud Hepar statuas, mediamve Mesenterii Glandulam, quod itidem evertit ligatura.

Nec ab ipsis venis. IV. Admissus in Lacteas Chylus peristaltico earum motu ad hepar protruditur.

V. Qui ne ad Intestina refluat faciunt, quæ in ipsis plurimæ sunt, Valvulæ cavitate suâ hepar spectantes.

Chyli in iis motus VI. Cùm autem earum officium sit non asservare, sed rectà in hepar Chylum deferre, idque sui perficiant coarctatione; mirum non est, si, ubi munus suum exequutæ sunt, arctatæ maneant sub fibrillarum in mediâ pinguedine latitantium, & quasi transparentium specie; Unde & post mortem eas, in non nimis pinguibus demonstrare haud difficile.

Cur post mortem non facilè demonstrentur. VII. Quin hinc subitæ disparitionis, plerosque adhuc dum torquentis causa reddi hæc queat: majori scilicet opus esse in Intestinis laxis ad Chyli ab excrementis expressionem vi, quàm intensis naturaliter hisce venis ad ejusdem in hepar propulsionem. Unde etiam post mortem quamdiu scilicet calent adhuc Chylo turgentia Intestina, tamdiu enim in has venas exprimunt, quas in canetribus post mortem horis ante duos menses reperimus Chylo aliquantum, & post ligaturam magis turgentes, vidimus aliquot Intestina serpentino ductu perreptantes, etiam non ligatas Chylo remansisse turgidas, quod frigori acceptum refero, Venarum harumce tenuium vim citiùs opprimenti, quam Intestinorum.

FINIS.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE SYLVII,
In Illustri Lugduno-Batavâ Academiâ Medicinæ Practicæ Professionem auspicaturi,

ORATIO INAUGURALIS, DE HOMINIS COGNITIONE,

Habita XV. Kalend. Octobris Anni à Christo nato CIↃ IↃCLVIII.

Magnifice Domine Rector.
Nobilissimi, Amplissimique inclytæ hujus Academiæ Curatores.
Spectatissimi, Prudentissimiq; Florentissimæ hujus Leidensis Reip. Prætor, Consules, Iudices, Senatores, quique ipsis estis à Consiliis & Secretis.
Professores Celeberrimi, Collegæ Venerandi.
Ecclesiastæ Reverendi.
Doctores, Artiumque Magistri Eruditissimi.
Viri, quotquot adestis, Honorati, Doctissimique.
Generosa denique, Lectissimaque studiosæ Iuventutis Corona, spes Patriæ maxima.

Socratem Naturalis scientiæ investigationem deseruisse, & Morali se dedisse.

SOcratem, Atheniensem Philosophum, dicere solitum narrant, se hoc unum scire, se nihil scire. Absit, ut tantum virum ex arrogantia id dixisse suspicer, qui ex conscientiâ id ab ipso prolatum censeo. Utique hunc ipsum Naturæ abdita scrutatum quidem tradunt, ad eam tamen aditum, si non omninò præclusum, certè arduum & perdifficilem animadvertentem, hinc de prospero successu diffidentem ac desperantem (requisitam interim ad scientias comparandas in humanâ mente dispositionem, ingenuam scilicet imbecillitatis nativæ agnitionem, atque imprimis dissimulatæ à plerisque, utut omnibus communis ignorantiæ detectionem ac perceptionem apprimè necessariam, egregiâ illâ & ob summum candorem laudatissimâ confessione cunctis præmonstrantem) naturalis scientiæ investigationem ulteriorem deseruisse, & morali philosophiæ adornandæ se totum dedisse, tantosque & sibi, & aliis in eâ profectus fecisse, ut inter primarios ævi sui Philosophos merito suo numeraretur.

Optandum equidem foret, hominem hunc inanis gloriæ & sui contemptorem, atque in primo ad scientias gradu jam constitutum, sed consistentem, animo fortiori & constantiori occurentibus in naturalium rerum perquisitione difficultatibus obviam ivisse; iisque superatis viam nobis ad illius arcana feliciter à se tritam patefecisse, nec tantùm in moralem, sed & naturalem, hominis cognitionem penitissimè nos deduxisse.

Quoniam autem nobis per ipsum non licet tam esse beatis aliunde petendum, quod ab ipso factum desideramus frustrà.

Naturalis scientiæ investigatio difficilis. Et magni momenti.

Desudarunt quidem ante & post ipsum in hoc opere philosophi quamplures, quamvis successu & laude impares, pro laudabili tamen conatu laudandi omnes.

Enimverò se ipsum, hominem, undique nosse, omnium hominum interest, ergò & nostrâ: Quapropter si quas de hominis cognitione animo volvo, foveoque cogitationes, inaugurali hac oratione comprehensas paucis persequar, rem & nobis omnibus, hominibus, & augustissimo hoc templo Academico, & expectatione vestrâ haud indignam me facturum existimavi.

Hominis dignitas.

Quid enim hominibus dignum magis perpendi potest, ipso eodem homine, Creaturarum omnium complemento, mundique majoris compendio, & microcosmo, quodque rei caput est, ad Dei Creatoris sui imaginem, atque similitudinem creato?

Quid venerabili hoc loco dignum magis proferri potest, ipso eodem homine, qui parte sui meliore hîc & formatur, & informatur?

Quid denique expectatione vestrâ, (hominem quippe in hominibus corpore, menteque non rarò captis liberandis, & integræ valetudini, ut sit mens sana in corpore sano, restituendis penè tritum audituri confluxistis) dignum magis enarrabo ipso eodem homine, Medicinæ, Artium reginæ subjecto?

Homo Medicinæ subjectum. Cognitionis Organa, & objecta.

Hominem dico sensibus præditum & ratione, quorum adminiculo & se novit, & cæteras creaturas; quinimò se transcendens ad Creatoris insuper notitiam evehitur; in quâ, utpote summo bono figitur tandem, & conquiescit anima humana.

Sui ipsius cognitio via ad felicitatem.

Utique ad felicitatem quæ duceret, viam esse sui ipsius cognitionem, jam olim ipsis Ethnicis, ex Oraculo Delphico innotuisse perhibent. Equidem omnia quodammodò novit, qui se ritè novit; nam ne se quidem novit, qui cætera ignorat; adeò concatenata est, & indissolubilis in sui ipsius, tum illarum rerum omnium cognitio.

De quâ nostrâ nostrique cognitione pro more

 solenni,

solenni,cui & me morem gerere æquum, factutus impræsentiarum verba, audebo vestrâ benevolentiâ fretus rem mihi novam tentare, & publicè loqui. Quòd autem minùs compta, ornataque sit mea dissertatio, non tam culpam à Vobis deprecabor, Auditores, quàm veniam optimo jure exposcam. Neque enim me profiteor Oratorem ast philosophum & Medicum; cui inter medias ægrotorum querelas, & ejulatus per annos complures animam trahenti non licuit esse verborum ad amussim dispositorum, sententiarumque in quadrum redactarum indagatori curioso, quin potiùs auxiliorum levamen ipsis & sanationem allaturorum investigatori strenuo.

Pugnandum etenim fuit cum infestissimis humanis generis hostibus, morbis; qui verborum lenociniis nec capi se patiuntur, nec abigi; verùm medicamentis potentibus, utut barbare nonnunquam præscripti. Curati sermonis delicias & illecebras parùm curat, solicitè qui curat ægros. Mihi ergò practico, & Praxin Medicam docturo vitio verti nolim sermonem minùs elegantem, dum modò dilucidum, atque perspicuum, Sed ad rem.

Sui ipsius cognitio res ardua.

Nosse nos-ipsos jubemur omnes. Atque hîc Rhodus, hîc saltus. Neque enim facilis, quin sum mè ardua res est, se-ipsum nosse. Non desperandum tamen mox de successu, aut cedendum occurrentibus difficultatibus, verùm iis audentiùs obluctandum: quam ob rem postquam in magnis vel voluisse sat est, tantabo & ego hoc vadum, an fortè detur emergere.

Mentis nostræ in rebus cognoscẽdis processus

Quandoquidem, quod uni duntaxat omnium parenti, Adamo, contingit, non creemur viri, sed nascamur infantes; nec mox ab ortu ingenio valeamus, judicioque: nam hæc quoniam in cæteris infantibus observamus imbecilla, eadem similiter in nobis infirma fuisse opinamur; nec quid primum, quidve secundum, & sic deinceps mox à nativitate nobis obvenerit cognoscendum, quave methodo in singulorum cognitione progressa fuerit in tenero corpusculo anima nostra satis constet; mentis nostræ in cognocendis rebus processum diligentiùs jam viri facti perverstigantes, sequenti ferè methodo totum hoc negotium, meo saltem arbitratu, absolvi comperiemus.

Omnis cognitionis initium à Sensibus.

Quicquid in sensus externos, à quibus omnis cognitionis nostræ initium naturaliter fieri tam mihi certum est, quàm quòd certissimum; unde etiam ab antiquis Philosophis sancitum verissimè, Nihil in Intellectu, quod non priùs fuerit in sensu; Quicquid, inquam, inexternos sensus quosvis incurrit, id omne cognoscendum proponitur animæ, quæ munere suo fungens, admissumq; sensus organo objectum apprehendens, ac perpendens, ideam ipsius & notionem format, confusam, distinctioremve, prout operi suo minùs, magisve attentus est animus. Quam *notionem* & *primam*, & *primâ mentis operatione* formatam, & rem, uti in se est atque primo illo intuitu dijudicata est repræsentantem vocant Dialectici

Notio prima & prima mentis operatio.

Secunda mentis operatio.

Ubi autem plures à se formatas, coacervatasque in memoriâ Ideas & notiones primas inter se confert humana mens, easque in quibusdam sibi similes, in aliis verò circumstantiis dissimiles observat & notat; mox *secunda sui operatione* novas sibi fabricat *notiones* easque duplices, utrasque *secundas* dictas: illas in quibus primæ conveniunt; has, per quas à se invicem differunt. Illas, infimas quidem, & primis proximas, *speciei*; superiores autem & à primis remotiores, *generis*; has denique *differentiæ*, tum specificæ, tum genericæ nomine vulgò insignitas. Pluribus quippe abstractionum gradibus progreditur in illa secundarum suarum notionum formatione humanus intellectus.

Notio secunda duplex.

Scientiæ desiderium à notionũ multitudine & varietate.

Quæ notionum multitudo, & varietas admirationem primùm, mox & varietatis omnis rationes & causas veras sciendi desiderium in homine parit, Unde scientiæ illiùs cupiditate excitata mens, & ad *tertiam suam operationem*, *Ratiocinationem*, se accingens, notiones nuper & olim à se formatas recolit, singulasque accuratiùs expendendo, & inter se comparando, in quo diversitas illa imprimis consistat, scrutatur, & tandem in qualitatibus sensilibus, tam cuivis sensui propriis, calore puta, colore, sapore, odore, sono duritie & cæteris; quàm pluribus sensibus communibus, numero, magnitudine, figurâ, motu & similibus diversitatem omnem reperiri animadvertit; atque post multas cogitationes perplexas & discursus, sequentes elicit conclusiones, &

Ratiocinatio.

Quid peragat.

Multum esse materiæ.

1. Quidem, Materiæ multum esse, unde tot & tanta constituuntur objecta.

Et quidẽ sibi dissimilis.

2. Non esse sibi ubique similem materiam illam, ex quâ tam dissimilia constant objecta, sed dissimilem; adeóque plura, eaque inter se differentia esse sensibilium rerum omnium primordia

Rerum primordi esse finita.

3. Cùm finita sint, non infinita, utut plurima, objecta sensibilia, eorundem primordia itidem finita esse non infinita; certo proinde numero & definita in se, & definienda, determinandaque à nobis.

De iis diversæ sententiæ.

Ubi ob neglectas magno mortalium damno accuratæ methodi leges in diversas sententias, hinc sectas itum est à Veteribus & recentioribus Philosophis; plerisque ex opinionis suæ novitate, & probabilitate magis, quàm probatione famam præ cæteris majorem aucupantibus; de suorum autem decretorum veritate parùm sæpè solicitis.

Rerum Naturalium Principia Mathematico more demonstranda.

Quamvis proinde optabile foret, quæstionem hanc, quæ tot turbas & tenebras in Academiis excitavit & olim, & nunc, prout rei necessitas & dignitas exigere videtur, elucidari, pertractarique, & *naturalium rerum principia vera*, *eorumque numerum certum & qualitates legitimas* viâ, methodoque Mathematicis familiari demonstrari; illi tamen diutiùs immorari nec locus, nec tempus, nec instituti præsentis ratio nunc sinunt. Est etenim majoris res hæc moliminis, quàm ut paucis absolvi queat; nec tamen ingratam diligentibus Naturæ scrutatoribus rem me fecisse puto, quòd hîc, quam post longum, fastidiique plenum laborem judicavi unicam, certissimam, tutissimamque; & ad naturæ arcana rectâ ducentem viam, digito commonstravi.

Mutationes hominis primariæ.

Dum autem non tantùm in aliis hominibus observat, sed & in seipso plurimas diversissimasque mutationes experitur homo, in sequentibus tamen, utpote primariis, singulisque hominibus communibus magis hæret, admiraturque imprimis corporis sui generationem ex tam vili & exili semine; membrorum deinde omnium & singulorum in utero materno conformationem & perfectionem nunquam satis perceptam, lauda-

laudatamve; mox post partum prodigiosum, ambientis aëris inspirationem & expirationem reciprocam, continuamque; ut & cibi, potusque assumptionem sustentando corpori tam necessariam; hancque consequentem excrementorum per vias varias expulsionem spontaneam, voluntariamve; motum itidem plerarumque corporis partium aut naturalem, aut animalem; vigilias insuper, & ipsas alternatim excipientem somnum; loquelam denique, & animi motiones varias ad amorem, odium, iram, misericordiam, & cæteras.

Ex earũ consideratione ejus perturbatio.

Hæc cùm admirabundus seriò perpendit homo, vehementer in suis turbatur cogitationibus, & tantùm non obstupescit; ubi scilicet, quod aliis accidere meminit & fortè vidit, idem sibi quoque imminere prævidet, & mox futurum præsentit, ut videlicet omnia hæc unà cum vitâ brevi cessent, nihilque aliud à morte præter corruptionem & putrefactionem corpus suum maneat.

Hominis mens sive Anima.

Ex quâ tamen perturbatione, tanquam veterno excitatus, & in præcipuâ hac humani generis metamorphosi expendendâ, examinandâque diutinè occupatus homo, aliquid in ejus ortu & generatione corpori suo accessisse judicat, quod in ejusdem interitu recedat denuò, quodque durante vitâ omnibus illis recensitis præsideat mutationibus, illasque regat & gubernet.

Atqui hoc ipsum est. quod animam vocamus, & mentem; utique partem hominis primariam; quæ, cùm in externos non incurrat sensus, insensibilis convincitur, soloque adeò intellectu perceptibilis, quam & spiritualem dicimus.

Dei cognitio.

Sed nec hîc hæret homo, quin potiùs & suæ, & cæterorum hominum existentiæ initium cum vitâ observans, finemque in morte expectans, nec rerum finitarum in infinitum deductionem possibilem animadvertens, sistitur tandem in primo aliquo, adeóque æterno rerum omnium itidem insensibili, sed & infinito principio & authore Deo, uno, vero, bono; à quo creaturæ omnes & esse suum habent, & benè esse.

Scientia & Intelligentia quid, & quî differant.

Quemadmodùm autem sensibilium objectorum cognitio, *scientia* dicitur, sic insensibilium & spiritualium notitia vocatur *intelligentia*; utpote quæ sensus fugientia & transcendentia solâ usurpantur ratione, & statuminantur ratiocinatione, utut ad ipsa cognoscenda processurus intellectus cogitationum suarum initium ab ipsis faciat sensibus, objectisque sensibilibus.

Rerum cognitione lætatur, mortis recordatione tristatur homo.

In memoratâ sensibilium & insensibilium rerum cognitione per continuatam ratiocinationem gradatim deductâ lætatur quidem homo, gauderque; mox tamen caducæ suæ vitæ, mortisque adstantis recordatus, miseræ suæ sortis vices & miratur, & dolet.

Et eam suâ culpâ sibi impendere fatetur.

Dum autem in Deo Opt. Max. cur concessæ suo corpori per animam vitæ invideat, causam comminisci potest homo nullam; suâ culpâ mortem sibi impendere, invitus licet, concludit, confitetur, & conqueritur.

Hominem profectò Deo, Creatori suo & Domino cultum eo nomine, obsequiumque debere quis non videt? In alterutro si deliquerit, pœnam ipsum necessariò manere quis non capit? si peccatum igitur est, uti reverâ peccatum est ab homine, ex Dei favore ipsum excidisse, & mortem ipsi pœnam impositam esse, quis non agnoscit & tristatur? Mortem, inquam, non spiritualem duntaxat in hominis à Deo rejectione & repudiatione consistentem; sed & naturalem, spiritualis imaginem, in corporis, animæque dissolutione conspicuam.

Tam spiritualem quam naturalem.

Hominis Vita & Mors triplex.

Enimverò hominis in hac miseriarum valle peregrinantis sortem & fortunam si perpenderis accuratiùs, tergeminam ipsum vitam ibi vivere, mortemque obire posse comperies, naturalem, civilem & spiritualem. Naturalis autem vita tamdiu durat, quamdiu perdurat & permanet in corpore anima humana; cujus è corpore excessum excipit mors, relicto non tam corpore, quâm cadavere. Civilem itidem vitam agere dicitur homo, quamdiu ipsi cum civibus suis benè est, versaturque in eorundem benevolentiâ; quando autem ipse tanquam privatæ; publicæve pacis, tranquillitatisque perturbator contemptui exponitur, ipsique libero cæterorum civium commercio & consortio, quandoque etiam, ne pejus nunc dicam, aquâ & igni interdicitur, habetur tunc pro civiliter mortuo. Spiritualem denique vitam vivit homo, quamdiu Creatorem suum piè colens mandatisque ipsius auscultans & obsecundans, Dei sui gratiâ fruitur, gaudetque; ubi autem impius factus & Deo inobediens eâdem privatur, censendus venit spiritualiter mortuus.

Naturalis.

Civilis.

Spiritualis.

In cujus triplicis vitæ, mortisque naturam & rationes ne ulteriùs, quàm nunc par est, abduci me patiar, multa paucis complectar verbis.

Naturalis vita & mors unde pendeant.

Ergò in naturali vitâ tamdiu corpori junctam restare hominis animam observamus, quamdiu innatum Cordi calidum ardere deprehenditur; cujus extinctionem animæ è corpore egressum, id est, mortem sequi videmus. Equidem accensæ lampadi haud absimilis est naturalis hominis vita, vitæve causa naturalis proxima; nam quemadmodùm justæ quantitatis & qualitatis oleo alitur in aëre libero flamma; suffocatur autem eadem in aëre concluso; vel obruitur ab olei nimiâ copiâ; vel languescit ex ejusdem penuriâ; vel hebetatur ab ejusdem impuritate: Ita planè sustentatur innatum calidum à sanguine debita quantitate, qualitateque in cor influente, recreaturque reciproca aëris inspiratione & expiratione; extinguitur autem intermissa respirati aëris reciprocatione; vel opprimitur sanguine nimis copiosè in cor influente, ibique hærente; vel perit ex sanguinis defectu; vel retunditur à sanguine in pabulum ineptum depravato.

Vitæ cùm Lampade comparatio.

A naturali morte ad vitam nullus regressus.

A qua morte naturali nullus est observatus unquam naturalis ad vitam regressus.

Civilis vita & mors in quibus consistant.

In civili autem vita tandiu perseverat quivis homo, quamdiu tanquam justus & æquus ab aliis hominibus benè audit secundùm varias, quæ præter odiosa fortunæ bonorum discrimina cuique homini cum aliis hominibus intercedunt necessitudines. Quarum prima quidem & intima est inter conjuges; huic proxima & naturalis inter parentes & liberos, hinc & consanguinitate propinquos; voluntaria inter amicos, coacta inter dominos & servos; concessa inter senatum & populum; libera denique inter cæteros ejusdem loci, aut regionis, orbisve universi habitatores. Ex terrenis proinde bonis suum cuique tribuere; debitumque insuper solvere homo tenetur & conjugi

 amorem

amorem; & parentibus pietatem; & liberis charitatem; & consanguineis benevolentiam; & amicis fidelitatem; & dominis obsequium; & servis mansuetudinem; & senatui observantiam; & populo benignitatem; & cuivis alii homini comitatem. Utique ad civilem vitam feliciter absolvendam unica hæc est, & recta via; à quâ quò quis aberraverit longiùs, eò citiùs putandus civiliter mortuus & infelix.

A civili morte ad vitam quomodò fiat regressus.

A civili hâc morte ad vitam reditus est iis, qui factâ vitiorum in virtutes emendatione in gratiam redeunt cum illis, quos priùs offenderant, & à quibus tanquam infames proscripti fuerunt.

Quam diù in spirituali vitâ permanserit homo, & unde in Mortem Inciderit.

In spirituali denique vitâ tamdiu permansit homo, quamdiu Deo confisus ejusdem obtemperavit imperio; quamprimùm autem calumniatori auscultans Diabolo, Dei mandata, minasque transgressione suâ conculcavit, mox in mortem incidit spiritualem, exciditque cum posteris ex Divinâ benignitate.

Christus Hominum redemptor.

Quoniam autem Deum, Creatorem suum, eumque infinitum per se-ipsum, creaturam finitam, pacare non potuit homo; facta est pro incomprehensibili atque inexplicabili clementia & misericordia, qua miseratus est humanam miseriam Deus, peccati humani expiatio in promissum Patribus Messiam, Immanuelem, Christum Jesum, qui dedit se-ipsum pro nobis, ut redimeret nos ab omni iniquitate, & morte sua nos reconciliaret Deo: cujus gratia salutifera erudimur, ut abnegata impietate & mundanis cupiditatibus in præsenti sæculo ad conservandam, naturalem quidem vitam, temperanter; civilem autem, justè; Spiritualem denique, piè vivamus.

Pietatis, Iustitiæ, & Temperantiæ cognitionē etiam ad Philosophum pertinere.

Quamvis autem Pietatis, ad Spiritualem vitam nos ducentis, latifundia ex professo peragrare sit Theologorum; Iustitiæ verò, ad civilem vitam aditum nobis parantis, penetralia reserare Iuris-Consultorum; Temperantiæ denique, naturalem vitam tuentis, recessus pandere Medicorum: quis tamen in crimen vertet Philosopho, rerum omnium cognitionem, & cognoscendi modum adumbraturo, si hæc delibaverit?

Earum respectu tres esse in triplici vita Disciplinas practicas, Theologiam, Iurisprudentiam, & Medicinam.

A quo nec hoc prætereundum, præter binas nuper memoratas Theoreticas, objectorum suorum veritatem spectantes, *scientiam* & *intelligentiam*; hîc ternas prodire Disciplinas practicas, *Sapientiam*, *Prudentiam* & *Artem*, sub totidem facultatum superiorum, *Theologiæ*, *Iuris-prudentiæ*, & *Medicinæ* moderamine, in descripta modò triplici vita, *Spirituali*, *Civili*, & *Naturali*, per totidem virtutes, *Pietatem*, *Iustitiam* & *Temperantiam*, utilitatem homini afferentes & beatitudinem.

Medicina Artium omnium Regina.

Ne quis tamen miretur nimis, aut ægrè ferat Medicinæ submitti à me hîc Artem, imò Artes omnes; quarum Reginam nuncupavi superiùs Medicinam; videndum jure ne hoc factum à me, an injuria.

Ad naturalem vitam victu & amictu opus esse.

Ad naturalem vitam, quam à Medicina regi extra omnem positum puto controversiam; ad naturalem, inquam, vitam conservandam homini & victu opus esse, & amictu nemo nescit. Et victu quidem ad sanguinem, qui continuo consumitur, reparandum; amictu verò ad ambientis humanum corpus Aëris, Aquæ, aliarumque rerum omnium forinsecùs occurrentium injurias propulsandas.

Artes victum parātes, Agriculturam, Molarem, Pistoriam, Coquinariam & similes Medicinæ subesse.

Victus cibo, potuque constans, & ex vegetabilibus, animalibusque imprimis petitus, non crudus semper assumitur, sed præparatus, & alendo corpori aptior arte factus: quæ artificiosa victûs præparatio, tàm in prima vegetabilium cultura, collectione & asservatione, quàm ultimo eorundem, ut & animalium apparatu consistens, cùm Medicinæ subsit regimini, non video quo jure Artes illis famulantes, Agricultura, Molaris, Pistoria, Coquinaria, & similes subducere se queant ejusdem Medicinæ gubernationi.

Ut & Artes amictum apparantes, Textoriam, Tonsoriā, Sartoriā, Coriariam, Sutoriam, Fabrilem, &c.

Ad amictum verò non tantùm vestes, & tegumenta referuntur, sed & ipsæ domus tam publicæ, quàm privatæ, & quæ earum species peculiares sunt, naves; ut & ignis, ad externum frigus arcendum adhibitus. Quis exinde non prospicit, & perspicit talia concinnanda vestimenta, talia usurpanda tegumenta, tales construendas domos, tales fabricandas naves, tales accendendos ignes, & si quæ sunt alia, quæ humanum corpus adversus omnia forinsecùs ipsi obvenientia damna sartum tectum & integrum servare queant & tutari? quod determinare cùm proprium sit Medicinæ munus, sequitur ejusdem imperio hactenus subjici Artes omnes prædictis auxiliis parandis dicatas, Textoriam, Tonsoriam, Sartoriam, Coriariam, Sutoriam, Fabrilem, Figulinam, Lignariam, Architectonicam, & nescio quas non.

Veritatem imperfectè tantùm cognosci.

Veritatem ergò quærimus in rebus per disciplinas theoreticas, & utilitatem per practicas: sed invenimusne? Meo certè calculo, non nisi imperfectè. Neque enim de Spiritualibus duntaxat rebus, verùm de sensibilibus quoque verè dictum puto à Gentium Apostolo, cognoscere nos nunc ex parte, ac cernere tantùm per speculum, & per ænigma: quam ob rem præter mortem, ignorantiam quoque peccati suspicor stipendium; & omninò futurum arbitror, ut ad nullius rei notitiam perfectam perveniamus unquam in hoc mundo; quamvis non dubitem posse nos indies adhuc proficere, & cognitionem nostram qualemcunque ulteriùs provehere. Tentandum proinde, ut labore indefesso augescat & amplificetur gradatim notitia, decrescat autem & imminuatur ignorantia nostra: cujus causa gementes viri magni, & Socratem æmulantes exclamare non erubuerunt, Quantum est, quod nescimus! prospicientes scilicet longè plura esse, quæ nescirent, præ pauculis iis, quæ scirent, quæque obscurè, & confusè, & imperfectè duntaxat scirent.

Cognitio gradatim augenda.

Cognitionem remoratur ejusdem præsumpito; promovet ignorantiæ nostræ agnitio.

Ne pudeat ergò nos summorum virorum exemplo nostram itidem agnoscere, testarique ignorantiam: quin simul cavendo vitemus istorum culpam, qui immodici sui æstimatores aliis, ut & quandoque sibi ipsis se omnia, pleraque saltem scire persuadere conantur. De quibus vetus verbum est, Ad scientiam pervenissent multi, nî ad ipsam se jam pervenisse putassent. Remoratur certè cognitionem nostram ejusdem præsumptio, quemadmodùm eandem promovet genuina ignorantiæ nostræ agnitio.

Virtutes excellentiores in nobis esse imperfectas.

Imperfecta igitur cùm sit nostra cognitio elucentne saltem in nobis virtutes excellentiores? Nihil minus. Quotusquisque etenim hominum invenitur, qui sit per sapientiam suam tam pius, ut se Deum toto corde, proximum autem uti se-ipsum diligere gloriari queat, audeatve?

Quo

Quotusquisque mortalium reperitur prudentiâ suâ tam justus, qui unicuique suum tribuat, debitumque persolvat, nulli unquam deprehensus injuriosus?

Quotusquisque arte suâ, marteque suo tam factus temperans, qui in cibo, potuve; in somno, vigiliisve; in corporis, animive motibus, aut cæteris rebus non-naturalibus dictis modum non excedens sanitati suæ, vitæque occultas non struat, paretque quotidie insidias? Nullus omninò.

Hæc autem si communis est mortalium omnium fortuna, quid de meo tandem in conquisitâ rerum cognitione profectu sentiendum? quid ex instantibus meis laboribus boni expectabit studiosa juventus?

Quo fine ad professionem Medicam accesserit Auctor.

Utique homo cùm sim, humani à me nihil alienum puto. Ignorare autem, hinc & erudiri velle & humanum judicavi modò, & nunc mihi ascribo, utpote non minùs tenuitatis meæ probè mihi conscius, quàm vera, utiliaque cognoscendi, & his fruendi desiderio flagrans. Neque enim scientiæ ullius opinione vanâ turgidus & inflatus, aut præ aliis doctus ut videar, habearve hûc me sum passus allici; verùm ut pro concreditorum mihi supernè à luminum Patre donorum modulo Medicinæ Tyrones in acquirendâ naturalium rerum notitia juvem, ipsosque docendo discam ipsus, doctiorque cum ipsis indies fiam, sed & ipsos præeundo, & iis, quæ laboriosa plurium annorum exercitatione ægris utilia, ut & noxia contigit observare, fideliter informando pro virili parte in Medicos formem egregios, atque sic & ipsis, & per ipsos aliis quoque sim utilis, & Reipublicæ.

In quibus meis conatibus dum propitium experiar Numen, habeamque diligentiæ meæ mille testes conscientiam, & conscium Deum, abunde à me officio meo satisfactum putabo; quod si prætereà probis probentur mea studia, id lucro apponam; morosos enim non morabor censores, quibus ut sua duntaxat placent, sic aliena displicent omnia.

Ut autem de suscipiendorum à me laborum ratione iis, quorum id scire maximè interest, aliquantò pleniùs constet, totum hoc meum negotium breviter & summatim comprehendam.

Medici nomen quis mereatur.

Medici nomen, meo saltem judicio, non meretur, qui non omnes corporis, animique nervos intendit, ut & in quo naturalis hominis vita, sanitasque consistant; & à quibus pendeant, conserventurque; & à quibus labefactentur, destruanturque; & quibus mediis, modisque destructio illa præveniri & impediri, sanitasque deperdita in integrum restitui queat, quantum per nostram infirmitatem unicuique datum est, perfectissimè cognoscat. In his ergò omnibus ut ritè instruantur Discipuli, allaborabo gnaviter & seriò.

In quo consistat vita naturalis.

Dixi quidem modò in animæ, corporisque conjunctione consistere; & ab innati calidi in corde conservatione pendere; & ab ejusdem extinctione destrui naturalem hominis vitam. Sed dixi tantùm. Hoc antequam cum sanitatis, & morborum natura, causis & annexis sufficienter & clarè probetur & demonstretur; quid non priùs adhuc veniet movendum?

Calidum innatum esse in corde, & in singulas partes influere.

In illum utique finem ostendendum erit, & reverà in humano corde reperiri calidum innatum; & illud tandiu ibidem hærere ac permanere, adde & in singulas partes cum Sanguine per Arterias influere, quandiu & liberum Aërem respirat homo, & laudabilis in cor affluit Sanguis; qui in emissi è corde, consumptique locum ex assumpto & in variis corporis partibus variè elaborato, suisque recrementis multifariis repurgato alimento novus generatur, & cum reliquo in ipsius circulatione & refluxu commiscetur.

Sanguinem consumi & regenerari.

Ostendendum prætereà qualem in partibus singulis subeat alimentum mutationem; quibusque viis ab una parte deferatur ad aliam, antequam in cor ipsum transferatur.

Ostendendum insuper quali vi præditæ sint partes singulæ, ut diversissimas alimenti alterandi, vehendi, secernendi mutationes absolvant.

Ostendendum denique, quoties infringitur innati calidi vis, aut læduntur plures, paucioresve viscerum functiones, & à qua causa oriatur, & in qua parte primariò resideat, & quibus auxiliis emendari debeat quodvis malum, dummodò sit emendabile.

Hæc omnia dum mente voluto, Auditores, dicendorum, agendorumque & copia obruor, & varietate confundor. Quis enim unquam ex imminentibus hisce vertici nostro difficultatibus se potis extricare, qui non exactam universi corporis, singularumque in ipso partium acquisiverit cognitionem, multiplici tum cadaverum humanorum, tum brutorum dissectione comparandam? Quis hisce labyrintheis se liberabit anfractibus, qui non solida naturalium mutationum omnium sit imbutus scientia, Herculeo duntaxat labore adipiscenda? Quis laurea dignus Apollinari, præter eum, qui singula singulis accommodare doctus subactum acquisiverit longo rerum usu judicium?

Ad corporis fabricam ritè cognoscendam admodùm multa desiderari.

Quamvis autem & veterum diligentia plurima, eaque egregia de humani corporis fabrica prostent monimenta; & Recentiorum, superioris præsertim & hujus ævi, Anatomicorum solertia novis, utilibusque inventis locupletata sit, quam habemus de corpore notitia; adeò ut ampla per ipsos plerarumque partium functionibus illustrandis adaperta sit janua: Illis tamen ad optatum cognitionis fastigium perducendis admodùm multa desiderantur adhuc, in quibus enucleandis desudant etiam nunc benè multi, quorum feracissima videtur hæc ætas, ingeniosissimi & accuratissimi Anatomici; quos omnes mihi tam notos, quam ignotos ad utilissimum, summéque necessarium Medicinæ perficiendæ studium ferventiùs promovendum; & inventum quodcunque suum publici juris faciendum hîc publicè hortor; me namque & doctrinæ suæ habebunt æstimatorem æquum, & laudum præconem ingenuum.

Nec non in naturalium rerum cognitione.

Quamvis rursus in naturalium rerum cognitione eruenda laborarint & olim & nunc quamplurimi subtilissimi Philosophi, nemo tamen ipsorum, quod sciam, principia sibi probata probavit unquam aliis ita, ut illorum cogeret assensum, atque illos demonstrationis suæ evidentia in suam pelliceret sententiam: quam ob rem etiam novæ indies exurgunt & enascuntur Physicorum sectæ; plerisque alienas opiniones solicitè magis & solidè destruentibus & infirmantibus, quàm proprias adstruentibus, confirmantibusve.

Ut & in Medicinâ.

Quamvis denique in morbis dignoscendis, eorundem natura & causis veris indagandis, affecta parte determinanda, curandi methodo certa constituenda, remediisque efficacibus & singularibus

adinveniendis; atque his omnibus literis consignandis & posteritati transmittendis, nonnulli sæculis omnibus operam impenderint multam, ideóque laudabilem; nemo tamen hactenus tam felix extitit, innotuitque Medicus, qui veras occurrentium quotidie affectuum omnium rationes expiscari potuerit, aut omnes à se curatos viderit ægros: quinimò satis magnus morborum pro insanabilibus vulgò habitorum circumfertur numerus; licet subinde talium tam ab ipsis Medicis diligentioribus, quàm ab empiricis & plebeiis quoque curatorum occurrant exempla; argumento certo, & remansisse cognitionem nostram valdè imperfectam, & perfici eandem indies: Retardatur tamen & hactenus ejusdem perfectio, quia plerique illi curandi modi rariores & novi, auxiliaque selectiora, non sine magno Reip. detrimento, cum suis ferè pereunt & sepeliuntur Authoribus. Cujus insignis noxæ causas si perquiras, non postremam esse comperies extinctam penè in hominum animis Charitatem succedentibus in ejus locum post Superbiam & Avaritiam Odio & Invidiâ, hujusque pedissequâ Maledicentiâ: Nam Viri gnari, gnavique & de Rep. benè merentes, Superiorum tamen favore non rarò destituti, Malevolorum autem calumniis indignè atque malitiosè exerciti, dilaceratique, ac pro suis in populum beneficiis malignè & injuriosè excepti tractatique (ô tempora! ô mores!) ingrati proinde mortalium animi pertæsi, patiuntur facilè sua secum propter indignos inhumari & obliterari dona, multis aliàs, post ipsorum etiam obitum futura utilia, si videlicet Mecænates fautoresque offenderent & cordatos, & potentes; si gratificatione quâdam ipsorum in publicum merita compensarentur; si languescens ubique virtus debitis excitata præmiis recrearetur?

Remedia rariora cum Authoribus perire. Et quare.

Sed redeo ad propositum, nam de nævis ævi nostri ampliùs conqueri quid juvabit.

Postquam igitur tam infirma sunt etiam nunc & invalida Medicinæ fulcra, totque remoræ ulteriorem ejusdem impediunt perfectionem, Medicinæ medicinam si quis exposcat à me Medico, sequentem propono.

Ingenio sit acuto & perspicaci; judicio solido & acri; memoriâ perampla & fideli; laboris patientissimus multiplicis & molesti: vitæque non brevis, sed longæ quisquis ad sperabile perfectionis culmen Medicinam perducere volet.

Dotes requisitæ in eo, qui Medicinam perficere volet.

Ingenio, inquam, acuto & perspicaci; quò Naturæ abdita perscrutari, ac in penitiores ipsius recessus mentis acumine penetrare, eandemque quodammodò perspicere queat.

Ingenium acutum & perspicax.

Judicio solido & acri; quò certum, firmumque de singulis excogitatis, inventis, observatis, conclusis ferre queat arbitrium. Ne, sicubi fuerit hallucinatum, quæsita, latensque veritas non tam recludatur, quàm magis, magisque recondatur & occultetur: Uno namque duntaxat supposito, concessove absurdo, multa mox sequi videmus absurda.

Iudicium Solidum & acre.

Memoria perampla & fideli; quò & veterum, & recentiorum monimenta lectione, auditioneve, quandoque visione quoque comparata, & quævis alia proprio labore confícta, compertave in promptu habere queat, quoties illa exactiùs examinari, aut cum antiquis, novisve inventis & observatis conferri confert.

Memoria perampla & fidelis.

Laboris patientissimus multiplicis & molesti; quò tam multa, tam diversa, tam abstrusa, & legere, & audire, & videre, & comminisci, & experiri, & coacervare, & conferre, & dijudicare, & ad usum revocare queat.

Patientia laboris & multiplicis & molesti.

Vitæ denique non brevis, sed longæ, imò longissimæ; quò omnia illa per compendium à me enumerata colligere, invenire, examinare, censere, atque imprimis innumera penè in rerum naturalium mutationibus, & hominum, brutorumque sectionibus, & ægrorum curationibus experimenta necessaria facere queat.

Vita longissima.

Verumenimverò *vita summa brevis spes nos vetat inchoare longas* adde quòd nusquam in uno homine conjuncta & copulata reperiantur recensita mox à me dona omnia. Ne quis tamen ideò Medicinæ despondeat perfectionem, postquam immensus quidem, ac tantùm non infinitus labor, incassum tentandus, qui non exantlandus ab uno, suscipi, ferri & tandem absolvi cum usurâ potest, collectâ & sociatâ in unum plurium hominum industriâ & operâ.

Hæ dotes in uno non reperiri, sed in multis simul.

Affulget ergò unà nobis adhuc perficiendæ (quæ ad omnes homines spectat) Medicinæ spes, si videlicet Principum populi authoritate & munificentiâ conquirantur & convocentur aliquot Viri eruditi, variis quidem animi, corporisque dotibus inter se differentes singuli, in veritatis autem & Reip. amore unanimes & concordes cuncti; qui sepositis quibusvis præoccupatæ mentis, patriumque studii remoris noxiis, & conculcatâ inani captiunculis alios irretiendi & superandi gloriola, omnia Veterum, Recentiorumque de rebus naturalibus & medicis scripta, ut & omnia à se ipsis perquisita, excogitata & observata ad veritatis trutinam *Rationem & Experientiam* revocantes & pensantes, solidam, concatenatamque construant naturalium rerum scientiam; accuratam adornent humani corporis fabricæ historiam; describant exactè sanitatis & ægritudinum naturam & causas; subjungant denique citò, tutò & jucundè ipsis medendi Artem numeris omnibus absolutam.

Perficiendæ Medicinæ spes unica convocatio Virorum Eruditorum.

Allaboravi quidem non semel, ut aliquot in celeberrimo illo totius Europæ Emporio, Amstelodamo, exquirerem & excitarem Medicos & ingenio excellentes, & judicio eminentes, & memoria valentes, & laboris patientes, qui tum veritatis amore, tum publici, privatique commodi studio tam laudabilem, tamque omnibus utilem futurum laborem mecum tentarent; quò & nostrum de Rep. benè merendi animum cunctis testaremur, & alios ad similia in publicum bonum studia concelebranda commoveremus: ast irrito conatu.

Eam tentasse Auctorem ast frustra.

Donec autem, votis, vocibusque meis Deo benignè exauditis, vel Magnatum liberalitate, vel Privatorum zelo tam optabile, tamque necessarium erigatur alicubi gentium veritatis Theatrum & Collegium, atque ipsius ope clara eruditionis lux tandem aliquando ex nostris exurgat tenebris, operam usque navabo sedulam, ut in curando meo munere ad propositum modò scopum collimem quàm proximè.

Quapropter, quoties de humani corporis fabrica mihi facienda erit mentio, toties ab autopsia præcipua desumam, petamque argumenta, & ubi licebit,

licebit, ad ocularem inspectionem invitabo, deducamque Tyrones.

Quoties de naturalium rerum affectionibus mihi habenda erit disputatio, toties diversorum Philosophorum producam opiniones; suisque roborabo rationibus: quòd si quandoque ab aliorum placitis recedere me suadeat ratio, vel cogat experientia, meam tunc candidè ac sine fastu proferam & illustrabo sententiam; nemini futurus interim in totâ disceptatione aut gravis, aut injurius.

Quoties de partium singularum functionibus & usu mihi futurus erit discursus, toties in ipsarum conformatione, cum aliis connexione, aut per vasa communicatione, contentis & similibus disquisitionis omnis ponam fundamenta, & ex illis citra adversariorum contemptum meas deducam conclusiones.

Quoties denique de morbis, eorundemque caussis, signis & curatione instituenda veniet dissertatio, toties celebriorum & probatiorum in Arte virorum decreta eâ qua par est, veneratione & fidelitate recensebo, obscuriora explanabo; & quando res exigere videbitur, propria confirmabo, emendabove experientia;

Erit enim ubique mihi amicus Socrates, & amicus Plato sed magis amica veritas. Cavebo interim & quidem sedulò, ne ob sententiarum dissensiones & discordias ullius existimationi, aut gloriæ vel minimum eat mea culpa detractum; utpote qui coruscante hominum excellentium doctrina & industria, ad æmulationem quidem & imitationem excitari me, & inflammari glorior; detestabilibus autem & venenatis invidiæ stimulis animum meum liberum gaudeo, eoque nomine Deo meo gratias ago.

Ut autem exantlandorum in posterum à me laborum initium felix, faustusque sit finis, Deus Sapientia, Bonitate, Potentiaque admirandus & immensus; qui me professionem hanc nec affectantem, nec ambientem, sed aversantem; legitima tamen vocatione à Nobilissimis, Amplissimisque hujus Academiæ Curatoribus Urbisque Consulibus oblatam, nunc etiam postpositis utilitati publicæ privati lucri rationibus suscipere volui, pro inexhausta sua misericordia misellæ nostræ misertus sortis, ad ritè obeundem arduum hoc munus donis necessariis & ornare me dignetur, & roborare; quò cedant futura mea opera omnia & in sanctissimi Ipsius nominis gloriam permanentem, & in hujus Reip. Academiæque laudem perpetuam, & in Veritatis illustrationem uberiorem, & in Medicinæ Tyronum profectum majorem, & in Ægrotorum curam expeditiorem, & in Animæ, corporisque mei salutem æternam. Amen.

DIXI.

DE

DE MEDICAMENTIS CHYMICIS THESES.

Quænã hîc per Medicamenta Chymica intelligantur.

I. PEr Chymica Medicamenta hoc imprimis loco intelligenda ea quæ ex Mineralibus parentur, quæque à vulgaribus Medicis admodum carpuntur; imò tanquam noxia traducentur, qualia præcipuè sunt, quæ ex Antimonio adornantur, aut Mercurio sive Hydrargyro.

Quare Antimonialibus magis fidendum, quàm Mercurialibus.

II. Id autem observandum, vix ita figi posse Mercurium, quin temporis tractu sponte, aut brevi arte ad pristinam redeat naturam volubilem, & vivam. Antimonium autem, quas mutationes subit, easdem servare, ac proinde Antimonialibus Medicamentis, magis fidendum, quàm Mercurialibus, nisi arte majore, de qua nobis nunc non est sermo, præparentur.

Antimonialia præ cæteris eligenda.

III. Antimonialia Medicamenta ergò, utpote paratu faciliora, in præparatione fixiora, in usu tutiora, præ cæteris omnibus commendamus.

Et plerisque Medicorum intentionibus convenire.

IV. Tantò majoris facienda eadem Antimonialia Medicamenta, quòd ad plerasque Medicorum intentiones consequendas convenientia ex ipso confici queant remedia ad vomitum puta, alvum, ac sudorem ciendum, ad humores præparandos, & variis modis alterandos corrigendosque, Quin imò ad Naturales corporis vires firmandas augendasque.

Antimonii præparationes præcipuæ.

V. Inter usitatissimas, nec minùs tamen utiles Antimonii præparationes, occurrunt 1. Flores. 2. Vitrum. 3. Hepar, sive Crocus. 4. Hunc sequens Antimonium diaphoreticum. 5. Regulus. 6. Butyrum. 7. Ex hoc paratus Mercurius Vitæ. Et 8. Bezoardicum Minerale, de quibus singulis pauca nunc dicenda.

Florum præparatio & vires.

VI. 1. Flores parantur ex Antimonio crudo pulverisato, & per se sublimato, unde flores ascendunt albi ad Vomitum ciendum apti, qui si aliquandiu in Crucibulo (Smelt-kroes) per se figantur, alvum duntaxat movent: sin magis adhuc figantur Sudoriferi fiunt, & tandem corroborantes.

Vitri præparatio & vires.

VII. 2. Vitrum, ex Antimonio per se calcinato & fuso paratum, vomitum movet: sin cum Vitrioli Spiritu extrahatur, catharticum duntaxat existit.

Croci præparatio & vires.

VIII. 3. Antimonium cum æquali Nitri quantitate combustum, quod detonare vocant, Antimonii Hepar, atq; ubi edulcoratum est, Crocus metallorum dictum, Vomitum ciet & alvum simul.

Antimonii Diaphoretici præparatio, & vires.

IX. 4. Crocus Metallorum iteratò cum Nitro combustus, & edulcoratus, Antimonii Diaphoretici nomine venit, quoniam hac secundâ calcinatione fixitatem majorem à Nitro accipit, & vi suâ emeticâ & catharticâ ferè depositâ, Diaphoreticam nanciscitur, & tandem roborantem, solaq; Humores alterandi & corrigendi potestate valentem.

Reguli præparatio, & vires.

X. 5. Regulus Antimonii solius Nitri ope parari potest, quamvis utplurimùm Tartarum addatur, ex quo Vascula parantur, in quibus infusi ad tempus certum liquores, vim emeticam, & purgantem eliciunt satis vehementem, ideoq; minùs in usum revocari velim, cùm ex eodem Antimonio, alia & quidem blandiora, adeoque tutiora parentur eadem vi prædita Medicamenta, qualia & Metallorum Crocus existit, & vitrum, & Vitæ Mercurius.

Butyri præparatio, & vires.

XI. 6. Antimonii Butyrum ex ipso crudo, aut priùs in Regulum fuso, & cum Mercurio sublimato misto distillatur, externè duntaxat applicandum in ulceribus putridis & fœdis.

Spiritus vitrioli Philosophici præparatio & vires. Mercurii vitæ præparatio & vires.

XII. 7. Sola Aquæ puræ affusione separatur ab Antimonii Butyro Spiritus Vitrioli Philosophicus dictus, ad Ardorem febrilem temperandum Julapiis commodè admiscendus, dum fundum petit pulvis albicans, Mercurius Vitæ vulgò dictus, præstantissimum ad humores quosvis vitiosos è corpore eliminandos remedium per alvum & os Vim suam exerens.

Bezoardici mineralis præparatio & vires.

XIII 8. Eidem Antimonii Butyro si Nitri Spiritus affundatur & ab eodem aliquoties abstrahatur, figitur, & unitur uterque Spiritus Nitri, & Vitrioli Philosophicus, ac substantiam Antimonii modò memoratam, inque vitæ Mercurium subsidere solitam, simul figit in Bezoardicum minerale dictum, Medicamentum Sudores blandè movens, ac imprimis humores Vitiosos emendans, sicque roborans.

XIV. Quâ ratione singula hæc Medicamenta parari debeant nemini ignotum esse potest, dummodò Autores omnium manibus tritos consulere libeat; ipsa autem operatio Autopsia & admota operi manu addisci debet.

His omnibus quâ ratione prudenti medico utendum.

XV. Prudentis autem Medici erit in horum, ut & aliorum omnium administratione pedetentim procedere, ac ex minimâ dosi gradatim ad majorem ascendere, unà aliis medicamentis affectui curando itidem convenientibus immiscere, quo cujusque vis & operandi modus, citra ægrotorum detrimentum sensim innotescat.

Febris tertianæ curatio.

XVI. Ex loco. Si febricitans, & quidem tertiana laborans juniori Medico curandus obveniat, isque Nauseabundus, cum oris amaritudine, mox conjiciet Bilem in ipso turgere ac sursùm viam affectare & exitum. Hunc ut citò, tutò & jucundè curet Medicus, illi, aut die intermissionis, aut, si post prandium demum redeat Paroxysmus, ipso accessûs die, sex, aut quatuor saltem ante ipsius adventū horis exhibebit, aut Vitrum Antimonii, aut Metallorum Crocum, aut Vitæ Mercurium per noctem in Aqua convenienti, Cichorei putà, Fœniculi, &c. in Mediocri dosi infusum, addendo aliquid, aut Electuarii, aut Syrupi Cholagogi, quo humor sursùm magis vergens per vomitum, reliquus deorsùm tendens per alvum educatur, qua fiet, ut natura humorem noxium, via convenientiori sit eductura, & sæpe unico Pharmaco juguletur febris. Tantùm interest apto tempore & modo convenientia exhibere Medicamenta.

FINIS.

FRANCISCI DELEBOE SYLVII
EPISTOLA APOLOGETICA,
Improbas æquè ac ineptas
ANTONII DEUSINGII,
Aliorumque ejusdem farinæ hominum Cavillationes atque Calumnias summatim perstringens.

Autoris patientia in Calumniis Deusingii ferendis.

Miraris, & plures alios tecum mirari refers, *Clarissime Vir*, me tot & tam atroces *Antonii Deusingii* calumnias in me tanto cum furore indesinenter, atque tam diu eructatas ferre tam patienter, optasque protracti silentii mei, vel potiùs dilatæ Apologiæ rationes cognoscere: quò & Tibi, & aliis quoque hactenus solicitis, atque condignum turpi Calumniatori responsum reponi desiderantibus possis rogatus satisfacere.

Deusingii indoles & mores.

Sed diuturnum meum silentium mirari desines, ubi consideraveris hâc diversâ, quam *Deusingius* & *Ego* sequimur, methodo utriusque Indolem ac Mores (de quibus æquè ac de Doctrinâ nostrâ multifarii feruntur per hominum ora rumores) magis, magisque Bonis omnibus, quibus imprimis placere studeo, innotescere, atque eo ipso patere unicuique, an post tam multos Viros eximios incesto *Deusingii* ore laceratos, Ego itidem ultro ab isto petulco impetitus verè, an falsò ipsius ad calumniandum propensionem continuis fucatæ synceritatis contestationibus, tanquam larvâ, tectam culpaverim; ejusdemque opera perpetuis criminationibus ac conviciis referta & conspurcata reprehenderim: an jure, an injuriâ ipsum, tanquam impotentissimi animi hominem notaverim; quin imò animum ipsius irrequietum, ac vehementium pathematum, Superbiæ præsertim ac Iræ immoderatæ, imperantisque adeò Furoris turbine, atque procellosis nebulis agitatum, turbatum, occæcatumque pronuntiaverim: an meritò, an immeritò ipsum ad resipiscentiam, & maledicentiæ viperinæ, conviciorumque in quosvis Adversarios tanto cum boatu, & jactatione plebis plaustris effusorum pœnitentiam seriò atque candidè hortatus fuerim.

Cur Autor Deusingio nõ citius responderit.

Ut proinde suo se indicio indies magis prodere: hic sorex sibi relictus, necesse habui hominem Suffenum ac inanis gloriæ cupiditate flagrantem, imò furentem ad tempus negligere, quò impurum ejus os, & calamus maledicus in lucem promeret, quicquid habet ipsus in corde suo maligno reconditum.

Deusingium ob Calumnias probis & improbis culpari.

Dum igitur conscientiæ malæ Furiis agitatus horrendum in modum in loco suo deserto fremit, boat, grunnit, spumat, rugit, ululat, rudit, latrat, & nescio cujus feræ naturam non induit; moxque in omnibus cacatis suis Scriptis, uno *Echûs* nomine, ob perpetuam earundem vociferationum, cavillationum & calumniarum repetitionem; dignissimis solus imitatur inimitabilis *Deusingius*, videas non tantùm omnes Probos abhorrere à verè Diabolico ipsius scribendi genere, quin etiam Improbos qui hunc casu oblatum sibi (qualem diu optaverant mihi excitatum Adversarium) priùs exultabant, nunc, ne criminis ejusdem cum ipso rei observentur, aperto ore culpant, & ad piscarias aniculas, vel ut Belgicum proverbium magis exprimam, caniculas censent amandandum contumeliosum Calumniatorem, ut in foro piscario vel olario cum fœminis garriat vir verbosus: quamvis gaudeant forsan adhuc in sinu mihi quoque ab illo sibimet ipsi perpetuò malum cacante Turdo turbas creari, & calumniarum à se quoque ipsi subministratarum & tam impudenter ab ipso in me effutitarum aliquid hærere. Quibus omnibus proinde ut pro meritis rependat, sicut nonnullis jam in cæterorum exemplum rependit justus & atrocibus injuriis affectorum vindex Deus, præstolando præstolor.

Autoris occupationes à respondendo averterunt.

His accedit; quod, cùm unâ, eâdemque operâ non tantùm Calumniatorum Principi, *Deusingio*, verùm cæteris quoque mihi adversis Calumniatoribus & Cavillatoribus omnibus, tam præsentibus, quàm præteritis & futuris, tam tectis, quàm apertis, semel duntaxat ex professo respondere, atque artes ipsorum pessimas retegere sit animus, & plura in eum finem habeam dicenda; occupationes autem atque distractiones meæ continuæ, tum Academicæ, quas putidi Calumniatoris ergo negligere mihi religio esset, tum aliæ requisitum ad id opus ex voto absolvendum hactenus mihi non concesserint otium, coactus fuerim Apologiam meam diutiùs, quàm speraveram, differre.

Puto

Quævis in chartam conjecta mittere ad prælum Deusingio non Autori esse familiare.

Puto namque hominis esse nimiùm aut sibi arrogantis, aut Lectori judicioso detrahentis quævis, prout in mentem primùm veniunt, vel sub calamo currente nascuntur, in chartam conjecta mittere ad prælum; quod incomparabili *Deusingio* & paucis aliis, non mihi est familiare: qui, quamvis nec ingenio, nec judicio, nec significanter scribendi facilitate ipsi forsan cedo, non existimo tamen abutendum eruditorum Virorum nostra etiam aliquando legentium patientiâ & bonitate, imò expectatione.

Ne tamen, quod metuis, morâ istâ longiore Mihi vel Amicis certis deesse videar, ad pauca impræsentiarum tum de Me-ipso, meisque conatibus Medicis, tum de Adversariis & ipsorum Cavillationibus atque Calumniis promam, ex quibus ipsorum mores pravi & artes malæ cunctis patebunt clarissimè.

Autoris in ferendis molestiis animus.

Dum verò ab improbis hominibus undique in mei ruinam nunc concurrentibus & consentientibus execrabiles mihi creatæ sunt, excitatæque molestiæ, conatus sum, eas animo, & quantum mihi supernè datum est, æquo & forti perferens, nihilque ac imprimis tam grave ulli, ergò nec Mihi, fortuitò, sed omnia in te diligentium bonum dirigente Deo, evenire usque & usque perpendens, aliquod ex his quoque malis bonum & commodum elicere, uti Me adjuvante gratiâ Divinâ elicuisse puto & confido.

Factorũ fama & gloria parvipendenda.

Nunc enim longè quàm olim observavi perfectiùs, etiam probè factorum famam & gloriam mundanam, quæ ab hominibus infirmis ac sæpenumerò plusquàm invidis expectari debet, admodùm raro dignis condignè ac pro merito perseveranterque tribui, at plerumque à dignis ac merentibus malignè auferri, ac indignis indignè conferri; atque ideò ipsam omninò parvi, vel nihili pendendam, negligendamque potiùs ab omnibus, qui mecum benè (hoc est, ad celebrandam æternam Creatoris sui Sapientiam, Bonitatem, Potentiamque, ut & promovendam Proximi sui, adeóque Reip. utilitatem) actorum mille testes habent Conscientiam suam; qui proinde, quam meruêre, tandem aliquando & quidem opportuno tempore sibi ab æquissimo Actionum humanarum omnium Arbitro, quippe Cogitationum, Intentionumque ipsarum vel maximè arcanarum conscio, Deo decernendam, tribuendamque expectant gloriam & laudem statam, veram & solidè perennaturam.

Hanc dum animo sereno, sedato & securo expecto, licebit opinor me quoque Probis probare quoad meam tum *doctrinam* tum *vitam* nefandis calumniis acerrimè lacessitam.

Autoris Doctrina traducta

Doctrinam certè meam tum in *faciendâ medicinâ*, tum in *erudiendâ juventute* miris & diris modis traduxerunt, quotquot sua interesse putarunt famam meam qualemcunque planè obliterari: quapropter ut unicuique Veri ac Æqui Studioso queat constare, jurene an injuriâ me culparint & culpent Adversarii mei, quâ viâ & ratione in utroque opere processerim, paucis enarrabo.

Quid in sua praxi spectaverit Autor.

Et *Praxim Medicam* quidem quod attinet, quoniam non disputatur ibi de lanâ caprinâ, sed agitur de corio humano, in quo rarò licet bis tutò peccare; ideóque frustrà captatur ab Ægros curante Medico inane ingenii subtilis nomen, cui præferenda semper judicii Acris & circumspecti laus; mearum partium esse judicavi, hoc unum agere, ut quantam Deus benignè concederet, solidam mihi compararem diligentiâ & assiduitate Artis Medicæ notitiam, non tam solicitâ Librorum, etiam optimorum lectione, quàm accurato Rerum ipsarum examine atque observatione acquirendam.

Quid in observationibus egerit.

Quocirca, ut voti mei compos fierem, nullum licet molestissimum subterfugi unquam laborem; nullis ad experimenta multiplicia & multa facienda requisitis, quantum res meæ poterant ferre, peperci unquam sumptibus; quin imò, quò magis & citiùs promoveretur, quod unicè optabam, bonum publicum, quæ continuò veritatem sectando ad hominis *Functiones* integras vel læsas sive cognoscendas, illustrandasve, sive conservandas, restituendasve, nostramque adeò Medicinam in multis tam defectam perficiendam usui futura subinde secundum Dei benedictionem licuit eruere, omnia ferè quibusvis Medicis, amicis & inimicis, aliisque candidè ac liberaliter aperui & communicavi: quamvis ne sic quidem malevolorum invidiam & maledicentiam vitavi aut extinxi, sed potiùs invitus auxi.

Hinc adversariorum calumniæ

Dolentes siquidem famam meam sic benè agendo, ægrosque insuper haud infœliciter curando indies increbrescere, non desierunt ipsam perpetuis, novisque ex inferno petitis calumniis ad hoc usque tempus maculare: licet non valuerint hactenus malis suis artibus me bonis & prudentibus exosum reddere, praxinve meam non humano, sed divino præsidio tutam perdere ac delere.

Cuncta Humorũ vitia non ad Plethoram & Cacochymiam tantùm revocanda.

Imprimis autem (quis enim omnia posset in compendio referre?) morâ mihi est lis à Medicis nonnullis cuncta humorum vitia ad *Plethoram* & *Cacochymiam* revocantibus; & sicut redundantiam Sanguinis (qui deficere quoque potest, ac modis variis alterari & agitari, vel stagnare) *Plethoræ*; ita cæterorum Humorum vitia diversissima uno *Cacochymiæ* nomine indigitantibus; quin imò sicut Plethoræ *Sanguinis detractionem*, ita Cacochymiæ multifariam Humorum peccantium *Evacuationem ac Purgationem* unicum remedium esse asserentibus: quamvis Evacuatio ipsorum exuperantiam duntaxat minuat, non item variam ipsorum Intemperiem corrigat; quæ tamen, uti non rarò in ipsis sola observatur, ita sui alterationem ac emendationem tantùm indicat; quæ cum à multis, etiam celebribus Medicis, magno ægrotantium damno negligitur, aut non satis procuretur, quin sæpius frequenti purgantium accessu impediatur, peccansque humorum qualitas (ut alia nunc præteream) eo ipso magis depravetur, ausus sum, quod virum bonum decebat, illi valdè trito errori me primùm blandè, hinc, quia eo nomine traducebar, cordatiùs & acriùs opponere: ne in re tanti momenti aut silendo, aut inveterato quorundam mori malo Me accommodando Ægris deessem, ac contra meæ conscientiæ dictamen noxius essem illis, ad quorum sanitatem consilio, auxilioque integrandam eram vocatus.

Sed etiam iis inesse intemperiem.

Autoris docendi discipulos Methodus. Et ad Praxin manuductio.

Postquam verò ante annos quinque, & quod excurrit, ad *Medicinæ Professionem publicam* vocatus tandem accessi, ut industriâ meâ & labore quàm maximè proficerent, atque in egregios Medicos evaderent Auditores mei, cunctas ingenii vires intendi: unde non tantùm eâ, quam in veritate investigandâ, inveniendâque fueram secutus, viâ in docendo ipsis prævivi; sed imprimis methodo hîc, ut & alibi forsan, hactenus insuetâ ipsos ad medicam

melicam praxin manu duxi, dum in Nosocomio publico indies ipsos ad Ægros visendos deduxi, horum querelas & alias innotescentia Symptomata ipsis proposui, mox ipsorum de quovis observato in Ægris Affectu, ejusque Causis ac Curatione Dogmaticâ sententias, sententiarumque rationes rogavi, & quoties dissensus inter ipsos idcircò excitabatur, ut sibi mutuò rationibus undecunque conquisitis, sed quantum possibile solidissimis satisfacerent, dissentientes inter se blandè commisi, & tandem meum quoque de singulis judicium interposui vel adjeci.

Insequentibus autem diebus præscriptorum medicamentorum successus varios ipsis exposui, moxque iterum confluentium sententias, uti priùs, examinavi; donec tandem sollicitè curati à nobis ægri pro Dei placito aut pristinæ sanitati restituti, lætique discederent, aut fato fungentes ac decedentes cadavera sua secanda nobis relinquerent, quò in accuratâ illorum apertione ac demonstratione pateret omnibus, quinam rectè, quinam perperam judicassent de ipso Affectu; cæterisque eò spectantibus.

Autoris sententiæ acrius cæteris expensæ, & quare

Semper autem aliorum opiniones blandiùs, meas verò acriùs volui expensas & agitatas; quò magis constaret cunctis de Dogmatum meorum, si præsertim à vulgo tritis plus minùs recederent, firmitate aut imbecillitate: neque enim puduit me unquam meam in multis ignorantiam testari coram Discipulis meis; quam cùm alii negant vel dissimulant, injuriam faciunt Auditoribus, Lectoribusve suis credulis, atque Reip. Avertunt enim à Veritatis persecutione quosvis, Præceptorum suorum effata sine hæsitatione pro veris avidè arripientes.

Ad Iuvantia & Nocentia in praxi attendendum, Et quare

Cæterùm post deductas priùs ex ipso Affectu abundè noto, ejusq; Causis & Symptomatibus itidem notis agendorum Indicationes, ostendi semper in *Curæ progressu* Practicorum primariorum more laudabili attendendum imprimis ad *Iuvantia & Nocentia*; quò nec facilè à benè ac secundùm Rationem solidam, Experientiâque multiplici confirmatam, non item imaginariam, Experientæque adversam constitutis, quamvis non semper mox ex voto magis, quàm spe rationali succedentibus recedendum; nec præfractè ac diutiùs minùs succedentibus, utut nostræ, sed nonnunquam ob præjudicia excæcatæ rationi placentibus adhærendum; sed sepositâ omni gloriæ inanis, aut scientiæ Medicæ in mortalium nemine unquam observatæ, observandæve ambitione uni Ægrotantium saluti unicè studendum exemplo meo meos docerem Discipulos.

Autoris in suo labore successus.

Quo autem successu laborem hunc molestum & odiosum hactenus sustinuerim, testari possunt tam, qui suaves illius fructus capiunt, à me informati Medici non pauci, quàm, quibus Academiæ hujus celebritas demandata cordi est, Nobilissimi & Amplissimi ejus Curatores, Urbisque hujus florentissimæ Consules: quos exceptione omni majores testes oppono improbis ac Reip. non minùs, quàm mihi adversis Adversariorum meorum calumniis; quas cum suis auctoribus confundet ac pessundabit tandem omnis justitiæ author Deus.

Deusingii in Autorem calumnia.

Hanc Doctrinam meam & docendi rationem malignè, ut ex ungue Leonem omnes agnoscant, cavillatur & calumniatur Medicorum omnium Animadversor & Castigator Censorius, *Deusingius*, quando inter plura tùm legi, tùm refutari indigna, impudentissimè, uti falsissimè asserere non erubescit (in Echo suâ mirabili, p. 278. & alibi) me *totam Medicinam in meris Suspicionibus, Opinionibus, Dubitationibus ac Conjecturis fundatam Iuventuti obtrudere*. Verùm ut hæc ipsius Calumnia & Cavillatio tam inepta, quàm improba fiat omnibus quàm maximè manifesta, quæ mea de hisce sententia sit, paucis edisseram.

Omnia sua dogmata Autorem referre ad Experimenta vel ad Ratiocinationes.

Quicquid ad Medicinæ Studium promovendum propositum est hactenus à me, non tantùm in paucis Disputationibus Medicis jam editis, sed imprimis Lectionibus meis publicis, & Dictatis privatis, aut proponendum habeo adhuc imposterum, id omne vel ad *Experimenta*, vel ad *Ratiocinationes* ex præmissis experimentis deductas, deducendasve referendum.

Experimenta triplicia.

Testatus sum autem triplicibus Me uti *Experimentorum* generibus, *Anatomicorum*, *Chymicorum*, & singulari respectu dictorum *Practicorum*: quæ confido quemvis seriò & commodè manum operi admoventem talia comperturum; qualia sunt à me descripta, hoc est, vera & ipsis rebus consentanea: quin paratus sum omni tempore ad Sensum ipsa demonstrare, atque hactenus curiosis ac de rei veritate sollicitis satisfacere.

Ratiocinationes suas Autorem vocare opiniones suspiciones & conjecturas. Et quare

Ratiocinationes verò meas (quoniam necdum suppetunt mihi satis multa *Demonstrationibus* Scientificis construendis requisita, & conjunctis plurium eximiorum Artificum operis tandem aliquando forsan comparanda Experimenta, sive Data) prout magis vel minùs ad veras & solidas Demonstrationes accedunt, nunc *Opinionis*; nunc *Suspicionis*, aut *Conjecturæ* nomine insignivi; atque *Dubitationes* quoque meas hinc inde addere non dubitavi.

Eas non ut Medicinæ fundamenta esse obtrusa.

Non obtrusi ergò Iuventuti, prout malignè ac cum clamore blaterat insulsus nugator, *Deusingius*, *Opiniones, Suspiciones, Dubitationesque meas*, velut *Medicinæ fundamenta*, sed proposui ipsas, velut *Conclusiones* ex compertis hactenus mihi *Experimentis* triplicibus, utpote *firmissimis*; *inconcussis & unicis Medicinæ solidæ* aliquando, si Deus volet, *constituendæ fundamentis* deductas; quales si proferre potuisset Calumniator impudentissimus, de illis, tanquam de Scientificis Demonstrationibus gloriatus fuisset ad ravim; ita solet nugas suas efferre hic Thurinus.

De his cum Veritatis Amantibus, non cum cavillatoribus disputandum.

Quisquis proinde Veritatis aut Reip. amore captus me aut in *Experimentis* meis, aut illatis inde *Ratiocinationibus* existimabit deceptum, proferat sua in medium *Experimenta*, vel *Ratiocinationes*; quò nisi per nos ipsos queamus motam, movendamve componere aut dirimere controversiam, audiantur in utrisque versati Arbitri. Nam contra Sophistas ineptis cavillationibus dicta mea duntaxat vellicantes, aut improbè (sicut à *Deusingio* passim factum) corrumpentes, atque pro lubitu quævis falsa mihi affingentes non puto pugnandum; ne labore molesto ac inutili fumos ipsorum discutiendo, lateremque lavando rebus melioribus & utilioribus dicatum Oleum meum & operam perdam.

Deusingium Autoris scripta corrumpere & immutare.

Quin sufficiet mihi semel in Lectorum incautiorum gratiam notare *Deusingium*, quo scripta mea, tanquam inepta apud rerum ignaros traducat,

traducat, ipsa more suo planè illiberali nunc aliquâ sui parte mutilare, nunc ipsis de suo aliquid addere, nunc conjuncta, conjungendave disjungere, nunc disjuncta, disjungendave conjungere, aut quovis alio modo ita immutare atque corrumpere, ut postquam per malignum ipsius calamum transiverunt, ampliùs pro meis non possim agnoscere.

Autoris cogitationes in propriis scriptis quærendæ.

Quapropter Candidos Lectores rogatos velim, ut meas Cogitationes quærant, legantque in meis duntaxat Scriptis; non item apud animosum omnium bonorum Corruptorem, *Deusingium*; qui reverâ non potuit, vel non voluit mea intelligere, audet tamen homo, si quis alius, insolenter arrogans triti, *Ne Sutor ultra crepidam*, proverbii immemor temerariam suam & iniquam de ipsis ubique interponere Correctionem ac Censuram.

Deusingius in Anatomicis experimentis parùm versatus.

Utique parùm vel nihil se in *Anatomicis Experimentis* versatum testatur *Deusingius*, dum de illis acturus & disputaturus non suas, quibus destituitur, sed alienas duntaxat in medium profert observationes, de ipsarum veritate planè incertus & dubius.

Ut & in Chymicis.

De *Chymicis Experimentis* satiùs fuisset ipsum planè tacuisse, quàm pueriliter ex imperitâ aliorum allegatione de illis garriendo stupendam suam illorum ignorantiam prodidisse.

Nec non in Praxi Medicâ.

Praxin suam crepat quidem ubique hic Doctor Stentoreus amplissimam; verùm non potui hactenus ex paucis à me lectis ejus Scriptis colligere ipsum in eâ excellere, aut egregias ex illâ *Observationes Practicas*, quas alienis opponat, hausisse: unde non mirum, si perferatur infelix, verbosus licet Practicus, quemque paulatim deserant Ægri, garrulitate ipsius audaci hactenus fascinati ac decepti.

Ratiocinationes ejus falsæ.

Ratiocinationes Deusingii quotquot expendent ac trutinabunt exactè, comperient ipsum verè ampullarium Doctorem, quique cum clamoso strepitu Lectori incauto verba dat, prætereaque nihil.

Eum nihil novi reperisse, aut prodidisse.

Ostendat enim vel ipsus, qui passim Voluminum à se editorum, edendorumque catalogos scribit, vel quivis alius *Deusingium*, velut alterum in Medicinâ Dictatorem, ad cœlos usque laudibus extollens, atque Prudentissimis Academiæ hujus Curatoribus imprudenter ac impudenter de meliori notâ commendans, quid novi, quid in arte boni lynceis mentis suæ oculis invenerit atque orbi literato manifestarit hic Thraso gloriosus; quam in Medicinâ rem ambiguam illustrarit hic lucis obscuræ filius, quam controversiam composuerit aut deciderit unquam hic Vitilitigator turbulentus.

Ejus scripta brevi peritura.

Locutuleii certè hujus hominis Opuscula fructuum præcocium ad instar ætatem minimè latura prædixerunt jam pridem Prudentes, conqueruntur que jam ex parte aliquot Bibliopolæ. Unde non sine causâ censent nonnulli hominem hunc militarem, qui sagacissimis mentis suæ oculis imminentem Libellis suis furtivis ruinam, & affectatæ à se in quosvis, usurpatæque in quosdam tyrannidis tempus ad exitum properans breve futurum prævidet, nunc tantoperè furere, atque non nisi strenuè pugnando & in usitatis calumniis pergendo præsentem famæ suæ interitum expectare.

Deusingii discipuli perpauci.

Quatenus enim Professor sit *Deusingius*, qui passim & ubique de suâ ad Primariam in Medicinâ Professionem ante aliquot lustra vocatione gloriatur, vel inde patet, quòd per tot annos, quibus supra cæteros in quavis Facultate Professores à se, altero putà Hercule, profligatos & prostratos non parùm inclaruit, Medicinæ Studiosos tanto numero in Academiam suam de Batavis Heroïbus (sic nos vocare dignatur hic Achilles) semper triumphantem ex omnibus omninò Europæ regionibus ad se, octavum mundi miraculum, videndum, audiendumque allicuit, ut rarò plures, quàm quinque aut septem habuerit Auditores ex professo Medicinæ operam navantes, unà cum aliquot Pannoniis ab amicissimis Collegis subinde gratiosè ad numerum augendum missis: Quorum nonnulli tamen, si dicere fas est, Professorem hunc Veteranum omniscium deserunt, & ad me Novitium, rerum omnium ignarum accedunt, quódque magis mireris, apud me perstant, non tantùm exteri, sed ipsi quoque Groningani.

Eum Medicinæ Professionem Primariam in Academiâ Lugduno-Batavâ affectare.

Id autem videtur tam ægrè facere huic Aristarcho Chimærico, ut Auditores suos sequi paratissimus, tum literis à se, atque amicis, emendicatis nempe stupendorum suorum donorum buccinatoribus, ad Varios scriptis, tum artibus aliis omnem lapidem moveat, quò tandem aliquando ad Medicinæ Professionem Primariam in Academiâ Lugduno-Batavâ toties desideratam & affectatam mox sine tergiversatione accessurus evocetur, ibidemque laudato more suo cum quibusvis turbas concitans, & omnia turbans confluentes jam undique ad nos Medicinæ Studiosos aliò abigat, & nostrum Auditorium suo simile, hoc est, vacuum reddat.

Autoris Mores & Vitam ab Adversariis culpari.

Non tantùm Doctrinam meam & Praxin Medicam, utut per Dei gratiam successu laudabili decoratam, ineptis cavillationibus & calumniis oppugnant mei Adversarii, sed *Mores Vitamque* meam indignè culpant, omniaque adeò à me facta, dictave, etiam optima, horrendum in modum detrectant.

Non tamen eorum ulli cedere.

Agnosco equidem, & ultrò confiteor me, si ad exactam Divinæ legis trutinam expendar, peccatorem miserum, maximumque: non puto tamen, si cum Adversariis meis, etiam minimè malis, componar, me in Vitæ, Morumque integritate ipsorum cedere ulli: quippe qui Deum, quantùm per infirmitatem humanam possum, purè timens, proximumque candidè diligens, nulli mortalium conscius feci unquam, vel facere sum conatus injuriam; qui non nisi jugiter lacessitus, & graviter læsus de avertendâ saltem à me offensâ cogitavi unquam: quòd si cum lacessentis & offendentis incommodo factum est id aliquando acriùs, id sibi petulco ex talionis lege contigisse putet, nec mihi petito imputet ullus, ergo nec *Deusingius*; qui nullis productis, quia non nominatis, testibus aut urgentibus argumentis, sed figmentis suis calumniosis contrarium subdolarum technarum imperitis persuadebit forsan, nunquam verò prudentibus: quemadmodùm id quàm primùm per otium licebit, meridianâ luce clariùs me ostensurum confido.

Ut testabuntur qui cum

Qui proinde meos mores ac vitam nosse volent, illos interrogent, qui mecum vixerunt familiariùs,

Autore familiarius vixerunt. miliarius, ac proinde me noverunt intimius; non item illos, qui nunquam vel rarissimè mihi adfuerunt, quive ex Adversariorum meorum Satanæ mancipatorum calumniis, aut ex suis moribus meos finxerunt: quibus machinamentis astutis & malis quamvis observem, doleamque me nonnullis Viris probis reddi suspectum; non dubito tamen, quin tandem aliquando, ubi ad labia ascenderint vexationum aquæ, molestiarum injuriosè ac contumeliosè mihi ab improbis hominibus tot annos creatarum misertus Deus innocentiam meam humano auxilio penè destitutam sit è cœlo vindicaturus.

Autoris Adversarii quinam. Postquam verò jam toties facta est à me Adversariorum meorum mentio, erit forsan aliquis, qui quales illi catervatim nunc in me latrantium canum more ruentes sint, scire desideret; cujus votis ut ex æquo satisfaciam, libet ipsos tum ratione causæ ad mihi adversandum moventis, tum ratione propriorum morum considerare.

Eorum tres ordines. Et Causæ quidem, quam ut mihi adversarentur ipsos habuisse conjicere possum, ratione distribuam ipsos in tres ordines; atque in primo ordine illos recensebo, qui suopte motu ac quorumvis, ægrotorum præsertim benevolentiæ mihi affabilitate, comitate, facilitate, obsequio, aliisque urbanitatem sapientibus mediis conciliatæ, ut & famæ bonæ industriâ meâ & Artis operibus, Deo benedicente, comparatæ *Invidiâ* æstuantes facta, effataque mea omnia perversè interpretantur & malignè calumniantur. *Primi invidi.* Tales autem vix plures, quàm quinque aut ad summum sex novi; quorum aliqui, apud rerum Dominos auctoritate aliqua cùm polleant, fuêre ideò mihi magis noxii

Secundi Assentatores. Ad secundum ordinem *Assentatores* revoco, qui ut modò memoratorum gratiam, benevolentiamque vel aucuparentur, vel conservarent, ipsis se associarunt, ut mihi nocerent; veri Adulatores, sed Infernales, licet quandoque Aulici. Horum notus mihi numerus vix excedit priorem.

Postremi Malè feriati. His postremo loco accedit ingens, imò innumerabilis forsan hominum *Malè feriatorum*, atque promiscuè quorumvis famæ bonæ insidiantium grex, nulli parcens, ne illis quidem, cum quibus amicitiam colere dicuntur, aut creduntur.

Huic ordini accensendi quoque sunt, quotquot aut omnibus omninò Medicis, aut Medicinæ, in hâc præsertim Academiâ, Professoribus, suæ saltem Sectæ factiosæ minùs addictis sunt infensi ac infesti.

Maledicendi in Belgio libertas. Postquam enim unicuique in Belgio Libero (quod referre pudet) tam impune licet de quovis penè maledicere, mirum non est, si plerique ad malum naturâ proniores maledicentiæ ita sensim assuescant, ut, dum maximè ac continuò maledicunt, nesciant se maledicere, nolint saltem haberi pro Maledicis. Dolendum autem non tantùm inter plebeios & minimos, sed inter medioximos etiam, imò maximos vigere abominabile hoc vitium.

Adversariorum Autoris Mores. Quòd si quis præterea Adversariorum meorum primariorum *Mores*, ut secundùm ipsos in certas quoque classes distinguantur, aveat cognoscere, illos, in quantum mihi innotuerunt & habeo in memoria, paucis indicabo, cùm & illos Probis referri referat.

Quos ergò ex modò recensito triplici ordine novi Ego mihi Adversarios tumultuantes, illos satis ac publicè constat esse aut 1. Homines *Ebriosos*, & ita quidem vino, ejusve Spiritui, aut utrique addictos, ut nonnullos ex ipsis nunquam videas præcedente crapula priùs liberatos, quàm nova iterum madeant. *1. Ebriosi.* Hi quàm luculentum ac inculpatum de alienis moribus præbere possint testimonium, testatur ipsorum anima mero semper immersa atque sepulta, perque Liberi patris nebulam sobrios & abstemios viperina sua lingua mox lædendos extuberantibus madore oculis torvè spectans.

2. Scortatores, & Adulteri. Aut 2. *Scortatores* turpes, *Adulterosve* impuros, & ita quidem impudicos & impudentes, ut (quamvis manifestum sit quorundam uxoribus allatum esse à querulis meretriculis scortationis suæ pretium, aurum justò levius, cum ponderosiore commutandum, atque prudenter ac benignè ab ipsis, quò maritis consulerent, commutatum) audeant sua crimina & sordes, de quibus passim apud sodales suos inter pocula gloriantur, neque enim uni duntaxat vitio se dederunt, invisis affingere, atque ex corruptis suis moribus alienos fingere ac depingere.

3. Invidi. Aut 3. perditè *Invidos*, & ita quidem livore suo exesos, ut non tantùm in quorundam Liberos permanarit latens illud in corde maligno vitium, sed justo Dei judicio ad parentum correctionem ac correptionem infantes ad internecionem usque magno genitorum mœrore infestarit: unde non mirum aliis quoque ipsum per genitam ex se filiam Maledicentiam fuisse molestum & grave.

4. Sordidè Avari. Aut 4. sordidè *Avaros*, & ita quidem iniquo Mammonæ mancipatos, ut credant sibi decedere, quicquid vult aliis accedere Deus: unde nonnulli sunt inter ipsos reperti, qui ad proximum defraudandum non dubitarunt ea, quæ manu sua exararant, & subscripto nomine confirmarant, negare.

5. Superbi. Aut 5. *Superbos* & ita quidem inanem gloriam sectantes, ut non tantùm ferre non possint superiores, sed ne pares quoque, *Primatum* inter æquales passim & ubique affectantes, eundemque sibi subinde pueriliter tribuentes & adscribentes.

6. Calumniatores. Aut 6. *Calumniatores*, & ita quidem assidua maledicendi consuetudine corruptos, ut aliqui suis quoque Mecœnatibus, quorum beneficia, benevolentiamque non semel fuerant experti, vel adhuc expectabant, fuerint hactenus iniquè injurii.

Quosdã Autoris adversarios esse simulatores. Non desunt quidem aliqui ex Adversariis meis, honestorum virorum nomen magis, quàm rem affectantes, quos pudet calumniarum tam improbarum contra me tanta virulentia eructatarum haberi auctores, vel fautores; quocirca se mihi amicos fingunt & mentiuntur, quò sub simulatæ amicitiæ larva tutiùs per malignarum suarum technarum ac nefandarum cupiditatum administros & satellites mihi queant nocere.

Eos non rarò convenire. Quemadmodùm autem ubi est cadaver, ibi congregantur aquilæ; sic ubi degit Adversariorum meorum Primipilus, ibi non rarò conveniunt ac de me subvertendo secretiora consilia ineunt viciniores; quorum insidias & animum pravum reteget aliquando & toti mundo manifestabit Altissimus, quin refundet in ipsorum capita continuatam tot annos iniquitatem.

Quosdā de calumniis suis gloriari Et ante alios Deusingium.

Dum verò tenet aliquos adhuc mundana externæ, fucatæque honestatis solicitudo, videas contrà alios de calumniis suis, tanquam rebus probè ac venustè gestis publicè gloriantes: quorum Coryphæus est *Antonius Deusingius*, Antesignanus verò alius quidam vultu Taurino suam indolem ostentans (cujus nomen adhuc reticebo, donec illud omnibus innotescere videatur ad rem magis facere) uterque insignis Blatero, Medicus verò tàm infœlix, quàm invidus.

Autoris adversus suos adversarios votum.

Quoniam verò ad suam Conscientiam & ipsius conscium Deum toties quosvis aggressus provocavit *Deusingius*, exurge tandem aliquando, ô Tu cordium, renumque Scrutator exacte, ac Vindex justissime Deus! atque aliquo tam temerè irritatæ tuæ iræ indicio illos cunctis manifesta, qui gratis & protervè operantur iniquitati, qui suum calumniis semper Tibi Veri ac Æqui Authori exosis perdere conantur proximum; qui laqueis tensis venantur proborum & Tibi unicè confidentium animas: quò recenti ultionis cœlestis exemplo cautiores facti alii expavescant, & à Cordis sui maligni consiliis malitiosis seriò resipiscant, quin se homunciones, maxima licet ac pessima nonnunquam mente tam humili, quàm elata volventes, nil Te adversante præstare posse agnoscant. Amen, imò Amen.

Tu interim, *Clarissime Vir*, benè vale, atque bonis bona precare.

Dabam Lugduni Batavorum prid. Non. Majas cIↃ IↃcLXIV.

FINIS.

VIRO *Cavillationibus, Calumniis & Conviciis Celeberrimo*,

ANTONIO DEUSINGIO,

Mentem tum saniorem, tum meliorem optat,

FRANCISCUS DELEBOE SYLVIUS.

Ut petitioni tuæ satisfaciam, mitto Tibi brevem hanc meam Epistolam Apologeticam summatim Calumnias tuas & Cavillationes tum Academiæ cujusvis Professore, ac imprimis Veterano & gloriosè Primario, tum Ecclesiæ cujusvis, ac imprimis Reformatæ Antistite & Seniore, tum homine quovis ingenio, ac imprimis Literato & Christiano planè indignas ita perstringentem, ut ex ipsius lectione attentâ facilè conjicere valeas, suppetere mihi argumenta oppidò multa & efficacia, quibus tuam & arrogantiam & improbitatem possim pro meritis retundere.

Nam, si res amplius desideret, tuis Te coloribus accuratiùs & ad vivum depictum omnibus hominibus præsentibus ac futuris cum detestatione continuò spectandum exhibebo.

Noli proinde Tibi, uti soles, pueriliter abblandiens existimare post demptam fucatæ tuæ pietatis ac probitatis toties falsò à Te contestatæ larvam posse Te ampliùs Prudentiorum oculis tenebras vel caliginem offundere, atque detrectationibus tuis ex Inferni baratro Tibi suggestis Me, tum mea integritatis conscientiâ tum certo Dei omniscii & omnipotentis auxilio securum ac tutum, quicquid coneris aut tentes, ita premere, ut in totum deprimas, vel opprimas.

Hic ipsus Veri, Bonique Author & Vindex Deus, nî abdicatâ abominabili tuâ Invidiâ, Malevolentiâ & Maledicentiâ resipueris, rependat Tibi pares tuis sceleribus pœnas, & refundat in Te Cordis tui maligni cogitata, Oris impuri effata, & Calami protervi effutita.

Noli namque putare Te, nisi seriam, citamque agas pœnitentiam (quam ex animo Tibi acerrimè licet atque iniquè congestis etiam probris ex merâ petulantiâ & famæ inanis ambitione toties à Te jam offensus precor) evitaturum diutius vindictam Divinam Te certò certiùs manentem ac brevi funditùs eversuram.

Non est enim cor tuum rectum in Dei conspectu. Resipisce igitur ab istâ malitiâ tuâ & deprecare Deum, si fortè remittetur Tibi machinatio cordis tui. Video enim Te in felle amarissimo & connexu injustitiæ positum, ut Apostoli verbis te moneam. Sic pro te vovebam Lugduni-Batavorum pridiè Nonas Majas cIↃ IↃc LXIV.

FRAN-

FRANCISCI DELEBOE, SYLVII
ORATIO
DE
AFFECTUS EPIDEMII ANNO CIↃ IↃC LXIX.
Leidensem Civitatem depopulantis, atque primariis Habitatoribus orbantis,
CAUSIS NATURALIBUS,
VIII. Februarii CIↃ IↃC LXX. cum Academiæ Lugduno-Batavæ Rectoratum deponeret, habita.

Nobilissimi & autoritate Gravissimi hujus Illustris Academiæ Lugduno-Batavæ Curatores,

Amplissimi, Prudentissimique Florentissimæ, graviter licet nuper afflictæ, Urbis Leidensis Proceres, Prætor, Consules, Iudices, quique ipsis estis à Secretis.

Spectatissimi, Eruditissimique Disciplinarum quarumvis in eâdem Academiâ Inclyta Professores, Collegæ honorandi.

Venerandi Verbi Divini Præcones.

Facultatum omnium Doctores, Artiumque Liberalium Magistri eximii.

Cæterique, qui simul adestis, Viri honorati, & docti.

Desideratissima denique Iuvenum & Adolescentum egregiorum Corona, Patriæ, atque parentum spes prima.

Rectoratus Autoris pacatus, at Luctuosus.

I. QUEM ambivi nunquam, sed ob plures, gravesque causas sum aversatus semper, Supremum in hâc Academiâ Magistratum ante annum mihi præter votum, expectationemque impositum, quò Legibus obsecundarem, suscepi solicitus, nunc depono lætus; quamvis Deo annuente ipsum gesserim satis pacatum, at simul plerisque nostrum valdè luctuosum.

Auctoris jacturæ domesticæ.

II. Non memorabo hîc jacturas meas domesticas, utut mihi acerbissimas, † cùm ad alios illæ non pertineant; verùm publicas, quippe ad cunctos spectantes, atque tam huic Academiæ nobilissimæ, quàm huic Urbi præclaræ funestas.

Jacturæ Publicæ in Academia Professorum.

III. Ceciderunt namque, ac lucem reliquerunt ex Facultatibus singulis Professores Clarissimi, & quidem inter ipsos ex quatuor meis Assessoribus ætate adhuc vigentes ac me inferiores terni, unico in ordine nostro natu grandissimo superstite.

IV. Quærunt, nec inveniunt ampliùs Theologi suum *Cocceium*, virum in laboribus exantlandis indefessum, & quoad mores pacificum.

V. Lugent suum Juris-Consulti *à Thienen*, virum ingenio acutum, judicio acrem, quin ad quævis peragenda promptum & alacrem: Cujus jacturam fecit majorem nuperrimus ac lentus *Marchanti* decessus, viri ætate ac vigore florentis, & Academiæ valdè utilis, sed, si superstes mansisset, indies, utilioris futuri.

VI. *Schuylium* nostrum in Naturalibus, Botanicis, Anatomicis, Medicisque adeò rebus perscrutandis sedulum, atque in mediis suis conatibus omnium primum nobis ereptum dolent Medicorum Filii: Et, ac si parùm fuisset unum tantùm amisisse ipsos Antecessorem, post multos alios non ita pridem renovato sub anni hujus principium Medicorum vulnere adhuc cruento extinctus est *van Horne*, Anatomicus insignis; de quo plura dicerem; nisi admodùm nuper ipsi ex hoc loco esset parentatum, & ante annos undetriginta meus in Anatomicis fuisset Discipulus.

VII. *Stuarto* denique suo, sæviente jam communi calamitate hinc profecto, & in natali urbe, Parisiorum Lutetiæ, fatis functo, atque variis nominibus commendabili carent nunc Philosophiæ Studiosi; ut & *Gôlingio*, ejusdem Disciplinæ Professore extraordinario.

VIII. Sicut autem ex ordine nostro plures abiverunt ad plures, ita nonnulli ab affectu maligno languentes adhuc necdum recuperare quiverunt valetudinem pristinam & integram.

IX. Libuit enim Deo in judiciis suis non minùs admirabili, quàm justo, nostram per Facultates omnes atque singulas acriter exercere, ac splendidis luminibus orbare Academiam.

In Curia Consulum.

X. Nec tantùm in Academiæ hujus Professores, ipsorum Uxores, Viduasve, aut Liberos sæviit hæc Lues, verùm in universam quoque Civitatem

† Conjugis lectissimæ, quippe piissimæ, prudentissimæ, atque optimæ, ante annum ætatis secundum & vicesimum perfectum post bienne matrimonium utrinque ob animorum concordiam felicissimum animam suam exemplo verè Christiano & Astantibus omnibus admirabili inter continuas preces placidè Servatori Deo reddentis; hinc & Filiolæ unicæ raras Genitricis dotes in tenellulâ octo mensium ætate mirè imitantis, & optima quævis spondentis obitum.

vitatem Leidensem, adeò ut durante meo Rectoratu tum qui anno superiore, tum qui trimestri spatio priùs fuerant creati, omnes ad unum è medio sublati fuerint *Consules*: inter quos jam ipso Februario mense desiit esse horum robustissimus ac in ætatis suæ flore adhuc constitutus ordine postremus; cæteri tres jam senes intra dies quatuor & triginta, mensibus nempe Octobri & Novembri, ante Consulum Præsentium electionem cum morte vitam commutarunt; quod in omni memoriâ inauditum est non minùs Lugduni-Batavorum, quàm alibi.

Pratoris *Iudicum.* *Senatûs.*

XI. Qui Consulibus infestus Affectus fuit Epidemius, nec *Pratori* animi recreandi causâ Dordracum profecto, nec *Iudicibus*, nec reliquo *Senatui* veniam dedit, verùm plus quàm mediam hujus partem necavit.

In Ecclesiâ.

XII. Quemadmodùm *Curiæ*, atque *Academiæ*, fuit æquè gravis Morbus hic communis, sic & idem lethifer fuit *Eclesiæ* tum Pastoribus, tum Senioribus, tum Diaconis.

Ecclesiastarum.

XIII. Hactenus quidem duos Belgas, totidem Gallo-Belgas, unicum Germanum, & unicum Anglum peremit *Eclesiastas* Reformatos. Cæterarum enim Sectarum damna non recenseo.

Seniorũ & Diaconorum.

XIV. Ubique *Seniores* ac *Diaconos* penè omnes idem morbus nobis eripuit.

In Urbe Civium & Mercatorum.

XV. *Civium*, *Mercatorumque* primarii cum insigni plebis detrimento maximam partem sunt extincti.

Plebejorum.

XVI. Sed *Plebejos* etiam est aggressum hoc malum, ipsorumque plurimos peremit.

XVII. Quod non parùm auxit afflictæ Civitatis afflictionem, fuit plerorumque Incolarum sæpè cum tota familiâ decumbentium, aut recidivam aliquoties patientium Infirmitas tanta, ut deessent non rarò & qui graviter affectis ac prostratis opem ferrent, quin morituris addessent ac debitè ministrarent: tantus fuit ubique Sanorum, aut mediocri saltem robore præditorum defectus.

Omnis ætatis & sexûs.

XVIII. Utique nulli Sexui, nulli Ætati perniciosa huic Urbi labes pepercit; quamvis *Infantes*, ac *Pueri* perpauci; *Adolescentes* ac *Iuvenes* plures, at ex iis, qui ad *Virilem*, *Senilemque* ætatem pervenerant, plurimi eâ ocuubuerint.

Gravidarum.

XIX. Pleræque *Gravidæ* hoc affectu laborantes Abortum sunt passæ; paucissimæ ad nonum mensem uterum gestarunt, atque vivaces fœtus pepererunt; quin ex ipsis quoque multæ paulò post vitam reliquerunt.

XX. Plurima huc facientia non addam, quoniam non ita pridem in hoc eodem Auditorio, me licèt ob valetudinem ab eodem malo penè ad internecionem corpus meum ante quatuor circiter menses atterente, adhuc infirmam absente, actum est de hujus temporis Calamitate abundè atque ornatè, quamvis magis Theologicè.

XXI. Non possum verò illa silentio præterire, quæ Professionis & Artis meæ sunt propria; cùm, si non omnium, certè multorum intersit ea nosse; quæ proinde loco eorum, quæ hâc horâ proferre alias cogitaveram, paucis prosequar.

Pœnæ afflictionisque mala hominibus à Deo immitti.

XXII. Non puto ignorare, dissimulare, aut negare ullum Christi Salvatoris nostri unici nomen profitentem, nisi profanum & irreligiosum, in Oraculorum saltem Divinorum diligenti lectione ac jugi meditatione hospitem, Omnia pœnæ, afflictionisque mala immitti hominibus à Deo, summo, æquissimoque actionum humanarum Spectatore, Arbitro ac Vindice: Cujus abdita consilia & judicia justa, nostraque peccata multiplicia, cùm id Theologorum officium sit, pluribus non attingam, excutiamve; contentus Naturales Causas, secundas dictas, impræsentiarum expendere, atque nostro negotio adaptare; cùm in judiciis suis terribilibus exequendis frequentissimè (sicut, me judice, in hoc etiam morbo factum) illis utatur unicus Cœli, Terræque Dominus & Author, cunctarumque adeò Creaturarum Causa prima & suprema, Deus Optimus Maximus, tam misericors, quàm justus.

Eumque in finem causis naturalibus frequenter uti.

Aliquando tamen sine ipsis opera sua perficere.

XXIII. Evenit quidem aliquando, ut Deus sine nominatis Causis Naturalibus opera sua perficiat insolita vel solo suo verbo & mandato Divino, cui omnia mox parent; vel per ministros suos cœlestes, Angelos fideles ac bonos; vel quandoque etiam per Spiritus malos & impuros, Satanæ consortes, imperio tamen suo subjectos & obsequentes.

Affectus Epidemii causæ naturales.

XXIV. Affectum autem nostrum Epidemium necdum quiescentem, ac huic præsertim Urbi, locisque circumjacentibus exitialem ac perniciosum existimo ego mediantibus Causis Naturalibus immissum nobis à Deo irato; ac idcircò resipiscentiâ, cordis humilitate, vitæ ante-actæ in melius emendatione, fraternâque Charitate iterum pacando.

Et quidem præcipua Aër malè affectus. Et aliæ minoris momenti.

XXV. Naturales Causas omnes omnibus hominibus hîc communes dum animo attento percurro & trutinor, videor mihi commodè Affectum notatum *uni Aëri, sed aliunde malè affecto, infectoque*, tanquam præcipuæ inter ipsas Causæ, adscribere posse; concurrentibus, fateor, subinde aliis quoque Causis, sed minoris momenti, nec continuò locum habentibus, ideoque non tam ipsum producentibus, quàm secundùm quædam Symptomata ægro huic aut illi molestiorem, graviorem-ve facientibus.

Aërem inspirari & expirari.

XXVI. Aëre autem sicut rarissimè ad horæ quadrantem carere possumus; quod evincunt suffocati & strangulati; ita eundem qualemcunque, utilem, noxiumve perpetuò allicimus & inspiramus, iterumque expiramus, & forâs propellimus.

Inspiratus Aër purus Sanguinẽ alterat, & temperat. Exspiratus exhalationes secum effert.

XXVII. Inspiratus in Pulmones Aër purus ac temperatus Sanguinem in Cordis thalamo dextro secundùm naturam effervescentem, accensoque ampliùs, auctove tunc Igne vitali ebullientem, mox per arteriam, venamque Pulmonalem ad sinistrum Cordis ventriculum properantem particularum suarum subtiliorum & optatæ mutationi absolvendæ convenientium admistione alterat, æstumque ipsius temperat, & blandè compescit; atque vicissim exhalationes ab effervescente Sanguine promanantes ac erumpentes, hominique inutiles, noxiasve reciprocâ sui exspiratione secum effert.

An inspiratus Aër Salivæ aliisque humoribus ad Os delatis misceatur.

XXVIII. An inspiratus Aër aliquâ sui parte Salivæ quoque, aliisque Humoribus à Cerebro, subjectisque ipsi Glandulis, Glandulosisque tunicis ad Os & Fauces derivatis commisceatur,

ceatur, & unà cum illis deglutitus in Ventriculo & Intestinis tenuibus mutationem aliquam Humoribus ibi repertis, aut confluentibus adferat, sicut arduum est probare, ita durum videtur negare.

Autori id non improbabile.

XXIX. Mihi certè, qui veritatem ubique ac unicè sector, non censetur illud improbabile, quamvis putem plures adhuc requiri Observationes ad rem illam obscuram illustrandam, confirmandamque, & ita stabiliendam, ut Dissentientium cogatur assensus.

Pro Aëris inspirati varietate Sanguinē variè quoque affici.

XXX. Prout autem conservandæ vitæ naturali pernecessarius Aër occurrit nobis 1. aut *temperatus*, aut secundùm qualitates suas potentiùs, frequentiúsque nostros Sensus externos afficientes, ac vulgò primas dictas, *Intemperatus*, Calidior nempe, Frigidiorve, Humidior, Sicciorve: 2. aut *serenus* & *purus*, aut *perturbatus* & *nebulosus*, exhalationibusque variis contaminatus. 3. aut *tranquillus* & *pacatus*, aut *turbidus*, ventisque procellosis *agitatus*, & sic porrò; ita ejusdem inspirati effectus homini erit aut *salutaris*, aut *noxius*; sequeturque *Sanguinis* aut *temperatio* ac *repurgatio* desiderabilis & salubris, aut *corruptio* ac *infectio* cuivis metuenda, quia perniciosa.

Aërem variarū rerum admistiones admittere.

XXXI. Hic verò Aër vitæ nostræ animali tuendæ tam necessarius, ac per se purus, nec sic tamen nobis sufficiens ac conveniens, notabiles *variarum rerum* plurimùm inter se differentium *admistiones, confusiones* ac *perturbationes* homini nunc *faventes*, nunc *nocentes* admittit; quas hîc, ut brevior sim ad quinque notabiles redigam species.

1. A Sole ejusque radiis.

XXXII. Primum locum dabo *Soli*, cujus *radii* verè *ignei* non tantùm per Aërem universum disperguntur, sed in regione ipsius infimâ, Terræque proximâ, nî à nubibus, ventis, &c. impediantur, æstum ingentem pariunt, quin corpuscula infinita & diversissima cum Aëre ac inter se confusa non parùm alterant & variè immutant.

Eos esse igneos.

XXXIII. *Igneos* esse *Solis radios* demonstrat non tantùm ardor summus, quem æstatis, & aliquando veris & autumni quoque tempore, atque Aëre claro ac sereno existente corpora nostra verberando in nobis excitant; vel calor in rebus quibusvis aliquandiu soli acuto expositis remanens, Sensuique manifestus; sed imprimis radiorum eorundem convexo vitro exceptorum collectio, ac centrum versus concursio, vulgò concentratio dicta, & quævis combustibilia incendens ac consumens.

Corpuscula per Aërem volitantia.

XXXIV. Quæ dixi esse infinita & diversissima *Corpuscula* cum Aëre ac inter se confusa, Solisque radiis mutabilia, eadem, in quantum mihi post multiplices, molestosque labores innotuerunt, & ad rem nostram faciunt, hîc paucis percurram & enarrabo.

Ab autore ad sensum demonstrabilia.

XXXV. Velim autem, quod in antecessum moneo, turbari neminem, si me audiat subinde minùs usitatis apud Authores Classicos terminis utentem; quippe qui non aliorum placita & figmenta, sed ipsas res didici scrutari, & suis nominibus indigitare; omnia nimirum, quæ dico & assero, ad Sensum demonstrare paratus; nec proinde Chimæricis multorum Doctorum otiosorum, & labores, sumptusque ad experimenta quævis facienda requisitos refugientium, atque Dictatorum nihilominùs more in suo musæo, singula pro lubitu fingentium, determinantiumve, commentis allectus, moratus, aut conturbatus.

Particulæ Salinæ lixivæ, sed volatiles & aliquid Oleosum & Aromaticum coniunctum habentes.

XXXVI. Sunt ergò æstate copiosæ in Aëre *Particulæ Salinæ Lixivæ*, sed *Volatiles*, maximâ sui parte à regionibus Zonæ torridæ subjectis aut propinquioribus Austri lenis calidique ope ad nos delatæ, atque sæpenumero aliquid Oleosi & Aromatici conjunctum habentes; quod manifestum est iis, qui exeunte vere aut vigente æstate Aëre sudo ac sereno per Galliam meridionalem faciunt iter, occurrente ipsis ad plura sæpe milliaria, etiam per Oceanum, Odore plantarum Aromaticarum fragrantissimo; certo argumento particulas subtiles emanare ex illis plantis, atque cum Vento transportari per Aërem ad regiones alias.

Omnia Odorata esse naturæ Oleosæ, & participare de Sale Volatili.

XXXVII. Docemur autem per Analysin rerum naturalium Chymicam, Omnia odorata esse naturæ Oleosæ, atque participare de Sale Volatili; quali omnes omninò Animalium, & in specie Hominis partes sunt refertissimæ.

XXXVIII. Quod in regionibus calidioribus attollitur, transferturque aliò magis manifestè, ac copiosè, illud idem in minùs calidis & ab Æquatore remotioribus contingit magis obscurè atque parcè.

XXXIX. Nonne cœlo illustri & calente percipimus sæpe in his quoque regionibus ad septentrionem magis vergentibus odores florum, plantarum, rerumque aliarum suaves aut ingratos per Aërem diffusos, ac è longinquo ad nares nostras deportatos?

Particulas Salinas volatiles & Oleosas in Aëre volitātes acui à Solis radiis igneis, & inspiratas in Sāguine partem Biliosam augere.

XL. Has verò particulas Salinas Volatiles atque Oleosas, sive Aromaticas undecunq; tandem provenientes atque in Aëre volitantes agitat & acuit ampliùs Sol igneis suis radiis; quæ cum Aëre inspiratæ facilè Sanguini propter suam subtilitatem junguntur in Pulmonibus, atque ipsius, jam æstuantis temperationem ab Aëre laudabili expectatam impediunt, neutiquam juvant; quinimò augent in Sanguine *partem Biliosam*, primariam æstûs in ipso causam, & Sale Volatili Oleoso maximè constantem.

Salivæ mixtas Bili etiā jungi.

XLI. Quòd si confusus Aëri Sal Volatilis & Oleosus *Salivæ* quoque, sicut modò verbo attigi, admisceatur, & ad Ventriculum, Intestinumq; tenue depellatur, nonne *Bili* eò affluenti jungetur, ejusdem vim & operationem intendet ampliùs, vel nimiùm, idque cum admittentis detrimento?

Easdem Pituitosos viscososq; Humores attenuare.

XLII. Ab eodem Sale Volatili unà cum Aëre attracto *Pituitosi, Viscosique humores* in Ventriculo, Intestinis & alibi attenuabantur, incidentur, atque solito fluidiores, nimisque mobiles fient. Unde minùs resistent Bilis actioni, quam ex parte ab ipsis reprimi ac cohiberi oportebat.

Et Melancholicos, hoc est, Acidos & Austeros infringere.

XLIII. Ab eodem Sale Volatili Acriore copiosiùs in corpus admisso *Humores Melancholici*, hoc est, *Acidi* & *Austeri*, infringentur, ipsorumque Sanguinem inspissandi vis peribit, unde naturalis Sanguinis consistentia minuetur, ipsusque ad sui corruptionem aptior reddetur.

Primarius Radiorum Solariū effectus.

XLIV. Atque hic est primarius & maximè notabilis, nobisque noxius radiorum Solarium ardente Sirio effectus in Aërem unà cum innumeris & multifariis corpusculis ei confusis Chaos verè constituentem, & à nobis nihilominus inspirandum. Plures eorundem in alia corpuscula effectus valdè considerabiles studio prætereo, ne sim prolixior.

2. Notabilem

XLV. II. Inter ea, quæ notabilem Aëri mutationem

Aëri mutationem afferunt Venti varii, Ventorũ proprii.

tionem afferunt, secundum locum assignabo *Ventis Variis*; quamvis non tam sui, quàm eorum ratione, quæ secum advehunt & Aëri ex parte communicant, relinquuntque, id efficiant.

XLVI. Hactenus saltem in Ventis, solo auditu & Tactu perceptibilibus, ego aliud non potui observare proprium præter *vim ac vehementiam*, diversam; cùm alii lenes, blandique; alii frementes, validíque occurrant. Qui quoties concurrunt varii ac vehementes, toties procellas excitant, & omnia mirè confundendo, conturbandoque plurima evertunt aut proterunt ac perdunt; donec violentioribus omnia secum rapientibus cedant mitiores & languidiores.

Quæ nobis à Ventis eveniunt rebus per eos ad nos trãslatis adscribẽda.

XLVII. Cætera, quæ nobis à Ventis evenire videntur, rebus diversis unicuique ascitis, & simul quaquaversùm translatis existimo adscribenda. Ab illis nempe non parùm immutatur Aër in nostrum aut commodum ac emolumentum, aut incommodum ac detrimentum: quod semper à nobis spectandum; Id enim bonum vocamus simpliciter quod nobis est, aut creditur bonum; sicut malum, quod nobis est, aut putatur malum.

Quid nobis bonũ Austrum Salem Volatilẽ, & Spiritum nobis advehere.

XLVIII. Hæc ut nostro negotio pressiùs accommodem, faciam initium ab *Austro*, vento à torridâ zonâ hûc flante cujus alis *Salem volatilem* ad nos usque transportari, & in Aëre nostro ex parte sisti ac permanere dixi modò; nec tantùm Salem, verùm etiam *Spiritum volatilem* inde ad nos similiter adferri planè sum persuasus, sed imprimis existente Aëre puro & nitido, atque cum Austro blando, placidoque concurrente Sole corusco ac fervido; à cujus igneis radiis elicitur & attollitur facilè in altum & supra nubes inferiores Spiritus volatilis sub torridâ zonâ copiosus, ideóque, quàm alibi, minùs impeditus, irretitusque, qui Austri mitis & sublimis ope per zonam temperatam vehitur versùs algidam, ubique partem sui aliquam subjecto Aëri cedens; maximè, ubi offendit eundem humidum & pluviosum, qualem hîc habemus frequentissimum.

Ejus Effectus.

XLIX. Hinc est, quòd sub torridâ zona, præter antiquorum placitum, æstas regnet continua, fructus plerique toto anno reperiantur maturi, & multo turgentes Spiritu volatili. Hinc est, quòd Vina in Regionibus illi propinquioribus nascentia eodem Spiritu volatili, quàm in remotioribus abundent magis. Hinc est, quòd Vina Hispanica, quippe potentiora, plus; Gallica istis debiliora minus; Rhenana & Mosellana utrisque aquosiora minimum Spiritûs volatilis contineant, & in sui destillatione promant.

L. Spiritum Volatilem Austri ope ad nos deferri confirmant Fructus omnes immaturi acerbitate ingratâ donati, nec facile, nisi adventante hoc vento, sed blando, & radiis solaribus comitato ad maturitatem deducti.

Fructuũ acerborum in dulces mutatio à Spiritu & Sale Volatili, ut & ab igneis Solis radiis.

LI. Omnis namque Fructuum acerborum in dulces, vel quasi dulces, gratosve mutatio & maturatio pendet tum à Spiritu & Sale volatili quovis, tum ab Igneis Solis radiis, vel saltem Igne foci, sed artificiosè administrato; (Ars etenim & imitatur, & juvat, & superat subinde Naturam:) à quibus solis dulcescunt, leniunturque austeri & immaturi fructus; ex quorum adhuc crudorum, immaturorumque Succo expresso vix post qualemcumque ac diutinam fermentationem aliquid elicies Spiritûs volatilis; qui abundans prodire solet ex eorundem maturorum, adeoq; dulcium facilè ac brevi fermentato Succo.

De quibus Fructibus hîc loquatur Autor.

LII. Me hîc de illis fructibus, qui sui maturitate aciditatem, sed gratam & suavem nanciscuntur, neutiquam agere facilè agnoscent, quotquot haud in Plantarum tam obviarum, quàm exoticarum, ideoque rariorum, aut multis adhuc invisarum inani, sterilique nominum varietate gaudente cognitione, qualis ferè sola ubique hodie viget, atque rerum singularium Curiosis in deliciis habita & laudata magno Apollineæ Artis detrimento in Academiis ad pompam perfunctoriè docetur; ast solidâ, earundemque, ac imprimis usualium, ægrisque conducentium viribus multifariis per praxin tantùm, experientiamque longam innotescentibus intentâ, & hactenus Medicinæ utili, quamvis ferè neglecta notitiâ sunt versati.

Auster per se siccus, non rarò humidus quid præstet.

LIII. Quemadmodùm per se *omnis Ventus*, ergò & Auster *siccus* est, ac humiditate propriâ destitutus, ita non rarò idem observatur *humidus*, hoc est, nubibus, vel pluviâ onustus. Humiditas verò hæc Austro juncta Salem volatilem cum ipso delatum dissolvit, atque Volatilem Spiritum adsumit, ac secum quaquaversùm à Vento propulsa defert, quin utriusq; partem bonam Terræ, in quam decidit, confert. Tunc autem pluvia, sive impendeat, sive tenuis ac densa delabatur, Respirationem nostram solet angere atque difficilem facere, Sudore ipso præ anxietate non rarò simul erumpente. Quod ego non tantùm pluviæ, sed imprimis Sali & Spiritui volatili unà cum Aëre humido inspiratis censeo tribuendum.

Boreas variè frigidus.

LIV. Sicut Auster socium sæpiùs habet Calorem Solarem, ita *Boreas* à zonâ septentrionali algidâ, utpote Solis radiis tantùm non destitutâ, huc appellens *frigore* nos vexat perpetuo; sed frigore vario, cùm aliàs blandius observetur ipsum; aliàs verò acrius & cutim nudam dilacerans; aliàs tum nubes in nivem, tum pluviam in grandinem, tum aquas collectas, imprimis dulces, minusve salsas in glaciem congelans & cogens.

Propter particulas Acidas.

LV. Boream semper plùs minùs algidum existimo propter admistas ipsi particulas *Acidas* plùs vel minùs temperatas; quibus nempe solis debentur modò recensiti effectus Boreæ primarii.

Frigus blãdum acido nitroso tribui.

LVI. *Frigus blandum* tribuo *Acido nitroso*, præ Salibus omnibus minùs acri, & in nobis tamen quovis modo frigus lene patienti; qualem Salem cum Boreâ minùs sævo ad nos migrare testantur Terræ ipsius beneficio pinguescentes. Fertilitatem autem à Nitro esse noto jam est notius.

Frigus Acrius Acido puriori, & muriatico sali juncto.

LVII. *Frigus acrius*, cutimq; faciei & manuum dilacerans, & suâ cuticulâ privans est acceptum ferendum *Acido puriori*, vel *muriatico sali juncto*; à quo effectum similem observamus indies in praxi Medica, & manifestissimè in Coryza; in qua depluens per nares sapore salso-acidus humor tum nares, tum vicinam cutim rodere, cuticulamque abradere consuevit.

Frigus Glacians Spiritui Acido cum Sale volatili puriore mixto.

LVIII. *Frigus glacians* deduco à *Spiritu Acido cum Sale Volatili puriore unito*, & Sali Armeniaco planè consimili; postquam non semel observavi hunc Aqua recens solutum etiam æstate media circa vitreum vas miscellam istam continens allicere ac gelare aëris ambientis humiditatem aqueam; quod idem urgente gelu evenire videmus fenestrarum vitris.

Sal Armeniacum quibus constet.

LIX. Constat verò *Sal Armeniacum Sale Volatili*

Sal volatile & Spiritum Acidum junctos effervescere. Gelidam dari effervescentiam.

tili puro & Spiritu Salis acido junctis , & quovis tempore ad experientiam revocandis. Hi duo, ubi à nobis confunduntur, ac simul effervescunt, frigus & tunc quoque pariunt ; quin evincunt dari gelidam in rerum naturâ effervescentiam, contrà quàm senserunt, sentiuntque etiam nunc nonnulli ex solâ librorum sibi præter omnem rationem præ aliis probatorum lectione, aut propriâ fictione satis facili, neutiquam verò ex ipsarum rerum observatione multiplici, multumque arduâ & carâ edocti, ac nihilominùs de quâvis re controversa , sibique incomperta sententiam suam ineptam temerè interponentes Viri audaces, atque ab imperitis propter garrulitatem impudentem magni habiti.

Unde Boreæ accedat Nitrum, Spiritus Acidus, Sal Muriaticum, & Sal Armeniacum.

LX. Unde autem, dicet aliquis *Boreæ* accedit *Sal Nitrum, Spiritus Acidus, Sal Muriaticum, & Sal Armeniacum*, ut notatos & his à me adscriptos producat effectus?

LXI. Cui respondeo, infinitas esse in Regionibus septentrionalibus metallorum, mineraliumque fodinas, & Venas, ex quibus Ignium subterraneorum & artificialium , dum funduntur , vi propelluntur in aërem liberum Spiritus Acidi ; quos, ut & alia plura secum rapiunt & quaquaversum vehunt Aquilonares Venti Nobis omnium vehementissimi.

LXII. Prout autem illis occurrunt in Aëre corpuscula diversa , & quidem proportione varia, ita exurgunt ex ista confusione ac mistione Salia composita itidem diversa , & nunc *Nitro* , nunc *Marino*, nunc *Armeniaco* valdè similia; sicut ostendi modò eorum id evinci effectibus.

Ad Nitri constitutionem quænam concurrant.

LXIII. Ad *Nitri* constitutionem fateor concurrit pars sulphurea & pinguis , cujus ratione accendi potest ; quod facile à partibus metallorum Sulphureis unà cum Spiritu acido in aërem sublatis ac dispersis , ipsove Sulphure accenso & similiter per aërem lato ; sed iterum cum eodem spiritu in loco à Solis radiis adeò remoto coalescentibus accidere potest.

Boreas unde acrior.

LXIV. Quoties Spiritûs acidi plus , pinguedinis autem minus admiscetur Sali Nitroso , vel Marino ventorum violentia è mari hausto ac per aërem pulso , toties *acrior* sentietur Boreas omnia rodens & radens.

Sal glacians unde generetur.

LXV. *Salem glaciantem*, Armenioque affinem arbitror ego generari ex Sale Volatili puriore à regionibus torridæ zonæ subjectis aut propinquioribus per superiorem Aëris regionem Austri ope, sicut jam dictum , ad septentrionem translato & cum adventante inde Spiritu Acido in Salem Armeniaco similem concrescente , iterumque Boreæ vi meridiem versus repulso , atque ubique efficaciam suam mirabilem exerente.

Pro varietate particularum quibus onustus est Boreas, eundem varia in nobis producere.

LXVI. Quoties autem particulis vel Nitrosis, vel Salso-acidis , vel Sali Armeniaco similibus onustus ad nos appellit Boreas , toties is Aërem nostrum iisdem replet, quæ cum ipso inspiratæ non possunt non aliquam in Sanguine ac cæteris Humoribus , sed & Partibus ipsis Continentibus mutationem producere insignem , quin pro singulorum conditione ac constitutione diversâ diversam, & quidem, ubi magnus est in nobis æstus, ejusdem contemperationem , si moderata fuerit , utilem, sin excedens, noxiam: ubi verò abundat in nobis pituita , ejusdem solutionem , commotionem, conturbationem , ac subinde coagulationem , utplurimùm nocentem ; unde videas sæpenumero in Senibus pituita ferè abundantibus & Apoplexias, & Hemiplegias, & Paralyses tunc excitari.

Hippocratis de Aëris Mutationibus, Observationes per quæ explicandæ.

LXVII. Ex quibus ritè consideratis , expensisque magna lux affulget ad explicandas, illustrandasque Magni Hippocratis de Aëris mutationibus secundùm anni tempora , ventosque accidentibus, ac imprimis easdem consequentibus Affectibus Observationes practicas in ejusdem operibus Laconicè descriptas : quod frustrà requires ab hujus temporis Doctoribus quibusdam in Græcâ Linguâ addiscendâ multùm , in Morbis autem ipsis apud ægros tantùm cognoscendis parùm aut nihil temporis consumentibus.

Primarii nobis mutationes afferentes venti Auster & Boreas.

LXVIII. Primarii, maximamque ratione admistorum & Aëri, & subjectis huic Regionibus, ac Hominibus mutationem afferentes Venti sunt bini jam memorati *Auster*, atque *Boreas*: *Orientalis* verò & *Occidentalis* tum ab iisdem Austro , vel Boreâ, tum à vicinis magis cuivis loco Regionibus , tum ab Aquis , Stagnis præsertim , Maribusve propinquis accipiunt ferè quod iterum Aëri cedunt ulteriori.

Orientales venti hisce locis Sicci.

LXIX. Hisce quidem locis solent *Orientales Venti* per longum Terrarum tractum ad nos delati esse *Sicci* , & prout in Aëre , Austri vel Aquilonis spolia quædam offendunt & capiunt , *Calidi, Frigidive*.

Et quidem calidi vel frigidi. Anno præcedente Subsolanum Gelu nobis retulisse.

LXX. Sic sub anni Præcedentis exitum Gelu grave nobis attulit Subsolanus, quod nullus dubito debebat Boreæ glaciandi vi gravido, ipsique in loco à nobis remotiore occurrenti, atque quo ad vehementiam inferiori , & ideò potentioris ductum sequenti.

Occidentales Venti nobis Humidi. Et quidem vel frigidi vel calidi.

LXXI. *Occidentales* autem Venti ex proximo Oceano Aquas & vapores mutuando *Humidi* ferè sunt , itidemque Aquilonis , Austrive dominium in Aëre priùs exercentis ratione *Frigidi, Calidive*.

Aërem calore, frigore, siccitate, & humiditate se manifestare.

LXXII. *Aër* profectò , sicut ex modò dictis patet , secundùm quotidianas ; ideóque continuas mutationes, quas Solis ortui & occasui, accessui ac recessui debet , in Sensus nostros Externos incurrens *Calore* imprimis ac *Frigore* se manifestat , & quatenus nubibus & pluviâ destituitur , vel scatet, *Siccitate*, aut *Humiditate* nos afficit, nec in Visum, Auditum , Olfactum vel Gustum hactenus operatur, ac inde forsan prædictarum Qualitatum, tanquam primarum , ortum habuit Quaternarius ille tantoperè in Scholis decantatus, licet nunquam ab ullo demonstratus. Sed de his & similibus non est hîc pluribus agendi locus, aut tempus.

Aëre tactum tantum afficere, Ventum præterea auditum.

LXXIII. Quemadmodùm Aër, sic & Ventus plerosque Sensus externos certis organis alligatos haud afficit, sed illum præcipuè, qui per totam corporis superficiem est distributus, atque, ubi validus existit & sonorus, Auditum quoque.

Ventus quid sit, & unde veniat, nesciri.

LXXIV. Audimus ergò Ventorum blandiorum susurrum , & potentiorum frementem sonum, sentimusque ipsorum violenter in nos ruentium & subinde solidissima quævis concutientium , hinc & nonnunquam prosternentium aut evertentium impetum magnum, ac potestatem stupendam : licet ignoremus adhuc tam, quid Ventus verè sit, quàm unde veniat & quò vadat; miramurque ipsum sæpenumerò , sicut confestim excitatur turbulentus , spontè ac subitò , aut levi saltem pluvia iterum sedari atque compesci ; adeò ut , quemadmodùm nos sæpiùs inexpectata obruit procella,

procella, ita insperata nos cœli recreet tranquillitas; quæ omnia Sensibus nostris externis evidentia, Menti autem adhuc occulta Deum arguunt præsentem, omniaque pro suo nutu in mundo immundo gubernantem, ac Profanos in suâ impietate confundentem, quin ad resipiscentiam, Deique agnitionem, ac celebrationem salutarem ipsos invitantem.

3. Aëri notabiles mutationes afferunt Meteora.

LXXV. III. Idem Aër notabiles mutationes accipit 3. à *Nebulis, Nubibus, Pluviâ, Nive, Grandine*, cæterisque *Meteoris Aëreis*, nunc ex locis remotioribus, nunc ex propinquioribus originem suam trahentibus.

Nebulæ.

LXXVI. A *Nebulis* quidem non parùm impurus & nobis gravis atque noxius redditur Aër; quod præ aliis experiuntur, qui Asthmati sunt obnoxii, vel aliàs Dyspnœâ solent laborare molestâ; tunc enim facilè in horum Symptomatum Paroxysmos incidunt tales.

Nubes. Pluvia.

LXXVII. *Nubes* copiosæ, nobisque impendentes, ac imprimis *Pluviam* minantes, sicut dicebam modò, Aërem faciunt Respirationi facili minùs aptum, unde ad Sudoris eruptionem solemus tunc magis angi atque arduè respirare: sicut æstuans priùs Aër, postquam decidit pluvia, temperatur vicissim, refrigeraturque; quo beneficio carent, quemadmodùm observavi non semel, qui degunt in loco licet vicino, & viderunt quidem supra se, contingere autem non potuerunt aliò ruens cœlum imbribus.

Meteora Sulphurea.

LXXVIII. *Meteora Sulphurea* fulguri ac fulmini sæpiùs juncta, vel aliàs per Aërem dispulsa non parùm ipsum gravi fœtore inficiunt & cum cum Aëre inspirata nobis quoque nocent.

4. Aër notabiles mutationes subit à Vaporibus.

LXXIX. IV. Idem Aër notabiles mutationes subit 4. à *Vaporibus* ex Aquis maximè vicinis quâvis de causâ suscitatis, Aërique confusis. Prout enim Aquæ dulces sunt ac puræ, quales Fontana & Fluviatilis; aut Salsæ, aliove Sapore donatæ, quales Marinæ ac Medicatæ, Spadanæ scilicet, aliæve Acidulæ; aut odore omni destitutæ, quales modò laudatæ Fontana & Fluviatilis, aut odore gravi donatæ, quales Sulphureæ ac Bituminosæ; prout eædem sunt quiescentes, aut motæ: ita diversissimi ex illis attollentur, proximoque Aëri admiscebuntur Vapores, nunc blandi, purique, nunc Salsi, Acidive; nunc impuri, fœtidive, aut Sulphurei; quorum aliqui, ubi modum non excedunt, nobis sunt aliquando amici, cæteri verò plerumque noxii.

Aquis adversa quies necessarius motus.

LXXX. Ante omnia autem *Aquis adversa est Quies, necessarius Motus*; sine quo diu nequeunt permanere integræ; quin brevi corrumpuntur, putidisque Vaporibus Aërem, cunctaque in eodem Viventia inficiunt, & quandoque suâ noxâ interficiunt.

Aquæ quomodò moveantur.

LXXXI. Quiescunt Aquæ stagnantes aut conclusæ, ad Motum verò cientur apertâ ipsis ad loca declivia satis patulâ viâ, & in locis magis planis reciproco Ventorum oppositorum flatu; nî aliâ insuper id perficiatur arte potenti, eliciendo nimirùm, exhauriendove, atque aliò transferendo Aquam sui morâ corrumpendam, corruptamve, ac vicissim aliunde alliciendo & in ablatæ locum advehendo puram & incorruptam.

5. Aër notabiles mutationes accipit ab Exhalationibus terrenis.

LXXXII. V. Aër denique 5. mutationes notabiles subit ab *Exhalationibus Terrenis*, sæpiùs Solis æstuantis opera eductis, & aliquando ab Ignibus subterraneis foràs propulsis, atque ambienti Aëri communicatis.

LXXXIII. Quemadmodùm autem à Terra optima & plantis salubribus decorata Exhalationes assurgunt suaveolentes, Aërem sanum præstantes, nobisque utiles, de quibus actum est in superioribus; ita ex eadem paludosa, vel aliàs contaminata erumpunt Exhalationes fœtentes, Aëremque, hinc & nos inficientes ac corrumpentes.

Aëris nostri corrupti causæ remotiores.

LXXXIV. Postquam verò Aëri nostro, sed inquinato & corrupto tanquam Secundæ, ac Externæ Causæ, acceptum existimavi ferendum Morbum nostrum Epidemium, meritò expectabunt avidè plures, ut post Causarum Aërem nostrum jam toto semestri spatio licèt malè afficientium enarrationem multis satis prolixam, & nonnullis forsan tædiosam visam, quippe horulæ spatio penè durantem, tandem aliquando determinem, quibusnam ex enumeratis Causis remotioribus adscribenda veniat nostri Aëris corruptio: an uni, an pluribus, an omnibus?

LXXXV. Id paucis absolvam, dicendo Aëris nostri vitium deberi istis omnibus & singulis superiori æstate atque autumno in nostri ruinam concurrentibus ac consentientibus Causis modò explicatis; & 1. æstuanti Soli; & 2. Ventis continuò ferè silentibus; & 3. Pluviæ deficienti; & 4. Quiescentium Aquarum Vaporibus, sed limosis assurgentibus; & 5. Terreis Exhalationibus uliginosis & impuris, atque post Aquarum è Paludosis locis evaporationem à Sole in Aërem attractis, propulsisve; si omnis rerum naturalium Motus fiat Pulsu, sicut id hoc tempore placet plurimis.

1. Solis radii ignei quid effecerint.

LXXXVI. I. A *Solis* namque *radiis*, quos *Igneos* in superioribus ostendi, non tantùm durantibus diebus canicularibus, sed toto insuper Septembri mense cum Aëre hîc & in vicinia nimis sereno & tranquillo perseverantibus Particulæ Bili augendæ volatiliori præstandæ & commovendæ aptissimæ auctæ sunt, acrioresque factæ in Aëre, quin continuò á nobis omnibus inspiratione in corpus allectæ: unde in nobis multiplicata est Bilis, factusque Sanguis valdè fluidus & incendio nimio suscipiendo accommodatus; quapropter minimo in cæteris Diætæ partibus accedente vitio ac errato; Agitatione putà & motione corporis vehementi aut longa, Potus generosioris assumptione liberaliore, Ira vehementi, Vigiliis protractis, & similibus, commota est & quaquaversùm copiosiùs concitata Bilis, quæ confluentibus Humoribus juncta tum Nauseam, Vomitumque, hinc & Aphthas, tum Alvi fluxum, tum Febrem continuam, Æstumque in corpore molestum, Capitis dolorem, aliaque Symptomata plura produxit; quæ difficiliùs potuerunt superari ac in totum debellari propter Aërem in statu & vitio eodem permanentem, atque mali fomitem continuò foventem.

LXXXVII. Sed afflictionem auxerunt *Pituita, Humorque Melancholicus*, sicut suprà dixi, ab iisdem partibus Aëris Sale Volatili Acriore abundantibus non parùm de naturali sua constitutione recedentes, atque Bili reprimendæ inepti facti.

2. Quid Ventorum Silentium.

LXXXVIII. II. *Ventis* autem vix toto illo tempore auditis, sed silentibus, nec *Aëri*, nec proinde *Sanguini* nostro perutile ac necessarium accessit refrigerium ac temperamentum; sed nec *Aquis* tantùm non per se hîc stantibus accessit requisita com-

commotio, & hinc inde propulsio, ac renovatio Ventis debita; unde solito magis fuere corruptæ, elevatis & Aëri confusis, mox & à nobis inspiratis vaporibus fœtidis, noxiisque.

3. Quid Pluviarum defectus.

LXXXIX. III. *Pluviarum* insigni defectus Salis Volatilis tum purioris, tùm simul Oleosi particulæ abundantissimæ Aëri manserunt permistæ, atque à nobis perpetuò nimium inspiratæ; unde Bilis aucta, & nimis Volatilis, fluida, & Acris facta modo recensita produxit mala nocentissima.

4. Quid Aquæ quiscentes & stagnantes.

XC. IV. *Aquarum* ex Ventorum penuriâ *quietarum & stagnantium*, quin à Solis radiis tùm ex Urbis Canalibus & Alveis, tùm ex vicinis paludibus, locisve paludosis magnam partem exhaustarum tum maximè ad peregrinarum & quidem Salsarum affluxum ratione fundi Sulphurei Effervescentiam noxiam & olidam subeuntium Vapores succedentes fœtidi atque graveolentes nostri perniciem similiter promoverunt,

5. Quid Terræ lutosæ Exhalationes.

XCI. V. Idem dicendum de uliginosis, pravisq; *Terræ lutosæ Exhalationibus*, Pluviæ defectu à Solis radiis sursum eductis, Aëremque, hinc & Homines quoque inficientibus.

XCII. A quibus ritè consideratis ac perpensis sicut omnia Symptomata, etiam diversissima, & molestissima in Ægris observata commodè possunt deduci, ita meritò Causas notatas omnibus manifestas & tunc urgentes sufficere dicendum.

Affectum hunc Epidemium Cerevisiis non adscribendum.

XCIII. Non ignoro fuisse non paucos, qui hunc Affectum Epidemium ex inscitia *Cerevisiis* eo tempore cum *Aqua Subsalsâ* subinde à quibusdam perperam decoctis adscripserint, & idcircò Wesopianam veluti sospitalem unicè celebrarint ac commendarint. Verùm, licèt non culpem hanc Cerevisiam multis salutarem; non parùm à verò aberrarunt, qui tantas vires ipsi assignarunt, postquam non minùs gravis fuit Affectus hic malignus Wesopianæ, quàm Leidensis Cerevisiæ potatoribus: adde quòd æquè ac Leidensibus molesta fuerit Wesopianis hæc Lues,

Quare Ditiores citius, pauperiores tardiùs affecerit hoc malum.

XCIV. Sed quærat Vir curiosus, verique avidus, cur citiùs locupletiores ac delicatiores, tardiùs pauperiores ac duriores ad internecionem usque affecerit hoc malum? primis etenim mensibus tribus, Augusto, Septembri, & Octori diutiùs afflicti sunt Cives fortunæ lautioris, leviùs angustioris; subsequentibus autem Novembri, Decembri, & hujus anni Januario Opulentiores occubuêre pauciores, sicut Tenuiores plures.

XCV. Existimo autem id factum, quatenus Ditiores, adeòque delicatiores minùs assueti erant perferendis aëris injuriis, quàm Egentiores, ideòque duriores: unde non mirum, si a corrupto Aëre citiùs fuerint malè affecti & infecti homines teneriores, humoribus nempe magis mobilibus & fluidis propter Diætam ordinariam & his faventem præditi, seriùs duriores, humoribus crassioribus, & Glutinosioribus propter Diætam illis producendis aptam referri.

Quare hoc morbo affecti tam serò ad pristinam redierint sanitatem Et frequentes passi sint recidivas

XCVI. Sed ulteriùs quærat Veritatis amator, cur plerique, qui mali hujus diri evaserunt vim, tam serò ad pristinam redierint sanitatem? cur tam frequentes passi fuerint recidivas, easdemque non rarò lethales?

XCVII. Cui respondeo, id factum, quoniam manente Causâ efficiente, manet Effectus, quoniam necdum à sui corruptione, aut potiùs infectione ac inquinatione in totum est liberatus Aër. Quamobrem continuarunt in statu vitiato plerique humores, quin ad levia etiam Diætæ errata, & imprimis ad Procellas in Aëre aliquoties excitatas conturbati sunt, agitatique iterum vitiosè; succedentibus mox Febribus multifariis, aliisque Affectibus gravibus debilitata & attrita, præcedentibus malis corpora nullo negotio destruentibus, hominesque jam prostratos conficientibus.

XCVIII. Sed instet idem, nonne jam recesserunt à nobis *Ignei Solis radii*, secutumque est non semel in Aëre frigus atrox & immane? Nonne Aërem nostrum non minùs, atque stagnantes priùs Aquas hinc inde commoverunt agitaruntque *Venti*, etiam procellosi? Nonne aliquoties *Pluvia* nos irrigavit optata? Nonne *Vapores Aquei*, *Exhalationesque Terrea* desinunt Aëri communicari & ipsum inficere?

XCIX. Hæc omnia ita se habere agnosco, unum tamen nondum meæ satisfecit expectationi, ac desiderio, *Pluvia nimis rara & pauca cecidit hactenus circa loca huic afflictæ Urbi maximè vicina*; Hujus autem abundantioris ope optavi semper Salem Volatilem copiosum & acrem in Aëre subsistentem solvi, atque in magnum mortalium emolumentum unà cùm ipsâ humi subsidere, ac terras pinguefacere.

C. A Ventis namque quaquaversùm propellitur quidem, non tamen exturbatur ex Aëre Sal Volatilis, nulli rei faciliùs se jungens, quàm Aquæ, & imprimis in Vapores, aliterve diffusæ, quâ liquefactus Terræ miscetur utiliter, ipsamque facit fertiliorem.

Cur hic affectus in vicinis Urbibus nō fuerit notabilis.

CI. Hinc factum censeo, quòd in variis Urbibus vicinis, tum ob perpetuum Aquarum fluxum liberum, tum ob Pluvias frequentiùs ibi, quàm hîc, præteritis æstate, atque autumno, sed hyemis quoque principio deciduas, non fuerit Affectus hic notabilis vel gravis.

CII. Sed cui bono, inquiet alius, hæc Dissertatio, & malorum nimis notorum cum Causis suis enarratio, nisi aliquod iisdem inveniatur, atque in commune bonum manifestetur Remedium?

CIII. Ipsis Ægris, quæ secundum memorata & longè plura memoranda Symptomata debentur remedia, cùm id foret nimis Medicum, non est hujus loci aut temporis referri; id autem agam proximè, si Deus volet, in Prælectionibus meis publicis & Auditorio Medico.

Aëri contaminato remedia investigare omnium proborum esse

CIV. Sed quæ Aëri communi toties hîc contaminato & corrigendo, & contra novam corruptionem muniendo conveniunt remedia & auxilia (cùm Magistratûs sit ea curare) omnium Incolarum proborum est, quantum ipsis supernè datum, investigare, atque Numine cujusvis mentem illustrante inventa bona publici juris facere, atque sic, quantum possibile, commune omnium bonum promovere.

Quomodo infectio Aëris Leidensis præcavenda.

CV. Dicam proinde & Ego hîc, quod video mihi hactenus post solicitam Leidensis Aëris observationem de ipsius infectione frequenti, quantum mediis humanis obtineri potest, præcavendâ, dum affectu hoc detineret, notasse.

CVI. In hominis certè potestate non est, *Solis æstum* impedire. In hominis potestate non est *Ventos* excitare ac pro lubitu quaquaversùm mittere, hinc & componere. In hominis potestate non est *Pluvias* ex Aëre superiore accersere ac deorsùm ad nos deducere. In hominis potestate non est *Aqueos Vapores*,

Vapores, ac *Terreas Exhalationes* sistere. In hominis tamen potestate est aliquando *Aquis subsistentibus motum* citra Ventum conciliare, iterumque tollere.

Nempe Aquarii Motu.

CVII. Postquam igitur observatum est multis retrò annis stagnantes in hâc Urbe Aquas omni ferme Æstate propter tunc frequentiùs silentes Ventos putrescere ac fœtore gravi ambientem proximè Aërem atque Incolas inficere, quin à quiescentibus hisce Aquis erumpentem graveolentiam hoc etiam tempore non parùm Aëris noxam & corruptionem auxisse; optandum foret, ut non tantùm seriò de Aquarum per totam Urbem toties Dei benedictione tam fœliciter explicatam & pomœtia sua expandentem in Canalibus & Alveis sui Ventorum & quidem opposuorum defectu subsistentium, hinc & urente Sirio putrescentiam, fœtoremque hominibus valdè noxium evaporantium artificiosâ commotione; quin, quod præstat, per locum decliviorem eductione ac evacuatione, mox & alterius purioris, convenientiorisque è loco altiore adductione atque admissione cogitaret, quod ipsum faceret nullus dubito, Magistratus Leidensis Prudentissimus; verùm manum insuper operi admoveret, atque auditis, expensisque variis variorum de hâc re consiliis ac sententiis, quod maximè rationi, experientiæque videretur ipsi consentaneum, tandem aliquando tentaret.

A Magistratu procurando Leidensi.

CVIII. Nil enim juvat continuò & diu deliberare, nunquam verò aliquid statuere ac concludere, aut conclusum experiri; utut incertum sit, qualis, an ex voto, nec ne, sit futurus eventus: quem tandiu ignoramus, quandiu à nemine fuit factum constituti experimentum; quod tam sæpè falsi arguit etiam subtilissima, & subtilitate suâ inani superbientia Ingenia.

CIX. Optandum insuper foret Urbium vicinarum Magistratus Aquis spontè mobilibus divites huic favere proposito, atque sepositis omnibus simultatibus secundùm Dei præceptum, exemplumque Charitatem suam Leidensis Urbii Incolis testari.

Ut & Vicinarum Urbium.

CX. Nunquam enim ulli ullum perit beneficium, etiam Ingratis collatum; postquam Deus est fidus, certusque omnium benè actorum remunerator.

CXI. Hoc qui nescit, aut non credit Christiani nomine indignus est, sicut, proh dolor! plurimi tales hoc tempore observantur ubique, Magnates præsertim, prudentiæ suæ humanæ, corruptæque nimiùm fidentes, nec tamen quotidiana sui similium deceptione facti verè prudentes; quin potiùs justo Dei judicio suæ imprudentiæ ac improbitati relicti, donec tandem serò lugeant, dummodò lugeant, suam impietatem, quam in tempore oportebat notatam, & quidem priùs correctam, quàm morte non rarò repentinâ & inopinatâ, vel morbo lethali, moxque ad conversionem salutarem miseram mentem, animamque ineptam reddente ad tremendum illud iniquitatis operatoribus meritó futurum vocentur judicium. Nec enim tunc erit ampliùs tempus Dei verbum, providentiam & similia jocando cavillandi, atque profanitatem suam nefandam inter Christianos, etiam Reformatos disseminandi.

CXII. Utinam peccatis nostris non retardaretur, sisteretur que talium profanorum ac impiorum cita eversio atque excisio!

DIXI.

COLLE-

COLLEGIUM NOSOCOMICUM A D.D. SYLVIO HABITUM.

ÆGER PRIMUS.

Dolor arthriticus, *Rheumatismus*.

CLAES Bœcheter Die xi. Februar. 1666. conqueritur per omnes artus se dolore affici: jam calet, jam friget, subinde tument partes, est Febres erratica, à tribus diebus non dejecit, sanguinem exspuit vomitu, Scorbuto laboravit, pituita vitrea defertur per corpus, uti salsa.

♃. *Diascordii Fracastorii* ʒij.
Sanguinis draconis gr. v.
Laudani opiati gr. ij.
Syrup. papav. errat. ℥j.
Aqua theriac. simpl. ʒij.
Cinnam. ℥ß.
Fumar. ʒij.

Iteretur mistura heri præscripta; 14. *die* Blande sudor prorupit ab assumptione misturæ, quæ iteretur. 16. *die*.

Die 17. Iudicatur affectus esse arthriticus, quia dolor nunc in hac nunc in illa parte corporis vagatur.

Die 18. In melius videtur tendere: omni tempore toto quo hic fuit, non dejecit: Iteretur mistura; præterea.

♃. *Elect. Hydragogi* ʒiiß. *aqu. betonicæ* q. s. misce fiat haustus.

20. *Die* in dies sentit se in melius pergere, à purgante assumpto heri non dejecit, hodie tamen semel dejecit.

♃. *Aqu. fumar.* ℥ij.
Menthæ
Theriac. simpl. an. ℥j.
Oculor. cancri
Antimonii diaphorei. an. ℈j.
Laudani Opiati gr. iij.
Syrup. card. ben. ℥j. misce.

Die 21. in melius tendit.

Die 22. hac nocte iterum magnus invasit dolor, Iteretur mistura ultima.

Die 24. Inter 14. dierum spatium bis non dejecit.

♃. *Elect. hydragogi* ʒij.
chologogi ʒj.
aqu. fœniculi q. s.
misce fiat haustus.

Die 25. ab assumpto purgante quater dejecit, satis habet medicamenti.

Die 27. in melius tendit, dolores gravativos sentit in artubus.

♃. *Ungu. martiati*
Olei lumbricor. an. ʒij.

Die 28. quotidie adhuc semen dejicit, hodie novos dolores sensit in manus sinistræ medio digito: à priori medicamento melius habuit quam hodie, præscribemus novum.

♃. *radicum apii*
Salsæparillæ ℥j.
rasur. ligni Guaiaci ℥ij.
baccar. juniperi contus. ℥iß.
coquantur s. a. ex aqua pura.
In colaturæ ℥xxv. dissolve
Syrupi cardui ben. ℥ij.
aqu. theriacal. simpl. ℥j. misce.
assumebat bis terve in die haustum.

Die 29. hac nocte paroxysmus arthriticus artus omnes occupavit, & pedes & brachia, ut hic non potuerit quiescere: humores hi sunt in motu, medicamenta non statim juvant, manus sinistra hac nocte rigida fuit: A decocto sitivit & sudavit: satis ipsi est medicamenti.

Die 1. Martii manus adhuc est rigida, permanet frigus in cruribus, A decocto fere continuo in sudore versatur, Per semihoram potuit è lecto esse.

Die 2. dolor jam per totum brachium extenditur, putat se levamen habere à linimento: Iteretur mistura Februar. 20. & Linimentum.

Die 3. transit dolor è sinistro ad dextrum crus: Iteretur Linimentum 27. Februar. præscriptum.

Die 5. dolores patitur vagos in scapulis & brachiis, jam in dextrum proserpit malum, sentit dolorem circa inguina pungentem, ut non sibi fidat sese elevare, sanguis aliquando è naribus prorumpit; habet medicamentorum satis.

Die 7. egregie proficit in melius, *Iteretur decoctum* 28. Februar. præscriptum.

Die 8. optime habet: *Iteretur Linimentum* 27 Februar.

Die 10. melius habuit: Iteretur Decoctum 28. Februar.

Die 12. heri, hora 10. sensit paroxysmum, cujus Frigus per horam unam duravit; Incerti sumus num sit rediturus paroxysmus, Præscribamus jam aliquid bilem temperans.

♃. *aquar. graminis* ℥ij.
fumariæ ℥j.
theriacal. simpl. ʒx.
laudadi opiat. gr. ij.
Syrup. card. ben. ℥j. m.

Die 13. hodie circa 7^am. accessit paroxysmus, & hic tribus anticipavit horis, frigus ipsum magis infestavit: Satis habet medicamenti, quoad omnia melius habet die 14.

Die 14. hodie mane iterum paroxysmum habuit, hora 7. accedentem, frigus duravit per sesquihoram, satis molestum cum lumbari dolore, Præscribemus novam misturam

♃. *aquar. petrosel.* ℥iij.
fœniculi ℥j.
Olei garyophill. gutt. iij.

laudani opiati gr. iß.
Syrup. cardui ben. ℥j. m.

Die 17. gaudet se sensim restitui; maxime laudat misturam 15. præscriptam.

Die 19. optime habet à mistura, quam sibi iterari optat: Iteretur ergo die 15. præscripta.

Die 18. quotidie melius habet, præterquam quod in scapulis dolorem habet: satis medicamenti habet.

Die 21. sæpe noctu hæmorrhagia corripitur narium, qua ad cochlear primo sanguinis exit, alias quotidie in melius tendit: sentit dolorem in scapulis, Itaque iteretur Linimentum 27. Februar.

Die 22. semper in melius proficit, Iteretur mixtura 15. præscripta.

Die 23. tendit in melius, sat habet medicamenti.

Die 24. semper melius habet, nihil præscribatur.

Die 26. semper in melius pergit, Iteretur mistura 15. præscripta, Cupit tamen Linimentum: Iteretur ergo.

Die 27. conqueritur de lancinantibus lentis doloribus, mane præcipue, jam dum per aliquot septimanas ipsum vexantibus, quos dejectio tum sequitur, sed sine flatibus & sine eorum remissione. Forte causa est doloris, mane præcipue infestantis, quoddam acidum, à quo lancinans dolor deducitur, quod non habeat fermentatione chyli absoluta in quod agat, præscribamus ipsi misturam acidum temperantem

℞. *aquar. menthæ* ℥ij.
theriacalis simpl. ℥j.
olei macis stillat. gutt. iij.
laudani opiati gr. iij.
Syrup. de menthæ ℥j. m.

Die 29. dolor brachii sinistri assurgit ad scapulam; Iteretur Linimentum 27. Februar. præscriptum.

Die 30. in eodem versatur statu, Desiderat Linimentum; iteretur quoque.

3. *Aprilis* Dolor, qui prius in totum erat sublatus, reditum minatur: Iteretur Decoctum 28. Februar. Detur mistura 27. Martij præscripta.

Die 4. pulsus satis bonus est, melius movet sinistrum brachium; Expetit sibi iterari linimentum, Quod fiat.

ÆGER II.

Febris Quartana, post Quotidiana.

VVilhelmus Cornelius per septimanas xx. laboravit Febre Quartana intermittente, Iam incidit in Quotidianam: Hodie 12. Ianuar. paroxysmum habuit: à prima ad tertiam pomeridianam frigus, jam in calore versatur: conqueritur insuper de summo dolore in hypochondriis, postquam paroxysmus prorsus cessaverit, summum dolorem in capite & hypochondriis de novo sentit, crura sunt tumida, tumórque notabilis in ventre observatur, quod à potu nimio ortum habere potest. A purgante levi, assumpto dejecit sexies: Nocte somnum capere nequit: Ante quatuor septimanas elevato gravi pondere sonitum in corpore edi animadvertit, hinc debilis factus, & febre correptus: Præscribemus medicamentum quod humores vitiosos temperet & dolores mulceat.

℞. *aquar. cardui ben.*
fœniculi ana
theriacalis simpl. } ℥j.
laudani opiati gr. v.
Spiritus salis dulcis gutt. xvj.
Syrup. papav. errat. ℥j. misce.

Præterea ℞. *Vnguenti rosacei*
populeonis ana ℥ij.
olei lumbricorum ℥iij. m.
inungatur spina dorsi.

Die 13. aliquantulum melius habet quam heri, dolores non sentit tantos, Nullum somnum potest capere, Expectat paroxysmum febrilem, Tantillum habet misturæ & de unguento, optime habuit, ipsique adhuc superest, *Iteretur mistura* heri præscripta.

Die 14. hodie mane habuit paroxysmum, sed non adeo gravem, neque dolor adeo urgebat: Somnum quidem capere nequit, nisi hodie per semihoram, post prandium per duas horas: non dejecit, alias longe melius habet: satis habet medicamenti.

Die 16. longe melius habet, pleraque mala sunt sublata, nisi quod sub scapula adhuc dolorem sentiat: à quatuor diebus dejecit, crura intumescunt: Iteretur Linimentum, postea ad serosos humores educendos.

℞. *Electuar. Hydragogi* ℥iij.
Aquæ petrosel. q. s. Fiat Potus
Iteretur quoque mistura præscripta.

Die 17. Ab assumpto purgante sexies dejecit cum quibusdam torminibus, alias melius habet, Restat ipsi de potione.

Die 18. heri sexies dejecit, commode quievit, hora 10. sensit nauseam absque vomitu, cum dolore circa ventriculi orificium, frigusculum sensit circa scapulas & remissius aliquantulum: Pulsus non amplius febrilis observatur; cum laboraverit cardialgia neglexit medicamenta quæ debuisset assumere, Igitur jam assumet.

Die 19. hodie paroxysmum nullum sensit, nec per dies tres commode quievit; post calorem sensit dolorem in regione lumborum; Iste circa præcordia magnâ ex parte diminutus: *Iteretur mistura* 12. præscripta.

Die 20. vi. jam aliquid incommodi sentit, nec febris amplius infestat: dolor in regione lumbari est diminutus: nudius tertius sexies dejecit ab assumpto purgante, heri rursus bis, & hodie bis: conqueritur de dolore crurum, ideo

℞. *Vngu. martiati* ℥j.
Olei lumborum ℥iij.
laurini ℨj.
misce, inungantur crura.

Die 21. bene adhuc se habet, *Iteretur mistura.*

23. Non tam bene se habuit heri atque prius, sensit enim capitis dolorem atque frigus in dorso, nunc idem sentit: per biduum adstrictior erat. *Iteretur purgatio & Linimentum.*

Die 24. Heri circa nonam vespertinam sentit paroxysmum, primo friguit, postea caluit, tum rursus friguit, iterumque caluit, & sic per brevia intervalla calor & frigus reciproce se invicem sequebantur, idque per horas quatuor circiter: Ista reciprocatio videtur à ductibus Pancreatis lateralibus

libus aliquibus longe breviúsve reseratis ortum traxisse: frigus à lumbis incipiebat, dein secundum dorsi spinam ascendebat, postea quaquaversum diffundebatur, *Iteretur mistura.*

Die 25. heri à purgante vovies dejecit, hodie non amplius, sentit Paroxysmum hora meridiana & semis, ubi frigus per tres horas duravit gravius, calor remissior; heri contrarium evenit, forsan quia heri bilis copia aliqua est evacuata, unde tunc acidum dominatur, undeque sensit heri calorem molestiorem, hoc vero hodie frigus produxit: *continuet in mistura.*

Die 26. Hac nocte horis circiter quindecim febricitavit, ita ut frigus per semihoram, dein calor ejusdem durationis, postea rursus frigus, iterumque calor reciprocè invasere, idque quarta circiter hora tantillum sudavit, Tumor pedum remittit, *Iteretur mistura.*

Die 27. Hodie circa decimam & semis paroxysmus rediit, frigus ad horam continuè duravit, gravius quam calor subsequens: reciprocatio caloris & frigoris cessat, non quievit: pedes detumescunt & mollescunt, *Iteretur Linimentum Misturæ partem residuam hauriat.*

Die 28. Liber fuit à paroxysmis, hodie tantillum adhuc crura tument, quando febricitat tunc tumor est in regione lumbari flatulentus, cum paroxysmo cessans; *Iterentur Mistura & Linimentum.*

Die 30. Heri graviter febricitavit cum maximis lumborum doloribus, frigore graviore hora x. accedente, perque tres horas durante, absque tamen sudore calorem subsequente, Calor frigus excipiens levior erat, hodie satis bene quievit.

℞. *aquar. petroselini* ℥ ij
fœniculi
theriacalis simpl. ana ℥ j.
laudani opiat. gr. iij.
olei garyophyll. gutt. ij.
Syrup. card. ben. ℥ j. misce.

Die 31. Febris est levior, & tumor in maxilla superiore levis: hodie mane hora nona paroxysmum habuit, cujus nec calor nec frigus valde erant molesta, *Iterentur Mistura & Linimentum.*

Die 2. Februar, hodie hora septima habuit paroxysmum, dolor lumborum, frigus & tremor non valde erant gravia: habet quod sumat.

Die 3. Hodie sat bene habuit, nec sensilis paroxysmus, quamvis sit dies febris accessus: Extra paroxysmum sentit cardialgiam: a biduo non dejecit: *Iterentur Linimentum & Mistura* 30. Januar. præscripta.

Die 4. Hodie non habuit paroxysmum, etsi non fuerit dies intermissionis: *Iteretur Linimentum* 30. Januar.

Die 6. Nullum frigus notabile sensit: hac die *iteretur Linimentum & Mistura* 30. Januar.

Die 9. Hac & hesterna die levem passus est paroxysmum, alioquin in melius tendit, *Iterentur Linimentum & Mistura.*

Die 10. Hac die, hora 8. levem sensit paroxysmum, dolorem habet in faucibus, hinc qualiscunque deglutiendi difficultas: habet adhuc medicamenta.

Die 11. Paroxysmus anticipavit, heri circa xi. accessit, frigus fuit leve, calor invasit blandus; per biduum non dejecit, *Iterentur Linimentum & Mistura*, Præterea.

℞. *Electuar. Hydragog.* ℥ iij.
Aqua fœnic. q. s.
m. f. Haustus.

Die 14. Nullum paroxysmum notabilem sentit, vicesies dejecit à purgante assumpto.

Die 15. Hac nocte paroxysmus erat levior, *Iteretur Linimentum* in duplo, & *mistura* 12. Januar.

Die 16. Heri vesperi hora 8ª. habuit paroxysmum, in quo calor gravior fuit frigore, *quod bonum est signum in febribus intermittentibus hyeme grassantibus, quia illæ ortum trahunt ab humore frigido & lento*; in dies roboratur: *Iteretur mistura* 30. Januar.

Die 17. Hodie sponte dejecit, sat habet medicamenti.

Die 18. Hodie hora 4. paroxysmum sensit, & in illo adhuc versatur, *Iterentur Linim. & Mistura.*

Die 20. A die sabbathi non habuit paroxysmum: quando noctu tecta sunt brachia dolentia aëri libero exposita sonitum edunt, quod ab octo diebus sum expertus.

Die 21. Hodie febrem rursus habuit, sed levem, tota nocte non dormivit, deglutire satis bene non potest, nec item excernere sua phlegmata, quæ sunt spumosa: quando tussit dolorem lancinantem sentit in capite: Doloris faucium, quem habet à 15. horis, causa adscribitur humori acri à capite defluenti, quod probat gravedo qua adhuc vexatur, *Iteretur mistura.*

℞. *massæ pilul. de cynoglossa* ℈ j. f. Pil. N. viij.
℞. *Electuar. Hydragogi* ℥ ij. ß.
Aqua fœnic. q. s. m.

Die 22. Hodie melius habet quam heri, bene quievit, à purgante sexies dejecit commode, sine torminibus, Expetit tamen Linim. quod *iteretur, ut & mistura* 30. Januar.

Die 24. Miræ in hoc ægro fiunt mutationes, mox videtur semel atque iterum curatus; jam bis in die patitur paroxysmum, nec heri habuit febrem, sed hac die circa horam quartam rediit, continuo versatur in frigore, tremor adhuc durat & frigus & calor valde infestant: Hoc venit forsan ob errorem commissum in usu sex rerum non natur. comedit enim caseum, à quo pituita augetur: & est obstructionis causa, quoad guttur; nudius tertius melius habuit: *Iteretur mixtura* 30. Januar.

Die 25. ad mediam usque octavam habuit paroxysmum, melius alias habuit, *Iteretur Linimentum.*

Die 27. Iterum atque iterum quarta die sentit paroxysmum, Die veneris (24.) habuit paroxysmum mane, vesperi alterum: Jam tertia vice rediit, bis uno in die, alter gravior, levior alter: Circa horam 2. ad 5. usque sentit hodie paroxysmum, cujus frigus per intervalla accedit, brevi assurgit, brevi remittit, à regione lumbari ad pedes usque pergit, frigore cessante, sitis valde urget, ideo multum bibit, hinc paroxysmus gravior: Causa frigoris per intervalla recurrentis forsan est quia ductus pancreatici laterales sensim atque sensim solvuntur, & halitus ex se promunt per universum corpus percurrentes: Jam in calore versatur: Iteretur mistura 30. Januar. addendo *Bezoart. min.* ℈ ß. Præterea ad sitim tollendam

℞. *lapid. prunell.* ℥ j. fiat Pulvis indendus cerevisiæ.

Die 28. Hodie satis bene habet, & sat medicamenti habet.

Die 29. Heri & hodie bene habuit, *Iteretur mixtura.*

Die 1. Martii hora 5ª. matut. rediit paroxysmus, & sic Quartanus est, frigus erat levius, calor major. *Iteretur mistura* 27. Februar.

Die 2. Martii paroxysmus fuit levior hesterna die quoad frigus: collum anterius dolet, *Iterentur medicamenta.*

Die 3. Bene habet, *Iteretur Linim.*

Die 5. duos dies liberos habet; heri passus est paroxysmum quartanarium: hora 8ª. accessit, & duravit frigus ad 12. usque admodum grave, & tamen calor per totam diem jam durans eo molestior est: hæmorrhagia spontanea ipsi contigit, cum præcesserit capitis dolor molestus, Tumor in cruribus disparuit, *Iteretur mistura* die 27. Februar.

Præterea ℞. *Salis prunell.* ℥ ij.

Die 7. Heri leviorem, hodie graviorem sensit paroxysmum: die Lunæ nullum habuit: Sitis ipsi est molesta, quam sal prunellæ non extinguit: ab emulsionibus, si haberet, putat eam sedari, quam cras adventante febre habebit: de reliquis medicamentis sat ipsi est.

Die 8. Hodie hora 8. habuit paroxysmum hesterno graviorem, cujus frigus ad 12. fere duravit, calor ad 13. horas & ultra, Sitis non tam gravis ac alias, Iteretur mistura ut 27. Februar. præterea.

℞. *Hordei mundat. ad crepat. cocti* ℥ j ß.
semin. papav. albi ℥ iij.
aquæ decocti hordei
fœniculi ana ℥ xv.
Iulepi rosati ℥ j.
Aqua cinnam. ℥ ß. m. fiat s. a. Emulsio.

Die 10. Hac nocte paroxysmum habuit graviorem quàm nudius tertius: durante calore dolet caput: habet quidem adhuc aliquid misturæ, sed optat emulsionem, *Quæ iteretur.*

Die 11. Nuper habuit febrem quotidie, heri nullam, sed hodie mane sentit circa horam 5. cujus frigus ad 10. usque duravit, quod calor levior excepit.

℞. *aquar. petrosel.* ℥ iij.
fœniculi
theriac. s. ana ℥ j.
Olei garyophyll. gutt. iij.
Laudani op. gr. iij.
Syrup. card. bened. ℥ j. misce.

Die 13. nullum hactenus sensit paroxysmum.

Die 14. nondum expertus paroxysmum.

Die 15. per 5. horas non habuit paroxysmum conqueritur iterum de dolore capitis: *Iteretur mistura* 12. *præscripta.*

Die 19. Melius habet, & medicamenti sat ipsi est.

Die 20. pergit in melius, nullum sensit paroxysmum; in toto capite sentit dolores lancinantes, *Iteretur mistura* 12. præscripta.

Die 21. Quotidie melius habet, Iteretur Linimen.

Die 22. melius habuit.

Diebus 23. 24. 25. melius habuit.

Diebus 26. 27. 28. 29. fere convaluit.

Die 30. Jam quia dolorem sentit in regione Lumbari.

℞. *Unguenti martiati*
Olei lumbricor. an. ℥ ß.
Olei succini ℈ ſ. m.

Die 31. Melius habebat.

Die 3. Aprilis nudius tertius circa vesperam habuit paroxysmum, ut & heri, sed circa 4. per tres horas durat frigus, calor ipsi molestior multo est.

℞. *aquar. petrof.* ℥ ij.
theriacal. simpl. ℥ vj.
laudani opiat. gr. ij.
syrup. card. ben. ℥ ij. m.

Die 4. Heri, circa horam 6. habuit paroxysmum, ut & hodie qui jamjam accedit.

Die 5. iterum habuit paroxysmum & sat medicamenti.

Die 6. Hodie abfuit:

Heri circa horm 9. rediit paroxysmus *Iteretur Liniment.*

Die 9. & 10. abfuit.

Die 11. nullum sentit paroxysmum, hinc inde tamen observat dolorem aliquem forte brevi cessaturum nihil præscribam medicam.

Die 12. De capitis & ventriculi dolore conqueritur. Iteretur mistura 3. præscripta.

Die 13. Capitis dolor remisit, sed mane phlegmata cruenta excreat, & sic materia capitis doloris evacuatur.

Die 14. Gingivæ tumefactæ: dejicit quotidie; præscribemus ipsi purgans, quia ex gingivarum tumore vitiosi succi, ut & ex facie videntur abundare.

℞. *Electu. Hydragogi* ℥ ij.
cholagogi ℥ j.
Aqu. fœnic. q. s. m. f. Haustus.

Iteretur quoque *mistura* tertio præscripta.

Curatus abiit.

ÆGER III.

Phthisis lethalis.

HEnricus Bodry per xix. septimanas jam decubuit variis usus medicamentis, phlegmata excernit, purulenta, non saniosa, quia fluidiora suspicio fertur de principio phthiseos, venter tumet tussis adest.

Die 17. Januar. 1665.

℞. *radic. salsæparillæ*
glychyrrh. ana. ℥ j.
farfaræ ℥ j ß.
folior. veronicæ
consolid. saracen.
tussilag. ana man. j.
passular. mai. concis. ℥ j ß.

Fiat decoctio in aq. puræ q. s. colat. ℥ xl.
adde *Syrupi de hyssopo* ℥ vj.
aqu. theriac. simpl. ℥ j. *Præterea*

℞. *Balsami sulph. anis.* ℥ j. da in vitro.

Ter in die assumat de hoc decocto cum guttis aliquot balsami sulph. in cochleari assumendis, cum decocto mixtis.

Die 18. phlegmata sunt eadem cum hesternis, tantillum sanguinis admixta habent, bis dejecit.

Die 19. Quinquies dejecit, phlegmata sunt melioris notæ, nil certi ideo de phthisi possumus con-

conjicere, alias melius habet, Et Decoctum & Balsamus sulph. evacuavit, ideo *iterentur ambo*.

Die 20. Phlegmata valde mutata sunt, tenuiora & pauciora, hac nocte tussivit & excreavit minus, laborat jam gravedine, acrimonia humorum facit ut irritetur tussis, ideo.

℞. *Massæ Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiant Pilul. viij.

Die 21. Tussis non adeo molesta fuit, anxietates tamen sentit, crassa phlegmata jam egerit, ter hodie dejecit, de tumore summo & ventris & pedum conqueritur.

Die 23. Phlegmata sunt pauciora & meliora.

Die 24. Diætam negligit, neque phlegmata asservavit.

Die 25. Phlegmata sunt meliora, urina crassa, hæc nox commodior ipsi visa fuit: *Iteretur Decoctum* & balsamum, Præterea

℞. *Ungu. martiati* ℥ j.
Olei lumbric. ʒ vj.
philosoph. ʒ ij.
misce pro pedibus tumidis.

Die 26. Phlegmata satis commode excernit, suntque meliora.

Die 27. Tota nocte tussivit, phlegmata purulenta sunt, pauca tamen.

℞. *Pilular. de cynogl.* ℈ j. *fiant Pilul. xij.*
assumat subinde unam.

Die 30. Ita profecit in melius, ut per binas noctes optime dormiverit, paucaque & bona excernit phlegmata: *Iteretur Decoctum & Balsam sulph. & Linim.*

Die 2. Februar. pedes valde tument & aqua pauca per vulnera duo affluit, hodie non potuit dormire, phlegmata sunt pauca & bona: *Iterentur Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiant Pil. viij.

Die 3. Tussis & mala pectoris sunt fere sublata, singulis diebus mediocriter dejicit, & abdomen & crura intumescunt, metus est hydropis: quia nondum purgans sumpsit.

℞. *Elect. hydrag.* ʒ iij.
antimon. diaphor. ℈ ß.
aq. fœnic. q. s. fiat Haustus.

Die 4. Bis à purgante dejecit, *Iteretur Decoctum.*

Die 6. Bis satis commode dejecit, non potest dormire, tussis quidem est sublata, crura & venter tument, *Iteretur Linim.* ad tumorem ventris,

℞. *Elect. hydragog.* ʒ ij.
antimon. diaphoret. ℈ ß.
aqu. petros. q. s. misce f. Haustus.

Die 9. Nudius tertius ter dejecit à purgante, & hodie ter sponte, venter adhuc intumescit, nulla amplius adest tussis, *Iteretur Decoctum.*

Die 10. Ante aliquot dies febrem valde gravem sentit, accedente calore vehementer evomuit, ut ex vehementia vomitus anus expulsus fuerit; antea semel illud malum passus est: Expetit misturam somnum & sudorem promouentem, ideo.

℞. *aquar. plantag.* ʒ ij.
fœniculi
theriac. s. ana ʒ j.
laudani op. gr. iij.
Olei macis gutt. iij.
Syrup. card. ben. ℥ j. m.
subinde sumat cochlear unum.

Die 11. Bene se habet à mistura.

Die 14. Sexies sponte dejecit: *Iteretur Cinimentum*: Habet etiam erysipelas œdematosum, ubi convenit spiritus vini cum aceto & aqua mistus, tepide cum linteo circumpositus.

Die 16. alvus naturalis est & satis copiosa, Tumor ventris diminutus, *Iteretur Decoctum.*

Die 17. Licet quotidie sat fluida dejiciat, venter tamen manet tumidus: quod à medicamento non purgante dejiciat, nec tamen venter detumescat, ratio prioris est quia pituita & humores sunt magis soluti, posterioris vero itidem soluta bilis suam vim magis exercere solet in discutiendis flatibus.

℞. *aquar. menthæ* ℥ ij.
fœniculi ℥ j.
theriac. simpl. ß.
Spiritus nitri gutt. iij.
olei maceris gutt. iv.
laudani Op. gr. iij.
Syrupi menthæ ℥ j. m.

Die 20. Venter in totum detumescit, sitis urget, unde multum bibit, quod malum est, tussit, etiam,

℞. *Pilul. de cynogloss.* ℈ j.
fiant Pilul. n°. viij.

Die 21. Nimis dejicit, unde debilitatur, Tussis est sublata, dejicit sine torminibus & venter detumescit; dejectio illa ipsi non est mala.

℞. *Diascordii Fracast.* ʒ ij.
confect. hyacinth. ʒ j.
Syrup. myrthini ℥ j.
aquæ cinnam. ℥ ß.
plantag. ℥ iij. m.

Die 22. Dejicit non tam sæpe, quando incipit alvi fluxus minui, tunc medicamenta minori quantitate debent assumi, *mixtura iteretur.*

Die 24. De novis conqueritur molestiis, omnia quæ assumit dejicit, heri octo habuit sedes. Iteretur mistura, addendo *sangu. draconis* ℈ ß. qui qualemcumque alvi fluxum impedit: In cerevisia potest quoque chalybem extinguere.

Die 25. Pulsus est valde debilis, difficulter loquitur, somnolentus est, properat forte ad mortem.

℞. *Syrupi myrthini*
jujubini, m^e.

Iteretur quoque *mistura*, minuendo laudani opiat. gr. ij.

Die præterito Saturni circa horam ix. finem suum obiit.

ÆGER IV.

Febris, varia accidentia à Casu in latus sinistrum.

Johannes *Regnier* ante decem dies cum iter faceret cecidit è navi deorsum, ut latus sinistrum male effecerit, hinc subito subsequuta est hæmorrhagia narium summa: Jam die 27. februar. 1668. laborat febre, quam bis nocte sentit cum calore summo; per duas noctes continuo delirat, tussis infestat, sitis est molesta, alvi fluxus urget, dolores sentit in pene, omnia quæ assumit evomit: Quædam symptomata, ut delirium, alvi fluxus, calor summus, vomitus &c. deducimus à bile volatiliori & acriori: quædam pendent à lympha & acido, ut dolores ventris; Sanguis in hoc ægro

potest esse coagulatus, qui extra vasa effundi potest ut nulla hinc fiat inflammatio: maxima ratio ipsius capitis est habenda, Bilis volatilior temperari debet.

℞. *aqua menthæ* ℥ ij.
Tinct. cinnamomi ʒ ij.
aceti stillatii ℥ ß.
oculorum cancri ʒ ß.
antimon. diaphoret. ℈ j.
laudani opiat. gr. iij.
Syrupi de V. radic. ℥ j. m.

Præterea ℞. *Ungu-Althææ compos.*
Olei lumbric. ana ʒ ij.
Philosoph. ʒ ß. m.

inungatur pars dolens.

Die 28. In aliquibus peius habet quam heri, ad interrogata tamen commodius respondet; pars suprema abdominis & inferior pectoris dolet; dextra faciei pars rubet, difficulter respirat, non jam tussit tam crebro, nec amplius evomit, aliquem somnum cepit, dolores non tam urgent, inunxit partes, ideo minus dolent: Sive sit peripneumonia, sive pleuritis notha, hinc collectio in thorace materiæ, brevi observabimus.

Die 29. Nondum servavit phlegmata, febris remissior est, *iteretur Liniment.*

Die 1. *Martii* delirat leniter, sudor est frigidus, pulsusque valde debilis, mortis forsan prodromi: Iteretur mistura, ut & Balsami sulphur, ʒ j. indatur guttatim misturæ.

Die 2. Phlegmata sunt viscida, non quidem malæ notæ, respiratio adhuc sat difficilis, multo meliores sunt pulsus quam heri, dolores sunt diminuti, *Iteretur Mistura.*

Die 3. Phlegmata sunt viscosa, tenacia, Die 5°. fere convaluit

℞. *sacchar. candi.* ℥ ij.

Die 6°. *Restitutus abiit.*

ÆGER V.

Febris Quotidiana, cum diarrhœa, capitis dolore &c.

HEnricus Petri, annos natus 18. per septimanas XVII. laboravit Quotidiana febre, quæ cum frigore molesto incepit & duravit per horas IV. huic successit calor summus per tres horas durans, sitis urget, ut copiosa bibat & sudet, non potest ad somnum deduci ob summum capitis dolorem: Hac nocte circa tertiam habuit paroxysmum; per IX. dies laboravit alvi fluxu, ante octo à Medico purgans assumpsit, à quo fluxus fuit magis auctus; jam rursus per quatriduum eo laboravit: Præscribemus medicamentum quod 1°. frigus febrile corrigat; & postea simul alvi fluxum cohibeat.

Ad fluxum ℞. *Diascordii Fracastor.* ʒ ij.
Ad acidum, *oculor. cancri* ʒ ß.
ad frigus *olei garyoph.* gutt. ij.
ad fluxum *Syrup. myrthini* ℥ j.
oleum aromat.
ad obstructiones *aquæ menthæ* ℥ j.
refrigerat, & parum *plantaginis* ℥ ij. misce.
adstringit.

assumat subinde cochlear unum.

Die 12. Alvi fluxus non jam amplius est molestus.

Die 13. Omnia quæ assumit evomit, conqueritur se non bene posse assumere liquida, hodie ter dejecit, Tussis eum vexat, Præscribemus solidum quoddam.

℞. *Diascordii Fracastor.* ʒ ij.
confect. hyacinth. ℈ ij.
Coroll. rub. ℈ j. m.

assumat subinde pisi magnitudinem

Die 14. Opiatam retinere potuit, fluxus alvi aliquatenus remisit, ex tussi sentit dolores inguinum, anxietates sæpe patitur, nonnunquam etiam ventris tumorem talem ut caligas solvere cogatur, quod ex flatibus provenit, ut & hoc quando vult surgere cœcus quasi vertiginosus sibi videatur, *Iteretur mistura* 11. præscripta.

Die 16. Toto die ne semel quidem dejecit, evacuavit potionem, conditum amplius sumere nequit, conqueritur de summa virium debilitate, pedumque intumescentia: Certissimum multi potus signum est, præscribemus corroborans medicamentum.

℞. *aqua plantag.* ℥ ij.
cinnamom. ℥ ß.
Syrupi myrthini ℥ j.
Spiritus Salis dulcis gutt. XII.
laudani opiati gr. ij. m.

Die 17. Bis dejecit, *Iteretur mistura* heri præscripta.

Die 18. Bis dejecit hodie, ideo alvi fluxus remisit, melius habet, dolet venter, pedes adhuc tument.

℞. *Ungu. martiati* ℥ j.
Olei nuc. mosch. expr. ʒ ß. m.

Inungat ventrem *Iteretur mistura.*

Die 19. In melius pergit, *Iteretur mistura.*

Die 20. Quotidie tantum semel dejicit, in dies fit robustior: vires collapsæ restituuntur, *Iteretur mistura.*

Die 21. Crura tument, *Iteretur Linimentum & mistura.*

Die 23. Dolor cordis per duos dies urget.

℞. *Ungu. martiati* ℥ j.
Olei lumbric. ʒ vj.
philosoph. ʒ vij.

misce pro Linimento contra *cardialgiam.* Præterea,

℞. *aqua menthæ* ℥ ij.
Tinct. cinnamomi ʒ ij.
Laudani opiati gr. ij.
Spiritus salis dulcis gutt. x.
Syrupi menthæ ℥ v. m.

Die 24. melius habet, sed *hæmorrhagia narium* sæpius invadit, Iteretur mistura heri præscripta, addendo *sanguinis draconis* ℈ ß.

Die 25. In melius tendit.

Die 26. Bene se habet, nullam amplius hæmorrhagiam per duos hosce dies passus est, *Iteretur mistura* 24. præscripta.

Die 27. Tument crura, forsan quia non sudat, aut multum bibit, reliqua bene se habet.

℞. *Cortic. radic. sambuc.* ℥ j
levistici ʒ vj.
rasuræ ligni guaiaci ℥ iij.
baccar. juniperi ℥ ij.

coquantur s. a. in aqua communi ad ℥ xxx. adde
syrupi card. bened. ℥ iij
Tinct. cinnamoni ʒ vj. m.

ter in die haustum sumat.

Die

Die 28. Bene habet, nisi quod scrotum tumeat.

Die 30. Permanet in meliori statu

Die 31. Bene habet, *Iteretur Decoctum*.

Die 2. *Februar.* ptopter tussim somnum capere nequit.

℞. *Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiant Pilul. viij.

Die 3. Hæmorrhagiam narium patitur, *Iteretur mistura* 23. Januar. addendo *sanguin. draconis* ℈ ſ.

Die 4. Venter distenditur, vesperi hæmorrhagia sublata est, *Iteretur Decoctum* 27. Januar. & *Linimentum* 23. die præscriptum.

Die 6. *Dolorem dorsalem & alvum* patitur *adstrictam*, *Iteretur Ungu.* Præterea.

℞. *Electu. hydragogi* ʒ j ſ.
cholagogi ʒ j.
cremor. Tart. ℈ ſ.
aquæ fœnic. q. ſ. *Fiat haustus*
aquæ fœnic. q. ſ. *Fiat haustus*

Die 9. Melius habet, *Iteretur Linimentum*.

Die 10. Bene habet, habet & Decoctum.

Die 11. Bene habet.

Die 14. *Pedes* occupat *dolor* instar *erysipelatis*, sumat *Spiritus vini* partes duas, *aceti* partem j. aq. partem j. & cum linteamine pedi applicetur.

Die 15. *Curatus Nosocomio valedixit.*

ÆGER VI.

Affectio Hypochondriaca.

JAcobus Fuquet mire videtur turbatus, laborat enim affectione Hypochondriaca, quam ante biennium etiam passus est, somnum capere nequit, voluit venam sibi secari, *Die* 18. Februar.

℞. *Electuar. cholagogi*
hydragogi ana ʒ j ſ.
aquæ fœnic. q. ſ. f. *Haustus.*

℞. *Aquæ beton.* ℥ iij.
vitæ matthioli ℥ j.
laudani opiati gr. iij.
syrupi stœchados arab. ℥ j.
spir. salis armon. gutt. x. m.

Die 20. Assumpsit purgans, sed non dejecit, jam sunt quinque dies, *Iteretur mistura & Purgatio.*

Die 21. Nedum semel dejecit, mens ipsius admodum turbata est, In hac re medicamenta nimis fortia videntur, Fiat Suppositorium vulgare num. j.

Die 22. A suppositorio bis dejecit, hac nocte quievit, ideo jam melius habet quam prius; dolor in sinistro hypochondrio adhuc perseverat, Iteretur mistura.

Die 24. Aliquantulum melius habet, commode alimenta jam assumit, quievit tantillum.

Die 25. Magis jam inclinat ad somnum quàm antea, Sumat misturam quæ iteretur, demendo Laudani opiati gr. ij.

Die 29. *Curatus abiit.*

ÆGER VII.

Virium debilitas in moribundo.

JOhannes Tœback mala sua referre nequit, non tamen est deserendus absque auxilio, Ideoque simplex roborans præscribemus, XXXI. Januar. 1668.

℞. *aquæ borrag.* ℥ ij.
cinnam. ℥ ſ.
confect. alkerm. ʒ ij.
syrup. papav. ℥ j.
spir. salis dulc. gutt. xij. m.

Obiit, *Ejus cadaver sectioni fuit suppositum.*

ÆGER VIII.

Capitis dolor, cardialgia, aliáque accidentia.

JOhannes Pigmel. Per 15. dies hac in urbe vixit, post male habuit & hic decubuit, caput dolet, patitur cardialgiam, sitis adest continua, subinde friget, appetitus est prostratus, per biduum non dejecit, non satis commode respondet, alias valetudinarius est, nil quiescit, Bilis primario in ipso peccat, & quidem acrimoniâ & pituitæ viscitate, quæ corrigi debent.

Die 7ª. morbi ℞. *aquæ hordei* ℥ xx.
fœnicul. ℥ ij.
syrupi papav. errat. ℥ ij ſ.
laudani op. gr. iij. m.

Die 8ª. Capitis dolor adest modo pulsans, modo gravativus, si deorsum inclinat caput, putat se in periculo esse casus, quod à pondere pituitæ ortum trahit, In itinere etiam multas molestias passus est, partim ab aëre partim ab alimentis viscidis, unde poris capitis occlusis dolorem talem, ex collecta materia transitum non habente, causarunt: Bilis secundario, pituita primario peccat in eo, quia omnis dolor gravativus venit à pituita: Pungens seu pulsans à bile acriore: Præscribemus aromaticum multum pituitam incidens & per corporis habitum educens, quod faciunt Sudorifica, ideo

℞. *aquæ cardui ben.*
fumariæ
fœniculi ana ℥ j.
theriac. simpl. ℥ j.
laudani op. gr. iij.
syrupi cardui ben. ℥ j.
antimonii diaphor. ʒ ſ.

Die 10. Aliquantulum melius habuit, ante semi-horam petiit lectum, ab igne enim cui se offerebat doluit caput, subinde aliquid caloris & frigoris sentit, calor autem in internis, frigus vero in externis urget.

Die 12. Melius habet, ex quo hoc fuit non dejecit; sitis non æquæ semper ipsum urget.

℞. *Electuar. hydragogi* ʒ iij.
cremoris Tartari ℈ j.
aquæ petrosel. q. ſ. m. f. *Haustus.*
Curatus est.

ÆGER IX.

Pleuritis.

HUpertus Starets præterita die Dominica incidit noctu in dolorem lateris sinistri punctorium, venæ sectio die Lunæ instituta absque ullo

ullo doloris levamine nec profuit, respiratio præterea difficilis, continuo ad tussiendum cogitur, sed ob dolorem tussire nequit, est haud dubie Pleuritis, Ideo

9. Junii ℞. *aquar. hyssopi* ℥ iij.
fœniculi
theriac. s. ana ℥ ij.
antimonii diaphor. ʒ ß.
spir. salis armon. gutt. xx.
laudani op. gr. iij.
syrup. papav. errat. ℥ j. m.

Die 11. Dolores lancinantes diminuti, respirat facilius, pulsus & omnia melius habent, *Iteretur* (ut eo citius curetur) *mistura* in dupla quantitate, Laudat adhuc curationis promotionem.

Curatus abiit.

ÆGER X.

Pleuritis Spuria, Hæmoptysis.

LAmperdas Cocus per sex dies ægrotavit, sentit jam lancinationes in dextra pectoris parte, cum tussi, impedita respiratione & febre, sed non continua; per biduum tussiendo sanguinem excrevit, vena nudius tertius aperta fuit, non dormit: Videntur diversi esse affectus, Pleuritis nempe spuria (febris enim non est continua, quod ad veram requiritur) & Sputum sanguinis, Itaque.

℞. *aquar. hyssopi* ℥ ij.
fœnic. ℥ j.
theriacal. simpl. ℥ ß.
aceti stillatitii ʒ ij.
oculor. cancri ℈ j.
laudani op. gr. iij.
syrupi papav. errat. ℥ j. m.

Die 20. Melius se habet multo quam heri, hac nocte expertus est paroxysmum, sputum sanguinis accedente nocte non passus est; circa horam primam primitias sensit paroxysmi, cujus frigus per quatuor horas duravit, calor fuit valde molestus ideo,

℞ *radic. taraxaci cum toto man.* ij.
folior. plantagin. man. j.
summit. fœnic. man. ß. f. Decoctio in aqu. comm. ad ℥xx. dissolve syrup. de Rhab. s. ℥ j ß. Iteretur mistura heri præscripta.

Curatus est.

ÆGER XI.

Tussis, Dolor lateris &c.

STephanus Gall per annum fuit valetudinarius. moleste tussit, sed tussis est sicca, à sex septimanis peius habet, dolor valde molestus in extremitate costarum spuriarum (ibi diaphragma) non tamen caput dolet, venter tumet à flatibus, nihil licet alimenti assumat.

Itaque ℞. *aquar. hyssopi*,
fœniculi ana ℥ j ß.
theriac. s. ℥ ß.
Tinctura cinnam. ʒ ij.
Olei stillat. macer.
juniperi ana gutt. ij.
laudani opiati gr. iij.
Syrupi v. radic. ℥ j s. m.

Die 30. Bene habet à mistura, itaque reiteretur.

Die 31. Tussis & hypochondriorum dolor sensim minuuntur, *Iteretur mistura*.

Die 1. Junii, per tres aut quatuor dies non dejecit, dolores cingentes sub costis diminuti, tussis fere sublata, pariterque vultus alacrior, agnoscit se melius habere, *Iteretur mistura*, Præterea

℞. *Elect. hydragogi* ʒ ij.
cholagogi ʒ j.
Cremor. Tart. ℈ s.
aquæ fœnic. q. s. f. *Haustus*.

Die 2. Quasi aphthæ in lingua apparent, quem in finem ipsi serum lactis porrigi debet.

Die 4. Ob æstum oris serum lactis adhibuit & paulum levatus est; habet speciem parotidis sub aure, Itaque.

℞. *Empl. de mucilag.* ℥ s. extendatur & apponatur pro magnitudine tumoris.

Die 7. *Iteretur mistura* præscripta.

Die 7. Melius habet, tumor minus urget, aliquid sanguinis è naribus emunxit.

Die 9. A medicamento diligentius sumpto melius habet, Iteretur mistura.

Die 11. Tussis adhuc molesta est, Tumoris colli durities aliquantulum minuitur,

Ad Tussim ℞. *massæ Pilul. de Cynoglossa* ℈ j. fiant Pilul. viij.

Die 12. Assumpsit sub vesperam Pilulam, unde commodius tussire potuit, in posterum porro debet assumere.

Die 13. A Pilulis præscriptis sentit levamen in Tussi, *Iteretur mistura*, ut & *Haustus Purgans*.

Die 17. Tussis levatur magis, *Iteretur mistura*.

Die 18. Conqueritur se à sex diebus non dejecisse, *Iteretur Purgans*.

Die 19. Ter dejecit à potione purgante, & inde levamen sentit, mala minuuntur: Iteretur mistura, Præterea ℞. *Pilul. de cynoglossa* ℈ j. fiant Pilul. xij.

Curatus est.

ÆGER XII.

Febris Quartana, Tertiana, Quotidiana.

MAria Arends jam per quinque menses ægrotavit, primò febre Quartana, post Tertiana, jam autem Quotidiana, quæ singulis diebus duabus horis anticipat: ante novem menses fuit puerpera, & dum incepit ægrotare cessavit à lactatione infantis, conqueritur durante paroxysmo in frigore de tussi vehementi, ut ob ipsius vehementiam ambabus manibus caput firmiter comprehendere teneatur, *Hodie* ij. Januar. 1668. circa horam 7. habuit paroxysmum qui per sesquihoram duravit: Initium paroxysmi est dolor in regione lumbari, extenditur sese postea ad crura usque, multum sitit & sudat, præscriptum fuit à Doctore aliquo conditum ad corroborandum, ut & aqua cardui ben. cum spir. salis, quam solita est miscere cerevisiæ; nausea, sine vomitu tamen, molesta est, valde urget frigus, extrema digitorum fere mortua esse putat: In hac febre Quotidiana obstructio causa mali tolli debet: post succus austerus, acidus pituitosusque simul corrigi & temperari.

℞. aqu.

℞. *aqua petrosel.*
fumar. ana ℥ j ß.
fœniculi
theriacal.simpl. ana ℥ j.
spiritus salis armon. gut.xx.
olei garyoph. gut.ij.
laudani op. gr.iv.
syr.card.ben. ℥ j.m.
assumat subinde cochleare unum accedente febre, imprimis à frigore.

Die 12. Habuit paroxysmum ab hora prima ad tertiam, cujus frigus tam grave non fuit, jam in calore versatur, ab assumpto succo liquir. bene sese habuit, nauseabunda est, reliqua symptomata alia leviora sunt.

Die 13. Frigus adeo grave amplius non est; sed frigusculum tantum pomeridiano tempore sentit, dolor summus urget in regione lumbari, expectat calorem, frigus febrile jam est diminutum, sitis non amplius tam molesta est, pulsum quidem habet parvum, quod est signum nondum discessisse, Iteretur mixtura; conqueritur adhuc de Tussi vehementi.

Præterea ℞. *Ungu. Martiati.*
olei lumbricor. ana ℥ ij.m.

Die 14. Hora 6ª. vespertina; paroxysmus iterum ingruit cum frigore per horas duas durante: hora 8ª. assumpta ad magnam partem mistura, incidit in somnum usque ad tertiam matutinam, hac die bis terve dejecit, & bis in die, cum aliquibus torminib. ac si purgans assumpsisset, plurimum in calore sudavit, excusso somno tussire incepit, ita ut hæmorrhagia narium subsequuta sit, dolor lumborum aliquatenus remisit, conqueritur tamen ac si cingulo circa thoracem transversim cincta esset, Doloris hujus causa esse possunt flatus colon distendentes, summa virium debilitas urget. Alvi dejectio videtur originem sumpsisse ab assumpta mistura aromatica, quæ pituitam incidit, & incidendo bilem acriorem reddidit, hinc frequens alvi dejectio ob commodum acceptum. *Iteretur mistura.*

Die 16. Quotidie patitur febrem, heri vesperi ipsam invasit paroxysmus, cujus frigus à x. ad xii. horam duravit, symptomata durante frigore graviora sunt quam extra illud; insequens calor duravit per horas tres; frigus non fuit tam molestum sed diminutum: dolor in regione lumbari ab unguento in totum sublatus est; adest adhuc ingens æstus, sitis urget, dolor capitis summus, maxime sudat cum versatur in calore febrili, somnum capere nequit; neque quiescere, quotidie sponte dejicit: Cum frigus maxime sit diminutum & æstus maxime urgeat, ut & dolor capitis, præscribemus emulsionem

℞. *hordei mundi ad crepaturam cocti* ℥ j ſ.
semin.papav. albi ℥ iij.
coquantur cum aqua hordei, fiat emulsio ad ℥ x. adde.
syrupi beton. ℥ j.
laudani op. gr.ij.
aqua fœnic. ℥ j m.

Die 17. Heri hora 21. paroxysmus rediit; qui jam non anticipat, sed postponit, invadendo circa mediam noctem: hora 1ª. modo potuit capere somnum, expergefacta circa horam 3ª. sudavit, non amplius est tam debilis, durante frigore tussivit, ut vasis apertis sanguis per nares effluxerit? durante calore dormivit, *Iteretur mistura.*

Die 18. hac nocte nullum notabilem sensit paroxysmum, majorem interdum habuit, qui tamen etiam levis fuit, debilis tamen est; dolores capitis & lumborum sunt diminuti; facies tumet propter pituitam solutam; ad parvum motum vertigine corripitur, ut omnia ipsi rotari videantur.

Die 19. Hodie hora 5ª. paroxysmus rediens remissior fuit, post paroxysmum maximè sudavit, facies non modo sed & omnes corporis partes tument aliquantulum, videtur vergere ad leucophlegmatiam, dolor abdominis perseverat, alvus est adstrictior: 1. est expurganda, postea sudor eliciendus est.

℞. *Elect.hydragog.* ℥ iij.
Aqua fœnic. q.s.f. Haustus purgans.
hunc non assumat mane sed vesperi, mane enim redit paroxysmus: *Quaris quomodo pituita possit per purgantia è corporis habitu educi*, quoniam non sit in vasis? Respondeo per glandulas conglomeratas serum & pituitam è corporis habitu educi posse.

Die 20. Hora vii. matut. rediit paroxysmus, circa horam xi. assumpsit purgans, à quo ante secundam semel dejecit, post 3ᵃᵐ. secunda vice.

Die 21. Bis adhuc heri dejecit, paroxysmus hodie rediit hora 9ª. frigus duravit ad 11. quod minus jam sudet inde est quia semper extra lectum est, hinc venter adhuc & crura tument. Iteretur mistura, cujus bonum haustum sumat declinante paroxysmo, & corpus disponat ad sudorem.

Die 23. Melius habet, rediit heri paroxysmus hora 3ª. pomeridiana, & sic rursus amplius postposuit leviorque fuit, hodie vero nondum sensit, videtur enim jam instare, pulsus enim ab eo tempore quo hic commorati sumus frequentior & debilior est factus: heri sudavit maxime; Tumor & dolor abdominis quasi cingulum cingens remisit, Iterentur evacuans & mistura.

Die 24. Heri paulo post discessum nostrum febricitavit, tumque dolor lumborum frigidus admodum ursit, durante calore multum sitit & bibit: nisi vero à potu sibi temperet metus erit hydropis: ad fallendam igitur sitim

℞. *aqua hordei* ℥ xx.
syrupi acetosi ℥ ij ß.
lapidis prunella ℥ j. m.
Iteretur mistura.

Die 25. Heri, hora 7. vespertina paroxysmus rediit, frigus per duas horas, calor per totam noctem cum multo sudore duravit, Julepis fefellit sitim, unde melius habet, continuet in usu misturæ & Julapii.

Die 26. Hac hora 10. vespertina per sesquihoram eam corripuit calor, deinde per totam noctem cum sudore subsequutus est; pustulæ hinc inde per totum corpus erumpunt dispersæ, crura detumescunt & (quod oblita erat referre) per duos dies graves sentit abdominis lancinationes transversim secundum coli situm, quod videtur ab usu Julapii ortum, quia antehac nunquam tale quid sensit, Iteretur mistura tempore frigoris usurpanda, præterea in calore assumat sequens

℞. *aqua hordei* ℥ xx.
fœniculi ℥ ij.
syrup.de v. radic. ℥ iij.
laudani op. gr.iij.

spir. vitriol. gut. xx.
misce utatur cochleatim.

Die 28. Superiori nocte hora 2ª. frigus febrile per duas horas circiter infestabat, tunc calor sequutus cum dolore capitis gravi usque durante; Dolor ventris durante saltem frigore molestabat, hodie summa cum difficultate dejecit, ut antehac etiam, ut videatur purgatione indigere, *Iteretur* itaque *purgans, Item mistura & Iulapium.*

Die 29. Præterita media nocte paroxysmus rediit, frigus per duas horas duravit, gravius quam heri, cui gravior etiam calor cum multo sudore successit, magnoque ventris dolore; dentes à concussione tempore frigoris quasi laxantur, crura in dies detumescunt, videtur mœror, quem passa est heri ob decumbentem infantem, causa esse molestioris paroxysmi: potest etiam indicium esse finis febris mox sequuturi: Pergat in medicamentis præscriptis.

Die 30. Decima dejecit cum magnis torminibus: prioribus binis vicibus admodum dura exierunt, postea nil nisi aquæ admodum fœtidæ maximam copiam, una cum plurimis flatibus, unde extemplo dolor ille cingens, & tumor ad gulam fere pertingens visus, adeoque pectoris potius quam abdominis: forsan tamen illæ aquæ ex toto corpore provenere (totum fere enim humidum erat) ad intestina, ibique cum bile quodammodo mistæ atrum acquisiverunt colorem: febricitavit heri hora 6ª. matut. levius, hodie vero post 7. levius itidem, nunc debilitas, appetitus prostratus, dolor capitis ingens & tussis sicca urgent.

♃. *Pilul. de cynogl.* ℈ j.
fiant Pilulæ num. viij. de quibus unam quotidie capiat, Misturam & Julapium exhauriat.

Die 31. Alternis horis habet paroxysmos febriles, & in istis graviores: hodie accessit paroxysmus hora IX. & frigus fuit ad XI. durante frigore manus & pedes sunt quasi torpidi, cujus causam à partium leucophlegmaria, qua laboravit, deducit, ut & à sanguine arterioso frigido; vermes cum fæcibus excrevit, *Iteretur mistura & Iulapium.*

Die 2. Februar. circa 3. cœpit sentire paroxysmum, frigent interna, etsi caleant externa; malum diu durat, quia scatet pituita, unde vis medicamenti perit ante quam ad pancreas veniat; leucophlegmatia est ablata, *Iteretur mistura* XI. Januar.

Die 3. Heri vesperi hora v. paroxysmum gravem habuit, hac vero nocte dormivit bene, sentit jam initium paroxysmi.

Die 4. Heri vesperi hora v. habuit paroxysmum febrilem, cujus frigus per 2. horas duravit, & postea sensit calorem, sed paroxysmus levior fuit quam alias, multum sudavit in calore, quod bonum est signum, nam inde non debilitatur, quia tunc aqua in corpore redundans evacuatur, *Iteretur Mistura & Iulapium.*

Quod in paroxysmo febris intermittentis ægri non esuriant (fames enim ab acido & halitibus acidis excitatur) inde venit quia succus sero semper simul tunc austerior & viscosior est, ut & halitus; vel etiam quia alii humores, & quidem viscosi, concurrunt in intestinis, ipsa quoque saliva quandoque vitiata, ventriculus quoque aliquando pituita scatet.

Die 6. Nudiustertius deliravit in paroxysmi calore, præterita nocte levior fuit paroxysmus, hodie metuit graviorem: Causa delirii est spiritus animalis motus inordinatus: Per 2. dies non dormivit.

♃. *aqua beton.* ℥ ij.
theriac. s. ℥ j.
syrup. fœniculi ℥ j.
olei garyoph. gut. iij.
laudani op. gr. iij. misce.
assumat cochleatim durante frigore.

Die 9. Iteretur mistura 6. præscripta.

Die 10. ex usu alicujus alimenti pessime habuit, per tres horas duravit frigus febrile, ideo ob urgens frigus totam misturam evacuavit, in calore multum sitivit, Iteretur mistura & Julap.

Die 11. Non habuit paroxysmum sed vehementer sudavit, adeo ut inde valde sit debilitata, sudor ille est ab humoribus pituitosis incisis & per habitum detrusis, alvus est adstricta ob humores expulsos, excrementa humectare valentes, sudor ipsam juvit: Convenit medicamentum evacuans & sudores provocans, ante meridiem circa 10. paroxysmus invasit.

♃. *rad. scorzoneræ*
fœniculi
apii ana ℥ j.
baccar. junip. ℥ j.
pulver. rad. Ialap. ʒ ij.
fiat Decoctio ad ℥ xxv. dissolve
Syrupi de Senna ℥ iij.
aquæ theriac. s. ℥ j ß.
misce bibat haustum bis in die, quo tempore maxime libera est à febre

Die 14. Melius habuit, heri nullum paroxysmum, hodie levissimum passa est, Pergat in assumptione decocti

Curata abiit.

ÆGER XIII.

Scorbutus, febris Lenta.

Maria Cornelii ætatis 30. annorum, refert se per mensem male habuisse, & febre tertiana intermittente decubuisse, jam ab hac libera, Lenta adhuc febre sese putat laborare, non potest commode quiescere & decumbere: cardialgia affligitur, membra sentit ac si formicæ ibi delitescerent, & omnia plurimum frigore suffunduntur, sæpe prona est ad animi deliquium, quod tamen non patitur, durante affectus frigida est, sed post sensim incipit incalescere, habet lactantem infantem quem ante annum peperit: credit se rursus esse imprægnatam, quia jam ante quatuor septimanas jam menses observat obstructos, quod tamen citius fieri debuisset si tale quid in suspicione versaretur: Ista in animi aliquium proclivitas ortum suum debet halitibus ab infra ascendentibus acribus, & orificium ventriculi mire affligentibus, ex humore acido, acri circa partes genitales hærente & sanguini communicato: nullum hactenus assumpsit ad animi deliquium medicamentum, ubi salia volatilia & aromatica mira præstant: solus spiritus Armoniaci paginam absolvit: Quod queritur de frigore per totum corpus disperso, id adscribi videtur acido pituitæ juncto

♃. *aqua menthæ* ℥ ij.
theriacal. s. ʒ vj.

olei

olei stillat. maceris gut. vj.
laudani op. gr. iij.
Syrup. menthæ ℥j. misce.

detur cochleatim.

Die 13. Nuper non potuit vomere, & jam vomit pituitosa & biliosa; conquerebatur semper de cardialgia & ad animi deliquium propensione; jam fere evanuit; sentit adhuc idem circa ventriculi regionem angorem & quasi tumorem, quæ omnia brevi tollentur: Quæritur hujus rei causa, quare ante non potuerit vomere & jam vomuerit. Resp. ante nunquam nauseam passa est à pituita & humore acri rodente, & tantum halitus de se exspuente, jam autem isti humores fuerunt moti à mistura assumpta, ut etiam sursum vergant & per vomitum ejiciantur; quod ab halitibus tantum non potuit fieri: satis habet adhuc medicamenti.

Die 14. Conqueritur de dolore per totam dorsi spinam, & capitis, ac si lacerari vellent illæ partes; per vices anxietates præcordiorum redeunt: tota septimana non dejecit, cum fluida aversetur, præscribemus medicamenta formæ solidioris.

♃. *massæ pilul. mastich.* ℈ß.
resinæ Ialap. gr. v.
olei succini gut. ij.

misce f. Pilul. num. v. Præterea

♃. *conserv. menthæ*
flor. borrag. ana ʒvj.
rad. enul. camp. cond. ʒij. misce

fiat conditum ad pisi magnitudinem assumendum.

Ab assumpto purgante semel dejecit & cum levamine, optat adhuc semel sibi repetantur illæ Pilul quia hodie melius habet quam heri; Iterentur itaque: anxietates in totum sunt sublatæ, dolent jam dentes & gingivæ sunt tumidæ: conqueritur quoque de lancinante dolore per spinam dorsi: Pilulæ nil effecere, ideóque *Iterentur ut & Conditum.*

Die 18. Heri ab assumptis Pilulis bis commode dejecit. 1. alvinas fæces substantia liquidiori 2. solidiori: Halitus aliquando petunt caput quasi ignis.

Die 19. Ad secundam pomeridiam usque bene habuit, nunc vero summus ardor & dolor in hypochondriis, dorso & capite eam vexabant, imo per universum corpus aliquando ac si acubus pungeretur; cujus causa humor salsus cum acido mistus esse potest; dolent dentes & vacillant quoties conservam assumit, toties ardorem caput infestantem animadvertit, Sitis eam urget, *Scorbuto* ante vexata fuit; somnum capere non potest,

♃. *aquæ fumar.* ℥ij.
cochleariæ ℥ß.
Tincturæ cinnam. ʒj.
Syrupi acetos. citri ℥j.
laudani op. gr. ij.
Spir. salis dulcis gut. xx. misce da in vitro.

Die 21. Hodie circa horam 10. sentit anxietatem circa præcordia, hinc sequutus summus calor cum nausea, post subsequutum febrile frigus hora XII. cum dolore in hypochondriis, dorso & capite, quod dolore inprimis gravativo vexatur: menses suos per binos menses non vidit: videndum an hic paroxysmus sit rediturus, *Interim pergat usurpare misturam.*

Die 23. Heri sensit paroxysmum febrilem, hodie nondum, dolor tamen adhuc totius corporis, maxime vero secundum longitudinem spinæ dorsi & capitis cum dolore rodente, Dum frigent crura & pedes (quia nullo modo possunt calefieri) calent tamen partes superiores: 15. per dies non dejecit: ne halitus igitur inde assurgere pergant, alvus laxanda.

♃. *Elect. hydragogi* ʒij.
cholagogi ʒiß.
aquæ fœnic. q. s. f. Haustus, Præterea

♃. *aqu æpetroselini* ℥ij.
fœniculi ℥j.
Tincturæ cinnam. ʒij.
laudani op. gr. iij.
Syrupi fœnic. ℥j. misce.

cujus subinde capiat cochleare unum.

Die 24. A purgante sexies dejecit & vomuit biliosa & pituitosa, quæ vero dejecit erant multum serosa: ante aliquot des melius habuit quam hodie, forsan propter agitatos humores: speramus cras meliora; modo *pergat in assumenda mistura.*

Die 25. Non amplius à purgante dejicit, debilis est & tota nocte non dormivit: Iusculum in prandio vervecinum assumpsit, à quo toto pomeridiano tempore male habuit, anxietates multas sentit circa cor, tandem quoque amara & acida vomuit; tam acria ut dentes inde stuperent, licet nil acidi assumpserit, sitit absque tamen siccitate oris

♃. *hordei mundat. ad crepaturam cocti* ℥j.
semin. papav. albi
amygdal. dulc. ana ʒij.

coquantur cum aqua hordei fiat emulsio ad ℥xij. addendo *laudani op.* gr. iij.
aquæ cinnam. ʒß.
Syrupi papav. albi ʒiij.

Die 26. Neque hac nocte dormivit, melius aliquantisper habuit, post meridiem, nocte multum expuere cogitur, & tunc minus urinæ reddit, quia materia surripitur; habet adhuc de emulsione.

Die 27. Ante meridiem nauseabunda & cardialgiam sentit, sine tamen vomitu, jam vero bene habet; nisi quod multum aquæ per sudorem ejicitur, bene dormit, emulsionem aversatur, dolores rodentes continui, nonnunquam tamen gravius affligentes à capite ad lumbos usque perseverarunt; alvus à purgatione nupera usque huc adstricta mansit.

♃. *Elect. hydragogi* ʒij.
cholagogi ʒj.
aquæ fœniculi q. s.

misce fiat Haustus, Præterea.

♃. *aquæ petroselini* ℥ij.
fœniculi ℥j.
tincturæ cinnam. ʒß.
olei cortic. arant. gr. viij.
laudani opiati gr. iij.
Syrup. stœch. ℥j. misce.

Die 28. A purgante non dejecit, *Iteretur Purgans & mistura.*

Die 30. Hodie demum purgans assumpsit, à quo sexies cum torminibus dejecit, pauca tamen, mane satis bene habet, optat sudare, igitur

♃. *Croci optimi* gr. vj.

misce f. Pulvis unius dosis. Præterea

♃. *aquæ petrosel.* ℥ij.

fœniculi

fœniculi ℥ j.
Tincturæ cinnam. ℥ ſ.
laudani op. gr. iij.
olei gran. junip. gut. iv.
ſyrup. fœnic. ℥ j.

miſce, ex hujus miſturæ cochleari pulvis aſſumatur; & reliquum ſenſim hauriatur

Die 31. N. B. Oleum cortic. arantior. inſigne medicamentum ad diſcutiendos flatus, iteretur Miſtura heri præſcripta, Præterea

♃. *maſſæ Pilul. fœtid.* ℈ i j.
reſinæ Ialap. ℈ j.
diagr. ℈ ß.
olei ſuccini gut. iij.

miſce f. Pilul. ad ℥xviij, quarum tres aſſumat, horis veſpertinis.

Die 2, Februar. aſſumpſit hodie iij. pilulas, à quibus ſemel tantum dejecit, & cum commodo quoad aquas gravantes, quæ in ore minutæ ſunt: Iterum ſumat iij. Pil. Tempore æſtivo non bonum eſt lac ſumere, niſi bile quis abundet, *Vtatur Mixtura.*

Die 3. Nauſeam patitur, multum aquæ os occupat, Niſi hac nocte dejiciat, cras aſſumet iij. Pilul.

Die 4. Parat abitum, rogat pro viatico ſibi iterari medicamenta præſcripta.

♃. *Elect. hydragogi & cholag.* ana ℥j. miſce pro IV. dozibus, *Iteretur Miſtura* in duplo, cochleatim aſſumenda præterea.

♃. *Croci opt. gr. xxiv. pro iij. aut iv. doſibus.*

Curata abiit.

ÆGER XIV.

Fluor uterinus cruentus & albus; Hæmorrhoides cœcæ.

ELizabethæ Anglæ, natæ annos 52. fluxus menſium ante octo annos ceſſavit, ſed jam ante annum reverſus eſt, adeo ut fluore albo laboret: Præſcribatur medicamentum leniens & dolorem tollens

♃. *aquar. plantag.* ℥iij.
cinnamomi
theriac. ſimpl. ana ʒvj.
ſangu. draconis ℈ß.
laudani op. gr. iij.
olei ſtillat. maceris gut. iij.
Syrupi myrth. ℥j miſce.

Ab anno hinc regreſſo fluxu, aliquando ſanguis, aliquando materia alba, cum magnis doloribus partium genitalium viriúmque jactura, alvo adſtricta vigiliiſque moleſtis effluxit.

Die 2. Februar. quando ſanguinis, (potius puris) fluxus inſtat, dolore capitis affligitur, uterus etiam dolet à ſanguine ibi collecto & conſiſtente: Iteretur miſtura: Alvus eſt adſtricta.

♃. *Elect. hydragogi* ʒij.

Die 3. hac nocte paſſa eſt fluxum I. rubicundum, poſtea purulentum & fœtentem, cum ſummis doloribus in regione lumbari, nondum dejecit à purgante, nec male tamen inde ſe habuit.

♃. *Electuar. hydrag.* ℥ß.
Iteretur miſtura.

Die 4. fluxus quodammodo minuitur, in peius tendit, alvus jam per diem & noctem manſit adſtricta, dolor atrociſſimus in genitalibus urget, æſtuſque totius corporis.

♃. *radic. ſcorzoneræ*
plantag. ana ℥j.
Tamarindor. ℥ij.
folior. acetoſæ
ſemperv. mai. ana man. j.

coquantur ex aqua pura, In colaturæ ℥xxv. diſſolve

Syrup. de Rhabarb. ℥iiß.
diagr. ʒß.
aquæ cinnam. ℥j.

miſce hauriat hauſtulum ter aut quater de die, donec dejiciat, Præterea

♃. *Vnguent. popul.*
olei roſac. an. ℥iij.

miſce pro inungendis genitalibus

Die 6. A Decocto ter dejecit, à quo nunc abſtineat, bene alias habet, *Iteretur miſtura.*

Die 9. Habet dolorem lancinantem & dolentem in ano, ab hæmorrhoidibus inflammatis: Nota ab hæmorrhoidibus inteſtinum foras propelli, & ab ipſis continuo irritari dicuntur Hæmorrhoides cœcæ, quando non fluunt, evidentes vero quando fluunt; Dolor & alvus adſtrictior, & fluxus albus, remiſerunt, Ergo

♃. *aquæ plantag.* ℥ij.
cinnam. ℥j.
ſyrupi myrth. ℥ß.
laudani op. gut. ij. miſce.

Præterea ♃. *Vngu. Popul.*
albi camphor. ana ʒj.

miſce pro inungenda ano.

Die 11. Dolor vehementiſſimus, lacerans, capitis & totius corporis, cum fluxu albo rurſus infeſtant; hæmorrhoides melius ſe habent, alvus vero eſt adſtricta, ſomnus nullus,

♃. *aquæ fumar.* ℥iij.
fœniculi
theriac. ſimpl. ana ℥j.
laudani op. gr. iij.
oculor. cancri ʒß.
ſyrup. de v. radic. ℥j. miſce.

Die 14. Sponte ter dejecit cum torminibus, Iteretur mixtura die 11. præſcripta.

Die 15. A mixtura vomuit, ideo uteri hæmorrhagia aucta.

♃. *Diaſcord. Fracaſt.* ʒij.
ſangu. draconis ℈ß.
Syrup. myrth. ℥j.
laudani op. gr. ij.
aquæ cinnamom. ℥ß.
plantag. ℥iij. miſce

Quando vigiliæ fiunt à dolore in capite, tunc nihil juvant unguenta, nam ea adhibentur ad arcendam cerebri inflammationem: habet ægra linimentum ad hæmorrhoidas, quod & convenit doloribus.

Die 16. Vrina eſt cruenta cum excremento fœdo, jam ceſſat fluxus, *Iteretur miſtura* heri præſcripta.

Die 17. Fluxus cruentus eſt ſublatus, fluor albus diminutus, conqueritur de debilitate virium, pulſus tamen eſt robuſtus, potius mediocris, ratio eſt quia ſpiritus animales ſunt proſtrati, non vero ita vitales, *Iteretur miſtura* 15. die præſcr.

Die 18. Fluxus iterum acceſſit, ut etiam dolor, de æſtu augente conqueritur, *Iteretur* in duplo *miſtura.*

Die

Die 20. Heri semel dejecit, nudiustertius nihil dejecit, etsi plus sumpserit de decocto, hodie rediit fluxus sanguineus, sentit dolores parturientis, *Iteretur mistura*, adde *olei stillat. macis* gut. ij.

Die 21. Fluxus sanguinis magis jam urget quam prius: ante prandium sistebatur sanguineus, & tunc fluor albus fluxit, nunc iterum fluxus est sanguineus, Iteretur mistura die 15. præscripta in duplo, adde confect. de hyacinth. ℥ij. vires enim restaurat, & fluxum prorsus sistit.

Die 24. Sponte dejecit & quidem cum difficultate, fluxus sanguineus & albus est diminutus, debilitatem sentit summam, commode loqui non potest, nisi cum difficultate, somnum non capit, Iteretur mistura 15. præscripta, addendo confect. de hyacintho ℥j. laudani op. gr. j. Eo tempore quo fluxus mensium adest magis patet uteri collum internum, ut possit commodius tubulus immitti & enema injici: verum ni vereamur nos diffamari per orbem si præscribamus Enema in uterum injiciendum, quod alias maxime conduceret, Linimentum loco ejus ordinabimus.

℞. *Vnguent. martiati*
Olei chamomel. ana ℥ij.
fiat ungu. pro regione uteri.

Die 25. Sponte ter dejecit, fluxus uterq; uteri est diminutus; cum multis flatibus prodeunt excrementa, dolores tamen urgent; Iteretur mistura.

Die 27. Uterque fluxus fere sublatus est, cruentus desiit: albus diminutus est, præscribemus novam misturam.

℞. *Diascordii Fracastor.* ℥ij.
Philonii Rom. ℥ß.
confect. hyac. ℈j.
syrup. myrth. ℥j.
Olei stillat. mentha gut. iij.
Tinct. cinnam. ℥iij.
aquæ plantag. ℥iij. misce.

Die 28. Fluxus sanguineus desiit, albus veo diminutus, sæpius ad urinam reddendam urgetur, sed eam excludere nequit, aliquid tamen emittit, in qua quid cruenti observamus, debilitas adest summa, dolores tamen non urgent: rogat sibi medicamentum à quo bene habuit iterari, *Iteretur ergo* 27. præscriptum.

Die 29. Symptomata remiserunt; partes externæ jam dolent, ut non sustineant tactum; urina multum est mutata, sedimentum habet non sordidum neque cruentum, sed pituitosum: *Iteretur mistura* 27. *& Liniment.* 24. præscriptum.

1. *Martii* melius habet, fluor albus hodie tamen adhuc ursit, venter est durus, ungatur igitur.

℞. *Diascordii Fracast.* ℥j.
confect. hyacint. ℥ß.
conserv. rosar. r. ℥iß.
misce f. *Conditum*.

Die 2. Dolores à regione ventriculi incipientes, & in lumbos desinentes magis sunt aucti, Fluor albus minus jam urget: Iteretur Mistura 27. Februar.

Die 3. Iteretur eadem Mistura.

Die 5. Cruentus fluxus in totum est sublatus, albus quodammodo adhuc adest: hodie quater dejecit, difficulter deglutit, urinam reddit valde rubram & confusam, cum sabulo tenui & valde viscoso, dolet in istis partibus, forsan orificium vesicæ ob acrimoniam urinæ excoriatum est, in quo casu prodest valde Terebinth. Veneta mundificat, enim, sanat & curat.

℞. *Pulv. liquir.* ℥j.
myrrhæ rub. ℈j.
croci opt. gr. vj.
pulv. rhabarb. tosti ℈j.
terebinth. veneta q. s.
ut in Pilulas exiguas instar pisi vel gran. piperis reducantur, Dentur Pilulæ pulv. liquir. conspersæ, Sumat mane & vesperi tres pilulas: *Iteretur Mistura* 27. Februar.

Die 7. Uterque fluxus sistitur, fluxus alvi jam urget summis cum doloribus, forsan peccant humores acres, adeoque corrigendi sunt sequenti enemate, quod

℞. *lactis bubuli* ℥viij.
terebinth. venet. ovi luteo sol. ℥ß.
mell. rosat. ℥j. misce f. Clyster.

Ab enemate per 5. horas retento sæpius, sed parum dejecit, & magno cum levamine, ita ut alvi fluxus jam sit sublatus, dolores etiam reliqui mitigati, tumor tamen sentitur in abdominis parte inferiore: *Iteretur Mistura* 27. Februar.

Die 10. Alvi fluxus rursus incepit, sæpe sed parum dejicit, multum bibit, parum edit, abstineat à nimio potu.

℞. *hordei mundat. ad crepat. cocti.* ℥j.
amygd. dulc. mundat. ℥iij.
semin. papav. alb. ℥ij.
cum aqua decoctionis hordei f. emulsio ad ℥xv. adde
syrupi papav. albi ℥j.
laudani op. gr. ij.
aquæ cinnam. ℥vi. misce

Die 12. Fluxus cruentus rediit heri, ventris tormina patitur continua, & dejicit sæpe sed parum, fæces sunt cruentæ, Iteretur Mistura.

Die 13. Ab enemate sentit levamen, fluxus cruentus etiam abiit, tormina & dolores etiam perseverant; cruor in urina non amplius adest, *Iteretur Mistura* 27. Februar.

Die 14. Ab enemate fluxus est sublatus; nec heri nec hodie dejecit, *Iteretur Mistura.*

Die 15. Fluxus sanguinis urget, dolores sentit magnos.

Die 17. Fluxus cruentus imminutus, alvi dejectio commodior est, propter dolores intolerabiles nihil quiescere potest, *Iteretur mistura* in duplo

Die 19. Iteretur mistura, & præterea
℞. *Vngu. popul.*
rosac.
albi camphor. ana ℥ij.
inungatur regio lumborum.

Die 21. Fluxus sanguinis rursus venit, sensit levamen ab ungu. Iteretur mistura, adde sangu. drac. ℈j. *Iteretur ungu.* Præterea
℞. *olei castor.* ℥j.
succini ℈ß. misce.

Die 22. Hac nocte plurimum effudit sanguinis, hodie sanguis est diminutus, *Iteretur Mistura* postrema eodem modo.

Die 23. Hodie rursus plurimum sanguinis effudit, dolet in regione lumbari inferiore, ab acrimonia acida non salina deduco ejus causam, hæc continuo mordicant & exulcerant; illa per intervalla, debent ergo hic medicamenta adstringentia adhiberi

℞. *aquar. plantag.* ℥iv.
cinnam. ℥ß.
sanguin. drac. ℈j.
diascord. Fracast. ℨij.
confect. hyacint. ℨj.
Syrup. myrth. ℥j. misce.

Die 24. NB. Cruentus fluxus est diminutus dicit se sæpe necessum habere sanguinem cruentum & grumosum digitis eximere, Novam Misturam præscribamus.

℞. *aqua plantag.* ℥j.
cinnam. ℥ß.
laudani op. gr. iij.
syrup. myrth. ℥j. misce.

Die 26 Die sabbathi, sanguis ob visciditatem & cruorem hærens intra orificia magnis cum doloribus fuit extractus, jam tantos non sentit, admodum debilis tamen est, circa horam 5. assumpsit vinum rubellum, fluxus albus & cruentus diminuti, *Iteretur Mistura* 24. præscripta.

Die 27. Fluxus cruentus heri potens, hodie in totum desiit, flu us albus jam adest, Iteretur mixtura 24. præscripta, Præterea

℞. *Vngu. popul.* ℨij.
Opii oleo ros. sol. ℈ß. misce.

Sentit etiam dolorem circa hæmorrhoidum regionem.

Die 29. Melius habet, dolor hæmorrhoidum continuat, Iteretur Linim. 27. Martii, & Mistura 24. sumendo loco *Syrup. myrth. Syrup. stachados*.

Die 30. *Iteretur Enema* præscriptum.

Die 31. Paulo pacatior est quam antea, semel ab enemate dejecit, conqueritur de intolerabili dolore hæmorrhoidum, Iteretur in duplo Mistura 24. diei, cum syrupo stæchad. loco myrthini.

℞. *Vngu. popul.*
albi camphor. ana ℨvi.
Opii oleo rof. solut. ℈j. misce f. Linim.

Die 3. Aprilis dolores jam exacerbantur, conqueritur præsertim de dolore in superiori ventris parte & tergi, fluxus perseverat albus, cruentus nullus, quod effluit non est fluidius, ob admixtos humores acres; hinc quoque dolores circa ventriculum & spinam dorsi, Itaque iteretur Mistura 24. Martii, sumendo loco syr. myrth. syrupum stœchados, cum oleo cortic. arantior. gut. IV. Præterea præscribemus decoctum sudorificum ex subadstringentibus aromaticis conflatum, quia alia aromata in hoc casu sunt suspecta, de quo bis die haustum assumat

℞. *rad. Chinæ per taleol. sect.*
tormentillæ
petasit. ana ℥j.
liquir. ras. ℨvi.

coquantur in aqua ad ℥xxv. in colatura dissolve
syrupi papav. errat. ℥iij.
fiat Apozema.

Die 4. Melius se habere dicit à mixtura, satis dormivit, Iteretur Mixtura ultima cum *oleo cort. arant.* gr. IV.

Die 5. Melius se habet, *Iteretur Vngu. Item Mistura.*

Die 6. Quo ad fluxum utrumque melius habet mutabimus ipsi mixturam

℞. *aqua plantag.* ℥ij.
cinnam. ℥ß.
laudani op. gr. IV.
olei cortic. arant. gutt. IV.
Syr. stæchad. ℥j. misce *Præterea*

℞. *Vngu. populeon.*
olei rosac. ana ℨij. m.

Bene habuit à priori unguento

Die 7. *Iteretur Mistura* præscripta in duplo.

Die 9. Bene habet, Iteretur Mistura die 16.
Curata est.

N. B. Hæc eadem videtur esse de qua Bonetus *Anat. Pract. lib.* 3. *sect.* 36. *Observ.* 1. §. 1. *nam præter symptomatum conformitatem, idem nomen, eadémque ætas, non aliam hic & illic describi persuadent, quæ ex recidivâ interierit; Vide ibidem quæ in ejus cadavere reperta.*

ÆGER XV.

Vrinæ ardor & incontinentia.

SVsanna Angla laboravit febre ardente cum ardore & dolore urinæ, unde pulsus est debilis, per 5. annos fuit ægra, videtur jam habere paroxysmum, urinæ incontinentia ipsi est familiaris, non commode respondet, Itaque dum plus comperiamus, præscribamus ipsi interim anodynam & lenientem emulsionem

℞. *hordei mund. ad crepat. cocti.* ℥ij.
semin. papav. alb. ℥ß.
cum aq. decoct. hordei f. emulsio
ad ℥xx. adde
syrup. diacod. ℨij.
aqu. cinnam. ℨj. misce.

Die 3. April. Iteretur emulsio, in eodem erat statu.

Die 4. Comperimus hodie eam à quatuor annis stranguria laborasse, postea per plures septimanas febre fuisse afflictam cum delirio, nec adhuc videtur ab illis malis libera omnino, cum oculi adhuc rubeant ac multum loquatur, urina cruenta, purulenta; dicit se ulcus in vesica habere.

Die 5. Valde debilis est, pus excrevit, insignes patitur dolores: Præscribamus misturam dolorem lenientem, ulcusque mundificantem.

℞. *aquar. graminis*
fœniculi ana ℥j.
balsami sulph. anis. gut. VI.
laudani op. gr. iij.
Syrupi de v. radic. ℥j. misce.

Die 6. Obiit, sectioni subdita die sequenti.

ÆGER XVI.

Mammarum dolor, capitis, lumborum, Abortus &c.

ANna Iosephi ante 15. dies male habuit, quotidie mane hora 9. leve sentit frigus in pedibus, durans 8. horas, subsequens calor eo molestior est: ante 8. septimanas nupsit, ut hine menstrua cessaverint antequam decubuerit febre: aliquot dies dolores sensit in mammis, aliqui retulerunt eos provenire ex nimia mariti manu con-

trectatione, verùm tales provenire constat ex suppressione mensium, qua sanguis majore copia ad mammas refluit & eas indurat; brevi post autem cum adsint rursus menses, flaccescere, & sanguinem ante eò delatum massæ sanguineæ commisceri & communicari: bis tantum hac septimana dejecit; per 5. dies nullum capit somnum, pulsus est frequens valde, dolor in regione lumborum & capite facit ne somnum capiat, circa vesperam magis dolet; hoc in casu pinguia non libenter usurpat Clar. *Sylvius*, quia metus est erysipelatis; ideo nec oleum, nec unguent. nec emplastra hic approbantur; sed fotus magis ex mentha, majorana, roremar. stœch. summit. hyper. melilot. sambuc. melissæ, absynth. chamom. Ad febrem 1°. præscribemus Misturam sequentem.

♃. *aquar. petros.*
betonic.
fœniculi
theriac. s. ana ℥ j.
Spir. salis dulcis gut. XII.
laudani op. gr. IV.
syrupi papav. errat. ℥ j. misce.

Præterea ♃. *folior. menthæ crispæ*
melissæ
sambuc. ana man. j.

concisa coquantur in vino, ex linteis applica.

Die 5. Dolor mammarum diminutus est, quia fluxus ipsi molestus est, ideo ad eum cohibendum

♃. *Diascordii Fracast.* ʒ j ß.
confect. hyacinth. ʒ j.
syrupi myrthini
betonicæ ana ℥ ß.
aquæ cinnam. ℥ ij. misce.

Die 7. Dolores sunt sublati, menses mediocriter fluunt, tumor quem habuit evanuit.

Die 10. Heri circa prandium igni assedit, cum apposito panicocto, hinc sentit aliquos dolores, paulo post movebatur ad urinam reddendam, ecce matulæ insidens leviter cum nonnullis doloribus abortum cum placentula passa est, quem ante duos menses concepit, ab octo enim septimanis substiterant menses: liquor cum eo effusus erat sanguis multo sero dilutus, ad pintam fere unam: abortus species & substantia videbatur esse concretio sanguinis ad magnitudinem nucis juglandis majoris, nullam adhuc formam observavimus; hodie à prandio levem sensit paroxysmum cum frigore itidem levi, caput & regio lumbaris dolens.

Die 12. Lochia adhuc heri fluxere, jam subsistunt, dolorque in lumbis diminutus est: conqueritur de dolore capitis gravativo, qui ortum trahit ab aëre frigido, fluxiones accedunt dentibus, ubi observat aquas limpidas ad ventriculum fluentes: Dolor in lumbis ab humore oritur acri & salso, capitis gravativus à pituitoso: alvus quotidie respondet.

℞. *aquæ betonicæ* ℥ ij.
menthæ ℥ j.
theriac. s. ℥ ß.
olei succini gut. iij.
laudani op. gr. ij.
syrupi stœch. ℥ j. misce.

Curata abiit.

ÆGER XVII.

Æstus in faucibus & toto, cum ardore urinæ &c.

Beatrix *Nicolai filia*, aliquando fuit valetudinaria, modo ante octiduum, post lac ebutyratum cum pane sumptum pessime cœpit habere, ita ut in animi deliquium inciderit, summum jam æstum sentit in faucibus, lingua arida & toto corpore, inprimis autem circa partes genitales, summo cum ardore urinam reddit, pulsus est debilis: In hac ægra puto salinum lixiviosum peccare, ideo convenientem inveni emulsionem sequentem, quæ

♃. *hordei mundat. ad crepat. cocti* ℥ ij.
seminis papav. alb.
cucumer. ana ʒ ij.
aquæ decoctionis hordei ℥ xv.
syrupi liquir ℥ ij.
aquæ fœnic. ℥ j. misce.

fiat emulsio de qua subinde assumat duo vel tria cochlearia,

♃. *flor sambuc.* man. ij.

decoquantur in lacte ebutyrato & parti appone affectæ.

Die 12. Hanc emulsionem præscripsimus 1. propter anxietates. 2. propter aridam linguam 3. propter æstum summum: Iteretur emulsio, addendo *amygdal. dulcium mundatarum* ʒ ij. *laudani op.* gr. ij.

Die 13. Dolorem patitur per omnes artus, continue friget, & tamen summum æstum sentit in partibus genitalibus, est somnolenta, ex assumptione emulsionis & laudani opiati non dejecit tota die & nocte.

Die 14. Summos adhuc dolores patitur in membris, summus quoque faucium, linguæ & gulæ est ardor, sitim urgentem patitur cum dolore pungente circa mammas, ardor circa genitalia non amplius tam ingens propter fomenta imposita. Iteretur emulsio.

Die 16. Ardor gulæ & sitis perseverant, dolores lancinantes patitur per totum corpus, dejicit sponte, dolor capitis non est tam gravis, conqueritur insuper de adstrictione faucium & suffocatione hypochondriaca, ut & siti urgente, *Bilis* acrior & humores austeriores in illa peccant. Iteretur emulsio, addendo laudani op gr. ij.

Die 17. Hac nocte melius quam omnibus præcedentibus dormivit, omnia symptomata sunt diminuta, urinæ sedimentem est æquale, mobile & conjunctum.

Die 18. Bene dormivit, molestiam adhuc in faucibus ob ardorem & ruborem sentit, *gargariset decoctum raparum*; sedimentum urinæ est laudabile; *Omnia dulcia & acida augent* suffocationem hypochondriacam uterinam, evacuavit, emulsioni quæ iteretur adde laudani op. gr. iij.

Die 19. conqueritur de dolore ardoreque faucium, in parte valde profunda, & uteri: potuit levis aliqua angina aut apostema locum habuisse, nam phlegmata nonnihil cruenti & purulenti admixta habent, quoad fauces tamen parum melius sentit, de respiratione plurimum conqueritur.

℞. aquar. hyssopi
foeniculi
theriacal. s. ana ℥ ij.
aceti stilatii ʒ ij.
oculorum cancri
antimon. diaphor. ana ℈ j.
laudani op. gr. ij.
Syr. de v. radic. ℥ j s.
utatur cochleatim; blande humorem inhærentem solvet & excreationem juvabit.

Die 20. A mixtura heri præscripta longe habet melius, bene comedit, phlegmata etiam sunt melioris notæ, conqueritur adhuc de dolore per universum corpus.

Die 21. Phlegmata sunt purulenta, urina nullum amplius habet sedimentum, ejicit difficulter phlegmata & cum aliqua nausea, leve frigus sensit hac nocte, Iteretur Mistura addendo Tinct. cinnam. ʒ. j. abhorret à priori Mistura, ideo utatur sequenti.

℞. radic. liquir. ras. ℥ j.
foeniculi ʒ vj.
folior. violarum
veronicæ ana m. j.
hordei mundat. ℥ j.
coquantur ex aqua pura, in colaturæ ℥ xv. dissolve
diamoron. ℥ ij.
lapid. prunell. ʒ s.
misce f. Gargarismus. Præterea.

℞. aquar. hyssopi.
foeniculi ana ℥ j.
Tinct. cinnam. ʒ j.
spir. salis dulcis gut. x.
laudani op. gr. ij.
Syr. papav. errat. ℥ j. misce.
utatur ex cochleari.
Curata est.

ÆGER XVIII.

Febris Erratica.

JUdith de Wich ante 20. septimanas cœpit male habere: sex menses fuit gravida, laboravit nunc Tertiana, nunc quartana, nunc quotidiana; frigus accedit hora 9. vespertina, durans per 5. horas; conqueritur insuper de siti molesta tam in frigore quam calore. Tussi sicca vexatur.

Quotidianæ tertianis aliquando sunt graviores, distinctio febrium est utilis ob purgantia adhibenda, In tertianis enim purgandum est leviori paroxysmo, nam in tertiana paroxysmus alternis vicibus est levior, Caute agendum in gravidis in præscribendis purgantibus, in intermittentibus; ad causas frigoris attendendum, quia symptomata oriuntur à succo pancreatico; Sitis in frigore fit ab austero bilem magis corrumpente, quod austerum à potu diluitur, absque potu vero magis concentratur.

℞. aquæ pulegii ℥ iij.
foeniculi ℥ j s.
theriac. s. ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
succini gut. iij.
laudani op. gr. iij.
syrupi papav. errat. ℥ j. misce.
durante frigore utatur,

℞. aquæ hordei ℥ xx.
foeniculi ℥ s.
syrupi papav. errat. ℥ j s.
Spiritus salis dulcis gutt. xx.
Utatur durante calore.

Die 2. Februar. 1668. paroxysmus posponit, calor est diminutus, alvi fluxu affligitur, putat provenisse à Mistura, ideo tarda fuit in ejus assumptione, noctu circa 11. accessit paroxysmus, alvi dejectio invasit durante calore, cujus causa bilis acrior pituitam incidens & laxans alvum, bilis ante erat obvoluta à pituita, & jam incisa à medicamento: bilis appetitum prostravit & gustum, potus quantitas major humores nimium diluendo effervescentiam minuit, minor vero effervescentiam excitat; Potus ei non convenit, quia tantum durante frigore sitit, & frigus à potu augetur: Ægri durante frigore nihil dejiciunt, nisi quod anxietates aliquando patiantur, functiones in frigore non rite procedunt, ob acidum in frigore dominium obtinens, Aquam diluere acidum inde patet, Si Spiritus vitrioli aliquid in aquam effundatur, illa tunc diluatur. Noctu peius habuit, Iteretur Julep & Mistura 31. Januarii præscripta.

Die 3. Hac nocte paroxysmus fuit levior.

Die 4. Paroxysm. fuit levior, Iteretur Julep & Mistura.

Die 6. In dies imminuitur paroxysmus febrilis, vires tamen prostratæ manent, Iteretur Julep & Mistura. cui adde *Tinct. cinnam.* ʒ j.

Die 9. Conqueritur de alvi fluxu, cum summo dolore per aliquot jam dies infestante, sentit tormina ventris cum dejicere conatur & dolores lancinantes lumborum circa spinam dorsi, Causa est pituita in parte soluta, quodammodo acida, & bilis, bilis enim potenter illam in flatus acidiusculos elevat: dolor distendens flatibus, lancinans illis acidis debetur, motum tamen notabilem infantis sentit

℞. Diascord. Fracastor. ʒ ij.
confect. hyacinth. ʒ j.
laudan. Op. gr. ij.
Olei stillat. macer. gut. ij.
syrupi myrth. ℥ j
aquæ menthæ
plantagin. ana ℥ j s. misce.

Diacordium humores acres temperat, dolores mitigat, & alvum adstringit: *Confectio de hyacintho* alvum quodammodo adstringit & vires instaurat, *Laudanum op.* humores acres corrigit, dolores mitigat & flatus discutit, quam vim à spiritu vini habet: Petebatur quare adderetur *Laudanum* opiatis, cum tamen in *Diascordio* sit opium? ℞. quia flatus discutit, non vero *diascordium*, & quia hoc est valde ingratum. Aqua *menthæ* præcipue destinata est ventriculo & intestinis, magisque discutit halitus quam foeniculi. *Indicationes* Mitigatoriæ urgentes, sunt functiones, excreta & retenta & qualitates mutatæ, Curatoriæ vero morbus & causa morbi, Præservatoriæ sunt vires,

Die 15. Dolores sunt imminuti, nisi quod adhuc in partibus externis hæreant, sine tamen notabili tumore, quia symptomata minuuntur & vires

vires augentur, Signum est ægram in melius tendere; hodie non febricitavit, *Iteretur Mistura* 9. præscripta, Præterea.

℞. *Ungu. martiati*
olei lumbricor. ana ℥ ij.
misce pro inungendis pedibus.

Ipsa bilis acris est morbus, non vero causa morbi, nam functiones lædit & symptomata producit: Veteres hoc noc concesserunt, quia illi posuerunt morbum in partibus continentibus, quia vero functiones etiam fiunt in contentis, ideo lædi possunt illæsis continentibus, & proinde esse morbi causa, eo modo ut dolium non est causa fermentationis, sed illa quæ cerevisiæ insunt: Dum symptomata minuuntur, morbus minuitur, nam illa sunt effecta morbi, sic bilis correctâ acrimoniâ, tolletur & alvi fluxus: Pedes ipsius dolent, tumor pituitosus pressus relinquit stigma, quando obambulat sentit dolorem quasi acicularum, ubi spiritus vini convenit, qui lenit utrumque acre, uti Sol in ceram & lutum diversimode agit, ita spiritus vini pro variis partibus: à spiritu vini nulla pars corrumpitur, nisi ab acido. In vino est sal volatilis oleosus: spiritum lenire acrimoniam sequitur inde: si à sale tartari abstraxeris spiritum, fit acrior.

Die 16. Melius habet, post prandium quidem levior paroxysmus ipsam corripuit, frigus ejus urget, dolor in toto corpore manet, quando medicamentis efficacibus & bonis non cedit malum, signum habeto malum esse valde grave, & indicari medicamenta fortiora esse usurpanda: à quatuor diebus non dejecit, tumor adhuc videtur in pedibus.

℞. *aqua menthæ*
petroselini ana ℥ jß.
theriac. ſ. ʒ vj.
laudani op. gr. iij.
syrupi card. ben. ℥ j. misce.

Die 17. Sentit distensionem in abdomine propter alvum adstrictam, per sex menses fuit gravida, in primis gravidationis mensibus caute usurpata sunt purgantia, ne fiat abortus, fœtus enim adhuc tener est & nondum utero allegatus; ultimis vero mensibus securius, quia robustior jam factus est, ob motum & irritationem exitum quærit & tentat.

℞. *decoct. emoll. & carmin.* ℥ viij.
catholic. ℥ j.
olei chamæmel. ℥ ſ. misce f. *Clyster.*

Enema quia flatus subsidentiam promovet, & eos discutit, præ aliis laudatur, etsi vellemus purgationem in hoc corpore instituere: *Cassia* non conduceret quia flatulenta, flatibus enim abundat ægra, ut ex ventris distensione patet, Nec etiam *Tamarindi*, quia aciditatem in se habentes dolores excitarent, quibus ægra vexata fuit; *Manna* fortior est in purgando quam cassia, hujus dosis sunt ℥ iij. illius ℥ ij.

Die 18. ter aut quater commodissime ab enemate dejecit, sat commode quievit, partes genitales adhuc dolent, Iteretur Mistura 16. diei.

Die 20. Dolores iterum per totum corpus sentit, sed præcedentibus leviores, cum torminibus dejicit, *Oleum cortic. arant.* flatus discutit & dolores minuit: huic accedit *Oleum stillat. maceris, succini*, sed non tam est efficax, paroxysmi jam leviores accedunt,

℞. *aqua fœnic.*
theriac. ſ. ana ℥ j.
plantag. ʒ ij.
olei stillat. macis gut. iij.
laudani op. gr. iij.
syrupi menthæ ℥ j. misce.

Die 22. Heri non habuit paroxysmum, sed hodie, & quidem satis gravem, frigus instar glaciei: Hinc dixit Clar. *Sylvius* quod quamdiu frigus durat non movetur fœtus, ut inde fieri solet, Inde fieri posse quod fœtus obierit, unde majus frigus, quia sanguis magis quoque incrassatus à frigore ineptior redditur, ut spiritus animales ex eo soporentur: *Iteretur Mistura.*

Die 24. Nudius tertius paroxysmum habuit, à quo tempore nullus accessit: doloribus in regione lumbari circa os sacrum, cum exitu ani, & in parte abdominis inferiore affligitur, qui ortum trahunt ab acido & aliqua acrimonia, *Iteretur Mistura, Praterea.*

℞. *Ungu. martiati*
olei nardini ana ℥ ij.
macer. stillat. gut. viij. misce.

Die 25. Mediocriter habet, circa mediam tertiam accessit paroxysmus, *Iteretur Mixtura.*

Die 27. Nudius tertius habuit febrem, à quo tempore nullum amplius paroxysmum sensit, metuimus ne jam sit quartana, causa forsan est ex rebus non naturalibus, ut alimenta pituitam generantia, accedit huc ipsa ægræ constitutio: restat ipsi de medicamentis satis.

Die 28. Vehementem ante quatriduum habuit febrem, heri circa horam x. rursus accessit paroxysmus, qui jam anticipavit, ergo non est quartana, frigus eodem modo invasit, calor remissior, *Iteretur Mistura.*

Die 1. Martii jam triduo consequenti paroxysmum patitur, postquam quartana laboraverit: heri vesperi hora x^a. frigus duravit per 3. horas, quod non fuit grave.

Die 2. Hac nocte febricitavit sat vehementer, hora 1. accessit paroxysmus, frigus calore est molestius, jam adhuc male se habet, sponte hodie ter dejecit cum torminibus, In tali casu metus est abortus, quatuor adhuc septimanas habet ad gestandum partum: Præscribemus decoctum ipsam roborans & serum evacuans, sudoremque eliciens.

℞. *radicum salsæparill.*
fœniculi ana ℥ j.
baccar. juniper. contus. ʒ ij.
semin. milii ℥ iiij.
coqu. ad ℥ xxv. dissolve.
syrupi card. ben. ℥ iij.
aquæ theriac. ſ. ℥ j.
misce, assumat in die haustum parvum aliquoties, instante paroxysmo plus, *Iteretur Mistura.*

Non curata Nosodochio valedixit.

ÆGER XIX.

Febris, Catarrhus.

ALges Iaspars præterita hyeme male habuit, laboravit *febre*, sed fuit curata, duas noctes impendit in opere nendi, hinc *somnum* capere non potuit, toto corpore modo *friget* modo *calet*, plus tamen friget quam calet, negat tamen se febre laborare; tussis adest sicca, *phlegmata* dejicit viscosa, & spumosa, pulsus satis est frequens; per tres dies non *dejecit*, ad bilem acrem

℞ *Hordei mund. ad crepat. cocti* ℥ ij.
semin. papav. alb. ℥ ß.
cum *aqua decoct. hordei* fiat emulsio ad ℥ xx. adde
Syrupi diacodii ℥ ij.
aquæ fœnic. ℥ j.
sæpe assumat tantillum emulsionis.

Pilulas assumere nequit, propter phlegmata præscribemus igitur *Trochiscos*

℞ *gummi tragat.* ℈ j.
succi liquir. gr. xv.
myrrhæ opt. ℈ ſ.
croci selecti
laudani op. ana gr. iv.
sacchar. alth. ʒ ij. misce.
Gummi tragac. in aq. rosar. dissolvatur, fiant Troch. subinde unum teneat in ore.

Die 5. Tabellas valde amaricare conqueritur, sed ab emulsione æstus fuit diminutus, *Iteretur Emulsio*, commodius hac nocte quievit, conqueritur de Tussi sicca, *urina* est confusa & turbida, enæorema spumosum, *Iterentur emulsio & Trochisci.*

Die 8. omnia symptomata sunt sublata, præter Tussim jam præsertim molestam, cum summa corporis debilitate, sitis non amplius tam urget, appetitus quoque sensim restituitur, *Iteretur emulsio.*

Die 12. Sentit dolorem contorquentem in ventre circa umbilici regionem.

℞ *aquæ menthæ*
hyssopi ana ℥ j.
Spiritus sal. armon. gut. x.
laudani op. gr. iij.
syr. menthæ ʒ vj. misce.

Die 13. Curata est.

ÆGER XX.

Mensium Suppressio. Gangræna.

MAriæ Tobiæ suppressa fuere menstrua per tempus aliquod, tunc tandem per duos dies rursus illa vidit, sed ob admissum frigus partibus inferioribus iterum suppressa sunt: ante xv. dies laboravit frigore per totum corpus, quod adhuc continuo urget, cum doloribus colli & lumborum, imo & totius corporis lancinantibus: præscribetur medicamentum educens pituitam.

Die 17. *Martii* 1668.

℞ *aquæ pulegii* ℥ ij.
theriacal. simpl. ℥ j.
spir. salis armon. gutt. xij.
laudani op. gr. ij.
olei gariophi. gut. ij.
Sal. artemis. gr. vj. misce.

Die 30. Dicit totum corpus ipsi dolere, *inclinat in somnum*: *Iteretur mixtura*, omittendo laudanum.

Die 31. Semper est somnolenta nec commode respondet ad interrogata, de *doloribus totius corporis* & præcipue *capitis* conqueritur, *Iteretur* in duplo *mixtura*, omittendo laudanum.

Die 3. *Aprilis* nondum commodè respondet, non tamen planè ita est somnolenta: in illa dorsi parte cui incumbit apparet aliquid gangrænæ simile, quod Chirurgus hodie inspexit, bene aliàs habet à mixtura, quæ iteretur: conqueritur de *dolore lumborum* & capitis, continuo nauseat, quandoque vomit, videtur primarium affectum esse suppressionem mensium, somnolentiam verò & dolorem capitis symptomata exorta à vitiosi & retenti sanguinis menstrui halitibus, sursum ad caput elevatis.

℞. *aquæ pulegii*
menthæ ana ℥ j.
Tinctura cinnanom.
croci ana ʒ j.
spir. salis armon gut. xv.
syrup. artemis. ℥ j. misce.

Die 5. Paulo meliùs se habet, *Iteretur Mixtura* hesterna, addendo laudani op. gr. ij. quia commode non dormit.

Die 6. *Iteretur Mistura* hesterna in quadruplo.

Die 12. *Iteretur Mixtura.*

Die 13. Conqueritur *gangrænam* ipsi plus doloris parere: Emplastrum ad puris generationem, partis integræ à mortificata separationem, ob gangrænam ipsi à Chirurgo omissum est, nobis conqueritur se non posse dejicere, & quia nunquam tuto in suppurationibus purgantia præscribuntur, ipsi suppositorium est inditum.

Die 14. A quo suppositorium inditum bis dejecit, non commode: dolor à gangræna paulatim imminutus, quia promovenda est puris generatio, convenientem ipsi præscripsimus *Misturam*

℞. *aquæ pulegii* ℥ iij.
menthæ ℥ j.
Tinctur. cinnam.
croci ana ʒ ij.
spir. salis armon. gut. xx.
antimon. diaphor.
oculor. cancri ana ℈ j.
laudani op. gr. 4.
Syrupi fœnic. ℥ j. misce.

Die 17. *Iteretur Mistura.*

Die 18. *Melius habet*, & *mixtura bene suppurationem juvat, itaque Iteretur.*

Die 19. Suppuratio bene procedit.

Die 21. *Iteretur Mistura*, se habet eodem modo.

Die 23. Hodie paroxysmus febrilis accessit & hac ratione ulcus gangrænæ peius habuit, Præscribemus itaque mixturam febri contrariam & gangrænam simul removentem.

℞. *aquæ petrosel.* ℥ ij.
fœniculi
theriac. s. ana ℥ j.
spiritus salis dulcis gut. x.
salis armoniac. gut. xx.
laudani op. gr. ij.

Syrupi

syrupi card.b. ℥ j. misce.

A qua melius habuit.

Curata est.

ÆGER XXI.

Casus in aquam, Alvi fluxus, & Gangrana.

E*Va N.* cecidit in aquam, unde multum aquæ hausit, & postea passa est alvi fluxum, ubique dolores sentit.

Die 9. Februar. ℞. *Diascord. Fracast.* ʒ j ß.
syrupi myrth. ℥ j.
aqua theriac. ℥ ß.
fæniculi.
fumar. ana ℥ j. misce.

Die 11. 1668. *Iteretur Mixtura.*

Die 14. *Iteretur Mistura.*

Die 16. Conqueritur de dolore circa superius orificium ventriculi, est nauseabunda, *Iteretur Mistura.*

Die 20. Peius se habere dicit, & dolores omnes esse acutos.

℞. *Diascord. Fracast.* ʒ iij.
syrup. papav. errat. ℥ j.
aqua fænic. ʒ vj.
plantag. ℥ ij. misce.

Die 22. Non tam bene se habet quam heri, alternis diebus patitur febrem, vomuit amara & biliosa, *Iteretur mixtura*, præterea

℞. *electuar. cholagogi*
hydragogi ana ʒ j ß.
aqua cinnam. ℥ iij.
borrag. q. s. misce f. Haustus.

Die 24. Usque ad 1. Martii bene habuit, & quotidie *reiteretur Mistura.*

Die 1. Martii conqueritur pedes tumere

℞. *Ungu. martiati*
olei laurini ana ℥ ß. misce.

Curata abiit.

ÆGER XXII.

Febris, Catarrhus &c.

R*Achael Petri* in principio valde friguit, jam calet præcipue circa regionem ventriculi, appetitus prostratus, sitis aucta, non dormit, ipsi præscribemus *Iulapium,*

℞. *aqua hordei* ℥ xx.
fæniculi ℥ j.
syrup. papav. albi ℥ ij.
laudani op. gr. iiij.
spir. salis dulcis gut. xx. misce.

Die 18. Omnia symptomata sunt remissa.

Die 19. Ab hesterna die gravedine dicit se laborasse, & jam tussi vexari, non tamen aëri se exposuisse frigidiori, excernit crassa phlegmata, conqueritur de alvi adstrictione.

℞. *radicum cichorii*
asparagi
taraxaci ana ℥ j.
rhei elect.
fol. Sennæ ana ʒ ij.
tartari crudi ʒ j.

coquantur ad ℥ xx. dissolve

syrupi de rheo ℥ ij.
aqua fæniculi ℥ j. misce.

ÆGER XXIII.

Febris Quotidiana.

M*Argareta Petri* per quinque septimanas antea laboravit tertiana, jam vero per aliquot septimanas paroxysmum habuit quotidie, in quo frigus est gravius, & vertigo tanta ut in paroxysmo elevatione corporis in humum procideret, dolorem sentit in regione lumbari, menstrua habuit sat copiose per 15. dies. In paroxysmo corpus tuberculis est quasi conspersum ac si urticis esset percussum, quod quandoque fieri solet: De duplici tertiana est quidem suspicio, sed nondum certe determinare possumus; ob paroxysmos eodem tempore, eâdem vehementiâ affligentes, *Itaque* 3. *Iunii.*

℞. *aqua fumar.* ℥ ij.
fæniculi
theriac. ß. ana ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
spiritus salis armon. gut. xx.
laudani op. gr. iij.
syrup. card. ben. ℥ j.

misce capiat cochleatim tempore frigoris

Die 4. Junii, hodie post meridiem accessit paroxysmus, *Iteretur Mistura.*

Die 5. *Iteretur Mixtura.*

Die 7. Conqueritur de animi deliquio, Iteretur Mixtura, addendo *Tinct. cinnam.* ʒ j.

Die 8. Ter dejecit. *Iteretur Mixtura.*

Die 11. Heri post prandium accessit parox. durante frigore per tres horas summi dolores in regione lumbari, tam frigoris quam æstus tempore & extra paroxysmum, subinde lancinationes lateris accedunt, mammarumque.

℞. *aqu. petrosel.*
fæniculi ana ℥ j ß.
tinct. cinnam. ʒ ß.
spir. salis armon. gut. xx.
laudani op. gr. iij.
olei garyoph. gut. ij.
syr. cardui ben. ℥ j. misce.

De hac assumat tempore frigoris, præterea

℞. *aq. hordei* ℥ xx.
fæniculi. ℥ j.
syrupi papav. errat. ℥ ij.
spir. vitriol. gut. xx.
laudani op. gr. iij. misce f. Julep.

dehorsum ac tempore caloris

Die 12. Iteretur Mistura heri præscripta.

Die 13. Hora circiter 4. vix potuit respirare, ob dolorem hypochondrii sinistri, dicit ex quo Julep assumpsit dolores lancinantes esse auctos, haud dubie ob acidum Julepo commistum: Acidum austerumque in ea peccant, ab acido dolores lancinantes, ab austero mali pertinacia: *Iteretur Mistura.*

ÆGER XXIV.

Febris Catarrhalis

J*Ohannam Presson* ante 15. dies febris invasit, frigus in lumbis & toto corpore, dolor & æstus capitis, per octo dies appetitus prostratus, molesta

tussis, somnus mediocris, durante dolore & æstu capitis ultra 50 lumbricos exerevit, postea per octo dies non dejecit, capitis dolorem etiam comitatur aliquod delirium: *Malum* originem habet à motu & insequente refrigeratione, quibus prima paroxysmi die fuit subdita, Inde dicatur quod sit *Febris Catarrhalis*, in qua humor peccat salsus, fermentum ventriculi corrumpens. & tussim & sitim excitans, Ad *Tussim*.

♃. *Pilul. de cynogl.* ℈ j. fiat Pilul. num. xij.
ad appetitum prostratum
♃ *aqua mentha* ℥ ij.
Tinctura cinnam. ʒ ij.
spir. salis dulcis gut. x.
laudani op. gr. ij.
syrupi mentha ℥ j. misce.
Die 31. ♃ *pilul. fœtid. ana.* ℈ ſ.
resina Ialap. gr. v.
olei succ gut. ij. fiant Pilul. v. mane sumendæ.

Die 1. Junii assumpsit pilul. cynogl. loco purgantis, idcirco somnolenta est quod miratur.

Die 2. Assumpsit Pil. purg. & bis dejecit, inde *Curata est*.

ÆGER XXV.

Suffocationis sensus.

M*Argareta Danielis filia* Lingua est arida, dolorem sentit faucium, ante 15. dies cœpit ægrotare, per plures menses menstrua non habuit, nec deglutire potest, non dormit, tussit etiam, Forte est species suffocationis à peccantibus humoribus subacribus & austeris, Itaque

Die 3. Junii 2.
♃. *aquar. borrag.*
melissæ ana ℥ ſ.
Tincturæ cinnam.
croci ana ʒ j.
spiritus sol. armon. gut. xx.
laudani op. gr. ij.
syr. de artem. ʒ vj. misce.

Hæc mistura per dies 4. 5. 7. 9. 10. est iterata & Ægra *Curata obiit*.

ÆGER XXVI.

Hæmoptysis, Affectio hypochondriaca in gravida, Observatio Anatomica.

JAn. 26. Catharina Caspareidis, mater octo liberorum abortivit: Per totum tempus conjugii valetudinaria fuit. Per tres menses sanguis menstrus non est purgatus. A septem hebdomadibus in parte sinistra pectoris & hypochondrii dolores sentit, & in hypochondriis quoque tensionem, Terrore à spectro incusso perterrita incidit in hoc malum. Frigus molestum, non calor. Alvus respondet, Patitur subinde aliquid uterinis suffocationibus simile, Tum flatus erumpunt, unde levatur, ♃. *aq. puleg.* ℥ ij. *Theriacal.* ℥ ß. *tinct. castor.* ʒ ij. *ol. succin. gut.* iv. *laud. op. gr.* ij. *syr. fœnic.* ʒ vj. misce. *Die* 24. in variis levamen sensit: Dolores omnes minuuntur: Iteretur mistura 26. præscripta. *Die* 28. dolores leviores sunt. Quando respirat sibilus auditur in pectore: Iteretur mistura dicta: *Die* 29. suffocatio adhuc subinde urget: Nec heri nec hodie dejecit, Sed propter suffocationes non consultum purgare: Iteretur mistura dicta. Pro Tussi ♃. Massæ Pil. de cynogl. ℈ j. f. P. nº. viij. *Die* 3. *Febr.* præterito die Sabbathi paroxysmum febrilem passa, cujus frigore durante incepit dolor rodens & molestus femoris & tibiæ, qui adhuc durat: ♃. ung. marciati, ol. Nard. an. ʒ iij. ol. philosop. ʒ j. m. *Die* 4. hodie mane circa 5. ex vehementi tussi in sanguinis vomitum incidit, ac subito extincta est.

Secuit Cl. Sylvius cadaver die 6. Febr. Rugæ se offerebant in infimo ventris superficie, externa signa partuum antegressorum. In abdomine secto copiosa & laudabilis pinguedo. Colom sub umbilico situm: Intestina pleraque flatibus distenta. Illorum substantia tenuis & elegans, imprimis quo in loco distendebantur. Præ aliis tamen omnibus in immensum distendebatur intestinum tenue, ante sui inflexionem sinistrorsum versus: Intestina hinc inde colore fellis infesta: Folliculus fellis prægrandis erat & pallidus. Lien quoque solito multo pallidior. Plures in intestinis erant lumbrici. In ventriculi aperti parte inferiore nihil cruenti, sed materia viscidissima spadicei coloris fere: Totus ventriculus valde rugosus & densus: Ex parte superiore extra insignis copia concreti sanguinis cum fluidiore, simul saporis austeri: Orificium inferius, sive pylorus, valde constrictus: Rugæ ventriculi tortuosæ & prope pylorum fere circulares. Intestini vero rectæ secundum fistulæ intestinalis ductum. In intestinis nihil rubicundi aut obscuri: Hepar variis in locis per fibrillas diaphragmati annexum. Pulmo dexter pleuræ firmiter connexus, mollis, boni coloris, sed flatu distentus, thoracem totum opplens, sectus apertusque liquorem limpidum, salsum subacidumque fundens. Sinister lividior distentus, passim connexus pleuræ, gelatinoso & viscido humore obductus, firmus nigricansque, interius etiam, sanguinis instar coagulati. Pancreatis substantia elegans, à liquore per syringam immisso parum tingebatur. In latere complures glandulæ plane non tinctæ: Ductus Pancreaticus insignis: Lien pallidior multo, in quo initia apostematis: Hepar bene habebat: Bilis copiosa, pallida, & tenuis. Humor in pericardio subsalsus & subacidus: Cor bene constitutum: In dissecti ventriculo dextro parum sanguinis, in sinistro ne gutta quidem. Prope radicem Mesenterii connectuntur renes vertebris, ligamentis firmis. Hic suspicatur *Cl. Sylvius* quærendas vias à ventriculo ad renes, per quas potus sæpe tam cito transeat. Papillares in renibus carunculæ foraminulis perviæ, per quas urina colatur. Extrema in parte tubarum, variæ vesiculæ aqua repletæ, hydatides dictæ. Ligamenta rotunda uteri, extra abdominis musculos elapsa, parvum quasi musculum adjunctum habentia, in varia tenuissima filamenta disperguntur, quæ partim ad os pubis, partim in pinguedinem, & forte cutem, partim externas muliebres inseruntur: Arteria spermatica utraque ex trunco oriebatur, ut & vena spermatica dextra, sed sinistra ex emulgente, uti in viris: Rami illi qui ex Iliacis ad uterum tendunt, hic fere æquales illis qui ad crura. Quarto mense gravida judicata. Tota substantia uteri spongiosa & cavernosa multis magnis foraminibus, sive potius canalibus pervia, in locis quibusdam

dam stylum crassum admittentia: In horum unum immissus sinistram versus, tubuli ope, flatus per uteri substantiam & venam spermaticam in venam renalem & cavam transiit, magisque tumens universus observatus uterus, quasi etiam in ipsius cavitate& flatus penetrasset. Inflata arteria spermatica ad ipsos usque testes mota & tumefacta, placenta uteri cum secundina, sive membrana chorio, mirabili textura è tenuissimis fibrillis conjuncta. Funiculus umbilicalis in latere sinistro placentæ insertus: Fœtus caput in fundo uteri: Fœtus masculus lateri sinistro incumbens: Extremitates manuum pedumque, ut & narium albicantes: Umbilicus parte ventris magis inferiore quam in adultis. In totius corpusculi superficie venarum ramificationes elegantissimæ conspicuæ: Facies rudi ter efformata. In arteria aspera sanguis coagulatus, in œsophago non.

ÆGER XXVI.

Melancholia in Puerpera. Observatio Anatomica.

FOemina erat 15. ante obitum dies fœtum enixa, cujus vir ante 6. fere hebdomadas, morbo decumbens in Nosocomium delatus ibidem mortuus; Objectum forte fuit fœminæ à vicinis quod male viri sui curam habuerit, eámque calumniam tam ægre tulit ut totam se mœrori dederit. Enixa deinde, nec sedato illo animi affectu, cum nullam corporis rationem haberet, nec cibos aut medicamenta caperet, tandem mente destituta intra xv. diem mortua est.

In ipsius dissecto cadavere hæc imprimis inveniebantur præ cæteris rara & notatu digna. Omentum non omnia intestina, quæ nonnihil loco mota erant, tegebat, *Unde Clar. Sylvius colligebat fœminam, dum in vivis fuit, sæpissime torminibus ventris colicisque doloribus laborasse.* Intestinum crassum non circumdabat totum abdomen cinguli instar, sed à ventriculi fundo infra umbilicum intorquebatur, indéque ad ventriculum redibat, facta fere semiluna: Cl. Sylvius addebat se in variis variè hanc inflexionem & gyrationem observasse. Idem intestinum, ut & tenue, inæqualiter flatibus turgebat, ita ut inter partes valde inflatas medium spatium interesset omnino vacuum & contractum, vix ad pollicis crassitiem: *Cl. Sylvius* affirmabat se in vivis animalium sectionibus, imprimis cuniculorum, idem observasse, & ita quidem ut pars quæ jam inflata erat mox detumuerit dum secaret, & contra. In hoc cadavere quoque dum intestina movebantur, æqualiter omnia distendebantur. *Cl. Sylvius* putabat ob doloris sensum partes intestini constringi: Ejusdem intestini crassi flexus sigmoidis, qui alias infra rectum est intestinum & interiora respicit, contrario modo se habebat. Observabile etiam erat quod de tenui intestino, Ileo dicto, commonstrabat D. Sylvius, nempe oriri illud in dextro latere ad Ileum os, & post aliquot flexuras retro & deorsum tendere, ascendere deinde rursus sub umbilico per ipsum mensenterium, sinistrumque latus occupare, seque ad hypochondrium sinistrum, os Ilion & vicina reliqua loca extendere: Unde patet, docente eodem Sylvio, *Tormina quæ hypochondriacis in hypochondriis accidunt, non alibi quam in hoc intestino latere, imprimis cum hoc antrorsum,* ubi dolores *maxime percipiuntur, vergat. Lien vero interiora magis petat, Et vix etiam in cadaverum sectionibus tales obstructiones in vasis illis inveniuntur quæ tantos dolores producere possint.* Visa quoque fuit utriusque ductus, tam bilarii quam pancreatici in intestinum illud insertio, quorum pori in cadavere hoc juncti erant. Hinc remotis Pulmonibus & ventriculo, apparuit Ductus thoracicus, sive Chyliferus, inter venam azygon, quæ ad dextram erat, & magnam, quæ ad sinistram, situs, una cum capacitate illa inferius sita, & nonnullis capsula dicta, quod chylum excipiat, alias nimis ductum illum obruturum. Flexuræ ventriculi in parte dextra subjacebat Pancreas. Dexter pulmo omnino naturalis erat constitutionis, sinister costis adhærebat. Sub utraque mamma, quia lactis non habita fuerat ratio, apostema erat repletum pure, quod tamen in dextro latere copiosius profluebat. *Uterus,* quia omnino erat singularis, & nunquam ita à Cl. Sylvio observatus, ultimo loco accuratius secabatur, in eo hæc imprimis notata: Magnitudo ejus erat omnino insolita, superabatque fundi latitudo vel octo digitos transversos: crassities erat ad minimum quatuor digitorum, cum tamen mulier jam ante xv. dies peperisset; Crassities ipsius substantiæ uteri erat fere pollicis: Causa hujus magnitudinis, ut post sectionem patebat, erant relicta in utero placentæ frustula, uteri parietibus firmiter adhærentia, quæ putredo & inflammatio consequuta fuerat. Clar. *Sylvius conjectabatur mœrorem inter alia hujus retentionis & cohærentiæ causam fuisse, utpote qui omnia in corpore duriora & magis fixa reddat, cum contra lætitia eadem magis solvat:* In vasis, ut ex cavernis, sive tubulis uteri, substantia viscosa & pituitosa hærebat hujusmodi, qualis si in corde & alibi hæreat, Polypus dici solet. Apparebat insuper in utero esse communicationem vasorum omnium in utroque latere: Inflata enim uteri vena, omnia vasa, ut & lateralia, & utrumque uteri ligamentum inflabantur: vasa etiam minima turgebant: inflata etiam arteria, quæ ex iliaca oriebatur, ingressus inflati aëris observabatur ad totam uteri substantiam & sinus anfractuosos, sed sensim, quod in vena citius apparebat. Uteri substantia tota est cavernosa, experimento per tubulum sumpto.

ÆGER XXVII.

Respiratio læsa, Observatio Anatomica.

ANno 1663. die 22. Junii Clariss. Sylvius secuit in nosocomio Leydensi Saram Jansen, in cujus cadavere sequentia notatu digna occurrebant; Hepar in dextro latere loco admodum profundo situm erat, & infra umbilicum superioremque partem ossis coxendicis propendebat: Pallidiusculum erat, & quia satis grande, partes subjectæ inferius, quam secundum naturam esse debebant, sitæ erant: Suspensorium Hepatis, quod solet esse in dextro, vel medio Thoracis, plane in sinistra parte situm erat, & tres digitos trans-

transversos minimum distabat à medio: alter lobus Hepatis occupabat totum sinistrum hypochondrium, quod eo totum replebatur: Folliculus fellis in sinistro etiam conspiciebatur latere; Tinctura ipsi peritonæo à folliculo fellis erat inducta: Ventriculus non continebatur in medio, sed totus in sinistro hypochondrio situs erat, & quodammodo convolutus: Pylorus etiam erat in sinistro latere. Ventriculi substantia inferior interius nigricabat, & vasa minima insigniter conspicua erant, & stellulas quasdam quasi repræsentabant, ex quibus alia vasa exibant: Pancreatis substantia bene se habebat, sed glandulæ conglobatæ ipsi adhærentes grandiores & duriores erant: Lien admodum exiguus erat, ut raro tam exiguus appareat: Intestinum colon situm erat loco decliviore ob hepatis magnitudinem, & flatibus erat turgidulum, cumque communiter è dextro latere transversim versus sinistrum feratur, in hoc subjecto deorsum ferebatur: Vasa minima & capillaria in eo variis in locis turgidula erant, quod indicium esse putabat alicujus φλογώσεως, idque sibi nunquam in crassis intestinis visum: Tam tenuis etiam erat membrana intestini ut in nullo tenui esse solet, quod etiam rarum: apparebat autem tenuitas illa eo potissimum in loco ubi major ejus erat distensio: Intestina tenuia aliqua sui parte distenta erant, & vasa illorum turgida & rubicunda, aliqua vero parte flaccida & Pallida: Glandulæ plures notabiles in mesenterio apparebant: Ren dexter admodum grandis erat; Sinister comprimebatur à partibus superioribus, quare etiam aliam à naturali conformatione habebat figuram. Ductus Pancreaticus satis grandis erat, ut duos stylos admitteret, ingressum ejus in intestinum cum ex pancreate non posset invenire, dissecto intestino & immisso stylo in orificium ductus bilarii, manifeste in intestino protuberantis, stylus in ipsum ductum pancreaticum penetrabat, Spatium insertionis ductuum in intestinum quatuor circiter transversos digitos distabat à pyloro. *In cavitate thoracis, potissimum* in dextra ejus parte, aqua fœtida copiosa continebatur, qua aliquot catinos implebat: ab acrimonia illius aquæ pleura & tota superficies interior diaphragmatis exulceratæ erant & erosæ, ut etiam pus darent, membrana Pulmonis dextri quadruplo ferè crassior reddita erat ab illa aqua purulenta: pulmo dexter plane durus erat & corrugatus, coloris lividi & fœdi: in partibus superioribus corrumpi cœperat Pulmo dexter & aliquid puris continebat, Pulmo sinister melius habebat, in sinistro latere aqua etiam cœperat colligi sed limpidior, nec partes ita rubebant & excoriatæ erant: hinc inde in substantiæ Pulmonis sinistri parvæ glandulæ erant, pericardium plenum erat aqua limpida, quæ 6. vel 7. cochlearia implebat, cum vix naturaliter duo cochlearia adesse debeant. In orificio interno uteri materia viscida reperiebatur: in parte interna colli uteri parvi quidam musculi eleganter apparebant.

ÆGER XXVIII.

Hæmoptysis, Observatio Anatomica.

NOv.ij. die ante sex circiter hebdomadas cœpit male habere Jacobus de Vala: Tussi correptus est & Sanguinem spuit, maxime lecto decumbens: Conqueritur de difficili respiratione: Quando plus potat magis etiam sanguinem spuit: Urina cruda: Sedimentum pituitosum: heri sensit dolorem circa lumbos, qui adhuc adeo continuat ut erigere corpus non possit: Cum primum inciperet male habere, per totum diem à laboribus incaluerat, noctu vero domum rediens à frigore læsus fuerat, unde primum tussis, quam post duas hebdomadas sanguinis sputum consequutum est: Jam tabescit & debilis fit: pro consolidatione vulneris, quæ promovenda citò, ne in ulcus evadat, utatur sequenti medicamento ♃. *aq. plantag.* ℥ij. *fœnic.* ℥j. *acet. stillat.* ʒii. *sangu. drac.* ℈j. *laud. opiat. gr.* ij. *syr. myrth.* ʒj. assumet subinde cochlear. Nov. 12. melius in omnibus habet: dolores enim lumbares non sentit & paucum quoque sanguinis dejecit: Perget ulterius eo uti: *Nov.* 13. heri vesperi edit lac dulce, unde noctu summis anxietatibus fuit pressus: Secunda nocturna sensit frigus; forsan paroxysmum febrilem habuit: Tum vehementissime (durante frigore) sitivit, cerevisiamque frigidam bibit, quam tamen præ nimia linguæ & faucium siccitate non gustare, neque sitim illa extinguere potuit: A frigido sumpto adhuc magis anxius factus, vehementem cordis palpitationem passus est: Malum hoc, unaque frigus fere per 5. horas duravit. *Die* 14. sitis non tanta fuit, ob usum posterioris misturæ, Pauciorem sanguinem exspuit: *Die* 17. melius habet: Iteretur mistura 13. Novemb. præscripta: *Novemb.* 19. Hodie hora tertia pomeridiana assidens foco luculento habuit paroxysmum febrilem: Somnolentus tum fuit, sensitque gravitatem per universum corpus & frigus, simulque tremorem: nec frigus, nec dolorem speciatim sentit in lumbis, sed tantum in ventre circa umbilicum, partibúsque extremis inferioribus: duravit circiter per horam, nullúsque calor subsequutus: Multum jam sitit, sumpsit misturæ aliquid, Non quiescit, semel dejecit: *Die* 20. iterum habuit paroxysmum post prandium: Frigus iterum in abdomine & artubus, sed & in regione lumbari, vehementius quoque fuit hesterno, perque duas horas duravit: Insequutus calor per horam permanens: Valde sitivit, utque sitim levaret comedit integrum malum citrium: Nondum alvus hodie suo munere functa ♃. *massæ pil, cochiar.* ℈ß. *troch. alhand. gr.* v. *resin. Gial. gr.* 4. *ol. garyoph. gut.* ij. *m. f. Pil. n.* 5. assumet cras summo mane: Iteretur simul mistura 13. Nov. præscripta; adde *laud. op. gr.* 1. *Die* 21. pessime habet, doloresque habet in hypochondrio sinistro, Non potest respirare graviterque anhelat: Nullum frigus sentit: A pilulis hodie mane assumptis, à meridie tantum semel sed parum dejecit ♃. *aqu. hyssop. petros. fœnic. ana* ℥j. *tinct. cinnam.* ℥ß. *spir.* ⊖ *gut.* viij. *syr. fœnic.* ℥j. *m*ᶜ. assumet subinde cochlear. *Die* 24. *Nov.* valde statim ab usu misturæ ab angustiis & anhelationibus, à quibus videbatur suffocari, levatus

vatus est: continuabit usum ejusdem misturæ: *Die* 25. conqueritur de tussi sicca, quæ per biduum illum jam afflixit, unde non quiescit, Item crura tument & quasi distenduntur, Non dejicit; habet adhuc misturam, Pro Tussi ℞. *massæ pil. de Cynogl.* ℈j. *f. Pil. n.* viij. sumat æger subinde unam: *Die* 26. Ante octo annos erysipelate laboravit in utraque tibia, à quo quidem nullam huc usque amplius molestiam sensit, rubor tamen permansit: Occupaverat rubor ille pedem quoque, sed ille colorem & cutim mutavit: Nunc iterum pes dolet: supraque & infra ruborem illum pedes valde tument & splendidi fiunt: Non dolores tantos in pectore expertus est minusque tussivit, commodius quoque quievit: continuabit in usu misturæ & pilul. de cynogl. Pro Erysipelate. ℞. *aq. plantag. fumar. aa.* ℥iv. *acet. sambuc. spir. vini vulg. aa.* ℥ij. m. lintea liquore illo tepido madefacta circumponet pedibus & loco affecto *Die* 27. heri vesperi lac dulce comedit, & hodie mane, à quo & noctu & hodie pessime habuit: Non dejecit, unde abdomen valde tenditur; Rubor ille pedum sensim minuitur & in livorem abit; Perget uti medicamentis præscriptis: *Die* 28. *Novembr.* iterum pessime habet, difficulter respirat & graviter anhelat, inprimis si incurvet corpus, tum videntur ipsi partes interiores quasi infringi: Ter dejecit crassa excrementa cum torminibus in parte superiore abdominis: sanguinem rursus excrevit, hodie octies, sed parum singulis vicibus: Abdomen jam non distentum neque flatus emisit: Conqueritur se jam nihil commodi à mistura sentire: iteretur mistura 21. d. præscripta, adde sangu. draconis ℈ß. Obiit.

In Cadavere ejus dissecto 2. Dec. Liquor tenuis & serosus repebat in corporis habitu sub cute inter musculos & pinguedinem; unde ipsa pinguedo mollior & laxior erat: Omentum non tegebat intestina, sed ad latera deflectebat: Intestinum crassum inflexum infra umbilicum erat: Color Intestinorum carneus & solito rubicundior: Intestina crassa flatibus turgebant, tenuia non item: Tenuium tamen vascula turgebant, *quod fieri solet à doloribus:* Aqua in abdominis cavitate continebatur subflava & subsalsa; initium nempe hydropis; cui aliqua purulenta materia juncta erat: *Iecinoris* color subpallidus, *qui color fere ab aquis præsentibus* provenit: *Folliculus fellis* externe instar membranæ albicabat, nihilque omnino fellis continere ob tenuitatem videbatur: *Lien* satis grandis, & parti posticæ & vicinis annexus: color ejus pallidior justo, substantia firmior erat: *Pancreatis* substantia satis elegans: Ductus illius magnus: Immissus in dictum liquor variis in locis pancreas non tingebat; *Ex Thoracis* cavitate aqua copiosa valde effluebat, clara, limpida: nec tam salsa quam quæ in abdomine erat: *Pulmones* costis annexi, imprimis sinister: Aqua illa ex dextro pectore promanabat: In sinistro pectore aliqua quidem aqua; sed pauca conspicienda erat: Color Pulmonum solito erat obscurior, lividior, substantia firmior & à flatibus distenta, Multum sanguinis in ipsa Pulmonum substantia hærebat interiore, qui nigricans & coagulatus illam distendebat, occurrentibus passim particulis durioribus, quæ sensim in apostema abire solent: *Die* 3. *Dec.* aperto capite cerebrum vidimus copiosum ac firmum, quod Cl. *Sylvius* post meridiem accuratissime demonstravit: *Die* 4. *Dec.* Cum absente Cl. Sylvio, ipsius permissu ulterius scrutaremur cadaver, deprehendimus in utroque cordis ventriculo materiam crassam, fibrosam, quasi carneam, Polypum vulgo dicunt, quæ in omnia vasa extendebatur in cor exeuntia: præcipue vero ex jugulari sinistra eduximus tres spithamas longitudine superantem: Erat autem illa materia in ipsis cordis ventriculis crassitie insigni, cui multum grumosi sanguinis adhærebat, annexa cordis carneis fibris, easque suis fibrillis amplectens: In medio continebat sanguinem grumosum, videbaturque minuscula vasa habere: In aspera arteria aperta materiam spumosam, pituitosam, cumque pauco sanguine mixtam, qualem vivens sæpe excrevit: Humorem in pericardio copiosum, similem illi qui in abdomine repertus fuerat: In folliculo fellis bilem & substantia & colore vere vitellinam, paucissimam, eamdemque aperto per incisionem variam ipso hepatis parenchymate, in plurimis ductus Hepatici ramis hærentem vidimus: *Renis* sinistri pelvis erat magna, extra ipsum renem propendens, ureter naturali longe amplior: Facta incisione in tibia Erysipelate affecta, vidimus substratam carnem integram, cute tantum læsa, à qua cuticula facillimè separabatur.

ÆGER XXIX.

Diarrhœa, Observatio Anatomica.

ANno 1663. die 9. Iulij Clar. *Sylvius* secuit Apolloniam Simons vetulam, quæ continuo alvi Fluxu per septem hebdomadas laboraverat, in sectione sequentia notabantur: Vena umbilicalis coaluerat cum peritonæo: Linea alba cartilaginea erat: In sinistro latere sub ventriculo Tumor magnus & rotundus, ovi anserini magnitudine reperiebatur, omento adnatus, qui dissectus continebat materiam variam, maxima quidem parte viscidam instar concretæ pinguedinis, aliqua gypseam, minima autem mellis instar fluidam & luteam: Omentum sursum erat retractum, ut intestina nuda conspicerentur: In intestino Colo nigredo apparebat, forte corruptionis signum, Intestina tenuia valde flaccida erant & coloris obscurioris, aliquibus in partibus magis rubebant, ubi forte fuit inflammatio: Intestinum tenue per fibrillas quasdam connatum erat intestino crasso, quod sibi nunquam observatum aiebat: Conjunctum quoque erat & crassum & tenue intestinum cum rene dextro: Intestinum tenue, quod sub mesenterio sinistrorsum ferebatur: profunde admodum situm erat, & usque ad sinistrum renem penetraverat: Folliculus fellis bile satis plenus erat sed pallidiore: Quicquid in intestinis tenuibus continebatur, à bile erat tinctum: Ductus Pancreatici in intestinum duplex erat insertio, altera communis cum insertione ductus bilarij, altera tribus circiter digitis à priore distans: Vterus versus partem sinistram magis propendebat & dextra tuba longior erat: Minor erat uterus, nec major quam in puellis esse solet & satis mollis: Membranulis quasi quibusdam intertexta erat uteri substantia satis flaccida, per quam du-

ctus

ctus quidam ferebantur hiantes, & stylum admittentes in ipsas tubas: Inflato vase in parte interna uteri, tota substantia tubarum attollebatur: Internum uteri officium valde rubicundum erat & pituita viscida refertum: Lien pallidior erat, præsertim in parte postica, & satis grandis, cætera sanus. Pulmo quoque bene se habebat, sed per fibras variis in locis dextro lateri adhærebat, in sinistro liber erat: Hepar etiam laudabile erat: Tantillum aquæ subflavæ continebatur in sinistra thoracis cavitate: Pericardium flatu distentum & turgidum erat, quod sibi nunquam observatum ajebat: In ejus cavitate liquor spumosus continebatur satis copiosus, sapore subsalso & subacido: Inter œsophagum & arteriam magnam, in sinistra parte, quærebat & inveniebat Ductum thoracicum ad latus venæ ἀζύγυ, prope ipsas vertebras, qui satis grandis & elegans erat, color contentorum subrutilus erat: Immisso tubulo in ductum thoracicum, & inflato, dexter ventriculus cordis manifeste intumescebat, & sanguis ex vasis erumpebat, & tota auricula dextra mire inde tumescebat: Valvula in ipso ductu reperiebatur, quæ impediebat quominus versus inferiora inflari posset ductus: Ubi ad regionem Lumborum deveniebat, ductus quasi contorquebatur en semicirculum: Ductus quidam minores, ex musculis venientes, inserebantur in ductum majorem. Dum persequeretur ductum, videbat plurima vasa è ductu deferri usque in Hepar, & minores aliquot ramos ad intestina.

ÆGER XXX.

Icterus, Observatio Anatomica.

Icterica affectio, ex communi plurimorum consensu, exoriri statuitur in quantum flava bilis, è venæ portæ finibus, in pori bilarij ductus non omnino, aut non satis excepta, in massam sanguineam restagnat, eámque virore suo (unde etiam cutis inficitur) inquinat; Obstructio ista multis modis & variis in locis contingere solet: Quandoque enim fit juxta extremos utriusque generis vasorum, scil. venæ portæ & pori bilarij fines: quorum intercapedines, ob hepatis parenchyma intumefactum, aut alias vitiatum, nonnunquam comprimi & obturari accidit; quapropter humor felleus è portæ vasis secretoriis, in vasa altera excretoria minime traductus, in sanguinem regurgitat: 2. Humoris fellei transitus interdum in mediis pori bilarij ductibus intercipitur, in quantum scil. horum cavitates materia, aut viscosa, aut sabulosa, & nonnunquam lapidea implentur; uti passim cernitur in jecinoribus jumentorum hyberno tempore dum fœno ac stramine vescuntur. 3. Ex observatione etiam anatomica constat, Obstructionem Icteri causam nonnunquam in ipsa vesica fellea, aut in meatu cystico fieri, si quando enim illa lapidibus impleta bilem non recipit, aut hic obturatus aut coalescens, bilis versus intestina descensum inhibet, humor iste, quamvis à sanguine bene secretus, in massam ejus refluere cogitur, adeóque morbum regium parit.

ÆGER XXXI.

Icterus, Observatio Anatomica.

De querelis Martini Hanskenij, ex observationibus meis practicis, in Nosocomio notatis, hæc præmittenda duxi: VIII. *Maij* conqueritur de doloribus utriusque hypochondrij, qui à motu ita augentur ut fere intolerabiles sint, quos etiam transversim in ventre cinguli instar sentit. Decumbens paulo melius habet: Per duos jam annos laboravit hoc affectu, sed initio adhuc ambulare potuit; Iam vero per septem hebdomadas in Nosocomio, & per 8. domi fere semper decubuit: conflictatur jam per annos 4. vel 5. cum variis morbis, tandem fit Ictericus. Præscripta illi sunt à Medico ordinario varia, à quibus nullum levamen sensit. Inter cætera & oleum juniperinum & Philonium, à quibus semper pejus habuit: ab assumpto alimento molestias majores sentit, 5. horis circiter post alimenta assumpta: hora 6. vespertina cœnat, & deinde per mediam fere noctem se hinc inde jactat, nec dormire potest, deinde obdormiscit, sed vix per semihoram continuam: Non assumit nisi juscula. Totus fere osseus, Alvus morigera est: quotidie dejicit, excrementa albicant, Vires animales quoad motum sunt valde debiles: Appetitus integer, etiam sapor, digestio male habet: Respiratio quandoque difficilior, imprimis à sumpto cibo: conqueritur de frigore præsertim in pedibus: N. 1. *Ictero raro febris conjuncta est: 2. Non tantum superficies cutis, sed etiam ipsa caro Ictericorum flavet, quod ex cadaveribus dissectis patet.* D. *Sylvius* judicat acidum in eo nimis acre, propter dolores graves, appetitum integrum: Pituitam item viscidam abundare, propter diuturnitatem morbi & sensum doloris gravativi, quare sequentia præscripta. *℞. aq. cochl. menth. aa. ℥j. theriac. ſ. ʒß. laud. op. gr. ij. ſyr. cochl. ℥j. m.* 9. *Maij*. non est sine animi mœrore æger, propter uxorem & liberos: Heri non assumpsit, sed hodie aliquot cochlearia misturæ, unde id commodi habet quod dolor in hypochondriis non est tantus: Iteretur itaque mistura 10 *Maij* die præcedente nocte melius solito dormivit, & ille dolor qui instar cinguli abdomen afficiebat, magis ad interiora tendere videtur, dejicit commode: Fæces paulo magis tinctæ ac antea fuerant: 12. *Maij* in pejus ruit ob defectum medicamentorum: Iteretur mistura die 8. præscripta, 15. *Maij* conqueritur de dolore magis interius quam exterius urgente: Sensit humorem in sinistro crure à genu ad pedem usque: Forsan in hydropem incidet, quod facile fieri potest, & sæpe fit. Sensit frigus & humorem per totum corpus distribui ab assumpto potu, *quia potus cum parte pituitæ soluta* per venas lacteas in corpus distribuitur. Iteretur mistura die 8. præscripta. NB. *Qui in hydropem incidentes multum bibunt, in iis plerumque hydrops se primum in abdomine manifestat, qui vero sobrij sunt in potu, in iis plerumque in pedibus se primum manifestat:* 16. *Maij* non adfuimus Nosocomio: 17. levamen sentit, perget uti præscripto: 19. *Maij* proficit in melius; 20. *die* habuit paroxysmum febrilem & quidem frigus circa 10. matutinam initium fecit.

Con-

Conqueritur de debilitate genuum: Observat in ipsa febre quosdam dolores, præcipue circa articulos, qui simul ac in somnum incidit, caput petunt, & tunc quasi delirium sentit. *Die per* 21. per totum corpus dolorem molestum sentit & debilis est, habet quod sumat: 22. Dolor per totum corpus auctus: Surrexerat circa meridiem, & frigus tunc sensit, nunc aliquem calorem habet, pulsus est frequentior. Appetitus prostratus, fauces siccæ ♃. *rad. petros. fœnic. apij aa.* ℥j. *coq. in aq. pura; in colat.* ℥xxv. *dissolve syr. de* 5 *rad.* ℥ij. *sal. prunell.* ʒj. m. 23. *Die* pulsus paulo melius habet, febricula levior: Præscripto uti perget. 28. *die* conqueritur de sapore salso, quem in decocto deprehendit; Lingua flava est quasi fissa; Æstus, deglutitio & respiratio difficilis, Emaciatio. ♃. *ap. petrosel. fœnic. aa.* ℥j. *syr. de* 5. *rad.* ʒvi. *ocul. cancr.* ʒß. *acet. stillat.* ℥ß. m. 29. *die* paulo melius habet: Utetur præscripta heri mistura 30. *die* iteretur mistura 28. *Maij* præscripta: 2. *Iunij* iteretur mistura 20. *Maij* præscripta. ♃. *Sacch. alth.* ʒij. 6. *die* paulo melius habet; Pulsus robustior, dejicit sponte, appetit varia, sed simul ac quædam ex istis quæ tantopere expetiverat comedit, nauseat eadem: De deglutitionis difficultate conqueritur: videntur prope gulam quædam pustulæ albicantes instar aphtharum. ♃. *aq. pluv. q. s. adde paulum aceti & sacch. utetur tepide pro gargarismo*: Iteretur mistura 28. *Maij* præscripta. 9. *die* deglutitio adhuc difficilis: pulsus paulo robustior: habet quod sumat. 10. *die* pejus habet ac heri: pulsus paulo frequentior: in robore ac magnitudine vix judicatur: Respiratio difficilior, Sitis urget. Per 8. jam dies amarum in ore sentit saporem, imprimis vero hodie. ♃. *aq. cichor. fœnic, aa.* ℥j. *syr. de* 5. *radic.* ℥j. *spir. sal. dulcis* ℈j. *m. N. Syr. V. Salis d. radic.* vim habet incidendi, solvendi pituitam viscidam ☊ ad appetitum. 11. *die* de vigiliis conqueritur. Alimenta commodius appetit & consumit; aliàs in eodem statu. Habet medicamenta: 12. *die* Iteretur mistura. 10. *Iunij* præscripta: adde laud. op. gr. ij. ob vigilias. Assumat vesperi dormiturus: 13. *die* commodius jam somnum sumit: habet medicamenta. 13. *Iun.* appetitus restituitur, Somnus mediocris, vires dejiciuntur: 17. *die* eodem modo se habet. ♃. *Sapon. ven. nuc. mosch. magnitudine; dissolve in lacte dulci, capiet quandoque cochleare.* 15. *die* iteretur mistura 10. *Iunij* præscripta: 20. *die* appetitus in dies restituitur magis magisque, assumpta alimenta minus solito gravant: visus ante biennium obscurari cœpit; & nunc in dies magis obscuratur. *die* 12. *Iun.* conqueritur adhuc de summa crurum debilitate: Appetitus permanet integer postquam spir. salis dulci est usus, Somnus impeditus & vigiliæ fere continuæ, De visu obscurato valde conqueritur, videt tamen singula debito colore. ♃. *aq. euphr.* ℥iß. *fœnic.* ℥j. *syr. cochl. fœnic. aa.* ℥ß. ☊⊖. *dulc.* ℈j. *laud. Op. gr. ij.* m. cochleatim sumat, 25. *die* calor semper molestus. Videtur aliquanto clarius videre adstantes: putat felicius sese habiturum ab assumpta minori misturæ quantitate, cum à majori alvus semper adstrictior sit. Appetitus omnino restitutus, alimenta etiam recte sapiunt, carnes tamen non generantur. ♃. *Sem. cannabis, decoque in lacte dulci*, capiat una vice ejus decocti ℥ij. 27. die melius se habet: heri male habuit a decocto cannabis sem. ob nimiam ejus assumptam copiam, cum loco ℥ij. dimidiam pintam hauserit: habet adhuc quod sumat. 30. *die* status mediocris; non in peius ruit, nec multum etiam proficit: Sedens vel decumbens ægre surgit: Habuit aliquot adhinc annis dolores in sinistra scapula & toto illo latere, ad inferiora usque qui nunc cessant. Iteretur mistura 23. *Iun.* præscripta. *Die* 1. *Iulij* in dies magis magisque proficit, color faciei non amplius tam flavus; clarius etiam quam prius videre potest: habet medicamenta: *die* 2. *Iul.* in dies melius habet ab assumpto decocto cum semine cannabis. 3. *Iul.* in eodem est statu: *die* 4. proficit: Iteretur mistura 23. *Iun.* præscripta. *die* 7. proficit in omnibus, excepto motu corporis; iteretur mist. *Die* 8. in eodem statu, adde misturæ die 23. *Iun.* præscriptæ *Ol. mac. still. gutt. iij. die* 9. *Iul.* iteretur mistura 23. *Iun.* præscripta, *adde ol. mac. still. gtt. iij. die* 14. iteretur mistura 23. *Iunij* præscripta *adde ol. mac. still. gtt. iiij.* ad discutiendos flatus: *die* 15. in eodem statu, *ut &* 16. *Die* 17. urina valde tincta, alias in eodem statu: *die* 18. excrementa albicantia sunt minúsque mollia, Iteretur mistura 23. *Iun.* præscripta, *adde ol. mac. still. gtt. iij. die* 20. in eodem statu, habet medicamenta: *die* 22. iteretur mistura 23. præscripta, cum *gtt. iij. ol. mac. Die* 23. in eodem statu: Ad tumorem pedum utetur decocto furfurum cum sale, pro lavacro pedum: *die* 28. in plerisque levamen sentit, solæ vires debiles, excrementa alvi adhuc albicant: pergit uti decocto cannabis cum lacte: Iteretur mistura 23. *Iun.* præscr. cum *ol. mac. gtt. iij. Die* 29. habet medicamenta: *Die* 1. *Aug.* iteretur mistura 23. Iun. cum *gtt. ol. mac.* Die 4. iteretur duplo mist. 23. Iun. præscripta, cum *ol. mac. gtt.* 6. utetur porro decocto sem. cann. cum lacte: Anno 1664. die 10. Nov. frequentante iterum Nosocomium Cl. *Sylvio*, invenimus eundem quod ad omnia symptomata iterum in statu pejore: omisit usum decocti semin. cannabis: Præterito mense cum exiret aliquando in publicum, capitis dolorem vertiginémque expertus est, & deinde etiam capillorum defluvium, Sanguis etiam præterito mensis tempore copiosus è naribus effluxit, sputúmque sanguinolentum dejecit, quod sine dubio fluentis sanguinis parte in fauces decidente ita tinctum est: Somnus paucus, interceptus, alvi dejectio multa, Excrementa albicantia. Per tres dies levem habuit alvi fluxum cum torminibus: Parum sitit, appetitus cibi integer, bene assumit, sed gravatur ab assumptis, neque nutritur sed sensim fit macilentior: Tumor levis in pedibus, hydropis initia, ventris tamen tumor adhuc nullus est: Lancinationes in articulis inferioribus, ut in flexura genuum, &c. Sitis nulla. ♃. *rad. galangæ, enul. camp. aa.* ʒß. *sem. anis. fœnic. aa.* ʒj. *summit. absinth. abrotoni, aa. man. s.* concisa & crasse contusa indantur sacculo, suspendantúrque in pinta vini, De liquore bibet mane. Inserviet medicamentum, ut ejus ope defectus bilis ad intestina non defluentis restituatur, sitque loco bilis ibidem: *Die* 12. *Nov.* queritur de summo dolore lancinante, in dextro hypochondrio imprimis, quoties corpus dextrorsum intorquet: Plus dejecit quam ante, parum quidem singulis vicibus, detur sæpius: Affundetur iterum præscriptis speciebus vinum, continuabitque in usu ejus. *Die* 13. excrementa adhuc subalbida: hodie mane alacrior fuit quam nunc est, Hypochondrij dextri dolores adhuc sentit: Subinde quoque aquas

aquas circa ventriculum quasi fluitantes, unde metus leipothymiæ, hodie non tam frequenter dejecit: *Die* 14. habet medicamenta: *die* 17. *Nov.* capitis doloribus continuo infestatur, lancinationibúsque in dextro hypochondrio, unde respiratio quoque impeditur: Parum quiescit. Quotiescunque assumit vinum præscriptum, levi vertigine corripitur: Videtur medicamentum illud bilem nimis acrem reddere, abstinebit proinde per diem ab usu illius: *Die* 19. ante tres dies incidit in gravedinem & tussim: Excrementa nondum tincta: Subinde cardialgiam patitur: Capitis dolor ante gravior quam nunc: Quater dejecit: In hypochondriis adhuc malum perdurat; superiori anno gravedinem similem passus est. ℞. *aq. beton. petros. fœnic. aa.* ℥j. *theriac. s.* ℥vj. *laud. op. gr.* iij. *syr. de* 5. *radic. j. m. Die* 20. assidens foco paroxysmum febrilem sensit, A mistura præscripta melius paulo habet *Die* 21. melius habet: perget uti medicamento, quod iteretur. *Die* 25. sensim magis debilitatur: Non potest jam tamdiu extra lectum se sustentare. Heri vesperi iterum febrilem paroxysmum passus est, cum levi frigore per universum corpus, unde somnus magis interruptus fuit. Videtur Quartana, cum die 21. etiam senserit paroxysmum: Copiose hodie dejecit, retulitque excrementa jam magis tincta fuisse: Servabit cras illa: *Die* 25. *Nov.* sensim magis labefactatur: gravedine & tussi molesta jam ab octo diebus laborat, quæ augetur ab humoribus à capite in pectus descendentibus: Dolores in hypochondriis jam remissiores; Non habet medicamenta: Iteretur mistio 19. præscripta. Excrementa similia hesternis, & adhuc albicantia. *Die* 26. hac nocte quater liquida dejecit, nullo purgante sumpto: Color excrementorum manet cœruleus; Gravedo & tussis perstant: *die* 27. æger debilis est, pulsus simul; hac nocte & interdiu quinquies dejecit & liquida: *die* 28. habet aliquantulum melius, bis tantum dejecit, obiit 1. Decembris.

In sectione hæc occurrebant, Cutis universa flavescens, Aperto abdomine membranæ, & pinguedines imprimis, flavo colore infectæ, carnes non item, quæ solito magis tantum pallabant & flaccidæ erant. Penis glans tamen flavescebat, In abdomine insignis quantitas aquosi humoris, quæ in magna quantitate spectata rubra, in parva vero flava videbatur, eodem plane modo ac si croco tincta fuisset. Quæ in fundo erat aqua rubicundior erat, & ad sanguinis colorem magis accedebat. Intra tunicas Omenti cruoris aliquantulum inveniebatur, qui copiosior in abdominis fundo occurrebat firmiter, & in longum instar Polypi concretus, & cum liene cohærens: Omentum variis quasi glandulis interspersum, quas pinguedinem corruptam Cl. *Sylvius* judicabat. Lienis membrana tenerrima erat, ut & tota ejus substantia, quæ plane sanguinis concreti consistentiam habebat, fibræ tamen satis firmæ. In una ejus parte membrana ad notabilem latitudinem rupta erat, ita ut vasa ejus apparerent: Ex illa sine dubio sanguis profluxerat qui aquam illam in abdomine contentam adeo tinxit, quem mirum est non magis concretum & coagulatum fuisse.

Ventriculus cum intestinis flavens tuménsque; Color hepatis ex flavo obscure virescebat: Pulmones lividi & cæteris intestinis flaviores. Costæ valde teneræ & nullo labore frangibiles & scissiles. Cl. *Sylvius* easdem aliquando ejusdem duritiei in aliquo qui aneurismate obierat, deprehendit: Folliculus fellis solito major ac bile turgens, colorísque albi, cum plerumque subviridi, videatur. Dexter ren valde exilis. Separatis ductibus bilariis, hepatico nempe, cystico & intestinali, factaque proxime sub ligatura, in superiore epatici parte instituta, foramine, immissus ope tubuli leniter flatus ad intestina sine impedimento penetravit, uti & immissus humor cœruleus. Immissus deinde ab intestino versus epar flatus etiam facile in folliculum fellis penetravit, nullo tamen modo potuit inde iterum exprimi: quod Cl. *Sylvius* jam antea notaverat: Dissecto per longitudinem intestinali ductu, apparuit in illo materia viscida. Ductus cysticus magis hians, sive inflexus versus epaticum quam versus intestinalem. Bilis in folliculo contenta justo viscidior, colorísque diluti, ita ut immissum linteum non magis tingat quam urina ictericorum. Immissus in ductum Hepaticum flatus, observatus penetrare in ipsum etiam folliculum, ubi is epati annexus: Intestinum tenue non ita interius obductum pituita viscida erat, uti solet alias: Pericardium cum sua pinguedine flavebat impense. Liquor contentus paucus, flavus, subsalsus & parumper amaricans. Cranij exterior superficies flavens: Ossis frontis interior superficies colore flavo infecta, cæterorum non item. Dura meninx flavescens, ut & liquor sub ea conspicuus, cujus sapor non erat notabilis. Tenuis meninx minus flava: Cerebri substantia satis alba: In ventriculis liquor satis copiosus, limpidus, subsalsus; Plexus choroides valde glandulosus: substantia infundibuli extrema, in quam desinit, subrubra, quodammodo carni similis, quòd sæpius observatur.

ÆGER XXXII.

Vomitus, Observatio, Anatomica.

ANno 1666. 10. Maij Nosocomio Leidensi inferebatur fœmina; quæ pepererat ante biennium, & ab eo tempore non passa erat fluxum menstruum: Sentiebat dolores in omnibus corporis partibus, jam per bimestre subsistentes: Evomebat sæpe viridia, variaque per alvum excernebat, liquida: nausea infestabatur & siti, potus tamen omnis displicebat: In somnum proclivis erat, hunc tamen non capiebat integrum, assumpta vomitu mox rejiciebat: Hæc mala omnia ex animi mœrore & indignatione ortum habebant, etenim spe matrimonij facta, stuprata est à juvene ante triennium, qui ipsam postmodum deseruit: Acido, quòd hic primario peccabat, temperando, Dom. *Sylvius* sequentem describebat misturam cochleatim assumendam ℞. *aq. pulegij, fœnic. aa* ℥j. *aq. theriacal. simpl.* ℥ß. *laud. opiati gr.* ij. *Syr. artem.* ℥ß. *Spir. vitr.* ℈j. *misc.* 11. Maij vomitus non urgebat amplius, in somnum erat proclivis & summe debilis: Alia præscribebatur mistura itidem cochleatim sumenda. ℞. *aq. menthæ, fœnic. aa.* ℥j. *aq. cinnamom.* ℥ij. *syr. menth.* ℥ß. *misce:* Verum hoc die hora 8. moriebatur.

Cadaver apertum hæc dabat 1. Ante apertionem plurimæ circa pectus maculæ purpureæ notabantur. 2. in ventre rugæ conspiciebantur, partus

tus prægressi signa. 3. Cutis non crassior erat cuticula: 4. Peritonæi membrana quocunque in loco apprehendebatur, abscedebat & digitis adhærebat, cujus causam existimabat Dn. *Sylvius* acrimoniam humorum in abdomine: 5. Aperto abdomine aqua ad ℔. 20. effluebat sapore subsalso, colore mirum rubicundiore, loturam carnium superante. 6. Miræ membranarum sub musculis abdominis cernebantur convolutiones sine dubio Omenti, cujus nulla supererant vestigia, reliquiæ. 7. Intestina versus diaphragma propulsa & mire convoluta erant, ut vix quidpiam discerni posset, 8. Hisce superatis Hepar conspiciebatur colore pallido, undique abdomini annexum. 9. Ventriculus bene se habebat, rugæ quoque bene erant constitutæ: 10. Intestinum duodenum omni pituita privatum erat, cujus absentiam continuam istius vomitus causam fuisse Clar. D. *Sylvius* sentiebat, cum minimam acrimoniam è vestigio potuerit sentire: 11. Intestina crusta quadam exterius erant circumdata, dorsi cultri crassitie, cujus causa videbatur D. *Sylvio* materia quædam alimentitia per erosa vasa cum sanguine effluens. 12. Figura, Uteri bene erat constituta, magnitudine tamen parvus erat & deorsum propulsus: Hoc factum existimabat Dn. *Sylvius* ab obstetrice vi fœtum extrahente: Simile se vidisse addebat in fœmina Amstelodamensi, in qua uterus obstetricis culpa fuit inversus, hæc per 4. annos misere vixit.

Formulæ quædam Remediorum ad diversos affectus à Clar. Sylvio *præscriptæ.*

Ad abdomen inungendum

♃. *Ungu. martiati* ℥ iij.
ol. lilior. alb. ℥ ij.
philosoph. ℥ ß.
maceris stillat. gut. vj. misce.

Mistura ad facilem respirationem in febre
♃. *aquæ hyssopi* ℥ ij.
fœnic. ℥ j.
theriac. s. ℥ ß.
laudani op. gr. ij.
syrup. de v. rad. ℥ j. misce.

Mistura ad anxietatem pectoris in frigore febrili
♃. *aquæ betonic.*
hyssopi ana ℥ j ß.
laudani op. gr. iij.
olei gariophi. gut. ij.
Spiritus salis armon. gut. x.
Syr. card. ben. ℥ j. misce.

In summo frigore capitis; calente reliquo corpore.
♃. *olei succini*
rorismar. ana ℈ ß.
castor. ℈ j. m. inungantur cervix & vertex

In difficili respiratione
♃. *cernii santal.* ℥ ij. extende in aluta in forma ovali & pectori imponatur.

Pituitam præparans & educens
♃. *radic. apii*
liquir. ras. ana ℥ j.
ligni guaiaci ℥ ij.
passular. major. incis. ℥ iij.
coq. ad ℥ *xxx. dissolve*
syr. de senna ℥ ij.
aq. theriac. s. ℥ j. misce.
sumat de hoc decocto ter aut quater haustulum in die.

Decoctum dolores leniens externos.
rad. fœnic.
apii ana ℥ j.
baccar. junip. contus. ℥ ij.
coque ad ℥ *xxx. adde*
syr. de v. rad. ℥ ij.
laud. opiati gr. ij. misce.

Decoctum acidos, acres & austeros humores temperans & educens.
♃. *rad. apii*
fœnic. ana ℥ j.
cortic. rad. levist. ℥ ß.
rasur. ligni guaiaci ℥ iij.
pulpæ colocynth. ℥ j.
succi liquir. inspissati ℥ ij.
fol. sennæ s. s. ℥ ß.
fiat decoctio ad ℥ *xl. dissolve.*
syr. fœnic. ℥ ij.
aqu. theriac. s. ℥ j ß.
ol. stillat. maceris gut. x. misce.

Decoctum sudorificum & diureticum ad Lassitudinem.
♃. *radic. apii*
levistici ana ℥ j.
eryngii
gramin. ana ℥ vj.
rasur. l. guajaci ℥ iij.
baccar. junic. contus. ℥ ij.
coq. ad ℥ *xxx. in quibus dissolve.*
syr. de v. rad, ℥ iij.
spir. sal. dulcis gut. xxx. misce.
bis in die haustulum sumat.

Unguentum dolores in abdomine lancinantes leniens.
♃. *Ungu. martiati*
olei lumbric. ana ℥ ij.
misce inunge partes dolentes.

Ad Sitim tollendam & Appetitum excitandum.
♃. *hordei mund. ad crepat. cocti* ℥ j.
semin. cucum.
papav. albi ana ℥ ij.
cum aqua decoct. hordei f. emulsio
ad ℥ *xv. adde*
syrupi diacodii ℥ j.
aqu. cinnam. ℥ ß. misce

Sal lixivum acre mitigans.
♃. *Elect. hydragogi* ℥ iij. ß.
aqu. fœnic, q. s. m. f.

Ungu. ad dolorem ventris
♃. *Ungu. martiati* ℥ j.
olei nuc. mosc. ex pr. ℥ ß.
misce inungatur venter.

In febre ubi calor molestus, cuidam hæc præscripta.
♃. *aqua fumar.* ℥ ij.

 fœnic,

fœnic. ℥ j.
aceti scyllit. ℥ j.
syr. papav. errat. ℥ j.
laudani op. gr. ij.
ocul. cancri ʒ ß. misce.

Eidem in gravi paroxysmo & frigore per 3. horas durante.

℞. *aqu. petros.*
fœnic.
theriac. ß. ana ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
laud. op. gr. iij.
syr. card. ben. ℥ j.
spir. salis dulcis gut. viij. misce

Eidem ægre respiranti & multum sudanti in febre.

℞. *aqu. hyssopi* ℥ ij.
fœnic. ℥ j.
theriac. ſ. ℥ ß.
ocul. cancri ʒ ß.
antimon. diaph. ℈ j.
laud. op. gr. ij.
syr. papav. errat. ℥ j. misce.

Pro eodem Misturam gratiorem petente.

℞. *aqu. hyssopi* ℥ ij.
fœniculi ℥ j.
tinctura cinnam. ʒ iij.
olei garyoph. gut. ij.
syr. de v. radic. ℥ ij.
laudani op. gr. iij. misce.

Eidem pro dolore lumbari & Siti.

℞. *aqua fumar.*
cardui ben. ana ℥ ij.
fœniculi
theriac. ſ. ana ℥ ß.
salis absynth. ʒ j.
spir. salis dulcis gut. xv.
laudani op. gr. ij.
syr. card. ben. ℥ j.
misce da cochleatim.

Humores crassos incidens mistura.

℞. *aqua hyssopi*
fœnic. ana ℥ j ß.
tinct. cinnam. ʒ j.
aceti stillat. ʒ iij.
ocul. cancri ʒ ß.
antimon. diaphor. ℈ j.
laudani op. gr. ij.
syr. papav. r. ℥ j. misce.

Pulvis adversus Lancinationes in pectore & dyspnœam.

℞. *antimon. diaphor.*
ocul. cancri ana ʒ ß.
flor. sulph. ℈ j.
misce f. Pulvis dividendus in IV. dozes cum cochleari liquoris pleno, bis vel ter in die unam dozin sumat, Egregium in affectibus pectoris.

Trochisci phlegma incidentes.

℞. *gummi tragac.* ℈ j.
succi liquir. inspiss. gr. xv.
myrrhæ opt. ℈ ß.
croci el.
laudani op. ana gr. IV.
sacch. alth. ʒ ij.
solve gumm. in aq. rof. f. Troch.
subinde unum teneat in ore.

Potio purgans.

℞. *Elect. cholag.* ʒ iij. ß.
cremor. Tart. ℈ ß.
aq. menthæ q. s. fiat Haustus. Item
℞. *Elect. cholag.* ʒ ij. *æydrag.* ʒ j.
crem. Tart. ℈ ß.
aq. fœnic. q. s. misce f. Haustus.

Ad frigus in toto corpore urgens cum capitis dolore.

℞. *aqua hyssopi*
fœniculi
beton.
theriac. ſ. ana ℥ j.
laudan. op. gr. IV.
spir. salis dulcis gut. xv.
olei stillat. macer. gut. iij.
syrup. de hyssopo ℥ j. misce.

Item.

℞. *aqu. beton.*
hyssopi ana ℥ j ß.
theriac. ſ. ℥ j.
laudani op. gr. iij.
olei garyoph. gut. vj.
spir. salis armon. gut. x.
syr. card. ben. ℥ j. misce.

In dolore omnium partium, artuum, capitis, in febre.

℞. *aqua petrosel.*
fœnic.
theriac. ſ. ana ℥ j.
olei baccar. junip. gut. vj.
laudani op. gr. iij.
syr. stœch. arab. ℥ j. misce.

Ad bilem inertem reparandam in febre.

℞. *aq. menthæ* ℥ ij.
theriac. ſ. ℥ j.
spir. salis dulcis gut. xij.
syr. card. ben. ℥ j. misce.

Cardialgia, flatus in intestinis, in paroxysmo febrili, cum contusionis sensu circa umbilicum.

℞. *aqua menthæ* ℥ ij.
theriac. ſ. ℥ j.
spir. salis armon. gut. xv.
laudani op. gr. iij.
olei macis stillat. gut. ij.
syr. menthæ ℥ j. misce.

Vomitus

℞. *fol. absynth.*
menthæ crispæ ana man. j.
calaminth. mont.
summit. centaur. min. ana m. ſ.
misce f. Pulvis crassus, decoque ex vino rubello, addendo sub finem micæ panis ℥ iiij. misce f. cataplasma regioni ventriculi admovendum.

Lene purgans.

℞. *radic. scorzon.* ℥ j ß.
fœnic. ℥ j.
tartari crudi ʒ j.
coque in aqua ad ℥ xxv. adde
syrupi de rheo simpl. ℥ ij.
de Senna ℥ j. misce.

Dentium

Dolor lumborum & præcordiorum in febre

℞. *aqu. petrof.* ℥ ij.
menthæ
theriac. ſ. ana ℥ j.
olei gran. junip. gut. vj.
laudani op. gr. iij.
ſpir. ſalis armon. gut. xv.
ſyr. de v. rad. ℥ j. miſce.

Lingua arida, vomitus, vigiliæ, in quodam, cui ad latera linguæ fruſtula quædam adnata videbantur.

℞. *hordei mund. ad crepat. cocti* ℥ j ß.
ſemin. papav. albi ℥ ß.
cum aqua decoct. hordei fiat
Emulſio ad ℥ xvj. adde
ſrup. violar. violac.
papav. albi ana ʒ vj.
aqu. roſar. ℥ j. miſce.

Crurum dolor in febre, ſcapularum, lumborum.

℞. *aquæ petroſel.*
theriac. ſ.
fœniculi ana ℥ j.
ſpir. ſalis armon. gut. xij.
laudani op. gr. iij.
ſyr. cardui ben. ℥ j. miſce.

In febre in qua bilis & pituita maxime peccare videbantur.

℞. *aqu. petroſ.* ℥ ij.
fœniculi
theriac. ſ. ana ℥ j.
ſpir. ſalis dulcis gut. iij.
laudani op. gr. iij.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.

Frigus grave in febre ob copiam pituitæ.
℞. *aquæ petroſel.*
fœnic. ana ℥ j ß.
theriac. ſ. ℥ j.
olei garyoph. gut. ij.
laudani op. gr. ij.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.

In febre in qua calor major & pertinax, cum dolore & laſſitudine torius, & menſtruorum biennali ſuppreſſione, à pituita & acido primario peccantibus, ſecundario bile.

℞. *aqua petroſol.*
hyſſopi
fœniculi
theriac. ſ. ana. ℥ j.
ſpir. ſalis dulcis gut. xij.
laudani op. gr. iij.
ſyr. card. ben. ℥ j. miſce.
Ut miſtura efficacior fieret, additus fuit bezoard. min. ℈ j.

Vomitus.
℞. *aqu. menthæ* ℥ ij.
tinct. cinnam. ʒ ij.
laudani op. gr. iij.
ſpir. ſalis dulc. gut. xij.
ſyr. menthæ ℥ j. miſce.

Salinam acrimoniam leniens mixtura.
℞. *aquæ beton.* ℥ ij.
menthæ ℥ j.
theriac. ſ. ℥ ß.
Olei ſuccin. gut. iij.
laudani op. gut. ij.
Syr. ſtœch. ℥ j. miſce.

Pilulæ purgantes.
℞. *Pilul. maſtich.* ʒ ß.
reſinæ jalapæ ℈ j.
diagr. ℈ ß.
Olei ſtillat. macer. gut. ij.
miſce f. Pilul. num. xv.

 ORATIO

ORATIO FUNEBRIS IN OBITUM

Nobilissimi, Clarissimi, Expertissimi,

D. FRANCISCI DELEBOE SYLVII,

Medicinæ Doctoris, dum viveret, & in Academia Lugduno-Batava, Professoris Practici Celeberrimi,

Habita in Auditorio Theologico, XIX. *Decemb. ad A. D.* CIↃ IↃC. LXXII.

A

LUCA SCHACHT, Professf. Medico.

Magnifice D. Rector.

Nobilissimi, Amplissimi inclytæ hujus Civitatis Prætor, Consules, Iudices, Senatores, quique iis à Consiliis, & Secretis estis.

Reverendi, Consultissimi, Experientissimi, Acutissimi, omnium Facultatum, atque Artium Professores, Collegæ honorandi.

Hujus defuncti nostri Consanguinei, Affines, atque Amici, quotquot adestis honoratissimi.

Mysteriorum divinorum Præcones fidelissimi, disertissimi.

Celeberrimi, ac Doctissimi quarumvis Artium ac Disciplinarum Doctores ac Magistri.

Omnium Ordinum Auditores humanissimi.

Tuque Nobilissima ac generosissima Iuvenum Corona, Patriæ Patrumque spes ac decus.

IN illa, proh dolor! tempora incidimus, quibus nihil nisi calamitates, nisi luctus, nisi lachrymæ nobis quotidie offeruntur devoranda, & decoquenda: Totus fermè concutitur orbis Christianus, miraturque se à Christo, pacis Principe, appellatum inter arma tamen, & bellorum strepitus quotidie (tanquam illo nomine non ampliùs dignus foret) hinc inde jactitari. Patria hæc nostra, cœlitum ille egregius labos, quæ, ringente licet Diabolo, ad illud honoris fastigium exsurrexerat, ut omnibus formidini, plurimis verò solatio esset, & perfugio, præter omnium opinionem, paucorum verò exspectationem intra breve tempus si non periit penitùs, ita tamen collapsa est, ut, nisi quodammodò ex Machinâ nobis adveniat Deus, cum tempore ruinam minitetur. Hæc mirabilia Dei, hanc justissimam Dei vindictam vidimus, tulimus, luximus, & quando omnibus communis erat, æquiorem esse putavimus; tantoque magis, quia jam illa remittere, nos vero respirare, ac revirescere nobis videbamur: Iam acerrimus ille hostium congressus tantillùm diminui, imò illos metuere hostis, quos oppressum venerat, videbatur: Iam hæc Civitas, hoc illustre, quod incolimus, Athenæum, quod inter arma ad tempus silere cogebatur, denuò resurgere, & reviviscere, nec sine ratione, putabatur. Undique nunc denuò ad hoc Palladium inquilini, exteri confertim advolabant Iuvenes studiosi: Professores tanquam ex Veterno exsuscitati, jam denuò, gratiis Deo redditis, cum summâ animi alacritate ac contentione, quodcumque ipsis supernè erat concreditum, in commune bonum conferebant: Auditores verò cùm non minore animorum Suorum attentione quodcumque ipsis à Præceptoribus instillabatur avidissimè hauriebant; alteri jam denuò alteris stimulus erant, & calcar, illi quidem ad docendum, hi verò ad discendum, gaudebantque omnes & singuli Proceres, Professores, Inquilini, Cives in communi hac omnium calamitate, ac miseriâ nostrum denuò misereri Deum. Imprimis Facultas Medica exultabat, quòd non minori cum studiosorum confluxu ac antea Lectiones, quà publicæ, quà privatæ audiebantur: Sed (*ô vanas hominum mentes! ô pectora cæca!*) dum in hisce nobis abblandimur, ecce ex improviso, atque inexspectatò nobis eripitur Lumen illud, ac decus Academiæ, ille Medicorum nostrorum Coryphæus, ille Iuventutis nostræ ductor ac Doctor, ille miserorum hominum solamen, ille totius Europæ quasi Apollo, atque Oraculum. Nimirùm hoc unum deerat rebus nostris afflictis, ut magnus

magnus ille quondam, nunc verò defunctus SYLVIUS nobis eriperetur: de quo quia silere pietas atque humanitas vetant, nec decretum eorum, quibus non parere summa mihi semper religio fuit, permittit, paucula quædam dicere constitui: Nam omnia illa, quæ in illo laudari possent, & cum ratione extolli, velle hic recensere, nec temporis patitur angustia nec tristitia, quæ vel maximum in dicendo Oratorem ab illo opere excusare posset: Et quamvis diserta quandoque sit tristitia, id tamen in me minimè locum habere posse existimo: Nam præterquam quòd me Oratorem non profiteor, nec, in quo munere ac statione me collocavit Deus Opt. Max. profiteri debeo, etiam cogor discipulus de Præceptore, Collega de Collega conjunctissimo, Amicus de Amico, & quasi filius de Parente lugens mœrensque verba facere, idque coram auribus castigatissimis ac delicatis, quibus nihil tam illustre ac tam magnificum de Defuncto nostro dici poterit, quin majora semper sint exspectaturæ: Verùm id unicum tamen me mirum recreat in modum, quòd non putem ullum unquam tam perfectum Oratorem exstiturum, qui non potiùs veniâ me dignum, quàm vituperio arbitretur, tanti siquidem Doctoris nostri præconia, quæ vix enumerari possunt, appositâ quadam dictione, & virtutibus congrua celebrari minimè queunt. Sed utcumque res ceciderit, de vobis saltem A. O. hoc mihi spondere audeo, vos, qui mihi aliàs aures præbuistis attentissimas, nunc, ubi Virum excellentissimum, vobisque dilectissimum, dum viveret, publicè vobiscum lugebo mortuum atque exstinctum, idem planè effecturos. Et quò distinctior nostra sit Oratio (si quid summa distinctè proferre tristitia potest) duo potissimum hâc horulâ attingam, primo vobis SYLVIUM, quàm accuratissimè potero describam, ut quem vivum admirati estis, coluistis, ac dilexistis, eum absentem penitiùs cognoscatis; secundò verò vobis damnum breviter aperiam, quod in ejus obitu Academia, Civitas, Respublica, imò totus fermè patitur orbis Christianus ac persentiscit, ut quàm justus noster sit mœror abundantissimè percipiatis. Et ut à priori exordiar, primò de familiâ ejus pauca quædam prælibabo, deinde verò ipsum SYLVIUM multis nominibus suspiciendum, non longè petitis, sed suis coloribus depictum dabo. Et quamvis parùm in eo situm esse videatur, quo quis genere primitùs descenderit.

Nam genus & proavos, & quæ non fecimus ipsi,
Vix ea nostra puto.

omnesque (quæ summa esse mortalium dignitas debebat) Dei quoddam genus simus, ut ex Arato Paulus egregiè in loco, utpote ad imaginem ejus facti, mente incorporei, invisibiles, immortales, Deumque ipsum nobis, mentisque nostræ impressum nobiscum perpetuò circumferentes, id tamen non obest, quò minùs unus homo alteri tantundem ex Origine præstet, quantum triticum lolio, cæterisque abortivis fructibus, utut primitùs ab eâdem origine descendisse videantur: Imò vero ut in Plantis multùm refert, quo semine primùm, maturone, an immaturo, succulento an exsucco enatæ fuerint, ita quoque in hominibus non parùm interest, quo quis genere, quâ familiâ prognatus fuerit, ut plurimùm enim.

Generosa in ortus semina exsurgunt suos,
Estque in Iuvencis, est in equis
Patrum virtus, nec imbellem feroces
Progenerant Aquilæ Columbam,

Si quæ autem familia tum à vetustate, tum à nobilitate, tum ab opibus ac præclarè gestis commendari, cum eâ certè familiâ Defuncti nostri conferri potest. Nam vetustatem si consideres, septem nunc fermè effluxere secula quibus illa stetit, floruit, viguit; Nobilitatem si velis, nobilissimis ea semper Viris, aucta, conservata, ampliata est. Quid enim ego vobis Crepicordii? quid Senvvardii? quid d'Oissy dominos? quid alios commemorem primos hujus familiæ auctores? quorum opes, ac præclara facinora notiora sunt, quàm ut à me pluribus enarrari debeant. Sed ut hæc omnia fragili stant loco, nihilque adeo tutum est, quin vel ætas illud diminuere, vel mors auferre, aut transferre in alios, vel, quod nunc mehercule satis experimur, belli vis ac rapina subripere possit, idem etiam accidit amplissimæ familiæ nostri defuncti; Nam cum Tritavus ejus LAURENTIUS DELEBOE Patri cognominis, adeóque secundus dictus, ob præclarè in bello gesta multam sibi apud suos, exterosque famam comparasset, isque honos in filio JACOBO illius nominis secundo, ut & JACOBO tertio, ac quarto defuncti nostri proavo, abavo, atavo permaneret, belli illo, quod dixi, infortunio accidit, ut Avus ejus FRANCISCUS DELEBOE plurimis amissis bonis, ad exemplum multorum aliorum virorum nobilissimorum (durum quippe telum est necessitas, nec video quæ ista sit insania, quam tamen plurimi hodie insaniunt, ut putent pessimè veram Nobilitatem cum Mercaturâ, aliisque honestis vitæ humanæ muniis consistere non posse) ut avus ejus mercaturæ se addixerit, in quâ exercendâ ita se gessit, ut nec veram nobilitatem amiserit, nec (ut multi, qui nomine tenus sunt nobiles, ipsam vero nobilitatem penitus ignorant) suos fame perire permiserit: Ingenio enim acuto præditus, multoque rerum usu edoctus omnem occupare occasionem, quâ autem erat probitate, non nisi honestam solitus, ita se ditavit, ut se suosque splendidè pro ratione temporis sustentare potuerit. Duxerat ille uxorem MARIAM DELLIER nostri aviam, fœminam honestissimo loco, & nobili quoque familiâ genitam, ne quam ille à parentibus hauserat animi virtutem, uxoris vitio, aut probro contaminaretur. Liberos ex eâ novem suscepit septem filias, filios vero duos, JOHANNEN DELEBOE, qui juvenis diem obiit, & ISAACUM DELEBOE nostri Patrem. Juvenem antiquis moribus, Patrique congenerem, qui natus anno salutis humanæ millesimo quingentesimo octuagesimo octavo, ubi ad tertium supra vigesimum ætatis annum pervenit matrimonio junctus est anno 1611. ANNÆ DE LA VIGNETTE fœminæ honestissimæ, & nobilissimæ, utpote ex illustrissima, & antiquissima Cameracensium familia oriundæ, cujus vel hoc exstat nobile documentum, quod & suis magna ex parte, & consociatis aliorum sumptibus egregium illud hospitale sancti Iuliani exstruxerit pientissimus D. WIREMBAUDIUS inter primos hujus familiæ institutores. Hisce parentibus noster progenitus *Hanoviæ*, quo se parentes receperant. Nam firma tunc

in Germania pax erat, & tranquillitas maxima, eaque urbs mercaturæ accommodatissima videbatur. Natus est anno 1614. quo eodem anno Academia Groningana primitus aperta est, ut jam tum circa ipsam nativitatem non infimum aliquando Academiæ alicujus membrum futurum non obscurè significaretur. Ab illis altos illos traxit spiritus, qui in ipso postea apparuere. Verùm uti vegetabilium semina, nisi fertili terræ mandata, facilè à pristina sua natura degenerant, nec parentum suorum indolem referunt nisi poliantur, ita in natura ferè accidere solet humana, ut vel optimis quibusque geniti, nisi maturè excolantur, à pristina sua origine deflectant. Quapropter sapientissimus Parens, originis suæ memor, eum illis statim erudiendum tradidit, qui, qua familia esset oriundus, probè gnari ea illi instillarent præcepta, quæ nec generi essent deformia, nec paterentur illum suis indignum esse proavis nepotem. Nec sine ratione. Jam tum enim pulchritudo corporis & agilitas, ingenium facetum, gratumque, indoles verò mollior, & ad virtutem proclivis spem Patri faciebant luculentissimam illud corpusculum non nisi à mente quadam excelsiori inhabitari. Nam uti,

Pulchrior est virtus veniens è corpore pulchro,

ita ordinarium quoddam animi excellentioris indicium vel in ipsa statim infantia corpus solet esse magis appositum, atque artificiosiùs fabrefactum: uti enim instrumenta quævis, quò nitidiora, ita curiosiorem esse artificem demonstrant, ita quò pulchrius esse in infantia corpus consuevit, eo splendidiorem illud inhabitare animum ostendit; eò magis quia mores animi sæpè sæpius temperamentum corporis insequuntur. Instituendus itaque traditur Sedani viris doctissimis simul ac religiosissimis, ut à patria, patreque remotior, eò rectius, non tantùm studia Scholastica, sed, quod in puero quidem ego optimum esse judico, & morum probitatem, atque urbanitatem constantiùs addisceret. Quod autem de Tito Pomponio Attico Cornelius Nepos, id ego fortè majori jure de defuncto nostro hîc affirmavero, *quòd non solum celeriter arriperet, quæ traderentur, sed etiam excellenter pronunciaret: quâ ex re in pueritiâ nobilis inter æquales ferebatur, clariúsque exsplendescebat, quàm generosi condiscipuli animo æquo ferre possent, itaque incitabat omnes studio suo.* Hoc decurso stadio domum revertitur. Ambigente autem jam tum Patre quo potissimum viæ instituto eum imposterum uti vellet, an Mercatura, an Militari scientia, an verò Litteris, litem hanc diremit Defunctus noster, qui, quòd eruditionem proximam ad veram Nobilitatem viam putabat, saltem sine eruditione nihil nec in Militia, nec in pace præclarè fieri posse opinabatur, Litteras sibi potissimùm amplectendas persuasissimum habebat; Et, si rem rectè nobiscum computamus, eæ solæ sunt quæ hominem supra se, cæterosque quoslibet extollunt mortales, id est, verè nobilem efficiunt; Nam fortitudo, quæ in milite laudatur sine hac audacia, & belluina quædam rabies potiùs, quàm virtus æstimanda est; & si quid in reliqua vita prosperi eveniat sine hac, illud fortuitum potiùs, quàm spontaneum, cui proinde nulla inesse potest virtus, appellandum erit. Ille ergo Patre non tantùm consentiente, sed & Filio applaudente Sedanum revertitur, ubi fideliter Philosophia vulgari imbutus, etiam Medica tyrocinia summa cum laude edoctus est. In utroque enim illo studio tantùm jam profecerat, ut cæteris suis æqualibus & commilitonibus major, cum ætate provectioribus tum etiam conferretur. Ne tamen nimiùm sibi confideret (ut omnes ferè admodùm tenaces atque amantes suarum esse opinionum solent, & imprimis Juvenes, easque vel ipsi veritati anteferre) consultum judicavit varia videre loca, varias Academias, ut, si quid à veritate alienum pro vero tamen amplexus esset, illud, qua erat animi generositate, à se deponeret quàm longissimè, vel firmiùs & constantiùs retineret, si illud omnes ubique secum judicarent; Magnam enim veritatis speciem habet virorum doctissimorum idem de eadem re sententium consensus, eademque opinio. Itaque è Gallia primùm quidem se in hoc Belgium contulit, atque in hanc illustrem Academiam nostram, ubi doctissimos piæ memoriæ viros, ADOLFUM VORSTIUM, HEURNIUM, aliosque salutavit, audivit, amavit, familiariterque cum iis versatus est. Inde verò in Germaniam recessit, ubi plerasque Academias vidit, ac frequentavit, omnibus propter ingenium docile ac perspicax, indolem verò honestam ac comem, Iudicium acre, improbum laborem, & assiduam in studiis, Philosophia potissimum, ac Medicina diligentiam notissimus, plurimis, iisque sapientioribus dilectus & charus, condiscipulis verò admirationi, atque exemplo. Nimirùm longè aliter sibi in hisce studiis versandum opinabatur, quàm nunc plerique facere solent adolescentuli, qui, ubi pulverem Scholasticum excussere, liberoque aëre vesci incipiunt, susque deque habentes quid aut quomodò discant, quod & sibi, & Reipublicæ imposterum prodesse possit, tempus in otio, nugis, quisquiliis, & (quod omnium certè pessimum est) in vitiis consumunt, placidi tamen, & quasi re bene gesta, sibimet abblandientes, modò triennio, aut quadriennio in Academiis elapso Medicinæ aut Iuris Doctores titulo tenus, cæterùm ne micam quidem salis aut sapientiæ habentes, promoveri queant, qui, ubi ad suos redeunt, & vel causis perorandis, vel ægris curandis adhibentur, ipsa stupiditate stupidiores non minùs anguntur, & trepidant, quàm illi quorum res agitur, quorumque salus eorum inscitiæ committitur, miserè decepti à semetipsis dum alios decipere voluerunt: Cruda enim atque immatura studia, dum in publicum propelluntur, neminem magis, quàm suum fallere Authorem solent: Ejus probè gnarus noster, qui nunc beatitate fruitur, alia sibi incedendum via existimabat. Cùm ergo aliis prodesse jam tum sibi proposuisset (Nemo quippe sibi soli natus est, ac nulla alia re homines propiùs ad naturam Divinam accedunt quàm aliis benefaciendo, ut egregiè Romanus ille eloquentiæ parens) videretque veram illam Medicinam (nam de verbosa illa, & quorundam Theoreticorum purè contemplativa Medicina, quæ in verborum ambiguorum vexationibus, quæstionum verò planè inutilium enodationibus, similibusque aliis nugis ac tricis occupata est, nunc loqui non allubescit;) cùm, inquam, videret veram illam atque efficacem Medicinam sine corporis cognitione accurata addisci non posse; Eam verò sine Anatome, & Chymia, qua-

quarum illa partes continentes, hæc verò partes contentas edocet ac demonstrat, illa quidem solidè, hæc vero probabiliter, haberi non posse, ad utramque animum sedulò applicuit suum, ut, quantum per humanum fieri intellectum potest, quicquid in corpore humano, sive rectè, sive secùs fit, & ubi, & à quâ causâ, & quomodo fiat, perspectissimum haberet, eoque magis quia non sine ratione opinabatur, Chymiæ etiam ope & gratiora, & tutiora & efficaciora Medicamina in salutem ægrotantium, quàm sine eâ præparari posse, rejectis corporum fæcibus & scoriis, à quibus fortè aliàs in corpore relictis non pauciora, aut leviora mala producuntur, quàm ab Alimentorum impuritatibus & sordibus, omnium Medicorum decreto aliàs nobis ingenerari solent. Ejus itaque cùm esset opinionis ac sententiæ, plurimus, imò perpetuus in illis fuit addiscendis atque excolendis, in quibus illos etiam progressus fecit, ut cum tempore summos in utraque disciplinâ apud omnes exteros, cives, notos atque ignotos, honores, immortale meruerit nomen ac famam. Quis enim Anatomicus, quis Chymicus, neque ille ex trivio, sed oculatissimus, accuratissimus, expertissimus SYLVIUM nostrum aut ignoravit, aut non summopere miratus est, & coluit? Quam ego adhuc memini puer illum Amstelodami (licet laboriosâ ac numerosa Praxi occupatum) ordinario semel subinde bis, quandoque pluries in Hebdomadâ quorumvis, quorum habere copiam poterat, cadaverum dissectioni insudasse, sive ipse circa aliquem dubius hæreret affectum, sive aliorum aut petitioni, aut errori modestiùs arguendo, ac convincendo satisfacere cogitaret. O præclarum studiosi hominis, & imprimis Medici argumentum! Quod alii dormiendo, alii ludendo, alii nihil agendo, alii denique perperam vivendo tempus insumunt, id ille in harum rerum investigatione, ac meditatione, id ille inter extispicia, inter destillationes ac furnos adhuc juvenis comburebat. Atque hæc quidem hactenus de Chymiâ, atque Anatomiâ juvenili. Nunc etiam de reliquo ipsius opere ac studiis porrò videamus. Postquam ergò hæc Medicinæ fundamenta perquam necessaria omnium cum applausu absolvisset, ad ipsam deinceps Medicinam sese contulit, ubi cùm animadverteret nec functiones integras, nec multis modis læsas, nec morbos, nec morborum causas sine cognitione aliorum corporum naturalium, imò sine cognitione totius naturæ sic satis explicari non posse, denuò, quam à præceptoribus audiverat, Physicam recolere, & ad animum revocare sustinuit. Nihil autem tum temporis in Scholis fortè præter Materiam, Formam, Privationem, nihil præter leves quasdam, & imaginarias corporum affectiones, nihil præter facultates, pleraumque functionum fictitia & falsa principia (ut ea erat temporum cæcitas atque infelicitas) perstrepebat. Hæc ille simul cum aliis unà hauserat. Verùm (quemadmodùm illa animum veritatis avidum exsatiare non valent) cùm hæc illi non facerent satis, seriò & in causam erroris illius, & in veriora corporum Naturalium principia inquirere aggreditur, quò quæ ab aliis confusè, obscurè, aut falsò statuebantur, ab illo distinctiùs, clariùs, ac veriùs proponi possent. Diu quidem illa res ipsum sollicitum, ac suspensum tenuit, ut ipsum sæpius dicere memini, incertus quo se in hoc Augiæ stabulo, atque hoc ignorantiæ cœno verteret ac volutaret: tandem tamen animum sumens, & quâ poterat, summâ cautelâ lentè progrediens à posteriori (quod quàm feliciter eadem ferè tempestate magno illi Verulamio, multisque aliis successerit probè omnes novimus) pleraque difficultatum, atque obscuritatum repagula fregit ac dissolvit, tantumque jam tum provectus est, ut pleraque, tum naturæ universæ, tum imprimis naturæ humanæ Phænomena, atque effecta longè rectiùs, & per clariora, quàm alii principia enodare posset. Itaque hac jam quoque cognitione instructus omnia, quæ sive corpus sanum, sive ægrum spectant, sive cognitionem, sive curationem consideres, pleniùs perspiciens, indiesque magis, magisque proficiens tandem Basileæ examini Medico se subjecit, omnibusque abundantissimè satisfaciens, post habitam publicè disputationem omnium cum applausu, & consensu, suadentibusque & approbantibus omnibus, dissentiente penitùs nemine (verba sunt Diplomati ejus inserta) dignus fuit judicatus, cui Apollinea Laurea, pro more à majoribus accepto solemnibus ceremoniis imponeretur. Itaque sub Rectoratu D. THEODORI SVINCERI celebris illius Theologiæ Professoris, Decurionatu verò D. JOHANNIS JACOBI A BRVN Med. Doct. & Professoris famigeratissimi à D. EMANVELE STVPANO Medico, & Med. Professore Celeberrimo ornamentis Medicis Pileo, Annulo, Libro donatus, Doctor Medicinæ designatus, creatus, proclamatus, osculoque pacis in Medicam Civitatem receptus, docendæ, exercendæque Medicinæ quandocumque, & ubicumque potestatem accepit amplissimam anno salutis humanæ 1637. 16. Mensis Martii, stylo illius loci, ætatis verò anno 23. Hic jam noster, qui beatis nunc adscriptus est, longè aliter ac plurimi alii factitant, qui in solo illo titulo penitùs acquiescunt (quasi verò titulus Doctorem faceret, & ea, quæ tanquam semina eruditionis in animum olim injecta sunt fidelem, ulteriori cultura non indigerent, ut in messem exsurgant uberrimam) à Doctoratu suo laboris, atque indefessi studii, sibi jam relictus initium sumens, an repetens urgere pristinum suum propositum de Physicâ, Anatomiâ, Chymia, Medicina magis ac magis excolenda. Dies itaque & noctes invigilans animum excruciabat suum. Evocatur ille quidem à Parente Hanoviam, quò etiam concessit, & ubi plurimam fermè solus Medicinam exercuit integro biennio, Civitate, aliisque dignitatibus à Magistratibus, ut & stipendio publico donatus; verum curarum ac meditationum plenus, cùm jam aliam sibi Methodum explicandæ naturæ, explicandarum corporis humani, utcumque se habentis, affectionum adinvenisse videretur, denuò cum Viris ubique doctis communicare, & in commune conferre summoperè avebat. Ergò concessa sibi à parentibus, & à magistratibus denuò, quamvis ægrè venia in Galliam rediit, idque eum potissimum in finem, ut sæpè ex defuncto nostro hisce auribus hausi, ut quoslibet viros salutaret eruditos, sed imprimis ut cùm Viro doctissimo, summo inter cæteros Philosopho (nomen memoriæ excidit) & expertissimo pariter Medico, Chymico, Anatomico, cujus tum fama,

tum

cum scripta ad ipsum pervenerant, quæque displicere non videbantur, cogitata sua de plerisque ad Physicam, & Medicinam pertinentibus liberè atque apertè conferret. Quàm ardens est A. O. in animo verè generoso sciendi desiderium, quamque parùm eum quietum esse sinit, quem semel penitùs occupavit. Eo cùm pervenisset, hominem fato functum audit, reperit, dolet. Quicquid ergo alibi ab aliis observare, audire, videre potest egregii,& solidi,id ille in unum congerit, congestum distinguit, ac reponit, secumque in secuturum deinceps usum rimatur,ruminaturque, ad exemplum diligentium illarum formicarum, quæ tempore æstivo tantundem frumenti, aliarumque rerum esculentarum colligunt, & coacervant, quantum brumali tempore sibi necessarium à Natura edocentur. Hoc onere jam onustus, vel potius his opimis spoliis triumphans denuo in Belgium concessit, cujus singulari quodam amore tenebatur. Primus, quo appulit fere locus, hoc nostrum erat Lugdunum, hoc nostrum Athenæum, à quo nescio an, quemadmodùm à cœlesti quadam causa ferrum ad magnetem, sic ille occulta quadam animi inclinatione trahebatur. Hîc ergo manere & sedem figere in animum induxerat suum, & per aliquod tempus commoratus est, Medicinam fecit, & Collegia Anatomica aperuit, tanto cum Studiosorum affluxu, eorumque non infimorum, ut solus ferme Anatomen intelligere ac docere posse videretur. Non hic animus est omnes illos recensere viros egregios, qui ex illius Auditorio prodiere, quique illum disserentem videre, docentem verò audivere, (neque enim vestram nimis vexare patientiam cupio) tacere tamen Celeberrimum nunc JOHANNEM van HORNE non possum, qui cùm illum tunc temporis unà cum aliis audivisset, tanto ardore Anatomes inflammatus est, ut in summum deinde Anatomicum evaserit, uti tum dissectiones ejus olim, tum vero opera ab ipso edita nunc abundantissime testantur. Agitari forte tunc temporis inter Medicos inceperat nobilissima illa de Circuitu sanguinis controversia, quæ, sive primùm mota,sive publice proposita à Nobilissimo D. HARVEIO Anglo (ut ferè omnia in principio Paradoxa solent,licet verissima) omnes sibi ferme contrarios habebat Medicos in tota Europa celeberrimos, & in hac Academia præcipue expertissimum, & nunquam satis laudandum D. WALÆUM, virum longiori vita, si Deo ita visum fuisset, dignissimum: Ille veterum opinioni ac præjudicio unà cum aliis addictissimus eam constanter rejicere, ac ridere; verùm à defuncto nostro, cum quo ille propter egregias virtutes, & commune utriusque studium familiariùs jam aliquamdiu vixerat, frequentioribus Cadaverum dissectionibus, solidioribusque ab ipsâ experientiâ desumptis argumentis ita convictus est, ut postea non tantùm HARVEII sententiam amplexus fuerit, sed eam publicis à se editis opusculis, ære perennioribus, acriter defenderit ac comprobaverit,adeò ut cum ratione dubites cui major honos aut Laus debeatur, HARVEIÓNE primo ejus sententiæ auctori, an nostro defuncto SYLVIO, qui illam in hanc illustrem primus Academiam invexerit, demonstraverit, disseminaverit. Tantam verò illa res majora indies incrementa sumenti Doctori nostro famam conciliavit, ut nisi quis ejus Anatome discipulus fuisset, ille penè illius ignarus judicaretur. Itaque jam omnes eum amare, omnes admirari, omnes venerari incipiebant, cùm inexspectatò ab amicis Amstelodamum accersitur ad opem ægris ferendam. Dubius quidem ille diu animo hæsit, utrùm hîc manere, an eò proficisci vellet, tandem tamen tum ab Amicis, tum quòd in miseros, ægrosque homines esset propensissimus (quo pio huic pectori nihil fuit magis proprium, aut antiquius) se exorari passus est. Itaque eò anno ætatis circiter 27. aut 28. cum plerorumque studiosorum mœrore commigravit. Vix autem eò appulerat cùm ab Ecclesiæ Gallo Belgicæ Diaconis ipsorum ægris curandis tractandisque præficitur, quos quantâ ille sedulitate ac diligentiâ visitaverit omnes illi norunt, quotquot SYLVIUM nostrum noverunt Amstelodamenses; & propterea jam à pauperibus illis rumor ubique spargi, jam ubique ab illis clamari (& sic solet Deus Opt. Max. eorum Medicorum remunerari laborem, qui pauperum ac miserorum hominum, qui ægrotant, miserentur, Deique voluntatem, quâ nostrum erga eos affectum ac benevolentiam exploret,in eorum affectibus ac morbis agnoscunt) jam ubique (inquam) ab illis prædicari cœlitùs iis, omnibusque ægrotis Amstelodamum missum Apollinem, qui omnium affectiones novisse, omnesque curabiles tollere morbos Citò, Tutò,ac Iucundè posset; Neminem nunc nisi suâ culpâ diu ac miserè vexari, atque affligi. Ea fama dum in Cives spargitur, dici non potest quantus quotidie ægrotantium numerus ad ædes ejus, ad januam, ad limen progressus fuerit, ut ab illo seu morbi naturam, seu remedia cognoscat. Invidos quidem ille tunc temporis reperit plures (uti virtuti comes semper esse invidia solet.) Verùm uti Sol primùm exoriens nebulas quidem aut facit, aut invenit, quas tamen suo postea splendore ac fulgore dispellit, ac discutit,sic etiam noster ille Defunctus, ubi benè agendo omnibus,aut plerisque penitiùs innotuit,omnes illas invidiæ tenebras aut superavit, aut contempsit. Itaque maturè ac cito in præcipuum Amstelodamensium Practicum evasit. Præterquam enim quòd felicissimè semper cùm ægris versatus est, etiam omni populo arridebat indefessa ipsius diligentia, seria commiseratio, morum non insulsa comitas & civilitas, & præcipuè sobrietas, circumspectaque in omnibus ac provida semper Prudentia: virtutes, si quæ aliæ, quæ non tantùm Medicum commendant,sed tantùm aliis superemineré faciunt,

Quantum lenta solent inter viburna Cupressi.

Hisce autem Defunctus noster tantoperè excelluit semper atque enituit, & tunc, & toto postea vitæ tempore, ut earum expressum quoddam exemplar esse videretur. Tanta enim ipsius tum in studiis, quæ ille non intermittebat, sed indies magis, magisque promovebat, sive experimenta faceret Chymica, Anatomica, Medica, Philosophica, sive ex iis, tanquam datis conclusiones necteret solidiores, atque accuratiores, ceu modo vobis exemplo ostendi, tum in ægris suis visitandis, verbisque atque opere adjuvandis fuit diligentia, ut sibi tempus ad prandium, cœnam, somnum, multò minùs ad honesta etiam vitæ oblectamenta non concederet, aut in opere continuus, aut in Meditationibus. Quod verò commi-

miserationem spectat, omnes ille ægros suos fratres, omnes Dei filios, Deoque charos esse existimabat, adeóque eorum morbos tanquam suos dolebat, & amotos unicè studebat, & si quid inter curandum minùs prosperè succederet, id suæ potiùs ignorantiæ, quàm aliis rebus adscribendum arbitrabatur, adeo ut noctes ferè insomnes eam ob rem cum perpetuis curis, atque anxietatibus consumeret. Quid verò ego nunc vobis de ipsius urbanitate, & salibus nunquam intempestivis, innocuis semper, & sine morsu? Quid de sobrietate (quis enim unquam SYLVIUM nostrum aut ebrium, aut à potu sordidum, quod tamen vitium, proh dolor, in Medicis plùs sæpiùs conspicitur (quis illum flore Liberi Patris largiùs aspersum; aut madidum vidit?) Quid verò de summâ illius prudentiâ commemorem? quâ ille tantoperè semper enituit, ut jam nullus non tantùm è Plebe, sed & è Magistratibus graviùs ægrotaret, quin hoc Prudentiæ Oraculum consulendum opinaretur. Vixerat ille jam Amstelodami annos fermè septem aut octo in tam laboriosâ ac molestâ occupatione cùm primùm memor illius primi effati divini, Bonum non esse hominem, id est, virum solum esse, de ducendâ uxore apud animum cogitavit suum. Ergò nullam nisi honestissimam ducendam ratus vidit, petiit, duxit D. ANNAM DE LIGNE, ABRAHAMI DE LIGNE, & CATHARINÆ DE WILLEM filiam, magnique illius Iuris-Consulti, quem hic præsentem, & nobiscum lugentem conspicio, sororem dilectissimam, cum quâ matrimonio junctus annos fermè octo, tam placidè, tamque amicè vixit, ut alter alterius caro, atque os de ossibus esse liquido omnibus constaret. Ex eâ unum, aut duos suscepit Liberos, verùm qui in ipsâ statim infantiâ fato functi sunt. Hac beatus uxore nihil jam sibi ad felicitatem hanc terrenam deesse, nihil etiam arduum ac molestum putabat; utpote qui sociam, & consortem sive salutis, sive communis periculi habebat conjunctissimam, honestissimam, dilectissimam: Verùm ut lubrica sunt non tantùm bona, sed & vota nostra, ita ea, ut animo erat excelsissimo, sic corpore debilissima, in gravissimam, ac diuturnam incidit affectionem, à quâ si ullis curari humanis remediis potuisset, Marito nunc suo, si arti nostræ cessissent fata, supervixisset; tantam enim Defunctus noster curam, tantum laborem, tam selecta, tam salubria ille remedia adhibebat; ut morientem triduo integro, & ampliùs (ut sæpè mihi retulit mœstissimus) à morte vindicaverit, ac retinuerit: sed ut moreretur voluntas erat divina, cui resistere quis vel peritissimus artis nostræ unquam potuit? Deus enim in cœlis est, & operatur omnia quæ vult, omniaque ejus opera, omnes viæ ejus justæ, rectæque sunt: Ergo Illa placidè obdormivit Anno 1657. mœstusque Ille ac solus derelinquitur. Quantum autem Ille doluerit hoc infortunium suum vos cogitate quotquot Corculum vestrum, vestras delicias aut amisistis unquam, aut amittere posse vobiscum cogitare incipitis. Sed quid ego infandos vobis renovabo dolores? Alius nos aliò nunc trahit dolor; invitosque vocat. Viduus ergo, & cum tempore suum hoc vulnus aut demulcens, aut ferens, in his, quæ dixi, negotiis assiduus pergit, progrediturque: imprimis in studiorum suorum terminis ulteriùs semper atque ulteriùs proferendis. Verùm ut ignis, sive cœlestem illum cogitetis, sive focalem diu latere aut sub nubibus, aut cineribus non potest, quin palam innotescat, omnesque agnoscant, sic nec ampliùs noster occultari potuit Defunctus. Multi jam, tum Amstelodami, tum alibi, Viri Doctissimi ac Celeberrimi multa de ipso non tantùm mussitare, sed & publicè loqui, ejus in secando dexteritatem, admirandam in Chymiâ facilitatem, in ratiocinando soliditatem, in Medendo experientiam & felicitatem extollere, laudare, commendare, & quod bonis postea avibus successit, Academiæ destinare. Ægros ubique reperiri, nec defuturos Amstelodami Asclepiades, qui Viri Celeberrimi vestigiis insistentes in ejus locum sufficerentur; nec tam longè etiam Amstelodamo distare Lugdunum, quin, si quà in re ejus consilio, aut opere opus esset, ocyùs eò excurrere, aut literis suam illis aperire mentem posset. Interesse autem plurimum Reipublicæ, ut ex hoc tam succulento, & tam feraci trunco plurimi insititij rami traducerentur: Non ex quovis ligno Mercurium fieri adeóque ex quo posset in hunc, & non alium usum asservandum esse. Hæc omnium ferè, plerorumque saltem jam dudum fuerat sententia, hic continuus ferè sermo, cum ecce Academia morte D. KYPERI Professoris Practici, ac Medici egregij vaciva redditur, Patres Patriæ, hujusque Palladij Curatores dum saluti hujus urbis, bonoque Academiæ invigilant, & de sufficiendo aliquo solliciti cum viris doctis consilia communicant, ubique designari SYLVIUM, eum communibus omnium votis commendari, atque extolli percipiunt. Itaque omnium suffragiis Medicinæ Practicæ Professor eligitur ac renunciatur. Res ea demandata ei, qui tùm temporis, Curatoribus à secretis erat, qui per literas hujus illum vocationis admoneret ac certiorem faceret, obnixéque rogaret ne Academiæ, ne Reipublicæ hac tempestate deesse vellet. Eæ ad illum literæ transmissæ sunt mense Iulio anni 1658. Quas cùm Ille domum redux inveniret, apertasque perlegeret, animo perturbatus eas post se rejecit, & ni per Affinem fuisset, virum Clar. D. de LIGNE, cæteroquin consultissimum & Prudentissimum, aliosque ejus Amicos contrarium suadentes, eadem illâ die, gratiis D. CVRATORIBVS actis, Professionem repudiasset. Tria enim animum ejus à Professione alienum reddiderant. Primum erat quòd quicumque ad Professoriam dignitatem vocantur aut omniscij esse debeant, quod quàm longè à Naturâ distet humanâ Catonis dictum asserit; aut tales, qui pro omniscijs se venditent (Turpe enim, imo scelus est, Professorem, hoc est, hominem hoc tempore aliquid ignorare) ex quo consequitur, ut, qui talis videri postulat ille sæpè falsum pro vero, pro certo incertum deblateret atque effutiat, adeóque Garrulus potiùs, quàm sapiens, Quodlibeticus (concedite mihi hoc verbulum minùs Latinum) quàm solidus efficiatur, quod à scopo, quò ille collimabat, rectissimâ abducebat viâ. Alterum erant rixæ & jurgia, quibus ut omnes ferè sunt obnoxij, qui in publico loquuntur, sic præcipuè Professores, & inter eos primariò illi, qui à receptâ opinione ac præjudiciis recedentes aut alia sibi principia constituunt, aut, ex iisdem licet principiis, aliter tamen, quàm communiter fieri consuevit, argumentantur, aliasve deducunt con-

conclusiones, aut porismata. Ab hisce autem tædiis ac molestiis, ac veræ eruditionis impedimentis se liberum non fore facilè hariolabatur, ac prævidebat, quoties ad sua fundamenta, aut ratiocinia attendebat, quod & successus cum tempore luculenter evicit dum sibi DEUSINGIUM, dum alios habuit contradicentes. Quàm autem ille ab hisce abhorruerit semper, utpote pacis ac tranquillitatis amantissimus, dici vix potest. Tertium denique fuit, quòd Professionis munia atque officia exactiùs contemplatus eam non nisi splendidam, cæteroquin laboriosam ac molestam servitutem esse conspiciebat, quam ut animus verè generosus, & sibi sufficiens sine ratione serviat cogitari non potest. Quæ verò ratio Defunctum nostrum movere poterat, eam ultrò ut subiret? Anne opes & divitiæ, quas ille longè plures solo Medicinæ exercitio, quàm Professione sibi comparare, quasque contemnere potiùs, quàm sordidè aucupari tum à Generositate sibi inditâ, tum à Naturâ atque institutione à teneris didicerat? Anne honos & gloria, quæ illum jam abundantissime sequebantur? Anne vitæ tranquillitas, quæ in tollendis morbis, levandisque ægris potiùs, quàm Professione reperitur? Ergo ille omnium Amstelodamensium studium, ac benevolentiam suumque reciprocè considerans amorem, ac propensionem ab hoc onere se excusasset, nisi ab amicis (quorum ille consilio plus semper, quàm propriæ opinioni tribuebat) aliter aut persuasus; aut coactus esset. Ergò acceptâ conditione Professor designatur, quanto cum Amstelodamensium luctu, ac mœrore, quantâ verò cum omnium studiosorum Lugdunensium lætitiâ, atque exultatione, quantoque cum desiderio omnes novimus. Nunc ergo ille sarcinas colligere & abitum cogitare: nunc Lugdunum ac studiosos meditari. Et ne eorum exspectationem protraheret statim post ferias Caniculares præmissâ oratione eleganti ac solidè doctâ de Cognitione sui ipsius inauguratus est tanto cum applausu, ut jam omnes, quantum poterant, optimè de illo ominarentur. Et reverâ si ego nunc vobis SYLVIUM, qualem ille in suâ se professione gesserit, ac demonstraverit describerem, tempus me potiùs, vestraque patientia, quàm materia ad dicendum deficeret: Paucis ergò primarias tantùm illius dotes attingam, ut ex iis reliquas ipsius virtutes spontè commentemini. Fuit itaque ille in docendo non tantùm assiduus, ut Doctorem & artis nostræ antesignanum diligentissimum decet, sed (quæ palmaria sunt) perspicuus, & clarus, ut facilè intelligi, solidus, ut cuivis satisfacere dubitanti, aut contradicturo, lentus, ut omnes illum assequi, prudens, ut, prout cujusque erat ingenium, sic se illi acccommodare, suaque illi instillare præcepta, comis ac blandus, ut amari, serius verò, ut non contemni posset. Quæ virtutes in eo tàm conspicuæ, atque illustres tantum illi amorem, tantam venerationem, tantam famam apud suos conciliavere, ut omnes illi adhærere, omnes illum sequi, omnes ab ejus ore pendere quodammodò viderentur. Atque eâ re effectum ut refertissima semper habuerit auditoria, Collegia, Theatra Anatomica in Nosodochio Lugdunensi in ejus gratiam exstructa, adeò ut locus semper, nunquam auditores defuerint. Quo ille laborum suorum præmio instigatus jam se ipsum superare, atque excedere, noctes atque dies comburere, atque invigilare, omnia sua cogitata, quæ jam olim medicatus erat, componere, atque in ordinem redigere, clara atque perspicua ab obscuris, & confusis sejungere, suspiciones, atque opiniones à manifestis veritatibus distinguere, Experimenta olim facta recolligere, iis nova jugiter addere, corpora humana, quoquot potuit (potuit autem ultra trecenta) acriùs inspicere, atque investigare, quamlibet materiam Chymicè resolvere ac componere, ex iis, quanta potuit, attentione, ne laberetur, disserere, ac Philosophari magis, magisque annitebatur, ne suâ scilicet culpâ sibi tradita, ac concredita juventus in errorum scopulos aut impingeret leviùs, aut cum periculo graviùs incideret. Et si fortè Logicas illas subtilitates, quibus mirum in modum quælibet vexari materia potest, studio omiserit; sive in privatis suis Lectionibus, sive in publicis à se editis operibus, ævum duraturis, id non aliam ob causam factum est; quàm quod proprio exemplo edoctus putavit eas ad Praxin, adeóque verum Medicinæ usum nihil quicquam facere ac conferre, adeóque temporis quoddam furtum ac rapinam esse iis Auditores detinere, imprimis cùm vita nostra brevis sit, Ars verò longa, occasio præceps, & experimentum difficile, ut egregiè divinus noster senex. Ergò ille res tantùm sectabatur, parùm de verbis sollicitus, easque Auditoribus suis proponere gestiebat, sic docens ut sua, quemadmodùm dixi, ab experientiâ potissimum comprobaret, sic discens, ut ab aliis, etiam discipulis contrarium ab experimento demonstrantibus arripere esset paratissimus. Quæ in docendo soliditas pari cum animi flexilitate juncta dici non potest quàm Generosos cæteroquin Iuvenum animos incenderit, atque instigaverit, ut presso pede, licet non passibus æquis, præceptorem insequerentur, Neque ea res successu caruit. Plurimi enim ejus auditores tantum in Medicinâ sub ejus auspiciis, ac ductu profecere, ut non tantùm ubivis Medicinæ felicissimè vacent, verùm etiam (quod tamen præfiscinè dixerim) cum honore atque existimatione Professorio in hâc æquè, atque aliis Academiis munere fungantur, adeò ut ex ejus Scholâ non pauciores viri prodierint eruditi, quàm olim ex Equo Trojano milites Generosi. Quæ quidem fama ubi evolavit, quantus undique studiosorum numerus agminatim affluxit, ut SYLVIUM vel audiret disserentem, vel publicè ægris videret medentem. Nam quæ ille aut publicè in Academiâ aut in ædibus privatim de morbis disserebat, ea deinceps in Nosocomio omnibus & singulis tam evidenter, & tam solidè demonstrabat, ut nihil quicquam aut frustrâ, aut falsò dixisse cognosceretur. Neque hîc omittere possum A. Ornatiss. quin de prudentiâ ejus in docendo verbulum adhuc adjiciam, ubi ille cum suis ægrum convenerat, affectumque iis, aut causas, aut modum curandi, aut signa, & si quæ istiusmodi sunt alia, (quæ nunc accuratiùs recensere non lubet) explicare alloborabat, ipse quasi dubius; & planè ignarus nihil quicquam in principio respondebat, sed modo ex uno, modo ex altero, modo etiam ex pluribus (quos subinde etiam dissentientes inter se committebat) lente, atque ordine expiscabatur, quod rectè responsum erat, extollens, quod secus, leniter, & benignè coarguens, atque emendans,

dans, additâ semper ex iis, quæ jam noverant, ratione, cur sic, & non aliter statuendum foret; quâ quidem ratione eos aut æmulos fecit ac diligentes, aut stabiles ac firmos, ac ipsius amantes, utpote qui non tam ab ipso didicisse, quàm ipsi invenisse, non tam ab alio audivisse, quàm solummodò meminisse illo præeunte, ac memoriam vellicante, videbantur. Floruit itaque, ac crevit indies, quamdiu ille vixit, facultas Medica, Academia, Civitas, ex Ungariâ, Moscoviâ, Poloniâ, Germaniâ, Daniâ, Sueciâ, Helvetiâ, Italiâ, Galliâ, Angliâ, & unde non? novis continuò aut accedentibus, aut redeuntibus studiosis. Atque talis quidem ille erat inter discipulos suos. Qualis verò in Senatu! qualis inter Collegas fuit! Quàm sincerus scilicet, candidus atque apertus! Amicus omnibus, sed sine fictione: In sententiâ dicendâ serius, & sine fuco; in consulendo prudens, & circumspectus; Cæterùm comes atque urbanus, nulli gravis, sed gratissimus omnibus, hoc uno summoperè delectatus si sales aut jacere, aut retorquere posset. Qualis denique in Civitate fuit, & quàm excellens! Nam non tantùm Amstelodami, sed & hîc in Medentibus facilè principatum obtinuit, non tantùm pauperibus inserviendo, quibus ille gratis aderat, & quibus non vulgaria Medicamenta, sed pretiosissima, sed selectissima, sed propriâ plerumque manu præparata, ultrò largiebatur, nec civibus tantùm vulgaribus, sed Primatibus, sed Principibus, tum peregrinis, tum inquilinis numerosè ad Defunctum nostrum, tanquam ad Angelum Medicum, & aquas salutares conturbaturum agminatim advolantibus. Tanta quippe & jam olim & nunc imprimis ejus in medendo fama erat, atque existimatio, ut, ubicumque gravior incidebat affectus; SYLVIUS imprimis consulendus videretur. Vidi ego, vidi literas Parisiis datas, & huc transmissas, & post obitum ejus acceptas; quibus ille de gravissimo quodam Principis cujusdam affectu, tanquam Pythius Apollo consulebatur. Quamobrem ille etiam sæpius Amstelodamum, Delfos, Rotterodamum sæpè, Hagam verò Comitis, Hollandiæ nostræ verum Ocellum, totiusque Europeæ nobilitatis Domicilium sæpissimè evocabatur. Atque utinam parciùs! Horret enim animus & tristitiâ totus obruitur.

Arrectæque comæ stant, & vox faucibus hæret,

Dum iter illud Hagiense crebriùs repetitum mecum revolvo. Sic itaque ille undique beatus, nisi quòd laborum ac voluptatum nullam habebat sociam, ac conjugem, de ineundo denuo matrimonio seriò cogitabat, quod illi etiam felicissimè evenit. Duxit enim secundam uxorem anno 1667. MAGDALENAM LUCRETIAM SCHLETZER Virginem nobilissimâ familiâ oriundam, & in qua præter eximiam corporis pulchritudinem imprimis cum omnigenâ virtute enitebat morum comitas, ac blandities invidiosa. Quàm ille hâc uxore gavisus fuerit, quàmque eam animitùs, non minùs redamatus, adamaverit, dici non potest. Jam itaque ille denuò sibi vivere ac vigere senex, jam nihil ampliùs denuò postulare videbatur. Cumque eâ sanissimus & felicissimus, vixit ad annum 1669. annum illum, cujus ne meminisse quidem sine terrore possum, annum sc. illum, qui (quod de Achille suo Pelide Homerus.)

Multas illustres animas demisit ad Orcum,
Heroum.

Hoc anno, octavo sc. Februarij Defunctus noster Academiæ Rector creatus. (Et sic

Multa cadunt inter Calicem supremaque labra,)

amissâ primùm charissimâ conjuge mense Martio, ut non nisi tristissimum sibi hunc annum fore vel hinc liquidò indicaretur, relictâ filiolâ suavissimâ, quæ tamen paulò post matrem insecuta est, mense circiter Septembri morbo illo Epidemio unâ cum aliis tam graviter corripitur, ut sæpè eum illo non evasurum putaverim. Nihil ille tunc temporis appetere, multum sitire, nihil retinere nisi Aquam Spadanam, dormire nihil; immodicè angi, febricitare continuò, prostratis omnino esse viribus, quodque eo in casu vir quivis solet prius rebus humanis, mundoque valedicere, atque animam Deo commendare. Sed miserebatur tunc Deus Academiæ, adeóque lentè quidem, sed pristinæ tamen eum sanitati restituit, quem nunc proh dolor! tam citò ereptum venit, Bone Deus quæ tunc Collegarum superstitum, quæ studiosorum nostrorum lætitia erat atque exultatio communi illâ clade, communi illo plurium virorum illustrium naufragio Magnificum emersisse Rectorem! Atque ab eo quidem tempore modicè habuit, nisi quòd faciliùs ab injuriis quibusdam externis, quàm aliàs afficeretur, in studiis tamen assiduus, continuus in laboribus tam Academicis, quàm publicis. Cùm eheu! sive communi dolore Patriæ nostræ debilitatus (impensiùs enim ruinam Patriæ nostræ unà cum aliis ferebat) sive ab itinere Hagiensi delassatus, (quo à viro principe ad curandam uxorem erat accitus, ut nobis vix dum ab itinere redux referebat) in hunc morbum incidit lethalem. Levior quidem morbus ille in principio visus est Doctori nostro, & febris tantùm esse Catarrhalis, quam ille contemnebat, sed interea, ut eventus docuit, in recessu gravissimus erat ac malignissimus, utpote qui vires statim in initio depopulatus intra biduum, triduumve tam imbecillum, ac prostratum reddidit ægrum, ut vix loqui, nedum se erigere aut pedibus insistere potuerit, cum immensa siti, linguæ, faucium que ariditate ac nigredine, somnolentiâ perpetuâ, levi intercurrente delirio, prostrato appetitu, nausea ferè continua, similibusque aliis malignitatis indiciis. Memini, cum insciùs antea illum ægrotare, cubiculum ejus primùm intrarem, meam super illius affectu ab ipso rogatum sententiam gemebundum, sed candidè tamen (ut amicos decet) respondisse me morbum hunc admodùm periculosum prævidere & metuere, & nihil quicquam nisi malum ab illo ominari; Illum vero tremulâ quidem voce, sed constanti tamen, atque imperturbato animo regessisse, me fortè, quantum & ille poterat conjicere, non multùm à veritate aberrare. Morbum enim hunc non multo ipsi leviorem, si non graviorem esse morbo illo contagioso, quo anno illo, quem dixi funestissimo, miserrimè laboraverat; adeóque, si quidem monerem, tabernaculum hoc corporis, tempori complicaturum, & quandoquidem Deus ita velle videbatur vitâ hac terrenâ exiturum, non expellendum fore; volentes fata ducere, trahere nolentes, & interea homini constitutum esse semel mori, id jam perpetuo, sed imprimis ab aliquot retro annis, dudum meditatum esse, id desiderare, avere, gaudere summopere; Saturum se

 dierum,

dierum, ac laborum suorum, quos obierat, cum proavis suis placidè quieturum, eoque firmiùs illud credere ac confidere, quod soli Deo, ejusque Filio confisus id unicè in vitâ studuisset, ut prodesset omnibus, noceret nemini. Eum a Deo in se genitum fraternum amorem hanc fidei ipsi dare consummationem, ut Deum Patrem, se vero Dei filium nominare, & in hac ultima humana lucta ut talem se gerere auderet. Facturum quidem quod hominem decet, nec, ut, milites ignavi solent stationem suam deserturum, sed vocante tamen, & jubente Deo abiturum, præmiumque quod currentibus in fine metæ proponitur primò ablaturum. Varia quidem & a me, & ab aliis proposita sunt remedia, sed quòd selectiora habebat, & multo usu comprobata, iis tantùm uti decrevit. Sed uti

Non est in Medico semper relevetur ut æger, Sed
Interdum doctâ plus valet arte malum;

sic & Clarissimo meo accidit Doctori, Collegæ, Amico, & quasi Parenti. Morbo naturam omnemque artem exsuperante, atque eludente, ultrò succubuit ille, qui fatorum morâ innumeros ab orco revocaverat. *Quam tenuis anima vinculo pendet levi.* Itaque ille vitam finiit, eheu finiit, oculosque clausit, cum plurimorum oculos aperiret. Nam virtutem præsentem odimus aut negligimus, sublatam ex oculis quærimus invidi. Humanitùs accidit Viro, quem Apollo, nisi iratus fuisset, vetuisset mori. Naturæ concessit Medicorum Princeps, cui hoc debiti solvemus omnes, dies ubi venerit fato nostro adscriptus. Jacet! jacet flebiliter extincta uberrima Prudentia, quâ quàm plurimos à morte fecit reduces. O vulnus ætatem, imò æternùm dolendum! Unicè ergò hoc superest ut detrimentum nostrum agnoscamus, doleamus, lugeamus. Neque enim commune quoddam malum est quod patimur, sed quantum hæc Academia, hæc Civitas, hæc mœsta juventus pluribus retro annis nec vidit, nec sensit unquam: Incertusque sum, quos priùs referens, tuosne ô Civitas, an tuos ô Academia, an verò vestros luctus gemam? nisi communem potiùs cladem lugere communiter arrideat. *Dulce enim mœrenti populus dolentum est, Dulce lamentis resonare gentes. Lenius luctus lachrymæque mordent turba quas fletu simili frequentat. Semper, ah semper dolor ipse magnus gaudet in multos sua fata mitti, seque non solum potuisse pœnæ.* Itaque quotquot hic mecum est commune hoc damnum nostrum mecum doleatis, & vos dolere ostendatis. Et vos quidem Collegæ amantissimi, quos omnes mecum unà tristissimos conspicio, & vix à lachrymis temperantes, &

------*Quis talia fando temperet à lachrymis,*

dicite mihi an à multis retro annis post obitum DANIELIS COLONII, viri illius Evangelici, qui prudentissimus erat ut serpens, simplicissimus verò & candidissimus ut Columba, cujus tristissimus eheu obitus non parùm hunc mœrorem nostrum auget, an, inquam, post ejus, paucorumque aliorum mortem, quos abstulit atra dies majus corpori vestro vulnus inflictum memineritis? Nonne enim illum, cùm sententiam vobiscum diceret prudentissimum, cùm in commune consuleret apertissimum, & sincerissimum, cæteroquin amicum, urbanum, fidelem mecum omnes agnovistis? Nonne illum Collegij nostri ornamentum quoddam ac decus? Nonne Academiæ nostræ auctorem, studiosorum aucupem, Medicinæ vindicem admirati estis ac dilexistis? Vos verò Juvenes & Medicorum filij dicite, nonne, cùm illum sive privatim, sive publicè Vos docentem & in usu atque exercitio Medico vobis præeuntem audivistis, ac vidistis os illud blandiloquum, linguam illam disertam, ingenium illud acutum, affectum illum erga vos & studia vestra propensissimum, summoperè semper suspexeritis, atque amaveritis? Nonne illum Patronum vestrum imò verò amantissimum vestri quasi Parentem observaveritis. Qui nihil priùs aut vetustius habere videbatur, nisi ut studia vestra, quantum poterat, ad summam perfectionem adduceret; discipulosque suos se sapientiores efficeret? Quò enim frequentes illæ cadaverum in Nosocomio dissectiones, quò assiduæ illæ destillationes, quibus ille se mirum in modum defatigabat, quònam aliò cæteræ ejus lucubrationes tendebant, nisi ut vos indies exactiores redderet? Vos autem quotquot aut in hâc civitate, aut alibi ægrotastis, eumque adhibuistis, dicite, anne unquam aut prudentius, aut utilius, aut tutius vobis datum, factumve consilium recordemini? Et quid ego hîc de Pauperibus, quorum ego planctus atque ejulatus in ædibus meis nunc perpetuo audire, lachrymas verò ex oculis manantes summo cum animi mei mœrore indies conspicere cogor, dicite, an benigniorem unquam, liberaliorem, & qui ægrorum magis misereretur, Medicum repereritis? Ille tamen abiit, excessit, furtoque nobis quasi ereptus est. Accedite enim quotquot nunc gemebundi Defunctum nostrum deploratis, accedite & videte, num in Cadavere hoc morticino, eum mentis vigorem, illud consilium quod olim omnibus profuit, præsentibus atque absentibus, an illam in eo benevolentiam, prudentiam, perspicacitatem animadvertatis, quibus ille superstes tantoperè vigebat? Bone Deus! cadaver nunc est, & truncus putridus, ac malè olens. Nimirùm spiritus ille excelsus ad Deum rediit, qui dederat illum, corpus vero in terram revertitur, unde primitùs erat efformatum. Ergo os illud sanctissimum, lingua illa facunda & faceta, quæ nihil nisi Oracula, & serios lepores effusissimè eloquebantur, nunc silent rigentque, neque aperientur, nisi ut factori suo æternum reddant Halleluja. Oculi illi, quibus ille in salutem vestram, vestrumque commodum quævis olim perspicacissimè observabat nunc malè occæcati sunt. Pectus illud nive candidius, nunc vermium esca & locus, quid aliud nisi virus & fœtorem fundit? Manus illæ paratissimæ sive ad largiendum egenis, sive ad opitulandum miseris, miserè nunc frigent & torpent, nihilque nobis relictum est pretiosi illius thesauri, præter inanem ac putrem capsulam. O acerbum, ô durum funus! Utinam Deo Opt. Max. visum fuisset nobis reservasse SYLVIUM. Utinam vir exspectatissime, dilectissime, desideratissime à nobis aut non hoc tempore, aut non tam subitò abiisses! Satis nunc malorum & dolorum passi, te sospite tamen revicturi videbamur. Undique nunc ad te, tanquam ad Medicinæ nostræ fulcrum, innumeri Auditores denuò accedebant, tuam sapientiam, tuam Prudentiam, tuam diligentiam unicè æmulari atque imitari contendebant. Jam te docentem denuò, atque instigantem ex animo gaudebant,

ac

ac lætabantur, & ni abiisses, plures indies accurrissent. Quid itaque Vir Celeberrime, Nobilissime, expertissime. Quid Collega amicissime, Præceptor honoratissime, Parens dilectissime, quid tam subitò, tam inexspectatò abitum properasti, furto quasi ablatus atque ereptus? Scio equidem te dierum ac laborum dudum pertæsum jamdudum maluisse dissolvi, & cum Christo esse tui vindice, quàm hîc manere: Novi equidem te jam sæpè urbem illam, quæ fundamenta habet, & cujus fundator Deus est, animitùs cogitasse. Sed quid vidua hæc Academia, cui te, tanquam maritus uxori, desponderas? Quid mœsti illi juvenes, quorum tu quasi parens eras, quique nunc quasi pupilli patre orbati sunt? Quid ægri illi, toto orbe dispersi, qui te tanquam Phœbum tutelarem venerabantur, ac suspiciebant? Quid nos omnes tandem faciemus tristes ac derelicti? ô desideratissimum bonorum omnium præsidium ad nos redi, si fieri potest, redi.

Sed quid ego hæc votis plusquam puerilibus opto,
Quæ nullus nobis fertque, feretque dies.

Scilicet ille abiit, unde negant redire quenquam. Ergò hoc unum superest ut Te virorum decus solummodò lugeamus. Non quòd tibi malè evenerit cùm abiisti: Beati enim qui in Domino moriuntur, requiescunt enim à laboribus suis, & opera eorum insequuntur eos; Sed, quòd nos tam anxiè excruciat, est, & quidem meritò, quod in tua morte tantùm malum perpetiamur. Tu enim à carcere peccati liberatus Deum tuum intueris, ei conjungeris, eo frueris & satiaris; Tu quicquid mortale erat deposuisti, atque immortalitate indutus æternùm à laboribus requiescis, sed quòd nostrum officium agnoscamus, & damnum nostrum animadvertere, & tui semper meminisse ac imitari. Quotquot itaque SYLVIUM nostrum verè amavimus ac dileximus; ejus semper grati meminerimus, ejus vestigia sedulò insequamur, & quamvis, ut ex tristitiâ vestrâ, atque ex oculis vestris conspicio, nihil quicquam aliud suspicari possum, qui illud mecum sitis effecturi, tamen ingens ille, quem concepi mœror, non sinit, ut vos sequar; Ergo praeibo omnibus. Vale Collega conjunctissime, Doctor fidelissime, vale Academiæ ornamentum ac decus, Medicorum Coryphae, Civium desiderium, Collegarum deliciæ, ægrorum columen, humanitatis exemplum, totiusque Europæ Apollo atque Oraculum, Apud nos Tui semper vigebit, florebit, crescet memoria, & quamdiu spiritus hos reget artus, semper honos, nomen, laudes tuæ manebunt & perennabunt.

DIXI.

EPITAPHIUM SYLVIANUM,

AD

DIVI PETRI, IN CHORO.

FRANCISCVS DELEBOE, SYLVIUS,

MEDICINÆ PRACTICÆ PROFESSOR,

TAM HVMANÆ FRAGILITATIS

QVAM OBREPENTIS PLERISQVE MORTIS MEMOR.

DE COMPARANDO TRANQVILLO

INSTANTI CADAVERI SEPVLCHRO,

AC DE CONSTRVENDA COMMODA

RVENTI CORPORI DOMO,

ÆQVE COGITABAT SERIO.

LVGDVNI BATAVORUM.

M. DC. LXV.

INDEX RERUM
HOC OPERE CONTENTARUM.

A.

Balsami

C.

ejus

D.

G.

H.

Late-

Lymphæ

M.

Evacuantia

N.

Q.

R.

S.

frigus

Subaustera

ejus

FINIS.